חסידות · ספרי חסידות נוספים

בני יששכר

רבי צבי אלימלך שפירא מדינוב

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

בני יששכר

רבי צבי אלימלך שפירא מדינוב

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/בני-יששכר/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמה 5
שבתות 6
מאמר א 6
מאמר ב 13
מאמר ג 21
מאמר ד 34
מאמר ה 40
מאמר ו 46
מאמר ז 62
מאמר ח 73
מאמר ט 87
מאמר י 101
ראש חודש 105
מאמר א 105
מאמר ב 114
מאמר ג 122
ניסן 126
מאמר א 126
מאמר ב 131
מאמר ג 136
מאמר ד 149
מאמר ה 279
מאמר ו 295
מאמר ז 296
מאמר ח 300
מאמר ט 310
מאמר י 316
מאמר יא 319
מאמר יב 320
מאמר יג 328
אייר 330
מאמר א 330
מאמר ב 332
מאמר ג 333
סיוון 338
מאמר א 338
מאמר ב 345
מאמר ג 363
מאמר ד 364
מאמר ה 373
מאמר ו 402
מאמר ז 404
מאמר ח 407
תמוז-אב 411
מאמר א 411
מאמר ב 419
מאמר ג 426
מאמר ד 431
מאמר ה 440
אלול 459
מאמר א 459
מאמר ב 473
תשרי 481
מאמר א 481
מאמר ב 482
מאמר ג 504
מאמר ד 526
מאמר ה 554
מאמר ו 561
מאמר ז 569
מאמר ח 579
מאמר ט 584

מאמר י 586
מאמר יא 612
מאמר יב 618
מאמר יג 626
חשון 629
מאמר א 629
כסלו-טבת 636
מאמר א 636
מאמר ב 638
מאמר ג 672
מאמר ד 700
מאמר ה 800
מאמר ו 816
מאמר ז 819
מאמר ח 820
מאמר ט 821
מאמר י 823
מאמר יא 826
מאמר יב 829
מאמר יג 831
מאמר יד 833
שבט 835
מאמר א 835
מאמר ב 837
אדר 839
מאמר א 839
מאמר ב 843
מאמר ג 869
מאמר ד 901
מאמר ה 914
מאמר ו 923
מאמר ז 936
מאמר ח 941
מאמר ט 942
מאמר י 944

הקדמה

בני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל דקדשינהו לזמנים והן המה כל"י שרת לקבל קדושתם על כן נפשם יודעת מאוד בהתחלפות העתים לטובה ונפשם מרגשת בידידות עריבות נעימות נזילות שפע הקדושה כפי סדר זמנים הנאהבים והנעימים והן הם הנבזבזין סגיאין דיהיב קוב"ה לנשמתהון דישרא"ל ונוהגים בהם טובות עי"ן להיטיב לאחריני ויספו ענוים ב"י שמח"ה שמחת הנפ"ש המתענגת בקדושת או"ר נער"ב החופף על ראש"י בני ישרא"ל כ"א כפי הכנתו והיא מתקדשת מטומאתה מעבירות יומי דחול והוא כעין דוגמת עולם הבא כל אחד כפי הכנתו כמשארז"ל כל צדיק נכווה מחופתו של חבירו. כמו כן החכמה תעוז לחכם בקדושת הזמ"ן לפי מקומו ושעתו הנשפע לו מן קדש העליון בשגם כל העדה כולם קדושים ובתוכם י"י אעפ"כ אין דמיון וערך כל הנשמות שוין בקבלה. ע"כ אמרז"ל (ולמדו מן המקרא) חייב אדם להקביל פני רבו ברגל כי הקדושה העליונה הנשפעת מן הקדש בקדושת הזמן אין ערך הרב דומה לתלמיד ובהקבלתו פני רבו והיו לאחדים פניהם איש אל אחיו משפיע ומקבל והיו לבשר אחד כמדליק נר מנר וכו' והנה הקדש העליון הנשפע בהנפש כפי עתות הזמן יורגש על ידי אותיות התורה דהנה גם הנפש היא אותיות רוחניות. ע"כ מנהג אבותינו תורה בהתאסף יחידי סגולה בעיתותי קודש לקבל פני רבם המנהג הנהוג שיאמר להם הרב איזה דברי תורה בכדי שעל ידי אותיות התורה יושפע שפע קדש העליון הנשפע בתוספות אל הרב, ממנו ישקו העדרים עדרי צאן קדשים והאותיות המה יהיו לצינורות אשר על ידם תהיה המשכת שפע הקדש ממילא הדברי תורה שמזמין הש"י לבניו הן המה כפי קדושת הזמן וכפי הכנת הנפש המיוחדת אין זמן זה דומה לזה ואין נפש דומות לחברתה. והנה הנפש המתענגת גם בימי החול בקדושת אותיות התורה אשר נשפע לו ממרומים בהתקדשות הזמני"ם הנה גם בימי החול תהיה לו לסיוע ולעזר ולהועיל להתהלך במישור בתורה ויראת שמים וכענין שאמרו בזוהר הקדוש בעסק הרב עם התלמיד. ההוא מאן דמסתכל בההוא מלה דקאמר לי' רבו וכו' מזה תתבונן כמו התלמוד המסתכל בכל פעם בכל דבר מדבר"י תורה שקיבל מרבו (ולמד ממנו חכמת"ו והחכמה נקרא קד"ש) כמד"א ישלח עזרך מקד"ש נתיילד לו בכל פעם חכמה יתירה להתבונן דבר מתוך דבר כמו כן אותו האיש בעצמו כאשר מסתכל בכל פעם באותן דברי תורה הנשפע לו מן הקד"ש בעת קדוש"ת הזמן יתוסף לו גם בימי החול חכמה יתירה הרומזת בקדש. ע"כ רשמתי למזכרת לי ולבני גילי כל הדברים אשר עלו בזכרונינו את אשר הזמין הש"י לנו בעתותי

קדש. יהא רעוא שיהיו אמרינו לרצון לפני אדון כל ונזכה לגאולה שלימה במהרה בימינו וישמח י"י במעשיו:

שבתות

מאמר א

סעיף א

בענין שם שבת

איתא בזוהר יתרו דף פ"ח ע"א. מהו שבת שמא דקוב"ה שמא דאיהו שלים מכל סטרוי עכ"ל. נ"ל לפרש דהנה כ"ז אתוון דאורייי' הם ובכל אות יש בו חיות מן שם הנכבד הויה ב"ה וא"כ בכ"ז אותיות הם כח כ"ז הויו"ת בגימ' שבת וזהו שיש לפרש מהו שב"ת שמא דקוב"ה. שמא דאיהו שלים מכל סטרוי דהיינו מכל צד הכ"ז אתוון שבהם ברא הקב"ה את כל העולמות בכח שבו ית' המתפשט בהם. והנה ברא עולמות בששת ימים והשב"ת הוא כדמיון הנשמה והצורה לעולם ע"כ נקרא שבת. שמא דקוב"ה המחיה את כולם ולהיות שב"ת שמא דקוב"ה אסור להזכירו במקום שאסור לדבר ד"ת וידעתי ממדקדקי' במעשיהם שנזהרו להזכיר שם שב"ת ללא צורך והוא נכון כיון שאמרו חכמי הזוהר שהוא שמא דקוב"ה. המשכיל יבין הדבר:

סעיף ב

עוד יש לפרש. מהו ש"בת שמא דקוב"ה שמא דאיהו שלים וכו' כי שב"ת בגימ' ד' מילואי הוי'. רל"ב. ושלשה מילואי אהי'. תנ"ה ושם י"ה ס"ה בגימ' שבת עיין בכתבי האר"י ז"ל:

סעיף ג

יש לפרש עוד מהו שב"ת שמא דקוב"ה שמא דאיהו שלים מכל סטרוי. שבת עם הנקודות בגימ' תשכ"ד. הוא בגימ' (ד) י"ג מילואי הוי' שונים (כנודע מילואיהם ביודי"ן באלפי"ן בההי"ן. יש למלאות בי"ג אופנים. הגם שכללותם אינו אלא ד' מילואים ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן עכ"ז כשאות אחד הוא במילוי א' והב' בה' והג' ביו"ד וכיוצא יש י"ג מילואי' שונים עיין מאמר המילואים להרמ"ע ז"ל ועיין בס' ויקה"ל משה בהתחלתו) שאותן הי"ג מילואי' המה מכוונים אל הי"ג מדות. י"ג תיקוני דיוקנא קדיש' בכל מדה מילואי א'. וזה שכתבנו בספרינו אגר"א דכל"ה מה שביקש משה. הודיעני נא את דרכ"ך. נכתב דרכ"ך חסר יו"ד והיא מרמז שבקש להתוודע לו י"ג מדותיו ית"ש שבה י"ג מילואי הוי"ה הנ"ל בגימ' תשכ"ד והיא בגימ' דרכ"ך בך' רבתי דאי"ק אשר מספרה ת"ק כנודע. והנה שב"ת עם נקודותיו בגי' כל מילואי י"ג הויות הנ"ל. וזהו שיש לפרש בדברי הזוהר הנ"ל מהו שבת שמא דקוב"ה שמא דאיהו שלים מכל סטרוי:

סעיף ד

ויש לרמז עוד. מהו שב"ת. שמא דאיהו שלים וכו' שבת בגימ' הקדוש ב"ה וגם ב' שמות הוי"ה אה"י וידוע מכוונת נ"ר שבתנ"ר בגימ' ג' יחודים. הו"י. אה"י. הויה אלקים הוי"ה אדנ"י בגימ' נ"ר. והנה הייחוד העליון הוי"ה אהיה כולל כל מה שתחתיו. ולפ"ז נוכל לפרש מהו שבת שמא דקוב"ה. היינו בגימ' הקדו"ש ברו"ך הוא (וגם שמא דאיהו שלים מכל סטרוי. היינו יחוד העליון הו"י אה"י). והשם הטוב יכפר:

סעיף ה

יש לרמז עוד. מהו שבת שמא דקוב"ה דהנה שבת הוא יומא דאורייתא לכ"ע בשבת ניתנה תורה והנה התורה כולה שמותיו של הקב"ה והנה נוסף מספר שב"ת על מספר תורה יחודא שלים הו"י אדנ"י יחוד קוב"ה ושכינתי' והנה יבא לפנינו אי"ה במקומו' במאמרי' הבאי'. איך התורה מבטלת פלונ"י ובז' שהם בגי' תורה ונלמד מהפסוק ובני רש"ף יגביהו עוף. כמ"ש רז"ל אין רשף אלא כו' עיין בפני יהושע רש"ף נקרא המזיקין הנ"ל בהסיר מהם שם א' המחי' אותם. רש"ף בגימט' שעי"ר מנין הבהמות ששלח יעקב לעשיו. וכן ביוה"כ שולחין שעי"ר וכו' והוא שבת נוסף על מספר רש"ף (שעי"ר מנין א"ל הוי"ה אדנ"י נרמזין בר"ת וס"ת יו"ם הששי' ויכל"ו ה"שמים והוא הנרמז במזמור י"י רועי שנוהגין לאמרו בשבת) גם כי אלך בגי"א צלמו"ת (בגי' רש"ף) לא אירא רע כי אתה עמדי. היינו שבת שמא דקוב"ה והדברים סתומים בכאן ויתפרשו לך להלן:

סעיף ו

שבת בגי' קשי"א רפי"א עפ"י מה שמבואר שם בזוהר הנ"ל בהדין יומא כל דינין אתכפיין ולא מתערין בעלמא עכ"ל. כבר ידוע לך דאית דינא קשי"א ואית דינא רפי"א כמו שידעת מענין ב' ימים דר"ה והנה שופר בר"ה הוא להמתיק הב' דינים. ובשב"ת נדחה השופר (בתקנת חכמים) כי נמתקי' הדינים בקדושת יום שבת. עיצומו של יום השבת ממתיק קשי"א ועוד יתבא' לך להלן:

סעיף ז

שבת בגימ' עצ"ם בש"ר. עפ"י מה שכתב האר"י ז"ל בליקוטי תורה. מה שאמר אדה"ר זאת הפעם עצ"ם מעצמי ובשר וכו' דהנה היתה חו"ה ראשונה שנתגרשה מן האדם. וחו"ה שני' ויבא"ה אל האדם והן הנה בחי' לא"ה ורח"ל שהי' אצל יעקב שופרי' דאדם. רק להיות בחי' לא"ה סוד דיני' קשי' (עצ"ם בזמן אדה"ר עדיין לא נתקנה רק חוה השני' סוד רח"ל) (בש"ר) דינא רפי"א. וז"ש אדם זאת הפעם (דייקא) עצ"ם מעצמי ובשר מבשרי היינו דייקא רק זאת הפעם חלוקים הם העצ"ם מן הבשר. וא"א לקבל העצ"ם ע"כ נתרחק' חוה הראשונ'. משא"כ בפעם השנית ביעקב שופרי' דאדם לא יהי' חלוקים

העצ"ם מן הבשר ותהיין שתיהן קודש לי"י וידוע לך מסוד ב' ימים דר"ה יום א' בחי' לא"ה דינא קשי"א סוד עצ"ם. יום ב' בחי' רח"ל דינא רפי"א. סוד בשר. והמתקת שניהם ע"י השופר. ובשבת נדחה השופר עפ"י תקנת חכמי"ם ויש כח בידם לדחות המצוה בשב ואל תעשה. כי חכמי"ם המה בסוד הקודש שהיא חכמ"ה ויודעים אשר קדושא היום בעצמו ממתיק הדינים קשי"א רפי"א. עצ"ם בש"ר וזהו מספר שבת להמתיק הב' בחי' דינים הנ"ל ונכתב אצלינו בדרושים בספרינו אגר"א דכל"ה מענין יעקב שאמרה לו אמו וישבת עמו ימי"ם אחדי"ם. ופירש בזה הרב הקדוש בעל מבשר צד"ק הכוונה ימי"ם היינו שנה בענין ימי"ם תהי' גאולתו. אחדי"ם היינו שבתו"ת כי אמר' שבת לפני הקב"ה לכל נתת בן זוג וכו'. והנה שנה שלימה של שבתות יצטרך לזה שבע שנים. וכתבנו שם בטעם להמתיק הב' דיני' קשים הנ"ל היה צריך יעקב אבינו לעבוד עבודתו שנ' שלימ' של שבתו' ע"ש:

סעיף ח

שבת עקודי"ם נקודי"ם ברודי"ם בגי' שבת היא עפ"י הזוהר שם דף צ"ב ע"א שבת איהו כלל' דאוריי' וכל רזין דאורייתא בי תליין עכ"ל כבר ידוע לך עיקר רזין דאורייתא. הוא סודות מעשה בראשית ומעשה מרכבה עולם התהו ועולם התיקון בסודות המתקלא. והן המה עולמו' הנקרא עקודי"ם נקוד"י ברודי"ם בגי' שבת דאיהו יומא דאורייתא. בו סגולה לעסוק ברזין דאוריית' הוא שב"ת אשר הוא זכרון למעש"ה בראשי"ת וזכר ליציאת מצרי"ם. ע"כ בו יסוגל עסק הרזין במעש' בראשית ומעשה מרכבה. והבן הדבר:

סעיף ט

שבת אהבה בכל לב. אהבה בכל נפש. אהבה בכל מאד בגי' שבת כך שמעתי מכבוד מחו' הרב הקדוש מוה' צ"ה זצוק"ל. יש להתבונן הענין ע"פ מ"ש בזוהר הנ"ל שבת איהו כללא דאורייתא עכ"ל והנה כלל התורה הוא לדבקה בו ית"ש. וימסור לבו ונפשו ומאודו בעבור אהבתו. והנה שבת איהו כללא דאורייתא. ע"כ שב"ת בגי' כנ"ל עמ"ש במאמרי חדש ניסן מ"ג שבת הגדול אות ט':

סעיף י

שבת זרזיר עורב בגי' שבת בקדושתו אמרו רז"ל אלמלא שמרו ישראל שבת ראשונה אין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם מובן הדבר ע"פ מ"ש הקדוש בעל מג"ע בענין אברהם אבינו בברית בין הבתרים נאמר שם ויקח לו את כל אל"ה ויבתר אותם בתוך. להיו' ע' אומות הם אל"ה מול אל"ה כי ל"ה שרים הם אחוזים בצד ימין דקדושה. וישמעאל על גביהם הרי אל"ה ול"ה שרים משמאל ועש"ו הוא אדום על גביהם הרי הם אל"ה מול אל"ה וישראל פנימיים שרשם בקודש. ע"כ קליפת ישמעאל יום אידם הוא בע"ש מימין

הקודש. וקליפת עש"ו יום אידם הוא יום א' היינו משמאל הקודש. וישראל בתוך ניתן להם למורשה יום השבת קודש והנה קליפת עש"ו נקרא עורב (ע' בקרנים בתחילתו). וקליפת ישמעאל נקרא זרזי"ר (רמזו רז"ל בפסוק וילך עשו אל ישמעאל לא לחנם הלך הזרזי"ר אצל עורב וכו') והנה כשמשמרין ישראל את השבת מבטלין את הב' קליפת עור"ב זרזי"ר אשר הם ראשים לכל האומות. ממילא אין שום אומה ולשון יכולה לשלוט בהם ע"כ תמצא שבת בקדושה בגימ' זרזי"ר עור"ב בקליפה שע"י שבת מבטלין אותם ע"כ אלמלא שמרו בני ישראל שבת ראשונה לא היתה אומה ולשון יכולה לשלוט בהם כי לא היה נותנים להם מקום לשלוט:

סעיף יא

שבת בגי' ג"פ ברכה. עם אותיות י' ה' י'. תתבונן הדבר ע"פ מ"ש. טעם למצוה מהו לאכילת דגים בשבת. דהנה אשכחן במעשה בראשית ברכה בג' דברים. והם בג' ימים זה אחר זה רצופים ברכה לדגי"ם ביום ה'. וברכ"ה לאדם ביום ו' וברכה לשב"ת ביום הז' (וסימנך בנאות דש"א ירביצני ר"ת דגי"ם שב"ת אד"ם) והנה חוט המשולש לא במהרה ינתק. אד"ם (היינו ישראל אתם קרויים אד"ם) האוכל דגי"ם לכבוד שבת. הנה יתברך בברכה המשולשת ולא במהרה תנתק:

והנה סוד הברכה היא ה' אחרונה שבשם הנכבד הנודע מסוד הפסוק והי' ברכ"ה. וה' בירך את אברהם. בת היתה לו לאברהם אבינו ובכ"ל שמה. בגי' ב"ן. סוד ה' אחרונה. וכתב יצו י"י אתך את הברכ"ה. ה' ברכה והיא מתברכת מג' אותיות ראשונות י' ה' ו' כמשארז"ל 'אין פרי בטנה וכו' מתברכת אלא וכו'. והנה תמצא לפי הנ"ל באכילת האדם דגים בשבת יצורפו ג' ברכות ברכה משולשת. הנה ג"פ ברכה בצירוף ג' אותיות י' ה' ו' המברכים לברכה בגימ' שבת:

סעיף יב

שבת הוא הנשמה א"ל החומ"ר בגימ' שבת. הנה ארז"ל גוי ששבת חייב מית'. נ"ל לפרש הטעם בזה דהנה כל ימי השבוע בהעריך אותם עם יום השבת המה חומר וצורה. ימי החול המה חומר. ושבת קודש היא הצורה. וזה שארז"ל בפסוק ויכל אלקי' ביום השביעי מלאכתו וכו' ביום הששי' מבע"ל ודרשו בו. מה היה העולם חסר מנוחה באה שבת באה מנוחה. והראוי להתבונן בדבריהם: הלא מנוח"ה הוא העדר המלאכה. ואיך יתואר לומר עליו מלאכה. וא"כ אכתי הקושיא במקומה עומדת ביום הששי. מיבע"ל. אבל מובן הדבר עפ"י הנ"ל. והוא מבואר בדברי קדמונינו הקדושי' הלא בספרתם. כשברא הקדוש ב"ה את עולמו בששת ימים היה הכל כחומר בלא צור"ה וברא אח"כ את יום השבת קודש הוא צור"ה. והיינו הנשמ"ה אל החומר) וקבלו כל הנבראים צור"ה

והוא כמו נשמה אל הגוף (עיין באור החיים בפסוק ויכולו השמים) וז"ש רז"ל באת שבת באת מנוחה. היה העולם חסר מנוחה הוא הצור"ה כי השעבוד והעבודה כונה לחומ"ר ומנוח"ה יכונה לצורה ע' בספרי הרב הגדול בעל גור אריה ובבוא אח"כ יום השבת נשלם מלאכת העולם היינו הצורה ונשמת העולם וכן הוא תמיד הסדר שהחומר קודם לצור"ה והצור"ה באה באחרונה. וכ"ה באיכות מבחר בריאת הנפש בזה העולם הוא המין האנושי הנה כל האומות הם החומר (כמד"א שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור) וישראל עם קרובו הם הצורה. וע"כ תמצא שנתהווה אומה ישראלית אחר כל האומות במשפט הצור"ה הבאה אחר החומר והנה נתן השי"ת את יום השבת שהוא צורת הזמן לישראל עם קרובו שהם צורת הנפש משא"כ לאומות שהם החומר אין להם שייכות לצור"ה. והנה כמו החומר ברצותו לקרב א"ע למקום מובדל ממנו נתבטל דהיינו כמו האדם בעוה"ז בהגיע זמן הילוכו לעולם הרוחני מובדל הנה יכונה אצלו מיתה כי הגוף חומריי אינו יכול לעלות למקום רוחניי כמו כן האומות חומריים כול' ברצותם לשבו"ת יגיע עדיהם המיתה והביטול. ושמור עיקרי הענינים הללו. כי הם עיקרים גדולים עדות לישראל אשר הם צורו' העולם כולו והפליגו חז"ל עוד לומר. דגוי ששבת חייב מיתה אפילו בשבתו בשני בשבת דכיון שהם חומריים והמנוח"ה הוא מצד הצורה. הנה החומר ברצותו להגיע למעלת הצורה שהוא מנוח"ה יחוייב לו הביטול. בהבינך כל הדברים האלה תבין שבת נקרא קוד"ש. הוא דבר נבדל. וישראל נק' קוד"ש ואבדיל אתכם מן העמים. ע"כ במוצאי שבת אנו מבדילין המבדיל בין קודש לחול. בין אור לחושך. בין ישראל לעמים. ותבין ביותר הדבר מן הבדלות אור מן החושך. דהנה בית מלא חוש"ך. בהגיע לתוכו מעט אור. הנה החושך נתבטל לא יודע מקומו איה: כן מתבטל החומר ממילא נגד הצורה. הבן הדבר והנה קודש ישראל לי"י ע"כ כל אכליו יאשמו מתבטלים. וראיתי לאנשי מעשה שהיו נזהרים מליתן ממאכלי שבת לגוים ונכון הוא במקום שאפשר להיזהר ובמקום שא"א הנה יתקיים בזה כל אוכליו יאשמו. וזאת תהיה כוונת כל מכוין מאכלי שבת המה סם חיים לישראל וההיפך לשונאיהם והבן:

ומעתה תבין הרמז שבת בגימ' הוא הנשמה אל החומר. והוא שיסדו אנשי כנה"ג טועמיה חיים זכו כמו הנשמה המחי' את החומר. והוא הנרצה לרז"ל שנקנסה מיתה לאדה"ר בנטותו אחר החומר ובאת שבת שהיא הנשמ' המחי' את החומר והגין עליו ופתח ואמר מזמור שיר ליום השב"ת טוב להודות י"י וכו' הבן הדברים ועוד יתבאר אי"ה:

סעיף יג

שבת ששה פעמים מלא"ך הוי"ה בגימ' שבת יתבאר ע"פ משארז"ל בתי' בראש"ית יר"א שבת מן שמירת השבת כראוי יגיע הירא"ה לשומרי' בכל ששת ימי החול (ויתראה בסגולת השבת ליראה מן שארז"ל אפילו ע"ה אימת שבת עליו) והנה ביראים כתיב חונה מלאך הוי"ה סביב ליראי"ו וכיון שמן שמירת השבת תבא לאדם הירא"ה בכל ששת ימי החול ומלא"ך הוי"ה חונה סביבם בכל יום כיון שהם יראים ע"כ שבת בגימ' ז' פעמים מלאך הוי"ה פרפראות לחכמה:

סעיף יד

שבת בגימ' לשו"ן מעו"ר ושמרו בני ישראל את השבת לעשות וכו' ברית עולם נראה לפרש ברי"ת הנברא בעולם. עיין בס' יציר' ברית הלשו"ן וברי"ת המעו"ר. והנה נראה לפרש דבשמירת שבת מתקני' מה שפוגמי' ח"ו בברי' הלשון ובברית המעור וע"כ שבת בגימ' לשון מעו"ר. ע"כ ביותר צריכי' ליזהר בשבת מלדבר דבר בטל רק דברי תורה לתיקון ברית הלשון וכן מצות עונה בשבת בקדושה. אשר פריו יתן בעתו. זה עונת ת"ח בליל שבת והוא תיקון ברי' המעו"ר:

סעיף טו

וכיון שבא המקרא הזה לידינו נימא בי' מילתא. אשר פריו יתן בעת"ו. דרשו חז"ל מיני' עונת ת"ח בשבת מהראוי להתבונן מהיכן נרמז בכאן שבת דייק'. והנרא' כבר ידעת שהמילוי הוא בחינ' נוקב' מקבל מן עיקר האות. והנה המילוי של אותיות שבת הם י"ן י"ת ו'. בגימ' עת"ו. וזה שדרשו אשר פריו יתן בעת"ו זה שבת. הבן הדבר:

סעיף טז

מהו שבת שמא דקוב"ה. שבת בגי' אד"ני במילוי הוא תרע"א (דמלכא תר"ע בית דינ"א) ושם אל. טיפת החס"ד הנמשך אלי' מן המשפיע. ועי"כ מתמלא"ת פרי בטנה. וכבר כתבנו בייחוד לקדוש היום כוונת "יום "הששי "ויכלו "השמים. ר"ת שם הוי': וס"ת אל אדני. עיי"ש ותבין. ע"כ שב"ת בגי' אל תרע"א:

סעיף יז

נעמי אמרה לרו"ת כשאמרה לה רו"ת שם האיש אשר עשיתי עמו היום בוע"ז. אמרה לה טו"ב בתי וכו' ואח"כ א"ל הלא אבקש לך מנוח אשר ייט"ב לך. שימשיך לך הטו"ב (בחי' יסוד צדיק) והנה בוע"ז אמר לה אם יגאלך טו"ב יגאל. ואם לא וגאלתיך אנכי. (היינו אמשיך אני לך את הטו"ב). והנה בבוא הזמן להתייסדות העוה"ז מרכבת מלכות שמים. הנה בוע"ז (המשפיע) המשיך טו"ב (דרגא דיסוד) אל רות אימא של מלכות והוא בגימ' מילוי' שם אדנ"י הנה שב"ת הוא יומא דיחודא ע"כ שבת בגימ' בע"ז טו"ב רו"ת:

סעיף יח

מהו שבת שמא דקודש"א ברי"ך הוא. שמא דאיהו שלים מכל סטרוי יש לפרש קודש"א ברי"ך הוא יהוי"ה אה"י בגימ' שבת. הבן לפ"ז מה שאמר שמא דאיהו שלים מכל סטרוי: וגם בלשון הקודש היינו הקב"ה יהוי"ה אהי"ה בגי' שבת עמש"ל סי' ד' והיא כפול. ואף עפ"כ יש בכאן חידוש דברים:

סעיף יט

מהו שבת שמא דקוב"ה. שמא דאיהו שלי' מכל סטרוי. יש לפרש שבת עם הנקודות בגי' תשכ"ד ידוע הוא אשר יש י"ג מילואי שמו' הוי"ה במילואי' שונים. והמה מכוונים נגד י"ג מדות של רחמי'. לך נא ראה בס' ויקהל משה בהתחלתו (וגם המה נגד י"ב חדשי השנה עם חדש העיבור עיין בס' ברכ"ע) ובזה פירשתי מה שאמר משה להשי"ת הודיעני נא את דרכ"ך. דרכ"ך חסר כי ביקש להודיע לו י"ג מדות של רחמ'. והנה הי"ג מילואי שמות הוי"ה הנ"ל בגי' תשכ"ד מנין דרכ"ך בהחשב אות ך' דמנצפ"ך ת"ק כידוע. והנה ביקש משה הודיעני נא את דרכ"ך (היינו י"ג מילואי שמו' הנ"ל שהם מכווני' נגד י"ג מדות של רחמים) והנה שבת עם הנקודות בגי' תשכ"ד מנין י"ג שמות הנ"ל. ותבין לפ"ז. מהו שבת שמא דקוב"ה שמא דאיהו שלים מכל סטרוי היינו כל הי"ג מילואי':

סעיף כ

שבת בגי' חל"ק שי"ב (היינו י"ב צירופי הוי"ה) בר"ן (היינו י"ב צירופי אהי"ה) ובזה ג"כ יש לפרש מהו שבת שמא דקב"ה שמא דאיהו שלים מכל סטרוי:

סעיף כא

אמרו בזוהר שבת יומא דאורייתא יומא דנשמתא היינו לכ"ע בשבת נתנה תורה לישראל והנה תורת הוי"ה תמימה כל התורה כולה הוא שמותיו של הקב"ה ותלויים בשם הוי"ה שהיא כנשמה בתוך הגוף והנה ב' תורות הם תורה שבכתב ותורה שבע"פ תורה שבכתב הוא שם הוי"ה ותורה שבע"פ שם אדנ"י דינא דמלכותא מלכות פ"ה ותורה שבע"פ קרינן לה. וכיון שהשבת הוא יומא דאוריית"א (תור"ה) יומא דנשמתא (נשמת התורה הוי"ה אדנ"י) ע"כ שב"ת בגימ' הוי"ה אדנ"י תור"ה. הבן:

סעיף כב

מהו שב"ת שמא דקב"ה שמא דאיהו שלים מכל סטרוי. יש לפרש. שבת במ"ק בגי' ט'. כמו אמ"ת שהוא חותמו של הקב"ה וכמו הד' שמות ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן. ע' במאמר ט' סי' י"ב ותבין כי שם ביארתי.

סעיף כג

עיין מ"ש במאמרי חדש סיון מאמר א'. והנה לכ"ע בשבת ניתנה תורה לישראל בחודש סיון דייקא במזל תאומי"ם (עמ"ש שם) והנה נרמז הדבר במספר שב"ת (יומא דאורייתא) שב"ת בגימ' בסיו"ן מז"ל תאומים:

מאמר ב

סעיף א

בו ידובר ענין תוספת שבת:

חיוב תוספת שבת. כבר ידעת שהרא"ש ז"ל כתב שלא נודע שיעורו. והנה מרן האריז"ל כתב שיעור של השביתה עם התוספות לפניו ולאחריו מהראוי להיות ל"א שעות. והנה אנחנו בעניינו מצאנו ראינו רמז בז"ה בתור"ה מצות זכור את יום השבת וכו' הוא מצוה הל"א בתו' עפ"י חשבון ומנין הרמב"ם אשר סוגיין דעלמ' אזלין כוותי'. ונראה לי לומר טע"ם בזה דהנה שבת קודש איקרי ובקודש מצינו בתורה תוספת חומש. ויסף חמישיתו עליו. נלמד סתום מן המפורש להוסיף חומש. והנה עיקר יום השבת כ"ד שעות הנה צטרך עפ"י דרכי התורה (כענין מ"ה מצינו) להוסיף חומש והויין ל' שעו'. והנה אותן השלשים שעות הויין כעין תורה) כיון שנלמד במ"ה מצינ"ו מן התור"ה) והנה משנה שלימה שנינו במס' ב"מ דף פ' השוכר את החמור להביא עליה חטים אם הוסיף במשאו ג' קבין חייב (באונסו) דמשא החמור הוא לתך. הוא ט"ו סאין. ואם הוסיף ג' קבין הם חצי סאה חלק שלשים מן הראוי זה נק' תוספ"ת מש"א ומזה למדו בגמ' למשא האדם תוספת ק"ב להיות משא האדם שלשים קבין אם הוסיף ונתן עליו ל"ח קבין חייב וכן למדו לספינ' ולעריבה דתוספת מקרי חלק ל"א הוספה מן שיעור הראוי לו מיקרי הוספ'. והנה גם אנחנו עם הקודש בעשייתינו המצות באהבה ובחיבה יתירה הנה היתרון הוא תוספת חלק ל"א יותר מן הציווי ובזה חיבה יתירה נודעת לנו שאין אנחנו עושים המצוה דרך משא רק אנחנו עוד מבקשים להוסיף ע"כ שיעור השביתה בתוספת חיבת הקודש הוא ל"א שעות כדברי מרן האר"י ז"ל ובזה מצאנו ראינ"ו טוב טעם ודעת למספר ש"י עולמות שעתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק כמד"א להנחיל לאוהבי יש היינו לעושים המצוה מאהבה ומוסיפים תוספת חלק ל"א כי אינם עושים דרך משא רק דרך אהבה) דהנה ארז"ל מצינו בכ"מ התוס' מרובה על העיקר וא"כ יש בידינו לומר עפ"י הנ"ל שמעשה השי"ת עם אוהביו הוא באהבה בהיפך היינו שנותן שכר לאוהביו שלשים פעמים יותר מן המגיע להם וא"כ לפ"ז אנחנו עם קרובו כל עבדותינו לצורך גבוה לייחד העולמות הנכללים בעשר עשר קדושות הן עשר ספירות העליונות. וא"כ עשרה עולמות

הן עיקר שכרינו בחיוב ותוספת של הקב"ה עליהן ניתוסף שלשים פעמים הנה יעלו למספר ש"י שמנחיל הוא ית"ש לאוהביו דייקא היינו העושים המצות מאהבה דייקא ומוסיפים בתוספות חלק ל"א וזה שפירשנו בפי' הכתוב ומבני יששכר יודעי בינה לעתי' לדעת מה יעשה ישראל. דהנה יששכר עמוד התורה נק' יששכ"ר י"ש שכ"ר לפעולתו שעתיד הקב"ה להנחיל י"ש לאוהבי שמו ותורתו. והנה בני יששכר ביודעם שהקב"ה נותן שכר לאוהבי"ו ש"י עולמות ויודעים שמדת הקב"ה התוספות מרובה על העיקר. ועבודתינו לייחד העולמות עשר ספירות נותן להם הקב"ה תוספו' מרובה שלשים חלקים יותר על העיקר תוספות ש' יותר על י' תוספ' ל' פעמי' על העיקר חלק ל"א הנה זהו מדת הקב"ה עכ"פ מזה נדע אנן בדידן החיובים לעשות המצות באהבה בתוספ' חלק ל"א יותר מן העיקר. ממילא נדע בכל עיתות מעיתותי קודש צריכין אנחנו להוסיף שיעור חלק ל"א וזה ומבני יששכר (דייקא י"ש שכר יודעי בינה לעיתים (מעיתותי קודש) לדעת מה יעש' ישראל (כמה יוסיפו על הקודש מאהבה) דרוש וקבל שכר י"ש:

ובזה יתפרש נמי ברמז הכתוב יששכ"ר חמור גרם רובץ וכו' וירא מנוחה וכו' ויה"י למס עובד היינו יששכ"ר חמור גרם דין הנשנה אצל החמור בתורה שבע"פ היא שגרמה לו למתנת י"ש שכ"ר היינו החמור הרובץ תחת משאו אפילו בין המשפתים מקום מישור. הנה נמסר בתורה שדרכו לרבוץ בהוספת חלק הל"א על ל' חלקים מזה יודעים בנ"י יששכ"ר שעשיית המצות מאהב' הוא בהוספת חלק ל"א וזהו גורם להם י"ש שכר מהקב"ה וכנ"ל ומפרש הכתוב וירא מנוח"ה כי טוב (מנוחה הוא עוה"ב כי טו"ב הוא בעצם משא"כ) ואת הארץ (ארציות העוה"ז) כי נעמה (היינו רק עריבות לפי שעה אבל אינה טובה בעצם. ע"כ היא מחליף עולם עובר בעולם עומד טוב וקים) ויט שכמו לסבול (טורח משא עבודת הקודש יותר מן הראוי היינו בהוספת חלק ל"א על הל' חלקים וז"ש) ויהי למס עובד ויה"י בכ"מ לישנא דצערא מפני שמורה על דבר הטורח ומשא כבידה יתר על הכח היינו ל"א מספר ויה"י. וז"ש ויהי למס עובד עובד עבודתו כענין מי שמכריחן אותו במס כן הוא עובד היתרון. היינו חלק הל"א ג"כ כענין דבר המוכרח. ויהי' שכרו י"ש שכ"ר לפעולתו וכנ"ל:

סעיף ב

כבר כתבתי לך לעיל. ענין שביתה עם התוס' כפי דברי מרן האר"י ז"ל הם ל"א שעות. הנה יש להם רמז בתורה מצות זכור את יום השבת הוא מצוה הל"א בתורה. אבאר לך ביותר דהנה בדברות הראשונות נאמר. זכור את יום השבת וכו' הוא מצוה הל"א. ובדברות האחרונות נאמר שמור את יום השבת וכו' כאשר צוך ה' אלקיך. יש לפרש

כ"ף כאשר מורה על המקום. רצ"ל שמרהו כפי המנין של המקום אשר צוך ה' אלהיך שהיא מצוה הל"א. והיינו שמור וכו' כאשר צוך וכו' שמרהו כשיעור המקום אשר צוך ה' אלקיך בתורה היינו ל"א שעות כי לא דבר ריק הוא המקום והמנין שנכתבה המצוה בתורה וכבר נכתב אצלינו כמה רמזים שונים במפקד המצות כסדרן בתורה. ועפ"ז יונעם לנפשך מה שדרשו חז"ל ביעקב ויקרא לו א"ל אלקי ישראל שהקב"ה קראו ליעקב א"ל. דקשה כיון שהסכמה של יוצר בראשית לכבד את יעקב לקראו בשם משמותיו. מ"ש שם א"ל דייקא יותר משארי שמותיו ית"ש. וגם למה דוקא כעת קרא בשם אך הוא דנאמר בכאן ויבא יעקב של"ם עיר שכ"ם וכו' (והנה יבא אי"ה בדרושים שלפנינו שכ"ם ר"ת "שבת "כלה "מלכתא) וכתיב ויחן את פני העיר. ודרשו חז"ל נכנס לעיר (בע"ש) עם דמדומי חמה וקבע תחומין מבעוד יום. וכיון שיעקב קבע תחומין לשב"ת אשר שמירתו הוא עם התוספות ל"א שעות (כאשר הוא תחומו ומקומו בתור' מצו' ל"א) ע"כ בשכר זה קראו הקב"ה אז אל:

סעיף ג

אשובה נא עוד לבאר טעם לדברי מרן אשר שמירת השב"ת עם התוס' מהראוי להיות ל"א שעות וכאשר כתבנו רמיזתו בתורה והוא ע"פ מ"ש בנוסח שתיקנו אנשי כנה"ג לומר בשבת לא"ל אשר שבת מכל המעשים ביום השביעי והנה יש להתבונן מ"ש שתיקנו לומר בשביתת השי"ת כביכול דוקא שם א"ל ובפרט דלא מצינו בתורה שם א"ל בענין השבית' רק שם הנכבד או שם אלקי"ם ויכל אלהים ביום השביעי וכו' כי ששת ימי' עשה הוי' וא"כ קשה מאד למה אמרו אנשי כנה"ג לא"ל אשר שבת וכו'. ונ"ל דהנה כתיב ואתם עדי נאום ה' ואני א"ל ודרשו חז"ל כשאתם עידי אני א"ל והנראה לפרש עפ"י מה דידוע. המרכבה טמאה הם דכר ונוק' שבקליפה פלוני ופלוני"ת. ידוע מספרן תרי"א. והנה תורה בגי' תרי"א בקדושה מבטלת אותם ושמעתי מאת פה קדוש מהרב מהר"מ סופר זצוק"ל רמז המשנה כופין את הס"ל לפני אפרוחים ס"ל ר"ל דכר ונוק' שבקליפה כופין אותן לפני האפרוחים היינו העוסקים בתורה כמ"ש בת"ז. ואני הוספתי נופך. דהנה מבואר בת"ז אפרוחים נק' העוסקי' בתורה ע"ד הפשט. מה שאין כן העוסקים עפ"י דרך הקודש נק' בני"ם. והנה אמרה המשנה כופין הס"ל היינו דכר ונוק' שבקליפה אפילו לפני האפרוחי"ם העוסקים בתורה עפ"י פשוטו והנה עיין בפני יהושע על מאמר חז"ל כל העוסק בתור"ה יסורין בדילין ממנו שנאמר ובני רש"ף יגביהו עוף (אין רש"ף אלא יסורין וכו') רש"ף יסורין הוא משום שהיסורין באין מן קטרוג פלוני ופלוני'. והנה בהחסיר מהם הניצוץ הקדוש המחי' היינו שם א"ל נשא' בגימ' רש"ף ובזה

תתבונן ג"כ אין רש"ף אלא מזיקין שהן המה המזיקין דעלמא והנה בעוסק בתור"ה תור"ה בגימ' שמותם עם השם א"ל המחי' הנה יסורי' בדילין ממנו ע"ש באריכות דברים ועיין בספר הפלאה. ותבין לפי"ז מה שאחז"ל ביונתן ב"ע בעסקו בתור"ה עוף הפורח עליו מיד נשר"ף כי מן רש"ף נעשה שר"ף. ותבין לפי"ז מה ששלח יעקב לעשו דורן תק"ף בהמות מנין רש"ף וכן שעיר לעזאזל. ונכתב אצלינו ג"כ בענין רמז הפסוק ואת שעיר החטאת דרש דרש משה והנה שר"ף והנה השב"ת אות ועדות שמעידין על הבורא ית"ש שברא כל הנמצאי' מאין ליש בששת ימים. ושבת מכל מלאכתו ביום השביעי. ויברך ויקדש אותו ונתנו במתנה לישראל עם קרובו העמוסים מני בטן. ושב"ת איהו יומא דאורייתא (לכ"ע בשב"ת ניתנה תור"ה) יומא דנשמתא כמ"ש בזהר ומאן דנטר שבתא כאילו נטר אורייתא כולה א"כ הוה כאילו קיים ועסק בכל התורה וכל העוסק בתור"ה יסורין (ומזיקין) בטילין ממנו והיסורין הן באים מן קטרוג הקליפו' הנ"ל הנק' רש"ף (שהם בגי' רש"ף בחסרון שם א"ל משמותם והיא בהחסיר חיותם וכחם) והנה תור"ה גימ' שמותם הנ"ל עם השם א"ל. ע"כ התור"ה מבטלתן והנה שב"ת הוא ככל התורה הוא ג"כ מבטל כל הקליפות הנ"ל. ע"כ ביום השב"ת הקליפות בורחין לנוק' דתה"ר. ע"כ אומרי' בשב"ת א"ל אדון על כל המעשים לאל אשר שבת מכל המעשים. שם א"ל דייקא הבן מאד והרחב הדברים כרצונך כי הם יקרים מפנינים וזה הוא דברי חז"ל בפסוק ואתם עידי נאום י"י ואני אל כשאתם עידי (היינו בשמירת שבת שהוא עדות עלי אז) ואני אל היינו כאילו מקיימים כל התורה שיש בה מספר שם אל נוסף על וכו' והקליפות בורחים לנוק' דתה"ר ולית שולטנא אחרא בכולהו עלמין ונשגב י"י לבדו:

ובאלה הדברים הג"ה הדברים האלה היו כתובים אצלנו בחיבורא קדמא' בסי' קל"א ואמרתי סימנא מילתא לבטל קל"א אילן: תשכיל טוב טעם ודעת לדברי מרן האריז"ל שמהראוי לשמו' את השב"ת עם התוספ' ל"א שעות ותשכיל למה זכור את יום השבת מצו' ל"א בתורה עמש"ל ותשכיל ותדע ג"כ מה שדרשו חז"ל ביעקב ויחן את פני העיר שקבע תחומין לשבת (וכבר ידעת איסור תחומין בכדי להבדיל בין הקדש והחול) ותשכיל מה שהקב"ה קראו ליעקב בסמוך לזה א"ל. והשי"ת יצילנו משגיאות. ותתבונן עוד. בימי החול הנה ניתן לישראל אות תפילין (בגי' פסת"ם) היא ג"כ תק"ף לבטל כח קליפות רש"ף הנ"ל עשו איש שעיר והנה חיו' הקליפו' מן ניצוץ הקדוש אל אשר בתוכם. ע"כ יש בתפילין תיבו' ת"ג מנין י"ג פעמים א"ל היינו א"ל אח"ד (מנין י"ג) ומתישין כח א"ל אח"ר וראו כל עמי הארץ כי שם י"י נקרא עליך וכו' אלו תפילין שבראש והנה בשב"ת אין לנו אות תפילין במעשינו רק תפילין דמארי עלמא והקליפות בורחין לנוק' דתה"ר. היינו בני

רש"ף בורחין מפני א"ל אשר שבת מכל המעשים ביום השביעי: הבן מאד ותתבונן לפי"ז שלבעבור זה אומרים קדושת כת"ר בשבת במקום ת"ג (תרגומו של כת"ר) שבתפילין ואומרים כת"ר יתנו לך י"י אלהינו. ותבין לפי"ז מצות קרבן מוסף שבת הוא מצו' ת"ג בתור' ואז אומרי' קדוש' כת"ר הבן הדברי':

סעיף ד

עוד אביא לבאר לך ענין אחר בטעם תוספ"ת שבת. הנה כתבתי לך אשר מרן האריז"ל כ' אשר תוספ"ת שבת יכולין להוסיף עד ל"א שעות היינו מן חצות יום הששי עד שעה אחת בליל א'. והיינו ל"א שעות ועוד אמר שלא יאמרו תחינה עד חצות ליל א'. כי עד חצות לילה עדיין היא הארת שבת וא"כ לפי"ז הנה הארת שבת ל"ו שעות. יש לומר שהתוספת הזה כענין כל המצות בהידורם כענין שאמרו הידור מצוה עד שליש במצוה:

סעיף ה

וכיון שבאנו לדבר מענין זה הידור מצוה עד שליש במצוה. נבא לבאר מהיכן נפקא לן זה מן התורה דהנה הידור מצוה נפקא לן מפסוק. זה אלי ואנוהו. התנאה לפניו במצות. היינו לעשותה בהידור מן המובחר אבל שיעור שאמרו עד שליש לא נדע מקומו איה וגם מן הצורך מה שייכת יש לשירת הים. שיתבאר בו ענין הידור מצוה. והנרא' לבאר עפ"י מה דאית' בתרגום המיוחס ליונתן בפסוק ויקח שש מאות רכב בחור ושלישי' על כלו. תרגום ומולית"א תליתאה על כולהון ולכאור' לא נודע כוונתו והנראה לפרש עפ"י הירושלמי כלאים הובא בפי' הר"ש למשניות וכ"ה במדרשים והוא שמעולם לא הי' נוהגין ליסע בעגלה רק עם סוס א' עד שבא פרעה שהי' בימי יוסף הנהיג ליסע במרכבתו בשני סוסים. ואח"כ פרעה שרדף אחרי ישראל הי' אוסר שלשה סוסים בכל מרכבה וזהו הפי' ושלישי"ם על כולו וזה ג"כ כוונ' הת"י מוליתא תליתאה (היינו סוס בענין מולייתות של בית רבי בגמ') וא"כ הוסיף פרעה הידו"ר שליש בעבירה לרדוף אחרי ישראל והנה השי"ת לקח ממנו נקם. סוס ורוכבו רמה בים. ומבחר שלישי"ו טבעו בים סוף ע"כ שוררו לפניו זה אלי ואנוהו. אתנאה לפניו במצות. וממילא נשמע דהידור מצו' עד שליש כמו שפרעה התנא' בהידור שליש בעבירה והשי"ת מבחר שלישיו הטביע בי"ס הנה מחייבי' אנחנו להתנאו' לפניו במצותיו בתוס' שליש (ממיל' לפ"ז נדע דפי' שליש בזה הוא חלק שלישי נוסף על השני'):

ובזה ביארנו ג"כ דברי נעים זמירות ישראל בהילוליו ברוה"ק על לעתיד. רוממ' אל בגרונם וחרב פיפיו' בידם לעשות נקמה וכו' לאסו' מלכיהם בזיקי' ונכבדיהם וכו' לעשות בהם משפט כתוב הדר הוא לכל חסידיו הנה כל משכיל יראה שהדברים אין להם ביאור א' מה ענין חרב פיפיות לענין לאסור מלכיהם וכו' ב' מהו הפירוש לעשות

בהם משפט כתוב והיכן כתיב. ג' מהו הסיום. הדר הוא וכו'. ועפ"י הנ"ל מובן דהנה ידוע אשר כלל קומת האדם נחלק לשלשה חלקים. חלק המחשבה הם בחי' חב"ד וחלק שממנו מוצא הדיבור היינו הריאה והלב והם נגד הזרועות וגמר כלי המעשה הם בבחי' נה"י היינו השוקים והרגלים והנה השי"ת כאשר ציונו בירושת הארץ בראשונה להכרית הגוים לא תחיה כל נשמה הנה נאמר לשם בגבורי כח העושים מלחמה וטרף זרוע אף קדקד המה שני שלישי האדם בשיעור קומתו והנה על לעתיד אמר דוד ברוה"ק אשר יקויים המצו' הזאת בהידור מצוה שהוא שליש נוסף וניקח נקמתינו מן הגוים גם בשליש השלישי דהיינו לאסור מלכיהם וכו' וזהו לעשות בהם משפט כתוב. היינו הכתוב במ"א בשירת הים אשר שם מבואר הידור מצוה עד שליש במצוה וזהו הדר הוא לכל חסידיו היינו בזה הענין יקיימו מצות הידור כיון שהיא מצות השי"ת לעשות נקמה בגוים הנה יחויב בזה מצות הידור כמשפט לכל חסדיו:

ובזה יתבאר לנו ג"כ טוב טעם ודעת למנין ש"י עולמות שעתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק הנה הרב הגדול החיד"א זלה"ה כתב בשם גדול א' להיות המצות הם התרי"ג וז' מצות דרבנן. הרי תר"ך ומכל מצוה נברא מלאך א' ומלאך הוא שלישו של עולם א"כ הם ר"ו עולמות וב' שלישי'. והנה השי"ת כביכול מוסיף שליש לבני ישראל כענין תוספת כתובה א"כ יש להם ש"י שלישים. ולדרכינו אנן נימא שהתוספת שליש. הו"א מהידור מצוה שהוא עד שליש במצוה ועפי"ז יתבאר לך ג"כ ומבני יששכר (יש שכר) יודעי בינה לעיתים גם בעתים מעיתותי קדש יודעים להוסיף) לדעת מה יעשה ישראל כמה יהי' התוס'. וכמש"ל אות א' אומר לך עוד טעם לתוספ' שבת. הנה כתיב ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו וכו' ביום הששי מיבע"ל ודבריהם ז"ל ידועים ומה שאחשוב עפ"י פשוטו דהנה אין לטעות שעשה השי"ת שום מלאכה ביום הז' מעין מלאכות המבוארות בששת ימים דהנה מלאכת כל יום מבואר ביומו. ובשבת אין מבואר שום מלאכה רק אעפ"כ לא כלו כל המלאכות רק ביום הז' כי הזמן הוא ג"כ נברא כשאר הנבראים וא"כ כיון שנברא העולם להתנהגות הזמן בז' ימים כיון שלא יצא לפועל עדיין יום הזמן של יום השביעי לא נגמרו עדיין כל המלאכות כי הי' העולם חסר בריאת יום הז' וכשנברא הזמן יום הז' כלו כל המלאכות וזה יש לרמז בדברי רז"ל ג"כ באמרם מה הי' העולם חסר מנוחה באה שבת בא מנוחה היינו שהי' העולם חסר עדיין בריאת יום המנוחה. ולפי"ז תשכיל ותדע ג"כ ענין תוספת שבת כי זה ענין והלכת בדרכיו דהנה השי"ת שבת מכל מלאכתו ביום השביעי רק ברא ועשה את יום השבת שלא הי' עדיין בפועל. כן מחוייבים אנחנו לשבות מכל המלאכות רק מצוה עלינו לעשות את יום השבת היינו

לעשות שבת חדש. מתוספת ימי החול שאנו מוסיפין על השבת הנה היא לנו עשי' בזמן את יום השבת: וזהו ושמרו ב"י את השבת לעשות את השבת וכו' ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם כי ששת ימים וכו' הבן הדבר. אשר השבת העיקרי כבר הוא נברא ומה שאנו מוסיפין אנחנו בוראים זמן מחדש:

סעיף ו

עיין במאמר קידוש שבת עוד מענין תוספת שבת ענין עמוק וכתבתי שם סמך מן הקרא ויברך אלקים א"ת יום הז' את מרבה הטפל ליום הז' היינו תוס' שבת:

סעיף ז

איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו. דרשו חז"ל סמך שבת למורא אב ואם לומר אף ע"פ שהזהרתיך על מורא או"א אם יאמר לך חלל שבת אל תשמע לו ע"כ נשאלתי הלא דורשו אומרו אח"כ אני י"י הוא לנתינת טעם אני י"י ואתה ואביך חייבים בכבודי א"כ מטעם הזה כ"ה בכל המצות שלא ישמע לאביו לעבור על שום מצוה וכן פסקו באמת בכל התורה ואפי' איסור קל דרבנן לא ישמע אליו א"כ לפי"ז קשה למה פרטה התורה שבת דייק' שהוא מן החמורות כריתות ומיתות ב"ד. ונ"ל ע"ד הפשט דהנה הטור סי' ר"ס פסק דאם אביו רשע פטור מכיבוד וכ"כ הסמ"ג (ואין כן דעת הרמב"ם) והנה קשה לדעת הטור והסמ"ג א"כ למה איצטריך קרא אם אביו אומר לו חלל שבת אל ישמע לו הרי בלא זה כיון דמצווהו לחלל שבת רשע הוא פטור הבן ממוראו וכיבודו ותירץ הרב הגדול המפורסים חיד"א זלה"ה דאיצטריך היכא דהבן קיבל עליו תוספת שבת מבעוד היום גדול והאב עדיין לא קיבל ומצווהו לעשות מלאכה נמצא שאין האב רשע בזה אעפי"כ אל ישמע לו עכ"ד. ולפי"ז יומתק הדבר מה שפרטה התורה שבת דייקא ולפי"ז יש מזה קצת ראי' לשיטת הטור והסמ"ג דאי לשיטת הרמב"ם הקושיא במקומה עומדת למה פרטה התורה שבת דווקא:

סעיף ח

בגמ' א"ר חסדא לעולם ישכים אדם להוצאת שבת. שנא' והכינו את אשר יביאו לאלתר (וכפירש"י. והכינו את אשר יביאו לאלתר. בשעת הבאה הכנה. והבאה בהשכמה היא דכתיב וילקטו אותו בבקר בבקר עכ"ל) ולי נראה דלמד לה מן יביאו שפירשו בי"א. והוא לשון מהירות. כמשארז"ל ביבמות. מפני מה הגרים מעונים בעוה"ז על שאיחרו ליכנס תחת כנפי השכינה. כדכתיב. ישלם י"י פעלך וכו' אשר בא"ת לחסות תחת כנפיו. עיי"ש ברש"י ותסופ' לשון ביא"ה היא במהירות והקדמה. ממילא לפי"ז מדכתיב והכינו את אשר יביאו במהירות ובזריזות והיא השכמה. תיכף יכינ"ו יהי' איך שיהי'. הנה הוא נלמד מבנין א"ב כי הוא נלמד מאבינו הראשון וישכם אברהם בבקר. וע"י מדת בנין א"ב

מתעוררים מדת וחנון. וכתיב וחנותי את אשר אחון אע"פ וכו' ויתבאר עוד אי"ה. ואגב באתי להודיעך מה שנ"ל לדינא מלישנא דר' חסדא. אמרו לעולם ישכים אדם וכו' אומרו לעולם. היינו אפילו חל יו"ט בע"ש. ונראה דדייק מן הכתוב. והי' ביום הששי. והכינו וכו'. הנה תיבת וה"י מיותר דהל"ל וביום הששי וכו' ואמר וה"י לשון שמחה. להורות אפי' יארע זמן שמחה ביום הששי היינו יו"ט. אין זה דוחה מצות השכמה להוצאת שבת כנ"ל:

סעיף ט

והנה באתי עוד לעורר על לשונו של ר"ח. אומרו. לעולם ישכים אדם להוצאת שבת להכנת שבת מיבע"ל. מהו לשון הוצאות. ונ"ל עפ"י מ"ש הרב הגדול חיד"א זלה"ה ובספרו כסא דוד דף מ"ט ע"ב). הזריז במצות (היינו לעשותן בזריזו') לא שיי' גבי דידי' למימר טענת מי הקדימני כו' כיון שהוא עושה הקדמה כל מה שאפשר לו בחק המין האנושי הג"ה ובזה פירשנו. מקראי קדש במתן תורה. ועתה אם שמוע תשמעו וכו' והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ: הנה יקשה אומרו לשון ועתה איזה זמן בא לשלול. ב' סיימו בטעם כי לי כל הארץ. אינו מובן: ואדרבא וכו': וכבר דברו בזה כל המפרשים ולפי הנ"ל יונח דהנה אמרז"ל. משה בהשכמה עלה ובהשכמה ירד הנה אמר דבריו לישראל בהשכמה: הנה אמר להם ועתה (היינו בעת אדם להוצאת שב' בכדי שיהיו כזאת בהשכמה) שמוע תשמעו ההוצאת נק' על שם האדם בקולו. ושמרתם את בריתי (מלשון ואביו שמר את וכו' תהיו מחכים ומצפים מתי תבא לידי: וג"כ יכולים לפרשו על ברית שבת כמו שאמרו במדרש: שהשבת נק' ברית: ופירשנו לה שבת בגימ' לשון מעור: כמש"ל במאמר ש"ם שבת) והייתם לי סגולה מכל העמים (תהיו לי בסגולה מכל העמים) שבכל העמים גם אם יעשה איזה איש רצון קונו אזי יש עליו טענת מי הקדימני וכו'. וזה שסיים בטעם) כי לי כל הארץ ע"כ שייך לטעון מי הקדימני וכו' משא"כ כשתעשו המצות בזריזות בהשכמה: לא עליכם תהי' הטענה הזאת וכמש"ל: ע"כ הג"ה **וזאת הסגול' הוא לישראל. עיין בהג"ה והנה במצות ענ"ג** שבת אשר ישראל מרבים בהוצאות הנה יש להש"י ג"כ ע"ז טענ' מי הקדימני דמהיכן יקח האדם ההוצאות והלא כל ההוצאות הם משל הקב"ה אבל כיון שהאדם משכים לעשות הכנות להוצאו' שבת. הנה זה מיקרי הוצאותי"ו. ואין להקב"ה ע"ז טענת מי הקדימני וכו' וז"ש ר"ח לעולם ישכים אדם להוצאות שב' בכדי שיהיו ההוצאת נק' על שם האדם המשכים:

סעיף י

נרמז עוד במאמר ר"ח לעולם ישכים אדם להוצאת שבת. היינו מה שהשבת מוציא. היינו מילואי אותיות שבת שהם יוצאין מן עיקרי האותיות. והם אותיות י"ן י"ת ו'. בגימ' עת"ו.

והנה כתיב עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו. ועיין מ"ש במאמר שם שבת סימן ט"ו. ויתבאר אי"ה במ"א:

סעיף יא

מוסיפין מן חול אל הקדש. הנה כשניתוסף מנין חול על מנין קדש הרי קדש חול בגימ' ב' פעמים דרך. אית דרך ואית דרך. כתיב דרך שקר הסר ממני וכו' דרך אמונה בחרתי וכו' והנה כשמוסיפין מן חול על הקדש. נכלל הדרך שקר בדרך אמונה. הבן הדבר היטב. וזהו אם תשוב משבת רגליך וכו' וכבדתו מעשות דרכיך וכו':

מאמר ג

סעיף א

בו ידובר ברכת שבת:

ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו. במדרש ויברך וכו' ויקדש אותו. כתיב ברכת י"י היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה. ברכת י"י הוא תעשיר זו השבת שנאמר ויברך אלקים את יום השביעי. ולא יוסיף עצב עמה. זה האבל כמד"א נעצב המלך על בנו עכ"ל. הנה יש להתבונן. דנראה ודאי דכוונת המדרש לפרש מהו. ויברך ויקדש מהו הברכה ומהו הקדושה. ולפי"ז לא נדע מהו התירוץ. וג"כ לא נודע דרשתו בסיפא דקרא ולא יוסיף עצב עמה. זה האבל. וכי ס"ד שע"י האבל ב"מ יהי' איזה וכו'. ונראה דודאי בא לפרש. מהו ויברך ויקדש. ע"כ הקדים הקדמה לפרש פסוק ברכת י"י וכו' ובפרישת הפסוק הזה יתפרש לנו מהו הברכה והקידוש בשבת והנה בפסוק ברכת י"י וכו' לא נדע פירושו. וג"כ לאו סיפי' רישי'. ע"כ פירשוהו על יום השבת. דהנה השי"ת ברא את העוה"ז ברא אלקים לעשות דייקא ועולם עשי' נק'. וכל המזונות ופרנסות להאדם הם דייקא ע"י עשי' ע"כ אמרו כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטילה וכו' ואמרו רז"ל עוד הנהג בהן מנהג דרך ארץ. וצריך האדם לעסוק באיזה מלאכה או מו"מ והקב"ה ממציא לו עי"ז פרנסתו. והנה השבת יום שהוא אסור במלאכה לכל ישראל. ומאין תהי' פרנסתם כיון שהשי"ת ברא את העולם להיות הכל בעשי' דייקא. והנה ימי האבל ב"מ ג"כ אסורן במלאכה. אבל אין זה קושיא. כי הוא רק מקרה ליחיד וכל ישראל מותרין במלאכה. אבל יום השבת אסור במלאכה לכל ישראל. והם עיקר מציאת העולם א"כ אין כאן עשי' ביום זה. ומאין תהי' פרנסה ביום זה אבל הוא להיות שבירך השי"ת את יום השבת יש בו פרנסה בשפע מבלי עשי' וזהו פי' הפסוק עפ"י המדרש: ברכת י"י היא תעשיר זו השבת הגם שאינו יום מלאכה ועשי' עכ"ז כיון שיש בו ברכת י"י. הוא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה זה האבל שאינם גם כן ימי מלאכה. אין בהם זאת הסגולה. ומה שיש לאדם

פרנסה בהם אינה קושיא כי אינה זמן איסור מלאכה לכל ישראל ובאלה הדברים תמצא פתח פתוח. לפרש בכאן מהו ויבר"ך וכו' ויקדש דהנה הפרנסה הוא חיות לכל הנבראי' והיא באה כביכול ע"י החכמ"ה העליונה. כדכתיב והחכמ"ה ת"חי' וכתיב כולם בחכמ' עשית. הנה החכמ"ה נק' קד"ש כידוע כמד"א ישלח עזרך מקד"ש (ועיין בזהר בפסוק ואנשי קד"ש תהיון לי) והנה בשב"ת כיון דכתיב בי' ויבר"ך ויקד"ש ברכו בקדוש"ה. היינו בחכמ"ה שמשם החיות. ע"כ הגם שאינו יום מלאכה יש בו פרנסה לחיות האדם. אבל בימי האבל שאסורים במלאכה אין הפרנסה מטעם זה כי אינם קד"ש ואדרבה כתב האריז"ל שלא להניח בהם תפלין דר"ת אשר הם מצד מוחין דחכמ"ה כי בימים האלה מסתלקי' מוחין דחכמ"ה והפרנס' היא לאדם מחמ' שהם ימי מלאכה לכל ישראל אבל פרנסת שב"ת היא מברכת הוי' ויבר"ך וכו' ויקד"ש וכנ"ל בחיבורא קדמאה נזדמן לנו המאמר הזה בסי' כ"ו סימנא מילת' ברכת הוי':

סעיף ב

שם ר' ישמעאל אומר ברכ"ו במן וקדש"ו במן ברכו במן שכל ימות השבוע הי' יורד עומר ובערב שבת שני עומרים. וקדש"ו במ"ן שלא ירד בו כל עיקר עכ"ל. הנה מפרש ג"כ ויבר"ך ויקדש ויתפרשו דבריהם ע"ד זה דהנה הבר"כה הוא שבגזירתו ית"ש נתיילד דבר שאינו תחת המציאות. עכ"ז מיום שברא הקב"ה את עולמו י"ש מאי"ן הנה ברא אלקים לעשו"ת. שיהי' הכל י"ש מי"ש ע"כ ברכתא לא שרייא באתר ריקנייא ע"כ אמר אלישע להאשה מה יש לך כל בבית. דברכאן לא שריין באתר ריקנייא וע"כ מן הצורך להניח פתותי לחם בשעת ברהמ"ז. בכדי שיהי' מקום להשראת הברכ"ה דמשעת בריאת העולם שהי' י"ש מאי"ן ברא אלקים לעשות י"ש מי"ש:

והנה יש להתבונן העומר מן שהי' יורד בערב שבת. שני העומ"ר לאחד למה ירדו שני העמרים ביחד ולמה לא ירד העומ"ר של שב"ת בפני עצמו ה"ל לירד העומר של ערב שבת בבוקר. והעומר לשבת בצהרים. ונראה להיות יום שב"ת היא יום הברכ"ה והברכ"ה הוא דוקא י"ש מי"ש. הנה עמ"ר בגי' י"ש לקטו ב' עמרים ביחד להורות על הברכ"ה י"ש מי"ש ולא שרייא באתר ריקנייא ב"פ עומ"ר בגי' ב"פ י"ש (ועלה מספרם כת"ר שהוא אי"ן מקור הברכ"ה. הבן הדבר ויונעם לך לפ"ז מ"ש בשב"ת כת"ר יתנו לך י"א וכו') וזהו מה שאמרז"ל ברכ"ו במן שכל ימות וכו' ובע"ש ב' עמרי"ם וקדשו במן שלא ירד בו כל עיקר מובן עפ"י דברי הזוה"ק בשלח דף ס"א וז"ל: בקדמיית' כד נפקי ישראל ממצרי' אעלו בנהמא דאיקרי מצ"ה (סוד מלכות לחם עני' סיהרא דלית לה מגרמא כלום) והשתא זכו ועאלו למיכל נהמא אחרה עילאה יתיר מאתר עילאה דכתיב

הנני ממטיר לכם לח"ם מן השמי"ם ממש (תפארת ישראל דאיקרי שמים כמד"א ואתה תשמע מן השמי"ם) ובההוא זמנא אשתכח להו לישראל מאתר דא חברייא דמשתדליא באורייתא. מאתר אחרא עילאה יתיר אתזנו מאי הוא כמה דכתיב החכמ"ה תחי' בעליה אתר עילאה יתיר עכ"ל. הנה כבר ידעת שהחכמ"ה נק' (קדש) כמ"ש כ"פ הנה המ"ן שהי' יורד מן השמי"ם הוא מזונות מבחי' ת"ת ישראל: אבל השי"ת קיד"ש את יום השביעי הנה מזונו' יום הז' מאתר דאיקרי קד"ש היינו חכמ"ה בענין מזונות ת"ת (שנק' שב"ת) ע"כ לא ירד בו מן כל עיקר כי מזונות השב"ת מאתר' עילאה דקוק יתיר וז"ש וקדש"ו במן שלא ירד בו כל עיקר. כי מזונות השבת קדש הם. הבן הדבר:

סעיף ג

שם ר' נתן אומר ברכו במן וקדשו בברכ"ה עכ"ל זה הדבר אינו מובן כלל. ומה שיש לי לפרש בזה (הנה ברכ"ו במ"ן כנ"ל) וקדש"ו בברכ"ה. היא עפ"י מה שנמצא להקדוש הרמ"ע זלה"ה במאמרי השבתות שלעתיד לבא בסעודה של לויתן הנה אין סעודה בלא לח"ם הנה כתב שיוציאו אז צנצנת המן הנגנז (נאמר בו לדורותיכ"ם היינו בעת שיהי' הדורות יחד) והוא נק' לח"ם כמד"א הוא הלח" אשר נתן ה' וכו'. וכתב שם שיברכו ברכה על המן. המוציא לח"ם מן השמי"ם והנה דכירנא כשהיתי מסתופף בצל קדשו של כבוד מחותני הרב הקדוש מהרצ"ה מזידיטשוב זצוק"ל נפל מילת' בפומי' לחקור האיך הי' ברכת המן ואני הייתי משיב שמצאתי כך להרמ"ע דלעתיד יברכו המוציא לחם מן השמים. ונפל ויכוח בדבר בין החברים נענה א' מן החברים ה"ה הרב המקובל מהו' ישראל דוב זלה"ה אשר כמדומה לא בירכו ברכה על המן כל עיקר. כיון שהיא לחם אבירים נבלע באבירים שלא הי' בו בירור כי כל עיקר הברכה לברר ניצוצין ולהפרידם מן הפסולת ובמן לא הי' פסולת ונהניתי מאד כי לדעתי הדברים קרובים אל האמת והיותי מתמי' לפ"ז על הקדוש מהרמ"ע שכתב שנצטרך לברך עליו לעתיד. והנראה להיות אכילה ההיא תהי' באתר עילאה יתיר בסוד הקד"ש חכמ"ה כי כבר יגיע זמן השגת חכמת מושכלי התורה. והנה כתיב כולם בחכמ"ה עשית במחשב' אתברירו והנה המ"ן הוא לחם מן השמים כמש"ל בשם הזוהר וכשיתעל' ע"י אכילתינו לאתר עילא' יתיר אתר דאקרי קדש שוב יהי' לו בירור (והנה זה אני או' בדרך אפש' ואין לי סמך מדברי רבותינו בזה) ותתבונן זה דגם הצדיקים כשיושבים בג"ע כשרוצים להעלותם למדריגה יותר גדולה מצטרכים שוב לבירור חדש ע"כ שוב דנין אותם כמשארז"ל אצל שמואל הנביא שהיה מתייירא מן הדין (זה דרך אפשר ולא קבלתי זה ואם נאמנו דברינו) הנה יצטרכו אז לברך ברכה על המן. ולפ"ז יש לומר ג"כ (בדרך אפשר) הגם שלא היו מברכין

על המן במדבר בימות החול אבל בשב"ת להיות דהאכילה הוא בקדש אתר עילאה יתיר הוצרכו לברכה. זה הכוונה לפ"ז ויקדש אותו: קדש"ו בברכה (זה בדרך אפשר) ובזולת דברי הרמ"ע ז"ל יש לומר דבאמת לא היו מברכין על המן בימות החול שום ברכה מטעם הנ"ל. אבל בשבת עם היות שלא היו מברכין ברכת הנהנין עם כ"ז להיות שב"ת היא קד"ש והאכילה בו כעין אכילת קדשים היו מברכין ברכת המצוה אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול סעודת שב"ת וזהו וקדשו בברכ"ה. זה מה שנראה לדעתי לפרש כעת והש"י יודע האמת:

סעיף ד

שם רבי יצחק אמר ברכ"ו בעטיפ"ה וקדש"ו במקוש"ש (כ"ה הגירסא הנכונה בילקוט וכן גרס במ"כ) לא נודע האיך נרמז בויברך ויקדש. עטיפ"ה ומקוש"ש. וגם מה שייכות יש לשני הענינים הללו עטיפ"ה אצל מקוש"ש. ונראה ע"פ מ"ש רז"ל (והוא) שאמרו מפני מה נסמכה פ' ציצית למקוששׁ: שאמר משה לפני הקב"ה דלבעבור זה חטא המקוששׁ דבימות החול ישראל מלובשין בתפילין וזוכרין על ידם את השי"ת ומורא שמים עליהן. אבל בשבת אין עליהם תפילין ואין להם דבר המזכיר א"ל הקב"ה אני אתן לכם מצוה שנוהגת גם בשב"ת וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'. ונמצא לפי זה נתהוו אלו ב' הענינים מקוש"ש ועטיפ"ת ציצית בזמן אחד. אבל מהראוי להתבונן איך נרמז זה בברכ"ה וקידו"ש. ונ"ל לפרש דהנה ברכ"ה הוא דבר המתפשט ואינו מוגבל ע"כ אין הברכה שורה בדבר המדוד שהוא מוגבל. עטיפת הציצית הוא בסוד או"ר מקי"ף הוא שורש הוברכ"ה שאינו מוגבל בכלי כמו אור פנימי (עמ"ש בספרי אגר"א דכלה בפ' ציצית) הנה יתפרש ויברך אלקים את יום השביעי בבחי' ברכ"ה שאינו מוגבל בכלי ה"ס או"ר מקי"ף הנרמז בעטיפת הציצית וקידש"ו במקוששׁ כתיב במקוששׁ ויניחו אותו במשמר כי לא פורש וכו' ובמגדף כתיב לפרוש להם על פי ה'. ופירשו חז"ל שבמגדף לא ידעו כלל אם חייב מיתה מה שא"כ מקוששׁ ידעו שהמחלל שב"ת היא במיתה אבל לא ידעו באיזה מיתה עד שפירש להם הקב"ה שהוא בסקילה והנה ד' מיתות נמסרו לב"ד לפייס ד' אותיות הוי' מי שפגם ביו"ד מתחייב סקילה מי שפגם בה' ראשונה מתחייב שריפה וכו' והנה היו"ד היא בחכמה הנק' קד"ש כידוע. והנה שב"ת נאמר בה קד"ש היא לכם. ע"כ המחלל שבת פוגם ביו"ד סוד החכמ"ה סוד הקדוש ע"כ מיתתו בסקילה וזהו וקדש"ו במקוששׁ שעל ידי המקוששׁ נתוודע אשר שבת הוא בסוד הקד"ש הבן:

בבואי לכלל זה לא אכחיד את אשר חכמים הגידו. דין מצות סקילה למדו מן הר סיני. כי סקול יסקל או ירה יירה. משם למדו שתהיה בית הסקילה גבוה ב' קומות. והנה לא דבר

ריק הוא הלימודים בתורתינו הקדושה. למה נלמד הדבר דוקא במתן תורה. ויתכן ע"פ דברינו הנ"ל דהנה מצות סקילה הוא למי שפגם באות יו"ד סוד החכמה והנה אורייתא מחכמ"ה נפקת ע"כ נלמד מצות סקילה מן שעת מתן תורה. והוא דבר נחמד:

סעיף ה

שם ר"א אומר ברכו בנ"ר. וכן הי' המעשה פ"א הדלקתי את הנר בלילי שב"ת ובאתי ומצאתי אותו במוצאי שב"ת דולק ולא חסר כלום ע"כ לא נודע מהיכן ישפוט שהברכ"ה קאי על הנ"ר. ואין ראיה ממעשה הנס שאירע לו לר"א. ומוכרחים אנחנו לומר שזה הוא לכל איש הישרא' שנרות של שבת מתברכי' יותר באורם מכל ימות החול לזה רב ולזה מעט (וכמדומה שהמבינים יודעים זה) והנראה דשפט זה עפ"י מה שדרשו בזו"ח שבקדרותא דצפרא בעת שמתחיל האור להתנוצץ אז מסוגל וטוב שתתקיים הברכה שמברכין לאיש הישראלי' ואפיק לה בג"ש. כתיב וירא אלהים את האו"ר כ"י טוב. וכתיב התם כ"י טו"ב בעיני ה' לברך את ישראל. הנך רואה מקבלת הג"ש זו המסורה בידם שהברכ"ה שרוי' באו"ר ונמשכת אחר האור. והנה מדכתיב בשב"ת סתם ויבר"ך ולא נאמר במה ברכו. ע"כ הכוונה הוא ברכו בדבר שהברכה שרוי' בו. היינו או"ר שב"ת הוא הנ"ר והנה נ"ר שב"ת אינו מדאורייתא רק מצות חכמי"ם חכמים הם המושפעים מן החכמ"ה. לאור"ם נסע ונלך. כי הנה כסיל בחושך הולך. וחכמ"ת אדם תאי"ר פניו. הנך רואה שהחכמ"ה הוא האו"ר הלא תראה אפילו הולך למשרים עפ"י חכמתו ושכלו. ע"כ החכמים דייקא תיקנו מצות או"ר שב"ת. ותראה עוד שחכמינו ז"ל דרשו בפסוק ותזנח משלו"ם נפשי זה נ"ר שב"ת הנה קראו לנ"ר שב"ת שלו"ם וכן הא דאיבעיא להו נר שבת וקידוש היום ופשטו נ"ר שב"ת עדיף מקידוש היום משום שלו"ם בי"ת. נ"ל דקראו לנ"ר שב"ת שלו"ם כיון דנ"ר שבת היא הברכ"ה. ברכו בנ"ר כנ"ל ולא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכ"ה לישרא"ל אלא השלו"ם ע"כ זה שמו אשר יקריאו לו שלו"ם ותתבונן עוד עפ"י דברינו הנ"ל שסוד הברכ"ה אשר היא באו"ר נמסרה לנו בג"ש. תתבונן לפ"ז אשר מצות נ"ר שב"ת אינו מבואר בתורה רק עפ"י חכמים בתורה שבע"פ: דהנה הברכ"ה באו"ר נמסרה בג"ש וכבר ידעת דמדת ג"ש נגד מדת רחו"ם מדה שני' בי"ג מדות של רחמים וכביכול בי"ג מדו' המדה השני' רחו"ם ה"ס השערות של השפה העליונה שהוא כביכול ע"ל פ"ה (ובדרך זה אמרנו על הא דאר"זל. מיכאל (עושה שליחותו) באחת. ולמדו לה בג"ש כתיב ויעף אלי אח"ד מן השרפים.(עפיפה אחת) וכתיב התם והנה מיכאל אח"ד השרים הראשונים. והנך רואה ויעף אלי אח"ד וכולי הכוונה על מיכא"ל ולמדו זה בג"ש שהוא כביכול ע"ל פ"ה כנ"ל ע"כ כתיב התם אצל הנביא ויעף אלי וכו' ויגע ע"ל פ"י

להורות שנלמוד הדבר בג"ש הבן הדבר) וכן תתבונן הא דדרשו דמרים נפטרה בנשיקה דגמרינן ג"ש ש"ם ש"ם ממשה מה התם ע"ל פ"י וכו' ע"כ נ"ר שב"ת הוא דברי חכמים תורה שבע"ל פ"ה. והשם הטוב יכפר בעדינו ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו. והנה תתבונן אשר כל הדרשות שדרשו ע"כ. דרשו על ויבר"ך ויקד"ש ובדרשת ר"א לא נדרש על ויקד"ש כלום. והנראה לפרש דכיון שדרש ויבר"ך על נ"ר שב"ת. הנה ויקד"ש הוא להתחייבות קידו"ש היו"ם והוא להורות על בעיות הגמ'. בתר דפשטא נר שבת קודם לקידוש היום: ולימודו מכאן ויבר"ך ויקד"ש שם:

סעיף ו

שם ברכו באו"ר פניו של אדם. קדש"ו באור פניו של אדם לא דומה אור פניו של אדם כל ימות השבת כמו שהוא דומה בשבת. ע"כ הנה ג"ז יתפרש כנ"ל דמכח הג"ש הנ"ל תתפרש הברכ"ה על האו"ר. רק שבפירוש הקודם דרש על או"ר הנ"ר ובכאן דרש על או"ר פני"ם. אבל הנה דרשו קדש"ו ג"כ על אויר פני"ם. הנה מהראוי להתבונן מהו הברכ"ה באו"ר פני"ם ומהו הקידוש. ואחשב' לדעת ע"פ מ"ש כ"פ במה שדרשו חז"ל ישא ה' פניו אליך. אמרו מה"ש לפני הקדוש ב"ה רבש"ע כתיב בך אשר לא ישא פנים. מפני מה אתה נושא פנים לישראל. דכתיב ישא ה' פניו אליך. א"ל הקב"ה וכי לא אשא פנים לישראל אני כתבתי ואכלת ושבעת וברכ"ת והם מדקדקים על עצמם עד כזית עד כביצה עכ"ד. הנה דבריה' ז"ל אינם מובני' בהסתכלות ראשון. דלכאורה נשיא"ת פני"ם מיקרי בשגם האדם מתחייב כך וכך ואינו ראוי שייטיבו עמו מצד מעשיו אף על פי כן הנותן מצילו מהעונש ויהיב לי' לבזבזין בנדבה זה מיקרי נשיאו"ת פני"ם. והנה המלאכי' בשואלם את פי הש"י הנה ע"כ לא שאלו מפני מה אתה נושא פנים לישראל היינו שבקרנו את פנקסיהם. וראינו שמצותיהם אינם מגיעים לשכר כזה שאתה נותן להם דהמלאכים אינם יודעים זה. דהרי כל המצות והעבירו'. המה במשקל אל דעות כמ"ש הרמב"ם הוא כפי כוונת כל אחד ואחד וגם מה הוא התירוץ של יוצר בראשית וכי לא אשא פנים וכו' אני אמרתי ואכלת ושבעת וכו' קשה ממ"נ אם מגיע להם בעד החומר' הזאת שכר כזה הנה לא מיקרי נשיאו"ת פני"ם. רק היה לו להשי"ת להשיב. מגיע להם השכר בעבור שמדקדקים ע"ע וכו' ובאם אינו מגיע להם בעד החומרא הזאת שכר כזה שוב נקרא נשיאות פני"ם. על כרחך לומר. דהמלאכים רמו קראי אהדדי כתיב בך. אשר לא ישא פנים. וכתיב ישא י"י פניו אליך. משמע שאתה נושא פנים לישראל אפילו מה שאינם ראוים לפי המשקל של א"ל דעות. והבן הדבר א"כ לפ"ז צריכין להתבונן מהו התירוץ של הקב"ה הרי אף על פי כן קשו קראי אהדדי. ואמרתי בזה. ידוע י"ג מדות

של רחמים הן המה כביכול י"ג תיקוני דיקנא כידוע ומדת ואמ"ת המדה השביעית הוא כביכול סוד או"ר פני"ם העליונה תרין תפוחין קדישין ובהתעוררת המדה הזאת להאיר לישראל. נקרא נשיאות פנים. הארת פנים. יאר י"י פניו וכו' ישא י"י פניו וכו' עיין בכוונת האריז"ל בסוד הארת פני התוקע הוא לעורר מדת ואמת והנה ישראל בהתהלכ' בדרכי אמ"ת מעוררים מד"ת ואמ"ת. וכן בעוסקם בתור' בדבר הנעלם ומכוונ' אל האמ"ת היינו הלכ' לאמתת' ג"כ גורמי' כנ"ל ובזה פירשנו הפסוק אשרי העם יודעי תרועה י"י באור פניך יהלכו"ן. התרועה אינה מבוארת בתורה בפירוש מה היא. ונפל הספק אם גנוחי גנח או יילולי ייליל או תרווייהו. ועושים הכל מספק. ומכוונים הלכ"ה לאמת"ה. כי הרואה יראה בזהר ובר"מ דכל הסדרים מוצרך צריכי' ואין כאן ספק. נמצא כיון דישראל מכוונים ע"י פלפולם הלכה באמ"ת. גורמים להאיר או"ר פני"ם היא מדת ואמ"ת. ומגיע להם חיי"ם כי באור פני מלך חיי"ם וזהו לדעת פי' הפסוק אשרי העם יודע"י תרוע"ה. שיודעים מה היא התרועה ואין כאן ספק אליבא דאמת. וכולהו הסדרים מוצרך צריכי עפ"י האמ"ת ולא עשה י"י ככה שיצטרכו לפלפל בדבר לידע מה היא התרוע"ה עד שע"י הספק כוונו להלכ' באמ"ת היא כדי שיגרמו ישראל ביום הדין הנורא להאיר מדת ואמת אור פני מלך חיים וז"ש י"י באור פניך יהלכו"ן מכוונים להלכה. להאיר אור פני מלך. הבן הדבר הנפלא הזה. ובזה יתפרש ג"כ דברי חז"ל ששאלו המלאכים מפני מה אתה נושא פנים לישראל איזה דבר עושים בתמידות בכל יום שיהיו ראויים ע"ז להארת אור פנים. א"ל הקב"ה וכי לא אשא להם פנים אני כתבתי ואכלת ושבעת וברכת הנה כפשוטו הכוונה דוקא שביע' ממש והם על ידי יגיעתם בתורה דרשו. ואכל"ת שיעור אכילה בכ"מ כזית. ושבעת זו שתי'. או לאידך מ"ד ואכל"ת ושבעת. אכילה שיש בה שביעה והיינו כביצ'. והגיעו בזה לכוונת האמ"ת ע"כ מאירים מדת ואמ"ת או"ר פני"ם. ע"כ ראויים הם לנשיאות פנים אור פני מלך חיים (וכ"ה שהאמת גורם להם לישראל להלכה זו ביודע' שאפילו כזית וכביצה אינם יכולי' לסגל בעצמם זולת בחסד הבורא ע"כ צריכין לברכו גם על כזית וכביצה) ועפ"ז נבא להתבונן דברי המדרש שאנחנו עוסקים בו בסגולת השב"ת ואקדים לו משנה שלימה שנינו. הלוקח פירות ממי שאינו נאמן על המעשרות ושכח לעשרן ושואלו בשבת יאכל על פיו. ואמרו הטעם דאפילו עם הארץ החשוד לאכול טבלים שהן במיתה. מתיירא לשקר בשב"ת כי אימת שבת עליו ואומר אמ"ת והוא לתימא דהרי גם בשב"ת אסור לאכול אצל ע"ה דגם בשב"ת חשוד היא לאכול טבלים ואין אימת שבת עליו לענין זה. ולענין שאינו משקר ואומר אמ"ת אמרינן אימת שבת עליו והוא לפלא. ונ"ל להיות מדת ואמת היא המדה השביעית בי"ג

מדות היא מאירה ביום השביעי אור פניהם של ישראל כי המדה הזאת היא או"ר פנ"י מל"ך ומאירה אור פניהם של ישראל בני מלכי"ם ומתייראים לשקר. ואמ"ת יהגה חיכם. ודבר י"י בפיהם אמ"ת (ותתבונן מ"ש במנחת שבת ענני באמ"ת ישעך) והנה כבר ידעת משאר"זל בתיבת נח שלא היה יכול השקר ליכנס אל התיבה עד שנשתתף עם הפחת"א שהיא הקללה שממעט את הנכסים והון האדם עד שהכל הולך לטמיון מתלא אמרין כל מה דשקר' יהיב פחתא נטיל משא"כ באמת הוא הברכ"ה וזה שנתברך יעקב ויתן לך האלקים וכו' ל"ך דייקא שמדתך אמ"ת. תתן אמ"ת ליעקב. הנך רואה כי הברכה היא ע"י האמ"ת כי האמ"ת מקור הברכ"ה (המשכיל על דבר יבין. במפלאות תמים דעים האמת היא מקור של הברכ"ה) ומדכתיב הכא סתם ויברך אלקי' את יום השביעי ולא נודע מהו הברכ"ה. פירשו חז"ל ברכו באור פניו של אדם היינו שבשב"ת שהיא יום השביעי נתברך מאור פניהם של הבני מלכי"ם. להיות אור פני מלך חיים מאיר בהם היא המדה השביעי' הנק' ואמ"ת ובאמ"ת שריין ברכא"ן היפך השק"ר שהיא משותף לפחת"א שהוא הקללה. וקדש"ו באור פניו של אדם שע"י אור הפנים הזה שבא מלמעלה בברכ"ה קדשו ג"כ בזה אשר ישראל קדושים מתייראים לשקר ואפילו ע"ה נאמן בדבריו כי ישראל קדושים הם קדש ישראל לי"י ולא ידברו כזב. אחי ידידי דוק נא בדברים הללו ותנשק ידי החכמים בהבינך כל זה תבין אחי ידידי מה שאמחז"ל בההיא מתא דשמא קושטא דלא שכיב איניש בלא זימנא דהנה מדת ואמ"ת היא הארת הפני"ם כביכול כמש"ל ובאור פני מלך חיי"ם. ותבין לפי"ז האוכל טבלים הוא במיתה ח"ו. והנה ע"ה החשוד לעבור ע"ז בהגיע שב"ת יום השביעי הארת מדת השביעית מדת ואמ"ת אור פני מלך. ובאור פני מלך חיי"ם מתפחד לומר דבר הגורם ההיפך ודבר י' בפיו אמת ותתבונן עוד בזה משארז"ל יעקב אבינו לא מ"ת דכתיב תתן אמ"ת ליעקב. ואתם הדביקים בה' אלקיכם חיים:

סעיף ז

שם ברכו במאורות וכו' עיי"ש שדרש שחלק הקב"ה כבוד לשב"ת ולא גנז האור עד מוצאי שבת. והוא נלמד מג"ש כי טוב וכנ"ל עיי"ש וכמדומה שדרשו זה להורו' לישראל הגם שהן היום נגנז אור הגנוז שהי' יכולין להביט בו מסוף העולם עד סופו עכ"ז הנה הברכה הזאת נשארה מוטבעת בשבת ושומרי יום השבת בקדושה יכולין גם היום ליהנות מן האור ומתגלה להם נסתרות:

סעיף ח

שם ר' לוי בשם זעירא אמר ל"ו שעות שמשה אותה האורה י"ב שעות של ע"ש וי"ב שעות של ליל שבת וי"ב שעות של שבת ע"כ צורך הודעה זו היא עפ"י מה ששמעתי

ממדקדקים להדליק בשב"ת ל"ו נרות כי נר שב"ת הארה מהאור הגנוז ששימש ל"ו שעות (וכן נירות מצוה של חנוכ"ה הם ל"ו נגד אור הגנוז) וכ"מ כתוב בשם הקדוש מהר"פ מקאריץ זצוק"ל ותתבונן כמעשה בראשית כתיב ה' פעמים או"ר מספרם אלף ל"ה ובהחזרת אלף לאלף (בסוד הכתוב איכה ירדוף אחד אלף) הנה היא ל"ו. והיא נרמז במתן תורה אל"ה הדברים אשר תדבר אל ב"י אל"ה אלף ל"ה סוד ה"פ אור הוא אור מ"ב אשר נגנז והיכן נגנז בתורה וכל העוסק בתורה לשמה מוצא בכל פעם חידושין מה שלא נתחדש עד היום והיא מהאור הגנוז: סימנא מלתא בחיבורא קדמאה נזדמן לנו זה המאמר בסימן ל"ו:

סעיף ט

שם ברכו ביציאה. ר' לוי משם ר' יוסי בר' חנינא כל יום שיש בו חסרון כתיב בו ברכ"ה ואינו חסר כלום. בחמישי נבראו עופות ודגים ובני אדם שוחטים עופו' ואוכלים וצדים דגים ואוכלים. וכתיב בו ברכ"ה ואינו חסר כלום. בששי נברא אדם בהמה. ובני אדם שוחטים בהמה ואוכלים ובני אדם מתים וכתיב בו ברכ"ה ואינו חסר כלום בז' מאי אית לך למימר. ר' לוי בשם ר"ח ב"ח אמר מפני היציאה ע"כ: רצ"ל היות יום השב"ת הוצאתו מרובה במעדנים ומטעמים ואינו יום מלאכ' להרויח: ואעפ"כ האדם אינו חסר עי"ז כי שורה בו הברכ"ה ובמקום ששורה בו הברכ"ה החסרון מתמלא. תראה מאסוך שמן דאלישע. ומכד הקמח דאליהו: כיון ששרתה בהם הברכ"ה כל מה שהחסירו מהם הי' מתמלא. ולמד לפירוש הזה מן הפסוק ויכל אלקים וכו' וישבות וכו' ויברך אלקים וכו' דהנה כל הנבראים הם הווים שנתהוו מחדש בגזירתו ית"ש וכל הווה נפסד והנה כל ששת י"ב נתהוו משא"כ אחר ששת י"ב. ויכל אלהים וכו' הנה כלתה ההוי' ומתחיל החסרון שהוא ההפסד (כענין שדרשו בפסוק כי הולך אדם אל בית עולמו תיכף כשיוצא לאויר העולם. הנה קשור בו החסרון והולך בכל יום וכו') ע"כ ויברך אלקים את יום השביעי שיושלם בו החסרון היינו החסרונות שנחסרי' ביום הזה יום היציאה נשלמים בו ע"י הברכה שאינה מקבלת החסרון: ולפי"ז יש לפרש ויקד"ש אותו. דהנה הא תינח מי שיש לו משלו אל ידאג שיהיו נכסיו חסרים מחמת הוצאת השב"ת כי הברכ"ה משלמת משא"כ מי שאין לו משלו לזה אמר ויקד"ש אותו יתפרש קד"ש מלשון הזמנה כמו התקדש"ו למחר ואכלתם וכמו ויקדש את ישי וכו'. היינו כביכול השי"ת כבר הזמין לכ"א מישראל הוצאה שב"ת מבראשית ע"כ נכון יהיה לבו בטוח ויכול על האמנה הלזו ללות כשמארז"ל שאמר הקב"ה לוו עלי ואני פורע:

סעיף י

ר' חליעזר שם בשם ר' יוסי אמר מפני האסטנוסות ברכ"ו במטעמים ע"כ נ"ל פירושו מי שהוא איסטניס ובימי החול אינו יכול לאכול מאכלים צוננים או חמין והטמונים מיום אתמול לשבת ובטבע איסטניסותו מזיקים לו מאכלים כאלה בחול בשבת לא ידאג ע"ז יאכלו ענוים וישבעו. דהנה ביר"ך השי"ת את יום השב"ת שיהי' במאכלי' הנזמנים בשבילו טעם מטעמים ומעדנים ורווחא לבסומי שכיח (הגם שהאדם שבע ביותר ומזיק לו אכילה גסה עכ"ז כיון שנותנים לו מעדנים. אוכל ושבע ודשן ואין מזיק לו) כ"ה לענין מאכלי שב"ת. הגם שמאכלים כאלה הטמונים מיום אתמול מזיקים לגוף בימות החול. כיון שהם נטמנים לשבת שורה בהם הברכ"ה שיהיו מבוסמים. וטעמם כמעדני מלאכים ערבים לנפש ולגוף ומי שהוא מאמין לדברי חכמים יבחין זה ג"כ בחוש הנראה לעין בכל איש הישראלי אפילו החלושי כח: משא"כ המתפלספים אשר ערב לנפשם לחם שקר ואינם מאמינים לדברי חכמים. מאכלי שבת להם כמו שער בנפשם. ויפה אמרו קדמונינו אשר שרתה עליהם רוה"ק אמרו בודקין אחריו שמא מין הוא. ועיין בבעל המאור שכתב מי שאוסר חמין הטמונים לשב"ת יתעסקו בו עממין והאוכל למעדנים מאכלים הנהוגים בישראל להטמין לשב"ת יזכה לתחי' עיי"ש. ושפטו זה לפרש הברכ"ה על מאכלי שב"ת אפשר למדו זה ממשאחז"ל שהית' הברכ"ה מצויה בלחם הפנים. וכל זמן שהיתה הברכ"ה מצוי' כל כהן שהגיע לו כפול היה שבע ומעודן ואפשר למדו ג"ש לח"ם לח"ם (כידוע לבקי בשותא דרבנן במדרשות שעפ"י הרוב דרשותיהם מקובלות בג"ש) כתיב בשבת לח"ם משנ"ה וכתיב התם לחם פנים לפני וכו' מה התם ברכה אף בלח"ם שבת ברכה (הסעודה נק' ע"ש הלחם) ומדכתיב כאן סתם ויבר"ך ולא פירש מהו הברכ"ה. סמכו על ג"ש המקובלת שהברכ"ה הוא במאכלים הנזמנים לשב"ת. לפ"ז צריכים לפרש ויקדש אותו עפ"י משארז"ל. המבשל בשב"ת אסור המאכל באכילה (ולמאן דס"ל בהנאה) דכתיב כי קודש היא לכם מה קדש אסור בהנאה אף מעשה שבת וכו' ויוצדק שפיר לפי"ז. ויברך אלקים את יום השביעי. א"ת לרבות הטפל ליום הז' היינו יום הששי בו רבו במטעמים היינו כשמבשל ביום הששי לצורך שב"ת ויקד"ש אותו. משא"כ אות"ו בעצמו קידש. היינו כשמבשל בשבת עצמו נאסר המאכל כקודש. עיין ברש"י פ' תצא. פן תקדש המלאה וכו' מפרש רש"י. פן תקד"ש כתרגומו תסתאב. כל דבר הנתעב על האדם בין לשבח כגון הקדש בין לגנאי כגון איסור נופל בו ל' קודש (כי עיקר תיבת קוד"ש פירושו דבר הנבדל נ"ל) כמו אל תגע בי כי קדשתיך. ודי בזה כעת:

סעיף יא

שם שאל טורנוסרופוס הרשע את ר"ע וכו' מ"ש יומא דשבתא משאר יומא: א"ל מ"ש טורניסרופו' מכל גוברין אמר ליה שרצה המלך לכבדיני אמר ליה אף זו שרצה המלך לכבדה ע"כ. לכאורה אינו מובן מאי שאל אותו הרשע. וכי לא ידע ששומרים ישראל את השבת בציווי השי"ת. ואם לא היה מאמין בזה והיה סובר שישראל בודים דבר זה מלבם היה לו לבקש תיכף מופת כמו שביקש אח"כ וגם יש להתבונן בתשובת ר"ע למה היה להמשיל במשל ה"ל לומר תיכף שרצה הקב"ה לכבדה ומה צורך למשל כיון שהוא דבר מובן. וגם מהו התשובה שרצה הקב"ה לכבדה. משמע שהוא חוקה מבלי טעם. והנה הטעם מבואר בתורה. כי בו שבת מכל וכו' וכן וינח ביום השביעי ע"כ בירך י"י את יום השב"ת והנראה עפ"י מ"ש הרב הקדוש בעל אוה"ח זצוק"ל. כתיב כי ששת ימים וכו' ולא כתיב בששת. להורות דהש"י ברא רק ששת ימים זמן ובהם ברא את כל העולמות ואח"כ ברא יום השב"ת וע"י יום השב"ת ובכח קדושתו מתהווים שוב ששת ימים וכן כל ימות עולם והנראה דזה הוא שאלת הרשע שידע פירש הפסוק כי ששת ימים וכו' כנ"ל ושאל מ"ש יום השב"ת משארי הימים שחלק לו הקב"ה הכבוד הזה וכי לא היה יכול הקב"ה לברוא את העולם שיהיה קיימי' במאמרו כל ימות עולם בזולת יום השב"ת. אז השיב לו ר"ע דרך חכמה. דהנה הרשע הזה היה שר ממונה מן המלך להנהוג את העם וכיוצא. וא"ל ר"ע מה גבר בגוברין. וכי לא היה יכול המלך לעשות התנהגות הזה בעצמו. אז השיב לו אמת שהיה המלך יכול לעשות כן רק כי רצה לכבדיני. וא"ל ר"ע שזה הוא ענין השב"ת שרצה הקב"ה לכבדה וחלק לו היקר ההוא. זה מה שנ"ל כעת:

סעיף יב

שם ר' יוסי בן חלפתא אמר. אברהם שאין כתוב בו שמירת שב"ת ירש את העולם במדה שנאמר קום התהלך בארץ לארכה וכו' אבל יעקב שכתוב בו שמירת שב"ת שנאמר ויחן את פני העיר. נכנס עם דמדומי חמה וקבע תחומין מבע"י ירש את העולם שלא במדה. שנאמר והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וכו' ע"כ. וקשה הרי קי"ל קיים אברהם אבינו כל התורה עד שלא ניתנה וא"א לומר שלא שמר את השבת והרי אמרו שקיים אפילו עירוב תבשילין. אבל תראה שהתנא בעל המאמר דקדק בדבריו. ואמר שאין כתוב בו שמירת שבת משמע שבאמת גם אברהם ודאי שמר את השב"ת אבל לא נכתב הדבר מבואר בתורה. משא"כ ביעקב מבואר הדבר בפרטות בתורה מפסוק ויחן את פנ"י העי"ר. היינו הפנים הסמוכים אל העיר היינו שקבע תחומין. אבל מהראוי להתבונן כיון שגם א"א שמר את השב"ת והיא ממה שמבואר בכלל. ששמר את כל התורה כמ"ש עקב אשר שמע אברהם וכו' ומאי נ"מ בזה שאינו מבואר בפירוש בפרטות שמירת

שב"ת. וגם מהראוי להתבונן איכות השכר מהו המדה כ"מ ירושת העולם במדה או שלא במדה. ומה שי"ל בזה. דהנה אברהם אבינו שאינו מבואר בתור"ה שבכת"ב איך ששמר את השב"ת רק החכמי' דרשו בכלל מן עקב אשר שמע אברהם וכו' יתוודע לנו בזה אשר ענין שמירתו את השב"ת היה בבחי' תורה שבע"פ שהוא סוד מלכו"ת פה ותור"ה שבע"פ קרינן לה ובה כביכול סוד הגבול ע"כ כל חושבנ"א בסיהרא היא. כל חשבו"ן היא המגביל ע"כ כתיב בהתמנות המלך זה יעצור בעמו. עצורה הוא הגבו"ל. משא"כ יעקב דכתיב בי' מבואר בתור"ה שבכת"ב ששמר את השבת בבחי' תורה שבכת"ב והוא בלא גבול ומדה ואם עיני שכל לך. דרוש נא כיום את דבר י"י בכתבי מר"ן האריז"ל בכוונת ליל שב"ת לקבל תוספות נר"ן מדרגא דנוק' מלכו"ת פה ותור"ה שבע"פ קרינן לה. לכוונת יום שב"ת לקבל תוספ' נר"נ מדרגא דדכורא תורה שבכתב ואם תשכיל תלך לבטח ועוד יתבאר אי"ה:

סעיף יג

שם ד"א למה ברכו וכו' ר' דוסתאי אומר שאין לו בן זוג ע"כ. יש לפרש ביום ד' הוא הארת תוספת הנפ"ש מעולם העשיה משבת הבאה יום ה' הארת תוספת הרו"ח מיצירה יום ו' הארת תוספת הנשמה מבריאה. וביום א' נשאר רשימו הארת תוספת הנשמה מבריאה. וביום ב' רשימו הארת תוספת הרוח מיצירה וביום ג' רשימו הארת תוספת הנפש מעשיה נמצא לענין תוספת הארת הנשמה ישנו בזוגות יום א' ויום ו'. וכן לענין תוספת הרוח ותוספת הנפש. ושב"ת אין לו בן זוג. והמאמר הזה נסמך על מאמר שאמר רשב"י לקמן שאמר הקב"ה כנסת ישראל תהיה ב"ז. ותהיה הכוונה ע"פ מ"ש בזוה"ק. ברכא"ן לא שריין אלא באתר דדכר ונוק' אשתכחו. והשרוי בלא אשה שרוי בלא ברכ"ה. ממילא שב"ת שלא היה לו ב"ז ברכ"ו הקב"ה שיהיה מקור הברכ"ה והיא ע"פ מ"ש וכי טוב בעיני י"י לברך את ישראל. נמצא הברכה היא הטוב המשפיע את הברכה ואמרו בז"ח מפני מה לא נאמר כי טו"ב בשני להורות שאין טו"ב אלא אחד. נמצא תבין לפ"ז ברכא"ן לא שריין אלא באתר דדכר ונוק' אשתכחו. ושב"ת ברכ"ו הקב"ה ממקור הברכ"ה שיהיה בסגולת היום מקור הברכ"ה. הוא הטו"ב. ואין טו"ב אלא אחד ע"כ אין לו בן זוג בזמ"ן. אבל יש לו ב"ז בנפ"ש הם נפשות ישראל המקבלי' הברכ"ה מברכת היום מקור הברכ"ה ועוד יתבאר אי"ה. ולפ"ז יתפרש לך ויברך אלקים את יום השביעי שנתן בו סגולת מקור הברכ"ה. להיות שאין לו ב"ז. הבן מאד:

ולפ"ז מהראוי להבין מהו ויקדש אותו ונראה דהוא מובן עפ"י דברי רשב"י להלן. שאמר הקב"ה כנ"י יהיה ב"ז ואמר הקב"ה לישראל בסיני זכור את יום השבת לקדש"ו. הוא

כענין קידושי איש ואשה שיהיה יחד לזוג. וזהו ויברך אלקים את יום הז' במ"ב. ויקד"ש אות"ו. במ"ת:

סעיף יד

שם ר' שמואל ב"נ אמר. שאינו נדחה. יתפרש הענין ע"פ מה שתתבונן במשל. בראש השנה בערב כשעדיין לא באו עדים ולא קדשוהו ב"ד הנה המברך קדוש היום. ואח"כ יארע שיעברו ב"ד את החדש. הנה הברכ' של המקדש קידוש היום היה לבטלה. וכן ברכות שמ"ע של חובת היום. וכ"ה בכל המועדים במקום שלא הגיעו שלוחי ב"ד (ובאמת לא נודע לנו האיך היה מנהגם בזה הענין בודאי היה איזה תקנת חכמים איך להתנהג) והנה שב"ת אינו נדחה ע"כ הברכות שלו קיימין. היינו ברכות שמ"ע וקידש היום. מפני שאינו נדחה לעולם ע"פ ב"ד. זהו הנרצה לפי"ז. ויברך וכו' ויקד"ש וכו':

סעיף טו

בזוהר יתרו דף פ"ח ע"א. ר' יצחק אמר כתיב ויבר"ך אלקים את יום השביעי וכתיב במן ששת ימים תלקטוהו. וביום הז' שבת לא יהיה בו כיון דלא אשתכח ביה מזונא מה ברכת"א אשתכח בי'. אלא הכי תאנ' כל ברכא"ן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין ותאנא אמאי לא אשתכח מנא ביומא שביעאה משום דההיא יומא מתברכאן מיניה כל שיתא יומין עילאין וכו' עכ"ל. שמעתי פה קדוש כבוד אדומ"ו הרב הקדוש מהרמ"מ זצוק"ל שהקשה הרי הקושיא במקומה עומדת אמאי לא אשתכח מנא ומזוני ביומא שביעאה. כיון דמההיא יומא מתברכאן כולהו יומי. והסביר הוא זצ"ל דהנה בספר יציר' מבואר חלוקת סדר הבריאה עולם שנה נפש. והנה תראה העול"ם בכלל. נכלל לשלשה חלקים עולם השפל. עולם הגלגלים עולם השכל הנבדל למעלה מן הגלגלים. והשנ"ה בכלל הוא הזמן נחלק ג"כ לשלשה חלקים: ימי החול. ומועדי י"י. ושב"ת. והנפש ג"כ נחלק לשלשה חלקים נפש. רוח. נשמה. והנה תיקח ראיה מן הקרוב אצלנו ביותר היינו הנפ"ש. הנה משכן הנפש היא בכב"ד משכן הרוח היא בל"ב משכן הנשמ"ה היא במו"ח. וכלם נקשרים ויש להם קיום בגוף ע"י המזון. הנה המזון הולך דרך הפה שהיא בראש. והולך אל הלב אשר שם הרו"ח. ואל הכבד אשר שם הנפש הנה כולם מקבלים ע"י המעבר שיש בראש אשר שם משכן הנשמה ושם לא נשאר מאומה כי הנשמה היא הרוחניי ומגיע על ידה המזון לכולם. ובה לא נשאר מאומה מן המזון המגושם וכן תמצא בחלק העול"ם. כי הנה השפעת עולם הגלגלים ועולם השפל הוא מעולם השכל הנבדל והעולם הנבדל הוא רחוק. ונעלם ונבדל מכל גשמיות תנועות העולם. ובזה תתבונן ג"כ בחלק השנ"ה שהיא הזמ"ן בזה שאתה רואה שבשבת לא אשתכח ביה מנא ומזוני בזה תתבונן דמההיא יומא מתברכין כל שיתא יומין. והוא נבדל מערכ"ם כדמיון הנשמה

הנ"ל שכתבנו. כ"ז שמעתי מכבוד אדמ"ו זצוק"ל. וקצת הארכתי בביאור. ונ"ל עוד דהנה הברכה. שכל מה שרוצה מתברך ויש לו אותו הדבר בריבוי. וכענין שנאמר ואברהם זקן וכו'. וי"י בירך את אברהם בכ"ל הוא מדת כ"ל בלי מחסור שום דבר וכענין שאמר יעקב וכי יש לי כ"ל ע"כ לא ירד המן ביומא שביעאה משום דההיא יומא מתברכאן מיני' וכו' ואילו היה יורד המן בו היה דבר מוגבל. ע"כ לא ירד המן להורות שברכתם בכל בלי גבול:

סעיף טז

עיין במאמר ש"ם שב"ת אות י"א טעם לאכילת דגים בשב"ת בכדי שתהיה ברכה משולשת. להאד"ם המענג את השב"ת ואוכל דגי"ם לכבוד שבת. ובשלשתן נאמר ברכ"ה. במ"ב לדגים ביום ה'. ולאדם ביום ו' ולשבת ביום ז'. וחוט המשולש לא במהרה ינתק ועיי"ש עוד מש"ש: וזהו ברמז. בנאות דש"א ירביצנו וכו' דש"א ר"ת דגי"ם שב"ת אד"ם. לקבלת הברכה משולשת ביום המנוחה וזהו על מי מנוחו"ת ינהלנו:

סעיף יז

ומצאנו טוב טעם להריח הד"ס בשבת ע"ש חו"ט המשולש לא במהרה ינתק היינו ז' פעמים חו"ט בגי' הד"ס שהוא משולש ברכ"ה משולשת:

מאמר ד

סעיף א

בו יתבאר ענין קידוש היום:

"**יום** "הששי "ויכלו "השמים: ארמוז למשכילים דורשי יחודיך. "התחלת הקידוש יו"ם הש"י ויכל"ו השמי"ם ר"ת שם הויה כמ"ש הקדמונים. ואני אוסיף. ס"ת בגימ' א"ל אדנ"י ה"ס המשכת טפת החסד (חסד אל) מן שם הוי"ה אל שם אדנ"י. ואתוון אמצעים בגימ' כ"ז הויות (בגי' שבת) ושם שד"י. והנה כ"ז הויות שה"ם כ"ז אתוון וכמש"ל מהו שב"ת שמא דקוב"ה שמא דאיהו שלים וכו' והנה כבר ידעת כל הציורים וכל הנשמות וכל האורות הם על ידי כ"ז אתוון כמד"א וידע אדם א"ת אתוון מן א' ועד ת' והם המושפעים מן שם הו"י' אל שם אדני ע"י שם שדי. אמר לעולמו ד"י ומתהווה אל אדנ"י: והשם הטוב יכפר בעדינו ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו:

סעיף ב

ויכלו השמים וכו' ויכל אלהי' ביום השביעי וכו' וישבות ביום השביעי מכל וכו' ויברך אלקים את וכו' ויקדש אותו. כי בו שבת בו כל מלאכתו אשר ברא אלקים לעשות ומה שיש לדקדק במקראי קודש ההם. **א**' אומרו ויכל"ו וכו' כאלו מאליהם נשתכללו והרי השי"ת האומר והעושה. **ב**' שוב חזר לומר. ויכל אלקים וכו'. **ג**' ביום השביעי ביום הששי

מיבעיא ליה. והנה דרשו ע"ז חז"ל מה היה העולם חסר מנוחה באת שב"ת באת מנוחה: מי יתן ונדע ע"פ פשוטו בקירוב אל השכל מה שייכות יש למנוחה לכנותה בשם בריחה הלא היא רק העדר ומניעה מבריאה. ד' שוב אמר וישבות וכו' ואמר מכ"ל מלאכתו מאי מרבה בתיבת מכ"ל ה' ויברך אלקים את וכו' מאי מרבה הא"ת. ו' להבין קרוב לפשט מהו הברכ"ה ומהו הקידו"ש ודרשות חז"ל ידועים יוצק חן שפתותם כבר דברנו בהם במאמר ברכ"ת שב"ת. ברוך שבחר בהם ובמשנתם. אבל לפי הפשט לא נדע. ז' אמר הטעם שבירכו וקידשו. כי בו שבת וכו' לעשו"ת תיבת לעשו"ת. הנה לפי פשוטו נראה הכוונה. בימי בראשית ברא השי"ת כל הנבראים מאי"ן ליש ומז' ימי בראשית ואילך יהיו כל התחדשות הנבראים בכ"ז ועידן מי"ש לי"ש שכ"א מוליד ומצמיח בדומה. וזהו לעשו"ת שיהיה נעשים זה מזה עלול מעילה בן מאב. אבל אף על פי כן לא הונח לנו בזה לפי הפשט. דאין זה צודק לנתינת טעם ויברך אלקים וכו' ויקדש אותו כי בו שבת וכו' לעשות. הרי אפילו אם היו כל הנבראים קיימים באישיהם ולא היה בהם כח הפועל להוליד בדומה אף על פי כן מהראוי לקדש את יום השביעי כי בו נגמרה מלאכת השי"ת ולבאר כ"ז נקדים מ"ש המקובל בעל שערי ג"ע (ע"פ דברי הזוה"ק) וז"ל יום השביעי הוא קדוש. והוא קדוש מעצמו בלי שום סיוע מתחתונים ואינו תלוי בתחתונים להחליף אותו לזולתו או לקדשו ע"פ ב"ד. כמו שהב"ד מקדשין את המועדות ור"ח. רק ויקדש אלקים את יום הז' שהוא קדוש מעצמו ולכן בזמנים ור"ח מסיימין הברכה מקדש ישראל והזמנים. ור"ח כי המה וכו' ע"פ ב"ד משא"כ ביום הז' וכו' מקדש השב"ת לבד שהקב"ה מקדש השב"ת ולא ישראל (והוא גמ' ערוכה. מקדש ישראל והזמנים ישראל דקדשינהו לזמנים. משא"כ שב"ת קביעא וקיימא) ולכן תדע כי כל הכוונות של שב"ת וכו' אין כוונתינו כמו בשאר הימים והזמנים שע"י תפילתינו וכוונתינו ע"י עובדא דלתתא יתער עובדא לעילא וכו' להעלות העולמו' ע"י כוונתינו. אבל כוונת שב"ת אין אנו מכוונים לעשות ע"י פעולת כוונתינו שום עלי' למעלה כי הוא נעשה מאליה. רק שכמו שיש עליה בשב"ת כפי הזמנים שבו נעשה מאליה. כן אנו מכוונים איזה פעולה בכל תפילה וכו' ולא שתעשה כוונתינו איזה פעולה כי כל הפעולת נעשים מאליהם וזה הוא לעת ערב שהוא שעת תפלת ערבי"ת. וכוונת קבלת שב"ת הוא לעשות הכנה לשב"ת כמד"א והיה ביום הששי והכינו וכו'. וה"ס תוספ"ת שב"ת שמוסיפין מחול אל הקודש עכ"ל. אמנם כן מהראוי להתבונן א"כ למה לנו לכוין בשב"ת כל הכוונות בדוגמא כפי הפעולות. כיון שנעשים מאליהם מה צורך לכוונה. וגם מה צורך להכנה בתוספ"ת שב"ת הנה אכתוב לאחיי ורעיי הנלע"ד דהנה עפ"י דברי הרב הנ"ל. כתב הרב הקדוש

מוהר"ר חיים מטשערניוויץ מ"כ באה"ק זצוק"ל (בספרו סידור"ו ש"ל שב"ת) דמש"ה אנו אומרים בנוסח התפלה והקידו"ש שהשב"ת הוא זכ"ר למעש"ה בראשי"ת דכמו מ"ב היה בלי איתערותא דלתתא. כי אדם אין לעבוד. כן מעשה הפעולות יום השב"ת הוא בלי איתערותא דלתתא עיי"ש:

והנה אמרז"ל במ"ב נמלך בנשמותיהם של צדיקים תחלה: הכוונה נ"ל דהנה השי"ת רצה לברוא עולם הנסיון והבחירה שיהיה כל הפעולות והמעשים נעשים כפי מעשה התחתונים הכל ע"י אתערותא דלתתא. הנה היה בהכרח שגם בראשית הבריאה יהיה ע"י אתערותא דלתתא כי היסוד הוא שורש הכל. והאיך היה הדבר באפשרי הרי לא היה אלא הוא ושמו בלבד ע"כ ישראל עלו במחשב"ה בראשי"ת בשביל ישרא"ל שנקראו ראשי' הנה כביכול שיער בחכמת"ו ית"ש איך שיהיה לו תענוג מעבדות ישראל בכ"ז ועידן אחר הבריאה ובפרט מעבודת הצדיקים בכל דור ודור. ואצלו ית"ש שוין עב"ר ועתי"ד הנה היה כביכול אצלו כאלו כבר עומדי' ישראל בצדקתם ועובדים עבודתם: וזה היה מספיק לאיתערותא דלתתא הגם שהצדיקים ומעשיהם לא יצאו עדיין אל הפועל: כיון שהיו מוכני"ם לצאת אל הפועל. זה היה כעין בחי' איתערותא דלתתא וזה מ"ש מחשבת"ן של ישראל קדמה למ"ב. וזה שאמר הכתו' המה היוצרים יושבי נטעים עם המלך במלאכתו. וזה שרמזו חז"ל בחכמתם. נמלך בנשמותיהן של צדיקים תחילה. הנה לפי דבריהם הנ"ל. הנך רואה. מעש"ה בראשי"ת היה בלי אתערותא דלתתא כי אדם אין. אבל ההכנ"ה שהיה ישרא"ל מוכני"ם לצאת ולהוציא מעשיהם הטובים אל הפועל בכל דור ודור היה כעין איתערותא דלתתא ותתבונן לפי"ז מה שכ"א ואחד מישראל. עושה איזה מצוה כעת מניח תפילין ומתעטף בציצית. זה היה במ"ב בבחי' איתערותא דלתתא. הבן מאד:

ומעתה תבין בשגם שב"ת פעולתה בעליונים בלי איתערותא דלתתא כמו מ"ב אבל עכ"פ ההכנה שמכינים א"ע ישראל לפעולת השב"ת בתוספ"ת שב"ת היא דמיון איתערותא: כיון שאנחנו מוכנים להוציא פעולתינו מן הכח אל הפועל וגם כן אנחנו מצווים לכוין הפעולות ביום השב"ת (הגם שנעשה הדבר שלא ע"י מעשינו) שע"י כן מועיל ההכנ"ה שהיה בנו בכח. כי אלו לא נצטוינו לכוין לשום דבר. לאיזה דבר היתה ההכנ"ה והרי לא היינו מוכני"ם לזה. הבן היטב כי דבר עמוק הוא (ותתבונן היטב כי שב"ת הוא זכר למ"ב דומה בדומה):

ומעתה נבא לביאור המקראי קדש ויכל"ו השמי"ם וכו' רצ"ל אישתכללו מאליהם. ברצונו ית"ש בלבד בלי איתערותא דלתתא (לא כמו אחר בריאת העולם. כל פעולת

השמים והארץ נעשים באיתערותא דלתתא) ויכל אלקים ביום השביעי. וכו' השביע"י דייקא. כי היה העולם חסר מנוח"ה. רצ"ל שהיה העולם חסר דבר כזה שנקרא לו מנוח"ה. היינו שיפעול פעולה כמו מ"ב בלי איתערותא כי כל הימים לא יפול בהם קריאת שם מנוח"ה כיון שפועלי' ע"י מעור"ר וכפי התעוררות כן יפעלו פעולת' בהכרח ע"כ אין להם שם מנוח"ה והשב"ת כיון שפעולתו בעליונים בלי מעורר. זה שמו מנוח"ה. באת שבת באת מנוח"ה שהשי"ת ברא בזמן ברי' כזאת שהפעולה בו כמו מ"ב בלי מעורר וזהו וישב"ת ביו"ם השביע"י מכ"ל מלאכתו וכו' מכ"ל דייקא. כי קודם בריאת השב"ת הגם שכבר נבראו ברצונו ית"ש כל הנבראים עכ"ז פעולת יום השב"ת שיפעל קדושת היום בלי מעורר זה לא היה עדיין בעולם משא"כ ביום הז' שבת מכ"ל וכו' והבן. וא"כ יקשה לפי"ז כמ"ש למה לנו שוב לכונן הפעולות כיון שנעשים מאליהם. אך הוא כפי מש"ל שאעפ"כ צ"ל דומיא דמ"ב שהכנ"ה בכח הועיל כמו הפועל. א"כ צריכין בני ישראל לעשות ההכנה דרבה. בתוספ"ת שב"ת. וג"כ צריכין לכוין הפעולות בבוא הזמן של קדושת היום. דאל"כ לאיזה ענין תקרא ההכנת"ם הכנ"ה כיון שאינו עושים בבוא הזמן. אך כאשר מנהגם בבוא הזמן לכוין כראוי אז יקרא להכנתם הכנה ותפעול ההכנה בכח כמו הפועל. הבן מאד וזהו ויברך (הגם שויברך בודאי הוא לשון ברכ"ה עכ"ז הוא ג"כ לשון קילוס ושבח בענין לשון ברו"ך אתה וכו' שאנו אומרי' בכל הברכו"ת והיינו ויבר"ך אלקים קילס ושיבח) את יום השביעי (א"ת היינו הנטפל ליום השביעי. היינו תוספ"ת שב"ת שיעשו ב"י הכנ"ה שעי"ז יפעול קדושת יום השביעי הפעולות בלי כוונת מכוין) ויקדש אותו (את עצם היום קודש בעצמו שלא יצטרך לקידוש ישראל בפועל. ואמר הטעם למה שיבח את התוס' וקידש את היום בעצמו) כי בו שבת מכל (מכ"ל דייקא) מלאכתו אשר ברא אלקים לעשו"ת שברא אלקים את יום הקדוש הזה שיעשה פעולת בעצם קדושת היום דמיון מ"ב ע"כ מהצורך להכנה דמיון מ"ב. והבן מאד כי הדברי"ם עמוקים בחכמה:

סעיף ג

עוד יתפרש ויכל"ו השמים והארץ וכו' הנה לפי פשוטו כתרגומו ואשתכללו היינו נתייסדו היינו גמר מלאכה. ומה נחדש לנו ידיעה בזה. ונ"ל בזה דהנה זה אינו מלאכה בפ"ע רק משמיענו סיום דגמר מלאכה נק' מלאכה. מדכתיב אח"כ וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו. עד יום השביעי שנסתיימה הגמר מלאכה לא מיקרי עדיין מכל מלאכתו בא להורות בזה לישראל עם קרובו דכל גמר מלאכה מיקרי מלאכה במלאכת שב"ת

וחייב משום מכה בפשיט כדמצינו ביוצר בראשית דנאמר בו ית"ש שביתה מגמר מלאכה:

ויכל אלקים ביום השביעי וכו' ביום השש"י מיבעיא לי'. עיין מ"ש במאמר תוספת שב"ת סימן ו' ואחשבה עוד להתבונן אומרו ויכל וכו' מלאכתו אשר עשה וישבות וכו' מכ"ל מלאכתו הנה כפל הדברים וגם אמר מקודם מלאכתו ואח"כ מכ"ל מלאכת"ו (הגם שכבר פירשנו לעיל עוד לאלוקי מילין) נ"ל דהנה במ"ב יש בריאים שברא השי"ת בעצמו בלי ציווי לשום ברי' להוציאם. דהיינו ויאמר אלקים יהי אור. ויש בריאים שצוה השי"ת בכוחו הגדול ציוו לאחרים להוציאם במאמרו כגון תוצא הארץ דשא. תוצא הארץ נפש חי' ישרצו המים. והנה השי"ת צוה לישראל עם קרובו שבשבת קודש ישבתו הם ממלאכה וגם לא יצוו לעבדיהם לעשות מלאכה כי גם על העבדים מוטל השביתה (וג"כ מדרבנן אסור אפילו אמירה לגוי שאינו עבדו) ברוך אשר קדשנו במצותיו. כביכול הם מצותיו אשר הוא מעצמו ית"ש מקיימם. וז"ש ויכל אלקים ביום הז' מלאכתו וכו' היינו כביכול מלאכתו אשר עש' בעצמו בלא ציוו לעבדיו עושי רצונו וישבת (ג"כ) ביום השביעי מכ"ל מלאכתו וכו' היינו אפילו ממה שאמר לאחרים ועשו (בכחו הגדול ית"ש) ונלמד דעת ממנו ית"ש איסור עשיית המלאכה בעצמו וכן איסור עשיית המלאכה ע"י עבדים (ושלא לומר לאחרים ויעשו):

ויברך אלקים את יום השביעי ענין הברכ"ה לפי פשוטו הוא שתהי' השפעה מבלי מדה ושיעור. ע"כ אין הברכ"ה שורה בדבר המדוד והמנוי כיון שכבר מוגבל במדה ומנין ושיעור. וזהו ג"כ משארז"ל אין ברכה שלמעלה פחותה מאל"ף כי מנין האלף חוזר לאלף ושוב מתחיל המנין עד אלף וזהו עד לאין שיעור וזהו ויבר"ך אלקים את יום השביעי שיהיו הברכות והשפעות היום ההוא מבלי שיעור. והנה ההשפעה הבאה בכל מועדי י"י מקראי קודש. הוא כפי הכנת המקבל. משא"כ שב"ת. הגם כי האדם אינו מוכן לקבל כ"כ כיון שהשפעות היום ההוא בבחי' ברכ"ה לא יצטרך לכלי מוכשר. כיון שבחי' ברכ"ה הוא מבלי גבול הכלי. וז"ש רז"ל כל המשמר את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים. הבן הדבר:

ויקדש אותו לפי פשוטו יש לפרש נק' קודש החכמ' כנודע מסוד הכתוב ישלח עזרך מקוד"ש וממילא לפי"ז ויקדש אותו הכוונה הוא השפיע בו חכמ"ה העליונה לתור' ע"כ שבת הוא יומא דנשמתא שהוא במוח אשר שם החכמה הוא יומא דאורייתא כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלקי' לעשו"ת תיבת לעשו"ת יש לפרש עפ"י פשוטו דלא תקשה לן הרי עד היום כביכול השי"ת עושה מלאכות בשב"ת בהנהגות כל העולמות

כצמיחת הצמחים ובריאת הבע"ח ההויים ומתיילדים בכ"י. ומחדש בטובו בכ"י תמיד מ"ב אך הוא לפי פשוטו. כי בראשית הופקדו כל הכוחות בכח הבריות להוליד יש מיש. וא"כ היה כביכול כמתחיל מלאכה בע"ש והיא נגמרת מאלי' בשב"ת. וז"ש אשר ברא אלקים לעשו"ת שמהיום והלאה הגם שכל ההתחדשות הוא מכוחו ושפעו והשגחתו ית"ש. עכ"ז כיון שהופקד כל הכוחות ביד היצורים להוציא יש מיש הרי המלאכה נגמרת מאלי'. מזה נדע דמותר לשרות דיו וסממנים מע"ש והם נישרים מאליהם בשבת ולתת אונין של פשתן לתוך התנור וכיוצא הגם שכח הפועל (שנתן הנותן והתחיל הדבר) פועל בנפעל גם ביום השבת עכ"ז כיון שהמלאכה נעשית מאלי' מותר. ודרוש וקבל שכר:

סעיף ד

וכיון שפירשנו תיבת לעשו"ת ב"פ ויכלו אגב נפרש בפסו' ושמרו ב"י וכו' לעשות את השב"ת מהו העשי' את השב"ת ונ"ל לפ' עפ"י מ"ש הרב הק' בעל אוה"ח על משארז"ל כל האומר ויכל"ו וכו' כאלו נעשה שותף להקב"ה במ"ב. והוא לכאורה דבר מתמי' לומר כזאת ופירש מזה הרב הק' הנ"ל זצוק"ל עפ"י מ"ש הכתוב כי ששת ימים עשה י"י וכו' ולא כתיב בשש"ת והוא ז"ל אמר כי השי"ת לא ברא רק ששת ימים ושוב ברא את יום השב"ת ושוב ע"י שומרי מצותיו קדושת יום השב"ת נברא שוב ששת ימים וכן עד סוף כל הדורות ואלו יצויר ח"ו שלא הי' שומר שבת בעולם הי' מתבטל העולם. וז"ש הכתוב כי ששת ימים עשה י"י ולא כתיב בששת להורות אשר השי"ת לא ברא רק ששת ימים ושומרי מצותיו יום השב"ת בקדושת היום נברא עוד ששת ימים וכן כל ימות עולם. נמצא השומר שב"ת ואומר ויכלו כאלו נעשה שותף וכו' שבאמת הוא כעין שותף שהשי"ת ברא ששת ימים וזה ע"י שמירתו ואמירתו בכח בורא ג"כ ששת ימים עיי"ש באוה"ח באריכות וקצרתי וסמכתי על המעיין שם. ועתה יובן לך הפ' הנ"ל ג"כ ושמרו ב"י את השב"ת היינו ב"י ישמרו את השבת בכדי לעשו"ת את השבת לדורותם שיתנו כח העשי' ביום השב"ת לדורות עולם שיצאו מן הכח אל הפועל שוב ששת ימים וזה הוא לדורות עולם הבן והרחב הדברי' ומוצא דברי חפץ נחמדים הדברים כי תשמרם בבטנך ובזה תבין מ"ש בזהר על קדושת יום השב"ת כל שולטני רוגזין ומארי דדינין כולהו ערקין וכו'. כי בשב"ת יכולין כל הגזירות וכל הדינים להתבטל כיון שבכל שב"ת הוא בריאת עולם חדש והבן:

עפ"י הדברים הנ"ל יתפרש לנו כוונת המסורת ברא אלקים. ג' דסמוכי. בראשית ברא אלקי"ם את השמים וכו' ב' בר"א אלקי"ם לעשות. ג' למן היום אשר בר"א אלקי"א אדם על הארץ. עפ"י דברינו הנ"ל המיוסדים על דברי הקדוש בעל אוה"ח זצוק"ל והיינו

בראשית ברא אלקי"ם את השמים וכו' רצ"ל בתחילה ברא השי"ת השמים והארץ וכל צבאיהם. ואח"כ ברא אלקי"ם לעשו"ת. השי"ת ברא את השב"ת. אשר מידי שב"ת בשבתו יעשו בריאת שמים וארץ מחדש. היינו שיברא הזמן עוד ו' ימים וכן בכל שבת וע"י מי תהי' הפעולה הזאת הנה בר"א אלקי"ם ואין לך כל דור שלא יהיו שומרי שב"ת. המה בצדקתם בכח קדושת יום השב"ת יבראו הזמן וכל אשר בו מחדש. ע"כ עי"ז יכולין לבטל כל הגזירות כיון שהעולם הוא חדש. הבן הדבר:

סעיף ה

כו"ס יי"ן. לקידוש היום. הנה כו"ס יי"ן בגימ' ששה שמות הוי'. ואח"כ לחם משנה היינו ב' פעמים לח"ם ג"כ בגימ' ששה שמות הוי': הרי י"ב צירופי הוי' השולטים בי"ב חדשי השנה. ובשבת. להיותו יומא דנשמת'. שהוא כנשמה לכל הזמנים. ע"כ מאירים כל הי"ב צירופי הוי'. ע"כ נוהגין שמברכין ומקדשין את כל חדש ביום השבת כידוע:

מאמר ה

סעיף א

עירובי שבת בו ידובר דרושי' במצו' העירובין. חצירות. תחומין. תבשילין.

במדרש פ' תולדות עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי מצותי חקותי ותורותי. ר' נתן בשם ר' יוחנן אמר אפילו הלכות עירוב"י חצרו"ת היה אברהם יוד"ע תורו"ת ב' תורות שקיי"ם אפילו מצוה קלה שבע"פ עכ"ל. הנה בעירוב"י חצרו"ת לא אמרו שקיי"ם. רק שהיה יוד"ע. ופירש בנז"ר הקוד"ש. דארץ ישראל. מוחזקת בידו מיום שנתנה לו השי"ת ושוב אין לגוי זכות בה ולא היה צריך לעירוב"י חצרו"ת עכ"ד. והנה במריבת רועי אברהם עם רועי לוט פירשו בהיפך אצל והכנעני אז בארץ שלא זכה בה אברהם עדיין. וצ"ל דאברהם היה מחמיר ע"ע ממידות חסידות (וכ"מ מה שדרשו גבי גר ותושב אנכי עמכם אם תרצו הריני גר ואם לאו הנני תושב ואטלנה מן הדין. וכ"מ ממה שאמרו שהיו גמליו יוצאין זמומין. והקשו במדרש. וכי לא גמליו של אברהם אבינו דומין לחמרי' דרפב"י. אלא ע"כ דבאמת היו הגמלים רשאין לאכול. דכבר זכה אברהם בארץ אלא שאברהם החמיר ע"ע ממידות חסידות. ע"כ היה זומם הגמלים דמי יודע אם יחמירו ע"ע הגמלים. ודו"ק) אבל קשי' דא"כ היה לו להחמיר גם בעירוב"י חצרו"ת. ואפשר לומר דבאמת היה מחמיר והיה מערב עירוב"י חצרו"ת. אבל אעפי"כ לא מיקרי בזה מקיי"ם מצות עירוב"י חצרו"ת דבאמת אינו מצוה כיון שהיה פטור לגמרי והוה כמו שמערב בביתו שדר בו לבדו מבלי שותפים ודיורים אחרים כנ"ל לתרץ לדעת בעל נז"ר הקוד"ש:

ולי הקטן נראה שאין אנחנו צריכים לילך בדרך רחוקה ויש לפרש כפשוטו שהיה יוד"ע ה' עירוב"י חצרו"ת. אבל לא היה יכול לקיים המצוה. דעם מי היה יכול לערב הרי כל העולם היה גוים בנ"י נ"ח ואם היה דר נכרי עמו בחצר. הרי אוסר עליו ובודאי לא הוציא מביתו. וב"ב הם ברשותו. וא"ת הרי היה הגרים והנפש אשר עשו בחרן בודאי גם להם היה דין בנ"י נ"ח ואברהם למדם דרכי השי"ת יחודו ויראתו ואהבתו והלכות ז' מצות שנצטוו:

והנה מהראוי לתת לב מהיכן קא דייק ר' יוחנן מן המקרא עירוב"י חצרות דייקא. וגם מאי רבותי' דעירוב"י חצרו"ת שפרטה זאת התורה בשבחי' דאברהם יותר מכל המצות דאורייתא ודרבנן. ונ"ל דדרש על מצות דרבנ"ן דייקא מדכתיב עק"ב אשר שמע אברהם בקולי. דייק לשון עק"ב ולשון בקול"י. קול דייקא. ואפרש לך דהנה אנחנו מברכין על מצות דרבנן אשר קדשנו במצותיו וצונו. והיכן צונו (כדמקשי רז"ל) אך היא דהנה כתיב בנתינת התורה קול גדול ולא יס"ף ומתרגמינן ולא פסק. והנה עפ"י פירושו הוא היפך הפסוק אבל תרווייהו קשוט (כי התרגו"ם ג"כ ניתן בסיני בבחי' תור"ה שבע"פ) והנה תדע משארז"ל כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש עד סוף כל הדורות הכל ניתן מסיני. והנה לא נתגלה הדבר. עד בא זמן החכם בעל המאמר בדורו וגילה הדבר ההוא. ולמה כזאת. אבל הוא שכל הדברים הללו שלא הגיע זמנם להתגלות בפועל הדבו"ר ניתנו בבחי' קו"ל בלא גילוי הדבור בפה היינו תורה שבע"פ עד בא זמן הנשמה ההוא לבוא אל העולם בדור הראוי ושייך לזה. אז נתגלה הדבר ע"י החכם ההוא ויצא מן הכח אל הפועל מן קו"ל אל דבו"ר (ומתייחדים ומתחברים קו"ל דבו"ר תורה שבכתב ותורה שבע"פ קו"ל דבו"ר בגי' שמ"ח שמחה לאיש במענה פיו שמחת לב אשה. וז"ש שארז"ל בזמנם בעת אשר גילוי טעמי תורה והוציאו מן הכח אל הפועל לחבר קו"ל דבו"ר אמרו. והיו הדברים שמחי"ם כנתינתם בסיני עיין לקמן והבן) ומעתה אם עיני שכל לך תשכיל ותדע. התורה הזאת חמד שעשועים שלימה ניתנה וליכא מידי דלא רמיזא באורייתא אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש בסוף יומיא. אבל כל הדברים האלה היו בעת נתינת התורה בבחי' תורה שבכתב שהוא קול. וע"ז נאמר קול גדול ולא יס"ף שא"צ להוסיף עלי' לא תחסר כל בה כרכא דכולא בי'. אבל להתגלות העניינים מן הכח אל הפועל מן הקו"ל אל הדבו"ר לבוא לידי תור"ה שבע"פ זה מתגלה בכל זמן ועידן ע"י חכמי הדור כ"א ואחד בזמנו כפי שורש נשמתו המסוגלת לכך. ע"כ בבחי' תרגו"ם שהיא מן התורה שבע"פ מתרגמינן ולא פס"ק שעד היום לא נפסק לנו נתינת התורה אשר השי"ת מחדש בטובו

לעמו ישראל בכל יום ויום מעדני' לנפשינו ניתן ע"י חכמי הדורות בכ"ז ועידן והכל היא מבחי' התורה אשר ניתנה במעמד הנכבד. אשרי העם שככה לו:

ובזה תתן מעדנים לנפשך: בהבינך נוסח ברכת התורה אשר בחר בנו מכל העמים ונת"ן לנו את תורתו כבר נת"ן בבחי' קו"ל גדול ולא יס"ף בהקראו אין מחסור כל דבר ומסיימין בא"י נות"ן התור"ה מחדש בכל יום ונותן מחדש בלי הפסק היינו התגלות העניינים המסולאים בכל יום ובכ"ז ע"י חכמי הדור כ"א כפי שורש נשמתו והוא בבחי' קו"ל גדול ולא יס"ף כמקראו וכתרגומו ובזה תתבונן היטב משארז"ל היכן צונו ופליגי בה אמוראי ח"א שאל אביך ויגד"ך כבר היה בסיני ואינו מחוסר אלא הגד"ה בדבור: וח"א לא תסור מכל הדברים אשר יגיד"ו (ומאי בינייהו פירשנו בעז"ה) ע"כ שפיר שייך לומר וצונ"ו: הבן:

ועתה עמוד והתבונן ואשמיעך את דבר אלהים: תכון לעד לעולם זכות ישראל עם סגולתו בנתינת התורה במעמד הנכבד אמרו נעשה ונשמע נעש"ה מה שכבר ניתן לנו בביאור בהתגלות כעת בבחי' קול ודבור ונשמ"ע בכל דור ודור מן חכמי הדור מה שיגלו לנו תעלומות חכמה אותן הדברים הנשארים בקול ועל ידם יתגלו לידי דבור. נשמ"ע מפיהם כי דבר י"י בפיהם אמ"ת תורת אמ"ת. ואם עיני שכל לך תבין אשר במעמד הנכבד מתחילה כתיב ויקרא אל משה וכו' וישם לפניה' את כל הדברי' האלה אשר צוהי י"י נאמר אח"כ ויענו כל העם יחדיו כל הדברים אשר דבר י"י נעש"ה ולא נאמר ונשמ"ע ואח"כ כתיב (במשפטים) ויבא משה ויספר לעם את כ"ל דברי י"י סיפר להם באריכות איך יש ריבויים לאין משער בדברי י"י אז ויען כל העם קו"ל אחד ויאמרו כל הדברים אשר דבר י"י נעשה ונשמ"ע:

והנה אחרי הודיע השי"ת אותנו את כל זאת. הנה נודע אשר כל דברו חכמינו בכל דור ודור אשר מפיהם אנו חיים ושותים בצמא את דבריהם. דבריהם דברי אלקים חיים ממש דהנה התורה הוא חכמתו של יוצר בראשית. בראשי"ת בחוכמתא ראשית חכמ"ה והחכמ"ה מן אלקים חיי"ם והנה כיון שכל דברי חכמי"ם הם ג"כ תורה ממש חכמתו של יוצר בראשית חיי כל חיים כי החכמה תחי' וכל העובר על דברי חכמי"ם חייב וכו' כי נתרחק מן החיים והפורש מדבריה' כפורש מן החיים. וה"ס הפסוק שמע"ו (כענין שהבטחתם בסיני במאמר ונשמ"ע וכמש"ל) ותח"י נפשיכם:

ועתה תבין מה שקראו בזוהר לקדושת יום השב"ת יומא דנשמתא יומא דאוריית' והיא כיון דכל נשמה מסוגל' להוציא תורה חדשה מן הישנה בכ"ז ועידן. והנה בשב"ת קודש שבאים נשמות יתירות לכ"א מישראל. הנה ע"כ יש עמה תור"ה חדשה הצריכה

להתגלות ע"י הנשמה הלזו ביום הזה בדור הלזה כפי אשר שיערה החכמה האלקית מבראשית לפי צורך נשמות הדור:

ועתה לחזור לענינינו דשמע והוכיח ר' יוחנן מפסוק עק"ב אשר שמע אברהם בקול"י שקיים וידע אברהם כל המצות דרבנן שעתידין לחדש בכל דור ודור והביאם לבחי' דבו"ר אבל ניתנו בסיני בקו"ל ובסוף יומייא בכ"ז ועידן יוצאים מן הכח אל הפועל. וזה פירוש הכתוב לדעתו (עק"ב מה שעתיד להתחדש בעק"ב ובסוף יומי') אשר שמע אברהם בקול"י שמע לה אברה"ם מן קו"ל הבין מן בחי' קו"ל התגלות הדבו"ר. הבן הדברי"ם. ומה שפרט ר' יוחנן לרבותא עירובי חצרות יתבאר בסמוך:

ואגב אורחא את אשר עם לבבי אשיחה. הנלע"ד שבזה יש לפרש ג"כ דברי המדרש בפסוק הנ"ל וזה לשונו. ר' ברכי' בשם ר' יהודה אמר אין לך כל יום שאין הקב"ה מחדש הלכה בב"ד של מעלה שנאמר והגה מפיו יצא. ואין הגיון אלא תור"ה שנאמר והגית בו וכו' ואפי' זה הי' אברהם יודע. ע"כ בא ג"כ לבאר לשון עק"ב ולשון בקול"י ולדעתי הן הן הדברים הנאמרים למעלה בדברי ר' יוחנן. רק ר' ברכי' הוסיף. דאותן הדברים אשר נתנו בבחי' קו"ל בשעת מת"ת ולא נתגלה בבחי' דבו"ר וכל דור ודור יוצאין מן הכח אל הפועל מן ההעלם אל גילוי הדבור על ידי החכמים שבדור כפי עתו וזמנו כיון שהחכם שבדור מביאו לידי גילה דבו"ר אז כביכול השם יתברך מגלה הדבר לפמליא של מעלה. ואומר יונתן בני כך הוא אומר אביתר בני כך הוא אומר וכן מאיר בני כך הוא אומר. ותתבונן משאחז"ל בפסיקתא כשעלה משה למרום שמע קול"ו של הקב"ה אומר אליעז"ר בני אומר פרה בת שלש וכו'. דקדקו לומר שמע קולו של הקב"ה. כי הנה לא הי' ר' אליעזר עדיין בעולם וההלכה הזאת שייכות לשורש נשמתו שיתגלה על ידו בתורה שבע"פ ובדורו להביאה לבחי' דבו"ר ע"כ היתה הלכה הזאת עדיין בבחי' קול ע"כ אמרו על משה שמע קולו של הקב"ה אבל בהגיע זמן ר' אליעזר בדורו. שהביא הלכה הזאת מן הקו"ל אל הדבו"ר אז גילה השי"ת בדבור ההלכה הזאת בפמליא של מעלה. ואביא לך עוד ראי' מן תלמוד' דידן. אשכחי' ר' פלוני לאליהו וא"ל מה קא עביד קוב"ה אמר לי' קאמר שמעתת' מפומייהו דכולהו תנאי וכולהו אמוראי. ומפומי' דר' מאיר לא קאמר על שלמד תורה מאחר (ופרש"י דכתי' ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ד' צבאות הוא וכו' אם הרב דומה למלאך ד' צבאות תורה יבקשו מפיהו ובאם לאו וכו') א"ל הרי אמרו ר"מ רמון מצא תוכו אכל וכו'. א"ל השתא קאמר מאיר בני כך הוא אומר וכו' הנה ע"ז ישתומם כל משכיל וכי ח"ו לא ידע קוב"ה אשר ר' מאיר בורר הטוב וכו' עד שאמר האמורא הזה. ועפ"י דברינו ניח' שכבר היתה ההלכ' רווחת ובאה לידי דבור. איפסק

להלכ' בב"ד של מטה אם הרב דומה למלאך ד' צבאות וכו' אבל יש בזה עוד הלכה דהיינו צדיק גדול וקדוש אשר יכול לברר הטוב מן וכו' הנה שכרו אתו ופעולתו לפניו אבל זאת ההלכה לא היתה עדיין בבחי' דבו"ר כי לא איפסק עדיין להלכה בב"ד של מטה. ע"כ לא אמר הקב"ה תורה מפומי' דר"מ על שעבר על ההלכ' הרווחת וגמר תור"ה מפומי' דאחר עד אשר הצדיק הזה בעוה"ז הביא זאת הלכה הנעלמת בקו"ל לידי דבו"ר ופסקה להלכה הנה נתגלתה ההלכה גם בפמליא של מעלה ואמר קוב"ה מאיר בני כך הוא אומר וכו' הבן. ומעתה דברי ר' נחמי' במדרש הן הן דברי ר' יוחנן ממ"ש עק"ב (אפילו אותן ההלכות שיתגלו בעק"ב ולבסוף בדבורו של הקב"ה שיאמר בשם הצדיקים והחכמי"ם שבכל דור והיו הדברים עד זמנם בבחי' קו"ל) אשר שמע אברהם בקול"י (שמע אותן א"א מן בחי' קו"ל תור' שבכתב ועוד יתבאר אי"ה). ומה שדקדקנו מהיכן דייק ר' יוחנן עירוב"י חצרו"ת נראה דדיק לה מן וישמור משמרתי דהנה מן התורה אסור לטלטל מן רשות היחיד לרשות הרבים או בהיפך ובאו חז"ל והשיג בחכמתם לאסור לטלטל מן רשות המשתמ"ר ליחיד (היינו בי"ת) לרשות שאינו משתמר ליחיד (היינו חצר שרשות הרבה בעלי בתים שולטים בו) וזו הוא וישמור משמרת"י היינו שמר המצוה שאמרו חכמים לחלק בשימור זה מה שנ"ל כעת:

ומה שדקדקנו לדעת ר' יוחנן מה אולמי' דמצוה הזאת עירוב"י חצרו"ת מן כל המצות דרבנן שרמזה התורה לשבחו א"א יותר מן כל המצות ומה שי"ל בזה דהנה מן התורה בשבת קודש אסור להוציא מרה"י לרה"ר. רשות היחיד יכונה לגבול הקודש אחדות יחיד ומיוחד ד' אחד ושמו אחד: ורשו"ת הרבי"ם יכונה לסט"א בסוד הכתוב הן רבים עתה עם הארץ (והטעם דאזלי בפירודא יתפרדו כל פועלי און) והוא כעין כלל לכל התורה. כי העוסק בתורה ומצות נפשו מקושרת ברה"י גבול הקדש. ובהיפך העובר עבירות ח"ו ברה"ר סט"א וחכמינו ברוח קדשם הוסיפו משמרת אפילו להוציא מרה"י לרה"י הדומה כעין רה"ר דהיינו חצר שהרבה יחידים משתמשין בו ג"כ יהי' נאסר הנה נרמז בזה משמרת לכל התורה. לעשות משמרת לבל להכניס הקודש ח"ו שאז יכניס א"ע לרה"ר ח"ו מחוייב לעשות משמרת למשמר' ולקדש א"ע במותר לו א"כ הוא כלל לכל התור' לכל הגדרי' וסייגים שהם בתורה שבע"פ ע"פ ציווי חז"ל הנה שמר זה אברהם. והדבר הכולל הוא ששומר עירוב"י חצרו"ת. הבן הדבר:

עוד ארמוז לך רמז מופלג במצות עירובי חצרות שהוא רמז נכון לכלל התורה לחבר השתי תורות תור' שבכתב עם תורה שבע"פ. תורה שבכתב. הוא כביכול בחי' דכורא (המעבר את הנוק' תורה שבע"פ. כדמקשי' בגמ' על הלכו' ודיני' מנל"ן. מנ"א הנ"י

מיל"י. ומפקינן לה טמו"ן ברמ"ז בתור"ה שבכת"ב) ותור"ה שבע"פ בחי' נוק' (המתעברת ויולדות ההלכה) והנה נ"ל תורה שבע"פ נרמזת בבי"ת רה"י גמור כי אתתא לבי תרי לא חזייא. משא"כ חצ"ר רשות להרבה בעלי בתים רמז לבחי' דכורא תורה שבכתב (ויש לרמז בהיפך חצר לרבי"ם רמז לתור' שבע"פ דאתמר בה הלכ"ה כרבי"ם עיין ריש ת"ז) מה שאין כן רה"י רמז לתור"ה שבכתב אש דת למו מיחודו של עולם. וקצת יש רמז לדרך זה בזוהר פי' לך בפסוק אשר תבחר ותקרב ישכון חצירך (נה"י מעמד הנוק' נשבע מטוב בית"ך (חג"ת אשר שם בחי' דכורא. יהי' איך שיהי' יש לרמז) הנה מצות העירוב לחבר בי"ת עם חצר רמז לחיבור תורה שבכתב עם תור' שבע"פ לרמז זה הוא שסיים ר' יוחנן במאמרו במדרש. ותורותי ב' תורות שקיים אפילו מצוה קלה שבע"פ והוא המעל' במצו"ת עירוב"י חצרו"ת שידע אברהם אבינו כי רמז מצוה זו היא יסוד מוסד לכל הנ"ל כמו שכתבתי לך. והשם הטוב יכפר. עפ"י כל דברינו הנ"ל לא יקשה לך למה המצות הזאת דוקא בשב"ת להיות שב"ת יומא דאורייתא לכ"ע בשב"ת ניתנה התורה ע"כ בשבת לו נא"ה ולו יאה המצוה הזאת והשם הטוב יכפר בעדינו ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו:

סעיף ב

הנה לפי דברינו הנ"ל חיבור בי"ת עם חצ"ר נרמז ליחודא שלים אשר משם מתיילדים נשמות ישראל. הנה יש לרמז בזה אשר זה רמוז בפסוק בשירות האזינו צור ילדך תש"י ותשכח וכו' הוא על דרך תימא. הנה צור ילדך תש"י בגי' בי"ת חצ"ר עכ"ז ותשכח וכו' והוא דבר מתמי':

סעיף ג

ויש לפרש עוד אמרם ז"ל. אפילו הלכות עירובי חצרות הי' אברהם יודע. הוא עפ"י כוונת מרן האריז"ל. נצ"ח והו"ד הם הנקראי' בני החצרי"ם. והנה נצ"ח הוא רחמי'. חס"ד (בגימ') ע"ב הו"ד דין גבור"ה בגימ' רי"ו. ותכוין לכוללם ביסו"ד שהוא קו האמצעי הכוללם בסוד ע"ב רי"ו (חס"ד גבור"ה) וזהו עיר"וב ע"ב רי"ו עכ"ל מרן. והנה החיבור והקישור הנעשה ביסו"ד נק' בשם ידיע"ה מלשון וידי"ע אדם וכו'. כי היסוד עול' עד הדעת ואין וכו' אלא לדעת. וזה שאמרו הלכות עירובי חצרו"ת היה אברה' יוד"ע לחבר חס"ד וגבור"ה להמתיק הגבורות בהחסדים. ונפק' לן מן וישמור משמרת"י דהנה תתבונן בדברי חז"ל בשעת קריעת ים סוף. הי' ישראל נתונים בדין דהשר של מצרים הי' מקטרג. מה נשתנו אלו מאלו. הללו וכו' הללו וכו'. והש"י ברוב רחמיו גילה השם הנכבד של ויס"ע ויב"א וי"ט. שמצורף בצירופיו ע"ב תיבין (חס"ד) רי"ו אתוון (גבורה) ונמתקו הגבורות ע"כ הי' זה באשמורת הבוקר. זמן חיבור מדת לילה (דין) עם מד' יום (חס"ד)

ע"כ כתיב שם ויהי באשמור' הבוקר וישקף וכו'. והנה אברה' אבינו הי' יוד"ע סוד עירובי חצרות לחבר חס"ד גבור"ה סוד עירו"ב. והוא הדבר הנעשה במשמר השלישי אשמורת הבוק' (אש' מספרת עם בעלה). וזהו דכתיב בי' וישמור משמרת"י. הבן הדבר:

סעיף ד

והנה בהתבוננך כל הנ"ל תבין אד"ם המקיים מצות עירוב"י חצרות ויכוין לחיבור נצ"ח הו"ד על יד יסוד. והנה נצ"ח הו"ד יסוד בצירוף אד"ם בגי' חס"ד גבור"ה כנ"ל:

מאמר ו

סעיף א

בו ידובר מענין נר שבת:

בשלטי הגבורים סביב המרדכי פ' במה מדליקין כתב בשכר שישראל זהירים בנ"ר (מצו'. שבת ויו"ט וחנוכ"ה) ילכו לאורו של הקב"ה שנא' והי' לך ד' לאור עולם עכ"ל. ולכאורה יקשה אמת הבשורה הזאת מבוארת היא במקרא: אבל זו מנין לומר שהוא בשכר הנ"ר מצוה נ"ל דהנה הפרשה מתחלת קומי אור"י כי בא אור"ך. רצ"ל כי בא לפני זכות אורך שאתה מאיר לפני בנר מצוה וכן אח"כ בפסוק והלכו גוים לאור"ך. הנה כשמסיים אחר כך לא יהי' לך עוד השמש לאור יומם ולנוגה הירח לא יאיר לך והיה לך ד' אור עולם. היינו שנזכה לאור עול"ם אור הגנוז מן ששת ימי בראשית אחר יכולין להביט בו מסוף העול' ועד סופו:

סעיף ב

מתניתין במה מדליקין. לא מקשינן בגמ' תנא היכי קאי דידעינן שפיר דתנא אקרא קאי דכתיב בי' ויבר"ך אלקי"ם את יום השביעי. והנה איוב כשקלל את יומו בארור. אמר היום ההוא יהי חשך ולא או"ר. ממילא נשמע יום שהוא מבורך יהי' או"ר וכן נמצא לרז"ל במדרש עמש"ל מאמר ג' סימן ה' ויברך אלקים את יום השביעי. ברכו בנ"ר שב"ת. והוא עפ"י מה שכתבנו. וי"ל עפ"י מש"ל (מאמר הנ"ל) הוא נלמד מג"ש דהנה אמרו בזו"ח בקדורות' דצפר' (כשמתנוצץ האור במזרח) טוב (הוא אז) לברך את ישראל דנלמד בג"ש כתיב הכא וירא אלקים את האור כ"י טו"ב. וכתיב התם כ"י טו"ב בעיני ד' לבר"ך את ישראל. והנה י"ל דגם בזה למדו ג"ש. כתיב כי טוב בעיני ד' לברך. וכתיב התם את האו"ר כ"י טו"ב. נלמד דבזמן ברכ"ה צריך להיות אור ממילא היום ההוא המבורך דכתיב בי' ויבר"ך אלקים צריך לאור ע"כ תיקנו למצוה נ"ר שב"ת ותיקנו לברך אשר קדשנו במצותיו וצונ"ו והיכן צונו (כענין שאמרו בנר חנוכה) שאל אביך (זו התור' אורייתא מחכמ"ה נפקת בראשי"ת בחוכמת' ראשית חכמ"ה וחכמה נק' א"ב) ויגד"ך (הגדה רמיזא דחכמתא) זקניך (אלו החכמ"ים זק"ן ז"ה שקנ"ה חכמ"ה) ויאמרו לך שנמסר

הדבר בג"ש מן התורה כנ"ל והנה נמסר הדבר בג"ש שהוא במדו' התורה שבע"פ מדה שני' נגד מדה שני' שבי"ג מדות של רחמי' שהוא מדת רחו"ם (כאשר קדם מאמרינו זה כמה פעמים) וכתיב והוא רחום יכפר עון ממדת רחו"ם בא כפרת עון וארז"ל שהדלק' הנ"ר שב"ת מצוה ע"י האשה כי היא כבתה נרו של עול"ם (שנגנז האור הראשון ע"י העון. לפיכך תדליק הנ"ר. וע"כ נלמד בג"ש. וע"י מדת ג"ש מעוררים מדת רחו"ם. והוא רחו"ם יכפר עון. וישוב לנו במהרה האור הגנוז: ע"כ בכל לילה מלילות החול אומרים קודם ברכו (כד רמש לילה והחשך ממשמש לבא) אומרים והוא רחום יכפר עון. וישוב האור הראשון ולילה כיום יאיר. חוץ ליל שב"ת קודש אין אומרים והוא רחו"ם. כי כבר פועלים לעורר מדת רחו"ם במעשה ההדלקה שנלמד בג"ש לעורר מדת רחו"ם) וא"צ לומר והוא רחו"ם בדיבור ומעשה רב (ואל תטעה בדברי אלה לומר שהוא מ"ע ממש מן התורה כי הוא מן ז' מצות דרבנן כמו שמקובל בידינו רק כל דברי חז"ל יש להם מקום וסמך מן התורה כי נתקבל הכל מסיני כידוע ואין להאריך):

ועוד נ"ל ע"פ מה דפסקינן להלכה כהנך פוסקים דס"ל בהדלקת הנר הוה קבל"ת שב"ת והנה אמחז"ל כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו. ע"כ תיכף בהתחלת ביאת שב"ת היא הדלקת הנ"ר והוא נלמד ג"ש לעורר מדת רחו"ם והוא רחו"ם יכפר עון:

סעיף ג

הנה ע"פ דברינו הנ"ל ברכה ואו"ר מישך שייכי אהדדי תתבונן דהנה האו"ר נמשך אל הברכ"ה הבן הדבר או"ר זרוע לצדיק (יסוד עולם) או"ר צדיקים ישמח וההוא או"ר נמש"ך אל הברכ"ה שבתא דליליא ותתבונן לפ"ז או"ר ברכ"ה כד איתכללין דא בדא בגי' חס"ד די"ן רחמי"ם כללות הג' קוין הנמשכין באו"ר אל הברכ"ה (סוד ג' אבו') דכתיב בהו ברכ"ה באברהם והי' ברכ"ה. וה' בירי"ך את אברהם בכל. ביצחק ויברך אלהים את יצחק בנו. ביעקב ויברך אותו. והנה המשכת האו"ר בברכ"ה בגי' אמ"ת ע"כ גם עם הארץ אומר אמ"ת ומתייירא לשקר בשבת כי אימת שב"ת עליו אשר בו נמשך האור בברכ"ה הבן כל הרמיזות האלה:

סעיף ד

משנה שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שב"ת עם חשיכה עשרת"ן ערבת"ן הדליקו את הנ"ר. עיין רמזים במשנה הזאת בס' כס"א דו"ד להרב הגדול חיד"א זלה"ה והנה אני בעניי ג"כ אומר שיש לפרש ברמז שצריך האדם לומר בתוך בית"ו איברי הגו"ף שהם נק' בני בית"ו צריך לומר בע"ש עם חשכה היינו סמוך להכנסת שבת קודם ביאת הנשמה יתירה מהעולם העליון עישרת"ם אם הכנתם א"ע להיות מרכבה לעשר

ספירות קדושות דהיינו זרוע ימין מרכבה להו"י ניקוד סגול וזרוע שמאל להוי' ניקוד שב"א וכו' הכל כנודע. והדבר הזה היא הכנה לקבלת הקודש מן גבהי מרומי' כענין המבואר בכתבי האריז"ל לעשות א"ע קודם התפלה מרכבה אל הקודש ערבתם מבואר אצלינו בסוד מה שקוראים לישראל עברי"ם וכן מה שכינו רז"ל לשליח ציבור עב"ר לפני התיבה ה"ס אימ"ה ירא"ה שם של ע"ב הוא ריו"ו אתוון ירא"ה והתיבין כמו שהם כתובים בתורה הם נ"ו תיבין מנין אימ"ה והנה ירא"ה אימ"ה בגימ' עב"ר וזה שיש לרמז בדברי רז"ל מפני מה ישראל מתפללים ואינם נענים מפני שאינם יודעי' להתפלל בשם שנאמר אשגבהו כי ידע שמי יקראני ואענהו וכפי הנ"ל הכוונה על השם הנכבד והנורא שם ע"ב אשר בו נרמז אימ"ה ירא"ה בתורה ולמד זה משה לישראל בתפלה הראשונ' אצל הים שלמד להם השם הנורא בפסוקי' ויס"ע ויב"א וי"ט אשר בהם תיבות מנין אימ"ה ואותיות מנין ירא"ה. כענין שאומרים על המלאכים וכולם עושים באימ"ה ובירא"ה רצון קוניהם וכן עונים באימ"ה ואומרים בירא"ה קדוש. ע"כ נקראים ישראל עברי"ם והש"ץ שצריך להיות נענה וצריך להתפלל בש"ם קראוהו עב"ר לפני התיב' (ובמ"א הארכתי בזה) ותמצא ביונה שאמר עברי אנכי ואת אלקי השמים אני ירא. הבן:

(**הנה** בע"ש להכנת הנשמה יתירה. שהיא מן הצבא מרום שעושים תמיד באימ"ה וירא"ה רצון קוניהם. צריך האדם לומר בתוך ביתו (כנ"ל) ערבת' העירות' א"ע באימ"ה וירא"ה להתפלל בשם כנ"ל או ערבת"ם כידוע כוונת עירו"ב ע"ב ריו"ו היינו מנין אותיות השם הנ"ל הוא ריו"ו (גבור"ה ירא"ה) והתיבות כפי קבלתן בצירופיהן (כמו שמצורפים בזהר ובכתבי האריז"ל. וכמו שהביאו רש"י ותוספ' במס' סוכה) הם ע"ב תיבין (חס"ד) א"כ זה השם הוא חס"ד. גבור"ה ירא"ה. ואהב"ה וזהו עירוב. ע"ב ריו"ו. וזה שיש לרמז. צריך האדם לומר בתוך בית"ו (כנ"ל) ע"ש ע"א ערבתן היינו התעוררתם א"ע במצות עירו"ב היינו יראה ואהב"ה כנ"ל והמשכיל יבין הדליק"ו את הנר. היינו תהיו גורמים ייחוד העליון בתלת קשרין כידוע ייחוד חב"ד (הו"י אה"י) חג"ת (הו"י אלקי"ם) יחוד נה"י (הו"י אדני) הייחוד הזה ס"ה בגימ' נ"ר הוא הכנת המחשבה והדבור והמעשה לקשרם ולדבקם בחיי החיים בקבלת השבת ואתה תבין ודרוש וקבל שכר כי כפלים לתושי':

סעיף ה

ואיידי דאייתי לידן נימא בי' מילתא ע"פ הפשט בגמ' (לכבוד התורה ולכבוד השבת):

בגמ' אמר רבה בר ר' הונא אף על גב דאמור רבנן ג' דברים צריך אדם לומר וכו' צריך למימרינהו בניחותא כי היכי דליקבליהו מיני' אמר רב אשי אנא לא שמיע לי הא דרבה

בר רב הונא וקיימתי מסברא עכ"ל והנה מה שיש להתבונן בזה היא א' קשה הלשון שאמר רבה אף על גב דלשון הזה צודק כשרוצה בעל המאמר לשנות ולהקל איזה דבר מדברי רבנן הוא אומר אף על גב דאמרו רבנן להחמיר בכך וכך אעפ"כ באופן כך וכך מותר לו לעשות באופן אחר אבל בכאן הלא רבה מוסיף הוא דין מחודש ולא שייך למימר אף על גב והל"ל הא דאמרו רבנן. ב' דאמור רבנן שייך לומר כשאמרו בתוספתא או בבריית' וכאן משנה שלימה הוא שגורה בפי כל הל"ל הא דתנ"ן. ג' לשון רבה הוא כך אע"ג דאמרי רבנן ג' דברים צריך אדם לומר וכו' המשיך דבריו עד תיבת לומר ותו לא ואין זה מדרך אמורא ד' הא דאמר רב אשי אנא לא שמיע לי הא דרבה בר"ה וקיימתי מסברא קשה בשלמא אם הי' אומר רבה איזה לימוד לזה צודק לומר שהוא לא שמע הלימוד הזה וקיים מסברא אבל הנה גם רבה לא אמר שום לימוד רק סברא ה"ל לרב אשי לומר וקיימתי מדעת"י ונ"ל דהנה דרשו חז"ל בכמה מקומות לשון תורה אמיר"ה הוא לשון רכה ובניחותא כענין מה שדרשו כה תאמ"ר לבית יעקב (אלו הנשים לומר להם בלשון רכה) ותגד וכו' וכן דקדקו כמה פעמים בדברי התורה ונבואה אבל בדברי חכמים בתור"ה שבע"פ אין סמך לדקדק בזה כי כן אמרו חז"ל לשון תורה לחו' ולשון חכמי' לחוד הג"ה ופרט שלשון אמיר"ה צודק בכ"מ בתורה שבע"פ דרג' דנוק' קול דק כמד"א כי קולך ערב ובמג"א כתבנו בזה שע"כ לשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד הוא כביכול כמו שניכר בין קלא דדכורא לקלא דנוק' והשם הטוב יכפר: ונמצא לפ"ז בכאן במשנתינו אין לדקדק מלשון לומ' שיאמ' בלשון רכה ובניחות' כפי הוראת ל' אמיר"ה בתורה שבכתב. כי הרי דברי רבנן הוא תורה שבע"פ ולשון חכמים לחוד וזה שחידש רבה אע"ג דאמרו רבנן (רצ"ל רבנן הם שאמרו) חייב אדם לומ"ר (ולא לשון תורה הוא אעפ"כ) מיבעיא לי' למימר בניחותא (כי בכאן דוקא דקדק התנא לשון לומ"ר היינו בניחותא ע"כ המשיך דבריו תיבת לומ"ר ותו לא) ונראה דנשמע זה המקרא כמ"ש הר"ן. וידעת כי שלו' אהלך זה הדלקת הנ"ר שלום בי"ת ופקדת נו"ך היינו דירתך זה עירוב"י חצרו"ת ולא תחטא היינו מעש"ר להפריש בכדי שלא יאכל טבל ע"ד ולא תשא עליו חט"א והנה לפי"ז קשה הנה הדלק"ת הנר הוא המאוחר בקבלת שב"ת ולמה הקדימו הפסוק הוא בכדי לרמוז לנו שאמירת כל הג' יהי' בשלום היינו בלשון רכה. וכיון דיש סמך לזה מן המקרא בוודאי כוונת התנא לומר דוקא בל' רכה ובשלו' (כי תנא אקרא קאי) וז"ש רב אשי אח"כ אנא לא שמיע לי הא דרבה לדייק הדבר ממשנתינו לומר דוקא כי סבור הייתי לשון חכמי' לחוד כמש"ל אבל קיימתי' מסברא. ודוק כי נכון הוא בעזה"י:

והנה הרי"ף והרא"ש ז"ל העתיקו. ואע"ג דאמרו רבנן ג' דברי' צריך אדם לומר בתוך ביתו צריך למימרינהו בניחותא. הנה העתיקו בדברי רבה. גם תיבת בתו"ך בית"ו (שאין זה בגמ' רק עד תיבת לומ"ר וכו' כמ"ש) נראה דקשיא להו ג"כ תיבות אף על גב כמ"ש וכן הא דרב אשי כמש"ל ע"כ הסבירו הם דדייק רבה מן תיבות בתוך ביתו במתניתין מדלא קאמרה המשנה בבית"ו. רק בתוך ביתו נראה לכאורה הכוונה שיאמר דבריו בהרמת קול שישמעו בכל הבתים בכל החדרים וז"ש רבה אע"ג דאמרו רבנן ג' דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו (ולא אמרו בביתו) הנה משמע שיאמר בהרמת קול אעפ"כ בעי למימרינהו בניחותא וכו' כי כן משמע בתיבת לומ"ר בלשון רכה ובניחותא והא דקאמרו בתוך ביתו היינו שיאמר כן בכל החדרי' פעם ושתי' (והא דאמרינן לשון חכמים לחוד היכי דאיכא למידק דייקינן ובפרט דסברא הוא כי היכי דלקבלי' מיני' ואמחז"ל שאסור להטיל אימה יתירה אמרו דע"י אימה יתירה יכולין לבא ח"ו לידי חילול שבת ושארי עבירות וכמו שהביאו הרי"ף והרא"ש ז"ל המימרות הללו בכאן וגם משמע כן מדרשת הפסוק דריב"ל וכמש"ל ע"כ בודאי תיבת לומר בכאן דייקינן כמו בלשון תורה) ע"כ אמר רב אשי אנא לא שמיע לי הא דרב"ה דדייק תיבת לומר וקיימתי מסברא דסברא הוא כמ"ש זה נ"ל לדעת הרי"ף והרא"ש ז"ל מיהו לפי גירסת הגמרא שלא העתיקו תיבת בתוך ביתו הנכון הוא לפרש כמ"ש הבן:

סעיף ו

משנה לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה ולא יכנס אדם לא למרחץ ולא לבורסקי ולא לאכול ולא לדון עיין ברש"י והרמב"ם והרע"ב דנקט כל הנהו בכאן איידי דבעי למתנא לא יצא החייט במחטו וכו' והנה בוודאי האמת הוא כן אבל אעפי"כ יקשה לפירושם הא דדקדק הרמב"ם דה"ל לשנות לא יצא החייט במוקדם ואח"כ למיתני כל הנהו באגב ונ"ל דנקט כל הנהו בכאן אצל שב"ת לרמז לנו דכל הנהו מצותו בע"ש לגל"ח השערות מצוה בע"ש כענין שמגלח לכבוד המלך כדאשכחן ביוסף ויגלח וכו' ויבא אל פרעה (ושב"ת נק' מלכתא) ולפי סוד השערות רומזין לדינים ובשב"ת כל שולטני רוגזין ומארי דדינין כולהו ערקין ואתעברו מינה ולית שולטנא אחרא בכולהו עלמין מרחץ מצוה לרחוץ בע"ש להעביר הזוהמא מן עובדין דחול וע"פ הסוד ידוע מדברי מרן האריז"ל בורסקי מקום עיבוד העורות הוא דבר שיכול להתקלקל במהרה מצוה לעיין בע"ש שלא יצטרך לעיין בשב"ת ויבא לידי צער ח"ו ולפעמים לידי חילול שבת ויש למשכיל להעמיק בדבר דידוע ע"י חטא אדם הראשון שהי' בערב שבת נתחלף כתנות או"ר בעור (עיין בשל"ה בתולדו"ת אד"ם בפירוש הברייתא הקורין לעייני"ן אלפי"ן ולאלפי"ן עייני"ן עיי"ש

שמסיק אשר יותר תגדל מעלתינו לעתיד ב"ב כשניתקן עבודתינו מה שאנו עובדין כעת בבחי' כתנו"ת עו"ר ואעפ"כ יתהפך לאו"ר הנה תגדל מעלתינו יותר מן קודם החטא שהי' כתנות או"ר והנה זה נק' עיבוד העורו"ת והנה שב"ת הוא יום שכולו או"ר ולא נאמר בו ויה"י ער"ב במ"ב ואור הראשון שימש אז ל"ו שעות מנין אל"ה אלף ל"ה מנין ה"פ או"ר הנאמר במ"ב ע"כ תיקנו חז"ל למצוה נרו"ת שב"ת (ותיקנו לברך אשר קדשנו במנותיו וצונ"ו והיכן צונו שאל אבי"ך ויגדך אביך הראשון אדם קדמאה ויגדך אשר קודם החטא הי' גם הגוף או"ר היינו ספירי כמלאכי מרום וזהו כתנות או"ר ואח"כ ע"י החטא נעשה הגוף מגושם כתנות עור והנה נצטוינו להפוך עו"ר לאו"ר ע"י או"ר תור"ה ומצות אשר בתורה נגנז האו"ר הראשון ובפרט בשב"ת יום האור אשר שימש בו האור הראשון ולא נגנז עד מוצאי שב"ת ע"כ שב"ת הוא יומא דאורייתא אשר בה נגנז האור וזהו וצונ"ו להדליק נ"ר שב"ת שצונו להדליק הנ"ר של שב"ת שהי' מאיר בשבת בראשית אור קדמאה וגם הגוף של האדם הי' כתנות אור וע"י החטא נגנז האור והגוף נתהפך לכתנות עור וצונו השי"ת להדליק נ"ר של שבת ע"י התורה והשבת הוא יומא דאורייתא שוב יתהפוך אור ביד עור) ע"כ לרמז זה המצוה בע"ש לעיין בעיבוד העורו"ת ואח"כ להדליק האור נר שבת (ובזה תתבונן משאמרז"ל אלמלא שמרו ישראל את השבת מיד נגאלין כי תהי' מתהפך העו"ר לאור) ואתה תבין והרחב הדברים כרצונך ואומר לך עוד הנה מצוה בשבת להריח בהדס כמ"ש האריז"ל והוא נלמד מן הגמ' בעובדא דרשב"י ובנו כשיצאו מן המערה הנה ארמוז לך ע"פ דברינו הנ"ל הד"ס בגימ' ס"ט הוא מספר הנוסף בעור על מספר אור הנה תתבונן כאשר ניתקן ב"ב ע"י התורה והשבת וישוב הכל לאור הנה גם הנוסף יתן ריח טוב (עיין בשל"ה שרמזתי לך לעיל) דבר שהנשמה נהנה ממנו וכבר ידעת מסור הרי"ח דרגא דמשיח לעתיד והריח"ו ביראת ה' וכבר כתבתי במ"א שזה חוש היינו חוש הריח לא נפגם כ"כ בחטא האדם ע"כ כל החושים נזכרים לשם וזה החוש לא נזכר ע"כ זה החוש נשאר רוחניי הנשמה נהנית ממנו ולא הגוף הנה תתבונן בשבת קודש אנו עושים מן כתנות עו"ר אור הדס הבן הרמיזות האלה ואי"ה יתבאר עוד במ"א לאכול מצוה בע"ש שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה ובאפשר יבא ח"ו לידי כעס והכעס הגם שהוא אסור גם בחול אבל בשב"ת הוא עון פלילי ביותר ואסמיכוהו אקרא לא תבערו אש וכו' ואי"ה יתבאר עוד לדי"ן מצוה לתווך השלום ע"י המשפט בין איש לרעהו קודם השבת וכל ישראל בני מלאכים כאחד חבירים ישמחו במלכותך כו' עם מקדשי שביעי כולם ישבעו ויתענגו מטוב"ך כבר ידעת השפעת העו"ב לכנסת ישראל הוא בהסכמת כל שייפין אשמע' מה ידבר האל ה' כי ידבר של"ו' אל עמו וכבר ידעת

שלו"ם וטו"ב חד דרגא אינון: הג"ה והנה גם אור הנר קרוי בלשון טו"ב כמד"א בהטיב"ו את הנרות על כי באור יכונה בטו"ב וירא אלהים את האור כי טוב והתורה נק' טוב כי בה נגנז האור ע"כ מצוה נר שבת שבה היתי' הארת אור הגנוז הוא מסוגל לתורה ע"כ אמרו בגמ' שע"י נר שבת זוכה לבנים ת"ח הבן הדבר ויונעם לחיכך:

סעיף ז

כיון שבאנו לכלל זה מענין השפעת הטו"ב לכנס' ישראל ומן הארת טו"ב אור הגנוז ע"י נ"ר שב"ת וכבוד היום הארת התורה שבה נגנז האור כי טוב ע"כ עתה באתי לדרוש כמה מילי מעלייתא ומן הטוב אשר חנני אלקים בפסוק שאמר משה לחובב לכה אתנו והטבנו לך כי י"י דבר טוב על ישראל בכדי להעיר הטוב הצפון בתורה כמד"א מה רב טובך אשר צפנת ליראיך וכו' וזה החלי בעזר הצור ויאמר משה לחובב וכו' לכה אתנו והטבנו לך כי ה' דבר טוב על ישראל יש להתבונן בזה דהרי הגר שבא להתגייר הנה ע"כ נגמר בדעתו אשר שקר נחלו אבותיו מעולם והדתות אשר עסק בהם עד היום הבל המה מעש' תעתועים רק תכלית הטוב אשר בעבורו נבראו העולמות היא עבודת ישראל בתורה ומצות וישראל הם עיקר העולם וע"כ יתר"ו העלה זה בדעתו בעת שהתגייר וא"כ מהו זה הדבר חדש שהודיע משה לחותנו. כי י"י דבר טו"ב על ישראל. וכי היה עדיין יתרו ח"ו מסתפק בזה הרי שמע (או ראה לחד מ"ד) קבלת התור"ה. וכל מה שייעד להם השי"ת בתורתו טובות נפלאות בזה ובבא לאין משער ואומר לך את אשר עם לבבי הנה תקנו לנו אנשי כה"ג בתפלת שב"ת ולא נתתו י"י אלהינו לגויי הארצות ולא הנחלתו וכו' וגם במנוחתו לא ישכנו ערלים. כי לישראל עמך נתתו באהבה וכו' לכאורה יש להתבונן. מהו הרבותא של שב"ת בזה הרי כל התורה ומצות לא ניתנו רק לישראל (חוץ ז' מצות שניתנו לבני נח) ואי משום דהחזיר הקב"ה את התור"ה על כל האומות קודם שנתנה לישראל. א"כ גם השב"ת היה בכלל התורה וגם חלילה לומר שעלה במחשבת הצור תמים ליתן התור"ה לאומות ולא לישראל עם קרובו. רק החזיר הקב"ה על האומות וידע שלא ירצו לקבל ועשה הש"י זה בכדי שלא יהיה להם תירוץ אח"כ אבל יובן לך דשאני מצות שב"ת מן כל מצות התור"ה. דהרי כל המצות אם יעשה אותם הגוי אין עליו אשם אבל גוי ששבת חייב מיתה ונצטוו ב"נ בל"ת ולא ישבותו והנה מהראוי להתבונן בטעם הדבר למה יתחייב ב"נ מיתה בשביתתו ונ"ל עפ"י משארז"ל ויכל אלהים ביום השביע"י. ביום הששי מיבעיא ליה למימר אלא מה היה העולם חסר מנוח"ה באת שב"ת באת מנוחה ודבריהם ז"ל ג"כ אינם מובנים כי המנוחה אינה עשי' רק העדר העשי' ואינה מלאכה ובקרא קאמר ויכל וכו' מלאכת"ו וכו' אך הוא לדעתי עפ"י קבלת רז"ל שלכל

דבר הנברא בעולם יש חומ"ר וצור"ה. והצור"ה היא חיות החומ"ר וקיומו והנה הזמן הוא ג"כ נברא. וששת ימי המעשה. המה חומ"ר הזמ"ן ויום השב"ת היא צורת החומ"ר כנשמה לגוף. ע"כ היא יום השביתה ומנוחה כי מנוח"ה מפאת הצור"ה ושעבוד ועבודה מפאת החומ"ר כמו שנאמר בעבדים שבו לכם פה עם החמו"ר עם הדומה לחמו"ר וזה שארז"ל מה היה העולם חסר מנוח"ה שהזמן עדיין לא קיבל צורתו. עד שבא שב"ת קיבל הזמן את הצור"ה שהוא מנוח"ה ונתקיים העולם. והנה במין האנושי אשר ברא השי"ת לכבודו הוא ג"כ כך כל האומות הם חומריים של המין כמד"א אשר בשר חמורי"ם בשרם וישראל הם צורת המין. ע"כ באו לעולם אחר כל השבעים אומות כמשפט הצור"ה הבאה באחרונה (עיין זהבספרי הגאון בעל גי"א) ומעתה תתבונן בבריאת הזמן יום השב"ת הוא יום הצורה. ובמין האנושי מבחר ברואי ישראל הם הצור"ה א"כ שביתת יום השב"ת אין ראוי אלא לישראל משא"כ גוי החומרייא אשר בשר חמורי' בשרם כששבתו לשם שביתה ומדמה א"ע לצורה כסברו שא"צ לישרא"ל כי הוא קיום בפ"ע הנה יחוייב מיתה להראות שאין לו קיום בזולת הצורה המקיימו הבן הדבר:

הנך רואה שהחומ"ר מתקיים ע"י הצור"ה מחויב להיות דבוק לצור"ה משא"כ כשמתפרד החומ"ר מן הצורה. הנה היא סיבת ביטולו כענין הגוף בהפרידו מן הנשמה. והנה הצורה נק' טו"ב כענין הנאמר במ"ב בכל הנבראים וירא אלהים כי טו"ב לדעתי הוא קיבל כל חומר צורתו המקיימת אותו. וכ"ה בשב"ת צורת הזמן מזמור שיר ליום השב"ת טו"ב להודות וכו' ותתבונן הדבר שגם בעסק נקיון המנורה (צ"ל והדלקתו) נק' בתורה בלשון הטב"ה בהטיב"ו את הנרות כי הנ"ר שהוא הכלי הוא החומר והאור הנאחז בו הוא הצורה כענין הנשמה המאירה לגוף וכ"ה בכתוב נ"ר ה' נשמת אדם והנה לפי"ז תתבונן פי' הכתוב שאמר משה לחותנו לכה אתנו והטבנו לך כי הוי' דבר טו"ב על ישראל דווקא להם משפט הצורה הנק' טו"ב משא"כ לשאר האומות. ע"כ כשתרצה ליהנות מטוב"ם מחויב אתה להיות דבוק בהם ממש במקומם כמ"ש ונלוה הגר אליהם דייקא משא"כ בהיותך אצל האומות שהם חומריים הבן:

סעיף ח

עוד יתפרש לכה אתנו והטבנו לך. כי הו"י דבר טו"ב על ישראל כבר ידעת מה שדקדקנו לעיל. ואומר לך ידוע היא מענין חקירות ידיע"ה ובחיר"ה אשר שניהם אמתיים נתאמתו לנו ע"פ התורה. הגם שאתו י"ש המדע והוא יודע מחשבות אדם לפניו נגלו כל תעלומות והמון נסתרות מבראשית. מחשבות אדם ותחבולותיו ויצרי מעללי איש. עכ"ז הבחיר"ה חפשיית ויוכל אדם לעשות לטוב ולמוטב כרצונו. ידיעתו ית"ש אינה

מכרחת משא"כ דיבורו ית"ש היינו שכבר בא הענין אל בחי' הדבו"ר. הדבור הוא מכריח ובהכרח שיתקיים (עי' בדברי הרב הקדוש מהר"מ אלשיך בפסוק כן יהיה דברי אשר יצא מפי לאישוב וכו' כ"א עשה את אשר חפצתי והצליח וכו') ועפי"ז פירשתי הפסוק חזון ישעיהו בן אמוץ. אשר חזה על יהודה וירושלים. דהנה תיבות אש"ר חז"ה מיותרין. אבל החלוק הוא בין דרגא דחזיו"ן לדרגא דנבוא"ה דהנה חזיו"ן היא לשון ראי'. שהנביא ראה מתראים אליו מן השמים בצירופים הללו אשר אמר לישראל. שגבה מזה מעלת הנבואה שהיא לשון ני"ב שפתים שהנביא שמע בדיבור את הדברים הנאמרים אלו והוא מעלה יותר גדולה מחזיו"ן. והנה ישעיה הנביא שגבה מעלתו מאד במעלת הנבוא"ה כידוע והיה מזרע מלוכה. ואמר הכתוב כאן חזו"ן ישעיה שראה הנבואה הזאת רק בחזיו"ן ולא בדרגא דנבוא"ה וז"ש הכתוב כמקשה ומתרץ. אש"ר חז"ה רצ"ל מה שיקשה לך למה נאמר הדבר הזה לו בחזיו"ן לא בדבור הנבואי'. הוא להיות החזיו"ן הזה ע"ל יהוד"ה וירושלי"ם. ולא רצה השי"ת לומר בדיבו"ר כביכול דאז יהיה בהכרח שיתקיים. והשי"ת רצה שישובו ולא יתקיים החזיון כיון שלא יצא הדבר עדיין מפיו ית' כביכול והדברים ארוכים:

וזה שיש לפרש מה שהודיע משה לחותנו דבר חדש היינו לכה אתנו והטבנ"ו לך. בודאי ולא תחוש פן ח"ו יגרם העון. ולא יבואו כל הייעודים הטובים שייעד לנו השי"ת. ז"ש הלא בהכרח הוא שיתקיימו. כי הו"י דב"ר ט"ב על ישראל שבאו לנו הייעודים הטובים בדבו"ר דייקא וכיון שבאו בדבו"ר בהכרח היא שיתקיימו. ההוא אמר ולא יעשה ודב"ר וגו':

סעיף ט

ועפ"ז אומר לך טעם נכון את אשר עם לבבי הנה השי"ת צוה לנו בתורתו ליתן את הברכו"ת על הר גריזים ואת וכו' על הר עיבל. והנה הי"א ארורים נכתבו בתורה בפירוש ובאה הקבלה בתורה שבע"פ לומר מקודם הברכו"ת. דהיינו הפכו פניהם כלפי הר גריזי"ם ואמרו ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה ואח"כ הפכו פניהם כלפי הר עיבל ואמרו וכו' וכן באינך ומהראוי להתבונן למה הארורי"ם נכתבו בתורה שבכתב. והברכו"ת נתקבלו בתור"ה שבע"פ בדיבור ואמירה. ונ"ל ע"פ הנ"ל להיות דבור"ו של הקב"ה בהכרח הוא שיתקיים. והנה תור"ה שבכת"ב תורה חתומה ניתנה (עם היות וידב"ר אלהים את כל הדברים האלה עכ"ז לאמ"ר כתיב שיתאמרו הדברים בזמנם בכל דור ודור לעת המציאות והבן הדבר ומי יוכל להבין מחשבות הצור תם) והנה כשהתורה הזאת חתומה ניתנה. י"ל שהארורים נכתבו בתור"ה שבכת"ב באותיות ולא

נאמרו בדבו"ר בכדי שלא יהיה הדבר בהכרח שיתקיימו משא"כ הברכו"ת נאמרו בתורה שבע"פ כי חפץ השי"ת שיתקיימו בהכרח וזה שהודיעו משה לחותנו גר צדק. כי ה' דבר טו"ב על ישראל הטובות והברכות באו בדבו"ר ע"כ בהכרח הוא שיתקיימו:

סעיף י

ונראה לפרש עוד לכה אתנו והטבנ"ו לך כי ד' דבר טו"ב על ישראל. ע"פ משארז"ל הרי שהיו ישראל מחוייבים ח"ו בר"ה ופסקו להם גשמים מועטים ואח"כ שבו בתשובה הנה להוסיף עליהם א"א אזי הקב"ה מורידין בזמנן ובמקום הראוי שלא תאבד אפילו טפה אחת והרי שהיו ישראל זכאין בר"ה ופסקו להם גשמים מרובין ואח"כ נתחייבו ח"ו לפחות מהן א"א. הקב"ה מורידין שלא בזמנן ושלא במקום הראוי רק במדברות וכיוצא. והנה לפ"ז י"ל שזהו הנרצה שהודיע משה לחותנו דבר חדש לבל יאמר הטוב אשר דב"ר ד' הגם שהוא בהכרח שיתקיים עכ"ז י"ל שהטוב אשר פסק ד' להשפיע לארץ ישראל אם ח"ו לא יהיה ישראל זכאין הטוב ההוא יקחוהו זרים כענין הנאמר והיה אם זרע ישראל ועלה מדין ועמלק וכו' ע"כ הודיע משה לחותנו כי ד' דבר טו"ב ע"ל ישרא"ל דייקא שהטוב ההוא יקחוהו ישרא"ל דייקא א"כ בהכרח הוא שיתקיים הטו"ב ע"ל ישרא"ל דייקא ודי בזה:

סעיף יא

ויתפרש עוד לכה אתנו והטבנו ל"ך כי ד' דבר טו"ב על ישראל. הנה הלכה רווחת הוא בישראל על פי התורה האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחי' בני וכו' הרי זה צדיק גמור והנ' רמינן מברייתא זו אהא דאמרינן בגמ' כור"ש מלך כשר היה והחמיץ. דמצינו שהתנדב לבהמ"ק ואמר די להוון מקריבין ניחוחין ומצליין לחיי מלכא ובנוהי ומשני בגמ' כאן בישראל כאן באומות עיין ברש"י ישראל אינו מתרעם אחר מדותיו של הקב"ה ואפילו ח"ו לא וכו' כמו שהתנה בשעה שנתן הצדקה אינו מתרעם ומצדיק הדין ומקיים נדרו שנדר משא"כ גוי מתרעם. והנה כשישראל עם קרובו עושים כך ומקיימים זאת ההלכה. הנה הדין נותן שהשי"ת יקיים לנו גם כן כזאת הגם שתנאי היה דבריו ית"ש אם בחוקותי תלכו וכו'. יקיים לנו כל הטוב שייעד לנו. ואם לא תשמעו וכו'. כמבואר שם הנה אם שתנאי היה דבריו ית"ש בייעוד הטו"ב עכ"ז הדין נותן כיון שישראל נותנין צדקה בתנאי וח"ו אינו מתקיים התנאי ואעפ"כ הם נותנים צדקה ואינם מתרעמים הנה השי"ת ג"כ נותן הייעוד הטו"ב הגם שהתנה בתנאי והם לא קיימו התנאי עכ"ז הוא ית"ש נותן להם הייעוד הטו"ב וזה שהודיע משה לחותנו כי ד' דבר טו"ב על ישרא"ל שהטוב שדיבר הוא ע"ל ישרא"ל שמקיימים דבריהם הגם שאינ' מקיימי' התנאי שהתנו

עם הקב"ה אם כן הדין נותן גם כן אצל השי"ת שיקיים להם הייעודים הטובים הגם שישראל עם קרובו ח"ו אינם מקיימים התנאי שהתנה עמהם הבן:

סעיף יב

ויתפרש עוד לכה אתנו והטבנ"ו לך כי ד' דבר טו"ב על ישרא"ל הוא הודעה חדשה לגר צדק הלזה לבל יפול לבו עליו פן ע"י החטאי' יתעוררו המקטריגי' ח"ו ומלך במשפט יעמיד ארץ ויתמנע הטוב והודיעו לו משה שבודאי יבא הטו"ב לישרא"ל ולא יועיל שום קטרוג והוא על פי מה שפירשנו בפסוק ויהי בשחת אלהים את ערי הככר ויזכור אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה בהפוך את הערים אשר ישב בהן לוט והנה עם היות שכל הענין מיותר שכבר נאמר לעיל באריכו' המעשה שהיה בענין הצלת לוט. ובאם רוצים להשמיענו שהיתה הצלה בזכות אברהם ה"ל להשמיענו זה לעיל בסיפור המעשה. אבל עוד חוץ לזה קשה מאד שכל הדברים באו כפול ומכופל ויהי בשחת וכו' ויזכור וכו' וישלח את לוט מתוך ההפכ"ה בהפו"ך את הערים אשר ישב בהן לוט אך הוא לדעתי דהנה מבואר בזוהר בפסוק רפאנ"י ד' וארפ"א למה ליה למימר וארפ"א. ופירש שם הכוונה דהרפוא"ה הנעשית על ידי המלאך רפא"ל אינה רפוא"ה בטוחה עולמית (דהנה הוא מלאך עובד וזה עבודתו לרפאות והנה הוא משתוקק שאחר יום או יומים שוב ישלחהו השי"ת לעבוד העבודה שממונה עלי' הבן) משא"כ הרפואה שהיא מן הש"י בלא שליח הוא רפואה בטוחה עולמית וזהו פירוש רפאנ"י ד' אתה בעצמך אז וארפ"א בוודאי לעולמים. הבן הדבר:

ולפ"ז הנה בכאן יש לתמו' הש"י שלח ג' מלאכים לאברה' בשליחות לג' דברים (כי אין מלאך אחד עושה שתי שליחות. וכתבו הטעם לזה להורות גדולתו ית"ש אשר רבוא רבבן קדמוהי ויכול לשלוח לכל דבר פרטי שליח מיוחד) א' לבשר את שרה ואחד לרפאות את אברהם. ואחד להפוך את סדום והמלאך רפאל שבא לרפאות את אברהם הלך גם כן לסדום להציל את לוט והנה עשה ב' שליחות וצ"ל שהצלה ורפואה אחת היא. והנה קשה ב' קושיות עצומות א' למה שלח הקב"ה אל אברהם אוהבו את רפא"ל לרפואותו ואין רפואותו עולמית. ולמה לא ריפא הקב"ה אותו בעצמו ובפרט שנגלה אליו אז בכבודו ובעצמו. ב' דהנה הטעם דאין מלאך אחד עושה ב' שליחות להורות גדולתו כנ"ל. א"כ גם להצלה ורפואה ג"כ יהיה ב' שלוחים ולא נצטרך לתירוצים אך הוא לדעתי שהתורה משמיענו כל זאת. איך הש"י רצון יריאיו יעשה. גם במקום שיש קטרוגים ח"ו והשי"ת מלך במשפט הוא ואין מקו' לעשו' נס. עכ"ז הכל יכול ב"ה עושה באופן כזה שיעשה נס בשביל אוהביו כאשר יחבאר לך. והנה בכאן לא היה ללוט זכות ובפרט

שנפרד מאברהם ובחר לו לשבתו במקום רשעים. והנה כשנגמר דינם של סדום בב"ד של מעלה לא היה באפשרי להציל את לוט כי בידו זכות אין. ובפרט שהיא בבחירתו שבחר לו לשבתו מקום רשעים שאין כמותם בכל העולם ועשה זה במרד ובמעל שהיה כל הארץ לפניו כמ"ש לו אברהם הלא כל הארץ לפניך וכו' והנה כשהיה ברצון השי"ת להצילו (בזכות אברהם) היה קטרוג ממה"ד באיזה זכות ובאיזה טענה ינצל והש"י מלך במשפט יעמיד ארץ ואלו היה נזכר לפני ב"ד של מעלה שם לו"ט לדינו אם ינצל אם לאו אז היה מתעורר המה"ד והקטרוג הגדול מהמקטרוגים ואין מקום להצילו עפ"י המשפט והנה היודע מחשבות ידע אשר ירע הדבר בעיני אברהם על מיתת לו"ט. מה עשה העושה נפלאות גדולות לבדו וגזור בגבהי מרומים על רפא"ל ילך וירפא את אברהם מכל מכאוביו ותחלואיו (והנה עיגום נפש ודאגה הוא בכלל החלאים ומדוים) והנה מי הוא מכל כוחות הדין אשר יערב אל לבו לקטרג אל אברהם ידידו הנאמן לומר ח"ו שאינו ראוי לרפואה והצלה. והנה בודאי היתה הסכמת מה"ד וכל פמלייא של מעלה ונפסק הדין שראוי אברהם לרפואה והצלה מכל מכאוביו. ובכלל הרפואה הוא ג"כ מחלת לב ודאגה בלב איש כי מה החילוק אם האדם מצטער בכאב מכה או בכאב לב בדאגה על הכל יצטרך לרפואה והנה כיון שנפסק להלכה בב"ד של מעלה לרפאות את אברהם מכל מכאוביו ממילא בכלל זה נכלל הצלת לו"ט כי היה לו לאברהם דאגה ומחלת לב על לו"ט והנה כאשר נשתלחו המלאכים כל אחד לשליחתו ונשתלח גם רפא"ל עמהם לרפאות את אברהם אז בבואם וירא ד' אל אברה' בכבודו ובעצמו וריפא אותו ממכאוב גופו אז לא ידע רפא"ל מה לרפאותו כי כבר נתרפא. ואברהם הולך עמם לשלחם. וד' אמר וגילה לו ענין סדום והיה לו מחלת לב על לו"ט אז הבין רפאל והלך לעשות שליחותו לרפאות את אברהם היינו להציל את לוט שזה יהי' רפוא' לאברהם ממחל' לבו. וז"ש (ויה"י) בשחת אלקים (מה"ד) את ערי הככר (ואין מקו' להצלת לוט מפני מה"ד מה עשה הש"י לא הזכיר לפני המשפט את הצלת לוט רק) ויזכור אלקים את אברהם (ועי"ז) וישלח את לוט וכו' (ולא הי' באפשרי להזכיר את לוט בעצמו מפני המשפט כי המעש' הי') בהפוך את הערים אשר ישב בהן לוט בבחירתו ואין מקום להציל ע"כ הזכיר הש"י בפני המשפט רק את אברהם וכנ"ל ולא הזכיר את לוט. אחרי הודיע הש"י אותנו את כל זאת גודל רחמנותו ית"ש גם במקום שיש חשש קטרוג שלא יהי' באפשר להנצל אזי מזכיר השי"ת בדין ההוא את מי שא"א לקטרג עליו וממילא יומשך רחמים אל הקרוב אליו. הבן הדבר:

והנה כתי' שמ"ע ישרא"ל אתה עובר היום את הירדן לבא לרשת גוים וכו' והנה לא כתיב שמ"ע בנ"י ישראל אתם וכו' אבל הוא להיות שהי' אז ביניהם ג"כ חטאים (הלא תדע אפילו אחר כיבוש והחילוק. אמר פנחס לב"ג וב"ר המעט לנו עון פעור אשר עדיין לא הטהרנו ממנו) והי' חשש מהמקטריגי' לבל יקטרגו עליה' ע"כ מה עשה השי"ת הזכיר הטו"ב שהבטיח לישרא"ל סב"א עבור גודל צדקותיו ומי הוא מהמקטריגים אשר יהי' לו פ"פ לקטרג ולומר כי אינו ראוי ישרא"ל סב"א להבטח' ולהטו"ב ההוא הלא בעל כרחך כולם יעידון ויגידון אשר מהראוי להשלי' ההבטח' לישרא"ל סב"א חסיד"א וקדיש"א וממילא ישולם לבנ"י ישרא"ל ההטב"ה אפי' אם ח"ו אין בידם זכות. ע"כ אמר שמע ישרא"ל (סבא) עתה עובר היום וכו'. ובזה נוכל ג"כ לומר שזה הודיעו משה להגר צדק לכה אתנו וכו' והטבנו לך (ואל תחוש פן ח"ו ע"י החט' לא יגיע גם לנו הטבה לזה אמר אל תחוש לזה (כי ד' דב"ר טו"ב ע"ל ישראל (סב"א) בכדי שלא יהי' מקום להמקטריגים אפי' ח"ו אין זכות לב"י הרי בהכרח שיתקיים הבטחה שהובטח ישראל סבא ודי בזה כעת:

סעיף יג

ויתפרש עוד לכה אתנו והטבנו לך כי ד' דבר טוב על ישראל החידוש שחידש לו הוא כך והוא לבל יפול לב הלב הגר עליו בראותו כל הייעודים הטובים שייעד הש"י בתורתו לישראל המה ייעודים גשמי' מעסקי העוה"ז. אם בחקותי תלכו וכו' ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה וכו' והנה יתרו הי' יושב בכבודו של עולם ובא להתגייר. הנה יוכל הגר לחשוב ח"ו מה הרווחתי ומה בצע הלא טובות הגשמיות בעסקי עוה"ז הי' גם לי מאז. ומה בצע בהתחברות לבני תורה הלא ההבטחו' שלהם בתורה המה ג"כ רק עניינים גשמיים מעסקי העוה"ז והנה באמת למה לא נזכר בתור' הייעודי' הרוחניי' טובו' עוה"ב הנה הרבה דברים נאמרו ע"ז מפי חכמי האמת וכולהו קשוט עפ"י דברי הנבואה האלקו'. אבל העיקר היא שבאמת נאמר בתורה ייעודים רוחניים רק תתבונן דהנה מלאך שהוא רק בחי' מן עולם היציר' בבואו אל עולם העשי' הגשמי' הלזה יצטרך להתלבש בלבוש כעין גשמיות עוה"ז כי לא יכילהו העוה"ז בהיותו ברוחניותו מבלי התלבשות בלבוש גשמי ומכ"ש התורה האלקית אור מעטה לבושו ית"ש לא תוכל להתגלות בעוה"ז רק ע"י לבושים. והנה מה שנאמר בתורה למשל ונתתי גשמיכם בעתם. הנה הוא בלבוש גשמי שבעוה"ז המט"ר היורד ע"פ הארץ לרווות פני תבל תנובה ובגבהי מרומים ברוחניות ענין הגש"ם הוא עניינים מופלאים ברוחניות ובכל העול' ועולם הוא כפי רוחניותו. וזהו תורת ד' תמימה וכו' כמו שהשם הוי' ב"ה הוא נעלם ונגלה. זה שמי

וזה זכרי הנה נקר' אופן אחר ונכתב באופן אחר כ"ה כל התורה יש בה כענין שם הנכבד היינו נקראים לפנינו ייעודים נגליים ויעודים נעלמים נסתרים בכתיבתן הבן מאד. וזה שחידש משה להגר צדק יתרו אל יפול לבך עליך הלא כל הטו"ב ההוא המבואר בתורה שכר המצות הנה הוא רק טובות עוה"ז הנה זה הי' לי גם בהיותי בארצי בלא קבלת עול התורה. וז"ש לו כי הוי' דבר טו"ב על ישרא"ל הטו"ב הנאמר בתור"ה על ישראל. הנה הוא ייעוד מן שם הנכבד וכמו שהשם הנכבד לא כשאני נכתב אני נקרא כך הייעודים הטובי"ם שבתור' הנה עצמיות' רוחניים ולצד עילאה ימללו והייעודי' הגשמים הנקראי' בפי כל בתור"ה המה מלבושים שנתלבש' בהם התורה בעוה"ז. הבן הדבר:

סעיף יד

ויתפרש עוד על פי מה דרמו הקדמונים שמעתתא אהדדי דקי"ל עבד שעבד שלש וחלה שלש יוצא לחירות וא"צ להשלים ימי חליו. ובפועל קי"ל בנאנס מקצת ימי פעולתו צריך להשלים אם ירצה לקבל דמי שכירותו בשלימות. וקשה מאי שנא. ותירצו דשאני עבד עברי דקיבל שכר עבודתו או הוא או הב"ד שמכרוהו מקודם שעבד משא"כ פועל שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף. וכיון דלא פעל פעולתו בשלימות אפילו נאנס לא קא משתלמא לי' שכירותו רק כפי שפעל. והנה כפי הדין שכר עבודת ישראל. בתור"ה ותפלה ומצות הנה הם היום לעשותם ומחר לקבל שכרם הנה הם כפועלים. הנה הימים שנאנסו ולא יכלו לעבוד מהראוי שלא יגיע להם שכר פעול' ובאמת קי"ל הא דכתיב ויקשב ד' וישמע ויכתב בספר וכו' ליראי ד' ולחושבי שמו אפילו חישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה הוא המדה טובה שניתנה לישראל הגם שהוא אינה ממדת הדין וכמש"ל (עיין כ"ז בס' כס"א דו"ד להרב הגדול חיד"א זללה"ה) ובזה יתפרש לנו מ"ש בועז לרות ישלם הוי' פעלך (היינו שאתה כפועל ואין מגיע לך שכר בעד הימים שהיית אונס עכ"ז) ותהי משכורתך שלימה מעם ד' אלקי ישראל (אשר נוהג עמהם לחשוב הימים שנאנסו ולא עשו מצות כאלו עשו) והנה הדבר הנעשה עפ"י דיני התורה נק' טו"ב כי אין טו"ב אלא תור"ה דכתיב כי לקח טו"ב נתתי לכם וכו' והדבר שמתחסד הש"י עמנו לפנים משורת הדין תור"ה נק' ר"ב טו"ב וזהו מה ר"ב טוב"ך אשר צפנת ליראיך (היינו ר"ב טו"ב לפנים משוה"ד) פעלת (שכר פעולה בשלימות לפועלי אמת) לחוסים בך נגד בני אדם (הגם שהדין הוא ניגוד לבני אדם שאין כן הדין בבני אדם) אבל ליראיך אלו ישראל אתה משלם להם שכר פעולת"ם אפי' בעד הימים שנאנסו וזה שהודיע משה להגר צדק דבר חדש לכה אתנו והטבנו לך כי ד' דבר טו"ב על ישראל היינו הטו"ב הנכבד על ישראל אחת דבר אלקי' אפילו הימים שנאנסו

וקבלו הטו"ב במילואו וטובו כמו שהוא הדי"ן על ישרא"ל דייקא מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה. חישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה והבן:

סעיף טו

ויתפרש עוד מענין הנ"ל קצת באופן אחר עפ"י מה שפירשנו שאמר בועז לרות ישלם ד' פעלך ותהי משכורתך שלימה וכו' דקשה וכי ס"ד שהש"י לא ישלם השכר המגיע לאדם במילואו וטובו עד שיצטרך בועז לברך בדרך תפל' על זה אבל יתפרש הדבר באופן הנ"ל דהנה בפועל עפ"י הדין בנאנס ולא עשה פעולתו אין מגיע לו שכר הפעול' בשלימות אעפ"כ זה מדה טובה יתיר' לישראל יראי ד' וחושב"י שמו. אפילו חישב לעשו' מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה. והטעם כי ישראל דבקים בהשם הוי' ב"ה כמ"ש ואתם הדבקים בהוי' אלקיכם וכו' והנה בהשם הוי"ה ב"ה אותיות ו"ה מורים על המעש' י"ה הוא המחשבה כידוע וכיון שישראל דבקים בהוי"ה ב"ה א"כ גם המחשבה כמעשה תחשב וז"ש בועז לרות ישלם הוי"ה פעלך ותהי משכורתך שלימה מעם הוי' אלקי ישראל והרי זה מבואר וזה שהודיע משה להגר צדק לכה אתנו והטבנו לך: כי הוי"ה דבר טוב על ישראל וכיון שהוי"ה דבר הטו"ב על ישראל א"כ מגיע לישראל הטוב גם בעד המחשבה ואפילו נאנס ולא עשאה. הבן הדבר ויונעם לך:

סעיף טז

והנה בתרגום המיוחס ליונתן תרגום ארום ד' מליל לאוטבא לגיורא על ישראל: הנה נראה שגם הוא ז"ל רצה לתרץ קושיין מה הוא החידוש שחידש משה להגר צדק הלז אבל עקבותיו לא נודעו בפירוש זה ויתפרש הדבר על פי מה דק' עוד בפסו' למה אמר הכתו' דבר טו"ב על ישרא"ל ולא אמר א"ל ישרא"ל או לישראל אבל יש להבין הדבר עפ"י דברי הסבא במשפטי' שנפשות הגרים נעשים לבוש אל נשמת הצדיקים וע"ש בפסוק לעם נכרי לא ימשול למכרה בבגד"ו ב"ה והלבוש הוא הארת אהו"ה בגימ' טו"ב ומעתה ממילא זה שאמר כי הוי"ה דבר טו"ב על ישרא"ל דייקא ומעתה זה הוא דברי התרגום הנ"ל ארום ד' מליל לאוטב"א לגיורא ע"ל ישראל. הבן:

סעיף יז

אונקלוס תירגם אר"י י"י מליל לאיתא"ה טב"א על ישראל נראה כוונתו גם כן לתרץ הקושיא הנ"ל ונרא' לפרש כוונת פירושו שהודיע משה להגר צדק דבר מחודש ע"פ מ"ש ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגו"ך שלא תצטרך אתה להשתדל עבור הברכו' והטובו' הללו רק הם ירדפו אחריך והשיגו אותך. וזה שהודיע משה להגר. כי ד' דבר (להביא) הטוב על ישראל. ולא יצטרכו הם להשתדל לבא אל הטו"ב ולפ"ז חסר בפסוק

תיבת להבי"א ונמסר בתרגו"ם שהוא בתורה שבע"פ להורו' כי ביא"ת הטו"ב הוא ע"י עסקים בתור"ה שבע"פ כי דרכו של איש לחזור אחר אשה. וזהו הודו לד' כי טוב כי לעול' חסד"ו דכיון שהטוב תורה שבכתב נמשך ובא אל הכל"ה תור"ה שבע"פ נתהווה חס"ד שלם גימ' טו"ב כל"ה ובזה תבין לכה (אותיות כלה) אתנו והטבנ"ו לך כי ד' דבר טוב ע"ל ישרא"ל כנ"ל ע"כ באו דברינו בסימן הטו"ב במאמר נ"ר שב"ת וירא אלקים את האו"ר כ"י טו"ב:

סעיף יח

באנו לכלל מאמרינו הנ"ל ע"י פרישת המשנה לא ישב אדם לפני הספר וכו' לא יכנ"ס אדם למרחץ (והוא בסימן) ו' ואגב הנה אבאר לך את אשר דקדקנו למה בהנהו תרי תספור"ת ומרח"ץ דקדק התנא למיתני אד"ם משא"כ באינך ונ"ל עפ"י מ"ש מרן האריז"ל שלא להסתפר ע"י גוי דלא להתערב צולמא דילי' בצולמא דע"ז וכן לרחוץ עכ"ל. אם כן הרי שלך לפניך דקדק התנא למיתני בתספור"ת ורחיצ"ה אד"ם היינו אתם קרויים אד"ם צלם אלקים בגימ' מ"ה ואין אוה"ע קרויים אד"ם והם כקוף בפני אד"ם שבהם צלם וכו'. והנה דקדק התנא באלו השתים תספור"ת ורחיצה למתני בהון אד"ם להורו' שבאלו השתים יהיה נזהר בצולמא דילי' צל"ם אדם ויהי' נזהר מלהסתפר ומלרחוץ מאותן שאינם קרויים אדם. והדברים נאים:

סעיף יט

שלשה דברים צריך אדם לומר וכו' ער"ב שב"ת עם חשיכה עשרתם וכו' עמ"ש בסי' ד' והרב הגדול מוה' חיד"א זלה"ה הביא פי' המשנה ברמז בשם האריז"ל. ג' דברי' צריך אדם לומר וכו' בערב שבת בעוה"ז (שהוא דומה לערב שב"ת ע"ד שאמרו מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת) עם חשכ"ה (היינו בימי הירידה לעת זקנתו יאמר לנפשו וכוחותיו עשרת"ם (כבר השתדלת' להשיג עשירות) ערבת"ם (כבר השתדלתם להשיג תאוות הער"ב) הדליקו את הנר (מעתה חובה עליכם להדליק כוחות הנשמ' הנק' נר ד' נשמת אדם. ע"כ לא אמר הדלקת' רק הדליקו בציוו עכ"ד וע"ש עוד מ"ש הרב ז"ל פי' אחר. ועמש"ל בסי' ד'. יש לפרשו גם כן על פי דרך זה על עוה"ז שדומה לע"ש:

סעיף כ

עיין בסימן א' מ"ש בשם הש"ג בשכר שישראל מקיימין נר מצוה יזכו לאורו של הקב"ה שנאמר והי' לך ד' לאור עולם. ע"ש אור עולם בגימט' מיכא"ל וגבריא"ל האפטרופסים של ישראל כמ"ש גבריא"ל לדניאל ואין אחד מתחזק על אלה כי אם מיכא"ל שרכם:

סעיף כא

דרשו חז"ל בפסוק ותזנח משלום נפשי זה נ"ר שב"ת (קראוהו חז"ל שלו"ם בי"ת הוא ענין יחוד כמ"ש ר' ישמעאל בר"י משום שלום בבית בטל. הבן הדבר) והנה סיפא דקרא נשיתי טוב"ה כי נר שבת הוא הארה מן אור הגנוז וירא אלקים את האור כי טו"ב ע"כ נק' הדלקת הנרות במקרא בלשון הטב"ה בהטיב"ו את הנרות. ע"כ מרבותינו הקודמים היו מדקדקים להדליק ל"ו נרות נגד ל"ו שעות ששימש אור הגנוז לאדה"ר קודם שנגנז. וגם כן ה' פעמים אור כתובי במ"ב בגי' אל"ה היינו אלף ל"ה והנה בהחזרת האל"ף לאל"ף הוא אלה מנין ל"ו:

מאמר ז

סעיף א

בו יבואר כמה ענייניים ופירושים בנוסח הברכות ותפלות שתקנו לנו לשב"ת קמא קמא דמטי לידן נימא בי' מלתא:

בשה"ג סביב המרדכי הארוך הביא שאלה בשם פסקי מהר"ם למה כשחל יו"ט או אפי' ר"ח בשבת דוחין ברכה האמצעית בשמ"ע שנתקנה לשב"ת ואומרים ברכה האמצעיות של יו"ט וכוללין בה שב"ת ע"ש מה שתירץ טעמים אשר לא ירוו צמאונינו. וזה לדעתי קושיא עצומה דזה הוא ח"ו כהעדר כבוד לשב"ת ושב"ת קדושתו חמורה יותר מכל המועדים ועפ"י פשוטו נ"ל דזהו כבוד גדול לשב"ת להורות דקדושת שב"ת קביע"א וקיימ' והוא כעין בעל הבית. וקדושת יו"ט הבא ביום השב"ת הוא כעין אורח הבא להתארח אצל בעה"ב ע"כ יו"ט נקרא מקר"א קד"ש מלשון ואח"כ יאכלו הקרואי"ם היינו האורחים המזומנים. והנה מדרך המוסר של בעה"ב לכבד את האורח יותר ממנו כמו שאומר האורח הטוב כל מה שטרח בעה"ב לא טרח אלא בשבילי ע"כ זה מורה על קדושת שב"ת שגבה מעלתו שהוא כענין בעה"ב קבוע וקיים לעד ומכבד את האורח הטוב היינו קדושת י"ט יותר ממנו:

סעיף ב

עוד נ"ל ע"פ הנ"ל. שב"ת הוא כעין בעה"ב. ויו"ט אורח. וקיי"ל אורח מבר"ך וע"כ גם בכאן עיקר הברכה הוא של האורח היינו יו"ט. ותתבונן בזה אורח מברך כדי שיברך לבעה"ב וע"כ בסיום הברכה מקדימין של שב"ת היינו לומר מקדש השב"ת כי האורח בברכתו. מברך לבעה"ב זה מה שנ"ל ע"פ פשוטו:

סעיף ג

וע"ד האמת נ"ל ע"פ מה דידוע. שב"ת איקרי קד"ש ויו"ט מקר"א קד"ש. וידוע הטעם מכתבי מר"ן האריז"ל קד"ש איקרי חכ"מה והנה הארת המוחין דחכמ"ה בשב"ת באים

שלא ע"י מעשינו ותפילתינו רק מעצם קדוש' היום (ע"כ דרשו חז"ל על שב"ת שאמר הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושב"ת שמה כי היא מתנה שלא ע"י מעשינו) ע"כ נק' קד"ש בעצם משא"כ יו"ט נק' מקר"א קד"ש שאנחנו קוראים ומזמנים את הקד"ש ע"י מעשינו ותפלתינו ע"כ כשחל יו"ט בשב"ת עושים עיקר מתפילות יו"ט והוא כבוד גדול לשב"ת להורות שהארת יו"ט צריכה רבא לתפילה דייקא משא"כ הארת השבת באה אפי' שלא ע"י תפילה. והבן (ובר"ח עושים כן רק במוסף כי ההארה של הקדושה עיקרא במוסף בזה היום) ולדעתי דבר נחמד הוא:

סעיף ד

במדרש שמות. וירא בסבלותם ראה שאין להם מנוח' וכו' עיי"ש ותוכן הדבר שאמר לפרעה שיתן להם מנוחה יום אחד בשבוע וצוה לו פרעה שיברר איזה יום שירצה עמד וביירר להם את יום השב"ת. וכשנתן להם אח"כ את יום השב"ת שמח משה וז"ש ישמח משה במתנת חלקו עיי"ש יש להתבונן איך מרומז זה בפסוק. ונ"ל דהנה השב"ת ניתן להם קודם מתן תורה ולמה לא המתין הקב"ה גם בזאת המצוה עד יום חתונתו כביכול ויום שמחת לבו במתן תור"ה (הגם שאין קושיא על היוצר כל הוא אלקינו כי מי יוכל לבא אחר המלך מלכו ש"ע עכ"ז מצו' עלינו להתבונן מה שיש ביכולתינו להבין כפי שכל אנושי) אך הוא לדעתי אלו המצות שניתנו במרה הם דמיון הסבלונו"ת ששולח חתן אל הכלה קודם החתונה. וז"ש וירא בסבלות"ם התבונן משה בהסבלונות השייכים לישראל וביירר להם את יום השב"ת שהוא מתנה מן הסבלונות. ודרשו זה מדלא קאמר וירא בעבודת"ם רק בסבלותם ומצאתי און לי בכוונת האריז"ל שכתב בשמ"ע אצל ישמ"ח מש"ה במתנ"ת חלק"ו היא סוד הסבלונו"ת ששולח החת"ן להכל"ה הבן:

סעיף ה

בברכת יוצר. הנה נוסח אשכנז שמדלגים בשב"ת פסוק מה רבו מעשיך י"י וכו' שאומרים בימות החול. ונ"ל טעמה. מה רבו מעשיך ה' הכוונה על מעשה בראשית שנבראו בימות החול. משא"כ ביום השב"ת ישבת וינפש. ונוסח ספרד לאומרו גם בשבת וכ"ה מנהג רבותינו ע"פ נוסח האריז"ל ונ"ל טעם נכון למנהג הספרדיים לאומרו בשבת. והוא בדרך חידוד. דהנה יש להתבונן. בפירוש הפסוק מלאה הארץ קנייניך מה יש קישור בזה לרישא דקרא מה רבו מעשיך י"י: ונרא' לפרש ע"ד מ"ש בס' בירך יצחק בפ' אם בחקותי תלכו וכו' ונתתי גשמיכם בעת"ם ופירשו בו בלילי שבתות. ולעיל מיני כתיב את שבתותי תשמורו ומקדשי תראו וגו' ופירש הרב הנ"ל הסמיכות ע"פ מ"ש במדרש דשאל ההוא מינא איך הקב"ה מוריד גשמי"ם בשבת דהוה הוצא' מרשות לרשות (והש"י כביכול מקיים התורה) ואמרו לו כל העולם כולו של הקב"ה הוה כמטלטל בחצירו.

והנה הקשו ע"ז ע"פ מ"ש במדרש. כשחרב ביהמ"ק השליך (כביכול) קב"ה גט פטורין לכנ"י (לא ראיתי המדרש הזה אבל מצאתיו בספרו המחברי') והקשו ע"ז דכיון דכל העולם כולו של הקב"ה אין הגט קונה ברשותו. ותירצו דכביכול הש"י הקנה לבנ"י מקום בחצרו. והנה לפ"ז אסור להוריד גשמים בשב"ת עפ"י הדברים האלה פירש הרב הנ"ל קישור הפסוקים הנ"ל את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו. והי' לכם מורא שמים שלא יתחרב ביהמ"ק על ידכם אם בחקותי תלכו וכו' ולא יחרב ביהמ"ק ולא אתן לכם ג"פ. ולא אצטרך להקנאת מקום ואז כל העולם כולו חצרי וע"כ ונתתי גשמיכם בעתם היינו בלילי שבתות משא"כ בהיפך ח"ו והנה כ"ז פטטייא דאורייתא. אבל אני אומר שא"א לומר כך רק שהש"י נתן ג"פ לכנ"י. דהרי כתיב אי' ספר כריתות אמכם אשר שלחתי' והן אמת שיש בדברי נבואה פסוק הסותר לזה מה שדרשו עליו בגמ' גדולה תשובה שדוחה את ל"ת שבתורה דכתיב הן ישלח איש את אשתו וכו' הישוב אלי' עוד ואת זנית רעים רבים ושוב אלי נאו' ה'. הנה נראה דכביכול השי"ת נתן גט לכנ"י. ע"כ לבי אומר לי לדרוש באופן כזה שהשליך הש"י כביכול ג"פ לכנ"י הוא למען לאיים בכדי שיקבלו ע"ע לשוב אבל באמת הגט לא הי' גט דהרי כל העולם כולו חצירו של הקב"ה וז"ש הש"י אי' ספר כריתות אמכם וכו' דאם הייתי נותן הגט בידה. הנה הי' הגט בנמצא בידה ואי' הוא. ע"כ לומר שלא נתתי בידה רק הוא בהשלכה והנה כל העולם שלי והגט אינו גט:

ובזה יתבאר לך בפ' נתינת התורה. ועתה אם שמוע תשמעו בקולי וכו' והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש דקש' למה הפסיק באמצע הבטחת ישראל והל"ל והייתם לי סגול' וממלכת כהנים וגוי קדוש. ב' מהו הנתינת טעם. כ"י ל"י כל הארץ וכבר דברו בזה המפרשי' ולפי דברינו הנ"ל. יתכן שאמר הש"י ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרת' וכו' רצ"ל כאשר תקבלו כעת הקידושין והייחוד כביכול. אזי והייתם לי סגולה מכל העמים. אפי' אם יגרום חטא ח"ו ותהי"ו מפוזרים בכל העמים תהי' לי גם משם לסגולה כי לא מהני לכם זריקת הגט. כי לי כל הארץ ובכ"מ החצר שלי הוא ע"כ אפי' אחר הגט ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדו"ש:

ומעתה יתבאר הפסוק. מה רבו מעשיך ה' וכו' דהנה אמרו במדרש שאל ההוא מינא מפני מה הקב"ה מוריד גשמים בשבת הנה קשה למה דוקא על ירידת גשמי' ולא על כל המלאכות הנעשים בשב"ת בכח היוצר כל הוא אלקינו ופירשו דעל כל המלאכות לק"מ דהרי כתיב כולם בחכמ"ה עשית בראשית בחוכמתא א"כ לגבי קוב"ה כביכול כל המלאכו' מיקרי חכמ"ה ואינ' מלאכה ומותר לעשותן בשבת הג"ה ובזה יש לפרש ויכל

אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וכו' וישבות ביום השביעי מכל מלאכתו וכו' כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלקים לעשות דקשה כיון דכבר סיפר הכתוב שהשי"ת שבת ממלאכתו אשר עשה ביום הז' וקדשו ובירכו למה שוב חזר לומר כי בו שבת וכו' וגם מתחילה אמר מלאכתו אשר עש"ה ושוב חזר לומ' אשר בר"א אלקים לעשות. וע"פ הנ"ל יתכן דהנה בראשי"ת בר"א אלקים. בחוכמתא. ראשית חכמה ואמר לשון בריא"ה שאינה עשי' רק חכמה ואינה מלאכה אצלו ית"ש וע"פ התורה מותר לו ית"ש לברוא גם בשב"ת ומה שאנו אומרים ששבת מכל מלאכתו אשר עש"ה אין הכוונה שאצלו ית"ש יהיה זאת מלאכה ועשי' רק הכוונה ששבת מכל מלאכתו אשר ברא (בחכמ"ה) לעש"ות היינו אצלינו יקרא עשי"ה: אבל מלאכת ההוצאה אינה מלאכה (וכמו שארז"ל הוצאה מלאכה גרועה היא) ואעפ"כ התורה אסרה יקש' שפיר האיך הש"י מורד גשמים בשבת שהיא הוצא' מרשו' לרשות והנה התירוץ הוא דכל העולם כולו היא חצרו ומותר לטלטל בחצרו ואם תאמ' הלא ע"כ כשהלכו ישראל בגלות הנה נתן להם גט וע"כ יצרך לומר שהקנה להם מקום. זה לא היה דברים מעולם דמעולם לא הקנה להם מקום והגט אינו גט ולא הי' הדבר אלא לאיים וזה מה רבו מעשיך ה' (אפי' בשבת כי) כולם בחכמה עשית (חכמה ואינה מלאכ' ומותר לעשות בשבת וגם ההוצא' שהי' ירידת גשמי' מות' בשב"ת אצל ית"ש כי) מלאה הארץ קנינך ומעול' לא הקנתי רשות והוה הכל חצירו וכנ"ל. לפ"ז נחמד ונעים לומר זה הפסוק בשב"ת כנוסח הספרדיים ופטטייא דאוריית' טבין:

סעיף ו

באנו עד הלום לדבר ממלאכת ההוצאה הנה אומר לך תנו רבנן (במכילתין דשבת) ארבע רשיות לשבת. רשות היחיד. רשות הרבים כרמלית. מקום פטור. קא מיתנח בהו סימנא. כי ביום הזה יכפר ר"ת יחי"ד כרמלי"ת. פטו"ר. רבי"ם מרמז כל המשמר שבת כהלכתו אפי' וכו' מוחלין לו. וארמוז עוד יכפ"ר בגי' ש"י הנזהר בשב"ת מהוצאה מרשות לרשות יכופר לו עון קר"י (שהוציא מרשות לרשות קר"י בגימ' ש"י) והשם הטוב יכפ"ר (בגימ' ש"י):

סעיף ז

הנוסח בברכת יוצר שתקנו אנשי כנה"ג לשבת שבח יתנו לו כל צבא מרום תפארת וגדולה שרפים וחיות ואופני הקודש. לאל אשר שבת מכל המעשים ביום השביעי נתעלה וישב על כסא כבודו תפארת עטה ליום המנוחה ענ"ג קרא ליום השבת זה שיר שבח של יום השביעי וכו' ויום השביעי משבח ואומר מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לה' וכו' כל המשכיל יבין כפל הדברים. ודקדקי' שונים ושינויים בלשון וגם מ"ש בתחילה זה שיר שבח של יום השביעי. משמע דברים הנדברים למעלה. ואח"כ

אמר ויום השביעי (בעצמו) משבח ואומר מזמור שיר וכו' הנה הוא שבח אחר והכל אינו מובן. ונ"ל לפרש הדברים ע"פ מה שפירשנו:

בפסוק אם תשיב משבת רגליך עשות חפציך וכו' וקרא' לשב"ת עונג וכו' הדקדוקים רבו כידוע. ונראה לפרש דהנה ש"ם שב"ת כפשוטו הוא על שם השביתה. שבו שבת הש"י מכל מלאכתו וגם צונו לשבות בו ממלאכ' ובנסתרות שגבה מעלת ש"ם שב"ת. מהו שב"ת שמא דקוב"ה שמא דאיהו שלים מכל סטרוי (וכבר נתבאר זה במקובלים ובמפרשים פירושים שונים ועיין מש"ל במאמר שם שב"ת וכל הפירושים נכונים וכולם נכללים בשם הקדוש שב"ת) והיה צדיק קדוש אחד בדורותינו שהי' כותב שם שב"ת בקמיעות לשמירה מפגעים כי השם שב"ת כולל כמה עניינים ורזין עילאין לאין משער ופרט אחד הלא נודע (והוא בכתובים לעיל במאמר שם שב"ת שב"ת בגי' ך"ז הויות כח השם הנכבד שהוא בכל ך"ז אתוון דאורייתא שבהם נבראו כל העולמות ולפי"ז יתפרש הכתוב הנ"ל אם תשיב משבת רגליך (אם תשיב רגילותיך היינו שלא לעשות מלאכות הרגילות תמיד. תשיב מלעשות עבור שם שב"ת שמשמעו שבית' בפשוט. ואינך בר הכי להתבונן מהו שם שב"ת רק כפשוטו הנה) וקראת לשב"ת ענ"ג (הוא ע"ד שאמרז"ל שבת קובעת למעשר אפילו באכילת עראי. ופירשו הטעם דכתיב וקראת לשב"ת ענ"ג ובכל דהו הוה ענ"ג ולפ"ז מ"ש הכתוב אפילו אינך יודע מהו הענין הנרצה בשם שב"ת ומהו גדולתו וקדושת שמו רק תדע בפשיטו' שנק' שב"ת ע"ש השביתה. אעפ"כ אל יפול לבך עליך וקראת לשב"ת ענ"ג בכל דהו הוה ענ"ג) לקדוש הוי' מכובד (הגם שזהו כבודו של שב"ת שנק' שב"ת ע"ש שהוא קדוש הוי' מהו שבת שמא דקוב"ה והוא בגימ' ך"ז הויו"ת אשר כוחותם מתפשטין בכל הכ"ז אתוון דאורייתא עכ"ז מי שאינו בר הכי לידע בנסתרות ויודע רק שהוא שובת מטעם שב"ת משמעו שביתה הנה בכל דהו הוה ענ"ג. הנה ע"פ הדברי' האלה נבוא להבין נוסח שתיקנו לנו אנשי כנה"ג. שבח יתנו לו כל צבא מרום תפארת וגדולה וכו' דהנה המה שכליים בשמי' ממעל יודעים מעלת השב"ת חוץ הפשוט שנקר' שב"ת ע"ש השביתה הנה המה משבחים ומפארים לאל אשר שבת מכל המעשים ביום השביעי. ומעלת היום הוא שנתעלה וישב על כסא כבודו וגם תפארת עטה ליום המנוחה ואעפ"כ ענ"ג קרא ליום השבת בכל דהו הוה ענ"ג אפי' מי שאינו יודע כל אלו המעלות של שם שב"ת רק טעם השביתה לבד וז"ש זה שיר שבח של יום השביעי שבו שבת אל מכל מלאכתו הוא טעם הפשוט אבל יום השביעי בעצמו משבח ואומר מזמור שיר ליום השב"ת טוב להודות לה' וההודאה הוא בכ"ז אתוון דאורייתא

אשר על ידם הוא הדבור ובכולן כח הוי"ה ע"כ נקרא שבת מהו שב"ת שמא דקוב"ה היינו ך"ז הויות בגימ' שבת כנ"ל הבן הדבר ויתפרש בזה כמה ענינים:

סעיף ח

תקנו אנשי כה"ג בנוסח ברכת יוצר בשבת לאל אשר שבת מכל המעשים וכו' יש להתבונן מפני מה תקנו לומר שם א"ל ובפרט דלא מצינו בתורה בשום מקום אצל השבית' שיזכיר שם א"ל עיין מ"ש במאמר תוספת שבת סימן ב' וסימן ג' דרשהו משם ואין מן הצורך לכפו' הדברים:

סעיף ט

עוד תקנו בנוסח הנ"ל תפאר"ת עטה ליום המנוחה ענ"ג קרא ליום השב"ת להבין קישור הדברים וגם מהו המעטה תפאר"ת והיכן נרמז גם מה שאמרו ענ"ג קרא ליום השב"ת לכאורה ג"כ לא נמצא כן במקרא רק וקראת לשב"ת ענ"ג היינו שצונו לקרוא לו ענ"ג נ"ל לבאר הדברים ע"פ מ"ש הקדוש מהרד"ב ממעזריטש זצוק"ל. בהא דאמרז"ל בנסיון דיוס"ף ויבא הביתה לעשות מלאכתו מלאכתו ממש אלא שנראתה לו דמות דיוקנו של אבי"ו אמר בזה מהיכן הי' התעוררות להתראות דיוקנו של אביו דהנה ידוע דיעק"ב אבינו הוא מרכבה למדת תפאר"ת. והנה אמרו בזהר במדת תפארת לבושין דהוא לבש' בצפר' לא לבש' ברמשא. ולבושין וכו' והנה ידוע מנהגי הצדיקי' בכל עניינים שהם רואים בעוה"ז מתבוננים שהוא להם למזכרת לאיזה מדה יכוונו להעלות הנה"ק שהוא בדבר המוגשם לעלותו למדות עליונות למרכב' הקדושה והנה יוסף כאשר ראה פיתויי הזונה לבושים שלבשה בבוקר לא לבשה בערב וכן ביום אחר להתפאר ולייפות א"ע לפניו מיום אל יום כמו שדרשו חז"ל. הנה ראה יוסף והתבונן בזה שמראין לו דמות דיוקנו של אביו שהוא מדת התפאר"ת אשר כביכול כך היא המדה לבושין דהוא לבש וכו' כנ"ל ע"כ תוכן דברי הקדוש והוא דבר עמוק בחכמה:

והנה מה שיש לנו להתבונן מפני מה תקנו אנשי כה"ג בכל מועדי מקראי קדש תקנו נוסח תפלה אחת לערבי"ת ושחרי"ת ומנח"ה (רק למוס"ף יש נוסח מיוחד דהוא סוד התוספת כתוב"ה כנודע) משא"כ בשב"ת תקנו לכל תפלה נוסח מיוחד והנה המשכיל על דבר יתבונן דסגולת השב"ת קד"ש דכל זמן תפל"ה הוא ענין מיוחד כמ"ש מר"ן האריז"ל תפילת ערבי"ת אומרים אתה קדש"ת רמז לקידושי"ן שנותנים לכנס"ת ישראל. ובזה ניקנית לבעלה כביכול ואין לחצונים עוד אחיזה ויניקה בה. תפלת שחרי"ת סוד הסבלונו"ת ששולח וכו' (עמש"ל סימן ד' כשניתן להם השב"ת בסוד הסבלונות במרה אז שמח משה במה שבירר להם במצרים את יום השבת למנוחה) ותפל"ת מוס"ף תכנ"ת שב"ת הכנה דרבה סוד המשת"ה שמכין וכו' תפלת מנח' אומרי' אתה אח"ד סוד היחו'

כנ"י עם דודה והיו לאחדי' ה' אחד ושמו אחד. וישראל גוי אחד הבן. כללו של דבר הגם דקדושת יום השב"ת בכללותו הוא יום אחד עכ"ז ער"ב ובק"ר וצהרי"ם יש שינוי קודש קדושה מיוחדת ולדעתי יתפרש בזה הפסוק וקראת לשבת ענ"ג דידוע הוא תענוג תמידיי אינו תענוג רק בהתחדשות התענוג בכ"ז והנה ברצות הש"י שיערב לבניו קדושת יום השבת בתענוג נבחר הנה בכל התחלפות הזמן מעתותי היום יתענגו על מי מנוחות בשינוי קדש וזהו וקראת לשבת ענ"ג שלא יהי' אצלך תענוג תמידיי רק בכל שינוי זמן תרגיש תענוג אחר ויערב לך ויבושם לך ונ"ל דע"ז הפסוק סמכו עצמם אנשי כה"ג לתקן תפלה מיוחדת לכל שינוי הזמנים ער"ב ובק"ר וצהרי"ם וכבר כתבתי לך שמדת התפאר"ת הוא לבושין דהיא לבש' בצפרא וכו' (ומדת התפארת הוא נחלת יעקב כידוע וזה הנאמר שם בנבואה אז תתענ"ג על ה' וכו' והאכלתיך נחלת יעקב אביך כאשר אבאר לך להלן אי"ה) וזה שיש לפרש שתקנו אנשי כה"ג תפאר"ת עטה ליום המנוחה (תשתנה קדושתו בשינוי קדש בכל זמן מזמני היום ע"כ) ענ"ג קרא ליום השבת כי תענוג תמידיי אינו תענוג משא"כ כעת שהשבת יש לו מעטה תפאר"ת. הנה הבנים בני א"ל חי ישבעו ויתענג"ו מטובו. הבן הדבר:

ובזה יתפרש לך ג"כ מ"ש שם הנביא אז תתענג על ה' (בתענוגים שונים כנ"ל ועי"ז נעשה מרכבה למדת תפארת שהוא מדת יעקב ואפי' יפתוהו פיתויי העולם וילבש להם העולם בגדי חמידותיו יתרא' לו דמות דיוקנו של יעקב כדרך שאירע ליוסף) וזהו והרכבתיך על במתי ארץ (על כל במתי ארציות תהי' רוכב עליהם וכל תפארת העולם יוכנע תחת תפארת ישראל) וזהו והאכלתיך נחלת יעקב אביך הבן הדבר. ובזה תבין הא דקיי"ל לכ"ע בשבת ניתנה תורה דהנה נמשלו דברי תורה לשדיים מה הדד הזה כל זמן שהתינוק ממשמש בו מוצא בו טעם (חדש) כך ד"ת כ"ז שהאדם שוב חוזר ושונה בה מוצא בכל פעם טעם מחודש בכדי שלא יהי' בבחי' תענוג תמידי. שאינו תענוג רק בבחי' התחדשו' תענוג נבחר בכ"ז ועידן ע"כ בשבת ניתנה תורה אשר יום קדושת השבת הוא ג"כ בבחי' הנ"ל תפארת עטה וכו' ענ"ג קרא וכו' כנ"ל וזה שדרשו חז"ל ג"כ בפסוק לך ה' הגדולה וכו' והתפאר"ת זה מת"ן תורה וע"כ יום השבת קראוהו בזהר יומא דאורייתא הבן הדבר:

סעיף י

עוד תקנו בנוסח הנ"ל המנחי"ל מנוחה לעמו ישראל בקדושתו ביום שבת קודש לא תקנו לומר הנותן מנוחה רק המנחיל יש לפרש ע"פ משארז"ל מנוחה זו שיל"ה שיש לה הפסק נחל"ה זו ירושלים שאין לה הפסק והנה שבת קודש הנה הוא יום מוגבל יום השביעי לשבות וכאשר יעבור היום ההוא הנה נפסק וחלף ועבר אבל צונו השי"ת זכו"ר את יום

השבת לקדשו להשפיע קדושת שבא לכל ששת ימי המעשה (כי קדושת יום השבת הוא צורת הזמ"ן ואינך הימים ימי המעשה המה החומר) וכ"ה בספרי הביאו הרמב"ן אם כן חיבה יתירה נודעת לנו אשר נוסף לקדושת שבת אשר נתן לנו הש"י בגבול הזמן בהפסק עוד הטיב לנו שיהי' נמשך לנו מהארת קדושתו לכל יום והוא בלי הפסק ואם כן קדושת השבת הוא מבלי גבול והפסק וזהו המנחי"ל (נחלה בלי הפסק) מנוח"ה קדוש יום השב"ת בו ביום שיש לה הפסק הנה הוא מנחילנו בנחלה מבלי הפסק בצוותו לנו להשפיע מקדושת השבת לכל ימות עולם הבן:

סעיף יא

במוסף אומרים כת"ר הנה מוס"ף בגי' יהוד"ה יוס"ף מובן הדבר למשכילים חיבור יסו"ד מלכות ע"כ מוס"ף ה"ס תוס' כתובה חיבת ביאה והנה יהודה יוסף מהם תרין משיחין הנכתרים בכת"ר מלכות ע"כ אומרים במוסף כת"ר יתנו לך ד' אלקינו הבן הדבר:

סעיף יב

מצות קרבן מוסף בשבת על פי חשבונו של הרמב"ם (דסוגיין דעלמא אזלי' כוותי') הוא מצו' ת"ג בתורה הוא כמנין התיבות שיש בתפילין ת"ג תיבות ובשבת קדושת היום הוא במקום תפילין וחיבה יתירה נודעת לנו בקרבן מוס"ף שהוא כמו תוספת כתובה כידוע ובעבור זה אומרי' כתר בקדוש' מוסף ת"ג הוא כתר כידוע והבן:

סעיף יג

בהזכרה דברכות המזון ברצונך הניח לנו ד' אלקינו שלא תהא וצרה ויגון ואנחה ביום מנוחתינ"ו לכאורה יש להתבונן למה פרטו שלא תהא וכו' ביום מנוחתינ"ו דמשמע באינך הימים אין קפידא. והנראה ע"פ מ"ש כ"פ בשם הרב עיר וקדיש בעל אוה"ח זצלל"ה בפסוק כי ששת ימים עשה ד' שהש"י לא עשה כ"א ששת ימים ושוב ברא את יום השבת ועל ידי קדושת השבת נבראים שוב ויוצאים מן הכח אל הפועל ששת ימים וכ"ה כל ימות עולם (עמש"ל כוונת המסור' ג' פעמים ברא אלקים) נמצא השבת הוא שרשיי לכל הששת ימי המעשה והנה אם יש ח"ו איזה חסרון דקה מן הדקה בשורש הנה ניכר הענין אחר כך בהשתלשלות הענפים וכ"ה בכל הצמחים הנזרעים וכ"ה בתולדות הבע"ח מדברים ושאינם מדברים מובן הענין למשכיל משא"כ כשהשורש והזריעה הוא בשלימות יוצאים הענפים מושלמים והנה לפ"ז זה הוא נוסח תפלתינו ביום המנוחה שלא תהא וכו' ביום מנוחתינו וכיון שיום המנוחה (שהוא שורשיי לכל ששת ימי המעשה) יהי' במושלם בלי חוסר אזי בודאי יבואו ששת ימי המעשה מושלמים הבן:

סעיף יד

מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לד' וכו'. יש להתבונן מהו המזמור של יום השבת טוב להודות הלא בודאי טוב להודות להש"י תמיד כמו שאומרים בברכת הודאה בשמ"ע וכל החיים יוד "ך סל"ה וגם למה אמר טוב להודו"ת בלשון הודא' דייק' ולא בלשון שבח והילול וקילוס וכיוצא ונ"ל דהנה אמרז"ל מיום שברא הקב"ה את עולמו לא הי' אדם שהודה להקב"ה עד שבאת לאה והודאתו שנאמר הפעם אודה את ד' והנה אע"פ שגם דורות הקודמים שיבחו את הש"י כדאשכחן ברוך ד' אלקי שם וברוך אל עליון אשר מגן וכו' אבל לשון הודאה המציאה לאה ומהראוי להתבונן מהו הרבותא דלשון הודא"ה אבל לשון הודאה נופל בלה"ק על דבר שהוא תוספ' טובה זולת עיקר הטובה והנה לאה כאשר הולידה בן הרביעי המציאה לשון הודא"ה הצודק על תוספת טובה שהולידה יותר על חלקה העולה מזה שלשון הודא"ה נופל על תוספת טובה והנה ישראל שומרי מצותיו ותורותיו הובטח להם עולם הב"א שכר מצות בהאי עלמא ליכא היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם ממילא עיקר הבטחתם והשכר המקווה להם הוא עול"ם הב"א והנה נתן לנו הש"י תוספות טובה ליהנות גם בעוה"ז מן הארת עול"ם הב"א כי שבת אחד משש‌ים בעוה"ב וזהו מזמור שיר ליום השב"ת טוב להודות ולשון הודאה דייק') לד' על תוספת טובה שברא את יום השבת שהוא מעין עוה"ב ונהנין גם בעוה"ז מן עונג עוה"ב. הבן הדבר:

סעיף טו

ולפ"ז יש לבאר מה שתקנו אנשי כה"ג בתפלת מוס"ף (שהוא ג"כ תוספ"ת כתוב"ה). מענגיה לעולם כבו"ד ינחלו טועמיה חיים זכו מענגי"ה (היינו כמו שדרשו דורשי רשומות וקראת לשבת ענ"ג. ר"ת עד"ן נה"ר ג"ן שהוא רב טוב הצפון לעוה"ב היינו כמו שאדם צריך לעשות הכנה הרבה לעוה"ב מעין זה צריך להכין עצמו לשבת כי הוא מעין עוה"ב ע"כ סעודת שבת צריכה הכנה כי ענג שמו מעין דוגמא של מעלה וזהו מענגיה הקוראים לשבת ענ"ג ועושים הכנה מערב שב"ת מעין דוגמא של עוה"ב המצטרך הכנה היום לעשותם וכמשארז"ל מי שטרח בע"ש יאכל בשבת הנה מענגיה) לעולם (היינו לעולם העיקריי עוה"ב) כבו"ד ינחלו (היינו זיו השכינה נק' כבוד כדכתיב וכבוד ה' יאספך) טועמי"ה (היינו הטועמים גם בעוה"ז בשבת טעם עוה"ב דהוא בנותן טעם דהוא אחד משש‌ים עדיין ישנו בנותן טעם כי אחד משש‌ים היינו נ"ט נגדו הנה טועם טעם עוה"ב. הנה) חיים זכו (דהנה טעמי"ם בחכמה והחכמה תחי'). ותתבונן לפ"ז גוי ששבת חייב מיתה ועל ישראל נאמר ואתם הדבקים וכו' חיים וכו':

סעיף טז

בענין כל המוספי"ן אעתיק לך לשון הזוהר ח"ג בתוספת דף ש"ב ע"ב וז"ל ת"ח לקביל אינון שבעה זכאין (היינו אברהם יצחק יעקב משה אהרן יוסף דוד) פקיד קב"ה באורייתא לקרבא קרבן מוסף בשבעה זמנין בשתא לאוספ' להו תפנוקין ועידונין מבי' מלכא אבהן ושבעין בקדמייתא ולבתר כן בנין והם שבעה זמנין ולא יתר בשבת"א לקביל צדי"ק יסוד עולם דאיקרי כ"ל ואיקרי מוסף שבת לאוספא לי' עידונין ומוחא סתימא (נמצא מוס"ף שבת לקביל יוסף ונרמז בתורה ויגש אליו יהודה היינו התקרבות יהוד"ה אל יוסף בגימ' מוס"ף עיין בס' ברכ"ע) ובריש ירחא לקביל כנסת ישראל דאתקריאת סיהר"א והוא דוד. ומחמיסר יומא לירחא קדמאה לקבל אברהם אבוהון דאחיד במדת החסד דאקרי ראשון בירחא תליתאה בעצרת דאתיהיבת בי' אורייתא בשבעה קולות לקביל יעק"ב דאיהו תליתאה לאבהן ואחיד בקו"ל קו"ל יעקב ובריש שתא לקביל יצחק דאיתיליד בי' ואנן מדכרינן בי' עקיד"ת יצחק ואיהו יומא דדינא לקבל מדת הדין דאחיד בה יו"ם הכפורים לקביל משה דקביל בי' קוב"ה צלותי' וחס על ישראל ואהדר לי' אורייתא בחג הסוכו"ת לקביל אהר"ן דבזכותי' אזלינן אינון ז' עננים דחפאן על ישראל כסוכה ובג"כ עבדין סוכ"ה וכל אורייתא אית בה כמה רזין עילאין סתימין וכד אלין שבעה מתוספין בברכאן כל עלמא בשלימו סגיאה עכ"ל וזהו שתקנו תכנ"ת שבת רצית קרבנותי' וכו' כיון שקרבנות מוסף שבת הם נגד יוסף צדיק יסוד עולם כ"ן ובסי"ס כענין יסד ארץ על מכוני' וזהו תכנ"ת שבת וזהו רצית קרבנותי' קרבנותי' הם המשכת הרצו"ן שהצדיק יסוד עולם מושך מן הרצו"ן:

סעיף יז

מענגיה לעולם כבוד ינחלו טועמי' חיים זכו יש לפרש ע"פ מ"ש בזו"ח מדרש הנעלם בראשית דף כ"א ע"ד וז"ל ואמר ר' נחמן נפש יתירה ניתוספת באדם ביום השבת אמר רבי מאי נפש יתירה זו א"ל רוח הקודש ששורה עליו ומכתיר לאדם בכתר קדוש בכתרי המלאכים והוא מאותו רוח שעתיד לשרות על הצדיקים לעתיד לבוא וע"כ חייב אדם לכבד את יום השבת על האי אושפיזא קדישא דשרי עמיה. ואמר ר' נחמן רוחא דא איך איתקרי מכובד איתקרי קדוש איתקרי הה"ד וקראת לשבת עונג כמשמעו לקדוש ד' מכובד הוא תוספת הרוח הנק' קדוש ד' הנק' מכובד עכ"ל רצ"ל סיפא דקרא לקדוש ד' וכו' לא קאי על רישא דקרא"ת לפרש וקראת לקדוש ד' מכובד רק הוא לנתינת טעם על הרישא מצות עונ"ג והטעם הוא לקדוש ד' מכובד שבא אליך אושפיזא קדישא הנק' קדוש ד' קדו"ש מאתר דחכמה. והוא נק' מכוב"ד כבוד חכמים ינחלו ולפ"ז הלמ"ד של לקדוש יתפרש בשביל קדוש ד' כמו בכמה מקומות והנה אמרו בגמ' הכל מודים בשבת דבעינן

לכם דכתיב וקראת לשבת עונג והנה כבר כתבנו בפירושו הלא עיקר התענוג הרוחניי הוא בתורה ועבודה ולא בתענוג הגופניי במאכ' ומשתה (ויש עוד מקום שאלה בנסתרות לד' אלקינו כיון שביום השבת אין זמן בירור היו לכאורה מהראוי שלא לאכול ולשתות בשבת וכן שאלני זקן אחד מקובל בימי חורפי) והנה בגמ' קפסיק תנא למילתי' הכל מודים בשבת דבעינן לכם. ואמרנו הטעם עפ"י דרך הפשוט דהנה יעקב ועשו חלקו את נחלת עוה"ז ועוה"ב ונטל עשו לחלקו עוה"ז ויעקב עוה"ב והנה לפ"ז יקשה איך רשאים אנחנו ליהנות מן תענוגי עוה"ז אפילו בשבתות וי"ט. זולת ההכרח לחיות כיון שהעוה"ז הוא של עשו והנה הרב הגדול מהר"ש פירמו תירץ דהנה כל העולם הי' תלוי ועומד עד ששה בסיון אם יקבלו את התורה מוטב ובאם לאו יחזיר אם העולם לתוהו ובוהו והנה בהגיע העת החזיר הש"י את התורה אל כל האומות ולא רצו לקבל' ולא נשאר זולת ישראל ואלו לא הי' ישראל רוצי' לקבלה הי' נחרב העולם אם כן הי' העולם בסכנה גדולה וישראל הצילו את העולם מחורבנו. וקי"ל המציל מזוטו של ים ומשלוליתו של נהר (אע"פ שהוא של חבירו) לעצמו הציל (כיון שהי' הדבר בסכנה) ע"כ כיון שישראל הצילו את העול' שהי' בסכנה לעצמם הצילו וגם עוה"ז שלנו הוא. ואדרבה כל מה שהאומות נהנים מן עוה"ז גזילה הוא בידם. ומזה הארכנו בזה בדרושי חג העצרת. בהא דאמרו הכל מודים בעצרת דבעינן לכם מ"ט יום מתן תורה הוא וקנינו את כל עוה"ז גם כן על ידי קבלת התורה שהצלנו את העולם מן הסכנה המופלגת. ע"כ לזכר זה בעינן לכם להתענג בתענוגי עוה"ז גם כן. וכן הכל מודים בפורים דבעינן לכ"ם דהנה המן ביקש להשמיד ולהרוג וכו'. והנה ח"ו אם אין ישראל אין תורה והי' העולם חוזר לתוהו ובוהו והנה ישראל בתפילתם שהצילו את עצמם הנה הצילו את העולם ולהם נתנה הארץ ע"כ בעינן לכם להתענג בתענוגי עוה"ז ג"כ והנה בשב"ת כתב הקדוש בעל אוה"ח ששת ימים עשה ד' וכו' שהש"י לא ברא רק ששת ימי ימי החול וברא את יום השב"ת וע"י יום השבת נבראים שוב מחדש ששת ימים עם כל צבאם ואלו יצוייר ח"ו באיזה זמן שיהי' העולם מבלי שומר שב"ת הי' העולם חוזר לתוהו ובוהו וכבר הארכנו בזה בדרכים שונים עפ"י המסורהג' פעמים ברא אלקים. בראשית ברא אלקים ברא אלקים לעשות ברא אלקים. אדם על הארץ. ע"ש ולפ"ז הנה בכל שבת בשבתו העוה"ז הוא בסכנה זולת שמצילין ישראל ע"י שמירת השבת כי אלו יצוייר ח"ו שלא ישמרו וכו' הי' העולם חוזר לתוהו ובוהו והנה כשמצילין ישראל את העולם לעצמם מצילין ע"כ לזכר זה הכל מודים בשבת דבעינן לכם וזה הוא קרוב לפשוטו והנך רואה בדברי הנביא עפ"י פשט דברי הזו"ח מדרש הנעל' שהבאתי הנה טעם העונג שבת הוא לכבד האושפיזא קדיש' דאיקרי קדוש

ד' מכובד והנה מבואר אחר כך במקרא קדש אמר הנביא אז תתענג על ד' והרכבתיך על במתי ארץ היינו עוה"ז הגם שהוא לחלק עשו הנה זכית בה בדין ההצלה וגם כן והאכלתיך נחלת יעקב אביך היינו עוה"ב שנפל בגורלו של יעקב לו ולבניו אחריו אבל זה אינו מבואר בפסוק לטעם רק להבטחת' שיהי' שכרו כך וכך כיון שהשומ' שבת מציל את העולם מגיע לו נחלת ב' עולמות. וזה שיש לפרש בנוסח שהתקינו אנשי כה"ג. מענגי"ה לעולם (רצ"ל אותן המענגים את השב"ת רק בשביל העולם. היינו שמצילין את העולם וזוכין בו ומתענגים תיכף מטוב עוה"ז לזכות בו. הנה) כבו"ד ינחלו (זוכים לטוב ועושר ונכסים וכבוד עוה"ז. כבוד הוא עושר כענין ומאשר לאבינו עשה את כל הכבו"ד הזה. אבל) טועמיה (אותן המענגים את השבת בשביל הטע"ם שאמר הנביא. לכבד אושפיזא קדישא דאקרי קדוש ד' מכובד. הנה) חיים זכו. דהנה הטעמים בחכמ"ה. והחכמה תחיה. הבן. (והוא מדה כנגד מדה אותן המענגי' את השבת על שזוכי' בעוה"ב על ידה שמצילי' את העולם כנ"ל הנה זה יהיה שכרם. כבוד ינחלו היינו עושר ונכסים וכבוד בעוה"ז. אבל טועמיה. היינו מענגים עבור הטעם הנאמר בנבואה שהוא לכבוד הנשמה יתירה הנקרא קדוש ד' מכובד. הן המה חיים זכו דהנה תמצא במדרש הנעלם שהבאתי לעיל. אמר רבי מאי נפש יתירה זו אמר ליה רוח הקודש ששורה עליו ע"ש. והנה רוח הקודש נקרא חיים. כדכתיב ותח"י רוח יעקב וכו' מתרגמינן ושרת רוח קודשא וכו': וזהו טועמיה חיים זכו:

מאמר ח

סעיף א

בו ידובר מענין צלותא דמנחת שבת הנקרא עת רצון:

בשבת בזמן צלותא דמנחה נקרא ע"ת רצו"ן כמבואר בזוהר. שמעתי מאת כבוד אדומ"ו הרב הקדוש מהרמ"מ זצוק"ל הטעם להיות בריאת העולם בששת ימי בראשית הנה התחלת הבריאה אור ליום אחד שהוא מוצאי שבת הנה קודם הבריאה עלה ברצונו ית"ש לברוא את העולם. הנה הזמן שקודם לי"ל **א**' היא זמן ועת הרצו"ן כמו בהתחלת הבריאה אז עלה ברצונו עכ"ד ז"ל ומזה תשכיל ותדע הנה ברצון הקדום אז ישרא"ל בראשית בשביל ישרא"ל שנקראו ראשי"ת. ועל ידי מחשבות ישרא"ל כביכול נתהווה כל היצור המה היוצרים יושבי נטעים עם המלך במלאכתו. זה שאנו אומרים במנח"ת שב"ת ואנ"י דייקא עמך ישראל שעליתי במחשבה וברצו"ן הקדום משא"כ שאר האומות אין להם שייכות עם הע"ת רצו"ן רק אנ"י תפלתי לך הו"י' עת רצו"ן. הבן:

סעיף ב

ויתפרש עוד ואני תפלת"י וכו' ואנ"י דייקא עפ"י מה שתיקנו בנוסח ברכ' אחרונ' של הלל וחסידי"ך צדיקים עושי רצונך דקשה לכאורה למה ליה למימר עוש"י רצונ"ך ודאי כיון שהם צדיקים המה עושים רצונ"ו וגם ק' מהו וחסידי"ך צדיקי"ם הלא ידוע צדי"ק הוא העושה כפי התחייבות מן התורה. וחסי"ד היא העושה לפנים משוה"ד ולפ"ז איך צודק לומר וחסידי"ך צדיקי"ם והנראה דהנה צדי"ק נקרא העוב"ד היינו המתפלל לפני הש"י על כל ענייניו ביודעו שכל תנועותיו ועשיותיו נקשרי' בחפץ הבורא ית"ש בהשגחה נפלאה וזהו נקרא עבוד"ה כמו שדרשו מפסוק ולעבד"ו בכ"ל לבבכ"ם איזהו עבודה שבלב זו תפל"ה. והקב"ה מתאווה לתפילתן של צדיקים משא"כ בשאינן צדיקים נאמר גם כי תרבו תפלה אינני שומע. והנה גם בצדיקים שהקב"ה שומע לקולם נאמר כה אמר ה' בע"ת רצון עניתיך משמע כאשר ח"ו אין ע"ת רצו"ן אינו בטוח שתקובל התפל"ה והנה אמר חז"ל לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואחר כך יתפלל. ונ"ל הנרצה בסידור השבח קודם התפל"ה הוא ע"פ האמר בר"מ פ' בא פקודא בתר דא לספר בשבחא דיצ"מ וכו' וקוב"ה חדו בההוא סיפור וכו' וישראל בההוא סיפורא יהבי חילי למאריהון כמלכא דאתוסף חילא וגבורתא כד משבחין גבורתיא ואודין ליה וכו' עיי"ש כל הענין אם כן לפי"ז תתבונן שסידור שבחו של מקום הוא רצונ"ו ואם כן המסדרים השב"ח כביכול המה עושים ומתקנים להבורא ית"ש הרצו"ן והגם שח"ו אין אז ע"ת רצו"ן הנה הצדיקים נקראים עושי רצונו כביכול. ולפ"ז תתבונן העובד המתפלל נקרא צדי"ק. משא"כ המתפלל ועובד לפנים משוה"ד היינו שמסדר שבחו של מקום תחלה עושה להש"י כביכול רצו"ן ואח"כ מתפלל ותקום בודאי כיון שכבר יש ע"ת רצו"ן וזה שתקנו יהללוך ה' וכו' וחסידי"ך צדיקי"ם שהם צדיקי"ם שעובדי' עבודתם ועובדין בחסידו"ת שמסדרים השבח מקודם ועי"ז הם עושי רצונך. הבן הדבר וזה שאומרי' כנ"י ואני תפלתי לך ה' ע"ת רצ"ון הנה בעת רצו"ן הל"ל כמד"א בעת רצו"ן עניתיך אבל ע"פ הנ"ל נ"ל הכוונה ואנ"י מתפלל אליך קודם תפילתי שיהיה מוכן עת רצו"ן ואח"כ אלקים ברב חסדך ענני באמת וכו' הבן כי קצרתי במכתב:

סעיף ג

ויתפרש עוד ואני תפלתי וכו' ע"פ מה דידוע דהמתפלל לצורך עצמו עבור כי צר לו באיז' דבר אינו בטוח בכל פעם שתקובל תפלתו משא"כ המתפלל לצורך גבוה כי כאשר ח"ו איזה איש מישראל שרוי בצער. שכינה מה אומרת וכו'. וכשמתפלל האדם שיושלם למעלה החסרון כביכול אזי בטוח שתקובל תפלתו. משא"כ בזמן ע"ת רצו"ן תקובל התפיל"ה אפילו אם מתפלל תפלתו היינו לצורך עצמו ז"ש ואנ"י תפילת"י (אצ"ל התפלה

שלי לצורך עצמי אשר היה מן הראוי להתפלל) לך י"י (רק על הנוגע לכבוד הש"י עכ"ז כיון שהוא) ע"ת רצו"ן ענני וכו':

סעיף ד

ויתפרש עוד ואני תפלתי וכו' דהנה יש מלאכים מזומנים לקבל תפילות ולהעלותם למעל' הנה אותם המלאכים המה מתבוננים בכל תפלה אם ראויה היא להתקבל משא"כ בשעת ע"ת רצו"ן. הנה תפלתי לך י"י ואין אני צריך לסיוע המלאכים ע"כ אלקים ברב חסדיך ענני וכו'. ומעין זה. הגם שמתפללים בשעת עת רצו"ן באיזה לשון שירצו הנה בשארי הזמנים אין מה"ש נזקקין וכו' הנה בשעת עת רצו"ן תפילתי עולה מעצמה ל"ך י"י וא"צ לסיוע המלאכים ע"כ תקובל תפלתינו הנאמרת בכל לשון. כי אתה בוחן לבות:

סעיף ה

ויתפרש עוד עפ"י מה שפירשנו בפסוק ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל. דהנה החילוק בין שב"ת קודש למועדי י"י מקראי קדש. בשבת נאמר כי קדש היא לכם וביום טוב נאמר מקר"א קד"ש הנה מבואר הדבר בכתבי מר"ן האריז"ל. בשב"ת באים מוחין דחכמ"ה שנקרא קדש כידוע והנה באים מעצמם שלא ע"י מעשינו ע"כ נקרא שב"ת מתנה כענין שאמרו מתנ"ה טוב"ה יש לי בבית גנזי ושב"ת שמה ואני מבקש ליתנ"ה לישראל. אבל במועדי י"י מקרא"י קד"ש הנה באים המוחין דבינ"ה והמוחין דחכמה הנקרא קד"ש באים אח"כ ע"י מעשינו ותפילותינו הסדורות לנו למצות המועד וע"י המצות הנהוגים עפ"י התורה לכל חג היינו פסח מצה מרור. לחג הפסח. וסוכה וד' מינים לחג הסוכו' ושופר לר"ה וכיוצא וזהו שנקראים החגים מקראי קד"ש מלשון ואחר כך יאכלו הקרואים היינו המזומנים כי כן ביום טוב אנו מזמינים ומבקשים את הקד"ש. ע"י מעשינו שיבא אלינו כי הקד"ש שהוא מוחין דחכמ"ה אינו בא מעצמו כמו בשבת רק באים המוחין דבינ"ה והמוחין דחכמ"ה דוקא ע"י מעשינו בכל מועד כפי מצותיו. וזהו שיש לפרש ומבני יששכר (נק' יששכר י"ש שכר היינו זה שכרי ע"י תורתו י"ש שכר. חכמ"ה נק' י"ש כדכתיב והחכמ' מאין תמצא. כי החכמה הוא י"ש מאי"ן שהוא למעל' מן החכמ"ה בחי' כת"ר נק' והחכמ' יש מאין הנה בני יששכר הם היודעים ע"י תורתם י"ש שכ"ר ע"י איזה דבר יהי' שכ"ר י"ש. הנה המה) יודעים בינ"ה לעתי"ם (המה יודעי העתי' אשר אינם באים מעצם המוחין דחכמה הנק' י"ש שכר. רק המוחין דבינ"ה באים והמוחין דחכמ"ה באים אח"כ ע"י קריאתינו ומעשינו כל מועד לפי מצותיו זה שיודעים בינה לעתים) לדעת מה יעש"ה ישראל להביא ע"י עשיותם מוחין דחכמ"ה קד"ש הנקרא י"ש שכר. הבן הדבר היטב:

ובזה יתבאר ג"כ פירוי הפסוק ואני תפילתי לך י"י ע"ת רצו"ן וכו' רצ"ל ואני (ביודעי החילוק שבין שב"ת ליו"ט אשר ביום טוב בא הקד"ש המשכת הרצון ע"י מעשינו ותפילתינו משא"כ בשבת) תפלתי לך ה' עת רצו"ן (כשאני מתפלל כבר העת רצון מוכן לך הו"י ע"כ) אלקים ברב חסדך ענני וכו' הרחב הדברים:

סעיף ו

ואומר לך עוד ואני תפילתי וכו' ואני (היינו אני ישראל בגי' תקמ"א הנה) תפלתי לך הו"י וכי הו"י עם תפל"ה בגי' ישראל בגימ' תקמ"א ע"כ אומרת הכנסי' הקדושה אנ"י ישראל. תפלתי לך הו"י כי זה נרמז בשמי תפל"ה הו"י') עת רצון אלקים ברב חסדך ענני וכו' העליה הוא בזמן מנח"ת שב"ת עם בחי' כת"ר והנה הזמן והעת הוא רצו"ן והנה רצון עם ר"ב חס"ד בגימ' כת"ר. הנה פתחתי לך פתח ואתה תכנס לטרקלין ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו:

סעיף ז

ונראה עוד לפרש ואני תפלתי לך ה' ע"ת רצו"ן ע"פ מה שפירשנו במשנה אבות. הוא היה אומר עז פנים לגיהנם ובשת פנים לג"ע. יהר"מ יאו"א שיבנה ביהמ"ק ב"ב ותן חלקינו בתורתיך. דלכאורה אין ביאור לזה ופירשנו. הנה עז פנים לגיהנם ובשת וכו' והנה מהראוי שיהי' בושה לאדם. להתפלל לפני הקב"ה על הצטרכותו. כי דיו שהוא חי והקב"ה נותן לו רוח החיוני. ודי פרנסתו וטרף חוקו. ובפרט ביודעו שהוא חוטא ופושע ואיך ימלאנו לבו לבקש מלפניו ית"ש ובפרט על דבר גדול אשר כל העולמות תלויים בזה ומצפים לזה דהיינו בנין ביהמ"ק הנה הוא עזות וחוצפא מן האדם והנה אמשול לך משל לאיש עני מחזיר על הפתחים והולך בבלויי הסחבות קרוע בגדים מטולאים האם ימלאנו לבו לבא אל המלך פנימה לבקש מלפניו עניינים הנוגעים לטכסיס מלכותו ובפרט אם האיש העני ההוא פשע כמה פעמים ונגע בכבוד המלך. ע"כ אין מבוא לנו להתפלל על בנין ביהמ"ק ובפרט מי שהוא מכיר איך אשר חטא והעוה לפני היוצר כל הוא אלקינו איך יערב אל לבו לבקש על דבר גדול כזה אשר כל העולמות תלויים בזה וכביכול ענייני טכסיסי מלכותו ית"ש. אבל יארע דבר כזה אפילו לפני המלך ב"ו בעת אשר הוא ע"ת רצו"ן לפניו. כגון ביום הלדת וכיוצא יגזור אומר אשר ימלא מבוקש כל המבקשים לפניו ואפילו אסורי המלך אשר אסורים בבית הסהר בבקשתם אז בשעת ע"ת רצו"ן. יוצאים לחופש בזמן הרצון ההיא: הנה בזמן וע"ת רצו"ן. יערב אל לבו כל חוטא ופושע לבקש מן המלך אפילו דבר גדול כי כן יסד המלך אשר אין להשיב ריקם כל שואל ומבקש וכ"ה הדבר לפני מלך הכבוד. איך יערב אל לבו בריה קטנה מעוטה בדעת להתפלל לפניו ית"ש על דבר גדול כזה בנין ביהמ"ק ובפרט חוטא ופושע וה"ז

חוצפא גדולה כאלו היה הוא ראוי לזה שימלאו מבוקשו עבור תפילתו אבל בזמן הידוע לנו עפ"י דרכי התורה שהוא ע"ת רצו"ן יוכל לבוא איש עני ואביון חוטא ופושע להיכל המלך ולשפוך שיחו לפני השי"ת אפי' על דבר גדול כי כן יסד המלך מלכו של עולם וכה אמר י"י בע"ת רצון עניתיך. והנה לפי"ז זה הוא מאמר התנא. עז פנים לגיהנם ובשת וכו' אם כן כיון שהבשת הוא דבר גדול. והעזות הוא מדה מגונה מאד. ומורדת את האדם לגיהנם ח"ו איך יערב האדם אל לבו להתפלל על בנין ביהמ"ק שהוא דבר גדול מאד אבל כה אמר ה' בע"ת רצון עניתיך. וז"ש התנא. כיון שהעזות הוא דבר מגונה מאד. ע"כ לא מלאני לבי להתפלל על בנין ביהמ"ק. ע"כ יהר"מ יאו"א שיבנה ביהמ"ק ב"ב. כי בזולת הרצו"ן אין מבוא להתפלל לפניך על דבר גדול כזה ובפרט ברי' קטנה חוטא ופושע. וזה שאומרי' בזמן ע"ת רצו"ן בצלות' דמנח' דשבת"א. ואנ"י (כנסי' הקדושה אני יודע שאין אני ספון וחשוב להתפלל לפניך על עניינים גדולים כאלה אבל) תפילת"י לך ה' ע"ת רצו"ן (אז מלאני לבי להתפלל לפניך על כל העניינים הגדולים כיון שהוא ע"ת רצו"ן לפניך ע"כ) אלקים ברב חסדך עננ"י וכו':

סעיף ח

ויתפרש עוד ואני תפילתי לך ה' ע"ת רצו"ן וכו' הנה חקרו הקדמונים איך אפשר לומר שתהי' התפל"ה פועלת. נמצא יש ח"ו שינוי רצו"ן כאשר קודם התפילה היה הרצון באופן כזה ואחר כך ע"י התפיל' נשתנה הרצו"ן. והנה כתבו ע"ז תלמידי הבעש"ט. להיות ע"י התפילה נתדבק האדם במקום אחר יותר גבוה ונהפך לאיש אחר. והגם שנגזר גזירה על אותו האיש הנה בהתפלל האדם אל השם הו"י ב"ה המהווה כל הוויות הנה נתדבק במקום יותר גבוה ונתהווה להווי' אחרת ואין כאן שינוי רצון כי על אותה ההוי' שהיא כעת לא נגזרה הגזירה. ובעניות דעתי ג"כ אמרתי תירוץ לזאת הקושיא כפי קבלתי מפי סופרים דהנה אמחז"ל תנאי התנה הקב"ה עם הים שיבקע לפני ב"י וכן בכל הענינים כאשר כתבו רז"ל במדרשיהם. וכן בזהר והוא ג"כ מטעם הנ"ל. דהאיך אפשר שיהיה שינוי רצון אצל התכלית הפשיטי ויקלקל הפועל האומן ב"ה את פעולתו וישנה הטבעיים ממה שהטביע אותם כרצונו מבראשית אלא ע"כ תיכף מבראשית התנה הקב"ה עם כל נבראים אשר ישדדם בזמן ההיא ובאופן כזה. ובאם יארע כזה. דהנה הבחיר' חפשיית ובאם היה המצריים משלחים את ישראל תיכף ולא היו רודפים אחריהם לא היה נבקע הים רק כאשר אירע חוזק לבם וענין הרדיפה וצעקת ב"י אל י"י אז נבקע הים וזה היה הרצו"ן. הקדום באם יארע בזמן ההוא כך וכך יהיה כך וכך וכ"ה בענין התפילות. אין כאן שינוי רצון. רק ברצון הקדום היה הכל כשיתפלל

האדם פלוני בזמן ההוא כך וכך יהיה כך וכך. הבן הדבר. ולפי"ז תתבונן אשר זה מאמר כנ"י ואני (דייקא הנני מבין שאין כאן שינוי רצון רק) תפילתי לך הו"י (המהווה כל הויות וכשמתפלל האדם הנה נתהווה להו"י והוא כדברי תלמידי הבעש"ט. וגם הנני מתפלל לפניך) עת רצו"ן (ובהרצון הקדום הנה נכלל הכל והיה הכל נכלל ברצו"ן הקדום וכמש"ל הבן הדבר):

סעיף ט

ויתפרש עוד דהנה במשפט כשיושבין הדיינים והאח' מזכה ואחד מחייב. הנה אם אח"כ המזכה מודה לדברי וכו' הנה ביטל המזכה רצונ"ו לרצו"ן וכו' ונעשה הרצו"ן כולו של וכו' משא"כ כשמחייב מודה לדברי המזכה הנה ביטל המחייב רצונו ונעשה הרצון כולו של המזכה. והנה שם הו"י הוא מדת הרחמים ושם אלקים דין. הנה אומרת כנ"י ואני תפילתי (אני כנ"י זאת תפילתי שיהיה) לך הו"י עת רצו"ן שיתהווה כל הרצון שלך. ומה"ד כביכול יבטל רצונו. לרצון חסדך ורחמך ויתפשט חסדך גם למדת הדין להופכו לחסד וז"ש אלקים ברב חסדך:

סעיף י

ויתפרש עוד. ע"פ מה שפירשנו רמז המשנה הבני"ם יוצאין בקשרים. ובני מלכים בזגין. וכל אדם אלא שדברו חכמים בהווה (עיין רמז המשנה בס' ליקוטי יקרים) ונ"ל לפרש ברמז הבני"ם (היינו סתם בני"ם שאינן בני פלטין ואין להם ידיעה בנסתרות לחפש בגונזיא דמלכה) יוצאין (ידי חובתם בקדושת שב"ת ומועדי י"י מקראי קדש וכן בהתעסקם בקודש בתורה ומצות ותפלה הנה יוצאים י"ח) בקשרים (היינו בסתם התקשרות שמקשרים ומדבקים א"ע ע"י הארת הקדושה באהבת בוראם ועבודת' לעלות נחת רוח לפניו ית"ש ולעשות רצונו יוצאין בזה ידי חובתם הגם שאין להם ידיעה בפרטיית. הכוונה בעליית העולמות ויחודי השמות אבל) בני מלכים בזגי"ן (בני מלכים היינו בני פלטין אשר חלק להם הש"י בבינה אין מהראוי לפטור א"ע בקשרים לבד לצאת י"ח רק בזגי"ן היינו בכוונת אורות העליונים כללות הספירות נקראים ז"ג היינו ז' מדות חג"ת נהי"ם וג' ראשונות חב"ד. וגם זגי"ן הוא לשון בהירות מלשון זוגית"א חירוות"א והנה לבל יאמר האדם שהוא אינו ראוי לעסוק בנסתרות ויפטור א"ע סתם בקשרים כנ"ל. הנה סיימו חכמי האמת במשנ' היקרה הלזו שנמסר' בתורה שבע"פ מסיני) וכ"ל האד"ם (כל אדם מישראל ראוי לאותה איצטלא להשתמש בזגי"ן וזהו עיקר שעשועיו ית"ש ושואלין לאדם ביום הדין בני צפית במרכב') אל"א (הא דתנו במתניתין בנ"י מלכי"ם דייק' בזגי"ן) שדברו חכמי"ם בהוו"ה (שהווה ברוב בני אדם שאינם יודעים במרכבה עכ"ז הש"י לא בזה ולא שקץ ענות עני ובדעת ובשועו אליו (בקשרים)

שמע ויוצאים בקשרים כנ"ל. ומעין הנ"ל הבנים יוצאים וכו' ידוע מה שהקשה איך ע"י התפילה ישתנה הרצו"ן (כמש"ל בסימן ח') הלא באחדות פשיטה מוחלטת א"א לומר שינוי רצון כנודע וכבר דברנו מזה לעיל. אבל הבקי בשותא דרבנן ובאים בסוד י"י בענייני המרכבה בספירות זאת הספירה ספירת החס"ד וזאת פעולת הדי"ן וזאת די"ן ורחמי"ם בהמזגה וכיוצא מדריגות ובחינות לאין משער ומבראשית כך נברא. כפי מה שיתעורר האדם איזה מדה בעולמות עליונים. וכפי מעשיו ופעולתו כן יפעול. וא"כ להמשכיל אין כאן קושיא. כי הכל כלול ברצו"ן אחד באחדות פשיטה. הבן מאד הדברים. ולפ"ז תתפרש ממשנתינו הבנים יוצאים בקשרי"ם (בסתם כוונתם לקשר הכל עד אין סוף בעל הרצו"ן. הגם שאינ' יודעים פרטיית הכוונת בשמות ומדות) ובני מלכים בזגי"ן. זג מרמז על הספירות כנ"ל) וכל אדם ומישראל ראוי לעסוק בייחודים לידע פרטיות הכוונות) אלא שדברו חכמים בהווה. ובזה יש לפרש. ואני תפילתי לך ד' עת רצון (הגם שאין אני יודע בפרטיות השמות וספירות עכ"ז כוונתי בסתם בעת רצון לצאת י"ח בקשרים לקשר ולייחד הכל עם הרצון העליון עם בעל הרצון). הבן הדבר כי קצרתי:

סעיף יא

ויתפרש עוד. ואני תפילתי לך ד' ע"ת רצו"ן (ע"ד שאמר אליהו בתפילתו בהקדמת ת"ז. רבו"ן עלמין דאנת הוא חד ולא בחושבן הנה אומרו דאנ"ת הוא וכו' הוא כעין נתינת טעם דאנ"ת. ומהו הנתינת טעם לדבריו הרי לא אמר מקודם שום דבר. רק רבו"ן עלמי"ן. ואמרנו בזה עפ"י מה דנודע תיבת רבו"ן הוא בגימ' ד' מילואו השם הנכבד ב"ה היינו ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן (אשר מאירים בארבע עולמות אצילות בריאה יצירה עשי' כנודע) בצירוף הו"י' הכוללת כל העולמות דהיינו י' באצילות ה' בבריאה ו' ביצירה ה' בעשי' (הוא שם המייחד כל העולמו' באחדות בא"ס ב"ה) והנה ד' שמות הנ"ל עם שם הנכבד פשיט' נשמת כל העולמות בגימ' רבו"ן (עי' זה בס' סידורו ש"ל שב"ת בשם הרב הקדוש מ"כ במעזביס זצלה"ה) ומעתה תבין מ"ש אליהו רבו"ן עלמין (מה שאני מתאר אותך רבו"ן עלמין ולא מלכא דעלמין וכיוצא בתוארי ושבחי השם ב"ה היא משום) דאנ"ת הוא חד ולא בחושבן (הגם שנחלקים העולמות ומשתלשלים זה מזה ובכל עולם יש מילוי אחר מן שם הנכבד עכ"ז היא אחדות פשיטה מוחלטת ובתוך כולם מאיר השם הו"י' הכולל עלמין. וע"י כן גם עולם העשי' מכון להתקשר עם הרצו"ן העליון המאיר ומחי' כל העולמות ע"י שם הקדוש הו"י' ב"ה נשמת כל העולמות ע"כ אני מתאר אותך רבו"ן עלמין כי בכל העולמות היא מספר רבו"ן דהיינו ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן המחולקים בד' עולמות והו"י' פשיטה המאחדת הכל להורות דאנ"ת הוא חד וכו' ע"כ תבא לפניך התפילה לרצו"ן

העליון. וז"ש ג"כ ואני (כנ"י) תפילתי כך' הו"י' נשמת כל העולמות ובזה מאחדים הכל עד לרצון הקדום ע"כ נק' זמן קיבול התפילה עת רצו"ן וא"א להאריך בדברים כאלה:

סעיף יב

ויתפרש עוד ואני תפילתי. עפ"י חקירת החוקרים כתבו שכל פעולה המתבקשת מן המבקש אל המתבקש. הנה מן הצורך הוא שלא יהיה איזה מניעה מן המבק"ש (היינו שלא יהיה כדאי וראוי להמבוקש וכיוצא) וגם שלא יהיה מניע' מצד המתבקש (דהיינו שאין בו כח למלאות המבוקש או שהוא אכזרי בטבע) וגם שלא יהיה מניעה מצד המבוקש בעצמו (שהזמן אינו גורם לכך ויוצא) והוא מה שגדרו בזה גדר מאמרם. מ"ה שממנ"ו מה שאלי"ו מה שבי"ן הבן. והנה זאת מאמר כנ"י לדודה. אין כאן מניעה מלעשות בקשתי בשום אופן מאלו הג' אופנים. דהנה ואני תפילתי (המתפלל והמבקש אני אני הוא רעייתך האהובה היפה בנשים כל העלמות כקוף בפני אדם נגדה א"כ אין כאן מניעה מצד המבקש וגם התפילה היא) לך ד' (המהווה כל הויות בחסד ורחמי' להטיב לברואיו ויכולת בידך להיות כל דבר א"כ אין כאן מניעה מצד המתבקש כי כן דרכך להיטיב לברואיך ויותר ממה שהעגל רוצה לינק וכו' וגם עת תפלתי הוא) ע"ת רצו"ן (רעוא דרעיון אישתכח ועתיקא קדישא גליין רצון דילי' לעשות כרצון וכו' א"כ אין כאן מניעה מצד מ"ה שבי"ן: ע"כ אלהים ברב חסדך עננ' וכו':

סעיף יג

ויתפרש עוד ואני תפילתי לך ד' ע"ת רצו"ן דהנה כשעל' ברצונו ית"ש לברוא העולם ישראל עלו במחשב' בראשי"ת בשביל ישראל שנק' ראשי"ת והנה עליות הרצון קודם התחלת הבריאה הוא זמן צלות"א דמנח"ה דשבת"א דהוי' זמן קודם מן ויהי וכו' של יום א'. וא"כ מאז והלאה הוקבע לדורות לישראל שהזמן ההוא ע"ת רצו"ן ועמ"ש בסי"א) והנה כנ"י בזמן וע"ת רצו"ן ההוא תתייפח תפרש במו פיה לזכור לה ימות עולם אשר היא היתה לעיקר לרצו"ן הבריאה בראשי"ת חכמה כביכול והנה מאמרה בפיה ואני (היינו ישרא"ל) לך הו"י' (שם הנכבד. והעת היא) ע"ת רצו"ן ובהצטרף יחד הוי' ישראל רצון. והנה היא בגימ' בראשי"ת חכמ"ה עליונה. ישראל עלו במחשבה ומבוקשינו בע"ת רצו"ן הלזה ימהר יחיש פדותינו. והנה כתיב שלח אורך ואמת"ך דרשו בו היינו אליה"ו ומשי"ח. והנה תרין משיחין נינהו בן אפרים. ובן דוד. והנ' כפי המקובל בידינו זה שמם לעולם נחמיה בן מושיאל מנחם בן עמיאל. אליהו. בגימ' בראשית והוא הרמוז עננ' באמ"ת וכו' הייצו אורך ואמת"ך:

סעיף יד

ויתפרש עוד ואני תפילתי לך ד' ע"ת רצו"ן וכו' הנה בע"ת רצון הנ"ל ישראל עלו במחשבה. הנה בעת רצון הלזה. הנה אני כנ"י שעליתי ברצונך הקדום הנה תפלת"י לך הו"י. בהצטרף הו"י תפיל"ה בגימ' ישרא"ל להזכיר בעת רצון אשר אני ישרא"ל עליתי ברצונך הקדום. בין והתבונן הדברים:

סעיף טו

ויתפרש עוד ואני תפלתי לך ה' עת רצון עפ"י הגמ' ברכות א"ר חלבו א"ר הונא לעולם יהא אדם זהיר בתפילת המנחה שהרי אליהו לא נענה אלא בתפילת המנחה שנאמר ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו ויאמר ענני ד' ענני: ענני שתרד אש מן השמים. וענני שלא יאמר מעשה כשפים הם עכ"ל והנה קשה למה סיים הדרשא ענני ד' ענני שזה אינו מענין הדרשא שהנדרש הוא לעולם יהא אדם זהיר בתפילת המנחה שהרי אליהו לא נענה וכו' שנא' ויהי בעלות המנחה. שהדרשא הוא שא"א לומר. שהמעשה שהיה כך היה. דא"כ מה משמיענו זה בפסוק. ע"כ דמשמיענו דהזמן מנחה גרם שנענה וא"כ למה סיים דרשת ענני וכו' שאינו מענין הנדרש ונראה דהנה בעל המאמר אמר לעול"ם יהא אדם וכו' לשון לעולם משמע להורות לנו בין בחול ששעת המנחה היא שעתא דדינא בין בשב"ת שהוא ע"ת רצון. והנה ראייתו שהביא מאליהו נ"ל שהיה בשב"ת. אבל בחול אימא לך מוטב לפעמים שלא יתפלל בכדי שלא יתבקר פונקסו כיון שהוא שעת הדין וא"ת איך אפשר לומר שהיה בשב"ת איך הקריב קרבנות כאלו שאינם חובת היום. לק"מ דאפשר לומר בהוראת שעה הקריבם וכמו שהקריב אז בבמה בהוראת שעה עפ"י הדבור. ולכך הביא הדרשא ענני ד' ענני ודרש שאמר פעם ב' ענני'. שהוצרך להתפלל שלא יאמרו מעשה כשפים הם. וא"ת שהיה בשב"ת הרי כל העולם יודעי' שהכשפי' אינם שולטים בשבת ע"כ לומר שהיה בחול ולפי"ז יתפרש הפסוק ואני תפלתי לך ד' ע"ת רצו"ן (אני מתפלל אליך במנח"ת שב"ת שהוא ע"ת רצו"ן ע"כ) אלהים ברב חסדך. ענני' באמ"ת ישע"ך רצ"ל ענני' ועשה עמי נסים ונפלאות ויבינו כל העולם שהוא באמ"ת ישע שלך ולא ע"י כשפים והנה לא צריכנא לומר רק פעם אחת ענני כי אין כאן בית מיחוש שיאמרו מעשה כשפים כיון שהוא שבת נ"ל:

סעיף טז

ויתפרש עוד ואני תפילתי לך ה' עת רצון וכו' ע"פ מה ששמעתי בשם כבוד אדמ"ו הרב הקדוש מוהרר יעקב יצח' זצוק"ל דלפעמים נענה האדם אפי' שלא ע"י תפלה רק ע"י דיבור בעלמא שאומר יהא כך וכך ובאם הוא ע"ת רצו"ן מתקיים דברו אבל חילוק הוא בין דבר המתפעל ע"י תפלה ובין דבר המתפעל ע"י דיבור שהדבר המתפעל רק ע"י דיבור

אין האדם בטוח שיהיה להדבר הנפעל כח הקיום משא"כ בדבר המתפעל על ידי תפלה יש להנפעל כח הקיום כגון בהתפלל אדם על איזה עקר ועקרה שיפקדם הש"י הנה אם נענה בתפילתו ונתעברה העקרה אזי הזרע הוא של קיימא משא"כ כשנפעל הדבר רק ע"י דיבור אין הדבר בטוח כ"כ לכח הקיום והאריך הרב הקדוש זצללה"ה בדבר. ומעתה נבאר עי"ז הפסוק שאומרת כנ"י לפני הקב"ה ואני תפלתי לך ד' עת רצו"ן (רצ"ל הגם שהוא ע"ת רצון ויכול האדם לפעול בדיבור מבלי תפילה עכ"ז אני איני סומך ע"ז רק אני תפילתי לך ה' אני מתפלל לפניך בתפילה ממש ע"כ) אלהים ברב חסדך ענני באמת ישעך תבא אלי ישועתך באמ"ת היינו בכח הקיום ישועה נצחיית קושט"א קאי וזהו באמת ישעך. נ"ל:

סעיף יז

אומרים בשבת. מזמור לדוד ד' רועי לא אחסר: והוא ג"כ בכוונת האריז"ל ובפרט בסעודה שלישית מנהג הנהוג מצדיקי עולם לאומרו ובכמה מקומות אומרים אותו אז ג"פ נ"ל שהיא ע"פ מה שהביא הקדוש מהר"ש מאוסטרפלייע זצוק"ל הי"ד בשם הפליא"ה תת"ן חדרים יש בגיהנם מנין תכל"ת (ונ"ל אשר ג"כ ז' שמות המרגל"א דשב"ת שצריך לכוין אותם בז' ברכות דשמ"ע הם ג"כ מנין תת"ן ע"ה והם הוי' הוי' מצפ"ץ י"ה אדני אל אלהים מצפ"ץ וצדיקים הולכים שם להעלות נשמות רשעים תק"פ חדרים אינם תוקפא דדינא כ"כ ונשארו ר"ע חדרים שהם ר"ע וכשהולך הצדיק הולך עמו מלאך ושמו יהוש"ע. ובידו שעו"ה וכותב על מצחו שם אתה ואז אפי' בר"ע חדרים אין פחד ע"כ הפליאה. ופירש הקדוש מהר"ש הנ"ל דזהו הרמוז בפסוק גם כי אלך בגי"א צלמו"ת (בגי' תק"פ) לא אירא כנ"י (גם מן הר"ע חדרים לא אירא) כי את"ה עמדי היינו שם את"ה שנכתב על מצחו של הצדיק עמד"י שבט"ך ו"משענתך המ"ה ר"ת שעו"ה ע"מדי ש"בטך ו"משענתך ה"מה י"נחמוני ר"ת יהוש"ע שם המלאך הכתוב עכ"ד. והנה בשב"ת חייביא דגיהנם נייחין ובודאי הם מתפשטין בין הצדיקים להעלותם מן הגיהנם ע"כ אומרים זה המזמור ובפרט בסעודה שלישית שהוא קרוב לזמן החזרת רשעים לגיהנם ואתה תבין הדברים האלה ברצונך:

סעיף יח

מזמור לדוד ה' רוע"י לא אחסר. נתפרש עפ"י מ"ש בפסוקי תורה הנאמר באברהם כשהיה עם לוט ולא נשא אות"ם האר"ץ לשבת יחדיו עיין ברש"י שהוא מקרא קצר דה"ל למיכתב ולא נשא אותם מרע"ה הארץ הנה חסר תיבת מרע"ה ונמסר בתורה שבע"פ דהנה כל מגמתו של אברהם שהתחבר עמו לוט על שראה ניצוץ המלכו"ת היה עדיין בגלות אצלו (היינו נשמת דו"ד ושושילתא דילי' ולא יצא עדיין אל תוך הקודש והנה ידוע

מלכו"ת פ"ה ותורה שבע"פ קרינן לה והנה אם אין רועה אין מרע"ה והנה בכאן היה צריך לכתוב מרע"ה הארץ אבל נמסר תיבת מרע"ה בתורה שבע"פ מלכות פה להורו' המרע"ה והפרנסה תלוי ברוע"ה ע"כ באו חכמי ישראל בכל יום לדו"ד ואמרו לו עמך ישראל צריכין פרנס"ה והנה תתבונן לפי"ז מ"ש דוד אתה י"י רוע"י לא אחסר בשום פעם. והנה תתבונן עפ"י הנ"ל את הנאמר ביעקב והנה שם שלשה עדרי צאן רובצים עליה (ג' עדרי צאן עיין בזהר רמיזתם לג' אבות חג"ת ועדיין היה חסר רגל רביעי) כי מן הבאר ההוא ישקו העדרים הל"ל ישקו רוע"י העדרים. אבל חסר רוע"י כי לא נתגלה עדיין המרכבה לרג"ל רביעי בעולם והשתדל יעקב לישא את רח"ל שהן אברה"ם יצח"ק יעק"ב רח"ל בגימ' מרכבה שלימה עיין במג"ע. ובזה תתבונן ג"כ מ"ש דוד י"י רועי לא אחסר והשם הטוב יכפר ויה"ר שלא יאמר פינו ידבר שלא כרצונו:

סעיף יט

בתשב"ץ סי' תמ"ח מש"ה עבדי מ"ת אותיו' שניות שב"ת מכאן שמש"ה רבינו נפטר בשב"ת. וכתב ע"ז הרב הגדול חיד"א זללה"ה. דלכך הרמז באותיו' שניות הוא עפ"י דברי הרמ"ע ז"ל שתירץ קושיית הרא"ש ז"ל והאריך להוכיח דא"א לומר שנפטר בשבת רק בע"ש (עיין ברא"ש פ' ערבי פסחים) ותירץ הרמ"ע ז"ל שנשמתו נסתלקה בע"ש ונפשו והטמנת גופו הקדש הי' בשבת (הארכנו בזה במ"א) ולזה כת' הרב הנ"ל שב"ת נרמז באותיו' שניות. להורות שבשבת זאת הי' לו פטירה שנית עיי"ש ואני ארמוז עוד משה עבדי מת בגי' אני ע"ת רצו"ן הוא מה שאומרי' ואני תפילתי לך ה' ע"ת רצו"ן:

וכיון שהרעיא מהימנא נפטר במנחת שבת. אומרים כמתנחמים י"י רוע"י לא אחסר רצ"ל הגם שנפטר הרוע' הנאמן עכ"ז כיון שהש"י הוא רועינו והוא חי וקים לעד ע"כ לא אחסר:

סעיף כ

כתבו תלמידי האר"י ז"ל לומר אפילו בחול קודם הסעודה. מזמור לדוד ד' רוע"י וכו' כי יש בו ז"ן תיבות כי הוא זן ומפרנס לכל (ומה נחמד הדבר לאומרו בסעודה האחרונה של שב"ת להשפיע מזונות לימי החול נ"ל) ויכוין בשם הוי' במילוי כזה. יו"ד ה"ה ו"ו ה"י (בגימ' ז"ן נ"ל) עוד יש בו אותיות כמנין זכ"ר בגימ' ברכ"ה שישלח ברכ"ה בכל מעשה ידינו. ונ"ל שזה טעם רבותינו זלה"ה שהנהיגו לומר בסעודה שלישית ג"פ זה המזמור ע"פ מ"ש לך עפ"י פשוטו טע"ם לאכילת דגים בשבת. הוא להיות במעשה בראשית נאמר ג' ברכות בג' ימים זה אחר זה רצופים. היינו ביום ה' ברכה לדגים. יום ו' ברכה לאדם. יום ז' ברכה לשב"ת. ע"כ האד"ם האוכל דגי"ם לכבוד שב"ת מתברך בברכ"ה משולשת והחוט המשולש לא במהר' ינתק. ע"כ אומרים ג"כ המזמור הזה שיש בו אותיות מנין

ברכ"ה. ואומרים ג"פ להיות ברכ"ה משולשת ותבין ג"כ שיש בו תיבות מנין ז"ן הוא מנין דגי"ם) ונרמז במזמור הזה ג"כ בנאות דש"א ירביצנו ר"ת דגים שב"ת אדם נ"ל:

עוד כתבו לכוין בהוי' של ד' רועי. שהוא במילוי ס"ג והמילוי לבד בגי' ל"ז (נ"ל סוד מאה ברכות) כמנין יהבך והנקודות בגימ' ע"ב במספר אך טוב וחס"ד (אות הו' אינה נחשבת כי הוא שימושיית כ"כ הרב מ' חיד"א ז"ל) בגי' ע"ב ל"ז ע"ה. כ"ז מתלמידי האריז"ל בכת"י:

סעיף כא

כוסי רוי"ה. דרשו חז"ל. כסא דדו"ד לעתיד לבא רכ"א לוגין מנין רוי"ה. ומהראוי להתבונן מהו המספר הזה. רכ"א לוגין דייקא ודאי לא דבר ריק הוא. ונ"ל ע"פ משאמרז"ל לא הי' דו"ד ראוי לאות' מעש' אלא כדי להורות תשוב' ליחיד עיי"ש. והנה מהראוי לתת לב. למה דוקא דו"ד. הי' מוכן לזה להורות תשוב' ליחיד ולא צדיק אחר באיזה דור. אך הוא להיות דו"ד הוא מרכב' למדת מלכות שמים. הוא השער לי"י. וכל הרוצה ליכנס צריך לכנוס דרך הפתח והדלת הזאת. והוא הנק' תשוב' תתאה תשוב ה'. וע"כ הי' דוקא דו"ד מסוגל לזה לפתוח פתח לשבים הג"ה וז"ש דוד במזמור שיר חנוכת הבית לדוד ארוממך ה' כי דליתנ"י ולא שמחת אויבי לי. דהנה ארז"ל שביקש דוד מהש"י להודיע לבאי עולם שמחל לו על אותו עון. וא"ל הש"י בחייך איני מודיע. בימי שלמה בנך אני מודיע. כשבנה שלמה את ביהמ"ק דבקו שערים זה בזה וכו' עד שאמר זכרה לחסדי דוד עבדך מיד נפתחו השערים ונכנס הארון. באותה שעה נהפכו פני שונאי דוד כשולי קדיר"ה וידעו שמחל לו וכו' והנה קשה דהרי ידעו הכל תיכף נבואת נתן שנכתבה לדורות גם ה' חטאתך העביר וכו' אך הוא דבאמת ידעו שמחל לו הקדוש ב"ה כי הוא ית"ש טוב וסלח אך אעפ"כ היו השונאים מונים ומתגרים עמו חסיד כזה אשר מתפאר בעצמו ולבי חלל בקרבי יעשה מעשה כזאת והנה באמת לא הוה עליו אשמה כי מן השמים הזמינו לפניו בכדי להורות תשובה ודוקא הוא היה מסוגל לזה להיותו מרכבה למלכות שמים שהוא הפתח והשער לדופקי בתשובה. והנה בקש דוד להודיע זה לבאי עולם. וא"ל הקב"ה שיודיע בימי שלמה. אשר אז לא יכול השע"ר להיפת"ח כ"א ע"י דו"ד אז הבינו למפרע שזהו הענין הנרצה. להיות מדת דו"ד דלת ושער ע"כ הוא היה מסוגל להורות תשוב"ה לפתוח פתח ודלת וכו'. אז נהפכו פני כל שונאי דוד וכו' שאז הבינו שלא הי' דו"ד ראוי לאות' מעש' ואמת אמר ולבי חלל בקרבי וז"ש דוד ברוה"ק על זמן חנוכת הבית ארוממך ה' כי דליתני שעשית אותי דל"ת ושער פתוחה לשבים ולא שמחת אויבי לי שאז הבינו כולם שלא הייתי ראוי לאותה מעשה רק בכדי לפתוח פתח ודלת לשבים. והבן והנה אמרז"ל גדול' תשובה שמביא' רפאות לעולם שנא' ארפא משובותם וכו'. הנה ע"י התשוב' תבא הרפוא"ה לכללות העולם. ואפי' לעטי' של נחש כמשארז"ל הכל מתרפאין וכו'. וע"כ תרא' בפ' התשוב' של הושע. הנה אמר כל"ל ופר"ט. היינו קחו עמכם דברים ושובו

אל ד' (הנה הוא כל"ל. והנה פרט אח"כ) ואמרו אליו כל תשא עון וקח טוב וכו' (הנה הוא פר"ט) והנה מדת כל"ל ופר"ט בתורה שבע"פ. הוא כנגד מדת אר"ך בתורה שבכתב והנה בלמוד האדם כל"ל ופר"ט יעורר מדת אר"ך. והנה עיין בזהר באידרא זוטא. אר"ך הוא לשון רפוא"ה כמד"א כי אעלה ארוכ"ה לך. והנה תשוב' מביא' רפואו"ת לעולם ע"כ ניתנה ע"י הושע במדת כל"ל ופר"ט. בכדי לעורר מדת אר"ך שהוא רפוא' והנה ביום חבוש ד' שבר עמו ומחץ מכתו ירפא ע"י התשוב"ה שמביאה רפוא"ה לעולם. הנה דו"ד שהוא הפותח שער לשבים. הוא יאמר. לי נאה לברך. והנה יהיה כוסי רוי"ה. רכ"א לוגין. נגד מדת אר"ך כמד"א כי אעלה ארוכ"ה לך הבן:

סעיף כב

אפרש לך עוד. הפסוקא דרחמי שאנחנו אומרים בשעתא דצלותא דמנחה דשבתא והוא ואני תפילתי לך הוי' עת רצון. יתפרש עפ"י מה דידוע. נסים שמתנוסס הש"י עמנו בהלבשת הטבע הוא ע"י פעולת שם אלקי"ם. בגימ' הטב"ע. וניסים נגלים בשידוד המערכה שלא כטבע. המה פעולת שם הוי' המהווה כל הויות. ומשדדים כרצונו. והנה אין לבקש רחמים על נסים שלא כטבע כענין שאמרו בגמ' כמה גרוע אדם זה שנשתנו לו סדרי בראשית. הג"ה ועיין בתוב"ש. מה שתמה על מה שפסקו הפוסקים. בשבח על הניסים בברהמ"ז. יאמר הרחמן הוא יעשה לנו ניסים וכו'. הקשה ע"ז דאין לבקש על ניסים שלא כטבע. עיי"ש:

והנה זה דוקא שלא בשעת עת רצו"ן. אבל בשעת ע"ת רצו"ן הנה ברצון הקדום. המציא א"ס ב"ה הכל מאין ליש. ואין לך נסים גדולים יותר מזה ממילא בכל פעם בהתעוררת יכולים ישראל ג"כ להתפלל על נסים שלא כטבע (כי גם כשעלה ברצונו ית"ש לברוא העולם הכל מאין ליש. הי' ג"כ בשביל ישראל שעלו במחשב' הבן). וז"ש. ואני (כנסת ישראל) תפילתי לך הוי' (היינו לפעול עמי ניסים שלא כטבע מפעולת שם הו"י'. כיון שהוא בשעת) עת רצון. הבן הדבר:

סעיף כג

או יתפרש קצת בסגנון אחר. ע"פ מ"ש. במקראי קדש. ותצחק שרה בקרבה לאמר אחרי בלותי היתה לי עדנה ואדוני זקן והש"י אמר. למה זה צחקה שרה לאמר. האף אמנם אלד ואני זקנת"י. והנה אמרו רז"ל דכביכול הש"י שינה מפני השלום והנה דבר כזה. קשה להלום. איך האחד האמת יאמר דבר שאינו. ופירשנו עפ"י מה דנודע חקירת הפלוסופים שלא דרכו בדרכי התורה הנה לא האמינו בניסים חוץ לטבע (והלבישו מעשה הנסים בהנהגת הטבע) ואמרו בחקירתם. שאין זה כבוד לפועל אומן. שיקלקל מעשה ידיו. וזה כבודו אשר מעשי ידיו יכונו לעד לעולם ממילא כיון שהש"י ברא הטבעיים והיסודות איש על דגלו ועל פעולתו. הנה זה כבודו אשר מעשי ידיו לא יהי' להם שינוי ותמורה

לעד לעולם. וכענין שכתוב יסד ארץ על מכוני' בל תמוט ע"ו. ועיין בספרי הרב הגדול בעל גור ארי' דחה דברי הבליהם באמרו. כי מבראשית ברא השי"ת ב' הנהגות הנהגה הטבעיית (מפעולת שם אלקי"ם בגי' הטבע) והנהג' הניסיות למעלה מן הטבע (והוא מן פעולת שם הוי' המהווה כל הויות ומשדדם כרצונו בכל זמן ועידן) והנה הארכתי בזה בספרינו אגרא דכלה וכאן קצרתי. וע"פ הדברים האלה. נבין שאמר' שרה אמנו תמהה על הדבר. איך יהי' שינוי הטבע שהעמיד הפועל אומן ית"ש לעד. הלא זה כבודו. אשר פעולתו שהעמיד בטבע יכון לעד ולא ישתנה. וז"ש אחרי בלותי היתה לי עדנה (שכבר פסק ממנה אורח כנשים) ומעי' ושדי' צמקו. ואיך ישתנה הטבע. ואדונ"י זקן וכוונתה על הש"י. ורצ"ל. הלא אדונ"י הוא הש"י הוא הפועל אומן מבראשית ואין אחר פועל אומן חדש שיחדש טבע אחר. א"כ היתה כוונת' באומרה ואדונ"י זקן. היינו על הש"י) א"כ דבר אלקינו אמת. מה שאמר. למה זה צחקה שרה לאמר האף אמנם אלד ואנ"י זקנת"י. אמר זה כביכול על עצם כבודו. שאמר' שרה ואדוני זקן. הוא הבורא והוא היוצר מבראשית ואין כבודו שישנה הטבע המוטבע מעשי ידיו. וז"ש ע"ז הש"י היפלא מהו"י' דבר. הטבע מוטבע מן בראשית. ע"י הנהגת שם אלקים. והניסיי למעל' מן הטבע מן פעולת שם הו"י' הבן הדבר היטב:

וזה *שיש* לפרש ואני תפלתי לך הו"י' ע"ת רצון (בשעת עת רצון היינו בשעתא דצלותא דמנחה דשבתא. שאז היה התעוררת הרצו"ן לברוא את העולם ועלה ברצונו. לברוא ב' הנהגות. הנהגת שם הוי'. הוא ניסיית למעלה מן הטבע והוא מצד החסד והרחמים. והנהגה הטבעיית. מפעולת שם אלהים והוא בבחי' דין. וא"כ אין כאן שינוי ותמורה למעשה ידיו. והם קיימים לעד לעולם. וא"כ בכל שבת בשעתא דצלותא דמנחה. מתעורר הרצון. הנה מבקשת כנ"י. ואני תפלתי לך הוי' להנהגת הניסיית בשעת עת רצון. אלקי"ם. הגם שיש הנהגת אלקים לפעולת הטבע עכ"ז. ברב חסד"ך. היינו פעולת שם הנכבד חסד ורחמים. עננו. באמ"ת ישעך. קושטא קאי. ואין בזה שינוי מפעולת בראשית כי כן נברא מבראשית: הבן היטב:

סעיף כד

ויתפרש עוד. ואני תפלתי לך הוי' ע"ת רצון. הנה כתב הרב החסיד בחו"ה גדר העבד הנאמן לא יעמוד וכו' ולא ישב וכו' ולא יחפוץ כ"א רצונו (היינו רצון האדון. כי העבד אין לו רצון בפ"ע כ"א רצו"ן האדון. א"כ האדון נק' אצלו בעל הרצו"ן) והנה כ"ה הענין בעבודת הבורא. הנה בראנו לכבודו ועלה ברצונו ית"ש לברוא את העולם. הנה לא נחפוץ כ"א רצונ"ו. כי אין לנו רצו"ן בפ"ע כ"א רצונו. והנה רצונו ית"ש היינו כשעלה ברצונו

ית"ש לברוא את העולם הנה ישראל עלו במחשבה כי הם בגדר העבד הנאמן. לא יחפצו כ"א רצונו. והנה כתוב ישמ"ח ד' במעשיו שמח לא נאמר כ"א ישמ"ח (היינו משי"ח. אז ישמח) הנה אומרת כנ"י בשעתא דצלותא דמנחה דשבתא. ואני תפלתי (רצ"ל תפילתי הוא רק) לך הוי' ע"ת רצו"ן (שיקויים לך הרצון. ויהי' העת שיקויים לך מה שעלה ברצונ"ך כביכול. כי אני אין לי רצון בפ"ע רק רצון האדון. ע"כ ישראל עלו במחשבה שהם בגדר העבד הנאמן שלא יחפצו כ"א רצון האדון:

וזה *שיש* לפרש. משארז"ל. גם דניאל לא נענה אלא בזכות אברהם. באומרו למען אדני. למען אברהם שקראך אדו"ן ומהו המעלה יתירה לאברהם שקרא להש"י אדו"ן. ועפ"י הנ"ל מובן שקרא להש"י אדו"ן. והוא עבדו הנאמן שלא יחפוץ כ"א רצונ"ו. והוא הנראה גם לדניאל בהתפללו על הגאולה. הבן:

מאמר ט

סעיף א

בו ידובר במה מעלות וסגולת שבת קמא קמא דמטי לידן מפסוקי נבואה ומדברי חז"ל:

ויבא יעקב שלם עיר שכ"ם יש לרמז מה שגזרו חז"ל בשב ואל תעשה לבטל שלשה מצות בהגיע זמן מצותן בשבת דהיינו שופר לולב מגילה כאומרם בכ"מ היינו טעמ' דשופר והיינו טעמ' דלולב והיינו טעמ' דמגילה והנה בודאי כל משכיל יבין בהגם שגזרו חז"ל לבטל מצות אלו ביום השבת בכדי שלא יבואו לידי חילול עכ"ז השכל מחויב שבודאי לא היו גוזרים לבטל מ"ע הבאה מזמן לזמן אם לא שידעו אשר כח וסגולת השבת תעמוד במקום דאלת"ה קשה קושיית הראשונים למה לא גזרו בקריאת התורה ולמה לא גזרו על מצות מילה בשב"ת ע"כ צריכינן למימר שהם ידעו שהתיקון שנעשה ע"י המצות הג' הנ"ל הנה יושלם בקדושת השב"ת ונ"ל דהנה מכנים לשב"ת בג' שמות היינו שב"ת כלה מלכתא בשמות הללו נרמזין סגולת מצות הנ"ל אשר יכולים לפעול פעולתם ע"י קדושת היום סגולת השופ"ר בר"ה. כבר ידעת סוד ב' ימים בר"ה ב' בתי דינים קשי' רפי"א סוד לאה רחל וידוע מ"ש האריז"ל בפירוש הפסוק עצם מעצמי וכו' לא"ה דינא קשיא נק' עצם רחל דינא רפיא נק' בש"ר והנה ביום הדין הקדוש הן המה ב' בתי דינים קשי"א רפי"א. עצ"ם בש"ר והנה היוצר כל הוא אלהינו יהיב עיטא למתקע בשופר להמתיק הב' בתי דינים הנ"ל ויום זה אם יארע בשבת קדש עצם קדושת היום נק' שבת בגימ' קשי"א רפי"א וכן בגימ' עצ"ם בש"ר. כי בעצם היום יכולין להמתיק הב' בתי דינים בזולת השופ"ר כאמור בזהר כד עייל שבתא וכו' וכל דינין מתעברין וכו' הבן הדבר והדברים מפורשים אצלינו באריכו' בענין מה שאמר יעקב אעבדך שבע שנים וכו' ויהיו בעיניו

כימי"ם אחדי"ם ואמרו רז"ל ובפרש"י הן הן ימי"ם אחדים שאמרה לו אמו והדבר אין לו ביאור ופי' בזה הרב הקדוש בעל מבשר צדק. ימים אחדים ימי"ם היינו שנה כמד"א ימי"ם או עשור אחדים היינו ימי שבתו"ת כי אמרה שבת לפני הקב"ה לכל נתת בן זוג וכו' והנה לפי"ז ימים אחדי"ם היינו שנה של שבתות וזה א"א רק בז' שנים עיי"ש והנה יקשה לך מהו הקפידא דוקא שיעבוד שנה שלימה של שב"ת ולפי האמור תמצא מאמר פתוח שהיה רוצה ליקח לא"ה רח"ל ב' בתי דינים דר"ה עצ"ם בש"ר קשי"א רפי"א בגימ' שב"ת ועשה בעבודתו הכנה לעבודת בניו כל הימים אין מקום להרחיב בכאן הדברים יתבארו אי"ה במקומן. ענין סגולת הלולב נודע עניינו בכתבי מרן האריז"ל להמשיך ה' חסדים והיסו"ד הנק' כ"ל ונוק' היא ה' אחרונ' ע"כ נק' כל"ה כי היסוד כ"ל ממשיך לה ה' חסדים והיא ה' אחרונה שבשם הנה גם שבת נק' כלה וכמ"ש בגמ' בואי כל"ה הנה מורה אשר סגולת שבת בעצמותו פועל פעולת הלולב והדברים ארוכים לא עת האסף פה. ענין סגולת המגילה אמרו דורשי רשומות ברמז המשנה מגיל"ה נקראת בי"א בי"ב בי"ג בי"ד בט"ו לא פחות ולא יותר מגיל"ה נקראת ה"ס שם הנקרא אדני דינ"א דמלכותא הנה י"א י"ב י"ג י"ד ט"ו אלו המספרים בגימ' אדני זה המספר נקר' ורמזה המשנה לא פחות ולא יותר. מספר הפחות היינו י' ומספר היתר היינו י"ו א"כ הפחות והיותר הוא ך"ו מנין השם הנכתב ולא נקרא הנה ענין המגיל' פעולת שם אד"ני דינא דמלכות"א אסתר מלכה בגי' צ"ה לבטל קליפת המ"ן כי יד על כס י"ה (צ"ה) מלחמה לד' בעמלק הנה שבת קדושת היום נק' מלכה עיצומו של יום עומד במקום קריאת המגילה. הבן הדבר. ומעתה אומר לך דליכ' מידי דלא רמיזי באוריית'. ויבא יעקב (כל בית יעקב) של"ם (ר"ת שופר לולב מגיל' בג' מצות אלו באים שלימי' ומושלמים) עיר שכם (ר"ת שבת כלה מלכתא) עי"ר לשון התעוררת כשמתעורר קדושת יום השב"ת אשר קדושת היום יכונה בג' שמות הללו הנה עצם קדושת היום פועל תמורת הג' מצות הללו וקילורין של מלך אינו חסר וכל העדה כולם קדושים ותמימים ומושלמים לפני היוצר כל הוא אלהינו ומעתה ל"ק קושיית הראשונים למה לא דחו מילה וכן קריאת התורה משום דלא דחו רק המצות אשר קדושת היום משלים במקומם כל הדברים הנ"ל יש לרמוז בדברי הנביאי' אם תשיב משבת רגלי"ך וכו' (היינו שלא להעביר ד' אמות ברה"ר) וקראת לשבת ענ"ג) היינו מותר לך לגזור גם על הג' מצות שלא לעשותן בשב"ת בכדי שלא תביא להעביר ד' אמות ומצות קדושת השבת תעמוד לך במקומה והרמז הוא לשב"ת בגי' שופר לולב מגילה. ענ"ג כבר דרשו דורשי רשומות ר"ת עד"ן נהר גן. הנה עד"ן רמז לבינה. יובל שה"ס השופר הממתיק הבתי דינים וממתקים הדינים בשורשם והנה הארה הזו היא ג"כ

בשב"ת בעצם היום נה"ר רומז ליסו"ד אשר הי' בבחי' הלולב להמשיך החסדי' מהיסוד לנוק' וכמש"ל וזה נעשה ג"כ בשבת מקדושת היום ג"ן רמז למלכות אדני דינא דמלכותא בסוד מגילה נקראת וכמש"ל והוא נעש' ג"כ בשב"ת מקדושת היום וכשתעמיק בזה תבין ענין ג' סעודו' בשב"ת נלמד מן תלתא היו"ם דכתיבי בחד קרא. הבן:

סעיף ב

אמרו רז"ל שמש בשבת צדק' לעניים לא נודע הכוונה ונ"ל לרמז עפ"י דברי חז"ל (במד"ר משפטים אם תעברו על המצות אני ממשכן ב' משכנות (היינו ב' בתי מקדשים) שנא' אם חבל תחבל שלמת רעך (ביהמ"ק נק' שלמ' ובגד לישראל לשומרים מן המקטריגים והאומות כמו הבגד שהוא שמיר' לגוף מן צינים ופחים נ"ל) א"ל משה להקב"ה ולעולם הם ממושכנים א"ל לאו אלא עד בא השמש עד שיבא משי"ח שנק' שמ"ש שנאמר וזרח' לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא עכ"ל הנה נתבאר לך הארת ביהמ"ק שתהי' מאיר' לכל העולם בביאת המשי"ח היא נק' שמ"ש ווהנה לפ"ז היא נבואת העתיד והנהמ"ש בגמ' שמש בשבת צדקה לעניים למדו ג"כ מפסוק הזה וזרחה לכם וכו' שמש צדק' ונ"ל לפרש ע"פ מה דנודע מן ס' יצירה אשר כלל הבריא' בעולם נחלק לג' חלקים עולם שנה נפש הנה עול"ם הוא כלל המקו"ם הגם דלית אתר פנוי מכבודו ית"ש. וכבודו מלא עולם. עכ"ז יש גילוי אלקותו וכבודו בגזירתו ית"ש במקום הנרצה אליו ית"ש והיינו מקום הנכבד מקום אשר בחר ד' בית קדשינו ותפארתינו. וכ"ה בבחי' שנ"ה הוא זמן הנברא שכל העתים שוין לטובה מן הש"י עכ"ז טוב' קדושת זמן זה מן זמן אחר. היינו שבתות וימים טובים בהם גילוי אלקותו ביותר. וכ"ה בבחי' נפ"ש הגם שכל נפשות החיים המה נבראים לכבודו עכ"ז שגבה מעלת הנפש המדברת שהוא אדם הח"י ועלתה על כולנה נפשות ישראל כביכול חלק ד' עמו ובהם גילוי אלקותו. הנה להם ג"כ המקו"ם הנבחר של גילוי אלקותו והזמנים המקודשים שבהם גילוי אלקותו הנה יצורף ביחוד כאחד גילוי אלקותו בעולם שנה נפש והנה הוא שיעור קומת העולם במילואו וטובו והנה כבר חקרו הקדמוני' בעסק תולדו' האד' הנה נברא מן הטפה הזרעיית כל איבריו וגידיו כי בהטיפ' הוא בכח כללו' כל האיברים כי הוא נלקחת מן כל האיברים והנה קשה לפי"ז א"כ מי שחסר לו איזה אבר הנה מהראוי הי' שגם התולדה אשר יוליד יהי' מחוסר אבר הלזה כי כל דבר מוליד בדומה והנה אנחנו רואים בחוש שאין הדבר כן אבל הסיבה הוא אפי' מי שהוא בעל מום ומחוסר איזה חוש עכ"ז לא יוחסר לו כח האבר והחוש ההוא מכל וכל רק הכח ההיא מתפשט ומתחלק בשאר איבריו וחושיו ע"כ תרא' מי שמחוסר לו איזה חוש היינו הראות או השמ"ע שארי חושיו המה מחוזקים ביתר שאת

משארי בני אדם והוא דבר מפורסם לכל והנה תרא' ג"כ בדבר המפורסים הנה ברא הש"י את האשה בב' שדיים להניק הבני' הנה בדד אחת אינו מספיק להניק התינוק הנה לפעמים ע"י איזה חולי נצמק לה דד אחת הנה יש לה כ"כ חלב בדד האחת כמו אשה אחרת בב' השדיים הנה זה יורה צדק' שעוש' הש"י עם בריותיו הגם שעונות האיש גרמו שיוחסר לו איזה חוש בגזירתו ית"ש עכ"ז בתור' צדק' נותן לו הקב"ה כח החוש הזה ומתחלק לשאר חושיו ואיבריו ועי"ז מוליד בדומה תולדה שלימה לא יוחסר כל בו (וכן תרא' חלק האדם בג"ע הגם שעונותיו של אדם גורמי' שלא יטול חלקו בג"ע עכ"ז חלקו אינו נאבד לגמרי ומתחלק לנשמות אשר הם משורש אחד עד אשר יזכה ויטול חלקו עיין בכוונת האריז"ל בברכת על הצדיקים) והנה בודאי טעמא דמסתבר היא בענין עולם נפש שנה שהיא שיעור קומת העולם והנה יש גילוי שכינתו במקו"ם ובזמ"ן ובנפ"ש והנה בעוה"ר בגלות נחסר לנו המקו' והנה הוא ח"ו כעין מים וחסרון בשיעור קומת העולם כאחד עכ"ז ניתוסף לנו בקדושת הזמן ונפש בימים המקודשים להטעימנו מעין קדוש' המקו"ם גם בימי גלותינו והיא צדקת הש"י לעמו חלקו ונחלתו הוא הנרצה אשר אנחנו מזכירים בתפילתינו בימים המקודשים שתעלנו בשמח' לארצנו וכו' ושם נעש' ונקריב וכו' כי נפשותינו מתעוררת מאד מקדושת המקום ביותר בזמן המקודש הבן הדבר. ועתה לפי"ז תוכל לבאר דברי חז"ל ברמז שמ"ש בשבת וכו' שמש היינו זריחת אור ממקום המקודש מה שיהי' ב"ב בהתגלות מלך המשיח הנה בעת בעוה"ר נחסר לנו. ובעינינ"ו לא ראינו אור. והנה בשבת בתוספת התגלות קדושת הזמן. הנה הוא ניתן ומתחלק בתוספת קדושת הזמן ותוספת הנפש בתורת צדקה לעניים כמונו להטעימנו בטעם קט מענין קדושת המקום ג"כ וזהו וזרחה לכם יראי שמי שמש צדק' ומרפ' נ"ל ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו:

סעיף ג

אמרינן בגמרא כל המשמר שבת כהלכתו אפי' עע"ז כדור אנוש מוחלין לו ויש להתבונן למה דוקא כדור אנוש והנני אומר דרך דרש ופטטייא דאוריית' טבין דהנה כתב הרמב"ם ז"ל בה' תשובה וז"ל ומהו התשובה שיעזוב החוטא חטאו ויסירנו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשה עוד שנא' יעזוב רשע דרכו וכו' יתנחם על שעבר שנאמר כי אחרי שובי נחמתי וגו' ויעי"ד עליו יודע תעלומו' שלא ישוב לזה החטא לעולם שנאמר ולא נאמר עוד אלקינו למעשה ידינו וגו' והנה הקשו הכ"מ והלח"מ מהו הראיה מהפסוק הזה ועוד הקשה הלח"מ האיך יעיד עליו היודע תעלימות הלא הבחירה חפשיית עדיין בידו ונ"ל עפ"ו מ"ש הרב האלגזי בספרו הטהור אהב"ת עול"ם על הא דאמרו בגמ' לעתיד

לבא יאמרו אוה"ע להקב"ה ישראל שקבלו את התורה (ג"כ) לא קיימוה ומשיב הקב"ה אני מעיד עליהם שקיימוה ויאמרו לו רבש"ע כלום יש אב שמעיד על בנו: ויאמר להם הקב"ה וכולי עיי"ש והנה הקשה הרב הגדול הנ"ל כביכול בתחיל' מאי קסבר למה יאמר הקב"ה דבר כזה כיון שיכולין להשיבו כלום יש אב וכו' ותירץ ע"פ המדרש ושמרת' את מצותי ועשית' אות"ם (הי' די לו שיאמר ושמרת' ועשית' את מצותי ותיבת אות"ם מיותר ובמנחת שי ריש פ' בחוקותי הביא ג"כ המדרש הזה על אם בחקותי תלכו וכו' ועשיתם אות"ם ואמר דדרש. על דכתיב תיבת אות"ם חסר דדרשינן ליה בלשון אתם) א"ר חנינא בר פפא אם שנורתם את התורה מעלה אני עליכם כאלו אתם עושים את עצמיכם ע"כ ועתה הנה דבר אלקינו יקום לעולם דכיון דע"י התורה מעלה הקב"ה עליהם כאלו עשו את עצמן והוה כאלו הולידו את עצמן שפיר מעיד עליה' הקב"ה ע"פ הדין תורה עכ"ד הרב הגדול הנ"ל ומעתה יאירו עיניך בדברי הרמב"ם הנ"ל דהנה הבעל תשובה כששב באמת הנה לא תזכרנה לו הראשונות ונחשב כאלו קיים כל התורה והוה כביכול יכול השי"ת להעיד עליו. ואין לומר כלום יש אב וכו'. דהוה כאלו עשה א"ע כנ"ל. וא"כ נוכל לפרש הכוונה מדברי הרמב"ם. ויעי"ד עליו היודע תעלומו"ת שתהי' תשובתו כ"כ באמת עד שיוחשב כברי' חדשה וכאלו עשה את עצמו וכביכול יכול השי"ת להעיד עליו והביא לו ראי' מן הפסוק בפ' התשובה שנאמר ולא נאמר עוד אלקינו למעשה ידינו. דהנה השי"ת נקרא אלקינו דהוא בעל הסיבות וכח כל הכוחות ועילות כל העילות והנה כשאנחנו אומרים אלקינו. והנה כביכול אינו יכול להעיד דכלום יש אב וכו' אלא כיון שהבטיחנו יוצרינו בתורתו דע"י התורה הוה כאלו עשינו א"ע א"כ אנחנו נקראים מעשה ידינו ומעיד עלינו הקב"ה. וז"ש הכתוב ולא נאמר עוד אלקינו (לא נאמר אשר כביכול הוא סיבותינו) למעשה ידינו (כיון שבעל תשובה נעשה ברי' חדשה והוה מעשה ידינו ממש וכביכול יעיד עלינו הקב"ה) ומזה דייק הרמב"ם ויעיד עליו היודע תעלומות (והנה הגם שהוא דרך רחוק מן הפשט עכ"ז נוכל לפרש כן בדברי הרמב"ם כי סוד ד' ליראיו) ועתה ל"ק ג"כ קושיית הלח"מ איך יעיד היודע תעלומות והנה הבחירה חפשיית דלפי הדרש הלז הכוונה בסתם ויעיד עליו היודע תעלומות רצ"ל שיעשה האדם תשובה מעולה באמת ויוחשב כאלו עשה א"ע ויכול הש"י להעיד עליו ופטטייא דאורייתא טבין. ובזה יש לפרש ויהי נוע"ם ד' אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו וכו' נוע"ם נק' תשוב"ה עילאה כנודע וביקש נעים זמירות שיעורר הש"י עלינו מדת התשובה. נוע"ם. ועי"ז מעשה ידינו כוננה עלינו שהש"י יחשוב עלינו שאנחנו מעשה ידינו כאלו עשינו א"ע ומעשה ידינו כוננה"ו כביכול יכול השי"ת להעיד עלינו ויראתי להרחיב הדיבור

בביאור ובזה תצליח את דרכך להבין ולהשכיל בדברי חז"ל בפ' ראיתי את ד' וכו' וכל צבא השמים עומדים עליו מימינו ומשמאלו הקשו חז"ל וכי יש ימין ושמאל לפניו. אלא אלו מיימינים לזכות ואלו משמאילים לחובה הנה המליצי' הממליצים לזכות מזכירים התורה והמצות אשר ישנם ביד האדם וההפכיים מזכירים העונות והנה למה כל זאת להשופט צדק הלא הוא יודע תעלומות ולמה להם לצבא השמים להעיד עכ"ז ישפטהו הש"י כפי אשר פעל ועשה האדם מבלי עדות אבל להיות המשפט הוא הכל עפ"י התורה וע"פ התורה הנה הכל מעשה ידיו ב"ה: והוא למו לאב וכלום יש אב וכו' בין לזכות בין וכו' ע"כ ע"פ התורה צריכים עדות ע"כ אבן מקיר תזעק (לעדות) וכפיס מעץ יעננה הגם שהש"י יודע הכל אבל ע"י פעולת התורה והמצות והתשוב' הבטיחנו יוצרנו ית"ש שיוחשב כאלו עשינו א"ע כביכול הש"י יעיד עלינו לטובה הבן. ועפ"י דרך זה נבא לבאר מקראי קדש בתורה וידע אדם עוד את אשתו ותלד בן ותקרא את שמו שת וכו' ולשת גם הוא יולד בן ויקרא את שמו אנוש אז הוחל לקרוא בשם ד' זה ספר תולדות אדם ביום ברוא אלקים אדם בדמות אלקים עשה אותו. זו"נ בראם ויברך אותם ויקרא את שמם אדם ביום הבראם וכו' ויחי אדם וכו' ויולד בדמותו כצלמו וכו' הדקדוקים רבו. וכבר דרשו חז"ל ברוח קדשם דרשות רבות ועצומות ואפרש לך מעט מהספיקות מה שאינו מובן בפשטיות הכתובים א' אומרו. ולשת גם הוא יולד בן: אין לו ביאור. דהל"ל גם לו יולד בן. ב' אז הוחל וכו' אינו מובן ע"פ פשוטו מהו הכוונה (עיין במדרשי חז"ל ובמפרשי התורה) ג'. זה ספר תולדות אדם אם רצה לחשוב הדורות זה אחר זה. למה הוצרך לומר ביום ברוא אלקים אדם כדמות וכו'. וזה כבר נאמר במ"ב ד' נאמר אח"כ ויחי אדם וכו' ויולד בדמותו כצלמו. ושוב באינך לא נאמר כן. ונ"ל לבאר ע"פ דרך הנ"ל. דהנה אלקים ברא עשה את האדם ישר. ויניחהו בג"ע לעבדה (במ"ע) ולשמרה (במל"ת) נמצא הוא כביכול בצלם אלקים. בדמותו כצלמו כביכול. כמו שהש"י בראו כן נתן בידו תורה ומצות ועי"ז יכול גם הוא לברוא א"ע דמעלה עליו הש"י כאלו עשה א"ע וכאלו כביכול אין הש"י יתייחס לאב לענין עדות וכביכול יכול הש"י להעיד עליו לטובה. ע"פ התורה וע"כ קראו הש"י אד"ם מלשון אדמה לעליון. להורות שיכול עשות שיהי' כברי' חדשה וג"כ אד"ם בגי' שם הנכבד מילוי אלפין והנה כאשר חטא האד"ם ולא שמר התורה והמצוה ואבד המעלה ההוא. הנה פתח לו הקב"ה פתח של תשובה כמו שדרשו חז"ל ושוב ע"י התשובה. שוב נעשה בדמותו כצלמו והוה כאלו עשה א"ע ויעיד עליו היודע תעלומות כמ"ש הרמב"ם והנה הוליד את שת בדמותו כצלמו שגם הוא הי' צדיק ושמר התורה והמצוה ויכול עשות א"ע וז"ש הכתוב ולשת גם הוא יולד בן דרשוהו ג"כ שגם הוא היה

נק' בן לעצמו שהיה יכול להוליד א"ע דמעלה עליו הכתוב וכו' והנה כבר כתבתי לך שזה הוא מעלת אד"ם וכנ"ל מספר שם הנכבד ומלשון אדמ"ה לעליון משא"כ בדורו של אנוש הנה לא נק' אד"ם רק אנוש וז"ש אז הוחל קרוא בשם ד' רצ"ל אד"ם וש"ת הנה היה להם המעל' הנכבדת כאלו עשו א"ע וכאלו כביכול אין מהוה כל ההוי' נק' עליהם להתייחס עליהם לאב משא"כ באנו"ש אז הוחל לקרוא בשם הו"י' כי לא יכלו עשות אופן אשר יעלה עליהם כאלו עשו את עצמם וזה שביאר' התור' אח"כ זה ספר תולדות אדם רצ"ל הספר התורה הזאת הנה היא גורמות כיולדות אד"ם שיהי' יכול להוליד א"ע ביום ברוא אלקים אד"ם בדמות אלקים עשה אותו שיהי' יכול להוליד א"ע כביכול כמו הש"י שבראו והולידו זו"נ ברא"ם ויברך אותם שיהי' יכולי' להיות בדמות אלקים וע"כ ויקרא את שמם אד"ם מטעם הנ"ל (וז"ש חז"ל אתם קרויים אד"ם וכו') ויחי אדם וכו' ויולד בדמותו כצלמו וכו' שת. ויחי שת וכו' ויולד את אנו"ש ולא אד"ם ולא נאמר ג"כ בדמותו כצלמו נ"ל והנה אמרו בזהר מאן דנטר שבת"א כאלו נטר אורייתא כולא ועיין בגמ' ועיין ברמב"ם סוף ה' שבת א"כ המשמר את השבת ודאי מעלה עליו הש"י כאלו עשה א"ע ויותר מזה עיין נא ידידי מ"ש הרב הקדוש בעל אוה"ח בפ' בראשית בפסוק ויכול"ו השמים וכו' ובפסוק כי ששת ימים עשה ד' וכו' ולא בשש"ת ותוכן דברי' הוא הש"י עשה רק ששת ימים ואח"כ ברא את יום השבת וע"י שמירת השבת שוב נבראים ששת ימים וזה שארז"ל כאלו נעשה שותף להקב"ה במ"ב ומעתה תשכיל ותדע מאמר חז"ל כל המשמר שב"ת כהלכתו אפי' עע"ז כדור אנו"ש (דייקא שאבדו המעלה ההוא שיעלה עליהם הכתוב כאלו עשו א"ע) מוחלין לו כי ע"י שמירת השב"ת לא מיבעיא דמעלה עליו הכתוב כאלו עשה א"ע אלא אפילו נעשה כאלו שותף להקב"ה במ"ב ויעיד עליו היודע תעלומות לטובה וכנ"ל:

סעיף ד

בגמ' כל המשמר שבת כהלכתו נותנין לו נחלה בלי מצרים שנאמר אז תתענג וכו' והאכלתיך יעקב אביך וכו' לא כאברהם וכו' אלא כיעקב דכתי' בי' וכו' הנה יש להתבונן מהו הנחלה בלי מצרים שיירש יעקב אם הכוונה שיירש את כל העולם מבלי גבול הרי יעקב בעצמו לא יירש את העולם ואם הכוונה על בניו שיירשו את כל העולם ב"ב א"כ מהו ההבטחה לכ"א מישראל שישמור את השבת יירש את כל העולם ואם אחד יירשנו חבירו מה יעשה אבל נאמר ע"פ מה שאמרז"ל יעקב אבינו לא מת. א"ל וכי בכדי חנטו חנטייא וכו' א"ל מקרא אני דורש אל תירא עבדי יעקב וכו' כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך וכו' מקיש הוא לזרעו מה זרעו בחיים וכו' והנה הדבר תמו' מאוד מה בצע שדורש

היקש מן המקרא אעפ"כ הקושיא במקומה עומדת וכי בכדי חנטו חנטייא וכו' והנראה לפרש דהנה כתיב פוקד עון וכו' על שלשים ועל רבעים ועושה חסד לאלפים הנה הצדיק ההוה בעולם הגם זכותו עומדת לבנו ולבן בנו עד אלפי' דורות ממילא בכל דור ודור מתמעט הזכות כל מה שיתרחק הדור מן הצדיק הנפטר והנה ביעקב אבינו לא נאמרה מיתה בתורה להורות שבכל דור ודור נקרא יעקב אבינו דהלא תתבונן כשאדם נפטר וכו' ומניח בניו אחריו לברכ' הלא מזכירין אותו בכ"פ בשם אבינו וכשמגיע זמן הבנים לאסוף לג"ע הנה אז נפטר שם אבינ"ו מן הזקן כי אין בעולם מי שיכנה להזקן בשם א"ב רק בהזכיר שמו יכנוהו זקינ"ו וכן בדור אחר דור והנה מה שלא נאמרה מיתה בתורה אצל יעקב להורות בא יעק"ב אבינ"ו רצ"ל כינוי אבינו לא מת אצל יעקב ויכולין אנחנו לכנותו בשם אבינ"ו בכל דור ודור ולא נתמעט זכותו באריכות הדורות והשתלשלות' בדור אחר דור רק תמיד זכותו עומדת לנו בשלימו' כמו בדור הראשון של צדיק נמצא נחלתו של יעקב הוא נחלה בלי מצרים. דבשארי הצדיקים כתיב עושה חסד לאלפי"ם אלפים דורות נמצא יש לזכותו גבול משא"כ זכות יעקב אנחנו נקרא"ם בניו והיא לנו א"ב ממש והוה כדור הראשון ומעתה לא קשה וכי בכדי חנטו וכו' דאין הכוונ' שלא נפטר יעקב מן העולם רק מקיש הוא לזרעו מה זרעו בחיים אף שם יעקב אבינ"ו הוא בחיים ואנחנו בניו ממש ויש לנו עדיין זכותו בשלימות כמו בדור הראשון וכיון שהבטיח כי הש"י ע"י (נביאיו אם תשיב משבת וכו' וקראת לשבת ענ"ג) היינו תענוג תמידי שבכל שבת ואפילו בכל עת מעתותי שבת יהי' תענוג חדש (עמ"ש לעיל במאמר תפלות שבת) דידוע דתענוג תמידי אינו תענוג ונפסק התענוג משא"כ כאשר בכל עת הוא התחלת התענוג אינו נפסק. הבן) אז תתענג על ד' וכו' והאכלתיך נחלת יעקב אביך שיהי' לך התחלת הזכות מיעקב כאלו היית בנו ממש והתחלת האלפים דורות הבן היטב וזהו הנחלה בלי מצרים הבן ובזה תבין משארז"ל במדרש יעקב שכתוב שמירת שב"ת שנאמר ויחן את פני העיר נכנס עם דמדימי חמה וקבע תחומין מבע"י יירש את העולם שלא במדה עכ"ל לפי הנ"ל הוא מדה כנגד מדה ע"י שקבע תחום שבת שהוא אלפי"ם אמה הנה יירש את העולם שלא במדה היינו מה שהקב"ה נוצר חסד לאלפי"ם היינו אלפים דור הנה אצלו הוא שלא במדה שבכל דור ודור מתחילין האלפים דור כאלו היינו בניו ממש אשרי העם שככה לו.

סעיף ה

במדרש רבה פ' מ"ו אמר הקב"ה לאברהם אבינו אם מקבלים בניך את השבת נכנסים לארץ ואם לאו אין נכנסין עכ"ל והדבר צריך ביאור ויש לפרש ע"פ מה ששנינו בס' יצירה

כלל בריא' העולם היא עולם שנה נפש והנה העול' הוא חומר וצורה (כי לכל הנבראים יש חומר וצורה) והנה הצור"ה של העול"ם הוא אר"ץ אשר ד' דורש אותה אר"ץ ישראל שנ"ה הוא הזמן הנברא יש בו ג"כ חומר וצורר חומר ששת ימי המעש' והשבת צורה קודש לד' נפ"ש כללות רוח חיים הנה היא חומר וצורה החומר הוא נפשות אוה"ע אשר בשר חמורי"ם (לשון חומר) בשרם והצורה הוא נפשות ישראל נמצא צורת הנפ"ש היינו ישראל כשצריכין לכנוס בצורת העול"ם היינו ארץ ישראל צריכין לקבל צורת הזמ"ן הוא שבת ע"כ הי' התחלת כיבוש הארץ היינו יריח"ו בשב"ת והבן:

סעיף ו

עוד יש לפרש דברי רז"ל במדרש הלזה. (ע"פ קבלתם) שייכות שב"ת אל ארץ ישראל דהנה כתיב ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותם ופירש"י (מיסודי רז"ל) משל לבן מלך שהאכילהו דבר מאוס שאינו עומד במעיו אלא מקיאו כך ארץ ישראל אינה מקיימת עוברי עבירה עכ"ל. והנה אדם אין צדיק בארץ וא"כ איך אפשר לקבל ירושת הארץ הלא א"א לאדם קרוץ מחומר לצאת י"ח נגד הצור תם ב"ה אבל התשוב"ה מהני בכל זמן ועידן ואפי' אם יארע לאדם ח"ו איזה חטא ועון הנה התשוב"ה מהני. וזהו הנרמז בתורה וירשתה וישב"ת בה היינו בא"י כשתירש אותה וישב"ת בה תראה שתהי' רגיל בתשובה תמיד והנה אמרו בספר שהתשובה לא מהני רק לישראל לא לאוה"ע (וכבר דברנו מזה במ"א מה דקשה ע"ז מאנשי נינוה והרמ"ע ז"ל דבר בקודש מזה) וכתבו קדמונינו טעם בזה להיות איפסק הילכתא מלך שמחל ע"כ אין כבודו מחול וא"כ לא מהני תשוב"ה ע"פ דיני התורה אבל ישראל נק' בנים אתם לד' אלקיכם והוא למו אב ואב שמחל ע"כ כבודו מחל ע"כ מהני תשוב' לישראל והעדות לישראל שנקראים בנים הוא השבת דהנה קיי"ל גוי ששבת חייב מיתה וכתבו הטעם להיות הש"י קידש את השבת מבראשית ובו שבת הוא ית"ש מכל מלאכתו וא"כ נק' שבת שרביטו של מלך ואסור להשתמש בשרביטו של מלך והמשתמש חייב מיתה ע"כ גוי ששבת חייב מיתה משא"כ ישראל ניתן להם השבת לאות ולעדות שהם בנים ויכולין שפיר להשתמש בשרביט אביהם וזה הוא מה שיש לפרש בפסוקי התורה ושמרו ב"י את השבת וכו' ביני ובין ב"י אות היא לעולם (היינו לכל באי עולם אוה"ע יהי' זה לכם לאות ולעדות) בפניהם שלא יקראו תגר באומרם שיש ח"ו איז' עוות הדין או איזה משוא פנים אשר להם לא מהני תשובה ולישראל מהני ויהי' שבת לאות ולעדות) כי ששת ימים עשה ד' וכו' וביום השביעי שבת וינפש (א"כ השבת הוא שרביטו ש"מ ואיך ישתמשו בו ישראל אלא ע"כ מוכח שהם

בנים ושפיר יכירו וידעו כל באי עולם שאין כאן עיוות הדין ומהני להו לישראל דוקא תשובה ולא לאוה"ע):

ובזה יובן לנו מה ששמעתי מדברי כבוד אדו"מ הרב הקדוש מה' יעקב יצחק מלובלין זצוק"ל שפירש הפסוק נחנו פשענו ומרינו אתה לא סלחת נחנו היינו יום המנוח שלנו פשענו ומרינו שלא שמחנו את יום המנוח ע"כ אתה לא סלחת ע"כ דברי קדשו ונחמד ונעים הדבר ע"פ דברינו הנ"ל דכיון דהא דאין מקבלין את האוה"ע בתשובה ולישראל מקבלין הוא מטעם שנק' בנים והעדות לזה הוא השבת וכיון שלא שמרו את השבת אין כאן עדות וא"כ יאמרו אוה"ע אשר ח"ו יש עיוות הדין ומשא פנים ע"כ אתה לא סלחת ומעתה מובן קבלת רז"ל במדרשים שאמר הקב"ה לאברהם אם מקבלין בניך את השבת נכנסין לא"י דהנה הגם שא"י אינה יכולה ליסבול החוטאי' ואדם אין צדיק בארץ וכו' אעפ"כ כיון שמקבלין את השבת הנה הוא עדות שהם בנים ומהני להם תשובה בכ"ז ועידן משא"כ אם אינם מקבלין ח"ו את השבת כניסת הארץ למה להו הלא אם ח"ו יחטאו תקיא הארץ אותם ע"כ שבת אותיות תש"ב דהא בהא תליא ודי בזה כעת:

סעיף ז

ועפ"ז מובן לנו דברי חז"ל ג"כ כל המשמר שבת כהלכתו אפי' עע"ז כדור אנוש מוחלין לו שנא' אשרי אנוש יעשה זאת שומר שבת וכו' והוא עפ"י מ"ש הרמב"ם בה' ע"ז דהתחלת ע"ז בדור אנוש לא היתה כוונתם לכפור ח"ו בהיוצר כל רק נמשך להם טענת ואמרו שמהראוי ליתן כבוד ועבוד' לכוכבי השמים וכסיליהם להיות שהם ממונים לשרים על הארץ להנהיג את הארץ בגזירת היוצר שמינה אותם והוא אדרב' כבוד המלך לכבד את שריו ולעובדם עיי"ש והנה מהראוי להתבונן באמת למה יהי' זה אסור ע"פ התורה אבל המשכיל יבין שזה היא כפירה דהנה שרי המלך כשמכבדין אותם ועובדים להם הוא דוקא חוץ להיכל המלך משא"כ לפני המלך בהיכלו כבוד אומר כלו רק להמלך לבדו ובאם אחד עובד ומכבד את השר לפני המלך הוה מורד במלך הלא תראה אורי' החתי נתחייב מיתה כשאמר לפני דוד ואדוני יואב וא"כ היוצר כל הוא אלקינו מלא כל הארץ כבודו לית אתר פנוי מיני' העובד את שרי' מורד במלכות ולפי"ז יונח לך דברי רז"ל כל המשמר שבת כהלכתו א"כ הוא לאות ולעדות שהוא ב"ן והש"י לו א"ב ע"כ אפי' עע"ז כדור אנוש (דייקא שמאמין באלקי עולם ד' רק שטועה לעבוד את הטבעיים) מוחלין לו דהקפידא על עובד כדור אנוש הוא משום דמיקרי מורד במלכות והנה המשמר שבת הוא הורא' שהש"י לו א"ב והוא לו בן ואב שמחל ע"כ כבודו מחל:

סעיף ח

כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו. דקדק האלשיך ז"ל. דהל"ל כל המתענג בשבת. ותירץ דהנה אם יאמר האדם עונג שלו הוא שחוק וק"ר וטיולים ולדבר דברי הבאי ושאר ענייניים לא טובים. אנן נמי נימא לו. אין אנו אחראין לענוגך כיון שהשבת אין לו עונג מזה ואין להשבת כבוד מזה ע"כ אמרו כל המענג את השבת עכ"ד והוא היפך מ"ש מר"ן מהרמ"א ז"ל בשלחנו דעמי הארץ שיש להם עונג מן סיפורי מעשיות מותר להם לדבר בהם בשבת וכמדומה שגם מרן ז"ל לא כתב זה רק להמליץ טוב על ישראל וללמד עליהם זכות. ובזה נבין אם תשוב משבת רגליך. היינו תשוב מן השבת רגילות שלך. היינו מה שאתה רגיל להתענג בנפשך הבהמיית בהבלי הזמן וטיולים. זה אינו מענייני עונג שבת. כי אין לשבת תענוג מזה רק. וקראת לשבת עונג. וכנ"ל:

סעיף ט

אמרו בת"ז לא תבערו אש וכו' ביום השבת היינו שלא לכעו"ס דכל מאן דכעיס כאילו אוקיד נורא דגיהנם והנה מקשים הלא הכעס אסור גם בימי החול ומאי אולמי' דשבת בזה. ונ"ל הקטן בזה דהנה בחול בלא זה הגיהנם דולק אבל בשבת נכבה אש הגיהנם וההוא גברא קא מדליקו ומעורר ח"ו עונשי גיהנם גם בשבת ועוד דהוה כאלו מדליק אש בשבת שהוא אב מלאכה:

והרב החיד"א בכסא דוד דף י' ע"א כתב בשם קנה חכמה. דהנה השומר שבת אפילו עע"ז מוחלין לו. דהטעם הוא דבאותן האיברים שהאדם פגמן בעבירה מחויב לתקנן ע"י המצות והנה עע"ז כופר בכל התורה ופוגם בכל האיברין. וח"ו אין תקנה רק בעשיית כל המצות וזה קשה מאוד אבל מצות שבת שקל ככל התורה א"כ השומר שבת אפילו עע"ז מוחלין לנו והנה עבירה מכבה מצוה אבל מצות שבת אין מכבה אותה דהוה כשמר כל התורה אבל כל הכועס כאלו עע"ז א"כ כעס בשבת מכבה מצות השבת חלילה ע"כ באת אזהרה בפרטיית על האיסור כעס בשבת עכ"ד ובזה יש לבאר לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת היינו השבת הוא כלל התשובה (וז"ש בכל מושבותיכם) דשמירת השבת הוא כאלו קיים המצות בכל האיברים שעשה בהם העבירו'. אבל כשמעביר אש הכעס ח"ו מכבה הכל ולא מהני סגולת השבת נ"ל:

סעיף י

אמרז"ל במדרש רבה אין ישראל נגאלין אלא בזכות השבת שנא' בשובה ונחת תושעון עכ"ל. נ"ל פירושו היינו עשיית תשובה ביום הנחת והמנוחה (או ע"י יום הנחת הוא התשובה ועי"ז) תושעון ונראה לומר הטעם. דכבר כתבנו כ"פ בשם הרב הגדול מ' חיד"א זלה"ה ובשם הגדולים והוא לקוח מן ספר"י דאין תשובה מועלת לגוים רק לישראל

דנק' בנים והקב"ה למו אב ואב שמחל ע"כ כבודו מחול. משא"כ אומות העולם הקב"ה נקרא עליהם מלך (כי הם עבדים) ומלך שמחל ע"כ אין כבודו מחול וע"כ גוי ששבת חייב מיתה דשבת נק' שרביט של מלך משא"כ ישראל בשבת בשרביטו. ואות היא בינו ית"ש ובינינו שאנחנו נקראים בנים וממילא מתקבלת תשובתינו. וימהר לגאלינו גאולת עולם ב"ב. ומעתה ממילא מובן לך המדרש הנ"ל בטוב טעם ודעת. וזה שכתבו גורי האריז"ל י"י מלך גאות לבש. אותיות גוא"ל שבת. מהראוי להתבונן מפני מה נרמז הדבר בתיבות גאות לבש (עמ"ש הרב מ' חיד"א זלה"ה) ונ"ל דהגאות אסור משום דאין משתמשין בשרביטו של מלך. דכתיב י"י מלך גאות לבש וכבר פירשתי בזה מימי חורפי. הא דאמרי רבנן כל המתייהר כאלו בא על כל עריות כולן. דטעם איסור העריות ג"כ משום דאין משתמשין בשרביטו של מלך. ועיין בברית מנוחה טעות דור המבול הבינו באורות העליונים משפיעים ומקבלים עיי"ש ובאמת זה אסור גם לבנים (דבנים רשאין להשתמש בשרביט האב) כי מה דאישתרי אישתרי. אבל מה שלא התיר הקב"ה הנה הוא הוה עלינו למלך ואין משתמשין וכו' (אח"ז בא לידי ספרי הרב החיד"א וראיתי ג"כ שכתב כן פי' הגמ' הנ"ל כדברי והנאני שכוונתי לדעת גדול כמוהו) ובאלה הדברים תבין למה נרמז. גוא"ל שב"ת בתיבות גאות לב"ש להורות דהגם שנית' לנו שבת לגאולה ע"י התשובה. והכל מטעם דאנחנו נק' בנים והקב"ה נק' עלינו אב עכ"ז איסור הגאוה במקומה עומדת והקב"ה נק' עלינו מלך י"י מלך גאות לבש וכ"כ הרב הגדול מ' חיד"א בשם גדול אחד. דלכך תיקן שלמה שניות. דכתיב ב' וישב שלמה על כסא י"י. והא קיי"ל במלך אין יושבין על כסאו ועל כרחך הוא מטעם דנק' בן וסד"א להתיר עריות ח"ו ע"כ תיקון גדר וסייג שניות לעריות:

ובזה יש לפרש מה שאנו אומרים בתפלות עשרת ימי תשובה. אבינ"ו מלכינו חטאנו לפניך. רצ"ל חטאנו לפניך במצות שנתת לנו ואתה נק' לנו אב. כגון שבת ותשובה. וחטאנו לפניך בעריות וגאות שאתה אסרת אותם עלינו להיותך נק' מלך. הבן הדבר:

סעיף יא

אז תתענג על י"י והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך וכו' כי פי י"י דבר. יש לפרש על פי מ"ש בגמרא הכל מודים בשבת דבעינן לכ"ם להנות מן תענוגי העוה"ז דע"י השב"ת כל העולם הזה ג"כ הוא להיות שאנחנו מצילים העול' כי הש"י לא ברא רק ששת ימים וברא השב"ת. ובראו בכח זה שע"י שומרי שב"ת. תחדש בכל פעם ויבראו עוד ששת ימים כ"ה בכ"ז ועידן. כ"ה בדברי הרב עיר וקדיש בעל אור החיים זצק"ל. וכתב עוד אלו יצוייר ח"ו באיזה זמן מן הזמנים שאין בעולם ח"ו שומר שבת. הי' חוזר העולם

לתהו ובהו. וא"כ ל"ק האיך אנחנו נהנים מן העוה"ז. הלא יעקב ועשו חלקו העוה"ז והעוה"ב. ונפל הגורל של עוה"ב ליעקב. ועוה"ז הוא של עש"ו. והאיך אנחנו נהני' מן העולם הזה אבל הוא. הא קיי"ל להלכה בתורה שבע"פ. המציל מזוטו של ים ומשלילותו של נהר לעצמו הציל (כיון שהוא כבר במקום סכנה) ע"כ כיון שישראל מצילים בכל שב"ת את העול' מן הסכנה. לעצמם מצילים. וגם העוה"ז שלהם הם. ע"כ הכל מודים בשב"ת דבעינן לכ"ם. ליהנות מן העוה"ז וזה שתתפרש דברי הנביא אם תשוב משבת רגלך עשות וכו'. ורצ"ל תהי' שומר שבת. אז תענוגיך מן עוה"ז. כביכול מוטל על י"י לתרץ מה שיטעון עש"ו שעוה"ז גזול בידכם. אז תתענג על י"י. על. בסמוך היינו מקו"ם. שאתה עומד כביכול במקום י"י. כמו שהוא ית"ש ברא בששת ימים העולם ומלואה. כן אתה מעמיד שוב ששת ימים העולם ומלואו ע"כ והרכבתיך על במתי ארץ (עוה"ז) והאכלתיך נחלת יעקב אביך (היינו עוה"ב. שנפל לחלקו בהפילו הגורל עם עשו) וא"ת הרי עוה"ז לחלק עש"ו נפל ע"ז אמר כי פ"י ה' דבר רצ"ל הדין הזה מבואר בתור' שבע"פ המציל מזוטו של ים וכו'. לעצמו הציל. וא"כ הכל שלנו הוא. הבן הדבר:

סעיף יב

עוד אשוב אבאר לך. דברי חז"ל כל המשמר שבת כהלכתו נותנין לו נחלה בלי מצרים. שנא' והאכלתיך נחלת יעקב אביך. לא כאברהם וכו' אלא כיעקב וכו' לבאר מהו הנחל' בלא מצרים (עמש"ל סי' י') ואומר לך ע"פ מה שנמצא. בפליאה. מפני מה ג' שמות בפשט' ואחד במהפך. מפני שחותמו של הקב"ה אמ"ת. והוא לפלא. ופירש הרב המקובל הקדוש. מהר"ש מאוסטרפלייע זצוק"ל. הי"ד. דהכוונה על ד' מילואי הוי' ב"ה שהם נק' בפי קבלת המקובלים. ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן. והנה ג' שמות הראשונים הם בפשטא. היינו כפשוטו המספר הגדול קודם ואח"כ. הקטן במספר. דהיינו ע' קודם ואח"כ ב' וכן אינך. אבל שם הרביעי נק' שם ב"ן מספר המועט קודם ואחר כך. מספר המרוב' וחמר הטעם. מפני שחותמו של הקב"ה אמ"ת. והנה חותמו של הקב"ה אמ"ת מפני שתיב' אמ"ת הוא במ"ק ט' והנה ט' אם תכפול אותו כמה פעמים נשאר בכל פעם ט' דהיינו ב"פ ט' הוא ח"י. הוא ג"כ במ"ק ט' וכן ג"פ ט' הוא ך"ז הוא ג"כ במ"ק ט' וכן עד לעולם (וזהו לדעת שפת אמ"ת תכון לעד) והנה אלו הג' שמות ע"ב ס"ג מ"ה ג"כ כל אחד במ"ק ט'. אבל שם הרביעי הוא רק ז' במ"ק. ע"כ קוראין אותו ב"ן. והנה ידוע דמנצפ"ך פשוטים המה אחר אות ת' ך' הוא ת"ק. ס' הוא ת"ר. ן'. הוא ת"ש ממילא כשאנחנו קוראים ב"ן הנה באת ן' פשוטה בסוף תיבה והיא מספר ת"ש. א"כ גם מספר שם ב"ן במ"ק יהי' ט' כמו תיבת אמ"ת שהוא חותמו של הקב"ה. עכ"ד והנה מדת אמ"ת ניתן ליעק"ב כדכתיב

תתן אמ"ת ליעק"ב. והוא נחלה בלי מצרים כידוע למקובלי' ותיבת אמ"ת הוא ראש תוך סוף באלפא ביתא. כידוע והנה המשמר שבת כהלכתו. הנה שב"ת. הוא ג"כ במייק ט' כמו. אמ"ת שהוא נחלה בלאמצרים שאין לו גבול במספר הכפל לעולמי עד א"כ המשמר שבת כהלכתו נותנין לו נחלה בלא מצרים כיעקב שניתן לו מדת אמ"ת שהוא נחלה בלא מצרים:

סעיף יג

כתיב בפ' המן. ויה"י ביום הששי לקטו לחם משנה וכו' הנה מהראוי להתבונן. ויה"י לישנה דצערא מה הוא והנראה ע"פ מ"ש בזו"ח במדרש הנעלם בראשית. דף כ"ב ע"א. וז"ל ר' פפא אמר. אפילו הרשעים שבגיהנם מוכתרים הם ביום השבת. ושוקטין ונוחין דאמר ר"ה אין לך רשע מישראל שאין לו מע"ט דמעליא להו לעלמא דאתי. ואימתי מעליא להו ביום השב' להיות כולם מוכתרי' בכתר שבת א"ר יוסי וכי הרשעים שחללו שבת בפרהסיא. יש להם מעלה בכתר שב"ת. א"ל אין. דהא תנן. ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה כך נידונים הרשעים ביום הששי משנה. להרויח להם ביום השבת. כי יום שבת נק' שלם ולא נגרע לפיכך אינו נגרע מהטוב וההנא' שבו בין לצדיקים בין לרשעים עכ"ל היוצא לנו מזה שאפילו הרשעים שחללו שבת בפרהסיא. יש להם מן הטוב וההנאה בשבת. רק שמענשים אותם בערב שבת. בכפלים. והוא ההכנה שעושה. ערב שבת לשבת. כי ע"י העונש הזה הם ברווחה ביום השבת. וזהו שנרמז ויה"י ביום הששי (לישנא דצערא. כי נשמע מהמעשה הזאת שלקטו לחם משנה בע"ש. הנה נשמע שהרשעים. נענשים. משנה בע"ש ועמך כולם צדיקים):

סעיף יד

כל המענג את השב"ת נותנים לו משאלות לב"ו וכו' עיין מ"ש במאמרי חדש מרחשוון. נק' ירח בו"ל ראש התורה וסופה ואמצעה. והבאתי שם ע"פ מדרשיה' ז"ל אשר בחדש הזה הוא המקווה שיהי' חינוך הבית לעתיד ב"ב והבנין ההוא יהי' כנגד יעק"ב שקראו בי"ת. כענין שאמרז"ל לא כאברה' שקראו הר (הוא בנין בית א' ולא כיצחק שקראו שדה (הוא בנין בית ב') אלא כיעקב שקראו בי"ת הוא בנין בית המקווה ב"ב שהוא יהי' קיים לעד) ולפי מ"ש מדבריהם ז"ל: החינוך יהי' במרחשון. נק' בו"ל. רא"ש תו"ך סו"ף התורה. והוא ענין תתן אמ"ת ליעק"ב אמ"ת ראש תוך סוף. הא"ב והנה כתיב בענג שבת. אז תתענג על ד' וכו'. והאכלתיך נחלת יעקב אביך. היינו ג"כ אשר יזכה לבנין הבית המקווה אשר נקרא לו נחלת יעק"ב כיעקב שקראו בית. וז"ש בי"ת יעקב לכו ונלכה באור ד' הנה התבונן בזה כל המענג את השב"ת נותנים לו משאלות לב"ו. היינו משאלות חדש בו"ל. שהוא שומר ומצפה מתי יהי' בו יום המקווה בחינוך הבית לעתיד ב"ב. אשר הוא נחלת

יעק"ב אשר הוא כולל כל הבתים ראשי תוך סוף הבן הדברים ואם תרצה לרוות צמאונך בהתרחבות העניינים עיין במאמרי מרחשון:

מאמר י

סעיף א

בו ידובר מענין כבוד ועונג שבת:

בגמ' אמרו על שמאי הזקן שכל ימיו הי' אוכל לכבוד שבת כיצד מצא בהמה נאה אומר זו לשב"ת מצא אחרת נאה הימנה מניח את השני' ואוכל את הראשונה אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה לו שכל מעשיו לש"ם שמי"ם שנאמ"ר ברוך ד' יום יום וכו' עכ"ל. והנה אינו מובן מהו הנרצה מ"ש על הלל שע"כ לא עשה כשמאי מפני שכל מעשיו לש"ש וכי מעשה שמאי לא היו ח"ו לש"ש הרי לכבוד שב"ת עשה שציונו הש"י לכבדו וגם הראי' מהפסוק ברוך ד' יום יום אינו מובן ויתפרש לנו ע"פ דברי הגמ' בזבחים דף צ"א איבעיא להו תדיר ומקודש איזה מהן קודם וכו' ת"ש ד"א ברכת היין תדירה. וברכת היום אינה תדירא ותדיר ושאינו תדיר תדיר קודם (אע"ג דברכת היום מקודש ומשיבין בגמ') אטו שבת לברכת היום אהנאי לברכת היין לא אהנאי וכו' עיי"ש הרי מוכח דשגבה מעלת הברכה שמברך האדם בשב"ת יותר ממה שמברך בימות החול הגם שהברכה חדא היא בשבת כמו בחול:

והנה שמאי שכל ימיו הי' אוכל לכבוד שב"ת דהנה הי' אוכל את הראשונה בחול למען תשאר הטובה והמובחרת לשב"ת א"כ סיבת אכילתו בחול הי' לכבוד שב"ת א"כ שגבה מעלת ברכותי"ו גם בחול והי' מעין קדושת שב"ת אבל הלל מדה אחרת היתה בו שכל מעשיו הי' לש"ש כבר ידוע לך ש"ם שמי"ם כמ"ש כ"פ (ש"ם הוא מדת המלכו"ת כמד"א ויעש דוד ש"ם. שתיקן מדת המלכו"ת. שמי"ם הוא מדת תפאר"ת ישרא"ל עיין במע"מ שע"כ ק' פעמים שמי"ם בתור"ה. ק' פעמים ש"ם בתפילין) והנה האכיל' ושתי' של איש ישראלי הוא לצורך בירור הנה"ק שיש בתוך המאכל ההיא וכשמבררו אל הקודש הוא לצורך הייחוד והבירור הוא ע"י הברכה כנודע והנה ר' יהודא ס"ל בגמ' ברוך ד' יום יום. בכל יום ויום תן לו מעין ברכותי"ו והנה זה הי' מדת הלל מה שהזמין לו הש"י בזה היום למאכלו על כרחך זה הדבר המצטרך לברכ"ת היום לגרום הייחוד היום חוץ ערב שב"ת שהתורה צותה בפירוש ההכנה לשבת וקצרתי ועוד נדבר אי"ה בזה:

סעיף ב

מכילתא ראו כי הו"י' נתן לכם השב"ת הוזהרו כי הוי' נותנה לכם שתשמרו אותה ע"כ ואינו מובן: והנראה לפרש ע"פ מ"ש במדרש אשר גם בהיותם במצרים ביקש משה

מפרעה שיתן לישראל יום מנוח שיתענגו בו ויניח להם מעבודתם וצוה לו פרעה שיברור איזה יום שירצה ובירר להם ליום מנו"ח וענ"ג את יום השב"ת וכשיצאו ישראל ממצרים וצוה אותם הקב"ה על מנוחת ועונ"ג יום השב"ת שמח משה במתנת חלקו (עמש"ל) וא"כ לפי"ז כבר היו מלומדים לנוח ולהתענ"ג ביום זה רק לא הי' להם הדבר בהכרח עד היום הזה כי הנה פרעה עשה דבר הזה לבקשות משה דבר הזה לטובתם ובאם הי' אחד רוצה לעשות מלאכה ושלא להתענ"ג בודאי לא הי' מוחה בידו והנה הן היום שיצאו מן העם ללקוט סברו בסברתם ג"כ שבאת הציוו בשבית' וענ"ג המנוח"ה לטובתם לנוח ולהתענ"ג יום אחד בשבוע ולא יפסידו את גופותיהם וכמו שחשבו הפלסופים טעם לשביתה וענ"ג וא"כ כשירצה אחד מהם לעשות מלאכה ושלא להתענ"ג ויאמר אי אפשי בטובה זו אין עליו אשם וז"ש להם הקב"ה כעת ראו כי ד' נתן לכם את השב"ת שביתתכם וענ"ג שלכם כעת הוא אינו כמקדם והן היום ד' נותנה לכם ובהכרח הוא שתשמרו אותה ואין הברירה בידכם:

סעיף ג

שם על כן הוא נותן לכם וגו' זה הוא שהיה ע"כ. ואינו מובן ע"כ נראה דבא לפרש תיבת הוא דמיותר והנראה דהנה כתיב במ"ב ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו וכו' הנה כפי הנראה נגזרה השבית' והענ"ג עוד מימות עול' במ"ב והנה נאמר בבני נ"ח וירח הו"י וכו' ויאמר הוי' וכו' לא ישבת"ו ודרשו מכאן דבן נח ששבת חייב מית' וא"כ סתרי אהדדי והנה היה יכולין לסבור דהשביתה נצטווה מאת השם אלקי' אשר נאמר במ"ב. ויברך אלקים. ובנח ובניו נתחדש הלכה מן שם הוי' ויאמר הוי' וכו' לא ישבותו והנה ישרא"ל בצאתם ממצרים אמרו להם בכל פעם וידעתם כי אני הו"י א"כ ידעו שהנהגם מן שם הנכבד הו"י ב"ה יש סברא לפי"ז שלא ישבותו ע"כ אמר הש"י שאינו כן ראו כי הו"י נתן לכם השב"ת והא ראי' ע"כ הוא נותן לכם ביום הששי לחם יומים והמן יורד ניסוי למעלה מן הטב"ע (בגי' אלקי"ם) מן שם הנכבד הוי' ב"ה ע"כ אמר הל"א היינו השם הו"י ב"ה נותן לכם וכו' ע"כ אמרה המכילתא זהו שהיה רצ"ל זה הוא שצוה לב"נ לא ישבותו הוא שמצו' לכם דוקא השבית' וענ"ג וזה שיש לפרש בדברות אחרונות שמור את יום השב"ת לקדשו כאשר צוך בהוי' וצוך באלקים וזה שכתב גם כן ויום השביעי שב"ת להו"י אלקי"ך וזה שאנחנו אומרים בתפילת שמ"ע ולא נתתו הו"י אלקינו לגויי הארצות וכו' הבן:

סעיף ד

גמ' כל ימי עני רעים ומקשו והא איכא שבתות ויו"ט וכו' לכאורה אינו מובן מאי קושיא וכי אין עני בעולם שלא יהי' לו לצרכי ענ"ג שב"ת ויו"ט וכבר אמרו עשה שבתך חול ואל

וכו' ונראה לפרש ע"פ מ"ש בס' אבו"ת העולם כל ימי עני רעים הכוונה על העני בדעת דאתמר משמיה דהאריז"ל טעם למה נאסר הבשר לאדם עד אחר המבול הותר הבשר לב"נ דמקודם לכן לא היו נשמות בני אדם מגולגלים בבע"ח לא הוצרכו לאכול הבע"ח אך כאשר חטאו הדורות ונתחייבו להתגלגל בבע"ח אזי הותר להם לאכול הבע"ח שע"י אכילת בני אדם לש"ש ע"פ התורה את הבע"ח שמגולגל בו איזה נשמה הוא מעלה את הנשמה ההוא ומתקנה. ממילא זה הוא רק לעשיר בדעת שהוא אוכל לש"ש וילך בכח האכילה ההוא לתור' ולעבוד' משא"כ מי שאוכל למלאות תאוותו ולענג את גופו. ע"כ חז"ל גזרו אומר עם הארץ אסור לאכול בשר ולפ"ז הוא הפירוש כל ימי עני רעים. היינו עני בדעת כי לאיש כזה אסור לאכול בשר עכ"ד הרב הנ"ל ולפי"ז יונח דברי המקשה הנ"ל בגמ' והאיכא שבתות ויו"ט דהוא מצוה מ"ה לענ"ג את השב"ת אפי' אינו אוכל בשכליית רבים רק מקיים כפשוטו מצות ענ"ג. למצוה יחשב. וכיון שהיא מצוה יפעול פעולה בנסתרות כמו בכל המצוות:

סעיף ה

ובזה נמצא טוב טעם למצות קריאת התרגום עם המקר' בצירוף בהגיע שבת כי תרגום ה"ס קליפת נג"ה אשר היא מצרנית בין הקדש ובין החול וידוע דכל הדברים וכל הבע"ח האסורים באכילה ע"פ התור' חיותם הוא מן שלש קליפות הטמאות ע"כ אסורים באכיל' לגמרי ע"פ התורה כי ג' קליפות הטמאות אין להם תקנה אלא ביטול לגמרי כמו שיהי' לעתיד ב"ב שיתבטלו שלש קליפות הטמאות והם נרמזין בג' קליפות של אגוז שאינם ראוים לאכילה כלל בשום אופן וכל הדברים והבע"ח הכשרים המותרים באכילה ע"פ התורה נשמתן וחיותן הוא מן הקליפה הרביעית קליפת נג"ה אשר היא מצרני' בין קדש לחול ובה בחי' טוב ורע והנה באכול האדם את הבע"ח הללו הכשרים בכוונה רצוי' לש"ש והולך בכח האכילה ההיא לתורה ולעבודה אזי מעלות חיות הקליפות נג"ה אל הקודש פנימה ויתפרדו כל פועלי און היינו הג' קליפות הטמאות מתפרדים לנו"ק דתה"ר דכיון שנכללה הקליפות נג"ה בקודש אין להם על מה שיסמוכו משא"כ באכול האדם אפי' האכילות הכשירות והמותרות ע"פ התורה למלאות תאותו ולענג גופו הנה אדרבה מטה קליפת נג"ה אל הג' קליפות הטמאות ע"כ נק' קליפת נג"ה בזוה"ק תיקלא היינו משקל כף מאזנים אל כל אשר יחפוץ יטנו וה"ס קליפות הרביעית שבאגוז שנאכלת עם האוכל אבל לא בפ"ע הבן הדבר והנה זה התנאי הוא רק בימי החול משא"כ בשב"ת כיון דמצוה הוא עפ"י התורה לענ"ג את הגוף במאכל ומשתה לכבו"ד שב"ת הנה בודאי מעלין על ידו כל אלו התענוגים הגשמיים את החיות שבהם מקליפות נג"ה אל הקדושה

על כן הקליפות נג"ה נתעלית אל הקודש בהגיע זמן הארת שב"ת והג' קליפות הטמאות נידחין לנו"ק דתה"ר בסוד הכתוב במזמור שיר ליום השב"ת כי הנה אויבך וכו' יתפרדו כל פועלי און ע"כ אומרים תרגו"ם (שה"ס קליפו' נג"ה בצירוף המקרא הבן הדבר נ"ל):

סעיף ו

אמרו חכמי הקבלה שינ"ה בשב"ת תענו"ג (ר"ת שב"ת) וכתבו לישן בשבת גם ביום ונ"ל לבאר איזה טעם הנלע"ד דהנה כתבו תלמידי הרב הקדוש מהר"פ מקאריץ בשם רבם הרב הקדוש הנ"ל זצוק"ל שבכל הנבראים יש שינ"ה ואפילו מים ישינ"ם ולא יישנו יתקלקלו רק שהמים יש להם חיות מעט וישינים מעט הכל (היינו כל הנבראים) כפי חיותו שינתו והאד' שיש לו חיות מרוב' על כל הנבראי' הוא ישן ביותר כדי שיתחדש יותר כי בשינתו הוא מוסר נפשו לבאר העליון בסוד חדשים ל"בקרים רבה א"מונתיך ר"ת רח"ל שהיא הבאר שהיא ר"ת ב"ידך א"פקיד ר"וחי וגם מלאכים יש מהם דורמיטא וכו' עכ"ד עיין יותר מ"ש בדרושי ר"ה מאמר יו"ם הכס"א ועכ"פ יצא לך מכלל דברי הרב הקדוש הנ"ל כל מה שיש בהנברא יותר חיות יצטרך יותר לשינה ולפי"ז תבין בימי החול אין לאדם חיות רק מנשמה אחת ע"כ די לו בשינת הלילה. משא"כ בשבת יש לו חיות מן שתי נשמות על כן צריך לישן בליל' וביום. נ"ל:

סעיף ז

וכבדת"ו מעשות דרכיך ממלוא חפציך ודבר דבר. יש לפרש ע"פ מ"ש האריז"ל דעם הארץ פוגם במעשי"ו (רק בעש"י' מה שאין כן בשבת. יש עליו' העולמות גם פגם עם הארץ מגיע ח"ו עד לאצילות. וכתב הרב בכסא דו"ד דף י"א ע"א דע"כ עם הארץ אימת שב"ת עליו. והנה עולם העשיה מיקרי עשיה. ועולם היציר"ה מיקרי עולם הדבו"ר נגד עולם העשיה וז"ש וכבדתו מעשו' דרכיך. היינו הדרך שאתה רגיל בו בימות החול ממצוא חפצך (היינו מעשי"ה) ודבר דבר (לעליית יצירה):

סעיף ח

כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו. עמ"ש במאמר ט' אות ח'. והנה יש לפרש משאלות לב"ו. היינו כלל התורה. ראש וסוף ואמצע שבתורה הם אותיו' לב"ו. מרומזין לבח' חג"ת. ותיבת אמ"ת כולל אותן כי באלף בית אותיות אמת הם ג"כ ראש תוך סוף:

סעיף ט

בגמרא שבת (דף קי"ח ע"ב). עונג שבת. במה מענגו. ר' יהודא ברי' דר"ש בר שיל"ת משמיה דרב אמר בתבשיל של תרדין (ופירש"י חשוב הוא) ודגים גדולי' וראשי שומין (פירש"י חשובין היו להן). הנה יש להתבונן דגים גדולים. הנה הוא דבר ידוע בחשיבות (וכבר כתבנו לעיל טעם גם לפי פשוטו לאכול דגים לכבוד שבת) וראשי שומין הנה הוא

מן התקנה לאכול שום בלילי שבתות שהוא זמן עונת ת"ח. משא"כ תבשיל של תרדין מהו חשיבותו ורש"י ז"ל דייק לומר חשו"ב הו"א. משמע שנודע לכל חשיבותו ונ"ל עפ"י מ"ש חכמי האמת. מי שאינו מענג השבת מתהפך ליה ענ"ג לנג"ע (והנה בהיפך כל המענג את השבת מתרפא מן הנג"ע. ומתהפך ליה נג"ע לענ"ג) והנה אמרז"ל ושבת דף קל"ג) האי מאן דמשי אפי' ולא ניגוב יפה נקטרו ליה חספינתא (עיין ברש"י שהוא מין שחין גרב וחרס האמור בתורה והנ' הוא נגע) מאי תקנתי' לו משי טובא במיא דסילקא (פירש"י מרק תרדין) הרי לך שתבשיל של תרדין רפואה לנג"ע והנה ענ"ג שבת הוא רפוא' לנג"ע לזכר זה יאכל תבשיל של תרדין שהוא רפוא' לנגע נ"ל:

סעיף י

שם (ע"א) אר"ש בן פזי אריב"ל משום בר קפרא. כל המקיים שלש סעודות בשבת ניצול משלש פורעניו' מחבלי של משיח ומדינה של גיהנם. וממלחמות גוג ומגוג. מחבלי של הג"ה חבלי של משיח פירש"י קטגוריא בת"ח כדאמרינן בכתובות מה יש להתבונן בזה יתבאר אי"ה במ"א ברחב ידים: משיח כתיב הכא יום וכתיב התם הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בא יום וכו' והנה נלמד הדבר בג"ש שהוא נגד מדת רחו"ם ומדת רחו"ם נאמר בה ורחמת"י את אשר ארחם אף על פי שאינו הגון. וכתיב והוא רחום יכפר ועוד יתבאר אי"ה:

והנה הג"ש היא יום יום. בגי' יב"ק. ידוע שהוא ייחוד הג' שמות אהיה הו"י אדנ'. הנה יכונו יחדיו על הג' סעודות אדנ' סעודתא דליל שבת הוא סעודתא דחקל תפוחין: סוד מלכות שמים (וריח אפך כתפוחים) אדנ' דינא דמלכותא: אהיה סעודתא דצפרי דשבתא. היא סעודתא דעתיקא הויה סעודתא דמנחה דשבתא עת ורצון. דא היא סעודתא דזעיר אנפין. והמשכיל יבין:

ראש חודש

מאמר א

סעיף א

ידובר בו כמה ענייינים נחמדים ממצות קדוש החודש:

החודש הזה לכם ראש חדשים. ראשון הוא לכם לחדשי השנה. יש להתבונן א' שהלשון כפול ומכופ"ל. ב' מתחילה אמר סתם חדשי"ם ואחר כך אמר חדש"י השנ"ה. ג' בתחילה אמר הזה לשון נוכח: ואחר כך הוא לשון נסתר. יש לפרש עפ"י מ"ש המג"א ואתחנן אופן ד' בהג"ה בשם הזהר. (לא ידעתי כעת מקומו אי') דהמדות עליוני' ממטה למעלה

נקראי' חדשי"ם ובחשבם מלמעלה למטה נקראים שני"ם עיי"ש. והנה הלבנ"ה היא נגד בחי' המלכות כידוע אשר נקודה השרשיות שבה היא רק נקודה אחת עשירות מן עשר ספירותיה והתשעה באים בסוד תוספות ובהסתלק התשעה נקודות ממנה ה"ס מיעו"ט היר"ח ונשארה רק נקודה. והנה ב' נוסחאות הם בכתבי הארז"ל נוסחא אחת היא אשר נקודה השרשיות היא נקודת כת"ר שבה וט' האחרות הם בסוד התוספ"ת ונוסחא ד' היא אשר נקודה השרשיות היא בחי' מלכות שבה והט' האחרות באים בסוד התוס' ותרווייהו איתנהו להמתבונן בדברי האריז"ל בכוונת ברכת המינים אם כן סוד קידוש החוד"ש. בקידו"ש היר"ח היא בשתי בחינות ממטה למעלה ומלמעלה למטה ע"כ אמר הכתוב בסוד החידו"ש ב' הבחינות. החד"ש הזה (איתגלייא) בהחשב ממטה למעלה אז היא ראש חדשי"ם כי ממטה למעלה נקרא המידות חדשים ראשון הוא (איתכסייא) לכם לחדש"י השנה בהחשב ממעלה למטה נקרא המדות שני"ם וכל דברינו בכ"מ בדרך אפשר ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא ברצונו. והשם הטוב יכפר:

סעיף ב

משנה בראשונה היו משיאין משואות משקלקלו הבייתוסים התקינו שיהיו השלוחין יוצאין. יש לפרש ע"פ מ"ש האריז"ל בברכת המינים דבראשונה לא תיקנו ברכת המינים רק אינך י"ח ברכות לתקן פרצוף מלכות שמים לחדש אורה בתוספת הט' הבאים בסוד התוספת והחידוש ונקודות הכת"ר היא הנקודה השרשיית שבה לשם אינו מגיע פגם התחתונים כ"א ח"ו בעבירה גדולה מינות וכשרבו המינים אזי הגיע הפגם גם בנקודה השרשיית ע"כ הוצרכו לתקן בדיבור ברכת המינים כדי לתקן הפגם של כתרה שפגמו המינים. והנה כבר ידעת דבחינת כת"ר בכ"מ היא בחי' קוצי של י' ואינו אות והוא רק כעין סימן (עמ"ש במ"א במאמרי חנוכה בענין הנס דמנורה וענין מה שלא נאמר ויאמ"ר במאמר הראשון דבראשית שהוא נמי מאמר כמשארז"ל) ולפ"ז יש לפרש גם משנתינו בכוונה זו. בראשונה (עד שלא קלקלו המיני' ולא היה הפגם מגיע לכתרה אז היה משיאין משואו' (רק סימן בלא דיבור) משקלקלו הבייסותים התקינו שיהיה השלוחי"ן יוצאין (לומר בדיבור לישראל מקודש החדש ובזה ניתקן הפגם כעין דיבור הברכה בשמ"ע נ"ל באפשר):

סעיף ג

במדרש רבה פ' בא כשהיו רבותינו נכנסין לעבר השנה נכנסים עשרה זקנים בקיאים לביהמ"ד ואב"ד עמהם וכו' אומרים ב"ד מבקשים אנו לעבר השנה שתהא השנה הזאת י"ג חדש. גוזר את עמנו והוא אומר להם מה שדעתיכם אף אנו עמכם באותה שעה יצא אור מביהמ"ד ובא לפניהם והיו יודעין שנתרצה האלהים להם שנא' זרח בחשך אור

לישרי"ם עכ"ל. מהראוי להתבונן מהיכן שפטו דהפסוק זרח בחשך וכו' קאי על מעבר"י השנה ונרא' דהישרים נקרא מעבר"י השנה שהם מיישרים ומשווים את ימות הלבנ"ה שיהיו שוים לימות החמה וזהו פי' הפסוק זרח בחשך אור לישרים היינו המעברים את השנה ונעשה להם הנס הזה דייקא דהנה הלבנה בעצמה היא חשך ולא אור רק מה שמקבלת אורה מן החמה שהיא מאירה וכשמיישרים את ימות הלבנה שהיא חשוכה עם ימות החמה שהיא מאירה אז נזרח להם בחשך אור וידעו שהקב"ה מסכים עמהם להיות אור הלבנה כאור החמה במהרה בימינו אמן:

סעיף ד

חדש בגי' שי"ב הנה ישנם י"ב צירופי הוי"ה ובכל חד"ש מאיר צירוף אחד. הנה י"ב חדשים י"ב צירופי הוי"ה י"ב פעמים הוי"ה בגי' שי"ב מנין חד"ש ל' חידוש שמתחדשים העיתים בכל חדש כפי השתנו' הצירוף של שם הוי"ה מתהווה הוי"ה חדשה ואעפ"כ החדש הזה לכם כתיב שהדבר מסור בידינו לשנות העתי' ע"פ הליכתינו בתורה ועבודה ויכולין אנחנו לשנו' הצירופים מדין לרחמים וז"ש הרב הקדוש מהרד"ב ממעזריטש זצוק"ל בפסו' זאת עולת חודש בחדשו דישנם ב' מיני הנהגת בעולם. הנהגה א' הנהגה המסודרת מן ז' ימי בראשית לכל ימות עולם הכל כפי הסידור מצירופי הוי"ה לכל חדש. וסידור כוכבי השמים וכסיליהם לכל חדש בטבעם. הניתן להם בכח הוי"ה ב"ה. ואותה הנהגה נרמזת באות ז' היינו הנהגה המסודרת מז' ימי בראשית. אבל יש למעלה מזה הנהגה הב' היא הנהגה התוריי היינו שישראל יפעלו ע"י התורה לחדש עיתים חדשים לטובה ולחיים ואותה ההנהגה נקרא א"ת היינו הנהגת התורה מן כ"ב אתוון מן א' עד ת' ואותן ב' הנהגות נקרא זאת בצירוף (ולדעתי זה אחד מן כמה טעמים שהשכינה הקדושה נקרא זאת שכל ההנהגות הם על ידה) וזשה"כ זאת עולת חדש בחדשו. רצ"ל הגם שבכל חדש יש התחדשות ע"פ סדרי ההנהגה המסודרת כך עולה ההתחדשות עכ"ז לא לבד ההנהגה הזו תפעל רק זאת עולת וכו'. כי ישנה ג"כ הנהג' התורייי לשנות העתים לטובה ע"י מעש"ט של ישראל עכ"ד הקדוש ז"ל. ועפ"ז אמר אדמו"ר הרב הק' מהר"י זצלה"ה מ"ו מקאזיניץ שזה הוא ששואלין לאדם ביום הדין קבעת עתים לתורה רצ"ל אם קבע עתים אל התורה היינו אם פעל ע"י תורתו לקבוע עתים אחרים לטובה לשנות העתים המסודרים בטבע מבראשית ולדעתי ז"ס קידוש החדש הנמסר לישראל המה יקדשו את החדש כפי ראות עיניהם ויעברו ויחסר"ו כרצונם דהנה הוראות החדש יורה המול"ד של הלבנ"ה באיזה ככב ובאיזה מזל יארע המול"ד כן יהי' ימי החדש או חם ולח או קר ויבש וכיוצא. הנה ישראל ברצונו יקדימו את ראש חד"ש לפני המולד או מאחרו

וכשארז"ל אתם אפי' שוגגים אתם אפי' מוטעים אתם אפי' מזידי' להורות שהכל תלוי בישראל לשנות העתים כרצונם וזה שדרשו בירושלמי אקרא לאלהים עליון לאל גומר עלי. בת ג"ש ויום אחד אין בתוליה חוזרין נמלכו ב"ד לעבר השנה או אפי' החוד"ש בתוליה חוזרין בין והתבונן. ולפ"ז תתבונן לבנ"ה בגי' בפ"ה כי היא הולכת אחר הפה של ישראל אימתי יקדשו ב"ד את החד"ש ואמרז"ל במדרש כששואלין המלאכים להקב"ה אימתי ר"ה אומר להם אני ואתם נשאל לב"ד של מטה וכן אמרו כשמסדרין בר"ה למעל' הקתדראו' והכסאו' למשפט ונמלכו ב"ד של מטה לעבר החדש לעשו' ר"ה למחר מסלקין הקתדראו' והכסאות כי הכל הולך אחר הפה של ישראל ותמצא לפי הנ"ל לבנ"ה בגי' השם הנכבד הו"י במלבושי' כביכול דהיינו האותיות אשר הם מוקדמי' לאותיות הו"י היינו טדה"ד ואותיות המאוחרים כוז"ו. ס"ה היינו טדה"ד ידו"ד כוז"ו בגי' לבנ"ה. והנה השם הו"י הוא הנהגה הגלויה והלבושים הם ההנהג' הנסתרו' כדמיון המלך המסתרי' בלבושיו כמ"ש הכתוב אכן אתה אל מסתתר (והנ' אלו השמות הג' הנ"ל הם אנ"י הו"י כמ"ש האריז"ל בסוד הכתוב כה אמר י"י אני ראשון ואני אחרון שהשמות לפניו ולאחריו בגי' אנ"י. ונראה הוא להורות שאפי' בהסתר דהיינו כשהוא רק הנהג' מוסתרת בטבע עכ"ז הכל אנ"י הוא דהכל בהשגחה זאת הש"י. והטבעיים ככבי השמים וכסיליהם אין ביכולתם לעשות שום דבר רק בכח שם הנכבד הו"י שהוא מהווה כל הויות ומנהיגם כרצונם בכ"ז ועידן) ממילא לפ"ז לבנ"ה בגימ' ג' שמות הנ"ל השם הו"י בכבודו ובעצמו מורה על ההנהג' הגלוי' היינו ניסית מה שנישתנית הנהגת הטבע בשידוד המערכה לצורך ישראל וע"י מעשיהם ע"פ התורה וב' שמו' שהם לבושי המלך כביכול מורה על ההנהג' הנסתרות היינו בהלבשת הטבע והכל נכלל בשם לבנ"ה אשר כפי תולדתה וחסרונה ומילואה יש שינוי עתים בעוה"ז כי היא הגלגל הקרוב אלינו יותר והכל נעשה בפ"ה עמו כי נמסר הכל לישראל. הבן:

סעיף ה

ומבני יששכר יודעי בינ"ה לעתי"ם לדעת מה יעשה ישראל ראשיהם מאתים וכל אחיהם על פיהם הפ' הזה נאמר בד"ה כאשר באו כל ישראל להמליך את דו"ד. מהראוי להתבונן מהו השייכות למלכו"ת בית דוד שבאו אליו אנשים יודעי בינ"ה לעתי"ם. וגם מהו הפי' יודעי בינה לעתים והנה חז"ל דרשו שידעו סוד העבור וקידו"ש החמ"ה ודרשו דורשי רשומות שהם חלקו את השעה לתתר"ף חלקים מנין עתי"ם במ"ם דאי"ק (עולה ת"ר כידוע) ולפ"ז ביותר תגדל התימה מהו החשובות הזה שתיאר אותם בזה בעת שבאו להמליך את דוד. וגם מהראוי להבין למה חלקו את השעה לתתר"ף חלקי' דייק' והנה

המחשבים סוד העבור וקדו"ש החד"ש אמרו להיות מספר הזה יתחלק לחציין ולשלישין ולרביעין וכיוצא ולא ירוו בזה צמאונינו ובפרט שהוא מקובל ביד הקדמונים אשר בנ"י יששכ"ר עלו למרום וגילו להם סוד זה חלוקת השעה לתתר"ף חלקים ממילא בודאי יש בזה איזה סוד נעלם ונראה לע"ד דהנה כאשר תעיין בכתבי האריז"ל (ובמקובלים) תתבונן שאחר חצי חדש כשהתחיל הלבנ"ה להתחסר אז בעוה"ר מתגברים הדינים (ע"כ אין נושאין נשים בחסרון הלבנה) וכאשר תתחדש הלבנ"ה אז מתמרקין הדינים והנה ידוע הדינים הם ה' גבורות ה"פ גבור"ה בגי' תתר"ף והנה המתקת הדינים המה בשורשה היינו מן בינ"ה אשר דינין מתערין מינה ע"כ המצוה היא לחשוב חשבון המולדות (לקדש החד"ש) ולהבין בבינתו אימתי הוא המולד כמשארז"ל כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמי' וכו' וכיון שהאדם מבין בבינתו התיילדות המול"ד אזי באיתערותא דלתת' איתער עובדא לעילא ונעש' התעורר' הבינה ומתמתקים הג' שהם ג' תתר"ף כנ"ל וזהו ומבני יששכ"ר יודעי בינ"ה לעתי' יודע"י ל' חיבור (כמו ויד"ע אדם) היינו מחברים בינ"ה לעתים היינו תתר"ף ה"פ גבור"ה לדעת מ"ה יעש"ה ישראל היינו שהודיעו החשבונו' האיך ידעו ישר' ויחשבו בבינת"ם ועי"ז יעוררו המתקת הגבורות ע"י הבינ"ה והנה ידוע הג' הם מסוד אותיות מנצפ"ך בגי' פ"ר והנה כתיב ומאתים לנוטרים את פרי"ו ריש עלמין לאותן הנוטרים את הפ"ר להמתיק דיניהם ע"כ היה ראשיהם מאתי"ם וכל אחיהם על פיה"ם היינו כמש"ל אשר כל ענין הזה הוא דוקא בפ"ה עמו עמש"ל (קידוש החדש בפ"ה בגי' לבנ"ה) והנה מלכו"ת פ"ה ותורה שבע"פ קרינן והנה בהמליך מלכו' בית דוד מרכבה למלכות שמי"ם כתיב בי' כיר"ח יכון עולם ע"כ בהמליך מלכות בית דוד. באו בנ"י יששכ"ר יודעי בינה לעתים. חשבון מולדי הלבנה להמתיק הדינים של המלכות ע"כ היה דוד אדמונ"י (בסוד הדינים של המלכו"ת אבל היה עם) יפה עינים (היינו המתקת הד"נים החסדים) רמזתי לך ראשי פרקים והחונן לאדם דעת ינחני במעגלי צדק:

סעיף ו

תשכיל עוד ותדע מספר תתר"ף הוא מנין י"ה פעמים חס"ד והנה כך הם הרגעים בכל שע"ה כל הנשמה תהלל י"ה על כל נשימה ונשימה מחדש הש"י החיו' בחסדו כי החיות רצוא ושוב וזהו לא המתים יהללוי"ה ואנחנו נברך יה מעתה וע"ע והנה יתרון החלקים של כל חידוש החד"ש שאינם מגיעים לשיעור שעה הלא הם תשצ"ג מנין ו"ה פעמים חסד (רק אחד נוסף לכלול אחדות אלופו של עולם בכל הנהגה לרגעים יבחן את נבראיו לנהגם בחס"ד) והנה ו"ה ה"ס הזמ"ן (זמ"ן בגי' מ"ה ב"ן) הוא רמז הזמ"ן המתחלף בכח

המחליף את הזמני"ם בכל חדש לחדשים יבכר ויש בעבור זה בין כל חדש העבור לחדש הבא תשצ"ג חלקים מנין ו"ה פעמים חס"ד נ"ל:

סעיף ז

שעות שלימות בכל חד"ש הם תש"ח מנין עקודי' נקודי' וברודים סוד הנהגת הזמ"ן היוצא מן הכח אל הפועל בכל עת מן התהו אל התיקון אשר ידוע סודם בכתבי מרן הארי ז"ל ואי"ה יתבארו עניינים בדרושים הבאים לפנינו ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו:

סעיף ח

יהושע כשהעמיד השמש אמר שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון הנה הי' צריך להעמיד השמש כדי שיתארך היום ויהי' לו זמן לנקום נקמות ה' מן האמורי' אבל למה להעמיד את הירח אבל להיות כל חושבנ' בסיהר' ואנו צריכין לחשוב את כלהמולדו' לקידוש החדש ולקביעות המועדים ואפי' מי שנתעלם ממנו החשבון יוכל לחשוב המולדות מבריאת העולם ממולד בהר"ד של תהו וממולד וי"ד של בריאה והנה כאשר תעמוד השמש והירח תלד במנהגה הנה יתעוות עלינו החשבון בכל ימות עולם הנה הי' בהכרח כשהעמיד יהושע השמש שיעמיד גם את היר"ח ממילא החשבון עמוד על עומדו. הבן נ"ל:

סעיף ט

כתב הרוקח החדש הזה לכם ראש חדשים. ראשון הוא לכם לחדשי השנה בגימ' כמו תשע' ועשרים יום ומחצה ותשצ"ג חלקים עיי"ש. חשבתי למשפט והנה לפי החשבון חסר א' וי"ל דמרמז על חלק ת"ו מחלק אחד מתשצ"ג דאינם יכולים לעמוד עליו ולחשבו. וצ"ע בדבר:

סעיף י

וידבר ד' אל משה במדבר סיני וכו' בחדש הראשון לאמר: ויעשו ב"י את הפסח וכו'. יש להבין מהו הלאמ"ר גם ויעש"ו בוא"ו הנוסף מהו. ונ"ל שאמר להם בחדש הראשון לאמ"ר. היינו שיאמרו במו פיהם בהתחלת החדש. מקודש החדש. וידוע מכתבי מר"ן האריז"ל הטעם הוא. דכל החדשים הם בסוד איברי הראש ע"כ נקראים ראש"י חדשים. והם גלגולת. ב' עינים. ב' אזנים. חוטם. וה"פ צריכין להשלים בדיבור הפ"ה מקודש החדש. וע"כ אמר אח"כ. בוא"ו נוסף מצוה אחרת מישך שייכי להדדי. ויעשו ב"י את הפס"ח ידוע הוא פס"ח ה"ס פ"ה ס"ח. ויש רמז בפ"ה בגי' לבנ"ה ויתבאר אי"ה:

סעיף יא

נוהגין בכל תפוצות הגולה. שמברכין את החדש הבא לטובה בשבת שלפני'. והוא במקום קידוש החדש) וטעמא בעי למה דוקא בשבת (הגם דע"פ פשוטו יש בנותן טעם. דבימות החול העם טרודין בגולה על המחי' ועל הכלכלה ואינן מתקבצין כ"כ לביהכ"נ ולביה"מ ובפרט בני הכפרים. משא"כ בשבת זמן קהילה אז מודיעין מתי יחול החד"ש. ואגב מברכין אותו. שיחול לטובה ולחיים אעפ"כ עדיין צריכין אנו למודע ולא דבר ריק הוא) ונ"ל דידוע די"ב חדשי השנה המה נגד י"ב צירופי הוי' בכל חדש מאיר צירוף אחד ובתפלה צריך לכוין בכל חדש הצירוף המיוחד לו (ולפעמים פועלים להפוך הצירופי' מדין לרחמים כמש"ל) ובזה פירשנו משאמרז"ל מפני מה ישראל מתפללין ואינם נענים מפני שאינם יודעים להתפלל בשם שנא' אשגבהו כי ידע שמי יקראני ואענהו. עכ"ד: והדבר הוא לתימא. מי הוא מישראל שאינו יודע את השם הנכתב והנקרא. ופירשנו שאינו יודע הצירוף השייך לכל חדש בזמן התפלה שהוא מתפלל. הבן הדבר. וע"כ נקראו הירחים. חד"ש. בגימ' י"ב צירופי הוי'. והנה שבת נקרא בזהר. יומא דנשמת"א. דהוא נשמת הזמן וכל חדשי השנה המה אצלו כגוף לגבי הנשמה. וז"ש רז"ל. ויכל אלהים ביום השביע"י מלאכתו וכו' ביום הששי מיבע"ל. אלא מה היה העולם חסר מנוחה. באת שבת באת מנוחה ואנחנו לא נדע הרי מנוחה אינה בריאה רק העדר עשי' אבל תדע. שהעבדות והשעבוד מצד החומ"ר שהוא גופניי (כמו שאמרו על עבדים עם הדומה לחמו"ר. הוא חומר) והמנוח' והחירו' הוא מפעול' הצורה היא הנשמ'. ע"כ כל הנבראי' שנבראו בששת ימי המעשה וששת ימי המעשה בכלל (כי הזמן הוא נברא ג"כ כדכתיב כי ו' ימי' עשה וכו' ולא כתיב בששת) הנה היו כגוף בלא נשמה קודם בריאת השבת. עד שנברא יום השבת הוא המנוחה. היינו נשמת כל הזמן והנבראים. ע"כ שבת נק' יומא דנשמתא. נשמת כל הזמן. הנה לפי"ז על כרחך בשבת מאירין כל הי"ב צירופי הוי': שבכל חדשי השנה ע"כ בהתקדש היום מקדשין על כו"ס יי"ן בגי' ששה צירופי הוי') ועל לח"ם משנה. ב' פ' לח"ם (ג"כ בגימ' ששה צירופי הוי') הרי י"ב צירופי הוי' ומעתה תמצא טוב טעם ודעת למנהג ישראל תורה. שמברכין את כל חדש בחדשו ביום השבת להאיר בו הצירוף המגיע לו. הבן הדבר:

סעיף יב

בר"מ פ' תצא דף רפ"א. וז"ל. וסיהר' איהו טוב ורע. במילואה ורע בחסרונ'. ובגין דאיהו כלילא מטוב ורע מונין בה ישראל ומונין בה בני ישמעאל. וכד לקת במילואה סימנא לא טב לישראל: וכד לקת בחסרונה סימן רע לישמעאלים עכ"ל. על דבר הזה שחקו עלינו החיצונים באמרם שא"א שתלקה בחסרון רק במילוי כשהיא בתכלית הניגוד עם החמה

כידוע ליודעים. אבל הבל יפצ' פיהם. דאין הכוונ' בסוף חדש וגם לא כשנחסר' הרב'. אבל לדעתי הכוונ'. כיון דכתי' החדש הזה לכם. מסור בידכם. אתם אפילו שוגגין אפילו מזידים. נמצא עיקר ההנהגה מתחשב עפ"י חשבון קביעתינו. ובפרט כעת שאנחנו מחשבין מולד האמצעי ע"פ החשבון שמסר לנו הלל. והמולד הזה מתרחק לפעמים כמה שעות לאחור או לפנים מן המולד האמיתי. נמצא כשהליקוי היא בניגוד ובמילוי ע"פ מולד האמיתי עכ"ז כשע"פ מולד האמצעי שאנחנו מחשבין יארע חשבון בחסרון לאחור או לפנים זה סימן רע על ישמעאל. כי עיקר ההנהג' היא ע"פ חשבון קביעותינו. ואפשר לי לומר עוד שהדבר תלוי בקביעות ר"ח שאנחנו קובעין:

סעיף יג

ולולי דמיסתפינא מרבותי. הייתי אומר. דגם זמן ברכת הלבנה בחידושה תלוי בקביעות ר"ח שלנו ורשאין לברך עליו עד חציו של חדש. עפ"י קביעותינו. הן מלא הן חסר. כיון שהש"י מסר זאת בידינו ואומר למלאכים אני ואתם נשאל לב"ד של מטה אימתי נקבע רא"ש חד"ש. אבל מיסתפנא לפסוק כן להלכ' מה שלא פסקו כן הראשונים ואחרונים. ציינתי כל זה למשמרת:

סעיף יד

בפסיקתא רבתי פ' א"ל ילמדנו רבינו אדם מישראל שבירך על המזון ברא"ש חד"ש ושכח ולא הזכיר ר"ח וכו' למדונו רבותינו שכח ולא הזכיר של ר"ח משגמר ברהמ"ז (דאורייתא וכ"כ המפרש) ונזכר מיד עד שלא הסיח מן הברכ' (היינו שלא התחיל ברכת הטוב והמטיב) א"צ לחזור לכתחיל' (משמע דס"ל אם התחיל בהטוב והמטיב חוזר לראש. וכ"ה במפרש דכן הוא שיטת התלמוד ירושלמי ובתלמודא דידן ס"ל דא"צ לחזור הנה תלמודא דידן ס"ל דאין חייב בר"ח לאכול פת. ע"כ א"צ לחזור ותלמוד ירושלמי ס"ל מדשינ' ושלש במקרא ויהי החודש. וישב המלך אל הלחם לאכול. מדוע לא בא בן ישי גם תמול גם היום אל הלחם ולא אכל ביום החדש השני לחם. משמע מזה שחיוב הוא לאכול לחם דוקא) אלא גומר' ברכ' קטנה בסוף ב"א י"א מ"ה אשר נתן ר"ח לישראל עמו בח"י מקדש ישראל ור"ח (בתלמודא דידן מסתפק אם חותם והנה לדעת המדר' הזה דס"ל דחיוב לאכול פת. ס"ל דחותם שיהי' ברכה ארוכ' כמו בשבת ויו"ט נ"ל) שמעון בן אבא בשם ר' יוחנן אמר וצריך כחול"ו (כן הגיה המפרש כחול"ו בכ"ף) של מועד לומר והשיאנו ד' אלקינו הרי למדנו שראשי חדשים שקולין כמועדות ע"כ רצ"ל מדצריך לומר ג"כ והשיאנו ד' אלקינו הרי למדנו ששקולין כמועדות ע"כ צריכין בסעודה לאכול פת. וע"כ אם שכח בברהמ"ז להזכיר ר"ח חוזר כנ"ל. אבל אעפ"כ טעמא בעי. מהו הראי' מן. והשיאנו ד' אלהינו. ונ"ל לפרש ע"פ מ"ש התוי"ט בברכות. טעם למה בברכת התורה.

אומרים. ברכו את הו"י'. ובברהמ"ז. נברך אלקינ"ו. ואמר דהנה המזון שמזין הש"י לברואיו. הנה הדין נותן שיזון אותם הש"י כיון שהוא בראם לכבודו ע"כ אומרים נברך אלהינו. הוא השם הדין. אבל נתינת התורה שגילה לנו מסטירין דילי'. אין הדין נותן שיעשה לנו כזאת. רק הוא מצד החס"ד הגמור. ע"כ מברכין. ברכו את הו"י' שם החסד והרחמים. עכ"ד. והנה משבתות וימים טובים. אומרים. והשיאנו (לשון חיבור ונשואין. רצ"ל תקרב לנו בחיבור) הו"י' אלהינו את ברכת מועדיך. דהנה בימים הקדושים הללו. קורין בתורה ומברכין עליו ברכו את הו"י'. וגם בחיוב לאכול פת. מזמנין נברך אלקינ"ו. הנה אנחנו מברכין הש"י בקריאת שם הוי' ובשם אלקים. הנה כל המברך מתברך. הנה יבואו ברכת המועדים לנו ג"כ בשם מלא. הו"י' אלקים וז"ש במועדים והשיאנו הו"י' אלקינו את ברכ"ת מועדיך. והנה לפי"ז תתבונן היטב דברי המדרש הזה. הביא ראי' לדבריו דהנה ס"ל דאם שכח של ר"ח בברהמ"ז חוזר לראש כמו במועדים. והטעם הוא כמש"ל דס"ל דחיוב הוא לאכול פת בר"ח. והנה הביא ראי' לדבריו מדברי שמעון בר אבא בשם ר"י. דאמר שצריכין לומר והשיאנו ד' אלקינו בר"ח כמו בחולו ש"מ והוא ע"כ מטעם הני"ל שיש בר"ח ג"כ ברכת הוי' שמברכין על התורה וגם יש בו ברכת אלקים שמברכין ברהמ"ז על הפת. ע"כ אומרים והשיאנו הו"י' אלקינ"ו את ברכת וכו':

ולפ"ז יונח לנו מנהגינו שאין אנחנו אומרים והשיאנו בר"ח. הגם דבירושלמי ברכות פסק שמואל לומר והשיאנו וקיי"ל כשמואל בדיני. ובתלמודא דידן לא נזכר כלל מזה. ממילא יש לנו לפסוק כירושלמי וכדעת שמואל. כיון שאין חולק בתלמודא דידן. ולפי מ"ש יונח. כיון דפסקינן בתלמודא דידן אם שכח ר"ח בברהמ"ז אינו חוזר ממילא ס"ל לתלמודא דידן דאין חיוב לאכול פת בר"ח. ע"כ אין לומ' והשיאנו הו"י אלקינ"ו את ברכ' וכו' הבן:

סעיף טו

ויאמר יהונתן (אל דוד) מחר חדש ונפקדת וכו' וישב המלך על מושבו. כפעם וכו' וישב אבנר מצד שאול ויפקד מקום דוד וכו'. ויאמר שאול אל יהונתן מדוע לא בא בן ישי גם תמול גם היום אל הלחם עיי"ש בכל הפרשה. הנה מוכח מכל סדר הפ'. כי כן היה להם בחובה. אשר שרי המלך היו מסובים אצל המלך בסעודת רא"ש חד"ש ותהי לחוק בישראל עד שהיה הדבר לפלא בעיני שאול המלך. מדוע לא בא בן ישי וכו' אל הלחם. ולא נמצא במקראי קדש שום זכרון לחוק כזה גם בשבתות ומועדים רק בראש חדש וטעמא בעי. ואחשבה לדעת. ע"פ מ"ש בגמ' בעיבור השנה. שהיו מתחילין בשלשה ואח"כ חמשה ואח"כ שבעה ואמרו בגמ'. הנך גה"ז כנגד מי. ואמרו. נגד הנמצא בכתוב

אצל המלכים. שומרי הסף. ושרי המלך ושבעה רואי פני המלך ופירש"י. ועיבור השנה הוא כעין טכסיסי מלכות. עיי"ש. הכוונה לדעתי. דהנה אמרו במדרש החדש הזה לכם. לקיים מה שנאמר ב"י מלכים ימלוכו ע"כ. הכוונה לדעתי החדש הז"ה לכ"ם. מסור בידכם. אימתי יקבעו ראש חדש. ויהי' החדש חסר או מלא. וכן אם תהיה השנה פשוטה רק י"ב חדשים מנין ז"ה (גם י"ב צירופי הו"י'. מנין חד"ש. וזהו החד"ש הז"ה לכם. הבן) או תהיה השנה מעוברת. והנה כתיב אקרא לאלקים עליון לא"ל גומר עלי. וכל ענייני העולם שיפורא גרים. אימתי קובעין ישראל ראש"י חדשי"ם וראשי שנים. ואמרו רז"ל. המלאכים שואלין להקב"ה אימתי ר"ח. ור"ה. אומר הקב"ה אני ואתם נשאל לב"ד של מטה. ואין לך טכסיסי מלכות לישראל גדול מזה. גוזרין שיהיה ר"ח ביום זה דייקא וכן ר"ה. וז"ש במדרש לקיים מ"ש ב"י מלכים ימלוכו. והבן. הנה לבעבור זה היה לחוק בישראל אשר שרי המלך היו מסובין אצל המלך בסעודת ראש חדש. כי קביעת ר"ח הוא טכסיסי מלכות לישראל. הבן:

סעיף טז

החדש הזה לכם. איתא בת"ז דף ז'. בספירן דאצילו"ת. דיוקנ"א דמלכ"א ממש. ובספירן דבריא"ה חותמ"א דמלכ"א. ובספירן דיציר"ה ובמלאכין דאינון חיוון ציורא דחותמא דשעו"ה. הנה בעולם העשי' אשר הלבנ"ה נגד מדת המלכו"ת. נק' חד"ש ר"ת ח"ותם ד"יוקן ש"עוה. הנה החד"ש הזה לכם. הכל מסור לישראל וזהו רא"ש חד"ש לדייק הראשי תיבות של חדש. ומה שתיקנו ראש"י חדשי"ם לעמך נתת וזהו שיש לפרש במדרשם ז"ל. החד"ש הזה לכם. לקיים מה שנא' ב"י מלכי"ם ימלוכו. היינו המלכיות העליונים בעולם האצילות (ד"יוקנא) בריאה (ח"ותם) יצירה (ש"עוה) הכל תלוי בקידוש החד"ש שישראל מקדשים בעולם העשי' הבן:

מאמר ב

סעיף א

ידובר בו כמה דרושים בפ' והי' מדי חדש וכו':

והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר להשתחוות לפני וגו' יש להתבונן למה לא אמר כ"ל אי"ש או כ"ל אד"ם אלא כ"ל בש"ר יש לפרש דהנה נודע בכל חדש ושבת ומועד יש עלי' לעולמות כ"א כפי בחינתו. והנה יש להבין הנה גם עוה"ז עולם העשי' מתעל' ולמה אין אנחנו רואים העלי' הלא באותו המקום שאנחנו שרויים בימות החול כמו כן בשבתות וחדשים. אבל הענין הוא הלא ידוע שהש"י ברא את העולמות שיהי' מתנהגים הכל ע"פ מעשה בני אדם בעולם העשי' והנה כשברא הש"י את האדם

הנה גם גופו הי' ספיריי כזהר הרקיע ועקיבו הי' מכהה גלגל חמה ע"כ הי' יכול להיות בג"ע הרוחניי בגוף ונפש. אבל אחר החטא נתגשם גופו ואינו יכול להנות מרוחניי עד אשר מפשיט האדם את גופו הגשמיי מתלבש בגוף רוחניי בג"ע הנעשה מן תורה ומצות שהאדם עושה בעוה"ז והגוף הזה נק' בפי החכמים חלוקא דרבנן והנה להיות שנתגשם חיצוניות האדם א"א להיות לו עלי' לרוחניות בהיותו עדיין בחיצוניותו היינו הגוף ע"כ גם העולמות שיש להם עלי' כפי הזמנים ע"י מעשי בני אדם התחתונים אין להם עלי' רק בבחי' פנימיותם ולא בחיצוניות' ע"כ גם בשבתות וחדשים אינם רואים בחוש הגשמיי עליית העולמות אבל הוא בהרגש הרוחניי למשכילי מדע גם לנשמתם בסוד הפנימיות אבל לעתיד ב"ב כשיתקין חטא האדם וישובו הגופים הבשריים ג"כ להיות רוחניים כמ"ש והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע הנה בשבתות וחדשי"ם יהי' עלי' לכלל העולמות גם בחיצוניות וגם בני אדם גם בני איש יתעלו גם בחיצוניות גופם הנק' בש"ר וזהו והי' מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר (ג"כ) להשתחוות לפני והבן:

סעיף ב

ויתפרש עוד (עיין במג"ע אית בש"ר ואית בש"ר שיעור קומת הקדוש' מקור נשמות ישראל נק' בשר קודש ע"כ כנס' ישראל נק' היפ"ה בנשים בגי' בש"ר וכלל האומות אדום וישמעאל ג"כ בגי' בשר זה לעומת זה יונקים מן שיעור קומת הסט"א בש"ר ט' והנה אם עיני שכל לך תתבונן בכתבי מרן האריז"ל בכוונה פורים חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארו"ר המן לברוך מרדכי. וכתב מרן ז"ל. ברוך מרדכי הכוונה לשעור קומה בקדושה ארור המן הוא שיעור קומת הקליפה. והנה גם לשם יש נה"ק בסוד הכתוב ואתה מחי' את כולם הנה צריכים להמציא גם לשם המרכה אל הנה"ק הנה אם יאמר ברוך בדיעה שלימה יתן ח"ו כח ותוקף אל הקליפה ע"כ צריך לעשות בזאת בלא הודע ע"י שיתבסם ויתבלבל הדעת עייי"ש. ומה נחמד הדבר מ"ש התו' בגמ' ארור המן ברוך מרדכי המה שוין בגימ'. וצריך להתבסם עד דלא ידע לחשוב החשבון והנה תתבונן אשר כ"א בגימ' בשר (מנין שנות האבות ברוך מרדכי בשר קודש. ארור המן בשר טמא והנה לע"ל כשיעביר ד' את רוח הטומאה מן הארץ ולא ישתאר מן הקליפות רק הנצוץ הקדוש הטמון בתוכם ונשאר גם הוא לאלקינו ע"ז אמר והי' מידי חדש בחדשו יבא כ"ל בש"ר וכו' כי לא יהי' עוד בש"ר טמא רק הנה"ק שבתוכם יוכלל בקדש וכן פירשנו במקום אחר תהלת ד' ידבר פי ויברך כל בשר וכו' ודי בזה כעת הבן והרחב הדברים:

סעיף ג

ויתפרש עוד עפ"י מ"ש הרב הקדוש הרמ"ע ז"ל במ"ע שלעתיד לבא ב"ב נצטרך להקריב כל הקרבנות שחסרנו כל ימי גלותינו דהיינו כשיגיע ר"ח ניסן נצטרך להקריב כל קרבנו'

המוספין של כל ר"ח של ניסן של כל ימי הגלות וכן בשבתות למשל בהגיע שבת פ' נשא נצטרך להקריב כל הקרבנו' המוספין של כל ימי הגלות של שבתו' האלו עיי"ש ובזה פירשנו בטוב טעם מה שאנו אומרים במוספין ואת מוסף יום השבת הזה נעשה ונקריב וכו' ואת מוסף יום ר"ח הזה נעשה וכו' הנה תיבת הזה אינו מובן ולפי דברי הקדוש הנ"ל ידוקדק היטב שבאמת נעשה ונקריב מוסף השבת הזה ור"ח הזה והוא נכון בעז"ה. והנה ענין הקרבנות הוא לקרב כל המדריגות דצח"מ אל הקדוש' הנה הקרבן הח"י והעצים צומח והמלח דומם והאדם המקריבם בכחו אל הש"י הנה כל הנפשות של דומם צומח ח"י מדבר כולם מתקרבים ומשתחוים לקדושתו ית"ש וזהו תענוגיו ושעשועיו ית"ש וזה נק' קרבן להו"י שמקרב כל הד' מדריגות נפשות אל ד' אותיות השם הנכבד וזהו וה"י מד"י חדש בחדשו דייקא כנ"ל דהיינו כל חדש בחדשו נצטרך להקריב בעד כל החדשים של כל זמן הגלות וכן מדי שבת בשבתו דייקא. יבא כל בשר להשתחות לפני היינו קירוב כל המדריגות אל הקדושה. בשר היא הקרבן כל מרבה גם הדומם והצומח המצורפים בקרבנות עם הבשר החי:

סעיף ד

ויש לפרש עוד ברמיזא דחכמתא כל בשר רמז לסוד וצדיק כידוע ירמוז אשר לעתיד ב"ב יהי' יחודא שלים לאורקא ברכאן מכל שייפין ע"י הצדיק ביתר שאת בימים הקדושים בשבתות ובחדשים כי בגלות החל בעוה"ר גננא לא עאל לגינתו וכל החיות לכנ"י הוא רק מספיחין בסוד ובעלוך בניך כנודע אבל לעיל יהיה היחוד ביתר שאת ויראתי להרחיב הדבור והמ"י:

סעיף ה

ואפרש לך עוד עפ"י דרשות חז"ל דרשו במס' סוטה אין תפילתו של אדם נשמעת אא"כ משים עצמו כבש"ר שנאמ' והי' מדי חדש בחדשו וכו' יבא כל בשר וכו' וכתב המהרש"א ז"ל דדייק מדלא כתיב כל אדם והקשה הלא גם במבול כ' קץ כל בשר לשחת כל בשר ותירץ דהתם לרבות בהמות וחיות ועופות משא"כ כאן א"א לרבות בהמות וחיות דאין דרכם להשתחוו' ולכאורה הוא דחוק דהרי כתיב בהו אפי' הילול ושבח הללו את ד' מן הארץ וכו' החי' וכל בהמה רמש וצפור כנף וכו'. א"כ נוכל שפיר לפרש כל בשר על כל הבע"ח ותו קשה לי גם במבול לכתוב כל ח"י וכענין שאמר אחר המבול ולא אוסיף עוד להכות את כל חי וכו' ונ"ל ע"פ מ"ש האריז"ל עצם נק' דינא קשי"א בשר נק' רפי"א ואדה"ר כשראה את חוה אמר זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי (נוק' הוא בחי' דין) כי חוה הראשונה היתה בחי' דינא קשי"א עצם ולא היתה יכולה להתברר עדיין וחוה שני' דינא רפיא סוד בשר היא נתבררה וביעקב שופרי' דאדם נתבררו שניהם לאה

דינא קשיא רחל דינא רפיא (ז"ש האדם). זאת הפעם עצם מעצמי (בפ"ע) ובשר מבשרי (בפ"ע) משא"כ בפעם שנית ביעקב יוכללו שניהם בקדש ז"ש לבן אל יעקב אך עצמי ובשר אתה רצ"ל באת הנה ליקח עצם בשר כ"ז מיסודו של האריז"ל (והנה קשיא רפי"א בגי' שבת וכן עצם בשר) ע"כ כשחל ר"ה בשבת א"צ לשופר ולהמתיק הדינים כי עיצומו של יום השבת ממתיק. ויעקב כשאמר ללבן אעבדך שבע שנים ברחל וכו' ויהיו בעיניו כימים אחדים ופירשו רז"ל הן הן ימים אחדים שאמרה לו אמו וישבת עמו ימים אחדים ופירש הרב בעל מצ"ד ימים היינו שנה כענין ימים תהי' גאולתו אחדים היינו שבתות שאין להם בן זוג כמשארז"ל והנה אמרה לו שישב שם שנה שלמה של שבתות וזה א"א כ"א בז' שנים ולפי דברינו הנ"ל הנה צותה לו להיות שנה של שבתות להמתיק דינא קשי"א ורפי"א עצם בשר בגימ' שבת ה"ס תרין נוקבין קדישין לאה רחל והנה כתב מרן האריז"ל בענין ב' ימים דר"ה יום א' בחי' לא"ה דינא קשי"א (עצם) יום ב' דינא רפיא בחי' רחל (בשר) ואת אשר יאהב ד' ידין אותו ביום ב' דינא רפיא ומתמתקין הדינים ברחמים וחסדים (נ"ל שהוא יסוד ויאהב יעקב את רחל והמ"י) ומעתה בין תבין את אשר לפניך הנה התפלה הוא ג"כ להמתיק הדינים ע"י החסדי' דדכורא ע"י היחודים שבתפלה ע"כ תפלה הוא לשון חיבו' מלשון נפתולי אלהים נפתלתי וז"ש חז"ל אין תפלתו של אדם נשמעת אא"כ משים את עצמו כבשר לעשותו דינא רפי"א ואז תהי' תפלתו נשמעת (כמשל מסוד ויאהב יעקב את רחל להמתיק דיני' בחסדים) והראי' הוא מדכתיב והי' מדי חדש וכו' ומדי שבת וכו' שאז יש התעוררות החסדים כתיב וכו' כל בשר דייקא ממילא במבול יש ג"כ לרמז קץ כל בשר בא לפני היינו קץ וסוף להדינים של דינא רפיא כי עונותיה' גרמו שנידונו בדינא קשי' ועמ"ש במאמרי השבתות:

סעיף ו

עוד יתפרש והי' מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר וכו' ויצאו וראו בפגרי האנשים וכו' נשיב לבאר למה דוקא בחודש ושבת יראו בפגרי האנשים וכו' ולמה אמר כל בשר ונ"ל דהנה אמרו רז"ל דהיונים רצו לבטל מישראל ג' מצות חד"ש שב"ת מיל"ה והרבה טעמים נאמרו בזה מה היתה כוונתם דוקא בג' מצות הללו (עיין במאמרי חנוכה) ונ"ל דהנה אמרו חז"ל שעתיד הקב"ה להחיות את הרשעים שציערו את ישראל ולנקום מהם נקמות ישראל לעיניהם וגדולה נקמה וכו' והנה כל היעודים הטובי' שהבטיח הש"י לנו ביאת משיחנו ותחה"מ הנה בהכרח הוא שיתקיימו כי כן הבטיח הש"י לאבותינו ואפי' ח"ו בדור שכולו חייב אעפ"כ יתקיימו כל הייעודים הטובים בזכות אבותינו והבטחה אשר בידם מן הש"י אך החילוק הוא בענין ראיית העונש של

הרשעים דהנה בלוט הגם שזכר הש"י את אברהם ושלח מלאכו להציל את לוט מתוך ההפכה אעפ"כ נאמר לו אל תביט אחריך כי אתה הרשעת ג"כ עמהם ובזכות אברהם אתה ניצול אינך כדאי לראות בפורענות' והנה זהו ודאי לא יטוש ד' את עמו בעבור שמו הגדול ובעבור אבותינו שבטחו בישועתו והי' איך שיהי' יגאלנו בודאי במהרה גאולת עולם רק החילוק יהי' זה שיהי' בידו זכות עצמו ג"כ יזכה לראות בפורעניות הרשעים המעיקים הצוררים וגדולה נקמה וכו' אבל אותן אשר בידם זכות אין רק הש"י יושיעם בזכות אבותינו והבטחת' הנה נלמוד מן התורה שלא יהי' להם באפשר לראות בפורעניו' הרשעים באומר להם ח"ו אתם הרשעתם עמהם ובזכות האבות אתם ניצולים אינכם רשאים לראות בפורענותם והנה אנחנו לא נדע איזה זכות מן המצות אשר יהי' בידינו זכות עצמינו אשר עי"ז יהי' זכות וכח בידינו לראות בפורעניות הרשעים הצוררים הנה גילה הש"י את הדבר ע"י הנביא הנאמן ישעי' אשר אלו הג' מצות חד"ש שב"ת מיל"ה יספיקו לזכות את ישראל שיזכו ע"י לראות בפורעניו' הרשעים והוא הנאמר לישעי' והי' מדי חדש בחדשו והרי לך מצות חדש) ומדי שבת בשבתו (הרי לך מצות שבת) יבא כל בשר (זהו מצות מילה) אבר שאין בה עצם רק כל בשר כנודע הנה כשיבוא להשתחות באלו הג' מצות הגם שח"ו לא יהי' בידם כ"כ זכות משארי המצות עכ"ז ויצאו וראו בפגרי האנשי' הפושעים בי וגומר יספיקו זכות אלו הג' מצות לראות הנקמות הצוררים וזה הי' הכוונה (לדעתי) הקליפות יו"ן שרצו לבטל את ישראל מן הג' מצות הנ"ל דייקא ביודעם אשר המלך המשפט יקח נקמתו מהם וצדיקים יראו וישמחו ע"כ רצו לבטלם מן המצות הנ"ל בכדי שח"ו לא יהי' בידם זכות לראות הנקמה והש"י הפר עצתם ובמהרה נזכה לראות הנקמה יראו עינינו וישמ"ח לבינו. והנה טעם למה דוקא אלו ג' מצות מסוגלים לזה נ"ל עפ"י מה דידוע מן ס"י אשר כלל בריאת העולם הוא ג' בחי' כוללים והם עול"ם שנ"ה נפ"ש. עולם הם כל הדברים הנבראים בכל העולם ככבי השמים וכסיליהם וכל אשר מתנועע מכחם מדצח"מ שנה היא הזמן הנברא יבכר לחדשיו נפ"ש היא נפ"ש (הקדושה שבישראל) עיקר המציאות והנה מצות שב"ת הניתן לישראל דייקא (אבל גוי ששבת ח"מ) הנה זה יורה אשר כלל העולם היא בשביל ישראל דייקא כי שב"ת הוא עדות על חידוש העול"ם כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא וכו' חדש זה מורה על הזמן היא שנה הנמנה לחדשיו והוא ג"כ נמסר לישראל דייק' כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים ולהם דייקא נמסר סוד העיבו"ר והזמן מסור בידם אתם אפי' שוגגין אפילו מוטעים אפי' מזידים לא עשה כן לכל גוי הנה זה יורה בודאי שהזמ"ן ג"כ בשבילם נברא. מיל"ה מורה על הנפש הקדוש' שבישראל משונה מכל הנפשו' ע"כ ערל אשר לא

ימול ונכרתה הנפ"ש וכו' והיא החות"ם של בני מלכים להיות לגיון של מלך משונה בתוארו חתום בחותם המלך למען יכירו וידעו כל באי עולם אשר הם עיקר מציאות הנפשות ועל פיהם יהי' הנהגת כל הנפשות אין טובה באה לעול' אלא בשביל ישראל וכן בהיפך והכל בהשגחה נפלאה למעלה מן הטבע ע"כ הגם שנברא האדם בטבע עם בשר ערלתו הנה התורה שהיא למעלה מ"ה גזרה אומר לכרות איש הישראלי את בשר ערלתו להורות שהוא למעל' מ"ה ודוקא באבר המוליד. הנה הנפ"ש אשר ניתן בה טפה הוצאת מן האבר אשר נחתם למעלה מ"ה היא השולטת על הטבע ומנהיגה כרצונו ע"כ לא נולד יצחק עד שנימול אברהם הבן הדבר היטב ולפי הנ"ל הרי שלך לפניך אלו הג' מצות מורים על כלל הבריא' עול"ם שנ"ה נפ"ש הכל הוא על ישראל למעלה מ"ה. והנה האומות המשעבדים בישראל כולם הם רק בהנהגה טבעיית ע"כ יחי' אותם הקב"ה שלא כטבע וב"י אשר קיימו הג' מצות הללו יזכו לראות בפורעניות שונאיהם ויודו לד' כי טוב ועוד אבאר לך לקמן סי' נ"ז:

סעיף ז

עוד אדרוש והי' מדי חד"ש בחדשו וכו' יבא כל בשר להשתחוות מהראוי להתבונן מהו ההשתחווא' דייקא בחדש ושבת ה"ה גם היום ההשתחוואה לו ית"ש הוא בכ"ז ועידן ולמה אמר כ"ל בש"ר ואחשבה לדעת עפ"י משארז"ל אר"י חייב אדם להקביל פני רבו ברגל ולמדו זה מ"ד בשונמית מדוע את הולכת אליו היום לא חד"ש ולא שב"ת מכלל דבחד"ש ושב"ת איבעיא לה למיזל והנה הקושיא מפורסמת קא פסיק ותני להלכה להקביל פני הרב ברגל ודייק לה מן חד"ש ושבת ופירוש זה דהנה חיוב עליית הרגלים להקביל פני השכינה בביהמ"ק ברגלים הוא חיוב דייקא במועדי ד' מקראי קדש והטעם הוא להיות שביום המתקדש מתגלה אור חדש מקדושת היום וכל האורות הם ברכה יתירה הנה כשבאין ישראל ברגל להתראות פני האדון ד' הנה ניתוסף עליהם ג"כ אור חדש מהאור חדש הניתוסף בשכינת עוזינו והנה לפי"ז גם בחד"ש ושב"ת מתגלה אור חדש באורות עליונים א"כ היה מהראוי אשר בכל חד"ש ושב"ת יתראו ישראל אל פני האדון ד' אך להיות בזה"ז הוא דבר שא"א כ"ז שהגוף הוא עדיין בשריי חומריי איך יהי' בחוק האפשרי שיבואו כל ישראל מכל א"י בכל שבת ור"ח לביהמ"ק ע"כ לא הטריח עליהם הש"י רק במועדים אבל עם היות שהוא דבר שא"א ע"פ הטבע בגוף הבשריי להתראות פני האדון ד' בביהמ"ק עכ"ז כל מה דאפשר למיעבד עבדינן והוא דמבואר בזהר צדיקייא אנפוי דשכינתא אינון ואינון אנפין דילה ממש (עיין בזהר תשא באריכות) א"כ עכ"פ כל מה דאפשר למיעבד ביום קודש לקבל פני השכינה עבדינן דהיינו לקבל

פני רבו בשבתות וחדשים דאנפוי דשכינתא אינון ומתוסיף לנפשות הארה מקבלת פני השכינה בדוגמא ובדומה כעין עליית רגלים להתראות פני האדון בביהמ"ק ולא היה צריכין כ"כ לקבל פני רבו ברגל משא"כ בזה"ז כשאין ביהמ"ק הנה צריכין לקבל פני הרב גם ברגלים כיון שא"א לקבל אנפי דשכינתא ממש בביהמ"ק עכ"פ כל מה דאפשר למיעבד עבדינן דהיינו לקבל פני הרב הצדיק דצדיקים הם אנפי דשכינתא ומהשתא ר"י דייק שפיר חייב אדם (בזמן הזה) להקביל פני רבו ברגל (כיון שאין אנו יכולים לקבל פני השכינה ממש בביהמ"ק) ודייק לה שפיר מדכ' בשונמית בזמן המקדש מדוע את הולכת אליו היום לא חד"ש ולא שב"ת מכלל דבחדש ושבת איבעיא לה למיזל כיון שא"א לה לילך בכל חדש ושבת לביהמ"ק עכ"פ מיבעיא לה לקבל פני הרב ממילא שמעינן דבזה"ז מחוייבים להקביל פני הרב (ג"כ) ברגל כיון שא"א לן להקביל פני השכינ' ממש בביהמ"ק (אחר כמה זמנים הראו לי שבדוגמא לדברינו כ' הרב הגדול בס' יערות דבש והנאני) ומצאתי וראיתי בזהר פ' ואתחנן דף רס"ה תנינן בחיובא עליו דב"נ לקבלא אנפי שכינתא בכל ריש ירחי ושבתא ומאן איהו רבי' וכו' הרי לך כמ"ש. ומעתה תבין דלעתיד ב"ב שגם הגוף הבשריי יהי' ספיריי והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע הנה ירוצו ולא ייגעו ילכו ולא ייעפו כמלאכי רוח משרתי אש ולא יהי' טריחא להו מילתא לקבל פני השכינה ממש בביהמ"ק בכל חדש ושבת כן יעשו לבוא לביה"ק בכל חדש ושבת וז"ש והי' מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בש"ר דייקא להשתחוות לפנ"י דייקא בביהמ"ק פני האדון ד' ממש כי תמיד היא דבר מחוייב בכל עת התגלות אור חדש רק שכח הבשרי"י קצר מעשות כזאת משא"כ לעתיד שגם הבשר ישוב ספיריי הנה יבא כל בשר להשתחוות לפני הבן זאת:

סעיף ח

עפ"י הדברים הנ"ל הנה נבוא לדקדק עוד מה שאמר הנביא יבא כ"ל בש"ר להשתחוות לפני הלא גם במצות עליית הרגלים לא נאמר השתחוואה רק עיקר המצוה הוא התראות פנים בעזרה כדכתיב יראה כל זכורך את פני וכו' (עם היות דודאי השתחוו בבואם לעזרה אבל אין זה עיקר המצוה) ולמה אמר הנביא על לעתיד השתחוואה ונ"ל דהנה הבטיחנו יוצרינו גם בזמן שאין ביהמ"ק קיים (וא"א לנו להקריב קרבנות) כל העוסק בתורת עולה. בתורת חטאת כאלו הקריב וכבר חקרנו להלכה מי שמחוייב עולה או חטאת וכיוצא הגם שאמר פ' עולה ופ' חטאת לצאת י"ח עכ"ז לכשיבנה ביהמ"ק ב"ב יהיה מחויב להקריב קרבן המחויב עליו מאז וראיה מר"י בן אלישע שכ' על פנקסו לכשיבנה ביהמ"ק אביא חטאת שמינה (עם היות שבודאי אמר פ' חטאת תיכף) והנה אמרו בגמרא יומא

האוכל כזית חלב בזה"ז יכתוב על פנקסו וכו' (וכ"כ הרב הגדול הרמ"ע מפאנו בספרו ובע"מ) על קרבנות צבור שבחובה כשיבנה ביהמ"ק ב"ב נהי' צריכים להקריב בכל שבת ובכל חד"ש כל קרבנות המוספין שחסרנו כל ימי גלותינו (וכמש"ל עם היות שאנחנו מקיימין גם בימי גלותינו ונשלמה פרים שפתינו ואומרים מד"י חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו פ' המוספין עכ"ז אין אנחנו יוצאים י"ח לגמרי רק לפי שעה וב"ב נשלם חובתינו כיד ד' הטובה עלינו:

סעיף ט

עיין מש"ל בסימן ז' ח'. והנה לסייעתא לדברינו. אפרש לך מאמר בפסיקת"א רבת"י. פרשה א'. לע"ד דהנה אמרו בזוהר מאן דמעייל ח"ו קיימא קדישא באתר נוכראה עובר על לא תשתחוה לאל אחר ופירשו בזה דהזיווג נק' השתחוואה (שכופף למטה גופו) והנה אמרז"ל בפסוק והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בש"ר לב לעשות בש"ר. ויתפרש דבריהם עפ"י האמור במדרש הנעלם וירא דף קל"ז ויעתר יצחק לד' לנוכח אשתו כי עקרה היא א"ר אחא מפני מה היא עקרה מפני שיצה"ר אינו נמצא בכחו בעולם וע"כ אין נמצא פ"ו זולתו בתפלה (נ"ל ע"י פעולת הזיווגים שיפעלו למעלה ע"י תפלתם ויתיילדו נשמות כמו כן יהי' להם כח למטה לעשות לבושי הנשמות נ"ל) מה כתיב ויעתר לו י"י ותהר רבקה אשתו כיון שמתעורר יצה"ר נמצא פ"ו (נ"ל מה שקוראין לכח המתעורר הזה גם לעתיד בשם יצה"ר הוא שיתהפך מן ר"ע לרי"ע וחבר ליצ"ט) אמר ר' יוסי א"כ מה הפרש בין עוה"ז לאותו הזמן ועוד דהא קרא קאמר דקב"ה עביד א"ר אחא כך הוא דקב"ה איתער לי' להוא עניינא דצריך לזיווגא ולא לכל שעתא דיהא תדיר עם ב"נ כמו כען דאיהו אשתכח תדיר וחטאן בי' ב"נ אלא להיא זיווגא בלחודוי ואיתערותא ההוא אתערותא דקב"ה להוי הה"ד והסירותי את לב האבן מבשרכם (פירשו בזה כי טבע האבן חם מקצתו חם כולו) ונתתי לכם לב בשר מהו ל"ב בש"ר א"ר יהודא לב להוציא בשר ולא לדבר אחר וכו' א"ר יצחק תאמר דחבירנא חכמי מתניתא אתערו להוא עניינא דיצה"ר יתנשי מן עלמא בר ההיא שעתא דזיווגא א"ל חייך הכי איצטרך יצה"ר לעולם כמיטרא לעולם דאלמלא יצה"ר חדוותא דשמעתא לא להוי אבל לא מנוולא כקדמייתא למיחטי בי' הה"ד לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי וגו' עכ"ל ומעתה בין תבין מפ"י מה דידוע דזמני הזיווג הקדוש להוציא תולדות הוא בשבתות ובחדשי"ם וזכור תזכור את אשר הקדמנו לך דהטיית כוחות הגוף לזיווג נק' השתחוואה וזה שי"ש לפרש והי' מידי חד"ש בחדשו ומידי שב"ת בשבת"ו יבא כל בש"ר (ברית קודש) להשתחוות

לפנ"י דייקא. אמ"ר י"י דייקא רצ"ל שכוונת הזיווג לא יהי' רק מחמת כי אמר י"י וצוה למצוה וקב"ה יתער לי' להאי וכמ"ש במדרש הנעלם הנ"ל:

מאמר ג

סעיף א

בו יתבאר איזה ענינים בתפלות ר"ח קמא קמא דמטי לידן:

מדרש הנעלם וירא מהו וכסא כבוד ינחילם זה יעקב אבינו דעביד לי' כורסיא יקר בלחודוי לקבלא אולפן נשמתא דצדיקייא וקב"ה אזל עמיה בכל ריש ירחא וירחא וכד חמי נשמתא יקר אספקלריא שכינתא דמארי' מברכת וסגדת קמי' קב"ה הה"ד ברכי נפשי את וכו' אר"ע קב"ה קאים עלוהי ונשמתא פתח ואמר י"י אלקי גדלת מאד וכו' מכאן יש סמך גדול לומר ברכי נפשי בכל ר"ח וכן נהגו הותיקין ונ"ל שזה הי' שיר של הלוים במוסף ר"ח אשר נסתפקו האחרוני' מה הי' השיר שאינו מבואר בגמ' ונ"ל שזה הי' השיר דכתיב בי' עשה יר"ח למועדים וכמדומה לי קצת סמך ממסכת קטנות:

סעיף ב

מצות קרבן מוסף ראשי חדשים הוא מצוה ת"ד בתורה (עפ"י חשבון הרמב"ם דסוגיין דעלמא כוותיה) מרמז ת"ג א' ת"ג הוא כתר וידוע מיעוט הירח הוא על שקטרגה ואמר' א"א לב' מלכים להשתמש בכת"ר אח"ד וידוע באורך הדברים מדברי רבותינו ז"ל עד שאמר הקב"ה הביאו עלי כפרה וכו' והנה לרמז זה המצוה הזאת הוא במספר ת"ג א' מרמז על כתר א' וב"ב כשיתוקן העולם יהי' אור הלבנ' כאור החמ' וישתמשו בכתר א':

סעיף ג

בנוסח תפלת מוסף ראש"י חדשי"ם לעמך נתת יש להתבונן דבשלמא בשבתות וי"ט (שאומרים ולא נתתו ה' אלקינו לגויי הארצות וכו' כי לישראל עמך נתתו וכו' וביו"ט ותתן לנו ד' אלקינו באהבה את חג פלוני הזה וכו') ניחא שהן המה ימים האסורים במלאכה והש"י לא נתנם לגויי הארצות דגוי ששבת חייב מיתה וכן המצות הנהוגות בהן לא נתנם לגויי' משא"כ ר"ח הלא יום הראשון של חידוש הלבנה נראה לכל העולם שהוא ראש וראשון לכל הימים שלאחריו ובפרט אומה ישמעאלית הנה מונים ללבנה וגם בר"ח אין מלאכה נאסר שנאמר הכוונה על איסור המלאכה ואם נאמר הכוונה על קרבן המוסף הנה נאמר בכ"י על קרבן התמי"ד אבל נראה הכוונה עפ"י פשוטו ראש"י חדשי"ם לעמך נתת דהנה אוה"ע ג"כ מחשבין מולד הלבנ"ה באיזה שנה יתיילד המולד אם בשעת שליט' שבתא"י או צד"ק וכולי ושופטים עי"ז מה יהיה בימי החדש אם חם ולח או קר ויבש או גשם או שלג וכיוצא כי כפי הראש כן יתנהגו שארי הימים אבל הש"י מסר הדבר לישראל החוד"ש הזה לכם מסור בידכם אפילו אם יארע המולד באיזו יום

וישראל ירצו לדחותו ליום אחר לעשות רא"ש חד"ש ביום אחר כך יהיה התנהגות טבע החדש וכמשארז"ל על פסוק אקרא לאלקים עליון לאל גומר עלי. ומעתה תתבונן היטב ראש"י חדשי"ם לעמך נתת והנה תראה זה בעליל האומות חושבים בחשבונן מה יהיה מקרה כל חודש ומדפיסים זה בלוחות ונואלו שרי צוען ואינו כן כי המה חושבים ראשי חדשים יום המולד וישראל כיון שקובעי' ראש"י חדשי"ם בימי' אחרי' יהי' התנהגות החדש כפי קביעותיהם:

סעיף ד

וירצה עוד ראשי חדשים לעמך נתת עפ"י מ"ש מרן האריז"ל שנקראים כל החדשים בשם ראשי"ם שהם בזמן נגד איברי הראש. גולגלת"א. אוזן ימין. אוזן שמאל. עין ימין. עין שמאל. חוט"ם. הם ששה חדשי החורף בבחי' דכורא. וכן בששה חדשי הקיץ בבחי' נוק' והנה באיברי הראש הם החושים אשר בהם עיקר מציאת מעשי איש ותחבולותיו והם הג"ה ד' החושים האלה רמזנו בפסוק ראובן שמעון לוי ויהודה שהם פסוק אחד בריש ס' שמות ראובן הוא חוש הראי' כי ראה ד' וכו'. שמעון חוש השמיע' כי שמע ד' וכו' לו"י חוש הריח שהגוף אינו רק נלוה אל החוש הזה כי הוא דבר שהנשמה נהנה ממנו ולא הגוף ובלוי נאמר ישימו קטורה באפ"ך חוש הריח. יהוד"א חוש הדבור הפעם אודה את ד' הוא בדבו"ר. וגם יהודה מלך דבור מלך שלטון הבן. ומ"ש בפנים שהמוח שהוא השכל אלקי מכבוד אלקי עולם חופף על החושים להטות' למעגלי צדק בזה פירשנו המלך המרומם לבדו מא"ז היינו א' למעלה מן הז' ב' עינים ב' אזנים ב' נקבי האף והפה והמלך מלכו ש"ע מרומם עליהם היינו השכל מן אלקי' עולם ומפורש אצלינו באריכו' בספרינו אגר"א דכל"ה בפסוק שופטים ושוטרי"ם תתן לך בכל שעריך הבן הדבר: ד' חושים ראשים. ראיה. שמיעה. ריח. דבור. והנה בחושים הללו אפשר לעשות לטוב ולהפכו אבל הגלגולת שבו המוח אשר שם השכל אלקי הנה ישפוט בצדק להטות החושים להטוב ולהמועיל ולהרחיקם מן ההיפך והנה הדבר הזה אינו כ"א בישראל אשר קדשנו במצותיו ונתן לנו את תורתו ועל ידי התורה יתוודע מה צריך להשתמש בחושים וממה יתרחק וע"כ נמסרו ראשי חדשים בזמן ג"כ לישראל כנ"ל ולא לאו"ה וזהו הנרצה ראש"י חדשי"ם לעמך נתת הבן הדבר:

סעיף ה

עוד בנוסח התפלה דשמ"ע זמן כפרה לכל תולדותם ישראל הל"ל זמן כפרה לה"ם והנה לפי פשוטו נראה לי דבגריעותא דסיהרא ח"ו יש חשש אל הילדים אשר ע"ז היה מתענין ביום ד' מאר"ת חסר וכאשר נחדש החדש הוא זמן כפרה על התולדה המה הילדים קטנים מיהו אין זה מספיק ונראה לי לפרש דהנה נשתנה שעיר חטאת של ר"ח מכל מועדי ה' מקראי קדש דבכולן נאמר שעיר החטא"ת בלא למ"ד ובשעיר של ר"ח נא'

לחטא"ת בלמ"ד הנה הוספת הלמ"ד מורה על הדבר שיתהווה אח"כ (והא לך ראי' מן נוסחאות המסודרים לנו אתה הו"א ד' אלהינו בעוה"ז לבבי"ת) ואתה הוא ד' אלקינו לעוה"ב (בלמ"ד) כי הוא מן העולם הבא בעתיד וכן אין ערוך לך י"א בעוה"ז ואין זולתך מלכנו לחיי העוה"ב הרי לך אשר הלמ"ד מורה בכ"מ על הדבר שנתהווה בזמן העתיד לבא ממילא תתבונן ג"כ בכאן ושעיר עזים לחטא"ת לאו דוקא שמכפר על חטאים ההווים אלא אפי' על החטאים של הדורו' העתידי' שיתהוו כענין הוראת אות למ"ד בכ"מ וזה שתקנו זמן כפרה לכל תולדותם שיבואו אחריהם ומובן לך לפ"ז ג"כ אומרינו אח"כ בהיותם מקריבים לפניך זבחי רצון זכרון לכולם וכו' גם לתולדות הבאים ודרשינן לה ג"כ מהמסורה נמסר בפ' חד"ש בחדש"ו דין זאת עולת חדש בחדשו ואידך בישעי' כי כאשר השמים החדשים וכו' כן יעמוד זרעכ"ם ושמכם והי' מדי חד"ש בחדשו וכו' רמז שיעמוד זרעכם חד"ש בחדש"ו ע"י עולת חד"ש בחדשו ודי בזה כעת:

סעיף ו

יאמר במוסף רא"ש חד"ש ושעיר עזים אחד לחטאת ע' בתולעת יעקב וע' בס' מא"ה שערי"ם שער י"ז שעיר דר"ח הוא תשועת נפשות ישראל מיד שונא כמו שאומרים בתפלה והשעי"ר הוא לחלק המקטרג שר עשו שנא' עליו הן עשו אחי איש שעי"ר עכ"ד בקיצור בקצת תוס' וע"ש והנני בא אחריו לפרש לך שעי"ר בגי' שר"ף והוא בגימ' ס"מ בהסיר ממנו הקדושה המחיה אותו דהיינו א"ל ונוק' דילי' לילי"ת בגי' ת"פ הנה ת"פ ס"מ בגי' שרף והנה כשנותנין שעיר למוסף ר"ח לחטאת לד' מתישין כח המקטריגים הנ"ל ובזה תבין הסרת תפילין במוסף תפילין כל היום כוונתם בשם פסת"ם בגי' תפילין למנוע על ידם כח המקטריגים הנ"ל בגי' השם הנ"ל בגי' תפילין והנה כשמגיע זמן המוסף שמקריבין שעיר בגי' כנ"ל הנה המוסף הוא במקום תפילי"ן להתיש כח המקטריגים הנ"ל ואת' תבין:

סעיף ז

אומרים בתפלת מוסף מזבח חדש וכו' ועולת ר"ח נעלה עליו וכו'. יש להתבונן למה פרטו העולות הרי גם חטאת הי' במוסף היום ומפרש שאומרים אח"כ ואת מוסף יום ראש החודש הזה נעשה ונקריב וכו' הרי כוללין כל המוסף. חוץ לזה הוא כפל דכיון שכוללין אח"כ כל המוסף למה הוצרך לומר ועולת ר"ח נעלה עליו. ואפשר לי לו' ע"פ משארז"ל דנאמ' בשעיר דר"ח לחטא"ת לי"י שאמר הקב"ה הביאו עלי כפרה על שמעטתי את הירח והנה לעתיד ב"ב נאמר והי' אור הלבנה כאור החמה ושוב לא יצטרכו לחטאת כנ"ל בדרך אפשר הג"ה הגם שלא יחליף ולא ימיר דתו מי יודע באיזה אופן מתקיים המצוה עפ"י החכמה העליונה ויש כיוצא בזה הרבה במדרשי חז"ל: הנה אם אמת נכון הדבר זה

שתקנו אנשי כנה"ג ועולת ר"ח נעלה עליו אבל לא השעיר לחטאת ומה שאומרי' כך ואת מוסף יום ר"ח הזה נעשה הנה כוללין כל קרבנות המוסף הוא ע"פ מש"ל (מאמר ב' סי' ג') בשם הרמ"ע ז"ל דלעתיד ב"ב יצטרך להקריב כל התמידין ומוספין שחסרנו בימי גלותינו (דהיינו כשיהי' שבת פ' בראשית נקריב כל המוספין שנתחויבנו מן השבתות של פ' בראשית ובהגיע יום ר"ח כסלו נקריב כל המוספין של כל ראשי חדשים דחדשי כסלו. ובזה יתפרש לנו היטב מה שתקנו לומר בתפלות המוספין ואת מוסף יום השבת הז"ה ואת מוס"ף יום ר"ח הז"ה דתיבת הז"ה אין לו ביאור ולפי דברי הרב הנ"ל יונח שפיר שאומרים שנשלם ב"ב ונקריב בעד מוסף שבת הזה ור"ח הזה הגם שהבטיח הש"י ונשלמה פרים שפתינו ואמר לאברהם בזמן שעוסקין בסדר הקרבנות וכו' אין זה רק כעין תלי' להגן מן היסורי' כ"ז שא"א לנו להקריב אבל כשיהי' יכולת בידינו ב"ב להקריב יצטרך להקריב כל הקרבנות שנתחייבנו. ויש לי ראי' מן קרבנות היחיד שאמר בגמרא ר' ישמעאל בן אלישע קרא והטה וכתב על פנקסו כשיבנ' בהמ"ק אביא חטאת שמינה. והנה בודאי הוא שקרא תיכף פ' חטאת אעפ"כ לא יצא בזה לגמרי וכשיבנה בהמ"ק יצטרך להביא. (וכן אמרו בגמ' האוכל כזית חלב בזה"ז צריך שיכתוב על פנקסו כזית אגורי וכו' הנך רואה דצריך שיכתיב ואין די באמירה הנה מסתברי' דברי הרב גם בחובות שקבוע להם זמן) ממילא לפ"ז זה שתקנו אנשי כה"ג מזבח חדש בציון תכין ועולות ר"ח נעלה עליו. עולות ולא חטאת. כמש"ל. כיון דכבר יהי' אור הלבנה כאור החמה ולא יצטרכו להביא חטאת. ואמרו אח"כ ואת מוסף יום ר"ח הזה נעשה ונקריב מה שנצטרך לשלם בעד מוסף ר"ח הזה שאנו עומדים בו היום הנה נקריב כל המוסף גם קרבנות החטאת היינו השעירי חטאת שנתחייבנו שכעת הוא עדיין חיוב חטאת לר"ח נ"ל. והש"י יודע האמת:

סעיף ח

אומר לך עוד ראש"י חדשים לעמך נתת עיין מש"ל במאמר א' קידו"ש החד"ש סימן ט"ז שיש לרמז ראש חד"ש היינו חד"ש רמוז בר"ת חות"ם דיוק"ן שעו"ה יעו"ש ותבין. ומה שהחותם מרומז קודם לדיוק"ן שהדיוקן אינו מושג בעצמו רק ע"י החות"ם. נ"ל. וכל דברינו בדרך אפשר:

ניסן

מאמר א

סעיף א

הנני רוצה לקיים בחיבורי זה מ"ע דאוריית' החדש הזה לכם ראש חדשים ע"כ הגם דלשנות העולם מתשרי מנינן עכ"ז אדבר מדי חדש בחדשו ואתחיל מניסן:

ידוע בי"ב חדשי השנה שולטים י"ב צירופי הוי"ה והם בגי' שי"ב בגי' חדש והנה צירוף הוי"ה של חדש ניסן הוא הצירוף הראשון כסדרה יהו"ה יוצא מפסוק "ישמחו "השמים "ותגל הארץ ר"ת השם הנכבד הנ"ל ומבואר זה בת"ז והנה שארי האותיות חוץ האותיות השם הנ"ל הלא הם בגימטריא: החדש הזה לכם ראש חדשים עם מספר הנקודות (והכולל כי הראשון והכולל כל החדשים):

סעיף ב

ידוע מכתבי מרן האריז"ל אשר בכל ראש חדש צריכין לכוין במוסף בסיום הברכה האמצעית צירוף הוי"ה השולטת באותו החדש ובזה פירשנו משארז"ל מפני מה ישראל מתפללין ואינם נענים מפני שאינם יודעים להתפלל בשם שנאמר אשגבהו כי ידע שמי יקראני ואענהו עכ"ל והנה לכאורה אינו מובן וע"פ הנ"ל יתכן היינו שאינם יודעים לכוין צירוף השם השולט באותו החדש ועפ"ז פירשנו במשה ואתחנן אל הוי"ה בעת ההוא לאמר דקשה מהו הנרצה בעת ההוא דייקא ומהו הלאמר ועפ"י דברינו הנ"ל יתפרש ואתחנן אל הוי"ה בעת ההוא אל צירוף השם הוי"ה השולט בחדש ההוא והוא הנרצה לאמ"ר לדורות שיכוונו בתפלתם צירוף הוי"ה השולט מדי חודש בחדשו ויהיו נענים בתפלתם:

סעיף ג

ידוע מכתבי מרן האריז"ל כל החדשי"ם הם בבחי' איברי הראש והנה חדש ניסן הוא בחי' גלגולת דנוק' והנה תמצא ראש חדשי"ם בגי' גלגולת נוקבא רח"ל:

סעיף ד

בספר יצירה י"ב פשוטות הו"ז חט"י לנ"ס עצ"ק וסודן שיחה הרהר הילוך ראיה שמיע"ה מעשה תשמיש ריח שינה רוגז לעיטה שחוק וכו'. י"ב פשוטות יסודן חקקן חצבן צרפן שקלן והמירן וצר בהם י"ב מזלות בעולם טלה שור תאומים סא"ב מע"ק גל"ד. י"ב חדשים בשנה ניסן אייר וכו' אדר. י"ב מנהיגים בנפש זו"נ. ב' ידים ב' רגלים ב' כליות מרה דקין כבד קורקבן קבה טחול. בבא א' מהא' המליך אות ה' בשיח"ה וקשר לו כתר וצרפן זה בזה וצר בהם טל"ה בעולם וניסן בשנה ורגל ימין בנפש זו"נ. ע"כ

כן הוא הגירסא בנוסחאות שלפנינו (וישנם נוסחאות שונות במפרשים הקדמונים) יש להתבונן דהנה בכל השערים הפעולה שייכת אל האבר למשל חדש אדר הפעולה הוא שחו"ק והאבר הוא טחו"ל מישך שייכי כי הטחו"ל שוח"ק משא"כ בכאן מה שייכות יש לפעולת השיח"ה עם רגל ימין בנפש וגם אעיקרא דמילתא ראוי לתת במאי שייכות לפעילת השיחה עם חדש ניסן בשנה ולמזל טלה בעולם והנה בראשית אומר לך להיות החדש הזה הוא מלך לחדשים החדש הזה לכם (מלך) ראש חדשים ע"כ הוא ראש השנה למלכים ועפ"י סדר הדגלים החדש הז"ה מישך שייך ליהודה שממנו הוא חוטר המלכות הג"ה אמר הקדוש מהר"פ זצלה"ה מקארעץ כל הכוונות של חג הפסח הוא בבחי' מלכו"ת כמבואר בכוונת ומלכות פ"ה ותורה שבע"פ קרינן לה ודברים שבע"פ אי אתה רשאי לאומרן בכתב ולכן הוא פ"ה ס"ח עכ"ד ונראה לומר לפ"ז דהנה נכתב בתורה שבכתב פסח ודרשינן במסורות בתור"ה שבעל פה פ"ה ס"ח א"כ בתור' שבכתב נחסרה הה"א והיא במסורת בתורה שבע"פ כי אות ה' מרמזת למלכות פה ותורה שבע"פ קרינן לה ולפ"ז נראה עיקר המצוה לספר בעל פ"ה והגדת לבנך וכו' וסיפור מעליא בעינן וזהו לדעתי ואפילו כולנו חכמים וכו' יודעים את התורה (בכתב) מצוה עלינו לספר וכו' בעל פה: והנה דבר מלך שלטון כי שליטת המלך הוא רק בדבורו ומדבורו יראים ותתבונן מדת מלכות בזמן הגלות נאמר נאלמתי דומיה כי אין דבר המלך וכתיב וכרחל לפני גוזזים נאלמ"ה וכן היה במצרים בזמן הגלות וכשיצאו ישראל מן הגלות נתגל' מלכות שמי"ם בבחי' דבו"ר דבר מלך שלטון ע"כ נצטוינו להרבות בשיח"ה ודבור וזה שרמז האריז"ל בכוונותיו הנוראים פס"ח פ"ה ס"ח וא"כ יש לך להבין במעט קט חד"ש הז"ה שהוא במלכים יתקלס בו השיח"ה והספור ומה שהיתה מדת מלכו"ת כרח"ל לפני גוזזי' נאלמה הנה צונו הש"י ליקח בחד"ש הז"ה טל"ה לקרבן פסח (פ"ה ס"ח) לי"י והנה לפי הדרשא תיבת פס"ח פ"ה ס"ח הנה נעלמת הה"א ולא בכתבה כי ה"ס ה' אחרונה מלכות פ"ה ותורה שבע"פ קרינן לה שיצאה מן הגלות ע"כ נמסרה אות ה' בכאן בעל פ"ה ולא בכתב וזהו המלי"ך אות ה' ה"ס מלכות ה' אחרונה שבשם והנה כפי המקרא בתורה שבכתב פסח פירושו דילוג וקפיצה ואכלתם אותו בחפזון פסח הוא לד' לרמז שהי' הקב"ה מדלג על ההרים מקפץ וכו' לגאול את השכינה ובניה. ע"כ אוכלין אותו בחפזון ושם הקרבן הוא פס"ח דלו"ג כביכול העיקר ברגל ימין (הרומז לנצח בגי' פסח נ"ל) ואם כן בטל"ה הפסח נרמזין ב' הענינים במקרא ובמסורת כפי המקרא פסח פירושו דלוג נרמז רגל ימין אשר בו הדלוג. וכפי המסורה פ"ה ס"ח בתוספת ה' נרמז המליך אות ה' בשיחה ואתה תבין ברוך המפליא פלאות היוצר כל הוא אלקינו המגיד מראשית אחרית המליך אות ה' (מבראשית) בשיחה היינו המליך אות ה' אחרונ' שבשם רומז למלכות

פ"ה אשר היא אם הבנים והיא בחי' שכינה השוכנת עמנו גם בגלותינו רק שבגלות הוא כביכול סתימת הפ"ה כרח"ל לפני גוזזים נאלמה וצר בו מבראשית טלה בעולם ניסן בשנה רגל ימין בנפש זו"נ הכל כמש"ל ובזה תבין משארז"ל אחד בניסן ר"ה למלכים ולרגלים והקשו בגמ' רגלים א' בניסן ט"ו בניסן הוא ותרצו רגל שבו ר"ה לרגלים ואינו מובן דאף על פי כן הלא ט"ו בניסן הוא ולמה לו לייחסו לאחד בניסן אבל תתבונן לפי הנ"ל הנה בתחלת חד"ש ניס"ן ביום א' לחדש תיכף מתחלת שליטת אות ה' בציור טלה בעולם לקרבן פסח לד' ונצטייר בזה רג"ל ימי"ן ע"ש הדילוג מדלג על ההרים מקפץ וכו' ופסחתי עליכם במהירו' ודילוג וקפיצה הנה הענין הזה המצטייר מבראשית הוא ג"כ תיכף בהתחלת החדש כן נצטייר מבראשית בכל החדש טלה בעולם ניסן בשנה רגל ימין בנפש והנה ראש השנה לרגלים הוא לענין בל תאחר שלא יתעצל האדם רק ימהר עשות נדרו כאשר עלה ברצונו לנדור ליוצר בראשית והנה נצטוינו בתורה והלכת בדרכיו מה הוא רחום וכו' וכ"ה בכל העניני' והנה הבטיח הקב"ה לאברהם אשר יגאל את בניו אחר ת' שנה לגלותם והנה עדיין לא הגיע הזמן והיה הש"י ממהר מדלג על ההרים מקפץ על וכו' כענין הנאמר ופסחתי עליכם ע"כ מבראשית בחדש הגאולה צר בו טל"ה בעולם היא הנקרב לקרבן פס"ח הנקרא כן ע"ש הפסיחה והדילוג ורגל ימין בנפש אשר ע"י האבר הזה נעשה הדילוג בכח הנפש אם כן ע"ש הגאול' בדילוג שהקב"ה מיהר לעשות הבטחתו צר רגל ימין בבחי' ר"ח ניסן זמן הגאולה הראשונה והנה כתיב והלכת בדרכיו מחוייב ג"כ האדם למהר עשות הבטחתו מה שהבטיח בנדרו להש"י ולא יאחר נדרו לשלם הנה התחלת הלימוד הזה הוא באחד בניסן וזהו רג"ל שבו ר"ה לרגלים רצ"ל יצירת הרג"ל שבו הנצטייר בבחי' ניסן ע"ש הדילוג והמיהור הוא ר"ה לרגלים שלא יעבור האדם על בל תאחר והבן:

סעיף ה

מצורף לסי' א' ישמחו השמים ותגל הארץ מר"ת הפסוק הזה יוצא שם הוי"ה כסדר' אשר שולט בחד"ש ניסן והנה ד' תיבות הללו בגי' ידו"ד ניסן החדש הזה לכם רחש חדשים עם הכולל (עמ"ש הטעם באות א'):

סעיף ו

שמות החדשים עלו עמהם מבבל כן אמרז"ל ויצא להם זה מדלא נמצא שום שם חדש בדברי נבואה רק בכתובים במגילת אסתר בעזר"א ונחמי"ה ונ"ל דודאי שמות החדשים נתקבלו ג"כ מסיני רק שהיה בבחי' תורה שבע"פ דהרי נזכרו השמות של חדשים בתרגום והתרגום נתקבל בסיני כידוע אבל התרגו"ם הוא תורה שבע"פ אבל לא ניתנו לכתוב בכתב עד שבאו לבבל ואף על פי כן לא נמצא בכתובים אצלינו שמות כל החדשים

ואי"ה נדבר מזה אם יהיה הש"י בעזרינו. והנה בירושלמי אמרו שמות החדשים ושמות המלאכים עלו עמהם מבבל והוכחתם בודאי הוא גם כן כנ"ל מדלא מצינו שום שם למלאך בדברי נביאים הראשונים רק בדניאל נזכרו מיכאל גבריאל. ומה שיש לי לומר כעת בדרך אפשר דהנה בבבל היתה אסיפת דור הפלגה שאמרו הבה נבנה לנו עיר וכו' וראשו בשמים ונעשה לנו שם וכו' והנה רצו להגביר המרכב' טמאה בשמו' הקליפות שהיו בקיאים בשמות ובנאו את המגדל כפי חכמתם כל חלק וחלק כפי החדש והנה בלל הש"י שם שפת כל הארץ ולא ידעו שמות החדשים והשרים של המרכב' טמאה שרצו להגביר כפי מזל כל חדש וחדש והנה ידוע גליות ישראל בכל האומות ובכל מקום הוא לתקן ולברר הנה"ק שבכ"מ והם מבררין הטוב מן הרע כידוע והנה גלו בראשונה לבב"ל אשר שם פגמו דור הפלגה ונתבלבל לשונם ולא ידעו שמות החדשים והשרים כנ"ל הנה ישראל תקנו בגלותם ע"כ שמות החדשים והמלאכים עלו עמהם מבבל. ואי"ה עוד חזון למועד להאריך בדברים והש"י יעזרינו:

סעיף ז

ניסן שמו נודע בשערים והוא בכתובים במגילת אסתר ופירושו נודע נקרא ניסן חודש של ניסי"ם נגלים מוגבהי' למעל' מן הטבע והשכל. חודש אשר הוא מוכן לניסי' ששת י"ב. ליל שמורים הוא לה' להוציאם מארץ וכו' הוא הליל' הזה לי"י שמורי' לכל בני ישראל לגאלינו בגאול' העתיד במהרה בימינו. והנה מש"ל אשר שמות החדשי' ודאי היו מקובלי' מסיני אבל היה בבחי' תורה שבע"פ ובבבל ניתנו לכתוב גם בבחי' תורה שבכתב. הנה בשם החודש הזה הראשון לכל חדשי השנה יתכן שפיר נקרא ניסן ע"ש נס והנה ידוע מכוונת האריז"ל נ"ס כוונתו אדנ"י מ"ה (כתב ובע"ל פ"ה) ועוד יתבאר אי"ה:

סעיף ח

אבאר לך עוד ניסן על שם נס כבר כתבנו נקרא הפל"א בלשון הקודש נ"ס ע"פ משארז"ל מפני מה לא נאמר' נו"ן באשר"י מפני שיש בה מפלתן של שונאי ישראל שנא' נפל"ה לא תוסיף וכו' ואמרו אח"כ אפ"ה חזר דוד וסמכה ברוח הקודש שנא' סומך י"י לכל הנופלי"ם נמצא לפ"ז הנפיל' נרמזת בנו"ן והסמיכ"ה לאקמא מעפרא נרמז בסמ"ך וזה מורה תיבת נ"ס בישועה וגאולה שהש"י מקים לכנסת ישראל. והנה החודש הזה מסוגל מבראשית לאקמא שכינתא וכו' ובני' מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה ע"כ נקרא החודש ניסן:

סעיף ט

ניסן בגי' ב"פ פ"ה. דהנה במצרים מה שהיה בגלות בבחי' נאלמתי דומיה. הנה נפתח הפה בסוד פ"ה ס"ח והנה מוכן החודש גם לעתיד ב"ב הוא הלילה הזה לי"י שמורים לכל

ב"י לדורותם ומה שהוא כעת בגלות אין חזון נפרץ. וכתיב כרחל לפני גוזזיה נאלמה הנה בחדש הזה יהיה פתחון הפ"ה ושפכתי רוחי על כל בשר ונבאו בניכם ובנותיכם. ע"כ ניסן בגי' ב"פ פ"ה רמז לפתיחת הפה בזמן צאתנו מארץ מצרים. ופתיחת הפה לעתיד ב"ב. וז"ש בספר יצירה המליך אות ה' בשיחה וכו' וצר בו וכו' וניסן בשנה וכו' וכמו שכתבתי לעיל:

סעיף י

ובזה ביארנו מדרש תמוה פ' בשלח ויאמר וכו' מה תצעק אלי דבר אל ב"י ויסעו. יסיעו דבר מלבן כמה דאת אמר דברו על לב ירושלים עכ"ל והוא לפלא. ופירשנו דהנה זמן הקץ אמרז"ל שאמר הקב"ה ללב"י גליתי לפומ"י לא גלית"י (ובכמה מדרשים לאברי לא גליתי וכולא חד כי גילוי האברים ותעלומותיהם הוא ע"י הפה בדיבור) ואומר לך דהנה השכינה הקדושה שהיא עמנו בגלות והוא בבחי' נאלמתי דומיה. הנה נקרא רח"ל וכתיב בה וכרחל לפני גוזזיה נאלמה הנה רחל הוא מספר דב"ר לב היינו מן הלב נגלה התעלומות ובא אל הפה להיות בבחי' דבר. משא"כ כשהיא בבחי' וכרחל לפני גוזזיה נאלמה מתרחק הדבר מן הלב. וה"ס שאמרז"ל ללבי גליתי לפומ"י לא גליתי. והנה בשעת הגאולה והנחמה נאמר דברו על לב ירושלים שיומשך ויקושר הדבר אל הלב אז תהיה רחל בשלימות אם הבנים שמחה אז יתחדש דיבור הנביאיי אל הבנים. ונבאו בניכם ובנותיכם. ומעתה הלא יאירו עיניך במדרש הנ"ל דב"ר אל ב"י ויסעו. יסיעו דב"ר מלב"ן. שעד עתה בגלות לא יצא הדבר מן הלב. והן היום ויושע ד' ביום ההוא. הנה יסיעו הדבר מן הלב וידעו בנבואה מפלאות תמים דעים. וראיות המדרש כמד"א (לעתיד ב"ב) דבר"ו על לב ירושלים וכנ"ל. הנה כן היה בגאולת מצרים וכן יהיה לעתיד ב"ב בניסן נגאלו ובניסן עתידין להיגאל ומעתה יומתק לך מש"ל ניסן בגי' ב"פ פה. רמז אשר בחדש הזה היה פתחון פ"ה במצרים. ובחודש הזה יהיה פתחון פה ב"ב ותמצא שתקנו בתפלת ר"ה ותקוה טובה לדורשך ופתחון פה למיחלים לך ואתה הבן:

סעיף יא

ניסן בהחשב הנו"ן האחרונה ת"ש כמשפט מנצפ"ך פשוטים אז מספר ניסן ד' פעמים ה"ר המלכיות נק' הרים שמעו הרים את ריב י"י וכן על ההרים דלקונו. והנה גאולת כל הד' מלכיות בניסן בב"ל בי' בלילא קטיל בלשצר וכמו שיסד הפייטן צפה הצפית ערוך השלחן בפסח. מדי. בלילה ההוא נדדה וכו' ונתלה המן כידוע. יון. עיין ביוסיפון. ויום המקוה לעתיד ב"ב בגמר מלכות הרביעית בניסן נגאלו ובניסן עתידין להיגאל. ע"כ ניס"ן בגי' ד' פעמים ה"ר:

סעיף יב

בפסיקתא פט"ו על פסוק החד"ש הזה לכם. תוחלת ממושכה מחלת לב. אר"ח בר אבא אלו ישראל עד שלא נגאלו אתה מוצא כיון שבא משה אצל ישראל וא"ל אמר לי הקב"ה לך אמור לישראל פקד פקדתי אתכם א"ל משה רבינו לא עדיין זמן פקידה וכו'. וכיון שאמר להם בחדש אתם נגאלים. אמרו הוא סימ"ן טוב. ועץ חיים תאוה באה עכ"ל. ומהראוי להתבונן מהו הסימן טוב של אותו החדש. והנראה דהנה הם אמרו שעדיין אינו זמן פקידה כי הגזירה הית' ת' שנה וכשאמר להם משה בחדש הזה אתם נגאלים אמרו סימן טוב הוא כי ניס"ן בריבוע כזה נ' נ"י נ"ס ניס"ן בגי' ת' להורות שהחדש הזה ישלים המספר אפי' לא הגיע הקץ. וזה שנרמז לאברהם ודור רביע"י ישובו הנה להורו' על מספר המרובע של חדש היציאה ע"כ אמרו הוא סימן טוב ועוד יתבאר אי"ה:

מאמר ב

סעיף א

פרשת החודש

בו ידובר דרשות נחמדות בפרשת החד"ש אשר הוא חוק לב"י לקרוא פ' זו בתורה בשב"ת ר"ח ניסן או בשבת שלפני ר"ח ניסן אם יחול ר"ח באמצע השבוע:

במדרש החודש הזה לכם לקיים מה שנא' בי מלכים ימלוכו ע"כ והוא תמוה. ונראה לפרש ע"פ מה שמצאתי בשם הרב המקובל מהרי"ו בעל שם זלה"ה על מה שנמצא במדרש על פסוק אמרתי אך חושך ישופני וכו' הפ' הזה מדבר ביאשיהו המלך כשמצא הפסוק יולך ד' אותך ואת מלכך אמר שמא ח"ו חשך ישופני שתפסוק המלכו' ממני חזר ואמר ולילה אור בעדני מי שהאיר לישראל במצרים ועל הים שנא' ויאר את הלילה הוא יאיר מלכותי ואני רואה בן בני תופסק המלכות בימיו ע"כ. הנה המדרש הזה תמי' מאד ויש לדקדק בו טובא א' למה הי' סובר יאשי' שתופסק המלכות ממנו הלא היה צדיק גמור רוח אפינו וכו' ומי חשיד קוב"ה וכו'. ב' קשה מ"ש מי שהאיר לישראל במצרים ועל הים וכו' מה ענין זה לזה. ג' מ"ש ואני רואה בן בני תופסק וכו' מי הגיד לו זאת ואם היה צופה ברוה"ק א"כ בתחלה מאי קסבר. ד' למה כינה הפסק המלכות בחושך ואמר ע"ז הרב המקובל הנ"ל דאי' במדרש כירח יכון עולם שמלכות בית דוד נמשלים ללבנה מה לבנה נוספת עד ט"ו יום כך ממשלת ישראל מן אברהם עד שלמה ט"ו דורות ומה לבנה מט"ו ואילך מתחסר אורה כך מן רחבעם עד צדקי' ט"ו. וכיון שבא צדקי' נעשה חשך ואת עיני צדקי' עיור והקש' בעל יפ"ת. בשלמא לענין מעלה שפיר קאמר מאברהם עד שלמה ט"ו דורות לאפוקי מרחבעם עד צדקי' י"ז מלכים והגאון בעל ברכת שמואל

מיישב הקושי' שישראל נדמו לחדש שבו יצאו ישראל ממצרים הג"ה ולי נראה שמלכות ב"ד הבא מיהודה נדמה לחודש ניסן להיות עפ"י סדר הדגלים הנה יהוד"ה הוא הראשון בענין החדש הראשון וידוע הענין יהודה בשבטי ישראל ראש וראשון כמו ניסן בזמן ראש וראשון: **ואמרו החדש** היה בו. ב' ימים יותר מפני שהלילה שבו יצאו ישראל ממצרים והלילה שהיה אצל הים היה מאירים כיום עי"ז יתירים בחדש הז"ה ב' ימים וא"כ לפ"ז שפיר היה סובר יאשי' שתופסק המלכות בימיו כיון שהוא היה דור ט"ו מרחבעם לזה אמר אך חשך ישופני רצ"ל שהי' סובר שח"ו בימיו יהי' החשך הגמור סוף מיעוט הלבנ' חזר ואמר ולילה אור בעדני מי שהאיר לישראל במצרים ועל הים הוא יאיר מלכותי (כיון שנתוספו בחדש הזה ב' ימים) ואני רואה בן בני תופסק המלכות כי יהיה דור הי"ז עכ"ד הרב המקובל מהרי"ו הנ"ל:

ולפ"ז יפורש דברי המדרש הנ"ל בטוב טעם החדש הזה לכם. הוקש' לו כפל ההה"ן הל"ל (חוד"ש הז"ה. או) החד"ש ז"ה וגם תיבת לכ"ם מיותר. זה שדרש לקיים מ"ש בי מלכים ימלוכ"ו ע"כ נכתב הז"ה בגי' י"ז שהחדש הזה יהי' בו החלק הב' י"ז ימים והוא לכ"ם לצרכיכם לאריכות המלכו' (גם לכם אתוון מלך) שלא תופסק המלכות בימי יאש"י והנה הוספת הימים האלה לא היה הוספת ימים שלימים רק י"ב שעות הלילה נתהוו לימים אבל עיקר הוראת המלוכה הוא נמשך אחר י"ב שעות היום דכתיב במלך וכתב לו וכו' וקרא בו כל ימ"י חייו (ימ"י דוקא) למען יאריך ימי"ם (דייקא כי עיקר הלימוד הוא ביו"ם) ע"כ התורה אומרת ב"י מלכים ימלוכו שהמלכים נמני' רק לי"ב שעות היום להיות היום היא זמן הלימוד משא"כ הליל' לא איברי אלא לשינתא והנה על מה עשה י"י ככה שרמז חוסר המלוכה מדור אל דור בי"ז ימים בתיבת הז"ה כנ"ל הוא הוראה לעתיד וירא אלקים את האור כי טו"ב נגנז לצדיקים לע"ל כן במלוכה נגנז הטו"ב וב"ב כאשר יתגלה הטו"ב הגנוז אור שנברא מששת י"ב מה רב טוב"ך אשר צפנת ליראיך והנה האור הז"ה לא יהיה לו מיעוט לעולם כן לא תתמעט עוד המלוכה מזרע דוד בשום אופן זה מ"ש ועבדי דו"ד נשיא עליהם לעולם:

ובזה תבין מ"ש הנביא לא יבא עוד שמשך וירחך לא יאסף כי י"י יהיה לך לאור עולם ותירגם יונתן לא יתבטל עוד מלכות"ך וכו' דקשה איך נרמז בזה מלוכה ולפי מ"ש ניחא לא יבא עוד שמשך דכיון שלא יהיה ביאת השמש א"כ תחויב המלוכה להיות ג"כ נגד הלילות כמו שהיה נגד הלילות של מצרי"ם והי"ם שהאירו כאור היום וג"כ ירחך לא יאסף לא תופסק כיון שאין כאן לילה בין והתבונן וכיון שאמר כי י"י יהיה לך לאור עולם היינו האור הנברא בבריא' עולם בששת י"ב בגושפנקא דחתים בי' שמיא וארעא ביום

ראשון והוא מספר קטן של שם הוי' היינו שם אהו"ה מנין טו"ב הגנוז והוא אשר נתמלא הבית אור בלידת אדון הנביאים ותרא אותו כי טו"ב הזא וזהו המובן למשכיל על דבר והיה לך י"י לאור עולם הבן הדבר:

סעיף ב

פסיקתא (הובא בילקוט) החדש הזה לכ"ם מסור הוא לכ"ם אריב"ל משל למלך שהיה לו אורגולין (כלי שעות) והיה מביט בה והיה יודע איזה שעה ביום כיון שעמד בנו על פרקו מסר לו אורגולין שלו כך אמר הקב"ה עד עכשיו חשבונן של חדשים ושל שנים בידי מכאן ואילך הרי הם מסורים בידכם שנאמ' החדש הזה לכם עכ"ל מהראוי להבין מאי קשיא ליה דקא דריש כן. ע"כ דקשיא ליה מאי לכ"ם שהוא נדרש בכ"מ לכ"ם משלכם. או להנאתכם ע"כ דרש ליה גם בכאן מסור הוא לכ"ם אבל מהראוי להתבונן מהו הכוונה ובפרט אומרו עד עכשיו חשבונן של חדשים מסור בידי מכאן ואילך וכו' וכי כעת אין הכל מסור בידו ית"ש והרי מברכין ברוך מחדש חדשים אבל תשכיל ותדע דהשינויים ההווים בעולם הנה הם עפ"י חידוש מולדי הלבנה באיזה רגע מזמן שליטת הככבי לכת מתחדשת הלבנה עי"כ יהיה החדש קר או חם יבש או רטוב וזה היה הכל קוד' שנמסר קידוש החדש לישראל וכיון שנמסר קידו"ש החוד"ש לישראל הנה הגם שעפ"י חשבון המולד תתחייב החידוש שיהיה החדש קר או חם כפי הוראת המולד באותה הרגע אעפי"כ כיון שישראל אינן קובעין אז את החדש בזמן המולד רק כפי הנראה לב"ד להקדים או לאחר הנה יהיה הנהגת החד"ש כפי הזמן שקובעין ישראל כאלו נתהווה המול"ד באותו הזמן ונמצא נדרש החד"ש הז"ה לכ"ם מסור הוא לכ"ם והיינו לכ"ם משלכ"ם והבן והוא כמו שדרשו בירושלמי אקרא לאלקים עליון לאל גומר עלי על בת ג' שנים ויום א' וכו' כידוע. הבן:

סעיף ג

בפרשת היום וככה תאכלו אותו וכו' פסח הוא לי"י ופירש"י הקרבן קרוי פס"ח ע"ש הדילוג וכו' ואתם עשו את כל עבודותיו לש"ם שמי"ם עכ"ל הנה עקבותיו לא נודעו מה בעי בזה לא ראיתי בזה דבר המתיישב על הלב והנני אומר בדרך צחות עפ"י מ"ש בפ' ויהי ביום השמיני וכו' ויאמר משה זה הדבר אשר צוה י"י תעשו וירא אליכם כבוד י"י דמיותר ולא נודע פירושו וכבר דברו בזה רז"ל במדרשיהם ואמרנו דהנה קיי"ל אין קטיגור נעשה סניגור ע"כ אין משמשין בבגדי זהב מבפנים ואין תוקעין בשופר של איל. והנה בכאן קח לך עג"ל בן בקר לחטאת (לכפר על מעשה וכו') אדרב' נעשה סניגור ונראה לפרש עפ"י מ"ש בגמ' (כיון דמקשינן יציאה להוי') תהא אשה מתגרשת בכסף ומשנינן יאמרו כסף מכניס כסף מוציא אין סניגור נעשה קטיגור ומקשינן א"כ שטר

נמי. ומשנינן מילי דהאי שטרא לחוד ומילי דהאי שטרא לחוד ובזה יתבאר לך הכתוב הגם שאין קטיגור נעשה סניגור אעפי"כ זה הדב"ר אשר צוה י"י תעשו שתאמרו בדיבו"ר שאתם עושים את אשר צוה י"י והתם אמרו. אלה אלהיך וכו' ממילא מילי דהאי לחוד. ומילי דהאי לחוד. והבן. והנה בכאן נמי קשה עפ"י מה שאמרו רז"ל משכו וקחו לכם צאן. משכו ידיכם מעבודה זרה שהיה עובדין לעבודה זרה של מצרים מזל טל"ה וקחו לכם צאן למצוה. וקשה הלא אין קטיגור נעשה סניגור אבל מבואר הוא בפסוק ואמרתם זבח פסח הוא לי"י ומילין דהאי לחוד ומילין דהאי לחוד. וזה הרמוז בכאן בציווי גם כן פסח הוא לי"י ומפרש רש"י פסח נקרא הקרבן ומזרז הכתוב הקרבן הזה עשו לשם שמים כי אין קטיגור נעשה סניגור הבן הדבר וכבר דברנו בזה באריכו' בפירוש ההגדה בדברי רבן גמליאל כל שלא אמ"ר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו וכו' עיין שם:

סעיף ד

במדרש רבה. נדרש ג"כ בפסוק. החדש הזה לכם ראש חדשים. אמר משה רבש"ע ת' שנה אמרת להשתעבד ועדיין לא שלמו א"ל כבר שלמו שנא' כי הנה הסתו עבר מיד גילו הצדיקים את ראשיהם שהיה מכוסה שנאמ' הנצנים נראו בארץ. אלו הן שבטו של לוי שהיה צדיקים כולם. עכ"ל הנה אין מן הצורך להאריך בדקדוקים כי הדברים בעצמו אינם מובנים: מהו הענין שגילו הצדיקי' את ראשיהם. והנה יש לפרש בדרך צחות. ע"ד שכתב הרב הגדול מ' חיד"א זלה"ה בס' כס"א דו"ד דף כ"ו ע"ג. דנשמע מהא דר"א שיחרר עבדו ועבר אעשה (לעולם בהם תעבודו) בכדי לקיים מצוה דרבים. הנה נשמע. דמותר לעבור אעשה בכדי לקיים מצוה דרבים. וכ"כ הרבה מהראשונים. ויש פוסקים שסוברים לעולם בהם תעבודו הוה אסמכתא ועיקר הדבר הוא מדרבנן. ולכך עבר ר"א על עשה דרבנן. לקיים מ"ע דרבים. אבל עשה דאורייתא אין לעבור בשביל עשה אחרת וא"כ הוה הדין הזה ספיקא דרבוותא: ופירש בזה הרב הנ"ל בדרך צחות מ"ש פרעה. למה משה ואהרן תפריעו את העם ממעשיו (היינו שחייבים לקיים מצות ועבדום וענו אותם ת' שנה. וסברת כ' הוא דכדי לקיים מ"ע דרבי' לזבוח לפני י"י מבטלין מ"ע הלא ידעתם כי זה ספיקא דדינא ופלוגתא דרבוותא. ואין מוציאין מיד המוחזק. עכ"ד בקוצר) וע"פ הדברי' האלה יש לפרש דברי המדרש הנ"ל. דהנ' ע"פ הדברים הנ"ל. הנה טען פרעה כהוגן וכתורה אבל נואלו שרי צוען דהנה בא בטענת מוחזק. להיות שהוא הראש והמושל. ובאמת הש"י אדירם ומושלם של ישראל ושל כל העולם. וא"כ טענת מוחזק הוא להראש של ישראל. הוא היוצר כל הוא אלקינו. ובזה תבין דברי המדרש שאמר משה להקב"ה שעדיין לא נשלמה המצוה ועבדום ואין מקום לבטלה. א"ל הקב"ה כבר

שלמו. כי נתבטלה המצוה ועבדו"ם. בעבור מ"ע דרבים וזבחת"ם וכו' ומה שיש טענה דהוה ספק בדין ופרעה מוחזק שהוא הראש. מיד גילו הצדיקים את ראשיה"ם היינו שגילו מי הוא ראשיהם היינו הש"י שהוא ראשם ואדירם ומושלם. והוא המוחזק. והוא דרך צחות ופטטייא דאורייתא טבין:

סעיף ה

ויש לפרש. דרצו לדרוש. החדש הזה לכם ראש וכו' מהו לכם. לגם כל הענין כפל. דהרי כתוב מבואר אח"כ ראשון הוא לכם. ע"כ דרש דהש"י הראה למשה סימן שכבר נשלם הגלות. והסימן הוא. מיד גילו הצדיקים את ראשיהם. דהנה בכל דור ודור יש צדיקים גדולים יכולים לפעול פעולות נוראות. אבל הוא כשהדור אינו ראוי לכך. כל מדריגת הצדיקים הם באיתכסייא. ואינם נודעים בשם ובאפשר הם לפעמים חוטבי עצים ושואבי מים וכיוצא בשארי ענינים. וכמ"ש בגמ' שיצאה להם ב"ק יש בכם אחד שהוא ראוי שתשרה עליו שכינה וכו' אלא שאין דורו ראוי לכך. כיון שהוא בחשכות הגלות בכל דור ודור בימי גלותינו. וכן היה במצרים ודאי הוה בהם צדיק' גדולים. וכמו שאמרז"ל אין לך דור שלא יהא בו כאברהם וכו'. ובפרט שבט לוי שהיו צדיקים אבל לא היה נודעי' בשם ולא היה ניכרין (כמשפט לאוהבי שמו דכ' בהו. וראו כל עמי הארץ כי שם י"י נק' עליך) דמחמת חשכות הגלות לא היה ניכר מדרגתם. וכיון שהגיע תור הגאולה מיד גילו הצדיקים את ראשיהם ונתגלה לעין כל צדקתם וקדושתם ומדריגתם. וזה שדרש על הפסוק הנצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע. ובזה רוצה לדרוש גם בכאן. החדש הזה לכם ראש חדשים. הראשים הללו של הצדיקים שהוא דבר חדש אצליכם. החידוש הוא רק לכם אבל אני ידעתי מאז ומקדם גודל צדקתם וקדושתם. נ"ל:

סעיף ו

פסיקתא פט"ו החדש הזה לכם. עשה ירח למועדים שמש ידע מבואו א"ר יוחנן לא נברא להאיר אלא גלגל חמה יהי מאורות מארת כתיב וחסר מורה רק על מאור אחד) וא"כ למה נבראת לבנה אלא לקדש בה ראשי שנים ור"ח רצונו לתרץ תיבת לכם דמיותר ואין לו ביאור. ע"כ הביא להקדמה. הפסוק עשה ירח למועדים להורות שלהאיר לא נברא אלא גלגל חמה. העיקר בריאתו של לבנה הוא לקבוע ראשי חדשים ומועדים וראשי שנים. והמועדים ור"ח ושנים. הם לישראל לבד. ע"כ נאמר החדש הזה (היינו הלבנה שנק' חדש על שמתחדש בכל פעם) לכם הוא לצרכיכם ולהנאתכם שתדעו לקבוע ר"ח ומועדים וראשי שנים. כי אוה"ע אין להם צורך ללבנה ולהאיר לא נברא אלא גלגל חמה:

סעיף ז

ע"ש בסיום המאמר. שיהי' אוה"ע מונין לחמה. וישראל ללבנה. החדש הזה לכם עכ"ל (נ"ל שהוא כמו דבר אחד ובא ג"כ לפרש תיבת לכ"ם. והכוונה החדש הזה היינו הלבנה מסורה למנו' רק) לכם ולא לאוה"ע. שהם ימנו לחמה. ומהראוי להבין הרי גם ישמעאל מונה ללבנה. ועיין ברעיא מהימנא פ' תצא סימני הליקויים:

סעיף ח

ע"ש רבות עשית אתה י"י אלקי נפלאותך ומחשבותיך אלינו וגו' וא"ר סימן. חשבונותיך אלינו כל אותן ב' אלפים תמ"ח שנים (מבריאת העולם) עד שלא יצאו ישראל ממצרים הי' הקב"ה יושב וחושב חשבונות ומעבר עיבורים ומקדש את השנים ומקדש את החדשים עד שיצאו ישראל ממצרים ומסרם להם שנאמר ויאמר י"י אל משה וכו' באמ"צ לאמר החדש הזה. מהו לאמר (נ"ל דצ"ל מהו לכ"ם) א"נ מכאן ואילך הרי ראשי חדשים מסורים לכם (רצ"ל ויצדק ג"כ תיבת לכ"ם) דהכוונה מה שאני הייתי עושה עד היום מקדש חדשים ומעבר עיבורים. הנה הוא מסור לכ"ם:

מאמר ג

סעיף א

שבת הגדול

בו ידובר כמה טעמים למה קוראין לשבת שלפני הפסח שבת הגדול:

טעם למה קוראין לשבת לפני ח"ג הפסח שבת הגדול הנה כבר דברו בזה כל הראשונים והאחרוני' כל שלה"ג כיד י"י הטובה עליהם ואענה גם אני חלקי לכבוד התורה ולכבוד השבת שבת כלה. ועת לכל חפץ ופטטייא דאור' טבין. ואען ואומר ידוע אשר חכמי' הראשונים דרשו וחקרו להוצי' הלכ' לאמתו בענין האבו' מימות אברהם שקיימו התורה (בתורת נדבה) עד שלא ניתנה אם יצאו מכלל בני נח בין להקל ובין להחמיר או נאמר לאו כל כמיניהו לצאת מכלל בני נח בדברים שישנם בחומרא אצל ב"נ יותר מישרא"ל עד שניתנה התורה ונתחדשה הלכ"ה להקל בדבר למקבלי התורה (ועיין בספר פרשת דרכים שהדבר הזה הי' מחלוקת קדומה בין יוסף ובין אחיו שבטי ישורון מה שהוציא את דבתם וכו' שהיו אוכלין אבר מן החי שהיו אוכלין ממפרכסת ובן פקועה אחר שחיטה ונאסר לב"נ עד שימותו ובישראל שחוטה מתרת. והשבטים הי' סבורין בקיימם התורה יצאו מכלל ב"נ אפילו להקל ויוסף הי' סובר דלאו כל כמיניהו להתיר לעצמם דבר שנאסר לב"נ והדבר הזה תלוי ועומד ברפיון בין הפוסקים ראשונים ויש סברות לכאן ולכאן כללו של דבר כפי הנראה מימות השבטים היתה הלכה הזאת בספק ולא איפסק הלכתא כמאן וצריכים אנחנו לומר לפ"ז דגם אבות העולם הי' באפשר מסופקים

בהלכה הזאת דאלת"ה מה הי' מחולקים שבטי ישורון עם יוסף הרי יצחק ויעקב ובית דינם קיים יבואו וישאלו את פיהם אלא ע"כ דלא איפסק הלכה בזה ממילא היחידי סגולה אשר היו מקיימי' את התורה בכל דור מימות האבות הנה שמרו ג"כ את השב"ת בהכרח היו צריכין באיזה רגע מן השב"ת לעשות איזה מלאכה כי הלא מדאורייתא בן נח ששבת חייב מיתה דכתיב ל"א ישבות"ו ע"כ בהכרח היו להשומרים את יום השב"ת מימות האבו"ת שיעשו בכל שב"ת איזה מלאכה בעת מעיתותי היום בכדי שלא יעברו על מל"ת יום ולילה לא ישבות"ו כיון שהלכה היתה רופפת והוה ספק דאוריית' הג"ה ובזה פירשנו מקראי קודש הנאמרים אצל יוסף ויהי כהיו"ם הז"ה ויבא הביתה לעשות מלאכתו וכו' ותתפשהו בבגדו לאמר שכבה עמי הנה הדברים צריכין ביאור א' אמרו כהיו"ם הז"ה אינו מובן הל"ל ויה"י היו"ם ויבא יוסף וכו'. ב' ויבא (יוסף) הביתה לעשו"ת מלאכתו למה לי דמה נ"מ אם בא הבית לעשות מלאכתו או בא סתם אל הבית. ג' לאמ"ר שכבה עמי הל"ל ותאמ"ר שכבי עמי. ולפי הנ"ל מובן דהנה היו"ם הז"ה יתכן לפותרו על יום השב"ת (וכמדומה שראיתי כן באיזה ספר) שנתנבא משה עליו בלשון ז"ה ויקהל משה וכו' ויאמר אליהם זה הדבר וכו' וביום השביעי יהי' לכם קודש וכו' ויתכן לומר בהיפוך דיום השב"ת הוא בבחי' עוה"ב מעין עוה"ב יום שבת מנוחה א"כ הוא מבחי' עולם הנסתר נק' יום ההו"א וימי המעש"ה נק' כל יו"ם הז"ה עלמא דאתגליא עולם המעשה כענין שנאמר היום הז"ה ד' אלקיך מצוך לעשו"ת וכו' וכענין שנאמר ביוסף למען עש"ה כיו"ם הז"ה וכו' והנה אמר הכתוב לפי"ז ויהי כהיו"ם הז"ה היינו שהי' אז שבת קדש יו"ם ההו"א אבל השטה הזאת הי' כעין יום הז"ה היינו כעין יום המעשה משום דיוסף אזיל לשיטתי' שמהראוי להחמיר בדבר הנאסר לב"נ על כן הגם ששמר את השב"ת יום ההוא מנוחה עכ"ז נהג באיזה עת מעיתותי שב"ת כעין יו"ם הז"ה שעשה איזה מלאכה בכדי שלא יעבור על ל"ת יום ולילה ל"א ישבות"ו ע"כ ויבא הביתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית וכו' דאלו הי' שם מי מאנשי הבית יש סברא לומר דבאפשר צוה לו לעשות איזה מלאכה דזה ודאי דהגם ששמר את השב"ת אינו מחויב למסור נפשו על הדבר (אפי' ישראל גמור) אבל כיון שלא הי' שום אחד מאנשי הבית ובא בעצמו לעשות מלאכת"ו הבינה אשת פוטיפר דרוצה להחמיר כדין ב"נ: ותתפשהו בבגד"ו שהי' משונה משל חול לכבו"ד שב"ת דהנה ראתה ב' הפכים ראתה שהוא שומר שב"ת ומשנה בגדים לכבוד היום וראתה אותו עושה מלאכתו דייקא ולא ממלאכת אדוניו והוא מבלי הכרח הנה הבינה הדבר ע"כ סברתו דאין בידו לצאת מכלל ב"נ להקל ע"כ בהכרח הוא שיעשה איזו שעה מלאכה ממילא הי' לה מקום לומר שמחויב גם כן לעשות מבוקשה ולא למסור נפשו על הדבר כי ב"נ אינו מצווה על קידוש השם וכאשר מוסר נפשו עובר על ואך את דמכם וכו' וזהו שמדוקדק בפסוק ויבא הביתה לעשות מלאכת"ו וכו' ותתפשהו בבגד"ו לאמ"ר שכבה עמי רצ"ל מכח אלו ב' הפכים יהי' לה הוכחה לאמ"ר לו שכב' עמי כי אינך רשאי למסור נפשך לפי סברתך: והנה ביום השבת הזה בעת צאתינו ממצרים הי' יום עשר לחדש וצוה הש"י ליקח בו ביום

את הקרבן פס"ח דפסח מצרים היה מקחו מבעשור והנה נאמר משכו וקח"ו לכם צא"ן והנה דקדוק משכו וקחו גם מה יורה תיבת לכ"ם פי' הרב הקדוש חיד"א בספרו ראש"ש דו"ד הוא עפ"י דברי הרב בעל מחנ"ה ראוב"ן דבקניות האדם חפץ למצוה דאורייתא כגון קונה אתרוג למצוה אינו קונה במשיכ' לבד דהוא קני' מדרבנן וצריך ליתן כסף דהוי קנוי' מדאוריי' וכתב ע"ז הרב חיד"א הנ"ל דהה"ד בכסף בלא משיכה ג"כ לא קנה למצוה דכיון דתקנו רבנן דכסף לא קנה הנה הפקר ב"ד הפקר א"כ תרווייהו בעינן כסף ומשיכה לקנות המצוה וז"פ הכתוב משכו וקחו לכם וכו' משכו (במשיכה) וקחו בכסף כמד"א שדות בכסף יקנו וילפי' קיחה קיח' משד' עפרון) לכם (היינו שיהי' שלכם ממש בעינן תרווייהו למצוה דאורייתא ושחטו בפסח (מצוה דאורייתא ע"כ בעינן תרווייהו) ע"כ תורף דברי הרב הנ"ל וכבר חש לזה הדין הרב הגאון מוהר"ר זלמן מרגליות מבראד ז"ל והנה בקניית הגוי יש מחלוק' בין רש"י לר"ת. רש"י ז"ל ס"ל דקונה במעות ולא במשיכה ור"ת ס"ל משיכה קונה ולא מעות ע"כ פסקינן בש"ע דמספיקא עבדינן לתרווייהו לענין לפטור מן הבכורה אבל זה ודאי דמדינ' בבן נח רק קני' אחת קונה או כסף או משיכה והנה ליכא ספיקא קמי' שמיא ומדאמר משה עפ"י הש"י משכו וקחו לכם דתרווייהו בעינן ע"כ לומר דשוב אין להם דין בני נח ודינם כישראל ממש (וא"א לומר דזה לחומרא דהרי חומרא דאתי לידי קולא הוא כשהקונה לא מקנהו רק בקני' אחת ואח"כ יחזור בו המוכר ויקריבהו לעצמו לשם ק"פ הנה אינו שלו ע"פ הדין אל' ע"כ דיצאו לגמרי מכלל ב"נ) וכיון שיצאו מכלל ב"נ הי' רשאין לשמור ולשבות את כל יום השבת כמצותו ומזה לא היו צריכין לעשות איזה מלאכה בשום שעה מעתותי היום ולא הי' כיום השבת הזה שבת גדול לפניו כי עד עתה לא הי' להם באפשרי לשבות כל ד"ד שעות השב"ת ממילא ראוי ונכון לקרוא לשבת הזה שבת הגדול. הבן הדבר: ופטטיא דאורייתא והבן:

סעיף ב

טעם ב' נקרא שבת הגדול. מצאתי ראיתי טוב טעם בשו"ת שמן המו"ר בשם גדול ספרדיי אחד נק' הרב מ' מרדכי זאב. דהנה וספרתם לכם ממחרת השב"ת באת הקבלה ממחרת יומ"א טב"א דיו"ם טו"ב נקרא גם כן שב"ת והאפקורסי' שאינ' מאמינים בקבלת תור"ה שבע"פ נתפקרו בזה והנה הרבה ענינים עשו חז"ל לפרסם הדבר ולהוציי' מלב המינים ע"כ גם זאת עשו להכיר וקראו לשב"ת שלפני הפסח שבת הגדול מכלל דאיכא שבת קטן בשבוע הבאה היינו יו"ט הראשון של פס"ח שנקרא גם כן שב"ת ששביתתו הוא קטן משביתת יום השבת עכ"ד לדעתי הטעם זה הוא חשוב ודבר נחמד:

סעיף ג

ויתכן עוד טעם לדעתי משארז"ל שבת קביעא וקיימא משא"כ מועדים תלוים בקידוש ב"ד וע"כ קדושת שבת הוא כמו הגדול שיכול לעמוד בעצמו משא"כ קדושת המועדים מעמידין אותן אחרים היינו ישראל. כביכול כמו הקטן שמחזיקין בידו אחרים להעמידו ובזולת אחרים אין לו העמדה והנה קודם בא יום המועד הקדוש הרגל הראשון שברגלים שבכל השנים נקרא שבת שלפניו שבת הגדול להורות החילוק בין קדושת שבת לקדושת יום טוב:

סעיף ד

מדרש פליאה (הובא בספר צפנת פענח ובס' עפר יעקב המחובר לטהור ס' דעת זקנים) וז"ל האדם שעשה עבירה וחזר בו ועשה תשובה הקב"ה מוחל לו כל עונותיו ולכך נקרא שבת הגדול עכ"ל והוא פלא ונראה לפרש עפ"י משארז"ל במדרש רבה פ' בא וז"ל משכו וקחו לכם צאן הה"ד בשובה ונחת תושעון עכ"ל והנה ג"ז המדרש אומר דרשוני וחיו ונראה לפרש דהמדרש מדייק תיבת לכם דדרשינן בכ"מ ורוצה לדרוש בכאן להנאתכם כמו שאפרש דהנה דרשו עוד חז"ל משכ"ו ידיכם מע"ז וקחו לכם צאן למצוה ומה שייכות זה לזה דהנה אית תשובה ואית תשובה היינו אית תשובה מיראה והוא שמתחרט על מה שעבר מן העבירות ומפני יראת קונו הוא שב ומתחרט והוא סר מרע וע"י זאת התשובה זדונות נעשה כשגגות והנה גם השוגג צריך כפרה ואין זה נק' מחילה על כ"ל העונות כי עדיין רשומו ניכר משא"כ כשאחר התשובה עולה למעלת התשובה תשובה מאהבה לעסוק במצות הש"י באהבה בבחי' ועש"ה טוב הנה ע"י תשובה מאהבה זדונות נעשים כזכיות והוא התשובה של נחת כי מבחי' אהבה הנה נחת ינחת איש אשר כמוהו באהבת הש"י ישתעשע באהבים בעבודתו והנה ידוע לך תשובה תתאה ויראה הוא בבחי' ה' בתראה יראת ד' לחיים מורא מלכות ירא את ד' בני ומלך וזה לא נק' עשי' כי היראה עיקרא בלב ותשובה עילאה הוא תשובה מאהבה (בבחי' ועשה טוב) הוא בבחי' ה' ראשונה בינה שבת הגדול יובל העליון המוציא אדם לחירות ומשם תשועת הגאולה ועפ"ז יתפרש לן המדרש רבה הנ"ל משכו וקחו לכם צאן הה"ד בשובה ונחת תושעון דקשה מהו משכ"ו ומהו לכם ע"כ אמר הה"ד בשובה ונחת תושעון דהפירוש הוא תשובה של נחת שהוא מאהבה ע"י זאת התשובה שהוא תשובה עילאה שבת הגדול יובל העליון משם התשועה והגאולה ע"כ אמר הכתוב משכ"ו (ידיכם מע"ז שהוא תשובה מיראה בבחי' סור מרע ואח"כ) וקחו לכם (להנאתכם) צאן (למצוה שהוא בבחי' ועשה טוב תשובה עילאה ועי"ז תהיה התשועה בבחי' יובל העליון שבת הגדול ויצאו העבדים לחירות ומעתה יתפרש לך היטב דברי המדרש פליאה הנ"ל אדם שעבר

עבירה וחזר בו (היינו סור מרע תשובה מיראה) ועשה תשובה (היינו בעשי' שהוא ועשה טוב מאהבה תשובה עילאה) הקב"ה מוחל לו כל עונותיו היינו שלא נשאר רשומו ניכר אפי' בבחי' שוגג מפני שזאת התשובה הוא בבחי' אימא עילאה המוציא' לחירות לגמרי) לכך נק' שבת הגדול יובל העליון ולכך פסח מצרים היה מקחו מבעשור מפני שהוא יום העשור שבת שהוא מורה על ב' שבתות שבתא דלילא תשובה תתאה משבתא דיממא תשובה עילאה וז"ש אלמלא שמרו ישראל ב' שבתות מיד נגאלין:

סעיף ה

עוד יש לפרש המדרש הנ"ל עפ"י מה שארז"ל ביומא גדולה תשובה שאפילו יחיד ששב מוחלין לכל העולם כולו והנה זה מן התימא דודאי אין לך זמן מן הזמני' שאינו בדור יחיד ששב וא"כ מוחלין לכל העול' כולו ומדוע נתארכו כ"כ ימי גלותינו ופירשו בזה שמוחלין לכל העולם הערבות שהיה מגיע להם העונש מן העונותיו בבחי' ערבות וכיון שהיחיד החוטא שב מחטאו מוחלין לכל העולם הערבות והנה בכאן במצות קרבן פסח נאמר משכו וקחו לכם צאן והנה לא נתבאר מאי לשון משכ"ו ופירשו חז"ל משכו ידיכם מע"ז וקחו לכם צאן למצוה. והנה הוא התשובה למשוך ידיהם מהע"ז מהצאן שהיו עובדים אותם בתוך מצרים (מיראתם) וליקח אותו הצאן למצות הש"י והנה לקיחת הצאן היה בשבת בעשור לחדש כמד"א בעשור לחדש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית כל בעה"ב בפ"ע (כי אינו קרבן צבור שיהיה קרב בעד כל הצבור תמידין ומוספין) והנה בציווי משה לישראל אמר משכ"ו וקחו לכם לשון רבים אבל הוא הנרצה כיון שהוא תשובה בסור מרע ועשה טוב. הנה יחיד ששב מוחלין לכל העולם כולו וע"כ קרבן פסח הוא קרבן יחיד והוא כקרבן צבור כמ"ש בגמ' כיון דאתיא בכנופייא כקרבן צבור דמי. והנה משארז"ל גדול' תשוב' שאפי' יחיד ששב וכו' הנרצה בכ"מ בגמ' באמרו גדולה או גדול היינו הדבר הזה יש בו ממידת הגדול' שהוא מדת חסד דהנה יש חילוק בין מדת חסד לרחמים. דרחמים הוא כאשר מבקש אחד מחבירו על איזה דבר החסר לו והוא מרחם עליו ונותן לו מבוקשו. משא"כ מדת החסד הוא להתחסד עם חבירו גם בדבר שלא ביקש ממנו (עיין בספר סדורו של שבת בענין העבד עם רבקה שעשה לעצמו סי' כשהנערה תתן לו מה שלא ביקש ממנה היינו באומרה גם לגמליך אשאב היא האשה אשר הוכיח ד' לבן אדוני ראויה ליכנס בביתו של אברהם איש החסד והוא שהקדים בדבריו ועשה חסד עם אדוני אברהם) והנה חסד נק' גדולה וז"ש גדולה תשובה (תשובה יש בה ממדת הגדולה והחסד) שאפילו יחיד ששב (הנה ביקש רחמים ע"ע ושב על חטאו מוחלין עונותיו מן הערבות גם) לכל העולם כולו (הגם שלא ביקש ע"ז הנה

הוא ממדת הגדול' וחסד) והנה זה הדבר נתגלה בפעם ראשונה במצרים בעשור לחודש הזה הגם שנאמר ויקחו להם איש וכו' כ"א בפ"ע אעפ"כ א"ל משה משכו וקחו לכם צאן כי כל מעשה יחיד הוא צריך לכל הצבור כי בתשובת כל אחד מתכפרין כל הצבור. וע"כ צוה הש"י מקחו מבעשור להיות שהיה שבת וסגולת השבת בשמירתו אפי' עע"ז כדור אנוש מוחלין לו כי שמירת השבת הוא תשובה ממילא כשמוחלין לו מוחלין לכל העולם הערבו'. והנה הוא ממדת הגדולה והנה בראשונה נתגלה זה הענין בשבת הזה וע"כ נקרא שבת הגדול שבו נתגלה ענין התנהגות מדת הגדולה להשב ולשומר שבת ובזה יתפרש המדרש הנ"ל אדם שעש' עבירה וחזר בו (שהוא סר מרע) ועשה תשובה (בועשה טוב) מוחלין לו על כל עונותיו היינו שחלקי עונותיו הם בבחי' הערבות אל כל ישראל הנה יש לו מחילה על הכל וכולם מתכפרין והוא ממדת הגדולה ונתגלה הדבר בשבת זה וע"כ נקרא שבת הגדול:

סעיף ו

עוד טעם לקריאת שם השבת הזה שבת הגדול כתב הרב הגדול בעל עוללות אפרים הוא עפ"י משארז"ל גדו"ל המצוו' ועושה ממי שאינו מצוה ועושה והנה עד היום ההוא בעשור לחודש הראשון הגם שמזמן האבות צדיקי הדור ויחידי סגול' היו מקיימין את התור"ה אבל היה בתורת נדבה ולא היו מצווים ועושים והן היום שנצטוו ויקחו להם איש שה וכו' גדול המצווה וכו' ע"כ נק' שב"ת הזה שבת הגדו"ל וזשארז"ל לא היה צריך להתחיל את התור"ה אלא מהחודש הזה וכו' שהוא מצוה ראשונה שנצטו"ו וכו' ע"ש דבריו ז"ל אבל לדבריו ז"ל עדיין הקושיא במקומה עומדת מ"ש שב"ת דייק' הוה לן לקרות ליום העשו"ר בחד"ש יו"ם הגדו"ל ונ"ל לפי הנ"ל דהנה מצות שב"ת שמרו ב"י גם מרבית ההמון בעוד היותם במצרים כי מש"ה רבינ"ו בירר להם יו"ם השב"ת למנוחה ועונג כידוע ממדרשים ז"ל וכמו שתקנו אנשי כנה"ג בנוסח התפלה ישמח מש"ה במתנת חלקו וכו' כידוע והנה הגם שהיו שומרים את יו"ם השב"ת עכ"ז לא היו מצווים וע"כ בלקיחת הקרב"ן פס"ח אז צוה הש"י לקיחתו בשב"ת היה אז (בעשו"ר לחד"ש) להורות להם גדו"ל המצווה וכו' ע"כ לקיחת קרב"ן פס"ח שהיא בציווי דוחה את יום השב"ת שהיה להם אז שלא נצטוו וא"כ נתגלה להם בשב"ת זה גדול המצווה וכו' ע"כ נק' שבת הגדול:

סעיף ז

ונ"ל עוד טעם לקריאת השבת הזה שבת הגדול דהנה המצריים היו עובדים לצאן הוא מז"ל טל"ה בכו"ר המזלות בחושב"ם כי אין הנהג' גדולה למעלה מן המזלו' רק הכל עפ"י המזלות והנה ישראל עפ"י ציוי הש"י לקחו את הטל"ה וקשרוהו בכרעי המט'

לשוחטו ולזרוק את דמ"ו (הוא כחו וחיותו כי הדם היא הנפש) לשם ד' להורו' כי כח המזלות ותנועתם מסור ביד הש"י לכל אשר יחפוץ יטה אותם כי גבוה מעל גבוה שומר והוא ית"ש מנהיג את המזלות בכחו ושפעו והשגחתו כרצונו וכמ"ש יתרו עתה ידעתי כי גדול ד' מכל האלקים והנה צוה הש"י להיות מקחו מבעשו"ר דייקא על שהיה אז ביום השבת ושבת מורה על חידוש עולם מהמחדש בטוב"ו וכיון שהוא המחדש הוא יכול לשדדם כרצונו אל כל אשר יחפוץ יטה אותם ולכך נק' השבת הזה שבת הגדול שבו נתגלה ונודע כי גדול ד' מכל האלקים. אחרי כתבי זאת ראיתי מעין זה כתב ג"כ הרב בעל עוללות אפרים:

סעיף ח

ונ"ל עוד טעם ע"ד שאמרו משכו וקחו וכו' משכו ידיכם מע"ז וקחו לכם צאן למצוה הנה הוא תשוב"ה בסור מרע ועשה טוב כמש"ל והנה ארז"ל גדולה תשובה שמקרבת את הגאולה שנאמר ובא לציון גואל ולשבי פשע וכו' והגאולה הוא בבחי' חסד כעין בריאת עולם מחדש כי ישראל עיקרו של עולם וכמו שהעולם חסד יבנה כ"ה גאולתן של ישראל הנה גם בכאן כשעשו תשובה בלקיחת הפסח כו' נתקרבה גאולתן וזה שנקרא היום ההוא שבת הגדול שנתוודע גדלה תשובה שמקרבת את הגאול' והנה היה מקחו מבעשור על שהיה שבת והשומר שבת כהלכתו אפי' עע"ז וכו' מוחלין לו ע"כ נק' שבת הגדול:

סעיף ט

עוד טעם נ"ל ע"פ משארז"ל גדול הנהנה מיגיעו יותר מירא שמים והקשה בס' עוללת אפרים מאי שייכות יש לשני הענינים הללו הלא אינם תחת סוג אחד ופירש דהנה העובד מיראה אינו נהנה מהעבודה שהעבוד' יגיעה היא לו רק שבהכרח הוא עובד מחמת היראה מהנעבד משא"כ העובד מאהבה הנה הוא נהנה מעבודה עצמה שהוא עושה ביגיע כפו סוכה ולולב פסח מצה ומרור ודומיהם וז"ש גדול הנהנה מיגיעו היינו העובד מאהבה מן הירא שמים העובד מיראה עכ"ד והנה בכאן בציוו לקיחת הפסח כתיב משכו וקחו לכם צאן דרשו ע"ז רז"ל במדרש הה"ד בשובה ונחת תושעון ע"כ ופירשנו דבריהם דהנה קשה מהו לכם דדרשינן בכ"מ להנאתכם וכיוצא. אבל הכוונה לדעתי משכו ידיכם מע"ז וקחו לכם צאן למצוה והיא תשובה מאהבה בסור מרע ועשה טוב כמש"ל וז"ל לכם להנאתכם שתעשו הדבר מאהבה ותהי' הנאתכם מהיגיע' וז"ש במדרש הה"ד בשובה ונחת תושעון והבן. וז"ש וילכו ויעשו ב"י כאשר צוה ד' את משה ואת אהרן כן עשו דקשה מאי וילכו וגם מהו כן עשו אבל הפי' הוא לדעתי דהנה העובד מאהב' כל עשיותיו הטפלים לעיקר המעשה הכל נחשב למעשה כיון שעושה מחשקות הנפש ותשוקת' ע"ד דבקתי בעדותיך וכו' דרך מצותיך ארוץ כי תרחיב לבי וז"ש בכאן וילכו

ויעשו ב"י שתיכף משעת הליכה נחשב להם לעשי' כיון שעשו בתשוקה ואהבה וז"ש ג"כ כאשר צוה ד' וכו' כ"ן עשו כמו שציוו הש"י הוא מאהבה וכמו שתקנו אנשי כנה"ג אתה בחרתנו וכו' אהבת אותנו וכו' וקדשתנו במצותיך וכו' כן עשיית ב"י היו מאהבה והנה היה הציווי על בעשור לחודש על שהיה אז ביום השבת יומא דאורייתא יומא דנשמתא הנשמה זה תשוקתה כל היום לעבוד את בוראה מאהבה כדרך המלאכים (גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו זה תשוקתם בעבודתם לקבל פרס היינו שיתנו להם עוד איזה עבודה כי העבודה היא תשוקתם כל הימים) ונמצא יום השבת יומא דנשמתא הוא יום מסוגל לאהבה (רמז לדבר אמר כבוד מחו' הרב הקדוש המקובל המפורסם בישראל מהרצ"ה זצוק"ל אהבה בכ"ל ל"ב אהבה בכ"ל בפש אהבה בכל מאד בגימ' שבת) ולפי זה מצאנו טוב טעם לקריאת שם השבת הזה שבת הגדול שבו נתגלה ענין העבודה השלימה דהנה כתיב בתורה עבודת משא ועבודת מתנה נראה לבאר עבודת משא הוא עבודה מיראה שאינו bהנה מהיגיעה רק נושא במשא עול העבודה מחמת יראה ועבודת מתנה הוא עבודה מאהבה שהיא נהנה מטורח היגיעה בעבוד' (והוא באמת מתנה מן רש"י כענין עולמך תראה בחייך שנהנה מן טעמי ג"ע בעולם הזה והנה אמרו תלמידי הבעש"ט זצוק"ל שהאדם א"צ לטרוח רק אחר היראה ואהבה תבוא לו ממיל' מן השמים כי דרכו של איש לחזור אחר אשה חיל יראת י"י. הבן) א"כ לפי"ז תבין היטב שהעבודה מאהב' נק' עבודת מתנה והנה בשבת הזה נתגלה מהות העבודה השלימה עבודת מתנה גדול הנהנה מיגיעו יותר מורא שמים כן נ"ל ע"כ נק' השבת הזה שבת הגדול:

סעיף י

עוד טעם לקריאת שם השבת שבת הגדול ע"ש הנס שנעשה בו הוא עפ"י מ"ש בנוסח ההודא' דפורי' ואת"ה ברחמיך הרבים הפרת וכו' ותלו אותו וכו' והנה מהראוי להתבונן למה תקנו בלשון הזה ואת"ה ברחמיך הרבים ופירשנו הענין עפ"י המקובל מרבותינו כשנעשה לאדם נס והוא בזכותו זוכה בעצמו לראות במפלת אויביו (או רשעי הדור) אך אם אין הישועה בזכותו הגם שהש"י עושה לו נס בישועה להנצל אבל אינו זוכה לראות במפלת אויביו (או הרשעים) ובזה פירשו הראשונים הפסוק ישמח צדיק כי חזה נקם (כשהוא רואה בעצמו המפלה והנקמה) ויאמר (כל) האדם אך פרי לצדיק (היינו זה ודאי פרי הצדיק ובזכותו דאל"כ לא היה זוכה לראות בעצמו הנקם ומסיים בזה הרב החיד"א זלה"ה שארית הפסו' דהנה כתבו הראשונים עפ"י המקובל בידם עם היות כשהנס אינו בזכות הצדיק אינו זוכה לראו' בעצמו הנקמה עכ"ז כשהנס נעשה ע"י תגבורת החסד והרחמים. יוכל הצדיק בעצמו לראות הנקמה ובזה פירש הרב הגדול הנ"ל שארית

הפסוק אך יש אלהים שופטים בארץ ר"ל אין מקום לבעה"ד לחלוק ולומר דלעולם אין זה זכות הצדיק ומה שהוא בעצמו רואה הנקם הוא בעבור תגבורת מדת החסד והרחמים בעולם לזה אמר אך יש אלהים שופטים וכו' ר"ל הנה אנחנו רואים מדת הדין (אלקים) מתוחה לשפוט תבל ע"כ לומר מה שחזה הצדיק בעצמו הנקם הוא בזכותו) והנה בהנס דפורים כאשר ב"י זכו בעצמן לראות במפלת האויב ליתלו על עץ גבוה חמשים אמה לעיני כל לא תלו בזכותן רק אמרו שהוא בעבור תגבורת החסד והרחמים וז"ש בהודאה ואת"ה (בעצמך בלא סיוע הזכות דאיתערותא דלתתא רק) ברחמיך הרבים וכו' תגבורת החסד והרחמים הפרת את עצתו וכו' ותלו אותו לעין כל יזכו לראות במפלת האויב) הג"ה וזה שכתבנו אצל לוט אחר כל המעשים שאמרו לו אל תבט אחריך (כי לא היה רשאי לראות במפלת הרשעים כי לא ניצול בזכותו רק בזכות אברהם) והנה נאמר אח"כ וישכם אברהם בבקר וכו' וישקף וכו' וירא והנה עלה קיטור הארץ וכו' ויהי בשחת אלקים וכו' ויזכור אלקים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה ויהפוך את הערים אשר ישב בהן לוט והנה ידוע דהפסוקי' הללו אינם מובנים דהרי כל המעשה של לוט מבואר באריכו' לעיל ולמה חזר ואמר ויהי בשחת וכו' וגם הדקדוקי' רבו ביותר לשון וכיוצא ולדרך הנ"ל מובן דהנה ללוט נאמר אל תבט אחריך שלא יראה במפלת הרשעים וכתיב אח"כ באברהם וישקף וכו' וירא וכו' ולמה כך. ע"כ חזר ואמר ויהי בשחת אלקים (מה"ד) את ערי הככר (שהיתה מה"ד מתוחה מאד) והנה אברהם זכותו גדול (וישקף וכו' וירא וכו') אבל לוט לא ניצל בזכותו רק ויזכור אלקים את אברהם וישלח את לוט ע"כ לא רשאי לראות במפלת הרשעים וקצרתי בכאן והארכתי במ"א: והנ' בעשור לחודש ניסן לקחו את הטל"ה לקרבן פסח וקשרו אותו בכרעי מטותיהם ושאלו אותם המצריי' מה זה זאת לכם ואמרו זבח פסח הוא שהש"י עתיד להרוג בכורי מצריי' ע"כ לוקחין בכור המזלות לקרבן פסח ועמדו הבכורים ועשו מלחמה עם אבותיהם ונהרגו אז המונים המונים וראו ישראל במפלתן והנה אמרז"ל מפני מה פסח מצרים מקחו מבעשור כדי שיהיה בידם ארבעה ימים להשתעשע במצות כי היה ערום וערי' כמ"ש הנביא וכן יסד הפייט בשבת הגדול טעם זה והנה המה ראו שצוה להם הש"י ליקח השה בעשו' כדי להשתעשע באיזה מצוה הנה ראו אשר בידם זכות אין. והנה אעפי"כ זכו לראות במפלת שונאיהם על כרחך הוא מתגבורת החס"ד ממדת הגדולה ע"כ נקרא שבת הגדול וביותר נ"ל שהש"י צוה אז שיהיה מקחו מבעשור על כי היה אז עשור לחדש בשבת. ובשבת היא תגבורת החסד והרחמים (ובפרט בשעת רצון בשעתא דצלותא דמנחה בשבתא אפשר אז לקחו הקרבן פסח) ואז הגם שאינם ראוים זכו לראות במפלת אויביהם. ע"כ נקרא שבת הגדול ממדת הגדולה ע"כ זכר לנס הוא דוקא תמיד בשבת ולא בעשור לחודש כי לא עשירי גרם רק שבת גרם וכל עצמו של עשירי היה עבור שהיה אז עשירי בשבת וז"ש דוד למכה מצרים בבכוריהם (שהכה

אותם ע"י בכוריה' שהרגו מהם המון רב כמשארז"ל) כי לעולם חסדו כי נשפע אז בעולם מדת החסד ועי"ז זכו בעצמם לראות במפלת אויביהם כנ"ל ודי בזה ובזה מובן גם בהנס דקי"ס בז' של פסח וירא ישראל את מצרים מת וכו' וירא ישראל את היד הגדולה וכו' וייראו העם וכו' דקשה וירא וירא ל"ל וגם האיך צודק לומר בכאן יד הגדולה במפלת מצרים הלא יד הגדולה הוא מדת החסד וגם מ"ש שראו ב"י את היד הגדולה היינו מדת החסד וייראו העם וכו' הלא הירא' הוא מצד הגבורה. ולפי הנ"ל יתכן וירא ישראל את מצרים מת וכו' והנה ראו במפלת אויביהם וסברו שזכיתם עמדה להם ואח"כ ראו יד הגדולה. מדת החסד. והבינו אשר לא בזכותם הוא רק שהוא מתגבורת החסד אז וייראו העם את י"י כשראו כשאין בידם זכות רק הש"י עשה ברוב רחמיו וחסדיו ולמען בריתו את אברהם וכו':

סעיף יא

עוד טעם לקריאת שם השבת הזה שבת הגדול נראה לומר עפ"י מה שחקר הרב החידא זלה"ה. הרי קיי"ל נעל גדר ופרץ הוה חזקה. והנה היצה"ר בא והחזיק באיברי האדם כדרך תשמישן מיום הולדת ואח"כ בא היצ"ט והנה כבר קנה היצה"ר את האיברים מדין חזקה ותירץ עפ"י מה דקיי"ל בחו"מ סי' קמ"ט אין מחזיקין בנכסי קטן ואפילו הגדיל אח"כ. הואיל והמחזיק ירד לשדה כשהיה בעל השדה קטן והנה הא דמעשה קטן אינו כלום מפני שאין לו דעת רק מוחין דקטנות בלי דעת ולעשי' בעינן דעת כדכתיב ואמלא אותו וכו' ובדעת לעשות כל מלאכה והנה רואה הגדלות המוחין בשלימות הדעת הוא הנרצה לעשיה משא"כ במוחין דקטנות בלא דעת הוה כמתעסק והנה בגלות הנה היה קטנות הדעת והא ראי' שבהגיע תור הגאולה אמר הש"י וידעתם כי אני י"י וידעו וכו' והנה ציוו רז"ל לפתוח בגנות ולומר מתחלה עע"ז היה אבותינו וכו' והחזיק היצה"ר וסמ"א בכל איבריהם אבל להיו' שהי' הדעת בקטנות כענין שארז"ל יכולני לפטור את כל העול' מן הדין מיום שחרב ביהמ"ק דכתיב שכורת ולא מיין. היינו שאין להם דעת כשכור עברו יין ואין מעשה קטן כלום והאי דיצה"ר החזיק בנכסים ואין מחזיקין בנכסי קטן (היינו מי שאין לו דעת) והנה היא שעמד לאבותינו במצרים בהגיע תור הגאול' הגם שהי' הקטרוג הללו עע"ז והללו וכו' והנה הי' הטענ' שהיו בקטנות הדעת והקליפה והס"א החזיקה בנכסי קטן. ע"כ תמצא בנבואת יחזקאל המשיל כל העניני' ביצ"מ לקטנות (כי הי' הדע"ת בגלו' ונק' קטנו"ת כי הוא כעין שכרות וכמשארז"ל) ובזה תמצא טוב טעם תקנו חז"ל נגד ד' לשונות של גאולה ד' כוסות יין מה טעם לכוסות יין דוקא הנ"ל לתקן ד' מינים אחרים באכיל' או באמיר' ובסיפור נגד ד' לשונות הללו אבל היא

שעמד' בשעת הקטרוג עת שכרות היא לנו קטנות הדע"ת ואין כאן דין ויכולני לפטור וכו' שנאמר שכורת ולא מיין (וכבר כתבנו בימי הפורים חייב אדם לבסומי וכו' כי נתחייבו על שהשתחוו וכו' ויהי' הטענה להנצל וכו' עת שכרות וכו' שכורת ולא מיין ובא הדבר אצלינו באריכות בענין התפלות (עיי"ש) ע"כ נגד לשונות של גאול' התקינו חז"ל יי"ן המשכ"ר כי היא שעמדה אין לסט"א טענת חזק' כי החזיק בנכסי קטן מבלי דעת ומעשיו אינו כלום כי בגלות נאמר שכורת ולא מיין והנה רז"ל למדו בן י"ג שנה נק' גדול (מוחין דגדלות) ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי איש חרבו וכו' והנה קראום הכתוב איש וגמירי עפ"י החשבון היה לוי אז בן י"ג שנה ונק' איש ומכאן למדו לכל התורה כולה בן י"ג שנה הוה לי' מוחין דגדלות לזה נקרא איש הרמוז לתלת מוחין כידוע והנה בהגיע עת דודים במצרים הנה הטענה היתה שהיה קטנים היינו בקטנות הדעת שכורים מבור הגלות ועתה הנה העת והעונ' שיבואו לכלל גדלות לשלימות הדעת כמד"א ביחזקאל והנה עתך עת דודים והנה שבת קודש יום הוכן מימי בראשית לקניית הדעת שלימה וזה שנאמר בשבת לדעת כי אני י"י מקדישכם וכענין שאמרז"ל א"ל הקב"ה למשה (סוד הדעת אשר ידעו י"י וכו') מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל לך והודיעם (כמד"א לדעת כי וכו') הבן מאד והנה לבעבור זה בשבת (יום הדעת) קודם היציאה צוה השי"ת ויקחו להם איש וכו' עשייתם עשי' היום בקטנות הדעת מוחין דגדלות משא"כ עשייתן עד היום בקטנות ובשכרות (ע"כ מה שעבר אין) ע"כ נק' השבת הזה שבת הגדול בין והתבונן והרחב הדברים ותמצא נחת:

ממוצא הדברים תשכיל ותדע גם בגלות החל הזה אמונת אומן היא לנו אשר אם ח"ו זכות אין הנה הש"י ירחיב לנו מצר ונפטור מן הדין להיות שאין לנו דעת שלימה בגלות כדכתיב שכורת ולא מיין והיא שעמדה לאבותינו ולנו לטענה לפטור מן הדין ולזה תקנו זכר לד' לשונות של גאול' ד' כוסות יין דייקא וזה שתמצא עפ"י מנהגי אבותינו בהגדה. והיא שעמדה לאבותינו וכו' אוחזין את הכוס וכו' הבן רמיזתינו ותתבונן עי"ז מה שאמרו רז"ל במדרש כיון שאמ' משה לישראל בחדש הזה אתם נגאלין מיד גילו הצדיקי' את ראשיהן היינו מוחין דגדלות ויתבאר אי"ה במ"א:

סעיף יב

ואומר לך עוד טעם לקריאת שם השבת הזה שבת הגדול ע"פ מ"ש על הא דאמרו רבנן הכל מודים בשבת דבעינן לכם והוא דהנה ידוע דיעקב ועשו חלקו ביניהם העולמות והנה עשו הוא הגדול לתולדה שיצא תחלה לעוה"ז ונטל לחלקו העוה"ז. ויעקב הוא הקטן. מקטין א"ע בעוה"ז ונטל לחלקו עול' הבא. והקשו הראשוני'. א"כ האיך מצאנו

ידינו ורגלינו ליהנות מן עוה"ז יותר מן פת חריבה וקיתון של מים (שהוא ההכרח לחיות) אבל יותר מן ההכרח. הרי הוא של עשו ואוה"ע (ואפי' הנאת אכילת מצוה. האיך נוכל הרי הוא מן הנאת עוה"ז. ותירץ הרב הגדול מהר"ש פרימ"י ז"ל. להיות דדרשו חז"ל. תנאי הותנה הקב"ה עם מ"ב אם מקבלין ישראל את התור' מוטב ואם לאו אחזיר אתכם לתהו ובוהו נמצא הכל הי' תלוי ועומ' עד יום קבלת התור' ע"כ כתי' במ"ב. ויהי ערב ויהי בוקר יום הששי בה"א הכל הי' תלוי עד יום ששי בסיון של זמן קבלת התורה) נמצא בהגיע יום ההוא הי' כל העולם בסכנה גדול' כי אם לא היו ישראל מקבלין את התור' הי' חוזר כל העולם לתהו ובהו. והנה ישראל באומרם נעשה ונשמע הצילו את כל העולם וקיי"ל המציל מזוטו של ים ומשלולותו של נהר לעצמו הציל. א"כ הכל הוא של ישראל. עוה"ז ועוה"ב עכ"ד הרב הנ"ל. ובזה פירשנו הטע"ם. הא דאמרו רבנן. הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכ"ם. להורות על האמור שגם עולם הזה שלנו הוא. עמ"ש שם במקומו בדרושי חג השבועות ובזה פירשנו ג"כ. הכל מודים בשבת וכו'. דהנה כתב הרב עיר וקדיש בעל אור החיים זצלה"ה. בפסוק כי ששת ימים עשה י"י וכו'. ולא כתיב בשש"ת להורות. דהש"י לא ברא רק ששת ימים. וברא ג"כ אח"כ את יום השבת וע"י יום השב"ת נברא שוב ששת ימים. כי כן הטביע הש"י בקדושת יום השבת. שע"י שמירת קדושת היום יצאו שוב מכח אל הפועל ששת ימים ואלו יצויר ח"ו באיזה זמן מן הזמנים שישאר העולם בלא שומר שבת. הי' העולם חוזר לתהו ובהו. נמצא בכל שבת אנחנו מצילין את כל העולם מן הסכנה א"כ גם עוה"ז לנו וכנ"ל. ע"כ הכל מודים בשבת דבעינן לכ"ם. להורו' על הנ"ל שגם עוה"ז חלק עשו הגדו"ל שלנו הוא. והנה בהגיע תור וזמן צאת ישראל ממצרים. הנה צוה הש"י במצוה ליקח טלה ולשוחטו. ולאוכלו צלי אש כדרך שהשרים אוכלין בהנאת עוה"ז. והנה הוא מותרות הנאת עוה"ז. והנה נפל לחלק עשו הגדול. ואיך יצוה הש"י בציוו ליהנו' מן חלק חבירו שהוא גזול בידינו. ע"כ צוה הש"י ליקח את הטלה ביום השב"ת שהי' אז בעשור לחדש להורות על האמור שמטעם שמירת שבת גם כל עוה"ז שלנו כי בכל שבת אנחנו מצילין את העולם מן הסכנ' וזה שנק' השבת ההוא שבת הגדו"ל. שנתוודע אזי שגם חלק עשו הגדו"ל לנו הוא ולבנינו ובזה יונח לך מה שלא נקבע לזכירת הנס תמיד ביום העשירי רק תמיד ביום השבת. הבן:

סעיף יג

עוד טעם לקריאת השבת שבת הגדול. דהנה י"ל הטעם למה צוה הש"י בפסח מצרים להיות מקחו מבעשור. דהנה אמרז"ל גדול מצות שמנחלת לעושי' בעוה"ז ובעוה"ב שנאמר שמור מצותי וחי' עכ"ל. והנה במצות שבת. הנה נצטוינו בעונ"ג. דכתיב וקראת

לשבת ענ"ג. ענגהו במאכל ומשתה ובכסות נקי'. הנה הוא תענוגי העוה"ז. והנה שבת הוא ג"כ יומא דאורייתא יומא דנשמתא. מעין עוה"ב יום שבת מנוחה. א"כ יום השבת הוא תענוג עוה"ז ועוה"ב. והנה בכדי להורות משארז"ל גדולה מצוה שמנחלת לעושיה עוה"ז ועוה"ב. הנה במצו' הראשונ' שנצטוו ישראל בצאתם ממצרים. היינו קרבן הפסח צוה הש"י להיות מקחו מבעשור לחדש. דאיקלע אז בשבת שהוא יום תענוג עוה"ז ועוה"ב. להורות דע"י המצות נוחלין עוה"ז ועוה"ב. ע"כ נק' השבת שבת הגדול ע"ש גדול"ה מצו"ה. וע"כ בכל שנה נעשה לזכרון דוקא בשבת ולא ביום עשירי:

סעיף יד

כתב הרב הגדול מ' חיד"א זלה"ה בס' כסא דוד בשם הרב מ' חנון נבון. פי' הכתוב ולך י"י החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו דהקושיא מפורסמת מהו החסד. כיון שאינו משלם רק שכר כפי הפעול' (וכבר דברנו בזה במ"א בפירושי' שוני') ואמר הרב הנ"ל. ע"פ משאמרז"ל מצוה גוררת מצוה. היינו שסגולת המצוה הוא כך (מאת המצוה ב"ה וב"ש) שתגרור מצוה אחרת (והוא כענין הבא לטהר שמסייעין אותו) וא"כ לפי"ז פעולת המצוה הנגררת הוא ממילא מצדו ית"ש שמסייע מצד מדת החסד שהוא בסוד מי"ם המוגרים זה אח"ז. ואעפי"כ משלם הקב"ה כאלו היתה גם המצוה האחרת פעולת האדם ממש. וז"ש ולך י"י החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו. כאלו הי' הדבר מעשהו ממש בלא גרירה והנה במצרים צוה הקב"ה במצו' ראשונ' שנצטוו כל יחיד הנה צוה ליקח את הפסח בעשור לחדש שאיקלע אז בשב"ת. בכדי להורות להם מצוה גוררת מצוה. להיות שנחו ביום השב"ת גם במצרי' עפ"י משה שבירר את יום השב"ת כמשארז"ל בזכות זה הנה מצוה גוררת מצוה ולקחו בשבת את טלה הפסח. וגררוה"ו וקשרהו בכרעי מטותם. ואעפי"כ יקחו שכרם משלם ועבר י"י לנגוף את מצרים וכו' ופסח י"י וכו' ולא יתן המשחית וכו'. והנח להם הקב"ה בשבת זה ענין הזה. ולך י"י החס"ד כי אתה וכו' ע"כ נק' שם השבת הזה שבת הגדול. היינו שנתוודע להם מדת החס"ד שנק' גדול"ה כדכתיב לך י"י הגדול"ה וכו':

סעיף טו

עוד י"ל למה קורין השבת הזה שב"ת הגדול. הוא עפ"י מה שפירשנו בפסוק גדולי' מעש' י"י דרושי' לכל חפציהם והנה ידוע דלאו סיפ' רישי' ואינו מובן. ופירשנו הדבר עפ"י משארז"ל. במשנ' להלכ' הגדול יש לי מעשה ומחשב' אפילו חשב על הדבר לעשותו כלי. נק' כלי לענין טומאה וטהרה. משא"כ קטן יש לו מעשה ואין לו מחשבה. והנה קיי"ל דבישראל מחשב' טובה הקב"ה מצרפה למעש' כמו שדרשו חז"ל ליראי י"י ולחושבי שמו אפילו חשב אדם לעשות מצוה וכו' משא"כ בגוי. והנה מהראוי לתת טעם. וכי

משוא פנים יש בדבר ממ"נ אי המחשב' נחשבת כמעש' גם אצל הגוי מהראוי להיות כך (וכבר דברינו מזה טעמים שונים) אבל הוא להיות כשעלה ברצונו ית"ש לברוא את העולם. ישראל עלו במחשב'. בראשי"ת בשביל ישראל שנקראו ראשית. והנה ישראל לא סיגלו עדיין שום מעשה. אעפ"כ הספיקה מחשבתן של ישראל. שעלו במחשב' להיות כמעש'. ע"כ נפסק בהם להלכ' מחשב' טובה שבהן מצורפת למעשה משא"כ באוה"ע. והנה בריאת העולם במ"ב הנה הית' התחלה ליל א'. ויהי ערב ויהי בקר יום אחד. והנה מחשבתן של ישראל קדמה כשעלה ברצונו כביכול. על כרחך הוא ביום השבת שהי' קודם בריאת הזמן ע"כ נק' זמן צלותא דמנחה דבשבתא עת רצון כי אז עלה ברצונו ית"ש לברוא העולם ע"כ נק' יום השבת יום הדע"ת כמ"ש הכתוב לדעת כי אני י"י מקדישכם (היינו לשון הכנה שאני הכנתי אתכם ביום הזה מבראשית ועליתם במחשבתי) וזשארז"ל מתנה טובה וכו' ושבת שמה לך והודיע"ם שנא' לדעת וכו'. והנה בצאת ישראל ממצרים. כשביקש הקב"ה להם הסגול' הנפלאה שיש בהם יותר מכל העמים אשר מחשבתן במעש' המצות. מצורפת כמעש' הנה צוה הקב"ה במצו' הראשונ' זביחת קרבן פסח. הנה צוה לקיחתו מבעשור (משא"כ בפסח דורות) שהי' אז בשבת להודיע להם. שהמחשב' שמחשבין לעשו' המצו' זביחת הפסח נחשב להם למצוה בפ"ע (משא"כ באוה"ע) והטעם הוא יום השבת. אשר אז ישראל עלו במחשבה. נמצא נתוודע לנו לפרש הפסוק גדולים מעשי י"י (מעשים אשר הם לשם הש"י המה נק' גדולים כי הם) דרושים לכל חפציהם (כי דרוש ידרוש יי לטובה אפילו החפץ והרצון והמחשב' שמחשב האדם לעשו' מעשי המצות לשם י"י ע"כ הם נק' גדולים. כדין הגדול שיש לו מחשב' וע"י מחשבתו בלבד פועל לעשות כלי) וכיון שנתוודע הדבר הזה לישר' בשבת הזה ע"כ נק' לזכרון שבת הגדול שנתבשר שיש להם דין והלכו' הגדול. שעוש' כלי במחשבתו בלבד:

מאמר ד

סעיף א
טיול בפרדס

דרושים אשר נמצאו בכתובים אצלי שדרשתי בעצם היום שב"ת הגדול ע"ד פרד"ס ע"כ נקרא בשם טיו"ל בפרד"ס. דרוש א' שדרשתי עוד בימי חורפי:

אמר שמואל לחם ענ"י שעונין עליו דברים תנ"ה לח"ם ענ"י שעונין עליו דברים הרבה ד"א לחם עני עני כתיב מה עני שדרכו בפרוסה אף כאן בפרוס'. ד"א מה דרכו של עני הוא מסיק ואשתו אופה אף כאן הוא מסיק ואשתו אופה ע"כ הנה הטוש"ע וכל האחרוני'

פסקו ככולהו לישני. היינו כשמואל וכל שנא קמא דברייתא שעונין עליו דברים ע"כ פסקו שצריך להחזיר הקערה עם המצות כשאומר ההגדה וכל שנא בתרא פרוסה דוקא לאכילת מצת מצוה. אבל יש לתמוה על הרמב"ם שכתוב בפירוש שא"צ להחזיר את הקערה עד שאומר מצה זו. ממילא ס"ל דאמירת ההגדה א"צ להיות על המצות ממילא לא ס"ל כשמואל וכלישנא קמא דברייתא וס"ל ועיקר לישנ' בתרא דייקא לחם עני כתיב מה עני דרכו בפרוסה וכו' וכן הביא הלימוד הזה מהפסוק על דין הפרוס'. והא מנא לי' לדחות דברי שמואל ובפרט דר"ע בפ' כ"ש קאי כוותי' וגם בברייתא בכאן כלישנא קמא. והנה ראיתי להב"ח ז"ל בסי' תע"ג כתב דס"ל להרמב"ם דהא דקאמר שמואל וכן בברייתא שעונין עליו וכו' עליו הוא לאו דוקא. רק בזמן עסק אכילת מצה היינו בלילה הזה אז עונין ומספרין ענין היציאה ולי הקטן אינם מובנים הדברים דאי ס"ד דהכי ס"ל להרמב"ם א"כ ה"ל להרמב"ם להביא זה הפסוק לראי' לחם עני שעונין עליו וכו' כמו שהביא זה הפסוק לראיה על דין הפרוסה וגם אם נאמר עוני"ן עליו דקאמר שמואל לאו דוקא רק ישמיענו שצריך לומר ההגדה בליל אכילת מצה הנה א"צ ללמוד זה מלחם עני ומקרא מלא הביאו בברייתא דהגדה למען תזכיר וכו' בעבור זה וכו' לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים וכו' ע"כ צ"ל דשמואל עליו דוקא קאמר ומשמיענו חידוש דין לומר עליו דוקא ההגדה היינו שתהא המצה סמוכה לפניו בגלוי בעת אמירת ההגדה והדרא תמיהתינו על הרמב"ם למה לא פסק כן ואדרבה פסק שא"צ להחזיר הקערה:

והנה לפי"ז צריכין אנחנו להבין דעת האחרונים דע"כ צ"ל דס"ל להלכה יש אם למסורת (היפך השיטה כנ"ל) וכדחזינן בסוכה דסבירא לן להלכה ב' כהלכתן וג' אפילו טפח דיש אם למסורת וא"כ למה פסקו הכא כשמואל דדרש אם למקרא ונ"ל לומר עפ"י דברי התוספת סנהדרין שהקשו הרי ר"ע ס"ל דיש אם למקרא דר"ש בפ' כ"ש המקרא והמסורת מקרא לחם עני' שעונין עליו וכו' כדשמואל המסור' לחם עני פרט למצה שנילוש בחלב וכו' ותרצו דאפילו מאן דסבירא ליה יש אם למקרא היכי דלא מכחשי המקרא והמסורה אהדדי דרשינן תרוייהו וסבירא להו להאחרונים דסברת התוס' הוא אליבא דכ"ע כמו מאן דסבירא ליה אם למקרא היכי דלא מכחשי דרשינן גם המסורת הה"ד מאן דס"ל אם למסורת היכי דלא מכחשי דרשי' ג"כ המקרא דמאי שנא ע"כ פסקו כאן ככולהו לישני המקר' והמסור' ולהרמב"ם צ"ל דס"ל דהגם דסברת התוס' מוכרחת (מכח קושייתם) דמאן דס"ל אם למקרא היכי דלא מכחשי אהדדי ס"ל דדרשינן ג"כ המסור' עכ"ז מאן דס"ל אם למסורת אין לנו הכרח דס"ל יש אם למקרא ג"כ אפי' היכי דלא מכחשי אהדדי

והנה מאן דס"ל אם למקרא קאי בשיטה ואין הלכה כשיט' והלכה יש אם למסורת ולא דרשינן להאי תנא אם למקרא אפי' היכי דלא מכחשי אהדדי:

והנה נשאר לנו שוב להתבונן בדברי הרי"ף ז"ל הביא לכולהו לישני רק דגרס בכולם לחם עוני מקרא וא"כ כיון דאפקי' מלשון המקרא הלא קיי"ל אין הל' כשיטה וצ"ל דע"כ שמואל והבריי' ס"ל ג"כ מהמסור' הך דרש' דדר' ר"ע בפ' כ"ש לחם עני וכו' פרט לשנילוש' בחלב וכו' דאלת"ה האיך אפש' לדרוש המק' לחם עני שעונין עליו וכו' הרי כתיב שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני וכי ס"ד לענות דברים על המצה כל שבעה הרי המצ"ה גופא אינה חובה כל ז' ומקרא מלא דרש בעל הגדה בברייתא בעבור זה וכו' והנה לר"ע דדרש לחם עוני פרט לשנילושה בחלב ניחא דא"א לומר דקאי על כל הז' ימים דהרי מצה אינה באה חובה כל ז' ומה"ת לנו לאסור מצה עשירה כל ז' מה נשתנה מכל המאכלים ומעדני מלכים שמותר לנו לאכול כל ז' אלא ע"כ דדרש לה במדה בתור' באם אינו ענין לז' הימים תנהו ענין למצות מצוה בליל' הראשונ' וא"כ לפ"ז גם המקרא לחם עוני שעונין עליו וכו' ג"כ מדרש על לילה הראשונ' ותרווייהו דרשינן היכי דלא מכחשי אהדדי וכסברא הנ"ל שכתבנו לדעת האחרונים:

חסר סיים הדרש ממה שכתוב אצלינו והמשכיל יתבונן ופטטייא דאורייתא טבין אבל להלכה ודאי קיי"ל כהאחרונים בכולהו לישני המקרא והמסורת:

ע"ד הרמז לחם עוני שעונין דברים עליו יתפרש ע"ד מ"ש בפסוק ושמרתם את המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מאמ"צ ומן הראוי להתבונן מהו הנתינת טעם לשמירת המצות על שהוציאנו הש"י בעצם היום הזה (וכפי הנרא' צריך לכוין הטעם כיון שהוא מבואר בפסוק כענין ציצית ותפילין וסוכה) ונרא' דהנה המצ"ה קראו בזוה"ק מיכל"א דמהימנות"א וצריך להתבונן על איזה אמונה מורה הוראת המצ"ה ונרא' לומר דהנה הלחם חמץ מגביה א"ע ועושה פעולת בעצמו זולת פעולת האומן שעשא' כי האומן לא עשא' רק כפי שיעור גודל הקמח והמים והעיס' מגביה א"ע אח"כ בפעולת' יותר ממעש' האומן ויוצאת מן הגדר וגבול שגבלה האומן משא"כ המצה נשארת בגבולה וגדרה שהגבילה האומן והנה אבותינו כשהיו משוקעים בטומאת מצרים היו משוקעים בתוך אמונות כוזבות ואמונות מצרים בימים ההם הי' למזל טלה בכור המזלות באמרם שהכל מתנהג עפ"י המזלות וכפי התחייבות המערכ' והנה כאשר הש"י הודיע לבני האדם גבורותיו ושידד מערכות השמים בעבור אהבת ישראל עם קרובו הנה המז"ל של מצרים בזמן חדשו וממשלתו דהיינו בחדש ניסן שמזלו טלה ודייקא בט"ו לחודש שהוא אז בתכלית התוקף והגובה אז שידד הש"י מערכותו והוציא את ישראל מתחת

יד מצרי' העובדי' למזל ההוא במסות באותות ובמופתים אז הכירו כל באי עולם כי יש גבוה מעל גבוה שומר ואפילו ההנהג' הטבעיות הכל בהשגחתו ית"ש הנה המשכיל ע"ד יתבונן וידע עי"ז כי כל תנועותיו ומעשיו הכל נקשרים בחפץ הבורא הנה ישליך יהבו על הש"י ולא יפעול פעולת שקר בנפשו לאבד זמנו לריק בהשתדלות אסיפת הקנינים המדומ' ביודעו כי לא יוסיף ולא יגרע בעבודתו עבודת העולם שום דבר רק כפי אשר יגזור המשגיח הכל יכול (זולת מעשה התור' והמצות הבחיר' חפשיית) ולהורא' עצומ' הזאת הלא מרמזת מצ"ת המצו"ה שהיא נשארת על מעמד' וגבולה בגבול שעשא' האומן אינה יוצאת חוץ מגדרה ואינו מגבהת א"ע ואינ' מתנשאת וז"ש הכתוב ושמרתם את המצות שלא תבא העיס' לידי חימוץ וגבהות ותנועות יותר מפעולת האומן והוא להורא' שהכל בהשגחת המשגיח הפועל אומן ית"ש המשדד כל הטבעיים והמזלות וכל הדבר הנעשה בטבע הכל הוא בהשגחתו וז"ש בטעם המצ"ה כי בעצם היום הזה היינו בט"ו לחדש ניסן תכלית גובה מזל טלה בכור המזלות אז הוצאתי צבאותיכם מאמ"צ הנך רואה שאין שום טבע המזל יכול לעשות שום דבר מבלעדי השגחתו ית"ש ע"כ מחויי' האד' להשלי' יהבו על ד' ולהתרצו' בגזרותיו הוא היודע את הטוב לאדם ולבקש ולחנן על כל דבר מלפניו הג"ה והוא ע"ד שאמרז"ל אין התינוק יכול לקרוא אבא ואימא עד שיטעום טעם דגן וקודם שיטעום טעם דגן אינו קורא אב"א ואימ"א לבקש מהם למלאות לו די מחסורו כי אינו מבחין זה וכשטועם טעם דגן מתחיל להכיר מעט מעט כי צריך לקרות לאביו למלא משאלותיו כל מה שצריך: כי ממנו הכל והוא הרמז בפעולת המצה כנ"ל שאין לה תועלת מעצמה לא תוסיף ולא תגרע מפעולת האומן הנה צונו הש"י לאכלה במצוה בזמן חירותינו בזמן שנתוודע לכל כי הכל בחפץ הבורא ויכולתו והשגחתו לא תוסיף ולא תגרע שום טבע בשום מעשה הטבעיית זולת בחפץ האומן היוצר כל הוא אלקינו ע"כ קראו בזוהר שם מצ"ה מיכל"א דמהימנותא הבן הדבר הנה ע"י אמונה הלזו מחויבים אנחנו לבקש כל צרכינו בכל עת וזמן והמשגיח והכל יכול והנה תראה בזוהר דר' ייבא סבא ור' אבא כד הוו מסדרו תכא קמייהו לא היו אוכלין עד שיתפללו על מזונותם ואחר כך אכלו באמרם כבר נפקתא מבי מלכא איתייהב וזה שרמז לחם עוני שעונין עליו דברים הרבה כי על ידי הלחם הזה מיכל"א דמהימנותא עונין ע"י דברים הרבה היינו כל התפילות ובקשות לבקש רחמים מבעל היכולת המשגיח בפרטים הוא על ידי האמונ' הבא לנו ברמז המצ"ה כפי רמיזת המצ' בפעולת' כנ"ל ע"כ המצוה הזאת בחג הקדוש הלזה חג הפסח לשון פ"ה ס"ח כנודע מהאריז"ל מפני שעל ידי אכילת מצה בא הדבור לפה כנ"ל ומעתה תבין למה התורה האלקית קראה לחג הזה חג המצות כי הנה התור' היא תורת

ד' תמימ' קרא' אותו חג המצות שהוא פעולת הבורא ית"ש שנתן לנו המצוה הזאת בזמן ההוא החג הלזה ראשית צמיחת קרן ישראל להוראת אמונת אומן הנ"ל ברמיזת המצ"ה כנ"ל וע"י אמונה הלזו מחויבים אנחנו לדבר ולבקש כל צרכינו וענינינו מהבורא ית"ש כי לא נוסיף במעשינו דבר רק בהשגחת היוצר כל ע"כ אנחנו קוראים אותו חג הפסח פ"ה ס"ח כנ"ל והבן:

ד"א לחם עוני עני כתיב מה עני שדרכו בפרוסה וכו' עפ"י דרך הנ"ל כיון שאז בימים ההם בזה"ז הי' ראשית השגת ידיעת הבורא צריך האדם להתבונן למה עשה הש"י ככה בגודל רוממותו ית"ש ברא ברי' קטנה בעולם וישגיח עלי' בכל פרטיית מעשי' ע"כ צריך האדם להתבונן בזה מעשיו ית"ש שהבריו' קטנים בעולם העשי' הגשמיות יכירו רוממותו וגדולתו ותפארתו ולתכלית זה נברא המין האנושי להתבונן במושכלות ויעלה מעלה מעלה ליחד יחודים לבוראו ית"ש וא"כ צריך האדם להתמשך במעשיו אחר התכלית שבשבילו נברא ולא לעסוק בשום דבר מצרכי העולם ותענוגיו רק הכרח שא"א לו מבלעדו לזה באת המצוה הזאת בפרוס"ה כמו העני שאינו משלים תענוגיו רק דרכו בפרוס' בהכרח להחיות את נפשו כן האדם יעשה כל קניניו בעסקי העולם רק על צד ההכרח וישליך אחר גיוו התענוגים המותרים ויהי' פנוי בדעתו להשיג התכלית המבוקש בבריאתו ויצדק לפ"ז אריכות הלשון בגמרא מה עני דרכו בפרוסה אף כאן בפרוס' ולא אמרו סתם שדרך העני בפרוס' אך הוא להורות האמור אף כאן בעסק כל תענוגי עוה"ז יתנהג בפרוס' מבלי השלמ' והבן כי קצרתי:

דבר אחר מה דרכו של עני הוא מסיק ואשתו אופה אף כאן נמי הוא מסיק וכו' עפ"י האמור יצדק ג"כ ברמז שגם העסקים ההכרחיים לו בעסקי העולם דהיינו אכיל' ושתי' וכיוצ' המוכרח לחיותו לא יאריך במלאכתו בכדי שלא יתבטל מהעבוד' אשר בעבור' נברא רק כמו האדם שממהר אכילתו בהצטרכו ליסע למחוז חפצו שמצפ' שם להרויח הון רב וכמו העני שהוא מסיק ואשתו אופה כדי למהר אכילתו בכדי שלא יתבטל הרבה ויהיה לו פנאי לחזור למלאכתו ולבקש פרנסתו ולקבץ על הפתחים כי מזאת האכיל' לא ישבור רעבונו עד לעולם ועיקר מלאכתו להמציא טרף לביתו לכל הימים ע"כ לא יאריך בתיקון אכילתו לשעה כי פן בתוך כך יאבד איזה פרוס' שהי' ביכולתו לסגל כן האדם לא יאבד רגע מהזמן כי אין אביד' כאבידת הזמן ויעשה הדבר ההכרחי במהירות ולשוב להתגבר במלאכתו בעבודת ד' ותורתו בתשוקת האומן והפועל שבראו ויצרו ועשאו. הבן הדברים:

וארמוז עוד מה דרכו של עני וכו' אף בכאן הוא מסיק ואשתו אופה אחר שנדקדק דבאמת בכאן לפי הדין אינו דומה בדומה דוקא כאן צריך להקפיד בעשיית המצות בעל ואשתו דייקא והל"ל אף כאן אחד מסיק ואחד אופה. ונראה לרמז דהנה הגם שהזהיר להשליך אחר גיוו מותרות התענוגים (ברמז הפרוס' שכתבתי) ועסקי העולם ועניניי המו"מ רק על צד ההכרח עכ"ז יעסוק גם כן במעש' הצדק' להשפיע לעניים ובזה יהי' עילוי לעסקי העולם שעוסק בהם ובא הרמז ע"ז ביותר בחג הזה שמדת החס"ד מתעורר בעולם שאז התחסד הש"י לגאלינו בתורת נדבה צדקה וחסד כי לא הי' לישראל אז מצו' ומע"ט כמד"א ואת עירום וערי' ואעבור עליך וכו' וכבר ידעת הנותן צדק' הוא תמיד בחי' דרגא דדכורא משפיע והמקבל הצדק' יכונה לנוק' מקבלת והנה אמרז"ל יותר ממה שבעה"ב עושה עם העני העני עושה עם בעה"ב ובא הרמז בחג הזה במצו' הלזו קרייא רחמנא לחם עוני פירשו בו מה דרכו של עני הוא מסיק ואשתו אופה הנה הגם שהוא מכין הכל והמסיק עכ"ז אשתו הנוק' הוא הגומרת מלאכתו ומביאתו לתכלית ההנא' אחר האפי' כן בכאן הוא מסיק ואשתו היינו המקבל הצדקה שהוא בדרגא דנוקבא יגמור מלאכתו להביאו לתכלית המכוון להאיר מדת החסד בעולם בריבוי יתירא וזה שמכריזין בהגדה הא לחמא עניא וכו' כל דכפין ייתי ויכול וכו' יהי חסדך ד' עלינו:

ע"ד הדרוש אמר שמואל לחם עוני שעונין וכו' בזוה"ק בר"מ פקודא בתר דא לספר בשבחא דיצ"מ וכו' בי' שעתא כניש קוב"ה כל פמליא דילי' וא"ל זילו ושמעו סיפורא דשבחא דילי וכו' כדין כולהו מתכנשין ואתיין ומתחברין בהדייהו דישראל ושמעו סיפורא דשבחא דקא חדאן בחדווא דפורקנא דמאריהון כדין אתיין ואודין לי' לקב"ה על כל אינון ניסין וגבורן ואודן לי' על עמא קדישא דאית לי' בארעא דחדאן בחדווא דפורקנ' דמאריהון כדין איתוסף חילא וגבורתא לעילא וישראל בהאי סיפרא יהבי חילא למאריהון כמלכא דאיתוסף חילא וגבורתא כד משבחין גבורתי' ואודין לי' וכולהו דחלין קמי' ואסתלק יקרי' על כולהו וכו' כגוונא דא חובא הוא על ב"נ לאישתעי תדיר קמי' קוב"ה ולפרסומי ניסא בכל אינון ניסין דעבד ואי תימא אמאי איהו חובא והא קוב"ה ידע כולא וכו' אלא ודאי איצטריך ב"נ לפרסומי ניסא ולאשתעי קמי' בכל מה דאיהו עבד בגין דאינון מילין סלקין וכל פמליא דלעילא מתכנשין וחמאן לון ואודין כולהו לקוב"ה ואסתלק יקרי' עלייהו עילא ותתא עכ"ל ממילא מובן מדברי הזוהר שע"י סיפור דיצ"מ מתעורר למעלה שבח מהמלאכי' שמספרין בכבוד הש"י ובשבח ישראל ואיתוסף כח כביכול עי"ז לנקום נקמת ישראל גם כן מן הגלות ושעבוד החיל הזה והנה מהראוי להתבונן מה הוא השבח הגדול שמשבחין המלאכים את ישראל על הסיפור הזה הלא

בודאי מי שעושין לו טובה מחוייב לספר ולהחזיק טובה למי שעשה לו טובה כזו. אך הוא לדעתי כאשר תדקדק בלשון הזוהר שאמר ואודן לי' על עמא קדישא דאית לי' בארעא דחדאן בחדו"א דפורקנא דמאריהו"ן הנה לא אמרו בחדוה דפורקנא דילהון דפרי"ק לון מאריהו"ן אך הוא כאשר תדקדק והנ' הסיפור ההוא שאנו משבחין בגלות המר הזה שגאלינו הש"י מעבדות לחירות בעת צאתנו מאמ"צ בזה תגדל שבחינו כי אכתי אנחנו עובדים ביותר דחקות ויותר שעבוד כפלי כפליים לאין משער בארבע כנפות הארץ בין האומות ובאריכות הזמן בכפלי כפליים מן גלות מצרים אשר אלו כל הימים דיו וכו' לא נתנונו המון לאומים די השב רוחינו זה קרוב לאלף ושמונה מאות שנה והנה העבד הנתון תחת יד משעבדו בשעבוד רב ועצום בימי זקנתו האיך ישמח ויגיל בגילה ורנן על שיצא בימי נעוריו פעם אחת משעבוד לחירות הלא יתאנח במר נפשו על שהוא נתון כעת בצרה ובשבי' אך אעפ"כ ישראל עם קרובו הגם שהם כעת בעוה"ר נתונים וכו' עד אשר ירחם הש"י עלינו אעפ"כ הם שמחים בגאולת מצרים להיות שהיו במצרים עירום וערי' בלא תורה ומצות ונשתקעו עי"ז בזמן קצר במ"ט ש"ט ומאז שיצאו ונבחרו לסגולה ניתן להם התורה ומצותי' ובזה הם מובדלים מכל עם בגלות החל הזה ות"ל ית"ש הגם שנתארך הגלות בעוה"ר לא אלמן ישראל מאלקיו והם נשארים באמונתו ית"ש ובאמונת התורה ומצותי' בזה הם מובדלים מכל עם וריקנין שבהם מלאים מצות כרימון ובעבור זה נקרא גאולת מצרים גאולת עולם כי לא יהי' עוד גלות כזה להשתקע ח"ו בטומאות הקליפות כ"כ הגם שלענין גלות הגופות בעוה"ר גדל' כעת הגלות בכפלי כפליים לאין משער אבל בגלות הנפשות אין שום גלות דומה לגלות מצרים והנה נפשותינו הן המה חלק אלקי ממעל כמ"ש ויפח באפיו וכו' ומן דנפח מתוכו נפח והנה כאשר גאל הש"י את נפשותינו ממצרים נק' כביכול גאול' להש"י שלא היו הנפשות שבעולם מכירין אלקותו מגודל טומאות הקליפות אשר הי' אחוז בהם ולא היתה שום אומה בעולם שיכירו אלקותו והנה מאז צאתנו מאמ"צ כבר ישנו עם אחד הגם שכעת בעוה"ר העם הקדוש הזה הוא מפוזר ומפורד בין העמים עכ"ז הם מאמינים באלקותו ומוסרים נפשם על קדושת שמו לזה נקרא גאולת מצרי' כביכול גאולתו ית"ש היינו גאולת שמו. הגם שגם בגלות הזה כתיב בכל צרתם וכו' והשכינ' כביכול עמנו בגלות עכ"ז אינו דומה לגלות מצרים וכנ"ל הבן הדבר והנה ישראל בגלותם כשמספרין בגאולת מצרים ושמחים ע"ז הגם שהם בגלות כעת בכפלי כפליים אבל הם שמחים בגאולת אדוניהם כביכול דהיינו גאולת נפשותם (חלק אלקי) שכבר הם בני בני' של תורה ויודעי שם תפארתו וז"ש בזוהר שהמלאכים משבחין מאוד את ישראל בסיפור זה

כי תגדל שבחם מאוד בזה הגם שהם נתונים בשבי' בעצמם עכ"ז הם שמחים בפורקנ"א דמאריהו"ן היינו גאולת אדוניהם כביכול וכאמור. הנה זה יורה גודל אהבתם להש"י אשר תקטן בעיניהם צער גופם באשר הם מתנחמים ושמחים בזה אשר כבר נתפרסם כבוד אלקותו ית"ש ואין כאן עוד גלות כגלות מצרים כי כבר נתרב' הדעת ויודעים את ד' ואת תורתו והנה הוראת המצה על שלא הפסיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד וכו' כי בחפזון יצאת וכו' כי לא יכלו להתמהמה כי אלו הי' מתמהמהים כרגע הי' ח"ו משוקעים בשער הנ' הנה מזה יש להתבונן עד היכן הי' גלות הנפשות בגלות מצרים ע"כ יש לנו לספר ולשמוח בגאולה הלזו גם בגלותינו וכו' והנה כשאנחנו בזה בטעם המצ"ה כנ"ל הנה אנחנו מספרים ושמחים בגאול' הלזו ואז המלאכים מרבים בשבחים רבים היינו בשבח גואל ישראל וקדושו ובשבח ישראל שעושין עיקר מגאולת הנפשות אשר לד' המה וכו' וז"ש לחם עוני שעונין עליו דברים הרבה רצ"ל ע"י הלחם הלז עונין המלאכים למעלה דברים הרבה היינו שבח הקב"ה ושבח ישראל ובזה יצדק לשון עונין שעונין על דבורי ישרא' בסיפור הגאול' המלאכי' עונין ואומרי' וכאמו' בזוה' וג"כ דברי' הרבה כי מהוראת הסיפור דיצ"מ על המצה שנצטוינו לספר מוכח מזה שמחויב האדם לספר כל הנסי' שנעשים לו תמיד וכמ"ש בזוהר:

דבר אחר עני כתי' מה עני שדרכו בפרוסה וכו' במדרש א"ר מתיא בן חרש ואעבור עליך וכו' ואומר לך בדמיך חיי וכו' בזכות ב' דברים נגאלו אבותינו ממצרים שלא הי' בידם זכות להיגאל ונתן להם הקב"ה דם פסח ודם מילה שמלו ישראל בלילה הזה הוא אשר דברנו מקודם שהיו משוקעים מאד בטומאה והיו עירום ועריה מתור' ומצות ונתן להם הקב"ה קצת מצות מן התורה שהי' בידם מעט זכות וזה הי' בהכרח כי לא יכלו להתמהמה עוד ולהמתין עד שיפריחו מצות ומע"ט ולזה מורה המצה שלא הספיק בצקת וכו' וכנ"ל וזה שקרא הכתו' לחם עני ופירשו בו מה עני שדרכו בפרוסה כן נתן להם הש"י אז פרוסה קטנה מן התורה שיהי' בידם מעט זכות בכדי למהר גאולתם כי לא יכלו להתמהמה וברמז פרוסה בגימטריא דמי הפסח דמי המילה:

דבר אחר מה דרכו של עני הוא מסיק וכו' יתבאר ע"פ המדרש וירדפו מצרים אחריהם א"ל הקב"ה מי גרם לכם כל אלו חפזון שיצאתם מכאן ואילך כי לא בחפזון תצאו לשעבר אני ובית דיני הייתי מהלך לפניהם שנאמר וה' הולך לפניהם אבל לע"ל אני לבדי שנאמר כי הולך לפניכם ד' ומאספכם וכו' להבין המדרש הזה מה איכפת שהלך הקב"ה כביכול עם בית דינו וגם האיך תלוי זה בחפזון והנה יתבאר ע"פ הנ"ל להיות ידוע השם הוי' ב"ה הוא שם הרחמים והחסד משא"כ שם אדנ"י מורה על בחי' דין דינא דמלכות' והנה ידוע

למשכילים בחכמה אשר שם אדנ"י כביכול מקבל מן שם הוי' ויכונה הענין הזה בשם משפיע ומקבל כדרך איש ואשתו כביכול לשבר את האוזן והנה בהתגלות השם הויה ב"ה לבדו ונגלה כבוד ה' מור' על רחמים וחסדי' גמורים פשוטים משא"כ עם שם אדנ"י מורה שיש עדיין גם בחי' דין ועד שיסכים גם מדת הדין לא יגמור החסד והרחמים והנה ע"פ האמור שיצ"מ הי' בחפזון כי היו משוקעים מאוד בטומאה עד שלא יכלו להתמהמה כרגע לזה הי' עדיין ג"כ התעוררות הדין והלך לפניהם כביכול הוא ובית דינו ז"ש בעל הגדה אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו כבוד נק' שם אדני היינו הבית דין והעצם הוא הוי"ה ב"ה ועי"ז נתהוו' עדיין וירדפו מצרי' אחריהם והשר של מצרים קטרג הללו עע"ז וכו' עד שנתעורר על הים ע"י תפלת משה התעוררות הרחמים ממקום עליון ונורא כמ"ש בזוהר מה תצעק אלי דייקא בעתיקא תליא מילתא לזה אמר ויושע ד' ביום ההוא דייקא השם הוי"ה ב"ה כי עד עתה וד' הולך וכו' הוא ובית דינו ולא היה עדיין ישוע' שלימה עד שהתעוררו הרחמים על הים להמתיק הדין של הב"ד שאז הסכים הב"ד לרחמים ובזה תבין המדרש שאמר הש"י מי גרם לכם כ"ז חפזון שיצאתם שלא הי' בידם זכות כ"כ וזה גרם הקטרוג וזה גרם שהלך הש"י לפניהם עם בית דינו משא"כ לע"ל ב"ב ריקנים שבך מלאים מצות כרימון לא יהיה שום דין כי יוכלל בחסד תיכף בעת הגאולה ולא יהי' עוד שום צער אחר הגאולה והנה מצה מורה על החפזון כנ"ל ולזה קראה לחם עני מה דרכו של עני הוא מסיק ואעפ"כ לא נגמר התכלית עד שאשתו אופה כן כביכול בכאן בלילה הזה הוא מסיק וכו' ע"כ כתיב וד' הולך לפניהם הוא וב"ד כנ"ל עד שבאו אל הים אז ויושע הו"י ביום ההוא וכו' כי נכלל הדין ונתהפך לחסד הבן מעצמך הדברים כי א"א לפרש בכתב:

ע"ד הסוד אמר שמואל לחם עוני שעונין עליו דברים הנה בס' ברכ"ע כתב ז"ל ואמנם עצם בחינ' מצה בסוד לחם עני הנה בחי' לחם בסוד מזלא כמו שאמר רזא דג' הויו"ת ובהיות אחד מד' פרקים בפסח על התבואה יהיה אכילת האדם בימי הפסח בחי' שרשיות לכל השנה כולה וצריכה שימור ביותר לבל יבא בה ערל וטמא רזא דשאור וחמ"ץ (בגי' עץ הדעת שהחמיץ את העיס' אדה"ר שהיה חלתו של עולם ובזה ידוקדק גם כן לטעם הכתוב ושמרתם את המצות כי בעצם היום הזה וכו' היינו המצות צריכין אז שמירה יתירה כי בעצם היום הזה וכו' שהוא פרק התבואה ויש לה עילוי רב וצריכה שמירה נ"ל) כי בזמן שדנין על התבואה יהיה בחי' עילוי לסוד ראשית תבואתו כענין שפירשנו בפסוק גדולים מעשה ד' דרושים וכו' כי בעת אשר מעש"י ד' דרושים ונסקרים לכל חפציה' לכל הנהו הרפתקי דעדו עלייהו בההוא זמנם יש להם עילוי רב וגדולים הם ודאי בהיותם מושגחים

בעת ההוא מן המשגיח העליון שהמשכיל והמושכל אחד הם אצלו ומה שיהיה עליו עצם השגחתו הרי יש לו דביקות בבחי' השכל הפלא העליון והיא תהלתו וכאשר יהיה בפסח פרק ההשגח' שעל התבוא' צריכ' שימור ביותר כי כל דבר שיש לו מעל' יתיר' בעי שימור טפי דהכי אמרי' ג' צריכין שמירה וכו' והנה מבחי' התבואה יהי' כמה בירורים עד הגיעם ללחם דאשתני למעליותא לעיקר חיי האדם והוא נמשך ממזלא דכל מזוני בי' תליין שסודו ג' הוי"ת לבחי' ג' רישין עילאין והנה כאשר יתמלא ג' הוי"ת באלפין יהי' סוד הג' מילואין בחושבן נ"ז סוד א"ל זו"ן שביאר האריז"ל בסוד א"ל הוי"ה ונמצינו שסוד מילוי ג' הויות דלחם הוא סוד ז"ן שהוא רזא דאוכ"ל כנודע והרי הג' פשוטים ומילויים הוא בסוד מצ"ה דאישתני לעילוייא בחי' הוי"ת (פשוטים) לסוד הויות מלאו' רזא דשם מ"ה שה"ס יחי' האד"ם ואמנם בבחי' הלח"ם אשר הוא אוכ"ל יתכן כוונה זו גם לכל ימות השנ"ה כי בחי' לח"ם הוא הנמשך מג' הויו"ת ונעש' אוכ"ל לגבי אד"ם האוכלו ובזה יהי' מילוי לשמות הללו כי כאשר יאכל האד"ם את הלח"ם המושפ"ע לו מהז"ן ומפרנס לכל ויהי' לבו לשמים לדע"ת אותו בכל דרכיו (בזה יהי' תיקון לשא"ר חמ"ץ סוד ע"ץ הדע"ת טוב ורע כיון שדעת"ו נוטה לטו"ב והבן כנ"ל) יהי' בזה מילוי לבחי' השמות של הלח"ם (ויהי' עם האוכ"ל בחי' מצ"ה כי נסתלק שא"ר חמ"ץ הוא ע"ץ הדע"ת והבן כנ"ל) כי נתמלא רצון של המשפיע בהיותו טובתו להשפעת אד"ם ומזונו ובלבד שלא יהי' נפש בלא דע"ת (היינו כשדעתו יהי' ח"ו למלאות כרסו שהיא בחי' שא"ר חמ"ץ ע"ץ הדע"ת נוטה לרע ח"ו והבן כנ"ל) והרי האד"ם האוכ"ל גורם למלאות בחי' ההויו"ת בסוד אדם כנזכר וזה שאמר כי לא על הלח"ם לבדו יחי' האד"ם כי בהיות עדיין הלח"ם לבד בלא מילוי מבחי' אוכ"ל אכתי לא מהני מידי אלא ודאי על כל מוצא פ"י י"י כי המילוי מיקרי מוצא הפה הנמשך מבחי' הוי' שכל מילוי האותיות יהיו לכל אשר יבטא האד"ם כל אות בפ"ע (רצ"ל שיעשה מכל אות דבור בפ"ע) ועל כל מוצא פי הוי' יחי' האד"ם ודאי בהיות שפע הוי' נמשך לבחי' אד"ם כנז' ועכ"פ מסוד מצ"ה מפורש בחי' הלח"ם ובחי' האוכ"ל ויחדיו יהיו תמים על כל מוצא פי הוי' ועליו יחי' האדם עכ"ל וכאשר תבין מ"ש לעיל בהגהותי שא"ר חמ"ץ ה"ס ע"ץ הדע"ת והנה מע"ץ הדע"ת נמשך ההיפך כי ביום אכלך ממנו וכו' והנה אפי' בשאר ימות השנה בהיות האד"ם אוכ"ל לח"ם בכוונה להמשיך האוכ"ל בחי' א"ל הוי' שהוא מילואי הלח"ם יהי' בגי' מצ"ה ונסתלק בחי' שא"ר חמ"ץ שהוא ע"ץ הדע"ת ונמשך לו עי"ז חיות יחי' האד"ם משא"כ בהיפוך באין כוונתו לטוב אבל בפס"ח באכילת המצה לחודה אפי' בזולת הכוונ' הנ"ל הנה מצוה שמה ונמשך החיות הנ"ל דהרי אישתנית מתב"ת לחם שהוא תיבה אחת ג'

הויו"ת להיקרא מצה שהוא ג' הויו"ת במילואם שצריכין לבטא אותם בתיבות ודיבורים רבים יו"ד ה"א וכו' וז"ש שעונין עליו דברי' הרבה שבכל שנה מתיבת לחם הוא ג' תיבות היינו ג' הויות משא"כ מצה י"ב תיבות כשקורין כל אות במבטא כנ"ל ונמשך מזה החיות כנ"ל הבן:

ד"א מה עני שדרכו בפרוסה וכו' יתפרש עפ"י הזהר ויצא דף קנ"ז פתח ר"ח ואמר בראשון בי"ד יום לחדש בערב תאכלו מצות וכתיב שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני"י לחם עני"י כתיב האי מלה אתערו בה חברייא אבל ת"ח כד הוו ישראל במצרים הוו ברשותא אחרא כד בעא קוב"ה לקרבא לון לגבי' יהב לון אתר דלחם עני מאן עני דא דוד מלכא דכתיב בי' כי עני"י ואביון אני (סיהרא דלית לה מגרמא כלום רק מה דיהב לה שימשא כנ"ל) והאי לח"ם עני"י איקרי מצ"ה ונק' בלא דכורא (מצ"ה בגי' קל"ה בסוד נשים דעתן קלות) מסכונתא הוה איתקריבו לגבי מצ"ה בקדמיתא כיון דקריבו לון יתיר עייל לון קוב"ה בדרגין אחרנין ואתחבר דכורא בנוק' וכדין מצ"ה כד איתחברת בדכור' איקרי מצו"ה בתוס' ו' הה"ד כי המצו"ה הזאת כך מצ"ה בקדמיתא ולבתר מצוה עכ"ל ובזה יתבאר הפסוק שבעת ימים תאכל מצ"ת וביום הז' מצות יאכל וכו' מעיקרא אמר מצ"ת חסר ו' ואח"כ מצות בוי"ו והבן היטב ובאלה הדברים יתבאר לך כתוב בתור' לח"ם עני"י דרגא דמסכנותא דלית לה מגרמא כלום. ואח"כ ממשיכין לו החסדים מרזא דוא"ו וקרינין עונ"י ואתעביד בגי' קו"ל הנמשך לדיבור. ובזה יש לרמוז הפסוק הנה הוי' רוכב על ע"ב וחסד) ק"ל (דרגא דבחי' עני"י בגי' ק"ל) ודא מצרי' וכביכול השם רוכב עליו ונעשה מן ק"ל קו"ל בפס"ח סוד פ"ה ס"ח ובזה יתבאר לך המאמר מה עני"י שדרכו בפרוס' מה תיבת עני"י הוא פרוס חסר ו' מתיבת עונ"י קו"ל וצריכין אנחנו להמשיך הוי' בקריאתינו אף כאן בפרוסה תיבת מצ"ה הוא ג"כ פרוס שחסר ו' במצו"ה ואנחנו באכילתינו המצ"ה לשם מצו"ה ממשיכין לה הוא"ו. והבן:

ד"א מה דרכו של עני"י היא מסיק וכו' יתבאר עפ"י המדרש שזכרנו בדרך הדרוש לשעבר אני וב"ד הייתי מהלך לפניכם אבל לע"ל אני לבדי וכבר כתבנו שם הדקדוקים וניחא לן עפ"י דברי מר"ן האריז"ל בס' הכוונות חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו הכונה חנם הוא הסט"א דכל עובדהא למגנא ולא בכסף דלא להוי פורקנא מסטרא דחס"ד אלא מסטרא דזהב היינו אימא עילאה דלימות המשיח היא כנור דשמונה נימון היינו אימא עילאה והיינו דאמרז"ל דיאמרו ישראל ליצחק כי אתה אבינו. דגבור' אתאחדת בבינ"ה וממנה יהא פורקנא דילהון והיינו כימי צאתך מאצ"מ אראנו נפלאות והתם מסטרא דיובלא נפקו אלא דהתם איתגלייא אימא עילאה בתתאה ובאמא תתאה נפקו והשתא לאו הכי

אלא דאיתגלייא אימא עילאה ביצחק ובזה יפקון וכולה כדקחזי וז"ס יושב בשמים ישחק"ק ואפיק צ' ועייל ש' סוד אימא עילאה דאיתכללת ביצח"ק והיינו יושב אימא עילאה בשמי"ם הוא יצח"ק משום דעאלו בקליפין דאינון חנ"ם לכן פרקנין באתר דלא שלטין קליפין היינו אימא עילאה וז"ס כימי צאתך (לניכח) לבתר אמר אראנו (נסתר) דע"י עלמא דאיתכסיי' להוי פורקנא וכמד"א ועבד הלוי הוא ולהכי אמר באיתכסייא וכולא שפיר והיינו דכתיב י"י כגבור יצא ודי בזה עכ"ל הטהור ובזה תבין המדרש לשעבר אני וב"ד וכו' היינו התגלות אימא עילא' בתתאה וע"י אימא תתאה נפקו משא"כ לע"ל אני לבדי ע"י התכללות אימא עילאה בגבורה (דז"א כו') והנה מה שנ"ל דבימי צאתינו מאמ"צ דאיתגלייא אימא עילא' בתתא' הוא ע"י הז"א וזה בדרך אפש' ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו ובזה תבין המאמר המדבר מענינו ליל הסיפור דיצ"מ לח"ם ענ"י מה דרכו של עני הוא מסיק ומכין הכל ואעפ"כ לא נגמר התכלית על ידו רק אשתו אופה כך כאן בימי צאתינו מאמ"צ הוא מסיק דאתער והוכן פורקנא מאימא עילאה היושב בשמים ואשתו אופה היינו הגמר הי' ע"י אימא תתאה דאיתגלייא אימא עילאה בתתאה משא"כ לע"ל ב"ב דיתער פורקנא רבא מיובל העליון ולא יכנף עוד מוריך והי' י"י למלך עכ"ה אמן:

סעיף ב

דרוש ב פרק ע"פ דף ק"ח אתמר מצ"ה צריך הסיבה. מרור א"צ הסיבה יין אתמר משמי' דר"נ צריך הסיבה. ואתמר משמי' דר"נ א"צ הסיבה ולא פליגי הא בתרתי כסי קמאי והא בתרתי כסי בתראי אמרי לה להאי גיסא וא"ל להאי גיסא א"ל להאי גיסא תרי כסי קמאי בעי הסיב' דהשתא קא מתחלי לה חירות תרי כסי בתראי לא בעי הסיב"ה מאי דהוה הוה. וא"ל להאי גיסא תרי כסי בתראי בעי הסיב"ה דההוא שעתא דקא הוה חירו"ת תרי כסי קמאי לא בעי הסיב"ה דאכתי עבדים היינו קאמר. השתא דאתמר הכי ואתמר הכי אידי ואידי (נ"א כולהו נמי) בעי הסיבה עכ"ל הגמ' וכתב הר"ן אע"ג דבעלמא קיי"ל איפכא דכל ספיקא דרבנן לקולא הכא כיון דלאו מילתא דטריחא הוא עבדינן לרווחא דמילתא כן פירשו ז"ל ול"נ דע"כ בעי למיעבד הסיבה בכולהו דאי ניזול לקולא אמאי ניקל בהנהו טפי מהנהו ואי ניקל בתרווייהו הא מעיקרא מצות הסיב"ה לגמרי עכ"ל הר"ן והנה הרא"ש ז"ל כתב מצה וכו' אם אכל בלא הסיבה לא יצא כדתנן השמש שאכל כזית מצה כשהוא מיסב יצא משמע מיסב אין לא מיסב לא. ואם אכל בלא הסיבה יחזור ויאכל בהסיבה וכן בכוס ראשון ושני אבל בכוס שלישי ורביעי אם ישתה יותר נראה כמוסיף על הכוסות ומיהו איכא למימר כיון ששתה שלא כתיקונן הוברר הדבר

שלא ממנין הכוסות היא ומה ששתה (עתה) הוא כוס של חוב' עכ"ל וכ"פ הטור ברמזי' ובחיבורו. והיא תמיה לפי ב' הטעמים של הר"ן דלטעם הא' שכתב דמש"ה מחמירין כאן בדרבנן משום דלא הוה טירחא הנה זה יונח לכתחילה משא"כ להחמיר בספק דרבנן ואפילו בב' כסי בתראי דיש חשש איסור להוסיף על הכוסות זה מנין לנו. ולטעם הב' משום דאי ניקל בתרווייהו מעיקרא מצות הסיבה לגמרי זה ג"כ לא שייך כשאירע באקראי מי ששתה בלא הסיבה והיא תמיה ועל עיקר טעם הר"ן הנה הרב הגאון הגדול בעל משנה למלך הקשה עליו מדברי עצמו שפסק הר"ן במגלה בעיירות המסופקות אם הם מוקפת חומה מימות יהושוע יקרא בי"ד ולא בט"ו וכ' הטעם שאפי' תאמר דהוה ס' שקול ה"ל ס' שקול ספק של דבריהם ולקולא ונמצא אתה פטרו בשניהם ומבטל ממנו בודאי מצות קריאה לפיכך קורא בראשון ולא יפטור בשני. והקשה הגאון הנ"ל א"כ ה"ל כמו כאן בד' כוסות למה ניקל בהנהו טפי מהנהו וה"ל לחייבו לקרות בי"ד וט"ו או ה"ל לפסוק בד' כוסות ג"כ לדיעבד הסיבה רק בתרי כסי קמאי ותו לא. ותירץ הרב הגאון הנ"ל דלא דמי'. דבשלמא בד' כוסות אפילו אם נעביד הסיבה דקמאי אפשר דלא תיקנו רק בבתראי ומעיקרא תקנת חכמים מכל וכל בכל העולם משא"כ במגלה לא מעיקרא תקנת חכמים מכל העול' רק בעיירו' המסופקו' ומקיימא תקנת חכמים בכל העולם עכ"ד ולי הקטן דברים תמוהים א"כ נפטור לגמרי העיירות המסופקות כדין ספק דרבנן בכ"מ ואי משום דמעיקרא תקנת חכמים לגמרי מהם הרי לא מעיקרא מכל העולם וע"כ צ"ל דקפדינן שלא תיעקר תקנת חכמים ואפי' מיחידי' א"כ ניחייב' בי"ד ובט"ו דאם יקראו בי"ד אפשר צריכים לקרות בט"ו ע"פ תקנת חכמי' ומעיקרא תקנת חכמים לגמרי מהם ונ"ל לתרץ קושיית המש"ל דבאמת ודאי קפדינן דלא למיעקר תקנת חכמים אפי' מן היחיד ואי תקשה א"כ נחייב עיירו' המסופקו' לקרוא בשתיהן יש לתרץ בהקדי' קושיית המרדכי למה לא עבדינן ספיקא דיומא הג"ה הקושיא הזאת מתורצת אצלינו במקומות אחרים על צד דרך הקודש דהנה אנן בקיאין בקביעא דירחא ולמה אנן צריכין לעשות ב' ימים טובים של גליות וכתבנו במ"א להיות יו"ט הוא מקרא קודש ובאה הארה מן החכמה הנק' קדש כידוע (ע"י מעשינו ותפלתינו ביו"ט) והנה ידוע לכל אור צריכין כלי להגביר האור והנה אור החכמה הנשפע מלמעלה ביו"ט הנה בא"י אוירא דא"י מחכי"ם ונעשה כלי לקבל אור החכמה משא"כ בחו"ל אין כלי להגביל הנה יש יום מיוחד בתקנת חכמים (המקבלים מן החכמה) ונעשה אותו היום כלי להגביל החכמה כיון שהוא מתקנת חכמים. ומעתה תתבונן כל זה הוא מן הצורך דוקא לקדושת יום מדאוריי' משא"כ בי"ט שהוא כל עצמו מתקנת חכמים ע"כ אין עושים ביום הפורים ספיקא דיומא וכן בימי חנוכה זה הוא דרך ישכון אור למשכילים אבל לפי הפשט עי' בפנים: במגלה כמו בכל המועדי' ונ"ל דהנה מדחזינן

דהקפידו אנשי כה"ג וגזרו במגלה ולא יעבור שלא יקראנה אחר זמנה ולכאורה קשה ל"ל למיכתב ולא יעבור וכי ס"ד לעשות מצוה שלא בזמנה אלא ע"כ הקילו אנשי כה"ג בזה לומר שלא נעש' ספיקא דיומא כאשר יתבאר להלן אי"ה דהנה הא דקיי"ל ספיקא דרבנן לקולא הלא גם דבריהם מדאורייתא הוא מן ל"א תסור אך הם בעצמם התנו כן שיהיה ספק דבריהם להקל וכמו שכתב הלחם משנה בהלכות ממרים. הג"ה ואני אוסיף על דבריו שמצווין ועומדין החכמים להתנות על דבריהם שיהיה ספקם להקל. והוא ע"פ דבריהם ז"ל במדרש קדושים תהיו יכול כמוני ת"ל כי קדוש אני קדושתי למעלה מקדושתכם עכ"ל והוא פלאי וכי ס"ד להעריך קדושת ב"ו ברי' קטנה לקדושת היוצר כל והנה אעתיק לך מ"ש ע"ז בספרי אגרא דכלה נראה לפרש דהנה כל מילי דרבנן אסמכוהו אלאו דלא תסור וא"כ הוה מדאורייתא כיון שכך נצטוינו מה"ת והקשו א"כ למה קיי"ל ספיקא דרבנן לקול' ותירצו שכך התנו חז"ל בשלהם (וכמ"ש בפנים) ויש להתבונן למה התנו כזאת ונראה עפ"י מ"ש הרב הגאון הקדוש בעל גו"א בספרו בא"ר הגולה דכל מילי דרבנן הם ג"כ תורה שלימה רק כמו שיש ב' הנהגות בעולם הנהגה ניסיית והנהגה טבעיית והנה הניסיית הוא משפטו ית' מבלי התלבשות בטבעים בכוכבי השמים וכסיליהם הממונים להנהיג הטבע והנהג' הטבעיית הוא ג"כ בהשגחתו הנפלאה וכוחו ויכולתו ית"ש המתלבשת בטבעיים להנהיגם כרצונו כן התורה שהיא אור חכמתו ית"ש אחת זו שמענו מסיני מפיו ית"ש מבלי התלבשות ועוד שנית לתורה שנשתלשלה חכמתו ית"ש להתלבש בשכליו' אישי הישראלי' ומיילדים חכמת התורה בכל דור והנה זה נק' כעין התלבשות חכמתו בטבעיים הבן עכ"ל הרב הנ"ל והנה כמו הנהגה הניסיית כיון שרואים שהוא עפ"י שידוד המערכה אין מסתפק בה שהוא בהשגחתו ית"ש מבלי ספק רק הוא פעל ועשה כן גזרו אומר חז"ל בתורה ששמענו מפיו ספק דאורייתא לחומרא מפני שהתורה הזאת הוא נגד ההנהגה הניסיית שאין בה ספק לשום נברא ועל גזירתם תקנו חז"ל ספק לקולא להודיע לבאי עולם מאין יהיה להם כח לצוות ציווים ויעלה על לב איש אם זה הוא רצונו ית"ש למה לא צוה הדבר הזה מסיני ובכדי להבין זה אשר גם דבריהם ז"ל הוא תורה שלימה מהתלבשות חכמתו רק שהוא נגד ההנהגה הטבעיית שהיא ג"כ מחכמתו ויכולתו וגבורתו ית"ש רק שחכמתו והשגחתו מתלבשת בטבעיים להנהיג הטבעיים כרצונו והטבעיים מיילדים ההנהגה בכל עת בהתלבש בהן שפע ית"ש כן הוא בחכמים (נק' חכמים ע"ש שמושפע ומתלבש ומצמצם בהם חכמתו ית"ש להוליד תורה חדשה בכל עת עיין בהקדמת ס' החפץ לקדוש י"י בעל אוה"ח) מתלבשת בהן חכמתו ית"ש לצוות הנהגת ישראל בכל דור וכמו שהנהגת הטבע צדיקים ילכו בם ופושעי' יכשלו בם כי מסתפקי' בהשגחה בראותם שהכל מתנהג בטבע עולם כמנהגו כן אותם הרשעים אינם מאמינים בדברי חכמים ובתורתם ע"כ בכדי להורו' הכח שלהם מאין הוא שיגזרו גזירות על ישראל הנה הם אמרו והם אמרו ספק דרבנן לקולא להורו' שתורתם הוא נגד ההנהגה הטבעיית אשר יפול בה ספק לרשעים וזה היא עיקר הנסיון בעולם הבחיר' והבן מאד והנה כבר ידעת קדש נק' החכמה כמ"ש בזהר כ"פ ובזה יובן לך במדרש הנ"ל קדושים תהיו רצ"ל חכמים להוליד בחכמתכם גזירות ומצות תור' לישראל בכל דור כי חכמה

נק' קדש תתלבש בתוככם ותהי' גזירתכם תורה שלימה יכול כמוני שיהיה גזירתכם ספיקא לחומרא כמו שהתורה אשר יצאה מפי מבלי התלבשות ת"ל כי קדוש אני קדושתי למעלה מקדושתכם ספק דאורייתא לחומרא וספק דרבנן לקולא להורות על כל האמו' לעיל ולפי דברינו בביאור המדרש הנה יש סייעתא רבא לדברי הלח"מ ונוסף על דבריו אשר כן נצטוו חכמים בתורה שיהיה ספק דאורייתא לחומרא וספק דרבנן לקולא הבן הדברי' וענדם על לוח לבך וקשרם וכו': והנה זה דוקא כשאירע איזה ספק אם עשה כתקנת חכמים או לא משא"כ במקום שיעקר תקנתם לגמרי ע"י הספק לא התנו והעמידו דבריהם בתורה ממש (עיין מ"ש בהג"ה הסמוכה ותבין הטעם) ונשמע זה ממגלה מדהוצרכו לכתוב ול"א יעבור והוא לכאורה ללא צורך כנ"ל אך הוא דהם ידעו דבמקום דמעיקרא תקנתם מחויבים לעשות לחומרא כתור' ממש וא"כ היינו מחוייבים לעשות ספיקא דיומא (עכ"פ בזמן שהיה ספק לבני גולה) ע"כ הם התנו בעת תקנתם בזה לקולא ואמרי ול"א יעבור שכך היתה התקנה מעיקרא במקום שיהיה ספק ביום קריאת המגלה יקדימו ולא יאחרו ויוצאין ביום הראשון מימי הספק וא"כ הה"ד בעיירות המסופקות דחדא תקנתא הוא וא"כ אדרבה נשמע ממגלה דבמקום דמיעקרא תקנת חכמי' מחויבים להחמיר בסיפקן כמו בשל תורה אם לא שביארו חכמים בפירוש כמו שביארו במגלה ולא יעבור וא"כ בד' כוסות מחוייבים מן הדין להחמי' בארבעתן בהסיבה דייקא ובזה יונח לשון הגמ' והשתא דאתמר הכי ואתמר הכי איד"י ואיד"י (נ"א כולהו נמי) בעי הסיבה דקשה למה לנו לאריכות הזה הרי אנחנו בעצמינו נעשה לחומר' כיון שיש ספק אבל הוא דמשמיענו בגמ' דאין הספק הזה דומה לשאר ספיקות דרבנן שהוא לקולא אבל כאן כיון דמיעקרא תקנתם מחוייבין מן הדין לעשו' לחומרא וכנ"ל ויצדק לפי"ז גירסת הנ"א כולהו נמי בעי הסיבה רצ"ל אפי' עשה הסיבה בב' ראשונות צריך להסב גם בשניות דאפשר לא תקנו חז"ל רק בשניות ומיעקרא תקנת חז"ל ולפי"ז יונח לנו ג"כ פסק הרא"ש ז"ל דאם לא היסב אפי' בבתראי צריך לחזור ולשתות בהסיבה כיון דהספק הזה הוה כספק של תורה ממש צריכין בודאי להחמיר כיון דלא התנו חז"ל ע"ז שיהי' הספק להקל א"כ תורה הוא וכתורה יעשה ויוצדק לפי"ז כולהו נמי בעי הסיבה רצ"ל אפי' כבר שתה כולהו ולא היסב בבתרייתא צריך לחזור ולשתות בהסיבה דוק בדברים הללו ותמצא טוב טעם ודעת:

ובפעם אחרת דרשתי לתרץ כל הנ"ל באופן אחר והוא בהקדים מ"ש בגמ' ר"ה אתקין ר' אבהו בקסרי תקיע"ה וג"ש ותרועה ותקיעה מספקא לי' אי גנוחי גנח ואי וכו' ומקשו שם דילמא גנוחי לבד וקמפסקא תרועה בין שברים לתקיעה ומתרץ דשוב תוקע תש"ת ומקשו דילמא יילולי לבד ומפסקא שברים בין תקיעה לתרועה ומתרץ דשוב תוקע תר"ת

יעיי"ש הנה ר' אבהו אתקין כ"ז בקסרי לתקוע תשר"ת תש"ת תר"ת מפני הספק מהו התרועה האמורה בתורה והנה הדבר קשה להלום האיך ס"ד דר' אבהו אתקין זה מחדש ועד היום לא היו נוהגין כן והאיך ס"ד שישכחו כל ישראל מהו התרועה (קושיא זאת מצאתי אח"כ בתשובת הראב"ד בס' תמים דעים) וגם הנך רואה בזהר שהוא מהתנאים. ובר"מ מבואר מילין עילאין בכל הסדרי' תשר"ת תש"ת תר"ת וע"כ צריכין לומר דהדבר הזה היה נהוג מימות עולם מפני הספק אי גנוחי גנח ואי וכו' אבל היה רק משום ספק ור' אבהו התקין זה לתקנה גמורה ונ"מ בזה אי הוה משום ספק או בתקנה גמורה נ"ל דהנה אם היה הדבר משום ספק מהו התרועה האמורה בתורה הנה אם יארע לאדם שיהיה ברור לו שתקע תש"ת ותשר"ת אבל הוא מסופק אם תקע תר"ת הנה הוה ספק ספיקא בדאורייתא ספק אם תקע תר"ת ואת"ל לא תקע אפש' יצא בתשר"ת ותש"ת והוה ס"ס בדאורייתא ושוב א"צ לתקוע משא"כ כשר' אבהו אתקין תקנה שצריך לתקוע כל הג' תשר"ת תש"ת תר"ת הנה זה הוא תקנה גמורה אשר בזולת זה אינו יוצא ידי תרועה האמור' בתור' ממילא כשמספק' לי' בסדר א' אם תקע אם לא הוה ספק בדאוריית' ומחוייב לחזור ולתקוע ומעתה נבא להתבונן גם בנידון דידן בשיטתינו בגמ' א"ל להאי גיסא וא"ל להאי גיסא וכו' השתא דאתמר הכי ואתמר הכי אידי ואידי בעי הסיבה דקשה לן ל"ל למסדר הש"ס למיפסק בזה וכי ספק אחד ישנו בש"ס הרי כמה וכמה ספיקות נשארים בתיקו וקשיא ופלוגתות הרבה ולא פסקו האיך לעשות רק אנחנו נדע ע"פ הכללים שבידינו ספיקא דאורייתא לחומרא וספיקא דרבנן לקולא וצ"ל שהוא הנרצה שאלו היה הדבר בספק הנה הוה אזלינן לפי הכלל שבידינו ספיקא דרבנן לקולא והוו פטורין לגמרי מהסיבה והנה החכמים מסדרי הש"ס הנה המה אמרו (והתקינו) השתא דאתמר הכי ואתמר הכי אידי ואידי בעי הסיבה הנה לפ"ז תקנה הוא ממסדרי הש"ס שיהיו כל הד' כוסות בהסיבה הנה שוב כולהו תקנת' דרבנן הם דמה לי מה שהתקינו הנביאים או התנאים או האמוראים ואין כאן עוד שום ספק ולפ"ז יפה כתב הרא"ש דאם שתה בלא הסיבה יחזור וישת' בהסיב' אפי' תרי כסי בתראי דכיון שהוא תקנת חכמי הש"ס בעי כולהו הסיבה וממילא לא יקשה לך מעיירות המסופקות שכתב הר"ן דשם אינה תקנה רק הוא ספק דרבנן ומיבעיא לן למיזל לקול' רק כי היכי דלא תעקר לגמרי תקנת חז"ל מאותן עיירות יקראו בי"ד כרוב העולם ודוק:

ע"ד הרמז הוא בהקדים מה דידוע אשר חז"ל תקנו ד' כוסות נגד ד' לשונות של גאולה והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי וכתב הבחיי דאלו ד' לשונות והוצאתי היינו שיהיו נפטרים משעבוד מצרים דבעוד שהיו עדיין במצרים נפטרו מן השעבוד כידוע מן הגמרא

ומדרש בר"ה בטל' עבודה מאבותינו במצרים ולא יצאו עד ניסן. והצלתי היינו שייצאו לגמרי מתחת רשותם והיו נפטרים גם ממסים וארנוניות ועול של מצרים. וגאלתי היינו קי"ס שאז נחשבו גאולים שמתו ונאבדו אדוניהם וראו בעצמם נקמות מכל אויביהם (ע"ש ול"נ קי"ס נק' גאולה עפ"י מה דמבואר בזוה"ק ומקובלים דפדות אינו בחנם משא"כ גאול' בחנם והנה במצרים מצינו שבעת היציאה צוה להם הש"י על הפסח ועל המילה שהי' להם המצו' בעת היציאה וא"כ כביכול לא היה בחנם משא"כ קי"ס לא מצינו להם שום קיום מצוה שיהיה גורם להצל' הלזו וא"כ היה בחנם וזה נק' גאולה וישוע"ה כמ"ש ויושע ד' ביום ההוא דייקא ועוד נתבאר במ"א נק' גאולה וישועה כאשר ראו כ"א במפלת אויביו כמד"א ישמח צדיק כי חזה נקם וכו' וכתיב כאן ויושע ד' ביום ההוא וכו' וירא ישראל את מצרים מת וכו' ונתבאר באריכות במ"א) ולקחת"י היא מתן תורה שלקחם הש"י לעם כמ"ש הש"י במתן תורה והייתם לי סגולה מכל העמים הנה לפ"ז ב' כוסות ראשונות הם הסר' ממצרים גם בחי' סור מרע והב' אחרונות הם קרוב' אל הש"י דהיינו בים סוף ראת' שפחה על הים וכו' וקבלת התור' שנתקרבו לגמרי חל הש"י אם כן הם בבחי' ועשה טוב וידוע דבחי' סור מרע הוא ע"י בחי' היראה ועש"ה טוב הוא בבחי' אהבה כידוע מרז"ל ע"כ הם כפולים דאית ירא"ה ואית ירא"ה וכו' ואית אהב"ה ואית אהב' כידוע מזוה"ק מהקדמת בראשית ומהתקוני' וכתבו תלמידי הבעש"ט דהעיקר ישתדל האדם להשיג היראה ואהבה יסייעו לו מן השמים כי יראה בחי' נוקבא ואהבה בחי' דכורא ודרכו של איש לחזור וכו' והנה ברמב"ם פ"ב מה' יסודי התורה האל הגדול הגבור והנורא הזה מצוה לאהבה וליראה אותו הנה הקדים אהב' ליראה (ע"ש במפרש) הגם שהיראה קודמות עכ"ז האהב' תכליתית והיא העיקר הנרצה לבחי' ועשה טוב והנה מצות הסיבה הוא להורות חירות המופלג שהיינו משועבדים למצרים והיינו מתייראים לעבור מצותם ופקודת' ואזהרתם והיינו משועבדים למלאכתם לעשות עבודתם ולקח הש"י אותנו לו לעם להיות לו לעבדים והזהירנו במצותיו במצות ל"ת באזהרת סור מרע ובמ"ע ועשה טוב והשיעבוד לו ית' הוא החירו' המופלג כביכול עבד מלך מלך והנה להוראת חירות המופלג הזה פליגי אית מ"ד שא"צ להוראת החירות הזה רק בב' כסי קמאי המורים על בחי' סור מרע שהיא מצד היראה דהשתא הוא דקא מתחלי לה חירות והיא המתבקשת מאתנו מה ד' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה משא"כ בב' כסי בתראי מה דהוה הוה דכיון דנעבוד את הש"י בבחירתינו ביר"ה הוא ית"ש יטע אהבתו בלבנו. ואמרי לה בתרי כסי בתראי שהוא הוראת ועשה טוב באהבה היא התכליתית ואם היות היראה קודמת בזמן האהבה קודמת במעלה והיא עיקר החירות

של הנפש והשתא דאתמר הכי אידי ואידי בעי הסיב"ה הודאה להש"י שלקח אותנו לעבדים לו ית"ש להיותינו זהירים לסור מרע ביראה ולזמן משפט הבכורה בזמן ועל אשר קדשנו במצותיו במ"ע באהבה אשר לזה קדימה במעלה והן המה התרין גדפין לכל המצות לעשותן בדחילו ורחימו נ"ל:

ובפעם אחרת דרשתי בזה ע"ד הרמז איתא בירושלמי. ד' כוסו' ר' לוי אמ' נגד ד' מלכיו' ע"ש. והנ' מהראוי להתבונן מהו הענין לרמז ד' מלכיות בעת סיפור יצ"מ. ונ"ל הענין הנרצה דהנה בברית בין הבתרים כשנאמר לאברהם כי גר יהיה זרעך ועבדים וכו' שם נאמר והנה אימה חשיכה גדולה נופלת עליו ודרשו בו שהראוהו ד' מלכיות: אימה זו בב"ל. חשכ"ה זו מד"י. גדולה זו יון. נופלת זו אדום ואחר כך ויאמר לאברם ידוע תדע כי גר יהיה זרעך וכו' ת' שנה (היינו במצרים) ואחר כך יצאו ברכוש גדול: הנה הראו לו מקודם הד' מלכיות ואחר כך גלות מצרים והוא לפלא להקדים את המאוחר אבל הוא להורות שגלות מצרים היה גלות כללי ושרשיי לכל הד' גליות והיו בו בחי' שונות מכל הד' קליפות המנגדים לישראל וזה שדרשו דורשי רשומות ויהי בימים הרבים ההם רבי"ם ר"ת "רומי "בבל "יון "מדי רשות הרבים דאזלי בפירודא והנה הך הכפתור וירעשו הסיפים כיון שהוציאנו הש"י מן הגלות הכללי והשרשי הוא סימן החירות לנו מן הגליות הפרטים ע"כ הראה הש"י לאברהם הד' גליות והראה לו אחר כך הגלות השרשיי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול והוא יהיה לסימן לגליות אשר נצא מכולן לחירות עולם ע"כ אנחנו מרמזין הד' מלכיות בסיפור יצ"מ באותן הארבע כוסות שתקנו חז"ל דרך חירות להבטיח לכנ"י בדרך ק"ו אם הוציאנו הש"י משעבוד וגלות הכללי מכ"ש שיוציאנו מן הפרטים וזה הוא שהראה הש"י לאברהם וכענין שאמרנו (והנ' הוא ק"ו הניתן לידרש עפ"י התורה והנה ק"ו נקרא דין כמ"ש תמיד בגמ' והלא דין הוא והוא נגד מדה הראשנ' שבי"ג מדות של רחמים היינו א"ל והוא החסד הגמור חסד אל כל היום והנרצה לנו בלימוד האדם ק"ל וחומ"ר אפילו הוא ח"ו לא נתון בדין מתהפך לחסד והוא ע"פ מ"ש הרב הקדוש מהרד"ב זצוק"ל שביקש משה א"ל נא רפא וכו' והשיב לו הקב"ה למוד ק"ו ויתעורר עי"ז מדת א"ל והבן) והנה אנחנו עושים זכר ליציא' לחירות משעבוד המלכיות בסיפור יצ"מ ע"י ק"ו להורות לנו הבטחה אפילו ח"ו לא נהי' ראויים לגאולה ע"פ הדין הנה הדין יתהפך לחס"ד כי כן הוא המדה בלימוד ק"ו ע"כ אנחנו עושים הזכר הזה בכוסות. כוס בגי' אלקים דין. וכן יין רומז לגבורות כנודע מסוד נסוך המים (חסד) ויין (גבורה) ואנחנו שותים את הכוסו' יין הללו דרך חירות לרמז הנ"ל והנה כוס א' רמז לחירות ומלכות בב"ל אשר היא היתה הראשונ' שביטל' את עבוד' המקדש בהחריב' את מקום המקד'

ובטל את הקדשי' ע"כ בכוס ראשון אומרים עליו קידוש להורו' על החירות ממחריבי המקדש וקדשיו. כוס ב' רמז לחירות ממלכי מד"י ופרס שבקשו לעקור את הכל הנה אומרים עליו סיפורי ניסים מיצ"מ ואגבן אנו כוללים מראשית כל המעשי' צא ולמד מה ביקש לבן הארמי לעשות וכו' לעקור את הכל ואומר אח"כ והיא שעמדה וכו' אלא בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם והנה המלכיו' הללו נתבטלו לגמרי ולא תמצא להם זכר במלכות ויצאו ישראל לחירות מהקליפות ההם לגמרי ע"כ אחר הב' כוסות הללו הוא שלחן עור"ך בחירות גמור סעודת הודאה והנה כוס ג' להורות החירות ממלכות יו"ן עמדו לבטל התורה ומצות כמ"ש בנוסח ההודאה כשעמדה וכו' להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך הנה על כוס זה אנחנו אומרי' עליו בהמ"ז ועל זאת המצו' אמר הקב"ה למה"ש וכי לא אשא פנים לישראל אני אמרתי ואכלת ושבעת וברכת והם מדקדקים ע"ע עד כזית וכו' והנה הוא הודאה בכוס זה לא מיבעי' שלא פעלו היונים לבטל התורה ומצות אלא גם אנחנו מוסיפים על התורה ומצותיה וכענין שדרשו חז"ל חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך. רבש"ע הרבה גזירות גזרתי ע"ע יותר ממה שגזרת עלי והנה הכוס הזה הוראה על חירות מיו"ן והנה הגם שהש"י התנוסס עמנו בימי שליטת היוונים בבית שני עכ"ז לא נתבטלה מלכותם לגמרי ונתערבו עם אלופי אדום הגם שהעיקר נקרא כעת ע"ש אדו"ם כמשארז"ל משמני ארץ יהיה מושביך זו איטליא של יו"ן והנה עינינו רואות א"צ לראיות ובמהרה יתבטלו עם אלופי אדו"ם אבל עדיין מתחכמים על גופותינו ונפשותינו ותורתינו ירא ד' וישפוט וזה היה כי בזמן בית שני לא היה גאולה שלימה ולא היתה נבואה ואורים ותומים וארון והדברים ארוכים אצלינו במאמרי חנוכה עד שתכלה רגל מן השוק עד דכליא ריגלא דתרמודאי חכמות חיצונית כמבואר אצלנו: כוס ד' מורה על חירות מאדום גלות הארוך הזה שנתקיים בנו בעוה"ר ואנכי הסתר אסתיר פני וכו' ואין חזון נפרץ ואין נס נגלה ואוה"ע חושבים אותנו כהפקר ח"ו בזויים ושפלים ודוויים וסחופים ואומרים איה אלהיכ'. ע"כ אנו אומרי' על הכוס זה שפוך חמתך אל הגוים אשר לא ידעוך וכו' אשר בשמך לא קראו וכו' לא לנו ד' וכו' למה יאמרו הגוים איה נא אלקיהם וכו' מן המצר קראתי וכו' אנא ד' הושיעה נא ואחר כך מסיימין ברוך הבא בשם ד' הגם שח"ו אין לנו שום זכית הנה אנחנו באים בשם ד' שיעש' למען שמו הגדול המחולל בגוים באמור עם ד' אלה ומארצו יצאו וניתנים למשיסה כהפקר ח"ו והנה הבטחה לנו מהש"ו ע"י דוד שאמר ברוה"ק ברוך הבא בשם ד' שיתבע כביכול עלבון שמו יתברך והנה תתבונן כי שני כוסות האחרונות נגד הב' מלכיות שעדיין לא יצאנו מהם כי אפי' ממלכות יו"ן לא יצאנו לחירות עולם והמה משותפים

עם אדום כמבואר בגמרא ע"ז איך שלחו זה לזה ע"ש: והנה יום המקווה להש"י יתבטלו הב' מלכיות אחרונות כראשונות ובזה תתבונן א"ל תרי כסי קמאי בעי הסיב"ה דהשתא דקא מתחלי לה חירות שאלו הכוסות מורים על המלכיות שהיו לנו כבר חירות והצילנו הש"י מהם ונתבטלו המלכיות לגמרי תרי כסי בתראי לא בעי הסיבה דאלו אינם מרמזים על המלכיות הראשונות שנתבטלו ומאי דהוה הוה והשתא אנן מרמזים על המלכיות האחרונות ולזה נעבוד הסיב"ה להורות על החירות מהם ואנחנו תחת רשותם בעוה"ר: וא"ל תרי כסי בתראי בעי הסיב"ה דההוא שעתא הוא דקא הוה חירות הוא הבטחתינו נאמנה בסיפורנו שבודאי יצא לחירות והוא משא"כ כסי קמאי עבדים היינו קאמר רצ"ל מה שהיינו עבדים להם אבל כבר יצאנו מהם וא"צ להראות בזה אמונה ובטחון והשתא דאתמר הכי וכו' אידי ואידי בעי הסיב"ה תקנו מסדרי הש"ס לכולהו הסיב"ה בתרי כסי קמאי הודאה על העבר ובתרי כסי בתראי אמונה ובטחון על העתיד במהרה בימינו אמן:

ע"ד הדרוש בהקדים מעשה בר"א ור"י וכו' שהיה מסובין בבנ"י בר"ק והיו מספרין ביצ"מ כל אותו הלילה עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן ק"ש של שחרית הנה יש להתפלא למה משמיענו שהיו מסובין ודאי עשו כתקנת חז"ל להיות מסובין ואין הכוונה רק להשמיענו אריכתם בסיפור הניסים א"כ לא הו"ל למימר רק שהיו מספרין ביצ"מ כל הלילה וגם למה משמיענו שהיה הסיבתם בבנ"י בר"ק דייקא וגם למה אמר כל אות"ו הלילה הל"ל כל הליל' ושבנו להתבונן ע"פ מ"ש הבחיי בפסוק כה אמר ד' כחצות הלילה דהנה ליל יצ"מ היתה לילה חמישית כנודע והנה אז שעה ששית שעה קודם חצות לילה היא שליטת מז"ל צד"ק המורה על החיים והשלום ושעה שביעית היינו ראשונה אחר חצות הוא שליטת מז"ל מאדי"ם המורה על הריגה ומיתה והנה קודם חצות לא הרשה אותן פרעה עדיין לצאת עד אחר חצות שאמר קומו צאו מתוך עמי והנה קודם חצות עדיין נקרא עליהם שם עבדיו עד אחר חצות שקנו החירות לגמרי ונ"ל לפרש עפ"י פשוטו (הגם שהרב הבחיי כתב באופן אחר) דהתגלות כבודו ית"ש במצרים היה קודם חצות במזל צד"ק והמכה התחילה במזל מאדים הוא כח ס"מ שר עשו ועמלק (המן מזרעם בגימ' מאדי"ם) ורצה הש"י להגיד לנו מראשית אחרית ליל שמורים הוא לי"י להוציאם מאצ"מ וכ"ה ליל שמורים הוא הלילה הזה לי"י לכל ב"י לדורותם כשעתיד לנקום נקמתינו מיד אדו"ם ועמלק ע"כ היתה המכה בשליטת מז"ל מאדי"ם שהוא כח הס"מ המקטרג בכל הגליות וגם בגלות מצרים הקול נשמע בית פרעה לאמר באו אחי יוסף הוא הקול אשר מן שמיא נפל מן הנפילים אשר היו בארץ (וזה שפירשנו קלים היו רודפנו כל הרודפים אותנו בגלות כולם הם קלים ומקטרג הק"ל מנשר"י שמים מן אותן

אשר נשרו ונפלו מן השמים לשון פירות הנושרים) ע"כ תיכף בגאולה ראשונה היתי הנקמה בזמן שליטתו אך להיות שלא יאמרו המצריים שהמכה הוא בטבע שליטת המזל דמזל זה מאדים מורה על שפיכת דמים ע"כ היתה התגלות כבוד מלכותו יתברך כביכול במזל צד"ק כביכול כאילו נעשה הכנה למיתת מצרים במזל צד"ק שהוא שופט בשפיטת המערכת לצדק ולחמלה ועכ"ז הש"י משדד המערכ' כרצונו והמקרא מסייעני כה אמר י"י כחצות הלילה (היינו סמוך לחצות במזל צד"ק) אני יוצא בתוך מצרים ומת כל בכור (הוא בחצות מז"ל מאדי"ם) ע"כ אח"כ במעשה נאמר ויהי בחצי הלילה וי"י הכה כל בכור לא נאמר ויעבור י"י והכה כל בכור להיות באמת ההעברה היתה קודם חצות כביכול והמכה בחצי הלילה ממש כענין שנאמר ויהי בחצי הלילה וי"י הכה בחצ"י ולא כחצ"י כצ"ל. ויש לכוין גם דברי חז"ל לדרוש הלזה ויארך הענין בכאן) והנה לפי"ז היה בכאן ב' ענינים א' שהראה הקב"ה במכה הלזה שידוד המערכה והיפך שפיעת המזל והורה שאין מזל לישראל והוראה הב' שכן עתיד לנקום נקמתינו מיד אדום בהעביר כח ס"מ ולהוציא בלעו מפיו והוא הוראת מצות הסיבה בחירות המופלג בלילה הזה אחת בשביל החירות הנתהווה בחצי הלילה הראשונה בהתגלות כבוד הש"י להשמיד עריצים והיה התגלות ההוא במזל צד"ק (המורה לצדקה ולחמלה) (ועכ"ז נתגלה הש"י אז להעביר ממשלת זדון ולהכחידם בעבור עמו ישראל הנה הורה הש"י בזה חירות לישראל מן המזל וזה בחי' ראשית הגאולה גאולת מצרים שהיתה סברתם שהכל תלוי במזלות ע"כ היו עובדין לבכור המזלות מזל טלה. והשנית בשביל החירות שבישרנו יוצרנו בראשית הגאולות אחרית הגאולות היינו החירות האחרון שיהיה לחירות עולם בגוף ונפש חירות משעבוד מלכיות ומקליפות וממלאך המות כאשר יתבטל כח ס"מ. ומעתה תבין שהיו אותן החכמים מסובין בבנ"י בר"ק דייקא (כי מבני בניו של המן מזרע עמלק כח מאדים ס"מ) למד תורה בבני ברק (דייקא שהוא בחלקו של דן אשר ביניהם היתה בעוה"ר הע"ז הראשונ' בא"י פסל מיכה) והנה תדע דמש"ה מרדכי לא יכרע ולא ישתחוה כי עשה המן א"ע ע"ז כי כחו הוא הס"מ א"ל אח"ר (בגי' עמלק כנודע) ותמצא בנ"י ברק בגימ' השטן הוא השטן הוא וכו' דהוה ליה רשות לאסטוני על שהגבירו כחו בע"ז בעוה"ר והנה הפועל ישועות בקרב הארץ הוא המוציא יקר מזולל כמו שיהיה לעתיד שהניצוץ הקדוש של הס"מ יוכלל בקדש היינו הא' החיות אשר בו מאלופו ש"ע והשאר דהיינו ק"ל מן שמיא נפל וכן פתרו להמן כאשר החלות לנפול לפניו לא תוכל לו כי נפול תפול לפניו וזהו הרמז שגם לעתיד ב"ב יתבטל כחו של עמלק (א"ל אח"ר ס"מ מאדים לגמרי) וישאר גם הוא לאלקינו (היינו הניצוץ כקדוש הטמון

בתוכו) ואז יתבטלו כל הכוחות החיצוניו' ולכל ב"י יהיה אור ליהודים היתה אורה זו תורה וזה עיקר החירות חירות הנפש השכליות ע"כ אותן החכמים בספרם יציאת מצרים באותו הלילה (זמן גאולה הראשונה שהיה עיקר מכת בכורו"ת בשליטת מזל מאדים ס"מ שרו של אדו"ם ועמל"ק המקטרג בכל הגליות והוא השטן והוא וכו') הנה היו מסובין (הראו במעשיהם עיקר החירות) בבני ברק (אשר שם כבר התנוצץ הישועה והחירות הזאת דייקא במקום הרשע מקום שבט דן אשר הי' פסל מיכה ע"ז הראשונה אל אחר ודוקא מקום המיוחד בנ"י בר"ק בגי' השט"ן שם משורש צפעוני המן מזרע עמלק שעשה א"ע ע"ז שם מבני בניו למדו תורה בבני ברק ונתברר הכח החיות של הדע"ת דסט"א שהוא עמל"ק ונתברר כחו אל הדע"ת דקדושה בהתעוררת הדע"ת אל התורה וזה עיקר החירות המקווה לנו והנה להיות שהיו מסובין בבנ"י בר"ק דייקא הנה מזה עשו עיקר מביטול כח ס"מ מאדי"ם שמא תאמר שלא ספרו מן הטובה הגדולה שנעשה במצרים קודם שליטת מז"ל מאדי"ם היינו קודם חצות כמש"ל שאז הוציא אותם הש"י מתחת טבע המזלות להורות שאין מזל לישראל כי חלק י"י עמו לזה אמר שהיו מספרין ביצ"מ כ"ל אותו הלילה רצ"ל שהיו מספרי' גם מה שהי' נעשה קודם חצות רק שהיו מסובין בבנ"י בר"ק להורות החירות המופלג המקווה לעתיד (ויש לרמז שהיו מספרי"ם מל' ספי"ר היינו שהי' מזהירי' ומאירי' בהגד' דיצ"מ כ"ל אות"ו הליל"ה היינו כל ימי משך גלותינו החל הזה הדומה ללילי' ע"י התגברות הס"מ הצר בקטרוגו וכיון שהיו מספרים מה שהי' נעשה ביצ"מ בביטול כח מאדי"ם הנה האירו לישראל מתוך האפיל' להראות להם אמונת אומן את אשר עשה ועשה הפועל ישועות בקרב הארץ בעת אשר כביכול יבא מאדום חמוץ בגדי' מבצרה אשר פורה ידרוך להוציא יקר מזולל השמן הטוב של הניצוץ הקדוש הטמון והחרצנים והזגין עם כל הפסולות יושלכו אל ארץ גזירה במקום אשר לא יזכרו ולא יפקדו ולא יעלו על לב לעולם) וזה גם כן שיש להתבונן שבאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית דבר בעתו מה טוב סימנא מילתא להיות כל מגמתם בסיפור ובהסיב"ה בבני בר"ק להורות הביטול של אל אחר שאז יהי' י"י למלך עכ"ה ביום ההיא יהי' י"י אח"ד ושמו אח"ד ואז יהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם המיוחד ע"כ באו אז תלמידיהם וא"ל רבותינו הגיע זמן ק"ש של שחרית לקרוא בשם המיוחד. י"י אח"ד ושמו אח"ד:

כעת נחזור לשמעתין תרי כסי קמאי שאומרים עליהם עבדים היינו לפרעה וכו' הנה מספרים כל הנסים שנעשו לנו במצרים אשר הי' כחם ראשית המזלות ראש הטבעיים ופירסם הש"י אלקותו והראה לעין כל איך הוא משדד המערכה והוציא אותנו מתחת

יד טבע המזלות בגילוי שכינתו עלינו לא ע"י מלאך ולא וכו' (והוא הנעשה קודם חצות במז"ל צד"ק כמש"ל) והנה החירות הזה להיותו חירות מבכור המזלות הנה הוא יסוד מוסד לכל הגאולות הך הכפתור וירעשו הסיפים. ותרי כסי בתראי מתפלל על העתיד יום המקווה לנו. בברהמ"ז רחם נא י"י אלקינו על ישראל עמך ועל ירושלים וכו' ובנה ירושלים וכו' ואח"כ אנו מתפללים שפוך חמתך אל הגוים וכו' לא לנו ה' לא לנו כי לשמך תן כבוד (שיהיה ה' אחד ושמו אחד) למה יאמרו הגוים איה וכו' מן המצר קראתי וכו' כל גוים סבבוני בשם ה' כי אמילם המשכיל יתבונן ואח"כ מסיימין אודך כי עניתני ותהי לי לישועה וכו' מאת ה' היתה זאת וכו' זה היום עשה ה' וכו' ברוך הבא בשם ה' הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו והנה הוא עיקר החירות המקווה לעתיד ב"ב חירות עולם לנפש השכליות והוא אשר הראה לנו הש"י בגאול' הראשונה בהכות את מצרים אחר חצות בשליטת מזל מאדי"ם (כח ס"מ הצר המקטרג כמו כן גם עתה ב"ב) ואז בזמן ההוא דייקא ניתן לנו רשות לצאת חפשי כאשר צעק אז פרעה קומי צאו מתוך עמי ובזה תבין אמרי לה כסי קמאי בעי הסיב"ה דהשתא הוא דקא מתחלי לה חירו' דהיינו בסיפור יצ"מ והתגלות כבודו להיציאנו מתחת כח המזלות הנה הוא יסוד מוסד לכל הגאולות כי מצריים כחם ראש המזלות הך הכפתור וכו' הנה בזה הענין צריכי' להראות סימן החירות תרי כסי בתראי ל"צ הסיב"ה דמאי דהוה הוה רצ"ל מה שהיה ומה שיהיה בכל גאולה מכל האומות כבר הי' במצרים כי מצרים הראש והעיקר כנ"ל ואמרי לה אדרבא תרי כסי בתראי בעי הסיב"ה דההוא שעתא הוא דקא מתחלי לה חירות רצ"ל הלא תראה שלא היה החירות במצרים עד שהש"י שובר כח קטרוג הס"מ במזל מאדי"ם אז צעק פרעה קומו צאו וכו' בזה הורה לנו הש"י שעיקר חירות לו כאשר ינקום נקמתינו ממלכו' הרשע' אשר מזלם מאדי"ם וכחם הס"מ תרי כסי קמאי לא בעי הסיב"ה דאכתי עבדים היינו קאמר רצ"ל הגם שהיתה גאולה במצרים גאולה שלימה עכ"ז אומרים עדיין עבדים היינו כי נתהווינו לעבדים עוד ועיקר החירות צריכין להראות בזכרון הגאולה העתידה וזה אשר הראנו הש"י במצרים וכנ"ל השתא דאתמר הכי ואתמר הכי אידי ואידי בעי הסיבה שכך היא חובתינו וכך יפה לנו סימן החירות (בהכרת הטובה להש"י) בשתי הענינים חירות מן המזלות וחירות מן שעבוד מלכיות וקטרוג שריהם ונצא חפשים בב' מגלות הנפש וגוף והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע והש"י ימהר לשכון כבוד בארצינו במהרה בימינו אמן:

ע"ד הסוד יעויין בכתבי האריז"ל ד' כוסות נגד מוחי חב"ד (דאימא) כוס א' מוח חכמה. ב' מוח בינה. ג' מוח הדעת מצד החסדי"ם. ד' מוח הדעת מצד הגבורו"ת והנה הענין הנעש'

בגבהי מרומי' מהראוי להסביר הענין בשכלנו דבודאי הענין הנעשה בגבהי מרומים מגיע גם לנו הארה לתורה ולעבודה והנה תתבונן הענין במצרים הי' גלות הדע"ת לא ידעו את ה' והיו משוקעים בטומאת מצרים והנה איכות הדעת ידוע דהוא ממוצע בין כלי המחשבה והמעשה כי מוח החכמה (באדם) הוא מושכל הראשון משכיל על דבר ומוח הבינ"ה הוא מושכל שני המתבונן דבר מת"ד מחשב האיך לדעת לעשות דבר הנרצה לו ואחר שנגמר הדבר בחו"ב בהסכמ' להוציא הדבר מן הכח אל הפועל הוא בכלי הדע"ת התוקע הדבר במחשבה לבל ינוח עד יגמור הדבר (דע"ת לשון התקשרות וי"ד"ע אדם וכו') למשל כשמחשב האדם לאהוב את ה' ולירא מפניו הנה מתחכם בחכמת"ו כי אלקים קדושים הוא וגדול אדונינו ורב כח ואח"כ בבינת"ו מתבונן בפרטות גדולתו כפי רוחב שכלו ובגדלות טובותיו ית"ש והאיך מחוייבין לעבדו ואח"כ הנה כשידחה הדבר ממחשבתו לא יתפעל ולא תפל עליו אימה ופחד ולא יכנס בלבו אהבת הש"י אבל כשיתקשר הענין בדעת"ו ויתמוד במחשבה זו אז יתפעל ויפול עליו אימה ופחד ויכנס בלבו אהבת השם ויראתו (שהוא כללות כל המעשים הטובים הנעשים תחת השמש ביר"א ואהב"ה) ע"כ בדעת יש בו עיטרא דחסדי' (אהבה) ועיטרא דגבורות (יראה) והנה כשהוציא הש"י את ישראל ממצרים והודיעם את כחו הגדול ועזוז נוראותיו אמר להם כ"פ וידעתם כי י"י אני י"י והנה היא הוציאה לחירות עילם. אמרי לה תרי כסי קמאי בעי הסיב"ה הם נגד מוחי חו"ב דהשתא הוא דקא מתחלי לה חירות שכבר יש לנו ידועה ויכולת להתבונן בגדולתו ורוממותו והיא עיקר הצלחת הנפש חירות עולם. תרי כסי בתראי לא בעי הסיב"ה שהם נגד עיטרא דחסדים ועיטרא דגבורות שבדע"ת ומאי דהוה הוה דכיון שמתבונן האדם בחו"ב ממילא תכנס בלבו הירא"ה ואהב"ה והדע"ת אינו פועל פעולה חדשה רק את אשר כבר נעשה בחו"ב וא"ל אדרבא תרי כסי בתראי בעי הסיב"ה דהאי שעתא הוה חירות (כשמתבונן בדע"ת ומתקשר באותה מחשבה שמיילדת אהב"ה ויראה כי בדעת יש בו עיטרא דחסדים ועיטרא דגבורות) תרי כסי קמאי לא בעי הסיב"ה דאכתי עבדים היינו קאמר מהתבונות כרגע בלי התקשרות אינו יוצא עדיין משעבוד ועכורות החומר ולא יתפעל ביראתו ואהבתו ית"ש והשתא דאתמר הכי ואתמר הכי אידי ואידי בעי הסיב"ה תרי כסי קמאי למעלתם בקדימה והן המה המולידים כמו אב ואם ותרי כסי בתראי למעלתם בתכלית להוציא כלי למעשיהו להביא לידי פועל והשם הטוב יכפר. ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו. אמן:

סעיף ג
דרוש ג פסחים דף ק"ט ע"ב

פיסקא לא יפחתו לו מארבעה היכי מתקני רבנן מילתא דאתי בה לידי סכנה והתניא לא יאכל אדם תרי ולא ישתה תרי וכו' אר"נ אמר קרא ליל שמורים ליל המשומר ובא מן המזיקין רבא אמר כוס של ברכה מצטרף לטובה וכו' רבינא אמר ד' כסי תקוני רבנן דרך חירות כל חד וחד הוא מצוה באנפי נפשי' הוא עכ"ל הגמ': הרי"ף ז"ל הביא הנך ג' תירוצים דר"נ ודרבא ודרבינא ומסיים על הך תירוצא דרבינא שאמר כ"א וא' מצוה בפ"ע ואמרו רבוותא הואיל כ"א וא' מצוה בפ"ע הוא ברכינן בפה"ג אכל כסא וכסא (והנה לכאורה יקשה לפי"ז הרי הלובש כמה בגדים מצוייצים של ד' כנפות א"צ לברך אלא ברכה אחת לכולם הגם שכ"א בפ"ע וביותר יקשה הרי ברכת בפה"ג ברכת הנהנין הוא ומה שייכות יש לה למצוה כיון שנהנה יחד במסיב"ה אחת בלי היסח הדעת למה לא תסגי ברכה אחת לכולן ע"כ צ"ל כדדייק ופירש הר"ן דהראי' הוא מדחזינן דלענין זוגות כ"א מיקרי בפ"ע וחשבינן לי' כנמלך ואין בו משום זוגות והנה בנמלך צריכין לחזור ולברך וכיון דחשבינן כנמלך לענין סכנתא מכש"כ לענין ברכ' דחמירא סכנתא וכו' כנ"ל לפרש עפ"י דברי הר"ן הגם שהר"ן ז"ל לא ביאר הכל נ"ל שזה כוונתו) וכתב עוד הרי"ף ז"ל ומסייע להאי סברא מהא דתנן שחט מאה חיות וכו' מאה עופות במ"א כיסוי אחד לכולם. רי"א שחט חי' יכסה ואח"כ ישחוט העוף. א"ר יוחנן מודה ר"י לענין ברכה שאין מברך אלא ברכה אחת. א"ל רבינא לר' אחא ברי' דרבא ואמרי לה ר' אחא ברי' דרבא לר' אשי מ"ש מדר' ברונא ור"א תלמידי דרב דהוו יתבי בסעודתא וקאי עלייהו ר' ייבא סבא וא"ל הב לן ונברך והדר אמרי הב לן ונשתי א"ל ר' ייבא סבא הכי אמר רב כיון דאמריתו הב לן ונברך אתסר לכו למשתי חמרא ואהדר לי' הכי השתא התם מישתי וברוכי בהדי הדדי לא אפשר. הכא אפשר דשחט בחדא ידא ומכסי בחד ידא שמעינן השתא דכי היכי דלענין ברהמ"ז כיון דלא אפשר למשתי וברוכי בהדי הדדי הוה הפסק וכדמפסיק לי' לברהמ"ז צריך לחזור ולברך בפה"ג ה"נ כיון דלא אפשר לי' למיקרי ולמישתי בהדי הדדי צריך לחזור ולברך בתר דגמר הגדה ובתר דגמר הלילא בפה"ג וסברא מעליא היא והכי מיבעיא למיעבד עכ"ל. והנה בעל המאור ז"ל דחה ראי' זו ואמר דלא דמי דבבהמ"ז מישתי וברוכי בהדי הדדי לא אפשר וכיון דקא' הב לן ונברך סילק א"ע מלשתות אבל הכא מי סילק א"ע הרי דעתו לשתות ד' כוסות וגם ל"ש לומר דמישתי וברוכי בהדי הדדי לא אפשר דהרי מותר לשתות בין הכוסות ואין כאן חוב' שיאמר דוקא הגדה תיכף אחר שתיית כוס ראשון והנה הביא להלכה דברי הרי"ץ גאות שפסק שלא לברך רק על

כוס א' וג' וכן דעת הרא"ש דכתב דהגם דכל חדא מצוה בפ"ע לא מיקרי היסח הדעת והנה הרמב"ן והר"ן קיימו דברי הרי"ף זצ"ל באמרם דהוה סילוק תיכף כשמתחיל למזוג כו"ס ב' ומתחיל לומר הגדה והא דבין הכוסות מותר לו לשתות היינו קודם שמתחיל לומר ההגד"ה על כו"ס ב' יעי"ש באריכות דבריהם והנה לי הקטן תמוהי' פסקי הרא"ש ובעל המאור ז"ל דהגם דדחו ראיית הרי"ף מברהמ"ז דשם הוה סילוק והיסח הדעת משא"כ כאן הנה הגם שנודה להם דאין ראי' מברהמ"ז עכ"ז מוכח שפיר סברת רבותיו מהרי"ף ז"ל מפשטא דגמרא דמברכינן אכל כסא מדחזינן דמיקרי נמלך לענין זוגות הה"ד לענין ברכה והנה בעל המאור והרא"ש ז"ל לא הזכירו כלל מזה וגם הרמב"ן והר"ן ז"ל בהמליצם טוב על רבינו הגדול הרי"ף למה לא הזכירו במליצתם גם זאת הוכחה של רבותיו ז"ל ועל הרי"ף ז"ל יקשה ג"כ כיון דסברת רבותיו מוכרחת כנ"ל למה הוצרך לסייעתא שאינו מוכרחת כ"כ ואם לרווחא דמילתא הביא הסייעתא אבל עיקר יסודו בנוי לתלפיות משיטתן דבכאן הל"ל וסייעת"א עו"ד להדי"ן ומדקאמר ומסיי"ע לה"ד סבר"א משמע שדברי רבותיו אינם מוכרחים מכאן רק הוא עפ"י סברא. ומסיי"ע לה"ד סבר"א ממקום אחר. וביותר יקשה לשון הרא"ש כשהביא דברי הרי"ף כתב. ומסיי"ע לו' בלשון יחיד ואם קאי על דברי רבותיו דהרי"ף ז"ל הל"ל ומסייע לה"ו והבן. ונ"ל להבין דבריהם עפ"י אשר נדקדק בדברי הנך אמוראי בגמ' ר"נ אמר ליל שמורים לילה משומר וכו' רבא אמר כוס של ברכה מצטרף לטובה וכו' רבינא אמר כל חדא וחדא מצוה בפ"ע. והנה יש להתבונן מר מ"ט לא אמר כמר וכדרך הש"ס בגמ' בכ"מ והנה נ"ל כולהו כר"נ לא אמרו עפ"י מ"ש הרשב"ם והתוס' אהא דמקשו בגמ' היכי מתקני רבנן מידי וכו' הא לקמן אמרינן לרבא ד' אין בו משום זוגות ותירצו היינו שאין בזה חשש מזיקין אבל לכשפים חיישינן וא"כ לפי"ז עיקר הקושיא היכי מתקני רבנן מידי דיכול לבוא לידי היזק ע"י המכשפי' וא"כ לפי"ז נוכל לומר כולהו כר"נ לא אמרי דסברי ליל המשומר ובא מן המזיקים אבל לא מן הכשפים ועוד דהדרש"א הזאת ליל שמורי"ם מן המזיקין הוא לשיטת ר"א דס"ל בתשרי נברא העולם אבל לשיטת ר' יהושע דס"ל בניסן נברא העולם ליל שמורים לגופי' איצטרך ליל המשומר ובא משום י"ב וכדדרש במס' ר"ה (ור"נ ס"ל דכולי עלמא מודו בזה וכדכתבו שם התוספות [וגם] ס"ל מדהוא משומר מן המזיקין משומר נמי מן הכשפים) כולהו כרבא לא אמרי כוס של ברכה מצטרף לטובה ואינו וכו' ס"ל כיון דקיי"ל ברהמ"ז אינה טעונה כוס דוקא ובפרט ביחיד לא שייך לומר כוס של ברכה מצטרף לטובה וכו' דזה דוקא אי ס"ל ברהמ"ז טעונה כוס וע"כ צ"ל כן דהא לקמן בגמ' דף קי"ז מזגו לי' כוס ג' מברך על מזונו אמרינן בגמ' א"ל רב חנן לרב"א

ש"מ ברהמ"ז טעונה כוס א"ל (רבא) ארבעה כסי תקינו רבנן כל חד וחד נעביד ביה מצוה ע"כ והנה לכאורה קשה דהנה רבא בעצמו' אמר כאן דמש"ה לא הוה זוגות דכוס של ברכה מצטרף וכו' א"כ לישני לי' לר' חנן לא תדייק מכאן דברהמ"ז טעונה כוס דמש"ה תקינו רבנן בכאן דיברך ברהמ"ז על כוס אחד כי היכי דלא להוי זוגות דכוס של ברכה מצטרף לטובה ואינו וכו' אלא ע"כ דהא בהא תליא אם נאמר דברהמ"ז אינה טעונה כוס הכוס מצטרף לזוגות הבן הדבר והא דמשני רבא בכאן כוס ש"ב מצטרף לטובה וכו' דבאמת הוא ס"ל ברהמ"ז טעונה כוס רק שם השיב לר' חנן דרצה להוכיח הדבר ממתניתין (וקשיא למאן דס"ל ברהמ"ז אינ' טעונה כוס) והשיב לו רבא דממתניתין אין הוכחה (ולא קשה למאן דס"ל אינה טעונ' כוס) ודו"ק וא"כ מש"ה אינך אמוראי לא אמרי כרבא דאינהו ס"ל דברהמ"ז אינה טעונה כוס והבן אלא כולהו כרבינא מ"ט לא אמרי ובפרט רבא מ"ט לא אמר כשמעתי' שאמר לקמן ד' כוסות תקינו רבנן כל חדא וחדא ליעבד בי' מצוה וא"כ הוה כ"א מצוה בפ"ע והוה כנמלך ובהיסח הדע"ת וכמ"ש רבינא ע"כ צ"ל דר"נ ורבא ס"ל כסברת בעל המאור והרא"ש והרי"ץ גאו"ת דהגם דכ"א מצוה בפ"ע זה לא נק' היסח הדע"ת ונמלך לענין ברכה וכמש"ל דלו יהי' כלובש כמה בגדים מצוייצים דברכ' אחת לכולן וא"כ מכש"כ לענין זוגות דחמירא סכנתא ע"כ נאדו ר"נ ורבא מטעמא דרבינא ואמרו טעמים אחרים וא"כ לו יהי' כסברת הרי"ף ורבותיו דלרבינא כמו דנק' היסח הדעת ונמלך לענין זוגות הה"ד לענין ברכה אעפי"כ הנה נראה דר"נ ורבא פליגי עלי' ויש לפסוק כוותייהו דרבים הם ובפרט לענין ספק ברכות ולפי"ז שפיר מצאנו טוב טעם ודעת לדברי בעל המאור והרא"ש דדחו דברי הרי"ף הא דמייתי ראי' מברהמ"ז. והנה אעפי"כ יש ראי' מכאן מדברי רבינא ומדברי רבותא דהרי"ף אבל זה א"צ לפנים דכיון דאין ראי' מוכרחת ממקום אחר לו יהי' דלרבינא הדין כן לברך על כל כסא הרי ר"נ ורבא פליגי עלי' והלכה כרבים ולפי"ז גם דברי הרי"ף ז"ל מדוקדקים באופן זה דקאמר ומסיי"ע להא"י סבר"א וכו' דמשמע דאין ראי' מוכרחת מכאן במקומה לפסוק כן להלכה והוכרח להסתייע ממקום אחר שמוכח משם דסוגיות הש"ס כרבינא וביותר בגירסת הרא"ש בדברי הרי"ף ומסיי"ע ליה לשון יחיד ורצ"ל מסיי"ע לי' לסברת רבינא דהרי אין לפסוק כרבינא כיון דרבים פליגי עלי' זולת אם יסתייע לן מאיז' סוגיות הש"ס דס"ל כרבינא פסקינן כן. ע"כ כתב ומסיי"ע לי' לרבינא מסוגיות הש"ס מהך דתלמידי דרב וכיסוי והנ' בעל המאור והרא"ש דדחו הראי' מברהמ"ז דשם מיקרי סילוק וכמש"ל הנה הגם דנאמר דלרבינא צריך לברך אכל כסא אעפי"כ לית הלכתא כוותי' דרבים פליגי עלי' והנה לרמב"ן ור"ן שקיימו ראיית הרי"ף ז"ל באמרם דגם בכאן מיקרי סילוק כיון

שמזג הכוס והתחיל לומר ההגדה הוה שפיר דומה לברהמ"ז וראי' נכונה הוא ע"כ יש לפסוק כרבינא ופטטייא דאורייתא טבין:

ע"ד הרמז לבאר טעם פלוגתתן שיט' הרי"ף וסייעתו לברך על כל כסא ושיטת הרא"ש ובעל המאור לברך על כוס א' וג' להבין במאי פליגי דהנה אמרז"ל בירושלמי טעם ד' כוסות שתקנו חז"ל הוא ע"ש ד' לשונות של גאול' והוצאת"י והצלת"י וגאלת"י ולקחת"י והטעם הזה הביא הרשב"ם בשיטתינו והנה הקשה המג"ע ז"ל אעיקרא דדינא פירכא למה נאמר דוקא ד' לשונות בגאול"ה ואנן נמי נידון אבתרי' הלא בפ' ההוא נאמר בהתחלה לכן אמור לב"י אני י"י והוצאת"י וכו' הנה הקדים הש"י קודם הד' לשונות להודיע לב"י השם הנכבד ומהו הסמיכות זה לזה ובפרט לפי דברי חז"ל שהסמיכו מכאן רמיזת הד' כוסות מהו הענין להקדים לזה ידיעת השם הנכבד עוד יקשה עלינו אם רצו חז"ל לתקן לנו איזה דבר נגד ד' לשונות למה דוקא ד' כוסו"ת יי"ן ולא תקנו ד' מצות או ד' ברכות על הגאולה ולהבין כ"ז נקדים מ"ש הבחיי פ' בא ד' מזבחות היו לישראל במצרים הס"ף שהוא עגול נגד היו"ד של שם הנכבד המשקו"ף נגד הו'. ב' מזוזות ב' הה"ן וכנגד השם הנכבד הזה תקנו ד' כוסו"ת כו"ס א' מקד"ש עליו כי הוא נגד היו"ד קד"ש ישלח עזרך מקודש (עיין בזהר בפסוק ואנשי קד"ש תהיון לי) כוס ב' אומר עליו ההגדה סיפור הנסים נגד ה' ראשונה משם סוד החירות והנסים כו"ס ג' ברהמ"ז נגד הו' נק' שמי"ם משם המזון כמ"ש הכתוב הנני ממטיר לכם לח"ם מן השמי"ם כוס ד' אומר עליו שפוך חמתך אל וכו' נגד ה' אחרונה נוקמת נקמתינו במהרה עכ"ד בקצת תוס' ביאור. והנה לפי"ז אומר לך תקנו נגד שם הנכבד ד' כוסו"ת יי"ן דהנה שם הנכבד יש לו כ"ד צירופים (דהגם דאין לו רק י"ב צירופים היינו משום שיש בו ב' אותיות שוות אבל כשנעריך הה' ראשונה משתנית בכתובתה וצורתה מן הה' אחרונה א"כ ישנם כ"ד צירופים כמשפט כל תיבה בת ד' אותיות שבונה כ"ד בתים כמבואר בס' פלח הרמון להרמ"ע ז"ל כ"ד צירופים) והנה ישתנו כל עניני הויות העולם לפי צירופי הו"י והש"י כביכול מסר סוד שמי לעמו ישראל ויכולין לפעול פעולת שונות לפי הצטרפו' השם הנכבד במקומו ושעתו לפי הענין המצטרך ולא עשה כן לכל גוי כי חלק הוי' עמו הג"ה וזה שנמצא לרז"ל במדרשים מפני מה ישראל מתפללים ולא נענים מפני שאינם יודעים להתפלל בשם שנאמר אשגביהו כי ידע שמי יקראני ואענהו. ולפי הנ"ל הכוונה שאינם יודעים איזה צירוף השם הנכבד מצטרך לפעולת זאת הבקשה שהוא מבקש. ובמ"א כתבנו פירושי' שונים בזה המדרש וכולהו קשוט: הנה כ"ד צירופי הוי' בגי' תדר"ך וז"ש הכתוב אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בהוי' מגן עזרך וכו' ויכחשו אויבך לך ואתה על במותימו תדר"ך הבן הדבר והנה כ"ד

צירופים מכל אות ישנה ו' צירופים היינו מן היו"ד ו' צירופים. מן הה"א ראשונה ג"כ ו' צירופים וכו' והנה לבעבור זה היטיבו חז"ל שתקנו ד' כוסות נגד השם הנכבד נגד כל אות כו"ס יי"ן בגי' ו' צירופים (והנה הם ד' לשונות של גאולה והוצאת"י נגד היו"ד מן השם הנכבד שהוא רמז לחכמה. כ"ח מ"ה וכל דבר מוציאין מן מכח אל הפועל מבחי' חכמ"ה ומתחלת התורה בראשית בחוכמתא ראשית חכמ"ה ע"כ מרומזת ביו"ד שהוא רק נקודה ראשית הכתיבה ויכולין לעשות ממנה כל אות שירצה והצלתי אתכם מעבודתם נגד ה' ראשונה יובל העליון המוציאה עבדים לחירות וגאלתי נגד הו' מן השם השפעה לבנ' ע"י הגואל יסוד צדיק ו' זעירא ולקחתי נגד ה' אחרונה מקבלת השפעת עליונים יתואר בה לשון קיחה כמו כי יקח איש אשה וכו') הנה לבעבור זה הקדים הכתוב לכן אמור לב"י אני הו"י והוצאתי וכו' ולבעבור זה תקנו חז"ל ד' כוסו"ת יין כל כו"ס יין בגי' ו' הויות ס"ה כ"ד צירופי הוי' וכנ"ל והכל נמסר לישראל לפעול פעולת נוראות בעולמות עליונים ותחתוני' והנה לפי"ז לפי סברת הרא"ש ובעל המאור שאין לברך רק על כוס א' וג' והוא דכבר ידעת שהיו"ד מן שם הוי' ב"ה הוא בחי' משפיע וה"א בחי' מקבל וכן אות הו' משפיע ואות ה' אחרונה מקבלת וקיי"ל אין פרי בטנה של אשה מתברכ"ת אלא מפרי בטנו של איש כי הברכ"ה היא עיקרית במשפיע ע"כ א"צ לברך רק על כוס א' ב' ברכה ועל כוס ג"ד ברכה אחת ולסברת הרי"ף דסוגין דעלמא כוותי' הנה הגם שה"א מקבלת בערך היו"ד עכ"ז הוא משפעת לאותיות ו"ה כנודע וכן ה"א אחרונה נותנות טרף לביתה וחוק לנערותי' עולמית בי"ע ע"כ צריכין לברך על כל כסא וכסא והש"י יאיר עינינו בתורתו ומצותיו:

ע"ד הדרוש בירושלמי פ' ע"פ. מנין לד' כוסות וכו' ר' לוי אמר נגד ד' מלכיות להתבינן אומרו מני"ן משמע שרוצה לידע רמז מן התורה הנה ע"ז לא השיב ר' לוי. ב' מהראוי לתת לב למה היתה כזאת לרז"ל לתת זכר לד' מלכיות בסיפור גאולת מצרים. ג' מהו הנרצה בעשות זכרון לממשלתם בעוה"ר על ישראל והנה כ' המהר"ש יפ"ה בעל היפ"מ הרמז לבטחון כמו שגאל אותנו הש"י ממצרים כן יגאלינו מאלה ב"ב לכן לא עשו רמז למלכות מצרים שכבר נגאלנו ממנה והנה לפי דבריו ז"ל הנה כעת שכבר נגאלנו מן ג' מלכיות לא יצטרך רק כוס א'. ד' למה תקנו הזכר הזה דייקא בכוסות יין ולא במצה וכיוצא. והנה נקדים הלא ידוע כי חלק י"י עמו והש"י פעל הכל מבראשית עבור ישראל וברא גם הקליפות רצועה לאלקאה בכדי שיהי' שכר ועונש והמה רחוקים מאור פני הוי' והמה מתנגדים לקדושת ישראל ועבודתם את השם הנכבד כי רצונם לינק מן הקדושה עד שיתגברו ישראל עליהם ויתבטלו כל המנגדים ואז ימלא כבוד י"י את כ"ה והנה

הד' מלכיות המה מתנגדים לקדושת ישראל המקבלים קדושתם מן השם הו"י ב"ה כ"א מנגד (זה לעומת זה) נגד אות אחד והנה מלכות בב"ל הי' ניגוד נגד הקדושה המשפעת לישראל מאות יו"ד של שם הנכבד והנה היו"ד הוא בסוד חכמ"ה ראשי"ת חכמ"ה ע"כ זה לעומת זה מלכות בב"ל נק' רא"ש כמ"ש הכתוב על נ"נ אנת הוא רישא וכו' פר"ס ומד"י הי' ניגוד לקדושת הנשפעת לישראל מאות ה' ראשונה בחי' בינה והנה זה לע"ז בקליפה אמרז"ל אחשורוש מלך טפש היה יו"ן ניגוד לאות ו' סוד התפארת נק' תורה כמשארז"ל והתפארת זה מתן תורה ע"כ עמד לניגוד התורה כמו שתיקנו חז"ל בהודאה כשעמדה מלכות יון וכו' להשכיחם תורתיך וכו' מלכות הרביעית ניגוד לאות ה' אחרונה גלות כוללת בעוה"ר כולהו איתנייהו כו' ע"כ בעוה"ר נתארך הגלות הזה האחרון עד ירחם הש"י למען שמו הגדול ואז יהי' הוי' למלך עכ"ה ביום ההוא יהי' הו"י' אחד ושמו אחד כיון שיתבטלו כל הניגודי' אז יהפוך אל עמים שפה ברורה יחד לקרוא כולם בשם המיוחד והנה גלות מצרי' היה גלות ראשון קודם לד' גליות הוא היה גלות קדמיי ושרשיי לכל הגליות זה לע"ז נגד קוצו של יו"ד (בחי' כת"ר) בסוד הכתוב ויקוצו מפני ב"י והנה הי' בזה שורש כל הד' גליות וז"ש הכתוב ויהי בימים הרבים ההם רבים ר"ת רומי בב"ל יו"ן מד"י (כדאיתא במג"ע) רשות הרבי"ם ד' קליפית והנה הך הכפתור וירעשו הסיפים היינו כאשר עזר הש"י אותנו מן הגליות וז"ש הכתוב ויהי בימים הרבים ההם רבים ר"ת רומי בב"ל יו"ן מד"י (כדאיתא במג"ע) רשות הרבי"ם ד' קליפית והנה הך הכפתור וירעשו הסיפים היינו כאשר עזר הש"י אותנו מן הגליות הכולל השרשי ממילא יש מבוא והבטחה גדולה לעזרינו מן הפרטי' ע"כ הושם זכרון יצ"מ לזכרון לדורי דורות והנה תתבונן מ"ש בנוסח ברכות ק"ש שהוציאנו הש"י ממצרים לחירות עולם והנה בעוה"ר אכתי עבדי פרעה אנן מפוזרים בארצות אויבינו בשעבודים וצרות לאין חקר והאיך יקרא לזה חירות עולם. אבל הוא חירות עולם שלא יהיה עוד גלות שורשיי כזה שיהיה כלול מכל הד' קליפות ממילא הבטחה גדולה הוא לנו ולבנינו בגלות הזה הארוך מי שגאל אותנו מן הגלות השורשיי בודאי יגאלינו מן הפרטיים והנה אנחנו צריכין להודות בגאולת מצרים על גאולת כל הד' גליו' כי אלו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים לא היה מקום לגאלינו מן הגליות הללו (באין זכות כ"כ ח"ו) לזה תיקנו חז"ל ד' כוסות נגד ד' מלכיות כו"ס דוקא גימ' אלהים דהנה כ"ז שהשגחת השם הוי"ה ב"ה באיתגלייא לעין כל הנה ניסים נגלים לישראל והנבואה ואינם יכולים האומות לשלוט בהם בישראל משא"כ בזמן הגלות הנה מלובש השגחת השם הנכבד בהנהגת' הטב"ע בגי' אלקי"ם ובזמן הגאולה נתגלה כי הוי' הוא האלקים דהיינו שנודע לכל שהגם שהי' עד היום הכל בהנהגת הטבע עכ"ז הי' הכל בהשגחה נפלאה מאת היוצר כל הוא אלקינו וזהו דעו כי י"י הוא האלקים וזהו כוס ישועות אשא ובשם י"י אקרא. והנה יין דוקא כי יין הוא התגלות הדבר הנחמד

הנטמן בענבים ונשתנה למעליותא לקבוע ברכה בפ"ע והנה הכוס הראשון נגד גלית בב"ל אומרים עליו קידו"ש אשר בחר בנו וכו' וקדשנ"ו במצותיו וכו' כי בגלות ההוא קדש"ו השם הנכבד והנורא לעין כל חנניא מו"ע בכבשן האש. כוס ב' נגד מלכות פרס ומדי אומרים עליו עבדים היינו וכו' דהנה לשם הי' ג"כ מאמר אסתר ואלו לעבדים ולשפחות נמכרנו וכו' שהי' ישראל מבקשים אז מן הגוים לקנותן לעבדים. כוס ג' אומרים עליו ברהמ"ז נגד מלכות יו"ן שהיו עומדי' עלינו להשכיח התורה ולהעביר המצות והיו אומרים כתבו לכם על קרן השור אין לכם חלק באלקי ישראל רק הכל הוא בהנהגת הטבע הנה אנחנו אומרים על כוס הזה ברהמ"ז והוא עפ"י משארז"ל אמרו מה"ש לפני הקב"ה רבש"ע כתיב בך אשר לא ישא פנים מפני מה אתה נושא פנים לישראל דכתיב ישא י"י פניו אליך. א"ל וכי לא אשא פנים לישראל אני כתבתי בתורתי ואכלת ושבעת וברכת והם מדקדקים ע"ע עד כזית עד כביצה והנה הקושיא רבא מה זה תשובה הרי המלאכים שאלו מפני מה אתה נושא פנים הנה נשיאות פנים מיקרי אדם שאינו ראוי לזאת הטוב' מפאת מעשיו ואעפי"כ נושאין לו פנים ועושין עמו בטובה וא"כ מה זה תשובה אם מחמת זאת החומרא שישראל מחמירין ראויים לטובות גדולו' במשקל אל דעות זה לא נק' נשיאות פנים וכתיב ישא י"י פניו אליך ואם אין הדבר הזה גדול כ"כ לפי משקל אל דעות ואעפי"כ הוא ית"ש עושה עמהם טובות גדולות הרי הדרא לדוכתיה קושיית המלאכים מפני מה אתה נושא פנים להם ונ"ל דהנה נשיאות פנים מיקרי מדת ואמ"ת מדה הז' שבי"ג מדות של רחמים הוא כביכול סוד הפנים תרין תפוחין קדישין כשמאיר' זאת המדה לישראל הוא אור פני מלך חיים הנה הש"י אמר ואכלת ושבעת וברכת ובזולת השבועה אינם מחוייבים לברך אבל מדת ואמ"ת שבישראל גורמים להם לברך ביודעם האמ"ת שאפילו כזית אין יכולים לסגל מבלעדי השגחתו ויכולתו ושיפעו ית"ש הנה מברכים להבו' ית"ש גם על כזית שא"א לסגל בטבע רק בהשגחה נפלא' והנה כתיב י"י צלך כביכול כמו הצל אם האדם שוחק גם הוא שוחק וכו' כן כפי מה שישראל עושין כך הם גורמים למעלה ע"י מעשיהם הנה מה שישראל מברכים גם על כזית הוא מפאת מדת האמ"ת תתן אמ"ת ליעקב ועי"ז גורמים למעל' להארת מדת ואמ"ת הוא הארת הפנים כביכול תרין תפוחין קדישין וזה מיקרי נשיאת פנים הבן הדבר וא"כ לפי"ז מלכות יו"ן הרשעה שאמרו כתבו לכם וכו' אין להם חלק וכו' רק הכל בהנהגת הטבע חכמות הטבעיות. הנה תקנו הכוס הזה לו' עליו ברהמ"ז שהחמירו ישראל בזאת המצוה לידע ולהודיע ולהוודע שאין להם שום תנועה ושום מעשה רק ע"י הש"י הבן הדבר כי קצרתי וגם הרחבתי הדברי' במקום אחר באופן אחר. והכו"ס הד' נגד מלכות הרביעית

עדיין לא יצאנו ממנו והוא פיזרה אותנו בין כל הגוים והוא מכתבא טרוניא מכל האומות אנו אומרים עליו שפוך חמתך אל הגוים וכו' לא לנו י"י לא לנו כי לשמך תן כבוד כי במהרה בימינו כשנצא מן הגלות יתבטלו כל הניגודים ביום ההוא יהי' י"י אחד ושמו אחד ובזה מצאנו טוב טעם למנהג ישראל שבכוס זה מוזגין עוד כוס אחד ומניחין אותו על השלחן וקוראין אותו כוס אליה"ו הנבי"א דהנה אמרז"ל במד' באותו היום שעלה אליהו למרום המליכו את המלך הראשון באדום כשמרדו על ישראל כמו שאמר הכתוב בימים ההם אין מלך לאדום ואח"כ מרדו והעמידו מלך זה הי' ביום שעלה אליהו למרום והנה נמשכו מלכותם בעוה"ר עד יבא אליהו בחזרה ויבשרינו כמ"ש הכתו' הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא וכו' הנה לזה הטעם בכוס רביעי הזה באמרינו שפוך חמתך אל הגוים וכו' אז מזמנין את אליהו לבוא בחזרה לבשרינו ועפי"ז יובן הקדמת הפ' לכן אמור לב"י אני הוי' קודם שהזכיר הד' לשונות של גאולה שנרמוז בהן יציאה מן הד' גליות והוצאתי נגד גאולה מבב"ל כמ"ש הכתוב צאו מבבל וברחו מכשדי' והצלתי נגד מדי ופרס שניצולו ישראל ממות לחיים. וגאלתי מן יו"ן שהיה רוצים לבטל חכמת התורה ולהגביר חכמת חיצוניית הטבעיים באמרם שהכל ת"י הטבעיים הגלגלי' וכוכבי לכת והוא כעין טעית דור אנוש שאמרו שמהראוי לעבוד כוכבי השמים וכסיליהם להיותם עבדי המלך אשר מסר להם הש"י הנהג' העול' אבל לא כאל' חלק יעקב כי הם למעלה מן הטבעיים ויכולים לשדד כוכבי השמי' וכסיליה' וזו נק' גאולה מבית עבדים ולקחתי נגד הגאולה האחרונה בב' לקיח' לקיחה שלימ' ולקיח' תמה ולא יכנף עוד מוריך ועפי"ז יובן בסברא פלוגתת הגאונים ז"ל דהנה גלות בבל וגלות פרס ומדי לא הי' ביניהם גאולה רק אח"כ נגאלו מן הב' גליות וסוף גלות פרס ומדי נתקיים והכרתי לבבל שם ושאר נין ונכד זו ושתי נכד נ"נ ע"כ בברכה אחת סגי לב' הכוסות הראשונות וכן יו"ן הגם שנגאלו אז מן המלכות הזאת עכ"ז לא נתבטל המלכות מכל וכל עד שגם היום הם רצועים מרדום לישראל ושולטי' ביחד עם מלכות אדום עד שב"ב יגאלו ישראל משניהם ויתבטלו שניהם מכל וכל וע"כ בברכה אחת סגי לשניהם זה כפי דעת הרא"ש ובע"ה וסייעתו ולדעת הרי"ף וסייעתו כיון שהד' גליות הי' גזורים מבראשית כמו שאמרז"ל והארץ היתה תהו וכולי וכן נאמר לאברהם והנה אימ"ה וכולי הנה כאשר ?ה הלכו ישראל מגוי אל גוי ועפ"כ פלטי להו מחדא וקובעין על כל כוס ברכ"ה בפ"ע והבן:

ע"ד הסוד ז"ל מרן בפע"ח וסוד הד' כוסות הם כנגד ג' אלקים במילואם כי כו"ס גימ' אלקים כוס א' נגד אלקים דיודי"ן בחכמה ולפי שהחכמה נק' קוד"ש לכן בכוס א' שהוא כנגדו בו הוא הקידוש של ליל פסח והב' במילוי ההי"ן נגד בינ"ה ולכן בו סיפור הגד"ה

כי הוא קול עילאה דמינה קו"ל ודיבו"ר נפקו וגם כי בה רמז יצ"מ כנזכר בהגדה. והג' כנגד החסדים והד' כנגד הגבורות ושניהם במילוי אלפי"ן זה א' צורת י"י וזה צורת יו"ד לכן בין ג' לד' לא ישתה לפי ששניהם כלולים יחד בסוד הדע"ת עכ"ל והנה הגם שדברי מר"ן ז"ל מדברים שם סודות נוראות בענין מוחין דקטנות וגדלות הנעשה הכל בליל' הזה עכ"ז יש להבין לקרב העניני' בדרכים קרובים פשוטים להבנת כל מי שהריח ריח יראת י"י ותורתי ויודע ובקי בשותא דרבנן. אדברה במעט קט את אשר עם לבבי בהיות ישראל במצרים הי' גלות הדעת היינו כביכול שהי' בחי' הסתלקות המוחין והי' סוד מקור נשמות ישראל אשר נקראים בפי המקובלים ז"א יהיה בבחי' עיבור והוא הסתלקות המוחין סוד חב"ד וכאשר יצאו ישראל לחירות אזי האירו המוחין דגדלות על כל הבחינו' כרגע כנודע מכתבי האריז"ל וזה הי' בדרך נס בזולת מעשינו רק בליל היציאה ההוא האירו כל המוחין הגם שפסקה אח"כ ההארה הזאת עד שנכנסו לאט לאט ע"י מעשינו בספירת שבע שבתות תמימות עד הגיע לחג השבועות אז נתקיים הדבר ונתבסם העולם בנתינת התורה וזה הוא עד היום בלילה הזאת מאירים כל האורות כרגע ומסתלקין ומתחילין אח"כ להיכנס מעט מעט ע"י הספיר' וזה ע"י מעשינו וזה שקבלנו בפי' הכתוב והי' כי ישאלך בנך מחר לאמור מה זאת מחר דייקא כי כל בן דעת מתפעל ביום מחר מה זאת ביום אתמול הי' לנו גדלות כל המוחין וכהיום חזרנו לקטנות והאיך יצוייר גדלות קודם קטנות ואמרת אליו בחוזק יד הוציאנו וכו' באמת זה דרך נס שלא ע"י מעשינו שהי' ברצון המאציל להעשות כרגע כי לא יכלו להתמהמה אבל להיות שהי' הדבר שלא ע"י מעשינו לא נתקיים הדבר עד עבור ימי הספירה נתהווה הדבר ע"י מעשינו ויש למוחין חב"ד דגדלות הוי' וקיום וזה אשר פירשנו במדרש וספרתם לכם ממחרת השבת וכו' שבע שבתית תמימות תהיינה אימתי הם תמימות בזמן שישראל עושין רצונו של מקום עכ"ל והוא לפלא והנה זאת אשר אמרנו בזה דהקשה להם האיך נתבונן בציוו השי"ת צוה אותנו שבע שבתות תמימות תהיינה וכי הוויית הזמן מסור בידינו הלא השי"ת המחי' חיים ברחמיו הזמן מסור בידו אם יחיינו נחי' לפניו אבל נבין הדבר עפ"י הנ"ל וספרת' לכם לעצמיכם ולהנאתכם לטובתכם כי עם הויות שכבר באו מוחין דגדלות בליל א' דפסח וכיון שהי' שלא ע"י מעשינו לא נעשה להם הוי' וקיום רק הוא לפי שעה משא"כ ע"י מצות הספירה הנה הוא ע"י מעשינו ויש להם הוי' וקיום וזהו תהיינה וזשארז"ל אימתי הם תמימו' בזמן שישראל עושין רצונו ש"מ רצון המקום נק' המוחין כביכול כי הרצון הוא כביכול במוח וכשנעשה הרצון שלא ע"י מעשינו אין להם הוי' וקיום משא"כ כשישראל עישין רצונו כשהם גורמים ע"י מעשיהם אז תמימות

תהיינה בהוי' וקיום הבן הדבר והשם הטוב יכפר והנה להארת המוחין דגדלות בקיום לנו ולבנינו צונו הש"י להניח תפילין בתוכם ד' פרשיות קדש מוח חכמה. והי' כי יביאך בינה והדעת הוא כלול מעיטרא דחסדי' ועיטרא דגבורות ע"כ יש כנגדו ב' פרשיות שמע עיטרא דחסדים והי' א"ש עיטרא דגבורות (ידוע למשכילים ענין פלוגתות רש"י ור"ת איזה מהן קדים) וידוע הכוונה בד' פרשיות הללו (אשר מרמזין למוחין הנ"ל) היא בשם הנכבד הכלול כל העולמות דהיינו היוד לפ' קדש בחכמה ישלח עזרך מקודש. וההי' בפ' והי' כי יביאך בבינה והוי' לשמע עיטרא דחסדים ה' אחרונה לוה"י א"ש עיטרא דגבורות וכן השם הנכבד כולל כל ד' מילואי השם ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן מספרם יה"י אור (מספר הלילה הזה מצה יבואר אי"ה) והנה כוונת ע"ב לפרשה הראשונה ס"ג לשני' מ"ה לשלישית ב"ן לרביעית (בכוונת האריז"ל בפ' הרביעת הכוונה) באופן אחר והמשכיל ע"ד יבין לכוין הדברי' (והנה מספר השם הוי' הכולל עם מספר הד' מילויים הנ"ל היא בגין רבון (כמבוא' בכוונת האריז"ל בברכות השחר) ה"ס רבון עלמין שכוללים השמות ד' עולמות אבי"ע הבן הדברי' (ואפשר יש להתבונן בדברי האריז"ל שהתחלנו ג' שמות אלקים ג"כ בגי' רבון ונתהפך לרחמים לשמות הוי' כנ"ל הבן הדבר) והנה זה כל האדם כל הימים לקבל ע"ע עול מלכות שמים שלימ' במוחין דגדלות בתפילין דמארי עלמא והנה בליל' שהאירו המוחין כרגע בדרך נס שלא ע"י מעשינו הנה לזכר זה הנס תקנו לנו חז"ל ד' כוסות כוס בגי' אלקים אשר מורה לקטנות כידוע אבל מורה לנו שהש"י למען שמו פעל והאיר מוחין דגדלות והוא כי כוס מלא כזה כ"ף ו"ו סמ"ך בגי' רל"ב ד' מלואי שמות הנ"ל (ה"ס כוס מלא ברכת הו"י יצו הו"י אתך את הברכה. רל"ב. הו"י יברך את עמו וכו' יברך רל"ב. ואל תתמה על החפץ בראותך דברי האריז"ל דיבר בקדשו בכוונת הד' כוסות ענינים בענין קטנות וגדלות כי דבריו ז"ל ברומו ש"ע אבל יובנו הדברים למשכילים ודברינו הרפים הם דרך דרוש ועוד תתבונן כפי ע"ש ע"ד הרמ"ז ד' פעמים כוס יין בגי' תדר"ך הנה הוא מספר אחוריים של ד' שמות הנ"ל היינו קפ"ד קס"ו ק"ל קד"ם בגי' תדרוך ד' פעמים כוס יין בגי' מעין חתום כמ"ש הרמ"ע ז"ל) ע"כ הוא נרמז מצה הלילה הזה להאיר הגדלות מצה ע"ב ס"ג. הלילה הזה מ"ה ב"ן ע"כ אמרו בזהר שהיתה הלילה מאירה כתקופת תמוז כי בה נתהווה סוד יה"י אור סוד ד' שמות הנ"ל והנה לפ"ז ד' כוסות הללו הם כענין דוגמא לנו לד' פרשיות שבתפילין כוס א' נגד קדש ע"כ מקדשין עליו אשר קדשנו במצותיו כוס ב' נגד והי' כי יביאך וכו' והיה כי ישאלך בנך וכו' ע"כ כאן הבן שואל ומשיבין לו. כוס ג' נגד שמ"ע וכו' י"י אלקינו י"י אחד אין שום סיבה מסיבות העולם פועלת מבלעדי שפעו ויכולתו והשגחתו. ע"כ נאמר בתורה

ואכלת ושבעת וברכת וכו' כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל. ע"כ מברכין ברהמ"ז על כוס ג'. כוס ד' נגד והי' א"ש בו מבואר שכר ועונש ע"כ אומרים עליו שפוך חמתך אל הגוים וכו' להעניש כמעשיהם ולפי"ז יצא לנו טוב טעם ודעת בהקדמת הכתיב לכן אמור לב"י אני הוי' הוא הקדמת ידיעת השם הנכבד בד' אותיותיו ובהם תלוים הד' מילויים הנ"ל ובעבור זה יש חיוב ד' כוסות כנ"ל המרומזין בד' לשונות של גאולה המבוארין אח"כ בפסוק ונפי"ז בקל נוכל להמציא טעם לפלוגתת הגאונים ז"ל בעסק הברכה של ד' כוסות הנה ב' כוסות ראשונות שהם נגד הב' מוחין חו"ב אותיות י"ד שבשם כבר ידעת שהם בסוד תרין רעין דלא מתפרשין וכן הזהיר האריז"ל שלא להפסיק בכתיבת השני פרשיות ראשונות שבתפילין וכן תראה שבאותיות הללו תלויים השני מילויים ע"ב ס"ג. הנה הם ביחד מרומזין בתיבת מצה ע"כ יש מקום לומר דדי ברכה אחת לשתיהן וכן בב' כוסו' אחרונות כיון שהם נגד מוח אחד מוח הדעת הכולל ע"טרא דחסדים וע"טרא דגבורות והם בתיבו' הלילה הזה הנה די בברכה אחת והוא כסברת הרא"ש ובה"מ וסייעתם ולפי סברת הרי"ף ז"ל דסוגיין דעלמא כוותי' כיון דעכ"פ בכל כוס מרומז שם מיוחד בפ"ע קובע ברכה לעצמו יצו הו"י' אתך את הברכה רל"ב כנ"ל הוי' יברך את עמו בשלום כל דברינו בדרך אפשר והשם הטוב יאיר עינינו בתורתו:

סעיף ד

דרוש ד פסחים דף פ"ח ע"ב

פיסקא מי שחציו עבד וחציו ב"ח לא יאכל משל רבו משל רבו הוא דלא יאכל אבל משל עצמו יאכל והא תניא לא יאכל לא משלו ולא משל רבו. ל"ק כאן כמשנה ראשונה כאן כמשנה אחרונה דתנן מי שחציו עבד וחב"ח עובד את רבו יום אחד וכו' דברי ב"ה בש"א תקנתם את רבו וכו' אלא מפני תיקון העולם וכו' וחזרו ב"ה להורות כב"ש ע"כ ופירש"י כאן כמשנה ראשונה קודם שחזרו ב"ה לא יאכל משל עצמו שאין חלק עבודת נמשך אחר דעתו. כאן כמשנה אחרונה הואיל ובידינו לשחררו הרי הוא כבן חורין ואוכל משל עצמו ע"כ והנה לפי זה כיון דקי"ל כמשנה אחרונה א"כ חציו עבד וחב"ח אוכל מש"ע והנה הרמב"ם ז"ל פסק דאינו אוכל לא משלו ולא משל רבו עד שיעשה כולו ב"ח והוא תמו' וכבר השיגו הראב"ד ז"ל. וכתב עליו אמר אברהם הא דלא כהלכתא דלמשנה אחרונה אוכל משל עצמו וגם יש להתבונן על דברי הרמב"ם בייתור לשון שאמר עד שיעשה כולו ב"ח והוא ללא צורך דודאי כיון שיעשה כולו ב"ח הרי הוא כישראל גמור ונראה לומר דהרמב"ם מפרש כאן כמשנה ראשונה אוכל משל עצמו כאן כמשנה אחרונה אינו אוכל לא משלו ולא משל רבו וסברתו הוא בהיפוך כיון דלמשנה ראשונה אין בידינו כח

לכוף את רבו הנה ישאר בחציו עבודתו עבדינן לי' תקנתא למצות דאין סברא לומר בעת שיהי' עבד לגמרי הי' אוכל בקרבן פסח וכהיום דאשתני למעליותא שהוא חציו ב"ח לא יאכל כלל בק"פ ע"כ עבדינן לי' תקנתא שיאכל משלו הגם שאין כח בידו להימנות צד עבדו' של רבו על פסחו הנה חכמים הפקירו בזה חלק רבו (דהפקר ב"ד הפקר) כדי שלא ימנע מן המצוה לעולם (עי' במשנה למלך דלא אמרי' הפקר ב"ד הפקר רק כשנשאר בהפקירו לעולם אבל בכאן לא יהיה הפקר רק לשעה ואח"כ שוב ישאר בעבודתו לזה נ"ל דזה הוא החילוק שבין משנה ראשונה לאחרונה דמתחלה קסברי ב"ה דיש הפקר גם לשעה ע"כ אפשר לו לקיים גם מצות פ"ו דלצורך מצות פ"ו יפקירו ב"ד חלק רבו וישא ב"ח עד שקיים המצו' וישאר אח"כ בעבודתו וב"ש אמרי טעמא לב"ה דל"א הפקר ב"ד הפקר רק כשישאר כך לעולם ממילא בכאן אי אפשר לו לישא ב"ח ובע"כ יתבטל מפ"ו ע"כ כופין את רבו וכו' וב"ה קיבלו דבריהם אבל לסברת משנה ראשונה אמרינן שפיר הפקר בית דין כזה וע"כ שפיר יאכל משל עצמו דהב"ד מפקירים חלק רבו לשע' כדי שלא יתבטל מן המצוה לעולם) וא"ת א"כ יאכל גם משל רבו והב"ד יפקירו חלק החירות שבו זה אינו דגם אם הב"ד יפקירו חלק החירות מנין ולאין זכה בו רבו שיהי' עבדו ואין כח ביד הב"ד לעשות מבן חורין עבד כנעני וא"ת אעפי"כ יאכל משל רבו והב"ד יפקירו חצי זית השני ופסחו של רבו זה א"א לומר דגם אם הב"ד מפקירין החצי זית כשיאכלנו העבד הזה יהי' הפסח נאכל שלא למנויו והוא איסור דאורייתא ע"כ אינו אוכל משל רבו בשום אופן רק משל עצמו יאכל דהב"ד מפקירין לשעה חלק רבו זה הוא למשנה ראשונה אבל למשנה אחרונה דדינא הוא דכופין את רבו וכו' אם אירע דעדיין לא כפוהו והגיע פסח לא תקנו שום תקנה משום פעם אחת להפקיר חלק רבו ואמרו דלא יאכל לא משל רבו ולא משל עצמו עד שיצא לחירות ועי"ז יהי' הדבר יותר בהיתר לעבור על העשה דלעולם בהם תעבודו (דהנה הקשו בתוס' האיך נאמר דכופין את רבו לשחררו וכי אומרים לו לאדם חטא כדי שיזכה חבירך ותירצו דשאני פ"ו דמצוה רבה הוא וא"כ כשיצורף לזה ג"כ העשה דפסח שיש בו כרת בודאי יהי' ההיתר יותר מרווח לעבור על העשה דלעולם וכו' ע"כ אמרו שלא יאכל כלל עד שישחררנו ולפי"ז תתבונן שפיר מה שסיים הרמב"ם בשפת יתר עד שיעשה כולו ב"ח להורות דעי"ז שאין לו גם בזאת המצוה תקנה הוא סייעא לשיעשה כולו בן חורין והוא נכון כן נ"ל לסברת הרמב"ם ז"ל אבל עדיין יש לנו להתבונן מי הכניסו להרמב"ם לתגר זה לפרש בהיפך ולא כפשוטו כדברי רש"י ורוב המפרשים ונ"ל דהנה פליגי במס' ב"מ (כדרמינן משניות ובריתות אהדדי) אי יותר טוב לאוקמי כחד תנא ובתרי טעמי. או יותר טוב לאוקמי כתנאי ובחד טעמי'

והנה בכאן יש להתבונן דהנה במשנתינו לעיל ברישא נשנה עבד של ב' שותפין לא יאכל משל שניהם ומקשינן בג' והא תניא רצה מזה אוכל רצה וכו' ומתרצו מתניתין בדקפדי אהדדי. ובריייתא בדלא קפדי והנה לפי"ז יקשה לנו אבבא זו מי שחציו עבד כו' כדרמינן על הברייתא למה לן לאוקמי כתנאי (כמשנה ראשונה ואחרונה) ואתיא לפי"ז הברייתא דלא כהלכתא כמשנה ראשונה לשיטת רש"י לוקי תרווייהו כהלכתא רק הברייתא מיירי בדקפדי ע"כ אינו אוכל כלל ומתניתין בדלא קפדי וא"ת א"כ גם משל רבו יאכל זה אינו קושיא דעל כרחך יהי' משוחרר דבידינו לשחררו ע"י כפי' ביותר י"ל דיאכל משלו דמיקרי ביותר ב"ח מן חלק העבדות דע"כ הוא הולך לשחרר ולמה לן לבטל חלק החירות אל העבדות ותיקום לפי"ז המשנה והברייתא תרווייהו כהלכת' כמשנה אחרונה וצ"ל דלא ניחא לי' לאוקמי' הכי דהנה לפי"ז משנתינו דאינו אוכל משל רבו אבל משל עצמו יאכל תיקום בדלא קפדי ורישא דמתניתין עבד של ב' שותפים לא יאכל משל שניהם ע"כ מיירי בדקפדי ותיקו' המשנה בחדי טעמי ע"כ ניחא לי' יותר לאוקמי' המשנה והבריית' בתרי תנאי אבל כד דייקת שפיר ע"כ תצטרך לאוקמי' הברייתא בדקפדי ומשנתינו (מי שחציו עבד וכו') בדלא קפדי דהנה הברייתא דאינו אוכל לא משל עצמו ולא משל רבו (למשנה ראשונה לדעת רש"י) יקשה לנו למה יגרע מעבד של ב' שותפין ע"כ צ"ל דמיירי בדקפדי ומשנתינו (למשנה אחרונה לדעת רש"י) ע"כ תצטרך לאוקמי דמיירי בדלא קפדי. דהנה דלא יאכל משל רבו מבואר במתניתין ודייקינן מיני' אבל משל עצמו יאכל. הנה אם נאמר דמיירי בדקפדי הא דאשמועינן במתניתין דאינו אוכל משל רבו אין זה חידוש דאפי' עבד של ב' שותפין בדקפדי לא יאכל ומכש"כ בכאן דבידינו לשחררו. וצד החירות שבו גדול ביתר שאת איך יאכל משל רבו. וא"כ לא היה צריך להשמיענו זה רק עיקר החידוש דיאכל משל עצמו גם בדקפדי (כיון דבידינו לשחררו) א"כ הכי הו"ל למיתני מי שחציו עבד וחב"ח אוכל משל עצמו דהוא עיקר הרבותא. אלא ע"כ צ"ל דמשנתינו מיירי בדלא קפדי ומשמיענו רבותא דגם בדלא קפדי לא יאכל משל רבו כיון דבידינו לשחררו לא מיקרי עבד. הנה לפי"ז בע"כ תהיה המשנה רישא וסיפא בתרי טעמי והמשנה והברייתא בתרי טעמי ותרי תנאי והדר' קושיין לדוכתי' ל"ל לאוקמי כתנאי תיקום הברייתא בדקפדי והמשנה בדלא קפדי ואתיין תרווייהו כהלכתא כמשנה אחרונה ע"כ מפרש הרמב"ם בהיפך דלמשנה ראשינה לא יאכל משל רבו אבל מש"ע יאכל ומיירי אפי' בדקפדי דומיא דרישא אעפי"כ יאכל מש"ע כיון דאין כופין לשחררו הפקירו רבנן חלק רבו כדי שיקיים המצוה. ולא יאכל משל רבו הוא רבותא גדולה דלא אמרינן דיפקירו רבנן חלק החירות אצל רבו. וג"כ לא אמרינן יפקירו חצי זית של רבו

דא"כ יהיה הפסח נאכל שלא למנוייו וכמש"ל וזה הוא הרבותא והחידוש דאשמעינן במתניתין מבואר דאינו אוכל משל רבו ודייקינן אבל מש"ע יאכל ובריית דלא יאכל כלל הוא כמשנ' אחרונה וכמש"ל הטעם ולא נצטרך לפי"ז לאוקמי תרי בבי דמתניתין בתרי טעמי והמשנ' והבריית' בתרי טעמי ותרי תנאי זה מה שנר' בביאור פי' של הרמב"ם ז"ל ופטטייא דאוריית' טבין:

ע"ד הרמז להבין הפלוגתא שבין הרמב"ם לרש"י וראב"ד (כי סוד י"י ליראיו והגם שהמה לדבר ובענין הלכ' כפי הפשט עכ"ז נפשם בשמים יודעת מאד הוציא חלקם בתור' מן הכח אל הפועל כפי אחיזת נשמתם בתורה ובודאי על דבריהם ג"כ נאמר אלו ואלו דא"ח ופעולתינו לפנינו למצוא טוב טעם בדבריהם בכל חלקי פרד"ס התורה כנודע) הנה לרמב"ם איפסקא הלכתא מי שחציו עבד וחב"ח לא יאכל משל עצמו ולא משל רבו. ולרש"י וראב"ד אוכל משל עצמו הנה נאמר שיתבאר הדבר עפ"י דברי מר"ן מהרמ"א ז"ל בספרו תורת העולה ברמזי קרבן פסח כתב דשלשה מיני קרבנות יחיד הם שאינם קרובים לצבור והם בכור ומעשר ופסח והם מרמזין על שלשה זמנים המחולפין בחיי האדם עוד כל ימי חלדו ע"פ תבל הלא המה ימי עלי' ימי עמידה ימי ירידה והנה קרבן הבכור הוא הראשית רומז על ראשית הימי' ימי עלי' שבאדם (שהאדם עדיין אינו בשלימות שכלו וכחו רק מתעלה מעילוי לעילוי) והמעשר הנה מנין העשר' הוא תכלית המספר מרמז על ימי הירידה תכלית הימים. והפסח. מרמז על ימי העמידה ע"כ נשחט ביום י"ד שאז הלבנה בין עלי' לירידה ואז הוא יום צאת ישראל ממצרים. ימי עמידתן ושלימותן של ישראל (ונ"ל עוד בביאור רחב יותר דהנה פסח בא מן הצאן רומז למזל טל"ה דהוא המזל הראשון תוקפן של מזלות רמז לימי עמידה שאז האדם בתוקפו וכחו וגם שלשה מיני זבחים המה. בקר. צאן. עוף. הנה בקר הוא יותר גדול ועוף הוא היותר קטן. וצאן ממוצע ובא הקרבן הזה מן הצאן לרמז על ימי עמידה זמן ממוצע וג"כ זמן הקרבת בניסן זמן ממוצע לא חום ולא קור. וכמו שדרשו חז"ל בפסוק מוציא אסירים בכושרו'. שהוציאם הש"י בזמן הכשר לצאת לא חמה ולא צינה זה מה שנ"ל לפי שיטת מר"ן ז"ל ברמזיו. והנה בימי העמידה אז הוא האדם בשלימות שכלו וכחו. (כי בימי עלי' עדיין אינו בשלימות) מבלי חסרון (ובימי הירידה הנה מתחסר בכל פעם) ואז בימי עמידתו שהוא בתוקפו וכוחו בשלימו' ידלג כאיל פסח לאסוף הון ולקבוץ קניניו המדומים ומפתהו היצר להיות בועט בעשרו ולהיות רודף אחר התאוה לכן צותה התורה לשחוט קרבן מן הצאן שהצאן ממנו בא העושר וכמשארז"ל למה נק' שמן עשתרות שמעשרות את בעליהן לכן צותה התורה לשוחטו ולהפסידו להורות שלא יועיל הון

ביום וכו' ואין שלטון וכו' וכל הון יופסד ויתבטל ולכן לא היה בא אלא למנוייו להורות שכל קניני העולם אינם באים אלא למנויים עליהם בגזירת היוצר ולא יוסיף ולא יגרע המשתדל ברבות השתדלותו ואינ"ו ב"א אלא לאוכליו כי לא ניתן העושר רק לאוכלו די הסיפוק וההכרח לא לצבור ולאסוף הון ובאת האזהרה שלא להותיר ממנו ע"ד בק"ר כי מי שיש לו לאכול היום ואומר מה נאכל למחר הרי זה מקטני אמנה ועוד שם רמזים אחרים דרשהו מעל ספר מר"ן הנ"ל. והנה נאמר לדרכו של מרן ז"ל הנה נצטוינו במצוה הזאת דוקא בימי צאתינו מארץ מצרים מעבדות לחירות להורות כי מה שהוציאנו הש"י לחירות הוא כדי שנהיה באמת בני חורין גמורים רק משועבדי' לו ולתורתו ומצותיו וכמשארז"ל אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה (חרות על הלוחות א"ת חרות אלא חירות) משא"כ מי שמבלה ימיו בהשתדלות להרבות הון וברדיפת התאוה הנה הוא עבד משועבד לכסף וזהב ולתאות שונות וירדוף אחריהם ביום ובלילה בצינים ופחים ובסכנות באין מנוחה כאשר ירדוף הקורא בהרים הנה איש כזה יצא ממצרים מתחת שעבודן ונכנס תחת שיעבודים שונות בלילה לא יישן וביום לא ינוח ואכתי מעבדי פרעה הוה עובד לכסף וזהב ועץ ואבן ועובדם ביום ובלילה ומבלה ימיו כי השבע לעשיר איננו מניח לו לישן וגם ברדיפת התאוה בנשף בערב יום אצל כל פנה יארב הנה עבד ממש כמו עבד שאימת רבו עליו עובדו ביום ובלילה באיבוד כוחות כן האיש הזה מאבד כל כוחותיו בשעבוד יום ולילה להשיג תאותו. הנה לחנם יצא ממצרים דיציאה ממצרים נק' חירות עולם שיהיה לנו חירות משעבוד העולמיי משא"כ האיש העולמיי הזה אכתי מעבדי פרעה הוא וזה הוא הנרמז בשאלת הב"ן רש"ע. מה העבודה הזאת לכם להורות הוראת חירות על צאתכם ממצרים הלא תזכרו בהיותכם במצרים בשבתכם על סיר הבשר באכלכם לחם לשובע וזכרו את הדגה (מרומז לכח התאווני חוש המישוש אשר הוא מרומז בדגה פ"ו) אשר אכלתם במצרים חנם בלא מצות ואף אתה הקהה את שיניו ואמיר לו בעבור זה עשה י"י לי בצאתי מצרים לי ולא לו. אלו היה שם לא היה נגאל כי לא תתייחס לו גאולה לחירות עולם כי יצא משעבוד אחד לשיעבודים שונים והנה טרף הניתן לאדם כל ימי חלדו ורבות קנינו ועושרו יתחלקו לשלשה חלקים (עיין בחו"ה שער הבטחון) א' הניתן לו לאדם בזכותו ועבודתו שאוכל מהפירות בעוה"ז כמבואר במשנת אלו דברי' שאד' אוכל וכו' ב' מי שלא הספיק זכותו להינתן לו טרף חוקו ע"פ תבל עכ"ז הש"י נותן לו פרנסתו במדת החסד כענין מכין לעורב צידו ונידון בבחי' שארי ב"ח שאינם עוסקים בתורה ומצות ועכ"ז הש"י ברוב חסדיו יושב וזן מקרני ראמים וכו' והוא מאמר יונתן בן עמרם פרנסני כעורב וככלב. ג' הפורש לגמרי מדרכי התורה דהולך

אחרי שרירות לבו בשאט בנפש (הנה הוא גרוע יותר מהבע"ח) ואעפי"כ עטיניו מלאו חלב ומשופע בעושר ונכסים הנה לפעמים הוא בזכות אבותיו ולפעמים באפשר הוא לנקום ממנו באחרית ויהי' עושר שמור לבעליו לרעתו ולפעמים יכין רשע וצדיק ילבש ומאוד עמקו מחשבות הצור תם הכל באמת והכל בדין והנה קוב"ה כל עמוקין דילי גלי לון באורייתא ונבוא אל הביאור בפסקי הלכה הזאת ברמז. הנה מי שהוא עבד לגמרי (היינו מי שאין עוסק בתורה רק משתדל בענייני עולם ההוא נקרא עב"ד כמש"ל) אוכל משל רבו ולא משל עצמו שניזון בחסדי הש"י המשביע לכל חי רצון רק ברצון אין טעם ברצון ומי שהוא ב"ח גמור (שמשתדל רק בתורה) אוכל משל עצמו (כמשארז"ל שכל העולם כולו ניזונין בצדקה והם ניזונין בזרוע כמו שייסד הפייטן והם בזרוע עדיך באו (עיין בתוס' ברכות) כי הגם כי שכרם אתם ופעולתם לפניהם לעוה"ב עכ"ז גם בעולם הזה אוכלים הפירות מיגיע כפם וכדתני רבנן במתניתין אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז וכו' ות"ת כנגד כולם אמנם מי שחציו עבד וחב"ח דהיינו שמשתדל בשעבוד עסקי העולם ולעיתים עוסק בתורה ישתנה דינו וזה יתחלק לשני חלקים כאשר יתבאר דהנה אמרז"ל ששואלין לו לאדם ביום הדין נשאת ונתת באמונה קבעת עתים לתור' והקשה בשל"ה מדברי המדרש כל הקובע עתים לתורה מיפר תורה שנא' עת לעשות לי"י הפרו תורתיך. ותירץ דלא קשיא דמי שמן הצורך לו למו"מ בהכרח וטרד על המחי' ועל הכלכלה אעפי"כ צריך לקבוע עתים לתורה בכל יום (ונ"ל דזו ששואלין בתחל' נשאת ונתת באמונה ואח"כ קבעת וכו' כי מירי דוקא בבעל מו"מ דודאי נגזר על האדם בזעת אפך תאכל לחם וגם אמרז"ל הנהג בהם מנהג ד"א בחרישה ובזריעה וקצירה וכיוצא. אבל במעט שיעשה תספיק לו כהרבה ויאמין בחי עולמים שאין מעצור לו להושיע ברב או במעט והמעט שעושה לא יאמין שעי"ז ההשתדלות באת לו פרנסתו רק כי כן גזר היוצר שיעשה האדם איזה מעשה להמציא לו פרנסתו אבל הש"י הוא הנותן כח לעשות חיל ותיכף אחר גמרו המעשה יקבע עיתים לתורה הנה איש כזה ג"כ נק' עוסק בתורה כי גם התעסקו בעניני העולם הוא באמונת השם אשר יעזור לו בזה המעט ועיקר מגמתו בתורה וזו ג"כ הפירוש נשאת ונתת באמונה רצ"ל אם היה מו"מ שלך באמונה שהיית מאמין אשר כחך ועוצם ידך לא יעשה לך חיל רק הש"י הוא הנותן וכו' ואין מעצור לו להושיע ברב וכו' ועי"ז קבעת עיתים לתורה כי הספיק לך מיעוט השתדלות) ולאיש כזה הוא עיקר השאלה אבל אדם פנוי שאין מן הצורך לו להשתדל ומגרי' יצה"ר בנפשי' לעסוק בהבלי העולם ולעזוב התורה הגם שלעיתים קובע עצמו לתורה הוא מיפר תורה. והנה הוא גרוע יותר מהעבד הגמור המשתדל תמיד בסחורה לצרכו דעכ"פ אינו פועל

בטל אבל זה שאין מן הצורך לו להשתדל כגון שאחרים ממציאין לו פרנסתו וכיוצא והוא מגרה יצה"ר בנפשי' ועוזב חיי עולם בשאט בנפש. הנה הוא מיפר תורה וגם נק' בכל פעם שנה ופירש שהוא גרוע יותר מעם הארץ להיות שהוא טעם טעם התורה ואעפי"כ עוזבה מבלי הכרח. והנה עפי"ז נאמר דסברת רש"י ורמב"ם ז"ל (ע"ד הרמז) לא פליגי אמנם מי שחציו עבד וחב"ח לרמז למי שלפעמים עוסק מעסקו עולם וקובע עתים לתורה והנה לשיטת רש"י וראב"ד אוכל משל עצמו מיירי במי שעוסק במו"מ באמונה וקובע עתים לתורה ומסתפק בדי הסיפוק במו"מ ויאמין בחי עולמים יעזור לו באותו המעט להספיק לו צרכיו וישוב אל בית אביו תיכף כרגע לעסוק בתורתו ומצותיו ועבודתו הנה זה ג"כ אינו אוכל משל רבו רק משל עצמו כי ניזון ג"כ כביכול בזרוע כנ"ל וכמ"ש התוס' בב"מ מי שעוסק במו"מ ותיכף לעת הפנאי עוסק בתורה נק' תורתו אומנתו וע"כ יש לו קרן ופירות ואוכל משל עצמו מפירותיו (וכנ"ל בבן חורין גמור) אבל מי שא"צ להשתדלות כלל ומגרה יצה"ר בנפשי' לעסוק בהשתדלות או בתאוות וכיוצא הגם שלפעמים הוא קובע עיתים לתורה הנה הוא מיפר תורה וכדברי המדרש והנה הוא גרוע יותר מעם הארץ המשתדל תמיד כי הוא טעם טעם תורה ופירש ממנה בכל עת מבלי הכרח הנה אינו אוכל משל עצמו (שאין לו פירות) ולא משל רבו כי גרע יותר מהבע"ח שאינם יודעים את התורה וניזונים בחסדי הש"י הנותן לחם לכל בשר ומה שאנו רואים שאעפי"כ הם ניזונים ובתיהם מלאים כל טוב מי יודע מפלאות תמים דעים לפעמים בזכות אבותיו ולפעמים עושר שמור לבעליו לרעתי ולפעמים יכין רשע וצדיק ילבש יוצאי ירכו או אחר וכמש"ל יהיה איך שיהיה. למחר אינו אוכל לא משל רבו (ממדת החסד כאשר בע"ח) ולא משל עצמו (כדרך העוסקים בתורה שניזונים מהפירות בזרוע) והוא העבד שחציו ב"ח שנפסק עליו לשיטת הרמב"ם שאינו אוכל לא משלו ולא משל רבו עד שיעשה כולו בן חורין וסוד י"י ליראיו ומא"ח ומא"ח ול"פ ודי בזה למשכיל ברמזי התורה:

ע"ד הדרוש כתיב זאת חקת הפסח כל בן נכר לא יאכל בו וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אותו א"ז יאכל בו דקשה מהו זאת חקת הפסח הל"ל בקיצור כל ב"נ לא יאכל הפסח (וכבר דרשו חז"ל במדרשים והדרשא תדרוש) ב' וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אותו וכו' ל"ל לאשמועינן ומלתה אותו וכו' הרי כבר נאמר וכל ערל לא יאכל בו וכי ס"ד שיהיה יפה כח העבד שיאכל אפילו כשהיא ערל וב"ח לא יאכל עד שנימול הג"ה קושיא זו יש לתרץ דסד"א להיות העבד אינו בריה בפ"ע רק רשות האדון עליו וכיון שהאדון מהול יכול העבד לאכול אפילו אינו מהול קמ"ל שאינו רשאי אבל אין זה תירוץ מספיק כ"כ: ג' א"ז יאכל בו

אז הוא מיותר לגמרי. והנה מתחלה מקדים מ"ש בשירות האזינו בהנחל עליון גוים וכו' יצב גבולות עמים למב"י כי חלק י"י עמו וכו' ודרשו בו בעת שהנחיל עליון גוים היינו בעת אשר חלק את העמים תחת כל השמים תחת יד השבעים שרים אז חלק י"י עמו כביכול נפל לחלקו ולגורלו ישראל עם קרובו שאינם מסירים תחת יד שום שר רק ת"י ית"ש ממש ממילא אינם נתונים תחת שום מזל מצבא השמים וכוכבי השמים וכסיליהם המנהיגים העולם בטבע כפי שהטביע בהם היוצר כל הוא אלקינו אבל הנהגתם בטבע הוא רק במה שנוגע אל האומות משא"כ במה שנוגע לישראל אין מזל לישראל והש"י משדד מערכות השמים וככבי השמים וכסיליהם עבור ישראל כי הם למעלה מן הטבע והוא הנאמר לראש יחוסינו אברהם אבינו ויקח לו את כל אלה ויבחר אותם בתוך (ע' במג"ע) שהאימות הם אלה מול אלה היינו ל"ה שרים ימיניים. וישמעאל על גביהם היינו אלה. ל"ה שרים שמאליים ואדום ע"ג אלה מול אלה וישראל בתוך (באמצע) מיוחדים לשמו ית' יעקב חבל נחלתו וז"ש ג"כ לאברהם ויוצא אותו החוצה ודרשו חז"ל צא מאיצטגנינות שלך אין מזל לישראל ע"כ לא תמצא נסים ושידוד המערכה כי אם בישראל וזה שניתנה המילה לאברהם וזרעו אחריו כי הנה המילה הוא למעלה מן הטבע כי בטבע נברא האדם בערלה (וכמשארז"ל בשאלה טורניסרופוס לר"ע) והתורה (שהוא למעלה מן הטבע) צוותה לעם הקדוש (שהם ג"כ למעלה מן הטבע) לכרות בשר ערלתם (והמילה הוא דוקא באבר המוליד להורות כי תולדות ישראל למעלה מן הטבע דהנה בן ישראל נולד ממקום המילה למעלה מן הטבע) ע"כ מצות המילה בשמיני כי ז' ימים החולפים עליו אזי חולפים כל שימושי הז' כוכבי לכת שהם שצ"ם חנכ"ל כפי סידור ז' ימי בראשית והמילה אח"כ בשמיני להורות כי בן ישראל (החתום בחותם הקדוש הזה) הוא למעלה מהנהגת הטבע הנהוגה עפ"י ז' כוכבי לכת והוא מושגח מהמלך המרומם לבדו מאז בלי שום אמצע מהשרים וכוכבי השמים והנה מראשית כזאת הודיע הש"י בצאת ישראל ממצרים אשר היה עבודת המצריים למזל טל"ה בכור המזלות ולא היה מאמינים שיש הנהגה למעלה מן טבע המזלות והש"י שידד מערכות השמים בנפלאותיו אשר עשה לעין כל להתוודע ההנהגה שהוא למעלה מן המזלות שהוא משדד המזלות עבור חיבת ישראל עם קרובו גם ההנהגה שהיא בטבע המזלות. הוא בהשגחתו הנפלאה בכחו ובזרוע עוזו כיון שהוא משדדם כרצונו ע"כ צונו י"י אלקינו לזכר זה ליקח ביום צאתינו ממצרים. טל"ה (סימן למזל טל"ה בכור המזלו') ולהוציא ממנו כחו ואונו הוא דמו ולזרקו על המזבח אשר לפני י"י להורות ביטול כח המזלות שידוד מערכותם לפני גואלינו י"י צבאות שמו גואל ישראל וקדושו ע"כ כל בן נכר לא יאכל בו כי אין הש"י

משדד מערכה בשביל בן נכר כי המה נתונים תחת השרים והטבע וכל הנהגת' בטבע והנה כ' הק' מהרד"ב זצוק"ל בפסוק זא"ת תור' עולת חודש וכו' היינו עול' חדש בחדשו הוא השתנות העיתים בכל חדש הוא בבחי' זא"ת דהנה ישנם ב' מיני הנהגות הנהגה אחת היא הנהגה המסודרת מן ז' ימי בראשית לכל זמן ולכל חפץ תחת כל השמים עוד כל ימי עילם וההנהגה הב' המתנהגת עפ"י אותיות התורה בכל זמן כפי בחירתם בתורה ומצות וזאת ההנהגה נק' א"ת (כללות כל הכ"ב אתוון מן א' עד ת' ואמר הרב המגיד מקאזניץ זצוק"ל שזה הוא ששואלין לאדם קבעת עיתים לתורה אם קבע איזה זמן עפ"י התורה לשנות העיתים המסודרים בזמן מן ז' י"ב) והנה ב' הנהגות אלו בכללותם יחד נקרא זאת הבן הדבר. והנה עפ"י הדברים האלה מה נעים לפרש פסוקי התורה הנ"ל עד"ז זאת חוקת הפסח כי חקת הפסח הוא ג"כ לבאר על ב' ההנהגות אלה הנק' זאת כנ"ל כי חוקת הפסח מורה שיש הנהגה בשידוד למעלה מן טבע המזלות ע"כ כל בן נכר לא יאכל בו כי אין הנהגתם בשידוד רק בטבע וכל עבד איש מ"כ ומלתה אותו א"ז יאכל בו בא הכתוב לבאר ענין נחמד. דהנה העבד מן העכו"ם הוא והש"י אינו משדד המערכה בשבילו. וא"כ למה יאכל הפסח אבל יתבאר הדבר בציווי המילה שנצטוה לעבדים וקשה ג"כ כנ"ל. הלא הש"י לא יתנוסס נס לעבדים אשר לא מב"י המה אבל שורש הדבר יד עבד כיד רבו והנס אשר מצטרך לרבו ישראל יתהווה ע"י עבד ג"כ הלא תרא' אפילו בהמות וחיות של איש ישראלי יתנוסס להם נס לצורך ישראל בעליו וכהנהו עיזי דרחב"ד דהב או דובי בקרנייהו כי הנס הזה אינו מתנוסס בשבילם רק בשביל אדוניהם ולא גרע עבד איש מ"כ מבהמה וחיה בזה ודאי יד עבד כיד רבו שיתהוו על ידו נסים בשידוד לצורך רבו ולזה תמצא בעבד אברהם. בעמדו על עין המים וביקש ניסים התחיל ואמר י"י אלקי אדוני אברהם הקרה נא לפני היום (הגם שאין אני ראוי לזה שידוד המערכה בשבילי עכ"ז) ועשה חסד עם אדוני אברהם דהנה אני עבדו וידי כידו וכן בספרו הדברים התחיל ואמר עבד אברהם אנכי ע"כ אל תתמהו על שידוד המערכה הנעשה בשבילי. שהיום יצאתי והיום באתי. והנה בעבור זה נצטוינו על העבדים ג"כ למול בשר ערלתם שיהיו גם המה מבחי' למעלה מן הטבע כיון שהיא עבד איש ישראלי ונימול. וז"ש א"ז רצ"ל כבר היא למעלה מן הנהגת ז' י"ב ז' כוכבי לכת שהוא בבחי' הנהגה עליונה א' מאלופו ש"ע למעלה מן הז' כוכבי לכת (וזהו שנרמזנו המלך המרומם לבדו מא"ז) ע"כ העבד לא יאכל רק דוקא משל רבו כי לא יהי' שידוד המזלות בשבילו ולצרכו רק בשביל רבו שידו כידו (והגם דכשרבו נותן לו רשות רשאי לאכול מש"ע זה לא מיקריי משל עצמו דהוה כשליחו עושה עבודתו (והנה מי שחציו עבד וחב"ח משל

רבו ודאי לא יאכל דעבד כזה אין ידו כיד רבו כגון נתן גט אשה לעבדה ואותו העבד חציו ב"ח (אפילו העבד כפות דלא הוה חצר מהלכת) אינו גט דלא מיקרי עבד כזה ידו כיד רבו וכן לענין כמה גופי תורה ע"כ בעבד כזה אינו נוהג שידוד המערכה בשביל רבו אבל אם יאכל מש"ע בזה תפול המחלוקת דלדעת הרמב"ם כיון דעכ"פ צריך גט שחרור ועדיין לא רפתה רוח רבו מעליו ועדיין מתייחס במקצת אחר זרע האומות הנה לא ישודד המערכ' בשבילו (וקרא מסייע לי' שאמר הש"י למשה נגד כ"ל עמך אעשה נפלאות תיבת כ"ל מיותר להורות דוקא מי שכול"ו מעמך משא"כ משח"ע עדיין מתייחס אחר האומ' לא אעשה עמו נפלאות) ע"כ לא יאכל מש"ע כי הוא עדיין תחת טבע המזלות ואדרבא למשנ' ראשונה דרשות רבו מיקרי רשות יאכל מש"ע דכיון דרבו אינו מקפיד ונותן לו רשות הנה כשלוחו הוה ויכול להיות שידוד המערכה בשבילו הן מצד עצמו הן מצד רבו ומיקרי כ"ל עמך משא"כ למשנה אחרונה דלא שייך אל רבו דאעפ"כ הוא מעורב ומתייחס אחר זרע כנען ורשות רבו נסתלק מעליו הבן הדבר. ולרש"י ז"ל הסברא הוא בהיפוך דלמשיכה ראשונ' כיון דלא מיקרי ידו כיד רבו וגם לעצמו אין לו יחוס בפ"ע להיקרא בשם ישראל ע"כ לא יאכל לא משלו ולא משל רבו משא"כ למשנה אחרונ' הגם דמעוכב גט שחרור הואיל דבידינו לשחררו אוכל מש"ע דכבר אינו תחת השרים והמזלות ויכול להיות שידוד המערכ' בשבילו וקרא מסייע לי' שאמר משה ונפלינ"ו אני ועמך מכ"ל העם אשר וכו' מכ"ל העם דייקא ורצ"ל שהוא כול' מאומות משא"כ מי שחציו ישראל. הבן הדבר:

ע"ד הסוד אם אמנם יראתי לגשת אל הקודש בדברים העומדים ברומו של עולם ויראתי בפצותי פי להעמיק בדברים הנאמרים באמת מפי עיר וקדיש האריז"ל רק לצאת י"ח אזכיר מעט קט כחותה על הגחלים לאפי' בר"מ פ' בא פקודא למשחט פסח בין הערבים בי"ד בניסן דוכרנא דההוא פסח דמצרים ודא הוא חובה על כולא כמד"א ושחטו אותו כל קהל וכו' דלהוי נכיס בשעתא דדינא תליין על עלמא רזא דא לאעבר' זוהמא מקמי ברית קדישא וכו' וע"ד וכל ערל לא יאכל בו דהאי מבני ברית איהו לתברא תקיפא דחילא אחרא ולאעברא ערלה מקמי ברית בגין כן ההוא מבני ברית איהו למיעבד ולא מבני ערלה עכ"ל אפשר מובן עפ"י מ"ש בזוהר ויקחו להם איש שה וכו' תאנא מתלת קשרין וכו' ובההוא דאיקרי צאן איתקשרו כולא וכולא כליל בצאן איתקשרו צאן בצאן ולא יכול לאיתפרש' מקיטרוי (במק"מ הגירסא מקטלו"י וצ"ע) ובההוא איתקשרו וע"ד כתיב והי' לכם למשמרת קטירא לי' בקיטרותא ויהא איתמסר בידכון ברשותכון עד דתנכסון לי' ותעבדון בי' דינא ולזמנא דאתי כתיב מי זה בא מאדום וכתיב כי זבח לד' בבצרה וכתיב

והי' ד' למלך על כל הארץ וכו' ופי' בו המק"מ צא"ן רומז לת"ת דקדוש' (ובמאורי אור צא"ן ו"ק דז"א ו"פ יה"ו עם י"ח אותיות בגי' קד"ם מנין צא"ן עם ג' אותיות וכ"נ לפרש כאן) והנה זה לעומת זה ת"ת (או ו"ק) דסט"א נק' ג"כ צאן והנה הצאן דסט"א הי' אחוז כביכול בצאן קדשים וז"ש אתקשר צא"ן בצא"ן ע"ש במק"מ) ומעתה תתבונן שמפני אחיזת סט"א נסתלקו המוחין והי' השעבוד (כמבואר בכתבי האריז"ל ותתבונן מפני מה הי' המצריים עובדים לצאן ואם עיני שכל לך תתבונן מ"ש השבטים לפרעה בבואם למצרים רוע"י צאן עבדיך וגם משה הי' רועה צאן במדבר והנה נצטוו ישראל משכו וקחו לכם צאן היינו משכו ידיכם מע"ז וקחו לכם צא"ן (וז"ש איתקשר צא"ן בצא"ן ע"ש במק"מ) ומעת' תתבונן שמפני אחיזת הסט"א נסתלקו המוחין והי' השעבוד) וז"ש בר"מ לאעברא זוהמא מקמי ברית קדישא וכו' בג"כ האי בבני ברית איהו למיעבד ולא בבני ערלה רצ"ל שהעשי' הזאת שלוקחין הבני ברית לצרכם זה חשוב ביטול ע"ז ועי"ז מעברין הסט"א מגבול הקודש משא"כ מי שהוא מבני ערלה האיך יכול להעביר הזוהמא והערל' מגבול הקודש בליקחתו והרי הוא עדיין בעצמו קשור לאסור בערל' ויכול לפגום ח"ו וכו' (צא ולמד בזוה"ק מה נתהוו' באותו הזמן שנתערבו בישראל ערלים באכלם פסחיהם עד שבאו לר' המנונא סבא ע"ש בזוהר ע"כ כל ערל וכל ב"נ (אפילו מהול) לא יאכל בו כי בן נכר אפילו מהול נק' ערל כמ"ש הכתוב כי כל הגוים ערלים וכו' והנודר מערלים מותר במולי אומות וכל עבד איש מ"כ ומלת' אותו וכו' דכיון שהוא מקנת כסף ונימול דעבד כיד רבו והי' כאחד מאבריו ואוכל דוקא משל רבו ולא משל עצמו כי הוא בעצמו מבני ערל' ומי שחציו עבד וחציו בן חורין הנה משל רבו ודאי לא יאכל דהנה המצו' מחוייבת ג"כ עליו להעביר הזוהמא והערל' בעשיית מצוה זאת וכאוכלו משל רבו המצו' מתייחסת אחרי הרב והרב הוא העוש' אבל מש"ע לדעת הרמב"ם למשנ' הראשונ' יאכל ממ"נ (ברשות רבו) משא"כ למשנה אחרונה רשות רבו אינו מועיל כיון דעלינו לשחררו ואעפ"כ מעוכב גט שחרור ונק' עוד ע"ש ערלי ל"ב ובלקיחתו הפסח יכול לפגום ח"ו וכו' ולשיטת רש"י ז"ל הוא בהיפך למשנ' ראשונ' לא יאכל מש"ע דמערלי לב הוא דרשות רבו אינו מועיל כיון דמעורב בכל עשיותיו צד חירות ולמשנ' אחרונ' דבידינו לשחררו אפי' מעוכב גט שחרור מהני עשייתו לאעברא ערל' ממקום הקדש ודי בזה כי יראתי להיכנס לפנים ולהעמיק בדבריהם העמוקים וכל מה שהאדם מחדש בדברי תורה הוא רק בדרך אפשר וכפלים לתושי' עד א"ס ואין חקר והשם הטוב יכפר בעדינו ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו. ילא"פ וב"ב האלילים כליל יחלוף ואת רות הטומאה יעביר מן הארץ וכימי צאתנו מארץ מצרים יראנו נפלאות אמן:

סעיף ה
דרוש ה דף ק"ך

משנה ישנו מקצתן וכו' הפסח אחר חצות מטמא את הידים (רשב"ם ד"ה נותר מחצות ואילך ורבנן גזרו על הנותר לטמא את הידים כדמפרש טעמא בגמרא) גמרא אלמא מחצות ה"ל נותר מאן תנא (רשב"ם והא כתיב לא תותירו ממנו עד בקר אלמא עד בוקר לא הוה נותר א"ר יוסף ראב"ע הוא דתניא ואכלו את הבשר בלילה הזה ונאמר להלן ועברתי בארץ מצרים בליל' הזה מה להלן עד חצות אף כאן עד חצות ע"כ הנה יש להתבונן בדברי ראב"ע דלכאורה דבריו מתמיהין שלמד בג"ש מן ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה דאין אכילת הפסח רק עד חצות הרי אדרבא מכות בכורות היתה דוקא אחר חצות ואיך יצדק לו' מ"ה להל"ן ע"ד חצו"ת ונר' לפרש ע"פ מ"ש במ"א נפרש בכאן ע"פ פשוטו מ"ש משה כה אמר ד' כחצו' הליל' אני יוצא וכו' ולא אמר בחצו"ת כמו שדקדקו חז"ל (ועיקרי הדברים יתבארו ע"פ הקדמת רבינו בחיי מה שפי' לפי דרכו ע"ש) ונראה לפרש ע"פ מה דקי"ל פסח שיצאו ישראל ממצרים הי' ביום ה' והנה עפ"י סדר חשבון שליטת ז' כוכבי לכת שמשמשין כ"א שעה וחוזרין חלילה הנה בליל ה' בשע' הקודמת קודם חצות הוא שלימות המזל צדק ושפיטת המזל ההוא לחיים ולשמחה ובשע' ראשונה אחר חצות הוא שליטת המזל מאדי"ם שפיטתו הוא להיפך לשממון ולמית' על שונאי ישראל והנה ידוע דעיקר הניסים דיצ"מ בשידוד המערכו' וכוכבי השמי' וכסיליהם הי' לידע ולהודיע ולהוודע כי גבוה מעל גבוה שומר והוא מסדר את הככבים ברקיע כרצונו אל כל אשר יחפוץ משדדם כרצונו כפי הזכות והחוב' של מעש' התחתונים לבטל סברת פרעה וחכמי מצרים שהי' עובדין לטלה בכור המזלות באמרם שאין הנהג' השגחיות למעל' מן המזלות ואין באפשרי לשנות מושפיטת המזלות והרא' הקב"ה נפלאותיו בשידוד טבעי המזלות ולהתוודע ולהגלות שגם הנהגת הטבע במזלות הוא עפ"י השגחה הנפלאה בלי הפסק רגע הכל כפי מעשה התחתונים וגם יסוד מוסד לכל התורה כי בהעדר האמונה הזאת הנה אין שכר ועונש ואין מן החובה לתורה ולמצות כיון שמעלה בדעתו שא"א לשנות משפיטת המזלות למה לו לעסוק בתורה ובמצות ע"כ קודם נתינת התור' הרא' יוצרינו יוצר בראשית והודיע לכל באי עולם השגחתו הנפלא' בטבעיים ואיך הוא משדדם כרצונו כפי מעש' בני אדם ויש שכר ועונש בהודיע לבאי עולם ואיך העניש את פרעה במצרים בעברם על ציוויו והזכיר את ישראל בהתפללם וישמע אלקים את נאקתם ויזכור אלקים את בריתו אשר כרת עם אברהם יצחק ויעקב עבדיו הנאמנים והנה הודא' הלזו ביותר הרא' הקב"ה בשידוד במכת בכורות שהמצריים

היו עובדין לבכור המזלית טל"ה ולקחו אז טל"ה במצותיו ית"ש להקריבו להש"י בזמן שליטת המזל טל"ה היינו ניס"ן ובזמן היותו במערכ' הגדול' דהיינו ביום י"ד לעת ערב סמוך ליום ט"ו שהוא המערכ' יותר גדול' בכל מזל בזמן שליטתו ואז בזמן ממשלתו הקריבוהו להש"י ואז הרג הש"י כל בכורי מצרים להורות שהש"י משדד המזלות המנהיגים בכחו והשגחתו ככל אשר יחפוץ. והנה המגיד מראשית אחרית רצה להודי' בגאולה הראשונה מציאת גאולה האחרונה אשר יבער לגמרי את רוח הטומאה מן הארץ וישפיל ממשלת מלכות אדו"ם סוף כל המלכיות (וע"כ סיימו בשירת הים ד' ימלוך לעולם ועד בגי' עש"ו רמז בהעביר מלכות עש"ו מן העולם אזי ד' ימלוך לעולם ועד) הנה להוראה זו להודי' זאת לישראל עלה ברצוני ית"ש להכות את בכורי מצרים בזמן שליטת כוכב מאדים (היינו בליל ה' אחר חצות) שהוא כח ס"מ שרו של עשו (מאדים ממנו היה יונק המ"ן הבא מן עש"ו וחשב לשפוך דם ח"ו כפי שפיטת כח מזלו המ"ן בגי' מאדים) אבל להיות שפיטת הכוכב הזה הוא לשממון ולמיתה לשונאי ישראל הנה שוב יאמרו מצרים אשר הכל הוא ע"י שפיטת הכוכבים ומזלות ע"כ נתגלה כבודו ית"ש קודם חצות בזמן שליטת כוכב צד"ק שהוראתו הוא לחיים ולשמחה ואעפ"כ נתגלה כבודו ית"ש אז כביכול בהכנה להכות את מצרים בזה נתוודע' שידוד המערכה בהיפך שפיטת הכוכבים ומזלות ולא היתה ההכאה והמיתה ממש בזמן ההוא רק בזמן ממשלת מאדי"ם בכדי לעשות הכנה לגאול"ה האחרונה להשפיל ממשלת זדון וכנ"ל (ועיין מעין כל הדברים הללו בספר רבינו בחיי לפי דרכו ולנו הרחבת הביאור בדברים הללו) ויצדק לנו על פי פשוטו כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים היינו היציאה וההעבר' כביכול היה קודם חצות וההכא' היתה בחצות וכאשר גילה לנו הש"י כ"ז הנה נחמד ונעים הג"ש של ראב"ע כתיב הכא (באכילת הפסח) ואכלו את הבשר בלילה הזה וכתיב התם ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה מה התם עד חצות (שההעברה היתה דוקא עד חצות במזל צדק שזה נק' העבר' בהעביר כח המזל לשיעשה היפך שפיטתו וכנ"ל) אף הכא עד חצות דייקא ונחמד ונעים בטעם לפ"ז להיות ההעבר' במזל צדק היתה להראות העברת כח ושפיטת המזל והכוכב וכן אכילת קרבן פסח מזל טלה הוא ג"כ העברת כח המזל וגבוה מעל גבוה שומר וכו' הבן הדברים וינעמו לחיכך:

שם אמר לו ר"ע והלא נאמר חפזון עד שעת חפזון א"כ מה ת"ל בלילה יכול יהא נאכל כקדשים ביום ת"ל בליל"ה בלילה הוא נאכל ואינו נאכל ביום וכו'. אמר רבא אכל מצ"ה בזה"ז לאחר חצות לראב"ע לא יצא י"ח פשיטא כיון דאיתקש לפס"ח (דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו) כפסח דמי מהו דתימא הא אפקי' קרא מהיקשא (דכתיב מצות בפ"ע

בערב תאכלו מצות) קמ"ל דכי אהדרי' קרא למלתא קמייתא אהדרי' ע"כ עיין בתוס' והרא"ש והר"ן רצונם לפסוק כראב"ע דסתם מתניתין כוותי' ופסח אחר חצות מטמא את הידים ומיהו אשכחן סתמא אחרינא במגיל' דבר שמצותו בליל' כשר כל הלילה ומסיימו הרא"ש והר"ן דיש להחמיר מצד חומרא בלבד והרמב"ם פסק דזמנ' כל הלילה וגם הרי"ף ז"ל לא הביא דברי רבא נראה ג"כ דסבר זולת הלכתא כראב"ע והנה לכאורה הוא תמו' כיון דאשכחן סתמא דסובר כר"א בן עזרי' וסתמא כר' עקיבא אם כן הוה ספיקא דדינא והוה ספיקא דאורייתא לחומרא וגם על הרא"ש יש לתמו' דכ' להחמיר בחומרא בעלמא וכפי הנראה דינא הוא ובפרט לדעת הסוברים דספיקא דאורייתא לחומרא הוא מה"ת ונראה דהרי"ף והרמב"ם הוכיחו מדברי רבא בעצמו דלא סבירא ליה כראב"ע דהנה בגמ' לעיל אמר רבא מצ"ה בזה"ז דאורייתא ומרור דרבנן מ"ש מרור דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו בזמן דאיכא פסח אין וכו' מצה נמי הא כתיב על מצות ומרורים ומשני מצה מיהדר הדר בי' קרא בערב תאכלו מצות ר' אחא ב"י אמר אחד זה ואחד זה דרבנן אלא הא כתוב בערב תאכלו מצית ההוא מבעיא לי' לטמא ושהיה בדרך רחוקה סד"א כיון דפסח לא אכלו מצה ומרור נמי לא ליכול קמ"ל. ורבא אמר לך טמא ושהיה בדרך רחוקה לא צריך קרא דלא גרעי מערל וב"נ דתניא כל ערל לא יאכל בו בו אינו אוכל אבל אוכל במצוה ומרור (רצ"ל ולפ"ז לא צריכין קרא לטמא ושהיה בדרך רחוקה ע"כ דרשינן מן הקרא בערב תאכלו מצות דמצה בזמן הזה דאורייתא) ע"כ ולפ"ז ע"כ שמעינן מדברי רבא דלא ס"ל כראב"ע דאמר דהפסח נאכל עד חצות מדאורייתא דאי סובר כראב"ע תקשה מנ"ל לרבא דמצה בזה"ז דאורייתא דילמא בערב תאכלו מצות מיבעיא ליה לטמא ושהיה בדרך רחוקה והא דקאמר דל"צ קרא דלא גרע מערל וב"נ אעפ"כ איצטריך בערב תאכלו מצות כדי לאפקא למצה מהיקשא וטמא ושהיה בדרך רחוקה היו יוצאים במצה כל הלילה דאי מבו סד"א דהוה כפסח ואינן נאכלין רק עד חצות איצטריך בערב תאכלו מצות לטמא ושהיה בד"ר בזמן הבית דלא אכלו פסח ואכלו מצה יוצאים י"ח כל הלילה ואכתי מנ"ל למידרש מבערב תאכלו מצות למצה בזה"ז דאורייתא אלא ע"כ דרבא לא ס"ל כראב"ע רק כר"ע ופסח נמי מצות אכילתו כל הלילה ואייתר לי' בערב וכו' ודרשינן למצה בזה"ז דאורייתא וכיון דחזינן דרבא לא ס"ל כראב"ע ממילא הלכה כר"ע ע"כ השמיטו הרי"ף והרמב"ם הך מימרא דרבא שבכאן והרא"ש והר"ן ג"כ רק לחומרא בעלמא נקטו אכילת מצה רק עד חצות כנ"ל: ע"ד הרמז להבין טעם פלוגתתן אי מצה זמנה כל הלילה או עד חצות הנה נאמר בפסוק ושמרתם את המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי וכו' ושמרתם את היום הזה לדורותיכם חוקת עולם מהראוי להתבונן

מהו הנתינת טעם לשמור את המצות מן החימוץ כי בעצם היום וכו' (ובפרט כשהטעם מפורש בתורה בעינן כוונה לכווין הטעם כמפורש בפוסקים) וא"כ מהראוי להבין מהו הטעם ואגב נבא להתבונן ג"כ מה שבזוהר הקדוש קראו להמצה מיכלא דמהימנותא מהו האמונה המגיע לנו על ידי המצה להבין כ"ז נשובה אל הראשונות את אשר כתבנו (והוא בקיצור בס' רבינו בחיי) דגילוי כבודו ית"ש במצרים היה כחצות הלילה היינו קודם חצות במזל צדק וההכא' היתה בחצי' האחרונ' היינו אחר חצות בשליטת מזל מאדי"ם וכתבנו שם דגילוי כבודו ית"ש בשליטת מזל צדק המורה לחיים ולשמחה ואעפ"כ ועבר ד' לנגוף את מצרים היא להורות לנו שידוד המזלות המתנהגים בטבע ברצונו ית"ש ואין כח בטבעיים לפעול שום דבר רק הכל עפ"י השגחתו הנפלא כפי מעשי בני אדם להשכירם ולהענישם עפ"י מעשיהם וע"ז מוסד כל יסודי התורה כמש"ל והמאמין אמיתי היודע זה הנה לא יכלה זמנו ביגיעות בני אדם ותחבולותיהם יומם ולילה במסחר בימים ובמדברות לאסוף הון וכיוצא ויעזוב את התורה כיון שיודע האדם שכל עמלו לריק ולא יוסיף ולא יגרע ברוב תחבולותיו או במעט מהם בענינים טבעיים והכל כפי גזירת חכמתו ית"ש בהשגחתו הנפלא' הגם שעפ"י התור' הוא לנהוג בדרך ארץ חרישׁ' וזריעה וקציר' וכיוצא כי כן גזרה חכמתו ית"ש עכ"ז אין מן הצורך להרבות בזה כי במעט מעשה ישיג חפצו כמו בתחבולות רבות וא"א להוסיף מאומה בתחבולות הטבע כ"ע כפי הגזיר' וההשגחה המנהגת הטבעיים וכוכבי השמים וכסיליהם והנהגת המערכ' והמזלות והמבל' ימיו בתחבולות והבלי הזמן בסוברו שישיג חפצו ברוב תחבולותיו הנה אינו מאמין בהשגחה וסובר שהכל מתנהג בטבע המערכה ובטבע הככבים והמזלות והוא כפיר' בכל יסודי התורה והנה להורות היסוד המוסד הלזה הנה המצריים להיותם עובדים לבכור המזלות המזל הראשון והגבוה שבכול' היינו מזל טלה צוה הש"י ליקח טל"ה בחודש אשר בו הוא ממשלת המזל ההוא וביום ההוא אשר מערכתו בתכלית הגובה דהיינו יום י"ד שחיטתו ואכילתו בט"ו ואין לך יום גבוה במערכת המזל יותר מיום ההוא ואז צוה הש"י ליקח הטלה לשוחטו ולאוכלו כמצותו ית"ש להורות כי גבוה מעל גבוה שומר והמזלות כולם קשורים ומונהגם בחפץ הבורא ובהשגחתו ואז הרג הש"י בכורי מצרים והנה היתה גילוי שכינתו להרוג בכוריהם במזל צדק המור' לחיים להורות ג"כ על הענין הנ"ל שאין חיוב בשפיטת מערכת הכוכבים רק בהשגחתו והוא משדד הכל ברצונו נמצא זאת הוא האמונה השלימה אמונת אומן שאין כח בפעולת הטבע בלתי לד' לבדו המנהיג הכל ברצונו. נמצא לפ"ז ימעט האדם עסקי הבלי העולם כי לא יוסיף ולא יגרע בפעולת הטבע כ"א בהשגחתו ית"ש כנ"ל והנה הורא' הלזו נלמז לנו ג"כ במצות

מצה דהיינו העצה אינה פועלת שום פעול' בעצמה ולא נעשה בה כי אם פעולת האומן שעשאה משא"כ בחמץ אם האומן עושה אותה כך הוא מתגדלת ומתרחבת בפעולתה באורך וברוחב יותר מפעולת האומן. ע"כ ציונו הש"י לאכול מצה (בזמן צאתנו ממצרים) לשמרה מפעולת החימוץ להורות לנו אמונת אומן לדעת שאין לנו להתגבר במלאכתינו בחפצי עוה"ז ונדע שלא נוסיף או נגרע במלאכתינו להוסיף ולגרוע מזונותינו כ"א בחפץ האומן הפועל יוצרינו ית"ש ע"כ קראו בזוהר למאכל ההוא מיכלא דמהימנותא וזה הוא הטעם הרמוז במקרא ושמרתם את המצות לבל תבא לכלל חימוץ והטעם כי בעצם היום הזה הוצאתי וכו' דייקא בעצם היום הזה ט"ו לחודש ניסן זמן שליטת המזל הגבוה שבכל המזלות וביום המערכת הגדול שבמזל ההוא ואז בו ביום נשדד המערכה והוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים שהיו עובדין להמזל ההוא וממילא נדע שאין כח בטבעיים לפעול זולת בחפצו והשגחתו ית"ש א"כ מהראוי להיותינו מרוצים ומצפים לחפצו ית"ש בכל מקום ובכל זמן אשר יעשה ויפעול ית"ש עמנו כחפצו ורצונו כן הוא הנכון כי פעילת הטבע לא תוסיף דבר כמו המצה שאינה מוספת על פעולת האומן שעשאה והבן הדבר:

והנה עוד קראו בזוהר למצה נהמ"א דאסוותא. הנה מהראוי להבין לאיזה חולי ומכה מרפאת המצה והנה הט אזניך ושמע דברי חכמים וחידותם. אלקים עשה את האדם ישר ולא היה רק טוב וצוהו הש"י שלא לאכול מן עץ הדעת טו"ר כי עי"ז יכנס בו ג"כ הרע ויתהוו' בו תערובת טו"ר וכיון שעבר על ציווי הש"י בעצת הס"מ שבא ורכוב על הנחש כנודע נתעבר חומרו ונכנס בו הרע עד שהוצרך להתעכל חומרו ע"י המיתה שהוא חולי ומכה לכל העולם ואז ע"י המיתה נפרד הרע ונשאר רק טוב ע"י היסורים והעונשין כ"א כפי מעשיו ואין מן הצורך להאריך בדבר הידוע והנה צונו הש"י במצות מצה ולשומרו מן חמץ שאור המחמיץ ומגביה את החומריות והגסות כעין הרע שנכנס בנפש על ידי עץ הדעת ותמצא חמץ שא"ר בגי' עץ הדעת וצונו הש"י שנזהר בזה שלא לאוכלו בימים ההם בזמן הזה הוא סימן והוראה לביטול כח הס"מ אשר בא ורכב על הנחש ופיתה לאכול עץ הדעת ואז נתהוו' הרע ובמהרה בימינו בגאולה האחרונה האלילים כליל יחלוף ואת רוח תטומאה אעביר מן הארץ ונתבטל הס"מ שר של אדום אשר שליטתו בכוכב מאדים המורה על המיתה ושפיכת דמים כמ"ש בגמ' האי מאן דבמאדי"ם וכו' (מאדים גי' המ"ן שבא מזרע אדום ורצה לשפוך דם) הנה להורא' הלזו תמצא שס"ה ימים בשר ואיסור החמץ בשנ' ז' ימים נשאר שנ"ח ימים מנין נחש (עיין כל זה בס' ברכ"ע) ובז' ימים הללו מניע' מן החמץ שא"ר לבטל כח הס"מ ונחש אשר התעורר באדם פעולת הרע והנה תבין לפ"ז מ"ש לעיל שבגאולה הראשונה נרמז הגאולה האחרונה ביטל הרע לגמרי ע"כ היתה

המכה במצרים אחר חצי הלילה בליל ה' זמן שליטת מזל מאדי"ם כח הס"מ שר של עשו שתתבטל כוחו וממשלתו במהרה בימינו ויבולע המות לנצח וכו' ע"כ נק' המצה נהמ"א דאסוות"ה רפואה ומרפא ארוכה למכת העולם וזה נרמז ג"כ בטעם התורה ושמרתם את המצות (מן חמץ שאר) כי בעצם וכו' ושמרתם את היום הזה לדורותיכם היינו לדורות עולם גאולה העתידה ב"ב בביטול הרע לגמרי שע"ז מורה פעולת המצה בביטול חמץ שאר ע"כ היה דוקא המכה במצרים בשעת שליטת מזל מאדים כח ס"מ שר עשו וז"ש ושמרתם את המצות כי בעצם היום הזה דייקא הבן:

והנה כאשר זכינו לכל זה הרי שלך לפניך אשר כתבתי לך שלישים אשר ב' ההוראות הנ"ל הראה לנו הש"י בהגלות נגלות כבודו ית' במצרים במזל צדק קודם חצות בהכות בכורי מצרים לאחר חצות הראה לנו הש"י השגחתו הנפלא' בטבעיים ושאין כח בפעולת הטבע רק בהשגחתו ית"ש והראה לנו ביטול כח הס"מ ועשו וכל המרכבה הטמא' וביטול הרע לגמרי ב"ב וב' הענינים נרמזים במצות מצה ונרמזים שניהם בתורה בטעם ושמרתם את המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים הוא הוראת שידוד המערכה ופעולת הטבעיים ע"כ מחוייב האדם לעזוב רוב העסק בפעולת הטבע להשליך יהבו על האומן שעשאו בהוראת המצה והנה הוראה הלזו הראה הפועל ישועו' קודם חצות בזמן שעבר ד' לנגוף וכו' במזל צדק וכנ"ל אין מן הצורך לכפול הדברים ואחר כך אמר ושמרתם את היום הזה לדורותיכם הוא הוראת הפעולה העתידה ב"ב בביטול כח הס"מ ועשו וכל הרע ומרכבה הטמאה וזה נעשה אחר חצות והנה בהא פליגי ר"א בן עזרי' ור"ע ראב"ע ס"ל מצה נאכלת רק עד חצות הוראת פעולת שידוד המערכה ופעולת הטבע שזה נעשה בחצות ראשון של הלילה היפך טבע המזל צדק וכנ"ל וא"צ לכווין הטעם הב' כי בפ' לא נאמר הטעם הב' בכוונת המצה רק בכוונת היום ושמרתם את היום הזה לדורותיכם וכנ"ל ור"ע ס"ל זמנה כל הלילה כי צריכין לכווין ב' הטעמים כמ"ש לעיל ושמרתם וכו' כי בעצם היום הזה וכו' בליל ה' אחר חצות זמן שליטת מאדי' אז הוצאתי וכו' מארץ מצרים להוראות הגאולה העתידה בביטול כח ס"מ ומרכבה הטמאה ויבולע המות לנצח ב"ב אמן:

ע"ד הדרוש אמרז"ל במכילתא ר' יוסי הגלילי אומר משכו וקחו לכם צאן משכו ידיכם מע"ז והדבקו במצות עכ"ל והנה רצון התנא הזה לבאר מהו לשון משכ"ו מע"ז שפיר קא מפרש משכו ידיכם מע"ז ואחר כך וקחו לכם צאן לפסח אבל לא נודע מה כוונתו באומרו והדבקו במצות היכן נרמז בכאן דביקות גם אומרו במצות לשון רבים והנה להבין דברי התנא הזה נקדים לבאר במקראי קודש ושמרתם את הדבר הזה לחק לך ולבניך

עד עולם והיה כי תבואו אל הארץ ושמרתם את העבודה הזאת הנה מהראוי להתבונן מהו הכוונה ושמרתם את הדבר הזה וכו' אם הכוונה על הקרבן פסח הנה נאמר אח"כ והיה כי תבואו אל הארץ וכו' ושמרתם את העבודה הזאת וגם אומרו לחק לך ולבניך עד עולם משמע מבלי הפסק ובעוה"ר נפסק' המצוה הזאת זה עיתים וימים עד ירחם הש"י והכתוב בעצמו צוח אח"כ כי תבואו אל הארץ דייקא. ונ"ל ע"פ מה דקיי"ל להלכה (בגמרא יבמות) ואיפסקא הלכת' בטוש"ע יו"ד רס"ז הלוקח עבד מן הגוי אין הגוף קנוי לו עד שיטבילנו לשם עבדות הלכך אם קדם וטבל לשם בן חורין הרי הוא ב"ח לפיכך צריך להטיל עליו שום עבודה בעודנו במים שיהא נראה שהוא עבד שלא יקדים ויאמר אני טובל לשם בן חורין ע"כ. הנה היוצר כל הוא אלקינו מקיים ג"כ מצות תורתו והנה עבדים היינו לפרעה במצרים ופדה אותנו הש"י משם להיות לו לעבדים כמ"ש הכתוב כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים היינו שפדה אותנו לשם עבדות לא שנהיה ח"ו ב"ח מעבוד עבודתו ית"ש הנה ברצות היוצר כל הוא אלקינו לפדות אותנו לשם עבדות פעל ועשה בנפלאותיו בחצי הלילה האחרונה שהוכרח פרעה אז לפוטרם מן העבדות וצעק קומו צאו מתוך עמי ונעשה אז השחרור וקודם לזה בחצי הלילה הראשונה הטיל עליהם עבדות השי"ת לעסוק במצותיו ית"ש בדם פסח ודם מילה בכדי שיהיו קנויים לשם עבדות ועי"ז הוטל עלינו העבדות של עבודתו ית"ש לכל ימות עולם כיון שבשעה הראשונה הועמס על אבותינו עבדות הנה שוב קנויים אנחנו כל ימות עולם לעבדי' לו ית"ש וז"ש הכתוב ושמרתם את הדבר הזה לחק לך ולבניך עד עולם רצ"ל הדבר הזה הוא יסוד השמירה לכל חקת התורה לנו ולבנינו על עולם כי ע"י המצוה הזאת נעשינו עבדי' לו ית"ש ומחייבי' אנחנו ובנינו עד עולם לשמור מצותיו וחוקיו כיון שהוטל עלינו העבדות בשעת היציאה לחירות מעבדות פרעה ובזה תמצא טוב טעם למה דוקא בב' מצות האלה יש כריתות בביטולם היינו פסח ומילה משא"כ בכל מצות עשה שבתורה והוא לדעתי דהנה המבטל מ"ע הללו מראה שלא הוטב בעיניו קבלת העבדות שקבלנו עלינו במצרים ע"י ב' מצות הללו כאמור ואומר לך בדמיך חיי דם פסח ודם מילה נמצא המבטל מצות הללו כאלו רוצה לבטל העבדות שלכל המצות ע"כ בזה יש עונש כריתות): הג"ה ובזה פירשתי המסורה נמסר וחד"ל תרין א' וחדל לעשות הפסח ונכרת וכו' ואידך וחדל לעולם בתהלי' הוא פירוש המסורה וחדל לעשות הפסח חייב כרת משא"כ בשארי מ"ע והטעם כי וחדל לעולם שאיש כזה רוצה לחדול לעולם מן כל העבדות שקיבלו אבותינו במצרים: **והנה** הלל המצרי שאמרוהו ישראל במצרים הוא הללו עבדי י"י ולא עבדי פרעה שקיבלו ע"ע תיכף עבדות הש"י וכנ"ל וכן לעתיד השיר יהי' לכם כליל התקדש חג. היינו הללו

עבדי י"י ולא עבדי המלכיות וזה שיש לפרש דברי ר"י הגלילי במכילתא משכו וקחו לכם צאן משכו ידיכם מע"ז היינו ע"ז ממש עבודת מצרים עבוד' שזרה לכם. והדבקו במצות כי ע"ז שתקחו צאן למצות הבורא הנה תתדבק נפשיכם במצות כי תכנסו לכלל עבודת הבורא ע"כ גואלינו י"צ קדוש ישראל בחצות הראשונה של הלילה הטיל עליהם עבדות שלו לקיים תורתו ומצותיו ובחצות האחרונה הכה כל בכור במצרים ויקם פרעה לילה ויצעק קומו צאו מתוך עמי הוא השחרור והחירות הגמור מעבדות פרעה נמצא טובה כפולה ומכופלת למקום עלינו שהוציאנו ממצרים מבית עבדים וזה נעשה בחצות לילה האחרונה שנעשה שחרור לגמרי מעבדות פרעה והטובה השנית היותר מופלגת שקרבינו לעבודתו וזה נעשה בחצות לילה הראשונה כנ"ל מה נאמר ומה נדבר ומה יוכל ילוד אשה לפאר ולרומ' ולהלל ולשבח על הטובה הנפלאה הלזו שלא שם חלקינו כגויי הארצות ולא שמנו כמשפחות האדמה שאין להם חלק בתורה ומצות משא"כ אנחנו שקרבנו המקו' ב"ה לתורתו ולעבודתו הנה בזה אנחנו למעלה מהנהגת הכוכבים והמזלות אשר חלק י"י אותם לכל העמים שהם נתונים למקרה כו"מ משא"כ אנחנו עבדי י"י כביכול עבד מלך מלך יש כח בידינו ע"י קיום התורה ומצות להפוך השטרי השמים וכענין יהושוע שמש בגבעון דום וכענין חזקי' בצל המעלות אחורנית ואין מזל לישראל כי הם למעל' מן המזלות דכיון שע"י התורה נברא הכל כמ"ש התורה ואהי' אצלו אמון אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה נמצא הש"י נתן לנו כלי אומנתו ע"ז יכולים לשדד מערכת השמים וככבי השמים וכסיליהם עפ"י קצת התורה ומשפטיו וחקותיו ע"כ היתה המצוה בקבלת העבדו' בראשית ליקח טלה רמז לבכור המזלות ולהקריב אותו להש"י עפ"י משפטי התורה ולאכלו צלי אש במצות הש"י רמז שהמזלות נתונים וכפופים לבני התורה שהתורה נק' אש הלא כה דברי כאש נאום י"י וע"כ היתה המצוה בזמן ממשלת בכור המזלות בניסן ובעת הגבוה שבמערכתה היינו סוף י"ד זמן השחיטה ותחילת ט"ו זמן אכילה והנה זהו נרמז ג"כ באכילת מצה כאשר יתבאר מבואר בס' חו"ה גדר העבד הנאמן בעבודתו לאדונו לא ירצה כ"א רצונו לא יפעול כ"א פעולתו לא יישן כ"א על יצועי אהבתו לא יבקש כ"א עבודתו וזה בא ג"כ ברמז המצה שאין בה שום עשי' כ"א פעולת האדון משא"כ החנון מתנונע בעצמו ופועל בעצמו והמצה כשממהרין עשייתה ונכנסת תחת יסוד האש תשאר על פעולת האדון וכבר כתבנו אש רמז על התורה הנה נרמז לנו במצות מצה שנעשינו עבדים לו ית"ש (ע"כ נק' לחם עני כי אין לנו כלום מה שקנה עבד קנה רבו) ואין לנו שום רצון זולת רצונו ית"ש ומשפטי תורתו ולא נבקש כ"א עבודתו ופעולת מצותיו ית"ש ועי"ז נתונים אנחנו תחת משפטי התורה

אשר היתה כלי אומנתו של הקב"ה בבריאת העולמות ע"כ אנחנו למעלה מן טבעי המזלות (וזה שכתבו הראשונים שע"כ הנס דפורים נעשה באדר הב' שע"כ קוראין אנחנו באדר הב' את המגילה כי גם הנס נעשה באדר הב' והטעם להיות הנס הזה בא מלובש בטבע הי' באפשר לומר שהוא ע"פ הטבע הנהוג בעולם בסדר המזלות וע"כ הי' הנס בחדש שאין בו מזל מיוחד להורות שאין מזל לישראל ואצלינו מבוארים הדברים בפסוק ויאמר המלך לחכמים יודעי העתים וכו') וזהו ג"כ שיש לפרש בטעם הפסוק ושמרתם את המצות (לבל תעשה בה כ"א פעולת האומן האדון ולהכניס אותה תיכף תחת יסוד האש ויעשה בה פעולת האש המורה על התורה כנ"ל להורות שנעשינו עבדים לו ית"ש בלילה הזה ואין לנו לבקש כ"א רצונו ואנחנו נתונים נתונים למעלה מן המזלות תחת האש התורייי כלי אומנתו של הקב"ה והמזלות כפופים לרצונינו ולישועתינו סלה וזהו הטעם כי בעצם היום הזה שהי' מזל של מצרים בתוקפו וכנ"ל הוצאתי את צבאותיכם מאמ"צ כי עי"ז שנעשיתם עבדים לו הנה עבדי מלך מלך ואתם גבוהים מן המזלות ואין מזל לישראל הרי לך רמוז במצה הטובה הגדולה שעשה עמנו הש"י שקרבנו לעבודתו ונתן לנו כלי אומנתו וקדשנו במצותיו והנה קבלת העבדות הוא הנעשה בחצי הלילה הראשונה וכנ"ל:

והנה רמז החירות משעבוד פרעה ומצרים ג"כ נרמז במצות מצה כאשר ית' אי"ה במדרש ר' תנחומ' ויהי מקץ שלשים שנה ות' שנה יצאו וכו' (רצונו לדרוש למה נאמר מקץ) כשהגיע הקץ לא עכבם כהרף עין בט"ו בניסן נגזרה גזירה ונדבר עם אברהם אבינו בברית בין הבתרים בט"ו בניסן באו מה"ש לבשרו על יצחק בט"ו בניסן נולד יצחק בט"ו בניסן נגאלו ממצרים בט"ו בניסן עת דין להיגאל משעבוד מלכיות עכ"ל וזה ג"כ שיש לפרש בפסוק בטעם הנדבר בשמירת מצות מצוה ושמרתם את המצות שתהי' כל עשייתה נעשית מבלי שיהוי להורות כי בעצם היום הזה כשהגיע הקץ לא שהיתי אתכם כרגע רק מיום אל יום משע' שנדבר עם אברהם בברית בין הבתרים ת"ל שנה מיום אל יום ות' שנה מלידת יצחק. וכן דרשו חז"ל ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם וכו' קץ שם לחשך ולכל תכלית וכו' זמן ניתן לעולם כמה יהיה נתון באפילה וכו' קץ וזמן ניתן ליוסף כמה יהיה בבית האסורים וכתבנו שם בפירוש דבריהם ז"ל רצונם לבאר ג"כ אומרו מק"ץ וגם למה אמר ופרעה חל"ם הו"ל ויחלם פרע' כמו ביעקב ויוסף ע"כ מבאר שהפסוק משמיענו כשהגי' הקץ של יסורי הצדיקים וישראל הש"י אינו משהה שמחתם כרגע ומשמיענו כזאת ג"כ ביוסף כאשר הגיע סוף השנתים שנגזר עליו תיכף בתחילת הלילה ופרעה חלם וכו' הגם שאין זה מן הסדר הטבעיי ובפרט למלכים בתחלת הלילה סועדין

סעודת הערב ומזמרין לפניהם בכלי שיר עד יערב להם שינתם ובכאן פעל היוצר כל אשר תיכף בתחלת הליל' הי' ישן ותיכף בא לו החלום כי כבר הגיע זמן גאולת יוסף לא השהה הקב"ה סיבת גאולתו כרגע. וזהו הנרצה בפתרון יוסף ועל השנות החלום וכו' כי נכון הדבר מעם וכו' וממהר האלהי' לעשותו והנה אמרז"ל כי החלומות הסמוכים לבקר וכן כפל החלום מורים על אמתת החלום והנה למה הוצרך החלום להיות בתחילת הליל' והוצרך לכפלו ולהורו' על אמיתתו היה לו לחלום סמוך לבקר ואין מן הצורך לכפלו אבל להיות כי כבר הגיע הקץ של גאולת יוסף לא השהה הקב"ה סיבת גאולתו כרגע וכנ"ל וזהו הוא הנרצה במצות מצ"ה ושמרת"ם את המצו"ת בעשיותה בלי שהיה כרגע להורות כי בעצם היום הזה הוצאתי וכו' כשהגיע הזמן לא שהיתי אתכם כרגע והוא הנרצה בסיום הפ' ושמרתם את היום הזה לדורותיכם היינו השמירה הזאת אמונת אומן לכם לדורותיכם הגם שארכו עלינו ימי השעבוד בגלות החל הזה עכ"ז כשיגיע קץ של בעת"ה אפילו אם לא יהיה בידינו ח"ו כ"כ זכיות עכ"ז בשום אופן לא ישהה הש"י שמחתינו כרגע ע"כ קראו בזוה"ק את המצ"ה מיכלא דמהימנות"א מורה על אמונה הלזו בלי שיהוי כרגע וכנ"ל הבן הדברים ותחכה לישועה נמצא יש ג"כ בטעמי המצ"ה הוראת החירות מן השעבוד והוא אשר נעשה בחצי הלילה הראשונה. אחרי הדברים האלה זה שיש בידינו לפרש טעם פלוגתת ראב"ע ור"ע לראב"ע מצות אכילת מצ"ה הוא רק עד חצות כי עיקר טעמה להודות ולהלל לי"י כי טוב שלקח אותנו לו לעבדים שומרי מצותיו ועי"ז אנחנו מקורבים לשמו ואנחנו למעלה מן המזלות וכמש"ל וזהו הנרצה ושמרתם את המצו"ת כי בעצם היום הזה וכו' נתבטל כח המזל כשהי' בתוקפו וכמש"ל וזהו הטובה הגדולה שבכל הטובות וזה היה קודם חצות כמש"ל ע"כ אינה נאכלת רק עד חצו"ת ולדעת ר"ע זמנה כל הלילה כי גם ע"ז מורה כוונת המצ"ה להורות על החירות המופלג בלי שיהוי כרגע וכמש"ל ושמרתם את המצות שלא לעשית בהם שהוי. כי בעצם היום הזה וכו' בלי שיהוי כרגע ושמרתם את היום הזה לדורותיכ' אמונ' אומן לגאול' האחרונ' שתהי' ב"ב אמן:

ע"ד הסוד הנה עם היות סוד מצות מצ"ה הם סודו' כמוסים לאלקי איו"ם וא"א לדבר ברבים בענינים כאלה כי כבוד אלקים הסתר דבר עכ"ז נדבר במעט קט הדבר המובן לכל נפש. איתא בזהר תאנא הוה נהיר ליליא כיומא דתקופת תמוז וחמא כל עמא דינא דקוב"ה עכ"ל הנה מהראוי להתבונן מה ראו. אם נאמר גילוי כבודו ית"ש הרי כתיב כי לא יראני האדם וכו' ובאם ראו איזה גילוי במראה כענין שמתגלה הוא ית"ש לנביאיו למה הוצרכה לזה להאיר הלילה אין מעצור לו ית"ש להתגלות כבודו לנביאיו

ביום ובלילה וכענין שראה דניאל וכיוצא ואם הכוונה שראו במיתת הבכורי' מהו הצורך להאיר הלילה. ומה הוא להועיל הרי זה הי' בבתים של המצריים וישראל נצטוו לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר אבל תשכיל ותדע עצם כבוד שמו הנכבד ית' הוא השם הוי' ב"ה המהווה כל הויות ומחי' את כולם מבראשית ומילואי השם הנכבד הלזה הלא ידוע ד' מילואיו ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן המתלבשים בכל העולמות מראשית בריאת העולמות ברצון המאציל ב"ה והוא סוד ויאמר אלקים יה"י או"ר הנאמר בהתחלת מעש' בראשית היינו אור הנכבד מן ד' מילואי הו"י' אשר מספרם רל"ב מספר יה"י או"ר אשר זה הויות העולמות וחיותם מבראשית והנה ניסי הגאול' הזאת אשר צונו הש"י לזכור אותה בכל עת כל ימי חיינו אשר הש"י שידד את המערכה עבור עמו ישראל ואפי' בעולמות עליונים נעשה הכל בנס גדול שלא כסדר המדריגות הנהוגים בעולמות כידוע למשכילים (שהוא בחי' גדלות קודם קטנות והארה כל המוחין ביחד נעשה כרגע כידוע) נמצא הי' הדבר כעין מעש' בראשית ונתהווה הכל ג"כ ע"י הארת השם הנכבד בד' מילואיו המתפשטים בכל העולמות ובכל הנבראים וז"ש בברייתא בהגד"ה אני הו"י' וכו' לא ע"י מלאך וכו' אלא הקב"ה בכבוד"ו ובעצמו כבו"ד עצ"ם בגי' רל"ב יה"י או"ר היא הנאמר בזוהר הקדוש דהוה לילא נהיר וכו' סוד יה"י או"ר אשר האור בליל' הזה דוגמת מ"ב הבן הדבר הנחמד הזה. והנה לבעבור זה מצות הליל"ה הז"ה מצ"ה בגימטריא ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן וז"ש הכתוב ושמרתם את המצו"ת כי בעצ"ם (בגי' רל"ב כנ"ל כבו"ד עצ"ם מנין יה"י או"ר ומנין ד' שמות הנ"ל) והנה שא"ר וחמ"ץ מרמזין לכתרין דמסאבות' וסט"א אשר הי' ישראל משוקעי' בהם בהיותם במצרי' וזהו ושמרתם את המצו"ת לבל יבא בהם שא"ר וחמץ כ"י בעצם בגי' רל"ב מנין השמות הנ"ל) הוצאתי את צבאותיכם מאמ"צ היינו ע"י שמות החסד והרחמי' הנ"ל חיות כל העולמו' כנ"ל והן גם היום בשמירתינו את המצ"ה מן שא"ר וחמ"ץ ואוכלין הליל"ה הז"ה מצ"ה בגי' ד' שמות הנ"ל) מתגלין האורות הנ"ל ומתבטלים המקטריגי' ונחלש כח הקליפות וזהו שנשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילות אנו אוכלין חמ"ץ ומצ"ה כי בליל' זמן שליטת החיצונים ותרעין דג"ע סתומים עד שאפי' צדקה אין מהראוי לחלק בלילה כמ"ש האריז"ל והוא מהגמ' ירושלמי (משום לא תחסום שור בדישו) ובלילה הזה דאישתני למעליותא אנו מכריזין על הצדקה בפרהסי' כל דכפין ייתי וייכול וכו' כי אין פחד מהחיצונים ואין כאן משום לא תחסום וכו' והנה עיקר זמן שליטת החיצונים בלילה הוא בחציו הראשונה דאיתקריאת לי"ל בזוה"ק) משא"כ אחר חצות דאיתקריאת לילה) מתעורר עת רצון אבל אעפי"כ חס"ד אברה"ם (לבטל הדיני' ויניקת החיצונים) לא אתער אלא בצפרא. ואפשר לומר דבהא

תליא פלוגתת ראב"ע ור"ע לדעת ראב"ע י"ל הסברא כיון דעיקר מצות אכילת הליל"ה הז"ה מצה (יה"י או"ר) הוא להיות דאשתני למעליותא שחשך הלילה שהוא בכל הלילות תגבורת החיצונים הן היום הליל"ה הז"ה מצ"ה יה"י או"ר ולילה כיום יאיר ע"כ אומרים הלל הגדול בלילה זה היו"ם עשה י"י וכו' כי הוא כיום ממש והנה בכל הלילות עיקר החשכות ושליטת החיצונים הוא רק עד חצות ע"כ שינוי לטובה כעת הליל"ה הז"ה מצ"ה להתהוות יה"י או"ר הוא רק עד חצות משא"כ אחר חצות גם בכל לילות השנ' כבר מתעורר הרצון וכמ"ש בזוהר כ"פ. ע"כ הצדיקי' עומדי' לעסוק בתורה ולילה כיום יאיר להם באור התור'. ולדעת ר"ע נאמר הגם דבחצו' מתעורר רצון עליון הוא לזכור את השכינה וישראל וירושלים ובהמ"ק וכמ"ש בגמ' שיושב הקב"ה ושואג כארי אוי שהחרבתי את ביתי וכו' אבל אעפי"כ חס"ד אברה"ם (לבטל הדינים ויניקת החיצונים) לא אתער עד צפרא (כמ"ש בזוהר הבקר אור וכו') ע"כ כל הליל"ה הז"ה מצ"ה דאישתני כל הלילה למעליותא יה"י או"ר וזהו בכל שנה איתער כעין מ"ב יה"י או"ר עד שב"ב בניסן עתידין להיגאל הנה דרשו חז"ל יה"י או"ר זה אורו של מלך המשיח שיעטרהו הש"י באור מאור מאורי מילואי שמותיו ית"ש וז"ש הכתוב לא יהי' לך עוד השמש לאור יומם ולנוגה הירח לא יאיר לך והי' לך הו"י לאור עולם ב"ב אמן:

סעיף ו

דרוש ו פסחים דף מ"ט

י"ד שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת דברי ר"מ (עפירש"י דרצ"ל דמשיירין מזון ב' סעודות) וחכ"א בזמנו (רצ"ל סמוך לזמן איסור יתננו לנכרי או לבהמה ולחי' של הפקר ובמקום הפקר) ראב"צ אומר תרומה מלפני השבת וחולין בזמנם. מ"מ תניא אמר ראב"צ מעשה היו ושבת אבא ביבנה וחל י"ד להיות בשבת ובא זונין ממונה של ר"ג ואמר הגיע עת לבער את החמץ והלכתי אחר אבא ובערנו את החמץ ע"כ. ופסק הרי"ף ז"ל הלכה כראב"צ דקאי כר"א איש ברתותא דהלכה כוותי' (דהיינו ר"א איש ברתותא דפ"ק אמרינן התם י"ד שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת ושורפין תרומות טמאות תלויות וטהורות ומשיירין מן הטהורות מזון ב' סעודות כדי לאכול עד ד' שעות וכו' אמרו לא זזו משם עד שקבעו הלכה כר"א איש ברתותא מאי לאו אפי' לאכול (רצ"ל גם בזה שאמר שאין לאכול אפי' תרומה רק עד ד' שעות בהא ג"כ קבעו הלכה כמותו והוא כר"י דמתניתין) ודחי לא לבער (רצ"ל אין ראי' מכאן דהלכה כר"י דדילמא לא קבעו הלכה כמותו רק בהא דקאמר לבער הכל מלפני השבת (זו תוכן ההלכה דפ"ק) והנה הקשה רבינו אפרים על דברי הגדול הרי"ף ז"ל איך פסק כראב"צ

(היינו תרומה מלפני השבת וחולין בזמנן) משום דקאי בשיטת ר"א איש ברתותא דקבעו הלכה כמותו והא ע"כ פליגי אהדדי בתרתי. פליגי בחולין דר"א איש ברתותא ס"ל מבערין את הכל מלפני השבת (בלא שיור כלל רק מן התרומות טהורות ס"ל שמשיירין) וראב"צ ס"ל דחולין אינן מתבערין מלפני השבת רק בזמנן ופליגי בתרומ' דר"א איש ברתותא ס"ל דמשיירין מזון ב' סעודות עד ד' שעות וראב"צ ס"ל דמתבערת לגמרי קודם שבת ותירץ הר"ן דס"ל לרבינו דהא דקאמר ראב"צ תרומה מלפני השבת היינו כשיור ב' סעודות הוא כר"א איש ברתותא והא דקאמר ר"א איש ברתותא מבערין את הכל מלפני השבת ומשיירין ב' סעודות מן תרומות טהורות ס"ל כראב"צ דחולין אינן מתבערין כלל רק בזמנן והא דקאמר מבערין את הכל היינו תרומות טמאות תלויות וטהורו' אבל חולין רק בזמנן והנה מהראוי לנו להתבונן מי הכריחו לרבינו לדחוק ולפרש כן בדברי ראב"צ ובדברי ר"א איש ברתותא אם רצה לפסוק כראב"צ יכול לפסוק כוותי' משום דמעשה רב ואפילו יפלוג עליו ר"א א"ב. ועוד דלפירושו מבערין את הכל מלפני השבת היינו בשיור מזון ב' סעודות וכפירש"י במתניתין והוא היפך דברי התוספתא דתניא בתוספתא י"ד שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת ואופה לו מצ"ה בע"ש דנראה מבואר מבערין את הכל לגמרי משמע וסעודת שבת יקיים במצה ואי משום דקשיא לי' דזה סותר הירושלמי כל האוכל מצה בע"פ כאילו בועל אריסתו בבית חמיו ע"כ דחק א"ע לפרש התוספת' ואופה לו מצה בע"פ מע"ש היינו למצת מצוה לצורך הלילה וכמו שפי' הר"ן בשמו הנה זה רחוק מפשוטו יותר טוב לומר דהא דאוסר הירושלמי מצה בע"פ הוא מחצות ואילך וכמו שפי' בעל המאור ונ"ל לבאר דברי רבינו הגדול באופן זה דהנה משנה שלימה שנינו רפ"ב כל שעה שמותר לאכול מאכיל כל שעה שאוכל מאכיל מיבע"ל (עיין ברש"י כ"ש שמותר לאכול מאכיל משמע דמיירי בשני בני אדם) ומסיק דאתיא מתניתין כר"ג כ"ש שמותר כהן לאכול בתרומה מאכיל ישראל חולין לבהמתו. ולכאורה יש להתבונן על קושיית הגמ' לא נודע מקומם והליכתם למה גזרו אומר כ"ש שמותר לאכול מאכיל מיירי בב' בני אדם כפי הנראה לק"מ אדרבא כפי המסקנא בגמ' נראה רחוק מפשוטו ונ"ל דהנה במתניתין ר"מ אומר אוכלין כל חמש ושורפין וכו' רי"א אוכלין כל ד' ותולין כל ה' ושורפין וכו' רג"א חולין נאכלין כל ד' ותרומה כל ה' ושורפין וכו' הנך רואה ר"מ ור"י לשון אוכלי"ן על משקל שורפין שהוא מורה לשון חיוב משא"כ ר"ג אומר נאכלי"ן שהוא רשות ותתבונן בזה במאי פליגי ר"ג ור"י (ר"ג) ס"ל אך ביום הא' (היינו י"ד כנודע) תשביתו על כל היום הוא מ"ע דהשבתה רק קיימו וקבלו חז"ל א"ך חלק לחלק היום היינו ע"ח מ"ע דהשבתה ע"י אכילה משביתין החמץ ומחצות ואילך

ישבית אותו לגמרי מן הבית ע"י שריפה וכיוצא ונאסר בהנאה א"כ האכילה קודם חצות באותו היום הוא מ"ע קום ועשה משום חומרא דחמץ שלא יבא לאוכלו אחר זמן איסורו גזרו חז"ל לשורפו שעה קוד' חצות ואסרוהו בהנאה (ולר"י איסור אכילה ב' שעות קודם חצות) הגם דמבטלין בזה שעה או שתים מ"ע דהשבתה דוחין המ"ע שעה או ב' בכדי שלא יבואו לידי איסור חמור (ויש כח בזה ביד חז"ל כמו סדין בציצית כנודע) והנה הם לא חילקו בין תרומה לחולין ממילא צ"ל דס"ל ואני נתתי לך משמרת תרומותי הוא ציוו להיזהר שלא לטמאותה אבל על הפסד התרומה אין מוזהרין דאי ס"ל דמוזהרין א"כ מבטלין ב' מצות משום גזירת חז"ל וזה לא שמענו בשום מקום להיות כח בזה ביד חז"ל ור"ג ס"ל משמרת תרומותי אזהרה ג"כ שלא להפסידה (עיין בתוס' ד"ה ושורפין דף י"ג) והנה אעפי"כ ס"ל דבתחילת ו' שורפין גם תרומה ומפסידין אותה דהנה יש כח ביד חז"ל לדחות מצוה אחת מחמת גזירתם וע"כ צ"ל דס"ל לר"ג אך ביום הראשון תשביתו אין המצו' על כל היום רק לשרוף בחצות היום ולהשבית דתיבת א"ך חלק שאין שייכות למנות עשה הלזו רק מחצות היום דאי ס"ל דעשה דתשבית"ו הוא כל היום וא"ך חלק דעד חצות עשה דהשבתה באכילה א"כ דוחין ב' מצות בעבור גזירתם וזה לא שמענו ומעתה יונעם לך ר"מ ור"י אומרים אוכלי"ן בחיוב כמשקל שורפי"ן בודקי"ן שהוא בחיוב משא"כ ר"ג אומר נאכלי"ן רשות ולפי"ז תבין קושיות הגמ' בכאן ואלא מאי ר"מ כ"ש שמותר לאכול כ"ש שאוכ"ל מיבע"ל דר"מ לא סבירא לי' דאכילה הוא רשות והיתר רק לחובה כנ"ל ותבין לפי"ז פירש"י דע"כ מיירי בב' בני אדם דודאי זה אינו חייב להשבית חמץ של חבירו ואוקמא כר"ג והבן וכהיום נבא לנידון דידן י"ד שחל להיות בשבת ר"מ ס"ל מבערין את הכל מלפני השבת ע"כ הפירוש דמשיירין למצות ענג שבת דכיון דאפשר למיעבד מצות השבתה באכיל' בי"ד למה ידחוהו. וחכמים ס"ל בזמנן. ולא סגי בשיור דאפשר יבואו בני אדם הרבה לאכול או הוא בעצמו יהי' תאב לאכול יותר ולמה יבטלו המצוה בזמנה:

והנה ר"א א"ב בפ"ק דקאמר מבערין את הכל מלפני השבת ושורפין תרומו' וכו' ומשיירין (בחיו') מזין ב' סעודות כדי לאכול עד ד' שעות הנה לכאורה ס"ל כר"י מ"ע דהשבתה דאכילה קודם חצות. וס"ל דמשיירין מן התרומה דוקא הנה ס"ל משמרת תרומותי מוזהר שלא להפסידה א"כ לדידי' הי' מהראוי לאכול תרומה כל הששה שעות ביום י"ד דאין כח ביד חז"ל לדחות ב' מצות ע"כ צ"ל דס"ל כר"ג דאין מצות (תשבית"ו) באכילה והא דקאמר בחיוב ומשיירי"ן מזון וכו' הוא מטעמא אחרינא מצות ענ"ג שבת דהחיוב לאכול פת וע"כ דס"ל דאיסור אכילת מצ"ה בי"ד הוא איסור כל היום ואם יש לו

מן התרומ' בודאי מהראוי יותר לשייר מן התרומ' דמוזהר עלי' ע"כ לומר דהא דקאמר ר"א איש ברתותא מבערין הכל ע"כ דקאי רק אתרומה אבל מחולין לא קא מיירי דודאי רק בזמנן דא"א לומר דאם יש לו תרומה מחויב במצות היום ובאין לו תרומה או אם הוא ישראל יהי' פטור ממצות ענ"ג שב"ת הנה בודאי צ"ל דלא מיירי מזה רק החולין ודאי בזמנן רק אם יש לו תרומה מצוה לשייר ג"כ מן התרומה כל מה דאפשר במציאות לאכלה דמוזהר עלי' מהפסד ומעתה הרי לך הכרח אחד דס"ל לר"א א"ב חולי"ן בזמנ"ן והנה הכרח הב' דס"ל לראב"צ תרומה מלפני השבת ע"כ בשיור קאמ' כר"א א"ב דהנה ראה הרי"ף ז"ל דהמסדר הש"ס הביא הברייתא המעשה שסיפור ראב"צ פעם אחת שבת אבא ביבנה וכו' ובערנו את החמץ ולמה הביא זה מסדר הש"ס ע"כ לומר כי היכי דלא נפסק כרבים כחכמי' דס"ל הכל בזמנו חולין ותרומ' קמ"ל מעשה רב דראב"צ כי היכי דנפסוק כראב"צ תרומה מלפני השבת וחולין בזמנן והנה אין ראי' ממעשה הלזו דאיני מבואר בו לא חולין ולא תרומה והעיקר חסר מן הספר ע"כ לומר דהנה ר"ג ס"ל חולין כל ד' ותרומה כל ה' והנה ר' צדוק ובנו כהנים היו (כמבואר בבכורות בוכרא דר' צדוק) והנה בהגיע זמן הביעור בשבת הנה הביעור הוא ליתן המותר לנכרי ולבהמה ולדעת ר"ג בשעה ה' ליתן התרומ' לכהן שמותר לו עדיין לאכול וזה שבא זונין בתחלת שעה ה' ואמר לר' צדוק ובנו (שהיו כהנים) שהגיע זמן הביעור ויבואו לבית רבן גמליאל לבער התרומות אשר שם היינו לאכלם וז"ש ראב"צ והלכתי אחר אבא ובערנו וכו' היינו שגם הוא הלך ואכל ובתוספתא מבואר יותר שאמר לשם והלכנו לבית ר"ג ובערנו וכו' ומה שייכות הי' לאכול לבער חמצו של ר"ג אלא ע"כ לומר כנ"ל וא"כ מבואר לך שהתרומה מתבערת מלפני השבת היינו בשיור ודי בזה:

ע"ד הרמז הנה לא נעלם אשר חכמים הגידו חמ"ץ ושא"ר רמז ליצה"ר המחמץ את העיסה ברעי' מה מנ' ורזא אוקימנא בין חמץ ומצה בכמה דוכתי דא יצה"ר ודא יצ"ט ואבאר לך הענין כפי דעתי זאת הנפש אשר אתנו נשמת הקודש אצולה מרוח אלקי' כל עיקרה הוא אותיות רוחניים אשר כללות כל האותיות הוא ך"ב אתוון כנודע עיין בזוהר נשמת אדה"ר ויברא אלקים את האדם היינו דאגליף בי' ך"ב אתוון מן א' עד ת' והנה האב המוליד ומצייר הבן הנה שוב מגליף בי' ך"ב אתוון מאציל מאותיותיו אשר בקרבו ונותנם בבנו כמדליק נר מנר וזהו וידע האדם א"ת חוה הגליף בה שוב הכ"ב אתוון מן א' עד ת' והנה בנפש הזאת כלולים כל המדות אשר במעשהו אבל הבחירה חפשיות להטות המדות אל כל אשר יחפוץ והנה כל המדות נבראו לעבוד בהם עבודה לאל חי אבל כח היצר מטה המדות אל החומר ומחמץ העיסה להשתמש במדות לעבור את פי י"י ח"ו. המשל בזה

הש"י ברא את מדת האהבה הנה מן הצורך להאדם להשתמש באהבתו בכל לבבו ונפשו ומאודו ולאהוב תורתו ומצותיו ולאהוב את ב"י ובפרט עבדי י"י הצדיקים והחסידים והת"ח אבל השאור שבעיסה מחמץ ומטה המדה הזאת להשתמש בה בדברי' אשר הם באזהרה מפי י"י דהיינו אוהב את הזנות ואת הממון ואת הכבוד וכל מה שמשתמש ביותר בהמדה בדבר אשר לא צוה י"י בכל פעם מתרחק בהשתמש בו בדבר הנרצה ותהי להיפך עד שיבא ח"ו לשנוא את מצות התורה ולומדי' ואפי' אם עושה איזה מצוה כמשא כבד יכבדו ממנו וכן בכל עניני המדות כגון יראה והתפארות וכדומה כן הוא הענין ובכל מדה ומדה יש ענפי המדות לרבבות כגון גאות וכעס והכל הוא בכח הבריא' ולא נבראת לריק אבל מן ההכרח להשתמש עם כל המדות רק שיהא השימוש באופן הנאות עפ"י התורה ברב או במעט כגון לכעוס על עוברי רצונו וכגון ויגבה לבו בדרכי י"י וניתן השכל במרומים רבים הוא הדע"ת הניתן באדם לשפוט בדעת"ו ובצדק באיזה מן המדה ישתמש בכל זמן ועידן עפ"י התור' ברב או במעט ומאיזה מהן יתרחק בזמן הדברים הללו רחבים מן הים וזה כל האדם ע"כ מעשי אבות קדמו לנו בתורה לביאור המצו' כי המשכיל יתבונן במעשיהם ילמוד דעת המדות הבן הדבר כי להם משפט הבכורה הנה תתבונן אפי' אם יעשה האדם המצו' צריך להתבונן במדות באיזה אופן יעשנה דהנה אם יעשנה בגאות והתפארות מייגע א"ע לריק ותחשב לו לעביר' ח"ו וכשנים שאכלו את הפסח אחד וכו' רק צריך לעשות המצוה באהבת י"י ויראתו ובבושה וענוה ושמחה וכיוצא על הכל צריך הדעת לשפוט בצדק האיך להשתמש בכל המדות ובאיז' מן המדות לא ישתמש רק בעיתים מזומנים ברב או במעט וזהו בכל דרכיך דעהו (וכן דוד אמר לשלמה דע את אלקי אביך) פרשה קטנה שכל גופי התורה תלויין בה משלו הקדמוני' משל המדות לאחד שעושה תבשיל ומטעמים מן הבשר עם מלח ועם תבלין וקפלוטות הנה מן הצורך ליקח בשר הרבה ומים הרבה ומלח מעט ותבלין מעט ובאם יעשה העושה בהיפך היינו שיקח מלח הרבה ותבלין הרבה ובשר מעט ומים מעט וכיוצא הנה לא יוצלח המאכל לשים דבר כ"ה הענין בהשתמשו' המדות תן לחכם ויחכם עוד בשפיטת הדע"ת לכל המדות הנה כל הדברים האלה נרמזים במצוה הזאת אשר נתן לנו הש"י בימי צאתנו מאמ"צ שהוא כעין תולדה חדשה נישראל כעובר הנשמט מרחם אמו הנה התבוא' עיקר מאכל האדם הוא חט"ה בגי' ך"ב ה"ס ך"ב אותיות המוגלפין בנפש אשר בה כלולים כל המחשבות והדיבורים והמעשים וכל המדות ע"כ התינוק אינו יכול לדבר אותיות עד שיטעום טעם חט"ה. וממנה הוא חיות האדם במזון רמז להנשמה שהוא חיות כל הנבראים והנה רמזו דורשי רשומות אור לי"ד בודקין את החמץ רמז תיכף בהגיע האדם

אחר שנת י"ג בבוא אליו היצ"ט בודקין את החמץ איזה מדה שנתחמצה אצלו בודקין בחורין ובסדקין לידע איזה שנתחמצה אצלו בהשתמש בה ביצה"ר כמין אהבות רעות וגיאות וכעס וכיוצא מחוייב לבדוק עד מקום שידו מגעת ולבער את המדה החמוצה הלזו ולהשתמש בה אח"כ במצ"ה שאינה מניחה להחמיץ ע"י כח הא"ש הפועל בה. רמז לתור"ה הלא כה דברי כא"ש נאום י"י ובדיקת החמץ לאור הנ"ר היינו הדע"ת לאור"ו ניסע ונלך. הלא תראה הדע"ת הוא מאיר כי אפי' מי שאינו רוחה מאורו"ת הולך בטח עפ"י השכל והדע"ת (ובהיפך בלא דע"ת. כתיב כסיל בחשך הולך) הלא תתבונן אמרם ז"ל. רואה אני את דברי אדמון. הנה כינו שפיטת הדע"ת. לרא"י'. וזה שרמזו לאו"ר הנ"ר בודקין את החמץ כי אור הנר יפה לבדיקה ורמזו בשעה שבני אדם מצויין בבתיהם. דהנה אדה"ר כשנמשך אחר ע"ץ הדע"ת טוב ורע הנה מזה נצטיי' יצר טוב ויצה"ר הנה יכונה להם בנ"י אד"ם כאלו היא הולידם והנה היצה"ר בא אל האדם מעת הוולדו והיצ"ט מתחלת שנת י"ד והנה ישנם בהאדם תרי בתי ליבא לב חכם לימינו משכן היצ"ט ולב כסיל לשמאלו שם משכן היצה"ר. וזה שרמזו למה דוקא אור לי"ד בשע' שבני אדם מצויין בבתיה' היינו בני האד"ם הנ"ל מצויין בב' בתי ליבא כי כבר בא היצ"ט אז אור הנה הדעת כנ"ל יפה לבדיק' והנה כבר תרמוז המצוה הזאת בכל שנה ושנה והיא בחי' שרשית לכל השנ' לבער המדות רעות ולבחור בטוב הכל בשפיטת הדע"ת בצדק דבר גדול דיבר לנו מרן האריז"ל הנזהר ממשהו חמץ בפסח מובטח לו שלא יחטא כל השנ' המשכיל ע"ד יבין הדבר לאשורו ע"פ הנ"ל:

ובעל הפלאה ז"ל אסמכא אקרא ושמרת את החקה הזאת למועד' כשתשמו' את החק' הזא' בזמנ'. מימי' ימימה יהי' לך שמור' כל השנה היינו כענין ימים תהיה גאולתו היינו סביבות הגלגל שנה שלימה והנה נתן לנו הש"י יום שבת קדשו יום הדע"ת כדכתיב לדע"ת כי אני ד' מקדישכם ביום זה יש בנפש התגברות הדע"ת דקדושה וזה שאמרז"ל אמר הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנ' לישראל לך והודיע"ם (היינו תתן להם הדע"ת כי מש"ה סוד הדע"ת דכתיב ביה אשר ידע"ו ד') ע"כ נקרא יום השב"ת הזה שלפני החג הזה שבת הגדול מפני הנס שנעשה בו כי פסח מצרים מקחו מבעשור וכנודע וכבר דברו בזה כל המפרשים (עמ"ש במאמר שבת והגדול) לא תלו הנס בשבת דוקא ולא ביום העשור אך הוא לדעתי לפרש בזה הוא אחד מאלפי רבבות טעמים (עד א"ס) למצותיו ית"ש שלזה צוה ליקח פסח מצרים בעשור דהנה כבר כתבנו כי שפיטת הדע"ת מן הצורך ג"כ למצותיו ית"ש באיזה מן המדות יעשנ' ואיזה מדה יגרש מלבו בעשותו המצו' ושב"ת הוא יום התגברות הדע"ת כנ"ל והנה

בשנה ההוא היה יום השב"ת בעשירי לחודש ע"כ צוה הש"י להתחיל המצו' הראשונ' שעשו בצאתם ממצרים ביום השב"ת דייקא ונק' השב"ת ההוא שבת הגדול גדלות הדעת במדות כי תראה גם קטן יש לו דעת אבל הדעת הוא בקטנות ויעשה מדותיו בקטנות יאהב במדת אהבה סכין וחתיכה זכוכית לשומם בתוך פיו ולא יבחן בדעתו כי הוא דבר המזיק והגדול שהוא בגדלות הדעת אינו מניחו לעשו' זאת כי הוא מבחין בין טוב לרע ע"כ נק' שבת הגדול התחלת צמיחות קרן ישראל בגידול הדעת וידעו כי אני ד' ע"כ נתלה הנס דוקא בשבת והבן והנה לבעבור זה עשה ד' לנו ונתן לנו את השב"ת קודם לנתינת התור' להורות סגולת השב"ת בהתגברות הדע"ת הוא הקדמה למצות:

אחרי הודיע אלקים אותנו את כל זאת הדרין לשמעתין רמיזת המשנה ופלוגתת התנאים עפ"י הנ"ל הנה ביעור חמץ בי"ד הלא הוא מרמז לכל ימות האדם המתחילין בשבת י"ד ומרמזין בביעור לבער כל דבר המחמיץ מהנפש היינו המדות רעות כנ"ל ובבדיקה לאור הנ"ר היינו הדעת כנ"ל וכל אשר ימצא חמץ בדעתו באיזה מדה יבערנ' מן העולם הנה י"ד שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת דברי ר"מ ובשבת א"צ לבער היא עפ"י הנ"ל כי השבת הוא יום התגברות הדע"ת לדע"ת כי אני ד' מקדישכם והוא בבחי' מתנ"ה ראו כי ד' נתן לכם השבת א"כ בשבת ממילא מבוער מן הנפש המשכלת המדות הרעות וא"צ לפשפוש מעשים כ"כ ביום השבת כי חזק' על שומרי שבת שלא יארע להם שום דבר רע בשבת לרמז זה אין מבערין חמץ בשבת וחכ"א בזמנו סברתם עפ"י האמור בזוהר שבשבת אין אומרים ושמור צאתנו וכו' כי הוא יום משומר והחיצונים אינם שולטים ואעפ"כ פסקו כל הפוסקים לאמרו כי אין מחזיקין א"ע לשומרי שבת כהלכתו ע"כ גם בשבת יש לחוש והה"ד לביעור חמץ צריכים אנו לפשפש במעשינו גם בשבת ושאני ר"מ דרב גוברי' לא עמדו חביריו על סוף דעתו ראב"צ אומר תרומה מלפני השבת וחולין בזמנם הנה תרומה קודש רמז למעשה המצות וחולין היינו עסקי העולם והנה כבר דברנו שהבחנת הדעת מצטרך הן למעשה המצות איך יעשה המצות ובאיזה מן המדות ישתמש בעשייתו המצו' ואיזה מן המדות ישליך בעשייתו המצוה והוא ביעור החמץ והן במילי דעלמא הדבר ההכרחי בעשותו אכיל' ושתי' ומו"מ ודיבור ושינה צריך הבחנת הדעת וכנ"ל והנה לסברת ראב"צ הנה אשכחן במצרים במצו' הראשונ' קרבן פסח צוה הש"י ליקח מבעשור מחמת שהיה אז יום השב"ת שיש בו סגולת הדע"ת הגם שלא היו שומרים אז עדיין את השב"ת בדרך מצווים ועושים כי לא נצטוו עד שבאו למרה עכ"ז סגולת היום מבראשית מועיל למעשה המצות כי שבת הוא קד"ש והתורה והמצו' קדש ומתרווייהו איסתייע מילתא ומצא מין את מינו ע"כ לרמז זה במצו' הזאת

מצות ביעור א"צ לבער את התרומ' בשבת כי התורה והמצו' שאנו עושים בשבת בחזקת בדוקים ומשומרין מן החמץ משא"כ חולין מתבערים בשבת היינו בעסק מילי דעלמא אכיל' ושתי' וכיוצא צריכין לפשפוש ולבדיקה גם בשבת הבן הרמזים הללו וצלח ורחב הדברים ברחב ידים והש"י לא ימנע טוב להולכים בתמים:

ע"ד הדרוש אמרו רז"ל במדרש תהלים ויבטחו בך יודעי שמך כי לא עזבת דורשיך ד' ויבטחו בך יודעי שמך מהיכן מן לא עזבת דורשיך ד' והוא פלא הג"ה והנה קרוב לפשוטו אמרתי דבר נחמד ישנו שם אחד מן ע"ב שמות הקדושים שהוא שם תכ"ה והוא שם השמיני מן ע"ב שמות תכ"ה ובכתבי האריז"ל מבואר לכוונו בס"ת לא עזבת דורשיך ה': ואנחנו אומרי' זה הפסוק בקדושא דסדרא אחר התפלה קודם הליכתינו לעסוק בעסקי העולם להיות סגולתו לבטחון ועוד יוצא שם אחד מפסוק זה בר"ת יודעו שמך כי יכ"ש חלק ב' מן השם הנ' דמ"ב "יחודך "כבבת "שמרם וכוונתו לשמירה והרי לך ב' שמות יוצאים מפסוק זה (וב' שמות הללו נרמזים בתורה כשהרג משה את המצרי) והנה אמר הכתוב ויבטחו בך יודעי שמך היינו אותן היודעים לכוין שם המסוגל לבטחון. והנה בדברי חז"ל שאל השואל מהיכן היינו כוונת השם לבטחון מהיכן הוא אם הנרמז בתחלתו או בסופו והשיב מן לא עזב"ת דורשי"ך "ה' היינו השם הנ"ל הבן: ובדרך הפשוט נראה לפרש דהנה הוקש' לבעל המאמר ויבטחו בך יודע"י שמך הנה פתח ביודעים ידיעה בלבד וסיים בטעם כי לא עזבת דורשי"ך. נראה דבעינן דריש"ה ע"כ מפרש דהפירוש הוא כך דהנה השם הוי' ב"ה היה הוה ויהי"ה מהווה כל הויית והנה נדרש שההתהוות שהיא מהווה הוא בלי הפסק ואינו דומה לפועל אומן ב"ו שהוא עושה איזה מעשה אחר העשי' הנה המעשה נפרד מהעוש' וא"צ לו והוא מפני שהמעש' שעושה הנברא הוא יש מיש ואינו פועל רק השתנות צורה משא"כ פעילתיו ית"ש בכל העולמות שנבראו בכחו ית"ש הנה כולם נתהוו מאין ליש הנה הווייתו ית"ש אינו נעדר כרגע מן המתהווים והנבראים והשגחתו ית"ש אינו נפסק כרגע ואלו יצוייר ח"ו העדר השגחתו כרגע מן הנברא ישוב הנברא לאין כמקדם ויתבטל ע"כ שם הוי' ב"ה נק' שם העצ"ם מורה שהוא מהווה כל הוויות בלי הפסק ההשגחה והשפעת החיות וההוי' לנבראים בלי הפסק המשכיל ע"ד שמו ית' אשר נקרא הוי' ודורשהו כנ"ל למה נקרא שם העצם כו' הנה ישים בטחונו בשלימות באלהי עולם הוי' ולא ישתדל ברוב ההשתדלותו להשיג פרנסתו כי לא יוסיף ולא יגרע בהשתדלותו כי הכל בהשגחת הש"י והוא מחייהו בכל רגע ורגע ובכל נשימה ונשימה כרצונו רק ההשתדלות המחויב עפ"י התורה יעשה ויבטח באלקיו הוא ית"ש יודע הנרצה לו והטוב יותר לסיבתו והוא מחייהו כרצונו וחסדו והאיש כזה היודע השם ודורשהו כנ"ל הנה לא יכעוס ולא יתקצף על הנהגת הבורא ית"ש רק הזמן והמקום והקנינים שיתן לו הבורא

ב"ה יקבל בעין טובה ויודה וישבח ויבקש ויתפלל וזהו הנרצה ויבטחו בך יודעי שמך (אותן היודעים שמו ית' בוטחים בו כי שמו ית' מורה שצריך לבטוח בו. ומקשה במדרש מהיכן נשמע הבטחו"ן מן שמו ז"ש מן כ"י) לא עזבת דורשיך ה' אותן הדורשים השם הויה מהווה כל הויות נשמע מזה כי לא עזבת מעולם את הנבראים רק אתה מהווה אותן בלי הפסק ואין זה כפעולת אומן מהנבראים העושה מיש ליש וכו' ממילא מהראוי ומחויב הבטחון העמק בדבר והתבונן:

והנה נאמר בתורה מצות יאכל את שבעת הימים ולא יראה לך חמץ וכו' והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ד' לי בצאתי ממצרים ולכאורה מהו הנרצה בעבור זה וכו' אין לו גזירה והנראה דהנה צונו הש"י לאכול מצה בעת צאתינו ממצרים והזהירנו מן החמץ טעם הדבר יש לפרש עפ"י פשוטו (אחר מרבבי רבבות טעמים עד א"ס) דהנה הש"י גאלנו ממצרים להיות לו לעבדים לשרתו ולברך בשמו ולהשליך יהבינו וצרכינו עליו ונהיה פונים רק לעבודתו ולא נרבה בהשתדלות קניני עולם רק ע"פ פנות התורה שאז גם זה הוא עבודה הוא הנרצה באמרו ית"ש וידעתם כי אני ד' היינו המהוו' כל הוויות יש מאין ואינו נפסק הווייתו כרגע שמהוו' את הנבראים כל רגע ורגע וכנ"ל וע"כ נשים בטחונינו רק בו ולשוא עומלים המשתדלי' ברוב השתדלות ומניחים חיי החיים הבן הדבר. והנה צונו הש"י לזכר זה לבער החמץ ולאכול מצ"ה החילוק שבין חמץ למצ"ה המצה הוא נשמרת בפעולת האומן שעשאה כי כשלוקח האומן מים וקמח כן נשארת בגדלות' או בקטנות' משא"כ חמץ מגביה א"ע יותר מפעולת האומן ועושה תנועות מפאת עצמ' וגם תראה שעשיית המצ"ה היא שלא ירפה ידיו ממנה ולא יניחנה בלא עסק כי אם יניחנ' האומן מבלי עסק תתחמץ ותעשה פעולה בפ"ע ע"כ ענין מצות המצ"ה מורה לנו ענין נכבד הלזה אשר הש"י כביכול מהווה כל הויות בכל זמן ועידן ואינו מניח את פעולותיו מבלעדי השגחתו וההווייתו בכ"ז ועידן וע"כ נשים בטחונינו בו ולא נרבה בהשתדלות לעשות פעולת בפ"ע כענין החמץ וזה בטעם הכתוב ויבטחו בך יודעי שמך כי לא עזבת דורשיך ד' מבלי עסק אם אין אתה מניח אותם כרגע הבן ע"כ צונו הש"י לבער החמץ ולאכול המצה להיות כי בעבור זה הוציאנו ד' ממצרים שנשים בטחונינו רק בו ונשליך אליו יהבינו ונדע כי הוא צור חיינו ומגן ישענו ולא נרבה בהשתדלו' רק בעבודתו ית"ש. וז"ש מצות יאכל וכו' ול"י לך חמץ וכו' והגדת לבנך וכו' בעבור זה (היינו להשבית החמץ ולאכול המצה כנ"ל) עשה ד' לי בצאתי ממצרים הכל כנ"ל והוא נחמד ונעים והנה יצא לנו מכל זה השבתת וביעור חמץ רמז להשבתת

השתדלות עסקי העולם ותאוותיו ואכילת המצה מרמזת על האמונ' והבטחון ולעזוב הכל ולבחור ברצונו ית"ש. הבן הדבר:

הדרין לשמעתין רמיזת המשנה ובפלוגתות התנאים עפ"י דרש הנ"ל י"ד שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת כי שבת בלא זה אינו זמן השתדלו' בעסקים וכבר נצטוינו כאלו כל מלאכתך עשוי' יומא דאוריית' יומא דנשמתא ע"כ עיקר רמיזת ביעו' חמץ א"צ לרמז רק בימי החול שהן ימי מלאכה וחכ"א בזמנן כי הגם שאין שב"ת יום מלאכה ונצטווינו לשבות הנה הרהור מותר אבל המשכיל על דבר לא יאהוב כ"א רצונו ית"ש הנה הגם הרהור לא יבא לו הנה תראה המהרהר אינו מהרהר רק בדבר שקשור לו בלבו משא"כ פול בקופא דמחטא ע"כ הצדיקים שב הדבר לטבע להם ובלילה ישכבו ג"כ על יצועי אהבתו כענין מאמר הנביא ד' אויתיך בלילה על משכבי ע"כ ביום שאינו יום מלאכה ג"כ מן הצורך לבער החמץ הבן הדבר ראב"ץ אומר תרומ' מלפני השבת וחולין בזמנם היינו עפ"י האמור שגם במעש' מלאכת התורה ומצות מחוייבת האמונה ובטחון אשר השי"ת יזמין לו המצו' בזמן שרוצה ובכ"ז ועידן יעשה אשר מזמין לו הש"י אין לך שעה פנוי ריקה מההצות ולא ישתדל לבקש גדלות כי זה ג"כ מתרמית היצר אבל ודאי יכסוף ויחשוק מתי תבא לידו המצוה המרוחקת ממנו עדיין ואקיימנ' עיין כ"ז בחו"ה בשער הבטחון ממילא לפ"ז הוא הנרמז בדברי ראב"צ תרומה קד"ש רמוז למעשה התורה ומצות מתבערין לפני השב"ת כי מצוה שיש בה מלאכה אסורה בשבת רק המצוה המפורש היתר עשיית' בתורה והמצות שאינה מזומנת לידו הנה לא נאסר בהרהור בהם רק אדרבא יכסוף ויתאוו' מתי תבא לידו אבל חולין מרמז לעסקי העולם מהראוי להמשכיל לעזוב גם ההרהור ע"כ לרמז זה מבערין החמץ גם בשבת ודי בזה:

ע"ד הסוד חמץ ושא"ר ידוע עניינם מרמזין להמרכבה טמאה היונקים מהקדושה וחפצים להחטיא את שראל בכדי לבלוע ח"ו ניצוצי קדושה כ יזה חיותם והנה אלקים עשה את האדם ישר היה מוכן לקבל רק טוב ומה שנבראת המרכב' טמאה הוא בכדי שיהיה רצועה לאלקא' לחייביא אם יחטאו ובהכרח ינתן להם חיותם מה שהוא בהכרח וכאשר ישראל יהיה זוכים יבררו גם הבירור הזה דהיינו נה"ק אשר בתוכם והרע יתבטל והחיות ישאר גם הוא לאלקינו בשם קד"ש אמנם כאשר חט"א אדה"ר בעץ הדעת טוב ורע אזי נפלו נה"ק אל הקליפות ביותר שנתעורר הדבר ממיתת מלכין קדמאין שנפלו רפ"ח ניצוצין ובכל יום בעוה"ר על ידי חטאים בולעים הקליפות ניציצי הקדושה ובעוה"ר נתגדל המרכבה טמא' ע"כ יש שליטה למלכי האומות וישראל ירודים ביניהם עד שיבררו הניצוצות וממילא תתבטל הרע כי הרע אין לו מציאות בפ"ע ואז יוצאין ישראל

לחירות. הנה התחלת ענין נפילת הניצוצות הי' בחטא אדה"ר הנה המרכבה טמא' נק' חמץ שאר עניינם דכר ונוקבא שבקליפ' בגי' עץ הדעת והנה כאשר בא אברהם אבינו קדמאה לגיורין תיקונא דאדם קדמא' התחיל לברר הניצוצין ואת הנפש אשר עשו בחרן והבטיח לו הש"י ונברכ"ו בך כל גויי האדמה היינו מלשון המבריך את האילן שכל הנה"ק שבכל האומות יתמשכו בו וישיבו אליו אל הקודש והאלילים כליל יחלוף ותתבטל כל המרכבה טמא' וימלא כבוד ד' את כל הארץ ותהי' מלכו' שמים והי' ד' למלך על כל הארץ והנה א"ל הש"י ידוע תדע כי גר יהיה זרעך ועבדום וענו אותם וכו' כי על ידי כור הברזל ושעבוד ישראל בין האומות אזי יתברר מהם הרע ונופל אל הגוים והטובה היינו הנה"ק המשוקעים באומות ובקליפות יבואו ויצטרפו אל ישראל וז"ש הש"י ואחרי כן יצאו ברכוש גדול היינו רכוש נה"ק והנה עיקר נה"ק הי' במצרים ר"ב ניצוצין מן הרפ"ח כנודע מסוד הכתוב ויצבור יוסף ב"ר ר"ב עוד יוסף בני חי והנה הך הכפתור וירעשו הסיפים כיון שנתגברו ישראל על המצריים והוציאו בלעם מפיהם כבר היה מזומנים כל הניצוצות שבכל האומות להצטרף אל ישראל ואלמלא לא חטאו באותה מעשה אחר מתן תורה כבר היו יוצאין י"ח כל הגליות כי מצרים היה כלולין מכל הגליות ז"ס ויהי בימים הרבי"ם ההם רבים ר"ת "רומי "בבל "יון "מדי (כ"ה במג"ע) רק ע"י החטא נתגבר' שוב זוהמ' הנחש ונפלו הניצוצו' לתוך הקליפו' והוצרך לגליו' להוציי' בלעם מפיה' והנה בזמן צאתנו ממצרי' צונו הש"י להשבי' ולבער חמץ ושאר (הוא בחי' דכר ונוק' שבמרכבה הטמא' חמץ דכור' שאר נוק' שחימיצו קשה חמץ שא"ר בגי' ע"ץ הדע"ת כנ"ל שנתפת' בה אדם וגרם ליתן חיות נוסף אל הקליפה וזה היה על ידי פיתויי הנחש והנה ציונו הש"י להשבית ולבער חמץ ז' ימים בשנה כשתקח ז' מן שס"ה ימים שבשנה וגם רבוע היום הנוסף על שס"ה (הוא רבוע היום ג"כ שנאסר החמץ קודם הז' ימים) אזי נשאר שנ"ח ימים להיות שביעור חמץ בימים הללו הוא לשמירה מעולה כל ימי השנה לביטול וביעור זוהמת הנחש (ענין אלו הדברים בס' ברכ"ע כי ממנו הדברים) ובוא יבוא משי"ח (זה לעומת זה חושבני' דדין כחושבנא דדין אזי מלכות' חייבת' נחש תתבטל והיה ד' למלך עכ"ה י"י מלך י"י מלך י"י ימלך בגי' משיח) ומעתה תבין ענין ביעור חמץ לתקן חטא אדה"ר ענין עץ הדעת ולבטל מלכותא חייבתא להוצי' מהם הנה"ק ולרבות כבוד שמים למלאו' כבוד ד' את כל הארץ וימלוך עכ"ה כולו בכבודו ב"ב:

והנה בשבת הקודש אמרו בזוהר כד עייל שבתא איהו אתייחדת ואיתפרשת מסט"א וכל דינין וכו' וכל שולטני רוגזין ומארי דדינין כולהו ערקין ואתעברו מינה ולית שולטנא אחרא בכולהו עלמין וכו' ע"ש כי קדושת היום ממילא גורם כ"ז ומה שאין הדבר הזה

נגמר בשבת דהנה אנחנו רואים שאעפ"כ ישראל הם עדיין בגלות בין האומות גם בשבת ומלכותא חייבתא שולטת הוא להיות ע"י חטא אדם נתגשם גוף האדם מה שהיה קודם החטא רוחניי ספיריי גם הגוף כתנות או"ר הנה אחר החטא נתגשם בסוד כתנות עו"ר ממילא אין עלי' כעת לחיצוניות העולמות רק לפנימיות אבל חיצוניות כדקאי קאי. וב"ב כאשר יגיע הזמן להתגלות מלכות שמים ולביטול מלכותא תייבתא מכל וכל היינו כאשר ישיבו גם הגופנים להיות מזהירים כזהר הרקיע כאשר היה קודם החטא וכענין שנאמר והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע אז גם חיצוניות העולמות יתעלו וזהו ונגלה כבוד ד' היינו הלבושים כענין ר"י קרא למאני' מכבדותא וראו כל בשר יחדו עם הנשמה וזהו מלוך עכ"ה כולו בכבודך מלבושים כנ"ל ואז נשגב ד' לבדו ע"כ מצוה להחליף בגדים בשבת לרמז ב"ב יתעלו גם הבגדים היינו החיצוניות העולמות:

ועתה ממילא רווח' שמעתת' דידן י"ד שחל להיו' בשבת מבערין את הכל מלפני השבת היינו בחול כי עיקר ביעור חמץ לבער הכתרין דמסאבותא ומלכותא חייבתא וכנ"ל. והנה בשבת קדושת היום בעצמו גורם כ"ז כמ"ש בזוהר וכל שולטני רוגזין וכו' כולהו ערקין וכו' ולית שולטנא אחרא בכולהו עלמין וחכ"א בזמנן כי גם ביום השבת אין עלי' רק לפנימיות ואנחנו רוצי' לגרום בביעור חמץ לבער מכל וכל גם מהחיצוניות וימלא כבוד י"י את כ"ה ע"כ שייכות מצות ביעור גם בשבת וראב"צ אומר תרומה מלפני השבת וחולין בזמנם סוד התרומה מבואר בכתבי האר"י ז"ל שהוא להסיר אחוזת החיצוני' שלא יתאחזו ע"כ נותנים לכהן תרומה איש חסד והנה בשבת ג"כ מתעברין כל שולטני רוגזין ומארי דדינין ממיל' בשבת א"צ לעשות ביעור לתרומה אבל חולין מתבערין בזמנן הנ"ל מטעם כי גם בשבת עדיין לא ניתקן לגמרי החיצוניות להאריך יותר. המשכיל יפרש הדברים בהרחבת הדעת ופטטי' דאוריי' טבין והשם הטוב יכפר בעדינו וכל דברינו בדרך אפשר ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו:

ואומר עוד הנה אמרו בר"מ וישא העם את בצקו. פקודא דא לבער חמץ דהא פקודא דא אתמסר להו לישראל. והקשה הרמ"ז וכי כל פקודין לאו ישראל אתמסרו ותירץ עפ"י דברי מרן האריז"ל על מה שאמרז"ל דמלאך המות למד למשה עצורת המגפה ע"י הקטרת ולמה לא למדו הקב"ה הוא להיות דהש"י ברא את הסטרא הזאת ונותן להם חיות ולא יתכן ללמוד למשה אופן ביטולם מכל וכל והנה ביעור חמץ הוא ג"כ לבער הכתרין דמסאבותא והמרכבה טמאה ומלכותא חייבתא ואיך אתמסר זו לישראל ואמר ר"מ שאני ביעור חמץ מקטורת דפקודא דא שפיר אתמסר לישראל דבקטורת יש י"א סממנים לבטל ולהחליש גם עיקר החיות הנותן אל הקליפות בהכרח כי חיותם הוא שבא

להם י"א בחי' מז' מלכין קדמאין וד' אחוריים דחו"ב יש"ס ותבונה אבל מה שבולעים הקליפות בכל עת ומה שנעשה על ידי חטא אדם זה להם למותרות ויצדק ללמוד לישראל אופן הוצאה הניצוצות ולבער כרם מכל וכל ע"ש והנה הניצוצין שיש בהם מעת הבראם הכרח די חיותם ושב הדבר להם לעצמם כעין הנשמה עם הגוף יתכן לכנות להם שם חולין (ולע"ל ב"ב כשיוציא כל הניצוצין ולא ישאר רק הכרח החיות אזי ישובו אל הקודש והרע יתבטל ע"כ יהיו כמה וכמה מן הגוים לשארית לרקחות ולטבחות ולאופות וא"כ יהיה הדבר חולין שנעשו על טה"ק) משא"כ הניצוצין היתרים שבלעו ע"י החטאים אין הדבר להם לעצמם רק כענין עיבור נשמה ועם היות הניצוץ הקדוש אצלם הוא דבר נפרד נק' תרומה קדש לה' כיון שמוכן בכל פעם להרימו לד' כענין שאומרים הניצוצין בכ"י ארוממך ד' כי דליתני והנה בשבת הגם דלית שולטנא אחרא בכולהו עלמין עכ"ז הכרח החיות יש להם ואנחנו כוונתינו בביעור חמץ הגם שאין לבערם מכל וכל עכ"ז הכוונה הוא שנזכה מכל וכל דהיינו גם הכרח החיות שבהם ישאר גם הוא לאלהינו וימלא כבוד ד' את כל הארץ (התבונן מה שכתב האריז"ל בענין עשרה פתותין חמץ) א"כ גם בשבת שייך ענין ביעור חולין היינו הכרח החיות נשאר גם בשבת אבל תרומה (כנ"ל) מלפני השבת כי בשבת לית שולטנא אחרא וכו' וכל דברינו בדרך אפשר. והשם הטוב יעזרינו ע"ד כ"ש ואל יאמר פינו דבר שלא כרצונו:

סעיף ז

דרוש פסחים דף מ"א

אמר רבא אכל נא לוקה שתים (רש"י משום לא תאכלו כ"א צלי אש דכי אם צלי אש נמי אלאו דלא תאכלו קאי) מבושל לוקה שתים (כנ"ל) נא ומבושל לוקה שלש אביי אמר אין לוקין על לאו שבכללות (רש"י כ"א צלי אש לאו שבכללות הוא דכולל בו כל מיני בישולין שאינן צלי לאסור) איכא דאמרי תרתי היא דלא לקי חדא מיהא לקי (רש"י תרתי הוא דלא לקי כיון שהוא לוקה משום נא ומשום מבושל תו לא לקי משום כלל דכי אם צלי אש אבל חדא מיהא לקי כגון המבשל בחמי טבריא ואכלו דאין כאן מלקו' דבישול ולא מלקו' של נא לוקה משום כ"א צלי אש. א"ד חדא נמי לא לקי דלא מייחד לאוי כלאו דחסימ' (רש"י וא"ד חדא נמי לא לקי משו' כ"א צלי אש דלא מיחד לאוי כלאו דחסימ' שהוא מפרש איסורי' וסמיכא לי' פ' מלקות לעיל מיני') כ"ה גירסת הגמ' שלפנינו. והנה לפי הגירסא הזאת מיבעיא לן לפסוק להלכה דאכל נא ומבושל לוקה שלש כרבא דהלכת' כוותי' לגבי דאביי (לבר מיע"ל קג"ם) והנה הרמב"ם פסק אכל נא ומבושל לוקה אחת (וחשב שתיהן במנין המצות למצוה אחת) והוא משום דהרמב"ם

ס"ל דגרסינן אביי קודם לרבא (והכי מייתי האי שמעתא בס' מנין מצותיו) כמו בכל הש"ס נישנים דברי אביי קודם לרבא. וא"כ המאמר אכל נא לוקה שתים וכו' הוא דברי אביי. ורבא אמר אין לוקין על לאו שבכללות ופסקינן כרבא כמו בכל הש"ס וכ"ה גירסת הרמב"ן וסמ"ג. אבל לו יהיה כגירסתם אביי קודם לרבא הנה לפרש"י לשני הלשונות של רבא באכל נא ומבושל לוקה שתים ורבא לא פליג על כי אם צלי אש דזה מיקרי לאו שבכללות ואין לוקין עליו בהדי המלקיות דנ"א ומבוש"ל) ובמקום דליכא לאוין דנא ומבושל כגון שבישלו בחמי טבריא דאין כאן לאוין דנא ומבושל רק שעבר על כ"א צלי אש לחודי' בהא יש חילוק בין הלשונות דללישנא קמא דרבא לוקה וללישנא בתרא אינו לוקה ומבעיא לן לפסוק כלישנא בתרא דספק נפשות הוא וא"כ על כ"א צלי אש אינו לוקה כלל בשום פעם בין באכלו נ"א ומבושל אינו לוקה רק ב' היינו על נא ומבושל בין באכלו במבושל חמי טבריא אינו לוקה על כ"א צלי אש אבל על נא ועל מבושל לב' הלשונות לוקה ב' (ולאביי לוקה ג' וזה הוא שיטת הרמב"ן וסמ"ג) וזה הוא השגת הראב"ד על הרמב"ם במה שפוסק אכל נ"א ומבושל לוקה אחת הוא דלא כאביי ודלא כרבא והרמב"ן מתמי' בזה ומשיג על הרמב"ם דקא פסיק ותני אכל נ"א ומבושל אינו לוקה רק אחת וקחשבו רק למצוה אחת ממנין תרי"ג והוא משיג וס"ל דלוקה שתים וקא חשבם לשתי מצות ממנין תרי"ג והנה הרמב"ם ז"ל ס"ל דהא דאמר רבא אין לוקין על לאו שבכללות זה קאי על נ"א ומבושל כיון דאין מיוחד הלאו בכ"א בפ"ע לשיאמר אל תאכלו ממנו נא ואל תאכלו ממנו מבושל דאז היה לאו מיוחד בכ"א והוה לן לחשבם לב' מצות משא"כ בעת דשניהם הם בלאו אחד לא קא מנינן להו רק למצוה אחת ואינו לוקה העובר רק על שתיהן מלקות אחד וע"ז קא משיג הרמב"ן מאד דאם נאמר דהא דאמר רבא אין לוקין על לאו שכללות קאי על נ"א ומבושל א"כ פירוש ב' הלשונות דרבא א"ד חדא וא"ד חדא נמי לא לקי ללישנא בתרא לא לקי כלל גם באכל נ"א ומבושל וה"ל לפסוק כלישנא בתרא בעסקי נפשות ספק לקולא. ונ"ל לבאר שטת הרמב"ם שהכריח מהגמ' דלישנא קמא הוא עיקר ונבאר מקודם ג"כ גירסתינו בגמ' רבא קודם לאביי על כרחך לא דבר ריק הוא וקשה לשבש כל הספרים ובודאי יצתה הגירסא הלזו ג"כ הכוונה מפי הורים ומורים ונראה דהנה בשיט' זו איתא בגמ' א"ר חסדא המבשל בחמי טבריא בשבת פטור. פסח שבישלו בח"ט חייב ופרכינן מ"ש בשבת דלא דתולדות אש בעינן וליכא פסח נמי לאו תולדות אש הוא אמר רבא מאי חייב דקאמר דקא עבר משום כ"א צלי אש (רש"י משום צלי אש לאו דלא תאכלו כ"א צלי אש איכא ולא לאו דבישול וסבר לוקין על לאו שבכללות. ולפ"ז אם נגרוס אביי קודם לרבא. ורבא יסבור אין לוקין על לאו

שבכללות יקשה לן דרבא אדרבא. ע"כ זאת היתה לראשונים דגרסו רבא קודם לאביי וא"כ רבא ס"ל לוקין על לאו שבכללות והנה הרמב"ם ז"ל לא הונח לו בגירסא הלזו דבכל הש"ס מוקדם אביי קודם רבא. ובע"כ גרסינן אביי קודם לרבא. וגם אם נגרוס רבא קודם לאביי הא דאמרינן בש"ס בכ"מ אין לוקין על לאו שבכללות אתיא לשיטת אביי דלית הלכתא כוותי' לגבי דרבא. והות בכ"מ בשיטת הש"ס בהלכה פסוקא אין לוקין על לאו שבכללות ובע"כ גרסינן אביי קודם לרבא ורבא הוא דס"ל אין לוקין על לאו שבכללות. ולפ"ז הדרא קושיין לדוכתא דהרי רבא בעצמו ס"ל המבשל בחמי טבריא לוקה משום כ"א צלי אש. הגם דהוה לאו שבכללות והנה ללישנא קמא דרבא נוכל לתרץ הכל עפ"י שיטת הרמב"ם דס"ל לאו שבכללות מיקרי כאשר יש בפסוק לאו אחד ומבואר בו כמה ענייני' אפי' עשאן כולן אינו לוקה כ"א מלקות אחת וזה הוא מ"ש רבא ללישנא קמא חדא מיהא לקי היינו אפי' אכל נא ומבושל וחמי טבריא ולא מיקרי כ"א מצוה אחת ממנין תרי"ג. ושפיר יונח ג"כ הא דאמר רבא לעיל המבשל בח"ט חייב משום כ"א צלי אש. דזה נמי ניחא דכמו כשאכל נ"א לבדו או מבושל לבדו לקה. כן ג"כ חייב אם בישל בח"ט משום כ"א צלי אש משא"כ ללישנא בתרא דס"ל לרבא דחדא נמי לא לקי תקשה דרבא אדרבא. מזה יש הוכח' דלישנא קמא עיקר והבן (והנה רש"י ז"ל דפירש דעל נא ומבושל לא פליגי אביי ורבא דלוקה שתים לכל הפחות ועיקר פלוגתייהו על כ"א צלי אש דללישנא קמא דרבא לוקה אם בישלו בח"ט משום כ"א צלי אש הנה לא יקשה ג"כ דרבא אדרב' דס"ל לעיל דבישלו בח"ט חייב משום כ"א צלי אש רק דא"א לומר כן לדעתו (רק לדעת הרמב"ן דפירש ג"כ כרש"י) דהרי הוא בעצמו פירש לעיל דס"ל לוקין על לאו שבכללות וכאן גם לישנא קמא דרבא סובב הולך על קוטב דאין לוקין על לאו שבכללו' וצריכין לומר דרש"י ז"ל גרס בכאן רבא קודם לאביי כגירסתינו בש"ס שלפנינו ועוד מהראוי לדבר בזה באריכות הדברים ברחב ידים וקצרתי באמרים:

ע"ד הרמז להבין פלוגתת הרמב"ם עם הרמב"ן וסמ"ג שהרמב"ם חושב לנ"א ומבושל למצוה אחת ממנין תרי"ג והרמב"ן וסמ"ג חשבם לב' מצות סוד ד' ליראיו ונפשם יודעת מאד כ"א כפי מצב שורש נשמתו ואלו ואלו דא"ח והנה עתה באתי להראות פנים לשיטת כ"א ואחד ועפ"י דרך רמזי מצות בטעמה הגם שא"א להשיג תכלית טעמי המצות כי הם שכל אלהי וא"ס לטעמיהן עכ"ז מצוה עלינו למצוא חפש מחופש טעמים בדרך פרדס התורה כפי קט שכלינו ורחמנא ליבא בעי. ואומר תחילה.

הנה הרב הרא"ה בס' החינוך (יש סברא שהרא"ה לא חיבר ס' החינוך עיין בס' שם הגדולים) כתב טעם למניעת אכילת הפסח מבושל הוא הוראה שיצאנו ממצרים לחירות

עולם ואכילת צלי הוא אכילת מלכים ושרים וכדרך שאמרו באכילת הקדשים לכהנים למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלין משא"כ מי שאינו בן חורין כ"כ ואין ידו מספקת כ"כ אוכל דוקא בבישול כדי שיתוסף לו במאכל הרוטב וקופה השומים והבצלים זה כוונת תוכן דבריו ז"ל והנה מהראוי לנו להתבונן מאי נפקא לן מזאת ההוראה והזכרון שיצאנו לחירות עולם ומה הוא ההכרח לנו לידע כ"ז ונאמר אחר שנתבונן מה הוא דבר המורגל בפי חכמינו שהוציאה ממצרים הוא גאולה לחירות עולם וכן תקנו לנו אנשי כנה"ג בנוסח ברכ' ק"ש ויוציא את עמו ישראל מתוכם לחירו' עולם היכן היא החירות עולם הלא בעוה"ר עבדים אנחנו משעבוד מלכיות זה כמה מאות שנים ביתר כפלי כפלים קשה יותר משעבוד מצרים לא נתננו די השב רוחנו זה חומס וזה רומס עד יערה עלינו רו"ח ממרום במהרה לנקום נקמתינו ונקמת תורתו אבל כבר קדם לנו הדיבור זה כמה פעמים באריכות ועתה נקצר באמרים שכבר נאמרו ונשנו בכמה פנים והוא כאשר הוציאנו הש"י ממצרים שהיו ישראל משוקעים לשם בטומאות מצרים אשר היה יסוד מוסד להם שכל הנהגות העולם הוא עפ"י טבע המזלות ואין כח עליון יחשוב וישוב למעלה מן המזל ע"כ היו עובדין למזל בכור המזלות וכאשר הוציא הש"י את עמו ממצרים שידד מערכות השמים וכוכבי השמים וכסיליהם והראה לבאי עולם השגחתו הנפלאה למעלה מן המזלות ושאין כח בשום מזל וטבע לפעול שום פעולה בזולת רצונו וכחו והשגחתו הנפלא' בפרטיות לכל הנבראים וזה הוא מה שמבואר כמה פעמים בדבריו ית"ש באומרו וידעתם כי אני ד' וידעו כי אני ד' היינו מהווה כל הויות ומשדדם כרצונו ואין שום דבר קטן בטבעי העולם מתהווה בכ"ז ועידן מבלעדי יכולתו השגחתו ית"ש ע"כ בשעת היציאה צונו הש"י ליקח טלה רמוז לבכור המזלות לשוחטו ולזרוק דמו (הוא כח נפשו כי הדם הוא הנפש) לשם ד' להורות כח המזלות הוא כפוף תחת השגחתו ויכלתו ואין להם שום כח ותנועה מבלעדי שפעו ויכולתו ית"ש והנה כשנתוודע כ"ז בעת צאתנו ממצרים הנה יצאנו לחירות עולם היינו חירות עולמי' ועסקי עבודת העולם כי הנה מי שלא נתאמת אצלו ההשגחה בסוברו שהכל נתון תחת הטבע הנה הוא מוכרח לעסוק בעבודת העולם כל ימי חייו עובד ביום ובלילה להשיג מבוקשו בלילה לא יישן וביום לא ינוח לרדוף להשיג מבוקשו בטבע בכל פעם ורגע והנה הוא לעבד לאשה וללחם ולמזון ולבגד ולהון ורכוש וכיוצא משא"כ מי שנתאמת אצלי ההשגחה הנה יוצא לחירות מעבדות העולם באומרו בשלום יחדו אשכבה ואישן כי אתה ה' לבדד לבטח תושיבני והכל הוא בהשגחה נפלאה מיוחדת מאתו ית"ש וא"כ איש כזה אינו מבלה ימיו במסחר ובניינים והבלי הזמן ולבו פנוי לעבודת הש"י ולתורתו

וליראתו ולעסוק במושכלות להשלים צרכי נשמתו כל ימי חלדו. והנה לפ"ז הידיעה הלזו הוא מוכרחת לנו לידע והוא יסוד מוסד לתורה ע"כ ניתן לנו לזכרון במצות הפסח לאכלו צלי ולא מבושל כדרך אכילת בני חורין להיות שיצאנו לחירות עולם ולא לעשות עיקר מעבודת העולמיי ושלא לבלות הזמן היקר שבמציאות בעבדות העולמיי והנה לפי דעת וטעם הרב הנ"ל המניעה מלאכול הפסח נ"א הוא ג"כ מטעם הנ"ל כי נא הוא שאינו צלי כל צורכו והוא מאכל העבדים כמאכל בן דרוסאי בשיל ולא בשיל ולפ"ז מניעת אכילת נא ומבושל הכל הוא מטעם אחד להורות לנו שיצאנו ממצרים לחירות עילם שלא להשתעבד לשיעבוד העולמיי רק לבקש צרכי נפשינו כי לכך נוצרנו וזה כל האדם:

עוד כתב הרב הנ"ל טעם למניעת אכילת הפסח במבושל להורות החפזון שיצאנו בחפזון ממצרים דהנה לבישול צריך פנאי לחתך ולבשל במאכלים שונים משא"כ צלי אש הוא במהירות זה תוכן דברי הרב. והנה צורך הזכרון הזה הוא ג"כ יסוד מוסד לנו ומן הצורך לנו לזכור אמונת אומן והוא עפ"י מה שקדם לנו המאמר בפסוק ושמרתם את היום הזה לדורותיכם חקת עולם מה היא שמירת היום לדורות בחקת עולם ופירשנו עפ"י הנדרש במדרש תנחומא ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה יצאו כל צבאות ד' וכו' (רצונו לבאר למה נאמר מקץ) כשהגיע הקץ לא עכבם כהרף עין בט"ו בניסן נגזרה גזירה ונדבר עם אברהם אבינו בברית בין הבתרים וכו' ובט"ו בניסן נגאלו ממצרים בט"ו בניסן עתידין להיגאל משעבוד מלכיות עכ"ל הנה הורו לנו חז"ל במדרשים הלז דפסוק ויהי מקץ וכו' מורה לנו כאשר ישראל הם בגלות כשיגיע זמן וקץ הגאולה אינו משהה הש"י שמחתם כרגע אפי' ח"ו אינם ראויים וכמו שהיה במצרים כנאמר בפסוק ואת עירום וערי' עכ"ז היתה הגאולה בחפזון לעורר המדריגות אורות עליונים בדילוג בכדי לגאלינו כשיגיע זמן הקץ (וכמו שנודע ליו"ח ענין הפסיח' והדילוג גדלות קודם לקטנות ויבואר במעט קט להלן בדרך הסוד א"כ ענין החפזון הוא אמונת אומן לנו גם היום גלות הארוך הזה כשיגיע זמן בעתה הגם שח"ו אין זכות בדור עכ"ז יחיש מעשהו לגאלינו גאולת עולם בחוקה מבלי טעם וזהו ושמרתם את היום הזה לדורותיכם חקת עולם הבן הדבר כי קצרתי וכבר הרחבנו הדיבור בזה באריכות בדרושים הקודמים עפ"י מדרשם ז"ל בפסוק קץ שם לחושך. ואצל יוסף ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם וכו' א"כ זכרון החפזון הוא לנו ליסוד מוסד להאמין אמונת אומן אם יתמהמה חכה לו בא יבא משיח צדקינו לגאלינו בלי שום מונע עכ"פ בזמן בעתה ולא נתייאש עצמינו בראותינו שפלות הדורות בעוה"ר ומעטי זכיות והוא הנרמז במניעת הבישול לפי דברי הרב ז"ל:

והנה מניעת הנ"א א"א לומר מטעם חפזון דאדרבא נ"א מורה ביותר על חפזון ע"כ צריכין אנו לו' במניעת הנ"א טעם הראשון להורות שלא נאכל מאכל עבדים כמאכל ב"ד כי כבר יצאנו לחירות עולם ולפ"ז י"ל דזה הוא החילוק בין שיטת הרמב"ם לשיטת הרמב"ן וסמ"ג דלשיטת הרמב"ם טעם רמז מניעת הבישול הוא מטעם הוראת חירות עולם והוא יסוד מוסד פינה לתורה וכמש"ל וזה הוא גם כן טעם מניעת הנ"א וכיון דטעם א' לשתיהן ע"כ לא יתחשבו למנין תרי"ג רק למצוה אחת ולשיטת הרמב"ן וסמ"ג מניעת הנ"א הוא להוראת חירות עולם כנ"ל מניעת הבישול הוא להוראת החפזון להורות אמונת אומן הגאול' האחרונה שתהיה בוודאי עכ"פ ב"ב בלי שום מונע וא"כ ב' טעמים הם ע"כ יתחשבו במנין מצותיו ית"ש לשתי מצו' ממנין תרי"ג:

ע"ד הדרוש במדרש הנעלם פ' וירא ר' יהודה אתי להההוא אתר דאיקרי כפר חנון וכו' עאלו קמי' כל בני מתא א"ל לימא לן מר מילייא דאורייתא בפ' דקרינן בה יומא דשבתא וד' פקד את שרה קם ביני עמודא פתח ואמר וד' פקד וכו' דא"ר סימון בא וראה כחו של הקב"הבפעם א' מחי' מתים מוריד שאול ויעל מזריח מאורות ומוריד גשמים מצמיח חציר מדשן יבולים פוקד עקרות נותן פרנס' עוזר דלים סומך נופלים זוקף כפופים מהעדא מלכא ומהקם מלכין והכל בזמן אחד וברגע אחד ובב"א מה שאין שליח לעולם יכול לעשותו (פי' הענין לדעתי כשעושה הקב"ה ע"י שליח אין מלאך א' עושה ב' שליחות אם הוא ממלאכי החסד עושה שליחותו ית"ש בענייני החסד ואם הוא ממלאכי הדין וכו' וכיוצא צא ולמד בשלוחו ית"ש להפוך את סדום שלח ב' מלאכים אחד להפוך את סדום ואחד להציל את לוט אבל דבר הנעשה ע"י דיבורו ית"ש שלא ע"י שליח כל הענינים נעשים ברגע אחד ובבת אחת ויתבאר לך עוד להלן) תניא א"ר יוסי כל מה שעושה הקב"ה א"צ לעשות אלא בדיבור דכיון דאמר ממקום קדושתו יהא כך מיד נעש' בא וראה כח גבורתו של הקב"ה דכתי' בדבר ד' שמים נעשו דאר"י מ"ד ועברתי באמ"צ אני ולא מלאך וכו' אי הכי יקרא סגיאה הוא למצראי דלא דמי מאן דתפוס מלכ' ומאן דתפוס הדיוט' ועוד אין לך אומה מזוהמת בכל טומאה כמו במצרים וכו' וכי לא היה להקב"ה מלאך או שליח לשגר לעשות נקמה במצרים כמו שהיה באשור שהיה בנו של שם וכו' אר"י מכאן למדנו כח גבורתו של הקב"ה ומעלתו שהוא גבוה על הכל אמר הקב"ה אומה זו של מצרים מזוהמתין ומטונפת ואין ראוי לשגר מלאך ולא שרף דבר קדוש בין רשעים ארורים מטונפים אלא אני עושה מה שאין יכול לעשות מלאך ולא שרף ולא שליח שאני אומר ממקום קדושתו יהא כך ומיד נעשה מה שאין מלאך יכול לעשותו וכו' ולפיכך לא נעשית נקמה זו ע"י מלאך ושליח בשביל

קלון המצריים ולהראות גדולתו של הקב"ה שלא רצה שיכנס ביניהם דבר קדוש ועד"ז נאמר אני ולא מלאך אני יכול לעשותו ולא מלאך עכ"ל והנה למדנו מדברי ר"י הלזה ב' עניינים דהנה גם כשהקב"ה עושה שליחותו ע"י מלאך הנה הכל הוא עפ"י דבורו ית"ש כי אין מלאך יכול לעשותו רק בכח דבורו ית"ש ואעפ"כ חילוק יש בין כשדיבורו ית"ש וציוויו מתלבש בשלוחיו ומלאכיו גבורי כח עושי דברו בין כשנעשה הפעולה ע"י דבורו ית"ש בלי התלבשות במלאך ושליח ודרב זה יתחלקו לחילוקים שונים: חילוק א' כשנעשית הפעולה בהתלבשות צווייו ית"ש במלאך אין מלאך אחד עושה ב' שליחות ובפרט כשהעניינים הפוכים חסד לזה ודין לזה כי כל מלאך הוא כלי מוכשר לקבל כפי מדתו דייקא אשר בראו יוצר בראשית משא"כ כשנעשית הפעולה בדיבורו ית"ש בלי התלבשות בכלי המלאך הנה נעשה הכל ברגע אחד דהיינו דין לזה וחסד לזה וכיוצא והחילוק השני הוא המבואר במדרש הנ"ל מה שהיה במצרים מקום מזוהם ולא רצה הקב"ה לשלוח לשם מלאך דבר קדוש אבל הקב"ה אומר ממעון קדשו יהי כך ומיד נעשה הג"ה ועפ"ז פירשנו כשהגיעו ישראל לידי אותה מעשה במדבר אמר משה בתפלתו למה ד' יחרה אפך בעמך אשר הוצאת וכו' והוא לפלא ולתימא מה הוא זאת הטענה שאמר אדון הנביאים למה ד' יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מאמ"צ וכו' הלא עיקר החרון שהש"י הוציאה מאמ"צ ועשה עמהם נפלאות וניסים כאלה ואחר כך יעשו כדבר הרע הזה ופירשנו דה"ק אדון הנביאים לטענ' למה ד' יחרה אפך בעמך אין זה מן התימא עליהם אשר באו לידי משגה כי הם אשר כביכול הוכרחת להוציאם בעצמך מארץ מצרים בכח הגדול וכו' ולא רצית לשלוח לשם דבר קדוש מלאך ושליח להיות מקום ההוא מקום מזוהם והנה עמך היו משוקעים בזה המקום זה עיתים וימים אין מן התימא שבאו לידי משגה בזו היתה לטענה גדולה ונענה בתפלתו: ועפ"ז פירשנו הפסוק דכתיב הלא כה דברי כאש נאו' ד' כביכול המשיל הוא ית"ש את דבורו כאש כי כל היסודות אינם פועלים בנפעל פעולה מרחוק משא"כ אש פועל בנפעל פעולה מרחוק הבן הדבר. והנה אכילת קרבן פסח הוא זכר להעבר' הלזו ועברתי באמ"צ וכו' וכענין שיסד התנא פסח שהיה אבותינו אוכלין וכו' על שום מה על שום שפסח המקום ב"ה על בתי ב"י במצרים כמ"ש ואמרתם זבח פסח הוא לד' אשר פסח על בתי ב"י במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל ונצטוינו לאכלו צלי אש כדברינו הנ"ל שענין הפסיח' וההעברה היינו דיבורו ית"ש פועל מרחוק אומר ממעון קדשו יהי כך ומיד נעשה וז"ש הלא כה דברי כאש וכו' וכמש"ל וגם פעולת האש בצלי פועל ב' עניינים מתחלה מושך לחוץ לאיבוד את הדם הוא הנפש ואח"כ יצלה כל צלייתו להכשירו לאכילה לנפש אדם והוא בדמיון ב' העניינ' אשר נעשו בליל הניסיי הלזו ע"י דבורו ית"ש היינו בנגפ"ו א"ת מצרים נפש הבהמיות אשר בשר חמורים בשרם וא"ת בתינו הציל הפריש והבדיל להכשירנו למתן תורה אתם קרויים אדם וזה אינו יכול מלאך א' לעשות ב' הפכיים דין וחסד ביחד רק

הש"י בעצמו וזהו ועברתי באמ"צ אני ולא מלאך כי על ידו ית"ש נעשית פעולה שלימה כאחד נגוף למצרים ורפוא לישראל הבן הדבר ויונעם לך:

מעתה בין תבין את אשר לפניך מעט קט בטעמי מצותיו ית"ש בקרבן פסח הלזה שהוא זכר לפסיחה ולההעברה הלזו במצרים אשר נעשית ע"י דבורו ית"ש בעצמו בלא התלבשות בלי מלאך ושליח הנה לזכר זה הוא באזהרה לנו שלא לבשל הפסח בכלי כ"א צלי אש ע"ש הלא כה דברי כא"ש נאום ד' וכנ"ל וכיון שנעשית הפעולה על ידי ית"ש נעשית פעולה שלימה נגוף למצרים ורפוא לישראל מה שאין מלאך אחד יכול לעשות וכנ"ל וזה הוא מה שיש לנו לומר בטעם שהזהירנו הש"י מאכילת הפסח נ"א הוא חצי פעולה דהנה כבר כתבנו לך צלי אש עושה ב' פעולות בתחלת צלייתו מושך לאיבוד את הדם הוא הנפש הבהמיו' ואח"כ בצלייתו לגמרי יוכשר לאכילת נפש האדם והוא הפעולה השלימה כביכול הנעשית ע"י ית"ש נגוף למצרים ורפוא לישראל ע"כ באה האזהרה שלא לאכול הפסח נ"א חצי הפעולה הבן הדבר א"כ לפ"ז ב' האזהרות נ"א ומבושל סובבים והולכים לזכר אחד ועברתי באמ"צ אני ולא מלאך הבן:

עוד יש לפרש ענין ועברתי באמ"צ אני ולא מלאך וכו' עפ"י הלשון המבואר בזוהר ועבר ד' לנגוף את מצרים מאי ועבר דעבר על שורי דינא וכו' ועבר על אורחוי בגין למיעבד בהו דינא ולנטרא להו לישראל וכו' ע"ש והנה עם היות שבזוה"ק היא לשם כוונה פנימיות עכ"ז יש להתבונן עפ"י דרכו דרך הקודש שבא לפרש למה נקט הכתיב לשון העברה כענין שאומרים על איזה איש שעבר ולא עשה כהלכה ונאמר עפ"י מה שקבלתי מרבותינו (בקצת תוס' ביאור בדברינו) במקראי קודש ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וכו' והקללה אם לא תשמעו וכו' אשר אנכי ד' מצוה אתכם היום ללכת אחרי וכו' והנה לא נאריך בדקדוקים שלא יתארך הדרוש אבל כל הרואה יראה שהדברים באו בכפל לשון וקבלנו מרבותינו פירוש הדברים דהנה כל התרי"ג מצות שבתורה נק' בזוה"ק תר"א עיטין דיהיב קוב"ה לישראל דהנה סגולת המ"ע שציונו הש"י לעשות הם עצות מהש"י לישראל לעשותם שע"י עשייתן יתעוררו גנזי ברכות ישועות וחסדים ורחמים חיים ושלום כל מצוה לפי ענייניה ושורשה בגבהי מרומים. ומל"ק שהזהירנו הש"י שלא לעשותם הם עצות מהש"י לישראל הזהירנו מעשות כזאת כי על ידי עשיית אותן המעשיות מתעורר אילן הרע שבסט"א ומביאין עי"ז פורעניות ח"ו על שונאי ישראל וכיוצא והנה לפ"ז הוא בסגולה סגולת כל מצוה להביא טובות על העולם וסגולת כל עבירה הוא בהיפך להביא וכו' וכן אמרז"ל מיום שאמר הקב"ה ראה נתתי לפניך את החיים ואת וכו' הכל נעשה ע"י מעשה התחתונים בעצמם כפי עשייתם כן גורמים עצמם

לטוב וכו' והנה לפ"ז כשישראל מצטרכים למפלת שונאיהם ולהכניע צריהם ולעשות נקמה בגוים ע"י איזה מפעל יגרמו זאת אם ע"י מעשה מ"ע הלא זה סגולתם כל היום לעוררי ברכות ישועות וטובות. ואם על ידי עבירות הלא הם באזהרה מן הש"י לבלתי עשותם אבל ידוע משארז"ל גדולה עבירה לשמה ממצוה וכו' והנה לפ"ז נעשה מפעל כזה ע"י עבירה לשמה (וכענין יעל אשת חבר הקיני שע"י שעשתה עבירה לשמה הביאה פורעניות על הצר הצורר סיסרא דהנה אמת מפעל עבירה גורם להביא דינים וגבורה אבל להיות העבירה ההוא לשמה הנה הדינים והגבורות הנפעלי' ומתעוררים ע"י העבירה על ראש רשעים ושונאי ישראל יחולו והוא לטובה לישראל כשנעשית הנקמה בשונאיהם כרצונם) הג"ה וכן תמצא במרדכי ואסתר עשו עביר' לשמ' ויעבור מרדכי עשה עביר' לשמה גזר תענית ביום א' של פסח וביטל ישראל מן מצה ומרור וכן אסתר עשתה עבירה לשמה שתבעל ברצון לאחשורוש והנה ע"י העבירו' לשמה תיכף ראו נקמה בהצר הצורר. כן יאבדו וכו': וזהו ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וכו' רצ"ל אני נותן לפניכם ובידכם הדבר לעורר ברכ' לישראל וקללה לשונאיהם ומפרש הכתוב האיך יהיה המפעל הזה את הברכה (תעוררו כפשוטו) אשר תשמעו אל מצות ד' אלהיכם. והקללה (על שונאי ישראל) תפעלו. אם לא תשמעו אל מצות ד' אלהיכם רק שתהיה באופן כזה אשר אנכי מצוה אתכם היום לעשות עבירה כזו דהיינו עבירה לשמה דזה הוא בכלל ציווי אזי תפעלו ע"ז ללכת אחרי אלהים אחרים. רצ"ל שהקללה הנפעלת תלך אחרי אלהים אחרים ותחול על ראש שונאיכם:

והנה משרע"ה אמר כצאתי את העיר אפרוש את כפי וכו' כי היתה העיר מלאה גלולים וטומאה כמשארז"ל והדבור לא הי' מתייחד עמו במצרים והנה בהגיע זמן ותור הגאולה כביכול נאמר כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים כביכול גילוי שכינתו (ואל תתמה ע"ז דזה סותר מ"ש בשם מדרש הנעלם הנ"ל אבל המשכיל ע"ד אין זה סתירה כי דבורו ית"ש הוא גילוי שכינתו דבר מלך שלטו"ן) ברוך כבוד ד' ממקומו מתרגמינן מאתר בית שכינתי' הבן) כביכול הוא ית"ש הכתיב לעצמו (להודיע לישראל ענין הנרצה הלז היינו לעורר דין על שונאיהם הוא ע"י פעולת עבירה לשמה והנה השמיענו זה הש"י בעצמו דהנה הוא ית"ש בעצמו כביכול מקיים משפטי התורה הנה אמר) ועברתי בארץ מצרי' וכו' כביכול אעש' עביר"ה לשמ' (שאפי' הדבור לא נתייחד במצרים והן היום גילוי שכינתו להצלת ישראל ע"ז והכיתי כל בכור בארץ מצרי' וכו' כי זה מסגולת עבירה לשמה לפעול גבורות וז"ש בזוהר אעבר על שורי דינא והנה זכרון הפס"ח שפסח הש"י על בתי אבותינו בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל כי הדינים והגבורות הנפעלים ע"י עבירה לשמה אינם נוגעים לישראל וכביכול הכתיב הקב"ה כ"ז ללמד דעת לישראל.

הבן הדבר) ועל ראש שונאיהם יחולו הדינים וזה שיש להטעים שנצטוינו במצוה הלזו באזהרה שלא לאכלו בשל מבושל במים (שהוא רמז לחסד) כ"א צלי אש (רמז לדין וגבורה) אשר נעש' אז על שונאי ישראל בעסק הפסיח' וההעבר' הלזו הנק' כביכול עביר"ה לשמה ועב"ר ד' לנגוף את מצרים הבן הדבר: הג"ה וזה שפירשנו גם כן מגילת אסתר ויעבור מרדכי וכו' דרשו חז"ל שעבר ערקומ"א דמיא ולכאורה לא נדע לו יהי' שהית' הקבלה כך בידם הנה לא נדע מה השמיענו בזה שעבר ערקומא דמיא ועפ"י דברינו הנ"ל יתכן וכמ"ש בהג"ה הקודמות ויעבור מרדכי שעבר עביר' לשמה וכמש"ל ואז תעורר הדין ובא על הצר הצורר וזה שדרשו ג"כ שעב"ר ערקומ"א דמי"א בערוך פי' וערקומ"א ער"ק מי"א) כי לא נעש' הפעול' ע"י מפעל המצות המתעוררים חס"ד שנרמז במי"ם זהו ויעבור מרדכי דינא כמש"ל ובזה תתבונן אשר בבזה לא שלחו את ידם כי לא נעש' המפעל ע"י מדת החס"ד שיושפע להם השפעות הבן הדבר:

נחזור לענינינו מניעת אכילת הפסח בשל מבוש"ל במי"ם הוא ע"פ דברינו מטעם הנ"ל כביכול. ועברת"י באמ"צ עביר' לשמה לעורר א"ש הגבורות והדין על שונאי ישראל שהוא פעולת עבירה לשמה ע"כ אין לבשל במי"ם שהוא בחי' חס"ד הנעשה ע"י מצוה ומעתה טעם מניעת אכילת נ"א א"א לומר מטעם הזה דהרי נ"א ג"כ אינו מבושל במי"ם ע"כ נצטרך לומר מניעת הנ"א הוא מטעם הראשון להורות פעולתו ית"ש בעצמו בלא שליח והוא פעולה שלימ' לנגוף למצרי' ורפוא' לישראל מה שאין מלאך יכול לעשו' ובזה יתכן לנו שיט' הרמב"ם עם שיט' הרמב"ן וסמ"ג דלשיטת הרמב"ם מניעת הנ"א ומבוש"ל הכל הוא מטעם אחד כמש"ל ע"כ יתחשבו רק למצוה אחת ממנין תרי"ג ולשיט' הרמב"ן וסמ"ג שני טעמים להם וכנ"ל ע"כ יתחשבו לב' מצות ממנין תרי"ג הבן הדבר ודרוש וקבל שכר:

ונראה לומר עוד בטעם מניעת אכילה נ"א ג"כ ע"פ מ"ש ועברתי באמ"צ אני ולא מלאך דהנ' פירשנו בפסוק שאמר משה אצל הים התיצבו וראו את ישועת י"י אשר יעשה לכם היום כ"י אשר ראיתם וכו' לא תוסיפו לראותם וכו' והנה תיבת כ"י הוא נתינת טעם על הקודם ואינו מובן ופירשנו ע"פ האמור בזוהר בפסוק רפאוני י"י וארפא ל"ל למימר וארפא ואמרו שם דהנה כשהרפוא' באה ע"י שליח היינו מלאך רפאל הממונה על הרפוא' אינה רפואה בטוחה לעולמי עד (דהנה הוא מלאך שליח וזה תשוקתו ועבודתו וזה חיותו לעבוד עבודתו ית"ש מה שהוא ממונה עליו והנה הגם שהוא מרפא את החולה הנה תשוקתו להיות עוד שליח לרפאות הבן הדבר) משא"כ אם הרפוא' היא ע"י הש"י בעצמו הנה הוא רפואה בטוח' לעולמי עד וזהו רפאני י"י כביכול אתה בעצמך אזי וארפא רפואה עולמיית הבן וכ"ה בכל עניני ישועות הנעשים ע"י שליח אינם ישועה עולמית

משא"כ הנעשה ע"י הש"י בעצמו הוא ישועה עולמיית וז"ש משה לישראל התיצבו וראו את ישועות ד' (בעצמו כביכול) אשר יעשה לכם היום (בעצמו כביכול) לא ע"י מלאך ולא ע"י וכו' ומהיכן תדעו זה הלא תראו ותבינו כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו וכו' הנה מזה תוכלו להתבונן כי הישועה הוא מן הש"י בעצמו ע"כ היא ישועה עולמיית כי אלו היתה הישועה ע"י מלאך לא היתה הישועה עולמיית. הבן הדבר:

והנה מה שמורגל בפי חז"ל שיציאת מצרים היתה גאולה לחירות עולם וכן תקנו לנו אנשי כנה"ג בברכת ק"ש ויוצא את עמו ישראל מתוכם לחירות עולם והנה עבדים אנחנו ביתר שאת כפלי כפלים מגלות מצרים באריכות ימים ועיתים (וכבר דברנו מזה בדרושים הקודמים וגם בדרוש הלזה) וכעת נאמר דמיקרי חירות עולם דהנה יצ"מ בכל ענינים אשר נעשו בכל פרטיות המכות אשר הוכתה הסט"א מן הארת הקדושה הוא ישועה בטוחה לעולמי עד בכל מכה ומכה שהכה הש"י בהם והיה מבטל איזה כח מסט"א כבר נעשה ביטול להכח מן סט"א ההיא לעולמי עד ולכל הקטרון דמסאבותא שקשרו בהם המצריים את ישראל ע"כ נק' יצ"מ חירות עולם כי בכל עניני הניסים אשר נעשו אז לבטל הקטרון דמסאבות' בענינים הללו שוב לא ירעו ולא ישחיתו עוד כל הקטרון דמסאבותא בעניני כישופי וקיטורי מצרים אשר עמדו נגד ישראל כי כבר נתבטל בזה כח הסטרא דמסאבא ויצאו ב"י מזה לחירות עולם ע"כ נק' יצ"מ ישועה עולמיית ובטוחה לעולמי עד ישועה שלימה כענין רפאני י"י וארפא רפואה שלימה ע"כ נעשית הגאולה ע"י הקב"ה בעצמו ועברתי באמ"צ אני ולא מלאך כנ"ל בכדי שתהיה לנו תשועה שלימה ובזה יונח לנו טוב טעם הושם לזכרון מניעת אכילת הפסח נ"א שהוא אינו פעולה שלימה כ"א צלי אש פעולה שלימה להורות על כל הנ"ל הנה בזה ג"כ תבין לשיטת הרמב"ם ז"ל מניעת אכילת נ"א ומבושל הוא מטעם א' כנ"ל ולשיטת הרמב"ן וסמ"ג י"ל ב' טעמים ע"ז לדעתם יתחשבו לב' מצות ממנין תרי"ג דוק והאריך:

ע"ד הסוד עפ"י דברי הזוהר אמר קוב"ה מבעשור לחדש סיבו דחלא דלהון דמצראי (היינו טל"ה שעבודתם היה למזל טלה בכור המזלות) ותפסו לי' דיה"א אסור ותפיס בתפיסה דילכון יומא חד ותרין ותלתא. וביומא רביעאה אפיקו לי' לדינא ואתכנישו עלי' ובשעתא דמצראי הוו שמעין קל דחלא דילהון דתפוס בתפיסא דישראל ולא יכלין לשזב' ליה היו בכאן וכו' וביומא רביעאה אפיקו לי' לקטלא ויחמון לי' מצראי היך עבדין בי' דינא ודא קשיא להו מכל מכתשין וכו' לבתר דיינין לי' בנורא דכתיב פסילי אלהיהם תשרפון באש אמר קוב"ה אל תאכלו ממנו נ"א דלא יימרון ברעותא דאלקנא אכלין לי' (הכוונה לדעתי הקלושה דהנה וודאי עבודת מצרים לטלה היינו לכח מזל טלה והנה דם הוא

הנפש והנה דם הטלה מורה על כח הטלה הנה לקחו הן הדם ונתנו על שתי וכו' ובבית עולמים על המזבח אשר לפני י"י להורות שעבוד כח ונפש בכור המזלות ליוצרינו הש"י ב"ה וכל כוחות המזלות ומשטרי השמים מתנועעים בכחו ויכולתו והשגחתו ב"ה ואין להם כח התנועה בלעדי השגחתו ית"ש כאשר הארכני בזה במ"א לזה מן הצורך לאיש הישראלי שיהיו כל הנהגותיו עפ"י התורה אשר צונו י"י ית' יידע האדם אשר כל עניני עסקי עולמי אינם עפ"י טבע וחלילה לומר כחי ועוצם ידי עשה לי וכו' בהשתדלות טבעיי במו"מ וכיוצא ע"כ נצטוינו לאכול את הפסח צלי אש להוציא כל דמו מקרבו ע"י האש ואח"כ לאכלו להורות שאין אכילתינו ופרנסתינו תחת כח הטבע. שע"ז מורה דם הנפש כח המזל רק כאשר נפקתא מבי' מלכא תתייהיב אז היא אכילתינו וזה הוא אל תאכלו ממנו נ"א שנשא' בו עדיין כח ולחלוחית הדם דלא יימרון ברעותא דאלקנא אכלין לי' שעדיין הם מאמנים שיש כח במזל להאכיל את האדם רק כי גבוה מעל גבוה שומר וכענין האומות דקרין לי' (ית"ש) אלקנא דאלקייא אבל יש ממש גם במזל חלילה חלילה לומר כן רק אין רפרוף עין מתנונע בזולת השגחתו ית"ש עיין ברמב"ם ריש ה' ע"ז שזה היה טעות דור אנוש באומרם שמהראוי לכבד ולעבוד את הכוכבים ומזלות עיי"ש ותבין) ולא מבושל דאלו מבושל יהא טמיר ולא יחמון אלא יחמון לי' וישתמודעין דהוא דחלא דילהון עכ"ל הנה לפי"ז טעם מניעת נ"א ומבושל הוא מטעם א' להורות ביטול ע"ז הבן הדבר והוא כשיטת הרמב"ם דנחשבין למצוה א' ממנין תרי"ג:

והנה למניעת אכילת הפסח מבושל הבנתי עוד טעם עפ"י הסוד בכתבי האריז"ל המצוה היא כ"א צלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו כענין העובר הנתון במעי אמו ראשו על כרעיו ועל קרבו דהיינו תלת גו תלת כענין מה שהיה באורות העליונים בזמן הגלות כידוע למשכילים והש"י פעל ועשה להתיילדות האורות בזמן הנרצה לגאולת ישראל וידוע למשכילים ענין הפסיחה והדילוג שלא כסדר המדריגות והוא נס בגבהי מרומים ענין הגדלות קודם לקטנות כנודע למשכילים וכבר רמזנו בזה בפסוק למען תספר באזני בנך וב"ב את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי וכו' הנה יש להתבונן במ"ע ולמדתם אותם את בניכם נלמד גם לבן הבן ולמה פרט בכאן בן הבן וגם לשון התעללתי לא נודע והנ"ל והנס המופלג אשר נעשו בליל היציאה שלא כסדר המדריגות הוא הנק' חפזון שנתעוררו כל העניינים בגבהי מרומים כ"א וזה היה שלא ע"י מעשינו רק מעשי י"י כי נורא הוא ע"כ אח"כ צריכין אנחנו לספור ספירת העומר לגרום הארת אורות עליונים ע"י מעשינו כנודע למשכילים וידוע דסדר המדריגות היה ניסיי גדלות קודם לקטנות כנודע ע"כ מצוה עלינו לספר באזני הבן שהוא גדול ואח"כ לבן הבן שהוא קטן לזכרון הנס

המופלג שנעשה בגבהי מרומים למהר להחיש פדותינו בחפזון היה גדלות קודם לקטנות וזה לשון את אשר התעללתי במצרים כביכול היה האור העליון בגלות מצרים בבחי' עולל היינו קטנות ואעפי"כ ואת אתתי אשר שמתי בם כי האירו הארת כל המדריגות כרגע להחיש הגאולה בחפזון ויראתי להרחיב הדיבור בזה אבל המשכיל ע"ד בכתבי האריז"ל יבין הענין הנורא הזה הנה לפי"ז לא רחוק הוא לומר דנאסר מבושל מטעם החפזון וכמ"ש בדרך הרמ"ז דברי הרא"ה בחינוך כי לבישול צריכין פנאי משא"כ צלי אש הוא בדרך חפזון וכנ"ל הוא הוראת הנס המופלג שעשה הש"י בגבהי מרומים שלא ע"י מעשינו בחיבת ישראל עם קרובו והנה לפי"ז איסור אכילת נ"א א"א לומר מטעם זה דהרי אדרבא נ"א הוא מורה ביותר על חפזון ע"כ מוכרחים אנו לומר מניעת הנ"א הוא מטעם הראשון דלא יימרון (מצראי) ברעותא דדחלנא אכלין לי' וא"כ ב' טעמים הם ומהראוי לפי"ז לחושבם לשתי מצות ממנין תרי"ג כשיטת הרמב"ן וסמ"ג זה הוא מה שרצוני לבאר בעזר החונן לאדם דעת יהיה לרצון אמרי פי:

סעיף ח

דרוש ח הרמב"ם בה' ק"פ פ"ה הלכה ה' כשם שמילת עצמו מעכבתו מלעשות פסח כך מילת בניו הקטנים ומילת כל עבדיו בין גדולים בין קטנים מעכבת אותו שנא' המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו וכו' וכן טבילת אמהותיו לשם עבדות מעכבתו ודבר זה מפי הקבלה שהטבילה לשפחות כמילה לעבדים עכ"ל וכתב הראב"ד וכן טבילת אמהותיו. א"א בתוספתא דפסחים בדברים שבין פסח מצרים לפסח דורות עכ"ל ובאמת כ"ה בתוספת' אחד פסח מצרים ואחד פסח דורות מי שהיה לו עבדים שלא מלו ושפחות שלא טבלו מעכבין אותו מלאכול בפסח ראב"י אומר אומר אני בפסח מצרים הכתוב מדבר עכ"ל הנה כפי הנראה השגת הראב"ד הוא על הרמב"ם דהו"ל לפסוק כראב"י דקיי"ל דמשנתו ק"ב ונקי וכתב ע"ז המגיה בכ"מ דאין זה השגה על רבינו דרבינו ס"ל דזה דוק' במשנה ולא בבריית' עכ"ל. ויש לדייק כן משנת ראב"י וכי' משנ"ת דייק' וי"ל עוד דהרמב"ם ס"ל כסברת המהרי"ק בתשובותיו דהנך כללי דכיילי בגמ' הלכת' כפלוני נגד פלוני הוא דוק' בהלכות דנוהגין בזה"ז. משא"כ בדברים שאינם נוהגין בזה"ז (הביאו התוי"ט בזבחי') ועשיתי לזה סמיכות מדקא פרכינן בגמ' בכל פעם הילכת' למשיחא. משמע שלא היו קובעין להלכה רק דברים הנוהגין בזה"ז (ואעפי"כ אין זה הוכח' כ"כ כאשר כתבתי במקומו) והראב"ד ז"ל לא ס"ל כסברת המהרי"ק ע"כ תמה על רבינו דה"ל לפסוק כראב"י. ועוד י"ל דמה שאמרו דמשנת ראב"י ק"ב ונקי ס"ל לר"ת (הביאו הרא"ש בעירובין פ' מי שהוציאוהו) דרק בק"ב מימרות הלכה כמותו ולא בשאר מאמריו א"כ

י"ל דס"ל ג"כ כך וס"ל דהך מימר' אינה מן אותן הק"ב והראב"ד ס"ל דפירוש ק"ב ונקי היינו מאמרים המה מעטים בכל הש"ס כמו ק"ב אבל הלכה כמותו בכ"מ אבל אין זה אמת כ"כ דהרמב"ם בהקדמתו לזרעים פירש ק"ב ונקי מעט עיי"ש:

אבל יהיה איך שיהיה אם זה הוא כוונת הראב"ד להשיג על הרמב"ם על דפסק כת"ק ולא כראב"י כך הו"ל למימר בהשגתו זה הוא רק לת"ק דתוספת' אבל לראב"י דקיי"ל כוותי' הוא רק בפסח מצרים ומדקאמר סתם בזה"ל בתוספת' דפסחים בדברים שבין פסח מצרים לפסח דורות משמע דמוכרח הדבר בתוספת' דהוא רק בפסח מצרים. וגם על הרמב"ם יש לתמוה מאוד לו יהי' דאין זה כלל מוכרח לפסוק בכאן כראב"י. אעפי"כ מי הכריחו לפסוק כת"ק כיון שהוא דבר שלא נזכר בגמ' דידן ואדרבא ביבמות בהערל (יבמות דף ע') אמרו סתם מילת זכריו ועבדיו מעכבת ולא הזכירו טבי"ת שפחותי"ו. א"כ ביותר יש סברא לפסוק כראב"י ונ"ל לבאר טעמים ונימוקים של כ"א מהגאוני' הנ"ל דהנ' בתוספתא אחר פלוגתת ת"ק וראב"י הנ"ל אמרו שם בזה"ל אלו דברים ששוה בהן פסח מצרים לפסח דורות פסח מצרים בג' כתות ופס"ח דורו"ת כיוצא בו. פסח מצרים נאמר בו שה תמים זכר בן שנה פס"ח דורו"ת כיוצא בו פסח מצרים נאמר בו ולא תותירו ממנו עד בקר פסח דורות כיוצא בו. פסח מצרים טעון שיר ופסח דורות טעון שיר עכ"ל הנה מדלא קחשיב פסח מצרים טבילת אמהותיו מעכבת ופסח דורות כיוצ' בו הנה סתם לן כראב"י דס"ל דאינו מעכב רק בפס"ח מצרי"ם (ואי תקשה הרי גם מילת העבדים לא קחשיב זה אינו קושיא דזה א"צ להשמיענו דעיקרא דהך מלתא בפסח דורות הוא דכתיב בפרשת זאת חקת הפסח) וא"כ הוה מחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם דאתיא כראביי ושפיר מרמז לנו הראב"ד ז"ל בלשונו בתוספת"א דפסחי"ם בדברים שבין פסח מצרים לפסח דורות רצ"ל דמוכח שם מסתם התוספתא דזה אינו נוהג רק בפסח מצרים:

אשובה נא לתרץ זה לדעת הרמב"ם גם לתרץ מה ההכרח שהכריחו להרמב"ם לפסוק דלא כראב"י ואען ואומר דהנה ע"כ ראב"י דפליג את"ק דתוספת' אכולא מלתא פליג היינו דס"ל דגם מילת העבדי' אינו מעכב בפסח דורות דאי ס"ד דלא פליג רק אסיפא אטבילת שפחותיו איך צודק הלשון שאמר ראב"י בפסח מצרי' הכתו"ב מדבר הרי לא נזכר בכתו"ב שום דבר מטבילת השפחו' אלא ע"כ אמילת עבדיו קאי דנזכר בכתוב וכל עבד וכו' ומלתה אותו אז יאכל בו (וס"ל דאותה הפרשה נאמרה קודם עשיית פסח מצרים ואין מוקדם וכו') ופליגי במכילת' ר"א ור"ע ר"א ס"ל דאז יאכל בו העבד. ור"ע ס"ל דלעבד לא צריכין קרא דהרי כבר נאמר וכל ערל לא יאכל בו אלא ע"כ אז יאכ"ל ב"ו קאי על האדון דקודם מילת עבדיו אסור לאכול הפסח דמילת עבדיו מעכבת וע"ז

הפסוק קאמר ג"כ ראב"י אומר אומר אני בפסח מצרים הכתוב מדבר וטבילת השפחות נמסר בקבלה שהוא כמילה לעבדים והי' מעכב ג"כ בפסח מצרים לא בפסח דורות וזה שדקדק הרמב"ם ז"ל בדבריו באמרו ודבר זה מפי הקבלה שהטביל' לשפחו' כמילה לעבדים להורות על האמור דטבילת השפחות אינו בכתוב והאיך קאמר ראב"י בפסח מצרים הכתו"ב מדבר ע"כ דקאי ג"כ אמילת עבדי' דמזה מדבר הכתוב מזה נדע דאין הלכה כראב"י דאי כראב"י גם מילת עבדים אינו מעכבת רק בפס"ח מצרי"ם ובגמ' דידן ביבמות בהערל פשטיות הסוגיא בסתם מילת זכריו ועבדיו מעכבתו מן הפסח. והגם דסתם התוספתא מוכחת כראב"י כמש"ל סתם סוגיית גמ' דידן עדיפא מסתמא דתוספתא והוא נכון. ועוד דזה לא מיקרי סתמא בתוספתא דכמו דלא תקשה להראב"ד למה לא קחשיב בתוספתא מילת העבדי' הוא משום דהיא עיקר הדין הנא' בפס"ח דורו"ת והנה באת הקבלה דטביל' לשפחות הוא כמילת העבדים א"כ ל"צ התנא ג"כ לחשוב טבילת השפחות וזה שדקדק הרמב"ם ג"כ לומר ודבר זה מפי הקבלה וכו' והבן:

ע"ד הרמז טעם למצות הפס"ח כבר דברו בו כל חכמי ישראל איש לפי מהללו (הגם שא"א לבוא לתכלית טעמי המצות של תוה"ק דהן המה שכל אלקי ואיך יבא שכל אנושי להשיג שכל אלקי שהוא א"ס עכ"ז מצוה עלינו לחקור בטעמי המצות כפי שכלינו ויערב לנו ויבושם לנו כל מה שנשיג עפ"י הקדמות אמיתיות מתוה"ק המקובלים לנו) ואנחנו בענינו כבר דברנו מזה מפי סופרי' ומפי ספרי' ונשוב עתה ונאמר (עפ"י הדרכי' המקובלים) אמר השם יתברך על ידי משה משכ"ו וקחו לכם צאן. והנה דרשו במכילתא משכ"ו ידיכם מע"ז והדבקו במצות הנה מבואר הדבר שדייקו מהו לשון משכ"ו לא הו"ל רק קחו וגם מהו לכ"ם דרשוהו חז"ל בכ"מ והי' די לשיאמר קחו צאן למשפחותיכם וכו' ע"כ דרשו הדרוש הנ"ל אבל מהראוי להתבונן מהו לשונם משכ"ו ידיכ"ם מע"ז מהו המשיכה הול"ל סור"ו או פנ"ו וכיוצא אבל משכ"ו מיקרי כשמושך איזה דבר ממקום למקום ע"כ הוכרחו חז"ל להוסיף בדרוש בלשונם משכ"ו ידיכ"ם דהי"ד נמשך ממקו' למקו' ונאמר בזה דהנה ידוע סיבת כל הגליות להוציא הנה"ק מתוך הקליפות ע"י שעבוד הגליו' והנה גלות מצרים הי' בחינה שרשיית לכל הגליות ולכל המלכות ושם היו משוקעי' ברוב נה"ק (דרוש נא כיום את דבר י"י בכתבי מרן האריז"ל ותבין) והנה ע"י השעבוד שמשעבדין האומות בישראל הנה עי"ז ישראל מוציאים בלעם מפיהם. דהיינו נה"ק וכשיוגמר כל הבירור אל הקודש אז יתבטלו כל הקליפות כי אין להם חיות רק מן הנה"ק (כמד"א ואתה מחי' את כולם) והנה כל בחי' ע"ז הוא סט"א נק' אלהים אחרים וכשיוציאו כל נה"ק מתוך הקליפות אז יתבטלו כל הע"ז והאלילים כליל יחלוף וימלא

כבוד י"י אכ"ה והנה כל הנה"ק מוכרחים ישראל לברר מארבע כנפות הארץ כי הם חלק י"י עמו יעקב חבל נחלתו וכל הנה"ק הם י"ד וכ"ח ישראל (י"ד הוא רשות כמד"א ויקח את כל ארצו מיד"ו מרשותו והנה יד"ו של אדם חשובה כד' על ד' כי י"ד היא רשות והנה ידוע דהקליפות וסט"א ואוה"ע נק' רשו"ת הרבי"ם כי אין להם אחדות יתפרדו כל פועלי און וגם רבי"ם רמז לארבע מלכיות כוללים רומ"י בב"ל יו"ן מד"י וסטרא דקדושא וישראל הם נק' רשו"ת היחי"ד אחדות) ע"כ נה"ק בכ"מ שהם הם נק' י"ד ישראל כלומר רשותם) והנה במצרים שהי' גלות שרשיי לכל הד' מלכיות וכל הגליות כמ"ש פרעה הן רבי"ם עתה עם הארץ ר"ת ארבע מלכיות הנ"ל הנה לשם הי' ביותר נה"ק והיו צריכין ישראל לבררם מתוך הקליפות וכאשר גמרו הבירור כל מה שהי' בכחם א"ל משה בשליחות הש"י משכו ידיכ"ם היינו רשותכם מע"ז היינו משכו כל נה"ק מתוך הקליפות כנ"ל וקחו לכם צאן למצוה הנה אמר לכ"ם להנאתכם ולטובתכם דהיינו הדבקו במצות אותן הנה"ק שתמשכו מתוך הקליפות הדבקו אותן לעצמיכם ע"י המצות שתעשו מצא מין את מינו הבן כי קצרנו בכאן וכבר נתבאר במ"א:

הנה היו מוכרחם לעשות מצוה בעת צאתם כדי שיתדבקו אותן הנה"ק להם ע"י מעשה המצות הנה נצטוו במצוה הראשונה להקריב קרבן לי"י וסוד הקרבן לקרב כל חלקי דומ"ם צומ"ח ח"י מדב"ר להש"י דהנה האדם המקריב בכחו (ובפרט קרבן שיש בו סמוכה סומך בכ"ל כוחו) את הח"י ומקטיר האימורין על העצי"ם אשר על האש עצי"ם הם צומ"ח ועל כל קרבניך תקריב מל"ח דומם הנה הוא קרבנות כל חלקי העולם להש"י ובזה מעלין כל הנה"ק להש"י וע"כ נק' קרב"ן פס"ח לשון חיי"ם וחמל"ה וראיתי את הדם ופסחת"י עליכם מתרגמינן ואיחו"ס עליכון הוא החמלה אשר חומל הש"י לבלתי ידח ממנו נדח הבן הדבר:

הנה נצטוינו במצוה הזאת לנו ולבנינו עד עולם דהנה כמו שיהי' הענין במצרים שנתבררו הנה"ק מתוך הקל פ' ונשארו הקליפית פגרים מתים כן יהי' בכל המלכיות עד לעת קץ כשיוגמר הבירור אז ימלא כבוד י"י אכ"ה ואז יהפוך אל עמים שפה ברורה יחד לקרוא כולם בשם המיוחד היינו אותן העמים שיהיו קצת מהם ראויים להדבק בישראל אשר ישאר בהן נה"ק קצת וישארו לעבדים ולשפחות לרקחות ולטבחות ולאופות הגם שבודאי לא יהי' להם מעלת ישראל עכ"ז יהיו נטפלים אל הקודש כדין תשמיש קדושה הקונה איכות הקודש:

והנה אמרז"ל במדרש תרומה. ויקחו לי תרומה וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זה"ב זו בב"ל שנאמר אנת הוא רישא די דהב. וכס"ף זו מד"י שנאמר חדוהו ודרועוהי די כס"ף.

נחוש"ת זו יו"ן שנאמר מעוהי' וירכתי' די נחש. אבל ברזל אין כתיב כאן לא במקדש ולא במשכן למה שנמשל בו אדום הרשעה שהחריבה ביהמ"ק ללמדך שמכל המלכיות יקבל הקב"ה דורן לע"ל חוץ מאדום והרי בבל אף הוא החריבה אלא שלא קעקעה אותו אבל אדום מה כתיב בי' ערו ערו עד היסוד בה וכו' וכן אתה מוצא לעיל שכל האומות עתידין להביא דורן למלך המשיח ומצרי' מביאין תחלה וקסבר שלא לקבל מהם ויאמר לו הקב"ה אכסנאי נעשו לבני במצרים שנאמר יאתיו חשמנים מני מצרים וכו' נשאו כוש ק"ו מה מצרים ששעבדו בהן קיבל אנו שלא נשתעבדנו בהם על אכו"כ. מיד כוש תריץ ידיו לאלקים מיד כל המלכיות שומעת והן מביאות שנאמר ממלכות הארץ שירו לאלקי' אח"כ מלכות אדום נשאת ק"ו בעצמם ומה הללו שאינם אחיהם קיבלו מהם אנו עאכ"ו ואף הוא מבקשת להביא דורון למלך המשיח אומר לו הקב"ה גער חית קנה וכו' עכ"ל והנה נחקור תחילה מה הם הדרונות שיביאו למלך המשיח וכי לכסף ולזהב שלהם יצטרך מלך המשיח והלא אין כסף נחשב בימי שלמה וכש"כ בימי מלך המשיח הרי אברהם לא רצה לקבל מתנות ואמר הרימותי ידי וכו' אם מחוט וכו' ולא תאמר אני העשרתי את אברם ומלך המשיח יקבל מתנות מן הגוים. אבל הנרצה היא הדרונות הם הנה"ק אשר לא יכלו ישראל לברר בימי גלותם כמו שתראה מה שהי' במצרים אשר אלפי רבבות ישראל נשארו בג' ימי אפילה כי לא יכלו כל הניצוצות להתברר שהיו משוקעי' מאד בהתגברו' הקליפ' ואי"ה לעת קץ יתבררו בזמן ביאת המשיח כמד"א ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים וכו':

ותבין הדבר עפ"י מ"ש מאמר חז"ל כי אני י"י המעלה אתכם מאמ"צ ודרש ר' ישמעאל (מה שנאמר המעל' ולא המוציא) אלמלא לא העליתי את ישראל ממצרים אלא על שאינם מטמאים בשרצים דיו ואינו מובן לכאורה ופירשנו בזה דהנה בכל דבר שבעולם יש נה"ק והנה באכילת האדם המותרים עפ"י התורה והמאכל והמשתה ההוא שבה והי' לבשר מבשרו שנתהווה ממנו דם ובשר האדם והאדם הולך בכח האכילה ההוא לתו' ומצוה הנה נתעלה הנה"ק שהיא בתוך חומר המאכל ההוא ונכלל בקדש וה"ס הבירור והנה המאכלים הנאסרי' לנו עפ"י התורה דהיינו הבהמות והחיות והעופות הטמאים כי הנה גם בהם בהכרח יש איזה ניצוץ דכתיב ואתה מחי' את כולם וא"כ למה אסר אותם הש"י לנו הלא בהכרח הוא שיתבררו. אבל להיות יודע הש"י שאין הבירור הזה בחק המין האנושי להיות הנה"ק באלו הבע"ח משוקעים מאד בסט"א כי חיות נפשות אלו הבע"ח הם משלש קליפות הטמאות כנודע וכאשר יאכל האדם מהם. הנה אדרבא תשתקע נפשם בהם ויטמטם דעתי ושכלו ויתדבק בתאוות ע"כ אסר אותם הש"י. ולא צוה לברר

רק מן הדברים המותרים ואם תקשה האיך יתברר הטוב מן אלו החומריים הנה כאשר נשלי' חלקנו ונברר את המוטל עלינו הנה לעת קץ יוציא הקב"ה בלעם מפיהם וכל הקליפות יתבטלו הנה כן הי' הדבר במצרים כשהגיע הקץ ולא יכלו להתמהמה הנה אותן שלא יכלו להתברר הנה מתו הרבה בג' ימי אפילה והש"י יברר לעת קץ באחרית הימים ובאו האובדי' בארץ אשור והנדחים באמ"צ והשתחוו לי"י וכו' ולפי"ז ז"ש הכתוב אחר שאסרה התורה הבע"ח האסורים כי אני י"י המעלה אתכם מאמ"צ גם קודם שנגמר הבירור ביודעי שאין זה הבירור חוב המוטל עליכם כי כאשר תתמהמהו עוד תוכלו ח"ו אדרבא להשתקעות בקליפות הקשות ע"כ העליתי אתכם בכח כביכול ולעת קץ יוגמר הבירור על ידי כמו כן הענין מה שאסרתי לכם הבע"ח האסורים ביודעי שזה הבירור לא יוגמר על ידיכם ואני עתיד לבררם לעת קץ ובמ"א הארכנו בזה בטוב טעם:

ולפ"ז הוא הנלע"ד שכל אותן הבירורים אשר לא יכלו ישראל לברר כל ימי עניים ומרודם לעת קץ יתבררו' ומהן יהיו כל הגוים אשר יבואו להתדבק ולהתקרב ולהצטרף אל ישראל לעבדים ולשפחות לרקחות ולטבחות ולאופות והן המה הדרונות שיבואו כל הגוים אל מלך המשיח ויהיו לפליטה. משא"כ אדום כתיב בהו ולא יהי' שריד לבית עשו רק כל אותן הניצוצו' שביררו ישראל בימי ענים הנה נתהוו גרי צדק קודם ביאת המשיח ואח"כ בביאת המשיח לא יהיו בית עשו לפליטה כנ"ל:

ונ"**ל** לבאר הטעם שאמר חז"ל על שעירערו את היסודות של ביהמ"ק דהנה הקשו בגמרא זבחים מהיכן ידעו אנשי כנה"ג מקום המזבח בשלמא בית מינכרא צורתו (ופרש"י יסודות החומות עכ"ל כי המחריבים ראשונים הניחו היסודות) ונרא' דזה היתה כוונת מלכות הרשעה באומרם ערו ערו עד היסוד בה בכדי שלא יהיו ניכרין החומו' ולא יוכלו שוב לבנותו. וע"כ כמו שהם לא הניחו יסוד כ"כ לא יהי' להם יסוד מוסד לפליט' בישראל. והנה אמרז"ל עתידה ירושלים להיות מאירה לכל העולם כמד"א והלכו גוים לאורך וכו' וע"י הארת ירושלים ובהמ"ק יתדבקו בזה כל הנה"ק הנשארי' בגוים לפלטה ויאמר לישראל בית יעקב לכו ונלכה באור ד' ויהי' להם אור בהמ"ק לסגולה. משא"כ מלכות הרשעה שהיתה כוונתם בערעור היסודות אשר שוב ח"ו לא יוכלו לבנותו הנה בעבור זה לא יקבלו טובה מאור ירושלים ובהמ"ק ולא יהי שריד לבית עשו נ"ל:

והנה דרשו חז"ל בפסוק תחת שלש רגזה הארץ תחת עב"ד כי ימלוך עב"ד זו מלכות בב"ל. ושפחה כי תירש גבירתה שפחה זו מלכות אדו"ם ע"ש בדבריהם. עבד נק' מלכות בב"ל שהיא ג"כ תביא דורון למלך המשיח כי הגם שהחריבה את הבית עכ"ז כיון שלא החריבה את היסודות תביא דורון היינו נה"ק שישארו בה יצטרפו לעת קץ לעבדים

לישראל ויהיו לפליטה ולא ישארו בה נה"ק רק מה שביררו ישראל בימי עניים ומרודם אבל לעת קץ לא ישאירו בה עוללות כמו שנתבארו הבן הדברים:

ומעתה נבאר לך לפי מש"ל ענין קרב"ן פס"ח להורות על הבירור הנעשה במצרים ולהורות על הבירור אשר יעשו ישראל בכל הגליות עד לעת קץ שיבא הכל אל הקודש ויבער הש"י את רוח הטומאה מן הארץ. ע"כ נצטוינו לא תשחט על חמץ וכו' ע"כ הנה נצטוינו שגם העב"ד של ישראל אם עדיין לא הכניסו תחת כנפי השכינה מעכבתו מלאכול הפסח דהנה אפילו מלכות בבל שהחריבה הבית עתיד להיות ממנה ציור ותהי' טפילה אל קדושת ישראל ותביא דורון למלך המשיח כמו שכתבתי לך אבל השפח"ה הרמוזה למלכות אדום הנה לא יהי' שריד לבית עשו ולא יקבלו ממנה ותתבטל מכל וכל הנה לפ"ז טבילת השפחות אינו מעכב אכילת הפסח כי השפחה בישא לא תהי' מצורפת ולא יהי' ממנה בירור להצטרף אל הקודש (רק בפסח מצרים שהי' גלית שרשיי מן כל הד' מלכיות כמש"ל) וזה הוא כשיטת הראב"ד ולפי שיטת הרמב"ם אף על פי כן להיות עכ"פ בימי עניים ומרודם של ישראל מבררים מהם כל נה"ק הנה החיות שבהם מצטרף בכל עת אל הקודש והעד אנטנינוס כידוע ע"כ מהראוי שגם טבילת השפח"ה מעכב הבן הדבר:

ע"ד הדרוש בזוהר אחרי דף ע"ב בפסוק כמעשה אמ"צ וכמעשה ארץ כנען אמר ר' יצחק עובדא דמצרים פלחין לשפח"ה כמה דאוקימנא עובדא דכנען פלחין להההוא דאיקרי שבי אשר בבית הבור וע"ד כתיב ארור כנען עב"ד עבדים יהי' לאחיו עכ"ל. והנה כבר דברנו בדרושים את אשר חכמים הגידו ענין לקיחת הש"ה לקרבן פסח הי' ביטול ע"ז כי מצרים היו עובדים לבכור המזלות הוא טל"ה מז"ל ניס"ן ולא האמינו בהנהגת והשגחת גבוה מעל גבוה שומר משדד המערכה כרצונו וכל משטרי השמי' והכוכבים ומזלות אינם מתנועעים ופועלים זולת ברצונו והשגחתו ושפעו והוא מחי' את כולם בלי הפסק רגע ע"כ לקחו הטל"ה כח ומזל מצרים בזמן שליטתו בניס"ן וביום י"ד סמוך ליום ט"ו היינו בין הערבים שאז שליטת טל"ה בגרם המעלות הנה לקחוהו ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל קרבן לד' והוא הי' ביטול ע"ז של מצרים עיין כ"ז היטב בזוהר פ' בא והנה נצטווינו במצוה זו לדורות בכדי לבטל כל מיני ע"ז מן העולם והנה הא ודאי שנצטוינו שגם מילת העבדי"ם מעכבת לדורות מאכילת הפסח דכל עיקרי של מצות הפסח הוא לבטל כל מיני ע"ז מן העולם והנה ע"ז של כנען הוא הנק' שב"י הוא העבד עבדים שנק' לכנען וידוע דהכנען היה ז' אומות נגד ז' מדות דמס"א א"כ כל מיני ע"ז שבעולם יש בהם אחיזה מטומאת כנען ע"כ נצטוינו בלא תחיה כל נשמה ואלו קיימו ישראל מצות לא

תחי' כבר היה ביטול לכל מיני ע"ז וזהו שרמזו רז"ל שב"י כולהו איתנהו בהו הבן. הנה כשיהיה ביטול לכל מיני ע"ז והקליפות מן העולם יוציא מהן הניצוץ הקדוש הנהירו דקיק המחיה את כולם ושב אל הקודש ושיעור קומת הסט"א שבה והיתה לבער. ע"כ אם יש לאדם עב"ד שלא נכנס עדיין תחת כנפי השכינה מעכבתו מלאכול הפסח שזה ענין הנרצה בקרב"ן פסח לקרב גם חיות הסט"א (עב"ד עבדי"ם) אל הקודש בהוציא מהם החיות להתקרב אל הקודש פנימה והאלילים כליל יחלוף. זה ודאי לכ"ע:

אמנם בטבילת השפחה כשלא הכניסה עדיין תחת כנפי השכינה ודאי בפסח מצרים היתה מעכבת כי אז הי' צריכין לבטלא דחלא דמצרים שפח"ה להוציא הנה"ק ליקרב אל הקודש אבל בפסח דורות יש סברא לכאן ולכאן. יש סברא לומר שטבילת השפחה אינו מעכב כי כבר נתבטל ע"ז הנק' שפחה כימי צאתנו מאמ"צ ומאי דהוה הוה והוא ע"ד שיטת הראב"ד והסברא אחרת דהנת הש"י צונו למען תזכור את יום צאתך מאמ"צ כל ימי חייך דהנה ענין ביטול קליפת מצרי' הוא שרש ?י וכענין הך הכפתור וירעשו הסיפי' ובזוכרינו ענין יצ"מ וביטול הע"ז שלה נוכל עי"ז לבטל כל מיני ע"ז מן העולם ע"כ גם טבילת השפחה מעכב גם לדורות הוא כשיטת הרמב"ם:

ע"ד הסוד המגיד פי' אל הרב ב"י בפסוק שאמר יעק"ב (הוא מרכבה למדת תפאר"ת) בשולחו אל עשו ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה רמז לדרגין דספירות. שור וחמור רמז לקבלתו מחסד וגבורה. צאן נו"ה עבד דרגא דיסוד (עיין בגמ' הא לך אתנן ותלין שפחת"ך אצל עבד"י לישנא מעליא) שפחה רמז למדת מלכות עי"ש. אבל הכלל הוא עבד ושפחה בקדושה רמוזים ליסוד ומלכות הוא הייחוד הקדוש הנעשה ע"י תורתנו ומצותינו וזה כל פרי מעשינו לייחד הדודים ביחודא שלים וז"ש קודם כל לימוד תורה ומצוה ליקובה"ו כידוע. וזה שנכרתו תקע"ו בריתות על התורה (עיין בסוטה מ"ח בסיני מ"ח באהל מועד. מ"ח בערבות מואב הרי קד"ם וכל אלה ללמוד וכן לשמור וכן לעשות הרי תקע"ו) מנין יסוד מלכות דכר ונוקבא דקדושה וידוע דכשזה קם זה נופל. כשגומרין יחוד שלים בקדוש' אזי יתפרדו כל פועלי און עבד ושפחה דכר ונוקבא שבמרכבה טמאה עד שיוגמר כל התיקון ב"ב ויתמשיך החיות נהירו דקוק מתוך הקליפו' ויוכלל בקודש ויתבטלו הקליפות מכל וכל והנה זה אשר נצטוינו במצוה הראשונ' בעת צאתנו מארץ מצרים ראשית הגאולות להקריב קרבן לי"י קרבן פסח. קרבן לקרב הכל אל הש"י בעת קץ האחרון אשר יהי' יי אחד ושמו אחד ב"ב הנה המגיד מראשית אחרית צונו וכל עבד איש מ"כ ומלת' אותו לקרבהו תחת כנפי השכינה אז יאכל בעליו הקרבן פסח דזה הוא קרבן הראשון שקרבנו בזה הש"י לעבודתו רמז לנו שזה כל פרי מעשינו לפעול על ידם

שיתקרבו הכל אל הש"י ואפי' הדרגין תתאין בחי' עבד ושפחה זו"נ דסט"א הנהירו דקוק אשר בתוכם יתקרב לז"ונ דקדושה והחומריות שבקליפות יתבטל. והנה ידוע בסטרא דקדושה העיקר הוא בחי' דכורא ובחי' נוק' הוא טפילה אל הדכורא כמ"ש בזוהר באתר דדכורא וכו' (והראיה מיעקב שהקדים הזכרים לנקבות כמשארז"ל) ובסט"א הוא בהיפך כמו שביאר מר"ן האריז"ל. בפסוק פתורה אשר על הנהר. פתורה (נוק' מלשון בית החורף) וגם פתורה לשון שלחן וכמשארז"ל שלחן ערכתי לפניו כ"ל. אשר על הנהר (נהר יסוד דדכורא) והתבונן ששלחו לבלעם. פתורה אשר על הנהר כי הנוקבא בעילוי אצל הקליפות (וראיה מעשו שהקדים הנקבות לזכרים כמו שארז"ל) עיין באוה"ח שחלם לו שהיה מתאבק עם הדכר ויכול לו ולא לונק') ולפי"ז ממילא רווחא לן שמעתא דהנה עבד ושפחה רמז לזו"נ דסט"א יוציאו מהם הנה"ק ויוכללו בקדש זו"ן דקדושה הנה בענין טבילת השפח"ה להכניסה תחת כנפי השכינ' (הנה במצרים מחמת שהי' בקדושה ליל"ה עבדו נוקמין ויומא אפיק לון בריש גלי כמבואר בזוהר וכן וי"י הולך לפניהם יומם הוא ובית דינו הנה כנגדו היו מכניעים זו"ן דקליפה ע"כ גם טבילת השפחות היו מעכב בפסח מצרים אבל בפסת דורות) יש סברא לכאן ולכאן יש סברא לומר דטבילת השפחו"ת אינו מעכב כיון דהכוונה הוא שכל הנה"ק יוכללו בקודש בזו"ן דקדושה והנה בקדושה הוא העיקר בחי' דכורא ע"כ די לנו ברמז עבדי"ם ומלתה אותו אז יאכל בו הבן הדברים אבל טבילת השפח"ה אינו מעכב והוא כשיטת הראב"ד ויש סברא לומר כיון דקא איירינין מזו"ן דסטרא אחרא אשר יוציאו בלעם מפיהם ויתקרבו הנה"ק אל הקוד"ש ובזו"ן דסט"א הנוק' הוא בעילוי ע"כ נצטרך לרמז גם טבילת השפח"ה שיתקרב אל הקודש הוא הנה"ק אשר בתוכם והוא כשיטת הרמב"ם יהיו לרצון אמרי פינו וכל דברינו בדרך אפשר ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו ובמהרה ימלא כבוד ד' את כל הארץ ויהפוך אל עמים שפה ברורה יחד לקרוא כולם בשם המיוחד ביום ההוא יהי' ד' אחד ושמו אחד במהרה בימינו אמן:

סעיף ט

דרוש ט בגמרא פסחים דף ק"ך

אמר רבא מצה בזה"ז דאורייתא מרור מדרבנן מ"ש מרו"ר דכתיב על מצות ומרורים בזמן דאיכא פסח יש מרור ובזמן דליכא פס"ח ליכא מרו"ר. מצ"ה נמי כתיב על מצו"ת ומרורי"ם. מצ"ה מיהדר הדר בי' קרא בערב תאכלו מצו"ת ע"כ ובתר הכי בעמוד ב' פיסקא הפסח אחר חצות מטמא את הידים אלמא מחצות ה"ל נותר מאן תנא א"ר יוסף ראב"ע היא דתניא ואכלו את הבשר בלילה הזה. ראב"ע אומר נאמר כאן בליל"ה הז"ה

ונאמר להלן ועברתי באמ"צ בליל"ה הז"ה מה להלן עד חצות אף כאן עד חצו'. א"ל ר"ע והלא נאמר חפזון ן"עד שעת חפזון ע"כ ופי' הרשב"ם ד"ה ראב"ע היא אבל כר"ע דפליג עלי' לא מתוקמא דלדידי' לא הוה נותר ולא מטמא את הידים אלא מבקר ואילך ואע"ג דלדידי' נמי אכילת פסחים עד חצות כדין כל הנאכלים ליום ולילה. רבנן הוא דעבדו הרחקה יתירה להרחיק את האדם מן העבירה כדתנן פ"ק דברכות שמא יאכל ממנו אחר שיעלה עה"ש ויתחייב כרת עכ"ל. והנה יש לדקדק על דברי הרשב"ם מהיכן החליט דלר"ע נמי אכיל"ת פסחי"ם עד חצות ותו לא דלמא לא ס"ל שום סייג כדאשכחן ר"ג ריש ברכות בק"ש דלא ס"ל לגזור סייג ודילמא ר"ע ס"ל כר"ג וי"ל דס"ל לרשב"ם דע"כ גם ר"ג דפליג על החכמים בק"ש וס"ל דאין לגזור סייג עכ"ז באכילת קדשים בודאי מודה דגזרינן דלא אשתמיט תנא בשום דוכתא ובפרט בכל המשניות ובריייתות דפרק איזהו מקומן דמתני בכולהו ע"ד חצו"ת ולא קא פליג ר"ג בשום דוכתא ממילא אפי' אם נאמר דר"ע ס"ל כר"ג הנה גם ר"ג ס"ל בקדשים עבדינן סייג ע"ד חצו"ת דייקא ואח"כ אמרינן בגמ' אמר רבא אכל מצ"ה בזה"ז אחר חצות לר' אליעזר ב"ע לא יצא י"ח ומקשו פשיטא כיון דאיתקש לפסח כפסח דמי מהו דתימא הא אפקי' קרא מהיקשא קמ"ל דכי אהדרי' קרא למילתא קמייתא אהדרי' ע"כ. וכתב הרא"ש לכאורה נראה דהלכה כראב"ע דסתם מתניתין כוותי'. ומיהו בפ' הקורא את המגילה איכא סתמא כר"ע ומיהו נכון להחמיר כראב"ע דאפשר דר"ע מודה להרחיק את האדם מן העבירה באיסור דאורייתא וכן הי' נוהג ר"ת ז"ל וכו' והר"ן כתב הואיל ויש סתם משנה כראב"ע וסתם משנה במגילה כר"ע הנה ספק הוא ויש להחמיר כראב"ע וכ"ה דברי הרא"ש בברכו' והרמב"ם ז"ל פסק באכילת הפסח מדאורייתא נאכל כל הלילה ורבנן עשו סייג לכתחלה ע"ד חצות (והוא כר"ע וכדברי הרשב"ם דר"ע ודאי ס"ל סייג) ובאכילת מצ"ה פסק זמנה כל הלילה בלא שום סייג: והנה יש לתמוה כיון דזה הוא דבר המוחלט בגמ' דפס"ח ומצ"ה חד דינא אית להו וכדברי רבא בגמ' א"כ הרמב"ם ז"ל שפסק מדאורייתא זמנו כל הלילה הוא כר"ע (וע"כ הוא משום דס"ל דכיון דאיכא סתמא כראב"ע וסתמא כר"ע הדרין לכללין הלכה כר"ע מחבירו) ואעפ"כ פסק דעבדינן סייג לכתחלה עד חצות דוקא (והוא כדברי הרשב"ם דר"ע ודאי מודה דעבדינן סייג א"כ מצ"ה נמי דינא הכי הוא דלר"ע עבדינן סייג ולמה פסק הרמב"ם ז"ל דלכתחלה נמי זמנה כל הלילה: והנה גם על דברי הר"ן ודברי הרא"ש בברכות יש לתמוה דעיקר שרשם דיש להחמיר לכתחלה באכילת מצ"ה קודם חצות דייקא דדלמא הלכה כראב"ע הלא אפי' הלכה כר"ע עכ"פ יש גזירת סייג מדרבנן וכדברי הרשב"ם (וכדברי הרא"ש בפסחים שכתב כן בדרך אפשר):

והנה דברי הר"ן ולשון הרא"ש יש לתרץ שפיר דיש להם הוכחה דאם נאמר הלכה כר"ע א"צ להחמיר כלל במצ"ה משום סייג כאשר נבאר והוא דתנן במתניתין ריש ברכות מאימתי קורין א"ש בערבית משעה שהכהני' וכו' עד סוף האשמורה הראשונ' דר"א וחכמים אומרים ע"ח רג"א עד שיעלה עה"ש מעשה שבאו בניו וכו' א"ל אם לא עלה עה"ש חייבים אתם לקרות ולא זו בלבד אלא כל מה וכו' הקטר חלבים ואיברים מצותן עד שיעלה עה"ש וכל הנאכלין ליום אחד וכו' א"כ למה אמרו חכמים עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העביר' ופירש"י א"כ למה אמרו חכמים עד חצות בק"ש ובאכילת קדשים. אבל בהקטר לא אמרו חכמים עד חצות כלל ולא נקט לי' הכא אלא להודיע שכל דבר הנוהג בלילה וכו' והנה הקשו המפרשים למה באמת לא גזרו בהקטר כמו ק"ש ובאכילת קדשים והנה תירץ הרמ"ז דכהנים זריזין הם: ולא הונח לי בזה דהרי רוב הנאכלין ליום אחד הם קדשי קדשים הנאכלים רק לזכרי כהונה (חוץ תודה ואיל נזיר ופסח קדשים קלים) ולמה גזרו בהני סייג ונ"ל דרש"י ז"ל תירץ זאת הקושיא שם בדבריו שכ' שם במשנ' בד"ה כדי להרחיק את האדם מן העביר' ואסרום באכיל' קודם זמנם כדי שלא יבא לאוכלן לאחר עה"ש ויתחייב כרת וכן בק"ש לזרז את האדם שלא יאמר יש לי עוד שהות ובתוך כך יעלה עה"ש ועבר לו הזמן עכ"ל:

והנה לכאורה יש לתמו' על דברי רש"י ז"ל למה פירש דגזרו עד חצות באכילת קדשים דחששו דילמא יבא לאכלן אחר עה"ש ויתחייב כרת הלא אפי' לא יבא לאכלן שפיר שייך למיגזר שמא יניח הקדשים ולא יאכלם ויפסלו בעה"ש ויבואו לידי נותר אלא ע"כ דכוונת רש"י ז"ל לתרץ הקושיא הנ"ל למה לא גזרו בהקטר עד חצות כמו באכילה ע"כ פי' דשאני אכילת קדשים דיש חשש עבירה חמורה איסור כרת וכן בק"ש הגם שהוא רק חשש ביטול מ"ע נ"ל דגזרו כמו באכילת קדשים להיות ק"ש הוא מיסודי הדת ויש עבירה גדול' בביטולה וחז"ל קראוהו מעוות לא יוכל לתקון הג"ה ובפרט לפי מ"ש בחיבורו על המשנה דלבעבור זה התחילה התורה שבע"פ פתח דברי' יאיר בזמני ק"ש והלכותי להיו' דקיי"ל כל התור' ומצות שהאדם משתדל בעודו רשע לא יעלו לו לריח ניחוח לפני י"י (וכמו שדרשו נירו להם ניר ואל תזרעו אל הקוצים) אדרבא וכו' וא"כ לפ"ז מה יעשה האדם וחי וכי ס"ד שלא ילמוד תו' ולא יניח תפילין וציצית וכיוצא עד אשר יתקן כל אשר עוות. אבל ע"כ הוא דתשובה מהני בכ"ז ועידן. והתשובה מן התורה הוא רק חרפ"ה עזוב"ה קבל"ה וידו"י דברים לפני י"י (כמו שהארכנו בזה במ"א וכאן עת לקצר) ע"כ קודם כל עשיית המצוה ועסק התורה כאשר האדם מהרהר בתשובה הנה שוב לא יכונה לרשע באותו הזמן ותהי' תורתו ומצותיו לרצון ועדיין לא הונח לי בזה דהנה איפסק להלכ' ארבעה חילוקי כפרה שהי' ר"י דורש עבר אדם על מ"ע ושב לא זז משם עד שמוחלין לו עבר על ל"ת ושב תשובה תולה ויה"כ מכפר עבר על כריתות ומיתות ב"ד תשובה ויוה"כ תולין ויסורין ממרקין אבל

מי שיש בידו חילול השם כולן תולין ומיתה ממרקת כדכתיב אם יכופר העון הזה לכם עד וכו' א"כ לפי"ז הרי התשוב' לבדה אינה יכולה לכפר רק על מ"ע ומה יעשה האדם שיש בידו עבירות חמורו' ובפרט עון חה"ש שכמעט אין אדם ניצול ממנו כמ"ש בגמ' היכי דמי חה"ש כגון אנא דמסגינא ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין. אבל מבואר הדבר בזוהר במדבר מאן דמסר נפשי' (בשעת ק"ש) בכח (באמת שמקבל עליו עמ"ש ומקבל ע"ע מסה"נ ע"ז יחשב לפני הש"י כאלו מסר נפשו בפועל ביסורי מיתה ע"ד כ"ש ואפילו אותן העונות דכתיב בהו אם יכופר העון הזה לכם עד וכו' מתכפרים ע"י המצוה הזאת במס"נ. א"כ לפי"ז יוצרינו יוצר בראשית המצו' לנו מרפא ארוכה אשר קדשנו במצותיו וצונו לקרוא ק"ש בכל עונה מעונות היום והלילה במסה"נ (כי זה מצותה) ועי"ז אפי' עבר על כריתות ומי' ב"ד ואפי' עון חה"ש דכתיב בי' אם יכופר וכו' מתכפרים ע"י המצוה הזאת במס"נ ושוב אין לו תואר רש"ע ותקובל תורתו ומצותיו לרצון ולבעבור זה התור' שבע"פ בראשית אמרי' פי' פתחה בחכמ' בזמני ק"ש והלכותי' שזה הוא הסגול' שתהי' לימוד התור' לרצון אפי' יש ביד האדם ח"ו עון כריתות ומי' ב"ד ועון חה"ש שאינו מכופר עד וכו' ע"כ לבעבור זה המשיח מלחמה אמר לישראל בהכרזה שמ"ע ישרא"ל אפי' אין בידכם אלא זכות ק"ש וכו' כמו שדרשו חז"ל ע"כ לבעבור זה חששו ז"ל מאד שלא יעבור האדם זמן עונה אחת כי יש בזה חשש עון כריתות ומי' ב"ד כנ"ל ולבעבור זה כמו שגזרו עד חצות באכילת קדשים מפני שיש בם חשש איסור כרת כמו כן גזרו בק"ש שיש בהעברת זמנה ג"כ חשש וכו': וע"כ פירש"י בתחלה החשש שחששו באכילת קדשים ואח"כ כתב וכן בק"ש וכו' הגם שהי' לו לפרש במוקדם ק"ש שהוא העיקרת במשנה וכמש"ל בד"ה א"כ למה אמרו וכו' בק"ש ובאכילת קדשי' הנה הקדים ק"ש לאכילת קדשי' וכאן הקדי' אכילת קדשים ואח"כ כתב וכן בק"ש רמז לך בזה דהגם דק"ש הוא רק ביטול מ"ע עכ"ז כאשר תשכיל שייך למיגזר בי' סייג כמו באכילת קדשי' דיש בו חשש איסור כרת משא"כ בהקטר חלבים לא גזרינן סייג דאפי' יעבור ויקטירם אחר עה"ש אין כאן עבירה חמורה כ"כ. וקיי"ל אם עלו לא ירדו ע"כ לא גזרו בו עד חצות ולפ"ז שפיר מצאנו טוב טעם ודעת לדברי הר"ן ז"ל ולדברי הרא"ש בברכות דאם הלכה כר"ע דס"ל בק"פ באכילתו עד עה"ש מן התורה. הנה יש לגזור בודאי סייג עד חצו' דיש חשש איסור כרת שיבואו לאכול אחר עה"ש משא"כ במצה הגם שהוקשה לפס"ח עכ"ז לא שייך למיגזר עד חצות כמו שלא גזרו בהקטר חלבים. דאין כאן חשש עבירה חמורה רק ביטול מ"ע גרידתא ע"כ כיון שיש דעת נוטה הלכה כר"ע אין להחמיר כ"כ באכילת מצ"ה רק דאעפי"כ יש להחמיר לכתחילה דדילמא הלכה כר"א בן עזריה מיהו על הרמב"ם ז"ל הקושיא במקומה עומדת דהנה מה דפסק במצ"ה זמנה כל הליל' פסק כר"ע נגד ראב"ע להיות דשנה לן רבינו הקדוש סתמא כר"ע וסתמא כראב"ע א"כ הדרין לכללין הלכ' כר"ע מחבירו אעפי"כ הו"ל לפסוק דעבדינן סייג ע"ד חצו"ת וכדפסק בקרב"ן פס"ח ולדידי' א"א לומר דשאני מצ"ה

מן פס"ח דבפסח יש חשש עבירה גדול' איסור כרת משא"כ מצ"ה דהרי לדידי' גם בהקטר חלבים גזרו חכמים ע"ד חצו"ת דכן פירש הוא במסכת ברכו"ת א"כ למה אמרו חכמים ע"ד חצו"ת קאי אכולהו והא דלא שנאו התנא בשים מקום במשנה דכבר סמך אעדותו של ר"ג בכאן וכדברי הכ"מ בכאן א"כ כיון דגם בחשש ביטול מצוה קלה לאו שאין בו מעשה גזרו סייג מכש"כ באכילת מצ"ה (אפי' לר"ע דס"ל זמנה כל הלילה מדאורי') א"כ למה פסק הרמב"ם זמנה כל הלי' אפי' לכתחילה ונרא' לבאר דעת הרמב"ם דס"ל ג"כ דמוכח מהש"ס דבמצ"ה לא גזרינן סייג דהנה קשה ר"ג דפליג עם החכמים בק"ש וס"ל דאין לגזור סייג במ"ע דק"ש למה לא פליגי באכילת קדשים דלא אשכחן בשום מקום בפ' איזהו מקומן דיפלוג ר"ג על כל פרטי הקרבנות דנאכלין ליום ולילה עד חצות וכל המשניות לשם הולכות פסיקותיהן בלא חולק הג"ה ע"כ אומרים המשניות הללו בתפלת העשי' להיותן הלכות פסוקות בלא חולק כמ"ש מרן האר"י ז"ל: בשלמא על הקטר חלבים (דס"ל לרמב"ם דגזרו סייג עד חצות) ולא מצינו דיפלוג ר"ג ויש לומר דשפיר פליג רק כיון דאינו מבואר במשנה בשום מקום גזירת סייג דהקטר חלבים (רק רבינו הקדוש סמך על עדותו של ר"ג שבכאן משנה א' פ"ק דברכות וכדברי הכ"מ) ואדרבה משנה שלמה שנינו במגלה כל הלילה כשר (מדאורייתא) לקצירת העומר ולהקטר חלבים ואימורים הנה אין לך מקום במשנ' שיפליג ר"ג על החכמים רק בכאן במשנה א' דברכות אבל אכילת קדשי' הלא הלכות פסיקות הן נשנו בכל פרטי הלכותיהן ופרטי הקרבנות ליום ולילה עד חצות ולא פליג ר"ג הנה ע"כ צ"ל דבאכילת קדשים מודה ר"ג לחכמים דגזרי' סייג וכמש"ל בדברי הרשב"ם כאן בפסחי' ויקש' לן א"כ למה לא גזר סייג בק"ש ופליג על חכמי' ע"כ צ"ל דס"ל לר"ג דשאני אכ"ק דיש חשש שיבא לידי איסו' כרת כשיאכלם אחר עה"ש. משא"כ ק"ש (הגם דהיא מצוה גדולה מיסודי הדת) ס"ל לר"ג כיון דאין כאן רק חשש ביטול מ"ע אין לגזור סייג (ולא ס"ל הסברא שכתבנו לעיל לדעת רש"י) ממילא לפי"ז רווחא לן שמעתין דהרמב"ם דבאכילת פסחים פסק לסייג עד חצות כיון דיש חשש עבירת כרת אבל במצה דאין כאן רק חשש ביטול מ"ע גרידא אין לנו להחמיר מסברא ולעשות סייג ואפילו לדעת החכמים דס"ל דגזרו סייג בק"ש אין לדמות ק"ש לשארי מ"ע רק היכא דאשכחן בפירוש דגזור גזרינן והיכא דלא אשכחן בפירוש לא גזרינן כן נ"ל ופטטייא דאורייתא טבין:

ע"ד הרמז יש להתבונן בענין טעם פלוגתת ראב"ע ור"ע בענין אכילת הפס"ח שראב"ע ס"ל מדאורייתא רק עד חצות דוקא ור"ע ס"ל כל הלילה עד עה"ש והנה מהראוי להבין. ראב"ע למד לה מג"ש נאמר כאן ואכלו את הבשר בליל"ה הז"ה ונאמר להלן ועברתי

באמ"צ בלילה הזה מה להלן עד חצות וכו' ומקשו בגמ' ור"ע ההוא בליל"ה הז"ה מאי עביד לי' סד"א לאכול כי קדשים ביום קמ"ל בלילה הזה הוא נאכל ואינו נאכל ביום וע"כ הנה מהראוי להתבונן בלימוד דראב"ע נאמר להלן בליל"ה הז"ה מה להלן ע"ד חצו"ת וכו' אדרבא להלן במכות בכורי' באמ"צ אחר חצות הוה כדכתיב ויהי בחצי הלילה וי"י הכה כל בכור וכו' וגם הא דמקשה על ר"ע האי בליל"ה הז"ה מאי עביד לי' (סד"א לאכול כי קדשים ביום קמ"ל) הלא יכול לתרץ כפשוטו דאדרבא בלילה הזה הוא אחר חצות ע"כ צ"ל דגם ר"ע ס"ל דועברתי באמ"צ בליל"ה הז"ה הוא קודם חצות והנה מבואר שם במקראי קדש בהיפך והנה כבר הוא בכתובים אצלינו בדרושים הקודמים לפרש ענין הכתוב כה אמר י"י כחצו"ת הלילה אני יוצא וכו' (ענין אומרו כחצו"ת בכ"ף עפ"י פשוטו ודברי רז"ל במדרשיהם ידוע) והוא עפ"י דברי רבינו בחיי. דהנה פסח שיצאו ישראל ממצרים הי' ביום ה' והנה ליל ה' הית' המכ' בבכורי מצרי' הנה ליל ה' שליטת הכוכבי לכת בהילוכם זה סדרן חנכ"ל שצ"ם חנכ"ל ש' נמצ' לפי"ז שליטת מזל צד"ק היא בשעה שקודם חצות לילה (ומזל הכוכב הזה מורה שליטתו לטובה ולחיים ושליטת מז"ל מאדי"ם היא שעה ראשונה אחר חצו' (הוא כח ס"מ שלטונו מורה על אבדון ומות ושפיכות דמים) והנה רצה הש"י ללמד ולרמז לישראל את אשר אמר למשה בסנה אהי' אשר אהי'. אני הייתי עמהם בגלות זה (ואגאלם) ואני אהי' עמהם בשעבוד מלכיות (ואגאלם) וע"כ היתה המכה בזמן שליטת מאדי"ם (בגי' המ"ן זרע עמלק זרעו של עשו הוא אדום) אשר שרו הוא הס"מ. אשר הש"י יוריד לארץ נצחו בגלות האחרון הוא גלות אדו"ם כאמור מי זה בא מאדום וכו' מדוע אדום ללבושיך (מן הורדת והשפלת כח מאדי"ם) והנה רצה הש"י לגלות לישראל בגאולה הראשונה מה שיהיה באחרונ' כימי צאתינו מאמ"צ יראנו נפלא' וע"כ היתה המכה דייק' בחצי הליל' זמן שליטת מאדים. והנה עם כ"ז יש לחוש שיאמרו המצריים שהמכה באת לאומתם מכח הכוכבים מטבע באשר הכוכב הזה מורה על דם ואבדון וכו' וע"כ הש"י גילה כבוד שכינתו במצרים להכות בכוריהם קודם חצות לילה בזמן שליטת כוכב צד"ק שהוראתו הוא לטוב' ולחיים. הנה זה הוא הוראה שאין המכה בא מכח שפיטת הכוכבים ואדרבא הש"י משדד מערכתם כרצונו ואין הוראת הכוכבי' ומזלות מועיל זולת בהשגחתו ית' והוא משדדם כרצונו:

והנה זהו הנאמר כחצו"ת הליל' אני יוצא וכו' (היינו סמוך לחצות בזמן שליטת צד"ק) אני יוצא וכו' (כביכול גילוי שכינתו ית"ש ובהכנה להכותם. ובמכהגופה כתיב ויהי בחצי הלילה (בזמן שליטת מאדי"ם) וי"י הכה כל בכור וכו' ממילא מובן שפיר לימוד הג"ש

דראב"ע. ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה מה להלן עד חצות דהרי העברה במצרים כביכול היה עד חצות דייקא. היינו גילוי שכינה להכנה עד חצות ותו לא כי אחר חצות התחילה המכה (ורבי עקיבא נמי מודה בזה. רק דס"ל דהמקרא ואכלו את הבשר בלילה הזה אינו מופנ' לג"ש. הבן) והנה יש להעמיק עוד בדבר דיש להבין מ"ד ועברתי בארץ מצרים מהו לשון העברה והאיך שייך לשון העברה בהש"י לית אתר פנוי מיניה. רק הוא מורה על גילוי שכינ' הל"ל ונגלתי באמ"צ (כענ ן שנאמר ונגלה כבוד י"י) ויש לרמז הדבר עפ"י דברי הזוהר ועברתי בארץ מצרים אעבר על שורי דינא ויש להסביר באמרי קדוש הכונ' דהנה כתי' במשה כצאתי את העיר אפרוש את כפי אל י"י וכו' שבהיותו בעיר לא רצה להתפלל ולא נתגלה לו הדיבור מחמת שהיתה מלאה גילולים (והנה עם היות שקשה הדבר להלום הלא לית אתר פנוי מיניה ית"ש אבל מובן הדבר במעט קט לדעתי כביכול הש"י בעצמו מקיים התורה ומצותי' כענין שאנו מברכין אשר קדשנו במצותיו היינו המצות אשר הש"י מקיימם כביכול בעצמו והנה מצוה הוא בתורה אל תפנו אל האלילים וכביכול נותן התורה מקיים זה הבן הענין כי א"א לפרש בכתב) והנה לפי"ז קשה מאד הלא הדבור של קודש לא נתייחד במצרים (כדי לקיים אל תפנו וכו') ואיך נאמר גילוי שכינתו כביכול במקים ההוא כענין שאמרז"ל אני ולא מלאך אני וכו' אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו. אבל יש לפרש כביכול ועברתי באמ"צ כביכול דרך עבירה לשמה שזה ג"כ ע"פ התירה כמשארז"ל גדולה עבירה לשמה וכו' וזה שיש לרמז בדברי הזוהר ועברתי אעבר על שורי דינא עבירה לשמה כדי ליגאל לישראל ע"ק ולהצילם מיד מצרים: הג"ה הנה להציל את ישראל מצינו בדברי נבואה אצל האדם עבירה לשמה כגון יעל אשת חבר הקיני ואסתר:

והדברים עמוקים בחכמה ע"פ מה שקבלתי פי' מקראי קדש (כבר מובא לעיל בדרשות) ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וכו' את הברכה וכו' והקללה אם לא תשמעו וכו' וסרתם מן הדרך אכר אנכי מצוה אתכם היום ללכת אחרי אלהים אחרים וכו' והנה הדקדוקים כבר נתבארו בדרשות לעיל (עיין ג"כ בס' אגרא דכלה) ושמעתי דהנה מיום שאמר הקב"ה ראה נתתי לפניך היום את החיים וכו' הנה אין שום דבר נעשה רק מסגולת התורה כי פעולת המצות לעורר שורש אילן הקודש ובא משם כל הטובות והחיים והשלום וסגולות העבירות לעורר ר"ע ח"ו והנה אם יצטרך האדם לעורר הרע לפעול נקמות במורדי אור וברשעים ובגוים מה יעשה אם יעשה מצוה הנה סגולתה לעורר הטוב. ואם יעשה עבירה. הרי ארי' הוא דרבוע עליה איסורא דאורייי' מטבע אשר פסל המלך אבל הקבלה הוא שהפעול' הזאת נעשית ע"י עבירה לשמה הג"ה יש אצלינו דרך

אחר שהדבר הזה נעשה ע"י תשובה מאהבה שזדונות נעשים כזכיות וכתבתי רק מה שקבלתי מפי גדולים: הנה עביר' הוא וסגולתה לעורר הרע אבל הרע ההוא הוא לטוב לישראל ויחול על ראש המעיקים והצוררים לישראל ועי"ז ימשכו הטובות לישראל בי באבוד רשעים רינה. וז"ש הכתוב ראה אנכי נתן לפניכם (רצ"ל אנכי נותן בידכם היום (לפעול) את הברכה (לישראל) ואת הקלל' (לשונאיהם. ומפרש איך תהיה הפעולה) את הברכה (תפעלו) אשר תשמעו אל מצות י"א וכו' (ויבואו עי"ז הברכות) והקללה (תפעלו לשונאיהם) אם לא תשמעו אל מצות י"י וסרתם מן הדרך (אבל ההסרה מן הדרך הוא באופן) אשר אנכי מצוה אתכם היום (היינו שתהיה עבירה לשמה שהוא ג"כ ציווי. אזי תפעלו) ללכת אחרי אלקים אחרים (שתלך הקללה הנפעלת ע"י פעולת עבירה כזאת אחרי אלקים אחרים וקצרתי):

ומעתה יונעם לך אשר כביכול הש"י קיים זה בעצמו. ועבר י"י (כביכול הש"י עבר עבירה לשמה ונתגל' במקום הגילולים בעבור הצלת ישראל והנה כביכול הש"י הי' יכול לפעול זה בלא גילוי שכינתו כי הוא אמר ויהי. אבל כביכול עשה זה) לנגוף את מצרים כי הנה זה הוא מסגולת עבירה לשמה לפעול הרעות על שונאי ישראל ועי"ז יגיע הצלת ישראל וזהו הפירוש ועבר י"י (כביכול דעבר על שורי דינא. הוא בכדי) לנגוף את מצרים דכן הוא המדה לנו ולבנינו ע"י פעולת עבירה לשמה מעוררים דינים ועונשי' ונקמות על ראש צוררי ישראל וסטרין בישין מינים ומוסרים ואפיקורסים:

והנה כבר ידוע לך ענין קרבן פסח צונו הש"י להוראת שידוד המזלות צונו הש"י ליקח בכור המזלו' טל"ה בחד"ש ניס"ן שהוא מערכתו וביום תוקף שליטתו ולשוחטו לשם י"י ולאוכלו בקדושה והאדם הולך בכח האכיל' ההיא לתורה ולעבודה הוא הוראה לנו שאין כח ביד המזלות לפעול פעולתם כ"א בכח המשגיח וכל יכול ואנחנו עמו וצאן מרעיתו ע"י פעולת התור' ועבוד' שמסר בידינו ככה הוא התנהגות כח המזלות הכל ע"י התור'. ברצון היוצר כל שבראנו לכבודו וכבר הארכנו בזה בדרושי' הקודמים קחם משם ועיניך שים על דברינו שם:

והנה החוקרים והפלוסופים אשר לא רצו להאמין הניסים ובשידוד המערכה מענה בפיהם שאין זה כבוד להיוצר כל לשדד מעשה ידיו ואומרים שאדרבא ביותר תגדל כבודו אשר מעשה ידיו יכונו לעד לעול' כ"א על משטרו כפי אשר הושם מבראשית הנה אין מן הצורך להרחיב הדיבור בדבריהם הבטילים אבל פרט אחד תבין לדעתי שהוא ג"כ מבחי' עבירה לשמה כביכול. התורה אמרה ואהי' אצלו אמון. אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה בי נסתכל הש"י וברא את העולם נמצא ברא הקב"ה בבריאת העולם כפי

הנמצא בתורה איש על משטרו והנה עפ"י התורה הוא ג"כ עבירה לשמה הנה בהגיע העת והעונה להושיע את ישראל ולנקום נקמתם הנה משדד הש"י הדבר הנעש' בקיום לעד לעולם והוא דבר הנעשה רק לשעתו כענין עבירה לשמה שהוא רק לפי שעה הבן הדבר ויונעם לך והנה זכור תזכור את אשר הקדמנו לך שענין הוראת קרב"ן פס"ח הוא הוראה לנו ולבנינו שהש"י משדד המזלו' כרצונו וגבוה מעל גבוה שומר והשידוד הוא מבחינת עבירה לשמה כמו שרמזתי לך בין והתבונן:

והנה בכאן הפועל ישועות גילה הדבר בפירוש לישראל עם קרובו במה שעבר הש"י בעצמו כביכול לנגוף את מצרי' וכמש"ל דאעבר על שורי דינא גילוי כבודו ית"ש בעצמו במצרים. הגם שקיים כביכול בעצמו אל תפנו וכו' ולא נתגלה הדיבור למשה במצרי' עכ"ז בהגיע העת והעונ' להושיע את בניו הנה גילה רז זה לבנים שהוא מבחינת עבירי' לשמה והנה לכאור' אין זה עבירה ע"פ התור' דהרי כך הוא המדה בתורה עשה דוחה את ל"ת א"כ כביכול הש"י הבטיח וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי. ואחרי כן יצאו וכו' א"כ כביכול הוא עליו במצות עשה לדון את המצריים ועשה דוחה את ל"ת עפ"י משפטי התורה ואין זה עבירה. והנה לפי מש"ל שכביכול גילוי כבוד שכינתו במצרי' הי' קודם חצות והמכה לא היתה עד אחר חצות הנה קיי"ל הא דעשה דוחה את לא תעשה הוא דוקא דבעידנא דמיעקר הלאו מקיים העשה מה שאין כן לעקור הלאו קודם העשה א"כ בכאן שפיר מיקרי עבירה והוא עבירה לשמה דהרי בזמן עקירת הלאו אל תפנו וכו' כביכול לא קיים עדיין העשה דן אנכי. ושפיר מיקרי ועברתי באמ"צ בלילה הזה אעבור על שורי דינא והוא עד חצות לראב"ע והוא הוראת בק"פ המורה על השידוד שהוא ג"כ עבירה לשמה זה מצותו רק ע"ד חצ"ת משא"כ אחר חצות לא מיקרי ועברתי כיון שאז נעשה המצוה. דן אנכי. בדין הוא שהעשה דוחה את ל"ת ע"כ ס"ל לראב"ע דאכילת הפסח (אשר מורה לנו ולבנינו על שידוד המערכות בעבור עמו ישראל והוא מבחינת עבירה לשמה כמש"ל) אינו רק עד חצות שאז כביכול נעשה בחי' עבירה לשמה משא"כ אחר חצות וכמש"ל מפני שאז נתקיים מצות ד"ן אנכ"י ור"ע ס"ל עד שעת חפזון דהרי עיקר קיום המצוה ואחרי כן יצא"ו וכו' ואז נתקיים המצוה. משא"כ כל הלילה עדיין לא נתקיים המצו' והבן ופטטייא דאורייתא טבין ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו:

ע"ד הדרש נמסר במסורת התורה ב"פ וחד"ל. וחד"ל לעשות הפסח ונכרת וחד"ל לעולם (בתהלים) ופירשנו פי' המסורה עפ"י מה שפירשנו פי' הפסוקים ב"פ קרבן פס"ח כתיב ושמרתם את הדבר הזה לחק לך ולבניך ע"ע. והי' כי תבואו אל הארץ אשר יתן י"י לכם כאשר דבר ושמרתם את העבודה הזאת והנה הדבר קשה להלום. מעיקרא קאמר

ושמרתם וכו' לחק לך ולבניך ע"ע משמע מהיום ההיא והלאה בלי הפסק שום שנה ואח"כ אמר וכי תבואו אל הארץ וכו' אבל קודם ביאת הארץ לא וגם מה ענין אומרו לחק לך וגם אומרו עד עול"ם מורה בלי הפסק והנה בעוה"ר זה כמה מאות שנים ניטל כבוד מבית חיינו ולא הקרבנו קרבן י"י במועדו ופירשנו הדבר בהקדים להתבונן עוד מה דידוע ל"ו כריתות הם בתורה וכולם הם על עבירות ל"ת חוץ פס"ח ומיל"ה יש כרת בביטול העשה (והנה עם היות שאין מבואר לשכל אנושי לחקור משפטי י"י ית"ש עכ"ז מצוה על כ"א להתבונן כפי אשר חננו הש"י בבינה:

והנה נאמר עפ"י מה דקיי"ל להלכה בגמ' ונפסק כן בטוש"ע יו"ד סי' רס"ז הלוקח עבד מן הגוי אין הגוף קנוי לו עד שיטבילנו לשם עבדות הלכך אם קדם וטבל לשם ב"ח הרי הוא ב"ח לפיכך צריך להטיל עליו שום עבודה בעודו במים שיהא נראה כעבד שלא יקדים ויאמר אני טובל לשם ב"ח ע"כ והנה כביכול הש"י מקיים תורתו והנה אנחנו עבדים היינו לפרעה במצרים מגזירת כי גר יהיה זרעך וכו' ועבדום וכו' יהיה להם שעבוד עבדות עלינו (עד שאמר ז"ל ויהי בשלח פרעה שהוצרך ליתן שטר שחרור) והנה בו בלילה יצאנו לחירות מעבדות פרעה ונעשינו עבדים לו ית"ש וא"כ הי' מקום עפ"י התורה לטבול לשם חירות וח"ו היינו יוצאים מעבדות הש"י ג"כ שהוא כביכול הרב שקנה אותנו מיד פרעה ע"כ הש"י העמיס עלינו עבודתו בחצי לילה הראשון במצות פס"ח ומיל"ה ועי"כ נעשינו עבדים לו ית"ש לעבדו בכל מצותיו וחוקותיו כל ימות עול' אנו ובנינו ע"ע א"כ אלו הב' מצות הן המה לסיב' לקיום כל מצותיו ית"ש כי עי"ז נתחייבנו לו ית"ש בעבודה וז"ש הכ' ושמרתם את הדבר הזה לחק לך ולבניך עד עולם ע"י המצוה הזאת ימשך לך התחייבות החוקים לך ולבניך עד עולם הבן וא"כ מי שעובר על ב' מצות הללו ח"ו הנה הוא רוצה להעביר מעליו כל חוקי התורה כי רע בעיניו העול שקבלנו על עצמינו בשעת היציאה להיות לו לעבדים ית"ש ע"כ ב' מ"ע הללו הם בעונש כר"ת תחת אשר הוטב בעיניו להכרית ולהפריד א"ע מעבודתו ית"ש ונכרתה הנפש ההוא ח"ו לא תהא כזאת בישראל וזו רמיזת המסו' וחד"ל לעשות הפס"ח ונכרתה ולמה כזאת הלא הוא רק ביטול מ"ע בשוא"ת לזה בא הפסוק השני ורמז הדבר וחד"ל לעולם כיון שהוא מונע א"ע מלעשות הפס"ח הנה בדעתו לחדול לעולם מעבודתו ית"ש והנה לפי"ז מצאנו טוב טעם לפלוגתת ראב"ע ור"ע. ראב"ע ס"ל פס"ח שהיה אבותינו אוכלים במצרים הי' בחצו"ת לילה הראשון כדי להעמיס עלינו עול מצותיו להיות לעבדים לו ית"ש כל ימי חיינו וזה הוא עיקר הטובה אשרי העם שככה לו עבד מלך מלך ע"כ גם אנחנו כל ימות עולם אין לנו לאכול את הפס"ח אחר חצות דזה מורה שאנחנו עושים עיקר מן הטובה

שהוציאנו ממצרים מתחת יד פרעה. שזה היה אחר חצות שצעק פרעה קומו צאו מתוך עמי אבל מחוייבים אנחנו לעשות עיקר מן הטובה שקירבנו המקום לעבודתו שזה היה בחצי הלילה הראשונה ור"ע ס"ל מצותו כל הלילה. דגזירת הכתוב הוא ואמרתם זבח פסח הוא לי"י אשר פסח על בתי ב"י במצרים בנגפו את מצרים וזה נעשה בחצות לילה האחרונה ואז נגמר הענין בשלימות שהש"י העמיס עלינו עבודתו ואח"כ נגמר שחרור פרעה בשעת חפזון ואז למפרע היינו קנויים לו ית"ש בעבודתו אשר העמיס עלינו אשרי העם שככה לו אשרי העם שי"י אלהיו:

ע"ד הסוד הנה מבואר בזהר מדת לילה עבדת נוקמין במצרים ואח"כ מדת יו"ם אפקת לון בריש גלי וזה שנק' הקרבן הנאכל בליל' פס"ח דרשו בי' משמי' דמרן האריז"ל פ"ה ס"ח (ה"ס סיפור יצ"מ בליל' הזה בדיבור בפ"ה) דהנה בזמן הגלות כביכול סוד השכינה מלכות הוא בבחי' נאלמת"י דומי' כרחל לפני גוזזי' נאלמ"ה (דהנה עיקר בחי' מורא מלכות הוא מדבורו כמד"א דבר מלך שלטון ובאין שלטון הנה כביכול נאלם הדיבור וכבר קדם מאמרינו בנחמות ציון וירושלים ב"ב נאמר דבר"ו על ל"ב ירושלים שיתמשך דב"ר על ל"ב. דב"ר ל"ב בגי' רחל שהיתה בעוה"ר נאלמה לפני גוזזי' והנה גם ביצ"מ בליל החירות אז הוא פ"ה ס"ח שהתחיל הפ"ה להשיח היינו מלכות פ"ה ותורה שבע"פ קרינן לה) והנה כבר כתבנו לפי המקובל בתיבת פסח פ"ה ס"ח א"כ נחסרה אות ה' מן תורה שבכתב ונמסרה לחכימין בע"ל פ"ה כי אות ה' ה"ס אות ה' אחרונה מן שם הוי' תורה שבע"פ אשר כביכול בגלות לא הי' לה פ"ה דבר מלך ונפתח הסתום בליל החירות פסח פ"ה ס"ח עמש"ל בדרוש משנת ס' יצירה המליך אות ה' בשיחה וכו' וצר בו טל"ה בעולם וניסן בשנה ורג"ל ימין בנפש זו"נ (ותבין עוד פסח מיל"ה בגי' רג"ל) וא"כ לפי"ז עיקר מצות אכילת קרבן פסח. פ"ה ס"ח הוא רק בלילה שאז נפתח הסתום מלכות פ"ה דבר מלך שלטון ואח"כ מדת יום אפיקת לון בריש גלי וז"ש הקב"ה לאברהם וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי במדת ליל' ואח"כ יצאו ברכוש גדול במדת יום ע"כ מצות פסח הוא לא תותירו ממנו עד בקר כי בבקר מדת יום אפיקת בריש גלי הגם דתרווייהו כחדא אזלין וי"י הולך לפניהם הוא וב"ד עכ"ז באתר דדכורא אישתכח עיקר. הוא הדיבור נ"ל והשם הטוב יודע האמת והנה בחי' הנוק' מלכות ידוע דהוא בחי' לא"ה ובחי' רחל ידוע למשכילים והנה כבר נכתב אצלינו הא דקיי"ל בש"ס דילן ק"ש של הלילה זמנה עד עה"ש כן איפסק להלכה בש"ס דילן כר"ג ובתלמוד ירושלמי פסקו כחכמים עד חצות וכתבני שם טעם הפלוגת' דהנה כתבו גורי האריז"ל תלמוד ירושלמי הוא מבחי' לא"ה ותלמוד' דידן מבחי' רח"ל והנה ידוע מכתבי מרן האריז"ל אשר אחר חצות הלילה

נתהווה היחוד מדת יום עם בחי' לא"ה (ע"כ לדעתו מברכין תיכף אחר חצות ברכת הנותן לשכוי בינה וכו' כי אז בבחי' לא"ה כבר נתעורר מדת יום) משא"כ בבחי' רחל לא מתהווה יחוד בחי' יום רק בעה"ש ע"כ בתלמוד ירושלמי פסקינן ק"ש דלילה רק עד חצות כי מחצות ולהלן מיקרי בבחינתה בחי' יום ובתלמודא דידן שהיא מבחי' רחל יוצאין י"ח ק"ש דלילה עד עה"ש שאז מתחיל להתחבר עמה בחי' יום ועד עה"ש אין בחי' יום מאיר בבחינתה. ממילא רוחא לן שמעתתא דפסח דכתיב בי' לא תותירו ממנו עד בקר מטעם שנתבאר לעיל לדעתי הקלישה הנה ראב"ע עשירי לעזר"א מבני בני' של לא"ה אמר רק עד חצות ור"ע בן יוסף ס"ל עד עה"ש שהוא בבחי' רחל ודי בזה כעת:

סעיף י

דרוש י פסחים דף קט"ו ע"א אמר רבינא אמר לי ר' משרשיא ברי' דר"נ הכי אמר הלל משמי' דגמרא לא ניכרוך אינישׁ מצה ומרור בהדי הדדי וניכול משום דסבירא ליה מצה בזמן הזה דאוריי' ומרור דרבנן ואתי מרור דרבנן ומבטל למצה דאורייתא ואפי' למ"ד מצות אין מבטלין זא"ז הני מילי דאורייתא בדאורייתא או דרבנן בדרבנן אבל דאורייתא בדרבנן אתי דרבנן ומבטל לדאורייתא מאן תנא דשמעת ליה מצות אין מבטלין זא"ז הלל היא דתניא אמרו עליו על הלל שהיה כורכן בב"א ואוכל שנאמר על מצות ומרורים יאכלוהו וכו' השתא דלא אתמר הלכתא לא כהלל ולא כרבנן מברך על אכילת מצ"ה ואכיל והדר מברך על אכילת מרור ואכיל והדר אכיל מצ"ה וחס"א בהדי הדדי בלא ברכה זכר למקדש כהלל ע"כ:

והנה הרמב"ם ז"ל בפ"ח מה' חו"מ הלכה ז' כתב. ואחר כך כורך מצה ומרור ומטבל בחרוסת ומברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת מצות ומרורים ואוכלן ואי אכיל מצה בפ"ע ומרור בפ"ע מברך ע"ז בפ"ע וע"ז בפ"ע ואח"כ מברך אשר קב"ו על אכילת הזבח ואוכל מבשר חגיגת י"ד תחלה ומברך אשר קב"ו על אכילת הפסח ואוכל וגופו של פסח וכו' (בזה"ז שאין שם קרבן אחר שמברך המוצי"א חוזר ומברך על אכילת מצה וכו' ומברך על אכילת מרור וכו' וחוזר וכורך מצה ומרור וכו' ואוכלן בל"ב זכר למקדש עכ"ל כתב הראב"ד (על סדר הרישא בזמן המקדש) א"א זה כהלל. מ"מ זה הסדר לא דייק עכ"ל והנה כתב הרה"מ לא נתבאר טעמו. אבל הוא פשוט שהכוונה של הראב"ד הוא כקושיות הלח"מ על הרמב"ם דהנה פסק לכרוך המצה ומרור כהלל ואח"כ כתב לאכול את הפסח ואי כהלל צריך לכרוך פסח מצה ומרור. וז"ש הראב' זה הסדר לא דייק. עיין עוד בלח"מ. והנראה לתרץ דעת הרמב"ם דהנה הוקשה לי הא דאמרינן בגמ' מאן תנא דשמעית לי' מצות אין מבטלין זא"ז הלל הוא דתני' אמרו עליו על הלל שהי'

כורכן בב"א ואוכלן שנאמר על מצות ומרורים יאכלוהו דקשה דילמא גם הלל ס"ל מצות מבטלות זא"ז ושאני הכא דגזירת הכתוב הוא (עיי"ש שהוקשה כן בתוס') ועוד הוקשה להרמב"ם ז"ל האיך אפשר לומר שהי' הלל כורך פסח מצה ומרור הרי מצ"ה דצריכין למיכלה כשהוא רעב ומשעה עשירית ולמעלה אסור לאכול כדי שיאכל מצה לתאבון (עיין במ"ל ה' יסודי התורה כל מה שהוא בציוי מן התור' באכילה יש לחוש שלא תהי' אכילה גסה. דלא מיקרי אכילה אפי' לענין אכילת איסור) והנה אכילת הפסח קיי"ל דצריכין מקודם לאכול חגיג"ה כדי שיהא הפסח נאכל על השובע (ואי קשיא למה לא חיישינן בפסח לאכילה גסה י"ל פסח הוא צלי מאכל מלכים ורווחא לבסומי שכיחא משא"כ מצה פת) ועכ"פ הדין הוא מוסכם בגמ' מבלי חולק ואיך אפשר לומר שהלל הי' כורך פסח מצה ומרור. ותו קשי' לי' להרמב"ם האיך אפשר לומר שהי' כורך כל הג' הנה מכל אחד צריך אכילה בכזית ולכתחילה צריך לבלוע הכזית ביחד וא"כ הרי ג' זתים ואין בית הבליעה מחזיק יותר מכביצה מכל הלין טעמא שפט הרמב"ם הא דהלל הי' כורך ביחד היינו רק מצה ומרור והראי' הוא מפסוק שאמר בפ' בא ושם נאמר ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש (היינו להיות צלי אש והוא מאכל מבושם אין קפידא אפי' יאכל באמצע הלילה כי רווחא לבסומא שכיחא משא"כ) ומצות על מרורים יאכלוהו (כורכן ביחד ואוכלן בתחילה כשהוא רעב הן אמת שבגמ' הביאו הפ' על מצות ומרורים והוא הנאמר בפ' בהעלותך בפ' שני אבל הוא אשגרת לשון כי הפסוק הנאמר שם אצרכו לי' בגמ' עיי"ש וע"כ הכוונה על הפסוק הנ"ל ומצות על מרורים וכו' וכנ"ל נ"ל) ובזה יונח לנו הנוסח שאנו אומרים בשעת אכילת כורך כן עשה הלל בזמן שביהמ"ק קיים הי' כורך מצה ומרור וכו' והנה הרבה מהפוסקים הגיהו פסח מצה ומרור כי בזולת זה מהו זכר למקדש (והח"י כתב כיון שאין לנו פס"ח מיחזי כשקרא לומר פסח והוא טעם חלוש כיון שאנו אומרים בזמן שביהמ"ק הי' קיים למה לא נאמר פסח) ולפמ"ש יונח דהלל ג"כ לא הי' כורך הפסח רק מצה ומרור אבל גם להלל בזה"ז אסור לעשות כן דאתי מרור דרבנן ומבטל וכו' אבל מה שאנו עושין כן הוא רק זכר למקדש שאז הי' שתיהן מדאורייי' ואין מבטלות זא"ז. נ"ל:

ע"ד הרמז הנה יש לפי"ז פלוגתא בין הרמב"ם להראב"ד. להראב"ד הכריכה צ"ל פסח מצה ומרור ולהרמב"ם רק מצה ומרור וכבר דברנו כ"פ אשר הנשמות אשר זכו ללמד תורה בישראל הגם שפסקו איזה הלכה עפ"י דרכי הפשט הנה נפשם יודעת מאד. ודבריהם דברי אלקים חיים בפרדס התורה ובודאי יש מבוא גם בדרך רמז ודרוש וסוד לסברת כ"א מהנהו רבוותא. ואומר כעת בדרך הרמז רמז מצות פסח מצה ומרור כתב

הרב הגדול מ' דוד דלידא ז"ל בספרו עי"ר דו"ד. פסח הוא הוראה על השגחתו ית' בפרטי הנמצאים דהנה יש מתפקרים הגם שמאמיני' במציאו"ת הש"י. עכ"ז אומרים לגודל רוממותו אינו משגיח בשפלים ועזב י"י את הארץ. והתנהגות הארץ הוא ע"י כוכבי השמים וכסיליהם והנה הוראת הפסח שפסח על בתי ב"י בנגפו את מצרים והבחין בין טפה של בכור וכו' הנה הוא הוראה על השגחתו הנפלאה בפרטיות הנמצאים והנה באה המצוה לקחת הפסח מן הצאן. טלה בכור המזלות שהיה המצריים עובדין אותו באומרם שהוא ראשית ההנהגה ואין השגחה והנהגה גדולה ממנו והנה צונו הש"י לקחת הטל"ה ולזרוק את דמו (שהוא כחו וחיותו) לשם י"י להורות שכח המזלות נתונים נתונים המה תחת השגחתו ושפעו ית"ש ואין להם שום תנועה מבלעדי ויכולתו ית"ש בפרטיות הנה זה הוא הוראת הפסח יורה לנו על השגחה בפרטיית הנה מזה יורה שכר ועונש ע"פ התורה. נ"ל):

מצה יורה על הוראת חידוש העיולם מהמחדש בטובו. דהנה שאור הוא אחד מאחד משא"כ מצה הוא רק מן כח הפועל שעשאה ואינה מן שאר הקדום זה הוראה על חידוש העולם בראה מאין ליש (וכיון שיש חידוש יש מחדש הנה הוא הוראה על מציאת הש"י נ"ל):

מרור יורה על תורה מן השמים. משה רבינו שאל להש"י באיזה זכות יצאו ב"י ממצרים והשיבו הש"י בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את וכו' היינו בזכות התורה. והתורה אינה יכולה להימצא באדם כ"א ע"י (מרירות) יסורין (כמשארז"ל ג' ניתנו ע"י יסורין תורה וכו') וכמ"ש האריז"ל שמן זית זך שאין אדם משיג זך דאורייתא כ"א ע"י מרירות כזית. כתית למאור כשמכתת את הגוף אז מאיר בו אור התורה. ע"כ צריך ללעוס את המרור בל"ב שינים נגד ל"ב נתיבות חכמה שבתורה והנה מרור בגי' מות (אין האורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עלי' שנא' זאת התורה אדם כי ימות) ול"ב נתיבות חכמה שבתורה המה נותנים לו חיים כי החכמה תחיה ע"כ נעשה חירות ממ"ה ע"כ המרור מורה על תורה מן השמים. והנה בג' אמונות הללו היה חטא אדה"ר ע"י פיתויי הנחש. במציאות בהשגחה (שהוא אמונת שכר ועונש) ובתורה מן השמים (והנה הם דברים דקים סתומים איך היה בליל זה חטא אדה"ר אבל מובן להשוקדים על דלתי התורה שהיה מעון פגמים כאלה בדקות) והנה האבות באו לתקן חטא אדה"ר. בא אברהם ופירסם מציאת אלקותו ית"ש בעולם בא יצחק מצד מדה"ד ופירסם אשר אית דין ואית דיין כי יש משגיח ע"כ יש שכר ועונש. בא יעקב ופירסם תורה מן השמים ע"כ

הי' איש תם יושב אהלים אהלי תורה זהו תמצית דברי הרב ז"ל בקצרה עם קצת תוס' ביאור שהוספתי בדברים כדרכן של דברי תורה:

והנה ג' אמונות הללו הן המה עיקרי יסודי הדת אשר ע"ז בנה הרב בעל העיקרים טירותיו הן המה מציאת הש"י תורה מן השמים. שכר ועונש (שהוא ע"י ההשגחה) והן המה ג' העיקרים אשר מבוארים בפ' ק"ש בשמ"ע והיה א"ש כידוע. והנה פסח מצה ומרור על ג' עיקרים הנ"ל לתקן חטא אדה"ר שנתפתה ע"י הנחש בג' הנ"ל ע"כ הנה שס"ה ימים בשנה ומהן ז' ימי הפסח ז' ימים נשארים שנ"ח ימים להורות ז' ימים הללו מתקנים חטא הנחש שפיתה לאדה"ר והבי' מות לעולם ע"כ מי שלא אמר ג' דברים הללו פסח מצה ומרור לא יצא י"ח אמירה דוקא בפה כי חיים הם למוצאיהם בפה:

והנה אמר הנביא אותי עזבו ותורתי לא שמרו ודרשו בו חז"ל הלואי אותי עזבו ואת תורתי שמרו שהמאור שבה מחזירין למוטב ולכאורה הדברים מתמיהים. ונראה דהנה מי שאינו מאמין בהשגחה (ובשכר ועונש) באומרו עזב י"י את הארץ וכנ"ל. הנה אמר הש"י הלואי אותי עזבו אפי' ח"ו לא יהיו מוכשרים ויאמרו עלי עזב י"י וכו' אם עכ"פ היו שומרים תורתי. דאז המאור שבה מחזירין למוטב כי בתורה מבואר ענין השגחה ושכר ועונש. וכיון שמאמין האדם בנותן התורה ובתורה. הנה ממילא ע"י התורה מתאמת ענין ההשגחה ושכר ועונש:

והנה לפי"ז מצאנו מקום לפלוגתת הרמב"ם והראב"ד. לשיטת הרמב"ם כיון דהוראת המצה מורה על החידוש מהמחדש האחד האמיתי. והוראת המרור על תורה מן השמים די בכריכת השתים הללו ביחד ולא בעינן לכרוך גם הפסח המורה על ההשגחה ושכר ועונש. ויורה לנו בזה מ"ש הנביא הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו. יהיה מספיק דהמאור שבה מחזירין למוטב וכנ"ל ולשיטת הראב"ד כיון דעכ"פ ג' אלו המה עיקרי ויסודי הדת. וכמו שהוכיח הרב בעל העיקרים והן המה ג' יסודי הדת המוזכרים בפ' הק"ש מהראוי לכורכם יחד להורות לאדם דלא סגי אמונות האחד או השתים בזולת חביריו והא דאמר הנביא הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו הנה סיימו חז"ל הכוונה דהמאור שבה היה מחזירין למוטב ובודאי ישיגו גם האמונה הלזו אבל לעולם כולהו מיצרך צריכי לקיים הדת ויסודי התורה ואתה הבן:

עוד ע"ד הרמז לפי מ"ש בשל"ה פסח מצה מרור רומזי' אל ג' עמודי' שהעולם עומד עליהם היינו תורה עבודה ג"ח. פסח עבודה ושמרתם את העבודה הזאת מצה אין בה רק קמח ומים א"א קמח אין תורה. מי"ם זו תורה כל צמא לכו למים לחם עני ומצה עשירה. כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר מרור חס"א רמז על יסורין דחס

רחמנא עלן למרק עון והוא ג"ח (והנה בגמ' היכי דמי יסורין אפי' הושיט ידו לכיס וכו' הרי אע"ג שעשה עבירות שנתחייב למירוק יסורין הנה חס רחמנא בחסדו הטוב למרק ע"י יסורים קלים וע"כ מרור חס"א והנה הוא ג"ח נ"ל) ועוד רמז ג"ח ע"ד שכתב האריז"ל גומל חסדים טובים לשון הגמל את יצחק מוסר ומובדל הם החסדים שהם החסדים מכוסים ואין אנחנו מבינים ונדמה לנו ליסורין ומרירות נ"ל והנה עמוד העבודה בעוה"ר בטל בזמן שאין ביהמ"ק קיים אבל עמוד התורה שומרת משמרתה ומשמרת העבודה כל העוסק בתורת עולה כאלו וכו' והנה זה שי"ל לסברת הרמב"ם מצות הכריכה הוא רק מצה ומרור מורים על עמודי תורה וג"ח הן המה כל ימי עולם ומכורכים תמיד. משא"כ פסח המורה על העבודה הנה בזמן מן הזמנים אין לו מציאות בעוה"ר עד יערה עלינו רוח ממרום וזה שהיה עושה הלל בזמן שביהמ"ק היה כורך (רק) מצה ומרור להורות לישראל שלא יתייאשו גם בחורבן ביהמ"ק יספוק להם כריכת מצה ומרור תורה וג"ח והתורה משלמ' העבודה כנ"ל ולשיטת הראב"ד וסייעתו אדרבא כורכין פסח מצה מרור להורו' שלעד לעול' אינם חסרים הג' עמודי' דגם בזמן שאין ביהמ"ק קיים הנה תפילת כנגד העבודות וגם תורת הקרבנות שאנחנו עוסקים עקימת שפתינו הוה מעשה ממש ויעלה תמיד לרצון לריח ניחוח לפני י"י:

עוד ע"ד הרמז עפ"י מ"ש עוד השל"ה פסח מצה ומרור רומזים לשלימות הנפש וגוף וממון שיהיו כולם מושלמים לעבודת הש"י (ובענין הנאמר לאברהם אנכי מגן לך ר"ת ממון גוף נפש) פסח רומז על שלימות הנפש כי רמז על ביטול ע"ז ונתקיים כי גדול י"י מכל האלקים (ונפשינו יודעת מאד וכענין שאמר יתרו עתה ידעתי כי גדול י"י וכו' והידיעה הוא בנפש כמד"א ונפשי יודעת מאד) מצה רומז לשלימות הגוף וכענין שאמרו. אדה"ר היה חלתו של עולם ונתגבל כעיסה. מרור שלימות הממון ע"ד שאמרה היונה יה"ר שיהיה מזונותי מרורין כזית וביד הקב"ה גם מרור חס"א שיהיו חסים בממונ' העשירים על העניים. הנה לסברת הרמב"ם א"צ לכרוך ביחד רק המצה והמרור הרומזים לשלימות הגוף והממון והנה אם יהיה כוחות הגוף ותאוות הממון מושלם לו ית"ש הנה הנפש היא חלקי אלקי ממעל והנפש ממילא חפיצה להיות מושלמת. ולשיטת הראב"ד גם הנפש בהיותה מחוברת אל הגוף החומרי מתמשכת בטבע אחר החומר וצריכין להשלימה ע"י התורה וכענין שהשיב רבי לאנטונינוס במשל החיגר והסומא וכו' והבן:

ע"ד הדרש נצטוינו במצות פסח מצה מרור עפ"י מ"ש בס' מקראי קודש (הוא חיבור קדמון מאת הרב הגדול מ' יוסף סאמינא) ג' מצות הללו גם במצרים באו לתקן ג' ראשי עבירו' (ע"ז ג"ע ש"ד) והוא עפ"י דברי המכילת' משכו ידיכם מע"ז והדבקו במצות

עייש"ד שהוכיח דהכוונה הה"ד מג"ע וש"ד) והנה אני ארחיב לך הדיבור קצת בזה דהנה מה שהיו ישראל עובדין ע"ז במצרים זה שמענו מרז"ל ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה שהיה קשה בעיניהם לפרוש מע"ז אבל ג"ע וש"ד זה לא שמענו אדרבא אמרז"ל שהיו גדורין מן העריות אחת היתה ופרסמה הכתוב וגם מש"ד נמצא בדברי הזהר שהיו נזהרין אפי' מקטול זרעא במעהא. אבל זאת נמצא לרז"ל שהשר של מצרים טען אצל הים הללו עובדי ע"ז וכו' הללו מג"ע וכו' הללו שו"ד וכו' וי"ל כיון שבאו שם לתקן חטא אדה"ר וכבר ידעת מרז"ל שבעון אדה"ר היה כלול עון ע"ז וש"ד וג"ע (אשר על ג' עבירות הללו מחוייבים כל בת ישראל למסור נפשם שלא יעבור) ע"ז. הנחש אמר דילטור על בריי' ג"ע בא הנחש על חוה ש"ד גרם מיתה לדורות והוא כפשוטו ועוד יש פנימיות בדבר) ע"כ האבות שבאו לתקן חטאו אברהם בא לתקן חטא ע"ז ע"כ השתדל בפרסום אלקוהו ומסר א"ע לכבשן האש לבל יעבוד ע"ז יצחק בא לתקן ש"ד ומסר א"ע לשחיטה לכבוד הש"י יעקב בא לתקן ג"ע. ע"כ היה בן פ"ד שנה ולא ראה וכו' והנה אלו הנשמות שהיו במצרים הוצרכו לתקן כל הנשמו' ונה"ק שנתפגמו ע"י החטא אדה"ר בג' ראשי עבירות הללו הנה כאשר נשקעו במצרים במ"ט ש"ט טען שר של מצרים הרי עדיין הם שקועים הללו וכו' והללו וכו' והנה צונו הש"י בעת צאתינו מאמ"צ ג' מצות הללו שיהיו תיקון לג' ראשי עבירות וכן כל ימות עולם הג' מצות הנ"ל המה תיקון לג' עבירות הנ"ל ולבטל הג' יצרן של העבירות הנ"ל ואבאר לך הענין לפי דרכינו:

מצות הפסח מן הצאן. כבר ידוע ע"ז של מצרים היה טלה שהיו עובדים לבכור המזלות בחושבם שאין שום הנהגה למעלה מן המזלות כאשר הארכנו בזה כ"פ. והנה צונו הש"י ליקח הטל"ה בחדש ניסן זמן תוקף ממשלתו ובעת היות בחדשו בגרם המעלות היינו בי"ד לחדש צוה הש"י לשוחטו וליקח דמו שהוא כחו ולזרקו לשם הש"י להורו' שכחו מסור ביד הש"י ואין שום כח במזל. רק הכל בכחו ושפעו וממשלתו והשגחתו ית"ש לעד והנה הוא ביטול ע"ז וצוה הש"י לאוכלו צלי אש לקיים בו פסילי אלהיהם תשרפון באש ועוד שארי ענייניים פרטיי' אשר כולם מורים על ביטול ע"ז כאשר נתבאר במקומות רבים מדרושינו הרי לך מצות פסח לבטל יצרא דע"ז:

מצות המצה לבטל יצרא דג"ע. דהנה ענין חימוץ בעיסה הוא שנכנס בה הרוח ועי"ז מגביה א"ע וכמו כן הוא תאוות העבירה שנכנס באדם הרוח כמ"ש. איש איש כי תשטה אשתו אין אדם חוטא אא"כ נכנס בו רוח שטות ובא לידי זרות הדעת ע"כ אין קישוי אלא לדעת ע"כ לא תיקן עזרא טבילה לד"ת לשום טמא רק לב"ק על שבא מתו' זרות הדעת והוא מובן מדברי רז"ל רצונינו לעשות רצונך אך שאר שבעיסה מעכב הוא השאר דיצרא

דעביר' שמחמיץ העיסה בהכנס בתוכו הרו"ח שטות והנה צונו הש"י לאכול מצה שאין בה הרוח והוא לבטל יצרא דג"ע:

מצות המרור לבטל יצרא דש"ד מרור בגי' מו' נמצא לשון מרירות אצל המו' כמד"א אכן סר מ"ר המות ואחריתה כיום מ"ר אשה רעה מ"ר ממו' והנה המצריים מררו את חייהם בעבודה קשה לתקן עון דש"ד הנה בעת צאתינו מאמ"צ צונו הש"י לאכול מרור בגי' מו' וללועסו בל"ב שינים רומזין לל"ב נתיבות חכמה והחכמה תחי' והוא לבטל יצרא דש"ד:

הנה כי כן ג' עבירות הללו המה ראשי עבירות וכאשר האדם נקי מן ג' ראשי עבירות הנ"ל אינהו ואביזרייהו הנה הוא משומר ובא מכל העבירות כי כולם תלויים באלו (כאשר הארכנו בס' דרך פקודך) ע"כ ג' מצות הנ"ל אשר סגולתם לבטל היצרין דג' עבירות הנ"ל ראוי לכורכם יחד ולאוכלם כמצותיו ית"ש. והנה יצרא דע"ז היה מוכן מאז בכח ביד ישראל לבטלו מכל וכל בביאתם לארץ כאשר ביטלוהו אנשי כנה"ג בביאה שני' והקפיד הקב"ה על יהושע והחסיר אות משמו על שלא ביטלו בביא' ראשונ':

והנה מצאנו טעם לסברת הרמב"ם ז"ל שא"צ כריכה רק למצה ומרור שאותן היצרין אין להם ביטול עד אשר הש"י בעצמו יעבור רוח הטומאה מן הארץ משא"כ יצרא דע"ז הנה נתבטל וע"כ פס"ח אין לכורכו עם המצה ומרור ולסברת הראב"ד הנה נאמר דהנה קשה לפי"ז כיון דיצרא דע"ז כבר נתבטל שוב לא נצטרך כלל למצות הפסח אבל נבאר הדבר עפ"י מ"ש בפסוק השמרו לכם פן תשכחו את ברית וכו' ועשיתם לכם פסל תמונת כל אשר צוך י"י אלקיך ע"כ והקושיא מפורסמת וכי ח"ו צוה הש"י לעשות ע"ז (עיין ברש"י) אבל פירשנו הכוונה על ע"ז הנסתרות הנעשית בכוונה לא טובה בעת עשיית מצות הש"י דהיינו עבודה מזוייפת ח"ו כגון שעושה מצות ומע"ט לכבוד ולשבח בני אדם שישבחוהו ויכבדוהו או בעבור ממון וכיוצא הנה כמדומה הוא שעובד את הש"י והוא עובד את זולתו בני אדם וממון והוא ע"ז ממש. ועיין בחו"ה (בחקירתו בשכל) גרע ערך עובד כזה מן עובד הצלמים. בכמה ענינים רחמנא לישזבן עיי"ש. וזה אשר פי' הרמ"ע בפ' כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא רצ"ל שלא יחטא בעשיית הטוב שעושהו בצד מה מזוייף וזהו הפירו' השמרו לכם פן תשכחו וכו' ועשיתם לכם פסל תמונת כל. אשר צוך י"י אלקיך רצ"ל בהדברים אשר צוך י"י אלקיך היינו במצותיו. תעשה לך ח"ו פסל לזה צריכין שמירה יתירה הנה תראה בשגם שאנשי כנה"ג בטלו ליצרא דע"ז הניגלת עכ"ז יש יצרא דע"ז הנסתרת. ע"כ מחוייבים לעשות הפסח גם לעת כזאת לבטל יצרא דע"ז ע"כ גם הכריכה מחוייבת עם מצה ומרור לבטל ג' יצרין כאחד וב"ב את רוח הטומאה יעביר מן הארץ ונשגב ד' לבדו ב"ב אמן:

ע"ד הסוד כתב הרב הקדוש בשל"ה ג' מצות פס"ח מצ"ה ומרו"ר רומזים לזכו"ת ג' אבות (אשר הם מרכבה לג' מדות הב"ד העליון חג"ת) וזכותם עמדה לישראל במצרים (לדונם עפ"י הב"ד העליון לזכות) ועוד כל ימי עולם זכותם לעד לעולם לשבטי ישורין בכל דור ודור מצ"ה כנגד זכות אברה"ם. מצ"ה צריכה שימור. וכתיב בי' באברהם וישמור משמרתי: פס"ח נגד יצח"ק כתיב בי' שני גדיי עזים אחד לפסח ואחד לחגיגה: מרו"ר לעורר זכות יעק"ב דכתי"ב בי' לא שלותי וכו' ויבא רוגז והכל לטובתו ע"כ מרו"ר חס"א דחס רחמנא עלן ופרקינין והנה זכות אברה"ם יצח"ק ויעק"ב הם מרכבה לסוד חג"ת הב"ד העליון אין ב"ד פחות מג' וה"ס חס"ד דין רחמי"ם והנה מדת אברה"ם חס"ד. ומדת יעק"ב רחמי"ם הנה הלכה כרבים לדון את ישראל בחס"ד ורחמי"ם (אברה"ם ויעק"ב) נגד מה"ד (יצחק) ע"כ הכריכה די לדעת הרמב"ן רק במצ"ה ומרו"ר רק בהסכמת החס"ד ורחמי"ם ביחד. אברה"ם יעק"ב יש די ולא בעינן לכרוך הפס"ח הרומז ליצחק מה"ד. ולדעת הראב"ד הנה עכ"פ אין ב"ד פחות מג' והא ראי' אם אמר האחד אינו יודע יוסיפו הדיינים. א"כ בעינן הג' לצירוף הב"ד הגם דהלכה כרבים ובהכרח יצורף השלישי להסכמה. ע"כ בעינן גם הפס"ח לכריכה ושלשתן כאחד טובים והחוט המשולש לא במהרה ינתק והדין מתהפך לרחמים וחסד י"י מעולם ועד עולם לכ"י עד עולם אמן:

עוד נאמר עפ"י מש"ה השל"ה פס"ח מצ"ה מרו"ר רומזי' לאהב"ה את י"י ולירא"ה אותו ולדבק"ה בו (אלו הם ראשי המצות זוכין להעלות כל התור' והמצות ותיכף נצטוינו בהם בצאתינו ממצרים וכ"ה בכל שנה ביום השרשיי יום צאתינו מאמ"צ) מצ"ה מורה על חירות. כי בחפזון יצאת מאמ"צ וכו' הוא בחי' אהב"ה (תשוקה נכבדת בחפזון כענין דרך מצותיך ארוץ וכו') ונק' לח"ם עונ"י כי באהב"ה כלול הירא"ה. מרו"ר מורה על הירא"ה (שמשברת וממררת הגוף ונק' חס"א כי ביראה כלולה אהב"ה פס"ח מורה אשר הש"י שידד בכור המזלות מזל טל"ה שהיו המצריים עובדין אותו. ובזה נתוודע כי י"י הוא אלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד. ע"כ אין לדבוק כ"א בו ית"ש עכ"ד. והמשכיל יתבונן שאלו הג' מצות ירא"ה אהבה דביקות הם בחי' חג"ת והנה מצות ולדבק"ה בו. דרשו חז"ל וכי אפשר לדבוק בו והלא כתיב כי י"י אלקיך אש אוכלה הוא אלא כל הדבק בת"ח מעלה עליו הכתוב כאלו נדבק בשכינה:

הנה לפי"ז י"ל לדעת הרמב"ם מצות הכריכה דוקא מצ"ה ומרו"ר הרומזים לב' מצות ירא"ה ואהב"ה כ"א כלול בחבירו כנ"ל והמה שייכים כביכול בעצמותו ית"ש היינו לאהב' אותו ולירא' אותו. משא"כ הוראת הפס"ח הוא נגד מצות ולדבק"ה בו זה הוא ענין אחר המבוקש מאתנו היינו לדבוק בת"ח ואין זה מצוה בעצמותו כביכול. ע"כ לא

מצרפינן לי' בכריכה ולשיטת הראב"ד י"ל כיון דעכ"פ מעלה עליו הכתוב כאלו וכו' ממילא אדרבא בשביל זה מצרפינן לי' להורות שמעלה עה"כ וכו' וגם במ"ע דירא"ה הנה א"ת י"י אלקיך תירא לרבות ת"ח וכן ואהבת א"ת י"א ממילא הת"ח מצורפים לכל אלו הג' מצות והבן:

עוד אני מדבר הרב הגדול בעל עוללו"ת אפרי"ם כתב ענין פס"ח מצה מרו"ר והשבתת שא"ר. רומזים על ד' דברים טובים שהיו לישראל אשר בזכות זה נגאלו ממצרי' (וצונו הש"י במצות הללו הרומזי' לד' דברים טובים הנ"ל למען נדעה נרדפה כל הימים להיותינו שלמים ומאושרים במצות הנ"ל ונזכה לגאולה ב"ב) והנה הד' דברים הם. א' שלא היו בהם דילטורין (וזה נרמז בהשבת"ת שא"ר. רמז ליצה"ר שאור שבעיסה הוא המחמיץ את לב האדם לעשות עבירה אפילו אין בה הנאה כמד"א בלה"ר ומה יתרון לבעל הלשון ואעפי"כ עושה האדם זה מצד היצר וצונו השי"ת להשבית לא יראה ולא ימצא ברשותינו) הג"ה עיין בדרושים הקודמים בענין שס"ה ימים השנה (והוא נלמד מס' ברכ"ע) אשר ז' ימים אסורי' בחמ"ץ ושא"ר. נשאר שנ"ח ימים (מנין נח"ש שהביא לשון הרע לעולם ואמר דילטור על בריי' כידוע) ואמרו רז"ל לע"ל יאמרו לנחש ארי טורף ואוכל זאב וכו' אתה מה הנאה יש לך (בנשיכתך) הוא אומר ומה יתרון לבעל הלשון (הרע) לפי"ז תשכיל היטב השבתת שא"ר באלו הז' ימים תיקון ללשון הרע עטיו של נח"ש הבן: **ב'** שלא שינו את שמותם. **ג'** שלא שינו את לשונם. ד' שהיו גדורים מן הערוית הן המה נרמזים במצות פסח מצה מרור (והנה הגם שהרב הנ"ל פ' הענינים לפי דרכו ברמז. עכ"ז אפרש לך הענינים לפי דרכינו בפשוטו:

והנה אבאר לך מהו המדות הגדול שלא שינו שמותם. והנה עפ"י פשוטו מובן פי' שלא שינ"ו א"ת שמותם שלא קראו לבניהם שמות כשמות הגוים. אבל א"א לפרש כן דהרי ז"ל רז"ל במ"ר פ' אמור פ' ל"ב שלא שינו את שמותם ראובן ושמעון נחתון. ראובן ושמעון סלקין לא היו קוראין ליהוד"א רופ"א ולא לראובן לולייאני ולא ליוסף לסטים ולא לבנימי"ן אלכסאנדר"י עכ"ל: הג"ה השמות הללו אין בידי לפרש מה הם בלשון מצרי רק לבנימין אלכסנדרי יש בידי לפרש הרב הגדול החיד"א זלה"ה קא מפרש באלכסנדי"ר מוקדון שקראוהו אלכסנדר. (פירושו בלשון יון שהי' ממשלתם במצרים כנודע מיוסיפין) חילוף בע"ל על שאמו החליפה את בעלה וזינתה עם מכשף אחד וממנו יצא אלכסנדרוס (והוא הי' מצרי כנודע מיוסיפין) ולפי"ז י"ל עפ"י מ"ש בזהר שכל הימים אשר הי' יוסף דרגא דיסוד בגלות מצרים (בעבדות) בנימין הצדיק שימש תחותו וא"כ בנימין בע"ל מוחלף והמצריים באיצטגנינותם ידעו זה וקראוהו אלכסנדר"י נ"ל:

והנה הדברים לכאורה אינם מובנים דלמה להם לשנות את שמם מי ששמו ראובן למה הי' להם לקרותו לולייאני אבל תדע שזהו הענין בכל מלכיות ממלכי הח' זה עצתם ברצותם שיהיו ישראל סרים למשמעתו ולפרוק עול התורה ומצות. הנה לבד השם שיש

לכ"א מישראל בקדוש' הנה הם משימי' לו שם אחר מסטרא דילהון והוא עצת הסט"א דהנה האדם מתנונע ונמשך אחר השם. והשם הוא כבית אחיזה של הכלי שנלקח כל הכלי ע"י. והנה הוא עצת הסט"א ליתן שם לישראל מסטרא דילהון וע"י קריאת השם הזה ימשכו ע"י תנועת כל הגוף וכל האיברים וכוחותיו. ממילא יתמשך ח"ו הישראלי אחר עצתו לבטלהו מן התורה ומצות ולילך אחר הסיטרא דילהון ח"ו בכפירות ומדות רעות לאין משער המשכיל יבין הדבר אשר זה עצת הקליפה בדורותינו אלה ותמצא כן גם בנבוכדנצר נתן שמות לחמו"ע ודניאל כי הי' רוצה שיתמשכו ח"ו אחר ע"ז שלו והם לא רצו להיקרא רק בשמותיהם העבריים. והנה תראה גם בפרעה שהי' חכם גדול באיצטגנינות וידע שורש הענין. הנה תראה תיכף ישראלי הראשון שנכנס תחת ידו הוא יוס"ף תיכף שם לו שם כמ"ש ויקרא פרעה שם יוסף צפנת פענח וכו' ויצא יוס"ף על אמ"צ הנה לאו סיפי' רישי'. ונ"ל הכוונה דיוסף לא רצה להתייחס בזה השם אשר קראוהו פרעה (הגם שבודאי בלשון מצרים הי' השם הזה מורה לחשיבות שררה וממשל' וכיוצא) רק ויצא יוסף על אמ"צ היינו בכל המכתבים והפקודות ששלח במכתב בכל אמ"צ כדרך המושל. לא חתם א"ע רק יוסף ולא צפנת פענח ולא נשתקע ממנו שם העבר"י (כי לא רצה להתפעל בתנועות גופו ע"י שם המצרי וכנ"ל. הבן הדבר) וזה אשר פירשנו ג"כ בפסוקי' ויחי יוסף וכו' מאה ועשר שנים. וימת יוסף בן מאה ועשר שנים וכו' הא תו ל"ל לא הל"ל רק וימת ויאסף וכו' אבל משמיענו שנפטר בשם טוב היינו בשם יוסף הגם שמלך זה שמונים שנה שהרי נפטר בן מאה ועשר ושלשים הי' כשמלך. עכ"ז לא נשתקע ממנו שמו העברי יוסף זה שמו לעולם וז"ש אח"כ ויישם בארון במצרים דהנה על הארונות של מלכים מציינים שמותיהם. הנה לא רושם על ארונו של יוס"ף צפנת פענח רק שם יוס"ף וז"ש אח"כ ואל"ה שמות ב"י. ו' מוסיף על ענין ראשון שיוסיף לא שינה את שמו כן ב"י עאלו וב"י נפקו. הגם שפרעה שם לכ"א שם מיוחד בעצת הסט"א שלו כמש"ל. הנה הם לא רצו בזה. ובזה פירשנו בטוב טעם. מקראי קודש ואמר מלך מצרים למילדו' העבריו' אשר שם האח' שפרה וכו' ותיראן המילדו' וכו' ולא עשו וכו' ותחיין וכו' כי יראו וכו' ויעש להם בתים ומה שיש לדקדק במקראי קודש הללו הם. א' קושיית כל המפרשים ויאמר מלך מצרים וכו' אשר וכו' ואח"כ ויאמר בילדכן וכו' ויאמ"ר ויאמ"ר ל"ל. ב' אשר שם האחת שפרה וכו' הוא ייתור לשון ואריכות ולא הל"ל רק ויאמר וכו' למילדות העבריות שפר"ה ופוע"ה. ג' ויאמר מלך מצרים שינה מפרע"ה למל"ך מצרים. ד' ותיראן וכו' ולא עשו וכו' ותחיין וכו' מאי ולא עשו. ומאי ותחיין. ה' ויהי כי יראו וכו' ויעש להם בתים מהו המדה כנ"מ. ועפ"י דרכינו הנ"ל יתפרשו הדברים כמין חומר דהנה מל"ך

מצרי"ם זה דרכו ברצותו שיהיו ישראל סרים למשמעתו. הניח להם שמות בכדי שיהיו נמשכין כל כוחות הנפש אחרי שמו שהניח. עפ"י עצת הסט"א מהו ויאמר מל"ך מצרי"ם (אשר זה דרכו כל היום) למילדות העבריות (מה אמר להן) אשר שם האחת (יהיה שמה) שפרה ושם וכו' (ובאמת היה שמותיהן העבריים יוכב"ד ומרי"ם וכיון שהניח להם שמו' אזי היה בטוח שיתמשכו אחר השם וישמעו לעצתו) ויאמר (אח"כ) בילדכן וכו' ותיראן המילדות וכו' ולא עשו וכו' (רק התייחסו בשמותיה' יוכב"ד ומרי"ם זאת שנית) ותחיין וכו' והנה כפי ראות עיני בשר נראה כי דבר אחד טוב נמשך מאלו השמות שמניחין לאדם חוץ שמו העיקרי שמזה תדע ייחוס משפחות לדורות עולם כי בניו לדורות נקראו על שמו הנוסף על אביהם וכן בני בניו לדורותיהם ויודעין גם אחר כמה דורות שזהו מן הבית הזה כגון משפחת ראפפור"ט והורוי"ץ ושפיר"א והנה אמר הכתוב ויהי כי יראו המילדות וכו' ולא רצו להקרא בשם נוסף שקוראן פרעה. הנה ויעש להם בתים (השי"ת) בתים שילם להם שכרם בבתי כהונה ולוי'. הנה ניכרים לעולם במשפחותיהם. זה כהן וזה לוי והבן כי נחמד ונעים הוא. ומעתה תוכל להתבונן הדבר הגדול הזה של"א שינ"ו את שמות"ם והמשכיל ע"ד גם בגלות החל הזה נקרע סגור לבבו שנתהווה אצל מרבית ההמון לכבוד ולייחוס להתייחס דוקא בשם הניתן מאת הגוים. והם כי לא להזכיר שם העברי הן המה כחות הע"ר אשר לא מב"י המה ובקרבינו הם יושבים והמה קוץ ממאיר לבית יעקב (ואפשר זהו הענין הנרצה לראשונים בקבלה ששואלין את האדם ליום הדין מה שמו והוא שוכח וכו' ואתה תבין) והנה לזה בא רמז הפס"ח אשר כל היום היה שמו צא"ן או טל"ה (והיה ע"ז של מצרים) והן היום ואמרת' זבח פסח הוא לי"י שם הקור' העברי הבן הדבר:

שלא שינו את לשונ"ם. אבאר לך גם הדבר הזה. הנה נאמר בבריאת חו"ה ויאמר האדם זאת הפעם עצם מעצמי וכו' לזאת יקרא אש"ה. כי מאי"ש וכו' ודרשו מזה מכאן שנברא העולם בלה"ק ולא דבר ריק הוא בתורתינו שיהי' נשמע לנו בריאת העולם בלה"ק דוקא מכאן (כי אין בתורה דבר מקרה ואם דבר א' נלמד ממקו' אחר צריכין להתבונן למה כזאת) אבל תדע ברי"ת הלשון מכוון נגד ברית המעור. והנה כמו בברי"ת המעו"ר יש ב' צינורות צינור א' משפיע בקודם להוליד כדומה וצינור ב' למותרות ליתן אל החיצונים (וכיון שיש בכאן חלק אל החיצונים אזי יכול האדם ח"ו ג"כ לבא לידי חטא להשתמש ח"ו גם בצינור הקודש באתר דלא איצטרך רחמנא לישזבן. והנה כן הוא בברי"ת הלשון. לשו"ן הקוד"ש הוא השפעה אל הקודש ושארי לשונות הם חלק הגוים והנה בנישואין הראשונים שהי' בעולם דהיינו נישואי אדם וחו"ה שהי' מצטרך האדם להוליד בקודש

ע"י ברי"ת המעו"ר הנה הי' מצטרך להיות שלם גם בברי"ת הלשון להשיח בלה"ק והרגיל בלשונות הגוים בברית הלשון הנה מסוכן ח"ו לחטוא בברית המעור בעריות או בהוצאת ז"ל ח"ו ע"כ נרמז בתורה בנישואין הראשונים בבריאת העולם בלה"ק. ועתה תבין ותסמר שערות ראשך כאשר תתבונן עצת הסט"א בגזירה שלא לישא אשה עד שילמד לשונות הגוים לא כאלה חלק יעקב והנה ישראל במצרים כיון שלא שינו את לשונם הנה מזה נמשך שהי' גדורי"ם מ"ן העריו"ת הבן:

והנה הוראת המצה על שהי' גדורים מן העריות כי התעוררות התאווה באה ע"י רוח התאוני הנכנס בו ועי"ז נעשה בשרו כלפת וכמו כן שאר שבעיסה תבא בו הרוח ונעשה כאבר חי מגביה א"ע משא"כ מצה עומד על עמדו בלא רוח:

והנה הוראת המרור על שלא שינו את לשונ"ם דהנה נברא העולם בלה"ק ע"כ לה"ק הוא חיות כל דבר כי חיים הם למוציאהם בפה. משא"כ הנמשך אחר לשונות הגוים ותהי להיפך ח"ו והנה מרור בגי' מו' והוא זכר לוימררו את חייהם שהכריחום אז ג"כ להשתמש בלשונות הגוים אבל הם בינם לב"ע לא שינו את לשונם. וזה שצריך ללעוס המרור בל"ב שינים רמוזים אל ל"ב נתיבות חכמה והחכמה תחי' וכו': ולפי"ז נבא אל המכוון לפי שיטת הרמב"ם. הנה א"צ לכרוך רק המצה ומרור שאלו הב' מישך שייכי להדדי וזה תלוי בזה כשאינם משנים הלשון הם גדורים מן העריות כי ברית הלשון מכוון וכו' וכמש"ל ומצה ומרור המה מורים על ב' ענייני' אלו וכנ"ל משא"כ פס"ח הוא הוראה שלא שינו את שמותם זהו ענין אחר שלא יתמשך אחר שם הסט"א בתנועות כוחות נפשו וישמע לעצתם ח"ו ע"כ אין מן הצורך פסח לכריכה יחד. ולשיטת הראב"ד נאמר אדרבא הנה בזה תלוי הכל כשיתמשך ח"ו אחר עצת הסט"א הנה מעותד לכל העבירות ח"ו. הנה ג"ז צורך לכריכה לשמור את האדם ולהצילו מן ג' ראשי עבירות הנ"ל והש"י ישמרנו ויצילנו מכל סטרין בישין. ויקויים בנו במהרה בימינו מקרא שכתוב ישראל אשר בך אתפאר:

סעיף יא

דרוש י"א גמ' דף צ' ע"א אר"י א"ר שוחטין וזורקין על טבול יום ואין שוחטין וזורקין על טמא שרץ (רש"י ואע"פ שבידו לטבול היום) ועולא אמר אף שוחטין וזורקין על טמא שרץ לרב מ"ש טב"י דחזי לאורתא. טמא שרץ נמי חזי לאורתא מחוסר טבילה. טב"י נמי מחוסר הערב שמש. שמשא ממילא ערבא. מחוסר כפורים נמי הא מח"כ. שקרבנו בידו. טמא שרץ נמי הרי מקוה לפניו. דילמא פשע. א"ה מח"כ נמי דילמא פשע. כגון דמסרינהו לב"ד וכדר' שמעי' דאמר חזקה אין ב"ד של כהנים עומדין משם עד שיכלו

מעות שבשופרות ולרב מדאורייתא מיחזא חזי ורבנן הוא דגזרו בי' אלמה א"ר מטמאין אחד מהם בשרץ אלא לרב מדאורייתא נמי לא חזי דכתי' איש איש כי יהי' טמא לנפש. מי לא עסקינן שחל ז' שלו בע"פ דהיינו טומאת שרץ ואמר רחמנא נדחי. וכ"ת ממאי דהכי הוא (רש"י דילמא מדכתיב טמ"א לנפ"ש ולא כתיב טמא שרץ ש"מ טמא מת שאינו ראוי לערב קאמר) ס"ל כר' יצחק דאמר טמאי מ"ת היו שחל ז' שלהן בע"פ שנא' ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא הוא דאינם יכולים לעשות אבל למחר יכולין לעשות ואמר רחמנא נדחו עכ"ל הגמ' (תוס' בד"ה. מי לא עסקינן שחל ז' שלו להיות בע"פ. וא"ת ואפילו טבל נמי לא ישחטו עליו מה"ט. וי"ל כי יהי' טמא כתיב והאי קלישא טומאתו עכ"ל) הנה לפי שיטת הגמ' ודאי מהראוי לפסוק כרב (נגד עולא) דהוא רבן של כל בני הגולה ולרב טמא מת שחל ז' שלו בע"פ אם לא הוזה וטבל אין שוחטין עליו (וכן טמא שרץ) אבל אם הוזה וטבל שוחטין וזורקין עליו דהרי ס"ל שוחטין וזורקין על טב"י:

והנה הרמב"ם בפ' ט"ו מה' ק"פ ה"ב פסק. טמא מת שחל ז' שלו להיות בי"ד אעפ"י שטבל והוזה עליו והרי הוא ראוי לאכול בקדשים לערב אין שוחטין עליו אלא נדחה לפ"ש שנאמר ויהי אנשים וכו' ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא מפי השמיעה למדו ששביעי שלהן הי' וע"ז שאלו אם ישחט עליהן (רצ"ל אחר טבילה והזאה) והם יאכלו לערב ופירש להן שאין שוחטין עליהן עכ"ל:

והנה הראב"ד השיגו משיטת הגמ' הנ"ל וז"ל א"א אין דרך ההלכה הולכת כן. שהרי רב שאומר אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ מכאן למד (רצ"ל דלמד מן ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא אבל למחרת הי' יכולין דהי' אז יום ז' שלהן ואעפי"כ לא יכלו להקריב בעודן בטומאתן הגם דהוי רק כטמא שר"ץ) ואיהו ס"ל שוחטין על טב"י וכו' אלא האי קרא בשלא טבל ולא הוזה דהיינו טמא שרץ ומעשה כי הוה הכי הוה ששחטו וזרקו עליהם קודם טבילה והזי'. סברו שיעלה ולא שאלו אלא לאחר זמן שחיטה. ונדחו והכתוב מעיד כך שאמרו אנחנו טמאים לנפש אדם ואם לאחר טבילה והזי' מאי טומאה שייך בהו עכ"ל: והנה אני הקטן ביותר מתמיה על הרמב"ם ז"ל מי הכניסו לתגר זה לפר' בהיפך משטחיית ל' הגמ' עפ"י פשוטו דס"ל לרב כל דלא הוה רק טב"י דהיינו טמא שרץ שטבל או ט"מ בז' שלו שטבל והוזה להם ואין חסר להם רק הערב שמש. שוחטין וזורקין עליהם ונ"ל לבאר דעת הרמב"ם דשיטת הגמ' דוחקתו לפרש כן דהנה בגמ' כשאמרו אלא לרב מדאורייתא נמי לא חזי דכתיב איש איש כי יהי' טמא לנפש מי לא עסקינן דחל ז' שלו בע"פ (רצ"ל כיון דסתם קאמר טמ"א לנפש משמע אפי' ביום הז'

דנק' ג"כ עדיין טמ"א לנפ"ש) דהיינו טומאת שרץ ואמר רחמנא נדחו. נמצא הלימוד הזה הוא מהכרח המקרא. ולפי"ז מאי מקשה אח"כ וכ"ת ממאי דהכי הוא (מאי קושיא הוא. הרי מוכרח הוא כך מהמקרא מדקאמר סתם טמ"א לנפ"ש אפי' ביום הז' משמע וע"כ צ"ל כפירש"י. דמקשה ג"כ מהכרח מדכתיב טמא לנפש ולא כתיב טמא שרץ ש"מ ט"מ שאינו ראוי לערב קאמר והנה לימוד גדול הוא זה. א"כ לפי"ז קשה מאי מתרץ. סבר לה כר' יצחק ביו"ם ההי"א הוא דאינם יכולים וכו' הנה הקושיא במקומה עומדת. למה לא כתב רחמנא טמא שרץ. ועוד קשה קושיית התוס' אם גזירת הכתוב הוא ונלמד מן ביו"ם ההו"א א"כ אפי' טבל והוזה לא ישחטו עליו (ואפי' טמא שרץ שטבל) ועוד קשה מאד היכא למד רב מדברי ר' יצחק מדיוק. ביו"ם ההו"א דייקא לא היו יכולין לעשות ודייק מזה דזורקין על טמא שרץ הרי יכולין להסביר דרשת ר' יצחק באופן אחר מרווח מאד. דהנה קיי"ל יום הקמת המשכן הי' ביום א' (ר"ח ניסן) כמ"ש רז"ל בספרי ובמדרשים אותו היום נטל עשר עטרות. ראשון למ"ב ראשון לנשיאים וכו' א"כ לפי"ז זמן הקרבת הפסח בשנה ההוא הי' בשב"ת הנה י"ל דהק' ולא יכלו לעשו' הפסח ביו"ם ההו"א שהי' שביעי שלהן והוצרכו להזאה. וסברתם דהזאה אסורה בשבת דהוה כמתקן גברא ובאו ושאלו למשה ונדחו לפסח שני וא"כ אין מכאן ראי' על טמא שרץ הג"ה ואל תתמה א"כ כיון דבהכרח הקרבת פסח זה הי' בשבת א"כ מאי מספק' להו לבני בתירה אם פסח דוחה שבת י"ל דמספקא להו אם למידין דורות משעה דהפסח הזה נק' קדשי שעה דהרי במדבר היו וחיוב הפסח לדורות אינו רק בא"י כדכתיב והיה כי תבואו אל הארץ וכו' ושמרת' את העבוד' כזאת: דאפשר טמא שרץ כיון דיכול לטבול יכולי' לשחוט ולזרוק עליו גם קודם טבילה והנה ע"כ צ"ל דא"א לומר דכך היתה שאלתם. דאם הספק הי' להם עבור ההזאה דשבת א"כ לא השיב להם כלום ע"ז וא"כ לפי"ז גם השתא אם נאמר כסבר' הראב"ד דאחר הזאה וטבילה שוחטין וזורקין רק הם לא היזו ולא הוטבלו ושאלו אם עלה להם הפסח שנעשה עליהם. הנה גם ע"ז לא השיבו להם כלים אלא ע"כ צ"ל דגם לאחר טבילה והזאה אין זורקין עליהם ומקרא מלא נאמר להם איש איש כי יהי' טמא לנפש. אפי' ביום ז' אפי' הוזה וטבל נדחה לפ"ש ולסברת הראב"ד י"ל דה"ק איש איש כי יהי' טמא לנפש אפי' ביום הז' ויש עליו עוד היכר טומאת נפש שצריך להזות משא"כ כשכבר הוזה וטבל והנה הם ניכר עליהם עדיין טומאת נפש שלא היזו ולא הוטבלו לא עלה להם הפסח שעשו ונדחו לפ"ש והבן:

ע"ד הרמז אתה הראת לדעת הפלוגתא שבין הרמב"ם להראב"ד דלהראב"ד הטמא שצריך הזאה וטבילה והערב שמש אם הוזה וטבל אעפ"י שלא היה לו עדיין הערב שמש עלה לו הקרבן פסח שהקריבו עליו. ולהרמב"ם לא עלה לו עד שיהיה לו ג"כ

הערב שמש. ואחשבה להתבונן טעם פלוגתתן גם ע"ד הרמז כדרכינו תמיד. ואען ואומר הנה הטמא אסורים להקריב קרבן עבורו דהנה הטמא נאחז בו רוח טמא מן המרכבה הטמאה והקרבן הוא עבודת קירוב להש"י וכ"ז שנאחז בהאדם צד טומאה מן המרכבה טמאה לא יתקרב אל הש"י דכתיב כי לא יגורך רע. ומזה נלמוד כי כל העבודות וכל המצות שהאדם עושה בעודו רשע ח"ו לא יהיה לרצון וכמ"ש הנביא נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים והנה עי"ז ח"ו נסגר הדלת של התורה ומצות כי מי הוא זה שידמה בנפשו שלא בא לכלל תואר שם רשע הלא אפי' בעבירת איסור קל מדבריהם נקרא רשע (כדמוכח מהש"ס בכמה מקומות דמקשו על איסור מדבריהם אטו ברשיעי עסקינן) א"כ שוב לא יערב האדם אל לבו לעסוק בתורה ומצות כי הוא ח"ו כזורע אל הקוצים אבל יש רפואה תעלה ע"ז. דהנה במ"ע של תשובה כתיב כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו ותיכף כשאדם שב ומתחרט על עבירות שעשה ושב ורפא לו כתיב ותיכף יוסר ממנו תואר רשע ורוח הטומאה מתרחק ממנו הנך רואה משנה שלימה שנינו המקדש את האשה ע"מ שאני צדיק גמור ונמצא רשע גמור (אפי' בכריתות ומי' ב"ד וחה"ש ח"ו דהרי סתם שנינו רשע גמור) הרי זו מקודשת דשמא הרהר בתשובה הרי לך דבהרהור תשובה לבד סגי להסיר מעליו תואר רשע ונקרא צדיק והנה מתנגד לזה הלכה רווחת ביומא ד' חלוקי כפרה של ר' מתי' בן חרש וזה תוארה עבר אדם על מ"ע ושב לא זז משם עד שמוחלין לו עבר על ל"ת ושב תשובה תולה ויוה"כ מכפר עבר על כריתות ומית' ב"ד תשובה ויוה"כ תולין ויסורין ממרקין: אבל עון חה"ש כולן תולין ומית' ממרקת דכתיב אם יכופר העון הזה עד וכו' הרי לפניך דאין תשובה לבדה מועלת רק על ביטול מ"ע (וכבר הארכנו בזה במ"א וכאן נרשם בקיצור) ואומר דודאי התשובה לבדה מועלת לכל דבר פשע ועון אפי' על כריתות ומית' ב"ד וחה"ש כדאיפסק משנה של מה להלכה בענין קידושי אשה ותיכף כשעושה האדם המוטל עליו לעשות תשובה כשורה (עפ"י התורה) היינו חרטה בכל לב באמת ובתמים וקבלה על העתיד) תיכף מתרחק ממנו רוח הטומאה ותיכף סר מעליו תואר רשע וכל אלו הענינים אשר הם בידי שמים כגון יוה"כ ויסורין וכו' הנה כפי תשובתו מעומקא דליבא כך יהיה הדבר בניקל בידי שמים ואפי' מית' יחשב לו מסה"נ בכח בק"ש וכיוצא כמו בפועל (דרשנו כיום את דבר י"י אשר הארכנו בזה בס' דרך פקוד"ך) אבל תיכף ששב באמת ועשה המוטל עליו הנה סר ממנו תואר רשע ועבודתו להש"י הוא עבודה שלימה עבודה תמה והנה עבודה ראשונה לישראל במצרים צוה הש"י להם להקריב קרבן פסח להש"י ונאמר להם משכו (ידיכם מע"ז כמשארז"ל) וקחו לכם צאן (למצוה) היינו בחרטה תיכף תשובה גמורה באמת

עכ"ז לשעבר שעבדתם ע"ז הנה יוסר מאתכם ע"י התשוב' הרוח טומאה וסר מעליכם שם רשע ותעשינה ידיכם תושי' להקריב קרבן לי"י משא"כ כ"ז שלא תמשכו ידיכם מע"ז היינו בלא הרהור תשובה לא לרצון יהיה הקרבן כי עדיין הטומאה תהיה אחוזה בכם ולא יגורך רע כתיב דכתיב נירו לכם ניר וכו' והנה הגם שעון ע"ז הוא מסוג כריתות ומית' ב"ד וביותר חה"ש עכ"ז כיון שתעשו המוטל עליכם היינו תשובה די שתתקבל עבודתכם ואני אעשה המוטל עלי לטהר אתכם מכל וכל וכן היה שהיה להם אח"כ יסורין גדולים על הים ומסרו נפשם לקפוץ לתוך הים והוה כמו מיתה ממש ונטהרו מכל וכל והכח נחש' לפועל. והנה לפי"ז הוא הנרצה ברמז המצוה הזאת כשיטת הראב"ד ז"ל הטמא אסור להקריב ק"פ כי לא לרצון יהיה כיון שאוחז בו רוח הטומאה אבל אם עשה הוא המוטל עליו הכנה לטהרה היינו הזאה וטבילה אעפ"י שלא היה עדיין הדבר אשר היא בידי שמים היינו הערב שמש ושמשא ממילא ערבא בידי שמים ואין מעכב לעבודה ושוחטין וזורקין עליו הנה הוא רמוז לכל מילי דתשובה וכלי התורה ועבודה שאדם עושה המוטל עליו תשובה באמת בכל לב ונפש ומאד הנה הגם שלגמר הטהרה צריכין סייעתא דשמיא (עמ"ש בספרי ד"פ כפי עומק תשובתו כן יעזור לו הש"י שיאיר עליו אור יוה"כ תשובה עילאה וגם אם יצטרך ליסורין הנה הש"י ברוב רחמיו יוכל לעזור לו ביסורין קלה ואמרז"ל ה"ד יסורין אפי' הושיט ידו לכיס וכו' ועשה לעצמו בגד וכו' וכן על עון חה"ש הנה מסה"נ בק"ש יחשב כאילו וכו' כמבואר בזהר במדבר הנה לכל אלה צריכין סייעתא דשמיא) עכ"ז כיון שעשה את המוטל עליו אין כחן מעכב לתורה ולעבודה ומתקבל ברצון ריח ניחוח ואתה הבן:

אבל הרמב"ם ז"ל אזיל לשיטתו (הגם שהוא ג"כ מודה בכ"ז כמ"ש. עכ"ז הנה כתב בה' תשובה. ומהו התשובה שישוב החוטא מחטאו וכו' ויעיד עליו היודע תעלומות וכו'. הנה הארכנו בזה במ"א מהו העדות של היודע תעלומות אבל בכאן נקצר) הכוונה שתהי' התשוב' מעומקא דליבא שבאותו הזמן שהוא שב ומתחרט החרטה היא אמיתיית אצלו ששב ומתחרט ומתמרמר על אשר לא טוב עשה. והנה הוא עוזב חטאיו ומקבל ע"ע בקבלה אמיתיית שאפי' יתנו לו כל חללי דעלמא לא יעשה עוד בדבר הרע הזה הנה אמיתיית הסכמת הלב היודע תעלומו' בלבד הוא יודע עומק לב האדם אם הוא באמת ותמים. ע"כ צריכין שיעיד עליו היודע תעלומות וכיון שעכ"פ לתשובה בלבד צריכין ס"ד היינו עדותו ית"ש ומבלעדי עדותו ית"ש ח"ו אין התשובה וכו' ממילא עדיין לא תתכן התורה ועבודה ע"כ לרמז זה גם הק"פ (שהיא היתה עבודה הראשונה שניצטוות לישראל) הנה מעכב גם דבר הנעשה בידי שמים היינו הערב שמש אעפ"י שהוזה וטבל

כיון שלא העריב שמשו לא עלתה לו עבודת הק"פ. ירמוז לך לכל התורה ומצות הגם שישוב החוטא מחטאו עכ"ז צריכין ג"כ לס"ד היינו לעדותו ית"ש שיעיד אשר תשובתו היא אמיתיית כנ"ל ואז מתקבלת תשובתו ויהי' לרצון אח"כ התורה והעבודה ואתה תבין להרחיב הדברים והש"י יזכינו להיות מהשבים אליו באמת ובתמים מעתה ועד עולם אמן:

ע"ד הדרש כתי' ושמרתם את הדבר הזה לחק לך ולבניך ע"ע והיה כי תבואו אל הארץ אשר יתן י"י לכם כאשר דבר ושמרתם את העבודה הזאת. הנה ושמרתם את הדבר וכו' מיותר לגמרי דהרי נאמר אחר כך והיה כי וכו' ושמרתם וכו' הנ"ה ובשנה השנית במדבר היתה מצוה לשעתה עפ"י הדבור כידוע: וגם על איזה זמן קאי ושמרתם את הדבר הזה וכו' אם קודם ביאת הארץ הרי לא נתחייבו בעשיית הפסח רק בא"י גם מה שאמר לחק לך ולבניך עד עולם והרי בעוה"ר חלפו כמה מאות דורות. ונתבטל מאתנו הקרבן פסח עד ירחם הש"י. וגם לחק לך אינו מובן עפ"י הפשט והנה כבר קדם מאמרינו שהוא עפ"י דין הגמ' ונפסק בש"ע יו"ד רס"ז ס"ח. הלוקח עבד מן הגוי אין הגוף קנוי לו עד שיטבילנו לשם עבדות הלכך אם קדם וטבל לשם ב"ח הרי הוא ב"ח לכך צריך להטיל עליו שום עבודה בעודו במים וכו' והנה עבדים היינו לפרעה במצרים בגזירת היוצר. עבדים ממש. והנה כאשר הוציאנו י"א משם הנה עפ"י דיני התורה (שכביכול הש"י מקיים משפטי התורה) הוצרך הש"י להטיל עלינו שום עבודה בכדי שלא נאמר הרי אנו לעצמינו בני חורין גם מרבו השני כביכול והנה רצה הש"י להקנות אותנו לעבודתו והנה הטיל עלינו תיכף קרבן פסח ומיל"ה. ועי"ז שוב נעשינו לו לעבודתו לשמור כל חוקיו ומצותיו ב"ה והנה נצטוונו בקרב"ן פסח כל ימי עולם בעת אשר אנחנו מחוייבים לספר ביצ"מ שהיינו עבדי' לפרעה ונעשינו ב"ח לא נסבור ח"ו ב"ח גם מאדונינו אלקי ישראל רק קנה אותנו לעבודתו ע"י הק"פ שהעמיס עלינו תיכף עבודתו ממילא אנחנו מחוייבי' בחוקיו ומצותיו ב"ה וע"כ תמצא שאין לך עונש כרת בשים ביטול מ"ע רק בביטלו מיל"ה וק"פ כי מי שמבטל מצות אלו הנה מבטל כל המצות בחושבו מדעתו שאינו רוצה בשום עבודה ורוצה להיות ב"ח גם וכו' והנה הוא רוצה להיות מופרד ומוכרת מעבודתו ית"ש הנה בא עונשו כרת ב"מ. וזה שפירשנו המסורה נמסר ב"פ וחד"ל א' וחד"ל לעשות הפס"ח ונכרתה וכו' ב' וחד"ל לעולם ועפ"י הדברים הנ"ל מובן פי' המסור' וחד"ל לעשות הפסח ונכרתה ולמה כזאת והרי הוא רק מ"ע לזה בא הפסוק הב' לטעם וחד"ל לעולם כי במה שנמנע מלעשות הפסח הנה הוא נמנע לעולם מכל העשין והלאוין ומעתה הוא הנרצה בפי' המקראי קדש בתור' ושמרת' את הדבר הזה לחק לך ולבניך עד עולם הדבר

הזה הוא המחייב אותך בחוקים. ולבניך עד עולם שהעמיס עלינו הש"י עבודתו זאת בשעת צאתינו מבית עבדי"ם לחייב אותנו בעבודתו וכנ"ל וז"ש במכילתא משכו וקחו וכו' משכו ידיכם מע"ז והדבקו במצות דלכאורה לא הו"ל רק וקחו לכם צאן למצוה ובפרט אומרו במצות ל' רבים ולפי הנ"ל מובן דה"ק משכו ידיכם מע"ז מעבודה שהיא זרה לכם אבל לא תעשו עצמיכם בני חורין מעבודת השי"ת רק וקחו לכם צאן ועי"ז תתדבקו בכל המצות כי הנני מעמים עליכם תיכף עבודתי והנה טמא שאינו מקריב ק"פ הנה אונס הוא ואין כאן הוראה שאינו חפץ במצותיו ועבודותיו ית"ש:

והנה לדעת הראב"ד נלמד מפסח מצרים הגם שלא היו ראויים לעבודתו עד לערב כי לד"ה הוא שלא התחיל' להם הגאולה עד לערב א"כ בזמן השחיט' אכתי עבדי פרעה הוי עכ"ז כיון דלאורתא מיחזי חזי לעבודתו הועמס עליהם העבודה הזאת א"כ ה"נ בטמא כיון שטבל והוזה ומיחזי חזו לאורתא אם לא יעשה הפס"ח הוא בכלל וחדל וכו' ומטעם הנ"ל כמו שהי' במצרים. ולשיטת הרמב"ם שאני פסח מצרים שלא הי' באפשר בפסח שני משא"כ בטמא בדורות דאפשר בפסח שני אינו בכלל וחדל וכו' והוא בכלל האונס:

ע"ד הסוד בפ' ואתה תצוה את ב"י וכו' ויקחו אליך שמן זית וכו' באהל מועד מחוץ לפרכת אש"ר על העדות יערך אותו אהרן ובניו וכו' הנה יש לדקדק בפ' אמור נאמר מחוץ לפרכת העדות ובכאן אש"ר ע"ל העדו"ת (והנה כפי הנראה זה שדרשי רז"ל עדו"ת הוא לישראל שהשכינה שורה בישראל היינו ע"י נר מערבי שנעשה בו נס שלא כבה לעולם ואעפי"כ לא נדע למה נאמר אשר על העדות בכאן דייקא וגם בכאן נאמר אהרן ובניו ובפ' אמר אהרן). ונר' ע"פ מה שדקדק בעל הפלאה למה נאמר בכאן שמן זית הרי כ"מ שנאמר בתורה סתם שמן הוא שמן זית כגון במנחות ובמצורע וכתב הרב הגדול הנ"ל דהנה במדבר לא הי' להם זתי"ם וע"כ לומר שהוציאו ממצרים או קנו מן הגוים הנה הי' טמאים (הנה השמן האגור בתוכו אינו טמא אבל כשדרכו את הזיתים טמאי' הנה השמן היוצא מקבל טומאה מן הזיתים וע"כ לומר שדרכו כל זית בפ"ע ופחות מכביצה אינו (מקב"ל טומא"ה) מטמ"א דאם ידרכו אפי' ב' זיתים ביחד ה"ל כביצ"ה ע"כ אמר שמ"ן זי"ת כל זית בפ"ע עכ"ד עיי"ש שהאריך והנה קשה ע"ז הרי קרבן ציבור דוחה את הטומאה ואפי' לא הי' להם אלא שמן טמא שקנו מן הגוים היו יכולין להדליקו אבל רבים מקשים כן גם בנס דחנוכ"ה למה הי' צריך הפך להיות חתום בחותם כ"ג לידע שלא נטמא הרי קרבן צבור דוחה את הטומאה ואמרנו בזה דבזה מתורץ מה הי' הנס ביום הראשון דהנה קיי"ל (כן כתבו הקדמונים) דאין נס נעשה בדבר טמא והנה לפי"ז הש"י פעל ועשה שנשאר פך אחד טהור שיהי' ראוי לנס להדליק ממנו ח' ימים וא"כ הנס

המופלג הי' ביום א' וז"ש גם בכאן ויקחו אליך שמ"ן זי"ת וכו' היינו לדרוך זית זית בכדי שלא יקבל טומאה וכל הטורח הזה הוא כי באה"מ אשר על העדו"ת וכו' וכדרשת רז"ל שהוא מוכן לנס לנר מערבי שיהי' עדות לישראל ואין הנס נעשה בדבר טמא ע"כ צריכין לטרוח א"ע ולעשות בטהרה וז"ש בכאן אהר"ן ובני"ו להורות גם על החשמונאי"ם בני אהרן הוא הוא הטעם הנ"ל יצא לך מכל זה הנס צריך להיות ע"י דבר טהור לגמרי.

והנה ענין הפס"ח הוא ב' מצות שחיטת הפסח בי"ד ואכילת הפס"ח בליל ט"ו הג"ה הגם שאון לתלות המצוה בטעמי' דקיי"ל אין טעם למצות היינו דאין לסבור שהשיג כל טעמה ויבא מזה לביטול המצוה כאשר כתבנו כ"פ כאשר אירע להמתפלספים אבל אעפי"כ מצוה עלינו לדרוש טעמים כפי שכלינו: והנה טעם מצות שחיטת הפסח בי"ד כפי המתבאר למשכילים מפי סופרי' ומפי ספרים הוא כי המצריים היו עובדין למזל טל"ה בכור המזלות והי' אומרי' שאין הנהג' והשגחה למעלה מן מערכת הכוכבים והמזלות רק המזלות מנהיגי' את העולם כפי טבעם ואין למעלה מן זאת ההנהגה ואי אפשר לשנות את המזל והנ' היו עובדין לבכור המזלות הוא טלה והנה צוה הש"י ליקח טל"ה דוקא בחדש ניס"ן אשר מזלו טל"ה ודוקא ביום שהוא בגבוה מערכתו ובזמן מילוי הלבנה אז יקחו אותו וישחטהו ויוציאו דמו לשם הש"י להורות הדם היא הנפש והכח של המזל הוא כפוף ומסור ביד הש"י אל כל אשר יחפוץ יטנו וגם המנהג המתנהג עפ"י הטבע הוא הכל בהשגחת הש"י הוא מנהיגם כרצונו והוא משדדם מטבעם כרצונו. והנה אכיל"ת הפס"ח הוא מצוה בליל ט"ו מורה מה שהי' במצרים נס שלא כטבע. בעולם אצילות שהאירו עולמית עליונים שלא כסדר היינו שהי' בחי' גדלו"ת קודם לקטנו"ת וזהו וראיתי את הדם ופסחתי עליכם. וזהי ואכלתם אותו בחפזון פס"ח הוא לי"י דרך דילוג וקפיצה שלא כסדר המדריגה והנה זה הנס נעשה בכל שנה אשר הש"י מאיר לנשמת ישראל שלא כסדר המדריג' ומאירין כל הדרגין לנשמות ישראל בחפזון ואח"כ חוזר הדבר לקדמותו ומתחילין לספור ימי הספיר' דרגא בתר דרגא עד יום חג השבועות אז מתחברת כנ"י עם דודה כידוע (וכבר נכתב אצלינו בפסוק למען תספר באזני בנך וב"ב את אשר התעללתי במצרים ואת אתתי וכו') והנה כבר כתבתי לך נס צריך להיו' ע"י דבר טהור דוקא ע"כ טמא אסור להביא קרב"ן פס"ח הגם שהכהן הוא מטעם שליחות ודבר שהאדם עצמו אינו יכול לעשותו אינו יכול לעשות שליח וע"כ להרמב"ם להיות גם שחיט"ת הפס"ח מורה על נס כנ"ל מוכרחים הבעלים להיות טהורים לגמרי בשעת שחיטת הפס"ח כענין כל דבר הניסיי הנעשה דוקא ע"י דבר טהור ולהראב"ד דוקא אכיל"ת הפס"ח המורה על הנס הנעשה גם עתה גדלות קודם לקטנות לזה צריך האדם להיות טהור לגמרי משא"כ שחיט"ת

הפסח המורה על שידוד המזל והמערכה שלא כטבע. זה אינו נעשה בכל שנה ולא מקרי כעת עשיות נ"ס רק זכר מה שנעשה ע"כ מוכרח האדם רק לעשות הכנה. לטהרה הזאת וטבילה ובלילה הוא נאכל בטהרה לגמרי. נ"ל:

סעיף יב

דרוש יב הרמב"ם הלכות ק"פ. פ"י. הי"א כשאדם אוכל את הפסח חותך הבשר ואוכל וחותך העצמות מן הפרק ומפרקן אם רצה. וכשיגיע לגיד הנשה. מוציאו ומניחו עם שאר הגידים והעצמות והקרומים שיוצאין בשעת אכילה שאין מנקין אותו כשאר הבשר ואין מחתכין אותו אלא צולין אותו שלם. ואם חתכו חתיכות חתיכות כשר והוא שלא יחסר אבר עכ"ל. הנה פסק שצולין אותו עם גיד הנש"ה וכו'. וכתב עליו הראב"ד א"א בחיי ראשי אין איסור גדול מזה שיצלה הפסח עם גי"ד הנש"ה ועם שמנו ועם תרבא דתותי' מתנא. ועם קרומות שבראש ואם אזכה ואוכל פסח ויביא לפני כזה הייתי חובטו בקרקע לפניו עכ"ל. וכתב הכ"מ. י"ל שלא עלה ע"ד רבינו שיהי' מתיר לצלותו עם חלב האסור מן התורה. אלא עם גי"ד הנש"ה שאין בגידין בנותן טעם ושמנו שאין בו איסור אלא שישראל קדושים נהגו בו איסור. ובפסח לא נהגו כדי שלא יבא לחתך בו אבר. אבל חלב האסור מנקרים אותו וכו' עכ"ל והנה אני הקטן מתמי' לו יהי' כדברי מר"ן ז"ל. אבל עכ"פ ס"ל דצולהו עם גיד הנש"ה. וס"ל אין בגידין בנותן טעם. ושמנו ישראל קדושי' נהגו בו איסור. ובקרבן פסח לא ינהגו עכ"פ מי הכריחו לרבינו לומר כן. ואפילו מאן דס"ל ואין בגידין בנ"ט ודאי לא ס"ל שיעשה האדם כן לכתחלה שיהי' צולה ומבשל הירך עם הגיד ואח"כ ישליכנו רק אם אירע כן מותר בדיעבד דאינו נאסר הבשר כיון שאין בגידין בנ"ט. והא ראי' דאפילו דבר שנותן טעם לפגם אסור לכתחיל' רק אם אירע כן מותר בדיעבד א"כ מאין יצא לרבינו לפסוק כזאת לכתחיל'. ולמה לא נאמר שמסיר הגיד עם שמנו קודם צליותו. ונ"ל לבאר דהנה משנה שלימ' שנינו בחולין בפ' ג"ה. נוהג בטהור' ואינו נוהג בטמאה. ר' יהודה אומר אף בטמאה. אר"י והלא מבני יעקב נאסר ג"ה ועדיין בהמה טמאה מותרת להן. א"ל בסיני נאמר אלא שנכתב במקומו א"כ לרבנן דהלכתא כוותייהו לא נאסר ג"ה עד סיני. א"כ לפי"ז בפס"ח מצרי"ם דנתחייבו מאז לצלותו כשהוא שלם בלא חסרון אבר (כמו שהוא הדין בפס"ח דורו"ת) בודאי לא הי' רשאין ליטול ממנו גיד הנש"ה כיון שהיא בכלל האיברים (עיין באהלות נמנה הקטנו"ת בכלל רמ"ח איברים. ופירשו בו שהוא כף הירך. ועיקר האבר הוא הגיד כי בהינטל הגיד נתקע הירך כדאשכחן ביעקב) ואפילו אותן החסידים ששמרו את התורה עד שלא ניתנה. לא הי' רשאין להחמיר בכאן. כיון שבפירוש נצטוו לצלותו כולו כאחד. ואפי'

מאן דס"ל שיצאו מכלל ב"נ בין להקל בין להחמיר שאני הכא כיון דנצטוו לצלותו כא' כל דבר המותר בו. לו יהי' אפי' אחר מ"ת אם דבר א' הוא מן האסורי' שבתור' ולפי שעה נצטו' בהוראת שעה ע"פ הנביא לאכול הדבר האסור ההוא הנה מחוייבין לאוכלו. א"כ לפי"ז בפס"ח מצרי"ם בודאי הי' צולים אותו עם גי"ד הנש"ה ושמנו. והנה אם נאמר בפסח דורות כשנתחדשה הלכה בסיני דגי"ד הנש"ה אסור צריכין ליטול גיד הנשה קודם הצלי'. א"כ כשמנו במתניתין. מה בין פסח מצרים לפסח דורות למה לא מנו ג"כ דבפס"ח מצרי"ם הוכרחו לצלותו עם גי"ד הנש"ה. ובפס"ח דורו"ת אדרבא היו מחוייבים ליטלו קודם הצליי' אע"כ דגם בפסח דורות הוו מחייבים לצלותו עם הגיד ושומנו דאין בגידין בנ"ט. ושומנו הוא רק לחומרא וישראל קדושים וכו' ובפסח לא הי' רשאין להחמיר כיון שנתחייבו לצלותו כשהוא שלם בלא חסרון והוא כשיטת מר"ן:

והנה דעת הראב"ד ז"ל יש לומר דהנה פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ה ה"ה. כשם שמילת עצמו מעכבתו מלעשות הפסח כך מילת בניו הקטנים וכו' ומילת כל עבדיו וכו' וכן טבילת אמהותיו לשם עבדות מעכבת ע"כ. וכתב עליו הראב"ד. א"א בתוספתא דפסחים בדברים שבין פסח מצרים לפסח דורות ע"כ. ועיי"ש בהג"ה לדברי הל"מ דז"ל התוספתא. אחד פסח מצרים ואחד פסח דורת. מי שהי' לו עבדים שלא מלו. או שפחות שלא טבלו מעכבין אותו מלאכול הפסח. ראב"י אומר. אומר אני בפסח מצרים הכתוב מדבר והנה רבינו פסק כת"ק. והראב"ד ס"ל דיש לפסוק כראב"י דמשנתו קב ונקי (וכבר הארכנו בזה בדרוש) ודעת רבינו דזה דוקא במשנה ולא בברייתא ותוספתא עיי"ש. והנה לפי"ז לדעת הראב"ד איכא נמי בי ן פסח מצרי' לפסח דורו' טבילת אמהותיו דמעכב בפסח מצרים אבל לא בפסח דורות. ולהרמב"ם אין ביניהם בזה דגם בפסח דורות מעכב. וא"כ לפי"ז להרמב"ם לפי מש"ל. הנה בפסח מצרים בוודאי נצלה הפסח עם ג"ה ושומנו. ואם נאמר דבפסח דורו' הוצרכו ליטלו קודם הצלי' ה"ל לתנא למנות זה במשנתינו בהחילוקים שבין פס"ח מצרי"ם לפסח דורו"ת. וא"ת שאין ראי' מן התנא. די"ל תנא ושייר. קשה מאי שייר דהאי שייר כשיטת הש"ס בכ"מ. ולהראב"ד י"ל תנא ושייר נמי טבילת אמהותיו וא"כ כ"א אזיל לשיטתו. ופטטייא דאורייתא טבין לחבב התורה על לומדי':

ע"ד הרמז כבר כתבנו בדרוש י' בשם הרב הגדול מ' דוד דלידא"א רמיזת הג' מצות. פסח. מצה. מרור. על ג' עיקרי הדת. אשר עליהן בנה בעל העקרים ז"ל יסודות פירותיו הלא הם מציאות הש"י תור"ה מ"ן השמי"ם. שכר ועונש. והנה פסח מורה על ההשגח בפרטים להעניש ולהשכיר כפועל אדם ישולם לו. כענין הנאמר ואמרתם זבח פסח הוא לי"י אשר פסח על בתי ב"י במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל. הרי לך ההשגחה בפרטים

להעניש ולהשכיר לאפוקי מאותן האומרים עזב י"י את הארץ ואינו משגיח בשפלים והמה נמסרים לכוכבי השמים וכסיליהם. ע"כ לקחו את הטלה שהוא ראש המזלות המנהיגים בטבע ולקחוהו לשמו ית' וזרקו את דמו שהוא כחו לשמו ית' לומר שאין לשום מזל והנהגה כח מבלעדי השגחתו וכחו ושפעו:

מצה מורה על אמונת מציאת הש"י. דהנה שאור וחמץ היא יש מיש משא"כ מצה הוא חידוש מעצמו. וכיון שיש חידוש יש מחדש (ע' מש"ל בפרטיית הענינים):

מרור מורה על אמונת תורה מן השמים. אמר הש"י למשה בהוציאך את העם ממצרים תעבדון וכו'. דרשו בו חז"ל ששאל משה באיזה זכות יהיו ישראל נגאלים. והשיבו הש"י בזכות התורה שיקבלו על ההר הזה והנה תורה ניתנה ע"י יסורים כמו שאמרו רז"ל (וגם מרור בגי' מות אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה). עיין בדרוש ה' מש"ש ותרווה צמאונך:

לפי"ז הדרן למה דאין בי'. הוראת מצות הפסח מורה על ההשגחה להעניש ולהשכיר. ואין כח ביד האדם להוסיף אומץ בהשתדלות רב או מעט. רק כפי גזירת החכמה העליונה עפ"י מעשה האדם. והנה כשהאדם שלם באמונ' זו הנה לא יבלה ימיו בהשתדלות עסקי העולם להרבות הונו. כי לא יוסיף ולא יגרע בעבודתו שום דבר:

והנה ע"ז הענין רומז איסור גי"ד הנש"ה. אשר בזה הגיד הוא כח הירכים המעמידין הגוף. וכח ההילוך בהשתדלות ממקום למקום בעניני מו"מ הילוך בשווקים ורחובות וימים ונהרות להשיג ממון ונכסים יומם לא ישקוט ולילה לא ינוח להשיג הון בהיתר ובאיסור. וכל העבירות באים מזה (עשרה ענפים הם בגיד הנשה) מורים על עשרה דברים המסתעפי' בהשתדלות הנמרץ בעניני השגת מרבות הון. והם. גזל. גניבה. נקימה. נטירה. שבועת שקר. קנאה. שנאה. ביטול תורה. ש"ד. ביטול תשובה. (והוא לקוח מספרי רבותינו) וראיתי בס' אחד. אשר פעם אחת היתה גזירה על שונאי ישראל במלכות צרפת ע"י עלילה הידועה. ונסעו חכמי הדור אל המלך לבקש מלפניו שיראה שיתוודע לו הענין שאין ישראל חייבים בזה. והשיב המלך. שישתדל שיתוודע לו הענין ע"י הגבור שבגבורי' ושאל להחכמים שיאמרו לו מי הוא הגבור שבגבורים והנה אמרו לו אשה יש בה גבורה. דמצינו שהרגה את אדה"ר. בפיתויי' וכל העולם שתו אחרי' ואשה הרגה את שמשון הגבור ואמר האחר כבו"ד הוא הגבור. וכיוצא. אמר להם המלך. אמת גבורים הם אלו. אבל אני אומר הגבור שבגבורים הוא הממון. הוא המתגבר על כל הגבורי' ומשחית את כל וכו' וכל כילוי הזמן וקטטות ומריבות וחורבנות בא ע"י זה ובזה פירשנו הפסוק ותחזק מצרים על העם למהר לשלחם מן הארץ. הנה יורה שהתחזקו עליהם בגבורה

ואומץ. ומה הוא הענין אבל הוא שישראל לא רצו לצאת כ"כ בחיפזון. כי היו מצווים מפי הש"י ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו וכו'. והנה נתחזקו המצרים עליהם ע"י תחבולות ממון שיתנו להם ובלבד שיצאו. וזהו ותחזק מצרים על העם למהר. ע"י שיתנו להם מה"ר ומתן בממון שהוא הגבור שבגבורים. ועשו כן בכדי לשלחם וכו':

נחזור לענינינו לזה מרמז איסור גי"ד הנש"ה. אשר שם הוא כח הגוף בתנועות ההשתדלות לנוד על כנפי התנוע' והנ' הס"מ נגע בכף ירך יעקב. היינו וירא כי לא יכול לו. היינו ת"ח העוסקי' בתור' לא יכול להם ויגע בכף יריכו. רמז על העוסקים במרבית השתדלות ההון במו"מ העצום בהיתר ובאיסור. הנה יכול להם. כי בעוה"ר עי"ז באים לכל העבירות. ולכילוי הזמן מבחר שבנמצאים בעוה"ז עד אשר ישוב אל עפרו לא ישקוט:

והנה לפי הנ"ל הנה הוראת הפסח מורה על אמונת ההשגחה בפרטות להעניש ולהשכיר והאדם לא יוסיף ברוב השתדלות ולא יגרע במיעוט השתדלות רק בהשתדלות התורה ומצות כל המרבה ה"ז משובח. הנה לרמז זה עולה הסגנון יפה כדעת הראב"ד שמחוייב להסיר גי"ד הנשה (הגם שאינו מוסיף טעם. רמז שאינו מוסיף כלל ברוב השתדלות עכ"ז מחוייב להסירו) מן הקרבן פסח המורה על אמונת ההשגחה:

והנה אמרו בגמ'. הרבה עשו כרשב"י. ולא עלתה בידם הרבה עשו כר' ישמעאל (שאמר הנהג בהם מנהג דרך ארץ לא להשתדל ברוב השתדלות אבל עכ"פ בחובה הוא להשתדל במנהג דרך ארץ) ועלתה בידם וכן פסק הרמב"ם כר' ישמעאל. לרמז זה הוא עפ"י דעתו שלא ישליכו הגיד הנשה מן הקרבן פסח בעת צלייתו במצות הש"י והשומן שבו הוא נאכל עם הקרבן לשם הש"י. היינו הדבר המובחר שבו. היינו ההשתדלות המועט עפ"י דרכי התורה. הנהג בהם מנהג ד"א. ויעשה תורתו קבע ומלאכתו עראי ויעשה ויצליח. בין והתבונן:

ע"ד הדרש עפ"י דברי המכילתא (שהבאתי לעיל בדרוש) משכו וקחו לכם צאן. משכו ידיכם מע"ז והדבקו במצות ע"כ. וכבר פירשנו המאמר בדרכים שונים (וע' בס' מקראי קדש (הוא חיבור קדמון חיברו גדול. אחד קדמון מו' יוסף סאמינא (הוכיח שם כוונת חז"ל. דלאו דוקא מע"ז קאמרו חז"ל רק משכו. מן ג' ראשי עבירות היינו ע"ז ג"ע וש"ד. וחדא מינייהו נקטו. אבל ג' מצות הללו. פסח. מצה. מרור. באו לתקן ג' ראשי עבירות הללו. ואני בעניי הלכתי בנתיבותיו. והרחבתי הדיבור. היינו שבאו לבטל הג' יצרין של ג' ראשי עבירות הנ"ל (עיין מ"ש בדרוש י') ואען ואומר פסח בא מן הצאן. כבר ידוע ע"ז של מצרים היה טלה. כי היו המצריים עובדים לבכור המזלות הוא טלה. בסוברם שאין שום

הנהגה למעלה מן המזלות. והנה צונו הש"י ליקח טלה בחדש ניסן. זמן עיקר ממשלתו ובהיותו בגרם המעלות היינו בי"ד לחדש דייקא הנה צוה הש"י לשוחטו ולזרוק דמו שהוא כחו וחיותו לשם הש"י. להורות אשר כחו מסור ביד הש"י ואין שום כח במזל רק הכל בכח הש"י ושפעו והשגחתו. הוא מניע את הגלגלים כרצונו וצוה הש"י לאוכלו צלי אש לקיים בי' פסילי אלהיהם תשרפון באש כמבואר בזוה"ק. הרי מצות הפסח לבטל יצרא דע"ז:

מצה לבטל יצרא דגילוי עריות ענין החימוץ בעיסה מפני כשנכנס בה הרוח ועי"ז מגבי' א"ע. וכמו כן הוא תאוות העבירה נכנס באדם הרוח. וכמשארז"ל אין אדם חוטא אא"כ נכנס בו רוח שטות (הבן מ"ש בזהר חסידי קדמאי הוו אמרו בשעת הזיווג בקדושה. רוח י"י אלקים עלי וכו' לא הרוח שטות. והנה צונו הש"י לאכול מצה שאין בה רוח לבטל יצרא דגילוי עריות:

מרור לבטל יצרא דשפיכות דמים. מרור בגימ' מו'. ונמצא בכתובים לשון מרירות אצל המו'. אכן סר מר המו'. הנהצונו הש"י לאכול מרור לבטל יצרא דשפיכות דמים שהוא מו':

נחזור לענינינו מצות הפסח לבטל יצרא דע"ז. וז"ש משכו וקחו וכו' ופירשו בו רז"ל משכו ידיכם מע"ז והדבקו במצות כאילו השייכים לביטול ע"ז וכן באינך. כמ"ש הרב הנ"ל דנקט חד מינייהו והה"ד לאינך:

והנה ביטול ע"ז. המשכיל ע"ד יבין אשר לאו דוקא העובד לעץ ואבן צלם ודמות וישתחוה לו לאמר הוא העובד ע"ז דוקא. אלא עע"ז נק' אפי' בעובד עבודת המצות שלא לשם שמים. רק עובד לשם איזה פנים אחרת כגון שלומד ומתפלל ועושה מצות בעבור אהבת ממון או כבוד מבני אדם. עיין בחו"ה בשער ייחוד המעשה שגורע פעולת העובד עבודה מזוייפת מענין עובד הצלמים בכמה ענייניים והארכנו במ"א רחמנא לישיזבן. ובזה פירשנו במ"א הפסוק השמרו לכם פן תשכחו וכו' ועשיתם לכם פסל תמונת כל אשר צוך י"י אלקיך והנה הדברי' אינם מובנים. ובעלי הפשט הוכרחו לפרש. אשר צוך י"י אלקיך. שלא לעשותו. והנה לפי"ז הוא מקרא קצר. ולדרכינו יתפרש. לא תעשה לך פסל תמונת כל. בעסק אשר צוך י"י אלקיך. היינו במצותיו ית"ש דאם תעשה אותם בשביל איזה איש או לאהבת ממון וכבוד וכיוצא הנך עובד דבר אחר. זולת הש"י. ומיקרי ח"ו כעובד פסל הש"י יציל את עמו ישראל. הארכנו בדבר במ"א:

והנה מצות איסור גי"ד הנשה. שם הוא כח התאווה כידוע והנה העובד בתורה ומצות ומחשב לתאוות איזה דבר הוא בשביל שהוא דבוק עדיין בתאוה זו. משא"כ אם לא היה

נדבק בתאוה זו לא היה נופל לו זאת המחשבה. והוא כמו פול בקופא דמחטא. ע"כ שם נגע הס"מ בכף ירך יעקב. כי שם יכול הוא לאיש הישראלי. הגם כי לא יכול לו להשתחוות לצלם ממש. הנה יכול לו לעבוד ע"ז ח"ו בעוסקו במצות כיון שהוא משוקע בתאוות העולם הנה בעוסקו בתורה ובמצות. נדבק במחשבתו איזה פני' ובשביל איזה תאוה:

והנה אמר ז"ל לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה ואיפסק כן להלכה וזאת תהי' כוונת האדם בראותו עדיין שהוא משוקע בתאוות העולם. ובעל כרחו נדבק לו במחשבתו דבר שהוא נדבק בה בעת עסקו בתורה ומצות. הנה זאת תהיה הקדמתו שהוא עוסק בתורה ומצות אפילו שלא לשמה כדי שמתוך שלא לשמה יבא לידי לשמה. הנה בא הרמז במצות הפסח עפ"י סברת הרמב"ם יצלה הפסח עם הגיד ואח"כ ישליכנו כי אין בגידין בנ"ט הבן הדבר כי קצרתי ויובן למשכיל:

ע"ד הסוד הנה מצות קרבן פסח. ידוע שהוא ביטול כח של מזל מצרים שהוא בכור המזלות. והנה הקריבוהו אל הש"י כאשר הארכנו דברינו בדרושים הקודמים. והנה אמר הש"י כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים וכו' ויהי בחצי הלילה וי"י הכה כל בכור באמ"צ וכו' והנה בנותן טעם למה היה הדבר בחצי הלילה. כבר כתבנו בשם הרב הקדוש בחיי ז"ל. ידוע חג הפסח שיצאו ישראל ממצרים הי' ביום ה'. והנה בליל ה' שעה ראשונה שאחר חצות לילה הוא שליטת ככב מאדים. הוא ככב המורה על הדם והוא מזל וכח מלכות אדום. ועל חרבך תחיה. והשר שלו הוא הס"מ. ועיין בדרושים לעיל מש"ש לדרכינו. אשר המגיד מראשית אחרית. בישר לנו בגאולה הראשונה בשורת גאולה האחרונה הנצחיית. ליל שמורים הוא לי"י להוציאם מאמ"צ הוא הלילה הזה לי"י שמורים לכל ב"י לדורותם היינו בעת אשר יהי' כל הדורות ביחד היינו הגאולה האחרונה בהעביר כח המלכות זדון עמלק ואחיו ואלופיו. והשר שלהם מלמעלה היא הס"מ אשר הוא משתתף עם כל הגליות. כענין הכתוב בזהר והקול נשמע בית פרעה הוא הקל אשר מן שמיא נפל. כי הוא מן הנפילים אשר היו בארץ. וכענין שפירשנו קלים היו רודפינו היה מבחי' הק"ל וכת דילי'. מנשרי שמים מן אותן שנשרו ונפלו מן השמים (כענין פירו' הנושרין) הנה היתה המכה במצרים בזמן ושעה שליטת מאדים אשר הוא מזל אדום ועמלק ואביזרייהו. והשר הוא הס"מ והיה זה בזמן ההוא כדי לבשרינו הגאולה האחרונה הנצחיית בהעביר כח המלכות ושרו ויהיבת מלכותא לקדישין עליונין מלכותא די לעלמין ולא תתחבל. והנה הקרבן הנאכל בלילה הזה. פסח שמו: לשון חמלה. והוא בגימ' נצח סוד הגאולה האחרונה הנצחיית. כאשר ידעת מכתבי מרן האריז"ל אשר כל

הגאולות היו מבחי' הוד (ע"כ היו כולם ע"י אשה בהתחלה) משא"כ הגאולה האחרונה ע"י נצח ותהיה גאולה נצחיית ויתאבד נצחן של האומות. כענין שכתוב. מי זה בא מאדום וכו' פורה דרכתי לבדי וכו' ויז נצחם על בגדי וכו' הבן:

והנה ידוע המלאך הנאבק עם יעקב היה הס"מ שרו של עשו. וירא כי לא יכול לו ויגע בכף יריכו. ועי"ז נפגם בחי' ההוד ועי"ז נתהוו הגלות החל של אדום באלף החמישי בחי' הו"ד. כל היום דוה כי הודי נהפך וכו' ועוד נקדים הדבר קע"ב שנה באלף הרביעי בחי' נצח. כי בהדי הוצא וכו' ובעונותינו שרבו יצאו מה שיצאו גם מאלף הששי. וע"כ נפסקה הנבואה בעיתים ההם כי מן נצח והוד הוא יניקת הנביאים. והוא איסור גיד הנשה אשר לא יאכלו ב"י כי שם שלט הס"מ. נוגע בכף. והנה יש בגיד הזה עשר' ענפים. והגיד בעצמו הוא י"א. (יוד אלף בגי' של הס"מ) כבר ידעת בקדושה עשר ולא ט'. י' ולא י"א משא"כ מרכבה הטמאה. ט' או י"א. כענין שידעת תליית המן (בגי' מאדי"ם. עם עשרה בניו. ביטול מרכבה טמאה וכבר ידעת משארז"ל שלעתיד לבא עתיד הקב"ה לבטל הרע של שרו של עשו. וישאר חלק הקדושה המחי'. היינו יתבטלו אותיות ס"מ וישארו אותיות א"ל. ונשאר גם הוא לאלקינו. והנה עפ"י סברת הרמב"ם צולין את הקרבן פסח עם הגיד הנשה להיות הקרבן פסח רמז על הגאולה העתידה פסח בגימ' נצח כנ"ל. הנה צולין אותו עם הגיד ושומנו והשומן הוא הטוב נבלע בקדש. ועיקר הגיד שאינו בנותן טעם משליכין אותו. רמז על העתיד אשר הטוב יצורף אל הקדש והר"ע שבתוכו יתבטל במהרה בימינו. הבן הדבר:

והנה אמרז"ל במדרש. ויקחו לי תרומה וכו' וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב זו בבל. שנא' אנת הוא רישא דדהבא וכסף זו מדי. שנא' חדוהי ודרועהי די כסף. נחשת זו יון שנא' מעוהי וירכוהי די נחש. אבל ברזל אין כתיב כאן לא במקדש ולא במשכן. למה שנמשלה בו אדום הרשע שהחריבה ביהמ"ק ללמדך שמכל המלכיות יקבל הקב"ה דורון לעתיד לבא חוץ מאדום וכו' אתה מוצא לע"ל שכר האומות עתידין להביא דורון למלך המשיח. ומצרים מביאין תחילה. וכסבור שלא לקבל מהם. וא"ל הקב"ה אכסני' נעשו לבני במצרים. שנא' יאתיו חשמנים מני מצרים. נשאה כוש ק"ו בעצמה ממצרים ששעבדו בהן קיבל אנו שלא נשתעבדנו בהם עאכ"ו מיד כוש תרוץ ידיו לאלקים. מיד כל המלכיות שומעות והן מביאות שנאמר ממלכות הארץ שירו לאלקים ואח"כ מלכות אדו' נושאת ק"ו בעצמה ומה הללו שאין אחיהן קבלו מהם אנו עאכ"ו ואף היא מבקשת להבי' דורון למלך המשיח א"ל הקב"ה גער חית קנה וכו' עכ"ל. ועיין מ"ש בדרוש ה' הנלפע"ד. מה הם הדרונות. וכי לכספם וזהבם יצטרך מלך המשיח אבל הוא בירור נה"ק

אשר לא יוכלו להתברר בימי ענינו. הנה הנשארים מן האומות עם חיות נה"ק הנה יבואו לצירוף אל ישראל. ויהיו לרקחות ולטבחות ולאופות. משא"כ בעשו הוא אדום. כתיב ולא יהי' שריד לבית עשו. ע"ש מ"ש באריכות ותבין. הנה לפי"ז הוא הרמז עפ"י שיטת הראב"ד. שצריך להשליך הגיד עם שומנו עם כל ענפיו מן הקרבן פסח אשר במצותיו נרמז הגאולה העתיד'. הנה הגיד הרומז לכח עשו צריך לזורקו ולא יהיה בצירוף עם הקודש. לרמז שבגאולה האחרונה ב"ב לא יהיה שריד לבית עשו. ב"ב אמן:

סעיף יג

דרוש יג פסחים דף ס"ו ע"א ת"ר הלכה זו נתעלמה מבני בתירה: פעם אחת חל י"ד להיות בשבת שכחו ולא ידעו אם הפסח דוחה שבת אם לאו. אמרו כלום יש אדם שיודע אם פסח דוחה שבת אם לאו א"ל אדם אחד יש שעלה מבבל והלל הבבלי שמו ששימש שני גדולי הדור שמעי' ואבטליון ויודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו שלחו וקראו לו. א"ל כלום אתה יודע אם הפסח דוחה את השבת אם לאו א"ל וכי פסח אחד יש לנו בשנה שדוחה את השבת והלא הרבה יותר ממאתים פסחים יש לנו בשנה שדוחין את השבת. א"ל מנין לך. א"ל נאמ' מועדו בפסח ונאמר מועדו בתמיד. מה מועדו האמור בתמיד דוחה את השבת אף מועדו וכו'. ועוד ק"ו הוא ומה תמיד שאין ענוש כרת דוחה את השבת פסח וכו' ותמיד גופי' מנלן. ומסיק דכתיב. עולת שבת בשבתו על עולת התמיד וכו' אמר מר ועוד ק"ו וכו' איכא למיפרך מה לתמיד שכן תדיר וכליל. ק"ו אמר להו ברישא ופרכוה והדר א"ל ג"ש. וכי מאחר דגמר ג"ש. ק"ו למה לי. אלא לדידהו קאמר להו. בשלמא ג"ש לא גמריתו דאין אדם דן ג"ש מעצמו. אלא ק"ו דאדם דן מעצמו איבעיא לכו למידן. א"ל ק"ו פריכא הוא. ע"כ:

הנה כבר הערנו גם במ"א: ממה נפשך. אם בני בתירה לא ידעו כלל אם הפסח דוחה שבת. ולא זכרו ולא ידעו שום לימוד מן התורה אם הפסח דוחה שבת. ממילא ה"ל לפסוק דאינו דוחה. אלא על כרחך. דהיה איזה מקום ספק אצלם מחמת איזה לימוד והיה להם סברא נוטה לכאן ולכאן. וז"ש אם הפסח דוחה שבת אם לאו. א"ם לא"ו הוא מיותר אלא ע"כ שהיה להם סברות נוטות לכאן ולכאן ולא יכלו להכריע עד שהכריע להם הלל. ומהראוי להתבונן מה הם הסברות נוטות דמספקא להו ועוד מהראוי לתת לב. מה היה מקום הספק. הלא אמרז"ל בפסוק ויהי ביום השמיני (למילואים) אותו היום נטל עשר עטרות ראשון למעשה בראשית (היינו שהיה יום ראשון בשבת) ראשון לחדשים (שהיה ר"ח ניסן) וכו'. א"כ היה אז ר"ח ניסן באחד בשבת ואז צוה הש"י שיעשו ב"י את הפסח במועדו היינו בי"ד והנה היה י"ד בשבת. הרי אין כאן ספק שהפסח דוחה שבת:

והנה לתרץ כל זה. יכולנו לומר. דהנה הפסח שעשו ישראל במדבר בשנה השנית היתה הוראת שעה דבאמת לא התחייבו בפסח עד בואם אל הארץ. רק הפסח הזה בא במדבר בהוראת שעה ואין למדין דורות משעה. וזה הי' מקום הספק של בני בתירה. אם למדין דורות משעה אם לאו. ולמד להם הלל. דיש ג"ש מקובלת. וכיון דיש ג"ש מקובלת ודאי למדין אפילו הוא דורות משעה כיון דנתקבלה הג"ש מסיני. או י"ל דידעו שפיר דאין למדין דורות משעה. שזהו שאמר אהרן למשה באותו היום. אם שמעת בקדשי שעה אין לך להקל בקדשי דורות. וישמע משה וייטב בעיניו אבל מקום הספק של בני בתירה הי'. אם הפסח שהקריבו ישראל במדבר מיקרי קדשי שעה הואיל ולא היו עדיין בארץ והא ראי' שלא הקריבו ישראל במדבר אלא פסח זה בלבד. או נאמר כיון דעכ"פ מצות הפסח נוהגת לדורות גם פסח מדבר נק' מצות דורות והנה בא הלל ולמד להם דיש ג"ש מקובלת מסיני: ושוב אין כאן שום ספק:

וי"ל עוד בדרך אחר יותר מרווח עפ"י מה דאמרינן בחגיגה דף ו' ע"א ת"ר בש"א הראי' ב' כסף והחגיג' מעה כסף שהראי' עולה כולה לגבוה. משא"כ בחגיגה ועוד מצינו בעצרת שריבה בהן הכתוב בעולות יותר מבשלמים. ובה"א הראי' מעה כסף וחגיגה ב' כסף. שהחגיגה ישנה לפני הדיבור משא"כ בראי' ועוד מצינו בנשיאים שריבה בהן הכתוב בשלמים יותר מבעולות וכו' וב"ש מ"ט לא אמרו כב"ה. דקאמרת חגיגה עדיפא דאתיא לפני הדיבור. ראי' נמי ישנה לפני הדיבור. ודקאמרת נילף מנשיאים דנין דבר הנוהג לדורות מדבר הנוהג לדורות. ואין דנין דבר הנוהג לדורו' מדבר שאינו נוהג לדורו' וכתבו התוס' אע"ג דלקמן ילפינן כף אחת. הכתוב עשה כל מה שבכף אחת לענין הכלי מצרף כל מה שבתוכו לקדש ולא פרכינן דורות משעה לא ילפינן. דהתם כיון דליכ' למילף מדורו'. ילפינן לה שפיר משעה (רצ"ל דלא אמרינן דורות משעה לא ילפינן. רק בדאיכא למילף איזה דבר מדבר. דורות מדורות. ואיכא למילף אותו דבר ג"כ משעה. אז דנין דורות מדורות ולא דורות משעה. אבל כשאין מקום לדין דורות מדורות דנין שפיר דורות משעה) א"נ שאני התם דתני בי' קרא י"ב זימני:

ולפי"ז י"ל דהא דמספקא להו לבני בתירה. ידעו שפיר שהפסח שהקריבו ישראל במדבר בשבת הי' אבל מספקא להו. אם ללמוד מזה כיוון דהוא דורו' משעה. וא"ל הלל הית' לו ג"ש מקובלת ללמוד דורות משעה. היכי דליכ' למילף דורות מדורות. א"נ היות גם בכאן. תני' בי' קרא ג' זימני במועדו. וכדברי התוס' ופטטוא דאוריית' טבין:

ע"ד הרמז הנה מהראוי להתבונן. האיך ס"ד שישתכח הדבר מן כל ישראל. אם הפסח דוחה שבת ולא הי' אדם שזכר שעשו ישראל את הפסח בשבת. והלא אפילו לפי

קביעותינו על פי חשבון ר' הלל יארע הקבועות ג' פעמים במחזור גדול. וזאת עלתה על כולנה. הרי הפסח שעשו ישראל במדבר בשבת היה והוא דבר מפורסם בישראל. ומאי מספק' להו לבני בתירה. ע"כ צריכין לומר שידעו שפיר שבדורת הקודמים במשכן שילה ובבי' המקדש הפס' הי' דוחה שבת. רק דנולד להם ספק אם גם בזמניהם ידחה פסח את השבת אם לאו. עד שבת הלל ולמד להם דלא שנא:

ואען ואומר. ידוע טע"ם מצות הפס"ח. להתוודע ולהגלות שהש"י הוא משדד המערכה הטבעית (המסודרת ממנו ית"ש מבראשית והוא משדדם כרצונו לשנות הטבעיים ומערכת הכוכבים ומזלות בעבור אהבת עמו ישראל. והנה מצריי' הי' מזלם טל"ה בכור וראש המזלות. וסברתם הי' שאין שום הנהגה בארציים למעל' מן הנהגת המזלות. וא"א לשנות טבעי המזלות. ולזה הודיע הש"י בכל פעם ע"י משה נאמן ביתו. וידעו כי אני הו"י) מהווה כל הויות ומשדדם כרצונו ע"כ צוה הש"י ליקח טל"ה (שהוא צורת) ראש המזלות בעת ממשלתו בחד"ש ניס"ן שמזלו טל"ה ודוקא בעת היותו בגרם המעלות. היינו בי"ד בין הערבים נוטה לט"ו שאז הוא תכלית. גבהו. וכחו. וצוה הש"י לשוחטו. ולהוציא ממנו דמי לשם י"י. והדם הוא הנפש והכח. לרמז שהכח של המזלות הוא מסור ביד הש"י אל כל אשר יחפוץ יטנו ומשדדם כרצונו שלא כטבעם. והנה לבעבור זה הפס"ח דוחה שב"ת. כי שבת הוא זכר למעשה בראשית שברא הש"י את השמים וארץ הכוכבים ומזלות על משמרתם. ולא ישנו את תפקידם. והנה דחה מצות הפס"ח את השב"ת. לרמז לנו שהגם שנבראו בששת י"ב כל הכוכבי' ומזלות עפ"י תפקידם במשמרת כ"א וא' על טבעו הנטבע בהם מבראשית בעת בריאותם מהיוצר כל הוא אלקינו (אשר לזה הוא רמיזת השבת) עכ"ז הש"י משדד את מערכתם כרצונו בעבור ישראל ומשנ' את טבעם ומבטל את כחם הטבעיי עפ"י עבודת ב"י במשמרותם הכל כפי עבודתם בתורה ומצות:

וזה שפי' הרב הקדוש מהרד"ב זצוק"ל בספוק זאת עולת חדש בחדשו. דהנה הנהגת העולם בטבע אם קור וחום אם לח ויבש הוא עפ"י סדר התחדשות החדש במולד הלבנה. באיזה שעה באיזה רגע. כי גלגל הלבנה היותר קרוב אצלנו מן כל הכוכבי לכת. ע"כ במולדות הלבנה תלויים כל המאורעות. והנה זה נק' ההנהג' הטבעית המוטבעת בז' י"ב. לשבע' כוכבי לכת אבל יש עוד ההנהנ'. הנעשה עפ"י אותיות התור' שהם מן א' עד ת' היינו מה שישראל פועלים לשנות העתים הטבעיים. הסדורים בז' י"ב ולשדדם עפ"י פעולת התור'. וזאת ההנהנ' נק' א"ת. היינו אותיות התור' מן א' ועד ת' והנה לבעבור זה ב' ההנהגות האלה נק' זא"ת. היינו ההנהג' המסודרת מן ז' י"ב המוטבעת בהילוך כוכבי

לכת פקודים במשמרתם והנהג' השנית הנעש' עפ"י משמרות בני ישראל המופקדי' עפ"י התור' וכפי שיגרמו במשמרותם באותיות התור' מן א' עד ת'. וז"ש הכתוב זא"ת עולת חדש בחדשו. י"ב הנהגותיהם בהתחדשות החדש במולדו. היינו הנהג' המסודרת והנהגת התור' המשנית עיתי הטבע. ואמר אדמ"ו ע"ז. הרב הקדוש המגיד מהר"י ז"ל מקאזניץ. שזהו ששואלין לאדם בעת הדין. קבעת עיתים לתורה אם הי' יכול לקבו' עיתים עפ"י התור' ולשנות עיתי הטבע המסודרת במשמרתם לשנות את תפקידם עפ"י עבודת משמרת עבודת התורה עכ"ד זלה"ה:

ועפ"י הדברים האלה פירשתי. ענין הסמיכות בתור' אחרי שנבחרו הלוים לעבודה בביהמ"ק. והנה סיום הפ' ככה תעשה ללוים במשמרות"ם וסמיך לי' פ' עשיית הפס'. הנה דרשינן סמוכי' דעשיית הפס"ח מורה דהגם שהש"י סידר במעש' בראשית את הכוכבים במשמרותיהם ברקיע כרצונו. וחק וזמן להם שלא ישנו את תפקידם. עכ"ז הוא משדדם כרצונו ע"י עבודת בני ישראל במשמרותם:

ובזה מנאני טוב טע"ם למה צוה אז הש"י לעשות הפס"ח במדבר (הגם דמצות הפס"ח אינו רק בארץ: והוא להיות דאז איקלע ע"פ בשבת. והשב"ת הוא זכר למעשה בראשית שנבראו מאתו ית"ש בחק וזמן. ולא ישנו את תפקידם. ובא הקרבן פסח המורה על שידוד המזלות ודוחה את השבת. הבן הדבר:

ומעתה הדרין לשמעתין. הלכה זו נתעלמה מבני בתיר' ושכחו ולא ידעו אם הפס"ח דוחה השבת. דהקשינו וכי ס"ד ששכחו ולא זכרו הדבר הנעש' בישראל זה עיתים וימים: אבל לדעתי י"ל. בני בתירה גדולי הדור היו. והמה ראו הנאמר בפסו' עד יעבור עמך יי (זו ביאה ראשונה) עד יעבור עם זו קנית (זו ביאה שני') מכאן דרשו חז"ל ראויים היו ישראל לעשות להם נס בימי עזרא (בשידוד המערכה באותות ובמופתים) כדרך שנעש' להם בימי יהושע אלא שגרם החטא. ועלו מלובש בטבע ברשיון כורש ודריוש. הגם שהכל בהשגחת הבורא ב"ה. עכ"ז לא היה בשידוד המזלות רק בהלבשת הטבע הנערכת במשמרותי' במעשה בראשית:

והנה ירמי' ודניאל לא רצו לומר. הגבו"ר והנור"א. כי אמרו אי' גבורותיו. אי' נוראותיו. עד שבאו אנשי כנה"ג. והחזירו עטרה ליושנה שאמרו הן הן גבורותיו הן הן נוראותיו. ומקשו בגמ' מאי טעמייהו דירמי' ודניאל (על כרחך ידעו שהוא גבו"ר ונור"א) ומתרצו ידעו שהבורא אמתי היא ע"כ לא כיזבו בו רצ"ל לא רצו לומר דבר שא"א להראות לבריות הענין הזה בגלוי) ולפי"ז י"ל שזהו הענין הנרצה שעלה ע"ד בני בתירה שהיו גדולי הדור. וראו שכבר כלתה הנבוא' והתחילה המלכות הרביעית להתפשט על ישראל. והשגחת

הבור' ב"ה וב"ש על ישראל. הכל מלובש בטבע. ואין שידוד המערכה לשדד המזלות עבור ישראל. הנה סברו בני בתירה דיש סברא לומר דאין פסח דוחה שבת לעת כזאת שהחטא גרם שיהיה הכל בטבע באין שידוד המזלות. דהנה כל עיקר טעם שהפסח דוחה שבת הרומז למעשה בראשית הוא להורות שהש"י משדד המערכ' הנערכת במ"ב בעבור ישראל כמש"ל. וכהיום שכבר נפסק הדבר. הנה סברי מרנן בני בתירה כסברת ירמיה דניאל ביודעם שהבורא אמיתי הוא לא כיזבו בו. והנה סברת אנשי כנה"ג שאמרו הגבור והנורא כי הן הן גבורותיו ונוראותיו. הגם שא"א להראות זה בגלוי לבאי עולם מחמת שגרם החטא. והנה בני בתירה לא ידעו להבחין משפט הזה. עד שבא הלל ולמד להם ע"פ התור'. והוא שאמר להם שנלמד בתורה דין דחיית הפסח את השבת מן למידת ג"ש ולמה דוקא בג"ש להורות דגם בעת שגורם החטא ואין הנסים נגלים שלא כטבע עכ"ז הפסח דוחה שבת. להוראה זו נלמד הדבר בג"ש שהוא נגד מדת רחום כמ"ש כמה פעמים. וכתוב במדת רחום והוא רחום יכפר עון. ובכל עת ידו נטויה עלינו בהשגחתו לרחמנו כימי עולם:

ע"ד הדרש כתוב בנחמיה ח'. ויעשו כל הקהל השבים מן השבי סוכות וישבו בסוכות כי לא עשו בימי ישוע בן נון כן ב"י עד היום ההוא ותהי שמח' בישראל והנה ישוע חסר ה'. ודרשו חז"ל להיות שאנשי כה"ג ביטלו יצרא דע"ז אז והפקיד הש"י על יהושע שלא ביטלו בבואו לא"י דבשלמא משה לא היה לו זכותא דא"י אבל יהושע היה לו לבטלו בביאתו לא"י כדרך שביטלו עזרא ואנשי כנה"ג ע"כ נחסר ליהושע אות ה' משמו: הג"ה והנה מה שהקפיד הש"י דוקא על יהושע ולא על כל ראשי הדורות מן יהושע עד עזרא. דברנו מזה במ"א להיות אלו ב' ראשי הדור. יהושע עזרא שמם גרם ישועה ועזר. אכ"מ ובענין החילוק שבין ישועה לעזרא. שנחלקו ר' אליעזר ור' יהושע אם בניסן נברא העולם אם בתשרי ואלו ואלו דא"ח. זה במחשבה וזה במעשה. והנ' ר' אליעזר אשר שמו לשון עזר דיבור מן מחשבה ור' יהושע אשר שמו ל' ישועה דיבור מן המעשה, דברנו באריכות במ"א וכן מה שלקת הש"י מן יהושע אות ה' דייקא ג"כ ידובר אי"ה:

והנה טעם מצות הפסח. מבואר בזוהר שהוא ביטול ע"ז. היינו טל"ה. שהיה ע"ז של מצרים. ומבואר שם שע"כ נצטוו ועצם לא תשברו בו. והיה עצמות מושלכין בשוק והיו המצריים מקברים אותם והיה ביטול ע"ז מסטרא דילהון. ודא קשיא להו מכלהו עיי"ש. וי"ל דזה הטעם שהפסח דוחה שבת שאמרז"ל במדרש (הביאו התוס' בחגיגה דף ג' ע"ב בד"ה מי כעמך ישראל) וז"ל שלשה מעידין זה ע"ז ישראל והשבת והקב"ה. הקב"ה וישראל מעידין על השבת שהוא יום מנוחה. וישראל ושבת על הקב"ה שהוא אחד. הקב"ה ושבת על ישראל שהם יחידים באומות (סיימו התוס') וע"ז סמכינן לומר

אתה אחד במנחה בשבת אעפ"י שאינו מדבר מענינא דיומא דשבת כמו תפלת ערבית ושחרית עד כאן לשון התוס':

והנה י"ל טעם. דלבעבור זה נצטוו ישראל לעשות הפסח בשנה השנית במדבר והגם שלא היו בארץ) להיות דאיקלע אז ע"פ בשבת ובו ביום שנצטוו אז הוקם המשכן. וישם משה את בריחיו ויקם את עמודיו ויתן את אדניו. ועיין בזהר. כל מה שעשה משה בהקמת המשכן בכל זה נשפלה הסט"א המרכבה טמאה ס"ם אל אחר. והיה ביטול ע"ז. וע"כ נצטוו שם לעשות הפסח שהוא ביטול ע"ז כנ"ל. ולדחות את השבת שמעיד עם ישראל על יחודו ואחדותו ית"ש ואין אלוה מבלעדו. והנה יעשו ישראל (המעידים בשבת שהוא ג"כ מעיד על יחודו ואחדותו) את הפסח שהוא הוראה על ביטול ע"ז. ואין עוד מלבדו ית"ש ולא יתפתו עוד אחר יצרא דע"ז והנה בני בתירה גדולי הדור היו נסתפק להם אם הפסח דוחה שבת בבית שני כיון שכבר נתבטל יצרא דע"ז. עד שבא הלל ולמד להם. דהלכה זאת דפסח דוחה שבת. אינו מבואר בתורה בפירוש רק נלמד הדבר בג"ש בדרך נסתר. להורות לנו. דהגם בעת שנתבטל יצרא דע"ז בגלוי שאין תאוה עוד להשתחוות לע"ז. עכ"ז יש ע"ז מסותרת אפילו בעניני דרכי התורה ומצות. אם עושה לשם איזה פניה לשם כבוד או לשם ממון וכיוצא. הנה אינו עובד את הש"י:

מאמר ה

סעיף א

סיפור יצ"מ בחג הפסח

מאמר ה בו ידובר כמה ענינים ופירושי הפסוקים בברית בין הבתרים וסוד גלות מצרים ושארי הגליות ופירושים על ברייתות בהגדה של פסח ותהי לחוק לישראל לומר בליל יצ"מ והגם שלא יבואו הדברים כסדר קמא קמא דמטי לידן אכתבנה על לוח חוקה וגם יבואר אי"ה כמה טעמים במצות הלילה פסח מצה מרור וד' כוסות ונק' המאמר סיפור יצ"מ:

ויאמר לאברם ידוע תדע כי גר יהיה זרעך וכו' יש להתבונן ל"ל למימר ידוע תדע הל"ל ויאמר לאבר' גר יהי' זרעך וכו' ויתפרש עפ"י המבואר בכתבי מרן האריז"ל שכל הנשמות שהיו בגלות מצרים הי' מניצוצי קרי של אדה"ר וה"ס דור המבול שהי' משחיתים זרעם וז"ש וירא י"י כי רבה רע"ת האדם בארץ ואח"כ נתקלקלו בדור הפלגה וקלקולו והנה הי' הנשמות קדושות רק שאחיזת החצונים היתה בהם מצד החטא והוצרכו להזדכך ע"י השעבוד עד תום חולאת טומאתן והנה כל הנשמות הי' באים מחו"ג אשר הם מסוד הדע"ת וכו' וגם כל הדור ההוא בחי' הדע"ת רק שנמשכו אל הקליפו' אמנם גלות מצרי"ם

כל עניינם לא הי' רק לצרף נשמות ההם ולכן באו באותו הגלות הגדול וכו' עכ"ל פע"ח עיי"ש באריכות. וזה הנאמר לאברהם ידו"ע תד"ע רצ"ל יומשך לך כל הנשמות מן הדעת הקדוש אשר נתאחזו בהם הקליפות ומהיכן ובאיזה אופן יתמשכו אלו הנשמות הלא הקליפות אחוזים בהם ע"כ אמר בטעם כי גר יהי' זרעך וכו' ועבדום וענו אותם ועי"כ תתך זוהמת הטומאה ויבואו אל הקודש ודי בזה:

סעיף ב

כי גר יהיה זרעך אמר לשון יחיד יהיה והנה סיים ל' רבים לא להם ועבדום וענו אותם. יעבודו יצא"ו. והנראה עפ"י האמור בכתבי מרן שבחי' ז"א היה בקטנות ובעיבור ולא האיר בו מבחי' המוחין דאימא רק מחיצוניות יסוד דאימא האיר בדעת סוד חו"ג יו"ד שמות אהיה מלא דמלא זך אותיות והנה י"פ זך בגי' ע"ר כל זה הקטנות נתהווה ע"י חטא אדה"ר ר"ע בסוד ויהי ער בכור יהודה רע ולדעתי ז"ס זרעך זך ר"ע וז"ל הפע"ח כבר ידעת כי דעת הז"א הח' והג' נמצא ממילא כי היסוד דבינה הוא כולל ומלביש את ה' בחי' הנ"ל ובהכרח יהיה בלבוש הזה ג"כ מציאות יו"ד ולפי שהבינה הוא סוד אהיה וכו' עכ"ל נמצא לפי"ז מורה כי בדעת דז"א גם בקטנות ניכר מציאות היו"ד בלשון רבים ובבינה מציאת היו"ד באחדות ע"כ התחיל ביחיד וסיים ברבים נ"ל והשם הטוב יכפר:

סעיף ג

בארץ לא להם לא אמר סתם בארץ אחר"ת או נכרי' ויתבאר הענין עפ"י מר"ן שכל הנשמות הם מסוד הדעת דקדושה ופרעה אותיות הערף שהי' יונק מסוד העורף נגד אחוריים של הדע"ת העליון וכן מצרים מצד הגרון וכל שפע הדע"ת היו יונקים אותו פרע"ה ומצרי"ם ולכן היו ישראל מסוד הדע"ת משועבדים אלו. וז"ש לאברהם שיהי' גרים בארי"ץ ל"א להם היינו דוקא באותו ארץ שהוא ניגוד אליהם. היינו ניגוד הדע"ת ממול עור"ף ודי בזה:

סעיף ד

בפסוק הנאמר אצל יצחק ויגדל האיש הלוך וגדל עד כי גדל מאד כאן נרמז סוד סדר הלילה הזה שהקטנות ראשון אינו נכנס עד שנכנס' הגדלות הב' כמבואר בכתבי מר"ן. שיש פחד שלא יתאחזו החיצונים בקטנות א' אבל כיון שנכנס גדלות הב' שוב אין פחד שיתאחזו אז נכנס קטנות הא' והנה הקטנות ב' הוא שם אכדט"ם בגי' ע"ד. יתפרש ברמז הפסוק ויגדל האיש תיכף מתחלת הגדילות ראשון וילך הלוך וגדל ע"ד. ע"ד הוא קטנות ב' כי גדול מאד היינו גדלות ב' אז נרמז גדלות א' היינו כ"י גדל מאד ס"ת יל"ד היינו קטנות א' והוא הנרמז בהטעם כ"י גדול מאוד אז אין פחד מהקטנות והשם הטוב יכפר.

והנה י"ל נרמז הדבר בתורה בסיפורי יצחק כ"י ביד חזקה הוציאנו ד' ממצרים. וגם תתבונן נגד ארבעה בנים דברה תורה ד"פ ב"ן בגי' יצחק:

סעיף ה

פיסקא בהגדה דסיפורי עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו י"א וכו' ואלו לא הוציא הקב"ה וכו' הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים. יש להתבונן א' התחיל בעבדים ומסיים במשועבדים. שהוא בענין דבר המשועבד לגבות ממנו החוב בלשון חז"ל בכ"מ נכסים משועבדים. ב' אומרו אלו לא הוציא הקב"ה וכו' הרי אנו ובנינו וכו'. משועבדים היינו וכו' קשה מי מחליט לנו הדבר הזה דילמא בהמשך הזמן הי' פרעה בעצמו עושה אותנו לחפשים או הי' איזה סיבה אחרת לביטול העבדות והנה בדבר כזה מתהווה כ"פ בעולם בזמן מן הזמנים משועבדת איזה אומה לחברתה ואח"כ סר עולם מעל שכמם אבל יש לפרש לדעתי הנרצה עפ"י מה דהקשו בת"ז הרי הש"י הבטיח לאברה' להוציאנו וא"כ מהו השבח הגדול הזה. וכי עבד שהבטיחו אדוניו להוציאו לחירות וקיים הבטחתו. אית לי' לשבוחי גרמי' על קיום הבטחתו עייש"ד ומה שיש לי לומר בזה. הנה אמרז"ל ראויים היו ישראל לעשות להם נס בימי עזרא כדרך וכו'. אלא שגרם החטא שנאמ' עד יעבור עמך י"י זו ביאה ראשונה עד יעבו' עם זו קנית זו ביאה שני' (רש"י אלא שגרם החט' ולא הלכו ביד רמה אלא ברשו' כורש והיו אח"כ משועבדי' למלכי פרס וכן אמ' עזר' כי עבדי' אנחנו. ובעבדותינו לא עזבונו אלקינו) הנה תראה הגם שגרם החטא בימי עזרא ולא היו ראוים לגאולה עכ"ז בהכרח הוא שיקיים הקב"ה הבטחתו שהבטי' לפי מלא' לבבל ע' שנ' וכו' רק להיו' שגרם החטא הנה הגם שיצאו ובנו ביהמ"ק עכ"ז נשארו משועב' עדיין הגם שלא היו עבדים עוד בארצות אויביהם וברשותם. והנה בגאולה הראשונ' הלזו הנ' בודאי אם הי' מגי' זמן ההבטח' שהבטי' הש"י לאברהם אז בודאי הי' מוציאם הש"י מתחת יד פרעה ומרשותו כדי לקיים הבטחתו אבל בודאי הלא הי' באפשרי שייטיבו דרכיהם מן אז שיהיו ראויים לגאולה שלימה מבלי שעבוד כי בהשתהות עד אותו הזמן כבר הי' משוקעי' בנון ש"ט (כי הל' בע' שיצאו כב' היו משוקעי' במ"ט ש"ט כידוע) וא"כ כאשר הי' מגיע הזמן שאמר הקב"ה לאברהם. הגם שבודאי הקב"ה הי' עושה בעבור שמו לקיים הבטחתו והי' מכני' בלב פרע' לשלח'. וכיוצ' וכמו שעש' בגלו' בבל. עכ"ז הג' שלא היו נשארי' עבדי' אבל היו נשארי' עדיין משועבדי' וכמו שהיה בבית שני שהיו משועבדים למלכי פרס:

וזה שיש לפרש בדברי התנא בסיפורו. עבדים היינו וכו' ויוציאנו י"א משם (תיבת מש' מיות' אב' יש לפר' משם) היינו שהיינו עדיין שם ולא יגיע עדיין זמן הקן (רק שהש"י

חיש' את הקץ וכו') עכ"ז הוציאנו י"א ביד חזק' ובזרו' נטוי' היינו ע"י פלא גדול השפעת מוחין דגדלו' קודם לקטנות כידוע. וזה מעשה אלקינו כי נורא הוא. ואלו לא הוצי' וכו' ע"י הניסים והנפלאות הללו רק הי' ממתין עד שעת הקץ. והית' הגאול' בטב' ע"י ההבטח' הרי אנו ובנינו ובני בנינו (עכ"פ) משועבדי' היינו וכו' כי אין מקו' לנו להטי' מעשינו שנהי' ראוים לצאת לגמרי מהשעבוד. ביד רמה. כי כבר היינו במ"ט ש"ט ע"כ הגם שבודאי הי' הש"י מקיי' הבטחתו אבל עכ"פ היינו נשארי' משועבדי' כמו שהי' בבי' שני ברוך הפועל ישועו שהוציאנו בנס ופלא שלא ע"י מעשינו רק ע"י התגלות שפע המוחין בנס גדלו' קוד' לקטנות ע"י גדלות ב' כידו' מכתבי מרן וז"ש אח"כ ואפילו כולנו חכמים וכו' מצוה עלינו לספ' ביצ"מ ולא תספי' לנו הזכיר' והידיע' כי הידיע' הורא' על גדלות ראשון והסיפור הוראה לגדלו' הב' והבן:

וסידר אח"כ מעש"ה בר"א וכו' שהי' מספרים ביצ"מ וכו' עד שבאו תלמידיהם וכו' לפי הנ"ל הסיפור מורה על גדלות ב' והנ' הנס והפלא הי' שקטנות א' אינו נכנס עד שנכנסין כל המדריגות אפי' גדלות ב' וזה שאירע הרמז לחכמים אחרי שהחכמי' הנ"ל נתרבו מאד בסיפור היציאה שהוא הוראה לגדלות הב' אז באו תלמידיהם המורה על הקטנות וכדרך שאבאר לך להלן אי"ה בטעם למ' נתחייבנו בסיפור יצ"מ בדרך שאלה ותשובה:

סעיף ו

הנה אמרו רז"ל סיפור יצ"מ מוכרח להיות בדרך שאלה ותשובה אפי' מי שאין לו מי שישאלנו הוא שואל א"ע מה נשתנ' הליל' הז' וכו'. הטע' נרא' לי דהנה לפי המבואר בכתבי מרן האריז"ל ענין הנס בלילה הזה שכל המדריגות האירו כאחד (וכ"ה בכל שנה ושנ') וגם שלא כסד' המדריג' כי בתחל' האירו מוחין דגדלות א' וקטנות ב' וגדלות ב' ואח"כ מוחין דקטנות א' והנה להורות על הנס המופל' הזה הנה הבא לקיים המצוה לספ' ביצ"מ הנה יודע תחל' במוח. וזה נק' גדלות (כענין הגדול שיש לו דעת) והשואל שאינו יודע נק' קטנו' (כמש"ל הקטן שאינו יוד') ואח"כ כשמשיב. הנה נק' גדלות ב' בביאור וגילוי יותר. ממה שיודע תחלה רק במחשבה והשואל שתופס אח"כ ענין הנדבר במחשב' נק' קטנות א' הבן הדבר וז"ש אפי' כולנו חכמים וכו' מצוה עלינו לספר ביצ"מ וכמש"ל:

ותתבונן לפי"ז מ"ש הש"י למען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי וכו' דהנה יש להתבונן למה יהי' בחיוב לספר לבן בנו הלא אביו יספ' לו: אך הוא דהנה בן. ובן הבן. הנה הבן הוא גדול. ובן הבן הוא קטן ממנו. הנה להורות הנס המופלג אשר נעש' בגבהי מרומים גדלו' קודם לקטנות הנה חובה ומצוה עלינו לספר לבן (הגדול קוד' ואח"כ)

לבן הבן (שהוא קטן) ופירשתי במקומו שארית הפסו' את אשר התעללתי וכו' ויראתי להרחי' הדבור כאן:

סעיף ז

עוד פירשנו בפיסק' עבדי' היינו וכו' ויוציאנו י"י אלקינו וכו' ואלו לא הוציא הקב"ה וכו' הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדי' וכו' הנה מה שיש להתבונן בפיסק' הלזו א' התחיל לומר ויוציאנו י"י אלקינו ואח"כ אמר ואלו לא הוצי' הקב"ה וכו' הנה שינה התנא לכנותו ית"ש בשם הקב"ה. ב' אומרו ואלו לא הוצי' וכו' הרי אנו ובנינו וב"ב וכו' הנה קש' הלא אפשרות אינו מן הנמנעות. ואפשרו' היא שיבא איזה מלך וילחם עם המצריים ויכם וישלח את העבדי' חפשים או העבדים בעצמם ימרדו או פרעה ישים אל לבו וישלחם חפשיי' ואיך החליט לומר ואלו לא הוצי' וכו' ומי יודע זאת. ג' התחיל לומר עבדים היינו וסיים ואלו לא הוציא וכו' משועבדי' היינו וכו' והנרא' לפרש בפטטיי' דאוריית' טבין דהנ' דקדקו הראשוני' דהרי הקב"ה כהן הוא כביכו' כנמצ' בדברי רז"ל הג"ה כהן מורה על האחדות הן המה הג' אותיות שאין להם בן זוג באלפ"א בית"א דאטב"ח והארכתי במ"א ועת לקצר: וכנסת ישראל כביכול נק' ארוסתו כענין הנאמר ואת' תהיו לי ממלכ' כהנים וגוי קדוש ע"ד הרי את מקודש' לי וכעין שאמ' הנבי' וארשתיך לי וכו' והנה ישראל היפה בנשים היו בשבי' במצרים. ושבוי' אסור' לכהן והש"י כביכול מקיים התור' והגם דהש"י יודע שטהור' היא כנ"י. עכ"ז עפ"י משפטי התורה לא מהני דהרי ר' זכרי' אמר המעון הזה לא זזה ידי מתוך ידה ואעפי"כ אסרוה לו עפ"י התור'. ותירצו עפ"י ההלכ' דכהן בעצמו שפד' את השבוייי' (ומעיד עלי') מותר לישאנה דחזק' לא שדי איניש זוזי בכדי ממילא בכאן כביכול הש"י בעצמו פדה את ישראל ביד חזק' ובזרוע נטוי' הנה חזקה עפ"י התורה ויודע הש"י שטהורה היא כנ"י הג"ה ביארנו פסוקי התורה אתם ראיתם את אשר עשיתי למצרים (בעצמו ובכבודו) ועתה אם שמוע תשמעו וכו' ואתם תהיו לי ממלכת כהנים (וגם) גוי קדוש מקודשים לי לשמי הבן כי אכ"מ להאריך: ומעתה נבוא לביאור עבדי' היינו וכו' ויוציאנו י"י אלקינו (בעצמו) משם ביד חזקה ובזרו' נטוי' והנה כאלו כביכול התאמץ ונתן ממון הרבה בעדנו והנה אמר ואלו לא הוציא הקב"ה נק' כביכול הקדו"ש היינו כנאמר בכהן אשה זונה וחללה וכו' לא יקחו כי קדו"ש הוא וכו' וכביכול הקב"ה כהן שנק' קדו"ש ואלו לא הוציא הקדו"ש ב"ה (שהוא כהן את אבותינו ממצרים (בעצמו ובכבודו) רק ע"י איזה טובה מלוב' בטב' הרי אנו ובנינו וב"ב משועבדי' היינו וכו' היינו סמוכים ושייכים אליו והי' נק' שמו עלינו שיש לחשוש שפעל בנו כענין החשש בשבוי' והרי היינו אסורין

לכהן ע"כ כביכול הש"י בעצמו גאלנו וכו' והוא עפ"י משפטי התורה חזקה לא שדי וכו' ויודע שכנ"י טהורה היא ופטטייא דאורייתא טבין:

סעיף ח

ואפילו כולנו חכמי' וכו' כולנו יודעים את התורה מצוה עלינו וכו' יש להתבונן א' למה אמר יודעים את התור' ולא הספיק לומ' סתם יודעי' דהרי ביצ"מ אנו עסוקי' ולא מן התורה ב' מצוה עלינו ל"ל למימ' תיבת עלינו אבל ידוע דהתורה הוא מזון הנשמות בג"ע בפנימיות. ומעש' המצות הם לבושי הנשמות והלבושים הם מבחוץ ונראים. והנה סיפו' יצ"מ המבוא' בתורה. הנ' הוא תורה וסד"א שיתהוו' מזה רק מזון בפנימיות אבל לא מלבושים מבחוץ לזה אמר אפילו כולנו יודעים את התורה (שהוא מזון) מצוה עלינו (דייקא) לספ' ביצ"מ כי סיפור יצ"מ בלב' שהיא ענין התורה עוד למצו' יחשב ומתהווה מלבוש עלינו מבחוץ וזה שסיים וכל המרב' לספ' ביצ"מ הרי ז"ה משובח תיבת הוא מורה על דבר הנסת' שאינו נראה אבל תיבת זה מור' על דבר הנרא' וז"ש וכל המרבה לספר ביצ"מ הרי זה משובח הנה הוא משובח בדבר הנרא' מלבושי'. הבן. ובזה מצאנו טוב טעם מה שנוהגין ללבוש הקיטול או שאר בגד לבן בסיפור יצ"מ:

סעיף ט

עבדים היינו לפרעה במצרים הזכיר פרעה ומצרים. ידוע מה שכתבו המקובלי' שורש פרע' ומצרים בקליפה ועכ"פ נימ' פרעה בגי' ספירה שהי' אחוז בספירו' שבמרכבה הטמאה מצרי' בגי' ש"פ הנה בקדוש' ש"פ מורה על שורש הייחוד הו"י' עם אד"ני היינו י' פעמים א'. ה' פעמים ד' ו' פעמים נ'. ה' פעמים י' בגי' ש"פ. והנה זה לעומת זה בקליפ' הי' כח מצרים. ומזה נוכל להתבונן תוקף הנס שנעשה. וז"ש ויוציאנו י"א מש"ם דייקא ממקום כח עז וקשה בקליפה כזה הוציאנו הש"י ביד חזקה וכו' ולזכרון תוקף הנס שהוציאנו הש"י ממקום קליפות כאלה פרעה ומצרים נצטווינו לאכול פסח מצה ומרור בגי' תשל"ג מספר פרעה מצרים וביטולם ע"י ג' מצות הללו. המשכיל יבין:

סעיף י

במדרש שוחר טוב (אמר הקב"ה) אתם מכרתם את יוסף לעבד חייכם שתאמרו עבדים היינו לפרעה במצרים. והוא לפלא. ונראה לפרש עפ"י משארז"ל בש"ט לא גאל (הקב"ה) את ישראל ולא עשה עמהם אלא בשביל שהיו מזכירין נפלאותיו. אמר דוד א"כ אני מזכיר ותצילנו עד כאן דבריו. וכ"ה בזהר שעל ידי שמזכירין יצ"מ כביכול נותנים עז לאלקים עיין בר"מ פ' בא. ועפי"ז יתפרשו הפסוקים בתורה כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני וכו' לא תירא מהם. זכר תזכר את אשר עשה י"א לפרע' ולכל מצרי' והוא בסגולה להינצל מכל הגוים ולהתגבר עליהם והנה כבר ידוע לך אשר כל היסורין שבכל

הגליות הכל יש בהם מעין מכירת יוסף כמבואר כ"ז במג"ע. ועפי"ז יתפרש היטב דברי המדרש הנ"ל אתם מכרתם את יוסף לעבד והנה חובה עליכם שתסבלו יסורי הגליות חייכם שתאמרו עבדים היינו לפרע' במצרים וכו' ותספרו נפלאותיו אשר עשה במצרים ועי"ז תהיו ניצולים מכל הצרות והיסורין ומידי הגוים וכענין הכתוב זכור תזכור את אשר עשה י"א לפרעה:

סעיף יא

הא לחמא עניא וכו' מה שיש לדקדק בפסיקת' הזאת א' מהו הנרצה שאנו אומרי' על המצה שהיא הלח' עונ"י שאכלו אבותינו במצרים ב' למה אנו אומרים זה תיכף קודם הסיפור וקודם שעוסקי' באכילת מצה ה"ל למימר זה קודם אכיל' מצה ג' מה קישור יש לומר אח"כ כל דכפין ד' קשה הכפל לשון דכפין דצריך גם וייכול ויפסח ה' ויפסח וכי פס"ח בזה"ז מנין והרי חז"ל חשו הרבה אפילו מלומר בשר זה לפסח וגם דובר שקרים לא יכון ויש לפרש קישור כל הפיסקא בטוב טעם דהנה אנחנו נוהגים לאכול כזית מצ"ה למצוה דאורייי' בתחלת הסעודה כשהוא רעב ואח"כ אנחנו אוכלין כזי"ת מצ"ה אפיקומ"ן בסוף הסעודה על השובע זכ"ר לפס"ח הנאכל על השובע (ולזה יחלקו המצה תיכף ומניחין חציו בקערה למצת מצוה וחציו השנית מטמינים לאוכלו על השובע זכר לפסח) והנה בחרו לאכול מצה דוקא זכר לפסח ולא איזה מין מאכל אחר כי בחרו הדבר הנאכל במצרי' ואז יהי' זכר לפסח מצרים. והנה להורות שאין זה פסח גמור (רק הוא זכר לפסח) אנו מכריזין כל דכפין וכו' כל דצריך וכו' רצ"ל שאין דינו כפסח שאינו נאכל אלא למנויו. והנה מצינו בגמ' שגזרו באיסור חדש שיהא יום הנף כולו אסור כי מהרה יבנה ביהמ"ק ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו בהאיר המזרח וכו' וא"כ יש לנו בזה ג"כ לחוש מהרה יבנה ביהמ"ק ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו אפי' שלא למנוייו דבהקרבת העומר יכול להיות שיבנה ביהמ"ק ויקריבו העומר ועדיין רוב ישראל בארצו' אויביהם דכתיב בונה ירושלים י"י (היינו ביהמ"ק) והדר נדחי ישראל יכנס ויש חשש לאותן שיהיו עדיין בגליות שיאמרו אישתקד מי וכו' משא"כ בקרבן פסח אין חשש זה כי אינו נקרב רק בביהמ"ק ומעתה נבא לבאר לך הפיסקא דהיינו אחר שמחלקין המצ"ה לשנים חלק א' למצת מצו"ה וחלק הב' מטמינים לאוכלו זכר לפסח שיקרב עדיין במצרי' ע"כ בחרו מצה דייקא שהיתה ג"כ נאכלת במצרים ז"ש הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארע' דמצרי' (על כן עושין בזה דייקא זכר לפסח) כל דכפין ייתי וייכול (כזית מצת מצוה) כל דצריך (לא יאמר דכפין כי קאי על הכזית הנאכל בשובע) ייתי ויפסח (היינו אכל כזית אפיקומן זכר לפסח ואינו דינו כפסח לומר שאינו נאכל אלא למנוייו ואין חשש לגזור

ולומר מהרה יבנה ביהמ"ק ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו וכו' כדגזרינן ביום הנף כי אין כאן חשש כי) השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל השתא וכו' משא"כ ביום הנף וכמש"ל:

סעיף יב

פיסקא מעשה בר"א ור"י וכו' שהיו מספרים ביצ"מ כל אותו הליל' הנה אותו לשון זכר (ע' בתוי"ט פ"ב דברכות) עיין בזהר כי היציאה הי' קודם בבחי' לילה והיא עבדית נוקמין בכח בחי' יו"ם ע"כ נק' בלשון זכר אותו הלילה והיו אותן התנאים מספרים כל הליל' מענין היציאה שהי' בבחי' לילה תחלה עד שבאו תלמידיה' וא"ל רבותינו הגיע זמן ק"ש של שחרית ובאתר דדכורא אשתכח לית שבחא אלא לדכורא ותתבונן מענין ק"ש שמ"ע בהרמת קו"ל ברוך בחשאי. הבן הדבר:

סעיף יג

ברוך המקום ב"ה ברוך שנתן תורה וכו' מהראוי להתבונן מה שייכות יש בכאן לנתינת התורה ונראה דהנה אותיות התורה היו ג"כ בגלות מצרים וע"י כור הברזל יצאו האותיו' מן הגליות ובא הזמן לנתינ' התור' וז"ש הש"י למשה וזה לך האות וכו' בהוציאך וכו' תעבוד וכו' וזה לך האות היינו אותיות התורה והנה אותיות התורה המה ז"ך וכל אות כלול מכולם זך פעמים זך בגי' פסח מצה מרור ע"כ מחוייבים לומר בפה אלו הג' דברים כמ"ש ר"ג כל שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא י"ח להורות על הטובה הגדולה אמירה בפה אותיות התורה שנתחייבנו לדבר בם:

סעיף יד

פיסקא רשע מה הוא אומר וכו' ואף אתה הקהה את שיניו וכו' לי ולא לו אלו הי' שם לא הי' נגאל. יש להתבונן מהו הלשון הקהה את שיניו. ב' אומרו אלו הי' שם לא הי' נגאל. הנה לא אבותינו בלבד גאל הקדוש ברוך היא אלא אף אותנו גאל עמהם כי כולנו היינו כלולין שם באבותינו שהי' הדור דעה שרשי כל הנשמות ס' רבוא שרשים נמצא הרשע הזה כיון שישנו עמנו בדתינו. הנה היה שם והנה נגאל. אכן תתבונן כתיב שיני רשעים שברת וכתיב ברוך י"י שלא נתננו טרף לשיניהם הנה תראה שהפסוקים מגזומים ברוב על שיני רשעים דייקא ולמה השיניים דוקא אבל תתבונן אות השין הוא אתווא דקשוט וכמו שמבואר בזהר באותיות שק"ר השי"ן אתווא דקשוט והוא החיות של שקר ניצוץ המחי' כן הוא באותיו' רש"ע הנה הוא ר"ע אבל על כרחך כיון שיש לו עדיין מציאות ע"כ יש בתוכו איזה ניצוץ קדוש שמחייהו הנה הוא אות השי"ן וכל החיות וכח שלו הוא מאו' השי"ן וכיון שמוציאין ממנו הנה"ק נשאר ר"ע ואין לו מציאו' והולך לחרפות וזהו יגמר נא רשעי' וזהו ג"כ אוי לרשע ר"ע אוי לרשע כשנעש' רק ר"ע אזי אז בודאי

וגמול ידיו יעשה לו וז"ש שיני רשעים שברת היינו השינין של רשעי' וכן ברוך י"י שלא נתננו טרף לשיניהם לשינין שלהם שכ"ז שהשינין בתוכ' יכולים לפעול ברשעות והנה כתיב והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבוד' הזאת לכם ודרשו חז"ל בשור' טובה נתבשרו ישראל שיהי' להם בנים וב"ב עכ"ל והנה קשה ומאי ס"ד שלא יהי' ח"ו להם בנים לדורות עולם הלא ישראל יכונו לעד לעולם ופירשנו בו דהוקשה להם אומרו והי' לשון שמחה ולשמחה מה זו עושה הלא מה העבודה וכו' היא שאלת הבן רשע. ודברנו בזה שהי' עפ"י דברי חז"ל לא תהוי בעבור' אחסנת' אפי' מברא בישא לברא טבא דילמא יפוק מיני' זרעא מעליא והנה בכאן קשה הקושיא שהקשינו לעיל בפיסקא שמשיבים לרשע אלו הי' שם לא הי' נגאל והנה ישנו עמנו. והנה נגאל אלא ע"כ יש בתוכו איזה ניצוץ קדוש ועי"ז יפוק מיני' זרעא מעליא וע"כ אמר' תורה והי"ה כי ישאלך בנך וכו' מה העבודה וכו' רצ"ל שמחה יהיה לך אפי' מן שאלת הבן רשע אשר ישאלך מה העבודה וכו' דכיון שישנו בקרבינו והנה נגאל ע"כ שיש בתוכו נה"ק ויפוק מיני' זרע' מעליא והנה נתבשרו ישראל מזה בשורה טובה שיהי' להם בנים ובני בנים היינו אם ח"ו יהיה איזה בן שאינו הגון ע"כ יפוק מיני' זרעא מעליא דאי לא תימא הכי מאי בעי גבן ולמה נגאל וז"ש הברייי' בתשובת הבן רשע ואף אתה הקהה את שיניו שכל כחו וחיותו הוא מן השי"ן נה"ק שבו ולפי שהוציא א"ע מן הכלל תראה להוצי' ממנו השין וישאר רק ר"ע ויתבטל ממציאותו (או הקה' את שיניו היינו שתעשה לו קהיון שינים ותודיע לו שכל חיותו מן הנה"ק) ואמור לו אלו הי' שם בדרך ר"ע בלא הנה"ק הוא החיות של השי"ן לא היה נגאל ומה שנגאל הוא בעבור הנה"ק של השי"ן אשר בתוכו והבן:

סעיף טו

פיסקא ושאינו יודע לשאול את פתח לו שנאמר והגד' לבנך וכו' בעבור זה עשה י"י לי בצאתי וכו' והנה לכאורה יקשה הלא זה הוא בעצמו תשוב' להב"ן רשע עשה י"י לי ולא לו והנ' ראיתי בס' עי"ר דו"ד פירש את פתח לו אתה תפתח ותדבר עמו זה הפסוק בעבור זה עשה י"י ל"י וכו' והוא יענה אחריך כל מל' ומלה א"כ גם הוא יאמר בעבור זה עשה יי ל"י ואין כאן בית מיחוש ונ"ל דבזה יונח לנו תיבת לאמר והגדת לבנך ביום ההו' לאמר. רצ"ל שיאמר אחריך מלה במלה כנ"ל והנה לכאור' יקשה לפי"ז מה בצע אם נאמר עם התינוק שאינו יודע לשאול הפסוק הזה מלה במלה. אבל לדעתי ג"ז שייך לזכרון חסדי הש"י אשר פעל ועשה עמנו דהנה כתיב ויאנחו ב"י מן העבוד' ויזעקו לא נאמ' מה אמרו בזעקת' (וכענין שדקדקו רז"ל אצל מרדכי ויצעק צעקה גדולה וכו' מה אמר עיי"ש במס' מגלה) אבל זעק"ה הוא בלב שלא היו יכולין להוציא מבוקשיהם במו

פיהם מחמת שהיתה השכינה כביכול אם הבנים (מלכות פה ותורה שבע"פ קרינן לה) בבחי' נאלמתי דומי' ולא היו יכולין להוציא מבוקשיהם בפיהם הג"ה עמ"ש בפסוק דברו על לב ירושלים ובמדרש בשלח דבר אל ב"י ויסעו יסיעו דבר מלבן עיי"ש ויונעם לך מדבש ונופת צופים: וישמע אלהים את נאקתם היינו שבירת הלב וירא אלקים את ב"י וידע אלקי' שרוצים להוציא בפיהם ולבקש מלפניו ית"ש אבל מתוקף הגלות אינם יכולי' וצירף הקב"ה זעקת ואנחת הלב כאלו התפללו בפה וזה הוא הנרצה לזכרון החסד הגדול הזה הנה כן נצטוינו לעשות לזכרון הבן שאינו יודע לשאול הנה רואה שינויים וקשה לו הדבר בלב אבל עדיין אין לו התבוננות לחתוך שאלתו בפיו ובשפתיו הנה נצטוינו להוצי' מחשבתו ולצרפו באותיו' ולומר עמו בעבור זה (רצ"ל בעבור מעשה כזאת שגם אנחנו לא היינו יודעים לשאול רק הי' לנו הדבר בלב) עשה י"י לי בצאתי ממצרים (צירף הש"י מחשבתינו כאלו היה דיבור מעשיי בפה וקיבל הש"י תפלתינו) הבן:

סעיף טז

לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור וכו' הו"א הלילה הזה שהלילה נק' בלשון דכורא ז"ה ע"כ יש בה הלל שלם וז"ש בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור בני' אם הבנים שמחה הללויה (בהלל שלם) הבן:

סעיף יז

פיסקא ר"ג אומר כל שלא אמר ג' דברי' אלו בפסח לא יצא י"ח ואלו הן פסח מצה ומרור הרב הגדול חיד"א זלה"ה פי' פסח לשון דילוג שדילג את הקץ והוא מן ב' טעמים. טעם א' לפי שהשכינה היתה עמהם וכביכול וכו' ולזה מורה מצ"ה שהשכינ' נקראת מצ"ה (והיא בגי' קל"ה דעתן קלות וכשמתחבר עמה הו' נעשה מצוה) טעם ב' קושי השעבוד השלים וזה מורה מרור וימררו וכו' קושי השעבוד עכ"ד ולדעתי זהו שי"ל לא יצא ידי חובתו היינו ידי חובת השעבוד במצרים והוא בחיוב בתורה לומר דכתיב כי בחפזון יצאת מאמ"צ למען תזכור וכו' וזכיר"ה בפ"ה הרי שצריך לזכור בפה ענין החפזון ומה טעמו והנה החפזון עם הטעמים נרמז בפסח מצה מרור כנ"ל וז"ש ר"ג כל שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא י"ח והבן: הג"ה עמש"ל בדרוש בענין הכריכה דיש פלוגתא בין הרמב"ם להראב"ד לדעת הרמב"ם א"צ לכרוך ביחד רק המצה ומרור הן המה המורי' על הטעמי' של הדילוג. והדילוג בעצמו הנה שמו מורה עליו פסיח"ה ודילוג. ולשיטת הראב"ד הלא מצה ומרור המה מורים על טעמים לפסיח"ה צריך לכורכם ביחד פסח מצה ומרור:

סעיף יח

ואענה חלקי בדברי ר"ג. רג"א כל שלא אמר ג' דברי' אלו בפסח לא יצא י"ח הנה התמי' מימי קדם למה לא יצא י"ח אם לא אמרן בפה והיכא רמיזא ונראה לפרש דהנה קיי"ל

בכ"מ אין קטיגור נעשה סניגור ע"כ אין משמשין בבגדי זהב בבית קה"ק ואין תוקעין בשופר של עגל והנה בכאן דרשו חז"ל משכו וקחו לכם צאן. משכו ידיכם מע"ז שהיו משוקעי' גם הם בע"ז של מצרים. וקחו לכם למצוה צאן לעבוד' הש"י ותהי זאת כפרתכ'. וראיתי את הדם ופסחתי וכו' והנה קשה הלא הצאן הי' ע"ז של מצרים והם עבדו את הצאן. וא"כ איך תהי' זאת למצוה ולכפרה והלא אין קטיגור נ"ס. ונראה לתרץ עפ"י מ"ש בגמ' ותהא אשה מתגרשת בכסף (דמקשינין יציאה להוי') ומשני סברא אין סניגור נעש' קטיגור. ומקשינן א"כ שטר נמי. ומתרץ מילי דהאי שטרא לחוד ומילי וכו' א"כ בזה יש לתרץ גם בכאן דאמרה תורה ואמרת' זבח פסח הוא לי"י וכו' ובאמיר' תליא מילת' הנה מילין דהאי לחוד ומילין וכו' הנה לפי"ז זהו הדבר המבואר בתור'. והנה בא ר"ג וחידש לנו כי לא בפסח בלבד הדברים אמורים רק גם במצה ומרור צריכי' לאמרם בפ"ה מטעם הנ"ל דהנה כתיב במצה ויאפו את הבצק וכו' עגות מצו' וכו' כי גורשו ממצרי' ולא יכלו להתמהמ' וכו' הנה מה שלא יכלו להתמהמ' ידוע הוא על שהיו משוקעי' כבר במ"ט ש"ט. הנה זכר המצה הנה הוא ג"כ כמזכיר עון הגם שהוא כעת למצוה ולכפרה אין קטיגור נ"ס. אבל הוא ג"כ לזכות וגם צד"ה לא עשו להם זה הוא מה שזוכר הש"י לישראל כה אמר י"י זכרתי לך חסד נעוריך וכו' לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה. נמצא בדברי בפה הטעם מילי מילי קתני ולא מיקרי קטיגור נ"ס כי מילי דהאי לחוד וכו' וכן במרו"ר וימררו את חייה' בחומר ובלבני'. ידוע מכתבי מרן האריז"ל שהיו נשמות גדולות מן דור הפלגה שהמרו אמרי אל והכעיסוהו בחומר ובלבנים ע"כ זאת היתה לאבותינו במצרים לתקן עונם בשעבוד חומר ולבני' שממררין חיי האדם אבל אלו שהמרו בדור הפלג' לא היו אז אבותינו. והיו נקראים אבותינו כשנתנטעו הנשמות בזרעו של יעקב והמה תקנו כל הנשמות הללו. ולפי"ז תבין דגם על מרור יקשה דהנה הוא רומז על שעבוד חומר ולבנים שממררין וכו' הנה הוא כמזכיר עון של חומר ולבנים של דור הפלג' ואין קטיגור נ"ס אבל התירוץ הוא אנו עושין זכר לאבותינו ודור הפלג' לא היו אבותינו. ואבותינו במצרי' המה השתדלו בעבודתם לתקן וא"כ גם בזה מילי מילי קתני וז"ש ר"ג כל שלא אמר ג' דברי' אלו בפסח לא יצא ידי חובת"ו דהן המה כולם מזכירים חוב"ה ואין קטיגור נ"ס. אבל כיון שאומרן בפה טעם עשייתן הנה מילין דחוב"ה לחוד ומילין דזכות לחוד ולא שייך בזה אין קטיגור נ"ס ויצא האד' מידי חוב"ה ויעמדו לו המצות לזכות ולמליצי יושר. אמן:

סעיף יט

נ"ל לפרש ליל שמורים הוא לי"י להוציאם מאמ"צ וכו' שמורים לכל ב"י לדורותם היינו לימות המשי"ח כי משיח בא בהיס"ח הדע"ת כמשארז"ל ואמר הקדוש מהר"פ מקאריץ זצוק"ל שע"כ אמר חזקי' שהי' משי"ח הוא יהי' ישן על מטתו והקב"ה עשה נקמה בשונאיו כי בשינה ניסח הדע"ת ומתגל' בחי' משי"ח והנה בלילה הז"ה ניסח הדע"ת מן משיח כי מספרים ביצ"מ וניסח הדע"ת מן הגאולה האחרונ' ונתגלה בחי' משי"ח וזהו ליל שמורי' וכו' להוציא' מאמ"צ (ע"כ) הוא הלילה הז"ה לי"י שמורי' לכל ב"י לדורותם. וקצרתי:

סעיף כ

הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרי'. כתב הרב הגדול החיד"א זלה"ה ר"ת אלו התיבו' הם קי"ז כמנין השנים שהיו אבותינו בשעבוד מצרי' (לדעת הרוקח זלה"ה) דהיינו מפטירת לוי (שהאריך ימים על כל השבטי' וכ"ז שאחד מן השבטים היו קיים לא נשתעבדו) עד שיצאו עכ"ד נ"ל קי"ז בגי' מלא"ך הו"י הוא שנאמר וישלח מלא"ך ויוציאנו ממצרים. ונ"ל ס"ת התיבות הנ"ל הם בגי' אנ"י אנ"י ולא מלאך וכן ס"א פעמים יצ"מ בתורה מנין אנ"י כידוע הבן הדבר:

וכתב עוד הרב הגדול פי' הא לחמא עניא די אכלו וכו' דהנה יש פלוגתא בין הפוסקים אם יוצאין במצה משומר"ת משע' לישה או דוקא בשע' קצירה. והנה מסתייע' מילתייהו דאינך דסברי משעת לישה. ממצה שאכלו ישראל במצרים דע"כ לא הי' להם שימור משעת קצירה דלא הוי קא מסיק אדעתייהו. ולפי"ז ניתקנת הפיסקא (לדעת הנך פוסקים דס"ל משעת לישה סגי) ואומרים עלי' הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים עכ"ד עיי"ש. ולדעתי אין כאן סייעתא ממצרי' דשאני מצרים שאין גשמים יורדים וא"צ שימור משעת קצירה וי"ל דהוה שימור מעלי' דתיכף כשקוצרין אותה מכניסין לבתיהן וא"צ לייבש התבואה כיון שהיא יבישה מאוד כי אין גשמים ע"כ אין מיחוש אפי' לבטלן נ"ל. והנה לפי"ז י"ל בהיפך הא לחמא עניא דיאכלו. אומרים על מצה משומרת משעת קצירה ואומרים הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים שגם שם שימור מעליא משעת קצירה הגם דלא מסקי אדעתייהו. וכמ"ש:

סעיף כא

נהגו בתפוצת ישראל לעשות נר מיוחד. לסדר ליל פסח וקורין אותו נר מה נשתנ' (בל"א מה נשתנ' ליכט) וטעמ' בעי כי לא דבר ריק הוא מנהג ישראל תורה היא. והנראה לומר עפ"י מ"ש הרב המקובל הגדול בעל ברכ"ע. על שאלת הבן. ששואל בלשון מה נשתנ' הלי' הזה וכו' כי בכל הלילו' בכל השנה הנה לילה היא בבחי' נוק' שם ב"ן והיום חיבור

הדכורא מ"ה חיבור מ"ה ב"ן נק' זמ"ן במספרו. והנה הליל' הזה נאמר בתור' מספרו מ"ה ב"ן. כי הלילה הזה נשתנה מכל הלילות. שמתחבר מ"ה עם ב"ן וע"כ הב"ן שואל מ"ה נשתנה הלילה הזה עכ"ד עיי"ש ע"כ אמרו שהלילה הזה. היא לילה כיום יאיר. ומעתה תבין מנהג ישראל. מכינים נר וקורין אותו נר מה נשתנה:

סעיף כב

ונצעק אל י"י וישמע קולינו. וישלח מלאך וכו'. והנה כבר דרשו ועברתי באמ"צ וכו' אני י"י. אני ולא מלאך (עמש"ל בסי' ב') והנראה לפרש עפ"י משארז"ל בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים כי ר"ה הוא יום הזכרון. ועל המדינות בו יאמר ובריות בו יפקדו וכו'. והנה בר"ה קודם היציאה כבר נכתב באחתמא דמלכא שיצאו ישראל לחירו' בשנה הזאת בחדש האביב. והנה עיקר הענין הנעשה בר"ה הוא ע"י קו"ל שופ"ר. אשר נתן הש"י עצה לישראל להציל' מיד המקטריגים והמלאכים הנעשים מן קו"ל השופ"ר הם המשתיקים וממתיקים את המדיינים והמקטריגים והנה לבעבור זה. יום תרועה יהיה לכם בגימ' תתנ"ז מנין הד' שמות היוצאים מן תיבת מלא"ך של ויסע (מלאך וכו') ויב"א וי"ט והם מה"ש. לל"ה אכ"א כה"ת. (עיין בס' ברכ"ע). הוא סוד המלאכי' היוצאי' מן קול השופר ומערבבים ומבטלי' את הקטגורים. ובפרט המקטרג הגדול שר של אדום והנה בראש השנה קודם היציאה בודאי צדיקי הדור שהיו מקיימין התורה עד שלא ניתנה הי' תוקעין ומריעין בשופר. ובטלה עבודה מאבותינו ע"י המלא"ך. היינו ד' שמות הנ"ל אשר הם מספר. יום תרועה יהיה לכם. וזה ששלחו לאדום. ואמרו וישלח מלאך וכו' דהנה השר שלו המקטרג הגדול משתתק ומתערבב. מן המלאך ההוא היוצא מן קו"ל ההוא אל השופר. וזהו וישמע קולנו. וישלח מלאך וכו':

סעיף כג

עוד בפיסקא. הא לחמא עניא וכו' כל דכפין ייתי וייכול וכו' נתבאר הדבר בענין ורמז נאה במאמר טיול בפרד"ס בדרוש א' בדרך הרמז עפ"י משארז"ל. מה דרכו של עני הוא מסיק ואשתו אופה עיי"ש. שהוא רמז למעשה הצדקה ובפרט בחג הזה אשר מדת החסד מתעורר וזה רמיזת רז"ל מה דרכו של עני הוא מסיק (ומכין הכל) ואשתו אופה (גומרת הפעולה) אף כאן הוא מסיק ואשתו אופה. דהנה הנותן צדקה הוא בבחי' דכורא. והמקבל הצדקה. הוא בבחי' נוק' ואחז"ל בפסוק שם האיש אשר עשיתי עמו היום בועז. עשיתי כי יותר ממה שבעה"ב עושה עם העני. העני עושה עם בעה"ב כי הוא גומר הפעולה וזה שהתקינו הא לחמא עניא וכו'. מה דרכו של עני הוא מסיק וכו' ע"כ. כל דכפין ייתי וייכול וכו'. והוא צדקה. וגדולה צדקה שמקרבת את הגאולה וע"כ אומרים

(הנה ציון במשפט תפדה ושבי' בצדקה ע"כ) השתא הכא לשנה הבאה וכו'. כי מובטחים אנחנו להיות בני חורין ע"י מעשה הצדקה תרצה להבין היטיב עמ"ש במאמר הנ"ל:

סעיף כד

אלו עשר מכות שהביא וכו' ואלו הן דם בכתבי מרן. מכה זו יצאה ממלכו"ת (דמלכות שמים) ומכה בגלגלת דמלכות הרשעה עיי"ש. אמרז"ל במדרשיהם ממכת ד"ם העשירו ישראל. נ"ל דכיון שיצא' המכה מבחי' המלכו' של השכינה והעושר במלכו"ת. כענין השלחן בצפון הרוצה להעשיר יצפין ונתנו עליו זר זהב סביב רמז לכתר מלכות. דמלכותא לא מעני כמשארז"ל. ובמדרש רבה ז"ל והדג"ה אשר ביאור מתה א"ר אבין הלוי ברבי. ממכת דם העשירו ישראל וכו'. עיי"ש הנה רבים וכן שלמים. נלאו למצוא הפתח מאי שייכות הך דרשא להפסוק. והדגה וכו' (ועיין בפירוש ידי משה כתב ששייך הפסו' לסיום המדר' שלמעל'. והוא קרוב לפשוטו אבל אעפי"כ נרא' אשר ר' אבין סמך דרשתו על הפסוק הזה. ועיין בדברי הרב הגאון החיד"א בס' פני דוד) ונ"ל דהמדרש דייק למה הוצרך לומר. תיבות אשר ביאור. הל"ל והדגה מתה. ומדקאמר אשר ביאר ע"כ בא לשלל איזה דגים אחרים שאינם ביאר ומה הם. ע"כ לדייק הנך דגים אשר אינם ביאר רק על הארץ. והם דכתי' בהו וידג"ו לרוב בקרב הארץ. הנך לא מתו והנה קשה מהיכי תיתי לומר שמתו. דאיצטריך קרא לדייק. שאותן הדגים שעל הארץ לא מתו לזה קאמ' ר' אבין. דמשמיענו אשר חיו הדגים הללו אשר על הארץ מן המכה ההוא. כי העני חשוב כמת והם העשירו. וכענין שנאמר ביהושע וכלב חיו מן האנשי' ההם שהעשירו שנטלו חלק המרגלי' נ"ל:

ע"ש במדרש א"ר יוסי בר' אבין כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט על מימי מצרים כלל. על נהרותם על וכו'. פרט. ועל כל מקוה מימיהם כלל אחר. מה אתה מרבה כל הדומה להן עכ"ל. למה ניתנה המכה הזה במדת כלל ופרט וכלל הוא מפתח למדת ר"ב חס"ד ביי"ג מדות של רחמים. ומדת ר"ב חס"ד הוא שמתחסד הש"י יותר ממה שהוא במחשבת האדם המצטרך לישוע' הנה במכה הראשונ' לא די שהי' לישראל נקמה בשונאיהם. אלא אף זו שהעשירו ישראל:

ע"ש במדרש מפני מה הביא הקב"ה עליהן מכת ד"ם וכו' לפי שלא היו מניחין בנות ישראל לטבול מטומאתן כדי שלא יהיו פרין ורבין לפיכך לקו המים בדם עכ"ל. עיין ברמב"ם הטבילה רומזת לטבילה במימי הדע"ת והנה לא היו מניחין לבנות ישראל לטבול במים הרומזים לדע"ת ע"כ במכה הלזו הכתה הגלגלת דמלכות הרשע' ובגלגלת הוא מקור הדע"ת:

סעיף כה

צפרדע בכתבי מרן. מכה זו יצאה מיסו"ד דמלכות ומכה בצפרדע שהוא סוד דע"ת דנק' דקליפ' בתרין מוחין שלה הנקראים תרין צפרין עכ"ל:

במדרש הנה אנכי נגף את כל גבולך בצפרדעי"ם. ריב"ל אמר כל מכה ומכה שהיתה באה על המצריים במצרים. הי' הדבר ממשמש ובא עמהם כמ"ש הנ"ה אנכי נגף הנ"ה זה הדבר. כמד"א הנ"ה יד י"י הוי' (הנה היתה להם קבלה גזירה שוה). להורות שתיב' הנ"ה נמסר במכת צפרדע עכ"ז הגזירה הזאת היתה שוה בכל המכות. ע"כ אמר הדורש. כל מכ"ה ומכ"ה וכו'. אבל מהראוי להתבונן כיון שהדבר הי' נהוג בכל המכות למה נמסרה הגזיר' שוה במכה זו דוקא. וכבר ידעת שלא במקרה הוא שום לימוד בתוה"ק. אבל הוא לדעתי כיון שהמכה הזאת יצאה ממדת יסו"ד דמלכות שמים אשר שם הוא מקום הפרי' ורבי'. להרבות נשמות ישראל בעולם. הנה לשם נרמז כליון נפשות שונאי ישראל והוא הדבר אשר הי' מכלה אותם. הבן:

שם את גבולך בצפרדעים רז"ל אמרו. המכות שהביא הקב"ה על המצריים גרם להם שיעשו שלו"ם ביניהם. כיצד הי' מחלוק' בין בני כוש ובין בני מצרים. מצרי' אומרי' עד כאן תחומינו והכושים וכו' כיון שבאו הצפרדעים עשו שלו"ם ביניה' וכו' שנאמ' הנה אנכי נגף את גבולך. גבולך. ולא של אחרים עכ"ל להבין למה נרשם הענין הזה במכה זו דוקא. אבל הוא להיו' המכה הזא' יצתה ממדת יסו"ד הנק' שלו"ם (כמשארז"ל משים שלו"ם בבית וכו'. וכן בנוק') ע"כ בפרטות המכה הזאת גרמה שלום. מזה נתוודע מאיזה מקום יצאה המכה להכות לשונאיה' של ישראל:

ע"ש במדרש מכת הצפרדעים היתה עולה ונוטלת בית הסתרים שלהם ומסרסן. תנא' וצפרדע ותשחית"ם במד"א כי משחת"ם בהם מום בם וכו' ע"כ. הוא ג"כ להתוודע ולהגלות מאיזה מקום יצאה המכה. ממדת יסוד. מקום התולדה כביכול. ע"כ באה המכה והשחיתה כלי התולדה של שונאי ישראל:

ע"ש למה הביא עליהם צפרדעי"ם מפני שהיו משעבדין בישראל ואומרי' להן הביאו לנו שקצים ורמשים לפיכך הבי' עליהן צפרדעי"ם. ע"כ. עיין בדברי חז"ל. במלך פרס ששיגר לר' עקיבא שפחות. כדרכם. והיו מתנפלות עליו וח"ו לא רצה ליגע בהם. ושאל אותו המלך אח"כ מפני מה לא עשית כדרך כל הארץ. וכי לאו בני אדם הן. א"ל מה אעשה שעלתה ריחן לפני כריח שקצים ורמשי'. עיי"ש. והענין הוא כי מהמאכל שהאדם אוכל. עולים האידים אל המוחין ומתהווה על ידי זה כח התולדה המתעורר מן המוח. ע"כ אין וכו' אלא לדע"ת. נמצא ענין התולדה הוא כפי דקות המאכלים וכפי גסותם וגשמיותן

וזוהמתן. ע"כ תמצא ישראל שאינם אוכלים בהמות ועופות וחיות טמאות ושקצים ורמשי' כי יסוד תולדותם מבטן הוא בשכל דק וצלול יותר מכל האומות וכל האומות מודים בזה. ובזה תתבונן. כיון שהיו מצווים לישראל להביא להם שקצים ורמשים. אשר האוכלם עולה האיד העב והמזוהם אל המוחין ועי"ז מולידים תולדות מזוהמים ורעים ואכזרים. ע"כ יצאה המכה מן יסו"ד (דמלכות דקדושה) אשר שם כביכול מקום התולדה לנשמות ישראל והכתה המכה לדע"ת דנוק' דקליפה במוחין שבה וע"כ היתה המכה צפרד"ע. צפו"ר שיש בו דע"ה הבן:

ע"ש ותעל הצפרדע (לשון יחיד) ר"ע אומר צפרדע אחת היתה והיא השריצה וכו' ע"כ. להיות המכה היוצאה ממדת יסוד מקום התולדה ע"כ להורות זה יצאה צפרדע והולידה והשריצה. הבן:

שם א"ל ראב"ע וכו' צפרד"ע אחת היתה ושרקה להם ובאו. ע"כ ר' אב"ע סובר אחר המוכה אזלינן. דכיון שהמכה הכתה להמוחין והדעת שבראש הקליפה. ע"כ עשתה הצפרד' פעולה בראש שרקה להם באו. הבן:

בפסוק ויאמר משה לפרעה. התפא"ר עלי למתי אעת' לך וכו' תירגם אונקלס שאל לך גבור' והב לך זמן לאימתי וכו' עקבותיו לא נודעו. האיך יתפרש זה בכתוב והנראה דהנה יש להתבונן למה דוקא בזאת המכה אמר משה שיגביל לו זמן הסרת המכה והוא יתפלל תיכף בלי הגבלת זמן. והנראה דהנה מכה זו יצאה מן יסו"ד (דמלכות) אשר הוא ענף התפארת ויש במדה זו ג"כ סוד ההכרע' כמו במדת ת"ת. ההכרע' בין חסד לגבורה. הגה ע"כ שירת הצפרדע באנו באש (גבורה) ובמים (חסד):

והנה מדת הגבור' הוא צמצום וגבול. והחסד הוא מתפשט בלי גבול והנה משה אמר אשר הוא יתפלל תיכף הנוגע אליו יעשה מבלי גבול רק תיכף. מורה על צד החסד שבאותה המדה זה יקח לעצמו ולישרא'. ומה שנוגע לפרעה יהי' בחי' זמן וגבול צמצום והוא בחי' דין וגבורה הג"ה והי' בזה כענין נגוף ורפוא נגוף למצרים ורפוא לישראל: וז"ש התפא"ר עלי גזור שאעשה כמדת הת"ת בגבול. ובלי גבול. למתי אעתיר לך. הנה אני אעתיר תיכף מבלי גבול הזמן. רק יהי' בגבול אימתי תגיע לך הרווחה וזה שתירגם המתרגם שאל לך גבור"ה (לך דייקא) הב לך זמן. כשתתבונן בזה תבין ג"כ משארז"ל במדרשיהם שע"י המכ' הזאת נתבר' מה הוא הגבול של הארצות מצרים וכוש. כענין שכתיב הנני נוגף את כל גבול"ך דייקא וכמו שהבאתי לעיל:

מאמר ו

סעיף א

כוס ישועות והוא טעמי ד' כוסות בחג הפסח

בו ידובר כמה טעמי' למצו' ד' כוסות שתקנו חז"ל ואסמכוה אקרא הגם שכבר כתבנו מזה בדרושים עכ"ז נטייל בכאן אריכות וקצרות כיד י"י הטובה עלינו ונק' המאמר כו"ס ישועו"ת:

טעם למצו"ת ד' כוסות וכתב הרב הגדול חיד"א זלה"ה נגד ד' דברים טובים שהיו בהם בישראל בהיותם במצרי' שעי"ז נגאל (עיין מ"ש באריכות בדרושים) אבותינו ממצרים כמשארז"ל עיי"ש דבריו. ולפי"ז י"ל כוס ראשון זכרון שלא שינו את שמותם בני ישראל עאלו ובני ישראל נפקו. ע"כ מקדשין על כוס זה ומברכין מקדש ישראל. כוס ב' זכרון שלא שינו את לשונם הנה לשונינו נגביר ושפתינו אתנו להלל בפה ולשון ולספר הניסים והנפלאות אשר פעל הפועל ישועות. כוס ג' זכרון שהיו גדורים מן העריות מברכין עליו ברהמ"ז. כי אם הלח"ם אשר הוא אוכל לישנא מעליא. כוס ד' זכרון שלא היו בהם דילטורין ע"כ אומרים עליו לא לנו י"י וכו' למה יאמרו הגוים (דילטוריא) אי' נא אלהיהם (ובאמת אין בינינו דילטורין כי יודעים אנחנו) אלהינו בשמים כל אשר חפץ עשה ע"כ ישראל בטח בי"י. בית אהרן בטחו בי"י וכו':

סעיף ב

אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בהוי' וכו' ואתה על במתימו תדרו"ך. ישראל נושעי' בהשם הנכבד כפי הצירוף שמצרפין. וזשארז"ל מפני מה ישראל מתפללים ואינם נענים מפני שאינם יודעים להתפלל בשם. שנא' אשגבהו כי ידע שמי יקראני ואענהו. דקשה וכי ס"ד שישראל אינם יודעים את השם הנכבד. אבל אינם יודעים לכוין הצירוף של השם המצטרך בשעתו. ולתפלה המצטרכ' לו כעת. והנה צירופי השם הנכבד המה י"ב הגם שכל תיבת של ד' אותיות בונה כ"ד בתים להיות שבהשם הנכבד ב' אותיות שוות א"א לבנות רק י"ב אבל כתבו המקובלים כשנעריך ה' ראשונה גדולה והאחרונה קטנה ממנה וכן צריכין לכתוב בשם הנכבד וגם משתנית בצורתה א"כ אפשר לבנות מן שם הנכבד כ"ד בתים כמשפט כל תיבה של ד' אותיות והדברים עתיקין. והנה כ"ד צירופי הוי' בגימ' תדר"ך. וז"ש אשריך ישראל עם נושע בהוי' וכו' ואתה על במותימו תדר"ך. לרמז זה תקנו ד' כוסות ד' פעמים כו"ס יי"ן. בגימ' כ"ד צירופי הוי' ויתבאר עוד אי"ה ותבין לבעבור זה תקנו לומר על כוס רביעי. שפוך חמתך אל הגוים אשר לא ידעוך. ועל ממלכות אשר בשמך לא קראו. משא"כ ישראל יודעים להתפלל בש"ם ואפשר לרמז זה

תקנו ד' פעמים כוס יין. שיהי' ישראל עם נושע בהו"י וכנ"ל. והגוים אשר לא ידעו"ך. ובשמ"ך לא קראו יקויים עליהם ואתה על במותימו תדר"ך וכנ"ל:

מאמר ז

סעיף א

פיסחא והלולא בחג הפסח

בו ידובר ענייני הקרבת קרבן פסח ואכילתו והם ב' מצות עשה ממנין תרי"ג ויתבארו אי"ה כמה טעמי' למצות הללו כיד י"י הטובה עלינו ואגב יצורפו למאמר ביאור כמה פסוקים בפרשיות התורה ונק' שם המאמר פיסחא והלולא:

בפסוק כה אמר י"י כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים ומת כל בכור וכו' מהראוי להתבונן אמר ית"ש אני יוצ"א ולהלן הוא אומר ועברת"י באמ"צ וכו' וכן ועב"ר י"י לנגוף וכו' (עמש"ל בדרושים) וגם אמר בכאן ומ"ת כל בכור משמע ממילא ולהלן הוא אומר והכיתי כל בכור וגם מהראוי להבין אומרו להלן ועבר ד' לנגוף וכו' ובסיפור המעשה נאמר וי"י הכה וכו' וקיי"ל בכ"מ שנאמר וי"י הוא וב"ד כנודע. ולהבין כ"ז נקדים מ"ש מר"ן בפע"ח וז"ל והיתה היציאה בחצי הליל' ולא ביום משום דבימי הגלות הם בסוד ג' כלילין בג' כמש"ל ואז הנקבה בסוד פסיעה לבר סוף הו' (שבה"א הראשונה) למטה ובעת הלידה היא יוצאת תחילה שהיא מדת לי"ה והיא גבורות. לכן יצתה היא ועשת' בהם שפטים ואח"כ נשלמה לידת הזכר וזהו הי"ום אתם יוצאים בחינת הזכר והוצרך שם ד"ם פס"ח ודם מילה עכ"ל. ומעתה תתבונן כה אמר הוי' ודכורא) כחצות הלילה אנ"י (נוקבא נקרא אנ"י כנודע) יוצא (תחלה) בתוך מצרים (והנה המדבר השם הו"י ב"ה על כן לא אמר והכיתי כל בכור כי הדין והנקמה בלילה היה מיציא"ת אנ"י לזה אמר) ומת כל בכור באמ"צ לא ייחס הענין לשם הו"י כי מדבר בהיציאה והיציא' היתה אז בבחינת אנ"י וג"כ לא ייחס אליה ההכאה כי הכל בכח עליון וסיהרא לית לה מגרמא כלום ע"כ אמר ומ"ת סתם ואח"כ ביאר הענין ועברת"י באמ"צ בלילה הזה היינו העבר"ה התעוררו' לצאת. ועי"ז ההעבר' יצאה הנוק' תחילה וכיון שהשם הוי' ב"ה מדבר בעדו אמר והכיתי וכו' כי אליו יתייחס (הגם שהנוק' עשתה המשפטים והנקמות) כי באתר דדכורא לית שבחא אלא לדכורא. וכן ועבר י"י לנגוף וכו' הנה תבין היציאה מתייחסת לנוק' וההעברה לדכורא. ועי"ז היתה ההכא' ע"כ בסיפור המעש' נאמ' וי"י (הוא וב"ד) הכה כל בכור וכו' הבן הדבר והשם הטוב יכפר בעדינו:

עפ"י הדברים האלה יתבאר לך לשון התנא בהגד"ה פס"ח שהיו אבותינו אוכלין בזמן שביהמ"ק היה קיים על שום מה על שם שפסח המקו"ם ב"ה וכו'. מהראוי להתבונן

למה כינה בכאן להשם ית' בשם מקו"ם אבל תתבונן בהתחל' הסיפור מתחיל התנא בשבחיו ית"ש ברוך המקו"ם ברוך הו"א היינו מלכו"ת נו"ק נק' מקום והיא בגי' השם הנכבד בחשבון כפולת אותיותיו היינו פעמים י' ה' פעמים ה' ו' פעמים ו' ה' פעמים ה' ס"ה חשבון מקו"ם וכל חושבנא בסיהרא הוא (ע"כ יאמרו המושלי"ם שהם בבחינת מלכו"ת) באו חשבו"ן. הו"א מרמז לדכורא כידוע ע"כ התחיל בשבחיו ברוך המקו"ם (כי נוק' יצאה תחילה ועבידת נוקמין) ואח"כ ברוך הו"א דכור' יומ' אפיק לון בריש גלי. ע"כ בכאן שמדב' בטעם קרב"ן פס"ח ע"ש הפסיח"ה בליל"ה. שזה היה במד' ליל"ה דעבידת נוקמין אמר ע"ש שפסח המקו' ב"ה וכו' נ"ל:

סעיף ב

בפסוק ושמרתם את הדבר הזה לח"ק לך ולבני"ך ע"ד עולם והיה כי תבואו אל הארץ וכו' ושמרתם את העבודה הזאת הנה מהראוי לכל משכיל להתבונן הג"ה כבר דברנו מזה בדרושים אבל אין מדרש בלא חידוש וגם בכדי נדרוש הדברים במקומן בסיפור י"מ בלילה הזה: א' מהו הכוונ' ושמרתם וכו' לחק לך אם הכוונ' על חוקת הפסח לעשות קרב"ן פסח הנ' אח"כ נאמר והי' כי תבואו אל הארץ וכו' ושמרתם את העבודה הזאת ב' אומרו לח"ק לך ולבניך ע"ד עול"ם משמע בלי הפסק ובעוה"ר נפסקה זאת העבוד' זה כמה מאות שנים. ג' הרי הפסוק בעצמו צווח והיה כי תבואו אל האר"ץ דייקא. ונ"ל עפ"י מה דקי"ל להלכה (והוא מגמ' יבמות ואיפסק להלכ' בטוש"ע רס"ז) הלוקח עבד מן הגוי אין הגוף קנוי לו עד שיטבילנו לשם עבדות לפיכך אם קדם וטבל לשם ב"ח הרי הוא ב"ח לפיכך צריך להטיל עליו שום עבודה בעודו במים שיהא נראה כעבד שלא יקדים ויאמר אני טובל לשם ב"ח. והנ' כן עשה עמנו היוצר כל הוא אלקינו (כי הוא ית"ש מקיים מצות התור') כאמור כי לי ב"י עבדי"ם עבדי הם אשר הוצאתי אותם מאמ"צ הכוונה בליל החירות והפדי' פדה אותנו מבית עבדי"ם ופדה אותנו לשם עבדות להיות לו לעבדי' ע"כ אמר לאבותינו במצרים משכו וקח"ו לכם צאן וכו' ושחטו הפסח ולקחתם וכו' ועבר י"י לנגוף וכו' הנה בעת היציאה והפדות הוטל עליה' עבדות לשיהי' כל ימי עול' הם ובניה' ע"ע עבדים לו ית"ש ולא יוכלו לפטור עצמם באומרם ח"ו כוונתינו היתה לשם חירות דכיון שבשעת היציאה הוטל עליה' עבדותו וכן נצטוו ואתם לא תצאו איש וכו' עד בקר גאולה מעלייתא מצפרא הבן הדבר וז"ש ושמרתם את וכו' לחק לך ולבניך עד עול' היינו הדבר הזה השמירה לכל חוקת התור' לנו ולבנינו עד עולם כי עי"ז נעשינו עבדים לו ית"ש אנו ובנינו ע"ע לשמור מצותיו וחקיו ומשפטיו כיון שהוטל עלינו עבדות בשע' היציאה לחירות:

ועפי"ז תתבונן טוב טעם כפשוטו על חומר אלו הב' מצות עשה פסח ומילה שיש בהם כרת להיות אלו הב' מצות היו במצרים בליל"ה הז"ה (כאמור ואומר לך בדמי"ך חי"י בדמי"ך חי"י דם פסח ודם מילה) יעי"ז נתחייבנו בכל המצות. כיון שהועמס עלינו עול עבדותו ית"ש בשעת היציאה הג"ה השלש פעמים בשנה שמחוייבים ישראל להתראות פנים בעזרה כאמור יראה כל זכורך אל פני האדון י"י נק' בתורה רג"ל בגי' פסח מילה שע"י אלו המלות כביכול הוא ית"ש אדון לנו ואנחנו עבדיו מוכנים לשרתו אנו ובנינו עד עולם: והנה המבטל מצות הללו זה יורה כאילו אינו חפץ בכל המצות ולא הוטב בעיניו אשר קבלו אבותינו העבדות במצרים ע"כ יש כריתו' בב' מצו' עשה הללו. ובזה תתבונן. אבותינו במצרים. ואנחנו בניהם אחריהם. אומרים אז בהקרבת הפסח ובאכילתו הללויה הללו עבדי י"י ופירשו חז"ל הללו עבדי י"י ולא עבדי פרעה היינו תיכף בצאת ישראל ממצרים מבית עבדים ח"ו לא לבם הלך לצאת חפשים ג"כ מעבודתו ית"ש רק קיימו וקיבלו עליהם ועל זרעם להיות עבדי י"י ע"כ תיכף בשעת היציאה העמיסו ע"ע מצותיו ית"ש וכמבואר לעיל הבן. וכן לעתיד ב"ב השיר יהיה לכם כליל התקדש חג היינו מהליל התקדש חג במצרים. הנה אז שררו ב"י הללו עבדי י"י (ולא עבדי פרעה וכנ"ל. כמו כן יושר השיר הזה ב"ב הללו עבדי י"י (ולא עבדי האומות ויגאלינו ב"ב גאולת עולם להיות לו לעבדים שומרי מצותיו ב"ה ב"ב אמן:

סעיף ג

וכיון שבא לידינו הפסוק השיר יהי' לכם כליל התקדש חג ואפרשנו כיד י"י הטובה עלינו. הנה מה שיש לדקדק בפ' הזה דהנה הוא נבואת עתיד הבטח' לימות המשיח. אשר עד היום היו כל השירות בלשן נקיבה שיר"ה ולעתיד יהי' השיר בלשון זכר ולפי"ז מהראוי להבין מהו כליל התקדש חג (היינו חג הפסח במצרים) הרי אז הי' השיר"ה בלשון נקבה ולעתיד ב"ב השיר יהי' לכם ונאמר בזה דהנה ידוע הלילה הזה הוא בבחי' יום דרגא דדכורא ע"כ הליל' הזה. ולא הזאת. ותדע הלילה הז"ה בגי' מ"ה ב"ן. וע"כ אומרים הל"ל שלם ז"ה היום עשה י"י כי הארת הלילה הזה לילה כיום יאיר. ואעפי"כ לא אמרו במצרים אז שי"ר בלשון זכר כי הארה הזאת לא נעשית מצידינו וע"י מעשינו רק כביכול בסוד החפזון ע"כ צריכין אנחנו לספור אח"כ ספירת העומר כאשר יתבאר אי"ה וספרתם לכם לעצמיכם אבל לעתיד שיהי' ההארה הזאת מצידנו שנאמר כי לא בחפזון תצאו כידוע יהי' אז שיר וז"ש השיר יהי' לכם כליל התקדש חג שהית' הארה מבחי' דכורא. אבל לא הי' לכם היינו שהי' שלא ע"י מעשיכם משא"כ לעתיד יהי' לכם ובעת ההוא ישאר השי"ר ב"ב אמן:

סעיף ד

עפ"י דברינו הנ"ל בפסוק ושמרתם וכו' לחק לך וכו' יתפרש לכו המכילתא. ר' יוסי הגלילי אומר משכו וקחו לכם צאן משכו ידיכם מע"ז והדבקו במצות ע"כ. הנה קשה הו"ל למימר קחו לכם צאן למצוה ומהו והדבקו במצות ולפי הנ"ל יונח דבא לתרץ למה אמר משכו הל"ל קחו לכם צאן ושחטו וכו' אבל הכונה משכו ידיכם מעבוד' זרה עבודה שהוא זרה לכם היינו עבודת מצרים שהוא ע"ז ממש. וברגע הזאת תקחו לכם צאן למצוה ותעמיסו עליכם עבודת הש"י ועי"ז תדבקו בכל המצות שתהיו קנויים לו ית"ש לשם עבדות לשמור מצותיו כל הימים והבן:

סעיף ה

אשובה עוד לפרש הפ' הנ"ל ושמרת' וכו' לחק לך ולבניך ע"ע. דהנה נאמר כי ישרים דרכי י"י צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם עיין בס' בע"מ דקדק תיבת ב"ם האיך אפשר שיכשלו בדרכי י"י ופירש ע"ד שאמרז"ל שנים שאכלו את הפסח אחד אכל לשם מצו' צדיקי' ילכו בם ואחד אכל לשם אכיל' גסה פושעים יכשלו בם הרי דגם בדרכי י"י אפשר להיכשל בעשותו שלא לש"ש. רק למען הנאת גופו. והנה בכאן נאמר דהנה הש"י הבטיח להם בעשותם זאת המצוה אז יעבור הש"י לנגוף את מצרים ולנקום את נקמתם הנה למדם הש"י דעת במצוה ראשונ' שנתן להם. דהנה יש חשש שיעשו את המצוה הזאת להנאתם. בכדי שהש"י ינגוף בעבור זה את שונאיהם. ע"כ אמר להם הש"י לא זה הדרך ישכון אור. רק ושמרתם את הדבר הזה לחק לך. כן נצטוית מפי בחוקה ועליך לקיים מצות. לא בעבור קבלת שום פרס וכן ולבניך עד עילם כן יקיימו המצות באופן כזה לא בעבור שום הנאה וקבלת פרס רק לבעבור קיום חוקיו ית"ש. והבן:

סעיף ו

וילכו ויעשו ב"י כאשר צוה וכי' הנה הדיבור לישראל היה בר"ח ועדיין לא הוטל עליהם שום עבודה ועשיה. ודרשו חז"ל מכיון שקבלו עליהם לעשות נחשב להם כאלו עשו (תיכף) כאשר צוה. להגיד שבחן וכו' כפירש"י:

והנה עפ"י פשוטי הדברים אין זה שבח גדול כ"כ ולמה לא יקבלו עליהם לעשות דבר קל כזה וגם למה ישנו מכל הדברים אשר צוה י"י ולפי מש"ל ב' הפירושים בפ' ושמרתם וכו' הנה הגם מפורשים בפ' הזה וילכו ויעשו ב"י וכו' מכיון שקבלו עליה' לעשו' מעל' עליה' כאילו וכו' היינו משה אמר להם שע"י המצו' הזאת יהיו קנויי' לשם עבדות לו ית"ש לשמור כל מצותיו ב"ה וקבלו עליהם תיכף להיות לו לעבדים לשמור מצותיו ב"ה ותחשב להם לצדק' לפני י"י כיון שקבלו עליהם לשמור כל מצותיו כאילו כבר קיימו בפועל והוא כפירוש הא'. ואח"כ אמר כאשר צוה י"י וכו' להגיד שבחן שלא שינו וכו'

היינו שלא עשו המצוה להנאתן בכדי שהש"י ינקום את נקמותיהם וינגוף את מצרים וגדולה נקמה. רק עשו כאשר צוה י"י לעשות רצונו להיות נחת רו"ח לפניו ית"ש שאמר ונעשה רצונו וזה שבחן ותפארתן של ישראל והוא כפי' הב'. והבן:

סעיף ז

וילכו ויעשו ב"י וכו' לכאורה תיבת וילכ"ו. הוא מיותר והל"ל ויעשו ב"י. ויש לפרש וילכ"ו. היינו הליכות עולם שמסרו ההלכות של המצו' הזאת וכל הדינים שבע"פ אשר למדו חז"ל מן הדקדוקים של פ' הפסח. וילכו הוא לשון הלכ"ה. עיין בת"ז. מאן דשונה הלכה אחת. ירית עלמא חד ומאן דמתני ב' הלכו"ת ירית תרין עלמין ע"כ נק' הליכות עולם שהולך מעולם לעולם. וזהו וילכ"ו שלמדו ההלכות והלכו וטיילו מעולם לעולם:

מאמר ח

סעיף א

מצות תאכל בחג הפסח

בו יבואר עניני עשה דאורייתא ומצות אכילת מצ"ה כמה טעמים כיד י"י הטובה עלינו ואגב יבואר כאן כמה ענינים ממצות ל"ת איסור אכילת חמץ ונק' המאמר הוה מצות תאכל:

בפסוק ושמרת"ם א"ת המצו"ת כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מאמ"צ הנה הטעם מבואר בפסוק אינו מובן (ונרא' דצריך לכוין הטעם בשעת השמירה כיון שהטעם מבואר בתורה כידוע מהפוסקים) והנה כבר דברנו מזה בדרושים וכאן נשנה דאין מדרש בלא חידוש. וגם בכדי לדרוש הענין בזמן הסיפור ונראה עפ"י מה שנתבאר בזהר דמצ"ה נקר' מיכל"א דמהימנות"א. ומהראוי להתבונן מהו האמונ' שמרמזת המצ"ה ונ"ל דהנה הלחם חמ"ץ האומן כשעושה אותה בפעולתו אח"כ כשאומן גמרו במדתה הנה העיס' בעצמו עושה פעולת עצמה היינו שמרתחת ומגבהת א"ע לכל צד ונסדקת בכמה סדקים וכיוצא כמה פעולות בעניני החימוץ אשר העיסה עשתה בעצמה מבלי האומן כי האומן כבר סילק ידיו וחלף והלך לו משא"כ מצ"ה אינו עושה שום פעילה מעצמה רק פעולת האומן וזה שמרומזת המצ"ה לאמונה ובטחון שאין לנו שום תנועה בזולת השגחתו ית"ש ולא יוסיף האדם ולא יגרע בעבודתו דבר (זולת הבחיר' בתור' ובהיפך ח"ו עבירות אשר כ"ז מסר הש"י לבחירתינו כנודע) הנה כאשר ידע האדם זה באמת ידע אשר גם המזלו' לא יוסיפו ולא יגרעו הגם שמתנהג הכל בטבע ח"ו לומר אשר הטב' פועל מבלעדי השגחתו ית"ש ובפרט ישראל ע"ק הם למעל' מן המזל והש"י מנהיג את המזלות בהשגח' ומשדדם כרצונו מבלי הסיר השגחתו מהם כרגע וכל פעולתו היא הכל

פעולת מעשה האומן הפועל ע"י מבלי הפסק והסרה ואין להם תנוע' מבלעדי כחו והנה זה הי' טעות מצרי' באומרם שהכל נעשה ונפעל בכח המזלות. הנה מצרים הי' מזלם טל"ה ראש הבכור המזלות. והנה הש"י בהודיע את גבורתו ואיך הוא משדד את המזלו' הנה צוה לשחוט טל"ה ראש המזלות קרבן לי"י בחדש ניס"ן בעת שליטתו ולאוכלו בליל ט"ו לחדש ניס"ן שאז המזל טל"ה בתכלית הגבהות והגדלות בזמן מילוי הלבנ' והוציא את ב"י מכור הברזל ממצריים דייקא בעת תכלית הגדלות של מזל מצרים מזה נתהווה האמונ' שהמזל לא יפעול שום דבר בזולת השגחתו וכחו ולזה נצטוינו לאכול מצ"ה בליל"ה הז"ה לאמונת אומן הלזה שהכל נעשה דמיון המצ"ה שאין לה פעולה אחרת זולת פעולת האומן כנ"ל ולזה נק' מיכל"א דמהימנות"א הבן הדבר:

סעיף ב

ובזה יש לרמז ג"כ בפסוק ויבטחו בך יודעי שמך כי לא עזבת דורשך ד' מצ"ה מרמזת ג"כ להמוחין הדע"ת כי מצ"ה ג"פ מ"ה אישתני למעליותא מהלח"ם שבכל השנה לח"ם ג' הויות פשוטי' מצ"ה ג' הויות מלאים באלפי"ן זהו ויבטחו בך יודעי שמ"ך היינו התפשטות אותיות השמות כידיע' הם במילוי משא"כ בכתיבה אפשר לכתבם בלי מילוי והנה יודע"י שמך היינו מצ"ה. ג' שמות במילוי מרמז לג' מוח' חב"ד הנכללין בדע"ת היינו יודע"י שמ"ך אותן היודעים כנ"ל בוטחים בך. כי לא עזבת דורשך י"י כרמיזת העיסה שאסו' לעזב' ולהניח' בלא עסק האומן ובאם יעזבה האומן תתבטל ממציאות שמה כי לא תקרא מצ"ה אלא חמץ כ" לא עזבת דורשך י"י אפילו בהפסק רגע הבן:

ובזה תבא להתבונן הטע"ם הנאמר בתורה ושמרתם את המצו"ת בשמירה מעולה שלא תגיע לפעול' אחרת זולת פעולת האומן ואמר הטעם כי בעצם היום הזה. היינו יום ט"ו בניסן שהוא טל"ה בכור המזלות בתכלית הגדלות בו ביום שדדתי את מערכתו והוצאתי את צבאותיכם מאמ"צ. מזה נתוודע שהמזלות אין להם שום כח ותנועה ופעולה מבלעדי האומן היוצר כל הוא אלקינו להוראה זו תשמרו את המצות כנ"ל בין והתבונן:

סעיף ג

ויתפרש עוד ושמרתם את המצו"ת כי בעצם היום הזה וכו' הוא ג"כ לדרך הנ"ל מצ"ה אין בה רק פעולת האומן רמז לדבר הנעלם עפ"י מה דידוע בכתבי מרן דבכל המועדים הפעולות והזיוויגים הנעשים באורו' העליונים הוא ע"י מעשינו ותפילתינו משא"כ ביום הקדוש הזה נעשה הכל באיתערותא דלעיל' כל האורות ביחד שלא ע"י תפילתינו כמו שעשה הש"י בימי צאתינו מאמ"צ הפליא חסדיו ברוב רחמיו שלא כטבע כי כל הדבר אשר נעשה ע"י מעש' ההתעוררת הוא כסדר המדריגות משא"כ בליל צאתינו מאמ"צ לא הי' באפשרי להעשות הדבר כסדר המדריגות מחמת הגדלות אחוזת החיצונים. והפליא

הש"י לעשות הדבר כרגע ביום הקדוש הזה התעוררות מוחין דגדלות שני ביחד כנודע למביני מדע וגם כעת נעשה הדבר שלא ע"י מעשינו הג"ה ע"ל תמצא בתורה בפ' פינחס בכל מועדי י"י מקראי קודש. נאמר מקרא קודש יה"י לכ"ם משא"כ ביום א' דחג המצות נאמר מקר"א קוד"ש ולא נאמ"ר יה"י לכ"ם הבן הדבר ובמ"א אי"ה יבואר יותר: וזהו ושמרת"ם את המצו"ת להוראה הנפלאה הלזו איך שכל האורות העליוני' נעשה בהם דמיון המצ"ה שאין לה שיתוף פעול' אחרת זולת פעולת האומן שעשאה להורו' כי בעצם היום הזה הוצאתי וכו' בעיצומו של יום בלבד מבלי תפלה הבן הדבר:

סעיף ד

ובזה יש לפרש ג"כ הטעם האחר המבואר במשנה תורה במצות אכילת מצ"ה שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני כי בחפזון יצאת מאמ"צ והנ' מהו הנרצה באכילת מצ"ה לזכר החפזון וגם כפי הנראה מדברי התורה הזאת הנה החפזון מעלייתא הוא ושבח הוא. והנה לעתיד ב"ב הבטיחנו יוצרינו כי לא בחפזון תצאו אלמא דלאו מעליית' הוא החפזון. וכן אמרז"ל במדרש מי גרם לכם כל הצער הזה חפזון שיצאתם אבל לע"ל כי לא בחפזון תצאו וכו' אבל אם עיני שכל לך תבין הכל דהנה החפזון הוא להיות שראה הש"י שכבר נשתקעו בטומאת מצרים מ"ט ש"ט צדיק מ"ט לפני וכו' ואלו הי' ממתין הש"י עוד כרגע כבר היו ח"ו משוקעים בשער הנו"ן ולא היו יכולים לצאת לעולם ח"ו ע"כ הי' חפזון היינו שלא הי' כסדר שאר הגאולות ע"י פעולת ישראל ומעשיהם הטובים פועלים הארת עולמות העליונים לצורך הגאולה כסדר המדריגות קטנות וגדלות כנודע למביני מדע והן היום שהי' הדבר בחיפזון הוכרח הדבר להיות בדרך פלא גדלות קודם קטנות והנה הדבר נעשה שלא ע"י מעשינו ע"כ לא נתקיים הדבר רק לשעה ותיכף למחרת היום מתחילין לספור דרגא בתר דרגא עד חג השבועו'. (כאשר יתבאר אי"ה) והנה צונו הש"י לעשות זכר לחפזון לזכור הנס הגדול שעשה הש"י עמנו שלא ע"י מעשינו רק באיתערות' דלעיל' כי לא הי' באפשרי להמתין עד שיפעלו מעשי ישראל דרגא בתר דרגא והי' הכל בחפזון גדלות קודם קטנות לחיבת ישראל:

והנה עם היות הנס ההוא מופלא מאד עכ"ז יותר הי' טוב לנו באם היינו ראויים שתהי' הגאולה ע"י פעולת מעשינו הטובי' באיתערותא דלתתא אז הי' מתקיים ההארה ההוא לעולמי עד וכמו שהבטיחנו יוצרינו על העתיד כי לא בחפזון תצאו כי תהי' הגאולה ע"י פעולת מעשינו ותהי' גאולה נצחיית לעולמי עד וזה הוא הנרצה בטעם אכילת מצ"ה זכר לחפזון שהי' רק איתערו' דלעילא כ"ה ענין המצ"ה שאין בה פעול' אחרת רק פעולת האומן הבן והרחב הדברים ועוד יתבאר אי"ה:

סעיף ה

ויתפרש עוד ושמרתם את המצו"ת כי בעצם היום הזה הוצאתי וכו' ושמרתם את היום הזה לדורותיכ' חק"ת עול"ם להתבונן מהו הטעם ועוד מהו הנרצה חק"ת עול"ם כיון שכבר נאמר לדורותיכם. ונראה עפ"י האמור בס' בע"מ מאמר ח"ד ח"ג ד"א. וז"ל המצוה הראשונה (פ"ו) אשר אמרנו (שכבר דיבר בה הרב בפ' הקודם אשר אדה"ר חטא מה שלא המתין בבעילת מצוה עד שבת) הוא בני"ן א"ב לכל המצות שהן צריכות שימור והזדמנות רב כמו שהי' מכריז שלמה שומ"ר מצולא ידע' דבר רע עיי"ש. לפי"ז הכוונה שומ"ר מצו"ה היינו שעושה המצוה במתינות (ע"ד ואביו שמ"ר את הדבר) לא ידע דבר רע. דאם עושה שלא במתינות יוכל להתערב בתוכו רע ח"ו כענין שקרה לאדה"ר ענין עץ הדע"ת טוב ורע משא"כ כשעושה המצוה במתינות ויישוב הדע"ת אזי לא יתערב בהדע"ת רע רק טו"ב וזה שנצטוינו בתור' במל"ת איסור אכילת חמץ (הוא תיקון לע"ץ הדע"ת שנתערב טו"ב ור"ע חמ"ץ שא"ר בגי' ע"ץ הדע"ת. והנה נצטוינו לבערו ותהי' אכילתינו אז רק מצ"ה כולו טוב) והנה נצטוינו ושמרתם את המצו"ת (קרי בי' ג"כ מצות כמשארז"ל היינו שתעשו המצות במתינות ושמירה ויישוב הדעת בכדי שיהי' כולו טוב (ע"כ אמרז"ל כל האוכל מצ"ה בע"פ כאילו בועל אריסתו בבית חמיו שהיא דמיון אדה"ר שלא המתין. הבן הדבר) ואמר הטעם כי בעצם היום הזה הוצאתי וכו' הנה הש"י שלח את משה להוצי' את ב"י ממצרים זמן שנה בקרוב קודם היציאה ואמר למשה וארד להצילו מיד מצרים. והנה הי' אפשר להש"י להוציאם כרגע כיון שכבר הי' הרצון לגאלם ואעפי"כ לא גאלם עד הגיע עצם היו"ם הזה וגם ביום הזה אמר הש"י ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר עד בא עיצומו של יום הנועד כי לכל יש זמן ועת לכל חפץ וכו' הגם שמצות הגאולה כביכול היו על השי"ת לקיים הנה עשה הש"י המצוה בשמיר"ה כביכול שומר וממתין ומצפה מתי יגיע יום המקווה לקיים מצות גאולה זהו לי"ל שמורי"ם הו"א לי"י להוציאם מאמ"צ שהי' כביכול ממתין הש"י על קיום המצוה בזמן הו"א הליל"ה הזה לי"י שמורי"ם לכל ב"י לדורות"ם. רצ"ל ממתין עוד כביכול הש"י בהכנה דרבה על קיום המצו' בזמן המקווה בלילה הזה ב"ב שאנו אומרים בסיפור יצ"מ ברוך שומ"ר הבטחתו לישראל היינו שהבטחתו עושה כביכול בשמירה ומתינות בהכנה דרבה לקיים המצוה בזמן הנועד א"כ ממנו ית"ש נלמוד דעת לעשות את המצות בשמירה ומתינות וז"ש ושמרת"ם את היום הזה לדורותיכ' חק"ת עול"ם רצ"ל מהיום הזה תלמדו שמירת והמתנת המצות בכל החוקים לעולמי עד. הבן:

סעיף ו

בנוסח תפלת שמ"ע תקנו אנשי כנה"ג ולא נבו"ש כי ב"ך בטחנ"ו מהראוי להתבונן האיך תלוי מניעת הבושה בהתייחסת הבטחו"ן ועפ"י מ"ש לעיל יצדק הדבר דהנה נצטוינו בשמירת המצו"ת לבל תחמיץ והוא הנק' מיכלא דמהימנותא מורה על האמונה הגדול' כאמור לעיל שהמצ"ה לא תפעול שום פעול' זולת פעול' האומן שעשא' ול"ת ולא תגרע דבר משא"כ החמ"ץ פועל פעול' בעצמו גבהות באורך ורוחב ע"כ המצ"ה מורה על בטחו"ן שלא ישתדל האדם בעבודת עוה"ז בריבוי רק ידע באמונת אומן שלא יוסיף ולא יגרע בעבודתו דבר זולת פעולת האומן כי האומן ב"ה וב"ש אינו עוזב אפי' כרגע את האומנות שעשה והוא פועל בהאומנות בכל עת והוא דמיון המצ"ה שאסור לעזבה מבלי עסק כי תכסוף פני' ותחמיץ וכ"ה הפירוש לפי"ז ויבטחו ב"ך יודעי שמך כי לא עזבת דורשך י"י עדיין המהווה ב"ה עוסק בהאומנות ואינו עוזב מבלי עסק והאדם המרבה בהשתדלו' הנה הוא עושה דמיון החמ"ץ שהוא נעזב מהאומן העוס' ומתחיל להתחמץ והנה סימן התחלת החימוץ הוא הכסיפו פני' כנודע מרז"ל. ומעתה יונעם לחיכך דברי אנשי כנה"ג ול"א נבו"ש היינו הכסיפ"ו פני"ו כ"י ב"ך בטחנ"ו ולא נעשה שום פעולה זולת פעולת האומן שעשה לנו הנפש והגוף ולא נעשה רק כמצווה עלינו בתור' לעשות כי אמונת אומן עלינו אשר האומן ב"ה אינו עוזב אותו מבלי עסק כטעם כי לא עזבת דורשך י"י הבן הדברים:

סעיף ז

ויוציאם בכס"ף וזה"ב ואין בשבטי"ו כוש"ל האי קרא לאו רישי' סיפי' ויש לרמז ע"פ מה דכתב הקדוש מהר"ש זצוק"ל בס' דן ידין פ' על הקרנים שבאלו ב' שמות כס"ה בפ"ז יצאו ישראל ממצרים והם אתוון כס"ף זה"ב עיי"ש (אותיות השמות הללו מסוגלי' לכוין בכ"י למו"מ עיין בס' מעמדות) והנה השעות הנאסרים בחמ"ץ מן התור' הם מנין כס"ף זה"ב קע"ד שעות (והוא הוראה לכל השנה לאסור רוב השתדלות אסיפות כס"ף זה"ב בחוסר הבטחו"ן רק יספיק מה שמזמין הבורא עיין מ"ש לעיל מצ"ה מורה על מדת בטחו"ן והחמ"ץ הפכו. וכמו שרמזתי בפסוק ויבטח"ו בך וכו' כי לא עזבת וכו')והנה רז"ל הוסיפו באיסור החמ"ץ עוד ב' שעות כדי שלא יבואו לידי מכשול אבל בימים ההם בצאת ישראל ממצרים היו משומרים ולא הי' חשש מכשול ולא יאונה להם כל און וזה שיש לרמז ויוציאם בכס"ף וזה"ב היינו נאסר החמ"ץ רק מנין כס"ף זה"ב ואז בזמן צאתם לא הי' בשבטיו כושל לא הי' בהם חשש מכשול כי י"י שומרם ומצילם מכל דבר רע. זה הי' כתוב אצלי עוד מימי חורפי:

והנה כעת עוד מצאתי מה שנכתב אצלי בלשון הזה ויוציאם וכו' ואין בשבטי"ו כוש"ל פירש הרב הקדוש מהר"ש זצוק"ל עפ"י הפליא' בוש"ש ט"ל כי"ו (שמות קליפות) היו מקטרגים במצרים ולולי חסדי י"י שהעיר ב' שמות קדושים כס"ה בפ"ז לא יצאנו משם לעולם. בשם לימודי האריז"ל ופי' הקדוש הנ"ל צירוף אותיות של שמות (הקליפות הנ"ל) הוא שבטי"ו כוש"ל. והב' שמות הקדושים הנ"ל צירוף כס"ף זה"ב. וז"ס ויוציאם בכס"ף וזה"ב ואין בשבטי"ו כוש"ל. וכתב שהענין פלא גדול ואסור לגלות יותר והנה הגם שאין אתנו יודע עד מה השורש של הדברים עכ"ז יש לרמז מנין הב' שמות (הקדושים) הנ"ל מספרם קע"ד הן המה מספר השעות שנאסר לנו חמ"ץ מן התור' ומנין שמות (הקליפות) הנ"ל הנרמזים בשבטי"ו כוש"ל מספר תרפ"ג הן המה מנין השעות אשר שואלין ודורשין בה' הפסח עד הגיע זמן ביעור חמ"ץ הנה מרבית הפוסקים ס"ל דאין מתחילין מן יום הפורי' ולדוגמא בעלמא נקטי מנין שלם ואפי' אותן דס"ל דמתחילין מיום הפורים נ"ל בודאי במצות הפורים שעוסקין במחיית עמלק ודאי אין שטן ואין פ"ר. א"כ לא נשאר רק כ"ט יום והנה בערב פסח ביום מתחיל זמן הביעור ועוד קודם היום מעט כדאמר להו ר"נ לנחותי ימא. כד חמיתו סיהרא וכו' בעירא חמירא נשאר תרפ"ג שעות. לבטל קליפות הנ"ל ע"י מה שמקדימין ושואלין ודורשין ויש לטייל בדברים אריכות וקצרות אבל עוד חזון למועד אם ירצ' הגוזר לחיים ולשלום:

סעיף ח

כתבו המקובלים. עץ הדעת בגי' חמץ שאר בהישאר מן חמץ שאר הוא תיקון לחטא אדם. עץ הדעת עיש"ד. והנה תתבונן שיעור חימוץ הוא רבע שעה וחלק ל' מן השעה הוא י"ז מניטין שלנו וכל מני"ט הוא חלק שעה מן חלק תתר"ף והנה י"ז פעמים ח"י בגי' ש"ו. האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ. והנה היא היתה גרמא בנזקין לזה תמצא בדברי חז"ל כשדברו מעניני המצה לשמרה מחמץ דברו דבריהם באשה אחת לשה ואחת עורכת ואחת וכו' הבן הדבר:

סעיף ט

עוד זאת אדרוש בפסוק ושמרתם את המצות כי בעצם היום וכו' מהו הטעם הזה. והנראה לפרש עפ"י מ"ש הרב בעל ס' ברכ"ע שבחג הפסח ע"י עשיית מצות מעשיית במצה ומרור וכיוצא. קונים בחי' נפש והוא רק דמיון חיזוק הכלים לקבלת התורה שאז הוא וידבר אלקים בחי' רוח ממללא ע"כ ולפי"ז א"כ המצוה מצה הוא לשמרה מחימוץ וכבר חקרו הפלסופים בחי' החימוץ בא מבחי' הרוח ועי"כ מתחמצת והנה מצות מצה לשמרה כעת מן הרוח הגם שהעיסה היתה כלי מוכנת שתבא בה הרוח אין כאן זמנה דזמן המועד ההוא. הוא רק להכין כלי שרת ויבא בהם הרוח בחג העצרת ע"כ אז הוא

המצוה חמץ תאפנה. והנה בביהמ"ק היו כלי שרת צ"ג כמנין צבא מנין היחוד הו"י באדני הויה בהיכל ע"כ בני ישראל כשמגיעים לבני עשרים אנשי הצבא הבן הדבר. וזהו שיש לרמז ושמרתם את המצות לבל יבא בהם הרוח כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם וכו' הבן:

סעיף י

בחג הפסח נידונין על התבוא'. אמר הקדוש מו' פינחס זצלה"ה מקארעץ (לפי מה שהבנתי מכתבי תלמידיו ברשימה) כל הרודף אחר הכבוד וכו' וכל הבורח מן הכבוד הכבוד רודפו כן היא מי שרוצה להרבות במאכלים ואוכל מטעמים ותבשילי' מבושמים כדי שיהי' רווחא לבסומי. אז המאכלים בורחים ממנו ומתמעט ח"ו פרנסתו. ובהיפך כשאוכל מאכלים בלא מטעמי' בכדי שיספיק לו מעט מן המזון אז המזון רודף אחריו הנה מאכל המצה אין בה טעם אז דנין על התבואה להרבות מזונות לישראל ע"כ. כן הבנתי מדברי תלמידיו. ונרמז לדעתי הדבר בדברי נבואה זכרתי לך חסד נעוריך וכו' לכתך אחרי במדבר וכו' הנה הלכו וברחו ממקום המזון לארץ לא זרועה מה כתוב בתרי' קדש ישראל לי"י ראשית תבואתה. ע"כ זה היום הוא ראשי' תבואותיו לגזו' על התבוא' לטוב' לישראל. ואתה הבן:

סעיף יא

עוד אמר עיקר ביעור חמץ הוא ביעור ע"ז ולכך נאמ' ביאשיהו המלך לא נעשה כפסח הזה וכו' הוא להיות שביער את כל ע"ז ולכך סמך אצל חג המצות אלהי מסכה לא תעשה לך (והוא מרז"ל) ואמר אם היו כל ישראל שורפין את החמץ בכוונה זו שהיא ביעור ע"ז היה בקל יותר לסבול עול הגליות עכ"ד הנה עם היות שאין כאן דבר חדש כי מבוארים הדברי' בכתבי האריז"ל (ונרמזים ג"כ בדברי רז"ל) עכ"ז הוא דבר עמוק ביותר אשר דיבר הרב הקדוש הנ"ל ועורר אותנו להעמיק בדבר דהנה ע"ז הוא ג"כ בכלל מי שאינו מייחד עבודתו בתורה ומצות לשמו ית' בלבד ומכוין בעבודתו לכבוד ולממון וכיוצא עיין כ"ז בחו"ה בשער ייחוד המעש' וכבר דברנו בזה בארוכה: הגה ועפי"ז פירשנו הפסוק השמרו לכם פן תשכחו וכו' ועשיתם לכם פסל תמונת כל אשר צוך י"י אלקיך שאין לפסוק הזה ביאור עד שהוצרכו בעלי הפשט להוסיף הכוונה היינו צוך שלא לעבדה (והאמת כ"ה עפ"י דרך הפשט) ולדרכינו ניחא שפיר שבאת האזהרה שלא לעשות פסל בהציווים אשר צוך י"י אלקיך שתייחד המעשה רק לשמו ית' ולא לשום דבר כבד וממון וכיוצא הבן:

והנה ענין החמץ הוא שאין בה ייחוד המעשה כי נוסף על המעשה והפעולה שעושה בה האומן עוד ניתוסף בה הרוח ומתערב בה. ועי"ז יש להעיסה גבהות כידוע והנה ביעור

חמץ הוא לכוונה הלזו בסגולה לבער ע"ז ולשיעש' האדם עבודתו במצות י"י. רק כפעולת המצה ייחוד המעשה של האומן בלתי לי"י לבדו הבן הדבר כי קצרתי:

סעיף יב

בריי' בת"כ פי"א מ"ב. ובחמשה עשר יום לחדש הזה חג המצות יום זה טעון מצה ואין חג הסוכות טעון מצה והלא דין הוא (רצ"ל אי לאו מיעוטא דתיבת הזה נפקא לן מדין ק"ו דחג הסוכות יטעון מצה כמבואר) ומה אם זה שאין טעון סוכה טעון מצה זה שטעון סוכה (היינו חג הסוכות) אינו דין שטעון מצה. ת"ל הזה. חג המצות טעון מצה ואין חג הסוכות טעון מצה עכ"ל הברייי'. ושוב להלן בפ' י"ד מ"ב. ובט"ו יום לחדש השביעי הזה. חג הסוכות. זה טעון סוכה ואין חג המצו' טעון סוכה והלא דין הוא. (רצ"ל אלו לא נכתב הזה כנ"ל) ומה אם זה שאינו טעון מצה טעון סוכה חג המצות שהוא טעון מצה אינו דין שיטעון סוכה ת"ל הזה חג הסוכו' הזה חג הסוכו' טעון סוכה ואין חג המצות טעון סוכה עכ"ל הברייתא:

הנה הרב הגדול בעל משנה למלך נתקשה מאד בברייתו' הללו (וגם הרב בעל קרבן אהרן נדחק בזה) דקשה לא יכתוב הזה לא בחג המצות ולא בחג הסוכות דמה תאמר בחג המצות. תרצה ללמוד מיני' ק"ו לחג הסוכו' שיטעון מצה. ותאמר ומה חג המצות שאינו טעון סוכה וכו' הלא תיכף נוכל להשיב לך מעיקרא דדינא מנא לך דחג המצות אינו טעון סוכה דילמא טעון סוכה כיון דלא נכתב מיעוט' הזה בחג הסוכות וכן בבואך לחג הסוכות לא יהיה לך באפשרי לדון ק"ו וכיון דלא יהיה לך באפשרי לדון ק"ו ממילא ישאר חג המצות במצות מצה בלבד וחג הסוכות במצות סוכ' בלבד (עיי"ש מה שתירץ הרב בעל ק"א ז"ל) ונ"ל הקטן לבאר דבריהם ז"ל בברייתות הללו בטוב טעם דהנה מרן הרמב"ם ז"ל השריש לנו בס' המצות שלו שורש ב' שאין למנות בכלל התרי"ג מצות מה שנלמד באחת מי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן וקרא לזה דברי סופרים ועם היות שהרמב"ן חלק עליו כבר תירצו בעל זהר הרקיע ובעל מג"א וגם נושאי כליו של הרמב"ם בס' היד והסבירו דברי הרמב"ם דנראה לאזהרות ולעונשין שוין הם בתורה מפורשת ואעפ"כ דברי סופרים נקרא להן להיותן מבחי' תורה שבע"פ ולא בכלל תורה שבכתב בפירוש וע"כ לא יכנסו במנין ובמספר תרי"ג. זולת במקימות פרטיים שקבלו חז"ל בפירוש עיי"ש בדבריהם) כללו של דבר. הדבר המפורש בתורה דוקא הוא תורה שבכתב משא"כ דבר הנדרש במדות הוא תורה שבע"פ:

והנה עיין בכתבי מרן האריז"ל החילוק שבין שבת ליו"ט שבת נקרא בתורה קדש ויו"ט נקרא מקרא קודש. קדש הוא מוחין מעולם החכמה. אבא הנקרא קדש. והנה בשבת

באים המוחין מעולם החכמה אתר עילאה דאי"ק קדש שלא ע"י מעשינו רק באים מעצמם משא"כ יו"ט אינם באים המוחין דחכמה מעצמם (רק מעולם הבינה) וע"י התפלות ומעשה המצות שאנו עושים בכל יו"ט המצות השייכים לכל יו"ט בעתו. אנו קוראין היינו מזמנין את הקודש מוחין דחכמה וזהו שנק' יום טוב מקרא קדש אנו מזמנין את הקודש מוחין דחכמה ע"י מעשינו מעשי המצות של החג ועיין בזהר ויחי דף ר"ח וז"ל דהא אוריית' יין וחלב תורה שבכתב ותורה שבע"פ ועיין במק"מ וז"ל כתב הרב כי אבא (עול' החכמ') נק' תורה שבכתב ובינ' נק' תורה שבע"פ והם יין וחלב. אבא נקרא חלב שהוא רחמים גמורים ואימא היינו עולם הבינה נקרא יין המשמח עיי"ש ממילא תשכיל ותדע המצוה שאנו עושין אם היא מצוה מן תורה שבכתב אנו ממשיכין ומזמנין את הקדש שהיא חכמ' משא"כ המצוה שהיא תורה שבע"פ אנו ממשיכין רק מוחין דבינה (כן נראה. והש"י יודע) והבן הדבר. והנה זכור תזכור את אשר הקדמנו דעת הרמב"ם דס"ל דדבר הלמד מי"ג מדות עם היות שהיא תורה שלימה עכ"ז נקרא תורה שבע"פ ולא תורה שבכתב:

ומעתה אפי' אם היה באמת הדבר הזה שנלמוד חג המצות ק"ו מחג הסוכות שיתחייב חג המצות בסוכה וכן נלמוד חג הסוכות ק"ו מחג המצות שיתחייב חג הסוכו' במצה. עכ"ז הנה יהיה דחג המצות. מצות מצה. תורה שבכתב ומצות סוכה תורה שבע"פ ובחג הסוכות בהיפך. ולמה כזאת על כרחך הוא דהגם דכל המועדים חייבים באלו הב' מצות היינו מצה וסוכה בכ"א. עכ"ז לענין המעשה המצטרך לנו בהכרח להזדמנות הקדש היינו מיחין דחכמה שאינם באים מעצמם ביו"ט רק ע"י התפלות וע"י מצות המעשיות שאנו עושין הנה בחג המצו' אנו פועלים קריאת והזדמנות הקודש על מצות מצה שנכתבה בפירוש בחג הזה בתורה שבכתב ה"ס אבא חכמ' הנקרא תורה שבכתב משא"כ סוכה הגם שתתחייב גם בחג המצות עכ"ז כיון שאינה מבוארת בתורה שבכתב רק בע"פ אין בה סגולת קריאת הקדש של החג הזה. ובחה"ס הוא בהיפך אפי' אם נאמר שתתחייב גם במצה עכ"ז קריאת וההזדמנות הקדש בחג ההוא אינו רק ע"י מצות סוכה הנאמרת בפירוש בתורה שבכתב והמצוה הזאת דוקא טעונה לקריאת הקודש של החג ההוא משא"כ מצות מצה כיון שנלמוד אותה בק"ו הוא תורה שבע"פ ואין בה סגולת קריאת הקודש של החג ההוא. ומעתה אם אפילו שתי המצות הנ"ל יהיו בחיוב בכל חג משתי המועדים הנ"ל אעפי"כ יצדק לומר חג המצות טעון מצה (היינו לקריאת הקדש של היום ההוא) ואינו טעון סוכה (כיון שהוא רק בבחי' תורה שבע"פ ואינו מבואר בכתב הוא ללמדינו דמצות מצה דוקא מועיל בחג הזה להמוחין דחכמה אבל לא מצות סוכה)

ובחג הסוכות צודק לומר דטעון סוכה לקריאת המוחין דחכמה ואין טעון מצה (לקריאת המוחין דקודש כיון שאינו מבואר בכתב) ומעתה דברי הברייתי' הוא בטוב טעם ואזדא לה קושיית הרב בעל מ"ל. שהקשה לא נכתוב הזה לא בחג המצות ולא בחג הסוכות וממילא לא נחייב חג המצות בסוכה ולא חג הסוכות במצה דהאיך נתחיל לדון ומה חג המצות שאינו טעון סוכה טעון מצה. חג הסוכות וכו' הנה הקשה האיך נתחיל לדון ומה חג המצות שאינו טעון סוכה דילמא באמת טעון סוכה כיון דלא נכתוב מיעוט' בחג הסוכות זה אינו דאפי' אם נתחייב חג המצות בסוכה מאיזה מדה שתהיה עכ"ז נקרא חג המצות. אינו טעון סוכה. דאין חג המצות טעון סוכה לקריאת הקדש של החג ההוא כיון דאינו מבואר בתורה שבכתב (הנק' קדש) רק מצות מצה וכן בהיפך בסוכה הגם שנחייבהו גם במצה מאיזה מדה שתהיה עכ"ז מיקרי אינו טעון מצה לקריאת הקדש שבחג ההוא כיון שאין מבואר בתורה שבכתב רק מצות סוכה ומעת' אם לא יהיה נכתב הזה הזה בחג המצות ובחג הסוכות שפיר נלמוד ק"ו חג המצות מחג הסוכות לחייבו בסוכה וכן חג הסוכות מחג המצות לחייבו במצה ע"כ איצטרך הזה הזה למעוטי לאוקמי כ"א רק על מצותיו ודוק:

סעיף יג

פוסקין מלומר גש"ם בחג הפסח. דהנה גשם הוא פרנסה והנה אכילת מצה לחם עוני הוא סגולה לפרנסה כי מאכילת מצוה הלזו נמשך פרנסה לכל השנה ע"כ בפסח נידונין על התבואה (עמ"ש במאמר קי"ס) ע"כ מצה לחם עני בגימ' גשם ואבאר לך הענין ביותר עפ"י מ"ש הרב בעל ברכ"ע אשר הלחם שהאדם אוכל כל השנה. הנה לחם הוא ג' הויות פשוטים ונעשה ממנו אוכל שהוא בגימ' הג' מילואים של הג' שמות הוי' והנה הלחם הנאכל בחג הפסח הוא מצה והוא ג' הויות מלאים לחם אוכל. מנין מצה ג' הויות באלפין וז"פ הפסוק כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי הו"י. יחיה האדם היינו מה שהוא מוציא פי הו"י' היינו המילוי כשאת' מצטרך להוציא מפיך אותיות הו"י' דהיינו יו"ד ע"כ תצטרך לומר יו"ד במילואו וכן שאר האותיות ע"ז יחיה האדם דהיינו מאכילת מצה שמבואר בו ג' שמות הוי' במילואם וה"ס אכילה שרשיית לכל השנה לפרנסת ישראל. הנה גשם הוא הכנה לפרנסה וכשיגיע זמן אכילת מצה לחם עני שוב א"צ להכנה אחרת הבן הדבר:

סעיף יד

שבעת ימים תאכל עליו מצו' וכו'. להבין מהו הנתינת טעם יציאת החפזון לאכילת מצה י"ל ברמז בברייתי' דהגדה. ברוך המקום וכו' שהקב"ה חשב את הקץ לעשות ופירשו בזה כי ת' שנה היה להם להשתעבד במצרים ולא היו שם אלא רד"י. הנה נחסרו מנין ק"ץ.

כי לא יכלו להתמהמה ויצאו בחפזון וחשב עליהם הקב"ה כאילו כבר נעשי' הקץ שנ'. ונתן להם מצות עשה אכיל' מצה. והנה מצה במילוי כזה. מ"ם צד"י ה"א בגימ' ק"ץ וזהו הרמז בנותן טעם למצה. כי בחפזון יצאת וכו':

מאמר ט

סעיף א

בו ידובר מעניני מצות מרור אשר הוא זכר לוימררו וכו' ואגב יתבארו כמה פסוקים מעניני השעבוד והנאולה:

פיסקא בהגדה מרור זה שאנו וכו' על שמררו המצריים וכו' מה שיש לדקדק בסידרא דלישנא דר"ג כל שלא אמר וכו' פסח מצה מרור הנה טעם הפסח ע"ש הפסיחה. ומצ"ה על שלא הספיק בצקם וכו' להחמיץ עד נגלה עליהם ממ"ה הקב"ה וגאלם הנה אלו השתים זכר לניסי הגאולה. ומרור זכר לוימררו היינו העבדות והשעבוד הנה לפי"ז ה"ל לסדר מרור פסח מצה:

והנה הרב הגדול החיד"א זלה"ה בספרו כסא דו"ד כתב בשם ילקוט דו"ד וז"ל טעם לגלות מצרים דהתוס' רוחניית ואינה חלה על האדם שיש לו מחשבות רעות ויצר זונה כי התורה כולה טהורה וזה טעם שאוה"ע לא יכלו לקבל התורה ולכך הכניע הקב"ה את ישראל בגלות מצרים להחליש כח היצר הרע ותוכל לשכון בם התורה עכ"ד:

והנה עפי"ז תבין בפסוק וישימו עליו שרי מסים למען ענותו בסבלותם שהכוונה לפי"ז שמפרש מההיא הסיבה של השעבוד ההוא הוא כוונ' היוצר כל למען ענותו שיתחלש ויוכנע חיות היצר וישארו מוכנים לקבל אור התור' ולא יעצרם גשם החומר מלקבל התורה. וזה הוא הנרמז למשה בראשית ההתגלות בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים וכו' רצ"ל אז תבין הטובה הגדולה אשר נעשה בהעבדות והשעבוד (ויתבאר אי"ה בארוכה במ"א) והנה החול' כשהוא בחליו הנה הרופא משתדל עמו ונותן לו סמים המרים בע"כ ושלא בטבעו וכמשא כבד יכבד הדבר על החול' כי אינו מבין אז למה יתאכזר עליו להשקותו כוס התרעלה כזה. אבל כאשר ישוב לאיתנו ויעמוד על בוריו ויקום ויתהלך בחוץ על משענתו אז יבין למפרע גודל השתדלות הרופא ברחמים וחמלה ואז ישבח ויודה להרופא הנאמן והרחמן ובזה תתבונן הדבר גם בכאן. הנה בגזרת היוצר הנה במצרים מררו את חיי אבותינו ולא הי' מובן להם על מה עשה י"י ככה עד שעמדו כמעט על בוריים בעת צאתם ממצריים הבינו למפרע הטובה הגדול' מהסמים המרים שהיא למען ביטול והכנעת חומרם והחיות הגס כחיי הבהמיות וישגו הארת חיי החיים ולזכר הזה הוא מצות המרור לזכר הטובה הגדולה אשר פעל עמנו רבון כל המעשים

להכניע החיות הבהמיי ולעשות אותנו מוכנים כמלאכי רוח לקבל התורה והנה הטובה הזאת לא היתה מובנת עד שנגלה עליהם ממ"ה הקב"ה במצרים ע"כ בסידור השבח בסיפור יציאת מצרים הוא פסח מצה ומרור וקצרתי ועוד יתבאר יותר אי"ה:

ובזה תתבונן מה שאמר התנא מרור זה וכו' על שום שמררו וכו' את חיי אבותינו וכו' דלכאורה הלשון מרירות אינו מובן מה לן לעשות זכר לזה. ה"ל לעשות זכר לשיעבוד חומר ולביני' אבל עפ"י הנ"ל יצדק לשון מרירות הוא דבר ההיפך לטבע הבע"ח הלא תראה מאכל אשר הוא מ"ר לבעל ח"י אחד והוא עיקר המאכל של בעל חי אחר כי להיות המאכל ההוא היפך טבע הבעל חי זה הנה הוא מ"ר אצלו ובבעל חי אחר שהוא בטבעו יערב לחיכו וכן הוא הדבר בתורה וימררו את חייהם מרירות החיים היינו שפעלו בהם היפך החיים שהם גסות כמין בע"ח הגשמים ועי"ז נתבטל בהם החיות הגשמיות והנפש הבהמיי' ושבו לחיו' רוחניית כמלאכי רוח:

סעיף ב

וישימו עליו שרי מסים תירגם אונקלוס שלטונין מבאשי"ן עקבותיו לא נודעו והאיך צודק זה על לשון המקרא הנרא' לי דמפרש מסים היינו שרים כאלה שהם בבחי' מ"ס היינו מאותיות מ' ס' דהנה הס"ם הוא המקטרג הוא המסית לר"ע הוא המסית הראשון שפיתה לאדם וחוה בא ס"מ ורכב על נחש ופיתה אותם לעץ הדעת טוב ורע כי הוא רע ובתוכו מעט טוב לקיום כנודע בסוד נהירו דקיק כמד"א ואתה מחיה את כולם והנה פסוק ואשר הרעות"י הוא חד מהנך פסוקים שמבואר בהם אשר כביכול הקב"ה מתחרט על בריאת הרע היא הס"מ וכן נק' יצר הרע ולעתיד לבוא ב"ב יבוטל הס"מ היינו התרין אתוון ס' מ' שהוא רע שבו וישארו אתוון אל אל הקדושה והנה המלכים והשרי' אשר משעבדים בישראל שאין כוונת' אפי' לטובת עצמם שיגיע להם איזה טובה והנאה רק מתכוונים להרע לישראל הנה יניקתם מתרין אתוון ס' מ' שאין בהם חלק להטובה רק רע כל היום וז"ש וישימו עליו שרי מסים שרים כאלו שאינם מתכוונים לשום טובה ויניקתם מן ס' מ' וזה שתירגם אונקלוס שילטונין מבאשין היינו רק רע וזה שסיים למען ענותו בסבלותם שלא היו מתכוונין לשום טובה בעולם אפי' להנאת עצמן רק לפעול רע לשעבד ולסגף את ישראל והנה רע אין לו מציאו' בפ"ע. ע"כ כתבו תלמידי הבעש"ט כשיארע לאדם איזה דבר לא טוב אזי יחפש להמציא בדעתו איז' דבר בהטבה באותו רע כמו שאמר אותו החסיד על נבילה כמה לבינים שיני' וכשימלא הטובה באותו דבר הרע הנה הוא בירור הטוב מן הרע וממילא יתבטל הרע כי רק אין לו מציאות בפ"ע הבן מאד הדבר:

ולפי"ז יש לפרש ג"כ וימררו את חייהם בעבודה וכו' כוונתם הי' רק רע שנתכוונו רק למרר את חייהם ולא שיגיע להם איזה טובה וכיון שהיה פעולתם רק רע זה הי' סיבה מאת הש"י בכדי שיהו נענים בתפלתם אפי' לא היה בידם זכות דכיון דפעולת המצריים הי' רק רע הנה רע אין לו מציאות ע"כ בקל הי' קבלת תפלתם שיתבטל הרע וזהו וישימו עליו שרי מסים למען ענותו בסבלותם הש"י פעל ועשה זאת ששמו עליהם שרי מסים כאלה אשר פעולתם רק רע למען ענותו בסבלותם בכדי שיהיו נענים ישראל בתפלתם כשיצעקו אל י"י מסבלותם. הבן:

ובזה תמצא טוב טעם במגלת אסתר מה זה משמיענו שאמר המלך להמן הכסף נתון לך וכו' לכאור' הי' הנס יותר מופלג אם היה אחשורוש לוקח ממנו הממון ואעפי"כ היה חוזר בו אבל משמיענו מפלאות תמים דעים להיות שהדור ההוא נתחייבו כמבואר בדברי חז"ל. והנה המגיד מראשית אחרית פעל ועשה לטובת ישראל דהנה המן שרצה ליתן ממונו לאבד ח"ו את ישראל הנה ודאי שלא יגיע לו מזה שום טובה א"כ אין בזה שום הטבה רק רע אבל אחשורוש הוא המלך הפועל ועושה אלו הי' לוקח הממון הנה עשה לכוונת איזה טובה ויש בזה בצד מה איזה קריאת שם טוב ואז היה קשה ביותר לבטל הגזירה אבל הש"י היודע ומגיד מראשית אחרית ביודעו שהדור נתחייב ואעפי"כ היה רוצה הש"י שיהיו נענים בתפלתם. הנה נתן בלב אחשורוש שאמר הכסף נתון לך וא"כ אין בזאת הפעול' רק רע ולא הי' מציאות למלכותו ע"כ בלילה ההוא נדדה שנת המלך וכו' עד שחשב למי שלא שלם לו טובה יעשה עמו כעת טובה ונתעורר הטוב ונתגבר על הרע ותתבונן עי"ז למה סיפר מרדכי להתך את פרשת הכסף אשר אמר המן לשקול וכו' ולא סיפר שהמלך לא רצה ליקח. אך הוא עפ"י הנ"ל מרדכי הי' יודע שאסתר חכמה גדולה וכאשר תשמע שהמלך אין לו מזה שום טובה והיא רק פעולת רע ואין בזה קיום מציאות תבין שתתבטל הגזירה בנקל ולא תסכין א"ע לבוא אל המלך להתחנן לו ע"כ מרדכי עשה בחכמה ולא הודיע לה שהמלך לא רצה לקבל הנה תעמוד אסתר משתומם על הדבר כיון שתראה שיש בזה איזה צד הטבה וח"ו יש לזה איזה מציאות ותשם נפשה בכפה לבוא אל המלך להתחנן לו. הבן:

סעיף ג

בתרגום המיוחס ליונתן תירגם על שרי מסים רברבין מפלחנין הנה ג"כ לא נודע איך לשון התרגום נופל על לשון המקרא ונראה שמפרש מ"סים היינו שורש התיב' מ"מ סמ"ך. דהנה בכל אותיות האלפ"א בית"א אין לך אות שלא יהי' לו העמדה ומציאות כלל בזולת המקום כמו מ' וס' שאין להם מציאות כלל בזולת המקום הסובלן דכל האותיות

יכולין לעשותן בזולת מקום משא"כ מ' ס' (ע"כ מ"ם וסמך שבלוחות בנס היו עומדין) וכמו כן יתפרש בכאן וישימו עליהם שרי מסים היינו שרים מכשפים וחרטומים שיהיו פועלים בהם כ"כ בטומאתם עד שנעשו לאחדים עמהם וכפופים לגמרי עליהם ולא היה להם מציאות זולתם הבן הדבר. עפ"י הדברים האלה תבין ג"כ מעלות יששכר בעבודת התור' נאמר עליו ויהי למס עובד אין לו מציאות בפ"ע בזולת התורה:

עפ"י הדברים האלה תבין דברי רז"ל דרשו בפסוק או הנסה אלקים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי דרשו כעובר הנשמט מרחם אמו הנה דרשו מקרב לשון קרביים היינו שהיו נתונים בתוך המצריים כעובר הנתון ברחם וקרבי אמו שהוא לאחדים ממש עמה כענין שאמרו עובר ירך אמו הוא והנה עובר הנשמט מרחם אמו קודם שיגיע זמנו לצאת מעצמו הנה הגם כשיוצא ע"י השמטה הוא מפרכס ונראה בו חיות עכ"ז אין זה חיים עצמיים מידי דהוה אזנב הלטאה שמפרכס' כ"כ עובר כזה ימות ויתבטל כי מאין לו מציאות לחיות בפ"ע בזולת אמו והנה הש"י הוציא את אבותינו ממצריים קודם זמן הקץ והיו נתונים בתוך מצרים וכ"כ התפעלו בהם בטומאתם עד ששבו להם כירך וכנותח מאבריהם כעבר שהוא ירך אמו ועכ"ז הוציאם הש"י קודם הזמן וקנו מציאות נפלא בפ"ע:

כשתתבונן בכל דברינו הנ"ל הנה תתבונן טעם למצות מרור על שום שמררו המצריים את חיי אבותינו במצריים היינו שלא הי' מציאות לחייהם העצמיים ואעפי"כ הוציאם הש"י בנס ופלא גדול. הבן הדבר:

סעיף ד

מדרש ומשה היה רועה הה"ד יודיע דרכיו למשה וכו' שהודיע דרך הקץ למשה שנאמר ומשה היה רועה עכ"ל והוא תמי' ונ"ל דהוקשה לו למה התחיל הפ' ומש"ה בוא"ו החיבור הל"ל וילך משה אל הר וכו' אל המדבר לרעות וכו' אך הוא להיות סיום פ' הקודמות וידע אלקי' היינו עלה ברצונו ית"ש להוצי' הדע' מן הגלות. ע"כ נאמר להם בכל פעם וידעתם כי אני י"י ומשה נשמתו בסוד הדעת אשר ידעו י"י פא"פ ע"כ הי' הוא דוק' מתוקן לגאולה זו וכשארז"ל שאמר לו הקב"ה אם אין אתה גואלם אין אחר גואלם וז"ש ומש"ה בוא"ו קאי בחיבור על וידע אלקים ז"ש הה"ד יודיע דרכיו למשה הודיע דרך הקץ למשה. הבן:

סעיף ה

ויש לפרש עוד המדרש הזה בהקדים הפסוק וירא אלקים את ב"י וידע אלקים והנה הפסוק אינו מובן כפשוטו והנה תירגם אונקלוס ואמר במימרי' למפרקהון י"י ואינו מובן ג"כ האיך צודק הדבר במקרא והנרא' לפרש עפ"י דברי מר"ן האר"י ז"ל בכוונת

הלילה הזה שהנס היה בהפל' גדול שהיה הז"א בבחי' תלת גו תלת ולא היה באפשרי לישראל להיגאל והוצרכו להיות השפעת והמשכת המוחין שלא כסדר המדריגות גדלות קודם קטנות (עמ"ש בחיבורי אגר"א דכלה בפסוק למען תספר וכו' את אשר התעללתי במצרים) והנה ידוע קטנות ראשון הכונה בשם אלהים גדלות. כוונתו שם הו"י (עיין בכוונות) והנה קטנות כביכול לשבר את האוזן הוא קטנות הדע"ת כביכול כמו קטן שאין לו דע"ת שלם וגדלו' נק' דע' שלם (הכל לשבר את האוזן) וזה שיש לפר' וירא אלקים את בני ישראל היינו שהם בני ישראל הז"א וגאולתו הוא דוק' בהיות בגבהי מרומים הדעת בגדלות ע"כ וידע אלהים היינו כסדר המדריגות מהראוי להאיר המוחין דבחי' אלקים היינו קטנות ואח"כ מוחין דגדלות הדעת אבל לא יכלו להתמהמה כנודע. ויד"ע אלהים מה שהיה ראוי להיות בחינות אלקים קטנות הנה המשיך הדעת דגדלות וז"ש המתרגם ואמר במימרי' למפרקהון הוי"ה להיות זה הדבר לא היה כעת בזמן ששמע אלקים צעקתם רק הש"י אמר שיעשה הפלא הנפלא הזה בעת יציאתם לפדות אותם ע"י בחי' המוחין דגדלות הנק' הו"י. היינו שיקד' הגדלות והנה לבעל המד' הוקשה כנ"ל למה אמר ומש"ה בוא"ו החיבור ע"כ פתח יודיע דרכיו למשה היינו הש"י הודיע דרך הקץ למשה מה שיעשה בזמן היציאה. וז"ש בפסוק לבני ישראל עלילותיו (הבן לשון עולל שהיא בחי' קטנות) רחום וחנון הו"י ויראתי להרחיב הדיבור והמ"י. ותשכיל ותבין למה אמר ומשה בוא"ו. ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו והשם הטוב יכפר בעדינו וכל דברינו בדרך אפשר:

סעיף ו

עוד במדרש ועתה הנה צעקת ב"י באה אלי עד עתה לא באה צעקתם לפני שלא הגיע הקץ שאמרתי לאברהם ועבדום וענו אותם ת' שנה עכ"ל נ"ל דבא לתרץ ועתה משמע ח"ו שעד עתה לא שמע ע"כ אמר שעד עתה לא הייתי יכול להביא הצעקה לפני כי היתה הגזירה גזורה. אבל עתה שהגיע הק"ץ (הגם שלא השלימו ת' שנה אבל עכ"פ יש מקום לקיים הגזירה משנולד יצחק) הנה מקובל צעקתם ובאה לפני להשגיח בה ומדקדק זה מתיבת צעק"ת ע"ת ק"ץ:

סעיף ז

שם ועתה לכ"ה ואשלחך וכו' אר"א לכ"ה ודאית. לומר אם אין אתה גואלם אין אחר גואלם עכ"ל. בא לתרץ תיבת לכ"ה בה"א. רצ"ל רק אליך דוקא מגיע הדבר הזה כמו ולכ"ה אין בשורה מוצאת דאחימעץ והיינו לכ"ה ודאית כי אם אין אתה גואלם אין אחר גואלם והטעם כנ"ל שהגלות הי' גלות הדעת ואין אחר לגואלם רק מש"ה שנשמתו מסוד הדעת אשר ידעו י"י וכו' ועוד לכ"ה ה' ודאית שבסוף תיבה מרמזת לשכינ' סוד ה' אחרונ'

שהיתה המטרונית' כביכול בגלו' ואמר הקב"ה למשה אם אין אתה גואלם וכו' כי משה נק' כביכול דמטרוניתא עיין בזהר:

סעיף ח

שם ויאמר משה אל הוי' בי אדני אמר משה להקב"ה אתה אדון העולם. וכי אתה רוצה שאהי' שליח. הרי לא איש דברים אנכי וכו' עכ"ל. בא לתרץ הרי להשם הוי' הי' אומר ולמה הזכיר ב"י אדני ומבואר הדבר עפ"י דברי הזהר בחי' שם אדני כשהוא בגלות הוא בבחי' נאלמתי דומי' (ע"כ אין חזון נפרץ גם בגלות החל הזה) שם אדני הוא בחי' דבור כמבואר בפסוק ועתה יגדל נא כח אדני כאשר דברת וגם מילוי שם אדני בגימ' דבר"ת (אדני דינא דמלכותא דבר מלך שלטון) והנה כ"ז שהיה הדבור בגלות משה אזל קול בלא דבור כי הוא הי' בבחי' קול בעלה דמטרוניתא ע"כ לא הי' איש דברים עד מתן תורה ומעתה הרי לך דברי המדרש מבוארין:

סעיף ט

שם פ"ה מי יתנך כאח לי באיזה אח מדבר וכו' אלא כיוסף לבנימין עכ"ל נודע למבינים צדיק עליון וצדיק תחתון. וכשתתבונן בזה תבין למה הביא המדרש הזה כאן פגיעת אהרן ומשה להתחלת הגאול'. ודי בזה:

סעיף י

שם באותה שעה קיבץ כל חכמי מצרים. א"ל שמעתם שמו של אלקיהם של אלו. א"ל שמענו שבן חכמים הוא בן מלכי קדם. הנה למדו זה מדברי הנביא איך תאמרו אל פרעה בן חכמים אני בן מלכי קדם. אבל תגדל התימא וכי לא הי' להם מוח בקדקדם לומר על הש"י בן חכמים בן מלכי קדם אבל כאשר תתבונן בכתבי מרן האריז"ל שאז בזמן הגלות הי' הז"א תלת גו תלת והיו פרעה סובר שיתעכבו המוחין ולא יתגדל ח"ו וכבר ידעת דע"י הגידול מתהווה גאולת ישראל (כאשר תתבונן בדבר בעיונך בפרע"ח) וגם נודע לך שבנין הז"א הוא ממלכין קדמאין היינו העולמו' שבראן הקב"ה והחריבן (כנודע להטועמים מעה"ח) כאשר תתבונן היטב בכ"ז תבין מ"ש המכשפים הללו שמענו שבן חכמי' הוא רק בן חכמים ולא אמרו חכם כי אין לו מוחין דגדלות בן מלכי קדם היינו מלכין קדמאין שהי' בבחי' בן קודם הארת מ"ה החדש הבן הדבר:

סעיף יא

ענין הכריכה ביחד באח"ד. פסח מצה מרור כי מספר כולם תשכ"ט וכוללם ביחד לרמז תוס' הכולל אז יעלה מספרם תש"ל מנין הר"ת של שמ"ע וברוך יוחדא עילאה ותתאה ויתפרש עוד אי"ה במ"א. וכל דברינו בדרך אפשר. ותתבונן מ"ש בזהר. לילה עבדת

נקמין במצרים. ויומא אפיק לון בריש גלי ואמרו עוד. וי"י הולך לפניהם יומם. הוא ובית דינו. הבן הדבר:

מאמר י

סעיף א
שם החג

בו ידובר איזה טעמים בשם החג הקדוש הזה. ואגב ידובר בו איזה גרגורים בדברי התלמוד מסכת פסחים לקיים תקנות משה דתיקן להם לישראל שיהיו דורשין בענין היום ונק' המאמר בשם שם החג:

יש להתבונן בכל התורה נק' שם החג הזה חג המצות ובפי ישראל קוראים אותו בשם חג הפסח. ולשמע אוזן שמענו אומרי' בשם הרב הקדוש המפורסם בישראל בתור' ובקדוש' כש"ת מו"ה לוי יצחק מבארדיטשוב זצוק"ל. דהנה כתיב בתורה ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עגת מצות וכו' וגם צדה לא עשו להם. והש"י שיבחם בזה ע"י נביאו. כה אמר י"י זכרתי לך חסד נעוריך וכו' לכתך אחרי במדבר וכו' היינו שלא אמרו איך נקח צדה רק האמינו בי"י ובטחו בישועתו ולא לקחו רק הבצק ואפו מצות והנה פסח שאכלו ישראל בזמן המקדש. על שום שפסח המקום ב"ה על בתי אבותינו וכו' וע"כ הוא ית"ש קורא בתורתו את החג המצו' שהוא ית"ש משבח את כנס' ישראל שאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עגת מצת. וגם צדה לא עשו. להם וכנסת ישראל קוראים את שם החג חג הפסח משבחים להקב"ה על שפסח על בתי בר ישראל וכו' בנגפו את מצרי' ואת בתינו הציל. ע"כ דברי הקדוש זצוק"ל ודבריו ז"ל מתוקים לחיך:

סעיף ב
אבל עוד מהראוי לתת לב. דהנה גם בתורה שבע"פ בכל המשניות והתלמידים והברייתות ומדרשים. נק' בשם חג הפסח והנה גם התורה שבע"פ מפי הגבורה ניתנה. ונ"ל דידוע בחי' תורה שבכתב ותורה שבע"פ הם בחי' זו"ן כידוע והנה בחי' מלכות פ"ה ותורה שבע"פ קרינן לה כשהי' הגלות הי' בסוד נאלמתי דומי' וכשהגיע זמן הגאול' נק' פסח היינו פ"ה ס"ח. והגדת לבנך ובחי' ז"א תורה שבכתב בזמן הגלות כביכול הי' בבחי' ג' ג' ג' בהעדר המוחין דגדלות וכשהגיע זמן הגאול' אז נמשכו המוחין חב"ד. ולזה מרמז מצה ג"פ מ"ה. ע"כ בתורה שבכתב נק' החג חג המצות ובתורה שבע"פ חג הפסח כ"א כפי הישועה שנעשה בזמן הגאולה בין והתבונן ועוד חזון למועד אי"ה יתבאר בארוכה:

סעיף ג
ריש פסחים הללוהו כל כוכבי או"ר וכו' הא קמ"ל אור דככבים נמי אור נ"מ שנודר מן האור כו' יש להתבונן לפי"ז למה נשמע לנו הדין הזה במקו' ההוא דייקא והנה

יעויין בכתבי האריז"ל הללוהו כל ככבי אור התכללות היצירה בבריאה והנה נדר ידוע דהוא בחיי המלך ושבוע' נשבע במלך (חי"י המלך הוא המוחין ק' חיים כידוע) מובן למשכיל והנה ידוע ג"כ אימא מקנן' בכורסייא הוא בריאה וז"א מקנן ביציר' והנה באתר התכללות יצירה בבריאה דין דנדר ושבועה בענין האור. והבן:

סעיף ד

משנה ההולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ולאכול סעודת אירוסין בבית חמיו וכו' ירושלמי אמר אמר ר' יוסי בן ר' בין בא וראה מה גדול הוא השלו' שהיק' לשני דברים שחייבין עליהם כרת מילת בנו ושחיט' פסחו עכ"ל עיין בפ"ת. סעודת אירוסין קחשיב לי' בשלו"ם דמשום איקרובי דעתא הוא עייי"ש והמשכיל ע"ד יתבונן בכתבי מר"ן זלה"ה דם פסח ה"ג דנוקבא דם מילה ה"ת דפומא דאמה דדכור' ועי"ז מתהוו' הייחוד לארוס וארוס' ויהי' שלום בבית. והש"י יברך את עמו בשלום ותתבונן בדקדוק מאמר ר' יוסי גדול הוא השלום ומגדילתו יתן כביכול לכנסת ישראל ומשם ישאו הרים שלום:

סעיף ה

עוד בגמ' פסחים. עוד זאת דרש תודוס איש רומי מה ראו חמו"ע שמסרו עצמן על ק"ה לכבשן האש נשאו ק"ו בעצמן מצפרדעים ומה צפרדעים שאין מצווין על ק"ה כתיב בהו ועלו ובאו בביתך ובתנורך ומשארותיך. אימתי משארות מצויות אצל התנור בשעה שהתנור חם אנו שמצווין על ק"ה עאכ"ו. וכתבו התוס' פי' הקונטרוס מה ראו שלא דרשו וחי בהם וכו' וקשה והא בפרהסיא הוה ומסקינן בסנהדרין דלכ"ע בפרהסיא חייב למסור עצמו וכו' ומפרש ר"ת דצלם זה שעשה נ"נ לאו ע"ז הוה אלא אנדרטא שעשה לכבוד עצמו וכו'. ור"י מפרש מה ראו שלא ברחו שהרי קודם המעשה היו יכולין לברוח כמו שעשה דניאל וכו' עכ"ל. והנה דבריהם ז"ל אינם מובנים דעל תירץ ר"ת שהי' הצלם רק אנדרטא לא ידענ' מה מועיל הק"ו מן הצפרדעים הרי וח"י בהם כתיב אפי' במצות. ומכש"כ בדבר כזה שאין בו שום ציוו ואדרבא עוברים על ואך את דמכם וכו' בהמסרם א"ע שלא לצורך (ואפי' מאן דס"ל אפי' במקום שאמר יעבור ואל יהרג אם החמיר ומסר א"ע שכרו אתו ופעולתו לפניו זה דוקא בעניני מצות התור'. משא"כ כאן ומהצפרדעי' אין שום ראי' שהרי נצטוו על ככה) ועל תירוץ הר"י שהיה להם לברוח ג"כ לא אדע פירושן של הדברים וכי מפני שדרשו ק"ו מצפרדעי' לא ברחו הרי הק"ו פריכא דשאני הצפרדעים שהיו מצווין באותו הזמן למסור א"ע לכבשן האש בגזירתו ית"ש משא"כ הם שלא נצטוו (והנה על תירוץ הר"י ז"ל יש לתרץ דהק"ו שנשאו מצפרדעי' הוא כך דהרי הצפרדעים לא היו מצויין בפרטות אלו ילכו לתנורים ואלו ילכו לבתי' ואעפי"כ כתיב ועלו ובאו בביתך מרצונם שכל אחת מן הצפרדעים רצתה לעשות רצון קונם לילך אל

התנורים הגם שגזירתו ית"ש הי' מתקיים ע"י אחרים מהצפרדעים מזה נשאו חמו"ע ק"ו ולא הצילו א"ע לברוח. מיהו ג"ז דוחק דאעפי"כ הק"ו פריכא דשאני צפרדעים דאפי' היו מצויין על ואך את דמכם וכו'. בכאן לא היו מצויין כי שיש בכאן עכ"פ ציוו הש"י עכ"פ בדרך כלל שילכו ג"כ אל התנורים. משא"כ חמ"ע לא נצטוו. וחוץ לזה הרי הצפרדעים אינם מצווים על ואך את דמכם וכו' והם נצטוו וכשיכולין לברוח מחוייבין לברוח) ונ"ל לומר בזה אחר שנקדים דברי מרן האריז"ל (בחשבו בכל מכה ומכה מה שהוכה על ידה שיעור קומת הסט"א הנה) במכת הצפרדע כתב. ומכה זו באה מיסוד דמלכו' דקדושה והכה למוחין דמלכו' רשעה וכו' מקום הדעת שלה ע"כ והנה נק' צפרדע צפור שיש בו דיעה כמשארז"ל ע"כ הוכה על ידו המוחין דמלכות הרשעה מקום הדעת והנה בנבוכדנצר כתיב אנת הוא רישא די דהבא שהוא הראש מקום הדעת דמלכותא חייבתא. ובחמו"ע כתיב ילדים אשר וכו' ויודעי דעת ומביני מד"ע וכו' נתן להם האלקים מד"ע וכו' והנה נ"נ עשה צלם די דהב להגביר כח מלכותו כאשר אמר לו דניאל והודיע לו אנת הוא רישׁ להגבי' בזה כח ממשלתו. וגזרתו ית"ש הי' לאבד מלכותו מתחת השמי' כאשר הודיע דניאל. והנה חמו"ע דכתיב בהם יודעי דעת וכו' נתן להם האלקים מד"ע וכו' הם היו מוכנים אשר על ידם יתקדש כבוד שמים ויוכנע הרישא דדהבא של מלכות הרשעה (מקום הדעת) היא מלכות בבל. והנה הגם שנאמר שהי' הצלם רק אנדרטא. והגם שנאמר שהיו יכולין לברוח עכ"ז מסרו א"ע בנשאם ק"ו מצפרדעי' מה הצפרדע צפור שיש בו דיעה יש בו דעת קל ממה שהטביע בו היוצר הי' מוכן להכניע ולהכות המוחין דמלכות הרשע' והם אינם מצווין על ק"ה. אנו שמצווין על ק"ה ונתן להם הש"י מדע והשכל עאכ"ו שאנו מחוייבי' לקדש שמו הגדול להתוודע ולהיגלות כי הו"י הוא האלקים ולהכניע הראש דמלכותא חייבתא מקום הדעת. וז"ש חמו"ע והן לא ידוע להוי לך מלכא וכו' היינו לא יהיה לך תגבורת הדע' במלכות שלך כי תתבטל מלכותך:

סעיף ו

במדרש והי' כי יאמרו אליכם בניכם מה העבוד' וכו' בשורה טובה נתבשרו שיהי' להם בנים וב"ב ע"כ והוא פלאי אין מן הצורך להאריך. ונ"ל דבא לבאר אומרו והי' הוא לשון שמחה ובכאן שמחה מה זו עושה הלא זה הוא שאלת הבן רשע. אבל מובן הדבר עפ"י משארז"ל לא תהוי בעבורי אחסנתא אפי' מברא בישא לברא טבא דבהמשך הזמן יפוק מיני' זרעא מעליא והנה בכאן הדין הוא להקהות את שיני הבן רשע לומר לו בעבו' זה עשה י"י לי. לי ולא לו אלו הי' שם לא הי' נגאל ואיך צודק זה דהנה הרי לפנינו שנגאל כי לא את אבותינו בלבד גאל הקב"ה אלא אף אותנו גאל עמהם דהיינו כשאנחנו רואי' א"ע

כעת מיוחסי' לזרע ישראל הנה על כרחך היינו בתוך גלות מצרים דהיינו נה"ק שבתוכינו היו שקועי' בטומאת מצרים וגאל אותנו הש"י עם אבותינו. ולפי"ז. הנה ג"כ הבן רשע שהוא מיוחס כעת בתוך זרע ישראל איך יתכן לומר לו אלו הי' שם לא הי' נגאל והרי נגאל. כיון שהוא כעת במציאות בתוך קהל קדושים. אבל הענין הוא אילו הי' שם הוא בעצמו לא הי' נגאל ומה שנגאל הוא בודאי בזכות תולדותיו דצפה הקב"ה דיפוק מיני' זרעא מעליא ומעתה צודק מאד גם בשאלת הבן רשע לשון והי' שהוא לשון שמחה היינו שמחה תהי' לך גם בשאלת הבן רשע כי אילו הי' שם לא הי' נגאל. ולמה נגאל. ע"כ דיפוק מיני' זרעא מעליא וזשארז"ל בשורה טובה נתבשרו שהי' להם בנים ובני בנים. הבן כי קצרתי:

סעיף ז

משנה אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר. משנה הזאת מרמזת כשהגיע האדם בהתחלת שנת הי"ד אז באת הנשמה עם היצ"ט אל האדם. אז בודקין את החמץ. היינו היצה"ר שהי' אצלו עד היום והבדיקה צריכה להיות. לאור הנ"ר. היינו לאור הנשמה שבאת אל האדם. נ"ר י"י נשמת אדם. והנה בהסיר החמץ מן נ"ר נשאר יב"ק: תבין מה דכתיב בי' ביעקב. כשהסיר החמץ הוא הסם שנאבק עמו בחשך. ולאור הנר כשעלה השחר הסירו אז נאמר ויעבר את מעבר יב"ק. ויבואר אי"ה להלן:

מאמר יא

סעיף א

בו ידובר עניני חול המועד

למאן דס"ל דמלאכת חוה"מ אסורה מדאורייתא. רק שנמסר הדבר לחכמים אשר הם יפרשו איזה מלאכה אסורה ואיזה מותרת. ומהראוי להתבונן בזה איזה טעם. נ"ל שמובן הדבר. עפ"י מה שאמר הרב הקדוש המפורסים בישראל כק"ש מה' פינחס מקארעץ זצלה"ה באשר ידוע שלכל הענינים והנבראים ומיני המדריגות מחולקים במעלה אשר הם בעולם. יש אמצעי ביניהם. כמו בין דומם לצומח (אלמוג הוא דומם וצומח) בין צומח לחי (כסף חי) בין חי למדבר (אדני השדה) וכן בין תורה שבכתב לתור' שבע"פ קרי וכתיב (כל העניני' האלה הוא הכל להתוודע ולהיגלות אל אחד בראן יוצר אחד יצרן) כן הוא בקדושת הזמן. בין קדש לחול הוא חולו של מועד. עכ"ד בקצת תוס' ביאור ומעתה תבין כיון שחולו של מועד ממוצע בין קדש לחול ע"כ נרמז עיקר איסור המלאכת בתור' ונמסר הדב' לבני אדם הבן הדב' ועוד יתבאר אי"ה:

סעיף ב
חול המועד הוא ג"כ בכלל אשר פריו יתן בעתו: עונת ת"ח כמו שב"ת ויו"ט. וסימנך חול"ו של מועד. בגימ' ת"ק. חיבור רמ"ח איברין דדכורא ורנ"ב דנו"ק ויתבאר עוד אי"ה:

מאמר יב

סעיף א
בו ידובר מענייני העמ"ר וספירת העומר כיד י"י הטובה עלינו:
במדרש פ' אמור פכ"ח וז"ל אל תהי מצות העמ"ר קלה בעיניך שע"י מצות העמ"ר זכה אברה' לירש את הארץ הה"ד ונתתי לך ולזרעך אחריך על מנת ואתה את בריתי תשמור ואיזה זה מצות העמ"ר עכ"ל והנה הוא דבר מתמי' מהיכן שפט דקאי על מצות העמ"ר וגם למה נק' מצות העמ"ר ברית וגם לו יהי' דמצות העמ"ר נק' ג"כ ברית אעפי"כ למה אפקי' משמעותי' הפשוט דקאי על ברית המילה הנאמר שם מבואר בפרשה. ונ"ל דהנה הוקשה לו בפסוק ואתה את בריתי וכו' אתה וזרעיך וכו' זאת בריתי וכו' המול לכם וכו' דקש' הל"ל בקיצור אתה וזרעך אחריך תשמרו את בריתי המול לכם וכו' ומדקאמר מקודם ואתה את בריתי תשמר ואח"כ אתה וזרעך אחריך משמע מה דקאמר מקודם ואתה את בריתי וכו' הוא ענין אחר אשר תלוי רק באברהם ולא בזרעו ע"כ דרש זה על מצו' העמ"ר והנה כתב הרח"ו זצללה"ה כי בימי העמ"ר טוב לתקן עון הברי"ת. קר"י בגי' עמ"ר וכתב ע"ז הרב מהר"מ פאפריש זלה"ה וז"ס י"פ ע"ב כמנין עמ"ר מלא (עין מ"ם ריש) כי הטפה בבחי' חס"ד ע"כ ומעתה תלך לבטח בדברי רבותינו כיון שמוכרח מהפסוק דקאי ואתה את בריתי תשמור על ברית אחר (זולת מצות המילה) התלוי באברהם דייקא מדתו מדת החס"ד ואיזה זה מצות העמ"ר שמתקנין על ידו חטא הברית מה שחטאו בקר"י (בגי' עמ"ר) ופגמו בטפת הלובן שהוא פגם בחס"ד אברה"ם והנה במל' העמ"ר בימים ההם בזה"ז שהוא בגי' שיעור הקומה קומת החס"ד י"פ ע"ב נשלם שיעור קומת החס"ד לאברה"ם ועי"ז יירש אברהם את הארץ הבן כי קצרתי:

סעיף ב
וכיון שהימים האלה מסוגלים לתקן עון הברית אשר פגם הברית בעוה"ר הוא בצדיק יסוד עולם נק' א"ל ח"י ע"כ הימים הנספרים במצות התורה הלא המה מ"ט ימים בגמ' א"ל ח"י הבן:

סעיף ג
בפסוק וספרת"ם לכם ממחרת השב"ת וכו' ובאת לנו הקבלה בתורה שבע"פ ממחרת יומ"א טב"א וכמו שהוכיחו חז"ל בדרשותיהם כ"א כפי לימודו כמבואר במס' מנחות ובת"כ ובמדרשים עיין בדבריהם והנה ידוע דנתפקרו בזה הצדוקים ואומרים הכוונה

הוא שב"ת ממש והנה מהראוי לכל משכיל להתבונן מה זאת עשה הש"י לנו שכתב בתורתו תיבת שב"ת לשיצטרך בזה לימודים שונים בתורה שבע"פ שהכוונה בזה על יו"ם טוב ובא ע"ז טעות למינים שאינם מאמיני' בתורה שבע"פ ה"ל למיכתב בפירו' ממחרת יום הראשון ולא נצטרך לשום דבר ובפרט שלא יהיה בזה אריכות לשון. אך יובן הדבר עפ"י מש"ל כ"פ שכל האורות נתהוו בלילה הראשונה בגבהי מרומים בדרך נס שלא ע"י מעשינו (וכ"ה בכל שנה) אך להיות הדבר שלא ע"י מעשינו אין קיום להאורות והמוחין ההם. ע"כ צונו הש"י מצות ספיר"ת העמ"ר לספור מחדש יום אחר יום ונכנסין המוחין לאט לאט ע"י מעשינו ולזה יש קיום כיון שהוא ע"י מעשינו וכיון שנגמרין כל המוחין ע"י מעשינו אז הוא יום קבלת התורה חג השבועות. וזה וספרתם לכם לטובתכ' ולהנאתכ' שיהי' קיום לקבל' המוחין אל התור' והנה החלוק שבין שב"ת ליו"ם טו"ב מבוא' בכתבי מרן האריז"ל שב"ת נק' קד"ש היא לכם משא"כ יו"ם טו"ב מקר' קד"ש שבשבת באים המוחין דחכמ"ה (חכמ"ה נק' קד"ש) מעצמם שלא ע"י מעשינו משא"כ יו"ם טו"ב מקרא קד"ש לשון הזמנ' לקד"ש כענין אחר כן יאכלו הקרואי"ם היינו שאנחנו מזמינים את הקד"ש ע"י מעשינו והנה תבין לפי"ז קדוש' היום של יום טו"ב הראשון דח"ג המצו"ת היא ג"כ שלא ע"י מעשינו א"כ יש לו בזה מדריגות יום השב"ת הג"ה הנה תמצא בכל מועדי י"י מקראי קדש נכתב בתורה מקר"א קד"ש יהי' לכ"ם משא"כ ביום הראשון דחג המצו"ת כתיב התם ביום הראשון מקר"א קד"ש ולא כתיב יהי' לכ"ם והטעם מובן דבכל מועדי י"י כתיב מקר"א קד"ש יהי' לכ"ם רצ"ל הזמנת הקודש הוא על ידי מעשיכם משא"כ ביום א' דח"ג המצו"ת לא כתיב יהיה לכ"ם שאין הקד"ש נזמן ע"י מעשינו והבן: א"כ התורה כשרצתה לרמוז לנו טעם המצוה אמרה בלשונ' הקדוש וספרתם לכ"ם להנאתכ' ולטובתכם ממחר' השב"ת רצ"ל להיו' היו' הראשון הוא בבחינת שב"ת ובאין ההארות שלא ע"י מעשיכם ואין לזה קיום עד אשר תספרו יום אחר יום ונעשה הדבר ע"י מעשיכם ויהי' הדבר לכ"ם לקיום ע"כ קראתו התורה שב"ת בכדי להשמיענו טעם המצוה בין והתבונן ועוד יתבאר:

סעיף ד

במדרש תני ר"ח וספרתם לכם וכו' שבע שבתות תמימות תהיינה אימתי הם תמימות בזמן שישראל עושין רצונו ש"מ עכ"ל והוא לפלא בעיני כל רואה. והנראה דהוקשה לו תיבת תהיינה דאין לו ביאור דהאיך יצוה לנו הש"י אשר השבע שבתו' תהיינה תמימו' והרי הזמן אינו מסור בידינו. ע"כ פירש אימתי הם תמימות בזמן וכו' והוא דהנה הארת מוחין העליונים כביכול נק' רצו"ן (כי הרצון הוא במוח כביכו') והנה כתבנו למעל' שהאר' המוחין הנעשים בליל א' דחג המצות הוא שלא ע"י מעשינו ע"כ אין לזה קיום

וציונו הש"י מצות ספירת העמ"ר ואז יום אחר יום נעשים הארות המוחין ע"י מעשינו ויש לזה קיום והנה תמי"ם בלה"ק הוא על דבר שאין בו חסרון ע"כ יש לו יסוד וקיום (ראי' לזה יודע י"י ימי תמימי"ם ונחלתם לעול"ם תהיה) ולפי"ז יפורשו היטב דברי ר"ח כדהוקשה לו תיבת תהיינ"ה הרי הזמן אינו מסו' בידינו לזה אמר דהכי פירושו ז' שבתות תמימו"ת תהיינ"ה אימתי הם תמימות בזמן שישראל עושין רצונו ש"מ היינו דהתורה משמיענו מה שהארת המוחין נעשים בליל א' זה לא נק' תמימו"ת כי אין להארה זו יסוד וקיום כי לא נעשה הדבר ע"י מעשינו (וזה נק' אין ישראל עושין רצונו ש"מ כי המוחין הנק' רצו"ן אינן נעשין ע"י ישראל) ע"כ צונו הש"י וספרתם לכם וכו' ז' שבתות תמימות (בקיום) תהיינ"ה. בזמן שישראל עושין רצונ"ו ש"מ היינו שע"י מעשה ישראל נעשה הארת המוחין אז. תהיינ"ה תמימות בקיום הבן:

סעיף ה

עוד יש לבאר דברי ר"ח הנ"ל ידוע ענין הספירה הוא ג"כ ספירת ז' המדות חג"ת נהי"ם בכל שבוע מדת אחת. ובכל שבוע מבררים ניצוצים אחרים מהמדות שנפלו בשבירה. וכן מה שנופלים בכל עת בעוה"ר דהיינו במדת אהב"ה שבאדם (הוא מדת חס"ד) אם אוהב את הבו' אשר הזהיר הש"י להרחיק וכן במדת היראו' אם מתיירא' מן הדבר אשר הזהיר הש"י וכיוצח. והדבר ידוע למשכילים. והנה עליית הניצוצין בפעולת האדם הוא בהעלות האדם כ"א מהמדו' לשורשו ע"י התשוב"ה שלימ' כי ע"י מדת התשוב"ה יתוקנו הניצוצות מהשביר' לבוא לסוד פרצוף אד"ם (יונעם למשכיל ע"ד ולטועם מעה"ח) ומה שהיה איזה מהמדות רק נקודה בכח יתוקן בהתפשטות בהרמת ראש להיות קומה שלימ' תמימה באדם. לאהוב את הבור' ית"ש. ולירא ממנו וכיוצא. והוא בהשכיל בחכמ' ובינה ודעת כי כל האהבות והיראות הם בטילים לעיקר המציאות ואין להם מציאות זולת שפעו ית"ש. התבונן מאד ידידי. ובזה תשכיל ע"ד באמרו שבע שבתות תמימו"ת תהיינ"ה. תמימו"ת דייקא בהרמת ראש קומה שלימ' תהיינ"ה דייקא הוי' מחדש ע"י מעשיך וז"ש ר"ח אימתי (תהיינ"ה) הם תמימות כשישראל עושין רצונו ש"מ שזה היה רצון הקדום כביכול היה בונה עולמות ומחריבן אמר דין הניין לי ודין וכו' בכדי שיהיה בחירה בעולם ושכר ועונש וז"ש וספרת"ם יובן ג"כ מלשון ספי"ר ובהירו' ידעתי ידידי אשר דברי אלה לא יובנו רק להמשכילי' ואין דברנו רק להחפצי' באמ' יהי חלקינו עמה':

סעיף ו

אמר הקדוש המפורסי' בישראל מהר"פ מקארעץ זצוק"ל איתא בכתבים שיכווין כ"א בימי הספיר"ה לתקן שורש נשמתו. כי עמ"ר בגי' י"ש היא חכמ"ה יש מאין. והחכמ"ה מאי"ן תמצא. וכ"א יש לו שורש בחכמה ולכך אומרים בימי הספירה כל ישראל י"ש

להם חלק וכו' לתקן נשמת כ"א ולהעלו' אותו ובאמיר' מס' אבו"ת ג"כ היא כוונ' כל הספירה עכ"ד. נ"ל דהנה המוחין נק' אבות כידוע לך ותתבונן שמעשה אבות קדמו בתורה לסיפור נתינת התורה הנה גם אנחנו עוסקי' במס' אבו"ת קודם חג השבועות זמן מתן תורתינו. ובפרט לפי דרכינו אשר כל הנהו מילי מעליית' משנת חסידים מס' אבו"ת נלמדים ממעשה האבו' אשר מבוארים בתורה המשכיל יתבונן ע"כ שם המסכתא אבו"ת והתחלת המסכת' משה קיבל תורה וכו' הבן:

סעיף ז

עוד אמר הקדוש הנ"ל מה שנידון בין פסח לעצרת הוא יותר מרא' השנ' רק שבר"ה הוא מצד הגבורו' ובימי' הללו מצד החסדי' עכ"ד לדעתי הקלושה מובן הדבר בר"ה ה"ס הדורמיט' שינה הסתלקו' המוחין עד שמתעוררין ע"י השופר. ובימים האלה הוא בהיפך לטובה קבלת המוחין בכל יום כנודע להבאים בסוד י"י והש"י יודע האמת:

סעיף ח

עוד אמר הקדו' הנ"ל להיו' הימים האלה תיקון הנשמו' בשרשם בחכמה הנה ר' עקיב' שור' נשמתו בחכמ' נאמר עליו למשה שתוק. כך עלה במחשב' ונשמתו היתה גדולה וכו' ומ"ש משרע"ה שלח נא ביד תשלח אמר על ר"ע והיה רוצה שיתנו התור' על ידו אלא שהיה מעול' המחשבה ולא היה יכול לבוא לידי דבור לכך היה דורש תגין קוצין (שהוא שערות) שהוא ג"כ בחכמ"ה והתלמודים על שלא נהנו כבו"ד זה בזה (כבו"ד בגי' ל"ב נתיבות חכמ"ה) היו פוגמין במקום גבוה ולכך מתו. עכ"ד ולדעתי תתבונן בזה סוד הכתוב כבו"ד חכמי"ם ינחלו. וג"כ תתבונן מפנימה מנהג ישראל תורה שלא לגלח השערות בימים ההם. והמ"י טעם למה אין מברכין שהחיינו על מצו' הספיר' אמ' הקדו' הנ"ל להיות שאין זה דבר חדש כי כל העליות (היינו כל המוחין) היו ביחד בליל א' דפסח כנודע (מסוד החפזון) ואח"כ בימי הספירה הם נכנסין שוב מדריגה אחר מדריג' עכ"ד. ונ"ל לבאר עוד יותר דברכת שהחיינו אינה באה רק על דבר שמשמח הלב שלא היו לו זמן רב טובה הלזו. והנה בבוא הטובה יגל וישמח הנה מברך שהחיינ"ו. וכאן אדרב' הנה אתמול היו כל המדריגות בהארה יחד וכהיום שבים לאחור ומתחילין למנות ממדריג' הקטנה עד למחר יותר גבוה וכן בכל הימים עד שמשתלמי' כל המדריגות במ"ט ונשלם שיעור קומה ע"י מעשינו ונמצא זאת המדריג' היא אז ביתר שאת מליל א' דפסח שהיו אז שלא ע"י מעשינו וכהיום הושלמו ע"י מעשינו אז מברכין בחג השבועות שהחיינ"ו והבן עיין סי' י"א:

סעיף ט

בגמ' מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבוע נ"ל טע' לזה ע"פ פשוטו עפי מ"ש הראשוני' דמה שניתנ' התור"ה בחדש השלישי לצאתם מאמ"צ דייקא הוא כענין הבחינ' האשה דצריכה הבחנה ג' חדשים להבחין בין וכו' והנה לפי"ז היה מהראוי להיות ג' חדשים שלמים אבל כ"כ היה הש"י משתוקק לחיבת ישראל עם קרובו כביכול וקיים הדין הזה. בספירת יומי ושבועי דהנה חוץ הימי' הראשוני' היינו ששה ימים שאינ' בכפל אבל כל שאר הימי' הספירה היא בכפל היינו צ"ב ימי' היינו צ"א יום חוץ מיום שנתארס' בו. כפי הדין ותקנת חז"ל נ"ל:

סעיף י

אשובה עוד לבאר בפסוק וספרתם לכם ממחרת השבת וכו' שבע שבתות תמימו"ת תהיינה עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום הנ' יש להתבונן תיבת תמימות עפ"י פשוטו וגם תיבת תהיינה (כמש"ל) אין לו ביאור וכי הזמן מסור בידינו ליתן לו הוי' וקיום הלא הש"י מחי' חיים בזמן שרוצה וכבר דברו בזה חז"ל במדרשיהם (כמש"ל) ועוד דקדקו הראשונים הלא אין מצות הספיר' רק ז' שבתות כדכתיב ז' שבתות תמימו' ואח"כ אמר תספרו חמשים יום (עיין בגמ' מנחות) והנרא' עפ"י מ"ש כבוד מחו' הרב הקדוש בעל קדושת לוי זצק"ל טעם שאין מברכין שהחיינו על מצות הספירה דהנה מצות הספירה היא כעין ספירת ז' נקיים שהאשה סופרת לבעל' לטהר א"ע אחר ספירתה. והנה כל מגמתה ותשוקתה להגיע ליום השמיני דהיינו אחר שיעברו ימי ספירתה ויבוא יום הטהרה ותתחבר א"ע לבעלה וענין ספירתה הוא כדמיון איזה איש המצפה לאיזה יום התענוג אבל יודע שהיום ההוא עוד במרחק הזמן כמה ימים. והנה הוא סופר בכ"י כמה ימים יש לו עוד להמתין ליום המקוה ההוא. ובבוא יום המקוה ההוא. הנה באה תשוקתו ועיקר מגמתו אשר אליו הי' מצפ' ומשתוקק בכל הימים הנספרי' (כענין שפירשנו). וכן שמעתי ג"כ בפסוק וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים הנה ביו"ם הח' מבע"ל אך הוא כמו שפרש"י בכ"מ וכ"ה עפ"י הדוקדוק שלש"ת שבע"ת שמנ"ת מורה על חיבור כל הימים הללו ביחד. וכמו שלעז רש"י ז"ל אישייני"ץ והנה אברה' לגודל תשוקתו לקיים מצות בוראו ובפרט מצוה כזאת למול את בנו לח"י (שעדיין לא טעם טעם המצוה הזאת) הנה מיום שנולד יצחק עד יום השמיני הי' מצפה ומשתוקק מתי יבוא יום השמיני ותתמלא תשוקתו במה שיקיים מצות בוראו הנה מיום שנולד יצחק עד יום השמיני הי' מצפה ומשתוקק ליום ההוא המקווה א"כ כל השמונת ימי' היו בחיבור יחד לפועל ההוא ע"כ נכתב שמנת ימים בחיבור כל השמונה ימים יחד בתמימות הבן וכמו כן פירשנו מאמר משה בעת פטירתו אמר בן מאה ועשרים שנה אנכי היום מה

תלמוד לומר היום (ודברי חז"ל ידוע ולפי הפשט לא נדע) אבל יתפרש עפ"י דברי רשב"י באידרא זוטא קודם פטירתו אמר שכל ימיו הי' מחכה ומצפה ליום ההוא כי כל מה שהצדיקי' משיגים קודם פטירתם אינם יכולים להשיג כל ימי חיותם וכמ"ש תוסף רוחם יגועון וז"ש ג"כ משה בן מאה ועשרים שנה אנכי היום דבכל המאה ועשרים שנה הי' מצפה ומשתוקק להשגות היום ההוא הנה כאשר בא היום ההוא נגמר' אצלו תשוקתו מכל הק"ך שנה בחיבור וז"ש בן מאה ועשרים שנה אנכי היום הבן הדבר) והנה כתב הרב הקדוש הנ"ל שע"כ אין מברכין שהחיינו על מצות הספירה כי אין התשוקה על הימים הנספרים רק על היום שאחר ימי הספירה אז מברכין שהחיינו וקימנו והגיענו לזה"ז כי כל ימי הספירה היינו סופרים ומצפים ליום הנכבד והנחשק ההוא זה תוכן דבריו בקצת תוס' ביאור ולדעתי זה שיש לפרש בפסוק וספרתם לכם וכו' שבע שבתות תמימות תהיינה היינו שתספרו בתשוקה הנכבדת מראשית הימים עד סופם מתי יבוא יום הנועד ההוא יום מתן תורתינו וכיון שבכל יום תהיו סופרים ומצפים ליום הנכבד ההוא יום המעשים א"כ כל הז' שבתות תהיינה תמימות היינו מחוברת (כמש"ל בפסוק וימל אברהם וכו' בן שמנת ימים) עד ממחרת השבת השביעת תספרו חמשים יום. היינו כל הז' שבתות תהיינה מחוברות למספר החמשים ע"כ יום החמשים אינו לספירה כי כבר בא יום הנכבד אשר אליו נספר המספ'. הבן הדבר:

סעיף יא

טעם למנין ימי הספירה קודם מתן תורה מ"ט ימים עפ"י מ"ש הרב החיד"א טעם לגלות מצרים (בשם ילקו"ט דוד) דהתורה רוחניות ואינה חלה על האדם שיש לו מחשבות רעות ויצר זונה (ולב רע) כי התורה כולה טהורה. וז"ש שאוה"ע לא יכלו לקבל התורה ולכך הכניע הקב"ה את ישראל בגלות מצרים להחליש כח היצה"ר אשר משכנו בחלל השמאלי שבלב. ותוכל לשכון בם התורה (ע"י היצ"ט שהוא בחלל הימיני שבלב) עכ"ד. ע"כ סופרין קודם מתן תירה מנין מ"ט. מנין מספר ל"ב טו"ב. ועיין מ"ש בשער ומאמר ל"ג בעומר ותבין יותר:

סעיף יב

ראיתי בספר הנחמד צדה לדרך טעם נחמד עפ"י פשוטו. למנין ומספר ימי הספירה קודם יום מתן תורתינו מ"ט ימים ואח"ז יום מתן תורתינו ביום החמשים. ואעתיק לך לשונו. וז"ל. דע כי זה הענין בעצמו. שבא בספירת העמ"ר בא ביובל ואמר. וספרת לך שבע שבתות שנים וכו' תשע וארבעים שנה וכן אמר לקדש שנת החמשים שנה. ואחר שמצאנו זה בשביתת עבודת אדמתינו שהוא חיי הגופות. וכן בקבלת תורתינו שהוא חיי הגופות והנשמות. הורה שבא לענין גדול ונכבד כבר נודע שהקדמוני' היו מייחסים

כוחות כל הנמצא לשבעה כוכבי לכת ולשבעת גלגלים. והיו מייחסים שבעה האקלימים שהם שבעה חלקי היישוב אליהם והיתה אמונתם שהשמש הוא האלהי הגדול. כמש"ל. ואחריו הירח ואח"כ החמשה הנשארים. סוף דבר כולם היו אלקות אצלם. ולכל אחד מהם היו מייחדין ממשלה. וכ"א בששה האחרי'. ודעת' זה היו לפי שהיו רואי' שבעליית' וירידת'. ושאר תנועתם. היו מתחדשות פעולות בעוה"ז. עד שהיתה תפלת' ועבודתם אליה'. וכפי מספרם הוו מקריבים שבעה ממיני בעלי חיים. כמו שראה בלעם הקוסם. שצוה לבנות ז' מזבחות ולהקריב ז' פרים. וז' אילים ולפי שכל אחד מהכוכבים. היו מוצאים לו ממשלה מיוחדת. ושאר הכוכבים יעזרוהו. והכל כמו שחלק אותם לכל העמים. ולשבע הארצות נמצא להם שבעה ממשלות. עד שהיו הקוסמי' קוסמים ע"ד המספר הזה. כמו שתירגם יונתן על מאמר יחזקאל שבועי שבועות להם. ונאמר שם על קסם נבוכדנצר. וזה הי' נמשך לדעת הקודמי' בתנועת הגלגלים שהם תשע וארבעים. כי לגלגל שבתא"י צד"ק מאדי"ם תשע תנועות לכל אחד. ולגלגל חמה. שתים ולגלגל כוכב תשע. ולגלגל נוגה חמש. ולגלגל לבנה שש. עד שחשבו קצת מהראשוני' כי לפי התנועות האלה היו הגלגלים מ"ט. כפי התנועות של כוכבי לכת וכו' ולפי"ז הענין הי' הקדוש ביום חמשים ובשנת החמשי' להורות על המניע שלא יתנועע (רצ"ל השם ב"ה אשר הוא מניע את הגלגלים וכל כוחותיה' כרצונו. ואין להם שום כח מבלעדי שפעו וכחו ויכולתו ית"ש) וענין זה המספר הזכירו ישעי' הנביא. ואור החמה יהיה שבעתי' כאור שבעת הימים. וזה כולו להעיר אותנו שלא נטעה בדעת הקדמוני'. אלא שנאמין שכל הממשלות תחת ממשלתו ית'. כי לו לבדו הממשלה וכול' משרתיו עושי רצונו. ולפיכך צותה התור' שלא לעבוד שום אחד מהם כלל. ואמר לא תעשה לך פסל. ואמר ופן תשא עיניך השמימה וגו' וכמה מצות באו בתור' למחות זה הדעת. וכן קצת המספרי' הנה ימות עולם מספרין שבעה. ובהיקף יריחו ז' כהנים וז' שופרות בשבעת הימים ובשביעי הקיפו ז' פעמים. וכן מספר הספיר' והיובל הכל למסורת בעת זה לידע ולהכיר כי אין מושל זולתו. וזה יוודע במופת כי כל הגלגלי' צריכים למניע ראשון שאינו מתנועע. ובדרך זה יודע מציאות הש"י ואחדותו. ובמה שטעו הראשונים באותו דרך יוודע לנו ממשלתו וגדולתו לקיים מ"ש כי ישרים דרכי י"י צדיקי' ילכו בם ופושעים יכשלו בם. כמשארז"ל בשעת מתן תורה קרע הקב"ה ז' רקיעי' ופתח ז' ארציות. ואמר להם בינו בעליונים והביטו בתחתונים. ודעו שאין אלוה זולתי מיד פתחו והקדימו נעשה לנשמע עכ"ל. והנה לפי הנ"ל הנה ימי הספירה מתחילין ממחרת יום צאתנו מאמ"צ. והנה ב' הנהגות הם. אחת הנהג' הניסיית בשידוד המערכה מערכת הגלגלים והכוכבים.

והנה זה נתפרסם ביום צאתנו מאמ"צ. שהראה הש"י האיך הוא משדד מערכו' השמים וכוכבי השמים וכסיליהם. ע"י הארת חסדו לבניו. וההנהג' השנית הוא הנהג' הטבעיית. אשר מתנהגת עפ"י סידור הכוכבי' במשמרותם ברקיע מבראשית. והנה הקדמונים היו סוברים. שמסר הש"י מבראשית ההנהגה לכוכבים. והם מתנהגים בטבע מבלי השגחה עליונה (רק בזמן שנצטרך המשגיח לשדד מערכתם בהאיר מדת חסדו לבניו כמו בזמן צאתנו מאמ"צ) והנה לפי הטעם הנ"ל. צונו הש"י לספור בהשגחת המשגיח בכל עת ורגע. ואין להם שום תנועה מבלעדי השגחתו ויכולתו בכ"ז ועידן. נמצא לפי"ז אין לנו לירא מן שום דבר רק מהבורא ית"ש וזה שיש לרמז בכתוב. אם תבקשנה ככסף (היינו הוראת ההנהגה הניסיית. אשר נתגלה בפועל ביום צאתנו מאמ"צ והוא מבחי' החסד אשר רמוז בכסף כידוע) וכמ"ט מונים תחפשנ' היינו מנין מ"ט אשר אנו מונים. להורות על הנהגת הטבע (בגי' אלקים) והם מ"ט תנועת כוכבי השמים. הכל הוא בחפץ אלקי מבלי הסיר ההשגחה כרגע) אז תבין יראת י"י והנה קצרתי והמשכיל יחריב הדבר:

סעיף יג

פסיקתא פי"ח באיזה זכות זכו ישראל ליקח את ארץ כנען בזכות העומ"ר. לפיכך משה מזהיר את ישראל והבאתם את עמ"ר ע"כ. הדקדוקים ידועים ומה שאני יכול לציין כעת. הוא שהמדרש דקדק ארץ כנען דייקא. ידוע כנען מבחי' חס"ד דסט"א. וכשישראל לקחו מידו את הארץ. הוצרכו לעשות מצוה שהוא מבחי' החסד דקדוש'. והנה ארמוז לך עמ"ר בגימ' ש"י. הוא י"פ א"ל שהוא חסד כמד"א חסד א"ל כל היום והנה כל ספירה בשיעיר קומתה הוא עשרה. הנה עשר פעמים א"ל בגימ' עמ"ר. ואי"ה נבאר:

סעיף יד

שם רבי יוחנן אמר. לעולם אל תהא מצות העמ"ר קלה בעיניך שעל ידי מצות העמ"ר זכה אברה"ם וירש את ארץ כנען. שנאמר ונתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ מגורך וגו' על מנת ואתה את בריתי תשמור. ע"כ (הג"ה כ"ה ג"כ במד"ר וכבר פרשתיהו בסימן א') ר"ש בן לקיש אמר לעולם לא תהא מצות העומר קלה בעיניך שע"י מצות העומר עשה הקב"ה שלום בין איש לאשתו. הה"ד והביא האיש את אשתו אל הכהן והביא את קרבנה עלי' עשירית האיפה קמח שעורים וגו' ואיזה זה מצות העמ"ר. ע"כ. והנה לכאורה הוא תמו' דהרי מנחת קנאות של סוטה הוא מצוה אחרת ולא מנחת העמ"ר שהוא מצוה לצבור. אבל המשכיל יבין הדבר עפ"י דברי הזהר. אשר מנחת העומר שעורים הוא ג"כ לבדיקה כביכול. אשר נבדקה כנסת ישראל. וטהורה היא ונקתה ונזרעה זרע. עיי"ש בזהר ותבין:

מאמר יג

סעיף א

מאמר קריעת י"ס

ידובר בו מענין ז' של פסח. ומעניני קריאת י"ס ויתפרשו כמה פסוקים בפרשיות התור' והגם שלא יבואו הדברים כסדרן רק קמא קמא דמטי לידן. ואין מוקדם ומאוחר בדברי תורה ונק' בשם מאמר קריעת י"ס:

מנהג אבותינו תורה היא לעשות כל התמנות הראשים בכל קהלה בז' של פסח. נ"ל להיות התמנות הראשון ממלכות בית דוד שבט בנימין שירדו לתוך הים זכו למלוכה לפי שעה היינו שאול מבנימין ע"כ ותהי לחוק בישראל התמנות כל הממשלות בשביעי של פסח ועוד יתבאר בזה אי"ה:

סעיף ב

נ"ל עוד טעם דהנה כל מושל נק' פרנ"ס הדור כענין שאמרו כמה פעמים בגמ' (לדור שאתה פרנס"ו וכיוצא) והטעם כי ע"י המושל והנשיא כפי אשר ידריך את הדור כן תהי' הפרנס' כענין שאמרו ויהי בימי שפוט השופטים (ודרשו חז"ל דור שפשטו את שופטיהם. ע"כ) ויהי רעב בארץ עד שעמד בוע"ז לנשיא ונתהווה שובע בעולם (כי שמעה בשדה מואב כי פקד י"י את עמו לתת להם לחם תירגם שם המתרגם בזכותי' דבועז צדיקא וכו' עיי"ש) ע"כ נק' הנשיא והמושל המדריך את הדור בשם פרנ"ס והנה אמרז"ל קשין מזונותיו של אדם כקריעת י"ס והנ' ביום ההוא אשר מסוגל לנס גדול קריעת י"ס בקלות הוא יצו חסדו קדוש יעק' לגזו' פרנסי' טובי' לישראל. אפי' ח"ו אין בידם זכות כ"כ ושמעתי מפי קדוש מחו' הרב הקדוש מהרצ"ה מזידיטשוב זצוק"ל מלאכת אוכ"ל נפ"ש שהתירה התור' בכל י"ט. הנה נכתוב בתורה אצל שביעי של פסח כי קשין מזונותיו של אדם כקריעת י"ס והנה לפי דברינו הנ"ל תשכיל בטוב טעם מנהג ישראל למנות פרנסי הדור בשביעי של פסח דייקא:

סעיף ג

ויוגד למלך מצרים כי ברח העם תירגם אונקלוס ארי אז"ל עמא והיא לפלא דהו"ל לתרגם ער"ק ונרא' לבאר עפ"י האמור בזהר בפסוק וי"י הולך וכו' ללכת יומם ולילה וכי אמאי הוי אזלי יומם ולילה יהכין ביממא ולא יהכין בליל' כבני נשא דערקין וכו' אלא לאשתכחא בהו שלימותא דלית שלימו אלא יומם וליל' (היינו מדת יו"ם דכורא תורה שבכתב לילה מדת נוק' מלכות פה ותור' שבע"פ קרינן לה) ואח"כ אמרו בזהר ויוגד למלך מצרים. מאן קאמר לי' וכו' אבל חכמוי וחרשוי איתכנשו לגבי' ואודעוהו כי בר"ח העם ואמאי קאמרו דא אלא חמו בחכמתא דילהון דהוי אזלי יממא וליל'

אמרו ודאי ערקינן אינון עכ"ל. רצ"ל דהאיצטגנונים לא ידעי סיבת הליכתם בלילה הוא עבור מדת נוק' תורה שבע"פ ולפיכך בתרגום שהוא בתורה שבע"פ מתרגמינן על בר"ח אז"ל להורות דהיודע סוד תורה שבע"פ יבין דהליכתם גם בליל' הוא הליכ' ולא בריח'. אבל האיצטגנונים לא ידעו מזה הסוד ושפטו כי בר"ח העם ובזה יונעם לך לשון הזהר ואודעוהו כי בר"ח העם הנה לשון הזהר הוא תרגום ואמאי כתב הנך תיבות בלה"ק ולפי דברינו יונח הם לא ידעו סיבת הליכתם בליל' הוא עבור בתורה שבע"פ ע"כ אמרו כי בר"ח העם. הבן מאד:

סעיף ד

ופרעה הקריב קרב מיבע"ל. ודרשו חז"ל שהקריב את ישראל לתשוב"ה וכ"ה בזהר. ר"י אומר הא אתמר דקריב לון לתשוב' עכ"ל. והנה אינו מבואר במקרא בפירוש תיבת לתשוב"ה ונמסר בתורה שבע"פ. אית תשוב' ואית תשוב'. היינו תשוב"ה. תשוב ה' אחרונה. היא תשוב' תתאה. ואית תשוב' עילא' בה' ראשונה. והנה תשוב' תתאה בה' אחרונ'. היא בחינת תורה שבע"פ מלכות פ"ה ותורה שבע"פ קרינן לה והנה רמזה התורה בפעם הראשון שצעקו ב"י אל י"י בצאתם ממצרים הנה נמסר תיבת תשוב"ה בתורה שבע"פ להורות דאפי' תשובה תתאה מהני לכל העונות וחטאים ופשעים:

והנה אומר לך ג"כ כפשוטו דהנ' ע"י העונות ח"ו מפרידין ח"ו בין הדביקים. בין ו' לה' היינו בחי' תור' שבכתב ותורה שבע"פ והנה תשוב' תשוב ה' להתחבר בו'. היינו תורה שבע"פ לתורה שבכתב ע"כ נמסר תשוב' בתורה שבע"פ. הבן. ועוד אומר לך נמסר תיבת תשוב"ה בעל פה להורות דעפ"י משפטי התורה עיקר התשוב' בפה וידוי דברים כמ"ש הנביא קחו עמכם דברים ושובו אל י"י:

סעיף ה

וירא ישראל את מצרי' מת וכו' וירא ישראל את הי"ד וכו' וייראו העם את י"י וכו' הנה יש לדקדק ויר"א וירא"א ל"ל הו"לל ואת היד וכו' ב' י"ד הגדול"ה הוא חס"ד ומהו החס"ד שנעש' למצרים וכבר דרשו מזה בזוה"ק. ג' אמר כיון שראו את היד הגדול"ה. היא חס"ד. אז וייראו"ו. הרי ירא"ה הוא במדת הגבור"ה. הל"ל ויאהב"ו כי אהב"ה בחס"ד והנראה עפ"י מה שמקובל לרבותינו כשהנס נעשה לאדם בזכותו זוכה הוא בעצמו לראות במפלת אויבנו. משא"כ כשאינו בזכותו אבל בתגבור' מדת החס"ד ורחמי"ם אעפ"י שאינו בזכותו זוכה האדם לראות בעצמו במפלת אויביו (עיין במאמרי פורים מש"ש בפסוק ישמח צדיק כי חזה נקם וכו' ובנוסח ההודא' ואתה ברחמיך הרבים וכו') ומעת' יתפרשו בכאן המקראי קודש וירא ישראל את מצרי' מת וכו' הנה הם בעצמם זכו לראות מפלת

אויביהם וירא ישראל ראי' שני' שאין זה מצד זכותם רק זה הוא מתגבורת י"ד הגדול"ה. וכשהבינו זאת שאין זה מצד זכותם אז ויירא העם את י"י. והבן כי קצרתי:

סעיף ו

תביאמו ותטעמו בהר נחלתך וכו' י"י ימלך לע"ו. להבין הסמוכות. נ"ל עפ"י מה דהקשו הא דקיי"ל. דלא הי' בא"י הר וגבעה שלא עבדו הכנענים עלי' ע"ז. וא"כ האיך נבנה הביהמ"ק על ההר. ותירץ הרב הגדול מהר"א רוזאנ"ס ז"ל (בעל משנ' למלך ופרש' דרכים) הביאו הרב החיד"א בס' כסא דוד דף ל"ג ע"א דבכ"מ שקנת' השכינה והקדושה דמלכות שמים מקום שוב אינה יכולה הסט"א לקנות שם מקום (כי מלכותו לעד קיימ' ואמרו רז"ל באבן שתי' שממנה הושתת העולם. כביכול בשעת בריאת העול' התפלל הקב"ה שם. ואמר. יה"ר שיכבשו רחמי את כעסי ואכנוס וכו'. וא"כ קנתה מלכות שמים שם מקום. ושוב אין מקום להשראת וכו'. כי מלכותו ית"ש לעד קיימת עיי"ש ועפי"ז תתבונן הפסוקים הנ"ל תביאמו ותטעמו בהר נחלתך. מכון לשבתך פעלת י"י וכו' רצ"ל אתה פעלת מן ימי בראשי' שיהי' מכון לשבתך. כי קנית שם מקום כביכו' וכי תימא הרי עבדו שם ע"ז. לזה אמר י"י ימלך לע"ו. ע"כ מקום שקנתה מלכות שמים מקום שוב אין מקום וכו' והבן הדברים:

אייר

מאמר א

סעיף א

בו ידובר הצירוף של הו"י השולט בחדש הזה. וסגולת החדש וכל הזמנים אשר בזה החדש:

צירוף הויה השולט בחדש הזה יהה"ו ייצא מפסוק בר"ת "יתהלל "המתהלל "השכל "וידוע. וכאשר תתבונן בדברי מרן האריז"ל בסוד תפילין דרש"י ותפילין דר"ת. הנה תפילין דרש"י הוא הוי' כפשוטה המאירה בחדש ניסן היוצא מפסוק **י**שמחו **ה**שמים ותגל **ה**ארץ. ותפילין דר"ת הם בסוד צירוף יהה"ו היוצא מפ' **י**תהלל **ה**מתהלל **ה**שכל וידוע וכתב האריז"ל שהתפילין הללו המה מסוגלים מאד להשגת חכמה (נ"ל כי המה בסוד המוחין דאבא חכמה ע"כ הצירוף הזה נרמז בפסוק הנ"ל. השכל וידוע) כאשר תתבונן כ"ז תבין כי גם החדש הזה אשר מאיר בו הצירוף הנ"ל מסוגל להשגה:

סעיף ב

בספר יצירה. המליך אות ו' בהרהור וקשר לו כתר וצרפן זה בזה. וצר בו שור בעולם ואייר בשנה וכוליא ימנית בנפש זו"נ. ע"כ. עפ"י הדברים הנ"ל. כיון שהצירוף הנ"ל

המאיר בחדש אייר הוא יתהלל המתהלל השכל וידוע והוא מסוגל להשכלה וידיעה כענין תפילין דר"ת. ע"כ שייך לחדש הזה בריאת ההרהור שהוא במוח ההשכלה. ועיין מ"ש עוד במאמר ב' פסח שני ענין ו' מוסי' על ענין ראשון. ובענין הרהור כדבור דמי:

סעיף ג

חדש אייר הוא נבחן ומנוסה בחכמת הרפואה. שהוא מסוגל לרפואה. להריק האצטומכא מן העיפושים. וחולשת המרה ונ"ל הטעם. דנשאר זה בסגולה בחדש הזה. דהנה כל החולשות והחולאים עפ"י הרוב באים מן המאכלי' שאינם לפי מזג האדם. והנה בחדש הזה התחיל המן לירד לחם אבירים לחם הנבלע באיברים ולא היה בא מזה שום חולי ושום מכאוב נמצא בחדש הזה נתרפאו כל החולאים. ע"כ נשאר טבע קיים בחדש הזה סגולה לרפואה. עמש"ל סי' ה':

סעיף ד

חדש אייר נקרא במקרא ז"ו. הנה אמרז"ל לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן. הנה בחדש סיון ניתנה התורה וירידת המן. שהוא הכנה לתורה היה תחילת ירידתו באייר והנה בריאת חדש אייר היה ע"י אות ו' כמש"ל מן ספר יצירה. ובריאת חדש סיון היה ע"י אות ז' כמובא בס"י והנה התורה נסמכת לאוכלו המן שירד בחדש הזה. ע"כ החדש הזה נק' ז"ו אות הז' נסמכת על אות ו'. לרמז לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן:

סעיף ה

נקרא זה החדש אייר. אמרו דורשי רשומות שהוא ר"ת אברהם יצחק יעקב רחל. הם ד' רגלי המרכבה. ואפשר להיות החדש הזה הכנה לתורה. והכנה לתורה היא ע"י המדות ע"כ מעשה אבות קדמה בתורה אל המצות כי במעשי אבות מבוארים המדו' ע"כ מנהג ישראל ללמוד מס' אבות בימים ההם. וכפי דרכינו נקראת מס' זו אבות מפני שכל המדות וחסידות המבואר במס' זו הכל נלמד ממעשי אבות כאשר הוא בכתובים אצלינו. ועוד נקרא החדש אייר בגימ' ארך. ומבואר בזהר שהוא לשון רפואה כמד"א כי אעלה ארוכה לך. והחדש הזה הוא בסגולה לרפואה כמש"ל סי' ג' ועמ"ש במאמרי השבתות בענין כסא דוד רכ"א לוגין. כוסי רוי'. הוא ארך עיי"ש:

סעיף ו

הנה גם מתנת הבאר ניתן לישראל בחדש הזה. חדש אייר הנה הוא ג"כ מטעם המבואר לעיל סימן ג' ד' שהחדש הזה הכנה לתורה והנה הבאר מסוגל לידיעת והשגת התורה. וידוע מה שעשה מרן האריז"ל לתלמידו מהרח"ו זלה"ה ששט עמו בספינה ונתן לו לשתות מימה של טברי' ממקום הכבר' בים ששם הוא הבאר. ואמר לו שבזה יהיה לו לב מבין וידיעה והשכל ברזין דאוריית'. ואגב באתי להודיעך מה שהקשו הקדמונים מפני

מה צוה הש"י לעשות זכר לעננ כבוד ולא צוה לעשות זכר למן ובאר. נ"ל הטעם מבואר בפסוק. בסוכות תשבו וכו' כי בסוכות הושבתי את ב"י בהוציאו אותם מאמ"צ. רצ"ל מתנת ענני הכבוד היה תיכף בחדש ניסן בהוציאי אותם מאמ"צ. וכתיב למען תזכור את יום צאתך מאמ"צ כל ימי חייך. ע"כ מחוייבים לעשות זכר לעננ כבוד שהיה תיכף בעת צאת ב"י ממצרים. משא"כ מתנות בא"ר ומן זה לא ניתן להם עד חדש אייר:

סעיף ז

מלחמת עמלק היתה בחדש אייר. כבר כתבתי לך אשר החדש הזה מסוגל להכנה לידיעת התורה. הנה כאשר רפו ידיהם מן התורה. ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים (אשר רפו ידיהם כמשארז"ל) הנה ידוע עמלק הוא מבחי' הדעת דסט"א כאשר כתבנו במקומו. הנה בחדש הזה שהוא מסוגל להכנת ידיעת התורה (כאשר נרמז הצירוף של החדש "יתהלל "המתהלל "השכל "וידוע) כאשר רפו ידיהם. אזי בא עמלק שהוא הניגוד הדעת דסט"א. וצוה משה ליהושע להלחם עמי שהוא מזרעא דיוסף דכתיב בי' בכור שורו הדר לו. והחדש הזה מזלו שור. כ"ז נ"ל. והמשכיל ירחיב הדברים:

סעיף ח

התחלת בנין בית המקדש הראשון היה בחדש אייר. הנה החדש הזה. הוא מוכן ומסוגל לידיעה כמו שנרמז בצירוף השם. השכל וידוע. ומן הידיעה יש הכנה לעבודה ואמ' דוד לשלמה דע את אלקי אביך ועבדהו וכו'. ע"כ בחדש הזה יסד שלמה יסודי בית המקדש מקום העבודה:

סעיף ט

עפ"י סדר הדגלים החדש הזה מיוחס לשבט ישששכר. נכתב בו ומבני ישששכר יודעי בינ' וכו' כענין צירוף החדש הזה שהוא השכל וידוע כנ"ל. והנה בחדש הזה היתה התחלת עבודת הלוים משא בכתף כי בעשרים לחדש הזה נעלה הענן והנה תבין החדש הזה מיוחס לישששכר. ובו בחדש התחילה עבודת שבט לוי משא בכתף. תבין היטב. עפ"י מ"ש במ"א בשם הקדמונים. הא דאמרו רבנן ביעקב. שהס"ם שנאבק עמו. הוא שקטרג עליו על שאמר וכל אשר תתן ליעשר אעשרנו לך. ולא עישר את בניו. באותה שעה הופרש לוי למעשר. והנה אמרו המקובלים בקבלתם דהנה יעקב אמר עשר אעשרנו תרין עישורין והוא חומש. אשר ע"ז סמכו בתקנת אושא המבזבז אל יבזבז יותר מחומש:

מאמר ב

סעיף א

בו ידובר מענייני פסח שני

ענין פסח שני בחדש אייר. נ"ל עפ"י מ"ש במאמר א' דהנה צירוף הו"י' של חדש ניסן הוא

הו"י כסדרה. וכבר ידעת ד' פרשיות שבתפילין המה רמוזים בשם הוי"ה. והנה תפילין דרש"י הלא הם כסדרן: קדש. והיה כי יביאך. שמע. והיה אם שמע. והם נגד צירוף הוי' כסדרה. והמה בחי' מוחין הבאים מן אימא בינה והנה צירוף הוי' של חדש אייר הוא יהה"ו כפי צירוף תפילין דר"ת שהם בחי' מוחין דאבא חכמה. והנה ידוע לך מסוד הכתוב וטהרו וקדשו וכו'. טהרה בבחי' בינה אימ"א קדושה בבחי' חכמה אבא. שנק' קדש. והם תמיד בסוד תרין ריעין דל"מ. ע"כ במשניות ב' הסדרים קדשים טהרות נרמזין בפסוק. והיה אמונת וכו' חכמה ודעת בחיבור הו' (וגם תראה סוף סדר קדשים קלים שמתחילין בסדר טהרות מדבר שם בזקני ת"ח. כ"ז שמזקינין דעתן מתיישבת עליהן הבן) ע"כ האוכל קדשים צריך להיות טהור ומי שאינו טהור לא יאכל מן הקדש. הנה אלו הב' חדשים ניסן אייר הנה צירופיהן כענין צירופי תפילין דרש"י ודר"ת מוחין דאו"א כמש"ל והם בבחי' רדל"מ. ע"כ מי שלא היה טהור בניסן יאכל קדשיו באייר. הבן. כ"ז הנני כותב בדרך אפשר והשם הטוב יודע האמת:

סעיף ב

עיין מ"ש במאמרי חדש ניסן מאמר א'. המליך אות ה' בשיחה וכו' וצר בו טלה בעולם וניסן בשנה וכו': המליך אות ו' בהרהור וכו' וצר בו שור בעולם ואייר בשנה מזה תתבונן הרהור כדיבור דמי. הנה ניסן מקריבין קרבן פסח הוא נדרש פ"ה ס"ח כמבואר בכתבי מרן. והנה החדש מסוגל לזה כי הוא בחדש השיחה. ומי שלא קרב קרבנו בחדש השיחה מחמת אונס טומאה ודרך רחוקה. הנה ישלים בחדש ההרהור. כי הרהור כדבור דמי:

סעיף ג

ותתבונן לפי הנ"ל ג"כ. מפני מה ו' מוסיף על ענין ראשון כי חדש אייר הוא נוצר באות ו' והוא ניתוסף על חדש ניסן. שאם לא קרב קרבנו בניסן יקריבנו באייר:

מאמר ג

סעיף א

ענין ל"ג בעומר. מהו ענייננו:

ענין ל"ג בעומר שנוהגין בו שמחה ושלא לומר תחינה. אומר לך את אשר עם לבבי. ואקדים את אשר כתבתי במשנה מס' אבו' חמשה תלמידי' היה לו לריב"ז וכו' א"ל צאו וראו איזהו דרך טובה שידבק בה האדם (על כרחך צ"ל דשאל להם איזהו טוב כללי שיהיה כולל כל הטובות. דאלת"ה מהו השאלה תורה ומצות המה הטוב כמד"א ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב וכו') ר' אליעזר אומר עין טובה. ר' יהושע אומר חבר טוב ר' יוסי אומ' שכן טוב. ר' שמעון אומר הרואה את הנולד. ר' אליעזר אומר לב טוב אמר להן רואה אני את דברי ר"א בן ערך מדבריכם שבכלל דבריו דבריכם ע"כ.

הנה מה שיש להתבונן א' א"ל צאו וראו היכן צוה להם לראות. ב' כל דבריהם שאמר כ"א וא' מהיכן למדו. ג' מה שאמר להם ריב"ז רואה אני וכו' שבכלל דבריו כו'. האיך יוכלל בכלל לב טוב חבר טוב ושכן טוב ורואה את הנולד וגם עין טובה. הלא פעולת העין קודם ללב כענין שאמרו העין רואה והלב חומד. ונראה לי דהנה אין לך שום שכל מושכל שלא יהיה נשמע מן התורה. והנה צוה להם ריב"ז שיהיו מתבוננים מן התורה איזה דבר הוא טוב כללי והתלמידים החכמים הבינו בדברי רבם אשר הדעת הזה נלמד מן הטוב הראשון הנזכר בתורה הוא הוא הטוב הכללי הכולל לכל דרכי התורה (והיא עפ"י דרך שאמרז"ל הרואה ט' בחלום סימן יפה לו הואיל ופתחה בו התורה בתיבת טוב תחלה. כי מן בראשית עד תיבת טוב אין אות ט' נשמע מזה שיש ללמוד מהאות והתיב' שנכתב בתורה בראשיתה. היינו שאותו האות והתיב' נזכר בתחלה בתורה אותו הדבר הוא דבר כללי לכל הנאמר אחריו. והנה התורה היא טוב. אין טוב אלא תורה שנאמר כי לקח טוב וכו' ממילא כל דרכי התורה היא טוב. אבל כללית טובות התורה בודאי יש ללמוד מן הטוב הראשון הנכתב בתורה וכנ"ל) והנה יצאו התלמידים ודקדק כ"א מן הטוב הראשון הנאמר בתורה שהוא בודאי טוב כללי. הנה למד ר"א. הנה טוב הא' הנזכר בתורה הוא וירא אלקים את האור כי טוב. הנה תלוי הטוב הראשון בתו' בראי'. מזה נלמד הדרך הטוב הכללי הוא עין טוב' ור' יהושוע למד מדכתיב שהיה חושך ע"פ תהום. ויאמר אלקים יהי אור ונעשה האור חבר להחשך. וירא אלקים כי טוב נשמע דרך הטוב הכללי הוא חבר טוב. ר' יוסי אומר שכן טוב דהרי כתיב וירא אלקים את האור כי טוב ויבדל וכו' ודרשו בזה חז"ל (כמו שפירש"י בזה) ראה שאין נאה שיהיה האור משתמש בערבוביא עם החשך וקבע לזה תחומו ביום ולזה תחומו בלילה היינו סמיכות בשכינות זה לזה. וע"ז נאמר וירא וכו' כי טוב. הנה נשמע שכן טוב הוא הדרך הטוב הכללי ר' שמעון אומר הרואה את הנולד. כי וירא אלקים את האור כי טוב. דרשו חז"ל (וכפירש"י אף בזה אנו צריכין לדברי אגדה) שצפה הקב"ה במעשיהן של רשעים וראה כי טוב לגנוז את האור. הנה נשמע הטוב הכללי הוא הרואה את הנולד ר"א בן ערך אומר לב טוב כי מהתחלת התורה. בראשית עד תיבת טוב ל"ב תיבות יורה על ל"ב טוב הוא הטוב הכללי. ע"כ אמר ריב"ז רואה אני וכו' שבכלל דבריו דבריכם. כי הן אמת שגם דבריכם נשמעים מן התורה הלז שכל אלה הם טובות כוללים. אבל הטוב שלמד ר"א בן ערך נשמע מן התורה שהוא כולל גם כל אלה טובות שאמרתם. דהנה לימוד כ"א הוא רק מהפסוקים המיוחדים המוסמך אל הטו' והנה הוא נלמד מכל הכלל דהיינו מהתחלת התורה עד הטוב. א"כ שמע שהטוב ההוא כולל כל הטובות שאמרתם. והם

אינם כוללים דבריו הג"ה וכן בהפכו יצאו וראו וכו' הנה כ"א לפי דרכו מדנשמע מן התורה שזה הוא הטוב. נשמע הפכו הוא בהיפך. שידיעת ההפכיים אחד (והא דשאל אותם שוב צאו וראו וכו' יתבאר אי"ה במ"א) אבל מהראוי להתבונן בדברי ר"ש שאמר בדרך הטוב הרואה את הנולד וכמ"ש בפנים לימודו ובהפכו אמר הלוה ואינו משלם. וי"ל דהנה הרואה את הנולד הוא נלמד שצפה הקב"ה מעשיהן של רשעים וראה כי טוב ליגנז האור. ואמרו גנזו לצדיקים לעתיד לבא ב"ב עתיד להחזירו לנו ונאמן הוא בעל מלאכתינו (שלקח מאתנו האור וגנזו) להחזירו ולשלם לנו לע"ל וזה הוא הטוב. נשמע הפכו הוא הלוה ואינו משלם. וג"כ הוא עפ"י משארז"ל בפסוק אין אומר ואין דברים כיון שנגנז האור הראשון ששימש ל"ו שעות מכאן ואילך. הלילה לוה מן היום והיום לוה מן הלילה. ומחזירין זה לזה באמונה בלי אומר ובלי דברים היינו בלא שטר ובלא עדים והנה בזה כתיב וירא וכו' כי טוב ויבדל וכו' וקבע לזה תחומו וכו' ולוין זה מזה ומחזירין באמונה. והנה הפכו הלוה ואינו משלם הבן: **והוא** דבר נחמד להבין וישר למוצאי דעת:

והנה ע' בדברינו בדרושי' לחג הפסח בכוונת ליל א' שהוא הכל בחפזון נעשי' כל האורות והשפעו' המוחין (לקבלת התורה) באיתערות' דלעיל' שלא ע"י מעשינו (כמו שהיה במצרים שלא יכלו להתמהמ' עד שיתהווה הדבר ע"י מעשינו) והנה להיות הארה שלא ע"י מעשינו אין לזה קיום. ע"כ צונו הש"י אח"כ מצות ספירת העומר. מ"ט יום ואנו סופרין יום אחר יום. דרגא בתר דרגא ומאירין האורות הנצרכין לקבלת התורה ע"י מעשינו ויש לזה קיום ואז היא יום קבלת התורה. והנה ימי הספירה הם מ"ט ימים מנין לב טוב הנלמד על הטוב הכללי מן תיבת בראשית עד וירא אלקים כי טוב (ועיין בדרושים הנ"ל ענין כוונות הלילה הזה (מ"ה ב"ן) מצה (ע"ב ס"ג) בגי' יהי אור סוד אור הגנוז. הבן מאד) היא הטוב הכללי אל התורה אשר בה גנוז האור הטוב. ע"כ צונו הש"י לספור קודם מתן תורה מ"ט ימים מנין לב טוב. אין טוב אלא תורה כמה שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם תורתי. וע"כ נקרא התורה טוב מפני שבה נגנז האור כי טוב: ויש בתורה ל"ב נתיבות חכמה בראשית תירגם יונתן בחוכמתא. סוד ראשית חכמה כידוע הרי לך בתורה ל"ב (היינו ל"ב נתיבות חכמה) טוב (היינו אור הגנוז אור כי טוב) ע"כ להבנת התורה צונו הש"י לספור מ"ט ימים מנין לב טוב) ואח"כ הוא יום קבלת התורה ומעתה הקורא נעים תנה לבך הטוב ותראה רמיזת לב בתורה (כמש"ל) הוא רק בחשבון ל"ב תיבות מן בראשית עד תיבת טוב. כי בראשית התורה הקדומה רשומה חכמתך הסתומה (ל"ב נתיבות חכמה) מאין תמצא והיא נעלמה ע"כ נרמז הלב רק בחשבון התיבות מן בראשית (חכמה) ל"ב תיבין עד תיבת טוב (רמז ל"ב נתיבותי' הנעלמי' אוריית' מחכמה נפקת) ותיבת טוב היא בפירוש בתורה מזה נשמע בהגיע עתותינו עת דודים במצות ספירתנו

להכנעת לב טוב לקבלת התורה: בהשלים בספירה מספר ל"ב אז מתגלה הטוב אור הגנוז שננגז בתורה: ע"כ עושין היום הזה יום שמחה אור צדיקים. הבן כי א"א לפרש:

סעיף ב

ועתה אתה ברוך י"י קורא נעים. תשכיל ותבין אשר ביום זה התחלת התגלות הטוב של התור' שנגנז בה האור כי טוב הוא האור שהאדם מביט בו מסוף העולם ועד סופו בזה האור רואין מסטירין של יוצר בראשית. הנה ר' שמעון בן יוחאי קראוהו בוצינא קדישא כי ע"י נתגלו באיתגליא סודות התורה הוא סוד האור כי טוב הגנוז בתורה ע"כ נקרא ספרו הקדוש זה"ר אור המבהיק מסוף העולם ועד סופו או"ר הטוב הגנוז בתורה. ע"כ יומא הדין טוב ימים למתן תורה. אשר מתחיל להתנוצץ האור כי טוב בתו' וכמש"ל. הנה יום הזה ל"ג בעומר. יומא דהילולא דרבי שמעון בן יוחאי בו ביום עלה לשמי מרומים. ומסתמא ביום זה נולד ג"כ כי הקב"ה יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום אל יום. הנה בו ביום שמתחיל האור כי טוב להאיר מן התורה היינו טוב ימים קודם מתן תורה בו ביום נתגלית הנשמה הקדושה בעולם אשר תגלה דרך אור כי טו"ב בתור'. ע"כ נקר' הקדוש ההוא בוצינא קדישא (היינו נ"ר הקדוש) בו ביום עלה לשמי מרומים וצוה לר' אבא לכתוב כל הגנזי נסתרות אשר נתגלה להשאיר ברכה מהארת האור הגנוז (כי טוב כמד"א מה רב טובך אשר צפנת וכו') שמור לנו ולבנינו עד יתגלה במהרה אור משיח צדקינו. כמשארז"ל ויאמר אלקים יהי אור זה אורו של מלך המשיח בזכות התעסקות בהאור כי טוב אשר השאיר בוצינא קדישא לברכה ולחיים ולאור לכל ישראל:

סעיף ג

ובזה תבין מנהג ישראל תורה היא להדליק נרות ומאורות ביום הזה לכבוד האור כי טוב שמתחיל להתנוצץ ביום זה היקר ל"ג בעמר טוב ימים קודם מתן תורה. ולכבוד נשמת מאיר התור' בוצינא קדישא אשר נתגלה ביום הזה וביום הזה עלה לשמי מרומים. והוא יומא דהילולא דילי' לאורו ניסע ונלך. לכבוד ספרו הקדוש זוהר המאיר ומבהיק מסוף העולם ועד סופו (אשר כתב ר' אבא ביום הזה) והוא מאיר לנו בגלותינו עד כי יבא משיח צדקינו דאתמר בי' ויאמר אלקים יה"י אור (בגימ' ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן) זה אורו של מלך המשיח יבא ב"ב ויגלה לנו האור הגנוז. והמשכילים יזהירו כזה"ר הרקיע ותבין לפי"ז אשר נתאמת לנו מאנשי אמת אשר השמח' ביום הזה על ציון רשב"י היא שלא כטבע דכתיב אור צדיקים ישמח:

סעיף ד

מנהג ישראל אשר התלמידים בני בי רב יורו בקשת ביום הזה והנה שמעתי מאת כבוד אדומ"ו ברב הקדוש מהרמ"מ זצוק"ל הטעם הוא כי בימי ר' שמעון לא נראתה הקשת.

והנה ביום עלותו למרום עושין הסימן בזה עכ"ד. והוא כעין ללמד בני יהודה קשת. ונ"ל ע"ד דברי אדמ"ו דהנה אמר רשב"י לר"א ברי' (בזהר) ברי לא יתצפי לרגלי דמשיחא עד דתתחזי קשתא בגוונין נהורין. הוא סימן התגלות אור של מלך המשיח. אשר יגלה האור בי טוב הגנוז. הנה ביום הזה אשר נכתב הס' הקדוש הזהר שהוא מהארת האור כי טוב הגנוז. מפי בוצינא קדישא. וזה מאיר לנו בגלות עד יתגלה בזכות זה משיח צדקינו יהי אור זה אור"ו של מלך המשיח והסי' מסור בידינו בשעתא דתתחזי קשתא בגוונין נהורין. ע"כ ביום זה לסימן הטוב הלזה ויורו המורים בקשת:

סעיף ה

ונ"ל לומר עוד טעם על מנהג הקש"ת עפ"י אשר כתבנו (בדרושי חנוכה) בפסוק הדודאים נתנו ריח וכו' דרשוהו חז"ל על יששכר עמוד התור' הנולד ע"י סיבת הדודאים. וזהו הדודאים נתנו ריח טוב בעולם. ויתר הפסוק אינו מתפרש לפי"ז ופירשנו בזה דהנה קיי"ל יום שנתעברה לאה אמנו עיבור יששכר הי' בליל חג השבועות עיין באלשיך (וילך ראובן בימי קציר חטים הוא שבועות) וכ"ה בת"י ואזל ראובן ביומי סיון. וע"כ נולד מזה יששכר עמוד התורה. והנה קיי"ל בדברי חז"ל אשר כל השבטי ישורון נולדו לשבעה. ולמקוטעין. כי יולדת לז' יולדת למקוטעין. א"כ כיון שנתעברה לאה אמנו עיבורו של יששכר בחג השבועות נולד יששכר בכסליו הג"ה ידעתי שישנ' דרכים שונים בזמן לידת השבטים אבל אני כותב כל זה עפ"י מה דמוכח לי מלשון התורה וע"פ דברי התרגום המיוחס ליונתן. ועפ"י הרב האלשיך זצוק"ל: (ומסתמא בחנוכה שבו נעשה באחרית הימים נס באור המנור' הרמוזה לתורה שרצו היונים לבטל ומזה נתקן לנו מצות נר חנוכה. הרמוז לאור תורה אור הגנוז שמזה האור נתהווה הנס כאשר הארכנו במקומו) וזה שפירשנו הדודאי' נתנו ריח (טוב בעולם שנולד יששכר באמצעותם ובסיבתם ועי"כ נתהווה) ועל פתחינו כל מגדים (היינו שנתהוו' על פתחי ב"י) כל מגדים (כל מיני מתיקה. מזוז' נר חנוכה) חדשים וגם ישנים (היינו שיש לנו כעת לפי"ז. מצוה חדשה נר חנוכה עם ישנים מזוז') דודי צפנתי לך (אעמיד לך את נ"ח בצפון שהוא שמאל כי הלכתא מזוזה בימין ונ"ח בשמאל כדי שיהי' מסובב במצות. עיין באריכות בדרושי חנוכה) והנה לפי"ז תתבונן כיון שזמן עיבור יששכר עמוד התורה הי' בליל א' דח"הש זמן מתן תורתינו הנה כבר כתבנו לך הארת הטוב שבתורה מתחיל להתעורר טוב ימים קודם קבלת התורה היינו ביום ל"ג בעמר בו ביום מתחיל להתנוצץ אור הגנוז בתורה אור כי טוב. ע"כ מנ"י שמדליקין בו נרות וכנ"ל. התחלת התנוצצות אור התורה. ובחנוכ' נולד יששכר עמוד התורה מדליקין בו נרות במצוה. כי הוא הזמן שנעשו ניסים לישראל הארת אור ניסיי מן אור הגנוז אל המנורה

הרמוזה לתורה. והוא הזמן שנתגלה אור התורה להאיר לישראל עד אשר יתגלה משיח צדקינו נאמר בו יהי אור זה אורו של מלך המשיח. נמצא לפי"ז ביום ל"ג בעומר הוא התחלת התנוצצות של האור כי טוב ובחנוכה הוא נעשה בפועל הטבת המנורה בהיטיבו את הנרות. והנה חנוכה בכסלו מזלו קשת ע"כ בל"ג בעמר ויורו המורים בקש"ת. הבן:

סעיף ו

ויש לומר עוד טעם על מנהג בני ישראל שנוהגין להרבו' באור ביום ההוא. יומא דהלולא דרבי שמעון. דהנה ר"ש כשהי' מגלה רזין ביום ההוא באדרא קדישא. אמר (דף רצ"א ע"ב) וז"ל. והשתא בעינא לגלאה רזין קמיה דקוב"ה וכו'. והאי יומא לא יתרחק למיעל לדוכתי' כיומא אחרא דהא כל יומא דא ברשותי קיימא עכ"ל. רצ"ל שהי' היום מתארך באורו ולא היה רשות לאור היום להתחשך. היינו שיתפנה מן העולם עד שנתן לו ר"ש רשות. וזה יורה כי כל האורות בטלים ומשמשים אל האור כי טוב. היינו רזין סתימין דאורייתא אשר גנוז בה אור הגנוז לצדיקים. והצדיקים המבינים ברזין דאורייתא הנה מאירים באו"ר הגנוז בה. ע"כ אור היום ההוא הי' מתארך. ושמר פקודתו של ר"ש. הבן. הנה לבעבור זה מרבין או"ר ביום הזה:

סעיף ז

עפ"י מש"ל אור הגנוז שגנזו הקב"ה. הנה הוא נגנז בתורה. ואותו האור נק' טוב. כמ"ש וירא אלקים את האור (בגימ' תרי"ג. וג"כ בגימ' בתורה) כי טוב. ע"כ טוב ימים קודם ליום נתינת התורה. מתחיל להתנוצץ או"ר מן התורה וזה שיש רמז בדברי נעים זמירות. ג"ל עיני (היינו ביום ג"ל לעמר אז) ואביטה נפלאות מתורתך נ"ל באפשר:

סיוון

מאמר א

סעיף א

בו ידובר הצירוף של הוי' השולט בחודש הזה ומזלו וכל הזמנים אשר בחדש הזה:

צירוף הוי' של החדש הזה הוא יוה"ה יוצא מפסוק ידות ולצלע המשכן השנית. ר"ת הצירוף נ"ל. ומזה יובן לך דקדוק במקראי קדש בחדש השלישי לצאת ב"י וכו' ביום הז"ה באו וכו' הנה ביום הז"ה משמע לשלול זמן אחר רק יום הזה היה מוכן לכך. אבל להיות לקבלת התורה נצטוו היו נכונים וכו' אל תגשו אל אשה. והנה הו"י השולטת בחדש הזה כביכול אותיות הדכורין לבד ואותיות הנוק' לבד. וזהו ביום הזה דייקא היום הזה מסוגל לקבלת התורה היינו ההכנה לקבלת התורה שמתחיל להאיר הצירוף הנ"ל ואי"ה יתבארו פנים אחרים בפסוק:

סעיף ב

בספר יצירה המליך אות ז' בהילוך וקשר לו כתר וצרפן זה בזה וצר בהם תאומים בעולם וסיון בשנה ורגל שמאל בנפש זו"נ עכ"ל הנה לפי"ז תבין ג"כ דקדוק ביום הז"ה להיות היום הזה המליך אות ז' בהילוך ע"כ ביום הזה דייקא בא"ו בהלוך אל התורה כי יום הזה מסוגל לכך:

סעיף ג

וירצה עוד ביום הזה מתחיל שליטת מזל תאומים ע"כ ביום הזה דייקא נעשו עם הקודש באחדות עם קונם כביכול כתאומים וכן בינם לבין עצמם ויחן שם ישראל. ולשון יחיד כאיש אחד חבירים. ועפ"י האמור בזהר תומי"ם חסר בגימ' מלכות. הבן:

סעיף ד

תרגום המיוחס ליונתן ביומא הדין בח"ד לירח"א. הנה מי ביקש זאת מידו כיון שאינו מבואר בפסוק נראה דבא לדייק ג"כ תיבות ביום הזה שהי' באחד לחדש והוא ברמ"ז עפ"י דברי הזהר דכתב בחדש השלישי דשליט בי' אוריא"ל והנה באחד לחדש בגי' זה"ו מלאך אוריאל:

סעיף ה

ויתפרש עוד עפ"י דברי ספר יצירה הנה סיון נברא באות ז' והנה ניתנה התורה ע"י משה דור הז' מן אברהם ראש היחוס. אברהם יצחק יעקב. לוי. קהת. עמרם מש"ה וכן מבריאת עולם נתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים והנה באו הרשעים וסילקו את השכינה עד לערבות והנה באו אח"כ הצדיקים מדור אל דור עד שהורידו את השכינה מערבות אל עוה"ז ירידה הז' והנה החדש הזה שליטת הז' דייקא מסוגל לזה ע"כ ביום הז"ה דייקא. באו וכו':

סעיף ו

ועוד אבאר לך ביום הזה דייקא תנו רבנן בפרקין בס' יצירה המליך את ה' וכו' וצר בהם טלה בעולם וניסן בשנה ורגל ימין בנפש זו"נ וכאן בסיון הוא כמבואר לעיל המליך אות ז' בהילוך וכו' וצר בהם תאומים בעולם וסיו"ן בשנה ורגל שמאל בנפש זו"נ עכ"ל. והנה א"א להלוך ברגל אחד והנה בחדש ניסן כשנגאלו אבותינו ממצרים ניתקן בחי' רגל ימין ועדיין לא נק' הליכה כי א"א לילך ברגל אחד ואח"כ בסיון כשניתקן בחי' רגל שמאל אז היו מוכנים לקבוע הלכות. הליכות עולם ע"כ ביום הז"ה דייק' באו וכו' כשכבר ניתקן מה שנבר' באות ז' היינו רגל השמאל. ומה שנברא באות ה' היינו רגל ימין אז בא"ו בהליכה (וזה שורש תיבת ב"א מה שהיה בהתחלה א' רק רגל א' נתהוו' ב') וזהו ביום הז"ה באו כשכב' נשלמו הז' וה':

סעיף ז

ובזה אפתח אנא פתחא לנפשאי להבין במעט קט מה שסיפרו לנו רז"ל. בההוא גר שבא להתגייר ואמר למדני כל התורה כולה על רגל אחד. דהנה זכור תזכור את אשר כתבתי לך שלישים בענין וספרתם לכם ממחרת השבת וכו' דהנה באה הקבלה לנו ממחרת יומא טבא והנה נתפקרו עי"ז האפיקורסים ולמה לן כל הצער הזה הלא טוב הי' שיהי' הדבר מבואר בתורה ולמה קרא' התו' ליו"ט הראשון של פסח בשם שבת. וגם בכ"מ נדרש תיבת לכם כגון לכם ולא הגזול. לכם להנאתכם. וכאן וספרתם לכם מה נדרוש בי' והנה כבר מבואר הדבר אצלינו באריכות דהנה בעת צאתינו מאמ"צ הי' הדבר בחיפזון שלא ע"י מעשינו והנה הי' לישראל התגלות האורות העליונים והשגת העליונים אשר זאת היא עיקר התור"ה. אבל להיות שהי' הדבר שלא ע"י מעשינו לא נשאר הדבר בקיום עד שנשתהו מ"ט יום והלכו בכל יום ממדריג' למדריגה בהשגה והכנה דרבה עד שנשתלמ' שיעור קומתן בהשג' ע"י מעשיהם ותשוקתם והשתדלותם ואז היו ראויין מן הדין אל התורה. הנה ההשגות שהשיגו בצאתם ממצרים הוא נקרא תורת חסד ואח"כ בשעת מתן תורתינו. תורה מפי הגבורה שמענו (אחת דבר אלקים שתים זו שמענו כי ע"ז לאלקים ולך י"י החסד וכו' הבן) וכ"ה בכל שנה ושנה. ביו"ט הראשון של פסח מאירין לישראל כל הדרגין והאורו' העליונים אבל הוא שלא ע"י מעשינו ונק' תורת חסד וזה לא נשאר לנו בקיום. וצונו הש"י וספרתם לכם לעצמיכם להנאתכם ולטובתכם וספרין יום אחר יום וניתוסף לנו בכל זמן מוחין אחרים עד השתלמות שיעור קומה ע"י מעשינו ואז ראויים אנחנו לקבל התורה מפי הגבורה (מצד הדין) ע"י מעשינו וזה שקראה התורה ליו"ט הראשון של פסח בשם שבת דהחילוק הוא בין שבת ליו"ט. דבשבת כתיב קדש היא לכם רצ"ל הקדו"ש העליון (מוחין דחכמה) נשפע אפי' שלא ע"י מעשינו רק שהוא מתנה מאת הש"י לישראל עם קרובו כמשארז"ל מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושב"ת שמה. ע"כ שבת קבועה וקיימת וא"צ לקדושת ב"ד. ע"כ אין אנו מברכין מקדש ישראל והשבת רק מקדש השבת משא"כ יו"ט נקרא מקרא קודש שאנחנו קוראין ומזמנין את הקדש ע"י מעשינו וע"כ קדושת יו"ט תלוי בקידוש ב"ד ע"כ מברכין מקדש ישראל והזמנים. ישראל דקדשונהו לזמנים והנה לענין זה מעלת יום ראשון של חג הפסח יש לו מעלת השב"ת שהשגות הנשפעות לנו והמוחין לקבלת התורה הנה הוא בדרך מתנה תורת חסד ושלא ע"י מעשינו. ע"כ לא נשאר לנו הדבר בקיום וצריכין אנו לספור יום אחר יום במצות הש"י להשתלם שיעור קומתינו ע"י מעשינו ע"כ בכדי להודיע לנו טעם למצות הספיר' אמרה התורה וספרתם לכם להנאתכם ולטובתכם שיבואו המוחין לכם ע"י מעשיכם

ולמה כזאת להיות שהיא ממחרת השבת. הגם שכבר היה לכם שלימות המוחין ביום הראשון של פסח זה לא נשאר לקיום שהוא כעין פעולת שבת שהיא שלא ע"י מעשיכם:

סעיף ח

והנה עפי"ז ביארנו ג"כ הפסוק והי' היום הז"ה לכם לזכרו"ן וכו' הנה לא אמר זכו"ר את היום הזה או וזכרתם וכו' רק והיה היום הזה לכם לזכרון. דמשמע דהיו"ם הז"ה יהי' לכם פעולה לזכרון ופירשנו בזה דהנה קשה על מה עשה י"י ככה שיהי' הארת פעולת המוחין והדרגין להשכלת התור"ה נעשים כאחד יחד ביו"ט הראשון של פס"ח ולא יהי' קיום להארה ההוא עד אשר נתחיל מחדש לספור יום אחר יום ונקבל בכ"י הארה מחדש עד אשר נשלים שיעור קומה לקבלת התור"ה ע"י מעשינו א"כ כל הארת יום ראשון של פסח הוא לריק ח"ו ועל מה עשה הש"י ככה. ופירשנו בזה דהוא ע"ד שאמר רז"ל דהנשמ' בבואה אל עוה"ז ועודנה בעיבור במעי האם מלמדין אות' כל התור"ה כולה וכשבא הזמן שיצא העיבור לאויר העולם בא מלאך וסטרו. ומשכחין ממנו כל התורה והנה ע"ז ג"כ הקושיא כנ"ל למה מלמדין אותו ח"ו לריק. ומשכחין ממנו אח"כ אבל הוא דהנה זא"ת התור"ה הנה היא נעלמת מעיני כל חי ואין מבוא לאנוש עלי אדמה בארציות להשיג ממנה אפי' מעט קט זולת בסיוע ועזר אלקי. כי הוא אמר ויהי ומי יאמר לו מה תעשה. והנה אם הוא פעולת אלקי עולם אין מבוא לשכר ועונש. כיון שהוא דבר ההכרחי בגזירת היוצר בראשית. ע"כ משכחין ממנו כל התור"ה כולה בבואו אל העולם כדי שיסגל ידיעת התור"ה אח"כ מרצונו ביגיעה ובחיר"ה בדעת שלימה. ופעולת הלימוד שמלמדין אותו כל התור"ה במעי אמ"ו מהני שתשאר בו חקוקה בכח העזר האלהי כדי שיהי' יכול בארציות להוציא מן הכח אל הפועל. ובאם לא הי' לו מציאות התור"ה בכח אין מבוא לבוא לנגוע בקצה עניני התור"ה בעוה"ז כדמיון שא"א לדגי הים שכל מציאת חיותם במים שיהיו יכולים להשתדל ביגיעה לפרוח באויר כעוף השמים ויותר מזה המשל כפלי כפלים לאין משער המשכיל יבין אבל כיון שנחקק בו בעזר אלהי רוחניות התור"ה הגם שמשכחין ממנו מטעם הנ"ל. עכ"ז נשאר הדבר אצלו בכח וע"י יגיעתו יכול להוציא הדבר מן הכח אל הפועל והוא כדמיון בן אדם שראה איזה דבר ונשכח ממנו זמן רב עכ"ז בעת שראה הדבר נחקק בכח הזכרו"ן ובמעט קט עלי השתדלות יזכור כך וכך הי' המעשה. כ"ה הענין הנרצ' מה שמלמדין לאדם כל התור"ה קודם בואו לעולם הגם שמשכחין ממנו בכדי שיבוא לו הענין ביגיעה ע"י בחירתו אבל להיות שהוא מן הנמנע זולת בעזר אלקי. הנה כיון שנשאר אצלו בכח הזכרו"ן הנה ע"י יגיעתו והשתדלותו יוכל להמציא הדבר מן הכח אל הפועל:

והנה כמו שזה הענין הוא בפרטו' נשמת הישראלי בתולדתו כ"ה הענין בכללות הכנסי' הקדושה בעסק קבלת התורה המתחדשת בכל שנה ושנה. כפי המקום והזמן לפי כחם וחילם. הנה כל הדרגין באים ביום א' דפסח שלא ע"י מעשינו. והנה אין להם קיום ומצטרכים להשתדל להשיג הדבר יום אחר יום בהשתדלו' ע"י מעשינו והנה מה שבאי' המוחין ביום א' דפסח ג"ז לא לריק כי מן הצורך הוא שיהי' הדבר נשאר נחקק בכח הזכרו"ן בכדי שיהיה יכולת בידינו להוציא הדבר מן הכח אל הפועל וזהו הפי' לפי"ז והי' היום הזה לכם לזכרו"ן היינו פעולת היום הזה הגם שלא נשאר לקיום עכ"ז סגולתו לכם הוא לזכרו"ן הבן:

והנה לפי"ז הלא תוכל להבין אשר ב' הענינים הם הנצרכי' לקבלת התור"ה. ענין האחד הנעשה בכח האלקי להשאיר בנפש חקיקה וכח בכדי שיהיה מציאו' לנפש להמציא מן הכח אל הפועל. והוא הענין הנעשה דרך דילוג ופסיחה שלא כסדר המדריגה רק כח אלקי עולם והוא בחינת רג"ל ימי"ן. והענין השני הנעשה ע"י מעשינו כסדר המדריגה והוא בחי' רג"ל שמא"ל וא"כ התורה ניקנית בב' רגלי"ם. והוא ב' רגלי"ם פס"ח ושבועות. ומיצרך צריכי כמ"ש לך הגה רג"ל בגי' באהב"ה בירא"ה הארכתי במ"א: והן הנה ב' בחי' אהב"ה וירא"ה הנצרכין לתרין גדפין אל התורה ע"כ אורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא דהנה מתחל' היא תורת חס"ד הניתנת בלא איתערותא דלתתא. הוא בחי' אהב"ה. והבחינה האחרת הנעשית ע"י מעשינו בגבול ומדה מדריגה אחר מדריגה הוא בחי' ירא"ה דבר המצמצם בקצה וגבול ומדה. ועתה תתבונן דברי הגר שאמר גיירני ע"מ שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רג"ל אח"ד כי למה לי רג"ל הראשון כיון שהוא דבר שאינו מתקיים כמש"ל והשיב לו דעלך סני לחברך לא תעביד שהיא מצות ואהבת לרעך (רעך וריע אביך) כמוך. שהוא בחי' אהבת הש"י לישראל (כמו שישראל מצווין על אהבתו ית"ש) נחן להם זאת התורה תחילה בבחי' חס"ד ואהב"ה בכדי שיהיו יכולין אח"כ להוציא מן הכח אל הפועל את התור"ה בגבול ומדה בחי' צמצום וירא"ה כל ימי עולם. וזהו לבעבור נסו"ת אתכם בא האלקים (נסו"ת היינו לשון הגבהה וקרבות הוא האהב"ה ובעבור תהי' יראת"ו הוא הורא"ה הבן הדבר מה שא"א לפרט בכתב:

סעיף ט

בחדש השלישי לצאת ב"י מאמ"צ ביו"ם הזה וכו' הנה אפרש לך עוד מה ביו"ם הז"ה דייקא (ולא אמר באחד לחדש השלישי וכו' באו וכו' והנה הגם שאין מקרא יוצא מידי פשוטו יתפרש הדבר ברמז וע"י הרמז יובן דקדוק הפשט. ואומר. הנה ידוע ג' בחי' הם בהארת עולמות עליונים נק' בפי המקובלים (לשבר את האזן) עיבו"ר. יניק"ה ומוחי"ן

(מבואר הדבר להבאים בסוד י"י) והנה כמו כן גדלות נשמות ישראל יש בהם ג' בחי' אלו. והנה ידוע דזאת התור"ה הניתנה למורשה מחויבים אנחנו לקיימה בכל חלקי מצותי' במחשב"ה דבו"ר. ומעש"ה. המעש"ה הוא עשיית המצות בגשמיות עשי' ממש כציצית ותפילין ולולב וכיוצא. והנה חלק המעשה בלבד בזולת דבו"ר ומחשב"ה (לדעתי) נק' רק בחי' עיבו"ר. כמו העיבור בהתגלות וחידוש ראשון שיצא מן הכח אל הפועל לתתהוות עיבו"ר עצמים בבטן המלאה אין לו בחי' דבו"ר כי הפה סתום (ומכש"כ שלא יצוייר בו מחשב"ה) רק מעש"ה יש לו כי יש לו תנוע' באיבריו גם במעי אמו וחלק הדבו"ר בהצטרפו עם המעש"ה נק' בחי' יניק"ה. כמו הילד אחר השתלמות ימי העיבו"ר נפתח פה הסתום וע"י היניק"ה מעט מעט מתחיל לדבר והוא חידוש ב'. ובהצטרף לדבו"ר ומעש"ה גם חלק המחשב"ה זה נק' מוחי"ן כמו התינוק הגם שמתחיל לדבר עכ"ז אינו יודע לישא וליתן ולשאול ולהשיב כהוגן עד שישתלמו מוחותיו בגדלות והוא חידוש ג'. וזהו המרומז לדעתי בחדש השלישי (רצ"ל בחידוש השלישי) לצאת ב"י מאמ"צ (ממיצר ים מאין ליש כנודע אז) ביו"ם הז"ה (דייקא) באו מדבר סיני (לקבלת התור"ה) והנה הוא הרמז לכ"א בכל עת ובכ"ז לא ישתלם בקבלת התור"ה עד יושלמו בו ג' חידושים הללו מחשבה דבור ומעשה (מעשה דבור מחשבה) ומעשה שהי' כך הי' לא במקרה נפל רק לבעבור זה עשה היוצר כל סיבב שתהיה נתינת התור' במעמד הנכבד בחד"ש השלישי' דייקא שנשתלמו בבחי' מעש"ה דבו"ר מחשב"ה הוא בחי' נפ"ש רו"ח נשמ"ה. עשי'. מצד הנפ"ש ומשכנה בכב"ד אצל השוקים (בחי' נה"י) שהם נק' כלי המעשה (כמשארז"ל כלי המעש' גומרים) דבו"ר מצד הרו"ח רוח ממללא ומשכנו בל"ב אשר שם ה' כנפי ריאה שמהם יוצא הדיבו"ר לה' מוצאות הפ"ה והוא נתון סמוך לזרועות (בחי' חג"ת) מחשב"ה. מצד הנשמה הנתונה במוח תלת חללי גולגלתא (בחי' חב"ד) ומעתה בין תבין את אשר לפניך אם בעל נפש אתה שנתינ' התור"ה היתה בפעם ג' כי תיכף במצרים ניתן להם מצות מעשיות. ובפעם הב' שב"ת ודינים וכיבוד או"א במרה איפקוד. וזאת התורה בשלימותא בפעם שלישי' ניתנה למורשה לקהלת יעקב שלישי לאבות וזהו הנרצה בההוא דשאיל שאילתא וכו' ובההוא דפתח ואמר בריך רחמנא דיהיב לן אוריין תליתאי (היינו בפעם השלישי דייקא ניתנה בשלימות) בירח' תליתאי (בחדש השלישי כנ"ל) לעם תליתאי (מורשה קהלת יעקב שלישי לאבו') וגם לעם תליתאי שיש להם נפ"ש רו"ח ונשמ"ה כנ"ל הבן הדבר:

סעיף י

ואומר עוד דקדוק ביו"ם הזה. דייקא. עפ"י מה שדרשו בפסיקתא רבתי פ' ך' וז"ל למה ניתנה תורה בסיו"ן ולא בשאר ירחים. למה"ד למלך שעשה חופה לבתו. ואמר אדם אחד מגדולי המלך נאה לה לבת המלך להרכיבה על הפי"ל כשהיא יושבת באפריון. ולסלסלה בכל גדולי מלכות ענה אחד ואמר פי"ל גבוה ואין לה הדר. ויש לה יופי (להכלה ע"כ צריכין להדרה) ונאה להרכיבה על הסו"ס. ולהראות יפי' בכל גדולי המלכות. ענה אדם אחד פי"ל גבוה. וסוס נא"ה (נ"ל באפשר צ"ל גא"ה) ואין להם פה לדבר וידים לספוק ורגלים לרקוד: ולהרכיב"ה ע"ל כתפי"ם צ"ל מהראוי הוא להרכיב"ה על כתפי"ם) להראות את יופי'. כך הקב"ה. לא נתן התור"ה. לא בניס"ן ולא באיי"ר. מפני שמזל ניסן טל"ה (לפי המשל שהמשילו לפי"ל. שהוא גבוה דהנה מזל טלה הגבוה שבמזלות. ובאם תנתן התורה במזל טל"ה. יסברו שהתור' צריכה לגבהות המזלות) ומזל איי"ר שור (לפי המשל המשילו לסו"ס שהוא נאה (או גא"ה) ומזל שור. באייר מצמיח זיזוא לאילני. וצמחים ופרחים והוא עת צאת המלכים המתגאים. ובאם היה נותן התור' במזל שור. יסברו שהתורה צריכה לנוי הטבעיים הגלגלים ולרוממותם) אין נאה להם לקלס ולשבח. לכך נתן הקב"ה התור"ה בסיו"ן. מפני שמזל סיו"ן תאומים. ותאומים אדם הוא. ואדם יש לו פה לדבר וידים לספוק ורגלים לרקד עכ"ל. הרי שלך לפניך. אמרה התורה. ביו"ם הז"ה דייק' בר"ח סיון שאז התחילה זמן שליטת תאומי"ם. צורת אד"ם אז באו מדבר סיני (והנה לכ"ע בשבת ניתנה תורה. הנה במז"ל סיו"ן תאומי"ם בגימ' שב"ת) ומעתה תבין ג"כ מ"ש בגמ' בריך רחמנ' דיהיב לן אוריין תליתאי וכו'. בירחא תליתא"י. ולכאורה מהו המעלה בירחא תליתאי ולפי המדרש הנ"ל יתכן. שהמתין הקב"ה ב' חדשים הראשוני' מעת צאתם ממצרים. ניס"ן ואיי"ר ולא נתן להם את התור' מפני שמזלם לא תאר אדם לו עד בא ירחא תליתאי. שמזלו. צורת אדם. שיש לו ג' מעלות פ"ה לדבר וידי"ם לספוק ורגלים לרקד:

סעיף יא

בחודש השלישי וכו' לצאת בני ישראל. ביום הזה וכו' ביו"ם הז"ה דייקא כנ"ל. ואח"כ אומר ויחן שם ישראל. לא אמר בני ישראל. נראה לבאר ג"כ עפ"י הפסיקת"א רבתי פ' ך' וז"ל מפני מה ברא הקב"ה (את העולם) בניס"ן. ולא בראו באיי"ר (נ"ל מה דהקש' דוקא על איי"ר דייקא. דהנס עפ"י ספר יצירה. חדש ניס"ן צר באות ה' והוא אות מן שם הנכבד. וחדש איי"ר צר באות ו' והוא ג"כ אות מן שם הנכבד) לפי שבשעת שברא הקב"ה את העולם. א"ל לשר החש"ך סור מלפני מפני שאני מבקש את העולם לבראות באור"ה וכו' באותה שעה אמר הקב"ה. שר חשך סור מלפני ואם אין אתה סר מלפני אני גוער בך

שאני מבקש לבראות את עולמי באור"ה (עיין בס' צדה לדרך. מזל טלה הוא א"ש ואש הוא להאיר). (א"ל) ואחר האורה מה אתה בורא א"ל חש"ך (עיין בס' הנ"ל מזל שו"ר. הוא מן בחי' יסוד הארץ שהוא חש"ך כמד"א והארץ היתה תהו ובהו וחש"ך) ואחר החשך מה אתה בורא א"ל תאומי"ם. ומפני מה אתה בורא תאומים. שעתיד לראות (נ"ל שצ"ל להיו"ת) אדם באו"ר ובחש"ך מפני שמזל תאומים אדם עכ"ל. נ"ל לבאר. דהנה מזל תאומי"ם. הוא תאר אד"ם. והנה דרשו חז"ל על ישרא"ל אתם קרויים אד"ם והנה ישרא"ל בגימ' או"ר וחש"ך. ע"כ המזל השלישי הכולל או"ר וחש"ך. והוא אדם. הוא תאומי"ם. אור וחש"ך. והנה ישראל מברכין בכל יום יוצר או"ר ובורא חש"ך. היינו ג"כ ב' המזלות של ניס"ן אייי"ר טל"ה שו"ר. ואח"כ עושה שלו"ם ע"י בריא' המזל השלישי תאומי"ם תואר אד"ם לו שהוא ישראל שנק' אד"ם והוא כולל או"ר וחש"ך. ומעתה בין והתבונן ג"כ אומרו בחדש השלישי ביו"ם הז"ה דייקא. בריך רחמנא דיהיב לן אוריין תליתאי וכו' בירחא תליתאי. דייקא הכולל או"ר וחש"ך ע"כ אמר ויחן שם ישרא"ל דייקא שם ישרא"ל הכולל בשמו או"ר וחש"ך ועושה שלום. וזהו שאמרו בסיום התור' שבע"פ. לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישרא"ל אלא השלו"ם. שנא' י"י ע"ז לעמו יתן (אין ע"ז אלא תור"ה) י"י יברך את עמו בשלום ע"כ נתן להם את התור"ה. בירחא תליתאי תאומי"ם. או"ר וחש"ך. בגימ' ישרא"ל. תליתאי לאבהן (המשכיל ע"ד יבין הענין ג"כ בראשית מלכותו של ישראל. דהנה מלכות דוד הבא מן יהוד"ה הוא בבחי' אות ה' מן שם הנכבד אשר צר באות ה' חדש ניס"ן. ומלכות שאול. הנה יהונת"ן בנו הי' בו נשמת משיח בן יוסף הוא בחי' אות ו' מן השם אשר נוצר בו חדש אייי"ר. והנה שניהם בחי' או"ר וחש"ך. ונעשה השלום הגדול בכריתת ברית ביניהם. והנה תתבונן גם זה יהונתן ודו"ד ג"כ בגימ' ישרא"ל. או"ר וחש"ך. אכ"מ):

מאמר ב

סעיף א

בו ידובר מן הימים שמן ר"ח סיון עד יום מתן תורה ויתפרשו הפסוקים שנאמרו באותן הימי' בזמן מתן תורתינו בפירושי' שונים כיד י"י הטובה עלינו ונקרא המאמר ימי הגבלה:

ומשה עלה אל האלקים. ויקרא אליו וכו' כה תאמר וכו' ותגד לב"י אתם ראיתם את אשר עשיתי למצרי' ואשא אתכם וכו' ואתם תהי' לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר אל ב"י הנה הקושיא מפורסמת א' ומשה עלה וכו' ויקרא אליו וכו' למה עלה קודם שקראוהו. ב' להיכן עלה. אם הכוונה אל ההר הרי נאמר ויקרא אליו י"י מן

ההר. משמע שהוא לא הי' בהר. ג' התחיל כה תאמר וכו' ותגד וכו' ואח"כ סיים אלה הדברים אשר תדבר וכו' הא תו למה לי הרי התחיל כ"ה תאמר וכו'. והנה רש"י ז"ל ג"כ רצונו לתרץ זה ופירש אלה הדברים וכו' לא פחות ולא יותר (והוא במדרשי חז"ל) אבל הוא לפלא וכי ס"ד על משה רבינ"ו נאמן ביתו שישנה איזה דבר מכל דברי הש"י והש"י מתפאר בו בכל ביתי נאמן הוא. ונ"ל לבאר הדברים דהנה מי ששולח את אחד לומר לחבירו. הנה עשית"י לך טיבה גדולה כזאת וכזאת בכן גם אתה תעשה כזאת וכזאת. הנה השליח אם ירצה לדבר בו בלשון שאמר המשלח הנה יצטרך להוסיף הקדמה ולומר כה אמר פלוני אני עשית"י לך טובה וכו' כי א"א להשליח להתחיל בו בלשון שאמר המשלח אני עשית"י לך וכו' דהנה יראה מלשון הזה שהשליח עשה. ע"כ יצטרך להוסיף ולומר כה אמר פלוני או אם ירצה שלא להוסיף הנה יצטרך לפחות דהיינו המשלח מדבר בעדו ואומר אני עשיתי והוא יצטרך לומר פלוני עש"ה לך טובה: בכן תעשה וכו' כ"ה הדבר בכל הנביאים אשר נשלחו מאת הש"י לישראל הנה הנביא כשהיה מדבר בו בלשון שאמר הש"י מדבר בעדו היה צריך להוסיף קודם לומר כה אמר י"י ובאם לאו יהיה צריך לפחות היינו לעשות מנוכח נסתר הבן. והנה משה אדונינו כאשר נשלח בדבר השליחות הלז לישראל לומר אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא וכו' הנה הי' מצטרך. או להוסיף ולהקדים מקודם לומר כה אמר י"י או הי' מצטרך לפחות ולומר אתם ראיתם אשר עש"ה למצרים ונשא אתכם וכו' ובאמת אין הדבר כן אצל מש"ה רבינ"ו שגבה מעלתו ממעלת כל הנביאים שהית' השכינ"ה מדברת מתוך גרונו. והנה דיבורו הי' דיבור השכינה ממש לא כמו השליח ע"כ לא הוצרך להוסיף ולומר כה אמר י"י וגם לא הוצרך לפחות לומר לשון נסתר. ולפי"ז יתפרשו הדברים ומש"ה עלה אל האלקי"ם (רצ"ל שנתעל' במדריג' גדולה להיות דבריו דברי אלקים ממש. אז) ויקרא אליו וכו' כ"ה תאמר לב"י ותגד וכו' (ידוע מהזהר השכינ"ה נק' כ"ה בענין שדרשו שם שוב אל בלק וכ"ה תדב"ר השכינ' תדבר ולפי"ז ה"ז נדרש גם בכאן הקדים לו הש"י כה תאמר וכו' ותגד וכו' רצ"ל השכינ"ה תדבר מתוך גרונך ואין נביאתך כנבואת שאר הנביאים בדרך שליחות רק דברי אלקים ממש ותאמר אתם ראיתם אשר עשית"י וכו' ואשא וכו' אלה הדברים אשר תדבר וכו' היינו כפירש"י ז"ל לא פחות ולא יותר היינו שלא תצטרך להוסיף ולומר כה אמר י"י וגם לא לפחות ולעשות מן עשיתי עשה וכיוצא בו דבורך דברי אלקים חיים ממש וג"כ נרמז בזה אלה הדברים אשר תדבר וכו' רצ"ל אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל אינו במדריגת נבואה רק תורה ממש כי הוא דברי אלקים חיים ממש. הבן הדברים ויונעם לחיכך:

סעיף ב

מן הה"ר לאמר. במדרש ז"ל. באותה שעה בקשו מה"ש לפגוע במשה עשה בו הקב"ה קלסטורין של פניו של משה דומה לאברהם. א"ל הקב"ה אי אתם מתביישין הימנו לא זהו שירדתם אצלו ואכלתם בתוך ביתו. אמר הקב"ה למשה לא ניתנה לך תורה אלא בזכות אברהם וכו' הוי ומשה עלה אל האלקים ויקרא אליו י"י מן הה"ר וכו' בזכות ההר עכ"ל הנה מהראוי להתבונן האיך ס"ד שיאמר הקב"ה למלאכים שזהו אברהם. וזה היה מש"ה הג"ה הגם שכפי הנראה דקדקו חז"ל בלשון שאמר הקב"ה בל' שלילה ל"א זה"ו שירדתם וכו' ולא אמר זהו שירדתם וכו' עכ"ז קשה בדבר לומר כן על התמים דעות. שיאמר בל' כזה בכדי שהמלאכים יטעו א"ע לסבור שהוא אברה"ם ממש: ועוד הנה התתיל שהיה קלסתר פניו דומה לאברהם. ואח"כ אמרו שאמר הקב"ה למשה בזכות אברהם ונ"ל דחדא מיתרצית בירך חבירתה דהנה נעמ"י כשנתנה עצה לרו"ת וירד"ת הגורן דרשו חז"ל זכות"י תרד עמך נראה דדרשו זה מן הקרי והכתיב דהכתיב היא וירדת"י והקרי וירד"ת ותרווייהו קשוט כי זכות של נעמי הלך עמה והוה כמו שיעור קומתה ממש הנה מבואר לך הזכות של האדם הוא ממש שיעור קומת האדם עצמו דהנה נעמי אמרה וירדת"י הגם שהיא היתה בביתה הבן הדבר ולפי"ז יונח לך גם בכאן כיון שזכות אברהם עלה עם משה הנה היה שם קומת אברהם ממש וי"י אלהים אמת אמר לא זהו שאכלחם אצלו. ולמשה הודיע אמתת הענין כי זכות אברהם עלה עמו והוא שיעור קומת אברהם ממש. הבן הדבר:

סעיף ג

כה תאמר לב"י וכו' אתם ראיתם את אשר עשיתי למצרים וכו' ועתה וכו' יש להתבונן מהו לשון ועתה ע"כ בא לשלול איזה זמן. והנראה עפ"י מ"ש בגמ' רבה מקמי' דפתח להו לרבנן. אמר מלתא דבדיחותא ובדחו רבנן ואח"כ יתיב באימתא ופתח בשמעתא. פירושן של הדברים כי כשהאדם עצב מתגבר עליו יסוד העפר ואינו יכול להתבונן במושכלות משא"כ השמחה הוא מיסוד הרוח החיוני המתנונע ממקום למקום ע"כ יכול להשכיל ממושכל למושכל. והנה לפי"ז יש לפרש הרמז הזה כאן בקבלת התורה. כה תאמר לב"י וכו' אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא וכו' והוא דבר של שמחה כעין מילתא דבדיחותא להתרחבות הלב. לזה אמר אח"כ ועתה כיון שכבר הזכרתי לכם דבר של שמחה להתרחבות הלב נפתח בשמעתא אם שמוע תשמעו בקולי וכו' ואי"ה עוד יתפרש תיבת ועתה בפנים שונים עמ"ש להלן בסמוך:

סעיף ד

והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ לפי פשוטו קשה מהו זה נתינת טעם בהוראת תיבת כ"י בכ"מ הלא לכאורה אדרבא להיות לו ית"ש ארץ ומלואה. מהראוי

להיות כל אפין שוין ונ"ל לפרש דהלא משנה ערוכה בידינו. עבד שמכרו רבו לנכרים או לח"ל יצא לחירות. והנה כביכול הש"י בעצמו שומר תורתו ומקיים מצותיו כמו שאנו מברכין על המצות. אשר קדשנו במצותיו מצותיו דייקא כביכול אשר הוא בעצמו מקיימם וכענין שמצינו בדברי חז"ל מנין שהקב"ה מניח תפילין. מנין שהקב"ה מתפלל. א"כ לפי"ז כיון שהש"י מכר אותנו לנכרים ולח"ל. מן הדין מחוייבים אנחנו לצאת לחירות וכן יעשה הקב"ה עמנו ב"ב יוציאנו לחירות עולם. ועפי"ז פירשנו הפסוק שאמר הנביא בשם הש"י איזה ספר כריתות אמכם וכו' או מי מנושי אשר מכרתי אתכם לוי דקשה נושה היינו מלוה האיך שייך בזה לשון מכירה הל"ל מי מהלוקחים אשר מכרתי אתכם לו. אך הוא דהנה תלמוד ערוך בידינו. עבד שמכרו רבו לנכרים או לח"ל יצא לחירות גבאו ב"ח בחובו לא יצא לחירות. א"כ לפי"ז כך אמר לנו הש"י בהבטחה הלא לכם לדעת אשר כביכול בהכרח עפ"י התורה. אני אגאל אתכם ותצאו לחירות כי הנה מכרתי אתכם לנכרים ולח"ל וכביכול אני מחוייב עפ"י התורה להוציאכם לחירות. וא"א לומר שמא נמכרנו בעד איזה חוב וקיי"ל גבאו ב"ח בחובו לא יצא ז"ש הנביא מי מנושי אשר מכרתי אתכם לו הלא אין אני חייב לשום ברי' ממילא בודאי ה"ז לכם להבטחה נאמנה אשר אגאל אתכם עפ"י משפטי התורה ותצאו לחירות מן שעבוד הגופני שהוא מצידינו כאשר יתבאר:

אך לפי"ז יש לכאורה לומר כיון שאנחנו נעשינו עבדים להש"י בקבלת תורתו ומצותיו לעשותם וכשמכרנו לנכרים ולח"ל. א"כ עפ"י משפטי התורה יחוייב לנו היציאה לחירות גם מרבו הראשון ופטורים אנחנו (ח"ו) מעול התורה ומצות של הש"י שהוא האדון אשר מכרנו וזה שטענו ישראל בימי יחזקאל עבד שמכרו רבו וכו' והשיב להם הש"י עפ"י הנביא חי אני נאום י"י אם לא ביד חזקה ובחמה שפיכה אמלוך עליכם. והנה לכאורה יש להתבונן הלא כתורה דברו והתשובה לזה דהנה אמרז"ל דשאלו האיך הקב"ה מוריד גשמים בשבת דהיה הוצאה מרשות לרשות. והשיבו דכל העולם כולו שלו והנה כביכול בד' אמות ואין כאן הוצאה מרשות לרשות. וא"כ לפי"ז לא נוכל לפטור א"ע מעול עבודתו ית"ש לומר שהוציאנו מרשותו לרשות אחרים כיון שכל העולם כולו שלו אין כאן הוצאה מרשות לרשות. וזה שהשיב הקב"ה ע"י יחזקאל חי אני נאום י"י אם לא ביד חזקה ובחימה שפוכה אמלוך עליכם כי טענתכם אינה טענה:

אך לפי"ז ה"ה מה שאמר הש"י בהבטחה ע"י ישעיה או מי מנושי אשר מכרתי אתכם וכו' שהוא הבטחה שמחריב הקב"ה לגאלינו. וכפי הנ"ל אין זה טענה דלגבי הקב"ה אין זה הוצאה מרשות לרשות. אבל יתכן הדבר עפ"י דברי הרב הגדול בעל גו"א על

הא דאמרו חז"ל בשעת מתן תורה כפה עליהם הקב"ה הר כגיגית ואמר אם מקבלים אתם את התורה מוטב וכו' והקשו בתוס' הרי אמרו ישראל מרצונם נעשה ונשמע עיי"ש ותירץ הרב הגדול הנ"ל. להיות קבלת התורה הוא דבר שכל העולמות תלויים בזה אין מן הראוי שיהיה הדבר תלוי במקרה ברצון ישראל רק הלא דבר הכרחי מצדו ית"ש וע"כ הגם שמרצונם אמרו ישראל נעשה ונשמע עכ"ז הכריחם הש"י להורות שהוא דבר הכרחי מצדו ית"ש הבן הדבר מאד עכ"ד בקיצר. הנה לפי"ז תתבונן קבלת התורה הוא הכרחי מצידו ית"ש ואצלו ית"ש. הנה כל העולם רשותו א"כ הגם שמכר אותנו לנכרים ולח"ל לא מיקרי זה הוצאה מרשותו לבוא בטענה ליצא לחירות מן שעבוד התורה כיון שנתינת התורה הוא מצידו ית"ש בהכרח רק בענין יציאת החירות הגופניי מידי הגוים זה הוא מצידנו כדכתיב הן בעונותיכם נמכרתם וכו' וכיון שהוא מצידנו שייך שפיר הדין המוכר עבדו לנכרים ולח"ל יצא לחירות וז"ש הש"י או מי מנושי אשר מכרתי וכו' ותהיו בטוחים אשר אגאל אתכם בודאי וכנ"ל. הבן:

והנה זה שי"ל בדקדוק הפסוק ועתה אם שמע וכו' והייתם לי סגולה מכ"ל העמים כ"י לי כ"ה רצ"ל ועתה כשתקבלו עתה מלכותי ולעבוד עבודתי בתורה ומצות והייתם לי סגולה מכל העמים (מ"ם של תיבת מכל תתפרש לשון מן) רצ"ל מן תוך כל העמים. רצ"ל אפילו כשתהיו תוך העמים בגלות עכ"ז תהיו לי מסוגלים לתורה ואין לכם בזה טענה שתצאו לחירות מן עול תורתי ומצותי. מטעם עבד שמכרו רבו וכו' כי לי כל הארץ. ואין זה נחשב הוצאה מרשות לרשות וכמש"ל שנתינת התורה הוא מצידו ית"ש הכרחית וכנ"ל הבן:

סעיף ה

עוד זאת אדרוש לך בפסוק הנ"ל ועתה אם שמוע וכו' והייתם לי סגולה וכו' כי לי כל הארץ ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר אל ב"י ע"כ. הנה ארחיב לך מה שיש לדבר במקראי קדש הללו. א' אומרו ועתה איזה זמן שלל וכנ"ל. ב' אומרו בטעם כי לי כל הארץ איך צודק זה לטעם ואדרבא וכו' כנ"ל ג' למה הפסיק בטעם הזה באמצע ההבטחה הל"ל כך והייתם לי סגולה וכו' וממלכת כהנים וגוי קדוש כי לי כל הארץ ונראה לפרש עפ"י משארז"ל אצל אדה"ר ועתה פן ישלח ידו וכו' אין ועתה אלא תשובה מלמד שפתח לו הקב"ה פתח של תשובה: הג"ה כתבנו במ"א הדברים עתיקין. תיבת ועתה רמז לתשוב' דהיינו חיבור אות ו' עם אות ה' ע"י אהבה ויראה סוד החסדים וגבורות. צמצום והתפשטות הנרמזי' במ"ב בפ' יהי אור. ויהי אור (צמצום והתפשטות שורש אהבה

ויראה כידוע) בגי' ע"ת. והנה תיבת ועתה חיבור ו' עם ה' ע"י ע"ת כנ"ל. גם ע"ת בגי' י"פ הוי' י"פ אהיה. עת לעשות לי"י הבן הדברים: ע"כ הג"ה

והנה אמרז"ל (בתנחומא פ' האזינו) כתיב ישא י"י פניו אליך. וכתיב אשר לא ישא פנים. לא עשה תשובה אשר לא ישא פנים. עשה תשובה ישא י"י פניו. יכול לכל ת"ל אליך. אליך ולא לאוה"ע עכ"ל. הרי שהתשובה אינה מועלת רק לישראל ולא לאוה"ע וכך פסק הרמ"ע מפאנו והמביט בס' בית אלקים. והנה הרב בעל לימודי י"י כתב כמה טעמים למה התשובה מועלת לישראל ולא לאוה"ע (עיי"ש בדף ק"י ע"א):

טעם א דהנה לפי הדין ומשפטי התורה (היינו בעיה"ז בין בני אדם) אין התשובה מועלת. דקיי"ל מלך שמחל ע"כ אין כבודו מחול. אבל להיות שישראל הם הודיעו וגרמו כביכול מלכותו ית"ש בקבלת התורה מהראוי למחול להם בתשובה משא"כ לאוה"ע שאר הדין עפ"י משפטי התורה מלך שמחל ע"כ אין כבודו מחול ולא מהני תשובה: הג"ה ולדעתי יתורץ בזה מה דהקשו בזהר ע"פ מי לא ייראך מלך הגוים וכי קוב"ה מלך הגוים הוא ולא מלך ישראל ולפי הנ"ל יתכן דבא להורות דהש"י אינו מתנהג עם ישראל בדין ומשפט מלך וכבודו מחול לישראל כיון שהם היו כביכול הגרם והסיבה למלכותו המה היוצרים יושבי נטעים עם המלך במלאכתו ישראל עלו במחשבה אשר המה ימליכוהו בקבלת התורה אבל לאוה"ע מתנהג עמהם בדין מלך. ולא מהני להם תשובה וכן כתיב מלך אלקים על גוים וכן לכל הטעמים שהובא בפנים אתי שפיר: ע"כ הג"ה

טעם ב (הביא הרב הנ"ל והיא מעיין הנ"ל דהנה תנאי התנ' הקב"ה במ"ב אם לא יקבלו ישראל את התורה יחזור העולם לתוהו ובוהו. והנה קבלו ישראל את התורה וקיימו את העולם הג"ה והנה בריאת העולם היה בכדי להיקרא מלך כביכול כי אין מלך בלא עם והנה אם לא היו ישראל מקבלים התורה היה חוזר העולם לתהו בהו והנה עתה שקבל התורה קיימו מלכותו נ"ל והבן: א"כ הרי הם כביכול כשותפין במלכותו ע"כ לא שייך בישראל אותי הדין מלך שמחל ע"כ וכו' משא"כ אוה"ע שייך גבייה דין מלך שמחל ע"כ אין כבודו מחול לא מהני להו תשובה:

טעם ג (כתב הרב הנ"ל היות שהש"י הרב' לישראל התור' והמצות ודקדוקי המצות וענפיהן לאין משער בכדי לקדש כל איבריהן וגידיהן וכוחות גופותיהם עד שיהיו כמלאכי קדש והנה האדם יצור חומר תכבד עליו משא מלאכת הקדש ואין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. ע"כ חשובי' כאנוסים משא"כ הגוים המעט מצות הניתן להם אם לא ישמרו מזידים הם נגד כבוד המלך ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול:

טעם ד (כתב הרב הנ"ל וכ"כ הרב הגדול חיד"א זלה"ה) והוא משום דישראל נק' בנים (כדכתיב בנים אתם לי"י אלקיכם) והקב"ה למו אב ואב שמחל ע"כ כבודו מחול. משא"כ

לאומות העולם נק' הקב"ה עליהם מלך כמ"ש מי לא ייראך מלך הגוים. וכתיב מלך אלקים על גוים ומלך שמחל ע"כ. אין כבודי מחול:

ומעתה יתפרשו לך המקראי קודש כעין חומר (ויתורץ ג"כ מה שיסיים אלה הדברים אשר וכו' וגם שכבר התחיל כה תאמר לב"י וכו' עמש"ל) והוא ועת"ה אם שמוע וכו' דהנה ישראל כשרצו לקבל התורה הנה חששו איך אפשר לקבל התורה ומצותי' הרחבים מני ים ואי אפשר ליצור חומר לעמוד בה ובאים לידי חטאים ומצד הדין לא מהני להו תשובה כי מלך שמחל ע"כ אין כבודו מחול. ע"כ הבטיחם הש"י שיקבלם בתשובה מחמת ד' טעמים הנ"ל וז"ש ועתה (תהיו בטוחים אשר אקבל אתכם בתשובה הנרמזת בתיבת ועתה כמו שכתבתי לך לעיל מדרש חז"ל) אם שמוע תשמעו בקולי (אם תקבלון אורייתא) והייתם לי (בזאת המעלה) סגולה מכל העמים (כי אין לך שום אומה ולשון שיהיה לה בזאת הסגולה והמעלה לקבל אותם בתשובה. ואמר הטעם שאין מקבלי' את האומות בתשובה) כי לי כל הארץ (והרני מלך על כולם ומלך שמחל ע"כ אין כבודו מחול כנ"ל) אבל ואתם (יש הרבה טעמים עפ"י הדין לקבל אתכם בתשובה טעם א' כי) תהיו לי ממלכת כהנים (שאתם גרמתם מלכותי ע"י קבלת התור' וגם אתם כשותפין במלכותי כביכול וכנ"ל (טעם ב'. טעם ג') וגו"י קדו"ש (היינו תהיה עמוסים במצות כדי להתקדש כל גופיכם כמלאכי רוח משרתי אש ומרוב המצות ודקדוק' אתם חשובי' כאנוסים וכנ"ל בטעם הג': (טעם ד' רמז באומרו) אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל אשר הוא בני בכורי ישראל. א"כ הם בני העמוסים מני בטן ואני למו אב ואב שמחל ע"כ כבודו מחול. מכל הלין טעמי בטוחים אשר תהיו לי בזה סגולה מכל העמים שאין מקבלין אותם בתשובה. ואתכם אקבל בתשובה דוק באלה הדברים ותמצא נחת: הג"ה ובזה יבואר לך מאמר רז"ל מקיש נסיעתן מן רפידי' לביאתן למדבר סיני. מה ביאתן למדבר סיני בתשובה וכו' והנה קשה ביאתן לסיני בתשובה. מאן דכר שמי' ולפי דברנו הנ"ל יונח שפיר. והבן:

סעיף ו

עפ"י הדברים האלה עוד זאת אדרש אל החבירים המקשיבים אמרו חז"ל משה הוסיף יום אחד מדעתו והסכים הקב"ה על ידו ומקשו בגמ' מאי דרש וקדשתם היום ומחר מאי מחר לילו עמו וכו' והנה הוא הקיש' הניתן מסיני לדרו' והקשו בתוס' א"כ כיון דדרוש מהקישא אין זה מדעתו עייי"ש. ועוד אני מתמי' אם הי' רצון הש"י שיהי' כך למה לא אמר בפי' ג' ימים ולא נצטרך ללמוד בהיקש. ואגב זה נבוא לחקור טעם במצות שמירת שבת כיון שהי' עתיד להאמר בעשרת הדברות במעמד הנכבד למה הקדימו הש"י ונתנו לישראל במרה. ואומר לך את הנלע"ד דהנה קיי"ל גוי ששבת חייב מיתה ופירשו בזה

הטעם הוא דהנה כתיב וישבת (הש"י) ביום השביעי מכל מלאכתו וכו' ויברך אלקים את יום השביעי וכו' כי בו שבת מכל מלאכתו וכו' א"כ היום השביעי כביכול הוא שרביטו של מלך והמשתמש בשרביטו ש"מ חייב מי' א"כ גוי שנשתמש בשביתה חייב מיתה. משא"כ ישראל הם בנים והש"י למו אב הן המה משתמשי' בשרביט אב הם וע"כ נתן להם הש"י את השבת עוד קודם למתן תורה דהנה היאך היו יכולין לקבל התורה אם אין תשובה מועל' ח"ו ואדם אין צדיק בארץ וכנ"ל וע"כ הוצרך הש"י לבטוח להם על התשובה קודם נתינת התורה וכנ"ל. והנה עפ"י משפטי התורה מלך שמחל ע"כ אין כבודו מחול. אבל כיון שהש"י נתן להם קודם מתן תורה את השבת שהוא שרביטו של מלך בזה הורה להם שהם בנים והוא למו אב ואב שמחל על כבודו כבודו מחול:

סעיף ז

והנה אמרז"ל בפסוק ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם. אשר מש"ה ביקש מפרעה שיתן להם יום א' למנוח' והנ' בירר משה להם את יום השבת והנ' כשיצאו ממצרי' ונתן להם הש"י את השבת שמח מש"ה. וז"ש ישמח מש"ה במתנת חלקו והנה בודאי לא במקרה הי' הדבר ששבתו קודם הציוו ע"י השתדלות מש"ה דהנה מעת שבחר הש"י את אברהם לחלקו הנה מש"ה הוא דור הז' נגד יום השבת קדש לד' וע"כ אמר הש"י למשה ראה נתתיך אלקים לפרעה. כביכול קראו בשמו ורכב על הענן והשתמש בשרבוטו הגם שע"פ הדין במלך אין רוכבין על סוסו ואין משתמשין בשרביטו. למשה הותר הכל כמשארז"ל כל העניני' הללו אצל משה (ועיין בזהר ע"פ מה שמו ומה שם בנו ותבין ענין נפלא) וע"כ שבת"ו ישראל ביום השביעי שהוא שרביט המלך ע"י משה שהוא דור השביעי. אשר עלה אל האלקים:

ומעתה בין תבין התחלת השבת לישראל הי' ע"י משה שהוא דור הז' והוא השתמש בשרביטו ש"מ. והנה הש"י רצה ליתן התורה לישראל בשבת כי ע"י השבת יוודע שהם משתמשים בשרביטו כי המה בנים והוא למו אב. ע"כ ח"ו גם בעברם על התור' מהני להם תשובה כי אב שמחל ע"כ. כבודו מחל ע"כ אמר הש"י לשון כזה. וקדשתם היום ומחר. ומשה יוציא מן הכח אל הפועל ע"י דר"ש עוד יום א' ותהי' נתינת התורה בשבת ע"י הדרש של משה דהנה ארבעה חלקי התורה הנרמזים בפרד"ס פש"ט רמז. דרוש. סו"ד. פש"ט. הוא בעש"י'. רמ"ז. ביצירה. דרו"ש בבריאה. סוד באצילות הקדש. הרי לך כי דרוש היא בבריאה. ואימא עילאה שהוא בינה עולם התשובה מקננת בבריאה כנודע:

וזה מה שביארת במ"א מאמר חז"ל בשע"ה שהחכם יושב ודורש הקב"ה מכפר לעונותיהם של ישראל. וטעמ' בעי מאין יבא ע"י הדרש כפרת עונות. ועוד קשה למה

אמרו בשע"ה שהחכם יושב ודורש הל"ל בשעה שהחכם דורש. ופירשנו עפ"י הנ"ל דהנה דרש הוא בבריאה כנ"ל אשר שם מקננת אימא עילאה עולם התשובה ועולם הבריאה נק' עולם הכסא (כידוע. ק"ש וברכותי' בישיב') לשוב לשבת והנה כשהחכם דורש לשם שמים הנה הדורש שלו מגיע לעילם הבריאה ומעורר את ישראל לתשובה (משא"כ ח"ו בדרש וכו') וז"ש בשע' שהחכם יושב ודורש. היינו מעורר עולם התשובה עולם הכס' בדרשתו. אזי בודאי בהתעוררת זה ישראל מהרהרים בתשוב' אזי בודאי הקב"ה מכפר לעונותיה' של ישראל וכבר דברנו מזה במ"א:

והנה עפ"י כל הדברים האלה תבין כשרצה הש"י ליתן לישראל תור"ה הנה איך יכולין לקבל התורה. ואדם אין צדיק בארץ שיהי' יכול לקיימה כדת והוצרך הש"י להודיע להם שהתשוב' מועלת לישראל כי נק' בנים והש"י למו אב ואב שמחל ע"כ כבודו מחול (משא"כ אוה"ע כ"כ) וכאשר רצה הש"י לבשר זאת לישראל. ע"כ הקדים להם נתינת מצות השבת במרה והנה קי"ל גוי ששבת חייב מית' דכיון שהש"י נק' עליהם מלך (כמד"א מלך אלקים על גוים) והשבת נק' שרביטו ש"מ. מאי שבת שמא דקוב"ה. ע"כ הגוי ששבת חייב מיתה כדין המשתמש בשרביטו ש"מ וכיון שניתן לישראל השבת. הנה עדות היא בינו ית"ש ובין בני ישראל אשר הם בנים העמוסים מני בטן. והש"י למו אב ולהם הותר להשתמש בשרביטו. ולפי"ז יכירו וידעו שיכולין לקבל את התורה באהבה כי אפי' ח"ו יעברו הנה מהני להם תשובה כי בנים הם לי"י אלקיהם ואב שמחל ע"כ כבודו מחול. וכיון שהשבת היא עדות לישראל שהם בנים (ומהני להם תשובה) ע"כ גם במצרים שבתו ע"י מש"ה שנא' אליו מה שמו ומה שם בנ"ו (עיין בזהר) ע"כ היה דור ז' מן אברהם. רמז על שבת שהיא שרביטו ש"מ שהבן דוק' משתמש בשרביט של אביו ע"כ המשמר שבת כהלכתו אפי' עע"ז כדור אנוש מוחלין לו. כי בשמירת שבת נק' ב"ן. ואב שמחל על כבודו. כבודו מחול הג"ה ועפ"י דברינו הנ"ל מובן לך מה שאמר פה קדוש כבוד אדומ"ו הרב הקדוש מוה' יעי"צ זצוק"ל מ"כ בלובלין יע"א בפסוק נחנו פשענו ומרינו אתה לא סלחת. פירש הוא ז"ל נחנ"ו יום הנו"ח לנו יום המנוחה היינו יום השבת. בזה פשענו ומרינו ע"כ אתה לא סלחת עכ"ד. ולפי דברינו הנ"ל מובן בטוב טעם דכיון שח"ו אינם שומרים את השבת א"כ אין כאן עדות שנק' בנים ונק' הוא ית"ש מלך. ומלך שמחל ע"כ וכו' על כן אמר הנביא אתה לא סלחת. הבן:

וע"כ כשרצה הש"י ליתן התורה רצה שיארע יום נתינתה בשבת שרבי"ט ש"מ והנה אמר וקדשתם היום ומחר. והנה לפי הפשוט הי' מובן יום נתינת התורה בע"ש אבל רצה הש"י שיהיה הדרש ע"י מש"ה ואמר בו בלשון שידרוש מש"ה מדעתו. ויארע נתינתה ביום השבת. ודוקא ע"י משה שהוא בן כמש"ל. והוא דור השביעי והוא השתדל מתחילה

במצרים לברור יום השבת למנוחה. להורות להם שהם בנים ויכולין להשתמש בשרביט של אביהם. וא"כ להם ראוי נתינת התורה כי מהני להם תשובה מטעם אב שמחל ע"כ כבודו מחול. וע"כ דרש משה. דרש דייקא הוא בעולם הבריאה אשר שם מקננת אימא עילא' עולם התשובה. וזה שאמרז"ל משה הוסיף יום אחד מדעתו והיינו שלא נאמר הדבר בפי' מפי הש"י רק דרש ידרשנו לטוב' מש"ה רבינו. והסכי' הקב"ה שיהי' על ידו דייקא כי הוא הבן החביב לפניו ית"ש הבן הדבר מאוד ויונעם לחיכך ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו:

סעיף ח

עפ"י הנ"ל תבין מאמרם ז"ל באגדת בראשית וז"ל חכ"ו ממתקים. בשעת מתן תורה. וכל"ו מחמדים כשהוא מקבל השבים עכ"ל. הנה הוא נדרש לטובה. עפ"י דברינו הנ"ל חכ"ו ממתקים. בשעת מ"ת שאמר הש"י וקדשת' היום ומחר ולא אמר בפי' ג"י רק אמר בל' כזה אשר מש"ה דרש ידרשנו לטובה מש"ה דייקא. ובדרוש דייק' שהיא בעולם הבריאה דתמן מקננת אימא עילאה עולם התשובה. כוונת הש"י הי' להודיעם שהדרך נכון לפניהם שיקבלו את התורה והוא ית"ש יקבלם בתשוב' תמיד (אפי' אם יעברו ח"ו) כי הם בנים לאל חי. ע"כ המתין בנתינת התורה עד יום השבת שהוא שרביט ש"מ וז"ל וכול"ו מחמדים. כשהוא מקבל השבים. רצ"ל כשהוא מקבל השבים. מובן אשר כלו מחמדים מה שנעשה הדרש ע"י משה דרש דוקא ע"י משה דרש דוקא ע"י משה דוקא ואירע עי"ז מתן בשבת. וגם מה שניתן שבת קודם מתן תורה הכל הוא להורות לבניו שהם בנים. ויקבלם בתשוב' בכ"ז ועידן. וימחול ע"כ כאב לבנים. הבן הדבר:

סעיף ט

עפ"י הדברים האלה אפרש לך בפ' ק"ש והיה אם תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה וכו' ולעבדו וכו' להבין אומרו תיבת היום וכן יש לדקדק בפ' התשובה ושב"ת עד ד' אלקיך ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוך היום. ל"ל למימר היום ועפ"י דברינו הנ"ל מובן הדבר דהנה הגם שכל משנה תורה משה אמרן מפי ויגבורה ממ"ש כאילו כביכול הש"י בעצמו מדבר) (עיין באות א') כי שכינה היתה מדברת מתוך גרונו ע"כ אין משנה תורה במדריגו' ספרי נבואה אבל שגב' מעלתו למדריגת תורה ממש. עכ"ז כיון שמש"ה אמר הזה בבחי' זאת כאלו דרש משה. דרש מדברי תורה ע"כ מאמר משה. אשר אנכי מצוך היום. כי בתיבת היום הי' מאמר הש"י. ודר"ש משה היינו שהש"י אמר וקדשתם היום ומחר ודרש משה להקיש היום למחר מזה הדרש של היום ודרש עוד יום אחד להגבל"ה ועי"ז איקלע יום מתן תורה בשבת הוא הי' בכדי שיהי' נשמע דמהני לישראל תשוב' וז"ש ושבת עד וכו' שיהי' מהני לך תשובה. ככל אשר אנכי מצוך

היום כי מן דרש היום אשר אנכי הייתי מצוך במתן תורה הנה מוכח לך אשר מהני לך תשובה והבן וכן והי' אם שמוע וכו' אשר אנכי מצוך היום. הנה כתיב אח"כ ושמתם את דברי אלה על לבבכם וכו' היינו אפילו בזמן הגלו' כדי שתדע בעת שתחזר א"ה בקרובו וכפירש"י עפ"י חז"ל כי בודאי יחזרו כי תשובה מהני וקצרתי ואתה הבן:

סעיף י

כה תאמר לבית יעקב ותגד לב"י אמרז"ל במדרש בית יעקב אלו סנהדרין שנאמר בית יעקב לכו ונלכה באור ד' עכ"ל. והקשה הרב הגדול מ' חיד"א זלה"ה דלפי"ז ותגד לב"י היינו המון העם (שאין להם חשובת מצד עצמן כ"כ רק שהם חשובים מצד שהם מיוחסים בני ישראל נ"ל) ולפי מש"ל בזהר כ"מ שנאמר הגדה היא מילין ברזי דחכמתא וכלפי לייא יציבא בארעא וכו' לסנהדרין דברים כפשטן ולהמן עם רזין דחכמתא עייש"ד בס' כסא דוד. ואני בעניי אעז ואומר. ידוע השתוקקת המלאכים אל התורה בודאי לא היתה תשוקתם על פשטיות'. לא תרצח. לא תנאף לא תגנב וכיוצא. כי אין דבר זה נוהג ביניהם כי אין בנמצא ביניהם דברים מוגשמים. וכמו שהשיב להם מש"ה נשים יש בניכם קנאה ושנאה יש בניכ'. אבל הם ידעי מתענוג התורה בעסק פנימיותה דהנה עצמיות פנימיות התורה היא יותר מכל התענוגים הנמצאי' בכל העולמות לנבראים דהרי כל העולמות וכל אשר בהם נברא ע"י התורה שהיתה כלי אומנתו של יוצר בראשית א"כ היא שורש כל התענוגים שבכל העולמות ולזה היתה השתוקקת המלאכים לתענוגי פנימיות התורה שהיא תענוג כל התענוגים. והנה משה השיב להם. מו"מ יש ביניכם נשים יש ביניכם. קנאה ושנאה יש ביניכם לכאור' מאי זה תשובה הלא הם ידעו זה בעצמם אך כוונתם היה על פנימיית התור' אבל התשוב' היא להיות תענוג פנימיו' התורה שהוא כביכול אור מעטה לבושו ית"ש א"א להשיג' רק ע"י לבושי העשי' כמו למשל. א"א לראות בבהירות השמש רק ע"י מסכי' כן ע"י מעשה המצות הגשמיים בעוה"ז יושגו תענוגי התורה ויבא להשיג בעצם התענוג. ובהעדר לבושים א"א להשיג בעצמיותה. וזה שהשיב להם מש"ה למלאכים וכי יש אצליכם דברים מוגשמים אשר על ידם תוכלו ליהנות מבהירות התורה. יוצא לנו מזה שבהשיג דבר מה מבהירות פנימיות התורה אין לך תענוג בכל העולמות יותר מזה (וז"ש יפה שעה אחת בתשובה ומעשי' טובים בעוה"ז יותר מכל חיי העוה"ב) ולפי"ז ממיל' תבין דברי המדרש כה תאמר לבית יעקב אלו הסנהדרין ראשי הדור עיני העדה המה יודעין מעלת התורה בפנימיותה ומלבושים להם די לומר להם דברי' כפשטן והן המה מביני מדע. ויקבלוה בסבר פנים יפות בהבינם התענוג הפנימי אשר היא מלובש בתוך הפשט משא"כ המון העם תגד

להם רזא דחכמתא ויבינו שאין תענוג גדול בכל העולמו' יותר מזה ויקבלוה בחשק נמרץ כי אם לא ישכילום בפנימיו' תהיה להם פשטיות התורה למשא ע"כ צריכין להאיר עיניהם בפנימיית ודי בזה:

סעיף יא

ועתה אם שמוע תשמעו בקולי וכו' והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ. הנה כבר נאמר ונשנה בדברינו זה בזה שלכאורה הדברים אינם מובנים. אומרו לנתינת טעם כי לי כל הארץ. ואין זה בנותן טעם. ודברי המפרשים הלא הם ברחב ידים כ"א כפי אשר חלק להם הש"י בבינה. וכבר גם אנחנו בעניינו דברנו מזה וכעת נבא לבאר עפ"י הקדמה מה דידוע דהמגיד של מרן הב"י הקשה דמהראוי היה שלא לאכול בעצרת כיון דהוא יום החמשים רמז ליובל דרגא דבינה עוה"ב שאין בו לא אכילה ולא שתי' עיי"ש מה שתירץ. והנה בתלמודא דידן אפי' מאן דס"ל בכל מועדי ד' או כולו לי"י או כולו לכם. בעצרת מודו דבעינן נמי לכם. והוא לפלא. וגם לפי פשוטו יקשה הנה זאת התור' עיקרה היא תענוג נפשיי ועל ידה השארת הנפש ברוחניות מהראוי ביום נתינתה להתעסק רק ברוחניות ולא בגשמיות אכילה ושתי'. ונ"ל עפ"י מ"ש מהר"ש פרומו (הביאו הרב הגדול חיד"א זלה"ה) על הקושיא שהוקשו כיון שיעקב ועשו חלקו העוה"ז והעוה"ב. ויעקב נטל העוה"ב. ועשו העוה"ז. א"כ בני ישראל אינם רשאים מן העוה"ז ליהנות. רק כל מה שהוא בהכרח גדול לצורך החיות. ואיך מצאנו ידינו ורגלינו כי זה דבר שא"א ובפרט שבתורה יש לנו הבטחות גדולות על טובות עוה"ז. ותירוץ מהר"ש הנ"ל להיות תנאי התנה הקב"ה עם מ"ב אם יקבלו ישראל התורה מוטב ואם לאו אחזיר אתכם לתהו ובהו. נמצא ישראל שקיבלו את התורה. הצילו את כל העולם (שהיה עומד אז בסכנה גדולה) והוה כמציל מזוטו של ים ומשלילותו של נהר דהוא שלו. וא"כ הגם שהעוה"ז היה שייך לעשו כיון דהיה העולם בסכנה גדולה וישראל הצילוהו. הרי עוה"ז ג"כ שלהם ואין לעשו ולכל האומות שום טו"מ גם על העוה"ז ואדרב' וכו' עכ"ד:

הג"ה ולדעתי יתפרש הדבר בפסוקי נבואת בלעם כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו הן עם לבדד ישכין ובגוים לא יתחשב. והנה אין מן הצורך להרבות בדיקדוקים כיון שהדברים בעצמם אינם מבוארים. ולפי הנ"ל יתכן דהנה צורים נקרא האבות כמד"א הביטו אל צור חצבתם. והנה ראש צורים נק' יעקב שהוא מובחר שבאבות והוא הנזכר ראשונה בזכירת בריתי וזכרתי את בריתי יעקב והנה הגבעות הם הרים קטנים שאינם כמו הגדולי' כמבואר בסבא משפטים והוא רמז להר סיני שהוא קטן בערך תבור וכרמל וזה שיש לפרש במאמר בלעם כי מראש צורים אראנו (אני רואה את מעלתו מה שסיגל

ע"י ראש צורים היינו יעקב שבירר לחלקו וחלק בניו. העולם הבא) ומגבעות אשורנו (וג"כ אני מסתכל מה שסיגל מגבעות. היינו מהר סיני שנק' גבעה להיותו קטן (ואמר לשון רבים ומגבעות מפני שהרבה שמות נקראו לו הר סיני הר חורב וכו') שאז סיגל גם עולם הזה להיות שהצילו מזוטו של יום ושוב אין לשום אומה ולשון להתחשב עמהם. היינו לבוא עמהם בחשבון לומר כיון שעוה"ב הוא שלכם. העוה"ז היא שלנו. וז"ש כשאני מסתכל מראש צורים ומגבעות כנ"ל. הנני רואה הן עם לבדד ישכון בין בעוה"ב בין בעוה"ז ובגוים לא יתחשב. א"צ לעשות חשבון עם הגוים. זה שלי וזה שלכם כי הכל שלהם והבן:

ומעתה מה נכבד לפסק הלכה מאמר חז"ל הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם. הגם דהוא יום החמישי' ורמז לדרג' דבינ' עוה"ב בעינן נמי לכם לרמז זה שהרווחנו במעמד הנכבד גם חלק עוה"ז ואין להאומות שום טו"מ גם על הנאת עוה"ז וכל מה שהצלנו (מן תהו ובהו) לנו הוא ולבנינו ע"ע. א"כ אכלו משמנים ושתו ממתקים כי כי קדוש היום:

אחר הדברים האלה יתפרשו לך המקרא קדש שהתחלנו. ועתה אם שמוע תשמעו בקולי וכו' והייתם לי סגול' מכל העמים רצ"ל אפי' אותו מן חלקי העוה"ז המגיע לכל העמים. תהיו לי לסגולה לתת אותה לכם. ואמר הטעם כי לי כל הארץ. היינו כל הארץ היה לי בידי להחזיר אותה לתהו ובהו כפי התנאי. ועכשיו שהצלתם אותה שלכם היא כל הנאותי' ואדרבה הנאת העמים בעוה"ז גזילה היא בידם. וז"ש אח"כ (אעפ"י שכל הנאות עוה"ז שלכם הוא. אעפי"כ תהיו לי ממלכת כהנים (להתנהג בהנאותי' לא כדרך הזוללים והסובאים. רק כנוטל פרס ונפקתא מבי מלכא לכהנים דמשלחן גבוה קא זכו) וגוי קדוש (מובדלים להתנהג בפרישות ולקדש עצמכם במותר לכם) אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל (סבא אשר מאס בעוה"ז ומסרן לעשו. והן היום שזכותם גם עוה"ז. קדשו עצמיכם ותהיו קדישים:

סעיף יב

ויסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני ויחנו במדבר. ויחן שם ישראל נגד ההר. ע"כ. המשכיל יתבונן שבאו הדברים מכופלים בכתוב. וגם אומרו נגד ההר מיותר. ועכ"פ הו"ל לומר ויחנו במדבר נגד ההר. ולבאר הדבר הנה נקדים.

מדרש עמד וימודד ארץ. ארשב"י מדד הקב"ה את כל האומות ולא מצא אומה שהיתה ראוי' לקבל התור' אלא ישראל וכו' מדד הקב"ה את כל ההרים ולא מצא הר שתנתן עליו התורה אלא הר סיני עכ"ל. הנה לא ידענו מה הרווחנו בזה שלא מצא הקב"ה הר וכו' וגם האיך ס"ד שלא מצא הקב"ה הר אחר ליתן עליו התורה. הרי ודאי אם היה רוצה הקב"ה

ליתן התורה על הר אחר מי מעכב עליו אלא כך עלה ברצונו ומי יבא אחר המלך וכו' בשלמא על בחירה בישראל יותר מכל האומות יתכן שפיר. כיון שמין האנושי הוא בעל בחירה. הנה לא מצא הש"י בכל מין האנושי אומה שיהיו ראוים בבחירתם לקבל התורה רק ישראל. אבל ההרים דוממים הם ואין להם בחירה. מה שייך לומר בהם. לא מצא הקב"ה וכו' אבל כמדומה עפ"י מה שראיתי בשם גדול אחד. עפ"י משארז"ל שאין לך הר שלא עבדו שם האמוריי' ע"ז. אבל עפ"י התורה לא נאסרו דכתיב אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם. מזה למדו חז"ל שהמחובר אינו נאסר. והנה תבור וכרמל נתלשו ממקומם כמו שאמרו חז"ל ונשתנו ממחובר לתלוש כמד"א כי כתבור בהרים וככרמל בים יבא. ע"כ נפסלו לקבל התורה. מה שאין כן ה"ר סיני לא נשתנה ונשאר חונה במקומו והיה ראויה לקבל התורה כמו שאמר הכתוב למה תרצדין הרי' גבנונים (כמו שדרשו חז"ל בעלי מומין. לשון או גבן וכו' הנה הר סיני הוא) הר חמד אלקים לשבתו (רצ"ל בסיבה זו אשר ישב במקומו ולא נתלש ולא נשתנ') אף י"י ישכון לנצח הבן. והנה אמרז"ל במד' בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקנאו אוה"ע אמרו מה ראוי אלו להתקרב. א"ל הקב"ה הביאו לי ספר ייחוסין שלכם שנאמר הבו לי"י משפחות עמים כשם שבני מביאין. ויתילדו על משפחותם. לכך מנאן בראש הספר הזה (במדבר) אלה המצות אשר צוה ה' בהר סיני ואח"כ שאו את ראש שלא זכו ליטול התורה אלא בשביל היוחסין עכ"ל המדרש. בילקוט פ' במדבר. וז"ש רשב"י מדד הקב"ה את כל האומות ולא מצא אומה שהיתה ראויה לקבל התורה מפני שכולם נשתנו ממקום חיבורם מראשית יחוסיהם. רק ישראל לא נתלשו ממקום חיבורם והמה מחוברים למקומם הראשון. והפועל הדמיוני הזה פעל הקב"ה ג"כ בהרי' שנתלשו תבור וכרמל ממקום חיבורם ונפסלו לקבלת התור'. והר סיני עמד במקום חיבורו והוכשר לקבלת התורה וזה עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים:

ובזה יבא ע"נ ביאור מקראי קדש שהתחלנו. אמר מתחלה ויחנו במדבר עשו שם חני' ומנוחה. דביומא קמא לא אמר לי' ולא מידי ואח"כ אמר ויחן שם (דייקא) ישראל (דייקא) נגד ההר (דייקא). בזכות זה היו ישראל דייקא ראויים לקבלת התור'. שלא נשתנו ולא נעקרו ממקום חיבורם מקור ישראל. ישראל סבא. וכן בדמיון הזה הה"ר הזה דייקא חמד אלקים שעמד במקום חיבורו ולא נתלש. הבן הדבר כי קצרתי:

סעיף יג

ויבואו מדבר סיני. סיני בגימ' ענוה ע"ה (כ"ה בס' דבש לפי מהרב הגדול חיד"א זללה"ה) והנה עם היות שכן הוא רגילות המקובלים בחושבם גימטריאות כאשר נמסר

אחת מהחשבון מוסיפין הכולל. והוא נרמז בתורה בדברי יעקב אפרים ומנשה. כראובן ושמעון יהיו לי. ראובן שמעון בגימ' אפרים מנשה בהוסיף הכולל (ג"ז הביא בס' הנ"ל) עכ"ז לא דבר ריק היא וטעמא בעי בכ"מ. ויש לפרש ע"פ מ"ש הרמ"ע זללה"ה טעם שנבחר סיני שמספרו ששים רבוא כזה י' פעמים ס' הרי ת"ר נ' פעמים ת"ר הרי ל' אלפים י"פ ל' אלפים הרי ס' רבוא. (ע"ש מאמר חקור דין ח"ב פרק ל"א ותבין) עוד אמרו שישראל היו באותו הזמן ס' רבוא חסר א' ויחודו של עולם הצטרף עמהם להשלים מנינם. ולזה ג"כ סיני בגימ' ענוה ע"ה כביכול להורות ענותנותו של יחודו של עולם שנצטרף עמהם להשלים מנינם:

סעיף יד

עוד כתב הרב הגדול חיד"א זלה"ה. סיני בגימ' ס"מ ע"ה דע"י לימוד התורה אינו שולט בו עכ"ד. ויש להטעים הדבר סיני עד אלף (כי הוספת האחד הנה הוא א' ונקר' במבטא אלף) לשון ואאלפ"ך חכמה היינו לימוד ירמוז אותן שעמדו רגליהם על הר סיני והם לומדים התורה אז הנ"ל אינו שולט בהם ע"כ סיני עם א' בגימ' כנ"ל לבטלו. משא"כ גוי העוסק בתורה או אותן שהיו בסיני ומבטלים את התורה ח"ו. ודכירנא שמעתי מאחד קדוש מדבר. רמז המשנה כופין את הס"ל (ר"ת פ' ופ') לפני האפרוחים. היינו העוסקים בתורה. עיין בת"ז והאם רובצת על האפרוחים. ותבין:

סעיף טו

אשובה עוד לבאר פסוק ועתה אם שמוע תשמעו בקולי וכו' כבר דקדקו קמאי תיבת ועתה גם סיום הטעם. כי לי כל הארץ. וכבר כתבנו לעיל ענינים שונים. וכעת נאמר עפ"י משארז"ל משה בהשכמה עלה ובהשכמה ירד א"כ אמר הש"י זה למשה בהשכמה וכן משה אמר זה לישראל בהשכמה. ועתה. רצ"ל לעת כזאת. אם שמוע תשמעו בקולי. היינו שתקיימו המצות בהשכמת הזריזות. ועוד זריזות יתירה. ושמרתם את בריתי. שמירה לשון המתנה (כענין ואביו שמר את הדבר) שתצפו מתי תבא לידי ואקיימנה אז והייתם לי סגולה מכל העמים. שהאומות גם אם מקיימים איזה מצות ב"נ הניתן להם. הוא להם בדרך משאי ואינם משכימים לעשות רצון קונם בזריזות רק ישראל הדביקים בד' ומשתוקקים וחפצים לעשות רצון קונם. ואמר הטעם למה אני מצוה אתכם הזריזות המופלג. כי לי כל הארץ. והוא ע"פ הרב הגדול חיד"א זלה"ה בפירוש דבריהם ז"ל זריזין מקדימין למצות (לא אמרו ממהרי"ן או מזורזין רק מקדימין) דהנה אמרו רבותינו ז"ל בפסוק מי הקדימני ואשלם. מי עשה לפני מזוזה ומעקה עד שלא נתתי לו בית ומי עשה לפני ציצית עד שלא נתתי לו בגד וכו'. וכ"ה בכל המצות שהכל נעשה ע"י מעשה הש"י שהוא נתן החפצים של המצות מקודם. וכתבו הקדמונים מי שהוא זריז לקיים

המצות. דאינו בסוג מי הקדימני ואשלם. דהנה ע"י הזריזות כביכול היא מקדים עשות ג"כ באפשרות האנושי. וזהו זריזין מקדימין למצות שיש להם ג"כ ההקדמה. הבן עכ"ד הרב ז"ל. והנה כתיב לך י"י החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו. והנה כבר דרשו בזה רבים מהו החסד כיון שמשלם הגמול כפי מעשהו ועתה אומר דה"פ דהנה כתיב מי הקדימני ואשלם. מי עשה לפני וכו' כנ"ל א"כ הש"י הוא העושה קודם והכל מאתו ית"ש. הנה אמר דוד ולך י"י החסד. כי אתה תשלם לאיש כמעשהו. כאילו היה הכל מעשהו. כאילו הוא היה עושה הבית והמזוזה והבגד והציצית (כמדומה שראיתי הפירוש הזה) והנה לפי"ז א"כ יקשה מאי מרויח העושה בזריזות כיון דגם מי שאינו עושה בזריזות משלם הש"י הכל. כאילו היה הכל מעשה האדם. אבל החילוק הוא. מה שדקדק דוד. לומר ולך י"י החסד כי אתה וכו' רצ"ל זה מצד חסדו ית"ש. משא"כ מי שעושה בזריזות אינו בכלל מי הקדימני וכו' ונק' היא מקדים. כמשארז"ל זריזין מקדימין וכנ"ל ויחוייב לו כל השכר מצד הדין ואין קטרוג אפילו מצד מדת הדין ואפילו יש מה"ד מתוחה בעולם ישולם שכרו מאתו ית"ש הנ"ה ובזה פירשנו הפסוק שאמר בועז לרות. ישלם י"י פעלך ותהי משכורתך שלימה וכו'. ועל פי מדרשו של ר' חסא. ויבואר אי"ה להלן: ובזה תבין אומרו ית"ש הטעם למה אני מצוך על הזריזות למצות. כי לי כל הארץ. א"כ כל מה שאתה עושה אני הקדמתי עשות ע"כ תראה להזדרז עשות בהשכמה (כמשמעות ל' ועתה כמש"ל) ולא תהיה בכלל מי הקדימני וכו' רק תהיה מן הזריזין אשר הם מקדימין וישולם שכרך בדין:

סעיף טז

ובזה ביארנו פי' מקראי קדש בפ' עקב ושמרת את כל מצות י"י אלקיך ללכת בדרכיו וליראה אותו כי י"י אלקיך מביאך אל ארץ טובה וכו'. דהנה קשה כיון שאמר ושמרת את כל מצות י"א הנה גם היראה בכלל המצות ממנין תרי"ג. ולמה פרט אח"כ היראה. ועוד מהו הנתינת טעם כי י"י אלהיך מביאך וכו' וכי בשביל זה ישמור האדם המצות. הלא זה מיקרי ע"מ לקבל פרס. ועוד מה זה תלוי בארץ הטובה. הלא כל מה דאפשר מחוייבים גם לקיים בחו"ל. ולפי הנ"ל יתכן דהנה כתב בס' חוז"ה דו"ד (וכמדומה שכ"כ הר"ש אלגזי) מה י"י אלקיך שואל מעמך כ"א ליראה. דהנה כל המצות הש"י מקדים החפצים לאדם לעשות המצוה כמ"ש מי הקדימני וכו' משא"כ מצות היר"ה אין הקדמה מהש"י והכל היא מהתעוררת האדם. והנה לפי הנ"ל הגם שבכל המצות ההקדמ"ה הוא מהש"י. הזריזות במצות ולצפות לעשותה מתי תבא לידו ויעשנה חוש קל הנה זה מיקרי ההקדמה מן האדם כנ"ל. וז"ש ושמרת את מצות י"א שתהא מצפה מתי תבוא לידך והוא ללכ"ת בדרכי"ו. כי הוא ית"ש מקדי"ם קודם לעשיית האדם. תראה שאתה תעשה

באופן שתהי' מיקרי הקדמה היינו הזריזות וג"כ עוד תעשה. ולירא"ה אות"ו. שמצות היראה הכל היא מן האדם. ואמר הטעם למה אני מזהירך על הזריזות ועל היראה כי י"י אלקיך מביאך אל ארץ טובה. והכל שלו. וע"ז נאמר מי הקדימני וכו' ע"כ אני מצוך על הזריזות והיראה. ותהיה ג"כ ההקדמה ממך וישולם שכרך גם מצד מה"ד בלי מונע. הבן הדברים:

סעיף יז

עוד זאת אדרוש בפסו' ועת"ה אם שמוע וכו' להבין לשון ועת"ה מה בא לשלול וגם הנתינת טע"ם כי לי כל הארץ. אינו מובן. ונ"ל ע"פ דברי התוס' פ"ק דע"ז כתבו שם הא דתנאי התנה הקב"ה עם שמים וארץ אם לא יקבלו ישראל ח"ו את התורה יחזיר אתכם לתהו ובהו. זהו דוקא אם לא יקבלו. אבל כיון שקיבלו. בקבלה לבד נתקיימה אפי' ח"ו לא יקיימו את התו' זה שנרמז בדברי הש"י ועת"ה אם שמוע תשמעו בקולי. כעת בשעת הקבלה אפי' אם ח"ו לא תקיימוה כהוגן אעפי"כ והייתם לי סגולה (תמיד) מכל העמים ואמר הטעם. כי לי כל הארץ רצ"ל ע"י הקבלה בלבד נתקיים לי הארץ שלא אחזיר עוד אותה לתהו ובהו. כי התנאי הי' על הקבלה בלבד ובזה מובן כפשוטו:

כה תאמר לבית יעק' ותגיד לבני ישראל הנה כפל הלשון אמירה והגדה. בית יעקב ובני ישראל. הנה יתפרש הדבר. כבר ידוע אמיר"ה הוא כפשוטו. והגד"ה הוא המשך הדיבור להבין בחכמ"ה כמ"ש בזהר. וידוע ג"כ עפ"י פשוטו בי"ת יעקב הוא המון העם. ובנ"י ישראל בעלי מדריגה ת"ח גדולים המחבבים את התורה ומצותי באהבתה ישגו תמיד. וז"ש הש"י כה תאמר לבית יעקב. להמון עם. לא תפרש להם בהמשך פירוש שאפילו ח"ו לא יקיימו התורה כבר יש קיום לשמים וארץ ע"י הקבלה בלבד. דילמא עי"ז ח"ו יתעצלו ויתעצלו מלקיימה ומלעשותה. משא"כ להת"ח דהתור"ה חביבה עליהם ביותר אמר ותג"ד לבני ישראל. המשך הפירוש כי באלו אין חשש שהן המה רודפים אחרי התור"ה והמצות כל הימים ובאלה הדברים מובן מ"ש מש"ה:

סעיף יח

בפ' וילך. הקהילו אלי זקני שבטיכם ושוטריכם ואדבר' באזניהם את כל הדברים האלה ואעידה בם את השמים ואת הארץ. דהנה יקשה א' למה צוה להקהיל דוקא את הזקנים ת"ח ושוטרים הלא לדבר הזה בעינן קיבוץ כל ישראל ב' אומרו ואדברה באזניה"ם. משמע שיאמר להם באזניהם בחשאי לבל ישמעו שאר העם. והרי להעיד עליהם שמים וארץ צריכין בודאי להשמיע לכל ישראל ג'. את כ"ל הדברים. מאי מרבה תיבת כ"ל. ועפ"י דברינו הנ"ל יתכן שפיר. דהנה בבואו להעיד עליהם שמים וארץ הנה המון עם שלא הבינו בשעת קבלת התור"ה שהתנאי של שמים וארץ נתקיים בקבלה בלבד.

וסוברים שעד היום תלויים הם ועומדים כל שעה בספק אם יקיימו ישראל התור"ה. הנה לפי"ז שמים וארץ נוגעין בעדותן הן. וניחא להו דודאי לא יעידו מעול' לטובתן כי לא מהני עדותן לטובתן של ישראל כי נוגעין בעדותיהם. ולא מהני עדותן רק להיפך ח"ו כי כן נוגע בעדות שדינו חלוק מן הקרובים שהקרוב פסול להעיד בין לזכות בין לחובה: משא"כ נוגע בעדות במה שהוא נוגע הוא פסול. ובהיפך כשר. וזה יהיה סברת המון עם כשישמעו. משא"כ סברת הת"ח שהם הבינו הדבר היטב ואסברה להו מוסבר מש"ה רבינ"ו פי' הדברים בשעת קבלת התור"ה דהתנאי שהתנה הש"י עם השמים והארץ נתקיים התנאי בקבלת התור"ה בלבד אפי' אינם מקיימים ח"ו. א"כ שמים וארץ אינם נוגעים בעדות בין לטובה בין וכו' ויסבירם משה בעת שהעדאת שמים וארץ הוא שיעידו בין לטובה בין וכו' וז"ש משה הקהילו אלי את כל זקני שבטיכם ושוטריכם הם הת"ח הגדולים ששמעו פירוש הדברים במתן תורה. ואדברה באזניה"ם בחשאי דייקא שלא יתגלה הדבר להמון עם. את כ"ל הדברים. האל"ה. היינו של העדות. היינו שהשמים וארץ יהיו כשרים להעיד בין לטובה ובין וכו' וזהו ואעידה בם את השמים ואת הארץ וזה שסיים וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת וכו' האזינו השמים וכו' דבאמת לכל ישראל נאמרה. הזמנת העדיות הללו אבל המון עם סברו שהזמנתן הוא שיעידו רק על ההיפך והת"ח מבינים האמת שהזמנתן לעדות גם על הטובה. הבן:

סעיף יט

אשובה עוד לבאר כה תאמר לבית יעק"ב ותג"ד לבנ"י ישראל להבין כפל הלשון ושינוי הלשון נראה עפ"י משארז"ל שהמלאכים קטרגו ואמרו תנה הודך על השמי' שהיו רוצים לקבל התור' ואמר הקב"ה למשה אחוז בכסא כבודי והשיב להם תשובה. א"ל משה. נשים יש ביניכם מו"מ יש ביניכם וכו' והודו המלאכים לדבריו עיי"ש בדבריה' ז"ל. והנה יש להתבונן. דודאי גם המלאכים ידעו שאין להם שייכות בפשטיות התור'. לא תנאף לא תגנוב וכו' וכיוצא אבל נפשם יודעת מאד דעיקר התורה היא בפנימיותה מילין לצד עילאה תמלל. א"כ לפי"ז אין תשובת משה תשובה. והנה הבנתי תירוץ לדברי מדברי הרב הגדול חיד"א זלה"ה דהמלאכים שטענו תנה הודך על השמים באו בטענת מצרניות דינא דב"מ. והנה לפי"ז טענתם טענה אבל קיי"ל אם יגיע איזה פסידא כל דהו למוכר אם יעמוד הממכר ביד המצרן אין טענות המצרן טענה וכאן כיון שהמלאכים אינם יכולים לקיים התורה בדרך הפשט א"כ מיקרי כביכול פסידא למוכר הוא נותן התור'. ואין כאן דינא דב"מ. וזה הוא תשובת משה. וז"ש הש"י כה תאמר לבית יעקב (הם המון עם שאינם יכולים לקבל התורה רק בדרך פשט) ותגד לבני ישראל (הגדה דברי חכמה לבעלי

מדריגה הנק' בשם ישראל כידוע והמה יודעי' לקבל התור' בדרך סוד) הנה הקדים זה השם יתברך בנתינת התורה בכדי שיה' לטענה נגד המלאכים הבן:

מאמר ג

סעיף א
מאמר שם החג

מענין שם החג ידובר בו. התור"ה קראתו ח"ג השבועו"ת ובדברי חז"ל נק' עצר"ת ויבואר בזה כמה טעמים אי"ה וכמה ענינים השייכים לזה:

טעם למה קראו חז"ל לח"ג השבועו"ת עצר"ת. עיין בדברי הרב הקדוש בס' קדושת לוי עפ"י דברי הרמב"ן ז"ל. כתב בפסוק אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ. בהתעור' האדם בירא"ה או באהב"ה. ישתדל לעשות מצוה תיכף דהיינו ללמוד או ליתן צדקה תיכף וכיוצא. ועושה עי"ז חפץ וכלי לאהב"ה ההוא שתצמצם בו ותשאר עצורה בו כעין הנחת איזה ענין בחפץ וכלי שע"י צמצום הכלי תשאר בקיום והנה במת"ן תורתינ"ו שהיה לישראל אהב"ה רב"ה מאד ולא היה להם מצות מחודשים כ"כ להתעסק בהם הנה צוה להם הש"י מצות הגבל"ה ופריש"ה. והוא שעמדה להם לעצור בכליהם הירא"ה והאהב"ה רבה שקבלו ע"כ נק' החג עצרת עכ"ד הקדוש הנ"ל. והנה הטעם הזה יספיק להחג שהיה בשעת מת"ן תור"ה אבל לא על הזמן ההוא כי כבר בעזה"י יש בידינו בכל זמן תילי תילים של מצות (ובאמת בתור"ה לא נק' החג עצר"ת רק חז"ל בימיהם שהי' אחר מת"ן תור"ה קראוהו עצר"ת וטעמא בעי) ונ"ל דהנה ידוע. בליל א' דחג הפסח ליל יציאתנו ממצרים גם עד היום הזה נעשה הכל בחפזון הארת האורות והמוחין בגבהי מרומים כרגע בדרך ניסיי ומה גם גדלות קודם קטנות. והנה גם לנשמותינו יש שפע קדושה כמו רגע. אבל הוא שלא ע"י מעשינו רק ניסיי. ולהיות הארה הזאת שלא ע"י מעשינו לא נשאר ההארה הזאת עצורה אצלינו (עיין כ"ז במאמרי חג הפסח. וגם יבואר להלן אי"ה) וצונו הש"י לספור מחדש יום אחר יום כדמיון הקטן המתגדל יום אחר יום עד שיעמוד על שכלו. כן הוא ימי הגידול עד חג השבועו"ת נשפעים לנו המוחין דגדלות ונשארים עצורים אצלינו וזה שיבואר אי"ה. וספרת"ם לכם לעצמיכם. ע"כ קראו חז"ל להחג עצר"ת. ודוקא חז"ל קראוהו כן בתור"ה שבע"פ. כי מעלת החג. [כנ"ל הוא ע"י מעשינו כנס"ת ישראל. וע"י מאמר פינ"ו מצות הספיר"ה. ועוד יתבאר:

מאמר ד

סעיף א

מאמרי מעלת החג

בו ידובר מעל"ת הח"ג הקדוש הזה ח"ג השבועו"ת ויוצרף לזה כמה עניינים בפירושי מקראי קדש. וגם כמה עניינים מעניני ישראל מנהג אבותינו תור"ה היא:

חג השבועות. לא נתלה (בתורה) בזמן לימי החדש כשארי מועדים רק תלוי בספירה. כשבאים למספר החמשים אז הוא החג יש לי לומר טעם. דהנה נצטוינו במצות לימוד התור"ה. והגית בו יומם ולילה ולמדתי טעם הציווי מתורתו של הרב בעל גור אריה בנתיבותיו כתב. להיות התורה היא למעלה מן הזמן ע"כ אין זמן מיוחד ללימודה כשארי המצות שיש להם זמן עיי"ש. ולפי"ז יונח לנו ג"כ מה שנאמר והגית בו יומם וליל"ה הנה הוא שלא כסדר הזמן הנברא מששת י"ב לילה קודם ליום. אבל היא להורות ענין התור"ה היא דבר שאינו תחת הזמן רק למעלה מן הזמן ותתבונן בזה מה דההוא מרבנן יזיף ביממא ופרע בלילה. וא"כ לפי"ז יש לומר ג"כ הטע"ם דמשה לא תלה זמן נתינת התורה בימי החדש כי ימי החדש המה זמניים. רק תלה קביעתו במספר שסופרין ישראל עד יום החמישים מספר חמישים מורה על מעלה מן הזמן: הג"ה זמן כבר ידעת ה"ס מ"ה ב"ן בגימ' זמן למעלה מן הזמן ה"ס ס"ג בינ"ה יובל העליון דמפיק עבדים לחירות. אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בדברי תור"ה ע"כ הג"ה:

ותתבונן עוד שזהו שדרשו חז"ל על פי קבלתם ועבדו לעולם הנאמר אצל העבדים הכוונה עד היובל הוא שנת החמשים. הוא ממקום שאינו נגבל בזמן ע"כ אפקי' בלשון לעולם שהוא מבלי הגבלת הזמן וע"כ לא ביארה התורה בפירוש ועבדו עד היובל רק אפקי' בלשון לעולם. להורות הטע"ם דהנה אזן ששמעה על הר סינ"י. כי לי בני ישראל עבדים. לעבדו ית"ש בעסק התורה ביום ובלילה. שהתורה היא למעלה מן הזמן. והלך זה וקנה אדון לעצמו. ע"כ תרצע ועבדו לעולם עד היובל ויקרא לעולם שהוא למעלה מן הזמן. הנה ניתקן העבד הישראלי ששב לאחוזתו למעלה מן הזמן הבן. ממילא תתבונן סוד היובל למעלה מן הזמן ע"כ יום נתינת התורה שהוא למעלה מן הזמן לא נקבע לימי החדש זמניים רק במספר חמשים סוד היוב"ל למעלה מן הזמן:

סעיף ב

ועפי"ז נ"ל לפרש טעם א מרבוא רבבות טעמים (עד א"ס) למה חג הפסח וחג הסוכות המה ז' ימים וחה"ש זמן מתן תורתינ"ו אינו רק יום אחד והוא לדעתי ג"כ להורות מעל"ת התורה שהיא למעלה מן הזמן ימי הפסח וחג הסוכות חוגגים בכל שנה ז' ימים שבוע שלימ' זמן הנברא בז' י"ב ובכל שנה חוגגים בקביעות יום א' בשבוע ויום ב' ואינך.

א"כ כל השנים שוים בזה בקביעית משא"כ ח"ג השבוע"ת יום מתן תורתינ"ו אין לו זמן מוגבל כיון שהוא רק יום אחד הנה בשנה א' יחול ביום א' ולשנה אחרת ביום ב' וכיוצא בלי זמן קבוע לחגיגתו להורות על הנ"ל. אשר מעלת יום נתינת התורה אינו תחת הזמן הבן הדבר:

סעיף ג

חג השבועות עפ"י קביעות שלנו הוא נקבע בכל פעם ביום הששי לחדש יום מתן תורתינו היה בז' לחדש ועפ"י מה דקי"ל פסח שיצאו ישראל ממצרים היה ביום ה' ואיקלע לפי"ז ר"ח אייר בשבת. ור"ח סיון ביום א'. ולכ"ע בשבת ניתנה תורה לישראל א"כ היה יום ז' לחדש. ונ"ל הטע"ם. דהנה זאת התורה קיי"ל צריכה שרטו"ט. ודרשו חז"ל בפסוק ביקש שלמה למצוא דברי חפץ. יצאת בת קול וכתוב יושר דברי אמת ולדעתי הוא הסוד דברי חפץ. ה"ס השרטו"ט שה"ס התורה הנעלמה קודם התגלותה בבחי' אותיות הדבור. וה"ס התורה בהיות' בבחינת מחשב"ה סוד חכמ"ה ה"ס בראשי"ת תרגומו בחוכמות"א (תרגום ירושלמי המיוחס ליונתן הג"ה זה שיסד המשורר בראשי"ת תורת"ך הקדומה רשומה חכמת"ך הסתומה: וזש"ה פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה כי סוד החכמה א"א להשיג אם לא ע"י שנתלבשה בבחי' אותיות הדבור אנחנו מציצים מן החרכים ע"י האותיות סוד התורה הנעלמ' היא החס"ד הגמור אשר התחסד הש"י עם ישראל עם קרובו אשר הלביש להם החכמה באותיות ולשון. וז"ס פיה פתחה בחכמה (אורייתא מחכמה נפקת) ותורת חסד על לשונה החסד שבתורה הוא שנתגלית לנו באותיות הלשון וע"כ דרשו חז"ל כי חיים הם למוצאיהם. למוצאיהם בפ"ה בדבור דייקא כי ע"י דבור הפ"ה יתגלה הנעלם שבתורה סוד החכמה והמחשבה וקראו חיים כי החכמה תחי' סוד המוחין נק' חיים (כנודע מכוונות התפילין אהיה הויה אהי' בגימ' חיים וז"ש כי חיים (היינו סוד החכמ' והמחשב' שבתורה הנק' חיים) הם למוצאיהם (בפה בדבור דייקא ובזולת הדבור לא תושג התורה במחשבה. וגם מה שמשיג משתכחת ממנו כדמיון המת המשתכח מן הלב הג"ה התבונן מ"ש הרב בעל גו"א בנתיבות דמש"ה חיים הם למוצאיהם בפ"ה דייקא. כי ויהי האדם לנפש ח"י' מתרגמינן לרוח ממללא א"כ הרוח ממללא הוא הנפש ח"י' וכשאין מוציא בפה לא תוצדק בו נפש חי' והנה טעמא בעי ע"ז. ולפי מ"ש ניחא בטוב טעם: והנה ביקש שלמה למצוא דברי חפץ סוד השרטוט סוד החקיק'. התורה הנעלמה במחשבה מבלי התלבשותה בדבור. יצתה ב"ק וכתוב יושר דברי אמת. כי א"א להשיג הנעים רק ע"י כתיבה ואותיות הדבור. והנה הש"י צוה למשה נאמן ביתו קודם מתן תורה. וקדשתם היום ומחר לעשות הכנה לתורה שהיא מסוד הקדש חכמ"ה (אורייתא

מחכמה נפקת וחכמ"ה נקרא קדש כמד"א ישלח עזרך מקדש) ומש"ה הוסיף יום אחד מדעתו וסוד הדעת שלו (כמ"ש אצלינו באורך) ואח"כ וידבר אלקים את כל הדברים האלה. גילה לנו התורה כביכול ע"י אותיות הדבור (כי א"א להשיג התורה הנעלמה מבלי התלבשות כנ"ל) והנה עיקר תשוקה הנכבדת לנו ולנפשותינו היא התורה הנעלמה אשר אלי' נכספו צבא מרום. כי בודאי לא על גשמיית העניינים נכספו אשר אין נוהג ביניהם. ומשה השיב להם בגזירתו ית"ש. מו"מ יש ביניכם וכו' קנאה וכו' פ"ו וכו' רצ"ל א"א להשיג התורה הנעלמה אם לא ע"י וכו' וכנ"ל. והנה חסדו ית' גבר עלינו ליתן לנו השגת התורה הנעלמה ע"י אותיות הדבור. והנה הם ב' בחינות ימים בחג הקדוש הלזה. היינו יום א' הוא עדיין מסוד המוחין חב"ד התור' הנעלמ' ויום השני מהתגלות העניינים לנו והלבשתן בדבור. והנה הש"י כאשר נתן לנו את התורה. וידבר אלקים הי' ביום שאחר הכנת המוחין. כי זה חסדו ית"ש עלינו. ותורת חסד על לשונה דייקא. משא"כ אנחנו לזכר חסדו הש"י עלינו לשבחו על חסדיו וטובותיו אשר הטעמנו דבר שלא ניתן לצבא מרום. והנה ביותר אנחנו צריכין לו על התורה הנעלמה אשר אלי' נכספו המלאכים ולא זכו אלי'. הנה לבעבור זה אנחנו עושים וחוגגים את החג ביום ו' יום אחד קודם למתן תורה בהתלבשות הדבור. והיום המוקדם הוא יום אשר האירה התורה הנעלמה שהרי הש"י לא אמר רק וקדשתם (הכנה אל הקדש חכמה) היים ומחר. א"כ היום הג' כבר האירה התורה הנעלמה אורייתא מחכמה נפקת יסוד הקדש. ותוספת משה יום אחד. הוא שתתגלה התורה בדבור. וע"י האותיות והדבור יושג לנו אור התורה הנעלמה אשר האירה בעולמות ביום ו' לחדש. ע"כ אנחנו חוגגים בשמחת התורה ביום ו' לחודש כי הש"י צוה לנו לשמוח בשמחת התור' העלמה שהיא העיקרית אשר לא נתגלית לצבא מרום. ונגלת לנו ע"י הלבשה בדיבורי אותיות וזה שתמצא בתורה בחג השבועות נאמר ועשית חג שבועית לי"א (משא"כ חג הסוכות נאמר חג הסוכות תעשה לך. והגם שבפסח ג"כ נאמר ועשית פסח לי"א זה נאמר על הקרבן ולא על החג) אבל הוא הנרצה שהתורה מצוה אותנו לעשות קביעות החג הזה ביום הנסתר דייקא. שהוא לי"י אלקינו. כי הנסתרות לי"י אלקינו. ואנחנו מצווין לעשות החג ביום הנסתר. והנה ידיד הקורא לא קבלתי. אבל כל דברינו בדרך אפשר ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו:

סעיף ד

בפסיקתא (הובא בילקוט יתרו) אמר הקב"ה לישראל בני היו קורין את הפרשה הזאת בכל שנה ואני מעלה עליכם כאלו אתם עומדים לפני הר סיני. ומקבלים את התורה שנאמר ביום הזה באו מדבר סיני. אימתי בחדש השלישי עכ"ל. הנה יש להתבונן מהיכן

שמע זה מפסוק. ונראה דשמע לה מהפסוק מדלא קאמר בסתם באחד לחדש השלישי לצאת ב"י מאמ"צ באו וכו' מדקאמר ביום הזה משמע היום שאנחנו עומדים בו. וגם מדשינה הכתוב מן ה"ר למדבר. שאמר מדבר סיני. וגם לא אמר למדבר ע"כ דרש שהוא להורות ל' דיבור. ביום שמדברים בתורה בענין הזה כאלו קבלוה ביום הזה מסיני ושמא תאמר גם כשקורין הפרשה הזו בשבת. תהי' הסגולה הזאת. הנה אמר בעל המדרש. אימתי. בחדש השלישי דייקא יש לו הסגולה הזאת. דאי איצטרך קרא לגופיה הול"ל באחד לחדש השלישי ע"כ מדהשמיט תיבת אחד. להורות דלא על אחד לחדש לבד מרמז רק מרמז ג"כ על הדרשה הנ"ל. סגולה היום הנכבד ו' לחדש נ"ל:

סעיף ה

מנהג אבותינו תורה היא לאכול מאכלי חלב. בחג השבועו' נ"ל הטעם. חלב רמז לחסד גוון לובן. והנה להגיד בבקר חסדך ר"ת חלב. והנה אקדים מ"ש הרב התוי"ט במס' ברכות. טעם למה בברכת התורה אומר המברך ברכו את הו"י ובברכת המזון נברך אלקינו. וכתב דהנה מזונות שהש"י זן ומפרנס אותנו זה ג"כ מצד הדין. שהדין ג"כ נותן כיון שהוא בראנו לכבודו. הדין הוא שיזון אותנו ע"כ מברכין נברך אלקינו שם הדין. משא"כ מה שנתן לנו את תורתו זה מצד החסד הגמור והרחמים כי גבר חסדיו עלינו. להודיע לבריותיו ולגלות להם מסטירין דילי' ע"כ מברכין ברכו את הוי' שם החסד והרחמים עכ"ד הרב הנ"ל בקצת תוס' ביאור והנה נ"ל דלבעבור זה ביום מתן תורתינו אוכלים מאכלי חלב. רמז לחסד:

סעיף ו

כיון שבאתי לכלל זה ובא לידינו דברי הרב התוי"ט ז"ל אדרוש לך לכבוד היום. בדבר הלכ' עפ"י הקדמה הנ"ל. והוא בגמ' ברכו' משנה. בשחר מברך שתים לפני' וכו'. בגמ' מאי מברך. א"ר אושעיא. יוצר אור וכו' ואידך מאי הוא. אר"י אמר שמואל אהבה רבה וכן אורי לי' ר"א לר' פדת ברי' אהבה רבה. תנ"ה אין אומרים אהבת עולם אלא אהבה רבה ורבנן אמר אהבת עולם. וכה"א ואהבת עולם אהבתיך. וכו'. אר"י אמר שמואל השכים לשנו' עד שלא קרא ק"ש צריך לברך (ברכ' התור') משקרא ק"ש א"צ לברך שכבר נפטר באהבה רבה (רש"י בד"ה שכבר נפטר בא"ר שיש בה מעין ברכת התורה. ותן בלבינו ללמוד וללמד לשמור ולעשות את כל דברי תלמוד תורתיך. (ותלמדם חוקי רצונך). וכתבו התוס' בשם הירושלמי והוא ששנה על את"ר (פי' לאלת"ר) ומסקו התוס' דזהו דוקא למי שפוטר א"ע בברכת אהבה רבה. שאינה עיקרית לברכת התורה בעינן שילמוד לאלתר. משא"כ ברכת התורה גופא פוטרת כל היום עיי"ש. והנה פסק הרי"ף ז"ל זה לשונו וקיי"ל כרבנן (היינו לומר אהבת עולם ולא א"ר) והאי דאמרינן לקמן. אר"י

א"ש השכים לשנות קודם שקרא ק"ש צריך לברך ואחר שקרא ק"ש א"צ לברך מ"ט שכבר נפטר בא"ר (רצ"ל ונראה מזה שהנוסח הוא אהבה רבה) ההוא מימרא דשמואל הוא. דהוא מארי' דשמעתא קמייתא ורבנן פליגי עלי' וכבר אידחיי' לה הא דשמואל כו' וכל מה דמשתכחת בתר הכי (בגמ' לשון) אהבה רבה אעיקרא דשמואל גריר (אבל לית הילכתא כוותי') עכ"ל. הנה פליאה דעת ממני מ"מ לא הביא רבינו הגדול הרי"ף ז"ל לדינא הך פיסקא דשמואל השכים לשנות וכו' משקרא ק"ש אצ"ל שכבר נפטר בא"ר שלכאור' הדין הזה אין חולק עליו והרי"ף ז"ל לא הביא רק אגב גרר' היינו לתרץ פסקו שפסק לומר אהב' עולם שלא תקש' ע"ז מהא דשמואל שאמר אח"כ במימר' דילי' בלשון אהב' רבה כי אמת שמואל ס"ל כן. ולית הלכת' כוותי'. אבל הדין הזה גופא לא הביא להלכה כמו שעשה הרא"ש שהביאו בפ"ע להלכה. ואם תדחק לומר שהרי"ף ז"ל יצא י"ח בהך דינא במה שהביא המימרא אגב גררא. הגם שנסבל זה הדוחק עכ"פ הוי ליה להביא דינא דירושלמי והוא ששנה על אתר. ועוד יש לתמו' על הדין וההל'. שפוסק כשמואל משקרא ק"ש א"צ לברך שכבר נפטר באהבה רבה. מה הוא הטעם שתפטור אהבה רבה את ברכת התורה אם הטעם הוא כפרש"י ז"ל להיות שיש בה הזכר' התור' ותן בלבנו ללמוד וכו' א"כ לפי"ז הרי עפ"י דינא דגמ' תיכף בעמידת האדם משינתו מחוייב לסדר ברכ' השחר. ובתוכם הוא ברכ' המעביר שינה מעיני וכו' ומטבע הברכ' הזאת הוא כך. והר"מ שתרגילנו בתורתיך ודבקינו במצותיך וכו' הנה יש בה הזכר' התור'. א"כ כבר נפטר כל אדם בזה מן ברכ' התור' לדעת שמואל אפי' לא קרא ק"ש עם אהבה רבה ושוב אין מקום לומר ברה"ת שכבר נפטר בברכת השחר. ע"כ לבי אומר לי אשר זאת הית' כוונת הרי"ף ז"ל. דהוקשה לו על הך דינא דשמואל. השכים לשנות וכו'. למה יצא י"ח בברכת התורה בברכת א"ר ולא יצא בברכ' המעביר שינה וכו'. וע"כ צ"ל דברכת המעביר וכו' אומרי' בדרך בקש' ותפל' יהר"מ שתרגילנו בתורתיך וכו'. ואינו דומה לברה"ת שהוא שבח והילול והודא' להש"י זכרון חסדו שנתן לנו את תורתו. א"כ לפי"ז הרי גם ברכת אהבה רבה היא רק בקשה ותפלה והאר עינינו בתורתיך וכו' ע"כ בחר לעצמו הרי"ף ז"ל דרך אחר. והוא דשמואל אזיל לשיטתו דס"ל דנוסח הברכ' הוא א"ר ולא אהבת עולם. והחילוק בין הנוסחאות הוא עפ"י מש"ל (אות ה') בשם התוי"ט למה שמברכין בברה"ת ברכו את הוי' וכו' שם הנכבד ובברכת המזון נברך אלקים הטעם כי המזון (וכל שאר הצטרכות העולם) שמשפיע הש"י לכל חי הוא מצד הדין. כי הדין יחייב זה כיון שהש"י בראנו לכבודו כל עיל' מהראוי לו ליתן מחי' לעילולו (וכ"ה דרך הנבראים בעוה"ז. אפי' טבעי הבע"ח שברא הש"י לכבודו מדרך האבות לרחם כל הבני'

להשתדל במחיית'. מצד האהבה עליהם בטבע) ע"כ אומרים בברכת המזון נברך אלקינו שם הדין שהדין ג"כ יחייב זה כדרך כל עיל' לעילולו. בטבע אהבה (וזה נק' אהבת עולם הבן) מה שא"כ נתינת התור' אין הדין מחייב לגלות מסטירין דילי' ליצורי חומר רק הוא מצד החסד הגדול והאהבה יתירה ברבוא סגיא לישראל ע"ק (ע"כ ראוי לקרוא זה בשם א"ר) ע"כ מברכין ברכו את הוי' שם החסד והרחמים. עכ"ד בתוס' ביאור. ומעתה הדרן לנידון דידן לסבר' שמואל. שאומרים נוסח הברכה דק"ש א"ר אהבתנו י"י אלקינו. יש לפרשה על נתינה התורה שהיא אהבה יתירה ואין הדין מחויב זה רק זה מאהבה יתירה וחיבת ישראל ע"ק ע"כ אומרים הו"י אלקינו שם מלא. והנה אין זה ל' בקש' רק שבח והילול. ע"כ יכולין לצאת בזה י"ח ברה"ת. ובזה נבין ג"כ דברי הירושלמי. והוא ששנה על אמר דבאמת אינו מבואר בשבח זה בפי' דקאי על נתינת התורה רק מה שאומרים א"ר אהבתנו וכו' יש לפרשה על נתינת התורה אם לומר תיכף אח"כ בסמיכות הנה מורה הכוונה שהוא על נתינת התורה. משא"כ כשאינו לומד תיכף. הבן. והנה לרבנן דפסקו לומר נוסח אהבת עולם אהבתנו וכו' הנה הפי' הוא כפשוטו מספיק לנו צרכינו. ומשגיח עלינו באהבתו ולא תופסק אהבתו מאתנו לעולם כדרך האב לבן. וכל עילה לעילולו. ואנחנו העמוסים מני בטן גדלה אהבתו ית"ש עלינו לעולם. והנה אין בזה שבח והודאה לנתינת התורה ואינו יוצא בברכה זו ידי ברכת התורה. הגם שמזכיר בברכה זו והאר עינינו בתורתך וכו' זה בקשה ותפלה ואין זה שבח. ואינו יוצא בזה כמו שאינו יוצא בברכת השחר וא"כ לפי"ז כיון דפסק הרי"ף ז"ל אהבת עולם כרבנן לא שייך הך דינא דשמואל. ושמואל גופי' יודה בזה אם אמר אהבת עולם שאינו יוצא י"ח ברה"ת. ע"כ לא הביא הרי"ף ז"ל הך דינא דשמואל רק אגב גררא דלא תקשה על דבריו. מה שפסק אהבת עולם וכנ"ל. וסיים וכבר אידחייא לה להיא דשמואל. רצ"ל כולה אידחייא גם עיקר הדין לפטור ברה"ת ע"י ברכת ק"ש ג"ז נדחה כיון דהלכה הוא לומר אהבת עולם וכנ"ל. הבן הדבר:

הג"ה ומעתה אשכחנא פתרי. למה שהנהיגו רבותינו נוחי נפש לומר בחול אהבת עולם ובשבת ויו"ט לומר אהבה רבה ומעולם תמהתי על הדבר. דלפי כתבי מרן האריז"ל לכאורה אין חילוק. דבהיכלות הוא אהבה זוט'. מובן למשכילים אבל לפי דברינו הנ"ל. אמרתי סוד י"י ליראיו. היות אליבא דכ"ע בשבת ניתנה תורה לישראל ושבת הוא יומא דאורייתא יומא דנשמתא ע"כ י"ל בשבת אהבה רבה הכוונה על התור' כנ"ל וכן יו"ט מקרא קדש הוא קדש חכמה כידוע ואורייתא מחכמה נפקת יום טוב בגימ' חכמה ע"כ הנהיגו רבותינו ז"ל לומר אהבה רבה בשבת ויו"ט ע"כ הג"ה:

סעיף ז

מנהג ישראל תורה היא. להכין שושנת וורדים ושאר עשבי בשמים בחג השבועות. וגם מעטרין בהם את התורה הוא לדעתי עפ"י דברי המדרש פ' אחרי פ' ך"ג על פסוק כשושנה בין החוחים ר' עזריא בשם ר"י בר' סימן. משל למלך שהי' לו פרדס נטוע. שורה של תאנים ושל גפנים. ושל רמונים. ושל תפוחי' ומסר לאריס והלך לו. לאחר ימים בא המלך והציץ בפרדס לידע מה עשה ומצאו מלא חוחין ודרדרים. הביא קציצים לקוצו ראה בו שושנה אחת של ורד נטלה והריח בו ושבת נפשו עליו אמר המלך בשביל שושנה זו ינצל כל הפרדס כך העולם כולה לא נברא אלא בשביל תורה לאחר ך"ו דורות הציץ הקב"ה בעולמו לידע מה עשה ומצאו מלא מים במים. דור אנוש מים במי'. דור המבול מים במים. דור הפלגה מים במים. והביא קצצים לקוצו שנא' י"י למבול ישב. וראה בו שושנה אחת של ורד אלו ישראל ונטלה והריחה בשעה שנתן להם עשרת הדברות ובבת נפשו עליו בשעה שאמרו נעשה ונשמע. אמר הקב"ה בשביל שושנה זו ינצל הפרדס. בזכות תורה לישראל ינצל עולם כולו עכ"ל. הנה בהבנת המאמר במשלו ובאריכות לשונו יש לך להאריך ואם יהי' הש"י בעזרינו נרחיב הדבור בו אבל עכ"פ הרי שושנים לפניך יש ידים ורגלים למנהגן של ישראל לעטר התורה בשושנה:

סעיף ח

ואבאר לך עוד שם. במדרש כשושנה בין החוחים כן וכו' מה שושנה זו אינה בטילה אלא ע"ג ריחה כך ישראל אינם בטילים אלא ע"ג מצות ומע"ט ע"כ. לכאור' פי' המדרש אינו מובן. ונראה לפרש מה שושנה אינה אלא ע"ג ריחה. דהנה שושנה יש בה כמה מעלות טובות זולת הריח. דהיינו יופי' שיש בה כמה מראות יפות טובות למראה ונחמדות לעין. גם יש בה טעם למאכל. והנ' תראה הרואה בריות נאות מברך על הנאת הראיה ברוך שככה לו בעולמו. הגם שיש בברי' ההוא עוד כמה מעלות. אבל להיות שמעלת היופי בברי' ההיא עלתה על כל המעלות. הנה כל המעלות בטילים אצל היופי ועיקר הברכה מברכין על היופי. וכן תמצא פרי אשר טובה למאכל. הגם שיש בה מראה וריח. עיקר ברכתה על הטעם. שהוא המתעלה באותה פרי על כל המעלות וכל המעלות בטילים אצל מעלת הטעם. והנה כשושנה שיש בה טעם. מראה. ריח. מעלת הריח שבה עלתה על כולנה ועיקר ברכתה על הריח. כי כל שאר המעלות בטילים לגבי מעלת הריח. ונחשבות לאין לגבי מעלת הריח. כך הם ישראל כל החמודות ותשוקות אשר ערבים לנפש בטילים אצלם. לגבי תשוקת הנפש למצות ומע"ט:

אבל מהראוי להתבונן בדרשתם. דהנה לפי"ז למה לן להמשיל את כנ"י דיקא לשושנה הרי יכול להמשיל לשאר הפירות אשר שארי מעלת הפרי בטילים לגבי המעלה האחת

העיקרית. כגון אתרוג שיש בו מראה טעם רי"ח וכל המעלות בטלים לגבי הטעם. ועיקר ברכתו על הטעם. וכן תפוח וכיוצא ומאי מעליותא לגבי שושנה שכל המעלות בטילים לגבי הריח. ולדעתי תתבונן עפ"י מ"ש כ"פ מה שהתנבא ישעי' הנביא שלעתיד ב"ב יהי' מעלת מלך המשיח. בריח והריח ביראת י"י מאי אולמי' דחוש הריח משארי החושים. אשר הובטח למלך המשיח חוש הריח דייקא וטעמא בעי:

ואען ואומר עפ"י משארז"ל במס' ברכות. מנין שמברכין על הריח שנא' כל הנשמה תהלל וכו' איזה דבר שהנשמה נהנית ממנו ולא הגוף זה הריח וכתוב כל הנשמה תהלל. והנה הוא לתימא בעיני למה הוצרכו ללימוד הלא חז"ל גזרו אומ' אסור ליהנו' מהעוה"ז בלא ברכ' ואסמכוה אקרא לי"י הארץ ומלואה (קודם ברכה) וקרא אחרינא והארץ תן לבני אדם (לאחר ברכה) א"כ אסור ליהנות שום הנאה בלא ברכה. ואדרבה אותן ההנאות שלא תקנו לנו ברכה נתחבטו הפוסקי' ראשונים ואחרונים להמצי' תירוצי' למה היתה כזאת כגון על שמועת כלי זמר ושיר. ועל הנאת המשגל. וא"כ מה זאת שלילה. מנין שמברכין על הרי"ח. למה לא יברכו כיון דהוא הנאת עוה"ז. אבל תתבונן הענין דהנה ע"י חטא אדה"ר נתערב בכל דבר טוב ורע. ומן הצורך לאדם לברר מכל דבר הטוב מן הרע. וזה פעולת נפש הישראלי בעודנו בעוה"ז. הנה א"א לו לחיות מבלי מאכל ומשת' ושאר עניני עוה"ז. על כל דבר ניתקן ברכה וע"י הברכ' היא הכנה לבירור ומבררי' הטוב לחלקו ית"ש. דהיינו שנעש' מהנאה ההיא דם ובשר על אדם וילך בכח האכילה ההוא לתור' ולמצו'. והמותרו' הוא הרע נדח' מן הגוף כנודע: והנה כל החושי' נזכרו אצל חטא האדם ותר"א האשה וכו' ותקח וכו' ותאכל וכו' ותתן. ויאכל וישמעו. ויאמר וכו' אבל חוש הריח לא נזכר. הנה נראה כי חוש הריח לא נפגם כ"כ בחטא אדם כמו שארי החושים. ע"כ חוש הריח הוא רוחניי. הנשמה ניהנית ממנו ולא הגוף. עיין בדברינו במאמרי הפורים ותבין למה מברכין על הריח במו"ש (ועיי"ש בענין הגואלים מרדכי ואסתר. מרדכי מר דרור ואסתר הדסה. וזמן הנס באדר ה"ס החוטם המריח כנודע) וכיון שהוא כן. הנה יש סברא שלא לברך על הריח כיון שלא נתפגם כ"כ בחטא אדם. וע"כ תראה שאין בחוש הזה בירור כ"כ שיהיה בו הפרדה בגוף. אבל להיות שאעפי"כ הגוד נתגשם בחטא אדם. וגם דבר הרוחניי הוא פרי מוגשם צריך ג"כ לבירור מה ע"כ צריכין לברכה ע"כ אמרז"ל מנין שמברכין על הריח (כי צריכין להביא ראי' ע"ז) והביאו ראיה מן המקרא כל הנשמה וכו':

ומעתה כיון שחוש הריח לא נתפגם כ"כ בחטא אדם כשאר החושים ע"כ לע"ל ב"ב כאשר יתוקן העולם מן חטא אדם בביאת משיח צדקנו (הוא אדם ממש כידוע מר"ת

אדם אדם דוד משיח) הנה בזה תגדל מעלתו בחוש הזה אשר נשאר לברכה גם בזמן החטא אז והריח"ו ביראת י"י ובחוש הזה תגדל מעלתו מן שאר החושים נ"ל:

והנה ידוע דגם בשעת מתן תורה ניתקן לגמרי חטא אדם ולולי שע"י המעשר חזר הדבר לקלקולו אזי כבר הי' נתבטל המות. והגוף עם כל החושים היו חוזרים לרוחניים כמו שהי' קודם החטא כתנות או"ר וכמו שיהיה לעתיד ב"ב. והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע. וכמשארז"ל בפסוק אני אמרתי אלהים אתם וכו' אכן (אחר החטא) כאדם וכו' וכיון שכן הוא שבמעמד הנכבד נתקן חטא וכל החושים שנתגשמו שבו לרוחניים ועלתה על כולנה חוש הריח שלא נתפגם כ"כ בחטא אדם. הנה כמו שיהי' החוש ההוא לעתיד למעלה ראש אצל מלך המשיח כמו כן היה במתן תורה ע"כ אמר המלך החכם בשירת דודים כשושנה בין החוחים כן וכו' וכמו שפירשו חז"ל במדרש שהתחלנו. מה שושנה אינה בטילה אלא ע"ג הריח. שמעלת הריח תגדל אצלו על כל המעלות וכו' וכמו שפירשנו לעיל וכל דברינו בדרך אפשר. ועתה הנה הדרך נכון לפניך ביותר ג"כ דברי חז"ל במדרש שהבאתי לעיל. ואתה תבחר ותקרב. ותבין ביותר מנהג ישראל תורה היא להכין שושנים ועשבי בשמים ביום מתן תורתינו:

סעיף ט

גמ' מנחות דף כ"ה ע"א. ומתמניא בי' (בחדש ניסן) עד סוף מועדא איתותב חגא דשבועייא וכו' ההיו בייתוסין אומרים עצרת אחר השבת נטפל להם רבי יוחנן ב"ז. וא"ל שוטים מנין לכם. ולא היה אדם אחד שהיה משיבו חוץ מזקן אחד שהיה מפטפט כנגדו ואמר משה רבינו אוהב ישראל היה ויודע שעצרת יום אחד הוא. עמד ותקנה אחר השבת כדי שיהיו ישראל מתענגים שני ימים. וקרא עליו מקרא זה אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר. ואם משה רבינו אוהב ישראל היה למה איחרן במדבר ארבעים שנה. א"ל רבי בכך אתה פוטרני. א"ל שוטה לא תהא תורה שלימ' שלנו כשיחה בטילה שלכם. כתיב א' אומר תספרו חמשים יום. וכתיב א' אומר שבע שבתות תמימות תהיינה. הא כיצד כאן ביו"ט שחל להיות בשבת. כאן ביו"ט שחל להיות באמצע השבת ע"כ. הא ודאי כל משכיל ישתומם על הוראה. א' מהו זהשאמר להם ריב"ז שוטים מנין לכם. הלא בזולת הקבל' הנה פשוטו של מקרא הוא כדברי הבייתוסין עד שהוצרכו חז"ל להוכיח בכמה הוכחות איך מרומז קבלתם בתורה. ב' יקשה ביותר הבייתוסים שנעשו אילמים ולא היו משיבים לו דבר הלא היו יכולים להשיבו פשוטו של מקרא הוא כדברינו. ג' הבייתוסי. הזקן שהשיב לריב"ז השיב דברי רוח. ולמה לא השיב בפשוט מקרא ומלא הוא. ונ"ל עפ"י פשוטו דודאי פשוטו של מקרא יש לפרש וספרתם לכם ממחרת השבת

שבת בראשית כדברי החטאים האלה אבל הקרבת מנחה חדשה ביו"ט של עצרת לא נתבאר בתורה זמנו אימת דאלו נאמר וספרתם לכם ממחרת השבת וכו' שבע שבתות וכו' וביום החמשים תקריבו מנחה וכו' היה נשמע מן התורה לפי חשבונם דעצרת יגיע תמיד לאחר השבת. אבל להיות שבתורה סתם נאמר שבע שבתות וכו' תספרו חמשים יום. והקרבתם מנחה חדשה. הנה אינו מבואר זמן ההקרבה. ואפשר לומר דאחר ימי הספירה יוכלו להביא הקרבן אימתי שירצו. וכן במשנה תורה שבעה שבועות תספר לך וכו' ועשית חג שבועות וכו' י"ל אימתי שירצו לאחר הספירה וכמו בזבה וספרה לה שבעת ימים. ואחר תטהר. אפילו אם המתינ' כמה ימים אחר ספירת' וטבלה טהורה היא. וביותר י"ל כן בכאן. דהנה בזבה עכ"פ טבילה בזמנה מצוה לכתחילה דכתיב ואחר תטהר אחר סמוך. משא"כ כאן לא נאמר כלל. ובהא נצחינהו ריב"ז בזה שהיו אומרים עצרת לאחר השבת בחובה. ע"ז א"ל שוטים מרן לכם וע"ז לא מצאו מענה עד שבא זקן אחד משלהם. והשיב דבאמת מן התורה. פשוטו של מקרא. הרשות לעשות עצרת אימתי שירצו לאחר הספירה. רק אמר שהוא לו בידיעה כי משה רבינו אוהב ישראל היה וכו'. ע"כ תיקן זמן קבוע תיכף לאחר הספירה בכדי שיתענגו ב' ימים וע"ז השיבו שאין הדבר תלוי ברצון משה וכמו שהוכיח מן המקרא. רק כמו שקיבלה מפי הגבורה כן אמרה לישראל א"ל רבי בכך אתה פוטרני. דבאמת היה יכול משה לתקן תקנו' כמו שתיקנו כל החכמים מכל הדורות. ע"ז השיב ריב"ז כיון שאין לכם ע"ז ראי' מן התורה עצרת אחר השבת דיקא. ואתה מוכרח לומר שהוא בקבלה תקנת משה לא תהא תורה שלימה שלנו לתורה שבע"פ שלנו קבלתינו האמתיית מסיני) כשיחה בטילה שלכם (וקבלתינו האמיתיית יש לה ראי' בתורה שבכתב וכמו שאמר) כתיב אחד אומר תספרו וכו'. הבן הדבר:

מאמר ה

סעיף א

מאמרי מעלת התורה

בו ידובר ממעלת התורה ויבואר בו כמה פסוקים בתנ"ך מענייני מעלתה וסגולתה ושכר לומדי' בזה ובבא עפ"י ראיות מתורה שבכתב ותורה שבע"פ. ושם המאמר מעלת התורה:

תורת הו"י תמימה משיבת נפש. נ"ל לפרש עפ"י מ"ש בפסוק במ"ב ויקרא אלקים ליבשה ארץ דכיון שמשמיענו הש"י זה בתורתו בודאי יש להתבונן בזה איזה מושכל לענין התורה. וי"ל דהנה יבשה בג' אלקים במילוי אלפין. עם שם הו"י כפשוטו. דהנה

הנהגת עוה"ז יושבי היבשה הוא ע"י מערכת הככבים ומזלות וכסיליה'. והיא הנהגת הטב"ע הבאה מן שם אלקים (בגימ' הטב"ע) והנה גם הנהגת הט"בע מלובש בתוכו הנהגת שם הו"י ב"ה. היא ההשגח' העליונה המתלבשת בטבעיי' להנהיגם כרצונו כפי השכר והעונש של הברואים. רק הנהגת שם הו"י אינה מושגת ואינה נראית לבאי עולם בגילוי. רק הנהגת הטבע נראה לעין כל. וכמדומה למי שאינו מתבונן בדעת שהכל הוא רק בטבע (הוא הנהגת שם אלקים) ע"כ בתיבת יבשה נרמז השם אלקים במילי הברת אותיות בהתפשטות ובגילוי. משא"כ השם הוי' כפשוטו והוא כמו כח הנשמה בגוף ואינו נראה לעין רק הגוף אבל מובן למשכיל שמבלעדי הנשמ' לא יתנונע ולא יפעול הגוף. והנה כח הו"י אינו נראה לעין כל כי חפץ הש"י שיהי' בחיר' ורצון בעולם. ובאם הי' הנהגת הו"י בהתגלות אזי לא היה בחירה ורצון ע"כ נעלם הנהגת הו"י'. והסכל ידמה שהוא הכל בבחי' הטב"ע (בגימ' אלקים) והמשכיל השוקד על דלתי התורה יתגלה לו נפש הטבע (הו"י) המסתתר בתוך הטבעיים להנהיגם כרצונו. וזהו ויקרא אלקי ליבשה (שהוא מילוי אלקי"ם והוי' פשוטה קראה) ארץ. שהוא רק אלקי"ם (במילוי אלפי"ן) ונעלם לגמרי השם הו"י' כי חפץ הש"י שיהיה בחירה ורצון ביושבי תבל (ארץ הוא ג"כ לשון רצון) וע"י התורה שהוא תורת הו"י יוכר ענין הנהגת הו"י' שמשגיח בארץ שנק' ארץ רק בשם אלקים כנ"ל (ובאמת הוא יבשה שבתוכה הנפש הפועלת היינו השם הו"י' ב"ה כנ"ל) וזהו תורת הו"י' תמימה משיבת. (ומחזרת) נפש. של הארץ. ותראה היבשה. הו"י' הוא האלקים והבן:

ובזה יתפרש בכתוב. אומרו. וידבר אלקים (כבר כתבתי לך הנהגת הטבע ע"י שם אלקים) את כל הדברים האלה (היינו התורה בכללותי' בכדי) לאמר (ולהודיע לבאי עולם) אנכי הו"י אלקיך היינו כנ"ל. ע"י דברי התורה נאמר לך כי גם אלקיך הנהגת הטבע הוא הו"י'. הו"י' הוא האלקים כנ"ל. הבן הדבר:

סעיף ב

עוד אפרש לך תורת הוי' תמימה וכו' עפ"י אשר חכמי' הגידו בפסוק אותי עזבו ואת תורתי לא שמרו. אמר הקב"ה הלואי אותי עזבו ואת תורתי שמרו. שהמאיר שבה היה מחזירן למוטב. והנה שפטו זה הדרוש. דהוקשה להם. מה שאמר הנביא מפי הש"י אותי עזבו. דהוא הרעה הגדולה שבכל הרעות. ואח"כ אמר ואת תורתי לא שמרו. דלכאורה הוא קל מהקודם. ע"כ אמרו שבאמת זאת רעה גדולה מהמוקדם כי הלואי אותי עזבו וכו'. אבל הוא לפלא. איך נאמר שיותר טוב ח"ו לעזוב את הש"י ולשמור התורה והנה נראה לפרש דבריהם עפ"י הנאמר בפסוק אתה הראת לדעת כי הוי' הוא וגו' והנה תיבת

לדעת היא מיותר. כי ידיע' נופל על דבר הנודע מבלי ראיה. רק נודע הדבר ע"י הודעה מאחרים וכיוצא משא"כ כשרואה הדבר הנה נראה לעינים. ואיך צורך להודע' והול"ל אתה הראת כי י"י וכו'. אך תשכיל ותדע דמי שעמדו רגלי אבותיו על הר סיני ובתורת י"י חפצו. אפילו בפשטי התורה בהויות דאביי ורבא. אין מן הצורך לו לעסוק בחקירות לעמוד על המחקר במציאות המופת באמונת מציאת הש"י ויחודו וכל העיקרי' כי ע"י התורה נתאמת הדבר בלב הוגי' מבלי ספק. וזה שכתב החסיד מהר"י יעב"ץ. שעיניו ראו בשבת גזירת שמד. אותן החוקרים אשר עמדו על האמונה במחקר המירו כבודם בלא יועיל ביום זעם ואותן אשר הספיק להם אמונת התורה אפי' הנשים וקלי הדעת קדשו שם הנכבד והנורא. והנה לכאורה מהראוי שיהיה הדבר בהיפך כי הדבר שהישג עפ"י השכל הוה כאילו נראה לעין. אך הוא כמ"ש כ"פ האמונה הבאה לאדם מצד חקירתו ושכל האדם יש לו סוף. ע"כ גם לאמונתו יש סוף כשיכריחנו איזה מכריח וכיוצא. משא"כ האמונה מצד הא"ס ב"ה אין להאמונה זו סוף. והנה האמונה הזאת באה לנו מירושת אבותינו וממעמד הנכבד. אשר הש"י הסתיר ניצוצי אורה בהתורה הקדושה. היא היא הנאצלת ממנו מאור מעטה לבושו והנה השכל המתבונן בתורה. הנה שם היא המלך הכבוד ואפילו בפשטי התורה בהלכותי' שור בור מבעה הבער. הנה שם המלך מסתתר בלבושיו. ויקבע האמונה בלב איש הישראלי כיתד בל תמוט עולם ועד. והנה לפי"ז היא הנאמר בפסוק תורת הו"י תמימה. כל התורה הוא הוי' הש"י. משיבת נפש תשיב כל נפשות ישראל העוסקים בה לאמונת הש"י מבלי ספק עדות י"י נאמנה. אמונתה הוא עדות להו"י מחכימת פתי. הוא הפתי אשר יאמין מבלי מחקר כי פתי יאמין לכל דבר וזהו הנאמר אתה הראת. היינו כל מה שהראת בהר במעמד הנכבד הוא. לדעת כל ימי עולם. כי הו"י הוא וכו'. כי ע"י הראי' הזאת תדעו כל ימי עולם האמונה האמיתית מבלי מחקר וזהו הלואי אותי עזבו שלא היו מתעסקים במחקר לדעת אותי לעמוד על המחקר מציאתו ויחודו ותורתו שמרו שאז המאור שבה הי' מחזירין למוטב כי המאור שבתורה ה"ה דבר אלקינו ניצוצי אורה מיוצר בראשית והוה כאלו עין בעין נראה י"י אלקינו כי באמת בעסוק האדם בתורה. נועם י"י אלקינו עלינו הספיק מניצוצי אירותיו בתוך אותיות התורה כי חיות הנה מניצוצי אורה מחייה חיים ב"ה:

ובזה יתפרש נמי. וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמור הלאמו"ר מיותר: ולפי הנ"ל יתפרש וידבר אלקים את כל הדברים האלה (היינו כל התורה כולה הוא כדי) לאמ"ר (לנו על ידה) אנכי י"י אלקיך (כי כל הלכות התורה יראה מתוכם אנכי י"י אלקיך הבן

הענין ויונעם לך והוא ההבטחה לישראל ובקשתם משם את י"י אלקיך ומצאת. והיכן נבקשינו בתורה:

ובזה יתפר' מ"ש הנביא דרשו י"י בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב יעזוב רשע דרכו וכו' כי לא מחשבותי מחשבותיכם וכו' כי כאשר ירד וכו' כן יהי' דברי אשר יצא מפי וכו' והנה לא נאריך בדוקדוקים רק כאשר תתבונן הן המה הדברים אשר פירשנו לעיל דרשו י"י בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב. היינו מקום שהוא קרוב ותמצא אותו דהיינו בתורה יעזוב רשע דרכו. היינו הרשע שאינו מאמין כלל ואיש און מחשבותיו איש און היינו הרוצה לחקור בחקירו' אנושיי' ואמר הטעם למה יעזו' מחשבותיו ולא יחקור הלא לכאורה טוב לעמוד על האמונה במחקר ובמופת השכליי. הנה אמר הטעם כי לא מחשבותי מחשבותיכם. היינו האמונה הבאה ממחשבותיכם יש לה סוף. משא"כ הבאת ממחשבותי כי כאשר ירד וכו' כן יהי' דברי אשר יצא מפי היינו בעת נתינת התירה הנה עוד עד היום המשכות רצונו עומד בתורה ע"כ שם שם תמצא את כבודי נגלה הבן הדברים כי קצרתי:

סעיף ג

עוד זאת אדרוש בפסוק תורת הוי' תמימה וכו' יש לפרש עפ"י האמור במדרש תשא א"ר אחא מן האלקים אתה למד כשביקש ליתן תורה לישראל אמרה ד"פ בינו לבין עצמו עד שלא אמרה לישראל שנאמר אז ראה ויספר"ה הכינה וגם חקרה ואח"כ ויאמר לאדם וכ"ה בזהר והנה נראה הטעם למה ד' פעמים דייקא דכשרוצה המלמד לחבירו שיפעל דבורו קיום והוי' בנפש חבירו מחויב ללמוד מקודם ד' פעמים נגד ד' אותיות השם הוי' (רצון מחשב' קול דבור) המהוות כל הוויות ואז יתהווה הוי' ופעולה בנפש חבירו. וזהו תורת הוי' תמימה (אז) משיבת נפש:

סעיף ד

במדרש פ' קדושים פ' כ"ה. עץ חיים היא למחזיקי' בה אמר ר"ה בשם ר' אחא שלא היו דברי תורה בעיניך כאדם שיש לו בת בוגרת והוא רוצה להשיא' לאחר אלא בני אדם אם תיקח אמרי ומצותי תצפון אתך אם יש לך זכות קח עכ"ל. דבריהם ז"ל במדרש הלזה אין להם ביאור לכאורה אין מן הצורך להאריך בדקדוקים. ונראה דבא לבאר למה אמר למחזיקים בה ללומדים בה להוגים בה לא נאמר רק למחזיקים בה. וביותר יקשה דהנה מחזיק נקרא מי שתופס באיזה דבר ואינו רוצה ליתנה לאחר. כענין אין מוציאין מיד המוחזק והאיך תצדק לומר בתור"ה שהוא עץ חיים למי שתופס בה לעצמו ולא יתננה לאחרים דהרי מצות התורה היא ללמוד וללמד ע"כ דרשו דהן אמת דמצות התורה היא ללמדה ג"כ לאחרים אבל היא דייקא כשמלמדה לאיש אשר יקח אותה ויצרור אותה

בכנפיו ויקח ממנו מוסר ליראת י"י ואהבתו ומצותיו משא"כ כשאומר ד"ת לאיש אשר אין לו זכות ואינו מבקש בעצם חביבות התורה רק שומע אותה לפי שעה מהדורש בדרך חכמה והמצאה לאיש כזה מה טוב הוא להדורש שיחזיק התורה לעצמו ולא יזרקנה לפני כסילים והוא אשר הביא בעל הדרש במשלו. שלא יהיו דבר"י תורה בעיניך כבת בוגרת. שהאב רוצה להשיאה ליהי' מי שיהי' ולא יחקור אם תשיג יד הנושא להיזהר בכבוד' במאכל ומשתה ומלבוש כי לא ידקדק האב המשיא בזה הנושא. דכיון שכבר נתבגרה בתו היא רוצה לפוטרה מביתו להשיאה אפי' למי שאין ידו משגת והנה אמר לא תעשה כן בדברי תורה ליתנה למי שאין בידו זכות ולא ידע ליזהר בכב דה וז"ש שלמה בני (תהי' ואלמדך בחיוב כאב לבן) אם תיקח אמרי (ותעצור אותם בכנפיך כענין המורגל בדברי רז"ל בגמ' תני מיניה ארבעין זמנין ודמי לי' כמאן דמנח בכיסתי') ומצותי תצפון אתך (המצות היוצאי' ממנה תצפנם ותשמרם) וזה מה שאמרו בלשונם ז"ל אם יש לך זכות (זכות הלב חשקת ד"ת בעצמם) קח משא"כ כשאין ידך משגת להיזהר בכבודה רק תשמע לפי שעה דרך חכמה והמצאה טוב יותר שלא תשמע ומעתה מבואר ג"כ הפסוק שהתחילו במדרשיהם הנ"ל עץ חיים היא למחזיקי' בה. מי שמחזיק לעצמו דברי תורה ולא יאמרם במקום הכסילים כי לא נאוה לכסיל כבוד והדורש לא יתנהג עם ד"ת כבת בוגרת שירצה להשיא' אפי' למנוול רק מי שחננו הש"י בד"ת יחזיק בה עד שימצא מי שיודע ליזהר בכבודה:

סעיף ה

ומעין הדברים האלה הנה מצאנו ראינו לרז"ל במדרשיהם פ' תש' פמ"א ויתן אל משה ככלותו (למה נאמר לשון ככלתו וגם ככלתו הוא חסר לשון כלה) ארשב"ל כל שהוא מוציא דברי תורה ואינם עריבי' על שומעיהם ככלה שהיא עריבה על בעלה נוח לו שלא אמרן שבשעה שנתן הקב"ה התורה לישראל היתה חביבה עליהם ככלה שהיא חביבה על בן זוגה. מנין שנאמר ויתן אל משה ככלותו עכ"ל. הנה האומר דברי תורה הוא המשפיע דמיון החתן. והשומע הוא מקבל דמיון הכלה. ולפי"ז כן הל"ל במשלו כדמיון הכלה שחביב עליה בן זוגה. אך הוא לדעתי דהנה חביבות החתן להכלה במה שיודע שהיא מיוחדת לו ושוב לא תקבל מאחרים. ובאם יארע שתתקבל מאחרים נאסר' לו אבל הכלה לא נאסר עליה החתן גם אם ישפיע לאחרות הנה כך היא לימוד התורה אם אותו המקבל דברי תורה מן הדורש יקבל ג"כ חכמות אחרות חכמות חיצונות ולשונות העכו"ם הנה נאסר לבן תורה להשפיע לו ד"ת כי אין ד"ת חביבה עליו ככלה שהיא חביבה על בעלה מחמת שמיוחדת לו לבדו הבן הדברים כי קצרתי:

סעיף ו

אמרז"ל כל המלמד תורה את בן עם הארץ אפי' הקב"ה גוזר גזירה הוא מבטלה ע"כ נ"ל דהנה הצדיקים ות"ח ממשיכין לבניהם נשמות טהורות ובפרט אותם שאינם משמשין רק משבת לשבת כמשארז"ל בפסוק אשר פריו יתן בעתו אשר הש"י שולח אל בניהם נשמות טהורות מוכני' אל התורה ואמרז"ל אפי' על הבנות של ת"ח ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת ת"ח ואמרו בזוהר משום דפקדונא דמאריה גביה היינו שהשם יתברך מפקיד אצלו נשמה טהורה מכש"כ נשמות הזכרים בני ת"ח משא"כ בני עם הארץ הנה הקב"ה גוזר שתרד אצלו נשמה תחתונה ולפעמים מעשי' דעשיה וכדומה כמה וכמה מדריגות. והנה אעפ"כ צדיק ורשע לא קאמר הקב"ה כי ע"י התורה הגם שהנשמ' קטנה בערכה מאד. עכ"ז ע"י התורה יוכל להגביה אותה לאין משער. וז"ש והייתם לי סגולה מכל העמים (כדרך הסגולה כי דבר הסגולייי מסוגל איזה דבר לרפואה וכיוצא מבלי טעם כן נשמות ישראל הם בסגול' אל התורה הגם שהם במדריגות קטנות מאוד בלומדם התורה יתעלו בדרך סגולה) כי לי כל הארץ (היינו בני ע"ה ג"כ שייכים לי לשמי) והנה לפי"ז תבין דבריהם ז"ל דהנה הקב"ה גוזר על בן ע"ה שתרד אליו נשמה קטנות הערך והנה בא איזה ת"ח ולומד תורה לאותו בן הנה יוכל להעלות נשמתו עד בחי' אצילות. והי' זה שכרו מדה כנ"מ אפי' הקב"ה גוזר גזירה הוא מבטלה הבן הדבר:

סעיף ז

גמ' אר"י א"ר מ"ד מי האיש החכם ויבן את זאת וכו' על מה אבד' הארץ וכו' ויאמר י"י על עזבם את תורתי ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולמה"ש (מדכתיב מי האיש החכם וכו' מוכח שנשאל הדבר לחכמים. ומדכתיב ואשר דבר פי י"י אליו. היינו אותו שמצינו במקרא אשר הש"י מדבר אליהם היינו הנביאים והמלאכים) ולא פירשוה עד שפירש' הקב"ה בעצמו ויאמר י"י על עזבם את תורתי ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה היינו ולא שמעו בקולי היינו ולא הלכו בה אר"י א"ר שלא ברכו בתורה תחילה ע"כ הנה הדבר הזה קשה להלום מה זה החטא הגדול הזה שיהיה סיבה לאבדון הארץ יותר מן כל העבירות. וגם צריכין להבין דהנה לפי הנראה שהיו לומדים התורה רק שלא ברכו תחלה ולמה לא ברכו מאי תאוה יש בדבר והנראה דהנה לא כתיב על מה נאבדה הארץ דאז הי' משמע שנאבד עצמיותה משא"כ באומרו אבדה הארץ. משמע שהארץ לעולם עומדת רק שהי' לה איזה חפץ נחמד ואבדה אותו החפץ ומהראוי להתבונן מהו אותו החפץ שאבדה הארץ. ויש לפרש הארץ היינו ארציות החומר של הגוף הלא היא מאיר שכלו ע"י התורה והדורות הקודמים היה מאירין מאוד עד שנתגלה להם רזין דרזין. והנה בכל דור ודור מתמעטים הלבבות וכמו שאמרו

האמוראים בדורותיהם בהעריכם א"ע לדורות הקודמים הגם שהיו לימודי י"י ולומדים התורה לשמה לילה ויום וכן בכל דור רואים מיעוט הלבבות להבין במושכלות אפילו ענינים שהי' בנקל הרבה לראשונים. והנה צריכים אנחנו לומר אשר ארציות החומר מתעבה ולא יוכל לקבל ולצייר ציור שכליי כמו הדורות הראשונים והנה זה היא החקירה והשאלה מהו הסיבה שאבד הארציות אותן המעלה שהי' לו בדורות הראשונים בסגולה לקבל מושכלות התורה דברים שכיסן עתיק יומין וכהיום גם אותם שלומדים יומם ולילה לא יוכלו לנגוע בקצה המטה והנה דבר זה נשאל לחכמים דהגם שעוסקים בחכמת התורה עכ"ז כתיב ואבדה חכמת חכמיו משמע שבאמת הם חכמים ואעפי"כ נאבדה חכמתם שאין בהם חכ"ם שיהיה יכול להשיג אפי' כטפה מן הים נגד דורות הראשוני' ונשאל לנביאים הגם שכמה בני אדם מקדשין א"ע בהתבודדות ודביקות וראויים לנבואה ועכ"ז נסתם כל חזון ונשאל למלאכי השרת כי הראשונים היה בנקל להם לדבר עם המלאכים ובפרט המלאך אלי' היה נתגלה לתנאים ואמוראים ובפרט המלאכים הנבראים מן המצות שעושה האדם הי' המה באו בדורות הראשוני' באתגליי' לבעלי תור' ומצות וכהיום זעירין אינון שיהיה בהם השגות הללו אפילו אותן שהן מיראי י"י וחושבי שמו כי ארציותם וחומרת גופם לא יוכל לקבל כ"ז והנה השאל' הוא על מה אבדה הארץ המעלה הזאת והנה כל אלה הכתות לא יכלו להשיב ע"ז תשובה כי אדרבא בעיניהם יפלא עד שפירשה הקב"ה בעצמו על עזבם את תורתי ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה. והנה היינו ולא שמעו בקולי היינו ולא הלכו בה. ומפרש ע"ז שלא ברכו בתורה תחילה דהנה ברכת התור' אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו (היינו כבר נתן לנו את תורתו) ואח"כ אומרים ברוך א"י נותן התורה היינו נותן כעת בכל עידן ועידן דהנה כתיב קול גדול ולא יסף ומתרגמינן ולא פסק כי מאותו הקול של נתינת התורה כאשר האדם מתבונן באותו קול דברים בשלימות הענין באהבה בתורה הניתנה כבר להבין על בורי' הלכותי' אפי' פשטי הלכות בענין אזי גם תורה חדש' מאתו תצא משא"כ מי שאינו משתדל להבין עומק התורה להלכה לא יגיע להשגת רזי התורה ולרוה"ק כי הארציות לא יוכל להזדכך רק ע"י עומק ענין הלכה לאמת' של תורה הוא הקול דברים אשר שמענו ובו שקוע רזי דרזין עד אין חקר וזה הוא הכוונה לדעתי שלא ברכו בתורה תחילה אין הכוונה שלא ברכו כלל רק שלא השתדלו להבין פירוש ברכת התורה שפירוש' הוא שע"י בחי' נת"ן התורה יזכה לבחי' נותן התורה והוא הפירוש ולא שמעו בקולי היינו קול גדול ולא יסף ולא פסק ולא הלכו בה ממדריגה למדריג' וג"כ לא

הלכו בה להבינה להלכה וזה לדעתי הפירוש ועת"ה אם שמוע תשמעו בקולי אם שמוע עתה כעת הנה גם לאחר זמן תשמעו בקולי כי הוא קול גדול ולא פסק. נ"ל:

סעיף ח

מבואר בזוה"ק ובמקובלים עונש מי שאינו מאמין בנסתרו' שבתור' וסודותי' ואומר שאין בה רק הפשט עיי"ש והנה כתב הרב הגדול חיד"א זלה"ה. בתור' יש ד' חלקי פרדס כנודע מי שאינו מאמין בסוד הוא פרד ומי שאינו מאמין רק פשט הוא טפ"ש אתוון דדין וכו' טפ"ש כחלב לבו וכו' עיי"ש ויש לבאר שזה התפארות התורה בפסוק ואהי' אצלו אמון היינו מכוסה כדרך שדרשו במדרש אמון פירושו מכוס' כד"א האמוני' עלי תולע היינו מכוסים בלבושי משי ומתפארת א"ע התורה שהיא מכוסה בלבושים בפשטי התורה עכ"ז ואהי' שעשועים יום יום (שבכל יום היא ניגלית מתוך מלבושים איך שהוא מדברת משעשועי המלך) וז"ש דוד טפ"ש כחלב לבם שאינם מאמיני' רק בפשט (כדברי הרב הנ"ל) ואני תורתך שעשעתי ואני הוצאתי מתוך הפש"ט שעשעי המלך סודות התורה לאין משער ויש לי לתרץ בזה קושיית התוס' שהוקש' על

סעיף ט

הא דאמרו רבנן בפסוק ויתיצבו בתחתית ההר מלמד שכפה עליהם הקב"ה הר כגיגית. וא"ל אם תקבלו אתם את התורה מוטב ואם לאו שם וכו' והקשו בתוס' למה הוצרכו לכפי' הלא אמרו ישראל תיכף נעשה ונשמע ולפי הנ"ל יתכן לפרש שאמרו ישראל סתם כל אשר דבר י"י נעשה ונשמע הנה היתה הסכמתם לקבל התור' מאתם ובבחירתם וחזר הש"י לכפותם אל התורה ואמר להם אם מקבלים אתם את התורה מקבלום דייקא ע"ד הקבלה שהתור' מדברת מן שעשועי המלך והי' זה הדבר בהכרח מאתו ית"ש ולא על צד הבחירה מאתנו להורות שעיקר התורה דברים היא מאתו ית"ש וזה שנאמר לעתיד ב"ב כי התורה מאתי תצא וקיי"ל לא יחליף ולא ימיר דתו אבל הנרצ' כי התור"ה המדברת מאתי תצא מנרתיקה ויהיו הנסתרות כנגלית. ובזה יונח לך הא דמרגלא בפומייהו דרבנן קשישאי גם רבותינו במדרשיהם הפסוק כי תורה חדשה מאתי תצא ובאמת לא נמצא תיבת חדשה בפסוק רק כי תורה מאתי תצא אבל תתבונן שהרבה ענינים הם בתורה שיש חילוק בין מתיבתא תתאה למתיבתא עילאה כענין שדרשו כל"ת מש"ה חסר כתיב ובמסורת שלנו היא מלא ואמרו ע"ז בזוהר במתיבתא עילא' הוא חסר כן י"ל בתיבה חדשה שבכאן שכן היא במתיבתא עילא' והש"י יודע האמת ודברינו בדרך אפשר:

סעיף י

י"י אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנ"ה הודך על השמים פסוק זה אמרו המלאכים בשע' מתן תורה כמשארז"ל ולפי דרשתם הל"ל אשר תת"ן וכו' ונרא' לפרש

דהנה ודאי המלאכים לא שאלו פשטיות התורה רק פניומיתי' סודות הקבלה. וכתב הרמ"ז חכמה זו שרשה באצילו'. ויש בה תנ"ה חלקים ונחלקים לי"ס דנוק' דאצילו' וז"ש המלאכים ליתן להם התור'ה ע"ד הקבלה אשר תנ"ה הודך על השמים ואין להאריך:

סעיף יא

בילקוט משלי אם בקשת ליטול עצה מן התורה הוה נוטל וכתבו ז"ל בפירוש זה המדרש היינו לפתוח ספר לראות פסוק המזדמן עיין סוף ס' דבש לפ"י. והנה לפי"ז קשה למה הוצרכו בדורות התנאים והאמוראי' לשאול לתינוקות פסוק לי פסיקך הו"ל להביט בעצמם בספר. יש לומר בימיהם לא היו דפוסים והיו נכתבים תנ"ך בקדושה בגלילה לא היו רוצים לטלטל כתבי הקודש בשביל צרכיהם:

ועוד נ"ל פי המדרש הנ"ל אם בקשת ליטול עצה מן התור' הוה נוטל היינו כל מה שהאדם לומד בכל יום יכול להתבונן עצה בכל ענייניו כדת מה לעשות:

סעיף יב

ואאלפך חכמה. יש לפרש ו' אלפי"ן הם חכמ' להשכיל מהם דבר חכמה. היינו ו' סדרות הם בתורה שמתחילין באות א' כמ"ש בס' בינ"ת ישששכ"ר אלה תולדות נח. מרמז לסדר זרעי"ם (כי תולדו"ת הן המה זרועי"ם וגם ידעת נח הוא איש צדי"ק. בבחי' יסוד צדיק המזריע כדכתיב. אור זרוע לצדי"ק נ"ל) אם בחקותי תלכו. מרמז לסדר מוע"ד ח"ק (וזמנים קבועים) לישראל אל"ה פקודי מרמז לסדר נשי"ם שהאי' פקיד על האשה (ונ"ל עפ"י מה שידעת מסוד זכיר"ה ופקיד"ה. זכיר"ה דרגא דדכורא פקיד"ה דרגא דנוק' נ"ל) אל"ה מסעי רומז לסדר נזיקי"ן שו"ר עון עג"ל בו"ר עון מכירת יוסף שהשליכו אותו אלה בו"ר מבע"ה (זה השן) אכילי עץ הדע' (ונ"ל מבע"ה זה אד"ם היינו עון אדה"ר) הבע"ר קר"ח מרגלי"ם ואש יוצאה וכו' ותאכל וכו'. ומאותן החטאים נמשכו הנזיקין היינו ד' גליות אדו"ם בב"ל מד"י יו"ן נרמזין בר"ת אל"ה מסע"י בני ישרא"ל (ונ"ל עוד אל"ה מסע"י רמז לנזיקין כי כל הדרכי' בחזק' וכו') אל"ה הדברים רומז לסדר קדשי"ם שבמשנה תורה יש קדושת השם ויחודו. את"ם נצבים מרמז לסדר טהרו"ת שהטהר"ה מעמיד האדם וסימנך חלב טהור עומד:

ועוד רומזים לששה זמנים באדם א' במעי אמו אל"ה תולדו"ת ב' עד ך' שנה ימי עלי'. נושא אשה אל"ה פקודי (וכמש"ל) ג' מן ך' עד נ' ימי עמידה א"ם בחקותי תלכו שעדיין האדם בכחו ללמוד ולעשות. ד' מן נ' עד ע' ימי ירידה. אל"ה מסעי ה' עת פקידה אל"ה הדברים (שהאדם מצוה ומתודה בדברי') ו' תחיית המתים את"ם נצבי"ם:

עוד רומזים לששה אלפי שנה אל"ף א' אלה תולדות (שנתיישבו התולדו' בעולם מבריאת העולם ואילך) אלף ב' אלה פקודי הי' באותו האלף נח. אברהם. פקידי' בארץ שקיימו

העולם אל"ף ג' אם בחקותי תלכו מת"ן תורה. אל"ף ד' אלה מסעי ב"י היינו גליו' אל"ף ה' אלה הדברים נתחבר בו תלמוד ירושלמי ובבלי אל"ף ו' אתם נצבים שלחן ערוך רמ"א (היינו הלכות פסוקות מעמד ומצב) כ"ז בס' בינ"ת יששכ"ר עם קצת תוספת שהוספתי. והרב הגדול חיד"א זללה"ה הוסיף לומר באלף הו' נתגלה הזהר הקדוש וקבלת הרמ"ק והאריז"ל זהו אתם נצבים לפני י"י אלקיכם עכ"ד וזה שיש לרמז ואאלפ"ך חכמה ו' אלפין שהם ראשי סדרין בתורה יש לך ללמוד מהן חכמה ולא דבר ריק הוא ולא במקרה הוא:

סעיף יג

שמח זבולון בצאתיך וישששכר באהליך. ידוע הדקדוקי' הקדמת זבולון לישששכר וגם מהו הכוונה בשמחה ולשמחה מה זה עשה. וגם מהו הכוונה זה בצאתו וזה באהלו הג"ה פרפראות לחכמה אמרתי בדרך רמז ע"פ משארז"ל חייב אדם לפקוד את אשתו בשעה שיוצא לדרך. והנה התשמיש של מצוה נקרא במקרא ובדברי חז"ל שמחה במקרא. שמחת לב אשה ובדברי חז"ל שמחת עונה. ועוד אמרו אסור לאדם שישא אשה במדינה זו ויחזור וישא אשה במדינה אחרת והוקשה מהא דהוו נהגו רבנן קמאי דהוו מכרזי מאן הוה ליומא ומתרצו שאני רבנן דפקוע שמייהו וידוע דמקום שאינו קבוע שאדם יושב בה יום או יומים לא נק' בית רק אוהל וז' שיש לרמז שמח זבולון (אתה הסוחר היוצא בפרקמטיא תקיים שמחת עונ') בצאתיך (לדרך כי חייב אדם לפקוד וכו' משא"כ בהיותך בדרך אסור לישא אשה עוד במדינה אחרת אבל) וישששכר (הבן תורה תוכל לקיים מצות שמחת עונה גם בהיותך אכסניא במקום שאינו קבוע) באהליך כי שאני רבנן דפקוע שמייהו והוא דרך צחות: ונרא' עפ" מה שנמצא בדברי רבותינו שהמחזיק לת"ח בעוה"ז לעוה"ב ילמדוהו תורה הגם שאינו בר הכי בעוה"ז. והנה ידוע דהתור' היא עיקר השמחה בעצם כדכתיב פקודי י"י ישרים משמחי לב ואמר דוד נחלתי עדותיך לעולם כי ששו"ן לבי המה. וכמנין שש אנכי על אמרתיך וכו' וע"כ נאסר ללמוד בימי האב' ח"ו. כי התור' היא משמחת הלב ואמר הרמב"ם מי שלא טעם טעם התרת הספיקות (בתורה) לא טעם שמחה מימיו. ובזה תמצא טוב טעם שאמר משה בברכתו לזבולון שהוא המחזיק לת"ח והוא בעצמו עוסק במסחר ואינו לומד. והנה אין לו שמחה אמתיית ועצמיות בעוה"ז. אמר לו אעפי"כ שמח זבולון בצאתיך מן העוה"ז. כי שם תזכה לתורה המשמחת את הלב וישששכ"ר הוא הוא הבן תורה בעוה"ז תזכה גם באהליך. היינו גם בעוה"ז שהיא כאהל שאינו קבוע וע"כ הקדים זבולון לישששכ"ר בכדי להסמיך אליו וישששכ"ר בוא"ו הנוסף להורות דלא צריכין למימר שגם הוא בודאי עיקר שמחתו בתורה יהי' בצאתו ק"ו מזבולון רק היינו רבותי' דישששכר שישמח גם באהלו:

סעיף יד

בילקוט פ' ראה ושמחת בכל הטו"ב אין טו"ב אלא תור"ה דכתיב כי לקח טו"ב נתתי לכם תורת"י וכו' לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר תעשר ע"כ. והוא פלאי ונראה לפרש עפ"י מה שפירשנו המשנ' אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס. אלא הוו כעבדים המשמשין את הרב שלא ע"מ לקבל פרס. ויהי מורא שמים עליכם ע"כ. והנה הסיום ויהי מורא שמים עליכם אין לו חיבור על הקודם. וכבר דשו בו רבים. ופירשתי עפ"י מ"ש בגמ' ר' זירא כד הוה חליש מגירסא הוה יתיב אפיתחא וכו' אמר כד נפקו רבנן איקום מקמייהו ואקבל אגרא עכ"ל. הנה מה שהשתד' ר"ז שלא להתבטל כרגע מן התורה ומצוה ע"כ כד הוה חליש מגירסא. רצה עכ"פ לקיים מצות הידור וקימה. זה ניחא. אבל מה שסיי' ואקבל אגרא. זה מן התימא הרי הוא ע"מ לקבל פרס וביארנו הדבר עפ"י מ"ש בזהר בפסוק מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלקיך מאן קא חמי דיקנא יקירת' ולא קא איכסוף מקמי'. נראה לבאר דבריהם הקדושים דבאו לתרץ מה שסיים בזאת המצוה ויראת מאלקיך. ואמרו דה"ק מפני שיבה תקום והדרת וכו' אזי ויראת מאלקיך היינו תהי' שכרך שתבא בלבך יראת שמים. כי מאן קא חמי דיקנא יקירתא וכו' הבן הדבר א"כ לפי"ז שכר המצוה הזאת הוא מורא שמים. וכן הביא הרב הגדול חיד"א זלה"ה וכן הביא בס' חרדים אשר שכר המצוה הזאת הוא יראת שמים. והנה שכר ופרס כזה מחויב ומוטל עלינו להשתדל להשיגו. וזה שיש לפרש בדברי התנא במשנה אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס וכו' ויהי מורא שמים עליכם אבל זאת הוא כחוב עליכם מצוה אשר שכרה היא יראת שמים בחובה הוא עליכ' להשתדל במצו' כזאת על מנת לקבל פרס כזה. ע"כ אמר ר"ז כד נפקו רבנן איקום מקמי' ואקבל אגרא היינו היראה ובהעמיק עוד דהנה רז"ל במדרשיהם אמרו בפסוק ויהי כי יראו המילדות את האלקי' וכו' וייטב אלקים וכו' אמרו בזה הלשון מה שכר היראה התורה וכו' ותרא אותו כי טוב היא עיי"ש ופירשנו שם דדייקו רז"ל מדכתיב סתם וייטב אלקים למילדות ואינו מבואר מהו ההטבה על כרחך הוא הטוב בעצם כי כל הטובות המה במקרה. אבל התורה היא טוב בעצם כי לקח טוב נתתי לכם תורתי וכו' וע"ז תיקנו אנשי כנה"ג ברוך משלם שכר טוב ליראיו והנה תראה התורה והיראה מישך שייך וכו' והיראה מישך שייכי אהדדי כמ"ש בפסוק והי' אמונת עתך וכו' אמונת זה ס' זרעים וכו' ואפי"ה אי יראת י"י היא אוצרו אין וכו' דכיון שיש בידו אוצר הירא' הנותנת קיום והעמד' לדבר הנאצר בתוכה הנה התורה מחזרת אחריוע"כ שכר היראה תור'. הבן הדבר ע"כ ר"ז כד הוה חליש מגירסא ולא היה יכול ללמוד תורה אזי פשפש

במעשיו אפשר הוא מחמת שאין יראתו שלימה כ"כ ע"כ אין התורה מחזרת. ע"כ אמר איקום מקמי רבנן ואקבל אגרא. אשר שכרה של זאת המצוה היא ויראת מאלקיך וכיון שאהי' שלם ביראה הנה שוב שכר היראה. תורה. ויהו' לו כח ואומץ ללמוד תורה ולא ייעף ולא ייגע:

והנה במצות מעשר דרשו חז"ל עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר. והנה הוא על מנת לקבל פרס. ואמרו שאסור לנסות את הש"י רק במעשר ולמדו ג"כ מדברי הנביא הביאו את כל המעשר וכו' ובחנוני גם בזאת וכו' (ורוב הפוסקים מסכימי' דהה"ד לכל הצדקות ומתנות כהונה) טעמא בעי. אבל נלמד הדבר בדברי רבותינו עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר וסיים הטעם למה כזאת לעשות מצוה ע"מ לקבל פרס ואמר למען תלמד ליראה כי סגולת ושכר המעשר היא היראה (והדבר מובן למשכיל ע"ד אמת המעשר ע"ש המידה העשירית מלכות שמים מורא מלכות ירא את י"י בני ומלך) והנה עניות ח"ו מעביר ע"ד קונו כמשארז"ל ודעת קונו היינו היראה דדא היא עיקרא היראה למדחל מיני' בגין דאיהו רב ושליט עיקרא ושרש' דכל עלמין ע"כ עשר בשביל שתתעשר למען תלמד ליראה ופרס כזה מותר ומחויב לעשות והנביא צווח ובחנוני נא בזאת והבן והנה שכר היראה תורה א"כ מחויב מאד על האדם לעשר בשביל שיתעשר למען ילמד ליראה. והעניות לא יעבירנו ע"ד קונו רק ייראו את י"י כל הימים ושוב כל התורה תחזיר לאכסניא שלה היא יראת י"י אשר היא אוצרה כנ"ל. והנה כבר כתבתי לך שיטת הפוסקים דהה"ד לכל הצדקות ומתנות כהונה ולוי' כי גם המה מסוגלים ליראת שמים ומורא מלכות (הנק' צדקה) ע"כ במצות בכורים שהוא המתנה ראשונה נאמר ושמחת בכל הטוב אין טוב אלא תורה כי תקיים בזה כל התורה כי שכר המתנות והצדקות היא היראה ושכר היראה תורה וזה שסיימו במדרש לפיכך משה הזהיר את ישראל עשר תעשר. רצ"ל הנה הוא נדרש עשר בשביל שתתעשר. והנה טעמא בעי הלא היא ע"מ לקבל פרס. אבל לפי הנ"ל יתכן כיון דהכוונ' היא לירש אית התורה ע"י היראה שיקנ' והנה עניות ח"ו מעביר ע"ד קונו היא הירא' ע"כ מהראוי ומחוייב לך שתעשר בשביל שתתעשר (והש"י הבטיח ובחנוני נא בזאת). והנה בודאי כן יקום ולא יהי' לך העברה מדעת קונך ותתקיים בך היראה כל הימים וכיון שיהי' כך היראה בקיום אז תשמח בכל הטו"ב זו תורה שתבוא ותחזור לאכסניא שלך ולאוצר הטוב זו הירא' ועוד יתפרש המדרש הזה במ"א באופן אחר בענין תרי עישורים שעישר יעקב את בניו לוי וישכר מבואר אצלינו במ"א:

ובזה תתבונן ביעקב אבינו איש תם יושב אהלים ונטמן בבית עבר ללמוד תורה והנה כשהוכרח לילך לבית לבן נתיירא מביטול תורה הנה ויחלם יעקב חלום וכו' והנ' י"י נצב

עליו וכו' ויקץ יעקב וכו' ויאמר מה נורא המקום הזה כו' הבין שהראוהו כזאת להורות לו ששכר היראה תורה וכיון שהש"י נצב עליו תמיד ויהי' לו היראה אזי תהי' התורה מתלוננת אצלו. והנה נתיירא פן ח"ו ע"י העניות תחי' כיבוי ח"ו לאש היראה אזי אמר וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך ובזה נתגדל בעושר וילמד ליראה כל הימים בלי מונע ותתלונן התורה באוצר היראה. הבן:

סעיף טו

אמרו בגמ' ריב"ל מיכרך בהו (בבעלי ראתן) ועסק בתורה אמר כתיב אילת אהבים ויעלת ח"ן אם ח"ן מעלה על לומדי' אגוני לא מגנא. ע"כ. והוא אינו מובן מהו הק"ו הזה. ומאי שייכות חן להגנה וכי לא מצינו מי שיש לו חן ונופל עליו ח"ו חולי או היזק ונראה לפרש עפ"י מה שפירשנו בפסוק ונ"ח מצא ח"ן וכו' ודרשו חז"ל אף נח לא הי' כדאי להינצל אלא שמצא ח"ן וכו' והדבר קשה להלום. וכי משוא פנים יש בדבר וגם למה לא הי' כדאי ומהיכן שפטו זה והרי הכתוב צווח נח איש צדיק תמים וכו'. ופירשנו עפ"י שאמרז"ל שע"כ המבול נק' ע"ש נח כמ"ש הנביא כי מי נח זאת לי וכו' הוא על שלא התפלל על דורו כאברהם ומשה. והנה מבואר בכתבי האריז"ל על עון ביטול תפלה יש תיקון לכוין יחוד בגי' ח"ן והוא להעלות אות ו' לה' עילא' שתיהן היינו ו"ה לאות י' ואח"כ ה' אחרונה לוה"י ואח"כ אותיות ייחוד זה הוא כזה ו"ה וה"י הוה"י והוא בגי' חן ולפי"ז זה היא שדרשו חז"ל דקש' להו מאי דכתיב ויאמר י"י אמחה וכו' כי נחמתי כי עשיתי' ונח מצא חן וכו' וקשה מהו הח"ן אם הוא שהיה צדיק הול"ל ונח הי' צדיק וכאן לא נאמר צדקותיו רק מציאות ח"ן בחנם. וקשה וכי משוא פנים וכו' לזה דרשו דבאמת כ"ה דהגם שהי' צדיק עכ"ז לא היה כדאי להינצל כי היה בידו עון ביטול תפלה שהי' לו להתפלל על דורו אלא שמצא ח"ן היינו המציא ייחוד ח"ן שזה מועיל לעון ביטול תפלה ובזה תיקון עונו והנה נאמר בתורה אילת אהבים ויעלת ח"ן כי מצינו ברשב"י וחביריו שהיתה תורתן אומנתן מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה והיו רשאי' לבטל תפלה מחמת התורה וכדאשכחן לגבייהו בזהר שמות דף יי"ד ע"א יתבו תרין יומין דלא אכלי ולא שתו ולא הוו ידעין אי הוה יממא או לילה כד נפקו ידעו דהוו תרין יומין דלא טעמו מידי הרי לך דלא התפללו. הרי התורה מעלת ח"ן על לומדי' שעומדת במקום התפלה שנתקנת ביחוד ח"ן. והנה תפלה מועלת אפי' בשכבר באה ח"ו החולי או היזק על שונאי ישראל ואפי' כבר נגזר גז"ד. כמו שאמר חזקי' לישעי' (בחליו כשא"ל כבר נגזר גז"ד) בן אמוץ כלה נבואתך וצא כך מקובלני מבית אבי אבא אפי' חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע א"ע מן הרחמים ואמר' יפה צעקה לאדם בין קודם גז"ד בין לאחר גז"ד וא"כ הוא

מעל' התפלה הנה מכש"כ מעלת התורה דהרי מבטלין התפלה בשביל התורה והתור' מעלת ח"ן על לומדי' כנ"ל היינו מתקנת ייחוד המועיל לביטול התפלה וז"ש ריב"ל אם התור' מעלת ח"ן על לומדיה עומדת במקום התפלה אשר זה סגולתה אפי' חרב חדה וכו' ואפי' כבר באת ח"ו החולי או ההיזק וכיוצ' ח"ו. מכש"כ שתועיל התורה להגן שלא תבא החולי או ההיזק וכיוצא כי התורה מגינה ומצלי הבן הדברים:

סעיף טז

בנוסח ברוך שאמר. תקנו לומר ברוך משלם שכר טוב ליראיו נראה לומר עפ"י דברי חז"ל במדרש תשא א"ר ברכי' שכר הירא' תורה שמיוכבד (כתיב בה ותיראן המילדות וכו') העמיד הקב"ה את משה וזכה שתיכתב התורה על שמו שנאמר זכרו תורת משה עבדי וכתיב תורה צוה לנו משה מרים ע"י שסרה מן הרע ומן החטא העמיד ממנה הקב"ה בצלאל וזכה לחכמה ובינה הה"ד ראה קראתי בשם בצלאל ע"כ. הנה כל הרואה לשם במדרש מבין אשר כוונתם ז"ל לבאר לנו מהו ראה קראתי בשם בצלאל דנראה דהש"י אמר למשה ראה אשר הגון וראוי הוא השם שקראתיו בצלאל. ולפי"ז לא נדע האיך מתיישב הדבר עפ"י דרשתם ונראה לפרש ע"פ מ"ש מהר"ש אלגאזי זלה"ה על מה שאמרו חז"ל הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. הוא ע"ד משארז"ל בפסוק מי הקדימני וכו' מי קיים מצות מילה עד שלא נתתי לו בן מי עשה לפני מזוזה ומעקה עד שלא נתתי לו בית וכו' הנה קדימת הש"י על עשיית האדם הוא בכל המצות. אבל היראה היא מהאדם עצמו עיי"ש בדבריו. וכתבו בזה עוד דע"כ היראה היא קיום לכל התורה כי ע"י היראה יש לו טענה נגד היצר לקיים כל מצות התורה מכח ק"ל וחומ"ר. ומה מצות היראה שלא הקדים לי הש"י במצותיו אני מקיימה מכש"כ מצות אחרות שהקדים לי הש"י מתנותיו. ומעתה תבין מרים ע"י שיראו המילדות וכו' זכתה ויצא ממנה בצלאל דייקא ושמו נאה לו דהנה ידוע מדת ק"ו בתורה שבע"פ הוא נגד מדת שם א"ל בי"ג מדות של רחמים המבוארין בתורה שבכתב (וכמ"ש הרב הקדוש מהרד"ב זצוק"ל משה אמר א"ל נא רפא נא לה השיבו הקב"ה למוד ק"ו ואביה ירק ירק וכו') א"כ ק"ו הוא. צ"ל לשם א"ל. ע"כ נק' שם הבן שיצא ממרים בצלאל. דהנה היראה סגול' לכל התורה מכח מדת ק"ו. ומדת ק"ו הוא בצל אל. וז"ש הש"י למשה ראה קראתי בשם בצלאל וכו' בן אורי בנה של מרים ותבין ותתבונן לישראל שכר היראה תורה שהיראה קיים לכל התורה מכח מדת ק"ו. והבן

סעיף יז

ויש לפרש עוד ברוך משלם שכר טוב ליראי"ו דייקא. דהנה אותיות התורה הן הנה ך"ב אותיות והנה מנצפ"ך המה דינים וגבורות והמה כפולים קשי"א. רפי"א ושאר האתוון

המה י"ז טוב והנה אותן טוב אתוון המה ירא"ה כשתחשוב הא' לאלף פני אר"י' אל הימין ואותיות מנצפך גבורות בגימ' פ"ר שהוא שי"ר פני שו"ר מהשמאל, ומעתה תתבונן ברמז ברוך משלם שכר טוב ליראיו:

סעיף יח

במדרש פ' שמיני כל מי שלא ראה קניגין של אוה"ע בעוה"ז זוכה לראותם לעוה"ב (ר"ל קניגין של לויתן ובהמות בהררי אלף) כיצד הם נשחטין בהמות נותץ ללויתן בקרניו וקורעו. ולויתן נותץ לבהמו' בסנפיריו ונוחרו. וחכמים מקשים וכי זו שחיט' כשירה היא ולא כן תנינן הכל שוחטין. ובכל שוחטין חוץ ממגל קציר והמגירה וכו' א"ר אבון בר' כהנא אמר הקב"ה תורה חדשה מאתי תצא. חידש תורה מאתי תצא עיין ביפ"ת האריך למעניתו וכי ס"ד שישתנו דיני התורה לעתיד הלא קי"ל לא יחליף ולא ימיר דתו. ונ"ל דהנה ידוע עסק אכילה ושתי' לאדם הוא לברר ניצוצין ולברר ולתקן נשמות המגולגלות בכל דבר הצריכין תיקון. והנ' הנשמ' אשר עברה את פי י"י במצות ל"ת או בביטול מ"ע הנה צריכה להתגלגל כפי אשר נגזר עלי' באיזה דבר יהי' גלגולה בדומם וצמח וחי הכל כפי גודל הפגם והחטא. והאדם האוכל המאכל הזה ומקיים המצוה התלוי בזה המאכל. הנה מעלה את הנשמ' המגולגלת ממדריג' למדריג' והנה הנשמה המגולגלת בחי היינו באיזה בהמה וחי' ועוף הנה האדם האוכלה מחויב לקיים בה מצות שחיט' כמשפטי התורה והנשמ' המגולגלת מרגשת בצער השחיט'. כי כן היא העונש הנגזר עלי' ואח"כ נתעלית מח"י למדב"ר כפי כוונת האוכל ולפעמים גם צדיקים היושבים בג"ע צריכין עוד להתגלגל על איזה דקדוק שלא קיימו אבל מתגלגלים בדגים שא"צ לצער שחיט'. ונאמר בהם אסיפה כמי אצל הצדיקים דנק' כ"ז בכתבי מרן האריז"ל וצריך להתבונן אם הדקדוק הזה שלא קיים הצדיק הוא דבר המוכרח לקיים עפ"י התור' מה נשתנו הצדיקי' היושבים בג"ע. הגם שלא קיימו הדקדוק ההכרחי ההיא עפ"י התור' רק במעט קט יתגלגלו לפעמים כרגע באיז' דג ויאכלנו האוכל לכבוד שב"ת ולסעודת מצוה. ותיכף יהי' לו תיקון ושארי האנשים כשלא יושלמו חוקם עפ"י התורה יצטרכו לגלגולים שונים בצער ואם דבר הדקדוק ההוא אינו מוכרח להתקיים עפ"י התור' למה יצטרך הצדיק להתגלגל עי"ז אפי' גלגול קל לדגים אבל הענין הוא דברי התורה הן המה המצות בפשוטים כפי המקובל דרכי עשייתם. אבל יש עוד באותן המצות מצות נעלמים עד אין חקר מובנים למשכילי מדע בכל דור ודור (וביותר יתבוננו בה לעתיד) כענין הנאמר בזהר ת"ח המשמש מיטתו בימות החול עובר על ערות כלתך לא תגלה והנה

תתבונן וכי ס"ד שיענשו הב"ד את העובר במיתת ב"ד אבל הענין האזהר' היא כפשוטו אבל למשכילי מדע מובן ג"ז מן הפסוק על כיוצא בזה יצטרך להתברר:

והנה עפי"ז תתבונן לפי"ז אכילת הסעוד' לע"ל. שכבר יתוקן העולם ולא יהי' עוד בנמצא שום חטא ממשיי אשר נמסר לכל רק יהי' מובן מן דברי תורה עוד דברים נעלמים מה שלא קיימו. ובזה לא יצטרכו נשמות המגולגין לצער שחיט' ע"כ בהמות בהררי אלף יהיה להם סגי באסיפה וז"ש חדושי תורה מאת"י תצא הבן:

סעיף יט

וכל העם רואי' את הקולו' הנה בקו"ל שייך שמוש חוש השמוע' ולא חוש הראי'. ע"כ דרשו חז"ל שהי' הדבר בשעת מתן תורה לאות ולפלא שהיו רואים את הנשמע שחוש הראי' עשה פעולת חוש השמע. והנה ידידי מהראוי להתבונן על מה עשה הש"י ככה דהנה כל הנפלאות שהפלי' המפליא פלאות הי' לצורך איזה ישועה כענין ניסי מצרים וקריעת י"ס ועמידת השמש ליהושע וכן בכל הניסים תמצא שהי' לצורך ישוע' והצלה משא"כ בנס הלזה למה עשה הש"י ככה אשר חוש הראות יעש' פעולת חוש השמע בשע' מתן תורתינ"ו והנה אבאר לך את אשר כתבנו באריכות במ"א והוא שאנחנו ב"י עם י"י אלה זה כל פרי מעשינו להתנהג באמונה אשר היא ירושה לנו וטבע קיים לנו ב"י דוקא ע"פ התורה. וחלילה לחקור בחקירות דהנה תראה אפי' בדברי חכמים מחוייבים להאמין מבלי מופת הלא תראה את אשר דרש ר' יוחנן עתיד הקב"ה להביא אבנים טובות ומרגליות שהם שלשים על שלשים וחוקק בהן עשר על עשרים ומעמידן בשערי ירושלים לגלג עליו אותו תלמיד השתא כביעתא וכו' לימים הפליגה ספינתא בים חזא מה"ש דיתבי וקא מנסרי וכו' א"ל הני למאן א"ל שעתיד הקב"ה להעמידן בשערי ירושלים אתא לקמי' דר' יוחנן א"ל רבי דרוש ולך נאה לדרוש. כאשר אמרת כן ראיתי א"ל ריקא אלמלא לא ראית לא האמנת מלגלג על דברי חכמים אתה נתן בו עיניו ונעשה גל של עצמות. ע"כ הנך רואה אשר ר' יוחנן לא ראה בעת לגלוגו היינו בשעת הדרשא דאילו ראה שמלגלג הי' לו תיכף לענשו. והנה כיון שלא ראה בלגלוגו איך א"ל מלגלג עד"ח אתה. אך הוא כיון שראה בו ר' יוחנן אשר לא האמין כ"כ בלב שלם בשמע"ו את דברי חכמים כמו שנתפעל בראות"ו בחוש הראו"ת אזי קראוהו מלגלג עד"ח וענש אותו במיתה הנך רואה אפי' בדברי חכמים ואפילו בדברים שאינם נוגעים לעיקרי הדת (ואפילו אומרים בדבריהם דברי המנגדים לשכל האנושי כמ"ש אותו תלמיד השתא כביעתא וכו') אעפי"כ מחויבים אנחנו להאמין כ"כ בשמיעה כמו ברא"י בלי שום חילוק. ולא תפעל ותחקוק הראי' פעולה בלב יותר מן השמיע"ה והנה אם כך הוא חובתינו בדברי חכמינו מכש"כ

בדברים המבוארים בתורה ובפרט בדברי' הנוגעים לעיקרי הדת מציא"ת הש"י. אחדו"ת. שכר ועונ"ש חלילה וחלילה לחקור ע"ז בחקירות אפי' אם כוונתו כדומה לש"ש ויאמר שכוונתו כדי שיתאמתו לו הענינים במופת השכליי ותתחזק בזה אמונתו עד שאפי' יכריחנו איזה מכריח ח"ו להעביר על דת לא יפעול בו מאומה זה לא יעלה על הדעת נשתקעו הדברים ולא נאמרו ותהי להיפך ואעיד' לו עד נאמן רוח הג"ה ואל תשיבני מן הקדושים אשר בארץ החיים המה. הלא בספרת' ר' סעדי' גאון בס' אמונות ודעות והחסיד הקדוש בס' חובת הלבבות הרמב"ם כי יש בזה סוד כמוס שהוצרכו לקיים את הדור באלף החמישי שהי' בבחי' והית' הוראת שעה כענין אברהם אבינו שהוצרך לעמוד על האמונה בחקירות להראות לבאי עולם ולהעמידם על האמ' במחקר האנושי כיון שהי' הדור בחשכות והנה בחרו הש"י לחלקו וא"ל התהלך לפני והיה תמי"ם בלא חקירות. והבן: החסיד הקדוש מהר"י יעבץ העיד כאשר הי' בגדרת בצרפת ופרטיגאל כל אותן החקירות אשר חקרו בפלסופי' ועמדו על האמונ' במופת השכליי המירו את כבודם ביום זעם וקלי הדעת ונשים אשר אמונתם הוא רק בקבלה קדשו שם הנכבד והנורא הש"י ינקום דמם במהרה. והנה לכאורה השכל מנגד לזה דהרי הדבר שנתאמת במופת עפ"י השכל הוא כמו דבר הנרא' לעין אשר א"א להטו' את השכל לומר לו שהוא בהיפך ממה שראה בעיניו כ"ה בדומה בדבר שנתאמת לאדם בשכל ע"י מופת (שהוא בראי' ממשיית דמה לי ראות העין או ראות השכל וכן השתמשו חז"ל לומר על הבנת השכל בשם ראי' כעין שאמרו רואה אני את דברי אדמון) וא"כ איך יצדק לומר שהאמונ' מצד שמיע"ת הקבלה היא חזקה יותר מהאמונ' הבאה מצד ראיי"ת השכל בחקירות המופת והנה אומר לך את אשר עם לבבי דהנה האמונ' אשר היא מצד הקבלה השמעיית עד המעמד הנכבד אשר שמענ"ו קולו ית"ש מתוך האש באמרו אנכי הוי' אלקיך. הנה האמונ' ההוא כיון שהוא מצד א"ס ית"ש הלה אין לאמונ' זו סוף משא"כ האמונ' הבא מצד מחקר האנושי בשכלו הנה לשכל האנושי יש סוף הנה האמונ' הזו היא בסכנה כשיבוא ח"ו איה מכריח להכריחו ולהטותו מן האמור כיון שבאה מצד דבר שיש לו סוף הבן הדבר. כי נחמד הוא לבעלי שכל ויציב"א מלתא דנא להבאים בסוד י"י בסוד המקובל לחז"ל שהקב"ה הי' בונה עולמות ומחריבן ואמר דין הניין לי ודין לא הניין לי. ומי אשר יצק מים ע"י גורי האריז"ל. דע אשר בגבהו מרומים סוד השבירה הי' בבחי' עיני"ם שהוא בחי' ראי' משא"כ בחי' אז"ן ה"ס התקון הגמור נודע הוא למביני מדע. ומעתה תתבונן האמונ' אשר הוא מצד חקירות המחקר האנושי. הנה נקרא ראי' כמו רא"י בעיני"ם (וכמש"ל) בניקל ח"ו יכול ליפול בה שבירה משא"כ

האמונ' המקובלת בחי' אז"ן הוא מעול' התיקון והוא מקויימת לעד לעולם לזרע ישראל וה"ס שמע"ו ותחי נפשיכם:

וכיון שבאנו לכלל הדרוש הזה אציגה נא עמך את אשר קדם מאמרינו בענין הנאמר בתור' אצל אברה"ם בפ' ברית בין הבתרים וזה תוארה. הנה נכתב התם והאמין בי"י ויחשבה לו צדקה והנה מהראוי להתבונן ולתת לב א' והאמן נמסר חסר י' ב' ויחשבה אינו מובן מי חשב צדקה למי. ומהו הצדק' ג' תיבת ל"ו אין לו ביאור הנ"ל ויחשבה לצדק'. ע"כ אחשבה לדעת ידוע הוא אשר אות י' מרמזת לחכמ"ה ע"כ גם בעוה"ז השגת החכמה ע"פ שכל נרמז ביו"ד ואמונ' היא למעל' מן החכמ"ה היינו דבר שאינו מובן בחכמ"ה. דאם מובן הענין בחכמ' ושכל לא תקרא אמונ' כמו שלא תקרא אמונה בדבר הנרא' בחוש בראיית העי"ן כמו כן הוא בדבר אשר ישיג השכל נקרא ראיי"ת השכל במופת כמו ראיי"ת העי"ן בגשמיי. וזה לא נקרא אמונ"ה. רק אמונ' הוא דבר שאינו נראה בראיית העין ובראי' השכל בחכמה. ואעפי"כ הוא מאמין בדבר זה נק' אמונה והוא למעל" מן החכמ' (הנרמזת ביו"ד) והוא בחי' כת"ר בעולמות העליונים בחי' קוצו של יו"ד וע"כ נאמר באברה' והאמן בי"י נמסר והאמן חסר י' המורה על החכמ' היינו שהאמין מבלי השיג מדבר בשכל וחכמה כאשר יתבאר אי"ה וז"ש ויחשב' לו צדקה הש"י חשבה לאברה' כאילו כביכול נתן לו אברה' צדקה. דהנה צדקה נק' כשנותן האדם איזה דבר משלו לחבירו משא"כ כשנותן לחבירו דבר שחבירו הפקיד אצלו זה לא נקרא צדקה. כיון שהחפץ היה הוא שלחבירו מאז ומקדם. והנה האדם שאינו מאמין רק בדבר שהשכל משיג ומחוייב זה לא יחשב לצדקה דהנה הש"י אשר יצר את האדם בחכמ"ה הוא החונן לאדם דעת הנה בהשיג האדם בחכמ' איזה דבר הנאות הנה מחזיר להבורא ית"ש פקדונו. משא"כ כשמאמין בו ית"ש ובעיקרי הדת ובדברי התורה ובדברי חז"ל אפי' בדברים שהם למעלה מן השכל (אפי' מנגדים אל השכל) והחכמ'. רק עפ"י התורה והקבל' הנה לצדק' תחשב כאילו נתן כביכול להש"י צדקה: הגה בעל אמונה כנ"ל אינו בכלל מה שאמר הנביא מי הקדימני ואשלם וכו' יפורש אי"ה במאמרים ותבין לפי"ז משארז"ל. גדול' צדקה שמקרבת את הגאול':

וזה מה שנאמר וצדיק באמונת"ו יח"י. דהנה מי שאינו מאמין רק מה שמשיג בחכמה. הנה היא רק כמחזיר הפקדון אשר הפקד אתו. והנה זאת הנשמה כולה היא פקדון אצל האדם ובהגיע עתה צריך להחזיר הפקדון לבעליו משא"כ המאמין בדברי התור"ה למעלה מן החכמ"ה. הנה גם בהגיע עת חזרת פקדון מוסיפין לו חיים. כיון שהשתדל בדבר שהוא למעלה מן הפקדון. הבן מאוד:

ובזה תמצא טוב טעם ודעת מה שהוא במשפטי התור"ה שאסור לנסות את הש"י רק במעשר וצדקה. ולמה כזאת אך הוא דהנה צדק"ה הוא למעל' מן השכל. דהשכל מחייב כשנתן משלו לאחר הוא מתחסר וכשמחזיק לעצמו נשאר בידו ועפ"י התורה בהיפך א"כ מצות הצדק"ה אמונ"ה למעלה מן השכל וציה הש"י לבחון אותו בזה דאז יתאמת אצלו בשכל דבר שהיא למעלה מן השכל וזהו וצדק' תציל ממות כמש"ל בענין צדיק באמונת"ו יח"י. וזה שאמרז"ל גדולה צדק' שמקרבת את הגאולה. כי הגאולה היא ע"י אמונה עצות מרחוק אמונה אומן. וכענין הנאמר בגאולת מצרים ויאמן העם והאמונה היא צדקה כמש"ל:

ומעתה כאשר תתבונן כל הנ"ל תבין ותשכיל את אשר תמהו עליו. כל מפרשי תורתינו מה זה היה לאברהם אבינו חסידא קדישא שהבטיחו הש"י כמה פעמי' על הזרע ואשר יתן לו ולזרעו את הארץ. והן היום אמר י"י אלקים מה תתן לי ואנכי הולך וכו'. ואמר עוד הן לי לא נתת זרע והנה בן ביתי יורש אותי. וגם חלילה להצדיקים לעשות עיקר מהירושה של ממון וגם איזה שייכות יהי' לבן ביתו שיורישנו. והנה איש כי ימות ואין לו בנים יתנו את נחלתו לקרו' אליו ממשפחתו ויירש אותו. ומה שיש לדקדק עוד מאמר הכתוב אח"כ והנה דבר י"י וכו' למה אמר בלשון כזה ולא סתם ויאמר י"י אליו. גם אומרו ית"ש. ל"א יירש"ך ז"ה לכאורה היא מיותר. לא הל"ל רק אשר יצא ממעיך וכו' וגם למה אמר בלשון אשר יצא ממעיך וכו' ולא בלשון בן. או זרע וביותר יש לתמוה על אברהם. דהנה התאונן על שראה בדעתו אשר אליעזר יירשנו והנה סיפר בשבחו קראו בשם דמש"ק אליעזר דולה ומשקה וכו' כמשארז"ל ע"כ אחשבה דהנה הש"י הבטיחו בכל פעם על הזרע. והן היום א"ל הש"י אנכי מגן לך שכרך וכו' ולא הזכיר לו הזרע אז שפט אברהם. אפשר גרם איזה חטא למנוע ההבטחה. והחזיק בסברתו זאת. דהנה ראה ברוה"ק אשר אליעזר יורש אותו. וגם ראה שהוא ראוי לכך כי הוא דולה ומשקה וכו' יכל זאת אמת כי אליעזר עבד אברהם נתגלגל בכלב בן יפונה כמקובל בידינו מהאריז"ל אשר לבעבור זה הלך כלב לחברון להתפלל על קבר אדוניו שיהי' ניצול מעצת מרגלים והנה הש"י הבטיחו שיתן לו לנחלה הארץ אשר דרך בה. וכן היה ויתנו לכלב את חברון. והנה ירש גם מקום כבודו של אברהם מערת המכפלה. הנה צפה אברהם ברוה"ק אשר אליעזר יורש אותו ולא ידע מהו ע"כ שפט והחזיק לסבר' אשר החטא גרם למנוע ממנו הזרע ועוד ראה ברוה"ק אשר אליעזר הגון ליירש אותו. כי הוא דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים. דהיינו שראה ויהס כלב את העם אל משה ויאמר עלה נעלה וכו' וכמו שפירשו רז"ל מכל אלה שפט אשר ח"ו נמנע ממנו הזרע. ע"כ אמר אברהם מה תתן לי

ואנכי הולך וכו' משק ביתי הוא דמשק אליעזר. היינו אני צופה שהוא דולה ומשקה וכו' כנ"ל. וראוי הוא לגדולה. ושוב חזר ואמר הן לי לא נתת (עדיין) זרע (א"כ הי' לך להזכיר גם כעת הבטחת הזרע ולא הזכרת לי כעת. זאת ועוד אחרת) והנה בן ביתי יורש אותי אני צופה ברוה"ק אשר היא יורש אותי הכל כנ"ל. מכל הסברות חושש אני אשר ח"ו גרם החטא. ואנכי הולך וכו' לזה סיפרה התור"ה והנה דבר י"י אליו לאמר רצ"ל הש"י לא דחה דבריו לומר לו שלא ראה יפה. אבל אמת ראה ברוה"ק אשר העבד הזה יירשנו ואעפי"כ לא יירשך זה (העבד כאשר הוא) כי אם אשר יצא ממעיך הוא יירשך ודבר אלקינו יקום לעולם כי נתגלגל העבד בכלב בן יפינה יוצא חלציו של אברהם והיא ירש את מקום כבודו של אברהם. הנך רואה דבר אלקינו אמת. אבל הדיבור הזה אז לאברהם היו שני הפכיים בנושא אחד לא דחה דברי אברהם מה שצפה ברוה"ק אשר העבד יירשנו והסכים שראה יפה וא"ל לא יירשך זה כ"א אשר יצא ממעיך וכו '. וב' הפכיים לא יסבול האדם מחכמתו וכח שכלי רק באמונת"ו למעלה מן השכל וז"ש והאמ"ן בי"י שהוא ית"ש כל יכול לעשות מה שאין השכל והחכמה יכול לאמת וע"כ והאמ"ן חסר י' כמש"ל ויחשבה לו צדקה הש"י חשבה לאברהם לצדק' שעובדו במה שלא נתן והפקיד אצלי כמש"ל וביותר יומתק הדבר אמרו ויחשבה לו צדקה לו דייקא ביותר מן כל שאר בני אדם. כי שארי בני אדם המתנהגים באמונה מנערותם. כן היא דרכם להאמין מבלי שכל וכמ"ש פת"י יאמין לכל דבר משא"כ אברהם הנה לא היו לו שום רב ומור' רק חקר בחכמתו ושכלו עד שעמד בשכלו על האמיתיית מציאת הש"י וגדולתו ואחדותו. ושבחובה היא לנבראים לעובדו הנה לאיש כזה המורגל לחקור הכל בחכמה הנה לצדקה תחשב אם יאמין בדבר המנגד לשכל וחכמה ב' הפכיים וכו' בין והתבונן:

ומעתה תשכיל ותדע דזה פרי כל עבודת איש ישראלי שעמדו רגלינו ורגלי אבותינו על הר סיני להאמין באמונת אומן את כל דברי התור"ה מבלי חקירה ונלמד דעת מאברהם אבינו. וי"ל דלבעבור זה בשעת מת"ן תור"ה צר הש"י קלסתר פניו של משה דומה לאברה' כמשארז"ל ויקרא אליו י"י מן הה"ר. הה"ר זה אברהם. ויש לפרש אח"כ כ"ה תאמר לב"י כ"ה יתנהגו כאברהם אביהם הן בי"ת יעקב המה אנשים פשוטים קלי הדעת ונשים שאין להם שכל לחקור בחכמה והן בני ישרא"ל בעלי השכליים הגדולים אין לה"ם מעתה לחקור רק בדברי תורה וסודותי' והלכותי' איך הוא הדין וההלכה במצוה זו או בזו אבל חלילה לבלות זמן להמציא על יסודי התור"ה חקירות במופתים וזה כ"ה

תאמר. כ"ה תאמר להם שיתנהגו כה כעין אברהם אבינו שנק' הה"ר האמין בי"י דבר שא"א לעמוד על המחקר בשכל וכנ"ל:

ובאמונת אומן הלזו מחוייבים אנחנו להאמין בענין ידוע"ה ובחיר"ה הנה שניהם הם מיסודי התור"ה והם ב' הפכיים עכ"ז חובה עלינו להאמין בשניהן עפ"י התור' ונאמן הוא בעל מלאכתינו בהצדקת הענינים. והוא לבדו יודע האיך מקויים הכל ובזה יתפרש ג"כ באברהם מה שאמר לו הש"י אנכי מגן לך (שהיא המגן והעוזר לו בכל תנועה ותנוע' כולם נקשרים בחפץ הבורא שהוא המדע והיודע ואעפי"כ) שכרך הרבה מאד (כי יש לך בחיר"ה) והנה הם ב' הפכים וע"ז אמר והאמן בי"י ויחשבה וכו' כנ"ל:

ובאמונה הלזו מחוייבים אנחנו להאמין גם בנידון אריכות הגלות החל הזה הגם שכפי הנראה מדברי הנבואה כל היו"ם דו"ה נגזר' הגלות רק עד סוף אלף החמישי הו"ד אשר נהפך וכו' וכב' עברו עידן ועידני' ואנחנו לא נושעני. וגם כמה וכמה קיצים מבוארים בזוה"ק ובספרים קדמונים בעלי רוה"ק האמיתיים וכבר עברו. והנה יתבהל הרעיון בראותו כ"ז. אמנם כי כן מחיוב האמונה עפ"י התור"ה והנבואה להאמין בהש"י שהוא כל יכול. אפי' בב' הפכיים שאין השכל יכול לחייב. ע"כ מחוייבים אנחנו להאמין בביאת משיחנו ב"ב גם מחוייבים אנחנו להאמין בדברי הנביאים והחכמים אשר כתבו קיצים ברוח קדשם. הגם שכבר עברו. ואיך יצדקו ב' אמונות הללו אלא ע"כ ישנו באפשרי בחוקו הש"י לקיים הבטחתו ב"ב. ובודאי יבא משיח. וגם דברי חכמים יתקיימו אשר רוח י"י דבר בם. כגון מה שמבואר במדרש הנעלם שהגאול' ותח"ה בשנת ת"ח מחוייבים אנחנו להאמין שיקיים כן. הגם שכבר חלף ועבר הזמן הנה רחוק הדבר משכלינו איך יכול דבר זה להתקיים. זא"ת נשים אל לבנו כשתהיה הגאולה ב"ב יתגלה לנו האיך יקויים הכל וכן בכל שאר הקיצים. הבן הדבר:

והנה אגיד לך פרט אחד בדבר את אשר עם לבבי בכדי לנחם נפשות העגומים ולחזק האמונה. הנה בירמי' ל"א ל"ח כתיב הנה ימים באי"ם נאום י"י ונבנתה העיר לי"י וכו' והנה תיבת באי"ם הוא קרי ולא כתיב ואחשבה לדעת דהנה הזמן נברא בכל עת ובכ"ז למשל אחרי ככלות השנה הנה השנה ההוא חוזרות לנרתיקה ונשפע מעולם העליון מלמעלה מן הזמן אל תחת הזמן שנה אחרת. והנה נרמז לנו בדברי הנביא בתיבת באי"ם שלא נכתב בגבול האותיות להורות שאותו הזמן אשר בו הקץ לא יבא בגבול הזמן מעולם העליון. רק כאשר יבוא. ממילא תבין דהשנים אשר דברו חכמים ברוח קדשם עדיין השנה הזאת נשארה בגבהי מרומים עד אשר יבוא הזמן. ויהי' בכתב ובגביל הנה ימים באי"ם ויתראה לעין כל שכל דברי הנביאים והחכמים קיימים הבן מאד הדבר הנה

כתבתי לך ברמז פרט אחד הנלע"ד. אבל הש"י הוא היודע האיך יקויים הכל ועלינו בחובה להאמין אמונת אומן ודבר אלקינו יקום לעולם. בין והתבונן:

ועתה נבוא אל הביאור במקרא קדש. ובדברי חז"ל אשר הוא ראש מאמרינו בדרוש הלזה וכל העם רואים את הקולות רואים את הנשמע. ולמה הי' הפלא שיהיה חוש הראות עושה פעולת חוש השמע ולפי הנ"ל עשה הש"י ככה למען הודיע לבניו שמהיום והלאה מעת נתינת התור"ה מחוייבים אנחנו להתנהג באמונת אומן ביסודי התור"ה. ובה נהגה יומם ולילה. וחלילה לנו לחקור חקירות אנושיית (כי תורתינו הוא למעלה מן המחקר האנושי) והוא עפ"י הקדמותינו שחוש הראו"ת אינו משתמש לאמונ'. כי הדבר הנראה לעין או אפי' בצפיות השכל שגם היא נקר' חוש הראו"ת (כענין רואה אני את דברי אדמון) בזה לא תצדק לשין אמונה רק ראי"ה וידיעה שכן הוא וחוש השמע הוא המשתמש לאמונה. שומע ומאמין הנאמר אליו ולמען הודיע זה לבני ידידיו בעת נתינת התור"ה שזה הוה יסודי התור"ה. הנה הראה להם שגם חוש הראו"ת נשתמש לחוש השמ"ע כי זה היא העיקר לתור"ה שמע"ו ותחי נפשכם. ואתה המעיין לטוש עיני שכלך ותתבונן בדברי אלהות תבונן מפלאות תמים דעים:

סעיף כ

ועוד אומר לך טעם להפליא אשר נעשה בנתינת התור"ה שהיו רואי"ם את הנשמע והוא כענין שרמזתי לך לעיל דברי קבלת מר"ן האריז"ל. שבבחי' עינים הי' שבירה ומיתה. משא"כ בבחי' אז"ן חיים מתוקנים ע"כ בנתינת התור"ה. ע"ץ החיי"ם היא חירות ממלאך המות. ואמרה התור"ה כי מיצאי מצא חיי"ם. הנה כי כן גם חוש הראות. אשר היה בבחינתו שבירה ומיתה. בנתינת התורה קנה לעצמו בחי' השמ"ע בחי' אז"ן שמעו ותחי נפשכם ואתם הדביקים בי"י אלקיכם חיים כולכם היום. הבן:

סעיף כא

ע"פ הדברים הנ"ל שכתבתי לך באריכות בסמוך: אדברה נא לך התבונות בגמ' מנחות. ת"ר כשצרו מלכות בית חשמונאי זו על זו וכו' והיה שם זקן אחד שהיה מכיר בחכמת יונית לעז להם בחכמת יונית וכו' ונזדעזע א"י וכו' כי מטא לאתוי עומר לא היו ידעי מהיכ' אייתו עומ' אכרזו אתא ההוא חרש"א (פירש"י שומע ואינו מדבר) אותיב חדא ידא באיגרא וכו' בדקו ואשכחוהו כי בעי לאתויי שתי לחם וכו' אתא ההוא חרשא וכו' בדקו ואשכחוהו ע"כ. הנה מהראוי להתבונן דודאי לא במקר' נפל דבר גדול כזה ב' מצות גדולות כאלה עומר ושתי הלחם הניקרבות בביהמ"ק שיהיו נקרבות ונעשית ע"י חר"ש שאינו שומע. ובודאי יד י"י עשתה זאת לרמז להם איזה דבר הנוגע להדת והי' צורך שעה להודיע ולרמז להם. וגם חז"ל מדקבעו זה בבריותא ע"כ הוא דבר הנצרך

ללמד דעת לדורות. ויש לבאר דהנה הורקנוס וארוסטובלי'. היו ממלכי בית חשמונאי. והנה אבותיה' כאשר קמו עליהם היונים בחכמת"ם החיצוניות האנושיות הטבעיית ורצו לבטל חכמת התור"ה דעיקר האמונת יסודי התור"ה היא בשמוע"ה וקבלה כמש"ל לא בחקירה וחכמות חיצוניות כמש"ל בענין וכל העם רואים את הקולות רואי"ם את הנשמ"ע אשר חוש הרא"י' עשה פעולת חוש השמ"ע. והנה החשמונאים השליכו נפשם מנגד ומסרו נפשם (על קדושת השם) לבטל חכמות חיצוניות הוא מחקר האנושי (אשר יכונה לחוש הראו"ת כמש"ל) ולהגביר חכמת התור"ה אשר כל פעולתה בשמוע"ה אמונת אומן שמע"ו ותח"ו נפשיכם. וכל החקירות האנושית בהשכלת האנישי בטל אל אמונת אומן של התור"ה. ע"כ התנוסס הש"י עמהם בניסים מכסל"ו היא בחי' אז"ן (כידוע מכתבי האריז"ל) והאיר להם הש"י בנס את המנור"ה הרמוזה לתור"ה (עמ"ש באריכות בדרושי חנוכ"ה) וע"כ הימים שהתניססו להם רובם הם בכסל"ו (בחי' אז"ן) ומיעוטן בטב"ת (בחי' עי"ן) להורות אשר חוש הראיה המורה על המחקר הנראה לעי"ן (כענין רואה אני וכו' וכמש"ל) בטל במיעוטו לחוש השמ"ע שהוא אמונת הקבלה עפ"י התור'. כענין שכתבתי לך. בענין רואים את הנשמע. אשר חוש הראו"ת ביטל ממשלתו נגד חוש השמ"ע ולבש מדי חוש השמ"ע. והנה אלו בני החשמונאים לא הלכו בדרכי אבותיהם ונלחמו זה עם זה במלחמות תנופה בתחבולות חכמות אנושיית כמבואר ביוסופין. וכפי הנראה נתפרץ שוב הדור ההוא בחכמות חיצוניות יונית (כענין המבואר בברייתא אשר לעז להם אחד בחכמת יונית) שהיא חקירות וחכמות חיצוניות מחקר האנושי אשר יכונה לחוש הראו"ת כמ"ש לך. הנה בהגיע זמן העומר וזמן שתי הלחם. אשר הם נקרבות לסגולת התור"ה בימים ההם בזה"ז. הנה פעל ועשה הצור הם אשר היו נקרבות ע"י פעולת חרש שאינו מדבר. רק היה לו חוש השמיע"ה שהיא סגולת התור"ה בלי מחקר. והנה החר"ש הזה הכריע בעדותו את כל חכמ"י ישראל וע"כ חכמי הדור בעת ההוא פירשו מצודת לטותא דרבנן על מי שילמד חכמת יונית. ואתה המעיין ידיד הנעים בין בדברים ותראה ענין נפלא:

ותבין לפי"ז בברייתא. א"ל מרדכי ומי איכא דוכתא דשמה גנו"ת צריפי"ן וכו' משמיענו זאת דהנה חכמות יונית כלולים בה להבין ג"כ ע"י חכמה אנושיית. רמזים וחידות ותנועות כמ"ש רש"י. ועי"ז נתפתה האדם אחרי' כענין פיתויי הזונה בקריצת עינים ימתק הלשון הנה הראה להם הקב"ה אשר כל החכמו"ת כלולים ממילא בתור"ה דהנה מרדכי שהי' עוסק בתור"ה הבין ברמיזות מבלי חכמ"ה במחקר. הבן:

סעיף כב

אשובה עוד לבאר לך טעם. להפלא שהתנוסס הש"י עמנו בשעת מתן תורה לראות את הנשמע והוא לדעתי עפ"י מ"ש בפסוק. כל המצוה אשר אנכי מצוה אתכם היום תשמרון לעשות. הנה אשר צויתי אתכם מיבע"ל. וכן בפ' והיה אם שמוע תשמעו. אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום. יש לדקדק כנ"ל. וכתבנו בזה דהנה התורה היא חכמה אלקית שכל אלקי. הנה מחוייבי אנחנו לקיים כל מצותי' באופן הנאות לתורה אלקות דהנה יש בה מצות שמעיית ומצות שכליית אשר שכל האנושי ג"כ מחייב אותם. ואפילו אוה"ע מענשים ע"פ הדבר עפ"י נימוס ותיקון המדינות ויישוב העולם. כגון איסור גניבה. וגזילה וניאוף ורציחה. והנה להיות שהתורה היא שכל אלקי אפילו מצות השכליית לא יקיימם מטעם השכליית רק מצד השמעיית היינו כאשר צונו י"י אלקינו. וזהו כל המצוה. אשר אנכי מצוה אתכם היום תשמרון לעשותם. רצ"ל תשמרון לעשותם מפאת מה שאנכי מצוה אתכם. אפי' השכליית לא תקיימם מצד מה שהשכל מחייבן. רק מצד מה שאנכי הוא המצוה על הדבר וכ"ה הפירוש והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה וכו' הבן הדבר והוא הנפסק עפ"י רוב הפוסקים להלכה מצות צריכות כוונה. לכוין לקיים המצוה כאשר צונו י"י אלקינו לא מפאת מה שהשכל מחייבן לא מפאת מורא מעונש הסנהדרין והב"ד והמלך והמדינה וחוץ לזה הנה יש בזה סגולה נפלאה כמש"ל. דכל דבר הנעשה ע"פ יסוד שכל האנושי. הנה יוכל להיות סוף וקץ לדבר כיון שהוא מפאת שכל האנישי שיש לו תכלית והנה הוא בסכנה שבאיזה זמן מן הזמנים יבא ח"ו לעבור את פי' י"י. כמו שתראה ארסט"ו היוני. שהיה החכם הגדול שבאומות. וסיפרו מדותיו שגינה כל החמודות תבל רק הכל במדה ומשקל להכרח הקיום. ואח"כ ספרו עליו שנלכד בתואר אשה יפה וזה היה סיבת מותו. והוא לבעבור שכל מדותיו ותמימות דרכיו לא היו מצד ציוו הש"י בתורה רק מפאת שכל אנושי שיש לו תכלית וסוף. משא"כ אנחנו ב"י בנים לאל חי תמימות דרכינו הוא מצד המצוה ב"ה ושכל אלקי הוא א"ס. הבן הדבר:

וזה שפירשנו אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת י"י. דקשה וכי יש תמימי דרך שאינם הולכים בתורת י"י. ולדרכינו הנ"ל יוצא דודאי יש במתמם דרכיו עפ"י השכל. וכענין המעשה דארסט"ו שכתבתי. והנה אשר"י היא לשון חוזק (כמ"ש אשרו חמוץ) וז"ש אשרי תמימי דרך (תוקף וחוזק ויסוד מוסד יהיה לתמימי דרך) ההולכים בתורת י"י (אשר תמימותם הוא מפאת מה שצוה הש"י בתורתו. משא"כ מי שמתמם מעשיו מצד

שכלו אינו בטוח על החוזק ויסוד מוסד לעולם כיון ששורש הדבר מוסד עפ"י השכל האנושי:

אחרי הראנו י"י אלקינו את כל דברי התורה הזאת וכי זה כל האדם הישראלי לקיים את כל דברי התורה אפי' מצות השכליית מצד המצוה שהשמיענו את כל המצות האלה (לא מצד השכל האנושי) והנה זה נק' שמיעה שהוא קבלה מסיני שכל אלקי משא"כ דבר הנעשה על פי התחייבות השכל האנשי נק' ראי' (כענין רואה אני את דברי אדמון) הנה זהו ענין הנרצה בשעת מתן תורה. וכל העם רואים את הנשמע אשר חוש הראות חלץ את בגדיו שהוא השתמשות בחוש ובשכל כמבואר. ולבש עצמו בבגדי חוש השמע לעשות כל דברי התורה בבחי' שמיעה וקבלה מסיני דייקא. כאשר צונו י"י אלקינו. הבן הדברי':

סעיף כג

בפ' ראה כי תשמע בקול י"י אלקיך לשמור את כל מצותיו וכו' לעשות הישר בעיני י"י אלקיך וסמיך לי' בנים אתם לי"י אלקיכם. ונ"ל לפרש טעם הסמיכות (דבמשנה תורה כ"ע מודים דדרשינן סמוכים) דהנה כתב הרב הגדול מ' חיד"א זלה"ה מה שאמרז"ל שמלאכי השרת היו מקטריגים והיו רוצים לקבל התורה באו בטענות דינא דבר מיצרא אשר רז"ל אסמכוה על המקרא ועשית הישר והטוב וכו'. אמנם כתב בשיטה מקובצת מציעא. דלגבי בן לא שייך דינא דבר מיצרא. וישראל המה בנים. עיי"ש ובזה יתפרש סמיכות הכתובים הנ"ל. כי תשמע בקול י"א וכו' לעשות הישר בעיני י"י אלקיך (היינו דיני מצרנית) הגם שאינו מצוה ממש עכ"ז היא ממידת היושר שבתורה. ואם יקשה לך לפי"ז א"כ טענות המלאכים. טענה שיש להם דין מצרנות בקבלת התורה זה דמסמיך. בנים אתם לי"א ולגבי בן לא שייך דינא דבר מיצרא:

סעיף כד

אבאר לך עוד טעם מה שהתנוסס הש"י עמנו בשעת מתן תורה לראות את הנשמע. עפ"י מה שנמצא במדרש חז"ל. על פסוק הראיני את מראיך השמיעני את קולך. כי קולך ערב וכו' (בתפלה) ומראך נאוה (בת"ת) עכ"ד המדרש. והנה נ"ל לפרש דברי המדרש שהתפלה אם היא מקובלת ניכרת ע"י הקול. כמ"ש אם שגורה תפלתי בפי וכו'. והתלמוד תורה ניכרת במראה. כי המכוין הלכה לאמת"ה מעורר מדת ואמ"ת כמ"ש בכמה מקומות. כביכול הוא הארת אור פנים תרין תפוחין ע"כ גם העוסק בתורה בעוה"ז חכמת אדם תאיר פניו. הבן הדבר נמצא התפלה ניכרת ע"י חוש השמע. והתלמוד תורה ניכרת ע"י חוש הראות. והנה קיי"ל מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה. כי תלמוד תורה גדולה מן התפל'. ממילא מה שהתפלה פועלת נפעל ביותר ע"י התורה. וזה

שהראה הש"י מעלות התורה בשעת מתן תורה וכל העם רואים את הנשמע הנה הנשמע היא התפלה כמו שאמרו כי קולך ערב בתפלה וכנ"ל והנראה הוא הת"ת כמ"ש ומראך נאוה בת"ת. והנה בשעת מתן תורה ראו את הנשמע. הנה עמד חוש הראות במקום חוש השמע. להורות שהתורה פועלת במקום התפלה הבן:

סעיף כה

ויאמר משה אל העם וכו' כי לבעבור נסות אתכם בא האלקים ובעבור תהיה יראתו ע"פ לבלתי תחטאו. הנה אינו מובן. אומרו למען נסות אתכם וכו' מהו הנסיון גם אומרו לבלתי תחטאו. הל"ל ולא תחטאו. והנראה לפרש דהנה הר"ן ז"ל חילק בין ירא שמים. לירא חטא. שהירא חטא אעפ"י שלא חטא. אעפי"כ בכל פעם הוא שב בתשובה. ומרויח בזה שיש לו ב' מעלות. מעלת הבע"ת. ומעלת צדיק גמור (דפליגי בגמ' מי גדול זה מזה) והירא חטא יש לו מעלת שתיהן (והירא שמים שאינו חוטא אין לו רק מעלת צדיק) והרב בעל ס' שו"ת פרי ע"ח) מפרש בזה דברי המדרש ב"ר ויקרא אלקים לאור יום זה מעשיהם של צדיקים ולחשך קרא לילה זה מעשיהם של רשעים: ואיני יודע באיזה מהן חפץ יותר (רצ"ל אם במעשה הרשעים שתשובתן תשובה גמורה מפני שבאמת צריכין לטוב'. משא"כ בצדיק ששב בתשוב'. הנה הוא לכאורה כעוש' דבר על מגן. או במעשה הצדיקים חפץ. היינו תשובת הצדיקים שעושין תשובה מספק) כשהוא אומר וירא אלקים את האור כי טוב הוה במעש' הצדיקים חפץ יותר עיי"ש. ובזה פי' נמי הרב הנ"ל דברי התנא. איזהו דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהוא תפארת וכו' עיי"ש. ובזה פי' נמי דברי המדרש כד דמך ר' אבהו וכו' אמר כל אילן דאבהו. ואני אמרתי לריק יגעתי וכו' (היינו שהי' סבור שתשובתו הית' לריק כיון שאין צריך הבן:

ועפ"י הדברים האלה יפורש לך המקרא קדש הנ"ל. ויאמר משה וכו' כי לבעבור נסות אתכם היינו להגביה אתכם (כענין ונשא נ"ס לגוים) במדריגת צדיקים ובעבור תהיה יראתו ע"פ לבלתי תחטאו (רצ"ל הגם לבלתי תחטאו שלא יהיה לכם שום חטא. עכ"ז תהיה יראתו ע"פ ותהיו מוחזקים בעצמיכם שאינכם יוצאים ידי חובתכם לגודל גדולתו ית"ש. ותחשבו עצמיכם לחוטאים. ותשובו עכ"פ אליו ית"ש ותהיו במדריגת צדיקים גמורים ובמדריגת בעלי תשובה. הבן נ"ל:

סעיף כו

ושמרתם את חקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם אני הו"י. הנה מן וחי בהם דרשו חז"ל פקוח נפש דוחה את הלאוין. וחי בהם ולא וכו'. והנה מסיים ע"ז אני י"י. ולא נודע הכוונה. ונ"ל לפרש עפ"י מ"ש הרב בעל שו"ת פע"ח במשנה בן עזאי אומר הוה רץ למצוה קלה ובורח מן העבירה שמצוה גוררת מצוה ששכר מצוה וכו'

ופירש ע"ד שאמרז"ל (בנזיר כ"ג) אלא אימא גדולה עבירה לשמה כמצוה וכו' ואעפי"כ האדם בבחירתו יותר טוב לו שיבחר לעשות מצוה אפילו שלא לשמה (כמו שאמרז"ל לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אפילו שלא לשמה שמתוך וכו') משיעסוק בעבירה לשמה. משום שסגולת המצוה שגוררת מצוה ויבא לידי מצות רבות לשמה. וסגולת עבירה לגרור עבירה ויבוא ח"ו לידי עבירות שלא לשמה. והנה בזה מובנים דברי בן עזאי וכן מפרש כזאת דברי רבי איזה דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהוא תפארת לעושיה וכו' מן האדם יבואר בזה ג"כ דברי המדרש הנ"ל. ואיני יודע באיזה מהן חפץ יותר אם במעשיהם של רשעים וכו' ואיני צריך להאריך כי קל הדברים להבין על פי הנ"ל:

ונ"ל עפי"ז יונח לנו להלכה דברי הירושלמי בעסק פקוח נפש דקאמר אם בא לשאול להמורה וכו' דמגונה השואל והנשאל ולכאורה יקשה אם השואל אינו יודע הדין ובא לישאל מה יעשה כיון שאינו יודע הדין אם פ"נ דוחה שבת והרי גם בגמ' שאלו לידע מנלן דפ"נ דוחה שבת. ונ"ל לבאר זה דה"ק. דהשואל יודע ודאי דפ"נ דוחה. רק דסלקא דעתי' דזה מסוג עבירה לשמה (והוא כמצוה שלא לשמה) וירצה לברוח מן העבירה מפני שעבירה גוררת וכו'. זה אסור לעשות כיון דעכ"פ אין כאן עבירה בעשי' זו. ופ"נ הוא בשהיית השאלה אסור לו לישאל. וגם זה לא נכנס תחת סוג עבירה לשמה רק מצוה הוא ומי שצוה על השבת לקדשו. הוא צוה לחללו בפ"נ. וכשם שמצוה היא להקריב קרבנות צבור הבאות חובה בשבת ואין זה תחת סוג עבירה לשמה. והבן יבזה יתבאר הפסוק ושמרת' את חקותי וכו' אשר יעשה אותם האדם וחי בהם (הנה דרשו מזה פ"נ דוחה וכו') הנה מסיים אני י"י. כלומ' אין זה בכלל סוג עבירה לשמה. רק הוא מצוה אני המצוה על מצוה זו כשארי המצות. הבן:

סעיף כז

בפ' ואתחנן. ושמרת את המצוה ואת החקים ואת המשפטים אשר אנכי מצוך היום לעשותם. הנה דרשו חז"ל היום לעשותם ולמחר לקבלם שכרם. הנה לפי"ז לא יתכן כ"כ אומרו אשר אנכי מצוך היום לעשותם. כנראה מזה שהקב"ה מצוינו היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם. והנה הדבר הזה אין תלוי בנו. רק נאמן הוא בעל מלאכתינו. שישלם שכר לעושי רצונו. והנרא' לכרש עפ"י מ"ש הרב הגדול חיד"א זלה"ה. הא דקיי"ל שכר מצות בהאי עלמא ליכא זהו דוקא שכר המצוה גופה. אבל התוספת ודקדוקי המצוה ומילי דחסידי שאדם מוסיף בכל מצוה. גם מה שלא נצטוה עפ"י הדין. נהנה האדם משכרם גם בעוה"ז. ובזה יונח לי דברי המקרא קדש הנ"ל ושמרת את המצוה וכו' אשר אנכי מצוך (היינו דוקא מה שאנכי מצוך המצוה כצורתה בזה הוא דוקא) היום לעשותם

(ולמחר לקבל שכרם כי שכר המצות בהאי עלמא ליכא. משא"כ מה שאתה מוסיף גם מה שלא נצטוית. תקבל שכרם גם בעוה"ז) ובמ"א כתבנו כפי הנראה. גם במצות דרבנן כך הוא ההלכה ידובר אי"ה במאמרי חנוכה:

סעיף כח

עפי"ז פירשנו מאמר חז"ל אצל אברהם אבינו. ואברם כבד מאד במקנה וכו' וילך למסעיו וכו' דרשו חז"ל בחזרתו פרע הקפותיו. יש להתבונן בדבריהם למה אמרו לשון הקפותיו. ולא חובותיו. או הלואותיו ונ"ל עפ"י מ"ש כ"פ שע"י המצוה שהאדם עושה כתיקונה עפ"י הגבול שגבלה התורה מדותי' וקצבותי' של המצוה עי"ז מתקנים ומאירים אור הפנימי של הנשמה וע"י הדברים הנוספים דקדוקי המצות ומילי דחסידי שהאדם עושה בכל מצוה מבלי גבול. עי"ז מאירים האור מקיף של הנשמה (כי כל נשמה יש בה מקיף ופנימי. כמ"ש כ"פ) והנה לפי הדברים הנ"ל. הנה עד היום לא היה לאברהם גדולת עוה"ז מקנה וכסף וזהב והן היום שנתגדל במצרים בעושר. הנה לבל יחשבו בני דורו. שכל פעולת התורה והמצות הוא רק לקבל שכר בעוה"ז. הנה בחזרתו פרע הקפותיו גילה לעין כל אורות המקיפים שיש לו (פר"ע לשון גילוי כמו ופרע את ראש האשה) על שעושה כל מצות התורה בחומרות דברים נוספים ובמילי דחסידי. ממילא מקבל שכר גם בעוה"ז:

סעיף כט

תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב. הנה לכאורה וכי ציוו משה הוא זאת התורה. הרי זאת היא ציוי הש"י ומשה היא שליח וסרסור גם אומרו מורשה הל"ל למורשה גם אומרו קהלת. הל"ל לקהלת גם צריך להבין למה אמר קהלת יעקב הול"ל לבני ישראל כמו בכ"מ. ונ"ל לפרש עפ"י משארז"ל כל המלמד את בן חבירו תורה כאלו ילדו (ולמדוהו מן המקרא אלה תולדות אהרן ומש"ה ולא קחשיב רק בני אהרן. ללמדך כל המלמד וכו') הנה כתב בזה הרב הגדול חיד"א זלה"ה אשר זכות הרב המלמד עומד להתלמיד כאילו הי' אביו עי"ש ובזה יובן לי אומרו בתור' אלה תולדות אהרן ומשה להקיש משה לאהרן. מה אהרן זכותו קיימת לבניו כיון שהם יורשיו. יורשים זכותו ג"כ. כן זכות משה עומד להם כיון שהם תלמידיו הוו כיורשים. והנה אמרז"ל יעקב אבינו לא מתי והקשו וכי בכדי חנטו חנטיא וספדו וכו' א"ל מקרא אני דורש אל תירא עבדי יעקב וכו' ואת זרעך מארץ שבים מקיש הוא לזרעו מה זרעו בחיים אף הוא בחיים ע"כ. והנה הקושיא במקומה עומדת וכי בכדי חנטו וכו' ופירשנו דהנה הש"י נוצר חסד לאלפים היינו ב' אלפים דורות של הצדיק דהייני הבן של הצדיק יש לו זכות גדול של הצדיק ושוב בן בנו הוא רחוק קצת מן הצדיק הנה נתמעט הזכות מעט וכן בדור הג' והד'. אבל

עכ"פ הזכות קיים עד אלפים דורות אבל עכ"פ הא ודאי שאינו דומה זכות בן הבן לזכות הבן. וכן בשארי הדורות אבל ביעקב אבינו הנה לא נאמר בתורה מי' להורות שיעקב אבינו לא מת. היינו באותה בחינה שהוא אבינו לא מת ולא קחשבינן בי' דורות רק נק' אב לכ"א מישראל. לדורות עולם וזכותו קיימת לכ"א מישראל לדורות עולם כאלו הוא אב ממש. והנה מש"ה רבינו שלמד תורה לכל ישראל הנה זכותו קיימת כמו זכות האב לבן. והנה אמרה התורה במקרא קדש הלזה. תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב כל קהלת יעקב המה יורשים של משה כמו בניו ממש ולא קחשבינן דורות כמו דלא קחשבינן אצל יעקב. כמו שיעקב אבינו (באותה בחינה שהיא אבינו) לא מת. כמו כן משה רבינו (באותה הבחינה שהוא רבינו ונחשב כאב) ג"כ לא מת ולא קחשבינן דורות. הבן. וכאלה הדברים יהיה לך ברמז מ"ש בזה יעקב ומשה בחד דרגא סלקו. מש"ה מלגו ויעקב מלבר יעקב בבחי' תפארת סוד עיקר הגוף בבחי' זו היא אבינו. ומש"ה בבחי' הדעת הוא רבינ"ו:

סעיף ל

והיה עקב תשמעון וכו' ושמר יי אלקיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך. לכאורה אינו מובן דהנה אם ישראל שומעין את התורה. הנה יש להם זכות עצמם בעבור שמירתם חוקים ותורות. והנה התורה מבטחת כאשר ישמרו התורה אזי ישמור הש"י להם זכות והבטחת האבית. ונ"ל דהנה כתב הרב הגדול מ' חיד"א זלה"ה בספרו כסא דוד דף למד. הגם ששכר מצות בהאי עלמא ליכא אבל זכות אבותם מהני גם לטובת עוה"ז הג"ה וכתב ע"ז דאע"ג דאבא לא מזכי ברא אם האב זכה למעלות דלא שייך בהו מי הקדימנו ואשלם וכו' כגון יראת שמים וזריזות ודביקות בי"י ותורתו ומצותיו אז אבא מזכה ברא: **ולפי**"ז הנה יונח לנו דהנה סיים בפ' לעיל ושמרת את המצות וכו' היום לעשותם היינו ולמחר לקבל שכרם. כי שכר מצות בההוא עלמא ליכא. וסד"א שיהיו ישראל ח"ו מעוני' בעוה"ז ולא יהנו מטוב עוה"ז הגם שישמרו חקים ותורות וז"ש והי' עקב תשמעון וכו' ושמרתם וכו' ושמר י"י אלקיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך כי מזכות אבות תהנה גם בעוה"ז ושכר מצותיך יהי' שמור לך במושלם לעוה"ב. ויצדק ג"כ למה התחיל בלשון רבים תשמעון. ושמרתם. ועשיתם. וסיים לשון יחיד ושמר י"י אלקיך לך וכו' לאבותיך. והוא עפ"י מה שכתבתי לעיל דהנה הש"י מבטיח זה לכל יחיד בדורו. אשר האבות הם אבותיו דלא קחשבינן דורות מן יעקב אבינו ואילך הבן:

מאמר ו

סעיף א

מאמר מדות התורה

בו ידובר כמה ענינים בי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן הגם שלא יבואו כסדרן קמא קמא דמטי לידן אכתבנה על לוח חותם ועל ספר חוקה נק' המאמר מדות התורה גם כמה ענינים נאים בענין קביעת הלכה בתורה והם קלירין לעינים למתבונן בהם. ועוד ידבר בזה המאמר ענין קרי וכתיב.

בס' כסא דוד להרב הגדול מ' חיד"א זלה"ה (דף ק"ב ע"ג) אמרו רח"ל מ"ט זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן מפני שהיו ענוי"ם. והקשה הב"י בכללי הגמ' אטו מפני שיש בהם מדה טובה לא נשגיח על האמת. ותירץ הרב הנ"ל בזכות הענו' מכוונים אל האמת עכ"ד. והנה טעמא בעי למה בזכות הענוה יכוונו אל האמת. ואגב נדקדק עוד משארז"ל ב' שנים ומחצה נחלקו ב"ש וב"ה. הללו אומרים הלכה כמותינו והללו אומרים וכו' יצתה בת קול אלו ואלו דברי אלקים חיים והלכה כב"ה הנה עי"ז יתפלא כל משכיל. הנה ב"ש וב"ה בכל פעם שנחלקו על פרטי דינים אלו מטהרין ואלו וכו' אלו פוסלין ואלו וכו' אלו מזכין ואלו וכו' הנה על כרחך כ"א סובר בדעתו שהלכה כמותו וכן בכל החולקים מהתנאים והאמוראים וא"כ מה הוא זה הענין שחלקו שוב מחלוקת בפ"ע הללו אומרים הלכה כמותינו והללו וכו' ע"כ אמרו כ"א איזה סברא כוללת שמהראוי לפסוק בכ"מ הלכה כמותם. ונ"ל עפ"י מה דידוע ענוה הוא מדת לאה (יראה מדת רחל עפ"י משארז"ל מה שעשתה יראה עטרת לראשה עשתה ענוה עקב לסוליתא. ויש גירסא אחרת מה שעשתה חכמ' וכו' עיין במקובלים הכל הולך אל מקום אחד) והנה תרא' לאה קדמה וכוונה אל האמת זה יעקב תתן אמת ליעקב והקדימה לרחל שהיא מדת היראה. והנה לפי"ז תתבונן מה שנחלקו ב"ש וב"ה שוב פלוגת' כללית הלכה כדברי מי דהנה ב"ה היו ענוים כפי מדת רבם הלל שהי' עניו מאד כמ"ש בגמ' וידוע שהי' מבחי' מש"ה שהיו עניו מכל האדם (ע"כ בשמות ע"ב ב' השמות מה"ש לל"ה המה ביחד אתוון מש"ה הל"ל) והנה מש"ה ירש את התורה ע"כ אמרו ב"ה מהראוי להיות הלכה כמותינו והנה בית שמאי היו בבחי' היראה כפי מדת רבם שמאי שהי' קפדן מבחי' הגבורה והיראה ע"כ דאף באמת הבנין שהוא בחי' גבול וצמצום שהוא גבורה. והנה סברת ב"ש שהלכה כמותם שהם בבחי' היראה והנה מכריז ר' ינאי חבל דלית לי' דרתא ותרעא וכו' והנה לפי"ז הנה הסברא נותנות הלכה כב"ש שהם מבחי' היראה גבורה. והנה מה דאפלגו בכ"פ ב"ש וב"ה. הנה אלו ואלו דברי אלקים חיים שכ"א אמר כפי בחי' מדתו בגבהי מרומים

ב"ה בבחי' ענוה לאה וב"ש בבחי' יראה רחל ולפסוק הלכה הליכות עולם הנה איפלגו מחדש ב"ה אומרים הלכה כמותינו שאנו מדברים בבחי' ענוה והיא הנצרכת להליכות עול' קניית התורה כמו שמצינו במש' וכנ"ל וב"ש סברי הלכה כמותינו שכל דברינו מהנוגע לבחי' יראה והיא הנצרכת לקניית התורה וכנ"ל. יצתה ב"ק אלו ואלו דא"ח ענוה ויראה (בחי' לאה ורחל) תרווייהו מיצרך צריכו אבל הלכה כבית הלל שהענוה היא הגורמת והמקדמת אל האמת ועיין בס' קול ברמה בפי' על האידרא דלעתיד לבא ג"כ נפסוק הלכה כב"ש והוא ע"ד מעלת הזהב על הכסף. אבל עכ"פ כמו שהקדימה לאה אל האמת (הוא יעקב) קודם לרחל כן קדם לנו הלכה כב"ה קודם לב"ש. הבן:

סעיף ב

בספר דבש לפי מהרב הנ"ל. הביא בשם ליקוטי גורי הארז"ל כת"י ענין קרי וכתיב הטעם היא כי התורה נדרשת בב' ישיבות מתיבתא עילאה ותתא' בישובה העליונה אין שטן ואין פגע רע ושם נקרא כמו שהוא בכתב וכו' שארי התיבות א"צ לשנות בהם לאהדורה מילה לנרתיקה כמ"ש ר' ייבא סבא ע"ה אמנם בישיבה ש"מ צריך למסור רזי תורה בלחישה ושיה' פשט הדברים קרוב למושכל לרבים עכ"ד ולדעתי הוא הנרמז בתורה ויבוא יעקב שלם דרשו בו חז"ל שלם בתורתו כי יעקב שלם היינו במילואו כזה יוד עין קוף בית בגימ' קרי וכתיב ובמהרה בימינו ופדויי י"י ישובון ובאו וכו' ושמחת על ראשם היינו קר"י וכתיב בגימ' שמחת כי ישיגו התורה גם ממתיבתא עילאה הבן:

והרב הקדוש המפורסים בישראל מהר"פ מקארעץ זצ"ל אמר קרי וכתיב הוא דבר ממוצע בין תורה שבכתב לתורה שבע"פ כידוע בכל המדריגו' יש דבר ממוצע בין דומם לצומח בין צומח לחי בין חי למדבר (הכל להודיע האחדות אל אחד בראן וכו' כן בתורה יש דבר ממוצע בין תורה שבכתב לתורה שבע"פ. והוא קרי וכתיב (עמ"ש במאמר חולו של מועד) ונ"ל שהוא בבחי' יסוד צדיק כ"י כ"ל (בגימ' יסוד) בשמים ובארץ מתרגמינן דאחיד בשמיא וארעא והשם הטוב יכפר:

סעיף ג

אמרו רז"ל כמה פעמים לשון תורה לחוד ולשון חכמי' לחוד מהראוי להבין למה לא ידקדקו החכמים לדבר לשון תורה אבל תתבונן הדבר לשון תורה שבכתב בחי' דכורא ולשון חכמים הוא תור' שבע"פ נוק' והנה תראה כמו שיש חילוק בין לשון זכר ללשון נקבה וכן הדבור והקול משונה זה מזה כמו כן בהבדל יש שינוי לשונות בין תור' שבכתב לתורה שבע"פ. והשם הטוב יכפר:

סעיף ד

אין דנין קל וחומר מהלכה (עיין ברש"י שבת דף קלב כתב) דלא ניתנה תורה שבע"פ לידרש בי"ג מדות עיי"ש. הנה תתבונן להוות תור' שבע"פ בחי' נוק' ואשה אין לה זקן ועיין בהתחלת הזהר במאמר ר' חזקי' כשושנה בין החוחים וכו' מה שושנה אית בה תליסר עלין וכו' אף כנסת ישראל אית בה תליסר מכילן דרחמו. היינו י"ג מדות שהתורה שבכתב נדרשת בהן הנה זה נמסר בתורה שבע"פ לעורר על ידן הי"ג מדות של רחמים. היינו שאין דבר מקריי בתור' דבר הנלמד בקל וחומר. היא כי צריכין לעורר מדת א"ל שבי"ג מדות של רחמים וכן דבר הנלמד בג"ש הוא מפתח לעורר מדת רחום וכן כיוצא באינך ואבאר לך לדוגמא מ"ש הרב הקדוש מוהר"ר דוב בער ממעזריטש זצוק"ל שביקש משה א"ל נא רפא נא לה. הנה השיב הקב"ה ואבי' ירוק ירק וכו'. היינו שידרוש ק"ל וחומר:

מאמר ז

סעיף א

מאמר עשרת הדברות

בו ידבר כמה ענייניים ועשרת הדברות קמא קמא דמטי לידן ונק' בשם עשרת הדברות:

טעם למה דווקא עשרת הדברות נאמרו במעמד הנכבד נ"ל להודיע כי אורייתא מחכמה נפקית וחכמה רמוזת באות י' כידוע ואות י' מספרה עשר ועוד אבאר לך אי"ה ענינ' אחרים:

סעיף ב

במדרש וידבר אלקים וכו' האלה לאמר בטכסיסי של מלכים נהג הקב"ה עם ישראל שנא' אתי מלבנון כלה ולמה כך בזכות שאמרו נעשה ונשמע עכ"ל והוא פלאי. ונ"ל לבאר הדבר דהנה ידוע דראשית התגלות והתעוררות לבריאת העולמות הי' (בהשאלה) בבחי' התגלות מדת מלכות. דהיינו שהתעוררות הי' בכדי להיקרא בבחי' אורו המתכשט בעולמות בתואר מלך כי אין מלך בלא עם וכיון שראשית הגילוי הי' כדי להיקרא מלך א"כ מדת המלכות הגם שבכל העולמות היא סוף המעשה עכ"ז היא במחשבה תחילה הן כן הוא בכל העולמות כי מדת המלכות שבעולם העליון נעשה עתי"ק לתחתון ממנו עד שמשתלשל שוב גם העולם ההוא לסוף מעשה בחי' מלכות והוא כמדליק נר מנר והוא מובן למשכילים וטועמים מעץ החיים. וארמוז במקצת כפי קט שכלי כאשר תתעורר הרצון הקדום להתגלות בחי' מלכות א"כ בהרצון הוא בחי' מלכות) השתלשל האור מדרגא עד לדרגא להתגלות בחי' מלכו' שהי' בהעלם בראשית מחשב' הרצון ואח"כ עלה במחשב' להתגלו' בחי' מלכות זה לעולם אחר יותר בגלוי ומושג לנבראים. הנה שוב

נשתלשל מבחי' מלכות זה לכתר של עולם אחר ומדרגא לדרגא עד הגיע לסוף התגלות המלכות וכן מעולם לעולם. א"כ מכל בחי' מלכות מתהווה מלכות יותר בגילוי כמדליק נר מנר וה"ס מלכותך מלכות כל עולמים והנה המדרש הזה בא לבאר וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמ"ר דקשה למה אמר כל הדברים. וגם מהו הלאמר והנה בא לבאר לנו ענין הלאמר הוא הש"י דבר בקדשו כללות דברי תורה דברים כוללים שיתאמרו בכל דור ודור כל ימי עולם היינו בדברי נותן התור' כלול כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש ובכל דו' ודו' כל חכם לב בישראל זה מחדש ומוליד דבר זה. וזה דבר חידוש אחר הכל מדברי אלקים חיים זה מחדש ומוליד דבר וכו' בכל פעם שכל משכל ומושכל ממושכל כמדליק נר מנר וז"ש וידבר אלקים את כל הדברים האלה (היינו כללות הדברים כוללים כל ימי עולם מדור לדור ממושכל למושכל) לאמר (כדי שיאמרו הדברי' בכל הדורות וכל הבא יגלה מסטירין של כח הקודמי') באו אנשי כנה"ג ופירשו דברי קבלת הנביאים באו התנאים ופירשו דברי אנשי כנה"ג באו האמוראים ופירשו דברי התנאים באו רבנן סבוראי ופירשו דברי האמוראים באו הגאונים ופירשו וכו' וכן בכל דור האחרונים מגלים ומבארי' ביותר דברי הראשונים הכל מכללות דברי אלקינו נותן התורה וז"ש המדרש בטכסיסי של מלכים (היינו טכסיס ומנהג השתלשלות המלכיות של העולמות כמדליק נר מנר כנ"ל) נהג הקב"ה עם ישראל שנא' אתי מלבנון כלה (את כלה הנך אתי במחשב' הקדומ' בלבנון) היינו ל"ב נתיבות חכמ' נון שערי בינ' הס' לבנון והנה בחי' הרצון הוא בחי' הכתר הנה הוא כולל בהעלם גם המחשב' נק' בכללות יחד לבנון. והנה סוף מעשה הוא במחשב' תחיל' א"א לבאר יותר כי יראתי והשם הטוב יכפר בעדינו וכך נהג הקב"ה עם ישראל בנתינת התורה הנ' דבורו ית"ש הן המה דברים כוללים דבור הוא בחי' מלכות (דבר מלך שלטון) מלכותך מלכות כל עולמים התגלות בכל פעם מדליק נר מנר. כן מתגלים מאמריו ית"ש בכל דור ודור ביתר התגלות היינו ע"י צמצומים ולבושים לפי הדור והמקום והזמן. ואמרז"ל למה נמשלו ד"ת לשדים. מה השד הזה כ"ז שהתינ' יונק וממשמש בו מוצא בו טעם וכו') ולמה כך (היינו למה זכו ישראל לזה) בזכות שאמרו נעשה ונשמע (הנה אמרו נעשה כעת המוטל עלינו ונשמע בכל פעם מוצא שפתיך והש"י מילא רצונם שבכל פעם שומעים דבר חדש מדברי אלקים חיים מה שמולידים חכמי הדור והן המה דברי אלקים ממש הבן הדבר:

סעיף ג

במדרש אנכי י"י אלקיך הה"ד השמע עם קול אלקים המינים שאלו את ר' שמלאי א"ל אלקות הרבה יש בעולם א"ל למה א"ל השמע עם קול אלקים א"ל שמא כתיב מדברים

אלא מדבר א"ל תלמידיו רבי לאלו דחית בקנה רצוץ לנו מה אתה משיב חזר ר' לוי ופירשוה א"ל השמע עם קול אלקי' כיצד אלו היה כתוב קול י"י בכחו לא הי' העולם יכול לעמוד אלא קול י"י בכח בכח של כל אחד ואחד וכו' א"ל הקב"ה לישראל לא ששמעתם קולות הרבה תהיו סבורים שמא אלקות הרבה יש בשמים אלא תהיו יודעים שאני הוא י"י אלקיך שנאמר אנכי י"י אלקיך עכ"ל. מה שמהראוי לתת לב על מדרשיהם הלזה הוא א' התחיל אנכי י"י אלקיך וכו' הה"ד וכו' מאי קשיא ליה שהוצרך להביא פסוק להתיר הקושיא כדרך המדרש בכ"מ ב' שאלת המינים לר"ש אלקות וכו' מהיכן דייקו דבר הם הזרים. ג' תשובת ר"ש להמינים הנה היא מדוייקת ולמה אמרו תלמידיו לאלו דחית בקנה. ונראה לי דהמדרש בא לבאר למה הוצרך הוא ית"ש לומר אלקיך. הלא היה די לומר אנכי הו"י אשר הוצאתיך וכו' ע"כ הביא הפסוק הה"ד השמע עם קול אלקים ושאלת המינים ע"ז היה כך דהנה כתיב זובח לאלקים יחרם בלתי לי"י לבדו ואסור לומר קרבן לאלקים רק קרבן לי"י. ועיין באריכות הענין בסבא משפטים ולא אאריך רק איזה דבור אציין. וז"ל אלקים לא איתחבר לקרבנא. דאלמל' איתחבר ביה כמה אלקי' יסלקון אודנין לאיתחבר' תמן עכ"ל. והענין הוא דהשם אלקים הוא שם שמושאל ג"כ למלאכים ודיינים ואפי' הקליפות נק' אלקים אחרי' כי יונקים מן הצירוף התחתון של ק"ך צירופי אלקים. ע"כ אין לומר קרבן לאלקי' כי ירצו הקליפות ג"כ ליהנות. ע"כ מקריבים רק להשם הוי' ממילא תבין שאלת המינים כיון שנאמר השמע עם קול אלקים ולא הקפידה תורה לומר דוקא שם המיוחד. קול הו"י'. הנה אמרו המינים אלקות הרבה וכו' הנה השיב להם הרי כתיב מדבר לשון יחיד. והנה תלמידיו לא הונח להם בזה כלל דאעפי"כ הקושיא במקומה עומדת. למה לא הקפידה התורה לומר דוקא השם המיוחד כמו שהקפידה בקרבנות. ובא ר' לוי ופירש שם אלקים מורה שהוא ית"ש בעל היכול' והכוחות כולם וכמ"ש בש"ע. והנה נאמר קול י"י בכ"ח. בכח של כאו"א. א"כ כל א' שמע לפי כחו. א"כ היה נראה כהרבה קולות. הנה לזה הוצרך לומר אנכי הוי' אלקיך. אלקי"ך מורה בעל הכוחות. ונאמר בלשון יחיד לפי כחו של כל אחד ואחד. ורמז. אנכי הו"י' אלקיך. אני אני הוא ואין אלקים עמדי. וז"ש בפסוק השמע עם קול אלקים וכו' כאשר שמעת אתה ויחי. כי דיבר עמך הש"י לפי כח של כל אחד ואחד. על כן אמר בשם אלקים בעל הכוחות כולם. הבן הדבר כי קצרתי:

מאמר ח

סעיף א

מאמר מגילת רות

בו ידובר כמה ענינים ממגלת רות אשר כל ישראל נוהגים לקרוא את המגלה הלזו בחג העצרת הזה ויבואר כמה טעמים ע"ז שייכים להחג ולמעלות התורה ושם המאמר מגלת רות ואגב אבאר כמה פסוקים וענינים במגלה הלזו:

טעם למה קורין מגלת רות בחג העצרת יום מתן תורתינו והנה אומר לך זה שכתב הרמז בענין רות שלקחה כל הנה"ק אשר היה בערפה (כ"ה בדברי תלמידי האריז"ל) וכתב הוא ז"ל דהנ' לשמואל קורא אותה הכתוב הרפ"ה והנה מקדם ערפ"ה שמה ונחסר משמה ס"ה מנין אדנ"י לרמז דהקדושה שבה נחסר מאתה והלכה לרות עכ"ד. ונ"ל עפ"י הפסוק ועתה יגדל נא כח אדני כאשר דברת בגימ' רות הוא כח אדני היינו המילוי (שאותן האותיות הם בכ"ח באותיות העיקרים) כזה ל"ף ל"ת ו"ן ו"ד הכל בגימ' דברת רות והנה רות כשלקחה מספר ס"ה (אדני) מן ערפ"ה כנ"ל נשלם שם אדנ' במילואו וטיבו תרע"א דמלכא ונשלם בה מלכות (אדני) דינ"א דמלכות' מלכו' פה ותור' שבע"פ קרינן לה. ע"כ רות בגימ' דברת (הדבור בפה) דבר מלך שלטון וזה שאומרים מגלת רות בשבועות לחבר תורה שבכתב עם תורה שבע"פ:

סעיף ב

אטעים לך עוד מילתא בטעמא לקריאת המגלה הזאת מגלת רות בחג העצרת עיין בס' קדושת לוי ועיין בס' תבואות שור כתב דהנה קיי"ל דוד המלך נפטר בעצרת. וקיי"ל דהקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים מיום אל יום. וא"כ ודאי נולד דוד ג"כ בעצרת ע"כ קורין השתלשלות יחוסו בעצרת הוא יום הולדו עכ"ד. והנה אעפ"כ טעמא בעי מה לנו לזה שנולד בעצרת וכי קרינן תולדות כל הצדיקים ביום הולדת אותם. ונ"ל דאיתא בזוה"ק תורה דא תורה שבכתב. תו"ר דא תורה שבע"פ ת"ר הוא רות מילוי אדני בסוד הכתוב ועתה יגדל נא כח אדני כאשר דברת. כח אדני היינו המילוי שהוא בכח באותיות כאשר דברת היינו שהוא בגימ' דברת (מנין תו"ר רו"ת) סוד תורה שבע"פ בדבור. והדבור הוא במלכות. דבר מלך שלטון ואלי' אמר מלכות פה ותורה שבע"פ קרינן לה א"כ סוד מלכות בית דוד ה"ס תורה שבע"פ יצא מן רות. תו"ר מילוי אדני דינא דמלכותא סוד דברת רות. ע"כ נולד דוד סוד תורה שבע"פ בשבועות ביום מתן תורה שבכתב לקשר תורה שבכתב עם תורה שבע"פ יחודא שלים. ע"כ קורין מגלת רות תו"ר תורה שבע"פ ביום תת מתן תורה שבכתב. הבן:

סעיף ג

ישלם י"י פעלך ותהי משכורתך שלימה מעם י"י אלהי ישראל. קשה מאי משכורתך שלימה וכי ס"ד שהש"י מחסיר ח"ו שכר המשכורת עד שהוצרך בועז להתפלל עלי' שישלם לה הש"י המשכורת ולא יוחסר. והנראה עפ"י דברי רבותינו הפוסקים דרמו שמעתתא אהדדי. היינו הא דקיי"ל להלכה עבד עברי חלה ג' ועבד ג' אינו חייב להשלים ובפועל ושכיר שנאנס במקצת זמן השכירות אינו נוטל שכרו אלא כפי זמן השכירות שפעל ועבד. ותירץ מהר"מ דשאני עבד עברי שקיבל שכרו מקודם. משא"כ שכירות הפועל אינה משתלמת אלא לבסוף. כתב הרב הגדול מ' חידא זלה"ה בס' כסא דוד דלפי"ז צדיקים הם פועלים ושכירותן אינה משתלמת אלא לבסוף (היום לעשותם ומחר לקבל שכרם) וכענין שדרשו חז"ל יצא אדם לפעלו וכו' יצאו הצדיקים לקבל שכרם (כפועל) הנה כפי הדין כל הימים שנאנסו ולא יכלו לפעול פעולת עבודתם אינו מגיע להם שכר עפ"י הדין. והש"י אלקי ישראל משלים פעלם במילוי ברוב טובו וחסדו כאילו עבדו בפועל ממש (וכענין שאמרו חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה). עכ"ד הרב הנ"ל בקצת תוס' ביאור שהוספנו ובזה יתפרש לך ברכת בוע"ז לרות ישלם ה' פעלך. (הגם שהאדם הוא רק כפועל עכ"ז) ותהי משכרתך שלימה (גם בעד הימים שהיית אונס) מעם י"י אלקי ישראל (שהוא ית"ש נוהג כך עם ישראל כנ"ל) ודוק:

סעיף ד

ועפ"י הדברים האלה יתפרש לך הפסוק מה רב טובך אשר צפנת ליראיך. פעלת לחוסים בך נגד בני אדם. הנה אומרו נגד בני אדם אינו מובן. ולדרכינו יתפרש מה רב טובך אשר צפנת ליראיך (היינו יראי י"י וחושבו שמו אפי' חושב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה. והוא אינו מצד הדין רק מן מדת רב טוב. כי מצד הדין. הדין הוא כפועל. כי אגורי דיממא אנן. ובפועל לא שייך טענת אונס. וז"ש) פעלת (היינו אתה משלם שכר הפועל) לחוסים בך (והדין הזה הוא) נגד בני אדם (היינו שהוא ניגוד להדין הנוהג בבני אדם כי הדין הנוהג בבני אדם הנה שכירות הפועל אינו משתלם אלא לבסוף ואין כאן טענת אונס אבל הש"י מתנהג עם ישראל במדת רב טוב. והבן בזה מה שאמרו בגמ' בפועלים ששיברו חבית יין ושקל הבעה"ב גלומייהו אתו לקמיה דר' וא"ל הב להו גלימייהו א"ל דינא הכי. א"ל אין למען תלך בדרך טובים ואח"כ א"ל הב להו אגרייהו א"ל דינא הכי א"ל אין. ואורחות צדיקים תשמור. דלכאורה כיון דשאל דינא הכ"י הל"ל לאו. אבל הוא למען תלך בדרך טובים ואורחות וכו' והוא השיב אין. ולפי הנ"ל יתכן דאמר ליה אין. שהדין הוא כן בגבהי מרומים אצל הש"י מצד מדת רב טובך

א"כ כיון שנצטוינו והלכת בדרכיו מהראוי להצדיק ג"כ לעשות כן וזהו למען תלך בדרך טובים. כענין שהש"י מתנהג במדת ר"ב טוב:

סעיף ה

וכיון שבא לידינו הפסוק הזה נימא בי' מלתא אחריתי. והנה יתפרש עפ"י פסק הרמב"ם. המחייב א"ע לחבירו בדבר שאינו קצוב אעפ"י שקנו מידו לא נשתעבד. והנה שכר המצות הוא דבר שאינו קצוב וכמ"ש הרמב"ם שהוא במשקל אל דעות וכתיב אורח חיים פן תפלס נעו מעגלותי' וכו' ולפי"ז י"ל ח"ו שהשכר שהבטיח הש"י אינו בטוח שישתלם בודאי כיון שעפ"י דיני התורה הוא דבר שאינו קצוב רק הקב"ה נותן לכאו"א כפי מה שיראה ללבב. ושנים שאכלו את הפסח וכו' והנה אעפי"כ הש"י הבטיח בתורתו והיה עקב תשמעון וכו' ושמר י"א לך את הברית ואת החסד וכו' וז"ש מהרב טובך אשר צפנת ליראך (הגם שהוא דבר הצפון ומכוס' מעין כל חי. לא נודע שיעורו. ואין לו קצבה. הנה) פעלת לחוסים בך נגד בני אדם היינו שהוא ניגוד להדין הנהוג בבני אדם עפ"י דעת הרמב"ם שבדבר שאינו קצוב אינו מתחייב. והש"י מבטיח לשלם הבן:

ובזה יתפרש ג"כ הפסוק. ולך י"י החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו הנה הקושיא מפורסמת כיון שמשלם רק כמעשהו מהו החסד. ולפ דברינו הנ"ל יתפרש ולך י"י החסד כי אתה תשלם לאיש (היינו לכל א' וא') כמעשהו ואין דומה עשיית זה האיש לעשיית חבירו הגם שהוא מפעל אחד וא"כ אין כאן דבר קצוב ואין חיוב תשלומין מצד משפטי' ודיני התורה אבל הוא מצד החסד. ע"כ אמר ולך י"י החסד וכו' והבן:

סעיף ו

איידי דאתי לידן הפסוק ולך י"י החסד כי וכו' כמעשהו. אפרשנו עוד כיד י"י הטובה עלינו בענין אחר עפ"י מ"ש בגמ' על פסוק כן יתן לידידו שינה. אילו נשותיהם של ת"ח שמנדדות שינה מעיניהם בעוה"ז ובאות לעוה"ב. ופירש בזה הרב המובהק בשו"ת הנק' פרי ע"ח שהנשים נוטלת מחצית שכר המגיע לת"ח. ואעפי"כ אין הקב"ה מגרע שכר הת"ח רק הוא נוטל שכרו משלם. ולהנשים נותן הש"י מחצית שכר משלו. ונ"ל דהדבר מוכרח הוא. כיון דהשכר הוא רוחניי. וקיי"ל אינו נעתק ממקום למקום רק מתרבה כידוע. והנה השכר המתוקן לת"ח הוא במקום המיועד' לו. והנה מחויב ליתן מחציתו לשארו הקרובה אליו המנדדת שינה מעיני' והנה נותן ואינו חסר והוא כמדליק מנר לנר והראשון אינו חסר. וכן נ"ל בנידון זבולון וישששכר וכיוצא בהם שמסייע לת"ח לבצע את מעשיהו נוטל מחצית שכרו. והת"ח אינו חסר כלום. וזה שיש לפרש ולך י"י החסד כי אתה תשלם לאיש (העושה המצוה בסיוע אשתו) כמעשהו (כאילו היה הכל מעשהו בלי סייעתא הגם שהיה ע"י סיוע אשתו או אחר המפרנסו ונוטל מחצית שכרו. עכ"ז

משלם לו הקב"ה כאילו היה במושלם מעשהו. והוא החסד הגמור) ובזה יתפרש ג"כ מ"ש בועז לרות ישלם י"י פעלך ותהי משכרתך שלימה וכו' כי אמר לה בתחלה הגד הגד לי אשר עשית את חמותך וכו'. היינו שעשית בסיוע חמותך. ואעפ"כ תהא משכרתך שלימה וכו'. הבן:

סעיף ז

עוד יתפרש הפסוק ישלם י"י פעלך ותהי משכרתך שלימה וכו' אשר באת וכו'. הוא עפ"י דברי הגמ' יבמות מפני מה הגרים מעונים בעוה"ז על שאיחרו לבוא תחת כנפי השכינה שנאמר ישלם י"י פעלך ותהי משכרתך וכו' אשר באת וכו' עיין ברש"י ותוס' באות לשון מהירות בלה"ק ובזה נבין דברי המדרש. ז"ל ישלם י"י פעלך ותהי משכרתך שלימה מעם כו'. ר' חסא אומר אשר באת לחסות תחת כנפיו עכ"ל. והוא לפלא מהו חידש ר' חסא דבר הנאמר בפירוש בפסוק. וכפי הנ"ל יתכן שפיר דהנה ר' חסא ג"כ הוקשה לו מהו הברכה שבירך בועז לרות שהשי"ת ישלם לה משכורות שלם וכי ס"ד שהש"י יחסר מהאדם המגיע לו כפי המשכורת. הנה לזה פי' ר' חסא דהנה הגרים הגם שיש להם משכורת בעוה"ב אבל הם מעונים בעוה"ז על שאיחרו לבוא תחת כנפי השכינה והנה ז"ש בועז לרות ותהי משכרתך שלימה בעוה"ז ובעוה"ב. והטעם אשר באת לחסות וכו' היינו שמיהרת לבוא לחסות וכו' וזה הוא דברי ר' ייסא. שבאלו התיבות אשר באת וכו' מובן מ"ש ותהי משכרך שלימ' והבן:

סעיף ח

עוד אפרש לך הפסוק עפ"י דברי ר' חסא הנ"ל. ונקדים עוד לפרש הפסוק ולך י"י החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו וקשה א"כ מהו החסד ופירשו הקדמונים דהנה הגם שמעשה הטוב הוא בבחירה מהאד' עכ"ז התעוררות לטוב הוא מהש"י. והיא מהבת קול המכרזת בהר חורב בכ"י ומזה בא התעוררות. וע"כ אפי' הרשעים מלאים חרטות. והוא מהתעוררות עליון וא"כ הגם שמעשה הטוב נגמר להאדם בבחירה. עכ"ז לא נק' מעשהו לגמרי מפני שההתחלה הוא מאותו ית"ש. ואעפי"כ הש"י משלם לאדם משכורת שלימה כאילו היה כל המעשה רק ממנו וזה ולך י"י החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו כף הדמיון ורצ"ל כאילו היה כל המעשה מעשהו ממש מבלי איתערותא דלעילא. והנה איתערותא דלעילא נק' כנפים כי כמו שהכנפים עשויים לעוף בהם והם הכנה לתנוע' ולמעשה כמו כן איתערותא דלעילא הכנה לתנועת המעשה ואם לא ירצה לעשות לא יוגמר כמו שבעל כנף אם לא ירצה הגם שיש לו כנפים על הארץ ישב כדומם. והנה מדהוקשה לר' חסא ענין משכרתך שלימה. כנ"ל. ע"כ תירץ שהענין מבואר בפסוק אשר באת לחסות תחת כנפי' רצ"ל אתה לא באת לחסות רק תחת כנפיו שכבר היכנו לך

כנפיו מאתו ית"ש והוא איתערותא דלעילא אעפי"כ תהי' משכרתך שלימ' כאילו היית אתה גם המתחיל באיתערותא הבן:

סעיף ט

עוד אבאר לך דרשת ר' חסא הנ"ל דבא לבאר משכרתך שלימה כנ"ל וכי ס"ד וכו'. ע"כ מפרש שהענין מבואר בפסוק דהנה נודע בשער בת רבים. החילוק שבין נפשות ישראל לנפשות גרים שנפשות ישראל אחוזתם על כנפי השכינה כי הם עמוסי' מני בטן ונפשות גרים אחוזתם הם תחת כנפי השכינ'. והנה רות כשבאת להתגייר לא היתה תקותה רק לחסות תחת כנפי השכינה כמשפט הגרים כי לא עלה בדעתה שתזכה למעל' נפלאה כישראל והנה להיות שהניצוץ שלה הוא אור נערב מאד. ומאז עלה במחשבת הצור תם להציל את לוט מהפכת סדום בכדי להוציא את הניצוץ היקר של אדונינו דוד ויו"ח ומלך המשיח הנה כביר מצאה ידה של רות בברכת בועז שאמר לה שתתברך במשכרת שלימה בישראל גמור שיהיה אחוזת' על כנפי השכינה. וז"ש ותהי משכרתך שלימה וכו' אלקי ישראל שמתייחס עליהם כי הם עמוסים מני בטן והוא להם לאב וזה הוא המשכורת שלימה אשר לא חשבת כזאת ולא עלה ברעיונך כי הנה אתה לא באת לחסות רק תחת כנפיו וזה אינו משכורת שלם כישראל הנה זאת ברכתי עדי עד שתהי' משכרתך שלימה כישראל גמור. וזה שחידש ר' חסא מהו המשכורת שלם הוא אשר באת (את) לחסות (רק) תחת כנפיו ואני מברכך שתהיה משכרתך שלמה מעם י"י אלקי ישראל אשר הוא להם לאב. והם עמוסים מני בטן ילודי שעשועים על כנפי השכינה. הבן:

תמוז-אב

מאמר א

סעיף א

בו יבואר צירופי שמות החדשים ומזליהם:

צירוף הוי' השולט בחודש תמוז הוא הוה"י יוצא מפסוק. וכל ז"ה איננ"ו שו"ה ל"י מן הס"ת וצירוף הוי' של חדש מנחם א"ב הוא הוי"ה נרמז בתורה הנה יד י"י הוי"ה במקנך וכו' ואי"ה ידובר בזה ענינים שינים כיד י"י הטובה עלינו: והש"י יהי' בעזרנו והנה צירוף השם של חדש תמו"ז היא למפרע לגמרי והוא מורה על דין. ומצורף זה השם נתהווה הדין על המן הרשע. באומרו. וכל זה איננו שוה לי ע"כ שליטת הדין בזה החדש ואפי' קודם י"ז בתמוז. להיות הימים ימי הילוך המרגלים. אין הימים הללו בהתגברות הרחמים כ"כ. וצירוף השם כל חדש א"ב תחילתו הוא למפרע. וחציו השני י"ה הוא כסדר מורה

על ט"ו ימים (מנין י"ה) מן חמשה עשר ואלך מתעוררים הרחמים והתחלת התעוררות התשוב"ה עילאה. בינ"ה י"ה. נ"ל:

סעיף ב

בספר יצירה. המליך אות ח' בראי"ה וקשר לו כת"ר וצרפן זה בזה וצר בהם סרט"ן בעולם. ותמו"ז בשנה וביד ימין בנפש זו"נ. ואח"כ. המליך אות ט' בשמיע"ה וקשר לו כתר וצרפן זה בזה וצר בהם ארי"ה בעולם וא"ב בשנה וכוליא שמאלית בנפש זו"נ. ע"כ הנך רואה אותיות ח' ט'. המה השולטים בב' חדשים הללו. וזהו הנרמז חט"א חטאה ירושלים וכו' עיין בבעה"ט פ' ויחי. ויקרא יעקב אל בניו ביקש לגלות להם את הקץ ונסתם ממנו אמר שמא ח"ו יש בכם חטא. אמרו תדקדק בשמותינו ולא תמצא בהם אותיות ח' ט' הרי לך שהאותיו' גורמים (הגם שבודאי הבחירה חפשיות עכ"ז הזמן והמקום והנפש לפעמים מסייעי' לכל ענין הבן) א"כ אלו הב' חדשים שבהם אותיות ח' ט' בהם דייקא גרם ותמצא שאמרו חז"ל ראויים היו ישראל לעשות להם נס בימי עזר"א כדרך שנעשה להם בימי יהושע אלא שגרם החט"א הנה תמצא שבא עזר"א לירושלים בחדש החמישי שאז שליטת החט"א וזהו שיש לפרש חט"א חטאה ירושלים ע"כ לנידה היתה. ולכאורה קשה הלא חט"א פירושו שוגג וקשה וכי מפני ששגגה ע"כ תהי' מרוחקת כנדה. ולפי הנ"ל יש לפרש חטא חטא' ירושלים הזמן גרם זמן שליטת ח"ט. ע"כ לנידה היתה. ע"כ היתה רק כנידה לא כמו שאר עריות שאסורין ומרוחקין לעולם. רק כמו נידה שמותרת לאחר זמ"ן:

סעיף ג

הנה תתבונן עפ"י ספר יצירה הנ"ל חוש הרא"י בנפש הוא נגד חדש תמוז בשנה. וחוש השמיעה בנפש נגד חדש א"ב בשנה והנה תמצא בסידורו השבטים לדגליהם. יהודא יששכר זבולון. נגד ניסן אייר סיון דגל א'. דגל ב'. ראובן שמעון גד. הנה ראובן נגד תמוז שהוא חדש חוש הראיה. ע"כ אמרה לאה בלידת ראובן לשון ראיה. כי ראה י"י בעניי. ושמעון נגד חדש א"ב הוא נגד חוש השמיעה. ע"כ אמרה לאה בלידתו לשון שמיעה כי שמע י"י כי וכו' (והנה תמצא אות הראשון בשם ראובן אות ר' כמו אות הראשון של ראיה וכן אות הראשון בשמעון ש' כמו אות הראשון של שמיעה והנה תמצא כי הנשיאים של אלו ב' השבטים שהם נגד ב' החדשים בעוד שהיו ישראל במדבר אירע בהן מה שאירע. דהנה המרגלים הלכו לתור את הארץ בכ"ט סיון ממילא הלכו בתמוז חדש הראיה. ויראו את הארץ ויניאו את לב ב"י וכו' ונפגם בחי' הראיה. והנה וישובו מתור הארץ מקץ ארבעים יום בחדש א"ב חדש השמיעה. והוציא דיבה על הארץ ותשא כל העדה ויתנו את קולם כי שמעו לדבריהם. ונפגם בחוש השמיעה. ונגזרה גזירה על

אלו ב' החדשים עד כי ירחמם הש"י ב"ב לזה תמצא דהב' נשיאים של אלו הב' שבטים ראובן שמעון קבלו פגם תיכף בהיותם במדבר אליצור בן שדיאור בעדת קרח. וזמרי בן סלוא (הוא שלומיאל כמשארז"ל) בשיטים. על כן אנו מתפללים הטה אלקי אזניך ושמע. פקח עיניך וראה וכו' כדי שיתוקן ראיה ושמיעה ע"כ בט"ו בא"ב שכבר קיימא סיהרא באשלמותא ומתעוררים הרחמים שלימות הרצון. בנות ישראל יוצאות וחולות בכרמים ואומרות בחור שא נא עיניך וראה הנה הבחורים רואים ושומעים מה הן אומרות. הכל לתיקון עליון לכנ"י בין והתבונן. ודרוש וקבל שכר:

סעיף ד

עפ"י קבלת האריז"ל אשר כל החדשים הם בחי' איברי הראש והנה ב' החדשים הללו הם בחי' עין ימין (תמוז) ובחי' עין שמאל (אב) וכעת בעוה"ר נאמר עיני עיני יורדה מים עיי"ש נ"ל הוא הנרמז בדברי רז"ל כל"ה (כנ"י) שעיניה יפות אין כל גופה צריך בדיקה ובהיפך ח"ו וכו' והנה עינים הללו יתוקנו ויאירו בבוא פינחס אליהו ב"ב בגימ' ב"פ עין. הוא אשר יסד המקונן (שאמר משה בשליחות הראשון ששלחו הש"י לגאול את ישראל קאמר) מה בצע כי תשלח. ואחרי גלעדי ישולח. ומעין זה הוא בתרגום המיוחס ליונתן בפסוק שלח נא ביד תשלח ביד פנחס אליהו דאנת עתיד למישלח בסוף יומייא והנה אין מזה רמז בכתוב. אבל נרמז וירא י"י כי סר לראות סר בגימ' ב"פ עין משה הסתכל שהב' החדשים לא יתוקנו ויאירו לגמרי עד הגאולה האחרונה שיבוא פינחס אליהו בגימ' ב"פ עין ע"כ ביקש משה שלח נא וכו' וכדברי המתרגם הנ"ל. והנה מקובל מן המקובלים הראשונים שמות תרין משיחין בן יוסף ובן דוד הם נחמיה בן חושיאל מנחם בן עמיאל. וכן יסד הפייטן בסליחות תשבי מנחם ונחמי'. והנה נחמיה בן חושיאל מנחם בן עמיאל אליהו בגימ' בראשית. הנה הג' גואלים הללו נרמזים בהתחלת התורה. לרמז בבוא הג' גואלים הללו אז ישמח (אותיות משיח) י"י במעשיו. והנה נעוץ סוף התורה בתחילתה. לעיני כל ישראל. בראשית ברא אלקים רצ"ל לתיקון ולהאיר העינים של כנסת ישראל (היינו הב' חדשים הנ"ל שנק' עינים הנה בראשית (הג' גואלים הנ"ל) ברא אלקים יבואו ב"ב לגאלינו גאולת עולם:

סעיף ה

נ"ל שיש לכוין באלו הב' חדשים באומרו עוזר דלים. אשר הש"י יעזור במהרה לשני החדשים הללו הנק' דלים. הא כיצד הוא ג"כ עפ"י מ"ש האריז"ל (ודרוש ידרושהו במג"ע). אשר השם אדני במילואו כזה אלף דלת נון יוד. הנה הוא י"ב אותיות בכל חדש מאיר אות א'. והנה כסדר החדשים ניסן אות א'. אייר אות ל'. סיון אות ף' הנה מגיע לתמוז אות ד' ולאב אות ל' הרי ד"ל. כי אלו הב' חדשים המה דלים בעוה"ר עד אשר הש"י

יגביהם במהרה ומדלה יבצעם (וכן הם נק' רשי"ם עמש"ל אות ג'. ראיה שמיעה. ראובן שמעון ר"ת ר"ש עמ"ש בדרושי אלול מה שאנחנו נוהגין לומר בסליחות אלול כדלים וכרשים דפקנו דלתיך ויבואר בקצרה להלן אי"ה) והנה יש לכוין בעוזר דלים אשר הש"י יעזור הדלים הללו. דהנה תיבת דל יש לו ב' פירושים. א' לשון דלדול ודלות ב' לשון גבהות מגזירת ארוממך י"י כי דלתני. היינו הגבהתני. והן היום אותיות ד"ל שבחדשים הללו המה כפירוש הראשון לשון דלו"ת והש"י העוזר דלים יעזור להם במהרה ויהיה כפי' הב' לשון גבהות והתנשאות. ובלעם אמר יזל מים מדליו שעד היום בעוה"ר עיני עיני יורדה מים מים מלוחים מן הגבורות ואח"כ ב"ב יזל מים המה מימי החסד העליון ונוזלים מן לבנון. ע"כ אמר לשון יז"ל מגזירת ונוזלים. הבן:

סעיף ו

וכיון שבא לידינו פסוק ארוממך י"י כו' אפרשהו בקצר' (ודברנו באריכות במאמרי אלול) והוא דאלו הב' חדשי' מגיע אליהם כמש"ל ולחדש אלול מגיע אות ת' ממילא כאשר יצורף אליהם אלול (שהם מדגל א' ראובן שמעון גד. בבית אלקים נהלך ברגש) מתהווה דל"ת פתוחה לשבים (הארכנו במאמרי אלול. כדלים וכרשים דפקנו דלתיך עיי"ש) והנה מבואר בזהר אשר ניסן אייר סיון. נפל בגורל לחלק יעקב. ותמוז אב אלול לחלק עשו והנה זה היה לשמחה לעשו שנפל גם אלול לחלקו ולא יהיה יכולת לישראל לעשות תשובה קודם ר"ה יום הדין. ועשה יעקב כמה מלחמות בתחבולות החכמה. ולקח אלול מידו והכינו לישראל לתשוב' (עיין כ"ז במג"ע) ועי"ז מתמתקים הדינים של תמוז ואב ויצורף הת' לאותיות ד"ל ומתהווה דל"ת פתוחה לשבים וזהו ארוממך י"י כי דלתני (בעשית לי הצירוף דל"ת ע"י חדשי אלול) ולא שמחת אויבי לי (היינו עשו שהיה שמח על שנפל אלול לחלקו כנ"ל וכעת הוא חלק יעקב להרים קרנינו בתשובה שלימה:

סעיף ז

לדעת ר' אליעזר במנין שנות העולם הנה לדעתו בא' לחדש א"ב נראו ראשי ההרים בשנת המבול והתחיל התיקון לעולם החרוב תשכיל ותדע השבירה במלכין קדמאין היה בבחי' עינים ובבחי' אז"ן ישתיקון וחיות בסוד הכתוב שמעו ותחי נפשכם על כן בא' לחדש אשר הוא בבחי' שמיעה כמש"ל נתהווה תיקון בבחי' ראי' ע"כ בו נראו ראשי ההרים המשכיל יבין:

סעיף ח

באחד לחדש א"ב ויעל אהרן הכהן אל הר ההר. הנה בו נראו (בגימ' אהרן) ראשי ההרים. ובכאן ויראו כל העדה אל תקרי וירא אלא (ויראו) שנסתלקו ענני כבוד. וישמע הכנעני מלך ערד. ערד בקליפה בגימ' (זה לעומת זה) לא"ה רחל בקדושה (ובחדש הזה דייקא.

וישמע הכנעני וכו' להיות שפגמו בשמיעה כמש"ל) ובעוד אהרן ח"י (בגימ' ער"ד) לא היה שליטה למלך ערד. אך כששמע כי מ"ת אהרן (בגימ' תרצ"ו וקסבר ניתנה רשות להלחם וכו' תשכל ותדע תרצ"ו הם ב' בתי דינים קשה ורפה סוד ב' ימים דר"ה. לא"ה רחל זה לעומת זה ער"ד הבן. עיין במג"ע בלעם רצה להמשיך הדין על ישראל ח"ו ע"כ בלעם במילואי בגי' תרצ"ו (צרות על שונאי יש') קשה ורפה כנ"ל (וברצות י"י דרכי איש גם אויביו וכו') ע"כ יש בזה התגברות מלך ערד ואנחנו ממתיקים קודם ר"ה בתרצ"ו שעות התשובה שבחדש אלול ימי רצון ברצות י"י דרכי איש וכו' הבן הדברים כי דברים גדולים רמזתי לך והנה אמרז"ל מלך ערד הוא עמלק ובו נאמר אשר קרך בדרך קו"ף רי"ש במילואם בגימ' תרצ"ו קשה ורפה ותשכיל ותדע אותיות שקר אות ש' שבו הוא אתווא דקשוט ה"ס הנהירו דקיק המאיר נק"ר. וכאשר יוסר הנהירו דקיק שהוא חיות הסט"א ישארו בלי לחלוחית אז יקויים מחה אמחה את זכר עמלק ב"ב. הנה רמזתי לך ברמיזה ותשכיל בדברינו במאמרי פ' זכור ופורים וינעם לך:

סעיף ט

ויהי אחרי מות יהושע וישאלו ב"י וכו' ויאמר י"י יהודא יעלה וכו' ויאמר יהודא לשמעון אחיו עלה אתי בגורלי כו' והלכתי גם אני אתך בגורלך וילך אתו שמעון ע"כ. מהראוי להתבונן א' מהו הצורך להשמיענו שביקש יהודה משמעון שילך עמו. ואשר כן עשה שמעון ב' קשה הדבר מאד על שבט יהודה דכיון ששאלו את י"י מי יעלה תחילה והשיב הש"י יהודה יעלה. הנה נתתי את הארץ בידו. למה היה לו לבקש משמעון שילך עמו כי לא היו מאמינים ח"ו בדבר אלקינו עד שהוצרכו להרבות חיל להלחם עפ"י טבע האנושי: **ונ"ל** דהנה עפ"י סדר הדגלים בענין חדשי השנה הנה חדש ניסן הוא ליהודה כמש"ל. וחדש מנחם א"ב הוא לשמעון. והנה חדש ניסן היה מסוגל מאז לגאולה ולחירות לבוא לרשת את הארץ אשר י"י אלקינו נותן לנו. וחדש א"ב בעוה"ר היה מוכן להיפך (עד אשר ב"ב ירחם הש"י על עמו ועל ארצו ועל החדש הזה אשר הוא מבויש מכל חדשי השנה ויהפך את החדש הזה לששון ולשמחה וינחילנו ירושת הארץ בקדושה ירושה עולמיית) הנה המגיד מראשית אחרית בכדי לחבוש את שבר עמו ויהיו מנוחמים גם בימי עניים. הנה בהתחלת ירושת הארץ ויאמר י"י יהודה יעלה בתחלה לירש את הארץ הנה נתתי מאז את הארץ בידו (כי חדשו ג"כ מוכן לישועה מעת צאתינו מאמ"צ לירש את הארץ ע"כ אמר הנה נתתי. כבר) ויאמר יהודה לשמעון אחיו עלה אתי בגורלי להיות חדשו מוכן להיפך בעוה"ר. הנה צירפו יהודה לגורלו והבטיחו ברוה"ק ואלך גם אני אתך בגורלך היינו כאשר יגיע זמן התנשאות חדש של שמעון. היינו מנחם א"ב. ואברר

לך הדבר את אשר עם לבבי ברחב ידים ידוע לך עליית עזרא בבית שני מן הגולה. היתה התחלת עלייתו בניסן יסוד המעלה מבבל ובא לירושלים בא"ב חדש החמישי. ונ"ל דהנה בית שני לא היתה גאולה שלימה הנה הגם שאמר הש"י לזכריה הנביא שיהיה יום צום החמישי לששון ולשמח' עכ"ז לא היתה שמחה שלימה כי לא נהפך לגמרי לטובה רק לפי שעה. וכשהודו להש"י על הגאולה של בית שני לפי שעה יצורפוה אל גאולת מצרים וכענין שהזכירו אנשי כנה"ג בדברים יצ"מ ואח"כ אמרו הנה עבדים אנחנו ובעבדותינו לא עזבונו אלקינו עיי"ש בעזרא ונחמיה והנה הזכרת יצ"מ היא כל ימות עולם עיקרת לכל הגאולות וכל הניסים והגאולות טפלים ומחוברים ליצ"מ. ע"כ גם בבית שני הגם שנהפך אח"כ לשמחה עכ"ז תמצא עליית עזרא יסוד המעלה מבבל היה בניסן זמן צאתינו ממצרים (חדשו של יהודה וגורלו) ובא לירושלים בחדש החמישי (מנחם אב. חדשו של שמעון וגורלו. הנה היה טפל לניסן שהוא היה יסוד המעלה. הוא שאמר יהודה עלה אתי בגורלי) משא"כ לעתיד ב"ב לא שתעקר יצ"מ ממקומה אלא שתהי' שעבוד מלכיות עיקר ויצ"מ טפל. אז יהיה הגורל של יהודה שהוא חדשו טפל לגורל שמעון שהוא חדש א"ב ומעתה תבין ברוך המגיד מראשית אחרית בראשית התחלת ירושת הארץ אמר יהודה לשמעון אחיו עלה אתי בגורלי (היינו לרמז על בית שני שהגאולה הזאת לא היתה עיקרית ועיקר הזכרה וסיפור לישראל הוא יצ"מ. עכ"ז היה כמה מאות שנה הרווחה לקרן ישראל ומעט שמחה בחדש מנחם חדשו וגורלו של שמעון אבל היה רק טפל ליצ"מ. חדשו וגורלו של יהודה) והלכתי גם אני אתך בגורלך (היינו לעתיד ב"ב ותהי' להיפך שתהי' עיקר הזכרת הנס הגאולה האחרונה שיתהפך לגמרי חדשי של שמעון לששון ולשמחה ויזכירו תוקף הניסים ויספרו בליל המקווה לנו לשמחה תוקף הניסים ונפלאות ויצ"מ תהי' טפל כמ"ש חז"ל ברוך המגיד מראשית אחרית:

ומעתה תשכיל ותתבונן דבריהם ז"ל במשנה בענין הכהן משיח מלחמה שהי' מדבר אל העם אתם קריבים היום למלחמה על אויביכם וכו'. לא יהודה על שמעון וכו' לפי דברנו הנ"ל תבין דיהודה עם שמעון אפי' בשעת הזעם הם מצורפין ומרחמין זה ע"ז. ותבין ג"כ מה שעפ"י קביעות שלנו ביום שחל יום א' דחג הפסח בו ביום היא הקביעות של ט' באב ומנהג ישראל לעשות זכר באכילת ביצים שהם מאכל אבל בין והתבונן:

והנה לעתיד ב"ב כימי צאתינו מאמ"צ יראנו נפלאות והחדש של שמעון יהי' כחדשו של יהודה לששון ולשמחה שלימה לישראל והיום החשוך בעוה"ר יהיה לנו לאור עולם יום לידת בן דוד (דאתמר עלי' מפומייהו דרבנן בפסוק ויאמר אלקים יהי אור זה אורו של מלך המשיח הבא מיהודה ידחו בקדושה ביום המקווה לששון ולשמחה בחדשו

של שמעון ביום ההיא יהי' י"י למלך על כל הארץ ויתגלה כבוד מלכותו עלינו במהרה. ע"כ תמצא יהודה שמעון בגי' מלכות שמים שלימה:

ויש לרמז ג"כ אצל משה בהתחלת התגלות בסנה בגאולה הראשונה נאמר וירא י"י כי ס"ר לראות ס"ר בגימ' סל"ה ארי' בגימ' ס"ר הן המה המזלות דניסן וא"ב. וע"כ אמר שלח נא ביד תשלח. ומתרגמינן בתרגום המיוחס ליונתן ביד פינחס אליהו דאת עתיד למישתלח בסוף יומייא. פינחס אליהו ג"כ בגימטריא ס"ר מנין ב' המזלות הנ"ל: ותתבונן עוד מזל ניסן טלה. מזל אב אריה בגמ' אם הבנים שמחה הללויה והבן הרמזות הללו:

והנה תתבונן מנהג אבותינו תורה הוא המנהג המורגל בישראל כשרוצים לדבר זה עם זה מעניין שם הנכבד. הנה אסור להזכירו כסדרו אומרים השם הו"י' הנה היא צירוף של חדש א"ב ולמה בחרו הצירוף הזה דייקא ולא צירוף אחר מן הי"ב צירופים. להיות צירוף זה החדש. עתיד הקב"ה לעשותו כימי צאתינו מארץ מצרים בחדש ניסן אשר בו השם היא כסדרו. ע"כ מנהג ישראל כשרוצים לדבר מן השם הנכבד כסדרו. אומרים צירוף הו"י שהצירוף של חדש הזה הוא המקווה לנו ב"ב שיהיה לישועה ולנחמה ולגאולה שלימה כמו בצירופו של חדש ניסן שהוא כסדרו. ואתה הבן:

סעיף י

בספר עיקרי דינים. הביא בשם ס' קול אליהו. וז"ל. בעה"ק ירושלים תוב"ב נהגו שלא לאכול בשר מר"ח אב עד התענית ואם נשאר לו בשר ממה שקנה לצורך אוכל נפש לר"ח או לשבת. שמע שאומרים בשם הרב מהר"א יצחק שהיה אוכל משיורי ראש חדש ושבת. ושכן נהגו אחריו. והביא הרב המחבר ראי' לזה מפ"ק דחולין דף ט"ו דאיבעיא להו בשר נחירה שהיה להם לישראל בכניסתם לארץ וכו'. ונשאר בתיקו. והרא"ש ז"ל כתב דנ"מ (דעל האיבע' גופא קשה מאי דהוה הוה ע"כ צ"ל דנ"מ לדינא ונ"ל) למי שאסר ע"ע מין א' מהמיני' בהגיע זמן פ' וקודם אותו הזמן הי' לו מאותי המין אם מותר לו לאכול כיון שהי' בידו בזמן ההיתר עיי"ש ובנידון דידן כיון שאינו אלא מנהג ונשאר הדבר בתיקו אזלינן לקולא: הג"ה לפי שיטתו לא אדע למה דוקא מה שנשאר משיורי שבת ור"ח היא אפילו מה שנשא מימי החול קודם ר"ח. הנה הי' בידו בזמן ההיתר:

והנה דבריו דברי קבלה נקבל כאשר אבאר אי"ה אבל לדין יש תשובה דאין הנידון דומה לראי' דשאני האיבעיא דאיבר"י בשר נחירה. דהנה מצות שחיטה הוא מ"ע ממנין תרי"ג. ונצטוינו על המצוה הזאת בכניסה לארץ אז נאסר לנו לאכול בהמה חיה ועוף עד יקויים בה המצוה כתיקונה משא"כ במדבר לא היו צריכין לקיים זאת המצוה. והנה אם נחרו בהמה במדבר ונשאר בידם מן האיברים בכניסתם לארץ. הנה באיברים לא שייך קיום

המצוה. שפיר יש מקום להתיר אותן האיברים כיון שכבר הם איברים ואין שייכות בהם למצוה לשחוט הסימנים וכיוצא (ויתכן בזה בדקדוק אומרם בגמ' איבר"י בשר נחירה רצ"ל מקום הספק הוא הואיל שהם כבר איברים) והוי כמו ירקות ופירות. משא"כ בנד"ד שאין כאן שייכות מצוה רק איסור אכילה מחמת האבל אין ראי' להתיר מחמת שהיה הבשר בידו קודם לזמן האבל. וגם הנידון שהמציא מרן הרא"ש ז"ל לפי קט דעתי. אינו דומה לבעין בגמר' ואף על פי כן יש לי שב בנידון דהרא"ש שיש בו ג"כ מ"ע מוצא שפתיך תשמור וכו'. ככל היוצא מפיו יעשה. משא"כ בנידון דידן:

אבל הנלע"ד מקום ההיתר הוא באפשר. דאם נאמר שלא יהיה רשאי לאכול שירי הבשר אחר השבת יתקלקלו השירים ומימנע ולא יקנה לשבת רק בדוחק ובצמצום. ועי"ז יהיה מניעה לעונג שבת וכה"ג אשכחן בכמה מקומות. ועוד אומר לך דכירנא כד הוינא בימי חורפי. הייתי משמש לפרקים לצדיק אחד שהיה מפורסים בדורינו. מהר"מ סופר זציק"ל מפשעווארסק והצדיק ההוא הי' מפורסם לבעל מדריגה ורוה"ק. והי' מנהגו שהי' מצניע שיורי מאכלים אשר היו מתוקנים לשבת כגון הרקיקין והדובשנין ובבוא אליו איש נכבד בימי החול הי' מכבדו בשירים הללו. ואמר שזה מיקרי כעין שירי מנחות:

וברבות הימים מצאתי בשם גדול אחד. אשר מי שרוצה שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין בימי החול או מחמת פרישות וכאשר יכבד הדבר עליו. הנה יקנה בשר ביום ד' או ביום ה' לכבוד שבת ומותר לו לאכול מאותו הבשר גם בימי החול. וגם מה שישתייר לו אחר השבת יוכל לאוכלו בימי החול. ורואה אני שהדבר ק"ו להתיר בנידו"ד. כ"ז הנני כותב לא להלכ' ולא למעש' כי כדאי הוא בית אלקינו וכו':

וכתב עוד שם הרב המחבר בשם ס' נחפה בכסף שיש לחלק בין ראש חדש לשבת דשיורי שבת אסורים ושיורי ראש חדש מותרים ותמה ע"ז הרב בעל קול יהודא דמחזי כי חוכא ואיטלולא. ופתח לו הרב המחבר. כיון דעיקר ראיותינו מאיברי בשר נחירה שהיו מותרים עד היום ולא נאסרו מעולם. והנה בדומה הוא ראש חדש בנידו"ד. משא"כ שבת הנה כבר נאסר הבשר בבוא החדש ובבוא שבת הותר. הנה י"ל דאחר השבת חוזר וניעור איסורו. ואני הקטן אומר לפי"ז. א"כ גם בשבת שחל ביום ב' מנחם לא נאסר עדיין הבשר ועוד אני מתמיה. בשלמא בשר נחירה לא נאסר מעולם עד ביאת ישראל לארץ. משא"כ בנידו"ד גם בשיורי ראש חדש יש לאסור. דהרי נאסר בשנה העברה. ואח"כ הותרה אחר התענית. ושוב בביאת הימים (המקווים להתהפך לשמח') חוזר וניעור. ע"כ לדעתי אין לדברים הללו ראי' מבוררת. ושמא י"ל דמה שנאסר בשנה העברה. אין לו

שייכות בצירוף עם השנה הזאת כיון דבכל שנה מחכים ומצפים ליום המקווה. אימתי בכל שנה אומרת היא השנה הזאת היום אם בקולי תשמעו:

סעיף יא

ע"ש בס' הנ"ל בשם שבות יעקב שהתיר לעשות נשואין בין המצרים למי שלא קיים פ"ו. ואח"כ סיים המחבר כיון דלא מסמנא מילתא שומר נפשו ירחק מזה עיי"ש. ואני אומר הנה הגם שהאמת הוא כך. עכ"ז לדין י"ל. הנה שייך בזה לומר אל תאמר לכשאפנה אשנה וכו' כיון דפ"ו הוא מ"ע דאורייתא. אבל אעפ"כ י"ל דהנה אמרו בגמ' משחרב ביהמ"ק דין הוא שנגזור ע"ע שלא לישא נשים וכו' עיי"ש בגמ'. הנה עכ"פ בימים האלה שהם עיקר ימי וכו' (יהפכם הש"י לששון ולשמחה) ודאי דין הוא שנגזור ע"ע שלא לישא נשים אפילו לא קיים פ"ו. נ"ל:

מאמר ב

סעיף א

מאמר בין המצרים

בו ידובר בין ימי בין המצרים היינו מן י"ז בתמוז עד תשעה באב ושם המאמר בין המצרים:

י"ז בתמוז בו נשתברו הלוחות ולא במקרה הוא י"ז דייקא בגי' טוב והא עפ"י משארז"ל מפני מה אין כו' בדברות הראשונות כי היה גלוי וידוע לפניו ית"ש שעתידין להשתבר ויאמרו ח"ו פסק הטוב. ע"כ אין בהם ט' רק בלוחות שניות לומר שכל אלה העניני' טוב לישראל ע"כ אירע המעשה ביום טו"ב בתמוז. וז"ש האריז"ל ויקרא אהרן ויאמר חג לי"י מחר אמר כן בנבואה שעתיד להיות היום ההוא ח"ג ויום טוב לישראל ויבואר עוד אי"ה:

סעיף ב

בשנת קביעות הש"א פשוטה חקת ובלק נפרדות. ומטות ומסעי מחוברת ולמה לא בהיפך. ונ"ל משום דמהדרינן כל מה דאפשר לקרו' הפרשיו' שמבואר בהם חלוקת הארץ בימי בין המצרים דהנה פרשיות מטות מסעי הדברים יש בהן חלוקת הארץ לזה קורין אלו הפרשיות תמיד בימי בין המצרים להורות הבטחה לישראל לאלה תחלק הארץ ג"כ. והנה גם בפר' פינחס מבואר חלוקת הארץ ע"כ מהדרינן כל מה דאפשר שיקראו גם פ' פנחס בימים האלה וגם בפ' פנחס נאמרים כל המועדים. הנה יתנחמו ישראל בהוסיף להם מועדים ב"ב שעתידין הימים האלה להיות לששון ולשמחה ולמועדים טובים:

סעיף ג

מבואר בכוונת האריז"ל כוונת ברכת אבות בימי בין המצרים סיום הברכה ברוך אתה י"י. יכוונו חילוף הר"י בשם טדה"ד היינו אותיות הקודמים לאותיות הו"י. הנה השם

הזה בהתחלקו ירמוז לימי בין המצרים לתמוז ואב אותיות ט"ד הם י"ג רומזים לי"ג ימי תמוז מן התענית עד סוף החדש ואותיות ה"ד הם ט' רומזים לט' ימים אשר מן ר"ח אב עד התענית אשר אלו הימים כביכול הם בהסתר עד ירחם הש"י ב"ב והנה להיות הימים האלה כעת הם בהסתר פנים בעוה"ר לזה הוא הכוונה הסתרת שם הנכבד בחילופו אתוון. עד אשר יאיר הש"י לישראל ברחמים רבים י"ג תיקוני ארוך (נגד הג' ימים של תמוז ואמרן מתה בימים ההם אחר שבירת הלוחות) וע' תיקונים דז"א (נגד ט' ימים של א"ב אמרן משה בימים ההם אחר שליחות המרגלים אשר בכו העם בלילה ההוא בכי' של חנם הבן הדבר) והנה כנסת ישראל מקבלת כל הארות עליונים ע"כ זא"ת נקראת ר"ת תיקוני זעיר אריך (הגם שיש עוד טעמים אחרים) והוא שיש לרמז בפסוק מאת י"י היתה זאת (כנ"ל) היא נפלאת (מכוסה ונעלם) בעינינו (היינו בב' חדשים הללו הנק' עינים (כמש"ל מאמר א' עיי"ש) והנה השם טדה"ד בהכפלו קצתו על קצתו דהיינו י"ג פעמים ט' בגי' קי"ז (עיין בס' ברכ"ע מאמר קדושה משולשת) בגימ' נאום הו"י'. תתבונן בזה דהנה השם הנ"ל בגימ' כ"ב נגד אותיות התורה אשר בהן בא דיבור הש"י לישראל. ובעוה"ר בגלותינו נאלמתי דמו' אין חזון נפרץ והנה הוא הכוונה בימים האלה לרחמנו כימי עולם. והוא מרומז בפסוק זאת נחמתי בעניי (גם בימי עניי ומרודי דהיינו בימים הללו שבעוה"ר נתהפך עי"ן להיות ענ"י הנה זאת נחמתי רמזי התיקונים הנ"ל העתידים להתגלות בהתעוררת רחמים רבים. וסיים) כי אמרתך חייתני (החיות שלי ע"י שאני מעורר השם ך"ב הנ"ל שבו מרומז האמירה והדבור כנ"ל):

סעיף ד

עוד חומר לך עפ"י כוונת מרן האריז"ל בג' ראשונות דשמ"ע ג' שמות לבושי השם הנכבד והם טדה"ד כוז"ו מצפ"ץ. והנה הם בגימ' שס"א מנין השבטים אשר מהם יתגלו במהרה תרין משיחין היינו יהודא אפרים ויקויים אז ולא יסף עוף מוריך ונגלה כבוד הוי'. נ"ל הבן הדבר:

סעיף ה

ותתבונן עוד עפ"י הכוונה בג' שמות הנ"ל הנה בברכ' אבות השם הוי' מתלבש בשם טדה"ד ובגבורות השם הו"י מתלבש בשם כוז"ו ובקדושת השם הו"י מתלבש בשם מצפ"ץ הנה הג' שמות הו"י עם ג' שמות הלבושים הנ"ל (ע"ה לכוללם יחד להמתיק הדינים) בגימ' תם עונך בת ציון והוא בגימ' חסד דין ורחמים ומה נחמד הדבר לכוין זה באבות אלקי אברהם אלקי יצחק ואלהי יעקב. האל הגדול הגבור והנורא. ועוד חזון למועד לרחמנו כימי עולם:

סעיף ו

והנה תתבונן עוד הנה בג' ראשונו' יש לכוין הג' שמות הנ"ל בגי' שי"ן (ע"ה) ובג' אחרונו' אלקים מילוי ההי"ן רצ"ה ושם אדני ג"כ בגימ' שי"ק. בגי' שים שלום בגימט' שין שי"ן עם הו' שמות הנ"ל היינו בהצטרף השם הנכבד הרי הם ו' שמות עיי"ש ותבין) הנה הם בגימ' תש"ך (ה"ס התפשטות קומת לשיעור קומת עשרה היינו י"פ ע"ב בגי' תש"ך) מבראשית כזאת הודעת. התיב' הראשונ' בתורה בראשית יש לה תש"ך צירופים וכבר כתבתי לך בתיבת בראשית נרמזים הג' גואלים נחמ"י' בן חושיאל. מנחם בן עמיאל אליהו. בגימ' בראשית עמש"ל:

סעיף ז

עוד אני מדבר בכוונת השעות של אלו הימים הנה בי"ג ימי תמוז ישנם שי"ב שעות בגימ' י"ב צירופי הו"י'. והנה בעוה"ר נתקיים הלכו שב"י (דכולהו איתנהו בי') לפני צר ובהתעוררת הרחמים מן י"ב צירופי הו"י' ישוב וירחמנו והשעות של התשעה ימים דחדש א"ב הם רי"ו מנין גבורה. יראה (אר"י' והוא אשר אמרתי ברמז הפסוק דוב אורב הוא לי אר"י במסתרי' הנה נכתב ארי"ה וקרינן אר"י בלא ה': דהנה השעות מן הט' ימים הם מנין ארי' אב ביום ת"ב מן המנחה ולמעל' נולד בן דוד. וההמש' שעות אחרונות כבר מתמתקים הדינים ע"כ לא קרינן אר"י רק אר"י חסר ה' הבן) והנה מתמתקים ע"י ג' שמות החס"ד ג"פ ע"ב בגימ' ארי"ה מנין השעות הנ"ל סך כל השעות מן הכ"ב ימים הם תקכ"ח מנין מפתח הגאול'. והנה אמרז"ל אין הגליות מתכנסות אלא בזכות המשניות (סוד תורה שבע"פ אשר היא עמנו בגלות מלכות פ"ה ותורה שבע"פ קרינן לה והוא כעת בסוד נאלמתי דומי'). וכשמדברין ושונין במו פינו התורה שבע"פ אזי נפתח הסתום) שנא' גם כי יתנ"ו לשון מתניתין) בגוי' עתה אקבצ' ע"כ יש במשניות תקכ"ח פרקים מנין מפתח עיין במג"ע והנה כבר עמד ע"ז הרב הגאון מהרי"ב ז"ל בהגהותיו על הש"ס. כשתעמוד על המנין אינם רק תקכ"ג פרקים. אבל הוא לדעתי שמצורפן אל המשנ' ה' תוספתות שנויים בלשון המשנ' ואינם משנה ממש פ"ד דמסכת בכורים ופרק קנין תורה ותוספתא בפסחים. ובקידושין ובסוטה והוא ג"כ לסוד הנ"ל דבאותן הימי' שנסתם הפתוח היינו הכ"ב ימים בין המצרים יש בהם תקכ"ח שעות. רק הה' שעות אחרונות הנה הן המה ג"כ בכללות אותן הימים אבל אעפי"כ המה מתמתקים בלידת בן דוד. וכ"ה בסך פרקי המשניות תקכ"ג פרקים ותוספתות אשר שנויים בלשון המשנה ה' ס"ה תקכ"ח. מפתח הגאולה ב"ב אמן:

סעיף ח

והנה כתבתי לך בסוד הימים הן כ"ב היינו י"ג ימי תמוז ט' ימי אב הנה כתבנו לך אשר ישנם בתור' סוד י"ג תיקוני ארי"ך הזכירן משה בפ' תשא (הנה זה הי' אחר מעשה העגל שהי' בתמוז כנודע שבירת הלוחות היה בי"ז בתמוז ע"כ ימי התמוז המה י"ג ובהתעוררת הרחמים ב"ב יתמתקו ויתהפכו לחסד ורחמים) וט' ימי אב הנה בפ' שלח הזכיר משה ט' תיקוני ז"א וזה היה אחר מעשה מרגלים שהיה בט' בא"ב כנודע מרז"ל ויבכו העם בלילה ההוא. הם בכו בכי' של חנם וכו' והנה המתקת הט' ימים הנ"ל ע"י המשכת הרחמים ט' תיקונים הנ"ל הנה יקויים ב"ב ונקדשתי בתוך ב"י תוך דייקא לתקן הפגם אשר נעשה ע"י עגל מרגלים בגי' תו"ך. והנה השעות בימים האלה הם תקכ"ח בהסיר מהם שעות של ימים הקדושי' דהיינו ג' ימי השבתות ור"ח וגם מיום ת"ב הששה שעות אחרונות מזמן מנחה כנ"ל (הגם דלעיל כתבנו ה' שעות הא והא איתנהו דזמן מנחה מתחלת תיכף מכי ינטו צללי ערב עיין במג"א) נשארו ת"ך שעות. הנה ע"י היסורין מהנהגת האבילו' בימי' הללו בתו"ך שעות יתוקן עון עג"ל מרגלי"ם ונקדשתי בתוך ב"י הבן הדבר:

והנה ישנים עוד תיקונים שש מעלות לכסא (הזכירם דוד היושב על כסא מלכו"ת במזמור פ"ו. ע"כ עד ט"ו באב ישנם עוד ו' ימים והוא יו"ט לישראל ובנות ישראל יוצאות למחול בהיות סיהרא באשלמותא) ס"ה כ"ח ימים ועתה יגדל נא כ"ח אד"ני. כ"ח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחל"ת גוים (הן המה הב' חדשים תמוז א"ב אשר נפלו לגורל עשו. יוחזרו לחלק י"י עמו ע"י התעוררות התיקונים הנ"ל ע"כ בו נפסקו מתי מדבר שהי' בידם עונות הנ"ל והיה אז גמר התיקון בדוריהם. והנה מבראשית כזאת הודעת כ"ח אתוון דעובדא דבראשי"ת דהיינו בפסוק הראשון בראשי"ת ברא וכו':

והנה כעת בעוה"ר אין השם שלם (וחסר ו"ה) ואין הכסא שלם (וחסר א') וחסר י' מירושלי"ם וחסר ו' מאליה"ו (עד אשר יגדל נא כ"ח אד"ני היינו אלו האותיות הנ"ל בגימ' כח) ובמהרה תוחזר העטרה ליושנה והנה אלו האותיות החסרים הזה באלף בית אותיות אהו"י ע"כ אחר האותיות הללו לא יבואו אותיות דגושים כי הדג"ש מורה על חוזק וגבורה ודין משא"כ רפ"ה הוא ממותק) ואחר שיוחזרו האותיות הנ"ל לא יהי' עוד חוזק הדין בעולם וכעת בעת החסרון בעוה"ר הן המה הימים האלה כ"ב מנין אהו"י (והוא שם הדע"ת עיטרא דגבורות מסוגל לסער הים לכותבו על תורן הספינ' כמ"ש האריז"ל. והנה באמת ויי"ן החסרים שנים הם. אבל להיות האותיות שוים בא"ב כחד חשבינן להו. אבל אעפי"כ הסיהרא אינה באשלמותא עד ט"ו באב שהוא נגד הו' דאליה"ו החסרה ג"כ וכח מעשיו הגיד לעמו. הבן:

סעיף ט

מבואר בכתבי האריז"ל אשר בימים הללו נולדים נשמו' גרי"ם מייחודי' עליונים וביו' האחרון הוא ת"ב זמן לידת משיח הרמז בזה אין מקבלים גרי"ם לימות המשי"ח. כיון שנולד משי"ח כבר נפסק זמן לידת הגרים צ"ל (הרמז בפסוק גם אלה תשכחנה ואנכי וכו' גם אלה ר"ת אין מקבלין גרים לימות המשיח) וכן תמצא בברכות שמ"ע מתפללים בברכת על הצדיקים ועל גירי הצדק ואח"כ על בנין ירושלים. וצמיחת קרן לדו"ד. וזה משארז"ל קשים גרים לישראל כספחת דכתיב ונלוה הגר אליהם ונספח"ו על בית יעק"ב דהנה בימים הללו כוונת אלו השמות המבוארים לעיל דהיינו הו"י טדה"ד כוז"ו מצפ"ץ רצ"ה אד"נ' בגי' תשמ"ח (חסר אחד כי בעוה"ר השמחה חסירה) ובמהרה בימינו תהיה שמחת עולם על ראשינו יגל יעקב ישמח ישראל יעקב במילואו בגי' תשמ"ח וזהו בית יעק"ב לכו ונלכה וכו' בית יעקב היינו הבתים של יעק"ב בהעשות מהאותיות שנק' אבנים. בתי"ם היינו תיבות והיינו יעק"ב במילואו וזה אשר כתבנו בפסוק ויעק"ב נסע סכת"ה (חג הסוכות) ויבן לו בית (היינו מילוי אותיותיו בגי' תשמ"ח. ושמח"ת בחגך ובמהרה תהיה שמחת הח"ג גם ביום שנולד ב"ן דו"ד (עיין כ"ז בס' הכוונות ותבין) והנה בימים האלה שאין הזמ"ג להולדת נשמות גבוהות ורמות רק לנשמות גרי"ם עד שיהי' בי"ת יעק"ב במילואו וטובו יהיה שמחה שלימה. דהיינו שיתגלה ב"ן דו"ד ב"ב וזהו שקשים גרי"ם לישראל. כ"ז שנולדים גרי"ם עדיין לא נשלם בי"ת יעק"ב. וז"ש ונלווה הגר אליהם ונספחו על בית יעקב ואתה תבין:

סעיף י

במדרש יש שלא לילך יחידי בימי בי"ן המצרים מן שעה ד' ביום עד שעה ט' (היינו בזמן שהחמ' בתגבורת) והובא בש"ע. ולדעתי יש לרמזו בפסוק בימי שמג"ר בן ענת וכו' חדלו ארחות בימי שמג"ר (ש"ם ג"ר בימים אשר שם נולדים נשמות גרי"ם כמש"ל) בן ענת (בסודי רזי הובא במג"ע המלאך של חדש תמו"ז שמו תע"נ ב"ן אותיו"ת ב"ן ענ"ת) הגה ר"ת של זה המלאך עיין במג"ע ר"ת נח"ש ברי"ח נח"ש עקלת"ן תני"ן והנה אומר לך זה המלאך בגימט' עקב"ת משיחא והנה בתמוז מתחילין הכ"ב ימים בהמ"צ אשר בהם כעת בעוה"ר בחי' הסתר פנים אתה סתר לי היינו שם הוי' כביכול בהסתר הלבושים כנ"ל לבד ב"ך נזכיר שמך והנה כ"ב פעמים הוי' בגי' עקב"ת משיחא מנין המלאך הנ"ל. והתבונן: בימ"י יע"ל (בזמן שיש עלי' לקו משווה היום היינו השעות הנ"ל שאז החמה בגבורתה אז) חדלו ארחות. והוא רמז נכון:

סעיף יא

כתיב בשליחות המרגלים והימים ימי בכורי ענבים כתב הרב הקדוש מהר"ש מאוסטירפאליע ז"ל סו"ד שהאותיות אשר הם בכורים וקודמים לאותיות ענבי"ם הם

אותיות ס"מ כי אז שליטתו עכ"ד. רצ"ל זמן הליכתם הי' בתמו"ז וא"ב. ובהמ"צ כידוע והקשה הרב הגדו"ל חידא זלה"ה הרי ענבי"ם מלא י'. ונ"ל עפ"י מ"ש גורי האריז"ל בליקוטים כ' בשם האריז"ל. הטעם של קרי וכתיב כי התור"ה נדרשת בשתי ישיבות מתיבתא עילאה ותתאה בישיבה העליונה. אין שטן ואין פגע רע. ושם נק' כמו שהוא נכתב. וכן שאר התיבות א"צ לשנות בהם לאהדורי מלה לנרתיקה כמ"ש ר' ייבא סבא ע"ה. אמנם בישיבה של מטה צריך למסור רזי התור"ה בלחישה ושיהא פשט הדברים קרובים למושכל לרבים. עכ"ד. המשכיל יבין דהה"ד כל שארי העניינים דדרשו חז"ל בקצ' שינוי ממה שנמצא במסורת שלפנינו כגון כלו"ת מש"ה שדרשו חז"ל כל"ת כתיב ובמסו' שלפנינו מלא. אבל הם ידעו שבמתיבתא עילאה נכתב חסר (כ"ה בזהר) ויש לי לומר שבכאן ג"כ היא כך במתיבתא עילאה שם אין פחד מהחיצונים נכתב בכורי ענב"ם חסר. הכוונה על פ' הנ"ל משא"כ במתיבתא תתאה לא יתכן לרמזו בפירוש. והבן:

סעיף יב

האיש אשר קס"ת הסופר במתני' (המבואר ביחזקאל) קס"ת בגימ' ב"פ פ"ר (ממנצפ"ך כפולים) ולכן הוא במתני גבריאל עד כי הכינויים רצ"ל כי גבריאל נק' אי"ש כמד"א והאיש גבריא"ל וכו' ולדעתי הוא הנרמז אלה אזכרה ואשפכה וכו' כי אעבור בס"ך ס"ך בגי' קס"ת בך' רבתי דאי"ק בכ"ר:

סעיף יג

אתה תקום תרחם ציון כי עת וכו' יש להבין מהו את"ה הל"ל סתם תקום תרחם ציון וי"ל עפ"י מ"ש הקדוש מהר"ש מאוסטירפאלע בשם הפליאה שיש תת"ן חדרים בגיהנם והנה תק"ף חדרים אין שם חציפות כ"כ ויש להמחבלים בושה בפני ת"ח. משא"כ בשארי חדרים מנין ר"ע שם יש חציפות. והנה הצדיק ההולך לגן עדן דרך שם חוקקין על מצחו שם את"ה והוא מסוגל שהמחבלים החצופים יברחו ועיי"ש ענין נפלא (ועיין מ"ש במאמרי השבתות מאמר מנחת שבת) עכ"פ יוצא לך מזה שם את"ה מסוגל להגן בפני החצופים. וזה שיש לפרש את"ה (רצ"ל השם את"ה) תקום תרחם ציון (ואמר הטעם למה דוקא זה השם. הנה אמר) כי עת לחננה כי בא מועד (והנה הוא עקבות משיחא אשר חוצפא יסגי ע"כ מהראוי שיקום השם את"ה כדי שיברחו ויתבטלו החצופים) וימלא כבוד י"י את כל הארץ:

סעיף יד

ויש לפרש עוד דהנה המבקש איזה דבר מחבירו כשלא ימלא חבירו מבוקשו המניעה בא באחד משלשה פנים ונק' הדבר אצל הפלסופים. מה שממנ"ו. מה שאלי"ו. מה שבי"ן. והוא ממ"ה שממנ"ו היינו המניעה מחמת המבקש שאינו ראוי או לא מצא חן בעיני

המתבקש וכיוצא. מ"ה שאלי"ו היינו המניעה לפעמים מצד המתבק"ש שאין בכחו למלאות מבוקשו או שהוא אכזרי ואינו רוצה ליתן וכיוצא. מה שבי"ן היינו דבר ממוצע שהמניעה הוא מחמת שאי"ן הזמן גורם לזה. וכשאין מניעה מצד הג' דברים הללו אזי בודאי מקובל תפלת המבקש ובזה יתפרש הפסוק הנ"ל את"ה (הוא המלך הרחום וחנון ואתה כל יכול למלאות מבוקשינו וא"כ אין מניעה בצד המתבקש) תקום תרחם ציון (אשר עלתה במחשבת הצור תם קודם בריאת העולם והוא משתיית תבל שמשם יסד הקב"ה את עולמו ועיני הש"י בה מראשית וכו' א"כ אין מניעה מצד המבקש) כי עת לחננה וכו' (א"כ אין מניעה גם מצד הזמן) א"כ מהראוי שהש"י ימלא מבוקשינו כן הוא טענות הכנס"י הקדושה והמחי' חיים ישמע לתפילתי' ב"ב:

סעיף טו

אמרו רז"ל כל מי שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו נחרב בימיו. יש לפרש דהנה אמרז"ל ביום שחרב ביהמ"ק נטלו ישראל איפופסון על עונותיהם היינו שנמחל להם עונותיהם והש"י שפך חמתו על עצים ואבנים כדי שיתקיימו ישראל. ויש לפרש כל מי שלא נבנה ביהמ"ק בימיו. הוה כאילו נחרב בימיו ומהראוי שימחול לו הקב"ה עונותיו:

סעיף טז

חזון ישעי' בן אמוץ אש"ר חז"ה על יהודה וירושלי' תיבות אש"ר חז"ה מיותרים. דהל"ל חזון ישעי' ב"א על יהודה וירושלים. וכבר כתבתי לך בזה דהנה קיי"ל דידיעתו ית"ש אינה מכרחת. והבחירה חפשית אבל דיבורו ית"ש מכריח כמ"ש הרב מהר"ם אלשיך זלה"ה בפסוק כן יהי' דברי אשר יצא מפי לא ישוב אלי ריקם וכו'. והנה בנבואה כמה דרגין אינון ועת לקצר רק הצורך לענינינו אות דרגא דנבוא"ה וא"ת דרגא דחזיו"ן והנה תראה בזמן אחד היו ב' נביאים. אחד נבי"א (נתן הנביא) ואחד חוז"ה (גד החוז"ה) והנרא' לפע"ד החילוק שבין נבוא"ה לחזיו"ן נבוא"ה הוא לשון דבור מגזירת ני"ב שפתים היינו שהנביא היה שומע דיבור מאת הש"י שאומר כך וכך יהיה. והחוז"ה הוא שרואה צירופי אותיות כך וכך יהיה. אבל אינו שומע בדבור והנה לפי הנראה לעיני כל משכיל. נבואה הוא מדריג' גדולה יותר מן חזיון. והנה עפ"י הדברים האלה תבין שזה שאמר חזו"ן ישעיה בן אמוץ (הנה ישעי' היתה מדריגתו גדולה כידוע מסוד שמו. וגם היה בן אמו"ץ מזרע מלוכה. ולמה לא היתה זאת לו בנבואה רק בחזיון. והנה בא הכתוב כמתרץ) אש"ר חז"ה (רצ"ל מה שבחת לו הנבואה הזאת בחזיו"ן ולא בנבואה. הוא להיות הדבר הזה סיפור פורעניות) על יהודה וירושלים (ובאם היה הדבר בדיבור שוב בהכרח הוא שתתקיים ע"כ לא אמר הש"י זה בדיבור רק בחזיון ואין כאן הכרח. ובאם ישובו. ישוב י"י וניחם על הרעה ויהפוך לטובה:

ועפ"י הדברים האלה יש לך להתבונן מה שדרשו חז"ל בפסוק וכל העם רואים את הקולות. רואי"ם את הנשמ"ע. דיש להתבונן לענין מאי הראה הפועל ישועות הפלא הזה בשעת מ"ת. דהנה כל הניסים שנעשה בשידוד המערכה ושלא כטבע היו לצורך איזה ישועה בשעתה משא"כ נס כזה מה היה מן הצורך לזה בשעת מתן תורה ועפ"י הדברים האלה. הנה הראה הפועל ישועות לבשר למקבלי התורה אשר לעת המצטרך חוש הראות ישתמש במקום חוש השמע. כי יחפוץ הש"י לטובתם וכמש"ל הכן הדבר:

מאמר ג

סעיף א

מאמר צום החמישי

בו ידובר כמה עניינים מן צום החמישי יהיה במהרה לששון ולשמחה וכמה גרגרים במגיל' במהרה תהפך לנחמה ולגילה ורנן:

שמעתי בשם הרב הקדוש מהר"פ מקארעץ זצוק"ל על הא דאמרז"ל בט' בא"ב נולד ב"ן דו"ד הטעם הוא להיות נשמת משיח בן דוד היא נשמה היותר גבוה וכוללת וא"כ צריכין ללידת זאת הנשמה זווג היותר עליון והנה נוכל להתבונן בענין אהבה גשמיות בעוה"ז בענין אהבת חברים ואיש עם אשתו בהיותם ביחד לא תוכר כ"כ האהבה. משא"כ כשרוצים להיפרד ולהרחיק נדוד לזמן רב אז יתפעלו הנפשות באהבה יתירה אהבה עזה. מגודל הגעגועו'. וע"כ חייב אדם לפקוד וכו' בשעה שיוצא לדרך וא"כ תתבונן לפי"ז דבשעת הפירוד אז הוא הזווג באהב"ה יתירה ביותר ומיקרי זווג היותר עליון ונולד מזה הנשמה היותר עליונה ע"כ להיות בעוה"ר הפירוד בין הדביקים נעשה בת"ב מיקרי בעוה"ר יו"ם יציא"ה לדרך נולד מזה הזיוג משי"ח הנשמה היותר עליונה וכוללת. הבן:

ועפי"ז תתבונן מה ששמעתי שהקשו תלמידי הרב הקדוש מהרד"ב נב"ם זצוק"ל על הא דאמרז"ל שמצאו האויבים ביום ההוא את הכרובים כמער איש וכו' הלא אמרז"ל שזה לא היה רק בזמן שישראל עושין רצונו של מקום ובהיפך ח"ו הכרובים הופכים פניהם זה מזה והשיב להם הקדוש הנ"ל חייב אדם לפקוד וכו' בשעה שיוצא לדרך וכו' ואתה הבן:

והנה ימי בי"ן המצרים הם כ"ב ח"י ימי החול ד' ימי קדוש היינו ג' שבתות ור"ח הלא יצרפו יחד הד' הוית ונמשך אלי' היסוד ח"י (עלמין) ונעשין כאחד יח"ד ב"ך יברך ישראל:

ותבין ותתבונן במזמור הנה מה טוב ומה נעים שב"ת אחים (מלשון שב"ת יצרו) גם יח"ד רצ"ל גם אותו השב"ת אשר באותן הימים כ"ב. גם יח"ד בגי' כ"ב וסיום המזמור כי

שם צוה י"י את הברכה חיי"ם עד העולם שהוא הרמז כאלו הך"ב ימים. ח"י נמשך אל הד'. הבן:

ותתבונן לפי"ז תיבת יחו"ד שמשתמשים בו המקובלים בכ"מ היינו אות הך' נמשך מן הח"י אל הד' ונתהווה תיבת יחו"ד בשלימות הבן:

סעיף ב

ביקש רבי לעקור תשעה באב שחל להיות בשב"ת אמר כיון דאידחי אידחי. וחכמים לא הודו לו ונ"ל מה שרבינו הקדוש דוקא ביקש לעקור ת"ב שחל להיות בשב"ת דהנה אמרו בגמ' אחד מבני המשפחה וכו' תדאג כל המשפחה נולד ב"ז באותה המשפחה נתרפאה כל המשפחה והנה בת"ב לאחר חצות זמן לידת בן דוד והנה בת"ב שחל להיות בשבת הנה רבינו הקדוש דמדבית דוד קאתי הרגיש בשבת שכבר נולד בן דו"ד ונתרפאה כל המשפחה וביקש לעקור את התענית לגמרי אמר הואיל ואידחי אידחי משא"כ שאר החכמים שאינם מאותה המשפחה לא הרגישו בזה:

סעיף ג

אמרז"ל יום שנפטר רבינו הקדוש ע"ש הי' והתעסקו כולי עלמא בכבודו. ואח"כ באו כולם לביתם והי' עוד זמן לכ"א להחם חמין ולצלות דג ולהדליק את הנרות וכד ערבא שמשא קרא הגבר וידעו שנדחה שבת והמתין בעבור כבודו דרבינו הקדוש ולא מצא כן בשארי הצדיקים ולדעתי הי' זה להיות שהוא בסברתו דחה אבילות דת"ב בעבור קדושת שבת וכבודו והי' זה שכרו שנדחה שבת בעבור כבודו:

סעיף ד

אציין איזה דברים במגלה אשר ההפך במהר' לנחמ' פריש' א' פסוק א' רבת"י בגוים שרתי במדינו' הנה רבת"י שרת"י יודין נוספי' כפירש"י. ולא לחנם הוא. אבל לדעתי הנרמז הוא דהנה יו"ד מרמזת על חכמ"ה כנודע. שכל גדולתם וממשלתם של ישראל הוא בשביל חכמת"ם. וכן היו"ד מרמזת על המחשב"ה להיות שישראל עלו במחשבה הקדומה עד לא בראשית. המה היוצרים יושבי נטעים עם המלך במלאכתו. והנה ירושלים עיר הקודש אשר משם הושתת עולם והוא עיקר דירת ישראל מקום עבודתם ליוצרם ע"כ היתה חכמת ירושלים יותר מכל העולם כמבואר במדרש. ע"כ אמר רבת"י בגוים בהוספת היו"ד מורה על החכמה וזה שאמרז"ל רבת"י בדעו"ת ובזה תבין למה ירושלי"ם חסר י' בעת הגלות עד ירחם הש"י למלאות חורבות ירושלים ב"ב:

סעיף ה

בפסוק ג' גלתה וכו' היא ישבה בגוים לא מצאה מנו"ח כל רודפיה וכו' יש לרמוז בדרך צחות. הנה דרשו רז"ל היו צרי' לראש כל המיצר לישראל נעשה ראש הנה יש לפרש דרך

צחות דהק' כמעט כל הגוים יודעים זה ואין עם הארץ ביניהם שלא ידע מזה המאמר. ע"כ הם משתדלים להצר להם. וז"ש היא ישבה בגוים לא מצאה מנו"ח (ע"ד שאמרו מנוח ע"ה הי' לא מצאה מי מהגוים שיהי' ע"ה בדבר. ע"כ כל רודפי' וכו' בין המצרי"ם במקומות שהיו יכולין להיות מצירי"ם להם:

סעיף ו

בפסוק ו' וילכו בלא כ"ח לפני רודף. כ"ח היינו אותיו' החסרים בגלות בעוה"ר ו"ה מהשם א' מן כס"א י' מן ירושלי"ם ו' מן אליהו ס"ה בגימ' כ"ח עמש"ל בענין כ"ח ימים מן צו"ם הד' עד ט"ו מנח"ם שנעשית סיהרא באשלמותא עיי"ש:

סעיף ז

בפסוק ז' זכרה ירושלים וכו' כל מחמדי' אשר היו מימ"י קדם. יש לפרש זכר"ה ל' השפע' כי הזכ"ר הוא המשפיע והיינו משפעת לימי עני' ומרודי' את כל מחמדי' אשר היו מימ"י קדם. והוא עפ"י אשר שמעתי מאת כבוד מחו' הרב הקדוש המפורסם מהרצ"ה זצוק"ל בברייתא דר"י במדה הי"ג אמר התנא בסוף וכא"ן ב' כתובים המכחישים וכו' תיבת וכא"ן אין לו ביאור (והא ודאי לפי הפשט צריכנא למימר שהוא כמו וכ"ן. ולא דבר ריק הוא למה לא אמר התנא וכ"ן. וגם וכ"ן אינו מתיישב כ"כ) ואמר הוא ז"ל עפ"י מ"ש (אני ג"כ כמה פעמים) דהי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן הן המה מכונים נגד הי"ג מדות של רחמי' והנה מדה הי"ג מן המדו' של רחמי"ם הוא ונק"ה לא ינק"ה והנה בגמ' רמינן קרא נאמר ונק"ה ונאמר ל"א ינק"ה ומתרצו מנק"ה הוא לשבים ואינו מנקה לשאינן שבים. וידוע ג"כ דהי"ג מדות שאמר מיכ"ה מי אל כמוך וכו' המה מכוונים ג"כ להמדות שבתורה א"כ מדה מימ"י קד"ם נגד ונק"ה לא ינק"ה. והנה במדת מימ"י קד"ם נרמז תשוב"ה שהיה מימי קדם מן הדברי' שקדמו לעולם כידוע:

ולפ"ז זה שרמז התנא בברייתא דר"י בסוף הי"ג מדות ושהמה מכוונים נגד הי"ג מדות של רחמים) וכאן (רצ"ל במדה הי"ג) שני כתובים המכחישים זא"ז (כי נאמר ונקה ונאמר לא ינקה) עד שבא הכתיב הג' ויכריע ביניהן) הכתוב הג' היינו מדה הי"ג שאמר מיכה שהוא מימי קדם מורה על התשובה כנ"ל הנה הכתוב ההוא הוא מכריע להורות מנקה הוא לשבים ואינו מנקה לשאינם שבים עכ"ד ודפח"ח. ולפי"ז יש לפרש זכרה ירושלים (משפעת ירושלים את) ימי עני' ומרודי' (משפעת להם כל מחמדי' אשר היו מימי קדם ומאות' המדה המרמזת לתשובה. ואז הש"י מנקה איתם והן היום) בנפול עמה ביד צר ואין עוזר להם כי אין מניחים אותם די השיב רוחם ליישב דעתם לתשוב' ראוה צרים שחקו על משבתי' (המה שוחקי' ולועגי' על שביתת שבתותי' כי גלוי לצרים מה שהוא קבלה ביד ישראל אלמלא שומרי' ב' שבתו' מיד נגאלין והנה המה רואים ישראל שובתין

ואינם נגאלין. הנא המה שוחקים על שביתת שבתותי'. ירא י"י וישפוט ויגאלינו גאולת עולם ב"ב:

סעיף ח

בפסוק ח' חטא חטאה ירושלים ע"כ לנדה היתה הנה חטא הוא שוגג וא"כ מה זה שאומר על כן לנדה היתה כיון שהי' בשוגג וגם איך יתכן לומר שהיה שוגג וכל הנביאים ציוחו שהעוו במזיד. ונרא' דהנה כתב הרב הגדול בעל גו"א על הא דקיימו וקבלו חז"ל דבישראל מחשב' רעה אין הקב"ה מצרף למעשה ובגוי מחשב' רעה מצטרפת למעשה ובזכיות הוא בהיפך וקשה וכי משא פנים יש בדבר וכתב הוא ז"ל דהנה ישראל עצם שלהם הוא טו"ב (כי הם כביכול עמוסי' מני בטן משורש המרכב' הקדוש') ואוה"ע שרשם ועצמיותם הוא רע"ה (ממרכבה הטמא') ע"כ כשמחשב ישראל איזה דבר טוב ולא גמרו במעשה בפועל אנן סהדי מה שלא גמר הוא מחמת איזה מניעה דכיון שהעצם הוא טוב חפץ בטוב. וכשמחשב ישראל אזה דבר רע ח"ו. הנה דבר זה אין לו בעצם רק במקרה כעין שוגג כי המקרה אינו עצם ע"כ לא יוחשב לו לעון עד כי יגמור מעשיהו ח"ו וגם זה אין לו בעצם רק במקרה כעין שוגג רק אעפי"כ כיון שגמר מעשיהו יקבל עונשו (ובאוה"ע תוכל להתבונן ההיפך) והנה כל העריות שבתורה איסורין איסור עולם איסור עצמיי אבל הנדה איסורה לפי שעה ע"י מקרה הגוף שאירע לה ובעבור המקרה וספרה לה ז' ימים ואחר תטהר ומותרת לבעלה וזה שיש לפרש בכאן חטא חטאה ירושלים (כל עונותי' אינם רק כחטא שוגג כיון שאין הרע אצלה בעצם רק במקר') על כן (רק) לנידה היתה (לא כשאר עריות שאיסורין איסור עולם רק כנידה שלאחר עבור המקרה תטהר לבעל'). הבן:

סעיף ט

ומעין הנ"ל חטא חטאה ירושלים (כל עונותי' אינם רק כחטא שוגג מפני שאינן בעצם כנ"ל) ע"כ לנידה היתה דהנה כל העריו' שנאסר עמהם החיבור גם הייחוד נאסר עמהם משא"כ נידה הגם שנאסר עמה החיבור. עכ"ז מותר להתייחד עמה וז"ש כיון שכל עונותי' אינם רק כשוגג מפני שאינן בעוצם ע"כ גם בעת הפריש' בעוה"ר עכ"ז כביכול כבודו ית"ש מתייחד עם כנסת ישראל גם בארצות אויבינו ובעבדותינו לא עזבונו אלקינו:

סעיף י

בפסוק ט' טומאת' בשולי' וכו' יש לפרש אותיו' מנצפ"ך הבאים בשולי התיבות היינו בסופם המה מורים על הדין שהוא צמצום והנה מן שומרי הגבירו' בא בסופם רצועה לאלקא' כי יונקי' מהם החיצוני'. וכשישראל עושין רש"מ אזי ע"י הה"ח (בחי' דכורא)

ממתקים הג' מנצפך אבל כשאין המתק' חיו. אזי ח"ו מתעוררת הקליפה סוד הטומא' מן שומרי הגבורו' ושולטו' על שונאי ישראל וזה שיש לפרש טומאתה בשולי' (הטומאה ח"ו מתאחזים בשולים היינו הג' מנצפך הבאים בשולי התיב') לא זכרה אחריתה (לא השתתפה להאחרית סוד הדכורא היינו הח' להמתיק הה"ג ע"כ) ותרד פלאים וכו' וסיים. ראה י"י את עניי כי הה"ח. ה"ס ה' הויות בגימ' עי"ן ובעוה"ר בעת הזעם מתהפך עין לעני וזה שמתפלל ראה י"י את עני ויתהפך עני לעין הרואה להשגיח עלינו לטובה ולרחמים ולחיים ולשלום:

סעיף יא

טבעו בארץ שערי' וכו' אמרו בדברי הימים של משה (הביאו הרב הגדול החיד"א זלה"ה) כשנטבעו השערים נפלו לידו של קרח ותפשם וז"ש בני קרח מי שיעלה את השערים הוא יעלה את אבא כמשארז"ל (וע' בס' דב"ש לפיו מהרב הנ"ל) ונרא' לי טבעו בארץ שער"י אב"ד ושבר בריחי' ר"ת בגימ' זה קרח והנה נ"ל מה שהגיעו השערים לידו של קרח להורות דזה עבודתו עבודת הלוים ממונים על השערים והנה כתיב זה השער לי"י צדיקים יבואו בו וכן כתיב פתחו שערים ויבוא גוי צדיק וכו' ע"כ גם צדיק כתמר יפרח ס"ת קרח כמ"ש האריז"ל. כתיב בי' אח"כ שתולים בבית י"י וכו':

סעיף יב

נ"ל כשילמוד האדם איזה לימוד ואינו מבין יהרהר בתשובה ויתמרמר על הגלות ויתפלל על הגאולה עי"ז תתעורר דעתו להתבונן מה שלא ידע ומנא אמינא לה מן הדא דאיתא בת"ז כצפור נודדת מן קנה דא שכינת' דאיתקריאת צפור וכו'. כן איש נודד ממקומו דא משה וכו' דאתתרך רוחי' אבתרייהו. והנה תתבונן הדעת שבכל איש הישראלי המתבונן בתורה הוא ניצוץ מש"ה כמו שארז"ל משה שפיר קאמרת. וכאשר האדם אינו מבין איזה דעת בתורה הנה הוא מגודל הגלות של בחי' משה אשר בתוכו. ממילא כאשר מתפלל על הגאולה. כשמעורר בחי' גאולה הנה מתעורר בחי' גאולה גם לניצוץ דאתתרך רוחי' וכו' וישוב האדם להתבונן בתורה:

והנה תשכיל ותדע משארז"ל כל מי שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו וכו'. ומהראוי לעיין הלא רבים וכן שלמים יסודי עולם הלכו למנוחות ולא נבנה ביהמ"ק בימיהם אבל באמת הוא הצדיקים בכ"ז בונים בימיהם חלק מביהמ"ק כ"א חלקו השייך לנשמתו וכלמי שאינו נבנה ביהמ"ק בימיו כאלו וכו' ע"כ כאשר האדם אינו מבין בדעתו איזה ענין בלימוד תורתו הוא מפני כי חלק ביהמ"ק שלו עדיין לא נבנה בימיו מגודל חטאו הנה ישוב אל י"י על עונותיו ויתפלל על הגאולה ותתחזק דעתו ויראה פלאות מה שלא

ידע עד עתה והוא לדעת סוד הפסוק כי יפלא ממך דבר וכו' וקמת (בשיעור קומה שלך) ועלית אל המקום אשר יבחר י"י ואתה הבן:

מאמר ד

סעיף א

מאמר בתולה במחול

בו ידובר מענין ט"ו באב שהוא יו"ט לישראל ובו בנות ישראל יוצאות וכו' ונק' המאמר בתולה במחול:

אמרז"ל לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיוה"כ שבהן בנות ישראל יוצאות וכו' טרם בואי לומר מענין ט"ו באב. לא אכחיד אמרי קדוש קדוש ישראל אדו"מ הרב הקדוש מוה' אברהם יהושע העשי"ל מ"כ במעזיבוז זצוק"ל אמר ברמז דברי רז"ל הנ"ל לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב. דהנה אמרז"ל עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים וכו'. ענין המחול הוא ההולך במחול הולך סביב סביב בהיקף ואין שם מעלה ומטה ראש וסוף כן לא יהיה לצדיקים לעתיד קנאה ושנאה לו' זה גבוה ולמעלה מזה וכענין המזלות שכ"א עולה למעלה דרך אחוריו פניו נגד אחורי חבירו שלמטה ממנו ונדמה לכ"א שהיא עולה ראשונה נ"ל והוא הוא יו"ט לישראל כשאין ביניהם קנאה ושנאה ותחרו' וזהו הרמז לא היו י"ט לישראל כט"ו באב רמז כי אות הט"ו באלף בי"ת היא ס' שהוא עגול סביב סביב ואין בו ראש וסוף והוא בחי' המחול והוא היו"ט הגדול לישראל הנה כך שמעתי סתם ורשמתי למזכרת:

סעיף ב

ענין היום טוב ההוא. הנה לכל הטעמים שנאמרו בגמ' יקש' לנו למה דייקא אז יוצאת בנות ישראל לחול בכרמים ואומרת בחו"ר שא עיני"ך וכו' תנא מי שאין לו אשה יפנה לשם ויקשה לנו למה תקנו ביום הלזה להתעסק ולהשתדל בחיתונים ולא במועדים ורגלים המבוארים בתורה לשמחה: הגה בשלמא יוה"כ י"ל שהוא יום שניתנו בו לוחות האחרונות. והנה הלוחות הם קידושין מהקב"ה לכנ"י וכמשארז"ל ששיבר משה את הלוחות הראשונות בכדי שלא יהיו נידונין כארוסה רק כפנוי' והסכים הקב"ה וא"ל יישר כחך ששברת:

ועפי"ז אמרתי שהוא אשר רמז לו הש"י בשעת הזעם ועתה הניחה ל"י ויחר אפי בהם ואכלם א"א לומר אשר דבר אלקינו יהי' ח"ו לבטלה אבל הוא אלקים אמת ודבריו אמת. דהנה כבר כתבנו בספרינו אגר"א דכל"ה בפ' ויקחו ל"י תרומה מאת כל אי"ש אש"ר ידבנו וכו' נדרש ע"ז במדרש. נבחר שם מעושר רב וכו' ע"ש מש"ש. וכאן לקצר באתי רק הצורך לענינינו והוא עפ"י מ"ש מרן האריז"ל ע"י הקידושין נותן החתן אל הכלה אור

מקיף וע"י הנישואין בייחוד וחיבור נותן לה אור פנימי והנה בשם ישרא"ל נרמזים גם שניהם דהנה אותיות הקצוות שהם מקיפים לשארי האותיות הם אותיות ל"י הם הנהוגי' לומר בקידושין עפ"י הדין. ידים מוכיחות לומר הרי את מקודשת ל"י (עיין במג"ע אותיות ל"י מרמזין לייחוד קוב"ה וכנ"י אות ל' גבוה. מכל האותיות מרמז על גבוה מעל גבוה שומר ישראל ואות י' קטנה מכל האותיות מרמזת על כנ"י כי אתם המעט וכו') והנה אותיות ל"י המה מקיפים בתיבת ישראל רמז רמז לאור מקיף הניתן מן החת"ן להכל"ה ע"י הקידושין ואותיות אשר באמצע תיבת ישראל רמז אל החיבור בשעת נישואין יחודא שלים דכר ונוק' כביכול הנה כן יסד המלך באדם רמ"ח איברין דדכורא ורנ"ב איברין דנוקבא בהוספת המפת"ח שאמר ר"ע בבכורות הם רנ"ג איברין ע"כ אם המלכו"ת באת אל בועז אל הגר"ן להעמיד מלכו"ת בי"ת דו"ד וכן המזבח נבנה בגר"ן. והנה רמ"ח רנ"ג בחיבור בגי' אש"ר ה"ס הנישואין בחיבת ביאה נאמר שמאלו תחת לראש"י (והנה תיבת אש"ר המה בתיבת ישרא"ל אתוון פנימיים דאז נותן החתן' להכלה אור פנימי) והנה בשעת מת"ן תור"ה שהי' רק אירוסין וקידושין (דעיקר הנישואין יהיה לעתיד ב"ב דעלי' נאמר כי בועלי"ך עושיך וכו') הנה נאמר ואתם תהיו ל"י ממלכת כהנים וגוי קדו"ש היינו קידושי"ן בחי' ל"י שהוא אותיות מקיפים שבישרא"ל אלה הדברים אשר תדבר (לעתיד בבחי' אש"ר נישואין ממש בחיבור הרמוז בתיבת אש"ר אור מקיף הם אתוון פנימיים בישרא"ל רמז לאור פנימי וזה שסיים אל בני ישרא"ל אשר יש בזה השם לי אש"ר וזה המתפרש ג"כ בנדבת המשכן בנין בית חתנות כביכול דבר אל בני ישרא"ל (דייקא) ויקחו ל"י תרומה (ל"י דייקא) מאת כל איש אש"ר ידבנו לבו וכו' (אש"ר דייקא) הבן הדבר הוא הנדרש ע"ז במדרש טוב שם מעושר רב היינו מה טוב ונעים שם ישרא"ל רמוז בזה השם אירוסין ונשואין פנימי ומקיף ל"י (מקיף) אשר (פנימי) הוא ששיבח הש"י את משה בשבירת הלוחות שהם הקידושין וא"ל יישר כחך ששברת. כי כן נרמז בדבריו ית"ש בשעת הזעם ועתה הניחה ל"י רצ"ל תניח מידך את הל"י היינו הקידושין המה הלוחות ויחר אפי בה"ם (היינו בלוחות שהם הקידושין) ואכלם (שיהיו אותיות פורחות למקומן) וממילא לא יוכלו הלוחות להתקיים. והבן הדבר:

וממילא רווחא לן שמעתתא הא דנהגו בנות ישראל לצאת במחול ביוה"כ ומי שאין לו אשה יפנה לשם כי הנה יום שניתנו בו לוחות הראשונות לקדש שוב כנ"י לדודה בבחי' ל"י היינו מ' יום האחרונים למ"ד ימים של אלול ועשרה ימים מר"ה עד יוה"כ וביוה"כ נתרצה הש"י לישראל בשמחה וניתנו בו לוחות אחרונות לקידושין כל ימי עולם ע"כ

הוקבע אותו היום לחיתונים לשדך הבנות בנות ישראל הבן הדבר אבל מה שנהגו כן בט"ו באב צריך יישוב וטעם: (ע"כ הגה)

והנה לפי הטעמים שהוזכרו בגמ' יום שהותרו השבטים לבוא זה בזה ויום שהותר שבט בנימין הנה י"ל דלבעבור זה מהיום ההוא הוקבע לדורות להתעסק בחיתונים ביום הזה אבל גם ע"ז מהראוי לתת לב. למה דוקא ביום הזה אירעו המעשים הללו שהותרו השבטים והותר בנימין להתחתן ובודאי לא במקרה נפל הדבר הזה דוקא ביום הזה ט"ו באב:

ואומר לך את הנלע"ד דהנה בכ"ה באלול התחלת בריאת עולם והתחלת בריאת העולם היה בבחי' תואר מלכות בכדי להיקרא מלך כי אין מלך בלא עם והנה מלכות סוף מעשה במחשבה תחילה וישראל עלו במחשבה תחילה (בראשית בשביל ישראל שנק' ראשית) אשר המה ימליכוהו והמה יתחתנו ויתחברו למלך הכבוד (ע"י התור' שנקרא ראשית) והנה אמרו רז"ל ארבעים יום קודם יצירת הוולד מכריזין ברקיע בת פלוני לפלוני וכדוגמא הלזו ארבעים יום קודם כ"ה אלול הוא זמן שלפנינו ט"ו באב ישראל עלו במחשבה להתרתן במלך הכבוד הג"ה והנה בריאת אדם בר"ה. הרי מ"ה ימים קודם היה כביכול עליית המחשבה מ"ה בגי' אדם והנה רק ישראל עלו במחשבה. ז"ש אתם קרויים אדם ואין וכו': על כן יום שהותרו שבטים להתחתן זה בזה וגם יום שהותר שבט בנימין להתחתן היה דוקא ביום הזה (כי הזמן גורם מבראשית הבן) וכמו כן תקנו בכל שנה בנות ישראל יוצאת במחו"ל משחקים ומי שאין לו אשה יפנה לשם ונתהווה החיתון לעורר הייחוד הקדוש אשר ישראל עלו במחשבה וע"י עליית מחשבתם כביכול נתהווה בריאת עולם ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו:

סעיף ג

וכן הוא הענין בט"ו בשבט שעושין אותו יום טוב והוא ר"ה לאילנות (הנה הוא ג"כ ארבעים יום קודם כ"ה ניסן) נרמז כי האדם עץ השדה וכבר דעת פלוגתת ר"א ור"י. ר"א ס"ל בתשרי נברא העולם ור"י ס"ל בניסן (ותרווייהו קשוט לדברי מרן האריז"ל זה במעשה וזה במחשבה) והנה אנן פסקינן כר"א במנין שנות העולם ואנחנו אומרים בר"ה זה היום תחלת מעשיך. ולכאורה למה נצא מן הכלל המסור בידינו. ר"א ור"י הלכה כר"י ובפרט דר"א שמותי הוא ולדרכינו יונח. דהנה אבותינו ראו שמן השמים נתהווה יום שהותרו השבטים להתחתן זה בזה. וכן יום שהותר שבט בנימין. הכל נתהווה ואירע בט"ו באב. ולא בט"ו בשבט מזה היה להם הוכחה דמן השמים מסכימים לפסוק בזה הלכה כר"א (הגם דתרווייהו קשוט וכמש"ל ואעפי"כ גם בט"ו בשבט (שעולה השרוף

באילנות) קבעוהו לקצת שמחת יו"ט וקבעוהו ר"ה לאילנות כיון דגם דברי ר"י אמיתיים הבן):

סעיף ד

אמרז"ל על אותן בנות ישראל שהיו יוצאת לחול בכרמים שהיו יוצאות בכלי לבן שאולין שלא לבייש את מי שאין לו עיי"ש. הנה טעמם נכון על מה שיצאו בשאולים דייקא אבל מה שיצאו בכלי לבן דייקא אינו בנותן טעם ובפרט שתכשיטי בגדי אשה היא דוקא בגדי צבעונין וכמ"ש המלבישכם שני עם עדנים ועוד קשה מהו הצורך להשמיענו במה היו יוצאת למחול ונ"ל עפ"י מה שפירשנו בפסוק לכו נא ונוכחה יאמר י"י אם היו חטאיכם שנים כשלג ילבינו וכו' דקשה אין נ"א אלא לשון בקשה למה מבקש הש"י דרך בקשה לבוא עמנו לויכוח במשפט. ועוד קשה התובע אם יבקש מהנתבע לירד עמו לדין הוא מפני שהתובע סובר בדעתו שבודאי יזכה עמו בדין אבל כשהתובע יודע שלא יזכה בדין או שגמר בדעתו למחול להנתבע למה יבקש ממנו שירד עמו לדין והנה בכאן אומר הש"י אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו והנה רוצה לוותר הכל א"כ למה יאמר לכו נ"א (בבקשה) ונוכחה ויתפרשו הדבר עפ"י דברי הרב הקדוש הרמ"ע מפאנו זצוק"ל שהקשה הלא קיי"ל כל האומר הקב"ה וותרן הוא וכו' וקיי"ל במשפט הקדוש לאל איום מי שרובו זכיות ומיעוט עונות נק' צדיק ויצא בדימוס. מחצה על מחצה הש"י כובש נושא מעביר ראשון ראשין וקש' הלא אפי' במיעו' עונו' נק' ויתו' כיון שמוותרין לו עונות שבידו ותירץ הרב הקדוש הנ"ל שאינו נק' ויתור רק כשמוותרין שלא כמשפטי התור'. אבל מה שנמצא כך משפטי התורה בעוה"ז לא נק' ויתור. והנה נמצא במשפטי התורה אחרי רבים להטות. א"כ גם למעלה במשפט הקדוש כשהרוב זכיות הולכין אחריהן (וכן במחצה על על מחצה נק' ספק ופסקינן ספק נפשות להקל א"כ גם בב"ד של מעלה עושין טצדקי לפטור) ולא מיקרי ויתור. אבל קשה במה שאנו אומרים אנו מלאי עון (לגמרי ואעפי"כ) אתה מלא רחמים. וא"כ זה בודאי ויתור אבל יצדק הדבר ג"כ עפ"י דברי הרב הקדוש הנ"ל שפי' הא דקאמר הש"י אם יהיו חטאיכם כשנים וכו' היא ע"ד מה דקיי"ל עני ועשיר באים לדין אומרים לעשיר לבוש כמוהו או הלבשיהו כמותך. והנה אנחנו ע"י העונות אנו מלובשים לבושים אדומים כשנים וכתולע (מורה על הדין כידוע) והיוצר כל הוא אלקינו כביכול נאמר ביי' לבושי' כתלג חוור. ע"כ אומר הש"י לכו נא ונוכחה וכו' נעמדה להתווכח בדין. ואז אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו וכו' כי א"א לומר ח"ו להש"י לבוש כמוהו ע"כ עפ"י התורה הוא הלבישהו כמותך ואז יוסרו מאתנו הלבושי שנים שהם עונות עפ"י התורה ואין כאן ויתור. עכ"ד ולפי"ז יונח תיבת נ"א לשון בקשה:

דהנה החפץ חסד המרחם על עמו ביום דין וחפץ להצדיקם אפי' ח"ו הם מלאי עון. אבל אי אפשר לוותר בדבר שהוא שלא כתורה כי מלך במשפט יעמוד ארץ מה עושה המלך המשפט ברצותו להמציא להם עזר ותרופה עפ"י משפטי התורה שזה לא נקרא ויתור הנה מבקש מהם בבקשה באומרו לכו נ"א (בבקשה מכם בני) ונוכחה (היינו לא אהי' לכם לדיין רק לבעל דין עמכם ונעמדה כביכול יחד למשפט לפני הב"ד שלמעלה אז יהיה לי באפשר לעזור לכם עפ"י משפטי התורה) אם יהיו חטאיכם וכו' ואם יאדימו כתולע וכו' (כי עפ"י משפטי התורה כביכול אני מחויב להלבישכם במלבושים לבינים כמוני אשר לבושי כתלג חיוור ויוסרו מעליכם כל עונותיכם ואלביש אתכם מחלצות):

וזה שפירשנו בהפטרה דנחמה פ' עקב. קרוב מצדיקי מי יריב אתי נעמדה יחד מי בעל משפטי יגש אלי. דקשה דמתחילה אמר אשר מצדיקי הוא קרוב לי ושוב לא יבא שום איש לרוב אתו ואחר כך שוב אמר מי בעל משפטי יגש אלי הרי יש שוב בעל משפט. ועפ"י הנ"ל יונח אומרת כנ"י קרוב מצדיקי (היינו המצדיק אותי היינו הש"י הוא קרוב לי כי אנחנו בניו העמוסים מני בטן. וכיון שהוא קרוב מי (הוא מהמסטינים אשר יבא) ירב אתי (לפני הש"י שיהי' הוא ית"ש הדיין הרי הוא ית"ש קרוב ואינו מהראוי ע"פ התור' להיו' דיין לקרובו אבל זאת יעש' היא ית"ש לנו) נעמד' יחד (ויהי' הוא ית"ש תובע לעמוד עמנו לדין. ממילא) מי בעל משפטי יגש אלי (היינו הוא ית"ש שהוא בעל משפטי יגש אלי כדומה לי ונעשנו שוה כמוהו במלבושים לבינים כתלג חיוור ואז יושלך ממילא כל חטאתינו במצולו' ים והוא עפ"י התורה ואין כאן ויתור) הבן הדבר:

וזה שביארנו בנוסח ההודאה דחנוכה ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם דלכאורה מהו לשון עמדת. ולדרכינו יונח להיות הדור ההוא לא היו בידם מצות ומע"ט כ"כ והי' בידם עונות רבים. ולא הי' באפשרי להושיע להם עפ"י משפטי התורה מה עשה הש"י עמד כביכול מלהיות דיין כי משפט הדיינים בישיבה ומשפט הבעל דין בעמידה וז"ש מדת להם וכו' עמדת להם בשיוו אליהם בדומה והלבשת אותם מחלצות:

וזה שיש לפרש ג"כ בהפטרה דנחמה פ' נצבים מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה זה הדור בלבישו וכו' אני מדבר בצדקה רב להושיע מדוע אדום ללבושיך וכו' פורה דרכתי לבדי וכו' ויז נצחם על בגדי וכו' דקשה אם כנ"י יכירו את הרב להושיע מה זו שאלה מי זה בא מאודם. ואם אינם מכירים מה זה שאלה מדוע אדום ללבושך אפשר זה דרכו כל היום. ועוד הלא הם דברים סותרים. אמר חמוץ בגדים היינו אדמים ותיכף אמר זה הדור בלבושו. ולדברינו הנ"ל יתכן דהנה הבנים העמוסי' מני בטן יודעי' את רבונם אשר זה דרכו כל היום להיות לבושי' כתלג חיוור ועי"ז נצמח תמיד ישועה לעם קרובו בהעביר

מהם הלבושי' אדומים כתולעת שני בזמן המשפט. והנה ישראל ע"ק בראותם אז בזמן הגאולה בחזיון או במראה כביכול אשר הוא ית"ש חמוץ בגדי' (אדומים) ואין מלבושיו לביני' שאול ישאלו מי הוא זה הבא מאדום והוא חמוץ בגדים זה הדור בלבושו. הלא זה הוא אשר זה דרכו כל היום להיות הדור בלבושו בכדי שע"י יצמח ישועה לבניו והנה ישיב להם הוא ית"ש אני הוא המדבר בצדק' רב להושיע שאני מרבה להושיע ברב או במעט זכיות (ע"י מה שאני הדור בלבושי וכשאני בא למשפט עמכם אני עושה עפ"י התור' להלבישכ' לבינים כמוני וסרו עונותיכ') והנה שבים השואלים ישראל עם קרובו ושואלים א"כ מדוע אדום ללבושיך וכו' ומשיב להם הש"י זה הוא כעת מטעם אחר. פורה דרכתי וכו' ויז נצחם על בגדי וכו' אבל בעצם לבושי היא כתלג חיוור. והוא הנרצ' בנוסח לומר בשמחת תורה דובר צדקות הושיעה נא. הדור בלבושו הצליחה נא. ותיק וחסיד ענינו ביום קראינו. דובר צדקות ע"ש אני מדבר בצדק' הדור בלבושו ע"ש רב להושיע הוא ע"י שהוא הדור בלבושו כתלג חיור. והוא ותיק וחסיד ותיק פירש"י המדקדק במצות לעשותו כתורה וחסיד הוא העוש' לפנים משוה"ד. הנה הוא ית"ש חסיד להתנהג עמנו במדת החסד לפנים משוה"ד. אבל א"א לוותר כנ"ל והוא כביכול משתדל בחסדו לעשות כתורה וכמצותי'. הנה הוא ותיק וחסיד הבן הדבר:

ומעתה בין תבין את אשר לפניך אם בעל נפש אתה יום ט"ו בא"ב הוא התחלת הארה מן ימי המשפט אשר הווים בכל שנה בעת בריאת העולם היינו מר"ה עד יוה"כ. והנה יום ט"ו בא"ב היא התחלת המחשבה מן ישראל שעלו במחשבה להתחתן במלך הכבוד שהוא יום הנועד ארבעים יום קודם יצירת הוולד כמש"ל שמכריזין בת פלוני לפלוני. והנה יום ההוא הוא התחל' אשר הש"י רוצה וחפץ להצדיק עם זו יצרתי לי ואפ' אין בידם זכות ח"ו. וא"א להיות ויתור כי נק' מלך המשפט הנה עשה יעשה המשפט עפ"י התורה יעמוד עמהם לבעל דין וכביכול יחוייב עפ"י התורה להסיר מהם מלבושי תולעת שנ"י (שהם אדומים נעשו מן העונת) וילבש אותם במלבושים לבינים כביכול כמלבושיו אשר הם כחלג חיוור הנה תיכף בהתחלה ביום זה ט"ו באב בנות ישראל יוצאות למחול (והוא כפשוטו. וג"כ הוא לשון מחילה) בכלי לבן שאולים. והטעם שלא לבייש את מי שאין לו הנה הטעם הזה הוא על כלי לבן ועל שאולים להורות על כנ"י בימי המשפט אפי' אין בידיהם זכות ואין להם בגדי לבן הנעשי' מהמצות יוצאים בדומות בכלי לבן שאולים שהש"י מלבישם בבגדי לבן משלו להלבישם כמותו במשפט הקדוש כדת של תורה:

ומעתה יאירו עינינו בדברי הזהר פ' תרומה דף קל"ה ע"א בפ' וזאת התרומ' אשר תקחו מאתם זהב ברזא דיומא דר"ה דאיהו יומא דזהב יומא דדינא וכו' (זהב סומקא מה"ד)

וכסף דא יו"כ דמתלבן חוביהון דישראל כתלגא וכו' (כסף לבן כשלג מורה על מדת החסד גוון לובן) ונחשת יומא דקרבנא דחג דאינון רתיכי דעמין ואינון איקרון רזא דהרי נחושת וכו' ותכלת דא פסח שולטנא דרזא דמה מנותא רזא דגיונ' תכלא וכו' וארגמן דא שבועות רזא דארגוונא דתורה שבכתב וכו' ותולעת שני דא איהו ט"ו בא"ב דבנות ישראל הוי נפקו במאני מילת כמד"א האמונים עלי תולע עכ"ל. הנה בכולם טעמם מובן בזהר אבל טעם שנק' ט"ו באב תולעת שנ"י אינו מובן. ומה שאמרו בזהר משום דבנות ישראל נפקו בכלי מלת הנה היו יוצאים בכלי לבן כמבואר בגמ' ולמה יקרא להיום ההוא תולעת שני הוא צבע אדום ולדרכינו הנ"ל יובן הדבר בטוב טעם יכונה להיות תולעת שני ע"ש שבנות שראל יוצאת בכלי לבן להורות אשר הש"י מתחסד עמנו ביום המשפט אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו ואם יאדימו כתולע כצמר יהיו והוא הנרצה ביום הזה יוצאין במחול ובוטחין בהש"י אשר יעשה מן תולעת שני שלג וצמר בגדי לבן לכבוד ולתפארת לכנ"י. ע"כ נק' יום זה תולעת שני ודי בזה הערה למבין דבר מת"ד:

סעיף ה

שם ומה היו אומרות בחור שא נא עיניך וכו' מהראוי ג"כ להתבונן למה לנו לידע מה אומרות הנשים במחול וגם למה אמרו בחור שא וכו' הלא כל מי שאין לו אשה יפנה לשם ואפי' לא הי' בחור. וגם אומרה שא נא עיניך. ונראה לבאר עפ"י מש"ל בדרושי בהמ"צ שאלו הכ"ב ימים בהמ"צ הם י"ג מן תמוז וט' מן א"ב כי בתמוז הי' המעשה דלוחות ואז הוצרך משה להזכיר י"ג מדות של רחמים. ובט' בא"ב הי' המעשה דלה"ר דמרגלים אז הזכיר משה הט' מדות בפ' שלח. ועד היום הכ"ב מדות הללו מגינים על ישראל רק שהם נעלמים בכ"ב ימים הללו בבחי' חסדים מכוסים. ושם דברנו רמז הפסוק מאת י"י היתה זאת (ר"ת תיקוני זעיר אריך) היא נפלאת בעינינו רצ"ל המה מכוסים ומופלאים באלו הב' חדשים הנק' עינים. תמוז א"ב תמוז עין ימין א"ב עין שמאל. וכעת בעוה"ר נאמר על אלו הב' חדשים עינ"י עיני יורדה מים ודמעות המלוחים הרומזים על הדין) ולעתיד נאמר בהפטרת הנחמה בפ' תבא שאו סביב עיניך וכו' אשר הש"י יצו חסדו לכנ"י שתשא את העינים סביב כי כ"ז שהדמעות בעינים הנה מרוב הדמעות בעינים א"א לראות סביב. רק בדוחק במקום המעמד משא"כ כשהעינים יפים ומאירים. הנה רואים סביב סביב וז"ש הנביא בשם הש"י שא"י סביב עיניך היינו הב' חדשים תמוז א"ב שהם עינים (וזשארז"ל כלה שעיני' יפות אין כל גופה צריך בדיקה) וכבר ידעת שהי"ג ת"ד דאריך הם בחי' זקן והט' תיקונים דזעיר הם בחי' בחור. והנה בבחי' התיקון יתעלה בחי' זעיר (בחור) להיות י"ג תיקונים כתיקוני אריך (וז"ס אז תשמח בתול"ה במחו"ל בחורים

וזקנים יחדיו והפכתי אבלם לששון וכו') וזה שאומרות הבתולות היוצאו' למחול בט"ו באב בחור דייקא שא נא עיניך וכו' וקצרתי כי יראתי לדבר ורמזתי למשכילים והשם הטוב יכפר בעדינו ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו (בחיבור' קדמאה נזדמן לנו הענין הזה בסי' ג"ל סימנא מילתא ג"ל עיני ואביטה וכו'):

סעיף ו

בסבא משפטים דף ק"ד ע"א. בכה כמלקדמין ואמר מארי דעלמא דילמא יימרון משריין עילאין דאנא סבא ובכי כינוקא עכ"ל. מהראוי להתבונן מהו החשש שיאמרו כך משריין עילאין והנראה לפרש דהנה ענין בכיות התינוק כתב החסיד בחובת הלבבות שהוא מועיל לחתך הליחות הרעות החזקות שבמוח התינוק ומתבטלים ע"י הורדת הדמעות עיי"ש וא"ת בכי' מחמת השפעה רבה בבוא לאדם שמחה ובשורה טובה ירדו דמעו' לתוך עיניו והוא בבחי' ונוזלי' מן לבנון. מן הארת המוחין כי רבה (ל"ב נתיבות חכמה נו"ן שערי בינה תרווייהו ל"ב נו"ן) ואותן הדמעות הם כשמן הטוב היורד על הזקן (י"ג מדות של רחמי') ומן הארת השפע מן מדות הרחמים באת הבכ"י של שמחה (וזה הוא ג"כ שאמר הסבא שם דף ק" ע"ב כמה שפיראן דמעיק על דקנך כמה דהוה שפיר משחא טבא כד הוה נחית על דיקנא דסבא טבא דאהרן עכ"ל) וזה הוא לדעתי מ"ש הסבא דילמא יימרון משריין עילאין דאנא סבא והבכי' שלו מהראוי להיות בבחי' יורד על הזקן התעוררת י"ג מדות של רחמים ובכי כינוקא הבוכה לחתך הליחות לבטל הדינים החזקים בהורדת המים מלוחים:

והן היום בגלותינו בימי בהמ"צ בכה תבכה בליל' ודמעת' על לחי'. הדמעות הן מן הדינים החזקים למתקם כענין בכיו' התינוק לחתך הליחות החזקות. ואחר עבור ימי בהמ"צ הנה מתעוררים ימי הרצון ומתגלים הי"ג מדות של רחמים (בימי אלול) לרחם עלינו הנה התעוררת הבכי' בימים ההם הוא מהתעוררות הרחמי' י"ג מדות וזה אז תשמח בתולה במחול בחורים וזקנים יחדיו בעת אשר יוצאת הבתול' במחול היינו בט"ו בא"ב אז בחורים וזקנים יחדיו כי אין הבכי' רק בבחי' ינוקא. רק להמתיק הדינים אבל הוא ג"כ להתעוררת הרחמים והרצון ובפרט בחדש אלול מזלו בתולה אז השמח בתולה במחול כשימחול השי"ת עונותיהם בל ישראל. כתבנו כן בשם אחד קדוש מדבר במאמר אלול:

סעיף ז

גמ' סוף תענית. פיסקא אמר ר"ש ב"ג לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וכיוה"כ. בשלמא יוה"כ משום דאית ביה סליחה ומחילה יום שנתנו בו לוחות האחרונות אלא ט"ו באב מאי היא. א"ר יהודה א"ש יום שהותרו שבטים לבא זה בזה (וכתבו התוס' פירוש דהיינו יו"ט עכ"ל) מאי דרש וכו' א"ר יוסף א"ר נחמן יום שהות' שבט בנימין

לבוא בקהל וכו' אמר רבב"ח א"ר יוחנן יום שכלו בו מתי מדבר דאמר מר עד שלא כלו מתי מדבר לא הי' דבור עם משה וכו' (רש"י בד"ה דאמר מר וכו' לפיכך יו"ט הוא עכ"ל) עולא אמר יום שביטל הושע בן אלה פרוסדיות שהושיב ירבעם וכו' ר' מתיא אמר יום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה ואמר ר' מתנה אותו היום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה תקנו ביבנה הטוב והמטיב וכו' רבה ור"י דאמרו תרווייהו יום שפסקו מלכרו' עצים למערכה תניא ר"א הגדול אומר מט"ו באב ואילך תשש כחה של חמה ולא היו כורתין וכו' א"ר מנשיא וקרו ליה יום תבר מגל (ותוס' בד"ה יום תבר מגל פי' שמונעין וכו' כדאמר במדות שהכהנים בעלי מומין הם מנגרים העצים וכו') מכאן ואילך דמוסיף (לילות על הימים לעסוק בתורה רש"י) יוסיף (חיים על חייו. רש"י) ע"כ דברי הגמ' הנה מה שיש לדקדק בשיטה הלזו הוא. א' המקשה ששאל ט"ו באב מאי הוא למה הוצרך לומר בשלמא יוה"כ וכו' כיון שהיא דבר ידוע לא ה"ל למימר רק ט"ו באב מאי הוא. ב' אומרו יוה"כ משום דאית בי' סליחה ומחילה. והנה זהו דבר הנהוג בכל שנה למה הוצרך שוב למימר יום שניתנו בו לוחות האחרונות שהוא מאי דהו'. ג' מאי שכתבו התוס' יום שהותרו וכו' פי' דהיינו יו"ט. אין לזה ביאור וכבר צווחו בזה קמאי דקמאי. ד' מהראוי להבין דכפי הנראה דהנך אמוראי לא פליגי וכולהו מודו דכל הנך מילי מעלייתא היו ביום הזה ומהו הענין שכ"א אומר שהשמחה הי' בשביל זה וזה אומר בשביל זה. ה' אומרו רבב"ח א"ר יוחנן יום שכלו בו מתי מדבר דאמר מר עד שלא כלו מתי מדבר לא הי' דבור וכו' הנה קשה למה הוצרך לומר דאמר מר וכו' הרי בלא זה יש לומר שעשו היום הזה ליו"ט על שכלו בו מתי מדבר הוכשרו ישראל לבוא לא"י. ו' מה שפירש"י לפיכך יו"ט הוא. הוא לפלא. והנרא' דקושיי' המקשה על מה שאמר התנא לא היו ימי' טובו' לישראל כט"ו באב וכיוה"כ הנה קרא התנא לאלו הימי' יו"ט מה שלא נמצא כן בכל הימי' הכתובי' במגל' תעני' (דלא קראום יו"ט רק דלא למספד דלא לאיתענאה רק בח' ימי חנוכה אמרו שם במג"ת קבעום ועשאום ימים טובים הנה הוסיפו בש"ס תיבות בהל"ל והודאה להורות מה שקראום ימים טובי' לא לענין איסור מלאכה רק לענין הל"ל והודאה. דכתיב טוב להודות לי"י. הודו לי"י כי טוב וכן קבעו בברכת שמ"ע הטוב שמך ולך נאה להודות הנה לבעבור זה קראום ימים טובים אבל ט"ו באב למה נקרא יו"ט הרי אין בו איסור מלאכה ואין בו הל"ל והודאה וגם על יוה"כ קשה דהגם שנאסר במלאכה (וכתיב וירא מנוחה כי טוב) עכ"ז מאי אולמי' משארי ימים טובים מ"ש בלשונם לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב כיוה"כ דמשמע שיש בהם צד טיבותא ביתר שאת וזה שהקשה בלשונ' בשלמא יוה"כ נוכל לתרץ שקראוהו בפרטות יו"ט יותר מכל המועדים

משום דאית בי' טיבותא יתירתא דאית בי' סליחה ומחילה (וכתיב כי אתה י"י טוב וסלח כן נראה לכאורה אבל אין זה נכון כ"כ דהאי טוב נאמר על הש"י והנכון כאשר אבאר לך) יום שניתנו בו לוחות האחרונות דכתיב בי' למען ייטב לך וא"כ ב' הטעמים הם דבר אחד הואיל דניתנו בו לוחות האחרונות הוקבע ליום סליחה כמו שפירש רש"י ע"כ נקרא יוה"כ בפרטיות יו"ט אלא ט"ו באב למה נקרא יו"ט אר"י א"ש יום שהותרו שבטים ליקח נשים זה מזה וכתיב לא טוב היות האדם לבדו) וכתיב מצא אשה מצא טוב. ע"כ נקרא יו"ט וזה שכתבו התוס' פי' והיינו יו"ט וכ"ה הטעם של ר' יוסף יום שהותר שבט בנימין וכו' ג"כ כנ"ל. אמר רבב"ח אר"י יום שכלו בו מתי מדבר (והנה עדיין לא נדע למה נקרא בשביל זה יו"ט ע"כ הביא לראי') דאמר מר עד שלא כלו מתי מדבר לא הי' הדיבור עם משה. והנה אמרז"ל ותרא אותו כי טוב הוא ראתה שהוא הגון לנביאות א"כ דיבור הנבואיי נקרא טוב ע"כ נקרא יום טוב ששב דיבר הנביאיי. וזה שפירש"י דאמר מר וכו' לפיכך יום טוב הוא. הבן. עולא אמר יום שביטל הושע בן עלה פרוסדיאו' וכו'. והנה כתיב באבי' בן ירבעם שהספידו אותו כל קהל ישראל יען נמצא בו דבר טוב ודרשו חז"ל (וכן פירש"י) שביטל משמרתו ועלה לרגל הנה נק' הדבר הזה טוב ע"כ נק' היום ההוא יום טוב ר' מתיא אמר יום שניתנו הרוגי ביתר וכו' ואמר ר' מתנה שתקנו אז הטוב והמטיב ע"כ נק' היום ההוא יום טוב רבה ור"י וכו' יום שפסקו מלכרות עצים למערכה וכו' תשש כחה של חמה וכו' וקרו לי' יום תבר מגל וכתבו התו' פי' שמונעין וכו' כדאמר במדות שהכהני' בעלי מומין הם מנקרין העצים וכו' (נ"ל דבריהם דהנה במום כתיב כל מום רע. והנה ביום שפוסקין הבעלי מומין מלאכתם נק' יום טוב אבל יותר נ"ל שסמך על להלן שאמר) מכאן ואילך דמוסיף (לילות על הימים לעסוק בתורה וכתיב בתורה כי לקח טוב נתתי לכם תורתי וכו' יוסיף) חיים על חייו. וכתיב אצל החיים למען ייטב לך והארכת ימים. ע"כ יום ההוא יו"ט. הבן כי הדברים חמודים:

מאמר ה

סעיף א

ז נחמתות

נחמה א

נחמו נחמו עמי וכו' נחמו נחמו בני' יצחק רמוז למה שאמרו רז"ל אשר ב"ב תהי' הגאול' ע"י מליצת יצחק כמו שדרשוהו בפסוק כי אתה אבינו וכו' והמ"י להיות שכל הדינים בעת הגלות באו מסוד פחד יצחק. ובעת הגאול' ב"ב ימתקו הדינים בשורשם ביובל העליון סוד החירות ע"י תשובה עילא' (ובפרט לדעת המקובלים הראשוני' חכמי

השמיטות להיות שמיטה זו לדעתם שמיט' הפחד מוכרחת הגאול' להיות ע"י פחד יצחק ע"כ בשמיט' זו הזהב חשוב מן הכסף וידוע בזה ענין מחלוק' קרח שהי' לוי בבחי' גבור' יצחק ורצה להיות במעל' מן אהרן איש החסד. ולעתיד לבא הנה כן יהי' מעלת הגבורות וכו' כמעלת הזהב על הכסף. ע"כ יתעלה קרח לעתיד כמו שכתבו צדיק כתמר יפרח ס"ת קרח (אלא שבזמנו אכלה פגה) והנה במה שהקב"ה מכה בה מרפא קבלנו הדינים מסוד פחד יצחק. הנה יתהווה מן יצחק. נחמו נחמו וזהו יאמר אלקיכם. דייקא. אלקים פחד יצחק (והוא הנרמז כימי צאתך מאמ"צ אראנו נפלאות כי שם ג"כ נגד ד' בנים דברה תורה ד' פעמים ב"ן בגימ' יצחק שאפי' הבן הרשע שורשו בקודש ועתיד להיכלל בקדושה. וזהו הנרמז וטרף זרוע אף קדקוד רמזתי ברמז מועט:

סעיף ב

עוד זאת אדרוש לך נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם וכו' כי לקחה מיד י"י כפלים וכו' להתבונן ענין הבטחתו לישראל נחמה כפולה גם בנחמה הזכיר אלקיכם ובעונש אמר לקחה מיד הו"י רחמים וגם כפלים אינו מובן וכי ס"ד וכו' ודברי המפרשים ידוע. ונ"ל דהנה בעו"ש בעוה"ר גם מדת הרחמים הסכים למה"ד ונק' עי"ז עונש כפול ע"כ בנחמה ב"ב יהי' בהיפך. שגם מדה"ד יסכים למדה"ר לזה נקרא נחמה כפול' והוא מדה כנ"מ כי בעת העונש לקחה מיד הו"י שגם מדה"ר הסכים למה"ד ולזה נקרא כפלים. ע"כ בעת הנחמה ינוחמו בכפלים נחמו נחמו יאמר אלקיכם שגם מדה"ד יסכים לחסד ב"ב אמן:

הגה ועפי"ז פירשנו בפסוק ואני תפלתי לך הוי' עת רצון וכו' הנך רואה בבני אדם בעת המשפט כשדיין אחד נוטה לזכות והב' לחובה והנה אח"כ ע"י הטענות ומ"מ אחד מסכים לחבירו וא"כ רצון חבירו גובר נעשה רצונו וא"כ תבין לפי"ז גם בנידון דידן בעוה"ר בעת הזעם גרמו העונות שגם מדה"ר הסכים למדה"ד א"כ נק' הזמן ההוא עת רצון של מדה"ד שנעשה רצונו ובעת הישועה ב"ב הנה גם מידת הדין לחסד הנה נקרא לזמן ההוא עת רצון של הו"י וזה שאומרת כנ"י ואני (כנ"י הנה זאת) תפילתי (שתהי' במהרה) לך הוי' עת רצון. הבן (ע"כ הגה):

סעיף ג

בתרגום נבייא איתנביאו איתנבאו תנחומין על עמי אמר אלקיכון נ"ל שבא ג"כ לפר'. נחמו נחמו בכפל וגם יאמר אלקיכם הל"ל בהיפך אמר אלקיכם נחמו נחמו. ונ"ל ע"פ משארז"ל במדרש בפסוק אנכי אנכי הוא מנחמכם והוא אשר לעתיד יאמר הקב"ה לכמה נביאים שידברו תנחומין לכנ"י וילך כ"א וידבר תנחומותיו. כפי מה שהתנבא בימיו ולא תרצה כנ"י לקבל מהם תנחומין. להיות שהתנבאו עליה ג"כ ימי עניה ומרודי'. וישובו כל הנביאים ויאמרו להש"י אשר כנ"י אינה רוצה לקבל תנחומין ואז יאמר הקב"ה אנכי אנכי הוא מנחמכם עיי"ש בילקוט. והנה יש להתבונן כיון שגלוי לפני הקב"ה אשר כנ"י

לא תרצה לקבל תנחומין מיד הנביאים למה זה ישלח את נביאיו על מגן וגם יש להתבונן למה באמת לא תרצה לקבל תנחומין מן הנביאים מפני שהתנבאו עלי' ג"כ ההיפוך. הלא לכל יש זמן ועת לכל חפץ ועוד גם זה דברי הנביאים הם ועוד מהו זה שלא ירצו לקבל תנחומין עד שינחם אותם הש"י בעצמו הלא גם דברי הנביאים הם דברי הש"י והנראה שהוא עפ"י מ"ש בזהר בפסוק רפאני י"י וארפא ל"ל וארפא ותירץ דהנה כשהש"י שולח רפואה ע"י שלוחו והמלאך הממונה דהיינו רפאל וחיילותיו אין הרפואה הזאת בטוחה לעולמי עד (דהרי שליח היא תשוקתו לעבוד את הש"י בכל זמן בדבר שנתמנה עליו והנה רוצה שישתלח שוב לרפאות נ"ל) משא"כ הרפואה שהיא מאת הש"י בעצמו היא רפואה בטוחה לעולמי עד וז"ש רפאני י"י וארפא עכ"ד וכ"ה בוודאי בכל עניני ישועו' כן הוא החילוק: הגה ועפי"ז פירשנו בפ' קי"ס שאמר משה לישראל התיצבו וראו את ישועת י"י אשר יעשה לכם היום כי אשר ראיתם וכו' לא תוסיפו לראותם עוד ע"ע. והנה כבר דקדקו כל המפרשים כי אשר ראיתם וכו'. נראה כנותן טעם אל הקודם ואיני מובן ועפ"י הנ"ל מובן היינו כי משה אמר להם התיצבו וראו את ישועות י"י בכבודו ובעצמו ולא ע"י מלאך ולא ע"י שליח ומהיכן תתבוננו זה הוא. כי כאשר ראיתם וכו' לא תוסיפו לראותם עוד ע"ע הנה היא ישועה עולמיית הנה תדעו שהישועה נעשית ע"י הש"י בעצמו. (ע"כ הגה):

ובזה תבין על נכון שכל הנחמות שאמר הש"י לנביאיו על כנ"י הנה הם דברי הש"י בעצמו והם נחמות בטוחות ובכדי שתבין זאת כנ"י הנה ישלח הש"י מקודם את נבואיו ולא תרצה לקבל מאתם תנחומין באמרם כיון שהתנחומין באים ע"י שליח אינה נחמה בטוחה לעולם ח"ו. ואז יאמר לה הש"י אנכי אנכי הוא מנחמכם היינו כל הנחמות שדברתי ע"י הנביאים אנכי הוא המנחם שהרי הם דברי שיצאו מפי:

וזה שיש לפרש בכאן ג"כ כוונת המתרגם בא לבאר דבעבו' זה אמר הש"י נחמו נחמו בכפל כי יצוה מקודם לנביא לנחם ואח"כ יאמר אלקיכם אותן הנחמות והתרגום מבאר אמר אלקיכון היינו כבר אמרם הוא ית"ש דמה שאמר לנבואיו הנה הם דבריו ויתקיימו לעולמי עד ונסו יגון ואנחה וששון ושמחה ישיגו לעד לעולם:

סעיף ד

עוד אומר לך בדברי התרגום תירגם אמר אלקיכון כבר אמר ובמקרא יאמר אלקיכם. נ"ל עפ"י משארז"ל שלא נתן הקב"ה תורה שבע"פ ג"כ בכתב כדי שלא ידעו ממנה האומות כי היא המגלה מסטירין של הקב"ה. והוא רק בינו ובין בני ישראל ועוד אמרז"ל שאלמל' הנחמו' שמסר הקב"ה לנביאיו לא היו יכולין ישראל לסבול עול הגלות אבל כיון שנכתבו הנחמות ע"י הנביאים הנה באים ישראל לבתי כנסיות ובתי מדרשות ורואים דברי הנביאים. הם מתנחמים. כי ישראל זרע קודש מאמינים בדברי י"י ההוא אמר ולא

יעשה: ואמרו בזהר בפסוק ואת עשו שנאתי ואשים את הריו שממה הקשו שם הלא בעוה"ר עשו יושב בהשקט וגדולה. ותירץ כיון שכבר כתיב כן באחמתא דמלכא הוה כאילו כבר נעשה כן. כי ההוא אמר ולא יעשה. ומעתה תבין דברי הנבואה בפסוק הוא נכתב בחי' תורה שבכת"ב והתרגו"ם הוא תור"ה שבע"פ והנה לפי מש"ל תור"ה שבע"פ הוא רק לעיני כל ישראל. הנה בתורה שבע"פ יתורגם אמ"ר אלקיכון. כבר אמר משא"כ בתור"ה שבכת"ב שרואין גם האומות בה נכתב יאמ"ר אלקיכם לעתיד ב"ב:

סעיף ה

ויתפרש עוד נחמו נחמו עמי וכו' דברו על לב ירושלים וכו' כי מלאה צבאה וכו' להבין הנחמה כפול' גם מהו יאמר אלקיכם. וגם מה הוא הדברים שמדברים על לבה. והנה יתפרשו הדברים עפ"י מה דידוע בחכמת הרפואה להחכמים הבקיאים בדבר (ובימי שמעתי וראיתי עניינים כאלה) מי שאירע לו ח"ו איזה חולי או חלאים מצורפים והנה משתדלים הרופאים הבקיאים ע"י סמים מיוחדים לגרש ממנו את החולאים. והנה בהתגברות ח"ו קדחת החולאת על מזגי הסמים אזי מתייאשים הרופאים מרפואתו ואומרים צוויתו לי' זוודתא ביודעים שאין עוד בקופת הרוכלים שום דבר שיוכל לגרש החולאים כי כבר ניסו הכל והנה יארע לפעמים עזר אלקי אחר הייאוש ואפי' אחר הגסיסה ח"ו והוא שלא כטבע והוא ממש כעין תחיית המתים והיינו שמגיע החולה עד שערי מו' עד הנקודה האחרונה שבחייתו רק קיסטא דחיותא וכיון שהגיע לידי כך הלך ממנו החולי וכן החולאים וברצון הבורא ית"ש החייהו. הנה לא נשאר אצנו שום חולאת כיון שכבר הגיע לשערי מו' רק שהוא חלש באיבריו כקטן שנולד. והנה הרופא שאינו בקי בראותו שהוא חלש מאד. נותן לו שוב סמים חריפים ולא יועיל ואדרבה וכו' והרופ' המומחה הבקי במששת הדפק ראה יראה שאין כאן שום קדחת ושום חולאת והנה בעיניו יראה שהוא חלוש מאד. אזי מבין הוא הדבר שהחולה בא עד שערי מו' עד דכדוכה של מו' וכיון שבא לידי מדה זו אזדו מיניה החולאים. והנה בעזר אלקי שב אליו החיות הנה הוא כקטן שנולד. ע"כ הוא חלש מאד כתינוק בן יומו הנה הרופא הבקי ההוא יאמר לכל העומדים. ולהחולה שכבר הוא בריא בכל איבריו ואין כאן שום חולי ויצו למנוע כל הסמים החריפים אך תנו בכל פעם מעט מעט מאכלים עריבים ויין מתוק מעט מעט ויעמוד על בוריו והנה החולה בשמעו את הרופא באמרו שהוא בריא לגמרי הוא בעיניו קשה להאמין בראותו חלוש מאד על החושים ועל כל האיברים. והרופא. להיות שהוא רופא מומחה מסביר להחולה הענין ההוא איך שכבר היה בתכלית הסכנ' ובן מו'. ולבעבור זה שוב נסתלק החולי לגמרי ממנו ובחסדי הש"י נעשה כברי' חדש'

וכקטן בן יומו. ע"כ איבריו וכחתיו חלושי' אבל שוב א"צ לשום סמים רק להשיב נפשו מעט מעט ע"י מרקחת הטובים וע"י יין ישן וכיוצא: הגה כדברים האלה פירשתי בדברי המקונן שאמר במחשכים הושיבני כמתי עולם (וכיון שבאתי לגדר כזה שוב אין כאן חולאת רק) כי גדרי בעדי ולא אצא וכו'. הבן:

ולפי"ז ז"ש הנביא בנחמתו נחמו נחמו עמי (שוב אין מן הצורך לשים סמים תעלה ורפואות רק לנחמות תוספת זאת אחר זאת בכדי להשיב נפש העייפה וז"ש) יאמר אלקיכם (הוא הרופא המומחה הנאמן הוא היודע אשר אין כאן שום חולאת. והנה החולה החלש אינו רוצה להאמין זאת בראותו א"ע חלוש בכל איבריו אזי צריכין להסביר לו הענין כנ"ל וז"ש גם בכאן) דברו על לב ירושלי' וכו' כי מלאה צבאה וכו' וכיון שבאת לגדר כזה שוב אין חולאת ואין מן הצורך להשתדל בסמים רק להשתדל להשיב הנפש ותהיה כברי' חדשה:

סעיף ו

ויתפרש עוד נחמו נחמו וכו' הדקדוקים כבר נתבארו והנראה לפרש מ"ש הרמ"ע בס' בי"מ בענין ד' חלוקי כפרה עבר אדם על מ"ע ושב לא זז משם עד שמוחלין לו עבר על ל"ת ושב תשובה תולה ויוה"כ מכפר. הנה על ל"ת מצטרך לתשוב' ויוה"כ דהנה בעבור האדם על ל"ת הנה עבר ג"כ על מ"ע כי אין ריקות נמצא כי כל התנועות של האדם בעוה"ז נכנסין תחת ציוו ואזהרה. ואין לך תנועה בעולם רשות רק או שהוא מצוה או עבירה (כאשר חקר זה ג"כ הרב החסיד בחו"ה) א"כ בעשות האדם דבר אשר לא יעשה עפ"י התורה הנה ביטל ג"כ מ"ע כי באותו זמן שפעל העביר' אם לא היה עושה העביר' הי' עומ"צ כי אין ריקות נמצא ע"כ בעבירת ל"ת צריכין תשובה (לביטול מ"ע) ויוה"כ (על עבירת ל"ת) עכ"ד וזה שפירשנו בפ' התשובה שובה ישראל עם הו"י אלקיך (רצ"ל דהנה בביטול מ"ע פוגמין בשם הו"י ובעבירת ל"ת בשם אלקי"ך ואמר שובה ישראל עד הו"י אלקי"ך רצ"ל תשובתך מוכרחת עד הו"י אלקיך שפגמת בשני השמות הו"י אלקים ואמר הטעם כי כשלת בעוניך היינו נכשלת בעון ממש עבירת ל"ת ויש בידך לפי"ז עון ביטול מ"ע ועבירת ל"ת כנ"ל. ע"כ תצטרך תשובה לתקן ב' השמות הו"י אלקיך וז"ש אח"כ קחו עמכם דברים היינו התשובה בוידוי דברים ושובו אל הו"י וכו' והדברים ארוכים. והנה ישראל כשקיבלו ישראל אפופסין על עונותיהם הנה נענשו על ביטול מ"ע ועל עבירת ל"ת הנה אח"כ כשקיבלו עונשם בכפלים הנה ינחמם הש"י בכפלים וז"ש נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם (הגם שעבירתכם היה רק עבירת ל"ת פגם בשם אלקי"ם אעפי"כ בעת הנחמה מגיע לכם נחמה כפולה דברו על לב ירושלים וכו' כי לקחה מיד

הו"י כפלים בכל חטאתי' כאשר חטאה לקחה גם מיד הו"י כי בעברה על ל"ת ביטלה אז גם מ"ע. הנה לקחה עונש גם מיד הו"י ונמצא שהגיע לה עונש בפלים בכל חטאתי' ע"כ בעת הנחמה נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכ' יגיע לה נחמה כפולה. וקצרתי באמרים:

סעיף ז

דברו על לב ירושלים להבין מהו הדבור על הלב. הנה אומר לך ירושלים הכוונה על השכינה הקדושה כנודע והנה השכינה נק' רחל. והנה בגלותה בעוה"ר היא כרחל לפני גוזזי' נאלמה בסוד נאלמתי דומי' ע"כ אין חזון נפרץ לבני' הנעימים ואין נבואה והנה רחל בגימ' דב"ר ל"ב. והנה בגלות בעוה"ר כשהיא בבחי' נאלמתי דומי' הנה נפרד ונתרח"ק הדבר מן הל"ב בסוד מ"ש לל"ב גליתי לפומי לא גליתי ולעתיד ב"ב יתגלה פנימיות הלב אל הפ"ה שהוא דבו"ר. וע"כ ב"ב ינבאו בניכם ובנותיכם. וזהו דבר"ו על לב ירושלים שיתוסף על גילו הלב גילו הדיבור. ויהיו בחיבור יחד דבר לב וישתלם שיעור קומת רחל היינו דבר לב בגימ' רחל:

ועפי"ז פירשנו דברי רז"ל במדרש בשלח דבר אל ב"י ויסעו יסיעו דבר מלבן והוא פלאי ועפ"י דברינו הנ"י. תבין הגם במצרים שהיתה השכינה בחי' רחל עם אבותינו בגלות היה ג"כ בסוד נאלמתי דומי' ולא היה באפשרי להוציא מן הלב אל הדיבור וע"כ כתיב ג"כ בבני ישראל ויאנחו ב"י מן העבודה ויזעק"ו זעקה הוא בלב. קול בלא דבור שלא היה להם בחי' דבו"ר. הנה גם אצל ים סוף גם שיצאו ממצרים עדיין לא נפטרו עד קי"ס כדכתי' ויושע י"י ביום ההוא א"י מיד מצרים. ע"כ כתיב ג"כ וייצעקו ב"י אל י"י. עדיין צעקה בלא דבור כי עדיין הי' כח לשר של מצרים לקטרג הללו וכו' והללו וכו' ולא יכלו עדיין להוציא הדיבו"ר כראוי ונכון כי עדיין היה הדיבור בהעלם ויאמר י"י אל משה מה תצעק אלי למה תהיה עוד כזאת צעק"ה בלא דבור דבר אל ב"י ויסעו היינו יומשך להם הדבר מן הלב וז"ש במדרש יסיעו דבר מלבן וישתלם שיער קומת השכינה. רחל בגי' דברו על לב ירושלים וכנ"ל ואתה תבין:

וקראו אלי' לא נודע מהו הקריאה. והנה ת"י ואתנבו עלה הנה מפרש עפ"י משארז"ל קריאה לשון חבה הוא לנביאי ישראל הנה כיון שיבוא הדבור לירושלי' דרך נבואה הנה הנביא אשר יתנבא לטובה שוב לא תשוב נבואתו ריקם דהנה זהו הבחנת הנביא כאשר יתנבא לטובה ולא יהיה הדבר ולא יבא הוא הדבר אשר לא דברו י"י כי דבר י"י לטובה לא תשוב ריקם:

כי מלאה צבאה. נראה לפרש כי נתמלא הצבא שלה היינו אותיותי' שעד הנה היתה ירושלים בלא יוד והיתה חסרה בצבאותיה. והן היום תתמלא ביוד ונרמז בתורה אל קצוות החשן ירושלים במלואה ביו"ד בגי' קצות. חשן בגי' משיח יראתי להרחיב הדבור: **כי** נרצה עונה. היינו כי מן עוונה נעשה רצון כי מן תשובה מיראה נעשים זדונות כשגגות. ומן תשובה מאהבה נעשים זדונות כזכיות ונעשה מן העונות הללו מצות שהם רצונו ית"ש. והנה עי"ז תתמלא ירושלים. יו"ד מורה על מחשבה ורצון:

סעיף ח

הנה י"י אלקים בחזק יבוא וזרועו מושלה לו הנה שכרו אתו ופעולתו לפניו אין מן הצורך להאריך בדקדוקים כי הדברים אינו מובנים לפי פשוטו. והנה מצאתי ראיתי בס' כסא דוד. להרב הגדול חידא זלה"ה מפרש הפסוק בשם אביו ז"ל הנה י"י אלקים בחזק יבא (היינו לשפוט תבל בצדק במדה"ד (נ"ל בחז"ק היינו י"ד החזקה מדה"ד) אבל וזרועו מושלה לו זרועו היינו הצדיק (נק' הצדיק זרוע"ו עפ"י משארז"ל כל המבקש צרכי צבור כאילו בא בזרועו היינו לדעתו כאילו בא ומחזיק בזרוע היינו מדה"ד שמאל נק' זרוע כדכתיב נשבע י"י בימינו ובזרוע עוזו ימין מידת החסד וזרועו עוזו מדה"ד שמאל א"כ הצדי' הממתי' מד"ה נק' זרועו נ"ל) א"כ וזרועו היינו הצדיק מושלה לו כי צדיק מושל ביראת אלהים ומבטל הדין) הנה שכרו (של הצדיק) אתו על שמציל את ישראל) ופעולתו לפניו (על שביטל הדינים והמתיקם בחסד ורחמים והרב החיד"א בשם עצמו מסיי'. הנה שכר אתו (שכרו של הצדיק אתו בזמן ההוא שמבטל הדינים וכאשר התעורר רחמים על ישראל) ופעולתו לפניו כי בזמן וביום ההוא שנעשה הנס ע"י הצדי' בריווח והצלה. כן היא בכל שנה ושנה בזמן ההוא מתעוררים שערי רחמים כמו ביום הנס. הנה פעולתו של הצדיק לפני"ו הוא לקמי' שדינן בכל שנה ושנה עכ"ל הרב הנ"ל בקצת תוס' ביאור שכתבתי מדעתי. ולפי"ז הוא הנרצה לנו לבשרינו בנחמה הלזו דהנה הימים המקווים לישועה ימי בין המצרים ובפרט יום שנילד ב"ן דו"ד הנה כעת הם ימי התגברו' הדינים על שונאי ישראל כל רודפיה השיגוה וכו' והנה הצדיקים ע"י תפלתם ובכייתם לפני הש"י מבטלים וממתקים הדינים בחסד ורחמים וכאשר יתמתקו לגמרי ב"ב ויהיה התעוררות הגאולה. הנה לא די שבשעת הגאולה יהיו אלו הימים לששון ולשמחה אלא אפילו בכל שנה ושנה יהיו נפתחי' שערי הרחמים בימים ההם בזה"ז ויהיו הימים האל"ה לבית ישראל לששון ולשמחה ולמועדים טובים. הנה כל בית ישראל שכרם אתם בזמן המקווה שנת הגאולה ב"ב ופעולתם לפניהם בזמנים העתידים אח"כ בכל שנה ושנה ששון ושמחה ישיגו:

סעיף ט

ולדעתי יש לפרש עוד. הנה י"י אלקים בחזק יבוא (היינו במדה"ד י"ד החזק"ה וכמש"ל. אבל) וזרוע מושלה לו כביכול פרשיות התפילין כולהו כתובי באדרעי. כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו. ומי גוי גדול וכו' אשריך ישראל ואילך) הנה שכרו אתו (השכר שנותן לישראל ג"כ. אתו היא בזרועו מבואר בתפילין. ומי גוי גדיל אשר לו אלקים קרובים אליו כי"י אלקינו בכל קראינו אליו הנה מתרגמינן לקבלא צלותי' בעידי עקתי') ופעולתו לפניו וגם הפועל והמעשה שיעשה הוא ית"ש הוא ג"כ מבואר בתפילין. אשריך ישראל וכו' עם נושע בי"י מגן עזרך ואשר חרב גאותיך וכו' ואתה על במותימו תדרוך. הנה הוא פעולת הש"י. מגן עזרינו וחרב גאותינו) הנה לפי"ז הגם שח"ו מתעוררי' הדינים כשנזכר הש"י בזרועו. היינו תפילין דמארי עלמא מתהפך הכל לרחמים וחסד. ואפי' ח"ו אין זכות כ"כ לישראל לגרום מ"נ באיתערותא דלתתא. הנה יש איתערותא דלעילא ע"י התפילין. וז"ש ישעיה ואביט ואין עוזר וכו' ותושע לי זרוע"י. היינו התפילין שמבואר שם חביבות ישראל לאביהם שבשמים:

ובזה תתבונן מנהג אבותינו תורה הוא שאין מניחין תפילין בת"ב בשחרית ומניחין במנחה להורות על דברינו אלה. הנה י"י אלקים בחזק יבא (בתחלה. ואח"כ) וזרעו (היינו התפילין) מושלה לו. ע"כ מניחין התפילין במנחה שהוא בכל יום מימי החול זמן הדין. צלותא דפחד יצחק. הנה ביום הזה שאנו מצפין לישועה ילנחמה: הנה מניחין תפילין. לרמז על. וזרוע"ו מושלה לו. ובזה תבין ג"כ משארז"ל שבשעת הגאולה ב"ב יצחק אבינו הוא יהיה הסניגור והמליץ הטוב על ישראל. כי הוא אחוז במדת הגבורה בשמאל כביכול. ושם הם התפילין דמארי עלמא וזרועו מושלה לו:

סעיף י

נחמה ב

ותאמר ציון עזבני הו"י' ואדנ' שכחני. הנה להבין הכפל הוי' ואדנ'. גם אומרו בהו"י' לשון עזובה ובאדנ' שכחה הנה יש לפרש הו"י הוא שם הנכתב ואינו נזכר רק במקדש. ואדנ' היא שם הנקר' זה שמי וזה זכרי. הנה יש לפרש ותאמר ציון עזבני הו"י' לגמרי ח"ו כי אין אני מזכיר אותו כלל בגלות. אבל שם אדנ' שאני מזכירו הנה הוא שכחני:

סעיף יא

ויתפרש עוד למשכילים ציו"ן רמז ליסו"ד דמלכו"ת. כנ"י אומרת עזבני הו"י' בהעדר הייחוד זה כמה. ואדנ' הוא כל שיעור קומת המלכות שכחני כי בעוה"ר כבר נשכח ממנה תענוג הייחוד שהי' לה בנקודת ציון. הוא יסוד"ה. ובהפלגת תמרורים דיבר' בהפלג'

כאשה אלמנה שמתייאשת זה כמה שנים מלהינש' לבעל. ואינה מעלת על לבה התענוג שיש לאשה בהתחבר עמה הבעל וא"א להרחיב הדברים:

סעיף יב

הן על כפים חקותיך. יש לפרש עפ"י מה דאמרז"ל במדרש חמשה כפולות דמנצפ"ך רמיזות הגאולות כפולות הכפי"ן בהם נגאל אברהם אבינו מאור כשדים נאמר לו ל"ך ל"ך מארצך וכו' וכפולת המימי"ן. נגאל יצחק מפלשתים כמ"ש לך מעמנו כי עצמת ממנ"ו מא"ד וכפולת הנוני"ן נגאל יעקב מעשו ולכן הצילנ"י נ"א מיד וכו'. וכפולת הכפי"ן נגאלו ישראל ממצרים פק"ד פקדת"י אתכם. וכפולת הצדי"ן נשמר לגאולה האחרונה ב"ב צמ"ח צדי"ק והנה תיכף בגאולה הראשונ' דאברהם גאולת הכפי"ן. היתה החקוק' בשביל ישראל שאמר לו הש"י לך לך וכו' ואעשך לגוי גדול כאן אי אתה זוכה לבנים וכו' והנה א"א לומר עיקר הבטחה על ישמעאל דהרי נאמר כי ביצחק יקרא לך זרע וא"א לומר על עש"ו זרע יצחק. דהנה כתיב ואעשך לגוי גדול. ובעשו כתיב הנה קטן נתתיך בגוים וכו' וא"כ ע"כ הכוונה על ישראל בלבד. ואיך תאמר ציון עזבני ושכחני. ולפי"ז זה פירוש הכתוב. ה"ן על כפי"ם חקותיך (בלשון יוני קורין לאח"ת ה"ן. והדברים עתיקין בסוד היו"ד במספר הקדמי בגימ' ה"ן ה"ס חקיקת המחשב"ה הקדומ"ה בסוד היו"ד והבן) ואמר ה"ן אותך בלבד ביחידי על כפי"ם חקותיך. היינו עוד בגאולת הכפי"ן. חקותיך ואיך תאמר ציון עזבני ושכחני:

חומתיך נגדי תמי"ד אמר עוד לראי' שבודאי אין שכחה דהנה רוב תיבות חומ"ה חומ"ת במקרא הם חסירים ו' משא"כ חומ"ת ירושלים מלא ו' ולרמז בא חומ"ת בגימ' תמי"ד להורות כי מעולם לא פסקו חומ"ת ירושלים הגוים נדמה להם שמהרסים אבל באמת נגנזו מן העין ואמרו בזהר אשר הן גם היום כאשר ימלא האדם עיניו בפו"ך (פו"ך נכתב אצלינו פו"ך בך' דאי"ק מנין ירושלם בלא יו"ד ומילוי פו"ך היינו ירושלים ביו"ד) יראה כל חומ"ת ירושלי"ם וז"ש לראי' שלא שכחתי כי הנה חומותי"ך דייקא הם לנגדי תמי"ד משא"כ חומת אחרים במקרא:

סעיף יג

ואמרת בלבבך מ"י ילד לי את אלה. כבר ידעת מ"י נקרא עולם התשוב"ה אל"ה הם הו"ק מ"י עולם התשוב"ה בינ"ה מיילד את אל"ה היינו הקצוות וככה תתבונן באדם הגשמיי שע"י התשובה נולדים בו המדות היינו יראה ואהבה וענפיהן ואמר עוד ואני שכולה וגלמודה בהעדר המוחין ח"ו ואלה מי גד"ל סוד מוחין דגדלות הנשפעין ע"י מ"י כידוע מסוד היניקה ועיבור ב' וכל הבחי' הללו המשכיל יתבונן בתשובת האדם להש"י. הבן:

סעיף יד

שאי סביב עיניך וכו' ח"י אני וכו' ותקשרים ככל"ה בפסוק הזה יש ח"י תיבות ז"ש ח"י אני נאום י"י. תתבונן מאמר החתן להכלה הסבי עיניך מנגדי שהם הרהיבוני וכו' ורצ"ל דמיון החתן המשתוקק מאד אל הכלה וא"א לו למלאות המבוק' שעדיין לא הגיע זמן החיבור והייחוד הנה מבקש ממנה הסבי עיניך מנגדי וכו' שלא תתראה בפני ביופי עינים. שהם הרהיבוני וא"א לי למלאות המבוקש להיות יחודא שלים עד זמן הגאולה האחרונה ואמר הנביא הן היום בזמן הגאולה כה מאמרו שאי סביב עיניך וכו' ח"י אני וכו' כבר אני בסוד ח"י ה"ס רב טו"ב הגנוז כשהטו"ב הוא ר"ב היינו שנתגדל הס' ח"י. והנה מן תיבת ח"י עד סוף הפסוק תיבת ככל"ה הם עשרה תיבת הנה י"פ כל"ה בתנ"ך השלמת שיעור קומתה אור הלבנה כאור החמה אז ה"ס ח"י בצדיק יסוד עולם ועתה יגדל נא כ"ח אדנ' דהיינו בהשלמת קומתה בעש"ר וחיבור ח"י אליה הרי כ"ח יגדל נא כ"ח והבן יגדל ביו"ד רבת"י:

סעיף טו

מהרו בניך כו' יש לפרש הניצוצין המפוזרים עוד מז' מלכין קדמאין אשר הם מסוד ב"ן והם מסוד עולם החורבן וההריס' ובשביל זה ישראל מפוזרים בד' כנפות הארץ להעלותם מן החורבן להאיר עליהם מסוד מ"ה החדש וזהו מהר"ו בני"ך רצ"ל הב"ן שלך השייך לשורש נשמתך להעלות תתן להם מה"ר ומתן מסוד מ"ה ובהעמיק עוד כאשר תדקדק התחיל בלשון רבים מהר"ו ומסיים ביחוד בני"ך אך הניצוץ המשוקע דב"ן בהיותו עדיין בתוך הקליפות בחורבה אינה בסוד הציור להות כלי וכאשר יושפע סוד התיקון דמ"ה יעלה בסוד המחשבה בציור ה"ס אית י' הוא דמיון ציור הכלי (עיין בס' מג"ע והבן סוד הכתוב עלה ר"ש ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו) וז"ש מהר"ו בני"ך רצ"ל הב"ן שלך. השפיע להם ע"י מעש"ך להעלות' בסוד מ"ה ויתהוו לציור סוד אות ר' וזה מהר"ו יתהוו מ"ה ר' ובזה תבין מה שקרא שלמה בעת הילוכו למקום החורבן דהרי חשך י"י רמ"ה ידך בל יחזיון. ויש להתבונן לפי"ז הגם שכל נשמה מישראל יש לה סגולה מיוחדת לניצוצין מיוחדים עכ"ז כאשר ישראל הם באחדות ועושה המצות בשם כל ישראל יוכל להעלות גם הרצוצין השייכים לשורש נשמת' וזהו מהר"ו לשון רבים על כי מוטל הדבר למהר להעלות בני"ך אפי' ניצוצין המיוחדין ליחיד פרטיי כשתעשה כזאת אזי מהרסיך ומחריביך ממך יצאו כי יתבטל החורבן וההריסה וישמח י"י במעשיו:

סעיף טז

קרוב מצדיקי מי יריב אתי נעמד' יחד וכו'. עיין מה שפירשתי פי' הפסוק במאמר בתולה במחול אות ד' אין מן הצורך לכפול:

סעיף יז

כה אמר י"י איזה ספר כריתות אמכם אשר שלחתי' או מי מנושי אשר מכרתי וכו' מהראוי להתבונן הנה דבר הנבואה הזאת באו לדבר על לב כנ"י שלא יעלה על לבם שכבר נשכחו מן לב דודם כדרך אשה גרושה מאישה. אשר שוב אין לה חלק ונחלה בבית אישה וכדרך העבד שמכרו רבו לאחרים אשר אין לו שוב שייכות לרבו ראשון. הנה באת הנבואה לדבר על לב כנ"י שאין כאן גירושין ואין כאן מכירה. ולפי"ז הל"ל איזה ספר כריתות אמכם אם שלחתי' היינו אם כסברתכם ששלחתי'. אי' הספר כריתות משא"כ כעת באומרו אש"ר שלחת"י'. משמע דבאמת הי' שילוחין וגירושין רק ששואל הש"י איזה ספר כריתות וזה אינו שאלה. דלענין הדין האשה כיון שקיבלה גיטה אפי' נשרף ונאבד הגט אח"כ היא מגורשת. וכן קשה בסיפא דקרא. או מי מנושי אשר מכרתי וכו' הל"ל אם מכרתי וכו' הבן. ונ"ל דהנה דברי הנבואה קשיין אהדדי דבכאן נאמר איזה ספר כריתות אמכם וכו' הנה משמע שלא היה גירושין. ובירמי' נאמר הן ישלח איש את אשתו והלכה והיתה לאיש אחר הישוב אלי' עוד ואת זנית רעים רבים ושוב אלי נאום ד' משמע שהיה באמת גירושין וכן דרשו חז"ל גדולה תשובה שדוחה ל"ת שבתורה שנאמר הן ישלח וכו' וכן אמרז"ל במדרש כשחרב ביהמ"ק השליך הקב"ה גט פטורין לכנ"י (לא ראיתי המדרש הזה אבל מצאתיו בספרי המחברים) ויש לפרש כל הענין הזה עפ"י מה שהקשו הראשונים דהרי נשאלו חז"ל האיך הש"י מוריד גשמים בשבת ומוציא מרשות לרשות. ותירצו חז"ל כל העולם רשותו של הקב"ה והוא כמטלטל בחצירו ממקום למקום. והנה הקשו המחברים הראשונים לפי"ז איך מהני השלכת הגט (שאמרו במדרש הנ"ל) הוה כמשליך גט לאשה בחצרו דלא הוה גט. ותירצו דצ"ל דהקנה להם הש"י מקום בחצרו. והוא דוחק לומר כן והוא רק דרך פלפול וגם עפ"י הדין א"א לומר כן וכי יש קני' בעל כרחך הלא בודאי לא ניחא להו קני' כזאת. ומה שנ"ל הוא דבל"ז קראי קשיין אהדדי כמש"ל דהרי ישעיה אמר איזה ספר כריתות. וירמ ' אמר הן ישלח וכו' אלא ע"כ צ"ל דהגירושין כביכול לא היה אלא לפנים בכדי שיהיו מתייראים ממה"ד. ובאמת אין כאן גירושין כיון דלא שלחם מביתו דהשליך את הגט בחצרו כביכול ולא קנתה כנ"י את הגט דהרי כתיב ושלחה מבית"ו דייקא וז"ש ישעיה איזה ספר כריתות אמכם אש"ר שלחת"י' מבית"י דכל העולם ביתי וחצרי ואין כאן שילוחין מביתו. ומעולם לא הקניתי להם מקום בחצרי (עמ"ש במאמרי השבתות בפסוק מה רבו מעשיך ד' וכו' מלאה הארץ קניני"ך ותבן) ואמר עוד הנביא א"ו מי מנושי אשר מכרתי אתכם לו הנה זולת מה שדקדקנו לעיל הנה עוד יקשה מה שייכות נושה למכירה הל"ל מי מלוקחי"ם

או מקוני"ם אשר מכרתי וכו'. ונ"ל לדרוש עפ"י מה שאמרז"ל במשנה ערוכה המוכר עבדו לגוים או לחו"ל יצא לחירות והנה הש"י מקיים תורתו וכמש"ל. והנה מכרנו לגוים ולחו"ל בודאי כביכול מחויב לפדות אותנו אפילו אין בידינו זכות כענין דמתני בברייתא אפילו עד עשרה בדמיו אפילו עד מאה בדמיו הנה בטוחים אנחנו בד' אלקים אמת ותורתו אמת שיפדה אותנו בודאי אבל הדין הזה הוא דוקא בקנה ומכר. אבל גבאו הבעל חוב בחובו אינו מחוייב הרב לפדותו. (והנה לפי"ז ז"ש הש"י על נביאיו אל תפחדו ואל תרהו כי כביכול מחוייב אני עפ"י התורה לפדות אתכם. כי מכרתי אתכם לגוים ולחו"ל ושמא תאמרו אפשר גבה אתכם הבע"ח בחובו. ז"ש הש"י או מי מנוש"י אשר מכרתי אתכם לו למי הייתי חייב שיגבה אתכם בחובו וא"כ אין כאן רק מכירה פשוטה. ע"כ כביכול מחוייב אני לגאול אתכם ב"ב וא"כ לפי כל הנ"ל זה מאמר הנביא מפי הש"י מה שחשבתם ענין שלוחין כדרך איש ואשתו אין כאן שילוחין שהגט אינו גט כי כל העולם חצרי ושוב מה שחשבתם ענין מכירה כדרך האדון לעבדו אדרבא כביכול מחויב אני לפדות אתכם כן יעשה הש" אמן:

סעיף יח

והביאו בניך בחצ"ן פירוש בו. זרו"ע או כנף הבגד ולכל הפירושים מהראוי להתבונן למה אמר לשון חצ"ן. ונראה דהוא לרמז מ"ש האריז"ל כל הגאולת הקודמית היתה הארת הגאולה ע"י מדת הו"ד ע"כ כל הגאולות הי' סיבת הגאולה ע"י אשה (כי איהו בנצ"ח ואיהי בהו"ד) גאולת מצרים הסיבה הראשונה להתגאל ע"י בתי' בת פרעה (בבל בעת אשר פתר דניאל לבלטשצר שיופסק מלכותו. וקרא לו הכתב של המלאך הנה כתיב שם מלכתא לקבל מילי מלכא ורברבנוהי לבית משתייא עללת ענת מלכתא ואמרת וכו' אותי גבר במלכותך וכו' כען דניאל יתקרי ופרשי' יהחוו'. הנה היתה הסיבה ע"י אשה ובי' בלילה קטיל בלטשצר ונפסק מלכות בבל נ"ל) מדי. ע"י אסתר יון ע"י יהודית מבני החשמונאים. ולעתיד לבא ב"ב (תהיה הגאולה נצחיי"ת ב"ב) תהי' הארת הגאולה ע"י מדת נצ"ח (ותהיה הגאולה בבחינת דכורא. ע"כ כל השירות היו בלשון נקבה ולע"ל. בעת ההוא יושר השי"ר הזה לשון זכר נ"ל) ותהי' גאולת נצחיית ב"ב. זה תוכן דברי האריז"ל בקצת תוס' ביאור שכתבתי לך לרמז זה נאמרה הנבואה. והביאו בני"ך (זכרים) בחצן (לרמז על נצ"ח) אבל ובנותיך על כתף תנשאנה מצורפים אל הזכרים ושוב לא יהיה התחלת הגאולה ע"י נוקבא כמאז למקדם רק הנקבות יהיו מצורפים לגאולה ושמחת ישראל לרמז זה תמצא ההפטרה שאנו נוהגים לקרותם בצרור הם מן כל ספרי הנבואה

רק נחו"ם צפנ"י חג"י אין בהם הפטרה ר"ת הג' נביאים הנ"ל נצ"ח תשמור לעתיד לצורך הגאולה הנצחיית ב"ב אמן:

סעיף יט
נחמה ג

עניה סוערה לא נוחמה. דהנה ניחמו חבירי איוב לאיוב כי על כל זה בחרת מעוני (ואמרז"ל קשה עניות בתוך ביתו של אדם יותר מחמשים מכות. שאמר איוב י"ד אלקי נגעה בי כמה לקו באצבע (במצרים) עשר מכות אמור מעתה מ"ש איוב י"ד אלקי וכו' היה נ' מכות. ועכ"ז א"ל כל זה בחרת מעוני) והנה אמר הנביא. עניה. כיון שכנ"י בגלותה. עניה. הנה היא סוערה לא נוחמה. כמו שהי' באפשרי לנחם יסורי איוב. וזאת אין לה מנחם. הנה לזאת אנוכי מרביץ בפוך אבניך ויסדיתיך בספירים. כ"כ תגדל עשרך עד שיסודי בנין ביתך שדרכן להיות אבנים פשוטים הנה יהיו של פוך וספירים אבני נזר יקרים:

הנה יש לי רמז פוך (וספירים היינו ב"פ) ספיר. ספיר בגי' תת"ו. מנין התיבון שישנן בשני בתי התפילין תפילין של יד ותפילין של ראש:

סעיף כ

ושמתי כדכד שמשותיך וכו' וכל בניך למודי י"י וכו' אמרז"ל בבתרא (מהו כדכ"ד) פליגי בה תרין אמוראי בארעא יהודא וחזקי' ותרין מלאכי ברקיע מיכאל וגבריאל. ח"א שה"ם וח"א ישפ"ה אמר הקב"ה ליהוו כדין וכדין (הוא לשון כדכ"ד כדין וכדין כן פירוש הרשב"ם) הנה כל משכיל משתומם על המראה דהנה הש"י אמר לישעיה אשר ישים כדכ"ד (בשערי ירושלי' והאמוראי' בדורות אחרונים. מהו כדכ"ד. הנה איך נאמר דלבעבור זה שמה כדכ"ד לשון כדין וכדין כי יסכים הש"י לדברי שניהם. הדבר הזה א"א להלום. וגם הנה אמוראי איפלגו קודם שאמר הש"י כדין וכדין. ע"כ הי' לכאו"א איזה סברא לדבריו. ומהו סברתם ואומר לך עפ"י אשר כתבתי בגמ' ברכות על מאמר חז"ל מיום שחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד דקשה מהו הנרצה באומרו אין לו להקב"ה בעולמו וכו' הרי כל עולם ומלואה שלו. וגם מהו דנראה אומרו בלבד ואומר לך ידוע דכל פרי מעשינו בעוה"ז לגרום הייחוד העליון בעולם באצילות ע"י תורתינו ועבודתינו הוא ייחוד ויסוד (צדיק עם) מלכות כידוע וע"כ נכרתו תקע"ו בריתות על התור" מ"ח בסיני מ"ח באהל מועד מ"ח בערבות מואב (כמבואר במס' סוטה) ס"ה קדם וכולן ללמוד וללמד. לשמור ולעשות הרי ד"פ קדם תקע"ו מנין יסוד מלכות והנה ד' אמות שהאדם עוסק בהן בתורה (דפחות מד' אמות לא נק' בית לענין מזוזה ובתי ערי חומה ועורכי המלחמה) הנה ד' על ד' הם טפחים. כ"ב פעמים

כ"ד תקע"ו טפחים לרמז היחוד הנ"ל הנעשי' ע"י התורה וגם העבודה הנה בבית שני קרא אשכחו ודרשו. והרחיבו שיעור המזבח עד שנעשה מקום המערכה כ"ד אמו' על כ"ד ס"ה תקע"ו אמות מנין היחוד הנ"ל הנעש' ע"י העבודה. ומיום שחרב ביהמ"ק הנה התורה עומדת גם במקום העבודה (כי כל העוסק בתור' עולה כאלו וכו') ומהראוי לזה שילמוד להלכה הלכות הקרבנות. ע"כ אנו אומרים פ' איזהו מקימן שאין בו חלק וז"ש מיום שחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד. דייקא:

הנה י"ל זהו הבשורה שבישר הש"י את ישראל ע"י הנביא ושמתי כדכ"ד (הגם שבגלות לא היו יכולים ישראל לגרום היחוד העליון ע"י עבודת המזבח שהיה ברמז כדכ"ד היינו כ"ד פעמים כ"ד אעפי"כ תועיל להם לגרום הייחוד ד' אמות (על ד' אמות) של הלכה בלבד בזכות זה יזכו שיקבעו בשערי ירושלים אבנים טובות גדולות וזה שמם אשר יקראו להם הש"י אז כדכ"ד לרמז הייחוד העליון שגרמו ישראל ע"י ד' אמות של הלכה גם בימי עניים בגלות והנה על כרחך יש אבן הטוב במציאות בעולם. ונק' באיזה שם בכתבי קדש כי אין כל חדש תחת השמש רק לעתיד ישתנה שמו יקרא אותו הש"י בשם כדכ"ד מטעם הנ"ל לרמז הייחוד כ"ד פעמים כ"ד והנה פליגי אמוראי איזה הוא האבן טוב אשר יעמידוהו אז בשערי ירושלי' ויקנאו שמו כדכ"ד. והנה אקדים לך כבר ידעת יוסף נק' צדיק הוא מרכבה למדת יסוד צדיק יסוד עולם ובנימין נק' ג"כ צדיק (היינו בחי' צדיק תחתון מ"ן דנוק' מלכות כידוע והנה האבן טוב שהם הוא האבן של יוסף (שהי' קבוע בחשן) והנה יוסף הוא הרמוז ליסוד עולם מ"ד דדכורא. וישפ"ה הוא האבן הטוב של בנימין הצדיק מ"ן דנוק'. והנה ידוע ישראל ע"י תורתם ומעשיהם הטובי' מעוררים המ"נ דנוק' מלכות ועי"ז בא המ"ד דדכורא יסוד צדיק אשר הוא תכלית המכוין. הבן:

ובהא איפלגו הנהו תרי אמוראי כיון שהש"י קרא שם האבן הטוב שיקבע בשערי ירושלים כדכ"ד הוא מטעם הייחוד שגרמו ישראל הנה חד אמר מסתמא יהי' זה האבן טוב שהם (לזה יקראוהו כדכ"ד ויעמידוהו בשערי ירושלים) שזה האבן של יוסף הרמוז למ"ד דדכורא יסוד צדיק שזה היא תכלית המכוין שנגרם ע"י ישראל השפעות טובות לכל העולמות הבן מאד נקרא ישפ"ה אבן של בנימין הרמוז למ"נ דנוקבא מלכות שזה היא שמעלים ישראל ע"י מעשיה' משא"כ מ"ד דדכורא דא אח"כ ממילא מלעיל'. והבן. אמר הקב"ה ליהוו כדין וכדין תרווייהו קשוט יצא להם הדרש' הזאת דהנה כתוב אח"כ וכל בניך למודי י"י ורב שלום בניך ודרשו חז"ל מזאת ת"ח מרבים שלום בעולם דכתיב וכל בניך וכו' ורב שלום בניך אל תקרי בניך אלא בוניך והנה יש להתבונן ג"כ מהיכן יצא להם לדרוש א"ת. והנה ראיתי בס' אהבת עולם מהרב הגדול האלגזי זלה"ה שכתב

שיצא להם מסמיכות זה הפסוק וכל בניך וכו'. לפסוק שלמעלה ושמתי כדכ"ד וכו' ואמר הקב"ה ליהוו כדין וכדין (ויבנה שתיהן בשערי ירושלים) הנה שאמר המגיד מראשית אחרי' לישראל ע"י ישעי' וכל בניך למודי י"י (כביכול ילמדו את הש"י ויאמר הש"י להוו כדין וכדין הבן נ"ל) ורב שלום בניך הנה בניך הב' מיותר. אבל הוא הרמז בוניך שהמה יהיו הבונים היינו הת"ח יהיו הגוזרים בחכמתם איזו מן האבנים יבנו בשערי ירושלים וישגא שלמא בעלמא באמור הש"י להוי כדין וכדין עיי"ש עוד בדברי הרב הנ"ל ולדרכנו תתבונן היטב דרשתם ז"ל ת"ח מרבים שלום בעולם דידוע מדת היסוד צדיק נק' שלום (משים שלום בבית) בין יסוד דדכורא דין דנוק' נק' שלום והנה אותן הת"ח איפלגו אי שהם דרגא דיוסף שלום עילאה. או ישפ"ה דרגא דבנימין שלמא תתאה אמר הקב"ה להיי כדין וכדין נגד תרין שלומין. הנה הת"ח מרבים שלום בעולם הבן הדבר וראייתם מתוקה מדבש מדכתיב וכל בניך לימודי י"י ורב שלום בניך וקשה מה שייכות יש לזה הפסוק אחר הפסוק ושמתי כדכ"ד שמשותיך וכו' וגם מהו למודי י"י לומדי תורת י"י מיבע"ל וגם מה הוא ורב שלום בניך הנה בניך השני מיותר כנ"ל. וגם עכ"פ הל"ל ורב שלום לבניך אלא ע"כ הכוונה שם כדכ"ד פירושו ג"כ כדין וכדין. היינו עם היות אשר האבן הטוב יהי' שמו כדכ"ד מטעם הנ"ל כ"ד פעמי' כ"ד מנין הייחוד שגורמים ישראל בתורתם הנה התנבא עוד ישעי' מה שיהי' בדור אחרון אשר לפי"ז הטעם יפלגו אמוראים בדבר הזה וכ"א יאמר מלתא בטעמא אזי יאמר הקב"ה יהי' כדין וכדין והוא הנרמז ג"כ בתיבת כדכ"ד. וזה שהסמיך וכל בניך למודי י"י כביכול ילמדו את הש"י שיסכים עמהם להוי כדין וכדין. ורב שלום בניך שעל ידם מתרבה מדת השלום שהם יהיו הבונים בשהם וישפ"ה. תרין שלומין. הבן הדבר ותתן מעדנים לנפשך:

סעיף כא

וכשבאנו לכלל הדברי' הנ"ל לא אכחיד את אשר קדם מאמרינו בחידושים על המשניות בענין מ"ש חסידים הראשונים היו שוהים שע"ה אחת ומתפללים כדי שיכוונו את לבם למקום וכתבו תר"י שע"ה דוקא (ודבריה' מוכרחי' בגמ') והנה מהראוי להבין למה שע"ה דוקא הכנה לתפלה. וגם נדייק למה אמר התנא לשון למקום ועפ"י דברינו הנ"ל נבין דהנה המקום הקביעות לתורה ולתפלה הוא בחי' כדכ"ד היינו כ"ד פעמים כ"ד בגימ' תקע"ו ה"ס הייחוד כנ"ל והנה הכנה לתפלה בזמן הוא ג"כ כמו כוונת המקום כנ"ל. דהנה אמרו בירושלמי ובתוספת' בשע"ה יש כ"ד עונות ובכל עונה כ"ד עיתים נמצא יש בשעה כ"ד פעמים כ"ד עיתים הוא ג"כ כמו המקום כדכ"ד תקע"ו הכוונה אל הייחוד כנ"ל כמו המקום שהיא לכוונה הנ"ל וז"ש חסידים הראשונים היו שוהים שע"ה (דייקא)

כדי שיכוונו את לבם למקום ויש אתנו הרהורי דברים בענין איסור העברת ד' אמות ברה"ר בשבת דהיינו הן ואלכסונן דהיינו ד' על ד' והלכתא גמירי לה ואכ"מ להאריך הענין:

סעיף כב

עוד אומר לך ושמתי כדכ"ד שמשותיך כ"ד פעמים כ"ד בגימ' ב"פ רפ"ח ניצוצין גם ח' פעמים חס"ד והמ"י:

סעיף כג

עוד ושמתי כדכ"ד היינו כ' פעמים כ' ד' פעמים ד' ב"פ יצחק שהוא יהיה המליץ לעתיד על ישראל ובגימ' שמא"י הל"ל חסד וגבורה קראן הזהר אבהן דעלמא. רמזתי למשכילים:

סעיף כד

וכל בניך וכו' ורב שלום בניך יתפרש ברמז נכון וכ"ל הוא לשון מדה מלשון וכ"ל בשליש וכ"ה בלשון הש"ס לכו תיכול עלה וכו' והנה כתיב והלכת בדרכיו מה הוא רחום אף אתה רחום מה הוא חנון וכו' וכ"ה בכל הי"ג מדות (עיין בתומר דבורה להרמ"ק ז"ל) ואקדים לך עוד אית שלום ואית שלום רב והסוד של שלום רב הוא לחשוב ס' של שלום. רבתי היינו ס' רבתי דאי"ק בגי' ת"ר הנה אז יעלה מספר תיבת שלום תתקל"ו מנין י"ג פעמים חסד היינו השפעת חסידים מן י"ג מדות של רחמים י"ג ת"ד דאריך (עיין כ"ז במג"ע פ' מקץ) והנה כאשר אנחנו) הולכים בדרכיו לכוין מדותינו כעין המדות של הבורא כביכול. אזי מושפע לנו הי"ג מדות דת"ר י"ג פעמים סוד רב שלום כנ"ל. ובזה יתפרש הפסוק וכ"ל בניך (היינו המדות של בניך) לימודי י"י (כשהם מלומדים מן הש"י מה הוא רחום וכו') אני ורב שלום בניך (יושפע להם רב שלום היינו שלום במם רבתי מנין י"ג פעמים חסד מן י"ג ת"ד. כולם ישפיעו רב שלום לבית ישראל וזה ג"כ רמז דברי חז"ל ת"ח מרבים שלום בעולם היינו משפיעים אל העולם שלום רב. וז"ש מרבים שלום הבן:

סעיף כה

וירמוז עוד וכל בניך ורב שלום וכו' עיקרה של תשובה היא לימוד תורה לשמה (אחר החרטה והוידוי על העונות) כמו שארז"ל הי' רגיל לקרות דף אחד וכו' והנה הגם שהתשובה מועלת בכל עת. עכ"ז ימים המסוגלי' הם מר"ח אלול עד יוה"כ והם תתקל"ו שעות מנין שלום רב היינו במ"ם רבתי כנ"ל והנה כשלומד תורה לשמה בימים הוא התעוררת לגאולה (וזהו ת"ח מרבים שלום בעולם והבן) וז"ש וכל בניך למודי ד' דהיינו

שלומדין תורה לשמה. ורב שלום בניך כשעוסקין בשעת רב שלום היינו בימי רצון כנ"ל הנה מעותדים לגאולה כאמור שם:

סעיף כו

וירמוז עוד וכל בניך וכו' וכ"ל לשון תשוקה מלשון כלת"ה נפשי והנה באיתערות' דלתתא איתער עובדא לעילא כשישראל בנהא דמלכא ומטרוניתא מקיימי' התורה ומצות בתשוקה נכבדת אזי גורמי' התשוק' ביחודא שלים באורות עליונים כי מעשיהם יהיו קישוטין לשכינ' שבהם מתקשטת ובאה לפני המלך לפני דייקא. חזי במאי ברא אתינא לקמך דייקא פרוש שיהי' יחודא שלים ובזה יתפרש וכ"ל בניך (רצ"ל התשוק' של בניך) לימודי י"י (ר"ל כביכול הם מלמדי' את השם הו"י ית"ש שיהי' תשוקת הוא"ו לה"א הם זו"נ. והן למעלה נתרבה הייחוד ברבות הטוב' מן יו"ד לה"א. הם או"א. ורב שלים בניך וגורמי' שיהי' מדת השלום יסוד צדיק בסוד רב טובך כאשר תבין פי' הפסוק ובידך לגדל ולחזק לכל שלא יהי' שלום קטיעא והבן וכבוד אלקים הסתר דבר והשם הטוב יכפר:

וגם כן יתפרש לדרך זה שיהי' שלום רק כבר ידעת יחוד אותיו' הו"י על אדנ' בכפל אות על אות בחי' סוכה (בס' קרנים) עטרת תפארת יעלה היחוד מנין ש"פ מנין שלום עם ד' איתיות וזה שקדם מאמרינו בענין שלום קטיעא יוחשב הו' ליו"ד ויהי' יחודא שלים בסוד ישלם י"י פעלך להיות מנין ש"פ היחוד הנ"ל וז"ש ורב שלום בניך בעת שגורמים היחוד אזי יהי' שלום רב וגדול בחשבון להתהוות יו"ד מהוא"ו להיותו ישלם מנין ש"פ והבן:

סעיף כז

וירמוז עוד וכל בניך וכו' עי"ן בדברי המקובלי' סוד ד' בנים המבוארים בהגדה דפסח ד' פעמים ב"ן בגי' יצח"ק. והיה לע"ל ב"ב יוכלל גם הבן הרשע בקדושה להיות בתוכו ניצוץ קדוש מן הקדושה והקליפה הסובב' לפרי תתבטל ע"כ דייקא יצחק ימליץ טוב בעדינו ויחשוב חשבון עם הבורא ית"ש לזכו' את ישראל שיתענגו על רוב שלום ויתבטל השעבוד מלכיו' (חשבון שייך ליצחק גבול וצמצום הוא ממדת הגבורה) וזה וכ"ל בניך מי שהוא כולל כל הד' בני' דהיינו יצחק לימודי י"י הוא ילמד כביכול להש"י בחושבו עמו חשבון ועי"ז יזכה לרב שלום בניך ויתבטל השעבוד מלכיות ב"ב אמן:

סעיף כח

וירמוז עוד וכל בניך וכו' בניך הם הנערי' והבחורים לימודי י"י שלומדים מהצדיקים הגדולים אשר עבודת' כל היום לילך בדרכי השם ודבר י"י בפיהם אמת השכינה מדברת מתוך גרונם ללמד להתלמידי' הבחורי' דרכי י"י באמת ובתמי' א"כ תלמידי' הללו נקראי' לימודי י"י לזה אמר כשכל בניך לימודי י"י אזי ורב שלום בניך משא"כ כשהתלמידי'

אינם משמשי' כל צרכם הוא העדר השלום. כי מתהוו' מחלוק' כמו שארז"ל בתלמידי שמא"י והל"ל שלא שמשו כל צרכן. הש"י יעשה שלום עלינו:

סעיף כט
נחמה ד

חשף י"י את זרוע קדשו לעיני כל הגוים וראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו מהראוי לתת לב. א' מהו הגילוי זרוע קדשו. ב' בגילוי הזרוע כתיב שם הנכבד ואח"כ בישוע' ישועת אלקינו. ג' למה אמר גילוי הזרוע לעיני כל הגוים דייקא. ויתפרש הדבר עפ"י מ"ש כ"פ (והיא מן דברי רז"ל בספרי ופסקוהו הגדולי' הרמ"ע והמבי"ט) דהתשוב' לא מהני רק לישראל ולא לגוים והנה נראה ח"ו כעול במשפטיו ית"ש. אבל כתבו הקדמונים דהוא ע"פ משפטי התורה בדין אמת דהנה ע"פ הדין לא מהני תשובה דקיי"ל מלך שמחל ע"כ אין כבודו מחול. אבל להיות ישראל הם כביכול עמוסי' מני בטן ונק' בנים כדכתיב בני' אתם לי"י אלהיכם והקב"ה למו אב וקיי"ל אב שמחל על כבודו כבודו מחול ע"כ לישראל מהני תשובה. א"כ הכל באמת והכל בדין והנה לע"ל יתמהו כל הגוי' למה לא מהני תשובה להו ולישראל מהני ויחשבו אשר הוא ח"ו עיות הדין מה יעשה הש"י. חשף י"י את זרוע קדשו לעיני כל הגוים זרוע קדשו הם תפילין דמארי עלמא כביכול דכולה כתיבין באדרעי (וכן דרשו רז"ל נשבע י"י בימינו זו תור'. ובזרוע עוזו. אלו התפילין) ומה כתיב בהו כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובי' אליו כד' אלקינו בכל קראינו אליו (ותרגומו לקבלא צלותי' בעידן עקתא) והכוונ' לפי"ז להיו' כי הם קרוביו עמוסי' מני בטן כביכול בנים ממש ע"כ לא כתיב קרובים רק קרובים אליו ע"כ נתקבל תשובותיהם ותפילותיהם כי אב שמחל ע"כ כבודו מחל. משא"כ לאוה"ע מלך היא כדכתיב מלך אלהים על גוים. וע"פ הדין מלך שמחל ע"כ אין כבודו מחול ממילא כיון שיגל' י"י את זרוע קדשו וראו כל אפסי ארץ בתפילין דמארי עלמא אשר ישראל הם קרובים בני' לאל חי וע"פ הדין מגיע להם הישועה כי תשובתם מתקבלת וז"ש ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו מורה על דין ומשפט הכל באמת ובדין ע"פ התורה י"י אלהים אמת ותורתו אמת ומשפטיו אמת:

סעיף ל

ואומר לך עוד עפ"י הנ"ל לתרץ הא דנמסר וראו כל ארץ קמ"ץ בזק"ף שלא במשפט כללי הדקדוק. דה"ל בסגול ויתבארו ע"פ מ"ש בדרושי חנוכה בנוסח ההודאה. מתחלה אומרים כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל וכו' ואח"כ בעת הישועה אומרי' ואח"כ באו בניך וכו' מתחלה קאמרינן עמך ישראל ואח"כ בניך והיא ע"פ מה שדרשו חז"ל בפרשת ויבא עמלק מה כתיב למעלה על נסותם את י"י לאמר היש ד' בקרבנו אם

אין ואמרו במשל לתינוק שהי' מורכב על כתיפו של אביו ראה תפוח ונתן לו ראה אגוז וכו' ראה התינוק אדם אחד שאול לו היכן אבא אמר האב אינך יודע היכן אני השליכו מעל כתיפו ובא הכלב ונשכו התחיל צועק אבא אבא. זה שתיקנו בנוסח ההודאה כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם תורתיך וכו' ובאו להגביר עליהם חכמות חיצוניות חקירו' פולסיפיות. והנה בשעת הישוע' אמר ואח"כ באו בניך ידעו שהם בנים העמוסים מני בטן והם בטבע נמשכין אחריך כבן אחר אביו וא"צ לחקירה רק באמונה בטבע אצלו וכבר ידעת אמונ"ה היא למעלה מן החכמה והוא בבחי' כת"ר. והנה נקודת קמץ מורה על הכתר וז"ש בכאן וראו כל אפסי ארץ בקמץ יבינו אשר הכל בדין אמת כיון שאנחנו נמשכין אחריו באמונה (כתר קמץ) הנה זה יורה שאנחנו בנים לו ית"ש וכיון שאנחנו בנים הנה הש"י נקרא עלינו א"ב. ואב שמחל ע"כ כבודו מחול. הבן הדברי':

סעיף לא

עורי עורי לבשי עזך ציון. לבשי בגדי וכו' כי לא יוסיף לבוא בך עוד ערל וטמא. להבין מה זה בנותן טעם ללבישת בגדי תפארת. מפני שלא יוסיף לבוא וכו' אבל הוא דכנ"י וירושלים עיר הקודש כל ימי עני' ומרודי' איהו מנוולא נפשה לגבי שבאי בכדי שלא תיטב בעיניו כמ"ש בגמ' בשבוי'. וז"ש הנביא ברוח קדשו שמעת' תלבש בגדי תפארת תכשיטי כלה. ויתראה יופי' לבעל נעורי'. ואין חשש עוד פן יבואו זרים להתגרות בה. כי לא יוסיף לבוא עוד ערל וטמא:

סעיף לב

נחמה ה

ברגע קטן עזבתיך וברחמים גדולים אקבצך לכאורה קשה דאין זה דבר והיפוכו דהתחיל בזמן לומר שלא נתארך הזמן של העזיבה ה"ל לסיים אבל הזמן של הקיבוץ והישוע' תהי' לאורך ימים או ה"ל למימר ברישא דומי' דסיפ' במע"ט קצף עזבתיך וברחמים וכו'. ונראה לומר עפ"י מ"ש בגמ' וכמה זעמו רגע. וענין הרגע ה"ס העיבור שהוא בעוה"ז בגשמיות רע"ג ימים עם ג' ימי הקליטה שאז אין הולד בהתגלות וכיון שהגיע זמן הולד להתגלות בלידה נעשה הרחמים גדולים היינו ג' חדרי הרחם (חדר פרוזדור עלי') שהיו צרים כל ימי העיבו' עתה מתרחבים ונעשים גדולה כדי שיצא הילד ומעתה תבין ברגע קטן עזבתיך העזיבה היה כענין העיבור והקיבוץ כלידה. הבן:

סעיף לג

נחמה ו

ושמתיך לגאון עולם (עפ"י כתבי האריז"ל גאון נק' המוחין וזהו ושמתיך לגאון עולם

לעולם לא יסתלקו המוחין דגדלות ולא יהיה עוד שינה ותרדמה) משוש דו' ודור (עיין בכוונו' לדור ודו' המליכו לאל) דו' ודור לאה ורחל דכיון שיהיה מוחין דגדלות. וע"י המוחין באים התולדות. כי קטן אינו מוליד. הבן. ע"כ המוחין הם משום דור ודור כנ"ל והשם הטוב יכפר:

סעיף לד
נחמה ז

בכל צרתם לא צר (לו קרי) כתיב אליך הוי' אקרא ואל אדני אתחנן (הגם שבכמה מקראות בדפוס נדפסו שניהם הוי' הנוסחא המדויוקא הוא שם הב' אדני ועיין הפירוש באבודרהם ועיין בפרמ"ג. באיגרת הפתיח') וכתבתי פירושו דהנה הפגם שנעשה בעונותינו הרבים הנה לשם הוי' (תורה שבכתב אני נכתב) אין מגיע הפגם משא"כ כביכול שם אדני בחי' שכינה (תורה שבע"פ אני נקרא) כביכול שוכנת עמנו בגלותינו כידוע (הבן מ"ש שלמה בן חכם ישמח אב ובן כסיל תוגת אמו. הבן) וממילא רווחא לן שמעתתא דכתיב (היינו בחינת תורה שבכתב) נכתב ל"א בא' ל"א צר כי הפגם אינו מגיע לשם. משא"כ בקריאה בפה (בחי' תורה שבע"פ) קריין ל"ו צ"ר בו' ובמהרה תהיה אם הבנים שמחה. ותתבונן במעט קט בחילופי אתוון של יחודא תתאה וע"ד בחילופי אתוון אח"ד של יחודא עילאה. א"כ אותו' של יחודא תתאה תמורת אות א' של יחודא עילאה הוא כענין הקרי והכתיב והבן:

אלול

מאמר א

סעיף א
בו ידובר צירוף השם של החדש ומזלו. ואיך הוא החדש אשר הוכן לתשובה. וכמה רמזים מפסוקי התורה המרמזים על ההוא והוא זמן הרצון המתגלה כאשר יתבאר אי"ה:

צירוף שם הוי"י של החדש אלול היא ההוי"י יוצא מן ס"ת וצדק"ה תהי"ה לנ"ו כ"י והנה אלו התיבות חוץ האותיות של השם היינו וצד"ק תה"י ל"נ ך' בגימ' בתשובה רמז שהחדש הזה שהצירוף הנ"ל שולט בו הוא מסוגל להתעסק בתשובה. ר"ת של הארבעה תיבות הם ותל"ך בגימ' תמוז א"ב רמז שהדינים של תמוז א"ב נמתקים באלול וכתבו הראשונים שהבעל תשובה יהיה נזהר מאד שלא לשנות דיבורו ויהי' דובר אמת ע"כ אמצעי התיבות הנ"ל הי"ן צדק. ע"ד שאמרז"ל שיהיה הין שלך צדק וכו' עוד נרמז ר"ת

של אלו התיבות בגימ' אברהם יצחק. הן הנה אהבה יראה. הין צדק באמצע מדת אמת ליעקב:

סעיף ב

מזל אלול בתולה. בגי' א"ם הבנים שמחה הללויה כבר ידעת תשובה היא בחי' בינה אימא עילאה ע"כ נכבד הרמז לחדש הזה המסוגל לתשובה ויתבאר עוד אי"ה:

סעיף ג

מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מי"י: עם היות שאין מקרא יוצא מידי פשוטו עכ"ז בדרך רמז נ"ל לפרש על חדש אלול (ועי"ז יונח לנו שפיר ויפק רצון וכו') ונאמר דהנה ימי אלול הן המה ימי רצון הימים שעלה משה להר לקבל לוחות אחרונות ונתרצה הקב"ה לישראל בשמחה ומחל להם. מאז והלאה הימים האלה הם ימי רצון לעורר נפשות ישראל בתשובה וכביכול ימינו ית"ש פשוטה לקבל שבים. והנה מיום שחטא אדם הראשון נמשך אחר עה"ד טוב ורע הנה יש בכל אדם מציאת טוב ורע ועל פי הרוב הרע מתגבר ונדמה לאדם בדעתו שזה הוא הטוב. אבל בעת שמתעורר הרצון העליון לעורר נפשות ישראל לתשובה הנה מוצא האדם בדעתו את הטו"ב ומתחרט ושב על הרע וממשיך אליו הרצון העליון ויקובל בתשובה שלימה: הג"ה בזה תתבונן במדרש ויקרא פ"ג א"ר ביבא כיצד אדם צריך להתוודות עיוה"כ צ"ל מודה אני וכו' כל רע שעשיתי לפניך בדרך רע הייתי עומד וכל מה שעשיתי לא אעשה עוד כמוהו יהר"מ שתמחול ותסלח ותכפר וכו' עיין שם ועמ"ש ע"ז במאמרי יום הכפורים (ע"כ הגה):

וזהו הנרמז מצא אשה (כשזוכה האדם לבוא לימי אלול שמזלו אשה היינו בתולה) אזי מצא טוב. אז ידע ויבחין בין טוב כו' אזי ויפק רצון מי"י היינו הרצון העליון המתגלה בימים ההם לקבלינו בתשוב' שלימ' ואומר לך ע"פ הנ"ל מצא אשה (כנ"ל) מצא טוב דהנה אמרז"ל מפני מה אין אות ט' בדברות ראשונות שלא יאמרו ישראל (בשבירת הלוחות) ח"ו פסקה טובה ע"כ בלוחות אחרונות שעלה משה לקבלם בימי אלול. ונתרצה הקב"ה לישראל ונכתב בלוחות למען ייט"ב לך. הנה הימים האלה מסוגלים למצוא הטוב הבן הדבר:

וזה שנרמז ג"כ בתורה בצר לך (היינו כשיהיה לך צר ולא תדע להבחין בין טוב וכו' אזי ימצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים היינו ימי אלול אחרית שנה. אז יבא לך איתערותא דלעילא מן הרצון העליון ויאירו עיניך את אשר לא טוב עשית ושבת ע"ד וכו' כי ימינו פשוטה וכו':

סעיף ד

הנה כתבתי לך טעם להימים האלה שהם ימי רצון על שבהם היתה עליית משה לקבל לוחות אחרונות ונתרצה הקב"ה לישראל והנה אומר לך דהימים האלה הם בסגולה לרצון העליון מעת בריאת העולם דהנה בתשרי נברא העולם (לדעת ר"א דסוגיין כוותי') כמו שאומרים זה היום תחלת מעשיך והנה בריאת העולם היה ברצון כי אין זה ח"ו כאומן שפועל פעולתו להשלים חסרונו כי היא ית"ש שלם בתכלית השלימות רק שברא עולמו ברצון להיטיב ברואיו וזה שכתבו המקובלים בלשונם בכ"מ כשעלה ברצונו ית"ש לברוא העולם וא"כ שהתחלת הבריא' היתה בתשרי (היינו בריאת האדם. אבל התחלת העולם בכ"ה אלול) אימתי היתה עליית הרצון כביכול באלול מאז והלאה הוקבע לדורות הימים האלה נזכרים ונעשים בכל שנה ושנה ימי רצון ע"כ עליית משה להר לקבל לוחות אחרונות ברצון שיתרצה הקב"ה לישראל הי' ג"כ בימים ההם (ועיין מ"ש לקמן במנין השעות שישנם בחדש תרצ"ו ברצות י"י דרכי איש וכו'):

ואומר לך עוד הנה ברצון הזה שעלה ברצונו ית"ש לבריאת העולם הנה ישראל עלו במחשבה בראשית בשביל ישראל שנק' ראשית דהנה הבורא כל ית"ש עלה ברצונו שיברא עולם כזה שיהיו כל הפעולות והמעשים נעשים ע"י איתערותא דלתתא א"כ כביכול הי' בהכרח בראשית המחשבה הקדומה איזה ענין איתערותא כדי שיהיה אח"כ כן הנהגת כל העולמות ע"י איתערותא דלתתא כי הכל הולך אחר היסוד שהוא שורש הכל והנה איזה איתערותא הי' באפשר להיות אז והנה כביכול הספיק מחשבתן של ישראל אשר עלו במחשבה לפניו שיפעלו מצות ומע"ט זה היה מספיק לאיתערותא. זה שרמזו חז"ל נמלך בנשמותיהם של צדיקים המה היוצרום יושבי נטעים עם המלך במלאכתו. והנה הגם שלא היו ישראל עדיין במציאות ולא סיגלו עדיין מצות ומע"ט. עכ"ז הספיק לאיתערותא מחשבתן של ישראל מה שיעשו אח"כ הנה נשאר הכח הזה בימי רצון הללו באלול שאז הי' הרצון הזה בשעת בריאת העולם מאז והלאה הוקבע לדורות אפי' ח"ו אין זכות ביד ישראל רק מקבלים ע"ע לעשות כשיושעו מצרתם ועניים ומרודם הנה הש"י היודע ועד אשר ישראל בטבעם המה לחלקו ית"ש ובוחרים אותו לעבוד לבדו. רק תוקף הגלות והצרות והעוני והשעבוד מונע אותם הנה הספיק גם כעת הסיגול מה שיסגלו אח"כ כמו בשעת בריאת העולם שהי' הדבר רק ברצונו ית"ש היינו במחשבתו וידיעתו. כמ"ש הרמב"ם על הבע"ת ויעיד עליו היודע תעלומות וכו' וזה שאנחנו אומרים בנוסח תפלתינו בימי הרצון הללו השיבנו י"י אליך (מקודם) ונשובה אח"כ ויספיק כ"ז הגם שלא עשינו עדיין תשובה כשורה עדיין רק כשתעזור לנו ותשיבנו

אליך אז נשובה אליך וזהו חדש ימינו כקדם (היינו כימים קדמוניות) ימי קדם היינו ימי בראשית שלא סגלו אז עדיין מצות ומע"ט וגם אפילו במציאות עדיין לא היינו עכ"ז הספיק מחשבתינו לחידוש הזמן והעולם ע"י מה שנעשה ונסגל אח"כ א"כ גם עתה עשה עמנו למען שמך חידוש הזמן לטובה ולישועה עבור הקבלה מה שאנחנו מקבלין ע"ע לשוב אליך בתשובה אחר הישועה הבן:

סעיף ה

אז תשמח בתולה במחול וכו' שמעתי מאת ש"ב הרב החסיד הקדוש מהר"א זצ"ל מ"כ בליזענסק אז תשמח בתולה (היינו רמז לחדש אלול מזלו בתולה הנה תשמח) במחול (כשימחול הש"י עונותיהם של ישראל עכ"ד). והנה סיימתי פי' הפסוק לפי"ז בחורים וזקנים יחדיו זקנים היינו אותן שהיו צדיקים מעיקרא. בחורים היינו הבעלי תשובות דהוי כברי' חדשה כאילו נולדה מחדש כולם יהיו יחדיו שגם הבע"ת יהיה מדריגתן כמדריגת הצדיקים שלא טעמו טעם חטא (ולפעמים תגדל מעלתן כמו שאמרז"ל):

ומעין הנ"ל באופן אחר בשמחת בית השואב' היו הצדיקים גמורים משבחים ואומרים אשרי ילדותינ"ו שלא ביישה את זקנותינו. והיו משבחים ימי הבחרות והבע"ת היו אומרים אשרי זקנותינו שכיפרה על ילדותינו הנה היו משבחים ימי הזקנה וזהו בחורים וזקנים יחדיו הן אותם שמשבחים ימי הבחרות הן אותם שמשבחין ימי הזקנה כולם יעמדו יחדו לפני י"י לחיים ולשלום וזה נחמד:

סעיף ו

בס' יצירה המליך אות י' במעשה וקשר לו כתר וצרפן זה בזה וצר בהם בתולה בעולם ואלול בשנה ויד שמאל בנפש זו"נ הנה המליך אות י' במעשה וצר בו אלול הוא הזמן המיוחד לתשובה. והנה אמרו במדרש ושמרתם מצותי ועשיתם אותם (נרא' דהוקשה לו דהל"ל ושמרתם ועשיתם מצותי ומדקאמר אתם דרשו) מעלה אני עליכם כאלו עשיתם את עצמיכם וכן אמרו בבע"ת מעלה עליו הקב"ה כאילו עש' א"ע מחדש והנ' חדש אלול הוא המיוחד לתשוב' ונעשי' הבע"ת כבריות חדשו' וכאלו עשו א"ע ע"כ יש שייכות לאלול. מעשה וכו' וצר בו וכו' ואלול בשנה והנה המליך אית י' (דייק') במעש' והנה אות י' היא נקודה גל"ם ראשי' המעשה דהנקודה גנם מקבלת כל הצורו' (עיין בס' ברכ"ע ויכתוב על הלוחות כמכתב הראשון את י' הדברו' היינו מספר עשר דייק' שהוא מספר י' ואות י' הוא נכתב הראשון כשרוצין לכתוב איזה אות הנה ההתחלה והמכתב הראשון הוא נקוד' י') וע"כ צר בו בתולה בעולם כנ"י דומין המיד לבתול' שלא שלט בה עדיין שום איש וכביכול חביבה על דודה בכל פעם כשע' ראשונ'. והנ' החדש הזה המיוחד לתשוב"ה מזלו בתולה דע"י התשוב' נעשים כבריה חדשה וכאלו לא שלט

עליהם היצה"ר. ויד שמאל בנפש. יד שמאל מיוחדין לתפילין. וע"י מצות התפילין אנו מעוררי' תפילין דמארי עלמא שהם בשמאל כביכול ונכון הדבר עפ"י מה שפירשנו במאמרים בנחמתות נחמה ד' בפ' חשף י"י את זרוע קדשו וכו' ישועת אלקינו (עיי"ש באריכות וכאן לקצר באתי) והוא ע"פ מה דקיי"ל עפ"י הספרי דתשובה לא מהני כ"א לישראל ולא לאומות. והנ' הגוים יהיו מתמיהים שנר' ח"ו חסרון במשפטו ודינו דממ"נ אם התשוב' מהני יהיו כל אפין שוין וכו' אבל פירשו בו הראשונים דכדין וכמשפט הוא. דהנה עפ"י משפטי התור' נר' דחשוב' לא מהני דקיי"ל מלך שמחל ע"כ אין כבודו מחול אבל בישראל הנה כתי' בנים אתם לי"א הנה אנחנו בנים והקב"ה נק' עלינו א"ב כי אנחנו עמוסים מני בטן כביכול מן עצם אצילות הקודש והנה קיי"ל אב שמחל ע"כ כבודו מחול. ע"כ אפי' הדין דתשובה מהני לישראל משא"כ באוה"ע מלך אלקים על גוים ומלך שמחל ע"כ אין כבודו מחול. והנה בתפילין דמארי עלמא זה כתיב בהו ומי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו (אלול דייקא. קרובים ממש בקרבות עמוסים מני בטן) כי"י אלקינו בכל קראינו אליו (ומתרגמינן לקבלא צלותי' בעידן עקתי' היינו הך דמפני שכביכול הש"י קרוב לנו ובנים אנחנו והש"י לנו אב. והנה הוא הקרבות בעצם ואב שמחל ע"כ כבודו מחול. ע"כ מקבל תפלותינו ותשובותינו משא"כ אוה"ע) וא"כ הכל הוא במשפט אמת והכל בדין וז"ש הנביא בנחמה לעתיד הנה יאמרו בגוים הגדיל י"י לעשות עם אלה שלא כדין דכיון דתשוב' ותפל' לא מהני להו למה מהני להו וכי משא פנים יש בדבר. אז. חשף י"י את זרוע קדשו לעיני כל הגוים אשר בזרוע הוא תפילין דמארי עלמ' (כמו שדרשו רז"ל בפסוק נשבע י"י בימינו ובזרוע עוזו) והנה יראו בתפילין דמארי עלמ' מה כתיב בהו ומי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו. כנ"ל אזי ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו. אלקים הוא דין ומשפט היינו יראו שהכל הוא בדין אמת עפ"י משפטי התורה עיי"ש: הנ"ה עפי"ז פירשתי ג"כ לך זרוע עם גבורה כשח"ו מתעוררים הגבורות והדינים אשר הוא כביכול מצד השמאל. הנה שם הוא בזרוע התפילין דמארי עלמא ומה כתיב בהו וכו' ומיד מתמתקי' הדינים יפורש אי"ה במקו' אחר: (ע"כ הגה):

וא"כ לפי"ז הנה יד שמאל נברא ג"כ ביחד כאחד עם חדש אלול כיון שהוא הזמן אשר מיוחד לתשובה ותשובה מהני לנו מפני שאנחנו קרובים אליו כביכול בעצם עמוסים מני בטן והוא כביכול לנו אב. וזהו הדבר המבואר בתפילין דמארי עלמ' בשמאל והיה אנחנו ע"י מצות התפילין אנחנו מעוררים תפילין דמארי עלמ' וחשף י"י את זרוע קדשו ומתקבלת תשובותינו ותפלתינו ומעתה בין תבין את אשר לפניך אלול בגי' בינ' היא עולם התשובה ומה שהמניך היוצר כל מבראשית אות י' במעשה מישך שייך לתשובה

דנעש' הבע"ת ברי' חדשה כמש"ל. והנה צר בתולה בעולם ואלול בשנה ויד שמאל בנפש זכר ונקבה הכל הולך אל מקום אחד סובב הולך על קוטב התשובה ואתה תבין:

סעיף ז

אלו"ל בגימ' בינ"ה ה"ס תשובה עילאה וידוע דממנה דינים מתערין ואין המתקת הדינים אלא בשרשן וכאשר הבע"ת שב בתשוב' הנה יתעלה לבינ"ה ויתמתקו הדיני' בשורשן ע"כ מילוי אלו"ל ל"ף מ"ד ו' מ"ד עם כללו' ד' אותיות העיקרים בגימ' ר"ת יצחק להורות המתקת הדינים דפחד יצחק בשורשו בבינ"ה ע"י התשוב':

ובזה יש לפרש ואתחנן אל י"י בעת ההוא לאמר הנה דקדקו המפרשים מהו בעת ההוא ומהו הלאמר ולפי הנ"ל הנה ידוע כפי המקובל מלחמת סיחון ועוג היה באלול וזהו הנרצה ואתחנן אל י"י בעת ההוא (דייקא אחר מלחמת סיחון ועוג שנכתב לעיל שהמלחמה היתה באלול ובאותו הזמן התחננתי) לאמר (לדורות שאותו הזמן מסוגל לתפילה והנה הזכיר לשם בתפילתו הו"י בניקוד אלקי"ם הרומז לבינ"ה (בגימ' אלול כנ"ל) תשובה עילא' שבו בפרק מסוגל לתשובה עילאה ותדע ג"כ בעת ההוא ע"ת ר"ת תשובה עילאה:

סעיף ח

באלול אנו אומרם בתפילותינו בסליחות. לא בחסד ולא במעשים באנו לפניך כדלים וכרשים דפקנו דלתיך דהנה חדשים הקודמים תמוז אב נקרא דלים ורשים (עד כי ירחמם הש"י במהרה) כיצד דהנה מבואר בכתבי האריז"ל שם אדני במילואו ישנו י"ב אתוון כזה אלף דלת נון יו"ד הנה בכל חדש מן י"ב חדשי השנה מאיר אות אחד דהיינו לניסן א' ולאייר ל' ולסיון ף' ולתמוז ד' ולאב ל' וכן אינך עכ"פ הנה אלו הב' חדשים תמוז וא"ב בהם אתוון ד"ל (וזה כוונתינו בברכ' אמת ויציב בימים ההוא באייר עוזר דלים אשר במהרה הש"י יעזור את הדלים הללו ומדלה יבצעני) והנ' בהגיע חדש אלול הנה תצטרף הת' אל הדל ומתהווה דלת פתוחה לשבים ע"כ הוא ימי רצון גם בימי דלותינו ומפורש אצלינו להלן בפסוק ארוממך י"י כי דליתני ולא שמחת אויבי לי (עמ"ש במאמרי תמוז ואב מה שנפלו תמוז ואב לחלק עשו ולקח יעקב מידו אלול עיי"ש): הג"ה והנה אות הת' מורה על יסוד דנוק' (עיין במאורי אור) הוא המעלה מ"נ להתהוות הייחוד והוא ע"י מעשינו הטובים כי בזה הנערה באה אל המלך ותשא חן וחסד לפניו חסד גוון לובן ואזיל סומקא (מה שהיתה מלובשת בדינים ישבה בדד) ואתא חוורא (בחי' החסדים גוון לובן הנה תתבונן מ"ש הכתוב דלת לאורח אפתח הבן הדבר. והנה אנחנו הגורמים הייחוד ע"י הצדקה והחסד שאנחנו עושים לפתוח הדלת. הבן: (ע"כ הגה)

והנה עוד זאת תמוז ואב נק' (לעת כזא' רשי"ם דהנ' בס' יצירה (שכתבתי לעיל במאמרי תמוז ואב) חוש ראי' לתמוז חוש שמיעה לאב עש"י לאלול (כמש"ל המליך אות י' במעשה וכו' וצר בו וכו' אלול בשנה) הנה ראיה שמיעה המתייחסים לתמוז ואב ראשי תיבותי' אתוון ר"ש") ע"כ נק' אלו הב' חדשים (כעת בעוה"ר) רשי"ם עוד יתוודע לך הענין גם בבחי' השבטים לפי סדר הדגלים כ"א מתייחס לחדש מיוחד יהודה לניסן יששכר לאייר זבולון לסיון הרי דגל אחד דגל ב' ראובן לתמוז. שמעון לאב ומבואר בתורה בהם ג"כ חושי ראי' שמיעה. כי ראה י"י בעניי. כי שמע י"י וכו' והנה ר"ת ראובן שמעון הוא ג"כ ר"ש הגה כבר ידעת כי עיקר כח התיבה באות הראשון בחי' ברא בוכרא כחי וראשית אוני. ע"כ פירושו המקובלי' רמזים בר"ת והענין ארוך ידוע למשכילים: **והנה** בהגיע אח"כ חדש אלול בחי' עשי' כמבואר בסי' הנ"ל (הגם דשם אמרו מעשה. החוש נק' עש"י הגה והנה תראה עוד בהיות אבותינו במדבר. נתפגמו הנשיאים של הב' שבטים הללו אליצור בן שדיאור בעדת קרח זמרי בן סלוא הוא שלומיאל במעשה שטים. ואתה הבן: הנה יצורף הע' של ר"ת עש"י לתיבת ר"ש הנ"ל ומתהוו' שער לדופקי בתשובה. וכן בבחי' השבטים הנה אלול יתייחס לשבט ג"ד. הנה ידוע עניינו ג' דרגא דעושר ד' דרגא דעוני ג' משפיע לד' כענין שאמרו רז"ל ג' ד' גומל דלים וההשפעה היא בחי' י' הנה יתרבה י"פ ג' י"פ ד' הוא ע' ע"כ ג"ד הוא לשון מזל היינו גד בגימ' ז'. והריבוי של הג' הוא ל' והריבוי של הד' הוא מ' הרי מזל (ועיין מ"ש המקובלים בפסוק והמן כזרע גד הוא. ותבין) הנה גם בבחי' ז' יתוסף באלול אות ע' לאותיות ר"ש ומתהווה שער. וזה שאנחנו אומרים בסליחות באלול לא בחסד ולא במעשים באנו לפניך כדלים וכרשים וכו' היינו אין אנו סומכי' גם בחדש אלול על החסד שלנו אשר גורמי' להתהוות דלת מן דל. וג"כ אין אנו סומכים על המעשים שלנו שיתהווה שער מן ר"ש. רק כדלים וכרשים דפקנו דלתיך. הבן הדבר היטב:

עפ"י הדברים האלה יתפרש ג"כ ואתחנן אל י"י בעת ההוא לאמר בעת ההו' דייקא. ומהו הלאמר. ולפי הנ"ל יונח דקאי ג"כ אדלעיל אחר מלחמות סיחון ועוג שהיה באלול. והנה הוא עת רצון לקבלת התפילות. כי בימים ההם בזה"ז ניתוסף אות הע' אל אות"ות ר"ש ומתהווה שער. וניתוסף אות ת' על אותיות דל ומתהווה דלת (נרמז בכתוב וא"ד (אלף ד' בגימ' שער דלת) יעלה מן הארץ והשקה וכו') הנה בחדש הזה מתוספין אתוון ע"ת. ונקר' עת רצון וזהו ואתחנן אל י"י בעת ההוא (דייקא) לאמר לדורות לדפוק על דלתי הרחמים בעת ההוא והבן:

סעיף ט

עוד אומר לך דבר נחמד עפ"י כל הדברי' הנ"ל דהנה אמר משה במשנ' תורה ולקח בעת ההיא את הארץ מיד שני מלכי האמורי. הנהמה שיש להתבונן הוא. דהנה כפי המקובל בידינו מלחמת סיחון ועוג היה באלול. ומשה התחיל לומר לישראל משנ' תור' בא' בשבט. והנה ונקח בעת ההוא וכו' שייך לומר על הדבר הנעש' זה כמה שנים אשר כח הזוכר אינו יכול לזכור היטב אימתי נתהווה הדבר הזה הנה המזכיר אומר המעשה היה בעת ההוא משא"כ הדבר שנתהווה בקרוב ובפרט דבר גדול כזה לא שייך לומר בעת ההוא כמזכיר אימתי נעשה. ע"כ בא לומר שהעת ההוא דוקא בסגולה. ותבין הדבר עפ"י דברינו הנ"ל עת היא אלול שהיא ע' ניתוסף על ר"ש ומתהווה שער לדופקי בתשובה. מי שרוצה ליכנס אל הקודש פנימה. יבא ויכנוס דרך השער לי"י וכן הת' ניתוסף לדל ומתהווה דל"ת פתוחה לשבים לקבלם בסבר פנים יפות. והנה לפי"ז אלול הוא דל"ת ושער החייבים במזוזה וטעם מצות מזוזה לישראל היא לשמיר' בפתחיה' לבל תוכל שום קליפ' לביא אל בתיה' פנימ' והנה כ' המג"ע. סיחון עוג בגימ' יג"ר מנין השמות הנכתבים על המזוזה לשמירה דהיינו כוז"ו במוכס"ז כוז"ו וכתבנו במ"א הטעם דהנה סיחון עוג היו ב' קליפות גדולות והיו יושבין על הספר של א"י לשמור לבל יוכלו ישראל בקדושתם לבוא אל פתחה של א"י. ע"כ אחר כבוש סיחון ועוג נאמר ויגר מוא' וכו' (יג"ר דייק') אמרו סיחון ועוג שהיו שומרין אנחנו וכו'. מזה תתבונן כמו בקדושה כותבין השמות הקודש יג"ר לשמיר' לבל תכנוס הקליפ'. כמו כן (זה לעומת זה) בקליפ'. קליפת סיחון עוג יג"ר. היה להבדיל כעין מזוזה מצד הקליפה לשמירה לבל תכנוס הקדושה ע"כ היה בהכרח מקודם לסלק המזוזה שבקליפ' היינו סיחון עוג יג"ר כנ"ל. ואז תוכל הקדוש' לכנוס בשער ודלת. ע"כ ניתנה ארצם לנחל' לשני המטות וחצי המט' כבר ידעת כי כל שבט יש לוי צירוף הויה מיוחדת. א"כ ב' המטות וחצי המטה הנה ב' הויות וחצי הו"י' הוא מנין ס"ה מנין מזוזה היינו לאחר שסילקו מזוזה שבקליפ' קבעו תיכף מזוזה בקדוש'. ועי"ז תכנס הקדוש' בשער ודל"ת וכיון שהודעתיך אשר חד' אלול הוא שער ודלת החייבים במזוז' א"כ החדש הזה דייק' היה מסוגל לזה לסלק מן שער והדלת מזוזה שבקליפ' ולקבוע מזוז' בקדוש' ע"כ אמר משה ונקח בעת ההוא (דייקא) את הארץ וכו' ואת הארץ הזאת ירשנו בעת ההוא (דייקא) וכו' נתתי לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשי. היינו בעת ההוא דייקא שהוא שער ודלת כנ"ל סילקנו את המזוזה שבקליפה וקבענו מזוזה בקדושה כנ"ל וזהו ג"כ מה שיש לפרש:

ואתחנן אל י"י בע"ת ההוא לאמר. דהנה מניעת קיבול התפלה כתיב סכותה בענן לך מעבור תפלה. עננים הם המסכים מהקליפות המכסים פתח שערי שמים ע"י העונות לבל תוכל התפל' לכנוס. והנה בחדש אלו"ל זמן פתיחת שערי המים לקבלת התפילות והתשובות. וזה פעל משה לכל ימות עולם ע"י מלחמת סיחו"ן ועו"ג שסילק מזוזת הקליפ' מן פתח הקדוש' ונפתחו שערי הקדושה ויבואו קדושים בזה השער לי"י בתפילת' ותשובתם. ושערי שמים נפתחים לקבלם ברצון. והנה גם הוא התאמץ אז בתפלה בע"ת ההו"א דייקא לאמר לדורות שבעת ההוא פתוחי' שערי שמים לקבל תפלות ישראל ברחמים ודי בזה:

בהתחלת אלו"ל קורין תמיד סדר שופטים ושוטרי' תתן לך וכו' שזהו התחלת התשוב"ה ועיקרה אשר הבע"ת מחוייב להושיב שופט ושוטר אצל כל שעריו דהיינו כל החושים אשר המה שערים באדם שפתחם הבורא ית"ש להשתמש עמהם. כגון עיני"ם ואזני"ם וחוט"ם ופ"ה ורא"ש הגו"י' מחוייב האדם להושי' הדע"ת לשופט אצל כל שע"ר. ישפוט בצדק את אשר ישתמש בחושי' ואת אשר יניח. ושוט"ר הוא את אשר יעניש את העובר כמו כן יושיב האדם שוטר את אשר יעניש היינו אם יזדמן אשר יסתכל בעיניו בדבר האסור או ידבר בפיו את אשר לא ירצה לי"י יקבל ע"ע עונש הן בממון לצדקה והן בגוף בסיגוף ותענית וכיוצא (וכמו שנהגו תלמידי הרמ"ק ז"ל) וזהו עיקר גדול לתשובה. הארכתי בספרי אגר"א דכל"ה:

סעיף י

הקדים לנו הש"י חדש אלול לימי רצון ולזמן התשובה קודם ר"ה הנה ר"ה הוא ב' ימים (בזה"ז) ב' בתי דינים קשה ורפה כנודע מכתבי האריז"ל יום א' דינא קשיא סוד לאה יום ב' דינא רפיא סוד רחל הקדים לנו הש"י מזור ותרופ' כל חדש אלול תרצ"ו שעות מנין קשה ורפה ברצות י"י דרכי איש. גם אויביו (היינו המקטריגים לפני הבתי דינים אשר יבואו בני האלקים להתייצב וכו' אלו מיימינים לזכות ואלו משמאילים וכו' אבל ברצות י"י אותנו בתשובה ותפלתינו באלו התרצ"ו שעות קודם ר"ה גם אויביו) ישלים אתו ויתמתקו הב' בתי דינים קשה ורפה והצרות יתהפכו לרצון היינו ברצות י"י וכו' ויתרצה הש"י לישראל בשמחה וישמח ישראל בעושיו ע"כ רצות בגימ' ב"פ שמח. הבן:

סעיף יא

אומרים בנוסח הסליחות באלול נחפשה דרכינו ונחקור' ונשוב' אליך כי ימינך פשוטה לקבל שבים ענין פשיטת ימין הוי"ה ית"ש יש לפ' פשיטת האותיו' שמתפשטים במילוי והנה מילוי ימין הוי"ה (ביודין חסד כיון שהוא ימין) כזה יו"ד מ"ם יו"ד נו"ן יו"ד ה"י

וי"ו ה"י בגי' רחמים ה"ס התפשטות החסד וזה שאנו אומרים ותמלא עלינו ברחמים ודי בזה:

סעיף יב

אשובה עוד לפר' כי ימינ"ך פשוטה וכו' מהו פשיטת הימי"ן ואומר לך פשיטת הימי"ן הוא ג"כ מילוי ימין כנ"ל יו"ד מ"ם יו"ד נו"ן בהחשב הן' פשוט' דאי"ק מספר ת"ש הנה הוא בגימ' תתע"ו (ואל תתמה על החפץ הנה בחשבון הזה הוה לן לחשוב גם הס' סתומ' ת"ר דהרי כעת בעוה"ר חומת ירושלי"מ פרוצ' נכתב מ' פתוחה בסוף תיבה) וענין תתע"ו הוא כאשר אומר לך הנה למד הש"י למשה סדר התפיל' לעורר רחמים ע"י י"ג מדות של רחמי' י"ג תיקוני דיקנ' קדיש' זק"ן מלא רחמי' וכ"ה מנהג ישראל בכל תפוצות הגולה לומר הי"ג מדות של רחמים בימים ההם בזה"ז והנ' כתבו המקובלי' הקדמוני' (בעל הקרני' וכפי מה שפי' בו בעל דן ידון הק' מהר"ש מאיסטרפאליע זצוק"ל הי"ד) אשר כביכול בדקנ' קדיש' יש תתע"ו נימין ה"ס משגב לעתו"ת בצר' ונמשכי' הרחמים והחסדי' למרכב' שלמ"ה. אברהם יצחק יעקב רחל ד' רגלי המרכב' בגי' תתע"ו הגה וזה אשר פירשנו את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח כי הצמיחה מן דו"ד היינו אותיות המילוי של דו"ד שהם צומחים מן אותיות דוד כעין הענף מן השורש כזה ל"ת י"ו ל"ת בגימ' תתע"ו כי כשמתעוררים הרחמים העליונים מן הדיקנא קדישא. אזי הכל בא ומצמיח במלכות שמים סוד דוד מלכות ע"כ צמיחתו היינו מילואו בגי' תתע"ו וזה אשר פירשנו ג"כ בגמ' כל הנותן מטתו בין צפון לדרום הוויין לו בנים זכרים שנאמר וצפונך תמלא בטנם ישבעו בנים. הנה לא נאמר בפסוק רק צפון משמע דעיקר הכוונה לכוין על צפון כי צפון בהחשב ן' פשוטה ת"ש אזי יהי' בגימ' תתע"ו. סוד הדקנא קדישא ודקנא לא שייכת אלא בזכרים וה"ס תמלא בטנם כי בטן במילו או ג"כ המילוי גימ' תתע"ו הבן הדבר אין כאן מקומו להאריך והשם הטוב יכפר בעדנו ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו: ע"כ הגה א"כ בכאן נימ' ימין פשוט' היינו במילוי בהחשב ן' פשוטה ת"ש אזי יהי' בגימ' תתע"ו סוד הדקנא קדישא י"ג מדות של רחמי' שאינ' חוזרי' ריקם ומשגב לעתו"ת בצר' ונתהפך ונעש' עת רצון בין התבונן בדברי' הללו והשם הטוב יכפר ואי"ה נדב' מעניני י"ג מדות במאמ' בפ"ע סימנ' מלתא סימן "ג:

סעיף יג

אמרו דורשי רשומו' 'אני 'לדודי 'ודודי 'לי ר"ת אלו"ל שאז הש"י פותח יד לקבלינו בתשובה ונפשות ישראל עורגות לו וינהו אחרי י"י והנה כל הארבע' תיבות בגימ' שם א"ל במילואו שהיא הק"ף אשר הש"י שומרם ומצילם מכל מקטרג להעלו' תפלת' לשער השמי' בלי שום מונע כי ע"ת רצו"ן הוא ואמר החכם אין טעם ברצו"ן הבן:

סעיף יד

ס"ת של ד' תיבות הללו המה ד' יודי"ן בגימ' ארבעים יום מרמזין לארבעים יום שהי' משה בהר לקבל לוחות האחרונו' מן ר"ח אלול עד יוה"כ והמה עד היום ימי רצון ואגב אפרש לך המשנ':

א"ר עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם אביכם שבשמי' שנ' וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם. ואומר מקוה ישראל י"י מה מקוה מטהר את הטמאי' אף הקב"ה מטהר את ישראל ע"כ הנה עקבותיו לא נודעו במאמר המופלא הזה. ונ"ל דהנה במקוה תתק"ס לוגין ובו יטהר האדם א"ע והוא ע"פ הירוש' שפסק דברי' בטיל' בתתק"ס והטע' נ"ל כי תתק"ס הוא י"ו פעמי' ס' והנה כל ברי' יש בה ד' יסודות וכל יסוד כלול מכולם הרי י"ו יסודות ע"כ צריך ביטול י"ו פעמי' ס' והנה להיות גם האדם כאשר נמשך אחר הטומא' הטה יסודותיו אחר הטומא' והפריד א"ע מן הקודש מחוייב לבטל א"ע אל הקדושה ולהוולד כברי' חדש' ע"כ המקוה צורת ס' מרובעת רמז לבטן האם הוא התשוב' והנה נתבטל בתתק"ס בהכנסתו לתוך מי המקוה ומתקפל תלת גו תלת בבטן האם ומתיילד אח"כ כברי' חדש' ורמז בתור' ויהי ד' את יוס"ף ר"ת י"ו פעמים ס' והנ' ארז"ל מה טובו אהליך יעקב וכו' כנחלים נטיו מה נחלים מעלים את האדם מטומא' לטהר' כך בתי כנסיות וב"מ מעלין וכו' ע"כ לרמז זה היה בירושלים ת"פ בתי כנסיו' ת"פ בתי מדרשו' ס"ה תתק"ס שיעור מקוה טהרה ועי"ז מתבטלין הקליפו' ליליי' רבת' וליליי' זעירת' (שניהם בגי' תתק"ס)והנ' הטהר' במקו' היא טהרת ישרא' ופעולת' שישראל מטהרין א"ע לפני המקו' בעשייתם פעולת המקו' לסבול א"ע במקוה העשויה כצורת ס' מרובעת לרמיזת תשוב' עילא' אם הבנים נק' מ"י כנודע דקיימא לשאלה כמ"ש בזהר מ"י ירפא לך מ"י ודאי ירפא לך. והנה ימי הרצון ימי התשובה הניתנים במתנה מהש"י לישראל ע"ק לטהרם מעונותיה' כמו מקו"ה טהר"ה ויתהוו כברי' חדש' הן המה מ' יום מר"ח אלול עד יוה"כ הנה הם תתק"ס שעות הם ג"כ מקוה טהרה לביטול הברי' י"ו היסודו' כ"א בס' כנ"ל ולהתהוות אח"כ כברי' חדשה וזה הרצון בזמן הועד הוא המושפע מאת הש"י מעולם התשוב' והם מ' יום מ' מרובעת עולם התשוב"ה אם הבנים הנק' מ"י כנ"ל וז"ש ר"ע אשריכם ישראל לפני מי (עולם התשובה) אתם מטהרין במקוה צורת מ' שזהו מעשיכם ופעולתכם לטהר א"ע בסוד מ' מרובעת עולם התשוב' הנק' מ"י ולבטל יסודותיה' בתתק"ס לוג' מקוה י"ו פעמים ס' וכן מ"י מטהר אתכם עולם התשובה בעצמו מתעורר הרצו"ן בזמן הארבעים יום לטהר אתכם מ' עולם התשובה הנק' מ"י להתבטל בתתק"ס שעות שבהם להתהוות כברי' חדשה. וז"ש מקוה ישראל י"י מ"ה

מקו"ה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל רצ"ל מה מקו"ה מטהר את הטמאים (בתתק"ס לוגין) אף הקב"ה מטהר את ישראל בתקק"ס שעות שבארבעים יום ימי רצון ודי בזה:

סעיף טו

אמרו דורשי רשומות והאלקים א"נה לידו ושמתי לך מקום וכו' ר"ת אלול הכוונה ברמז הזה אפי' האדם אינו מכוין הנה האלקים מזדמן לידו באלול מקום אשר ינוס שמה היינו הרהורי תשובה המעוררי' אותו מן השמים ס"ת אלו הארבעה תיבות בגי' אם רמז מקום התשובה אימא עילאה מסוגל להשיג בחדש הזה והוא המקום אשר ינוס האדם ברוך המגיד מראשית אחרית הגיד בתורתו זמן הניסה בר"ת והגיד באחרית התיבות מקום הניסה:

סעיף טז

יונתן בן שאול אמר לדוד ואתה תמלוך על ישראל ואנכי אהיה לך למשנה ר"ת אלול הנה אבאר לך את אשר עם לבבי ידוע תרין משיחין הם המקווים לנו משיח בן דוד מן יהודה משיח בן יוסף מן אפרים נ"ל להיות אותן הב' שבטים הם נגד ניסן ותשרי עפ"י סדר הדגלים כמ"ש לך כמה פעמים יהודה נגד ניסן. אפרים נגד תשרי ובאותן הב' חדשים הוא התחדשות בריאת העול' כפלוגתת ר"א ור"י ואסברא מרן האריז"ל אלו ואלו דברי אלקים חיים תשרי במחשבה. ניסן במעשה: הג"ה אסבר' לך החילוק שבין עזרה לישועה בלה"ק ישוע' שייכת כאשר המושיע מושיע להנושע אחר שמבקש ממנו שכבר בא לידי דחקות ומבקש להוושע ובא המושיע ומושיע לו כענין שנאמר צעקה הנערה המאורשה ואין מושיע לה. הרי שהישועה אחר הצעקה ולשון עזרה שייך כאשר העוזר עוזר להנעזר מבלי מבוקש והדברים ארוכי' אצלינו. א"כ עזרה נופל על דבר מחשביי מבלי מעשה וישועה על המעשה ע"כ ר' אליעזר שמו לשון עזרה מדבר ממחשבת בריאת עולם בתשרי ורב יהושע שמו לשון ישועה מדבר מבריאת העולם במעשה בניסן הבן הדברים ויבואר אי"ה עוד באריכות: ע"כ הגה

עכ"פ אלו הב' חדשים המה להתחדשות הבריאה ע"כ גם עיקר כוונת הבריאה אשר הוא בעת אשר ישמח י"י במעשיו (ישמ"ח משיח) היינו בזמן אשר יתגלה משיח ב"ב הנה תרין המשיחין הם ג"כ מאותן הב' שבטים הקבועים בב' חדשים הנ"ל ניסן ותשרי והנה משיח בן אפרים יתגלה תחילה וחדשו היא חדש תשרי והנה כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה ע"כ קודם תשרי (שהוא חדשו של אפרים אשר משיחו יתגלה קודם למשיח בן דוד כענין המחשבה שקודמות למעשה) הנה קבע הש"י קודם לתשרי חדש אלול ימי רצון מסוגל לתשובה ע"כ יונתן בן שאול אשר בו היה ג"כ נשמת משיח בן אפרים אמר לדוד אשר ממנו חוטר משיח בן דוד "ואנכי "אהיה "לך "למשנה ר"ת אלול

כי סגולת החדש אלול ע"י התשובה למהר ולהחיש התגלות משיח בן אפרים להיות למשנה למשיח בן דוד ב"ב אמן ס"ת ארבעה תיבות הנ"ל בגימטריא ס' מרובעת מקוה טהרה מ' ימי רצון כנ"ל:

סעיף יז

כיון שהגיעו דברינו לדבר מענין חילוק שבין עזרה לישועה סמכנו לזה עוד חילוקים (להתוודע ולהגלות שאין דבר רק במשפט לה"ק לא כמו שאומרים המדקדקים שהם שמות נרדפים) הבנתי מדברי המג"ע ואתחנן אופן ך"ז עזרה היא בבחי' סנד"ל בעשי' ישועה בבחי' מט"ט ביצירה (והיא הקדמה מעולה להבנת כמה ענינים בכתבי הקדש) ותתבונן לפי"ז עפ"י פשוטו מה דתקנו בברכ' אבות מלך עוזר ומושיע וכו' ובהודא' בהיפך האל ישועתינו ועזרתינו וכו' אך הוא דבג' ראשונות הוא כעבד המסדר שבחו של מלך והולך מחדר לחדר עד הגיעו אל המלך. ע"כ הנה מתחיל ממטה למעלה מלך עוזר בבחי' עש"י ומושיע בבחי' יצירה ומגן וכו' משא"כ בג' אחרונ' הוא כעבד הנוטל פרס מרבו ויוצא והולך לו מחדר לחדר הוא מסדר מלמעלה למטה האל ישועתינו בבחי' יצירה ועזרתינו בבחי' עשי' נ"ל. ולפי"ז מ"ש בגמ' ראוים היו ישראל לעשות להם נס בימי עזרא כדרך שנעשה להם בימי יהושיע וכו' הפירוש הוא כך דהנה אלו הב' ראשי הדור שכיבשו את הארץ הנה הכובש כיבוש ראשון נק' יהושע (לשון ישועה שהוא למעלה מן העשי') כי נעשו לו ניסים שלא כדרך טבע העשי'. והכובש כיבוש ב' נק' עזרא (לשון עזרה שהוא בעשי') כי כיבושו היה בדרך טבע העשי' וכוונת רז"ל לפי"ז ראויים היו ישראל לעשות להם נס בימי עזרא וכו' רצ"ל אלו היו ראויים לזה בודאי היה שם ראש הדור בלשון ישועה והיו נעשים להם ניסים שלא בטבע העשי' אבל להיות שלא זכו נק' שם ראש הדור בלשון עזר ולא נעשה להם נס רק בטבע העשי':

והנה בימים האלה בסליחות אנו אומרים שמע קולינ"ו הו"י אלקינו דהנה מט"ט וסנד"ל הן המה מעלין את תפלות ישראל וכבר ידעת שמותיהן האנושיים חנוך אליהו והם בגימ' קול שהן המה מעלין את קול יעקב וכשנתקבלין התפילות בא לישראל עזרה וישועה ניסים נגלים ונסתרים שהם בחי' הו"י אלקים כידוע. ע"כ אנו אומרים שמע קולינו הו"י אלקינו:

סעיף יח

ואומר עוד עפ"י הנ"ל הנה עזרה מלובש דהנס בטבע העשי' וישועה שלא כטבע יתפרש לפי"ז הפסוק חושה לעזרתי אדני תשועתי דהנך רואה בכיבוש ב' בימי עזרא ראויים היו ישראל לעשות להם נס שלא כטבע אלא שגרם החטא ולא היה באפשרי להאריך עוד ימי הגלות עד ישובו אל י"י בשלימות ויהיו ראוים לניסים נגלים כי כבר נאמר לנביא

לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם. והנה בגלות החל הזה נעלם זמן הקץ ואין הדבר תלוי אלא בתשובה כי הש"י חפץ לרוממנו בניסים ונפלאות כימי צאתינו מאמ"צ והנה דוד בראותו הגלות החל הזה הארוך. ביקש מהש"י חושה לעזרתי (חושה לעזרתי ומהר י"י ותהי' עזרתי לעזור לי בעזר' שהי' בהלבשת הטבע ובלבד שתהיה הגאולה במהרה) אדני תשועתי (אתה אדנ' שאתה מאחר הקץ כי תחפוץ להיות ישועתי. להושיע לי בניסים נגלים ומפורסמים ע"כ אתה מאחר הקץ עד שנשוב בתשובה שלימה ונהיה ראויים לניסים נגלים. הנה אני חפץ שתהיה עזרתי להיות לי לעזרה אפי' בהלבשת הטבע ובלבד שתמהר לעזני כזה ביקש דוד אבל כעת הנה כבר הגיע העת והעונה שיהיה י"י ישועתינו בניסים נגלי'. הושיעה את עמך וכו'.

סעיף יט

והיה עקב תשמעון וכו' ושמרתם וכו' ושמר וכו' כל שלטי הגבורים פירשו מהו לשון עקב גם והיה לשון שמח"ה ויש לרמז דהנה לעיל מיני' כתיב ושמרת את המצוה וכו' היום לעשותם היינו היום בכל יום ויום. ולא לדחות המצוה והמשפטים מיום אל יום ואעפי"כ והיה (שמחה תהיה לפניו ית"ש) עקב תשמעון את המשפטים האלה (היינו אם ח"ו תתרשלו במצות ועכ"פ בעקב היינו בסוף השנה שהוא אלול תשמעון וכו' ע"ד שכתבתי בפסוק בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים היינו אלול) ושמרת' ועשיתם אותם כי אין לך אדם מישראל שלא יהיו מעוררין אותו בהרהורי תשובה בימים האלה רק האדם מחוייב להתאמץ בדבר כשרואה שמעוררין אותו מן השמים יחזיק באותו התעוררות ולא יתרפה אז אפי' רק בעקב תשמעון וכו' ושמר י"י אלקיך לך וכו':

סעיף כ

אלול במילואו אל"ף למ"ד וא"ו למ"ד בגי' אימ"ה ירא"ה סוד חסד י"י על יראיו המושפע מן שם ע"ב היוצא מפסוקי ויסע ויבא וי"ט אשר יש בהם רי"ו אותיות מנין יראה והתיבות כפי מה שהן מסודרין לפנינו בתורה מנין אימ"ה והוא חסד גדול מן הש"י אשר בזה החדש מעורר את עמו באימה ויראה כמו שדרשו דורשי רשומות אריה שאג מי לא ייירא דרשו בר"ת אריה. אלול. ר"ה יוה"כ הושענא. ובמ"א כתבנו מפני מה כינו חז"ל להשליח צבור עב"ר לפני התיבה הוא עפ"י משארז"ל מפני מה ישראל מתפללים ואינם נענים מפני שאינם יודעים להתפלל בשם שנא' אשגבהו כי ידע שמי יקראנו ואענהו. יש לפרש סוד השם היינו אימ"ה יראה הוא שם ע"ב הנזכ' בקריעת י"ס בעת אשר צעקו ב"י אל י"י. ע"כ קראו לשליח צבור עב"ר בגימ' אימ"ה יראה והענין ארוך אצלינו בפסוק ויבא הפליט ויגד לאברם העברי. ומה שקורין לישראל עברים והנה להיות החדש הזה

זמן קיבול תפלות. ע"כ אלול במילואו בגימ' אימה יראו אשגבהו כי ידע שמי יקראני ואענהו. הבן:

סעיף כא

באלול אין שום יום שאין אומרים בו תחינה רק ר"ח ושבתות. וא"כ סך השעות שאומרים בו תחנה בחדש הזה הם תקע"ו שעות הכנה לתקיעות דר"ה וג"כ תתבונן תקע"ו בריתות נכרתו עיין בגמ' סוטה תקע"ו בגימ' יסוד מלכות ה"ס הייחוד כידוע שהחדש הזה מסוגל לעשות ייחודי' לייחד הדודים וענין תקע"ו באריכות קצת עיין מ"ש בהפטרת הנחמה בפסוק ושמתי כדכד שמשותיך:

מאמר ב

סעיף א

מאמרי ברית כרותה

ידובר בו ענייניים יקרים מן הי"ג מדו' אשר ישראל נוהגי' להתפלל בהם בימים ההם ימי רצון כי ברית כרותה שאינם חוזרות ריקם כמשארז"ל ונקרא שם המאמר ברי' כרותה:

י"ג מדות של רחמים (היינו מן א"ל עד ונקה כאשר יתבאר אי"ה להלן) הם בגימ' ג' אלפים ר"י (עיין במאמר א' אות ט' בענין השמו' הנכתבות במזוזה לשמירה בגי' יג"ר הם מספר י"ג מדות הנ"ל בהחזרת האלפים לאלפין. איכה ירדוף אחד אלף ועיין במאמרי חנוכה) וכתב בס' ברכ"ע בפ' עקדה וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל וכו' מן תיבת עיניו עד סוף הפסוק ג"כ בגימ' כנ"ל עיי"ש והכוונה לפי פשוטו שע"י מעשה העקידה נמתקו הדינים דפחד יצחק ונתעוררו י"ג מדות של רחמי'. כ"ה בזכרון העקידה. הבן הענין:

סעיף ב

דרשו חז"ל במס' ר"ה י"י אני אני הוא (ברחמים) קודם שיחטא ואני הוא (ברחמים) לאחר שחטא אדם ויעשה תשובה הנה לא נודע שום רמז בכתוב מזה הגם שנכתב ב"פ הו"י. אין כאן רמז דקאי על קודם החטא ואחר החטא וגם יש להתבונן מהו הרבותא אני י"י ברחמי' קודם שיחטא האדם הלא עיקר החידוש הוא אפי' כשיחט' האדם כשיעשה תשוב' מתנהג הש"י עמו ברחמי'. והנראה דהנה ידוע י"ג מדות של רחמים הם נק' כביכול י"ג תיקוני דיקנא קדיש' ולזה נצטוינו שלא לגלח הזקן באתערותא דלתתא איתער עובדא לעילא כשאנחנו נושאים על גופינו י"ג תיקוני דיקנא במצותיו ית"ש. אזי אנחנו מעוררים י"ג מדות של רחמי' לעיל'. והב' שמות הקודמי' בתורה לי"ג מדות הם מרמזים כביכול למצות פיאות הראש שנצטוינו שלא להקיף והנ' כ"ז היא מקובל בידינו מחכמי האמת עד מפי משה מפי הגבור' והנ' יש לחקור מפני מה עש' הש"י ככה שמצות פיאות הראש מישך שייכי גם בימי הקטנות כשעדיין אינו בן מצוה כי גם לקטן צומחים

פיאות הראש (הגם שקטן אינו בר מצוה עכ"ז הגדול מצווה עליו שלא להקיפו כ"כ מישך שייכא המצו' גם בימי הקטנות) משא"כ פיאו' הזקן לא שייכא רק בימי גדלות כשמגיע האדם לכלל בן מצוה כי אין לו זקן בימי קטנות. ונר' לומר דזהו שדרשו רז"ל י"י י"י הנה מרמזין למצות פיאות הראש הנה קיום המצו' הזאת היא גם בימי הקטנו' להורו' לנו דגם המצות שהאדם עוש' בקטנו' סד"א דהוה כמעש' קוף בעלמ' קמ"ל אני י"י ברחמים קודם שיחטא האדם היינו אני מחשב לו מצותיו שעש' גם בקטנו' שלא הגיע עדיין לכלל חטא כי קטן היא עכ"ז מצותיו שעשה תחשבנה לו בחשבון והוא ממד' החסד והרחמי' ודרשו זה חז"ל. מדחזי' דמצות פיאו' הראש שייכים גם בקטנות. בין והתבונן כי א"א להרחיב הדברים:

סעיף ג

הנה בימים האל' ימי רצון ימי תשובה ישראל מתאזרים חיל בתפלותיה' בהזכירם בכל פעם י"ג מדות של רחמים כמקובל בידיהם שאינם חוזרות ריקם ע"כ נדבר בהם איזה פרטים לעורר את שרשן במקום עליון ילא"פ:

ז"**ל** הגמ' בר"ה ויעבר י"י על פניו ויקר'. אמר ר' יוחנן אלמלא מקרא כתוב א"א לאומרו. מלמד שנתעטף כש"ץ והראה למשה סדר התפלה א"ל כ"ז שישראל חוטאין יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם (הנה הוקשה לו לשון ויעבר. ע"כ דרש שהוא כביכול כש"ץ העבר לפני התיבה עמ"ש במאמר א' אות כ"א) י"י י"י (כפל שמות הוי') אני הוא קודם שיחטא האדם ואני הוא וכו' א"ל רחום וחנון א"ר יהודא ברית כרותה לי"ג מדות שאינן חוזרות ריקם שנא' הנה אנכי כרת ברית (פירש"י ברית כרותה לי"ג מדות הללו שאם יזכירם ישראל בתפילת תעניותיהם. אינם חוזרות ריקם עכ"ל) עיין בתו' וברא"ש שם נדברו יראי י"י מהיכן התחלת י"ג מדות אם מן השם הו"י' הראשון או מן השני. והנה עפ"י הזוה"ק וכתבי מרן האריז"ל ב' השמות אינם ממנין הי"ג מדות רק הי"ג מדות מתחילין מן שם א"ל. והנ' הרב הגאון מהרי"ח לאנדא ז"ל בס' דורש לציון הוכיח מהגמ' כדברי הזהר ומרן האריז"ל דהרי אמרו ברית כרות' לי"ג מדות וכו' הל' הזה משמע בכ"מ ובכ"ז אפי' בזמן שאין ביהמ"ק קיים. והנ' אם נאמר דהי"ג מדות מתחילין מן שם הו"י'. איך אפשר להזכיר את השם הנכבד ככתבו חוץ למקדש. אלא ע"כ התחלתן מן שם א"ל עכ"ד:

ואני פירשתי נוסח הפייט והנהוג לומר בשע' אמירת הי"ג מדות) א"ל הורית לנו לומר שלש עשרה רצ"ל מדהורות לנו לומר בפה שלש עשרה והורית לנו אפי' בזה"ז ע"כ מוכח דמתחילין מן א"ל דהשמות הו"י' אי אפשר לאומרן ועוד יתפרש הנוסח הזה:

ואני אומר שבפי' נשמע דרש"י ז"ל מדייק מהגמ' דהתחלת הי"ג מדות מן שם א"ל וכדברי הזהר ומרן ז"ל דהנה ז"ל רש"י ז"ל שהבאתי לעיל בד"ה ברית כרותה לי"ג מדות הללו וכו' תיבת הללו לכאורה לא נודע כוונתי. ונר' דרש"י ז"ל בא לתרץ דברי הגמ' דבתחילה מצינן המסדר ויעבר י"י על וכו' והוקשה לו מהו ויעבר וע"ז אמר ר' יוחנן מלמד שנתעטף וכו' וכנ"ל ואח"כ ציין הו"י הו"י (כפל השמות מה הן) ומפרש אני הוא קודם החטא וכו'. ואח"כ ציין אל רחום וחנון א"ר יהודה ברית כרותה לי"ג מדות וכו' והנה מימרת ר' יהודא אינו לפרש שום פי' ב"פ א"ל רחום וחנון רק הוא סיפור ענין אחר כפי קבלתו מפסוק הנה אנכי כורת ברית וא"כ למה ציין המסדר הש"ס בכאן הנך ג' תיבות אל רחום וחנון לזה ביאר רש"י בלשונו הצח לי"ג מדות הללו וכו' להורות כוונת הש"ס הוא דה"ג מדות מתחילין מן אל רחום וחנון הבן כי נחמד הוא:

סעיף ד

בפ' וישלח ויבא יעקב שלם וכו' ויבן שם מזבח ויקר' לו אל אלקי ישראל ופירש"י לא שהמזבח קרוי אלקי ישראל. אלא ע"ש שהיה הקב"ה עמו והצילו קרא שם המזבח ע"ש הנס וכו' ורבותינו דרשו שהקב"ה קראו ליעקב אל. וד"ת כפטיש יפוצץ סלע וכו' ואני ליישב פשוטו של מקר' באתי עכ"ל כאשר תתבונן הנה דרך רש"י ז"ל בכאן דרך אחר שלא כדרכו בכ"מ בפירושיו ע"פי הרוב מביא הפשט ואח"כ המדרש ולפעמים בהיפך ובכאן הנה מפרש כפי הפשט ואח"כ מביא המדרש ואמר שאין זה נוגע אל הפשט והוא מדרש כפטיש וכו' ויש בו איזה סוד כדרכם במדרשיהם והפשט אינו כן. ומהראוי להתבונן למה דחה כ"כ מדרשיהם ז"ל. והנה אגיד לך את אשר עם לבבי. דהנה מה שדרש ר' יוחנן בפסוק ויעבר י"י וכו' מלמד שנתעטף הקב"ה כש"ץ ואמר אם יעשו בני לפני כסדר הזה אני מוחל להם וכו' הנה הרב' מהקדמוני' דקדקו בתיבת יעשו היינו יעשו ממש כמדותיו ית"ש מה הוא רחו' וכו' מה הוא חנון וכו' והוא מצות והלכת בדרכיו. והרבה מהקדמונים ס"ל יעשו היינו יקראו במו פיהם בעטיפה י"ג מדות של רחמי' והקב"ה מוחל:

והנה הרב הקדוש הגאון בעל ס' הפלאה פי' בזה ג"כ נוסח הפייט שכתבנו לעיל אל הורית לומר שלש עשרה. והוא דהנה פלוגתת הקדמוני' יש להכריע להוראה דהכוונ' היא כפשוט אם יעשו בני לפני וכו' היינו רק יקראו במו פיהם בעט פה דא"א לומר יעשו היינו יתנהגו כמדותיו הללו מה הוא רחום וכו' א"כ במדה הראשונ' מאי אית לך למימר מה הוא א"ל וכו' לא איש אל וכו' ע"כ מן מדת אל נשמע להוראה דהכוונ' היא כפשוטו באמירה בעלמ' סגי. וז"ש א"ל הורית לנו לומר שלש עשרה רצ"ל מן מדת א"ל

יוצאת הורא' לכל ישראל לומ' שלש עשר' ובאמיר' בעלמ' הקב"ה מוחל עונותיהם עכ"ד בקצת תוס':

וכבר ידעת דהדבר המסופק אצלינו להלכה ע"פ התורה לא בשמי' היא ולא פסקינן הלכ' בשמים רק כאשר יפסקו הב"ד של מטה כן יקום. ואביא לך ראי'. ר"פ אשכחי' לאליהו א"ל מה קעביד קוב"ה א"ל אמר שמעתתי' מפומי' כולהו תנאי ואמוראי ומפומי' דר"מ לא אמר על שלמד תורה מן אלישע אחר א"ל והאמר ר"פ ר"מ רמון מצא תוכו אכל קליפתו זרק. א"ל השתא קאמר קוב"ה מאיר בני כך הוא אומר וכו' דהנה יש להתבונן וכי עד השתא ח"ו לא ידע היודע תעלומות אשר ר"מ רמון מצא וכו'. אבל להיות הלכה רווחת היא אם הרב דומה למלאך ה' יבקשו תורה מפיהו ואם לאו אל יבקשו תורה מפיהו. והנה כ"ז שלא איפסק הלכתא בב"ד של מטה דשאני ר"מ כי הוא רמון מצא וכו' הנה לא אמר הש"י שמעתתא משמא דר"מ הגם דהש"י ידע אשר ר"מ רמון מצא. אבל להיות שהוא דבר הנוגע להלכ' מהלכות התור' כביכול לא בשמים היא הנה המתין הש"י עד שיופסק הדבר בב"ד של מטה וכיון שאמר החכם ההוא שכן הוא להלכ'. ר"מ רמון מצא וכו' אז אמר הקב"ה שמיע' מפומי' דר"מ. הבן כי הוא דבר המצטרך מאד וכענין שנסתפקו בהלכה בב"ד של מעלה ספק אם שער לבן קדמה לבהרת. ואמר הקב"ה מאן מוכח רבה בר נחמני כידוע:

ותמצא בדברי הגדולים הראשונים דקדקו. בדברי המשנ' הסתכל בג' דברים וכו' ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון וכו' דקדקו מהו דין וחשבון. הלא האדם אינו נותן את הדין רק חשבון. ופירשו ששואלין להאדם הנידון בעצמו בשעת הדין של מעלה לעוה"ב אם יעשה האדם כך וכך מה דינו והוא פוסק הדין וההלכ' עפ"י התורה שלמד ואח"כ נותן חשבון על כל מעשיו. ממילא האדם נותן הדין והחשבון. כי פסק הדין וההלכה תלוי במקבלי התורה לנו ניתנה התורה במתנה:

ועפ"י דברי הגדולים פירשתי בטוב טעם. הא דאמרז"ל גדול הנהנה מיגיעו יותר מירא שמים דכתיב יגיע כפיך כי תאכל אשריך (בעוה"ז) וטוב לך (לעוה"ב) עכ"ד. וקצרתי לשון הגמ' עיי"ש. וידוע דהמאמר הזה קשה להלום לפי פשוטו. ופירש בו הרב הקדוש בעל השל"ה. דהכוונה מי שהוא ירא שמים בכל דבר ופורש מכל דבר ספק בחוששו פן יבוא לנגוע בקצה האיסור והנה יש מי שמייגע א"ע עפ"י התורה וממציא היתרים עפ"י התורה בדבר שנראה כספק איסור הנה יאכלו ענוים וישבעו הנה הוא אוכל ונהנה מיגיעו. הנה נהנה מיגיעו כזה. הוא גדול מירא שמים המחמיר. דנהנה מיגיעו כזה טוב לו בזה ובבא עד כ"ד עיי"ש אבל קשה לפי"ז וכי ס"ד שהירא שמים לא יהי' לו שכר

רק בעוה"ז ולא בעוה"ב אבל לפי הנ"ל יתכן דהנה לעוה"ב שואלין לאדם עצמו הדין וההלכ' מי שדרכו הי' בעוה"ז ליגע א"ע בתורה להמציא קולות עפ"י התור'. אז טוב לו גם לעוה"ב. שיפסוק הדין לקולא עפ"י התורה. משא"כ הירא שמים בלי יגיעה בתורה יחמיר. הבן הדבר:

ועתה נחזור על הראשונו' אל הורית לנו לומ' שלש עשרה מן התחלת הי"ג מדו' שהוא שם א"ל מזה הורי' לנו לומ' שלש עשר' דמוכח מזה דבאמיר' בעלמ' סגי דא"א לומ' מה הוא א"ל כי לא איש אל. והנ' זהו הוכח' גמור' דוקא אם נפרש ביעקב ויקר' לו אל וכו' הוא כפשט דברי רש"י שקר' המזב' ע"ש הנס. אבל אם נפרש כדברי המד' שהקב"ה קראו ליעקב אל. א"ל אני אל בעליונים ואתה אל בתחתונים הנה חוזר הספק של ההלכ' הנ"ל לקדמותו. ונוכל לפרש. אם יעש"ו בני לפני וכו' יעשו ממש. מה הוא אל וכו' כיון דיש מציאות שיוכל האדם להיקר' אלי והנ' דברי ר' יוחנן במאמרו אמר הקב"ה אם יעשו בני לפני כסדר וכו' הנ' הוא הלכ' מקובל' מסיני. והנ' סובל ב' פירושים כנ"ל. והנ' כל זמן שאינו נפסק ההלכה בב"ד של מטה אינם פוסקים הלכה בב"ד של מעל' כי לא בשמים הוא כמש"ל. לזה רש"י ז"ל בדורו פסק להלכ' אשר דברי רז"ל בפסוק ויקר' לו אל. שהקב"ה קראו ליעקב א"ל אין כוונת' שיהי' זה דוק' כוונת המקר'. משום דא"א לאדם להיות אל (וכמו שתקנו אנשי כנה"ג מן העולם ועד העולם אתה אל) ודבריהם ז"ל הוא בהטמון איזה רמז בסוד כנודע כי התור' כפטיש וכו'. ולפי"ז ע"כ פי' המאמר המקובל מסיני אם יעשו בני וכו'. הכוונה באמירה בעלמא הקב"ה מוחל לעונותיהם של ישראל. ויקיימו למעלה מה שנתקבל להלכ' בב"ד של מטה. דאפי' באמיר' בעלמא הי"ג מדות של רחמי'. אב הרחמים ימחול ויסלח ויכפר לעונותינו וחטאינו ופשעינו ויהפוך לנו מה"ד למה"ר. אמן. (עמ"ש במאמרי הפורים. דגם בימי מרדכי ואסתר הית' הלכ' זו רופפת. עד שפסקו להלכ' בבית דינו של מרדכי ובזמן הישוע' כתבו הלכ' זאת לישראל והוא הנאמר שם דברי שלום ואמת ע"ש מ"ש. ואל תתמ' על החפץ כיון שנפסק הדבר בימי מרדכי איך יהיה שוב הדבר בספק לדורות אחרונים כי על כיוצא בזה אמרו שכחום וחזרו ויסדום הבן):

סעיף ה

ואגב אבאר לך פי' בדברי הפייט א"ל הורית לנו לומ' שלש עשר' הג"ה ע"פ הדברי' הנ"ל מובן לנו מה שדרשו חז"ל בפ' ויחי. מ"ש יעקב ושמעו אל ישראל אביכם (נרא' דקשי' להו דהל"ל ושמעו לישראל וכו') דרשו אל הוא ישראל אביכם ע"כ. דלכאור' יקשה מאי האי דהי' מתפאר בעצמו אל בניו שהוא א"ל וגם מאי שייך זה לצווא'. ולפי הנ"ל יתכן. דהן אמת לא מיבעיא לן לפרש הפסוק ויקר' לו א"ל וכו' כמדרשו אלא כפשוטו והדרשא תדרוש דהרי נ"מ לדינא לענין אמירת הי"ג מדו"ת או

דוקא יעשו ממש אבל יעקב בעצמו כשהי' מצוה לבניו. הנה רצה שישתדלו מאד בעבודת הש"י. וילכו בדרכיו הנה אמר להם א"ל הוא ישראל אביכם א"כ אפשר לבן אדם להיקרא א"ל. א"כ אם יעשו בני לפני כסדר הזה נוכל לפרש דוקא לילך במידותיו. הבן: דאמרז"ל דתקנו ח"י ברכו' בתפל' נגד ח"י אזכרו' (שמו' הו"י) שבמזמו' הבו לי"י בני אלים (נמצ' י"ב הם האמצעיו' שמבקשי' בהם פרס מהמלך) וברכ' המיני' הוסיפו נגד שם א"ל שבמזמו' הנ"ל. אל הכבוד הרעי' וכו' (כולן היינו ח"י הויות ושם א"ל בגימ' צבאות שזכרה חנה בתפילת' ונלמד ממנ' הלכת' גברוות' בהל' תפל' כמבוא' בגמ' נמצ' האמצעיו' הם י"ג ברכות) וז"ש אל הורית לנו לומר שלש עשר' ע"י שם אל הורית לנו לומר י"ג ברכות של בקשה מנין י"ג מדות של רחמים:

סעיף ו

אומרים בתפלתינו בסליחו' לא בחסד ולא במעשי' וכו' דפקנו דלתיך רחום וחנון וכו' מהראוי להבין למה תופסין לעיקר הב' מדות הללו דייק'. ונר' להיו' שדרשו חז"ל וחנותי את אשר אחון אע"פ שאינו הגון ורחמתי את אשר ארחם אע"פ שאינו כדאי ע"כ כשאנחנו אומרים לא בחסד ולא במעשי' וכו' כדלים וכרשים וכו'. הנ' אנחנו מזכירי' אלו הב' מדות רחום וחנון שבאלו הב' מדות אתה חונן ומרחם למי שאינו הגון ואינו כדאי כמד"א וחנותי את אשר אחון ורחמתי וכו':

סעיף ז

ואגב באתי להתעור' בכתו' הלז' וחנותי את אשר אחון (הנ' הוא מדת וחנון) ורחמתי וכו' (הוא מדת רחו') הלא בסד' הי"ג מדו' רחום מוקדם לחנון. והנר' דהנ' אמרו שם בגמ' ברכו' כל העוסק בתור' ובג"ח וקוראת וכו' מתכפרין לו כל עונותיו ואמרי' שם בשלמ' תורה וג"ח דכתי' בחסד ואמת יכופר עון. חסד זו ג"ח ואמת זו תור' דכתיב אמת קנ'. אלא קו' את וכו' מנלן. תנא לי' ההוא סבא משום רשב"י אתיא עון עון כתי' הכא בחסד ואמת יכופר עון וכתי' התם ומשלם עון אבות וכו' והנה זה דרכינו כל היום כי לא במקרה הוא בתורתינו אשר ההלכ' אחת נלמדת בק"ו ואחת בג"ש וכיוצא מהמדות אבל היא הכל בחכמה נפלאה דהנה המדות שתורה נדרשת בהם הלא הם תורה שבע"פ נמסרו מסיני והמה מכווני' להי"ג מדות של רחמים הנכתבים בתור' שבכתב דהיינו כשילמו' האדם מדת ק"ו מעורר מדת א"ל (וע' בכתבי הקדוש מהרד"ב זצלה"ה. אמר הנה משה שהתפלל על אחותו א"ל נא רפא נא לה הנ' רצה לעור' מדת א"ל. השיב לו הקב"ה ואבי' ירק וכו' היינו למוד ק"ו ויתעור' מדת א"ל) וכשילמוד האדם ג"ש מעורר מדת רחום וכן באינך. והנה כשיש לאדם ח"ו עונות ונגזר כנ"ל. הנה בלמדו ג"ש מעורר מדת רחום. ומדת רחום זה סגולת' והוא רחום יכפר עון ולא ישחית אפי' כשנגזר ח"ו השחת' על

שונאי ישראל במדת רחום יכפר עון ולא ישחית. ולפי"ז הנה תבין ג"כ בכאן דלבעבור זה נלמד הדבר בג"ש. הנה כשילמוד האדם הג"ש הזאת אתיא עון עון. הנה יעורר מדת רחום יכפר עון ולא ישחית. הבן הדבר והנ' תולדו' הבנים הם בסגול' בהתעורר מדת וחנון כמ"ש יעקב הילדי' אשר חנן אלקים את עבדך. ע"כ במדות שהתורה נדרשת בהן היא מדת בנין א"ב כי סגולת' לעורר מדת וחנון שמסוגלת לבנים שהם בנין א"ב. הבן. א"כ לפי"ז תבין מדת וחנון מסוגל להוליד בנים ומדת רחום מסוגל להחיות הבנים שיהיו חיים וקיימי' ע"כ נאמר בפסוק כסדר הזה וחנותי (מקודם. להוליד בנים) ורחמתי (שיהיו הבני' חיים וקיימים) הבן הדבר ובמ"א הארכתי בענייניים הללו ברחב ידים:

סעיף ח

וכיון שבאתי לכלל זה נדבר מענין הי"ג מדות שהתור' נדרשת שהם מפתחו' מכוונו' לפתוח על ידיהן ולעורר הי"ג מדות של רחמי' כמש"ל הנה לא אכחיד אמרי קדוש דברי מחו' כבוד הרב הקדוש מהרצ"ה זצוק"ל. אשר אמר בבריית' ובא הכתו' השלישי ויכריע ביניה'. הנה המפרשים כתבו תיבת וכאן הוא כמו וכן. אבל גם תיבת וכ"ן אין לו ביאור. וגם למה לא אמר וכ"ן רק וכאן ואמר הוא זלה"ה דהנה מדה הי"ג בתורה הוא ונק' לא ינק'. והנה בגמ' רמינן. נאמר ונקה ונאמ' לא ינק'. הא כיצד מנק' הוא לשבים. ולא ינק' לשאינם שבים. ונר' שלמדו הדבר מן הי"ג מדות שאמר מיכה בפסוקי מי אל כמוך וכו'. עד מימי קדם. שהן מכוונת אל הי"ג מדות שבתור' (כידוע למשכילים) והנה מימ"י קדם (שהוא מכוון נגד ונק' לא ינק') הוא רמז אל התשובה שקדמ' לעולם. והוא המכריע דמ"ש בתורה ונקה לא ינק'. דסתרן אהדדי. הוא משום דהכל תלוי בתשובה. וז"ש התנא בסוף מדה הי"ג שהוא מכוון והמפתח למדת ונקה לא ינק'. אמר. וכאן (היינו במדה הזאת) שני כתובי' המכחישים זה א"ז היינו נאמר ונק'. ונאמ' לא ינקה עד שיבא הכתוב השלישי (של מיכה. והיינו מימי קדם. הרומז על התשובה שנבראת קדם לעולם) ומכריע ביניהם (לו' לך שהכל תלוי בתשוב') מנקה הוא לשבים ואינו מנקה לשאינם שבים. עכ"ד. ודפח"ח. יהא רעוא שיהיו שפתותיו דובבת ואי"ה במ"א אטייל בזה ארוכות וקצרות כיד י"י הטובה עלינו:

סעיף ט

כי א"ל רחו"ם י"י אלקיך. לא ירפך (לא יניח לך לחלישות ורפיון כח) ולא ישחיתך ובאם ח"ו יגרמו העונות שיבואו שונאי ישראל לידי יסורין. עכ"פ ולא ישחיתך. וישלח רפואה ותעלה. כן נ"ל הפשט יש להתבונן למה הזכיר דוקא אלו הב' מדות אל רחום וגם מהראוי להתבונן מה שייכות לאלו הב' שמות אל. לא ירפך ולא ישחיתך. ונ"ל לפרש דאמרינן בגמ' ברכו' משמי' דר"י על הפסוק אשרי הגבר אשר תיסרנו וכו' ומתורתך תלמדנו אל

תקרי תלמדנו אלא תלמדינו דבר זה מתורתך תלמדינו ק"ו משן ועין מה שן ועין אחד מאיבריו של אדם עבד יוצא בהן לחירות. יסורין שממרקין כל גופו של אדם עאכ"ו. הנה הוא נלמד מק"ו. ואמרינן בגמ' אח"כ והיינו דריש לקיש דאמר ר"ל נאמר ברית במלח ונאמר ברית ביסורין מה מלח ממתקת את הבשר אף יסורין ממרקין כל גופו של אדם (הנה נלמד הדבר בג"ש) הרי לפניך לימוד בק"ו וג"ש וכבר ידוע לך ק"ו מכוון מפתח נגד מדת א"ל וג"ש נגד מדת רחו"ם והנה מדת א"ל הוא הנותן כח ותוקף מלשון ואת איל"י האר"ץ לקח ומדת רחו"ם נאמר בו והוא רחו"ם יכפר עון ולא ישחי"ת והנה לפי"ז תתבונן אחר כל היסורין המבוארין בתוכחות נאמר כי א"ל רחו"ם י"י אלקיך. היינו קבלת היסורי' והמה נלמדים מן מדות ק"ו וג"ש שממרקין כל עונותיו של אדם וע"י הק"ו וג"ש מעוררים מדת א"ל רחו"ם. ע"כ לא ירפך ולא ישחיתך ע"י התעוררו' מדת א"ל שהוא נותן כח ותוקף ולא ישחיתך ע"י התעוררו' מדת רחו"ם והוא רחו"ם יכפר עון ולא ישחי"ת:

סעיף י

עוד אבאר לך כי א"ל רחום י"י אלקיך לא ירפך וכו' כבר ידוע כל היסורין וכל החולאים ח"ו באים מן הדינים והגבורות שה"ס מנצפ"ך הנק' משרי"ם והם בגימ' פ"ר וכשתחלק את הה' אותיות במספר שוה המה מספר נ"ו לכ"א וזה הוא בשיר של פגעים להמתקת הדינים ה"פ נ"ו בס"ת התיבות היינו אלקינ"ו עלינ"ו ידינ"ו עלינ"ו ידינ"ו והנה ה"פ נ"ו בגי' פ"ר ובהוספת א' לכ"א (רחמי' מן אלופ"ו של עולם) יעלה כ"א ז"ן בגימ' שמות של רחמים א"ל הו"י וז"ס א"ל הו"י ויאר לנ"ו וכו' הבן. וא"כ בהמתקה יתהווה מן פ"ר פר"ה. וע"י מדו' א"ל רחו"ם אשר הם בגי' פר"ה מתעוררי' הרחמי' של פר ומתמתקים הדינים וזהו ג"כ כי א"ל רחו"ם י"י אלקיך ע"כ לא ירפ"ך לא יפעלו בך הפ"ר דינים ויתמתקו הדינים ברחמים:

סעיף יא

הי"ג מדות שאמר מיכה. מי אל כמוך נושא עון ועובר על פשע לשארית נחלתו לבאר עפ"י פשוטו מהו העינין שאומר שהש"י עוב"ר על הפשע מהו לשון עובר וגם מהו לשארי"ת נחלתו (ודברי חז"ל ידוע) ונ"ל עפ"י מ"ש הרב הגדול מ' חידא זלה"ה בשם הרמ"ק ז"ל לשארית נחלתו. דהש"י מרחם על ישראל. לפי שהם (קרוביו כביכול) שאר בשר (העמוסים מני בטן כביכול) ע"ש. ולפי"ז יש לפרש בזה מה דהוקשה הרמ"ע ז"ל הלא קיי"ל כל האומר הקב"ה וותרן וכו' ואיך נאמר דאם רוב זכיות. יצא כנוגה צדקו ואפי' מחצה על מחצה. כובש נושא מעביר זאת. ועוד אחרת אנחנו אומרים בתפלתינו אנו מלאי עון ואתה מלא רחמים. והנה יהי' כל זה דרך ויתור. ותירץ דלא מיקרי ויתור רק כשאינו עפ"י דרכי התור' משא"כ כשיש איזה דרך ע"פ דרכי התור' אין זה ויתור.

וכתבתי מזה במקומו' רבים איך הש"י ממציא עילה ע"פ משפטי התורה בכדי לרחם עלינו והנ' זה יש לפר' מי אל כמוך (אל הוא חסד גמור כמד"א חד אל כל היום ואמר מי הוא המתחסד בחסד חנם כמוך) נושא עון ועובר על פשע (כביכול עובר על שורת הדין והמשפט כמ"ש בזוהר ועברתי בארן מצרים אעבר על שורי דינא) ואם תקשה הלא ויתור הוא ומלך במשפט יעמיד ארץ לזה אמר. לשארית נחלתו. רצ"ל הנה זה הוא לישראל עם קרובו. כביכול שאר בשר. והנ' כתוב בתורה ומבשרך אל תתעל'. וכיון שהיא ע"פ דרכי התור'. לא מקרי ויתו' וכדברי הרמ"ע ז"ל:
תם ונשלם

תשרי

מאמר א

סעיף א

בו ידובר מהות החד' ויצירוף השם השולט בו ועניני קדושתו. ובו בריאת עולם:
צירוף שם הנכבד המאיר בחדש הזה תשרי הוא צירוף והיה יוצא מס"ת דפסוק וירא"ו את"ה שר"י פרע"ה והחדש הזה ע"פ סדר הדגלים מיוחס לאפרים שהוא שביעי בנסיעת הדגלים כידוע. והנה שבט אפרים אינם יכולים לומר שי"ן ימנית כנודע ממעשה דיפתח כי **ש** מרמזת לג' אבות כנודע והנה ניסן חג הפסח הוא בסוד חסד לאברהם ימין משא"כ תשר"י ובפרט ר"ה מדה"ד יצחק ולהיות שבט אפרים נגד תשר"י מדה"ד דיצח"ק שמאל. ע"כ אינם יכולים לומר שי"ן ימנית:

סעיף ב

ענין שם החדש הזה תשר"י עמ"ש במאמר ב' סימן למ"ד. תש"ר עשרה פעמים מלך שיעור קומת עולם התשובה בינ"ה שנק' מלך העולם ואות הי' רמז לחכמת התור"ה עיי"ש מ"ש ותבין:

סעיף ג

ואומר לך תשרי עם הנקודות בגי' תתק"ס סוד מקוה טהרה לישראל. תתק"ס לוגין שיעור מקוה כאשר כתבתי לך שיעור ביטול לברי' (ע"פ הירושלמי) הוא בתתק"ס. ומנין השעות של הארבעים יום ימ"י רצו"ן הם ג"כ תתק"ס כאשר כתבתי בסוד מ"ש מקוה ישראל י"י מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל רצ"ל בפעולת הזמן בעצמו שסגולתו לטה' כמו מקוה טהר' ונעשה האדם כברי' חדשה והנה לפי הדברים האלה תשרי הנקודות עם האותיות בגי' תתק"ס וכבר ידעת נקודות בבינ"ה תשובה עילאה

אותיות במלכו"ת תשובה תתאה להורות ב' התשובות מצטרפים לטהר את ישראל ר"ה מלכו"ת יו"ם הכפורים. ביני"ה:

מאמר ב

סעיף א

יום הכסא בו ידובר כמה ענינים מענין ר"ה וכמה מדרשות חז"ל יתפרשו בענין הזה וכמה לשונות התפלות מאנשי כנה"ג ויתפרשו ענינים מאיכות הדין הקדוש כיד י"י הטובה עלינו ונקרא המאמר יום הכסא:

רא"ש השנ"ה כן נק' היום ההוא בדברי רבותינו בתורה שבע"פ וכ"ה שם המורגל בפי כל ישראל. הנה להיות היום ההוא יום הדין והגבורה ושיעור קומה של כל מדה הוא עשרה והנה עשר' פעמים אלקים בגי' ראש השנה רק שניתוסף בראב"ש שנ"ה א' המרמזת לאלופו של עולם. המחי' את כל באי עולם העוברים לפניו כבני מרון:

סעיף ב

אם יבאו עדים מן המנחה ולמעלה. התקינו שיהיו נוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש. והנה בזה"ז שאין ביהמ"ק קיים נוהגין בכל שנה ב' ימים בקדושת ר"ה אפי' בא"י וכדפסק הרי"ף ז"ל. עיין בפע"ח בזמן שביהמ"ק הי' קיים. היו יכולין ביום אחד לתקן פנימיות העולמות סוד הנשמו"ת. וחצוניות העולמות סוד עולמו"ת הכל ביום אחד. משחרב ביהמ"ק אין כח בידינו לתקן ביום אחד וצריכים ב' ימים עכ"ד ולפי"ז נ"ל דגם בזמן שביהמ"ק הי' קיים. כשבאו עדים קודם המנחה. וקדשו ב"ד את החדש. אז הי' יכולת לעשות התיקון ביום אחד משא"כ כשבאו עדים מן המנחה ולמעלה שהוא שעתא דדינא אז היה צריכין ב' ימים כנ"ל. והנה מ"ש מר"ן בפע"ח שהעולמות הם ב' בחי' נשמ"ה ובחי' עול"ם יש לכוין הדברים הללו בסדר נשמ"ת כל חי תברך וכו' בבחי' נשמ"ה ואח"כ מסיימין מן העול"ם עד העול"ם אתה אל. הוא בחי' עול"ם. והנה ישראל מחוייבין לתקן העולמות בבחי' נשמ"ה ובבחי עול"ם ע"כ תמצא ישראל בגי' נשמ"ה עול"ם והוא הנרמז בכתוב תקעו בחד"ש (בשעת חידוש העולם. בכל שנה) שופ"ר כי חק לישראל הוא וכו' כנרמז בשם ישרא"ל עול"ם נשמ"ה. הכל מתקנין ישראל ע"י השופ"ר. בכסא ליום חגינו. ועל זמן הגלות ג"כ נרמז תקעו בחד"ש (ב' חד"ש היינו ב' ימים דר"ה ואמר הטעם) כי חק לישראל צריכין לחקיקה מחדש כל מה שנרמז בשם ישרא"ל היינו נשמ"ה עול"ם וע"כ צריכין ב' ימים. וכמבואר בדברי מר"ן:

סעיף ג

יראו את י"י קדושיו כי אין מחסור ליראיו. לכאורה יקשה דהרי זה מקרי ע"מ לקבל פרס. והנה ארמוז למשכילים ידוע שורש הירא"ה מכח הצמצו"ם הראש כביכול (כי

הנה ירא"ה הוא צמצום ואהב"ה התפשטות כנודע) והנה הצמצו' הראשון כביכול הגם שמשם שור' הדין. ידוע כי הוא לטובת העולם (ובחסד גדול) כי לא היה באפשרי להעולמות לסבול הבהירות מבלעדי הצמצום. והנה ידוע למשכילים שא"א לומר בא"ס ב"ה שום השתנות ח"ו וכבודו ממלא כל עלמין כמקודם הצמצום. ולית אתר פנוי מיני' רק הצמצום הוא בערך עולמות. והבן:

והנה הירא מאיזה דבר הוא מחמת חסרונו. אבל הירא את י"י. הנה הוא משורש צמצום הראשון. וכמו שהצמצום הוא בלא שינוי ובלא חסרון רק הסתרה מהעולמות לטובתם בכדי שיתקיימו. אבל הוא כביכול לא ישתנה. כמו כן לא יגיע להאדם הירא את י"י שום מחסור רק הכל לטובה והיראה שהיא ירא את י"י נותן לו כח הקיום כמשל קב חומטין שמארז"ל. ידידי תלאה הקולמום לפרש הדברים ואתה תשכיל:

סעיף ד

שומר כל עצמותי אחת וכו' יש להתבונן וכי את העצמות בלבד שומר הש"י להצדיק הלא גם את הבשר והגידין והדם ישמור ונראה לפרש שהוא מלשון הגישו עצמותיכ"ם שפירושו טענותיכם וכן נמצא בלשון חז"ל שנים שנתעצמ"ו בדי"ן. וזה יתפרש ג"כ בכאן רבות רעו"ת צדיק היינו המקטרגים עליו ובפרט ביום הדי"ן. ומכולם יצילנו י"י שומר כל עצמותי"ו היינו טענותיו מה שהוא ממליץ וטוען בעדו ובעד ישראל. אחת מהנה לא נשברה שלא ישברו בדחיות שום טענה טענותיו. ודי בזה:

סעיף ה

ויתפרש עוד שומר כל עצמותיו וכו'. דהנה אמרז"ל משל לקרח וקווץ שהיו עומדים בשעת הגורן ונפל עליהם המוץ הקרח אע"פ שנפל עליו המוץ מעביר ידיו על פניו ועל ראשו ונשאר נקי. אבל קווץ כל מה שיעביר ידיו על ראשו ביותר מסתבך המוץ בשערותיו כך יעקב איש תם איש חלק אע"פ שמתלכלכין בעונות כל ימות השנה כשמגיע יוה"כ. כי ביום הזה יכפר עליכם וכו' אבל עשו איש שעיר (כשמגיע יוה"כ מסתבך ביותר) ונשא השעיר עליו את כל עונותם וכו' ולהבין הענין נקדים לך מ"ש הרב הגדול בעל גו"א בענין מה דקי"ל בישראל הקב"ה מצרף מחשבה טובה למעשה אבל לא מחשבה רעה. ובאוה"ע הוא להיפך. והנה כתיב אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא. ופירש דהנה יש חילוק בין עצם למקר"ה כי העצם יתמיד משא"כ המקרה הוא לפ שעה. והנה ישרא"ל הם בעצ"ם כי במחצב הקודש חוצבו. והנה הם בעצם מוכנים בתמידות לתורה ולמצות ואינם מוכני' בעצ"ם אל הרע והרע אצלם רק במקר' שאינו מתמיד. ובאוה"ע הוא להיפך שהרע אצלם בעצם משורש הקליפות ואם יארע להם מעשה הטוב הוא במקר' ע"כ בישראל כשמחשב לעשות מצוה כיון שהוא עצ"ם לו

אנן סהדי שהי' רוצה לגמרה במעשה רק שהיה לו מקר' המו עת אותו וכשמחש' דברי רע אין מצרפין לו למעש' כי הר' אצלו מקר' ולא יתמיד הדבר ואנן סהדי כי לא יחפוץ לגמרה במעש'. ובאוה"ע הוא מן ההיפוך אל ההיפוך והוא ענין המשל במדרש בקרח וקווץ יעקב העצמיות שלו מוכן אל הטוב ואפי' נפל עליו המוץ אינו מדובק בו ומעביר ידיו ומסירו משא"כ עשו היא קווץ מוכן אל הרע ונפל עליו המוץ ומסתבך ביותר והנה מה שהקב"ה מצרף למעש' מחשבתן של ישראל לטובה מחמת שהם מוכנים בעצ"ם אל הטוב וע"כ חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלין עליו כאילו עשאה הנה ודאי לאו כל אפין שוין דהגם שהעצ"ם של כ"א מישראל מוכנים אל הטוב עכ"ז הנה יש לך שהוא מוכן עשות התורה והמצות הפשטות ויש אדם שבהכנתו ובעצמיותו הוא מוכן לעשותן ע"ד הסוד ויש שהוא מוכן ליחודים וכיוצא וז"ש אצל הצדיק שומר כל עצמותיו (הש"י שומר כל העצמיות של הצדיק) אחת מהנה לא נשברה (והתורה והמצות שלא זכה לגמרן בעשיה הנה הש"י משלם לו כאילו עשאן ולא די שמשלם לו כאילו עשאן ע"ד הפשוט אלא גם זאת שמשלם לו כאילו עשאן בפועל בכוונו' ויחודים ע"ד הסוד כיון שעצמיות"ו של הצדיק מוכן לכך. הנה הש"י שומר כל עצמותיו:

סעיף ו

במדרש אמר משה לפני הקב"ה. רבש"ע כשתהא רואה בניך בצער ואין מי שיבקש עליהם רחמים. מיד ענה אותם. א"ל הקב"ה משה חייך בכל שעה שיקראו אותי אני אענה אותם. דכתיב כי"י אלקינו בכל קראנו אליו עכ"ל. הדקדוקים רבו (עיין בס' בינה לעתים) א' הרי משה ביקש כשלא יהיה מי שיבקש עליהם רחמים. אעפ"כ יענה אותם הקב"ה. והש"י השיבו כשיקראו אותי אני"י אענה. ובזולת קריאה לא ב' מהו הלשון הזה שאמר משה מי"ד ענה אותם. ג' למה אמר הש"י אני"י אענה אותם תיבת אני"י מיותר. ונ"ל עפ"י מה שקבלנו כשהאד' מתייירא להתפלל מחמת שחושש פן בבואו להתפלל יבואו המקטריגי' לקטרג על תפלתו אם ראוי זה האיש שתקובל תפלתו. וח"ו עי"ז יבואר פנקסו אזי יותר טוב לספר שבחו של מקום בנידון המצטרך. דהיינו אם יצטרך להתפלל על רפואה לא יתפלל דרך תפלה תיכף רק ישבח דרך שבח להבורא עולם שהוא רופא חולים. ובמחשבתו יכוין להמשיך רפואה להנרצה והבורא עולם היודע תעלומות לב (משא"כ המלאכים) הנה הוא יעשה בקשתו והטעם הוא כיון דמזכיר שבח הבורא שהוא פועל הישועה הזאת מי הוא שיקטרג על הדבר הזה הנה כל המלאכים מסכימים. והקב"ה עושה כפי מחשבתו של המשבח להמשיך ישועה להנרצה ולדעתי זה שתקנו חז"ל (למדוהו מן המקרא) לעולם יסדר אדם שבחו של מקום תחילה ואח"כ יתפלל

דכיון שמסדר שבחו של מקום למשל כשמשבח את הבורא שהוא רופא חולים הנה כל המלאכים עונים אמן ומסכימים לשבח הלזה. הנה הגם כשאח"כ יבא המבקש לבקש ברחמים על הרפואה במו פיו שוב לא יקטרגו המלאכים דהוה ח"ו כנוגע בכבוד המלך ובשבחו כאשר ירצו ח"ו למנוע הרפואה אשר זה כרגע שבחוהו שהוא רופא חולים. והנה להיות הש"י יודע אשר שוב לא יקטרגו המלאכים. גם בעת הבקשה הנה הוא ית"ש עונהו גם בטרם יקרא בתפלה ובקשה. רק עונהו מקודם ובטרם יקרא היינו בעת סידור בשבח. וזה שביקש משה רבש"ע כשתהא רואה בניך בצער ואין מי שמבקש עליהם רחמים (דהיינו שאין מי ראוי לבקש עליהם רחמים שלא יתיירא מן המקטריגים) מי"ד ענה אותם (היינו מיד בסידור השבח קודם התפלה ובזה ידוקדק נמי לשון ענ"ה אות"ם דקשה במקום שאין קריאה לא תצדק עני'. אבל היא קריאה נעלמת בסידור השבח) וזה שהשיב לו הש"י בכל שעה שיקראו אות"י (היינו אותי בלבד היינו בעת סיפור השבח קודם הבקשה. וכוונת המספר בשבח ג"כ במחשבה על המבוקש. וזה אינו מכיר בקריאה הזאת רק הבורא ית"ש) אני אענה אותם כי אני הוא היודע תעלומו' שהנרצ' הוא למסד' השבח להיות' נעזרי' בדב' המצטרך לה' והבן:

סעיף ז

ויש לפרש עוד ע"פ מ"ש המפרשים בציוי מלחמת מדין הנה אמר הש"י למשה נקום נקמת בנ"י ישראל מאת וכו' ומשה אמר לב"י החלצו מאתכם אנשים לצבא וכו' לתת נקמת י"י במדין. והענין הוא כי כך היא חובתינו וכך יפה לנו. ח"ו בהגיע איזה צער לשונאי ישראל. הנה יחוייב עיקר מגמותינו בהתאמצות התפלה ובמעשה יהי' בעבור כבוד הש"י. כי כשיש ח"ו איזה צער וכו' שכינה מה אומרת וכו' הש"י מניח את שלו ועושה ופועל ישועה. בשביל ישראל (וכבר דברנו מזה באריכות במקומות שונים) ע"כ הש"י אמר נקום נקמת בנ"י ישרא"ל ומשה אמר לישראל לתת נקמת י"י וכו' (וכביכול כמים הפנים לפנים) עמ"ש בדרושי קי"ם ולדעתי זה שיש לפרש ג"כ במדרש הלזה אמר משה לפני הקב"ה כשתהא רואה בניך בצער אין מי שמבק' עליה"ם (דייקא) רחמים (כי תגדל צדקת הצדיקי' שבדור שיבקשו רק עבור צער השכינה כביכול) מיד ענ"ה אות"ם (רצ"ל אתה תענה אות"ם ותודיע לבאי עולם שעשית הישועה למענם כמו שהיה אצל הים ויושע י"י ביום ההוא את ישראל וכו' (שהודיע שהיתה הישועה למען ישראל) וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים (כי אלו היתה הישועה רק למען שמו ית' למה הוצרך הים לפולטן על שפת הים לעיני ב"י אלא ע"כ בכדי שיראו ישראל במו עיניהם שעשה הש"י למענם) וזה שהשיב הש"י למשה חיי"ך (רצ"ל כהו שהיה בחייך אצל הים)

בכל שעה שיקראו אות"י (דייקא היינו שיקראו בדבר הנוגע אותי יקרא דשכינתא) אני אענה אות"ם דייקא היינו אעשה הישועה למענכם ויתוודע הדבר לבאי עולם כי פעלתי הישועות למענם ולחיבתם. ודי בזה:

סעיף ח

נצב לריב י"י ועמד לדין עמים. להבין החילוק בין נצ"ב לעומ"ד (במשפט לה"ק בכתבי הקודש) נ"ל נצ"ב הוא מתייצב מחדש היינו אם אחד יושב ומחדש רוצה לעמוד נק' נצ"ב כענין התייצבו וראו את ישועת י"י וכו' היינו התייצבו מחדש ועומ"ד היינו כשכבר עומ"ד מכבר כענין ואברהם עודנו עומ"ד לפני י"י (והנה יש סתירות לזה הכלל ונכתב אצלינו בדרושי חנוכה ע"ש) והנה לפי הקדמה הלזו מובן פי' הפסוק ע"פ מה שסיפרו לנו חז"ל במעשה דשמעון בן שטח אצל עבדא דינאי מלכא דקטל גברא ודינונו בסנהדרין וא"ל שמעון בן שטח לינאי מלכא עמוד על רגליך ויעידו בך (כי עבדו כממונו היינו כשורו וחמורו) והשיב לא כמו שתאמר אתה אלא כמו שיאמרו חבירך וכבשו פניהם בקרקע. א"ל שמעון בן שטח בעלי מחשבות אתם יבא בעל מחשבות ויפרע מכם בא גבריאל וחבטן ע"ג קרקע. באותה שעה אמרו המלך לא דן ולא דנין אותו. לא מעיד ולא מעידין אותו הנה לפ"ז יש לפרש הפסוק הנ"ל. נצ' לריב י"י היינו כשבא לשפוט את ישראל כביכול יושב על הכסא וצבא השמים וכו'. והנה הב"ד של מעלה דנין. והנה ישראל הם עבדיו וכביכול צריך להתייצב מחדש להעיד בפניו אותן המעידי' והנה לבעבור זה בטל הדין דכביכול צריכין לצוות לעמוד: משא"כ לדין עמים הוא עומ"ד מתחילתו ומעידין המקטריגם (ותדע ידידי שכל זה היא דרך דיברה תורה כלשון בני אדם ואין להאריך):

ועפ"ז נ"ל לפרש נוסח הפייט (והוא מאנשי כה"ג) היום הר"ת עולם וכו' אם כבנים אם כעבדים אם כבנים רחמנו וכו' ואם כעבדים עינינו לך תליות וכו' הנה ואם כעבדים עינינו וכו' אין לו ביאור לכאורה ולפי הנ"ל יתפרש אם כעבדי' עינינו לך תלויות רצ"ל אם דנין אותו בבחי' עבדים אין לנו מציאות בפ"ע לדין אותנו רק עינינו לך תלויות שאתה אדונינו והאדון צריך לעמוד להעיד בו וזה א"א לומר למלך הכבוד. וא"כ בטל דינא עד שתחננו ותוציא וכו' כל אלה הדברים כתבתי מדעתי להיותינו יודעים כי חפץ חסד הוא ואומר לנו ע"י נביאו ספר אתה למען תצדק ודי בזה:

סעיף ט

ואפרש לך עוד פירוש אחר בנוסח הפיוט הנ"ל היום הרת עולם וכו' ואם כעבדי"ם עינינו לך תלויות וכו' שאין להדברי' האלה ביאור וכמש"ל ויתבאר הדבר ע"פ דברי הגמ' בחלק ת"ר בשע' שהפיל נ"נ לחנני' מו"ע לכבשן האש א"ל הקב"ה ליחזקאל לך והחי' מתים

בבקעת דורא באו עצמות וטפחו לו לאותו רשע ע"פ אמר מה טיבן א"ל חבריהם של אלו מחיה מתים בבקעת דורא פתח ואמר איתוהו כמה רבבין וכו' מלכותי' מלכת עולם וכו' עוד שם מאן נינהו מתים שהחי' יחזקאל אמר שמואל אלו בני אדם שכפרו בתח"ה כו' ר' ירמי' בר אבא אמר אלו בני אדם שאין בהם לחלוחית של מצוה וכו' עיין בס' פרשת דרכים דרך ארוכה למה החי' הש"י דוקא אנשים רשעים כאלה ופירש הוא ז"ל דהנה ישראל באו אז לפני יחזקאל וא"ל עבד שמכרו רבו וכו' יש לזה ע"ז כלום השיב להם הש"י והעלה על רוחכם וכו' חי אני נאום י"י וכו' והנה במס' קידושין פליגי ר"מ ור"י בנים אתם לי"י אלקיכם בזמן שאתם נוהגים מנהג בני"ם אתם קרויים בני"ם אין אתם נוהגים וכו' דברי ר' יהודה ר"מ אומר בין כך ובין כך אתם קרויים בנים והנה במס' סנהדרין א"ל ההוא מינא לר' אבהו אלקיכם כהן הוא כי קא קבר למשה במאי טבל וכו' וכתבו התוס' הא דלא הקשה האיך קברי' הא כהן אסור וכו' משום דישראל נקראו בני"ם והנה תחיית המתים היא ע"י הקב"ה בעצמו דכתיב כי אני י"י בפתחי את קברותיכם וכמו שנא' אני י"י אני ולא השליח וא"כ אז שאמרו ישראל עבד שמכרו רבו וכו' והיתה סברתם לפסוק כר' יהודא בזמן שאין עושים רש"מ אינם קרויים בני"ם רק עבדי' ועבד שמכרו רבו וכו' לבעבור זה הנה הש"י החי' אז את המתים. רשעים גמורי' והוא ע"י הקב"ה בעצמו. וכביכול הוא כה"ן והאיך וכו' אלא ע"כ מוכח מזה דהלכה כר"מ בין כך ובין כך קרויים בני"ם והב"ן לא יצוייר בשום פנים באופן אחר דאפילו הוא ברשות אחרים ב"ן יתקרי לאביו עיי"ש בארוכה והנה לפי זה יש לפרש בנסח הפייט אם כבני"ם אם כעבדי"ם אם הלכה כר"מ או כר"י יאתה לך להושיענו אם כבנים דהלכה כר"מ הנה רחמני כרחם אב על בנים ואם כעבדים דהלכה כר"י הנה אעפ"כ עינינו לך תליות וכו' ואין אנחנו כאותו הדור שבאו בימי יחזקאל לטעון עבד שמכרו רבו וכו' ובאו בעלילות טענה זו לפרוק עול אבל אנחנו עינינו לך תליות עד שתחנינו וכו':

סעיף י

אמר אבי השתא דאמרת סימנ"א מילת"א יהא אדם רגיל לאכול בריש שתא וכו' להבין הדברים למה יהי' כזאת שיהי' הסימן מועיל לאיזה פעולה ואביי חש לה לריש שתא הלא הכל בגזירתו ית"ש כל אשר חפץ י"י עשה בשמים ובארץ. והנני אומר לך את אשר עם לבבי ע"פ דברי הרב הקדוש מהרד"ב זצ"ל על הא דאמרו רבנן בראשי"ת נמי מאמ"ר הוא הנההקשו למה לא נאמר ויאמ"ר כמו באינך והסביר הרב הקדוש הנ"ל דהנה מאמר לא יצוייר לנו כ"א ע"י אותיות. והנה האותיות ג"כ נבראו כי מהיכן נתהוו הלא הא"ס ב"ה הוא בוראם מלכם ואדונם

והנה האותיו"ת נבראו קודם וכיון שנבראו האותיות הי' גילוי התפשטות המאמרו' ע"כ באינך תש"ע נאמר ויאמ"ר. משא"כ בבריאה ראשונה נאמר בראשית ברא אלקים א"ת היינו האותיות מן א' עד ת' וא"א להיכתב. בדבר הזה אמיר"ה כיון שלא היו עדיין וזה אשר יצאו ראשונה ראשית גילויים עיי"ש בדבריו הנה המשכיל ע"ד לדעתי יתבונן שה"ס הבחי' ראשונה בחי' כת"ר (שאינו נרמז באות רק בקוצו של יו"ד) שהוא השורש להחכמ"ה הקדומה (הנרמזת באות י') כי החכמה מאין תמצא ותשכיל ממוצא הדבר כאשר ידבר איש אל רעהו איזה דבר הנה ע"י אותיות הדבור משכילו את אשר עם לבבו משא"כ כאשר אינו מדבר עמו כגון שחבירו אינו מבין את לשונו וכיוצא הנה מראהו ומשכילו ע"י איזה סימ"ן הנה הסימ"ן הוא למעל' מן הדבו"ר הוא דבר שלא יכול להתלבש בדבו"ר הבן הדבר כי באם מתיילד באדם איזה חכמ"ה משורש חכמת והנה ע"י שמלבישו. באותיות דבורו משכיל את חבירו חכמתו בהתלבשות משא"כ כשמשכיל את חבירו מבלי התלבשות רק ע"י סימן. והנה תתבינן בזה למה קראי למרדכי פתחי' על שהי' מבין שכליית האלמים ע"י סי' כמבו' בדבריהם ז"ל ע"כ קראוהו פת"ח י"ה כמו שידע' שם י"ה מורה על המחשב' פת"ח נקודת הפת"ח הוא בחכמ'. פי"ה פתח"ה בחכמה. הבן הדברי' הנעלמים:

והנה תתבונן ידידי לפי"ז דבר נחמד משנה שלימ' שנינו בראשונה היו משיאין משואות (להודיע קידוש החד"ש מהתחדשות היר"ח סוד מלכות פ"ה ותורה שבע"פ קרינן לה והיו מודיעין הדבר ע"י סימן להורות סוף המעש' במחשבה תחילה שה"ס הסימן ואם עיני שכל לך תבין שגם בסוד מיעוט הירח נשאר נקוד' העיקרית בחי' כתר"ה כי לשם אין מגיע הפגם כנודע) משקלקלו הבייתוסים (שלא היו מאמינים בתורה שבע"פ עיין בכוונת האריז"ל בכוונת ברכת המינים שתקנו אח"כ. משקלקלו המינים ונתהווה איזה פגם גם בנקודה העיקרית בעוה"ר ותקנו ברכת המינים לתקן הנה תבין גם בכאן משקלקלו הבייתוסים שלא היו מאמינים בתורה שבע"פ התקינו שיהיו השלוחי"ן יוצאין (וידברו במו פיהם מקוד"ש החוד"ש כעין שתקנו לומר בפ"ה ברכת וכו' ואם תשכיל עוד עיין שלחו"ת שורש של"ח הוא י"ג הויות להשפיע מן י"ג ת"ד להאיר לשושנ"ה דאית בה י"ג עלין) הבן הדברים ויאירו עיניך בכמה ענינים:

ומעתה בין והתבינן סוף מעשה נק' מלת"א סוד דבו"ר בלה"ק מלכ"ת פ"ה ותורה שבע"פ קרינן לה וראשית המחשב' נק' סימ"ן בלי התלבשו' בדבו"ר והנה סו"ף מעש"ה במחשבה תחילה ע"כ סימנ"א מלת"א היא יחוד נפלא בכל שיעור קומה בהעלות כל הדברי' לשורשם ומתמתקי' כל הדינים כי עוז וחדוה במקומו. וז"ש אביי השתא דאמרת

סימנ"א מלת"א יהא אדם רגיל לאכול בריי"ש שת"א וכו' התחלת בריאת עולם טוב מאוד להמתקת הדינים ע"י סימן ומן הסימן בא לידי דבו"ר. והעד הנאמן ע"ז תקיעת שופ"ר מבלי דבו"ר רק בקול לשמוע קול שופ"ר הבן הדברים ברוחב לב:

סעיף יא

ואציגה לפניך דקדוק חדש מ"ש אביי בריי"ש שת"א ולא אמר בראי"ש השנ"ה. נ"ל להורות לנו דוקא בכניסת השנ' בראשית' בלילה הראשונה (הגם דעבדינן תרי יומי) א"צ לסימן בלילה שני' (הגם דבעל טה"ק כתב לערוך בשלחן הסימנים גם בלילה שני' לא קחזינן לרבנן קשישאי דעבדו הכי ולא אישתמיט חד מהפוסקים קמאי לומר לנו זאת. רק בלילה הראשונה ונ"ל הטעם דהנה בלילה ראשונה הוא בחי' לא"ה וליל ב' רח"ל ורח"ל מסרה הסימני"ם ללא"ה הבן עיין עוד בסימן כ"ב:

סעיף יב

מה שנוהגין לאכול ראש כבש בראש השנ"ה יש סמך עפ"ז מ"ש בתרגום המיוחס ליונתן בתחלת גלות מצרים ראה פרעה בחלום כל ארץ מצרים בכף מאזנים וטל"ה אחד בכף שני' והכריע הטל"ה כל אמ"צ. והנראה להתבונן למה הראו לו טל"ה במאזנים ונראה דהנה ניס"ן מזל טל"ה בגימ' **ו"ה** פעמי' **ו"ה** תשר"י מזל מאזני' בגימ' **י"ה** פעמים **יה** (עיין זה במג"ע) והנה בגלות הי' הפירוד בעוה"ר ובעת הגאולה נעשה יחודא שלים מענין שאנו אמרי' בכל המצות ליחודא שלים שם **י"ה בו"ה** וכו'. ע"כ הראו לפרעה מזל טל"ה עם מזל מאזני"ם שזה הוא היחוד השלם בעת הגאול' וכן יהי' לעתיד ב"ב משיח בן אפרי"ם (חדשו הוא תשר"י מזל מאזנים עם משיח בן דוד הוא מיהוד"ה חדשו הוא ניסן) מזל טלה ע"כ בר"ה לייחדא שם **י"ה בו"ה** ולקרב הגאולה לזכר זה אנו אוכלין בהגיע זמן מזל מאזנים ראש כבש מזל טלה ואי"ה יתבאר עוד:

סעיף יג

נוהגין לטבול פרוסת המוציא בדב"ש בגי' א"ב הרחמ"ן או אב הרחמים עיין בכוונת מי כמוך א"ב הרחמ"ן ויש לרמז בדברי שלמה דב"ש מצאת אכול דייך סוד י"ד האוחזות בשופ"ר אשר י"ד משלמת ש"ו (דב"ש) שופ"ר למנין ש"ך ומתמתקים ע"י השופ"ר דיני ש"ך ופ"ר כידוע הבן ואין להאריך בכאן:

סעיף יד

שיר המעלות ממעמקי"ם קראתיך י"י אמרז"ל במנשה כשעש' תשוב"ה קרא מקודם לכל הע"ז ואח"כ קרא להש"י ואמר אם לא תעניני אני אומר כשם שאלו אין בהם ממש וכו' אזי באו המלאכי' וסתמו כל החלונות והש"י פתח ליפתח כביכול בחתיר' והנה בא בתשובתו זאת בעלי' ובזרוע ובעל כרחך כביכול ואעפ"כ פתח לו הש"י פתח התשוב"ה

ותשוב"ה כזאת נק' עומ"ק כי מאד עמקו מחשבותיו ואין משיג מאין ולאין תועיל תשובה הבאה בזרוע בעלילה באין זכות לאדם והוא לכבודו ית"ש וכמו שאמר מנשה אני אומר כשם וכו' וח"ו אין זה כבודו ואמרז"ל ג' באו בעליל' קי"ן עש"ו מנש"ה באין טענה בזכות רק באו בעליל' ונתקבלו דבריה' וזה שיש לרמז ממעמקי' קראתיך י"י. אני קראתיך י"י שתענינו מן עומ"ק הגם שבידינו זכות אין עכ"ז כבודך הוא שתקבלנו ותענינו וזה הוא שנק' עמ"ק כנ"ל וע"כ עמ"ק ר"ת עש"ו מנש"ה קין ונרמז כשם שנתקבלו דבריה' באין זכות רק לככודך כן תקבלינו וכו':

סעיף טו

במדרש (על הפסוק בחדש השביעי באחד לחדש) ר"ח בשם ר' לוי פתח אך הבל בני אדם כזב בני איש במאזני"ם לעלות המה מהבל יחד בנוהג שבעול' מה הבריות אומרות. איש פלוני. ישא פלונית. אך הבל בני אדם. פלונית תנשא לפלוני. כזב בני איש המה מהבל יח"ד. אר"ח עד שהם עדיין הבל במעי אמן הם יחד עכ"ל המדרש הזה אומר דרשוני וחיו דקשה מהו הפתיחה ואיך יש שייכות בזה לבחדש השביעי באחד וכו'. וגם איכות זווגים איך נרמז בקרא וגם אומרו כפול פלוני ישא פלונית פלונית תנשא לפלוני ונראה דבא לדייק אומרו בחד"ש השביע"י באחד לחדש ולא אמר באח"ד לחד"ש השביעי ואומר אני במור' ידוע איכות הב' ימים דר"ה יום הא' בחי' לא"ה דינא קשיא יום ב' בחי' רח"ל דינא רפיא (והנה ענין נישואי יעקב עם לא"ה ורח"ל ידוע שכל עשיותיו בעוה"ז הי' דוגמא עליונה לאורות עליונים) וידוע מס' ה"ק נישואי יעק"ב עם לא"ה מיקרי זיווגי הולך אצלו כי היא באת אצלו בלא הודע. ונישואי רח"ל מיקרי הולך אצל זיווגו. כי הלך מביתו עיקר בשבילה. ואמר אעבדך ז' שנים ברח"ל וכו':

(הג"ה ולמשכילים יונעם במפלאות תמים דעים כי לא נצטוינו בתורה במנין המצות לחיק להשתדל בענו"ה שהיא בחי' לא"ה (היא רקמו המדו' הבאים לאדם ממילא ע"י עוסקו בעבודת הש"י. הבן) משא"כ על היראה שהוא בחי' רח"ל נצטוינו במצוה ממנין תרי"ג את י"י אלקיך תירא וידוע לך דברי רז"ל מה שעשת' ירא"ה עטרה לראש עשתה ענוה עקב לסוליתא והשם הטוב יכפר ע"כ הג"ה):

והנה בזמן שביהמ"ק הי' קיים (עפ"י התורה) לא היה ר"ה רק יום אחד (עמש"ל סימן ב') כי היו יכולין לתקן כל התקונים ביום אחד וכהיום מוכרחים אנחנו לעשות ב' ימים (עיין בכתבי האריז"ל ועמש"ל אות ב' מסוד נשמ"ה עול"ם) הנה יום א' הוא בחי' לא"ה ויום ב' בחי' רח"ל והנה גם כל זיווגי הנשמות נגזרין בר"ה. והנה מי שנגזר עליו שילך אצל זיווגו. כפי הנראה נגזר עליו ביום ב' בחי' רח"ל ומי שנגזר עליו שזיווגו תבא אצלו. נגזר עליו מבחי' יום א' לא"ה וכנ"ל (כן נראה והשם יודע) והנה מי שזיווגו בא אצלו נק' בן אד"ם כי גם באד"ם הראשון זיווגו באת אצלו כמד"א ויבא"ה אל האד"ם ומי שהולך אצל זיווגו נק'

בן אי"ש כדכתיב וילך אי"ש מבית לוי ויקח וכו' ובלשון רז"ל דרכו של איש לחזור וכו' והנה ביאור בעל המאמר לפי"ז הפסוק אך הבל בנ"י אד"ם מה שאומרים בשכלם. פלונ"י ישא פלונית שבאת אצלו זה הבל. כי אינם יודעי' זה בשכלם וכן מה שגוזרים בשכלם פלונית תנשא לפלוני שבא לכאן. כזב בני איש כי אינם יודעים זה בשכל אנושי. אבל הוא במאזני"ם לעלות זה נעשה הכל כפי מה שעלתה הגזיר' במזל מאזנים תשרי. רא"ש השנ"ה. המה מהבל יחד עד שהם עשוין הבל במעי אמן כבר נגזר עליהם באותו ר"ה אחדותם איך יתאחדו. ובזה יונח לנו ע"י הפתיחה הזאת אומרו בחד"ש השביעי לרמז ב' חדש השביעי אחד לחדש השביעי נחלק לב' ימים (ואפי' בזמן המקדש. ב' בחינות ב' חידושים) באח"ד לחדש. ב' מיני אחדות הם בעסק נשמות המתחדש יש שמתאחדים ע"י שהולך אצל זיווגו ויש שזיגו וכו' כענין הב' ימים וכנ"ל והשם הטוב יכפר ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו:

סעיף טז

גמ' ר"ה א"ר כרוספדאי א"ר יוחנן ג' ספרי' נפתחין בר"ה וכו' צדיקי' גמורי' נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים רשעי' וכו' ואח"כ בבריי' תניא ב"ש אומרים ג' כתות ליום הדין (פירש"י כשיחיו המתים) אחת של צדיקים גמורי' ואחת של רשעים גמורים ואחת של בינונים (ופרש"י רשעי' גמורים רובם עונות בינונים מחצ' על מחצה) ולכאורה מן התימא על רש"י ז"ל למה לא פי' כן לעיל בג' ספרים דר"ה וי"ל כי שם א"א לפרש כן דהרי אמרו צדיקים נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים והרי קחזינן כמה צדיקים נתבקשו בישיבה של מעלה וגם קחזינן אשר אין חרצובות למותם ע"כ צ"ל דשם הוא הפירוש צדיקי"ם שיש בידם מצות כאלה אשר מגיע לעושיהם חיים. שיש מצות פרטיות אשר שכרם אריכות ימים ושנים ויש עבירות ענשם ההיפוך בענין הזה יוחשב בר"ה צדיקי'. רשעי'. בינונים: נ"ל לדעת רש"י ועיין בשל"ה:

סעיף יז

שם בינונים (ליום הדין) יורדין לגיהנם ומצפצפין ועולין וכו' ב"ה אומרים ור"ב חס"ד מטה כלפי חסד ועליה' אמר דוד אהבתי כי ישמע י"י את קולי (תחנוני) ועליהם אמר דוד כל הפרשה כולה. מהראוי לתת לב האיך נשמע מכאן דקאי על בינונים ונראה דמש"ה מסיים ועליהם אמר דוד כל הפרשה כולה. והכוונ' דמהראוי לדקדק בפסוק מהו זה שאמר קולי תחנוני. קול תחנוני מיבע"ל. אבל יתפרש קול"י לשון ק"ל ותחנוני לשון נח ואל תתמ' ע"ז כי כן הוא דרכם ז"ל במדרשות להבקי בשותא דרבנן) והיינו אהבתי כי ישמע (ויבין כביכול) י"י את קולי תחנוני (אשר הזכיות הם קלי"ם ונחים ואינם יכולים

להכריע בכובדם את הכף השני) כי הטה אזנ"ו לי (אזנ"ו לשון מאזני"ם מטה את הכף מאזנים לי לטובתי שיכריעו הזכיות):

סעיף יח

שם תנא ר' ישמעאל אומר מעביר ראשון ראשון וכ"ן הו"א המד"ה לא נודע פירוש הנך ג' תיבות ונראה דהנה ב"ה קאמרו. ור"ב חס"ד מטה כלפי חס"ד הנה אמרו שזה החס"ד בא ממדת ור"ב חס"ד מדה השישית שבי"ג מדות א"כ ב"ה קאמרו שכך הוא מדת ור"ב חס"ד להטות כלפי חס"ד ור' ישמעאל סבר ור"ב הוא לשון ריבוי ואין רבוי פחות משלשה כמד"א ימים שנים רבי"ם שלשה וא"כ מדת ור"ב חס"ד הוא כך שהחסד הוא שאינו מחשיב את העונות רק כשהם בבחי' רבוי היינו משלישי ואילך. אבל ראשון ראשון מעביר. וז"ש וכ"ן הו"א המד"ה רצ"ל מדת ור"ב חס"ד זאת הוא פעולתו נ"ל והנה אכתוב לך פרפרת בברכת ברוך שאמר יש י"ג ברו"ך נגד י"ג מדות כמ"ש בכוונות והנה ברוך מרחם על הארץ היא נגד מדת ור"ב חס"ד. הנה מרח"ם ר"ת מד"ת ר"ב חס"ד מעבי"ר. סייעתא למ"ש ר"י כן היא המדה והנה מה שדרשו פירוש מדת ר"ב חס"ד ולא פירשו שארי המדות. נ"ל להיות ר"ב חס"ד ממתיק הב' בתי דינים קשיא ורפ"א כידוע ע"כ ר"ב חס"ד בגי' לא"ה רח"ל:

סעיף יט

גמ' היכי דמי מתנמנם נים וכו' ולא ידע לאהדורי סברא. בע"ח שער ר"ה. ז"ל אמנם תקיעת שופר ביום ב' הוא אע"פ שנתעורר הז"א מן השינה ע"י השופר עכ"ז כיון שלא הגיע נסר"ה במוח שהוא חכמה וכו' עד שביום ב' ננס"ר החכמ"ה וכו' אחר שנתעורר המוח שהוא חכמ"ה אין עוד שינה עכ"ל והנה לפי"ז תבין שאין נק' שינ"ה אם קורין לו ועונה. שזה מבחי' חכמ"ה. הגם שאינו יכול לאהדורי סברא שזה מבחי' בינ"ה. מבין דבר מתוך דבר. הבן הדברים:

סעיף כ

מנהג ישראל בכ"מ מושבות' בגליות שיברך הש"ץ נט"י ואשר יצר ואלקי נשמה שנתת וכו' בביה"כ ברבים הגם שאפשר לומר שזה להוציא את הרבים י"ח מ"ש רא"ש השנ"ה. ובפרש בזמנינו דלא שכיחי עמי הארצות ואחשב' לדעת דהנה ברכת נט"י ואש"יצ נתקנו משום שאחר השינה נעשה האדם כברי' חדשה וכמשארז"ל בכוונות הכתוב חדשים לבקרים רבה אמונתיך שהאדם מפקיד נשמתו וכו' ומחזירה לו וכו' והנה ענין השינ"ה הוא כדי שיתחדש האדם ויומשך לו חיות חדש ומוחין זכין:

ואמר הרב הקדוש מהר"פ מקארעץ זצוק"ל שבכל הנבראי' יש שינה ואפי' המים ישינים ואם לא יישנו יתקלקלו רק שהמים יש להם חיות מעט ישינים מעט. עכ"ל (רצ"ל כל

הנבראים) כפי חיותו שינתו והאדם שיש לו חיות מרובה על כל הנבראים היא ישן יותר מכולם כדי שיתחדש יותר

הג"ה ונ"ל הקטן דבעבור זה מצוה לישן בשבת גם ביום שינה בשבת תענוג דבשארי הימים יש לאדם חיות רק מנשמ' אחת אזי די לו בשינת הלילה משא"כ בשבת יש לו חיות משתי נשמות צריכין לישן גם ביום. נ"ל: כי בשינתו הוא מוסר נפשו לבא"ר העליון בסוד חדשי"ם לבקרי"ם רב"ה אמונתי"ך ר"ת רח"ל שהיא הבא"ר שהיא בר"ת בידך אפקיד רוחי.

הג"ה כמ"ש הארז"ל ב"ידך א"פקיד ר"וחי ר"ת בא"ר וכתבנו בגמ' דז"ש אף ת"ח מיבע"ל למימ' חד פסוק' דרחמ"י כגון בידך אפקיד רוחי והנה אין בפסוק הזה ל' תפלה אבל לדעתי פסוקא דרחמ"י. מלשון רח"ם היא הבאר העליון: וגם מלאכים יש בהם דורמיט"א (נראה לי בגימטרי' ע"ר אני ישינ"ה ולבי ער) לכך מלאכים יחפזון ברא"ש השנ"ה בסוד דורמיט"א ולכך ר"ה באמצע

הג"ה נ"ל פירושו היינו בין שנה לשנה או באמצע שנה למנין החדשים דמניסן מנינן לחדשים: נקודה אמצעית לנשמו"ת ולעולמו"ת בסוד דינא קשי"א ודינ"א רפי"א

הג"ה היינו יום א' דינא קשיא בסוד הנפשות פנימיות העולמות יום ב' דינא רפיא חיצונית העולמות ממש כמבואר כל זה בכתבי האריז"ל תדע נשמ"ה עול"ם בגי' ישרא"ל: והעצה היעוצה להאדם להיות בס"ד דורמיט"א להתחדש הוא כך שיקטין עצמו כל מה דאפשר עד שיוחשב לאין והוא בסוד מוחין הקטנות והס' בכס"א. שהוא מלכות שהוא דין ומז' יומשך לו חיות זכים וברורים לו ולממונו ולכל מה שיש לו ולכל הנלוים אליו עכ"ד הרב הקדוש הנ"ל. ומעתה תתבונן מנהגן של ישראל כיון שבראש"ש השנ"ה יש שינ"ה כביכול ונעשין כל ישראל אחר כך כברי' חדשה ונמשך לישראל מוחין חדשים וחיות חדש. ע"כ צריכין לברך ברכת נט"י ואי"צ ברבים הבן הדברים:

הג"ה ע"פ הדברים הנ"ל יתפרש הפסוק חדשים לבקרים רבה אמונתיך על ידי החידוש שמתחדש האדם בכל בקר עי"ז מתרב' האמונה בהאדם כי יומשך להאדם חיות קדוש יותר:

סעיף כא

ראית איש חכם בעיניו תקו' לכסיל ממנו. להבין הדבר אבאר לך את אשר מצאתי כתוב דברי הרב הקדוש מהר"פ זצק"ל הנ"ל דבר בקדשו. שוט"ה בגימ' ש"ך (ונ"ל דכן בלשון העולם נק' נע"ר היא ג"כ בגימ' ש"ך) ולכך אמר התנא מוטב אהי' שוט"ה כל ימי וכו' כי הוא המתקת הדינים היינו כשאדם שוט"ה בעיניו ומחשב א"ע כאפס וכאין הגם שעושין עמו שלא לפי כבודו הוא אומר בלשון בני אדם א' ועי"כ היא מפריד בין השינים הם נגד ל"ב נתיבות חכמה. הם כנגד ל"ב אלקים דמ"ב והם ש"ך דינין (היינו כי כ"א כלול מעשרה והמתקתם הוא באות **א** שם אדני (כי ש"ך הם הגבורות היינו ה' פעמים די"ן בגימ' ש"ך. וכשנמשך לכל די"ן א' מתהווה אדנ"י ע"כ נעשה מן ש"ך שכ"ה. וז"ש

האריז"ל אשרי העם שככ"ה לו שעושין מן ש"ך שכ"ה) ואהי"ה (לא ידעתי כוונ' הרב בזה) כי בהברת הא' בין השינים מפריד בין הדינים וממתיקם. וזה כלל גדול בר"ה וזה יוכל להעשות על ידו כשיבא לידי כך (ורצה לומר האדם בעולם הזה כשבא לידי כך שמחזיק עצמו לאין וכנהוג לומר **א** ומפריד בין השינים הנה ע"י מעשיו יוכל להמתיק הדינים) ונמתקים הדינים של כל העולם. כמו שהוא אינו משגיח על כבודו באות **א** כמש"ל ואות א' מורה על אלופי של עולם וזהו העיקר של המיתוק וכו' והבן) ונ"ל כשמפריד בין השינים כנ"ל הנה ישאר ק"ס למעלה ק"ס למטה והוא פדיון נפשו בהמתקת הדינים ע"י שם הו"י העולה ק"ס בהבאת הריבוע) אבל החכם בעיניו הוא בבחי' דינים בסוד ל"ב נתיבות חכמ"ה (וכ"א כלול מן י' בגי' ש"ך נ"ל. ולדעתי זה הסוד נרמז בפסוק הנ"ל. והמשכיל יבין הדבר לאשורו. והכל נעשה ע"י מעשינו ותנועותינו בכוונת המתבונן):

סעיף כב

עיין מ"ש בסי' י"א בענין הסימני' שמסרה רחל ללאה. ומה שיש לי לומר בהנהו סימנים ע"פ מה שידענו בכוונת האריז"ל בשמ"ע בר"ה בכוונת לדור ודור המליכו לאל. הכוונה ל"א הם סימני רח"ל אל' הוא סימני לא"ה והנה לא"ה שמה בה"א סימני נקבה. אבל הלמ"ד והאל"ף מהראוי היה לקרותה אל"ה כי סימן לא"ה הוא אלה אבל רח"ל מסרה סימני ללאה וכל דברינו בדרך אפשר:

סעיף כג

מה שנוהגין בכל תפוצת ישראל. וכתו"ב ובספ"ר אומרים הקהל עם הש"ץ משא"כ בזכריני"ו ומי כמו"ך נ"ל דהנה ג' ראשונות דומה כעבד וכו' משא"כ בג' אחרונות דומה לעבד הנוטל פרס מרבו ויוצא והולך לו והנה הש"ץ הוא הנוטל פרס בעד כל הצבור. ע"כ בנטלו הפרס הנה כ"א אומר עמו ונוטל חלקו לחיים ולשלום כנ"ל:

סעיף כד

עדות ביהוסף שמו בצאתו על אמ"צ שפ"ת לא ידעתי אשמע. הנה להבין הענין איך בעבור שנק'. יהוס"ף בצאתו מבית האסורים שניתוסף לו אות ה' מקדושת היום ראש השנה יום המלכות ע"כ שמע שפ"ת אשר לא ידע. ודרשת חז"ל ידוע. והנ"ל לפרש עפמ"ש בזהר אשר פרעה היה מחליף ליוסף כמה ענינים בדברי החלום ויוסף הי' מבין שהוא חילוף (ופרעה רצה להטעותו ולא רצה שיבין וע"כ א"ל בהקדמה ואני שמעתי עליך לאמר תשמע חלום לפתור אותו. רצ"ל אינך במדריגת דניאל שתדע החלום והפתרון רק תשמע חלום לפתור וכו' ע"כ אין עליך לפתור רק מה שתשמע ממני ואחת מהג' שהחליף. דכתיב ופרעה חלם. והנה עומד על היאו"ר. היינו שראה שהוא עומד במקום היאו"ר דהנה היאו"ר מזין את אמ"צ ובשנות הרעב היאור בטל ממלאכתו ופרעה

יעמוד במקומו לזון את הארץ במה שיעמוד איש נבון וחכם וישיתהו על אמ"צ וחמש את אמ"צ בשבע שני השבע ודבר זה לא יהי' ע"י פרעה בעצמו רק ע"י אותו האיש אשר יבא מכחו. כמו היאור שהוא עושה פעולה כוללת בהשקאה. והאיש צריך לחרוש ולזרוע ובזולת זה פעולת היאור לריק. כ"ה בדבר הזה שראה פרעה בחלומו. והנה עומד על היאו"ר היינו במקום היאו"ר דהיינו שהוא יעשה פעולה כוללת במה שיפקיד איש נבון. ואותו האיש יעשה הפרטיית: ועוד נרמז בדבר החלום עומ"ד דייקא על היאור ולא יוש"ב ולא הול"ך. אבל הרמז הוא שכל עמידתו וקיומו הוא רק על היאו"ר. יאו"ר היא בחי' בינ"ה מבין דבר מת"ד. הנה הפתרון מי שהיה מבין דבר מת"ד לפתור לו חלומו הוא יהיה הפקיד. ועי"ז יהי' לפרעה קיום ועמידה ובאם לאו כל ארצו יהי' לטמיון. והנה פרעה היה חכם באיצטגנינות ולא רצה לומר זה ליוסף וא"ל הנני עומד על שפת היאור וחש פן יתבונן יוסף בעצמו שראה בחלומו שעמד ע"ל היאו"ר אזי הקדים לו לאמר אני שמעתי עליך לאמר תשמע חלום לפתור אותו. היינו אתה אינך פותר רק מה שתשמע ואינך במדריגת דניאל להבין החלום בעצמו מה שלא תשמע. אבל יוסף הבין ע"י אות ה' שניתוסף לו (מקדושת היום כמש"ל) הבין מה שלא נאמר לו וע"כ אמר לו ועתה ירא פרעה איש נבון וכו' וישיתהו וכו' דקשה וכי ליועץ למלך נתנוהו אבל הבין דעל כרחך מדהראו חלום כזה לפרעה ע"כ הוא כדי שיעשה לזה איזה פעולה ובודאי ראה שעמד ע"ל היאו"ר ע"כ מה שאמר יוסף ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתהו וכו' הוא שייך לפתרון וזה היא פי' הפסוק עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים ניתוסף לו אות ה' בצאתו על אמ"צ. ע"כ שפ"ת לא ידעתי אשמע הבין תיבת שפ"ת שאמר לו פרעה שפ"ת יתר הוא. והשיב לו תיבת שפ"ת מה ששמעתי ממך לא ידעתיו רק עומד על היאו"ר. וזה פתרונו ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתהו וכו' וכמש"ל:

סעיף כה

במדרש פ' אמור פכ"ט בכל המוספין כתיב והקרבת"ם וכאן (במוסף ר"ה) כתיב ועשית"ם אשה הא כיצד. א"ל הקב"ה לישראל בניי מעלה אני עליכם כאלו היום נעשיתם לפני כאלו היום בראתי אתכם ברי' חדשה. הה"ד כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה עכ"ל. והנה מהראוי לתת לב לדבריהן הללו א' מאי נפקא לן לטיבותא אם הקב"ה בורא אותנו ברי' חדשה ולא נאמר סתם שהש"י מוחל לעונותינו. ב' מנין לנו לדרוש כן מן ועשית"ם אשה וכו' הלא זה קאי על הקרבן של מוסף ולא על ישראל. ונראה לפרש עפ"י משאחז"ל בזבחים. מרים מי הסגירה וכו' אלא כבוד גדול חלק לה הקב"ה אמר אני כה"ן אני מסגירה וכו' הנה תראה כביכול הקב"ה נק' כהן וכן תמצא

עוד בגמרא דשאל ההוא מינא. אלקיכם כהן הוא כי קבר למשה במאי טבל וכו' (והנה לדעתי תיבת כה"ן הן המה מרמזים על האחדות. באלפ"א בית"א דא"ט ב"ח המצורף לעשירית. ואותיות כה"ן המה מיוחדים בלי בן זוג. וכן הקדוש ב"ה משבח לכנ"י הנ"ך יפה רעיתי גוי אח"ד בארץ ודי בזה כע'):

והנה במאמרי הפורים פירשנו הא דאמרו בגמרא שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה נתחייבו שונאים של ישראל וכו' א"ל אמרו אתם. אמרו מפני שנהנ' מסעודתו של אותו רשע א"ל א"כ אותן שבשושן וכו' עד שאמר להם רשב"י מפני שהשתחוו לצלם בימי נ"נ. א"ל (תלמידיו) וכי משא פנים יש בדבר א"ל הם לא עשו אלא לפנים וכו' דקשה מאד. א' הנה גם לסברתם קשה וכי משא פנים וכו'. ב' מה זה שהקשו וכי משא פנים יש בדבר. אין זה משא פנים רק כיון שעשו תשוב"ה בצום ובכי ומספד ושק ואפר. אין לך דבר שעומד בפני התשוב"ה וכתיב שובה ישראל עד ה' אלהיך ודרשו חז"ל אפי' כפרת בעיקר. ופירשנו שם במס' מגילה דהנה ידוע בשעת מ"ת נעשה חיבור כביכול קוב"ה עם כנ"י כעין חיבת חיתונים. כענין שאמר הקב"ה ואתם תהיו ל"י וכו' וגוי קדוש כענין הרי את מקודש"ת ל"י וכמ"ש הנביא וארשתיך ל"י לעולם) והוא ענין מפורסם בכל כתבי הקודש אשר כנסת ישראל נק' כאשה לדוד'. וח"ו בעבדם לע"ז (לא תהא כזאת בישראל) נק' כאש"ת איש שזינתה כמפורס' הדבר בכל ספרי הנבוא' עד אשר זאת היתה עצת משה כשבאו ישראל לידי אותה מעשה. הנה שיבר את הלוחות בכדי שיהי' להן דין פנויה כמשארז"ל עד שנתן להן הקב"ה לוחות שניות. והנה לפי המבואר בגמ' דכביכול הקב"ה נק' כה"ן הנה אשת כהן אפי' זינתה באונס אסורה לבעלה ולא מהני תשובת" להתיר' לבעל' ע"כ תלמידי רשב"י לא רצו לומר שנתחייבו שונאיהן של ישראל על שהשתחוו לצלם דא"כ הוה זנות ח"ו וקשה וכי משא פנים יש בדבר להתיר כנ"י לדוד' הגם שיש תשובה על החטא אבל דין התורה אינו יכול להשתנות אבל לסברתם שהחטא היה על שנהנו מסעודתו וכו' הוא עון בעלמא ואינו זנות דאינו נק' זנות רק עון ע"ז (דאנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו בשעת הקידושין) וכיון שהיא עון בעלמא לזה בודאי מהני תשוב"ה שעשו ואין כאן משא פנים. הנה ע"ז השיב להם רשב"י הם לא עשו אלא לפנים אף הקב"ה וכו' היינו מפאת נשמתן ושכלם לא רצו לעבוד ע"ז רק מצד גופם השתחוו באונס אף הקב"ה לא עשה עמהן אלא לפני"ם היינו כיון שכבר נגזר' עליהם גזירה ונחתם הדבר בטבעת המל"ך סתם. כביכול מלכו של עולם ומה שנשארו בחיים אח"כ הנה פני"ם חדשות באו לכאן. ולא שייך האיסור רק לפנים הראשונים. וכעת כנ"י פני"ם חדשות וברי' חדת' וטהור' היא כנ"י לבעל': וקצרתי בכאן (והדברים ארוכים

אצלינו ברחב ידים בענין הם לא עשו אלא לפנים. ע"פ מ"ש התוס' בפסחי' שהצלם לא היה ע"ז רק אנדרטא. וכעין ע"ז ואכ"מ:

ומעתה יתבאר לך דברי המדרש הנ"ל דבכל הקרבנות של המוספין כתיב והקרבתם אשה לי"י. ובר"ה נאמרו עשיתם אשה להורות דנעשין כברי' חדשה. דבשעת המשפט כשעוברין לפניו כבני מרו"ן הנה כשנמצא ח"ו שמץ ע"ז אצל שונאי ישראל (הגם שאינו ע"ז ממש הנה נמצא כמה ענינים שהם ע"פ התור' כעין ע"ז כמשארז"ל כל הכועס כאלו וכו' כל המשנ' בדבורו וכו' ועיין בחו"ה בשער ייחד המעש' בענין עבוד' מזוייפת דהו' כע"ז. ובפרט עון חילול השם ח"ו) א"כ הוה כזנות ח"ו. והגם שהוא באונס תוקף הצרות והיסורין הנה הקב"ה כה"ן הוא ואשת כהן שזינת' אפי' באונס אסור' לבעל' ח"ו ולא מהני תשוב"ה לזה. הנה אלקינו מרחם כשישראל עושין תשוב"ה בראש השנ' ובעשי"ת הם נעשין כברי' חדש' כידוע לך דבראש השנ' חוזרים כל הדברים לשורשן כמו בשעת בריאת העולם. וידוע לך סוד התרדמ"ה הנה נעשין כברי' חדש' ופני' חדשות באו לכאן וזהו הנרמז ועשית"ם אשה לי"י קרי בי' אשה: כביכול כנ"י נעשית כאשה חדש' לדוד'. וטהור' היא. אשרי העם שככ' לו אשרי העם שי"י אלקיו:

סעיף כו

וע"פ הדברים האלה יובן לך ברמז לשון הזהב של חז"ל והוא מקובל בתור' שבע"פ ברא"ש השנה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרו"ן הנה לכל הפירושי' שאמרו בגמ' עוד טעמא בעי ל"ל למימר לשון כבני מרו"ן ע"כ לומר שהוא ענין נעלם ויש לדקדק אומר כל באי עול"ם ולא אמר כל העולם או כל יושבי תב"ל או כל שוכני ארץ. אבל אגיד לך אשר עם לבבי צונו י"י אלקינו ית"ש. בעשה. ול"ת לקדש שמו ית' דהיינו למסור א"ע למית' בבוא מכריח להכריח לע"ז והוא בל"ת ולא תחללו את שם קדשי ובעש' ונקדשתי בתוך ב"י וע"פ חשבון הרמב"ם במנין המצות (וסוגיין דעלמא כוותי' אזלי) הנה המצו' הזאת ולא תחללו וכו' היא מצו' רצ"ו (מרן מרו"ן) והמ"ע שלאחרי'. ונקדשתי בתוך וכו' (למסור נפשו בפועל על קדושת שמו) היא מצוה רצ"ו וכבר ידעתי שאין שום דבר במקר' בתוה"ק למה דוק' במנין ומפקד בא לנו בתורה מצות קידוש השם:

ואומר לך דהנ' כתיב והחיות רצו"א ושוב (הנה בתיבת רצו"א האל"ף אינ' נקראת במבטא) ואבאר לך את אשר עם לבבי יהי י"י אלקיך עמך ותבין דבר מת"ד: הנה ידוע ארבע' חילוקי כפר' שהי' ר"י דורש עבר אדם על מ"ע ושב לא זז משם עד שמוחלין לו. על ל"ת תשוב' תול' ויה"כ מכפר. על כריתות ומית' ב"ד תשובה ויוה"כ תולין ויסורין ממרקין. חילול השם (שהוא כעובד ע"ז ח"ו) כולן תולין ומית' ממרקת דכתיב אם יכופר

העון הזה לכם עד וכו'. הנך ראה אשר התשוב' לבד' לא מהני לגמרי רק עלמ"ע וקשה דהרי קיי"ל המקדש את האש' ע"מ שאני צדיק גמור ונמצא רשע גמור מקודשת שמא הרהר בתשובה. הנה נמצא רשע גמור משמע אפי' נמצא בידו עבירות חמורות כריתות ומית' ב"ד וח"ה ולאלו העבירות לא מהני תשוב' לחוד' ואיך נוכל לומר מקידש' שמא הרהר בתשוב"ה ומאי מהני לי' תשוב' לחוד' והנה במ"א הארכנו בזה ובכאן נאמר בקיצור. ז"ל הזהר פ' במדבר דף קכ"א דרזא דמל' דאית חובין דלא מתכפרין עד דאיתפטר ב"נ מעלמא הה"ד אם יכופר העון הזה לכם עד וכו'. והאי יהיב גרמי' ודאי למותא ומסיח נפשי' לההוא אתר וכו' (רצ"ל מקבל עליו מס"נ) כמאן דאיתפטר מן עלמא וכו' ובדין קוב"ה מרחם עלוי' למכפר לי' לחובי' עכ"ל. הנך רואה שמסירת הנפש בכח באמת שמקבל עליו כפי המצות שנצטו' ולא תחללו וכו' ונקדשתי וכו' איתחשיב כאלו מסר נפשי' בפועל ואפי' הי' בידו עון חילול השם (שהוא כעע"ז) דכתיב עלי' אם יכופר העין וכו' מתכפר לי' והטעם הוא כנ"ל דישראל כביכול נתקדשו בקידושין לדודה. והנה בזנות ח"ו אחרי אלקי נכר הארץ נאסרים ח"ו אפי' באונס (דכביכול קוב"ה כה"ן נקרא) ע"כ אינו מתכפר העון עד שפושט צורה ולבש צורה אחרת בג"ע חלוקא דרבנן. אבל לפי דברי הזהר כיון שמקבל האדם ע"ע מסה"נ בכח איתחשיב לי' כאלו מסר נפשו בפועל ונעשה בחיים חיותו כברי' חדשה. זהו הענין והחיות רצו"א ושו"ב. החיות רצוא כשמוסרים נפשם בהסכמה אמיתיית כאלו וכו'. ושוב אח"כ חיות חדש מאלופ"ו של עולם ונעשה כברי' חדשה (תבין הא' בתיבת רצו"א. אינה נרגשת במבטא והוא מורה על אלופ"ו של עול"ם ויתבאר לפנינו ע"כ מצות ל"ת ולא תחללו וכו' היא בתור' במספר רצ"ו. ואח"כ מצות עשה ונקדשתי וכו' במנין ומספר רצו"א באל"ף מאלופו של עולם שנשפע לו חיות חדש ושו"ב שנעשה כברי' חדשה אפי' ח"ו יש בידו חטאים גדולים (דכתיב בהו אם יכפר העון וכו') מתכפרים כיון שנעשה האדם כברי' חדשה. ומעתה תתבונן הרמז כל באי עול' (היינו עול"ם מלא כזה עיי"ן ו"ו למ"ד מ"מ בגימ' מרו"ן. ר"צו. הנה באי עולם) עוברים לפניו כבני מרו"ן. רצ"ו מצות קידוש השם ולא תחללו וכשתתמלא הו' של עולם גם בא' בגימ' רצו"א מ"ע ונקדשתי וכו' (עיין כ"ז ענינים נפלאים בס' ברית כ"ע הנה כתב שם שהוא מה שאומרים אח"כ בכל פעם במוסף ונאמ"ר בהוספת הא' על תיבת מרו"ן עיי"ש) הס' החיות רצו"א ושוב שנעשים כברי' חדשה על ידי מסה"נ בכח איתחשיב וכו' והש"י מתרצה לישראל והבן:

סעיף כז

ע"פ הדברים הנ"ל יתפרש לדעתי ג"כ מדרש סתום אשר רבים תמהו עליו (הובא בס' כס"א דו"ד להרב הגדול מ' חיד"א זלה"ה) וז"ל בשעה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו אומר רבש"ע תן לבני עשרת י"ת עכ"ל והוא לפלא והנה י"ל שהי' להם הדבר בקבל' וסמכו קבלת' אקראי. ויקרא אברהם וכו' י"י יראה היינו המתקת הגבורו' ריו' (בגימ' יראה) בימי' ההם בזה"ז אבל יתפלא כל משכיל למה שאל אברהם המבוקש הזה דיקא בשעת עקידה. אבל לדרכינו הנ"ל יומתק הדבר דהנ' אברהם אבינו בראותו מעשה העקידה אשר צוהו הש"י לעקוד את יצחק בנו החביב עליו יותר מחייו והנה היתה בזה מסה"נ של העוקד והנעקד באהבת בוראם והנה ע"י הסכמת נפשם באמת עלתה לפניו ית"ש כאלו נעש' הדבר בפועל. הנה הבין א"א מזה אשר מסה"נ בכח חשיב לפני הש"י כמו מסה"נ בפועל ונעשה האדם כברי' חדשה. וממילא אפי' אותן העונות דכתיב בהו אם יכופר וכו' עד וכו' כולהון איתכפרן במסה"נ. והנה התשובה מקובלת ביותר. בעשי"ת כי אז חוזרים כל הדברים לשורשם. והם עשרה ימים בסוד היו"ד מחשבה חכמ"ה כולם בחכמ"ה עשית. והנה בהוספת היו"ד על שנ"ה הוא שינ"ה (שס"ה) בסוד התרדמ' (בידך אפקיד רוחי וכו' מסה"נ) ע"כ סגולת התשוב"ה באלו עשר' ימי' מהני אפי' לעבירות דכתיב בהו. אם יכופר וכו' עד וכו' כי באלו הימים בצירוף התשוב"ה. הנה היא מסה"נ (כמש"ל) בכח כמו בפועל. ונטהרי' ישראל מכל סיג וחלאה כקטן שנולד וז"ש אברהם בשעת העקידה רבש"ע כיון שאני רואה אשר מסה"נ בכח חשוב לפניך כמו בפועל ועת' תן לבני עשי"ת וכנ"ל הבן:

סעיף כח

ויתפרש עוד המדרש הנ"ל ע"פ מה דידוע מכתבי מר"ן האריז"ל מענין עשי"ת בהם סוד הנסיר"ה כנודע ליתן כל הדינים והגבורו' לנוקבא והחסדים לדכורא ואח"כ ע"י היחוד פב"פ. מתמתקים הדינים ע"י החסדים הנה הדברים ארוכים בכתבי מרן. והנה סוד העקיד' הי' ג"כ להמתיק דינים דפח"ד יצח"ק ע"י חס"ד אברהם (בגימ' ש"ך ה"פ דין הבן) ומעת' יומתק הדבר שאמר אברהם בשעת העקיד' שיתן הש"י לבניו עשי"ת ותהי' התמתקות הדינים ע"י החסדי' נעשה בכל שנה מענין עקידת יצחק ע"י אברהם אבינו. ובזה תתבונן מנהג אבותינו תור' הוא אומרים בעשי"ת בפיוטי' וסליחות בכ"י מן עשי"ת ענין העקיד"ה הב"ן:

סעיף כט

לדוד בשנותו את טעמו לפני אבימל"ך ויגרשהו וילך. א' הגם שרצ' להודיענו אימתי אמר המזמור זה ל"ל לסיים ויגרשהו וילך הלא המעש' שהיה מפורסם בכתוב. ב' למה כינ'

בכאן את הכיש בשם אבימלך ע"כ לומר שיש איזה רמז בדברים זולת הפשט ואקדים לך את הנלע"ד דהנה כבר כתבנו כ"פ מ"ש המקובלים כל התור' שאדם לומד בעודו רשע יונק ממנ' הסט"א עד שיעש' תשובה מקודם כמ"ש הנביא נירו לכם ניר ואל תזרעו אל הקוצים (והדברים ארוכים אצלינו בענין הרהור תשוב') ואקדים לך מה דידוע התור' היא כביכול חכמת"ו של יוצר בראשי"ת אורייתא מחכמה נפקת בראשית בחוכמת"א. ראשית חכמ"ה והתשוב"ה היא בחי' בינ"ה שוב' ישראל עד הוי' אלקי"ך היינו עד הוי"ה בניקוד אלקי"ם והנה החכמ"ה נק' אב"א כידוע ובינ"ה נק' אימ"א. ונקרא מל"ך העול"ם כידוע ע"כ בכוונת אבינ"ו מלכנו אבינו הוי' בניקוד פת"ח פיה פתח' בחכמה. מלכינ"ו הוי"ה בניקוד ציר"י בי"ה הוי' צור עולמים ציי"ר עלמין וכבר ידוע לך ג"כ ד' חלקי טנת"א. טעמי"ם הם בחכמ"ה אב"א. נקודו"ת הם בבינ"ה מלך העולם וז"ש לדוד בשנותו את טעמו בעת ששינ' את הטעמי"ם (היינו שיהיו הנקודו' קודמים דהיינו לפני אב"י מל"ך היינו קודם שעסק בתורה שהיא בבחי' אב"י אבא חכמ"ה. עסק בבחי' מל"ך עסק מקודם בתשוב"ה. בינ"ה מל"ך. אז ויגרשהו וילך. היינו שגירש לסט"א וילך אל ארץ גזרה ולא הי' לו יכולת ליונק מן הקודש (גם האריז"ל דרש כן ויגרשהו לס"מ) והנה בפסו' אינו מזכיר את מי גירש דהנ' הס כי לא להזכיר לא ישמע על פיך כתוב כנ"ל:

סעיף ל

ונ"ל שזה הוא הנרמז בקריאת שם החדש תשר"י להיות בו י' ימי התשוב"ה הנה מתפשטת התשוב"ה מל"ך בשיעור קומת עשר'. עשר' פעמים מלך בגימ' תשר"י הוא שיעור קומת התשוב"ה מל"ך ואות הי' רומז לחכמ"ה היינו תור' דאורייתא מחכמ' נפקת וזה תשר"י מתחיל' תש"ר. תשוב' ואח"כ י' תורה הבן ועיין מה שכתבתי עוד במאמר א':

סעיף לא

בתפילת אבינ"ו מלכנו זכור כי עפר אנחני הנהוג לומר זכור בקמ"ץ ואין לזה ביאור לכאור' ומובן הדבר ע"פ מ"ש הרב הקדוש בעל בע"מ בפסוק כי ידע יצרנו זכור כי עפר אנחנו ופי' בו כי הוא ידע יצרנו הזכיר (בתור' שקדמ' אלפי' לעולם) כי (כאשר עדיין) עפר אנחנו רצ"ל כאשר היינו עדיין בהעפר קודם להוי' כבר היתה התור'. ומבואר בהכי יצר לב אדם ר"ע מנעורי"ו עכ"ד. ולפ"ז גם בתפל"ה הנ"ל אנחנו אומרים אבינו מלכינו פתח שערי שמים לתפלתינו ואח"כ אומרים זכור כי עפר אנחנו וכו' היינו ע"פ מה דמבואר בזהר. ברא דמלכא עייל בכל חדרין ובכל תרעין בלא רשו עיי"ש. וז"ש זכור כי עפר אנחנו. כבר נזכר בתורה בעוד היינו עפר היינו בהעפר כבר נזכר בם בנים אתם לי"י אלקיכ'. וכיון שאנחנו בנים. פתח כל שער שמים וכו' דהבן עייל בכל תרעין דמלכא כנ"ל:

סעיף לב

אמר משה בתפילתו. יפקוד ד' אלקי הרוחות וכו' דרשו בו חז"ל כל המבקש צרכי צבור כאלו בא בזרו"ע עכ"ד יש להתבונן אמרם בלשונם כאלו בא בזרו"ע הל"ל כאלו בא בחוזק. או בעוצם וכיוצא. ונ"ל לפרש דהנ' הבא להתפלל על הציבור הנה על כרחך צריך להעלו' במחשבתו שהוא בדרגא דצדי"ק. הצנור המשפיע אל הדור. דבזולת זה בהאיך אופן יעמוד לפני בוראו להתפלל על הצבור והוא אינו ראוי להתפלל ע"ע. ואיך יעלה זה האדם במחשבתו שהוא בדרגא דצדיק הלא אין צדיק וכו' ובפרט איש שפל ופחות מלא ומשוקע בתוך תאוות העולם הנה אפי' יעמוסו עליו בני הדור להתפלל עבורם בחושבם שהוא צדיק. הנה כל איש יודע נגעי לבבו ואיך. יתרצ' להם להתפלל עבורם. אבל יתפרש לי הדבר ע"פ מה ששמעתי בשם קדוש אחד מדבר בפסוק ומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקי"ם (הנה ע"פ פשוטו אינו מובן האיך יפול לשון צדיקים. על חוקים ומשפטים ומוכרחני לומר מצודקי"ם) פירש הרב הקדוש הנ"ל דהש"י יש לו בתוך בני ישראל עמו. צדיקים. שהם חקים. וצדיקים שהם משפטים כמו שיש בתורה מצות שהם משפטים מובנים ע"פ שכל ויש בתור' מצות שהם חוקים מבלי טעם. כן נטע הש"י בישראל נשמות כאלו שהם צדיקי"ם. ומשפטים מובן בשכל שהם צדיקי"ם קורא ושונה שייף עייל שייף ונפיק ולא מחזיק טיבותא לנפשי' ומסתפק במיעוט וכיוצא וישנם נשמות שהם צדיקי"ם בגזירת הש"י על דרך החוקים אינו מובן מפני מה נקרא לזה צדיק. ולמה בני הדור מחזיקין אותו לצדיק (אבל הכל היא מאת הש"י: כי הוא בורא כל הנשמות רבון כל המעשים אשר נעשים תחת השמש. הבן) ולפ"ז שיעור הכתוב הוא כך ומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים. רצ"ל הצדיקי' של אותו הגוי קדוש. הם משפטים וגם ישנם צדיקים חוקי"ם מבלי טעם. והוא ככל התורה הזאת. היינו דמיון התור' שיש בה חוקים ומשפטים (כי נשמות ישראל המה אחוזים באותיות התור') כן שמעתי והרחבתי קצת הדברי' ולפ"ז אפרש לך דברי חז"ל הנ"ל דהנ' אמרו חז"ל בתפילין דמארי עלמא כתוב הפסוק הנ"ל היינו ומי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים. ואמרז"ל נשבע י"י בימינו. זו תורה. ובזרוע"ו עוזו אלו תפילין (דמארי עלמא) והנה זה שיש לפרש דברי חז"ל המאמר הנ"ל המבקש צרכי צבור. והנה צריכין על כרחך לומר שהיא בדרגא דצדיק והנה יפול לב האדם עליו בהאיך אנפין אקום להתפלל על הצבור. יודע אני בעצמי שאין בי לא תורה ולא עבודה וכו' הנה ע"ז הוכיחו רז"ל מן התורה שלא יאמר אדם כן דכל המבקש על צרכי צבור כאלו בא בזרו"ע היינו בתפילין (דמארי עלמא) ומה כתיב בהו ומי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים. היינו בכל שישנם צדיקים.

שהם כחוק"ת מבלי טעם. והנח להם לישראל אם אינם נביאים בני נביאין הם. ויודעים הם ברוח י"י אשר בקרבם אשר נשמת האיש הזה היא מדריגא דצדיק. ומעמיסים עליו להתפלל בצרכי צבור. ואעפ"י שאינו צדיק במשפט הנה הוא צדיק בחוקה. הבן:

ועפ"ז תתבונן היטב משארז"ל בגמ' כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו וכו' ומי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים ככל וכו' (אלו הב' פסוקים) דמיין להדדי הם בחד ביתא. ומה הוא הדמיון ולפי דברינו דהפסוק כי מי גוי גדול אשר לו אלקי' קרובי"ם אליו מתרגמינן לקבל"א צלות"י בעיד"ן עקת"י (הרי שמדבר מענין התפלה שנתקבל' מישראל) ואח"כ אמר ומי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים. וכנ"ל ומתקבלת התפלה אעפ"י שאין הצדיק צדיק במשפט. רק צדיק בחוקה. וז"ש חז"ל דהנך פסיקי דמיין להדדי. והם בחד ביתא. והבן:

סעיף לג

בר"**ה** כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרו"ן בגמ' תנא וכולם נסקרין בסקיר' אחת עכ"ד. והיא לתימ' וכי זו הוא דבר חדש בר"ה דוקא הלא כל הנברא שבכל העולמות אין להם כח הקיים בכל זמן ועידן רק מהשגחתו ושפעו וחיותו שהוא מחיה אותם בלי הפסק ובהסיר ח"ו השפע מאיזה ברי' תתבטל הברי' הזאת והי' כלא הי' א"כ בכל זמן ועידן כל באי עולם נסקרין בסקירה אחת ומהו החידוש בר"ה ביום הדין: ואגב נדקדק עוד בלשון התנא במשנה בר"ה כ"ל בא"י עול"ם וכו' למה לי' למימר בלשון כל באי עולם ולא אמר כל הנבראים או כל היצורים:

הנה אפרש לך את אשר פרשנו במקראי קודש אצל אברהם בהתפללו על סדום בשעת הדין הנה נאמר שם ויגש אברה' ויאמר האף תספ' צדיק עם רשע חלילה לך מעשות וכו' צדיק עם רשע וכו' חלילה לך השופט כל הארץ וכו'. והנה מה שיש לדקדק במקראי קודש הללו הוא א'. מאי הוי ס"ד דאברה' חסידא קדישא אשר הש"י ח"ו יספה צדיקים עם הרשעים ומי חשיד קב"ה וכו'. ב' יש להתבונן ייתור לשון כיון דכתיב האף תספ' וכו' למה אמר שוב חליל' לך מעשות כדבר הזה להמית צדיק וכו'. ועכ"פ הוי לי' למימר בקיצור. חליל' לך מעשות כזאת ג' אמר ושוב והי' כצדיק כרשע הוא ייתור לשון לגמרי. ד' ב' כפי"ן כצדיק כרשע אין להם ביאור הכי שנמצ' דמיונו בכתבי קודש כעם ככהן בכל מקום צריך ביאור כי לא דבר רק הוא רק צרכין להבין ב' דמיונות זה כזה וזה כזה ע"כ נאמר ב' כפי"ן. ה' אמר ושוב חליל' לך השופט כל ארץ וכו' למה תיאר השי"ת בשם שופט כל הארץ: ונראה דהנה הצרפית אמר' לאליהו באת אלי להזכיר את עוני. ופי' רז"ל שאמר' עד שלא באת אלי הייתי נחשבת לצדקית בערך הרשעים כשבאת אצלי הנה

בערכך כרשע' אחשב. הנה דעת להבין בזה חסדי הש"י אשר יחשוב האדם לצדיק בערך הרשעים הגם שאינו צדיק באמת כשמעריכין מעשיו נגד הרשע הנה בערכו צדיק הוא לצדיק יחשב והנה בערך רוממות גדולתו ית"ש אין שום נברא יוצא י"ח נגד בורא וצבא מרום לא זכו בעיניו ומכש"כ האדם הארציי שוכני בתי חומר אבל הוא ית"ש אינו דן את האד' אלא כערך הארציים הנוטה אחר תאוות החומריות כי בעפר יסודם ובהעריך איזה איש פרטי אשר כובש תאוותו בצד מה יותר משארי האישים החומרים הנה לצדיק יחשב ומעתה נבא לביאור מקראי קודש הנ"ל אמר אברהם האף תספה צדי"ק עם רשע (רצ"ל אותו שהוא צדיק בהצטרפות עם הרשע היינו כשמעריכין מעשיו נגד מעשה הרשע הרי היא צדיק. הגם שאינו צדיק גמור באמת) חלילה לך מעשות וכו' להמית צדיק עם רשע וכו'(היינו כנ"ל אותו שהוא רק צדיק כזה בהצטרפות עם רשע) והיה כצדי"ק כרש"ע (רצ"ל הרי אם תעשה כזאת הנה יהיה הצדיק כרשע והרשע כצדיק דהנה הצדיק לא יהיה לו קיום להצדיק ולצאת י"ח נגד היוצר כל כי לא יצדק לפניו כל חי. וא"כ לא יהיה לצדיק קיום כמו לרשע. והרשע יהיה לו תענוג כמו להצדיק שמאמין כיון שגם הצדיק לא יקוה להצטדק. הנה מוטב לו בין כך ובין כך להנות מן העוה"ז בהיתר ובאיסור) חלילה לך השופט כל הארץ וכו' רצ"ל הלא אתה הוא השופט כל הארץ ביחד כדי להעריך מעשה צדיק שיהיה רק צדיק בהצטרפות עם הרשע וגם מערך מעשיהם שהם ארציים שוכני בתי חומר ע"כ אמר השופט כל האר"ץ הבן. ומעתה תתבונן את אשר גילוי לנו חכמינו ז"ל ברוח קדשם תנא וכולם נסקרין בסקירה אחת בכדי להעריך מעשה ישראל נגד האומות בהצטרפות וכן הצדיקים בהצטרפות רשעים הנה יחשבו לצדיקים והשם י"ת יצדיקם ביום הדין ומוציא לאור' משפטיהם אמן:

סעיף לד

בספר עקרי דינים סי' למ"ד אות א' בשם פרי הארץ מי שבא לבה"כ אחר שבירך התוקע ושמע התקיעות עיי"ש. שחייב לברך אח"כ. כיון שעדיין תקיעות דמעומד לפניו עיי"ש. מיהו הא קמבעיא לי אם לא שמע הברכות וגם לא שמע התקיעות מיושב. ושמע התקיעות מעומד בלא ברכה. והנה אח"כ רוצה לתקוע בפ"ע להשלי' המאה קולות ע"פ הקבלה אם יברך עליהן וצ"ע בדבר:

סעיף לה

שם אות ד' בשם שו"ת קול אליהו. יחיד אין לו לתקוע על סדר הברכות של מוסף דהוי הפסק' עיי"ש פליאה דעת ממני הלא זהו עיקר המצוה המצווה עלינו לתקוע דוקא על סדר הברכות ותקיעות מיושב אינו אלא תקנה. וג"כ תקיעות בלחש מיקרי תקיעות יחיד

כיון שכל יחיד מתפלל בפ"ע ומיהו י"ל שאעפ"כ התוקע תוקע להוציא הציבור י"ח ויהי' איך שיהי' הפסק הזה היא דבר תמיה:

סעיף לו

שם בספר הנ"ל מי שאשתו עיתים חלים ועיתים שוטה ונשא אחרת עליה אין למנותו לש"ץ לימים הנוראים וכו' וכיפר בעדו ובעד ביתו בית אחד אמר רחמנא ולא ב' בתים עיי"ש בשם הרב שבות יעקב הנה כ' סתם ימי"ם הנוראים: והנה וכפר בעדו ובעד ביתו אינו רק בכה"ג ביוה"כ וצ"ע:

מאמר ג

סעיף א

בו ידובר כמה דרושים מענינים מצות שופר כיד ה' הטובה עלינו ונקרא המאמר יום תרועה:

דרוש א לתקיעת שופר

מדרש בחדש השביעי באחד לחו דש יהודא בר נחמן פתח עלה אלקים בתרועה י"י בקו"ל שופ"ר בשעה שהקב"ה יוש"ב ועולה לכסא דין. בדין הוא עולה מ"ט עלה אלקים בתרועה ובשעה שישראל נוטלין את שופרותיהן ותוקעין לפני הקב"ה עומד מכסא די"ן ויושב בכס"א רחמי"ם דכתיב י"י בקו"ל שופ"ר ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם והופך עליהם מדה"ד למדה"ר אימתי בחד"ש השביעי עכ"ל מה שיש להתבונן א' מה הוקשה לו עד שהוצרך לפתיחה לתרץ קושייתו ב' אומרו בשעה שהקב"ה יוש"ב ועולה וכו' יושב מיותר דאין לו ביאור ג' אומרו בדין הוא עולה. הנה הוא קודם לתקיע"ת שופ"ר והראי' מן הכתוב עלה אלהים בתרועה הנה נאמר בכתוב שהעלי' בדין הוא בתרוע"ה. ד' אומרו עומד מכסא די"ן ויושב בכסא רחמים ואח"כ אמר ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהן. והופך עליהם מדה"ד למה"ר מה הוא החילוק בין כל אלה הלשונות הכפולים ה' סיימו אימתי בחדש השביעי זה אין לו גיזרה:

והנראה דבא לדקדק למה לא אמר הכתוב כמו באינך (בט"ו יום לחדש השביעי בעשור לחדש השביעי הל"ל גם בכאן) בא' לחדש הזה למה אמרו בחדש השביעי באח"ד לחד"ש ועוד בא לדייק בתורה לא נאמר רק יו"ם תרוע"ה יהי' לכ"ם ואינו מבואר באיזה כלי יריעו וגם תקיע"ה אינה מבואר והוצרכו ללמוד שופ"ר ותקיע"ה ממקום אחר ע"פ יסודי תור"ה שבע"פ גם בא לבאר הסמוכות לפרשה הקודמות מסיים אני הוי' אלקיכ"ם ומתחיל בסמוכות ובחודש השביעי וכו' והנה ליישב כל הנ"ל פתח לה פיתחא מהכא:

עלה אלקים ובתרועה הו"י בקול שופ"ר הנה התחיל בשם אלקי"ם ומסיים בהשם הנכבד וגם התחיל בתרוע"ה ומסיים בקול שופ"ר ע"כ דרש לה בזה האופן להיות דבתורה אצל רא"ש השנ"ה לא נאמר שופ"ר ולא תקיע"ה רק יום תרוע"ה: ושופ"ר ותקיעה למדו ממ"א ביסודי תורה שבע"פ וטעמא בעי. אבל הוא לדעתי דהתורה למדה דעת לישראל במה במה שביארה התרוע"ה בפירוש. והשופר והתקיע"ה הניחה ברמיזותי' שילמדו ישראל ע"י יסודי התור' שבע"כ מלכו"ת פה ותורה שבע"פ קרינן לה. כי היום ההוא יום המלוכ"ה להמליך מלך העולם על כל העולם כמ"ש ותמלו"ך אתה הוא י"י אלקינו לבדך על כל מעשיך זה היום תחילת מעשיך וברא את העולם בכדי שיקרא מלך כי אין מל"ך בלא עם ונברא העולם בשביל ישראל אשר המה ימליכוה"ו ע"כ נק' בני מלכי"ם. (הבן מאד) הנה התורה לא ביארה רק התרוע"ה וקראה את עצם היום יום תרוע"ה התרוע"ה מורה על אימת הדי"ן גנוחי גנח ויילולי יילול והוא התחלקות הקול לקולות קצרים מורה על הצמצום שהוא די"ן כאשר ידעת מענין בוצינא דקרדינותא ומענין אותיות מנצפ"ך המצמצמין את התיב' שבאין בסוף התיבה והדברים עתיקין. כללו של דבר התרוע"ה מורה על הדין וזה ביארה התורה שקראה את עצם היום יום תרוע"ה שעצם היום הוא יום הדין ורמזה לנו התורה ברמיזותי' אשר בלמוד מעצמינו ע"י יסודי התורה שבע"פ שופ"ר ותקיעה להורו' לנו שע"י מעשינו יתהפך מה"ד למה"ר דהנ' שופ"ר מרמז לתשוב"ה עילאה בינ"ה אשר שם מתמתקים הדינין בשורשן כנודע (ולשון שופ"ר כענין שפר"ה שמשפר"ת את הולד הבן) וכן ע"ז מורה התקיע"ה קו"ל פשוט באורך (מבלי צמצום כתרועה) רמז להתפשטות הרחמים (מבלי צמצום:

ולפ"ז תתבונן התרוע"ה המור' על הדי"ן הנה זה מבואר בתורה על עצם היום שמתחיל בעצם בדין. והשופ"ר והתקיע"ה המור' על התפשטות הרחמים אינו מבואר בפירוש. רק התור' רמז' לו שנלמדהו אנחנו מעצמינו להורות לנו שזה תלוי במעשינו שע"י מעשינו אנחנו גורמים להמתיק הדי"ן ולהתפשטות הרחמים. וזה שיש לפרש במקראי קדש. לדוד תקע"ו בחדש שופ"ר (הנה הזכיר תקיע"ה ושופ"ר מה שאינו מבואר בפירוש בתור' אצל ר"ה. ע"כ אמר) בכס' ליום חגינו (רצ"ל אני אומר לך את הדבר הנעלם ומכוס' בתור' ביום החג הזה שאינו מבואר לא תקיעה ולא שופר ואמר טעם מה שכיסת' התור' הוא) כי חק לישראל הוא (אותו החוק נמסר לישראל שיפעלו הם התפשטות הרחמים שע"ז מורה התקיע' והשופר ע"כ צריכין הן ללמוד הדבר הזה בעצמן. משא"כ התרוע"ה המורה על הדין והמשפט שהוא מהש"י עצם היום יום הדין זה מבואר בפירוש התורה וז"ש)

משפט לאלקי יעקב (ע"כ אמר התרועה בפירוש בתורה. והתקיע' והשופר ילמדו ישראל כי חק לישראל הוא):

וזה פירש הפסוק שהתחיל בעל מדרש לפתיחה עלה אלהי' בתרוע"ה (אלקי"ם מורה על די"ן. הנה זה עצם היום נק' יו"ם תרוע"ה שהוא הוראת הדי"ן כמש"ל. אבל מתהפך הדי"ן לרחמים ע"י ישראל וז"ש) הוי' בקו"ל שופר קו"ל היינו קו"ל פשוט תקיעה וגם שופר מורה על הרחמי"ם אלו אינן מבוארין בתורה רק לומדי' זה ישראל. להורות שנמסר להם. בשעה שישראל נוטלין שופרותיה"ן (דייקא) ותוקעין (דייקא) לפני הקב"ה. עומד מכסא דין ויושב בכס"א רחמי"ם. וז"ש הוי"ה (מורה על רחמים בקול שופר) הקול פשוט והשופר אינן מבוארין בתורה ונמסר ללימוד של ישראל להורות שע"י מעשיהן נעשה זה הענין והנה דוקא זה החדש מיוחד לדי"ן. דהנה י"ב צירופי הוי"ה הם בכל חדש צירוף אחד בחדש ניסן ראש חדשים הוי' כסדרה מורה רחמים גמורין ובתשרי חדש השביעי הצירוף השביעי והי"ה יוצא מס"ת וירא"ו אות"ה שר"י פרע"ה הצירוף הזה מורה על די"ן השם הזה בצירופי כשתרבע אותו כזה ו' ו"ה וה"י והי"ה בגימטריא די"ן (עיין בספר ברכ"ע דברים יקרים וכשישראל מהפכין מה"ד לרחמים הנה מתהפך הצירוף שיהיה הוי' כסדרה כמו בניסן. והוי' כסדר גם בריבוע בגימטריא חסד הבן) ע"כ תראה בתורה במקום שנרמז צירוף זה השם תיכף נרמז הוי' כסדר. והיא בס"ת שר"י פרע"ה ויהלל"ו אות"ה ס"ת הוי' כסדר כי נעשה זה תיכף ע"י מעשה ישראל וזה ג"כ הוי' בקו"ל שופר הבן:

וזה אשר שמעתי בשם חכם אחד על הא דאמרו חז"ל דהמלאכי' שואלין להקב"ה אימתי ר"ה ומשיב הקב"ה אנו ואתם נשאל לישראל ב"ד של מטה דקש' ולמה לא שואלין בחדשים אחרים אך הוא בכל חדש רואין הארת השם הנכבד כסדר הצירוף השייך לאותו החדש משא"כ ביום ר"ה הנה הצירוף הזה הוא **והי"ה** וישראל ע"י מעשיהן מהפכין לחסד ורחמים ומאיר כסדר כמו בניסן ע"כ שואלין המלאכים אימתי ר"ה והנ' כל חד"ש כלול מן כל הי"ב צירופים ע"כ נק' חד"ש מנין י"ב צירופי הוי' מנין יש"ב אבל אעפ"כ עיקר ההארה מן הצירוף השייך לחדש ואינך כלולים בו. וז"ש במדרש בשעה שהקב"ה יש"ב (היינו הארת י"ב צירופים כנ"ל) ועולה על כסא דין (היינו שמתעל' ומאיר ביותר צירוף הז' היוצא מס"ת וירא"ו אות"ה שר"י פרע"ה. הנה) בדין היא עולה ואח"כ ע"י מעשיהן של ישראל מתהפך לרחמים וכסדר' היוצא מס"ת שר"י פרע"ה ויהלל"ו אות"ה. וזהו הוי"ה בקו"ל שופ"ר על ידי קול השופ"ר נעשה שם הוי"ה כסדר:

ומבאר המדרש. האיך הוא הענין ע"י קול השופ"ר להתהפך לרחמים אמר שהוא ע"י קו"ל השופ"ר שהוא הב"ל. כביכול נתמלא הוי' ברחמים כי מילוי שם כ"ג הוא הב"ל מוציא פי הוי"ה יחי' האדם שם כ"ג בגימטריא מחי"ה בסוד ואתה מחי"ה את כולם וכיון שנתמלא כביכול ברחמים אזי הוא ית"ש מרח"ם עליהן:

זאת ועוד אחרת שהיפך עליהם גם מה"ד למה"ר (היינו שם אלקי"ם הנזכר בעליי' עלה אלקים הופכו ג"כ לרחמים כל מילוי אלקים ביודי"ן בגימטריא ברחמים. ומסכים גם מה"ד לרחם עליהן. והנה נלמד זה מן התור'. הפרשה שלפני' מסיימת אני הוי' אלקיכ' הרמז אני הוא הוי' רחמי' אשר הייתי מתחילה אלקיכ"ם בדי"ן תוכלו אתם לפעול להפוך לרחמים. אימתי בחדש השביעי שאז צירוף והי"ה צירוף השביעי מתיבת חדש (המור' מספרו לי"ב צירופים) באח"ד לחד"ש. תוכל לגרום ע"י מעשיהם שיתהפך לצירוף האח"ד היינו השם המיוחד צירוף הראשון וזה שסיים בעל המדרש אימתי בחדש השביעי. ע"כ נכתב בחד"ש השביע"י ואח"כ באח"ד לחד"ש. הבן:

סעיף ב

כל יושבי תבל ושוכני ארץ כנשוא נס הרים תראו וכתקוע שופר תשמעו. הנה אין שמיע"ה גדולה מן הראי' וכיון שבראות עינים יראו הישועה למה לן לשמיעה והנראה ע"פ מ"ש הרב בס' ברכ"ע. שופ"ר במיליאו. שי"ן וא"ו פ"א רי"ש בגימ' תתקס"ד מנין יחודא עילאה. שמ"ע ישרא"ל כבזולת השמות הוי' אלקינו הויי' שהם בגימ' פ"ב מז"ל סודן נוצר חסד ונקה בגימ' עול"ם הב"א) והנה שמ"ע ישראל אח"ד בגי' תתקס"ד. שופ"ר במילואו כנ"ל וזו שיש לפרש כתקוע שופ"ר תשמע"ו תכוונו יחוד שמ"ע וענין כוונת ייחוד שמ"ע לפי הנ"ל כנ"ל. דהנה אמרו בירושלמי ברי' בטילה בתתק"ס (הס' כוונת המקוה אצלינו ע"פ פשוטו) דהנה במקוה תתק"ס לוגין והאדם אשר חטא. וכאשר יתחרט ליכנס במקוה סוד **ם** מרובעת רמז לאימא קדישא ומתקפל בה תלת גו תלת כעובר במעי אמו ומתבטל כמעט ממציאות בהתבטלו בתתק"ס אשר ברי' בטילה בו ונעשה כבריה חדשה וכן ארבעים יום ימי רצו"ן מר"ח אלול עד יוה"כ הן המה מקוה טהרה לישראל הלא המה תתק"ס שעות ומתהווין כבריה חדשה (כמש"ל במה שאמר ר"ע במשנה. אשריכם ישראל וכו' מקוה ישראל י"י וכו') וענין הביטול בתתק"ס. כי הוא י"ו פעמים ששים כי כל בריה יש בה ד' יסודות וכל יסוד כלול מכולם הרי י"ו יסודות ע"כ צריכין י"ו פעמים ששים. וזה ג"כ במילוי שופ"ר בגימ' תתקס"ד. הנה תתק"ס הוא כנ"ל. ותוספת ד' הראות הד' יסודות הבטילין בתתק"ס להתהוו' כבריה חדשה והוא כעין מסה"נ בק"ש בין והתבונן:

סעיף ג

מבואר בזהר שאין להתוודות ולהזכיר חטאים בר"ה במו פיו רק בסת"ר במחשבה הנה ולדעתי נרמז הדבר בתורה מ"ש שר המשקי' את חטאי אני מזכיר היום הנה מלבד שכל זה מיותר אבל תיבת היו"ם ודאי מיותר אבל תדע שבדורות הראשוני' הי' ידיעה בנסתרות אפי' לאותן שהיו מסטרין אחרנין והנ' ידע שר המשקי' שאין להזכיר עונות בר"ה. והנ' היום ההוא הי' ר"ה כידוע מה שאמרז"ל בר"ה יצא יוסף מבית האסירים לזה אמר שר המשקים את חטאי אני מזכיר היום. הגם שהיום א"צ להזכיר חטאים הנני מוכרח כעת להזכיר: ובכתבי האריז"ל מבוא' ד' סדרי תקיעו' לכפר על ד' ראשי עבירו' היינו תקיעו"ת מיושב לכפר על עון ע"ז ולבטל יצרא דע"ז ובלח' לבטל יצר' דג"ע ובהחזר' לבטל יצר' דש"ד. וקודם תתקבל לבטל יצרא דלה"ר: והנה כ"ז אנחנו עושים בקול (היינו קו"ל שופ"ר) בלא דיבור הם כי לא להזכיר היום בדיבור ונ"ל דלבעבו' זה נמסר ד' פעמים בסת"ר אשר יעשה פסל ומסכה וכו' ושם בסתר. הנה זה ביטול יצרא דע"ז בסתר בקול ולא בדיבור ואידך אשר תלד כי תאכלם וכו' בסת"ר הנה הוא ביטול יצרא דש"ד ואידך כי אתה עשית בסת"ר שאמר נתן לדוד הנה הוא ביטול יצרא דג"ע ואידך מכה רעהו בסת"ר הנאמר כל לה"ר כיון הצורך לבטל כל הנצחין הללו בסת"ר:

סעיף ד

דרוש ב

ירושלמי א"ר סימון כתיב כי גוי מי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים וכו' ר"ח בי ר"ח ור' אושיעא חד אמר אי זו אומה כאומה זאת בנוהג שבעולם אדם יודע שיש לו דין לובש שחורים ומתעטף שחורים ומגדל זקנו שאינו יודע האיך דינו יוצא. אבל ישראל אינו כן אלא לובשים לבנים וכו' ואוכלים ושותים ושמחים יודעים שהקדו' ב"ה עושה להם ניסים עכ"ל. הנה הקושיא מפורסמת דנראה מדברי ירושלמי הזה דמצוה להתנהג בשמחה ולא יחרד מאימ' הדין. והנה בתלמוד' דידן נר' בהיפך דאמרינן אמרו מה"ש לפני הקב"ה. רבש"ע מפני מה אין ישראל אומרי' לפניך שירה (הלל) בר"ה ויוה"כ א"ל אפש' מלך יושב על כס' דין וספרי חיים וכו' פתוחי' לפניו. וישראל אומרים שירה. הנה מזה נרא' דצריכים להיות חרד מאימת הדין. וגם בזולת זה וכי ס"ד שכל ישראל יהיו בטוחים שלא יגיע אליהם שום דין והרי אנו רואין בכל יום כמה אנשים וכו' (וכבר עמדו ע"ז הרב בעל יפ"מ ובעל בינה לעתים) ועוד מהראוי להתבונן דרשת ר' סימן מהפסוק כי מי גוי גדול אשר לו אלקים חוקים ומשפטים צדיקים וכו' הלא אין בפסוק שום רמז לדרשתו והנה בעל יפ"מ ורבים אשר עמו שינו הגירסא והביאו הפסוק כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובי' אליו וכו' מיהו בכל ספרי הירושלמי הגירסא כנ"ל וקש' לשבש כל

הספרים ואחשב' לדעת ע"פ מה שכתב הרב בעל ע"מ במאמר ח"ד ח"א בענין הא דקיי"ל. אם רובו זכיות מיקרי צדיק בדינו ואם רובו עונות וכו' ואפי' מחצ' על מחצה כובש. נושא. מעביר. הנה קשה הלא קי"ל כל האומר הקב"ה וותרן הוא וכו' כי מלך המשפט הוא ומלך במשפט יעמיד ארץ ואיך יהי' דבר ויתיר לעונות. לו יהי' שהם מועטים מן הזכיות ואמר הרב הקדוש הנ"ל כשהמשפט הוא ע"ד משפטי התור' לא נק' ויתיר (כי כך הוא חובתם של ישראל כיון שהם בני בני' של תור' הנה להם יאתה משפטי התור') והנה כשהרוב זכיות הנה קיי"ל במשפטי התורה אחרי רבים להטות וכו' אפי' במחצה על מחצה הנה מדה טובה צריכ' להיות מרוב' ממדת פורעניות. וא"כ בשגם לפורעניות אחרי רבים וכו' הנה מזה תגדל המד' טובה כוב"ש. נושא. מעביר (ועוד נ"ל במשפטי התור' בעוה"ז בדבר השקול בספק לכאן ולכאן אין מוציאין מיד המוחזק אפי' בדיני ממונות הנה כשהכף מאזנים שקולים הוה כדבר השקול ומטין לזכות) עיי"ש בדברי הרב מיהו אי קשיא הא קשיא האיך אנו אומרים לפניו ית"ש אנו מלאי עון ואתה מלא רחמים איך יתואר הדבר זה אפי' כשאנו מלאי עון ח"ו הש"י יתמלא עלינו ברחמים ויסלח לנו הלא זה ודאי אינו עפ"י משפטי התור' וא"כ מיקרי ויתור אבל יתפרש הדבר ג"כ ע"פ דברי הרב הקדוש הנ"ל בפסוק לכו נא ונוכחה יאמר י"י אם יהיו חטאיכ' כשנים כשלג ילבינו הנה דקדקנו מהו נ"א לשון בקשה האיך יצדק הדבר שיאמור התובע לנתבע בבקש' ממך נלך ונתווכח בדין. ותרא' שבודאי אתה תזכה בדין וא"כ למה יבקש ממנו שילך עמו לדין. ויתפרש הדבר ע"פ דברי הרב הנ"ל. פירוש) אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו שהוא עפ"י הדין והכ' במשפטי התורה עני ועשיר באים לדין אומרים לעשיר לבוש כמותו או הלבישהו כמותך והנה הש"י ב"ה דימוהו הנביאים. לבושי' כתלג חיוור והחוטאי' בעוה"ר לבושה אדומים כשנים (מן תוקף הדינים הנעשים מן העונות) הנה הבורא ית"ש כשעומד כביכול עמנו להיות כבעל דין כביכול כתובע עם הנתבע. הנה להבורא ית"ש א"א לומר רק החלוק' הזאת הלבישהו כמותך. הנה ע"פ משפטי התור' הדין הוא שיסיר הש"י מעלינו הלבושי שנים שהם העונות וילבש אותנו מחלצות וא"כ אפילו ח"ו אנו מלאי עון: כיון שעל פי משפטי התורה הוא שיסיר הש"י מעלינו את העונות. אין כאן ויתור כיון שכתורה הוא. ע"כ הבורא ית"ש כחפץ להצדיק עם זו אפי' ח"ו מליאי עון וא"א לומר רק ע"פ משפטי התור' הנה מבקש מעדתו לכו נ"א (בבקשה מכם) ונוכחה (כביכול אהי' בעל דינכם כתובע עם הנתבע אז אהי' יכול עשות בלא ויתור כיון שכתורה הוא הדין הלבישהו כמותך ע"כ) אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו:

ועפ"ז פירשתי הפסוק קרוב מצדיקי מי יריב אתי נעמדה יחד מי בעל משפטי יגש אלי. הדקדוקים רבו ואין להאריך ופירשנו דהנה הקב"ה כביכול הוא הדיין הוא העד הוא הבע"ד הנה ביום הדין כאשר יבואו בני האלקים להתיצב על י"י ויבואו ח"ו לסדר טענותיהם נגד ישראל הנה הש"י הוא הדיין ולפניו יעמדו למשפט הנה כשיבוקר ח"ו הפנקס הנה בהכרח הוא ח"ו לעשות משפט ודין כי מלך המשפט הוא ואין ויתור רק כשיהי' ע"פ משפטי התורה אתה המצאה הנה אומרים ישראל קרו"ב מצדיק"י (היינו המצדיק שלי בוראינו ית"ש הוא קרובי כי אנחנו עמוסים מני בטן וע"פ התורה קרוב אינו יכול להיות דיין בין לזכות וכו') ע"כ מי יריב אתי (לפניו ית"ש. אבל)' נעמדה יחד (היינו כביכול י"ש יעמוד עמי להיות בעל דיני כתובע עם הנתבע. אז כשיהי' כך) מי בעל משפטי יגש אלי (להיות בדומה לי וילבישוני כביכול ממלבושיו ויסיר מאתנו הלבושי שנים ויאמר ראה העברתי מעליך עוניך והלבש אותך מחלצות וזה יהיה ע"פ משפטי התורה בלא ויתור:

ועוד אקדים לך את אשר שמעתי בשם כבוד דודי זקני סבא קדישא מהרמ"ז זלה"ה בפסוק תקע"ו בחדש שופר. וכו' כי חוק לישראל הוא וכו' הנה נראה שאומר טעם לשופר כי חוק לישראל וכו' ואינומובן. ואמר הרב הקדוש הנ"ל כשהש"י רואה כביכול טענות המקטריגים והוא ית"ש רוצה להושיע את ישראל לזכותם: והנה הוא ית"ש מלך במשפט יעמיד ארץ ושואלים המקטריגים מה טעם יש בדבר להושיע לישראל כיון שאין זכות ח"ו אזי אומר הש"י כתורה וכמשפט הוא כיון שישראל מקיימין מצות שהם חוקים בלא טעם. המשפט צדק הוא מדה כנ"מ לזכות' ולהושיעם מבלי טעם וז"ש תקעו בחדש שופר וכו' כי חוק לישראל הוא (חוקה מבלי טע'. והיא הנעשה) משפט לאלהי יעקב כן הוא המשפט צדק כיון שמקיימים ישראל בחוקה מבלי טעם. אזי המשפט הוא שיוושעו מבלי טעם הבן:

ועפ"ז פירשתי פירוש הפייט (והוא כמדומ' מאנשי כנה"ג) באין מליץ יושר מול מגיד פשע תגיד ליעקב דבר חוק ומשפט וצדקינו במשפט המלך המשפט. לא נודע פירושן של הדברים ולדרך הנ"ל יובנו הדברים בטיב טעם:

באין מלי"ץ יושר מול מגיד פשע (וטענות המגיד פשע המה חזקים. ומקטרג שאין כאן זכות להושיע. והמליץ אשר אינו מוצא טעם לדברי מליצתו. אזי אתה הש"י) תגיד (להמקטריגים) ליעקב דבר חוק ומשפט (רצ"ל ליעקב הגם שאושיעם בחוק"ה מבלי טעם הנה משפ"ט הוא. כי ראוי הוא להם במד' כנ"מ להיות גם הם מקיימים חוק"ם מבלי טעם ראוים להוושע מבלי טעם ואז) וצדקינו במשפט המלך המשפט (רצ"ל הגם

שאתה מלך המשפט. וא"א לעשות דרך ויתור אבל באופן זה הנה משפט הוא ותוכל כביכול לצדקנו במשפט אתה מלך המשפט ואין כאן ויתור. הבן הדברים) וזה אשר פירשנו בתור':

זאת חוקת התורה אשר' צוה י"י לאמ"ר. הלאמר מיותר כמש"ש. ולדרך הנ"ל מובן. זאת חוקת התור' אשר צוה י"י (בחוקה דייקא מבלי טעם הוא בכדי) לאמ"ר שיהי' הוא ית"ש יכול לאמ"ר ולהשיב מענ' להמקטריגים. מהראוי להושיע לישראל מבלי טעם וכתור' וכמשפט הוא כיון שהם מקיימים מצות בחוק' מבלי טעם ובזה נכון ג"כ בטוב טעם דברי חז"ל במדרשיהם בפסוק עלה אלקים בתרועה וכו' בשע' שהקב"ה ישב על כסא דין בדי"ן הוא עולה וכו' ובשע' שישראל נוטלין שופרותיהן וכו' עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים (עמ"ש בדרוש א') והוא כמ"ש. בתחיל' כביכול כשיושב על כסא דין בדין הוא עולה היינו לשפוט בדין. והנ' באין מליץ יושר וכו' ח"ו אזי כשישראל נוטלין שופרותיהן (והוא חוק לישראל כמ"ש הכתוב. תקעו וכו' כי חוק לישראל הוא) אזי עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים (כאמור שהוא משפט לאלקי יעקב). כיון שישראל מקיימים חוקים מבלי טעם. ראויים לישוע' מבלי טעם וכתור' וכמשפט היא. ומעת' נבא להתחלת המאמר שהתחלנו כי מי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים. הוקש' לר' סימון האיך יתואר על חוקים ומשפטי' לקרותם צדיקים וגם אם נפרש מצודקים הנה זה יתכן על משפטים היינו כשנבחין בשכל נתבונן אשר הוא משפט צדק. אבל החוקים לא יבין השכל צדקתם כי לא ישיג שמץ מנהו כי חוק' הוא וגם מה שייכות בזה לגדלות הגוי או לקטנותו לא הל"ל רק ומי גוי אשר לו חוקי' וכו' אבל לפי כל דברינו הנ"ל מובן בטוב טעם דהנ' הוא ית"ש בהנטותו במדת החסד לישראל הנה מדת החס"ד נקרא גדולה (כדכתיב לך י"י הגדול' והגבורה וכו') אז ישראל נקראים גוי גדו"ל שמתנהג עמה' במד' הגדול"ה ואמר לפי הנ"ל מי גוי גדול (מי הוא עוד גוי כזה אשר יתנהגו עמו במדת הגדולה. ובאיז' איפן יתנהגו עמו במדת הגדול' הלא מלך המשפט הוא. אמר) אשר לו חוקים ומשפטי"ם צדיקים (רצ"ל אשר לו מצות בחוקים) ועי"ז כאשר יתנהגו עמו במדת הגדולה הוא משפט צדק כי ראוי לכך מדה כנ"מ ע"פ התור' ותעמיק בדבר חוקים ומשפטי' צדיקים החוקים והמשפטי' צדקו יחדיו. הבן. גם ע"פ דרך הראשון. והוא כיון שיש לגוי הנכבד הלזה משפטי התור' אזי יתנהגו עמו ע"פ משפטי התור' בתכלית מדת הגדולה גם באין בידו זכות והוא כמש"ל בפסוק נעמד' יחד מי בעל משפטי וכו' והוא כביכול הש"י בעל דיננו ואומרים לו הלבישהו כמותך. והוא ע"פ התורה אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו וכו' וזה שאומר בפסוק הלזה חוקים ומשפטי' צדיקי'

ככל התורה אשר אנכי נותן לפניכם היום (רצ"ל הגם שאני מתנהג עמכם במדת הגדולה והחסד שהוא חוק"ה מבלי טעם עכ"ז הוא משפט כפי הדין). חוקים משפטים צדיקים ככל התור' הזאת וכו' כפי דרכי נתיבות התור' וכיון שהוא על פי דרכי התורה אין כאן ויתור. וזה שכתוב ומי גוי גדול וכו' מי הוא עוד גוי כזה שיהי' אצלו הסגולה הזאת כי בכל האומות אם יש משפט ודין איך יצוייר חסד וגדולה. ובאם יש חס"ד וגדולה אין דין. אבל בישראל שפיר יצוייר חס"ד וגדולה במשפט צדק ואמת וזה שייסד הפייט ואת"ה במשפט תעשה צדקה ממילא לפ"ז תבין היטב אשר הדרוש שדרשו איזו אומה כאומה זאת וכו" לובשין לבינים וכו' יודעים שהקדוש ברוך הוא עוש' להם ניסים. הנה נדרש שפיר על הפסוק כי מי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים והוא דרוש נחמד על הפסוק הזה כאשר יתבאר:

והנה אמירת ההלל אומרים ישראל על כל נ"ס שנעשה להם ענין נ"ס הוא לשון הגבה' והתנשאות. כמד"א הרימו נ"ס וכו' כנשוא נס הרים וכו' ונשא נס לגוים וכו' ואל עמים ארים נס"י מור' לשון נס"י על דבר שהוא נגבל חוץ לגבול ומדה הן דבר שהוא חוץ לטבעי נק' נ"ס למעלה וחוץ מן גבול הטבע הן דבר שהוא למעלה מן השכל וכיוצא והנ' מלאכי השרת בראותם הגם שנתבקר פנקסיה' של ישראל בשעת הדין עכ"ז הש"י מושיעם ועומד מכסא דין ויושב וכו' הנה הוא דבר למעל' מן גבול הדין והמשפט השכל אזי יחייבו מה"ש שיאמרו ישראל הלל כמו על כל נס ונס. והש"י משיב להם אפשר מלך יושב על כסא דין וכו' וישראל אומרים שיר' אין מחוייבים בזה לומר שיר' כיון דאין זה נס חוץ לגבול הדין והמשפט כי החס"ד שאני עושה עמהם בדי"ן משפ"ט יחוייב להם בשמרם משפטי התור' וכנ"ל. ומה גם בשמרם חוקי התור' וכנ"ל יחויב הדבר בדיני התור' להושיעם בחוק"ה מבלי טעם. וזה הוא התשוב' למלאכים. אבל ישראל ביודעם את רבונם ויודעים את אשר לא יצאו י"ח בתורה ומצות וח"ו חטאו והעוו. ועכ"ז יודעים אוריא של אלקיהם. שהוא ירחם ויעשו עמהם ניסים דייקא. שכפי הוראת מעשיהם ח"ו לא יזכו בדין וצבא המרום לא זכו בעיניו. ומה שהש"י מרחם עליהם להנטות"ם לחס"ד והוא חוץ לגבול והוא נסי. הנה הגם שהם מחויבי' להיות חרדי' מאימת הדי"ן. עכ"ז הם מחויבי' להראות שמח'. ביודע' שהם ממקבלי התור"ה ויעש' הש"י עמהם טצדקי להושיעם בחס"ד ע"פ משפט התורה וכפי האמור לעיל והכל באמת והכל בדין הבן הדברים כי א"א לבאר:

ועפ"ז תבין משארז"ל בפסוק אותי עזבו ואת תורתי לא שמרו. ידרשו בו הלואי אותי עזבו ואת תורתי שמרו והוא תמי'. אבל ע"פ הנ"ל. כי כל העניני' הנ"ל שהקב"ה מתנהג עם

ישראל. הנה הוא ע"פ המשפט לבעלי התורה ע"פ התור' אפי' אם ח"ו עוברים על כמה וכמה מצות וח"ו יש בידם עבירות. אעפ"כ כיון ששומרי' את התורה. היינו בענין דבר חשוב שהאדם שומר אותה הגם שאינו נהנה מן הדבר ההוא עכ"ז שומר אותה מחמת חשיבות הדבר וכענין שתמצא באחאב. הגם שהי' הדור עובדין ע"ז. עכ"ז הי' מכבדין את התורה ונצחו אז המלחמ' עם בן הדד דכיון שישראל מראים חשיבות התורה ומשפטים הנה מתנהג עמהם הש"י ע"פ משפטי התורה משא"כ כשאין התור' חשוב' אצלם דהיינו בהביאם משפטי ישראל ח"ו לפני ערכאות. או ח"ו הולכים בחוקת הגוי' ונימוסיהם בדבר שאין היצר מכריחם או בהמנע ח"ו בניה' מן התור' ובלמדם לשונות הגוים וכיוצא. הנה בזה מראים ח"ו שאין התור' חשוב' בעיניהם הנה אנשים כאלו מראים בעצמם שאין להם חלק בתור' ואפשר הם מן כתות הע"ה המבזים ת"ח ותלמידיהם והמה שונאים את הת"ח יותר ממה ששונאים אוה"ע את ישראל. הנה אנשים כאלו לא ימנע עבורם ח"ו טובות מישראל והש"י ידין את עמו בחס"ד להנטותם לתחי' ולישוע' ולרחמים והכל בחס"ד. והכל בדי"ן ע"פ התור' כנ"ל והאנשים החטאים האלה בנפשותם לא ישפטום כמשפטי ישראל כי בקשו להתדמות לגויי הארצות והתור' אינ' חשוב' בעיניהם לשמר' עכ"פ בחשיבות. וזה שאמרז"ל בבת קול שיוצאת מהר חורב ומכרזת ואומר' אוי להם לבריות מעלבונ' של תורה. הבן הדבר" והנה הש"י כחפץ להצדיק עם זו אמר הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו כי אז אני יכול כביכול להטות משפטיה' לחסד ע"פ התורה:

ולפי דברינו הנ"ל תבין ג"כ מאמר חז"ל בפסוק על מה אבד' הארץ וכו' דבר זה נשאל לחכמים ולנביאי' ולמה"ש ולא פירשוהו. עד שפירש' הקב"ה בעצמו וכו' ויאמר י"י על עזבם את תורתי וכו' אר"י אמר רב שלא בירכו בתורה תחילה. והוא דבר מתמי' עין כל רואה היתכן שבשביל חטא זה אירע דבר גדול כזה ולא מפני העבירות החמורות שצעקו הנביאים בזמן ההוא עון ע"ז וג"ע וש"ד. וגם למה לא יכלו החכמים והנביאים ומה"ש לידע לפרש הדבר עד שפירשה הקב"ה בעצמו אבל יובן הדבר ע"פ הנ"ל כי אפי' אם ח"ו ישראל יש בידם עבירות הנה בבוא זמן הדין הנה זה דרכו ית"ש להתנהג עמהם ברחמי' עצות מרחוק ע"פ משפטי התור' ויצאו בדימוס. ע"כ לא יכלו החכמים והנביאים ומה"ש לידע מה זה הי' בשעת החורבן שלא נעש' להם כדבר הזה עד שפירש' הקב"ה בעצמו דהנ' ההתנהגו' שהקב"ה ית"ש מתנהג עם ישראל בעצות ע"פ משפטי התורה כנ"ל. הוא דוקא כשעל כל פנים התור' חשוב' בעיניה' אפי' ח"ו יש בידם עבירו' הוא מהכרח תאוות היצר. משא"כ בעזבם את התור' לילך ח"ו בנימוסי הגוים ומשפטיהם ומלבושיהם ולשונותיה' וכיוצא דבר שאין היצר מכריח הנה זה יורה שאין התורה חשובה בעיניהם

הנה לא יתדנו בעצות הללו ע"פ התור' כמש"ל. הבן. והנה הברכה שמברכין על התורה תחיל' הוא אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו. הנה הוא ברכה ושבח לנותן התור' על אשר נתן לנו דבר חשוב כזה. הנה מי שבירך תחיל' (בלב שלם ונפש חפיצה) זה יורה שהדבר הזה חשוב בעיניו. משא"כ מי שאינו מברך מורה שאין הדבר חשוב בעיניו. הנה ח"ו בבוא למשפט. ידקדק עמו על כל מעשיו ולא יתדן במשפטי בני בנים של תורה והוא אשר פירש' הקב"ה בעצמו. הבן:

ע"פ כלל הדברים הנאמרים למעלה יונח לנו מאמר רז"ל בתלמוד ירושלמי יומא. ר' משרשיא בשם ר' אידי בכל הקרבנות כתי' חט"א (היינו בכל הקרבנות המוספין כתיב שעיר עזים אחד לחטא"ת) ובעצרת אין כתיב חט"א (אלא שעיר עזים אחד) א"ל הקב"ה מכיון שקבלתם עליכם עול התור"ה מעלה אני עליכ"ם כאלו לא חטאתם היינו ע"פ הנ"ל אם נקבל עלינו עול התורה הנה הש"י ישפוט אותנו ברחמים ע"פ משפטי התור"ה דהיינו אפי' ח"ו אין זכות. ואפי' אנו מלאי עון ח"ו אעפ"כ יעשה עמנו הש"י משפטי התורה וכביכול יעמוד עמנו לדין ולבושי' כתלג חיוור. וע"פ משפטי התור' כביכול הוא לומר לו הלבישהו כמותך הנה יסיר מעלינו הבגדים המתולעים כשנים ולבישנו בגדי ישע ומעיל צדקה וז"ש מעל"ה אני עליכ"ם מעל"ה דייקא. עליכ"ם דייקא (היינו לבישת בגדי ישע עלינו) ע"ד ובגד כלאים שעטנז לא יעל"ה עליך ואז תהיו כאלו לא חטאתם הגה ובזה תבין משארז"ל ההוא מאן דאזל מבית דינא ושקלו' לגלימא מעל כתפי' ליזמר וליזל. דכיון דקביל ע"ע דיני התור'. הנה שקלו' לגלימא אבל עי"ז ילבישוהו בבגדי ישע ויסורו מעליו הבגדים המתולעים כשנים ולבישוהו מחלצות ויכפר כל עונותיו. הבן: ויקויים בנו. אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו ואם יאדימו כתולע כצמר יהיו ונצא בדימוס ויחנינו כימי עולם וישוב ירחמינו לגאלינו גאולת עולם במהרה בימינו אמן:

סעיף ה
דרוש ג

ירושלמי א"ר סימון כתיב רבות עשית אתה י"י אלקי נפלאותיך וכו' לשעבר רבות עשית אתה וכו' מכאן ואילך נפלאותיך ומחשבותיך אלינו. והנה אין מן הצורך להאריך כי הענין אינו מובן כלל. עיין בעין יעקב וביפ"מ פירושיהם ולדעתי יתפרש הענין בסוד ר"ה ענין התפילות והתקיעות הנה למתבונן בכתב מר"ן האריז"ל יראה אשר בראש"ש השנ"ה חוזר הכל בעולמות לקדמותו כעין בריאת העולם ובפרט תבין הענין בבנין המלכו"ת (ממליכין אלקי עול"ם ב"ה וב"ש) וידוע סוד הדבר נמסר לישראל ע"ק בענין מצות השופר בסוד עורו ישינים מתרדמתכ"ם. כאשר נחה רוח י"י על הרמב"ם ז"ל.

ואמר בטעם השופר שהוא לעורר הישינים ויציבא מילתא דנא ע"פ דרך האמת לעורר מהשינ' מקבלת המוחין מחדש כנודע והכל נעשה ע"י מעשינו. בריאת העולם ממש מחדש ע"י התעוררות השופ"ר. והוא הנרמז בתורה יום תרועה יהי'. דהנה קודם ביאת ישראל הנה היתה פעולת היום בכל שנה נעשית מעצמה על ידיו ית"ש ואח"כ כאשר נתן לנו הש"י את תורתו. יום תרוע"ה יהי' לכ"ם כאלו ממש בעצם כל מעשי התחדשות העולמות נעשה על ידינו. ותעמיק עוד יום תרוע"ה לשון רו"ע התרועעה הארץ היינו נסיר"ה נסירת המלכו"ת (נקרא הארץ) הנה הפירוש יום הנסיר"ה יהי' לכם ע"י מעשיכם. וכן י"ל יום תרוע' לשון ריעות וחיבור. התחלת מעשה לקרב ולהגיש החיבור פב"פ הוא יהי' לכ"ם הכל תלוי במעשיכם. והנה אתה רואה לפ"ז פעילת היום להתהוות בריאת עולם מחדש הוא ע"י מעשינו ואיך הי' קודם שקבלו ישראל את התורה. הנה הי' עושה הש"י בעצמו כביכול הפעולה הזאת בכל שנה ושנה והספיק מחשבתן של ישראל כמו בשעת בריאת העולם שהספיקה מחשבתן של ישראל לאיתערותא כשאמרז"ל ישראל עלו במחשבה שיגרמו הם כל הפעולת במעשיהן. הספיקן מחשבתן למ"נ קודם עשייתן וכהיום שנגמרה עשייתן הנה נתגלה שגם מחשבתן של ישראל הצליח' לפעולה. הבן הדברים. ז"ש ר' סימון רבות עשית אתה י"י אלקי לשעבר אתה בעצמך עשית. ואמר י"י אלקי. להיותך אלקי. היינו סיבתו. וידעת בידיעתך שבהמשך הזמן אעשה רצונך במצותיך לגרום התחדשות העולמית בכל שנה. מכאן ואילך הנה נתוודע כי נפלאותיך (וגם) מחשבותיך (מאז מקדם קודם ביאתו לעולם הבא) אלינו הבן הדבר שאמר דוד דייקא הפסוק שהוא מרכבה למלכות ונפשו יודעת מאד ענין פעולת ישראל ביום זה:

והנה מקושר הפסוק למה שלמעלה. אשרי הגבר אשר שם י"י מבטחו שכל מעשיו הוא עבור כבודו ית"ש לגרום פעולת עליונים בגבהי מרומים. ולא פנה אל רהבים ושטי כזב (היינו שלא יהי' מן אותן הכתות שאמרו עליהם בזהר צווחין ככלבים הב לנא מזונא) כי העיקר לשום כל מגמתו להגדיל מלכו' שמים כי הנה רבו' עשית וכו' וכהיום כל נפלאותיך ומחשבותיך אלינו כנ"ל ומי הוא הפתי אשר ידע שכל עיקר התהוות העולמות מתהווים על ידינו איך יניח הפועל הזה ויתפתה לפרטים קטנים ההוים ונפסדים:

וזה שיש לפרש אשרי העם יודעי תרועה (וכי כל הגוים אינם יודעים להריע כמו שדרשו חז"ל אבל לפי הנ"ל יתפרש ידעי תרוע' היינו יודעים סוד התרוע' להתהוות התחדשות העולמות ולהגדיל מלכות שמים. תרוע"ה ריעות וחיבור קוב"ה עם כנ"י) י"י (רצ"ל שהתרועה היא להתחדשות העולמות אשר המה מעש' י"י כי עד עתה רבות עשית אתה י"י ממילא העם היודעים זה) באור פניך יהלכון. כל הליכתם ועשייתם הוא להתהוות

אור פניך ייחוד פב"פ ולא יתפתו אל רהבים ושטי כזב להיות צווחין וכו' בשמך יגילון כל היום ובצדקתך ירומו כי תפארת עוזמו אתה וברצונך תרום קרנינו ולמה זאת לכם להיותם מבקשים הפרטים הקטנים כ"ז ממילא יהיה להם כל טוב עוה"ז והרמת קרן בן שמן כיון שיגרמו ע"י מעשיהם התחדשות העולמות והגדלת מלכו"ת שמי"ם. מי הוא אשר יעמוד נגדם בשמים ממעל וכל הארץ מתחת. הלא הם עיקר המציאות הלא שרפים ואופנים וחיות הקודש. יהיו בעוזר' ויאמרו להיוצר כל אבינו שבשמים תהא לך קורת רוח מישראל בניך. תביאמו ותטעמו בהר נחלתך ותתגדל ותתקדש ותתרומם על כל ברכה ותהל':

סעיף ו
דרוש ד

ויתפרש עוד אשרי העם יודעי תרועה וכו' דקדקו רז"ל וכי כל הגוים אינם יודעים להריע וכו' אלא יודעים לרצות את בוראם בתרוע"ה. והקושיא מפורסמת מה היא הריצוי אם מפני שמקיימין מצותיו של הקב"ה שצוה להריע א"כ הה"ד בציצית ותפילין וכיוצא. נאמר יודעים לרצות את בוראם וכו' ונ"ל לפרש ע"פ מ"ש בחו"ה בההיא חסיד שמסר סימני יראי י"י ואוהביו. ואחד מהסימנים המובהקים אמר תרא' פניהם שעלה עליהם האור. וכשתעמיד על הלבבות תראה לבבות נשברות לאלקים רצ"ל פניהם המה אדומים כאור מחמת תשוקתם ליוצרם ובוראם. ולבבותיהם נשברות לאלקים מפחדו ומוראו. ועל אשר אינם יוצאים י"ח בעבודתו ית"ש ומצותיו. והנה הוא סימן איש הישראלי האמיתי אבל כל האומות אין להם זה הסימן כי הגוי אפי' בעושה איזה מעש' מצו' כגון צדק' וכיוצא גבה לבבו בחשבו לצדק' מאתו להש"י והנה הסימן הזה רמוז בתרוע"ה כי התרוע' הוא הבר' מהבל הלב קולות נשברות יורה על לב נשבר ופני התוקע מתאדם (עיין בכוונת האריז"ל כוונת הארת פני התוקע) וזשארז"ל יודעים לרצות את בוראם בתרוע"ה שע"י רמיזה התרועה מרמזים לבוראם. ראה נא מה בין בינינו לאומות וסימנינו סימן התרוע"ה כמ"ש ההוא חסיד תראה פניהם שעלה עליהם האור דמיון פני התוקע. וכשתעמיד על הלבבות תראה לבבות נשברות לאלקים דמיון תנועות התרועה מהבל הלב וזהו י"י באור פניך יהלכון הבן כי קצרתי:

סעיף ז
דרוש ה

ויתפרש עוד אשרי העם יודעי תרועה כבר כתבתי לעיל מה שהתעוררו חז"ל ופירשו יודעים לרצות וכו' קשה מה אולמי' דתרועה יותר מכל המצות ונראה לפרש כפשוטו. בטע"ם השופר שהוא קו"ל בלא דיבור והנה הקול הוא קודם לדבור והוא כח הדיבור

ראשית וקודם התעוררות הדביר יתמשך קול ההבל מכנפי ריאה המתעורר מן הל"ב אשר הוא ממשיך הרצו"ן מן המו"ח א"כ הקול היא משיכת הרצו"ן להדבור והנה נאמר בתורה יו"ם תרוע"ה יה"י לכ"ם. רצ"ל להנאתכם ולטובתכם כמ"ש בזהר יהיב עיטא למיתקע בשופ"ר הוא עצה נפלאה. אפי' ע"פ פשוטו להתעוררות הרחמים על ישראל ביום המשפט לאלקי איום הוא יום הרת עולם הנה בריאת העולמות הי' כביכול בהתעוררות מחשבת ישראל. ישרא"ל עלו במחשבה הוא המחשבה הקדומה כביכול אשר מחשבתן של ישראל הי' לבחי' מ"נ כביכול לאיתערות' דלתתא הגם שלא היו ישראל עדיין במציאות הנה לפניו ית"ש עבר ועתיד יחד (כי עבר ועתיד המה נחלקים רק בזמן משא"כ למעלה מן הזמן) הנה התעוררות מחשבתן של ישראל היה לבריאת כל העולמות והנבראים אשר בתוכם וכביכול ישראל נק' המה היוצרים יושבי נטעים ועם המלך במלאכתו א"כ כיון שהמה יסוד הבריאה המה שורש הכל והם עיקר המציאות והנה זאת התור"ה אשר שם מש"ה ראשית אמרי' תאמר בראשי"ת ברא וכו" בשביל ישרא"ל שנק' ראשי"ת ובראשי"ת נמי מאמר הוא ולא מפורש בו מאמר כי לא יצדק לומר בו מאמר רק ראשי"ת המאמר היינו כביכול רצו"ן ומחשב"ה אשר היה בשביל ישראל. הבן:

והנה ביום הקדוש והנורא הזה יום הר"ת עולם אשר כל באי עולם יעברון לפניו כבני מרו"ן המרחם על בניו ילודי שעשועים יהב עיט"א למיתקע בשופ"ר יו"ם תרוע"ה יה"י לכ"ם לכ"ם להנאתכם ולטובתכם כאשר יתעוררו ישרא"ל קו"ל בלא דיבו"ר הוא משיכת הרצו"ן קודם לדבור כמש"ל כביכול באיתערות' דלתתא איתער עובדא לעילא ויסתמו פיות המקטריגים בהתעורר הענין אשר ישרא"ל עלו במחשב"ה ורצו"ן וע"י שהם היו במחשב' ורצון העליון כביכול הי' בריאת כל העולמות ואין מקום למציאת כל ברי' בזולת ישראל ממילא מי הוא מהנבראים אשר יפצה פה לקטרג על עיקר המציאות מהנבראים. הנה בזולת העיקר ח"ו אין מקום לשום נברא ואיך יקטר"ג הטפל על עיקר מציאתו ואז קול שופר עת כי יעל מתעוררים רחמים על ישרא"ל עיקר המציאות בהתעורר הרצו"ן העליון הקדום אשר ישרא"ל עלו ברצונו. וזהו אשר"י הע"ם יודע"י תרוע"ה ע"י תרועתם מתעורר בחי" המחשבה הוא הדעת אשר הוא התגלות הרצו"ן כביכול וז"ש יודע"י תרוע"ה (ויראתי להרחיב דיבור מזה מבלי קבלה) וזה שפירשו חכמינו ז"ל יודעי"ם לרצו"ת את בוראם בתרוע"ה. ע"י התרוע"ה מתעורר רצו"ן בוראם הוא הרצון הקדום כביכול אשר ישראל עלו ברצונו כביכול לא עשה כן לכל גוי אשרי העם שככה לו:

סעיף ח
דרוש ו

ויתפרש עוד. אשרי העם יודעי תרועה י"י באור פניך וכו' הנה ידוע מה שהתעוררו רז"ל וכי כל הגוים וכו': ועוד מהראוי להבין מהו הסיום י"י באור פניך וכו' והנה נאמר ע"פ מ"ש בגמר' אתקין ר' אבהו בקסרי תקיע"ה וג' שברי"ם ותרוע"ה ותקיע"ה (דמספקא לן מהו התרוע' האמור' בתורה אי גנוחי גנח (היינו שברי"ם) אי יילולי יילל (היינו מריע בקולות קצרים ע"כ עבוד תרווייהו) ומקשו דילמא גנוח גנח וקמפסקא תרועה בין שברים לתקיעה וקא מתרץ דהדר תקע תש"ת ומקשו דלמא יילולי יילל וקאמפסקא שברים בין תקיעה לתרועה ומשני דהדר תקע תר"ת רק דמספקא לן נמי בעינן תרווייהו ע"כ תקע ג"כ תשר"ת עיי"ש בגמרא הקושיא מפורסמת הנה ר' אבהו אתקין זאת בדורות האמוראים בעבור הספק דלא ידעינן מהו התרועה האמור' בתר' וכי ס"ד שנשכח מכל ישראל מה הוא תרוע"ה (קושיא זאת מצאתי ג"כ להראב"ד ז"ל בספר תמים דעים) ועוד הרי אשכחן בזהר הקדוש שהוא מהתנאים וגם בר"מ מילין לצד עילאה ימללו בכל הסדרים תשר"ת תש"ת ותר"ת הרי דכולן מיצרך צריכי כך היו נוהגין בכל ישראל מאז היה לגוי קדוש ומהו התקנה שהתקין מחדש ר' אבהו בקסרי

הגה יישוב נכון לפי הפשט וההלכה עמ"ש במאמרי חדש ניסן מאמר טיול בפרד"ם דרוש ב' ותרווה צמאונך: אך הוא ודאי אשר כך היו נוהגין מימות עולם דכולהו מיצרך צריכי ור' אבהו ביאר הדבר מהיכן יצא הדבר ואמר שהוא משום הספק ואתקין זה בתקנ' גמורה להורות דבאמת אין זה ספק רק דכולהו מיצרך צריכי כאשר יתבאר. והוא כאשר תתבונן בכמה מצות אשר יש בהן ספיקות אופן עשייתם יקשה למה לא ביארה לנו התורה בפירוש אך הוא נסוב' מאת הש"י אשר ישראל יפלפלו בדבר ויסתפקו אם לעשות כך או כך ועי"ז יעשו מספק כל האופנים המועילים דכולהו מיצרך צריכי בגבהי מרומים. וא"כ ישראל בפלפולם בתורה מכוונים אל האמ"ת ועי"ז מעוררים מדת ואמ"ת מדה השביעית שבי"ג מדות ה"ס הארת פנים תרין תפוחין קדישין וזה מיקרי הקב"ה נושא פני"ם לישראל (ובאור פני מלך חיים) וזה אשר ביארנו בגמ' אמרו מה"ש לפני הקב"ה כתיב אשר לא ישא פני"ם מפני מה אתה נושא פני"ם לישראל דכתיב ישא י"י פניו אליך א"ל הקב"ה וכי לא אשא פנים לישראל אני כתבתי ואכלת ושבעת וברכת וכו' והם מדקדקים ע"ע עד כזית עד כביצה הדברים תמוהים דהנה המלאכים שאלו מפני מה אתה נושא פני"ם לישראל (ורמו קראי אהדדי) ונשיאות פנים מיקרי בהנתן לאדם דבר מה שאין מגיע לו. ובכאן השיב הקב"ה שמגיע להם השכר הגדול בעבור שמדקדקין ע"ע' וכיון שמגי ויאות

להם השכר זה לא מיקרי נשיאות פנים. והדר' קושי' לדוכת' למה כתי' ישא י"י פניו אליך. וע"פ דברינו הנ"ל מובן דהנ' בתור' לא נאמ' רק ואכלת ושבעת וברכת. והנ' באו ר"מ ור"י ודקדקו מהו שביע"ה ואמר ר"מ ואכל"ת שיעור אכיל' בכ"מ בכזית ושבע"ת זו שתי'. ור"י אמר אכיל' שיש בה שביע' היא כביצה הנה מצאו דברי חפץ וכונו הלכ' לאמת' בתורת אמ"ת:

הגה האמ"ת עד לעצמו דהרי מי שנצטרך אלף זהו' ובא אחד ונתן לו מאה זהובי' וכי לא יצטרך להודות ולהחזיק טובה לחבירו על שנתן לו מאה זהובים כ"ה בנידון זה וכי לא יצטרך להודות להשי"ת על שנתן לו כזית וכביצ':

והנה דבר שלא פירש בתור' בביאור וישראל ע"י יגיעותם בתורה מכוונים אל האמ"ת: מעוררים בגבהי מרומים מדת ואמ"ת תרין תפוחין קדישין סוד הפנים כביכול אור פני מלך (חיים) זה מיקרי הקב"ה נושא להם פנים וזה שהשיב הקב"ה להמלאכים וכי לא אשא פנים לישראל אני כתבתי ואכלת ושבעת וכו' דברים סתומיס והם מייגעים א"ע לכוין הלכ' לאמת' ומדקדקים ע"ע עד כזית עד כביצ' וכיון שביגיעותם בתור' מכוונים אל האמת אזי מעוררים ומאירים מדת ואמ"ת שהוא כביכול סוד הפנים וזהו ישא י"י פניך אליך

הגה ופירשתי לפי זה בברכת כהנים יאר י"י פניו אליך. הש"י יאיר להם אור פניו היינו מדת ואמ"ת כדי שיז"ז יוכלו לכוין להלכה באמ"ת וזהו ויחנ"ך החונן לאדם דע"ת שיכוין הדע' אל האמ' להלכ' וכיון שיכוונו להלכ' לאמתו של תורת אמ"ת הנה שוב ישא י"י פניו אליך השפע' ממדת ואמ"ת נשיאת פני"ם באור פני מלך חיים. הבן הדבר: הכי נמי בנידון דידן הנה ביום הקדוש הזה אשר ספרי חיי"ם וספרי מתים פתוחים לפניו ית"ש והקב"ה רוצה להאיר עליהם אור פניו מן מדת ואמ"ת אור פני מלך חיי"ם הנה כתב בתורתו למצות היום דברים סתומים יום תרוע"ה יה"י לכ"ם לכ"ם דייקא אתם תפרשו ותחקירו מהו התרוע"ה הנה באו ישראל וחקרו מן מה דמתרגמינן יבב"א (והתרגום נתקבל בסיני (והנה לא ידעו ג"כ מהו יבב"א ולמדוהו מן ותיב"ב אם סיסרא שהוא לפי הענין דאגת הלב (מדוע בושש רכבו לבוא) ושוב נסתפקו אם גנוחי גנח או יילולי יילול או תרווייהו ועי"ז בא להם להלכה (דספיק' דאורייתא' לחומר') לצאת כל הספיקות לתקוע תשר"ת תש"ת תר"ת. וכוונו אל האמ"ת דכולהו מיצרך צריכי בגבהי מרומים וע "ז מעוררים מדת ואמ"ת אור פני מלך חיי"ם ובזה תתבונן במעט קט בכוונת האריז"ל לכוין בהארת פני התוקע אל מדת ואמ"ת וזהו שאמרו אתקין ר' אבהו בקסרי וכו' היינו שהתקין לתקוע תשר"ת תש"ת תר"ת דהקשינו לעיל וכי ס"ד שנשתכח התרוע"ה מישראל ובא הוא והתקין מחדש וחזינן בזהר ובר"מ כולהו סדרי

אבל בדורות האחרונים הי' מתיירא ר' אבהו שיעשו כל אלה ע"ד הספ' ובא הוא ואתקין לתקנ' גמיר' להורות שאין כאן ספק דכילהו מיצרך צריכי רק הש"י עשה כן לטובתינו וכתב דברי' סתומים בכדי שאנחנו נחקור בשכלינו להבין אמיתת הדברים ולכוין אל האמ"ת וישא ד' פניו אלינו אור פני מלך חיים:

ולא אוכל להתאפק מלבאר לך בקיצור מ"ש במאמרו חדש ניסן לפי הפשט הא דאתקין ר' אבהו (מחדש ומה חידש לנו) דהנה לכאור' כיון שתוקעין כל הסדרי' משום דמספק' לי מהו התרוע"ה הנה לפ"ז אם יארע לאדם שידע בודאי שתקע תשר"ת תש"ת אבל מסתפק אם תקע תר"ת הנה לפי הדין לכאורה פטור מלתקוע דהוה ס"ס אם תקע. ואת"ל לא תקע אפשר יצא י"ח באינך סדרי ע"כ בא ר' אבהו ואתקין לתקנה גמורה שאין יוצא בשום אופן י"ח המצות דאורייתא עד שיתקע כל הסדרים ע"כ מי שמסתפק לו אם תקע איזה סדר צריך לחזור ולתקוע דהוה רק ספק אחד דאורייתא (עמש"ש) ותבין:

ומעתה נשובה ונחקורה למה באמת פסק ר' אבהו כזאת הלא הוא באמת ס"ס דאורייתא. ואומר לך דהנה הראשונים חקרו כיון דכל מילי דרבנן נפקא לן מן לא תסור וכו' א"כ למה יהיה ספק דרבנן לקולא ותירצו דכן אתנו רבנן שיהיה התקנות וההוספות שלהם ספיקא לקולא ואנחנו בעניינו אמרנו וענינו שהיו מצווים בזה ע"פ התורה דהנה אמרז"ל במדרש קדושים תהיו יכול כמוני ת"ל. כי קדוש אני י"י קדושתי למעל' מקדושתכם ע"כ. והיא לכאורה מדרש תמוה דהאיך ס"ד ליציר חומר שיהי' קדוש כהשי"ת ואמרתי לבאר מה דהנ' קיי"ל אוריית' מחכמ"ה נפקת בראשי"ת בחכמת"א: וכמו שאמרו רז"ל גובלת חכמה שלמעלה תורה

הגה עם נב"ל ול"א חכ"ם מתרגמינן עמא דקבילו אורייי' ולא חכימו. הנה מפר' נב"ל לשון נובלות. שקבלו התור' שהוא מן הנובלו' חכמה והנה החכמ"ה נקרא קד"ש כמבואר בזהר בפסוק ואנשי קד"ש תהיון לי. והנה כתב הרב עיר וקדוש בעל אוה"ח בס' חפץ החכמי"ם שמתקנין תקנות ומאירין בתורתן לישראל נשמותיהן מאירות מן החכמ"ה. ע"כ נק' חכמי"ם שמקבלין מן החכמ"ה (כן הבנתי מדבריו דברי קדש) ובזק תבאר לך דבריהן ז"ל במדרש והנ"ל קדושים תהיו (תקבלו הארה מן החכמ"ה הנק' קד"ש ותוכלו לתקן תקנות ומצות לישראל כיון שתקבלו מן החכמ"ה שהיא מקום התור"ה וא"כ יהיה דבריהן תורה שלימה) יכול כמוני (היינו שיהי' ספק דבריכן כספק של תורה הנאמר' מפי מסיני) ת"ל כי קדוש אני י"י קדושתי למעלה מקדושתכ"ם (וספק תורה להחמיר וספק דבריהן להקל) והנ' בכאן הנה נאמר יו"ם תרוע"ה יהי"ה לכ"ם היינו שייך לכ"ם כל מה שתגזרו אומר בחיוב התרוע"ה הוא בחיוב ע"פ התור"ה ואין כאן ספק. ע"כ אתקין ר' אבוהו בקסרי

לתקנ' גמור' כל הג' סדרים להורות דכל הספקות הן דאורייתא ממש ממילא אם יארע לאדם ספק אם תקע איזה סדר לא נידון אותו לס"ס רק ספק א' מדאורייתא וצריך לחזור ולתקוע הבן הדבר:

ומעתה יתפרש לך הכתוב אשרי העם יודעי תרועה (אשר באמת הם יודעים מה הוא תרועה ואין זה מחמת הספיקות רק שכוונו אלה אמת דכל האמת מיצרך צריכי ומה שאמר השי"ת דברים סתומי' הם ואם ימציאו העניני' ע"י ספיקו' שנתיילדו להם כי רצה הש"י שע"י שייכוונו ביגעתם אל האמת להלכה יא"ר הש"י אליהם אור פניו אור פני מלך חיים וזהו) י"י באור פניך יהלכן מה שכוונו להלכה ע"י פלפולם הוא כדי להאיר עליהם אור פניך וז"ש הש"י בתורתו יום תרועה יהיה לכ"ם אתם תמציאו בשכליכם להלכה מה הוא התרועה ותכוונו אל האמ"ת להלכ"ה ויאר י"י באור פניו אליכם מדת ואמת באור פני מלך חיים בענין שהודיעו לנו חז"ל בההוא אתרא דשמה קושט"א דלא שכיב אינש בלא זימני' מפני שנשפע אליהם הארת ואמ"ת שהוא אור פני מלך חיים. חיים ורחמים ושלום לנו ולכ"י עד עולם:

סעיף ט
דרוש ז

ויתפרש עוד אשרי העם יודעי תרועה וכו' דהנה כתבו בשם ר' סעדי' גאון טבע השופ"ר להחריד התינוק והתינוק אינו מתפעל כ"כ בדעתו מן שום קול כלי זמר וחצוצרות כמו מן השופ"ר מתפעל בדעתו ומחריד בשמעו יש להתבונן בזה ענין ר"ה הוא שינ"ה כביכול הסתלקות המוחין דגדלות למעלה לאם הבנים תשובה עילאה ומצות השופ"ר לעורר מן השינה ולהביא המוחין דגדלות (והוא שנח' רוח י"י על הרמב"ם ז"ל ואמר בטעם מצות השופר ע"ד עורו ישינים מתרדמתכם סוד י"י ליראיו) והנה לבעבור זה הנה הוא לטבע קיים גם בעוה"ז טבע קו"ל השופר מתפעל בו התינוק שאין לו מוחין דגדלו' וירגיש כאילו היה גדול הבן הדבר וזהו שיש לפרש אשרי העם יודע"י תרוע"ה (שע"י התרוע"ה בא להם הדע"ת) י"י באור פני"ך יהלכון שנופל עליהם חרד' ומחמת החרדה נתאדם הפנים בהאר' כנודע וכל מה שהאדם עושה הנה כביכול גורם כן למעלה כדכתיב י"י צלך כמו הצל כל מה שהאדם עושה וכו' הנה ע"י התקיע' שמתאדם ומאיר אור פניו של אדם הנה גורם ע"י מעשיו להאיר למעלה מדת ואמ"ת אור פנים אור פני מלך חיים:

סעיף י
דרוש ח

ויתפרש עוד אשרי העם יודעי תרועה וכו' וקשה קושיית רז"ל וכי כל הגוים אינם יודעים להריע ויתפרש הדבר ע"פ מה שתתבונן ותשכיל מנהג אבותינו תור"ה היא היינו

שנוהגין בכל תפוצות ישראל לדרוש איזה דרוש קודם תקיעת שופר וטעמא בעי ואם נאמר דהטעם הוא לעורר הלבבות לתשיבה לא היה מהראוי לנהוג להקשות ולתרץ בדרך דרוש רק להודיע לעם בכלל ובפרט ממה שצריכין לשוב. וגם ביותר היה מהראוי לדרוש קודם תפילת החזר' בכדי שישיבו העם אח"כ בשבירת לב באמיר' הפיוטים ונ"ל ע"פ מ"ש הרב הקדוש מהר"פ מקארעץ זצוק"ל אמר כך בגלות דז"א היא בסוד תרדמ"ה ומז' נמשך הקושיות (נ"ל הקושיא היא כשאין האדם מבין בדעתו ובדע"ת היא בקטנות. והשינ"ה היא ג"כ קטנות המוחין ע"כ מבחי' שינ' נמשכו הקושיות נ"ל) ואי"ה ב"ב כשיבא משיח צדקינו אז יתעוררו המוחין ותהי' כל התור"ה (?ז"א נק' תור"ה) ברור' עכ"ד. והנה לפ"ז תמצא טוב טעם למנהגן של ישראל דהנה כבר ידעת ברא"ש השנ"ה סוד תרדמ"ה ומזה באה הקושיא סוד דינ"א קשי"א ולזה נצטונו במצות השופ"ר למשוך המוחין (וכמ"ש הרמב"ם שהוא ע"ד עירו ישינים וכו' והנה כשמתעוררים המוחין מתבטל הקושיית ומתהוו' תור' ברור' כדברי הרב הקדוש הנ"ל ובזה יש לפרש הפסוק אשרי העם יודעי תרוע"ה דקודם השופ"ר ה"ס תרדמ"ה קטנות הדעת בהסתלקות המוחין (והוא ג"כ בסוד אחוריים כידוע תרדמ"ה בגימ' ט"פ ע"ב עה"כ) ואח"כ ע"י מצות השופר מתעוררים המוחין ונמשך הדע"ת ומתהוו' אור פנים ותבין הדברים כשאדם לומד איזה הלכ"ה ואינו מבין בדעת"ו מחמ' איזה קושיא הנה הוא עם ההלכה בדמיון אחורים: ואח"כ כשמתרץ. צהבי פני"ו כמבואר לשון זה בגמ' דאז היא בחי' פב"פ וז"ש בפסוק פני"ם בפני"ם דבר י"י עמכם בהר היינו שאז היו מבינים הכל על בוריו. ועת' תבין אשרי העם יודע"י תרוע"ה ופירשו רז"ל יודעי"ם לרצו' את בוראם בתרועה (ודבריה' ג"כ אינם מובנים כמש"ל) ולדעתי יש לפרש דבריהם יודעי"ם ממשיכין הדע"ת על ידי התרוע"ה בהתעוררות המוחין וזהו יודעי"ם לרצו"ת כי המוחין נקראי' רצו"ן (כמ"ש כ"פ) כי הרצון הוא במוחין הבן ועי"ז מתורצים הקושיות (דינא קשי"א) מן ההלכ"ה. ונתהוו' בחי' אור פנים עם ההלכ' כנ"ל. וזהו י"י באור פני"ך יהלכון שתהי' להם ההלכ"ה (הכל"ה העליונה הליכו"ת אלי מלכ"י בקדש) בבחי' פנים בפנים והשם הטוב יכפר ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו:

וזה שיש לפרש. פי' הכתוב באור פני מלך חיים רצ"ל להאיר פני מלך צריכין חיי"ם היינו מוחין שנק' חיי"ם כידוע מכוונת התפילי"ן (אהי' היו' אהי' בגימ' חיי"ם ה"ס חב"ד מוחין) דבזולת המוחין דגדלות אין אור פנים ובהעדר אור פנים אין התורה ברור' ויש בהלכ"ה קושיו' ואיבעיו' והנה תתבונן באליה"ו הוא פנחס ע' בזהר פינחס דף רל"ח פנ"י ח"ס הוא חיי"ם בגימ' כנ"ל ועי"ז אור הפנים וזהו פנ"י ח"ס והנה בהגיע עת ההסתר

נאמר בי' וילט פני"ו באדרתו וכיון שנסתר אור הפני' של פינחס (פנ"י ח"ס הוא אליה"ו הנה נשאר ספיקות קושיות ואיבעיות הנה בהגיע עת דודים ב"ב בא יבא ת"שבי י"תרץ ק"ושיות ואיבעיות הנה דסלקו בתיק"ו הבן הדבר הנחמד:

דרוש ט

עוד אדרוש לך אשרי העם יודעי תרועה קושיו' רז"ל ידוע ומה שתירצו ע"ז וכבר אמרנו לעיל אשר לפי הפשט דבריהם אינם מובנים (ועיין עוד מ"ש בדרושים הקודמים) והנה אפתח אנא פתחא לנפשאי:

במדרש תהלים השבעתי אתכם בנות ירושלים וכו' אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני. אני איני חולי מעי' ולא חולי ראש וממה אני תולה מאהבתו עכ"ל היה הרב הגדול מהר"ש אלגזי ז"ל בספרו אהב"ת עול"ם. דקדק על דבריהם ז"ל למה אמרו אני לא חולי מעים וכו' הרי באמור שחולת אהבה אני שולל כל מיני חולאים. ומפרש היא ז"ל דהנה כל דברי שי"ר השירי"ם הם כדברי חישק על חשוקתו. ודברי החשיקה על החושק. והנה בכאן דברי החשוקה בחלי' והחשוק הרחיק ממנה נדוד. והנה יש אתנו להלכה אין מבקרין לא לחולי מעים ולא לחולי ראש והנה אומרת החשוק' בחלי' אם תמצאו את דודי לא תגידו לו רק חולת אהבה אני. ועי"ז יבא לבקרני ולא יהיה חושש שאני מן חולי מעים או חולי ראש (שאין לבקרם) והנמשל מה שאני מבקש שיבא דודי אלי אין כוונתי במבוקשי מחמת שאני חולה חולי מעים היינו למלא נפשי כי ארעב בגודל הדחקות ועניות של ישראל. כי האומות מפשיטים עורם מאליהם הגם כי באמת אני חולה גם ע"ז אין מבוקשי בביאת דודי עבור זה היינו שיבא ויבשרנו בכסף וזהב ואדרכמונים וכן אין מבוקשי עבור חולי ראש היינו מה שאני צריך להיות כפוף ראש לפני האומות ומעבידין אותו בעבודת פרך בגזירת קשות עד שראשי כבד עלי וגודל בזיוני בהעדר כבודי בל ארום ראשי והנה באמת אני חולה גם ע"ז אבל לא בעבור זה אבקש שיבא אלי דודי להרים ראשי בכבוד רק עיקר מבוקשי עבור אהבתו כי דודי ניסע ונגלה מני ואני מתגענע אל אהבתו וזה עיקר החולה כי אם תאמרו לדודי שאני חולי מעים היינו העדר פרנסה או חולי ראש היינו העדר כבוד. הנה לא ירצה לבא לבקרני כענין ההלכה אין מבקרין וכו' ע"כ תוכן דבריו:

והנה לפ"ז דבר הנכנסי' הקדושה (או כנסת ישראל בעד בני') הוא כך. הגם שזהו דבר שאינו נרצה כ"כ בבקשתינו לצורך עצמינו וכענין שאמרו בת"ז כל חסד דעבדין לגרמייהו עבדין צווחין וכי' הב לנא חיי הב לנא מזוני וכו' ולית דגומל חסד עם שכינתא וכו' הנה לפי הדברים הנ"ל מתרצת זאת כנ"י בדברים ואומרת הן אמת שאני בתפילתי הנני צועקת

על החולאים הללו הנ"ל היינו חולי מעים (העדר פרנסה) וחולי ראש (העדר הכבוד) אבל זאת היה לי מחול' אהבה להיות דודי ניסע מני זה כמה וארכו הימים דהנה כשיארע ח"ו לאדם חולי הלב מחמת גודל הגעגועים שהלב חושק ומתגעגע הנה כשיתמשך הדבר ימים רבים היה יומשך הזה חלאים רבים להיות הלב עיקר נשמת החיים ע"כ כשיארע חולי בלב כשיתמשך הדבר יומשך מזה חלאים רבים ח"ו לרא"ש ולמעים הנה כשיבא ח"ו לידי כך הנה מתבלבל דעתו ושוב לא ידע מחולאת העיקרית והנה הוא צועק על כאב הענפים ראש והמעי' כי כבר נתבלבל דעתו ושכח העיקר ואינו מבחין והרופא החכם המשכיל ע"ד. יראה ויבחין מהיכן באו החולאים הזרים הללו ויראה ויבין שורש הדבר שהו' חולי הלב בעצבין מחמת חשוק' וגעגועם הנה יראה הרופא לשמח את לבו ולהסיר הגעגועים להראות לו דבר שהיא מתגעגע עליו וכיוצא וממילא יתרפא מחולאים הזרים:

והנה דרשת חז"ל לפ"ז היא מוכרחת מן הפסוק שהרי לא נאמר אם תמצאו את דודי תגידו לו שחולת וכו' רק נאמר מ"ה תגידו לו דמשמע תראו ותזהרו בדבריכם מה תגידו לו ומה שלא תגידו. ע"כ דרשו כנ"ל לפי פי' הרב הנ"ל וכפי פירושינו דהגם שבאמת אני צועק על חולי מעים ועל חולי ראש כנ"ל אבל זה הכל בא לי מהגעגועי' שבל' חול' אהב' מזה נתמשכו ג"כ חולאים זרים וכיון שנתארך הזמן בחולאים הללו שוב לא אדע בין ימין לשמאל ע"כ אני צועק רק על חולאי' הללו הזרים החיצוני' ע"כ אתם בנו' ירושלי'. אל תקטרגו לומר לדודי כל חסד דעבדין לגרמייהו. הוא דעבדין דהרי צועקים על חולי מעים (עושר) ועל חולי ראש (כבוד) כי כ"ז בא לי מחול' אהב' וחולי הלב מדאגת הגעגועין והנה בדורות הקודמי' שלא היו רחוקי' כ"כ מזכרון גדולת ישראל ומנבוא' ומביהמ"ק והיו זוכרין עדיין עיקרן של דברים ולא היו מתפללים כ"כ על צורכי הגוף רק על עיקר הענין להתגדל כבוד הש"י וממילא יתוקנו הענפים אבל אנחנו כיון שנתרחקנו כ"כ וארכו עלינו ימי חולי הגלות הכבד הזה ובשאון המלכיות הצללנו ושוב אין אנו זוכרין חולי הלב (כי נתבלבל דעתינו קטנות הדעת) לה תגעגע על י"י ותורתו ובית קדשינו ותפארתינו: ואנחנו צועקים הב לנא חיי ומזוני אבל אלו החולאים באו לנו העיקר החולאת כי אלו היה אור פניו ית"ש מאיר אלינו הי' ממילא רפוא' לכל החולאים. כי הוא אלקינו צור לבבינו כי אנחנו בניו עמוסים מני בטן כאשר יאיר פניו אלינו לאורו ניסע ונלך. וממילא יהי' לנו כל טוב סלה וכמ"ש המשורר כן בקדש חזיתיך לראות עוזך וכבודך כי טוב חסדך וכו' כן אברכך בחיי וכו' כמו חלב ודשן תשבע נפשי וכו':

ע"פ הדברים האל' נבא לבאר אשרי העם יודע"י תרוע"ה וכו' והנה דקדקו רז"ל וכי כל האומות וכו' ופירשו יודעי"ם לרצו"ת את בוראן בתרוע'. וקש' מהו הריצוי בתרוע' יותר

מכל המצות וגם מהו הסיום באור פניך וכו' וע"פ הדברים הנ"ל יתפרשו הדברי' דהנה בתורה סתם נאמר תרוע"ה ולא איתפרש מהו התרוע' וחכמי ישראל ע"פ קבלתם בתורה שבע"פ (אשר היא עמנו בגלות כנודע מלכו"ת פ"ה ותור' שבע"פ קרינן לה) פירשו תרוע"ה. ברישא גנוחי גנח (כאדם הגונח מלבו) והדר יילולי יילול (כאדם הבוכ' ומקונן קולות קצרים סמוכין זה לזה אבל לא מלבו עיין ברש"י) לרמז על הדבר הנאמר לעיל דקר' לנו המקר' הזה בריש' גנוחי גנח מכאב לב חולי הל"ב חולת אהב' התקוע' בלב. אבל בהמשך הזמן כשנתרב' ונמשך החולאת בעוה"ר הנה נמשך מזה חולאים זרים. דחקות ועניות וכובד השיעבוד חולי ראש ומעים וצרות תכופות עד שנתבלבל שכלינו ושכחנו עיקר החולאת ואנחנו צועקים הב לנו חיי ומזוני וכיוצא בכל צרכי הגוף ולזה הוא רמז יילולי יילו"ל קולות קצרות ממרבין הכאבין כי שכחנו העיקר בדורות הללו מגודל היסורין שנתבלבל דעתינו אבל עצמיותינו בלב אינו רק חולת אהב' שאנחנו מתגעגעים על י"י וכאשר יתרא' אור פניו אלינו נשכח כל חמדת תבל רק זה תהי' כל מאווייינו התגלות או"ר פני"ו אלינו וזה שיש לפרש אשרי העם יודעי תרוע' כמו שפירשו רז"ל יודעין לרצו"ת את בוראם בתרוע"ה היינו מרצי' את בוראם בענין התרוע' שלא יוחשב להם לחסרון אהב"ה מה שהן מתפללין הב לנא חיי ומזוני וכו' ואינם מתפללין על העיקר הנה מרצין את בוראן בתרוע' היינו הריצוי לפני הבורא שקר' לנו דמיון התרוע"ה ברישא גנוחי גנח מן הלב כנ"ל אבל בהמשך הזמן הדר יילולי יילול על צרות התכופות בעוה"ר מגודל המכאובים הזרים אבל י"י באור פניך יהלכון. אבל כאשר תראה להם או"ר פני"ך זה כל תשוקתם וחשקם אחרי י"י ילכ"ו לאורו ניסע ונלך ונאמר הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו זה י"י קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו במהרה בימינו:

סעיף יא
דרוש י

ואפרש לך עוד אשרי העם יודעי תרוע"ה ז"ל המדרש א"ר יאשי' וכי אוה"ע אינן יודעין להריע כמה קרנים יש להן כמה סלפנים יש להן כמה בוקינים יש להן ואתה אומר אשרי העם יודעי תרוע"ה אלא אשרי העם אלו ישראל שיודעי"ן לרצות את בוראם בתרוע"ה מה עשה הקב"ה עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמי' ע"כ כבר ביארנו הענין בפנים שונים והשתא נימא וארמוז לך מה הוא הענין שהקב"ה עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים ע"י מצות התרוע"ה הנה התרוע"ה קולות קצרים כ"א בפ"ע לצמצום שיתהוו כלים שונים דבשביל זה הי' הצמצום בכדי שלא יתבטלו הכלי' והתיעקה פשוטה רמז להתפשטות

אור פני מלך חיים להחיות העולמות כ"א מקבל לפי כחו ומעתה תבין משארז"ל עלה במחשב' לברוא את העולם במה"ד למה עלה כך במחשב' (כיון שראה שאין העולם מתקיים) אלא כדי שיהי' צמצום ויתהוו הכלי' של כל העולמות (הס' התרוע"ה כנ"ל) הבן הדבר ורא' שאין העולם מתקיים ושיתף עמו מדה"ר ה"ס פשוט' לאחרי'. והקדימ' למה"ד ה"ס פשוט' לפני'. הנה ישראל ע"ק ביום הרת עולם יודעי"ן לרצו"ת את בוראן בתרוע"ה כי בתור' לא נאמר אלא תרוע"ה יו"ם תרוע' יהי' לכ"ם שייך הלימוד איך ומה הנה ישראל ע"ק למדו ע"פ כללי התור' פשוטה לפני' ופשוט' לאחרי' הנה יודעי"ן לרצות את בוראן בתרוע"ה הנה הש"י עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים כעין בריאת העול' וראה שאין העול' מתקיי' בדין שיתף עמו מה"ר והקדימה למה"ד ואת' תבין כי קצרתי מפני הירא' ובזה תבין לפרש אשרי העם יודעי' תרוע"ה יודעי' לשון התחברות מלשון וי"ד"ע אדם רצ"ל עושים חיבור אל התרוע"ה הנאמרת בתורה בפירוש. והמה מחברין עמה פשוט' לפני' ולאחרי' הבן הדבר:

מאמר ד

סעיף א

גדולה תשובה בו ידובר דרושי' לכל חפצייהם לשבת שובה ולעשרת ימי תשובה ומעלת התשובה וסגולתה ויפורש כמה ענינים בפסוקי התשובה ובפרט בפרשת שובה ישראל שאמר הושע:

דרוש א לתשובה

גמרא יומא א"ר חמא ב"ח גדול"ה תשוב"ה שמביא' רפאות לעולם שנאמר ארפא משובת' אוהבם נדבה ע"כ הנה יש להתבונן במאמר הזה א' דהנ' כפי הנראה ר' חמא בא להגדיל מעלת התשוב"ה בעיני באי עולם בכדי שיקפצו עליהן בני אדם ועי"ז יומשך להם הטובה המופלגת הוא הרפואה שאמר וכבר למדונו חז"ל אל תהיו כעבדים וכו' אלא ע"מ שלא לקבל פרס והנה התשוב' היא ג"כ מ"ע אחת ממנין תרי"ג. ואיך יהי' לנו רישות לעשות' ע"מ לקבל פרס הגם שיש להשיב ע"ז ולומר דאין כוונת בעל המאמר שיעשה האדם תשובה לכוונ' זו ורק אעפ"כ הוא ז"ל מודיע שכר' כמ"ש במ"א גדול' תשוב' שמקרב' את הגאול"ה. וכן בכמ' מצות ביארו רז"ל בגמ' ובמדרשים מתן שכרן. כי האמ' עד לעצמו זה יתכן בשארי מ"ע שיוכל האדם לפטור א"ע ממנ' באיז' זמן וכענין ר' קטינא דשאל למלאכא מתי אעש' המצו' כי הי' מסתפק בזה והודיעו רז"ל גודל שכר מצות ציצי' בכדי שלא יפטור האדם א"ע ממנה וכמשארז"ל במשנה הוה זהיר במצוה ק"לה כבחמור' שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות משא"כ מצות תשוב"ה דלא סגי בלא"ה

דכיון שחטא האדם לפני הש"י באם לא ישוב עומד בחטאו וירד לשחת ח"ו. ומאד גדלו חסדי הש"י על האדם שמקבל פיוס. משא"כ לפני מלך ב"ו כמשארז"ל בגמ' שם ב' אומרו רפאו"ת ולא אמר רפוא"ה ג' הביא לראי' מפסוק ארפ"א משובותיכם. ואינו ראי' כ' אם מפרש משובותיכ"ם לשון תשוב"ה הנה הפסוק מוכיח לפ"ז שרפא את התשוב"ה ולא שהתשוב' תביא את הרפואה ד' למה הביא סיום הפסוק אוהב"ם נדב' ה' מהראוי להתבונן בכלל המאמר מה חידש לנו בעל המאמר ומה כונתו באם הכוונ' אם יש חלילה במציאו' חולאים על שונאי ישראל בעשותם תשוב' יתרפאו מחלים זה אין צריך לפנים דכיון דהבטיחנו יוצרינו לנקותינו מעון ע"י התשובה והנה קיי"ל אין יסירים בלא עון הא ודאי דהיסורים ילכו להם. ועל ראש שונאי ישראל יחולו והנרא' לפרש ע"פ הקדמה ידועה (כתב הרב החסיד המפורסי' בס' סידורו של שבת) והוא החילוק בין חסד לרחמים חס"ד נק' זה שהאחד מתחסד עם חבירו ועושה עמו טובה בלי הקדמת בקשה מהמקבל הטוב' ורחמי"ם נק' כאשר הוצרך לרחמי"ם מבקש מאת המושל לרח"ם עליו. והמושל מקבל בקשתו ומרח"ם עליו ונותן לו מבוקשו (עיין כ"ז בדברי הרב הנ"ל בענין אליעזר עבד אברהם במה שניס' את רבקה כאשר תוסיף להטיב מה שלא שאל היינו שתאמר גם לגמליך אשקה היא האשה אשר ראוי' ליכנס בבית אברהם איש החס"ד) ונ"ל ראי' לזה דהנה חס"ד נק' המתחסד' עם קונו היינו שעושה לפנים משוה"ד היינו שמוסיף על הציווי לעשותה ביתר שאת והנה לפ"ז תבין למה נק' מדת החס"ד בדברי נבוא' לשון גדול"ה כדכתיב לך י"י הגדול"ה והגבורה וכו' דהכוונה לשון גדלות ויתרות. נותן יותר מהמבוקש. הבן הדבר:

והנה עיקר התשוב"ה ע"פ התורה הוא פשפוש במעשיו אשר הכעיס את הש"י בעברו רצונו ותיכף כל מה שמוצא בבדיקתו מעשה אשר לא טובה יקיים מצות ביעור מביתו ומרשותו היינו לעזוב החטא לגמרי ולהתוודות לפני ית"ש על העבר ולבקש רחמי"ם שיכפר ויסלח אל טוב וסלח והנה כאשר יבדוק האדם בחורין ובסדקין עד מקום שידו מגעת כל מה שחטא והעווה מיום היותו על האדמ' אעפ"כ האדם יראה לעינים ואין בכח האנושי שיזכור כל המעשי' אשר חלפו ועברו עליו להתחרט ולהתוודות עליה' ע"ז אמרו בזוהר הקדוש ובר"מ בודק עד מקום שידו מגעתי והשאר מבטלו בלבו ודיו כי ע"י התשובה על הנזכרות הש"י יסלח גם על הנשכחות אשר לא ביקש עליהם בפי' סליחה הגם שמכל מעשה חטא ועון נמשך חלאה לנפשו. וצריך לכל מכה בפ"ע לרפאות' בתחבושת התשוב"ה ולרחצ' במים טהורים (היינו דמעות עיניו) הנוזלים מן לבנו"ן (רהיטי מוחא לבנון ל"ב נתיבות חכמה ני"ן שערי בינה) ועל איזה חטא ועון

שאינו עוסק ברפואות הללו מאין יהי' לו רפואה הנה אעפ"כ הש"י ירפאהו בתורת חס"ד ונדב"ה על מה שלא שאל וביקש ממנו והנה עוד אקדים לך מ"ש המקובלי' שהעול"ם נק' עול"ם לשון העל"ם והסתר' להיות שמתעלם ומסתתר בתוכו האלקית כמ"ש אכן אתה אל מסתתר. ובזה תבין שכל בחי' הסתר' והעלם נקרא עול"ם:

ובזה נבא לפרש המאמר אמר גדול"ה תשוב"ה (היינו שישנה בכח התשוב"ה ממדת הגדול"ה והחס"ד) שמביאה רפאות (הרבה לעול"ם (אפילו לדברים הנעלמי' והנסתרים היינו שיש בתשובה סגולה בחי' גדלו"ת החסיד הנק' גדול"ה שמתגדל ומתחסד בלי הקדמת מבקש ולפ"ז בא בעל המאמר לחזק ידים הרפות והוא לבל יאמר האדם אשר כבר נשתרש באלפים חטאים זה עידן ועדנים. הנה יאמר הלא עונותי רבו כחול הים ואיך אפשר לשוב בתשוב"ה שלימה ולהתוודות ולבקש רחמים הלא צריכין לפרט החטא כמשארז"ל וא"כ איגע לריק ולמה זה להבל איגע כיון שהוא אצלו דבר שא"א לזה אמר בעל המאמר גדול"ה תשוב"ה (שיש בה ממדת הגדול"ה והחס"ד שמביא' רפאו"ת (הרבה) לעולם (אפי' לדברים הנעלמי' אשר לא ביקש הבע"ת עליהן סליח' בפירוש ולא עסק ברפואתן להסירן מחלאת נפשו רק כאשר ישוב בתשוב"ה על הנזכרו' תרפאהו התשוב"ה גם על הנשכחות. ושמא יאמר האדם א"כ למה זה לי פשפוש מעשים להזכיר את נפשי מן העוונות ולפרש החטא הלא טוב שלא לפשפש ויהיו בכלל הנשכחות ואבקש סליחה בסתם. וזה טעו' וה"ז דומה לשני בני אדם שיש להם חולאים נסתרים בפנימיות' ואינם מרגישים עדיין הכאב עד לעת זקנותם וכיוצא והנה נתרשלו מהתבקש רפואה מפני העדר ידיעתם עד אשר הגיעו ימים אשר אין להם בהם חפץ כי גדול הכאב מאד ואין רפוא' למכתם והנה אירע אשר לאחד מן החולים הנ"ל עלתה לו איזה מכה בחיצונית גופו אשר למרא' עיניו ישפוט שהוא צריך לרופא מומח' הנה בבוא האיש אל הרופ' שישתדל לרפאותו מן המכ' הנראו' לעין הנה הרופא הי' מעיין בתכונת גופו. אמר לו זאת הנגע הנראו' בחיצוניו' היא הנקל' שבתחלואיו כי יש לו חולאי' רבים בפנימיו' הנה הרופא המומח' משתדל ומרפאהו גם על הנסתרו' משא"כ השני שלא השתדל כלל ליל‍ך אל הרופא. וזה שהביא בעל המאמר ראי' לדבריו שכן הוא סגול' התשוב"ה היינו ארפ"א משובת"ם היינו הדבר שבשביל' שבת' אלי זה בודאי ארפא. זאת ועוד אחר' אוהב"ם נדב"ה ארא' להם אהבתי בתור' נדב' וחסד לכפר גם על מה שלא נתוודע לכם ולא פרטתם בוידוי ותשוב' ודי בזה למשכיל ע"ד:

סעיף ב

דרוש ב לתשובה ולתוכחה

אמרו חז"ל כשהחכם יושב ודור"ש הקב"ה מכפר לעונותיהם של ישראל. ע"כ הג"ה יש לרמז דבריהם ז"ל בפ' התשוב' דהושע. קחו עמכם דברים ושובו אל י"י ואמרו אליו כל תשא עין. דקשה מה הן הדברים וגם איך יפול בדברי' לשון קיח"ה. ויתכין לפרש ע"פ משארז"ל כ"מ שנא' דברי"ם הוא לשון תוכח"ה ומוסר (ע' בר"שי פ' אלה הדברים וכו') ולפ"ז יש לפרש קחו עמכם דברי מוסר ותוכח' ששמעתם מפי המוכיחי' ושייך בזה לשון קיח"ה כיון שמצוו' להמוכיח הנה הוא כלוקח דבריו וכ"ה לשון הכתוב תקחו מוסר ואמר תקחו מוסר מן המוכיח ושובו אל י"י ואמרו אליו כל תשא עון דכך הוא המדה לכפר עונות בשעה שהחכם יושב ודורש כמו שאמרז"ל: **וטעמא בעי גם** למה אמרו יושב ודור"ש. יושב דייקא. נ"ל דהנ' פשט הוא בעש"י רמ"ז ביציר"ה דרו"ש בבריא"ה סו"ד מאצילו"ת והנ' עולם הבריא"ה נקרא עולם הכס"א ע"כ ק"ש וברכותי' שהוא תפיל' הבריא"ה הוא בישיב' והנה דרוש שהוא בבריא' אימא עילא' תשוב' עילא' מקננת תמן וכיון דתמן הוא אתר הארת התשוב' והדורשי' דרש ויוש"ב דייקא. שהוא בבריא' הנה יגיע עד אתר התשובה: הנה הקב"ה מכפר לעונותיהם של ישראל: ואם עיני שכל לך תשכיל ותדע אומרם כשהחכם דייקא יוש"ב ודור"ש דייקא הבן הדבר:

סעיף ג

ויתבאר עוד כשהחכ"ם יושב ודורש דרש בגימ' ז' פעמים חס"ד וזה כל פרי מעשינו להפוך הגבורו' לחסדי' ובזה תלוי כפרתינו והנ' ה' גבורו' הם וכללותם ביסוד וכללותם במלכו"ת הם ז' וכן בחסדי"ם. תתבונן בכונ' ימי הלולב להוריד החסדי"ם בין והתבונן:

סעיף ד

ענין מצות תוכחה להדרוש כתיב הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא הנה דרשו חז"ל הסמיכות. אבל רשות ניתן לדרוש ויש לדקדק ג"כ אומרו בכאן עמית"ך. וחז"ל פירשוהו במ"א עם שאתך בתורה ומצו' ובכאן א"א לדרוש כן דהרי כבר ענתה מה"ד ע"ז אם לפניך גלוי לפניה' מי גלוי ומחוייב האדם להוכיח אפי' לרשע שנראה בדעתו שלא יקבל תוכחתו (הן באמת שיש בזה עמקי הלכו' שלא נתברר על בוריים לקטן כמוני. דהנה אמרז"ל כשם שמצו' לומר דבר הנשמע וכו' וכן אמר שלמה אל תוכח לץ וגו' ועיין בהג"מ בה' דיעות. יהי' איך שיהי' בכאן א"א לפרש כן להמעיין בשיטו' הגמרא בענין מה שאמר' מה"ד בשעת חורבן הבית. ויצאה הגזרה ע"ז וממקדשי תחלו) והנה לדעתי נראה כך דהנה מוכח מדברי חז"ל כל מי שחטא חבירו על ידו היא נענש על ידו כמו שאמר הקב"ה על ידך נטרד דואג האדומי על ידך נהרגו נוב עיר הכהנים ומה חטא דוד בזה אלא ע"כ כיון שמגיע לאיזה אדם מישראל תקלה על ידו יקבל היא

איזה עונש (כענין השוגג שצריך כפרה דכיון שבאת תקלה על ידו לא לחנם אירע לו כן. הבן) והנה המוכיח בשער בת רבים. הן ליחוד הן לצבור הלא ירתע לאחוריו המוכיח ויאמר אם לא ישמע הניכח לדברי ענשו כפל ומכופל (ובפרט לדעת הסמ"ג מנה במנין המצות עשה ול"ת ממנין תרי"ג ומלתם את ערלת לבבכם מ"ע לשמוע להמוכיח וערפכם לא תקשו עוד אזהרת לאו מי שאינו שומע להמוכיח. וא"כ כשהבעל עבירה לא ישמע לדברי מוכיח הנה יתוספו על עוניתיו עבירה לאו וביטול מ"ע. ובפרט בימים הקדושים תלויים ועומדים עד יוה"כ להכריע לצדק בכף מאזנים. הנה יכול המוכיח לגרום ח"ו הכרע' וכו') והנה מורא יעלה על ראש המוכיח פן לא יקבלו תוכחותיו ויגרום תקלה ח"ו ויהיה גם לו כמו חטא שוגג שצריך כפרה ולהסיר המוראה זאת מראש המוכיח אמר הכתוב במצות תוכחה. הוכ"ח תוכ"ח את עמית"ך (עם שאתך בתורה ומצוה ונכנסת בערבות כמוהו כמוך וכי ס"ד שלא תוכיח את עצמך כן בהכרח שתוכיח לחברך ומה שאתה מתייירא פן לא יקובלו דבריך וח"ו יתוסף על הנוכחים אשמה ורשע ותבא תקלה על ידך ותצטרף לכפר' עכ"פ כמו חט"א שוג"ג שצריך כפרה. ת"ל ולא תשא עליו חט"א. הנה הבטיח הש"י בתורתו שעל דבר זה לא תשא חטא כיון שבתורה עשית לקיים מ"ע הוכח תוכיח:

סעיף ה

ומעין הנ"ל הבטח' התורה היא הוכח תוכיח את עמית"ך. אני מצוה אותך להוכיח. עם שאתך בתורה ומצות וכמוך כמוהם עמדו רגליכם על הר סיני והנה בסיני נאמר וכל העם רואים את הקולות דרשו חז"ל רואים את הנשמע והנה כבר דקדקנו בכל הניסים הי' הנס חוץ לטבע לצורך איזה ישועה הנצרכה לשעתה ובכאן על מה עשה י"י ככה פועל ניסיי בזה על כרחך הוא לצורך (וכבר דברינו מזה בדרכים שונים במאמרי חג השבועות) ומה שנאמר כעת הנה ישראל ע"ק אמרי נעש"ה ונשמ"ע ופירשוהו חז"ל נעש"ה תיכף מה שאתה מצוה. ונשמ"ע אח"כ בכל זמן ועידן מאת חכמי הדור ונקבל מוסרם ותוכחתם (כי הם דברי אלקים חיים ממש. כ"א כפי מה שקיבל מסיני מן קול גדול ולא יסף דמתרגמינן ולא פס"ק) והנה פעל ועש' אז הפועל ישועות שיהיו רואי"ם את הנשמע דהנה ראי' בעינן שהאדם רואה איזה דבר הנה הוא אצלו דבר ודאי בלא ספק. והדבר שאדם שומ"ע מאחרים שמספרי' לו איזה דבר הלא זה אינו דבר ודאי אצלו כמו ראי"ה מוחשיית בעין. וזה שפעל הש"י בנס אשר במעמד הנכבד היו רואי"ם את הנשמ"ע בכדי שיהיה נשאר לטבע קיים בזרע ישורון שעמדו רגלם ורגלי אבותיהם על הר סיני שתהיה השמוע"ה מן חכמי הדור בכ"ז ועידן פועל' אצלם כמו הראי' מוחשית ודאית וכמו שראו

עין בעין במעמד הנכבד וכל מה שיאמרו להם חכמי הדור תהיה ודאית אצלם כמו שראו במעמד הנכבד וכן יהי' אצלם דברי המלמד מוסר כאלו ראוי בעיניהם ממש הדברים שיוצאים מפי המוכיח והמלמד מוסר שהם דברים צודקים ואמיתיים. ומעתהי תפרש המקר' הבטח' התורה הוכ"ח תוכי"ח את עמית"ך עם שאתך בתורה ומצו' וכמוך כמוהו עמדו רגליכם על הר סיני ולא תתייירא שתהיה סיבה שיעניש חבירך על ידך כאשר לא ישמעו לדברי תוכחתך ותהיה גם אתה צריך כפרה על חט"א כמו בשוגג כמש"ל הנה הבטיחה התורה ולא תשא עליו חט"א כיון שהוא עמית"ך בתורה ומצות עמדו רגליו ג"כ על הר סיני נשאר לטבע קיים אצלו להיות רואי"ם את הנשמ"ע ובודאי ישמע לדברם כאלו רואים עין בעין ושכרך יהיה נכון לפני י"י עד עולם:

הג"ה ומי שאינו מתפעל ואינו שומע הנה לא עמדו רגלי אבותיו על הר סיני להיות רואים את הנשמע וא"כ הוא מן כתות הערב רב ואינו בכלל עמית"ך וא"כ אינו בכלל מה שאמרו כל שנענש חבירו על ידו וכו' כי לא חב"ר הוא הבן:

סעיף ו

ואגב אפרש לך עוד פירוש אחר כאשר נדקדק בכפל לשון הוכ"ח תוכייח על פי מה דמקובל בידינו מאת תלמידי הבעש"ט זלה"ה אפילו הצדיק כשרואה איזה עבירה עבורה באיזה אדם הנה זה ודאי אינו במקרה ולמה הזמין השי"ת אשר הוא ירא' אותה העבירה ע"כ הוא שיש בידו ג"כ שמץ מה מדוגמת אותה העבירה. והראיהו מן השמים בכדי שיפשפש במעשיו וסיפרו מתלמידי הבעש"ט שאירע שראה באחד שחילל שבת בפרהסיא ועמד משתומם למה הראוהו כזאת ופשפש במעשיו דע"כ יש בידו עון כזה פשפש ומצא ששמע מקרוב זילותא דת"ח (נקרא שב"ת כאמור בזהר) ושתק. והמשכיל יתבונן כן בכל הענינים דהקב"ה מדקדק עם חסידיו ולפ"ז יתפרש הכתוב הוכח תוכיח את עמית"ך הייינו שתהיה רם אתה מוכ"ח כאשר תוכי"ח את עמית"ך ותפשפש במעשי"ך ולא תשא עליו חטא רצ"ל לא תשא את החטא רק עליו אבל תבין אשר גם אתה מצטרך לתוכחה וייפשפש במעשיך ותשוב אל י"י כמוהו כמוך ותזכו שניכם לחיי עולם בזה ובבא:

סעיף ז

עוד אומר לך ע"פ מאמר רז"ל שהתחלנו בהתחלת הדרוש כשהחכם יושב ודורש הקב"ה מכפר לעונותיהם של ישראל יתבאר הדבר ע"פ מה שפירשתי בפסוק הנאמר לפינחס (הוא אליהו) תחת אשר קנא לאלקיו ויכפר על ב"י ודרשו חז"ל בגמ' ראוי' שתהא הכפר' הזו מכפרת והולכת עד סוף כל הדורות עיי"ש בפ' חלק הן אמת שהדברים סתומים והנה לשמע אוזן שמעתי שיש מדרש חז"ל (על פי הדברים שאמרו בזהר על שאליהו

אמר קנא קנאתי וכו' כי עזבו ברית"ך וכו' א"ל הקב"ה על שאמר עזבו בריתך יצטרך הוא להיות אצל כל ברית מילה ויבא להעיד שישראל שומרים הברי"ת. והנה שמעתי שיש באיזה מדרש) שאמר אליהו רבש"ע כיון שמדתי שאני מקנא ולא אוכל לסבול חטא ועון פן יהי' אבי הבן המכניס לברית בעל עבירה ולא אוכל לסבול והשיב לו הקב"ה הנה אכפר לו עונותיו והשיב עוד פן יהיו הבעל ברית והמוהל בעלי עבירות והשיב השי"ת אכפר להם ג"כ ואמר עוד פן יהיו העומדים שם בעלי עבירות והשיב הש"י שיכפר לכל העומדים בברית כך שמעתי שיש באיזה מדרש ולא ראיתיו אבל ראיתי בס' אחד כתב ג"כ ששמע בשם מדרש שכל העומדים אצל כסא של אליהו מתכפרין עונותיו ולפי הדברים הנ"ל פירשתי בפ' פינחס (הוא אליהו) תחת אשר קנא לאלקיו (עי"ז) ויכפר על ב"י שאמר להש"י הנה מדתי מדת קנא' לאלקים ולא אוכל לסבול בעל עבירה. הנה עי"ז הבטיחו הש"י לכפר על כל בני ישראל העומדים בברית וזה שיש לפרש ג"כ בגמ' דידן ראוי' שתהי' הכפרה הזו מתכפרת והולכות עד סוף כל הדורות. והנה לפ"ז אנן נמי נימא הנה נצטוינו במ"ע הוכח תוכיח את עמיתך והנה מורא יעלה על ראש המוכיח פן לא יהיה דבריו נשמעים להחוטאים ויוסף על חטאתם פשע שעברו על עשה (ומלתם את ערלת לבבכם) ועל ל"ת (ערפכם לא תקשו עוד) הנה מבטיחו הש"י בעת אשר ישב ידרוש לש"ש. הנה הש"י יכפר עונות ישראל הנה ממילא אין כאן עונות. והוא הנלמד מפסוק הוכח תוכיח את עמיתך (שישובו מעונותיהם והנה יש פחד פן ח"ו לא ישובו ויתוסף על חטאתם ויהיה המוכיח סיבה לשיתענשו ויגיע גם להמוכיח עונש על שנענש חבירו על ידו ויהיה צריך עכ"פ כפרה כמו השוגג כמש"ל ת"ל) ולא תשא עליו חטא כי אכפר לעונותיהם תיכף קודם התשוב"ה וזהו שדרשו בשעת שהחכם יושב ודורש (תיכף באותה שעה) הקב"ה מכפר לעונותיהם של ישראל וכיון שכן הוא נדרש בב"ד של מטה כן מסכימים בבית דין של מעלה הבן:

סעיף ח
דרוש ג

חומל י"י אלקי"ך וכו' להבין מהו מילת הלב דהנה הל"ב מתאר' לכל דבר שבעולם הערב לו בהיתר ובאיסור והנה דברים האסורים ע"פ התורה חיותן משלש קליפות הטמאות כנודע. אבל דברים המותרים ע"פ התורה כגון מאכל היתר ומשק' ומשגל ודבורים וכיוצא בכל ענינים שהם רשות הנה חיותן מקליפת נוג"ה שהיא מאמצעית בין קודש לחול ונק' בזהר שיקל"א שהוא כמו משקל הנוטה לכאן ולכאן. והנה באכול האדם לש"ש בסעודת מצו' ואפילו בסעוד' הרשו' אם יהיה כוונתו לש"ש כדי שילך בכח האכילה ההוא לעבוד

את הש"י. הנה החיות שהי' במאכל ההוא מקליפ' נוג"ה נכלל בקדש. ואם כוונתו בהיפוך לתאוה עולמיי'. הנה לתאו"ה יבקש נפרד (היינו מבקש פירוד) כי נכלל החיות בג' קליפות הטמאות עד אשר ישוב אל י"י ויעלה החיות אל הקודש. והנה מצות המילה מורה ע"ז כורתין הערל' אשר יש בה ג' גלדים היא נגד ג' קליפות הטמאות שצריכה כריתה וביטול לגמרי ואסור ליהנות מהם. משא"כ הקליפ' הד' היינ עור הרך פורעין אותו עד העטרה (הרומז למלכות) לכללו אל הקודש. וממילא תבין כעת מה שהבטיחנו יוצרינו ומל י"י אלקיך את לבבך היינו שיתהווה לנו בלב דמיון מצות המיל"ה שלא יתאו' הלב בשום אופן לדבר איסור המתאוו' מן ג' קליפות הטמאות ולא תזכרנ' ולא יעלה על לב. וגם דברי הרשו' לא יתאוה הלב כ"א בדבר המצטרך לש"ש ודו"ק והאריך אומרו אח"כ לאהבה את י"י בכל לבבך ובכל נפשך. כי בכל דבר שנעסוק בעניני העולם. לא יהיה בהם שום תערובות איבה אחרת רק למען אהבת הש"י והוא אומרו למע"ן חיי"ך כי כבר ידעת ג' קליפות הטמאותהן המה הצריכים ביטול וכריתה לגמרי ונק' מו"ת ובביטולם לעתיד כתיב בלע המו"ת לנצח וקליפת נוגה יתבטל ממנ' הרע והטוב יתברר ויוכלל בקדש וא"כ אין כאן רק חיי"ם ושלו"ם לכ"י. וז"ש למען חיי"ך. הבן:

סעיף ט

שובה ישראל עד י"י אלקיך וכו' מכלל דאיכ' תשוב"ה שאינה מגע' עד הש"י. ואינו מובן וגם הנתינת טעם כי כשלת וכו' אינו מובן דודאי אם אין עין אין צריכין לתשובה. והנראה ע"פ משארז"ל שאמר הש"י לראובן אתה פתחת בתשובה תחיל' חייך שבן בנך עומד ופותח בתשובה תחילה ומנו הוש"ע שנאמ' שובה ישראל עד י"י אלקיך הנה מהראוי להתבונן הלא כמה בעלי תשובות שקדמו לראובן אדם וקין וכיוצא והנראה דהנה איתא בזוה"ק דעל עון פגם הברי' אינו מועיל תשובה. והקשו בעלי הקבלה והמוסר הלא תלמוד ערוך בידינו אין לך דבר שעומד בפני התשוב"ה ותירץ בעל ראשית חכמה (והסכימו עמו בעלי הקבל') שכוונ' הזהר היא דהנה איתי תשו' תתא' (היא בחי' ה' אחרונה תשוב"ה ה' תשוב) ואית תשוב"ה עילאה (תשו"ב ה' עילאה. היא בחי' בינ"ה נקר' הוי' בניקוד אלקים) וכוונ' הזהר דעל פגם הברי' אינו מועיל תשוב' תשובה תתאה. רק תשוב' עילאה. עיי"ש. והנה תשוב' עילאה נקרא תשוב"ה תחיל"ה שהיא תחיל' וראשית בדרגין דתשוב"ה מלמעלה למטה והגם הן אמת שאמרז"ל כל האומר ראובן חטא וכו' אלא שבלבל וכו' עכ"פ כיון שהכתוב מעלה עליו כאלו וכו' ע"כ בעשותו תשובה הנצרך לתשובה עילאה הנק' תשוב"ה תחיל"ה כנ"ל והנה הכתוב העיד עליו וישב ראובן וכו' כמו שקיבלו רז"ל ששב לשקו ולתעניתו א"כ הוא פתח בתשוב"ה תחילה היינו תשוב"ה

עילאה אשר לא שמענו עדיין בתורה מעת בריא' העולם ועוד אקדים לך סתם עו"ן נק' בדברי רז"ל בירושלמי ובמדרשים על פגם הברי' (וכתבו המקובלים בזה להיות העביר' הזאת נעשית בהרגש כל רמ"ח איברים. והנ' עו"ן במילוי כזה עי"ן ו"ו נו"ן בגימ' רמ"ח) ומעת' תבין משאריז"ל אמר הקב"ה לראובן אתה פתחת (פתח) בתשוב"ה תחיל"ה (היינו תשוב"ה עילא"ה כנ"ל) חייך שבן בנך פותח בתשובה תחילה ומנו הוש"ע שאמר שובה ישראל עד הוי' אלקי"ך רצ"ל אתה מוכרח לשוב תשוב' עילא' שהוא הוי' בניקוד אלקים ואמר הטעם כי כשל"ת בעוני"ך היינו סתם עו"ן הוא חטא ופגם הברי' כמש"ל וע"ז לא יועיל לך תשובה תתאה רק תשובה עילאה וכמו שפתר הרב בעל ר"ח דברי הזהר כמש"ל:

סעיף י

ויתפרש עוד שובה ישראל ע"ד הוי' אלקי"ך ע"ד הוא לשון התקשרות מלשון התקשר מעדנות כימה. הו"י' רמז לז"א אלקי"ך מלכו"ת שמי"ם נוק' דז"א והנה ע"י החטא בעוה"ר גורמים ח"ו פירוד בין הדביקים ועל ידי התשוב' (היינו תשוב ה') גורם החיבור והקישור וזהו שובה ישראל ע"ד הוי' אלקי"ך רצ"ל שתשוב בתשובה שתתקשר הוי' עם אלקי"ך היינו זו"נ ואמר כי כשלת בעונ"ך ע"י העון גרמת לשונאי ישראל נפיל' וכשלון מאיגרא רמה וכו' ונפרד הייחוד בעוה"ר וע"י התשובה תייחד הדודים והריעים. הבן והשם הטוב יכפר:

סעיף יא

ויתפרש עוד שובה ישראל עד הוי' אלקי"ך עד שהש"י יהי' מייחד שמו עליך להיקרא אלקי"ך כמו שאומרים אלקי אברהם פתח דברי יאיר בנתינ' התורה אנכי הוי' אלקי"ך ואמרו בזו"ח שנפתח אות **ם**' סתומה של שם אלקים ונעשית ך' להיקרא אלקי"ך (כמד"א אלקי"ם אלקי"ך אנכי) והכוונה לדעתי שהודיע הש"י שהבחירה נתונה ביד האדם להיות כאבו' העולם שיתייחד הקב"ה שמו עליו להיקרא אלקי פלוני ושמא תאמר האיך אפשר זה כיון שחטאתי לפניו ית"ש ז"ש הנביא. כי כשלת בעוניך העון לישראל הוא רק מכשול במקרה ואינו בעצם כמו שנתבאר במ"א וכשתשו' תהיה צדי' מעיקרו:

סעיף יב

ויאמר עוד שובה ישראל עד הו"י' אלקי"ך אלקי"ם הוא דין. הו"י' רחמים. הנה כשהאדם חוטא הוא ח"ו תחת מה"ד וכשישוב בתשוב"ה מהפך מה"ד למה"ר וזהו שובה ישראל כ"כ בתשוב' שלימ' תשוב. ע"ד הו"י' אלקי"ך עד שיתהווה מן אלקי"ך (היינו מן הדינים הנתונים עליך ח"ו. יתהפך) הו"י' רחמים והענין הוא שישוב בתשובה מאהבה וביראה הרוממות. כי בעשותו תשוב"ה מיראת העונש הנה מבואר בזהר שמעוררין דינים על

שונאי ישראל ע"כ הזהיר שתהיה התשוב' מאהבה ובירא' הרוממות אז יתהפכו הדינים לרחמים:

סעיף יג

ויאמר עוד שובה ישראל עד הוי' אלקיך. הנהגת הטבע שהש"י מנהיג בה את עולמו הוא ע"י שם אלקי"ם בגימ' הטבע והנהג' הניסיית בשידוד המערכ' הוא ע"י שם הוי' המהוו' כל הוויות משדדם כרצונו והנה בהנהג' הניסיית אין מסתפ' שהוא בהשגחתו ויכולתו ית"ש. שהיא הפועל ישועות. משא"כ בהנהג' הטב"ע מי שאינוי שלם באמונ' מעל' ח"ו בדעתו ספיקות שהיא בזולת הפגם' ועזב י"י את הארץ וכוכבי השמים וכסילהם מנהגים בטבעם ובפרט בראותו דרך רשעים צלח' והנה אחיי וריעיי הגם שלפי הנרא' לדעתינו דמה שאנחנו נקיים מדיעות הכוזביות הללו עכ"ז מי שישים עיניו על דרכיו באמת ימצא כהנ' וכהנ' דהיינו ההשתדלות העצום בעסק הפרנסה בהיתר ובאיסור וכן בשאר ענינים וכן בעסק התורה והעבודה בפניו' שונות ילאה הקולמוס לכותבם. כי מי שמאמין באמת בהשגחתו ית"ש על כל דרכיו וכל צעדיו יספור והוא בוחן לבות וכליות כשיודע האדם כ"ז לא יתעסק בכל אלה וכבר הדיבור של חיב' מצוי בינינו ובין הח"ברים המקשיבים בכל עידן ועידן בנידון הדברים האלה שקדו על דלתי האמת והש"י יהי' בעזרינו) וכל אלה הסבר' ודמיונו' הכוזביות באים אל האדם מחמת שהעבירות מכסים את אור השכל הישראלי. אבל בשובו בתשובה שלימה. יאיר אליו אור השכל הישראלי ויראה עין בעין השגחתו ית"ש בכל עניני הטב"ע בין והתבונן. וז"ש שובה ישראל עד הו"י אלקי"ך עד אשר תראה אשר אלקי"ך הינו הנהג' הטבעיי' הוא הו"י כי בתוך ההנהג' הטבעיי' שהוא בשם אלקים מסתתר שם הו"י. הו"י הוא האלקים וכתיב אכן אתה אל מסתתר והדברים ארוכים וקצרנו במאמרים כי ידועים הם לאנשי בריתינו אשר על מי תטוף דברינו וז"ש כי כשלת בעונ"ך כי העון היה לך למכשול ונתקלת בו לחשוב מחשב' חוץ להתעסק בטבעיים בחושבך כחך ועוצם ידך יעשה לך חיל ע"כ כהיו' תשוב אל י"י ורחמך ויאיר עיניך ותראה כי הכל בהשגח' נפלא' יהי י"י אלקינו עמנו:

סעיף יד

ויאמר עוד שובה ישראל עד הוי' אלקיך ז"ל ר"י בשער התשובה. התבאר בתורה כי יעזור השי"ת לשבי' כיאשר אין יד טבעם משגת ויחד' בקרבם רוח (חדש') טהור להשיג מעלת אהבתו עכ"ל הבן הדברים הגם שהתשוב"ה צריכ' להיו' מעומקא דליבא באהבה עזה לי"י עכ"ז להיות האדם עדיין משוקע בחטא הנ' החטא מכס' את אור הנפש. והשכל לא יתפעל באהבת בוראו בהתגלות לבו כמו שמתפעל באהבה עולמות דהיינו עכ"פ כאהבת אשה ובנים עכ"ז כיון שמסכים בלבו ומתחיל לשוב ועושה כל מה שהוא בטבעו

לפי ערכו יעזרהו הש"י ברוב חמלתו. ויתגלה לו אהבת בוראו ויעשה תשובה באהבה עזה תשוב' עילא'. זהו שוב"ה ישראל עד י"י אלקיך. אין לך לשוב אלא עד י"י. היינו מה שהוא בטבעך והש"י יעוררך באהבה כי (כעת) כשלת בעונך והחטא מכבה את האהבה ומעוור את העין ע"כ האדם יעשה את שלו עכ"פ לשוב כפי טבעו והבור' כל יעורר את האהבה. וכתבו תלמידי בעש"ט בשם רבם שהשתדלות מן האדם אינו רק להשיג עבודה מירא' והשי"ת ישלח לו האהבה כי דרכו של איש וכו' כי כבר ידעת ירא"ה בחי' נוקבה ואהב"ה דכורא והבן:

סעיף טו
דרוש ד

שובה ישראל עד י"י אלקיך וכו' כבר מבוארים הדקדוקים בדרושים הקודמים ויראה לפרש דהנה קיי"ל דזה כל האדם לקיים תרי"ג מצות שבתורה ועי"כ נשלם שיעור קומתו ויוגמר לו הלבוש חלוקא דרבנן להתלבשות נשמתו בבוא ימי התשלום ובאם יחסר אחת מרמ"ח עשי"ן הנה יחסר אבר מהחלוקא דרבנן וגם אבר אחד אינו מתוקן בנשמתו בשלימות וכן בלאוין בשמרו כל הלאוין. אזי יושלמו כל הגידין הרוחניים שבנשמתו ובהחלוקא דרבנן ובהיפך ח"ו וכו' והנה יש להתבונן בשלמא בקיימו רמ"ח פיקודין דעשה יושלם השיעור קומ' ע"י עשייתו בקו"ם ועש"ה אבל השלמת השס"ה גידין האיך יושלמו ע"י עשייתו. והנה הוא שוא"ת כמו קודם הבראו ותינח עוד בשלמא כשבא דבר עבירות לידו ופירש ממנ' מפני יראת הש"י ואהבתו הנה זה נקרא מעש"ה היינו סומ' התאו' משא"כ עבירות שלא נזדמנו לו או נזדמנו והיו במניע' שלא היה יכולת בידו לעשות העבירה אפי' אם היתה מותר' האיך אפשר לומר שיתוקן עי"ז שיעור קומתו והנה לא עשה כלום. אך זה מחסד הבורא ית"ש על יציר כפיו אם האדם פורש מן העבירות אשר מזדמנים לידו ויש ביכולתו לעשותם בלי מונע כגון לה"ר ורכילות וקנא' ושנא' ומו"מ שלא באמונה ורבית ועון הברי' ח"ו וכיוצא אשר אין לו מונע אין בוש' בפני הבריות שאינם יודעים מכל אלה ואעפ"כ הוא פורש מכל אלה מפני גזיר' היוצר ב"ה וב"ש. אזי הש"י ברחמיו יחשב לו למעשה אפי' שמירת אותן הלאוין שלא נזדמנו לידו או שהן במניע' ממנו מחמת בושה. כגון זנות וגניבה וכיוצא. משא"כ כשעובר על הלאוין המצויים ברשותו הנה לא די שהחסיר שיעור קומתו מהגידין אשר הם נגד אותן הלאוין אלא שנחסר ג"כ שיעור קומתו גם מאותן הלאוין שלא נזדמנו לידו כי מה שלא עשאן הוא מחמת שהיו במניעה ממנו מחמת העדר הזדמנות. או מחמת בוש' כיוצא דהרי כש"כ הוא. אם לא פירש מחמת אהבת הבורא ויראתו מאותן העבירות שאין יצרו

תוקפו כ"כ. מכש"כ שאינו פורש מאותן שיצרו תוקפו. ומה שלא עשאן הוא מאהבתו את עצמו שמסוה של בושה ע"פ אשר יהיה לבוז וכיוצא:

ובזה פירשנו מקרא קדש בפ' עקב כ"ל המצו' אשר אנכי מצוה אתכם היום תשמרון לעשות אשר נתחבטו המפרשים מהו כ"ל המצות. וגם מהו תשמרו"ן לעשו"ת שמיר"ה היא בלאוין. לעשו"ת הוא בעשין. ולפמ"ש יונח כל המצות דייקא אשר אנכי מצוה אתכם דייקא תשמרו"ן לעשו"ת היינו שהשמיר' תיחשב כעשי' בעת אשר תשמרו על המצות היינו כשתפרשו מן העבירות בעבור ציווי. אשר אנכי מצוה אתכם היינו שתפרשו מאותן העבירות המצויים בלי מונע אזי יוחשבו לעשי' גם אותן מניעת העבירות שהן במניעת בזולת ציוויי מה שאין כן בהיפך וכנ"ל. אזי גם אותן שלא עברתן יוחסרו ממנין. והבן:

והנה האיש אשר נשתקע בעונות המצויים ולא חסם תאותו מחמת פחד י"י הנה כשרוצה לעמוד על נפשו ולתקן שיעור קומתו צריך לתקן גם השיעור קומ' אשר הם נגד הלאוין שהיו במניע' ממנו כי מה שלא עבר עליהן לא הי' מאהבת הבורא ויראתו רק מאהבתו א"ע וכנ"ל שנלמד הדבר מכ"ש אם עבר על העבירות שאין יצרו תוקפו מכ"ש וכו':

וזהו שוב"ה ישרא"ל מכל העבירות והלאוין המוזהרין ע"פ התורה ע"ד הוי"ה אלקי"ך עד אשר תערוך לפניך י"י אלקי"ך ולא היית עובר העביר' מחמת י"י אלקיך אהבתו ויראתו אז אינך צריך לשוב ולתקן שיעור קומ' משא"כ אותו הלאו אשר מנעת עשות. אבל לא מאהבת הבורא דיק מאהבתך את עצמך זה צריך תקון לתקן שיעור קומה ואמר הטע' כי כשלת בעונך בדב' שאין יצרך תוקפך כ"כ מכש"כ שהיית עובר עבירות שיצרך תוקפך אם לא היה לך מניע'. והאיך יוחשב זה לעשי' לתקן שיעור קומתך להקרא ישרא"ל בשלימותו וזהו שוב"ה ישרא"ל וכו' וכנ"ל הבן מאד הדברים והש"י יזכנו לשוב אליו באמת ובתמים:

סעיף טז

ויאמר עוד שובה ישראל עד וכו' הנה כתב הרמב"ם בהל' תשובה פ"ב ה"ב. וז"ל ומה הוא התשוב' שיעזוב החוטא חטאו ויסירנו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשה עוד וכו' וכן יתנחם על העבר וכו' ויעיד עליו היודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם עכ"ל. נראה הכונה שהתשוב"ה צריכ' להיות מעומקא דלבא שמתמרמר מאד על חטאתו אשר חטא והבוחן לבות וכליות היודע תעלומות לב הוא לבדו יודע ויראה ללבב אם חרטתו הוא אמיתיית מעומקא דלבא והוא היודע ועד הוא יעיד עליו. וז"ש שוב' ישראל עד י"י אלקיך עד אשר השי"ת הבוחן לבות וכליות יהי' כביכול יכול להעיד עליך כי הוא יודע מחשבות אדם ותחבולותיו. ואמר הטע' כי כשלת בעונך. ובקל תוכל ח"ו לחזור לסורך

אם לא תהי' תשובתך בחרט' גמור' מעומקא דלבא עד שיעיד עליך היודע תעלומות שנגמר בדעתך שלא תשוב עוד לכסלה בשום אופן:

סעיף יז
דרוש ה

שובה ישראל עד וכו' כבר מבואר בדרושים הקודמין מה שיש לדקדק. ונראה לפרש ע"ד הוא לשון קישוטין מלשון עד"י עדיים והנה ע"י מע"ט של ישרא"ל עושין קישוטין לשכינה כביכול באמר' חזי במה ברא אתינא לקמך ע"י העבירות ח"ו מסירין הקישוטין. וזה שיש לפרש שובה ישראל ע"ד י"י אלקיך תשוב את הקישוטין של י"י אלקיך כביכול. כי כשלת בעונך כי כשלת הקישוטין וכביכול הסירות אותן בעונך ע"כ מוטל עליך לתקן:

סעיף יח

ויאמר עוד שובה ישראל עד וכו'. והנה זהו ויכוח הש"י כביכול עם כנ"י הש"י אומר שוב' ישראל אלי ואשוב' אליכם. היינו שאנחנו נפתח הפתח ונמציא א"ע אליו ונתבר גזיזין דפרזלא עד שנקרב א"ע אליו כביכול. כנ"י אומרין השיבנו י"י אליך ונשובה רצ"ל שהוא ית"ש יקרב אותנו אליו להשיבנו ברחמים כענין משכני אחריך נרוצה והנה יש לפר' ג"כ שזה שאמר הקב"ה לראובן אתה פתחת בתשובה תחילה חייך שבן בנך (הושע) יפתח בתשוב"ה תחילה והקושיא מפורסמת הרי מצינו אדם וקין. אך הוא באד"ם וקי"ן פתח הקב"ה תחילה לעוררם בתשוב"ה. משא"כ ראוב"ן הוא פתח תחילה והי' זה שכרו הושע בן בנו פתח ואמר שובה ישראל עד י"י אלקיך אפי' אם ח"ו הש"י אינו פותח ומקרב אותך אליו תשוב עד הגיעך אליו וז"ש עד י"י אלקיך והבן כי קצרתי:

סעיף יט

וירצה עוד שובה שראל עד וכו' ע"פ מ"ש החסיד בעל חו"ה. שהחסידים הראשונים היו שבים כל ימיהן בתשובה אפי' על עבירה אחת ואבאר לך דבריו קצת בביאור דהנה ידוע ע"פ משפטי התורה בדין בושת הכל לפי המבייש והמתבייש. אם המבייש הוא איש שפל הבושת המגיע ממנו הוא מרוב' אשר שפל כזה יהיה מבייש וכן המתבייש אם הוא אדם גדול בושתו מרובה משא"כ אם הוא איש שפל ממילא אם המבייש הוא איש שפל מאד והמתבייש הוא איש גדול מאד תגדל התשלום מאד כי היה הבושת מרובה וככה תתבונן בכל ענינים המכעיס עם הנכעס לפייסו הכל לפי ערך האישיי' מצטרך לפייס והנה גדולת אלקינו ית"ש א"ס לרוממותו וגדולתו. והאד' בריה קטנה מעוטה בדעת מכעיס אותו הנה אפי' אם יחי' כמה אלפי אלפים שנה לא יוכל לצאת י"ח בפיוס את אשר הכעיס את היוצר כל. והנה העביר' מעוור את עיני האדם ולא יוכל להתבונן ולהתפעל כ"כ בגדולת אלקינו ית"ש וכאשר האדם שב בתשוב"ה הנה יאירו עיניו וידין

וישכיל יותר את מי הכעיס כי יתבונן בגדולתו ורוממותו ית"ש כפי שכלו הנה לפ"ז לא תספיק לו תשובת"ו את אשר שב אתמול כי אתמול לא היה ידע כ"כ גדולתו ורוממותו ית"ש וכהיום שהאירו עיניו צריך תשובה מחדש. והנה כאשר שב בתשובה מחדש הנה מאירין עיניו ביותר ולא תספיק לו תשובה הקודמת ואפי' אם יחי' גבר שנין אלפין לא יבא לתכלית גדלתו. ע"כ מצטרך כל ימיו להיות בתשוב"ה אפי' על עבירה אחת וז"ש הכתוב כי אחרי שובי נחמתי ואחרי הוודעי וכו' הבן הדבר. וז"ש הנביא שובה ישראל עד י"י אלקיך שצריך אתה לשוב בתשובה כפי ערך גדולת י"י אלקיך ותהי' כל ימיך בתשובה כי בכל פעם תשיג יותר ע"י התשובה מה שלא השגת אתמול וז"ש כי כשלת בעונך שהעון סימא את עיניך ולא השגת גדולת בוראך כ"כ עד אחרי שובך וכן בכ"י ויום כל מה שתשוב יותר תשיג יותר ותצטרך לתשוב' הבן:

סעיף כ

ויאמר עוד שוב' ישראל עד וכו' ע"פ מ"ש הרב הקדוש בעל ע"מ בעסק ד' חלוקי כפרה המבוארין בגמ' עבר אדם על מ"ע ושב לא זז משם עד שמוחלין לו עבר אדם על ל"ת ושב תשוב"ה תולה ויה"כ מכפר וכו' ואעפ"כ גם בהגיע יה"כ אינו מכפר רק עם התשוב"ה. ואמר הוא ז"ל הטעם ע"פ מ"ש החסיד בעל חו"ה שכל ענינים שבעולם וכל התנועות של האדם אין לך אלא ציווי ואזהר"ה ואין שום דבר רשות רק כל רגע ורגע איזה תנוע' שהאדם עושה או שהוא במצו' עליו או שהוא עביר' ח"ו. ע"כ ישים האדם עינא פקיחא על כל עונותיו להבחין את המעש' והתנוע' אשר הוא עוש' אם הוא בגדר הציווי ובאם אינו בגדר הציווי א"כ הרי באזהרת עביר'. ואמר הרב בעל ע"מ הנ"ל דלפ"ז האדם בעת עשותו העביר' ביטל ג"כ מ"ע כי אם לא הי' עושה המעש' ההוא הי' עושה מעש' אחר שהוא מצו' הבן הדבר ע"כ מצטרך לתשוב"ה על ביטול מ"ע ויוה"כ מכפר על עבירת ל"ת. ולפ"ז הנה כבר ידעת שהמ"ע הם מסטרא דחסדים הו"י' ומל"ת מסטרא דגבורות אלקי'. וז"ש הנביא שובה ישראל עד הוי' אלקי"ך תצטרך לשוב בתשוב"ה עד שתפייס את שם הוי' ואת שם אלקי"ם כי לא מ"ע בלבד עברת ובטלת רק כי כשלת בעונ"ך. עון ממש עברת על לאוין ובעברך על לאוין הנה בטלת אז ג"כ עשין. ע"כ תצטרך לשוב עד הוי' אלקיך הארכנו בזה במ"א:

סעיף כא

דרוש ו

במדרש שוב' ישראל עד הוי' אלקיך בשם ר"מ תני עד הו"י עד שהוא במדת רחמים. ואם לאו אלקי"ך עד לא יתעביד סנגורייא קטגורייא כוונתו ג"כ לתרץ מהו ע"ד י"י אלקיך וכי ישנה תשוב' שאינ' מגעת עד הוי' ע"כ ביאר ר"מ דהנביא ה"ק בודאי התשוב'

מועלת להאד' תמיד עכ"ז אינו דומ' התשוב' בעת רצון כשהרחמים גוברים אז הוא בקלות התשוב"ה משא"כ בזמן התגברות הדינים וכוונת הנביא בתיבת ע"ד מלשון בע"ד היינו בעוד הוי' מדת רחמי כי כשתתעצל ח"ו בזמן הרחמי' כשיתהוו' ח"ו פעולת הדין אלקי"ך. הוא מה"ד מי יודע אם יחי' לך סיעתא כ"כ לתשוב"ה ולפ"ז זהו מה שמפרש הנביא אח"כ קחו עמכם דברים ושובו אל י"י. דקש' מה הן הדברים וגם מהו הנרצ' אומרו שנית ושובו אל י"י הרי כבר פתח שוב"ה ישראל וגם הנה למעל' אמר ע"ד הו"י' אלקיך וכאן א"ל הוי"י. ולפי הנ"ל יונח הנה ייעץ הנביא למהר ולהחיש התשוב"ה בעוד הרחמים גוברים קודם שיתגבר מה"ד והנה קיי"ל תשב אנוש עד. דכא עד דכדוכה של נפש התשוב"ה מועלת בכ"ז ועידן א"כ מהו רבותא לנו בעוד שהרחמים גוברים. אך הוא דהנה ידוע שכמה וכמה בני אדם טועים בענין מצות התשוב"ה יש מי שסובר כי מצות התשב"ה הוא בריבוי התעניתים וסיגופי' ויש מי שסובר בריבוי אמירת תהלים וסליחות כיוצא. הנה כל אלה טועים בזה מאד כי כל אלה המה רק סעיפים וסניפים לתשוב"ה בשעתה אבל עיקר התשוב' היא חרט' גמור' בלב גונח ומתמרמר מעומק' דלבא על כל פרט חטא ועון ופשע אשר חטא והעוה והכעיס את בוראו והוא מודה ומתוודּ' לפני בורא ועל כל פרט. ועוזב את העונו' אשר בידו ומקבל ע"ע באמת שלא ישיב עוד לכסל' בשום אופן שבעולם. אפי' יגע הדבר עד נפשו אבל כ"ז צ"ל באמת ובתמים מעומקא דלבא. כי בהיות האדם יודע שכך היא הדין של תשוב"ה. הנה אפשר שיאומר כזא' לפני בוראו אבל אין הדבר מעומק הלב באמ' ובתמים. הן בנידון החרט' על העבר והן בנידון הקבלה על העתיד וזה בא לאדם מחמת שנתעכר אצלו אור הנפש המשכלת מחמת עביות החומר ולא תעש' הנפש פעולת' בגוף. כמו הנר שאינו יכול להאיר אל הפתיל' מחמת זוהמא שנדבק בפתיל' והנה מן הצורך לנער ולכתש הזוהמ' מן הפתיל' עד שישוב האור ויתאחז בפתיל' והיו לאחדים. והנ' זה הוא ענין הסיגופים. נכתש חומריות הגוף בכדי שתעש' הנפש פעולתה ותהי' התשוב' באמת היינו עיקר התשוב' הנ"ל. אבל אין הסיגופים עיקרי התשוב' הבן הדבר.

והנה בזה יש חילוקים שונים דהנה בעת רצון ורחמים כאשר ימינו ית"ש פשוט' לקבל שבים הנה יש להשב סייעתא דשמיא ותיכף כשיוגמר בדעתו לשוב ויתחיל בוידוי והתנצלות לפני בוראו הנה הש"י ממקומו יפן אליו ברחמים להאיר אור הנפש בחומר הגוף ויתפעלו איברי הגוף ותהי' התשוב' אמיתיית מעומקא דלבא ולא יצטרך לייסר הגוף בסיגיפים שונים משא"כ ח"ו כאשר מה"ד מתוח הנה אין להאדם סייעתא כ"כ והקטרוג גובר והגם שירצה האדם לשוב הנה החומר מונע מחמת רוב עבירות ועונות

ויצטרך לייסר את גופו לכתשו מזוהמיותו ומי יודע: אם יעמוד בזה וזה שיש לפרש בדברי ר"מ בפירושו לדברי הנביא שיב' ישראל עד י"י אלקיך בעוד שמאיר הוי' ברחמי' גלי שבים פתוחים כוונים כי מי יודע פן תתגבר ח"ו מה"ד ואז לא יהי' סייעתא. וזה כי כשל"ת בעוני"ך מלשון ינתנו לכוש"ל שבהן היינו החלש רצ"ל ע"י עונך בעוה"ר כביכול נתחלש מה"ר ומוכן ח"ו להתגברות ההיפך ואזי ח"ו לא יהי' סייעתא מלעילא ואז אפי' אם תרצה לשוב לא תוכל להתחרט ולקבל מעומקא דלבא עד אשר תצטרך לכתש את הגוף בסיגופי' וזהשפירש מפני מה אני אומר לך כזאת. הלא תשוב"ה בכל עת מהני לזה סיים הנביא החילוקי' לזה אני מזהירך שתמהר התשוב"ה בזמן הרחמ' כי קחו עמכם דברים ושובו אל י"י היינו בזמן הרחמים כשתשובו אל י"י די ליקח עמכם דברי' דברי וידוי ודברים כבושים ותיכף יתפעל הלב לשוב באמת כי אז ימינו פשוט' לקבל שבים ומסייען להשב מן השמים. ואמרו אליו כל תשא עון. וקח טוב הנה בעלי הפשט אמרו דהו' כאלו נכתב כ"ל עו"ן תש"א. ואנחנו לא נדע למה לא נכתב כן. גם מהו וק"ח טו"ב אם הכוונ' שהש"י יקבל מאתנו המע"ט. קשה ומי חשיד קוב"ה וכו' אך יש לפרש דהנה אמרז"ל. גדול' תשוב"ה שזדונו' נעשים לו כזכיו' ורמינין מהא דאמרו שנעשים כשגגו' ותירצי כאן מאהב' (כזכיו') כאן מירא' (כשגגו') והנה ידוע אשר גם השוגג צריך כפר' ועדיין חטא הוא ובז' ידקדק בנוס' שלנו בתפיל' אבינו מלכנו מחה והעבר פשעינו וחטאתינו ווכו' שדקדקו האחרונים (עיין בפרמ"ג) הלא פש"ע מרד הוא וכיון שימח' הש"י את המרדים מכש"כ החטאי"ם שהם שגגות אבל לפי הנ"ל יונח דהנ' בעשיית תשוב' מירא' נעשים מן הזדונות שגגו'. ואח"כ כשעוש' תשוב' מאהב' הנה נמחקים גם השגגו' שנשארו מן רושם הפשעים והנה זאת עצת הנביא הושע באמרו. שוב' ישראל עד וכו' בעוד מה"ר גובר דהנה אזי תהיה תשובתך מאהב' אהב' חסד על ידי התעוררו' עליון בס"ד ותרויח בזה שתאמר אליו ית"ש כל תשא עון. רצ"ל תשא את העון מכל וכל שלא ישאר ממנו אפי' רושם שגגו'. ואדרבא וק"ח טו"ב שיתהוו' זכיו' ויתחשבו העונו' לחשבון זכיו' משא"כ אם תמתין ח"ו להתגברו' וכו' הגם שתשוב אליו ית"ש. הנ' תשוב מאימת הדין. והנ' הוא תשוב' מירא' הנה לא יכופר העון מכל וכל כי יהי' רישומו ניכר כעון השוגג שצריך כפרה ועוד ביארנו בזה שאר הפסוק ונשלמ' פרים שפתינו ויתבאר אי"ה:

סעיף כב
דרוש ז

שובה ישראל עד וכו' כבר נתבאר לעיל הדקדוקים ועת' נאמר מה שכבר נתחבטו

הקדמונים בעסק יסודי התורה התאמתו' הידיע' ובחיר'. הידוע' נתאמת' לנו ע"פ התור' כענין שנאמר ואני ידעתי כי לא יתן אתכם מלך מצרים להלוך וכו' וכן בכל התורה וכל ספרי נביאים מלאי' מידיעת הבורא ית"ש בעבר והוה ועתיד מן כל הנבראים הגם שהוא ית"ש פשו' בתכלי' הפשיטו' והוא וידיעתו ודעתו אח' והאיך נוכל לומר. יודע את זה ואת זה. אבל מובן הדבר למשכילים להיות שהוא מהוה את כל הויות וכבודו מלא עולם ולית אתר פניי מיני' ובכ"מ מתפשט' הווייתו ממילא מידיעתו א"ע כביכול יודע את כל הנבראים. ע"כ תתייחס הידיע"ה לשם הוי"ה ב"ה. והצה אם היתה הידיע"ה מוכרח' שוב אין מגיע שכר ועונש לנבראים. כי העון לא יתייחס להם כיון שהם מוכרחים מהכרח ידיעת"ו אבל מיעודי התור' שכר ועונש נתאמת לנו כי הבחיר"ה חפשיית ויתייחסו המצו' והעבירו' לנבראים. היינו מין האנושי כיון שהבחיר' חפשיי' ברצונם ואין הידעי' מוכרחת. ע"כ דינו ית"ש דין אמת לייעד שכר ועונש והנה הדין מן שם אלקי"ם והוא המור' על הבחיר"ה כי באין בחיר"ה אין דין. ע"כ אלו הב' שמו' הו"י' אלקים מורים על אמיתת שני היסודו' הללו ידיע' ובחיר' הגם שהשכל אנושי קצ מלהשיג ב' הענינים יחד הנה התורה הודיע' לנו אמיתיית ב' הענינים וזה שאמר הרב הגדול מהר"מ חאגיז בספרו אל"ה המצו"ת. בפסוק ואני ידעת"י כי לא יתן אתכם מלך מצרים להלוך (הרי ידיעה. ושמא תאמר א"כ לא תתחייב לו עונש שידיעת"ו מוכרח' אותו. לזה אמר) ולא בי"ד חזק"ה (ידיעתו אינה מכרחת אותו ביד חזקה ובחירתו חפשיית. ע"כ) ושלחתי את ידי והכיתי וכו' ע"כ תוכן דבריו:

ובזה יתבארו ג"כ דברי הנביא שובה ישראל עד הו"י' אלקיך עד אשר יתאמת לך ב' הענינים ידיע"ה ובחיר"ה אשר ע"ז מורה ייחוד ב' שמות הנ"ל. הו"י' אלקי"ם כמש"ל וז"ש כי כשלת בעונך. העונו' יתייחסים לך כי עשית בבחירתך. והידיע"ה לא הכריחה אותך וז"ש בסוף גמר יום הסליח' הו"י הוא האלקי"ם והבן:

סעיף כג

ויתפרש עוד שוב' ישראל עד וכו' והנה נאמר אשר חכמים הגידו ברוח קדשם הלא בספרתם כמה סיגופים יסגף א"ע לכל חטא ועון להתם חלאת זוהמת המקטרג שנעש' ע"י העון ולהעבירו מן העולם ולבטלו. וגם להתם חולא' זוהמת גופו שנעש' ע"י הנאת העונות הגם שהמ"ע של תשוב"ה מן התור' היא סתם לשוב אל הש"י ולהתוודו' לפניו מעומקא דלבא על כל חטא ועון ולהתחרט מאד באמ' על העבר ולעזוב העונו' ויקבל ע"ע על העתיד כמש"ל בדרושים עכ"ז הסיגופים נצרכים לטעם הנ"ל: והנ' כאשר האד' חלש ואינו יכול לסבול סיגופים (ובפרט בדורו' הללו אשר תש כוחינו מן כבוד הגלוי'

והיסורין) עכ"ז יקיים האדם מ"ע דאוריי' לשוב אל הש"י כמש"ל והש"י יקבל תשובתו כי הש"י יודע ועד שאין בכחינו לסבול סיגופים. וזה שיש לפרש שוב' ישראל עד י"י אלקיך (ולא ימנעך מעשות תשוב"ה מה שאין אתה יכול לקבל סיגופ"ם. אין זה מניעה) כי כשל"ת בעונ"ך ע"ד יתנו לכוש"ל שבהן היינו החלש והכוונ' ע"י העונות שבכל דור נחלשים הכוחו' ונתארך הגליו' בעונות ואין בכח ויכולת לקבל סיגופי'. ע"כ די לשוב סתם כפי המצווה עלינו בתור'. ושב"ת עד י"י אלקיך אפי' בלא סיגופים וז"ש אח"כ קחו עמכם דברי"ם (וידוי דברים בלבד) ושובו אל י"י וכו' והשי"ת יקבלינו בתשוב' שלימ':

סעיף כד

ויתפרש עוד שוב"ה ישרא"ל וכו' ע"פ משארז"ל בתנחומא פ' האזינו. כתיב ישא י"י פניו אליך וכתיב אשר לא ישא פנים. עשה תשוב"ה. נושא פנים יכול לכל ת"ל אליך. אליך ולא לאוה"ע עכ"ל. הרי שלא מהני תשוב"ה רק לישרא"ל ולא לאוה"ע וכן פסק הקדוש הגאון הרמ"ע מפאנו. והמבי"ט. ופירשו המחברים הראשונים הטעם דקיי"ל ע"פ התור' מלך שמחל ע"כ אין כבודו מחול וע"כ לא מהני לגוים תשוב' ע"פ התור' ושאני יש אל דאשתנו לי עליות' דכתיב בני"ם אתם לי"י אלקיכם ונקראים עמוסים מני בטן והש"י לנו א"ב ואב שמחל ע"כ כבודו מחול. אבל לאוה"ע נקרא השם יתברך עליהם מלך כדכתיב מלך אלקים על גוים ואין כבודו מחול (ובז' יתורץ שפיר קושיי' הסבא בזהר בפסוק מי לא ייראך מל"ך הגוים. הקש' שם וכי קוב"ה מלך הגוים היא ולא מלך ישראל עיי"ש. דרכו והלוכו בקדש וע"פ הדברים הנ"ל יתכן שפיר לפי פשוטו. והארכנו במ"א) והנה הא דמלך שמחל ע"כ אין כבודו מחול הוא דוקא בשחטא החוטא נגדו במזיד דאז הוא פגם לכבודו משא"כ כשהחטא הוא בשוגג יכול המלך למחול. וא"כ חטאים בשוגג ובאונס מהני תשוב"ה גם לאוה"ע ע"כ מקבלים מכם קרבנות:

והנה ידוע דאית תשוב"ה מאהב' ואית תשוב' מירא'. והנ' תשוב' מירא' הוא בבחי' עבד המתייירא מאדונו ומלכו. ותשוב' מאהב' הוא בחי' ב"ן המתגעגע על שהרחיק עצמו מן אביו וזוכר אהבתו אליו ושב אליו באהב'. וזאת התשוב"ה לא תצוייר באומו' שאינם במדריג' בני"ם לעולם. והנ' תשוב"ה היא בבחי' שם אדנ' דינ"א דמלכות' ירא את י"י בני ומלך. ותשובה מאהבה הוא בבחי' הו"י אלקי"ך. תשובה עילאה. הו"י בניקוד אלקי"ם כידוע ובזה יש לפרש דברי הנביא שוב"ה ישרא"ל כיון שאתה ישרא"ל ואתה ב"ן הנה מהני לך התשוב"ה ותוכל לשוב בתשובה מאהב' עד הו"י אלקיך שבזא' הבחינ' אתה בן כדכתיב בני"ם אתם להו' אלקיכם. ואמר כי כשל"ת בעונ"ך עו"ן מזיד הוא ובמזיד הוא פגם בכבוד המל"ך ואינו יכול למחול על כבודו ע"כ באוה"ע לא מהני להו תשוב"ה

על המזיד. אבל כיון שאתה ישראל ב"ן. ותוכל לשוב עד הו"י אלקיך הנה תעורר אהבת האב לבנים ואב שמחל ע"כ כבודו מחול וימחול ויסלח ויכפר.

סעיף כה

ויתפרש עוד שוב' ישראל עד הוי' אלקיך דהנה אנחנו מבקשים ותמלא כל השמו"ת וכו' ויתוקנו כל הפגמים שפגמתי וכו' הנה נרא' הגם שהשב עוש' תשוב' ואין לך דבר שעומד בפני התשובה עכ"ז צריכין לפעול שיתמלאו הפגמים אשר נעשי בעולמו' אשר מאירים בם חיות השמות הקדושים. והחטאים גרמו כ"ז. ומהיכן מתמלאים הפגמים הוא ע"י האר' אור חדש מאור א"ס למלאו הפגמים (עיין כ"ז בסידור מהרש"ז ז"ל) והג' צריך השב לעורר זה ע"י תפילותיו ומעשיו. וכמו שאנו מבקשים ותמלא כל השמו' וכו' וזה שיש לפרש שוב' ישראל עד י"י אלקיך. עד שכביכול ישוב גם וכו' היינו השמות הקדושים שפגמת בהם. ישיב כביכול ע"י האר' אור חדש. ואמר הטעם כי כשל' בעונ"ך כביכול החלש"ת אור הקדוש' ע"כ שוב' ישראל עד י"י אלקיך וא"א להרחיב הדבור בזה:

עפ"ז יתבאר לך ג"כ פסק הרמב"ם ז"ל בעסק השב שכתב ויעי"ד עליו היועד תעלומו' וכו' וקשה למה צריכין כביכול לעדותו ית"ש הלא אם ח"ו שוב יחטא האדם הנה תשובה מהני בכ"ז ועידן. ועל של עתה באנו אשר הש"י ימחול ויסלח ויכפר על כל מה שחטאנו והעוינו ופשענו ואנחנו מתחרטים ומתודים ע"ז כאמור בתורה והתוודו את עונם וכו' ולפי האמור יתכן. דכיון שהתשוב"ה צ"ל לתקן ולמלאו' הפגמים ומילוי הפגמים הוא מאור א"ס. ע"כ התשוב"ה צריכ' להיות מבלי סוף ולאו דוקא עד היום הזה בלבד. וזה שיעיד היודע תעלומות וכו' הבן כי אי אפשר לפרש:

סעיף כו

דרוש ח

שובה ישראל עד וכו' עיין בדרושי' הקודמי' מה שפירשנו. והן היום נדקדק בהמשך הפרשה אמר שם קחו עמכם דברים ושובו אל י"י ואמרו אליו כ"ל תשא עון וקח טו"ב ונשלמ' פרים שפתינו' והנה מה שיש לדקדק הוא א' אומרו קחו עמכם דברים. ע"כ הוא וידוי דברים. א"כ למה חזר לומר ואמר"ו אליו וכו' משמע אחר הוידוי שוב יאמרו דברים הללו ב' כ"ל תשא עון הל"ל כל עון תשא. ג' מהו הנרצ' אומרו וקח ט"וב. ד' ונשלמה פרים שפתינו מהו הכוונה לכאן. והנראה ע"פ מה שנקדים מ"ש בסדר עבודת יוה"כ וכפר בעדו ובעד ביתו פרש"י והוא מהגמרא מתוד' עליו (היינו הכפרה היא הוידוי) וכ"ה בתרגום המיוחס ליונתן ויכפ"ר באישתעות מילייא היינו בדברי' בלבד. זה נמסר בתורה שבעל פה שעיקר הכפרה הוא וידוי דברים. וגם מהמקרא הוא מוכרע דאלו היתה ההקרב' עיקר הכפרה הל"ל והקריב אהרן וכו' לכפ"ר בעדו דבכ"מ עיקר הכפרה בזריקת

הדם. וכאן לא שחט עדיין. אלא ע"כ לומר שהכפרה הנאמרת בכאן הוא ענין אחר והוא המקובל בתורה שבע"פ שהי' הוידוי. והנה נמסר. הדבר בתורה שבע"פ מלכות פה ותור' שבע"פ קרינן לה לומר שצריך להתוודו' את אשר חטא עליו כי ע"י פשעינו וחטאתינו שכינה מה אומרת קלני וכו' וכתיב ובפשעכ' שלח' אמכ"ם:

הגה ר"ת ד' בגדי כהונה עיין בליקוטי הקדוש מה ר"ש מאוסטרפאלייע הי"ד: והנה מוכח לפ"ז מן התורה שעיקר הכפרה הוא הוידוי וכדכתיב על הוידוי וכפ"ר. ואפקי' בלשון כפר"ה וליכא למימר וכפ"ר על הקרב' הפרים דא"כ הל"ל לכפר כמש"ל ע"כ לומר דעיקר הכפרה הוא הוידוי והקרבת הפרים הוא השלמ' והנה מצינו בדוד כשאמר לו נתן הנביא אתה האיש הנה התוד' דוד תיכף ואמר חטאתי ונתבשר תיכף ע"י הנביא גם י"י העביר חטאתך וכו' ואעפ"כ מצינו שנענ' אח"כ בבניו ובלקיחת המלוכ' ממנו ומצינו בדברי רז"ל שסיגף א"ע כמה עתים וימים בתעניות וסיגופי' שונים ולמה כזאת. כיון שנתבשר גם י"י העביר חטאתך. אבל הוא (כפי קבלת הקדמונים) שהנביא א"ל גם י"י העביר חטאתך היינו העביר החטא מלפניו וכן המקטרג הנברא ע"י החטא שהוא עומד ומקטרג מעבירו הש"י מלפניו אבל לא נמחה לגמרי ע"כ סיגף דוד א"ע בסיגופים שונים להמחות העון והמקטרג מכל וכל בכדי שלא יהי' רישומו ניכר כלל:

וע"פ הדברים האל' תתפרש פ' התשוב' שהתחלנו ויתורצו הדקדוקים שאמר זה הנביא בדרך עצה להבע"ת (ברוח קדשו) קחו עמכם דברים (רק וידוי דברים בלבד) ושובו אל י"י (והנה מורא יעלה על ראשיהם. הרי וידוי דברי' לא יועיל רק להעביר החטא והעון אבל לא להמחותן לגמרי ויצטרך אח"כ לסיגופים שונים כדאשכחן בדוד הנה לזה אמר הנביא) ואמרו אליו (אל הש"י) כל תשא עון (רצ"ל לגמרי מכל וכל תשא את העון שלא יהי' רישומו ניכר לא כמו שהי' בדוד רק העבר' והי' עדיין רישומו ניכר והוצרך לסיגופים ואנחנו אין בנו כח ובפרט בחלישות עול הגלו' אין בנו כח לסיגופים. ואמר בטענה) וקח טו"ב (אין טוב אלא תור"ה כמד"א כי לקח טוב נתתי לכם תורת"י וכו'. והכוונ' קח מה שלמדנו מן התור' שאמרה התורה בלשונה לשון וכפ"ר על וידוי דברים בלבד. והקרבת הפרים אינם רק השלמת הכפרה. מדלא כתיב והקריב וכו' לכפר וכו' כמש"ל וכיון שהקרבה הוא רק השלמ' ושיורי מצוה אינו מעכב הכפרה והן גם היום שאין לנו פרים) ונשלמ' פרי"ם שפתינו עקימת שפתים הוה מעש' כמו שהבטיחנו יוצרינו זאת התור"ה לעולה וכו' כל העוסק בתורת עולה וכו' בתורת חטאת וכו' ודבר אלקינו יקום לעולם ימחול ויסלח ויכפר בוידוי דברים בלבד אשרי העם שככה לו:

סעיף כז
דרוש ט

גמרא יומא א"ר יוחנן גדול"ה תשוב"ה שדוחה את ל"ת שבתורה שנאמר לאמר הן ישלח איש את אשתו והלכ' מאתו והית' לאיש אחר הישוב אלי' עוד הלא חנף תחנף הארץ ההיא ואת זנית רעים רבים ושוב אלי נאום י"י הקושיא מפורסמת הלא כשזנת' המגורשת מותרת לחזור לבעלה אשר שלחה. ובכאן נאמר ואת זני"ת וכו' ונ"ל ע"פ מ"ש בספרי עתיד' כנ"י לומר לפני הקב"ה אתה כתבת לאמר הן ישלח איש וכו' א"ל כלום כתבתי אלא אי"ש והלא כבר נאמר כי אל אנכי ולא איש. וכי גרושים אתם לי בית ישראל. כה אמר י"י איזה ספר כריתות אמכם עכ"ל. הנה יש להתבונן הלא אנחנו מברכין על כל המצות אשר קדשנו במצותיו היינו כביכול מצותי"ו ממש. אשר הוא ית"ש מקיים אותם והוא ית"ש קידש אותנו במצותיו וכמו שהקשו האיך הש"י מוריד גשמים בשבת וגם שאלו. כי קבר למשה במאי טבל הנה לפי דברי הספרי יש לתרץ הכל. כי אל אנכי ולא אי"ש. אלא ע"כ לומר שהש"י מקיים מצות התורה בקדושתו באיזה ענין נעלם מאתנו. וכענין שאמרו מנין שהקב"ה מתפלל וכו' מנין שהקב"ה מניח תפילין. אך הוא דהנה במצו' ל"ת הלזו נאמר בתור' כי יקח איש אשה ובעלה והי' אם לא תמצא חן בעיניו ווכו' וכתב לה וכו' דהנ' כ"ז מיותר דהל"ל אם לא תמצא חן אשה בעיני בעלה וכתב לה וכו' אך הוא לדעתי דהנה הי' גלוי וידוע לפניו ית"ש שעתידין ישראל לחטו' וישלח' ויחטאו בגלות ג"כ והנה הוה ח"ו כאיש אחר והגם שישובו אח"כ אל י"י הנה דין התורה היא לא יוכל בעלה הראשון וכו' ע"כ הכתיב הש"י בתורתו כי יקח אי"ש אשה וכו' לדקדק מזה שהדין הזה אינו נוהג רק במי שקרוי אי"ש משא"כ במי שאינו' קרוי אי"ש הדין הוא כזנות בעלמא בפנוי' שאחרי שזינת' רשאי לקחתה כי גם הגירושין אינם גירושין כי גם גירושין לא נאמר רק במי שקרוי אי"ש וז"ש הש"י והלא כבר נאמר כי אל אנכי ולא אי"ש וכי גרושים אתם לי בית ישראל וכו' הבן הדבר. א"כ ז"ש ר' גדול"ה תשוב"ה שדוח' את ל"ת שבתור' שהכתיב הש"י מאז בתור' בלשון כזה בכדי שתהי' מועל' התשוב"ה הבן הדבר. ובזה תבין מ"ש הנביא על העתיד בימים ההם וכו' תקראו לי איש"י וכו':

סעיף כח

אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליה' יאכלו אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו מובן הדבר ע"פ מה שראיתי אחד קדוש מדבר בכתביו. הנה נאמר ופרעה הקריב ודרשו בו חז"ל שהקריב את ישראל לתשוב"ה וסד"א להיות פעולת הרשע הקריבה את ישראל לתשובתו הנה יקבל הרשע איז' שכר ע"ז הגם שכוונתו הי' להרע להצדיק בעשייתו עכ"ז מעשיו גרמו עשיית פירות לטוב' והפרי אשר צמחה מעשייתו הנה טוב' למאכל

ועליהו לתרופ' הנה אמר הנביא שהדבר הזה לא יהי' רק אוי לרשע רע. היינו אוי לו על הרע אשר עשה. כי גמול ידיו (אשר עשה כן) יעשה לו ולא יתנו לו שכר ע"ד הצמיח' אשר ע"י עשייתו נצמח טובה. והנה לי הקטן קשה להתבונן מהיכן ס"ד שישולם לו שכר על רשעתו הלא כוונתו היתי' ברשע במושלם אך מובן הדבר מדחזינן שהדבר הזה הוא נהוג לענין הטוב' ע"פ משארז"ל במגילה אר"א מה דכתיב לא יגרע מצדיק עינו וכו' בשכר צניעו' שהית' בה ברחל זכתה ויצא ממנה שאול. עיי"ש הצניעות ברחל. שמסר' הסימנין ללאה ופרש"י והוא צניעו' שלא יתפרסם הדבר שמסר לה סימנים עכ"ל אבל לפי דבריו קשה הדבר שהרי בגמ' אמרה בזה"ל אמרה רחל השתא מיתכספא אחותי עמדה ומסרה לה סימנים הנה לפי דברי הגמ' זה הי' טעמה בכדי שלא תתבייש אחותה. וזה ג"ח לא מטעם צניעות ונ"ל דהנה בל"ז קשה מה משמיענו ר"א דבר חדש שהש"י אינו מקפח שכר העוש' מצוה ומשלם לו כגמולו הנה זה מאמונת התור' ויסודיה ידוע לכל אשר בשם ישראל יכונה אך הוא דר"א דרש דבר חדש לא יגרע מצדיק עינו היינו אם הצדיק מתכוין לעשו' מצוה ולפעמים ע"י אותה מצו' נמשך ממילא עוד איזה מצוה אשר הצדיק לא כיון אלי' אעפ"כ ישלם לו הקב"ה גם בעד אותה המצו' שנמשכה ממילא ונלמד הדבר מרחל הנ' היא היתה כוונתה שלא תתבייש אחות' והיא מצות ג"ח נמשך מזה ג"כ מדת הצניעות הנה שילם לה השי"ת ג"כ מדת הצניעות ומעתה מובן קישור הפסוק הנ"ל בטוב טעם אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליה' יאכלו בעשית הצדיק טוב הנ' יאכל גם הפיר' אשר צמחו מעשייתו ממילא הגם שלא כיון אלי' אוי לרשע רע כי גמול וכו' וכנ"ל הגם שנמשך ממנו דבר טוב שהקריב לתשוב' הבן:

ובזה יש לפרש שכר מצו' מצו' (אבל לא שכר מצוה עבירה) וכן שכר עבירה עבירה לא שכר עבירה מצוה די למשכיל:

סעיף כט

דרוש י

אמר דוד ואל תצל מפי דבר אמ"ת עד מאוד כי למשפטיך יחלתי. הנה הנתינת טעם כי למשפטיך יחלתי. אינו מובן. ואען ואומר הנה בת"ז תיקון ג'. ז"ל כגוונא דא עמודא דאמצעותא דאיהו הו"י לא אישתמודע לנביא וחוזה אלא בהיכליה דאיהו אדנ' וכו' ת"ח כל מאן דנטר אות בריי"ת דיוקני' רשים בשכינת' וצדיק נק' ומאן דאישתדל באורייתא דיוקני' רשים בעמוד' דאמצעותא עכ"ל הנה מזה יש להתבונן דא"א להשיג מושכלות בתורה אפי' משתדל בה כשעדיין לא תיקן חטא הברית ואפי' פשטיות התורה דהיינו לכוין הלכ' לאמתה אינו יכול אפי' הוא למדן גדול דהרי עמודא דאמצעיתא (דרגא

דאמ"ת. תתן אמ"ת ליעקב) לא אישתמודע אפילו לנביא אלא בהיכלי' היינו שכינתא והנה מאן דנטיר אות ברית רשים בשכינתא משא"כ מאן דלא נטיר ח"ו אע"פ שמשתדל בתור'. והנה מאן דמשתדל רשים בעמודא דאמצעותא אעפ"כ הרי עמודא דאמצעותא. לא אישתמודע לנביא וחוזה אלא בשכינת'. ע"כ מהראוי להרהר בתשוב"ה בפרטות על עון הברית קודם לימוד התורה והשם הטוב יכפר ויסלח. הבן הדבר:

ובזה דרשנו בדרך רמז הפרשה כי תקרב אל עיר (קטנה היינו בגוף) להלחם עליה (להטות איברי הגוף וכוחותיו וחושיו אל התורה) וקראת אליה (מתחיל') לשלום (היינו תרא' מתחילה לתקן דרגא דברי' שלום כידוע) והי אם שלום תענך (שתרא' שאתה נענה מן מדת השלו"ם) ופתח"ה לך (יפתחו לך אורות החכמ"ה בתור'. פיה פתח"ה בחכמ"ה. בראשית בחוכמת"א ראשי' חכמ"ה ונקודת הפתח הוא ניקוד החכ"מ' וכן ראש האותיו' אלף (ואאלפך חכמה) הנה ראשי' הברתה בפתח וזהו ופתח"ה לך יושפע לך חכמה בתורה ואם לא תשלים עמך ועשתה עמך מלחמה (שעדיין יצרא דעבירה אצלך בחימום ולא השלמת עדיין מדת ברי' שלו"ם) וצר"ת עלי' תשתדל לעשות תשוב"ה עילאה דרגא דבינ"ה נקודת ציר"י. עיין בר"ח שכתב על הא דאמרו בזהר דלפגם הברי' לא מהני תשוב' והקשה הרי קיי"ל שאין לך דבר שעומד בפני התשוב"ה. ותירץ דרצ"ל דתשובה תתאה לא מהני רק תשוב"ה עילאה ולפ"ז תבין מ"ש וצרת עלי' ממקום נקודת ציר"י תשוב"ה עילאה בינ' נקודת ציר"י. מענין הזה תוכל להתבונן הדבר אשר הוא כמה פעמי' נפלא בעיני ההמון אשר יהי' לפעמים איש מפורסם בתורה ובעל שכל צח ולא יוכל לכיון הלכה לאמת' ולפעמים אומר פשט איזה הלכה כהיפוך הנראה לעין ופוסק דין היפך מן המבואר לתינוק שלמד ספר. והוא לפי שעדין לא תיקן חטא הברית ולא הרהר בתשוב"ה (עכ"פ) קודם העיון ע"כ א"א לו להשיג האמ"ת (הוא דרג' דעמודא דאמצעותא) ורוא' ח"ו היפך האמ"ת הש"י יצילנו:

והנה כבר כתבנו כ"פ בענין ד' חילוקי כפרה שהי' ר"י דורש (והלכתא כוותי') עבר אדם על מ"ע ושב לא זז משם עד שמוחלין לו. עבר על ל"ת ושב תשובה תולה ויוה"כ מכפר. עבר על כריתות ומית' ב"ד תשוב"ה ויוה"כ תולין ויסורין ממרקין. חילול השם ח"ו כולן תולין ומית' ממרקת. הנך רואה כי לא על כל העבירות מהני התשוב"ה לבדה. והנה קשה ע"ז ממשנה שלמה מקדש את האשה ע"מ שאני צדיק גמור ונמצא רשע גמור (משמע אפי' נמצאו אצלו עבירות חמורות כריתות ומית' ב"ד) מקודשת שמא הרהר בתשוב"ה. ולפי הנ"ל מאי מהני תשוב"ה לחודא על כריתות ומיתות ב"ד אך הוא דהאיש הנלבב בעת אשר יתמרמר בלבו באמ"ת על עונותיו וחטאיו ופשעיו לנגד הש"י ומתבונן בשפל

מצבו נגד תמים דעות ואיך עקר את נפשו היקר' החצוב' מתחת כסא הכבוד והשליט עלי' הס"א אלקים אחרים. הנה תקטן בעיניו כל היסורין ומקבל אותם ע"ע בתם לבבו בלבד שיתרצה לשם הנכבד וישיב נפשו מני שחת ובתם לבבו מתאווה אל היסורין בכדי להסיר חלאתו. הנה איש כזה תיכף מתכפר לו על ידי התשוב"ה הגם שהדין דין אמת ומצטרך אל היסורין. הנה הש"י יזמין לו יסורין קלים כגון הושיט ידו לכיס וכו' שחשבו חז"ל ליסורין וכיוצא שחשבו חז"ל. אבל הכפרה נגמרת תיכף כיון שהבע"ת בתם לבבו קיבל ע"ע כבר היסורין נחשב כאלו הי' בפועל וכענין הנאמר בדניאל ומיום שנתת אל לבך להתענו' נשמעו דבריך:

ומעתה יאירו עיניך מ"ש דוד ואל תצל מפי דבר אמ"ת עד מאוד (הגם שלחטא כזה שהוא מן כריתות ומית' ב"ד לא תוגמר הכפרה עד קבלת היסורין והנה כ"ז שחטא הברית אינו מתוקן אינו יכול לראות האמ"ת בדרכי התורה. הנה אמר) כי למשפטיך יחלתי רצ"ל הנה אני מצפה אל היסורין והוה כמו שקיבלם בפיעל וגמר הכפרה הוא תיכף וכענין הלכה המקדש את האשה וכו' והבן:

סעיף ל

בזוהר ויצא דף קס"ג. חסידה ברושים ביתה באינון שושבינון עילאין וכו' אמאי איקרי חסיד"ה אלא האי עלמא עילא' אע"ג דנוק' איהי קרינן לה דכר' דכד איתפשיט כל טובו וכל נהירו מיני' נפיק' ובג"כ דאיהו חסיד"ה נפיק מינ' חס"ד עכ"ל. הרי לפניך דאימא עילא' תשוב"ה נק' חסיד"ה (עיין במק"מ בשם הרמ"ק) ע"כ תמצא טוב טעם במ"ש הפוסקי' שיש לנהוג במילי דחסיד"י בעשי"ת (הגם שאינו נוהג אותן החומרות כל ימות השנה) דאז הארת תשוב"ה מאימא עילא' דנק' חסיד"ה. ולדעתי י"ל מ"ש דוד שמר' נפשי כי חס"ד אני. רצ"ל להיות שאני חסי"ד ע"כ יניקתי מן תשוב"ה עילא' חסיד"ה ותמן יין המשומ"ר בענביו בלא מגע גוי ע"כ שמר"ה נפשי. ויוצא לנו ג"כ מזה מי שמתנהג במילי דחסידי יש לו שמיר' יתיר' הבן מאד:

סעיף לא

גדולה תשוב"ה שאפי' יחיד ששב מוחלין לכל העול' כולו. כתב הרב הקדוש בעל מע"מ. היינו שמוחלין לכל העולם הערבות עכ"ד ולכאור' ג"ז תמו' דכיון דשוב אין כאן חטא אין כאן ערבות. ודאי אם הלו' משלם הערב פטור. ונראה באפשר דהיינו דהתשיב' ששב החוטא מכפר גם על מה שהי' בידו למחות ולא מיחו' ועל מי שלא הוכיח הנה הם עברו על מ"ע הוכח תוכיח. והוא חטא בפ"ע. הנה היחיד החוטא ששב כולם נתכפרו והנה נכון בעזה"י:

סעיף לב
דרוש יא

שובה ישראל עד וכו' כבר דברנו לעיל הדקדוקים ופירשנו בכמ' אופנים. וכעת נאמר ע"פ מה שמצאתי להרב הגדול החסיד המפורסים מ' חיד"א זלה"ה בספרו דב"ש לפ"י תקח ע"פ הדין איך בוידוי דברים בלבד יכופר עון. הא קיימא לן בכל התורה דלא אתי דיבור ומבטל מעשה

הגה הן אמת שהוא דרך דרוש ואעפ"כ יש להשי' על החקיר' דקושיא מעיקר' ליתא דכיון דגזיר' הכתוב הוא. הש"י הבטיח דבתשוב' בוידוי דברים בלבד יבטלו מעשה העונו' וכענין שאמר הנביא קחו עמכם דברים ושובו וכו' ויתבאר אי"ה. אבל זאת יש להקשות. א"כ ליגמר מיני' לכל התורה כולה דאתי דיבור ומבטל מעש'. וע"כ מדלא גמרינן וקיי"ל בכל התורה דלא אתי דבור ומבטל מעשה. ע"כ צ"ל דהדיבור בכאך הוה מעש'. וכמו שביאר הרב: וניחא ליה ע"פ משארז"ל אין אדם חוטא אא"כ נכנס בו רוח שטו' והנ' בשובו אל הש"י מגרש רוח שטות וקונ' דעת והוה מעשה דאישתני גופי' והודוי הוא דיבור והדבור עם מעש' בודאי מבטלין מעשה גרידא עכ"ד עיי"ש ובאל' הדברים יתפרש לנו גם כן פ' התשוב' שהתחלנו שובה ישראל עד י"י אלקיך כי כשלת בעוניך רצ"ל שוב' ישראל עד י"י אלקיך (החונן לאדם דעת כדכתיב וידעת היום והשבות אל לבביך כי הוי' הוא האלקים וכו' וכן אמר הנביא הוי' אלקים נתן לי לשון למודים לדע"ת) ואמר כי כשל"ת בעונך רצ"ל בודאי תהני לך תשובה ואין מיחוש לומר הלא אין דיבור מבטל מעשה. כ"י כשל"ת בעונך מכשול הוא העון ובשע' עשי העון דעת חסרת ורוח שטות שרה עמך והן היום בהסירך המכשול היינו הרוח שטות. קחו עמכם דברים ושובו וכו' ואז דיבור ומעשה בודאי מבטלי' מעש' גרידא. ויש לי לומר עוד דהנ' החוטא נק' בהמ"ה אדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמו' וכו' והנה בשובו שב לתואר אד"ם הנה אישתני גופי' ודאי הוה מעש' (והנה הרב הנ"ל הביא מעש' באחד שקראוהו בחלום בהמ"ה ושאל לחכם ע"ז. וא"ל שהוא על שמכר ספר הזהר ותיב' בהמ"ה ר"ת ב"ערתי ה"קדש מ"ן ה"בית) והנה אנן בדידן נמי החוטא נק' בהמ"ה ע"ש ר"ת הנ"ל שהולכה הקדושה מן גופו. ונכנסת תחתיו הסט"א והנה בשובו מגרש הסט"א ומשכין בתוכיותו הקדש אין לך מעשה גדול מזה. ועם הדבור בודאי מבטל מעשה גרידא בזה ג"כ יתפרש קחו עמכם דברים ושובו אל י"י כנ"ל נ"ל:

סעיף לג
הרב הגדול מ' חיד"א הנ"ל כתב בס' הנ"ל על מה שדרשו חז"ל אין ועת"ה אלא תשוב"ה. כתב באפשר התשוב"ה הוא ליחד אשר הפריד בחטאתו. וכמ"ש תשוב"ה תשו"ב ה'. זה נרמז בתיב' ועת"ה כי ו' רומז לת"ת ע"ת רומז למלכו"ת ה' לבינה ה' עילא' והוא ייחוד

גמור על התשוב"ה עכ"ד ואני בעניי אמרתי ע"ז ייחוד אחר דעל ידי התשוב"ה נעשין מוחין דגדלו' מאו"א לז"א. וניתנין לנוק'. והנה המוחין מאו"א הם הו"י אה"יה וכלולין מעשר' ה"ה י"פ הו"יה י"פ אה"יה בגימ' ע"ת ומעתה תבין הייחוד ועת"ה מן ה"ו ז"א נמשך ע"ת אל ה' והשם הטוב יכפר בעדינו ואל יאמר פינו דבר שלא כרצונו:

ועוד תבין ע"ת רומז לחסדים וגבורות כי הוא מנין יהי אור (רל"ב) ויהי אור (רח"ל) צמצום נרמז בויהי אור התפשטו' נרמז בוה"י או"ר כמבואר הדבר בדברי הינוקא ברי' דר' ספרא בזוהר תרומה. וז"ש דוד אברכה את י"י בכל ע"ת בין בחסדי"ם בין וכו' והנה ע"י התשוב"ה נעשה הייחוד בין זו"נ ומתמתקים הגבורות דנוק' ע"י החסדים דדכורא והבן וזהו ועת"ה רמוז לתשוב"ה בין הו' והה' נעשה ע"ת שלום והשם הטוב יכפר בעדינו:

סעיף לד

עוד כ' הרב הנ"ל ולפי פשוטו רמז ועת"ה לתשוב"ה כי תיכף בהרהורי תשוב"ה באותו רגע יפרד מהקליפות ויתחבר בקדושה וזהו ועת"ה כלומר עת"ה כמו רגע בהרהור תשוב"ה תיכף עביד ומהני עכ"ד. ובזה יונח לך ההלכה ערוכה במשנה שלימה המקדש את האשה ע"מ שאני צדיק גמור ונמצא רשע גמור מקודש' שמא הרהור בתשובה ובענין הזה שמעתי מדברי כבוד אדמ"ר פירש פשוט על מה שאמרו המקובלים מ"י נק' עולם התשוב"ה כי יש לשאול על הבעל תשוב"ה מי הוא תיכף נהפך לאיש אחר וכקטן שנולד:

סעיף לה

עוד כתב הרב הנ"ל במערכ' אות ת'. בעל תשובה מתנוצץ בו ניצוץ משה רבינו ע"ה והוא בספר חרדים (מש"ה רבינ"ו בגימ' תרי"ג ונחשב לו להבע"ת כאלו קיים כל התרי"ג מצות ומסייע לו ניצוץ מש"ה רבינ"ו לקיים כל התרי"ג מצות מהיום ההוא ומעל') ועפ"ז כתב עוד הרב הנ"ל במערכת אות ב' שע"כ כתבו לומר עוקבא שהי' בעל תשובה כנודע לדיינו לי' כבר בתי' ועיי"ש למה כינו למש"ה רבינ"ו בדבר הזה. בר בתי'. ול"נ לפי פשיטו דהנה הבע"ת שמתנוצץ בו ניצוץ משה רבינו ע"ה לסייעו לתורה ולעבודה הנה צריך להשתדל להחזיק אותו הניצוץ שלא יברח ממנו ע"י מעשיו ח"ו והוא כענין בתי' שהחזיקתו למשה ליתן אותו למינקת ולגדלו אח"כ הבן:

סעיף לו

מרן האריז"ל כתב. ר"ת תשוב"ה ת"ענית ש"ק ו"אפר ב"כי' ה"ספד. וכתב הרב הנ"ל להיות שבדור החלש הזה (ובפרט בגליותינו הכבד יום אחר יום) אין כל אדם יכול לקיים כ"ז לפחות צריך ליזהר בקצת דברים המקיימים התשוב"ה והם ג"כ נוטריקון תשוב"ה ת"ורה ש"בת ו"ידוי ב"ושה ה"כנעה עכ"ד. והנ' כבר כתבנו בענינו בעסקי התעניו'

והסיגופים לבל יפיל לב אדם עליו לומר כיון שלא יכול לקיים כל אלה לא תקובל תשובת"ו כי תיכף בעשו' תשוב"ה כתורה עביד ומהני והדברים ארוכים אצלינו במ"א:

סעיף לז
דרוש יב

שובה ישראל עד י"י אלקי"ך. הנה דקדקנו וכי יש תשובה שאינה עד י"י. ויש לפרש ע"פ מ"ש הראשונים והאחרונים דמתנאי התשוב"ה. שיהי' מאמין בה היינו שיהי' מאמין שהתשובה מכפרת אפי' הרב' לפשוע אלפי אלפים רבבות פעמים עד אין מספר. ואפי' ביקש מחיל' מאת הש"י כמה פעמים ואח"כ חזר לסורו בכל פעם אעפ"כ הטוב וסלח יקבלהו בתשוב'. ואלמדך דעת בזה לקרב הענין אל הסכל. דהנה מדת ב"ו אם יש לו איזה מדה טוב'. היינו שהוא רחמני ומעביר על מדותיו לסלוח ולמחול לכל המכעיסו הנה עכ"ז כשיתמיד המכעיס יום אחר יום להכעיסו. הנה יופסק מאותו האיש הטוב המדה טוב' של רחמנות ולא ירצה שוב למחול הנה בזה יש חילוקים שונים זה האיש רחמני ביותר ויאריך אף ביותר. אבל עכ"פ לכל מדות ב"ו יש גבול כיון שהב"ו בעצמו הוא בעל גבול ותכלית. על כרחך גם לכל מדותיו יש גבול. משא"כ מדת הש"י כיון שהוא ית"ש בלי גבול ותכלית וגם מדותיו אין להם גבול. וא"כ וכיון שהוא רחום וחנון וטוב וסלח לכל אלה המדו' ג"כ אין גבול ותכלית וא"כ אל יפול לב אדם עליו האיך אשא פני לשוב אליו ית"ש בתשובה הנה זה כמה פעמים הייתי מתמרמר על חטאתי ובקשתי מחילה והבטחתי להש"י שלא אחטא עוד ולא אחזור בהם ושוב זה כמה פעמי' חזרתי לסורי ואיך שוב יקבלני הש"י בתשובה. הנה לא יאמר האדם כן. דכיון דהש"י אינו בעל גבול ותכלית גם מדותיו אין להם גבול. וזה שיש לפרש שאמר הנביא בפ' התשובה שובה ישראל (ותדע) ע"ד י"י אלקיך היינו י"י אלקיך הוא לעולמי ע"ד בלי גבול ותכלית א"כ יקבלך בודאי בתשוב"ה בכ"ז ועידן ואפי' שגית הרבה מאד הטוב וסלח ימחול ויסלח ויכפר:

סעיף לח
דרוש יג

שובה ישראל עד י"י אלקי"ך וכו' הנה נדקדק א' וכי יש תשוב"ה שאינה מגע' עד הש"י ב' מהו הנתינת טעם כי כשל' בעונך. ודאי אם אין עונו' א"צ לתשוב"ה ג' מהו אח"כ קחו עמכם דברים ושובו אל י"י. והנרא' ע"פ מה דידוע ד' חילוקי כפרה של ר' מתיא בן חרש. הנה תשוב"ה לבדה אינה מועל' רק לביטול מצות עשה אבל לעונות צריך לחלוקי כפרה כידוע. אבל הסגולה לזה מ"ש בזהר פ' במדבר שע"י המס"נ האמיתי בלב בשעת ק"ש איתחשיב לי' כאלו מסר נפשו בפועל על קדוש' שמו ית"ש ויחודו ואחדותו.

ואמרו שם דאפי' אותן העבירות שנאמר עליהם אם יכופר העון הזה לכם עד וכו' הכל מתכפר ע"י העדו' הזה שמעיד האדם בשעת ק"ש ומקבל ע"ע מס"נ בכ"ח (והנה בק"ש אותיות ע"ד רברבין להורו' על העדו' הזה) ובזה פירשנו בפסוקי תור' ונשב בגיא מול בית פעור ועת"ה ישראל שמ"ע אל החוקים וכו' הנה יראה עין כל רואה שאינו מובן קישור העניינים. גם מהו ועתה איזה זמן בא לשלול. והנראה ע"פ מ"ש המקובלי' שכל התורה ומצוה שהאדם עוסק בעודו רשע. המה לא לרצון. ואדרבא וכו' וכמ"ש הנביא נירו לכם ניר ואל תזרעו אל הקוצים ולפ"ז מה יעשה האדם קודם שישוב וקודם שקיבל ד' חילוקי כפרה וכי ס"ד שיתבטל מן תורה ומצות. אבל הסגולה לזה תשובה גרידתא בכ"ז ועידן קודם שיעסוק באיזה מצוה ותורה וא"ת הרי תשובה גרידתא לא מהני רק לביטול מ"ע. הנה הסגולה היא הק"ש במסה"נ בצירוף התשובה כמש"ל בשם הזהר וז"ש ונשב בגיא מול בית פעור והי' בעוה"ר עון חילול השם וע"ז כתיב אם יכופר לכם העון הזה וכו' וא"כ בין דין לדין איך יעסקו בחוקים ומשפטים הלא כתיב נירו לכם ניר וכו' אבל הסגולה לזה תשובה עם ק"ש במסה"נ. וז"ש ועת"ה ישראל (כמשארז"ל אין ועת"ה אלא תשוב"ה פירשתי הענין במ"א) תעשה תשוב"ה (כיון שאתה ישראל. דלאוה"ע לא מהני תשוב"ה כמ"ש כ"פ בשם הספרי וכ"פ גדולי הפוסקים) שמ"ע (וגם תצרף לזה שמ"ע היינו שמע ישראל דק"ש במס"נ תצרף כ"ז אל החוקים ואל המשפט' הבן הדבר) לפ"ז יש לפרש דברי הנביא הושע.

שוב"ה ישרא"ל עד י"י אלקיך. רצ"ל עשה תשובה וגם תצרף עד י"י אלקיך היינו אותיות ע"ד שהם רברבין בק"ש להורות על עדות שאתה מעיד על י"י אלקיך במסה"נ כידוע. ואמר הטעם למה לא תספיק התשובה לבדה. הנה אמר כי כשלת בעונך. דהתשובה אינה מועלת רק על ביטול מ"ע ואת' כשלת בעונך. ל"ת כריתות ומיתות ב"ד ועל כולם חילול השם ע"כ אתה צריך ג"כ למסה"נ בק"ש. אז. קחו עמכם דברים (בעלמא) ושובו אל י"י (ולא תצטרכו לסיגופים ויסורים הבן):

סעיף לט
דרוש יד

ויאמר עוד שוב' ישראל עד וכו' יש לפרש ע"פ מ"ש הרב הגדול מהר' חיד"א זלה"ה ד' חילוקי כפרה אינם רק להשב מירא'. אבל השב מאהב"ה א"צ לד' חילוקי כפר'. רק מתכפר הכל בתשוב' לבד' כתב כן בשם גדולי קדמונים (ולא נודע לי מקומו אי' וסוגיות הש"ס לא נודעו במסילות הללו אבל כיון שפסק כן רב מי בה"ק בדורו בב"ד של מטה פוסקין כן להלכה בב"ד של מעלה) והנה ענין ש"ב מאהב"ה כתב המהרש"א זלה"ה

שעושה ענינים יתירים יתר על ציווי התור' והוא ויתור. הנה י"ל כיון שהוא עושה דרך ויתור עם השי"ת כביכול. הנה כתורה היא שהש"י יעשה עמו ג"כ דרך ויתור ומתכפר לו הכל בתשובה לבד':

הג"ה ובזה יתורץ מה דאיפסק להלכ' המקדש את האשה ע"מ שאני צדיק גמור ונמצא רשע גמור (אפי' כריתות ומית' ב"ד וחה"ש) מקודשת שמא הרהר בתשוב"ה והיינ בתשובה הידועה תשוב' מאהב'. הבן):

ובזה יתבאר לך שובה ישראל עד י"י אלקיך היינו הו"י' בניקוד אלקים. שהיא תשובה עילאה תשוב' מאהב' ואמר הטעם כי כשלת בעונך עבירות גמורות גדולות ותשובה תתאה לא מהני רק על ביטול מ"ע ע"כ הנך צריך לתשובה עילאה וכיון שאתה שב בבחי' תשובה עילאה: תשובה מאהבה הנה קחו עמכם דברים (בעלמא) ושובו אל י"י ותיכף יכופר הכל:

סעיף מ

ויתפרש עוד ע"ד הנ"ל ע"פ מ"ש הרב הקדו' הנ"ל דלומד תורה לשמה א"צ לד' חילוקי כפרה

הג"ה צ"ע בזה ממעש' דדוד וגם צ"ע מסוגיית הש"ס אבל כיון שפסק כן הרב הגדול הנ"ל בודאי היה לו ראיות וקיי"ל כוותי' בב"ד של מעל': והנה כל התורה כולה שמותיו של הקב"ה אשר כולם תלויים בשם הנכבד. וא"כ תורת אמת הוי' תמימה והיא ענין לימוד תור"ה לשמ"ה שבלימודו הנה הוא נדבק כביכול בעצם כבודו ית"ש וראו כל עמי הארץ כי שם הוי' נק' עליו וזהו שיש לפרש שובה ישראל עד הוי' אלקיך עד אשר השם הוי' יהי' נקרא עליך להיות אלקיך היינו ע"י לימוד תורה הוי' תמימ'. ואמר הטעם כי כשלת בעונך עונות ממש וכנ"ל. אבל כשתלמוד תורה. הנה קחו עמכם דברים וכו':

מאמר ה

סעיף א

חינוך המקדש בו יבואר דרושים לכל חפציהם ליום ח' מיימי התשוב"ה הוא הנקרא בפי בני ישראל יום י"ג מדות ובו ביום התחילו בנ"י לחנך את בית המקדש בימי שלמה ובו התפלל שלמ' תפילתו על כל ישראל בזמן שיהי' הבית בנוי וגם על כל הזמן שיהיו ישראל בארצות אויביהם היא היום המסוגל מאד לתשוב"ה ולתפלה. ולקריא' בתורה בפ' הקרבנות כאשר יבואר בררושים הבאים לפנינו. ונקרא המאמר הזה חינוך המקד':

דרוש א

רחמנא אדכר לן צלותי' דשלמ"ה מלכ"א בכל העשרה רחמנ"א שאנחנו נוהגים לומר אנו מבקשים שיזכיר לנו קיימ" ה או זכותיה ובשלמ"ה אנו מבקשים שיזכור לנו צלותיה

וזה תמו' וכי לא החפלל כל אדם שום תפילה עד שלמה. מצינו במשה רבינו תפיל' ויחל משה. ואתפלל אל י"י ואומר ואתחנן אל י"י. ומצינו בפינחס ויעמד פינחס ויפלל. ודוד בתהילותיו אמר תפילות בעד כל ישראל לאין שיעור. ומה שנראה לומר דהנה שלמ"ה בתפילתו בשע' התחלת חינו"ך ביהמ"ק היינו ביום ח' לימי התשובה אמר כי יחטאו לך (רצ"ל כאשר עמך ישראל יחטאו לך) ושבים שוב הם אל ארץ אויביהם וכו' והשיבו אל לבם וכו' והתפללו אליך דרך ארצם וכו' ושמעת השמים וכו' להיות עיניך פתוחות אל תחנת עבדך וכו'. הנה יקשה דהל"ל להיות אזני"ך קשובות וכו' דבקבלת התפיל' תצדק לשון שמיע"ה. לא רא"י אך הוא לדעתי דהנה חילוק יש בין חוש הרא"י לחוש השמיע"ה דהנה חוש השמיע"ה היא התעורר' מן הדבר הנשמע אל השומע. והוא איתערותא דלתתא. ובחוש הראי' הוא להיפוך איתערותא דלעילא מן הרואה אל הנרא' והנה שלמה בתפילתו אז ביום התחלת החינו"ך ביום שהתחילו להקריב קרבנות בבית המקדש. אשר הקרבנות הן המה ריח ניחוח איתערותא דלתתא ומהיום ההוא ומעלה נאסרו הקרבנות בבמו' לעולמי עד כי עד היום הגם שלא היה באיזה זמן מקום קבוע לקרבנות היו מקריבין בבמו'. משא"כ מהיום ההוא והלאה לדורות עולם בזמן שיש ביהמ"ק מקריבין קרבנות וכאשר הביהמ"ק בחורבנו בעוה"ר הנה הקרבנות בטלי' ואין לנו כח לעשו' איתערות' דלתתא כ"כ ריח נחוח לי"י הנה באותו היום התפלל שלמ' כאשר יהיו ישראל בארץ אויביהם ויהיו הקרבנות בטילי' ואין אתערותא דלתתא אז כ"כ תועיל לישראל איתערותא דלעילא. ז"ש להיות עיניך פתוחות. כמש"ל אשר חוש הראו"ת מורה על איתערותא דלעילא וזה שאנחנו מבקשי' רחמנא אידכר לן צלותיה דשלמה מלכא הבן:

והנה ביום הנבחר הלזה יום התחל' חינוך בית המקדש (הוא יום השמיני לימי התשוב"ה) אשר בו התפלל שלמה התפלה הזאת. ואז היא התחלה לחול ההבטח' שהבטיח הקב"ה לאברהם שאמר להקב"ה פן יחטאו בניי ותעשה להם וכו' תינח בזמן שביהמ"ק קיים בזמן שאין ביהמ"ק קיים מה תהא עליהם והשיב לו הקב"ה כבר תקנתי להם סדר הקרבנות וכו' והנה אין מקום להבטח' הקב"ה לאברהם עד היום ההוא כי עד היום ההיא לא היה זמן ריק מן הקרבנות או במקום קבוע או בבמה. אבל מהיום והלאה נאסרו הבמות לעולם וחלה תפיל' אברהם בזמן שאין ביהמ"ק ולא יהיה להם קרבנות מה תהא עליהם והבטיח הקב"ה כבר תקנתי להם סדר הקרבנו' וכו' והנה אמרו חז"ל במדרש אע"פ שנשלם הבית בירח בו"ל הוא מרחשון המתין הקב"ה בחינוכו עד ירח האיתני"ם ירח שנולד בו אברה"ם עיי"ש והוא לדעתי מטעם הנ"ל אשר לו הבטיח

הש"י אשר קריאה סדר הקרבנות תהיה במקום הקרבנות בפועל ע"כ היום ההוא הוא מסוגל לקריא' פ' הקרבנות ולהתוודות קודם קריאתן כדרך שהיו מתוודין על הקרבנו' והקב"ה מכפר לעונותיהן של ישראל ומעביר אשמותיהם בכל שנה ושנה וירח י"י את ריח הניחוח:

סעיף ב

התחלת תפלת שלמ' ביום הזה. י"י אלקי ישראל אין כמוך אלקים בשמים ממע"ל ועל הארץ מתח' נ"ל להיות היום הזה בסוד הנסיר"ה עומ"ק רו"ם ועומ"ק תחת כידוע למשכילים ונודע מכוונת האריז"ל שבכל יום מימי התשוב"ה צריכין לכוין בתפלת הנסיר' השייכת ליום ההוא ע"כ בו ביום פתח שלמ"ה בתפלתו בלשון היה הבן:

סעיף ג

אז אמר שלמה י"י אמר לשכון בערפל להבין אומרו בלשון א"ז נ"ל דהיום ההוא שהתחיל חנוכת הבית הי' יום ח' לימי תשובה שאז הוא נסירת המלכות בבחי' נצ"ח והו"ד וידוע דכל הגאולות הגורמים השראת השכינ' (מלכות) בישראל היה עד היום כל הגאולות בבחי' הו"ד ולעתיד ב"ב תהי' גאולת נצחי"ת בבחי' נצ"ח (עיין בפרע"ח שער חנוכ') א"כ כל הגאולות הם מבחי' נצ"ח הו"ד והנה היום הזה יום ח' לימי התשוב"ה אשר בו נסירת המלכו"ת בנצ"ח הו"ד. א"ז אמר שלמה י"י אמר לשכון וכו' וי"ל עוד לשון א"ז יום ח' לימי התשובה בו עומק רום ועומק תחת חיבור עליונים ותחתונים ע"כ התחילה השרא' השכינה למטה ביום זה וזה א"ז אמר שלמה בגימ' ח' א"ז יום א' דר"ה עם ז' ימים האחרים והבן:

סעיף ד

דרוש ב

י"י אמר לשכון בערפל תרגם יונתן י"י איתרע"י היינו רצ"ה ופירש כזאת כי לא מצינו במקרא שאמר. ובספרי אמרו והיכן אמר כי בענן אראה וכו' ויונתן לא רצה לפרש כן דשם קאי על ענין הקטורת ע"כ פירש י"י אמ"ר הכוונ' על הרצו"ן היינו עלה ברצונ"ו כן מבראשית הגם שאינו מבואר כן בפירוש בתור' וכאשר יתבאר אי"ה להלן) והא דאפקי' בלשון אמיר"ה להיו' שבעת שנתגלה הרצון הוה כמו אמירה שמגלה הדברים שבלב ויתבאר בסמיך אי"ה:

י"י אמר לשכון בערפ"ל תרגם יונתן י"י איתרעי לאשראה שכינתי' בירושלי"ם עקבותיו לא נודעו איך יכונה לירושלים ערפ"ל. ונראה עפמש"ל דהוקש' לו היכן אמר השי' לשכון בערפל. ע"כ לקח לו ברוח קדשו דרך אחרת. והוא דהנ' ירושלים נק' כן ע"ש ב' צדיקים אברהם קראה ירא"ה ויקרא אברהם שם המקום ההוא י"י ירא"ה ע"ש השראת

השכינ' במקום הזה ונק' אשת חיל יראת י"י ודא היא אתר למדחל יראת י"י לקיים מורא מלכו"ת ירא את י"י בני ומלך. ירא"ה בגימ' גבור"ה. כי בנין המלכות מן גבורו' והן אתוון יר"ו שבתיבת ירושלי"ם ש"ם בן נח קרא שם המקום של"ם ומלכי צדק מלך של"ם ובצירוף ב' השמות נקרא ירושלי"ם וניתוסף בה אות י' מורה על המחשב"ה להורות שמבראשית עלה במחשב' להשראת השכינ' יראה במקום הזה והוא המתקת גבורות המלכו' (ירא"ה גבור"ת הוא ביחודא שלי"ם שם הו"י עם שם אדנ' והנ' הייחוד השלם כשתרבע אותיות הו"י על אותיות אדנ' כזה י' פעמים א' ה' פעמים ד'. ו' פעמים נ' ה' פעמים י' ס"ה בגימ' ש"פ (עיין במג"ע פ' נח שלש מאות אמה אורך התיבה חמשים אמה רחבה ושלשים אמה קומתה כל השיעורים בגימ' ש"פ ומרומז הדבר בזהר פ' הנ"ל) ועיין בקרנים ופי' דן ידין אשר הס' הסוכ' סוככים אותיו הו"י על אותיו' אדנ' זה ע"ג זה אות נגד אות ומתרבעי' זה ע"ז והם ש"פ צינורות (בסוד סוכת שלו"ם עם ד' אותיו' בגי' ש"פ) והנ' הייחוד הנ"ל סוד ש"פ בגימ' של"ם עם הוספת אות י' יחידא שלי"ם (ומבואר אצלינו אצל רות אמה של מלכו"ת שאמר לה בועז ישל"ם י"י פעלך ותהי משכורתך שלימ"ה הבן הדבר) והנ' יחודא שלי"ם בגימ' ערפ"ל ישת חשך סתרו ערפ"ל סוכת"ו. הס' ערפ"ל בשעת הייחוד הבן מאד. ומעת' הרי שלך לפניך ירושלי"ם יר"ו בסוד שם יראה"ה שקראה אברה"ם סוד הגבור"ה ובסוד שלו"ם נמתקו הדיני' ע"י החסדים ומעתה תתבונן י"י אמר לשכון בערפ"ל. י"י איתרעי לאשראה שכינתי' בירושלים. וקצרתי מפני פחד י"י ומהדר גאונו:

סעיף ה

הנה ביום הזה יום ח' לימי התשוב' התחילו חנוכת הבית בימי שלמ' ובו ירד' אש מן השמי' לבית עולמים כמו שנאמר בד"ה. נ"ל יומא קא גרים. ביום הזה הנסיר' במדת הו"ד ובמדת הרו" נאמר קול י"י חוצב להבות א"ש. (עיין מ"ש בדרושי חנוכ"ה שנותן להלל ולהודו"ת כי הוא תיקון ההו"ד ונעש' הנס במנור' בלהבת אש הבן):

סעיף ו

דרוש ג

פסיקתא ויזבח שלמ' את זבח השלמים לפי שנאמר קח מאתם והיו לעבוד את עבודת י"י (בחנוכת המשכן כתיב כן) ר' חמא בר חנינא אמר בבית עולמים הקריבום (לחנוכת בית עולמים. א"ר לוי טעמא דר"ח מהכא ויזבח שלמ' את זבח השלמי"ם א"ר מאיר עד עכשיו היה קיימות ולא הוממו ולא הזקינו ולא הטריפו והלא דברים ק"ו ומה העגלו' שהיו נדבקו' במלאכ' אהל מועד ניתן להם הוי' שיהיו קימו' לעד. ישראל שהם דביקים בהקב"ה עאכ"ו שנא' ואתם הדבקים בי"י אלקיכם חיים כולכם היום עכ"ל. הנה נרא'

לפרש דיוק המדרש דבא לתרץ בדרשתו אומרו בשלמ"ה. ויזבח את זבח השלמי"ם בה"א הידיע' ע"כ דרש ר' חמא (ע"פ קבלתו בתור' שבע"פ) להיו' שנא' בחנוכ' המשכן ויקריב"ו הנשיאים וכו' ויביאו את קרבנ"ם לפני י"י שש עגלו' צב ושני עשר בקר וכו' הנה קרא המקרא לאלו העגלו' והבק"ר בשם קרבנו"ת משמע שהקריבום. והנ' נאמר אח"כ שהיו למשא כלי המשכן ואח"כ אמר הש"י קח מאתם והיו לעבוד את עבוד' וכו' הל"ל והיו למשא כלי המשכן. ע"כ משמע מהמקרא שהקריבום לפני י"י באיזה זמן. ולא נודע באיזה זמן. ע"כ דרש ר' חמא ע"פ קבלתו שהקריבום בבית עולמים לחנוכת בית המקדש. ע"כ כתיב בשלמה ויזבח את זבח השלמי"ם בה"א הידוע' להורו' הידועים מאז ומקדם אותן שהביאו הנשיאים לחנוכ' המשכן:

והנה בא ר' מאיר לבאר לנו למה הית' כזאת. שניתן כח הקיום לבהמות הללו ת"פ שנה עד שיקריבום בבית עולמים כי היכי דנלמד מהם ק"ו. ומה אלו הבקרים שהם בהמות הואיל שנקרבו לעבוד' ניתן להם כח הקיום עד שיקרבו בבית עולמים אשר שם עבודת עולמית ממילא הוה כאלו ניתן לבהמות הללו כח הקיום עולמיי מכש"כ ישראל שהם דבקים בהקב"ה (ע"י מעש' המצות) עאכ"ו שיהיו קיימים לעולם שנא' ואתם הדבקי' וכו' ונתבונן מזה שהשאר' הנפש וההצלח' האחרונ' היא רק מעבוד' הש"י במעש' דוקא והדבר הזה יסוד מוסד לכל התור' ומצותי' לעשות' במעש' לאפוקי מדעת הפלסופים אשר בנפשם דברו וחקרו האיך תהי' השאר' הנפש וההצל"ח' אחרונה מקויימת ע"י מעש' מוגשמ' בעוה"ז הנפסד עיין בדברי הרב הגדול בעל גור ארי' אשר שחק ורגז עליהם באמרו כי אין להביט מה שהמצו' היא בעשי' מוגשמת רק אל המצוה ב"ה אשר רצונו דבוק בהמצוה וכיון שהאדם בעשותו המצו' דבוק ברצו"ן המצוה. הנה הוא דביקו' נפשו בחיי החיים ב"ה עכ"ד:

וכבר קדם אצלינו בביאור מאמ' רז"ל במדרש אחרי בדרש' הפסוק ולא יזבחו עוד את זבחיהם וכו'. ר"פ פתח ויתרון ארץ בכל הוא אפילו דברי שאת' רוא"ה אותן יתרון לתור' כגון ציצי"ת תפילי"ן ומזוז"ה. בכלל התור' הוא עכ"ל והדברים תמוהים מאד ומבואר אצלינו במ"א וכאן נבאר בקיצור דהנה המצו' הללו ציצי' ותפילין ומזוזה נראים כמו יתרון לתורה דהיינו ציצי"ת נאמר בהם טעם וראיתם אותו וזכרתם את כל מצו' י"י א"כ נרא' שאין למצוה הזא' צריכו' בפ"ע. רק עשיי' לזכרון המצו' על ידה. והנה יוכל האדם לומר שהוא בעל זכרון בלא סימן או שיעש' לעצמו סימן אחר לזכיר'. וכ"ה בתפילין ומזוזה למען תזכור את יום צאתך וכו' ופן יאמר האדם. ויצד ד צדדים ח"ו לפטור את עצמו מעשיית אותן המצו' בפועל באומרו שאין העשי' בפועל מצטרכ'. רק שיהא

זכרון לתור' וא"כ הם יתרון לתור' כנ"ל חליל' לומר כן. רק מחוייבים אנחנו לעשות מצותיו בפועל ממש כאשר צוה י"י אלקינו ועשייתן היא היא ההצלח' האחרונ' והשארת נפשותינו בחיים. והנה אותן החוקרים המציאו טעם למצוה ע"פ שכל האנושי בבואם למצות הקרבנות אמר שהש"י צוה מצות הקרבנו' בכדי שלא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים אשר היו מורגלים בזה במצרים וראייתם מפסוק ולא יזבחו עוד את זבח הם וכו' ממילא לפ"ז מי שהוא בר דעת ואינו הולך אחר ההבלים. תפול מעליו חיוב הקרבנות. חלילה לומר כן כי ענין המצות הם דביקות בחיי החיים ואין מבוא ומעמד ומצב לשכל האנושי לבוא לתכלית שכל אלקי. ע"כ קבע רבי פינחס הנ"ל דרשתו בפסוק ולא יזבחו עוד וכו'. ופתח לה פיתחא מפסוק ויתרון ארץ וכו' אפילו דברים שאתה רואה אותן יתרון לתורה וכו' וכנ"ל להורות ג"כ על ענין הקרבנות. הגם שא"א לך לצייר בשכל. למה לי' להקב"ה לצוות על הקרבנות הלא לי"י הארץ ומלואה. ואם ארעב לא אומר לך כי לי וכו' ותרצה לומר הטעם הוא ולא יזבח עוד וכו' וכנ"ל ממילא מי שאינו עסוק בהבליהם אינו זקוק לקרבנות חלילה חלילה לומר שזה הוא תכלית הטעם רק המצו' אנו מחוייבין לעשותם בעש' ממש כי לא נביט אל גשמיו' המצו' אלא על רצון המצוה ב"ה הנדבק במצו' וז"ש ריח ניחוח נחת רוח לפניו ית"ש שאמר ונעש' רצונו וכיון שהאדם דבוק ברצון העליון ע"י עשיית המצות הנ' דביקו' נפשו בחיי' לעד ולזה קרבן ראשון שהביאו נשיאי ישראל ניתן להם כח הקיום הגם שהם בהמות מוגשמות בעוה"ז הנפסד. עכ"ז נתקיימו להיות דבוק בהם הרצו"ן. שאמר ונעש' רצונ"ו ולהורות לבני ישראל שהקרבנות הם מצות בעצם והם מוצרך צריכי לעולם ע"פ שכל אלקי. ע"כ הראה הקב"ה הפועל הנסיי הזה בבהמות הללו והבן:

וז"ש ור"מ בפסיקתא הנ"ל והלא דברים ק"ו ומה העגלות וכו' ישראל שהן דבוקין בהקב"ה (בעשותן רצון יוצרם במצות מעשיות שהן הן רצונו ית"ש) עאכ"ו (שישארו קיימים לעד) כדכתיב ואתם הדבקים בי"י אלקיכם חיים כולכם היום רצ"ל וז"ש באותן הנשיאים קח מאתם והי"ו בהוי' לעבוד את עבודת אה"מ מהווייתם וקיומם נדע לעבוד את עבודת י"י באה"מ בקרבנות וכיוצא בעשי' ממש ויכירו וידעו שאין להביט אל גשמיות המצו' אלא להיות רצון המצו' במצוה. הנה הדביקות ברצון הוא החיים לעד ואתה המעיין לטוש עיני שכלך והתבונן בדברים היקרים הללו. ויהי י"י אלקינו עמנו:

סעיף ז
דרוש ד

תהלים קפיטל פ' למנצח אל שושנים עדות לאסף מזמור וכו' לפני אפרי"ם ובנימין

ומנשה עוררה את גבורתך ולכה ליש עתה לנו להבן למה פרט המשורר אפרי"ם ובנימי"ן ומנש"ה וגם סידר אותן שלא כסדר תולדותן ושלא כסדר חנייתן לדגליהן וגם מה שייכות לשירה זו אל שושנים. הם הבני קרח ואסף מבני קרח הי' המשורר ונרא' לפרש ע"פ מ"ש חז"ל דבית המקדש בימי שלמה נשלם במרחשון (כמ"ש מבואר במקרא בירח בו"ל ופירשו חז"ל שהוא מרחשון) ולא חינכו אותו (ע"פ רוה"ק) עד תשר"י (כמבואר ג"כ בכתוב ירח האיתנים) ואמרו חז"ל שהמתין הקב"ה עד בא החדש תשרי ירח שנולד בו אברה"ם וכן המשכן בימי משה נשלם בכסלי"ו והמתין הקב"ה עד בוא החדש ניסן ירח שנולד בו יצחק נמצא נתבייש חדש כסלי"ו שילם לו הקב"ה בבית שני בימי החשמונאים וכן במקדש ראשון שנשלם במרחשון ולא חינכוהו עד תשרי עתיד הקב"ה לשלם במרחשון ב"ב בבנין ביהמ"ק שיבנה ב"ב זה הוא תוכן דברי המדרש שם. הנה נרא' לפ"ז כי חינוך הבית לעתיד יהיה במרחשון (כי בנין העתיד ב"ב יעמוד לעד לעולם ושוב אין תשלומין אחר למרחשון רק בשעת חינוכו בבנינו ב"ב:

הג"ה וטעמא רבה אית בי' ע"פ מ"ש ובקשו את ה' אלקיהם ואת דו"ד מלכם דחילוק מלכות בית דוד היה במרחשון כשעש' ירבעם את החג בחדש השמיני החדש אשר בד"א מלב"ו וכמו ששמעתי מכבוד מר"ן אדומ"ז מהרמ"מ זצוק"ל שעל כן ע"פ רוב כל התחלות גזירת המלכות הוא במרחשון והוא על כי בחדש הזה מרדו ישראל במלכם ואמרו ראה בית"ך דוד. הנה בעבור זה בעת התיקון ב"ב יהיה חינוך הבית ג"כ במרחשון. ונ"ל שע"כ נקרא חדש בו"ל מפני שהבית אשר יתחנך בו יכון והוא נגד יעקב שקרא הבי"ת וכתיב תתן אמת ליעק"ב קושט"א קאי והנה אמת רא"ש תו"ך סו"ף. כן בו"ל הוא בתורת אמ"ת רא"ש תו"ך סו"ף אות ב' ראשית התור' ו' דגחון אמצע התור' אות ל' סוף התור' ולפ"ז תבין ג"כ מ"ש בירבעם החדש אשר בדא מלב"ו בו"ל. הבן:

ועפ"ז ידוקדק לך בפסוק. ויעש שלמה בע"ת ההו"א את החג וכל ישראל עמו וכו' לפני הוי' אלקינו שבעת ימים ושבע' ימים ארבעה עשר יום. הנה בע"ת ההו"א מיותר ומה בא לשלול אבל לפי הנ"ל בא לשלול. בנין העתיד וכן אפי' בית שני אשר אין חינוכם בתשר"י והנה לפ"ז תבין תשר"י כבר היה בו חינוך הבית בימי שלמה וכסלו שילם לו הקב"ה בבית שני בימי החשמונאים שאז היא עיקר חינוך בית שני כי בימי עזרא עדיין היו עבדים לבני פרס כמ"ש שם אנשי כנה"ג כי עבדים אנחנו וכו' ומרחשו"ן הוא המקום שיהיה חינוך הבית לעתיד ב"ב הנה אלו הג' חדשים (אשר הם נרמזין בר"ת תמ"ך אשורי במעגלותיך וכו') הם מיוחסין ע"פ סדר הדגלים. תשרי לאפרים. מרחשו"ן למנש"ה. כסלי"ו לבנימין וכולם הם בני' של רח"ל נקראת עקר"ת הבי"ת ע"כ כל החינוכים של הבית הן המה רק בחדשים המיוחסים לבנים של רחל. הבן: והנה עדת קרח התנבאה חנה עליהן (בהוליד' את שמואל שהוא מבני קרח) י"י ממית ומחי' מוריד שאול ויעל

שעתידין לעלות בבנין הג' שיהיה באותו בנין ג"כ זמן התחיה ורמז האריז"ל במקרא צדי"ק כתמ"ר יפר"ח ס"ת קר"ח (שתולים בבי"ת ה' היינו בי"ת הג' שקראו יעקב בי"ת לא כראשון שהוא נגד אברהם שהוא קראו הר ולא כשני נגד יצחק שקראו שדה נ"ל). והנה בבנין העתיד כבר ישתלמו כל החינוכים של הג' חדשים המיוחסים לבני' של רחל עקרת הבית ואז יעלו עדת קרח ובזה פירשנו בטוב טעם מ"ש בתור' בעד' קרח ותפתח הארץ וכו' ויהי' לנ"ס ומפרשי התור' דברו בזה הרב' ענינ' מהו ויהי"ו לנ"ס. ולפי דברינו יומתק הדבר דהנה י"ב חדשי השנה נקראו ע"י י"ב אותיות פשוטות כמבואר בס' יציר' הן המה הי"ז תש"י לנ"ס עצ"ק. א"כ אותיות לנ"ס בהן נבראו הג' חדשים תשרי (ל) מרחשו"ן (נ) כסלו (ס) וזהו שמרומז בתור' ויהי"ו לנ"ס יהי' להן הוי'. בעת אשר ישתלמו בחינוך כל הג' חדשים שבהן אתוון לנ"ס וזה ישתלם לפי דברינו בחינוך האחרון ב"ב במרחשו"ן אשר הוא בחדש המיוחס ע"פ סדר הדגלים למנש':

הג"ה עיין מ"ש במאמרי חנוכ' בענין מה שקוראין ליום האחרון דחנוכ' זא"ת חנוכ"ה שקוראין אז בתורה נשיא לבני מנש' עד זאת חנוכ"ת המזבח שהוא עיקר החינוך המקוו' ותבין לשם מ"ש יוסף כי נשני אלקי' וכו' ואת כל בי"ת אב"י עי"ש:

והנה קרח רצה להגביר גבורות של הלוי"ם על החסדים של הכהני' והנ' בזמן משה אכל' פגה אבל לעתיד ב"ב יהי' כן במעל' הגבורות על החסדי' כמעלת הזהב על הכסף ע"כ אז יתעלו עדת קרח וז"ש אסף מבני קרח נבוא' אל שושנים שהן בני קרח כנודע לפני אפרים ובנימין ומנש' היינו כשישתלמו בחינוך כל השבטי' הנ"ל היינו תחיל' אפרי"ם בבית ראשון שנתחנך בתשר"י המיוחס לאפרי"ם ואח"כ בנימי"ן בבית שני בימי החשמונאים שנתחנך בכסליו המיוחס לבנימין ואח"כ מנש"ה בבנין הג' שיתחנך במרחשון המיוחס למנש'. אז עוררה את גבורת"ך היינו הגבורות שיהיו במעל' על החסדים כסברת קרח. אז ולכה לישועתה לנו שיוושעו עדת קרח מוריד שאול ויעל כנבואת חנה יהא רעוא נזכה לבנין ביהמ"ק ולזמן התחי' במהר' בימינו אמן:

מאמר ו

סעיף א

צומא רבא בו ידובר ענינ' הרב' מן יום הקרוש יום הכפורים והרבה פסוקי' מן פרשיות יפורשו בו כיד י"י הטובה עלינו ונקרא המאמר ההוא צומ"א רב"א:

אמר הנביא כ"מו ה"רה ת"קריב ללדת תחיל תזעק בחבלי' כן היינו מפניך י"י הנה ה"ל למימר כמו הרה היושבת על המשבר תחיל וכו' שאז הוא עיקר החבלים והצירים. והנה הרב הקדוש בעל נועם מגדים האבד"ק ט"ג זצוק"ל פירש דה"פ דהנה ר"ש דרש טעמא

דקרא מפני מה ציותה התור' ליולדת להביא קרבן דבשעה שכורעת לילד היא נשבעת שלא תזקק לבעל' ואח"כ עוברת על שבועתה. ע"כ מביאה קרבן והנה זה דרכה כל היום כאשר שוב תתעבר וכורעת לילד שוב נשבעת כנ"ל ואח"כ מחללת שבועתה ושוב מביאה קרבן. וזאת היא מאמר הנביא עבור כנ"י כשחוטאין בני אדם להש"י כי אדם אין צדיק בארץ וכו' הנה בהגיע ימי התשוב' ובפרט יום הקדוש יוה"כ וינהו בני ישראל אחרי י"י ומבטיחם להש"י שלא ישובו עוד לכסלה. והנה אח"כ שוב חוטאין ושוב שבין אליו כן הוא בכל שנה והש"י מוחל להן. וז"ש כמו הרה תקריב (היינו מקרבת קרבן) ללדת (עבור לידתה היא מקרבת קרבן והוא לבעבור תחי"ל תזעק בחבלי' (על שחיללה השבוע' אשר זעק' בשעת חבלי'. וזה משפט' כל הימי' כנ"ל) כן היינו מפניך י"י כי גם אנחנו זה דרכינו כל הימי' כמו האש' הנ"ל. זה תוכן דברי הרב הקדוש הנ"ל:

ועפי"ז פירשתי בדרך צחות פי' הפסיק אל האשה אמר הרב' ארב' עצבונך והרונך וכו' פירשו בו עצבונ"ך צער גידול בנים והרונ"ך צער הריון. והנ' לפ"ז הוא שלא כסדר ופירשנו דה"ק הרבה ארבה עצבונך זה עצבון וצער חבלי לידי' ואעפ"כ אריב' ג"כ הרונך שתתאו' אח"כ להתעבר מפרש הכתוב כי בעצב תלדי בנים ואעפ"כ ואל אישך תשוקתך כנ"ל. והו"א (היינו אישך הנ"ל איש הישראלי) ימש"ל בך. יקח אותך למשל ולדוגמא באומרו לפני הש"י בעת שובו בתשוב' יאמר כמו הרה תקריב ללדת וכו' כן היינו וכו' וכנ"ל והבן:

סעיף ב

ויתפרש עוד כמו הרה תקריב וכו' דהנ' כתבו המקובלים כל יולדת שבעולם הווין לה ע' חבלים בחדש הט' (בסוד ע' קלין דראמת איילתא עילא' ע"כ ע' תיבין במזמור יענך י"י וכו') והנה היולדת כשאינ' יולדת למקוטעין רק ממלאת ימי הריונה הנה כל החבלי' אשר יש לה בחדש הט' המה באין לאט לאט. ואינן מתישין אותה כ"כ משא"כ כשמקרבת זמן לידתה יום או יומים בחדש התשיעי הנה באין לה כל החבלים תכופין יחד זה אחר זה יגדל כאב' וצערה עד מאד והנה הש"י אמר לנו ע"י נביאיו ספר אתה למען תצדק הנה נתן לנו רשות להמציא איזה טענה שתהא מגינ' ומצלת ולא יוכל הקטרוג למצוא מקום ויתעורר הרצ"ון. ע"כ מצאה כנ"י את לבב' לטעון לפניו ית"ש כמו הרה תקריב ללדת היינו (כמו הרה שמקרבת זמן לידתה ויולדת למקוטעין. אשר צירין וחבלים תכופות מאד) כן היינו מפניך י"י (הגם כי ארכו לנו הימים ימי עניינו ומרודינו) ראה י"י והביט ותאמר די לצרותינו הן קרבו הימים ימי הרצון נחס' בסתר כנפיך ובצלך נתלינן:

סעיף ג

ויתפרש עוד כמו הרה תקריב ללדת וכו' דהנה יארע לפעמים אשה שאינ' ממהרת תולדותי' פעם אחר פעם. הנה בעת לידת' הגם שהי' לה חבלי לידה בלידות הקודמים עכ"ז כיון שכבר ארכו לה הימים נשכחו החבלים מלב' והנה שוב אחר כמה שנים בבוא זמן לידת' אינ' מתפחדת כ"כ תיכף בהתחלת הרגש החבלים. משא"כ אשה שהיא רגיל' ללד בסמיכות פעם אחר פעם הנה עדיין לא מש מזכרונ' צער החבלים הראשונים והגיעו השניים הנה אשה כזאת תיכף בהתחלת הצירים מתחלת לצעוק כי נפש היודעת מאד בצער שהי' לה בליד' הקודמת. וזה שיש לפרש במאמר הנביא כמו הרה תקריב ללדת (היינו שמקרבת וממהרת תולדותי' פעם אחר פעם אשר אשה כזאת זה טבע') תחיל תיכף כשתתחיל בהרגשת איזה חבל תזעק בחבלי' תתחיל תיכף לצעוק בהרמת קול כי זוכרת עדיין צער החבלים שעברו עלי' כן היינו מפניך י"י שבעוה"ר הצרות תכופות זו לזו ועד לא נשכחים הראשונות מלבנו נקרבים האחרות עד ישקיף וירא י"י בעני עמו ויאמר די לצרותינו ויחיש פדותינו ב"ב אמן:

סעיף ד

ויתפרש עוד כמו הרה תקריב ללדת וכו' דהנה יארע לפעמים אשה אשר טבע' להוליד בצער וחבלים גדולים. אבל להיות שיש בעיר מילדת בקיא' וחכמ' גדול' תיכף בהגיע חבל לה עשת' המילדת השתדלו' נמרץ והמליט' זכר בנחת כזאת אירע לה פעם ושתים והנה האשה הזאת בראות' החכמה וההשתדלות הנמרץ של המילד' אזי שוב לא עלה מורא על ראש' כי בטח' בהמילד' הבקיא' ועזב' בטחונ' מהש"י ולא התחלל' אליו. והנה האש' הזאת בכ"ז ועידן אשר קרבו ימי לידת' לקח' את המילדת לבית' תיכף כאשר בא חבל לה. המילדת הביקיא' עשת' את פעולת' והנה להיו' שהאש' הזאת סמכ' א"ע על המילדת ולא התפלל' להש"י מה עשה הש"י מיהר זמן לידת'. והמילדת נסע' אז מהעיר אזי האש' הזאת בראות' שאחזת' צרה הבינ' הדבר שהיא על שעזב' בטחונ' מהש"י ולא התפלל' וסמכ' א"ע לחכמת המילד'. אזי האש' הזאת תנת' עיני' למרום וצעק' אל י"י והש"י שלח עזר' מקודש ובז' יתפרש לנו דברי הנביא כמו הרה תקריב ללדת (אשר תקריב זמן לידת' בלא הודע ואז אין סמיכ' על המילדת כי נסע' מבית') כן היינו מפניך י"י דהנה הצדיקי' שבדור הן המה המיילדות הבקיאות להסיר החבלים. והנ' היינו בטוחים בכ"ז ועידן להקל מעלינו חבלי משיח ע"י תפילת הצדיקים. והנה בעוה"ר נתקיים בנו והפל' י"י וכו' הפלא' זו א"י מה היא. כשהוא אומר הנני יוסיף להפליא וכו' ואבדה חכמת חכמיו וכו' הוה אמר זו מית' הצדיקי' הנה לקח הש"י למרום את המילדו' הבקיאו' וקרה לנו כמו הרה אשר תקרי' בקרבת הזמן ללד'. ביום אשר לא עלה עוד על דעתה

ללד' ולקרו' למילדת בקיאה אז אין מנוס כ"א להשים בהש"י בטחוננו ולקרוא לצור ישעינו ומשגבינו. אתה שומע תפיל' כל פה קבל תפילתנו ברצון. וסמוכות לזה בעוד היו אבותינו במצרים אמרו המילדו' כי לא כנשים המצריות. העבריות כי חיו"ת הנה. משולים לחיו' השדה שאינם צריכים למילדו'. כי כ"א מישראל ראוי להתפלל אל הש"י והש"י לא בזה ולא שקץ ענות עני ובשוועו אליו שומע:

סעיף ה

איתא בס' בע"מ דמהראוי להתוודות דרך אל"ף בי"ת ודרך תשר"ק. עיי"ש הטעם ונ"ל הרמז בתור' מה שכתוב והתוודו א"ת עונם רצ"ל יתוודו. דרך א' ודרך ת'. כנ"ל:

סעיף ו

נ"ל מוכח מהגמ' שכל ריוח והפכו המגיע לאד' בעשי"ת עד יוה"כ הוא מגזירת שנה שעברה. ואמינא לה מהא דאמרו בבבא בתרא דף יו"ד דבני אחתי' דריב"ז חזא ריב"ז בחלמא (ופרש"י במוצאי יוה"כ עכ"ל ודבריו מוכרחים כאשר פירשנו במקומו) דבעי למיחסר שבע מאה דינרי עשינהו שקל מינייהו לצדקה פש גבייהו שיבסר דינרי כי מטא מעלי יומא דכפור' שדר בי' קיסר נקטינהו. א"ל ריב"ז לא תדחלון וכו' עיי"ש הרי לפניך כמו שכתבתי:

סעיף ז

אציגה לפניך איזה גרגרים בפרש' חובת היום מתחיל' הפרשה וידבר י"י אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם וכו' הנה כבר דברו המפרשי' מהו הדיבור אז הוא הנאמר לו אח"כ דבר אל אהרן אחיך ואל יבא כו' הנה נכתב אח"כ אמירה בפ"ע ויאמר י"י אל משה וכו' על כרחך הדיבור הראשון הוא ענין אחר ולא נודע מהו והנרא' ע"פ מה שהביא הרב הגדול חיד"א ז"ל מדרש חז"ל וז"ל כיון שהשכינ' יורדת למטה לארץ ניתן רשות למחבלי' לחבל עכ"ל. והוא תמו' ועוד אמרז"ל. תנא איסי בן יהודה אומר לא מתו נדב ואבוהו אלא בשביל שאמרו ישראל לא ירדה השכינה למטה כיון שמתו נדב ואביהו ידעו שהשכינה ירדה למטה והוא ג"כ תמו' ופי' הרב הגדול הנ"ל ע"פ מ"ש הרב הקדוש בעל בע"מ כשהשכינ' למעלה אינו מעניש עד בן ך' שנה (כמשפט ב"ד של מעל') כשהשכינה למטה הוא כב"ד של מטה ומענישי' מבן י"ג והנה אמרו חז"ל בני אהרן לא היו בני ך'. ומזה ידעו שהשכינה ירדה למטה וזה פי' המדרש הנ"ל כיון שהשכינ' ירדה למטה ניתן רשות למחבלים היינו לממהרים לענוש מבן י"ג) לחבל וכתב הרב החיד"א ז"ל הנ"ל דבזה ניחא קושית מהר"ל מפראג שהקש' איך בן י"ג עד ך' דאינו בר כרת (דהוא עונש ב"ד של מעל') מייתי חטאת והרי קיי"ל כל שזדונו כרת שגגתו חטאת (ופחות מבן ך'

אין זדונו כר"ת דאין מענישין בב"ד של מעלה) ולפי הנ"ל לק"מ דבזמן שביהמ"ק היה קיים היתה שכינה בתחתונים ואז היה גם בן י"ג שנה בכרת עכ"ל הרב הגדול הנ"ל:

ובזה יבואר לך פי' הכתוב הנ"ל דהנה לעיל מיני' כתוב והזהרתם את בני ישרא"ל מטומאתם. היינו בני ישראל אפי' הבנים מבני י"ג שנה ומעל' שנק' ב"ן ולא ימותו בטומתתם (במית' בידי שמים) ולא יקשה לך הרי ב"ד של מעלה אין מענישין עד ך' לזה אמר בטמאם את משכנ"י אשר בתוכם כיון שהשרא' השכינה בתוכם מענישין כמשפט ב"ד של מטה וז"ש אח"כ בסמיכות הפרש' וידבר י"י אל משה אחרי מות שני בני אהרן שלא היו בני ך' אמר אליו הש"י שהסיב' היא בקרבתם לפני י"י וימותו היינו שנתקרבו לפני י"י השכינ' שהיא כעת למטה ע"כ וימותו כי מענישין כמשפט ב"ד של מטה והשם הטוב יכפר בעדינו והנה היא להקדמ' על הנאמר אח"כ בזאת יבא אהרן אל הקודש היינו השכינה שנק' זא"ת בה יבא אל הקודש כי היא שוכנת בתחתונים ואמר זה להקדמ' תדע שהשכינה בתחתונים מפטירת בני אהרן. התבונן בדבר:

סעיף ח

בזאת יבא אהרן וכו' תירגם בתרגום המיוחס ליונתן בהדא מד"ה רצ"ל מדת זא"ת היינו מדת מלכו"ת שמים כי זה הוא השער לי"י וכשהי' הכהן מכוין בעבודת היום לשיעור קומת הקודש בזאת יבא וכו' השער והכלס':

סעיף ט

בגדי קדש הם תירגם יונתן לבוש קודשא הינון ברם בלבושי דהבא לא יהא עליל וכו' נראה דדרש ייתור לשון בגדי קדש ה"ם לאפוקי אחריני וי"ל בגדי קד"ש ה"ם היינו אותן הבגדים שלא נזכר על ידם רק הקדושה שהם בגדי לבן. ונזכר על ידם רק הקדושה לבושי' כתלג חיור משא"כ בגדי זהב יש חשש להיזכר ח"ו מעשה הדבר הידוע במדבר:

סעיף י

ומאת בני ישראל יקח וכו' ואח"כ והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וכו' הוכרח ליקח שיהיו מוכנים ת"י גם הקרבנות של ישראל קודם שיקריב קרבנו' שלו דהרי קרבנות צבור קודמין לקרבנות יחיד כי חביבין הצבור לפני הש"י. אך דבכאן בהכרח הוא שיקריב קרבנותיו קודם בכדי שיבא זכאי ויכפר וכו' הנה בכדי להורות חביבות ישראל לפני הקב"ה הקדים קיחת קרבנותיהם קודם שיקריב קרבנותיו בכדי שיכירו וידעו אשר טעם הקרבת קרבנותיו במוקדם הוא בכדי שיבא זכאי וכו':

סעיף יא

וכיפר בעדו וכו' פירשו רז"ל הוא הוידו"י שבזה הוא הכפר' וכן ת"י ויכפר באישתעות מילייא עיין מ"ש במאמר גדולה תשוב"ה שייך לכאן עיין שם ותרווה צמאונך:

סעיף יב

ולקח את שני השעירים והעמיד אותם לפני י"י הל"ל ולקח את השעירים מניינא ל"ל. י"ל על פי משארז"ל אצל אליהו נאמר ויקחו את הפר אשר נתן להם (אליהו) אמרו שלא רצה הפר לילך באמרו אני וחבירי נתגדלנו באבוס אחד והנה הוא יתקרב להש"ו ואני לע"ז וא"ל אליהו לך כי כשם שיתקדש ש"ש ע"י חבירך כן יתקדש על ידך ונאמר כי כ"ה בכאן כיון שהאחד יהי' לע"ז פן לא ירצה להתקרב ז"ש ולקח את שני' השעירים הכהן המבין את זאת צריך ליקח את שניהם בדברים כמו אליהו והעמיד אותם לפני י"י לומר להם אין כאן בית מיחוש כיון שע"י שניכם יתקיים מצותיו ית"ש ומי יבא אחר המלך וכו':

סעיף יג

ונתן אהרן על שנ"י השעירים גורלות לפי דעת כמה ספרי דייקני'. שנ"י השעירים בראש עמוד. ונ"ל לומר טעם. עיין בסידור הרב החסיד המפורסים מהרש"ז ז"ל המצוה הזאת היא בגורל דייקא כי גור"ל היא באין טעם כעין אין טעם בבחיר"ה רק חפץ ורצון שמסכים ברצו"ן אל אשר יפול לו הגור"ל מבלי טע"ם והנה כשישראל עושין בעוה"ז דבר מעשיי (להש"י) ברצו"ן אזי כביכול מעוררים הרצון העליון וישראל עלו במחשבה (מחשב"ה הוא החכמ"ה וישראל על"ו במחשב"ה נתעלו למעלה מן המחשב"ה שהיא הרצו"ן מבלי טע"ם. כשעלה ברצונ"ו ית"ש לברוא העולם ישראל עלו במחשב"ה. בראשי"ת ברא אלקים בשביל ישרא"ל שנקראו ראשי"ת הם עלו במחשב"ה כנ"ל שהוא הרצו"ן ואין טע"ם ברצו"ן. והנה כשישראל מעוררים ע"י מעשיהם הרצו"ן. אין לבקש טעם למה הוא ית"ש מתחסד עמהם להושיעם ולגאלם כיון שהם ברצו"ן ואין טעם ברצו"ן וזה שדרשו במדרש בחיק יוטל את הגורל ומי"י כל משפעו זה גורל"ו של יוה"כ הבן הדבר כנ"ל) ועי"ז נסתמים כל פיות המקטרגים כי אין שאלה ואין תשובה ואין לבקש טעם. כ"ז הבנתי מדברי הרב הנ"ל בקצת תוס' ביאור שכתבתי לך. ע"פ דבר המדרש הנ"ל. ומעתה תתבונן מה שנמסר שנ"י השעירים גורלו"ת ברא"ש עמו"ד כי ע"י מצות הגורל מתעורר למעלה ראשית הגילוי של האותיות כמ"ש הקדוש מהרד"ב זצק"ל בראשית ברא אלקים א"ת היינו. האותיות ושם ישראל על"ו במחשב"ה הבן:

סעיף יד

וכפר בעדו ובעד בית"ו באה הקבלה בתורה שבע"פ בית"ו הם הכהני"ם שכולם נק' בית"ו (כמד"א בית אהרן) הנה טעם בעי למה לא נכתב בפירוש בתורה שבכתב וכפר בעד הכהני"ם דאין כאן אריכו' לשון ולמה נכתב בית"ו וצריכין אנחכי לקבלת תורה שבע"פ שהכוונ' על הכהני"ם. ונ"ל לומר דהנה כתיב ויהי כי יראו המילדות את האלקים

ויעש להם בתי"ם היינו בתי כהונ' ולוי' ומלכו' כמו שדרשו רז"ל ומהראוי להתבונן מהו המדה כנ"מ בשכר היראה יצאו מהם כהנים ומלכים ואבאר לך דהנה בי"ת נקרא כאשר איש פרטיי מסויים תצא ממנו משפח' גדולה וכולם יתייחסו עד עולם לדורותם ע"ש אביהם המסויים הלזה ועל כינוייו יקרא כמו שתמצא עד היום משפח' ראפופרט משפחת שפירא וכיוצא. הנה לדורות עולם כל צאצאי מיעיו של הראשון המסויים כולם נק' על שמו נמצא שם הראשון נזכר לעולם וזה נק' בי"ת כענין הנאמר לדו"ד ובי"ת יעשה לך י"י הנה שמו יכון לעולם כמ"ש הנביא כה אמר י"י בית דוד דיני לבקר וכו' וכן בתי כהונ' נק' בי"ת אהרן וכן בית הלוי והנה לפ"ז תבין שהוא מדה כנ"מ. כי היראה הוא קיום של כל הנמצאים כענין שאמרו רז"ל ואפ"ה אי יראת י"י היא אוצרו אין וכו' וכמו שהביאו למשל מן קב חומטין שמעמיד ונותן כח הקיום אל התבואה (והדבר ידוע עוד למשכיל הירא"ה היא בחי' צמצו"ם כי היראה מצמצם א"ע וידוע מן סוד צמצום הראשון כביכול צמצום אורו להתהוות מקום פנוי לעמידה העולמות שלא יתבטלו מן בהירות אורו ית"ש א"כ הצמצום הוא כח הקיום והדבר המעמיד את כל העולמות ומן הצמצום באה מדת ירא"ה ע"כ ירא"ה היא כח הקיום) ממילא תבין שהוא מדה כנ"מ ויהי כי יראו המילדות את האלקים והירא"ה היא כח הקיום ע"כ והיה זה שכרם ויעש להם בתי"ם שנשאר שמותם לקיום לעולם. ע"כ גם כל הפרשה הלזו נאמרה ג"כ על שם אהר"ן. כי נשאר שמו קיים לעד בי"ת אהר"ן וז"ש וכפר בעדו ובעד בית"ו. והכוונ' על הכהני"ם ובא' הקבלה הלזו בתורה שבע"פ שהוא בחי' מדת מלכו"ת פ"ה ותורה שבע"פ קרינן לה. ודא איהו אתר למידחל ירא את י"י בני ומל"ך אשת חיל ירא"ת י"י ירא"ת י"י לחיי"ם ע"כ האיש הירא את י"י הנה היא בחיים כי שמו יכון לעד לעולם: כי בי"ת יעשה לו י"י וכל המניח בן וכו' כאילו לא מת. והנה בני"ו לעד לעולם על שמו יקראו. ע"כ נמסר הדבר בתורה שבע"פ דייקא (מדת מלכות ירא"ה) בית"ו הם הכהנים אשר יקראו על שמו בשכר הירא"ה תורה שבע"פ. וזה התחלת הפרשה בזא"ת יבא אהר"ן אל הקדש זא"ת היינו שכינ"ה אשת חיל ירא"ת י"י ושכרו אתו וכפר בעדו ובעד בית"ו הם הכהנים אשר יקראו לעד על שמו בית אהרן התבונן ויונעם לך:

סעיף טו

והשעיר אשר עלה עליו הגורל וכו' יעמד ח"י וכו' הנה מהראוי להתבונן בודאי כיון שאינו מצו' לשוחטו בודאי יעמד ח"י אבל תתבונן דהנה צונו יוצרנו ליתן את השעיר הזה שחד אל הס"מ ועי"ז יתהפך להמליץ טוב על ישראל והנה אותיות א"ל שבשמו הוא החיות שב מן הנהירו דקיק שבא מן הקדש ומזה אין קטרוג אבל הקטרוג הוא רק מן כח

ב' אותיות ס"מ (שעתידין להתבטל ב"ב כידוע והנה ע"י השעיר הזה שנותנין לו לשוחד מתהפך המקטרג הזה להיו' לצד אחר היינו אצל הסנגורים להמליץ טוב והנה היפוך אתוון ס"מ בא"ת ב"ש הם אתוון ח"י והנה הוא היפוך מן אתוון השמאלים לימיניים. וזהו שרמזה התורה יעמד ח"י והנה כשמתהפכין האתוון להיות ח"י. ואתוון א"ל הם מבחי' הקודש נשאר גם הוא לאלקנו להעיד על א"ל ח"י (וכבר כתבתי ברמזי מ"ט ימי ספירת העומר קודם יום מתן תורתינו זכה נעשית לו ס"מ חיים והנה הוא בגימ' מ"ט. וכאשר גם הוא ממליץ טוב הנה יופיע אח"כ על ישראל מן שער החמישי' יובל העליון לכפר עליהם וזהו יעמד ח"י לפני י"י לכפר עליו. והבן:

סעיף טז

והתודה עליו את כל עונות ב"י וכו' ושלח ביד איש עתי המדבר"ה ונשא השעיר עליו את כל עונותם אל ארץ גזרה ושלח את השעיר במדב"ר ויש לדקדק דהרי כבר נאמר ושלח ביד איש עתי המדבר"ה. וגם לעיל כתיב המדבר"ה וכאן במדב"ר בבי"ת. ונראה מ"ש במדרש והיא בילקוט ונשא השעיר עליו את כל עונותם מלמד דביוה"כ נוטל הקב"ה כל עונות ישראל ומשים אותם ע"ג הס"מ וכו' עיי"ש וכן משמע במדרש. ופי' הטעם הרב מה' אליהו אשכזי הביאו הרב הצמח דוד (הביאו כ"ז הרב הגדול חיד"א ז"ל בס' דב"ש לפ"י) דהוא ע"פ מ"ש בחו"מ סי' כ"ט דהעדי' שאמרו שקר העדנו (הגם שכנגד הבע"ד אינם נאמנים דאינו חוזר ומגיד. אבל הם) נאמנים על עצמם ומשלמים מביתם. והנה אמרז"ל אשר ביוה"כ כשמביאים לפלוני הדורון אומר להקב"ה יש לך אומה בארץ כמלאכי השרת וא"כ הוא מודה שכל מה שהעיד כל השנה שקר העיד והנה הש"י הוא הבע"ד ולנגד הבע"ד אינו חוזר ומגיד והנה צריך המקטרג לשלם מביתו היינו שישא עוונותם עליו וישראל נשארי' נקיים עכ"ד ולפ"ז י"ל שזה הרמז ונשא השעיר עליו וכו' ושלח את השעיר במדב"ר בשביל הדיבור הואיל שדיבר עליהם דלטורייא כל השנה ע"כ ישא עליו את כל עונותם כי נאמן הוא על עצמו וכנ"ל:

סעיף יז

אלמלא שמרו ישראל ב' שבתו"ת מיד נגאלין ראיתי בס' אחד קדוש מדבר היינו כד איקלע ב' שבתות ביחד היינו דאיקלע יוה"כ בשב'. ונראה לפרש שהוא ע"ד ויחזו האלקים ויאכלו וישתו ומתרגמינן והוון חדין בקורבניהן דאיתקבלו ברעוא כאילו אכלן ושתן ע"כ. והנה יוה"כ הוא יום שאין בו אכילה ולא שתי' וא"כ אין כאן עונג שב"ת אבל כשמתקבלים הקרבנות של יוה"כ ברצון א"כ יש תענוג כמו אכילה ושתיה. א"כ יש כאן שמירת ב' השבתות שביתות יוה"כ בעינוי ושביתות שבת באכילה ושתיה וכן בגלותינו ונשלמה פרים שפתינו כאשר נתבשר מן הש"י שנתקבלו ברצון תפלותינו

במקום הקרבנות לרצון לפני י"י ויען ויאמר סלחתי א"כ יהיה שביתות ב' השבתות ביחד העינוי והעונג אז מיד נגאלין כן יאמר השי"ת במהרה בימינו:

סעיף יח

בספרי עקרי דינים חלק או"ח סימן ל"א אות ו' המתענה תענית חלום בעיה"כ צריך למיתוב תענית לתעניתו ולפי מ"ש מ"ב דאם חל תענית ציבור למחרתו אינו עולה לכאן ולכאן וכו'. אמנם להרב כה"ג וכו' דעול' ת"צ לזה ולזה וכו' עיי"ש. ונ"ל לדעה זו דאם מתענה ת"ח בשב' תשוב"ה יום ח' דימי תשוב' דא"צ למיתב תענית לתעניתו דאכילה ושתי' של עיו"כ מיקרי תעני' כמו שאמרו רז"ל כל האוכל ושותה בתשיעי מעל' עליו הכתוב כאילו מתענ' תשיעי ועשירי. וא"כ הוי כת"צ ועוד נ"ל יותר מזה דאם אירע לו חלום בעיו"כ דאין צריך להתענות ת"ח דאכילה ושתיה נקראים תענית ביום זה מן התורה:

מאמר ז

סעיף א

וידוי דברים בו יתבאר ענייני מצות הוידוי ביוה"כ ובעשי"ת וכן בכל הימים אשר השב נותן אל לבו לשוב רק להיות עיקר הוידוי מצותה ביום הקדוש הלזה. ע"כ יחדתי לזה כאן מאמר בפ"ע הגם שמבואר כבר כמה ענינים במאמר גדול"ה תשוב"ה עכ"ז להיות הוידוי הוא מצות היום ע"כ הצגתי כמה ענינים פה וקראתי שם המאמר וידו"י דברי"ם:

וכפר בעדו וכו' דרשו חז"ל הוא הוידוי שהוא עיקר הכפרה ע"פ התורה ע' במאמר גדול"ה תשוב"ה אות כ"ו ותמצא שם דברים נחמדים בפ' התשובה ולהורות נתן שעיקר הכפרה בוידוי האמיתיית עיי"ש ותבין:

סעיף ב

במדרש ויקרא פ"ג א"ר ביבא בר אבא. כיצד אדם צריך להתוודות ערב יוה"כ. צ"ל מודה אני וכו' כל רע שעשיתי לפניך בדרך רע הייתי עומד וכל מה שעשיתי לא אעשה עוד כמוהו יהר"מ יאו"א שתמחול לי על כל עונותי ותסלח לי על כל פשעי ותכפר לי על כל חטאתי עכ"ל ומן הראוי להתבונן מהו הפירוש כל רע שעשיתי לפניך בדרך רע הייתי עומד. ומהו התנצלות הלזה. ונ"ל הפירוש ע"פ מ"ש הרב הגדול בעל גו"א על הא דקבלו חז"ל בישראל הקב"ה מצרף מחשבה טובה למעשה ורעה אינה מצטרפ' למעש' ובעכו"ם הוא להיפוך. וקשה וכי משא פנים יש בדבר ותירץ דעצם הנפש בישראל הוא טוב בעצם והרע הוא ח"ו אצלו במקרה והנה ידוע דהמקרה אינו מתמיד רק הוא מקרה לפי שעה משא"כ עצם הוא טבע קיים. והנה נפשות אוה"ע הוא בהיפוך רע בעצם ואם תמצא בהם איזה טוב הוא במקרה. ע"כ הנה ישראל אשר עצם שלו הוא טו"ב כיון שמחשב לעשות

טוב הגם שלא גמר במעש' להוציא הטוב ההוא מן הכח אל הפועל אנן סהדי שהיה אנוס בדבר ואלו לא היה אנוס בודאי היה גומר מעש' הטוב ההוא דהרי היא העצם שלו ואם יחשב בר"ע ח"ו אנן סהדי שאינו רוצה בשלימות לעשות המעשה רק שהיה לו לפי שעה מחשבה ר"ע. וע"כ כ"ז שלא גמר במעשה אינו מצורף לעון ובעכו"ם הוא להיפוך. ולפ"ז תתבונן בישראל אפילו עושה מעשה רעה בפועל כיון שאין זה עצם שלו הנה הוא רק שהיה בעת ההוא במקרה רעה ואין זה בעצם כמו לאוה"ע (ונ"ל דבעבור זה לא מהני תשובה רק לישראל. ולא לאוה"ע כאשר כתבתי זה כמה פעמים וכמדומה שגם הרב הגדול חיד"א זלל"ה כתב כן ויתבאר אי"ה) ולפ"ז תתבונן שזהו פירוש הוידוי שאמרו במדרש כל רע שעשיתי בדרך רע הייתי עומד היינו אז היה מקרה לי כי אין הדבר בעצם לי. ע"כ כל מה שעשיתי לא אעשה עוד כמוהו והבן. ואגב נפקא לן המדרש דס"ל סדר הוידוי. מחיל"ה לעונו"ת סליח"ה לפשעים. כפר"ה לחטאים ואם ירצה הגוזר נאריך בזה במ"א ובירושלמי מבואר הוידוי בל' אחר ואי"ה יתבאר:

סעיף ג

בתלמודא דידן נפק' לן לשון הוידוי ביוה"כ בלש' אנ"א כדכתיב בתפילת משה (כשבאו ישראל לידי אותה מעשה) אנ"א חטא העם הזה וכו' ונפ"ל נמי משם שצריך לפרט החטא כמ"ש משה ויעשו להם וכו' וא"כ נפק' לן הלכ' הוידו"י שהו' עיקר' של תשוב"ה. מן המעש' שאירע לאבותינו במדבר ולא דבר ריק הוא ואין דבר מקריי בתור' אבל הוא המלמד לאד' דעת שלא היו ישראל ראויי' לאותה מעשה רק הוא להורות תשובה לרבים ע"כ משם יצאה הוראה לכ"י סדר הוידוי שהיא עיקרה של תשובה:

סעיף ד

הנה נוסח הוידוי שאנחנו נוהגין להתוודות המסודר לנו מאנשי כנה"ג הוא. סרנו ממצותיך וממשפטיך הטובים וכו' ואתה צדיק על כל הבא עלינו כי אמת עשית וכו' מה נאמר לפניך וכו' הנה מה שיש להעיר בנוסח הוידוי הזאת א' אומרו מה נאמר לפניך וכו' ומה נספר לפניך וכו' הלא כל הנסתרות והנגלות אתה יודע מהו הכוונה אם הכוונה לומר לפניו ית"ש אין אנחנו צריכים לפרט פרטי החטאים כי הכל גלוי לפניך אין זו טענה מספקת. דכיון שצונו הש"י במצותיו לפרט החטא ולמדוהו מאדון הנביאים באומרו אנא חטא וכו' ויעשו להם וכו' הנה מחויבים אנחנו לעשות המצוה כאשר צונו י"י אלקינו בכל המצות. שאין אנחנו מחויבים לחקרו למה צונו מצוה כזאת (הגם שמצוה בידינו להמציא טעמים למצות לפי שכלינו. אבל חלילה לבטל איזה מצוה בעבור שלא נוכל למצוא לה טעם) כי המצות הם שכל אלקי ומי יבא אחר המלך וכו' (האריכנו במ"א). וג"כ א"א לפרש כן כוונת לשון הוידוי הנ"ל דהלא כבר פורטים החטאים מקודם באמיר'

אשמנו וכו' וכן אח"כ על חטא וכו' על חטאי וכו' כידוע. ב' ק' מאמרינו אתה יודע וכו' אין דבר נעלם ממך וכו' ובכן יהר"מ שתמחול וכו' היא דבר שאינו מובן כלל האיך תלוי זה בזה לומר הואיל שאתה יודע וכו' ואין דבר נעלם ממך וכו' ע"כ תמחול וכו' ג' בסוף הוידוי דעל חט"א אנו אומר"ים פסוק הנסתרות לי"י אלקינו והנגלות וכו' לעשות את כל דברי התורה הזאת ופירוש הפסוק אינו מובן. וכברי דרשו רז"ל לענין ערבות. ומה שייכות לומר זה בכאן וגם פשט הפסוק לפי פשוטו לא נדע והנה אבאר לך את אשר עם לבבי בענין דבר הכמוסים אשר חקרו בו רבים בענין הצדקת משפטיו ית"ש עם בריותיו הנה ע"פ התורה הוא כי הבחיר"ה חפשיית בידינו ע"כ הוא ית"ש מעניש לעוברי מצותיו ומשכיר לעושי רצונו כמבואר הדבר לעין כל בתורה ובכל פסוקי הנביאה:

והנה גם זאת היא ע"פ התורה ידיעת"ו ית"ש. צופ"ה ומביט עד סוף כל הדורות כל פרטיות מעשיהם כענין שגיל' לאברהם יצחק ויעקב ענין חורבן בית המקדש עבור העונות כמו שדרשו רז"ל שאמר לאברהם כשאין ביהמ"ק קיים ילמדו פרשיות הקרבנות ומעל' אני עליהם וכו' ואני מוחל להם על כל עונותיהם וכו' וכן הראה לו שיעבו"ד מלכיות בגלל העונות כמו שדרשו רז"ל בפסוק והנה אימה וכו' וכן הראה ליצחק ויעקב כמו שדרשו רז"ל ועוד מבואר הדבר של הידיע"ה בפירוש בתורה ואני ידעתי כי לא יתן אתכם מלך מצרים להלוך וכו' א"כ הידיע"ה מבוארת בתורה. והנה ע"פ שכל האנושי הדברים הללו נראים כסותרים כיון שיש ידיע"ה א"כ בהכרח הוא שיעשה האדם כפי מה שיש בידיעת"ו ית"ש א"כ אין כאן שכר ועונש. והנה תראה שכל התורה מליא' מענין שכר ועונש. א"כ ע"כ יש בחירה וכמבואר בתורה בפירוש. ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב וכו' ובחר"ת בחיים וכיון שהבחירה חפשיית א"כ אין אנחנו מבינים ענין הידיע"ה הנה על כרחך צריכין לומר הגם שיש ידיע"ה. עכ"ז אין הידיע"ה מכרחת והבחירה חפשיית בידינו וכמו שפי' פ' נכון הרב הגדול מהר"מ חאגיז זלה"ה בס' אל"ה המצו"ת בפסוק הנ"ל שהבאתי ואני ידעת"י כי לא יתן אתכם מלך מצרים להלוך ולא בי"ד חזק"ה הנה אלו התיבות ול"א בי"ד חזק"ה אין להם ביאור ופי' הוא ז"ל ואני ידעת"י כי לא יתן אתכם וכו' ואעפ"כ ולא ביד חזקה אין ידי חזקה עליו שיהיה מוכרח לעשות כזאת מחמת ידיעת"י כי אין ידיעתי מכרחת והוא בבחירת"ו יכול עשות כרצונו עכ"ד הרב הגדול הנ"ל ובזה יתכן מאד אח"כ. אומרו ושלחתי את ידי והכיתי את מצרים וכו' דכיון שאין הידיע"ה מכרחת והבחיר' חפשיית ע"כ יש שכר ועונש והנ' התאמתות הידיעה ובחיר"ה ב' הענינים ביחד אינם מובנים לשכל האנושי וילאה רעיון האדם להעמידם בהשכלת השכל כי שכל האנושי ישפוט אם יש ידיע"ה אין בחיר"ה ואם יש

בחיר"ה אין ידיע"ה והנך רוא' התאמתות ב' הענינים ע"פ התורה האלקית וכבר חקרו ע"ז דורות הקודמים גם בזו"ח אמרו שהוא מהנסתרות לי"י אלקינו ואין מבו' לשכל האנושי להשיג זה אבל בהכרח הוא להאמין את שניהם ע"פ יסודי התורה בדרך אמונה. והנה החס"ד בעל חו"ה הוסיף ביאור בדברים האלה באמרו הלא אנחנו יודעים מדרך הטוב להטיב. ממילא בודאי אלו היה יודע הש"י שהוא לטובתינו שנשיג בשכלינו מאמיתיית ב' הענינים הנ"ל בודאי היה מודיע לנו אלא ע"כ כשלא הודיע לנו הש"י זה בהשגת שכלינו. רק באמונת התורה הוא כי הש"י יודע שאין זה לנו לטובה לידע הדברים האלה בהשגת שכלינו רק ע"פ אמונת התורה. והנה אנחנו בענייני חקרנו כמה ענינים להתוודע ולהגלות מהו הטובה לנו שנאמין הדברים הנ"ל ע"פ אמונת התורה דייקא ולא בהשגת השכל המשכיל:

ואחת מהנה נאמר דהנ' כתי' אצל שבחי התור' בהתהלכך תנחה אותך (בעוה"ז) בשכבך (בקבר) תשמור עליך והקיצות (לזמן התחי') היא תשיחך הנה הם הג' דינים שדנים את האדם בזמנים שונים בעוה"ז בר"ה ויה"כ וכיוצא ולעוה"ב כשהאדם בקבר והנשמ' בעולם העליון ויום הדין הגדול לעתיד בזמן התחי' אלה לחיי עולם וכו' ובכל הדינים המשפטים תעמוד התור' ותמליץ טוב על עוסקים שיצאו בדימוס והנ' כל העונשים כבר כתבנו לך שהיא על היותינו בעלי בחירה כי בזולת הבחיר"ה אין עונש ואין שכר והנה הבחיר"ה אינה מושגת בשכל כיון שנתאמת לנו הידיע"ה רק מוכרחים אנו להאמין בחיר"ה וידיע"ה באמונת התורה. ונאמר דע"כ העלים הש"י השגת השכל בענין זה. רק להאמין ע"פ התורה כדי כשיבואו ישראל לדין הנה הדין והמשפט הוא ע"י בחירת"ם (כי בזולת הבחיר"ה אין דין) הנה נזכר לפניו ית"ש איכות אמונתם בידיע"ה ובחיר"ה שהוא ע"פ אמונת התורה כי השכל לא ישיג זה. רק האמינו הכל ע"פ התורה. א"כ הם בני תור"ה ע"כ התורה תמליץ טוב בעדיהם במשפ' עוה"ז ועוה"ב ולעתיד ויוצאי' בדימוס כי כן הבטיחנו הש"י בהתהלכך תנחה אותך וכו' וכנ"ל א"כ מה שהעלים הש"י את השכל הזה מאתנו הוא לטוב לנו כל הימים ולהוציא לאור משפטינו בכ"ז ועידן:

ואתה הבא נבא לבאר. פי' הוידוי שהתחלנו בפתח הדרוש והוא סרנו (בבחירתנו) ממצותיך וכו'. (כי לא היינו מוכרחים בדבר כי אין ידועת"ך מוכרחת אותנו) ואתה צדיק על כל הבא עלינו כי אמת עשית (משפט אמת) ואנחנו הרשענו (בבחיר' בלא הכרח) מה נאמר לפניך וכו' הלא כל הנסתרות והנגלות אתה יוד"ע. אתה יודע רזי עולם וכו' (רצ"ל גם זאת אנו מאמינים שאתה יודע כל הנסתרות והנגלות וכל רזי עולם. וא"כ זאת היא אמונתינו ע"פ התורה אשר שני הענינים אמיתיים. הידיע"ה והבחיר"ה. הגם שהשכל

אינו משיג זה) ובכן (כיון שכן הוא שאמונתינו בזה ע"פ התורה א"כ בני תורה אנחנו. ע"כ) יהר"מ שתמחול וכו' כהבטחתי' שהתורה תעמוד לנו למליץ טוב בכל המשפטים ונצא בדמוס וזה שמסיימים בוידוי בפסוק הנסתרו' לי"י אלקינו (רצ"ל דברים הנסתרי' שאינם מובנים בשכל איכות השכר ועונש המבוארים לעיל בפרשה. כי הרי אצלו ית"ש היא הידיע"ה וז"ש לעיל בפרש' והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך בתוקף לבבי כי יוד"ע אלקים ולא יהיה עלי עונש כי מוכרח אני בעשייתי. והנה באמ' דברים אינם מובנים האיך למה הוא. רק הם לי"י אלקינו הוא יודע הצדקה הדין בזה) והנגלות לנו ולבנינו ע"ע (רצ"ל שכליות הנגלים הודי"ע השי"ת לנו ולבנינו ע"ע. ולמה לא הודיע לנו גם הנסתרו' הנ"ל. הוא) לעשות את כל דברי התורה הזאת הוא כדי שתעשה דברי התורה שתמליץ טוב בעדינו בשעת הדין והמשפט הבן הענין כי לא יכולתי להאריך בכתב:

ע"פ הדברים הנ"ל תתבונן מה שייסד הפייטן בתפילות ר"ה חלילה לך מדבר בצדקה מעשות משפט בלא צדקה ובמקום משפט אין צדקה ובאין משפט יש צדקה ואת' במשפט תעשה צדק' לשפוט תבל במעשה הצדקה ומכון כסאך משפט וצדקה ע"כ. והנה לכאורה מ"ש ואת' במשפט תעשה צדקה הוא אינו נתפס בשכל דהאיך יהיו שני הפכיי' בנושא אחד. כאשר אמר הפייטן בעצמו במקום משפט אין צדקה ובאין משפט יש צדקה. ולפי האמור יתכן שפיר דהנה הש"י כחפץ להצדיק עם זו אפילו לא יזכו בעיניו בדין ומשפט רוצה לעשות עמהם צדקה והנה הוא נקרא מלך המשפט. ומלך במשפ"ט יעמיד ארץ הנה המגיד מראשית הרוצה בתקנת בניו העמוסים מני בטן פעל ועשה אשר יסודי הדת שני ההפכיים בנושא אחד ידיע"ה ובחיר"ה אינם מושגי' בשכל רק הודיע אותם לבניו בתור'. וישראל מאמינים בהם ע"פ התורה והנה כאשר מגיע זמן המשפט לשפוט על אשר עברו חוק בבחיר' אשר עי"ז ח"ו מגיע להם עונש במשפט הנה נזכר שישראל מאמינים בידיע"ה ובחיר"ה על פי התורה באמונה אם כן בני תור' הם ולבני תורה הנה הוא הבטחה בהתהלכך תנחה אותך וכו' וכנ"ל וסר מאתם הדין והעונש ומתנהג עמהם בצדקה והצדקה הוא במשפט אמת כיון שהם מאמינים שני הפכיים בנושא א' ע"פ התורה ידיע"ה ובחיר"ה והי' זה שכרם ב' הפכיים בנושא אחד משפט וצדקה ז"ש הפייטן במקום משפט אין צדקה וכו' ואת' במשפט תעשה צדקה הבן:

והנה עוד זאת אודיעך הנלע"ד הטוב' הגדול' אשר עשה הש"י לישראל ע"ק מה שלא הודיע לשכל אנושי האיך צדקו יחדיו הידיע"ה ובחיר"ה והשכל לא ישיג זה רק מחוייבים ע"פ התורה להאמין כ"ז. ואומר הנה תשכיל ותדע בזה הים גדול ורחב ידים

תלמוד שלנו תמצא בו כ"פ מלתא דאתיא בק"ל וחומ"ר טרח וכתב לה קרא ולא מצינו כן בשום מדה מהי"ג מדות לומר מלתא דאתיא בג"ש או בכלל ופרט טרח וכתב לה קרא (הגם שהר"ן ז"ל כתב באיזהו מקומן. אגב דוחק איז קושיא מלתא דאתיא בג"ש טר' וכו' לא מצינו כן בכל הש"ס) וטעמ' בעי דמהראוי להבין במדת ק"ו למה נאמר מילתא דאתיא בק"ו טרח וכו' למה לן לקרא כיון דאתיא בק"ו ב' אם כך הוא המדה מאיזה טעם למה ישתנה בזה מדת ק"ו משארי המדות. ונ"ל דהנה כל המדות שהתור' נדרש' בהן המה מקובלים מסיני ולא ישפוט אותם השכל בזולת הקבלה. אבל מדת ק"ו (אפי' לא היה מקובל) הוא שכליי גם במילי דעלמא והנה בכדי שנדע שהתורה היא רצונו וחכמתו ית"ש למעל' מן השכל ע"כ מלתא דאתיא בק"ו (שהוא שכליי) טרח וכתב לה קרא מן התורה להורות שהתורה היא למעלה מן השכל. ולא יתערב חקירות שכל אנושי הבן כי דבר נחמד הוא למשכיל:

הג"ה וזה שפירשתי בפסוק כ"ל המצות אשר אנכי מצוה אתכם היום תשמרון וכו' הנ' דקדקו מאי כ"ל וגם אשר אנכי מצוה אתכם אשר צויתיך מיבע"ל. ופירשתי דהנה יש בתור' מצות שמעיות. שאין השכל מחייבם רק הם בחוק וגזירה מן השי"ת. והוא ית"ש יודע טעמיהן. ויש מצות שכליות אשר השכל מחייבם ואפי' לא ניתנה התורה מחוייבים לשמרם כגון איסור גניב' וגזל ועריות וכיוצ' הנה הזהיר' התור"ה כ"ל המצו' אפי' המצות השכליי' שהשכל מחייבם לא תשמרם מפאת מה שהשכל מחייבם. רק מפאת אשר אנכי מצוה אתכם שהתורה היא למעלה מן השכל ומעתה תבין ביותר מ"ש לך בפנים בענין מדת ק"ו דטרח וכתב לה קרא. הבן:

והנה די"ן ומשפט הוא ע"פ שכל שמתחייב האדם עונש כך וכך על שעבר עבירות כך וכך וכ"ה בכל המשפטים אבל צדק"ה וחס"ד הוא למעלה מן השכל. והנה תתבונן עוד מדת ק"ו שהוא שכליי נק' בכל הש"ס די"ן כמאמרם בכ"מ והלא די"ן הוא. וכן דיו לבא מן הדי"ן וכו' כי השכל לא ישפוט רק די"ן ומשפ"ט על כל דבר. ע"כ מילתא דאתיא בק"ו שהוא שכליי. והוא די"ן טרח וכתב לה קרא מן התור"ה והתור' היא למעל' מן השכל תור"ת חס"ד והחסד הוא למעלה מן השכל:

הג"ה הרחבתי ביאור במקום אחר בפסוק פיה פתחה בחכמ"ה. היינו מדת ק"ו שהיא חכמ' ושכל ותור"ת חס"ד על לשונה היינו דטרח וכתב לה קרא מן התור' תורת חסד למעל' מן השכל בכדי להגביר החסד על הדין הבן:

והנה תבין ג"כ לפ"ז מדת ק"ו נק' די"ן כמ"ש. הנה היא המד' הראשונ' בי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן. הנה נגדו בתורה שבכתב בי"ג מדות המד' הראשונ' היא א"ל. שהיא חס"ד גמור כמד"א חסד אל כל היום וזה נרמז ג"כ מלתא דאתיא בק"ו. שהוא די"ן טרח וכתב לה קרא בתור' שבכתב נכתב שהוא חס"ד כנ"ל הבן ע"כ מי שהוא בעל תורה

מקויים בו בהתהלכך וכו' ובשכבך וכו' והקיצות היא תשיחך בכל הדינים בין בעוה"ז בין בעוה"ב בין דין דלעתיד הגם שהדין נותן כך וכך והוא ע"פ השכל כמ"ש הנה התור"ה שהוא תור"ת חס"ד למעלה מן השכל. וכיון שהנפש הוא מבני תורת חסד הנ' הדין נותן שיתנהגו עמו בצדק' וחס"ד וזה שיסד הפייט ואתה במשפט תעשה צדקה:

והנה ע"פ כל הדברים הנ"ל תבין ביתר שאת מש"ל הש"י ברוב רחמיו כחפץ להצדיק עם זו ולהתנהג עמהם במדת החס"ד שהוא למעלה מן השכל. שהשכל הוא משפ"ט ודין להעניש להעוברים על רצון המלך בבחירתם הנה בעסק השכר ועונש גופי' העלי' הש"י השכל הזה מן בעלי השכל איך יצדק שכר ועונש על רוע הבחיר"ה כיון שיש ידיע"ה אצלו ית"ש על כל פרטיית ענינים. מה שהי' ומה שיהי' ובני ישראל מאמינים כ"ז ע"פ התור' תורת חסד שהיא למעל' מן השכל ממילא המשפט והדין נותן למחול להם כל עונותיהם ולהושיעם בצדק' וחס"ד. ועת' תבין ג"כ. נוסח הוידוי שאנו אומרים וכמש"ל והבן:

סעיף ה

התבונן עוד כתיב באברהם אבינו והאמ"ן בי"י ייחשב' לו צדקה נמסר והאמ"ן חסר י' גם ויחשב' לו צדק"ה אינו מובן לפי פשוטו והנה כבר דברנו בזה באריכו' שהש"י הבטיח לאברהם דבר שלא ישיגנו בשכל. והוא ב' הפכיים דהנה אמר אברהם י"י אלקים מה תתן לי ואנכי הולך וכו' והנה בן ביתי יורש אותי והנה דבר י"י אליו לאמר לא יירשך זה כ"א אשר יצא ממעיך הוא יירשך דהנה במקומו דברנו באריכות וכאן לקצר באתי. א' קשה מהיכן שפט אברהם אשר בן ביתו אליעזר יהיה יורש שלו מה שייכות יש לו לעבד לירש את אדונו ב' קשה קראו דמש"ק אליעזר. דולה ומשק' מתורת רבו לאחרים מה לו לספר שבחו כעת ג' אומרו והנה דבר י"י אליו לאמר וכו' ולא כתיב ויאמר אליו י"י וכו' משמע הלשון והנה דבר י"י אליו לאמר על מה שאמר הוא אמר לו י"י אמת הדבר כאשר אמרת. אבל לא יירשך זה כ"א אשר יצא ממעיך וכו' והאיך יצדקו הדברים. ד' למה אמר אשר יצא ממעיך ולא אמר. בנך הוא יירשך. ואודיעך בקיצור דהנ' אברהם ראה באוצטגני' שלו או ברוה"ק אשר אליעזר יהיה יורש אותו והוא כי אליעזר נתגלגל בכלב בן יפונה כידוע מכתבי מרן. ע"כ כלב הלך עד חברון אל אדונו אברהם. והנה הבטיחו הש"י וקיים אשר יתנו לו את חברון לאחוז' והנה ירש את חברון. ושם מקום כבודו של אברהם ע"כ ראה אברהם אשר אליעזר יורש אותו. וראה אשר הוא דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים כי ויהס כלב וכו'. ואמר וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם. הנה מכל זה שפט אברהם שכבר ח"ו אין לו בן לירש אותו. והנה דבר י"י אליו לאמר. אמת הדבר כאשר אתה רואה

אבל לא יירשך זה כ"א אשר יצא ממעיך. והנה דבר י"י אמת שבאמת אליעזר יירש את אברהם עצמו היינו מקום כבודו אבל לא אליעזר זה כ"א אותו אשר יצא ממעי אברהם. היינו כלב בן יפונ' שנתגלגל בו אליעזר. הנה בבוא דבר אלקינו הנה ידעו הכל אשר דבר י"י אמת. אבל אז כשהשיב הש"י לאברהם. הנה השיב לו. אמת הדבר כאשר ראית אשר אליעזר יירשך. רק לא יירשך זה כ"א אשר יצא ממעיך וכו'. הנה הם ב' הפכיים בנושא אחד. הנה הגם שהדבר לא היה מובן אליו כי הוא היפך השכל. ע"כ האמן בי"י והנ' כתיב האמן חסר י' כי היו"ד מור' על החכמה הנה האמן בי"י מבלי חכמה והשכלת השכל רק באמונה שהיא למעלה מן החכמ'. ע"כ האמן חסר י' המורה על חסרון והעדר החכמה והנה אמר אח"כ ויחשב' לו צדקה דהנה אדם המחזיר לחבירו פקדון אשר הפקד אתו זה לא מיקרי צדק"ה המחזיר לו את שלו. משא"כ מי שנותן לחבירו את אשר לא נתן לו רק מפריש משלו ונותן לו זה מיקרי צדק"ה. והנה מי שמאמין רק בדבר שהשכל והדעת מחייב. הנה השכל והדעת נתן לאדם בפקדון מהחונן לאדם דעת. הנה זה מיקרי דמחזיר להש"י פקדונו משא"כ מי שמאמין ע"פ דרכי התור' אפי' מה שהוא מנגד להשכל כגון ב' הפכיים בנושא א' הנה זה נחשב לצדקה מן האדם שנותן להש"י וז"ש באברהם ויחשב' לו צדק"ה כיון שהאמין בי"י דבר הוא למעלה מן החכמה והשכל. הנה חשב' לו הש"י שניתן לו אברהם צדק"ה הבן הדבר:

הג"ה וז"ש חז"ל גדולה צדק' שמקרבת את הגאולה. ויש לפ' ע"פ מ"ש אין ישראל נגאלין אלא בזכות אמונ"ה והאמונ' הוא למעל' מן השכל והוא כביכול צדק"ה להקב"ה והוא גדול' צדק"ה שמקרבת את הגאולה. הבן:

סעיף ו

והנה לפ"ז ממילא רווחא לן שמעתתא. הוא מה שייסד הפייטן במקום משפט אין צדקה וכו' ואת"ה במשפט תעשה צדק"ה כי המשפ' והדין מחייב לעשות עמנו צדק"ה כיון שאנחנו מאמינין ע"פ התורה ידיע"ה ובחיר"ה ביחד דבר שהוא למעלה מן השכל והחכמ' א"כ כביכול אנחנו נותנין בזה צדקה להש"י כנ"ל א"כ הדי"ן והמשפט מחייב שיעשה הש"י עמנו צדקה וימחול לעונותינו ויגאלנו ב"ב גאולת עולם ומעתה תבין ג"כ נוסח הוידוי שכ' לעיל והבן:

סעיף ז

התבונן עוד בגמ' ר"ה כורש החמיץ דאשכחן במקרא דהנדבה שהתנדב לבנין ביהמ"ק אמר די ליהוי מצלין לחיי מלכא ובנוהי. ומקשינן ומאן דעביד הכי לאו מעלייתא הוא והתניא האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחי' בני וכו' ה"ז צדיק גמור. והתירץ כאן בישראל כאן באוה"ע ופירש"י ישראל אינו קורא תגר אפי' וכו' משא"כ גוי קורא תגר.

וא"כ לפ"ז זה פרי מעש' ישראל נותן להש"י במצותיו כך וכך ומתנ' שנותן בכדי שימלאו משאלותיו ויתנו לו כך וכך ואפי' לא היה כפי תנאו אינו קורא תגר א"כ זה הוה כנותן צדקה להש"י וא"כ מהראוי לישראל שיהי' זה שכרם כל הימים היינו דגם דתנאי התנה הש"י אם בחקותי תלכו וכו' ונתתי וכו' וישבתם לבטח וכו' ורדפתם את אויביכם וכו' ונתתי משכני בתוככם וכן כל היעודים הטובים הנה הם בתנאי. עכ"ז כיון שזה מנהג ישראל שנותנין להשי"ת ומתנין תנאי ואעפי"כ אם ח"ו אין ממלאין משאלותיו מקיים מוצא שפתיו ואינו קורא תגר הנה גם היוצר כל הוא אלקינו הגם שתנאי התנה בתורתו עמנו. אשר כל היעודים הטובים יתן לנו בתנאי קיום מצותיו ותורותיו עכ"ז הגם שלא קיימנו התנאי מגיע לנו כל היעודים הטובים בצדק"ה. והצדק"ה היא במשפט כי כל משפטינו כל הימים וזה שייסד הפייטן ואתה במשפט תעשה צדק' וזה שיסדו ג"כ וצדקנ"ו במשפ"ט המלך המשפט:

ועפ"ז נתבונן מאמר חז"ל גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה שנאמר ציון במשפט תפדה ושבי' בצדק"ה דלכאורה יקשה דהרי נאמר ציון במשפט תפדה. ולפי כל הדברים הנ"ל אתי שפיר דהנה כתיב ספר אתה למען תצדק. הכוונה הוא המלך המשפט הנה הוא במשפ"ת יעמיד ארץ. ובהכרח הוא כביכול שיהיה הכל במשפט: ואיך יצדקו קרוצי גושיו במשפט קדוש. והנה זאת עצתו ית"ש לבניו ספר אתה למען תצד"ק מבקש השי"ת מאתם שיסדרו טענותיהם עפ"י התורה אשר להן מגיע צדקה במשפ"ט כענין כל הדברים שכתבתי לעיל שהצדק"ה הוא עפ"י משפט וזהו ציון במשפ"ט תפדה. אין מבוא לקרב הפדות והגאולה רק עפ"י המשפט כי מלך במשפט יעמיד ארץ. הנה ושבי' בצדק"ה היינו השבין אליו בזמן המשפ"ת מסדרין טענותיהן איך יתחייב להן צדק"ה ובמשפ"ט הוא וכיון שכביכול גם הן עושין צדק"ה א"כ צדק"ה מקרבת את הגאולה ב"ב אמן:

סעיף ח

בנוסח הוידוי. על חטא שחטאנו לפניך בוידוי פה אינו מובן וז"ל הרב הגדול חיד"א זלה"ה בס' דב"ש לפ"י מערכת אות ו' סימן ב' תכלית וידו"י הוא שיכיר החטא (נ"ל היינו שבכל חטא ועון שימצא בפשפוש ובמעשיו יכירוהו כמה הוא גדול כגון כל הכועס כאלו עע"ז כל המתייהר כאלו בא על כל עריות המלבין פני חבירו ברבים כאלו שו"ד וכיוצא הרי לך דברים כאלה שכיחין בכ"ז בעוה"ר ובאם האדם לא יכיר אותן מי הם ומאיז' סוג הם לא יכיר לשוב כי נראין קטנים בעיניו. וכן לה"ר שקול כג' ראשי עבירות הנ"ל. וכן המוציא ז"ל ח"ו וכן אמרו כל המשנה בדיבורו כאלו וכו' כ"ז צריך השב להכיר הבן הדברים נ"ל) ולפני מי חטא (היינו שיחשיב בגדולתו ית"ש ובשפלו' האדם כי הכל לפי

המבייש והמתבייי'. כנ"ל) ויתבייי' מאד ויתחרט ויעיד עליו היודע תעלומות שלא יחטא עוד ואל ישוב לכסל'. הרמב"ם בה' תשוב"ה (כב' כתבנו פי' דברי הרמב"ם לדעתינו במאמרי השבתו' ובמאמרי ר"ה) ויכוין להתוודו' עליו ועל כל ב"ב על מה שחט'. בגלגול זה ובגלגולי' אחרי'. וישער בעצמו כי הוא חייב מיתה על שהכעיס למלך הכבו' ועבר על מצותיו ובחרד' ורעדה בא לבקש שימחול לו המלך. וכתבו ז"ל דזהו מה שתקנו עח"ש לפניך בוידו"י פה כלומר שהתוודה בפה מן השפה ולחוץ ולא בלב. וצריך להתוודות על הוידו"י שלא התוודה כהוגן ושיהיו פיו ולבו שוין (נ"ל שזה היה טעם קדמונינו שלא הנהיגו לומר וידו"י אשמנו וכו' בכ"י בבתי כנסיות רק בבתי מדרשות לת"ח וזקנים. אבל למרבית המון עם המתפללים בבה"כ לא היו מנהיגים אותן לומר הוידוי בכל יום דחששו להיותן טרודין על המחיה ועל הכלכלה ואינן מפנים את לבם לאיכות ומהות הוידו"י והנה כאשר יתוודו בהרצות שפתים ולבם בל עמם. הנה יוסיפו על חטאתם פשע. ויצטרכו למיתב תענית לתעניתם היינו וידוי לוידויים רק בתענית צבור אז לבם נשברה ומפנין את לבם לענין הוידוי אזי אמרו כל הקהל וידוי והנה עתה מקרוב הנהיגו לומר הוידוי בכ"י כל ההמון בכל ב"כ. הנה המשכיל ישוב אל לבו להתוודות כהוגן ואז טוב לו ודי בזה למשכיל) ויכוין שמתוודה בכ"ב אותיות לתקן מה שפגם בכ"ב אותיות (היינו כללות התורה כולה יסודה כ"ב אותיות) ועוד יכוין ששאר החטאים שאינו זוכר יוכלל בוידוי זאת כי הכל נכלל בכ"ב אותיות (עיין בר"מ בענין שאמרז"ל בבדיקת חמץ בודק עד מקום שידו מגעת והשאר מבטלו בלבו ודיו) ויכוין לקיים מ"ע להתוודות ולשוב בתשוב"ה כי מצות צריכות כונה ובפרט מ"ע דאורייתא וגם הוא מ"ע שבדיבור דגם במצות דרבנן אינו יוצא בלא כונה. ודע ע"פ חשבון הרמב"ם במנין המצות הנה מ"ע של הוידוי באה בתורה במנין שס"ה. נ"ל ע"פ משארז"ל השט"ן בגי' שס"ד לרמז דביוה"כ ליית ליה רשות לאסטיני. הנה כ"ה בענין הוידוי כשהאדם מתודה שגב' מעלתו למנין שס"ה בענין יוה"כ ואז השט"ן חלף הלך לו בזמן שהחייב מודה ועוזב. הבן הדבר העתקתי לך כל הדברים האלה עם קצת תוס' דברינו אלה למראה עיניך להיותן דברים נצרכין לכל האנשים כגילי. בין והתבונן:

סעיף ט

שימני כחותם על לבך רמז הדבר מילוי ל"ב כזה מ"ד י"ת בגימ' חות"ם עיין בסוף דברי הסבא במשפטים וי"ל שזה אחד מן הטעמים שמכין על הלב בשעת הוידוי:

סעיף י

ויאמר י"י סלחת"י כדברי"ך הנה הוא בגימ' אלף ל"ז ועם הי"ט אותיות בגימ' אלף נ"ו הוא כמנין השמות שצריכין לכוין (ע"פ כונת האריז"ל) בכריעות וזקיפות דשמ"ע דהיינו

באבות תחילה קס"א וגם הו"י' פשוטה ובזקיפת ע"ב. הו"י' פשוטה ובאבות לבסוף בכריעה קמ"ג הו"י' פשוטה ובזקיפ' ס"ג הו"י' פשוטה ובהודא' תחילה בכריעה קנ"א הו"י' פשוטה ובזקיפה מ"ה. הו"י' פשוטה ולבסוף בכריע' קס"א הו"י' פשוטה ובזקיפה ב"ן הו"י' פשוט' ס"ה בגימ' אלף נ"ו. רמז נכון למי שמכוין כנ"ל. הטוב וסלח יסלח לו כדבריו ודי בזה:

מאמר ח

סעיף א

קדושת היום בו ידובר כמה ענינים מענין קדושת היום הנכבד והנורא ההוא ויבוארו בו כמה ענינים מדברי רז"ל מענין קדושתו ואגב יתבארו בו כמה ענינים מן נוסח התפלות ונקרא המאמר קדוש"ת היו"ם:

ומבני יששכר יודעי בינה וכו' יתפרש ע"פ האמור בזהר ויקרא דף ט"ו ע"ב. תאנא בשעתא דמתבסמן דינין ושלטין רחמי כל כתרא וכתרא תב בקיומי' ומתברכאן כולהו כחדא וכד תייבין כל חד וחד לאתריה ומתברכאן כולהו כחדא ומתבסמא אמא בקלדיטי גליפין. ותייבין לסטרהא כדין איקרי תשוב"ה שלימה ואתכפר עלמא דהא אמא בחדוותא שלימתא יתבא דכתיב אם הבנים שמחה. וכדין איתקרי יום הכפורים דכתיב בי' לטהר אתכם מכל חטאתיכם עכ"ל עיין בדברי מרן האריז"ל יתפרש המאמר כפי רוחב בינתך. ובקיצור הענין הוא כל עשרת ימי תשוב"ה הוא השלמת שיעור קומת מלכו"ת שמי"ם כנודע מענין הנסיר"ה עד בא יום הנכב"ד והנור"א נתגלה בחי' בינ"ה אימא תשוב"ה עילאה יובל הוא ושבו בנים לגבוליהם והנה נודע תשוב"ה היא תשוב ה' והנה בכל עשי"ת כל פרי מעשינו בתורה ומע"ט תשוב"ה שלימה הוא עדיין בבחי' תשוב ה' תתאה שיעור קומת מלכות שמים משא"כ אח"כ כבוא יו"ם הקדו"ש אזי תשוב"ה תשוב ה' עילאה תשוב"ה עילאה בינ"ה והנה עשי"ת נקראין עתים (עיין בכתבי קדש להרב הגדול בעל גו"א. מפרש תיבת ע"ת במקראי קדש הוא הזמן שבין העבר והעתיד) והנה ידוע עשי"ת הוא הזמן שבין העבר והעתיד אחרית שנה וראשית השנה שנ"ה נקרא כך ע"ש שנ"ה ימים והנה שס"ה הם ימות החמ"ה אעפ"כ נק' בלה"ק שנ"ה כי העשרה ימים הם בין העבר והעתיד א"כ שפיר יכונה לעשי"ת בשם עתי"ם (וגם עתי"ם ברמז ר"ת עשר"ת ימ"י תשוב"ה מלכו"ת בסוד הנסירה תשוב ה' תתאה) והנה נאמר בהעמדת מלכו"ת בי"ת דו"ד שהוא מרכבה למלכו"ת שמי"ם הנה באו אליו אז מבנ"י יששכ"ר (המשכילים בחכמת התורה וכל רז לא אנוס להו) יודע"י בינ"ה לעתי"ם הן המחברים (יודע"י לשון חיבו"ר כנודע) ע"י תורתן. בינ"ה אל העתים בחי' יום הכפירים אל עשי"ת

והנה תתבונן חיבור בינה עם עתים היינו מספר בינ"ה עתי"ם בגימ' א"ם הבני"ם שמח"ה הללו י"ה והוא הנרמז בזהר שהבאתי לעיל דהא אמא בחדוותא שלימתא יתבא. דכתיב א"ם הבני"ם שמח"ה וכדין איתקרי יו"ם הכפורי"ם הבן:

סעיף ב

והיתה זאת לכם לחקת עולם בחדש השביעי בעשור לחדש תענו וכו' כי ביום הז"ה יכפר עליכם וכו'. מהראוי לתת לב למה לא נתבאר היום הנועד תיכף בהתחלת הפרשה רק הפרשה מבארת בתחילה העבודה של היום בלא הודע איזה יום הוא ואח"כ הזכיר את היום כלאחר יד. והנה הוא קושיא עצומה הלא תראה בכל מועדי י"י מקראי קדש הזכיר הזמן המוגבל תחלה ואח"כ מפרש העבודה של היום וכאן הוא בהיפוך. ונ"ל הטעם שהוא להתוודע ולהגלות מעלת קדושת היום שהוא בבחי' בינ"ה. עלמא דאיתכסייא תשוב"ה עילאה עולם הבא ע"כ אין בו אכיל"ה ושתיה ע"כ מעלימין את שם היו"ם להורות שהוא מן עול"ם הנעלם למעלה מן הזמ"ן זמ"ן בגימ' מ"ה ב"ן והיום ההוא הוא בחי' בינ"ה. ס"ג סוד ואתה מחי"ה (בגימ' ס"ג) א"ת כולם אשר עם אות ת' שה"ס הרשימה לכל היצור כמ"ש והתוית תי"ו עיין כ"ז בס' ברכ"ע) הנה מחי"ה עם הת' הס' פעולת היום חתימ"ה (ע' בס' הנ"ל) הנה שם ס"ג היא למעלה מן הזמ"ן שהוא מ"ה ב"ן ע"ב בעבוד"ת היום נעלם הזמ"ן של היום להורות לנו קדושת היו"ם באיזה מקום מורה עבודתו במקום למעלה מן הזמ"ן. הבן הדבר:

והנה תמצא גם בתורה שבע"פ המסכת א' המדבר' מענין מצו' היו"ם לא נק' שמה ע"ש היום יו"ם הכפורים (כאינך שב"ת פסחי"ם ר"ה סוכ"ה) רק נק' יומא להורות קדושת היום הוא ממקום נעלם ראוי להסתירו. ע"כ מנהג אנשי מעשה שלא להזכיר שמו כ"כ בפשיטות באיזה דברים רק כשמזכירין מענינו לאיזה הצטרכות קוראים אותו סתם יו"ם הקדו"ש ודי בזה למשכיל:

סעיף ג

במשנה שבע' ימים קודם יוה"כ וכו' כתבו התוס' יש מקומות ששונ' המנין ברישא כמו בכאן וכו' ואיכא דוכתא דתנא מניינא לבסוף וכו' עיי"ש. נ"ל דהתנא דייקנא הוא ושונ' בכאן החשבו"ן ברישׁ' ואח"כ עצם היו"ם כי כל חושבנ"א בסיהרא הוא והנה יום רא"ש השנ"ה היא בחי' מלכות שמי"ם דכל חושבנ"א בה תליא (ע"כ יאמרו המושלי"ם בוא"ו חשבו"ן) וכן כל הימים שאחר ר"ה לתקן עולם במלכו"ת ובהגיע יו"ם העשו"ר. הס' בינ"ה למעלה מן הזמ"ן והחשבון כאשר כתבתי במ"א סוד ועבדו לעול"ם הנאמר בעבד עברי הנה קבלו רז"ל שהוא עד היובל בינ"ה דמפיק עבדין לחירות נק' לעל"ם כי היא למעל' מן הזמ"ן והחשבו"ן הבן ע"כ התנא דייקנא שונה הזמ"ן והחשבון תחיל' היינו שבעת

ימים קודם וכו' (היינו הזמ"ן והחשבו"ן) ואח"כ יוה"כ עצ"ם היו"ם שהוא למעל' מן הזמ"ן והחשבו"ן הבן היטב ותנשק ידי החכמים ברוך שבחר בהם ובמשנתם:

סעיף ד

שם מפרישין כ"ג מביתו ללשכת פרהדרי"ן. הנה אמרו בגמ' בלווט"י הית' נק' אך אח"כ (בבית שני) נשתנ' שמה מתוך שמחליפין אות' בכל שנה בפרהדרי"ן הללו וכו' שהכהנים הגדולים לא הוציאו שנתן שהיו בבית שני כהנים שאינם מהוגנים שנתמנו ע"י ממון. והנה יש להתבונן. התנא למה קראה בשם הזה שהוא לגנאי ולא קרא' בשם החשוב שהי' לה. בבית ראשון והנה לפי פשוטו י"ל דאי הוה תנא בשם בלווט"י (בשם שהיה בבית ראשון) סד"א דווקא בבית ראשון היו צריכין פריש' שהיה בקדשי קדשים. הארו"ן והיה בו קדוש' יתירה משא"כ בבית שני ובפרט לריש לקיש דלמד לה מסיני שהי' בו קדושה יתירה לזה אשמעינן התנא דגם בבית שני שכבר הי' הלשכ' פרהדרי"ן צריכין ג"כ פריש' מיהו כ"ז לא הונח לי דודאי גם בבית שני בימי יהושע בן יהצדק ושמעון הצדיק לא הי' עדיין שם הלשכה פרהדרי"ן ר בלווט" והבן ונ"ל דאשמועינן בזה חיבת עבוד' הקודש על ישראל אפי' על אותן שאינן מהוגנין כ"כ דהנה הלשכה היתה נק' פרהדרי"ן מפני שהכהנים מתחלפין ומחליפין אותה בכל שנה. הנה מן התימא האיך השתדלו הכהנים להתמנות הלא ראו כי בנפשם הוא. והנה תראה שאעפ"כ מסרו נפשם על העבודה הגם שלא היו מהוגנים כ"כ הנה מזה יתבחן חיבת עבודת הקדש על ישראל ע"ק והוא לריח ניחוח לפני י"י ע"ע:

סעיף ה

משנה לא הי' מתבונן להזות לא למעל' ולא למט' אלא כמצלי"ף עיין ברש"י כתב. ולשון כמצלי"ף לא נודע לי עכ"ל. ראה זה מצאתי בתרגום המיוחס ליונתן בפסוק ארבעים יכנו לא יוסיף. ארבעין יצלי"ף וחסר חד ילקוני' וכו' והנה נראה שרוצה לפרש מה שנכתב בתורה ארבעי"ם וחז"ל קבלו שהוא רק ל"ט ולמה נכתב ארבעי"ם וס"ל שהמכה האחרונה אחר מספר ל"ט לא יפה במעשה רק כעין מחשבה יטה ידו להלקות ולא יוריד ידו לגופיה להלקותו ולשון יצלי"ף היינו יעשה בידו כמו צלף שענפיו מתפשטים עד כמעט סמוך לארץ (כמשארז"ל באותו חסיד שעלה אצלו צל"ף שיהי' גדר לשדהו) ואעפ"כ אינו מגיע לארץ. וז"ש המתרגם ארבעין יצלי"ף וחסר חד ילקוני' ונ"ל דלמדו זה ע"פ קבלת המסורה. נמסר' ארבעי"ם ב' ר"פ א' דן ארבעי"ם יכנו ואידך ארבעי"ם שנה אקוט בדור וכו' הנאמר על דור המדבר שנגזר עליהם ארבעים שנה יום לשנה. והנה גם לשם לא הי' אלא ל"ט שנה ששילוח המרגלים היה בשנה השני'. אך נחשב להם השנ' הקודמת שכבר היה הגזירה במחשבה כמ"ש רש"י שם. והנה נלמד במסור'

כמו לשם נחשב המחשבה במנין להיות סכום לארבעים כמו כן כאן במלקות יהיו ל"ט במעש' ומספר הסכום לארבעי"ם יהיו רק כעין מחשבה היינו יצלי"ף כנ"ל וזה לדעתי גם במשנתינו כמנגדא לא הי' מתכוין וכו' אלא כמצלי"ף כנ"ל:

סעיף ו

וכיון שבאנו לכלל זה לדבר מעניני המלקות. אבאר לך בזה דבר נחמד להבין ע"פ הנ"ל טעם למה צוה הש"י כזאת להלקות ל"ט במעש'. ואח"כ בבוא למספר מ' יטה ידו להכות ולא יוסיף במעש' (הגם שאין לחקור על מצות אלקינו ית"ש כי כן עלה ברצונו עכ"ז מצו' עלינו כל מה שנוכל להשיג בטעמי המצות ע"פ דרכי התור' תהיה לרצון לפני הש"י הגם שלא נוכל לבוא לתכלית טעמיהן) ונאמר בזה ע"פ דברי הזוה"ק פרשת תשא דף ק"ץ. א"ר יוסי לאו הוה אבא רחמין על בנוי כקוב"ה וכו' ואע"ג דאגזים וארים רצועא אתאת אימא ואתקפת בדרועא ימינא וגם רצועא בקיומא ולא נחית לתתא ולא איתעביד בנין דבעיטא חדא הוו תרווייהו איהו דאגזים וארים רצועא ואיהי דאחידת בימינו ואי תימא מנלן ממל' דאיהו באיתגליא דכתיב לך רד כי שחת עמך שרי לארמא רצועא ומש' דלא הוה ידע ארחא דאימא שתיק כיון דחמא קוב"ה כך. אנקיד לי' ובטש בי' ואמר ועתה הניחה לי ומיד ארגיש משה ואחיד בדרועי' דקוב"ה דכתי' זכור לאברהם דא דרועא ימינא ובג"כ לא נחית רצועא ואי תימא אימא דאיהי רגילה לאחדא ברצוע' דמלכא אן הוות דשבקת מלה למש' וכו'. בכה ר"ש ואמר חד מאילין מאינון מינין דלחישו לי מגו ריש מתיבתא דגנתא דעדן דלא אמרו באיתגלייא. מלה דא סתרא איהו ואימא לכו בני רחימאי וכו' אמרו לי' בלחישי ואנא אימא באיתגלייא וכו' חובא דעבדו עמא דלבר ואשתתפו בי' עמא קדישא. באימא עילאה. דכתיב קום עשה לנו אלקים וכו'. ובג"כ אימא לאהוות תמן ובגין דאבא הוה ידע רחמנו דאימא וארחא דילה אמר למש' וכו' ודא הוא דלחיש' לי בלחישו דלא חזי לגלאה דברא לא ינדע דחמי דהא רצועא אתתקנת לידחל תדיר. אבל ותרוויהו בעיטא חדא ובעיטא חדא עכ"ל הנך רוא' דכך הוא אורחא דמלכא דאגזים ולהרים רצוע' ואימא קדישא (מלכו"ת שמי"ם אחידת ברצועה שלא להניח' לרדת למט' להכות הבן הדבר ותרווייהו בעיט' חדא:

הג"ה ובז' פירשנו בפ' שלח בשלוח המרגלים אמר משה ועתה יגדל נא כח אדנ' כאשר דברת לאמר הנה יש לדקדק א' מהו ואת"ה איזה זמן בא לשלול ב' מהו הלאמ"ר ג' מהו הפירוש יגד"ל נא כח אדנ' וכו' ופירשנו ע"פ דברי הזהר הנ"ל להיות שבחטא העגל אימא לא הוות תמן מפני הפגם ולא הי' מי שיאחז ברצוע' דמלכא בכח כביכול עד שהקב"ה אנקיד למש' בכדי שיבין הוא. ויאמר זכור לאברה"ם ויאחז ברצוע' דמלכא. והנ' עתה בחטא המרגלים שלא היה הפגם באימא אמר משה ועת"ה (שאין הפגם באימא כמו שהיה במרגלים אשר אימא קדישא לא הוות תמן אבל כעת שאין הפגם באימא.

הנה) יגדל נא כח אדנ' (כנהוג בכ"ז) כאשר דברת (אלי בזמן עון הנ"ל) לאמר היינו שדברת אלי הניח' לי בכדי שאבין לאמר זכור לאברהם. הנה אין מן הצורך לזה כי אימא קדישא תאחוז ברצוע' כמנהג' כביכול. הבן:

והנה יש להתבונן הגם שהסוד הזה לחישו לי' לר"ש במתיבתא עכ"ז בהכרח הוא שיהיה הדבר הזה מרומז בתורה כי קוב"ה כל מסטירין דילי' וכל גנזין עילאין גלי לון באורייתא ואומר אני שבכאן נרמז הסוד הזה מספר ארבעים הנה הוא במנין האל"ף בי"ת אות מ'. ואות מ' נרמזת במלכו"ת אימא קדישא (עיין בספר מאור אור) דאחידת ברצוע' דמלכא הנה רמז הש"י בתורתו במחויב מלקו"ת בהגיע למספר מ' הנה המלקה מרים הרצועה בצווי המלך. ואימא קדישא הנרמזת באות מ' אחיד' ברצוע'. ע"כ ארבעין יצליף הבן כשאין כאן עדיין מספר ארבעי"ם שהוא מ' יכה המלקה רמז כשח"ו אימא קדישא לא הוות תמן מחמת הפגם ח"ו הנה וכו' משא"כ בהגיע למספר מ' יצליף כי אימא אחידת ברצועה והבן הדבר אשר בתורה שבכתב הנה כתיב ארבעי"ם יכנ"ו. ובתור' שבע"פ נמסר שלא יכה מספ' הארבעי"ם ותרווייהו בעיט' חדא הבן הדבר ויונעם לך ויש לדבר בזה אריכות וקצרות בענין ריש פסוק דפסקי' עזרא להורות שיופסק הדין תיכף מבראשית ע"י מספר מ' ועת לקצר:

סעיף ז

במדרש אחרי פ"כ כיצד היתה תפילתו של כה"ג ביוה"כ בצאתו מן הקודש אומר יהר"מ שתהא השנה הזאת וכו' שנת זול שנת שובע שנת מו"מ ע"כ. הנה הגם שהוא מתפלל תחיל' שנת זול עכ"ז הוצרך להתפלל שנת שובע דהרי אר"י נהירנא כד הוינא טליא והוו נפישי נפוחי כפן מדלית איסר ע"כ הוצרך להתפלל שנת שובע. ושוב הי' צריך להתפלל שנת מו"מ דע"פ הרוב עיקר המו"מ הוא היוקר ח"ו ובשעת הזול אין מו"מ כ"כ ע"כ הוצרך להתפלל הגם שיהיה זול עכ"ז יהיו שנת מו"מ:

סעיף ח

נוהגין לומר בתפיל"ת נעיל"ה (וכן בעשי"ת) יחביאנו צל ידו תחת כנפי השכינה והוא לפלא בעיני כי תחת כנפי השכינה הוא רק נשמות הגרים משא"כ נשמות ישראל על כנפי השכינה. ושאלתי את פי כבוד מחו' הרב הקדוש המקובל מהרצ"ה זצק"ל. ואמר שנוכל לפרש הכונ' על צל הסוכ' אשר מצות' אחר יום הקדוש צילא דמהימנותא ואחזה אנכי אשית לבי לפרש ברמז צל יד"ו היינו מילוי י"ד כי המילוי של האות הוא דבר המתחייב כמוצל אל הגוף שאינו עיקריי ובא ממילא. והנה מילוי י"ד כזה ו"ד ל"ת הנה הוא בגימ' חס"ד די"ן ורחמי"ם (בהוספת הוא"ו כנודע ואלקי יעקב) ולפ"ז מובן הדבר

לפר' יחביאנו צל יד"ו היינו הג' קוין הנ"ל אשר הם נמשכין תחת כנפי השכינה כנועם שי"ח סוד וכי' שי"ח בגימ' ג"פ ק"ו. הבן מ"ש בתורה וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ:

סעיף ט

וארמוז עוד תח"ת כנפי השכינה האותיות אשר תחת אותיות כנ"ף היינו לאחריהן הלא הן אותיות לס"צ הנה הם בגימ' ק"פ בגימ' ע"ב ס"ג מ"ה המה מאירין אל השכינה שם (ה"ד) ב"ן והנה תחת כנפ"י השכינה ב' כנפיים ב"פ ק"פ בגימ' ש"ס ה"פ חס"ד ה' חסדים נמשכין אל השכינה למת"ק הדינין:

מאמר ט

סעיף א

שמות החג בו ידובר מענין שמות החג הסוכות בתורה ובדברי חז"ל:

החג הזה נקרא בתורה חג הסוכות ע"ש המצוה הנעשית בחג הזה מיהו יש להבין למה נקרא בלשון רבים סוכות ולא בלשון יחיד חג הסוכ"ה (בשלמא חג המצו"ת י"ל בלשון רבים ע"ש דהגם דיוצאין בכזית מצ"ה עכ"ז י"ט הוא ומחוייבין בלחם משנה כמ"ש התוס' בפסחים וכן חג השבועות ע"ש שמונין הרבה שבועות עד בא החג אבל חג הסוכו"ת טעמא בעי) ר"ל ע"ש דנפקא לן מנין הדפנות והסכך מן ג' בסכ"ת הנאמר שם בתורה ע"כ קראתו התורה סוכ"ת לשון רבים להורות לנו דנלמד הלכות הדפנות והסכך מן לשונות סוכ"ת הנאמר הרבה פעמים שם בתורה ועוד י"ל דהנה מי שמקיים מצות סוכה יזכה לעתיד לסוכה של לויתן ולהחפות שעתיד הקב"ה לעשות לצדיקים כמו שיסד הפיט וחופות בחופות בחליות אחוזות עד כסא הכבוד מואחזות ואמרז"ל אפילו הצדיקים לא יהיה כל אפין שוין וכל צדיק נכווה מחופתו של חבירו הגדול ממנו. ע"כ נקרא החג בלשון רבים חג הסוכו"ת שאין סוכ"ה אחת דומה לחברתה ועוד עיין בכתבי מרן האריז"ל סוכ"ה רמז לאור מקי"ף ויש כמה בחי' בענין אור מקיף ע"כ נקרא חג הסוכות בלשון רבים עיין במאמר י' ואות ב':

סעיף ב

בדברי חז"ל נקרא חג הסוכות בשם ח"ג סתם כתב הרמ"ז ז"ל שהוא רמז על סוד אור מקיף ע"כ. ונ"ל הכונה שהיא מגזירה ובמחוגה יתראהו שהוא העיגול הסובב את המרכז. ע"כ נקרא חג הסוכות ח"ג סתם ועוד יתבאר אי"ה:

סעיף ג

נקרא בתורה חג הזה ח"ג האסי"ף. הוא לדעתי ע"פ מ"ש בת"ז בכל אתר ובכל ממלל צריך לכונא דיבור"א באדנ' קול בהו"י'. ולייחדא לין כחדא ביחודא דאיהו יחוד נעלם דמחבר לון ומייחד לון כחד' ובי' צריך הכונ' דלא תליא למימר בי' קול ודבו"ר אלא מחשבת' עיין

בכס' מלך כ' דאם יתכוין אדם בתפלתו לזו"ן הרי נאמר בכל קראנו אליו (ולא למדותיו) ואם יתפלל אדם לא"ס לית קול ודבור תפיסא בי' כלל ולית מחשבת' תפיס' ביה כלל רק מחשבת מציאותו מכח פעולותיו) אבל עיקר התפל"ה לז"א. בכח אור שבתוכו נשמת כל החיים. א"כ קו"ל דבו"ר זו"ן הוי' אדנ' (בגימ' סוכ"ה) והכונה ליחיד נעלם בתוכן נשמת כל הנשמות (הוא הנרמז בקדושה השורה בסוכ"ה ע"כ אפי' עצי הסוכ"ה המה מוקצים אל הקידש) וזה הפירוש לשם יחוד קוב"ה ושכינתי' היינו אנחנו עושין המצוה הזאת לעשית הכנ' לזו"נ שיתייחדו וע' ייחודים הוא ע"י ההוא טמיר ונעלם (כי כאשר יהי' להן ההכנה יאיר עליהן מהטמיר ונעלם שיתייחדו ביחודא חדא עי"ש באריכות) הנה תתבונן אין סוף הוי' אדנ' בגימ' רחמים כי ע"י תפלה כזאת מתעורר שורש הרחמי"ם ותתבונן מה שאומרין ביום המשפט שנשמע קולינ"ו במרום קול שופר. שומע קו"ל תרועת עמו ישראל ברחמי"ם והוא יום משפ"ט לאלקי יעקב משפ"ט בגימ' קו"ל (זעיר) דבור (נוק' זעיר) כונ"ה (לא"ס) ותתבונן בחושבנן קו"ל ודבו"ר וכונ"ה בגימ' אמ"ת תתן אמ"ת ליעק' אשר נס"ע סוכות"ה הוא ח"ג האסי"ף אשר בו מאספין כל הקולו"ת והדבורי"ם של כל השנה אשר לא היו על הכונ' הנ"ל ובקיים האדם מצות סוכ"ה (בגימ' הוי' אדנ' שהוא) קול דבו"ר והקדוש' העליונ' שור' בתוכה היא בסוד הכונ"ה הנה הוא מאסף קול ודבו' וכונ"ה בגימטריא חמ"ת ליעק"ב אשר נסע סוכות"ה הבן:

סעיף ד

הנה כתבתי לך סוכ' בגימ' הוי' אד"נ' כמ"ש המקובלי' הוא בחי' קו"ל דבו"ר (וע"כ נקרא ח"ג האסי"ף כמ"ש בסמוך) ותבין לפ"ז שע"כ נקרא החג זמן שמחתינ"ו קו"ל דבו"ר בגימ' שמ"ח כי הוא עיקר השמח"ה. ביחוד קו"ל עם דבו"ר. ותבין לפ"ז משארז"ל והיו הדברים שמחי"ם כנתינתם בסינ"י כי בסינ"י נאמר קו"ל דברי"ם אתם שומעים הבן. ותבין ג"כ בגמ' במעשה דר' ברונא פעם אחת סמך גאול"ה לתפל"ה (הוא ייחוד קול ודבו"ר) ולא פסק חוכא מפומי' וכו'. דהנה הוא ענין חג הסוכות נקרא זמ"ן שמחתינ"ו כנ"ל. והנה נרמז הדבר בתורה ויעקב נסע סוכות' ויבן לו בית וכו' כבר ידוע אותיות נקרא אבנים. ותיבות נקרא בתי"ם כמבואר בס"י א"כ כל אות במילוי נק' בית. כיון שהוא במילו א"כ הוא תיב"ה הנה מן ד' אותיות יעקב כשבונים בתי"ם היינו האותיות במילואן כזה יו"ד עי"ן קו"ף בי"ת הנה הוא בגימ' תשמ"ח שמח"ת הוא הרמז ויעקב נסע סוכות"ה (כשמגיעין לח"ג סוכו"ת אז נעשה מן שם יעק"ב היינו מילואם זמן שמחתינ"ו. הנה יחוד הו"י אד"נ בקו"ל דבו"ר בגימ' אמ"ת תתן אמת ליעק"ב הבן הרימזות האלה פרפראות לחכמה

ותתבונן לפי הנ"ל מ"ש דוד שהוא מרכב' למלכות שמים אד"נ' דינא דמלכותא. שויתי הו"י לנגדי תמיד (אני מרכב' לשם אד"ני ושויתי הו"י לנגדי היינו יחוד הוי' אד"ני כי מימיני בל אמוט (נוק' הוא בחי' שמאל. ודכורא בחי' ימין ז"ש כי מימיני. כשאני דבוק מימין בל אמוט הבן. והנה אמר אח"כ לכן שמ"ח לבי (בחיבור קו"ל דבור בגימ' שמ"ח כענין היחוד הנעש' במצות סוכ"ה (הו"י" אד"נ' נק' זמן שמחתינ"ו. הבן הדבר. ודרו' וקבל שכר ועוד יתבארו הדברי' אי"ה במאמרי' הבאין כיד ה' הטוב' עלינו:

סעיף ה

עוד נ"ל נק' החג הזה זמן שמחתינ"ו הוא ע"פ המבואר במדרש פ' כ"ו ויצא קין. מהיכן יצא וכו' יצא שמ"ח כמד"א וגם הנה הוא יוצ"א לקראתיך וראך ושמ"ח וכו' כיון שיצא פגע בו אדה"ר א"ל מה נעשה בדינך א"ל עשיתי תשוב"ה ונתפשרתי וכו' תשוב"ה הוא בחי' בינה כנודע ושם סוד יין המשומר יין המשמ"ח ע"כ כיון שקין עשה תשובה נמשך לו שמח"ה והנה יוה"כ הוא תשוב"ה עילא' בינ"ה הנה החג שלאחר יוה"כ זמן שמחתינ"ו ובפר' לפי דרשת חז"ל שענין הד' מינין בחג הוא סימן בידינו שיצאנו בדימוס כאשר יתבאר אי"ה במאמרים הבאין הנה יתכן שפיר שהיא זמן שמחתינ"ו

סעיף ו

אמז"ל חייב אדם לטהר א"ע ברג"ל ולמדוהו מדכתיב ובנבלתם לא תגעו. א"א לומר דהוזהרו ישראל של ליגע בנבילה והרי אפי' כהנים דחמירא קדישתייהו לא הוזהרו על הנבילה אלא מה אני מקיים ובנבלתם לא תגעו ברג"ל. ולפי"ז תיבת ברג"ל נחסר מן תורה שבכת"ב ונמסר בתורה שבע"פ וטעמא בעי: ונ"ל דהטעם דבעינן טהרה וטבילה ברג"ל הוא דכביכול השכינה הקדושה מתגלת על ישראל. ע"כ נתחייבו ישראל להתראות פנים בעזר' יראה כל זכורך את פני האדו"ן (ולא כתיב אד"נ') ואמרו בזהר דאיזדיינת במאני דכורא וכו' והוא להשפיע לישראל רב טוב ע"כ מחוייבים ישראל להיותם כלי מוכשר לקבל טהר' והנה כבר ידעת שבחי' שכינ"ה השוכנת עמנו אפי' בגלות היא תורה שבע"פ מלכו"ת פ"ה ותור"ה שבע"פ קרינן לה ע"כ נמסר תיבת ברגל בתור"ה שבע"פ הוא להורות טעם הטהרה לישראל ברג"ל הוא עבור שהתור"ה שבע"פ. חופפת עליהם כל היום הבן. כנ"ל:

מאמר י

סעיף א

צלא דמהימנותא בו ידובר דרושים לכל חפציהם מענין מצות סוכה ויצורף לזה ענין שמתת בית השואבה וסגולת המצו' להשג' רוה"ק ונק' המאמ' צלא דמהימנות':

אמר הרב הקדוש המפורסם מהר"פ מקארעץ זצק"ל נקרא החג סוכו"ת מלשון סוכ"ה

ברוה"ק. ונ"ל דבזה ידוקדק בפסוק חג הסוכו"ת תעשה ל"ך וכו'. לך דייק' שתהא אתה סוכ"ה ברוה"ק ואמר עוד הרב הקדו' הנ"ל דלבעבור זה אנו אומרים זמן שמחתינ"ו בחג הסוכות (עמש"ל במאמר ט') בשביל שהיה בחג הסוכות זמן שואב"ה שמשם היו שואבין רוה"ק עכ"ד. נ"ל כוונתו. שהשכינה אינה שורה מתוך עצבות אלא מתוך שמח"ה כענין והיה כנגן המנגן ותהי עליו רוח אלקי"ם ונ"ל עוד דלבעבור זה אומרים זמן שמחתינ"ו היינו שהזמן הוא מסוגל לשמח"ה כענין שמח"ת לב אשר הכל' כבר מוכנת ליחודא שלים בשמינ"י עצר"ת והוא בחג בתוך חופתה והכל יודעין כלה וכו' ע"כ סגולת הזמן בעצמו יכול לפעול השגת רו"ח הקוד"ש ואת' תבין:

סעיף ב

עוד אמר הרב הקדוש זצק"ל הנ"ל טעם סגולת רוה"ק בחג הסוכו"ת דייקא כי כל המלאכים והנשמות באים מן יחוד הוי' אדנ' ויש מלאכים ונשמות מן הו"י' ויש מלאכי' ונשמות מן אד"נ' וצריכים להיות כלולים משניהם וכשיעש' (האדם) יחוד הכל יבא רוה"ק עד אין חקר וזהו העיקר לייחד החיבור הנ"ל והנה סוכ"ה בגימטרי' הו"י' אד"נ' כ"ו ה"ס לכך כשמקיימין מצות סוכ"ה יוכל לבוא לידי רו"ח הקוד' עכ"ד. ואומר לך ידידי הנלע"ד המשכיל ע"ד בכתבי מרן האריז"ל מצות סוכ"ה היא בחי' או"ר מקי"ף העליון מן בינ"ה. תשוב"ה עילאי והנה נאמר בתור' ב"פ סכ"ת חסר ופ"א מלא כי ישגו אור מקי"ף אשר יקיף להמשפיע לבדו וישנו אשר יקיף למקבל לבדו ולזה ב"פ סכ"ת חסר. וישנו אשר יקיף לשניהם יחד. סוד וימינו תחבקני. לזה פ"א סוכ"ת מלא סוכ"ה בגימ' הו"י' אד"נ' עיין כ"ז בכתבי מרן ותבין ונ"ל הקטן דהנה בחי' רוח הקודש' לבני מלכים בא מענין אור מקיף אשר יקיף לשניהם יחד הוא סוד החיבוק כי אחר החיבוק הוא דביקות רוח"א ברוח"א ולכך כשמקיימין מצוה סוכ"ה מלא כנ"ל יכולין לבוא לידי רו"ח הקוד"ש הבן:

לזה תמצא שהיו מתקנים תיקון גדו"ל בשמחת בי"ת השואב"ה שהיו יכולין גם הנשים להיות בשמח"ה זו ולמה כזאת יתקנו שלא יבואו הנשים לעזרה אך הוא הכל דוגמא עליונה רוח הקוד"ש בא מאור המקי"ף הכולל לשניהם. וזה נק' תיקון גדול מבחי' הגדולה וימינ"ו תחבקני ולבעבור זה ג"כ מצות סוכ"ה תשבו כעין תדורו עם בית זו אשתו והנה קשה לי לכאורה. לפי"ז מהראוי היה שגם הנשים בפ"ע יתחייבו במצו' זו. כיון שישנו אור מקי"ף מיוחד למקבל לבד וכמש"ל דברי מרן. אבל לדעתי הצעירה י"ל דאעפ"כ הכל יתייחס להמקדש ישראל והזמני' כי תיכף בשעת הקידושי"ן נותן החתן להכלה אור מקי"ף משלו תיכף מיוחדת לו ונאסר' וכו' מכש"כ אחר החופ' והיחוד

יתחייב בשאר' כסות' וכו' זה מה שנ"ל והשם הטוב יכפר וכל דברינו בדרך אפשר כאשר כתבתי כ"פ ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו

הג"ה וע"פ הדברים תבין היטב למה נק' חג הסוכות לשון רבים ולא חג הסוכ"ה עיין מאמר ט':

סעיף ג

עוד אמר הרב הקדוש הנ"ל זהו הפירוש סוכ"ה ש"ל לוית"ן מלשון חבור השמו' הנ"ל וז"פ הפסוק ונבאו בניכ"ם ובנותיכ"ם והנה תבין ידיד הקורא ע"פ מש"ל דמבחי' אור מקי"ף הכולל לזו"נ מזה יבא רוח הקוד"ש וע"כ ההבטחה הוא לבני מלאכים. ונבאו בניכ"ם ובנותיכ"ם. הבן הדבר וינעם לך בטוב טעם ודעת ואומר לך עוד את אשר עם לבבי בסוכ"ה של לוית"ן. לוית"ן בגימ' מלכו"ת ותמצא בפרקי שיר' שירת הלוית"ן הוא הודו לי"י כי טוב כי לעולם חסד"ו ונתבא' אצלינו במ"א טעם לאמירת הלויתן שיר הזה היא ע"פ מה שנמצא בכתבי מרן האריז"ל בכוונ' ברכת אבות בשמ"ע גומל חסדים טובים וקונה הכל שה"ס חס"ד בגימ' ע"ב (נק' בזהר ע"ב גשרים) והנה ע"ב מיני חסדים י"ז העליונים הם בסוד טו"ב הגנוז שא"א ליהנו' מהם עדיין עד לעתיד ב"ב ונ"ה התחתונים הם הקנוים ליהנות מהם העולם וז"ש גומ"ל חסדי"ם טובים (החסדי' אשר הם מנין טוב היינו י"ז העליונים המה מוסרים ומובדלים מן העולם והוא מלשון ויגדל הילד ויגמ"ל. היינו שהוסר מיניקת שדי אמו) וקונה הכל (מנין הכ"ל נ"ה המה קנוים אל העולם ע"כ הבנתי מדברי מרן ותתבונן טו"ב כל"ה הס' חס"ד גמור נגמר ונשלם כאשר נמשך הטוב (הנגנז בו טוב"ו) אל הכל"ה ותתבונן לפי"ז שירת הלוית"ן שהוא מוכן לעתיד לבא כשיהי' הייחוד והחיבור ליהנות מכל השלמת החס"ד הנה אומר בשירתו הודו לי"י כי טו"ב יתפרש כ"י מלשון כאשר. רצ"ל כאשר עדיין טוב הוא מיוחד בפ"ע בגניזה רצ"ל בזה"ז ג"כ הודו לי"י כי לעולם חסד"ו כי במהרה יתגלה וישתל' כל שיעור קומת חס"ד ליהנות ממנו כל באי עולם כשיהי' יחודא שלים טו"ב כל"ח כנ"ל:

והנה מעין השלמת החס"ד הוא בחי' שמינ"י עצר"ת שאל מאי דבעי ויהיב לי' בתורת חס"ד גמור מבלי טעם כי אמר החכם אין טע"ם ברצו"ן היינו בהמשכת הרצו"ן והתבונן מ"ש דוד סוד המלכו"ת בהספדו על יונתן בן שאול (שהי' בו נשמת משיח בן יוסף שאמר לדוד אנכי אהי' לך למשנה והס' יסוד יוסף המשפיע) נפלאתה אהבתך לי מאהבת נשים והנה יש לדקדק דהל"ל נפאלתה אהבתי לך מאהבת וכו' וג"כ לא יתכן לקדוש י"י כמוהו להמשיל ולהדמות אהבת צדיק לאהבת נשים וראיתי להרב הגדול בעל צרו"ר המו"ר פי' זה המאמר נפלאת' אהבתך לי (היינו אהבתך שאהבת אותי הוא בדרך פלא שידעת שמגיע לך חסרון על ידי שמלכותך תבא אלי ועכ"ז גדלה אהבתך אלי. והנה הוא) מאהבת

נשים היינו מסוג אהבת נשים כי מה שהאדם אוהב את הנשים הוא ג"כ בדרך פלא ביודעו שהיא מכחשת כחו וחילו ומתחלש על ידה ועכ"ז רודף אחרי' ומבקש אהבת'. ובזה יונח לך הדקדוקי' שדקדקנו לעיל כי תגדל ביותר אהב' המשפיע אל המקבל. כי יותר ממה שהעגל רוצה וכו' והנה הרב הנ"ל דבר בקדשו בדרך פשט אבל סוד י"י ליראיו אהבת היסוד המשפיע למלכו"ת הוא בדרך פלא ממקום פל"א העליו"ן מקום הרצו"ן אין טעם ברצו"ן הבן הדבר ומעתה תתבונן ג"כ סוכ"ה של לוית"ן לשון חיבור. הבן מאד:

סעיף ד

עוד אמר הרב הקדוש הנ"ל סוכ"ה נוטריקון סומ"ך. ועוז"ר כ"ל הנופלים וכו' וכל מי שמשפיל עצמו כאלו נופל הקב"ה עוזרו ומעמידו ומחזיקו ביד ימינ"ו וזה דוקא למי שהוא בעיניו חשוב כאין כדאיתא בגמ' מי שמשפיל עצמו הקב"ה מגביהו עכ"ד תתבונן הדבר סוכת דוד הנופלת הקב"ה מחזיק ביד ימינו סוד וימינ"ו תחבקני ומי שהוא חשוב בעיניו כאי"ן. אין ה"ס הרצון העליון מבלי טעם כי אין טעם ברצון וה"ס מאין יבא עזרי ודי בזה להמבין בשותא דרבנן:

סעיף ה

עוד אמר הקדוש הנ"ל סוכה מלשון שררה ונסיכות ולכן אנו יושבי' בסוכ"ה צל"א דמהימנות"א ורוב סוכות בשווקים וברחובות ואין אנו יריאום משום דבר להראו' מהימנותא שאנו יושבים כנסיכים עלמא דחירות כמאן דנצח קרבא וכלי מלחמתו בידו וכו' ואינו ירא משום אדם עכ"ד ובזה יונח לנו מה שנתקשו הפוסקים על מה שעושין הסוכו' בשווקים וברחוב' לו יהי' שישראל מוחלים אבל חלק הגוים מי ימחול ולפי הנ"ל יונח כיון שאנחנו אז שרים ונסיכים מסוד עלמ"א דחירות אז כל האומות נק' לנו עבדי' מדוגמת ביאת המשיח שמארז"ל כיון דאתי משיח. הכל עבדים לישראל והנה מה שקנ' עבד קנה רבו ע"כ אין חשש לעשות הסוכו' בשווקים וברחובות להורו' סוד הסוכ"ה עלמא דחירות.

סעיף ו

עוד אמר הקדוש הנ"ל. הנה בש"ע חו"מ קיי"ל להלכה בהתחייב אדם א"ע ליתן לאחד מזונת אין הלבושי' בכלל המזונות. אבל התחייב בפרנסה. הלבושים בכלל ואנו יושבים בסוכ"ה זכר לעננ כבוד שהיו במדבר בזכות אהר"ן והעננים היו מגהצין את בגד"י ישראל ולכך לא בלו שלמותיהם. והם (העננ' בעצמם כנ"ל) כמו לבושים ולכך טוב לכוין בסוכות (שהוא זכר לעננ"י כבו"ד וגם הוא סוד או"ר מקי"ף מלבוש כנ"ל) שם של ע"ב ונקודו' סגלין תחת כל אות שהוא בגימטרי' (עם הנקודות) שב"ע (כ"ה בכוונות האריז"ל)

כי מאחר שאנו עושים זכר לעננ' שהם מלבוש"ם כש"כ מזונות רצ"ל אם הש"י מלביש אותנו כש"כ שהתחייב א"ע לזון אותנו) עכ"ד בקצת תוס' ביאיר שכתבתי לפניך:

ולפ"ז ע"י מצות סוכ"ה אנו ניזונים מכח ק"ל וחומ"ר. אם הקב"ה פורס סוכ"ת של"ם עלינו אור מקיף מלבוש מכש"כ שהוא התחייבות לזון אותנו והנה ק"ו. בתורה שבע"פ הוא המד' הראשונה מן י"ג מדות שהתורה נדרשת מכוון נגד המדה הראשונה מן י"ג מדות של רחמים הוא מדת א"ל. ונ"ל דבזה תמצא טוב טע"ם בכוונת האריז"ל לכוין שם א"ל בצירי והנה שם א"ל מורא על חס"ד כמד"א חס"ר א"ל כל היום כי הש"י מכלכל חיים בחס"ד והנה באים לנו המזונות ע"י ק"ו המעורר מדת א"ל חס"ד בכדי שיזון אותנו בחס"ד אפי' אין לנו זכו' ח"ו וכב' קדם מאמרינו שהק"ו הראשון שבתור' היא מה שנשאו הדשאים ק"ו בעצמן ולמה עשה היוצר בראשי' כן ולא אמר בפירוש למינה"ו עד שיצטרכו להוליד ק"ו והוא להיות הדשאין המזון הראשון שנברא בעולם הנה נתהווה פעילת ברייתן ע"י לימוד ק"ו כדי שיהי' המזון ע"י חס"ד א"ל וע"כ נקראים הדשאים עש"ב הוא שם ע"ב (בגימטרי' רס"ד) בניקוד סגלין נקוד' החס"ד ס"ה בגימ' עש"ב שב"ע (ונתתי עש"ב בשד"ך וכו' ואכלת ושבע"ת) אשר הוא הכוונ' בימי סוכות וענני"ם היו בזכות אהר"ן (איש חס"ד כנ"ל ועיין בכתבי האריז"ל) הוא מברך את ישראל בשלום בגימ' חשמ"ל מלבוש הבן הדבר היטב:

סעיף ז

כיון שבאנו לכלל זה בסוד הסוכ"ה שהוא בחי' אור מקי"ף אדברה וירווח לי להבין במעט קט מה שגילו לנו חז"ל שעתיד הקב"ה לנסות את העכ"ום במצות סוכ"ה ויוציא הקב"ה חמה מנרתיקה. וכ"א יבעט בסוכתו ויצא והקשו בגמ' והלא באופן כזה ישראל נמי פטור כי מצטער פטור מסוכה ומשני ישראל בעוטי מי מבעט עיי"ש כי זה מדרך ישראל הגם שהוא פטור עכ"ז רצונו ומאווייו לקיים מצותיו ית"ש והוא ממילי דחסידי לעשות יותר מהמצטרך בחומרות יתרות גם מה שלא נצטוה משא"כ עכו"ם הגם שבהכרח יבוא לקיים איזה מצו' תהי' עליו כמשא. ולא יעשה רק ההכרח המוטל עליו. וכשיגיע לגבול שיוכל לפטור א"ע ממנה יברח ממנה כבורח מן עבודה קשה:

והנה מהראוי לתת לב מה הוא השבח אל האדם שעושה מצות ביתרון ובחומרות יותר ממה שנצטו' ואבאר לך דהנה ידוע בכל המדות העליונים בכולם יש אור פנימי ואור מקיף. ואור פנימי הוא מה שאפשר להכלי להגביל בתוכו ושאר האור הגדול שא"א להכלי לסבול תוקף האור נעשה אור מקיף סביב להכלי וכאשר נשפע האור מכלי לכלי שתחתיו הנה האור הפנימי אשר היה יכול להיות מוגבל בהעיל' שוב אינו יכול להיות

מוגבל בהעלול ומקבל הכלי של העלול בתוכו מה שיכול להגביל. והאור הגדול ביתו נעש' שוב אור מקי"ף וכ"ה בכל העולמות וכל האורות עד בוא ההשתלשלו' אל נשמת האדם בעוה"ז הנה חלק הנשמ' שיכול' להיות מוגבל בכלי נכנסת תוך הגוף וחלק האור הגדול שא"א לו להיות מוגבל בכלי נעש' אור מקיף אל הגוף. וכבר ידעת כי רוחני' אינו מתחלק ואינו נעתק ממקום למקום רק מתרב' א"כ אור הפנימ"י של האדם הוא רמ"ח איברים כן האו"ר מקי"ף והאיש הישראלי צריך להיות מאיר ע"י המצו' רמ"ח איברים הפנימיים וכן רמ"ח המקיפים וה"ס הבן יקיר לי אפרים וכו' רח"ם ארחמנ"ו וכו' ב"פ רמ"ח וה"ס בדברי רז"ל הרוצה לקבל עליו עול מלכו"ת שלימ"ה כי פעם אחד רמ"ח הוא מספר חצי המלכו"ת וב"פ רמ"ח מספר מלכו"ת שמים שלימ'. הבן:

והנה ביאת האדם א"ל עוה"ז להאיר רמ"ח איברי נשמות ע"י רמ"ח מעשה המצות שמקיימים בעוה"ז והנה לכל מצו' יש גבול מוגבל אופן עשיית' כהלכותי' זה כשר וזה פסול. אבל דקדוקי המצות מה שכ"א מישראל מדקדק בחומרות לעשותן באופן היותר נאות לזה אין גבול מוגבל כי זה מחמיר בכך וכך וזה מדקדק יותר למשל מצוה מצ"ה הנה גבול המצות הוא לשמור מן חימוץ הן החיטים הן הקמח וכן באפי'. הנה הגבול הוא אם שמר משעת טחינה (לדעת רוב הפוסקים) ובשעת אפי' לא הניח העיס' בלא עסק ח"י מוניטי"ן. ה"ז מצ"ה כשרה למצו' ואם לא שמר משעת טחינ' או הניח העיסה בלא עסק כנ"ל. פסולה למצ"ה הנה זה גבול המצו'. אבל המשכיל המדקדק במצות הש"י באהבה מדקדק לשמור החיטים משעת קצירה (לדעת כמה גדולי פוסקי' כן הוא הלכ' ואינו מצד החומר') ובעסק האפי' לבל תשהה העיס' כרגע והמדקדק יותר מכין לכל מצה כלים אחרים וכדומה חומרות לאין משער. תדע ידידי שכל זה לא דבר ריק הוא ואל תדמה בדעתך שאין זה מן הצורך רק תתבונן אשר כל החומרות ומילי דחסידי בכל המצות מיצרך צריכי מאד לנפש הישראלי לקבלת עול מלכו"ת שמים שלימ' כנ"ל

הג"ה ולדעתי זהו הלשון המורגל בדברי רז"ל מצו"ת ומע"ט. מצו"ת הם הנעשים בגבול כנ"ל. ומע"ט הם החומרות ומילי דחסידי מבלי גבול כנ"ל : דהנה כל מצוה מיוחדת להאיר איזה אבר באיברי נשמתו הנה ע"י עשיית המצוה בפועל בגבול כפי הדין המוגבל מאיר אור הפנימי של אותו האבר שהאו' הפנימי הוא ג"כ מוגבל בגבול הכלי. וע"י מילי דחסידי והחומרו' שעוש' בהמצות יותר מן הדין המוגבל וזה הוא מבלי גבול (כי כ"א יכול להחמיר ביותר) הנה ע"י מאיר אור המקי"ף שבאתו אבר שהוא ג"כ אינו נגבל בכלי. וכל מה שמדקדק האדם ביותר ומחמיר ביותר באופני עשיית המצוה הוא מאיר ביותר ברחוק את האור מקיף ותדע שע"י הארת אור מקי"ף בורחים כל החיצוני' כמד"א יראו כל עמי

הארץ כי שם י"י נקרא עלי"ך (דייקא אור מק"ף את איש הישראלי) ויירא ממך והטעם שמתייראים החיצונ"ם מן או"ר המקי"ף כי הם חיצונים ואין להם מקי"ף בסוד הכתוב והנחש היה ערום ודי בזה למשכיל:

הג"ה ועפ"ז תבין מ"ש הרב הקדוש מהר"פ הנ"ל זצק"ל. אשר יכול האדם להתבונן המבחן מה בין ישראל לעכו"ם ממנהגיהם דמנהג ישראל דהבגד העליון והנק' טוזלי"ק או אין הו"ל בל"א הוא להם בגד כבוד ולבוש יקר וכשהולך איש נכבד לביה"כ או אפי' אל בית אדם חשוב הולך דוקא מלובש בבגד העליון כי זה כבודו ואצל העכו"ם הוא בהיפך אפי' כשהוא מלובש באיזה בגד עליון שקורין אייביר רו"ק מחמת הקור וכיוצא בהליכתו לבית שרים נכבדים מפשיט מעליו את הבגד העליון. כי הוא להם לחרפה ואמר הרב הקדוש הנ"ל כי זהו הטעם דישראל יש להם אור מקיף וזהו כבודם ותפארתם משא"כ העכו"ם אין להם מקיף וכמש"ל בסוד והנחש הי' ערו"ם. הבן:

ומעתה בין תבין את אשר לפניך שלא תמצא בכל האומו' מי שיעשה איזה מצו' בדקדוק ובמילי דחסידי אפי' אם תמצא אחד מריבות רבבות שישמור מצות בני נח הנה לא ישמר רק דבר המצטרך בהכרח אבל לא יחמיר בחומרות ובמילי דחסידי בשום אופן כי החומרות מילי דחסידי הם מפאת אור מקיף והעכו"ם אין להם מקיף ע"כ אפילו אם יעשו איזה מצוה יעשו רק בדרך עול ומשא כבד מה שהוא בהכרח לכשימצ' איזה טצדקי לפטור א"ע מן המצה ותהי להם לשמח' ומעתה תבין למה דוקא יהי' הנסיון לאומות במצות סוכ"ה והוא ע"פ מש"ל דמצו' סוכ"ה הוא בחי' או"ר מקיף והנה במצו' הזא' שהוא בחי' אור מקי"ף בזאת יבחנו מה בין ישראל לאוה"ע והנה כאשר יקבלו לעשו' המצו' הזאת הנה הקב"ה יוציא חמה מנרתיק' והנה באמת מצטער פטור מן הסוכ"ה אבל ישראל הגם שהוא פטור אינו מבעט ואינו בורח מן המצוה רק אדרבא מבקש עילא וסיבה לקיים מצותיו בתוספת כי ישראל יש להם או"ר מקי"ף משא"כ העכו"ם הם מסטרא דמסאבות'. והנחש היה ערום אין להם או"ר מקי"ף ומעשיהם גם בעשי"ת המצות הוא רק מה שהוא בהכרח לעול ולמשא ותיכף כשמוצאין עילה וסיבה להפטר מבעטין במצו' ובורחין וזאת היא המבחן הבן הדבר:

סעיף ח

ואנב אודיעך את הנלע"ד מהיכן שמעו רז"ל שהמבחן והנסיון לעתיד מה בין ישראל לבין העכו"ם יהי' במצות סוכ"ה הגם שכל דרשותיהם היו מקובלות אצלם בתורה שבע"פ כ"א כפי מה שקיבל' נשמתו בעמדה בסיני עכ"ז כל דבר בתור' שבע"פ מיבע"ל סמיכו' בתור' שבכת"ב ונ"ל שהיה להם בקבל' זה ברמיזת המסורה נמסר ב"פ ויוד"ע. א' ויוד"ע י"י את אשר לו ב' ויוד"ע בהם את אנשי סוכו"ת רצ"ל ע"י אנשים המקיימי' מצות סוכ"ה ויוד"ע י"י את אשר לו. והוא דבר נחמד ובפרט בהבינך היטב מש"ל שמובן הדבר ע"י

מצות סוכ"ה את אשר לו ית"ש ולא לסטרא שאין להם מלבו"ש או"ר מקי"ף וע"כ לא יכולים לקיי' מצות סוכ"ה הרומזת לאור מקיף ומעתה בין והתבונן קבלת חכמינו ז"ל הם אמת ותורתם אמת ברוך שבחר בהם ובמשנתם:

סעיף ט

עפ"י הדרוש הנ"ל תבין ג"כ משארז"ל אמרו מה"ש לפני הקב"ה רבש"ע כתיב בך אשר לא יבא פנים וכו' מפני מה אתה נושא פנים לישראל דכתיב ישא י"י פניו אליך. א"ל הקב"ה וכי לא אשא פנים לישראל אני אמרתי ואכלת ושבעת וברכת והם מדקדקים ע"ע עד כזית וכביצה והקושיא עצומה ע"ז דהרי המלאכים רמו קראי אהדדי ומהו התירוץ ע"ז ממ"נ אם מגיע לישראל שכר גדול בעבור דקדוקי' במצות ברהמ"ז. א"כ זה לא מיקרי נשיאות פנים ולמה נאמר ישא י"י פניו אליך. ואם אינו מגיע להם במשקל אל דעות שכר גדול כ"כ ע"ז והקב"ה נותן להם יותר מהחיוב בנשיאות פנים הדרא הקושיא. הא כתיב אשר לא ישא פנים סתם משמע אפי' לישראל (וכבר דברנו בזה באריכות במ"א בפנים שונים. אבל דברי חז"ל נדרשים לכל חפציהם) ולפי הנ"ל יתכן כפשוטו דהמלאכים בראותם איזה מצוה שיארע שמקיים בן נח כמו שמקיימים ישראל לא ניתן להבן נח שכר כ"כ כמו להבן ישראל. וחשבו שהוא כעין נשיאת פנים כדכתיב ישא י"י פניו אליך והקשו הרי כתיב אשר לא ישא פנים סתם ומשמע אפי' לישראל והשיב להם הקב"ה דאינו דומה קיום המצות שישראל עישים בדקדוקי' וחומרות שונות ומבקשי' עילה להעמיס עליהם המצו' גם במה שלא נצטוו ע"כ מגיע אליהם שכר ג"כ יותר מהראוי לערך המצוה המוגבלות בעצמה כפי הדין המוגבל וז"ש ישא י"י פניו אליך. כי בהחשב רק הציוו המוגבלות הנה לא יגיע ע"ז שכר כ"כ והוה כנשיאות פנים אבל באמת אשר לא ישא פנים רק שמגיע להם ג"כ על היתרון שעושים יותר על הצווי משא"כ אוה"ע כנ"ל וז"ש הקב"ה והם מדקדקים ע"ל עצמ"ם כי ע"י היתרון מאירין אור מקיף ע"ל עצמם ממש:

ומעתה יש להתבונן כיון שכן מנהג ישראל בכל המצות למה בחר השם יתברך להשיב למלאכים דוקא ממצות ברהמ"ז ואפשר לי לומר ע"פ מ"ש התוי"ט בברכות למה בברכת התור' אומרים ברכ"ו את הו"י (שם החסד והרחמים) ובברהמ"ז אומרים נברך אלקינ"ו שם הדין. ותירץ דהוא משום דהמזון לכל חי הוא שאפי' מצד מד' הדין מהראוי ליתן לבע"ח מזון כיון שהוא ית"ש בראם. משא"כ נתינת התורה הוא מצד החס"ד הגמור כי אין זה מצד הדין להודיע לבריותיו מסטירין דיליה עכ"ד ולפ"ז ניחא דהש"י ברוב רחמיו רבותא קאמר לה למה"ש רבותייהו דישראל שאפי' במצות ברהמ"ז שהדין נותן שמחוייב אני כביכול לזון את בריות עכ"ז מדקדקים ע"ע לברך הזן את העולם כולו בטובו בחן

ובחס"ד וברחמים ומדקדקים לברך גם על מה שלא צויתם על כזית וכביצה משא"כ שארי מצות:

סעיף י

י"י אלקים עוז ישועתי סכות"ה לראשי ביום נש"ק עיין בדברי מרן האריז"ל סוד הסוכ"ה הוא בחי' המקי"ף מאימא עילאה והנה בחי' מקי"ף יש לז"א ובחי' מקי"ף לנוק' ובחינת מקיף לשניהם גם יחד והנה יום הראשון הוא יו"ט מקרא קדש כי ביום שאחר יוה"כ נכנסין הפנימיים דאימא ממטה למעלה עד בוא יום הראשון דחג נכנס הפנימי המעול' אור החס"ד וג"כ מתחיל מקי"ף הראשון דחס"ד והנה זה נק' חיבוק סוד וימינ"ו תחבקנ"י (והחיבוק הוא לצורך הנשיקה כנ"ל קוב"ה עם כנ"י אשר יגמור היחוד השלם בשמיני עצרת (כמ"ש על זה שאמרז"ל במשלם בבקש' ממך עשו לי סעוד' קטנה כדי שאהנ"ה ממ"ך רצ"ל רק סעודה קטנה כדי שלא נאריך בהנאת הסעודה כי אני רוצה ליהנות ממך בקירוב בשר כביכול ולא יכנף עוד מורך) וזהו אלקים י"י עוז ישועתי (הישועה שלי הוא כשנתהווה היחוד השלם ע"כ) סכות"ה לראש"י (צוית לנו מצות סוכ"ה לסוכך על ראשינו דייקא) ביום נש"ק היינו התחל' המצו' הוא דייקא ביום ט"ו לחודש שאז נק' חיבוק לצורך הנשיק"ה ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו וכל דברינו בדרך אפשר:

סעיף יא

מעשה בטב"י עבדו של ר"ג שהיה ישן תחת המטה בסוכ"ה וכו' עיי"ש שהתפאר בו ר"ג. נ"ל להיות שכתב הרמ"ז בערכי הכינויים טב"י הי' גלגול ח"ם בירור הטוב שבו ע"כ נק' טב"י ולפ"ז הנה כבר ידעת סוכ"ה הוא סוד היחוד השלם הו"י אדנ' והנה חם חטא ששימש בתיבה בעת איסור הייחוד והזיווג ולתקן זה הנה הי' טב"י ישן תחת המטה בסוכ"ה ביודעו שהוא עבד ולא לו לגרום הייחוד הבן:

סעיף יב

סכ"ה בתיב' עצמה רמוזי' אופני המחיצות יש מי שעושה למצוה מ"ה ד' מחיצות כמו אות **ס** שיש לה ד' מחיצות ויש מי שעושה ג' מחיצות כמו אות כ' שיש להג' מחיצות ויש מי שעושה ב' מחיצות והשלישית טפח והוא כמו אות **ה** ב' מחיצו' כהלכתן והשלישית טפח כ"כ הרב הגדול חיד"א זללה"ה בשם ס' קדמון כ"י הנך רואה שמסודר בתיבת סכ"ה כסדר בראשונה ד' מחיצות ואח"כ וכו' להורות אשרי מי שמדקדק לעשות ד' מחיצות ויש לזה ג"כ סוד:

סעיף יג

הקדמונים אחזו שער לדרוש ולחקור על מה עשה י"י ככה ג' מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל במדבר מן ובאר וענן"י כבו"ד הנה צוה הש"י לעשות זכר לעננ"י הכבוד במצות

סוכ"ה ולא עשה כן במ"ן ובא"ר והנה נ"י ע"פ פשוטו ע"פ מ"ש הרב הגדול חיד"א זלה"ה בשם הרב צמ"ח דו"ד דגם הבאר היה בו טעם כל המשקין כפי רצון האדם כמו שהמן היה בו טעם כל המאכלים א"כ כיון שנצטוינו בשמחת הח"ג בבשר ויין ושאר מטעמים הנה יש זכר למ"ן ובא"ר הנה זהו לפי פשוטו אבל עדיין אין זה מרווה צמאונינו:

סעיף יד

והנה ראיתי להרב הגדול מ' חיד"א הנ"ל בספרו ראש דו"ד כתב בשם הרב החסיד מ' חיים כפוס"ו דהמ"ן ובא"ר הלא המה לח"ס ומי"ם שהן הכרחיים לחיי האדם ולא הוה כ"כ תוס' טובה אבל מה שהקיפן הש"י בענני כבו"ד חיבה יתירה נודעת להם בתוספת טובה לזה צונו הש"י במצותיו לעשות זכר רק למתנה הלזו באמרו ית"ש כי בסוכות הושבתי את בני ישראל וכו' עכ"ד ועפ"ז בבאר מה שסיים שם בפסוק דברי הש"י בטעם המצוה כי בסוכות הושבתי את ב"י וגו' ממצרים אני הו"י אלקיכם והוא ע"פ מה שדקדק הרב הגדול בעל תוי"ט זצ"ל במסכת ברכות למה בברכת התורה אומרין ברכ"ו את הו"י ובבהמ"ז אומרין נברך אלקינ"ו (הבאתיו לעיל) ואמר דהנה לזונינו ולפרנסינו הדין והמשפט נותן לזון את כל בריותיו אשר ברא לכבודו כיון שהוא בראנו ע"כ מברכין בשם אלקי"ם הוא שם הדין והמשפט משא"כ נתינת התורה אין שום דין ומשפט שכליי מחייב שהש"י מגלה מסטירין דילי' חסד שעשועים לבריות קטנים בעולם העשיה אבל הוא מצד חסד"ו הגדול אשר מתחסד עם ישראל ע"ק ונתן להם את תורתו ע"כ אומרין ברכו את הוי' שם החסד והרחמי"ם זה תוכן דברי הרב ז"ל ובזה יתכן שפיר מ"ש בסוכו"ת תשב"ו וכו' כי בסוכו"ת הושבתי וכו' והוא תוספת טובה מצד החסד לא כאינך מ"ן ובא"ר שזה מזו"ן לבריותיו שהוא מצד הדין והמשפט השכלי וזה שסיים בפסוק אני הו"י אלקיכם (קאי על ראשית הפסוק למען ידעו דורותיכם) היינו ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי וכו' היינו ענני"ם כבו"ד וידעו עי"ז כי אני הו"י אלקיכם היינו חוץ לזה שאני משלים ונותן דבר שהוא מצד הדין שהוא מן שם אלקי"ם אלא שאני ג"כ מתחסד עמכם בתוספת טובה מצד החסד והרחמים שהוא מן שם הנכבד הוי' ע"כ תדעו בזה כי אני הו"י אלקיכ"ם הבן הדבר ועיין בספר ראש דו"ד פי' ג"כ קצת מעין זה אבל בדרך אחר ויתכן שפיר לפ"ז ג"כ אומרו למען ידע"ו דורותיכם ולא אמר למען תזכר"ו כמו בשארי מקומות. וע"פ הנ"ל יתפרש היטב. היינו למען ידעו דורותיכם שצויתים במצות סוכ"ה כי בסוכו"ת הושבתי וכו' היינו ענני"ם כבו"ד ויקשה להם למה לא צויתי לעשות זכר למ"ן ובא"ר ויכירו וידע"ו כי אני הו"י אלקיכם רצ"ל אשר מהראוי להתבונן בטובותיו ית"ש איזה מן הטובות הדין והשכל מחייבם ואיזו מן הטובות הם בבחי' חס"ד וחיבה יתירה. וידע"ו להפריש

בברכתם והודאתם להש"י כי טוב על איזה מן הטובות יודו ויברכו בשם אלקי"ם ועל איזה מן הטובות יפארו בשם הנכבד ב"ה כי גבר עלינו חסד"ו ואמת הו"י' לעולם וע"ז יפול שפיר לשון ידיע"ה לדורות שידעו הדין וההלכה בזה הבן:

סעיף טו

הרב הגדול החסיד מ' חיד"א זללה"ה הטעים לנו עוד טעם מ"ן ובא"ר למה לא צונו הש"י לעשות להם זכר וצונו במצוה לעשות זכר לענ"י כבו"ד הנה כתב בשם הרב החסיד מ' יהודא חאביליי זלה"ה. להיות ענ"י כבו"ד היו רק ישראל מיוחדים בטוב"ה כי הער"ב ר"ב פלט אותם הענ"ן משא"כ מן ובא"ר גם הע"ר נהנו מהם עכ"ד וכי ישאלך בנך למה באמת ממתנת מ"ן ובא"ר נהנו גם הע"ר משא"כ ממתנת ענ"י הכבו"ד הנה לדעתי אפשר לצרף טעם זה ג"כ עם טע"ם הרב מהר"ח הנ"ל וע"פ הדרך שכתבתי לעיל והיינו להיות מ"ן ובא"ר הם למזון לחיי האדם בהכרח כלח"ם ומי"ם וכביכול זה מחייב הדין והמשפט השכלי אשר הש"י יתן לבריותיו שבראם מזונות לחיותם ע"כ גם הע"ר שהם ג"כ בריותיו ית"ש נהנו מן המ"ן ובא"ר מה שא"כ ענ"י הכבו"ד שהוא בחס"ד גדול ואהבה וחיבה יתירה נודעת לישראל במה שהלביש אותם בענ"י כבו"ד הנה בזה לא זכו הע"ר:

הנה לפ"ז יומתק ג"כ למען ידע"ו דורותיכם (לא אמר תזכר"ו) היינו דרין בתראי דקיימין הע"ר עלייהו כל"י חמ"ס ודחקין לו בגלותא (כמבואר בזהר) הנה יכירו וידע"ו ב"י שלא יהי' להם התתברות עמהם כי החיבה יתירה של הש"י הוא רק לישראל ע"כ בסוכו"ת הושבתי (רק) את בני ישראל וכו' אני הי"י' אלקיכם הנותן לכם תוספת טובת"י וחסד"י חוץ מה שמחייב הדין והמשפט השכליי משא"כ הע"ר הגם שנהנו מן המ"ן ובא"ר הוא מחמת שהמשפט מחייב לזון את בריותיו משא"כ תוס' החס"ד הוא ענ"י כבו"ד לא זכו הע"ר ע"כ לא נצטוינו במצוה לזכר רק לענ"י כבו"ד לזה קיימו וקבלו רז"ל שגם לעתיד ב"ב יהיה המבחן לאוה"ע במצות סוכ"ה ועוד יתבאר אי"ה:

סעיף טז

עוד דרש הרב הגדול מ' חיד"א בשם הרב מ' ישועה זיי"ן זלה"ה להיות המ"ן ובא"ר ניתן להם ע"י תלונותם ותרעומתם אשר בקשו אוכל למו ומים לצמאם משא"כ ענ"י כבו"ד ניתן להם מבלי שאלה מאתם רק בטובו הגדול ית"ש ע"כ לא ניתן להם מצוה מ"ן ובא"ר רק זכר לענ"י כבו"ד עכ"ד ובזה יתכן ג"כ פי' הפסוק למען ידע"ו דורותיכם כל הדורות הבאים יכירו וידע"ו כי בסוכו"ת הושבת"י את בני ישראל מבלי שאלה. וידעו כי אני י"י אלקיכם היודע בטובתכם יותר מכם ע"כ לא נתתי לכם זכר למ"ן ובא"ר שבקשתם לאכל' פגה ולא המתנתם עד דנפקתא מבי מלכא תתייהב והנה הוא דבר הכרחי ללמד דע"ת

לכל דורות הבאים להשליך על הש"י יהבם הוא יספיק להם כל צרכיהם בכל עניניהם באופן יותר טוב ונאות:

סעיף יז

הוא לענות גם אני חלקי ולומר טע"ם מה נשתנה זכר ענני כבוד מן מתנת מ"ן ובא"ר. ידוע הוא דמתנת המן הי' בזכות משה ע"כ לא נפסק עד שנגנז אורו והבא"ר הי' בזכות מרי"ם ע"כ נסתלקה באר אחרי פטירתה (עד שחזר בזכות משה) ענני"י הכבו"ד הי' בזכות אהר"ן ע"כ נסתלקו אחר פטירתו כמד"א ויראו כל העדה כי גוע וכו' וקבלו חז"ל אל תקרי ויראו אלא וייראו והנה כשבאו ישראל לידי אות' מעש' הידועה במדבר הנה היה ע"י אהרן ויקח מידם וכו' ויצר וכו' והנה היה מהראוי לפי"ז שיסתלקו ח"ו הענני"י כבוד שהיו בזכותו אבל ידוע הוא משארז"ל לא היו ישראל ראויים לאות' מעשה אלא היה הדבר בכדי להורות תשובה לרבים וא"כ זכות גדול הוא לדו"ר המדב"ר מה שעל ידם נעשית מצות התשוב"ה בכל דור ודור ובכל שנה ושנה ובפרט לעת מצוא בעשרת ימי התשובה. והנה תבין לפ"ז ג"כ מה דקש' לכל משכיל הא קיי"ל בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם צדיקים עצמו לכש"כ דכתיב רגלי חסידיו ישמור והנה היוצר כל הוא אלקינו איך לא שמר רגלי חסידו אהרן קדוש י"י שלא תגיע התקלה הזאת על ידו הגם שנודע אשר אהר"ן לטובה נתכוין כמשארז"ל עכ"ז הנה באת' לישראל תקלה על ידו הגם שהיתה כוונתו להציל את ישראל כמשארז"ל הלא אין מעצור להש"י להושיע באיזה אופן אחר ותתקיים כוונת אהר"ן ולא תארע תקל' ע"י. אבל עפ"י דבריהם הנ"ל יתכן שפיר כיון שלא היו ישראל ראוין לאותה מעשה רק הי' הדבר בכדי להורות תשוב"ה לרבי' א"כ זכות גדול הוא להם שעל ידם נעשית התשוב"ה בכל ימות עולם ומגלגלין זכות ע"י זכאי אהרן בחיר י"י וכאשר יתבאר בטעם:

והנה לדעתי י"ל מה שנתהוו' המפעל הזה (היינו הוראת תשובה לרבים) דוקא ע"י הדור ההוא הוא על פי משארז"ל אין אדם חוטא אא"כ נכנס בו רוח שטות ובורח ממנו הדע"ת וכאשר רוצה לשוב בתשובה הנה החונן לאדם דעת ישיב אליו הדע"ת כמ"ש כי אחרי שובי נחמתי ואחרי הוודע"י ספקתי וכו' וכתיב וידע"ת היום והשבו"ת וכו' (ע"כ תמצא ברכה הראשונה מן הברכות האמצעיות בשמ"ע. הוא ברכת הדע"ת אח"כ ברכת התשוב"ה הבן) והנה הדור ההוא היו דור דע"ה ומש' היה רועם אשר נשמתו מן סוד הדע"ת אשר ידע"ו י"י וכו' (והער"ב ר"ב בפגמם אמרו כי זה משה האיש וכו' לא ידענ"ו וכו' והתעוררו הרוח שטות דע"ת דקליפ' ער"ב ר"ב בגימ' ידע"ת) והנה להיות הדור ההוא דור דע"ה נתהוו המפעל הזה (להורו' תשוב"ה. להשיב הדע"ת) דייק' ע"י הדור ההוא:

וגם נתהווה המפעל הזה ע"י אהרן דייקא אשר לו ניתנה הכהונה וכתיב כי שפתי כה"ן ישמרו דע"ת (ע"כ עבודת הכהונ"ה תלוי' בדע"ת ע"כ מחשב' אחרת פוסלת בעבוד' ע"כ אמר הנביא כי אתה הדע"ת מאסת ואמאסך מכה"ן לי) וכיון שאהר"ן קדוש י"י נבחר לעבודת הדע"ת ע"כ נולד הזכות הזה של התשוב' (למען דע"ת דורות הבאים) דוקא על ידו להורות להם הדע"ת (אשר מסירים מקרבם ע"י הרוח שטות) והחונן הדע"ת יחוננם ברחמים וכענין שכתב החסיד רבינו יונה וז"ל התבאר בתור' כי יעזור הש"י לשבים ויחדש בקרבם רוח טהורה להשיב מעלת אהבתו:

והנה ענן"י הכבו"ד היו בזכות אהר"ן הוא הכה"ן אשר ישראל משיגים הדעת על ידו (עיין בעירובין כיצד סדר המשנ' משה למד כו' שנה מתחילה לאהרן פרקו) כענין האמור כי שפתי כה"ן ישמרו דעת ותור"ה יבקשו מפיהו. והנה ענן"י המה היו מבדילין בין קדש לחול בין ישראל לעמים (ואפי' בין ישראל לער"ב ר"ב בגימ' דעת דסט"א. רוח שטות) וההבדל' הוא ע"י דע"ת כי אם אין דעת הבדלה מנין הבן מאד:

ומעתה תבין היטב את אשר דברנו בהתחלת דברינו מה שלא נסתלקו ענן"י הכבו"ד אשר היו בזכות אהר"ן אחר המעשה ההוא כי אדרבה לא היו ישראל ראוין לאותו מעשה רק למען דע"ת דורות הבאין כנ"ל ונתגלגל הדבר ע"י אהר"ן דייקא כי שפתי כה"ן ישמרו דע"ת כנ"ל אשר על כן על ידו ובזכותו היו ענן"י הכבו"ד להבדיל בדע"ת בין ישראל לעמים כנ"ל:

ועתה אם עיני שכל לך בקל תוכל להתבונן את אשר צונו יוצרינו ית"ש לעשות דוקא זכר לענן"י הכבו"ד (משא"כ בשאר המתנות) ודייקא בימים ההם בזה"ז אחר עבור ימי התשוב"ה כי הנה הוראה עצומה והבטח' רבה לישראל ינוחמו בכפלים בצוות אותן הש"י מצות סוכ"ה למען יזכרו את אשר הקיפן הש"י בענן"י כבו"ד בזכות אהרן ולא נסתלקו ע"י אותה מעשה רק הוא הוראה עצומה אשר לא היו ישראל ראוין לאותה מעשה רק להורות תשוב"ה לרבים להיותן בטוחים ומאמינין בכ"ז ועידן אשר הש"י יקבלם בתשוב"ה שלימה וזכות הוא לדור דע"ה ונתגלגל הזכות ע"י אהר"ן דייקא שהוא מסוגל לגרש הרוח שטות מישראל ולהשיג הדעת וכנ"ל ומעתה אחר עבור ימי התשוב"ה נתן להם הש"י מצות סוכה זכר לענן"י כבו"ד בכדי שיהיו ישראל בטוחים ומאמינין אשר הש"י יקבלם בתשוב"ה שלימה ונתעורר בלבן אהבתו ית"ש וישיבו אל לבן בדע"ת ובתבונ' לעבוד את הש"י בכל לב ונפש ומא"ד ע"כ נקרא מצות סוכ"ה בזהר צלא דמהימנותא אמונ' אומן אשר הש"י מקבלינו בתשוב"ה שלימה:

ומעתה תתבונן אשר הודיענו הש"י זה בתורתו הקדוש' אמרה למען ידעו דורותיכם (ולא אמרה למען תזכרו רק למען ידע"ו) הוא אשר כתבתי שנעשה הוראה זו (היינו הוראת התשוב"ה) דייקא ע"י הדור דע"ה וע"י אהר"ן שפתי כה"ן ישמרו דע"ת להורות תשוב"ה אשר על ידה יוסר הרוח שטות ותתרבה הדע"ת אחרי הוודעי ספקתי וכו' ויכירו וידע"ו כי אני הו"י' אלקיכם כענין שנאמר וידע"ת היום והשבו"ת אל לבבך כי הו"י' הוא האלקים וכו' הבן היטב:

סעיף יח

אשובה נא ואראה עוד לבאר טעם למצות יוצרנו אשר צונו לעשות זכר לענן"י כבו"ד ולא עשה כן למ"ן ובאר. ונאמר ע"פ אשר הקדמונים פסקו להלכ' (והוא ע"פ דברי הספר"י) אשר מצות התשוב"ה על המזיד לא מהני רק לישראל לא עשה כן לכל גוי וכתבו בטעם ע"פ מה דקי"ל להלכה מלך שמחל ע"כ אין כבודו מחול והנה כתיב מלך אלקים על גוים מי לא ייראך מלך הגוים שהוא ית"ש לא נקרא עליהן רק בבחי' מלך. ומלך שמחל ע"כ אין כבודו מחול. משא"כ ישראל נק' בני"ם כמד"א בני"ם את"ם לה' אלקיכם (היינו סיבתכ"ם) ואנחנו עמוסים מני בטן כביכול והקב"ה נק' עלינו א"ב כמד"א אתה י"י אבינו וכו'. ואב שמחל ע"כ כבודו מחול (עמש"ל במאמרי התשובה בפ' שובה ישראל) והנה בכדי להוכיח לכל באי עולם ונתקבלה תשובותינ"ו כי א"ב שמחל ע"כ כבודו מחול צונו הש"י אחר עבור ימי התשוב"ה ליקח ביום הח"ג הקדוש הזה ד' מינים ואלו הד' מינין אין שום שליטה לשר עליהן רק כביכול הש"י בעצמו (כן כתבו הקדמוני') א"כ אלו הד' מינין נק' שרביטו של מלך וזה הורא' שאנחנו נק' בני"ם והש"י נק' עלינו א"ב דאלת"ה ותאמר שאנחנו עבדי' והש"י נק' עלינו מל"ך הלא אסור להשתמש בשרביטו של מלך והאיך צונו ליקח אלו הד' מינין שהן נק' שרביטו של מלך מטע' הנ"ל אלא ע"כ מדאנחנו משתמשין בשרביט. הוראה ועדות הוא שאנחנו בני"ם והוא ית"ש אבינ"ו ונתקבלה תשובותינ"ו כי א"ב שמחל ע"כ כבודו מחול. כ"כ הרב הגדול מ' חיד"א זלה"ה בטעם הד' מינין:

ממילא לפ"ז אנן נמי נימא. במצות סוכה כתיב. והענן מלא את המשכן וכן כתיב בבנין בית עולמים בימי שלמה והענ"ן מלא את בית י"י. אז אמר שלמה י"י אמר לשכון בערפ"ל (שהוא ענ"ן) וכ"כ ומשה נגש אל הערפ"ל אשר שם האלקים וכ"כ ויט שמים וירד וערפ"ל תחת רגלי"ו א"כ כביכול הענ"ן והערפ"ל נק' שרביט"ו. וסוסו כביכול והנה הושיב הוא ית"ש בעננ"י כבוד את ישראל. הרי משתמשים בשרביט"ו וסוס"ו כביכול מזה מוכח שישראל נקראי' בני"ם והש"י למו א"ב. וע"כ ממתנו' מ"ן ובא"ר נהנו גם

הערב ר"ב משא"כ מן ענני כבוד לא נהנו כי הענ"ן פלט אותם כמש"ל בשם הרב החסיד מ' יהודא חאבילייי להיות הענ"ן שרביטו של מלך ואינם רשאים להשתמש בשרביטו של מלך כישראל שנק' בני"ם. והנה צונו הש"י בימים ההם בזה"ז מצות סוכ"ה למען ידעו דורותיכ' כי בסוכות הושבתי וכו' ומוכח דנק' בני"ם נתקבל' תשובתם וזה שסיים אני הו"י אלקיכ"ם היינו סיבתכ' העמוסים מני בטן כמד"א בנים אתם לי"י אלקיכ' וא"ב שמחל ע"כ כבודו מחול לא עשה כן לכל גוי:

סעיף יט

מדרש פליא' (הובא בס' כסף נבחר) וז"ל איוב הי' קור' תגר על היסורין עד שהראהו הקב"ה דפנות הסוכ"ה שתים כהלכתן ושלישית אפי' טפח עכ"ל יש לפרש ע"פ שכתבו הראשונים (ומעין זה בס' בעל עקיד') בפסוק הנה טפחו"ת נתת ימי. רמז ימי האדם נרמזי' בטפחות הסוכ"ה כל עניני עסקי העולם שהאדם מתעסק בהן. הלא המה נחלקים לג' חלקים (טע"ם יתייהיב להון) ט"וב ע"רב מ"ועיל כידוע והנ' החלק הטו"ב והמועיל ישתמש בהם האד' כל צרכו. אבל חלק הער"ב לחיך ואינו לא טו"ב ולא מועיל מהראוי לאדם הנלבב להתרחק ממנו ולא יקח ממנו רק ההכרח לזה בא רמז הסוכ"ה אחר התשובה אשר חטא האדם ונמשך אחר הער"ב בעוה"ז: והנה שב אל י"י בימי התשוב"ה. הנה נתן לנו אז הש"י מצות סוכ"ה לרמוז להאדם שלא ידמ' האדם את עוה"ז לעיקר הבית רק כאורח נטה ללון באהל כסוכ"ה בכרם ע"כ שיעור הסוכ"ה ז' טפחים בגובה עשר' טפחים הרי ע' טפחים רמז ימי שנותינו בהם שבעים שנה הוא הנרמז הנה טפחו"ת נתת ימי. והנה המצוה הוא בדפנות שתים כהלכתן ושלישית אפ' טפ"ח רמז על ג' חלקי עסקי עוה"ז טוב ומועי"ל יתנהג עמהם כהלכתן ושלישית היינו נגד חלק הער"ב די אפי' טפ"ח היינו לא ישתמ' ממנו רק ההכרחי ולא יחוש ליסורי עוה"ז שאינם ערבי"ם עליו רק ביודע"ו שהם מועילי"ם לנפש לכפרת עונותיו וכיוצא יקבלם בסבר פנים יפות ובזה תתבונן פי' המדרש איוב הי' קורא תגר על היסורין עד שהראהו הקב"ה דפנו"ת הסוכ"ה ב' כהלכתן ושלישית אפי' טפ"ח ודי בזה:

סעיף כ

ישובו יושבי בצל"ו יחיו דג"ן ויפרחו כגפן וכו' הוא הנאמר בפ' התשוב' דהושע הנה להתבונן מהו היושבים בצל"ו הם ישובו וגם מהו הבטחת דג"ן וגפ"ן דייקא להשבי' והנראה ע"פ מ"ש כבוד הרב הקדוש גאון ישראל וקדושו בעה"מ ס' קדוש"ת לו"י זצק"ל על מה שדרשו חז"ל בפסוק ולקחתם לכם ביום הראשון ראשון לחשבון עונות ואמר דהנ' רז"ל רמו מתניתא אהדדי מה דתנו רבנן גדולה תשובה שזדונות נעשי' להם כשגגות ובמ"א אמרו זדונות נעשי' להם כזכיות וניחא להו כאן בעוש' תשוב' מירא' (נעשים

כשגגות) וכאן מאהב' נעשים כזכיות כל עביר' שעש' יוחשב לו בחושבן כמצות ולפ"ז הנה בימים הקדושים ר"ה ועשי"ת ויוה"כ ימים הנוראים מאימת הדין הנפש תבחול. הנה ישראל עושין תשובה מירא' ונעשין הזדונות רק כשגגות ואח"כ הנה ישראל עוסקין בחג בסוכ' וד' מינים לעבוד בהם הש"י בשמח' זמן שמחתינ"ו הנה זה נק' תשוב"ה מאהב"ה הנה מחשבין את העונות כמה וכמ' היו בכדי למנותם במנין המצות לזכיות ע"כ יום הראשון של ח"ג נק' יום הראשון לחשבו"ן עונות ע"כ דברי קדשו:

והנה קיי"ל בכל הברכות שתקנו חז"ל על כל דבר פרטי' הגם דברכת שהכל נ"ב הוא ברכ' כוללת עכ"ז לכל דבר החשוב תקנו ברכ' פרטיית פרי האדמ' פרי העץ פרי הגפן והנה קיי"ל דכל הפירות אין להם חשובות הברכות הפרטות רק כשהם בעינייהו אבל אם נשתנו מכמות שהיו ואינו ניכר מציאת הראשון הנה אשתנו לגריעותא ואבדו חשיבותן וברכתן שהכל משא"כ דג"ן וגפ"ן אם נשתנו נשתנו למעליותא ונתעלו במעלת הברכו' מיוחדות המוציא למ"ה (לדגן) ובורא פה"ג (לגפן) וזהו מה שיש לפרש בדברי הנביא ישובו (בתשוב') יושבי בצל"ו (היינו בצל"א דמהימנות"א צל סוכה דאז הוא התשוב"ה מאהב' ואשתנו למעליותא לתוספת טובה וברכ' על כן) יחיו דג"ן ויפרחו כגפ"ן דהנהו בי תרי כי הדדי דמיין אשר שינוים גורם להם תוס' עילוי כן התשוב"ה מאהב' שמתהפכין הזדונות לזכיות סחרה ואתננה קדש. הבן הדברים:

סעיף כא

בגמ' סוכה דף ל"א ע"א ההוא סבתא דאתאי לקמי' דר"ג א"ל ריש גלותא וכולהו רבנן דבי ר"ג בסוכ"ה גזול' יתבו צווחא ולא אשגח בה ר"ג. א"ל אתתא דהו"ל לאבוהא תלת מאה ותמני סרי עבדי צווחא קמייכו ולא אשגחיתו בה א"ל ר"ג פעותא היא דא אין לה אלא דמי עצים בלבד ע"כ ופרש"י לאבוהא לאברהם אבינו יליד בית ג' מאות וי"ח עכ"ל. מהראוי להתבונן בדברי האש' הזאת למה ייחס' א"ע אחר א"א במקום הזה וגם גודל' מעלת א"א במה שהי' לו שי"ח עבדי' ואם היא שלא בהשכל דברי' למה הביאו חז"ל דברי' בגמ' ונראה לפרש דברי' בדברי חכמ' והוא ע"פ מה שפירשתי בפסוק הנאמר בהגר ותשלך את הילד תחת אחד השיחי"ם למה משמיענו שהשליכ' אותו תחת אחד השיחי"ם אבל לדעתי היא דהנה אברהם אבינו בצאתו למלחמ' לקח עמו שי"ח עבדים כמבואר בתור'. עין במג"ע הוא להורות על זכות ג' אבות ג' רגלי המרכב' ג' קוי"ן. אברהם ק"ו החסד יצחק ק"ו הדין יעק"ב ק"ו הרחמים ונחמד הדבר לדעתי דהנ' הי' זה בשע' שיצ' להציל את לוט שהי' בו ניצוצי המלוכ' של דוד רגל רביעי הבן. עכ"פ בעבור זה לקח שי"ח עבדים להורות על ג"פ ק"ו בגימ' שי"ח והנה הגר כאשר ראת' את ישמעאל

בסכנ' השליכ' אותו תחת אחד השיחי"ם להורות. לו יהי' שאין לו זכות כל הג' קוין כישראל שיצאו מיעקב שיש להם זכות כל הג' אבות שהם מרכב' לג' קוי"ן עכ"ז יש לו זכות אחד השיח"ם היינו אחד מן השי"ח ק"ו אחד אברהם וכדאי הוא שישמע צעקתו בעת צרתו והנה שמע הש"י צעקתו וכמו שאמר המלאך להגר כי שמע אלקים אל קול הנער באשר הוא שם רצ"ל אע"פ שאינו אחוז רק בק"ו אחד באשר הוא שם כדאי היא שאשמע צעקתו והנה האש' הזאת מזרע אברהם יצחק ויעקב כאשר צעק' ולא נענת' אמר' בחכמ' אתתא דה"ל לאבוהא שי"ח עבדים להורות על ג' קוי"ן צווחא קמייכו. ולא אשגיחותו בה הלא ישמעאל נשמע צעקתו אע"פ שלא הי' לו אלא זכות ק"ו אחד הו' אברהם והבן:

וממוצא הדבר תשכיל עוד ותדע אמרו בזהר וי"י הולך לפניהם יומם בעמוד ענ"ן (דא אברהם) ולילה בעמוד אש (דא יצחק) ללכת יומם ולילה (דא יעקב) ועי"ש ענן הראשון נק' יומ"ם (ולא יום) יומא דכולהו יומי דכולהון כלילין ביה ע"כ יום הראשון דחג הוא י"ט (משא"כ אינך) הוא נגד ענן הראשון אברה' איש החס"ד דכליל כולהו והנ' באברה' כתוב הרימותי ידי אל י"י אל עליון וכו' אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך לא רצה להנות מן מה שאינו שלו. והנ' האש' הזאת כאשר צעק' שיושבי' בסוכ' גזול' והוא היפך מדת אברהם והנה סוכ"ה הוא זכר לעננ"י הכבו"ד דאזלי בזכות האבות כמבואר בזהר הנ"ל ואברהם כליל עימי' כל שאר הקוין יומא דכולהו יומי ע"כ אמר' כנ"ל הבן:

סעיף כב

ופדוי' י"י ישובון וכו' ושמח"ת עולם וכו' ששון ושמח"ה ישיגו ונסו יגו"ן ואנח"ה הנה יש להתבונן מהו הנרצ' בשמח"ת עולם על הראש וגם מהו הכוונ' שישיגו ששי"ן ושמח"ה כאלו רודפים אחריהם וישיגום וגם מהו הכפל ששו"ן ושמח"ה וגם כיון שאמר מקודם שישיבו לציון ושמח"ת עולם ע"ר מהו הצורך אח"כ להשיג ששו"ן ושמח"ה. ונ"ל ע"פ מ"ש כ"פ שאין בלה"ק שום דבר לבטלה ומ"ש המדקדקים שיש שמות נרדפים ומשמעות אחד להם זה אינו דבהכרח יהיה איזה חילוק משמעות ביניהם כגון עזר"ה וישוע"ה אימ"ה ופחד אוי"ב ושונ"א ששו"ן ושמח"ה הנה נ"ל ששון הוא מה שהאדם מתעלם וש"ש על דבר המקווה ביודעו שיבא לו איזה ישוע"ה וטובה ע"ד הנאמר בבקש' המשורר השיבה לי ששו"ן ישעך ודרשו חז"ל שביקש שישוב אליו רוה"ק ואיך נרמז בכאן רוה"ק. אבל הנרצה היא שביקש מהש"י שיהי' לו ששו"ן מן הישוע' היינו כשיתוידע לו ברוה"ק אשר קרוב' ישועתינו לבוא הנה יהיה לו ששו"ן. ושמח"ה היא בהגיע לאדם פעולה

הנרצית אשר חשק בה כענין ושמח את אשתו אשר לקח כבר. ותבין לפ"ז הפסוק ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה וכו' זה י"י קוינ"ו לו (והן בא היום שקוינוהו ע"כ) נגילה ונשמח"ה בישועתו:

הג"ה ובדרך זה חילק הסמ"ע ז"ל בין שחוק לשמח"ה לפ"ז צריכין לחלק איזה חילוק בין ששו"ן לשחוק י"ל תרווייהו הם התעלסו' על הקיווי אבל ששו"ן עיקר הוא בל"ב. ושחוק נראה בתנועת האיברים כנ"ל:

וזה פירש הפסוק לפ"ז ופדויי י"י ישובון ובאו לציון ברנה ושמח"ת עולם ע"ר (השמח"ה עולמית לא ששו"ן בלבד שהוא רק קיווי. אבל כיון שכבר ישובו לציון תהיה שמח"ה עולמית דהנה ששון נפסק בבוא הדבר המקווה אבל שמח"ה הוא על דבר שכבר בא הנה זה אינו נפסק. ואמר על ראש"ם שתהי' ניכרת השמח"ה על תנועת איבריהם) ששו"ן ושמח"ה ישיגו (ואז תהי' להם השגה והבין החילוק שבין ששו"ן לשמח"ה) ונסו יגו"ן ואנח"ה זהו ההיפך כי יגון נאמר על הדאג' מדבר המפחיד שלא יבא ואנח"ה ח"ו בבוא הדבר לפועל הנה כשישיגו ששון ושמחה ינוסו יגון ואנחה:

ועתה לפי הנ"ל תשכיל למה בח"ג המצות לא נאמר שמח"ה בתורה רק בח"ג השבועות ובחג הסוכות דכבר ידוע לך דענין הנרצ' בחג המצות לא נגמר עד יום חג השבועות בזמן מתן תורתינו ע"כ בא מצות הספיר' לספור יום אחר יום ומתגדלין המוחין חדשים בכ"י עד שנשלם שיעור קומה ביום מתן תורתינו הנה ח"ג המצו"ת הוא רק בחי' ששו"ן קיוו אל הנרצ' ובבוא ח"ג השבועו"ת תאוה נהי' אזי ושמח"ת לפני י"י אלקיך ובפרט בחג הסוכות הנה נאמר בתורה ח"ג הסוכו"ת תעש' לך שבעת ימים באספך מגרנך ומיקבך (הן כפשוטו) והן כמדרשו שפירשנו שמאסף האדם מה שאמר בגרונו היינו כל התיבות והאותיות שאמר שלא בכוונה. וזה הנרצה באספך מגרנך ומיקבך היינו הניצוצות הנדחות אשר נדחו ח"ו על ידי הטיפין דאיזדריקו למגנא מן ברית המעור נקרא יק"ב כמו שידעת. בזמר שיסד מרן האריז"ל משח זית"א דכי"א וכו' וידעת יק"ב בגימ' הו"י אלקי"ם והוא ר"ת י"יחוד קדוש"ה ברכ"ה. וא"כ החג הזה הוא חג האסי"ף שנאסף כבר כל הניצוצין שנדחו הן ע"י ברית הלשון הן ע"י ברית המעור ותבין לפ"ז מה שרמזו חז"ל בפסול"ת גור"ן ויק"ב הכתוב מדבר ע"כ נאמר בו ושמח"ת לפני י"י אלקיך שמח"ה על הדבר שכבר בא שכבר ניתקן הדבר ע"י תשובותינ"ו והן היום מתאספים הכל אל הקדש ונפרוס עלינו סוכ"ת של"ם ע"פ הסוכ"ה מן פסול"ת גור"ן ויק"ב (בגימ' שס"ה):

ועתה לפי הנ"ל חובה עלינו לבאר למה דוקא בחג הזה אנו אומרים זמ"ן שמחתינ"ו ולא בחג השבועו"ת שגם בו נאמר ושמח"ת. ונראה לדעתי דהנה בחג השבועות כתיב

ושמח"ת לפנ"י י"י אלקי"ך וכו' משא"כ בחג הסכו"ת כתיב ושמח"ת בחג"ך ולהבין זה נ"ל ע"פ מ"ש בגמ' ברכו"ת אר"ג ואיתימא רחב"פ בא וראה שלא כמד"ת הקב"ה מדת ב"ו מדת ב"ו אדם מוכר חפץ לחבירו מוכר עצב ולוק' שמ"ח אבל הקב"ה אינו כן נת"ן להם התורה לישראל ושמ"ח שנא' כי לקח טוב נתת"י לכם תורתי אל תעזובו. והנה מה שיש להתבונן במאמר הלזה א'. היכן מבואר בכתוב ששמח הש"י (ועיי"ש ברש"י ז"ל) ב' הרי הוא אומר נתת"י לכם לשון מתנ"ה ובמתנה קיי"ל אליבא דכ"ע גם בבשר ודם נותן בעין יפה נותן אבל יתפרש הענין כך דהוקש' לבעל המאמר דהפסוק סותר א"ע דהתחיל כי כי לקח טוב וכו' והנה לק"ח הוא לשון מכיר"ה ומסיים נתת"י לכם לשון מתנ"ה ע"כ הפי' כך דלעולם היתה התורה לנו דרך מכיר"ה חלף עבודת אבותינו אברה"ם יצח"ק ויעק"ב וחלף שסבלנו כור הברז"ל במצרים להוציא משם הניה"ק שהיו שקועים במצרים אבל הקב"ה נתנה להם דרך מתנ"ה כדי שתהי' בעין יפה ובנפש שמח"ה (וז"ש במדרש כשניתנה התורה לישראל גם יושר"ה וצדקת"ה ניתנה עמה ולא נשתייר ממנה כלום בשמים כדכתיב לא בשמי"ם הוא והכל מטעם שנתנה דרך מתנ"ה בעין יפה) וז"ש הכתוב כי לק"ח טוב דבאמת התורה באה להם דרך לקיח"ה ומכירה והנה נתתי (אותה) לכם תורתי דרך מתנ"ה הוא בכדי שתי' בעין יפה ובנפש שמחה. ובזה יונח לנו ג"כ מה דקשה הא דכתיב במשה עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות. והרי כתיב ושונא מתנו"ת יחיה והתורה היא עץ חיי"ם למחזיקים בה. ולפי הנ"ל יונח שפיר דבאמת מכירה הוא לנו אבל הקב"ה נתנה דרך מתנ"ה בעין יפה ובזה אזדא לה נמי טענות המלאכים שטענו תנה הוד"ך על השמים ובא"ו בטענת ודינא דב"ר מיצר"א אבל כיון שנתן הקב"ה דרך מתנ"ה הרי במתנה לא שייך דינא דבר מיצרא:

ממילא לפ"ז ביום מתן תורתינו היא שמחת הקדוש ברוך הוא נתן התורה לישראל ושמח"ת וצונו יוצרינו ושמח"ת לפני י"י אלקיך היינו שנשמח בשמחתו ית"ש משא"כ בח"ג הסוכו"ת נאמר ח"ג הסוכו"ת תעשה לך וכו' ושמח"ת בחגך היינו שנשמח בח"ג שלנו היא הנק' ח"ג הסוכו"ת שצונו הש"י לישב בסוכ"ה זכר לענ"י הכבו"ד. והנה כבר כתבנו שהקשו הראשונים למה צוה הש"י דוקא זכר לענ"י הכבו"ד ולא צוה לעשות זכר למ"ן ובא"ר. והנה כבר כתבנו שכתב הרב הקדוש מ' חיד"א זלה"ה בשם הרב החסיד מהרי"ח ז"ל דענ"י הכבו"ד היו רק ישראל בטובה זאת מיוחדים אבל הער"ב ר"ב היו חוץ לענ"י הכבו"ד משא"כ מ"ן ובא"ר גם הער"ב ר"ב היו ניזונים מהם והנה קשה באמת למה מן מ"ן ובא"ר נהנו גם הער"ב ר"ב ולא מן ענ"י הכבו"ד (עמש"ל) ונ"ל לומר דהנה מ"ן ובא"ר הם בחי' מזו"ן משא"כ ענ"י הכבו"ד הם בחי' מלבושים וקי"ל כר' יהודא ב"ב

בודקין לכסו"ת ואין בודקין למזונו"ת ע"כ למזונות לא בדקו וניזונו גם הע"ר מן המ"ן ובא"ר משא"כ לכסו"ת בדקו ונמצאו ישראל כלך יפה רעייתי ומום אין בך. והער"ב ר"ב נבדקו ונמצאו כולן פגומים ונשארו ערומים:

לזה מצות סוכ"ה הוא בכל שנה ושנה דמיון ענני הכבו"ד הוא אחר יוה"כ להורות שכבר נבדקו ישראל והם נקיים מכל עון וסוג וחלאה והן מלאין מצות כרימון. לזה באברתו יסך עלינו ותחת כנפיו נחסה לישב בסתר עליון (ד"פ דופ"ן בצירוף סכ"ך בגימ' סת"ר עיין בס' ברכ"ע) והנה היושב בסת"ר עליון היינו בסוכה כנ"ל יזכה אשר בצל שדי יתלונן (צ"ל נק' מילוי האות כי כמו הצ"ל מתחייב מן האדם ממילא כן המילוי מתחייב מן עיקר האות והנ' המילוי של שד"י הוא י"ן ל"ת ו"ד בגימ' סוכ"ת דו"ד ממילא כך יתפרש הכתוב יושב בסת"ר עליון מי שמקיים מצות סוכ"ה הנק' סת"ר כנ"ל הנה לעתיד בצל שד"י יתלונן יזכ' להתלונן בסוכת דוד) וזה שיש לפרש הטעם הנאמר בתור' למען ידעו דורותיכם כי בסוכות ענני הכבוד הושבתי את ב"י דייקא ולא הע"ר כי בני ישראל נבדקו ונמצאו נקיים והלבשתים בכסות ומלבושי כבוד וכו' וידעו זאת לדורותיכ"ם היינו דורות הבאין כאשר תשבו בסוכו"ת כי הוא סימן שבדקתי אתכם ויצאתם במשפט בדימוס נקיין מכל סוג וזר לא יתערב בשמחתכם כי הלכ' היא בודקין לכסות וכמש"ל:

וזה שציונו הש"י בחג הקדוש הזה ושמחת בחג"ך ח"ג שלך שהוא שמח"ה לך נקר' חג הסוכו"ת ע"ש הסוכ"ה המורה על הלבושין שהלביש אותך הש"י מחלצות ובודאי בדק אותך הש"י ונמצאת שלם מכל מום ולולי זה לא הלבישך הש"י בזה כאשר לא הלביש את הע"ר במדבר בענני כבו"ד. ובזה יונח לך אשר דוקא בחג הזה אומרין זמן שמחתינ"ו דבחג השבועות נאמר ושמח"ת לפני י"י אלקיך כביכול אנחנו מחוייבים לשמוח בשמחת הש"י וכמש"ל משא"כ בחג הזה ושמחת בחג"ך הוא זמ"ן שמחתינ"ו וכנ"ל:

סעיף כג

שבעת ימים תחוג לפני וכו' כי יברכך י"י אלקיך בכל תבואתך ובכל מעשה ידיך והיי"ת אך שמח. הנה כבר אמר ושמח"ת בחג"ך ושוב למה אמר והיית אך שמח (וכבר דרשו בו רבותינו ולפי הפשט לא נדע) וגם אכי"ן ורקי"ן מיעוטין ומה בא למעט והנראה עפ"י מש"ל בענין ששו"ן ושמח"ה שהששו"ן היא הקיוו אשר אנחנו מקוים אשר הש"י יהי' בעזרינו ובישועתינו. והשמח"ה היא על הישוע"ה שכבר באה. והנה כעת בזמן שמחתינ"ו הגם שהשמח"ה היא על הטוב' שכבר באה שהש"י מחל לנו ביוה"כ על כל עונותינו ופרס סוכת שלום עלינו וכן ג"כ שהוא זמ"ן האסי"ף כפשוטו וכמדרשו כנ"ל עכ"ז מחוייבין אנחנו ג"כ להתנהג בששו"ן אל הישוע"ה המקוה לנו במהרה עת

אשר נבוא לציון ברנה ושמחת עולם על ראשינו ע"כ בשמחת השואב"ה שמשם שואבין רוה"ק נאמר ושאבתם מים בששו"ן כי מחוייבין ג"כ בששו"ן כי עדיין לא נגמר שמחת עולם עד אשר יבוא יום המקוה לי"י ותהי' שמחה שלימה היינו שמח"ה לא ששו"ן וז"ש ואמר ביום ההוא וכו' זה י"י קוינו (ונגמר לנו המקוה) ע"כ נגילה ונשמחה בישועתו וזה שיש לפרש בתורתינו ושמח"ת בחג"ך וכו' כמש"ל שבעת ימים תחוג וכו' כי יברכך י"י אלקיך בכל תבואתך ובכל וכו' הנה שמחה היא. אבל צריכין אנחנו כעת ג"כ לששו"ן בבטחונינו על יום המקוה כי עדיין לא השגנו שלימותינו והנה הבטיחנו יוצרינו כאשר שבעת ימים תחוג וכו' אזי והיית אך שמח תזכה לזמן המקוה אשר לא תצטרך אז לששו"ן רק לשמח"ה כי יושלם מאווייך ותאמר זה י"י קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו:

סעיף כד

כתב האריז"ל דבערב סוכות יש להרבות בצדק"ה דאז עליות רחל הנק' צד"ק ע"כ והנה זאת מצאנו ראיתי להרב הגדול החסיד מ' חיד"א זלה"ה בספרו כס"א דו"ד הביא מדרש חז"ל וז"ל כשיצאו ישראל ממצרים כרתו ברית לעשות חס"ד זה ע"כ והוא לפלא. ופירש הרב הנ"ל בשם הרב מהר"א מיוחס זלה"ה ע"פ מאמר א' במדרש ר"ת א"ר אבין בא וראה כמה כחן של צדיקים וכמה גדולה כחה של צדק"ה וכמה גדול כח של גומל"י חסדי"ם שאין חסין לא בצל כנפי הארץ ולא בצל כנפי שחר ולא בצל כנפי שיש וכו' אלא בצלו של ממ"ה הקב"ה הה"ד מה יקר חסדך וכו' ובצל כנפיך יחסיון ע"כ ופירש בזה כנפי"ם הם השרי"ם של מעלה ואשמעינן ר' אבין כי בעלי צדק"ה וג"ח אינם מתנהגים ע"י שר אלא על ידו ית"ש והיינו דבצאת ישראל ממצרים כרתו ברית לעשות חס"ד זה עם זה בכדי שלא יהיה הנהגתם ע"י שום שר רק ע"י הש"י ב"ה בעצמו. וכן זכו וי"י הולך לפניהם יומם בעמוד ענן וכו' והנה דבר בעתו מה טוב מצות הסוכ"ה זכ"ר לענני' הכבו"ד וי"י הולך לפניהם יומ"ם בעמו"ד ענ"ן אשר זכו ישראל ע"י הצדק"ה וחס"ד שקיימו וקיבלו עליהם ע"כ מהראוי בח"ג הזה ביותר להתנהג בצדק"ה וחס"ד ואז בצל כנפיו ית"ש נחס' ונתלונן בלי שום שר אמצעי רק הוא ית"ש באברתו יסך עלינו ע"כ תוכן דבריו ע"כ בא אברהם אבינו לישראל בחג הסוכות שהוא היה הגומל חס"ד הראשון ונרמז בתור' כל האזר"ח וכו' הוא אברהם כנ"ל: ולפ"ז מצאנו טוב טעם ודע"ת למה אומרים בחג הסוכות דייקא זמן שמחתינ"ו דהנה כשנעש' אותו מעשה במדבר אמר הקב"ה למשה ושלחתי לפניך מלאך וכו' כי לא אעל"ה בקרבך וכו' ונאמר שם וישמע העם את הדבר הרע הזה ויתאבלו והוא היפך השמח"ה דכתיב בהו בישראל משכני אחרי"ך (דייקא) נרוצה נגיל' ונשמח"ה בך (דייקא ולא באמצעות השרים) והן היום ח"ג הסוכו"ת זכ"ר לענני כבו"ד

וי"י הולך לפניהם יומם בעמוד ענ"ן אשר זכו ישראל על ידי הצדק"ה וחס"ד אנו חסים בצל כנפיו דייקא ולא בצל השרים נגיל' ונשמחה ב"ך (דייקא):

ולפ"ז הנה מצות סוכ"ה זכר לענני כבוד הולך הש"י לפנינו בלא אמצעות שום שר הוא הנרצה ג"כ לטע"ם ד' מינים שצוה הש"י ליקח בימים ההם בזה"ז. הנ' הקדמוני' כתבו בקבל' שעל אותן הד' מינים אין שולט עליהם שום שר (שיאמר לו גדל כנ"ל) כדרך שאר המינים (רק הם גדלים בהשגחתו ית"ש והוא הוראה נפלא' לישראל שאינם נתונים תחת השרים (ותבין לפ"ז בזמן שאמר הש"י במדבר הנה אנכי שולח מלאך לפניך וכו' אמר אז כי לא אעל"ה בקרבך אמר לשון אעל"ה ר"ת א"תרוג ע"רבה ל"ולב ה"דס ע"כ אלו הד' מינים נרמזים בראשית התור' בראשי' בשביל ישראל שנקר' ראשית הנה שם נמסר בי"ת רבת"י בגימ' אתרו"ג ערב"ה לולב הד"ס הבן ויתבאר אי"ה:

סעיף כה

הפייטין יסד על מצו"ת סוכ"ה אשרי אנוש יעשה זאת יחשב לו כשמר כל התורה הזאת לא מצאתי מבואר זה בדברי חז"ל. אבל ע"פ דברינו הנ"ל יובנו הדברים דהנה כתב הר' הגדול מ' חיד"א ז"ל טעם למה נשתנו ונתעלו מצות הצדק"ה וג"ח מכל המצות אשר יזכה האדם אשר הש"י בעצמו כביכול יהי' סתר"ו ומגינו. דהנ' כתיב פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד היינו כמו שאין עבירה מכבה תורה כי אין עבירה מכבה מצות הצדק"ה משא"כ שארי המצות יש יכולת ביד עבירה ח"ו לכבותה בקטרוג איזה מלאך מקטרג ולפ"ז כמו שאין יכולת ביד מלאך מקטרג לכבות המצוה של צדק"ה כן גם שכרה בלי שום שינוי רק ע"י הקב"ה בעצמו ופירש הרב הנ"ל בזה כוונת רז"ל שאמרו בשם ר"ח בר אבא עתיד הקב"ה לעשות צ"ל וחופה לבעלי מצו"ת (היינו צדק"ה שנק' סתם מצו"ה בירושלמי במדרשים) אצל בעלי תורה בג"ע דכתיב כי בצל החכמה צל הכסף. והכוונה כמו שבעלי תורה אין עבירה מכבה תורה כן בעלי הצדקה אין עבירה מכבה צדקה וכמו שאלו חוסים בצל כנפיו ית"ש כמו כן בעלי צדק"ה. והנה הסוכ"ה היא הוראה וזכר לענני' הכבו"ד להורות אשר הש"י בעצמו הולך לפני מחנה ישראל בלא שום אמצעי ע"כ המקיים מצות סוכ"ה יחשב לו כשמר כל התור"ה הזאת:

עפ"י הדברים הנ"ל לפי מה שמבואר דמצות דצדק"ה גורמת אשר הש"י בעצמו הולך לפני מחנ' ישראל ואינם נמסרים לשר הנה הוא כמבואר בפסוק והלך לפניך צדקיך וכבוד י"י יאספך ר"ל בכבודו ובעצמו כביכול וזה שיש לפרש ג"כ בפרשתא דיומא לזבולן אמר שמח זבולון בצאתך וישכר באוהלך רצ"ל אתה זבולן כיון שישכ"ר באהליך

ואתה מפרנסו הנה בצאתך למסחר וכיוצא הולך לפניך הש"י כביכול בכבודו (בלי מסירה למלאך) הנה מזה בא שמח"ה וכמש"ל טעם למה אומרים זמן שמחתינ"ו:

סעיף כו

נבאר עוד טע"ם למצות צדק"ה ביותר בחג הזה זכור תזכור את אשר כתבתי לך לעיל א' מן הטעמי' מה שנ"ל לתרץ קושית הראשונים למה צוה הש"י לעשות זכר לענ"י הכבו"ד (שהיו בזכות אהרן) ולא עשה כן לצוות לעשות זכר למ"ן ובא"ר (שהיו בזכות משה ומרים) והוא ע"פ דברי הקדמונים דתשוב"ה מהני רק לישראל ולא לאוה"ע) והיא מדברי הספרי כאשר כתבתי כ"פ) וכתבו הטעם דהרי קיי"ל מלך שמחל ע"כ אין כבודו מחול ע"כ לא מהני תשוב"ה לאוה"ע משא"כ ישראל כתיב בהו בנים אתם לי"י אלקיכם והש"י נק' עליהם אב. ואב שמחל ע"כ כבודו מחול. והנה הסוכה היא זכר לענני הכבוד וקיי"ל במלך אין רוכבין על סוס"ו ואין משתמשין בשרביטו והנה כתיב ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלקי' וכתיב הנה אנכי בא אליך בעב הענ"ן ועוד פסוקים אחרים הנה הענ"ן היא כביכול כענין במלך ב"ו הרוכב על סו"ס והאיך היו ישראל רשאין להשתמש בענני' הכבו"ד אלא ע"כ שהם נקראים בני"ם והש"י נק' עליהם א"ב וכיון שהם בני"ם מהני להו תשוב"ה ע"כ אחר יוה"כ צוה הש"י לעשות זכר לענני הכבו"ד בכדי שיאמינו ישראל בכפרתן שנתכפר להם ע"י התשובה ויוה"כ. והנה טורנוסרופוס הרשע שאל את ר"ע על מצות הצדק"ה מלך' החובש את עבדו כו' ובא אחד ופרנסו הלא מתחייב למלך והשיבו ר"ע. ישראל נק' בני"ם ואב שכעס על בנו וכו' ובא אחד וזנו פרנסו שכרו כפול ומכופל. וא"כ מן מצות צדק"ה ג"כ מוכח שאנחנו נק' בני"ם וג"כ מן מצות ד' מיני"ם שהם נק' כביכול שרביטו של מלך שאין שולט עליהם שום שר רק כביכול השגחתו ית"ש כמש"ל סימן כ"ד ויתבאר אי"ה א"כ ע"פ שנים עדים (היינו מצות צדקה וד' מינים שהם המצות הנוהגים רק בחג הזה) או שלשה עדים (היינו בצירוף מצות צדק"ה הנהגות בכ"ז ועידן עכ"ז בהתעסקו במצות צדקה בחג הזה הנה חוט המשולש הוא וע"פ כולם) יקים דבר אשר אנחנו נק' בנים והש"י מקבלינו בתשוב"ה ומוחל על כבודו ואב שמוחל ע"כ כבודו מחול כן ימהר לגאלינו ב"ב אמן:

ובזה יתבאר לך ג"כ דברי המדרש שהבאתי לעיל כשיצאו ישראל ממצרים כרתו ברית לעשות חסד זה עם זה עכ"ל ונראה לפרש ע"פ הנ"ל דהנה כתיב הנה י"י רוכב על ע"ב קל ובא מצרים הנה כביכול ראו אותו ישראל רוכב על ע"ב וענ"ן והנה קיי"ל במלך אין רוכבין על סוסו וא"כ האיך היה אפשר להם להשתמש בענני' הכבו"ד ע"כ כרתו ברית

לעשות חס"ד זה עם זה וזה הוא מכח שנק' בני"ם וכמו שהשיב ר' עקיבא והקב"ה למו א"ב. ע"כ וי"י הולך לפניהם יומם בעמוד ענן. והבן:

סעיף כז

בירושלמי א"ר יהושע בן חנניא כל ימים של שמח"ת בי"ת השואב"ה לא היו טועמין טעם שינ"ה כל עיקר (וכ"כ בבבלי בשינוי קצת עיי"ש) והא תני שבועה שלא אישן ג' ימי' מלקין אותו ויישן מיד. מתנמנמין היו. ע"כ יש להתבונן למה היו עושין כן להצטער בזמן שמחתינו. וגם מאי קמ"ל ריב"ח בזה והנראה ע"פ מ"ש בדרושי ר"ה על מ"ש בגמ' היכי דמי מתנמנמים נים ולא נים וכו' דקרי ליה ועני ולא ידע לאהדורי סברא. הנה כשידע לאהדורי סברא נק' מבין דבר מ"ד שהוא מן מוח בינ"ה וכשאינו יכול לאהדורי סברא המוח בינ"ה ישן הגם שהמוח חכמ"ה ניעור. והנה תתבונן בכוונת מרן האריז"ל בדרושי ר"ה בגבהי מרומים כשמוח חכמה ננסר שוב לא מיקרי שינ"ה ע"כ אין שופ"ר רק בב' ימים דר"ה ע"כ גם באיש הישראלי כד קרי לי' ועני הגם שאינו יכול לאהדורי סברא לא נק' שינ"ה רק תנומ"ה והנה בי"ת השואב"ה משם היו שואבי"ן רוח הקודש. וכבר ידעת רוח הקד"ש בחי' מלכו"ת. והנה אבא יסד ברת"א ע"כ כשהיו צריכין להשיג רוח הקוד"ש לא נתנו שינ"ה למוח חכמ"ה כנ"ל והש' הטוב יכפר:

סעיף כח

עוד בירושלמי. אר"י יונה בן אמת"י מעולי רגלים הוה ונכנס לשמח"ת בי"ת השואב"ה ושרת עליו רו"ח הקוד"ש ללמדך שאין רו"ח הקוד"ש שורה אלא על לב שמ"ח ע"כ. לא נודע מהיכן למד זה. וגם אמרו ללמד"ך. הלא לא נודע הלימוד מן הכתוב. ונראה באפשר דלמד לה מדכתיב. יונה בן אמתי הנביא אשר מג"ת החפ"ר למה לו להשמיענו מהיכן הי' ע"כ דרשו ע"פ קבלתם. הנבי"א אשר מג"ת החפ"ר נבואתו היתה אשר חפר אותה ומצאה מן ג"ת. היינו ביהמ"ק. שמנסכין שם יין וכמ"ש בפסוק וגם יקב חצב בו זה מזבח וביהמ"ק ומה שסיים בירושלמי ללמד"ך שאין רוה"ק שורה אלא על לב שמ"ח. לכאורה האיך נלמוד זה מכאן דילמא מעש' שהיה כך הי'. ונ' דלמד לה מדהי' יונה תלמיד אליהו (שהוא בן הצרפית שהחייהו אליה"ו) אח"כ הי' תלמיד אלישע"ע ושלחו למשוח את יהוא ואעפ"כ לא מצינו נבואה עד ירבעם בן יואש מלך ישראל. ע"כ לומר. מפני שאין השכינה שורה מתוך עצבות עד אשר אירע שמסר נפשו לעלות לרגל. ובא לשמח"ת בי"ת השואב"ה אז שרתה עליו רוה"ק. ונ"ל עוד צורך הודעה זו ששרתה עליו רוה"ק בשמחת בית השואבה. ידוע יונ"ה בן אמתי הוא משיח בן אפרים. והנ' אפרי"ם ע"פ סדר הדגלים. חדשו הוא תשר"י ע"כ נעשה במשיח בן אפרי"ם כמו חדשו תשר"י שהוא ימי הדין. וכבר ידעת רוה"ק גקרא תחיה כדכתיב ותח"י רוח יעקב אביהם הבן הדבר:

סעיף כט

גמרא אתמר ר' יהודה ורב עינא חד תני שואב"ה וחד תני חשוב"ה. מאן דתני שואב"ה לא משתבש דכתיב ושאבת"ם מים בששון ומאן דתני חשוב"ה לא משתבש דאמר ר"נ מצוה חשוב"ה היא ובא משמש י"ב נראה פלוגתייהו הוא על תיבת בי"ת מ"ד דמתני בי"ת השואב' הוא ע"ש דכתי' ושאבת"ם מים בששו"ן ע"כ קאמר בי"ת השואב"ה היינו אות בֵּית המצורפת אל שאיבת המים היינו הבֵּית. מצרפת את הששון כמאמר הכתו' בששון ומאן דמתני בית החשוב' מצו' חשוב' היא ובא' משמש י"ב. כי השיתין נבראו משמש י"ב וכן הוראת תיבת בית ונ"ל היינו בי"ת רבת"י נמסרה בהתחלת התור' והוא בגי' אתרו"ג ערב"ה לול"ב הד"ס דכתיב בהו ושמחתם לפני י"י אלקיכם וכו' וזהו בי"ת התשוב"ה רצ"ל שמחשבין מספרה ויבואר אי"ה:

סעיף ל

מתניתין באו לעזרת נשים ומתקנין שם תיקון גדו"ל עיין בגמ'. הנה קראו לזה תיקון גדו"ל ולא אמרו סתם ובוני"ם גזוזטר"א וכו' אבל להיות שמח"ה זו תיקון לשמח"ה והוללות שחלפו ועברו על האדם כל ימות השנה בשמח"ה שאינה של מצוה ובפרט על עון הזנות שבאה ע"י זחות הלב כמד"א שמח"ת לב אשה והנה בח"ג הקדוש הזה השמח"ה היא בהתהוות הזיוג העליון כביכול ע"י מצות סוכ"ה וד' מיני"ם הנה שמחתינ"ו לפני י"י לכפר בפרטיית על עון הזנות ע"כ הי' ניסוך המי"ם לפני י"י ידוע הוא כי מיסוד המי"ם באים כל האהבות והתענוגי' לאדם כי המי"ם מצמיחים כל מיני תענוג ומי"ם מורה על אהב"ה הנה מנסכים את המי"ם לפני הש"י להורות שמבטלים כל אהבות רעות וכל עסקי תענוגי עולם הזה נגד אהבתו יתברך שמו ע"כ בעזרת נשים מתקנים תיקו"ן גדו"ל היינו מד"ת הגדולה וחס"ד שהוא אהב"ה הבן:

סעיף לא

מבלאי מנכסי כהנים ומהמייניהן וכו' כתבו התוס' תימא דלא חשיב נמי כתנ"ת ואני אומר תנא דייקנא הוא. דייקא מכנס"י כהני"ם. מכנסי"ם מכפרים על עריות כמ"ש בגמ' ואבנ"ט על הרהור הלב משא"כ כתנ"ת מכפר על ש"ד כמבואר בגמ':

סעיף לב

אשה היתה בוררות החיטין לאור בי"ת השואב"ה היודע סודו סוד ברירת חוט"ה כ"ב אותיות היינו ניצוצות הנדחים לבררם מעולם התוה"ו לעולם התיקון ודייקא אש"ה הוא מבררת בשמח"ת זו שהיא מצו' חשוב"ה ובאה משמש י"ב ולפי"ז אזדא לה קושיית התו' עיין שם:

סעיף לג

בלשון המשנה וגמ' אפקי' לסוכ"ה בלשון על"י כמ"ש העל"ם לסוכ"ה וכיוצא וטעמא בעי (ועיין ברא"ש שכתב טעם) ונ"ל טעם ע"פ דברי מרן האריז"ל דמצות סוכ"ה הוא מקיפי אמ"א עלמ"א עילא"ה תשוב"ה עילאה ע"כ רז"ל אמרו בכל פעם על המצו"ה הזו לשון על"י' כנ"ל:

סעיף לד

אבאר לך עוד טעם למצוה צדק"ה ביותר בחג הזה (עמש"ל סימן כ"ד כ"ו) ואבאר לך מאמר רז"ל והוא שאמרו גדולה צדק"ה שמקרבת את הגאול"ה שנא' ציון במשפט תפדה ושבי' בצדקה ע"כ לכאורה יש להתפלא על הראי' הזאת דהנה כתיב ברישי' דקרא ציון במשפט תפדה ונ"ל לבאר ע"פ מ"ש בגמ' ר"ה (על כורש) מנלן דאחמיץ (שאמר על צדקתו שנתן לביהמ"ק) די להוון מצלין לחיי מלכא ובנוהי. (רצ"ל ולא קעביד לש"ש) ומקשי ומאן דעביד הכי לאו מעלייתא היא והתניא האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחי' בני בשביל וכו' ה"ז צדיק גמור ופרקינן לא קשיא כאן בישראל כאן באוה"ע עיין ברש"י דהישראל אינו קורא תגר וכו' היינו אפי' אין מטיבין לו אעפ"כ צדקתו (שנתן על תנאי) עומדת לעד (הגם שלא נתקיים תנאו) והנה כיון שישראל זה דרכם כל היום הנה מהראוי אשר כזה יהי' משפטם לפני י"י הגם שהש"י תנאי הי' דבריו אם בחקותי תלכו וכו' ונתתי וכו' ואם תשמעו וכו' אבל כשישראל מקיימין צדקתם אע"פ שלא נתקיים התנאי הנה זה שכרם במשפט אשר גם הש"י מקיים דברי צדקותיו אע"פ שלא נתקיים התנאי:

הג"ה וי"ל דלבעבור זה מותר לנסות את הש"י בצדק"ה ובמעשר כמ"ש הכתוב בציווי מן הש"י ובחנוני נא בזאת ואמרו עשר בשביל שתתעשר. דהנה הש"י כאשר חפץ להצדיק עם זו והנה המלך המשפט היא מלך במשפט יעמיד ארץ מה עשה י"י ברוב חסדו התיר וצוה ליתן צדק"ה על תנאי והנה ישראל זה דרכם אפי' הש"י מאחר להם התנאי אעפ"כ אינם קורים תגר וצדקתם עומדת לעד הנה ע"פ המשפ' הוא אשר הש"י יקיי' צדקותיו והבטחותיו אפי' ישראל לא קיימו התנאי:

והנה כלו כל הקצין ואין הדבר תלוי אלא בתשוב"ה כי תנאי היו דברי הש"י והי' כי יבואו אליך כל הדברי' האלה הברכ"ה וכו' והשבת אל לבבך בכל העכו"ם וכו' ושבת עד י"י אלקיך וכו' ושב י"י אלקיך את שבותך וכו' ושב וקבצך מכל העמים וכו' אבל כשישראל נותנין צדקה וכנ"ל ואע"פ שהש"י מאחר הטוב' אינם מהרהרי' ומקיימי' נדרים ודבריהם וצדקתם עומדת לעד הנה ע"פ המשפ"ט הוא אשר גם הש"י יקיי' הבטחתו מה שהבטיח ושב וקבצך מכל העמים הגם שלא קיימנו עדיין התנאי ושבת עד י"י אלקיך. הנה נקיים אחר כך כמו שאומרים ישראל בתפילת' השיבנו י"י אליך (מקודם תקיים הבטחתך ואח"כ גם אנחנו נקיים) ונשוב' הנה זה שדרשו רז"ל גדולה צדק"ה שמקרבת את הגאול"ה

וראייתם ציון במשפט תפדה (אבל הנה ע"פ המשפט הנה צריכין לתשובה מקודם הנה אמר ושבי' בצדקה ע"י הצדקה וכנ"ל הנה הגם שאחרנו מצות התשוב' הנה נקיים אחר קיבוץ גליות כאמרנו השיבנו י"י אליך ונשובה והוא במשפט ע"י צדק"ה הבן. ומעתה הרי שלך לפניך טעם נחמד ונעים למצות הצדק' בחג הסוכו"ת אחר עבור ימי התשוב"ה ופן חו"ו תשובתינו לא היתה כהוגן מחמת כובד הגלותו ודברי השי"ת היו בתנאי ושבת עד י"י אלקיך הנה נותנים צדק"ה וכנ"ל הנה כמשפט הוא לגאלינו גאולת עולם הגם שלא נתקיים התנאי ירוצו דברינו אלה לפני היושבים כסאות למשפט וכן יאמר השם לגאלינו גאולת עולם אמן:

סעיף לה

הנה במצות סוכ"ה לאכול בתוכה כזית פת בלילה הראשון הוא חוב' ונלמד בג"ש ט"ו ט"ו מן חג המצות וכבר ידעתי כמ"ש כ"פ שאין זה במקרה בתו' למה ללמד בג"ש דייקא ונ"ל בכאן דהנה מדת ג"ש מעורר בגבהי מרומים מדת רחו"ם והנ' אמרז"ל שמיום הראשון דסוכות הוא ראשון לחשבון עונות כמשארז"ל מכאן ולהלן חושבנא. והנה לבעבור זה נלמוד תיכף מצות התחלת היום בג"ש וג"ש מעוררת מדת רחום וכתיב והוא רחום יכפר עו"ן ולא ישחית. והבן:

סעיף לו

אבאר לך עוד טעם להרבות מצות צדק"ה בסוכו"ת עפ"י מ"ש הרב החיד"א זלה"ה כמו שאין עביר' מכבה תורה כמו כן אין עבירה מכבה צדק"ה (ע"כ צדק' נק' בירושלמי ובמדרשים סתם מצו"ה כי הוא מצו"ה לעולם צדקתו עומדת לעד כנ"ל) והנה לפי"ז להיות יום א' דסוכות הוא ראשן לחשבון עונות מרבין בצדק"ה. ואין עביר' מכב' אותה כנ"ל:

מאמר יא

סעיף א

אות חיים ידובר בו מענין מצות ד' מינים בחג הקדוש הלזה ויפרשו כמה ענינים מדברי חז"ל בעסק המצוה הזאת וסגולתה שם המאמר או"ת חיי"ם ע"פ דברי חז"ל שיתבארו בסמוך:

אמרו חז"ל ענין ארבע' מינים בחג הקדוש הלזה אמרו במשלם. להרב' בני אדם שהיו נידונין לפני המלך ולא ידעו מאן נצח דינא כשהיו רואין אחד שיצא וסימן בידו מבית המלך יודעים דין נצח כך ישראל ואוה"ע נידונין בר"ה וכו' ואינם יודעים מאן נצח דינא כשמגיע יום ראשון דחג וישראל יוצאים עם הד' מיני"ם הללו. הכל יודעים שהם נצחו הדין זה תוכן דברי חכמינו ז"ל ומהראוי להתבונן איך הוא הענין שהארבע"ה מיני"ם

הללו דייקא יהיו לסימן מבית המלך דהנה ע"פ המשל שהביאו אותו האיש שיצא בסימן ואו"ת חיי"ם מלפני המלך על כרחך הכל מכירים שזה חותם המלך ונלקח מבית המלך משא"כ בנמשל. היינו מצות ד' מינים הללו מהו הסימן. ונראה ע"פ אשר חכמים הגידו ואבותינו סיפרו לנו ע"פ קבלתם הלא הוא בספרי המקובלים הראשונים אשר ארבעה מינים הללו אין שר שולט עליהם רק הם מתגדלי' בהשגחתו ית"ש בלי אמצעי ממילא סימנא מלתא ניתן לאו"ת חיי"ם לישראל ע"ק שה' ג"כ אינם תחת ממשל' השרים וכתיב בה ואתם הדביקים בהוי' אלקיכם חיי"ם כולכם היום:

סעיף ב

וממילא רווחא לן שמעתתא. ע"פ מה שהארכנו בזה כ"פ ע"פ משארז"ל בספרי דלאוה"ע לא מהני תשוב"ה רק לישראל וחכמינו כת הקודמים הטעימו לנו טע"ם להיות דקיי"ל מלך שמחל ע"כ אין כבודו מחול ע"כ ע"פ הדין לא מהני תשוב"ה אבל זה הוא דוקא לאוה"ע דהש"י נק' עליהם מל"ך דכתי' מלך אלקים על גוים וכתיב מי לא ייראך מלך הגוים. מה שאין כן בישראל כתיב בני"ם אתם וכו' והש"י לנו א"ב. ואב שמחל ע"כ כבודו מחול ע"כ מהני לישראל תשוב"ה. והנה להיות לסימן ואות חיים אשר אנחנו נק' בנים. הנה קיי"ל במלך אין רוכבין על סוסו. ואין משתמשין בשרביט"ו הנה כביכול אלו הד' מינים נק' שרביט"ו כיון שאין שר שולט עליהם כנ"ל והאיך אנחנו רשאים להשתמש בשרבוט"ו. ע"כ צ"ל משום דאנחנו בני"ם והש"י לנו א"ב. וכיון שהוא כן סימנא מלתא שנתקבל' תשובתינו. כי א"ב שמחל ע"כ כבודו מחול. וזהו ולקחתם לכ"ם ביום הראשון. הבן ועיין מ"ש באריכות במאמר צל"א דמהימנות"א:

סעיף ג

לולב היבש פסול. עיין בראי"ש יבש מיקרי כשהלבין פניו כמת. ומייתי ראי' מירושלמי דשמע לה (דיב"ש פסול) מפסוק לא המתים יהללו י"ה וכתב הרא"ש אע"פ דבגמ' דידן פסל ליה מטע' הד"ר (רצ"ל ויש לפסול אפי' לא הלבין פניו כמת) אעפ"כ ראי' גדולה היא ע"כ. והנה לכאורה שותא דמרן הרא"ש ז"ל לא ידענא. דכיון דתלמודא דידן פליגי אירושלמי הלכתא כתלמודא דידן. בפרט להחמיר. ונ"ל סוד י"י ליראיו. ומרן הרא"ש ז"ל גברא דמארי סייעי' לכוין אל האמת. דבאמת חד טעמא היא דהנה ידוע לול"ב בגי' חיי"ם שהוא ממשיך חיי"ם מן דע"ת עליוו לנוה אפריו"ן. וע"כ צ"ל חל"ל בינו לכותל (חל"ל בגימטרי' חיי"ם) ע"כ משנתלבן כמת פסול כמ"ש בירושלמי והוא הטעם עצמו שבתלמוד' דידן דבעינן הד"ר סוד הדר המלך הח' שלא נאמר' בו מיתה בתורה. הס' התיקון ממיתת ושבירת מלכין קדמאין ונשארו חיי"ם וקיימים וא"כ לא פליגי התלמודיים אהדדי. הבן הדבר:

סעיף ד

ועוד אומר לך דברים בגו סוד הלול"ב הס' צדי"ק יסו"ד עולם. והוא נק' ח"י בסוף אבר ח"י ובניהו בן יהו"דע בן אי"ש ח"י. ע"כ לול"ב כשהלבין פניו כמת פסול כמ"ש בירושלמי והוא עצמו טעמא דתלמודא דידן דבעינן הדר. הדר"ת פנים זקן כי מי שיש בו בחי' יסוד ח"י יש לו הדר"ת פנים. ע"כ נאמר ביוסף ויהי יוסף יפה תואר ויפה מראה סוד הדר"ת פני"ם זקן וא"כ לא פליגי התלמודיים אהדדי ברוך שבחר בהם ובמשנתם:

סעיף ה

תנא יבש פסול. ור' יהודא מכשיר אמר רבא מחלוקת בלול"ב דרבנן סברי מקשינן לול"ב לאתרו"ג מה אתרו"ג בעי הד"ר וכו' ור"י סבר לא מקשינן לול"ב לאתרו"ג אבל באתרו"ג ד"ה הד"ר בעינן (עיי"ש ברש"י ותוספות טעם פלוגתתן) ונ"ל דר"י סבר דלא מקשינן לול"ב לאתרו"ג דאתרו"ג דוקא בעינן הד"ר דהוא בחי' נוק' בסוד אין אשה אלא ליופי (הגם שסוד האתרוג הוא ג"כ בדכורא כמ"ש האריז"ל עכ"ז בחי' נוק' היא כידוע ובחי' מלכו"ת בדכורא ומלך ביפיו תחזינה עיניך) משא"כ לול"ב ורבנן סברי מקשינן דבלול"ב נמי בעינן הד"ר הדר"ת פנים זקן וכמש"ל וכדאשכחן ביוס"ף ויהי יוס"ף יפה תאר וכו' והמ"י והשם הטוב יכפר:

סעיף ו

עוד בגמ' ומאי דהאי כפ"ת תמרי"ם וכו' ואימ' כופר"א אמר אביי דרכי' דרכי נועם וכו' ואח"כ בהד"ס מקשי בגמ' ואימא הורדו"ף אמר אביי דרכי' דרכי נועם רבא אמר מהכ' האמ"ת והשלו"ם אהבו עיי"ש ברש"י ותוס' למה נטר רבא עד הכא ולא אמר כן ג"כ בלול"ב. ונ"ל דהנ' אמ"ת רמז לג' בדי הד"ס חג"ת ושלו"ם דרגא דיסו"ד הוא רמוז בלול"ב ע"כ נטר רבא עד דמדכר ג"כ מעניני הד"ס. ויצדק על שניהן האמ"ת והשלו"ם אהבו והבן:

סעיף ז

מברכין על נטיל"ת לולב דייק' ולא על נטילת אתרו"ג וכיוצא כתב האריז"ל משום דלול"ב רמז ליסו"ד אבר המוליד ממשיך השפע מן דעת עליון לנוה אפריון ע"ש דבריו הקדושים ולדעתי נרמז הדבר הזה במסו' התור"ה נמסר ב"פ וליוסף ר"פ וליוס"ף ילד וליוס"ף אמר מבורכ"ת כבר ידעת יוס"ף היא בחי' יסו"ד אבר המוליד ממשיך השפע מן ריי"ש דרגין עד סוף כל דרגין וזה שנמסר ריי"ש פסוק וליוס"ף ילד ע"כ וליוס"ף אמר מבורכ"ת רצ"ל להיות יוס"ף יסוד ראי"ש לתולדה ע"כ היא ראי"ש לאמירת הברכ"ה ודי בזה:

סעיף ח

ע"ש בגמ' מוליך ומביא מעלה ומוריד וכו' זאת אומרת שירי מצו"ה מעכבין את הפורעניות נ"ל ע"פ מש"ל מסוד הארת אור מקי"ף של הנשמ' המאיר' על גוף האדם ובעשיית המצוה כתקנה ע"פ גבול ההלכ' מאיר אור הפנימ"י שהוא בכלי וגבול אבל בעשיית המצו' ביתר שאת ובחומרות ומילי דחסידי וזה מבלי גבול ושיעור כי כ"א מחמיר כפי שירצה הנה הוא מאיר או"ר המקיף שהיא אינו מוגבל בכלי וכל מי שמקיים המצוה ביתר שאת מאיר ביותר למרחוק האו"ר מקיף. ומהאו"ר מקיף בורחין כל המקטריגים וכל הקליפות כמד"א וראו כל עמי הארץ כי שם י"י נקרא עלי"ך דייקא היינו אור המקי"ף שהוא על האד' והנה החומרות ומילי דחסידי שישנם בכל המצות הם נקראין שירי מצוה וז"ש שיר"י מצו"ה מעכבין את הפורעניות כי אינן יכולין החבילי טהירין לגשת אל האדם מגודל הארת האו"ר המקי"ף:

סעיף ט

מתניתין מקבל' אשה מיד בנה ומיד בעלה ומחזירתו למים וכו' הנה הגם שהוצרך התנ' להשמיענו דלא מיקרי איסור טלטול לגבי אשה הגם שאין זה מצות' עכ"ז יש להתבונן למה אמר בלשון חיוב מקבל"ת אשה וכו' כאלו לא סגי בלא"ה וגם ל"ל למימר מיד בנה ומיד בעלה הל"ל רשאי אשה להחזיר וכו' ונראה לבאר ע"פ דברי כונת האריז"ל במצוה הזאת וז"ל דע כי הלולב ומיניו הן ז' חסדי"ם המתפשטין בנוקבא דזעיר והזעיר שהוא אדם מנענע החסדי"ם האלו ומעלה אותן עד הדע"ת דז"א וע"י נענוע זה הם מקבלין הארה משם ואז אנו מורידין האר' אל הנו' שהוא בחזה ולכן בכל הולכה והבאה שתנענע הלול"ב תניעהו עד החזה שלך להאיר לרח"ל המתחלת פרצופה משם עכ"ל. הנה תתבונן בזה כי אשה פטור' מן מצות הלול"ב. כי הזעיר דייקא שהוא אד"ם מנענע החסדי' האלו ומגיעם לנוקבא. והנוק' מקבלת א"כ מה נחמד הדבר שאמר התנא כן בלשון חיוב. מקבל"ת האש"ה וכו' דהיינו אחר קיום המצוה מקבלת האשה מיד הדכורא. ואומר אני ברתת המבין יבין ג"כ סוד ומחזירת"ו למי"ם הכל לדוגמא עליונה וארמוז לך סוד או"ר מי"ם רקי"ע הנה בהיות עדיין השפעת החסדי"ם בסוד הדע"ת דדכורא נק' או"ר ואח"כ בנתינת האור מן המשפיע אל המקבל מחזירתו לבחי' מים. ואח"כ מתהווה רקי"ע ויראתי להרחיב הדבור והמשכיל יבין סוד ה"פ או"ר ביום ראשון במ"ב וה"פ מי"ם וה"פ רקי"ע ביום ב'. והס' כי הוא אמר ויהי אמ"ר אור מי"ם רקי"ע (עיין בזהר תרומה במאמר ההיא ינוקא בר"י דר"ס) ומעתה אם עיני שכל לך תתבונן דברי התנא מקבלת אשה וכו' ומחזירתו למי"ם וכו' וכל דברינו בדרך אפשר והשם הטוב יכפר ויסלח:

סעיף י

גמר' אר"נ אתרוג שנפסל"ה אסור לאוכל' להיות אתרו"ג מרמז לבחי' מלכו"ת ובחי' מלכו"ת בכ"מ היא נוק' ע"כ אמר לשון נקבה ודי בזה:

סעיף יא

להתבונן למה בחרו להזכיר דוקא ב' שמו' הללו (מן ע"ב שמות) היינו אנ"י וה"ו וגם מדאומרין בתחל' אני ואח"כ וה"ו ע"כ הכונ"ה על שם המי"ם ולא על הראשון שהוא ג"כ כמוהו וטעמא בעי הנה ראה זה מצאתי בס' רזיאל אנ"י ציורו כונ"י. וה"ו ציורו ודי"ו. לפ"ז אנ"י בגי' אלקי"ם וה"ו בגימ' הו"י ולפ"ז הכונה במה שבחרו הב' שמות הללו מספר ציורן הו"י אלקי"ם הנה מן שם הו"י נעשה לנו ניסים נגלים ומן שם אלקי"ם ישועות נסתרות מלובשין בטבע כידוע. אלקי"ם בגימ' הטבע. הנ' מבקשינו שיעשה עמנו הש"י ניסים נגלים וניסים נסתרים (מספר ב' השמות בציורן הוא בגימ' יב"ק כידוע יענ"ו ב"יום ק"ראנו) ולפ"ז יצדק על שמזכירין תחילה השם אנ"י כי מבקשין תחל' על ישועות נסתרות עכ"פ ואח"כ מבקשין ג"כ על ניסים לגנין:

סעיף יב

ואמר לך עוד תעיין בפע"ח שער יוה"כ. מ"ש בנעיל' הו"י הוא האלקי"ם ולכאורה הל"ל אלקי"ם הוא הו"י ע"ש הטעם להיו עלייתו המלכו"ת הוא קודם ואח"כ בשעת הנעילה וכו' ע"כ אומרין הו"י הוא האלקים ולפ"ז בחג הקדוש הזה דלא שייך הטעם הזה שבתפילת נעילה אומרין אנ"י קודם המרמז בציורו לשם אלקי"ם ואח"כ שם וה"ו המרמז בציורו לשם הו"י וכי היכי דלא ליתחזי ח"ו וכו' אין אומרין כך בפירוש רק מרמזין הדבר בב' שמות הללו ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו:

הג"ה גמרא בשעת פטירתן מה הן אומרין וכו' ר' אומר לי"ה ולך מזבח ומקשו בגמ' והא קא משתתף ש"ש ודבר אחר וכו' מכאן תוכחת מגולה הוא שלא לומר כמו שנוהגין העולם לומר למי שעשה לו איזה טובה אומר לו. הש"י ואתה עשו לי הטובה הזאת וזה אסור דהוה משתתף ש"ש וד"א הצגתי זאת בכאן למען ישמעו וייראו:

סעיף יג

עפ"י מה שנתבאר כונת הלול"ב ומיניו להמשיך החסדי' מן הדע"ת לכנסת ישראל ע"כ כתורה וכמצוה ליטול הלול"ב ומיני"ו בסוכ"ה שהוא זכר לענן"י הכבו"ד שהיו בזכותו של אהר"ן הכה"ן (איש חס"ד) דכתיב בי' כי שפתי כה"ן ישמרו דע"ת ואתה תבין מ"ש בזו"ח פ' תולדות חג הסוכו"ת לקבי"ל אהר"ן דבזכותי' הוי אזלין אינון שבע' ענני"ן דחפיין על ישראל בסוכו"ת ובג"כ אינון עבדין סוכ"ה וכו' וכד אילן שבעה מיתוספן בברכאן כל עלמא בשלימו סגיא עכ"ל. ותתבונן היטב בדברי מרן האריז"ל יראו ישרים

וישמחו בראותן חס"ד י"י מעולם ועד עולם על יראיו וצדקתן לבני בנים לשומרי ברית"ו ולזוכרי פיקודיו לעשותם:

סעיף יד

בנוסח ברכה אחרונה של הלל יהללוך וכו' וחסידך צדיקים עושי רצונך אינו מובן דהנה צדי"ק הוא עושה המצות כתיקונן ע"פ הדין וההלכה וחסי"ד נקרא המדקדק לעשות לפנים משוה"ד ומילי דחסידי ויתכן לפרשו בהלל של חג הסוכות שצריכין לאומרו עם נטילת הד' מינין ולנענע ע"ב נענועין מנין חס"ד להמשיך החסדים כידוע. הנה העושין כן נקראין חסידי"ם להיות שממשיכין החסדי"ם וכמו שאמרו איזהו חסי"ד המתחס"ד עם קונו אבל ישראל מגודל תשוקתו למצוה אין ממתינין במצוה הלזו עד זמן אמירת ההל"ל ובפרט שרוצין לקיים המצוה בתוך הסוכ"ה כמ"ש לעיל הנה מברכין על המצו' קודם התפילה בסוכ"ה ומנענעין ח"י נענועין כדין א"כ הן צדי"ק נענועין א"כ נק' בזה החסידי' ג"כ צדיקי"ם על שממהרין לעשות רצונך:

סעיף טו

מנהג אבותינו תורה היא אחר שגומרין מצות הלול"ב בהל"ל והושענות והקפות מסירין הלול"ב מידן ומכריזין בקול רם למען דע"ת כל עמי הארץ כי הו"י הוא האלקים אין עוד וטעמא בעי ונ"ל לומר טעם בזה ע"פ מ"ש בפ' שופטים כי ימצא בקרבך וכו' וילך ויעבד אלקים אחרים וכו' ולשמש או לירח או לכל צבא השמים אש"ר ל"א צוית"י הנך תיבות אש"ר ל"א צוית"י אינו מובן ויש בזה מקום ח"ו לטענות האפיקורסים (וכבר דברו בזה רבותינו כיד י"י הטוב' עליהם עיי"ש) ואנחנו בעניינו פירשנו בזה דהנה התחלת הטעות של ע"ז בדור אנוש באמרם שמן הראוי לכבד ולעבוד לכוכבי השמים וכסילהן להיותן שרי המלך שהש"י מסר בידן הנהגת העולם וכמבואר הדבר ברמב"ם ריש ה' ע"ז ולכאורה מהראוי להתבונן למה יהיה זה באיסור הלא זה מכבוד המלך שעובדין ומכבדין את שריו ועבדיו אבל תבין הענין דהן אמת מחוייבין לכבד את שרי המלך בביתן ובהכלותיהן מקום שאין שם המלך בכבודו ובעצמו. אבל העובד את שר המלך בהיכל המלך הנה נתחייב ראשו הלא תראה אוריה החתי על שאמר בפני דוד ואדוני יואב נתחייב כידוע ולפ"ז צא ובדוק מקום שאין שם כבוד מלכותו ית"ש הלא מלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיניה ומי שמכבד ועובד איזה דבר חוץ מכבודו ית"ש הלא הוא כופר בדבר זה והיא כפירה גמורה ולפ"ז יקשה לך א"כ איך אנו מכבדין את המצות היינו תשמישי המצות מחבבין ומנשקין אותן הלא הוא בפני המלך ובהיכלו ואין עוד מלבדו זה אינו קושיא דכיון דזה מצוה שנצטוינו מפיו ית"ש הנה אמר ונעשה רצונו א"כ רצונו כביכול מלובש בהמצוה וכמו שהארכנו במ"א ובזה"ק קורא ומכנה להמצות כביכול איברין

דמלכא כי כביכול כח המצוה ב"ה מלובש בהמצוה משא"כ העובד ומכבד את צבא השמים שאין בזה ציוי מאת הש"י הנה היא כפירה וכמש"ל וז"ש הכתוב או לכל צבא השמים אשר לא צוית"י הבן ע"כ מנהג אבותינו תורה היא כאשר אנחנו משתעשעין ומכבדין את מצות ד' מיני"ן אשר נתן לנו הש"י באהבה ובזמן שמחתינ"ו הנה לא יעלה על לב איש ח"ו שמותר לעבוד איזה דבר זולת הבורא ית"ש חלילה חלילה להעלות זה על לברק מה שאנו מכבדין את המצות על כי כח המצוה ב"ה מלובש בה והוא אשר קדשנו במצותיו וצונו ע"ז ע"כ בגמר המצוה אנו מכריזין ואומרין למען דעת כל עמי הארץ כי הוי' הוא האלקים אין עוד הבן:

מאמר יב

סעיף א

חותם מלא בו ידובר מעניני יום הושענא והיא יום גמר דחתימ"ה בפי המקובל בישראל וכמבואר בזה"ק וידובר בו עוד עניני ההקפות ביום הזה ובשאר יומי דח"ג ונקרא המאמר חותם מל"א:

קי"ל בדבר החשוב בעינן חותם בתוך חותם אין לך דבר חשוב בעולם כישראל ע"כ הגם שנחתמו לחיים ולישועה ולרחמים ביום הסליחה עכ"ז צריכין עדיין חותם בתוך חותם ביום הושענא ואמרו חז"ל בדבר החשוב הנשלח ביד עכו"ם דבעינן חותם תוך חותם דכולי האי לא טרחי ומזייפי הה"ד בנידון המשפט הקדוש העליון כיון שנגמר לטובה חות"ם תוך חות"ם שוב לא טרחי הקליפות והמקטריגים לקטרג ולומר ח"ו שיגרם החטא הבן הדבר:

והנה לשון חז"ל שאמרו חותם תוך חותם ולא אמרו ב' חתימות הבנתי מדברי הרמ"ז ז"ל מילוי תיבת חות"ם הוא ג"כ בגימטריא חות"ם. דהיינו (ת' א"ו א"ו **ם**') בגימ' חותם. ונ"ל דזהו שיסד הפייטן אמונים ובינונים חתו"ם חות"ם מל"א היינו חותם במילוי הוא חותם תוך חות"ם היינו חות"ם דיוה"כ וחות"ם דיום הושענ"א רב"ה ויציבא מילת' גם לפי דברי הכוונת של מרן האריז"ל חות"ם דיוה"כ הם ג' שמות אהי"ה במילואן היינו קס"א קנ"א קמ"ג בגימטריא חותם ע"ה כידוע. וחותם דיום הושענ"א רב"ה הוא מילואי השמות הנז' בזולת הפשוט בגימטריא שצ"ב ע"כ נקרא חות"ם תוך חות"ם ואי"ה יתבאר במאמר יחוד"א שלי"ם עוד מענין הזה בפסוק שימני כחות"ם על לבך:

סעיף ב

פסיקתא ר' אחא בשם ריב"ח בשעה שעל' משה למרו' שמע קולו של הקב"ה שיושב ועוס' בפ' פר"ה ואמר אליעזר בני אומר פר"ה בת שתים וכו' אמר משה לפני הקב"ה

רבש"ע עליונים ותחתונים שלך ואתה יושב ואומר הלכה משמו שלב"ו א"ל הקב"ה עתיד צדיק אחד לעמוד בעולמי ועתיד לפתוח בפ' פרה תחילה ר' אליעזר אומר פרה בת שתים וכו' אמר לפניו רבש"ע יה"ר שיצא זה מחלצי א"ל הקב"ה חייך שיצא זה מחלציך הה"ד ושם האחד אליעז"ר שם אותו המיוחד אליעז"ר עכ"ל. הנה כל דרשת הפסיקתא הוא לתרץ למה אמר הכתוב ושם האח"ד אליעז"ר הל"ל ושם השני וכו' אבל קשה הדבר מאד להבין דהנה לו יהי' שהיה הדבר בקבלה אצלן שכך היה המעשה וזה הוא הרמז בתורה אעפ"כ יש לתמוה הפלא ופלא מהו החשק הנמרץ שחשק משה שיצא זה מחלציו על אומרו פרה בת שתי' וכו' ועוד רבו כמו רבו הדקדוקים אינן נעלמין מעין כל משכיל ונ"ל דהנה סתם ר' אליעזר הוא ר' אליעזר הגדול ר' אליעזר בן הורקנוס וידוע דלבעבור זה נקרא ר' אליעזר הגדול על שהי' גלגול ראובן בכור ישראל ע"כ הוא ניצול מן גזירת עשרה הרוגי מלכו"ת (שהיו גלגולי שבטי' שמכרו את יוסף) רק נתפס והשליכוהו אל הבור וניצל אח"כ (כמבואר במסכת ע"ז) כמו שפסק על יוסף השליכו אותו אל הבור וכו' למען הציל אותו וכו' ושארי השבטים שמכרוהו נתגלגלו בעשרה הרוגי מלכות וקבלו עונשן על שגרמו ליוסף אבידת עשרה טיפין דאיזדרוקו למגנא ע"כ כאשר סיפר ריב"ז רבו של ר' אליעזר שבחו הנה שיבחו בו"ר סיד שאינו מאבד טיפ"ה כמ"ש במקומו בעזה"י והנה ר' אליעזר גלגול ראובן שפתח בתשובה תחלה (כמשאחז"ל אמר הקב"ה לראובן אתה פתחת בתשובה תחלה חייך שבן בנך עומד ופותח בתשובה תחילה ומנו הושע וכו' נתבאר לעיל בדרושי התשובה) והנ' ר' אליעזר גלגולו של ראובן הבע"ל תשוב"ה הנה לו יאתה לפסוק הדין וההלכה של זמני ועיתותי התשובה כאשר יתבאר אי"ה:

והנה ג' זמנים להפסקות הדין בב"ד של מעלה היינו ברא"ש השנ"ה יכתבון וביום צו"ם כפו"ר יחתמו"ן ובהושענ"א רב"ה גמר החתימת מסיר"ת הפתקין כמ"ש בזהר א"כ הוא כעין ב"ד של מט' אשר נעש' עניינם בכתיב' וחתימ"ה ומסיר"ה (מה רבו מעשיך י"י כולם בחכמ"ה עשית חכ"ם ר"ת "חתימה "כתיב' "מסיר') והנה אלו הג' זמנים אשר קבען הש"י ל"כתיב' "חתימה "מסירה לפתוח פתח לשבים הלא המה לדעתי נגד הג' מוחין אשר האדם חוטא על ידן כי אין אדם חוטא אא"כ נכנם בו רוח שטות שלא שמר שכלו בחכמת"ו ובינת"ו ודעת"ו הלא המה תלת חללי גולגלתא אשר הן במוח כתבנו מזה במ"א:

והנה כבר כתבנו במ"א על הא דקאמרי רבנן בשלשת ימי הגבלה אשר משה הוסיף יום אחד מדעתו כי הש"י אמר וקדשתם היום ומח"ר ומשה אמר היו נכונים לשלשת ימים ואמרו בגמרא מאי דרש ואמרו דרש וקדשתם היום ומחר מה מחר לילו עמו אף היום

לילו עמו והקשו בתוספת א"כ היקש הוא וניתן לדרוש והאיך אמרו הוסי"ף מדעת"ו וכתבנו מזה בדרושי חג השבועות דהנה יש להתבונן איזה טעם למה לא אמר הש"י בפירוש שלשה ימי"ם אך הוא לדעתי דקבלת התור' היתה צריכה להיות בחכמ"ה ובינ"ה ודע"ת וידוע דבחי' הדע"ת אינו כלי בפ"ע רק הוא נמשך הן חו"ב להשפיע בתוך המדו"ת (והדברים ארוכין לא עת האסף פה יעויין בדברינו בדרושי חג השבועות) והדע"ת שייך למש"ה נשמתו מן סוד הדע"ת אשר ידעו י"י וכו' ע"כ בחי' הדע"ת (הנמשך מן חו"ב) צריך הוא להמשיך לישראל ע"כ אמר הש"י בו בלשון (לא בפירוש) וקדשתם היום ומחר (נגד בחי' חו"ב) ומש"ה סוד הדע"ת המציא מזה יום שלישי הוא נגד בחי' הדע"ת וז"ש מש"ה הוסיף יום א' מדעת"ו והבן:

יוצא לנו מזה שהתורה ומצותיה ניתנו בחכמ"ה ובינ"ה ודע"ת ובחי' חכמ"ה ובינ"ה שתים זו שמענו בפירו' מפי הגבור' ובחי' השלישית בחי' הדע"ת ניתוסף ע"י משה שהמציא זה מדברי הש"י כי מש"ה ה"ס הדע"ת כנ"ל והנ' כשיעבור האדם ח"ו על דברי תורה ניתן מאתו ית' ג' זמני לשבין "כתיב" "חתימה "מסירה גגד חכמ"ה בינ"ה ודע"ת:

והנה יודע דמר"ה מתחילין ימי הדי"ן לשפוט תבל בצדק ובמישרי"ם מישרי"ם הם מנצפ"ך כנודע (דינים ה' גבורות) בגימ' פ"ר וכשתחלקם לה' חלקים שוים כא' מהחמשה גבורות בגימ' נ"ו (ה"ס נ"ו ה"פ המוזכרים בפסוק ויהי נועם המצורף לשיר של פגעים והם ויהי נועם י"י אלקינ"ו עלינ"ו ומעשה ידינ"ו כוננה עלינו ומעשה ידינ"ו) והמתקתו ע"י שנמשך הא' לכ"א מהנ"ו ונעשה ז"נ בגימ' א"ל הוי"ה שם החס"ד והרחמי"ם בסוד הכתוב א"ל הו"י ויאר לנ"ו נמצא נתהוה מן פ"ר פר"ה נמצא פר"ה ה"ס המתקת הדינים (ע"כ מטהרת טמאים):

והנה לפ"ז תתבונן כשעלה משה למרום שמע קולו של הקב"ה שאמר בשם ר' אליעזר (גלגול ראוב"ן הבעל תשוב"ה תחלה) פר"ה בת שתים הנה רמז בדברים המתקת הדינים להתהוות מן פ"ר פרה הנה הוא רק בת שתים היינו ב' פעמים בזמן הכתיבה בר"ה ובחתימה ביוה"כ ואא"כ אם יביא כל אילי נביות וכו' והש"י השמיע זה למשה סוד הדע"ת כדי שהוא יוסיף עוד זמן א' מדעת"ו וכנ"ל בימי הגבלה אזי ביקש מש"ה שה"ס הדעת שיצא ר' אליעזר בעל המאמר הזה מחלציו ויהי בו בחי' הדעת ויתארך עוד זמן אחד לתשובה ולהמתקת הדינים נגד בחי' הדעת ונתרצה לזה הש"י כי לבעבור זה השמיע זה הש"י למשה וכענין הנאמר במתן תורה ההי"ד ושם האח' אליעזר וארכא ניתן לשבים להמתיק מעליהם הדינים עד יום הושענ"א רב"ה במסירת הפתקין:

ומעתה תתבונן מה דאפילגו בגיטין אי עדי חתימ"ה כרתי אי עדי מסיר"ה כרתי ואיפסק להלכה עדי מסיר"ה כרת"י כן להלכה ג"כ בגבהי מרומים כמו שאנחנו פוסקין ההלכה בב"ד של מטה כן פוסקין ג"כ בב"ד של מעלה וזה שיש לפרש בפסוק (כי חוק לישראל מה שנעשה אצל ישראל לחוק והלכה הוא) משפט לאלקי יעקב (פוסקין כן הלכה בגבהי מרומים:

ותבין לפ"ז החולקים במשנתינו בזאת ההלכה הלא המה ר' מאיר ס"ל עדי חתימ"ה כרת"י ור' אליעזר ס"ל עד"י מסיר"ה כרתי והנה התוי"ט ושארי מחברים אחרונים הגיהו ר' אלעזר (היינו ר' אלעזר בן שמוע) ולכאורה טעמם היה דהרי פוסק בגמ' עדי מסירה כרתי ואי גרסינן ר' אליעזר הרי אמרו בכ"מ ר' אליעזר שמות"י הוא ע"כ גזרו אומר דגרסינן ר' אלעזר ועל פיהם הוגה כן בדפוס' החדשים ולפי דברינו הנ"ל א"צ להגיה ולשבש הנוסחות הישנות אדרבא הוא הוא ר' אליעזר (הגדול) שאמר פר"ה בת שתים כנ"ל וביקש משה רחמים שיצא מחלציו והסכים הקב"ה על ידו ע"כ פסק עדי מסיר"ה כרתי והלכת' כוותי':

ומעתה מה שהקדמונים אתנחו סימנא ארי"ה שאג מי לא ייירא ר"ת "אלול "ראש השנה "יוה"כ "הושענא רבה הנה אנן נמי נימא כתיב"ה חתימ"ה מסיר"ה בגימ' ארי"ה בהחזרת האל"ף לאל"ף (כנודע בסוד הפסוק איכה ירדוף אחד לאלף) וזה שיש לרמז ג"כ הושיעני מפי ארי"ה שלא יקטרגו המקטריגים בג' עיתים אשר מספרן ארי"ה ומקרני רמי"ם וכו' היינו מהתחלת רא"ש השנ"ה עד החתימה בנעילת יוה"כ ר"מ שעות וכן מהחתימה הזאת עד התחלת ליל הושענ"א רב"ה ודי בזה:

סעיף ג

מה שאנחנו מתפללין בימים הללו בלשון הושענא וכן קורין ליום גמר החתימ"ה יום הושענ"א רבה נ"ל דהכוונה הוא הוש"ע נ"א היינו הושיע לנו לקבל צעקתינו בנ"א ימים מן ר"ח אלול עד היום ההוא וג"כ הוש"ע נ"א תושיע לנו ביום הנ"א יום גמר החתימה מסירת הפתקין לטוב' ולרחמי' ולחיים ולשלם ולגאול' שלימ' לישראל אמן:

סעיף ד

טעם קרוב לפשוטו מה שנוהגין לעשות הקפות בחג הסוכות וגם בבהמ"ק היו מקיפין את המזבח ובפרט ביום ערבה הנקרא אצלינו יום הושענ"א רב"ה הנה מרן האריז"ל כתב בכוונת כל ההקפו"ת לכוין שם א"ל במילואו כזה אל"ף למ"ד בגימטריא הק"ף ואבאר לך את אשר עם לבבי הנה הבטיח השי"ת לאברהם אבינו אבל שרה אשתך יולדת לך בן וקראת שמו יצחק והקימותי את בריתי אתך לברי"ת עולם לו ולזרעו אחריו ולישמעאל שמעתיך הנה ברכתי אותו וכו' ונתתיו לגוי גדול ואת ברית"י אקים את יצחק

וכו' ובדרשות חז"ל (הביא זה ג"כ רש"י בפירושו) א"ר אבא מכאן למד ק"ו בן הגבירה מבן האמה כתיב הנה ברכתי אותו והרביתי והפרתי אותו זה ישמעא"ל וק"ו ואת בריתי אקים את יצח"ק עכ"ל הנה על כרחך דרשת ר' אבא הוא משום דהוקשה לו דהרי כבר נאמר והקימותי את בריתי אותו לברית עולם וכו' ל"ל למימר שוב ואת בריתי אקים את יצחק ע"כ פי' דה"ק תוכל ללמוד ק"ו בן הגבירה מבן האמה אבל אכתי לא נדע למה לן הק"ו כיון דכבר מפורש הדבר הבטחת אלקינו ית"ש ומה יתן ומה יוסיף שוב הק"ו ונ"ל שזהו הבטחה גדולה מאלקינו ית"ש אלקינו מרחם אשר הבטיח לאבינו לאברהם איך יתנהג עם זרעו של יצח"ק דהנה ההבטחה הקודמת שאמר לו הש"י והקימותי את בריתי אתו לברית עולם לזרעו אחריו היינו זרעו המיוחס אחריו יתנהגו אחריו בתורה ומצות ומע"ט והנה אם ח"ו באיזה זמן לא יתנהגו אחריו לילך בדרכיו בתורה ומצות הנה יש חשש ח"ו להפרת הברית ועכ"פ לעונשים ח"ו כמבואר בתורה אם בחקותי תלכו וכו' ואם לא תשמעו וכו' הנה היוצר כל הוא אלקינו המרחם על בניו העמוסים מני בטן שוב הבטיח הבטחה שנית ולישמעאל שמעתיך הנה ברכתי והפריתי והרביתי ק"ו ואת בריתי אקים את יצח"ק היינו אפי' אם ח"ו אם לא יהיה בניו עמוסים בתורה ומצות הנה נלמד ק"ו מישמעאל שהוא בן האמה ואינו בן תורה ומצו' ק"ו מעתה לבן הגבירה וק"ו ניתן לדרוש עפ"י התורה:

והנה כבר ידוע לך ע"פ מ"ש כ"פ קבלת רבותינו אשר הי"ג מדות שהתורה נדרשת בהם הן המה מפתחות מכוונים לעורר ולפתוח הי"ג מדות של רחמים וכל מדה ומדה שימדוד האדם בלימוד התור"ה שבע"פ מעורר כנגדו המדה בגבהי מרומים המבוארים בתורה שבכתב א"ל רחו"ם וחנו"ן וגו' וכמ"ש הרב החסיד הקדוש מהרד"ב זצוק"ל אשר משה רבינו ע"ה ביקש א"ל נא רפא וכו' השיבו הש"י שילמוד ק"ו ואביה ירק וכו' עי"ז יעור' א"ל וכבר ידעת שם א"ל הוא המדה הראשונה מן הי"ג מדות והוא מ"ש חסד א"ל כל היום כי הוא חסד עליו"ן בל ימוט וע"י הק"ו שהוא המדה הראשונה שהתורה נדרשת מעוררים א"ל חס"ד עליון:

ובזה תבין המלאך אמר להגר וקראת שמו ישמעאל כי שמ"ע הו"י אל ענייך הנה לפי הטעם הו"ל לקרותו שמעא"ל שכבר שמע ולא ישמעאל אבל לפי הנ"ל יתכן שנק' ישמ"ע א"ל שעל ידו ישמע אל בכ"ז ועידן צעקת ישראל. אפילו אם ח"ו לא יהיו ראוים לכך ובעת לריב ומשפט יגשו הנה יקטרגו המקטריגים באיזה זכות יוושעו הנה יוושעו ע"י הק"ו מן ישמעא"ל באמרם רבש"ע אם לישמעאל שהוא בן האמה ואינו מבני תורה ומצות ואדרבא וכו' הנה שמעת צעקתו הגם שלא היו ראוי וגם זרעו אחריו הנה הרבית

להם טובות גדולות ויושבים בכבודו ש"ע ק"ו לישרא"ל עמך אשר ריקנים שבהם מלאים מצות כרימון והם מבני הגבירה עאכ"ו שתשמע צעקתם ותעורר עליהם רחמים הרבים להושיעם ולגאלם גאולת עולם הנה ע"י הק"ו מעוררים מדת א"ל שהיא החס"ד עליון ויסכר פי המקטריגים כיון שנתעוררים הרחמי"ם העליונים זקן מלא רחמים ע"כ שם א"ל במילואו וטובו בגימ' הק"ף שהוא הק"ף ושמירה מן כל המקטריגים ומן כל שונאי ישראל וז"ש בנוסח הסליחו' א"ל מל"א רחמי"ם ואתה תבין:

ומעתה אחרי הודיענו י"י אלקינו את כל אלה בין תבין את אשר לפניך הנה בימי התשוב"ה הן המה ימי הדי"ן לשפוט תבל בצדק הנה ישראל עם קרובו מסדרים טענותיהם והנה בגבהי מרומים בעת המשפט הנה יש מיימינים ומשמאילים ונתבקר פנקסיהם של ישראל הנה קודם מסירת הפתקים והפסקים לבעלי וכו' ציונו היוצר כל הוא אלקינו המרחם על בניו זרע עבדיו אברה"ם יצח"ק ויעק"ב הנה צונו להקריב בחג הקדוש הזה ע' פרים בשביל ע' אומות ליתן להם כח הקיום והנה עי"ז אנחנו בניו ית"ש יש לנו לטעון ק"ו הניתן לדרוש באמרינו רבש"ע אם לעוברי רצונך אתה חס עליהם וצוית לנו להקריב קרבנות עבורם בכדי ליתן להם כח הקיום ק"ו לבניך עושי רצונך ילידי שעשועך עאכ"ו שתרחם עליהם אפי' ח"ו אינם ראויים לכך הנה ע"י הק"ו מעוררים מדת א"ל שהוא במילואו הק"ף ושמיר' מן המקטריגים הנה הק"ו הזה למדין ואין משיבין והוא מנה"ג ההקפו"ת בכוונת שם א"ל במילוי גימ' הק"ף שאנחנו עושים בח"ג הקדוש הזה ובפרט ביום הערב"ה

הג"ה עפ"י הדברים האלה תוכל להבין טעם פשוט למצות ערב"ה ביום הזה עפ"י מנהג נביאי"ם כי ערב"ה אין בה לא טעם ולא רי"ח להורות אפי' אין בנו ח"ו מצות ומע"ט הנה יאתה לנו הישועה מכח מדת ק"ו וכמבואר ע"כ אין מברכין עליה אשר קדשנ"ו במצותי"ו כי הוא באה להורות אפי' ח"ו אין בידינו מצות ומע"ט וכנ"ל: גמר הקרבת הע' פרים בשביל הע' אומות כביכול אנחנו באים בזרוע מכח הק"ו ואז מעוררים א"ל מל"א רחמי' ומתהפך הכלל רחמים ולישוע' לכ"י ומשתעשע הש"י עם כנ"י ביום השמיני אין שטן ואין פגע רע אשרי העם שככה לו:

סעיף ה

אפרש לך איזה גרגרים בתפלות שאנחנו נוהגין לומר בהקפ' קמא קמ' דמטי לידי כיד ה' הטוב' עלינו:

בהקפה ראשונה אומרים הושענ"א למען אמית"ך לכאור' לא נודע פירושו ונ"ל ע"פ משארז"ל בפסוק ויאמר למך לנשיו וכו' כי שבעתים יקם קין ולמך שבעים ושבעה ודרשו רז"ל שהיו נשיו פורשת ממנו מפני גזירות המבול ואמרו מה אנו יולדת לבהל' א"ל למך ומה קין שהרג נתלה לו ז' דורות אני שלא הרגתי עאכ"ו שיתלו שביעיות הרבה וזה ק"ו

של שטות דא"כ אין הקב"ה גובה את חובו ומאמ"ת את דבריו אלו דבריהם ז"ל והנ' תתבונן לפ"ז הגם שהק"ו ניתן לדרוש עפ"י התור' באופן כזה לא מהני מידי כיון שבהכרח הוא כביכול אשר הש"י יאמת את דבריו ולפ"ז זה הוא בקשתנו הגם שח"ו אין אנו ראוים לישועה עכ"ז הושענ"א למען אמית"ך כיון שכבר הבטחתנו כל הבטחות והייעודים על ידי הנביאים הנה כביכול בהכרח הוא שתאמת את דבריך כי לא איש א"ל ויכזב ובן אדם ויתנחם ההוא אמר ולא יעשה וכו':

הג"ה ובזה תבין ג"כ טעם פשוט למצות ערב"ה מנה"ג נביאים וכמש"ל ערב"ה אין בה לא טעם ולא רי"ח להורות אפי' אין בנו מצות ומע"ט כ"כ הרי הבטחתיני ע"י הנביאים:

סעיף ו

ויתפרש עוד הושענ"א למען אמית"ך ע"פ מ"ש בדברי חז"ל שאמר הקב"ה למלאכי' וכי לא אשא פנים לישראל אני אמרתי ואכלת ושבעת וברכת והם מדקדקים ע"ע עד כזית וכביצה (עיי"ן בדרושי השבתות ובדרושי ר"ה כל הענין) ובקיצור אומר לך עפ"י מש"ש. מדה השביעית שבי"ג מדות הוא מדת ואמ"ת הוא כביכול סוד אור פנים אור פני מלך חיים תרין תפיחין קדושין כנודע והנה הדברים ארוכים כשח"ו אין זכות לישראל הנ' הקב"ה נושא להם פני"ם היינו מן מדת ואמ"ת אור פנ"י מלך וזהו הושענ"א למע"ן אמית"ך למען מדת ואמ"ת שהבטחתנו ישא י"י פני"ו אליך והבן:

סעיף ז

ומעין הנ"ל נגאלו אבותינו ממצרים בכח השם אהי"ה אשר אהי"ה היינו כ"א פעמים ך"א מספרו אמ"ת (והנה דרשו חז"ל פי' אהי"ה אשר אהי"י אהי"ה עמכם בשעבוד זה (ואגאלם) וכן אהי"ה עמהם בגליות (ואגאלם) והנה הוא הבטחת הש"י וז"ש הושענ"א למען אמת"ך היינו אהי"ה אשר אהי"ה בגימ' אמ"ת כנ"ל:

סעיף ח

עור יתפרש הושענ"א למען אמית"ך כיון שהיום ההוא יום החות"ם הנה החות"ם של הקב"ה אמ"ת ממילא ביום החות"ם יזכר לפניך לאמת כל הייעודים הטובים שהבטחתנו יוצרינו ע"י נביאך:

סעיף ט

למען בריתך הנה נשבע הקב"ה שלא יהי' עוד המים למבול ולא יכרת כל בשר וכרת ברי"ת עם כל בשר וכאשר יהיה הענן על הארץ ונראת' הקשת בענן וזכרתי את בריתי אשר ביני וביניכם וכו' הנה לפ"ז הנה מועיל כריתת הברי"ת אפי' יהי' שונאינו מחייבים כלי' כמו בדור המבול הנה יועיל לזה זכרון כריתת הברי"ת וזהו ג"כ מה שאנו מתפללים

הושענ"א למע"ן ברית"ך אפילו אין בידינו זכות ח"ו הלא לזה יועיל כריתת הברי"ת שכרת עמנו ובפרט בכריתת ברית בין הבתרים לאברהם אבינו:

סעיף י

למען גדלך ותפארתך. ג' דיינים הם מדת הגדול"ה (חס"ד) ומדת הגבורה (דין) ומדת התפארת (רחמים) והנ' מדות הגדולה והתפארת הלא המה חס"ד ורחמים והמה רבים נגד מדת הדי"ן והלכה כרבים וזהו הושענא למען גדלך ותפארתך הנה כל הטענות הללו אנו אומרים בהקפה ראשונה שהוא נגד אברה"ם איש החס"ד לעור' החס"ד אפי' באין זכות הנ' יש לנו טענות לעורר החסד מתנת חנם וכמו שנתבאר:

סעיף יא

בהקפה שניה אנחנו מתפללין על ביהמ"ק אב"ן שתי' בי"ת הבחיר"ה וכו' דהקפה שניה היא נגד יצחק נגד עמוד העבודה והוא נתקרב לעול' בעצמו להש"י והוא אשר עתיד להמליץ טוב בעדינו ב"ב כמבואר בגמ' אשר יחשוב חשבו"ן עם הש"י כי חשבו"ן היא בחי' צמצו"ם והוא מדתו מדת הגבורה שהוא צמצום:

סעיף יב

אומרים בהקפה זו שבחי מקום המקודש אבן שתי' בית הבחירה הכל לשבח אבל אמרינו גר"ן ארנ"ן מהו השבח ואדרבא אבל תדע כי לא במקר' היה הדבר שהי' מקום המקודש לעבוד"ה מקום גר"ן בתחל' להורות שבכאן הוא מקום השראת הכבוד כביכול רנ"ב איברין וכו' עם המפתח שאמר ר"ע במס' בכורות הוא רנ"ג וכו' תתבונן רות המואביה כשרצתה להעמיד מלכות בית דוד באת אל בועז אל הגר"ן הבן הדבר:

סעיף יג

בהקפה שלישי"ת נגד יעקב אשר נקרא שמו ישרא' אנו מזכירין שבחי האומה הישראלי"ת בני ישראל ובגבהי מרומים נגד מדת תפאר"ת ישרא"ל:

סעיף יד

אומרים בהקפה זו גולה וסורה דמת"ה לתמ"ר: יש לפרש הכנס"י הקדוש' הלזו הנה הוא בדומה לתמ"ר כלתו של יהודא עם היות שנתגרשה מבית יהוד"ה עכ"ז היתה מהדרת ומחזרת אחריו להעמיד ממנו המלכו"ת כן כנסיה הקדושה עם היות שהיא גול"ה וסור"ה מבית אביה עי"ז היא מתדמית לתמ"ר שהיא מהדרת ומחזרת להעמיד מלכו"ת שמי"ם וזה מבוקשם כל הימים:

סעיף טו

ויש לפרש דמת"ה לתמ"ר ההרוגה עליך נידמת לתמ"ר הנ"ל שאמרה מוטב שאשליך עצמי לתוך כבשן האש ולא אלבין פניו (של יהודה ברבים כן הכנס"י הקדושה נידמת לתמ"ר ההרוגה עליך ואינה רוצה בשום אופן כביכול להלבין וכו' לכפור ח"ו אפי'

בשינויי ערקתיא דמסאני ובהעמיק יותר דמת"ה לתמ"ר הנ"ל דהנה הש"י בעצמו כביכול אומר ואש"ר הרעות"י היינו שברא היצה"ר המחטיא אותנו עכ"ז הכנס"י הקדושה אינם לוקחים זה לסברא לומר אתה גרמת לנו רק אומרים ואתה צדיק על כל וכו' כי אמת עשית ואנחנו הרשענו הרי זה כענין תמ"ר שמסרה עצמה לכבשן האש ולא אמרה ליהודה אתה גרמת לי עד שאמר יהודא בעצמו צדקה ממנו ואתה הבן:

סעיף טז

יהודה לייחדך (עמ"ש להלן במאמ' יחוד"א שלי"ם בשם ס' מהרש"ז ז"ל ענין ההקפות דשמיני עצר"ת שהן בבחי' יחיד"ה מקיפין שאין בהן התחלקו' ע"ש ותבין:

סעיף יז

כבושה בגולה. לומדת יראתך ידוע מ"ש בשם תלמידי הבעש"ט דכל מה שיארע להאדם יעל' בכונתו להש"י רואה דבר הנאהב אשר נפשו של אדם משתוקק לדבר הזה ואוהבו יבין שמזכירין לו מדת אהב"ה ויעלה זאת במחשבתו לאהבת הש"י למדת אהב"ה וחס"ד וידבק באהבתו ית"ש ותתבטל האהב"ה החיצונית ויעלה את הנה"ק אשר בתוך האהבה החיצונית מניצוצי השביר' להש"י וכן ברואה דבר מאויים היינו ברואה איזה עכו"ם או איזה סרדיוט וכיוצא המאיים עליו יבין וילמוד עי"ז יראתו ית"ש ויעלה זאת למדת הירא"ה וגבור"ה והדברים ארוכים אצלינו במקומות הרבה נאמרו ונשנו בסוד חבירים מקשיבין המבינים בהעלאת נה"ק שנפלו בשבירה שצריכין ב"י להעלותן מן התה"ו אל התיקון (עמ"ש במאמרי ז' נחמתות בפסוק הן גור יגור אפס מאותי עיין שם ותבין):

וזה שיש לפרש כבוש"ה בגול"ה מה שהכנס"י הקדושה היא בגולה ויש לכם בכל פעם אימ' ופחד מן הגוים הכובשין ודוחקין אותן עי"ז לומד"ת יראת"ך הבן הדבר:

מאמר יג

סעיף א

בו ידובר מענין יומא תמינא' דתג נקרא יום שמיני עצרת ושמתת תורה והוא רגל בפ"ע כמשאחז"ל ויתבאר אי"ה ונקרא המאמר הוה יהודא שלים:

רז"ל נתנו טעם למה בכל ימי החג מקריבין הרבה פרים וביומא תמינאה פר אחד איל אחד ואמרו במשל למלך שעשה סעודה לכל עבדיו כמה ימים ליום אחרון אמר לאוהבו עשה לי סעודה קטנ' כדי שאהנ' ממך ע"ש דבריהם הנה יש להתבונן אדרבא כיון שהוא אוהבו אצלו אדרבא מהראוי להגדיל ולהאריך עמו בסעודה יותר ויותר וגם מהו הטעם כדי שאהנ' ממך אבל המשכיל ע"ד סוד שמיני עצרת הוא עיקר יום הנרצה ליחודא שלים וזהו הנרצ' עשו לי סעוד"ה קטנ"ה שלא להאריך בהנאת הסעוד' כי אני מבקש לעשות

הסעודה בחפזון כי רצוני ליהנות ממך כביכול בקירוב בשר ולא יתערב זר בשמחתינו הבן הדבר:

סעיף ב

ענין שמיני עצרת ושמחת תורה מה שאמרו בזוהר ובעוד דאיהו עם מלכא שאל מה דבעי ויהיב לי וגם ענין ההקפו"ת שנוהגין ביום ההוא הבנתי מדברי הרב הגדול החסיד המפורסם מהרש"ז זצ"ל ממעש' כל המצות מתהוים (על האדם ג"כ) אורות מקיפי"ם אך הוא בחי' או"ר מקי"ף פרטי מקי"ף החוזר היינו האור שלא יכילנו הכלי יוחזר להיות בבחי' מקי"ף על הכלי (כתבתי במ"א הנרצה במאמרם ז"ל מצו"ת ומעשיי"ם טובי"ם היינו המצות ודקדוקי המצות אשר מתהוו' מזה אור מקי"ף ע"ש) והוא דמיון בחי' חי"ה אשר היא מקיף פרטי לכל מדריג' בפ"ע היינו לנפש בפ"ע ולרו"ח בפ"ע ולנשמ' בפ"ע כנודע אבל יש אור מקי"ף כללי אשר הוא מקי"ף מתחלתו היינו מתחל' הארתו ומקי' הכל בהשווא' דמיון בחי' יחיד"ה המקי' הכל ביחד לכל חלקי נר"ן) (והוא באה משמח"ה ש"ל מצו"ה) (והוא ענין יום שמח"ת תורה להתהוות המקי"ף הכללי מן כללו' עשיית המצות ולכל התורה ע"כ דברי קדשו ולדעתי ה"ס ההקפות שעושין ביום שמח"ת תור"ה לרמ"ז המקי"ף הנ"ל. וז"ש בזוהר (על יום הזה) ובעוד דאיהו עם מלכ' שאל מה דבעי ויהב לי כי ממלאין משאלותיו בלי גבול וצמצום כמו אור מקיף הכללי שאינו נגבל כלל אפי' בבחי' התחלקות הבן מאד הדבר הזה הנכבד:

הג"ה ונ"ל בדומ' ענין מנהגינו בטלית של מצוה הנהוג אצלינו שאינו כעין מלביש בחיתוך איברים להקיף כל איברים בפ"ע רק על המלבושים הנעשי' בחיתוך איברים עוד יש למעלה מהם מלבוש עליון בלא חיתוך איברי' עטיפת כל הגוף ביחד ותבין לפ"ז מה שמברכין להתעט"ף בציצית ועטיפ' לא נזכרה בתורה הבן:

הגה לפי מ"ש בהג"ה הסמוכ' תבין מ"ש בגמ' חזייא דלא פריס סודרא אריש' וכו' אמר אכתי לא נסיבת וכן נוהגין עד היום דאין מתעטפין בטלית עד הנשואין וטעמא בעי ולפי מ"ש בהג"ה הסמוכ' תבין דהנה ענין העיטוף מור' על אור מקי"ף הכולל בחי' יחיד"ה והאור ההוא בא מן שמח' של מצו' והשרוי בלא אשה שרוי בלא שמח' שמח' שמחת לב אשה נ"ל והבן: ומעתה תתבונן דבר מת"ד מנה"ג אבותינו תורה היא שביום זה אין חשבון ומספר אל העולים לקריא' התורה כיון שהארת היום מבחי' אור מק"ף הכללי אל התורה ממילא אין גבול וחשבון וכן תבין מה שנוהגין תיכף אחר סיום התורה ביום זה מתחילין תיכף בבראשי"ת לנעוץ סופ' בתחלת' כי אין סיום וגבול הבן הדבר היטב:

סעיף ג

בשמיני עצרת הוא יום שמחת תורה הנה מסיימין התורה באות ל' ומתחילין באות ב' להיות יום ההוא יחוד"א שלים קב"ה עם כנ"י כמש"ל רמיזת דבר חז"ל כדי שאהנ"ה ממ"ך (תבין שמח"ת ל"ב וכו') והנה אמרו בזוהר (סוף מאמרי הסבא במשפטים) פתח ר"א ואמר שימני כחות"ם על לב"ך וכו' בשעתא דאתדבק' כנ"י בבעל' איהי אמרת שימני כחות"ם ארח' דחות"ם כיון דאתדבק בההוא אתר דאתדבק שביק בי' כל דיוקני' אע"ג דההו' אזיל הכא והכא ולא קיומא תמן והא איתעבר מיני' כל דיוקנ' שביק תמן ותמן קיימא אף הכא אמרת כנ"י כיון דאיתדבקנא בך כל דיוקני להוי חקיק בך דאע"ג דאזיל הכא או הכא תשכח דיוקני חקוק בך ותדכר לי' עכ"ל ומעת' בין תבין את אשר לפניך ביום היום היחוד"א שלי"ם הנה אמרת כנ"י אע"ג דאזיל הכא אי הכא (ובפרט בימי הגלות) שימני כחותם על לב"ך ולרמז זה כשחותמי"ן ומסיימין התורה ביום הייחוד הזה באות ל' תיכף מתחילין באות ב' הוא החות"ם על ל"ב ותמצא מעדנים לנפשך מילוי ל"ב כזה מ"ד י"ת בגימ' חותם הרי שלך לפניך. שימני כחות"ם על לב"ך פשוטו ומילואו אז הללוהו בתו"ף ומחול תו"ף הוא ל"ב במילואו וטובו למ"ד בי"ת והוא החות"ם על ל"ב והוא זמן המחו"ל מקיף הכללי כמש"ל שאין לו ראש וסוף בהתחלקות והוא דמיון המחו"ל שהוא סביב סביב וכענין משלם ז"ל שאמרו עתיד הקב"ה לעשות מחו"ל לצדיקים בין והתבונן:

ומעתה רמז לך ג"כ ענין החות"ם בהושענ"א רב"ה שימני כחות"ם על לב"ך היינו ע"ל וקודם ליום הנועד שמחברין את הל' עם אות הב'. וביותר צודק למה שאמרו בזוהר שעיקר גמר החות"ם נגמר ביום שמיני עצרת בתפלת מוסף הגם שהרמ"ע ז"ל מיאן בזה ודעתו שט"ס הוא בזוהר קשה לשבש כל ספרי הזוהר שבידנו ואין לזה הכרח:

סעיף ד

אמרז"ל אמרה כנ"י לפני הקב"ה ויבא כגש"ם לנו אמר הקב"ה אהי' כט"ל לישראל נ"ל החילוק בין גש"ם לט"ל גש"ם איתערותא דלתתא אין לך כל טפה ממעל' שאין טיפיים עולם כנגד' מלמט' לאפוקי ט"ל הוא אתערותא דלעילא ע"כ בחג הפס"ח שהאתערותא הוא שלא ע"י מעשינו רק בחפזון כידוע אז מתפללין על הט"ל משא"כ חג הסוכות התעוררת הוא ע"י מעשינו תשובה ומע"ט ומצות מתפללין תפלת גש"ם:

סעיף ה

נקרא היום ההוא בפי כ"י שמחת תור' ושמחים ביום ההוא עם התור' נ"ל עפ"י דברי הזהר פ' אמור דף ק"ד ע"ב וז"ל וע"ד כתיב עצר"ת תרגומו כניש"ו וההוא יומא יעק"ב איהו רישא לחדוותא וכל אינון אושפיזין חדאין עימי' וע"ד כתיב אשריך ישראל מי

כמוך (וע"כ קורין בתור' ביום הזה פרשה זאת) וכתיב ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר עכ"ל וכיון דיעקב מדת אמ"ת תתן אמ"ת ליעק"ב הוא התורי' תור"ה אמ"ת בריך רחמנא דיהיב לן אוריין תליתאי וכו' יעקב שלישי לאבהן ע"כ שמחין ביום הזה עם התור' ונקרא היום הזה יום שמח"ת תור"ה:

חשון

מאמר א

סעיף א

בו ידובר מהות החדש מרחשון וצירוף השם המאיר בזה החדש ומזל זה החדש ושאר ענינים:

צירוף השם הנכבד המאיר בזה החדש. היא והה"י יוצא מפסוק פ' תבא ו"דבש ה"יו"ם ה"זה י"י התיבות הללו בגימ' י"ו הוי"ת ובגימט' ב"פ יצח"ק ויתבאר אי"ה:

סעיף ב

בספר יצירה המליך אות נ' בריח וקשר לו כתר וצרפן זה בזה וצר בו עקר"ב בעולם ומרחשון בשנה ודקין בנפש זו"נ. ע"כ להבין כמעט קט כיון דהמליך אות נ' בחוש הרי"ח מהו השייכות יצירת מרחשון לחוש הרי"ח ולמזל עקר"ב וליצירת הדקין באדם (בנפש זו"נ)

והנה עיין מה שכתבתי לעיל (במאמרי חדש תשרי מאמר חינו"ך המקדש דרוש ד') בפסוק לפני אפרי"ם ובנימי"ן ומנש"ה עוררה את גבורתיך ולכה לישועתה לנו (הוא במזמור שאמרו בני קרח) ונאמר בכאן בקיצור דהנה קשה א' מהו הנרצה שבחרו בני קר"ח בתפילתם הנך שלשה שבטים דייקא. ב' מהו כוונתם לעורר את הגבורות לפני השבטים הלא יותר טוב לעורר החסדים ג' מהו שסיימו ולכה לישועתה לנו איך תלוי' ישועתה בהנך ג' שבטים ד' הזכירו את הג' שבטי' הללו שלא כסדר תולדותם ולא כסדר הדגלים כתבנו ע"פ הקדמה ידועה במדרש המשכן שעשה משה הנה נשלם בכסל"ו וצוה הש"י להמתין בחינוכו עד ניס"ן. ירח שנולד בו יצח"ק והי' כסלי"ו מתבייש ושילם השי"ת שכרו בחינוך בית שני בזמן החשמונאים. והוא לדורות ימי חנוכ"ה (והוא הי' עיקר חינוך בית שני כי מה שחנכוהו בימי אנשי כנה"ג עדיין הי' עבדים למלכי פרס כמו שאמרו שם כי עבדים אנחנו ובעבדותינו וכו'. כנ"ל) והנה בית ראשון שבנה שלמ"ה נשלם בחדש הזה מרחש"ון כמבוא' בכתוב ירח בו"ל (ופירשו חז"ל שהוא מרחשו"ן. ויבואר להלן אי"ה ענין שם בו"ל) והנה ע"פ רוה"ק לא חינכו שלמה עד ירח האתני"ם

תשר"י והי' מרחשון מתבייש והבטיח הש"י לשלם שכרו לעתיד ב"ב בבנין הג'. ע"כ תוכן דברי המדרש. הובא בילקוט מלכים עיי"ש. א"כ נראה מבואר מזה דחינוך בית הג' ב"ב יהיה במרחשו"ן א"כ חינוך כל השלש' בתים הם באלו הג' חדשי' תשרי (בית ראשון) מרחשו"ן (בנין עתיד) כסלו (בית שני בימי החשמונאים שזה עיקר חינוכו כמש"ל):

והנה אלו הג' חדשי' ע"פ סדר הדגלים אל השבטים הלא הם מתייחסים תשר"י לאפרי"ם. מרחשו"ן למנש"ה כסל"ו לבנימין. והנ' תמצא לפ"ז חינוך כל הג' בתים המה בחדשים המתייחסים לבני' של רח"ל. כי היא נק' עקרת הבי"ת הבן (תמ"ך אשורי במעגלותיך בל נמוטו פעמי. תמ"ך ר"ת ת"שרי מ"רחשו"ן כ"סלו כשישלמו חנוך הבתים של אולי הג' חדשים אז לא ימיטו פעמי):

יצא לנו מכל זה. חנוך הבית המקוו' ב"ב יהי' בחד' הזה מרחשו"ן וטעמא רבה אית בי' ע"פ אשר שמעתי מפי כבוד אדומ"ו הרב הקדוש מהרמ"מ זצק"ל אשר עינינו רואים כל הגזירות המתחדשות על שונאי ישראל מן המלכיו"ת וכן נתינת המסים וארנוניות התחלתן תמיד מן מרחשון. ואמר הטעם שבחדש הזה הית' המריד במלכות בית דוד וימליכו את ירבע"ם (ויעש ירבעם את החג בחדש השמיני בחדש אשר בדא מלב"ו. בו"ל נ"ל כאשר יתבאר אי"ה) ע"כ גזירת המלכיו"ת במרחשו"ן ע"כ דברי קדשו:

והנה לפ"ז תתבונן להיות שחטאו ישראל ואמרו אז בחדש זה ראה בית"ך דו"ד. ע"כ בעת התיקון ב"ב הנה ימלוך מלך בית דוד משיח צדקינו ויתחנך הבי"ת במרחשו"ן ויתוקן העולם במלכו"ת והנה לפ"ז סדר החינוך של הבתים הי' בתחיל' בית ראשון. בתשרי המיוחס לאפרים ובית השני בכסל"ו חדש המיוח' לבנימין בית המקוו' ב"ב נזכה נראותו יהי' חינוכו במרחשו"ן חדש המיוחס למנש':

ועוד אקדים לך ידוע מחלוקת קר"ח הי' דהנ' כה"ן הוא בבחינ' חס"ד והוא במעל' על הלו"י שהוא. בבחי' גבור"ה. ע"כ הלוי"ם המה משרתים בעבודת' אל עבודת הכהנים כדי שיהי' תגבורת החסדים על הגבורות. והנה קר"ח שהי' לו"י רצה להיות במעל' על אהר"ן שהי' כה"ן הנה רצה להגביר הגבורות על החסדי"ם והנה באמת לעתיד ב"ב יהיו הגבורות במעל' על החסדים כמעלת הזהב על הכסף אלא קרח אכלה פגה: ע"כ לעתיד יתעלה קר"ח וכמ"ש האריז"ל צדי"ק כתמ"ר יפר"ח ס"ת קר"ח:

ובזה תבין מ"ש בתור'. ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם ואת קרח וכו' באכל האש את הנ' ומאתים איש ויהיו לנ"ס הנה ויהיו לנ"ס אינו מובן אבל הקדים לך הנה הי"ב אותיות פשוטות הו"ז חט"י לנ"ס עצ"ק אשר בהן נוצרו הי"ב חדשים כמבואר בספר יציר' הנה ג' אותיו' לנ"ס בהן נוצרו הג' חדשים תשרי מרחשון כסלו כמבואר בס"י והנ' כבר

כתבתי שהחינוך של כל הג' בתים המה בג' חדשים הנ"ל וכאשר יוגמר חינוך של הג' בתים של הג' חדשים הנ"ל שנוצר ע"י אותיות לנ"ס אז יקנו עדת קר"ח הו"י וקיום וזה שרמז התורה ויהי"ו לנ"ס הבן: ולפ"ז זהו שהתפללו בני קר"ח לפני אפרי"ם ובנימי"ן ומנשה (שזהו סדר של אלו הג' שבטים. בג' חדשיהן כנ"ל כפי סדר חנוך הג' בתים בי"ת ראשון בתשרי מיוחס לאפרי"ם. בית שני בכסל"ו מיוחס לבנימי"ן. ובית המקווה ב"ב יהי' חינוכו במרחשו"ן שהוא מיוחס למנשה. אז) עוררה את גבורתי"ך (אז יהיו הגבורו' במעלה על החסדי' כסברת קר"ח וע"כ יתעלו אז עדת קרח. וז"ש) ולכה לישועת' לנו הבן:

ומעתה נחזור לענין בנין הבית לעתיד ב"ב שיהי' ע"י משיח צדקינו הבא מן דוד יהי' חינוכו במרחשו"ן שאז פגמו ישראל ואמרו אין לנו חלק בדו"ד וכו' ראה בית"ך דו"ד הנה בו בחדש יהי' התיקון ויתוקן העולם במלכות:

והנה ידוע מענין חטא אדה"ר אשר נתפגם העולם על ידו וגרם מי' לו ולכל העולם והנה תלת גלגולין דילי' נרמז בר"ת אד"ם ר"ת א"דם דו"ד מ"שיח הנה כאשר ימלוך המלך המשי"ח הוא אד"ם בעצמו אז יתוקן חטאי אדה"ר ואז יבולע המות לנצח כידוע והנה במלך המשיח נאמר והריח"ו ביראת י"י היינו חוש הרי"ח. ונ"ל הטעם דהנה אצל חטא אדה"ר נאמר שם כל החושים. ותר"א האשה וכו' ויאכל. וישמעו וכו' חוץ חוש הרי"ח שלא נזכר שם במעשה ההוא. ממילא לא נשתמשו בו בפועל ההוא ולא נתפגם כ"כ כאינך החושים הגם שקיבל פגם מחמת שהוא מצורף בגוף עם שאר החושים עכ"ז כיון שהחוש הזה בפ"ע לא הפעיל בפועל ההו' הנה לא נתפגם כאינך. ע"כ גם היום הוא אינו גופני כאינך והוא דבר שהנשמה נהנה ממנו כמאמרם ז"ל:

הג"ה ועפ"ז יונח לנו מאמרם ז"ל בברכות מנין שמברכין על הרי"ח דכתיב כל הנשמ"ה תהלל איזה דבר שהנשמ"ה נהנה ממנו ולא הגוף הוה אומר זה הרי"ח ע"כ והנה לכאורה קשה מאד אומרם ז"ל מנין שמברכין על הרי"ח הלא בריש שמעתין אסקו בטעם לכל הברכות דסברא הוא אסור ליהנות מהעוה"ז בלא ברכה. וע"כ כל הפוסקים הראשונים והאחרונים השתדלו ליתן טעם למה אין מברכין על הזיוג ועל שמיעת קול ערב פרק בשיר וכלי זמר דכיון דסברא הוא דאסור ליהנות וכו' וא"כ מהו זה דהוצרכו לחפש איזה לימוד מנין שמברכין על הריח וע"פ הנ"ל יונח ע"פ מה דידוע דטעם הברכות הוא לברר הטו"ב מן הר"ע בכל עניני העולם שנתערב הכל בבחי' עץ הדע"ת טו"ב ור"ע ואין להאריך בכאן וזהו שאמרו חז"ל סברא הוא אסור ליהנות וכו' והנה סד"א כיון שחוש הריח לא נזכר באכילת ע"ץ הדע"ת. א"צ לברכה כי לא מצרך בי' בירור. ע"כ הוצרך להביא ראי' דאעפ"כ מיצרך צריכי לברכ"ה כי אעפ"כ הוא פועל גופני בהדי אינך ועוד המבין יבין הבירור הכולל מעניני הרפ"ח ניצוצין קדמאין ואין להאריך:

ומזה תתבונן ג"כ סוד הבשמים במו"ש ובמ"א הארכנו בזה על כן בעת תיקונו של אדם הראשון במשי"ח צדקינו ב"ב זה החוש יהי' למעלה לראש והריח"ו ביראי' י"י ואז יתוקן העולם לגמרי מן זוהמת הנח"ש ע"י מלך המשיח (חושבני' דדין וכו') י"י מל"ך י"י מל"ך י"י ימלו"ך בגי' כנ"ל: ומעתה נחזור לענינו המליך אות נ' ברי"ח וכו' וצר בי' עקר"ב בעולם (היא המזל של חדש מרחשו"ן) עקר"ב עק"ר ב' רמז עיקר בי"ת המקווה יהיה בחדש הזה חינוכו. גם עקרב בגימ' דו"ד משי"ח אשר בחדש מרחשו"ן יהי' התיקון אשר פגמו ישראל באמרם אין לנו חלק בדו"ד וכו' ראה בית"ך דו"ד הנה יבקשו את י"י אלקיהם ואת דו"ד מלכם במהרה בימינו אמן:

וארמוז לך עוד ג"כ בריאת הדקי"ן בנפש כי הנה ישראל בפגמם ונתחלקו במריבה על מלכות בית דוד הנה ירבעם ב"נ החטיאם חטאה גדולה ואמר הנביא ע"ז חבור עצבים אפרים הנח לו אבל כשחלק לבם עתה יאשמו הנה ב"ב בזמן התיקון העיקר הוא שיהיו ישראל באחדות ב"ב ואין שטן ואין פגע רע וזה רמיזת הדקין שכל אחד מדובק בחבירו ומגין על חבירו (הלא תדע אפי' להלכה ע"פ הדין וההלכה כשניקב אחד מהן לחבירו כשר כי חבירו מגין עליו) ע"כ בריאת הדקי"ן מרמזין על האחדות. ועוד נ"ל לרמוז ע"פ חשבון הרמב"ם במנין המצות הנה מצות קטר"ת שהוא סוד הרי"ח הוא בתורה במנין ד"ק. הבן. והשם הטוב יכפר בעדינו וכל דברינו בדרך אפשר ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו:

סעיף ג

והנה כתבתי לך ע"פ סדר הדגלים החדש הזה יתייחס למנש"ה הנה נברא אתו עמו חוש הרי"ח כנ"ל והוא דבר שהנשמה נהנה ממנו ע"כ יתייחס החדש למנש"ה אותיות נשמ"ה וכיון שחוש הרי"ח נברא עם החדש הזה ע"כ גם בנח בצאתו מן התבה בחדש הזה כתיב בי' וירח י"י את ריח הניחוח הבן:

סעיף ד

החדש הזה נק' במקרא ירח בו"ל. נ"ל ע"פ הדברים הנ"ל דהנה למ"ש דנראה מדברי רז"ל חינוך בית המקווה בית השלישי יהיה בחדש הזה מרחשו"ן והנה ידוע משארז"ל בית הראשון נגד אברה"ם שקראו ה"ר ולא נתקיים בית השני נגד יצחק שקראו שד"ה ולא נתקיים בית השלישי יהי' ב"ב נגד יעקב שקראו בי"ת ויהי' קיימו לעד (כענין הנאמר בי"ת יעק"ב לכו ונלכה באור י"י) דכתיב תתן אמ"ת ליעקב. קושט"א קאי ניתן אמ"ת ליעק"ב שהוא בבחי' תפארת קו האמצעי כולל קו הימין חסד לאברה' וקו השמאל פחד יצחק ע"כ נק' אמת אתוון שבימין ושמא"ל ואמצ"ע באל"ף בי"ת. הנה לפ"ז תבין כיון שבחדש הזה אנו מקוים שיהי' בו חינוך הבית השלישי אמת ליעקב כללות כל הקוין

ראש סוף אמצע. ע"כ נק' החדש הזה בו"ל. ראש (התורה ב') אמצע (התורה ו' דגחו"ן) סוף (התורה ל') ובזה תבין ג"כ סדר חינוך של הבתים בג' חדשים של בני' של רחל (עקרת הבית) הלא הסדר הוא חינוך בית ראשון שהוא נגד אברה"ם ימין הוא בחדש תשרי המיוחס לאפרים ראש הרגל שהוא ימין. וחינוך בית שני שהוא נגד יצח"ק ק"ו שמאל הי' בחדש כסלו המיוחד לבנימין סוף הדגל ובנין העתיד שהוא נגד יעקב קו האמצעי (הכולל כולם) הנה יהיה ב"ב בחדש האמצעי מרחשו"ן המיוחס למנש' שהוא אמצעי לדג"ל (ובמ"א דברנו באריכות דזה שאמר יוסף בלידת מנש"ה כי נשני אלקים את כל עמלי ואת כ"ל בי"ת אב"י היינו בי"ת יעק"ב אכ"מ להאריך. הבן:

ובזה תבין הנאמר בברכת יעקב לבני יוסף וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים וכו' שכל את ידיו כי מנש"ה הבכור והנה כל המפרשים השתדלו להבין מהו הנתינת טעם כ"י מנשה הבכור ואדרבא. ולפי הנ"ל יתכן שפיר דקשה למה לא צוה יעקב ליתן את מנשה בשמאלו ואת אפרים בימינו למה הוצרך לשכל את ידיו אבל הוא באמת כי מנשה הבכור והבנין העתיד החשוב מן כולם יהי' החינוך בחדש המיוחס לו חדש האמצעי והוא יהי' בדגל האמצעי לזה אמר דכתיב שכל את ידיו (ולא החליף את מנשה לשמאלו) כי (באמת) מנש' הבכור והוא בחשיבות אבל שם את אפרים לפני מנשה לענין הקדימ' כנ"ל וברכו בימינו מטעם הנ"ל. הבן ותתן מעדנים לנפשך והא דכתיב וישם את אפרים לפני מנשה היינו לענין הקדימ' בזמן כי חינוך בית ראשון אשר היה בחדש המיוחס לאפרים הוא היה מוקדם בזמן משא"כ החינוך של עתיד בחדש המיוחס למנש' הוא עתיד להיות אבל יתעלה במעלה יותר מכל הבתים וזה שתמצא שגם הבית ראשון נשלם במרחשון ולא חנכוהו עד תשרי ברוך המגיד מראשית אחרית להיות האמת הוא דעיקר חשיבות הבית אשר יקויים לעד הוא הבית אשר יהיה חנוכו במרחשון אבל יעקב אבינו שם את אפרים לפני מנשה ע"כ המתינו בחינוכו עד חדש תשרי המתייחס לאפרים. הבן:

סעיף ה

אחרי שביארנו לך אשר חדש הזה בו בחי' הרי"ח ובו יהי' חינוך הבית לעתיד ב"ב ע"י משיח אשר בו נאמר חוש הריח והריח"ו ביראת י"י והבית הנבנ' ב"ב יהיה נגד יעק"ב שקראו בי"ת והוא יהיה בנין עולם כי יעקב מדתו אמ"ת תתן אמ"ת ליעקב בו נכללי' הראש והסוף ואמצע (ע"כ גם החודש הזה נק' בו"ל ראש וסוף ואמצע התורה כמו שכתבתי) קושטא קאי לא יהרס ולא יחרב לעולם הנה ע"פ הדברים האלה תבין מה שרמז שלמה והחו"ט המשולש לא במהרה ינתק חו"ט משולש היינו ג"פ חו"ט בגימ'

הד"ס אשר זכינו לריח"ו. והנה ידוע הד"ס בגימ' חיים עם הכולל מן אלופו ש"ע חיי החיים ב"ה כמ"ש ואתם הדביקים בי"י אלקיכם חיים וכו' הבן הדברים:

סעיף ו

בגמ' מפני מה לא נאמרה נ' באשרי מפני שיש בה מפלתן של שונאי ישראל שנאמר נפלה ולא וכו' ואפיל"ו הכ"י חזר דוד וסמכ' ברוה"ק שנאמר סומך י"י לכל הנופלים ע"כ הנה תיבות אפיל"ו הכ"י אין להם ביאור גם אמרם וסמכ' ברו"ח הקוד"ש וכי עד השתא לא ידענו אשר כל דבריו ברוה"ק אבל ידועים הדברים מדרושי חנוכ"ה שכתבתי להלן במאמרים כ"פ נק' שם המועד חנוכ"ה שהוא חינוך והרגל לגאולה האחרונה העתיד' והנ' בזמן הנס דחנוכ"ה זה הי' אחרי פטירת נביאי האחרוני' חג"י זכרי' ומלאכ"י ונפסק' הנבוא' והתנוסס הש"י עמנו בנר ניסיי והוא הארה מן או"ר הגנו"ז (אשר האדם מביט בו מסוף העולם ועד סופו) והוא היתה מתנה טובה מן הש"י שנקבע לדורות כל ימי עניינו ומרודינו בגלות הארוך הזה שנפסק' הנבוא' ומן הארה ההוא עכ"פ אינו נפסק רוח הקודש והכל מן הארה ההוא הארת נ"ר חנוכ"ה האר' מן אור הגנו"ז. עד כי יצמח צמ"ח צדיק ב"ב ויהי' החינוך בחדש מרחשו"ן סוד הרי"ח (כמ"ש בס"י המליך אות נ' ברי"ח וכו' וצר בו עקר"ב בעולם מרחשו"ן בשנה וכו') דבר שהנשמ"ה נהנית ממנו ולא הגו"ף (נשמה אותיו' מנש"ה חדש המיוחס למנש"ה גו"ף בגימט' חנוכ"ה ויתברר אי"ה ע"כ תמצא:

מרחשון בגימ' אר"ח נשמ"ה ואותיות מרחשו"ן מורכבים מן רי"ח נשמ"ה). והנה הסגול' בזה כל ימי עניינו בנר חנוכ"ה בחדש כסל"ו הארה מן האור הגנו"ז כל ימי הפסקת הנבואה שעכ"פ לא נפסק רוה"ק. ורוה"ק הוא בהלבשת מלכות שמים נק' גופ"א קדישא ע"כ חנוכ"ה בגימ' גו"ף עד אשר יהי' החינוך ב"ב בחד' מרחשו"ן סוד הרי"ח כנ"ל דבר שהנשמ' נהני' ממנו ולא הגו"ף אז כתי' ושפכתי רוחי על כל בשר ונבאו בניכם ובנותיכם ע"כ נקראים הנפלאות נ"ס כי חודש כסל"ו נברא באות ס' כמ"ש בס"י המליך אות ס' בשיני' וכו' וצר בו קשת בעולם וכסל"ו בשנה וכו'. והנה מרחשו"ן הנוצר באות נ' כנ"ל בו התחילה הנפילה בעוה"ר והיתה המריב' במלכות בית דוד ויעש ירבעם את החג בחדש השמיני. החדש אשר בדא מלב"ו (בו"ל כנ"ל) ואמרו אין לנו חלק בדו"ד ראה ביתך דוד הנה בעוה"ר בחדש הזה התחיל' הסיב' לנפילת אות נ' וסיב' לדורות אחרונים להפסקת הנבואה אבל הש"י ברוב רחמיו נתן במתנה בחדש כסליו אות ס' הארה מן אור הגנוז שעכ"פ לא תפסיק רוה"ק כל ימי עניינו ומרודינו ע"כ נק' הנפלאות נ"ס אות הס' סומכת לנפילת אות נ'. ע"כ נ"ס דחנוכ"ה לא ניתן לכתוב בדברי נבואה רק בעל פה כי אדרבא

כל מתנתה הוא לכל ימי הפסקת הנבוא' שהיו ישראל צופים עכ"פ ברוה"ק עד כי יבא זמן ונבאו בניכם ובנותיכם. ע"כ אמרז"ל דו"ד לא רמז נ' באשרי מפני שיש בה מפלתן וכו' כי הנה החדש הנוצר באות נ' בו התחילה המרידה במלכותו ואמרו ראה ביתך דו"ד וזה היתה ניסבה מאת הש"י שתופסק הנבואה בדורות האחרונים. ואמרו אפיל"ו הכ"י חזר דו"ד וסמכ"ה (באות ס') ברוה"ק שע"י הארת נר חנוכ"ה בחדש כסלו הנוצר באות ס' לא יופסק עכ"פ רוח הקודש עד אשר נזכה ב"ב ובקשו את י"י אלקיהם ואת דו"ד מלכם. אז יהי' החינוך בחדש מרחשון אז יקויים ונבאו בניכם ובנותיכם ושפכתי רוחי על כל בשר ב"ב אמן:

סעיף ז

כתיב במכירת יוסף' וישאו עיניהם ויראו וכו' וגמליהם נושאים נכאות וכו' עיין ברש"י (והוא מרז"ל) מפני מה פירסם הכתוב את משאם להודיע מתן שכרן של צדיקים שאין דרכן של ערביים לשאת אלא נפט ועטרן שריחן רע ולזה נזדמנו בשמים שלא יוזק וכו' עכ"ל והנה כל משכיל ישתומם הנה בזה היה נשמר בהשגחה עליוניו' שלא יריח ריח רע והנה נמכר לעבד והכהו פצעוהו הערביים והיה משתטח על קבר אמו. כמבואר בספר הישר. ואיה שמירתו אבל היה הדבר בגזיר' אלקית. והנ' בזה לבדו נשמר שלא יוזק מריח רע הוא לפלא ונאמר בזה שיובנו הדברים ע"פ דברינו הנ"ל אשר אנחנו רואים אשר כל הגזירות והשיעבודים והמסים בגלות החל הזה התחלתן בחדש מרחשון (הוא חודש הרי"ח כנ"ל) והיא להיות המרידה במלכו"ת בית דוד הי' בזה החדש כנ"ל ע"כ כל גזירות המלכיות התחלתן בזה החדש. עד יגאלינו גאולת עולם ויהי' חינוך הבית בזה החדש (והוא תיקון על שאמרו אין לנו חלק בדו"ד אז ב"ב נאמר ובקשו את י"י אלקיהם ואת דו"ד מלכם) ויתבטל שיעבוד מלכיות והנה חדש הזה בבחי' הרי"ח כמש"ל גם בנח נאמר בחדש הזה וירח י"י את רי"ח הניחוח ע"כ נאמר במשי"ח והריחו ביראת י"י והוא דבר שהנשמה נהנית ממנו וכו' והחדש הזה מיוחס למנש"ה (אותיות נשמ"ה) בן יוסף:

הג"ה ותבין בזה מש"ל חנוכ"ה בגימ' גו"ף אשר בתוכו מאיר' הנשמ"ה בהסתר והנה החנוכ"ה הזאת של גו"ף המסתיר היא מאיר עד כי יהיה ב"ב החינוך לעתיד בחדש (המיוחס למנש"ה) נשמה ובו בחי' הרי"ח דבר שהנשמה נהנית ממנו ולא הגו"ף:

והנה תשכיל ותתבונן כל ימי גלותינו התחלת הגזירות הם בחדש הזה תבין מזה הפסולי עדות הנה מצות ק"ש שצונו הש"י היא נק' עדות שמחוייבין אנחנו להעיד בכ"י על יחודו ואחדותו ית"ש ע"כ אותיות ע"ד המה רברבין בפסוק הייחוד להורות על הנ"ל ומי שהוא פסול לעדות הנה מצות ק"ש שלו יקובל לרצון ואסור לקרות ק"ש במקום שיש

ריח רע הבן הדברים ברמז מועט והנה ב"ב יתבטל מן העולם הריח רע ויבוא הרי"ח טוב ע"י משיח צדקינו והריחו ביראת י"י כשתבין כל הנ"ל הנה לנבון ניקל דעת הנה יוסף היה הראשון שנכנס לגלות ולשעבוד. ובחדשו (היינו חדש המיוחס למנש' בנו) שבו בחי' הרי"ח יוגמר השיעבוד ותהי' גאולת עולם ב"ב ע"י משיח צדקינו דכתיב בי' והריחו ביראת י"י וכו' הנה בתחילת הליכת יוסף בגלות שמרו הקב"ה מן הרי"ח ר"ע וב"ב יתבסם העולם בריח טוב בחדש המקווה אשר בו יהיה החינוך הבית ב"ב אמן:

סעיף ח

בענין החלומות אשר חלם יוסף כתיב ויחלום עוד חלום א"חר וכו' והנה השמש והירח וכו" ויספר אל אביו ואל אחיו וכו' הנה אומרו חלום אח"ר. תיבת אח"ר מיותר ומי לא ידע כי אחר היא. ועוד מהראוי להתבונן מדוע חלום הראשון סיפר רק לאחיו וחלום השני סופר גם לאביו והנראה לפרש כי החלום הזה הוא חלום אחר ואינו מענינו של הראשון כי הראשון הי' פתרונו שיתמנה למושל ולשליט במצרים ויבואו אחיו וישתחוו לו וזה היה בסיבת התבוא' שיבואו לשבור בר ממצרים ע"כ הי' החלום בעומרי השדות של תבואות ואז לא השתחוו לו רק אחיו והחלום השני הוא חלום אחר והחלום הוא בצבא מרום השמש והירח את אשר תהי' אור הלבנ' כאור החמה הכוונה על לעתיד ב"ב הנה בחדשו היינו חדש המיוחס לבנו מנש"ה הוא חדש מרחשו"ן בו יהיה חינוך הבית לעתיד ואז יבא כל בשר להשתחוות לפני י"י בהר הקודש ויבואו ג"כ יעקב ורחל ושבטי ישורון להשתחוות וז"ש משתחוים לי"י היינו בחדש המגיע ומיוחס לי לבני י היינו מנש"ה והנה חלום אחר הוא. ע"כ סיפר גם אל אביו זה החלום כי הבית השלישי נגד יעקב שקראו בי"ת והנה להוציא מלב אחיו אמר יעקב בתימא הבוא נבוא וכו' להשתחוות ל"ך כי אין הכוונה רק בחדשך ע"כ ואביו שמר את הדבר כי היה משכיל על דבר:

כסלו-טבת

מאמר א

סעיף א

בו ידובר מענין צירופי שמות הקדש של החדשים הנ"ל ומהות החדשים ולהיות ימי חנוכה המה מחוברים בב' חדשים הנ"ל ע"ב חיברתם ביחד ויתבאר אי"ה במאמרי חנוכ"ה:

צירוף השם הנכבד המאיר בחדש כסל"ו הוא ויה"ה יוצא מר"ת הפסיק ו"ירא י"ושב ה"ארץ ה"כנעני וגו' בפ' ויחי אצל אבלו של יעקב אבינו כשנטמן במערת המכפלה ולפי

הקבלה בידינו הי' הדבר בכסל"ו בימי חנוכ"ה כי יעקב אסף רגליו אל המטה ביום א' בסוכות כפי הקבלה שבידינו מן הרמז בפסוק ויעקב נסע סכות"ה ונשלמים השבעים יום בחנוכ"ה ע"כ נרמז שם הצירוף של חדש כסלי"ו נ"ל ויתבאר אי"ה במאמרי חנוכה:

סעיף ב

צירוף השם הנכבד של חדש טב"ת הוא היה"ו יוצא מס"ת הפסוק גדלו ל"ה את"י ונרוממ"ה שמ"ו יחדיו ג"ל להיות זה החודש ג"כ מצורף לימי חנוכ"ה עם החדש כסל"ו וניתנו הימים להודות ולהלל הנה נרמז צירוף השם של החדש בפסוק גדלו לי"י אתי ונרוממה שמו יחדיו ויתבאר אי"ה במאמרי חנוכה:

סעיף ג

בספר יצירה המליך אות ס' בשינ'. וקשר לו כתר וצרפן זה בזה וצר בהם קשת בעולם וכסלו בשנה וקיבה בנפש זו"נ עוד שם המליך אות ע' ברוגז וקשר לו כתר וצרפן זה בזה וצר בהם גדי בעולם וטבת בשנ' וכבד בנפש זו"נ ע"כ הנה ידובר בזה אי"ה במאמרי חנוכ"ה הנ' אלו הב' חדשי' היו מסוגלי' מבראשי' לנ"ר מצוה הנה סמ"ך עי"ן בגימ' נ"ר ויבואר אי"ה להלן:

סעיף ד

כסל"ו במילואו כזה כ"ף סמ"ך למ"ד ו"ו בגימ' א"ב הרחמים וזה שתיקנו בנוסח ההודא' ואתה ברחמי"ך הרבים וכו' ויבואר אי"ה להלן שיתבאר לפנינו אי"ה:

סעיף ה

כסליו בגימ' ב' עמ"ד רמז מן בראשי"ת עמד להם לישראל התחלת התורה אורייתא מחכמה נפקת בחכמ' יבנה בי"ת הגם שהיה הדור מעטי זכיות ולא הי' כ"כ איתערותא דלתתא עכ"ז היא שעמדה להם איתערותא דלעילא להיות ישראל עלו במחשב' בחכמה הקדומה וז"ש בנוסח ההודאה ואת"ה (בגימ' בי"ת) ברחמיך הרבים ע'מ'ד"ת להם וכו' ויתבאר להלן אי"ה:

סעיף ו

כסל"ו. עיין להלן במאמרים הבאים הגם של או"ר המנור"ה אשר בחדש הזה הי' מבחי' אור הגנו"ז שנגנז בתורה ועיין שם מ"ש בשם הרוקח שע"כ ניתקנו ל"ו נרות כנגד ל"ו או"ר ונ"ר ומאורו"ת שנזכרו בתורה הוא רמיזת אור הגנוז ששימש ל"ו שעות לאדה"ר ואח"כ נגנז ונתכסה בתורה ולדעתי ע"כ שם החדש (שהאיר בו הארה מן האור הגנוז ומכסה בתורה נקרא כסל"ו כ"ס ל"ו כיסו"ו ל"ו או"ר ונ"ר ומאורות נתגלה הארה בחדש הזה ומצורף לאור הזה טב"ת. או"ר כי טו"ב:

מאמר ב

סעיף א

בו ידובר מענין הנס דחנוכ' ורמיזתו בפסוקי התורה ונביאים וכתובים ויתבארו בהם כמה עניינים ע"פ כמה הקדמות ויתבאר אשר הנס הזה רמז לאור תורה אשר רצו היונים לבטל והש"י הפר עצתם וליהודים היתה אורה זו תורה ונק' או"ר תור"ה:

נס דחנוכ"ה לא ניתן לכתוב (כמשארז"ל) רק הוא בבחי' תור' שבע"פ והטעם יתבא' לפנינו אי"ה במאמרי' הבאים כיד י"י הטובה עלינו אבל עכ"פ ליכא מידי דלא רמיזי באורייתא תורה שבכתב. ע"כ אבאר מקודם כמה עניינים ברמיזה ובדרך הדרש בפסוקים בתורה ובנביאים בענין הנס דחנוכה ובענין הנר מצוה שתיקנו החכמים בעלי רוה"ק שבדור ההוא לדורות עולם לזכרון לבני ישראל לפני י"י ע"ע ויתבאר שהאור הוא מבחי' אור הגנוז ע"כ הוא בתורה רק בגניז' ויתבררו בצירוף מאמרי הזוה"ק אשר נרמז בו שמציל מדינ' גיהנ"ם ומסוגל לתחיית המתים:

בראשית ידוע דבתיבת בראשי"ת התחלת התור"ה יש בתיב' תש"ך צירופים וכבר ידוע מהקדמונים דבתש"ך צירופים אלו נרמזים מצות התור' וסודותי' ואוריי' ודרבנן וכל מה שעתיד להיות ולא נעלם מכל המשכילים דברי התיקוני זוהר והנה גם אנחנו בענייננו רמזנו בר"ת הרבה עניינים בתש"ך צירופים וכתבנו שם בראשי"ת יצורף יר"ת בש"א 'ישועה 'רבה 'תהיה 'בזמן 'שימלוך אנטיכוס א' נטיכוס (הוא היה המלך יון הרשע שדחק את ישראל ורצה להעבירם על דת והש"י נקם את נקמתם) ועוד בצירוף יר"ת שב"א 'ישועה 'רבה 'תהי' 'שינצחו 'בני 'אהרן ואי"ה להלן תתבונן למה רמזתי לך הענין בבראשי':

סעיף ב

כתב הרב עיר וקדיש אשר דבריו דברי קבלה וקיב"ל מאליה"ו ז"ל ה"ה בעל הרוקח וז"ל בפרשת אמור אל הכהני"ם. התחיל שבת ורגלים פסח ועצרת ר"ה ויוה"כ סוכות וידבר משה את מועדי י"י אל ב"י וסמיך לי' ויקחו אליך שמן זת זך כתית למאו"ר רמז לחנוכ"ה שמן זית מצוה מן המובחר עכ"ל. ונ"ל דלשם נאמר צ"ו א"ת בנ"י ישרא"ל בגימ' בימ"י מתתיה"ו ב"ן יוחנ"ן כשתוסיף הכולל והוא דבר נחמד כאשר כבר השמעתיך שאלו הג' חדשים תשר"י מרחשו"ן כסל"ו המה מסוגלים לחנוכ"ת הבי"ת כי הן המה החדשים המתייחסים לבני' של רח"ל (עקרת הבי"ת) אפרי"ם מנש"ה בנימי"ן. והנה כסל"ו לבנימי"ן והנה מה שהמקובלים נוהגין להוסיף הכולל במקום המצטרך מקובל היא בידם בסמיכה על המקרא שבתורה אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי והנ' ראוב"ן ושמעו"ן בגימ' אפרי"ם מנש"ה כשתוסיף הכולל על ראובן שמעו"ן ממילא נפקא

לן מן התורה דבר זה מן אפרי"ם מנש"ה והנה החנוכ"ה הזאת בימי מתתיהו יהי' לבנימי"ן שהוא כמו אפרי"ם ומנש"ה הגם שלא היה גאול' שלימ'. עכ"ז נחשב לחינוך כמו החנוכי' הגדולים שבחדש אפרים ומנש'. ע"כ נצטרך להוסיף בכאן הכולל שהיא נלמד מן אפרי"ם ומנשה. ולא יהי' הדבר הזה קל בעיניך:

ועוד אומר לך דבר נכון צ"ו את בני ישראל הוא יותר א' מן מספר בימי מתתיה"ו בן יוחנ"ן להורות כי האור ההוא אשר ניתקן בימי מתתיהו בן יוחנן הוא הארה מן האור שנברא ביום א' (כאשר אכתוב לך להלן אי"ה אשר האור הניסיי בימים ההם בזה"ז היה אור ניסיי והאור מן הארת אור הגנוז. וכ"ה למשמרת בכל שנה ושנה) והנה האור הגנוז נגנז בתורה כמו שכתבתי כ"פ מפי קדמונינו ז"ל וע"כ האור ונר מצו"ה רומזים לתור"ה אוריית' מחכמה נפקת והנה רצו היונים לבטל את התור"ה או"ר וע"כ נעשה הנ"ס בשמ"ן רמז לחכמ"ה כמשארז"ל כ"פ ששמ"ן זית מצוי שם החכמה מצוי' ולמדוהו מן המקרא וישלח יואב תקוע"ה ויקח משם אשה חכמ"ה (משם דייקא כי תקיע"ה אלפ"א לשמן) ונעשה הנס במנורה ג"כ רמז לחכמ"ה הרוצה להחכי"ם ידרי"ם (ומנור"ה בדרו"ם אותן הרוח היא תמיד אור בקיץ ובחורף משא"כ שאר הרוחות) הנה ידוע אות א' רמז לחכמ"ה כמד"א ואאלפ"ך חכמ"ה וע"כ תבין לפי"ז. בימי"י מתתיה"ו בן יוחנן עם א' (היינו עם הארת הא' שנעשה בימיו) הוא בגימ' צ"ו א"ת בנ"י ישרא"ל (אז) ויקחו אליך שמ"ן זי"ת זך כתית למאו"ר:

סעיף ג

ועפ"י הדברים האלה תבין לפרש בגמ'. והיכן צונ"ו ר' אוויא אמר מלא תסור וכו' ר' נחמיה אמר שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך והנה ידוע מה דהקשו מ"ש דהקש' הש"ס כאן יותר משאר מצות דרבנן היכ"ן ציונ"ו ותו יש להתבונן במאי פליגי ר' אוויא ור"נ ויש לפרש עפ"י הדברי' הנ"ל דהיה מקובל ביד' כקבלת הרוקח ז"ל דנרמזת המצוה בתור' בפ' אמו"ר אל הכהני"ם ושם נאמר ג"כ ולרמז המועד אשר יתחדש ע"י הכהנים והמצוה אשר תתחדש וכמו שרמז הרוקח ז"ל צ"ו א"ת בנ"י ישראל וסמוך לי' ויקחו אליך שמן זית זך וכמו שרמזתי צ"ו א"ת בנ"י ישראל בגימטריא בימ"י מתתיה"ו ב"ן יוחנ"ן. והנה המקשה שהקשה היכן ציונ"ו היא משום דהי' ג"כ מקובל בידו הרמז הנ"ל בסדר אמו"ר אל הכהני"ם צ"ו א"ת בנ"י ישרא"ל בגימ' בימ"י מתתיה"ו ב"ן יוחנן. ע"כ שפיר שייך לברך וצונ"ו. אבל הוקש' לו כיון דקבלתינו הוא מן צ"ו א"ת בנ"י ישרא"ל בגימ' כנ"ל הרי חסר א' וצריכין להוסיף כולל. ומהיכן נרמז לנו הוספת הכולל בחשבון. הנה אמר ר' אוויא מלא תסו"ר מכ"ל הדברי' אשר יגידו לך ימי"ן ושמא"ל רמז לנו הכתוב הענין שאמר

יעקב בעת עשייתו מימי"ן שמא"ל. ומשמא"ל ימי"ן ואמר על שמא"ל שהוא ימי"ן וכו' דהיינו באפרי"ם ומנש"ה ושם נאמר אפרי"ם ומנש"ה כראוב"ן ושמעו"ן יהיו לי ומשם בארה שמוסיפין הכולל והדבר הזה צודק לחנוכ"ה ללמוד חדשו של בנימי"ן בחנוכת"ו מן אפרי"ם ומנש"ה כנ"ל. ר' נחמיה אמר שאל אבי"ך ויגד"ך היינו הטעם הב' שכתבתי לעיל. מה שמקובל להוסיף א' על מספר בימ"י מתתיה"ו ב"ן יוחנ"ן ואז יעלה למספר צ"ו את בנ"י ישרא"ל הוא להורות הוספת הארת א' בימ"י מתתיה"ו היינו הארת החכמ"ה נק' אב"א ואאלפ"ך חכמ"ה וכמו שכתבתי לעיל (פטטייא דאורייתא טבין אינון) וזה שאמר שאל אבי"ך ויגדך היינו הארת אבא חכמה וכן זקניך ויאמרו לך זק"ן זה שקנה חכמ"ה:

סעיף ד

עוד כתב הרב הקדוש בעל הרוקח ז"ל וז"ל ואמר (שם בפ' אמור) להעלות נר (ואח"כ) יערוך את הנרו"ת ללמד לילה הראשונה נר אחד ואח"כ נרו"ת עכ"ל. אנן נמי נימא שם נאמר כתית למאו"ר בגימ' זר"ע הוא שאמרז"ל הרגיל בנ"ר הווין לי' בנים ת"ח והנה כמה מהראשונים אסברו לה על נ"ר חנוכ"ה כיון שבכאן רמז נ"ר חנוכ"ה וכמ"ש הרב הקדוש הנ"ל:

סעיף ה

עוד כתב הרב הקדוש הנ"ל סמך שמ"ן ונרות לסוכות מה סוכות ח' ימים אף חנוכה ח' ימים. ומעת' אזדא להו קושיית הפוסקים למה קבעו גם ביום הראשון יו"ט והדלק' הרי בו לא נעשה הנס הנה נ"ל לפי הנ"ל דודאי חכמי הדור כשקבעו המצו' לדורות האיר הש"י את עיניהם למצוא הסמך בתור'. והנה ראו שהסמיך הש"י פ' הנרות לסוכות הבינו ברוח קדשם שהוא כדי ללמוד מסוכות ח' ימים וזהו הנרצה במגילת תענית ובגמרא אומרם ז"ל לשנ"ה אחר"ת קבעום וכו' ולמה לא תיכף בשנ' ראשונה אבל הוא באמת בשנה הראשונה ידוע ג"כ מן סמיכת התור' שצריכין לעשות ולהדליק ח' ימים אבל לא ידעו מהיכן יתחילו הח' ימים דסברו דילמא תדלק המנור' ט' ימים ויהיו ח' ימים ניסים וא"כ קביעות הח' ימים יתחילו מן יום כ"ו דכסליו אבל אח"כ כאשר ראו דהמנור' לא דלק' רק ח' ימים ואעפ"כ סמיכת התור' מרמז שצריכין להדליק ולקבוע מועד ח' ימים ע"כ רצון הש"י שגם יום הראשון יעשו יו"ט וידליקו וא"כ מתחילין הח' ימים מן יום כ"ה:

על כן קראו לימים האלה חנוכ"ה חנ"ו כ"ה להורות שיתחילו הימים מן יום כ"ה וזהו שצודק שפיר בגמרא מא"י חנוכ"ה ומפרש דת"ר בכ"ה דכסליו יומי דחנוכ"ה תמני"א אינו"ן וכו' לשנ"ה אחר"ת קבעום וכו' ולמה לשנ"ה אחר"ת דייקא קבעו"ם הוא מטעם הנ"ל ע"כ קראו שמו חנוכ"ה חנ"ו כ"ה כנ"ל:

סעיף ו

זית זך כתית למאו' להעלו"ת. ר"ת בגימ' בהלל והודא"ה כלשון הש"ס הנה כתב הרב הקדוש בעל הרוקח הנ"ל אשר בנוסח ההודא' יש קכ"ה תיבות כמנין כהני"ם ואינו יודע נוסחתו (ואי"ה אפרש במקומו המאמר) ולפי נוסחתינו הוא עד סיום תיבת להודו"ת פ"ט תיבות מנין חנוכ"ה שהוא ההודא"ה שקבע ורק לימי חנוכ"ה ומסיים אח"כ ולהלל לשמך הגדול היינו להורות שצריכים ג"כ לומר הלל הנאמר בכל המועדים ובזה תמצא טוב טעם למה יש שינוי בהודא' מלשון הגמ' שבגמ' אמרו בהל"ל והודא"ה ובנוסח ההודא' אמרו להודות ולהלל (ויתבאר אי"ה במקומו במאמר הנ"ל) והנה כפי נוסחתינו יש בהודא' צ"ב תיבות מנין הנ"ל והודא"ה:

והנה בצירוף נוסח על הניסים י"ו תיבין הנה יש ק"ח תיבין נ"ל לרמז על ריבוי האור כי טוב הייני ריבוי טו"ב זה על זה (כנהוג בין המקובלים) כזה ט' פעמים ו' הוא נ"ד ב' פעמים נ"ד הוא ק"ח כמספר תיבות ההודא' כנ"ל ולרמז שהמצוה הזאת מצלת מן דינה של גיהנ"ם בגימ' ק"ח ויתבאר אי"ה:

סעיף ז

עוד כתב הרב הקדוש הנ"ל זא"ת חנוכ"ת המזבח בגימ' זא"ת יהי"ה בימ"י החשמונאי"ם עכ"ל ואוסיף לומר י זא"ת חנוכ"ת בגימטריא א"ל מתתיה"ו ויתבאר אי"ה:

סעיף ח

עוד כתב הרב הקדוש הנ"ל תקנו ל"ו נרות כנגד האור הראשון ששימש לאדה"ר ל"ו שעות כמשארז"ל בפסיקתא וכתב עוד שעל אות ט' של וירא אלקים את האור כי טו"ב יש על הט' ד' תגין להורות ד' פעמים ט' היינו רמז אל ל"ו נרות של חנוכ"ה ע"ש עוד בדבריו והנך רואה ידידי דברי עיר וקדיש שכל דבריו דברי קבלה מפי אליהו ז"ל אמר שהארת המצוה נ"ר חנוכ"ה הוא מהארת אור הגנוז (וממילא תבין כיון שבימי הנס בזמן החשמונאים דלקה המנורה באו"ר שלא כטבע רק בנס והנה המנור"ה רמוז לחכמת התור"ה הרוצה להחכים ידרי"ם ומנור"ה בדרו"ם א"כ ע"כ האור' באה מן האור הגנוז שנגנז בתורה) וכיון שנקבע לדורו"ת ברוה"ק הוא מפני שידעו בכל שנ' יתגל' האו"ר ההוא עיין עוד בסי' י"ב:

על כן קראו לימים האלה חנוכ"ה שהיא חינוך והרגל על לעתיד גאולה העתידה שאז יתגלה לנו האו"ר הגנו"ז בשלימות כמשארז"ל וגנזו לצדיקים לע"ל כדכתיב לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם ולנוגה הירח לא יאיר לך והיה לך ה' לאור עול"ם והנה זה יהיה אחר שתשלם הגלות החל הזה מלכות רביעית והנה עוד בהשלמת מלכות יון מלכות שלישית האיר לנו הש"י במעט קט מן האור ההוא אחר שנפסק' הנבוא"ה בכדי שיעמוד

לנו האו"ר ההוא בגלות החל הזה במקום נבוא' כי האור הזה אדם מביט בו מסוף העולם וע"ס ע"כ נקר' נ"ר חנוכ"ה נ"ר חינוך והרגל לאור עולם בגאול' העתיד' שיתגל' אור הגנוז נאמר בי' יה"י אור (רל"ב ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן) וזהו והי"ה לך הוי"ה לאו"ר עול"ם היינו השם הוי"ה בד' מילואיו כנ"ל בגימ' יה"י אור ונגנז בתור' והנה נ"ר חנוכ"ה חינוך והרגל להאור ההוא וע"כ הוא מסוגל לתור"ה ע"כ הרגיל בנ"ר (אמרו לשון הרגי"ל מרגיל א"ע לאור העתיד) הוויין לי' בנים תלמידי חכמים:

ומתוק האו"ר לעיני אחרי רואי בדברי הרב הקדוש הנ"ל כתב תקנו ל"ו נרות (כנגד השעות *ששימש* האו"ר הראשון כנ"ל) כנגד לשון או"ר ומאורו"ת ונ"ר נזכר בתור' ל"ו פעמים ע"ש הוא מ"ש *שהאור* הגנוז נגנז בתור' והיא *ששימש* ל"ו שעות (נגד מנין ה' פעמים או"ר שנזכר בתור' ביום א' בגימ' אלף ל"ה ובהחזרת אלף לאל"ף (סוד הכתוב איכה ירדוף אחד אלף) הנה הם אל"ה בגימ' ל"ו. והנה נגנז בתור' כשרצו היוונים לבטל התורה אשר בה אור הגנוז הלזה. הנה הש"י התנוסס להאיר להם בנר מצוה ותור' אור' הוא אור התורה מן הארת אור הגנוז וע"כ נזכר בתור' ל"ו פעמים אור ונ"ר ומאורו"ת כנ"ל וע"כ תקנו ל"ו נרות אשרי העם שככה לו:

סעיף ט

והנה מ"ש הרב הקדוש הנ"ל שעל האות ט' של האור כי טו"ב יש בה ד' תגין לרמז על ל"ו נרות ד"פ ט' הנה אוסיף על דבריו הנה שארי האותיות של טו"ב הם ו"ב בגימ' ח' לרמז על ח' יומין דחנוכ"ה ידליקו ל"ו נרות ומה שנחלקו הח' ימים לאות ו' ולאות ב' היא לרמז שמדריגות יש באותן הימים כי יום א' ויום ח' רבו יתירא אית להו כמ"ש המהרי"ל ז"ל שנהגו שלא לעשו' בהם מלאכה והטעם נ"ל ע"פ מ"ש האריז"ל לכוין בהדלקות הנרו' אל הי"ג מדות היינו ביום א' למד' הראשונ' א"ל ובליל ב' רחום וכו' עד בליל ח' מן ונוצ"ר עד ונק"ה ע"כ יום ראשון אית לי' רבו יתירא שהוא המד' הראשונה שהוא א"ל כתיב חסד א"ל כל היום והנה ממדת החס"ד משם שורש הכהני"ם אנשי החס"ד אשר על ידם נעשה הנס (והנה הראשונה כחה בכל המדות כאשר תדע בתפילי"ן יש בהם ת"ג תיבות כמנין י"ג פעמים א"ל הבן) ויום הח' ג"כ רבו איתייהב לי' שבו מאירין מזל עליון ומזל תחתון נוצ"ר ונק"ה ע"כ בתיבת טו"ב יתחלקו הח' ימים לשתי מערכות אות ו' בפ"ע ואות ב' בפ"ע כנ"ל:

סעיף י

והנה כשבאתי לכלל זה הנה אומר לך הדבר אשר מרגלא בפומייהו דרבנן רבותינו כת הקודמים אשר בחנוכ"ה יש מקום לעורר פקודת עקרים ועקרות כעין רא"ש השנ"ה: הנה לדעתי עיקר הענין עיקר הסגולה ביום האחרון הנקרא בפי כל זאת חנוכ"ה אשר כוונתו

מן נוצ"ר עד ונק"ה מזל עליון ומזל תחתון ובני חיי ומזונא לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזל"א תליא מלתא ואעפ"כ יש לרמז על כל ימי חנוכ"ה ותבין מתוך הדברים שיתבארו להלן אי"ה ואומר לך כעת מתתיה"ו בגימ' רא"ש השנ"ה ודי בזה כעת:

סעיף יא

בחלום שרא' נבוכדנצר ופתר לו דניאל הנה שם מבואר זהב רמז למלכות בבל אנת הוא רישא דדהב"א כס"ף מלכות מדי ופרס נחש"ת רמז למלכות יו"ן נק' נחש"ת וכן דרשו רז"ל בכמ' מקומות ויתבאר אי"ה. והנה כתב הרב הקדוש בעל הרוקח ז"ל פ' תרומה מסיימת בתיבת נחש"ת רמז למלכות יו"ן ומתחיל תיכף ואת' תצוה את ב"י ויקחו אליך שמ"ן זי"ת וכו' רמז שבמלכות יו"ן יתחילו הנ"ר מצו"ה ע"כ ע"ש והנני מוסיף דלפ"ז יתכן ואתה תצו"ה את ב"י סופך לצוות (כפרש"י) דעיקר הציוו היה בפ' אמור אל הכהני"ם ושם נאמר צ"ו א"ת בנ"י ישרא"ל בגימ' בימ"י מתתיה"ו ב"ן יוחנ"ן ע"ה. וכמו שכתבתי לעיל נחש"ת ר"ת נ"ר חנוכ"ה ש"ם תדליקי"ו:

סעיף יב

והנה כתבתי לך לעיל סימן ח' סימן ט' אשר נ"ר חנוכ"ה הוא מבחי' או"ר הגנוז"ז וכתבתי לך בזה דברי עיר קודיש בעל הרוקח ז"ל שקיבל מאליהו ז"ל בסמיכות מן דברי תורה עם הפרפראות שחנן הש"י אותנו הנה אוסיף שנית ידי' דברי קדוש עליון קרוב לזמנינו מפורסים ברוח קדשו ה"ה הרב הקדוש מהר"פ מקארעץ זצק"ל בכדי שיהיו הדברים קשורים אל לבך וענדם על גרגרותיך ותדע עד היכן מגיע קדושת נ"ר המצו"ה הזאת והטובה הגדולה הנפלא' אשר הפליא הש"י בחסדו לבניו הקדושים במצו' הלזו:

הנה אמר הקדוש מהר"פ הנ"ל (מצאתי בכתבי תלמודיו) ל"ו נרות של חנוכ"ה הם כנגד ל"ו מסכתות כי התור"ה או"ר עכ"ד (הנכתבים מפי תלמידיו) ונ"ל לבאר ע"פ מ"ש דהיונים רצו לבטל חכמת התור"ה שנק' או"ר (ובתוכה גנוז האור הראשון כנ"ל) ולהגביר חכמות החיצוניות הנקרא חש"ך (מפני שכל החכמות החיצוניות המה כסילות נגד חכמת התורה וכתיב כסיל בחש"ך הולך משא"כ חכמ"ה נק' או"ר חכמת אדם תאיר פניו ע"כ מלכות יו"ן נק' חש"ך כמשארז"ל בפסוק והארץ היתה תהי (בבל) ובהו (מדי) וחשך (יון) ע"פ תהום (מלכו' הרביעי') עכ"פ מלכות יון נק' חש"ך ויתבאר אי"ה בארוכה) והנה בעת הישועה ליהודים היתה אור"ה (ע"י המנורה (חכמת התור' הרוצה להחכי"ם ידרים ע"כ מנור"ה בדרו"ם (עיין בלק"ת להאריז"ל פ' בהעלותך) חכמת נשים בנת' בית"ה חצבה עמודים שבעה ונעשה הנס בשמן הטהור כמש"ל כ"מ ששמ"ן זי"ת מצוי שם החכמ"ה מצוי' (וישלח יואב תקוע' ויקח משם אשה חכמ"ה כי תקועה אלפא לשמ"ן ואם עיני

שכל לך תבין מה שלקח יואב דייקא אש"ה ולא אי"ש) והנה נמשך שמ"ן החכמ"ה אל המנור"ה היא ע"ד הכתוב בפסוק:

מה רבו מעשיך י"י כולם בחכמ"ה עשית מלאה האר"ץ קניניך (דייקא אר"ץ אשר י"י אלקיך דורש אותה תמיד עיני י"י אלקיך בה וכו') קנינך ה"ס אב"א יסד ברת"א. ע"כ תמצא טוב טעם ודעת מה שבימים ההם בזמן ההוא לקחו הכהנים הגדולים את המלכו"ת דהנה כבר ידעת כה"ן גדו"ל רמז לחכמה וייראו המלכו"ת לעת כזאת סוד המשכת השמן אל המנור"ה ה"ס תור"ה שבע"ל פ"ה ע"כ ניתקן לדורות ל"ו נרו"ת נגד ל"ו מסכתו"ת שבתור' שבעל פ"ה המפורשת:

הג"ה ומזה תתבונן גודל האיסור והפגם הנעש' בנפש מי שעוסק ח"ו בשחוק הקארטי"ן (בגימ' שטן) אשר המציא' הקליפה בימי שליטת היונים ל"ו קלפי' זה לעומת זה שרצו לבטל ע"ז התורה הנתונה בידינו בל"ו מסכתות מפורשת ורצו להגביר חכמות החיצוניות לא באלה חלק יעקב ליהודים היתה אור"ה זו תור' ואת' דע לך:

והנה ע"פ הדברים האלה תתבונן בנוסח ההודא' אומרין ואח"כ באו בניך וכו' והדלק"ו נרו"ת בחצרות וכו' מהו השייכות להודא"ה שהדליקו נרות דייקא יאמרו סתם שעשו עבודה בבית המקדש. וע"פ הנ"ל תבין. ואבאר לך את אשר רמזנו לעיל וישלח יואב תקוע"ה (שהיא אלפא לשמן ע"כ שם החכמה מצוי') ויקח משם אש"ה חכמ"ה (דייקא ולא אי"ש חכ"ם) והוא דבר נפלא דהנה יואב רצה אז לפייס את המל"ך דו"ד שהוא מרכבה למדת מלכו"ת והנ' מדת מלכו"ת היא בחי' נוק' כידוע והנה כשנתמלאת ח"ו בדינין וגבורות כשנמשך לה סוד השמ"ן חכמ"ה מתמתקים הדינין. והנה ע"פ סגולה זו עשה יואב כשרצה לפייס את המלך שלח למקו' השמן ויקח אש"ה חכמה דייקא ה"ס המשכ' השמ"ן (חכמ"ה) אל המנור"ה (מלכו"ת) ועי"ז נמתקין הדינין של המלכו"ת והנה בכאן כשטיהרו הביהמ"ק ורצה הש"י להודיע להם שכבר נמתקו הדינין דמלכו' נזדמן להם עבוד' הראשונ' הדלקת המנור"ה בשמ"ן הטהו"ר אז נתבשרו וידעו כי כבר נמתקו דינ"י המלכו"ת כסגולת יואב בפייסו למלך הבן. ומעתה יתורץ לך ג"כ בטוב טעם מה שהקשו הראשונים והאחרונים מה היה הנס ביום הראשון. וע"פ הדברים הנ"ל תבין כי עיקר תוקף הנס הי' ביום הראשון מה שהזמין להם הש"י שמ"ן טהו"ר לעבוד' הראשונה בכדי לבשר להם שנמתקו דינ"י המלכות וז"ש בהודא"ה ואח"כ באו ברך וכו' והדליקו נרו"ת וכו' וקבעו שמנ"ת ימי חנוכה שמנ"ת דייקא להודות ולהלל וכו' כי רוב תודות להש"י גם ביום הראשון שנתבשרו שנמתקו הדינין באו"ר פני מל"ך חיי"ם:

סעיף יג

עיין בסימן ח' מ"ש בשם הרב הקדוש בעל הרוקח ז"ל שכתב שתיקנו נ"ר חנוכ"ה ל"ו נרו"ת נגד האו"ר הראשון הגנוז ששימש ל"ו שעות והנה כן מצאתי ג"כ בספרי התלמידים של הקדוש מהר"פ זצוק"ל. והנה כעת אבאר לך את אשר עם לבבי האור הראשון היו מביטין בו מסוף העולם וע"ס כמשארז"ל וגנזו הקב"ה לצדיקים והיכן גנזו בתורה כמ"ש קדמונינו בעלי רוה"ק (וכל) מה שהאדם רואה בכל פעם דבר חדש בתורה הוא מהאור הגנוז ע"כ נקרא התורה או"ר וע"כ חכם (בחכמת התור') עדיף מנביא כי ע"י התור"ה יתגלה לו אור הגנוז בכל פעם. לכ"א לפי עסקו ועמלו בתורה וע"י אור הגנוז יכול להביט בכ"פ נסתרות מסוף העולם וכו' (משא"כ הנביא לא בכל פעם תתגלה לו הנבואה) והנה לבעבור זה רואין הצדיקים ראי' רוחניות למרחוק גם בעולמות העליונים כ"א כפי השגתו בתורה וכפי מה שמשיג שם מאותו האור הראשון הגנוז) והנה היונים הרשעים רצו לבטל התורה אור אשר בה נגנז האור הראשון הנה בעת הישועה ליהודים היתה אור"ה בנס להראות התגברות אור התור' אשר האור הראשון גנוז בה ע"כ ניתקן ל"ו נרות נגד אור הגנוז ששימש ל"ו שעות וכבר כתבתי לך לעיל ובזה יתורץ ג"כ קושיית הראשונים והאחרונים למה תקנו להדליק ולהודות ביום הראשון הרי לא היה הנס רק מיום ב' ואילך אבל הוא שתקנו להדליק להודות ולהלל לי"י כי טוב על התגברות אור התורה שבה נגנז האור הראשון והאיר לישראל באור הנסיי הזה הבן הדברים ועל כן מוסיפין והולכין כבית הלל להורות כל מה שמוסיף האדם ימי התעסקות בתורה יתרבה לו האור הגנוז וטהר ידים יוסיף אומץ:

סעיף יד

ותשכיל ותדע לפי"ז למה הנ"ס דחנוכ"ה לא ניתן לכתוב בדברי נבואה כשארי הניסים (כמשארז"ל) דהנה הנס הזה נעשה בזמן הפסקת הנבוא' וכדי שלא יאמרו ישראל ח"ו אבד' תקותינו באין חזון נפרץ ואין נביא וחוזה הנה עשה הש"י בזמן ההיא את הנס הזה להורות על מעלת התור"ה שהוא עדיפא מנבוא' ועל ידה רוא' האיש הישראלי כל הנסתרות ע"י האו"ר הגנוז בה. הנה לבעבור זה הנס ל"א ני"תן לכתו"ב בדברי נבוא' כי זה כל עיקרו של הנס להתוודע ולהיגלות אשר שגב' מעלת אור התור' ברבו יתיר' מדברי נבוא' והבן הדב':

סעיף טו

ועוד תבין לפי"ז ל"א ניתן לכתו"ב הנ"ס הזה באותיות כי הוא רומז לאור הראשון קודם שנגנז בהאותיו' והיו הדברים האל"ה (אל"ה ל"ו נרו"ת נגד האור הראשון ששימש

לאדה"ר ל"ו שעות וגם אל"ה בהחזרת האלף לאלף בגימ' ה' פעמים או"ר הנזכרים ביום ראשון של מ"ב וכמש"ל) אשר אנכי מצוך היום על לבבך הבן הדבר ועוד יתבאר אי"ה:

סעיף טז

עוד אמר הרב הקדוש מהר"פ זצוק"ל שבכל חנוכ"ה בשעת הדלק"ת הנרו"ת נתגלה האו"ר הגנוז והיא אור"ו ש"ל מל"ך המשי"ח עכ"ד ונ"ל רמז הדבר עפ"י דברי התורה כפי מה שדרשו חז"ל (יתבאר אי"ה בארוכה) והארץ היתה תה"ו (בב"ל) ובהו (מד"י) וחשך (יו"ן) ע"פ תהו"ם (אדו"ם) ורוח אלקים מרחפת וכו' (זהו רוחו של מלך המשיח וסמיך לי' ויאמר אלקים יה"י או"ר הנה היא בריאת האור הא' שנגנז והנה כבר כתבנו (יתבאר אי"ה) שע"כ קראו לימים האל' חנוכ"ה לשון חינו"ך (כמו שמחנכין הנערים למצו' קודם הזמן של החיוב כדי שיכירו וידעו בעת החיוב) שהוא חינוך להגאולה שתהיה אחר מפלת מלכות הרשע' וע"כ נעש' הנס באור ההיא אור הגנוז מעין האור העתיד אור של מלך המשיח אור הגנוז שיתגל' בשלימו' ב"ב והוא ברמז הכתו' (יתבא' להלן אי"ה):

כהניך' (החשמונאי"ם) ילבשו צד"ק (מלכות לשעת') וחסיד"ך רנן ירננו (בהלל והודאה) שם אצמיח קר"ן לדו"ד (היינו אור של מלך המשיח דקאתי מבית דוד) וז"ש ערכתי נר למשיחי וכו' הבן הדבר:

סעיף יז

הדבר להבין לפי"ז בנוסח ההודא' כשעמד"ה מלכות יון וכו' למה תקנו בלשון עמיד"ה ולא אמרו נתגבר"ו או שלט"ו אבל תדע עפ"י כתבי האריז"ל כתב הצלם דקליפ' היא כך מצרי"ם (כתר דקליפה) בב"ל (חב"ד שבה) פרס ומדי ב' ידים חו"ג לכן מינייהו מלכי ומינייהו איפרכי) יון (ת"ת שבה) אדו"ם וישמעאל (רגלין דקליפה) והנה תתבונן להיות יו"ן בחי' ת"ת שבקליפה הנה בחי' ת"ת כולל כל הגוף ממילא היה בה ג"כ כח מלכות הרביעית שהיא בחי' רגלי"ן ע"כ במפלתה נעשה נס באור מעין אור העתיד שיהיה בעת מפלת מלכות אדום שיתגלה אז בשלימות אור הגנוז אשר ממנו יבהק אורו של מלך המשיח ע"כ תקנו בהודאה לשון כשעמד"ה מלכו"ת יון וכו' שהי' בה ג"כ כח הרגלי"ן ע"כ בעת הישועה באו בניך לדביר וכו' והדליק"ו נרו"ת וכו' מעין דוגמת הגאולה העתידה ב"ב ולפי"ז תבין ג"כ למה תקנו בנוסח ההודאה כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל ובנוסח ההודאה דפורים תקנו כשעמד עליה"ם וכו' ולא אמרו על עמ"ך ישרא"ל אבל בדקדוק גדול אמרו בכאן על עמך ישרא"ל דכיון שמלכות יון היא ת"ת דקליפה ניגוד לת"ת ישרא"ל הנה עמד' על עמך ישרא"ל וגם להשכיחם תורתי"ך דייקא שהיא תפאר"ת ישרא"ל סוד התור' הבן הדבר:

סעיף יח

הנה לפי מ"ש לך לעיל בשם הרב עיר וקדיש בעל הרוקח ז"ל שהאור הניסיי הלז הוא האר' מן האור הגנוז וכן נראה מדברי הגאון הקדוש מהר"ל מפראג בספרו אור חדש (כאשר יתבאר אי"ה) וכ"כ הרב הקדוש מהר"פ זצוק"ל וכמו שכתבתי לך ועוד הוסיף הקדוש הנ"ל לומר שבכל חנוכ"ה בשעת הדלק"ת הנרו"ת מתגל' (האר' מן) האור הגנוז והוא אור"ו ש"ל מל"ך המשי"ח וכמו שהבאתי דבריו בסמוך והנני אומר לך עוד דברים המשיבים את הנפש הנה הקשו הראשונים ואחרונים למה תקנו ח' ימים חנוכ"ה הרי הנס לא הי' רק ז' ימים והרבה טעמים נאמרו ע"ז גם אנחנו בעניינו אמרנו וענינו כמה טעמים והנה כעת אומר לך עוד הנה ידוע מן הזהר ומתלמודא דידן דברכתא דלעילא אינה פחותה מאלף

הג"ה במקום אחר כתבתי טעם לזה משום דמספר אלף הוא בלי גבול דמספר אלף הנה הוא חוזר לאלף וא"כ הוא דבר שאין לו גבול וסוף (ותתבונן הדבר באלפא בית"א דאי"ק בכ"ר עד עצ"ץ הנה הוא ט' מאות ותשעי' ותשע' ושוב הא' משלים מספר אלף. הבן) וע"כ תמצא הברכה שבירך יצחק ליעקב יש בה קי"א אותיות מנין תיבת אלף להורות שהוא מבלי גבול וסוף כנ"ל: וא"כ בכאן כששרתה הברכה העליונה על הפ"ך עכ"פ לא הי' פחות מאלף וא"כ לפי"ז הפך הטבעי' לא היה לו מציאות והי' כלא היה כי נתבטל באלף וע"כ תקנו ח' ימים הבן הדבר ולפי"ז כיון שבאנו לידי מחקר הלז בע"כ הברכ' לא היתה פחותה מאלף פכים והוה ליקח מהם שמנ"ה פכים להאיר בשמנת ימ"י חנוכ"ה והנה נשאר לברכ' ברכת עולם אשר אור צדיקים ישמח ב"ב בנ"ר ישרא"ל שהיה הרומז למלכו"ת (כמו שכבר ידעת הג' יחודין שבה בגימ' נ"ר) וכמו שאמרו לדו"ד שהוא מרכב' למלכות שמים ולא תכבה את נ"ר ישראל ע"כ סך הפכ"ים (שנשארו לברכ' בגניז') הם תתקצ"ב בגימ' עו"ל מלכו"ת שמי"ם הוא היום המקוו' לי"י והלכו גוים לאור"ך ומלכים לנוגה זרחך ויעביר הש"י הגלולים מן הארץ והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכו"ת שדי יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברך תשבע כל ל' וכו' ויקבלו כולם את עול מלכות"ך ותמלוך עליהם מהרה לעולם ועד והוא בגימ' באו"ר ש"ל מל"ך המשי"ח אשר על ידו יקבלו כל באי עולם עו"ל מלכו"ת שמי"ם חושבני דדין כחושבני' דדין תתקצ"ב מנין הפכי"ם הנשארים לברכה בגניז' תתקצ"ב. ומעתה תשכיל ותדע דברי חז"ל שדרשו יה"י או"ר זה אור"ו של מלך המשי"ח ותבין מה שאמר הקדוש מהר"פ זצוק"ל אשר בכל שנה ושנה בימי חנוכ"ה בשעת הדלק"ת הנרו"ת נתגלה (הארת) האור הגנוז והוא אורו של מלך המשיח יהא רעוא שנזכה ב"ב להאור הנערב ההוא מה רב טוב"ך אשר צפנת ליריאך:

סעיף יט

והנה לפי כל הדברים הנ"ל תבין מה שכתבתי לך ע"כ קראו לימים האלה חנוכה שהיא חינוך לגאולה האחרונה אחר גלות שעיר אשר אז יתגלה עיקר האור וכמו שכתבתי לך והנה לפי"ז נעשה הנס בפ"ך פ"ך בך' רבתי דאי"ק בכ"ר בגימטריא שעיר:

סעיף כ

והנה תמצא טוב טעם למה שתקנו ל"ו נרות נברך למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הניסים האל"ה כבר כתבתי לך אל"ה רמז ל"ה פעמים אור הנזכרין במ"ב אצל אור הגנוז כי ה"פ אור בגימ' אלף ל"ה. ובהחזרת האלף לאלף (סוד הכתוב איכה ירדוף אחד אלף סוד החשבון הכללי מבלי גבול כמש"ל) הנה הוא אלה מנין ל"ו ומעתה תטעום טעם לשבח למה תקנו גם ביום הראשון הנה כתבתי לך דהברכה העליונה אינה פחותה מן אלף וממילא כשהתחלה הברכ' התגלות האור הגנוז לא היה פחות מאלף ע"כ מדליקין אחד אלף ובשארי הימים משלימין ל"ה להשלמת ה"פ או"ר הנזכרין במ"ב אל"ה יעמדו לברך את ישראל ועוד יתבאר אי"ה:

סעיף כא

הנה העדתי לך שלשה עדים נאמנין אשר הארת או"ר חנוכ' היא מבחי' אור הגנוז ה"ה הרב עיר וקדיש בעל הרוקח ז"ל אשר דבריו מקובלים מאליהו ז"ל וכן מדברי הרב הגאון מהר"ל מפראג (יובאו אי"ה דבריו לקמן) ידוע דבריו נאמרו ברוה"ק והיה משתמ' בספר יצירה והרב הקדוש אשר היה סמוך לדורותינו מפורסם ברוח קדשו הרב מהר"פ זצוק"ל מקארץ. ע"כ היא מצוה הנרמזת בתורה (שנגנז בה האור) בגניזה וכן בזה"ק לא תמצא מדברים מענייני נ"ר חנוכה (רק פעם אחד מוזכר שם נר חנוכה דרך העברה בעלמא וכן בת"ז אי"ה אביא דבריהן להלן) והוא מטעם הנ"ל שהוא מן בחי' אור הגנוז וקראו בימים האלה חנוכה שהוא חינוך לגאולה העתיד' שיתגלה האו"ר הגנוז וכל ימי עניינו ומרודינו משנפסק' הנבואה האיר הש"י לנו הארת אור הגנוז בתורה ע"י מצות נ"ר חנוכה וכבר ידעת שהאור הגנוז מביטין בו מסוף העולם ע"ס והארת נר חנוכה הוא הארה מן האור ההוא במעט קט ועל ידה אנחנו יכולין להביט בתורה אשר האור גנוז בה הבן. והנה לבעבור זה הדורות שהן סמוכין לגאולה התחילו חכמי הדור לדבר מענייני המצוה הזאת מה שלא שיערו הראשונים והיא סו"ד כמוס והנה אדרבה וירווח כי איזה עניינים מדברי הזה"ק הסכת ושמע:

בזהר פ' חיי ד' קנ"א א"ר חזקי' אי תימא דכל גיפין דעלמ' יקומין ויתערין מעפרא אינון גופי דאיתנטיעו בנשמתא חדא (רצ"ל כשהנשמה היתה מגולגלת כ"פ בכמה גופין) מה תהא מינייהו א"ר יוסי אינון גופין דלא זכו ולא אצלחו הרי אינון כלא הוו כמה דהוו עץ

יבש בהאי עלמא ה"נ בההיא זמנא וגופא בתראה דאתנטע ואצלחו שרשוי כדקא יאות יקום. ועליו כתיב והי' כעץ שתול על פלגי מים וגו' והיה עליהו רענן וכו' דעבד איבין ונטע שרשין ואצלח כדקא יאות ועל ההוא גופא קדמאה דלא עבד איבין ולא נטע שרשין דלא זכה ולא אצלח כתיב והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבא טוב וגו' כי יבא טו"ב דא תחיי"ת המתי"ם ויתנהיר ההוא נהורא דזמין לאנהרא להו לצדיקיי' (או"ר כי טו"ב) דהוה גניז קמיה מיומא דאיתברי עלמא דכתיב וירא אלקים את האור כי טוב. וכדין זמין קוב"ה לאחייא מיתייא וכתיב וזרחה לכם יראי שמי שמש צדק"ה וגו' (וצדק"ה תציל ממות נ"ל) וכדין יתגבר טוב בעלמא וההיא דאיתקרי ר"ע יתעבר מעלמא כדאמרן וכדין אינין גופין קדמאי להוו כלא הוו (כיון דלא נהיר עלייהו ההוא טוב ואין מציאות רק לטו"ב הבן נ"ל) א"ר יצחק זמין קוב"ה לארקא עלייהו על אינון גופין רוחין אחרנין ואי זכאין בהון יקומין בעלמא כדקא יאות וכו' עכ"ל ייע"ש נראה מזה כי אפילו אותן גופין שלא אשתלמי. הנה זמין קוב"ה לארקא עלייהו רוחין אחרנין מן האור הגנוז (שנק' טוב) להחיותן בזמן התחי' (עת כי יבא טוב) והנה ר' יצחק התנא בתנאי א"י זכא"ן ומהיכן יזכו לאור הגנוז הזה כיון דלא השלימו את הטוב השייך להן הנה נראה אם קיימו מצות נר חנוכה שהוא הארת אור הגנוז כמש"ל הנה יושפע עליהן רוח חיים מן האור הגנוז האור כי טוב ובטובו חיינ"ו וזה שנק' הדלקת הנרו"ת בלשון הטב"ה בהטיב"ו את הנרות הבן הדבר (ותבין לפ"ז כי עמך מקור חיים באורך נראה אור):

סעיף כב

וע"פ הדברים האלה תמצא טוב טעם על קושיית הראשונים למה לא תיקנו ספיקא דיומא בחנוכ"ה ויהי' ימי חנוכ"ה ט' ימים ועפ"י כל הדברים הנ"ל תבין דהנה צורת הט' כפוף רגל הימיני לתוכה להורות טובך גניז בגווך וירא אלקים את האור כי טוב וגנזו (עיין בזהר הקדמת בראשית) ובנ"ר חנוכ"ה נתגלה גילוי ניצוצי אור הגנוז ע"כ אין עושים חנוכה ט' ימים כי באות ט' הגניזה ובחנוכה יש גילוי הארה כמבואר לעיל:

סעיף כג

והנה למען יתאמתו לך כל הדברים הנ"ל אשר בחי' הארת נ"ר חנוכ"ה הוא הארה מן או"ר הגנו"ז ע"כ נקרא חנוכ"ה חינוך אל הגאולה האחרונה שיתגלה האור כי טוב בשלימות אעתיק לך לשון הזוה"ק פ' מקץ דף ר"ג ע"ב ר' חייא פתח ואמר וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפי' ת"ח זמין קוב"ה לאנהר"א לון לישראל ההוא שמשא דגניז קוב"ה מיומא דאתברי עלמא מקמי רשעי דעלמא כמה דכתיב וימנע מרשעים אור"ם וההוא נהורא גניז ליה קוב"ה דכד נפיק בקדמיתא הוה נהיר מסייפי עלמא עד סייפי עלמא כיון דאסתכל בדרי' דאנוש ובדריה דמבול ובדריה דהפלג' ובכל

אינון חייבא גניז ליה להההיא נהור' כיון דאתא יעק"ב (ואתדב"ק) (נ"ל דצ"ל ואתעב"ק) בההוא ממנא רברבא דעשו ואכיש ליה בירכא דיליה והוה נכי כדין מה כתיב ויזרח לו השמש מאן שמש ההוא שמשא דגניז בגין דאית ביה אסוותא לאתסאה בארכובתי' ולבתר אתסי בההוא שמשא דכתיב ויבא יעקב שלם בגופי' דאתסי' ועל דא זמין קוב"ה לגלאה ההוא שמשא ולנהרא לון לישראל דכתיב וזרחה לכם יראי שמי שמ"ש צדק"ה מאי שמ"ש צדק"ה דא שמשא דיעקב דאתסי ליה ומרפא בכנפי' דבההוא שמשא יתסין כולהו בגין דבזמנא דיקומין ישראל מעפרא כמה חגרין וכמה סומין יהון בהון וכדין קוב"ה ינהיר להון ההוא שמשא לאתסא' בהו דכתיב ומרפא בכנפי' וכדין יתנהיר ההוא שמשא מסייפי עלמא ועד סייפי עלמא ולישראל יהא אסוותא ועמין עע"ז ביה יתוקדין אבל לישראל מה כתיב א"ז יבק"ע כשחר אור"ך וארוכתך מהרה תצמח והלך לפניך צדקך כבוד י"י יאספך עכ"ל המשכיל ע"ד הזהר הנ"ל יראה כמה הלכתא גבורתא איכא למשמע מהנהו מילין לבחי' האו"ר דחנוכ"ה שהוא בבחי' האור השמש צדקה ומרפא שהאיר ליעקב לרפאות כף ירכ"ו (כבר ידעת שעי"ז שנגע הס"מ בכף ירך יעקב נפגם ההו"ד וע"כ נסתלקה הנבואה בבית שני והיה תמורתו האור הנערב של חנוכ' שהוא מהארת אור הגנוז שהאדם צופה ומביט בו מסוף העולם וכו') הנה חנוכ"ה הוא תיקון מה שנגע הס"מ בכף ירך יעקב הנה ניתקן להודו"ת ולהלל הנה האור דחנוכ"ה הוא דמיון השמ"ש צדק"ה ומרפא א"ז (רומז אל ח' ימי חנוכה (מנין א"ז) יבק"ע (מבחי' יעק"ב) כשחר אור"ך (אור הגנוז וארוכת"ך (רפואתך) מהר' תצמח:

סעיף כד

בזוהר ויחי דף רח"ל ע"ב א"ר יהודה כתיב לא תירא לביתה משל"ג כי כל ביתה לבוש שני"ם האי קרא ר' חזקי' חברנא אוקים ביה דאמר דינא דחבייא דגיהנם תריסר ירחין פלגא מינייהו בחמה ופלגא מינייהו בתלגא וכו' והיכן מישתלמי נפשייהו בשלג וכו' יכול אף ישראל כן ת"ל לא תירא לביתה משל"ג מ"ט בגין דכל ביתה לבוש שני"ם א"ת שנים אלא שנים כגון מילהו פריע' ציצית ותפילין מזוזה ונר חנוכה וכו' עכ"ל (הוא פעם אחד מוזכר בזהר מן נ"ר חנוכ"ה ויותר מזה לא ידעתי) הנך רואה שע"י קיום מזוז"ה ונ"ר חנוכ"ה ניצולין ישראל מן דין גיהנ"ם (ובזה תמצא טעם לנוסחתינו בהודא' עם נוסח על הניסים יש בהם ק"ח תיבין מנין גיהנ"ם לרמז מצות חנוכ"ה מציל מן גיהנם ועמש"ל סימן ו' בענין ריבוי הטוב עיי"ש) ומהראוי להתבונן מהו אולמייהו משארי המצות ונ"ל עפ"י מ"ש בגמ' דאיפלגו בנ"ר חנוכ"ה אי בימין אי בשמאל ופסק הש"ס הלכתא בשמאל כדי שתהא מזוז"ה בימין ונ"ח בשמאל (רצ"ל ויהי' מסיבב במצות) וקשה ע"ז הטעם

דהנה בשאילתות דר"א אמר שם דגם המ"ד דס"ל בימין טעמא רבא אית ליה דימין הואיל ואיתעביד בי' מצוה חדא וכו' ומאן דס"ל בשמאל אמר הטעם כדי שתהא וכו' ונ"ח בשמאל כמו בתלמודא דידן וא"כ לפי"ז מהו ההכרע' שהכריע התלמוד הלכה בשמא"ל כדי שתהא מזוזה וכו' הא גם מ"ד מימי"ן טעמא רבא אית ליה ובכמה מקומות משתמשין בתלמוד בזה הטעם:

ונ"ל עפ"י מ"ש בזהר פ' בשלח דף קע"ד ע"ב פתח ואמר אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף וכו' פדעהו מרדת שח"ת וכו' ת"ח בהאי קרא תשכח ברירי' דמלה כתיב אם יש עליו מלאך אי לא כתיב יתיר יאות הוא אבל מלאך מליץ אחד מני אלף כתיב ומאן איהו דא הוא מלאך דממנא עימי' דב"נ בסטר שמאלא דכתיב יפול מצדך אלף דדא הוא סטרא דשמאלא דכתיב בתרי' ורבבה מימינך אבל אחד מני אלף דא הוא יצה"ר דאיהו אחד מאינון אלף דהוו לסטר שמאלא בגין דאיהו סליק לעילא ונטיל רשו וע"ד אי ב"נ אזיל באורח קשוט וכו' כדין איהו סליק ואתעביד סניגוריא ואמר קמי' קוב"ה זכו עלי' דב"נ כדין קוב"ה אמר פדעה"ו מרדת שח"ת עכ"ל:

ממילא לפי"ז רווחא לן שמעתתא דפסק בש"ס להלכה נ"ר חנוכ"ה בשמא"ל כדי שתהא מזוזה בימין ונר חנוכה בשמאל דכיון דעבדינן מצות גם בשמא"ל אז ההוא מלאך א' מני אלף העומד בשמאל סליק ואיתעביד סניגורא ומלמד עליו זכות ואומר קוב"ה פדעהו מרדת שחת וז"ש בזהר הנ"ל לא תירא לביתה משל"ג (דינה של גיהנ"ם) מ"ט כי כל ביתה לבוש שנים א"ת שנים אלא שנים מזוז"ה ונ"ח דהלכתא נ"ח משמאל בכדי שתהא מזוז"ה בימין ונ"ח בשמא"ל בכדי דההוא מלאך א' מני אלף העומד בשמאל ילמד עליו זכות ויצילהו הש"י ממרעין בישין בעוה"ז וכן יאמר הש"י פדעהו מרדת שחת בעוה"ב וכ"ה הענין בציצית ותפילין הנה תפילי"ן בשמא"ל וג"כ מילה ופריעה א"א לפרוע כ"א בסיוע השמאל ואז ההוא מלאך אחד מני אלף מלמד עליו זכות ואומר הקב"ה פדעהו מרדת שח"ת וכ"ה בנוסח הברכה אחר המילה צוה להציל ידידות שארינו משח"ת למען בריתו אשר שם בבשרינ"ו כי קודם הפריעה המילה היא בעור ולא בבשר משא"כ כשפורעין נעשה הברית בבש"ר ממ"ש שמגלה העטר':

סעיף כה

ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנ"ה יש להתבונן למה שלח לפניו. (ודרשות רז"ל ידוע. וגם לדבריהם ז"ל קשה למה שלח את יהוד' דייקא) גם גשנ"ה הל"ל לגש"ן הגם שבמקום למ"ד בתחילה מטיל הכתוב לפעמים ה' בסופה עכ"ז טעמא בעי ולא דבר ריק היא):

ונראה דהנה ידוע דגלות הראשון גלות מצרים היה בדבר שרשי לכל הד' גליות מן הד' מלכיות. אשר הכבידו עולם על ישראל כ"א מן הד' מלכיות היה מנגד לאות אחד מן השם כביכול השם הוי' ב"ה אשר ישראל דבקים בו ע"י מעשיהם כמד"א ואתם הדבקים בהו"י אלקיכם וגו'. וגלות מצרים מנגד לבחי' עליונה היא קיצו של יו"ד שהוא שורש לד' אותיות הו"י כנודע וז"ס ויקיצו מפני ב"י והבן. א"כ בגלו"ת מצרי"ם היו כוללים כל הד' גליות וז"ס ויהי בימים הרבים כמבוא"ר במג"ע רבי"ם ר"ת ר"ומי בב"ל יו"ן מד"י והנה בנפול השורש יפלו הענפים ממילא ע"כ הושם יסוד מוסד בתוה"ק זכרון יצ"מ שבזה נושע מכל הגליות והנה כתב הרב הגדול בעל גואל ענין הד' מלכיות דהנה באדם יש כח גופנ"י וכח נפש"י וכח שכל"י וכח עליון הכולל כולם (ויציבא מלתא דנא. להט עם מעה"ח (כח הגופניי הוא נפש הדוממת שבאדם נפש"י הוא נפ"ש הצומחת שבו שכלי"ת נפש החיוני"ת שבו כ"ח הכול"ל נפש המדברת שבו נ"נ) והנה מלכות בבל הי' מנגד לכח הנפש"י דהנה הם היו המבטלים הראשונים את עבודת ביהמ"ק היינו הקרבנות והקרבנות הם תקנת הנפש כמד"א ונפש כי תקריב מד"י היה מנגד לכח גופניי (שהיו חפצים לאבד הגופ"ת גזרו להשמיד להרג ולאבד וכו') יו"ן היה מנגד לכח השכל"י שהיא תורתינו שהיא עיקר החכמ"ה המיישרת השכ"ל הם רצו בחכמתם חיצוניות הפילוסופיית לבטלם מחכמת התורה) ומלכות הרביעית היא המדקא ורמס הכולא. והיא המנגדת לנפש הכוללת העליונות אשר היא כוללת כל הכחות והיא מחבר' אותם ע"כ מלכות הרביעי"ת מנגדת לגוף ולנפש ולשכל הרעו לנו מכל מלכי האדמה (ותמצא שבתחלת ממשלתם עלינו בעוה"ר בטלו הקרבנות בחי' נפ"ש כנ"ל בענין בב"ל ואח"כ קמו על הגופות להשמיד וכו' גזרו מאן דלא קטיל יתקטיל כמ"ש בגמ' כמה וכמה גזירות השמדיות אשר שפכו כמים דם קדושי עליונין באכזריות חמה ירא י"י וישפוט ארץ אל תכסי דמם ואל יהי' מקום לזעקתם עד ישקיף וירא י"י מן השמים וינקום נקמתם ונקמת תורתו ונקמת דם עבדיו הנה זאת היא כעין עשיית מלכות מד"י אשר גזר להשמיד וכו' ואח"כ בימינו זה קמו עלינו בניגוד כח השכלי"י של תורתינו ומנגדים אותנו בחכמת חיצוניות שפחות נכריות צידוניות חתיות מואבית כנודע. עד אשר בעוה"ר נלכדו ברשתם כמה אלפים נפשות ונדחו והיה לחרבות עולם ה"ס הבירור האחרון בעקבות משיחא אשר כמעט כמוהו לא נהייתה וכמוהו לא תוסף. ובמהרה יאר הש"י אלינו ברחמים אור שפעת יקרת כבודו כמד"א והי' י"י לך לאור עולם הנה בבחי' זו המלכותא חייבתא הוא כעת בדוגמת מלכות יו"ן מזה תדע אשר המלכות הזאת בה כח הג' מלכיות הראשונות בבל מדי יון בתחילה היו מנגדים בבחי' בבל שבהם ואח"כ

בבחי' מד"י וכעת בבחי' יו"ן ניגוד אל השכל של התור"ה כחכמות חיצוניות לחושבם לבטל התורה ח"ו):

והנה הד' מלכיות הם הקמים בכח הקליפות על ישראל רצים לבטל האחדות ח"ו והם הגורמים שאין יחודו ואחדותו ית"ש בהתגלות לכל באי עולם וישראל גוי אחד הם הדבוקים באחדו"ת כמד"א ואתם הדבקים בהו"י וכו' ע"כ המלכיות הם ארבע"ה. שהם מן בחי' עלמא דפרודא פירוד לארבע קצוות (וז"ש הכתוב ויראו יושבי קצוות מאותותיך) וישראל הם נקודה האמצעית וכבר ידעת בחי' אמצע מאחר לכל הקצוות וכשיתבטלו כל המלכיות ישוב הכל לנקידו' האחדו' כדכתיב אז אהפוך על עמים שפה ברורה יחד לקרוא כולם בשם הוי' וכתיב והי' הוי' למלך עכ"ה ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד ואז תשוב המלוכה לבית ישראל גוי אחד בארץ הדבקים באחדות הוי' ב"ה וב"ש. הנה תוכן הדברים האלה המה דברי הרב הגאון בעל גו"א זלה"א עם הרחבת הענין בביאור דברינו אלה כאשר הם לעיניך ונ"ל שעל כן מלכות ישראל הוא מן יהוד"ה שיש בשמו אותיות השם הוי' אח"ד ועוד נוסף בשמו אות ד' להורות כי מלכות ישראל מאחדת בפרסום לכל באי עולם אחדות השם המיוחד ומקרבת ומאחדת הפירוד סוד עלמא דפרודא שגרמו המלכיות יושבי קצוות ה"ה ד' קצוות וכמש"ל:

והנה ידוע דלעתיד לבוא ב"ב תהי' התחלת הגאולה ע"י משיח בן יוסף והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש ואח"כ תהיה גמר הגאולה בשלימות ע"י משיח בן דוד הבא מיהוד"ה ותכון בידו המלוכ"ה וטעמ' רבא אית בי' סוד סמיכו' גאול' והבן כי הוא הייחוד הגמור ועי"ז ישיבו לאחדות כל הנפרדים ויהי' הו"י אחד וישראל עם קרובו גוי אח"ד:

ובזה תשכיל ותבין בהתחלת הגלות השרשית כאשר בא יעקב מצרימה וראה שהוא גלות שרשיית לכל הד' גליות הנה את יהוד"ה שלח לפניו אל יוס"ף (כנ"ל ב' משיחין) להורות לפניו (היינו שיורו הדרך לפניו היינו לכל ישראל הכלולים בו ונקראים על שמו ישרא"ל) גשנה (המה כתות ד' מלכיות אשר הם בסט"א מנגד"ם לארבע כחות אשר הם בקדושת ישראל בסוד נפשותיהם והוא גשנ"ה ר"ת ג"ופניי שכליי נפשי ה"כל הכ"ל היינו מלכות הרביעית הכוללת כולם והוא נגדיית לנפ"ש הכולל וע"כ מתנגד' לגו"ף ולנפ"ש לשכ"ל וכאמור לעיל יבוטל כולם יהי' בשלימות ע"י משי"ח בגימ' בשנ"ה ותתבטל זוהמת נח"ש בגימ' כנ"ל אשר ממנו כח המלכיות ואז יהי' ב"ב הוי' למלך עכ"ה ביום ההוא יהי' הו"י אח"ד ושמו אח"ד ע"כ הו"י' מלך הו"י מל"ך הו"י ימל"ך ג"כ בגימ' משי"ח כנ"ל הנה לכל אלה עשה יעקב אבינו הכנה דרבה תיכף בהתחלת ביאתו למצרים גלות

שרשיי הנ' את יהוד"ה שלח לפניו אל יוסף סוד תרין משיחי"ן סוד סמיכת גאולה לתפלה יחודא שלים הוי' אחד ושמו אחד. וזהו יתפרש עוד אי"ה להלן בפסוק כח מעשיו הגיד לעמו וכו':

הג"ה ובזה תבין מנהג אבותינו תורה הוא אשר המנהג בימי חנוכ"ה (אשר היא חינו"ך לגאול' העתידה ב"ב וכמ"ש לך כ"פ) משחקין הנערים בחתיכת ע"ץ מרובע" ועליו בד' קצותיו חקיקין אותיות גשנ"ה בפר"ד אות אחד לכל רוח והע"ץ הזה מתגלגל על נקידת קוטב מרכז האמצעי להורות שהמלכיות הללו המרומזין בתיבת גשנ"ה כנ"ל המנגדי' בפירודם בקצוות הנה כולם סובבים על המרכז נקיד' האמצעית ישראל המאחדים הקצוות ע"כ הקצוות סוברים על המרכז וכולם יתבטלו אל המרכז ואז יהפוך על עמים שפה ברור' יחד לקרוא כולם בשם הו"י ואז תתבטל לגמרי זוהמת נח"ש בגימ' גשנ"ה. אז הו"י מל"ך הו""י מל"ך הו"י ימלו"ך (בגימ' כנ"ל) וזה יהי' בביאת משי"ח (בגימ' כנ"ל) צדקינו ב"ב אמן: והנה המנהג הזה היה מקודם נהוג בישראל דוקא בחתיכת ע"ץ ע"ש הנאמר בנבואה ליחזקאל (הוא הפטרה לפ' ויגש אליו יהוד"ה) ואתה בן אדם קח לך ע"ץ אחד וכתוב עליו ליהוד"ה וכו' ולקח ע"ץ אחד וכתוב עליו ליוס"ף וכו' וקרב אותם אחד אל אחד לך לע"ץ אחד וכו' וכל הענין שם עד ועבדי דוד מלך עליהם עי"ש בין והתבונן בפני מ"ש בפסוק ואת יהוד"ה שלח לפניו אל יוס"ף תרי"ן משיחין סמיכות גאולה לגאולה הנה נעשה הוראה זו דוקא בע"ץ כי האד"ם ע"ץ השדה וכבר ידוע לך שם הוי' בגימטרי' ע"ץ בכפל האותיות ביחודם כידוע הבן הדברים:

סעיף כו

והמים היו הלוך וחסור עד החד"ש העשיר"י בעשיר"י באחד לחדש נראו ראשי ההרי"ם הנה קיי"ל. לפי החשבון עשיר"י זה חדש א"ב עשיר"י למרחשו"ן שבו התחיל הגש"ם ויש להתבונן למה נכתב בלשון כזה וה"ל לכתוב בחשבון החדשים הנמנים מניס"ן או לפי סדר השני' דמתשרי מנינן וכמו שהתחיל בפועל הזה לקרוא למרחשון שני אך הוא לדעתי דהנ' בכל פעולת הש"י בשמים ובארץ רצונו ית"ש שיהי' הכל ע"י איתערות"א דלתתא והנה בבריאת שמים וארץ שלא הי' אז איתערות"א דלתת"א (כי אדם אין) הנה הספיק מחשבתן ש"ל ישרא"ל שקדמה למעשה בראשית להיות לאיתערות"א דלתת"א כי עלה במחשבתו ית"ש האיך יהי' ישראל מקיימי' מצות ומע"ט ועי"ז כביכול הי' איתערותא הבריאה שעלה במחשבה כביבול מה שיקבל תענוג מן מצות ומע"ט של ישראל הא ודאי אשר לכל הברואים אשר ברא השי"ת במאמרו לכולם הספיק' מחשבתן של ישראל הוא ית"ש היודע איזה מן המצות של תורה שייכות לברואים כאלה היינו להמשיך חיות לנבראים שנבראו במאמר א' ועלה במחשבתו שישראל יקיימו מצות כאל' ובאיתערותא הלזו ברא את ברואיו שבמאמר א' וכן איזה מן המצות שייכות לחיות לנבראים במאמר ב' עלה במחשבתו אשר ישראל יקיימו אלו מצות וכן כולם הכל

בהתעוררת מחשבת"ן של ישראל אשר יקיימו מצות כאלה השייכים אל כל המעשם הבן והנה בכאן במבו"ל הנה נחרב העולם והגזרה היתה אפי' על שטחיית הארץ ג' טפחים של עומק המחרישׁ' והנה בהתעוררת הרחמים בעתה רצון הנה הי' מן הצורך ג"כ לאיתערותא דלתתא במחשבתן של ישראל והנה כביכול הפעולה הראשונה הי' מן הצורך שתתרא"ה היבש' והנה הי' מן הצורך לאיתערותא דלתתא במחשבתן של ישראל אשר ישראל יתקיימו מצות ברא"י' והנה בעשירי באחד לחד"ש הוא ר"ח טב"ת מקיימים ישראל ב' מצות בראי' היינו קידוש החדש בראי' תליא מלתא כזה רא"ה וקד"ש. ומצות נ"ח לראות"ן בלבד וגם מברכין על הרא"י' ובמחשב' הלזו כביכול שעל' במחשבתו ית"ש אשר בעשירי באחד לחדש יתקיימו ישראל ב' מצות בראי' זה נתהוו כביכול לאיתערות"א דלתת"א שיהי' מציאות ראי' בעולם: נרא"ו ראשי ההרים נתרא' העולם היינו היבש' וזה שרמז' התורה (הגם שלפי פשוטו מוכרחין לפרש שהוא אב"ע כ"ז זה היא מרמזי התורה) בעשירי באחד לחדש (רצ"ל ע"י זכות מצות הראי' הנעשים בעשירי באחד לחדש ע"ז) נראו ראשי ההרי"ם הבן כנ"ל ויתבאר אי"ה להלן במזמור אשא עיני אל ההרי"ם:

סעיף כז

ישקיני מנשיקות פיהו וכו' לרי"ח שמני"ך טובי"ם שמן תורק שמך ע"כ וכו' ע"כ יש לדרוש ברמיזה על נ"ר חנוכ"ה דהנה הנס דחנוכ"ה כבר הי' בגמר הנבוא' (כמש"ל) ולא ניתן לכתוב ונעשה הנס בשמ"ן כי שמ"ן בכ"מ שיפול ונכנס הגם שהורק מכלי אל כלי הנ' נשאר רושם והרושׁ' אינו מסתלק כמו כן הוא משארז"ל לא זזה שכינ' עד שעשת' רושם והנה אז כבר הגיע' זמן ההסתר והסתלקות דיבור השכינ' פא"פ עם נביאים והנה לבל יחשבו ישראל ח"ו אבד' תקותינו נעש' בהסתלקות הנבוא' נס בשמן שעושה רושם ואינו מסתלק הרושם ואמרו בשם הרב הקדוש מהר"פ מקארץ זצלה"ה דע"י דרישו"ם של הנשמה שנשארת בגו"ף ה"ס הבל"א דגרמ"י ע"י השארת הרשימ"ו תהי תחיי"ת המתים והנה כמו כן הרא' הש"י נפלאותיו ע"י השמ"ן העושה רושים להורות הגם שנסתלק דיבור הנביאה מן הנביאים עכ"ז נשאר בידינו רשימ"ו היינו רוח הקד"ש (והאור ההיא הי' מהארת אור התורה שננזנ בה האור כי טוב ובהאור ההוא יש כח להביט מסוף העולם וע"ס וכבר הארכנו בזה ועוד נדבר אי"ה שהי' נוהג בכל עת עד ימות המשי"ח שע"י הרשימו יהי תחי"ת המתים ותשוב הנבואה ביתר שאת כדכתי' ונבא"ו בניכם ובנותיכם: **וזה** שיש לדרוש בפסוק מאמר כנ"י י"שקני מ"נשיקות פ"יהו אחכ"ה אשר אזכ' עוד ישקנ"י מנשיקות פיה"ו דיבור פא"פ כמאז ומקד' כי טובי' וכו' ומובטח אני בזה כי

לרי"ח שמני"ך טובי"ם ריח השמני"ם המה טובים לי הרמז מה שעשי' לי בגמר הנבואה נס בשמן זה הריח טוב לי להורות כמו שמ"ן תור"ק שמ"ך כמו שמ"ן המורק אל איזה מקום נשאר רושם כמו כן שמ"ך המדבר בי בנבואה השאיר בי רושם ע"כ עלמות אהבוך כי מחכים לשוב לאיתנם כמאז ומקדם כענין תחיי"ת המתי"ם שתהי' ב"ב:

הג"ה לריח שיהי' בימי משיח והריחו וכו':

הג"ה וזה שמניך טובים:

והנה תראה רמז נכון ל"ריח ש"מניך טובים ר"ת מנין נ"ר חנוכ"ה ותרא' עוד דהנה לפי מ"ש ע"פ דברי חז"ל חש"ך זו מלכו"ת יו"ן שבקשו להגביר חכמות חיצוניות (שהיא כסילות נגד חכמת התורה) ולבטל חכמה האמיתיית חכמת התורה ע"כ נק' מלכו"ת יו"ן חש"ך כסיל בחש"ך הולך והחכמ' נק' או"ר חכמ"ת אדם תאיר פניו ע"כ בעת הישועו' הנה זרח בחש"ך או"ר לישרים (כאשר יתפר' עוד אי"ה) והראה השי"ת נפלאותיו ליהודים היתה אור"ה (זו תור"ה במנורה הנתונה בדרו"ם הרוצה להחכים ידר"ים (כי צד הדרו"ם הוא תמיד או"ר אפי' בימים הקצרים והנ' הראה מלכות יו"ן תוקף ממשלתם לצד הצפו"ן שהוא תמיד חש"ך ולא או"ר אפי' בימים הארוכים) והראה הקב"ה הנס בשמן הרומז לחכמ"ה כ"מ ששמן זית מצוי' שם הרכמ"ה מצוי' כמו שדרשו מן וישלח יוחב תקועה (דייקא) אשה חכמ"ה (כי תקוע' אלפא לשמ"ן) הנה תשכיל הרמז בפסוק הנ"ל לרי"ח שמניך טובי"ם הנה ס"ת חכ"ם ואמצעי האותיות מנין חש"ך ור"ת מנין נ"ר חנוכ"ה ואתה הבן כי לא דבר ריק הוא:

סעיף כח

שיר למעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי. עזרי מעם י"י עושה שמים וארץ להתבונן מהו הנשיאות אל ההרים. וגם למה תואר את הש"י בכאן בשבח שעש' את השמים וארץ ומי לא ידע בכל אלה כי יד י"י עשת' זאת עיי"ן מ"ש לעיל בסי' כ"ו בפסוק והמים היו הלוך וחסור וגו' בעשירי באחד לחדש נראו ראשי ההרים ולפי הדברים שנתבארו שם אפרש לך הפסוק בטוב טעם שיר למעלות שיר הוא למעלותן של ישראל איך גדלה מעלותן לפני י"י ית' כי הנה כל האומות כשמצטרכים לישועה עם אחד נגד חבירו הנה יבוקר פנקסיהם אם יש בידם איזה זכות ראויים להוושע ובאם לא ימצא להם זכות אין להם תשוע' משא"כ ישראל כשצריכים לישוע' הגם שח"ו אין בידם זכות שיזכו לנס הנה תעמוד להם זכות המצות שעתידין לעשות אחר הישוע' כי למודים הם כך וכמו שהי' בבריאת עולם שעדיין לא היו ישראל במציאות שיפרחו מצות ומע"ט ואף על פי כן עלתה במחשבתו ית"ש מה שעתידין ישראל להפריח מצות ומע"ט היא שעמד'

להתעוררות בריא' עולם וכמשארז"ל ישראל עלו במחב' בראשית בשביל ישראל שנק' ראשית וכן אח"כ בזמן המבול מה שהי' מן הצורך להתחיל עולם מחדש שיתראו ראשי ההרים עלת' במחשבה זכות שיקיימו ישראל מצות בראי' נ"ר חנוכ"ה וקידוש החדש. וכמש"ל סי' כ"ו וז"ש שי"ר למעלו"ת שיר למעלותן של ישראל אשא עיני אל ההרים היינו כשאסתכל אל ההרים שנראו בזכות מה שעתידין ישראל לעשות מצות בראי' (כאשר הוכחתי זה מן התור' לעיל ואתבונן כזה כי) מאין יבא עזרי (מאין ואפס יבא עזרי אפי' אם אין בידי זכות אעפ"כ יבא עזרי כי) עזרי מעם י"י עושה שמים וארץ שגם השמים וארץ נבראו בזכות ישראל הגם שלא הי' עדיין זכות בידם רק בזכות מה שעתידין לעשות וזהו מעלת ישראל בייחוד דייקא ועמ"ש במאמר הלל והודא' מה שתקנו בהודא"ה ואתה ברחמיך הרבי"ם עמדת להם וכו' ואחר כך באו בניך וכו' עיי"ש ותבין:

סעיף כט

ויש לפרש עוד אשא עיני אל ההרים וכו' עזרי מעם ה' עושה וכו' ונבא לדקדק כמה דקדוקי' אחד מהו הנרצה נשיאת עין אל ההרי"ם לענין העזר ב' למה אמר המשורר דרך שאל' ותשוב' מאין יבא עזרי עזרי מעם ה' וכו' ג' למה תיאר את הש"י בכאן בבריאת שמים וארץ ונראה לפרש דהנ' כתיב חושה לעזרתי ה' תשועת"י ולמה שינה מעזר"ה לתשוע"ה וכבר קדם מאמרנו שהחילוק בין עזר"ה לישוע"ה לשון עז"ר יצדק על העזר"ה מבלי בקש' מוקדמת מהנעזר כמד"א ישלח עזר"ך מקודש קד"ש הוא דבר הנבדל סוד החכמ' מחשב"ה. ותשוע"ה היא כשמושיע המושי"ע אחר בקשת הנושע כמד"א צעק' הנער' המאורש' ואין מושי"ע לה הנה תרא' שלשון תשוע"ה הוא אחר הצעקה והבקשה ובזה נתבונן מאמר חז"ל שאמרו:

כל הקובע מקום לתפלתו אלקי אברהם בעזר"ו (ופרש"י כדרך שהי' עוזר לאברהם) ואברהם אבינו מנלן דקבע מקום שנא' וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם וכו' והנה ע"ז יתפלא כל מעיין לו יהי' שמוכח מהפסוק שאברהם אבינו קבע מקום אבל מהיכן נשמע שכל הקובע מקום יהי' אלקי אברהם בעזרו כדרך שהי' עוזר לאברהם כי מה שהי' הש"י עוזר לאברהם כי עוד הרב' זכות היו אצלו לאין משער הלא תרא' שלמדו מחזקיה שצריך המתפלל להסיב פניו אל הקיר וכי בשביל זה נאמר שהמסיב פניו אל הקיר יעזור לו הקב"ה כדרך שהי' עוזר לחזקיה ונרא' דיש שפיר ראי' דהנה לשם נאמר וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמ"ד שם וכו' (ואין עמיד"ה אלא תפיל"ה) ואח"כ ויהי בשחת אלקי' את ערי הככר ויזכור אלקים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכ' והנה הקושיא רבה הרי כבר נאמר באריכות ענין הצלת לוט ע"כ דמשמיענו דהש"י זכר

את אברהם וצדקתו ושל"ח את לוט הגם שלא הי' מבקש עליו אברהם בתפלתו נשמע שהש"י עזר לאברהם גם על דבר שלא הי' מבקש עליו ולמה משמיעני זאת בתורהעל כרחך להורות שגם אנחנו בניו נשתדל לילך בדרכיו ונזכה לזאת המעלה (דזה ענין כל מעשי אבות הנזכרים בתורה ללמוד ממדותיהם) והנה אנחנו לא נדע איזה מדה ממדותיו גרם לזאת שמעינן מדסמכ' התורה לכאן ענין קביעות מקום שקבע אברהם נשמע דזאת המד' וההנהג' שנהג אברהם שקבע מקום לתפילתו היא הגורם שהש"י יעשה מבוקשו בלי הקדמת תפלה ושפיר דייקינן כל הקובע מקום לתפלתו אלקי אברהם בעזר"ו בעזר"ו דייקא כמש"ל לשון עז"ר בלא הקדמת מבקש (וטעמא רבא אית בי' דהנה קביעות מקום לתפל' הנה המקום ההוא נקבע לאותיות התפל' והנה היא כעין שרטוט לאותיות התורה דלמדוהו מן ובקש שלמה למצוא דברי חפץ היינו המחשבה טרם גילוי האותיות שלזה רמז השרטוט וקביעות מקום הוא ג"כ דברי חפץ טרם גילוי האותיות והוא מרמז על המחשבה והנה הקובע מקום והיה זה שכרו שבטרם יבא לבקש בדיבור באותיו' יתן הש"י מבוקשו הבן היטב) הדרן לנידון דידן עזרה נק' מבלי בקש' וישוע"ה בהקדמת בקשה וזה שתקנו בברכת ק"ש:

עזר"ת אבותינו אתה הוא מעולם מגן ומושי"ע להם ולבניהם אחריהם בכל דור ודור היינו לאבותינו שהיו צדיקי' גדולים הנה היית עזרת"ם גם בטרם התפללו אליך אבל אנחנו ביניהם אחריהם עכ"פ אחר התפל' יש לנו ישוע"ה כי אתה מגן ומושיע לבניה' אחריהם בכל דור ודור וז"ש המשור' חוש' לעזרת"י י"י תשועת"י רצ"ל הנ' אתה י"י תשועת"י על כל פנים להושיעני אחר התפל' ובקשה שז' נק' תשוע"ה כנ"ל והנני מבקש ממך חושה ומהר להיות עזרת"י היינו לעזור לי גם קודם הבקשה והתפלה שזם נק' עזר"ה וכמש"ל ובזה תמצא טוב טעם ודעת על:

משאר"ז שהקפיד הש"י על יהוש"ע שלא ביקש רחמים על יצרא דע"ז כדרך שבקשו בימי עזרא יש להתבונן למה לא הקפיד על כל הדורות מן יהוש"ע עד עזר"ז ונרא' שהיא להיות שני ראשי הדורו' הללו שמותיהן גרם יהוש"ע מלשון ישוע"ה עכ"פ אחר התפל'. והנה לכאור' שם עזר"א היה מסוגל גם בלא תפלה. י"ל שגרם החטא והוצרכו לתפלה להימסר היצה"ר בידם וכמו שאמרז"ל ראוים היו ישראל לעשות להם נס בימי עזר"א וכו' אלא שגרם החט"א:

ועתה נבא אל הביאור אשא עיני אל ההרים (הרי"ם הם האבות כנודע שמעו הרי"ם את ריב וכו' והנה הכוונה אסתכל בעיני לערוך מעשי נגד מעשי האבות וכאין נחשבו מעשי נגד מעשיהם אך אמרתי בלבי) מאין יבא עזר"י (איזה זכות יהיה בידי בדומה

למעש' אבותינו שאהיה ראוי שיהי' לי עז"ר בלי מבוקש ותפלה טרם יקראו וכו' זאת אשיב אל לבי) עזרי מעם י"י עושה שמים וארץ דהנה עשה הש"י את השמים וארץ מבלעדי איתערותא דלתתא בלי בקש' ותפל' כי אדם אין ועכ"ז עשה וחידש הכל בחסדו וטובו הנה לזאת אאמין בטובו הגם שבידי זכות אין כמעשי אבות עכ"ז הוא עזרי בזול' תפלה ובקשה:

הג"ה עמש"ל ענין קביעות מקום לתפלה ועוד אבאר לך מעלת קביעו' מקו"ם לתפל"ה דהנה מכנים להש"י מקו"ם כי הוא מקומ"ו של עולם ואין העולם מקומו ולהורות ע"ז שאין ח"ו שינוי רצון והבורא ית"ש אינו משתנ' מרצון אל רצון רק מה שיש שינוי ע"י התפלה הנה הכל הוא ע"י שהוא מקומו ש"ע והכל במחשב' הקדומה ורצון הקדום שעל' ברצון ית"ש כשיתפעל האדם בשע' זו כך וכך יפעול כך וכך הנ' הוא רצון הקדום בלי שום שינוי הבן:

ובזה מצאני טוב טעם ודעת על מה שתקנו לנו בברכ' אבו' מלך עוזר ומושיע בתחל' עוז"ר ואח"כ ומושי"ע ובברכ' הודא' ישועתי"נו ועזרתינ"ו והוא בהקדים מ"ש הרב בעל מעשי י"י בפסוק והי' טרם קראו וכו' עוד הם מדברים ואני אשמע (פי' כי הם אינם יודעים שכבר עניתים ומדברים עוד בתפל') ואני אשמע (ומקבל תפלתם כי ערבים עלי דברי דודי' הגם שכבר הסכימו דעת עליון לעזור להם קודם התפלה ע"כ בברכ' אבות אומרים עוז"ר ומושי"ע כי כן היה דרגא דאבות עזר"ת אבותינו אתה הוא מעולם מגן ומושי"ע להם ולבניהם וכו' עמש"ל ותבין היטב משא"כ אנחנו מודים להש"י בהודא' הנה בקיאים אנחנו במעשינו שאין אנחנו ראויים לזהי בצדקותינו שיהיו עוז"ר הש"י לנו גם קודם התפלה רק הוא (ישועתינ"ו בודאי אחר התפלה כי כן הבטיחנו יוצרנו שלא ישיב פנינו ריקם) אבל להיות הש"י טוב ומטיב לכל וכמו שברא וחידש הכל בטובתו כדי להטיב לבריאותיו הנה בראי הכל מבלי אתערותא דלתתא מבלי תפלה מבחינת טובתו זאת יתמשך עלינו טובה כזאת בכל זמן אשר הש"י הוא ג"כ עזרתינו ג"כ מבלי הקדמה תפלה כשהשע' צריכה לכך כמש"ל בענין הנס דחנוכ"ה (עמ"ש במאמר הלל והודא' עמדת להם וכו') וז"ש האל ישועתינו (תמיד) ועזרתיני סלה (הוא גם כן והוא מפאת שהוא) האל הטוב הבן הדבר:

סעיף ל

ויש לפרש עוד אשא עיני אל ההרים (המלכיות נק' הרים ה"ר בגימ' בבל מדי יון אדום וכבר ידעתי כ"א כלול מכל' ולכך נק' הרים ואמר כשאשא עיני ואסתכל בעניני המלכות המושלים בי ואני רואה כי לא נושענו מעולם עדיין תשועה שלימה שלא תהיה עד אחרי' שעבו' מזה אתבונן שכל העזר שהיה לי עד היום) מאין יבא עזריי (ואבאר לך מאין הם אותיות הנעלמים של מש"ה והם בגימ' מיכאל והנה הש"י אמר למשה הנה

מלאכי (בגימ' מיכאל) ילך לפניך והשיב אם אין פניך הולכים וכו' ומפני מה לא רצה יתבאר ע"פ האמור בזהר רפאני י"י וארפ"א (ל"ל למימ' וארפ"א) כי כשהרפואה באה ע"י רפאל וסייעתו הנה הוא מלאך לעשות שליחותו ורצון קונו הנה רפואתו אינה בטוח' לעולמי עד כי רצונו ומאויו לעשות עוד רצון קונו בשליחות משא"כ כשהרפואה היא ע"י הש"י בעצמו היא רפואה בטוח' לעולמי עד וז"ש רפאני י"י (אתה בעצמך) וארפא (רפואה עולמיית):

וזה שפירשנו במאמר משה בקריאת י"ס אומרו התיצבו' וראו את ישוע' י"י אשר יעשה לכם היום כי כאשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפון לראותם וכו' הנה תיבת כ"י לנתינת טעם אינו מובן בכאן וע"פ הנ"ל מובן הדבר היטב שאמר להם משה וראו את ישוע' י"י (דייקא לא ע"י מלאך ולא ע"י וכו' רק הש"י בכבודו ובעצמו ומאין תתבוננו זה) כי כאשר ראיתם וכו' לא תוסיפו וכו' הנה הוא ישוע' עולמיי' מזה תשפטו כי לי"י הישועה הבן הדבר היטב וז"ש משה אם אין פניך הולכים וכו' שלא רצה שילך מלאך (אפילו מיכאל הגם שהוא אפטרופא רבא דישראל עכ"ז מלאך הוא והנה כשנגנז משה בא מיכאל כמשארז"ל עתה באתי וכו' ע"כ אותיות הנעלמים של משה הוא מאין בגימ' מיכאל וכן בפרשת תצוה לא נזכר שם משה יש בה ק"א פסוקים מנין מיכאל להיות כשנעלם משה בא מיכאל (תמצא כ"ז במג"ע):

וז"ש המשורר כאשר אשא עיני אל ההרי' (המלכיו"ת כנ"ל וארא' כי הגם שהיה לי עזר בכל פעם עכ"ז לא היה לי עזר עולמים מזה אתבונן כי עד היום (מאין יבא עזרי היינו ע"י מיכא"ל אבל ב"ב אשר יהיה עזרי מעם י"י וכו' אזי שוב אל יתן למוט רגליך וכו' כי תהי ישוע' עולמיית הבן:

סעיף לא

עיין מ"ש בסי' כ"ה (בפסוק ואת יהודה שלח וכו' שהד' מלכיות המה מנגדים לקדושת ד' אותיות הוי' והנה יונח בזה מה שיש להתבונן הנה במצרים נקבע יו"ט ע"פ התורה חג הפסח ובהצלת ישראל מגזירת מד"י ניתקן יו"ט פורים ובהצל' מיו"ן ניתקן יו"ט חנוכה ואי"ה ב"ב בגאולה האחרונה יהיה בודאי קביעות יו"ט כדכתיב חגי יהודה חגיך ובהינצל ממלכות בבל לא נקבע שום יו"ט ולפי הנ"ל יונח דהגליות המה ניגוד לאותיות השם כנ"ל ובעת הגאולה הנה היתה הגאולה מן אותיות הנ"ל והנה גאולת מצרים נגד קיצו של יו"ד כמו שהיה בניגוד הגליות ויקוצ"ו מפני ב"י ובגאולה מבבל הנה הוא מבחי' יו"ד מן שם הנכבד נמצא גאולת מצרים וגם הצלה מבבל היא מבחי' אות אחד ע"כ מפלת

בבל ג"כ הי' בחג הפסח כמו שיסד הפייטן צפה הצפית ערוך השולחן בפסח וע"כ סגי למצרי' ולבבל יו"ט אחד כנ"ל:

סעיף לב

ע"ת לעשות לי"י הפרו תורתיך ע"ת בגימ' קנ"ה וש"ט רמז לימי חנוכה ופורים חנוכה בקנ"ה להודות ולהלל פורים משתה ושמח' בשני עיתים הללו הפרו תורתיך כי מבטלין ת"ת למקר' מגילה ונר חנוכה עיין במאמר הלל והודאה סימן קט"ז עיקר הענין:

סעיף לג

בינו בוערים בעם וכו' הנוטע אוזן הלא ישמע אם יוצר עי"ן וכו' עיין במאמר הלל והודא' סי' קט"ו דרוש נחמד על ימי חנוכה שהם בחדשי כסל"ו טב"ת הלא הם בחינת אז"ן עי"ן עיי"ש:

סעיף לד

כ"ל ה"נשמה ת"הלל ר"ת בגימ' חנוכה פורים (חנוכ' הנה ניתן להלל ולהודות ופורים קריאתה זו הלולא והוא השם תכ"ה המסוגל להכות ולהכניע הרשעי' ובזה השם הכה משה את המצרי ואלו הב' מועדי' מסוגלי' להכניע הרשעים והבן.

סעיף לה

והנה אלו עשר' ימי ניסים ב' ימי הפורים ח' ימי חנוכה יש בם ר"מ שעות והן מסוגלין לבטל קליפת עמלק (ראשית גוים) הוא הדעת דקליפ' אשר כל העצות רעות והתקוממת על ישראל באין מפאת הדעת דסט"א הוא עמלק ע"כ צוה הש"י לזכור בדעתינו ומחשבתינו מעשה עמלק ועי"ז יתבטלו עצת אויבינו וכל הקמים עלינו והן אלו עשר' ימי ניסים ג"כ לבטל דעתם ולפי"ז הנה תתבינן הב' מועדים הללו הם בבחי' נצ"ח הו"ד בגימ' קס"ג נגד שם הדעת הוא גישפנקא דחתים ביה שמיא וארעא א"ת ה"שמים ו"את ה"ארץ ר"ת א"הוה הוא שם הדעת במילואו בנרמ' קס"ג בגימ' אצבע הבן:

סעיף לו

רבת צררוני מנעורי יאמר נא ישראל יש להתבונן אם הכונה שאומרת כנ"י לפני הקב"ה רבים הם הצוררים אשר צררו אותי גם מימי הנעורין עד היום א"כ רבים צררוני מיבע"ל כיון דקאי על דורות והמון רשעים רבים ותיבת רב"ת אינו מורה על רבם רק הצרור' הוא ברבו סגיא והנראה לפרש עיקר הצרורו' וקנאתן היא על המד' אשר יש לי מימי הנעורים היינו אמונת אומן שלי אשר זה טבעי מימי הנעורים כמ"ש הש"י לנביא זכרתי לך חסד נעיריך וכו' לכתך אחרי וכו' והאמינו בי"י אשר בודאי יספיק להם כל צרכיהן במדבר ע"כ גם לדה לא עשו להם והיו ס' רבוא אנשי הצבא וטף ונשים כפלי כפלים והנה אמונ' היא ירושה לנו מאבותינו אמונה היא למעלה מן החכמה והוא בחי' כתר

והנה בזכות אמונה נגאלו אבותינו ממצרים ויאמן העם ובזכות אמונה אנו עתידין להגאל ב"ב ואמונתך בלילו' וזה תפארתינו וכלי מלחמתינו באמרם אלינו כל היום בכל הצרות והתלאות אשר עברו על ראשינו אי' אלקיכם ואנחנו משיבין להן הנה זה עומד אחר כתלינו ימהר ויחיש מעשיהו והנ' עברו עידן ועידנין ואנחנו לא נושענו בעוה"ר עי"ז הן מרבין להיצר אותנו על המדה הזאת המוטבעת בנו מימי הנעורים מדת אמונה באמרם אלינו אתם מחזיקין באמונתכם איה איפ' תקותכם וזהו רב"ת (ברבו סגיא) צררוני מנעורי (רצ"ל בסב' המד' אשר יש לי מימי הנעורי' חסד נעורי' היא אמונ':

סעיף לז

שיר המעלות אל י"י בצרתה לי קראתי יענני י"י הצילה נפשי משפת שקר מלשון רמיה יש לדקדק אומרו אל י"י בצרתה לי קראתי הל"ל כסדר קראתי אל י"י בצרתה לי ב' בצרתה בצרה מיבע"ל ג' מהו הנרצה אח"כ י"י הצילה נפשי משפת שקר וכו' והנראה דהנה כתבנו כ"פ כאשר האדם מתפלל מחמת שצר לו על איזה דבר הנוגע אליו אינו בטוח בכל פעם שתקובל תפלתו משא"כ כשמתפלל לצורך גבוה כי בעת היצר לאיש ישראלי שכינ' מה אומרת קלני מראשי וכו' ובפרט בעת היצר לו מחמת הצורר הנה זה ח"ו העדר כבודו ית"ש באמור עם י"י אלה וכו' וכשמתפלל האדם באופן כזה היינו שאינו חושש לצערו רק על צער השכינה כביכול בטוח הוא שלא תוחזר תפילתו ריקם וטעמא רבא אית ביה גם ע"פ פשוטו דהנה כשמתפלל האדם לצורך עצמו הנה יש מיימינים ומשמאילים ויכול להיות שתוגבר ח"ו מה"ד שמאל משא"כ כשהאדם מתפלל כביכול על ישועתו ית"ש שיתגלה מלכותו ותהי' יחודא שלים לחבר הדודים מי הוא זה ואי זה הוא אשר יקטרגו ע"ז ח"ו בודאי כל צבא מרום כולן כאחד יעודין ויגדין מהראוי שתקובל תפלתו של המתפלל:

ובדבר הזה פירשנו בדברי משרע"ה בתפלה ראשונה של ישראל אצל הים בעת צאתם ממצרים כתיב ויצעקו ב"י אל י"י ויאמרו המבלי אין קברים במצרים לקחתנו וכו' ויאמר משה וכו' אל תראו התיצבו וראו את ישועת הוי' אשר יעשה לכם היום וכו' י"י ילחם לכם ואתם תחרישין דקשה מה הלשון התיצבו והרי הש"י אמר שיסעו גם מ"ש להם ואתם תחרישון הלא יותר טוב שיתפללו גם הוא התפלל עד שא"ל הש"י מה תצעק אלי וכו' אך הוא לדעתי היא הדבר אשר דברנו דהנה הש"י כביכול מקפיד ביותר על צער הבנים מן המגיע לכבודו ית"ש כדאשכחן בירבעם כששלח ידו אל הנביא וכמשארז"ל ממילא לפ"ז מן החובה עלינו להיות אהבתינו אליו ית"ש ג"כ באופן זה וכמים הפנים לפנים והו' שאנחנו לא נקפיד מהמגיע אלינו רק על המגיע לכבודו ית"ש וזה שתמצא אשר

הש"י אמר למשה נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים ומשה אמר לישראל החלצו מאתכם וכו' לתת נקמת י"י במדין והבן:

והנה אצל הים היה התפלה הראשונה שהתפללו ישראל בצאתם ממצרי' הנה אמרו אל משה המבלי אין וכו' הנה זה יורה כי אימת מות נפלה עליהן וחששו על צערן והתפללו על הנוגע אליהם ולא כן הוא סדר התפלה האמיתיית מן אנשי האמת שהם מניחין את מעמד ומצב שלהן אפי' אם ישארו ח"ו באותן מצב אינן מקפידין ואינן מקפידין רק על צער השכינה כביכול ועל כבוד שמים וזה למד אותן משה התיצב"ו (רצ"ל תחשבו לכם בתפלתכ' שאינכם חוששין להתעלות מהמצב אשר אתם כעת) וראו את ישועת י"י (רצ"ל זאת אשר תראו לפעול בתפלתכם. ישועת י"י כביכול צדיק ונושע) אשר יעשה לכם היום (רצ"ל והש"י הוא כביכול יניח את שלו ויעשה בשבילכם הבן) ואמר. י"י ילחם לכם (היא ית"ש ילחם לכם לכבודכם ובשביל מה שנוגע אליכם ואתם תחרישון (מזה היינו מהנוגע אליכם רק תתפללו על הנוגע לכבודו ית"ש וכנ"ל:

והנה כאשר ידע האדם כ"ז. הנה אפשר ואפשר שיאמר בתפילתו במו פיו רבש"ע איני חושש לכבודי ולצערי רק על כבודך הנוגע אליך כביכול אבל הבוחן לבבות הוא יודע אם אמת נכון הדבר שתגדל בלבו צער השכינה כביכול יותר מן צערו ובאם ח"ו הדבר הזה אינה אמיתיית בלב הנה חטא לי"י מה שדיבר לפניו שפת שקר ולשון רמי' הנה יותר טוב לו השתיקה וזה הנראה לפרש בכאן א"ל י"י בצרתה לי קראתי ויעננני רצ"ל כשאני מתפלל אל הדבר הנוגע אל י"י כביכול אז קראתי ויעננני בודאי כנ"ל וז"ש בצרתה לי כי כשיש לישראל ח"ו איזה צער הנה שכינה מה אומרת וכו' הבן וכיון שאני יודע כ"ז אפשר לומר כן במו פיו בתפלה והאמת אינו וז"ש י"י הצילה נפשי משפת שקר מלשון רמיה וכנ"ל הבן הדבר:

סעיף לח

אך טוב לישראל וכו' ואני כמעט נטיו רגל"י נראה לפרש ברמז חנוכ"ה ופורי"ם הם בחי' נצ"ח הו"ד נק' בשם רגלין המעמידין את הגוף ומחזיקי לומדי תורה הם בבחי' הללו וח"ו בהעדר מחזיקי לומדי תורה אין קיום ח"ו ובימי הצרות דהמן ויונים היה מחמת העדר מחזיקי לומדי תורה ובזמן הישועה וגאולה נתקנו הב' מועדים הללו לתיקון המדות הללו ע"כ תיקנו חז"ל בשתי מועדות הללו להרבות בצדקה ותדע משארז"ל בזוהר שהס"מ שנגע בכף ירך יעקב היינו שנגע בתמכי"ן דאוריית"א נמצא בב' מועדים הללו הוא תיקון לירך ישראל סבא שנגע הס"מ בכף ירכו וז"ש א"ך (ר"ת אד"ר כסל"ו) הם טוב

לישראל כפשוטו וגם לישראל סבא וכו' ואני כמעט נטיו רגל"י וכו' בהעדר המועדים הללו ובהעדר מחזיקי לומדי תורה עד שנתקנו הב' מועדים לטוב לישראל:

סעיף לט

בנבואת חגי. אמר אל זרובבל פחת יהודה לאמר אני מרעיש את השמים ואת הארץ והפכתי כסא ממלכת והשמדתי וכו' הנה נראה ודאי דהנבואה הזאת נאמרה על מפלת מלכות יו"ן ולמה נאמר' דוקא אל זרובבל וגם סיום הנבואה ביום ההוא נאום י"י צבאות אקחך זרובבל בן שאלתיאל עבדי ושמתיך כחות' כי בך בחרתי נאו' י"י צבאו' הנה מפלת יו"ן הי' רי"ג שנה לבנין בית שני הנ' דוחק לומר אשר זרובבל הי' עדיין בחיי' הלא הי' בן יכני' מלך יהודה והי' קרוב לש' שנה וגם אפי' נאמר שהאריך ימים כ"כ מהו הכבוד והגדול' שנעש' אז לזרובב"ל אדרבא ניטלה הגדולה מזרע דוד וניתנה לכהני' בני לוי אבל על פי דברינו ניחא נאמר לו בבשורה בעת אשר תהי' מפלת יו"ן אקחך זרובבל (שהוא ממלכות בית דו"ד וממנו יצמח קרן מלוכה באחרית) ושמתיך כחות"ם (והוא כמו החות"ם שאינו גוף האדם עצמו רק ע"י החות"ם זוכרין את האדם וכמו שביקשה כנ"י לדודה שימני כחותם על לבך ע' בסבא משפטים) והוא כמש"ל דאדרבא הנס הזה נעש' חינו"ך למה שיהי' בשלימות הגדלו' למלכו' בית דו"ד הנמשח בקר"ן ע"כ ניתוסף נס נ"ר על נס פ"ך וכמ"ש בפירוש הכתוב כהני"ה אלביש ישע וכו' שם אצמיח קר"ן לדוד ערכתי נ"ר למשיחי הוספ' נ"ר על פ"ך בגימ' קר"ן הוא הורא' על מלכות בית דו"ד שנמשח בקר"ן (כאשר נתבאר אצלינו כ"פ במאמרי' הללו) (זה שסיים חגי נבואתו אקחך זרובבל וכו' כי ב"ך בחרתי והיינו ולא בכהני"ם למלוכה כי זהו רק מלוכה לשעת' ותוספת טוב"ה ע"כ נעש' להם נס בפ"ך פ"ך בגימ' ימל"ך מה שאם כן קר"ן בגימ' ימל"ך לעל"ם וע"ד וכמו שכתבתי כ"פ) וע"כ סיים נאום י"י צבאות כבר ידעת אלקים צבאות הוא הו"ד הוי' צבאות הוא נצ"ח והנה כתב האריז"ל שכל הגאולות שהיו עד היום הי' ע"י מדת הו"ד ע"כ היו כל הגאולות ע"י אשה כמ"ש להלן משא"כ לעתיד ב"ב גאולה נצחיות תהי' ע"י אור הנצ"ח ובזה יתבטל מהקליפות והאומות נצח"ם כמ"ש ויז נצח"ם על בגדי וזה שסיים נאים י"י צבאות שזה יהי' בשלימות בזמן שתהיה הגאולה בשם הו"י צבאו"ת נעימות בימינך נצח:

סעיף מ

ובזה תמצא טוב טעם ודעת למה שנהגו להפטיר בחנוכ' רנ"י ושמח"י בת ציון דלכאורה אין לו שייכות כלל לחנוכ"ה ואי מש ם זכרון המנור"ה מהראוי להתחיל וישב המלאך וכו' ראיתי מנור"ת זהב וכו' אבל זכור תזכור את כל הדברים הנ"ל עריכ' הנ"ר הלזה הגם שבעת הדלקתו למטה אעפ"כ נ"ר יקרא היינו השפעה מכל הג' יחודים שמספרם נ"ר

הוא חינוך למה שיהי' ב"ב בזמן התפשטות המלכו"ת הנקר' נ"ר ישראל כמ"ש לדוד ולא תכב' את נ"ר ישראל בכל שיעור קומה אור הלבנה כאור החמה כל הג' יחודים בשלימות ובפועל בר"ן יחד כוכבי בוקר וכבר כתבנו דלבעבור זה לא נתקנו הימים האלה למשתה ושמח' כי דוקא במלכות בית דוד נאמר כי שמח"ה בישראל (שמח"ת לב אש"ה אשת חיל יראת י"י ירא את י"י בני ומלך כי דא הוא אתר למידחל הבן הדבר) הן הימים האלה המה ימי חינוך למה שיהי' אח"כ וזה שם האור נ"ר חנוכ"ה נר החינוך לנר ישראל מלכות בית דוד אשר תהי' שמחה בישראל ע"כ מפטירין בחנוכה רנ"י ושמחי בת וכו' רנ"י שיהי' נ"ר בשלימות ושמח"י כי אז תהי' שמחה בישראל:

סעיף מא

ובזה תבין ג"כ שם בנבוא' זכרי' ראיתי והנה מנור"ת זה"ב (בגימ' דו"ד) כלה וגלה על ראשה וכו' ואען ואומר וכו' מה אלה וכו' ואען וכו' זה דבר י"י אל זרובבל לאמר לא בחיל ולא בכח כ"א ברוחי אמר י"י צבאות מי אתה הר הגדול לפני זרובבל למישור והוציא את האבן הראשה תשואות חן חן לה (וזה סיים ההפטור') הנה מלבד שכל דברי הנבוא' הזאת סתומ' אבל ג"כ לא נדע מה שייכות חזיו"ן המנור"ה לגדול' זרובבל ולפי האמור יצדק מאד הראה הש"י לנביא ענין הנס שיהי' במנורה שיהי' ב' זיתי"ם עלי' מוצקים לתוכה שמן מן השמי' להורות מעשה הנסים שיהי' במנורה שתהי' דולקת בנ"ס וממנ' תהי' הורא' ובשור' למלכות בית דוד (זרובבל בן יכני' המלך) לא בחיל ולא בכח כ"א ברוחי (כמש"ל שכל הנס הזה הוא חינו"ך והוראה וגאולה האחרונ' שיהי' לעתיד ב"ב במלוך מלך לדו"ד ע"כ הי' על מגינו של דו"ד צורת מנור"ה ואמר הנביא כמו שהמנור' הזו דולקת מבלי תת שמן בכח האדם כן דבר י"י אל זרובב"ל לא בחיל ולא בכח כ"א ברוחי אמר י"י צבאות כמש"ל שזה יהי' כאשר תהיה הגאול' ע"י הוי"ה צבאות ויושיבם לנצח ויגבהו ואמר עוד מי אתה הר הגדול לפני זרובבל למישור יתפרש לפ"ז דהנה כל המלכיות נק' הרי"ם ה"ר בגימ' בב"ל מדי יון אדום וחיויא רביעא' הוא הר הגדול כי ארכה לנו הישוע' ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את ה"ר עשו והית' לי"י המלוכ' כי מלוכ' עשו ניגוד כביכול למלכת' קדיש' (כענין שאמרו אין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימחה זרעו של עמלק הבא מעש"ו) ע"כ י"י ימל"ך לעל"ם וע"ד בגימ' שע"ו ע"כ כשיעלו מושיעם לשפוט את הר עש"ו אז והית' לי"י המלוכה הבן הדבר (ותבין ג"כ מה דקי"ל אליה"ו יבא ב"ב לעשות שלו"ם בעולם שלו"ם ג"כ בגימ' י"י ימל"ך לעל"ם וע"ד עש"ו המנגד נקרא שונא שלו"ם רבת שכנה לה נפשי עם (עש"ו) שונא שלו"ם והנה ביום עלות אליהו בסער' השמים אליהו הוא פנחס אשר לו ברית שלו"ם בו ביום הועמד מלך

באדום הוא עש"ו השונא שלו"ם חושבני' דדין כחושבנ' דדין זה לעמת זה וכשיחזור ויבא אליהו ב"ב לעשות שלום תתבטל מלכות עש"ו השונא שלו"ם וז"ש הנביא מי אתה ה"ר הגדול (עש"ו הכולל כל הד' מלכיות בגימ' ה"ר והוא עש"ו הגדול) לפני זרובבל (היינו מלך המשיח שהיא מזרעו) למישור (כי תתבטל מלכותו וגדלותו בהתפשטו' מלכו"ת שמי"ם י"י ימלוך לעל"ם וע"ד בגימ' שלו"ם כנ"ל) והוציא את האבן הראשה (היינו אבן מאסו הבונים היתה לראש פינה יוציא אותה אל הראש פינת יקרת ולא כמו עתה הדלקה במקומה בעינן כנ"ל תשואת ח"ן ח"ן לה ח"ן אשה על בעל' וח"ן המקום על יושביה בארץ הקדוש' ב"ב אמן:

סעיף מב

טוב שם משמן טו"ב במדרש קהלת מנלן מדו"ד שנ' ויצא ש"ם דוד בכל הארצות וי"י נתן פחדו על כל הגוים חביב שם טוב מכהונ"ה ומלכו"ת שכהונ"ה ומלכו"ת בטלו ושם טו"ב לא בטל עכ"ל יתפרש עפ"י האמור שעל מגינו של דו"ד הי' חקוק צורת המנור' והנה נאמר בדוד ועשיתי לך שם כשם הגדולים אשר בארץ היינו שתהי' מלכותו מרכב' למלכו"ת שמי"ם הנק' ש"ם (בגימ' הוי"ה שד"י צמצום והתפשטות) ע"כ בתהלים ק' פעמים ש"ם נגד התורה שיש בה ק' פעמים שמי"ם (כ"ה במג"ע) סוד היחוד וכל מעשיך יהי' לשם שמים והנה ע"י שמ"ן הטו"ב שנעשה נס לחשמונאי"ם נעשה להם באחדות ב' הכתרים כהונ"ה ומלכו"ת והנה תראה שלא נמשכה מלכותם וגם כהונתם כי נתבטלה משפחתם לגמרי וכל האומר מדבית חשמונאי וכו' וכ"ז מפני שמלכותם לשעה היתה ולא הי' מרכבה למדת שם משא"כ לדו"ד נאמר ועשיתי לך ש"ם אזי נשבע י"י לדו"ד אמת וכו' (קושטא קאי) עד עולם אכין זרעך וכו' ע"כ הי' חקוק על מגינו של דו"ד צורת המנור"ה להורו' שע"י המנור"ה יתוודע דמלכו"ת ב"ת דו"ד הוא מלכות עולם בזה העולם וז"ש שלמה בחכמתו טוב שם משמן הטו"ב שם הטוב דדוד טוב משמן הטוב דחשמונאים שירשו כהונה ומלכות ע"י שמן הטוב ויום וכו' מיום הולדו רצ"ל יום המות שלהם טוב מיום הולדו כי ביום שנולד השמ"ן הטוב ונמשחו בכהונ"ה ומלכו"ת הנה סברו בני העולם שח"ו יש ביטול למלכות בית דו"ד משא"כ יום שנתבטלה משפחת' ידעו כי מה שנשבע י"י לדוד אמת לא ישוב ממנה ונתקדש ש"ש ע"י החשמונאי"ם וזכות היא להם שידעו על ידם למפרע אשר מלכות' הוא רק חינו"ך והוראה למלכות בית דוד שיהי' לעתיד ב"ב:

סעיף מג

רמז מן התור' לנר מצוה בשמן ובנ"י יצה"ר (היינו התולד' היוצא מן היצה"ר הוא השמ"ן) קר"ח ונפ"ג וזכר"י ר"ת זק"ן היינו כונת י"ג ת"ד שצרכין לכוין בהדלקתן ס"ת חג"י היינו

ביום הח' משלימין כל הי"ג תיחונים מן נוצ"ר עד ונק"ה וזה חג"י ח' י"ג וכן הנביא שהתנב' על מפלת מלכות יון הוא שמו חגי ואמצעי התיבות ת"ק בגימ' ב"פ נ"ר:

סעיף מד

שיר המעלות לדוד הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד כשמ"ן הטוב וכו' ומסיים אח"כ כי שם צוה י"י את הברכ"ה חיים עד העולם יש לפרשו ברמז ע"פ מ"ש במדרש מקץ עובדא הוה בדרומא תמן חד פינדקי והוה קאים ולביש זוגיי (בגדיו) בלילה ואמר להון (להאורחים דהיו תמן קומו פוקו לכון דלווייתא אנא עבדא (רצ"ל אני רוצה ללות אתכם) והווין נפקין וליסטייא קדמין להון ומקפחין עליהון ועלין ומפלגין עימ' חד זמן אזל ר' מאיר ואתקבל תמן קם ולבש זוגיי א"ל קום לך דלווייתא אנא עבדא א"ל אית לי אח ואנא יתיב מסכ"י לי' (רצ"ל יש לי אח ואני ממתין עד עת בואו) א"ל ואן הוא א"ל בכנישתא א"ל ומה שמי' ואנא אזיל וקרי לי' א"ל כ"י טו"ב כל ההוא ליליא אזיל הוא פונדקאה צווח על תרעא דכנישתא כ"י טו"ב כ"י טו"ב ולא הוה שום ב"נ עני ליה בצפרא קם ר' מאיר ושוי חמרי' דייזיל לי' א"ל ההוא פונדקא אן הוא ההוא אחיך דאמרית א"ל הא אתא לי' וירא אלקים את האור כ"י טו"ב ע"כ והנה יש להתבונן איך אמר ר' מאיר דבר שאינו אמת ונ"ל להיות שמו מאי"ר לשון או"ר ובתור' נאמר ביחד או"ר כי טו"ב הנה הם אחי' ודבר י"י בפיה' אמת ומדת ואמ"ת הוא מדה הו' סוד הארת פנים יאר י"י פניו אור פני מלך והנה נרמז מה טוב ומה נעים שבת אחים היינו האחי"ם שאמר ר"מ או"ר כי טו"ב כשמ"ן הטו"ב יורד וכו' היינו כמו שהי' בימי הנס דחנוכ"ה בשמ"ן הטו"ב בא האור והמשכיל יפרש כל המזמור במרחב עפ"י הקדמ' הלזו ותתבונן כשמן הטוב יורד על הזק"ן זק"ן אהר"ן בגימ' באו"ר כי טוב ומסיים כי שם צוה י"י את הברכ"ה ע"ד מ"ש בז"ח בקדרותא דצפרא טו"ב הוא לברך את ישראל והוא בג"ש נאמר באור וירא אלקים את האו"ר כי טו"ב וכתיב התם כי טוב בעיני י"י לברך את ישראל וזהו שרמז בכאן כי שם צוה י"י את הברכ' על ישראל מעתה ועד עולם:

סעיף מה

ומשה הי' רועה את וכו' וינהג את הצאן אחר המדב"ר יש רמז לפמש"ל בתיבא גשנ"ה (סי' כ"ה) מרומזין כל הד' מלכיות והנה מצרים הי' גלות שרשיי לכל הד' גליות הנה נאמר במש' וינהג את הצאן אחר המדב"ר אחר אותיות מדב"ר הם אותיות גשנ"ה הבן:

סעיף מו

כי ברך אברכך והרבה ארב' את זרעך וכו' ויירש זרעך את שע"ר אויבי"ו. במדרש ר' אומר זו תרמו"ד אשריו כל מי שהוא רואה במפלתה של תרמו"ד והוא לפלא מהיכן שפטו שהיא תרמו"ד ולא על כלל שונאיי ישראל והנראה ע"פ מ"ש רש"י בפ' בחקותי

דיש חילוק בין אויב לשונא אויב הוא מבחוץ ואינו יושב בקרבינו ושונא הוא אשר בקרבינו הם יושבין והנה לבן הארמי כשבירך את רבקה אחותינו וכו' נאמר וירש זרעך את שער שונאיו (מבפנים) משא"כ כאן אויביו היינו אותן שהן מבחוץ והנה כתיב בחוץ לא ילין גר משא"כ תרמו"ד היא מבחוץ תמיד כי אין מקבלין גרים מן התרמודיים דכולן הן מן הממזרות באין מן הזנות זונה מתרגמינן נפק"ת בר"א יוצאת בחוץ והנה תראה כל חכמת חיצונית זה שמם אשר יקראו להן חיצונית אין להן מבוא לבוא אל היכל המלך פנימ' חכמת התור' והתבונן אשר שלמה המלך בחכמתו כינה אותן החכמות בשם אשה זונה נפק"ת בר"א פעם בחוץ ופעם ברחובות ומעת' הרי שלך לפניך מדכ' בכאן ויירש זרעך את שער אויביו היינו מי שהוא תמיד בחוץ (שאין מקבלין גרים ממנו ואינו בכלל בחוץ לא ילין גר) והיא תרמו"ד שאמר רבינו הקדוש דהלכה הוא דאין מקבלין גרים מן התרמודיי"ם ועוד אבאר לך להלן אי"ה:

והנה בהתגברות מלכות יון הרשע' כבר כתבתי לך שלישים שעיקר כונתן הי' להגביר חכמות חיצונית ולעזוב ח"ו חכמת התור' כבודה בת מלך פנימ' הנה בהתנוסס הש"י עמנו להכניע הקליפות יון פליסופיא החיצונית הנ' ליהודים הית' אור' זו תורה דנר מצו' ותור' אור להתוודע ולהגלות מעלת חכמת התורה וכי אין לנו חלק ונחל' בחכמה החיצוניות והתור' לא תחסר כל בה אפי' כל מה שמשיגין בראי' מוחשית או בראי' שכליית הכל יש ראי' בתור' בביאור מעתה העוסק בתור' מבין מאליו כל החכמות הנה לזכר זה (ולסגול' ולהגביר חכמת התור' ולהכניע החיצונית) תקנו נר מצוה הלזה א"ל הי"י ויאר לנו בכל דור ודור ולא נתפתה ח"ו לפיתוי הזונ' חיק צרה נכרי' (והנר מצוה הלזה היא סגול' לזה) ע"כ תקנו בנר מצו' הלזה מדליקו על פתח ביתו מבחוץ רמז שע"י האור היוצא מבית ישראל פנימ' מאירין גם לחוץ היינו כל מה שמושל בטבע החכמות חיצונית הכל נכלל בהתורה הקדושה ותנינן מצותי' עד דכליא ריגלא דתרמודאי היינו התרמודיים אשר הן מבחוץ דאין מקבלין גרים שהן ממזרים מנפק"ת בר"א לצאת חוץ ומעת' התבונן מהבטח' הש"י לאברהם ויירש זרעך את שער אויביו דרש רבי זו תרמו"ד אשר המצו' להניח בשע"ר הוא זה מצות' עד דכליא ריגלא דתרמודאי ממזרים חכמת חיצונית וכל כבוד' בת מלך פנימ' וכעת קצרתי מאפס הפנאי:

ומעתה תתבונן את אשר אמרז"ל ביבמות עתידין ישראל דעבדין יומ"א טב"א כד חריב תרמו"ד יו"ם טו"ב בגימטריא חכ"מה כאשר יתבטלו התרמודיי"ם שהם ממזרים פיתוי הזונ' נפקת בר"א חכמת חיצונית ותתפשט חכמת התורה על כל הארץ אז עתידין ישראל לעשות יו"ם טו"ב להתגלות החכמ"ה:

סעיף מז

עיין בפוסקים עכשיו מדליקין בפנים כאשר תתבונן מש"ל החילוק בין אויב לשונא הנה עכשיו בעקבות משיחא חוצפי יסגי ורשעי' אשר בקרבינו הם יושבין הן הן המתגברין על חכמת התור' ולומדי' והנה מדליקין בפנים לבטל כחן וחכמתן הבן:

סעיף מח

לריח שמניך טובים כבר הארכתי לך לעיל ר"ת בגימ" נ"ר חנוכה וכבר כתבתי כ"פ נק' חנוכה הוא חינוך לגאול' האחרונה כמו שיבואר במאמרים להלן ועוד כתבתי כ"פ בשם חז"ל חנוכת הבית לעתיד יהי' ב"ב בחדש מרחשון והחדש ההוא בו כח חוש הריח כמ"ש בס' יצירה המליך אות נ' בריח וכו' וצר בו וכו' מרחשון בשנה וכו' והחדש ההוא עפ"י סדר הדגלים מיוחס למנש' אותיות נשמה איזהו דבר שהנשמ' נהנית ממנו ולא הגוף הוי אומר זה הריח והנה חינוך הבית לעתיד בזמן המשיח יהי' בחודש הרי"ח שלא נתפגם כ"כ באכילת עץ הדעת וכתבנו בארוכ' במ"א שע"כ נאמר במשיח והריחו ביראת י"י והנ' הוא יום המקו' ב"ב ונ"ר חנוכה הוא חינוך לאור העתיד בבנין הבית הג' בית יעקב לכו ונלכ' באור י"י וכבר כתבנו להדליק נר חנוכה בגי' אור חדש וזהו הנרמז לריח (להיותינו זוכין לביאת משיח שנאמר בו חוש הריח והריחו וכו' ולחינוך הבית בחדש הריח הנה) שמניך טובים (היינו מסוגל לזה הנס הנעשה בשמן ונקבע לדורות עולם עד ביאת משיח ב"ב) ועוד יתבאר אי"ה ע"כ תמצא ידים ורגלים למנהג ישראל קורין ליום אחרו"ן דחנוכ"ה זא"ת חנוכ"ה דאז קורין נשיא לבני מנשה עד זאת חנוכ"ת וכו' להורות דזה הוא יום המקו' החנוכה שיהיה במהרה בימינו בחדש המיוחס למנשה וימי חנוכה הללו המה חינוך לחנוכת הבית שיהיה ב"ב ע"כ נקרא אותו היום זאת חנוכ"ה ולזה תמצא גם בפסיקתא דורש נשיא לבני מנשה קודם לשארי הפרשיות:

סעיף מט

ותגזור אומר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור ההוא קרא לאו רישי' סיפי' ולאו סיפ' רישי' ונ"ל לפרש עפ"י מה שאמרו בפסיקתא בענין נר חנוכ' וז"ל לא יאמר אדם איני מקיים מצות זקנים (היינו נ"ר חנוכ"ה וכיוצא) הואיל ואינם מן התורה א"ל הקב"ה לאו בני אלא כל מה שהם גוזרים עליך קיים שנאמר עפ"י התור' אשר יוריך למה שאף עלי הם גוזרין שנאמר ותגזור אומר ויקם לך עכ"ל הנה תתבונן בשכלך כשישראל מקיימין מצות חכמי"ם וגזירתם הנה באתערותא דלתתא יתער מובדא לעילא אשר הש"י יקיים ג"כ גזירות חכמי הדורות שגוזריין עליו וזה שיש לפרש ותגזור אומר ויקם לך ועל דרכיך (רצ"ל על הדרך הזה שאתה נוהג לגזור גזירות על הש"י הנה על דרך הזה) נגה אור (הוא

מצות נר חנוכ' היא המצו' האחרונה שתיקנו חכמים וכאשר ישראל מקיימין גזירתם הנה גם הש"י יקיים גזירתם):

סעיף נ

בנביאת זכריה ועוררת בניך ציו"ן על בניך יו"ן הנה מהראוי להתבונן למה נק' לישראל על שם מקומה וליו"ן על שם תולדתם גם מההוא הלשון ועוררת הנה תתבונן מ"ש במאמר הלל והודא"ה סי' קנ"ג משם תדרשנו לטובה ואין מן הצורך לכפול הדברים:

סעיף נא

עוד בנבואת זכרי' בהפטרת שבת חנוכה נאמר הנבוא' ליהושע בן יהוצדק ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה הנה פירשו בזה המלאך נקרא עומ"ד שעומד תמיד במדריג' אחת משא"כ הצדיק כל מה שמוסיף אומץ בתור' ועבודה ומצות הולך ממדריגה למדריגה נקרא מהל"ך ופירשו בזה הפסוק הנ"ל שהבטיחו ליהושע בן יהוצדק שיהיה מהלך בין העומדים הם המלאכים אבל אעפ"כ יקשה מהו הלשון ונתתי לך מהלכי"ם הל"ל ותהי' מהלך בין וכו' אבל אומרו ונתתי לך מהלכים משמע מהלכים אחרים זולתו והנראה לפרש עפ"י מ"ש בגמ' שהקפיד ר' יוחנן על תלמידו ר"א שלא אמר שמוע' מפיו הקשה שם מאי כולי האי ותירצו דעל דבר זה ביקש דוד ג"כ אגורה באהלך עולמי"ם בשתי עולמות דכשיאמרו שמועה מפיו שפתותיו דובבות בקבר כדכתיב דובב שפתי ישנים ע"ש בגמרא והנה מהראוי לדעת מהו הנאה להנפטר אשר שפתותיו דובבות (הגם שאמרו שם בגמרא ככומר של ענבים אינו מובן ע"ש ברש"י ובתוספת) והנראה דהנה כתיב היו"ם לעשות"ם ודרשו בו היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם ממילא כל מה שהאדם מרבה ללמוד תורה בעוה"ז אזי יתרבה שכרו לעוה"ב בג"ע ובצאתו מן העוה"ז הנה יתדן למיתן שכר כפי רבות תורתו אבל אין לו עוד קווי שיתרבה שכרו יותר (הגם שבעוה"ב בג"ע ג"כ הנשמות לומדים תורה ומחדשים רזין דאוריית' אין בזה תוספת שכרו דהתורה שלומדים בג"ע בלא גוף של עולם העשי' הנה אדרבא זה הוא שכר הרוחניי של הנשמו' זוכים לחזות בנועם י"י זיו השכינה בהשגת רזין דאורייתא ואין ע"י לימוד זה תוספת שכר בכל פעם רק מה שלומד האדם בהיותו בגוף ניתוסף שכרו בכל פעם וע"כ כל ימי חיי האדם בעוה"ז נק' מהל"ך משא"כ בצאת מן העוה"ז נשאר עומד שאין לו עוד קווי שיתעלה במדרגה בכל פעם ויתוסף שכרו רק כפי הנפסק עליו בעת צאתו בזה המעמד נשאר עומ"ד. והנה בגמ' אמרו על הזוג והענביל (הוא פעמון שמקשקש ומשמיע קול שהיא טמא היינו מקבל טומא' ואפקא לה מן כל דב"ר אשר יבא באש אפי' דיבור יבא באש רצ"ל אפי' כלים שאינו ראוי להשתמש רק לדיבור היינו שמשמיע קול מיקרי כלי ואמרו כשניטל הפנימי המקשקש החיצון טמא עדיין דעדיין כלי הוא ואמרו

בגמ' למאי חזי ואמרו שם (הוא ג"כ אליבא דר' יוחנן) לפי המסקנא) שכן ראוי להקישו ע"ג כלי חרס ע"ש ברש"י ומיקרי עושה מעין מלאכתו הראשונ' הגם שעוש' מלאכתו ע"י דבר אחר מיקרי עושה מעין מלאכתו ושם כלי עלי' נמצא בנידון דידן הגוף כל מה שמדבר בתורה בעוה"ז ע"י הנשמה הפנימיית אשר בתוכו מוסיף אומץ בכל פעם אבל כשניטל הפנימיית שוב אינו ראוי לדיבור והנ' כשתלמידיו אומרים שמועות מפיו הנה שפתותיו דובבות ומיקרי עושה מעין מלאכתו הראשונה ע"י דבר אחר וכלי מיקרי נמצא מקרי בכל פעם שהגוף לומד ממש בדיבור בעוה"ז וניתוסף לו בכל פעם שכרו בעוה"ב ויתעל' בכל פעם רוחו ונשמתו בג"ע וזה הוא שנתחבט עליו דוד המע"ה אגורה באהלך עולמים שיאמרו שמועות מפיו וזה שהבטיח ליהושע בן יהוצדק ונתתי לך מהלכי"ם (בעוה"ב היינו תלמידך בעוה"ז שעדין הם מהלכי"ם נתתי אותם לך היינו גם אתה מהלך על ידם כשתהי') בין העומדים האלה (אעפ"כ כשיאמרו תלמידך המהלכים שמועות מפיך תהיה גם אתה מהלך ונסוע ממדריג' למדריג' הבן הדבר עיין במאמר ג' מאמר נר מצוה סי' י"ג דזהו שאמרו במצות נר חנוכה הרמוז למעלת התורה כבתה אין זקוק לה ומעתה תבין מה שייכות יש לזה הענין להפטירו בחנוכ'. בין והתבונן:

סעיף נב

בית יעקב לכו ונלכה באור י"י עמש"ל בסימן מ"ז אשר בנין הבית העתיד המקו' ב"ב הוא נקרא בית יעקב לא כאברהם שקראו הר בית א' ולא כיצחק שקראו שדה בית ב' אלא כיעקב שקראו בית בנין המקום ב"ב והנה כבר כתבנו בענין החינוך עפ"י הנמצא לרז"ל אשר יהי' החינוך בחדש מרחשון וחינוך בית ראשון מימין אברהם הי' בתשרי ועיקר חינוך בית שני משמאל יצחק אשר הוא מצד הגבור' ונאמר בו ותכהנה עיניו מראות ע"כ היה בו התגברות מלכות יון שיניקת' מן מדת הצפון וצד הצפון הוא תמיד חשך כמש"ל ורצו לבטל חכמת התורה אור ולהגביר הכסילות חכמת החיצונית כסיל בחושך הולך והנ' הפועל ישועות האיר. לנו מתוך החושך ויאמר אלקים יהי אור. אור י"י הו"י ב"ה והיינו יהי אור רל"ב ד' מילואי הוי' ב"ה ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן והוא הארת אור הגנוז המקו' לעתיד ב"ב מן הארת האור הזה ניתן לנו למזכרת להנות מן הארת האור הזה עד בנין בית יעקב ב"ב אז יתגלה כל טוב האור הגנוז עכ"פ תיקח לך שהארת האור הזה דחנוכ' נקרא אור הוי' בגימטריא רגל שע"י קיום המצו' הזאת רגלינו תעמוד במישור בבית יעקב ב"ב וזהו שנרמז בדברי הנביאים בית יעקב היינו בית הג' כנזכר לעיל לכו ונלכ' באור הוי' היינו ע"י מצות נ"ח שהוא אור הוי' והנ' תתבונן אשר הארת האור הזה נתגל' מתוך החושך היינו בבית שני אשר הוא נגד יצחק ונאמר בו ותכהנה עיניו מראות והנ' אמר

המלך החכם ברוח קדשו וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון אור מן החושך היינו דוקא האור הבא מתוך החושך ותתבונן בזה שע"כ יצחק יהיה המליץ לעתיד בפסוק כי אתה אבינו וכו' ומליצתו תהיה על ישראל שקיימו מצו' זאת יתרון אור מן החושך הבן הדברים ויהי' מעדנים לנפשות העגומות ותבין אשר החשבונות של מצוה יהי' יצחק המחשב כי חשבון הוא משטרא דגבור' שהוא צמצום וגבול בחשבון המגביל כל דבר וע"כ גם נוסח הברכה של נ"ח יושטף ויעבור ע"פ חשבון כענין שכתב מרן האר"י ז"ל להדליק בגימ' ע"ב ס"ג מ"ה ע"ה דייקא כי הוא רק הארה מן האור הכולל אשר יתגלה ב"ב נ"ל נ"ר רמז לשם ב"ן מלכות נר ישראל יע"ש והנה הם הד' שמות אשר חשבונם יהיו אור וכבר כתבתי לך עוד אשר חשבון להדליק נר חנוכה בגימ' אור חדש והוא בחסרון הכולל כמש"ל וז"ש אור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו וכו' היינו ע"ה אור חדש במלואו וטובו הבן הדברים היקרים:

סעיף נג

עמ"ש לעיל במאמר הזה אות ב' בשם הרוקח זלה"ה סמך הכתוב ויקחו אליך שמן זית זך לפרשת מועדים רמז לחנוכה שהוא כמועד מתקנת חז"ל עיין מה שכתבתי שם והנה לפמ"ש לעיל יומתק לך אור הוי' הרמוז לנר חנוכה הנה הוא בגי' רג"ל ע"כ נסמך לפרשת רגלים:

מאמר ג

סעיף א

בו ידובר מעניני דברי חז"ל הדינים והתקנות שתיקנו בנר חנוכה ברוח קדשם ונקבע בדבריהם בבחי' תורה שבע"פ הנק' מצו"ה כנודע ואבאר לך לפי קט שכלי טעם כל דבר ודבר ונק' המאמר הזה נר מצוה ואגב יתבאר בזה טעם כמה מנהגים שנהגו ישראל בימים האלה וטעם קביעות הימים בחדשים האלו בימים הללו כי ודאי לא במקר' הוא והש"י יאר עינינו ויתבאר כמה ענינים נפלאים מדברי חז"ל בתלמודא דידן ובתלמו' ירושלמי ותוספת' ומס' סופרים ושאילתו' דר"א:

בגמ' מקשינן מאי חנוכה דתנו רבנן בכ"ה בכסל"ו יומי דחנוכ"ה תמניא אינון דכשנכנסו יונים להיכל טמאו כל השמנים וכשגברה מלכו"ת בית חשמונא"י ונצחו"ם מצאו פך אחד מונך בחותמו של כ"ג ולא הי' ב"ו להדלי"ק אלא יום אחד ונעשה נס והדליקו ממנ"ו ח' ימים לשנ"ה אחר"ת קבעו"ם ועשאום ימי"ם טובי"ם בהלל והודאה ע"כ הנה יתפלא כל משכיל הא דשאלו מא"י חנוכ"ה וכי ס"ד דמסדרי הש"ס לא ידעו עד היום מענין חנוכ"ה הנקבע בישראל ר"ז שנה קודם חורבן הבית (ר"ז מנין או"ר) וכבר מסרו נפשם

ישראל על המצוה הזאת כמבואר בירושלמי ובמדרשים והנה נראה דצריכין לפרש' מא"י חנוכ"ה מהו השם חנוכ"ה היינו למה נק' שם המועד הזה חנוכ"ה והשיב דת"ר בכ"ה בכסל"ו יומי דחנוכ"ה וכו' והנה יש לפרש ולפ"ז דחשיב המסדר הש"ס ע"כ נק' שם המועד הזה חנוכ"ה רצ"ל חנ"ו כ"ה. ורש"י ז"ל נראה דמיאן בזה דהרי מסיימין בברייתא קבעו"ם ועשאו"ם ימי"ם טובי"ם בהל"ל והודא"ה אבל לא לאסור במלאכה א"כ לא שייך לומר ל' חנ"ו ע"כ פרש"י ז"ל דהשואל הקשה מא"י חנוכ"ה על איזה נס קבעוה"ו וגם זה לפלא לומר שישתכח הנס מן הדורות עד שנצטרך לשאול מה הי' הנס (ואי"ה יתבאר ג"כ דברי רש"י ז"ל בדרשותינו להלן) ועוד לפ"ז אנחנו לא נדע עדיין מהו שם חנוכ"ה והנה גם בלשון הברייתא יש להתבונן אומרים לשנ"ה אחר"ת קבעום וכו' למה לא קבע"ו לדורות בשנה הראשונה תיכף בראותם הנ"ס יתקנו שיהיו הימים יו"ט לדורות וגם יש להתבונן בלשון קבעו"ם ולהבין כ"ז נקדים מה שפירשנו בנוסח ההודאה ואח"כ באו בניך וכו' והדליק"ו נרו"ת בחצרו"ת קדש"ך והדברים תמוהין וכי בחצר היתה המנור"ה עומדת והרי בהיכ"ל היתה ותבין הדבר ע"פ דברי הזוה"ק פ' לך על הפסוק אשרי תבחר ותקרב ישכון חצר"ך נשבעה בטוב בית"ך קדוש היכל"ך עיי"ש תבין ישכון חצר"ך היינו נה"י בטוב בית"ך היינו חג"ת קדו"ש היכליך היינו חב"ד והנה כתב מרן האריז"ל בכוונת נ"ר מצו"ה הכוונה לג' יחודין הו"י אה"י (חב"ד) הו"י אלקים (חג"ת) הו"י אדיינ' (נה"י) הנה בג' יחודין בגימ' נ"ר וכתב עוד מרן האריז"ל בשבת ויו"ט יש עלי' לשכינה בחג"ת וחב"ד משא"כ בנ"ר חנוכ"ה נשארת במקומה בנה"י (אשר שם ייחוד הו"י אד"נ') ומאירין לה ממקום העליון מחג"ת וחב"ד אשר שם תריד ייחודין הנ"ל (הו"י אה"י הו"י אלקי"ם והוא הנ"ר מצו"ה כנ"ל):

ועפ"ז תבין ההלכה הרווחת מה שתקנו נ"ר חנוכ"ה אין מטלטלין ממקום למקום:

וגם כן תבין הא דקיי"ל להלכה הדלקה עושה מצו"ה ולא הנחה אי"ה יתבאר במקומות שונים ולפ"ז שפיר תקנו בדקדוק בנוסח ההודאה והדליקו נרות בחצרות קדשך בחצרות דייקא בנה"י (המכונים חצרות כמש"ל בשם הזהר) אשר לשם מאירין לה ממקום הקודש במצות נ"ר חנוכ"ה

הג"ה ובזה תתבונן הא דשאלו בגמרא (על הברכה אשר קדשנו במצותיו וצונו) והיכן צונו ולא שאלו כן בכל המצות דרבנן אך מבואר הוא בכוונת הברכות וצונו ביסוד וה"ס הארה הנגמרת ביסוד באסתמכותא דכל שייפין וכאן הוא רק בנה"י ע"כ שאל והיכ"ן צונ"י לזה השיבו הגם דהדלקה במקומה בעינן עכ"ז לא תסור מכל הדברים אשר יגיד"ו לך (ימשיכו) לך וכו' ולחד מ"ד משאל אביך (חכמ"ה) ויגדך (ימשיך לך) זקניך (חב"ד) ויאמרו לך נ"ל ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו וע"פ הדברים

האלה תבין ג"כ בנוסח ההודאה וקבעו' שמונ' ימי חנוכה אלו לא אמרו ותקנ"ו או ועשא"ו אלא וקבע"ו ותבין לפי הנ"ל דשאני נ"ר חנוכ"ה משארי נרו"ת מצו"ת: אחרי הדברים האלה דהנה בזמן הנס הנה מתתיהו כ"ג ובניו תקנו ההו"ד (כאשר יתבאר) ולזכר ההוא הנה הדליקו אז הנרות בכוונה ההוא (היינו הדלק' בנה"י רק המשכ' הארה מחב"ד וחג"ת) אבל כיון שכבר ניתקן ההו"ד לא ידעו אם בשנים האחרות הבאות שוב ע"י האר' הזאת תהיה למלכות שמי"ם העלא' ממקומ' לקדש העליון חג"ת חב"ד כמו בשבתות ויו"ט אות היה במקומה ויתמשך הארה למטה למקום קביעותה וכיון שראו ברוח קדשם גם לשנ"ה האחר"ת שאין לה עלי' ממקומה רק הארה נמשכת אלי' אזי קבעו' ולפ"ז שאל השואל מאי חנוכה מהו השם חנוכ"ה ומפרש דת"ר בכ"ה בכסלו וכו' ולשנה האחרת קבעו"ם וכו' שהקביעית תהי' בנ"ר בימים הללו ויתמשך הארת הג' ייחודי' למקום חנייתה בלא העלא' וטלטול ממקום למקום והנ' הג' ייחודים הנ"ל אשר גימ' שלהן נ"ר כנ"ל הנה יש בהם כ"ה אתוון: (טעם א' לקריאת שם חנוכ"ה)

על כן קראו לימים האלה חנוכה חנ"ו כ"ה שכל הכ"ה אתוון אשר מרומזין בייחוד נ"ר יש להם חנייי' במקומ' והשם הטוב יכפר:

סעיף ב

טעם ב' עיין מ"ש במאמר ב' תורה אור סימן ה' ועיי"ש לפי הדברים מהו שאלת הגמ' מאי חנוכ"ה ומפרשינן בגמר' דת"ר בכ"ה כסלו וכו' לשנה האחרת קבעום וכו' משום דבשנה הראשונה לא ידעו אם בכל שנה תתחיל הארה מן יום כ"ה וסברו שתתחיל ההאר' מן יום כ"ו עד שבשנה האחרת ידעו שההאר' מתחלת מן יום כ"ה וקראו שם המועד חנוכ"ה חנ"ו כ"ה עיי"ש ותבין ואין מן הצורך לכפו"ל הדברים:

סעיף ג

טעם ג עיין עוד מ"ש במאמר תורה אור סימן ח' ותבין שם חנוכ"ה שהארת אור הניסיי הנה הוא מהארת אור הגנוז שנגנז בתורה או"ר והנה האור הגנוז אדם יכול להביט בו מסוף העולם וע"ס והנה משנפסק' הנבוא' בכדי שלא יאמרו ישראל ח"ו אבדה תקותינו הנה פעל ועשה הש"י להאיר להם במעט קט מן האור הננוז בתור' והאור ההיא מתגלה לנו להאיר בכל שנה ושנה היא לנו במקו' נבוא' כמש"ל במאמר הנזכר והנה המעט מן האור הזה שמתגלה לנו הוא חינו"ך לגאול' האחרונה שיתגלה לנו אור הגנוז בשלימות כמו שהיה במ"ב וכמו שנא' בנבוא' לא יהי' לך עוד השמש וכו' והיה לך י"י לאו"ר עולם והאור הזה הניסיי אשר הוקבע לדורות הוא כמו שמחנכין את הקטן בקטנותו מעט מעט בכדי שיעמוד על עמדו בגדלותו על כן קראו לימים האלה חנוכ"ה ולהנ"ר מצוה הזה נ"ר חנוכ"ה לשון חינוך והרגל להאיר העתיד בגאול' העתיד' ב"ב ובזה יצדק לך ג"כ

ענין השאל' בגמ' מא"י חנוכ"ה רצ"ל מהו השם הזה חנוכ"ה והשיב דת"ר בכ"ה כסל"ו יומי דחנוכ"כ' תמניא אינון וכו' לשנ"ה אחר"ת קבעו"ם וכו' רצ"ל דבשנה הראשונ' סברו שהאור הזה הי' רק נס לשעה על שהיונים הנק' חש"ך רצו להשכיח (חש"ך שכ"ח) חכמת התורה ולהגביר חכמות יונית החיצונות היא כסילות (כסיל בחש"ך הולך) ע"כ בעת הישוע' האיר לנו הש"י אור הניסיי מן אור התור' באמצעות המנור"ה והשמ"ן וכמש"ל כ"פ אבל לא ידעו בבירור אשר האור ההוא שוב יתגלה בכל שנה ושנה אבל לשנ"ה אחר"ת כשראו חכמי הדור ברוה"ק אשר האור ההוא שוב יתגלה בגבהי מרומים ויש הארה גם למטה מן האיר הגנו"ז הנה הבינו שנקבע הדבר לדורות במקום נבוא' והוא חינוך לגאול' העתיד' ב"ב שיתגל' או"ר שבעת הימי"ם ע"כ קראו לימים האלה חנוכ"ה הבן ועיין עוד מש"ל מאמר הנזכר סימן ח' וסימן י"ח:

הנה כתבתי לך שלישים טעם לקריאת שם חנוכ"ה והנ"ר מצוה נק' נ"ר חנוכ"ה ועוד יתבא' אי"ה והנ' אבא' לך:

סעיף ד

אמרז"ל בלשונם וכשגבר"ה מלכות בית חשמונאי ונצחום מצאו פ"ך אחד וכו' וקבעום ועשאום יו"ט בהל"ל והודא"ה הנה יש להתבונן למה לא תקנו משת"ה ושמח"ה כמו בפורים ומתוך דברינו יתבאר לך ג"כ טעם למה נעשה הנס בפ"ך דוקא ועוד יתבאר לך מה דקשה על הצדיקים החשמונאים האיך קבלו עליהם המלוכ"ה הלא ידעו אשר נשבע י"י לדו"ד אמ"ת וכו' מפרי בטנך וכו' וגם חכמי הדור איך קבלו עליהם מלכות"ם להסב המלוכ"ה מזרע דו"ד ולהבין בזה אען ואומר:

הנה אמרז"ל מלכו"ת יו"ן אמרה לישראל כתב"י לכם על קרן השור אין לכם חלק באלקי ישראל ופירוש הדברים לא נודע והנראה בזה ע"פ משארז"ל (כשכפרו ישראל במלכות בית דו"ד היה כעון כפירה באלקית) כמו שדרשו איש לאהלי"ך ישראל איש לאלקיך וכו' וב"ב בזאת תהיה גאילתם ובקשו את י"י אלקיה"ם ואת דו"ד מלכם והטע"ם איך יש שייכות למלכות בית דו"ד דייקא זה הכבוד וגדולה כי דוד ה"ס רג"ל רביע"י מלכותא קדישא היינו שהוא מרכבה למלכות שמי"ם

הג"ה ובזה תבין משארז"ל אין ישיב"ה בעזר"ה אלא למלכי בית דו"ד: ממילא הכפירה במלכות בית דו"ד חשב לכפירה וכו' והודאה במלכות בית דו"ד הוה הודא"ה במלכות שמים:

הג"ה ובזה תבין מה שדוד לא רצה למחול לשמעי וצו"ה עליו את שלמה להרגו ולמה לא מחל וא"א לומר מטעם מלך שמח"ל ע"כ אין כבודו מחול דהרי כל הימים שהי' בבריח' לא היה נק' מלך כמו שאמרז"ל שהי' מתכפר כהדיוט בקרבן עיין פרשת דרכים אבל הוא מטעם אשר שמעי כפר לגמרי במלכות בית דוד דהנה כל ישראל עכ"פ המליכו את אבשלום שהוא זרעו של דוד אבל שמעי אמר

השיב י"י עליך את כל דמי בית שאול אשר מלכת תחתיו הנה כפר במלכות בית דוד שהיא מרכבה למלכו"ת שמי"ם והכפיר' במלכות בית דוד היא כפירה וכו' ולא היה בידו למחול:

והנה מיום שגלינו מארצינו ע"י נ"נ מלך בב"ל ובטל' מלכות בית דוד עוד לא שבה המלוכה עד אשר יהפוך הש"י אל העמים שפה ברורה יחד לקרוא כולם בשם הו"י והי' הו"י למלך עכ"ה על אותן הזמן נאמר ובקשו את הוי' אלקיהם ואת דוד מלכם והוא יהי' אחר כל הגליות היינו בביטול מלכות הרביעית אדום והנה עד סוף מלכות יו"ן (הגם שיצאו מבבל לא"י ובנו ביהמ"ק עכ"ז לא היו חופשים מן השעבוד לגמרי והיו משועבדים למלכי מדי ופרס ומהם לקחו המלוכה מלכי יו"ן והיו רוצים שיכפרו ישראל לגמרי במלכות בית דוד בזה תהיה ח"ו הכפירה לגמרי וכו' כאשר אבאר לך בסמוך אי"ה:

והנה אמרז"ל דו"ד ושלמ"ה שנמשחו בקר"ן נמשכה מלכות"ם שאול ויהיא שנמשחו בפ"ך לא נמשכה מלכותם ומהראוי להבין מהו הרמז בפ"ך וקר"ן כבר כתבנו במ"א קר"ן בגימ' ימל"ך לעל"ם וע"ד מורה על קיום המלכות לעד ומורה שהוא מרכבה למלכות שמים דכתיב י"י ימל"ך לעל"ם וע"ד משא"כ פ"ך בגימ' ימל"ך בלבד מורה רק על מלוכה לשעת' ואינה מקויימת לעד והנ' דוד שנמשח בקרן מן הסתם שהיו מושחין בו היה קר"ן השו"ר כי עיקר שבח הקר"ן הוא בשו"ר כענין שנא' שור פר מקרין מפריס:

והנה מלכות יון אמרה לישראל כתב"ו לכם על קרן השור אין לכם חלק וכו' (היינו שהיה אומרים להם שיכפרו לגמרי במלכו' בית דו"ד היינו בביאת משי"ח הבא מן דו"ד ב"ב אחרי כלות כל המלכיות ובזה לא יהיה להם ח"ו חלק וכו' כענין שאמרז"ל איש לאהלי"ך ישראל איש לאלקי"ך וכו' והיו אומרים בלשון כתב"ו לכם כי מלכותא דדו"ד ה"ס תורה שבע"פ מלכות פה ותורה שבע"פ קרינן לה. והנה הכפיר' הוא כפיר' בתורה שבע"פ ע"כ היו אומרים כתב"ו לכם דייקא רק מה שבכתב הוא אמת והבן. והנה היוצר כל הוא אלקינו בעת הישוע' הראה לישראל ע"ק הענין המקוו' ב"ב עם היות שלא הגיע עדיין זמן החזרת המלוכה לדו"ד (כי זה יהי' בביטול עש"ו אזי הו"י ימל"ך לעל"ם וע"ד בגימ' שט"ו) אז יהפוך אל עמים שפה ברורה וכו' והי' הוי' למלך על כל הארץ ובית דו"ד (שנמשח בקר"ן בגימ' ימל"ך לעל"ם וע"ד) יהי' נכון לפני הוי' עד עולם והנה כעת בביטול יון עדיין לא הגיע זמן החזרת המלוכה לדוד. עכ"ז הרא' להם הש"י אז ענין המקוו' לעתיד ב"ב ע"כ הרא' הש"י אותותיו בפ"ך ליתן מלוכ"ה לחשמונאי"ם לפי שעה כמש"ל כי פ"ך בגימ' ימל"ך אבל לא לעל"ם וע"ד. כי תחזור המלוכה לבעלים לדוד ולזרעו ע"ע והנה קר"ן נוסף על הפ"ך מספר נ"ר. ע"כ כאן נוסף על מציאת פ"ך נס של הנ"ר להורות על

הקר"ן היינו מלכות בי"ת דו"ד שיהי' ב"ב והנ' לפ"ז אדרבא מן הענין הזה נתוודע להם בקיום מלכות משי"ח הבא בן דו"ד הבן הדבר:

וזה שאמר דוד ברוה"ק כהניי"ך (היינו החשמונאים) ילבשו צד"ק (היינו מלכות שיקחו המלוכ' לשעת') וחסידך ירננו (בהלל והודא') ובקש בעבור דוד עבדך אל תשב פני משיחך (היינו שביקש ושאל מאת הש"י שלא ישיב פני משיח"ו היינו שלא יסברו ח"ו שאין משיח לישראל כשיראו שהכהנים לקחו המלוכה והנ' ביקש דוד שלא ישיב פני משיחו ויתוודע לכל עריכת נ"ר לבן ישי משיחו) וז"ש אח"כ נשבע י"י לדו"ד אמת לא ישוב ממנ' מפרי בטנך וכו' והנ' סיים ברוה"ק כהניי"ה אלביש יש"ע (בגדי יש"ע היינו בגדי מלכו"ת) וחסידי' רנן ירננו (בהלל הוודא' הנה) שם אצמיח קר"ן לדוד (היינו בהוספת נס של נ"ר על פ"ך הנה יתהווה קר"ן לרמז על דוד שנמשח בקר"ן. וז"ש) ערכתי נ"ר בהוספ' על פ"ך הוא למשיחי והיינו להורות על משי"ח אלקי יעקב שנמשח בקר"ן וכנ"ל) אויביו אלביש בשת (שהיו אומרים כתבו לכם על קר"ן השור כמש"ל) ועליו יציץ נזר"ו הנזר והעדות: (טעם א' מה שהנס דחנוכ"ה לא ניתן לכתו"ב):

הנה יצא לך מכל דברינו הנ"ל טוב טעם למה נס דחנוכ"ה לא ניתן לכתו"ב רק הוא בתור"ה שבע"פ שהרי היוני' בקשו שיכפרו במלכות בית דוד שה"ס תורה שבע"פ מ"לכות פה ותורה שבע"פ קרינן לה ע"כ אמרו כתב"ו לכם כנ"ל ע"כ הנס הזה שהי' בזמן הישועה לא ניתן לכתו"ב רק הוא בדרגא דתורה שבע"פ: (טעם א' למה המליכו את החשמונאי')

ותתבונן טע"ם על מה סמכו א"ע החשמונאים ליקח מלוכה לעצמם כיון שהמלוכה שייכת לבית דוד וגם חכמי הדור על מה סמכו א"ע להמליכם והוא על שמצאו פ"ך שמור' על מלוכה לשעת' בגימ' ימל"ך ותוספת נס נ"ר על פ"ך יהי' קר"ן הנה נרמז על מלוכה עולמיית שתהי' לבית דו"ד שנמשח בקרן בגימ' ימל"ך לעולם וע"ד: (טעם א' על מציאת פ"ך דייקא:

וג"כ תתבונן טוב טע"ם למה מצאו בנס דייקא כלי ששמו פ"ך נרמז על מלוכה לשעתה פ"ך בגימ' ימל"ך כנ"ל: (טעם א' על לשון הודא"ה):

וג"כ תתבונן למה תקנו הימים האלה רק להודא"ה כי הודא"ה הוא על תוס' טוב' מן הראוי נלמד מן לא"ה אמנו שאמר' בלידת יהודה הפעם אוד"ה את י"י. והוא על שנטלה יותר מהמגיע לה והוא תוס' טובה הנה אמרה לשון הודא"ה וכן היא בחנוכ"ה ניתקן לשון הודא"ה על תוספת טובה דהגם שלא הגיע עדיין זמן מלכות יהודה עד שתכלה מלכות

אדו"ם עכ"ז תוספת טובה ניתן לישראל גם בזמן מפלת מלכות יו"ן מלוכה לשעת"ה ע"כ ניתקן לשון הודאה המורה על תוספת טובה:

טעם ב על לשון הודאה שהיו מודים על מלכות בית דוד במה שרצו היונים שיכפרו וכאן בזמן הישוע' ניתן להם אות ומופת ע"ז. בהוספת נ"ר על. הפ"ך כנ"ל רמז על צמיחת קר"ן לדוד ועריכת נ"ר לבן ישי הנה אז הודו כולם כאחד וזהו לשון הודאה:

וג"כ תבין למה לא תקנו משת"ה ושמח"ה כי שמח"ה לא שייכא רק במלכות בית דוד כדכתיב בד"ה בעת שהמליכו את דו"ד וגם הקרובים וכו' מביאים לחם וכו' וצמוקי' ויין ושמן ובקר וצאן לרוב כי שמח"ה בישראל. וכן בשלמ' אוכלים ושותים ושמחי"ם וטעם הדבר דלא שייכא שמח' אלא במלכות בית דוד (טעם א' לזה לא תקנו משת' ושמח') הוא כי במלכות בית דוד מרכב' למלכות שמים וכתיב שמחת לב אשה אשת חיל יראת י"י ירא את י"י בני ומלך (הבן מה שרמזתי לך):

ובאלה הדברים (תבין טעם רביעי) עיין סי' א' ב' ג' למה קראו לימים האלה חנוכ"ה שבכאן היה רק מלוכה לשעתה ולרמז בה המלוכה המקיימת והוא כמו חינוך שעושין לקטן בכדי שידע להתנהג בגדלותו. ע"כ קראו לימים האלה חנוכ"ה:

ויתפרש בזה ג"כ מה דשאל מסדר הש"ס מא"י חנוכ"ה (עיין מש"ל סימן א' ב' ג') דשאל השואל מהו שם חנוכ"ה והשיב דת"ר בכ"ה כסל"ו וכו' כשנכנסו היוני' וכו' וכשגברו' מלכות בית חשמונאי וכו' לא מצאו אלא פ"ך וכו' והנה במגילת תענית כתבו י"ד בית חשמונאי ובגמ' שינו לכתוב לשון מלכו"ת להורות על המכוון הנ"ל להיות שמצאו פ"ך הבינו ברוח קדשם אשר מן השמים הוא ליתן מלוכה לשעת' לחשמונאים שמסרו נפשם על קדושת השם ונעשה הנס בהדלקת הנ"ר להורות החזרת המלוכ' לעתיד לבעלים למי שנמשח בקרן כמש"ל ערכתי נ"ר למשיח"י (ובזה תבין מש"ל בשם הקדוש מהר"פ מאמר תור"ה או"ר סימן ט"ז שבשעת הדלקת נר חנוכ"ה נתגלה אורו של מלך המשי"ח עיי"ש) ע"כ רמזו מלמעלה הנס בפ"ך להורות שהוא רק מלוכה לשעתה (ותוחזר המלוכה לבעלי') והמלוכ' לשעתה הוא תוספ"ת טוב"ה והוא חינוך למלכות שמים שלימה כי הנה במלכות הלזה מקבלת מלכות שמים הארה במקומה ואינה בהתפשטות בשיעור קומת' (כמ"ש בנוסח ההודאה והדליקו נרות בחצרות קדשך) משא"כ במלכות בית דוד יהיה יחודא שלים בהתפשטות כל שיעור קומה (ואז יאמרו כל הגוים בית יעקב לכ"ו ונלכ"ה באו"ר י"י בגימ' רג"ל כמו הארת יו"ט. הבן) ע"כ נק' הימים האלה הנזכרים ונעשים בכל דור ימי חנוכ"ה כמו החינו"ך שעושין לקטן שיעשה הדבר הזה בגדולתו ע"כ שינו בגמ' מתיבת י"ד לתיבת מלכו"ת כדי להשיב תשובה על שאלת מא"י חנוכ"ה

לשון חינוך והרג"ל למלכו' מלך המשיח ואי"ה יבואר עוד בענין יעקב ששכח פכי"ם קטנים וחזר בעבורם הבן:

סעיף ה

נר חנוכה בגימ' של"ט להורות על הנ"ל כי בימים ההם ניתן למלכות רק בחי' שליט"ה ולא מלוכ"ה כי מלוכה לשעתה שליטה יקרא לה חינו"ך למלוכ"ה אשר תהי' ב"ב למלכות בית דו"ד אשר נ"ר ישראל קרא לה כמ"ש לדוד ולא תכבה את נ"ר ישרא"ל והנה כבר נאמר ונשנ' ענין חנוכ"ה חינו"ך לגאולה האחרונה וכמו שמחנכין את הקטן אע"פ שאין שכלו עדיין בשלימות עכ"ז החינוך הוא להיות לו לעזר לכשיהי' גדול. הנה הגאול' האחרונ' ב"ב תהי' אור הלבנה כאור החמה ותתפשט מלכות שמים בגדלות בכל שיעור קומה (ותהי' נק' נ"ר ישרא"ל כמ"ש לדו"ד כנ"ל) והנה כבר כתבנו ייחוד חב"ד הוא הו"י אה"י. חג"ת. הו"י אלקי"ם. נה"י הו"י אד"נ'. שלשתן בגימ' נ"ר כמ"ש האריז"ל רק שכעת בנר חנוכ"ה מקבלת האר' הזאת כשהיא בקטנות עדיין במקומה למט' והוא כעין חינו"ך למה שיהי' בגדלות בהתפשטו' שיעור קומה המלכו' ביתר שאת ויהי' אור הלבנה כאור החמה הבן הדבר היטב: (טעם א' למה נעשה הנס ע"י כהנים):

סעיף ו

והנה נעשה הנס ע"י כהנים המה יורו לבני ישראל החינו"ך הזה והוא בשור' לבני ישראל למה שיהי' במהרה בימינו אחר כלות גלות החל הזה דהנה הכהנים הללו כפי הנראה בודאי היו מזרע פינח"ס הוא אליה"ו. אשר הש"י נתן לו ברית שלום שיבא ב"ב לבשרינו בשלו"ם ע"כ ביום שעלה אליה"ו בסער' השמים. בו ביום עמד מלך לאדו"ם כמו שאמרז"ל במדרש שיר השירים ומזה נדע שביום בואו בהחזר' ב"ב תתבטל המלוכה מן אדו"ם ותחזור העטר' ליושנ' ויוצמח קר"ן לבית דוד וזה שאנו אומרים בברכ' הפטר' שמחינו י"י אלקינו באליהו הנביא עבדך ובמלכות בית דוד משיחך כי הא בהא תליא ממילא תתבונן דלבעבור זה גם החינוך לגאולה האחרונה נעש' ג"כ ע"י הכהני"ם מזרע פינח"ס הוא אליה"ו אשר הוא יהי' המבשר למלכות שמים שלימה ב"ב אמן. הנה עד כאן ביארתי לך כמה פעמים לכל הנהו מילי אגב גררא. אבל יתבאר אי"ה כל אחד במאמר בפ"ע:

סעיף ז

תקנו חז"ל הדליק' עושה מצוה. ולא הנחה. הנה ע"פ כתבי מרן זלה"ה יש לפרש הטעם ע"פ מה דמקובל בידינו שעל מגינו של דוד הי' מצויר צורת המנור"ה (עיין בס' תורת העולה למרן מהרמ"א ז"ל) וסוד הדבר נ"ל דהנה סוד המנור"ה ה"ס נוק' דז"א רחל (מלכות בית דוד) וז' נירותי' ה"ס בנין גופה מן הג' המתפשטים בחג"ת נ"ה שבה

מחסד עד היד ונכללים ביסוד"ה ואח"כ במלכות"ה כידוע מכתבי מרן ח' אורות הנתלים בנירותי' הם הח' המתפשטים בה באופן הנ"ל והנה מגינו של דו"ד להגביר הגבורות על שונאי ישראל בשביל זה היה מצוייר עליו צורת המנור"ה (סוד מלכות"א דילי') בז' נירותי' (סוד הגבירות כנ"ל) וז"ש דו"ד כי אתה תאיר נר"י וכו' בך ארוץ גדוד וכו':

ועתה תתבונן ג"כ כשגבר' יד בית חשמונאי על מלכו"ת יו"ן נעשה נס באור המנור"ה ולכאורה הנה זה הנס לא הי' מצטרך לענין הישוע' אך הוא דהנה מלכות יו"ן הוא בחי' חש"ך כמשארז"ל בפסוק והארץ היתה תהו ובהו חשך וכו' והתגברות שלהם בהתקשרות הדינים דפח"ד יצח"ק עיין במג"ע) סוד החש"ך ותכהן עיניו מראות וכו' וכאשר הש"י גבר עלינו חסד"ו הנה נמשכו האורו"ת שהם החסדי"ם בנרו"ת שהם הגבורו"ת והנה לכל ב"י הי' או"ר או"ר מהחסדים והדינים והגבורות נמשכו להתגבר על שונאינו והנה להוראה עצומה הלזו נעשה נס במנור"ה והנה כל זמן שלא האירו האורו"ת שהם החסדי"ם בנרו"ת המנור"ה אז היה הדין ונתגבר' הערלים. אך כאשר האירו האורו"ת גבר חסד"ו עלינו והושם זכרון זה לדורות עולם בימי הניסים הללו ע"כ הדלקה עושה מצוה דוקא תליית האור בנר והבן. ותתבונן מעתה אשר הוא מקובל בידינו לומר מזמור ס"ז (אלקים יחנונו וכו' יאר פניו וכו' בכל גוים ישועתיך) בצורת המנורה והבן:

סעיף ח

עוד טעם למה שתיקנו הדלק' עושה מצוה נתבאר במאמר הל"ל והודאה מן סימן מ"ט עד סימן נ"ב קחנו משם ועיניך שים עליו אין מן הצורך לכפול הדברים עיי"ש הדברים ברחב ידים:

סעיף ט

איפסק גם כן להלכה פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהם בשבת מדליקין בהם בחנוכ"ה וטעמא בעי למה לא תיקנו בנר מצוה הלזה לתקן דייקא פתילות ושמנים טובים ויפים מאירים היטב למצוה ונ"ל דהנה פתילה ושמ"ן רומזים לגו"ף ולשכ"ל דהנה הפתיל"ה הוא דבר ממשיי דבר עב רמז לגו"ף (ויציבא מילתא ע"פ דברי חכמי האמת פתיל"ה נק' המלכו"ת כמ"ש בס' מאורי אור כי נעשית פתילה לאחוז בה אור הדכורא עכ"ל וכבר ידעת כי המלכו"ת נק' גופ"א קדיש"א מזה תתבונן אשר יכונה לגו"ף פתיל"ה) ושמ"ן רמז לחכמ"ה דבר שבחשאי (כ"ה בס' הנ"ל) כמד"א וישלח יואב תקועה ויקח משם אשה חכמה כי תקועה אלפא לשמן ע"כ שם החכמ"ה מצוי' וע"י השמ"ן מאירה הפתיל' (ויציבא מלתא בסוד אבא יסד ברתא) כמו השכל המאיר לגו"ף ושלמה הזהיר בכל עת יהיו בגדיך לבנים (רמז לאיברי הגוף שהם מלבושי השכל של הנשמה) ושמן

על ראשך אל יחסר (התבוננת בשכל בתורה ועבודה) והנה כבר אמרתי לך כ"פ שהנ"ר מצו"ה הלזה ניתקן למעלת התורה שרצו היוני' לבטל והאיר להם הש"י אור ניסיי מן אור הגנו"ז שבתור"ה והנה כל ההלכות שאמרו בנר מצוה הלזה הכל רמז למעלת חכמת התור"ה והנה בכל החכמות שבעולם אם אין בכלי הגוף הכנה לזה בכח א"א לו לעסוק בהם ומכש"כ אם אין לו הכנה בשכ"ל כגון הכפריי שיש לו שכל עב א"א לו לעסוק בעסק החכמו' משא"כ חכמת התור' הנה התור' בראש הומיו' תקרא מי פתי יסור הנה חסר לב ואמרה לו כי סגולת התורה בעסוק האדם בה היא מחכימת הפת"י אשר לא הי' גופו ושכלו לזה ואין לאדם תירוץ בהתבטלו מחכמת התור"ה באמור חכמ"ה ודעת לא נתנו לו מן השמי' כאשר אמר אחד מן ההמוניים לאליהו (עיין בתד"א) ע"כ תיקנו בנר מצוה הלזה (הרומז לאור תור') להכשיר בה אפ' פתילו"ת שאינ' דולקים יפה רמז לגו"ף שאין לו הכנ' לזה האור וגם כשר שמ"ן שאינו נמשך אחר הפתיל' רמז לשכל ע"ב שאינו מאיר כ"כ לאיברי הגוף אעפ"כ הכל יוכשר לאור תורה הבן:

סעיף י

עוד ירמוז לדרך הנ"ל אפי' לא טיהר עדיין גופו ונפשו מחלאתם אשר קיבלו ע"י חטאתם אל ימנע א"ע מעסק התור' הגם שמבואר בדברי רבותינו המקובלים הנאמנים שכל התור' שהאדם עוסק בעודו רשע הוא חלילה מוסיף כח לסט"א ואסמכוה אקרא נירו לכם ניר ואל תזרעו אל הקוצים אעפ"כ אל יפול לב האדם עליו למנוע עסק התור' כי כוונת רבותינו הוא דוקא בעוסק בתור' שלא בחרטה מהעונות שקדמו והוא קורא ושונה ובועט וכו' אבל אם הוא מודה ועוזב ומתקרב אל התורה אדרבא היא תלמדהו דעת איך לשוב ולטהר נגעו נפשו וגופו רטפש בשרו מנוע' וישוב למי עלומיו וכבר הארכנו בזה במ"א וזהו רמז פתילו"ת ושמנים וכו' הבן:

סעיף יא

איפסקא הלכתא כבתה אין זקוק לה וע"ז גם כן יפלא האדם למה הקילו כ"כ בנר מצוה הלזה ולפרסומ"י ניס"א יותר הי' מהראוי לתקן שיהיה זקוק לחזור ולהדליק' וי"ל דגם בזה רמזו מעלת חכמות התור'ה (הרמיז' בנ"ר מצוה הלזה) על כל חכמות שבעולם דהנה כל החכמו"ת שבעולם כשאדם עוסק בהן ולא יכוין הענין האמיתי בעיונו יתקלקל הענין הנרצ' ויגיעת עיונו לריק ואדרבא קלקל הענין והזמן משא"כ חכמת התורה באהבת' תשגה תמיד בעסקו בתור' לשמה אפי' לא כיון את ההלכ' קוב"ה חדי בפלפולא. אמרו רז"ל שנים שעסקו בתורה זה אומר בית אב של הלכ' וזה אינו אומר בית אב של הלכ' וכו' ואפי' פטטייא דאוריי' טבין (וידוע היא למשכילים אשר אפי' רק העסק בלבד שהאדם עוסק באותיות התור"ה גורם יחודין עילאין בגבהי מרומים אפי' לא כיון את ההלכ' ואפי'

טעה כבר אמרו חז"ל אין אדם עומד ע"ד ההלכ' אא"כ נכשל בה) ולרמז זה תקנו נר מצוה הלזה (הרמוז לתור') כבתה אין זקוק לה לרמז שכן הוא מעלת עס"ק התור' אפי' לא כיון את ההלכ"ה להאיר שילכ"ו רבים לאורו אין זקוק לה ויש לו שכר כמו המאיר לארץ ולדרים בדת וכהלכ' ויישלם ע"י עסקו בחכמת התור' אור נפשו והש"י ישמור רגליו מלכד. ואפי' בחכמת הקבל"ה אשר ח"ו האדם לא יכוין אל האמת הנה תסמר שערות ראשו פן וכו' אעפ"כ כיון שכוונת האדם בעוסקו בתור' לש"ש לא יחוש אפי' יטעה לשעה קלה הש"י ינחהו במעגלי צדק. פיק חזי בפסק הגאון מהר"י דלטאש בעסק הדפוס של ספרי הזהר ותתבונן היטב:

סעיף יב

ונ"ל דלבעבור זה אחר שליטת מלכות יו"ן נתרבו המחלוקת ופלוגתות בהלכות עד שנתחברו סדרי המשניות בפלוגתות וכן התלמוד בפלוגתות ומו"מ. ומאת י"י היתה זאת להורות מה בין חכמת התור' לחכמת החיצוני' ופלסיפיא היוני"ת שהתור"ה כל ההוגה בה ועוסק בה אפי' לא כיון את ההלכ' ירצה לפני י"י משא"כ בשארי החכמות וכנ"ל:

סעיף יג

עוד אטעים לך מלתא בטעמא מה שאמרו בהלכות נ"ח מצו"ה הזאת כבת"ה אין זקוק לה ויוצאין ידי חובת הנר הזה גם בכבת"ה הוא ג"כ עפ"י הקדמה הנ"ל שהנר מצוה הלז רמז למעלת התור"ה דהנה אמרו בגמ' ר' יוחנן הקפיד על שלא אמר ר"א שמועה מפיו ואמר שהוא דבר שביקש עליו דו"ד אגורה באהלך עולמים היינו ב' עולמות כי גם כשנפטר הת"ח אם אומרים שמועה מפיו שפתותיו דובבות וכו' ומהראוי לידע מהו הנחת רוח להנפטר אשר שפתותיו דובבת (ע"ש בגמ') ונ"ל ע"פ מ"ש בגמ' שבת דף נ"ח זוג שיש בו עינבל מקבל טומאה דמקרי שפיר כלי ונפקא לי' מדכתיב כ"ל דב"ר אשר יבא באש וכו' אפי' דיבו"ר יבא וכו' היינו אפי' כלי הזאת שאינה עשויי' רק לדיבור היינו לקשקש להשמיע קול אח"כ אמרו בגמ' שם אפי' ניטל העינבל טמא ומקש' ע"ז בגמ' למאי חזי ומסיק שם אליבא דר' יוחנן שכן ראוי להקישו ע"ג כלי חרס וכרש"י ומשמיע קול כבתחלה ולא בטל לי' ממלאכתו הראשונה וכו' ע"ש הרי לך להלכ' כל כלי שבטל ממלאכתו אם אפשר שתעשה מעין מלאכה הראשונה בצירוף כלי אחרת שפיר מיקרי כלי והנה הת"ח הצדיק בעוסקו בתורה כל ימי חייו כל מה שעוסק בכל פעם יותר ניתוסף לו שכר בכל פעם אבל כשמשלים ימי חייו והולך לג"ע ומפשיט הגוף הגשמיי שהוא הכלי הנה הגם כי גם בג"ע עוסקים הנשמות בתורה מזה אין לו בכל פעם תוספת שכר כי היום לעשותם ומחר לקבל שכרם כי עשי' לא מקרי רק ע"י כלי הנשמה שהוא הגוף

הג"ה רק אם יתגלגל שוב הצדיק לעוה"ז ע"י איזה סיבה ושוב יעסוק בתורה הנה יתוסף לו שכר: ולזה נקרא הצדיק בעוה"ז הול"ך ולעוה"ב עומד אבל כשהתלמידים אומרים דברי תורה משמו של החכם אחר פטירתו הנה שפתותיו של הגוף בעוה"ז דובבות נמצא הוא לומד בכלי הגוף בעוה"ז כמו בחייו הגם שהוא ע"י דבר אחר מיקרי עוש' מעין מלאכתו ראשונה הנה ניתוסף שכרו בכל פעם גם אחר פטירתו ונקרא מהל"ך ז"ש ליהושע בן יהוצדק ונתתי לך מהלכים בין העומדי"ם האלה והוא כמו שפסק ר' יוחנן בשבת ניטל העינבל כיון שראוי להקישו ע"ג כלי חרס ועושה מעין מלאכתו ע"י דבר אחר מיקרי כלי ע"כ ע"ז התפלל דוד אגורה באהליך עולמים וזה שהקפיד ר' יוחנן על שלא אמר ר' אליעזר שמועה מפיו הבן:

והנה נר י"י נשמת אדם והנה כשנפטר האדם נכבה הנר מן הגוף והלך למקומו והנה בנ"ר חנוכ"ה הרומז למעלת התורה תקנו להלכה כבתה אין זקוק לה כי גם אחר כביית הנר מן העוה"ז נחשב לו לימוד התור' מה שהתלמידים לומדים שמועותיו ושפתותיו דובבות כאלו הוא בחיים וניתוסף שכרו בכל פעם כמו שיהי' בשעת הדלקת נר הנשמה אצל הגוף והבן:

סעיף יד

איפסק להלכה אסור להשתמש לאורה הנה עפ"י כתבי מרן זלה"ה הטעם הוא להיות אנו ממשיכין לה האור העליון למטה למקומ' ושם קרוב ליניקת החיצונים וחיישינן שלא יבוא ח"ו ליהנות מן האור העליון ע"כ אסור ליהנות לאורה והנה אבינך הדבר לפי קט שכלי דכיון שהגוף נהנה בכל הנאת הגוף נותר מקום להנאת החיצונ ם (ע"כ צריך הגוף לחיבוט הקבר להתם פשע אשר נהנה הגוף מן העוה"ז רק הצדיק ם אשר לא נהנו מן עוה"ז וכענין רבינו הקדוש א"צ לחיבוט הקבר) ע"כ חיישינן כשיהנ' האדם מן האור הזה כן יתן מקום להנאת החיצונים וח"ו יהנו מן האור העליון ובזה תתבונן דעת בעל המאור וסייעתו דס"ל דתשמיש מצוה וקדושה מותר כי לאו ליהנות נתנו אין בזה חלק להנאת החיצונים ולדעת הרי"ף וסייעתו גם תשמיש מצוה וקדושה הגוף נהנה בעשייתן וזעירין אינון אשר עבודתם לצורך גבו' לבד כברא דאשתדל בתר אבוי ואימי' דרחום לון יתיר מגרמי' והדברים ארוכים להמבינים סוד העבודה האמיתיית:

סעיף טו

ועוד אסור להשתמש לאורה להבין הדבר בשכל למה תיקנו חומרא זאת בנ"ר חנוכ"ה חומרא יתירה מן נ"ר שב"ת ויו"ט והנה מובן הדבר עפ"י אשר ביארנו כ"פ בארוכה דמלכות יו"ן נקרא חש"ך כמו שאמרז"ל כסיל בחשך הולך כי רצה להגביר חכמות החיצוניו' חכמת יו"ן (אשר הם כסילות נגד חכמת התור"ה) ורצו לבטל חכמ"ת התור"ה

ע"כ בשעת הנס ויאמר אלקים יהי אור נעשה הנס במנורה המאירה בדרו"ם צד שכול' אור כל ימות השנה (וגם מזמן ההוא עד חורבן הבית עמד הבית או"ר שנה) רמיזה לחכמת התורה ע"כ המנור"ה בדרו"ם הרוצה להחכים ידרי"ם ונתקן הנר מצוה זה לדורי דורות להגביר או"ר התור"ה וחכמת"ה ולבטל חכמות החיצוניות חכמת יו"ן כאשר יתבאר ע"כ הרגיל בנ"ח (הרי"ף ובה"ג אסברו' על נ"ר חנוכ"ה דייקא) הוויין לי' בנים ת"ח וכיון שהנר מצוה הלזה רמז לתורה זהו שרמז' בהלכה הזאת אסור להשתמש לאור"ה להורות הרמז שאסור להשתמש וליהנות מכבוד התור"ה אל תעשם עטרה להתגדל בהם ולא קרדום לחתוך בהם הא למדת כל הנהנה מכבוד התורה וכו':

והוא הנרמז בפסוק כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחת מוסר רצ"ל הנ"ר מצו"ה הנה הוא רמוז לאו"ר תו"רה והדרך שישיג חיים ע"י התורה הוא ע"י התוכח' מוסר שנלמוד ממנה היינו מה שאסרו להשתמש לאור' נלמוד מזה תוכחת מוסר שלא ירצה האדם ליהנות מן כבו"ד התורה והנה ישיג ע"י התורה דרך חיים אבל כל הנהגה וכו' נוטל וכו' משא"כ אותן שאינ' נהנים ישיגו אורחות חיים:

סעיף טז

איפסקא הלכתא מדליקין מנ"ר לנ"ר כיון שהנ"ר מצוה רמז לאו"ר תור"ה הנה רמז זאת ההלכה מדליקין מנ"ר לנ"ר כך הוא דרכ' של תורה מוסיף האדם אומץ בה משכל לשכל ואפי' אלף שנים יחי' ויבל' זמנו בתורה בכל שעה ימצא שכל חדש מהמושכל שעוסק והנה בכל חכמות כשיתחכם האדם באיזה חכמ' והוא יחיד בדבר חכמה הלזו הנה הוא חשוב משא"כ כשמשכיל השכל של החכמה לאחרי' הנה מתרבים החכמים בדבר חכמה הלזו ויאבד הראשון חשיבותו כיון שכבר נתרבו החכמים כמוהו משא"כ בחכמ"ת התור"ה אדרבא כל מה שמוסיף תלמידים תתרבה כבודו ותפארתו ומכ"ש שלא יאבד חשיבותו הראשון רק כמדליק נר מנר והראשון אינו חסר כלום ע"כ אין האדם מתקנא בתלמידו בד"ת כשאמז"ל בכל אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו וזה דאיפסק להלכה מדליקין נר מנר וליכא בזה משום ביזוי מצוה ולא משום אכחישי מצוה הבן הדבר:

סעיף יז

הנה פלוגתא היא אם מותר להדליק מנר לנר ע"י קינסא ודוקא בדליכא חשש שלא ידליק הנר מצוה מהקינסא אבל אם איכא חשש שיכב' הקינסא טרם שידליק הנר לכ"ע אסור הנה לפי הנ"ל הא דמדליקין מנר לנר רמז דכך הוא דרכה של תורה להוליד שכל משכל עד אין תכלית והנה אם מדליק ע"י קינס"א היינו שרוצה להוליד שכל מושכל ע"י הקדמת איזה חכמה חיצונית עיין בתשובת הרמ"א שהביא מרן הרמ"א ז"ל איזה

ראי' לדבריו מדברי אריסט"ו היווני ע"ש אשר הרב הגדול מהרש"ל ז"ל הרעיש עולם ומלוא' על הדבר הזה וגזר אומר שאפי' במקום הטינופת אין להרהר בהם ודברי הרמ"א ז"ל שם נוטים במה שנצטרך לד"ת מותר (וכמ"ש הרמב"ם ז"ל. כתב שלקח שפחות נכריות לרקחות ולטבחות ולאופות בכדי להראות העמים והשרים את יופי בת המלך) הנה לדעת זה הוא רמז הפלוגתא בגמר' בהלכה זו אם מותר להדליק מנר לנר ע"י קינסא וגם המתיר לא התיר אלא בדליכא חשש כנ"ל והוא עפ"י מ"ש הרב החסיד מהר"י יעב"ץ בספרו או"ר החיים כתב מי שהאיצטומכא שלו בריא' יכול לאכול לפעמי' אפי' מאכלים הגסים ומפסידים ואינם מזיקים לו משא"כ מי שהאיצטומכא שלו אינ' חזק' כ"כ צריך שמיר' יתיר' לזה כתב שם שאין להביא ראיה מהרמב"ם ז"ל שנעש' לו נס בדבר שלא היו מזיקים לו החקירות בחכמות (והוא מעין הנאמר באברהם אבינו וירד אברם מצרימ' וכו' ויעל אברם ממצרים וכו' וכמו שכתב בזוהר ע"ש) אבל לעולם יש חשש סכנ' בדבר שאם ירצ' באותן החכמות כדי להגיע בהן אל ד"ת יש חשש שישאר ח"ו נבוך באותן החכמות ולא יגיע למחוז חפצו והוא הנרצ' ברמז הדברים כשמדליק מנר לנר ע"י קינס"א דוקא באין חשש כנ"ל משא"כ ביש חשש וע"ש בדברי הרב החסיד מהר"י יעב"ץ לבל יאמר האדם אני אקרא ולא אטה עיין שם הבן הדברים:

סעיף יח

תקנו חז"ל במצו' זו מהדרי"ם גם לא כינו אותם בשם מדקדקי"ם או ותיקים רק מהדרי"ם והנראה דהנה כתב האריז"ל כל הגאולות שהיו מימות עולם הכל הי' הארת מדת הו"ד ע"כ כל הגאולות היו בצירוף אשה אשר נעש' הנס על ידה (כי הו"ד הוא בבחי' נוק' איהו בנצ"ח ואיהי בהו"ד) ע"כ גאולת מצרים היתה התחיל' להתנוצץ ע"י בחי' בת פרעה ובסיסרא הית' דבור' (ונ"ל שגם בצאתם מגלות בב"ל בעת שנהרג בלטשצר נאמר בספר דניאל אשר אשת בלטשצר ייעצ' אותו להביא את דניאל לפתור לו כתיבת המלאך בי' בליליא קטל בלטשצר) פרס ומדי ע"י אסתר. יו"ן ע"י יהודית כנודע. אבל הגאול' העתיד' ב"ב בצאתנו מגלות אדו"ם תהי' ע"י הארת נצ"ח (ולהיות זה לעומת זה כתיב בהו ויז נצח"ם על בגדי שתתבטל נצחון האומות) ע"כ תהי' גאול' נצחיי"ת (וזה מה שנ"ל שע"כ כל השירות הי' לשון נקב' שיר"ה ולעתיד ב"ב אז יושר השי"ר הזה לשון זכר הבן הדברים) והנה אחר גלות יו"ן שוב לא נשאר בחוב עלינו רק הגלות הארוך הזה שתהי' הגאולה ב"ב ע"י הנצ"ח. והנה כתיב הוד והד"ר לפני"ו הו"ד כפשוטו הד"ר הוא נצ"ח

הג"ה ותתבונן לפ"ז ענין נחמד מה שנמצא בגמ' שאמר' ילתא ממהדור"י מיל"י ולא דבר ריק הוא ונ"ל בהקדי' דברי המשנ' בס' יציר' המליך אות ה' בשיח"ה וקשר לו כת"ר וכו' וצר בו טל"ה בעולם וניסן

בשנה ורגל ימין בנפ' זו"נ ודקדקנו לשם מה שייכות יש לרגל ימין בשיח"ה וע"פ הנ"ל יונח רגל ימין הוא הרומז לנצ"ח אשר על ידו תהי' הגאול' האחרונה ב"ב בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל ואז תהיה עיקר השיח"ה בנפלאותיו הנה ימים באים וכו' ולא יאמר עוד חי י"י אשר העלה את ב"י ממצרים כ"א חי י"י אשר העלה ואשר הביא וכו' ותהא סיפור יצ"מ טפל לסיפור גאולה האחרונה שירו לו זמרו לו שיחו בכל נפלאותיו א"כ בעת פעולת רגל ימין נעימות בימינך נצח אז תהיה השיחה בכל נפלאותיו בניסן יצ"מ טפיל' וגאול' האחרונה עיקרית ולפמ"ש הד"ר הוא נצ"ח זה הנרמז בדברי רז"ל מעהדור"י מילי והוא דבר נחמד ועמ"ש במאמרי חג הפסח ותבין עוד שהמאמר הזה ממהדור"י מילי יצא מפי אשה ילתא אשת ר"נ תתבונן עפ"י הדברים שכתבנו שכל הגאולות היו ע"י אשה (מבחי' הו"ד שמא"ל) ואתתא בדבר"ה לא שכיחא כי אשה אין לה פה והתובעת בתה יוצאת וכו' ע"כ השיחה תהי' מבחי' רגל ימין כשתהיה הגאולה בנצח (בחי' דכורא ימין) וזה שרמז' האשה ילתא מה שהקפיד' שלא נתעל' מן כוס של ברכה הניתן בימי"ן ואמר' בלשונ' ממהדור"י מילי הבן הדבר): כנודע ע"כ תקנו בגאול' הזאת מהדרי"ם להיות שהית' הגאול' האחרונה שנעש' על ידי ההו"ד והתחילו להמשיך בפעולת נר מצו' הזה הגאולה האחרונ' שתהי' ב"ב ע"י הנצ"ח שנק' הד"ר ונקרא המדקדק ביותר במצו' זו מהד"ר שכוונתו להמשיך גאול' יתיר' מכל הגאולות היינו מבחי' הד"ר הבן ועוד יתבא' אי"ה:

סעיף יט

עוד אבאר מה שתקנו במצו' הלזו מהדרים הגם שע"פ הדין יוצאים נר איש וביתו עכ"ז תקנו מהדרי"ם ומהדרים מן המהדרים מוסיפין והולכין רמזו ג"כ מעלת התור' הרמוז' בנר מצו' הלזו ומעלת חכמת התור' על כל שארי החכמות דהנ' כל החכמות כששומע אדם איזה מושכל מחכם א' ונתפס הדבר בשכלו שוב אין מן הצורך לו לחזור עלי' כי לא יוסיף אומץ בה משא"כ ד"ת אם שמע איזה שכל מרבו אם יחזור הוא על לימודו במו פיו יתוסף בה אור ויתבונן בשכלו עוד איזה מושכל נולד מהשכל הראשון ששמע מרבו (בזוהר בראשית קל"ב ת"ח האי מאן דאסתכל במה דאוליף מרבי' וחמי לי' בהאי חוכמתא יכול לאיתוספא בהאי רוחא יתיר) וכן בכל פעם שחוזר על לימודו יתוסף בשכלו אור חדש כי ד"ת חיות הנה ומולידת בכל פעם אותות וטעמים חדשים מתוקים מדבש ונופת צופים וזה שתקנו בנר מצו' הלז' הרמוז לתור' יוצאין בנר אי"ש ובית"ו אחד מדליק בשביל כולם (היינו כמה תלמידים שומעים הלכ' מרבם ויוצאים בזה י"ח תורתם כי שומע כעונ') והמהדרין נר לכ"א (היינו כשהם מהדרי"ם וחוזרי' על לימודם יתוסף אור לכ"א בפ"ע מוליד כ"א שכליות חדשי' ערבים ומתוקים לנפש ולגוף תתענג הנפש בתוספ' אורה כמ"ש הרמב"ם מי שלא טעם טעם התרת הספיקות לא טעם טעם מתיקות מימיו והמהדרי"ן מן המהדרי"ן מוסיפין והולכין היינו רמז בתור' כל מה שחוזר גם על

מה שחזר כבר מוסיף והולך ומוליד אור חדש (ולדעת ב"ש פוחתין והולכין נמי ניחא דס"ל הנרמז הזה מהראוי לפחות בכל יום כי כל שכל שנולד משכל הוא במדריגת עיל' ועלול וכל עלול פחות מהעיל' ע"כ יש לרמז בדבר פוחתין והולכין להורות כי כל שכל מוליד שכל הבן) ולזה תמצא אותיות שנכתב' בהן תורתינו היינו אותיות אשורית הן המה מולידים כי באומרך אות הנה על כרחך תוליד במאמרך עוד ב' אותיות נמשכים מן אות **א** הן המה אותיות ל"ף וכן אלו האותיות מולידים עוד אחרים עד אין סוף משא"כ לשונות הגוים שמסבירים בהם חכמתם הם אינם מולידים כי אותיותיהם הם **אֵ בֶ צָ** כידוע וכן שמעתי מכבוד אדמ"ו הרב הקדוש מהרמ"ם זצוק"ל בפסוק והסירותי את לב האב"ן מבשרכם היינו אותיות לשונות הגוים הם אבנים שאינם בונים בתים (ותבין בזה מ"ש בזוהר אל אחר איסתריס ולא עביד פרין משא"כ אותיותינו הקדושים כ"א בונות בתים אל"ף בי"ת וכיוצא ותבין שארית הכתוב לדעתו ונתתי לכם לב בשר היינו לב המוליד כי בש"ר נקרא אבר המוליד אבר שאין בו עצם רק בשר ומה נעים דרשת חז"ל לב לעשות בשר ואתה הבן:

סעיף כ

עוד י"ל תקנו במצו' זו מהדרים (לא אמרו מדקדקי"ם או ותיקי"ם) הנה נתבאר שהמצו' הזאת מרמזת לאור התורה שרצו היונים לבטל ע"י חכמתם החיצוניות ע"כ נעש' הנס בשמ"ן הרמז לחכמה וישלח יואב תקועה ויקח משם אשה חכמ"ה כי תקועה אלפא לשמ"ן ע"כ שם החכמ"ה מצוי' והנה שמ"ן הטו"ב יור"ד על הזקן זק"ן זה שקנה חכמ"ה והנה הדר"ת פנים זק"ן זה שקנה חכמ"ה כי חכמ"ת אדם תאיר פניו וזהו הדרת פנים והדרת פני זקן ע"כ נקראו המדקדקים ביותר מהדרים וכשתבין כל זה תבין סוד כוונת האריז"ל לכוין י"ג ת"ד בנ"ח כל יום למד' מיוחדת וגם בברכת' יש י"ג תבין ועוד יתבאר להלן אי"ה עיין בסי' כ"ז:

סעיף כא

מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רג"ל מן השו"ק הנה הזמן הזה ניתקן לנ"ר מצו"ה הלזה הוא הזמן הממוצע בין היום והלילה ובפרט לדעת המ"ש דתנא משקיעת החמ' ועיין בתוס' זבחים ומנחות כל היכא דתנא משקיע"ת פירושו מתחילת השקיע' הנה תתבונן בדברי רז"ל דשאל ההוא מרבנן כגון אני שלמדתי כל התור' כול' מהו ללמוד חכמות יוונית (היא הפלסיפיא הטבעיית אשר הנחש כרוך בעקב') וא"ל כתיב והגית בו יומם ולילה צא ובדוק שעה שאינה מן היום ואינה מן הלילה (והיא אינו בנמצא כי אפי' הזמן הממוצע קצתו מן היום וקצתו מן הלילה) הנה עפ"ז תבין כי הנ"ר מצו"ה ניתקן זכרון לבני ישראל לחכמת תורתם כי אור שכל ישראל היא למעל' מן חכמת הטבע

(ע"כ הי' הנס באור שלא כטבע) חלילה לבן ישראל להשקיע שכלו וחכמתו בחכמות החיצוניות כאשר רצו היוונים וזה שתיקנו בנר מצוה הזה (הרומז לחכמת התור' למעל' מן הטבע) משתשק"ע החמ"ה עד שתכלה רגל מן השוק שהוא זמן ממוצע בין היום והלילה ואעפ"כ אז נוהג הנר מצוה (הרומז לתורה) להורות צא ובדוק שעה שאינה מן היום וכו' דאפי' זמן הממוצע קצתו מן היום וקצתו מן הליל' ואין לך רשות להבטל ממנה דכתיב והגית בו יומם ולילה:

סעיף כב

אכסנאי אם מדליקין עליו בביתו אינו חייב בנ"ר חנוכ"ה ובאין מדליקין עליו בביתו חייב להשתתף בפרוט'. ידוע מ"ש בזהר מענין ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב וכו' היינו שנגע הס"מ בתמכן דאורייי' אם אין ח"ו מי שיסמוך הבעלי תורה ח"ו נופל יסוד התורה ואלו המועדים חנוכה ופורים הם ניתקנו לתקן נצ"ח והו"ד בשם נקראים תמכין דאוריית' כי אוריית' ה"ס הת"ת וע"כ במועדים הללו מצו' להרבות בצדק' ביותר כדי לתקן המדות מה שפגם הס"מ בנגעו לתמכי"ן דאוריית"א הבן הדבר והנ' לדרכינו נר מצוה הלז רמז לאור תורה וכל הלכותיו נוגעין להלכות התור"ה הנה תקנו אורח ההולך למסחר ואינו עוסק בתור' הנה אם מדליקין עליו בביתו היינו שהוא עוסק בסחור' כדי להחזיק בניו בבי רב ויספיק צרכיהם כענין כמה טייעי בזוה"ק שאמרו שבעבור זה עוסקים במסחר כדי להחזיק ביניהם לת"ת וזה נק' מדליקין עליו בביתו היינו שבניו עוסקים באור התור' בביתו וסמוכין עליו דייקא. וזה נק' מדליקי"ן עלי"ו בביתו הנה איש כזה אינו חייב להשתתף כי החזקת בניו לת"ת קודמין לכל אדם משא"כ סוחר שאין מדליקין עליו בביתו (היינו שאין לו בנים כאלו בביתו לגדלם לת"ת) צריך להשתתף בפרוט' היינו להשתתף עם לומדי תור' במעות שנותנים להם כענין זבולון וישששכר ויזכה להיות חלקו עם שומרי התור' ועוסקים בה חלק כחלק יאכלו לרמז זה תקנו בנר מצוה הלזה הלכה הזאת הבן:

סעיף כג

אשה חייבת בנר חנוכ"ה שאף היא היתה באותו הנ"ס הנ' הנס הי' החזרת כת"ר תור"ה ליושנה ע"כ ניתקן הנר מצוה הלזה רמ' לאור תור' והנה נשים פטורות מת"ת אבל הני נשי במה זכיין בגידול ביניהם לת"ת ונטרין לגברייהו עד דאתי מבי רב ע"כ יש להם זכות בת"ת א"כ הנס גם להם מישך שייך והיו ג"כ באותו הנס הבן:

סעיף כד

מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רמ"ה ועד כמה עד דכליא ריגלא דתרמודאי הנ' קיבלו הגאונים שהוא שיעור חצי שעה והנה מהראוי להתבונן למה לא אמרו סתם

משתשקע החמה עד חצי שעה וגם מה הוא זה שנתנו סימן לסימן היינו ריגלא דתרמודאי ונרא' לרמז ע"כ מ"ש כ"פ בענין נר חנוכה ניתקן לרמז אור חכמת התור"ה וביטול חכמות החיצוניות הנק' חש"ך זה יו"ן כסיל בחשך הולך (מלך הצפו"ן מקום החש"ך) והנה בזמן שהי' חזו"ן נפרץ היינו נבואה למעלה מן הטב"ע והשכ"ל לא היה כ"כ חשש סכנה מחכמת הטבעיית החיצוניות כיון שהי' נבואה והנהג' ניסיית למעלה מן הטב"ע והשכ"ל משא"כ כשנסתמ"ה הנבוא"ה וההנהגה עליונה מוסתרת בטבע יש חשש סכנה שלא יטו ח"ו אחרי חכמות החיצוניות בטבעיית אבל ע"י אור חכמ"ו' התור"ה אין לחוש והנה בזמן שליטת היונים כבר בטלה הנבואה (בסוד ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב וכו' אתחליש הירך דרגא דנבואה ותשש כחה של נבואה כמבואר בזהר ואז התחלו היונים להתגבר בחכמות חיצוניות ע"כ נעשה הנס בהארת או"ר הל"ז דרגא דנבואה) והנה רצו היונים להגביר חכמות החיצוניות (הטבעיים באמרם שהכל הוא בטבע בתנועת הגלגלים מבלי השגחה ע"כ יו"ן בגימ' גלג"ל) שנק' חש"ך ולבטל חכמו"ת התור"ה אשר לאור"ה ניסע ונלך ע"כ הי' הנס באו"ר רמז לתור"ה אור ובמנור"ה בדרום ובשמן כמש"ל. והנה מי שמבין באמת שכל ההנהגות הטבעיית המורגלת הם ע"פ התורה בהשגחה הנה גם בהולכו בשו"ק למסחר וכיוצא לא ישים מגמתו שע"י הדבר הזה השיג מבוקשו רק כפי השתדלותו בתורה ומצות כן השיג מבוקשו ע"י המסחר וכיוצא (עמ"ש על מאמרם ז"ל הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אד"ר הנה איש כזה א"צ כלל להתהלך בשווקים וברחובות למסחר וכיוצא כי הגם שרצונו ית"ש שיתנהג הכל מלובש בטבע עכ"ז יזמין לו הש"י הענין הנרצה גם בביתו ובזה היה הענין באוכלי המן שט"ו העם ולקטו שטותא נקטי בלבייהו כאמור בזהר ע"כ הוצרכו לטירחות משא"כ לצדיקי' ירד המן לפני פתח אהליהם כחצי קומת איש שלא יצטרכו אפילו לשוח קומתם ועיקר טירחות ויגיעות באים לאדם מצד שהוא מאמין עדיין בטבעיית וחכמות חיצוניות בהתחכמו שע"י זאת הפעול' יבא לו מבוקשו זה וע"י פעולה אחרת מבוקש אחר הוא האיש הצדיק להשתדלות ויגיעות ע"כ ב"ב עתידה הארץ שתוציא גליסקאות וכלי מילת ויהיה הכל מוכן ולא יצטרכו למסחר וז"ש הנביא ולא יהי' כנענ"י עוד בבית י"י וכו' היינו שלא יהיו עוד סוחרים בשווקים וברחובות כי יתבטלו הטבעיית וחכמת החיצוניות ויכירו וידעו כל באי עולם כי כל מעשי איש ותחבולותיו מסור בחפץ הבורא לא יוסיף ולא יגרע המשתדל בחכמתו רק כפי זכותו בחכמת התורה כן יהיה והנה כל החכמות החיצוניות הם מן הנפילים עזא ועזאל אשר הם הטעו את העולם בדור המבול כנודע (והמה יושבים בתרמו"ד תחת הרי חש"ך ע"כ מלכות יו"ן שעסקו בחכמות חיצוניות נק' חש"ך וכמש"ל)

עיין נ"א מ"ש בזהר בענין שלמ"ה שבנה את תרמו"ד עיי"ש שנסע בכל עת לתרמו"ד (פרח באויר ובכ"מ שעבר דרך שם אתחשיך שמשא להיות שנסע להרי חש"ך ולמד שם כל החכמות החיצוניות שהיו לו מצטרכים להראות את יופי בת המלך היא התורה וכמ"ש הרמב"ם ע"ע שעסק בשארי החכמות אמר שלקחם לשפחו' לרקחו' ולטבחות ולאופות עיי"ש עמש"ל בסימן ט"ו וי"ז בענין מדליקין מנר לנר וא' מותר ע"י קינסא ותבין מ"ש בזהר שגם שלמה בנסעו חתם את כסאו בגושפנקא דשמא רבא כי מורא על ראשו ומה יעשו אזובי קיר הלא חלילה בנפשם הוא) וכמו שהיו הסנהדרין צריכין ללמוד גם כישוף וזהו שרמזם חז"ל בתקנתם המצוה הזאת (לרמז אור תורה ולבטל חכמות חיצוניות):

מצותה משתשקע החמ' (היינו מעת הפסקת הנבואה וניסים נגלי' שאז התחילה החשש סכנה מחכמו' הטבעים) ועד שתכל' רגל מן השוק ב"ב לא יהי' עוד כנעני כי יכירו וידעו שההשתדלו' באיזה חכמה בענייני מו"מ וכיוצא לא יגרע ולא יוסיף רק ע"פ סדר הנהגת התורה והנ' אמרו עוד ע"ד כמ"ה רצ"ל עד אימתי יתמשך הענין אמרו עד דכלי"א ריגל"א דתרמודאי הם אותן החכמות שהם מתרמו"ד שהם החיצוני' ובמהר' יתבטלו אותן החכמו' והאלילי' כליל יחלוף ונשגב י"י לבדו:

ובהעמיק יותר רג"ל רמז לחו"ב (שכן כל החכמות ובינות נשפעין מחו"ב העליונים אשר נרמזין בב' שמות ע"ב קס"א בגימ' רג"ל ממילא כל החכמות ובינות מכונים רג"ל) ורמזו כנ"ל עד שתכלה רגל מן השוק:

סעיף כה

עוד יש לרמז בדברי הגמ' הנ"ל ג"כ ע"פ מ"ש שהנר מצוה הלז ניתקן לאור תורה וכבר ידעת שאין התורה מתקיימת אלא במי שמוחו פנוי וריק מהרהורי עביר' וכל מה שהאדם מפנה מחשבתו וחכמתו מהרהורין יביע שכלו בחכמות התורה ובהיפך ח"ו כשמפנה לבו לבטלה בהרהורין רעים אזי התור' מתרחקת ממנו ולא יבא לעמקי סודותי' והוא דבר ידוע אין מן הצורך לראיית פוק חזי בספרים הקדושים ותמצא כולן מלאין מזה והנה בא הרמז לחז"ל בנר מצוה הלזה הרמוז לתורה:

מצותה מצות עיון חכמת התור' להשיג המאור שבה משתקע החמה (משתשקע החמימות בלב איש היינו חימום התאות המתאו' לעבירות אז כשזה נופל זה קם) ועד שתכלה רגל מן השוק גמר הענין ותכלית ההשגה שבה יהי' כשתכלה רג"ל מן השוק לגמרי היינו כשיופסק היצה"ר מן העולם וכמו שאבאר:

רג"ל בגימ' יוסף במילואו וטובו. הברית קדש מרומז ביוסף והנה מילואו בגימ' רג"ל סוד פעולת המוחין בגימ' ע"ב קס"א הוא מילואו. והבן כי אין וכו' אלא לדעת בהתעוררת

מחשבת המוחין ושוק יכונ' לנוק' בלשון נקי' כמ"ש באביגיל גליא לשוק"ה ואמר לפ"ז תכלית ההשגה יהי' כשיופסק היצה"ר לגמרי מן העולם כמו שהי' קודם החטא אדה"ר ולא יתאוה הרגל לשוק וזה שרמז עד שיכלה רגל מן השוק והנה שאל עד כמה רצ"ל כי זה א"א לומר שיכלה לגמרי דאיצטרך לחדוה דמצוה ועולם כמנהגו נוהג גם לעתיד ואיצטריך היצה"ר לעלמא כמ"ש הזה"ק והשיב עד דכליא ריגלא דתרמודאי אמרז"ל אין מקבלין גרים מן התרמודיים כי כולן בחזקת ממזרים מחמת שהן נואפין וז"ש אין הכונה שיכלה הרגל ומפסק לגמרי ממלאכתו גם ממצוה רק שיכלה רגל דתרמודיים היינו להתאות לאיסור כתרמודיים בזה יתבאר לשון הפסיקתא עד שתסלק רוב הרגל מן השוק כמשארז"ל והסירותי את לב האבן מבשרכם כי טבע האבן חם מקצתו חם כולו וכזאת הוא בזה"ז כיון שמן הצורך להשתמש למצוה להיות חם מקצתו אז חם כולו להתאות גם לעביר' ונתתי לכם ל"ב בש"ר אמרז"ל לב לעשו' בשר רצ"ל רק למצוה לעשות בשר וזהו עד דכליא ריגלא דתרמודאי המתאוין לחיבור רגל ושו"ק לעביר' משא"כ חיבור רג"ל ושו"ק למצוה לא יתבטל לעשית בשר אחד:

וארמוז לך צדיק כתמר יפרח. תמ"ר היתי' כונת' לשמי' לחבר רגל ושוק למצו' לעשות בשר אחד רגל שוק בהוספת אח"ד בגימטריא תמ"ר אשר ממנה יצא חוטר מגזע ישי משיח צדקינו אשר בימיו יסיר הש"י את לב האבן מבשרינו במהרה בימינו אמן:

סעיף כו

אמרז"ל שהיתה מלכות יון אומרת לישראל כתבו לכם על קרן השור אין לכם חלק באלקי ישראל וכו' הדבר מופלא ומכוסה ויתבאר אי"ה הנלע"ד וע"פ פשוטו נראה דהנה נזקי השור בשן ורגל לא נשתנה דין הגוי מדין ישראל אבל נזקי קרן נשתנה בין תם בין מועד וכו' משלם נזק שלם ודרשו לה מן שור רעהו וכו' ודרשו חז"ל ע"ז ראה ויתר גוים התיר ממונן לישראל על שלא רצו לקבל את התור' הנה מלכות יון רצו לבטל את התורה לישראל הנ' אמרו כתבו לכם על אותו הדין דקרן השור אין לכם חלק ואז לא ישתנה דינם מדיננו וע"ז הדין דוקא היתה קנאתן כנודע מרז"ל מהנך סרדיוטין וכו' אח"כ מצאתי כעין זה במג"ע מקץ ומשנה לא זזה ממקומה:

סעיף כז

עיון מש"ל (סי' י"ח י"ט כ') טעמים למה שתיקנו במצו' הזאת מהדרי"ם הנה אפרש לך עוד והארץ היתי' תוהו וכו' דרשו חז"ל תה"ו (בבל) ובהו (מדי) וחשך (יון) ע"פ תהים (מלכות הרביעית שאין לה חקר כתהום) ע"כ והנה נאמר אח"כ ורוח אלקים מרחפת וכו' ואתמר בי' משמי' דהאריז"ל מרחפת מ"ת רפ"ח היינו רפ"ח ניצוצין דאשתארו בסוד המית' ושביר' ממלכין קדמאין ומהם יש חיות לקליפות ולאוה"ע וכל אומה המושלת

כשישראל מוציאין בלעם מפיהן היינו ניה"ק אזי תתבטל חיותן וממשלתן ע"כ תמצא גם בזה טוב טעם להדלקת חצ"י שעה שהיא רפ"ח עתי' כמ"ש ע"פ הירושלמי ותוספתא במאמר שר"י בישש"ר וכבר ידעת דסוד התיקין ועליית הניצוצין מן השביר' הוא בחי' מלך הח' ממלכין קדמאין הנק' הד"ר בתור' ולא כתיב גבי' מיתה ושביר' כאינך וגם כתיב גבי' ושם אשתו מהטבאל בגימ' מ"ה ב"ן כנודע להבאין בסוד י"י והנה כתיב הד"ר הוא לכל חסידי"ו והיינו העושין מצות לפנים משוה"ד גורמין להעלאת ניה"ק מן התה"ו אל התיקון הנקרא הד"ר הנה בביטול מלכות יון הרשעה הנרמזת המצו' בתור' ויאמר אלקים יה"י או"ר אתמר לגבייהו דעושי המצוה לפנים משוה"ד מהדרי"ן גורמין גם היום ע"י המצוה להאיר אור הד"ר לניצוצי השבירה הנרמז בזמן ההדלק' משך רפ"ח עיתי"ם זהו הנרמז הד"ר כבוד הוד"ך חנוכ"ה הנרמז בהו"ד להודות ולהלל ודי בזה לאשר קרבת אלקים יחפצון:

סעיף כח

עוד אומר לך מה שתקנו במצוה זו מהדרי"ם (לא אמרו מדקדקין או ותיקון) הוא ע"פ המדרש ר' יהושע בן יהוצדק שאל לרשב"ג א"ל בשביל ששמעתי עליך שאתה בעל אגדה מהיכן נבראת האורה א"ל מלמד שנתעטף הקב"ה בשלמ' לבינ"ה והבהיק זיו הדר"ו מסוף העולם וע"ס וא"ל בלחיש' א"ל מקרא מלא הוא עוט' אור כשלמ' ואת אמרת לי בלחיש' א"ל כשם שקבלתי' בלחיש' כך אמרתי לך בלחיש' עכ"ל הנה הגם שהמדרש הזה צריך ביאור רחב ויתפרש אם ירצה החונן לאדם דעת עכ"פ יתבאר לך ע"פ מש"ל שהנס דנ"ר חנוכה הוא מבחי' אור הגנוז והנה אמרו במדרשים הנ"ל שהתהוות האו"ר ההוא מבראשי"ת היה מאשר הבהיק זיו הדר"ו וכו' ע"כ תקנו מהדרי"ם הבן הדבר:

ועתה לפ"ז תבין הנה נשתנה נס דנרות מכל הניסים שכל הניסים היו לצורך הישוע' המצטרכת לשעת' משא"כ זה הנ"ס הי' אחר הישוע' והנ' עם היות מאד עמקו מחשבותיו ואין מבוא לב"ו להבין מחשבותיו עכ"ז מצוה עלינו להמציא בשכלינו טעמי' לנפלאותנו כפי קט שכלינו ע"פ יסודי התור' כמד"א שיחו בכל נפלאותיו והנ' מש"ל (במאמר הלל והודא') בדרך דרוש בנוסח ההודא' ואתה ברחמיך הרבים עמד"ת וכו' כביכול הש"י עמד להם להיות עמהם לבעל דין שמצותו בעמיד"ה והדין הוא ע"פ התור' עני ועשיר באים לדין אומרים לעשיר או לבוש וכו' או הלבישהו כמותך והנ' הש"י כיון שעומד עמנו להיות לבע"ד ולבושיה כתלג חיוור מקיים בנו הדין להלבישהו כמותך וע"כ אמר הנביא אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו הגם שאין בידינו זכות ח"ו אעפ"כ אין זה ויתור כיון שהוא ע"פ משפטי התור' (עיין שורש הענין בס' בעשרה מאמרות) כמ"ש

הכל בארוכ' וז"ש עמד"ת להם וכו' הגם שלא הי' בידם זכות כ"כ עשית כביכול הישוע' באופן שעמד"ת להם להיות בעל דינם ועמדת להם בלבושך שהיא כתלג חיוור ע"י זאת הטצדקי מן הדין הי' לעביר מעלינו הלבושי שנים ולהלבישנו מחלצות והנה להודיע חיבת אב לבנים אשר הישוע' באת להם מצד לבושין ית"ש הנה הראה להם הנס באור שהי' שלא כטבע רק מאור הנבדל ניסיי אור שלמעל' שנברא זה האור ממה שנתעטף הקב"ה בשלמה לבינ"ה. (הוא גירסת הילקוט) והבהיק זיו הדר"ו וכו' והנ' הי' הנס הזה באור ההוא להודיע לבניו חיבתו אליהם גם בהעדר זכות ח"ו ע"פ המשפט הנ' יעמוד להם למשען באופן הנ"ל מצד לבושי התור"ה והרב' ריוח והצל' לפניו ולא יטוש י"י את עמו בעבור שמו הגדול אשרי העם שככה לו אשרי העם שי"י אלהיו:

הג"ה כשתתבונן כ"ז תבין מ"ש לו רשב"נ זה הסוד בלחיש' כשם שיקבל בלחיש' והוא ע"ד שאמר ר"ש בזהר שקיבל בלחיש' זה הסוד דמלכא ומטרוניתא תרווייהו בעיטא חדא איהו דאנזים וארים רצועא לאלקאה ואימא דאחידת ברצוע' דמלכא עיי"ש בזהר תשא שאמר שקיבל הדבר בלחיש' בכדי שלא יתיודע לבנים ויבטחו ע"ז ולא ישתדלו במוראו ועבודתו ית"ש ומעת' נתגל' לנו ג"כ מה שלא תקנו בנוסח ההודא' הנס דנרו"ת רק הנס של הישוע' בין והתבונן כי אי אפשר לפרש:

סעיף כט

ובזה תמצא טוב טעם מה שהנס הזה לא ניתן לכתוב

הג"ה עיין בהג"ה הסמוכה והבין ג"כ מפני מה הנס לא ניתן לכתוב וגם לא ניתן להודות בהודאה בבירור עיי"ש: דכיון שהוא מסוד אור הגנוז אור הראשון שהבהיק מאור מעטה לבושי' ונגנז לצדיקים והגניז' הוא בתור' באותיותי' ע"כ הנס הזה כיון שהוא מהבהקת הלבוש כביכול קודם הגניז' ע"כ לא נכתב באותיו' שהוא קודם להתגלות האותיות ע"כ הם ל"ו נרו"ת כנגד אור הגנוז ששימש ל"ו שעות וכמו שאמר הקדוש מהר"פ ז"ל וכ"ה בדברי עיר וקדיש בעל הרוקח ז"ל יה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו:

סעיף ל

עוד תקנו במצו' זו מהדרי"ן. ומהדרי"ן מן המהדרי"ן ביארנו דרוש ארוך ונחמד במאמר שר"י בישש"ר סי' יו"ד ע"פ מאמר חז"ל עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות דרשהו משם לכאן ונלאתי לכפול הדברי':

סעיף לא

נר חנוכ' שהניח' למעל' מעשרים פסולה נ"ל דהנה היונים רצו להגביר חכמות חיצוניות ולבטל חכמות התור' ובעת הישוע' הנ' ליהודים היתי' אור"ה במנור' נר מצו' ותור' אור ושמן הכל רמוז לחכמת התור' כאשר כתבנו כ"פ והנ' כבר ידעת מ"ש האריז"ל בענין ברכת המינים שניתקנ' בימי ר"ג שהוא לתקן כתר מלכות שמים כי קודם שנתגברה

המינות לא הי' כח בעונות לפגום הכת"ר ולא היו אומרים ברכ' זו אך אחר שנתגבר' המינות בעוה"ר הגיע הפגם גם עד כתר"ה וניתקן ברכ' זו לתקן כתר"ה וכבר ידעת עשרי"ם ה"ס כתר כי בסדר אור ישר ואור חוזר הנה כת"ר הוא העשרים וגם עשרי"ם בגימ' כת"ר ומעתה תבין הגם שתגבורות היונים הי' מינות ובמינות הפגם מגיע עד לכתר"ה ח"ו עכ"ז ישראל קדושים לא נתפתו למינות ומסרו נפשם על הדבר ולא הגיע הפגם עד לשם ע"כ לזכר זה חיוב הנחת נ"ר חנוכ"ה למטה מעשרי"ם דייקא:

סעיף לב

ועוד נ"ל הטעם דהנ' תרי"ג מצות הם דאורייתא וז' מצות דרבנן להשלים מנין כת"ר ע"כ תר"ך אותיו' בעשרת הדברות תרי"ג עד אש"ר לרע"ך ותיבות אשר לרעי"ך נגד ז' מצות דרבנן כל אות מור' על מצוה אחת כפי הסדר שניתקנו בזמן והנ' המצו' הזאת היא האחרונ' בזמן והיא המשלמת לכת"ר ע"כ למעל' מעשרי"ם פסול' עשרי"ם בגימ' כת"ר וגם האות האחרונ' של עשרת הדברות רומזת למצו' זו היא אות ך' מור' על השלמת הכת"ר ע"כ למעל' מן ך' לא יצא ידי חובתו כנ"ל:

סעיף לג

נאמר בפ' בהעלותך ד' פעמים מנור"ה ב"פ חסר וב"פ מלא נ"ל להיות המנור"ה רמז' לתור"ה אשר בה ד' חלקים פרד"ס והנ' הם נגד ד' עולמות אבי"ע והם דרו"ש סו"ד נגד בריא"ה אצילו"ת לשם אין אחיז' אל הקליפות נכתב לעומתם ב' פעמים מנור' מלא ו' אות חיים. פש"ט רמ"ז נגד עש"י יציר"ה לשם יש אחיזה אל החיצונים הנ' נכתב מנר"ה ב"פ חס"ר ולכך מעש' המנור"ה ג"כ ד"פ בתור':

סעיף לד

עיין במג"ע צורת המנור"ה ראש הנר האמצעי רומז לאותי' שבשם. גוף המנור' ו' ג' קנים מצדה האחד הוא ה' צורת' אשר צורת' ג' ווי"ן וכן ג"כ ג' קנים מצד' הב' ובזה נשלם השם והנ' צורת השם לפ"ז הוא עולה מספר יב"ם הוא שם הע' מן ע"ב שמות ע"כ נעש' נס דמנור' בחדש אשר הוא בבחי' עי"ן. טב"ת (כידוע מכתבי האריז"ל) וע"כ נתקש' משה במעשה המנורה עד שראה בעי"ן וכן סמוך לזה השם הוא שם רא"ה והנ' כתב האריז"ל לכוין בתיבת להדלי"ק בגימ' ע"ב ס"ג מ"ה (ע"ה) עיי"ש והר בהדלקתינו לזכרון המנור"ה אשר נעשית בצורת מספר השם הנ"ל מספרו ב"ן הנה נשלמו ד' שמות המאירים בכללות עולמות אבע"י מובן הדבר למשכילים יה"י או"ר בגימ' ד' שמות הנ"ל ועוד יתבאר אי"ה:

סעיף לה

מה שדקדקו קדמונינו למה לא תיקנו ספיקא דיומא בחנוכ"ה נ"ל הטעם דאנן בקיאין בקביעא דירחא רק דשלחו מתם הזהרו במנהג והטעם נ"ל דהנ' יו"ם טו"ב הוא מקר"א קד"ש קד"ש רמז לחכמ"ה בכל יו"ט נשפע השפעות קדושות החכמ"ה לנשמות ישראל יו"ם טו"ב בגימ' חכמ"ה והנ' צריכין ישראל להיות כלי מוכשר לקבל זאת החכמ"ה והנ' אוירא דא"י מחכי"ם ע"כ אחינו ב"י דרי א"י נעשה גופם כלי מוכשר. לקבל החכמ"ה משא"כ הדרים בח"ל שאין האויר מחכי"ם ואין כלי מוכשר לקבל אור החכמ"ה צריכין לחוג עד יום אחד ע"פ תקנת חכמי"ם שנק' חכמי"ם על שמקבלין אור החכמ"ה ממילא יהיה יו"ם טו"ב מוכשר להארת החכמ"ה והנה זה הוא ביו"ם עו"ב דאורייתא משא"כ יו"ם טו"ב הניתקן מן החכמי"ם הנה אנחנו יכולים לקבל ההאר' בזמן העיקרי כיון שכל עצמותו של המועד ניתקן מן החכמי"ם היונקים הארת החכמה נ"ל ואתה תבין:

סעיף לו

הלכתא מזוז' בימי"ן ונר חנוכ"ה בשמא"ל עיין במאמר תורה או"ר סי' כ"ד מיוסד שם הדרוש ע"פ דברי הזהר בפסוק אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אל"ף ומשם תדרשהו לטוב' לכאן:

סעיף לז

עוד מזוזה בימין ונ"ח בשמאל עיין במאמר הל"ל והודא"ה סי' נ"ח נ"ט ס' ותרווה צמאונך ותמצא נחת ועיי"ש דברי הגמ' ומס' סופרים ושאילתות דר"א:

סעיף לח

ואומר לך עוד טעם נכון לכ"א מהאמוראים דפליגי אי נ"ח בימין אי בשמאל דהנ' ב' חדשים הללו כסל"ו טב"ת ע"פ סדר הדגלים כסלו לבנימין וטבת לד"ן והנ' י"ל מאן דס"ל נ"ח בימין ס"ל כיון דכסל"ו לבנימי"ן שמא גרים ב"ן ימי"ן ב"ן רומז על נ"ר כפי כוונת האריז"ל להדלי"ק בגימ' ע"ב ס"ג מ"ה (ע"ה) ותיבת נ"ר רומז לשם ב"ן (עמש"ל) והנ' רמז ב"ן (הוא נ"ר) ימי"ן ומאן דס"ל בשמאל ס"ל כיון דמדליקין גם בטב"ת (ובו יחול תמיד יום הנק' בישראל זאת חנוכ"ה יתבאר אי"ה במאמרו) והוא מתייחס לד"ן וכתיב בי' ובני דן חשי"ם ר"ת ח"נוכה ש"מאל י"מין מ"זוזה והוא פרפראות לחכמה ואי"ה להלן עוד יתבאר לך טעמים למה מזוז' בימין ונר חנוכ' בשמאל:

סעיף לט

ידוע הענין להלכ"ה בדורות הקודמים נ"ח מדליקו מבחוץ בפתח הסמוך לרה"ר ועכשיו מדליקין בפנים בבית עיין בס' עוללת אפרים כתב ג"כ שם ברמיזת נ"ח לאו"ר תור"ה וכתב הנה אמרז"ל בברכות. אם ראית דור שהתורה חביבה עלי' פזר שנא' יש מפזר וכו'

ואם ראית דור וכו' כנס שנא' עת לעשות לי"י הפרו תורתך (כבר כתבנו ע"ת בגימ' קנ"ה וש"ט רמז לחנוכ"ה ופורי"ם) לפיכך הדורות הראשונים שהיתה התורה חביבה בעיניה' היו מניחין נ"ח הרומז לאו"ר תור"ה מבחוץ ע"ד יפוצו מעיינותיך חוצה. אבל הדורות הללו שנתמעט' התורה ולומדי' וכו' וחכמי הדור אין להם כח להשיב איש מדרכו הרעה ואדרבא אם לא יחניף לו וכו' אין לו תקום' מפני הקמים עליו ויקימו עליו עדי שקר וכו' ויבזוהו בעיני ההמון עד שכל דבריו הנכוחים אינם נשמעים לזולתם וכו' המשכילים בעת ההוא ימשכו ידיהם מלהאיר בתורתם בראש כל חוצות מניח נ"ר מצותו בביתו ודי"ו להשיב מעון אנשי ביתו לבד עכ"ל הרב שם ולפי דברי הרב מובן הא דאמרו בגמ' ובשעת הסכנ' מניחו על שלחנו ודי"ו תיבת ודי"ו מיותר ולפי הנ"ל מובן דהנ' אמרז"ל מעולם לא יצא מפי הקב"ה דבר לטוב' וחזר בו חוץ וכו' ממקודשי תחלו כי אמר' מדה"ד לפני הקב"ה רבש"ע אם לפניך גלוי (שלא יקבלו תוכחה) לפניהם מי גלוי והנ' לפ"ז אפי' אם נראה בעיני האדם שלא יקבלו חביריו תוכח' אעפ"כ הוא מחוייב לעשות את שלו אבל מצינו סתיר' לזה בדברי חז"ל באמרם כשם שמצו' לומר דבר הנשמע כך מצוה שלא לומר דבר שלא נשמע (עיין ברמב"ם ונושאי כליו) וצ"ל דיש חילוק דהיינו כשהמוכיח כבר בחן והוכיח עד הכא' ונזיפה וקלל' שוב מצוה שלא להוכיח והנ' ע"פ הרמז הנ"ל אמרז"ל בנ"ח ובשעת הסכנ"ה שהרשעי' יורדים לחיי המוכיחים ומביאי' אותם לידי סכנ' בעלילות וכיוצא ובא עי"ז לידי בזיון הדת וכיוצא כנהוג בזמנינו מכת האפיקורסי' המורד"י או"ר מני"ח על שלחנ"ו היינו להאיר רק להסמוכים על שלחנו ודי"ו היינו שלא יחמיר לעצמו מצד דברי חז"ל שאמר' מדה"ד אם לפניך גלוי וכו' רק דכיון דשעת הסכנ' היא מניחו על שלחנו כנ"ל ואין להחמיר ודי"ו בזה:

סעיף מ

עיין במאמר תורה אור סי' מ"ו ותבין טעם מה שעכשיו מדליקין בפנים:

סעיף מא

הטעם שאסור ליהנות מן נ"ח נ"ל דהנה חקרו הקדמוני' על מעשה דאברהם אבינו שהאכיל למלאכים בשר בחלב. הוא לא אכל כי קיים כל התורה והנה קשה הרי גם בישול אסור וי"ל שאחד מאנשיו שהיו גרי' תושבים בישלו ולא הוה ג"כ בישול גוי אבל קשה הרי גוי בהנא' אסור והאיך האכיל למלאכים והנה נהנה וכדומ' שראתי מי שכתב דלא מיקרי הנא' כיון שידע שהם מלאכים וא"צ לאכילה ואי קשיא הא קשיא לי הרי מיקרי הנאה שעש' כן כדי שיהא סגול' לתורה היינו לקבל את התורה ולא יהא פ"פ למלאכים לקטרג כמשארז"ל א"כ אין לך הנאה גדולה מזו וי"ל דהתורה ומצות לאו

ליהנות ניתנו וא"כ לפ"ז בין תבין דהנה בנר חנוכ' נר מצוה הרמוז לאור תורה אין נהנין מאור' כי תורה ומצות לאו ליהנות ניתנו:

סעיף מב

ועפ"י הנ"ל תבין ג"כ מה שהביא מרן הרמ"א ז"ל בשלחנו בשם הכלבו דנוהגין לאכול מאכלי חלב בחנוכה ומהראוי להתבונן כי לא דבר ריק הוא ואם הוא מפני שהאכילה יהודית את האויב מאכלי חלב לא במקרא נפל מעשה ניסים ונ"ל עפ"י מ"ש כ"פ שהיוונים רצו לבטל את התורה מישראל ולהגביר חכמת החיצוניות והנה כאשר התנוסס הש"י עמנו הרא' לנו נפלאותיו במנורה ובשמן הרמוזים לחכמ"ה ולתור"ה מן השמים והנה הימים האלה הם כעין נתינת התור"ה והנה בשעת נתינת התור"ה בסיני עמדו המלאכים הקדושים בשמים ואמרו הנה הודך על השמי' והנה רצו לבטלינו מן התורה והנה המגיד מראשית אחרית פעל ועשה מראש מקדם שבאו המלאכים לבית אברהם והאכיל' בשר בחלב והי' זה לטענה עליהם שאכלו הבשר בחלב בביתו של אברהם ואינם ראויים לתורה כמשארז"ל במדרשיהם והנה מתחלה כתיב ואל הבקר רץ אברהם וכו' וימהר לעשות אותו ושוב נאמר ויקח חמאה וחלב ובן הבקר וכו' הנה צירף מאכלי חלב אל בן הבקר בכדי שיהי' לסגולה לבניו לקבלת התורה וע"כ לזכר זה נוהגין לאכול מאכלי חלב בחג השבועות והנה לזכר זה שבימים האלה הוא כעין נתינת התור"ה הנה נעשה הנס ג"כ ע"י מאכלי חלב שהאכילה יהודית את האויב שרצה לבטל התורה מישראל עי"ז הי' התחלה הנס ליהודים היתה אור"ה זו תור"ה ומנהג אבותינו תור"ה הוא:

סעיף מג

אומר לך עוד על הא דאיפסק להלכה מזוז' בימין ונ"ח בשמאל ופירשו הטעם כדי שיהי' מסובב במצות וקשה הרי גם מ"ד בימין טעמא רבא אית לי' ימין הואיל ואתעבד בי' מצוה חדא וכו' (כמבואר בשאילתות) ונראה לפרש עפ"י מ"ש בס' שערי אורה על פסוק מה רב טובך אשר צפנת ליראיך שיש בצפון (מדת הגבורה) רב טובות כי כל הטובות והשפעת הנשפעים מלמעלה כשמגעת ההשפע' למדת הצפון מעיינים שם בדין אם ראוי' ההשפע' לירד וכאשר אותו האיש הנשפע בעבורו אינו ראוי אז מעכבים אותו ההשפע' שם ע"כ יש שם צפונים טובות רבות וז"ש מה רב טובך אשר צפנ"ת ליראיך כי נשארו שם בצפון גנזי נסתרות והם צפונים ליראים והבן ע"ש:

ועפ"ז פי' הרב הגדול מוה' חיד"א זלה"ה אומר לצפון תני ולתימ"ן אל תכלאי ע"ש ומעתה נחמד הדבר דאיפסק מזוז' בימין ונ"ח בשמאל והטעם בכדי שיהיה מסובב במצות בימין

ובשמאל בכדי אשר מדת הימין יוריד תמיד השפע של החסדי"ם ומדת שמאל לא ימנע השפע ולא יצפין אותו ועמש"ל:

סעיף מד

בגמרא מאי מברך אשר קדשנו במצותיו וצונ"ו להדלי"ק נ"ח והיכן צונ"ו ופליגי בה אמוראי ח"א שאל אבי"ך ויגד"ך אורייתא מחכמה נפיקת והחכמ"ה נק' אב"א ודברי חכמי"ם הם נשמות המקבלים הארת החכמ"ה א"כ דבריהם תורה הוא ואידך אמר לא תסור מכל הדברים אשר יגיד"ו לך יגיד"ו ימשיכו מן החכמה הגד"ה היא בחכמה כענין ויגד לך תעלומות חכמ"ה והנה נ"ל כי אלו ואלו דא"ח רמוזים דבריהם במקרא אחד והוא יצו י"י אתך את הברכ"ה רצ"ל צוי"י על דבר הנתקן מאתך ואינו מבואר בתורה אעפ"כ יצו י"י אתך את הברכ"ה לברך בברכה אשר קדשנו במצותיו וצונ"ו והיכן יצוה י"י אמר באסמי"ך היינו מן פסוק שאל אבי"ך חכמ"ה אב"א דבר הסמוי מן העין דעלי' כתיב והחכמה מאי"ן תמצא ובכ"ל משלח ידי"ך היינו לא תסור מכל הדברים אשר יגידו לך לא ליד ימין ולא ליד שמאל ומה נכבד הרמז הזה בדיוק על נר חנוכ"ה יצו י"י אתך את הברכ"ה בגימ' יהי או"ר:

סעיף מה

נוסח הברכה להדליק נ"ר חנוכ"ה לפי מ"ש האריז"ל לכוין תיבת להדלי"ק (ע"ה) גימ' ע"ב ס"ג מ"ה (ותיבת) נ"ר הכוונה על ב"ן וכולם בגימ' יהי או"ר) הנה צריכין לה סיף כולל על תיבת להדליק ולפ"ז יעלה מספר תיבת להדלי"ק נ"ר חנוכ"ה בגימ' אור חדש להורות שהוא הארה מן האו"ר חד"ש אשר הש"י יאיר על ציון ב"ב ואעפ"כ הוא חסר א' להורות שעדיין חסר מאתנו האור עד אשר יתגלה בציון ב"ב והנס הזה הי' לשעת' הארה מאותו האו"ר וניתקן לדורות לקבל הער"ה מאותו האור לטוב לנו כל הימים גם כל ימי משך גלותינו עד יגאלנו גאולת עולם במהרה בימינו אמן:

סעיף מו

בשאילתות דר"א מזוזה בימין ונ"ח בשמאל ובעה"ב מצוייץ (בציצית) באמצע ע"כ והוא לפלא מאי שייכות לציצית בכאן ונ"ל ע"פ מ"ש לך בפ' מזוזה היא מצוה ונ"ח רומזת לתורה אור ועיין מ"ש הרב הקדוש המפורסם בישראל מהרש"ז ז"ל בסידור שלו על ידי המצוה הוא עליית המקבל אל המשפיע ועל ידי התורה היא ירידת המשפיע אל המקבל והנה ידוע לך מכוונת התפלה בהיכל ק"ק הנה המקבל עול' לשם והמשפיע יורד לשם ובאים אל האמצע והאמצע המחבר אותם הוא התפילה (כידוע אדנ"י שפתי תפתח וכו' שהוא בהיכל ק"ק הנה היא תפלה אריכתא) והנה ע"ש באריכות דברי הרב הקדוש הנ"ל לדרכו דרך הקדוש ועפ"י דברי הרב הזה אנן נמי נימא כיון שהמזוזה היא מצוה (וגורמים

על ידה עליית המקבל) ונ"ח תורה על ידה היא ירידת המשפיע הנה בציצית יש בחי' תפל"ה כענין שנאמר תפל"ה לעני כי יעטוף ע"פ כתבי מרן יתעטף בציצית קודם שיאמר ואני תפלתי והנה תרא' עוד אשר בציצית יש בה הבחי' דכתיב בהו וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות י"י (היינו תורה שבהגיונ' זוכרין את כל המצות הנאמרים בה ועשיתם אותם (היינו עשיית המצות) א"כ הציצית הם אמצעים לתורה ולמצות ע"כ בעה"ב מצויץ באמצע ועי"ז מתהוו' יחודא שלים:

סעיף מז

והנה מזוז"ה. נ"ר חנוכ"ה. וציצית (בוא"ו החיבור מטעם הנ"ל) בגימ' אל"ף עמ"ש במאמר תורה אור סי' כ"ד ובמאמר הלל והודא' סי' א' בשם הזוהר בפסוק אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף דא היא מלאך דממנא עימי' דב"נ מסטר שמאלא דכתוב יפול מצדך אלף ודא הוא סטרא דשמאלא דכתיב בתרי' ורבב' מימינך וכו' כדין קוב"ה אמר פדעהו מרדת שחת ע"ש ותבין:

סעיף מח

בגמרא מניח' על פתח ביתו מבחוץ נ"ל לבאר הטעם ע"פ מ"ש כבוד מחו' אור ישראל וקדושו הרב מהו' לוי יצחק זצוק"ל טעם למה מדליקין ביום ראשון כיון שלא הי' הנס דנרות ביום ראשון רק נס ההצל' (כמ"ש הט"ז) וכתב דעושין זכר בנרות דכשראו הנס דמנורה הכירו וידעו שגם הנס דהצל' נעשה בזכות הנרות דהנה כל הקרבנו' היו בטילים בזמן ששלטו היונים על בהמ"ק כי א"א להקריב קרבנות חוץ לבית אבל מצות הנרות הגם שהיו בטילין בבהמ"ק עכ"ז היו מצות הנרות נרות מצו' חוץ לבית היינו נרות שבת ויו"ט והוא שעלת' לאיתערותא דלתתא לריח ניחוח לפני י"י ועי"ז הי' ג"כ ההצלה ע"כ גם ביום הראשון שהי' רק נס דהצל' עושין מצות ההדלק' בנרות עכ"ד ע"ש וע"פ הדברים האל' תבין למה תקנו מניחה על פתח בית"ו מבחו"ץ להורות דע"י מצות הנרות שקיימו חו"ץ לבי"ת היא שעלת' לריח ניחוח ונתהווה הנס:

סעיף מט

כתבו המקובלים הראשונים לוקח כלי שמן משקל מ"ד דרה"ם ולהדלי"ק ממנו כל הח' לילות (היינו ח' שמשים עם ל"ו נרו"ת) וסגול' היא להנצל מהריגת ד"ם ע"ש הנ"ל עפ"י מש"ל במאמר תור"ה או"ר סי' ט' בשם הרוקח ז"ל ד' תגין על אות ט' של ויירא אלקים את האור כי טו"ב הד' תגין רומזים ד' פעמים ט' בגימ' נ"ו רמז על ל"ו נרות דחנוכ"ה שהם הארת אור הגנוז וכתבתי שם דשארי אותיו' טו"ב הם ו"ב המה בגימ' ח' רמז על ח' ימי חנוכ"ה וא"כ לפ"ז מספר טו"ב בחשבון הנ"ל הוא מ"ד והנ' שפיכת דמים הוא נקר' רע כמד"א ובערת הר"ע מקרבך והנה היוונים הרשעים הם שפכו הרבה דמים מישראל

הן המ' הרעי"ם והחטאי"ם והש"י האיר לישראל הטו"ב הגנו"ז והטו"ב בגימ' הם כנ"ל ומציל מהריגת ד"ם והנה אומר לך עוד ד"ם אד"ם בגימטריא חנוכ' והנ' וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טו"ב (בגימ' הנ"ל מנין) ד"ם) מא"ד אד"ם בכאן נרמז ואתה תבין:

מאמר ד

סעיף א

בו תתפרש ההודאה המתוקנת לנו להודות בימי חנוכ"ה ויתפרש כמה פסוקים בהל"ל ויתפרש קפיטל קי"א בתהלים הוא הללוי"ה אודה י"י וכו' ונקרא המאמר הלל והודאה:

כתב הרב הגדול המקובל עיר וקדיש בעל הרוקח יש בנוסח ההודאה קכ"ה תיבות מנין כהני"ם ולא נודע לי נוסחתו ואני אפרש כפי הנוסחא שבידינו מנהג בני אשכנז:

ואומר כפי הנוסחא שבידינו ההודאה היא צ"ב תיבות והנה עד סוף תיבות להודות הוא פ"ט תיבות מנין חנוכ"ה שניתן להודות ומסיי' אחר כך ולהל"ל לשמ"ך הגדו"ל היינו חוץ ההודא"ה החדשה מחויבים ג"כ לומר הל"ל הנאמר בכל המועדים והנ' בכל נוסח ההודא' יש צ"ב תיבות מנין הל"ל והודא"ה:

וכשתצרף נוסח על הניסי"ם הנה יש בו י"ו תיבין

הג"ה כי תיבות וע"ל הנפלאו"ת חדשים מקרוב באו שהוסיפו מדעתם ולא נמצא בנוסח האריז"ל ולא בשום נוסחא ישינה ע"כ אינו רק י"י תיבין: הנה יהי' סך התיבין ק"ח סוד ריבוי האור כי טוב היינו כשמחשבין תיבת טו"ב בריבוי היינו ט' פעמים ו' הוא נ"ד ב' פעמים נ"ד בגימ' ק"ח (מה ר"ב טוב"ך אשר צפנ"ת ליראיך היינו רמז ריבוי הטו"ב אשר צפנ"ת נ"ר חנוכ"ה בשמאל צפון ית' אי"ה) והנה ק"ח בגימ' גיהנם לרמז שבקיום מצות נר חנוכ' ניצל מדינ' של גיהנם עמ"ש במאמר תורה אור סי' כ"ד בשם הזוהר ויחי דף רנ"ח ע"ב א"ר יהודה כתיב לא תירא לביתה משל"ג כי כל ביתה לבוש שני"ם האי קראר' חזקי' חברנא אוקים בי' דאמר דינא דחובייא דגיהנ"ם תריסר ירחין פלגא מינייהו בחמה ופלגא מינייהו בתלג"א וכו' והיכן מישתלמי לנפשייהו בתלג"א וכו' יכול אף ישראל כן ת"ל לא תירא לביתה משלג מ"ט בגין דכל ביתה לבוש שנים א"ת שני"ם אלא שני"ם כגון וכו' מזוז"ה ונר חנוכ"ה ע"ש וע"ש מ"ש מאי אולמי' דמצוה הזאת מן שארי המצות עפ"י דברי הזהר פ' בשלח דף קע"ד ע"ב פתח ואמר אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף וכו' פדעהו מרדת שחת כו' ת"ח בהאי קרא ברירה דמילה אם יש עליו מלאך אי לא כתיב יתיר יאות הוא אבל מלאך מליץ אחד מני אלף כתיב ומאן איהו דא הוא מלאך דממנא עימי' דב"נ בסטר שמאלא דכתיב יפול מצדך אל"ף ודא הוא סטרא דשמאלא דכתיב בתרי' ורבבה מימינך חבל אחד מני אלף דא הוא יצה"ר דאיהו אחד מאינון אלף דהוו

לסטר שמאלא בגין דאיהו סליק לעילא ונטל רשו וע"ד אי ב"נ אזיל באורח קשוט וכו' כדין איהו סליק ואתעביד סניגוריא ואמר קמי' קוב"ה זכו עלי' דב"נ כדין קוב"ה אמר פדעהו מרד' שח"ת עכ"ל והנ' איפסקא הלכתא מזוז' בימין ונ"ח בשמאל וכיון דנעשית המצו' בשמאל אז ההוא מלאך אחד מני אלף העומד בשמא"ל איתעביד סנגוריא ואומר קוב"ה פדעהו מרדת שחת הרי שלך לפניך דמצות נ"ח מצלת מדין גיהנ"ם (ונרמז ג"כ במשל מה רב טוב"ך (ריבוי האור כי טו"ב כנ"ל טוב בריבוי) אשר צפנ"ת וכו' ניתן האור של נר חנוכ' בצפון היינו שמאל בכדי להנצל מן גיהנ"ם הניתן בצפו"ן ע"כ לרמז זה מנין תיבות ההודאה ק"ח מנין גיהנ"ם רמז אשר המקיים מצות נר חנוכ"ה ינצל מן דינה של גיהנם עמש"ל במאמר נר מצוה סי' מ"ו וסי' מ"ז ותבין ענין נחמד ועתה נבא לבאר נוסח ההודא' המתוקנת מן הסנהדרין בית דינו של חשמונאי אשר רובן מן שבט יששכ"ר יודעי בינה לעתים כאשר יתבאר אי"ה:

סעיף ב

ועל הניסים (ב) וע"ל כצ"ל בוא"ו כי קאי אדלעיל מודי' אנחנו לך וכו' על חיינו וכו' ועל ניסך שבכל יום וכו' ועל הניסים וכו' וכן בבהמ"ז נוד' לך וכו': ועל הניסי"ם הנה להדבר נעש' מאת השי"ת מוגבה למעל' מן הטבע נקרא בלה"ק נ"ס והוא לפי הפשט משאל מן תור"ן ונ"ס שלה ספינה שהוא מוגבה למעלה מן הספינה והוא כמו הנ"ס של הספינה שעל ידו יתוודע להתהלך במישרים ולהוליך הספינה מעגלי צדק כן ע"י הדבר הנעש' שלא כטב' יוודע כי יד י"י עשת' זאת ויתוודע לבאי עולם להתהלך במישרים ולהשליך יהבם על י"י כי הוא ית"ש מנהיג את הטבע כרצונו והוא ית"ש משגיח וכל יכול על כל פרט ופרט והוא הנאמר בכל פעם בניסי מצרים וידעתם כי אני הוי"ה:

ע"ד הרמז נקרא נ"ס ע"ד שאמרז"ל מפני מה לא נאמרה נ' באשרי מפני שיש בה מפלתם של שונאי ישראל שנאמר נפלה וכו' אפ"ה חזר דוד וסמכה ברוה"ק שנאמר סומך י"י לכל הנופלי"ם א"כ לפ"ז אות נ' (בתיבת נ"ס) מרמזת על עת הצרה לשונאי ישראל ואות ס' הסמוכה לה שאות הנ' נסמכת אליה בקריאה במבטא רומזת לסמיכת הנפילה לגרום ישועה והצלה לישראל ע"כ נק' הישועה נ"ס:

ע"ד הדרש נקרא נ"ס כשהש"י עוש' פלא ענין שלא עלה ברצון מחשבת האדם כענין שפירשנו בגמרא מגילה בימים ההם ומרדכי יושב בשער המלך קצף וכו' אר"ח בר אבא א"ר יוחנן הקציף הקב"ה אדון על עבדיו לעשות רצו"ן צדיק ומנו יוסף שנאמר ושם אתנו נער עברי וכו' עבדים על אדוניהם לעשות נ"ס לצדיק ומנו מרדכי דכתיב ויוודע הדבר למרדכי וגו' ע"כ. והנה לא נעלם מעיני משכיל מה דקשה א' מה חידש לנו ר"י בזה

המאמר ב' למה ביוסף אמר לעשות רצו"ן צדיק ובמרדכי אמר לעשות נ"ס לצדיק. ועוד דקדוקים אחרים שכתבנו במקומו אבל יתבאר הדבר עפ"י מ"ש הרב החסיד בעל חו"ה בגדר העבד הנאמן בעבודתו לאדונו. לא ישב. ולא יעמוד. ולא ילך כ"א בהפקת רצו"ן האדו"ן לא יחפוץ כ"א רצונ"ו ע"ש נמצא העבד אין לו רצו"ן בפני עצמו כי האדון הוא הבעל הרצו"ן שלו נמצא האדון יש לו רצו"ן והעבד אין לו רצו"ן והנה הפועל ישועות בקרב הארץ עוש' נפלאותיו כפי המצטרך לכל פעם והנה יוסף היה בבית האסורים והנה היושב בבית האסורים בודאי מחשב ברצונ"ו ומחשבתו לצאת ממסגר אסיר ומבקש ע"ז הנה הפועל ישועות כשעלה ברצונו להזמין לו ישוע' הנה הקציף אדו"ן (שהוא בעל רצו"ן) על עבדיו בכדי להפיק רצו"ן הצדיק שמבקש ברצונ"ו להוציאו ממסגר אסיר משא"כ כשהזמין הש"י הכנת הישועה למרדכי במעש' דבגתן ותרש הנה הדבר הזה לא היה במחשב' ורצון של מרדכי כי לא ידע עדיין מן שום דבר אבל המגיד מראשית אחרית הוא ידע דבר אשר לא עלה ברצון ומחשבת מרדכי והזמין לו ישוע' בדוגמא כזה שהקציף עבדים שאינם בעלי רצו"ן על אדוניהם הורה הש"י בזה שמזמין ומכי"ן נ"ס לצדיק היינו דבר שלא עלה עדיין ברצון ומחשב' של הצדיק וזה שהביא לראי' מן הפסוק ויוודע הדבר למרדכי היינו מרדכי שהי' צדיק וחכם גדול הבין הדבר כשרא' שהש"י עוש' בכאן בכל נפלאותיו ההיפוך מן הנעש' ביוסף הבין שזהו הכנ' לנ"ס דבר שלא נתוודע עדיין ואינו עול' ברצון ויגד (המחקר הזה לאסתר המלכ' (על כן) ותאמר אסתר למלך וכו' דלכאורה קשה הלא הדין הוא בנכרי לא מורידין ולא מעלין ולא הי' רשאין להצילו אך לפי הנ"ל יונח שהבינו שהיא נסיב' מאת הש"י והבן. כלל העולה מכל דברינו אשר לשון נ"ס הכוונה דבר שהוא מוגב' למעלה מן הרצו"ן דבר שלא עלה במחשבת האדם:

ע"ד הסוד הנה בלה"ק יקרא להפלא נ"ס ע"פ מ"ש האריז"ל נ"ס בגימ' מ"ה אד"נ הנה הוא ייחוד שם הו"י עם שם אד"נ השם הו"י במילואו בגימ' מ"ה יורה על מדת דכורא בהתפשטות ושם אד"נ מדת נוק' בלי התפשטות והנה נראה לעתיד ב"ב אשר תהיה אור הלבנה כאור החמה אזי גם מדת נוק' תהיה בעת הייחוד במילוי תרע"א (נ"ל) והנה מ"ה תרע"א בגימ' תשי"ו ויתבטלו דכר ונוק' דקליפה נח"ש ברי"ח נח"ש עקלתון (ב"פ נחש בגימ' תשי"ו) וכפי הנראה כל המלכיות הרשעים העומדים לנגד ישראל המה יונקים מהנחשי"ם הנ"ל (תמצא בבלעם ולא הלך כפעם בפעם לקראת נחשי"ם ונמצא בספרי המקובלים הראשונים בפגוע האדם בכלבים עזי נפש יאמר יש בו תשי"ו עצמות

הג"ה והנה נראה כי מלכות יו"ן בנו"ן רבתי דאי"ק בכ"ר גם כן בגימ' תשי"ו שהם היו ג"כ יונקי' מדכר ונוקבא דקליפה ב"פ נת"ש. ע"כ בהתגברות' גם על הנשים גזרו גזיר' ע"כ גם הנשים חייבות בנ"ח כי

הם היו ג"כ באותו הנס: עכ"פ גם בנפלאות הנעשים עד היום הלא יקרא להם נ"ס בגימ' מ"ה אד"נ' דהנה ענין הישועה נעשה ע"י ייחוד וחיבור הדודים היינו זו"נ לזה מרומז בתרין אתוון נ"ס והנה שם אד"נ' בגימ' ס"ה הנה אות ה' מן שם הנ"ל ניתוסף על מ"ה ונעשה נ' נ"ל ה"ס וא"ד יעלה מן הארץ א"ד מן אד"נ' בגימ' ה' ה"ס הייחוד השלם:

סעיף ג

ועל הפורקן (ג) פורקן הוא לשון תרגום של ישועה ויוש"ע י"י מתרגמינן ופרי"ק י"י וכן ואין מושי"ע לה מתרגמינן ולית דפרי"ק לה ולמה תקנו בלשון תרגו"ם והנראה דהנה קשה הלא נסים הרבה נעשו לישראל ולא תיקנו לזכרון לדורות לעשות הימים שאירע בהם הנ"ס יו"ט כמו שתיקנו בחנוכ"ה ופורים ולמה לא עשו לזכרון גם דיהושע בהעמדת החמה וגם דאסא ויהושפט וחזקי' וכיוצא אך הוא דהנה כל נס וישוע' הנעש' לישראל הוא ע"י שמתגלה איזה אור עליון בשמי' ממעל ועי"ז מתהוו' הנ"ס בזמן הצורך והנה לפעמים בגזירת היוצר נקבע הנ"ס בשמים ממעל היינו שנקבע הדבר אשר בכל שנה ושנה בהגיע הזמן הזה שוב נתגלה האור ההוא בשמים ממעל כמו שהיה בפעם הראשון והנה ע"פ נבואה ורוה"ק ידעו אם היה הנס רק לשעת' לא קבעו יו"ט לדורו' משא"כ אם נודע לישראל אשר זה האור נקבע ויתגלה בכל שנה הנה קבעו יו"ט לדורות (ויתבאר אי"ה בפסוק זכר עשה לנפלאותיו וכו' ובמאמר חז"ל שלחה אסתר לחכמים קבעונ"י לדורות) והנה האור המתגלה בשעתה בעת הצטרכות הישועה הוא עיקר התגלות ומה שמתגלה בכל שנה אח"כ נק' זכר לדורות כעין הכתוב זכ"ר עשה לנפלאותיו היא מלשון זכ"ר המשפיע ומוליד בדומה ע"כ בכל שנה ושנ' האור המאיר הוא כעין מקבל מהאור העיקרי הנעשה בעת הישועה וזהו הנאמר זכר"ו נפלאותיו וכו' היינו ליתן להם כח המשפיע שיהיו מולידים בכל פעם בדומה והנה לשון תרגו"ם היא מצרנית ללה"ק והוא כמקבל מלה"ק והנה הנס אשר נתגל' בזמן המצטרך נק' תשוע"ה בלה"ק אבל האור שמתגל' בכל שנה ושנה הנה הוא כמקבל כנ"ל נק' בלשון תרגו"ם פורק"ן ויתבאר עוד אי"ה לקמן בנוסח עשית תשועה גדולה ופורקן וכו':

ועוד י"ל על הנסים היינו נסים נגלים נראים לעין כל שהם מוגבהים למעלה מן הטבע ועל הפורק"ן נסים הבאים מלובשים בטבע ע"כ פורקן הוא תרגו"ם כי תרגו"ם הוא לבו"ש המקרא ויתבאר אי"ה בנוסח ההודא"ה ולעמך ישראל עשי"ת תשוע"ה גדולה ופורק"ן כהיום הזה:

ויש לומר עוד ע"פ מ"ש בגמרא סוטה יוחנן כ"ג שמע ב"ק מבית קה"ק שהוא אומר נצחו טלי"א דאזלו לאגחא קרבא באנטוכיא וכו' וכתבו אותה שעה וכונו ובלשון ארמי הי'

אומר עכ"ל ופירש"י נצחו טליא וכו' שהלכו פרחי כהונה בני בית חשמונאי להלחם עם היונים לפני יום כפור ונלחמו ביוה"כ ושמע יוחנן כ"ג כשהיה עובד עבודת יוה"כ עכ"ל. והנה לפ"ז התחלת הישועה בנצחו"ן למלכות יון היה ביוה"כ

הג"ה הגם שנרא' שהמעש' הזאת לא היה באות' השנ' של הנס דנרות כי זה היה עדיין בימי יוחנן והישוע' העיקרית בפריקת עול מלכות יון והנס הנעשה בנרות זה היה בימי מתתיה בנו עכ"ז לא במקר' הוא: וגמר הישועה בחנוכה תתבונן הדבר ע"פ הזהר אימ"א עילא"ה עד הו"ד איתפשטת הבן זה וזה שיסד הפייטן בני ביני"ה (דייקא) אימיא ימי שמנ' קבעו שיר ורנני' הבן הדבר:

והנה נתבשרו ביוה"כ בלשון תרגו' י"ל ע"פ דברי האריז"ל בענין קדי"ש. וז"ל דע כי תרגום הוא אחוריים (רצ"ל תרגום בגימ' ט' שמות הוי' באחוריים היינו י' י"ד יד"ו ידו"ה בגימ' ע"ה תרגום) לכן הוא מכניע הקליפות כשאומרין קדיש בלשון תרגום עכ"ל ונראה לפענ"ד להתבונן בזה במעט קט דהנה יניקת הקליפות הוא מבחי' אחוריי' כמאן דשדי לשנאוי בתר כתפוי והנה הארת ישראל מבחי' פנים והנה כשנתגדלה ההארה יומשך גם לבחי' אחוריים ונתוודע לקליפות כי חפץ הש"י בישועת ישראל ונכנעין ע"כ אנחנו אומרין יתגדל ויתקדש שמי' רבא וכו' ויצמח פורקני' וכו' בחייכון וכו' ואומרין זה בלשון תרגום שיכנעו הקליפות (וא"א להרחיב הדבור והש"י יודע האמת ודברינו בדרך אפשר) וזהו לדעתי אתם תקום תרח"ם ציון תרח"ם בגימ' ט"פ ע"ב כנ"ל סוד התרגו"ם וע"כ נתבשרו בלשון תרגום ולפ"ז תתבונן ג"כ מה שאומרין על הניסים העיקרים בהארת אור פנים ע"י הייחוד השלם כמבואר לעיל כונת תיבת נ"ס ועל הפירק"ן בתרגום שנכנעין הקליפות וכנ"ל ואין להאריך ויתבאר אי"ה להלן עוד בנוסח ההודאה כנ"ל:

סעיף ד

ועל הגבורות (ד) הגבורות יש לפרש ע"פ מ"ש בגמ' בסיפור הנס מצאו פ"ך אחד שהי' מונח בחותמו של כה"ג הנה יש להתבונן למה דוקא מצאו פ"ך ולא כלי אחר ומעשה ניסי"ם לא במקר' הוא וגם מה שהי' מונח בחותמו של כה"ג הוא לפלא. וכי ס"ד שהכ"ג היה חותם את השמנים הרי ע"ז היו ממונין שהיו מספקין יינות שמנים וסלתות. ואחשבה לדעת ע"פ דברי מרן האריז"ל במעש' של המ"ן גילה לנו מרן זלה"ה אשר המ"ן הי' יונק כחו הן הגבורות הקשים (הנה נודע אותיות מנצפ"ך הם הג') היינו המן הרשע היתה יניקתו מן שמרי הגבורות הראשונות מ"נ דמנצפ"ך והארור' זרש מן צ' דמנצפך וחכמים היועצין לו מן פ"ך דמנצפ"ך:

הג"ה ויציבא מלתא דנא להטועמים מעה"ח אימא עילאה עד הו"ד איתפשטת וכבר ידעת שהחמש' גבורות מתפשטים מן חסד עם הו"ד ויסוד דאימא מסתיים בת"ת ומשם מתחיל התגלות החכמ"ה אבא על כן פ"ך שהוא גבורו' של נצ"ח והו"ד לשם היא יותר התגלו' אור החכמ"ה ע"כ גם הקליפות שיונקים

מן שמרי הגבורות למטה בחיצוניות אותן שיניקתן מן גבורות פ"ך הן המה חכמים להר"ע חכמות החיצוניום הבן הדבר היטב והשם הטוב יכפר ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו וכבר קדם מאמרינו אשר כל דברינו בדרך אפשר:

הג"ה והיה להם כח להגביר א"ע בזה מחמת הפגם שנגע הס"מ בכף ירך יעקב ונפגם בחי' הו"ד ובהדי הוצא לקי כרבא ע"כ תמצא שהאלף החמישי מדת הו"ד כל היום דו"ה סוד והודי נהפך עלי וכו' נהפך מן הו"ד דו"ה ונקדם החורבן עוד קע"ב שני' באלף הרביעי (סוד ואתה תשופנו עק"ב כי בהדי הוצא וכו'):

והנה כבר כתבנו עיקר התגברות היוני"ם היה להיות ניגוד לחכמת התור"ה ורצו להגביר חכמות החיצוניות חכמת יוני"ת הנה כפי הנראה היתה יניקתם מן שמרי הגבור"ו' פ"ך דמנצפ"ך (כאשר למדנו דעת מן תורתו של מרן האריז"ל כנ"ל) גבורות נצ"ח והו"ד כמו שכתבתי לך בסמוך ועל כן בעת אשר הש"י התנוסס עמנו בעת הישועה האיר לנו בקודש חכמות התורה הנה מצאו פ"ך דייקא וחתום בחותמו שלכ"ג דייקא כמש"ל כהן הדיוט בגצ"ח. כהן סתם בחס"ד כהן גדו"ל בחכמ"ה ע"כ הי' הפ"ך הניסיי הזה חתום בחותמו של כ"ג בדרך נס נפלא הבן מאוד:

ומעתה יונעם לחיכך מדבש ונופת צופי' על נוסח ההודא' שאנחנו מודים ועל הגבורו"ת הקדושות פ"ך דמנצפ"ך שהאיר הש"י לנו ונתבטל חכמות החיצוניות ולכל ב"י הי' או"ר ולפ"ז תבין במעט קט הא דאמרז"ל בעת אשר יעקב אבינו נאבק עם השר שחז"ר על פכי"ם קטנים ורמזו במאמרם לשון רבים פכיים כי פ"ך ב' אותיות והמה בנצ"ח והו"ד כמש"ל והשם הטוב יכפר:

סעיף ה

ועל התשועות (ה) התשועות כבר קדם מאמרינו החילוק בין עזר"ה לישוע"ה נתבאר במ"א בארוכה) ישוע"ה הוא דוקא אחר הבקש' והצעקה שצעק האדם שיושיעו לומן הצרה והבעל יכולת עושה מבוקשו ומצילו מיד צר זה נקרא ישוע"ה (כענין שכתוב צעק"ה הנערה המאורש' ואין מושיע לה אלמא שהישועה היא אחר הצעק' (משא"כ עזר"ה הוא כשהבעל יכולת עוזר להמצטרך מבלי צעקה ומבוקש (כענין אורו מרוז וכו' כי לא באו לעזר"ת וכו' מבלי מבוקש הבן) והנ' כתבנו הרבה פעמים כי נשתנה הנס הזה מן הנס דפורי"ם (יפורש להלן בנוסח ההודאה) כי בעת הזעם במלכות מדי בגזירת המן הנה מבואר במגילה מה שצעקו ב"י אל י"י בצום ובכי ומספד והרעישו כל העולמות ותעל תפלתם השמים משא"כ בכאן לא הניחום היונים להתאסף ולצעוק כמבואר ביוסיפין (כמ"ש לך להלן בנוסח ואתה ברחמיך הרבים עמד"ת להם וכו' ואחרי כן באו בניך וכו'):

והנה אעפ"כ נמצא בדברי רבותינו במדרשי' שהחשמונא"י קודם הליכתם למלחמ' התפללו מי שענה לשמואל במצפה הוא יענינו וטעמא בעי למה הזכירו דוקא את שמוא"ל ונאמר הנה ידוע ע"פ דברי מרן האריז"ל הנה הס"מ בהאבקו עם יעקב ותקע כף ירך יעקב אזי נפגם מדת הו"ד והנה נצ"ח והו"ד מהם יניקת הנביאים ע"כ נפסק' הנבואה לגמרי בהאלף החמיש"י שהיא נגד הו"ד והנ' הנצח לא נפגם (רק בהדי הוצא וכו' כנ"ל) וגם נצח ישראל לא ישקר וזה אמר שמואל הנביא והנה ההו"ד אע"פ שנפגם בהכריח היה איזה תיקון ע"י שמואל כי ארז"ל ודרשוה מהפסוק ששקול שמואל כמשה ואהרן היינו שהיתה נבואתו מן נצ"ח והו"ד אשר בהם חתומים מש"ה ואהר"ן והנה המה החשמונאים באו לתקן את ההו"ד ע"כ ניתנו הימים האלה להודו"ת ולהל"ל ניתקן ח' ימים כי הו"ד מדה הח' מעילא לתתא ע"כ החשמונאים בתפלתם הזכירו את שמואל מי שענ' לשמואל במצפ' וכו' והנה כאשר היו להם אח"כ הנ"ס בפ"ך שהם המה אותיות אשר המה בנצ"ח והו"ד הנה הבינו אשר נתקבלה תפלתם שהראו להם מעין דוגמת תפלתם מי שענה לשמוא"ל במצפה ה"י היינו שמא"ל הי' שקול כמשה ואהרן אשר הם מרכבה למדת נצ"ח והו"ד הנה הבינו אשר נתקבלו תפלתם וזה נק' ישוע"ה שהוא אחר התפיל' וזה שאנו מודים ועל התשועו"ת הבן:

סעיף ו

ועל הנפלאות (ו) הנפלאות כבר כתבנו לעיל דל"ג לה בכל נוסחאות הישינות ואי מיגרס גרסינן לה אפשר הוא שייך להודאה דפורים ואי"ה שם נתבאר:

סעיף ז

ועל המלחמות (ז) המלחמות (נוסח אחר הנחמות) רבים מהאחרונים כתבו שלא יאמרו ועל המלחמו"ת וטעמם דאפילו חרב של שלום לא טוב כמו שהבטיח הש"י בתורתו וחרב לא תעבור וכו' אפי' חרב של שלום ונ"ל דאי משום הא לא איריא דהכוונ' הוא הודא' על מלחמו' הש"י שנלחם בעדינו דרך מלחמ' בכדי להודיע חיבת אב לבנים ע"ד שכתבנו בפסוק ויאמר מצרי' אנוסה מפני ב"י כי הוי' נלחם להם במצרים הנה נמסר נלחם בקמץ שלא כמשפט הדקדוק ופירשתי דהנה מבואר שם בפרש' דהש"י נהג עמם בדרך תחבולות מלחמה ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמוד מאחריהם ויהי הענן והחשך וכו' ויסר את אופן מרכבותיו וינהגהו בכבדות והוא הכל בדרך מלחמות ב"ו שצריך לעשות בתחבולות מלחמה כדי להתגבר על שונאו והנה הש"י לא הוצרך לזה לעשות בחכמות ותחבולות כיון שהוא ית"ש נק' הו"י שמהווה כל הוויות בכל עת ורגע ובהסיר הווייתו ושפעו מהם כרגע יהי' אין ואפס וא"כ אין מן הצורך לתחבולות בחכמ"ה אבל הש"י עשה דרך מלחמה להודיע חיבת אב לבנים וכ"ה בפייט שביעי של פסח ויחנו

אלה מול אלה מחנה אש מול מחנה קש וכו' עיי"ש ע"כ כתיב נלחם בקמץ שהוא נקודת כת"ר למעלה מן החכמ"ה לומר שלא הוצרך כביכול לעשות מלחמה בחכמ' ותחבולות רק להודיע חיבת אב לבנים העמוסים מני בטן אשר הם עלו במחשב"ה הקדומ' (אשר ע"ז מור' נקודת הקמ"ץ) וא"כ לפ"ז גם בכאן אנחנו מודים על המלחמו"ת אשר הש"י נלחם עם היונים בשביל ישראל דרך מלחמה (עיין ביוסיפין (וכ"ז לחיבת ישראל כמש"ל ואעפ"כ מאן דגרס ע"ל הנחמו"ת לא מישתביש. והוא כענין שדרשו חז"ל בפסוק ויהי בשלח פרעה וכו' ולא נח"ם אלקים וכו' כביכול עדיין לא היתה נחמ"ה לפניו על אותן שמתו בשעבוד מצרים ועל אותן הילדים אשר הושלכו ליאור עד ששילם להם הש"י מדה במדה והמשיך את מצרים לתוך הים עיי"ש לפ"ז על כיוצא בזה אנחנו מודים גם בכאן על הנס הזה לא די שהצילנו מכף אויבינו אלא שגם היה לנו נחמה על אותן שנאבדו ונהרגו ע"י היוני"ם כי ראו במפלת השונאים ומה ששילם להם הש"י מדה במדה (עיין ביוסיפין בענין מפלת אנטיוכ"ס בתחלואים רעים):

עוד יאמר ועל הנחמו"ת ע"פ מש"ל זה כ"פ בראיות הקדמונים הקדושים שהארת או"ר חנוכ"ה מן או"ר הגנו"ז והנ' עיין מ"ש לך במאמר תור' אור בשם הזהר דלזמן התחי' אפי' אותן הגופים דלא אצלחו עתיד הקב"ה לארקא עליהון רוחא דחי"י והוא מן האור הגנוז עיי"ש מ"ש שהוא לאותן שיקיימו מצות האור ההוא בנר מצוה וא"כ לפ"ז נחמה היא על אותן הרבה מישראל אשר נהרגו בידי היונים. הנה הפועל ישועות האיר לנו לדורות עולם או"ר הניסיי שהוא מהארת אור הגנוז אשר עי"ז רבים מישיני אדמת עפר יקיצו וקהל גדול ישובו והוא נחמ"ה גדולה:

סעיף ח

שעשית לאבותינו בימי"ם הה"ם בזמ"ן הז"ה (ח) בימים ההם בזמן הזה הנה היא כפל לשון ועוד בזמ"ן הז"ה מורה על זמן המוקדם מהראוי לומר בזמ"ן ההו"א כענין שדרשו חז"ל ביום הז"ה באו מדבר סיני (מדלא קאמר ביו"ם ההו"א. הנה דרשו כל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים ע"כ שפיר קאמר ביו"ם הז"ה דקאי על הזמן ההווה כעת כן תראה בנוסח ברכת שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמ"ן הז"ה דהכוונה על הזמן ההוה בעת לפנינו והנה לבאר זה אקדים לך לבאר מאמר אחד בשאילתות דר"א גאון פ' וישלח. וז"ל:

שאילתא דמחייבין דבית ישראי"ל לאודי"י ולשבוח"י קמ"י שמי"א בעידנא דמתרחיש לה"ו ניס"א הנה על כרחך אין כוונת הגאון להשמיענו דבאותו הזמן שצריכין ישראל לישועה ולנ"ס והש"י מושעם בנפלאותיו שיצטרכו אז להודות דזה פשיטא וגם אם נאמר דזאת היא כוונת הגאון ה"ל להביא ראיה מפסוק יותר מפורש חנני י"י ראה עניי משונאי

מרוממי וכו למען אספרה כל נפלאותיך ועוד פסוקים רבים וגם ה"ל לגאון לומר בלשונו כ"ד מיתרחיש להו ניסא ואמר בעידנ"א אבל הוא להורו' דמחוייבין להודות בכל שנה בזמן שאירע נס מפורסם בשני' קדמוניו' וכאשר יתבאר לך להלן. ואמר הגאון לראי':

דכתיב הללו את י"י כל גוים שבחוהו כל האומים כי גבר עלינו חסדו אטו משום דגבר עלינו חסד הללו את י"י כל גוים אלא ה"ק הללו את י"י כל גוים מה דעביד עמכון וכ"ש אנן דגבר עלינו חסדו הנה דרשת הפסוק הזה היא ג"כ בתלמודא דידן פסחים והנה ע"פ פשוטו אינו מובן דהק"ו פריכא הוא דאדרבא כיון דאנן מלומדים בנסים שב לנו הדבר כהנהגת הטבע ואין אנחנו חייבים להודות על כל נס ונס משא"כ האומות כשיארע להם איזה ישועה הוא להם ענין חדש כמו פרי חדשה וצריכין להודות ובישראל אין כאן חידוש אבל לפי מ"ש דכוונת הגאון אינה על זמן ההוה שנעשה הנס רק על השנים המאחרות אחר הנס כשיגיע הזמן שאירע ביום כזה נס מחוייבים להודות ברוך שעשה ניסים בימים ההם וכו' הנה לפ"ז יונח שפיר ואקדים לך דהנה כמה וכמה ניסים נעשו לישראל ולא נקבעו לדורות להודו' ולהלל ביום ההוא בכל שנה ושנה כגון יום שהעמיד יהושע את השמש ויום מפלת סנחרב ונחלי ארנון וכיוצא. ויש מהניסים שנקבעו לדורות אפי' אינן מבוארין בתורה כגון חנוכה ופורים. אבל הוא דהנה ישוע' ונס הוא ע"י שהפועל ישועות מאיר איזה אור חדש בשמים ממעל בספירות עליונות ועי"ז מתהווה הישועה ונס בארץ מתחת והנה ישנו נס וישוע"ה שהתגלות האור בשמים ממעל הוא רק לשעתו בעת הצטרכות הישוע'. וישנם ניסים אשר נעשו בחיב' יתיר' לישראל אשר האור ההוא הנגל' בשמים ממעל בעת הצטרכות הנס נקבעו הימים האלה לדורות בגזירת היוצר אשר שוב בכל שנה ושנה בהגיע היום ההוא שוב מתגלה האור ההוא כמו בשעת הנס ע"כ נקבעו הימים האלה לזכרון לדורות להודות לי"י כי טוב כי לעול"ם חסד"ו והנה בזמן הנבואה הנה כשמבואר בדברי הנבואה באיזה י"ם בשנה ובחדש נתהווה הנס נדע שהתגלות האור יהי' בכל שנה ושנה בזמן הזה וכשאינו מבואר בדברי הנבואה יום הנס לא היה ההתגלות רק לשעתו ולא נקבע לדורו' והנ' זה כוונת הגאון בכאן באומרו בעידנ"א דמתרחי"ש ולא אמר דאיתרחי"ש משום דאיתרחי"ש משמע כבר איתרחי"ש אבל באומרי בעידנ"א דמתרחי"ש משמע עד היום מתרחי"ש הנס בזמן הזה הבן הדבר:

ומעתה יתבאר לך ראיית הגאון מן הפסוק הללו את י"י כל גוים וכו' דהנה כשיארע איזה ישועה לגוים כגון פלשתים מכפתור וארם מקיר הנה התחדש' הישועה אין רק לשע' אבל מעולם לא נעשה ישוע' לגוי וממלכה אשר יהיו להם הארת הישועה בכל שנה ושנ' בבוא הזמן ההוא אבל בישראל כתיב זכ"ר עשה לנפלאותיו היינו עושה הש"י

לנפלאותיו כענין כח הזכר המוליד בדומה כן יום הישועה מוליד בדומה הארה ההוא בכל שנה וכן כתיב זכר"ו לנפלאותיו וכו' זרע ישראל עבדו וכו' אשר בהם דייקא נוהג המנהג הזה שיהיו הנפלאות מולידים האר' ההוא לדורות עולם והנה זה נק' התגברות החס"ד ואמ"ת לעולם קושטא קאי וז"ש הללו את י"י כל גוים מה דעביד עמכון הגם שהיה ישוע' רק לשע' התגברות שר על שר ואומה על אומה ברצון הגוזר וכש"כ אנן דגבר עלינו חסד"ו ואמת י"י לעולם שנתהוו לנו ניסים בהתגברות החסד אשר יהי' אמת י"י לעולם אשר בכל שנה יתגלה האור הנערב ההיא לפעול ישועות בקרב הארץ ולפ"ז הרי שלך לפניך להבין נוסח ההודא' שעשית לאבותינו בימים ההם וגם הם ההוים בזמ"ן הזה בכל שנה ושנה. ובזה תבין נוסח הברכה שמברכין בשעת הדלקת הנרות שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה שהביא הלבוש ז"ל נוסח לומר ובזמן הזה (וכן מצאתי בסידורי הספרדיים) ותמהו האחרונים ע"ז שאין לגירסא הזאת טעם ולפמ"ש יונח אבל עכ"פ העיקר הוא כגירסתינו כיון שאומרים שעשית וכן בברכה שעש"ה הכל לשון עבר היינו שפעל פועל הישועות מכבר מאז ומקדם בשע' התגלות האור בגבהי מרומי' שיתגלה האור גם בזמן הזה הבן הדברים:

סעיף ט

ולפ"ז תבין טוב טעם ודעת הא דתנינן במס' סופרים אסור להדליק בנר ישן הנה אם הטע' הוא רק משום ביזוי מצוה יקש' הלא נר שבת ויו"ט ג"כ מצות הוא ולא מצאנו חומרא זו והנראה שה אע"פ מה שקבלנו מרבותינו נוחי נפש בהך דינו הקורא את המגילה למפרע לא יצא פירשו לנו רבותינו (ברמז) הקורא את המגילה למפרע היינו שמספר וקורא רק מעש' שהיה למפרע זה כמה שנים ואינו מבין אשר זה הנס היינו התגלות האור שוב מתגלה בכל שנה ע"כ נתקן לזכרון לדורות קריאת המגילה אשר כל השמות והאורות הנרמזין בה שוב יתגלו הנה מי שאינו מבין זה ואינו מאמין רק קורא למפרע מעשה שהיה לא יצא י"ח והנה זאת ההלכה במגילה היא אשר נכתב' בספר ופעולת התגלות אור הנס בגבהי מרומים נעשה על ידי קריאתה והנה חנוכ"ה לא ניתנה לכתוב כמ"ש בגמ' ופעולת התגלות אור הנ"ס נעשה ע"י הדלק"ת הנרו"ת הנה לרמז זה ג"כ תיקנו אסור להדליק בנ"ר ישן לרמז כנ"ל שאין להדליק רק בשביל מאי דהוה מעשה שהיה רק צריך להדליק מחדש כדי שיתגלה האור גם עתה במצות הדלקה ודי בזה:

הגה לא נמצא זה בתלמודא דידן אבל יש להוכיח זה מהא דתניא עששי"ת (פרש"י כלי גדול של זכוכי') שהיתה דולקת מע"ש למוצאי שבת מכבה ומדליק' וקשה למה נקטו עששי"ת ולא אמרו נר שהיה

דולק מע"ש אלא ע"כ משו' דסתם נר בכ"מ הוא כלי של חרס ואסור להדליק בו כשכבר הדליקו בו פעם אחת ונראה שהוא ישן כמבוא' כאן במ"ס כנ"ל:

סעיף י

בימי (י) מתתיהו (ראיתי בנוסחאו' הספרדיים מתתי"ה וכוונתם מחמת שכן נזכר השם הזה בד"ה אבל אין לזה הכרח ויתבאר אי"ה כי לא במקר' הוא) שייך לעיל סימן ז':

הג"ה הנה לפי מ"ש לך כל הנ"ל הנה תקנו חמשה לשונות נגד הד' מלכיות ונגד השרשיי גלות מצרים עמש"ל:

סעיף יא

כתבו המקובלים כל הניסים והנפלאות שנעשו לישראל הכל נעשה ע"י שם מ"ב וזהו לעושה נפלאות גדולות לבד"ו בגימ' מ"ב עכ"ד ונ"ל דהנה מ"עש' ב"ראשית ע"י שם מ"ב כידוע מן ב' בראשית עד ה' של ובה"ו נרמז שם מ"ב ע"כ כל התהוות הוי' חדש' מן שם מ"ב ונ"ל דלבעבור זה תקנו בהודאה חנוכ"ה ופורים ב"ימי מ"תתיהו ב"ימי מ"רדכי נרמז בהתחל' ר"ת שם מ"ב ואחשב' לדעת דזכות התורה היא הפועלת ניסים שלא כטבע דהנהגת התורה הוא למעלה מן הטבע וגם התורה היתה כביכול כלי אומנתו של הקב"ה במ"ב ע"כ כל התהוות הוי' חדש' ג"כ ע"י התו"ר' וכל שידוד המערכה ע"י התורה הוא הנה תמצא התחלת ב' התורות בכתב ובע"פ ב"ראשית. מ"אימתי שם מ"ב ודברת ב"ם:

סעיף יב

מתתיה"ו כבר כתבתי לך דכל דבר ניסיי לא במקר' הוא ובפרט בכאן יש להתבונן התחיל בימ"י מתתיה"ו ולא זכר אח"כ ממנו כלום ע"כ הכוונה עלהשם מתתיה"ו שהי' נקרא ראש הדור ההוא ולא לחנם הוא ואען ואומר ע"פ האמור בזהר חדש וז"ל איתבדרין ישראל לד' רוחות לקביל ד' גליות אות חד בגלותא עמהון בבבל אות י' במד"י אות ה' ביו"ן אות ו' באדום אות ה' אחרונה עיי"ש א"כ אחר גלות יו"ן שנשלם תיקון ג' אותיות יה"ו ע"כ היה שם ראש הדור אשר נעשה הנס והגאולה על ידו מתתיה"ו רצ"ל מתת יה"ו שהנשמה הזאת הבא' בדור ההוא מתנה לעולם להשלים החפץ הנרצה עד כי בהשלמת הגלות החל הזה יושלם התיקון הגדול והי' הו"י' למלך עכ"ה ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד:

ע"כ עד השלמת מלכות מד"י ניתנו הניסים לכתוב כי עד שם הי' התיקון לאות ה' ראשונה שהיא בינ"ה נק' כת"ב (עיין בספר מאורי אור) משא"כ במלכות יו"ן הנס דחנוכ' לא ניתן לכתוב רק לכלל' עם תור"ה שבע"פ סוד ה' אחרונה אשר תושלם במהרה בימינו:

על כן קראו לימים האלה חנוכ"ה הוא חינוך והרגל לגאולה העתידה ב"ב. ע"כ ויאמר אלקים יה"י או"ר הנדרש במדרש על אורו כל מלך המשי"ח באחרית הימים כאשר

תתבטל המלכות הרביעית הנרמזת בע"ל פנ"י תהו"ם והנה הקדים הש"י לעשות הארת האור בנס ע"י נר מצוה הלזה בכדי שיהיו הדודי' באחדות כמו הריעי' דלא מתפרשין לעלמין ועוד יתבאר אי"ה:

סעיף יג

ועוד תקבל שכר על הדרישה שם מתתיה"ו הנה שיעור קומת הדין הם י' פעמים אלקי"ם בגימ' תת"ס סוד קווצותיו תלתל "ם ומתמתקים ומתהפכי' לרחמים ע"י המשכת והארת הא' פלא עליון רחמים רבים ומזה מתהוו' פלאות לישראל (דרש נא כיום את דבר י"י בספרי הרב הקדוש מג"ע אשר זה היה מגמת אברהם בהתגוררו בארץ פלשתי"ם (בגימ' תת"ס כנ"ל) שיעור קומת הדין להמתיק הנה אח"ד היה אברה"ם המשיך א' לתת"ס) הנה באחרית הימים אשר יושלם כל התיקון בגלות החל הזה הנה יהיו הב' גואלים תרין משיחין נחמ"י' ב"ן חושיא ל מנח"ם ב"ן עמיא"ל חושבנם תתס"א (אשר לזה אמר' רחל אמנו בלידת יוסף אס"ף אלקי' אס"ף בף רבתי דאי"ק בכ"ר הנה הוא תתס"א דכשנולד יוס"ף הנה יש כבר מציאות לתרי"ן משיחין כי יהודה כבר נולד (עיין כ"ז בדברי הרב הקדו' הנ"ל) והנה להיות הימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור זה שמם וזה זכרם חנוכ"ה חינוך לגאולה האחרונה הנה היה שם ראש הדור אשר על ידו נעשה הנס. מתתיה"ו תתס"א מנין התרין משיחין גואלים האחרונים אשר על ידם יהי' גמר התיקון בהתמתק כל קומת הדין ע"י אלף פלא עליון ע"כ אנחנו מתחילין בהודאה לומר בימי מתתיה"ו ומסיימים וקבעו שמנת ימי חנוכ"ה אלו שמא גרים חינוך לגאולה האחרונה ב"ב אמן:

סעיף יד

ותתבונן לפ"ז ברמז הפסוק תהל"ת הו"י' ידבר פי ויברך כל בש"ר שם קדשו לע"ו תהל"ת הו"י' ידבר פי בימי חנוכ"ה תהל"ת הו"י' בגימ' תתס"א מנין מתתיה"ו ועי"ז ויברך כל בש"ר שם קדשו לע"ל בגאילה האחרונ' כשיתגלו הב' משיחין בגימ' תהל"ת הו"י' יברך כל בשר כנסת ישראל נקרא היפ"ה בנשי"ם בגימ' בש"ר הוא בשר קדש ותתבטל מלכות אדו"ם וישמעאל בגימ' בש"ר טמא עיין כ"ז במג"ע והיתה לי"י המלוכה ועיין בדרשותינו במגיל' אסתר בענין ארו"ר המ"ן (בש"ר טמא) ברו"ך מרדכ"י (בש"ר קודש) וחייב אדם לבסומי' וכו' ועיין בתוספת שכתבו שלא ידע לחשוב חשבונות הבן הדבר:

סעיף טו

וארמוז לך עוד הנה שם התרין משיחין גואלים האחרונים נחמ"י' ב"ן חושיא"ל מנח"ם בן עמיא"ל הם בגימ' בי"ת המקד"ש הוא בנין השלישי אשר יקויים לעולם והוא הנק' בי"ת לא כאברהם שקראו ה"ר ולא כיצח' שקראו שד"ה אלא כיעק' שקראו בי"ת והו'

יהי' בי"ת המקד' והנה ראש הדו' אשר על ידו נעש' הנס ויצאו לפועל ימי חנוכ"ה חינוך והרגל לגאול' האחרונ' אשר יהי' בנין בי"ת המקד"ש האמיתי קיי' לעד הנ' היה שם הצדי' הז' מתתיה"ו מנין בית המקד"ש הנה מתחילין בהודא"ה בימי מתתיה"ו ואח"כ אומרי' וטהרו את מקדש"ך וכו' הבן הדב' כי קצרתי:

סעיף טז

ואומר לך עוד דבר נחמד שם בעל הנס מתתיה"ו הוא ע"פ מה שידעת אכילת זי"ת קשה לשכח"ה וכ' האריז"ל הוא דוקא האוכלו בלא כוונה המצטרפת אבל האוכלו בכוונ' הוא טוב לזכיר"ה והנה כוונת זי"ת הוא א"ל אלקי"ם מצפ"ע בגימ' זי"ת ויוצאים מן ג' אותי"ת יה"ו דהיינו כידוע לך ז' שמות המרגלא מן ז' ברכות שמ"ע של שב"ח יוצאים מן ז' אותיות אה"י יה"ו וכוונת הג' ברכות אחרונות הם ג' שמות הנ"ל אשר מספרן זי"ת יוצאי"ם מן ג' אותיות יה"ו הנ"ל ומעתה בין תבין כשעמדה מלכות יו"ן וכו' להשכיח"ם תורתיך כי מלכות יו"ן היא חש"ך כמש"ל ויתבאר להלן אי"ה חש"ך שכ"ח והש"י פעל הנס ע"י שמן היוצא מן זית אשר זה כוונתו לזכיר"ה ג' שמות היוצאים מן יה"ו וע"כ הי' שם הכה"ג אשר הפ"ך הי' חתום בחותמו מת"ת יה"י:

ומעתה תתבונן הנס המופלא הזה שמצאו פ"ך שהי' חתום בחותמו של כ"ג אשר הי' שמו מת"ת יה"ו דודאי לא הי' המנהג כן שיהי' הכה"ג חותם השמנים דעל השמנים וייניות וסלתות היו ממונים וגזברים לספק המצטרך אבל הדבר הזה הי' ניסיי שהפך הזה שמצאו הי' חתים עליו שם הכה"ג מת"ת יה"ו להורות על הכוונ' הנ"ל מת"ת הש"י מן ג' אותיות יה"ו להפר עצת היונים שחשבו להשכיחם התור' ותהי להיפך זכרו"ן לבני ישראל עד עולם הבן כי נחמד ונעים הוא:

ומעתה לא יקשה לך מה שהקשו הפוסקים מה הי' הנס ביום הראשון כי הלא תראה שהי' נס נפלא. שהי' חתים על הפ"ך שם כה"ג מתת יה"ו דבר שלא נראה ולא נשמע מעולם ומאת הש"י היתה זאת ברוך המפליא פלאות:

סעיף יז

ותתבונן לפ"ז מש"ל (במאמר תורה אור סי' י') מתתיה"ו בגימ' רא"ש השנ"ה אשר הוא יו"ם הזכרו"ן אשר הוא מסוגל לזכיר"ה לעקרים ולעקרות והנ' מקובל מרבותינו נוחי נפש אשר גם ימי חנוכ' המה בסגול' מעין זה והנה ע"פ דברינו הנ"ל תשכיל ותבין דבר מת"ד אשר גם הימים האל' נזכרי"ם ונעשים בכל דור ודור הבן מאד ועוד יתבאר אי"ה בטעמי יום השמיני הנקרא בפי כל ישראל זא"ת חנוכ"ה:

סעיף יח

הדבר לשמוע שם מתתיה"ו הנה בנס דפורים תקנו משת"ה ושמח"ה והוא עבודת הוש"ט. וחנוכ' תקנו להודות ולהלל היא עבודת הקנ"ה שיהיו שניהן משועבדין לעבודת הש"י ועפ"ז פירשתי רמז הפסוק ע"ת לעשות לי"י הפרו תורתיך ע"ת בגימ' קנ' ושט דהנה בימי אחשורוש פגמו בושט שנהנו מסעודתו של אותו רשע והושט הוא כח גופני שעל ידו ניזון הגוף ע"כ היתי' הגזיר' על הגופות וכאשר עזר הש"י לעמו קבעו חז"ל יו"ט ברוה"ק סעודת מצוה בוש"ט ובימי היונים פגמו בלה"ר וביטול תורה שהפג' היא בקנה והית' הגזיר' לבטלן לגמרי מן התור' ותפלה שהן בקנה ולא רצו לאבד הגופות דוקא רק הנפשות כי הדיבור בקנ"ה הוא פעולה נפשיית כמד"א נפשי יצאה בדברו ויהי האדם לנפש חי' מתרגמינן לרוח ממללא וכאשר עזר הש"י לעמו קבעו יו"ט במצות להודות ולהלל בקנה וא"כ ב' המועדים הללו ניתקנו לזכרון לשעבד הושט והקנ"ה להבורא עולם ב"ה והמה מסוגלין להניח שורשן ליסוד מוסד לכל השנ' (ארשום לפי שעה למזכרת קר"ן השור בגמטריא מתתיה"ו):

ע"כ אמרו חז"ל מבטלין תלמוד תורה למקרא מגילה (והה"ד לשמחת פורים) ולנ"ר חנוכה כי בהשתעבד הושט והקנה להש"י תתקיים התור' בלי מונע והדברים הללו ארוכין וקצרתי בכאן וזה רמז הפסוק הנ"ל עת לעשות ל"י כשיגיע זמן העת לעשות לי"י היינו קנ"ה וש"ט בגימ' ע"ת. אז הפרו תורתיך כי מבטלין תלמוד תורה בשבילן:

והנה כשעמדה מלכות יו"ן על ישראל כבר כתבתי לך כ"פ עמדו בחכמתם החיצונית חכמת יון לבטל חכמות התורה ולהגביר חכמת החיצונית חכמת יון והוא מבחי' נחש והנחש היו ערום וכו' ע"כ יו"ן בנון רבתי דאי"ק בכ"ר בגימ' תשי"ו סוד ב"פ נחש דכר ונוק' דקליפת נחש בריח נח"ש עקלתון והנה ראש הדור אשר עמד לנגדן ונעשה הנס על ידו הי' שמו מתתיה"ו מנין תשי"ו נוסף בשמו מנין קנ"ה שניתקן על ידו שעבוד הקנה להש"י להודות ולהלל לשמך הגדול:

סעיף יט

בן יוחנן (יח בן יוחנן) יש להתבונן בנוסח ההודאה דפורים לא ייחסו את מרדכי לומר מרדכי בן יאי"ר וכו' ולמה ייחסו בכאן את מתתיה"ו ונ"ל ע"פ מ"ש כ"פ במה שארז"ל גדול' עביר' לשמה כמצו' וכו' והנה נכתב אצלינו בהא דקיי"ל מיום שאמר הקב"ה ראה נתתי לפניך היוה את החיים וכו' לא נעשה שום דבר רק עשיית האדם בעצמו פעולת המצוה לעורר הטו"ב והחיים והשלום וסגולת העבירות לעורר הרע ח"ו והנה בהצטרך האדם לעורר הרע על שונאי ישראל והצוררים המעיקים לישראל הנה מאיזה סגולה תהי' זאת הפעול' אם ע"י עשיית המצות שיעשו ישראל הנה סגולתן לעורר טוב ואם ע"י

עבירות הרי אסור לעשותן והנה קבלנו מרבותינו (ויש אתנו דרך אחר) שסגולת הדבר הזה נעש' ע"י עביר"ה לשמ"ה כי סגולת עשיית העביר' לעורר הרע אבל להיות העביר' לשמה הנה הרע הזה המתעורר ע"י העביר' יהי' לטובת ישראל כמו המצות כי יכלה הרע ההוא את צורר ישראל (עמ"ש בס' אגרא דכלה פ' ראה):

והנה יוחנן כ"ג עשה כעין עבירה לשמה במה שביטל הודיי"ת המעש"ר הנה הוא ביטול מ"ע דאורייתא ועשה זה לשם שמים וזכותו בזה עמדה לבנו אחריו בהתעוררת הרע על ראש רשעי' היונים בעת המצטרך ע"כ נרשם בהודא' בימ"י מתתיה"ו ב"ן יוחנ"ן דייקא לומר ראה והבן גדלות העביר' לשמה הוא יוחנן שעש' לשם שמים בביטולו ההודא' נמשך הדבר ע"י בנו מצו' לישראל להודות ולהלל לשמו הגדול ית"ש:

סעיף כ

ויתפרש עוד אומרו ב"ן יוחנ"ן דייקא הנה קבעו שמונת ימי חנוכ"ה והנ' הקשו מה הי' הנס ביום הראשון הנה כבר כתבנו שמציאת הפ"ך בעצמו הי' נס מפורסם שנשאר קיים ומונח בחותמו של כ"ג דבר כזה אשר לא הי' מן הדרך והמנהג לעשות שיחתום כ"ג את פכ"י השמ"ן והנ' נשאר הפ"ך הזה והי' לנס והנה הנשארת הפ"ך הי' בעת הזעם מזה נשמע שגם בעת הזעם מצפ' הש"י לחוננינו ולא ינום ולא יישן שומר ישראל הגם שנדמה שבעת הזעם הוא בהסתר פנים והוא כעין תנומה ושינה ח"ו אבל הנך רואה שבעת הזעם השאיר השם יתברך את הפ"ך בנס בכדי שיהי' לנס ולששון ולשמח' לישראל הבן הדבר היטב:

והנה יוחנן כ"ג ביטל את המעוררין שהיו אומרין עורה למה תיש"ן וכו' והי' זה שכרו מתתיה"ו בני שממעש' הנס שנעש' לו נתודע לכל אשר לא ינום ולא יישן שומר ישראל רק גם בעת הזעם מצפ' לחננינ"ו ע"כ קבע"ו שמונ' ימי חנוכה כי עיקר הוראת פלא הנס הזה הי' ביום ראשון הבן הדבר:

סעיף כא

ויתפרש עוד להיות יוחנן כ"ג ביטל את הנוקפי"ם שהיו מסרטין לעגל בין קרניו כדי שיפול לו דם בעיניו ולא ירא' והנה ביטול זה מפני שנראה כבעל מום כיון שאינו רואה והי' זה שכרו מתתיה"ו בנו על ידו נרא' או"ר זרח בחושך אור לישרים וגם חדש כסלו בשיעור קומת הראש הוא בחי' עי"ן (שמאל דדכורא) ומז' העי"ן יצא אור לישרים:

סעיף כב

ויתפרש עוד דהנ' עד ימיו של יוחנן הי' פטיש מכה בירושלים במוע"ד ועמד הוא וביטל' הגם שהוא דבר האבד עכ"ז כיון דאוושא מילתא איכא זלזול למועד הנה הי' זה שכרו

על ידי מתתיהו בנו ניתקן מוע"ד אחר בפרסומי ניסא ואוושא מילתא וי"ל שע"כ נהגו שלא לעשות מלאכ' בשעת פרסומי ניסא בהדלקת הנרות:

סעיף כג

ויתפרש עוד דהנ' בימי יוחנ"ן אין אדם צריך לשאול על הדמאי הניקחת מעם הארץ שאינו בן תורה והי' זה שכרו ע"י מתתיהו בנו ליהודים היתה אור' זו תור"ה בנר מצו' ותורה אור בתגבורת חכמ"ת התור' ע"י השמן (הרומז לחכמ"ה כמ"ש כ"פ) והי' חתום בחותמו של כ"ג (הרומז לחכמ') והדליקוהו במנור"ה בדרום הרוצ' להחכי"ם ידרים:

סעיף כד

אחרי כל הדברים הנ"ל הנה יונעם לחיכך ב"ן יוחנ"ן שמא גרים לשון חנינ"ה שהיא מדה הג' וחנו"ן נראה מן התור' אשר המדה הזאת מסוגלת לבנים כמ"ש יעקב הילדים אשר חנ"ן אלקים את וכו' ובנימין שלא הי' אז עדיין בעולם הנה ברכו יוסף בחנינ"ה אלקים יחנ"ך בני והנ' עוד זאת כבר ידעתיך אשר י"ג מדות שהתור' נדרשת בהן בתור' שבע"פ מכוונים נגד הי"ג עליונים בתור' שבכתב והנ' תראה המד' הג' המכוונת נגד וחנו"ן (המסוגל לבנים כנ"ל) הנה הוא מדת בני"ן א"ב הנה עמוד והתבונן בנין הא"ב) יוחנן (לשון חנו"ן) גרם זה לבניו כי הש"י לא קיפח שכרו בכל מה שעש' לכבודו ית"ש וכמו שביארתי לך לעיל:

סעיף כה

וירצה עוד אומרו בימי מתתיה"ו בן יוחנ"ן דייקא הוא עפ"י מ"ש כ"פ שבנס הלזה לא הי' אתערותא דלתת' כי הדור לא היו צדיקי' כ"כ וגם לא הניחו היוני' להתאסף ולצעוק אל י"י בצום ובכי ומספד כמו שעשו בימי מרדכי ואסתר וא"כ לא הי' איתערותא דלתת' כ"כ לישוע' ונס והי' הדבר כעין מעש"ה בראשי"ת שהספיק מחשבתן של ישראל (מה שיסגלו אח"כ כמ"ש רז"ל ישראל עלו במחשב' הגם שלא היו עדיין במציאות הספיק מחשבתן של ישראל מה שיסגלו אח"כ כמו כן הי' מעין אותה דוגמא במעש' הנס הלזה שהספיק מחשבתן של ישראל מה שיסגלו אח"כ בעת הישוע' ע"כ אמרו בהודאה זו ואח"כ באו בניך וכו' מה שלא אמרו בהודא' דפורים מה עשו הבנים אח"כ ויבואר אי"ה להלן ברחב ידים בענין הנס דמנור' ובענין הנוסח דהודא' ואתה ברחמיך הרבים עמד"ת להם בעת צרתם וכו') והנה שם ראש הדור הי' מתתיה"ו שמא גרים לכו חזו מפעלות י"י אשר שם שמות בארן א"ת שמות אלא שמות שם מתתיה"ו מאת י"י להורות מתת אלקים. במתנ' בלא התעוררת מעשה התחתונים כ"כ והי' בן יוחנ"ן להורות על מתנת חנם כענין מדת וחנו"ן וחנותי את אשר אחון אע"פ שאינו הגון וכו':

סעיף כו

וירצה עוד אומרו ב"ן יוחנ"ן דייקא הנה אמרו בגמרא שהנס הזה (וכל מצות הלכות נ"ר חנוכ"ה) לא ניתן לכתוב רק הוא מבחי' תורה שבע"פ וכבר ידעת התור' שבע"פ הוא מה שאין הצדוקים מודין בה והנ' יוחנן כהן גדול

הג"ה הנה יש להסתפק אם הוא אותו יוחנן עיין בתוס' ברכות אבל דברינו בדרך הספק ואפשר ואפי' אם נאמר שזה הוא רחוק לומר אשר ח"ו נעשה לגמרי צדוקי רק היה דבר זה כעין שגיאה והבן: שימש פ' שנים בכהונה גדול"ה ולבסוף וכו' הנה להיות שאעפ"כ הי' צדיק גמור והיה שגיאה לפי שעה (ועיין בכתבי האריז"ל שהדבר הזה בא לו מחמת איזה ענין במסה"נ בנפילת אפי' הנה תתבונן שהי' זה רק כעין משגה לגדול וקדוש כמוהו הבן ע"כ) הנה בא מתתיהו בנו ותקן מצו' בתור' שבע"פ והאיר נרותי' לדורות וזהו שסיימו בהודא' וקבעו שמונת ימי חנוכ' אלו להודות ולהלל לשמ"ך וכו' דייקא בסוד הכתוב ויעש דוד ש"ם דרשו בו בזוה"ק מלכותא קדישא סוד תור' שבע"פ ובזה נעשה תיקון גדול להפגם לא יגרע מצדיק עינו וברא מזכה אבא והש"י יודע האמת ודברינו בדרך אפשר:

סעיף כז

ועוד ארמוז לך יוחנ"ן כה"ן גדו"ל בגימ' אריא"ל שם הקולמו"ס (בגימ' כנ"ל) לכתיב' ומיוחנן כ"ג ואילך לא ניתן לכתוב ע"כ לא כתבו את הנס בכתובי"ם רק הדליקו נרות אריא"ל לשון אור וכבר כתבנו שהוצרך מתתיה"ו לתקן מצו' בתור' שבע"פ אשר לאורה נסע ונלך:

סעיף כח

כתב הרב הקדוש בעל הרוקח ז"ל בפ' אמור אל הכהנים התחיל שבת. ורגלים. פסח. ועצרת ר"ה וי"כ סוכות (וסיים) וידבר משה את מועדי י"י אל ב"י וסמיך לי' ויקחו אליך שמ"ן זי"ת ז"ך כתית למאור רמז לחנוכ"ה שמן זי"ת מצו' מן המובחר עכ"ל נ"ל דשם נאמר צ"ו א"ת בנ"י ישרא"ל בגימ' אל"ף ק' כמנין בימי מתתיהו בן יוחנ"ן ע"ה והנ' מה שהוא חסר א' עיין מש"ל במאמר תור"ה או"ר סימן ב' וסי' ג' ותתן מעדנים לנפשך ומעת' תבין למה אומרים בהודא' בן יוחנן כי נרמז כן בתור':

סעיף כט

ותתבונן עוד אמרו בגמר' סוטה יוחנן כ"ג שמעבת קול מבית קה"ק נצחו טליא דאזלו לאגחא קרבא לאנטוכיא וכו' וכתבו אותה שעה כיוונו ובלשון ארמי הי' אומר ופרש"י נצח טליא וכו' דהלכו פרחי כהונ' בני בית חשמונאי להלחם עם היונים לפני יוה"כ ונלחמו ביוה"כ ושמע יוחנן ג"כ (זה) כשהי' עובד עבודת יוה"כ עמש"ל סי' ג' ע"כ הזכירו את יוחנ כ"ג בהודא':

סעיף ל

הנה אמרו בגמר' תקנו י"ג השתחוואות בבהמ"ק נגד י"ג פרצות שפרצו מלכי יון בבהמ"ק וכשגברו החשמונאים גדרום הנה כתבנו במ"א דהרשעים היונים בכוונ' פרצו י"ג פרצות שלא הניחו לישראל לעורר הי"ג מדות שלרחמים והנה החשמונאים החזירו עטר' ליושנ' ואכ"מ להאריך והנה מתתיה"ו ב"ן יוחנ"ן י"ג אותיות לכוונ' הנ"ל:

סעיף לא

כהן נדול כהן נעשה הנס והישוע' ע"י כהנים בני לוי עיין בזוהר ובמקובלים בענין הס"מ שנאבק עם יעקב אבינו יגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב עי"ז נפגם אור ההו"ד (ע"כ נפסק' הנבוא' באלף החמישי שהוא נגד הו"ד שנהפך וכו' כל היו"ד דו"ה ועוד קוד' האלף הד' בחי' נצח כי בהדי הוצא וכו' כמ"ש כ"פ) והנה הנס דחנוכ"ה הי' לתקן אור ההו"ד (הארת הנרו"ת הוא מהארת אורהגנוז כמ"ש כ"פ והוא במקום נבוא' כמ"ש כ"פ) ע"כ ניתקן להלל ולהודות והנ' המלאך שנאבק עם יעקב בא לקטרג אותו להיות שאמר עשר אעשרנו לך ולא עישר את בניו הנה עמד יעקב ועישר את בניו ונפל לוי בגורל לחלק הש"י כמבואר כ"ז בתרגו' המיוחס ליונתן ובדברי חז"ל והנה תבין תחלת אביקו הי' על שלא הפריש המעשר מהבנים ובהפרישו את לוי למעשר הנ' הי' תיקון והנה בעת התאבקו ותקע כף ירך יעקב נפגם הה"וד ע"כ תיקון אור ההו"ד הי' ע"י הכהנים בני לו"י הבן הדבר היטב וניתנו הימים להודו"ת ולהלל:

סעיף לב

ועוד אפרש לך טעם כי בפגם ההו"ד דקדוש' הנה נתגבר ח"ו הו"ד דסט"א זה לעומת זה (לזה תמצ' בעוה"ר עיקר התגברות האומות על ישראל בשמדות וגזירות משונות הי' באלף החמישי הו"ד כל היום דו"ה כמ"ש הכתוב והוד"י נהפך וכו' ומה שקדם החורבן והגלות עוד קע"ב שנה קודם אלף החמישי בסוד הכתוב ואת' תשופנו עק"ב הוא כי בהדי הוצא וכו' כמש"ל ובעונותינו שרבו יצאו מה שיצא גם מן אלף הששי) והנ' הז' עממין שכבשו בנ"י הם חג"ת נהי"ם דסט"א וסדרם מקובל בידינו מפי כבוד אדומ"ו הרב הק' כק"ש מו' יעי"צ זצוק"ל. הכנענ"י חסד דסט"א החתי גבור'. האמורי ת"ת הפריז"י נצ"ח החו"י הו"ד היבוסי יסוד הגרגשי מלכותו. והנ' החוי הוא הו"ד דסט"א שנתגבר ע"י אביקת הס"מ עם יעקב הנה המלחמה הראשונה להתגבר על החו"י (הוד דסט"א) הי' המתגברים בזה שמעו"ן ולו"י בשכ"ם החוי נשיא הארץ והנה המתחיל במצו' אומרים לו גמור אבל שמעון אבד מעלתו בשיטים להיות בשכם קינא על הזנות ובשיטים וכו' ונשאר המעל' הזאת רק ללוי ע"כ גם בכאן תיקון אור ההו"ד ולהתגבר על הו"ד דסט"א הוא ע"י הכהנים בני לו"י המתחיל במצו' ובז' תבין כוונת הקליפה יו"ן בעת התגברות' גזרו

בתול' הנשאת וכו' תבעל לטפסר תחל' והוא כענין שעש' החוי במעש' דינ"ה והכהנים החשמונאים בני לוי בהתגברם גזרו על בת אל נכר לעשו' משמרת למשמרת:

סעיף לג

ועוד בה שלישי' נעש' הנס ע"י כהני"ם הנה בודאי הי' מבני פנחס ניתן לו ברית שלום שיהי' הוא המבשר שלום ב"ב בגאול' האחרונ' (ע"ש בתרגום המיוחס ליונתן) והנ' נק' הימים האל' חנוכ"ה שהוא חינוך והרגל לגאול' האחרונ' כאשר כתבתי לך כ"פ ועוד יתבאר אי"ה והנ' אמרז"ל במדרש ביום שעל' אליהו (הוא פנחס) למרום בו ביום הועמד מלך לאדום (הוא עש"ו שונא שלו"ם חושבני' דדין וכו') ממילא היום שיבא פנח"ס הוא אליה"ו בהחזר' לבשרינו בשלו"ם תתבטל מלכות עש"ו שונא שלו"ם והית' לי"י המלוכה הוא יום המקוו' לי"י והנ' להיות הישוע' הזאת בביטול מלכות יון הי' כעין חינוך והרגל לגאולה העתיד' ב"ב שבא פנחס אליהו לבשרנו בשלום ע"כ הנס הזה נעש' ע"י הכהנים מזרע פנחס הם המברכים את ב"י בשלו"ם ונעש' הנס בנר הוא שלים בית כמשארז"ל:

סעיף לד

ורביעי בקדש טעם שנעש' הנס ע"י כהני"ם (והוא דרך חידוד פטטיא דאוריית' טבין הנה כתבו הראשונים טעם שנפלו ישראל ז' עממין מן הע' אומות מפני שיש להם בעוה"ז דין בנות וניטלין רק עישור נכסי' ולעתיד ב"ב יורשו הכל כדין בנים ועוד כתבו טעם היות שניתן לאברהם אבינו הכהונ"ה וניתן לו המעש"ר (כי יוצאין י"ח בנתינת מעשר לכהן ובפרט כשאין בן לוי נ"ל) וכתב הרב הגדול מ' חיד"א זללה"ה דנ"מ בין ג' הטעמים הוא לענין אי מצי לסלקינהו בזוזי דאי הטעם משום מעש"ר לכה"ן לא מצי לסלקינהו בזוזי ובזה אמרתי טוב טעם על מה שארז"ל אשר כל השבטים הניחו בא"י יתידות הארץ והיינו שהניחו מן האומות בחלקם בארץ וישומם למס עובד והורש לא הורישום) משא"כ יששכ"ר לא הניח יתידו' הארץ ואמרתי הטעם דסברת השבטים שהניחו אותם ולקחו מהם מס הוא סברו דירושת ז' הוא מטעם עישור נכסים ע"כ יכולין לסלק אותם בזוזי ע"כ נתנו את הכנעני למס והורש לא הורישום מן הארץ וסברא יששכר דגם בעוה"ז דינם כבנים דאי הוה לנו הדין בנות הרי כתיב בתור' ולמדתם אותם את בניכם ולא בנותיכם והנ' יששכר הוא העיקר העוסק בתור' דן דין זה מהנתן לנו הש"י את התור' על כרחך דינינו כבנים ממילא על כרחך טעם נתינת ארץ ז' עממין לנו הוא מטעם כהונ"ה וא"א לסלק אותם בזוזי ע"כ לא הניחו יתידות הארץ והנ' מלכות יו"ן עמדו על ישראל להשכיחם התור"ה וכיון שאין עסק התור"ה ח"ו אין כאן הוכח' שא"י דוקא של ישראל כי יכולין לומר שניתן להם א"י מטם עישור נכסי ויכולין לסלק אותם בדבר אחר ע"כ

בשעת הנס שחזרו ישראל לתורתם נר מצו' ותור"ה אור נעש' הנס ע"י כהנים דייקא להורו' שניתן להם הארץ מטע' כהונ"ה ושלהם היא עד עול':

ובזה תמצא טוב טעם במה שכתבתי לך לדעתי שע"פ החשבון נרא' לידת יששכ"ר היה בכסל"ו חנוכ"ה. ע"כ שבט יששכ"ר לא הניחו יתידות הארץ והנ' הסנהדרין שהם משבט יששכ"ר הם היו מבית דינו של חשמונא"י המה תקנו ההודא"ה ויתבאר אי"ה להלן בענין מה שאמר יעקב עש' אעשרנו תרין עישורין היינו חומש והנ' משנאבק המלאך עם יעקב בקטרגו על מעשר הבנים הנה נתן את לו"י למעשר לעבוד' ובכדי שיהי' חומש נתן את יששכ"ר לתור"ה וכתבתי שם בשם הגדולים מעשר היא בסוד ה' אחרונ' וחומש בסוד ה' ראשונ' בינ'. והנ' יששכ"ר ניתן לחומש ע"כ יסד הפייט בני בינה (היינו יששכ"ר) ימי שמונה קבעו שי"ר ורננים וכיון שהם היו הקובעים שיר והודא' הנה בדקדוק הזכירו הכהונ"ה בהודאה להורות על סברתם כנ"ל. הבן:

סעיף לה

והנני מוסיף חומש נעשה הנס ע"י כהנים בני לוי יש להבין הדבר ע"פ מ"ש במג"ע פרש' וישב גלות יו"ן הי' לתקן חטא מכירת יוס"ף מלך יו"ן בגימ' יוס"ף (ונ"ל עוד המלך הרשע הזה הי' שמו אנטיוכ"ס כמבואר ביוסיפון הנה הוא ג"כ בגמטרי' יוס"ף זה לע"ז) והנ' יוס"ף הי' בן זקוני"ם בר חכי"ם לי' כי זק"ן זה שקנה חכמ"ה כי חכמת התור' שלמד יעקב מן שם ועבר מסר' לו והנ' לעבד נמכר יוס"ף למצרי"ם אשר שם הם חכמות החיצוניות הנה מהפגם הזה נתהוו' באחרית מלכות יו"ן נקרא חש"ך חכמות חיצוניות חכמת יו"ן כסיל בחוש"ך הולך והנה רצו להגביר חכמות חיצוניות ולבטל חכמות התור"ה הנה בעת הישוע"ה ויאמר אלקים יה"י או"ר ונעש' הנס בשמן (הרמז לחכמ"ה כמ"ש כ"פ) ובמנור"ה העומדת בדרו"ם הרוצה להחכי"ם ידרי"ם):

וע"כ תמצא טוב טעם למה שקלי' יהודא למיטרפסי' בזה הנס שנעשה מלכות אחרת לפי שעה להיות שהוא הי' היועץ למכירת יוס"ף ואתיא כמ"ד בגמ' בוצע בירך קאי על יהוד"ה שעשה פשר ע"כ לא הי' הנס על ידו כי לא הי' באפשרי לברך על הנס אם הי' נעשה ע"י יהוד"ה כי היכי דלא ליהוי בוצע בירך הסכת ושמע דברי חכמים וחידותם:

והנה לוי ששתק באמור לו שמעו"ן אחיו ועתה לכו וכו" הנה כעת מסר נפשו על חכמת התור"ה ועל ישראל קנה שם טוב קנה לעצמו המלוכה לפי שעה ושם טוב לדורותיו בנר מצוה ותורה אור וסיפור ההודא' בימי מתתיהו ב"י כ"ג הבא מבני לוי לתקן חטא מכיר' יוסף הבן:

סעיף לו

ובאלה הדברים תמצא טוב טעם מה שנהגו העניים לסבב על הפתחים בחנוכ"ה רובם של עניים מן שבט שמעו"ן שקילל אותם יעקב אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל להיות סופרים ומלמדים עניים והנה נודע מדת יוס"ף הוא יסוד ברית קודש פת"ח הגו"ף כמ"ש בזוהר בפסוק ופסח י"י על הפת"ח זה פת"ח הגוף והנה שמעו"ן שאמר ועתה לכו וכו' על יוסף שהיא פת"ח הגוף הנה רצה לאבד צינור המשפי"ע פת"ח הגוף ע"כ כעת הוא מקבל על הפתחי"ם בסיבובו והנה שבט לוי שתיקן חטאו בעת ההוא במה שמסר נפשו כנ"ל הנה על ידו זרח אור לישראל בפתחי בתי בני ישראל ושמעון לא מסר נפשו לתקן כמו לוי ע"כ נהגו העניים (שהם ברוב) מן שבט שמעון לסבב על הפתחי"ם לקב"ל והוא כעין הצדקת הדין וקיבול מאהב' ובזה יתכפר עונם הבן הדבר:

סעיף לז

כה"ן גדו"ל נעשה הנס ע"י כה"ן גדו"ל כבר ידעת כהן הדיוט רומז בנצ"ח. כה"ן סתם בחס"ד כה"ן גדו"ל בחכמ"ה והנה מלכות יו"ן רצו לבטל חכמ"ת התור"ה ולהגביר חכמות החיצוניות חכמת יו"ן (כאשר יתבאר להלן ברצות השם) הנה הנס ע"י כה"ן גדול הרומז לחכמ"ה אורייתא מחכמה נפקת דתחלת התורה בראשי"ת מתרגמינן בחוכמת"א ראשי"ת חכמ"ה (ויתבאר אי"ה עוד להלן):

סעיף לח

ועוד יתבאר לך ביתר שאת אמרינן בגמ' מצאו פ"ך אחד שהי' מונח בחותמו של כ"ג הנה הנס לא הי' במקרה יש להתבונן למה מצאו פ"ך דוקא ולא כלי אחרת גם יש להתבונן למה הי' חתו"ם בחותמ"ו של כ"ג דייקא וכי ס"ד שכך הי' המנהג שהכה"ן הגדו"ל הי' מחתים השמנים גם את"ל שכך הי' המנהג למה משמיענו החידוש. הל"ל סתם מצאו הפ"ך חתו"ם. ואחשבה לדעת דברי חכמים וחידותם דהנ' גילה לנו מרן האריז"ל במעשה דהמ"ן שהוא הי' יונק (משמרי הגבורות) הגבורות הקשים (נודע כי אותיות מנצפ"ך הג' הם) היינו הוא הי' יונק משני גבורות הראשונות מ"נ דמנצפ"ך והארורה זרש מן צ' דמנצפ"ך וחכמיו היועצים לו מן פ"ך דמנצפ"ך הנה תרא' שהחכמי"ם הרעים המתחכמים בחכמו"ת חיצוניות המה יונקים מן שמרי הגבורות דאותיות פ"ך דמנצפ"ך:

הג"ה ויציבא מלתא דנא להטועמים מעה"ח אימא עילא' עד הו"ד איתפשטת וכבר ידעת שהחמשה גבורות מתפשטים מחס"ד עד הוד ויסוד דאמא מסתיים בת"ת (דז"א) ומשם והלאו' מתחיל התגלות החכמ"ה אב"א על כן בפ"ך שהוא גבורו"ת נצח הו"ד משם יותר התגלות החכמ"ה ע"כ גם הקליפות שיונקים מן שמרי הגבורות אותן שיניקתן מן גבורות פ"ך הן המה חכמים להרע לחכמות עולמיית חיצוניות הבן הדבר היטב:

והנה כבר כתבנו עיקר התגברות היוני"ם היה להיות ניגוד לחכמו"ת התור"ה ורצו להגביר חכמו' חיצוניו' יונים

הג"ה והי' להם כח להגביר א"ע בזה מחמת הפגם שנגע הס"מ בכף ירך יעקב ונפגם ההו"ד ובהדי הוצא וכו' ע"כ תמצא שהאלף החמישי מדת הו"ד כל היום דו"ה סוד והוד"י נהפך עלי למשחית. ונהפך הו"ד לדו"ה ונקדם החורבן עוד באלף הרביעי קע"ב שנים בסוד ואת' תשופנו עק"ב כי בהדי הוצא לקי כרבא:

הנה היו בודאי יונקים משמרי הגבורות פ"ך גבורות נצ"ח והו"ד כיון שהי' להם התגברות חכמות חיצוניות כדחזינן בחכמי ויועצי המן כאשר למדנו מתורתו של מרן האריז"ל כנ"ל ומעת' כעת התנוסס הש"י עמנו גם בזמן הישועה מצאו פך (דקדושה) דייקא וחתם בחותמו של כה"ן גדו"ל דייקא כמש"ל כה"ן הדיו"ט בנצח כה"ן סתם בחס"ד כה"ן גדו"ל בחכמ"ה להורות לנו כי דידן נצח הש"י האיר אור החכמ' ונתבטלו חכמת יו"ן חכמת החיצוניות ובזה תבין ביותר ג"כ מה הי' הנס ביום הראשון כי זה עיקר הנס שמצאו פ"ך כנ"ל וחתום בחותמ"ו של כה"ן גדו"ל הרומז לחכמ"ה הבן הדבר:

ומעתה תבין שפיר גם בנוסח ההודא' מה שהזכירו שהנס נעשה ע"י כה"ן גדו"ל דייקא ועוד יתבאר אי"ה:

סעיף לט

חשמונאי חשמונא"י מצאתי כתוב בס' דבש לפי מהרב הגדול מ' חיד"א זלה"ה חשמונאי ר"ת ח"דש ש"בת מיל"ה (הם הג' מצות שרצו היוני' לבטל כמו שמבוא' במדרשי חז"ל) ו"נס (צ"ל ו"גם) נ"רות א"ותם י"קיימו. וע' מ"ש במאמרי ר"ח בענין הג' מצות אלו שרצו היוני' לבטל. ונ"ל שי"ל ג"כ בר"ת ח"דש ש"בת מ"ילה א"סרו י"ונים ו"עת' נ"תקנו ועיין במאמרי ר"ח מה הי' כוונת היוני"ם ברצותם בפרטות לבטל אלו הג' מצות הללו שהיה רוצים להגביר אלו השלשה ככבי לכת המורים על הדין היינו ל"בנ' מ"אדים ש"בתאי והמה נכנעי' אל ישראל להנהגת התור"ה ע"י הג' מצות הללו ש"בתאי ע"י מצות שב"ת לבנ"ה ע"י מצות קידוש החד"ש מ"אדים ע"י מצות מיל"ה ודברנו מזה במקומו בפסוק ויבא יעקב של"ם ר"ת הג' ככבים הנ"ל אכ"מ להאריך הנה לפי"ז י"ל עוד חשמונאי ר"ת ח"דש (הוא לבנ"ה) ש"בתאי מ"אדים ו"המ' נ"כנעים א"ל י"שראל הנך רואה שהכל לא הי' במקרה הבן:

הג"ה נרמז הענין הזה בפסוק אחד בתורה ובני יצה"ר קר"ח ונפ"ג וזכר"י רמז ובני יצה"ר (רצ"ל התולדות של היצה"ר היינו בעת נס השמ"ן בימי החשמונאים הלא הם) קרח (ר"ת קדושת ר"אש חד"ש) ונפג (אתוון גפ"ן דרגא דיוס"ף סוד הברית דעלי' נאמר כגופ"ן דיציב וכמ"ש בחלום שר המשקים והנ' גפ"ן לפני שרא' בחלומו גפ"ן היינו יוס"ף הוא לפניו) וזכר"י (היינו שב"ת נאמר בי' זכו"ר את יום השבת):

סעיף מ

ואגב אבאר לך עוד נקראה משפח' חשמונא"י נ"ל ע"פ משארז"ל הנושא אשה צריך שיבדוק באחי' והוכיחו זה מאהרן הכהן ויקח אהרן אלישבע בת עמינדב אחות נחשון הנשיא הראשון שבישראל ולא דבר ריק הוא שנלמד הדבר דוקא מאהרן הכהן אך הוא להנרות שנשא אהרן אחות נחשו"ן שממנו יצא חוטר מגזע יש"י המצליח למלוכ' ע"כ זכו בניו באחרית עכ"פ למלוכ' לשעת' בימי החשמונאי"ם על כן חשמונא"י בגימ' נחשון ע"ה להורות שנכללו גם המה במלוכ' להיות שבאים ג"כ מזרע עמינדב בימי נחשו"ן אבל הוא רק מלוכ' לשעת' כמש"ל:

סעיף מא

ובזה תבין המסור' בתור' נמסר' וכה"ן אר"ף ואס"ף היינו תיבת וכה"ן אח"ד רי"ש פסו"ק וכה"ן כי יקנ' נפש קנין כספו היינו אשתו שהוא קנין כספו ואח"ד סו"ף פסוק מל"ך וכה"ן להורות עי"ז שהכהן בראשיתו נשא אשה שהוא קנין כספו אזי נתהוו' אח"כ באחרית מל"ך וכה"ן בימי החשמונאי"ם ניתן להם מלוכ' לשעת' ויתבאר עוד אי"ה:

סעיף מב

ובניו ובניו הנה הי' באותו הנס כה"ן גדו"ל הרמוז לחכמ"ה כמש"ל ובניו עכ"פ נחשבים לכה"ן סתם (רמוז לחס"ד) ולכה"ן הדיו"ט (הרמוז לנצ"ח) הנה הכל הי' בהשגח' עליונ' להורות לב"י גודל הנס ומאין היו כל הניסים האל' דהנ' הנצחו"ן שנצחו את אויביהם ונמסרו רבים ביד מעטים וכו' הנ' הוא בחי' נצ"ח והנ' עיין בספר סידורו של שבת ביאר החילוק בין חס"ד לרחמי"ם כי רחמי"ם הוא כשמרחם אחד על חבירו ונותן לו מבוקשו המצטרך לו. וחס"ד הוא כאשר נותן לו יותר ממובקשו דבר שלא עלה על דעת המבקש ופירש בזה מ"ש העבד והי' הנער' אשר אומר אלי' הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה אדוני וגם גמליך אשקה (הנה היא יותר מהמבוקש) היא האשה אשר הוכיח י"י לבן אדוני (ראוי' הוא ליכנס בביתו של אברהם איש החס"ד כמ"ש חס"ד לאברהם עיי"ש) והנה באותו הזמן הפועל ישועות מסר רבים ביד מעטים ונצח"ו את אויביהם הנה הוא דבר שהיו מבקשים ועל' זאת על לבם לנצח את אויביהם אבל אח"כ הנ' הפליא חסד"ו הש"י ביותר עם ישראל ע"ק בהראו' להם נס המנור"ה ולהאיר להם לדורותיהם נר ניסיי מבחי' או"ר הגנו"ז כמש"ל הנה הוא דבר שלא עלה על לב. והוא יותר ממבוקש הנה הוא בחי' חס"ד כנ"ל והנה הנ"ס שנעשה בשמ"ן דייקא ובפ"ך דייקא והי' חתום בחותמו של כה"ן גדו"ל דייקא. ונעש' הנס במנור"ה דייקא הוא על כי היוני"ם רצי לבטל חכמות התורה ורצו להגביר חכמות החיצוניות חכמת יוני"ת. והנה כאשר התנוסס הש"י עם ישראל עם קרובו הנה נעש' להם נס ע"י שמ"ן רמז לחכמ"ה כמשארז"ל כ"מ ששמ"ן

זי"ת מצוי שם החכמ"ה מצוי' כמד"א וישלח יואב תקוע"ה ויקח מש"ם (דייקא) אשה חכמ"ה כי תקוע"ה אלפ"א לשמ"ן ונעש' הנס בפ"ך הרומז לחכמ"ה כמש"ל בסמוך סי' ל"ז והי' חתים בחותמו של כ"ג אשר רומז לחכמ"ה. ונעש' הנס במנור"ה. בדרום הרוצה להחכי"ם ידרים הבן ועוד יתבאר אי"ה:

אחרי הדברים האלה הרי שלך לפניך בדקדוק נפלא ביארו הסנהדרין בית דינו של חשמונאי בהודאה שנתקנה לדורות שהי' הדבר הנפלא ההוא בימי מתתיה"ו כ"ג ובני"ו לרמז על חכמ"ה. חס"ד נצ"ח שהתנוסס הש"י עם ישראל ע"ק בימים ההם בזה"ז מכל הארות הללו ואתה הבן:

סעיף מג

בנוסח ההודא' דפורים ביארו מקום הנס בפרטות בשושן הבירה ובההודא' הזאת לא ביארו ונראה דהנ' בפורים אין אומרים הל"ל לחד טעמא דאין אומרי' שירה על הנס שבח"ל

הג"ה רק על נס שבא"י שם מקום השראת השכינ' נק' הל"ל בגימטריא אד"ני סוד הכתוב והל"ל לי"י יחודא שלים על כן שם בההדאה פורטי' מקום הנס שהי' בשושן הבירה: שעל כן בההודאה דפורי' פורטים מקום הנס בשושן הבירה על כן א"א הל"ל ובכאן מסיימין להודו"ת ולהל"ל וכו' ממילא מובן שנעש' בא"י ותתבונן מש"ל שהי' הנס ע"י כה"ן גדול ובני"ו הרומזים על חכמ"ה חס"ד נצח בגימ' בארי"ן:

סעיף מד

עוד תתבונן קבעו שמונת ימי חנוכה שמנ"ת בחיבור כל הימים יחד כנודע הנה הם קצ"ב שעות כמספר יהוד"ה בנימין הנה מורה על הנס שנעש' בבית ו המקדש מקום שהוא משותף בחלקו של יהוד"ה ובחלקו של בנימי"ן ועוד יתבאר אי"ה:

סעיף מה

כשעמד"ה מלכות יון כשעמד"ה לא תיקנו לשון התגברו"ת או שליט"ה וכיוצא רק תקנו לומר כשעמד"ה ואומר ע"פ דברי מרן האריז"ל הנ' כתב הצלם דקליפה הוא כך מצרים (כת"ר דקליפ') בבל (חב"ד שבה) פרס ומדי ב' ידים ח"ג לכן מינייהו מלכי ומינייהו איפרכי) יו"ן (ת"ת שבה) ארם וישמעאל (רגלין דקליפה) ועפ"ז הנה להיות יון ת"ת דקליפ' והת"ת כולל כל הגוף ממילא הי' בה ג"כ כח מלכות הרביעית שהוא בחי' רגלי' ע"כ במפלת' נעשה נס באו"ר מעין דוגמא דלעתיד אורו של מלך המשיח אור הגנוז ע"כ אמרו כשעמד"ה מלכות יון שהיה בהם כח הרגלין ג"כ ע"כ בעת הישוע' באו בניך וכו' והדליקו נרו"ת מעין דוגמת הגאולה העתידה והי' לך י"י לאו"ר עולם במהרה בימינו אמן:

סעיף מו

ונ"ל עוד שהוא בכוונ' מיוחדת מה שתקנו באלו ב' ההודאות דחנוכה ופורים לשון עמיד"ה ואומר דהנ' ידוע מ"ש בזהר הסוד כי נגע בכף ירך יעקב (הס"מ בהאבקו עמו) ונפגם ההוי"ד והנ' נצ"ח והו"ד תרין פלגי גופא ובהדי הוצא וכו' ע"כ נסתלק' הנבוא' זמן רב כ"כ בגלותינו גלות אדום אשר שרו הוא הס"מ אשר נאבק עם יעקב ונגע בכף ירכו וכבר ידעת כי הנהו תרין מועדים חנוכ"ה ופורי"ם שתיקנו החכמי"ם הלא המה תיקוני נצ"ח והו"ד וזהו ברמז מה שאמרז"ל חכ"ם עדיף מנביא כי הנבוא' (הבאה מנצ"ח והו"ד מימין ומשמאל יניקת הנביאים נצ"ח והו"ד וכו') הנה נסתלק' ע"י הפג"ם וחכמי"ם ברוח קדשם עשו ותקנו לשם ולתהלה הנהו תרין מועדים לתקן נצ"ח והו"ד וז"ל הזהר (וישלח קע"א ע"א) ומאן דלעי באורייתא ולית מאן דסמיך לי' ולא אשתכח מאן דאטיל מלאי לכיסי' לאתתקפא על דא אורייתא משתכחא בכל דרא ודרא ואתחלש תוקפא דאורייתא כל יומא ויומא בגין דלית לון לאינון דלעין בה על מה דסמכין ומלכי חייבא אתתקף בכל יומא ויומא ת"ח כמה דגרים חובא דא ובגין דלית מאן דאסמיך לאורייתא כדקא יאות אינון סמכין חלשין וגרמין לאתתקפא להההוא דלית לי' שוקין ורגלי"ן (כדכתיב ביה על גחונך תלך כדלקמן) לקיימא עלייהו פתח ואמר ויאמר י"י אלקים אל הנחש וכו' מאי על גחונך תלך דאתברו סמכין דילי' וקציצו רגלוי ולית לי' על מה דקאים. כד ישראל לא בעאן לסמכא לי' לאוריית' אינון יהבין לי' סמכין ושוקין לקיימא ולאתתקפא בהו. ת"ח כמה עקימו וחכימו אתחכם בההוא לילא ההוא דרכיב נחש (היינו הס"מ הנאבק עם יעקב) לקבלי' דיעקב דהא איהו הוה ידע דכתיב הקול קול יעקב וכו' ואי פסיק קלי' דיעקב כדין והידי"ם ידי וכו' בג"כ אסתכל לכל סטרין לאבאשא לי' ליעקב ולא פסקי' קלי' ורמא לי' תקיף בכולא דרועין מסטרא דא ומסטרא דא דאינון תקפין גופא דאתתקף ביניהו. וחמא תקופא דאורייתא דאתתקף בכולא כדין וירא כי לא יכול לו מה עביד מיד ויגע בכף ירכו דאתחכם לקבלי' אמר כיון דאתברו סמכין דאוריית' מיד אורייתא לא אתתקף וכדין יתקיים מה דאמר אבוהון הקול וכו' והידים וכו' והי' כאשר תריד וכו' ובדא איתחכם לקיבלי' דיעקב דהא בגין דאיתבר חילא דאורייתא אזיל ואתתקף עשו וכד חמא דלא יכול לה לאוריית' כדין חליש תוקפא דאינון דסמיכון לה וכד לא ישתכח מאן דסמיך לאורייתא כדין לא יהא הקול קול יעקב ויהיו ידים ידי עשו וכד חמי יעקב הכי כד סליק צפרא אתקיף ביה ואתגבר עלי' וכו' עכ"ל. הרי שלך לפניך לומדי תורה בעצמם הם בבחי' זרועו"ת (עולם) וגוף (העולם) היינו בחי' חג"ת. והתמכין דאורייתא המטולים מלאי לכיסם. ונותנים להם פרנסתם המה בבחי' שוקי"ן ורגלי"ן אשר הגוף נשען עליהם

והם בחי' נצ"ח והו"ד (אשר מהם יניקת הנביאים וז"ס שאמרז"ל כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא למטיל מלאי לכיסם של ת"ח ולמהנ' ת"ח מנכסיו. אבל ת"ח עצמם עין לא ראתה אלקים זולתיך) והנה זה הי' עצת הס"מ. ויגע בכף ירכו לבטל ח"ו מישראל תמכין דאורייתא שהם בבחי' שוקי"ן ורגלי"ן אשר כל הגוף נשען עליהם. ועי"ז בעוה"ר מתבטלת התורה והמלכיות אשר שליטתם מן ס"מ ונח"ש דאתמר בי' על גחונך תלך נותנין להם ח"ו שוקי"ן ורג"לין ויש להם עמיד"ה בעוה"ר (ובזה תתבונן משארז"ל כשזה קם זה וכו') ממילא לפי כל הדברי' הנ"ל תבין שבדקדוק גדול תקנו בלשון ההודא"ה כשעמד"ה מלכות וכו' (וכן בפורי"ם כשעמד עליהם וכו') ובפרטות הוא הב' מועדי' הללו אשר תקנו לתקן נצ"ח והו"ד בחי' שוקי"ן ורגלי"ן דקדוש' אשר הס"מ פגם בנגעו בכף ירך יעקב. הנה אנחנו מודים להש"י ומספרים בהודאתינו איך קודם הישוע' הי' בעוה"ר עמיד"ה לשונאינו כי ניתן בעוה"ר שוקי"ן ורגלי"ן להההיא דאתמר בי' על גחונך תלך. ואח"כ בעת הישועה עמיד"ה וקיים לישראל וישפיל רשעים עדי ארץ וישראל יכונו לעד לעולם. ע"פ הדברים האלה אדרוש לך אי"ה במקומו מ"ש בגמרא עד שתכלה רג"ל מן השו"ק:

ובזה יתבאר לך תקנת חז"ל להרבות בצדק"ה בב' מועדי' הללו להיות מן תמכין דאורייתא לכונן את התורה ולסעדה בצדקה. הבן היטב:

סעיף מז

מלכות (מו) מלכו"ת עם היות שע"פ פשוטו אומרו מלכו"ת היינו שלא המלך לבדו עמד עליהם רק המלך עם כל עבדיו ושריו ויועציו וכל בני מלכות"ו עכ"ז עוד דברים בגו ורשות ניתן לדרוש ואומר לך מלכו"ת בגימ' ב"פ רמ"ח דהנה לכל אחד מישראל יש אור פנימ"י ואור מקי"ף ולכ"א יש בחי' רמ"ח איברים (והארכתי בדברים במ"א) והנה מזון הנשמו' בג"ע (היינו הארה פנימיות הוא מן התור"ה שלמד בעוה"ז והמלבושים חלוקא דרבנן למקיף הוא ממעשה המצות והנה האדם שלמד תורה ומקיים המצות בשלימות הוא אור מלכות שמים שלימה ב"פ רמ"ח בסוד הכתוב הבן יקיר לי אפרים וכו' רח"ם ארחמנ"ו וכו' והנה מלכו"ת הרשעה דקיימין על ישראל לבטלם ח"ו מן התורה ומצות נק' מלכו"ת הרשע"ה והנה מלכות יו"ן הרשעה שעמדה על ישראל להשכיחם תורתך ולהעבירם חוקי רצונך הנה קראו אותם מלכות הרשעה הבן וקצרתי בכאן:

סעיף מח

יו"ן הרשעה (מז) יו"ן זה שמם לדראון ולחרפות יו"ן בגימ' גלג"ל זה הי' כל מגמתם להשכיח מישראל התורה רק להאמין שאין שום הנהגה למעלה מן הגלגלים והכל הוא בטבע הגלגלים ושפיטת הככבים והנה אנחנו בני ישראל בעת צאתינו ממצרים נצטוינו

במצוה הזאת החד"ש הזה לכם מסור בידכם החד"ש הוא גלג"ל הלבנ"ה אשר הוא הוא הגלגל הקרוב אלינו ועל ידו נעשה שפיטת כל הככבים והנה הוא מסור בידינו ע"פ התורה הבן מאוד ועיין מ"ש במאמרי ר"ח כי אין כאן מקומו להרחיב הביאור והנה מלכות הזאת מצד הסט"א אשר רצונם ומגמתם היה להשכיח התור"ה זה הי' שמם בסט"א יו"ן בגימ' גלג"ל הבן:

סעיף מט

יו"ן נק' כן שם המלכות הרשעה הזאת דהנה קמו לבטל חכמת התורה ולהגביר חכמות חיצוניות חכמת יו"ן והוא מבחי' נח"ש דכתיב בי' והנח"ש הי' ערו"ם והוא מבחי' דכר ונוק' שבקליפה נח"ש בריח ונח"ש עקלתון ב"פ נח"ש בגימ' תשי"ו מנין יון בנו"ן רבתי דאי"ק בכ"ר (עמש"ל שם ראש הדור שעמד לנגדם ונעש' הנס ע"י הוא מתתיה"ו נוסף בשמו מספ' קנ"ה ע"כ ניתקן מועד זה להודו' ולהלל שהוא פעולת הקנ"ה עמש"ל סימן טו"ב ותבין:

סעיף נ

על עמך ישראל וכו' עד ואח"כ באו בניך וכו' (מט) על עמך ישראל הנה מהראוי להתבונן בנוסח ההודאה דפורים תקנו כשעמד עליהם המן וכו' ולא תקנו לומר כשעמד המן הרשע על עמ"ך ישרא"ל כי הוא באמת כעין שפת יתר דבאומרו כשעמד עליהם קאי על שלמעלה שאומרין על הניסי"ם וכו' שעשית לאבותינו וכו' בימי מרדכי וכו' כשעמ"ד עליהם וכו' היינו על אבותינו הנ"ל הנה גם בכאן היה מספיק שיאמרו כן כשעמדה עליהם מלכות יו"ן וכו' ולמה תקנו לפרט על עמך ישראל ואגב נדקדק עוד (הגם שיתבאר אי"ה במקומו) אומרו בכאן ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם וכו' מהו לשון עמידה ועוד נדקדק הנה בהודאה דפורים לא נאמר רק סיפור הישועה שנתלה המן עם בניו אבל לא נאמר מה עשו אח"כ בני ישראל ובהודאה הזאת אמרו ואח"כ באו בניך וכו' ופנו את היכלך וכו' וטהרו וכו' והדליקו נרות והנה להבין כל הנ"ל הנה אדברה וירוח לי:

והנה נבא לחקור הנס דחנוכה נעשה ע"י המנור"ה הנה בודאי לא במקר' הוא ועוד נשובה ונחקורה מה נשתנה הנס הזה מכל הניסים שכל הניסים שנעשו לישראל הי' הנס לצורך הישועה וההצלה והנס הזה דחנוכ"ה לא הי' לצורך הישוע' והנה לבאר כל הנ"ל:

אקדים לך מ"ש תלמידי הבעש"ט על הא דאמרו רז"ל דנתקש' משה במעש' המנור"ה עד שהראה לו הקב"ה מנורה של אש ומהראוי להתבונן למה נתקשה משה במעש' המנור' יותר מן כל מלאכת המשכן ועוד יקשה דהנה הש"י יודע תעלומות לב וכיון שידע הקב"ה אשר משה לא יהי' יכול להבין מתוך האמיר' והדיבור רק ע"י ראי' למה אמר לו הש"י מתחיל' באמיר' למה לא הראהו תיכף מנורה עשוי' אבל הוא להיות דמלאכת

המשכן נגד מעשה בראשית וכמשארז"ל יודע הי' בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ ממילא מובן אשר למלאכת המשכן היו צריכין לידע צירופי מ"ב והנ' עשרה מאמרות הן במ"ב כי בראשית נמי מאמר הוא (כמשארז"ל ומהראוי להתבונן למה לא נאמר ויאמ"ר כמו באינך והוא להיות שהוא מאמר עליון שאינו מתגלה כי בחי' המאמר אצלו ית"ש הוא בחי' שפעו המתגלה אל הנבראין כדמיון המשל באדם שיאמרו מגלה לאחרים פנימיות לבו והנה מעשה המנורה נגד המאמר הראשון בראשי"ת דלא נאמר בי' מבואר ויאמ"ר שאינו בבחי' גילוי לנבראין ע"כ נתקש' משה במעשה המנורה באמיר"ה (והיוצר כל הוא אלקינו ברצותו שיבין משה מעשה המנורה נגד המאמר הראשון דאינו מבואר בו ויאמ"ר כנ"ל כי אינו מושג הנה אמר לו הש"י באמירה ולא השיג אז הבין משה שהוא נגד המאמר הראשון בראשי"ת והבן. ואי"ה יתבאר להלן ביתר שאת בענין משארז"ל חנוכה לא ניתן לכתוב:

והנה במאמר הראשון בבראשית שם עלו ישראל במחשבה בראשי"ת בשביל ישראל שנק' ראשי"ת עם היות שלא הי' במציאות עדיין להפריח מצות ומע"ט הספיק מחשבתן של ישראל מה שיפריחו אח"כ והנה ידוע בעת הצרה והזעם כשעמדה מלכו"ת יו"ן. לא הי' יכולין ישראל לבטל הגזרה ע"י תשובה ומע"ט ותפלה וצעקה (כאשר עשו בימי מרדכי ואסתר) כי מלכו"ת יו"ן ביטלו אותם מן המצות ולא הניחו אותם להתאסף ובעבור זה לא היה איתערותא דלתתא (כ"כ לשיספיק לתשועה ולגאולה) רק הי' הנ"ס כעין מעש"ה בראשי"ת שהספיק מחשבת"ן של ישרא"ל מה שיסגלו אח"כ מצות ומע"ט והמחשבה הזאת היא שעמדה להעלאת מ"ן איתערותא דלתתא ע"כ נעשה הנס במנור"ה שנתקש' בו משה להיותם נגד המאמר הראשון בראשי"ת שגם שם הספיק מחשבתן של ישראל שיפריחו אח"כ מצות ומע"ט הבן מאד והנה חכמי ישראל שבאותו הדור ביודעם כ"ז ברוה"ק שהישועה הית' באופן כזה הנה בבואם לביהמ"ק העריכו עבודה הראשונה הדלקת המנור"ה והש"י התנוסס עמהם נס במציאות הפ"ך והאיר להם בנר באריכת זמן הדלקתו שלא כטבע לידע ולהודיע חיבתו לבניו שעש' להם ישועה מעין מעשה בראשית היינו שהי' לבחי' איתערותא דלתתא (הוא בחי' מ"ן מה שיסגלו אח"כ מצות ומע"ט בעת הישוע' הבן מאד:

ומעתה תתבונן בלשון ההודא' אמרו כשעמד"ה מלכות יון הרשע' ע"ל עמ"ך ישרא"ל דייקא אשר כביכול זה דרכך עמהם לחוננם בשביל העתיד (כמו שהיה במעשה בראשית בשביל ישרא"ל שיסגלו אח"כ מצות) וז"ש ואת"ה ברחמי"ך הרבי"ם עמד"ת לה"ם היינו עמד"ת על אופנים וטבעם ומנהגם אשר אחר הישוע' יודו לשמך כי טוב והיא שעמדה

להם הנס שלא היה בידם זכות עדיין עשית עמהם מעין מעש"ה בראשי"ת וכביכול אתה עמד"ת להם אתה ערבת בעדם ובשבילם לפני מה"ד אשר אח"כ יעבדוך ויודו לשמך ע"כ אמר אח"כ בהודא' אשר כ"ן עשו זרע ישורון ואחרי כן באו בניך וכו' והדליקו נרו"ת וכו' עשו עבודה הראשונה בנרו"ת המנור"ה דייקא להורות הישוע' באיזה בחי' הי' כי ידעו והבינו ברוח קדשם כי ביד הדור זכות אין כל כך. רק לי"י הישועה מעין מעש' בראשית הג"ה עפ"ז תפרש הכתוב לי"י הישועה (אפילו ח"ו אין זכות להעלאת מ"ן) על עמך ברכתיך סלם מה שמברכין לשמך אחר הישועה הוא העומד להם סלה בלי הפסק. הבן: משא"כ בנס דפורים לא הוצרכו להזכיר בהודא' מה עשו ב"י אחר הישועה כי עשו קודם הישוע' צום ובכי ומספד ותעל שועתם אל האלקים הבן:

ובזה יתפרש לך הכתוב ברוך י"י אלקי' אלקי ישראל עוש' נפלאות לבד"ו וכו' דקשה מה משמיענו דהוא ית"ש עושה נפלאות לבדו ומי הוא הפתי אשר יאמין שיש מסייע ח"ו אך הוא כאשר יש איתערותא דלתתא בפעולת מצות ומע"ט הנה הוא ית"ש ימהר ישוע' ויחיש גאול' ע"י מעשה ישראל אבל כשאין איתערותא דלתתא ח"ו בזכיות (אעפ"כ לא יטוש י"י את עמו) הנה הש"י עושה נפלאות לבד"ו כביכול בלי איתעריתא והאיתערותא דלתתא הוא שהוא אלקי ישרא"ל שעלו במחשב' בראשי"ת הבריאה קודם שעשו מצות ומע"ט הספיק מחשבתן למה שיעשו אח"כ בעת הבראם הבן הדבר:

סעיף נא

אשובה עוד לבאר לך הענין ביתר שאת ובסמיכות הדברים על דברי חז"ל ובתוספת ביאור הענין כנ"ל:

אמרז"ל בגמ' למה נמשל' אסתר לאילת השחר מה אילת השחר סוף הלילה אף אסתר סוף כל הניסים (רצ"ל קודם זמן ביאת המשיח דבימי המשיח ב"ב הנה כתיב כימי צאתך מאמ"צ אראנו נפלאות) ומקשו והאיכא חנוכ' ומשני ניתנה לכתוב קאמרינן (רצ"ל אסתר ניתנה לכתוב הנס בספר באותיות) משא"כ נס דחנוכ"ה לא ניתנ' לכתוב הנס בספר באותיות והנ' מהראוי להתבונן למה באמת לא ניתן הנס דחנוכ"ה לכתוב בין הכתובים (כמו הנס דמרדכי ואסתר) והנרא' עפמש"ל דמש"ה נעש' הנס במנור"ה דאז לא הי' הדור ראוי כ"כ. וגם בזמן הגזירה לא הניחום היונים להתאסף ולשוב בתשוב' בצום ובכי ומספד (כמו בזמן מרדכי ואסתר לך כנו"ס את כל היהודים וכו') א"כ לא הי' איתערותא דלתתא למ"ן רק הספיק למ"ן מחשבתן של ישראל שיעשו נחת רוח להש"י אחר הישוע' כמו במ"ב בראשי"ת נמי מאמר הוא והוא בשביל ישראל שנקר' ראשי"ת והנ' לא נכתב ויאמ"ר במאמר הראשון כי הוא במחשבה שאינו מתלבש עדיין באותיות:

והנה כעת אטעים לך הדברים עפ"י דברי מרן הרב הק' מהרד"ב זצוק"ל הנה כתב דמש"ה לא נכתב ויאמר במאמר הראשון כי כל אמירי' היא באותיות והנ' קודם אמירי' צריכים להיות אותיות במציאות ועדיין לא היו האותיות במציאות והנה נבראו במאמר הראשון וז"ש בראשית ברא אלקים א"ת היינו האותיות ע"כ לא נכתבו אמר במאמר הראשון כי לא היו אותיות עכ"ד והנה במאמר הקדום הלזה בריאת האותיות זה הי' ע"י מחשבתן של ישראל ישראל עלו במחשב' בשביל ישראל שנק' ראשי"ת הגם שלא היו עדיין במציאות ממילא לא סיגלו עדיין מצות ומע"ט הספיק מחשבתן למ"ן כשעלו במחשב' מה שיעשו אח"כ נחת רוח לפניו כשיהיו במציאות והנה בנס דחנוכ"ה נעש' הנס במנור"ה דייקא כי לא היו יכולין אז לסגל מצות ומע"ט ולשוב בתשוב' כי לא הניחום היונים והספיק למ"ן לבחי' איתערותא דלתתא מחשבתן של ישראל מה שעלה לפניו ית"ש מחשבת ישראל מה שיסגלו אח"כ ע"כ אנו אומרים בהודא"ה מה שעשו ישראל אחר הישוע' משא"כ בהודא' דפורים וכמש"ל אם כן הי' הנס דחנוכ"ה דמיון המאמר הראשון בראשי"ת ע"כ נעש' הנס במנור"ה עפ"י מש"ל בשם תלמידי הבעש"ט שעשיות המנור"ה נגד המאמר הראשון בראשי"ת אשר לא נכתב בו ויאמ"ר ע"כ נתקש' משה באמור לו מעשה המנורה באותיות והבין עי"ז שורש המנור"ה הוא נגד המאמר הראשון שאינו מלובש באותיות וכמ"ש בשם הרב הקדוש מהרד"ב ז"ל שלא היו עדיין אותיו' במציאות ובזה המאמר הוא ראשית גילוי האותיות הנה בזה תשכיל ותדע כיון שבנר דחנוכ"ה הפסיק ג"כ מחשבתן של ישראל כמו במאמר הראשון בראשי"ת ושעל כן נעש' הנס במנור"ה וכמש"ל והנ' במאמר הראשון לא נכתב ויאמ"ר כי הוא טרם גילוי אותיות ע"כ גם הנס דחנוכ"ה לא ניתן לכתוב באותיות בין והתבונן ויונעם לחיכך מדבש ונופת צופים:

סעיף נב

עפ"י הדברים הנ"ל תבין בהעלות"ך את הנרו"ת מתרגמינן באדלקות"ך והנה אפקי' להדלק' בלשון בהעלות"ך והנ' דרשו רז"ל דבעינן שתהא שלהבת עול' מאלי' והנה טרם נדבר מובן עפמש"ל להיות שורש המנור"ה נגד המאמר הראשון באין אותיות עדיין ואז הספיק מחשבתן של ישראל הגם שלא עשו מע"ט עדיין הנה כביכול התנוצץ נצוצי אור' לברירת האותיות מאליו כביכול בלי איתערותא דלתתא בפועל. ע"כ בעינן במצות המנור"ה שתהא שלהבת עול' מאלי' והבן:

ובזה נבין ג"כ מה שדרשו ויעש כן אהרן להגיד שבחו של אהרן שלא שינה והוא לפלא מהו השבח הגדול הזה שהתורה משבחת לאהרן שלא שינ' ומהו המלאכ' הגדולה הזאת ולפמ"ש יונח משבחת התורה מעשה אהרן ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה

נרותיה רצ"ל אל מול ונגד פני המנורה היינו כנגד הדבר שמרמזת המנורה בשורשה העליון היינו מאמר העליון הקדום לנגד זה העלה נרותיה שתהא שלהבת עולה מאליו' כאשר צוה י"י את משה ונתקש' בציוי באמירת האותיות עד שהראהו וכמש"ל וזהו להגיד שבחו של אהרן וכו':

סעיף נג

ובזה תבין ג"כ הא דקי"ל להלכ' הדלק' עושה מצוה ולא הנח' כי הנח"ה היא מעשה האדם משא"כ ההדלק"ה האדם אינו עושה כלום בדבר הנדלק רק האור נאחז מאליו ושלהבת עולה מאליה וכן הי' ענין הנ"ס שלא היו יכולין לעשות מעשים לאיתערותא דלתתא וכביכול נתגלה אור הנס מאליו ע"כ נעש' הנס במנורה וכמש"ל ע"כ הדלקה עושה מצו"ה ולא הנחה והבן:

סעיף נד

ואבאר לך עוד טעם מה שתקנו בהודא' הזאת לומר כשעמדה מלכות וכו' על עמך ישרא"ל ובנוסח ההודאה דפורים לא נזכר שם ישראל אבל להיות יו"ן הוא בחי' ת"ת דקליפה (כמש"ל סימן מ"ד) ניגוד לתפארת ישראל בקדושה לזה בדקדוק תקנו כשעמדה מלכות יו"ן על עמך ישראל דייקא וע"כ קמו להשכיח"ם תורתיך דייקא שהוא ת"ת ישראל סוד התורה וכמו שדרשו במס' שבת בריך רחמנא דיהיב לן אוריין תליתאי לעם תליתאי וכו' הבן הדבר היטב:

סעיף נה

ויתפרש מה שתקנו כאן בהודא' כשעמדה וכו' ע"ל עמ"ך ישרא"ל משא"כ בהודא' דפורי' כשעמד עליה"ם היינו על אבותינ"ו שאומרים בעל הניסים והוא דהנה המן הרשע עמד לאבד הגופות ח"ו והנה עדיין לא היינו אנחנו בעולם רק אבותינו ועמד על אבותינו משא"כ מלכות יו"ן עמדו לבטל תורה ומצו' והנה הגם שלא היינו בעולם כבר היה לנו חלק בתור' כי כל נשמות ישראל עמדו על הר סיני::

סעיף נו

ואבאר לך עוד את הנמצא כתוב ביתר שאת ממש"ל והוא דהנ' אמרז"ל זהב זה מלכות בבל כסף זה מלכות מדי נחושת זו מלכות יו"ן וכ"ה בחלום נבוכדנצר והנה הוא בבחי' ת"ת שבקליפה והנה כבר ידעת במרכבה הקדוש' מדת תפאר"ת היא עיקר שיעור קומ' ועול' עד למעל' ומתפשט בכל הקצוות ומדת ת"ת בקדוש' נק' ישרא"ל כמד"א ישרא"ל אשר בך אתפא"ר והנה בכתבי האריז"ל תשכיל בגדלות שם ישרא"ל שהיא ר"ת כל השיעור קומ' כח"ב גג"ת נהי"ם בגימ' ישראל והוא לרמז כמש"ל תפאר"ת ישרא"ל הוא עיקר שיעור קומת הקדש ומתפשט בכל הקצוות ועול' עד וכו' ומז' תשכיל קליפת יו"ן

הוא נחש"ת בקליפ' הוא ת"ת כי כס"ף וזה"ב הם בחי' ח"ג נחש"ת הוא מבחי' ת"ת א"כ יון הוא ת"ת שבקליפ' ומעתה תבין שבדקדוק גדול אמרינן בנוסח ההודא' כשעמד' מלכות יו"ן על עמ"ך ישרא"ל שקנאתם הי' על שם הנכבד ישראל שהוא מור' אחיזתם בקודש בכל השיעור קומ' וכנ"ל:

סעיף נז

ואפשר לומר כפשוטו עפ"י מ"ש הרב הגדול מ' חיד"א זלה"ה בשם המפרשים פירוש הפסוק מה טובו אוהליך יעקב (יעקב נק' הגוף הישראלי ואמר הדברים הנוגעים לגוף יהיה ארעי כאהל) משכנותיך ישראל (ישראל הוא נשמת הישראלי ואמר שהדברים הנוגעים אל הנשמ' יהי' דרך קבע) ולפ"ז בדקדוק גדול אמרינן בנוסח ההודא' כשעמדה מלכות יו"ן על עמך ישראל דייק' שכוונתם הי' רק לאבד הנשמות והנה היה זה בהיפוך מן גזירת המן כי המן עמד רק לאבד הגופות ע"כ בעת הישועה תקנו שם שמחת הגוף לאכול ולשתות ובנס הזה דחנוכה תקנו רק שמחת הנשמה להודות ולהלל וזה דאמרינן בנוסח ואחר כך באו בניך וכו' וקבעו שמונת ימי חנוכ"ה אלו להודות ולהלל דייקא מטעם הנ"ל:

סעיף נח

להשכיחם תורתך (נז) להשכיחם תקנו לומר להשכיח"ם ולא אמרו לבטל"ם או להפר"ם וכיוצא והנה לבאר כ"ז נקדים מ"ש במדרש רבה דרשו בזה הלשון והארץ היתה תהו וכו' ר"ש בן לקיש פתר קרייא במלכות תה"ו זה מלכות בב"ל שנאמר ראיתי את הארץ והנה תה"ו (יש לפרש תה"ו היינו שהחריבו את הבית שעמד ת"י שנה והחריבו אותו בשנת תי"א מנין תה"ו) ובהו זו מלכות מד"י שנאמר ויבהילו להביא את המן (דרשו ויבהיל"ו לשון בה"ו ל"ו (וחוש"ך זה מלכות יו"ן שהחשיכ' עיניהן של ישראל בגזירתיהן שהית' אומרת להם כתבו לכם על קרן השור אין לכם חלק וכו' ע"פ תהו"ם זה מלכות הרשעה שאין לה חקר כתהום. מיד ויאמר אלקים יהי או"ר זה אורו של מלך המשיח עכ"ל הנה לא הביא התנא הדורש שום ראיה מהכתוב על חושך שיתכנ' ליו"ן כמו שהביא באינך והנראה לומר דהכונה היא דכיון דרצו לבטל מהאמונה שהיא חכמת התור"ה בראשי"ת בחוכמת"א ורצו להגביר חכמות חיצונית יונית הנה החכמ"ה נק' או"ר כענין הכתוב חכמ"ת אדם תאי"ר פניו הנה תראה אפי' הסומא הולך עפ"י החכמ"ה והשכל ונמצא בדברי חז"ל רוא"ה אני את דברי אדמו"ן כי השכל והחכמ"ה הוא המאיר והרואה ובהיפוך בכסילות הנ' נקר' וחש"ך כמד"א כסיל בחש"ך הולך והנ' כל החכמות חיצוניות הן המה כסילות לפני חכמת התור' שהיא עיקר החכמ"ה חכמ"ת אלקים ע"כ המלכות יו"ן שהם המה חכמות חיצוניו' וע"כ רצו לבטל חכמת התורה שהיא אור וחכמות

החיצוניו' והן המה כסילות הנה לבעבור זה נק' מלכות יו"ן חש"ך כסיל בחש"ך הולך ע"כ נק' בדניאל מלך הצפו"ן כי צד הצפו"ן הוא תמיד חש"ך בין בקיץ ובין בחורף וע"כ בעת הישועה נעשה הנ"ס במנורה שהוא בדרו"ם שאותו הצד הוא תמיד אור בין בקיץ בין בחורף ואם עיני שכל לך הנה תראה גם בנפלאות יציאת מצרים הנה ממכ' הט' אשר יצאה מן חכמה דמלכות שמים היתה מכה של חוש"ך ואבד' חכמת מצרים ולכל ב"י הי' או"ר ותמצא במדרשי חז"ל בעת שהעתיקו התורה ללשון יו"ן בימי תלמי המלך יו"ן היה ג' ימים חש"ך בעולם הנה מכל אלה הענינים תבין דבריהם ז"ל אשר מלכות יו"ן נק' חש"ך ע"כ בעת הישועה בעשה הנס במנור"ה הרומזת לחכמ"ה היא או"ר הרוצ' להחכי"ם ידרי"ם מנור' בדר"ם ונעשה הנס בשמ"ן כ"מ ששמן זי"ת מצוי שם החכמ"ה מצוי' כמד"א וישלח יואב תקוע"ה (אלפא לשמ"ן) ויקח משם (דייקא) אשה חכמ"ה והי' הפ"ך בחותמו של כה"ן גדו"ל הרומז לחכמ"ה (כמ"ש לך כ"פ) ונעש' הנס בחדש כסלו אשר לדרכינו הוא חודש שנולד בו ישששכ"ר בעל חכמת התור"ה כאשר יתבאר לך ודייקא בכ"ה כסלו (כאשר יתבאר לך להלן אי"ה) ותבין ג"כ אשר על כן אחרי הנס הזה כשהית' מפל' למלכות יו"ן שהיא חכמות חיצוניות הנק' חש"ך הנה נשאר עוד עמידת בית אלקינו אי"ר שנים כי הנס הי' רי"ג שנה לבנינו ובית שני עמד ת"ך שנה הבן כל אלה הדברים:

הג"ה ועוד אמצא בדברי חז"ל אשר אלכסנדר מוקדון מלך יו"ן ביקש עצה מחכמי הדרו"ם באמרו בעינא דאזילנ' וכו' וא"ל לא יכילת דמפסקו הרי חש"ך ואמר להו לא סגי דלא אזילנא כי בהכרח הוא לו כי ממשלתו בחוש"ך:

הנה יוצא לנו מכל זה אשר מלכות יו"ן כל כחם וממשלתם הוא בבחי' חש"ך והיא שכחת התור"ה כמו שאמרו להההוא תנא מפני מה שמעתתי' דמר וכו' ואמר דיממא אינון בבחי' אור משא"כ בבחי' חוש"ך הנה יגיע השכח"ה חש"ך שכ"ח אתוון דדין כאתוון דדין וע"כ תבין הטיב מה שתקנו בנוסח ההודא' בו בלשון כשעמד"ה מלכות יון הרשעה (שהיא חש"ך) להשכיח"ם תורתך ע"כ ויאמר אלקים יהי או"ר במנורה בדרו"ם ובשמ"ן הרמוז לחכמ"ה ובחדש כסל"ו כנ"ל והי' חתום בחותמו של כהן גדו"ל דייק' הרומז לחכמ"ה הכל כנ"ל הבן:

סעיף נט

ולהעבירם מחקי רצונך (נח) ולהעבירם מחקי וכו' הנה תקנו בתור' לשון שכח"ה ובמצות לשון העבר"ה והנה להבין כ"ז אקדים לך:

אמרו חז"ל בפסק הלכ' נר חנוכ"ה בשמאל (הפתח) ומזוז' בימין והנה באמת איפלגו בזה אמוראי ופסקו בגמ' להלכ' כמ"ד בשמאל והכרעתם הוא מבואר בגמ' כדי שתהא

מזוז' בימין ונ"ח בשמאל (רצ"ל ויהי' מסובב במצות והנה בשאילתות מפרש ג"כ טעמא דמ"ד בימין הואיל ואיתעביד בי' מצו' חדא (מזוז') ליתעביד בי' מצו' אחריתי (נ"ח) והנ' לפ"ז אינו מובן הכרעת הגמ' בשמא"ל כדי שתהא מזוז' בימין וכו' הלא גם מאן דס"ל בימי"ן טעמא רבה אית לי' הואיל ואיתעביד בי' וכו' ובפרט שהטעם הזה משתמשין בו בש"ס בהרב' מקומות ומהיכן שפט מסדר הש"ס שהטעם הזה כדי שתהא מזוז' וכו' הוא יותר מרווח ונ"ל דהנ' מזוז"ה מצו' הוא ונר חנוכ' רמז לאו"ר תור"ה (אשר רצו היוני"ם לבטל) אור הגנוז בתור"ה כאשר הארכנו בזה כ"פ וידוע דמזון הנשמות בג"ע הוא מעסק התור"ה שהאדם לומד בעוה"ז ולבושי הנשמות בג"ע (הנק' חלוקא דרבנן הוא מעסק המצו"ת שאדם עוסק בעוה"ז הנה לפ"ז בין המקיף והפנימי יש הפסק כלי ע"כ מהראוי להפסיק שתהא הפתח מפסקת בין מצות הללו כי מזוזה היא מצו"ה ורומזת לאור מקי"ף הוא הלבו"ש ונ"ח רמז לאור תור"ה מזון פנימי וכיון שגזירת הכתוב הוא מזוזה בימין ביתך דרך ביאתך ע"כ תינתן הנ"ח בשמא"ל ע"כ הכריע בגמ' נ"ר חנוכ"ה בשמאל נרא' לי ובשיטות הגמ' דברנו מזה בדרך אחר:

סעיף ס

ועפי"ז נבא לבאר מאמר מתמי' בשאילתות והוא מ"ד בימין הואיל ואיתעביד בי' מצו' חדא וכו' ומ"ד בשמאל כדי שתהא מזוזה בימין וכו' הלכתא מאי ת"ש ושמרתם מצותי ועשיתם אותם ובאו חכמים ופירשו ועשו סייג לתור"ה והנה לית נגר ובר נגר דיפרקיני' גם הגאון מהרי"ב הניח בצ"ע ועפ"י הנ"ל מובן דהנ' ושמרת"ם מצות"י לא יתכן לשון שמיר' רק בל"ת לא במ"ע ע"כ באו חכמים ופירשו היינו כי אור מקי"ף הוא שמיר"ה כמו באדם בעוה"ז הלבוש הוא שמיר"ה להגן מן הקור והחום כן האור מקיף הוא שמיר' שלא יתאחזו בו החיצונים כנודע היינו דכתיב ושמרת"ם מצותי ועשיתם וכו' היינו ע"י עשיית המצות תעשו אור מקיף לבוש לשמיר"ה אל האור פנימי הוא התורה וז"ש ובאו חכמים ופירש"ו היינו הפרישו והבדילו מצות נ"ח הרומזת לתורה אור פנימי מן המזוז"ה אשר היא מצוה רומזת אל לבוש מקיף וזהו ועשו סייג לתורה כי הסייג והגדר הוא מקיף ושומר את מה שבפנימית כנ"ל:

סעיף סא

ועפ"י הנ"ל פירשנו בטוב טעם הא דת"ר במס' סופרים מזוזה בימין ונ"ח בשמאל לקיים מה שנאמר מה יפית ומה נעמת מה יפית במזוזה ומה נעמת בנ"ח הנה אין בפסוק הזה שום רמז ורמיזה למזוז"ה ונ"ח והנראה ע"פ הנ"ל דהנה יפי"ת הוא יופ"י הנרגש ע"י חושי הראות כי חוש הראות מכיר ביופי נעמת נעימ' הוא לשון מתיקות הוא הנרגש ע"י חוש הטע' הוא המרגיש אוכל שיש בו טעם מתוק לחיך והנה הקב"ה משבח לכנ"י יפית

במרא' ונעמ"ת בטע"ם ומהראוי להבין מהו הנמשל בשתי אלה בחי' חלוקות ועפ"י הנ"ל מובן דהנה ע"י מעש' המצות הוא לבוש הנשמות חלוקא דרבנן בג"ע והלבוש זה שבחו ביופי המראה וע"י עסק התורה זה מזון הנשמו' בג"ע והמזון זה שבחו במתיקות ונעימות הטע"ם והנה לפימש"ל מזוזה מצוה פרטיית ונ"ח רמוז' לחכמות התור"ה (ע"כ הרגיל בנ"ר חנוכ"ה הוויין לי' בנים ת"ח) והנה הכתוב משבח מה יפי"ת הוא שבח הלבוש הנעשה מן המצות ומה נעמ"ת הוא שכר אור הפנימי למזון הנשמה הנעשה מן התור"ה והנה הכתוב לא כללם ביחד לומר מה יפי"ת ונעמ"ת רק אמר מה יפית ומה נעמת הנה מוכח בהזדמנות שתיהן ביחד מהראוי לכ"א מדור בפ"ע ומדקאמר מה יפי"ת תחלה ואח"כ ומה נעמת הנה מוכח מזוז"ה בימין שהוא תחל' ונ"ח בשמאל הבן רצ"ל שמהראוי ליתן קדימ' לפעולת הלבוש הבא מן היוצו"ה לפעול' המזו"ן הבא מן עסק התור"ה:

ומעתה יפתחו לך שערי אורה הנאמר בהודא' כשעמדה וכו' להשכיחם תורתך ולהעביר"ם מחוקי רצונך אמרו בתורה לשון שכח"ה כי בהעדר התורה ח"ו שהיא המזון הרוחני (הסועד הל"ב כענין המזון הגשמיי וסעדו לבכ"ם) נקרא שכח"ת הלב כענין הכתוב נשכחתי כמת מלב ובחוקי המצות אמר לשון העברה וסרה כי בהעדר המצות ח"ו אין לבוש וחלוקא דרבנן והנה בבגדים ולבושים שייך לשון הסרה כענין שנאמר הסירו הבגדים הצואים וכו' הבן הדבר:

סעיף סב

חוקי רצונך (סא) חוקי רצונך מהראוי לתת לב וכי על החוקים בלבד רצו להעבירם ואם הוא כן באמת צריך להבין מה היתה כוונת הקליפה להשתדל להעבירם על החוקים דייקא ולא על המצות שיש בהם טעם וגם מהראוי להתבונן מה שתיקנו הלשון לומר חוק"י רצונ"ך משמע שהחוקים דוקא הם רצון הש"י הלא כל המצות הם רצונו והל"ל סתם ולהעביר"ם חוק"ך והנה יונעם לחיכך עפ"י הדברים אשר פירשנו בנוסח הפיוט (בר"ה ויו"כ) הוא באין מליץ יושר מול מגיד פשע תגד ליעקב דבר חו"ק ומשפט וצדקינו במשפט המלך המשפט הנה הדברי' תמוהים וקשים להולמ' כאשר עיני כל משכיל תחזינ' משרים ופירשנו הדברים ע"פ אשר שמעתי בשם הרב הקדוש חסידא קדישא דודי זקיני סבא קדישא מהו' משולם זושא זצוק"ל בפסוק תקעו בחודש שופר וכו' כי חוק לישראל הוא משפט וכו' ופירש הוא ז"ל דהנה יש בתורה שכליות ויש מצות בחוקים לא נודע טעמן והשטן והאוה"ע מונין את ישראל מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה וישראל משיבין להם חוק"ה הוא והנה לכאורה השכל האנושי ידמה שיותר הי' טוב אלו הודיע הש"י טעמי החוקים אבל טובה גדולה היא לישראל כאשר מקיימים מצות

בחוקה מבלי טעם והוא כי באיתערותא דלתתא איתער עובדא לעילא אשר גם הש"י יעשה עמהם אות לטובה בחוק"ה מבלי טע"ם והוא כאשר יתעורר המשפט לתת לאיש כפעלו הנה מתעוררים המקטריגים ח"ו בחיפוש פנקסיהם באמר' אשר ח"ו ישראל אינן ראויים שיצאו בדימוס ושואלים מאיזה טעם הם ראויים לישועה והנה הש"י נק' מלך המשפט מלך במשפט יעמיד ארץ אבל כיון שישראל מקיימי' מצות בחוק"ה מבלי טעם אזי כביכול זאת טענת הש"י עבורם אשר ראוים הם לישועה מבלי טעם וזה משפט כיון שגם הם מקיימי' מצותיו ית"ש בחוק"ה מבלי טעם וז"ש תקעו בחודש שופר וכו' כי חוק לישראל (החו"ק הנעשה בישראל) הוא משפט לאלקי יעקב (כן הוא המשפט לאלקי יעקב בחוק מבלי טע"ם יצאו בדימוס ביום המשפט) ע"כ דברי קדשו בקצת תוס' ביאור:

ובזה פירשנו הפסוק זאת חקת התורה אשר צוה י"י לאמר הלאמר מיותר כי כבר נאמר לאמ"ר וגם באמר דבר אל ב"י ויתפרש ע"פ הנ"ל זאת חוק"ת התורה אשר צוה י"י (ר"ל בעבור זה צוה הש"י מצות בחוק"ה כדי) לאמ"ר (היינו כדי שגם הוא כביכול יהי' יכול לומר להמקטריג' על ישראל שיאמר מאיז' טעם יושיעם הלא אין זכות ח"ו יאמר להם הש"י חוק"ה הוא וכן משפטם כיון שמקיימים מצות בחוק' והי' זה שכרם להושיעם בחוק"ה מבלי טעם:

ובזה תמצא טוב טעם בנס דקי"ס ויאמר י"י אל משה מה תצעק אלי דבר אל בנ"י ויסעו (לתוך הים) הנ' מלבד שאין הדבר מובן מ"ש הש"י מה תצעק אלי הלא למי יצעק הלא הוא ית"ש הפועל ישועות אבל עוד זולת זה מהראוי להתבונן למה עשה כזאת הוא ית"ש אשר צוה שיסעו מקודם לתוך גלי הים ואח"כ יבקע הים לפניהם הלא לפי אומדן דעת עיני בשר שיבקע הים קודם שיסעו שלא יתבהלו בנסעם לתוך הים ויהמו גליו אבל לפי הנ"ל ינעמו לחיכך הדברים דהנה ידוע מאמר רז"ל את אשר נתהוו' אז קטרוג גדול מאד מהמקטריגם באמרם מה נשתנו אלו מאלו הללו וכו' והללו וכו' והנה מלך במשפט יעמיד ארץ ואין מקום להצל ח"ו מה עשה הפועל ישועות אמר למשה במצו' דבר אל ב"י ויסעו הנה הוא מצו' בחוק' מבלי טעם דלמ' להם ליסע לתוך גלי הים אבל הוא כשיקיימו ישראל מצות בחוקה הנה באיתערות' דלתתא יקיים הש"י ג"כ חוק' ויושיעם בנפלאותיו מבלי טעם ראויים הם להוושע בחוק' כיו שגם הם מקיימים מצות בחוק':

זה שיסד הפייטן באין מליץ יושר מול מגיד פשע (כי תעש' עון נושא) תגד (להמקטרג המגיד פשע) ליעקב דבר חוק ומשפט (אשר ליעקב הגם שבא' להם הישועה מאתי ובדיבורי בחוק' אעפ"כ משפט הוא להם וכה משפטם כיון שמקיימים מצות בחוקה

וזהו שמסימים) וצדקינו במשפט המלך המשפט (רצ"ל הגם שאתה מלך המשפט תבא אלינו ישועתך בצדק'. והצדק' הוא משפט כנ"ל והבן:

ומעתה נחזור לענייננו הנה היונים הרשעים הן המה העוסקי' בחכמות חיצוניות חכמת יונית הפלסופיא הארור' הן המה אשר הלבישו המצות שבתורה במלבושי' זרים והמציאו טעמים זרים למצות התורה בחכמ' מזוייפת באמרם שכל המצות רק המצא' לאיזה מושכל ואין מן הצורך לעשי' בפועל דייקא כאשר מבואר סברותיהם המזוהמיות (בספרינו מעין גנים) והנה לסברותיהם אין לך בתורה שום דבר בחוק' והנה זאת היא עצת הקליפ' שלא יקיימו ישראל מצות בחוק' להיות תכלית ישועת ישראל בקיימם מצות בחוק' אז תבא להם הישוע' בחוק' גם אם אין זכות בידם ע"כ הבורא ית"ש זה רצונו שיקיימו ישראל מצות בחוק' דוקא כי רצונו להושיע את ישראל בכל עידן ועידנים וכנ"ל וזה שתקנו בנוסח ההודא' שרצו היונים הרשעים להעבירם מחוק"י רצונ"ך רצ"ל רצו להעבירם מחוקי"ם אשר הם רצוני"ך יותר מהעדות והמשפטים כי ע"י החוקים קרוב' ישועת ישראל לבא. הבן:

סעיף סג

עוד אבאר לך אומרו חוק"י רצונ"ך הנה מצאתי בס' דבש לפי להרב הגדול מ' חיד"ח זלה"ה בשם ס' אש"ד הנחלי"ם חוק הוא התשוב"ה עיי"ש והגם שאיני יודע מהיכא קא נפקא לי' עכ"ז נאמן רוח הוא ובודאי נפקא לי' מאיזה מדרש חז"ל) ולפ"ז הן הן הדברי' הנאמרי' בהודאה דהנה בזמן מרדכי ואסתר הגם שנתחייבו שונאיהן של ישראל הנה הרעישו את כל העולמות בתשובותיהם בצום ובכי ומספד ושק ואפר משא"כ בגזירות יון לא היו יכולים אפי' להתקבץ והיו מתחבאים בנקרת צורים ובמחילת עפר כי לא הניחום היוני' להתקבץ ולעשו' תשובה (עיין ביוסיפון) וז"ש שעמדו עליהם היונים להשכיחם התור"ה ולהעבירם חוק"י רצונ"ך היינו חוק התשוב"ה שהיא רצון הש"י וז"ש ואת' ברחמיך הרבים עמדת להם עמדת כטוען בעדם המה שאין עושין תשוב"ה הוא מחמת שהיא בע"ת צרת"ם שאינם מניחים אותם היונים אבל אח"כ בעת הישוע' בודאי יעשו נחת רוח לפניו ית"ש וז"ש בנוסח ההודא"ה ואח"כ באו בניך וכו' היינו שעשו כפי טענת הש"י כביכול לפני הב"ד של מעלה הבן הדבר:

סעיף סד

ואתה ברחמיך הרבים (סג) ואת"ה הי' סגי לשיאמר וברחמ"ך הרבי' ואומרו ואת"ה יש לפרש ע"פ מ"ש בפליא' תת"ן חדרים יש בגיהנם וכשהצדיק עובר דרך הגיהנם הנה תק"ף חדרים (יש להם לממונים אשר שם יש להם עדיין בוש' מת"ח ובעלי תור' וזקנים. ע"כ אין פחד כ"כ להצדיק משא"כ בחדרים האחרים הן ר"ע חדרים (שאין שם בוש' וכו')

והש"י שולח עם הצדיק מלאך אחד וכותב על מצחו' שם את"ה וניצול מהם עיין מ"ש ע"ז הרב הקדוש מהר"ש מאיסטרפאליע בפסוק גם כי אלך בגי"א צלמו"ת (בגימ' תק"פ) לא אירא ר"ע (גם מן ר"ע חדרים לא אירא) כי את"ה עמדי (שם את"ה כנ"ל ועמ"ש במאמרי השבתות) הרי לך שהשם את"ה מסוגל לעמוד נגד הרעי"ם בחצופו' שאין להם בוש' מן בעל"י תור"ה והנ' לפ"ז יש לרמז ג"כ בנוסח ההודא' שעמד' מלכו' יון הרשע' על עמך ישראל להשכיחם תורת"ך חצופ' מופלגות באין בוש' מן התור' ולומדי וע"כ תמצא לרז"ל נחשת זו מלכות יון (הבאתי לעיל סי' נ"ח) וכ"ה בחלם נ"נ והיא מור' על חצופות ע"ד הכתוב ומצח"ך נחוש"ה וכביכול הש"י חוקק על ישראל להאיר בפניהם שם את"ה וז"ש ואת"ה ברחמיך הרבים (וכן אומרים בנוסח ההודא' דפורים) ויש לרמז הדבר בתור' פ' תרומ' מסיימת בתיבת נחש"ת שהוא רמז על מלכו' יו"ן וסמיך לי' ואתה תצו"ה (תחבר עמהם לצוותא) את ב"י תחבר עמהם שם את"ה ואח"כ לרמז מצות נ"ח ויקחו אליך שמן זית זך וכמש"ל בשם הקדוש הרוקח ז"ל:

סעיף סה

ויש לרמז הדברי' הללו בפסוקי' שכת' הר' הק' מהר"ש מאוסטרופאליע זלה"ה גם כי אלך בגי"א צלמו"ת ללא אירא ר"ע כי את"ה עמדי וקאי על העברת הצדיק דרך גיהנ"ם נחקק עליו הארת שם את"ה וכן בנס דפורים וכמו שאומרים בנוסח ההודאות בשניהם ואת"ה ברחמך וכו' הנה נרמז הדבר ג"כ במזמור הנ"ל אומרו תערך לפני שלחן נגד צוררי דשנת בשמן ראשי (רמז לחנוכ"ה) כוס"י רו"י (רמז לפורים חייב אדם לבסומי בפורי') והבן וכיון שע"פ דברינו נעש' הנס זה האר' מעין האר' הנעש' לצדיקים בעברם דרך גיהנ"ם מעת' לא נפלאת הוא ולא ררוק' היא את אשר כתבנו לעיל שע"כ בהודא' (כפי נוסח שלנו) יש ק"ח תיבות (בצירוף על הניסים) להורות כל המקיים מצות חנוכ"ה ניצול מן דין גיהנ"ם וכמו שרמזו בזהר לא תירא לביתה משל"ג כי כל ביתה לבוש שנים א"ת שנים אלא שנים מזוזה ונ"ח הבן:

סעיף סו

ולפי הנ"ל תמצא טוב טעם למה שאמר הרב הקדוש מהר"פ מקארעץ זצלה"ה שבכל הלילות יש לסתום את החלונות בתחילת הליל' דאיתא בזהר שבליל' תרעין דג"ע סתומין ותרעין דלבא דאינין עיינין מסתתמין (רצ"ל העיני' הם שערי הלב כמו שאמרו שורייקי דעינא בליבא תלי ע"כ אז בליל' נופל שינה על האדם והעינים שהם שערי הלב מסתתמין כיון שגם שערי ג"ע מסתתמין אבל בחנוכ"ה אין לסתום את החלונות (בשעת הדלק"ת הנרו"ת) ע"כ דברי קדשו הנ"ל ונראה מדברי קדשו כי בחנוכ"ה גם בליל' (בשעת הדלק') תרעין דג"ן עד"ן פתוחין ויש לרמז זה בפסוק בהלל פתחו לי שערי צדק (תרעין דג"ן עד"ן)

אבא בם אוד"ה י"ה (היינו בזמן ההודא' בחנוכ"ה) ולפי הנ"ל מובן הדבר כיון שסגולת חנוכ"ה להינצל מד"ן גיהנ"ם א"כ לבעבור זה תרעין דג"ע פתוחין הבן:

הג"ה ונ"ל גם ע"פ הדין אין לסתום את החלונות בשעת ההדלק' כיון שע"פ הדין הוא להדליק בחוץ משום פרסומי ניסא ובטל וזה בעבור הסכנ' ומדליקין בפנים עכ"פ הא דאפשר למיעבד לפרסומי ניסא עבדינן כנ"ל:

סעיף סז

עמדת להם בעת צרתם רבת את ריבם דנת את דינם נקמת את נקמתם (סו) עמד"ת להם וכו' לבאר לשון עמיד"ה לדעתי הוא ע"פ המאמר בזהר פ' חיי דף קכ"א ע"ב. ויעמו"ד הי"ם מזעפ"ו הי"ם עילאה (מלכו"ת שמי"ם) מאי ויעמ"ד דקאים בקיומא כדקא יאות בעמיד' איהו כד רוגזא שכיך בשעתא דדינא שרייא בעלמא כצ"ל ההוא כי דינא הוא כאתתא דמתעבד' וקשייא לאולדא. וכד אוליד' שכיך רוגזא ה"נ כד דינא שרייא בעלמא לא שכיך ולא נח עד דאיתעביד דינא בחייביא כדין הוא נייחא דילי' למיקם בדוכתא שלים ולמיקם בקיומי' ההי"ד ובאבוד רשעים רינה עכ"ל ומעת' בין תבין אשר לפניך שבשעת הזעם מדת המלכו"ת הוא כביכול כאשה המקשה לילד ואין לה מניח' וכביכול אינה יכולה לעמוד על רגלי' כי ירכותי' מצטננת כאבני (ירכותי' הם בחי' נצ"ח והו"ד) ואחר הליד' יכולה לעמוד והנה כשעש' להם הנס במנור"ה (הרומזת לרח"ל מדת מלכו"ת) נתבשרו כי נמתקו דיני המלכו' (וכביכול יכולה לעמו"ד והנה עמיד"ה הוא בבחי' נה"י ע"כ נר חנוכ"ה מצות' למט' מעשר' בבחי' נצ"ח הו"ד סוד וכמ"ש האריז"ל וז"ש ואח"כ באו בניך וכו' והדליקו נרו"ת בחצרות וכו' בחצרות דייקא כמ"ש לעיל וכמו שאכתוב אי"ה במקומו בחצרות נק' נה"י והבן:

סעיף סח

ויתבאר עוד אומרו לשון עמיד"ה ואגב יתבאר אומרו בלשון בע"ת צרת"ם וגם יתבאר אומרו בג' לשונות רבת. דנת. נקמת. ויתבאר ע"פ מש"ל סי' ס"א אומרו ולהעביר"ם חוק"י רצונ"ך מהו הנרצ' שרצו היונים להעביר' החוק"ים דייקא וגם אומרו רצונ"ך משמע שהש"י רוצה ביותר בקיום החוקי"ם מן שארי המצות וכתבתי לך בשם דודי זקיני סבא קדיש' מהרמש"ז ז"ל שבשעת הדין והמשפט אפי' ח"ו אין זכות כ"כ להכריע ולזכות את ישראל במשפט ע"פ הטעם והנה הש"י נק' מלך המשפט מצד במשפט יעמיד ארץ הנה כביכול הש"י טוען בעד ישראל ראויים הם לזכותה מבלי טעם כיון שהם מקיימים חוקי"ם מבלי טע"ם והמשפט כך הוא לישראל ע"כ החוקים הם רצונו ית"ש ביותר כדי שיהי' יכול לזכות את ישראל אפי' אין בידם זכות כ"כ ע"כ היתה מגמת היונים להעבירם מן החוקי"ם עמש"ש כאריכות:

ומעתה יובנו לך הדברים דהנה בזה נשתנו דין ישראל מדיני האומות כי האומות כשמצטרכין לישועה הוא דוקא כשיהי' טעם בדבר כשיהי' להם איז' זכות משא"כ ישראל כיון שזה טבעם ומנהגם לקיים חוקים מבלי טעם ראויין הם להיושע בדרך חוק"ה מבלי טעם וז"ש בהודאה אתה ברחמך הרבים עמד"ת להם (כצ"ל עמד"ת אופיים ומנהגם שזה דרכם כל היום לקיים חוקים הגם שכעת אינם מניחי' אותם היוני"ם לקיים וז"ש) בע"ת צרתם רצ"ל מה שאינם מקיימים כעת הוא מפני שהוא ע"ת צרת"ם זהו ג"כ עמד"ת להם כביכול כדין הטוען שהוא בעמיד' וזה הי' טענתך שהוא בעת צרתם

הג"ה וזה שיש לפרש וע"ת צרה הוא ליעקב וממנה יוושע רצ"ל מן העת צרה עצמה הוא התשועה כי כביכול הש"י טוען בעדם כי זה דרכם כל היום לקיים חוקים ע"כ מהראוי שיושעי' בחוקה ומה שאינם מקיימי' כעת החוקים הוא על כי הוא ע"ת צר"ה הגוים אינם מניחים אותם די השיב רוחם הבן הדברים האלה: שהיונים אינם מניחים אותם על כן רבת את ריבם (על שאינם מניחים אותם לקיים החוקים דהנה על החוקים הגוים מריבים את ישראל באומרם מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה וא"כ) דנת את דינם (היינו דין הנוהג בישראל להושיעם בחוקה מבלי טע"ם הגם שלא היו יכולין ישראל אז לעורר איתערותא דלתתא בקיום החוקים הנה מצדם לא יבצרי ועי"כ) נקמ"ת את נקמתם. ברוך האל המושיע:

סעיף סט

ויתפרש עוד עמד"ת להם וכו' לשון עמיד"ה מהו. הנה אפרש לך בדרך דרש ע"פ מה שפירשנו בפסוק קרוב מצדיקי מי יריב אתי נעמד"ה יחד מי בעל משפטי יגש אלי הדקדוקים יעויין במפרשים בשגם הפסוק בעצמו אין לו ביאור מוטעם ונבאר בקיצור ע"פ מה שהקש' הר' עיר וקדיש מהרמ"ע זלה"ה בס' בע"מ על הא דקי"ל בעת הדין שלמעל' כשיש רוב זכיות מיקרי צדיק ואפי' מחצה על מחצ' רב חסד מטה וכו'. כובש. נושא מעביר לכל מר כדאית לי' והקש' הרב הנ"ל הרי קיי"ל כל האומר הקב"ה ותרן הוא וכו'. והרי מוותר מיעוט העונות. ואפי' המחצ' ותירץ דלא מיקרי ויתור רק כשהוא ויתור שלא ע"פ דרכי התורה מה שאין כן כשהוא על פי דרכי התורה לא מיקרי ויתור והנ' יש בדיני התורה אחרי רבים להטות והולכין אחר הרוב (וכן במחצה על מחצ' ספק נפשות להקל וכן בדיני ממונות אין מוציאין מיד המוחזק כן פירשתי שם דבריו והמפרש פי' שם קצת באופן אחר ואתה תבחר) הנה כ"ז לא מיקרי ויתור כי ע"פ דרכי התורה הוא הניתנה לנו למורשה ואי קשיא הא קשיא הנה אנחנו מבקשים אנו מלאי עון (ועפ"כ) ואתה מלא רחמים הנה זה נק' ויתור ופי' הענין ג"כ ע"פ מה שפי' הרב הנ"ל בפסוק אם יהי' חטאיכם כשנים כשלג ילבינו וכו' שהוא ג"כ ע"פ משפטי התורה עני ועשיר באו לדין אומרים

לעשיר לבוש כמותו או הלבישהו כמותך והנ' ע"י עונותינו הנה ח"ו לבושינו אדומים כתולע וכשנים והוא ית"ש כתיב בי' לבושי' כתלג חיוור (הנביאים מדמים זה לשבר את וכו' והוא ידוע למקובלים) ממילא כשעומד כביכול הוא ית"ש עמנו לדין כדרך הבע"ד כביכול הנה כביכול ע"פ התור' הוא בהכרח להסיר הבגדים וכו' מעלינו ולהלבישנו מחלצות בלובן ועדי עדיים וא"כ מוסרים מעלינו העונות ע"פ התור' ואין כאן ויתור וזהו לכו נא ונוכח' יאמר י"י נ"א הוא לשון בקש' וקש' מהו המבוקש מאתו ית"ש שנתווכח עמו כיון שמסיים אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו א"כ הרי אנחנו נזכה בדין א"כ למה לו ית"ש להתווכח עמנו כיון שחפץ לזכותינו אך הוא ע"פ דרוש הנ"ל כשבאים בני האלקים להתייצב על יי לקטרג ולהזכיר העונות ח"ו וא"כ מיקרי כביכול הש"י אז דיין וישראל עם כת המקטריגים בעלי הדין הנה באופן כזה א"א לוותר (כי מלך במשפט יעמיד ארץ) רק ע"פ דיני התור' לא מיקרי ויתור והנ' הש"י כחפץ להצדיק עם זו אז אומר הש"י כמבקש לעמ"ו לכו נא ונוכח' יאמר י"י היינו נתווכח' יחד ויהי' כביכול הש"י בעל דין עם עמו ישראל ואז הגם שימחול ויסלח ויכפר לכל חטאתינו ועונותינו ופשעינו לא מיקרי ויתור כי כתורה יעש' כיון שמשפט התורה היא הלבישהו כמותך אז כביכול בהכרח הוא ע"פ דיני התור' שהש"י יסור מעלינו הלבושי שני"ם וילביש אותנו מן לובן העליון המלבן עונותינו. הבן הדבר:

ועפ"ז פירשנו הפסוק הנ"ל בטוב טעם אומרת כנ"י קרוב מצדיקי (רצ"ל המצדיק שלי הוא ית"ש כביכול הוא קרוב לי מצד מחצב נשמתי כי אנחנו עמוסים מני בטן ע"כ) מי יריב אתי (לפניו"ש שיהי' הוא דיין כביכול הלא הוא קרובי ואינו יכול להיות דיין כביכול. אבל נעמד"ה יחד כדמיון הבע"ד הייני שיהי' כביכול הוא ית"ש הבע"ד אז) מי בעל משפטי יגש אלי (רצ"ל מדין התורה הוא מי שהוא בעל משפטי הוא יגש אלי להיות בדומה לי כביכול) ואז יסיר מעלינו כל בלויי הסחבות וילבישנו בגדי ישע ונהי' נקיים וטהורים:

וזה הוא מה שיש לפרש בנוסח ההודאה ואתה ברחמיך הרבים עמד"ת להם בעת צרת"ם כשראית כביכול שבעוה"ר נתמעטו הזכיות וכשיהי' הוא ית"ש בבחי' דיין א"א לוותר כנ"ל ע"כ עמד"ת להם בדומה להם ביחד להיות בעל דינם ומצות בעל דין בעמיד"ה כביכול ואז הלבשתם מחלצות וכנ"ל להיות הש"י חפץ להצדיק עם קרובו כמ"ש הכתוב ספר אתה למען תצדק ע"כ מצאתי את לבבי לדבר בפטטייא דאורייתא דברים כאלה יהיו לרצון אמרי פי:

סעיף ע

ע"פ דברינו הנ"ל הנני אומר לך דבר נאה ומקובל הנה תקנו במצוה זו מהדרים הנה לא קראום מדקדקי"ם או ותיקי"ן רק מהדרי"ם נ"ל שהוא ע"פ המדר' ר"ש בן יהוצדק שאל לרשב"ג א"ל מפני ששמעתי עליך שאתה בעל אגדה מהיכן נבראת האור"ה א"ל מלמד שנתעטף הקב"ה בשלמה (לבינ"ה גירסת הילקוט) והבהיק זיו הדר"ו מסוף העולם ועד סופו וא"ל בלחישה א"ל מקרא מלא הוא עוטה אור כשלמה ואת אמרת לי בלחיש' א"ל כשם שקבלתי בלחישה כך אמרתי לך בלחישה עכ"ל הנה הגם שהמדרש הזה צריך ביאור בנסתרות עכ"פ יתבאר לך ע"פ מ"ש לך כ"פ שהנר דנ"ח הוא מבחי' אור הראשון אור הגנוז והנה תראה שאמרו במדרשם הנ"ל התהוות או"ר הראשון היה מאשר הבהיק זיו הדר"ו וכו' ע"כ תקנו בנ"ח שהוא מבחי' אור ההוא מהדרים הבן הדבר:

סעיף עא

ועתה הסכת ושמע הנה נשתנה הנס הזה דנרות מכל הניסים שכל הניסים היו לצורך הישועה המצטרכת בעת ההוא משא"כ זה הנס דנרות היה אחר הישועה והנה עם היות מאד עמקו מחשבותיו ואין מבוא לנברא להבין מחשבותיו ית' אעפ"כ המצוה עלינו לחקור בנפלאותיו ית"ש להוציא ע"פ יעודי התורה טעמים כפי שכלינו כמד"א שיחו בכל נפלאותיו והנה ע"פ האמור בסמוך ואתה ברחמיך הרבים עמד"ת להם וכו' כביכול בעמיד"ה כמצות הבעל דין ועי"ז בהכרח היה להסיר מעלינו הלבושי שנים ולהלביש אותנו מחלצות לבנים מבחי' לובן המלבין עונותיהם של ישראל

הג"ה ועפ"ז תבין מה שאמז"ל במדרשיהם לא תירא לביתה משל"ג (מדין של גיהנ"ם כי כל ביתה לבוש שנים א"ת שנים אלא שנים הבין הדבר ויונעם לך: כי לבושי' י"ש כתלג חיוור ע"ד עני ועשיר באים לדין וכו' והנה להודיע חיבת אב לבנים אשר הישועה היתה להם באופן כזה היינו שלא היה הדור ראוי כ"כ לישועה רק הש"י עמ"ד להם בתורת בע"ד ולבושי' כביכול כתלג חיוור ועי"ז היה ע"פ התורה להסיר מעלינו הבגדי שני"ם שהם העונות והנה להודיע לבניו החיב' הזאת הנה נעשה להם אח"כ נס באור שהיה שלא כטבע רק מאור הנבדל ניסיי אור שלמעלה שנברא זה האיר ממה שנתעטף הקב"ה בשלמה לבינ"ה והבהיק זיו הדר"ו וכו' היה הנס הזה להודיע לבניו חיבתו אליהם גם בהעדר זכות ע"פ המשפט ח"ו הנה עמד הש"י להם למשען באופן הנ"ל בעמיד"ה כביכול באור מעטה לבושו והרבה ריווח והצלה לפניו ולא יטוש י"י את עמו בעבור שמו הגדול אשרי העם שככה לו אשרי העם שי"י אלקיו:

סעיף עב

ובזה תמצא טוב טעם ודעת מה שהנס הזה לא ניתן לכתוב כיון שהוא מן סוד או"ר הגנו"ז אור הראשון שהבהיק מאור מעטה לבושו ונגנז לצדיקים והגניזה הוא בתורה באותיותי' ע"כ הנס הזה כיון שהוא מהבהקת הלבוש כביכול קודם הגניזה ע"כ לא נכתב באותיות שהוא קודם להתגלות האותיות ע"כ גם אנחנו אין מזכירין הנס הזה בהודאה באותיות ע"כ הם ל"ו נרות כמ"ש הרב הקדוש בעל הרוקח ז"ל והרב הקדוש מהר"פ זצוק"ל כנגד אור הגנוז ששימש ל"ו שעות בפני אדם הראשון והבן:

סעיף עג

ובזה תמצא טעם נכון להדין שכתבו הגאוני' (והוא ג"כ במדרש תנחומא) מה שנשתייר מן השמן ביום השמיני עושה מדור' ושורפו במקומו ולפי הנ"ל הוא הטעם כיון שהוא מסוד אותו האור שהבדילו הקב"ה לע"ל אסור להשתמש בו בחול עד בוא יום המקוו' לי"י והיה לך י"י לאור עולם ואלקיך לתפארתך:

סעיף עד

עוד יתפרש לשון עמד"ת להם וכו' ע"פ מה שפירשנו פי' התפלה בר"ה (והוא מאנשי כנה"ג) היום יעמיד במשפט וכו' אם כבנים רחמינו כרחם אב על בנים אם כעבדים עינינו לך תלויות וכו' והנה החלוק' דאם כעבדים אינו מובן והנראה שהוא ע"פ דברי חז"ל במעשה דשמעון בן שטח בעבדים דינאי מלכא דקטל גברא ואמר שמעון ב"ש לינאי ינאי המלך עמו"ד על רגליך ויעידו בך כי העבד אין לו מציאות בפ"ע רק עיניו תלויות אל האדון וא"כ מה שדנין את העבד זה מיקרי שדנין את האדון ומצטרך המלך לעמוד (והנה באות' שעה אמרו המלך לא דן ולא דנין אותו) וזה תתבונן אומרו אם כעבדים עינינו לך תלויות שאין לנו מציאות בפ"ע וכביכול ע"פ משפטי התורה יצטרכו לומר עמוד וכו' ויעידו בך (והכל הוא לשבר את האזן) וממילא בטל הדין:

וזה שיש לפרש בנוסח ההודאה (ואתה ברחמיך הרבים בראותך מיעוט הזכות) עמד"ת להם (רצ"ל בשבילם עמד"ת באומרך כביכול שאין להם מציאות בפ"ע כי הם עבדיך ואתה אדוניהם ומן הצורך לעמו"ד ועי"ז נתבטל כל הדין השם הטוב יכפר בעדינו ילא"פ:

סעיף עה

עוד אפרש לך הנך ג' לשונות שתיקנו לומר בהודא' רבת וכו' דנת וכו' נקמת וכו' ובודאי לא דבר ריק הוא (עמש"ל) ואקדים לך דהנה כתיב ויבא יעקב שלם דרשו חז"ל (והובא ברש"י ז"ל) שלם בגופו שלם בממונו שלם בתורתו ע"כ וכתב הרב הק' מהר"ש מאוסטורפאלייי' הי"ד דכתב במור' דשבע' ככבי לכת שצ"ם חנכ"ל ד' מהם מורים על הטובה והם חנצ"ך (עשה למען נצח"ך כנ"ל) וג' להיפך שבתאי (לגוף) לבנ' (לתורה)

מאדים (לממון) וז"ש ויבא יעקב של"ם נוטריקון ש"בתאי ל"בנ' מ"אדים וזהו שאמרו רז"ל נגד ש"בתאי של"ם בגופו נגד ל"בנ' של"ם בתורתו נגד מאדים שלם בממונו ע"כ דברי קדשו והנה תראה צונו הש"י לקדש החודש ואמר החדש הזה לכ"ם מסור בידכם אפי' שוגגין מוטעין מזידין והנה הוראת הלבנה כפי המולד באתה זמן הוא והנה הגם שהמולד הוא ביום זה ובשע' זאת מותר לב"ד להקדים או לאחר התחלת החדש כפי הנראה להם. זא"ת עולת חדש. זאת היא התורה כמד"א וזא"ת התור"ה א"כ הגם שהיראת' לפעמים מורה על איזה היזק בתורה כיון שע"פ התורה הוא מסורה בידינו הנה אדרבא הוא מסייעת אותנו אל התורה לא איברי סיהר"א אלא לגירסא וכן מאדי"ם שהוראתו על הזיקו' הממון הנה ע"י מצות המיל"ה דמי"ם תרתי משמע ע"י הדמים מבטלים ההיזק של הדמי"ם היינו ממון שהוא הוראת מאדי"ם וכן שבתא"י שהוראתו היזק הגופות הנה מה שנתן הש"י שב"ת לישראל וציוה לענג הגו"ף הנה מבטלים הוראת שבתא"י:

ומעתה תבין מה שנמצא לרז"ל במדרשם שהיונים היתה גזירתם בתחיל' לבטל ג' מצות אלה חד"ש שב"ת מיל"ה היינו כי כוונתם היה שבביטול ג' מצו' אלה (המורים על ביטול ג' ככבים אלה) הנה ח"ו ישלטו ג' ככבים אלה על שונאי ישראל לרעה וישלטו הם בגופם וממונם ותורתם הבן הדברים האלה שכל מחשבתם היה על הכלל כלו וע"י ג' אלה בקשו לעקור את הכל וזה שיש לפרש בהודאה כשעמד' מלכו' יו"ן הרשע' על עמך ישראל (היינו הגופות) להשכיחם תורתך (היינו התורה) ולהעבירם חקי רצונך (ע"י היזק הממון כי עניות מעביר על דעת קונו) וז"ש ואתה ברחמיך הרבים וכו' רבת את רבם נגד מה שעמדו על ממונם כי ריב שייך בדיני ממונות כי יהיה ריב בין אנשים ונגשו וכו' דנת את דינם נגד מה שעמדו על גופותם שזה דיני נפשות נקמת את נקמתם נגד מה שעמדו על תורתם חרב נקמ"ת נקם ברי"ת והתור' נק' ברי"ת כמד"א אלה דברי הבריי"ת הבן הדברים והוא דבר נחמד:

סעיף עו

ע"פ הדברים הנ"ל תמצא טוב טעם מה שהקביעות של ימי חנוכ"ה הוא תמיד בפ' מקץ דשם כתיב בי' ביוסף וחמ"ש את ארץ מצרים חמ"ש ר"ת ח"דש מ"ילה ש"בת אשר תיכף בגלות הראשון עמד יוסף למשען להחזיק בג' מצות אלה בכדי לבטל הוראת הג' ככבים הנ"ל וכמו שכתבתי לך ועוד יתבאר אי"ה:

סעיף עז

ג' לשונות הללו רבת דנת נקמת ר"ת נדר שהוא בדרגא דיובל דמפקא עבדים לחירות ה' צבאות יעץ ומי יפר ומי וודאיי יפר כמ"ש בזהר ע"כ בהודאה נרמז בר"ת ג' לשונות הללו נדר:

הג"ה שייך לעיל בעת צרת"ם והוא מיותר לכאור' ופירשנו ע"פ מ"ש האריז"ל להיות דגברה הסט"א עתה ומע"ט מעט שעושים עתה הוא חשוב כהרבה שעשו התנאים בזמניהם עכ"ד וזה שיש לפרש ג"כ בכאן ואתה ברחמיך הרבים עמד"ת להם היינו טענ"ת בעדיהם (כדין הטוען בעמיד"ה) ומה היתה הטענה בעת צרת"ם מה שאין ביד ישראל מעשים טובים הרבה הוא להיות שהוא בעת צרת"ם בתגבורת הסט"א ומעט מעט שעושים נחשב כהרבה בעת הרווחה ועוד יתפרש להלן תיבות הללו:

סעיף עח

ג' לשונות הללו ר"בת ד"נת נ"קמת הוא ר"ת ד"ודאים נ"תנו ר"יח שהוא על לידת יששכ"ר כאשר יתפרש לך במקומו אי"ה ועת לקצר ועיין בסמוך:

סעיף עט

מסרת גבודים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך (עח) מסרת גבורים וגו' אמר חמשה לשונות י"ל נגד חמשה אותיות חנוכ"ה וביותר י"ל לעיל אמר ג' לשונות ר"בת ד"נת נ"קמת נגד ג' אותיות הנ"ל וכאן אמר חמש לשונות נגד חמשה אותיות הודא"ה:

סעיף פ

וטמאים ביד וכו' הנה גבורים ביד חלשים הוא לפלא וכן רבים ביד מעטי' אבל טמאי' ביד טהורים וכן רשעים ביד צדיקים וכן זדים ביד עוסקי תורתיך מה הפלא וכי הטמאים והרשעים והזדים מחוייבים להיות בטבע יותר חזקים מן טהורים והצדיקים והעוסקים בתור' ותהי להיפך ובכדי להבין כ"ז אקדים לך את אשר דרשנו במס' מגילה רנב"י פתח לה פיתחא להההוא פרשתא (ויהי בימי אחשורוש) מהכא לולי י"י וכו' שהיה לנו בקום עלינו אדם ולא מלך זה המן הנה הוקשה לו למה פתח ויה"י בימ"י אחשורו"ש תלה הזמן באחשורוש כאלו היה כבר מפורסם אצלינו ולא נאמר לשון כזה רק במקום שנעשה הוי' חדש' בזמן ההוא דבזולת זה הו"ל לפתוח בשנת שלש לאחשורוש מלך פרס עשה משתה וכו' ע"כ פתח רנב"י הפיתח' הזאת וצריך להתבונן מה הוא תירוצו ומהו הנפקותא אם הקם הוא מלך או איש פשוט והנרא' דהענין הוא דכל בתי' מלך אפי' במלכי אומות הרשעי' יש תקוע בתוכו ניצוץ מורא מלכו"ת שמים כי מלכות"ו בכל משלה הגם שהניצוץ הקדוש תקוע ומשוקע מאד בתוכו עכ"ז כיון שיש בו איזה ניצו"ץ ממלכו"ת סוד מורא מלכו"ת בקל יוכלו ישראל לבטל גזירתו (אפי' אין בידם זכות כ"כ) בהתעורר יראת"ם מן הש"י אזי עי"ז מתעורר ג"כ אותו הניצוץ דמורא מלכו"ת אשר שקוע בתוך מלך ההוא ויפול פחד ומורא על המלך ההוא הגוזר ומתבטלת הגזיר':

וענין הזה תשכיל ותדע דהנה בצמצום הראשון כביכול צורך בריאת העולמות הי' כדי להקרא מל"ך כי אין מלך בלא עם א"כ היה הצמצום הראשון בבחי' מלכו"ת

והצמצום הוא שורש הדין והיראה כנודע ואותו הצמצום הראשון לצורך בריאת העולמות במחשבה הקדומ' היה בשביל ישראל שנק' ראשי"ת ע"כ כל בחי' מלכו"ת יהי' מי שיהיה תפול עליו מורא מישראל תבין הענין וזשאמרז"ל הוי מתפלל בשלומ"ה של מלכו"ת שלימות"ה וחיות"ה היינו ניצוץ התקוע בה שאלמלא מורא"ה רצ"ל המור"א התקוע בה איש את וכו' הבן:

וקבלתי מפה קדש אדומ"ו הרב הקדוש מ' יעי"צ זצוק"ל מ"ב בלובלין דלבעבור זה הגרגש"י עמד ופנה מפני ישראל כי אלו הז' עממין הם נגד חג"ת נהי"ם דסט"א. והגרגש"י הוא בחי' המלכות דסט"א והוא מלשון ריש גרגיתנ"א מן שמי' מוקמי' לי'

הג"ה וזה מה שנ"ל מה שנאמר בפסוק כי החר' תחרימם וכו' והיבוסי כאשר צו"ך י"י אלקיך ודרשו חז"ל כאש"ר צו"ך לרבות הגרגש"י ולמה לא נכתב גרגש"י בפירוש רק נמסר בתור' שבעל פה לדרוש: כי הנה הוא נגד מלכו' דקדוש' ובקדוש' הנה מלכות פה ותור' שבע"פ קרינן לה ע"כ מבטלין סט"א בתור' שבע"פ מורא מלכו"ת ונמסר בתיבו' כאש"ר צו"ך דבר מלך שלטון הבן מאד הדבר: והנה להיותו בחי' מלכו"ת עמד ופנה מפני ישראל כי נפל עליו מורא מלכות דקדוש' ע"כ דברי קדשו. והוא בדברינו ממש כי בקום עלינו מלך בקל יותר תפול עליו מורא ופחד (גם בהעדר זכות בישראל כ"כ) משא"כ בקום אדם ולא מלך שאין בו שום ניצוץ מורא מלכו"ת הנה הוא בבחירתו לא יחזור מאוולתו והישיע' מיד לפלא יותר יחשב וזה שחלק המשורר ענין ישועתו ית"ש לב' חלקי' לולי י"י שהי' לנו יאמר נא ישרא"ל הוא הענין בקום עלינו מל"ך שתפול עליו בצד מה אימת ישראל כנ"ל עכ"ז לולי י"י שהיה לנו לא היה חוזר בבחירתו לבד והענין השני יותר פלא לולי י"י שהיה לנו בקום עלינו אדם ולא מלך דאין בו סיוע כלל מבחירתו ע"כ אינו מסיים בכאן יאמר נא ישראל דאינו נופל עליו פחד ישרא"ל רק לולי י"י שהיה לנו וכו' וגם ע"פ פשוטו יובנו הדברים בקום עלינו מלך חושש ג"כ לכבודו שלא יקראו לו מלכות' קטיעא' כמשארז"ל בהא נחתי ובהאי סולקי א"כ יש סיוע בבחירתו ג"כ בצד מה משא"כ אדם שאינו מלך אינו חושש כלל ואין שום סיוע מהבחיר' לולי י"י וכו' והוא לפלא יותר והוא הפתיח' שפתח רנב"י שע"כ אמר ויה"י בימי אחשורוש שבימיו נתהוו' הוי' חדש' נס יותר נפלא מן הניסים הקודמים והוא כי קם עלינו אדם ולא מלך ואעפ"כ עזרנו הש"י ברוב רחמיו:

וע"פ הדברים האלה נבוא לבאר גם בכאן בניסח ההודא"ה מסרת גבורים בידי חלשים ורבים ביד מעטים הוא לפלא אבל אינך מהו הפלא וינח לך ע"פ הדברים הנ"ל דהנה עיקר הגבורה באין מורא לבב ולא תפול אימ' על הנלחם אז יתחזק בחושיו משא"כ כשנופל בלבבו איז' אימ'. הנה יחלשו חושיו והנה כבר אמרתי לך בקום עלינו מלך תפול עליו

אימ' בצד מה מב' בחינות הא' שתפול עליו אימ' מחמת ניצוץ טהרה של קדוש' התקוע בו ומתיירא ממורא מלכו"ת אשר ישרא"ל עלו במחשב' המה היוצרים יושבי נטעים עם המלך במלאכתו ומבחי' הב' תפול עליו אימ' דלא ליקרי' לי' מלכותא קטיעא וחפץ דליקרי ליה צדי"ק נזהר משפיכת דם זכאי הנה מזאת המחשב' יחלשו חושיו כי המחשב' פועל בחושי' משא"כ מי שאין בו ניצוץ טהר"ה ממורא מלכו"ת וגם לא יחוש להקר' צדיק הנה יפעול בחושיו מבלי מורך והנה בימי היונים הרשעים הגם שהיה מלכם אנטיוכס הרשע שחיק טמיא. עכ"ז עיקר הגזירות והרשעו' בירושלים ובערי יהודה היה ע"י שרי צבאותיו הרשעים (כמבואר ביוסיפון) ועמהם היתה מלחמות דחשמונאי"ם הנה אלו הרשעים הי' טמאים לגמרי שאין בהם ניצוץ טהרה ממורא מלכות ממרכב' טהור' וג"כ רשעי"ם לגמרי לא יחישו אם יקראו למלכם מלכותא קטיעתא והנה הצדיקים כהני י"י החשמונאי"ם טהורי"ם לגמרי מורא שמים עליה' וצדיקי"ם לגמרי יחושו מאד לשפיכת דמים ע"כ בטבע הוא שהטמאי' הרשעים יהיו מתגברים ח"ו והטהוריים הצדיקי' בהיפוך ח"ו ותהי לפלא נמסרו הטמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים:

סעיף פא

והנה זדי"ם ביד עוסקי תורת"ך אינו מובן ביותר שזהו אינו דבר והיפוכו דמה שייכות יש זה לזה הענין הניגוד ומה הפלא כנ"ל ואומר לך קצת באריכות ע"פ מ"ש נעשה הנס בחנוכ"ה ע"י או"ר (ושמן ומניר') כי מלכות יו"ן נק' חש"ך כמש"ל (סימן נ"ז) בשם מדרש חז"ל והטעם שהם מצד הקליפה מנגדים לכת השכליי שבישראל אשר חכמת ישראל היא רק ע"פ חכמת התורה והיונים המה כחכמתם החיצוניות חכמת יון מנגדים לחכמת התורה ועמדו על ישראל להשכיחם התור' ולהגביר חכמות החיצוניות:

והנה חכמ"ה נק' או"ר כענין שנאמר חכמ"ת אד"ם תאי"ר פניו והנה תראה אפי' הסומא ילך בחשיכ' כאורה ע"י החכמ"ה והשכל והנה כל החכמות חיצוניו' הם כסילות נגד חכמות התורה וכמו שמבנ' אות' שלמ"ה אשת כסילו"ת הומי' וסוררת. ע"כ נקראים רש"ך ולא או"ר והנה מלכות יו"ן ברצותם לבטל אור חכמת התורה ולהגביר חש"ך חכמות החיצוניות נקראים חש"ך כסילות כסיל בחשך הולך

הג"ה הלא תרא' החכמ' הגדולה שבסט"א הוא חכמת הכשפים עיקר פעולתם בחשכת לילי': ע"כ כאשר הש"י ביטל המנגד שהוא הכסיל בחשך ואור החכמ' שבישראל בתורה ועבודה נתקיים לעד יאמר אלקים יהי או"ר ליהודים היתה אור"ה (זו תור"ה הרמיז' במנור"ה בדרו"ם הרוצ' להחכי"ם ידרי"ם צד שאינו מתחשך בקיץ ובחורף (כמש"ל) ע"פ נס למעלה מן הטבע וכאשר תבין עוד דהנה יון מנגדים בחכמתם חכמות החיצוניו' טבעיית

לחכמה הישראלית חכמת התור' למעלה מן הטבעית והנה כאשר רצו היונים לבטל ח"ו את התורה ולהגביר חכמות החיצוניות טבעיית הנה בעת הישוע' ליהודים היתה אור"ה (זו תור"ה) שלא כטבע להורות שאין לישראל חלק בשכליית הטבע (ואפילו שפיט' המזלות אין מזל לישראל) רק הנהגות ישראל הוא למעלה מן השכל והטבע והמזלות והוא באור התורה שהיא למעל' מן השכל והטבע והנה כל החכמות הם אצל התורה כעבדי' אצל אדוניהם שהעבד עוזב שכלו ודעתו וסר אל השכל ולהשמעת האדון והנה היונים הרשעים רצו להמליך את העבד על האדון ח"ו הנה פעל הפועל ישועות. אל הוי' ויא' לנו בנס שלא כטבע הבן ועי"ז נתגברו ישראל ונתבטלו חכמות החיצוניות מן ישראל לגמרי ע"י חכמות התורת החצוב' מפי הש"י למעל' מן הטבע:

ע"כ נקראין הימים האלה (ע"פ החכמי"ם ברוה"ק) לזכרון לבני ישראל עד עולם בנר מצוה הלזה הרמוז לתור' או"ר להאיר בזה עיניהם של ישראל כי בכל דור ודור גם בגלות החל הזה ובפרט בעקבו' משיח במלכו' הד' (הכוללת כמש"ל) עומדין עלינו בחכמות החיצוניות טבעיית ובפרט לעת כזאת בעקבות משיחא שהוא בחי' יו"ן שבהן כמש"ל שם) והנה הנר מצוה זכר לאור ישראל הנעשה שלא כטבע (ובפרט ביודעך אשר הוא מבחי' אור הגנוז כמ"ש לך הנה הוא) זכרון לבני ישראל לפני י"י ומי אשר חפץ בי"י ובתורתו יחליף אפיתחא וכו' ואם בעל נפש אתה עיני שכל לך תן עיניך בימים האלה בנר מצו"ה ויאר אור שכלך בתורה ותבין כי נר מצוה ותורה אור:

ומעתה יתפרש לך וזדים ביד עוסקו תורתך. דהנ' זדים הן העושין בכונה ומחשבת השכל והחכמה אנושיית כי העושה בלא דעת וחכמה שוגג יקרא והעוש' בדעת וחכמה אנושיית יקרא מזי"ד (וז"פ כי בדבר אשר זד"ו עליהם שחשבו עליהן בחכמה ומחשב' ורצון הבן) והנה היונים שרצו בכונתן ובמחשבתן וחכמתן הטמאה בחכמות החיצוניות וטבעיית לבטל ישראל מן חכמות התורה ולהגביר החכמות החיצוני' והטבעיית הנה נק' זדי"ם היינו פעילתן הי' בכונה ופעולת הדעת ברצון והנה הדיבור בתורה נק' לימוד ודיבור משא"כ מחשבת התורה בעיון נק' עוס"ק (עיין בט"ז בפירוש הברכה לעסו"ק בד"ת) והנה נאמר אצל תורה באהבת' תשג"ה תמיד מחמת מחשבת עסק התורה באהבה תהיה תמיד שוגג בכל ענייני מעשיך הגם שתעשה איזה עסק בענייני העולם לא תהיה המעש' בכיון המחשבה כי מחשבתך תהי' משוטטת באהבת התורה (אמרו על ר"א שהיה עוסק בתורה בשוק העליון וכו') ע"כ תבין אשר הנוסח הנ"ל הוא שפיר דבר והיפוכו ותהי לפלא היינו זדי"ם אשר פעולתן מצד מלחמתן) במחשב' וזדון בכונת הלב למעשה הנפעל מסרת ביד עוסקי תורתך אשר לבן קשור באהבת התורה ופעולתן בדבר

עולמיי הנפעל בידן הוא כעין שוגג כענין הנאמר באהבת' תשג"ה תמיד והוא לפלא אשר נמסרו במלחמות הזדים הפועלים בכונה ורצון ביד עוסקי התורה אשר כונתן משוטטת בתורה הבן הדבר:

סעיף פב

ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך (פ) גדול וקדוש תקנו אלו ב' כינויים דייקא הנה אפרש ע"פ המקובל מרז"ל כשנעש' לאדם נס והוא בזכותו זוכה לראות במפלת אויביו אך אם אין הנס וההצלה בזכותו רק בזכות אחרים וכיוצא הנה ניצל אבל אינו זוכה לראות בעצמו במפלת אויביו אבל אם הוא שעת תגבורת החס"ד והרחמי"ם אפי' אין הנס וההצלה בזכותו יכול בעצמו לראות במפלת אויביו ובזה פירשו האחרונים ז"ל בפסוק ישמח צדיק כי חזה נקם (כשרוא' בעצמו מפלת אויביו) ויאמר אדם אך פרי לצדיק (היינו זה ודאי פרי הצדיק ובזכותו דאלו לא הי' הנס הזה בזכותו לא הי' זוכה לראות במפלת אויביו והרב הגדול חיד"א זלה"ה מסיים פי' שארית הפסוק) אך יש אלקים שופטים בארץ (רצ"ל דא"א לומר דלעולם אין זה זכות צדיק והא דהוא בעצמו חזה נקם הוא לבעבור שהיה תגבורת מדת החסד להרחמים לזה מסיים) אך יש אלקים שופטים בארץ (רצ"ל דמיירי כשרואין שמדת הדין מתוח' לשפוט תבל על כרחך מה שראה הצדיק בעצמו הנקם הוא פרי זכיותיו והנה בני ישראל בהודאתם להש"י בחנוכה פורים הנה מודים שזכו בעצמו לראות הנקמה באויביהן אבל אינן תולין בזכותן רק עבור תגבור"ת החס"ד והרחמי"ם הנה אומרין ואתה ברחמ"ך הרבי"ם דהנה אין ב"ד פחות משלשה וכביכול ב"ד של מעלה חס"ד די"ן רחמי"ם היינו חג"ת הנה מדת החסד מיימין לזכות ומדת הגבור' משמא"ל לחוב"ה ומדת התפארת מדת רחמי"ם הוא מכריע ונוט' כלפי חס"ד והלכה כרבים חס"ד ורחמי"ם וממילא תתבונן אומרו ואתה ברחמ"ך הרבי"ם שעל ידי הרחמי"ם הנוטים כלפי חס"ד הנה המיימינים לזכות המה הרבים והמה הגוברים על הדי"ן דהלכה כרבי':

אחר הדברים האלה בין תבין בנוסח ההודאה ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך דהנה כבר כתבתי לך לעיל (סימן ס"ו ואילך) בנוסח ואתה וכו' עמד"ת להם וכו' שלא היה הדור ראוי כ"כ לאיתערותא דלתתא כפי כל העניינים שכתבתי לך שם רק הש"י עמד למשען להם באיתערותא דלעילא (עיין היטב מש"ל) והנה אעפ"כ היו רואין בעצמן מפלת אויביהן כענין שאומרין מסרת גבורים וכו' וכיון שלא היה הדבר בזכותן ע"כ הוא בעבור תגבור' החס"ד (נקרא גדו"ל כמד"א לך י"י הגדול"ה) והרחמים (מדת ת"ת נקרא קדו"ש כמד"א והקדישו את קדו"ש יעק"ב. יעקב חתום במדת ת"ת ונק' קדו"ש כמד"א

ואתה קדו"ש יושב תהלות ישרא"ל תפארת ישראל וכן ברכת ואתה קדו"ש הוא נגד יעק"ב החתום בתפארת) והנה תתבונן היטב דמ"ש ולך עשית שם גדו"ל וקדוש בעולמך שהבינו הכל שהיה זה בעבור תגבורת החס"ד והרחמי' הבן היטב: ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה (פא) ופורקן כהיום הזה:

סעיף פג

יש להתבונן א' אומרו תשועה גדולה ב' הנה לשון תשועה הוא לה"ק ופורקן הוא לשון תרגום של ישוע"ה ג' אומרו כהיו"ם הזה אין לו ביאור והנראה לפר' ע"פ מה שפירשנו בפסוק זכר עשה לנפלאותיו חנון ורחום י"י יש לדקדק א' הזכר לניסים הנה עושין ישראל ולמה אמר זכר עשה (הש"י) לנפלאותיו ב' אומרו חנון ורחום י"י מהו הרחמנות בזכר אשר נעשה ג' מהו חנו"ן ומהו רחו"ם והנראה לפרש ע"פ מה שפירשנו בגמרא אומרם ז"ל לשנ"ה אחר"ת קבעו"ם ועשאום ימים טובים וכו' וקשה למה לא עשאום היו"ט תיכף בשנה הראשונה בראותן וגזרו כן על הדורות (גם מהו לשון קבעו"ם שהוסיפו בש"ס על לשון התנא במגילת תענית) והנראה דהנה הקשו הראשונים למה לא קבעו יו"ט על כל הניסים שנעשו לישראל כגון מלחמות אסא ובנו יהושפט עם הכושיים ואדומיים יהושפט תקע בשופר והם נפלו חלל ם וחזקי' עם סנחרב וביותר דוד עם גלית והנראה בזה עפ"י דרך האמת דהנה הנס בא מעולם הנבדל דהיינו בהתגלות בהארה איזה אור מספירות עליונות בגבהי מרומים אזי ע"י נפעל הנס בעוה"ז שלא כטבע והנה ישנם ניסים שהמאציל ב"ה מגלה אותו האור רק לשעה המצטרכת שיוושעו ישראל הנתונים בצרה ח"ו ואח"כ יתגנז האור כמקדם והנ' זה נק' רחמנו"ת שראה ית"ש בעני ישראל וריחם עליהם וגילה האור בשביל בניו ועי"ז יתפרדו כל פועלי און ולפעמים עושה הש"י נס לבניו ע"י התגלות איזה אור ושוב התגלות הזה אינו נפסק רק בכל שנה ושנה בהגיע הזמן הנסיי ההוא חוזר האור ההיא להתגלו' בגבהי מרומים כעין זמן הישועה וזה נקרא חנינ"ה מתנת חנם דהנ' בכל שנה ושנה א"צ לתשועה כזאת שהוצרכו בזמן הנס אבל הש"י לחיבת בניו חונן"ם במתנת חנם שיהיה להן הזמן קבוע בכל שנה ושנה להגלות עליהן אור פניו והנה בתיבת זכר בלה"ק שרשו הוא משורש זכר היינו משפיע והנה זכר הוא השפע' מהמשפיע כי בהעשות איזה פעולה הנה אחר הפעולה יוסר כח הציור מהמחשב' המצויירת הפעולה ואח"כ לעתים רחוקים שייר במחשבתו זכר המעשה את אשר כבר נעשה ומהיכן בא הציור הז' הוא מכח ההשפע' הראשונ' שנשפע בציור בעת העשו' הפעולה מוליד עוד כח הציור גם אח"כ וזוכ"ר את אשר נעשה כבר ע"כ המשפיע שבכל מין מהנבראים המוליד בדומה נק' זכר הבן הענין והנה ע"י

ההקדמות הללו יתבאר לך דבנ"ס (אשר ראו חז"ל) אשר התגלות האור הוא רק לשעה בעת הצטרכות הישועה לא קבעו יו"ט לדורות לזכרון אבל כאשר ראו שנקבע האור ההוא בגבהי מרומם שיתגלה בכל שנה ושנה קבעו יו"ט לדורות והנה בזמן שהיתה הנבואה משמשת ידעו זה תיכף בשעת הנס עפ"י נביא משא"כ בנס דחנוכ"ה לא ידעו אם הנס הוא קבוע לדורות אם רק אור לשעתה ע"כ לא קבעו ליו"ט לדורות תיכף בשנה הראשונה רק לשנ"ה אחרת השכילו ברוה"ק וידעו אשר שוב נתגלה האור דאשתקד כי נפשות הצדיקים מרגישין בהתגלו' אור בגבהי מרומי' כנודע ע"כ אז קבעו"ם ועשאום יו"ט וכו' קבוע לדורות והבן והנה כבר כתבנו שהדבר המשפיע והמוליד בדומה נק' זכר וז"פ הפסוק זכר עשה לנפלאותיו (היינו הש"י עשה זכ"ר לנפלאותיו שיולידו בדומה בכל שנה דמיון הפלא הראשון בזמן הישועה שנתגלה האור כמו כן בדמיון בכל שנה וכו') חנון ורחום י"י כמש"ל שהפלא הנעשה בזמן הישועה זה מפאת רחמנות יתואר בזה הש"י רחו"ם ומה שהוסיף חסדו שיתגלה האור בכל שנה זהו מתנת חנם ויתואר בזה הש"י חנו"ן הבן הדבר:

ובזה יתפרש נוסח ההודאה ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיו"ם הזה דהנה תרגום הוא מצרנית ללה"ק והוא נק' כמקבל מלה"ק והנה התגלות האור בשעת הישועה והנס נק' בלה"ק תשוע"ה והוא תשוע"ה גדולה שנעשה בזמן ההוא והארת האור בשארי השנים הבאין אח"כ הנה הוא כמקבל מהאר' הראשונה בק' בלשון תרגום ופורק"ן וז"ש תשוע"ה גדול"ה (בזמן הנס) ופורקן (לשארי השנים) כהיו"ם הז"ה (הא דקמן שבכל שנה נתגלה האור ומובן). ומתוח האור לזכי הראות ולישרי לב בשמחה בנ"ר מצו"ה ותור"ה או"ר כי ליהודים היתה אורה גם בגבהי מרומים הבן:

סעיף פד

ויתבאר לך עוד תשוע"ה גדולה ופורק"ן עפ"י אשר כתבתי לעיל סימן ג' בענין יוחנן כ"ג ששמע קול מבית קה"ק ביום הכיפורים בלשון תרגום נצחו טליא עמש"ש ותבין:

סעיף פה

עודאבאר לך תשוע"ה גדול"ה ופורק"ן בדרוש יותר ארוך לפרסומי ניסא והוא עפ"י מה שחקרנו מפני מה קבעו הנס דחנוכה ופורים זכרון לדורות עולם ולא עשו כן בשארי הנסים והנה הגם שכבר כתבנו להיות שראו אשר האור של הנס יתגלה בכל שנה אעפ"כ טעמא בעי למה דוקא באלו הנסים עשה הפועל ישועות ככה בכדי לקובעם לזכרון לדורות ולא עשה כן בשארי הניסים מזמן יצ"מ ואילך והנ"ל בעניינו דהנה כל הנסים ע"י שידוד המערכה שלא כטבע כבר היו ישראל מלומדים בזה ע"י נסי מצרים וכיוצא והנה כאשר הגיע זמן הפסקת הנבואה והעולם מתנהג רק ע"י ניסים נסתרים בטבע כעין

הסתר פנים והיה גלוי וידוע לפניו ית"ש אשר זה עידן ועדנים יצטרך העולם להתנהג עפ"י ניסים נסתרים עד עת קץ כמו שהוא כעת בגלות החל הזה והנה יש חשש שיאמר על הניסים הנסתרים שהם בטבע מבלי משגיח ח"ו ע"כ נעשו ניסים הללו זכרון לדורות עולם להתוודע ולהגלות שבכל עת הש"י מתנוסס עמנו בניסים נסתרים בהשגחתו ית"ש כאשר אבאר לך להלן מתוך דרושינו ובזה תבין מה שאמרו חז"ל בגמ' מגילה ר' פתח לה פיתחא להההוא פרשתא (ויהי בימי אחשורוש) מהכא זכר חסדו ואמונתו לב"י ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו אימתי ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו בימי מרדכי ואסתר ע"כ והדברי' האלה צריכין ביאור א' מה הקשה לבעל המאמר עד שהוצרך לפתוח פתח ב' מהו המפתח שעשה לפתח בביאור הפרש' ג' אומרו אימתי ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו בימי וכו' והוא פליאה נשגבה וכי לא ראה עד היום נסים גדולים ונוראים בשידוד המערכה נסי מצרים וקריאת י"ס וירדן ועמידת השמש ליהושע ומפלת סנחרב והשבת השמש לחזקיה כיוצא לאין משער אך יתפרש הדבר לדרכינו הנ"ל דהנה עד היום שהיתה הנבואה מצויה בישראל והיו נסים נגלים בשידוד המערכה ומי הוא הפתי אשר לא יתבונן כי יד י"י עשתה זאת אך כעת הנה הגיע זמן הפסקת הנבואה והתחיל העולם להתנהג בניסים נסתרים בטבע הנה יש חשש שיאמרו קטני אמנ' כי הכל נעשה בטבע מבלי השגחת משגיח ח"ו והנה להודא' עצומ' הלזו להתבונן כי כל ניסי הטבע וכל הישועות בהשגחתו ית"ש הוא הפועל בהשגחתו בטבעם להנהיגם כרצונו לישועת ישראל הנה נעשה הנס הזה לזכרון לדורות להנצל מאיש שוג' ופתי ובזה תתבונן משארז"ל למה נמשל' אסתר לאיילת השחר מה איילת השחר סוף הליל' אף אסתר סוף כל הניסים והנה איך אפשר לומר סוף כל הניסים הרי הש"י מתנוסס עמנו בכל זמן הן הן גבורותיו ונוראותיו שה אחד בין וכו' אך הוא שהנסים הנהוגים אתנו עד עת קץ המה ניסים מלובשים בטבע והנה גם הנס דאסתר היה בלבישת הטב"ע מבלי שידוד אך הוא דהנה לכל המדריגות שונים יש אמצעי ביניהם כגון בין הדומם לצומח יש אמצעי היינו האלמוג יש בו שני הענינים היינו כח הדומם וכח הצומח וכן יש אמצעי בין צומח לחי ובין חי למדבר וכן לכל הענינים כידוע כ"ז והוא להודות כי אל אחד בראן יוצר אחד יוצרן (ולא יאמרו מי שברא זה וכו') והנה תתבונן כן ג"כ בזה הנס כאשר הגיע זמן הפסקת הניסים נגלים בשידוד והגיע זמן הנהג' בניסים נסתרים הנה הנס דאסתר היה ממוצע והגם שהיה הנס נסתר מלובש בטבע עכ"ז היה בו כח נס נגלה כמו בשידוד המערכה כמו שאין מסתפק בנס הנעשה בשידוד המערכה כי יד י"י עשתה זאת כמו כן לא היה באפשר להסתפק גם בנס הלזה שיאמר איזה בן דעת שנעשה רק

בטבע מבלי השגחת משגיח רק כל באי עולם הכירו וידעו שהוא בהשגחתו הנפלאה ית"ש והוא כדמיון שמשלו הקדמונים במשל פעם חלה איש אחד עד למאד חולי מסוכן ונתייאשו כל הרופאים ממנו באמרם כי לרפואות חולי כזאת צריכים לסמים הנמצאים באיי הודי זה רחוק אלפים פרסאות מכאן וסכנת הימים ומדברות אשר יצטרך האדם לנהג סיעתו לשם זה כמה שנים ומעולם אין עובר ושב משם לכאן זאת ועוד אחרת הגם שכבר היה בנמצא אלו הסמים בכאן אין בנמצא במדינות הללו שום איש חכם ומבין שיהיה יודע איך להתנהג בתיקונם רק לשמע אוזן נשמע שיש בערי אספמיא (רחוק מכאן ט"ו מאות פרסאו') רופא חכם מחוכם במלאכת תיקון הסמים האלה הנה גם לזה צריך האדם לבלות זמן כמה שנים בסכנות בהלכה וביאה והבאת החכם לכאן והנה להיות כל העניינים האלה אינם תחת חוק האפשרי להמציאם לכאן כרגע והחולה ההוא לא נשאר בו רק קינטא דחיותא ליום או יומים ע"כ נתייאשו הרופאים וכל ב"ב ממנו ואמרו צביתו לי' זוודתא עודם מדברים בענין הזה והנה קול נשמע איך שבא' ספינ' מאיי הודי ובתוכה אותן הסמים שאמרו הרופאים ותהי לפלא בעיני כל מה זאת עשה י"י דבר שלא נשמע מעולם שתבא לכאן ספינה מאיי הודי שלא כדרך הליכת' ובתוכ' אותן הסמים בדוקא אשר לא נראו ולא נשמעו מאותן הסמים במדינות הללו מעולם כי אינם מניחים אותם לצאת ולהוליך למדינ' (להיות הסמים הללו הם כמעט מחיים מתים) עודם תמהים על הדבר והנה איש מבשר שבא לכאן רופא מומח' מערי אספמיא והוא יכול להחיות הנוטים למות והם כמעט קרובים לזבילא בתרייתא הוא יכול להחיותם ע"י הסמים מאיי הודי ותהום כל העיר ושפטו כולם אין זה כ"א יד י"י עשתה זאת להמציא רפואה להחולה המסוכן לשעה הגם שהי' הכל בטבע מבלי שידוד המערכה עכ"ז מי הוא זה ואי זה הוא הכסיל הפתי אשר יגיד במו פיו שהיה המצאת כל הדברים הללו כרגע מבלי השגחת משגיח כ"ה הענין (אלפי אלפים ורבוא רבואות פעמים ביתר שאת לאין משער) בנידון הנס דאסתר הגם שהיה הכל בטב"ע עכ"ז בהתבונן כל העניינים שנתהוו בהכנ' לזה הנס שנהרג' ושת"י ועי"ז נכנס' אסת"ר ויאהב המלך את אסתר ואין אסתר מגדת מולדת' ונכתב בספר הזכרונות הגדת מרדכי מן בגתן ותרש ואח"כ בלילה המצטרכת לישועה שהיו נתונים בסכנה גדולה נדדה שנת המלך ויאמר להביא ספר הזכרונות וימצא כתיב אשר הגיד מרדכי ונתהווה הדבר בעת וברגע אשר בא המן אל בית המלך לתלות את וכו' וכל העניינים לאין משער למדקדק בכל דבר שנתהווה הכל ברגע המיוחדת המצטרכ' הנה כל מי שיש לו מוח בקדקדו והוא עודנו במדריגת ח"י מדב"ר לא יכול לשפוט שהיה הכל מבלי השגחת המשגיח אשר סובב כל אלה העניני' להושיע

את ישראל רק בודאי כל מי שהוא עדיין בדעת ישפוט תיכף בשמעו את המעש' אשר נעשה אין זה כ"א יד י"י עשתה זאת ונמצא כי הנס הזה הגם שהיה נס נסתר בטבע מבלי שידוד עכ"ז היה לו ג"כ מעלת וסגולת נס הנגלה כי כל באי עולם הכירו וידעו כי יד י"י עשתה זאת נתגלה לכל כי הוא ית"ש מנהיג הטבעיים כרצונו וחפצו והשגחתו והסיב' שנעשה הנס הזה באופן כזה הוא כמש"ל להיות שהנס הזה היה ממוצע בין הנגלים לנסתרים והיה בו כח ב' הקצוות היינו שהיה נס נסתר מלובש בטבע בלי שידוד ואעפ"כ היה בו סגולת נס נגלה וזשאמרז"ל למה נמשלה אסתר לאיילת השחר וכו' אסתר סוף כל הניסים היינו סוף נסים נגלים והתחלת הנסתרים:

ובזה תתבונן משארז"ל נק' ספיר ונק' אגר"ת דהנה תתבונן במגילה זו אין נזכר בהשם הנכבד הוי' ב"ה כי ע"י שם הוי' הן המה הניסים נגלים כי הוא המהווה כל הויות ומשדדם כרצונו משא"כ ניסים הנעשי' בהלבשת הטב"ע הן המה מעשי אלקינ"ו הוא אלקים הפועל ישועו' בקרב האר"ץ היינו בתוך הארציית הטבעים אלקי"ם בגימ' הטב"ע והנה להיות שהנס הזה לא היה בשידוד המערכ' לא נזכר בה השם הנכבד: אך אעפ"כ כיון שכל באי עולם הכירו וידעו כי יד י"י עשתה זאת נרמז בה שמות הוי' בר"ת וס"ת כנודע. ע"כ נקרא ספ"ר מצד בחי' שם הוי' הוא שם הנכת"ב בספר ונק' אגר"ת הניתן לקריאה מפאת שם הנקר"א

הגה ועיין בדרושי פורי' מש"ש בענין מה שתקנו זמני קריאת המגל' זמנים שונים לפרזים וכפרים דהם גלויים מורים על מעלת נס הנגל' שהיה לנס הזה הנה מתחיל הזמן מן יום י"א נגד אותיות ו"ה מן השם (בגימ' י"א) שנקר' נגלות כמד"א ו"ה נגלות לנו ולבנינו פירשו בו ו"ה נגלות ולמוקפין שהם מכוסים מורים על מעלת נס הנסתר שהנס הזה נקבע ביום ט"ו (בגימ' י"ה)' מן השם שהם נסתרות הבן הדבר מאד עיי"ש בדרושים וינעם לנפשך: וזהו הנרצ' פתיחת בעל המאמר דהוקש' לו ויה"י בימ"י אחשורו"ש למה תלה הימים באחשורוש וכי אחשורוש מפורסם לנו במקרא לומר לנו מה שהיה בימיו והי' סגי לומר בשנת שלש לאחשורוש מלך פרס עשה משתה ואומרו ויה"י בימ"י משמע שנתהוו' איזה הוי' חדשה בימיו מה שלא היה עד היום ע"כ פתח לה פיתחא להוא פרשתא מהכא זכר חסדו ואמונתו לב"י ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו אימתי ראו וכו' ישועת אלקינו בימי מרדכי ואסתר דהנה עד היום היה ישועת הו"י ניסים נגלים כענין שנאמר התיצבו וראו את ישועת הו"י וכו' משא"כ בימי המן נתגלה לבאי עולם ישועת אלקינ"ו היינו הישוע' שהוא מלובש בטב"ע דשם אלקי"ם שגם הטבעיים מתנהגים בהשגחתו הנפלא' וכל באי עולם הכירו בזה הנס שהוא בטבע הוא ממעשה אלקינו והשגחתו הנפלא' וז"ש ויה"י בימ"י אחשורו"ש הוי' חדשה נתהוו' בימי

אחשורוש היינו שראו כל באי עולם ישועת אלקינו שעד היום לא הכירו רק ישועת הוי' הבן הדבר:

וממוצא הדבר תשכיל ותדע שמן הצורך הגדול היה לקבוע ימי הנס הזה לזכרון לכל באי עולם כדי שנשכיל ונבין ונדע כל ימי גלותינו שכל ענין הנהגתינו בטבע הכל בהשגח' הבורא בפרטות כאשר נרא' בגלות החל הזה איך הש"י מפר עצת אויבינו ורבים קמים עלינו ואעפ"כ אנחנו חיים וקיימים לא נתפתה לומר ח"ו כי הוא בטבע שהמושל הרשע חזר מגזירתו מחמת איזה טעם שהיה לו בטבע וכיוצא רק נשיב אל לבבינו לומר הלא לבעבור זה עשה הש"י הפועל הנס הזה (שנתהוו' בימי מרדכי ואסתר) הוא סוף נסים הנגלים והתחלת הנסתרות ועשה הש"י באופן שיתגל' האור בכל שנה כדי שנקבע היו"ט לדורות המתנהגים בכ"ז בנסים נסתרים ונדע מזה כמו שהנס הזה הגם שהיה טבעיי אין ספק לשום בר שכל רק הכל הכירו כי יד י"י עשתה זאת כן יהי' לנו הנס הזה לעדות לעולם אשר כל ענינים טבעיים נסתרים הכל הוא בהשגחת דכל יכול רק שהוא בדרך נסתר כי הזמן גורם עד אשר יבא זמן ההתגלות בנסים נגלים כמו שהבטיחנו כימי צאתך מאמ"צ אראנ"ו נפלאו"ת: ועפ"ז פירשנו רמז משארז"ל בגמרא (ביצה) הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אד"ר שנאמר אדי"ר במרום י"י והענין תמוה ופירשנו דהנ' נסי חדש ניס"ן המה נסים נגלים שנתגלה אז לבאי עולם שידוד המערכ' ע"י שם הוי' ובזה בודאי לא יפול הספק לשום בן אדם כמש"ל אבל נסי אד"ר המה נסתרים בטבע אך עם היות שהי' בטבע עכ"ז הי' באופן כזה שלא הי' מסתפק בו שום בן אדם כמש"ל וזה שרמזו הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אד"ר היינו יטע וישים בתוך נכסיו השכל הנשמע מן חדש אד"ר כי העוסק בסחור' ובנכסים ויאמר כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה כי הי' הדבר בטבע שבחרתי במסחר פלוני ובמקום פלוני הנה לא יתקיימו נכסיו אבל אם ישים אל לבו כי השגחת הש"י מלובש בטבע והוא המסבב לדבר הזה כעין המעש' דחדש אד"ר הנה יתקיימו נכסיו וז"ש לראי' אדיר במרום י"י הגם שהנהגת הטבע הוא מן שם אלקי"ם עכ"ז הו"י' הוא אלקי"ם והכל הוא מהשגחת השם שם הנכבד הו"י' המהוה כל הויות כרצונו הבן:

והנה תמצא אשר בשביל מה הקפידו חז"ל לקבוע היו"ט הזה באדר הסמוך לניס"ן דייקא מיסמך גאול' לגאול' עדיף היינו לסמוך ענין ההשגח' והגאול' הנסתרת לגאול' הנגלית אל אחד בראן יוצר אחד יצרן וזה נרמז ברמז הלל המצרי אנא י"י הושיע' נ"א וכו' הצליח' נ"א ר"ת ניס"י אד"ר היינו הושיע' והצליח בשתי ההנהגות הן הנהגות נסי ניס"ן הנגלים

הן הנהגת נסי אד"ר הנסתרי' עד הנה דברינו בענין הנס דאד"ר ימי הפורים אשר זכרם לא יסוף מזרעם:

סעיף פו

ועתה נשוב לדבר מענין הנס דחנוכ"ה אשר נקבע ג"כ לעד לעולם לזרע ישורון דהנה הנס דפורים שניכר לכל באי עולם ישועת אלקינו אשר גם בטבע היא ישועתו והשגחתו י"ל שהוא בעבור שקמו עלינו לכלותינו ח"ו מנער ועד זקן וכו' וזה הוא דבר המנגד גם לטבעיית גם דעת הנימוסיי ימאס זה לאבד אומה שלימ' על לא חמס בכפם אבל בהתנגדם לדת התור' לא להרוג נפשות כאשר הי' בימי היונים שזה הי' כל מגמתם להפר חוק התור' בזה לא נתוודע עדיין בפרסום לבאי עולם שגם בהסתר פנים הש"י מתנוסס עמה' ובאם יגזרו ח"ו איזה גזירה לבטל חוק מחוקי התור' והש"י יסבב להפר עצתם וכענין מעש' דר' ראובן בן אוצטרובילי וכמה מעשיות בדברי חז"ל שהש"י סובב בטבע להפר הגזיר' ולבטל' לא נבין ונדע כי יד י"י עשת' זאת כי לא נעש' נס בשידוד המערכ' ואין ראי' מנס דפורי' מטעם הנ"ל הנה לפרסום זה פעל הבור' כלו זכר עשה לנפלאותיו להתגלות אור הנס דחנוכ"ה ג"כ בכל שנה כדי שנקבע היו"ט בכל שנה כדי שנבין ונשכיל ונדע שגם בהסתר פני' הש"י עומד למשען לנו והוא המפיר עצת היועצים רעות על דת התור' כמו שהי' בנס דחנוכ' שכבר הי' בחי' הסתר פנים באין חזון נפרץ והש"י עזר לעמו נגד כת היונים הרשעים אשר רצו להעבירם מחוקי תורת י"י ע"כ חוץ הישוע' שעש' הש"י לישראל שנמסרו רבים ביד מעטים וכיוצא (אעפ"כ כ"ז יש לומר שהוא בטבע) הנה התנוסס נס במצוה דמנור"ה הרומזת לחכמת התורה כמש"ל כ"פ ומעת' תשכיל ותדע קביעות ימי הניסים האל' וחנוכ' ופורים) לעד לעולם לזרע ישורון כדי שנבין ונשכיל שנם בהסתר פנים הש"י משגיח עלינו ומתנוסס עמנו הן בעסק קיום דתנו דת התור' הן בעסק קיום נפשותינו ובז' תבין אשר בימי הפורים נצטוינו מפי חז"ל באכיל' ושתי' קיום חיות הגוף עם הנפש וימי חנוכ' נתנו להלל ולהודות קיום החיות בדת התור' ואת' דע לך. ע"פ הדברי' האלה אפרש לך הפסוק:

סעיף פז

נתת ליראיך נס להתנוסס מפני קש"ט סלה והנה יש להתבונן א' מהו להתנוסס ב' מהו קש"ט סלה ג' הנה דרשו ע"ז חז"ל קש"ט סלה כדי שתתקשט מה"ד בעולם זה אינו מובן כלל והנרא' לפרש ע"פ מש"ל דלבעבור זה קבעו נס חנוכ"ה ופורי"ם לדורות משא"כ בשארי הניסים הוא מפני שראו שהאור הזה שנתגל' בימי הנ"ס הוא עתיד להאיר בכל שנה ושנה ומפני מה עשה י"י ככה בניסים האל' משא"כ בשארי הניסים הוא מפני שכבר הגיע זמן הסתר פנים שיהי' העולם מתנהג ע"פ ניסים נסתרים בטבע (עד עת קץ ב"ב)

ויש חשש שיתלו כל הענינים בטבע ולא בהשגחת משגיח הכל יכול ב"ה ע"כ נקבעו ימי הניסים הללו לדורות זכרון לב"י דהנה הן המה ניסי' טבעיים ואעפ"כ לא יכחישם הרעיון שהוא מבלי משגיח כמש"ל. ע"כ נקבעו לדורות בכדי שעי"ז יוכר לכל כי גם ניסי הטבע הם בהשגחת משגיח וזהו ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינ"ו דייקא אלקי"ם בגימ' הטב"ע ע"כ עשה הש"י ככה שיתגל' אור הניסיי הזה בכל שנה בכדי שיוקבע הזכרון לדורות עולם אמתיות השגחתו והנהגתו בטבע כרצונו וזה נתת ליראיך נ"ס להתנוס"ס היינו הנס נעש' ונפעל להתנוסס שוב בכל שנה בזמן ההוא והטעם מפני קש"ט סלה קש"ט היינו קושטא תרגום של אמ"ת היינו בכדי שייכר האמ"ת מי הוא הפועל בטבע ואמר קש"ט בתרגו"ם ולא אמר אמת בלה"ק כי תרגום הוא לבוש המקרא ורמז בזה הגם שאמיתיות השגחתו והנהגתו הוא בלבוש הטב"ע כמו שמתלבש המקר"א בתרגו"ם עכ"ז ניכר האמ"ת לעין כל ע"י הניסים המתנוססים בכל שנה ונקבעו לזכרון כנ"ל:

ומה מתקו בזה דברי חז"ל מפני קש"ט סלה כדי שתתקשט מד"ת הדי"ן בעולם והוא דברינו ממש דהישועת הו"י מדה"ר מקרי בניסים נגלים בשידוד המערכ' בהתגלות. וישועת אלקינ"ו מקרי בניסים נסתרים ואלקי"ם הוא מדה"ד כנודע והנה מתקשט בזה גם מה"ד שניכר שגם בהנהגת שם אלקי"ם הש"י פועל ישועות בקרב הארץ ואת' הבן:

ומעתה יתבאר לך ביותר מה שתקנו בנוסח ההודא' ולעמך ישראל עשית תשוע"ה גדול"ה (בזמן הנס היתי' תשוע' גדול' בהתגלות לכל כי הגם שהתשוע' היתה קרוב לטבע עכ"ז בזמן ההוא ניכר לכל כי יד י"י עשתה זאת וכמ"ש) ופורק"ן (תרגום של תשוע' שהוא לבוש כמ"ש לעיל היינו שנתוודע עי"ז שגם בלבושי הטב"ע שם השגחתו ית"ש בכ"ז ועידן) ע"כ נקבעו הימים לדורות כי ראו רצונו ית"ש שיאיר האור בכל שנה בכדי שיהי' זכרון לב"י כנ"ל. הבן:

סעיף פח

עוד אבאר לך בדקדוק נפלא מה שתקנו' בלשון ההודא"ה תשוע' גדול' ופורקן כהיום הזה אשר תיבות כהיום הזה לכאור' אין להן ביאור כ"כ (הגם שכבר כתבנו לעיל מעט עכ"ז כפלי' לתושי'):

ואקדים לך מ"ש לך בענין קריאת שם חנוכה ע"פ מ"ש בגמ' מא"י חנוכ"ה דת"ר בכ"ה כסלו יומי דחנוכ"ה תמניא אינון וכו' לשנ' אחרת קבעו"ם וכו' ופרש"י מאי חנוכ"ה על איזה נס קבעו' עכ"ל דא"א לפרש כפשוטו מהו ימי חנוכה דהרי ימי חנוכה היו קבועין בישראל כמה מאות שנה קודם סידור התלמוד אבל גם לפרש"י אין אנחנו מבינין לשון

השואל מא"י חנוכ"ה וג"כ באמת יקשה מהו השם הזה חנוכ"ה מהו הנרצ' בזה השם. הנה כבר קדם מאמרינו:

הנס הזה דנרות התחלת הנס ביום כ"ה כסל"ו והנה דבר ניסיי אינו במקר' והנ' הגאון בעל גו"א כתב כי בכ"ה אלו"ל התחלת בריאת העולם ובו ביום נברא האור הראשון והנה אז הוא הזמן שהיום והליל' שוין ואח"כ מתחיל האור להתמעט עד רבע שנה אשר אז הוא האור בתכלי' המיעוט ומן אז והלא' מתחיל האור להתגדל והנה רבע שנה הוא בכ"ה כסל"ו ואז הי' הנס באור עכ"ד הרב הקדוש הגאון הנ"ל והנ' אנחנו לא נדע הרי האור הראשון שנברא ביום א' נגנז והמאורות לא נתלו עד יום ד' וגם הא דקמן שהיום אינו מתחיל להתגדל מן יום כ"ה כסל"ו רק מזמן התקופה אבל תדע אשר רוח י"י דיבר בהרב הקדוש הנ"ל והשכיל ברוה"ק אשר האור דחנוכ"ה הוא מן האו"ר הגנוז שנבר' ביום א' וכעת אבאר לך מה שהוא מן הצורך להדרוש שאנחנו מדברים בו:

ראה זה מצאתי בס' תולדות יעקב יוסף כתב שמצא בס' ליקוטי אור"ה (לא ראיתי בס' הזה) על הא דפסקו חז"ל בגמ' כד משכח תקופ' טב"ת עד י"ו בניסן עברו' להאי שתא ומקשין כל העולם הרי בקביעות שלנו הוא כן ע"פ רוב השנים הפשוטות וכתב בס' הנ"ל כי ב' הנהגות הן בתקיפות כנודע ע"פ ב' החשבונות היינו תקופות דר' אדא ותקופת דמר שמואל ותקופות דר' אדא המה יותר מקובלים בעיני חז"ל אבל העלימו אותן מן הטעם הכמוס אתם (ע"ד השבעתי אתכם בנות ירושלים וכו') תקופות שבפרהסיא הן תקופות דמר שמואל והא דפסקו חז"ל כדי משכא וכו' היא ע"פ חשבון תקופות דר' אדא וכתב ע"ז הרב הקדוש בעל ?ת"י החילוק בין תקופות הללו הוא י"א יום (ע"כ מתחילין השתנות הימים והלילות י"א ימי' קודם לתקופ' שלנו) והנה חשב הרב הנ"ל בחשבון ע"פ סדרי העברונות דבשנת הנס דחנוכ"ה היתה תקופת טב"ת ז' בו ממילא י"א ימים קודם הם חשבון תקופות דר' אדא והיה בכ"ו כסל"ו עיי"ש:

הג"ה עמש"ש הרב לפי דרכו ונ"ל מה שהצניעו חז"ל חשבון תקופות דר' אדא הוא באפשר שהחשבון ההוא נחשב בתליית האור שנגנז. ע"כ גנזו חז"ל ג"כ החשבון עד עת קץ שיתגלה האור הגנוז ולכל בני ישראל יהי' אור והלכו גוים לאורך:

והנה יה' איך שיהי' הנה ליל כ"ה כסל"ו היתי' אז הלילה יותר גדול' וארוכ' והתגברות החש"ך על האור ביותר והנה כבר כתבתי לך אשר מלכות יון נק' חשך כמשארז"ל וחש"ך זה מלכות יו"ן וכל מה שמתגבר החש"ך ביותר על האור היתי' מלכות יו"ן בהתגברות ביותר כי כל ממשלתן בבחי' חש"ך והנה יום כ"ה כסל"ו הי' אז יום התגברות החשך בתכלית והוא היום אשר שברו אויבי היהודי' (הן היונים) לשלוט בהן ונהפוך הוא אשר

ישלטו היהודי' המה בשונאיהן ואז באותו הזמן דייקא ויאמר אלקי"ם יה"י או"ר דייקא בזמן ממשלת החשך כח יו"ן בחכמות חיצונית (הנק' חש"ך כמש"ל) בי' בליל' הדליקו המנורה בדרום הרוצה להחכים בחכמת התורה ידרי"ם (להכניע מלכות יון מלך הצפו"ן אשר בצד זה החושך תמידיי) וגם נעשה הנס בשמן דייקא הרומז לחכמ' דייקא וישלח יואב תקוע"ה ויקח משם אשה חכמ' דייקא כי תקוע' אלפא לשמן ע"כ שם החכמ' מצוי' ע"כ הי' הנס אז בכ"ה כסל"ו דייקא והוא הפלגת הנס הנפלא יודוך עמים אלקים:

ולפ"ז אזדא לה קושיית הפוסקים שהקשו מהו הנס שנעשה ביום הראשון כי כאשר תתבונן בדברים הנ"ל אדרבא עיקר הפלגת הנס הי' ביום הראשון הגדיל הש"י עמנו נפלאותיו להושיענו להתחיל הדלקת המנור"ה בליל החשכה ביותר דייק' הוא יום אשר שברו וכו' ונהפוך הוא ליהודים היתה אורה זו תורה ויצאו מאפילה לאור גדול הבן הדברים. ויונעם לך מדבש ונופת צופים:

ובזה נכון ג"כ משארז"ל לשנ"ה אחר"ת קבעום וכו' למה המתינו עד שנה האחרת (עמשש"ל) וכעת נאמר הגם שנסכים שידעו ברוה"ק שהנס שנתגלה מאור בגבהי מרומים נקבע לדורות שיתגלה האור בכל שנה עכ"ז לא לא קבעו הי"ט בקביעות בשנה הראשונה כי לא ידעו אימתי יקבעו. אם יקבעו שהי"ט יהי' מתחיל תמיד בכל שנה מן יום האחרון של תקופת תשר"י שאז היא ליל הארוכ' ביותר ע"פ תקופת החמ' כי זה הי' עיקר הפלגת הנס כמש"ל או לא ישתנה סדר ימי זה היו"ט משארי המועדים הנקבעין לימות הלבנ' ויתחיל היו"ט הזה תמיד מן יום כ"ה כסל"ו כמו שהי' בזמן הנס ולא באו לידיבירור ידיע' הזאת עד לשנ"ה האחר"ת אשר זכי הראות ראו אור נצ"ח והו"ד מתנוצץ דייקא ביום כ"ה כסל"ו הגם שלא הי' אז ליל הארוכ'. אז הכירו וידעו כי חפץ הש"י שלא לשנות המועד הזה משארי המועדים הנמנים ללבנה וקבעו"ם בקביעות:

והטעם שנקבע לדורות הארת האור בגבהי מרומים ביום כ"ה כסל"ו לחדשי הלבנ' הוא כמ"ש הרב הגדול הנ"ל שהוא רבע שנה בדקדוק מן יום התחלת האור הגנוז בעת בריא' העול' ובא להודיע לנו שהארת הניסיית הוא מן אור הגנוז וכמש"ל כ"פ ועוד אבאר לך אי"ה טעמים שונים כפי אשר חלק לנו הש"י בבינ':

על כן קריאו לימי' האל' חנוכ"ה להורו' על הדבר לזכרון דייקא מיום כ"ה יתחילו תמיד הימים טובים האלה וזהו חנוכ"ה חנ"ו כ"ה ולפ"ז מה שיש לפרש כונת הש"ס מקש' מאי חנוכ"ה רצ"ל למה קראוהו חנוכ"ה ומפרש דת"ר בכ"ה כסלו וכו' (והיו מסופקים באיזה זמן יתחילו הימים הללו. אם ע"פ תקופת החמ' אם לימי חדשי הלבנ' כנ"ל ע"כ)

לשנה אחרת קבעום וכו' לימי הלבנה ביום כ"ה דייק' ע"כ קראוהו חנוכ"ה חנ"ו כ"ה והו' דבר נחמד:

ולפי כל הדברים הנ"ל תבין מה שתקנו בנוסח ההודאה ולעמך ישראל עשית תשוע' גדול' ופורקן כהיום הזה דייקא היינו יום כ"ה לחדשי הלבנ' וע"כ ר"ת כ"היום ה"זה ר"ת כ"ה ועוד יתבאר להלן אי"ה:

סעיף פט

ואחרי כן באו בני"ך לדביר ביתך (פז) בני"ך בהתחל' התחיל כשעמד' וכו' על עמך ישרא"ל וכן אח"כ ולעמך ישראל עשית וכו' ובכאן אמר באו בני"ך דייקא ונרא' לפרש ע"פ פשוטו ע"פ דברי המדרש בשלח וז"ל מה כתיב היש י"י בקרבינו אם אין ואח"כ ויבא עמל"ק וכי מה ענין זה אצל זה משל לתינוק שהי' רכוב על כתפו של אביו וכו' ואח"כ ראה חבירו של אביו א"ל ראית את אבא. א"ל (אביו) אתה רכוב על כתפיו את' שואל עלי הריני משליכך ויבא השונא וישלוט בך כך אמר הקב"ה לישראל אני נשאתי אתכם על ענני הכבודו אתם אומרים היש י"י בקרבינו וכו' לפיכך יבא השונא וישלוט בכם. הוי ויבא עמלק עכ"ל. והענין מובן הש"י עשה עמהם ניסים שלא כטבע מה שא"א לשום בר דעת להכחיש רק הכירו וידעו כי יד י"י עשת' זאת ואעפ"כ האספסוף אשר בקרבו חקרו בחקירות באפשר כל זה עוש' משה ע"י המצאות הטבעיות כדרך המנהג של הפלסופים חוקרים המצאות לניסים האלקיים וזה ששאלו ונסתפקו היש י"י בקרבינו וכו' כי באפשר כל הדברים הללו נעשו ע"י חכמו' טבעיית והנה נענשו ויבא עמלק ובכאן בשבחם של ישראל דיבור ותהי לה פך היוני' הארורים רצו להדיח את ישראל מאמונת התור' ללמדם חכמת חיצוניות טבעיית. והנה עם שהש"י לא עשה להם (במלחמתם עם היונים) שום נס בשידוד המערכ' רק אפשר להלביש הענין בטבע לפעמים נמסר גבור ביד חלש ורבים ביד מעטים עכ"ז באו בני"ך וכו' היינו ידעו שהם בני"ך ואת' אביהם (ולא שאלו יש אבא בינינו רק ידעו כי) בידך גוים הורשת. הבן:

ובזה תמצא טוב טעם מפני מה לא נזכר נס דנרו"ת בהודא"ה כי בשבחם של ישראל דיבר אשר תיכף לנס הנצחון הגם שאפשר להלביש הענין בטבע עכ"ז באו בני"ך וכו וידעו שזה הוא בהשגחת אביהם אתה י"י עשית (משא"כ הנס דנרות אין חידוש כ"כ שהכירו וידעו כי יד י"י עשת' זאת כיון שהוא שלא כטבע) הבן הדבר ברוך הבוחר בעמו ישראל:

סעיף צ

עוד אבאר לך אומרו לשון בניך הנה חז"ל הגידו במדרשיה' אשר עיקר מגמת מלכו' יון (בהתחל') הי' לבטל מישראל ג' מצות חד"ש מיל"ה שב"ת וכבר כתבנו לעיל טעם לזה מה הי' כוונתם וכעת אומר לך מה שכתב הרב הגדול מ' חיד"א זלה"ה דטעמם הי' דע"י ג'

מצות אלו ניכר שישראל נק' בני"ם מצות שב"ת מוכיח שישראל נק' בנים דהנ' גוי ששבת חייב מית' והטע' משו' דמשתמש בשרביטו ש"מ הש"י שבת מכל מלאכתו ביו' הזה ע"כ ויברך אותו ויקדשהו נק' קד"ש לי"י והמשתמש בשרביטו ש"מ חייב מית' וישראל שומרי' את השב"ת משו' דנק' בנים והש"י למו אב מיל"ה אות ברי' קדש אמרו בת"ז דאי נטרין ברי"ת אקרין בני"ם קביעוי"ת החד"ש מור' שנק' בני"ם דהרי הש"י בעצמו כביכול שומר הקביעות שקובעין הבני"ם אתם אפי' שוגגין אתם אפי' וכו' (והוא ע"ד האמור בזהר דוד ברי אפילו במאנין דילי לא אשתמש רק במאנין דילך) וכתב עוד הרב הנ"ל דבזה מתורצת הקושיא שהקשו רבותינו הקודמים על מה ככה עשו בית דינו של חשמונאי לקבוע המועד ח' ימים הלא לא היה הנס רק ז' ימים אבל הוא כי רצו שיהיו נרמזין בימי הישוע' הללו כל הג' מצות שרצו היונים לבטל והוא דהנה יש בימים הללו ר"ח ושבת וקבעו שמונת ימים לרמז על מצות מיל"ה שניתנה לשמונת ימים ובזה תירץ ג"כ מה שהקשו למה לא תקנו ספיקא דיומא לגליות לימי חנוכ"ה משום דאז היתה נפסדת הכוונ' שכוונו לרמז דוק' ח' ימי' ע"כ תוכן דבריו:

הנה לדרך זה יאיר לנו נתיב להבין אומרו בכאן ואח"כ באו בני"ך רצ"ל בני"ך הם בני בחוני"ך נשארו על עמדם בתואר בני"ם ואגב יתורץ בזה אומר וקבעו שמנ"ת ימי חניכ' דקשה מניינא ל"ל גם אומרו ימי חנוכ"ה אל"ו תיבה אל"ו אין לו ביאור (ואי"ה (דבר מזה בענינים שונים) ולפי דברינו הנ"ל יתכן שפיר כמין חומר היונים רצו לבטל מישראל אלו הג' מצות בכדי שלא יהיה להם תואר בני"ם הנה בעת הישוע' אמר ואח"כ באו בני"ך נשארו על עמדם בתואר בני"ם ואמר לבעבור זה קבעו שמנ"ת ימי חנוכה אל"ו שמנ"ת דייק' בכדי לרמז מצות מיל"ה ואל"ו דייקא שיש באלה הימים שב"ת ור"ח:

סעיף צא

חנוכה ואבאר לך עוד אומרו ואחר כך באו בני"ך וכו' והדליקו נרות וכו' והנ"ל שהוא ע"פ כוונת האריז"ל להדלי"ק נ"ר חנוכ"ה להדלי"ק בגימ' ע"ב ס"ג מ"ה ע"ה שיומשך לשם ב"ן שהוא מלכות שנק' נ"ר ונק' ישראל בנ"י מלכי"ם וז"ש ואח"כ באו בניך וכו' והדליקו נרות והבן וכיון שמתחברים אלו השמות הארבעה הנה יהי' או"ר (בגימ' ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן) ויה"י או"ר (בגימ' רח"ל מלכות שמים שמאירים בה הד' שמות הנ"ל וזה הי' כוונת ב"ד של חשמונאים כשהדליקו הנרות הנה י"ל לבעבור זה הי' הנסיי דולק ח' ימים דייקא כנגד מנין האותיות של חשבון המספר של ד' שמות הנ"ל היינו כשהם במלכות הם בחשבון כידוע מכתבי מרן ז"ל כל חושבנא בסיהרא הוא (ע"כ יאמרו המושלים בואו חשבון) והנה כשהם בחשבון ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן הם רק ח' אותיות לעומתן היה האור

הנסיי ח' ימים יה"י או"ר ומעת' לא תקשה לך ג"כ מה הי' הנס ביום הא' (דהרי הוצרכו לתקן ח' ימים כנ"ל) וג"כ לא תקש' לך למה לא תקנו ספיקא דיומא הבן הדברים:

על כן קראו לימים האל' חנוכ"ה חינוך לגאולה העתיד' שיתגלה ב"ב האור הגנוז"ז דנאמר' בי' יה"י או"ר (ד' שמות הנ"ל) ונגנז בתורה וכעת הוא הרגל וחינוך ע"י נר מצוה ותורה אור הלז' ע"כ הנר הזה מסוגל לתורה והרגיל בנר זה זוכה לבני"ם בעלי תורה ע"כ תיאר ג"כ את ישראל בהודא"ה ואח"כ באו בניך כביכול הש"י קיים מקודם מצות נר זה ונתהיו הבנים בעלי תורה):

ומתוק האור לעין רואה בדברי הקדוש בעל הרוקח זלה"ה כתב תקנו ל"ו נרות כנגד לשון או"ר ומאורו"ת ונ"ר נזכר בתור"ה ל"ו פעמים ע"ש הוא מ"ש שהאור הגנוז נגנז בתורה ע"כ יש בתורה ל"ו פעמים לשו"ן או"ר שהוא נגד אור הגנוז דכתיב בי' ה' פעמים או"ר בגימ' אל"ף ל"ה ובהחזרת אלף לאל"ף (בסוד הכתוב איכה ירדוף אחד אלף) והנה הם אל"ה ל"ו והנה כשרצו היונים לבטל אור התורה הנה הש"י התנוסס עמהם להאיר להם בנר מצו' ותורה אור הוא התורה מן האור הגנוז ע"כ תקנו ל"ו נרות בא"ו בני"ך לדבי"ר בית"ך ר"ת ל"ו ס"ת ל"ו אור"ה היינו הנזכר בתור' ל"ו פעמים לשון או"ר כמ"ש הרוקח זלה"ה וכנ"ל:

סעיף צב

ופנו את היכלך וטהרו את מקדשך והדליקו נרות (צ) והדליקו נרות אינו מובן לכאור' מה דוקא זאת העבוד' הרי בודאי גם העבודות אחרות עשו בבהמ"ק ואקדים לך דהנה אמר הקדוש מהר"פ מקארעץ זצוק"ל ל"ו נרות של חנוכה הם כנגד ל"ו מסכתות (תלמוד בבלי) עכ"ד ונ"ל לבאר ע"פ מ"ש דהיונים רצו לבטל חכמת התורה שנק' אור ולהגביר חכמת החיצוניות הנק' חש"ך והנה בעת הישוע' ליהודים היתה אורה על ידי המנור"ה סוד חכמת התורה תורה שבע"פ רחל עקרת הבית רמוזה במנורה (עיין בדברי מרן האריז"ל בלק"ת פרשה בהעלותך) חכמת נשים בנת' ביתה חצב' עמודי' שבעה ונעש' הנס בשמן הטהור הרומז לחכמ"ה כמש"ל משארז"ל כ"מ ששמן זית מצוי שם החכמ"ה מצוי' וישלח יואב תקוע' ויקח משם אשה חכמ"ה כי תקועה אלפא לשמ"ן (ואם עיני שכל לך תבין מה שלקח יואב משם אש"ה חכמ"ה דייקא ולא אי"ש חכ"ם והנה נמשך שמ"ן החכמ"ה אל המנור"ה הוא ע"ד מה רבו מעשיך י"י כולם בחכמ"ה עשית מלאה הער"ץ (דייקא ארץ י"י אלקיך דורש אותה תמיד עיני י"י אלקיך בה) קניניך ה"ס אבא יסד ברתא ע"כ תמצא טוב טעם למה שבימים ההם בזה"ז ירשו כהנים גדולים את המלכו"ת כבר ידעת כה"ן גדו"ל רמז לחכמ"ה וירשו המלכו"ת לעת כזאת רמז המשכת השמ"ן אל

המנור"ה תורה שבע"פ ע"כ ניתקן ל"ו נרות נגד ל"ו מסכתות שבתורה שבע"פ המפורשת ") הג"ה ומזה תתבונן גודל האיסור והפגם בנפש הנעשה משחוק הקרט"ן (בגימ" שט"ן) אשר המציא' הקליפ' בימי שליטת היונים ל"ו קלפים זה לעומת זה שרצו לבטל עי"ז התור' שבע"פ המפורשת הנתינה בידינו בל"ו מסכתות ורצו להגביר חכמו' החיצוני' לא כאל' חלק יעקב ליהודים היתה אורה זו תורה: ומעתה יתבאר לך מה שביארו בנוסח ההודאה והדליקו נרות עפ"י אשר רמזנו לך לעיל מה ששלח יואב תקוע' ויקח משם אשה חכמ' דייקא (ולא איש חכם) והוא דבר נפלא דהנה יואב רצה אז לפייס את המלך דוד שהוא מרכב' למדת מלכות והנה מדת מלכות היא בחי' נוק' וכשתמלאת ח"ו בדינים כשנמשך לה סוד השמ"ן חכמה מתמתקים הדינים הנה עפ"י סגולה זו עשה יואב כשרצ' לפייס את המלך שלח למקום השמ"ן ויקח משם אש"ה חכמ"ה דייקא) ה"ס המשכת השמ"ן (חכמ"ה) אל המנור"ה (מלכות) ועי"ז נמתקים הדינים של המלכו"ת והני בכאן כשטיהרו בהמ"ק ורצה הש"י להודיע ולבשר להם שכבר נמתקו דיני המלכות אזי הזמין להם עבודה הא' הדלק' המנור"ה בשמ"ן הטהור אזי ידעו כי כבר נמתקו המלכו"ת כסגולת יואב בפיוס למלך וזה שפרט בהודא' ואחר כך באו בני"ך וכו' והדליקו נרות וכו' הבן:

ומעתה יתורץ לך גם בזה קושיית הפוסקים הקשו מה הי' הנס ביום הראשון ועפ"י הדברים הנ"ל הנה עיקר הנס ביום הראשון מה שהזמין להם הש"י שמן טהור לעבודה הראשונה בכדי לבשר להם שנמתקו הדינים וז"ש בהודאה ואח"כ באו בניך וכו' והדליקו נרות וכו' וקבעו שמונת ימי וכו' שמונ"ת דייקא כי רוב תודות לו ית"ש גם ביום הראשון שנתבשרו בהמתקת הדינים באור פני מלך חיים:

סעיף צג

ויתבאר לך עוד (והוא מעין הנ"ל) ע"פ מ"ש בפסוק הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל הנה הגם שהענין הוא לשבר את האוז"ן להורות שהש"י אינו מסור השגחת שמירתו מישראל אפילו ברגע עכ"ז יש להתבונן דהנה תנימ' היא נים ולא נים ושינ"ה הוא שינת קבע וכיון שאמר הנה לא ינו"ם מכ"ש שינה דלא והנראה דהנה אמרו בגמ' היכי דמי מתנמנם נים ולא נים וכו' דקרי ליה ועני הנך רואה תנומה מיקרי היכא דקרי לי' ועני ושינ' היכא דקרי ליה ולא עני. והנה בעת שהיתה הנבואה מצוי' בעולם הנה בעת הלחץ ח"ו היו הנביאים קוראים להש"י והוא יענם כמו יהושע במלחמות עי ענהו הש"י קום לך וכו' וכן שמואל במלחמות פלשתים ויענהו י"י א"כ בעת הצר' ח"ו הוא כדמיון תנומה כביכול שהיה נדמה ח"ו כהסתר פנים ח"ו הסתר ההשגח' אבל כיון דקרי לי' ועני לא

יכונה הדבר לשינה גם בעת הזעם רק לתנומה כיון דקרי לי' ועני ע"ז אמר נעים זמירות הנה לא ינו"ם גם בעת הזעם שהיה נדמ' לך (גם בזמן הנבואה עכ"פ) כדמיון תנומ' חליל' הנה לא ינום שגם בעת הזעם לא הוסר ההשגח' מעל ישראל כרגע ומציץ מן החרכים לשומרם ולהצילם. זאת ועוד אחרת רבו יתיר' גם בעת שנסתם כל חזון ואין נבוא' לישראל. הנה הגם שבכל צרה הוא ית"ש מצילנו מכף כל אויבינו הקמים עלינו עכ"ז מיקרי דקרי ליה ולא עני ח"ו כיון שאין מענה בפי נביא משולח מן הש"י ?לומר לנו כה אמר י"י וכו' א"כ יתמשל הדבר לשינ"ה ח"ו בעת הזעם לזה אמר ולא יישן שגם בהעדר הנבואה שידומה הדבר לבחי' שינה אין הדבר כן שגם בעת הזעם לא מסיר השגחתו מאתנו לרחמנו בכל עידן ועידנים:

וזה בא ברמז דברי חז"ל בנר דחנוכ"ה כשנכנסו יוני"ם להיכל טמא"ו כל השמנים לא אמרו נטמא"ו (שלא במכיון) רק טמא"ו בכוונ' ומאין ולאין ישאר פך אחד מונח בחותמו של כ"ג. על כרחך יד י"י עשתה זאת להסתיר מהם הפ"ך הזה כדי שיהי' לנס הנך רואה שגם בעת הזעם שניתן רשות להיונים ליכנס להיכל והיתה עת צרה הנה באותו הפעם השגיח הש"י לחננינו והשאיר הפ"ך לגאולה ולנס והנה בזמן ההוא כבר היה בחי' שינ"ה כי כבר נסתמ' הנבוא' הנך רואה אשר לא יישן שומר ישראל וכנ"ל:

ובזה נמצא ג"כ טוב טעם להנס של יום הראשון כי הוא הנס המופלג יותר מאינך יומי כי הנס דאינך יומי כבר היה בעת רצון משא"כ מה שהסתיר הש"י הפך הזה להשאירו לנס זה הי' בעת הזעם הבן הדבר. אשר זה יור' על השגח' המופלגת אשר גם בעת הזעם יחכה י"י לחנינו ולהושיענו:

וזה מובן בנוסח ההודאה ואח"כ באו בניך וכו' וטהרו את מקדשך והדליקו נרו"ת וכו' הנה לא הזכירו הנס הנרות שהדליקו מהפ"ך ח' ימים רק סתם והדליקו נרות וכו' אבל הכוונה אומרו וטהרו את מקדשי"ך כי לא היה דבר בבהמ"ק שלא הוצרך לטהר' כי היונים טמאו הכל בכוונה כנ"ל ואף על פי כן והדליקו נרות מהשארת הפ"ך זה נס יותר נפלא שגם בעת הזעם יהיה מצפ' הש"י לזמן החמל' וכמש"ל ע"כ קבעו שמונ"ת ימי חנוכה כי גם יום הראשון בנס עומד ויותר נפלא וכמש"ל:

סעיף צד

בחצרות קדשך (צב) הלל והודא') בחצרות וכו'. הדברים תמוהים וכי בחצר הית' המנור"ה עומדת הרי בהיכל הית' ויצדק הדבר עפ"י האמור בזוהר פ' לך בפסוק אשרי תבחר ותקרב ישכון חצרי"ך (נה"י) נשבע' בטוב ביתך (חג"ת) קדוש היכל'ך (חב"ד) ע"ש וכתב מרן האריז"ל בכוונת נ"ר מצות יחוד הוי"ה אהי"ה הוא בחב"ד הוי"ה אלקים הוא

בחג"ת הוי"ה אדנ"י בנה"י כל הג' יחודים הנ"ל בגימ' נ"ר וכתב עוד מר"ן דשבת ויו"ט יש עלי' לשכינה למקומות עליונים חג"ת חב"ד משא"כ בנר חנוכ"ה נשארת במקומ' בנה"י אשר שם יחוד הוי"ה אדנ"י ומאירין לה ממקום הקדש העליון מחג"ת וחב"ד למקומ' (ע"כ אין מטלטלין נ"ר חנוכ"ה וע"כ הדלק' עושה מצו' ולא הנח' הבן) ולפ"ז שפיר תקנו והדליקו נרו"ת בחצרות קדשך בחצרו"ת דייקא בנה"י אשר לשם מאירים לה ממקום הקודש:

ובזה תתבינן מה דשאלו בכאן בגמ' וצונ"ו להדליק נ"ר חנוכ"ה והיכן צונ"ו ולא שאל וזה בכל המצות דרבנן אך מבואר הוא בכוונת הברכות וצונ"ו ביסוד וה"ס ההאר' וההמשכ' הנגמר' ביסו"ד באסתמכותא דכל שייפין וכאן הוא רק הארה בנה"י ע"כ שאלו היכן צונו לזה השיבו הגם דהדל' במקומ' בעינן. עכ"ז לא תסור מכל הדברים אשר יגיד"ו (ימשיכו) לך וכו'. ולחד מ"ד משאל אבי"ך (חכמ"ה) ויגדך (ימשיך לך) נ"ל. ויה"ר שלא יאמ' פינו דבר שלא כרצונו:

סעיף צה

וקבעו (צג) וקבעו. ע"פ הדברים הנ"ל תבין אמרו וקבעו ולא אמרו ותקנו או ועשי. ולפי הנ"ל יתכן דשאני נ"ר חנוכ"ה משארי נרו"ת מצו"ה. דבחנוכ"ה אין עליה למעלה רק וקבע"ו בקביעות מקום הדלקה במקומה בעינן וההארה נמשכת אלי' מלמעלה כנזכר לעיל בכוונות מרן זלה"ה. הבן הדבר היטב:

סעיף צו

עפ"י הדברים האל' תבין ג"כ מה דשאלו בגמרא מאי חנוכ' וכי ס"ד שעד היום לא ידע המסדר הש"ס ממצות חנוכ"ה ורש"י ז"ל פי' על איזה נס קבעו' והנה לפירושו לא נדע מהו השם חנוכ"ה והנה התרצן השיב דת"ר בכ"ה בכסליו וכו' לשנ"ה אחר"ת קבעו"ם וכו' דקשה למה לשנ"ה האחרת דייקא ולא בשנה הראשונה (וכבר כתבנו מזה וכפלים לתושי' וגם מהי הלשון קבעום. ועפ"י הנ"ל אפרש לך דהנה בזמן הנס בשנה הראשונה הנה תיקן ההו"ד כנודע ולזכר ההוא הדליקו הנרות בכוונה ההוא אבל כיון שכבר תיקן ההו"ד לא ידעו אם בשנים האחרות הבאות שוב תהיה עליה מלכות שמים לקודש העליון כמו בשבתות וי"ט או תהי' במקומ' רק יתמשך האור למקום קביעות' וכיון שראו ברוה"ק לשנה האחרת שאין לה עלי' ממקומ' רק האר' נמשכה לה למקום קביעות'. אזי קבעו"ם וכו' והבן. ולפ"ז מקשה מאי חנוכ"ה מהו השם חנוכה. ומשיב דת"ר בכ"ה כסלו וכו' לשנה האחרת קבעו"ם וכו' שהקביעות תהיה בימים הללו. ויתמשך הארות הג' יחודים הנ"ל למקום חניית' כביכול בלא העלא' וטלטול ממקום למקום. והנה בג' יחודים הללו שגימ' שלהם נ"ר כנ"ל יש בהם כ"ה אותיות וזהו פירוש חנוכה חנ"ו כ"ה שכל הכ"ה

אתוון יהיה להם חניי' במקומ' הבן הדבר היטב והשם הטוב יכפר. ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו:

סעיף צז

עוד יש לפרש לשון וקבע"ו וכן לשון הש"ס קבעום וכ' וצ"ל עפ"י מה שפירשתי כוונת התנא עשה תורתך קבע ע"פ מ"ש מרן בספר היחודים יחיד להרחיק החיצוני' מן התורה ומצות לכוין ב"פ אלקים בשילוב עם הנקודות הידועות וזה היחוד נקרא קב"ע היינו ב"פ אלקים. וז"ש התנא עשה תורת"ך קב"ע היינו תכוין בלימודך בתורה היחוד קבע הנ"ל כדי להרחיק החיצונים מן לימד תורתך

הג"ה וזהו ג"כ הרמז בתורה והי' עק"ב תשמעון את המשפטים האלה ושמרת"ם ועשיתם אותם. רצ"ל על ידי שתשמעון את המשפטים האלה בעק"ב היינו הייחוד הנזכר לעיל תעשו להם שמירה מעולה לכל יתאחזו בהם החיצונים: והנה כבר ידעת שכל מגמת היונים היה להפר חוק התורה ולהגביר החיצונים ע"י חכמות החיצוניות הנני בעת הישוע' נעשה נס זכר לדורות בנר מצו' הלז' הרמוז לאור תור' ע"כ נעש' הנס בשמ"ן ומנור"ה כמש"ל כ"פ הנה '.. הנר מצו' הלז' סגוליי לתורה כמ"ש כ"פ. והנה בכדי שלא יתאחזו החיצונים קבעו"ם היינו יחוד קב"ע הנ"ל וכן תקנו בהודא' וקבע"ו ועוד טעם לכוונת היחוד הנ"ל במצו' הזאת דהנה יחוד הנ"ל יש לכוונו בסיום איזה תור' ומצו' בכדי שלא יתאחזו החיצונים. והנ' המצות הזאת הוא סיום במצות דהנה תרי"ג מצות הם דאורייתא וז' מצות דרבנן והם כלולים בעשרת הדברות ע"כ תרי"ג אותיות בעשרת הדברות עד תיבות אש"ר לרע"ך ותיבות הללו הם ז' אתיון מרמזין לז' מצות דרבנן וזאת המצו' היא מצוה אחרונה מן ז' המצות ונרמזת באות ך' מן לרעך ע"כ נעש' הנס בפ"ך פ"ך אתיון כף וע"כ נר חנוכה שהניח' למעלה מך' פסולה והנה לפ"ז המצוה הזאת היא אחרונה סיום למצות ע"כ יש לכוין בה הייחוד עק"ב שלא יתאחזו החיצונים וז"ש קבעו"ם וכן בהודאה וקבע"ו כנ"ל:

סעיף צח

עוד אפרש לך וקבעו הוא ע"פ מ"ש בגמ' פ' הי' נוטל כי נר מצוה ותורה אור תלה את המצוה בנ"ר מה נ"ר הוא לפי שעה וכו' ותל' את התורה באו"ר מה אור מגין לעולם אף תור' מגינ' לעולם ע"כ והנה י"ל דהמצות הזאת אישתנית למעליותא דכיון דנר מצו"ה הלזה הוא רמז לתורה שרצו היונים לבטל והאיר אור הניסיי הלזה מהאור הגנוז בתורה והוא לדורו' עולם סגול' אל התור"ה ע"כ יש למצו' הזאת קביעות לעולם שמגינ' לעולם כמו התורה (וכבר כתבתי לעיל שאפי' לימות התחי' אותן הגופות שלא זכו להשלים חוקם בעוה"ז יקיצו לחיי עולם כאשר מקיימים המצו' הזאת ע"ש) ולפ"ז זה שמארז"ל הלשון וקבעו"ם זה שתיקנו בהודא' וקבע"ו קביעות לעולם כסגולת התורה:

ויש לפרש עפ"ז נמי משארז"ל קבעום ועשאום ימי"ם טובי"ם דקשה כיון שאינם נאסרים במלאכה למה להו לקרותם ימי"ם טובי"ם (הרי אמרו רז"ל אצל פורי"ם יו"ם טו"ב לא קבילו עלייהו ע"כ אינם נאסרים במלאכ' ע"ש) הל"ל קבעו"ם ועשאום ימי הל"ל והודא"ה ויונח לנו ע"פ מ"ש הרב הגדול מהר"י מטראני ז"ל דיש מצו' שהיא מגינה לעולם כמו סגולת התור"ה והיא מצות צדק"ה עשיר שמספיק לת"ח ללמוד. והנה יש לו חלק בתורתו המצו' הזאת כתורה דמייא שמאירה ומגינ' לעולם. ובזה פי' הרב ז"ל הפסוק ויקח"ו אלי"ך (ויקחו לשון קנין בכסף היינו יקנו בקנין כספם) שמן זית זך (רמז לתורה שקנה שמ"ן זי"ת כידוע ז"ך הם כ"ז אתוון דאורייתא נ"ל) כתית למאור (העשירים הסוחרים המכתתים רגליהם במסחר בכדי למאו"ר להספיק למאו"ר תור"ה נ"ל) ועי"ז להעלות נ"ר תמיד (רצ"ל הגם שהמצוה נקרא נ"ר שאינו מאיר רק לפי שעה עכ"ז אותו הנ"ר יהי' נר תמי"ד יגין לעול' כמו התורה. וי"ל לפי"ז דהנה כתבתי לך שמצות נ"ר חנוכ"ה ג"כ זה סגולתה כיון שהיא רמוזה לאור התור"ה והוא הארת התורה מן האור הגנוז בה וגם היא רמוז' בפסוק ויקחו אליך שמן וכו' (וכמש"ל בשם הקדוש הרוקח ז"ל מסיימת הפרשה הקודמת נחש"ת רמז למלכות כמבואר בחלום נ"נ וכמשארז"ל ואמר אח"כ ואת' תצוה את ב"י ויקחו אליך שמן זית וכו') וכתיב בה להעלות נר תמי"ד אותו הנר הוא תמידיי מגין לעולם כמו התורה הנה זה הוא מצות נ"ר חנוכ"ה אבל שארי המצות דחנוכ"ה היינו הל"ל והודאה הנה הם רק מצות הנה לבעבור זה עשאום ימי"ם טובים וכבר ידעת מן הזהר דביו"ט מחוייבין ליתן צדקה (ובפרט לבעלי תורה ומאן דחדי ולא יהיב למסכני וכו') הנה לבעבור זה קראו ג"כ לימים האלה ימי"ם טובי"ם להרבות בהם צדקה כמו בימי"ם טובי"ם ושניהם כאחד טובים מצות נ"ר חנוכ"ה ומצות צדקה ותהי' צדקתם עומדת לעד. והבן:

סעיף צט

שמונת (צז) שמונת מניינא נ"ל עמ"ש לעיל ס' פ"ח במה שרצו היונים לבטל ג' מצות חד"ש שב"ת מיל"ה הנה בעת הישועה נתהוו' המועד הזה לרמז כל הג' מצות יכונו לעד לעול' היינו בימים האלה ישנם בהכרח קביעות חדש ושבת וניתקן המועד ח' ימים לרמז על מצות מיל' שניתנ' בשמיני וע"כ לא אמרו שמונ"ה רק שמונ"ת ימים חיבור של הימים כידוע מפרש"י בכ"מ כל החג' ימים מחוברים לרמז על מצות מילה הצריכ' ח' ימים מחוברים הבן הדבר ועוד יתבאר אי"ה להלן דקדוק שמונ"ת:

סעיף ק

ימי חנוכת (צח) חנוכה עמש"ל סימן צ"ד קריאת שם חנוכ"ה ע"פ פירושינו בדברי הש"ס הכוונה הוא חנ"ו כ"ה דהיינו כל הג' יחודים אשר גימ' שלהן נ"ר היינו שמות הוי"ה

אהי"ה הוי"ה אלקי"ם הוי"ה אדנ"י והם כ"ה אתוון מקבלת המלכות במקומה מקום חניית' כביכול ואין לה עלי' למעלה בשבתות וימי' טובים ע"כ נקראים הימי' האלה חנוכה חנוכ"ה עמש"ל בסימן הנ"ל ותבין:

סעיף קא

עוד טעס לקריאת שם חנוכ"ה עמש"ל סימן פ"ו ג"כ עפ"י פירושינו דש"ס הכוונה הוא חנו כ"ה שהיו מסופקים אם לקבוע המועד בכל שנה עפ"י תקופת החמה מן יום האחרון של תקופת תשרי או מן יום כ"ה כסלו לחדשי הלבנה עד לשנה אחרת נתוודע להם ברוה"ק שיהי' קביעות המועד מן יום כ"ה וקראוהו בשם חנוכ"ה חנ"ו כ"ה ע"ש בסי' הנ"ל ותבין:

סעיף קב

עוד אני מדבר טעם לקריאת שם חנוכ"ה ע"פ מ"ש לך לעיל (במאמרי תורה אור ונר מצוה) ואבאר לך בכאן בקיצור כבר כתבתי בשם הקדוש בעל הרוקח ז"ל והרב הגאון הגדול בעל גו"א אשר הארת הנר הניסיי הזה בזמן הנ"ס הי' מהארת אור הגנוז. והרב הקדוש מהר"פ מקארעץ זצוק"ל הוסיף אומץ לומר בפירוש אשר בכל שנה בשעת הדלקת הנרות מתגלה אור הגנוז והוא אורו ש"ל מל"ך המשי"ח עכ"ד

הג"ה דברי הרב הקדוש יסכימו לדברינו שכתבתי במ"א ג"כ טעם על קושיית הפוסקים מה היה הנס ביום הראשון הרי ביום הראשון היה שמן טבעיי וכתבתי (טעם אחד מן כמה טעמים שכתבתי) נ"ל לומר עפ"י מה דקי"ל דברכתא דלעילא אינו פחות מאלף שהאיר דחנוכה הוא מהארת אור הגנוז (אור של מלך המשיח הנה נקראים הימים האלה חנוכ"ה הוא חינוך (כמו שמחנכין הקטנים) לגאולה שתהיה ב"ב אחר מפלת מלכו' הרשעה שיתגלה בשלימות האור הגנוז הנה מהארת אותו אור נתגל' לחינוך אחר מפלת מלכות השלישית ומאיר בכל שנה לחינוך וזה מ"ש ברמז כהניך (החשמונאים) ילבשו צדק וכו' היינו מלכות שנק' צדק שלקחו מלוכ' לשעת') שם אצמיח קרן לדוד. ערכתי נר למשיחי (שהאר' ההיא הוא אור של מלך המשיח וכמ"ש הרב הקדוש הנ"ל עמ"ש בהג"ה הסמוכה לעיל. ועוד יתבאר אי"ה ברחב ידים והמשכיל יבין דבר מת"ד): ונ"ל רמז הדבר עפ"י מדרשי חז"ל בפסוק והארץ היתה תוהו (בבל) ובהו (מדי) וחושך (יון) על פני תהום (אדום) ורוח אלקים מרחפת וכו' (זה רוחו של מלך המשיח) ואחר כך ויאמר אלקים יה"י או"ר הוא בריאת האור הראשון שנגנז ועפ"י דברי הקדוש הנ"ל (כ"ה בזוהר ובתלמודא דידן א"כ בכאן כששרת' הברכה בפ"ך הלזה בודאי לא הי' פחות מאלף א"כ נתבטל שמן טבעיי באלף והי' כלא הי' נ"ל:

והנה ליקח מהם שמונה פכי"ם להאיר בח' ימי חנוכ"ה. והנה נשאר עוד לברכה ברכת עולם אשר אור צדיקים ישמח ב"ב בנר ישראל שהוא רומז למלכו' כמש"ל ג' יחודים

המאירים בה בגימ' נ"ר. וכמו שאמרו לדו"ד שהוא מרכבה למלכו"ת שמים ולא תכבה את נר ישראל א"כ סך הפכים שנשארו לברכה הם תתקצ"ב (כי הפ"ך הטבעי נתבטל לגמרי כמש"ל) והוא מנין עו"ל מלכו"ת שמי"ם הוא היום המקוו' ליש אל והלכו גוים לאורך ומלכים לנוגה זרחך ויעביר גלולים מן הארץ והאלילים כרות יכרתון לתקן עול"ם במלכות יכירו וידעו כל יושבי תבל וכו' ויקבלו כולם את עול מלכות"ך ותמלוך עליהם מהרה לעולם ועד וכן תתקצ"ב בגימ' באו"ר של מל"ך המשי"ח אשר על ידו יקבלו כל באי עולם עו"ל מלכו"ת שמים. וזה שמארז"ל יה"י או"ר זה אור של מלך המשיח הוא הנרמז בדברי שלמ'. "לריח "שמנך "טובים ר"ת בגימ' נר חנוכה שמן תורק שמ"ך בגימ' אל"ף רצ"ל שהיתה הברכה עד אל"ף. נ"ל:

סעיף קג

עוד יש לרמז בקריאת שם חנוכ"ה אתוון חנ"ה כ"ו חנ"ה נק' בינ"ה אימא שם ס"ג בגימ' חנ"ה כ"ו הוא ש"ם הוי"ה רומז לז"א והנה חנוכ"ה הוא במדת ההו"ד ע"כ ניתן להודות וידוע דאימא עילא' עד הו"ד איתפשטת ע"כ נקרא חנוכה חנ"ה כ"ו כנ"ל וי"י הטוב יכפר ויתפרש בזה שאלת הגמ' מא"י חנוכ"ה רצ"ל מפני מה קראוהו חנוכ"ה ומפרש דת"ר וכו' ועשאום ימי"ם טובי"ם בהל"ל והודאה (עיין בכוונת מרן יו"ם טוב בגימ' ס"ג עם י' אותיות שהיא בינ') רצ"ל שהיום טו"ב מתפשט עד מקום ההלל והודא"ה שהוא הו"ד ע"כ נק' חנוכה כנ"ל ומעתה תתבונן מנהג ישראל תורה מצוה להרבות נרות ביוה"כ והסיום בנרות חנוכ"ה כי אימא עילאה תשוב"ה עד הוד איתפשטת הבן:

סעיף קד

כבר כתבתי ואיך סמכו א"ע בדור ההוא להסב המלוכ' מזרע דו"ד וליתן המלוכה להחשמונאי' וכתבנו דהנה אמרז"ל שאול ויהוא נמשחו בפ"ך לא נמשכה מלכותן דוד ושלמה נמשחו בקר"ן נמשכה מלכותן ומאי הוא החילוק בין פ"ך לקר"ן. וכתבנו דקרן בגימ' ימלך לעלם ועד. הנה הוא מרמז למלוכה עולמיית משא"כ פ"ך בגימ' ימל"ך מורה רק על מלוכה לשעתה לפי שעה והנה חכמי הדור בזמן ההוא ראו שאחרי תשועת החשמונאים הכהנים המשוחים נעשה להם נס בפ"ך הבינו איך שמן השמים פסקו להם מלוכה לשעתה ע"כ המליכו החשמונאי' לפי שעה עד אשר יאיר אור הגנוז בשלימות הוא אור מלך המשיח כמש"ל שיבא מזרע דוד והנה נעש' הנס בנ"ר דהנה מספר קר"ן נוסף על מספר פ"ך מנין נ"ר והנה הכהנים החשמונאים מצאו את הפך מזה נתוודע שפסקו להם מלוכ' לשעת' ואח"כ האיר הש"י נ"ר בנ"ס. מזה נתוודע שעתיד הקב"ה להחזיר עטר' ליושנ' למי שנמשך בקר"ן הבן הדבר.

וע"פ הדברים האלה אבאר לך עוד טעם לקריאת שם חנוכה בגמ' שאל השואל. מאי חנוכה. רצ"ל מהו השם חנוכ"ה. והשיב דת"ר כשנכנסו יונים וכו' וכשגבר' מלכות בית חשמונאי ונצחום לא מצאו אלא פ"ך וכו' והנה במג"ת כתבו י"ד בית חשמונאי ובגמ' שינו במכוון מלכות להורות על הנ"ל להיות שמצאו פ"ך הבינו אשר מן השמים הוא ליתן המלוכה לשעת' לחשמונאים ונעש' הנס אח"כ בנ"ר להורות החזרת המלוכה לבעלים למי שנמשח בקר"ן והוא הנרמז בפסוק כהניך (החשמונאים) ילבשו צדק וכו' (מלכות שנק' צדק הן לצד"ק ימלך מלך) שם אצמיח קרן לדוד ערכתי נ"ר למשיחי (היינו מה שהוספתי נ"ר על פ"ך הוא לבשר על משיחי שנמשח בקר"ן שנוסף בתיבת קר"ן מספר נ"ר על פ"ך וכנ"ל ונרמז בקרן ימל"ך לעל"ם ועד ומלוכת החשמונאים בפ"ך הוא ימל"ך מלוכה לפי שעה. והוא חינו"ך למלוכת מלך המשיח שיתגלה ב"ב באחרית במפלת מלכות הרביעית. והנה תתבונן מ"ש בסי' פ"ח. אשר בהארת מדת מלכות בנ"ר הזה הוא במקומה (היינו הארת כל הג' יחודי' שגימט' שלהם נ"ר. הם במקומם) ולא בהתפשטות למעלה משא"כ לעתיד יהי' אור הלבנה כאור החמה בהתפשטות המלכו"ת בכל שיעו' קומ': ע"כ קראו לימים האלה חנוכ"ה כעין חינוך שעושין לקט"ן בקטנותו. כדי שיהי' רגיל בעבודה בגדולתו. ע"כ שינוי בגמ' מן תיבת י"ד (הנכתב במג"ת) לתיבת מלכו"ת להשיב תשובה לשואל. מאי חנוכה. הבן מאד:

סעיף קה

ואומר לך עוד חנוכ"ה במילואו כזה חי"ת נו"ן ו"ו כ"ף ה"ה בגימ' בבל"י וירושלמי ה"ס התורה שבע"פ כי חנוכ"ה לא ניתן לכתוב (כאשר כתבתי לך לעיל) ועוד יתבאר אי"ה רק הוא בתורה שבע"פ. כתלמוד בבל"י וירושלמ"י (בבלי בחי' רח"ל. ירושלמי בחי' לא"ה) רח"ל ולא"ה אשר בנו שתיהן את בית ישראל נכתב אצלינו על דברי המדרש בפסוק וישם את השפחות וכו' ואת לא"ה וילדי' אחרוני"ם. ואת רח"ל ואת יוסף אחרונים. ללמדך אחרו"ן אחרו"ן חביב ע"כ ודקדקנו לאיזה תכלית יורה אותנו הלימוד הזה. ואיזה דין והלכה ילמוד מזה מה שאמרו חז"ל בלשונם ללמד"ך וכתבנו שם. דהנה הנביא שנבואתו על בית שני אמר גדול יהי' כבוד הבית הזה האחרו"ן וכו' הנה יש מקום לבע"ד לומר אחרו"ן כתיב וח"ו שיש וכו' אבל נשמע מדכתיב בפסוק את לא"ה וילדי' אחרוני"ם ואת רחל ואת יוסף אחרוני"ם הנה יש אחרונים לאחרונים על כרחך דתיבת אחרו"ן בלה"ק אין משמעותו סיום וקצ' דוקא רק משמעותו ג"כ חביבות דבר שהוא חביב מחבירו נקרא אחרון לו (עיי' בתוי"ט דמאי) והנה בית ראשון נגד אברהם שקראו ה"ר בית שני נגד יצחק שקראו שד"ה. והשלישי שיבנה ב"ב נגד יעקב שקראו בי"ת יכון לעד לעולם. הנה

הוא הוא אשר זה שמו אשר יקראו לו בי"ת ישרא"ל (בית של יעקב שנק' שמו ישרא"ל) הנה לבעבור זה רמזו. בית דינו של בועז יתן י"י וכו' כרחל וכלאה אשר בנו שתיהן את בית ישראל שמשתיהן נשמע לנו בניית בי"ת ישראל היינו הבית הג' שנק' בי"ת ישרא"ל הנה נודע לנו זה בתורה על ידי רחל ולאה והוא כי הבית הראשון הי' בחי' לאה ה' ראשונה ובית שני בחי' רחל ה' אחרונה והבית הג' תוב"ב כנגד שתיהן בסוד ותלכנה שתיה"ן דרשו בו שת"י ההי"ן ע"כ רח"ל ולאה בנו שתיה"ן את בי"ת ישראל:

על כן ב"ד של בועז בהוסדם יסוד המלכות בנשואי בוע"ז עם רו"ת העידו על הדבר כי כן יהי' לעתיד המלכו' משתיהן משיח בן דוד מן לא"ה ומשיח בן יוסף מן רח"ל והנה כבר הודעתיך דלבעבור זה סמכו ע"ע חכמי הדור (ברוה"ק) בזמן הנס דחנוכ"ה ליתן המלוכה לשעה להחשמונאים הואיל שנעשה הנס להם בפ"ך המור' ימל"ך לפי שעה. ע"כ מי שנמשך בפ"ך לא נמשכה למלכות'ו משא"כ מי שנמשח בקר"ן מורה ימל"ך לעל"ם וע"ד והנה בפ"ך הזה ניתוסף נס הנ"ר להשלים קר"ן פ"ך נ"ר בגימ' קר"ן מזה ידעו כי הנס הזה הוא חינו"ך לגאולה האחרונה לרומם קר"ן בית דו"ד וכמש"ל בפסוק כהניך אלביש ישי"ע (צריך תיקן לעיל ישי"ע הוא הייחוד הוי' עם אדנ"י אות על אות כנודע) שם אצמיח קר"ן לדוד ערכתי נ"ר למשיחי עמש"ל לכן אנו אומרים בתפילת ר"ה (ב' ימים לא"ה ורח"ל כנודע) ובכן תן וכו' שמח' לארצך וצמיחת קר"ן לדוד עבדך ועריכת נ"ר לבן ישי משיחך:

על כן קראו לימים האלה חנוכ"ה חנוך ה' היינו חינוך לגאולה האחרונה ב"ב שתהי' בסוד ב' ההי"ן ע"כ חנוכ"ה במילוי כנ"ל בגימ' בבלי (רחל) וירושלמי (לאה) וה"ס חנוכ"ה אשר לא ניתן לכתוב רק נמסר בתור' שבע"פ בבבל"י וירושלמי כי ה"ס התיקון של תורה שבע"פ אשר היא עמנו בגלות החל הזה. והמשכילים יבינו ויחכו לישוע' ב"ב וכל דברינו בדרך אפשר ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו והש"י יאיר שכלינו לכוין אל האמת:

סעיף קו

ועוד אוסיף לומר לך ע"פ הדברים הנ"ל הנה חנוכה במילוי כנ"ל בגימ' תרו"ם. הוא הנרמז בברכת את צמח דוד בתפלת י"ח וקרנ"ו תרו"ם בישועתיך היינו לרומם קר"ן דו"ד כנ"ל ואתה הבן:

סעיף קז

ויתבאר לך עוד ע"פ מ"ש הרב הקדוש עיר וקדיש בעל הרוקח ז"ל. סמך (בתורה בפ' אמור) שמן נרות לסוכות. מה חג הסוכות ח' ימים אף חנוכה ח' ימים עכ"ל. ומעתה אזדא לה קושיית הפוסקים למה קבעו גם יום הראשון יו"ט והדלק'. הרי בו לא נעשה

הנס. אך ודאי דחכמי הדור כשקבעו המצו'. האיר הש"י את עיניהם למצוא הסמך בתור'. והמ' ראו שהסמיך הש"י פ' הנרו"ת לסוכות בכדי ללמוד מסוכות להדליק ח' ימים. וזהו לשנ"ה האחר"ת קבעו"ם. ולא בשנה הראשונ'. כי בשנה הראשונ' ידעו מן סמיכת התורה שצריך להדליק ח' ימים. אך סברו דלמא יתמשך הנס ח' ימים חוץ יום הראשון. וכיון שראוי שלא המשיך הנס רק ז' ימים חוץ יום הראשון. אז הבינו דצריכין לקבוע מן יום הראשון מן יום כ"ה. וזה שקראוהו חנו כ"ה. חנוכ"ה דיום כ"ה מן המנין:

סעיף קח

עוד אני מדבר. בפסוק ההל"ל אל הוי' ויאר לנ"ו. הנה פירשו בזה קדמונינו (עיין בדברי הרב המקובל בס' ברכ"ע מאמר הסתיר אסתיר. משם תדרשנו לטוב' הנה הגבורות הם ה' גבורות מן ה' אותיות מנצפ"ך (בגימ' פ"ר) הדנין את העולם. והנ' אותיות מנצפ"ך בהתחלקותם למספר שוה חמש' חלקים הנה יגיע לכ"א מספר נ"ו. ה"פ נ"ו מספר פ"ר וה"ס ה"פ נ"ו אשר הם בויהי נועם כנודע אלקי"ו. עלינ"ו. ידינ"ו. עלינ"ו. ידינ"ו. והנ' צריכים ישראל להמתיק את הדינים הנ"ל ע"י שמות החס"ד והרחמי"ם (היינו א"ל. שם החס"ד. הוי"ה שם הרחמי"ם) ונעש' מן כל נ"ו. ז"ן. כי אל הוי"ה בגימ' ז"ן וא"כ נעש' מן פ"ר פר"ה

הג"ה וזה לדעתי סוד הפסוק מ"ש יצחק (שה"ס הפחד והדין) בבאר הג' שקרא' רחובות כי לא רבו עליה (שנתמתקו הדינים) הנה קראה רחובו"ת ואמר כי עתה הרחיב הוי' לנ"ו שהחמשה נ"ו נתרחבו ונעש' מכל נ"ו ז"ן) ופרינ"ו בארץ שנעשה מן פ"ר פר"ה: וז"פ הפסוק הנ"ל אל הוי' ויאר לנו ע"י א"ל הוי' בגימ' ז"ן. הנה מאירים הנ"ו שהם הגבורות והדינים והנה גם בשליטת מלכות יו"ן הי' זמן שנתגברו הדינים על שונאי ישראל. ונ"ל דלבעבור זה הי' שמם יו"ן שיינקו מן שמרי הדינים דמנצפ"ך. ומנצפ"ך המה כפולים. והנה ע"כ יש בשם יו"ן אתוון נ"ו. ולהיות מנצפ"ך כפול י' אותיות. נרמז בשמם ג"כ אות י' והנה כאשר האיר הש"י לעמו. הי' ע"י השמות א"ל הוי"ה חס"ד ורחמי"ם. אל הוי' ויאר לנ"ו. ע"כ האיר הנר הניסיי נ"ו נרו"ת היינו ח' ימים בכל יום ז' נרות המנור"ה ח' פעמים ז' בגימ' נ"ו. ומעת' אין מקום להקשות למה מדליקין ביום הראשון יום כ"ה. כי זה הוה נס שלם מראשית הימים עד אחריתם שהרא' הש"י אות לעמו שהאיר נ"ו. א"ל הוי"ה ויאר לנ"ו וע"פ הדברי' האלה תשכיל ותדע ג"כ למה לא תקנו ספיק' דיומא לימי חנוכ"ה כי בכוונ' מכוונת הי' מן השמים דוקא ח' ימים בכדי שיהי' בדקדוק נ"ו נרות:

ע"כ קראו לימים האל' חנוכ"ה. ח' נ"ו כ"ה וזה פירושו ח' ימים ביחד הי' מאיר הנר הנסיי מהתחלת יום כ"ה עד יום הח' בכדי שיעל' למספר נ"ו נרות. ומעת' ג"כ מובן בגמ'. שאלו.

מאי חנוכ"ה. למה קראוהו חנוכ"ה. והשיב דת"ר. בכ"ה כסלו יומי דחנוכ"ה תמניא אינון וכו' והדליק ממנו ח' ימים. והם נ"ו נרות. ע"כ קראהו חנוכ"ה וכנ"ל:

סעיף קט

ועוד עיין מה שכתבתי לעיל בסי' פ"ט. טעם לקריאת שם חנוכ"ה. משם תדרכנו לכאן ואין מן הצורך לכפול הדברים אשר כבר נאמרו ונשנו. בין והתבונן בדברים וינעמו לך:

סעיף קי

אלו (קח) להבין אומרו. ימי חנוכ"ה. אל"ו כמעט תיבת אל"ו אין לו ביאור. אבל זכור תזכור את אשר כתבנו בסי' פ"ו. על אשר אמרו בש"ס ובמג"ת. לשנ' אחרת קבעום וכ' ולמ' לא בשנ' הראשונ' תיכף אך הוא להיות שהנס נעש' אז ביום כ"ה כסלו כי בזמן ההוא ע"פ חשבון העברונות וע"פ תקופות דר' אדא הי' יום ההוא לחשבון תקופת החמ' היום הקצר שבכל הימים היינו סוף תקופת תשרי וחשך הליל' הארוכ' שבכל הלילות ומלכות יון נק' חש"ך וכל מה שהחש"ך הי' מתגבר ביותר תוקפם וממשלתם והנה הי' הליל' ההוא החשך היותר גדול והוא יום אשר שברו אויבי היהודים לשלוט בהם ונהפוך הוא ויאמר אלקים יה"י או"ר והאירו המנור"ה בדרו"ם חכמת התורה ונתבטלו חכמת יו"ן חכמות החיצוניות (כאשר כתבתי כבר בארוכ') והנה חכמי הדור הגם שנאמר שידעו שהנס יקבע לדורות כי יאיר האור בגבהי מרומים בכל שנה עכ"ז לא ידעו אימתי יקבעו היו"ט לדורו' אם יקבעו תמיד ע"פ חדשי הלבנ' יום כ"ה כסלו כאינך המועדים הנימנים ללבנ' או יקבעו תמיד יום המועד מן יום האחרון של תקופת החמ' תקופת תשרי שהוא ליל היותר ארוכה שזה הי' עיקר הנס בימי היונים ביום אשר שברו וכו' ונהפוך הוא ע"כ לא קבעוהו למועד בשנ' הראשונה כי היו מסופקים בדבר. עד לשנ' האחרת שראו ברוה"ק שהאור בגבהי מרומים נתגל' ביום כ"ה כסלו הגם שלא הי' עדיין יום אחרון של התקופ' אז קבעו"ם בקביעות לעד לעולם מיום כ"ה לחדש כסלו לחשבון חדשי הלבנ' וזה שתיקנו בנוסח ההודא' וקבעו שמונת ימי חנוכ"ה אל"ו (דייקא) היינו אשר נמנים מן יום כ"ה כסל"ו לחדשי הלבנה לא למנין תקופת החמה וידוקדק תיבת אל"ו כמין חומר:

סעיף קיא

והנה מהראוי להתבונן באמת למה עשה י"י ככה שיהיה קביעות ימי הנס לדורות ע"פ חדשי הלבנ' כיון שתוקף הנס הי' מה שהאיר האור בליל' היותר חשיכה יום אשר שברו וכו' ונהפוך היא וכו' כמש"ל (הגם שאין מבוא לברי' להבין דעת היוצר כל הוא אלקינו עכ"ז מצוה וחוב' עלינו להמציא טעמים למפלאות תמים דעים כפי אשר חנן הש"י אותנו בבינ'. הגם שא"א להשיג תכלית הטעם ואפרש לך לכמ' דרכים:

נעשה הנס בכסל"ו דייקא. ונקבע בכסל"ו לדורות (הגם שהיה מהראוי לקבוע לתקופת החמ' בליל הארוכ' וכמש"ל) ועשה הש"י ככה לקבוע הנס לדורות בכסל"ו דייקא (ולא ע"פ חשבוני תקופת החמ' כי אז לא יהי' הענין בכל פעם בכסל"ו וע"פ רוב בטב"ת) והוא ע"פ דברי רז"ל במדרש פ' תולדות (אמר יצחק לעשו) ועתה שא נא כליך זו בב"ל כמד"א ואת הכלי"ם הביא בית אוצר בי' אלקיו תליך זו מד"י ויתל"ו את המן וכו' קשת"ך זו יו"ן שנא' כי דרכתי לבית יהודה רש"ת וצא השד"ה זו אדו"ם ארצה שעיר שד"ה אדום עכ"ל (יתפרש תוכן דברי המדרש ע"פ מ"ש הרב המקובל בס' שערי אורה אשר] יצחק אבינו רצה למסור לעשו שיהי' כל השעבודים של כל הד' מלכות תחת ידו והש"י לא רצה פוק חזי גלות הרביעי החל הזה שהוא תחת ידו כמה נתארך בעוה"ר ועדיין לא נושענו עד אשר ירחם עלינו הש"י במהרה מכש"כ אם היו כל הד' גליות תחת ידו) אבל מה שצריך לענינינו תראה שנק' מלכות יון קש"ת ונ"ל לומר טעם ברמז ע"פ מה דידוע מדברי רז"ל שעיקר מגמת היונים הי' שיבטלו ישראל ג' מצות קידוש החדש שבת מילה ומילה נק' בתורה בשם תמימות כמד"א התהלך לפני והי' תמי"ם כי הערלה הוא מום באדם ולא נק' תמי"ם עד שנימול והנה ג' מצות הללו הם נרמזין בר"ת קש"ת קידו"ש שב"ת תמי"ם ע"כ נק' מלכות יו"ן קש"ת ע"כ הפועל ישועות בקרב הארץ כאשר התנוסס נס לעמו הי' בחדש אשר מזלו קש"ת. הנה אומרים בהודאה וקבעו שמנת ימי חנוכ' אל"ו דייקא הגם שהיה מהראוי לקבוע שיהיה תמיד קביעות המועד ביום האחרון של תקופת תשרי שהי' בזמן הנס ביום כ"ה כסלו עכ"ז קבעו רק שמנת ימי חנוכ"ה אל"ו הינו שהן היום לפנינו מן יום כ"ה כסל"ו והלא' והטעם הוא כדי:

סעיף קיב

להודות ולהלל לשמך הגדול (קי) להודות וכו' לשמך הגדול דכשהש"י משלם מדה במדה נק' גדו"ל כמ"ש יתרו עתה ידעתי כי גדול י"י וכו' כי בדבר אשר זדו עליהם כמו שדרשו רז"ל בקדירה שבישלו וכו' ונמצא לפ"ז גם בכאן זה היה ראשית לבטל קש"ת מישראל היינו קידוש שב"ת תמים (וכבר כתבתי שאלו הג' מצות מורים שאין מזל לישראל והם למעלה מן הוראת המזל וכמש"ל והמה היונים רצו לבטלם מזה) הנה בחדש אשר מזלו קש"ת דייקא הי' מפלת היונים חשך וליהודים היתה אורה וז"ש וקבעו שמנת ימי חנוכ"ה אל"ו דייקא (ולא ע"פ ימי תקופת החמה) הוא כדי להודות ולהלל לשמך הגדול שהוא משלם מדה במדה (שאז נק' הש"י גדול) וכנ"ל ע"כ קבעו הקביעות שיקלע המועד תמיד בכסל"ו. ואלו קבעוהו ע"פ תקופת החמה לא יקלע תמיד בכסל"ו ע"כ קבעו ימי חנוכ"ה אל"ו דייקא:

סעיף קיג

ויש לפרש עוד ימי חנוכ"ה אל"ו. דייקא מן יום כ"ה כסלו דהנה פליגי תנאי אי בניסן נברא העולם אי בתשרי אלו ואלו דברי אלקים חיים (ע' בכתבי מרן) תשר"י הוא בחינת מחשב"ה ונק' עיבו"ר ע"כ אומרים בר"ה היום הר"ת עולם כמ"ש האריז"ל וניס"ן בחי' מעש' והנה לפ"ז התחלת בריאת העולם בבחי' מחשבה שנק' בחי' הריו"ן הי' בכ"ה אלול. והנה בראשי"ת ברא אלקים ישראל עלו במחשבה בשביל ישראל שנק' ראשית תבואתו. מקיימי התור' ובשביל התורה שנק' ראשי"ת דרכ"ו והנה אז ביום ההוא כ"ה אלול. שהוא יום א' לבריא' בבחי' מחשב' ויאמר אלהים יה"י או"ר והנה כביכול בשלשה חדשים ניכר העובר (כמו שלמדנו מן התורה) ע"כ יום כ"ה כסל"ו מסוגל להתגלות אור תור"ה בשביל ישראל ע"כ הקביעות הוא דוקא התחלת האור פרסומי נסא יום כ"ה כסל"ו. וז"ש וקבעו ח' ימי חנוכ"ה אל"ו (דייקא כדי) להודות ולהלל לשמך הגדו"ל דעל יום התגלות האו"ר נק' הש"י גדול כדכתיב י"י אלהי גדל"ת מאוד הוד והדר לבשת עוטה אור כשלמ' וכו' ומעתה ימתקו לך הדברי' שהבאתי לעיל סי' פ"ו בשם הגאון בעל גו"א עיי"ש והשם הטוב יכפר ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו:

והנה תתבונן היונים הרשעים רצו לבטל את ישראל מן תור"ה אור והמפליא פלאות הפליא חסדו להתגלות האור תור"ה ביום המסוגל להיכר גילוי האו"ר כי טו"ב הבן הדבר:

סעיף קיד

עוד אומר לך וקבעו שמנת ימי חנוכ"ה אל"ו דייקא. מן יום כ"ה כסל"ו על פי מה שדרשנו בפסוק ושמתי כדכ"ד שמשותיך וכו' ואמרו בגמרא פליגי בה תר' אמוראי בארעא ותרין מלאכי ברקיע ח"א שה"ם וח"א ישפ"ה. הנה עיקר הדרוש הזה יתבאר אי"ה במאמר שרי ביששכר משם תדרשנו לטוב':

סעיף קטו

עוד זאת אדרוש לך דהן אמת דהנס בזמנו הי' בכ"ה כסל"ו על שהי' אז ליל הארוכה סוף תקופת תשר"י ע"פ תקופות דר' אדא והוא תוקף הנס ביום אשר שברו וכו' ונהפוך הוא וכו' וכמש"ל. ואעפ"כ לא נקבע המועד ע"פ סדר תקופת החמ' בכל שנה רק ע"פ חדשי הלבנ' תמיד מן יום כ"ה כסלו כדי שיהי' תמיד מצות הדלקת נר חנוכ' באלו הב' חדשים כסל"ו טב"ת (כאשר אבאר לך משא"כ אם הי' הקביעות ע"פ תקופת החמ' לא תהי' ההדלק' תמיד באלו הב' חדשי' ביחד כידוע:

ואעו ואומר הנ' כתיב נר י"י נשמת אדם וכו' אמרו חז"ל אמר הקב"ה נר"י בידך ונרך בידי אם אתה משמר את נר"י (היינו התור') אני משמר את נרך (הייני הנשמ') ע"כ. והנ' הנר

מצו' הלז הוא רמז אל התור' והוא אור התור' כמ"ש כ"פ והנה תתבונן בס' יצירה המליך אות ס' בשינ"ה וקשר וכו' וצר בו קשת בעולם וכסל"ו בשנ' וקיב"ה בנפש זו"נ. המלוך אות ע' ברוגז וקשר וכו' וצר בו גדי בעולם וטבת בשנ' וכב"ד בנפש זו"נ ע"כ. הנה תבין הכב"ד שממנו בא הרוגז והכע"ס לאדם הוא נגד טבת בזמן והקיב"ה שממנ' בא השינ"ה לאדם הוא נגד כסלו בזמן והנה ידוע בשינ"ה מסתלקת הנשמ' מן האדם ע"כ מברכין בבקר שלא עשני גוי עבד אשה שהשי"ת משמר את נשמת האיש הישראלי שלא תתחלף בנשמת גוי ועבד והנ' ע"י הרוג"ז והכעס ג"כ מסתלק' הנשמ' כידוע מזה"ק בפסוק טורף נפשו באפו והנ' תמצא לפ"ז טוב טעם ודעת אשר נקבע נר מצו' הלז' הרמוז לתור' בב' חדשים אלו דייקא אשר נגדן הוא בגוף האדם קיב"ה וכב"ד. אשר על ידן באין השינ"ה והכע"ס שעל ידי אלו הב' עניינים מסתלקת הנשמ"ה. אמר הקב"ה אם אתה משמר את נר"י אני משמר את נר"ך ודי בזה הער':

וז"ש בנוסח ההודא' וקבעו שמנת ימי חנוכ' אל"ו דייקא היינו הגם שהי' מהראוי לקבוע תמיד ע"פ סדר תקופת החמה עכ"ז קבעו אלו הימים דייקא בכדי שיהי' קביעותן תמיד בב' חדשי' אלו ויהי' לשמיר' מעול' אל הנשמ'. הבן וידוקדק ג"כ סיימו. להודות ולהלל לשמך הגדול כי על נשמת כל ח"י אנו מודים לשמו הגדו"ל. כמו שתקנו אנשי כנה"ג על חיינו המסורים בידך ועל נשמותינ"ו וכו' וכל החיים יוד"ך סלה. ויהללו את שמך הגדול ודי בזה:

סעיף קטז

עוד אומר לך נקבעו ימי הנס הללו באלו הב' חדשי' כסלו טבת. לפי דברי ס' יציר' אותיו' סמ"ך עיי"ן מהן נבראו אלו הב' חדשים. והאותיות הללו במילואן סמ"ך עיי"ן בגימ' נ"ר. והמילוי לבד בלא הפשוט יעלה מספרו א"ל חנוכ"ה. הנה נרמז נ"ר אל חנוכ"ה ויש לרמז הדבר. הנה מקשה בגמרא. והיכן צונ"ו פליגי בה אמוראי ח"א מלא תסור מכל הדברים אשר יגיד"ו לך וכו' וח"א שאל אביך ויגדך יש לומר דהנה יש פלוגתא מי חיבר ס' יציר'. אית דס"ל אברה"ם אבינ"ו חיברו ואית דאמרי בימי התנאים חיברו ר' עקיבא. ונ"ל דבהא פליגי הנך אמוראי (תרווייהו ס"ל דנרמז הדבר בס' יציר') רק מאן דס"ל שאל אבי"ך ס"ל אברהם אבינו חיברו. ומאן דס"ל לא תסור מכל הדברים אשר יגיד"ו לך וכו' ס"ל בזמן החכמים נתחבר היינו ר"ע והוא דרך צחות ע"כ לא קבעו ע"פ תקופת החמ' רק תמיד מיום כ"ה כסלו בכדי שיהי' הקביעות תמיד באלו הב' חדשים:

סעיף קיז

עוד אשיב לדרוש בזה ע"פ הפסוק בינו בוערים בעם וכסילים וכו' הנוטע אזן הלא ישמע אם יוצר עי"ן הלא יביט היוסר גוים הלא יוכי"ח וכו'. הנ' הביא ראיה על יכולת הש"י

ממה שהוא הוא. הנוטע אז"ן ויוצר העין. ולא ממה שברא ויצר השמים והארץ וצבאם והימים וכל אשר בהן. וגם מ"ש אלו איברים משארי האיברי' הלב והמוח וכיוצא. ונפרש לך מקודם מ"ש הנביא הטה אלקי אזנך ושמע פקח עיניך וראה וכו'. והנה ידוע דעניינים כאלה הוא הכל לשבר את האז"ן. אבל יש להתבונן למה המשיל קבלת התפלה והתעוררת הישוע' דוקא בב' איברים הללו. והנראה לפרש דהנה החוקרים חקרו בראיית העי"ן אם האור אל הדבר הנרא'. או בהיפך והוכיחו שהאור יורד מן העי"ן אל הדבר הנרא' וחוש השמע הוא בהיפך שמן דבר הנשמע עולה קול השמוע' אל אזן שומע:

ולפ"ז תבין הדברי' האלה הטה אלקי אזנך ושמע. היינו כאשר יש מאתנו איתערותא דלתתא. מיקרי לשבר את האזן אצלו ית"ש כדמיון שמיע"ה שמן הדבר הנשמע עולה התעוררת אל השומ"ע ושוב התפלל פקח עיני"ך ורא"ה וכו' היינו אפי' ח"ו אין איתערותא דלתתא מאתנו אעפ"כ הבא הישוע' מאתך אלינו. וזה דמיון ראיית העיני"ם שההתעוררת יורד מן הרואה אל הנראה כן הוא הענין כאשר ח"ו אין אנחנו ראויין וכדאים להוושע תבא מאתך איתערותא דלעילא ותהי' מספיק לאיתערותא דלתתא מה שישראל יסגלו מצות ומע"ט אחר הישוע' שתבא להן מן הש"י. והוא דמיון מ"ב שכתבתי לעיל. אשר ישראל עלו במחשבה והספיק' מחשבתן של ישראל מה שיסגלו אח"כ מצות ומעשי' טובי'. כאשר יהיו במציאו':

והנה כבר כתבתי לעיל שהנ"ס דחנוכה היה באופן כזה. שלא היו יכולין לעשות איתערותא דלתתא בצום ובכי ומספד כמו שעשו בימי מרדכי ואסתר כי לא הניחום היונים והיו מתחבאין במערות ובנקיקי הסלעים כמבואר ביוסיפין. וכתבנו שם בפירוש ההודאה ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם (כביכול עמד בשבילן כטוען) בעת צרתם (זאת היתה הטענ' שהוא עת צרה לשונאי ישראל. ע"כ אין יכולין לעורר איתערותא דלתתא אבל אחר הישועה יסגלו מצות ומע"ט ע"כ מבואר אח"כ בהודאה מה שעשו אח"כ היינו ואח"כ באו בניך וכו' ופנו וכו' וטהרו וכו' משא"כ בהודא"ה דפורים אינו מבואר מה שעשו אח"כ הבן. א"כ היה הנס דוגמת מעש' בראשית שלא היה איתערותא דלתתא רק הספיק' מחשבתו של ישראל וכמש"ל:

והנה כבר כתבתי לעיל טעם על מ"ש בגמ' לשנ' אחרת קבעום ולא בשנה הראשונה וכתבתי לעיל כי הנס נעשה בליל הארוכ' יותר מכל לילות השנ' החשך היותר גדול וכל מה שהחשך הוא יותר גדול בו בפרק התגברות הוא ביותר למלכות יון שנק' חשך והנה באותו הפרק בזמן הי' ע"פ סדר ימות התקופ' יום כ"ה כסלו הלילה היותר ארוכה אשר

ביום ההוא שברו אויבי היהודים (מלכות יון) לשלוט בהם ונהפוך הוא וכו' ונעשה הנס אשר בו בפרק ויאמר אלקים יהי אור. והאירו את המנורה בדרום. בנס כמש"ל בארוכה:

וחנה כבר כתבנו ג"כ לעיל אשר חכמי הדור היו מסופקין האיך יהי' קביעות זה המועד אם יקבעו בכל שנה קביעותו ע"פ תקופת החמה ויתחילו הימים תמיד מן היום אשר בו יארע ליל הארוכ' כי זה היה תוקפו של נס ביום אשר שברו וכו' ונהפוך הוא וכו' או לא ישתנה קביעות המועד הזה מן כל המועדים הנמנין ללבנה דקבעו תמיד מיום כ"ה כסלו ללבנה. הנה לבעבור הספק הזה לא היו יכולין לעשות קביעות למועד הזה בשנה הראשונה עד לשנה האחר"ת שראו ברוה"ק הארת האור בגבהי מרומים ביום כ"ה כסלו (אע"פ שלא היה ליל הארוכ') אז הבינו שרצון הש"י הוא שלא ישתנה קביעות המועד הזה מן כללות המועדים ויהיו קביעותו תמיד לימי הלבנה כ"ה כסלו:

והנה מהראוי לתת לב בטע"ם הדבר למה באמת לא נקבע תמיד המועד הזה ע"פ ימות החמה תמיד מן ליל הארוכה שזהו תוקפו של נס וכמש"ל ולפי מ"ש ניחא. דהנה כבר כתבנו דהנס דחנוכ"ה נשתנ' בזה מן שארי הניסים שלא הי' לישראל איתערותא דלתתא כ"כ שלא הניחום היוני' להתקבץ בצום ובכי ומספד וכמו שעשו בימי מרדכי ואסת') רק היה הנס ע"י איתערות' דלעיל' והספי' לאיתערותא דלתתא מחשבתן של ישראל אשר הוא ית"ש היודע ועד מה שיסגלו אח"כ בזמן הישוע' מצות ומע"ט והות כעין מעשה בראשית שהיה איתערותא דלעילא רק שהספיק מחשבתן של ישראל לבחי' איתערותא דלתתא (וע"כ אומרין בנוסח ההודא"ה ואתה ברחמיך הרבים עמד"ת להם עמד"ת על אופיים וטבעם של אומה זו אשר זה דרכן כל היום לסגל מצות ומע"ט ולהלל ולהודות אחר הישועה וזה ג"כ עמד"ת להן כביכול כבעל דין הטוען נגד מה"ד וכערב בעדן שבודאי יעשו מצו' ומע"ט אחר הישוע' וע"כ אומרין אח"כ בהודאה (ואחר כך באו בניך וכו' להורות אשר כן עשו בני ישראל):

וע"כ נעשה הנס באלו הב' חדשים דייקא כסל"ו טב"ת ע"פ אשר תשכיל בכתבי מרן האריז"ל. בשיעור קומת הזמן הנה כסלו הוא בחי' אז"ן. וטב"ת הוא בחי' עי"ן וכבר כתבתי לך. חוש הראות של עי"ן מור' על איתערותא דלעילא. וחוש השמ"ע של אז"ן מור' על איתערותא דלתתא כמש"ל והנה בנס הנזכר שהי' באמת רק איתערותא דלעילא אבל הספיק מחשבתן של ישראל לאיתערותא דלתתא. והנה הש"י כאשר רצה להודיע חיבת אב לבנים שעש' להם נס באיתערותא דלעילא. רק הספיק מחשבתן של ישראל לאיתערותא דלתתא הנה פעל ועשה הנס בשני חדשים הללו שהם בחי' עי"ן ואז"ן המורים על איתערותא דלעילא ואיתערותא דלתתא כנ"ל. הנה לבעבור זה נקבעו ימי

הניסים הללו ע"פ ימי הלבנ' דאז יחולו הימים הללו תמיד באלו הב' חדשים שהם בחי' עי"ן אז"ן וכנ"ל

הג"ה ע"פ הדברים האלה תמצא טוב טע"ם למנין השעות שהם בימי חנוכה הם קצ"ב שעות מנין בעי"ן באז"ן. ואתה תבין: משא"כ אם היו נקבעים על סדר ימות תקופת החמ'. הנה יחולו לפעמים ועל הרוב בחדש אחד לבד. בין והתבונן ויערב לחיכך מדבש ונופת צופים:

הנ"ה ע"פ הנ"ל יש לפרש הפסוק שאמר שלמה. עי"ן רוא"ה ואז"ן שומע"ת י"י עושה גם שניהם. ואינו מובן. ויש לפרש שרמז על ב' חדשים הנ"ל שבאמת היה הנס בבחי' עי"ן איתערותא דלעילא. והספיק לאיתערותא דלתתא. בחי' אז"ן מחשבתן של ישראל. אבל אעפ"כ י"י עושה גם שניהם. כי ישראל לא סיגלו עדיין. ומה שעשו אח"כ. הנה הש"י פעל להם הישוע' קודם עשייתם א"כ מעשי י"י הוא. והבן. ויצדק מאד לימי חנוכ"ה: י"י עושה גם שניהם שקבע דוקא קביעות המועד בב' חדשים אלו הם בחי' עי"ן אז"ן כנ"ל:

ועתה נבא אל הביאור הפסוק שהתחלנו בינו בוערים בעם וכו' הנוטע אוז"ן הלא ישמע (בבחי' איתערותא דלתתא אם יש מעשים בישראל) אם יוצר עי"ן הלא יביט (בבחינת איתערותא דלעילא באין מעשים ח"ו). היוסר גוים הלא יוכיח ורצ"ל הלא מוכח ונשמע כ"ז מן המשפט והייסורין שייסר את הגוים היונים בימי חנוכ"ה. ונעשה הנס דוקא בב' חדשים אלו. אז"ן עי"ן כנ"ל והבן:

ע"פ הדברי' האל' הנ' תתבונן אומרם. בנוס' ההודא' וקבעו שמנ"ת ימי חנוכ"ה אל"ו. דייק'. היינו לימי חדשי הלבנ' דייקא ולא לסדר תקופת החמה והטעם הוא כדי:

להודות ולהלל לשמ"ך הגדו"ל. דהנה שם הו"י היותר גדול במספרו הוא המתמלא ביודי"ן (וכן הוא בכוונת האריז"ל) בגימ' חס"ד. והנה יש חילוק ע"פ פשוטו בין חס"ד לרחמי"ם. רחמים נקראים כשמרח"ם המרחם על האיש המבקש ממנו. ומעורר לבו ונכמרו רחמי"ו עליו. ונותן לו מבוקשו. וחס"ד נקרא כשנותן לו חסד בזולת מבוקש (עיין בס' סידורו של שבת בענין מבחן. עבד אברהם. שבחן את רבקה כשתתן לו מה שלא ביקש ממנה היא האשה וכו' ראוי' ליכנס בבית אברהם איש החס"ד. והנ' לפ"ז תתבונן הטעם שקבעו שמנת ימי חנוכה אל"ו (דייקא. ולא לסדר תקופות החמה בכדי שיחולו הימים תמיד בב' חדשי' הללו עי"ן. אז"ן המורים על איתערותא דלעילא בלי מבוקשי ואיתערותא דלתתא כנ"ל. וזה הוא להודות ולהלל לשמך הגדו"ל. היינו מדה החס"ד שהיא עשיית חס"ד בלי מבוקש. היינו באין איתערותא דלתתא. הבן הדבר:

הג"ה ותתבונן ג"כ ע"פ הנ"ל אומרו שמנ"ת ימ"י חנוכ"ה שמנ"ת בחיבור. ולא שמנ"ה כי חיבור כל שמנ"ת הימים מורה על הנ"ל כמ"ש בהג"ה הקודמת כל השעות של כל הימים בגימטריא בעין באז"ן:

סעיף קיח

להודות ולהלל (קט"ז) להודות ולהלל נקבעו הימים להודות ולהלל ולא לאכילה ושתיה כמו בפורים הוא ע"פ אשר פירשנו ברמז הפסוק עת לעשות לי"י הפרו תורתיך על ב' הזמנים הללו חנוכ"ה ופורי"ם הם בבחי' קנ"ה וש"ט חנוכ"ה ניתקן להודו"ת ולהלל היא עבודה בקנה ופורים למשתה ושמח' הוא בוש"ט רמזו שצריכין לשעבד שניהם לעבודת הש"י. והנה בימי אחשורוש פגמו בוש"ט שנהנו מסעודתו של אותו הרשע והוש"ט הוא כח גופניי שעל ידו ניזון הגוף ע"כ היתה הגזירה על הגופות וכאשר עזר הש"י לעמו קבעו חז"ל יו"ט ברוה"ק סעודת מצוה בוש"ט ובימי היונים פגמו בלה"ר וביטול תורה שהפגם הוא בקנ"ה והיתה הגזירה עי"ז לבטלם לגמרי מן תורה ותפלה שהם בקנה ולא רצו לאבד הגופות דייקא רק הנפשות כי הדבור בקנ"ה הוא פעולה נפשיית כמד"א נפשי יצאה בדברו ויהי האדם לנפש חי' מתרגמינן לרוח ממללא. וכאשר עזר הש"י לעמו קבעו יו"ט במצוה להודות ולהלל בקנ"ה וא"כ ב' המועדים הללו נתקנו לזכרון לשעבד הוש"ט והקנ"ה להבורא עולם ב"ה והמה מסוגלים להניח שורשם ליסוד מוסד לכל השנה:

ובזה תמצא ג"כ טוב טעם בנוסח ההודאה דפורים לא נאמר מה שעשו בני ישראל אחר הישועה ובהודא' דחנוכ"ה נאמר ואח"כ באו בניך וכו' וקבעו וכו' להודות ולהל"ל וכו'. דהנה עבודת הפורים משתה ושמחה זה אין חידוש דהיצר אינו מנגד לזה משא"כ חנוכ"ה מצות היום להודות ולהלל לזה היצר מנגד וישראל קיימו וקבלו עליהם ועל זרע"ם זה הוא שבחם והנה ציוו חז"ל לבטל תלמוד תורה בשביל ב' מצות אלו בזמניהם מקרא מגילה ונ"ח כי בהשתעבד הוש"ט והקנה לבורא עולם תתקיים התורה בלי מונע וזה רמז הפסוק ע"ת לעשות לי"י כשיגיע זמן הע"ת (בגימ' קנ"ה וש"ט) לעשותו לי"י אז הפרו תורתך (מבטלין ת"ת בשבילם) ומעתה תתבונן פורי"ם ניתקן להשתעבד הוש"ט וחנוכ"ה להודו"ת ולהלל ולהשתעבד הקנ"ה. ואתה תבין:

סעיף קיט

ונאמר עוד מה שלא ניתקן משתה ושמחה לחנוכ"ה כי הנה הנס יהיה נעשה על ידי כהני"ם וכתיב וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל:

סעיף קכ

זכר עשה לנפלאותיו הלא פירשנוהו על חנוכ"ה ופורים חנוכ"ה עבדותן להש"י בקו"ל ופורים במאכ"ל קו"ל מאכ"ל בגימ' זכר:

סעיף קכא

עוד אומר לך נקבעו הימים להודות ולהל"ל שהיא בחי' קנ"ה (לא כפורים משתה ושמח"ה הוא בוש"ט) היא עפ"י מ"ש בשם המג"ע שליטת מל"ך יון עבור חטא מכירת

יוס"ף חושבני' דדין וכו' (כן אנטיוכ"ס בגמ' יוס"ף עמש"ל) והנה בזמן הישועה תיקנו להודות ולהל"ל בקנה הוא עפ"י המבואר בתורה ויוס"ף הורד מצרימה ויקנה"ו פוטיפר סריס פרעה שר הטבחים. והנה לא לחנם נתנה התורה אלו הסימנים באיש שקנהו שהיה סריס פרעה שר הטבחים וגם ל"ל למימר שוב ויקנה"ו כיון שכבר נאמר והמדנים מכרו אותו למצרים לפוטיפר וכו' אך הוא מפלאות תמים דעים להבאים בסוד י"י בכתבי מרן האריז"ל גילה לנו סוד הג' שרים שנזכרו אצל פרע"ה (אותיות הער"ף) שהיתה יניקתן גדיל' ממול העור"ף. והנה לשם הוא בחי' קנ"ה וש"ט ורידי"ן והנה המוחין דקטנות כשנדחים לשם בגרו"ן (גימ' ג' אלקי"ם ע"ה) הנה ש"ר המשקי"ם היה יונק מבחי' קנ"ה שבו ניתלת הריא' ששואבת כל מיני משקי"ם. והנה הוא ממוח חכמ"ה קנה חכמה שר האופי"ם היה יונק מבחי' וש"ט שהוא מעבר לכל המאכלים והוא בחי' מוח בינ' ש"ר הטבחי"ם יונק מן הוורידי"ן שהוא ממוח הדע"ת ופרע"ה הוא מול העורף השולט על כל אלה במרכב' הטמא"ה טמ"א ר"ת "טבחים "משקים "אופים) והנה דעת מדת יוסף הצדיק בקדוש' סוד הברי' צדיק יסוד עולם שורשו וחיותו מן הדע"ת אין וכו' אלא לדע"ת הנה תראה בד' מינים שבלולב אשר כל היום כוונתן להמשיך החסדים מן הדע"ת עליון לנו' אפריון אין מברכין רק על הלול"ב כי הוא גבוה מכולם בעלייתו עד הדע"ת אשר לזה פירשנו המסור' הנמסר' בתורה וליוסף ב' ר"פ וליוסף ילד וליוסף אמר מבורכת רצ"ל להיות דרגא דיוס"ף הוא המוליד ע"י עולה עד הדע"ת ובדעת חדרים ימלאו ואין וכו' אלא לדע"ת א"כ הוא לראש ולגבו' מכולם ע"כ וליוסף אמר מבורכת רצ"ל אומרים הברכ' רק על הלול"ב דרגא דיוס"ף וכיון שתדע זאת אשר יוסף הצדיק בקדוש' שורשו מן הדע"ת להוריד שפע ח"י תתבונן מדת יוסף יסוד צדי"ק כשטובי' גניז בגווי' היינו כשאינו בבחי' ח"י הנה הוא נק' טוב הנה יוסף בן י"ז שנה היה וכאשר הגיע זמנו להיות בן ח"י לחופה הנה המפליא פלאות עצות מרחוק אשר ממנו יצאו כבושים לעשות הכנ' לזרע קדוש ישראל לבל יתערבו בגוים הנה לעבד נמכר יוסף למצרים אשר נקרא ערות הארץ בקליפ' ודוקא נמסר לש"ר הטבחי"ם הוא הדעת שבקליפ' אשר כל מגמתו להטות מדת היסוד של צדיקי ישרא"ל להדע"ת דסט"א במחשבת עביר' עד שיטה את הצינור הקדו' ח"ו וכו' ולפ"ז תשתומם על המראה אשר דוקא לזה הרשע נמכר יוסף ושם עמדה ערו"ת הארץ לנגדו והוא נתגבר עליה בכח צדקתו הגם שהיה עדיין נתון תחת ממשלת הדעת דסט"א וזה היא דמשמיענו בתור' אשר שר הטבחי"ם היה סריס פרעה כי כבר ידעת אל אחר איסתריס ולא עביד פירין והנה תראה ביוסף הצדיק כיון שעמד ונתגבר נגד הדעת דסט"א הוציא משם ניה"ק ולקח את בתו לאשה לעשות פרי בקדוש' הבן

ותראה ותתפלא שר הטבחים נתן אותו בבית הסוהר ושם ניתן עמו שר המשקי"ם ושר האופים והוא דהנה כבר ידעת הדע"ת הוא ממוצע בין השכל והמדות הוא סוף כלי המחשבה והתחלת כלי המעשה והנה שר המשקי"ם ושר האופי"ם המה בחי' חו"ב דסט"א והנה בראות שר הטבחי"ם (הוא בחי' הדע"ת דסט"א כנ"ל) כי לא יכול לו מצד עצמו ויפקוד אותו שר הטבחים להיות משמש לגדולים ממנו וגם שם היתה מפת' אותו האשת זנוני' כמו שאמרז"ל והנה עמד גם לנגדם ולא יכלו להטותו ח"ו. והנה שר המשקים להיותו בחי' חכמ"ה נוטה לימי' הנה הי' בו איזה ניצוץ קדוש ע"כ פתר חלומו לטובה ואח"כ קיבל על ידו תועלת וטובה ואת שר האופי"ם שמאל תלה בפתרונו הבן:

אחרי הדברים והאמת האלה חטא מכירת יוסף שגרמו שנשתעבד להשלש' שרים חב"ד דסט"א שהם בחי' קנ"ה וש"ט ורידין הנה מזה נתהוו' קטרוגי הקליפת בזמני' שוני' בראשונ' נתעורר על ישראל ראשי' גוים עמל"ק הוא מבחי' שר הטבחי"ם הדעת דסט"א אשר לשם נמכר יוס"ף ויחלוש יהושע (מבני יוס"ף את עמלק וכו' ולא נגמר הדבר עד לעתיד ב"ב שאמר הש"י למחות את זרע עמלק מתחת השמים ואח"כ בזמן גלות בבל ומדי הנה נתעורר נצר זדון מזרע עמלק והסית את ישראל ליהנות מסעודתו של אחשורוש (והוא הנאת הוש"ט בחי' שר האופים בינה דסט"א) ובעת הישועה הנה תקנו לזכרון הנס לעבוד את הש"י בסעודת מצוה בוש"ט דייקא ואח"כ בימים ההם בזה"ז בבית שני נתעורר שוב הקטרוג מבחי' שר המשקי' שהיא בחי' חכמה דסט"א ואז נתעורר בקטרוג זה מלך אנטיוכ"ס בגימ' יוסף ע"כ זה היה מעשיהו עמד על ישראל להעבירם מחכמ"ת התורה וללמדם חכמות חיצוניות וכל ענין אחיזות החיצונים הללו הוא מבחי' שר המשקים שרשו בחי' קנ"ה חכמה ע"כ בעת הישוע' הנה תקנו ימי המועד הזה להודות ולהלל בקנ"ה ואתה הבן:

סעיף קכב

וזהו שאמרנו ג"כ בהודאה ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרת"ם לא אמרו בעת ענייי"ם או עמליה"ם והוא לדעתי דהנה עמד בראשונה לנגד ישראל עמלק הוא בחי' הדעת דסט"א ושרשו בווירידי"ן ואח"כ המ"ן מבחי' בינה והוא בבחי' וש"ט כנ"ל והן היום בפעם ג' מלך יו"ן מבחי' חכמה דסט"א והוא בחי' קנה. הנה קנה וש"ט ורי"ד בגימ' צר"ת וזהו שמזכירין בהודאה להודות ג"כ על העבר ואומרים ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בע"ת צרת"ם:

סעיף קכג

ובזה תמצא טוב טעם ודעת לקביעות הימים הללו בפ' מקץ ולפעמים גם בפ' וישב כי זה ענין הנרצ' בג' שרים הללו המבוארין בפרשיות הללו וגמר הענין בפ' מקץ בין

והתבונן ועוד יש יום המקיו' להש"י שמח' ומשת' ויו"ט ליהודים במחיית זרע עמלק מתחת השמים ה"ס הדעת שלא נגמר עדיין מחייתו לגמרי ע"ת לעשות לי"י קנה וש"ט בגימ' ע"ת להיותו כלול משניהם ואז יגמר התיקון לגמרי ב"ב ומלא' הארץ דע"ה את י"י והנה תראה בנס הזה דחנוכ"ה שקלים יהוד"א למטרפסי' להיות שהוא היה הבוצע והמפשר למכור את יוס"ף ע"כ התיקון והנס לא נעשה על ידו כי היכי דלא ליהוי בוצע בירך אבל לע"ל ב"ב מחיית עמלק גמר התיקון תהיה על ידו (הגם שמוכרח הדבר להיות ע"י בני בנים של רחל כמ"ש במאמרי פורים עכ"ז תהיה בפקודת מלך המשיח ב"ב):

ותשוב ותתפלא בזה עפ"י מה שאקדים לך מ"ש בס' הקדוש קנ"ה על המצות כתב שם סוד אשר ר' יהודא זה דרכו כל היום לדון בשריפ' דן את כלתו בשריפ' ופוסק אין ביעור חמץ אלא שריפ' ע"ש סודו והנה הוא לפלא כי יהוד"ה בן יעקב הוא אשר דן את כלתו והפסק של ביעור חמץ הוא התנא ר' יהודא בגמ' אבל עכ"פ מזה אתה דן אשר שורש ר' יהודא הוא משורש יהוד"ה בן יעקב. ועפ"י הקדמה זו הנני אומר) התנא ר' יהודה הוא האומר גמר התיקון עד שישחוט את הווירידין הוא בחי' שר הטבחים ונרמז הדבר בתורה והמדנים מכרו וכו' שר הטבחים וסמיך ליה ויהי בע"ת ההוא (ע"ת בגימ' קנ"ה וש"ט) ויר"ד יהודה היינו ורי"ד יהודה (לרמז ר' יהודה ס"ל גם כן ורידי"ן והוא אשר יהיה גמר התיקון במחיית עמלק ע"י משיח הבא מיהוד"ה (וג"כ ויקנה"ו פוטיפר ויקנה"ו לשון קנ"ה הבן הדברים וינעמו לחיכך):

סעיף קכד

אבאר לך עוד טעם הימים להודות ולהלל נמצא בדברי רז"ל החשמונאי"ם קודם הליכתם למלחמה התפללו מי שענ' לשמואל במצפ' הוא יעננו וטעמא בעי למה הזכירו דוק' את שמוא"ל הנה ידוע עפ"י דברי מרן האריז"ל הנה הס"ם בהאבקו עם יעקב ותקע כף ירך יעקב ואז נפגם מדת הוד והנה נצח והוד משם יניקת הנביאים ע"כ נפסקה הנבואה לגמרי באלף החמישיי שהוא נגד הוד והנה הנצ"ח לא נפגם וז"ש שמואל וגם נצח ישראל לא ישקר והנה ההו"ד אע"פ שנפגם בהכרח היה איזה תיקון ע"י שמואל כי דרשו חז"ל מהמקרא ששקול היה כנגד מש"ה ואהר"ן (היינו שהיה נבואתו מצו"ה) והנה החשמונאי"ם באו לתקן את מדת ההו"ד וע"כ הזכירו בתפלתם מי שענה לשמוא"ל במצפ' הוא יעננו וע"כ נתקנו הימים האלה להודו"ת ולהלל והנה הו"ד מדה הח' מעילא ותתא ע"כ נתקנו ח' הימים וז"ש וקבע"ו שמונת (דייקא) ימי חנוכה אלו להודות וכו':

סעיף קכה

עוד אומר לך טעם ניתקנו הימים להודות ולהלל ע"פ מ"ש הוא דתקנו להפטיר בחנוכה בזכרי' רני ושמחו בת ציון וכו' לכאורה אין זה ענין לחנוכה וה"ל להתחיל מן קפיטל ד'

וישב המלאך הדובר בי וכו' ראיתי והנה מנורת זהב וכו' ונ"ל ע"פ מ"ש הרב הגדול מ' חיד"א זלה"ה דהא דאיפסק קול זמר באש' ערוה במקום דאיכא אימתא דשכינתא אין לחוש והוכיח זה מהגמ' דאמר שמואל לר"י שיננא אחוז באמ' והשתין וכו' ואמרו שם להיות שם היה אימתא דשכינ' ליכא למיחוש להרהור (והנה עם היות שבעיקר הדין יש לי לפקפק על דבריו ז"ל עכ"ז דרך דרש הוא) ובזה פירש מאמרם ז"ל הנך יפה רעיתי זו גילו שכינה אף ערשינו רעננה בשבח בנים ובנות ע"כ ומאי שייכות זה לזה ולפי האמור יתכן דכיון דיש גילוי שכינה יכולין לשבח ביחד בנים ובנות ואין לחוש להרהור וגם פירוש דזה שאמרה דבור' אנכי לי"י אנכי אשיר' דכיון שאנכי לי"י ויש בכאן גילוי שכינה ע"כ

הג"ה ויש ג"כ לפרש כן בתו' ותקח מרים הנביאה וכו' ותען להם מרים שירו לי"י וכו' הנה למה מייחס אותה כאן לנביאה משא"כ בשארי מקומות אך הוא להיות שהיתה מתנבאת והי' השראת השכינה ולא חשש' להרהור ע"כ ותען להם מרים שירו כו' אנכי אשיר' הגם שאני אשה וכן פירש בזה צהלי ורוני יושבת ציון (יושב"ת לשון נקבה והכוונ' על בנות ציון ואין לחוש לקול אשה) כי גדול בקרבך וכו' ואין לחוש להרהור ופירש בזה בשם רבו רני ושמחו ב"ת ציון (ולא תחוש לקול אשה) כי הנני בא ושכנתי בתוכך עכ"ד ועפ"ז יפורשו הדברים על חנוכ' דהנה כתב מרן האריז"ל כל הניסים וכל הגאולות שהיו מן העולם הי' ע"י הארת מדת ה"וד ע"כ כל הגאולת היה ראשית סיבתן ע"י אשה (כמ"ש בזוהר ואיהו בנצח ואיהו בהו"ד) גאולת מצרים נסיב' ע"י בתי' בת פרעה (וגם הגאולה מבבל שהוא ליל מפלת בבל פס יד כתבה וכו' הנה המלכה יועצה לבלטשצר שישלח להביא את דניאל ובא ופתר לו כתיבת יד המלאך בי בליליא קטל בלטשצר ודריוש מדא' קביל מלכותי' וגו') גאולת מדי ע"י אסתר גאול' מיון יהודית מהחשמונאים וב"ב הגאולה תהיה ע"י הארת הנצ"ח כי תהיה גאול' נצחיות ע"ש דברי האריז"ל:

ולפ"ז תבין שע"כ ניתן חנוכ"ה להודות ולהלל שהוא סוף הניסים שנעשו ע"י ההו"ד והוא הכנה דרבה להנס האחרון והגאולה האחרונה שתהיה ע"י מדת הנצ"ח כמ"ש כ"פ. ע"כ נהגו הנשים שלא לעשות מלאכה בעוד הנרות דולקת כי נס הנרות עדיין היה ע"י הארת הו"ד משא"כ מכאן ואילך תהיה הגאולה ע"י הארת הנצ"ח (וכבר רמזתי לך לעיל איהו בנצ"ח ואיהו בהו"ד) ע"כ כל השירות היה בלשון נקב' שיר"ה משא"כ לעתיד בעת ההוא יושר השיר"ה הז"ה וכו' השי"ר יהיה לכם וכו' והוא הכוונה במנהג אבותינו שהנשים ינהגו מנהג יו"ט ולא יעשו מלאכה בעוד הנרות דולקת דייקא להורות דעד נס הנרות

היה שיר"ה משא"כ מכאן ואילך יהיה שי"ר ומעתה יומת"ק לך מנהג אבותינו להפטיר בחנוכה רנ"י ושמחי ב"ת ציון דייקא ותבין למה ניתקן להודות ולהלל והבן:

סעיף קכו

אטעים לך מילתא בטעמא מה שנתקנו ימי חנוכ' להודות ולהלל ולא נתקנו למשתה ושמח' ונ"ל דהדין הוא דאין נהנין ממעשה נסים רק כשהיתה הציווי (ליהנות) עפ"י נביא הנה השמח' והאכילה ושתיה היא המצו' כיון שהוא עפ"י נביא. וע"כ היה רשאי' ליהנו' מן המן והבאר ובזה יתפרש לנו הפסוק בפ' המן ויאמרו איש אל אחיו מ"ן הוא (ר"ת "מעשה "נסים) כי לא ידעו (מעולם) מה הוא (שלא נראה בעולם דבר כזה וחששו שאינם רשאים ליהנות מזה) ויאמר משה אליהם הוא הלחם אשר נתן י"י לכם לאכלה (וכיון שהוא מצוה מן הש"י תאכלו ותשבעו) ע"כ בכאן כיון שכבר נפסק' הנבואה נקבעה מועד הזה רק להודות ולהלל ומה שהדליקו אז המנורה ממעשה ניסים מצות לאו ליהנות ניתנו וז"ש בנוסח ההודא"ה והדל"קו נרו"ת בחצרו"ת קדש"ך ושם אין חשש איסור הנאה ממעשה נסים כי בקודש היתה. וז"ש בנוסח הנרו"ת הללו (יהיא ממ"ס) אנו מדליקין על הניסי"ם וכו' (ע"כ) הנרות הללו קודש הם ואין לנו רשות להשתמש בהם (כי אין נהנין ממעשה נסים) אלא לראותן בלבד כדי להודו"ת ולהלל וכו' רצ"ל שנזכיר בראייתן בלבד בלא תשמיש שניתקנו הימים האלה רק להודות ולהלל ולא להרבות באכילה ושתי' כי אין נהנים ממעשה נסים ובזה יש לפרש ג"כ התחלת הפטרת בחנוכה רני ושמח"י בת ציון הנביא זכרי' שבימיו נפסקה הנבואה. הנה התנבא על החזרת הנבואה ותשר' השכינה על ישראל אז יקבעו ימי הנסים לששון ולשמחה לא כימי החנוכ"ה שלא ניתקנו ע"פ נביא נתקנו רק להודות ולהלל כי אין נהנים ממעשה נסים משא"כ לעתיד כשתהיה השראת השכינה הש"י יצו"ה ליהנות וז"ש רני ושמח"י בת ציון אמר הטעם. כי הנני בא ושכנת"י בתוכך רצל. שתהיה השראת השכינ"ה על הנביאי' ותדעו שהש"י צוה לשמוח. ולפ"ז תדע אשר נחמד הדבר להתחיל הפטורת חנוכה בזה הפסוק:

סעיף קכז

עוד זאת אדרוש לך. מה שתקנו להודות ולהלל הוא ע"פ מה שדרשנו על הא דאמרז"ל שגזרו היונים בתולה נישאת ליום הרביעי. תבעל לטפסר תחילה והנה בודאי הסט"א עשתה זאת בכוונה מיוחדת מהמרכב' טמאה וביותר ראוי למה היתה הגזירה דוקא בתולה נישאת ליום הרביע"י. והנה אקדים לך דברי הזהר פ' בשלח דף ס'. ויאמר אם שמוע תשמע לקול י"י אלקיך וכו' ויאמר דא מלכא קדישא ומאי קאמר א"ש תשמע לקול י"י אלקיך. כמד"א כי"י אלקיך אש אכלה הוא. דא כנסת ישראל. והישר בעיניו תעשה דא צדיק. והאזנת למצותיו דא נצ"ח ושמרת כל חוקי"ו דא הו"ד. כיון דעאלו באילין הא

מטו למלכא קד שא. לבתר מה כתיב. כל המחלה וכו' לא אשים עליך כי אני י"י רופאך וכו' א"ר יצחק האי מאן דזכי בצדי"ק זכי בנצ"ח והו"ד ואילין אינון תלתא דאתברכא בהו כנ"י ומאן דזכה בהו זכה במלכא קדישא. ועאל בכולהו ארבעה ולקביל ארבע' אינין נטירו להאי רשימו קדישא מארבע אינון. נטירו דכנ"י אסתמרותא דנד' נטירו דצדיק אסתמרותא דשפח' נטירו דנצ"ח איסתמרותא דגוי'. נטירו דהו"ד אסתמרותא דזונ"ה. ועל דא לקול י"י אלקיך דא כנ"י כמה זכיין ישראל לקבלא אנפי שכינתא באסתמרותא דנד' וכו' והא אוקימנ' מלה. והישר בעיניו תעשה דא צדיק וכו' לאסתמרא משפחה וכו' והאזנת למצותיו הא נצ"ח לאיסתמרא דלא ייעול רשימא דא בבת אל נכר ושמרת כל חוקי"ו דא הו"ד לאסתמרא מן זונ"ה. ואזלא הא כמה דתנינן א"ר יהודא. מ"ד חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך וכו'. על ירך על ההוא רשימא קדישא לנטרא לי'. ואי נטר ליה כדין איקרי גבור. וקוב"ה אלביש ליה בלבושו. ומאן לבושי דקוב"ה הו"ד ונצ"ח. דכתיב הו"ד והד"ר לבשת אוף הכא הוד"ך והדר"ך. וכדין אתדבק ב"נ במלכ' קדיש' כדקא יאות מכאן והלאה כל המחלה לא אשים עליך כי אני י"י רופאך עכ"ל. וכאשר תתבונן בדברי הזהר הלזה הנה תבין משארז"ל. ראויים היו ישראל לעשות להם נס בימי עזרא כדרך שנעשה להם בימי יהושע אלא שגרם החטא שלקחו נשים נכריות ופגמו בנצ"ח שהוא אסתמרות' מן בת אל נכר והנה עזרא ונחמיה ושאר אנשי כנה"ג תקנו כל מה שהיה אפשר להם לתקן. עכ"ז לא היה גאול' נצח"י"ת (כמו שיהיה לעתיד הגאולה ממדת הנצ"ח כמש"ל רק ע"י ההו"ד) והנה היונים הרשעים ברצותם לקעקע ביצתן של שונאי ישראל ורצו שיהיה הפגם גדול במדתי הו"ד. ובפרט שהיה פגום מן ותקע כף ירך יעקב. הנה גזרו כל בתולה הרשא' ליום הרביעי תבטל לטפסר תחיל'. דהנה חז"ל תקנו בתולה (ישראלית) נישאת ליום רביעי (נצ"ח שהוא אסתמרותא מן בת אל נכר) ונבעלת בחמישי (הו"ד והוא אסתמרותא דזונ"ה) והיונים הרשעים רצו לפגום ההו"ד ע"כ גזרו כל בתול' הנישאת ליום הרביעי (מטעם הנ"ל תבעל לטפסר תחיל' לעשות' זונ"ה ואח"כ ישאנ' ישראל ויפגום מד' ההו"ד אשר זה תיקנו אסקמרות' מן זונ"ה. ולפ"ז תבין מה שתקנו בנוסח ההודאה כשעמד' מלכות יון וכו' ולהעבירם חוק"י רצונך. דקשה למה דווקא החוקי"ם רצו להעביר ולפי הנ"ל יתכן דהרי אמרו בזהר הנ"ל ושמרת כל חוקי"ו דא הו"ד לאסתמרא מן זונ"ה והן הם שגזרו תבעל לטפסר תחילה בכדי שיהיו בנות ישראל זונות. זה שתקנו שרצו להעבירם חוקי רצונך (עיין מש"ל עוד בזה):

הג"ה ומעתה עמוד והתבונן בברכת יוצר אור תקנו הנוסח כי הוא לבדו. מרום וקדוש פועל גבורות וכו' בור"א רפואו"ת וכו'. והנה תראה עשר' שבחים. עיין בכוונ' שהוא מכוון לעשר ספירו' והנ' בור"א רפואו"ת הו"ד. הוא הנאמר בזהר מכאן ולהלא' כל המחלה וכו' לא אשים עליך כי אני י"י רופא"ך:

סעיף קכח

ע"פ דברינו הנ"ל תבין מה שכ' הק' בספר הקנ' וז"ל בשעה ששניני בתולה נשא' ליום הרביעי יצאה ב"ק ואמרה אל תשמחי אויבתי לי אם נפלתי קמתי עכ"ל (וכ"ה כעין זה בזו"ח) והוא לפלא ולפי הנ"ל יתכן היטב. בשעה ששנינו בתולה נשאת ליום הרביעי. והכל יודעין. שלה למה נכנס' לחופ' בכדי שתבעל בחמישי והוא לתקן מדת הו"ד שנפגם מן הס"מ ומזה הכח נתגברו היונים וגזרו כנ"ל. ותקנת חז"ל בתולה נשאת ליום הרביעי הית' למרפא ארוכה כנ"ל וזה שיצאה ב"ק אל תשמחי אויבתי לי אם נפלתי (מן ותקע כף ירך יעקב וכו' ונפסק' הנבוא') קמתי בימי החשמונאים שתקנו להודו"ת ולהלל לתקן ההו"ד ואתה הבן:

סעיף קכט

יש להתבונן התנא בבריית' קמתני קבעום ועשאום יו"ט בהלל והודאה. ובהודאה אמרו בהיפוך להודות ולהל"ל הנה ע"פ פשוטו ז"ל דהתנא הקדים הל"ל. שהוא ניתקן עוד בימי משה. ותקנו נביאים הראשונים לאומרה על כל צרה שלא תבא. וכמה מהמוני המצות אמרו שהיא דאורייתא מפסוק הוא תהלתי"ך וההודאה היא מקודשת בימי החשמונאים ומתקני ההודאה הנה בהודא' קא עסקי הקדימו ההודא' זה מה שנ"ל ע"פ פשוטו.

סעיף קל

הנה אבאר לך עוד מה שתקנו בנס הזה להודו"ת ולהלל דהנ' הנס נעש' במאור האש שלא הי' שמן כשיעור ודלק האש בנס. ונ"ל הטעם כי הי' הנס ע"י אור ההו"ד שנתגל' ותיקון. ועל אור ההו"ד נאמר קול י"י חוצב להבות א"ש ותתבונן הו"ד במילואו כזה ה"י וי"ו דלית בגימ' תע"א מנין א"ש במילואו כזה אל"ף שי"ן והוא הנרמז קול י"י חוצב להבות א"ש. על כן בעת הישוע' תקנו להודו"ת ולהל"ל:

סעיף קלא

עוד אומר לך מה שתקנו הודא"ה דייקא אמרז"ל המוד' להש"י על נס שנעש' לו הש"י מצילו מצר' אחרת הבי' זה הרב הגדול מ' חיד"א זלה"ה ופירש בזה הכתוב כי חמת אדם תודך (כאשר מציל הש"י את האדם מן חימה והוא מודה אליו אז) שארית חמות תחגו"ר (לשון חגירת צפורן שמעכב הצרות אחרות וינצל מהם עכ"ל) ובזה פירשנו בברכת הודא' בשמ"ע מודים אנחנו לך וכו' על ניסך וכו' ועל נפלאותיך וכו' ועל כולם יתברך וכו' וכל החיי' יודו"ך סלה וכו' ע"כ האל ישועתינו ועזרתינו סלה. רצ"ל כיון שאנחנו מודים לך

עי"ז אתה ישועתינו ועזרתינו סלה. ובזה תבין מה שתקנו בחנוכ"ה סוף הנסים הודא"ה דייקא דכיון שניצולו מן גלות י"ון והבינו שכן קרבו ימי הפקוד'. גלות הארוך גלות אדום ואנחנו צריכין לישועות הש"י בכ"י. הנה בימים הקבועי' בכל שנה להודא"ה שאנחנו מודים על הדבר עי"ז מצוקה ננצל מכל צרינו העומדים עלינו והש"י מצילנו מידם נהגם שהם נסים נסתרים עכ"ז נבין בכל פעם כי יד הו"י עשת' זאת. ואין זה בטבע כי הן הן גבורותיו ונוראותיו שה אחד בין וכו') ע"כ הודא"ה בגימ' אהי"י. הוא ע"ד שאמרז"ל שאמר הש"י למשה בגלות מצרים אהי' אשר אה"י'. אהי' עמהם בצר' זו אשר אהי' עמהם בגליות אחרות. ודי בזה למשכיל ועפ"ז תתבונן אומרו להודו"ת ולהל"ל:

סעיף קלב

לשמך הגדו"ל (קל) לשמ"ך הגדו"ל הנה כבר נתבאר לעיל בסימן קט"ו וכעת נאמר עוד) דהנ' נסים נגלים נעשים ע"י שם הו"י ב"ה וב"ש. הוא שם הגדול והנכבד. המהוו' כל הויות ומשדדם כרצונו ונסים מלובשים בטבע. הוא בהלבשת שם אלקי"ם בגימ' הטב"ע אבל אמונת אומן היא לנו שכל ההנהגות אשר הם ע"פ הטב"ע. הכל הוא בכח שם הגדול הוי' ב"ה. הוי' הוא האלקי"ם. והנה בימים ההם בזה"ז בנס דחנוכ"ה שכבר נפסקי' הנבוא'. והש"י ב"ה הי' בעזרינו. והצילנו מן מלכות יו"ן. והנה הי' נ"ס מלובש בטב"ע בתחבולות המלחמה הגם שהי' לפלא מסירת הגבורים ביד חלשים ורבים וכו' עכ"ז הוא כעין הלבש' בטבע. אבל להראות חיב' יתיר' ולהודיע לבנים. אשר הוי' הוא האלקים: ולידע ולהודיע להוידע אשר בגלות החל הזה האחרון והארוך הגם אשר הש"י ישועתינו ועזרתינו סלה. אבל הכל מלובש בטבע. ובכדי שלא נתפת' לומר ח"ו אשר הכל הוא בטבע ואין כאן ח"ו השגחת המשגיח והכל יכול הנה לאמונת אומן הלז' בנס דחניכ' אשר הוא סוף כל הניסים. הנה עם היות שהישוע' הית' מלובשת בטב"ע הנה אחר הישוע'. התנוסס הש"י עמהם בנס דנרות שלא כטבע. לידע ולהודיע זכרון לבני ישראל. עד ביאת משיחנו. שכל הישועות הנעשים בגלות החל הארוך הכל הוא מפעילת השם הגדול הוי' ב"ה. והנה לזכר זה קבעו הודא"ה. וכמ"ש לעיל המוד' להש"י על הנ"ס שנעש' לו הש"י מצילו מצר' אחרת. הנה כשאנחנו מודים להש"י בהודא"ה זו בכל שנה. עי"ז אמונת אומן הוא לנו אשר כל הנהגתינו גם בגלות החל הזה כל ימי עניינו ומרודינו הכל הוא מפעול' הש' הגדול הוי"י ב"ה המהוו' כל הויו' הוא האלקי' וז"ש בהודא' וקבעו שמנ' ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמ"ך הגדו"ל. השם הנכבד הוי' ב"ה בין והתבונן בדברים האל': הנה עד כאן הגיעו דברינו אלה כעת לפרש דבר ההודאה והנה עלו הסימנים במספר ובמפקד ק"ל. מנין הכהני"ם ואי"ה עוד יבואו כמה עניינם במקומות מפוזרים. ויתבארו

בקל"א אי"ה יהא רעוא נזכר להודות ולהלל ולשבח וכו' על הנסים הנגלים המפורסמים בכל העולם אשר עשה יעש' עמנו המפליא פלאות בביטול המלכות הרביעית כהבטיחנו על ידי נבואיו וכימ' צאתינו מאמ"צ יראנו נפלאות ב"ב אמן:

סעיף קלג

ועתה נתחיל לפרש פ' הודא' בתהלים סי' קי"א:

הללו י"ה אוד' י"י בכל לבב בסוד ישרים ועד'. גדולים מעשי י"י דרושי' לכל חפציהם להתבונן קישור הדברים בטעם גם הדקדוקים שיש לדקדק " א' אומרו בכל לב"ב משמע ב' לבבות. ב' אומרו בסו"ד ישרים. מהו בסו"ד הל"ל בתו"ך. ג' אומרו ישרי"ם ועד"ה מהו ישרי"ם ומהו עד"ה. ד' אומרו גדולים מעשי י"י דרושים וכו' משמע בזה הם גדולי' כי הם דרושים וכו' ואינו מובן מה זה. והנה כדי להבין הענין נקדים הקדמ'. והוא. דהנ' המתפלספים לא יאמינו במציאו' הנסים באמרם שאין זה מכבוד הבורא כי פועל אומן זה כבודו שלא יגיע הפסד ושינוי למעש' ידיו. ויהי' לו כח הקיום כפי אשר כבר עשהו והבורא ית"ש הנה פעל ועש' הנבראים על טבעם זהו כבודו ית"ש שיעמדו נבראיו לעד על טבעם שהטביעם משמ"ש י"ב. לא שיגיע להם שינוי והפסד מטבעם. והנה אל החקיר' המזוייפת הלז כבר הכה על קדקדם הרב הגדול הגאון הקדוש בעל גו"א בהראות טעותם וזיופם. והוא מ"ש בס' הגבורת שלו ותוכן דבריו. כי הנהגת הטבע הוא בעולם הטבעיי אשר ברא הבורא. וההנהג' הנסיית הוא מעולם הנבדל אשר ברא הבורא. ולכל דבר הוא הנהג' מיוחדת מבראשית. ואין זה קלקול (ואם תרצ' לרוות צמאונך עיין בדבריו שם) ומסיק שם שבאותו העת שישנו בעולם הנהגה הניסיית ישנו ג"כ הטבעיית. דהיינו בדמיון בעת העמדת השמש ליהושע. יכול להיות שעמד' השמש ליהושע בנס ואעפ"כ הלכה ונשקע' בזמ' בטבע. ואין כאן הפסד מן הטבע. וכן בחזקי' שבה אחורנית לחזקי' ואעפ"כ הלכה כסדר'. והנה השכל המשוקע בטבע לא יקבל זה. כי איך אפשר לצייר ב' הפכיים בנושא אחד הן אמת בטבע א"א לציר אבל בנס יכול להיות הלא לזה הוא מעשי יי ונפלאותיו אשר הוא יכול עשות דבר והיפוכו בנושא אחד כי הוא כל יכול. והבן. וכ"ה בכל הנסים. וכאשר תתבונן בזה אין מקום לקושיית המתפלספים כי הטבע תעמוד על עמד' בלי הפסד. והנס מעולם הנבדל יתהוו' בגזירת הבורא דבר בלתי טבעיי ואיש אמונות הגם שלא יצוייר לו בשכל איך הוא באפשרי ב' הפכיים בנושא אחד יאמין באמונ' הדבר. שהוא דבר אשר לא יצוייר בשכל אבל האמת כן הוא. ובזה יתפרשו הפסוקים. אודה י"י בכל לב"ב היינו בשני לבבות אאמין במעשי נסים שהוא ית"ש משדד

המערכות ופועל נסים שלא כטבע ואאמין אשר הפועל אומן ית"ש אינו מקלקל מעשי ידיו ויכונו לעד לעולם ואהודנו בב' הענינים הללו:

בסוד ישרים ועדה. בסו"ד ישרי"ם היינו הישרי"ם בלבותם המה המאמיני' בנפלאותיו והוא סו"ד כי הוא מעולם הנבדל אני אהודנו בסוד"ם ואאמין בזה וגם אהודנו בתוך העד"ה. היינו דעת ההמוניים אשר אין להן השכל' בנפלאותיו רק אומרים אדרבא שזהו כבודו ושבחו שאינו משנה הטבעיים. והנ' אני אהודנו גם בתוכם שאני מסכים על סברת הישרי"ם ועם סברת העד"ה כי סברת שניהן אמיתיית כי בזמן א' וברגע א' ישנם ביחד פעול' נסיית ופעולה טבעיית. והגם שלא יצויר הענין בשכל דבר והיפוכו הנ' לזה המה גדולי' מעשי י"י אשר המה דרושי"ם לכל חפציהם כפי חפץ השכליים מי שישפוט לו השכל שזהו כבודו ית"ש שלא ישנה מעשי ידיו הטבעיים ויכונו לעד לעולם הנה כדבריו כן הוא. ומי שישפוט לו השכל שזהו כבודו ית"ש להראות גדולתו איך משדד מערכות השמים כרצונו. הנה כדבריו כן היא הבן הדבר וזה שמפרש אח"כ איך הם דרושי' לכל חפציהם היינו הו"ד והד"ר פעל"ו היינו פעולת נסים שבזה מתגלה הודו והדרו על עבדיו וגם צדקתו עומד"ת לע"ד היינו הצדק' והמתנת חנם שנתן לנבראים כח טבען מבראשית תכון לעד לעול' בלי הפסד והגם שהן כפי שכלי אנושיים ב' הפכיים הנה לזה המ' גדולי' מעשי י"י הבן:

סעיף קלד

זכר עשה לנפלאותיו חנון ורחום י"י (קלב) זכר עשה לנפלאותיו וכו' כל הדקדוקים שיש לדקדק בפסוק הזה ומה שפירשנו בזה עמש"ל במאמר זה סימן פ"א קחנו משם ועיניך שום על פירושן של הדברי'. אין מן הצורך לכפול הדברים בכאן והרוצה להעתיק יעתיק הפירוש גם כן בכאן:

סעיף קלה

טרף נתן ליראיו יזכור לעולם בריתו (טרף) וכו' יתפרש הדבר ע"פ מה שפירשנו בפסוק ברוך י"י שלא נתננו טר"ף לשיניה"ם. דהנה יש להבין למה כינ' רשעת הרשעי' בשם טר"ף גם לשיניה"ם. הנה לא בשיניהם דוקא ינשכו (הגם שע"פ פשוטו הוא דרך הפלג' שרוצים לנקום מאתנו כדמיון הנושך מגודל הכעס עכ"ז בדברי רוה"ק לא דבר ריק הוא) והנראה דהנה כל חיות והתגברות הקליפו' והסטרין בישין היא מהרפ"ח ניצוצין כנודע ובצירוף בחינת' העצמיית הרי טר"ף והנ' כשמתגברין ח"ו מחמת העדר הזכיות ח"ו אזי מתגבר עצמיותן בחיות וכח רפ"ח שבהן. אזי ח"ו שונאי ישראל לטר"ף. ואמרו לשיניה"ם דייקת ידעת כבר אות **ש** הוא ג' קוין ימין שמאל אמצע. הנה כשח"ו הן מתגברין ע"י הקדוש' הטמונ' בתוכן הנה הן ח"ו בהתגברות בג' קוין וז"ש לשיניה"ם לשי"ן שלהם

היינו ג' קוין שבהם שהם כעין אות **ש**:

הג"ה אם תבין כל הנ"ל תתבונן מ"ש הנביא ואמר ביום ההוא (בעת הישוע') הנה אלקינו זה קוינ"ו לו ויושיענו זה י"י קוינ"ו לו היינו עשינו קוי"ן לו לשמו ית' בהעלות בכ"פ ע"י עבודתינו נה"ק מתוך הקליפ' ושבו אל הקדש פנימ' וז"ש ג"כ המשורר שירו לו זמרו לו שיח"ו בכל נפלאותיו. כשיעשה הש"י הפלא הוא בסוד שי"ח. ג"פ ק"ו בגימ' שי"ח וזה ג"כ סוד שרפי קודש המשלשים קדוש' וכן אברהם אבינו כשרדף המלכים הי' בכונת סוד שי"ח לקח את עבדיו שמנה עשר ושלש מאות. וזה לדעתי ג"כ נרמז בפסוק מכאן נפשינו כצפור נמלטה מפח יוקשי' וכו'. ראיתי בס' אחד נק' שברי לוחות) מפ"ח ר"ת מצרי"ם פלשתי"ם חר"ן הן הן ג' קוין דסט"א אשר נלחמו בהן ג' אבות העול'. אברה' וירד אברם מצרימ' ויעל אברם ממצרי' יצחק בפלשתים יעקב בחרן. ותתבונן בתמר הצדקת כאשר השתדלה להרים קר"ן מלכו"ת בישראל השתדל' אחר ג' הסימנים מט"ה פתי"ל חות"ם (ר"ת מפ"ח) להמשיך אל המלכות ג' קוין חותמך נרד יעקב (חותמ"ו אמ"ת כמד"א תתן אמת ליעקב שנק' חות"ם כמשארז"ל חותמ"ו של הקב"ה אמ"ת) והוא יעק"ב אשר נלחם בקליפ' הנק' חר"ן (והתחלת התיב' ג"כ באות ח' כמו תיבות חות"ם (פ"תילך נגד יצחק אשר נלחם בפלשתים שהן מן כוחות הדין מספר' י"פ אלק"י' ופתיל בגימ' י"פ הו"י' בההי"ן (סוד מלכות שמים) להמתיק הדינין והתחלת התיב' ג"כ באות פ' מט"ך נגד אברה"ם נלחם במצרי' אשר שם נשקעו ישראל במ"ט ש"ט. ואברהם עשה הכנ' לבל ישארו ח"ו לשם ושיכנסו למ"ט שערי קדוש' וזהו מטך הבן הדברים:

הג"ה ויש לפרש עוד אומרו לשיניהם דייקא בסוד הכתוב שנ"י רשעי"ם שברת דהנ' אות שי"ן שבתוך אותיות רשע הוא אתווא דקשוט. והוא בסוד ניצוץ המחי' (כי קש"ט הוא אמ"ת. וכבר ידעת מהו אתרא דשמ' קושטא אשר הי' בה חיים על שאמרו אמ"ת ולא שק"ר) בסוד ואתה מ"חי' את כולם (עיין בזה"ק בראשית בענין אתוון שק"ר) שהשי"ן הוא המחי'. וכאשר יוציאו מן הרש"ע בלעו מפיו היינו נה"ק שבתוכו תשבר ממנו השי"ן וישאר רק ר"ע ויתבטל כחו וחיותו וזהו או לרש"ע ר"ע (אוי לרש"ע כשישאר רק ר"ע כי (אז) גמול ידיו יעשה לו. וזהו ג"כ יגמר נא ר"ע רשעים וכו' וז"ש שינ"י רשעי"ם שבר"ת היינו השיני"ן של רשעי' וישארו רק רעי"ם (כמד"א ואנשי סדום רעי"ם) אז נפסק כוחן כי כל עיקר כחן בעוד השי"ן בתוכן. וז"ש ברוך י"י שלא נתננו טרף לשיניה"ם להשיני"ן שבתוכן שמז' מתגברין. וז"ש גם כן רשע יראה (צדקת הצדיק והצלחתו) וכעס. שיני"ו יחרוק (ירצ' להתגבר עליו בכח השי"ן שלו ונמס (ממנו הש') וע"כ תאות רשעי"ם תאבד הבן:

וז"ש טרף נתן ליריאיו רצ"ל הש"י נתן ביד היראים את הטר"ף היינו נתן להן כח להעלות הרפ"ח ניצוצין מתוך עצמיות הקליפ' ממילא מתבטלי בחי' עצמיותיהן וכחותיהן א"כ זהו מיקרי שהוא נותן ליריאיו כל הטרף וזה יזכו"ר לעולם בריתו. כי בהעלות הניה"ק מתוך הקליפ' יתהוו' למ"נ אל הקדוש' ועי"ז יתעורר המ"ד (יזכו"ר הוא בחינת השפעה כמ"ש בפסוק זכ"ר עשה וכו' ברית"ו לעולם היינו ישפיע שפע להעול"ם הידוע והבן:

וזהו

סעיף קלו

כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים (קלד) רצ"ל בשביל זה גילה הש"י לעמו ג"כ מסודות מעש"י בראשית מעולם התה"ו (הגם שכל עבודתינו הוא בבחי' עולם התקון ולמה נתגלה סודות מ"ב מן ז' מלכין קדמאין) הנק' כ"ח מעשי"ו כמו הכח אל הפועל הוא כדי לתת להם נחלת גוים אשר עבודתינו תהי' ג"כ ב"ב לחדש מעשי בראשית היינו בהעלות ניצוצין מן התה"ו אל התיקון (ויתהוו' מנקוד' קוין כמו במ"ב י"י חנינו לך קוינ"ו קוי"ן) ועי"ז ניתן להן נחלת גוים בהעלות נה"ק מהן ושב והי' לקדוש'. וימלא כבוד י"י אכ"ה בהעלות כל הניצוצין והחיות מן הקליפות ויתבטלו כל הקליפות והיו לבער ואז ישמח י"י במעשיו. הבן:

סעיף קלז

מעשי ידיו אמת ומשפט נאמנים כל פקודיו (קלה) מעשי וכו' נאמני וכו' מהראוי להתבונן איך יקושר הרישא לסיפא גם מ"ש שמעשי ידיו אמ"ת ומשפ"ט מהו הנרצ' בזה. והנרא' דהנ' זאת התורה מצותי' וחקותי' נאמרו לנו מפיו ית"ש בסיני (וזאת היא עבודתינו בהן להש"י להעלות הנה"ק) ויש מצות שאינן מסיני בפירוש רק חז"ל המציאום וציוו אותן לנו (והנה קבלה בידינו שהכל נתגל' למשה בסיני כאשר תתבונן מתוך דברינו אי"ה וע"כ מברכין עליהן אשר קדשנו במצותיו וצונ"ו) והנה על אלו מצות דרבנן יכול ח"ו לבב אנוש להסתפק בהן שאינן נאמנין כ"כ ח"ו. ובאמת גם הן נצטוו מסיני (כיון שמברכין עליהן וצונ"י) והנה מהראוי להתבונן למה באמת לא צוה אותן הש"י בפירוש בסיני מפורס' בתור' והנ' הרב הגדול בעל גו"א כתב הנה אנחנו רואין שהש"י מנהיג את העולם בב' הנהגות. הנה ג' הטבעיית שהיא בטבע וכחו ית"ש ושפעו והשגחתו מלובש בטבעיים להנהיג ההנהגה ההוא כרצונו. ויש הנהגה נסיית למעלה מן הטבע ובה נגלה כחו ית"ש בלי לבוש הטבע. ומתרא' לעין כל כי יד י"י עשתה זאת. והנה הכל נברא ע"י התורה כמ"ש הכתוב. ואהיה צלו אמון:

והנה התור' כח הפועל של הנהגת העולמות. והנה על כרחך שיש בכח הפועל ג"כ אלו ב' הבחינות דהיינו שישנ' בחינ' בתורה שנשמעת מפיו ית"ש בלי התלבשות בטבעיים (והוא כמו הנהג' הנסיית הנבדלת) ויש בחי' תור' שצריכין להתלבש בטבעיים דהיינו שנגל' לנו רצונו וצונ"ו ע"י חכמת החכמי' אשר הן בעול' העשי' תחת הטבע הגם שהש"י משפיע בהן חכמתו ורצונו שיוציאו הדבר מן הכח אל הפועל והכל מאתו ית' הנה הוא כדמיון הנהגת הטב"ע בגלגלי' שהוא ג"כ כחו והשגחתו ויכולתו ית"ש (עיי"ש שהאריך בבאר הגולה אשר לו) והנה הנהג' הטבעיית יש לכנות' בשם אמת שהוא נתונ' לעד לעולם בל תמוט עולם ועד. דהנה אמת מלבן ליבוני' קושטא קאי וההנהג' הנסיית

הוא נק' משפט שהוא כפי המשפט בכל פעם בכדי להעניש את הרשעים וליתן שכר טוב לצדיקים לפי המקום ולפי הזמן. הוא ית"ש משדד את המערכה. ומתגל' ההנהגה הזאת הנבדלת כענין ניסי מצרי' להעניש את הרשעים וליתן שכר טוב לצדיקים לישראל וכיוצא בכל הניסי' והבן. ועתה תתבונן פי' הפסוק מעשי ידיו (הן ב' בחי' היינו) אמ"ת (הנהג' הטבעיית כנ"ל ומשפ"ט (הנהנ' הנסיית כנ"ל עי"ז תתבונן כי) נאמנים כל פקודי"ו היינו אפי' המצות שיצאו מפי חז"ל כי זהו ציוויו ית"ש ממ"ש רק שנתלבש' חכמתו ית"ש בחכמים להוציא המצוה מן הכח אל הפועל בחכמתן בזמן הראוי כענין הנהגת הטבע שהוא ג"כ בכחו ית"ש ושפעו והשגחתו המושפע בככבי השמים וכסילה' ואתה הבן: וזהו

סעיף קלח

סמוכים לעד לעולם עשוים באמת וישר (קלו) רצ"ל הוא הנרצ' משארז"ל בכ"מ מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא. מהראוי להתבונן מהו לשון אסמכת"א הנ"ל רמ"ז אבל הוא הנרצ' הוא כדרך הסמוכ"ה המצטוית ע"פ התור' אשר הבעל הוראה בדורו סומ"ך את הקם אח"כ. יור' יור' ידין ידין כן כביכול התור' סומכת בסמיכת חכמים את חכמי הדור שיהיה דבריהן חיין וקיימין בתורה ממש וכן הא דאמרו רז"ל כל מילי דרבנן אסמכוה"ו אלא תסו"ר לשון אסמכוה"ו אינו מובן דהל"ל למדוה"ו ולפי הנ"ל מובן דרצ"ל סמיכת החכמי' מן התורה שהתור' מסמכ"ת אות' להיותן סמוכין כל מן דין סמוכו לנא. והנה לפי הנרא' תקנת חכמים וגזירתן בכ"מ הוא בכדי לייש"ר את הדור פן יבואו לידי איזה איסור וכיוצא אבל אעפ"כ גזיר תן נרמז' בסיני ונסמכ"ה מן התורה תורת אמ"ת ומעת' תבין סמוכים לעד לעולם עשויים באמת (תורת אמ"ת). וישר (ליישר את הדור בזמניהן שיצא הדבר מן הכח אל הפועל הבן) הנ' זהו בלאוין דרבנן ובעשין דרבנן מברכין וצונ"ו: אמר

סעיף קלט

פדות שלח לעמו צוה לעולם בריתו קדוש ונורא שמו (קל"ז) רצ"ל הנה לא בכל הנסים עשו זכר לדורות (כמ"ש בפסוק. זכר עשה וכו') רק הוא הנס שהתנוסס הש"י רק לשעה המצטרכת לישועת ישראל להפיל מורא על הגוים. ולהושיע את ישראל הנה נתנו הלל והודא' להש"י בשעת' אבל לא קבעו הדבר לדורות. אבל ישנם כמה נסים אשר הפועל ישועות פעל ועש' שתתגל' קדושת האור הזה בכל שנה ושנ'. ע"ז תקנו זכר וקבעו מצו' ומברכין עלי' אשר קדשנ"ו במצותיו וצונו כמו שמברכין על נר חנוכ' ומקרא מגל'. ובז' תבין פדות שלח לעמו באור הנס שנתהוו' בשע' הישוע'. אבל זאת ועוד אחרת. צוה לעולם בריתו שיוליד הנס והאור בדומ' בכל שנה כענין זכר"ו נפלאותיו וכו' שכתבנו.

וז"ש ברית"ו ותבין ג"כ קדוש ונורא שמו. נור"א בשעת הנס בזמן הישוע' וקדו"ש בזמן הנועד בכל שנה ע"כ מברכין אשר קדשנ"ו הבן:

סעיף קמ

ראשית חכמה יראת י"י שכל טוב לכל עושיהם תהלתו עומדת לעד: (קלח)

הנראה לפרש דהנה המתפלספים אשר לא נגה עליהם או"ר התור"ה סוברים ענין מצות התורה כחוק ונימוס ונותנים טעם למצות כפי דעת' באמר בכל מצו' יש רמז איז' מושכל וחכמה פליסוכית וכיוצא ועי"ז גוזרים בשכלם שהעשי' בעצמה של המצוה אינה הכרחית אל האדם רק שנצטו' לעשות כדי שעי"ז יתעורר ויתבונן מושכ' החכמ' אשר נרמז בציווי הזאת ממילא המתבונן כבר בחכמה הזאת ובמושכל אין מן ההכרח לו לעשות המצו' בפועל. והנ' תדע הכתות האלה הם מן הערב רב והן המה קוץ ממאיר לזרע ישורון ומפתים בפתויי הזונ' לקלי הדעת להקל מעליהם טורח משא סבל עבודת המצות וכבר קהלתי עליהם קהל' גדולה (במ"א בדברינו) להתוודע ולהגלות שהאנשים כאלה אין להם חלק ונחלה בישראל ויהיו לחרפות (וכבר היתה עלינו רוח י"י בדברינו הקודמים שזהו ענין הנס דחנוכ"ה לבטל חכמת החיצוניות ולהגביר אור התורה ונר מצו') אבל קבלתינו האמיתיית שהמצות האלה הם כביכול רמ"ח האיבר"ן דמלכא וכל מצוה ומצוה מרמזת לשורש עליון באצילות הקודש כביכול עצם השם הו"י ב"ה ובעשיית המצו' דוקא בפועל מעורר השורש העליון ההיא ועי"ז יושפע על העושה דוקא שכל מן החכמ"ה העליונה מהשורש ההוא וזה שמברכין בעשיית המצוה אשר קדשנ"ו במצותי"ו דייקא (קד"ש היא חכמ"ה כנודע והבן) וז"ש ראשית חכמה יראת י"י רצ"ל כשראשית חכמת האדם היא יראת י"י דייקא אזי יבין כי המצות המה שכל טוב לכל עושיהם דייקא עשי' בפועל (ולא בידיעת חכמה על ידם כאשר הבינו הפלסופים) ע"כ תהלתו עומד' לעד שמברכין על המצות ברוך אשר קדשנ"ו במצותיו דייקא הבן הדבר כי קצרתי בכאן וכתבתי הדברים באריכות בספרי מעיין גנים:

עוד אפרש לך איזה גרגרים מפסוקי ההלל מן הנמצא תחת ידי:

סעיף קמא

אודך כי עניתני ותהי לי וכו' ונ"ל לפרש ע"פ מה שקבלנו בפסוק מהולל אקרא י"י ומן אויבי איושע. כי המשכיל לא יצטרך לבקש בקשתו מאת הש"י דרך בקשה רק דרך שבח בדמיון אם יצטרך לבקש רפואה יוד' וישבח להש"י שהוא רופא חולים ותעשה בקשתו ממילא (בלי קטרוג והבן כתבתי מזה במ"א) וז"ש מהולל אקרא י"י אקרא להש"י דרך הילול ולא דרך בקשה ותיכף ומאויבי איושע וזה שיש לפרש גם בכאן אוד"ך כ"י

עניתני (כ"י יתפרש בלשון כאש"ר רנ"ל בעוד אני בעניי אודה לך בהודאה ותיכף) ותהי לי לישיע' בזולת בקשה הבן:

סעיף קמב

אהבתי כי ישמע י"י את קולי תחנוני דרשו חז"ל אמרה כנ"י לפני הקב"ה אימתי אני אהובה לפניך בזמן שאתה שומע קול תחנוני וצריך להבין מה חידשו לנו חז"ל בזה ומאי קשיא להו והנראה דהקשה להם דאלו כפשוטו אוהב אני שתשמע תפלתי מהו החידוש בודאי כל מבקש רוצה מבוקשו וג"כ קשה תיבת קול"י מיותר ועכ"פ קו"ל תחנוני מיבע"ל וע"כ דרשו אהבת"י רצ"ל אהובתך אני בזמן וכו' והנה גם בזה יש להתבונן אמרה כנ"י אימתי אני אהובה לפניך בזמן וכו' אם בא לשלול זמן אחר אשר הש"י ח"ו אינו מאזין עתירה מהם זה א"צ לפנים ודאי כשהתפלה אינו מקובלת ודאי המתפלל אינו אהוב כי לא קצרה ידו ית"ש מהושיע. הנראה עפ"י מ"ש במס' תענית מעשה הי' שגזרו תענית (על הגשמים) וירדו להם גשמים בצפרא קודם התפלה כסבורים לומר שבחא דצבורא היא א"ל אמשול לכם משל לאחד שרצה לבקש מהמלך מבוקשו אמר המלך מהרו ליתן לו כי לא ארצה שכנס בפלטרין שלי ושוב גזרו תענית וירדו להם גשמים לעתותי ערב אחר הפצרת התפלה א"ל מלה"ד לאחד שביקש דבר מהמלך אמר המלך אל תתנו לו עד שיתמקמק וה"ד שבחא דציבורא אמר משיב הרוח ונשיב זיקא מוריד הגשם ונחית מיטרא הנך רואה מדברי חז"ל אם נותנים לישראל מבוקשם טרם התפללם זה אינו מורה על אהבה וכן בהיפוך אחר הרבות והפצרת התפלה רק הוראת אהבה הוא כשהש"י נותן להם מבוקשם סמוך לקול תפלתם היינו בסמיכת הקול (שורש הדבור) להדבור כשמתחיל לחתוך אותיות הדיבור סמוך להקו"ל זה יורה דהש"י היה חפץ למלאת מבוקשם גם קודם התפל' רק להיות שערבים עליו דברי דודים הי' חפץ לשמוע קולם כענין יונתי בחגוי הסלע בסתר המדריג' הראיני את מראיך השמיעני את קולך כי קולך ערב וכו' וזה ענין הנרצ' לרז"ל (הוקשה להם כנ"ל) ע"כ דרשו אימתי אני אהובה לפניך בזמן שאתה שומע קול תחנוני רצ"ל בזמן שאתה עושה מבוקשי סמוך לקו"ל זה יורה שחפץ אתה לעשות מבוקשי גם קודם התפלה רק שערבים עליך דברי דודים היינו תחנוני וחפץ אתה לשמוע תחנונ"י וקאי תיבת ישמ"ע על קול"י ועל תחנונ"י הבן הדברים:

סעיף קמג

אל הוי"ה ויאר לנו. עיין מה שכתבתי פירושן של הדברים לעיל סי' ק"י אין מן הצורך לכפול הדברים:

סעיף קמד

איידי דאתי לידן המקרא הזה נימא ביה מילתא הגם שיתבאר הדבר להלן אי"ה) א"ל הוי"ה ויאר לנו הנה נראה מזה שהאורה מגיע אלינו מאלו הב' שמות א"ל הו"ה שמות החסד והרחמים הנה בודאי אור הנסיי שהיה מאיר בימים ההם בזמן הנס היה האר' מאלו הב' שמות. וזהו א"ל הוי"ה ויאר לנ"ו היינו שהמנורה היתה דולקת בנס ח' ימים ח"פ ז' הם נ"ו נרות וזהו ויאר לנו ע"י א"ל הוי"ה היו מאירים הנ"ו נרות בנס. ונ"ל שע"כ קביעות ימי חנוכ"ה הם תמיד בפ' מק"ץ שישנם בפרשה הזאת קמ"ו פסוקים בגיע' א"ל הוי"ה. חנוכה. להורות בימי חנוכ"ה מאירים אלו הב' שמות. ויתבאר עוד אי"ה במקומו:

סעיף קמה

בנוסח הפיוט שנוהגין להודות בימי חנוכה מעוז צור וכו' ומנותר קנקני"ם נעשה נס לשושנים. הנה יש לתמו' לא קנק"ן היה רק פ"ך ואם הי' רוצה המחבר שיהיה החרוז בתנועה מיושרת היה יכול לומר ובנותר השמני"ם אבל יתפרש ע"פ הדבר שכתב האריז"ל במשנה אל תסתכל בקנק"ן אלא במה שיש בו דקאי על המד' הי"ג ונק"ה לא ינק"ה *שיש* בו אותיו' קנק"ן והוא הרמוז למט"ט שהוא ק"ן ביומי דחול והנ' לא יסתכל האדם *שיש* בו ח"ו שום יכולת מבלעדי הוי"ה ית"ש. והנה נרמז השם הוי"ה בר"ת וס"ת ואומר לך עוד דהנ' הגבורות הם ה' אותיות מנצפ"ך ע"כ הם ה' גבורות ובהחלק מספר' למספר השוה יעלה מספר כ"א נ"ו (עמש"ל סי' כ"ו ורמזתי ג"כ בסימן קמ"א) והם ה"פ נ"ו שבפסוק ויהי נועם בס"ת היינו אלקינ"ו עלינ"ו ידינ"י עלינ"ו ידינ"ו והנה כתיב א"ל הוי"ה ויא"ר לנ"ו (עיין בסי' הנ"ל) היינו להאיר ולהמתיק הגבורות ממתיקין כל גבורה שמספר' נ"ו במספר א"ל הוי"ה שמספרם נ"ז ז"ן ועי"כ מתהוו' מן פ"ר פר"ה וזהו א"ל הו"י ויאר לנ"ו היינו אלו הב' שמות חסד ורחמים מאירין אל הנ"ו היינו הגבורות והנה ונק"ה לא ינק"ה זולת אותיות קנק"ן יש אותיות אל הו"י. והנה בעת הזעם היה הסתר פנים מחמת הגבורות והיתה ההנהג' בהסתר ע"י הקנק"ן (כנאמר לעיל בשם האריז"ל) ואחר כך בעת הישועה הנה היתי' ההארה להמתיק הגבורות ע"י שמות א"ל הו"י המה המאירים אל הנ"ו כמד"א ויאר לנ"ו. וזהו ומנותר קנקנים רצ"ל אותיות הנותרים במדת ונק"ה ל"א ינקה זולת הקנק"ן על ידם נמתקו הגבורות ברחמי"ם עולה ג"כ מספר קנק"ן הבן הדבר:

סעיף קמו

שייך עוד לנוסח ההודאה בסי' ס"ו ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בע"ת צרת"ם והוא עפ"י מ"ש האריז"ל להיות דגבר' הסט"א עתה ומעט מעשים טובים שעושים ישראל בזה"ז הוא חשוב מהרב' שעשו התנאים בזמנם עכ"ד. וז"ש גם בכאן בהודאה ואתה

ברחמיך הרבים עמד"ת להם (עומד לימינם לטעון בעבור' נגד מה"ד) בע"ת צרת"ם רצ"ל שזאת היתה הטענה שהיא כעת בע"ת צרת"ם בשעת תגבורות הסט"א ומעט מע"ט וזכיות שיש בידם הוא חשוב כהרבה שעושים בשעת הרוח' והוא טענ' מופלגת:

סעיף קמז

שייך עוד לנוסח ההודאה (עיין סי' ס"ו עד סי' ע"ג) דקדוק לשון ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם וכו' מהו לשון עמיד"ה. ויתפרש הדבר עפ"י משאמרז"ל מנין שהקב"ה מתפלל וכו' מאי מצלי יהי רצון שיכבשו רחמי את כעסי וגו' ואכנס עם בניי לפנים משוה"ד והנה אמרורז"ל אצל תפלת האדם אפי' חרב חדה וכו' אל ימנע א"ע מן הרחמים. ואמרו יפה צעקה לאדם בין קודם גז"ד בין לאחר גז"ד והטעם הוא לדעתי דהגם דהגז"ד נגזר בר"ה ויוה"כ עכ"ז אל ימנע האד' א"ע מן הרחמם דכיון שהאדם מתפלל הנה באיתערותא דלתתא אתער עובדא לעילא וכתיב י"י צלך ודרשו רז"ל מה צל כשאתה שוחק וכו' ממילא כשאדם איש הישראלי מתפלל אפי' לאחר גז"ד הנה באיתערותא דלתתא איתער עובדא לעילא ומתפלל הש"י יהי רצון (העליון רעוא דרעוון) שיכבשו רחמי את כעסי וכו' ואכנס עם בני לפנים משורת הדין א"כ אע"פ שהגזר די"ן היה כך וכך הנה כביכול מועלת תפלת הקב"ה להיכנס לפנים משורת הדי"ן ע"כ יפה צעקה לאדם אפי' לאחר גזר די"ן ואפי' חרב חדה וכו' אל ימנע א"ע מן הרחמי"ם דלו יהא שכבר נגזר הדי"ן. הנה ע"י תפלתו יגרום שהש"י יתפלל יהי רצון שיכבשו רחמ"י וכו' ואכנס עם בניי לפנים משורת הדי"ן וז"ש אל ימנע א"ע מן הרחמים דייקא הבן והנה כבר כתבתי לך שלשים ורבעים כשעמדה מלכות יון להשכיחם התורה ולהעבירם החוקי' היה מעט זכיות בדור וכביכול נגזר הדין והתפללו החשמונאים כמ"ש בס' יוסיפין עם שהיתה כחרב חדה מונחת על צוארם כי י"ב אנשים הוי (כמ"ש רש"י בחומש ברכה) נגד רבבות יונים לאין משער עכ"ז לא מנעו א"ע מן הרחמי"ם וגרמו בתפלתם כביכול שהתפלל הקב"ה יהי רצון שיכבשו רחמ"י וכו' ואכנס עם בני לפנים משורת הדי"ן וכבשו הרחמי"ם את הגזר די"ן הנגזר וזה שיתפרש בנוסח ההודא"ה ואתה ברחמי"ך הרבים עמד"ת להם וכו' אין עמיד"ה אלא תפל"ה כמד"א ויעמ"ד פנחס ויפלל:

סעיף קמח

עפ"י הדברי' האלה נבין מה שנמצ' לרז"ל במדרשיה' שהיתה אז תפלת החשמונאים מי שענ' לשמואל במצפ' הוא יעננו. ומהראוי להתבונן למה יחד"ו את שמוא"ל דייקא בתפלתם ולפי דאמור לעיל יתפרש דהנה כשעלו שם פלשתים להלחם עם ישראל ונאמר שם ויראו ב"י מאוד (דאע"ג דאינהו לא חזי מזלייהו חזי שכבר נגזר הדין וכבר ידעתי פלשתים יונקים מן כוחות הדין ע"כ פלשתים בגימ' י"פ אלקי"ם כידוע הנה) אמרו

לשמואל אל תחרש ממנו מזעוק אל י"י אלקינו ויתפלל שמואל וכו' וירעם י"י ביום ההוא בקול גדול על פלשתים מהו הרעם בקול גדו"ל נ"ל לפרש דהכוונה קו"ל גדול היינו תפלת ית"ש דהגם שכבר נתפשטו כוחות הדי"ן ע"י הגזרה. הנה התפלל שמואל ואיתער עובדא לעילא אשר כביכול התפלל הש"י יה"ר שיכבשו רחמי וכו' ואכנס עם בניי לפנים משורת הדי"ן מצד החסד שהיא גדולה. וזהו וירעם י"י בקול גדול על פלשתים אשר יניקתם מן כוחות הדין וזהו שהתפללו ג"כ החשמונאים מי שענה לשמואל במצפ' (כבר התפשטו כוחות הדין כי היה אחר גזר די"ן ואעפ"כ הועיל תפלת שמואל. עורר עובדא לעילא שיתפלל הש"י כביכול יה"ר שיכבשו רחמי וכו' ואכנס עם בניי לפנים משוה"ד) הוא יעננו (ג"כ לעת כזאת והנה גם תפלתם עשה פרי למעלה לעורר תפלת הקב"ה כביכול. וז"ש בנוסח ההודא"ה ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם שהיה צר להם מאד מחמת הגזר דין הנה עמדת להם אין עמיד"ה אלא תפלה ונכנסת להם לפני' משורת הדין מצד החסד קול גדול ע"כ הנס הזה נעשה ע"י הכהנים שהם מבחי' חס"ד לפני"ם משורת הדין נ"ל ותבין לפ"ז מה שסיימו להודות ולהל"ל לשמך הגדול:

סעיף קמט

שייך עוד לנוסח ההודאה וקבעו שמנ"ת וכו' (עיין בסימן ל"ג) מניינא ל"ל. נ"ל דהנה הברכה העליונה באת בשמן ובמנורה והנה הברכ"ה היא שניתנה לאבות וי"י ביר"ך את אברהם בכ"ל. ביצחק ואוכל מכ"ל בטרם תבא ואברכה"ו ביעקב קח נא את ברכת"י וכו' וכי יש לי כ"ל. א"כ בברכת האבות היא בכ"ל מכ"ל כ"ל שמונ' אותיות ע"כ נקבעו שמונה ימים לברכה והוא תמצא בשמונה ימים קצ"ב שעות מנין בכ"ל מכ"ל כ"ל:

סעיף קנ

הנה לפי הנ"ל שהברכה בנרות המנורה היתה מברכת האבות שנתברכה בכ"ל מכ"ל כ"ל (וכבר רמזתי לך לעיל שהאור מיוחד לברכה ונרמז בג"ש וירא אלהים את האור כי טו"ב וכתיב כ"י טו"ב בעיני י"י לבר"ך וכו') והנה אברהם ויצחק ויעקב בגימט' נר"ת:

סעיף קנא

שייך עוד לנוסח ההודאה להודו"ת ולהל"ל (ולא למשת' ושמח' כמו בפורים ועי"ן מסי' קט"ז עד סי' ק"ל) נראה ע"פ מ"ש דהא דתקנו ואמרו חייב אדם לבסומי בפורי"א וכו' הוא ע"פ מ"ש בגמ' ראב"ע אומר יכולני לפטור את כל העולם מן הדין מיום שחרב בהמ"ק וכו' דכתיב שמעי נא זאת עני' ושכירת ולא מיין (ונקראי' אנחנו שכורים בלא דעת דע"ה ניתן בין ב' אותיות א"ל דעות הוי"ה ובהמ"ק ניתן בין ב' אותיות פעלת הוי"ה מקדש אדנ"י כוננו ידיך. מזה תתבונן שהדע"ת תלוי במקד"ש וכיון שאין מקדש בעוה"ר נחסר הדע"ת והוייו כשכורים בלא דעת ושכור פטור מכל המצות) ומקשו והא תניא שכור

חייב בכל המצות וכו' והרי הוא כפקח לכל דבריו אלא שפטור מן התפלה ומתרצו מאי יכולני לפטור מדין תפלה. וכתב בס' סמיכות חכמים בשם גדול א' לתרץ הרי ראב"ע סתם אמר מן הדין משמע מכל וכל (וגם לא אמרו בגמ' אל"א) והוא עפ"י מה דאמרו בגמ' ג' דברים מעבירין את האדם ע"ד קונו ואחד מהם דקדוקי עניות ואמרו מאי נ"מ למיבעי רחמי (רצ"ל שצריך האדם להתפלל שלא יבא לידי מדה זו שלא תעבירנו ע"ד קונו ח"ו) וא"כ על כל העבירות אין כאן חוב מיום שחרב בהמ"ק שהעניות מצוי' (כיון שאין בהמ"ק אין הברכה מצוי' והמשתכר משתכר אל צרור נקוב ואין בו קיום כמ"ש חגי הנביא) א"כ אין כאן שום חוב כי העניות מעביר וכו' ואין עונש רק על מה שלא התפלל (שלא יבא לידי מדה זו כמשארז"ל ונ"מ למיבעי רחמי) וכיון שאנחנו נק' שכורים (באין בהמ"ק) הנה שכור פטור מן התפלה א"כ פטורים מכל וכל. וז"ש שמעי נא זאת עני ושכר"ת וכו' הבן הדבר והנה בימי המן הגם שנתחייבו אז שונאיהם של ישראל עכ"ז (כיון שלא היה בהמ"ק) נפטרו מטעם עניות ומטעם שכרות ע"כ לזכר זאת בזמן הישועה נתחייבו במתנות לאביוני"ם ולבסומי בפוריא משא"כ בזמן גזירות היוני"ם הנה אז היה ביהמ"ק ולא היה נקראים עניים (ולא שכורים) וכיון שנתחייבו שונאיהם של ישראל לא היה מקום לפטור אותם מן הדין לולא רחמיו ית"ש כענין שכתבתי לעיל בנוסח ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם וכו' ע"כ גם בזמן הישועה לא נתחי יבנו במשתה ושמחה בשר ויין רק להודות ולה"ל והוא הודא' לתוקף הנס. הבן:

סעיף קנב

שייך עוד לנוסח ההודאה כשעמ' וכו' על עמך ישראל תקנו לומר ע"ל עמ"ך ישראל (משא"כ בההודאה דפורים כשעמד עליהם וכו' עיין סימן קמ"ט עד נ"ו) מובן עפ"י מ"ש בפסוק ועתה ישראל שמע אל החוקים וכו' לשון ועת"ה אתה זמן בא לשלול. והנראה לפרש עפ"י מ"ש הרב הקדוש בעל חס"ל וזה תוכן דבריו שאין לישראל להתעסק בפלוסופיא ובחכמות חיצוניות והוא בהתבוננות במשל איש אומן צורף עושה כלים יפים הנה מתגדר במלאכתו ומפארים אותו איך הוא צורף אומן שיודע ומשכיל לעשות כלים נאים כאלה הנה כל מה שמתאמץ יותר בעשיית הכלי כסף תגדל שמו ביותר במלאכת הצריפ' ומפארים אותו על ככה צור"ף מופלא. והנה אם הצורף יודע לחפור הכסף מבין רגבי האדמה לא תגדל שמו במלאכת הצריפ' כי המלאכה הזאת היא שייכת לכפריים ולעובדי האדמה אשר אין להם יד ושם באימנות דקים כמלאכת הצריפ' כ"ה הענין הש"י יצר את האדם בחכמה והחכמה בה יתעלה האדם מן שאר הבעלי חיים הבהמות והחיות והעופות. והנה אם האדם מברר איזה דבר עולמיי על ידי חקירת שכלו

וחכמתו הנה הוא מותר האדם מן הבהמה. אבל יתעלה מעלת ישראל שנתן להם הש"י תורתו חכמה אלקית אורייתא מחכמה נפקת וכל החכמות המה כאין ואפס ובטלים אצל' ומשרתים אל וכשפח' אל גבירתה. והנה איש הישראלי לא יתגדר בשם ישרא"ל בהיותו עוסק בחכמות חיצוניות כי זה הוא רק מלאכת הכפרים מותר האדם מן הבהמה אבל גדר שם ישראל הוא כל מה שיעסוק ויעמול יותר בתורה ומצות תגדל שמו הישראלי הבן הדבר וזה שפירשנו ועת"ה ישרא"ל רצ"ל הנה כעת כבר אתה למעלה ממדריגת שאר בני אדם שאין להם רק מותר האדם מן הבהמה. ותגדל שמם אד"ם ע"י חקירות שכליית אנושיית. אבל השם ישרא"ל אין לו עילוי רק בעסק התורה ומצות וע"כ ועת"ה ישראל כיון שכעת אתה נקראת ישראל אין לך שבח ועילוי במלאכ' הכפריים רק ושמע אל החוקים ומעתה תתבונן נוסח ההודאה כשעמד' מלכות יון הרשעה (להגביר חכמות חיצוניות ולהשכיח התורה) וז"ש על עמ"ך ישרא"ל אשר עיקר גדר שבחם הוא בעסק התורה ומצות אשר בזה תגדל שמם הישראלי והנה הם רצו להשכיח התורה ולהגביר חכמות החצוניות הנה עמדו על עמך ישראל דייקא הבן:

סעיף קנג

שייך עוד לנוסח ההודא"ה. וקבעו שמונת ימי חנוכ"ה וכו' אבאר לך עוד טעם לקריאת שם חנוכ"ה (עמש"ל מסימן צ"ח עד סימן ק"ז) הנה התנבא זכריה (סוף הנביאים ועוררתי בני ציו"ן על בניך יו"ן הנה התנבא על הנס דחנוכ' כמו שמארז"ל בפסקתא וז"ל ולמה מדליק נרות בחנוכ"ה אלא בשעה שנצחו בניו של חשמונאי הכה"ג למלכות יו"ן שנא' ועוררתי בניך ציו"ן על בניך יו"ן וכו' הנה יש להתבונן למה אמר בניך ציו"ן ולא בני ישראל וכיוצא אבל הוא מה שכתבתי לך שלשים שהנס הנעש' בהארת האור הנסיי הוא מן אור הגנוז. ונעשה בהפסקת הנבואה והוא חינוך לגאולה האחרונה שיתגלה האו"ר הגנוז במילואו וטיבו ואדם צופ' בו מסוף העולם וע"ס ונבאו בניכם ובנותיכם והנה אמרז"ל אותיות מנצפ"ך מוכנים לגאולות כ' כ' בו נגאל אברהם אבינו ל"ך ל"ך וכו' פ' פ' בו נגאלו אבותינו ממצרים פ"קד פ"קדתי צ' צ' בו עתידין להיגאל צ"מח צ"דיק והנה להיות האור הזה בקבע לדורות ליהנות מאור"ו כל ימי משך גלות האריך הזה עד כי יצמא צמ"ח צדי"ק (ע"כ קראו לימים האלה חנוכ"ה חינוך לגאולה האחרונה שתהי' ע"י אות הצדי"ק) ע"כ תמצא ציו"ן נוסף אות צ' על אותיות יון להורות שהנס הזה הנעשה באור הניסיי במפלת יון היא יהיה לסייע ולהאיר עד כי יצמח צמח צדיק וזהו ועוררתי בניך ציון על בניך יו"ן וזהו שתמצא חנוכ"ה בגימ' פ"ט הוא מספר הסוכם למספר צ' הנה עם הכולל מספר צ' ע"כ כוונת מרן זלה"ה להדלי"ק נר חנוכ' להדליק יכוין עם

הכולל עיי"ש וזה שתיקנו בנוסח ההודאה וקבעו שמונת ימי חנוכ"ה ולא אמרו שמנ"ה רק שמונ"ת לשון כולל הבן:

סעיף קנד

שייך עוד לנוסח ההודא"ה. ואתה ברחמי"ך הרבים וכו' אמרז"ל אין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחילה וכתב הרב הגדול מ' חיד"א זלה"ה בשם ס' ארץ צבי אין בעל הרחמים פוגע אבל מדה"ד פוגע וז"ש בנוסח ההודאה ואתה ברחמי"ך הרבי"ם עמדת להם בעת צרת"ם. היינו בעת שהי' מה"ד שולט אלקים מילוי ההי"ן בגימ' צר"ה ואז חלילה פוגע בנפשות ע"כ אתה ברחמי"ך הרבים וכו' שנתהפך מה"ד למה"ר והנה כתבו סגולה לזה ע"י צדקה שמהפכת מה"ד למה"ר ע"כ תקנו להרבות בצדק' בחנוכ"ה (כמו בפורי"ם שאמרו ג"כ בנוסח ההודאה ואתה ברחמיך הרבי"ם) בין והתבונן:

מאמר ה

סעיף א

שרי בישששכר להיות קביעו' המועד ותיקון ההודא'. וצוו אמירת ההלל ומצות נר חנוכ' לדורות עם כל הלכותי' (המבואריים בגמ' בבלי וירושלמי ומדרשים) הכל נעש' ע"י בעל רוה"ק בית דינו של חשמונאי סנהדרי גדולה שהיו בימים ההם בזה"ז (עיין ביוסיפון) והנה ידוע רובם של סנהדרין משבט יששכר עמוד התורה והם הם היודעי בינ' לעתי"ם ע"כ אדבר בזה המאמר מענין תולדות ולידת יששכר אשר נ"ל שהיה זמן תולדתו בחנוכ"ה כאשר יתבאר בפנים אי"ה ואבאר לך כמה ענינים בפסוק ומבני יששכר יודעי בינה לעתים ואתה הסכת ושמע נק' שם המאמר שרי בישששכר ויבואר בו ג"כ קביעות הנס דייקא בכ"ה כסלו ובפ' מק"ץ:

הדודאים נתנו ריח ועל פתחינו כל מגדי' חדשי' גם ישנים דודי צפנתי לך. הדודאים נתנו ריח דרשו בו חז"ל הדודאים נתנו ריח טוב בעולם שבסיבת הדודאים שנתנ' לאה לרחל ועי"ז וישכב עמה בלילה הוא וישמע אלקים אל לאה ותהר ותלד בן חמישי ליעק"ב ותקרא שמו יששכ"ר והוא הוא עמוד התור"ה הנה נתנו הדודאי' ריח טוב בעולם אלו דבריהם ז"ל אבל לפי דבריהם ז"ל הנה לא נודע פירוש שארית הפסוק ועל פתחינו וכו' חדשים וכו' ונראה לפרש דהנה נעש' הנס דחנוכ' בחדש כסלו ולא במקרה היא מעשה נסים כמ"ש לך כ"פ ואען ואומר הנה הריון יששכר עמוד התור"ה היה בסיון בליל א' דחג השבועו"ת דכתיב וילך ראובן בימי קציר חטי"ם וימצא דודאי"ם בשד' וכו' וכבר ידעת קציר חטי"ם הוא שבועות עיין שם באלשיך כתב שההריון הזה היה בליל חג השבועות ע"כ יצא מזה יששכר עמוד התור"ה וכ"ה בתרגום המיוחס ליונתן ואזל ראובן

ביומי סיון וידוע ממדרשי חז"ל דעיבורי כל השבטים היה לז' חדשים ויולדת למקוטעין א"כ לפ"ז לידת יששכר היה בכסל"ו (הגם שבמקצת ספרים כתבו באופן אחר כתבתי ע"פ הקבל' כנ"ל). ואפשר לפי הנראה היה ביום כ"ה כסל"ו דייקא והש"י יודע והוא הוא עמוד התור"ה יודעי בינה לעתי"ם וכו' והנה הנס הזה הנעשה להאיר אור חכמת התורה (אשר רצו היונים לבטל) ולבטל חכמות החיצוניות ע"כ נעשה הנס בשמן הרומז לחכמ"ה כ"מ ששמן זית מצוי' החכמה מצוי' ונעשה הנס במנור"ה הרמוז' לחכמת התורה מנורה בדרום הרוצה להחכים ידרי"ם היה הנס דוקא בחדש הזה וביום הלדת את יששכר עמוד התורה:

ובזה יצדק מה שאמרה לאה אמנו בלידתו ובקרא' שמו יששכר הנה אמר' נתן אלקים שכר"י אשר נתתי שפחתי לאישי הנה לכאורה יותר היה צודק לומר שכר הדודאי' כמ"ש ליעקב שכר שכרתיך בדודאי בני אבל הוא הנרצה ע"פ דברי הרמב"ם שהתנצל עצמו על מה שלמד גם בשארי החכמות אמר שלקחם רק לרקחות ולטבחות ולשפחות ולאופות להראות יופי הבת המלך היינו התור"ה שכל החכמות הם שפחות ועבדים אלי' ועובדים עבודת"ה ע"כ אמרה לא"ה אמנו בלידת יששכ"ר עמוד התור"ה נתן אלקים שכרי אשר נתתי שפחת"י לאישי ניתן לי מדה כנ"מ בן כזה אשר ממני תצא תורה אשר כל החכמות הם שפחות אלי' ועבודי' עבודתם הבן:

והנה איפסקא הילכתא מזוז"ה בימין ונר חנוכה בשמאל כדי שיהא מסובב במצות והנה אם נעשה בהיפוך יהי' ג"כ מסובב במצות אבל להיות מצות מזוזה מצוה ישינ' באה מפורשת מסיני הנה כבר קנתה מקומ' בימין ומצות נר חנוכה היא מחודש שהמציאו אותה חז"ל בבית שני הנה הוא בשמאל. והנה הימין נק' בכ"מ דרו"ם והשמאל צפו"ן כידוע ומעתה אדרוש לך הפסוק הנ"ל כמין חומר הדודאים נתנו ריח. כדרשת חז"ל הדודאים נתנו ריח טוב בעולם שבסיבתן נולד יששכר. והנה עיבורו בחג השבועות ולידתו בחנוכה בכסל"ו ע"כ נתגלגל הדבר אשר נולד על פתחינו כל מגדי"ם רצ"ל יש לנו ע"פ פתחינו כל מיני מתיק' היינו מזוז"ה ונר חנוכ"ה חדשי' וגם ישנים היינו מצוה ישינה עם המחודש"ת (וריעי) צפנת"י לך מוכרח אני להעמיד לך המחודשת בצפו"ן. כי הישינ' קנת' מקומה לדרום ואני רוצה להיות מסובב במצותיך ע"כ אעמיד נ' לצפון וזהו דודי צפנת"י לך הבן

הג"ה אומר לך פרפרת תיקנו שלשה לשונות בהודא"ה. רב"ת את ריבם דנת את דינם נ"קמת את נקמתם ר"ת ג' לשונות הללו רד"נ. הוא כר"ת ד"ודאים נ"תנו רי"ח::.

סעיף ב

ע"פ הדברים האלה נחמד הדבר להשכיל ע"פ מ"ש מרן האריז"ל יששכ"ר הוא בחכמ"ה הנה תבין היונים הרשעים רצו לבטל חכמה הקדושה חכמת התורה ולהגביר חכמות החיצוניות חכמת יון (היא קליפת שר המשקים כמ"ש במאמר הלל והודא' עיי"ש) הנה נעשה הנס בנר מצו' ותורה אור בכסל"ו יום הלדת את יששכר היא בחכמה. חכמ"ת התורה הבן:

סעיף ג

קביעות ימי חנוכ"ה תמיד בפ' מק"ץ (הנה נתבאר במקומו כמה טעמים וכאן נכתוב השייך לענינינו מענין קדושת שבט יששכ"ר מתקני המועד הזה) ואען ואומר דהנה יעקב אבינו כשנאבק עמו המלאך נגע בכף ירכו (עי"ז נפגם מדת הוד אשר לזה ניתנו ימי חנוכ"ה לתקן מדת הוד ע"כ ניתנו להודו"ת ולהל"ל כאשר כתבתי לך כ"פ) הנה המלאך בא לקטרג. על מה שאמר וכל אשר תתן לי עש"ר אעשרנ"ו לך ולא עישר עדיין את הבנים. עמד יעקב אז ועישרן. ונפל הגורל על לו"י. שיהיה הוא המעשר קדש לי"י. כמבואר כל זה בדברי חז"ל ובתרגו' המיוחס ליונתן ע"כ תבין בזה דבימי הנס דחנוכ"ה שנעשה לתיקון ההו"ד שנפגם ע"י הס"מ שנגע בכף ירך יעקב. הנה נעשה הנס ע"י כהני"ם בני לו"י הוא אשר עלה אז למעשר קדש לי"י והנה מצאתי בספרי הרב הגדול מ' חיד"א זלה"ה אמר בשם הגדולים הרי יעק"ב נדר עש"ר אעשרנ"ו ב' עישורים היינו חומש (ומז' למדו בתקנת אושא המבזבז אל יבזבז יותר מחומש) ואמרו תשלומי החומ"ש הוא יששכ"ר. הנה נתקדשו שניהם לו"י לעבודה. ויששכר לתורה והנה לפי מש"ל זמן הלדת יששכ"ר היה בכסל"ו ימי חנוכה והנס נעשה ע"י הכהנים בני לוי דהנה היונים באו לבטל את ישראל מן התורה ועבוד"ה והפועל ישועות התנוסס עם ישראל בימים ההם בזה"ז. וחזרו בני לוי לעבודתם. ובני יששכר לתורתם הן המה הב' שבטים שהפריש יעק"ב ב' עישורים היינו חומש וקבעו הימים להודו"ת ולהלל לתיקון ההו"ד שנפג' על ידי הס"מ בהאבקו עם יעקב על שאיחר הנדר ולא הפריש עדיין העישורים וכנ"ל) הנה קביעות הימים הם תמיד בפ' מק"ץ כתב בפ' הזאת וחמש את ארץ מצרים עיין בתרגום המיוחס ליונתן פירש שצוה יוסף להפריש חומש. ע"כ קביעות ימי הנסים הללו שניתקנו ע"י לוי ויששכר שהם בסוד החומש הוא בפ' מק"ץ דייקא. ועוד יתבאר אי"ה להלן ענין לוי ויששכר:

סעיף ד

התחלת ימי הנסים הללו ביום כ"ה כסל"ו דייק' לאחר שעברו מן החדש כ"ד יום ובכל יום כ"ד שעות. ולא במקר' הוא. ואען ואומר. אמרו רז"ל בגמ' ברכות מיום שחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכ' בלב"ד והנה מה שיש לדקדק על מאמרם

זה א' מהו הכוונ' שאין להקב"ה בעולמו אלא וכו' הלא לי"י הארץ ומלואו ב' ולמ' אמרו ד' אמו"ת דייקא ג' מהו הכוונ' בהוספת תיבת בלב"ד שהוסיפו בדבריה' ז"ל וכתבנו שם בחידושינו על הגמ' ידוע הדבר דבבית ב' קרא אשכחו ודרשו והרחיבו את המזבח עד שהיה מקום המערכ' חוץ היסוד והסובב) כ"ד על כ"ד אמה. היינו תקע"ו אמות מנין הבריתות שנכרתו על התור' עיין בגמ' סוט') ה"ס הייחוד יסו"ד מלכו"ת בגימ' תקע"ו. והנ' ד' אמות של הלכ' שהאדם קובע לעצמו לתור' הכוונ' ד' על ד'. וכן קביעות מקום לתפל' (עיין בדברי הראשונים פסקו כן להלכ') דבבציר מהכי לא נק' בי"ת לענין מזוז'. ובתי ערי חומ' ועורכי מלחמ'. והנ' ד' אמות על ד' אמות יש בהם תקע"ו טפחים נרמז ג"כ בזה הייחוד הנעש' ע"י התור"ה והנ' ז"ש מיום שחרב בית המקדש (ובטל עבודת המזב"ח ובטל הייחוד בעוה"ר הנעש' ע"י העבוד"ה כמרומז בשיעור אמות המזב"ח כנ"ל הנה) אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכ' בלב"ד היינו הייחוד הנעש' ע"י התור"ה הנרמז בד' אמות כנ"ל:

ובזה תמצא טוב טעם ודעת ג"כ מ"ש במשנה חסידים הראשונים היו שוהים שע"ה אחת ומתפללים כדי שיכוונו את לבם למקו"ם (במשנ' שבגמ' הגירסא שיכונו את לבם לאביה"ם שבשמיים) וכתב רבינו יונה שע"ה דוקא כדמשמע בגמ' עיי"ש וטעמא בעי למה דייקא שע"ה. וע"פ דרכינו הנ"ל יתכן. דהנ' אמרו בתוספתא ובירושלמי. כ"ד עונות יש בשע"ה וכ"ד עיתי"ם בכל עונה א"כ יש בשע"ה תקע"ו עתי"ם:

והנה החסידים הראשונים ברצותם להשלים הייחוד של עבודת המזב"ח ובתפל' שהוא במקום עבוד"ה עשו הכנה לכוונ' לתפל"ה שיעור שע"ה לכוין ג"כ אל הייחוד תקע"ו כנ"ל:

ובזה תבין ג"כ מה דהרי"ף ז"ל תפס הגירסא הנדפסת לפנינו במשניות ושינה הגירסא שבמשנ' בגמ' היא שיכונו את לבם לאביה"ם שבשמי' והוא ז"ל שינה והביא גירסת שיכוונו את לבם למקו"ם ונרא' לפרש ע"פ הנ"ל דהרי"ף ז"ל רוח י"י דיבר בו דהגם דבכמ' מקומות מכנים רז"ל להש"י בשם מקו"ם עכ"ז טעמא בעי בכ"מ למה מכנים בשם מקום במקום הנרצ' להם בתואר הזה ובכאן נימא דהרי"ף ז"ל ס"ל כתר"י שע"ה דוק' ומכוונים בשיעור שע"ה בכוונת המקו"ם של העבוד' בביהמ"ק דהיינו כ"ד על כ"ד בג' מ' תקע"ו כמו כן מכוונים בעיתותי השע"ה שהם ג"כ כ"ד פעמים כ"ד כחושבן המקו"ם של העבוד"ה וז"ש כדי שיכוונו את לבם למקו"ם דייקא. וכן בקביעות מקו"ם לתפל' כתבו הפוסקים ד' אמות על ד' אמות הוה מקו"ם אחד והוה ג"כ כ"ד טפחים על כ"ד טפחים

הנה הוא ג"כ כוונ' הנ"ל וזהו ג"כ פירוש היו שוהים שע"ה (דייק') כדי שיכוונו את לבם (בשיעור הזמן) למקו"ם (בכוונת המקו"ם):

וזה ג"כ מה דאמרינן בגמ' כל הקובע מקו"ם לתורתו אויביו נופלים תחתיו. הנה קביעות מקום. הוא בכוונ' הנ"ל תקע"ו טפחי' לרמז היחוד הקדוש יסו"ד מלכו"ת והנ' כשמתהוו' הייחוד הקדוש אזי יתפרדו כל פועלי און כי כשזה קם זה וכו' ע"כ אויביו נופלים ע"כ תבין בזה ג"כ הנאמר בבנ"י יששכ"ר כשבאו להמליך את דו"ד (דכתיב בי' יד"ך בעורף אויבך. ואויבי תתה לי עורף וכו') ומבנ"י יששכ"ר יודע"י בינ"ה לעתים וכו' היינו בנ"י יששכ"ר הקובעים מקו"ם לתור"ה שהוא כ"ד פעמים כ"ד כנ"ל לרמז הייחוד. הנה הם יודעי בינ"ה ג"כ כוונת העתי"ם בשע' ג"כ כ"ד פעמים כ"ד לרמז הייחוד הנ"ל ונאמר זה הפסוק כשבאו להמליך את דו"ד שהוא מרכב' למלכו"ת שמים לייחד אותה עם יסו"ד צדיק. ותבין לפ"ז דוי"ד בד"ה הוא מלא י' בגימ' כ"ד. ודי בזה ויתבאר לך להלן עוד מענין בני ישכר יודעי בינה לעתי"ם:

ע"פ הדברי' האל' תבין מאמר רז"ל ב"בתרא ושמתי כדכ"ד שמשותיך מהו כדכ"ד פליגי בה תרין מלאכי ברקיע ותרין אמוראי בארעא ח"א שה"ם וח"א ישפ"ה. אמר הקב"ה ליהוי כדי"ן וכדי"ן עיי"ש ברשב"ם. דזהו לשון כדכ"ד כדי"ן וכדי"ן הנה כל הרואה משתומם הנה הש"י אמר לישעי' בהבטח'. ושמתי כדכ"ד וכו' ובדורות האחרונים איפלגו תרין אמוראי מהו כדכ"ד שהבטיח הש"י הנה נאמר שזהו לשון כדכ"ד לשון כדי"ן וכדי"ן והוא לכלא וגם יש להתבונן באיז' סברא וראי' איפלגו האמוראים. אבל אגיד לך את אשר עם לבבי דהנ' משחרב ביהמ"ק וא"א לעבוד עבודת המזב"ח שנרמז בו יסוד הייחוד כ"ד אמות על כ"ד אמות מספר הייחוד יסו"ד מלכו"ת כמש"ל הנה אנחנו משלימים בצד מה ברמיזת הטפחי"ם של קביעו' מקום לתור' (ולתפל') כ"ד טפחים על כ"ד טפחים (כמ"ש דוד. הנה טפחו"ת נתת ימי) וכן בכוונות עתו"ת השע"ה שהוא ג"כ כ"ד פעמים כ"ד (וכמ"ש הכתוב משגב לעתו"ת וכו' בידך עתותי וכו') ובכוונ' הזאת הוא למען הייחוד השלם יסוד מלכות כנ"ל הוא הבשור' שבישר הש"י ע"י ישעי' ושמתי כדכ"ד שמשותיך רצ"ל אור"ך רצ"ל בזכות אשר עסקו בגלות בכוונת הייחוד להשלים בצד מה ענין עבודת המזבח בכוונות קביעו"ת מקו"ם וכוונת עתותי השע"ה. שהכל הוא בכוונ' כ"ד פעמים כ"ד מזה יבא לך אור"ך לעתיד ב"ב (ונזכ' לראות שערי ירושלים שיהיו מאירים לכל העולם כפנס כמשארז"ל) בבנין אבני' טובות אשר יקראו בשם כדכ"ד מטעם הנ"ל והנ' האמוראי' דפליגי מהו כדכ"ד כוונתם הוא הגם דהש"י יקר' להאבנים טובות הללו כדכ"ד. מטעם הנ"ל להורות דזה בזכות ישראל שעסקו בכוונת הייחוד גם

בימי עניים ומרודם. אעפ"כ בעל כרחך יש מציאות להאבן הטוב הזה בעולם ואין כל חדש תחת השמש (וע"כ כתיב ושמתי כדכד שמשותיך וכו' להורות דתחת השמש הוא במציאות) ע"כ איפלגו אמוראי מהו אותו האבן וכ"א טעמו ונימוקו עמו. דהנ' האבני' הללו אשר שמם יקר' להם כדכ"ד הנה יהיו בזכו' ישראל שעסקו בענין הייחוד יסו"ד מלכו"ת כנ"ל והנה ידוע יוסף ובנימי"ן הם בסוד תרין צדיקים יוסף בסוד צדיק עליון יסוד דדכורא. ובנימי"ן צדיק תחתון בבחי' מלכות שמים. והנה האבנים שלהם על החשן היו. שה"ם ליוסף וישפ"ה לבנימי"ן הנה בהא פליגי. כיון דיהי' האבן הטוב בזכות עסק הייחוד יסו"ד מלכו"ת צדיק עליון וצדיק תחתון הנרמזי' ביוסף ובנימין מר סבר ודאי יהי' האבן הטוב שה"ם שהוא אבן של יוסף ומ"ס ישפ"ה שהוא אבנו של בנימי"ן. אמר הקב"ה ליהוי כדי"ן וכדי"ן הבן מאד כי קצרתי ויראתי להרחיב הדיבור ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו ועיין עוד בסמוך:

ועפ"ז תבין מה שדרשו חז"ל בפסוק שאחר זה הפסוק (ושמתי כדכ"ד וכו') הוא פסוק וכל בני"ך לימודי י"י ורב שלום בניך הנה דרשו חז"ל ת"ח מרבים שלום בעולם שנא' וכל בניך לימודי י"י ורב שלום בניך. אל תקרי בניך אלא בוני"ך הנ' מהראוי להתבונן למה הוציאו המקרא מידי פשוטו ודרשוהו באל תקרא וגם ע"פ פשוטו לא נדע מהו וכל בניך לימודי י"י וגם דרשת חז"ל מרבי' שלום לא נדע דהל"ל עושי"ם שלו"ם והנ' רוח י"י דיבר בו בהרב הגדול החסיד מהר"ש אלגאז"י בספרו הנכבד אהבת עולם כתב שיצא לרז"ל דרשתם זה מן סמיכות הפסוק לפסוק שלמעלה ושמתי כדכ"ד וכו') שפירשו בו דפליגי תרין אמוראי מהו כדכ"ד ואמר הקב"ה ליהוי כדי"ן וכדי"ן וזה קאמר הנביא תיכף בסמוך וכל בניך לימודי י"י רצ"ל בניך המה כביכול לומדים את הש"י לעשות כדי"ן וכדי"ן. שמסכים הש"י לעשות ככל הדיעות ורב שלום בני"ך הנ' בני"ך השני מיותר ע"כ דרשו בו בוני"ך שהן המה הבונים עם המלך במלאכתו שיעש' הקב"ה הבנין כדין וכדין ותהי' הריבוי בשלו"ם לבל יהי' מחלוקת ופלוגתות ביניהם א"כ הן המה הבונים בשלו"ם. עיי"ש עוד בדברי קדשו של הרב הגדול הנ"ל:

ולדרכינו הנ"ל ימתקו מאד הדברים דלפי מ"ש הנה תוכן פלוגתם הוא. אם שה"ם אבנו של יוס"ף הרומז ליסוד דדכורא אם ישפ"ה אבנו של בנימי"ן הרומז לצדיק תחתון יסוד דנוק' מלכו"ת והנ' שניהם נק' שלום (סוד המשים שלו"ם בבית) שלמ"א עילא' ושלמ"א תתא' כנודע והנה הקב"ה מסכים על ידם לעשות כדין וכדין הנה הם מרבי"ם שלו"ם כי על ידם בא הבנין בריבוי שלום והמ' נקרא בוני"ם בשהם וישפ' בריבוי שלו"ם תרין שלומי"ן הבן הדבר:

ואגב אודיעך עוד לפי קבלת חז"ל אל תקרי בני"ך אלא בוני"ך הנה נחס"ר' אות הו' כן דברי נבוא' שהוא בחי' תור' שבכתב (שניתן לכתו') ונמסר' בתור"ה שבע"פ כעין כל קר"י וכתי"ב) הבן ברמז אות הו' הוא דרגא דיסו"ד והנ' הו' נמסר' לתור' שבע"פ מלכות פה ותורה שבע"פ קרינן לה. כ"י כ"ל (בגימ' יסו"ד) בשמים ובארץ מתרגמינן דאחיד בשמיא וארעא והנ' הם השה"ם וישפ' שרמזנו וכבוד אלקים הסתר דבר והשם הטוב יכפר בעדינו ולא יאמר פינו דבר שלא כרצונו:

ומעתה אחרי הודיע אלקים אותנו את כל זאת הבוא נבוא אל פתח הקדום בהתחלת דרשותינו למה נעש' הנס בכ"ה לחדש דייקא דהנ' נעש' הנס ע"י הכהני' בני לו"י. הן המה הנתונים למעשר קדש לי"י לגרום הייחוד ע"י העבוד"ה על המזב"ח שהוא בבחי' כדכ"ד כ"ד פעמים כ"ד וכמש"ל. ונעש' הנס בחדש כסלו דייקא שהוא החדש של תולדות יששכר. הוא הנתון לעישור ב' הוא חומש קדש לי"י לגרום הייחוד ע"י התור'. קביעות ד' אמות של הלכ' בבחי' כדכ"ד ג"כ כנ"ל כ"ד פעמים כ"ד (וכן בהכנ' דרב' של החסידי"ם לתפל' שע"ה דייקא ג"כ בבחי' כדכ"ד כנ"ל והנה היונים הרשעים רצו לבטל הייחוד ורצו לבטל את ישראל מן התורה ועבודה והנה הפועל ישועות האיר להם בנס אור נסיי מן אור התורה נר מצו' ותור' אור חכמת התורה רמוז' בשמן ובמנורה כאשר כתבתי כ"פ הנה נתהוו' הנס בביאת יום כ"ה לחדש הזה אחרי עבור מן ימי החדש כ"ד ימים כ"א מן כ"ד שעות לרמז לישראל ענין הייחוד כ"ד פעמי' כ"ד (ושמתי כדכד שמשותיך) תקע"ו יסו"ד מלכו"ת. וחזר' עבוד"ת בני לו"י למקומ' למזבח אשר לפני י"י שהוא בחי' כדכ"ד ותורת יששכר בישיבת הסנהדרין אל מקו"ם קביעותם ללמד הלכות לבני ישראל. שהוא ג"כ בבחי' כדכ"ד כנ"ל והשם הטוב יאר פניו אתנו סלה. ונזכה במהר' לראות בנין שערי ירושלים בכדכ"ד ואבני אקדח ב"ב אמן:

סעיף ה

ע"פ הדברים האלה יש ג"כ לפרש בגמ' כפשוטו. דמקש' מאי חנוכ"ה מהו השם חנוכ"ה. ומפרש דת"ר בכ"ה כסלו יומי דחנוכ' תמניא אינון וכו' היינו שהית' בכוונ' מכוונת דוקא יום כ"ה להאיר המנור' אז ולרמז על עתיד ב"ב ושמתי כדכ"ד שמשותיך וכמש"ל וכב' דברתי בזה וזהו חנוכ"ה חנ"ו כ"ה ואתה הרחב הדברים:

סעיף ו

ע"פ כל הדברים האלה. אפרש לך רמיזת הפסוק. ויהי י"י משגב לד"ך משגב לעתו"ת בצרה יתפרש הענין על הנס דחנוכ"ה שהתפלל דו"ד שיהי' הש"י משגב לד"ך היינו כשיעברו הכ"ד ימים מן חדש כסל"ו (בימי החשמונאים) ויתהוו' קביעו' מקום לתור"ה ולעבוד"ה כמש"ל בסוד הכתוב ושמתי כדכד וכו' משגב לעתו"ת בצר'. עתות בגימ'

לו"י יששכ"ר שעמדו למשגב ולמשען עמוד התור"ה של יששכר ועמוד העבוד' של לו"י שהפריש' יעקב לשתי מעשרות כמש"ל והמ' היו משגב לעתו"ת היינו ע"פ המבואר בס' קרנים ופי' דן ידין כביכול בתיקונם עליונים הנק' תיקוני דיקנא קדישא יש תתע"ו נימין עיי"ש. והנה אז נתעורר הי"ג מדות של רחמי' של הדיקנא קדיש' אשר יש בהם כביכול תתע"ו (כמו שכתבו הקדושים הנ"ל) מנין לו"י יששכ"ר לבטל קטרוגו של הס"מ אשר נאבק עם יעק"ב ונגע בכף ירכו. והן עתה בעת הישועה נשלמ' המרכב' שלימ' על ידם מרכב' הקדושה אברה"ם יצח"ק יעק"ב רח"ל בגימ' תתע"ו (לו"י יששכ"ר) ד' רגלי המרכב' הנשלמ' ע"י הארת תתע"ו נימין של הדיקנא קדיש' וכמ"ש בגמ' היכן צונ"ו. הנ' לחד מ"ד שאל אבי"ך ויגד"ך היינו אבותיך אברהם יצחק יעקב עם אם הבנים רחל. זקניך ויאמרו לך היינו הזקן כביכול תתע"ו נימין דדיקנא קדיש':

ומעתה תבין מ"ש האריז"ל לכוין בהדלק' הנרו"ת בחנוכ"ה י"ג מדות של רחמים תיקוני דיקנא קדישא שהאירו ברחמים אז לישראל ע"י לו"י ויששכר עמודי התור"ה ועבוד"ה שחזרו לישראל וג"כ תבין מ"ש האריז"ל לכוין בתיבת להדלי"ק בגימ' ג' שמות ע"ב ס"ג מ"ה ע"ה שיומשכו לשם ב"ן מלכו"ת הנק' נ"ר כמ"ש בדו"ד שהוא מרכבה למלכו"ת ולא תכבה את נר ישראל הנה הוא סוד המרכבה שלימה שכתבתי לך אברה"ם יצח"ק יעק"ב רח"ל כמש"ל וכל דברינו בדרך אפשר. והשם הטוב יכפר בעדינו ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו:

סעיף ז

והן היום בנס דחנוכ"ה הנה התנבא דוד עליהם כהני' אלביש ישע (כהני' משבט לוי) אלביש ישע שהישועה באת על ידן. וחסידי' (משבט יששכר תלמידי חכמים כי לא עם הארץ חסי"ד ותמצא ביוסיפין אשר העם אשר היו עם החשמונאי"ם קרא אותן בכל מקו' עדת החסידי"ם וכן הגוים והמוסרים קראו אותן עדת החסידי"ם) רנן ירננו שם אצמיח קר"ן לדו"ד היינו יוצמח מן הקרן של אותיות דו"ד המילוי שהם הריוח מן הקרן והם אותיות ל"ת י"ו ל"ת שהם בגימ' עתו"ת (תתע"ו) וזה הוא רמז הפסוק שכתבנו לעיל סי' ו' ויהי י"י משגב לד"ך אחרי כ"ד ימים שכתבנו לעיל ואח"כ משגב לעתו"ת וע"כ קיי"ל להלכה נר חנוכ"ה בשמאל היינו צפו"ן וכמש"ל בפסוק הדודאים נתנו ריח וכו' דודי צפנת"י לך בצפון צפו"ן (בנון רבתי דאי"ק) בגמ' עתות וכמ"ש בסוד משארז"ל כל הנותן מטתו בין צפו"ן לדרום הוויין לי' בנים זכרים שנא' וצפינ"ך תמלא בטנ"ם מילוי בט"ן כזה י"ת י"ת ו"ן הוא ג"כ תתע"ו ובנים הנה במזלא (נוצר ונק') תליא מלתא שכר פר"י הבט"ן פרי של בט"ן היינו המילוי בגימ' תתע"ו הבן היטב והמשכיל ע"ד יבי"ן היטב

שבהארת מצוה זו יכולין לעורר רחמי' בבני חיי ומזוני ופקידות עקרות ע"י הארת י"ג מדות של רחמים ודוד רמזם בידך עתות"י הצילני מיד וכו' ואח"כ אמר האירה פניך על עבדך רמז לנ"ר חנוכ"ה ותבן הרמיזות האלה:

סעיף ח

וישמע אלקים אל לא"ה ותהר ותלד ליעק"ב בן חמישי ותאמר נתן אלקים שכרי אשר נתתי שפחתי לאישי ותקרא שמו יששכ"ר. יש להתבונן מהו וישמע אלקים אל לא"ה שלא נתבאר מה אמר' ומה התפלל' (וגם חז"ל דרשו בזה ולפי הפשט לא נדע) ונראה ע"פ משארז"ל מיום שברא הקוב"ה את עולמו לא הי' אדם שהודה להקב"ה עד שבאה לאה והודת"ו שנא' הפעם אוד' את י"י ומהראוי מהו הרבותא של לשון הודאה שהמציאה לאה והוא דהנה לשון הודאה בלה"ק הוא על תוס' טובה יתירה על הבטחה או יותר מן העולה על הדעת והמחשב'. והנה לא"ה לכי מה שעלה על דעתה שלא יגיע לחלק' רק ג' בנים והנה בלדת' בן הרביעי הנה הוא תוס' טוב"ה המציא' לשון הודא"ה להודות להש"י בלשון הזה על תוס' טובתו והנה המועד הזה ימי חנוכ"ה ניתקנו להודות ולהלל דהנה הם תוספת וטוב' יתירה על ההבטחה והעול' על הדעת דהנה האור הגניז ששימש ל"ו שעות בששת י"ב גנזו הקב"ה. צדיקים לעתיד לבא היינו אחר הגלות נגלות מלך משיחנו בהשתלם גלותא בתרא' דאדום אז יתקיים א"ז יבקע כשחר אור"ך ונלוו גוים רבים אל י"י ויאמרו בית יעקב לכו ונלכ' באור י"י והנה לזה האור אנו מחכים ומצפים והנה תוספת טוב"ה עשה הש"י עם עמו עוד בהיותם בגלו"ת יו"ן שרצו לבטל מהם תור"ה או"ר התנוסס הש"י עמהם בהגלות אליהם או"ר נסי"י הוא מהארת והתנוצצות או"ר הגנוז בתורה כאשר אמר הרב הקדוש מהר"פ מקארעץ זצוק"ל שע"כ תקנו לזכרון ל"ו נרות כנגד השעו' ששימש החור במ"ב. והנה הוא תוס' טוב' יתיר' על ההבטח' לעתיד האור הזה ניתקן לדורות ברוה"ק אשר בימי' ההם בזה"ז עוד כל ימי גלותיני הארוך הזה אנחנו נהנים מהתנוצצות האור להאיר עינינו בתורת"ו ולהשיב את נפשינו בגלות הארוך עד אשר יקויים ויאמר אלקים יה"י או"ר זה אורו של מלך המשיח כמשארז"ל. וכיון שהאור הנסיי הזה היא תוס' טובה ע"כ ניתנו הימים להודות ולהלל כי הודאה היא על תוספת טוב"ה שהמציאה לאה אמנו בלידת יהוד"ה על התוספת טוב"ה כמ"ש:

והנה לפי מש"ל בפסוק הדודאים נתנו ריח שלפי החשבון נראה שהי' לידת יששכר בכסלו ימי חנוכה והוא עמוד התור"ה אור מאיר עיניהם של ישראל בתורתו ונולד בימי' האלה זמן הארה לישראל מן גניזת או"ר התור' והוא תוס' טובה לישראל ע"כ ניתקן הודא' בימים האלה. וממילא לפ"ז יצדק הפסוק הנ"ל כפשיטו וישמע אלקים אל לא"ה

שהמציא' לשון הודא"ה על תוס' טוב"ה ותהר בחג השבועו"ת כמש"ל ותלד ליעקב ביחי' האלה ימי ההודא"ה את יששכר אשר על ידו יתגלה אור תורה לישראל בכ"ז ועידן הבן:

סעיף ט

הנה לפי מ"ש לידת יששכ"ר בחנוכ"ה. הנה שמו מרמז י"ש שכ"ר אשר עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק ש"י עולמות הן המה הצדיקים העוסקים בתורה ע"כ בשם יששכ"ר שהוא עמוד התור"ה נרמז י"ש שכ"ר. והנה לפ"ז הנ' זמן ההדלק' של הנרות שתקנו הסנהדרין בני יששכר מצות' משתשקע החמ' וכו' שהוא סמוך לזמן מנח"ה כבר ידעת שהנר מצוה רמז לאור תורה והנה הבעלי תורה י"ש שכ"ר לפעולתם והנה כבר ידעת מ"ש האריז"ל בענין ש"י עולמות אור מימינא של הכסא מנח"ה משמאלא. ע"כ תיקנו בנר מצוה הלזה אור סמוך למנחה אור מנחה המה המה י"ש להנחיל אוהבי יש ועיין בסמוך:

סעיף י

עוד אומר לך בענין יששכ"ר י"ש שכ"ר. הנה תקנו הסנהדרין במצוה הזאת מהדרי"ן ומהדרין מן המהדרין (לא אמרו ותיקים או מדקדקים רק מהדרין וכבר כתבנו טעמים בזה) אומר לך המצטרך במאמר הזה הנה קיימו וקיבלו חז"ל עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות שנאמר להנחיל אוהבי י"ש. והנה כבר כתב הרב הגדול חיד"א זלה"ה בשם הגאון ר' ליב זינציל ז"ל ענין מספר ש"י להיות תרי"ג מצות הם וז' מצות דרבנן ס"ה כת"ר והנה מכל מצוה נברא מלאך והמלאך הוא שלישו של עולם כמו שאמרז"ל א"כ תר"ך מלאכים הם תר"ך היו ר"ו עולמות שלימים וב' שלישי עילם ותוספת כתוב' המגיע לכנ"י מן דוד' היא שליש נוסף הם ק"ג עולמות שלימים ושליש עולם הוי ש"י עולמות שלימים עכ"ד הגאון הנ"ל והרב הגאון מהו' חיד"א זלה"ה הנ"ל הוסיף בשם ס' קרבן שב"ת ע"כ ר"ז עולמות הם מימין (כמ"ש האריז"ל בכוונת תפלת שחרית יוצר או"ר ר"ז ובכוונות תפלות מנח') בגימ' ק"ג משמאל כי העיקר הוא מימין והנוסף בשמאל ע"ש ואני הקטן אומר עפ"י דרכם (הגם שהולך על דרך אחר עכ"ז הוא שינוי לטובה) שהשליש נוסף הוא עבור ההידור מצוה שהיא עד שלי"ש במצוה

הג"ה ואל תתמ' על החפץ האייך שייך בל"ת עשי' והידור כי המשכיל ע"ד בדברי הרמ"ע במאמר ח"ד יתבונן ע"ד אמת דגם בל"ת שייך עשי' והידור וגם עפ"י פשוטו אבאר לך בענין פלגשי דוד שהיו צרורות חיות ואמרז"ל שבכל יום היה דוד מצוה לקשטן ולהטיב את ראשן וכפ' את יצרו ולא בא עליהן הרי לך הידור במצות לא תעש': והנה כתבנו בטעם. חנוכה שאסור להניח' למעל' מעשרים כי עשרי"ם בגימ' כת"ר כי נ"ר חנוכ"ה היא המצוה האחרונה מן ז' מצות דרבנן ובה נשלם מנין כת"ר מצות בגימ' עשרי"ם וגם תרי"ג אותיות הם בעשרת הדברות עד תיבות אשר לרע"ך הם ז' אתוון ומרומז בהן ז' מצות דרבנן ויש רמז אשר לרע"ך היינו המצות אשר

נאמרו על ידי רע"ך וריע אביך המה החכמים וכל אות מאלו הז' אותיות מור' על מצוה מיוחדת מאלו הז' מצות והנה אות ך' היא האות האחרון מורה על מצוה האחרונה היא מצות נר חנוכה שהוא האחרונה בזמן ע"כ נ"ר חנוכ"ה שהניחה למעלה מן ך' פסולה הרי לך שע"י מצות נ"ר חנוכ"ה נשלם מספר תר"ך מצות ועם ההידור נשלם מספר ש"י עולמות לצדיקים:

והנה אור (ר"ז) הוא הקר"ן ומספר מנח"ה הוא השליש נוסף של ההידו"ר ע"כ באלו הימים ימי הארת או"ר תורה או"ר הוא לישראל בהתחלת היום (היינו כברייתו של עולם התחלת היום מבערב) מימין או"ר הוא הקרן ובסוף היום מנחה ק"ג בשמאל והנה זה כברייתו של עולם כי ש"י עולמות מרמזין:

ומעתה יונעם לך אשר במצוה הזאת היא השלמת הכת"ר ביאר בדבריהם איכות ההידו"ר הגם שההידור נוהג בכל המצות כמו שדרשו זה אלי ואנוהו התנא' לפניו במצות עכ"ז בכדי לבאר לנו כי ההידור הוא דבר המצטרך להשלמת ש"י עולמות שהוא השליש נוסף על מספר כת"ר. ע"כ במצוה הזאת שהיא השלמת הכת"ר שבו והיו לבא"ר לנו ההידור בביאור ומזה נלמוד לכל המצות שהחיוב מוטל עלינו להדר"ן בכדי שינחיל לנו הש"י ש"י עולמות מבלי גרעון:

והנה לפ"ז תשכיל עוד מה שהוסיפו ג"כ לומר מהדרי"ן מן המהדרי"ן דהנה אמרז"ל בדיני הידו"ר מצוה עד שליש משלו מכאן ואילך משל הקב"ה. והנה כבר דשו בו רבים בפירושן של הדברים. ולפי דברינו הנ"ל יתכן דהנה כל צדיק כשנברא תיכף מוכן לו חלקו בש"י עולמות שסובבים הכסא מימין או"ר ומשמאל מנחה (אם יזכה לקיים המצות כתיקנן ובשליש נוסף להידור. הנה זה דבר מוכן אליו להיות שלו ואם יוסיף להדר את המצות יותר משליש סד"א אין לו שכר ע"ז כיון שאין שיעור העולמות בכסא רק ש"י אור מימינא לקרן וק"ג שליש נוסף למהדרי"ן הנה ע"ז אמרז"ל בקבלת' עד שליש משלו ישולם לו מענין ש"י עולמות המוכנים אליו מיום הבראו מכאן ואילך משל הקב"ה. נאמן הוא בעל מלאכתינו שלא יקפח שכר המוסיף בהידור וישביע אותם בצחצחות עין לא ראתה אלקים זולתך וכו' ולמדוהו מדברי הנביא להנחיל אוהבי י"ש. ושוב אמר ואוצרותיהם אמלא ולדעתי היא הנרצה להנחי"ל בגימ' ק"ג (כמ"ש הרב הגדול מ' חיד"א זלה"ה שהלמ"ד היא שימושיית) שהיא השליש המצטרך בהידור ועל ידי זה יושלם מספר הש"י ואף על פי כן ואוצרותיהם אמלא להם מה שבזבזו יותר משליש אוצרותיהם אמלא להם מן רב טוב הצפון עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה וכנ"ל:

על כן במצוה הזאת שהיא סוף המצות השלמת הכת"ר בה תקנו מהדרי"ן ומהדרי"ן מן המהדרי"ן ובא הענין הזה להם ללמד על הכלל כולו של המצות ענין הידו"ר העיקרי שהוא שליש והמוסיף בהידור גם כן מוסיפין לו ולא דבר ריק הוא:

ממילא לפ"ז מה נכבד הדבר לפי מ"ש שע"פ הקבלה לאה אמנו נתעבר' עיבור יששכ"ר בליל חג השבועות ונולד לז' למקוטעין בחנוכ"ה זמן השלמת המצו' מנין כת"ר המרומזין באותיות של עשרת הדברות ובקיומן עם ההידור נשלם לצדיקים מתן שכרן י"ש וזהו אשר לאה קרא' לבן הנולד לה לתורה יששכ"ר היינו י"ש שכ"ר:

ובזה ג"כ יש לפרש הדודאי"ם נתנו ריח (היינו כמש"ל בשם רז"ל הדודאים נתנו ריח טוב בעול' שבסיבתן נולד יששכ"ר עמוד התור"ה) ועל פתחינו כל מגדים (היינו כמש"ל על פתחינו בזמן הוולדו היינו ימי חנוכה יש על פתחינו כל מיני מתיקות מזוז"ה ונ"ר חנוכ"ה) חדשי"ם וג"ם ישני"ם רצ"ל הן המצות החדשים שתקנו רבנן הן הישנים המבוארים בתור' כולם כאחד (דודי צפנת"י לך) רצ"ל עשיתי וקיימתי אותם עם הידור"ן שהוא הוספת שליש שבצפו"ן כי אור ר"ז הוא מימין הכסא בדרום והוא שכר קרן המצות ומנין מנחה בשמאל הכסא בצפון הוא שכר ההידור שליש נוסף כמש"ל וז"ש צפנתי לך עשיתי המצות עם ההידור דלבעבור זה מגיע לי' ג"כ שכר הצפון. וזהו הנרמז מה רב טובך אשר צפנ"ת ליראיך וזה ג"כ מ"ש הנביא אומר לצפון תני ולתימן אל תכלאי היינו או"ר (מתימן) מנח"ה (מצפון) בכדי להנחיל אוהבי י"ש יש שכר לפעולתם. והבן:

והנה תתבונן באדם קדמאה ויקח ה' אלקים ויניחהו בגן עדן לעבד"ה (במ"ע) ולשמרה (במל"ת) הנה היו שנותיו תתק"ל מנין השלישית של עם הוספת התוספת של הידורן ס"ה תתק"ל בין ותתבונן:

סעיף יא

עוד אדרוש לך בפסוק ותאמר לאה נתן אלקים שכרי אשר נתתי שפחת"י לאישי כבר כתבתי מה דקשה דיותר היה לה לומר שכר הדודאים. וכמו שאמרה ליעקב שכר שכרתיך בדודאי בני (והנה כבר כתבתי לעיל בקיצור ובכאן נוסיף ביאור) ויש לפרש עפ"י מ"ש בטעם למה היה הנס דחנוכה ח' ימים דייקא הוא כיון דהיונים רצו לבטל חכמת התורה ולהגביר חכמות החיצוניות וכאשר הפליא חסדו הש"י בנס להראות בשמן ומנורה המרמזין לחכמה כמש"ל כ"פ הנה היה הנס ח' ימים דהנה שבע חכמות הם כלל כל החכמות שבעולם כמ"ש שלמה חכמת בנתה ביתה חצבה עמודי' שבעה וחכמת התורה היא עלתה על כולנה רבות בנות עשו חיל ואת עלית וכו'. וכל החכמות המה כשפחות אל התורה משמשות את התורה וכמו שהתנצל הרמב"ם במה שעסק

גם בשארי החכמות אמר שלקח לשפחו' לרקחות ולטבחות ולאופות ע"כ מהפ"ך הנסיי הזה של שמן (חכמ"ה) שהיה מוכן להדליק יום אחד נמשכו ממנו עוד הדלקת ז' ימים ס"ה ח' ימים רמי' לז' חכמות וחכמות התורה עלתה על כולנה:

וזה שהיא מנהג אבותינו לקרוא יום הח' זאת חנוכ"ה היינו זאת היא עיקר כוונת חנוכ"ה חכמ' השמיני"ת חכמ"ת התור"ה אשר כל החכמות המה לה לשפחו' ובקניית התורה אשת חיל יקנה ממילא כל שפחותי' ומעתה מצאנו ג"כ טוב טעם ודעת על קביעת ימי חנוכה לפ' מק"ץ דייקא דכתב בפ' הזאת ויקרא פרעה שם יוסף צפנת פענח (גברא דמטמרן גליין ליה ויתן לו את אסנ"ת וכו' ויצא יוסף על ארץ מצרים דיש לדקדק הסמיכות בפסוק הזה דאין שייכות זה לזה אמר ששינה את שמו ונתן לו את אסנ"ת ואח"כ אמר הכתוב ויצא יוסף על ארץ מצרים לא נודע יציאה זו מה היא. ונ"ל דה"ק פרעה קרא שמו צפנת פענח ע"ש חכמתו וכדברי התרגו' ויתן לו את אסנ"ת הוא בגימ' ז"פ חכמ"ה (כמ"ש הרמ"ע ז"ל) להורות שזכה לז' חכמות. ויצא יוסף על אמ"צ הכי קרא הש"י את שמו יוסף שנוסף בו חכמה יתירה שהיא על חכמת מצרי' ונואלו שרי צוען ואבדה חכמת מצרי' ע"כ אסנ"ת היתה לו לאשה מקבלת להורות שכל החכמות מקבלים מן התורה ע"כ בפ' הזאת קביעות ימי חנוכה והם ח' ימים מטעם הנ"ל הבן:

וזה שאמרה לאה אמנו בלידת ישששכ"ר עמוד התורה נתן אלקים שכרי אשר נתתי שפחתי לאישי הנה זה שכרי מדה כנ"מ נתן לי אלקים בן כזה אשר כל החכמות המה שפחות משמשות לחכמתו היא חכמת התור"ה והנה י"ל זה הוא פירוש השם יששכר י"ש שכ"ר י"ש נק' החכמ"ה העליונ' כדכתיב והחכמ"ה מאי"ן תמצא והיא י"ש מאי"ן והנה אורייתא מחכמה נפקת ע"כ קראתו יששכ"ר י"ש שכר ואם אמת נכון הדבר אשר יששכר נולד ביום כ"ה כסלו הנה יומא דמהולתא ביום הח'. והנה חכמת התורה לא תושג רק למהול כמ"ש הש"י ועתה אם שמוע תשמע בקולי ושמרתם את ברית"י דייקא הנה ביומא דמהולתא נקרא שמו י"ש שכר היינו חכמת התורה כו' הנה לזאת מנהג אבותינו תורה לקרוא עצם היום זאת חנוכה ועוד יתבאר אי"ה:

סעיף יב

ומבני יששבר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל (זה נאמר בבואם להמליך את דוד) הנה מצות נ"ר חנוכ"ה מצותה משתשקע החמה עד וכו' וקבלו הגאוני' שהוא שיעור חצי שעה הנה מהראוי להתבונן טעם למה דוקא חצי שעה ואומר אני סוד י"י ליריאיו זה הענין נמסר להם בחשאי דהנה סוד רג"ל מן השו"ק מבואר בכתבי מרן האריז"ל מהרח"ו ז"ל בפרע"ח ודע כי אנו מדליקין אותה עם שקיעת החמה כי אז היא מדת ליל' והיא

יורדת למטה לבי"ע לתת טר"ף לבית' וכו' ואז אנו ממשיכין לה אותן האורות וכו' ולפי שעיקר ההמשכ' מאותו האור הנמשך אלי' מן הראש שהיא הוי"ה אהי"ה כשהם מלאים ביודי"ן בגימ' רג"ל וכו' וזהו עד שתכל' רג"ל מן השו"ק כי השו"ק הם עולמות התחתונים וכו' עכ"ל. הנה תתבונן אנו ממשיכין לה אותן האורות מכל שיעור הקומ' בעת אשר יורדת למטה לתת טרף לביתה והנה תתבונן ג"כ מש"ל שהנס הזה היה רומז למלכו"ת לפי שעה ולא התפשטו' לגמרי בכל שיעור קומה עד בוא יבא מי שהמלוכ' שלו. והיתה לי"י המלוכה אור הלבנה כאור החמה וזה היה הרמוז' להם בפ"ך קבלת המלכות האר' במקומ' ולא בהתפשטות. והבן הדבר:

והנה נתבאר בירושלמ"י ובתוספת"א כ"ד עונות יש בשע' כ"ד עתים בכל עונ' הנה הם תקע"ו עתי"ם הנה הם סוד תקע"ו בריתות שנכרתו על התורה מ"ח בסיני מ"ח באהל מועד מ"ח בערבות מואב הרי קד"ם וכל אלה ללמוד וללמד לשמור ולעשות א"כ הם ד"פ קד"ם הרי הם תקע"ו בריתות כי נצטוינו להגות בה בכל עת תקע"ו עתים שישנם בכל שע"ה והנה תקע"ו בגימ' יסו"ד מלכו"ת (כמש"ל) הוא הייחוד השלם שגורמין ישראל על ידי התורה שניתנ' בתקע"ו ברייתות וישראל הוגים בה בכל שע"ה שיש בה תקע"ו עתי"ם.

וזה שיש לפרש ומבני יששכר (העוסקים בתורה בכל שעה כי שבט יששכר הוא עמוד התור') יודעי בינ"ה לעתים (מבינים ויודעים מה מרמזי' שיעור העתי"ם שבשע"ה תקע"ו עתים לגרום הייחוד העליון בכל שעה יסוד מלכו' ע"כ לא יפסקו בני יששכר מתורתם) לדעת מה יעשה ישראל כולם כאחד קיבלו את התורה בתקע"ו ברית לרמוז על הנ"ל לגרום ע"י התורה הייחוד העליון. וזהו הנשאל ליום הדין קבעת עתים לתורה. ויתורץ בזה מה שהקשו ע"ז מהא דאמרו רז"ל במדרש הקובע עתים לתור' מפר תורה שנאמר עת לעשות לי"י הפרו תורתיך:

והנה זה הפסוק נאמר בעת אשר באו להמליך את דוד (אשר אמר אברכה את י"י בכל ע"ת) כי כבר כתבתי לך בעת מלכותו הוא הייחוד השלם הנה אז כאשר באו להמליכו באו בנ"י יששכ"ר היודעי בינה לעתים תקע"ו עתי"ם שבכל שע"ה המרמזים על הייחוד וכו' (בהעמיק עוד כבר ידעת הייחוד מתהו' בקבלת המוחין מן הבינה. הנה בני יששכר הגורמים הייחוד ע"י תורתם המה יודע"י בינה לעתים יודע"י לשון חיבור מלשון וידע אדם וכו'. רצ"ל המה מחברים הבינה להעתים יסוד מלכות וגם כפשוטו ע"י הדעת הוא הזיווג עמש"ל בפסוק ושמתי כדכ"ד וכו'):

והנה במלכות בית דוד היה הייחוד השלם (דכתיב בי' אברכה את י"י בכל ע"ת) משא"כ בנס הזה שנתהוו' הארה למלכות לפי שעה ומקבלת הארה במקומה גבורותי' בחסדים דילי' הנה סוד י"י ליראיו תקנו הארת נר מצו' הלזה חצי שעה הוא רפ"ח עתי"ם בגימ' חס"ד גבור"ה המתקות הגבורו"ת ע"י החסדי"ם. והנה בצירוף הע"ת שהמדליק מדליק הנה היא טר"ף להורות כי זה אינו במלכו' בית דו"ד שבזמן מלכות"ו תתפשט המלכות בכל שיעור קומה ותקבל ההארה הגדולה וכעת הנס הזה מלכות שע"ה מקבלת הארה במקומה למטה בעת אשר תתן טר"ף לביתה וכדברי מרן ז"ל:

והנך רואה ידידי אשר אדרבא בנס הזה רומז בכל ענייניו גודל הפלגת השבח והכבוד של מלכות בית דויד (כמש"ל בסוד ערכתי נ"ר למשיח"י) ובעת קיום המצו' הזאת זכור יזכור הש"י לטובה להרים קר"ן משיחנ"ו במהרה ואז יהיה הייחוד השלם בהתפשטות שיעור קומ' לעולם וזה שרמז דוד ברוה"ק טר"ף נתן ליראיו (במלכות החשמונאים נתן להם הקב"ה הארת נ"ר רק טרף עתים לרמוז שהמלכות אין מקבלת אז הארה רק בעת אשר תתן טר"ף לביתה ואז) יזכור (הש"י) לעולם בריתו היינו זכור יזכור התקע"ו בריתות שבתורה ושכר הוגיה בכל שעה תקע"ו עתי"ם בכדי שיהיה במהרה יחידא שלים יסו"ד מלכו"ת ולהרים קרן דו"ד דכתיב ביה אברכ' את י"י בכל ע"ת ובהעמיק עוד יזכור (ישפיע) לעול"ם (אל העול"ם היינו מלכו"ת) ברית"ו (יסוד צדיק) והבן ולפ"ז תבין כפשוטו ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדע' מה יעשה ישראל בעת אשר באו להמליך את דו"ד ידעו שהוא בסוד יחודא שלים ומלכותי' מלכות עולם אז נאמר כי שמח"ה בישראל שמחת לב וכו' ובעת הנס הזה שהיה מלכותא לשעתה אז תקנו האר' נר מצוה שיעור טר"ף וזהו לדעת מה יעש' ישראל לא אוכל להרחיב הדבור בזה אבל המשכיל יבין דבר מת"ד:

סעיף יג

והנה כבר דברנו בזה ע"ת לעשות לי"י ע"ת בגימ' קנ"ה וש"ט קנה חנוכ"ה להודו"ת ולהל"ל. וש"ט פורים משתה ושמחה הנה מה נחמד ונעים הענין לפי דברינו הנ"ל דהגם שבעתים הללו ימי הנסים מתנוססים והמלכות מקבלת הארה גדולה אינה כמו כאשר תהיה בהאר' כאשר הש"ית ירים קרן לעמו ויתרומם קרן בית דוד אז תהיה מלכות שמים שלימה סיהרא באשלמותא הנה בעתים הללו ימי הנסים הוא פקודא לגאולה האחרונ' וכמש"ל יזכו"ר לעול"ם ברית"ו ע"כ מבטלין תלמוד תורה לנ"ר חנוכ"ה ולמקרא מגילה וזהו ע"ת לעשות לי"י הפרו תורתך. וזה וג"כ ומבני יששכר (המה העוסקים בתורה בלי

ביטול עכ"ז המה) יודעי בינה לעתים לדעת מה יעש' ישראל (איזה מן העתים שצריכין לבטל ומצינו ביטול' של תורה היא קיומה). הבן:

סעיף יד

אבאר לך עוד טעם זמן ההדלקה חצי שעה עפ"י הנ"ל בשע"ה יש תקע"ו עתים מנין הבריתות שנכרתו על התורה היינו מ"ח בסיני מ"ח באהל מועד מ"ח בערבות מואב הרי קד"ם וכל אלה ללמוד וללמד (היא עסק התורה) לשמור ולעשות (הוא עסק המצות) הרי תקע"ו. והנה כבר כתבתי לך כ"פ רמיזת מצות נר חנוכה הוא אור התורה אשר רצו היונים לבטל ויאמר אלקים יהי או"ר: וגם כתבתי לך בפסוק הדודאים נתנו ריח (ושהוא על ישששכר שהיא לפי החשבון זמן לידתו בימי חנוכה אשר מסוגלים מאז להאיר בהם אור תורה) ועל פתחינו כל מגדים היינו נתהוו' על ידו ל פתחינו מצות עתוקים מדבש) חדשים גם ישנים (היינו מצו' ישינה מזוזה עם החדש' נר חנוכה) דודי צפנתי לך) אעמיד את החדש' בשמאל שהוא צפון דקי"ל להלכה מזוז"ה בימין שהוא מענייני המצות שיש בהם לשמו"ר ולעשות) ונר חנוכה בשמאל (זה מרמז לאור תורה יש בה ללמוד וללמד) ממילא לפ"ז על עסק התורה ללמוד וללמד מגיע לחשבונם רפ"ח בריתות ע"כ תקנו זמן הדלקת' חצי שעה שיש בה רפ"ח עתי"ם וזהו גם כן ומבני ישששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל. הבן:

סעיף טו

עוד זאת אדרוש לך ומבני ישששכ"ר יודעי בינה לעתים לדעת וכו' ע"פ הנודע בחכמה סוד העיבור וחידוש הירח נחלק' השעה לתתר"ף עתים ובני ישששכר השכילו זה ברוה"ק ונרמז בזה יודעי בינה לעתי"ם עתי"ם במ"ם רבתי דאי"ק בגימ' תתר"ף סוד ה"פ גבור"ה כי בנין הנוק' מהגבורו' (והלבנ"ה רמוז' לנוק' בתול"ה נשא"ת ליו"ם הרביעי ר"ת לבנ"ה) הנה מצות נ"ר חנוכה חצ"י שע"ה (הנה כתבנו בחידושנו לשיטת הגמ' שלפי הנראה בענין חצי שעה זמניו"ת זה כתבנו לחומרא אבל לא אישתמיט חד מהפוסקים להזכיר בזה שעה זמניות נראה דס"ל ח"ש עיתיית הגם דנ"ל להחמיר מדינא עכ"ז אבאר את הנ"ל לשיטת הפוסקים וסוד ה' ליראיו) הנה הנר הלזה הדלקה במקומ' בעינן ואין מטלטלין את הנר ממקום למקום. והסוד נ"ל ע"פ מ"ש מרן האריז"ל כי אין זה בהתפשטות מדת המלכו"ת בשיעור קומה שלימה רק במקומה למטה מקבלת הארה (וכמו שכתבתי לעיל שמזה שפטו חכמי הדור מלוכה לפי שעה עד שתתפשט מלכו"ת בית דוי"ד ב"ב אז יהיה אור הלבנה כאור החמה בכל שיעור קומה אבל כעת היא רק תוספ"ת טוב"ה מקבל' האר' מן ה' חסדים דדכורא במקומה) למתק ה' גבורותי' ע"ה היודעי בינה לעתי"ם תקנו האר' הלזו חצ"י שע"ה עיתיי"ת והנה המצוה הזא' היא בלילי טבת הארוכות אשר כל

שע"ה היא שעה וחצי ממילא חצ"י שע"ה עיתיי' נקרא' אז בזמן ההיא רק שליש שעה לפי הזמן ההוא ובשליש שעה יחשבו ש"ס עיתים מחשבון תתר"ף שבשע' העומד לו לאד"ם (היא מדת המלכו"ת שנק' שע"ה העומד' לו לאד"ם כענין ותקם אסתר ותעמוד לפני המלך) הנה מספר תתר"ף הנה הם ה' גבורות ה' פעמים גבור"ה ולהורות האר' ה' חסדים בה בקבלת ממקומה ממקום עליון תקנו זמן ההאר' ש"ס עיתיים זמני"ם בגימ' ה"פ חס"ד הבן הדבר ואתה תשכיל לפ"ז ותבין פי' הכתוב ומבני יששכר יודעי בינה לעתי"ם לדעת מה יעשה ישראל:

סעיף טז

עוד אפרש הפסוק. ומבני יששכ"ר יודעי בינה לעתי"ם היינו ג"כ כנ"ל תקנת חצי שע"ה זמן ההדלק' שהם רפ"ח עתים כנ"ל לדעת מה יעשה ישראל בהעלאת רפ"ח ניצוצין מן החשך אל האור ועי"ז מתבטל כח המלכיות וחיותן. והנה"ק רפ"ח מתעלים להאיר בקודש בחי' עולם התיקון הד"ר. ע"כ נקראו המדקדקים ביותר במצוה הזאת בשם מהדרי"ן היינו לשון הדר הנה בכאן לא ציינתי רק ראשי פרקים ותוכן הדבר עיין במאמר נר מצוה סי' כ"ז ותבין:

מאמר ו

סעיף א

נק' בשם כהנים הנגשים בו יתבארו טעמי"ם על שנעש' הנס ע"י כהני"ם ובפרט ע"י כה"ן גדו"ל הגם שנתבאר כבר במקומות מפוזרים עכ"ז אחזור על כל דבר ודבר בקיצור. טעם לכל דבר בפ"ע בכדי למצוא כל דבר המתבקש במאמר בפ"ע. וגם אין מדרש בלא חידוש וגם יתבאר טעמי' למה היה הפך הניסיי חתום בחותמו של כה"ג ועוד ענינים אחרים וגם יתבאר למה העמידו מלך מן הכהני':

נעשה הנס ע"י כה"ן גדו"ל דייקא ולא במקר' הוא מעשה נסי"ם. עיין במאמר הל"ל והודא"ה (סי' ל"ו) כבר ידעת מ"ש מר"ן האריז"ל כה"ן הדיו"ט רמז למדת נצ"ח כה"ן סתם בחס"ד. כהן גדו"ל רמז לחכמת' והנה אורייתי' מחכמה נפקת והנה היוני' הרשעים רצו לבטל חכמת התור"ה ולהגביר ח"ו חכמות החיצוניות והנ' כאשר התנוסס הש"י לעמו. היתה הישועה והנס ע"י כה"ן גדו"ל. הרמוז בחכמה. ומתמן אורייתא נפקת בראשית בחוכמת"א:

סעיף ב

ואבאר לך כעת עוד ביתר שאת. אמרז"ל היונים גזרו על בתולה הנישאת וכו' תבעל לטפסר תחילה והבנתי מן כתבי הקודש שכתבו תלמידי הרב החסיד הקדוש מהר"פ מקארעץ זצוק"ל. בשם הקדוש הנ"ל הוא ע"פ מה שארז"ל שבא נח"ש על חו"ה והטיל

בה זוהמא וישראל שעמדו על הר סיני פסק' זוהמתן משא"כ הגוים לא פסקה זוהמתן והנה היוני"ם רצו לעקור את התור"ה. זאת היתה עצתם להטיל זוהמא מחדש בבתול"ת ישראל ועי"ז יוכחש ח"ו כח חכמת התור"ה (ותתבונן לפ"ז יו"ן בהחשב ה"ן למספר ת"ש כמשפט אותיות מנצפ"ך יהיה יו"ן בגימ' ב"פ נח"ש דכר ונוק' דקליפ' נח"ש בריח ונח"ש עקלתון שרצו להטיל זוהמא. הבן כנ"ל) ע"כ היה הענין הזה מעין חטא אדה"ר (תתבונן בזה הנח"ש כשרצ"ה לבטל את חוה מן התורה והמצו' אזי בא עליה קודם ביאת אדם. וכביכול אין האשה כור' ברית וכו' וע"כ שמעה לקולו ולעצתו. כן היו עצת היונים לבעול את הבתולות תחילה הבן הדבר כנ"ל). והנה תתבונן לפ"ז בעת הישועה כאשר התנוסס הש"י לעמו להו"רת להם התגברות חכמת התורה. הנה נעשה הנס ע"י כהן גדול הרמוז בחכמ'. וע"כ המצוה עליו. אשה בבתולי' יקח. אפי' בעול' ישראל אסור' לו. הבן הדבר:

סעיף ג

ונ"ל עוד דהנה אמרז"ל שגזרו על בתולה הנישאת ליום רביעי תבעל וכו' ולמה דוקא על הנישאת ליום הרביעי ונ"ל דהנה ענין תקנת חז"ל (בתולה נישאת ליו"ם רביע"י ונבעל' בחמישי) נ"ל דהוא ע"פ מ"ש בזוה"ק ה' ד' היית ומדקביל' דכור' נמשך היו"ד לתוך הד' ונעשה ה' הנ' המשכת היו"ד דקדוש' והרומזת לחכמ"ה) לתוך הד' עי"ז האשה כורתה ברי' למי שעשא' כלי ושומע' לחכמת"ו ורצונו ועצתו של וכו' והנ' הם רצו ח"ו להכניע חכמת התור"ה ולהגביר חכמת"ן החיצונית ע"כ גזרו בתולה הנישאת ליום הד' הד' דייקא בכדי להמשיך א"ו לבתולות ישראל ממוח חכמתם הזוהמא ויתמשכו אחרי חכמת"ן. על כן נעשה הנס על ידי כהן גדול הרמוז בחכמה. והוא מצוו' אשה בבתוליה יקח וכנ"ל:

סעיף ד

ע"פ הדברים תבין משארז"ל שהיה הפ"ך הנסיי חתום בחותמו של כה"ן גדו"ל והוא לפלא. האם היה דרכו של כ"ג בכל זמן להניח חותמ"ו על פכ"י השמן הרי ע"ז היה ממונין להספיק שמנים ומנחות ויינות. ואין זה מעבודת כה"ג. וגם למה היה צריך לחתום. והנראה בזה היה תוקף הנס שע"י פלא ונס מצאו פ"ך חתום בחותמו של כה"ג דבר שלא היה מעולם. להורות על האמור להיות היונים רצו לבטל חכמת התורה ולהגביר חכמת החיצוניות. הנה התנוסס הש"י עמנו להגביר חכמת התורה הראה לפלא ואות בשמ"ן הרומז לחכמ' כ"מ ששמן זית מצוי שם החכמה מצויי' (וכמ"ש כ"פ) ובמנורה הרמוז בחכמ"ה מנורה בדרום הרוצה להחכים ידרים ומצאו בדרך נס מונח בחותמו של כה"ן גדו"ל הרומז לחכמ"ה כמש"ל והוא דבר שלא היה מעולם רק שהיה בדרך נ"ס ומעתה לא תקשה לך מה שהקשו המפרשים מה היה הנס של יום הראשון הוא הנס הנפלא שמצאו פ"ך מונח בחותמו של כה"ן גדול דבר שלא היה מעולם. רק להראות חיבת אב

לבנים בני בנים של תור"ה אשר הש"י התנוסס עמהם בכל עניינים הרומזים לחכמ"ת התור"ה הבן:

סעיף ה

ונ"ל ג"כ לבאר טעם על מה סמכו א"ע חכמי הדור להמליך מלכים מן הכהני"ם בימים ההם הלא נשבע י"י לדו"ד וכו' ונ"ל דהנה מדת המלכות נק' נ"ר שמקבל' מן ג' ייחודים. הוי' אהיה (חב"ד) הוי' אלקי"ם (חג"ת) הוי' אדנ' (נה"י) בגימ' נ"ר גם הוא נתונה ברמ"ח איברין דילי' ובין ב' דרועין הרי נ"ר. גם במדת מלכות אלף למד אדנ' בגימ' נ"ר. ובזהר פ' תרומה נ"ר מצו"ה תיקונא דשרגא דא בוצינא דדוד דאיהו נ"ר תיקונא דאורייי' דבע"פ וכו' כללי של דבר מדת מלכות נק' נ"ר ע"כ. גם מלך ישראל בעוה"ז נק' נ"ר וכמ"ש לדו"ד לא תצא עמנו למלחמה ולא תכבה את נ"ר ישראל וזשאמרז"ל מפני מה זכה שאול למלכות מפני שהי' מדליק נרו"ת לישראל להאיר להן במבואות האפלים במקום החשך והנה החשמונאים שהאירו בזכותן ובצדקתן לכל ישראל והארץ האיר' מכבידן בנס דמנור"ה בעת שליטת חש"ך דיוני"ם וכמ"ש כמ' פעמי' ע"כ הבינו כל ישראל אשר להן יאתה מלוכה לפי שעה בעת ובעונה הזאת. כי המלוכה נקרא נ"ר ישרא"ל ועוד יתבאר אי"ה.

סעיף ו

ו"ל עוד טעם על מה סמכו א"ע חכמי הדור בעת ההוא ליתן מלוכה לכהנים הלא נשבע י"י לדוד ונ"ל דהנה איתא בזהר וז"ל ת"ח דוד זמין לי' למלכא ולמטרוניתא לנייחא מה עביד שני בדיחי דמלכא בגין דופינס ומאן נינהו דכתיב כהניך ילבשו צדק וחסידך ירננו. ולוי"ך ירננו מיבע"ל דהא ליוואי אינון בדיחי דמלכא וכו' א"ל חוב"ה דו"ד לא בעינא לאטרחא אילין א"ל דוד מארי כד אנת בהיכלך את עביד רעותך השתא דאזמינא לך ברעותי קיימא מלה לאקרבא אילין וכו' אמר דוד בעבור דוד עבדך אל תשב פני משיחך. סדורא דקא סדרנא לא ישוב לאחורא. א"ל קוב"ה חייך אפי' במאנין דילי לא אשתמש אלא במאני"ן דילך עכ"ל הנה ידוע צד"ק הוא מדת מלכות הנה כשאמר דוד כהני"ך ילבשו צד"ק היינו ילבשו מלכות וחסיד"ך ירננו והבטיחו הקב"ה שיעש' כן כמבואר בזהר הנ"ל. הנ' נתקיים הדבר בנס דחנוכ"ה שהכהנים לבשו הוד מלכו"ת והחסידים ברנ' יגילו בהל"ל והודא"ה נמצא אדרבא מזה הסדר מוכח חביבות דוד לפני הש"י שקיים הקב"ה בזמן מן הזמנים כפי הסדר. ואדרבא מזה הסדר מוכח בפירוש שזה הוא מלכות לשע' לקיים דברי דוד וסידורו כדכתיב בעבור דו"ד עבדך אל תשב פני משיחך סידורא דקא סדרנא וכו' וכתיב אח"כ נשבע י"י לדוד אמת וכו' מפרי בטנך אשית לכסא לך רק מלוכת הכהנים הי' מלוכה לשעתא לקיים סידורא דדוד ע"כ הי' על מגינו של דוד ציור

מנור"ה להורות דבנס דמנור"ה יהי' הוכחה לחביבות דו"ד. וזה שאמר אחר כך כהניה אלביש יש"ע וחסידיה רנן ירננו שם אצמית קרן לדו"ד ערכתי נ"ר למשיח"י והבן:

סעיף ז

נעשה הנס ע"י כהני"ם זכור תזכור את אשר כתבנו בסימן ב' יו"ן בגימ' ב"פ נח"ש. דכר ונוק' שבקליפה נח"ש בריח נח"ש עקלתון והנ' נעשה הנס ע"י כהני"ם כה"ן יותר מספר ט' על מספר יו"ן ואות הט' הוא אור הגנוז בגויי' וירא אלקים את האור כי טו"ב ועמש"ל (במאמר י"ח אות ו' בשם הרוקח דעל אות הט' כי טוב ד' תגין. ולהורות על מספר ד' פעמים ט' מספר ל"ו נרו' נגד ל"ו פעמים אור ונ"ר ומאורות הנזכר בתורה. ה"ס אור הגנוז בתורה אל"ה. אלף ל"ה היינו ה"פ אור הנזכרים במ"ב ביום ראשון בג' אלף ל"ה. אלה בהחזרת האלף לאלף. הם ל"ו והנה ע"י או"ר הגנו"ז שהוא נגנז בתורה אזי מבטלין קומת הסט"א דכר ונוק' שבקליפה ב"פ נח"ש. בגימ' יו"ן בהחשב הן לת"ש. והנה כה"ן יותר מספר ט' של אור כי טוב טוביה גנוז בגווי'. ועל הט' ד' תגין לרמז ד' פעמים ט'. הם ל"ו נרות נגד ל"ו לשונות או"ר ונ"ר ומאו"ר שבתורה שהוא אור הגנוז בה. ה"פ או"ר של יום ראשון שהוא מספר אל"ה אלף ל"ה:

והנה נתנו הימים להודות ולהלל. הנה אמרז"ל מיום שברא הקדוש ב"ה את עולמו לא הי' אדם שהוד"ה להקב"ה עד שבאת לא"ה והודתו שנא' הפעם אוד' את י"י. הגם שכבר אמרו שארי לשונות של שבח ותהל' עכ"ז לשון הודא"ה המציא' לא"ה. והרבותא בלשון הודא"ה שהוא על תוס' טובה דכיון שנטלה בנים יותר על חלקה אמרה לשון הודא"ה כ"ה בימים האלה ניתקן להודו"ת. שהוא על תוס' טובה דהרי האור שנגנז בתורה הוא המרומז בל"ו לשונות של או"ר המרומז בתורה היינו ה"פ או"ר שבמ"ב ביום הראשון הנה היא נגנז לע"ל. והנה תוספת טובה ניתן לנו להיות למאורות לב"י גם בגלות החל הזה מעט קט מהארת אור הגנוז הם הל"ו נרות דחנוכה הנה היא תוספת טובה ושייך למימר בזה הודא' ברוך המגיד מראשית אחרית לא"ה (היא ל"ו) המציאה לשון הודאה הבן:

מאמר ז

סעיף א

בו ידובר טעמים למה נעשה הנס ע"י שמן ונק' שם המאמר שמן למאור:

טעם למה עשה הש"י הנס בשמן דהנה היונים רצו לבטל חכמת התורה ולהגביר חכמות החיצוניות חכמת יו"ן הנה בעת הישוע' ליהודים היתה אורה זו תור' הנה הפליא הש"י הנס בשמן הרומז לחכמה (הקדושה) כענין שאמרו רז"ל וישלח יואב תקוע' ויקח משם

אשה חכמ"ה תקוע"ה דייקא כי תקועה אלפא לשמן. ובכ"ע ששמן זית מצוי שם חכמה מצוי' (וכמש"ל כ"פ):

מאמר ח

סעיף א

בו ידובר טעמים למה נעשה הנס ע"י מאור האש ואור ונר נק' המאמר מאור"י הא"ש:

נעשה הנס ע"י או"ר הנ"ר דייקא ולא במקר' הוא מעשי י"י כי נורא הוא. נ"ל דהנה דרשו חז"ל והארץ היתה תה"ו (בבל) ובהו (מדי) וחשך (יון) ע"פ תהום (מלכות הרביעית) הנה נק' מלכות יו"ן חש"ך כמש"ל (מאמר תור' אור סי' כ"ה) שהניגוד שלהם הוא לכח השכל"י שבישראל והנה השכל הוא הנ"ר המאיר אל האדם להנחהו ולהדריכהו במעגלי צדק הלא תרא' אפי' הסומ' הולך במישור ע"פ השכל אל כל אשר יחפוץ (חכמ"ה היא או"ר כדכתיב חכמ"ת אדם תאי"ר פניו) משא"כ הכסיל בחש"ך הולך כי עינים לו ולא יראה. והנה כל החכמות חיצוניות הם כסילות נגד חכמ"ת התור"ה וכמו שכינה אותם שלמה אשת כסילות הומי' וסוררת ע"כ נקראים חש"ך ולא או"ר והנה מלכות יו"ן ברצותם לבטל חכמת התורה ולהגביר ח"ו חכמתם החיצוניות הם נקראי' חש"ך

הג"ה הלא תראה החכמ"ה הגדולה שבסט"א הוא חכמת הכישופים עיקר פעולתם בחשכת לי"ל ע"כ כאשר הש"י ביטל המנגד שהוא הכסיל בחש"ך ואור השכל שבישראל בתורה ועבודה נתקיים לעד ויאמר אלקים יהי או"ר. וע"כ מזמן הנס עד סוף הבי' הם או"ר שנים וליהודים היתה אור"ה זו תור"ה במנור"ה בדרו"ם. הרוצה להחכים ידרים צד שאינו מתחשך לעולם כמש"ל: הנה האיר להם הש"י אור הנסיי למעלה מן הטבע וכאשר תבין עוד דהנה יו"ן מנגדים בחכמתם. (חכמת הפלסופיא והטבע) לשכל וחכמתם של ישראל שהוא חכמ"ת התור"ה שהוא למעלה מן הטבע והנ' רצו בחכמת' הטבעיית (חש"ך ולא או"ר) לבטל חכמ"ת התור"ה אשר היא למעלה מן הטבע. ע"כ בעת ישועת ישראל. ליהודי' היתה אור"ה (זו תור"ה) שלא כטבע להורות שאין חלק לישראל בחכמות החיצוניות רק הכל ע"י חכמ"ת התור"ה שהיא למעלה מן השכל הטבעיי והנ' כל החכמו' החיצוניו' הם אצל התורה כעבדים אצל אדוניהם שהעבד עוזב שכלו וידיעתו. וסר למשמעת האדון. והנה היוני"ם הרשעים רצו להמליך את העבד על האדון ח"ו הנה אל הוי' ויאר לנו בנס שלא כטבע ועי"ז נתגברו ישראל עד שנתבטלו אז מישראל חכמת החיצוניות ע"י חכמ' התור"ה הקדושה החצוב' מפי הש"י למעלה מן הטבע. ע"כ נקבעו הימים האלה לזכרון לבני ישראל בנ"ר מצו"ה הרומז לתור"ה או"ר להאיר עיניה' בחכמ' התור' כי בכל דור ודור עומדים עלינו בפיתויי החכמו' החיצוניו' לבטלינו מתור"ה ועבוד' והנה הנר מצו' הלזה הוא סגולה לתורה

זכרון לבני ישראל לפני י"י עד עולם ואם בעל נפש אתה תן עיניך בנר מצו' בימים ההם ויאיר אור שכלך בתורה ותבין נר מצו' ותור':

מאמר ט

סעיף א

בו ידובר טעמים למה נעש' הנס ע"י המנור' נק' המאמר מנורת המאור:

נעשה הנס במנור' ולא במקר' הוא. הנ' עיין מ"ש במאמ' הלל והודא' סימן מ"ט משם תדרשהו לטובה. ואין מן הצורך לכפול הדברים ותבין שם ג"כ טעם למה הנס הזה דחנוכה לא ניתן לכתו"ב. כמשאמרז"ל. ויתורץ לך הכל בהקדמת חז"ל דנתקש' משה במעשי המנור' ע"פ מה שכתבו תלמידי הבעש"ט. עיי"ש:

סעיף ב

הרב הגדול המפורסם בישראל מהר"ד דלידא כתב בספרו עיר דו"ד ע"ד הפשט הא דנתקש' משה במעשה המנור"ה. הוא ע"פ משאמרז"ל בפסוק נקב' תסובב גבר. הוא שבעוה"ז נטלו ישראל כנקב' עישור נכסי' היינו ארצות ז' עממין. שבעה מן שבעי' אומות ולע"ל יהיו כזכרי' ויירשו את הכל ובגמ' פליגי בעישור נכסי של הבת אי הוה כירוש' או כבע"ח. ואיפסקא הילכתא כבע"ח ונ"מ שמן התורה אינה נוטלת רק הן הזיבורות כדין בע"ח מן התורה (ורבנן הוא דתקנו בבינונית) והנה מצות המנור"ה הוא היתה בסגולה לנצח את האומו' אשר הם חשך ולא אור. ע"כ מצינו שהיה על מגינו של דו"ד צורה המנור"ה והיו נושאין לפניו במלחמה והי' מנצח ע"כ נצטו' משה במלאכת המשכן לעשו' מנור' בז' קנים בכדי לנצח ז' אומות וכשהגיע זמן בנין בית המקדש שבנאו דוד ושלמה. הוא בנין לעד לעולם עד אשר ימלא כבוד י"י את כל הארץ וישראל יירשו את כל העולם. הנה לעבור זה עשה שלמה עשרה מנורות של ז' ז' קנים ס"ה שבעים קנים לנצח את כל השבעים אומות. והנה מש"ה כשצוהו הש"י לעשות המנור"ה מן ז' קנים אז הבין אשר ישראל לא יטלו כעת רק כנקבה עישור נכסי ז' אומות אז היה קשה לו א"כ כיון שדינם כנקבה רק עישור נכסי למה נוטלים מן העידיות ארץ מבחר הארצו' זה הוא שנתקשה במעשה המנורה עיי"ש דבריו באריכות ולפ"ז אנן נמי נימא בנס הלזה שנעשה בזמן שנצחו את היונים ונעשה נס במנור"ה להורות על הנצחון ונעשה נס בהאור הנסיי אשר הי' מהארת או"ר הגנו"ז אשר הפליא הש"י לעמו להראותם חינו"ך לאור העתיד אשר יגל' הש"י לעמו ועי"ז ינצחו את כל הגוים כענין שנאמר והלכו גוים לאור"ך וכו' הנה פעל הש"י הנס הזה ח' ימים ח' פעמים ז' קנים הם נ"ו נרות (כמ"ש בפסוק אל הוי' ויאר לנ"ו וכו') והי' ראוי להיו' הנס שתהי' ההדלק' הנסיית ע' קני' להראו' שיהי' הנצחון

על ע' אמות והנה נחסר מנין דו"ד להורו' מה שאינם מנצחים עדיין כל ע' אומות כי נחסר עדיין מלכו' בית דו"ד והנה יום הוא המקווה לי"י אשר יגיע תור וזמן להשיב המלוכה לבעלי' מלכות בית דו"ד אז יושלמו קני מנורה ע' קנים וינצחו ישראל את כל הע' אומות וימלא כבוד י"י את כל הארץ:

סעיף ג

ואנב אומר לך בגמ' ברכו' פ' הרואה ההוא גברא דהוה קאזיל בעבר ימינא נפל עלי' ארי' איתעביד לי' ניסא ואיתציל מיני' אתא לקמי' דרבא א"ל כל אימת דמטית להתם ברי"ך ברו"ך שעשה לי נס במקום הזה והרי"ף ז"ל שינ' וכתב בלשונו. כי מטית להת' אימ"א ברוך וכו' לא כתב ברי"ך ונ"ל שהוא בכוונה מכוונת דהנה אמרינן לקמן ר' יהודא חלש ואתפח על לגבי' ר' חנא בגדתאה ורבנן א"ל בריך רחמנ' דיהבך לן וכו' א"ל פטרתון יתי מלאודויי והקשו התוס' ותר"י והא קיי"ל כר' יוחנן כל ברכה שאין בה מלכו' אינה ברכ' (ורחמנ"א הוא רק הזכרת השם) ותירצו דמיירי דאמרי רחמנ"א מלכ"א דעלמ"א והוא דוחק דעכ"פ ה"ל לש"ס להקשו' ולתרץ כדאקשי לעיל גבי בנימין רעיא. ונ"ל דמזה שפט רבינו הגדול דבהודאה לא בעינן מלכו"ת דהודאה היא ולא ברכ"ה והראי' דנפקא לן הודא"ה מן יתרו שאמר ברוך י"י אשר הציל אתכם וכו' ושם לא נזכר מלכו' ולדעתי זהו כוונת הרי"ף ז"ל ששינה מלשון הגמ' שאמרו ברי"ך ברו"ך וכו' ובכדי שלא נטעה דצריכין ברכ"ה ממש בהזכרת מלכו"ת הנה שינה הרי"ף ז"ל וכתב אימ"א ברו"ך וכו' שהוא רק אמירת הודא"ה ויוצא י"ח בלא הזכרת מלכו"ת כנ"ל:

והנה אם אמת נכון הדבר מהראוי ליתן טע"ם לדבר למה לא תצטרך הודאה לומר בה מלכות כאינך הברכות וי"ל ע"פ מדרשיהם ז"ל בפ' חוקת. אז ישיר ישראל מפני מה לא נזכר משה שם מפני שנתענש על המי' ואין אדם מקלס לאיתפקלטור שלו ולמה שמו של הקב"ה לא לזכר בה משל לשלטון שעשה סעודה למלך. אמר המלך אוהבי שם א"ל לאו אמר אף אני איני הולך לשם אף כך אמר הקב"ה הואיל שמשה אינו נזכר שם אף אני איני נזכר שם עכ"ל. ומעתה רווחא לן שמעתתא. הודאה ההיא בהו"ד שנפגם בהאבק מלאך עם יעקב והנה הגם שניתקן בימי מתתיהו והחשמונאים עכ"ז כיון שלא היה התיקון ע"ימלכו"ת בית דו"ד לא הי' התיקון לעולמי עד אשר ב"ב יתקן עולם במלכו"ת שדי וכסא דוד יהי' נכון לפני י"י ע"ע (ע"כ מתתיה"ו בגימ' מנחם בן עמיאל נחמיה בן חושיא"ל אשר הקבלה בידינו הן המה תרין משיחין משיח בן יוס"ף ומשיח בן דו"ד להורות דגמר התיקון לעולמי עד יהי' בזמן המשיחין ב"ב) ע"כ בברכת הודאה שהוא בהוד כיון שלא הי' עדיין התיקון ע"י דוד כביכול הש"י אינו מקפיד אם אינן מזכירין מלכות שמים

וכמש"ל המדרש הנ"ל שאומר מלך מלכי המלכים ית"ש אם אין אוהבי שם אף אני איני נזכר שם עד אשר ב"ב יקויים בנו ובקשו את י"י אלקיהם ואת דוד מלכם אמן:

מאמר י

סעיף א

בו ידובר טעמים למה נעשה הנס ע"י פ"ך דייקא נק' המאמר פך השמן:

אמרו בגמרא מצאו פ"ך אחד שהי' מונח בחותמו של כהן גדול הנה הנס לא הי' במקרה למה מצאו דוק' כלי אשר שמו פ"ך (ואגב יתבא' למה הי' חתום בחותמו של כ"ג וכי ס"ד שהכ"ג היה חותם השמנים ועיין במאמר כהנים הנגשי') והנרא' ע"פ דברי האריז"ל במעשה דהמ"ן שהוא הי' יונק מהגבורות הקשים נודע כי אותיות מנצפ"ך ה"ג הן והנה המן הי' יונק מאותיות מ"נ דמנצפ"ך וזרש אשתו מאות צ'. וחכמיו מאותיות פ"ך עיי"ש הנך רואה לפ"ז אשר החכמי' להרע מן חכמת חיצוניות המה יונקים משמרי הגבורות דאותיו' פ"ך דמנצפ"ך:

הג"ה ויציבא מלתא להטועם מעה"ח אימא עילאה עד הו"ד אתפשטת וכבר ידעת שהחמשה גבורות מתפשטין מחסד עד הוד ויסוד דאימא מסתיים בת"ת ומשם מתחיל להתגלות החכמ"ה אב"א ע"כ בפך שהן גבורות נצ"ח והוד משם יותר התגלות החכמה ע"כ גם הקליפות שיונקין מן שמרי הגבורו' אותן שיניקתן מן שמרי גבורות פ"ך הן המה חכמים להרע לחכמות עולמות חיצונות הבן הדבר היטב:

והנה כבר כתבנו עיקר התגברו' היוני"ם הי' להיו' ניגוד לחכמת התורה ורצו להגביר חכמת החיצוניות יונית הנה לפי הנרא' בודאי הית' יניקתם משמרי גבורו' פ"ך גבורו' נו"ה (והיו יכולים להגביר או"ר בזה מחמת הפגם שנגע הס"ם בכ"ף ירך יעקב ונפגם ההו"ד ובהדי הוצא לקי כרבא נצ"ח (ע"כ קרא' כ"ף ירך יעקב כ"ף היינו פ"ך) ע"כ באלף החמישי בחי' הו"ד כל היום דו"ה היפוך הו"ד סוד והוד"י נהפך עלי וכו' ונקדם החורבן עוד עק"ב שנה מן האלף הרביעי סוד ואת' תשפוני עק"ב כי בהדי הוצא וכו') כיון שהי' להם התגברו' חכמו' חיצוניו' כדחזינן בחכמי המן כאשר למדנו מדברי מרן זלה"ה ומעת' תבין בעת הישוע' בזמן הנס מצאו פ"ך דייקא. וחותם של כהן גדול דייקא כי כהן הדיוט בנצח. כה"ן סתם בחסד כה"ן גדו"ל לרמז על החכמ"ה הקדוש' שניתגלית בפ"ך נצ"ח והו"ד ומבטלת כל חכמו' חיצוניו' הבן הדבר היטב. בהבינך זה תבין דברי חז"ל שאמרו ביעקב שחזר על פכי"ם קטנים בעת שנאבק עמו הס"מ ואמרו קטני"ם כי באמת המה קטני"ם ב' גבורו' האחרוני' דמנצפ"ך הבן הדבר:

סעיף ב

ואומר לך עוד טעם הפ"ך אמרה חנה רמ"ה קרנ"י בי"י ודרשו חז"ל רמה קרנ"י ולא רמה פכ"י שאול (ויהוא) שמשחוהו בפ"ך לא נמשכ' מלכותן דוד (ושלמ') שנמשח בקר"ן

נמשכה מלכותו הנה מלך במשפט יעמוד ארץ וצ"ל מבחי' הגבורות קדושו' מנצפ"ך ע"כ מ"נ (מלך) צ' (מלך) פ"ך (ימלך) כנודע והנ' ג' גבורו' הראשונו' יש לכנותם קר"ן כי המה בחג"ת שהם העיקר והקר"ן משא"כ נה"י באים תמיד בסוד תוספות ע"כ מי שנמשח בקר"ן נמשכה מלכותו משא"כ מי שנמשח בפ"ך הוא מלכו' רק לשעה לא נמשכה מלכותו עוד נ"ל הנה פ"ך בגימ' ימל"ך משא"כ קר"ן בגימ' ימל"ך לעלם וע"ד ע"כ מי שנמשח בקר"ן נמשכה מלכות"ו כי נרמז לו מלוכה קיימת לעול"ם וע"ד משא"כ פ"ך ימלך מלכו' לשעתה:

ובזה תבין היאך התירו לעצמם חכמי הדור ליתן מלוכה לחשמונאי' הלא נשבע י"י לדו"ד וכו' ולפי הנ"ל יונח דחכמי הדור ראו כן תמהו. ראו שנעשה להם נס בפ"ך הבינו דשעתא קיימא לון מלכו' לשעתה וזה מה שנ"ל בכוונת הגמרא במגילת תענית אמרו וכשגברה יד בית חשמונאי ובנמ' שינו וכשגברה מלכו"ת וכו' מצאו פ"ך וכו' כוונת הגמ' להורות מה שמצאו להם פ"ך. הבינו חכמי הדור שהשיגה יד"ם למלוכה לשעתה וזה שיש לפרש בפסוק כהני' (היינו החשמונאים) אלביש ישע (בישועת הנס אז (וחסידי' רנן ירננו (בהלל והודאה) שם אצמיח קר"ן לדו"ד (רצ"ל אדרבא משם ניכר צמיח' קר"ן לדו"ד דהנה כשמצאו להם פ"ך הבינו דשעתה קיימא להון מלוכה לשעתה כענין רמיזת הפ"ך ימל"ך לשעתה ולמה לא לעול"ם וע"ד הרי כשפוסקין לו לאדם גדולה פוסקין לו לעולם וכו' אבל זה א"א דמתנת מלוכה כיון שכבר ניתן המלוכה לזרע דוד שנמשח בקר"ן לרמז ימל"ך לעל"ם וע"ד א"כ אדרבא מהם מוכח ונשמע יום המקוו' שתחזיר המלוכה לבעלי' למי שנמשח בקר"ן. וזה שם אצמיח קרן לדוד שממנו יצא חוטר מגזע ישי משי"ח צדקנו י"י מל"ך י"י מלך י"י ימל"ך בגימ' משי"ח. בין והתבונן:

ובזה תתבונן ג"כ שע"כ נעשה נס להחשמונאים בפ"ך להתבונן בזה ימל"ך דשעתא קיימא להו מלוכה לשעתה ואח"כ תוחזר המלוכה לבעלי' למי שנמשח בקר"ן ע"כ נעשה הנ"ס בנ"ר הוספת מספר קרן על מספר פ"ך הוא נ"ר וזהו ג"כ המובן לך שם אצמיח קר"ן לדוד ערכתי נ"ר למשיח"י. ערכתי נ"ר הניסיי בהוספת הפ"ך להורות על משיחי ב"ב אמן:

סעיף ג

ועוד אבאר לך טעם שנעשה הנס בפ"ך דייקא. הנה כבר ביארתי לך הס"מ נאבק עם יעקב ונגע בכ"ף ירכו ונפגם ההו"ד כידוע והנה בימים ההם בזה"ז בא מתתיה"ו עם בית דינו לתקן מדת הו"ד ותקנו הודא"ה על הנס שנעשה בימים ההם. והנה תמצא ביעק"ב שאמר להמלאך הנ"ל לא אשלחך וכו' וגילה לו המלאך לא יעקב יאמר עוד שמך כ"א ישראל שהוא יש"ר אל כענין הנאמר בהושע וישר אל מלאך וכו'. ומה שייכות הי' לו זה

בכאן אבל הוא לדעתי שאמר לו יעקב לא אשלחך כ"א ברכתני וגילה לו שזהו ברכתו שיהי' שמי יש"ר א"ל היינו שיקח מידו אותיות א"ל שהם חיות הקדושה שבו והוא יהי' למ"ס והנה חותמ"ו של כה"ן שהוא איש חס"ד הוא נעשה מרכב' לשם א"ל חס"ד אל כל היום ואפילו כה"ן גדול הנה נק' א"ל עליו"ן עיין בזהר כשמגיע לתהלות לא"ל עליו"ן וכו' צריכין למיקם קדם מלכא עילאה. והנה בכאן כאשר גבר אויב בשעת הקטרוג אז ונפסק' הנבואה על כי נפגם ההו"ד כשנאבק עם יעקב ע"כ נתגבר אז מלכות יון על התורה ומצותי' הנה הפועל ישועות כאשר התנוסס עם עמו ישראל. הנה מצאו פ"ך (בגימ' מ"ס) דייקא מונח בחותמו של כה"ן גדו"ל היינו שם א"ל להורות אשר בני ישראל כיון שהשם א"ל בידם מאביהם ישרא"ל סבא קדישא הנה חיות הס"מ בידם ואין כח לקטרוגו כענין דבר הנחתם בחותם שאינו יכול לצאת חוץ ולהתגלות כי החות"ם מעכבו ועתידין ישראל במהרה להוציא כל בלעו מפיו ומכל הדברים האלה תבין. למה מצאו דוקא פ"ך ולמה הי' מונח בחותמ"ו של כהן גדו"ל וכי כך הי' דרכו של כ"ג לחתום כלי השמנים בחותמו הרי לזה היו ממונים על היינות ושמנים וסלתות וביותר קשה לאיזה ענין הי' צריך הכ"ג לחתום בחותמו אך הוא דבר ניסיי אשר אירע לשע' שהי' כך להורות לנו על הדבר הנעלם שביטלו בשמים כחו של ס"מ (בגימ' פ"ך) ע"י החותם של כה"ן גדו"ל שהוא חתום בשם א"ל הבן הדבר:

ומעתה לא יקשה לך בשום אופן מה הי' הנס של יום הראשו"ן דהרי הוא הי' הנס המופלא שמצאו פ"ך (דייקא) דבר שלא הי' במציאת בביהמ"ק שיהי' פ"ך ויהי' חתום בחותמ"ו של כה"ן גדו"ל וחכמי הדור הבינו שהוא בנס להורות על הדבר הנעלם הנ"ל:

סעיף ד

ועוד זאת אדרוש לך מעין הנ"ל וביתר שאת מצאו דוקא כלי אשר שמו פ"ך אמר בגמ' כל הקורא ק"ש על מטתו מזיקין בדילין ממנו שנאמר ובני רש"ף יגביהו ע"ף ואין עוף אלא תורה שנאמר התעי"ף וכו' ואין רש"ף אלא מזיקין שנאמר מזי רעב ולחומי רש"ף וקטב מרירי וכתב הרב הגאון הגדול בעל פני יהושע הא דאין רש"ף אלא מזיקין היינו הס"מ (בהסיר ממנו א"ל) ונוק' דילי' לילית בגי' רש"ף והנה תור"ה הוא בגימ' שלהם עם אותיות א"ל להורות כי ע"י תור"ה יכולין לבטל כחם וחיותם אשר הוא שם א"ל ע"ש ומעתה תתבונן בכאן שמצא פ"ך הנה אות ך' הוא פשוטה והוא בגימ' ת"ק הנה פ"ך הוא רש"ף אשר המה המזיקין דעלמא אבל המה חתומים בחותם כה"ן גדו"ל שם א"ל כנ"ל ואז הם בגימ' תור"ה (שרצו היונים לבטל הבן הדבר) וע"י התורה לא ירעו ולא ישחיתו כי מלאה הארץ דעה ע"י הנ"ר מצ"וה הרמוז לתור"ה או"ר השומרת מן המזיקין וכנ"ל.

ומזה תתבונן ג"כ מנין המנחה ששלח יעקב לעשו תק"ף בהמות (מנין שעי"ר הנשלח לעזאזל ביוה"כ קודם שנאבק עמו המלאך והקב"ה קרא ליעקב אל. הבן מאוד הדברים ותן תודה לאל המגלה תעלומות:

סעיף ה

אומר לך עוד נעשה הנס בפ"ך כבר כתבנו בזה נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים פסולה כתבנו הרמז בזה דהנה תרי"ג מצות דאורייתא ושבע מצות דרבנן בהם נשלם מנין כת"ר והנה זאת המצוה דרבנן היא האחרונה ובה נשלם כת"ר שהיא בגי' עשרים ע"כ הניחה למעלה מעשרים פסולה וגם תרי"ג אותיות הם בעשרת הדברות עד אשר לרע"ך ותיבות אשר לרעך הם ז' אותיות בהם נרמז ז' מצות דרבנן והנה מצוה האחרונה היא אות ך' ע"כ הניחה למעלה מן ך' פסולה והנה עד היום היו כבר בעולם כל המצוה עד אות כ"ף של לרע"ך ואות ך' עדיין לא נתגלה. והנה כשבאו ימי השילום להשלים מצו' נגד אות כ"ף מצאו פ"ך להורות שבא זמן המצוה להשלים כת"ר והוא נגד אות כ"ף אתוון דדין. פ"ך. כ"ף ומעתה ג"כ לא יקשה לך למה מדליקין ביום הראשון. ומהו הנס שנעשה בו דהרי הוא היום אשר ראו שנתגלית המצוה הזאת לברך עלי' אשר קדשנו במצותיו וצונו הבן:

סעיף ו

עוד אומר לך נעשה הנס בפ"ך בך' דאי"ק בגימטריא שעי"ר להורו' דהיא קצת הארה מן אור הגנוז ומן אורו של מלך המשיח אשר יאיר לנו אחר השלמת מלכות שעי"ר ובפרט לפי מ"ש שהברכה לא היתה פחות' מאלף פכין כמו בכל מקום הברכה העליונה אינה פחותה מאלף והדליקו מהם ח' פכים נשארו תתקצ"ב בגימ' עול מלכות שמים ובגימ' באורו של מלך המשיח אשר יהי' בהשלמת שליטת שעיר ע"כ נעשה הנס בפ"ך בגימ' שעיר כנ"ל:

מאמר יא

סעיף א

בו ידובר מה הי' הנס ביום ראשון אשר עמדו עליו כל הפוסקים. וידובר. בזה כמה טעמים לפי קט שכלינו ונקרא בשם המאמר הזה ראשו"ן הו"א:

עיין במאמר הקודם. פ"ך השמן סימן ג' וסימן ד' ותבין מפלאות תמים דעים אשר זה הי' הנס המופלא של יום הראשון מה שמצאו פ"ך דייקא כלי שלא היו משמשין בו בביהמ"ק וגם מה שהי' חתום בחותמו של כה"ן גדו"ל דבר שלא הי' במציאות מעולם כי הכ"ג לא הי' חותם השמנים מעולם כי היו ממונים ע"ז להספיק יינות שמנים וסלתות

אבל הי' הדבר הזה בנ"ס שהראה להם הש"י בזה איך נתבטל כח המקטריגים ונתגבר כח התור"ה או"ר עיי"ש דבר נפלא:

סעיף ב

עיין עוד במאמר הנ"ל סימן ה' ותראה שעיקר מצות הדלקה נתגלה להם ביום הראשון במציאת פ"ך שהוא בנ"ס דבר שלא היו משתמשין בו רק הי' להורות על אות כ"ף של אשר לרעך אשר בה תלוי מצות נר חנוכ"ה המצוה האחרונה שבכל המצות. פ"ך. כ"ף. הבן:

סעיף ג

עיין במאמר תורה אור סי' י"ב ותבין שעיקר הנס הי' ביום הראשון מה שנזדמן להם לעבודה הראשונה שמ"ן טהור (חכמ"ה כי שמ"ן רמז לחכמה וכ"מ ששמן זית מצוי שם חכמ' מצוי' כמ"ש וישלח יואב תקועה ויקח משם אשה חכמ"ה כי תקועה אלפא לשמן וכבר כתבנו שלקח אשה חכמ"ה דייקא. כי החכמה היא אבא. ואבא יסד ברתא. כולם בחכמ"ה עשית מלאה האר"ץ (העליונה) קנייניך הארץ היא המלכו"ת. והנה נזדמן להם בנס לעבודה הראשונה שמן (חכמה) למנור"ה הרומזת למלכו"ת בכדי לבשרם שנמתקו הדיני' של המלכו' ע"י אור התורה א"כ ביום הראשון הי' תוקף הנס ועיי"ש במאמר ה' באריכות:

סעיף ד

עיין עוד שם במאמר הנ"ל סי' י"ג מלכות יון רצו לבטל התור"ה אשר בה גנוז האור הראשון הגנוז (כמש"ש) והנה כשהתנוסס הש"י לישראל. וביטל את כח מלכו' יון הנה האיר להם ביום ההוא רמז להארת אור הגנוז בתורה ע"כ בו ביום התחילו בגזירת היוצר בהארת המנורה הרמוזה לתורה שבה הוא אור הגנוז ועיין שם באריכות הנס המופלא:

סעיף ה

עיין עוד במאמר הנ"ל סי' ח"י ברכה של מעלה אינה פחותה מאלף כמבואר בזהר ובתלמודא דידן וא"כ בכאן על כרחה לא היתה הברכה פחות' מן שיעור אלף פכין והנה ח' מהן הדליקו בח' ימים ונשארו עד לעתיד תתקצ"ב פכין בגימ' עול מלכות שמים שיהי' מלכו' שמים שלימה באורו של מלך המשיח (ג"כ בגימ' כנ"ל) וא"כ שהיתה הברכה אלף פכין הנה הפך הטבעיי נתבטל והי' כלא הי'. וע"כ קבעו גם יום הראשון להודו' ולהלל ולהדלקה וזה שאומרים בנוסח ההודאה וקבעו שמנת (בחיבור הימים) ימי חנוכה. עיי"ש במאמר הנ"ל ותבין ועיי"ש עוד באות ך'. תקנו ל"ו נרות נגד האור הגנוז ששימש ל"ו שעות וכן הם בתורה ביום ראשון דמ"ב ה"פ או"ר בגימ' אלף ל"ה ובהחזרת האלף לאלף סוד הכתוב איכה ירדוף אחד אלף הנה יהי' מספר ל"ו אל"ה יעמדו לברך את

העם והנה ביום הראשון תיכף כשנתגלה הברכ' העליונה אינה פחותה מאלף. הוא סוד האל"ף. אחד. ושאר הימים ל"ה נרות. הבן הדבר ועיי"ש במקומו הנ"ל:

סעיף ו

ובאלה הדברים תמצא טוב טעם למה לא תקנו ספיקא דיומא לימי חנוכה (כמו שהקשו הפוסקים) והוא דאז הי' ט' ימים והנה אות הט' הנה ראש הימין כפוף לתוכה. להורות מ"ש בזהר טובך גניז בגווך (היינו סוד אור הגנוז שהוא הט' הראשונה בתורה וירא אלקים את האור כי טו"ב) והנה בימי חנוכה גם כעת נתגלה בכל שנה מהארת אור הגנוז כמ"ש הרוקח ז"ל דעל איית הט' דכי טו"ב. ד' תגין לרמז ד' פעמים ט' הוא מספר ל"ו נרות חנוכה ע"כ לא תקנו ספיקא דיומא דאז הי' ט' ימים ואות הט' מרמז כעת על טוב"ך גנוז בגווך ובאמת בחנוכ' יש גילוי והאר' והתפשטו' מעט מן אור הגנוז והבן:

סעיף ז

עוד אציין לך דבר נחמד למשכיל בחכמה הנה בר"מ פ' תצא דף רפ"ב ע"א וז"ל ואנת אליהו דסליקת וכו' נחית לגבה וכו' ומלאכין דבעל' ברא דאבא ואימא וי' כסיאו לה (היינו לשכינה ה' אחרונה איתקריאת מנו"ר' ע' בכתבי האריז"ל) ומעטפין לה בשית גדפין אב"ג ית"ץ ובל"ו דתליין מנייהו בחשבון ל"ו ודאי (היינו שארי ל"ו אותיות של שם ע"ב) איהו שרפי"ם עומדים ממעל ל"ו עכ"ל והנה היונים כשרצו לבטל התורה ולהפריד הייחוד העליון הנה אמרו לישראל כתבו לכם על קר"ן השו"ר (השם הראשון של שם מ"ב. ר"ל בגי' שור. והשם הנ"ל הוא בקר"ן והתחלה וממנו תלויים ל"ו אותיות) אין לכם חלק וכו' ממילא תבין לפ"ז למה תקנו ל"ו נרות. ותבין הארת יום הראשון שתקנו בעת הישוע' שהאיר' המנור"ה:

סעיף ח

ותשכיל ותדע את אשר דורשי רשומות דרשו שרפי' עומדים ממעל ל"ו. רמז על נר חנוכה שרפי"ם (היינו השמשים ששורפין ומדליקין בהם את הנרות) עומדים ממעל ל"ו (רצ"ל יעמדו אותן למעלה מן הל"ו נרות ותראה כמה גדל' ושגב' למעל' ראש נביאת ישראל ע"י התורה):

סעיף ט

עיין במאמר תורה או"ר ס' הי' מש"ש בשם הרב הקדוש הרוקח ז"ל נסמך בתורה שמן ונרות (הרמז לנ"ח) לסוכו' ללמד מה סוכות ח' ימים אף חנוכה ח' ימים עיי"ש ומעתה יתורץ ג"כ קושיות הפוסקים למה קבעו גם ביום הראשון יו"ט והדלקה הרי בו לכאור' לא נעשה נס הנה י"ל לפי הנ"ל. דודאי חכמי הדור. בקביעתם המצוה לדורו' קרא אשכחו ודרשו סמוכי' מן התורה ללמוד ימי חנוכ"ה שיהיו ח' ימים כמו סוכות והבינו הדבר מן

התורה אשר רצון הש"י שיהי' הקביעו' ח' ימים דייקא וזה שפירשנו בגמרא. דמקש' בגמ' מאי חנוכ"ה) הנה א"א לומר דהמקש' לא ידע עד היום מימי חנוכה הנקבעים בישראל לדורו' (עיי"ש ברש"י) ע"כ לומר דמיבעיא לי' מהו קריאת שם חנוכ"ה. וא"כ לפ"ז אנחנו לא נדע מהו התירץ) דת"ר כשנכנסו יונים וכו' וג"כ מהו מ"ש לשנ"ה אחרת קבעו"ם וכו' למה דוקא בשנה האחרת ולא תיכף בשנ' הראשונ' ולפי הנ"ל יתכן הכל. דבאמ' ידעו תיכף מן הסמוכו' אשר רצון הש"י שיהי' קביעו' ימי חנוכ' ח' ימים. אבל בשנה ראשונה סברו באפשר יתחילו קביעו' הימים מן יום כו' ומן אז והלא' תדליק המנורה בנס עוד ח' ימים. אבל כאשר אח"כ ראו שלא דלקה המנורה רק ח' ימים בין הכל אז הבינו דכוונת סמיכ' התורה שיתחילו ימי חנוכה מן יום כ"ה ומן אז והלאה ח' ימים ע"כ קראו לימים האלה חנוכ"ה חנו כ"ה הבן הענין:

מאמר יב

סעיף א

בו ידובר מעלת יום האחרון יום הח' מימי חנוכ' אשר נקרא בשם בישראל זאת חנוכה ולמה נק' בשם הזה ושם המאמר נקרא ג"כ זאת חנוכה וידובר בו עוד כמה ענינים:

יום השמיני דחנוכה מנהג בני ישראל לקרוא את שמו זאת חנוכה ולא דבר ריק הוא ואען ואומר: ע"פ מ"ש כ"פ שע"כ קראו לימים האלה חנוכה שהוא חינו"ך והרגל לגאולה העתידה ב"ב והנה בחנוכה קוראין בנשיאים וביום הח' קורין מן הנשיא דמנש"ה עד כן עשה את המנור"ה וטעמא בעי ואקדים לך את אשר כבר פירשנו בפסוק שאמרו בני קרח לפני אפרי"ם ובנימי"ן ומנש"ה עוררה את גבורתך ולכה לישועתה לנו: ויש להתבונן בפסוק הזה מאי שייטי דהנך ג' שבטים להזכירם לישועה יותר מכל שבטי ישורון וגם קשה דנקטינהו שלא כסדר הדגלים ושלא כסדר התולדות והפסיק בבנימין בין האחים אפרים ומנשה. וכבר דרשנו בזה על פי משארז"ל שהמשכן בימי משה נשלם בכ"ה כסל"ו וצוה הש"י להמתין בחנוכתו עד ניסן ירח שנולד בו אברהם ונמצא שנתבייש כסלו ושילם לו הקב"ה בחנוכ"ה בימי החשמונאים והנה מקדש ראשון בימי שלמ"ה נשלם בירח בו"ל הוא מרחשון וצוה הש"י להמתין עד ירח האתנים תשר"י ונמצא שנתבייש מרחשו"ן ועתיד הש"י לשלם לו לעתיד ב"ב יהי' חינוך במרחשון (עיין כ"ז בילקוט מלכים) וטעמ' רבה איתניהו בהנהו חינוכי' דמיבעי' למיעבדינהו בחדשים של בני רח"ל שנק' עקר"ת הבי"ת כי ע"פ סדר הדגלים הנה דגל הראשון יהודה יששכר זבולון. נגד חדשי ניסן אייר סיון. ראובן שמעון גד. נגד. תמוז אב אלול ודגל הג' אפרים מנשה בנימין. נגד תשר"י מרחשו"ן כסל"ו. הנה היה החינוך הראשון של בהמ"ק הא' (שהות נגד אברהם) שקראו

הר בירח תשר"י שהוא החדש של אפרים וחינוך בית שני שהוא כנגד יצחק (שקראו שד"ה) היה החינוך בימי החשמונאים בכסל"ו הוא החדש של בנימין (חינוך בית שני בימי אנשי כנה"ג לא קא חשבינן לחינוך שלם כי לא היתה אז גאולה שלימה כי היו משועבדים למלכי פרס ומדי ועיקר החינוך הי' בימי החשמונאי') וחינוך השלישי אשר יהיה ב"ב בבית השלישי (והוא נגד יעק"ב שקראו) בי"ת יהיה במרחשו"ן הוא החדש של מנש"ה כנרמז במדרש הובא בילקוט הנך רואה כל החינוכי' של כל המקדשים הלא המה בחדשי בני' של רח"ל מושיבי עקרת הבי"ת אם הבנים שמחה והנה חינוך האחרון ב"ב אשר יהיה במרחשו"ן הנה יהי' כנגד יעקב שקראו בי"ת והוא יתקיים לעולמי עד כי יעקב מדתו אמ"ת תתן אמ"ת ליעקב הוא הכולל הימין והשמאל והאמצע. כענין תיבת אמ"ת שהוא באלף בית הראשית והאחרות והאמצע וכיון שיהיה הבית נגד יעקב שמדתו אמ"ת הנה קושטא קאי ויכון הבית לעד לעולם ויהי' חינוך הבית במרחשו"ן (אמצעי בין החינוכים הראשונים כי מדת יעקב אמצעי מדת ת"ת כידוע) נק' ירח בו"ל שאלו האותיות בתורת אמ"ת הם הראש (ב' דבראשית) והאמצע (ו' דגחון) והסוף (ל' דכל ישרא"ל) והנה נשלם גם הבית הראשון בירח בו"ל אבל צוה הש"י להמתין בחנוכתו עד תשרי כי חנוכת מרחשון לא יהיה עד לעתיד. כי הוא חדש אמצעי של בני' של רחל והנה עוד טעמא רבא מה שהחינוך לעתיד יהי' במרחשו"ן שבחדש הזה בגדו בני ישראל בדוד מלכם ויעש ירבעם את החג בחדש השמיני החדש אשר בדה מלב"ו בו"ל כנ"ל ואמרו אז ראה ביתך דו"ד הנה בחדש הזה ב"ב יתקנו ישראל בחינוך הבית בימי משיח בן דו"ד ויבקשו את י"י אלקיה' ואת דו"ד מלכם: הנח יהי' החינוך לעתיד ב"ב בחדש המגיע למנש"ה אותיו' נשמ"ה החדש הזה (היינו מרחשו"ן) הוא ע"פ ספר יצירה שייך עם חוש הרי"ח והוא הדבר שהנשמ' נהנה ממנו ולא הגוף (והחוש הזה לא נכתב גבי חטא אדה"ר משא"כ שארי החושים כולם נזכרו שם כמ"ש כ"פ ע"כ החוש הזה הוא רוחניי כעין קודם החטא) ע"כ משיח צדקנו הוא אד"ם ישתמש בחוש הזה והריח"ו ביראת י"י ע"כ יהי' החינוך בחדש מרחשו"ן חדש הרי"ח אשר ישתמש בו משיח גלגולו של אדם והוא חדש השייך למנש"ה אותיות נשמ"ה. הנהנ' מן הרי"ח:

והנה האיר הש"י את עיני להבין בזה המקרא קדש ויקרא יוסף את שם הבכור מנש"ה כי נשני אלקי"ם את כל עמלי ואת כל בי"ת אב"י דקשה מאד דהנה מה שאמר ששכח בגדולתו את כל עניו ויסוריו זה ניחא אבל מה שאמר ששכח את כל בית אביו לא יתכן לומר כזאת על קדוש י"י כמוהו שישכח את אביו הקדוש ואת ביתו שבטי ישורון קדושי עליון. אבל ע"פ דברינו הנ"ל יתכן שאמר ב' טעמים על קריאת השם מנש"ה טעם א'

מנש"ה הוא לשון שכח' מורה נשנ"י אלקים את כל עמלי טעם ב' ואת כל בי"ת אב"י. היינו מהראוי לקראו מנש"ה שהוא אותיות נשמ"ה כי בחדשו יהי' חינוך בית אבי יעקב כי בית הראשון נגד אברהם שקראו הר ובית שני נגד יצחק שקראו שדה ובית הג' נגד יעקב שקראו בי"ת והוא יהיה בנין קיים כמו הנשמ"ה שהיא קיימת ברוחניות. נמצא ואת כל בי"ת אב"י אינו קאי על נשנ"י רק הוא ענין בפ"ע והבן:

אחרי אשר הראנו י"י אלקינו את כל אלה הנה תבין ימי החנוכה אשר שילם הש"י לחדש כסל"ו עבור שנשלם בו המשכן ולא חנכוהו שילם לו הקב"ה בימי החשמונאי' והנה ימי חנוכ"ה הן המה חינוך והרגל לגאולה האחרונה שיאיר אור הגנוז בשלימו' כמו בששת ימי בראשית בביהמ"ק שיבנ' ב"ב ויהי' חינוכו במרחשון חדש השייך למנש"ה וכמ"ש הנה בימי חנוכ"ה מסיימין וקורין ביום השמינ"י נשיא לבני מנש"ה וקורין עד בהעלותך את הנרו' וכו' היינו מה שיאיר הקב"ה בביהמ"ק השלישי שיהי' חינוכו בחדש המגיע למנשה ע"כ קוראין את היום כל בית ישראל זא"ת חנוכ"ה זאת הוא החינוך המקוו' לישראל היינו החינוך שיהי' בחדש המקוו' למנשה אשר לזה קרא יוסף את שמו מנש"ה כי המקדש הזה שיהי' חינוכו בחדשו הוא כעין נשמ"ה לבתים הקודמים ויהי' רוחני מן השמים ויהי' קיים לעד וז"ש יוסף ואת כל בי"ת אב"י כנ"ל: ומעתה תבין ג"כ למה נקבעו הימים ימי חנוכה דוקא בסדר מקץ הבן:

מאמר יג

סעיף א

בו ידובר למה ימי חנוכ"ה המה תמיד בסד"ר מק"ץ ונקרא המאמר י"ש סד"ר:

טעם למה קביעות ימ"י חנוכ"ה הם תמיד בסדר מק"ץ: אמר כבוד מחו' הרב הקדוש המקובל מהרצ"ה מזידטשוב זצוק"ל המסור' מנא' בכל סדר מפרשיו' התורה כמה פסוקים יש בה ובסדר מק"ץ נמנו גם התיבו' (יש עוד כמה סדרים שנמנו ג"כ התיבות ואנחנו בענייינו יגענו להמציא טעמי' כי באמת טעמא בעי מה נשתנו) והם אלפים כ"ה. והוא להיות קביעות חנוכ"ה בפ' זו. ומתחילין ביום כ"ה לחדש ומדליקין שמונה ימים והנה ב' אלפים הוא ח' פעמים נ"ר לזה רמזה המסור"ה למנות גם התיבות אשר מנין מספרן רומזין לחנוכ"ה עכ"ד ושפתותיו דובבות: ויהי מק"ץ בגימ' ב' א' ח' נ"ר על כן קראו לימים האלה חנוכ"ה ר"ת ח' נרו"ת ו' בחדש כ"סלו ה"תחלתן:

סעיף ב

עוד אומר לך טעם לקביעות ימי חנוכ"ה בסדר מקץ דייקא עפ"י שאמרו דורשי רשומות במה שאמר יוסף וחמש את ארץ מצרים היתי' הכוונה על ג' מצות אלו (שבקשו היונים

לבטל מישראל) והם "חדש "שבת "מילה ר"ת חמ"ש וכתב הרב הגדול מ' חיד"א זלה"ה בספרו ראש דוד הטעם שרצו היונים דוקא לבטל ג' מצות אלו ועוד מצינו להם שאמרו להם לישראל כתבו לכם על קר"ן השור אין לכם חלק וכו' דהנה ע"י המילה נעשה איש הישראלי מרכבה לשכינה (כדאשכחן באברהם אחר שנימל וירא אליו הוי"ה עם מלאכי המרכבה) שב"ת מבואר בתקונים לעשות את השבת לדורותם לדירתם כביכול השכינה קובעת דירה ביניהם קידוש החודש אלמלא לא זכו ישראל להקביל פני אביהם שבשמים אלא פעם בחדש דים וגם אמרז"ל דמה"ש שואלין להקב"ה אימתי קביעות החדש והוא ית"ש אומר להם אני ואתם נלך ונשאל לב"ד של מטה הרי דבא הש"י לישראל ע"י קידוש החודש והנך רואה אשר שלש מצות הללו המה בסגולה לקבוע השראת השכינ' והנה יוסף הוא היה הראשון לגלות וידע אשר יצטרכו כל ישראל לבא אחריו לשם ולהשתעבד במצרים ורצה לקבוע שם השראת השכינה שתהי' עמהם כל ימי גלותם. הנה נזדרז הוא בדבריו לקבוע הז' מצות הנ"ל והוא שרמז בתיבת וחמ"ש את ארץ מצרים כנ"ל הנה היונים רצו לבטל הג' מצות הנ"ל בכדי שתתבטל ח"ו מהם השראת השכינה ע"כ אמרו כתבו לכם על קרן השו"ר דהיינו יוס"ף בכור שורו הדר לו שהוא היה המתחיל במצוה לקיים ג' מצות הללו לקבוע השראת השכינ' (ע"כ תמצ' מיום ירידת יוסף למצרים עד שיצאו היה רל"ב שנה כבר ידעת שה"ס השם הנכבד בד' מילואיו ותופע עלינו נהורא יה"י אור בגימ' רל"ב) והנה אמרו היונים כתבו לכם על קרן אותו השור אין לכם חלק וכו' ע"כ נעשה הנס במנורה (ע"ד שדרשו חז"ל) וכי לאורה הוא צריך אלא עדות הוא לישראל שהשכינה שורה בתוכם ע"כ דברי הרב הגאון הגדול הנ"ל. ומה נכבד הדבר עפ"י מש"ל בסמוך דמיום ירידת יוסף למצרים עד הגאולה היה ג"כ רל"ב שנה יהי אור. וממילא רווחא לן שמעתתא לבעבור זה מה נכבד הדבר קביעות ימי חנוכ' בסדר מקץ דייק' דמבואר בה השתדלות יוסף להשראת השכינה ע"י ג' מצות חדש שבת מילה ר"ת וחמ"ש:

סעיף ג

עיין במאמר זא"ת חנוכ"ה סימן א' ותמצא עוד טוב טעם למה קביעות ימי חנוכה בסדר מקץ דייקא אין מן הצורך לכפול הדברים ושורש הענין מיוסד על שנאמר בסדר מק"ץ ויקרא יוסף את שם הבכור מנשה וכו' ואת כל בי"ת אבי"ו ע"ש:

סעיף ד

עיין במאמר כהנים הנגשים סימן ג' ותמצא טוב טעם עוד למה הקביעות בסדר מק"ץ מיוסד על פסוק שנאמר שם וחמש את ארץ מצרים רומז לסוד החומש שהפריש יעקב שני בניו לוי' (לעבודה) יששכ"ר לתור' ע"ש:

מאמר יד

סעיף א

ימי השובבים וצום העשירי

כתבו הראשונים אלמלא הי' באפשרי עפ"י קביעות שיארע צום העשירי בשב"ת הי' דוחה שבת דכתיב בי' עצם היום הזה כמו ביוה"כ (אבל עפ"י קביעותינו לא משכחת לה דאיקלע בשבת) ונראה לפ"ז דמזה למדו חכמי הדור בעת ההוא דהנה אמר ר' יוחנן (על צום החמישי) אלמל' הייתי באותו הדור קבעתיו בעשירי שרוב של היכל בעשור נשרף (כי ביום התשיעי לעתותי ערב הציתו בו את האור ורובו נשרף בעשירי) ומקשו ורבנן (היינו למה קבעוהו בתשיעי) ומשני אתחלתא דפורענותא עדיפא (היינו העיקר יש להתאונן על ההתחל') נראה דחכמי הדור למדוהו מדברי הנביא שאמר בנבואה חומרת צום העשירי שראוי לדחות את השבת יותר מן שארי הצומות אשר בהם חרבה בית מקדשינו אבל הוא להיו' זה היום היה אתחלתא דפרענות' בו ביום סמך מלך בבל וצר על עיר הקודש הש"י יהפכו לששון ולשמחה:

סעיף ב

הנה אתחלתא דפורענותא היה בחודש הזה דייקא ולא לחנם הוא והנראה דהנה החודש הזה מיוחס לשבט ד"ן אשר בהם היה התחלת ע"ז פסל מיכה כידוע וגם עפ"י הנשנה במשנתינו בספר יצירה המליך אות ס' ברוג"ז וצר בו וכו' וטבת בשנה וכו' ע"כ בעת הרוגז אירע בזה החדש סמ"ך מלך בבל וצר על החומה אשר הי' סביב בדמות אות סמ"ך ועוד יתבאר אי"ה:

סעיף ג

השיבנו י"י אליך ונשובה. אות הה"א בתיבת ונשובה היא קרי ולא כתיב יש לפרש דהנה לפ"ז הה"א נמסרה בע"פ והיא מן תורה שבע"פ והנה ידוע מה שמבואר בזוהר דעל חטא הברית ח"ו לא מהני תשובה והנה עיין בר"ח דא"א לומר כפשוטו דהרי קי"ל שאין לך דבר שעומד בפני התשובה ואמרו רז"ל במדרשם שובה ישראל עד י"י אלקיך (דרש' וכי ישנה תשובה שאינה מגעת עד הש"י ודרשו אפי' כפרת בעיקר (ורצ"ל אפי' היה עונך הנוגע אל י"י אלקיך שכפרת בעיקר ח"ו) וא"כ איך יתכן לומר שלא תהני תשובה על דבר עבירה בעולם וע"כ פי' הרב הקדוש בעל ר"ח דכוונת הזהר הוא דאית תשובה ואית תשוב' היינו אית תשוב' נק' תשובה תתאה תשוב"ה תשוב ה' היינו ה' אחרונה ונק' תורה שבע"פ ואית תשובה עילא' היינו תשוב ה' ראשונה אימא עילאה היא בחי' תורה שבכתב כי הוא עופפת על אות ו' כידוע. והנה לפ"ז מ"ש בזוהר דלא מהני תשובה על חטא הברית היינו תשוב' תתאה (שהוא בחי' תורה שעומד בפני' ע"ש בר"ח. ועפ"ז

פירשנו ג"כ בפ' התשוב' שובה ישראל עד י"י אלקיך (דכבר העידו אומרו עד י"י אלקיך כמש"ל) וגם קשה הנתינת טעם אומר וכי כשלת בעונך נ"ל ליתן טעם דודאי באם לא יחטא האדם לא יצטרך לתשוב':

הג"ה והנה לזאת הקושי' י"ל דאף אם לא יחטא האדם מצטרך לתשובה דהרי התשוב' הוא מצות עשה ממנין תרי"ג שצריך כ"א מישראל לקיימן וא"ת האיך יעסוק בתשובה כיון שלא חטא י"ל אעפ"כ הנה חטא מחמת הערבות ואפשר גם הוא בעצמו חטא בגלגולי' אחרים לזה אמר הנביא שובה ישראל כ"א ג"כ בפ"ע כי כשלת בעונ"ך בפ"ע בזולת הערבות:

ועפ"י האמור מובן שובה ישראל עד י"י אלקיך (היינו תשובה עילאה שהיא בינה דתמן הוי"ה בניקוד אלקי' וזה אומרו עד הוי"ה אלקיך ולא סגי לך בתשובה תתאה) כי כשלת בעוניך (סתם עו"ן נקר' בירושלמי ובמדרשי' חטא הברית כי עו"ן במילוי עי"ן ו"ו נו"ן בגימ' רמ"ח וחטא הברית נעשה בהרגשת כל רמ"ח איברים וז"ש לנתינת טעם צריך אתה לשוב בתשוב' עילא' ולא מהני לך תשובה תתא'. כי כשלת בעונ"ך היינו חטא ופגם הברית:

ועפ"ז פירשנו ג"כ מדרש' ז"ל וישב ראובן וכו' ששב לשקו ולתעניתו אמר הקב"ה לראובן אתה פתח' בתשוב' תחלה חייך שבן בנך עומד ופותח בתשובה תחלה ומנו הושע (שהוא התנבא שובה ישראל עד י"י אלקיך) ע"ש דקש' ע"ז מ"ש הקב"ה לראובן אתה פתחת בתשובה תחלה וכי עד ראובן לא היה שום בן אדם ששב בתשובה הרי מצינו אד"ם הראשו"ן וקי"ן ששבו בתשובה ולפי הנ"ל יתפרש היטב דהנה ראובן חטא בשביל יצועי אביו והתורה מכנה את החטא בעון חטא הברית דהרי כתיב וילך ראובן וישכב וכו' הנה היה צריך לזה תשובה עילאה והיא נקראת תשובה תחלה היינו שהיא תחלה וראש מלמעלה למטה וז"ש אתה פתחת בתשוב"ה תחלה היינו תשובה עילאה חייך שבן בנך עומד ופותח בתשובה תחילה ומנו הושע שהתנבא שובה ישראל עד י"י אלקיך היינו תשובה עילאה הוי"ה בניקוד אלקים כנ"ל בין והתבונן:

ומיהו הבטיחנו הש"י פתחו לי אחותי רעיתי וכו' ודרשו חז"ל פתחו לי כחוד' של מחט ואני אפתח לכם כפתחו של אולם אפי' בדבר עבירה המצטרכת לתשובה עילא' (היינו פתחו של אולם) והאדם המתחרט על עונו ושב לאו בר הכי הוא לדפוק על דלתי תשובה עילאה בסיגופים וייחודים. עכ"ז מבטיח הש"י כשהאדם יעשה את שלו. ויפתח בתשובה וידוי דברים באמת בחרט' ועזיבת החטא וקבל' על העתיד הנה הש"י יפתח פתח אולם השער העליון ויורהו הדרך לבא לתשובה עילאה. ובפרט בימי התשובה דכתיב בהו דרשו י"י בהמצאו הוא הזמן הנורא עשרת י"ת אשר ימינו ית"ש פשוט"ה לקבל

ואומרו פשוטה נ"ל דהנה ד' חלוקי התורה הם פרד"ס פש"ט בעשי' (תמן מקננת אימא תתאה תשובה תתא' ה' אחרונ') רמ"ז ביציר"ה (תמן מקננת ך' וכו') דרו"ש בבריא"ה (תמן מקננת אימא עילאה תשובה עילאה ה' ראשונה (ע"כ אמרו רז"ל כשהחכם יוש"ב ודורש הקב"ה מכפר לעונותיהן של ישראל. ישב (דייקא סוד עולם הכסא). גדול' תשובה שמגעת עד כסא הכבוד שהוא בריא' (דור"ש דייקא דרו"ש שהוא בבריא') הקב"ה מכפר לעונותיה"ן (כבר כתבתי לך סתם עו"ן הוא חטא הברית המצטרך לתשובה עילאה. והנה כשהחכם יוש"ב ודורש דרו"ש דייקא כנ"ל הקב"ה מכפר לעונותיה"ן כי מגיע עד עולם הבריא' דתמן תשובה עילאה) והנה בימי התשובה כביכול ימינו פשוט"ה לקבל שבים (אפי' במק"ם הפש"ט דהיינו בעשי' מקום שמקננת ה' אחרונה תשובה תתאה והש"י מעלהו למקום תשובה עילאה מקום הדרוש וזהו דרשו י"י בהמצאו אלו עשרה ימים וכו'):

והנה מעתה תבין ג"כ מאמר הנביא השיבנו י"י אליך ונשוב"ה חסר ה' ונמסר' בתורה שבע"פ להורות אנו אין כח עוד בידינו לשוב עד י"י אלקינ"ו בבחי' תשוב' עילא' כנ"ל בתעניות וסיגופים ויחודים רק בבחי' תשובה תתאה ה' אחרונה תורה שבע"פ (ע"כ נמסר' אות ה' בתור' שבע"פ) ואתה הש"י תפתח לנו פתחי התשובה עילאה יובל העליון חירות העליון. וזהו חדש ימינו כקדם כאלו היתה תשובתינו מן הימים הקדמונים שנים קדמוניות ואתה רחום מקבל שבי' בין והתבונן בדברי':

הג"ה וזהו הנרמז ג"כ בתורה ופרעה הקריב וכו' קרב לא נאמר אלא הקרי"ב הנה דרשו בו שהקריב את ישראל לתשוב"ה הנה חסר בתור"ה שבכת"ב תיבת לתשוב"ה ונמסר בתור"ה שבע"פ להורות לישראל לדורות עולם אפי' מתקרבין ישראל רק לתשובה תתאה היא תורה שבע"פ (מלכות פה ותורה שבע"פ קרינן לה הם מתקרבין לאביה"ם שבשמי"ם כי הש"י פותח להם מעצמו פתחו של אולם. הבן:

והנה הימים האלה ימי השובבי' הנה מקובל בידינו מן עיר וקדיש מרן האריז"ל אשר סגולתן לתקן עון הברית ולהוציא ניצוצות הנדחות מתוך עמקי הקליפות. והנה צריכין לזה התעוררת תשובה עילאה על ידי תעניות ויחודים המבוארים בדברי מרן הנ"ל:

שבט

מאמר א

סעיף א

בו ידובר מהות החדש וצירוף השם הנכבד המאיר ומזלו ושאר ענינים עפ"י ספר יצירה:

צירוף השם הנכבד המאיר בזה החדש הוא ה"י ו"ה ויוצא מר"ת הפסוק "המר "ימירנו "והיה "הוא ואי"ה ידובר בזה כמה ענינים:

סעיף ב

בספר יצירה המליך אות צ' בלעוטה וקשר לו כתר וכו' וצר בו דלי בעולם ושבט בשנה וקורקבן בנפש זו"נ ע"כ אמרו התוכניים הראשונים כי מזל דלי הוא מזל ישראל (הגם דקי"ל אין מזל לישראל היינו שישראל ע"י מעשיהן בתורה הופכין שפיטת המזל לכל אשר יחפצו אבל עכ"פ בתולדה יש להן מזל עיין בגמ' שבת) והנה י"ל דלבעבור זה דל"י הוא מזלו של ישראל. כי דלי עשוי לשאוב בו מי"ם וזה פעולתו. והנה הוא משמש אל המים ואין מים אלא תורה כמד"א הוי כל צמא לכו למים להורות על האמור דמזלו של ישראל הוא עבד משמש אל התורה והגם ששפיטת המזל מחייב באיזה אופן וכו' הנה עסק התורה ומצות יתהפך הכל לטוב ולכל אשר יחפוצו יטו את המזל כיון שמזלן הוא עבד משמש אל התורה. ותבין לפ"ז מה שדרשו רז"ל אצל העבד הנאמן של אברהם אבינו (שהוא היה הראשון ראש יחוסינו שהגביהו הקב"ה למעלה מן המזלות הנה עבדו זקן ביתו דרשו עליו בפסוק ובן משק ביתי היא דמשק אליעזר) דול"ה ומשקה מתורת רבו לאחרים ונרמז הדבר אצל העבד להורות על הנ"ל שע"כ מזל דל"י הוא מזלן של ישראל כי הדלי הוא עבד משמש אל המים זו תורה והעבד אין לו רצון בעצמו כ"א רצון האדון כמ"ש החסיד בחו"ה הבן הדבר:

סעיף ג

ובזה יפתחו עיניך ותבין אשר העבד הנאמן הלזה כאשר שלחו אברהם (אשר הגביהו הקב"ה למעלה מן המזלות) להביא אשה ליצחק אשר מהזיווג הלזה תתיילד האומ' הקדושה אשר מזלה דל"י הוא המשמש אל המים זו תורה הנה העבד הלזה אשר הוא דול"ה ומשק' מתור"ת רבו מסמני' מילתי' ואמר והיה הנערה אשר אומר אלי' הטי נא כד"ך וכו' ואמרה שתה וכו' היא האשה אשר הוכיח י"י לבן אדוני כי זה הוא הסימן אשר ממנה יצאו האומה הקדושה אשר מזלה דל"י ובלה"ק יכונה כ"ד והוא עבד משועבד ומשמש אל המי' זו תורה הבן הדבר ברחב ידים:

סעיף ד

ובאלה הדברים תמצא טוב טעם אשר משה רבינו בתחלת החודש הזה (מזלו דל"י מזלן של ישראל) התחיל לבאר את התורה בס' משנה תור' כדכתיב בעשתי עשר חדש באחד לחדש הואיל משה באר את התורה הזאת לאמ"ר לדורות אין מזל לישראל היינו שמזלן כפוף ומשועבד אל התורה ע"כ דייקא בחדש הזה אשר בו מזלן של ישראל הואיל משה באר את התורה הבן:

סעיף ה

ותתבונן עוד יתרו הי' חכם גדול בכל חכמ' האיצטגנינו' וחכמת המזלות כמ"ש רז"ל שאמר עתה ידעתי כי גדול י"י מכל האלקים כי הוא היה בקי בכל ענייני העבודות של הככבים ומזלות להוריד כוחותיהן ואמר ע"ז עתה ידעתי כי גדול י"י וכו' ע"כ יתרו שהיה חכם גדול בכל זה כשאמרו לו בנותיו איש מצרי הצילנו וכו' וגם דלה דלה לנו וישק את הצאן הבין הענין שהוא מבני ישראל אשר מזלן דל"י והוא משמש אל המים ע"כ א"ל למה זה עזבתן את האי"ש אי"ש בגימטריא שב"ט וגם בלעם הרשע רמז בדבר יזל מים מדליו"ו וזרעו במי"ם רבים. הבן:

סעיף ו

דלי במילואו כזה דל"ת למ"ד יו"ד בגימ' ח' פעמים גלג"ל היינו ז' ככבי לכ"ת והגלגל השמיני אשר קבועין בו הככבים כולן בטלין משפיטתן נגד מילוי הדלי היינו המי"ם זו תור"ה גם הניקוד של צירוף השם הנכבד המאיר בחדש ההוא בגימ' גלג"ל:

סעיף ז

ועמך כולם צדיקי"ם כיון שמזל"ן גם בעוה"ז הוא מזל הנברא ע"י אות צ' והוא יהי' סימן הגאול' לעתיד ב"ב צמ"ח צדי"ק כידוע מרז"ל והוא בעת אשר יתרומם קרנן ומזלן של ישראל לעד:

סעיף ח

החדש הזה עפ"י סדר הדגלים הנ' הוא מיוחס לשבט אש"ר אשר כתיב בי' מאשר שמנה לחמו וכו' וכתיב בי' וטובל בשמן רגלו כי השמ"ן זית הי' הרב' בחלקו וכ"מ ששמן זית מצוי שם החכמה מצוי' כמד"א וישלח יואב תקועה (תקוע' אלפא לשמן) ויקח משם אשה חכמ"ה כיון דהמזל של החדש הזה הוא מזל דל"י הוא מזלן של ישראל והוא עבד משמש משועבד אל המי"ם זו תורה היא עיקר החכמה אוריית' מחכמה נפקת בראשי"ת בחוכמת"א ע"כ מיוחס החדש הזה לשבט אשר אשר בחלקו השמן זי"ת המסוגל לחכמ':

מאמר ב

סעיף א

בו יתבארו מאמרים שונים מענין ט"ו בשבט שהוא ר"ה לאילנות:

מתניתין באחד בשבט ר"ה לאילן כדברי ב"ש ובה"א בט"ו בו ע"כ. הנה אומרו כדברי ב"ש בכ"ף עפ"י הפשט י"ל דהנה בגמ' הביאו ברייתות דיש עוד כמה ראשי שנים ט"ז בניסן ר"ה לעומר וחג השבעו' ר"ה לשתי הלחם ומתרץ שם כמה תירוצים מה שהתנא דידן לא קחשיב ולחד תירוצא דתנא דידן לא קחשיב רק ארבעה ראשי שנים שהן בראשי חדשים ומקשי אחד בשבט כב"ש ומתרץ דה"ק ג' לדברי הכל והרביעי פלוגתא דב"ש

וב"ה ולפ"ז הוא בדקדוק נכון מתחיל התנא ארבעה ראשי שנים הם (בארבעה ראשי חדשים) ומונה אותן אחת לאחת עד שמגיע אל אחד בשבט (אמר) כדברי ב"ש זה הוא רק אליבא דב"ש מה שאין כן לב"ה אינן רק שלשה ראשי שנים בראשי חדשים והוא נכון על פי הפשט לפי תירוץ הזה בגמרא ויתבאר אי"ה דרכים אחרים:

סעיף ב

ר"ה לאילן לא אמר לאילנות כמו באינך. יש לרמז מה שקבלנו מרבותינו להתפלל בט"ו בשבט על אתרו"ג כשר יפה ומהודר שיזמין הש"י בעת המצטרך למצוה כי הנה זה היום אשר עולה השרף באילנות והוא כפי הזכו' של כ"א מישראל הנה מה טוב ומה נעים שיתפלל האדם ביום ההוא ראשית יסוד הצמיח' שיזדמן לו הש"י לעת המצטרך את הפרי עץ הדר. והנה תפלתו תעשה פירות וזה שרמז התנא באומרו לשון יחיד לאיל"ן להורות על האילן המיוחד המבואר בתורה למצות:

סעיף ג

עיין ע"ש במאמר חדשי תמוז ואב מאמר בתול' במחול סי' ב' ג' ותבין ענין ט"ו בשבט וכאשר תתבונן שם תבין ג"כ טעם למה אמר התנא בלשון יחיד איל"ן בגימ' הוי"ה אדנ"י יחודא שלים:

סעיף ד

תשכיל ותתבונן במאמרי חודש סיון מאמר א' סימן ו' ז' בענין ההוא גר שבא לשמאי (שהוא מסטרא דגבור' ויראה) ואמר למדני כל התורה כולה על רגל אחד דחפו באמת הבנין שבידו (אצל שמאי שהיה מסיטרא דגבורה ויראה היה בידו אמת הבנין דהבנאי מתחלתו מצויר כל הבנין כולו כאחד במחשבתו וזה אינו דבר המתקיים ואח"כ בונה ע"י צמצומים שונים באמת הבנין היום כך ולמחר כך עד שנגמר הבנין וזהו דבר המתקיים הבן). והלל קרבו להההוא גר כי הלל מסיטרא דחסד אהבה הנה למדו ענין אהב' דעלך סני וכו' הוא מצות ואהבת לרעך וכו' ע"ש במאמר הנ"ל ותבין כי נלאיתי לכפול הדברים באריכות והנה חידוש הלבנה בחדשה נקוד' ומוספת במדריג' יום אחר יום עד שתעמוד על מילוא' בט"ו. הנה ענין החידוש מהתחלת החודש ומוספת בכל יום הוא דמיון התורה שהאדם מעצמו יוסיף בכל יום יותר שכל משכל עד יוציא מכח אל הפועל מה שהוא בכח שכל נשמתו ומילוי הלבנה הוא דמיון התורה שהאדם מתבונן עד אשר לא יצא לאויר העולם שמלמדין אותו כל התורה כולה ע"ש במאמר הנ"ל ענין תור"ת חס"ד ותור' מפי הגבורה עמש"ל במאמר א' בענין מזל דל"י שהוא מזלן של ישראל והוא משועבד למים זו תור"ה ע"כ הוא ר"ה לאילנות כי האדם עץ השד'. ומעתה תשכיל באחד בשבט

הוא כדבר"י בית שמאי שהם מסטרא דגבורות ובט"ו בו הוא דברי בית הלל שהם מסיטרא דחסד אהב' ע"כ אמר כדבר"י בכ"ף הבן הרמיזות הללו:

אדר

מאמר א

סעיף א

בו ידובר הענין מהות החודש וצירוף השם הנכבד המאיר בו. ומזלו וענינים המבוארים בס' יצירה:

צירוף שם הנכבד המאיר בחודש הזה ההי"ו ויוצא מפסוק מס"ת עיר"ה ולשרק"ה בנ"י אתונ"ו ואי"ה ידובר בזה כמה ענינים כיד ה' הטוב' עלינו:

סעיף ב

בספר יציר' המליך אות ק' בשחוק וקשר לו כתר וכו' וצר בו דגים בעולם. ואדר בשנה וטחול בנפש זו"נ ע"כ הנה אות ה' בו צר היוצר בראשית חודש ניסן והנה כל האותיות שבאל"ף בי"ת הם גולם אחד חוץ אות ה' ואות ק' שהם בחדשי אדר ניסן הם חדשי הנסים נסתרים וגלוים ויתבאר אי"ה:

סעיף ג

בזוהר תרומה דף קמ"ח ע"ב) אשת חיל ההוא רשימא מאת דילה הוא אור ה' והכי איתחזי לה אשת זנונים ההוא רשימא ואת דילה איהו כההוא גוונא ולא איתקן למהוי הכי ואת דילה ק' את דילה איתתקנא בתיקונ' דאת ה' כגוונא דקופ"א אצל בני נשא דאזלא בתר ב"נ ולא אתתקן למעבד הכי עכ"ל הנה תתבונן לפ"ז מלכות שמים מלכותא קדישא לרמז באת ה' ומלכותא דסט"א נרמזת באות ק' וכל המוסיף גורע הנה יתיר' מספר ק' על מספר ה' צ"ה מזה תתבונן מ"ש במגילה אחר הדברים האלה גדל המל"ך אחשורוש את המ"ן וכו' במנין מספרו צ"ה להגביר א"ע על מלכו"ת שמים ועל ישראל בני מלכי"ם וע"י הקדמ' זו יתבאר אי"ה כמה ענינים והנה אות ק' היא המולכ"ת באד"ר ואות ה' בניסן וכמו שנתגבר' מלכות שמים בחודש ניסן ברשימא ואות דילה אות ה' כן רצתה מלכותא חייבתא להתגבר בחודש אד"ר ברשימא ואת דילה אות ק' (כקוף בפני אדם) עי"ז גדל המלך את המ"ן הוא מספר הנוסף והנ' יד על כ"ס י"ה (בגימ' צ"ה) מלחמ' לי"י בעמלק וימח' את שמו מתחת השמים ויכונן כס"א דו"ד ב"ב אמן ויתבאר אי"ה:

סעיף ד

בסודי רזי (הובא במג"ע מלאך של חודש אד"ר שמו אברכיא"ל ויש תחתיו כ"ה מלאכים כולם שמותיהם מורים לטובה ע"כ נ"ל המלאך הזה בגי' סד"ר דבאד"ר התחילו נסים

נסתרים מלובשים בטבע שהיא הנהג' מסודרת משמת ימי בראשית משא"כ נסים נגלים בשידוד המערכה הוא נס לשעתה בגזירת ית"ש לשנות הסד"ר לחיבת בניו:

סעיף ה

והנה שם המלאך אברכיא"ל יש לי לומר ע"פ מה שישנו מדרש פליאה ששאל' אסת"ר מפני מה נתחייבו שונאיהם של ישראל כלי' והשיבו לה מן השמים מפני שנעשו ישראל מ"ך ור"ש מיד פתח' אסתר ואמר' אלי אלי למה עזבתני ע"כ. וכתבו בשם מהר"ש מאסטרפאלייע הקדוש זצוללל"ה הי"ד בפרוש זה המדר' להיות דבכל מלאך אותיו' משמות הקודש אשר בו הן הם חיותו הנמשך אלי' מחיי כל החיים ב"ה וכשמסתלק ח"ו ממנו אותיות השמות נשאר בלי תנוע' וחיות והנה מיכאל הוא אפטרופסא רבא דישראל הוא הממליץ טוב בעדינו בכל זמן ועידן בכח אותיות השם אשר בו היינו אותיות אלי ואם ח"ו גורמים העונות ואינם פועלים בו אותיות אל"י נשאר מ"ך וכן עם הקודש ישרא"ל בעצמם דומים למלאכי השרת חיותם והתגברותם ע"י אותיות השמות המאירים בהם היינו ג"כ אותיות אלי וח"ו כשגורמים העונות אינה פועלים בהם אותיות אלי ונשארים ר"ש. וזהו שהשיבו לאסת"ר מפני שנעשו מ"ך ור"ש שנחסרו אותיות אל"י ממיכא"ל אפטרופסא דישראל ונשאר מ"ך וכן מישרא"ל ונשארו ר"ש זהו שפתח' אסתר אלי אלי למה עזבתני וע"י תפלת' חזרו אותיות אל"י למיכא"ל ואותיות אל"י לישרא"ל עכ"ד ולפ"ז תמצא טע"ם לקריאת שם המלאך של החודש הזה שבו נעש' הנ"ס אברכיא"ל אותיו' אברך אל"י אבר"ך מלשון המבריך את האילן הבן הדבר:

סעיף ו

מ"ך ר"ש בגימ' תק"ס. ה"ס מנצפ"ך כפילים ב"פ מנצפ"ך בגימטריא תק"ס סוד הגבורות (כדכתיב בגבריא"ל אשר קס"ת הסופר במתניו) אשר נתגברו אז בעונותינו הרבים בהסתלקות אל"י אל"י סוד החסדים. לזה תמצא בכתבי מרן האריז"ל אשר המן הרשע עם זרש אשתו עם חכמי"ו ואוהביו היו יונקים מן שמרי הגבורות דמנצפ"ך היינו המן מן מ"נ דמנצפ"ך וזר"ש אשתו מן צ' וחכמיו מן פ"ך והנה אסתר אשר התפלל' אל"י אל"י לעורר החסדי' תיכף בו ביום נתמתקו הדינים והי' תיכף מפלת המ"ן עם הנלוים אליו:

סעיף ז

חסדי י"י כי לא תמנו היינו חסדי י"י ב"פ אל"י בגימ' חסדי עי"ז לא תמנו שהוחזרו החסדים ונמתקו הגבורות והוא הנרמז ג"כ ברמז אמרת"י אעל' בתמ"ר בגימטריא ישראל עם אפוטרופס שלהן מיכאל כשהן בשלימות אזי ודאי יש לישראל עלי' על כל גויי הארץ ועוד נדבר מזה אי"ה:

סעיף ח

בגמרא ריש פ"ב דמסכת יו"ט הרוצ' שיתקיימו נכסיו יטע בהן אדר שנאמר אדיר במרום י"י ע"כ. כל הרוא' משתומ' על המרא' ויבין שדברי חז"ל המה רמיזא דחכמתא (ועיין בדרושי חנוכ"ה פירשנו בארוכ') וכעת נדבר בקיצור דהנ' בניס"ן נתגלו נסי"ם נגלים לבאי עולם ונתגל' לכל כי הש"י משדד המערכ' כוכבי השמי' וכסיליהן אבל הנהג' הטבע איך הש"י מנהיגן בחפצו ורצונו בהשגחתו על כל פרט ופרט הכל בהשגח' נפלא' לא נתאמת עדיין לכל באי עולם לאותן שאינן מבני בנים של תור' והיו סוברין שהש"י מסר עולמו לטבעיים המה הככבים ומזלות ועל ידן מתנהגת ההנהג' הטבעיית כפי שפיטת המזלות לכל זמן. זולת כשעולה ברצונו ית"ש לשדדם בנס והנה בהגיע תור וזמן הנס שנעש' לישראל בחדש אד"ר שהיה הנס טבעיי בלא שידוד המערכ' ואעפ"כ נתוודע לכל באי עולם כי יד י"י עשת' זאת ולא נסתפק שום בן אדם לומר שהי' הענין הזה במקר' בזולת השגחת משגיח (כאשר הארכנו בהסברת הענין הזה בדרושי חנוכ' ועוד יתבאר להלן בעזה"י) אזי אז נתוודע לכל שגם הנהגת הטבע הוא הכל בהשגח' נפלא' מאת המשגיח ב"ה וב"ש ממילא כל עסקי העול' וכל ענייניו שקונ' האדם עושר ונכסים הכל הוא בהשגחת המשגיח ולא יוסיף ולא יגרע האד' ברוב השתדלו' וחריצו' ולא יאמר האדם כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה רק ידע עם לבבו כי הש"י המשגיח וכל יכול הוא הנותן לו כח לעשות חיל הגם שמשתדל האדם בטבע במסחר ומו"מ. השגחתו ית"ש הי' בענייני הטבע ההוא ליתן לו כח ואומן להשתכר ההון ועושר כענין שנרא' בעליל בנס דחדש אדר שהי' בטבע עכ"ז הכירו וידעו כל באי עולם שהוא בהשגח' נפלא'. ובאם יאמר האדם כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה הנה לא יתקיימו נכסיו וזהו שרמזו חז"ל הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אדר היינו יתקע בהן הענין הנרצ' באד"ר שהי' נס מופלג בטבע להתוודע ולהגלות שהכל בהשגח' נפלא' גם כל העניני' הנעשה בטבע הבן כי קצרתי:

סעיף ט

ונ"ל לרמז עוד הרוצ' שיתקיימו נכסיו יטע בהן אד"ר דהנ' ידוע מכתבי מרן האריז"ל בענין ראש"י חדש"ם. שכל החדשים הן בבחי' איברי הרא"ש. אד"ר ה"ס החוט"ם בשיעור קומת הראש והנ' בחוטם הוא חוש הרי"ח ע"כ תרא' ב' הגואלים אשר נעש' הנס באדר על ידן נק' שמם בשם הבשמים המהנין לחוש הריח דהיינו מרדכי נרמז במר דרור דמתרגמינן מר"י דכ"י כמשארז"ל. אסתר נק' הדס"ה הבן ע"כ נאמר במרדכ"י ויצעק צעקה וכו' ולא נאמר מה אמר. אך הוא מפני שהקול יפה לבשמי' ויתבאר אי"ה להלן ביתר שאת.

סעיף י

והנה תראה כל החושים נזכרין אצל חטא אדה"ר כי כולן השתמשו שם בחטאו ותרא האשה וכו' חוש הראיי' ותקח מפריו חוש המישוש ותאכל חוש הטעם וישמעו חוש השמע אבל חוש הריח לא נזכר שם. והנה נרא' מזה אשר חוש הריח לא נפגם כ"כ כאינך החושים כי לא נשתמשו בו אז. ע"כ תמצא עד היום חוש הריח רוחניי הנשמה נהנית ממנו ולא הגוף:

ובזה יונח לנו מאי דמיבעיא לן בגמ' מנין שמברכין על הריח דכתיב כל הנשמ' תהלל איזהו דבר שהנשמ' נהנית ממנו ולא הגוף זה הריח ע"כ. והנ' הוא לפלא בעיני דהרי סתמא אמרו חז"ל אסור ליהנות מן העה"ז בלא ברכ' ואסקו שם זאת בסברא ואסמכו אקראי לי"י הארץ ומלוא' (קוד' ברכ') והארץ נתן לבני אדם (לאחר ברכ') וא"כ למה נצטרך לימוד על ברכת הנאת הרי"ח. ואדרבא דבר שאין מברכין עליו צריכין אנן להתבונן מה נשתנ' כגון הא דהקשו האחרונים למה אין מברכין על שמיעת קול זמר וכיוצא וג"כ הקשו למה אין מברכין על הנאת המשגל אבל הוא לדעתי דידוע ענין הברכ"ה הוא לברר הטוב מן הרע שנתערבו בחטא אדה"ר בעץ הדעת טוב ורע. והנה כל החושים נזכרו שם והנ' יש בכולן סוד הבירור ואסבר לך הענין באכיל' (וממנו תקיש אל השאר) המאכל המוגשם אשר האדם אוכל הנ' הטוב והמובחר והיפ' נברר ונעש' דם באדם להוסיף לו חייתו והרע נדח' לחוץ. והנ' חוש הריח לא נפגם כ"כ כנ"ל א"כ לפי הדומ' והנראה אין מן הצורך בו לבירור וכן תמצא שאין בו הפרד' ובירור בגוף בעסק הנאתו. וע"כ הוא דבר שהנשמה נהנית בו המקוימת לעד ולא הגוף נפסד. וכיון שכפי הדומ' א"צ הנא' זו לבירור סד"א שא"צ לברך ע"כ צריכין לימוד בפ"ע שנצטרך לברך. והטעם נרא' כי בהדי הוצא וכו' ועוד כיון שהבוש' ההוא הוא דבר מוגשם בעה"ז עולם העשי' צריכין לבירו' וע"כ צריכין לברך ודי בזה. ועכ"פ יצא לנו אשר חוש הריח לא נפגם כ"כ בחטא אדה"ר ע"כ משיח צדקינו שיתגלה ב"ב נאמר בו פעולת חוש הרי"ח והריח"ו ביראת י"י הוא פעולת החוטם שהוא פעולת הנשמ' הקיימ' לעד ותתבונן בזה ג"כ טעם לבשמי' במוצאי שבת. הוא לפי הנ"ל בענין סעודת מוצאי שבת נק' הלוויי"ת מלכ"ה שאמרו הראשונים שמזאת הסעודה נהנית העצם לוז שיש לו כח הקיום שלא נהנה מעץ הדעת בע"ש ומעת' תבין הרמז הרוצ' שיתקיימו נכסיו יטע בהן אדר שהוא בחי' החוטם אשר בו חוש הריח שהוא פעולת הנשמ' דבר המתקיים ולא פעולת הגוף הבן הדבר הנה קצרתי בכאן ובמ"א אי"ה יבואר בארוכ':

סעיף יא

אין הכשפים שולטים במי שנולד באדר שני (רבינו אפרי' על התור' הביאו הרב הגדול החיד"א בס' דב"ש לפ"י) ונ"ל להיות שהכשפים נעשים ע"פ סדרי המזלות בשע' פלונית וביום פלוני ובמעשי' משונים והחדש הזה אין לו מזל כיון שהוא ניסף על הי"ב ולשמע אוזן שמעתי שגזירת המן היתה על חודש אדר שני וכן נמצא בספרי הקדמונים ונ"ל בזה. דהנה המן הרשע הי' מכשף גדול. ועיין בכתבי האריז"ל ותדע שהיה מבחי' נח"ש הקדמוני מנחש ומכשף. וכל כל העמלקים. והנה הש"י הפר עצתו. במה שפעל ועשה שנפל לו הפור על חדש אדר שני שאין בו מזל. ואין שולט בו כישוף וג"כ נזכר למעלה בגבהי מרומים שאין מזל לישראל כי הם למעל' מן המזלות ויבואר אי"ה להלן בפסוק ע"כ קראו לימים האלה פורי"ם ע"ש הפו"ר ובזה תמצא טוב טעם למה קבעו קריאת המגיל' באדר שני דייקא:

מאמר ב

סעיף א

בו ידובר מן פ' שקלים אשר קוראין בחדש אד"ר ויבואר בזה כמה דרושים נקרא שם המאמר שקל הקודש

בגמ' (ב"ב דף י' ע"ב) א"ר אבהו אמר משה לפני הקב"ה במה תרום קר"ן ישראל א"ל בכי תש"א ע"כ נרא' שבא לדייק שא לא נאמר אלא תש"א אבל פירוש דבריו המקובלי' לא נודע ונרא' לפרש דהנ' אמרו בגמ' לעיל ר"א יהיב פרוט' לעני והדר מצלי אמר אני בצדק אחזה פניך נמצא הצדק' שהאדם עושה הוא הגורמת לתפלה שתעל' למעל' ותהי' מקובלת וידוע דמט"ט שר הפנים הוא המעל' תפלות ישראל וכתבו המקובלים הראשונים שמעל' מט"ט את התפלות לעולמות עליונים תתקנ"ה רקיעים כמנין השמים (במ"ם רבתי דאי"ק בכ"ר) וכשח"ו אין זכות כ"כ בישראל. אינו יכול מט"ט לעלות ולהתרומם עם התפלות וכשעולה למעלה נקרא זק"ן וכשאינו יכול לעלות נקרא נע"ר וז"ס נע"ר הייתי וגם זקנת"י וכו' שאמר שר העולם זה מט"ט עיין כ"ז בגלאנטי (והתבונן בזה בפסוק חנו"ך לנער ע"פ דרכו גם כי יזקין וכו') ועיין במג"ע מט"ט נק' קר"ן ישראל קר"ן בגימ' חנו"ך ב"ן יר"ד והנ' היות צדק"ה גורם שתעל' תפלתו למעלה ויכול מט"ט להעלות' ולעלות עמה למעל' וזה נקרא הרמת קר"ן ישרא"ל והנה אם גורם זה הנה הצדק' הגדול' שבצדקות כשמלמד דעת לענ"י בדע"ת כי אין לך ענ"י כענ"י בדעת והנ' מש"ה רבינו ע"ה הוא הדעת הכולל של כל ישראל אשר ידע"ו י"י פנים בפנים וכל דע"ת בת"ח בכל דור ודור הוא מבחי' מש"ה כמו שתמצא בגמ' אומרים זה לזה מש"ה שפיר קאמרת

והנה המלמד דע"ת לעני"י בדע"ת היא הצדק' הגדול' שבצדקות וגורם שתקובל תפלתו ומתרומם קר"ן ישרא"ל מט"ט:

הג"ה ובזה יש לתרץ קושיית התו' שהקשו על דברי רש"י ז"ל במס' ברכו' במה שכתב רש"י על הא דאבא בנימין כל ימי הייתי מצטער וכו' ועל תפלתי שתהא סמוכ' למטתי וכתב רש"י ז"ל שגם ללמו"ד אסור קודם התפל' והקשו התוס' ע"ז מהא דרב אקדים ומשי ידי' ושנה לן פרקין וכו' עיי"ש ולפי דברינו י"ל דס"ל לרש"י ז"ל דיש חילוק בין לימוד לעצמו ובין ללמד לאחרי"ם דזה צדקה גדול' והוא בסגול' לקבלת התפל' אני בצדק אחזה פני"ך היינו מט"ט שר הפני"ם המעל' את התפל':

וזה הוא מה שנרא' לפרש אמר משה לפני הקב"ה. במה תרו"ם קר"ן ישרא"ל באיז' זכות יהי' סיוע לקבלת תפלותם ויתרומם קרנ"ם היינו מט"ט כנ"ל א"ל בכי תשא את היינו אתה את ראשם בכל דור היינו מן הדעת שלך בכל דור ודור בת"ח ויתנו מזה צדקה לעניים בדעת ויתקיים אני בצדק אחזה פני"ך היינו מט"ט שר הפנים וכן מש"ה ר"ת מט"ט ש"ר הפני"ם:

סעיף ב

כי תשא וכו' אמרו רז"ל במדרש אמר משה לפני הקב"ה משאני מת אין אני נזכר א"ל הקב"ה חייך כשם שאתה עומד כעת ונותן להם פ' שקלים ואת' זוקף את ראשן כך בכל שנה ושנ' בשע' שקוראין לפני פ' שקלים כאלו אתה עומד שם ואתה זוקף את ראשן. הה"ד כי וכו' שא לא נאמר אלא כי תשא עכ"ל הנה דבריהם ז"ל במדרש הזה הוא נתיב לא ידעו עיט. ואענה גם אני חלקי. ידוע (בכתבי מרן האריז"ל) חדשי השנ"ה כולם הם בחי' איברים שבראש ע"כ ראשי חדשים נקראים. תשרי גולגלתא. מרחשו"ן כסל"ו ב' אזנים. טב"ת שב"ט עינים. אדר חוטם הן המה איברי הראש. והפ"ה נשלם במה שישראל מקדשין את החדש בפיהם (ובשנת העיבור בחדש העיבור) והנה האיברים הללו הן המה השערים. אשר פתחם הבורא ית' אל האדם להשתמש בהן בחושיו לצורך הנהגת התור': ועש' פתחים לכ"א ומנעולים וכיסויים לכ"א שיוכל לכסות אותם לסגרם בעת אשר יזדמן לפניו דבר שאינו ראוי להשתמש אז באברים ההם כגון בעינים כשיזדמן לפניו דבר ערוה הנה יסגור את עיניו וכיוצא באזני"ם כשיזדמן לפניו דבר שאינו ראוי לשמוע ליצנות לה"ר וכיוצא. הנה יכוף אלי' לתוכו וכיוצא בשאר האיברים הנ"ל והנה ניתן השכל במרומים רבים הוא הדעת הנותן באדם למעלה מן החושים והוא ממונ' לשופט לשפוט בצדק את אשר ישתמש האדם בחושים הללו ואת אשר ימנע ולא ישתמש. הוא הדע"ת המושפע מחיי החיים בלי הפסק כי הדע"ת הוא ממקור החיות (וזהו ברמז המלך המרומם לבדו מא"ז הוא א' למעל' מהזה היינו ז' שערים) והנה ידוע בחי' מש"ה הוא בחינת הדע"ת של כללות ישראל. אשר ידעו י"י פנים וכו' וכמשארז"ל בהתחדשות

איז' דעת אצלם משה שפיר קאמרת. והנה כשהשערים מתיישרין ע"י הדע"ת לבל ילכו דרך עקלתון זה נק' זקיפת ראש שהאיברי' שבראש הן בזקיפ' לא יתעקמו ללילך ארחות עקלקלות משא"כ בהיפך ח"ו הנ' הראש אינו זקוף במישור והנ' כל זמן היות המאיר הקדוש משה רבינו ע"ה עם ישראל בחיים חיותו הוא הדע"ת הכולל הנה הי' מאיר לדעתן של ישראל וחשש פן וח"ו אחרי גניזתו ילך הדע"ת דרך עקלתון וישתמשו באיברי הראש בדברי' שהם מצד הקליפות ויטמאו ח"ו את קדושתם והנה הבטיחו הש"י כשם שאתה עומד כעת ונותן להם פ' שקלים ואת' זוקף את ראשן כך בכל שנה וכו' וענין שייכות הדבר לפ' שקלי"ם דייקא כבר כתבנו במ"א שק"ל בגימ' נפ"ש והנה הכחות שבנפש עומדים במשקל אם ירצ' יטה כחותיו. היינו החושים שהם פעולות הנפש לדבר י"י ולתורתו ולמצותיו ואם ירצ' ח"ו יפעול בהיפך כי הבחיר' חפשית א"כ הוא כמו דבר שקולי נוט' לכאן ולכאן וכיון שהדבר שקול בבחיר' ע"כ תיכף ביום הולדו יש בו מחצ' פעול' לי"י ומחצ' פעול' להיפך ח"ו והחיוב מוטל על האדם להטות גם מחצית חלק השני ג"כ להש"י וזה ברמז המצו' שנצטוינו לתת מחצי"ת שק"ל (בגי' נפש) לי"י להיותן לקרבנות לקרב הכל לי"י (וגם נפש הבהמיית יתקדש להש"י הבן הדבר) ועי"ז הוא נשיאת ראש וזקיפתו לישראל והבטיח הש"י בעת אשר יקראו פ' שקלים מש"ה רבינ"ו ע"ה סוד הדע"ת עומד עמהם להטות דעת"ם ורצונם לי"י וזוקף את ראשן כנ"ל הבן הדברים:

סעיף ג

כי תשא את ראש בני ישראל וכו' עיין מ"ש בדרושי חג השבועות בפרק מת"ן תור"ה בפסוק ואתם תהיו לי ממלכת וכו' אלה הדברים אש"ר תדבר אל בני ישראל ישראל הם אתוון ל"י ראש. והנה כביכול קוב"ה עם כנסת ישראל הוא דמיון חיתוני חתן וכל'. והנה ידוע מכתבי מרן האריז"ל אשר בשע' הקידושין שמקדש החתן את הכל"ה נותן אל הכל' אור מקיף וע"י היחוד נותן לה או"ר פנימ' והנה תמצא באותיות ישראל אותיות החיצונים ומקיפין הם אתוון ל"י והם מרמזין על קידושי"ן הרי את מקודשת לי ידים מוכיחו' והנה הל' גבוה מכל האותיות מרמזת על גבו' שומר. ואות י' הקטנה מכל האותיות מרמזת על כנסת ישראל. כי אתם המעט וכו' ע"כ אותיות ל"י שייכים לקידושין דקוב"ה עם כנ"י (עיין זה במג"ע) ואתוון ראש או אש"ר הם אתוון פנימיים בתיבת ישרא"ל מרמזין על או"ר פנימ"י הנעש' כביכול ע"י הייחוד והתבונן כביכול בשיעור קומת אדם רמ"ח איברין דדכורא עם רנ"ב דנוק' עם המפת"ח שאמר ר"ע בבכורות הם בגימ' אשר ראש ע"כ כביכול יש לכנות בייחוד הקדוש באותיות רא"ש אש"ר והנה הם אתוון פנימיים בתיבת

ישרא"ל כי ע"י הייחוד בא האו"ר פנימ"י ואותיות ל"י המה מקיפין בתיבת ישרא"ל והמה מורים על קידושין שעי"ז בא אור מקי"ף. וא"כ לפ"ז יש בשם ישרא"ל הורא' על קידושין ועל הייחוד אור מקיף ואור פנימי והנה כתיב על הזמן המקוו' לעתיד ב"ב כי בועליך עושיך י"י צבאות. נשמע שעד היום הי' רק בחי' אירוסין וקדושין. כמ"ש וארשתיך ל"י לעולם וכו' ואח"כ וידעת את י"י לשון חיבור וייחוד ממש כביכול ולא ולא יכנף עוד מוריך והנה מש"ה רבינ"ו עליו השלום ה"ס הדע"ת הגורם הייחוד כנודע ע"כ הי' הוא הסרסור במתן תור' בין קוב"ה וכנ"י שאז הי' בחי' קידושין ע"כ נאמר. ואתם תהיו ל"י וכו' וגוי קדוש וכן הוא יהי' לעתיד ב"ב כשתתגל' לנו התור' בבחי' פנימיית בסוד כי תורה (חדש') מאתי תצא בבחי' נישואין כי בועליך עושיך וכו' וזה שסיים הש"י אלה הדברים אש"ר תדבר אל בני ישראל. בבחי' אש"ר פנימיית תדבר לעתיד אלה הדברים ממש רק שיהי' בהתגלות הפנימיי'. מאת"י תצא. הבן הדברים וז"ש אל בני ישרא"ל אשר מרומז בשמותם ואתם תהי' ל"י וכו'. וגם אשר תדבר לעתיד היינו ל"י אש"ר אירוסין ונשואין מקיף פנימי. הבן הדברים:

וזה הוא ג"כ ברמז הפרש' הזאת כי תשא את רא"ש בני ישרא"ל כשיבא זמן התנשאות רא"ש בני ישרא"ל היינו בגלותא בתראה שכבר יגיע זמן הייחוד השלם באחרית הימים לפקדיה"ם היינו כשיגיע זמן הפקודה והגאולה אזי זאת העצ' היעוצ' ונתנו איש כפר נפשו לי"י היינו המס"נ האמיתי בק"ש ותפלה ואמרו בזהר דאיתחשיב לפני הקב"ה כאילו מסרו נפשם בפועל ואפילו עבירות שאינם מתכפרי' רק ע"י מית' כגון חילול השם וכיוצא שכולם תולין ומית' ממרקת כמד"א אם יכופר העון הזה לכם עד וכו'. עכ"ז כיון שמוסר נפשו באמת בק"ש איתחשיב כאילו מת על קדושת שמו ית'. וז"ש ולא יהי' (בזה) נגף בפקו"ד אותם כי יתכפרו במס"נ בכח בהסכמ' אמיתיית בלב וזה הוא הייחוד השלם ותבא הגאול' ב"ב אמן:

ולדרך הזה ג"כ יש לפרש המדרש הנ"ל שאמר משה להקב"ה משאני מת אין אני נזכר. א"ל הקב"ה חייך כשם שאתה עומד כעת ונותן להם פ' שקלים ואת' זוקף את ראשן כך בכל שנה ושנה וכו' פ' שקלים הוא שצו' הקב"ה שיתנו מחצית השקל שק"ל בגימ' נפש וצו' הש"י ליתן מחצית דייקא נראה דהנה ידוע הנפ"ש הבא' לעוה"ז מהעולם העליון מהחדר ששמו גו"ף כמו שפרש"י בגמ' (ה"ס מלכות שמים נק' גופא קדישא כמבואר במקובלים) והגם שבא הנשמה משם לעוה"ז עכ"ז שורש' נשאר שם במקור'. כי רוחניות אינו נעתק ממקום למקום רק מתרב' ואותו חלק הנפש אשר בשמים ממעל מאיר לאשר בארץ בגוף האדם. והחלק אשר בארץ מחוייב להשתוקק למקור אשר בשמים (וזה ענין

מסה"נ באהבה) ע"כ הנפש נק' ב' חצאי נפשות והמ"י. וזה שרמזני במ"א בדברי המדרש עשה לך שתי חצוצרו"ת כסף. זש"ה ירא את י"י בני ומלך המליכהו עליך והוא פלאי ופירשנו בזה ע"פ דברי הרב הקדוש מהרד"ב זצוק"ל כתב עשה לך שתי חצוצרו"ת כסף שתי חצאי צורות כס"ף שיהיו נכספי' זה לזה ולפי דברינו הנ"ל יתפרשו דברי הרב היינו חלק הנפש אשר הוא בעוה"ז מלובש בגוף תכסוף למקור' לחלק השמיימי ואז חלק השמיימי יכסוף להאיר לחלק אשר בעולם הזה כנ"ל. והנה רמ"ח בגימ' חצי (מספר) מלכו"ת והנה גם חלק הנפ"ש השמיימי במקור' הוא ג"כ רמ"ח זה הוא מלכו"ת שמים שלימ' שהזכירו חז"ל וה"ס אברהם אברה"ם הנזכר אחר העקידה. אחר שכבר נתדבק אברהם כ"כ בקונו שמסר להש"י דבר החביב עליו יותר מנפשו היינו בן יחיד הבן יקיר לי הוא המסה"נ המופלג והדיבוק לגמרי בקונו ונתהוו לאחדים ממש חלקי הנפשות. רמ"ח רמ"ח אברה' אברה'. ונתהוו מספר מלכות שמים שלימ' (ותוכל להשכיל להיטב אח"כ ויקרא מלאך י"י אל אברה"ם שנית מן השמים רצ"ל אל הנפש השנית שהוא מן השמים ואין להאריך והמ"י) והוא לדעתי סוד הפסוק הבן יקיר לי אפרים וכו'. רח"ם ארחמנ"ו נאום י"י ובז' יתבארו דברי המדרש הנ"ל עשה לך שתי חצוצרות כסף. היינו כסיפות השתי חצאי צורות זש"ה ירא את י"י בני ומל"ך מאי ומל"ך המליכהו עליך דכיון דבשתי חצאי צורות יתחברו רמ"ח רמ"ח יתהוו' מלכות שמים שלימ'. ואתה תבין כי קצרתי וביארתי במ"א:

ותתבונן לפי הדברי' הנ"ל במה שדקדק הרשע אחשורוש מלכותא חייבתא לומר לאסתר המלכ' בכל פעם עד חצי המלכו"ת וינתן לך. לא רצה שיהי' מלכות שלימ' ולא רצ' שתהי' עבודת ישראל במסה"נ שידע שעי"ז תהי' מלכו' שמים שלימה ואז יעבור ממשלת זדון מן הארץ. ויפתחו לך שערי בינ' להתבונן בתפלת ר"ה תקנו אנשי כנה"ג (שהיו בזמן ההוא שרצ' אחשורוש שלא תהי' ח"ו עבודת ישראל רק חצי המלכות) בתפלת ר"ה. ותמלוך אתה הוא י"י אלקינו לבדך על כל מעשך. בהר ציון משכן כבודך ובירושלים וכו' ככתוב וכו' ימלך י"י לעולם אלהיך ציון וכו'. הנה לכאורה יש להתבונן הראי' שהביא מן הפסו' אינו ענין אל התפל' כי בתפל' מבקשים שימלוך הש"י בהר ציון וזה אינו בפסוק רק שימלוך י"י לעולם והוא ית"ש הוא אלקי ציון. אבל כאשר תשכיל בדברי חז"ל דקדקו ג"כ למה אמר אחשורוש עד חצי המלכות ופירשו שאמר עד ולא עד בכלל היינו בנין בית המקדש שעומד בחצי המלכו' היינו באמצע העולם זה לא רצה להסכים. והנ' לכאור' דבריהם רחוקי' מדברינו וכאשר תעמיק בדבר תרא' הכל הולך אל מקום אחד. דהנ' בית המקדש מקום העבוד' עומד בחצי המלכו"ת לכוונ' הנ"ל היינו חצי מלכו"ת רמ"ח מכאן

להורו' שזה כל פרי מגמתינו בעבוד' במסה"נ ממש שתהי' מלכו' שמים שלימה בסוד רח"ם ארחמנ"ו כנ"ל:

ותעמיק עוד בדבר הבית המקדש עומד באמצע עולם א"כ הוא חצ"י המלכו"ת למזרח וכן למערב וכן לצפון ולדרום א"כ הוא ב"פ מלכות הוא מספר מכוון עו"ל מלכו"ת שמים. והוא הנרצ' לרז"ל בכ"מ אומרים. הרוצ' לקבל עליו עו"ל מלכו"ת שמי"ם שלימ'. וכאשר תתבונן בכ"ז תבין מה שתקנו ותמלוך אתה וכו' לבדך וכו' בהר ציו"ן וכו' ובירושלים וכו' כמו שידוע לך בכוונת ב' ימים דר"ה ב"פ מלכו"ת וממילא תבין הראי' מפסוק ימלך י"י לעולם וכו' לדו"ר ודו"ר ע' בכונת לדור ודור המליכו וכו' ותלך לבטח:

והנה בהיות משה רבינו ע"ה סוד הדע"ת הכללי של ישראל בחיים חיותו השפיע לכ"י מבחי' הדע"ת הוא הדביקות במסה"נ (דע"ת הוא דביקו' והתקשרות מלשון וידˇע אד"ם) ולמד לב"י דע"ת איך יתדבקו במסה"נ חלקי הנשמו' אשר בארץ לרא"ש בנ"י ישרא"ל. היינו שרשם העליון אשר בשמים ממעל. וחשש משה פן כשיתגנז אורו אור הדע"ת שוב לא יהי' לב"י הדע"ת הלז' דביקו' במסה"נ דביקו' הנפש במקור'. וז"ש משאני מת אין אני נזכר היינו הדע"ת שלו שלא יהי' ח"ו דבוקים בקונם. למסור נפשם על קדושת שמו להתדבק חצאי הצורו' ולהמליך מלכו"ת שמים שלימ'. וא"ל הקב"ה כשם שאת' עומד כעת ונותן להם פ' שקלים וענין מחצית השקל הוא חצי נפש כנ"ל ליתן אותו חצי הנפ"ש כופר לי"י היינו מסה"נ כנ"ל ע"י מש"ה בחי' הדע"ת המקשר. כך בכל שנה ושנ' כשקורין לפני פ' שקלי"ם וכו'. כי בכל שנה ושנ' תתעורר בכל עדת ישורון בכל מקומו' מושבותם נשמת מש"ה רבינ"ו כללו' הדע"ת של ישראל ללמדם דע"ת ותבונ' והשכל להתקשר עצמם בדביקו' צורם ויוצרם והאיך יקבלו ע"ע במסה"נ עו"ל מלכו"ת שמיים שלימ' כי זה כל האדם והבן מאד וקורין בעבור זה הפרש' הזאת בהגיע חדש אד"ר כי בחדש הזה קימו וקבלו היהודים מחדש קבלת התור' מאהב' במסה"נ כי עד היום הי' מודע' רבא לאורייתא ובזמן הנס קבלו עליהם ועל זרעם מאהבה עיי"ש בגמ' בלשון רש"י ז"ל ובזה תתבונן מ"ש בזהר וקבל"ו היהודי"ם דא הוא מש"ה כללא דיהודאי שקיבל מגלת אסתר מסינ"י הבן:

סעיף ד

אשובה עוד לדרוש במדרש הנ"ל אמר משה להקב"ה משאני מת אין אני נזכר א"ל הקב"ה חייך כשם שאתה עומד כעת וכו' כך בכל שנה ושנה בשע' שקוראין לפני פ' שקלי"ם כאלו אתה עומד שם וזוקף את ראשן. הה"ד כי תשא את ראש ב"י שא לא נאמר אלא כי תשא ע"כ. הנה יתבאר לך הענין ע"פ דברי המדרש משפטים אמר ר'

לוי שתי מדות טובות בטל הקב"ה מן אוה"ע. שלא יעמדו עליהם נביאים ושלא ימסרו ישראל לשר כל ימי משה. כיון שמת משה חזר אותו השר למקומו שכן יהושע רואהו שנאמר ויהי בהיות יהושע ביריח"ו וכו' ויאמר לא. כי אני שר צבא י"י עתה באתי ע"כ. רצ"ל עתה באתי ולא בימי משה רבך. והנה תתבונן בדברי המדרש הזה. מ"ש ב' מדות טובות ביטל הקב"ה מן אוה"ע מה הן הב' ענינים שביטל מהם. הנה הענין הראשון ניחא שלא יעמדו עליהם נביאים והוא הנזכר ג"כ בדברי חז"ל בגמ' ביקש (משה) שלא תשרה שכינה על אוה"ע ונתן לו הנה נהבטל מהם השראת השכינה שאין לך מדה טוב' הימנ' אבל הענין הב' שלא ימסרו ישראל לשר כל ימי משה. מה הוא הביטול לאוה"ע ומה איכפת להו בזה. ואם יש להם מזה איזה ביטול אעפ"כ לא נק' ביטול כל הימים דהרי כיון שנגנז משה חזר השר למקומו אבל תשכיל ותדע כל האומו' יש להם שרים לכ"א שר מיוחד אשר חלק י"י אותם בדור הפלג' והנה כל שר לאומתו נק' רא"ש אותו האומ' כעין הגוף המתנהג אחרי הנהגת הרא"ש וכשניטל הראש מן הגוף הנה יופסק החיות כמו כן כשנפסק ונתבטל כח השר של אומ' למעלה נפסק חיות האומת למטה וכמ"ש הנביא יפקוד י"י על צבא מרום במרום (תחילה) ואח"כ על מלכי האדמה על האדמה. וע"כ לכל האומות אפשר להם הביטול כיון שהם נתונים תחת השרי' הנה אפשריית הביטול לשרים וממילא יתבטלו הם אבל ישראל חלק י"י עמו נבחרו לחלקו ית"ש העמוסים מני בטן אין לתם שר רק שכינת עוזו ית"ש הוא הנק' רא"ש בני ישרא"ל כמו להבדיל כל שר נק' רא"ש לאומתו. כמו כן שכינתו ית"ש (בהבדל) בדת מלכות שמי"ם נק' רא"ש בנ"י ישרא"ל (והנה ישראל אתוון ל"י רא"ש אותו הרא"ש המיוחד מלכות"ו בכל משל') והנה בעוה"ר כשישראל הם בגלו' ת"י האומ' הנה הם בגלו' ת"י השרי' אבל אין זה ח"ו כענין שארי האומו' כשתתחזק אומה על אומה הנה אפשריו' להם ביטול לגמרי כשמתבטל שריהם הלא תראה כמה אומות מפורסמים המזכרי' בכתבי הקודש ונאבד זכרם לגמרי כי נתבטל שריהם והנשארים מהם שבו ונתערבו באומות אחרות ונאבד זכרון אותה האומ' מעל פני האדמה אבל ישראל עם קרובו הגם שבעונו' נמסרו ת"י האומ' ושריהם. הנה כיון שהשר שלהם וראש' הוא השכינ' הקדוש' הנה כמו שא"א הביטול וכו' כן ישראל ישכנו לעד לעולם ויירשו ארץ ומלואה. גם בימי עניים ומרודם לא זזה שכינה מישראל לשמרם ולהצילם. וכביכול מתלבשת הארת השכינה בתוך השר של האומ' לשמר את ישראל להיו' להם קיום בימי גלותם (רק להיות שהוא בהסתר פנים כביכול השיב אחור ימינו והוא הנק' גלות השכינה כביכול בין האומו' וב"ב יתגלה כבוד מלכותו ית"ש לנקום נקמתינו) ולהיות הענין בימי הגלו' בהתלבשו' ת"י השר. הנה כביכול

סיהרא מאיך נהורי' כמי שאין לו זקיפת רא"ש הבן הדבר וכשיתגל' כבוד מלכותו עלינו במהרה הנה נק' זקיפת (ונשיאות) רא"ש בני ישרא"ל בין והתבונן הדבר. והנה כשבאו ישראל לידי אותו מעש' במדבר הנה אמר הש"י. הנה אנכי שולח מלאך לפניו מלאך הקדוש מיכאל אפוטרופסא רבא דישראל עכ"ז לא רצה משה שתהיה התלבשו' השכינה כביכול בשום מלאך רק באיתגלייא ארון ברית י"י הולך לפניהם שאז כל הצלחת ישראל לא יהיה מלובש בטבע רק למעלה מן הטבע כיון שנגנז משה עם היות שהשכינ' לא זזה מישראל נתלבשה בהנהג' במלאך מיכאל אפוטרופסא רבא דישראל

הג"ה עיין במג"ע כתב אותיו' הנעלמים של מטה היימ' אותיו' המילוי של משה כזה ס'. י"ן. א' הם בגימ' מיכאל להורות כשנעלה מש"ה אז בא מיכאל וכ"ה הרמז כמש"ל בפ' ואתה תצוה אשר נעלם שם משה שלא נזכר משה בכל הפרשה הנה יש בפרשה ההוא ק"א פסוקים. מנין מיכאל להורות ג"כ על הנ"ל: הנך רואה בפני מש"ה אפילו התלבשו' השכינ' במלאך הקדו' לא רצה מכש"כ שא"א בפניו שיתלבש השכינה באיזה שר ח"ו:

והנה לפ"ז תתבונן מ"ש מש"ה רבש"ע משאני מת אין אני נזכר דהנה כ"ז שאני נזכר אפילו מיכאל השר הקדוש אינו נזכר אבל אחרי וכו' אין אני נזכר ושמא ח"ו כשיבואו ישראל לגלות הנה יהיו ת"י השרים ויעשו ח"ו בהם כחפצם ורצונם הנה הבטיח לו הקב"ה כשם שאתה עומד כעת ונותן להם פ' שקלי"ם (הניתנין בשביל קרבנו' שהם קרב"ן לי"י כלי מסך המבדיל) ואתה זוקף את ראש"ן כנ"ל היינו רא"ש בנ"י ישרא"ל שאינך רוצה שתתלבש השכינה רא"ש בנ"י ישרא"ל אפילו בהנהגת המלאך הקדוש כך בכל שנה ושנה אפילו בזמן הגלו' היא כאילו אתה עומד שם וזורף את ראשן ומתבטלים הגזירות שרוצים האומות לגזור על ישראל ותופר עצתם. הבן מאד. ותתבונן בזה אשר בכל שנה ושנה (כיון שהבטיח הש"י למשה כשיהיו קורין בפ' שקלי"ם כאילו הוא עומד שם) הנה מפ' שקלים זכרו"ן לבנ"י לפני י"י לזקוף את ראשן ולגאלם גאולת עולם ב"ב והוא המדה טובה שלקח הש"י מן האומות אשר כל ימי משה לא יהיו ישראל תחת שרים. והנה בכל שנה ושנה הוה בפ' שקלים כאילו משה עומד שם בעצמו הבן הדבר מאד:

סעיף ה

זה יתנו וכו' דרשו חז"ל מתיבת ז"ה שנתקשה מש"ה במצוה שקלי"ם עד שהראהו הקב"ה מטבע של אש ומהראוי להתבונן מהו הקושוי בזה להבין צורה מטבע אחת קטנה והנה בתרגום המיוחס ליונתן תרגום דין שיעורא איתחמי למשה בטורא היה כדינר"א דאש"א ג"ז צריך לימוד למה הראה לו מטבע שלאש דייקא ומה שיש לי ליומר ע"פ מה שפירשני בפסוק אלה פקודי המשכן. משכן העדות אשר פקד ע"פ משה עבודת הלוים ביד איתמר

וכו' והנה כ"מ שנא' אלה פסל את הראשונם ומאי פסל בכאן. וגם מהו הנרצה בכאן עבוד"ת הלוי"ם ופירשנו דהנה כל המניינים אין בהם ברכ"ה כמשארז"ל אין הברכ"ה שורה על דבר המנוי וכו' והטעם כי כל מנין ומפקד הוא צמצום (כך וכך בשיעור) וכל צמצום היא בחי' גבורה ע"כ אסור למנות את ישרא"ל. והנה במלאכת עבודת הקודש מנו ופקדו מנין ומספר ומפקד לזה אמר הכתוב אל"ה פקודי המשכן פסל את הראשונים היינו כל המניינים שבעולם שמונעים את הברכה שאני המנין הזה. והוא בהיפך אדרבא ע"י המנין הזה תשרה הברכ"ה על כל העולם כי המנין הזה אש"ר פקד ע"פ משה שה"ס הדע"ת (כ"כ נק' משכ"ן העד"ת הדע"ת כאשר יתבאר) והנה תראה ברכ"ה ראשונה שבברכו' אמצעיו' שבשמ"ע היא בברכת הדע"ת והנה בדע"ת יש בו עיטרא דחסדי"ם ועיטרא דגבורות ובדע"ת חדרים ימלאו וא"כ במנין הנעשה מבחי' הדע"ת הגם שהמנין הוא צמצום מבחי' הגבור"ה בהדעת שבו לאחדים חסדי"ם וגבורו"ת וז"ש אלה פקודי המשכן פסל את הראשונים היינו כל המניינים שבעולם שאין הברכה שורה על ידם שאני המנין הזה שהוא משכ"ן העד"ת הדע"ת אשר פקד ע"פ משה הוא בחי' הדעת אשר ידע"ו י"י הנה היא עבוד"ת הלוי"ם גבורות ביד איתמר וכו' הכה"ן איש חסד כי בדעת חסדים וגבורות כחדא חשבינן להו והכל לחסדי"ם יחשב:

ובזה נוכל לפרש מ"ש חז"ל שנתקשה משה בעסק המפקד בכאן דהיינו שהוקשה לו ממ"נ אם המפקד גורם חליל' איזה דבר לא טוב להיות המפקד מבחי' גבור' צמצום מה מועיל מה שיתן כ"א מטבע עד שהראוהו מטבע כסף (חסד) והוא א"ש (גבורה) להורות בזה על הדעת של משה שבו לאחדים יחד עיטרא דחסדים ועיטרא דגבורות והנה להיות המפקד הראשון היה ע"י משה סוד הדע"ת אמר הוא ית"ש:

כי תשא ואמרז"ל שא לא נאמר אלא כי תשא כשם שאתה עומד כעת זוקף את ראשן כן בכל שנה וכו' כאילו אתה עומד שם וכו' ע"כ כל המספרים שנעשו באופן כזה הוא ממצות מש"ה והוא בבחי' הדע"ת ויש בו ברכה הבן:

עפ"י הדברים האלה תוכל להתבונן מחצית השקל דייקא הוא המצוה ליתן איש כפר נפשו לי"י ה"ס פדיון נפש הנמסר מקובלים הקדמונים לעשות פ"נ במנין ק"ס מטבעות מנין כס"ף ומנין כי האדם עץ השדה וה"ס חשבון השם הנכבד י' פעמים ה' ה' פעמים י' ו' פעמים ה' ה' פעמים ו'. בחשבון הזה שם הוי' במספר ק"ס וזהו הנרמז במצו' ליתן לצורך הקרבנות כפר נפשו לי"י מחצית השקל הנה מחצית השקל של תורה הוא ק"ס שעירות כנודע והנה ק"ס היא ג"כ מספר מי"ם (חסד) יין (גבור') אין מברכין על היי"ן עד שיתן לתוכו מיי"ם ע"כ ביינות שלנו שאינם חזקים החיוב ליתן לתוכו מי"ם כדי לערב

החסדים וגבורות ביחד ה"ס הדעת אשר בו עיטרא דחסדים ועיטרא דגבורות ולהבדיל בין הקודש ובין החול הוא ג"כ בבחי' הדעת כמו שתקנו לומר הבדלה בחונן הדעת כי אם אין דעה הבדלה מנין ומעתה תבין לפמ"ש שזה הענין אשר הראו למש"ה מטבע של אש (גבור') והוא כסף (חסד) להורות על סוד הדעת והנה הכסף בעצמו הנותן למצו' הוא מחצי"ת השקל ק"ס שעירות מנין מי"ם יי"ן (והוא מנין כס"ף) והוא ניתן לכפר נפש לי"י פדיון נפש כנ"ל לכפר על הנפש הבן הדברים רמזתי לך בקיצור. ואתה תבין דבר מת"ד:

סעיף ו

כל העובר על הפקודים וכו' ר"ת כל הפסוק בגימטריא תתקל"ו ע"פ האמור בפרע"ח. מרדכי אסתר בגימ' תתקל"ה והנה עם הכולל בגימ' תתקל"ו מנין י"ג תיקוני דיקנא הג"ה נ"ל כי בהכרח הוא שיהיו נימנים עם הכולל הכוונה לכלול מרדכי ואסתר ביחד תרין הסודות כידוע ועוד יתבאר אי"ה: שהם י"ג מדות החסדי' היינו י"ג ע"ב (חס"ד) והנה אמרז"ל גלוי וידוע היה לפני הקב"ה שעתיד המן לשקול שקליו על ישראל ע"כ הקדים הקב"ה שקלי ישרא"ל באד"ר וא"כ ע"י השקלים יהיה התעוררת הרחמים על ישראל ע"כ מרומז בזה הפסוק בר"ת י"ג פעמים ע"ב היינו י"ג ת"ד ותעמיק הדבר דהנה בזמן ההוא בזמן גזירת המ"ן לא היו נותנים שקלים כי לא היה בית המקדש וא"כ לא היה מצות שקלים בפועל לעמוד נגד שקלי הצר הצורר ואם הכוונה שזכות השקלים שהיו נותנים בבית המקדש עמדה להם א"כ גם כל שארי המצו' שעשו וסיגלו ישראל כ"ז שהיו בחצרות בית אלקינו תעמוד להם ולמה נתחייבו שונאיהם של ישראל וכו' כמבואר בגמ' אלא ע"כ שכח מה"ד נתגבר מחמת העבירות ולא הועיל' זכו' וא"כ מאי רבותא דשקלי':

אבל תשכיל ותדע דהנה אמרז"ל בפסוק ויעבור י"י על פניו וכו' מלמד שנתעטף הקב"ה כש"ץ ואמר אם יעשו בני לפני כסדר הזה אני מוחל וכו' והנה יש במשמעות לשון הזה (שנתקבל בו בלשון בודאי בסיני) אם יעשו בני לפני כסדר הזה היינו ע"ד הדבק במדותיו מה הוא רחו"ם וכו' מה הוא חנו"ן וכו' ויש במשמעות לשון זה כפשוטו אם יעשה בני לפני כסדר הזה שיקראו במו פיהם בתפילתם בדבור בעלמא הי"ג מדות אל רחום וחנון וכו' והנה מאן מוכח איזה הפירוש הוא אמית"י הנה יש להוכיח מן המדה הראשונה הנק' אל (כמ"ש הרב הגדול בעל הפלא') דא"א לומר מה היא אל אף אתה וכו' ע"כ הפירוש הנכון הוא כפשוטו כשידברו ישראל במו פיהם ויצעקו אל הש"י בהזכרת י"ג מדות בדבריהם הש"י ימחול להם על וכו' ואינן חוזרות ריקם. ופירוש בזה הרב הק' בעל הפלא' נוסח הפיוט בסליחות אל הורת לנו לומ"ר שלש עשרה רצ"ל במדת א"ל אשר

הוא רק לומ"ר שלש עשרה באמיר' בעלמא די לנו להשמיע במרום קולינו ולא נשוב ריקם מלפניו:

ובזה יש לפרש מה שאמרה אסתר בתפילת' אל"י אל"י למה עזבתני רחוק מישועתי דברי שאגתי דלכאורה יש להתבונן למה הזכירה דוקא זה השם וגם מה הוא הפירוש רחוק מישועתי דברי שאגתי. ולפי הנ"ל יונח דהנה גם בדורו' הראשונים בודאי כפי הנראה היתה הלכ' זו רופפת היינו פירושן של הדברים המקובלים מסיני בשעה שיעשו בני לפני כסדר הזה וכו' אם הפי' באמירה לחוד סגי. או דוקא יעשו לפני היינו בעשי' לקיים והלכת בדרכיו. והנה דבר המסופק אין פוסקין הלכה בשמים כי לא בשמים הוא. עד אשר יפסקו ההלכה ב"ד של מטה ע"י איזה הוכחה ואיזה סברא. והנה בזמן הגזירה כאשר צעקו מרדכי ואסתר. וגם כל ישראל בימי הצום בודאי הזכירו הי"ג מדות של רחמים והנה הזכיר' אסתר שם א"ל בתפילת' והוכיחה מזה להלכה דדי בהזכרה בעלמא דא"א לומר דהכוונה יעש"ו לפני דוקא בעשיה מה הוא רחום וכו' א"כ איך אפשר לומר מה הוא א"ל. ע"כ מן השם אל שבי"ג מדות מוכח אשר רק בהזכרת י"ג מדות בדבור בעלמא תצמח על ידם תשועה לישראל והנה מרדכי ואסתר עם כל ישראל הזכירו בתפילתם הי"ג מדו' הנה אמרה אסתר אל"י אל"י למה עזבתני למה תהיה רחוק מישועתי דבר"י שאגתי הרי מן שם א"ל מוכח דבדבו' בעלמא אוישע וכנ"ל ועוד יתבאר אי"ה להלן בסמוך:

ולפ"ז עם היות שהוא מצוה בתורה והלכת בדרכיו מה הוא רחום וכו' עכ"ז היתה טענת אסת"ר על ישראל. הגם שח"ו לא הספיקו לעשות המצוה הזאת בפועל לילך במדותיו ית"ש. עכ"ז מוכח להלכה אשר תספוק האמירה והזכירה במקום המעשה והנה כי כן הנה נזכר אז לפניו ית"ש ג"כ מצות שקלים הגם שהעונות גרמו ונחרב הבית המקדש ולא שקלו אז ב"י את שקליהם עכ"ז האמירה והזכירה פ' שקלים עלתה לרצון לפניו ית"ש מה שישראל קורין באדר פ' שקלים כאלו שוקלים בבית המקדש. והן המה היו לישוע' לבטל שקלי המן בהתעורר' מדו' הרחמי' י"ג מדות העליונים ע"י הגואלים מרדכ"י אסת"ר מספרם י"ג ע"ב כנ"ל וע"כ הפסוק כל העובר וכו' ר"ת בגימ' י"ג ע"ב והוא הרומז כל העובר על הפקודים אפילו אם ח"ו עברו על הפקודים ותהיה הביהמ"ק חרב ולא ישקלו השקלי"ם יזכר להם ע"י מדותיו מדות הרחמי"ם זכרון השקלים במו פיהם בחדש הזה ויתבטלו השקלים אשר אמר המ"ן לשקול ותהיה להם גאולה על ידי הב' גואלים מרדכי אסתר (וכן בכל שנה בימי גלותינו זכרון השקלים בחדש הזה. הן המה לרצון ולזכרון לפני י"י כאשר יתבאר להלן בדרושים אי"ה):

ואפשר לומר שזה היה כוונת יוסף בצוותו להשים הגביע באמתחת בנימין. והוא ע"פ מ"ש הרב הקדוש במג"ע לדרכו גבי"ע הוא י"ג ע"ב היינו י"ג מדות חס"ד ורחמים הנה י"ל לרמז זה צוה להשים גבי"ע באמתחת בנימין שממנו יצא חוטר ב' גואלים הנ"ל מרדכ"י אסת"ר מספרן גבי"ע הייני י"ג ע"ב וז"ש במדרש בשעה שאמר יוסף ואתם עלו לשלו"ם יצתה ב"ק ואמרה שלום רב לאוהבי תורתך והוא ג"כ כמ"ש הרב הקדוש במג"ע לדרכו אית שלום. ואית שלום ר"ב שלום רב היינו בהחשב המ"ם סתומ' במספר רבתי. היינו ס' דאי"ק בכ"ר שהוא מספר ת"ר אז יהיה מספר שלו"ם תתקל"ו י"ג ע"ב (הנרמז בגבי"ע) וזהו לדרכינו שלום רב (כנ"ל יהיה) לאוהבי תורתיך היינו כשיאמרו רק תורת י"ג מדות אפילו חס ושלום לא יקיימו בפועל והלכת בדרכיו רק יזכירו באהבה את הדבר"י תור"ה אל רחום וחנון וכו' אזי יושפע עליהם שלום רב כנ"ל ואין למו מכשול:

ועפ"י הדברים הנ"ל אפרש לך הנאמר במגלה ויכתב מרדכי וכו' אל כל היהודי' וכו' דבר"י שלו"ם ואמ"ת. הנה מהראוי לתת לב מה השלום ואמת שכתב להם וגם ביותר יש להתבונן. אומרו דבר"י שלום משמע דברים של שלו"ם ולפי דברינו הנ"ל יתכנו הדברים כמין חומר דהנה עד היום היתה ההלכה רופפת מהו הפירוש של ההלכה המקובלת אם יעשו בני לפני כסדר הזה אני מוחל וכו' אם הפירוש הוא להלכה יעשו דוקא בעשיה ממש והלכת בדרכיו או הכוונה עקימת שפתינו הוה מעשה ודי באמירת הי"ג מדות בדבור בעלמא. והנה בשמים אין פוסקין הלכה עד יפסקו הב"ד של מטה ע"פ איזה הוכחה. והנה הוכיחה אסת"ר דהלכה היא דבדבור בעלמא סגי מן המדה הראשונה שהוא א"ל. וא"א לומר מה הוא א"ל וכו' וכמש"ל דהרי כתיב לפני לא נוצר אל ואחרי לא יהיה. והנה ע"י ההוכחה הזאת נתאמת' ההלכה ופסקו כן בב"ד של מטה דהפירוש הוא דאפילו בדיבור בעלמא הי"ג מדות (הרומזין בתיבת שלו"ם י"ג ע"ב כשהוא במ"ם רבתי כנ"ל) הקב"ה מוחל וכו'. ועיין במאמרי השבתות שם כתבתי (וכן במאמרי ר"ה) כשהאדם מכוין הלכה לאמית"ו. אזי מעורר מדת ואמ"ת מדה הז' מן הי"ג מדות ומדה הזאת כביכול הוא תרין תפוחין קדישין היינו או"ר פנ"י מל"ך והנה כתיב באור פני מלך חיים אפילו נגזר ח"ו ההיפך אזי כשגורמין להתגלות אור פני מלך ע"י ההלכה לאמ"ת' אזי יושפע החיים (וכ"ה המנהג אפי' בעוה"ז בכל מלכי ב"ו אפי' מי שנתחייב ח"ו וכו' כשזכה לראות פני המלך ניצול. וע"כ תתבונן מה הוא אתרא דשמא קושט"א שהוא אמת אור פני מלך לא שכיב אינש וכו' ועיין במאמר ר"ה מ"ש בפסוק אשרי העם יודעי תרועה ואין עושין כן מספק רק שכיוונו להלכה בכדי אשר באו"ר פני"ך יהלכון ע"י שמכוונין להלכה לאמ"ת' יתגל' אור פני מל"ך היינו מדת ואמ"ת עיי"ש ותמצ' נחת) והנה

גם בכאן כיון שאסתר כוונה הלכה לאמת"ה ופסקי כן להלכה קיימת אזי גרמו להתגלות מדת ואמת אור פני מלך חיים וניצולו ממות לחיים. הבן. וזה שכתב מרדכי את הדברים האלה אל כל היהודים הלכה רווחת לישראל דברי שלו"ם היינו שלום המורה על י"ג מדות י"ג פעמים ע"ב הנה סגי לבטל הגזירות ולמחילת עונות אפילו רק בדברי שלום בהזכירם בדבור בעלמא וכתב להם ואמ"ת. שע"י שכוונו להלכה אזי גרמו להתעורר מדת ואמ"ת אור פני מלך חיים ועי"ז באת' לגמרי הישועה וניצולו ממות לחיים טובים ולשלום ויקויים בנו ואתם הדבקי"ם בה' אלקיכם חיים כלכם היום. אמן:

ובזה תמצא ג"כ טוב טעם למה שכתבתי במאמר א' בשם הסודי רזי המלאך של חדש אד"ר הוא אברכיא"ל הוא אותיות אברך אלי. הוא על שאמרה אסתר אלי אלי למה עזבתני וזה היה לישועה: הבן:

סעיף ז

העשיר וכו' והדל וכו' מהראוי להתבונן למה לי' לומר בה"א העשיר והדל ואען ואומר הנה כבר כתבנו בכמה מקומו' בענין פעולת הדעת להטות גם חלק התאוני' שבא מצד נפש הבהמיי' ולהדריכו לעבודת הש"י והנה ככה הוא בכל הענינים הנעשים תחת השמש ידוע הדבר להמבינים בענין קליפת נג"ה ושלש קליפות הטמאות אשר כל הענינים האסורים הם מן ג' קליפות הטמאות וענינים המותרים הם מקליפת נג"ה וגם נפש הבהמיות התאונים שבאדם הישראלי הוא מקליפת נג"ה והנה כל הענינים המותרים צריכין להתבחן ע"פ הדעת אם מתבונן בדעתו לעשותן לשם י"י ולתורתו אזי מתעלה החיות של הדבר המותר ההוא (שהוא מקליפת נג"ה) אל הקדש פנימ' כגון אם אוכל האדם מאכל היתר בכדי לילך בכח האכילה ההוא לעבודת הש"י אזי מתעלה החיו' של המאכל ההוא אל הקדש נמצא מתעל' נג"ה אל הקדש ובהיפך כשאוכל למלאות התאו' הולך אל החיות לפי שעה ונכלל בג' קליפ' הטמאו' ונמצא נכלל נגה בג' קליפות הטמאות אח"כ כשמיישב בדעתו ועובד הש"י בכח האכילה ההוא. הנה מעל' החיות אל הקדש) כללו של דבר לדעת יובן סוד הענין מחצי"ת השקל בסוד הטיקלא המוכרע לטוב ולהפכו והמכריע הוא הדע"ת הבן הדבר והנה אם לוקח האדם ואוכל או עושה דבר האסור ע"פ התורה והכוונה לעבוד את הש"י בכח המאכל ההוא כגון אם יאכל דבר איסור ויאמר בדעת"ו שילך בכח ההוא ויעבוד את הש"י זה אסור כי דבר האסור ע"פ התורה היא משלש קליפות הטמאו' וזה רע לגמרי וצריך ביטול לגמרי ולא יעלה אל הקדש והגם שבודאי אין להם חיות מעצמם רק יש בהם נהירו דקיק מן הקדש כמד"א ואתה מחי' את כולם ומן הצורך לברר הטוב וכו' אבל גלוי וידוע לפניו ית"ש

שזה הבירור לא שייך לנו כי אם נרצה לברר מן ג' קליפות הטמאות. הנה אדרבא ח"ו ישתקע נפשותינו בקליפות רק אנחנו מחוייבים לברר את העניני' המותרים ע"פ התור' והוא מקליפת נג"ה וכשיוגמר הבירו' הזה אזי הש"י בעצמו יוציא בלעם מפיהם של הג' קליפות טמאות ויבולע המות לנצח ומלא' הארץ דע"ה וכו' והדברי' הללו צריכין ביאור רחב ברחב ידים אבל כבר נאמרו ונשנו אל החבירים המקשיבים ע"כ קצרתי:

וזה אשר פירשנו בדברי תנא דבי ר"י בפסוק כי אני י"י המעלה אתכם מאמ"צ (בכ"מ נאמר המוציא) ודרשו אלמל' לא העליתי את ישראל ממצרים אלא ע"מ שאינן מטמאי' בשרצים (וה"ה שאר דברים טמאי' דכתיבי בפרש' שם) דיו והדברים תמוהים אין מן הצורך להאריך ופירשנו בזה דהנה יקשה הלא ידוע כל ענייני עוה"ז צריכין לבירור לברר הטוב מן הרע וז"ס אכילה ושתיה וכל ענייני עוה"ז באוכל האדם את הצומח והחי אזי שב האכילה ההוא להיו' עצם מעצמיו ובשר מבשרו וילך בכח האכילה ההוא ועובד את הש"י והפסולת נדח' מן הגוף הנה נתברר הטוב מן הרע והנה גם כל העניני והנבראים האסורים ע"פ התורה מן הצומח והחי ע"כ יש בהם ניצוצי קדוש' כי הגם שחיותן מן ג' קליפות הטמאות הנה גם הקליפות ע"כ חיותן מן הקדש והנה צריכין לבירור וכיון שאסורים מהיכן יתבררו והנה מובן הדבר ע"י יציאת ממצרים דהנה גלות מצרים (וכן כל הגליות) הוא לברר נה"ק והנה נאמר וחמשים עלו ב"י מאמ"צ ודרשו בו אחת מחמש' כי מתו הרשעים בג' ימי אפיל' ולעת קץ נאמר ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים באמ"צ וכו' כי אז יבררם הש"י בעצמו ולמה לא המתין הש"י ביצ"מ עד שיבררו כולם כי לא יכלו להתמהמה דהיינו הבירור ההוא הוא כבר משער הנ' דקליפ' וזה אינו מסור בידינו כי אדרב' ח"ו יוכלו להשתקע ברצותם לברר ויודע הש"י שאין זה בחק מן האנושי רק הש"י בעצמו יברר לעת קץ וז"ש הכתוב אחר שפרט לנו הבריות האסורו' לנו באכילה והנה יקשה לך מהיכן יתבררו הנה בא הכתוב בנותן טעם כי אני י"י המעלה אתכם מאמ"צ הגם שנשארו הרב' נה"ק באותן שמתו בג' ימי אפיל' עכ"ז עלי הדבר מוטל ואין זה מחק האנושי כן הוא הדבר בכל ענינים האסורים ע"פ התורה יודע הש"י שאין הבירור בזה מחק האנושי ואדרבא בעסוק האדם בהן לברר אדרב' תשתקע נפשו ח"ו בהן ונאמן הוא בעל מלאכתינו הוא יבררם לעת קץ וזה שדרש הסוד הזה תנא דבי ר"י אלמל' לא העליתי את ישראל ממצרים אלא ע"מ שאינן מטמאין בשרצים דיו הבן כי קצרתי וילא' הקולמוס להרחיב הדברים:

וכיון שבאנו לכל זה הדרוש הנה אבאר לך מה דקשה ע"ז כיון שכל הדברים הנאסרים ע"פ התורה חיותן משלש קליפות הטמאות אשר אין יכולין להתברר על ידינו א"כ

למה תהיה כזאת של פעמי' תתבטל חתיכת איסור בהיתר והוא נאכל ע"פ התורה כגון שנתבטל בששים או יבש ביבש ברוב אבל תדע שהוא ממחשבות הצור תם הוא ית"ש יודע אשר הניצוץ הטמון באות' חתיכ' האסור' ביחוד יכול להתברר על ידינו הנה ית"ש מזמין שתפול החתיכה האסורה כזאת לתוך ההיתר ותתבטל ואכול יאכלו אותה ע"פ התורה ותתברר הניצוץ הזה וכן תתבונן בהיפך בדברים המותרים שחיותן מקליפת נוג"ה אשר מוטל על ישראל לברר הטוב מן הרע כאשר יש באיז' מקום דבר אשר אין הבירור מגיע לנו כי הוא משוקע מאד הנה היוצר בראשית פועל ומזמין שיבא הדבר לידי איסור כענין הבהמה הטהורה הכשירה כשיש בה ניצוץ שאין היכולת ביד ישראל לברר הנה יארע בה אחת מן הטריפות או בשחיט' או בבדיק' כדי שלא יאכל ממנה ישראל הבן הדבר:

ומעתה תבין הא דמפורסם הדבר בדברי חז"ל רוב בהמות כשרות הן והנה אנחנו רואים בזה"ז ותהי להיפך אך הוא לדעתי בדורות הקודמים היה ברוב הנה"ק הוא בחי' הטוב בתוכם והיו כשרות כדי שיאכלם ישראלים והן היום שכבר נתברר הטו"ב ולא נשאר רק מעט כי הוא עקבו' משיח' אשר חוצפא יסגי היינו הר"ע הוא ביותר ע"כ על פי הרוב שבהמו' הטהורות נטרפים בכדי שלא יאכלם בני ישראל הבן היטב:

ועתה מהראוי לך להתבונן כיון שהדבר הזה הוא מאת הש"י שהוא מזמין הדבר האיסור שיתערב ברוב היתר בכדי שיהיה ניתר באכילה כי יודע הש"י שזה הוא מכלל הבירור הנמסר לישראל וא"כ מצו' הוא בדוקא שיאכל ישראל החתיכ' ההוא ולא יחמי' כענין שאמרז"ל גדול הנהנה מיגיעו יותר ממורא שמים ופיר' בזה הרב הקדוש בעל השל"ה נהנ' מיגיעו היינו שייגע א"ע בתורה ויודע להכשיר המאכל הזה על פי התורה הגם שיש בתוך המאכל דבר איסור הנה שב להיתר ע"פ כללי התורה והאדם הזה אוכל המאכל ונהנה ממנו הנ' הוא גדול מן הירא שמים המחמיר והוא כדברינו ממש להיות הדבר הזה נסיב' מאת הש"י שיתברר המאכל האיסור ההוא ולזכות יחשב לאד' האוכלו ע"פ התורה כי יתבררו הנה"ק והוא גדול מן הי"ש שאינו רוצה לאכול מטעם שיש בו תערובות איסור הבן הדבר ע"כ לדעתי הצעיר' אין זה מדרך החסידות מה שכמה אנשים נוהגים סלסול בעצמן שלא לאכול מן שום מאכל שהי' עליו שאלת חכם. הגם שהוא דבר פשוט ומבואר דינו להיתר כגון ע"י תערוב' בששים וכיוצא כי לדעתי אדרבא מצוה הוא יאכלו ענוים וישבעו כי הוא נסיבה מאת הש"י שישוב האיסור להיתר ויתברר ע"י אכילת ישראל ומשאמרז"ל לא אכלתי מבהמה שהורה בה חכם היינו דוקא במלתא דתליא בסברא וכמ"ש הפוסקים:

והנה יש לחקור לפ"ז א"כ דבר איסור שנתערב בהיתר ונתבטל ע"פ התור' ושב להיתר בכדי שיתברר. א"כ למה לפעמים אסרוהו חז"ל כגון יבש ביבש חד בתרי הנה נתבטל ע"פ התור' ומותר לאכול כל הג' והוא נסיב' מאת הש"י כנ"ל. א"כ האיך באו חכמי' האחרונים וציוי להשליך חתיכ' אחת וטעמם פן יזדמן שישליכו האיסור והנה הוא נסיב' מאת הש"י אשר דוקא יאכלו האיסור בכדי לברר הנה"ק אבל אומר לך הנלע"ד. חכמים המתקנין תקנות לישראל וגודרין גדרים לתורה הן המה נק' חכמי"ם להיות נשמתן באות ממקור עליון ומקבלין הארתן מן חכמ"ה עליונ' כביכול. וכבר ידעת שסוד הבירור היא בחי' החכמ"ה כמ"ש בזה"ק כולם בחכמ"ה עשית כולן במחשב' איתברירו ממילא לפ"ז כיון שהחכמי"ם המקבלין כביכול הארה החכמ"ה גוזרין גזירות ואנחנו מקיימין דבריהן הנ' נעש' הבירור מבחי' חכמ"ה ממילא הבן הדבר ויונעם לך אמרתי הדבר הזה בפני כבוד מחו' הרב החסיד הקדוש המקובל מהרצ"ה זצוק"ל וקלסי':

ועפ"ז אמרתי טעם לשבח על הא דחז"ל תקנו בתול' נישאת ליום הרביעי וטעמא רבא אית בי' משום ט"ב ותקנו ג"כ אלמנ' ליום החמישי בכדי שלא יאמרו נישואי אלמנ' קיל להו לרבנן כמ"ש המפרשי' ומהיכי תיתי דנימא הכי הנ' ע"כ הוא מטעם המבואר בסבא משפטים שיש חשש הקטרוג שיקטרג בי' ההוא רוחא דמקשקש במעהא דשבק בה בעל' קדמא'. והנ' לפי האמת מה הועילו חכמים בזה בתקנתן ולפי הנ"ל יונח כיון דחכמי"ם (אשר מקבלין האר' מן החכמ"ה אשר ע"י נעש' הבירור כנ"ל) המה תקנו תקנות נישואין לאלמנ' א"כ הנושא אלמנ"ה ומקיי' תקנת חכמי"ם שלוחי החכמ"ה כביכול נעש' כביכול ע"י החכמ"ה פעולת הבירור והעלי' לניצוץ ההוא היינו להההוא רוחא דשבק בה בעל' ומקשקש במעהא. וא"כ לא מיבעיא דלא יקטרג הנפטר על הנושא אלמנותו אלא יעמוד עליו למליץ יושר שהי' לחלקי נשמתו עלי' על ידו וא"כ תקנת חכמי' בנישואי אלמנ' הוא לטוב' רבא להנפטר ולנושא אלמנותו לחיים כי החכמ"ה תחי' וכו' הבן.

ומעתה תבין מה שתקנו נישואי אלמנ' ליום החמישי משום ברכ' דדגי"ם דייקא דהנה כל הבריות נמחו במבול מפני החטא כי השחית כל בשר את דרכו על האר"ץ אבל הדגי' לא השחיתו דרכם דכתיב על האר"ץ דייקא ולא הדגים וכתבנו לשם הטעם דהנ' בבהמות וחיות נאמר תוצא הארץ נפש חי' למינ"ה וכו' וא"כ נאסרו בשאינו מינם. משא"כ בדגים נאמר ישרצו המים שרץ נפש חי' ולא נאמר למינ"ו וכל הבריות שבים אחת הם ולא נאסרו מין בשא"מ. א"כ הדגי"ם לא השחיתו דרכם דגם מין בשא"מ מותר אצלם. ולפ"ז תתבונן דהקטרוג המבואר בזהר דמקטרג ההוא רוחא בנושא אלמנ' הוא דוקא כשהנושא אינו משורשו משא"כ סוד היבום באחיו הוה מין במינו והנה לפי מש"ל דע"י תקנת

חכמי"ם אין קטרוג בזה אפילו בשאינו משורשו והוה כמין בשא"מ הנה תקנו תקנתם ליום החמישי משום ברכ' דדגים אשר חיו ביום זעם דלא נאסר להם מין בשא"מ ואת' תבין:

ועתה תתבונן הגם שעת' בזה"ז שאין ב"ד ביום קבוע הנה תקנו אשה נישא' בכל יום וזה ג"כ אין קפידא כיון דהכל בא מתקנת חכמי' הם תקנו כעת אשה נישאת בכ"י ואין קפידא. ודכירנא מלתא שאמר לי כבוד מחו' הרב הקדוש הנ"ל ששמע בשם הרב הקדוש מהרד"ב זצוק"ל שנפש הנפטר אין לה עלי' כ"כ למחוז חפצ' עד שתנשא אלמנותו אם היא ראוי' לכך עדיין והי' הדבר לפלא בעיר שהוא היפך דברי הזהר. ומעתה יתברר דברי קדשו שדברי הזהר אמורי' קודם התקנ' אבל אחר תקנת חכמי"ם יש עלי' להנפטר ע"י הנושא שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל הבן הדבר:

ומעתה נחזור לענינינו במצות מחצי"ת השק"ל נצטוינו ליתן מחצי"ת השק"ל דייקא תרומה לי"י היינו סוד הבירור לברר נה"ק מן נוג"ה אשר בה מעורב טוב ורע ממחציתם ניקח תרומ' היינו לברר ולהרי' חלק הטוב ונדח' הרע וזה כל פרי מעשינו בעבודתינו וזה הרמז במצוה הלזו כאשר נודע לך שק"ל סוד המשקל ובזוה"ק נוג"ה נק' טיקל"א וכבר כתבנו לך שק"ל בגימ' נפ"ש. והנה המצו' מחצי"ת השק"ל כי ישנו בכל איש ישראלי נפש הקדושה ונפש מנג' מעורב טו"ר אין מן הצורך להאריך) והנ' כתבנו לך אשר גם בעסוק האדם בדברים המותרים ע"פ התור' ואכיל' ושתי' וכיוצא הוא בבחי' משק"ל אם עוסק בזה לש"ש הנה מברר הטו"ב ומעלהו אל הקודש משא"כ אם בדעתו למלאו' תאוותו ותהי להיפך ח"ו והכל תלוי בבחי' הדע"ת והדברים האסורי' ע"פ התורה זה משלש קליפות הטמאות והבירור אינו תלוי בדעתינו ואפי' יאכל לש"ש ליל"ך בכח האכיל' לעבוד את הש"י לא יפעול לטוב' ואדרבא תדבק ח"ו בנפשו ומאד עמקו מחשבותיו ית"ש הוא יודע הניצוץ הראוי להתברר על ידינו על יד הדע"ת שחנן אותנו אפי' הוא שקוע בדברים אסורים הנה מזמין הש"י שישוב להיתר ע"י תערובות ולמצו' יחשב לאכול המאכל ההוא ביגיע כפיו בתור' ויברר הנה"ק:

ומעתה תבין הנאמר ברמז המצו'. העשי"ר הידוע אשר הוא עשיר בדע"ת לא ירב' היינו לא יתחכם לאכול אפי' מאכל איסור בחושבו כיון שכוונתו לש"ש הנה ירב' לברר הנה"ק גם מדברים אסורים כי יודע בעל מלאכתינו שאין זה הבירור מגיע לנו ואדרבא עי"ז יתדבק ח"ו וכו' והעד הנאמן ע"ז המלך החכ' באומרו אני ארב' ולא אסיר וכוונתו הי' להעלו' ניצוצי האהב' כמ"ש הכתוב בהם דבק שלמ' לאהב' הבן הדבר. והד"ל הידוע היינו ענ"י בדע"ת לא ימעיט היינו אם יזדמן אשר דבר איסור שב להיתר ע"פ התורה

וכמש"ל. ומן הצורך היא להתברר הנה הד"ל בדע"ת לא ימעיט רק כתור' יעש'. הבן הדבר ויונעם לך:

סעיף ח

ולקחת את כסף הכפורי' ונתת אותו על עבוד' א"מ והי' לב"י לזכרו"ן וכו' להתבונן מהו הזכרו"ן והנראה דהנה אמרו בגמ' חד לא מוכתבין מילי' בס' הזכרונו' תרין מוכתבין מילייהו בס' הזכרונו' כדכתיב אז נדברו וכו' איש אל רעהו וכו' ויכתב בספר וכו' ולחושבי שמו מאי ולחושבי שמו אפי' חשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשא' מעל' עליו הכתוב כאלו עשא' עי"ש בגמ' ברכו' והנה הקשו בתוס' הרי אפי' חד אמרז"ל וכל מעשיך בס' נכתבין ונ"ל דספר הזכרונו' הוא ענין אחר דענין שורש תיב' זכרו"ן הוא משורש תיב' זכר שהוא המולד בדומ' כ"ה הזכרו"ן שזוכר האדם את אשר נעש' כבר. והנ' נחקק הדבר כעת במחשבתו ונזכר כמו שהי' חקוק אצלו בשע' ראיי' המעש' כמו שפירשנו בפסוק זכרו נפלאותיו אשר עשה להוליד בדומ' בכל עת פלאו' את אשר כבר נעשו ואכ"מ) ומעת' תבין ס' הזכרונו' הוא מה שנכתב בס' ההוא יש לו ההולד' בדומ' אפי' יגיע זמן שא"א לאדם לעשו' המעשה ההוא יוחשב לפני הקב"ה כאלו עשא' בפועל ומעת' תבין חד לא מוכתב מילי' בס' הזכרונו' (הא ודאי דבספ' נכתבין אבל לא בס' הזכרונו') תרין מוכתבין מילייהו בס' הזכרונות (להוליד בדומ' אפי' בהגיע איזה זמן שאינם יכולים לעסוק בתור' הנה יוחשב לפני הש"י כאלו עסק גם היום כי התורה שעסק כבר מולדת בדומ' וזה שמסיק בגמ' מאי ולחושבי שמו אפי' חשב לעשות מצו' ונאנס ולא עשה מעל' עליו הכתוב (בס' הזכרונו') כאלו עשא' ומדוקדק הדבר מאד בגמ' גם בפסוק הוא כפתור ופרח ויקשב י"י וישמע ויכתב בס' זכרון לפניו ליראי י"י ולחושבי שמו אפי' חשב ונאנס הוא פעול' ס' הזכרון הבן:

ומעתה נבא להתבונן בפ' הלזו. הנ' מצות מחצית השקל ונתנו איש כופר נפשו וכו' העשיר לא ירב' והדל לא ימעיט וכו' הנה היא מצוה פרטיו' לכל יחיד ולא נק' מצו' דרבים (הנה תרא' אפי' מצות קרבן פסח הנעש' בכנופיא הוא מצות יחיד רק שאמרו בגמ' כיון דנעשה בכנופי' כצבור דמי) רק כל יחיד יתן בפ"ע לכפר על נפשו והנה גלוי וידוע לפני היוצר כל הוא אלקינו אשר יהיה עת וזמן בגלו' שא"א לנו לקיים המצו' הזאת הנ' אמר הש"י ולקחת את כסף הכפורים ונתת אותו על עבוד' אהל מועד (ויתהוו' מזה מצו' דרבים וע"כ) והי' לבני ישראל לזכרון לפני י"י לכפר על נפשותיכם היינו שיכתבון הדברי' בס' הזכרונו' ואז תהיה להמצוה ההוא כח התולד' להוליד בדומ' עד שאפי' בימי הגלות שא"א לנו לשקול שקלינו כסף הכפורי' לכפר על נפשותינו הנה אנחנו אנוסים

והשקלים ששקלנו מאז בהיות מקדשינו על מכונו וגבולו נכתב בס' הזכרון ומוליד בדומ' בכל שנה ויוחשב לפני היוצר כל כאילו שקלנו היום מחדש לכפר על נפשותונו ויתר הדרוש יתבאר לקמן אי"ה:

סעיף ט

בפ' שקלים יש שמ"ו אותיות. א' יותר מן מש"ה ואות א' נקר' ראש בני ישראל שהיא האות הראשונ' מן אותיו' של תור' ישראל והנה כתבו המקובלי' הראשוני' אשר קודם חטא אדה"ר בעץ הדעת הית' אות הא' ביושר כזה יו"י ואחר החטא נתעקמ' אות הא' עד שיתוקן חטא אדם שחטא בעץ הדעת טוב ורע ותמלא הארץ דעה את י"י שוב תהיה אות א' בקומ' זקופ' והנה ידוע משה רבינו ע"ה נשמתו מסוד הדעת אשר ידעו י"י וכו' ועל ידו יתוקן חטא אדה"ר בעץ הדעת וע"כ הוא הזוקף את ראש בני ישראל היינו אות הא' וזהו שדרשו חז"ל כשם שאת' עומד כעת ונותן לה' פ' שקלי' ואת' זוקף את ראשן (שהרי נאמר כי תשא את ראש בני ישראל) כך בכל שנה ושנ' בשע' שקוראין לפני פ' שקלים וכו' וזוקף את ראשן (שא לא נאמר אלא כי תשא) ע"כ יש בפ' שקלי' א' יתר על מספר משה להורות בפ' שקלים משה זוקף את ראש בני ישראל היינו אות הא' הגם שגמר התיקון יהי' לעתיד אשר כל ישראל ישיגו דעת שלימה בחי' משה עפ"י בכל שנה בפ' שקלים יש התעוררו הדע' מבחי' משה והוא נק' זקיפת ראש בני ישראל כנ"ל הבין הדברים:

סעיף י

בפרשת שקלים יש צ' תיבין. נראה לי שהוא ע"ד תרוממנה קרנות צדיק. תיבת צדיק. הוא בגימ' ר"ד והוא עפ"י מ"ש על הא דדרשו חז"ל בפסוק הנאמר למש' לך ר"ד כי שחת וכו' ודקדקו לשון ר"ד ר"ד מגדולתך. ולכאור' יש להתבונן מאיז' גדול' הורידוהו. וכי הי' חפץ משה רבינו בגדולת מלכים הלא כל מגמתו הי' רק גדולת השם הנכבד והנורא והנה פירשנו דבריהם ע"ד מה שפירשנו בקנס שקנס הש"י לאדה"ר. וקוץ ודרדר תצמיח לך. דהנה אלקים עשה את האדם ישר לבחור בדעתו רק את הטוב ובטבע יהי' נמאס בעיניו הרע וכאשר אכל מעץ הדעת טוב ורע אז נתערבב דעת האדם ויכול לבחור בדעתו גם את הרע. והנה באה התורה וביאר' לנו איזה דרך הטוב אשר יבחר האדם ואיז' הפכו אשר ירחיק האדם. וז"ש התור' ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת וכו' ובחרת בחיים וכו' והנה דרך הטוב הכל הולך לייחודו ואחדותו ית"ש והפכו הולך לצד הסט"א שהוא ע"ז ממש אל אחר ולז' צריך האדם בינ' יתיר' בכל מפעל להבחין דרך האחדות והפכו ח"ו. כי לפעמי' יעש' האדם מפעל והיצר יטע' אותו לומר לו שהוא דרך הטו"ב. ובאמת הוא הפכו כי אפי' בעשותו מצוה ויעשנ' בעבור איז' פני' עושר וכבוד וכיוצא הנה אינו עובד את הש"י רק דבר אחר והוא כדמיון ע"ז ח"ו וזהו הנרצ' בפסוק

לא יהי' בך א"ל ז"ר היינו בך בקרבך במחשב' וכן בהיפך גדול' עביר' לשמ' וכו' וכשימנע האדם א"ע מעביר' לשמ' (בעת הזדמנות מן השמים) בחושבו שהוא נוט' לסט"א אין זה דרך הנאות כי באמת עבירה לשמ' בזמן הנרצ' היא ג"כ דרך הטוב והאחדות. הנה בהבינך זה הוא הנרמז בפסוק וקוץ ודרדר תצמיח לך דהנ' תיבת אח"ד בתור' בפסוק הייחוד היא ד' רבתי וכן בפסוק כי לא תשתחו' לאל אח"ר הרי"ש רבתי כעין אותיות גדולו' שכותבין לתינוק שאין לו דיע' שלימ' בכדי שיהי' יכול להבחין החילוק שבין ד' לר' כמו כן נכתבו בתור' אלו האותיות רברבין להורו' שמאד צריך האד' לשקול בדעתו ולהסתכל בכל מעשיו אם מעשיו הם לדרכי הייחוד או בהיפך ח"ו. וז"ש לאדה"ר כאשר נתפת' לע"ז הדע' טו"ב ור"ע וקוץ ודרדר תצמיח לך היינו החילוק שבין ד' לר' הן בתמונה הן במספר הוא קו"ץ בתמונה הנ' נוסף תמונה הד' על הר' הקוץ שלאחריו ובמספר. הנ' נוסף מספר ד' על הר' מנין קו"ץ הנ' אמר לו הש"י כיון שנטית אחר ע"ז הדע"ת טו"ב ור"ע כבר נתערבב הדע"ת ויוכל לטעו' ח"ו בין אחד וכו' היינו בין ד' לר' וזהו וקו"ץ ודרדר וכו' כבר תוכל לטעות ח"ו בין ד' לר' ובין ר' לד' אשר ישתנו זה מזה בקו"ץ בתמונה ובמספ': וכיון שבאו ישראל לידי אותו מעש' במדבר בודאי אין לחשו' כדרך הסכלי' שעשו ענל של זהב והשתחוו לו ויזבחו לו ואמרו אלה וכו' רק בודאי הי' איזה מעשה דק להוריד בכונתן ובמעשיהן פני שור שבמרכב' וכמשאחז"ל שומטין אחד מטטרמונין שלי וכו' והיצר הסית' שהוא מצוה. ובאמת הי' זה ע"ז (ועיקר בלבול הדעת הי' מן ערב רב בגימ' דע"ת) וזהו הנאמר אז למשה לך ר"ד. וביארו חז"ל בדרשתם הנכבד' ר"ד מגדולת"ך אשר כתבתי בתורתי הב' אתוון ד"ר גדולים להורות שלא יטעו והנה לא פעלת כי שחת עמך וכו' וכבר טעו וחשבו מעשיהן נוגעין לעבודת אל אחד ותהי להיפך:

ולפי"ז הנה דרך הרשעים שלא לדקדק להשגיח בעינא פקיחא חילוק הקר"ן בין הד' לר' והצדיקי' משגיחין מאד לעיין בכל ענייניהן מה שנוגע לאח"ד (שהוא בקר"ן) ימהרו לעשותו ומה שהוא בהיפך (אחר בלא קרן) יסורו ממנו כמטחוי קשת ע"כ אמר המשורר ברוה"ק בעונש הרשעים מדה כנ"מ וכל קרני רשעים אגדע תרוממנה קרנות צדיק (ע"כ צדיק בגימ' ד"ר) והנה אמרו בגמרא אמר משה להקב"ה במה תרום קר"ן ישראל א"ל בכי תשא (עמ"ש בדרוש) והנה כתיב ועמך כולם צדיקים כולם מקטני' ועד גדולים יודעין את הש"י ואין מחליפין ח"ו ע"כ בפ' הלזו שהוא הרמת קרן ישראל יש בה צ' תיבין. אות צ' במילואו הוא צדי"ק (אעפ"י שמדרך המקובלים במילוי רק צד"י. ב' בחי' מילוי יש לאות זו וכמו דאיתא בזהר בראשית דף ב' ע"ב. צדי אנת וצדיק אנת וכו' ומהראוי היה להרחיב הדיבור ברמזים הללו אבל אין הפנאי מספיק. והמ"י:

סעיף יא
שייך לפ' זכור

ואגב באתי לדקדק בפסוק וכל קרני רשעים אגדע. התחיל בלשון רבים רשעים. ואח"כ סיים תרוממנה קרנות צדיק לשון יחיד (הן אמת שעפ"י פשוטו י"ל דרבותא קמ"ל אפי' הן רשעים רבים בכנופיא אעפ"כ אגדע קרנן ובסיפא אפי' צדיק אחד ארומם קרנו) והנלע"ד בדרך רמז הקרנות של תיבת "רשעים "היינו אותיות ר"ם שהן בקצוות בגימ' עמלק. והיא אשר יגדעהו הש"י במהרה וימח' את שמו מתחת השמים ואז תרוממנה קרנות צדי"ק בתבת צדי"ק הקרנות הן אותיות ק"ץ שזה יהי' לעת ק"ץ ב"ב ואז יתרומם הק"ץ באיבוד זרע עמלק ויהי' השם שלם וכסאו שלם ותבא הקץ וזמן הגאולה ב"ב אמן:

סעיף יב
בפ' שקלים יש ששה שמות הוי'. נ"ל דמצות שקלים מכפרת על חטא מכירת יוסף שהם הברית שמכרוהו למצרים ערו"ת הארץ (לילות הרשע' נקרא ערות הארץ לבתר דעבדת ניאופין יהובת שיורין. לבעל') וכן מכפרין שקלים על עון הברית בהוצאת ז"ל. וז"ס לכפר על נפשותיכם היינו עון הוצאת ז"ל שהנפשות שהיו ראוין ליכנס באותן הטיפות הללו נעשקין בידי לילי' ולז' צריכין כפר' על הנפשו' הללו הנעשקו' וזהו לכפר על נפשותיכם ע"כ שקלי' בגימ' ת"פ לבטל הקליפ' לילי' בגי' ת"פ. וזהו שקורין פ' שקלים בחדש אדר (או כשמברכין חדש אדר) שהס' השם אדירי רו"ן בגימ' תפ"א לבטל את הקליפ' הנ"ל עם חיילותי' ת"פ כנודע. וז"ס בא' באד"ר משמיעין על השקלי"ם היינו א' יותר על מספר שקלים (דברים הללו הן בס' ברכ"ע) וכיון שהשקלים מכפרין על חטא הברית דרגא דיוסף על כן יש בפרשת שקלים ו' שמות הוי' בגימטריא יוסף:

סעיף יג
זה יתנו וכו' כתב אדמו"ר הרב הקדוש מהריעי"צ זצוק"ל ז"ל זה יתנו כל העובר על הפקודים וכו' וכן אח"כ כל העובר על הפקודים וכו' יתן תרומת י"י ל"ל דהנה איתא תינח בזמן שביהמ"ק קיים וכו' כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עול'. וכן י"ל כאן כי השקלי"ם היו נוהגין בזמן שביהמ"ק קיים לקרבנות אבל כשאין ביהמ"ק קיים ודאי הקריאה נחשב לנו כאילו נותנין שקלי' (בפועל ממש) כפר וכו' (ואני בעניי פרשתי הפסוק והיו לב"י לזכרון לפני י"י לכפר וכו' היינו אפי בזמן שאינן נותנין השקלי"ם היינו בזמן שאין ביה"מ קיים עכ"ז זכרון הפרש' במו פיהם הוא מכפר בעדן) והנה הביהמ"ק נחרב פעמיים ודאי ידוע ע"י עונות וזה י"ל זה פי' הפרש' יתנ"ו לשון גם כי יתנו בגוים לשון לימוד כל העובר על הפקודי"ם פי' שעברו כולן על המצות מבן עשרים שנה ומעלה כי אם לא כן לא היו נענשין כי לא הגיעו לכלל עונשין ועל כן כתיב פעם שנית כל העובר

על הפקודים כי נחרב בית המקדש פעמיים על העונות זה יתנ"ו לשון לימוד תרומת י"י עכ"ל:

והנה לפי דברי מרן זצלה"ה יש להתבונן למה נאמר בתור' הרמז הזה בלשון ארמי יתנ"ו (ולשם בגימ' בפסוק גם כי יתנ"ו בגוים וכו' אמרנו כמה טעמים למה נאמר יתנ"ו בלשון ארמי (ויש לפרש דודאי בכל מצו' ובכל לימוד שבתורה יש פנימית וסודות נוראים כי הפשט הוא רק לבושא דאורייתא כמבואר בזהר והנ' תרגום נק' לבוש המקר"א כעין החשמל. חשמל בגימ' מלבו"ש והנ' סד"א הא דהקריאה נחשבת כנתינת השקלים לקרבנות דוקא ביודע סוד השקלים בפנימיות קמ"ל זה יתנו כלשון תרגו"ם שהוא מלבוש להורות אפי' נק' הפרש' רק כפשוטו שהוא מלבוש יחשב להן לנתינה ויתכפרו:

ועוד יש לומר להורות ע"פ האמור בדברי חז"ל שאין מה"ש נזקקין ללשון ארמי והנה נאמר בכאן והי' לכם לזכרון לפני י"י וכו' כביכול הש"י בעצמו יקבל זכרונינו ולא נצטרך שיסייע לנו מה"ש על כן נאמר בלשון ארמי לשון שאין מה"ש נזקקין להורות על הנ"ל אשר לפני הש"י בעצמו עלה זכרונינו לטובה בפרשת שקלים:

סעיף יד

כי תשא את ראש ב"י מתרגמינן חושב"ן ב"י ומהו השורש ונ"ל דדבר שאינו מוגבל בחשבון אין לו ראש וסוף ודבר המוגבל וחשבון יש לו ראש וסוף התחלת המספר ותכליתו והנ' הש"י בחפצו להרבות את ישראל כחול הים אמר ראש ב"י ואין סוף למספרן הבן הדבר:

סעיף טו

ועוד רצה כלל החשבון הוא באותיות א' ב' וכל אותיו' הא"ב הוא רא"ש היינו כשתמנה האלף לאלף ואותיות מנצפ"ך לא תמנה רק ה' כי אין להן חשבון בפ"ע רק מציאותן (והא דנמנין למאות היינו שלא במקומן בא"ב דאי"ק אבל במקומן מנה רק מציאותן) ובמנין כזה כל הא"ב הן אלף ת"ק מנין רא"ש והוא כלל החשבון ולפ"ז י"ל דמגזירת הכתוב הוא למנות את ישראל דוקא באותיו' א"ב שעל ידיהן תשרה הברכה לאין משער וערך וכמו שנודע לך סוד רל"א אלפ"א ביתו"ת שנתרבו לאין משער ועל ידיהן נבראו כל העולמות ותשכיל לפ"ז ישראל אתוון י"ש רל"א:

סעיף טז

והיה לב"י לזכרון וכו' בתרגום המיוחס ליונתן לדוכרן ט"ב הנה כונתו נראה כפי המבואר בזהר אית זכיר"ה פקיד"ה לטב ואית זכיר"ה ופקיד' וכו' ע"כ הזהירו שם בזה"ק שלא יאמר האדם בתפלתו זכרינו ופקדינו רק בענין שיפרוש דבריו זכרינו לטוב"ה ע"ש וא"כ לפ"ז תיבת טוב נמסר בכאן בתור' שבע"פ להיות ע"י מעשינו הטובי"ם בעסקינו

בכל ענייני העוה"ז להעלות הנה"ק. הנ' נתהוו' היחוד השלם למעלה סוד חיבור תורה שבכתב עם תורה שבע"פ ע"י הטוב הנמשך מן תורה שבכתב לתור' שבע"פ וטובי' גניז בגווי' וה"מ:

סעיף יז

פסיקתא רבתי פ' כי תש"א את ראש ב"י לפקודיהם ילמדנו רבינו כמה פעמים בשנה תורמין את הלשכ'. כך שנו רבותינו בשלשה פרקים בשנה (נרא' דבא לדייק ש"א לא נאמר אלא תש"א אבל הוא הגם דשלש תרומות תיקנו חכמים והוא מבחי' תור"ה שבע"פ אבל ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש או לתקן כי הכל נמסר למש"ה בסיני. והנ' תש"א ר"ת "אלו "שלש "תרומות וגם תש"א א"ת רא"ש ר"ת "אלו "שלש "תרומו' "אשר "תורמין "אשר "שנו "רבותינו) ולהיכן היתה תרומת הלשכ' לוקחין בה תמידין משל כל ישראל מן השקלי"ם שהיו שוקלין למה כדי שיהיו כל ישראל שותפין בו (נראה דבא לדייק למה נאמר לפקודיהם כיון שהוא מצו' לדורות שיתן כ"א מישראל בכל שנה מחצית השקל אפי' אינם מונים אותם. והנ' עמ"ש בסי' ח' בפסוק ולקחת וכו' ונתת אותו על עבודת אה"מ והי' לב"י לזכרון ע"ש מ"ש. הגם דהוא מצוה דכל יחיד וקי"ל חד לא מיכתבין בס' הזכרונות (רק בספר לבדו כמ"ש התוס') אבל מצוה דרבים מיכתבין בס' הזכרונו"ת והחילוק הוא בין ספר פשוט לבין ס' הזכרונו"ת כי לשון זכרון הוא מן שורש זכ"ר שהוא המוליד בדומ' כ"ה ס' הזכרונו"ת כאשר יכתב בו איזה מצוה. הנה אפילו שהאדם אנוס וא"א לו לקיים המצוה. הנה הספר הזכרונות הוא מתייליד כאלו קיים האדם המצו' עכשיו בפועל עמש"ל סי' הנ"ל שהמצו' הזאת הוא מצוה דיחיד על כ"א ישראל והנ' מצוה דיחיד נכתבת רק בספר ולא בספר הזכרונות נמצא בד"א בעת שא"א לנו לקיים המצו' כגון באורך זמן גלותינו אינה בחשבת לנו מצוה ע"כ אמר הש"י ולקחת וכו' ונתת אותו על עבודת אה"מ א"כ נק' מצו' דרבים ע"כ והי' לכם לזכרו"ן וכו' אפי' בזמן הגלות תוליד המצו' שקיימת בזמן המקדש תוליד בדומ' ויש לפרש בזה ג"כ כוונת הפסיקתא למ"ה (לוקחין תמידין מן מחצית השקל) כדי שיהי' כל ישראל שותפים בו ותהי' מצוה דרבים ותכתב בס' הזכרון. לזכרון לפני י"י ע"ע אפילו בעת שנחסר מאתנו המצו'. ובזה יתפרש הכתוב. כי תשא את ראש ב"י לפקודיה"ם היינו להשלים חסר נ' גם בימי עניי' ומרוד' (לפקודיה"ם מלשון ולא נפקד מהם איש. ויפקד מקום דוד. שפירושו חסרון) אזי ונתנו כעת איש כפר נפשו לי"י. ויהי' לזכרון לפני י"י עד עולם:

סעיף יח

שם אמר הקב"ה צפוי לפני שכל מנין שעתידין ישראל להימנות שיש בהם חסרון. אלא מה אני עושה הריני מתקן להם רפואה שכל מנין שיהיו נמנים שיהא להם כפר' ומה היתה כפרתם זה כפרת שקלים. מנין ממה שקראו בענין כי תשא עכ"ל. נ"ל בא לבאר. א' ש"א לא נאמר אלא תש"א. ב' ונתנו איש כפר נפשו למה צריכין לתת כפר בשעת המנין והמפקד ג' אומרו כפר נפשו לי"י. הזכיר שם המיוחד. למה לא אמר כפר ל"י כמד"א ויקחו ל"י תרומ'. ד' אומרו ולא יהי' בהם נגף וכו' למה יהי' ח"ו נגף בשעת המפקד. ה' הרי מצות מחצית השק"ל הוא מצו' ממנין תרי"ג בכל שנה אפילו שלא בשעת המנין כמקובל בתורה שבע"פ. ולמה בכתוב תלאו במפקד דייקא. ולתרץ כ"ז אמרו אמר הקב"ה צפוי לפני שכל מנין שעתידין ישראל להימנות (היינו אפילו בגלות שהאומות מונין את ישראל) שיש בהם חסרון) כי המנין והמפקד מור' על הצמצום. שהמנין מצמצם כך וכך ולא יותר והצמצום מעורר הדין והגבור'. כי החסד מתפשט והדין והגבור' מצמצם. וכיון שנתעורר ח"ו הדין אזי נתבקר פנקסיהם ואדם אין צדיק וכו') אלא מה אני עושה הריני מתקן להם רפוא' שכל מנין שיהי' נמנים שיהא להם כפר'. ומה היתה כפרתם זה כפרת שקלי"ם (ר"ל מחצית השקל של משה היתה ק"ס שעורות. והוא כוונת פדיו"ן נפ"ש במנין ק"ס בגימ' כס"ף שהוא חס"ד. והוא בגימ' ע"ץ כמ"ש הכתוב כי האדם ע"ץ השדה. והמספר הזה הוא כפר נפש להשם הוי"ה ב"ה כזה י' פעמים ה' הרי נ' ה' פעמים י' ג"כ נ'. י' פעמים ה' הרי ל'. ה' פעמים ו' ג"כ ל' הרי לך מספרם ק"ס ע"כ מחצית השק"ל של משה ק"ס שעורות הוא כפר נפש לה'. והנ' כתיב אל"ה פקודי המשכן משכן העד"ת אשר פקד ע"פ משה עבודת הלוים ביד איתמר בן אהרן הכהן הדקדוקים רבו א' אומרו אלה פקודי וכו' כ"מ שנאמר אלה פסל את הראשונים ומה פסל בכאן. ב' למה קראו בכאן בכפל משכן משכן וגם משכן העד"ת. ג' מה הוא הג' סימנים אשר פקד ע"פ משה עבודת הלוים ביד איתמר. ד' לא נודע מה הוא עבודת הלוים ופירשתי בדרך זה. דהנה כל מספר ומפקד הוא היפך הברכ' ואין הברכה שור' בדבר המנוי והטעם הוא כנ"ל שהוא צמצום ממדת הגבור' והנ' המשכן מקום השראת השכינה היא מקום הברכה כמד"א בכ"מ אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך. ויקש' לפ"ז למה הי' עשיית המשכן במנין ומיפקד המור' על העדר הברכה ח"ו כנ"ל אבל שאני מפקד המשכן שהי' המפקד ע"פ משה שהוא בחי' הדע"ת ובדעת נכללים ביחד עיטרא דחסדים ועיטרא דגבורות ומתמתקים הדינים בחסדים וגומרים הברכ"ה כמד"א ובדעת חדרים ימלאון וז"ש אלה פקודי המשכן (פי' את כל המניינים שבעולם המורים על העדר הברכ' ושאני

המפקד הזה שגורם ברכה כי הוא מפקד) אשר פקד ע"פ משה (אשר הוא מסוד הדע"ת אשר בו הברכה כמד"א ובדע"ת חדרים ימלאון ובו עיטרא דחסדים ועיטרא דגבורות ע"כ נקרא משכן העד"ת הדע"ת ע"כ הי' במשכן) עבודת הלוי"ם (שהם מבחי' גבור"ה. וגם הי') ביד איתמר וכו' הכהן (מבחי' החס"ד ע"כ זה המפקד שהי' ע"פ מש"ה יסוד הדעת פוסל כל המופקדים והנה גם בכאן צפה הקב"ה שכל מנין שיהי' נמנין יהי' בו חסרון. כיון שהמנין הוא מבחי' צמצום גבור' ודין ובפרט בגלות שאוה"ע מונין את ישראל. הנ' נתן להם מאז כפרת מחצית השק"ל ק"ס שעורות הוא כפר נפש כמש"ל והוא ג"כ ע"פ מה דידוע. הדי"ן מתמתק ע"י הוספת הא' ויהי' אדנ' וגם ג' שמות של רחמים המורים על חב"ד והם והי' אהי' אהו"ה ונעשה חסד אל וכ"ז נעש' ע"י בחי' מש"ה סוד הדע"ת שיש בי עיטרא דחסדי' ועיטר' דגבורו' והוא נקרא בלשון התנשאות שמעלין הדינים לשורשם ומתמתקין וזה שהרא' למשה כמין מטבע של א"ש גבור' וניתן תמורתו של כס"ף. חס"ד וזה שסיימו בפסיקתא) מנין (ר"ל מנין שהכפר' הזאת של משה תעמוד בכ"ז ועידן לישראל לכפר') ממה שקראו בענין כי תש"א (ר"ל שא לא נאמר אלא תשא משמע לעתיד היא ע"ד שאמרז"ל ברב' חייך בכל שנה ושנה בשע' שקורין לפני פ' שקלים כאילו אתה עומד שם וזוקף את ראשן הבן הדברים ע"כ משמיעין על השקלים באדר זמן לידתו של משה:

הג"ה דרש שם שררך אגן הסהר דרשו שם על הסנהדרין שהיו יושבין כחצי גורן עגול' ע"ש אל יחסר המז"ג. אל תהי קורא כן אלא המוזג. זה הקב"ה שבזכותם לא חסר עולמו אלא הי' כבוד"ם (צ"ל כבוד"ו) שרוי ביניהם. כיון שבטלה סנהדרין נסתלקה השכינה עכ"ל הנה קרא להש"י המוזג כביכול כמו המז"ג שמערב מי"ם עם יי"ן כן כביכול עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין ראה שאין העולם מתקיים ושותף עמו מדת החסד וזהו מספר ב"ך הנעשה לפדיון נפ"ש מי"ם יי"ן בגי' ק"ס והוא שצוה הקב"ה ונתנו איש כפר נפשו מחצית השקל ק"ם גרעיני שעור' עמש"ל:

שם בטנך ערימת חטים אלו ישראל (רמז לדבר ב"ך יברך ישראל ב"ך בגימ' חטה נ"ל) ולמה ימשלו ישראל לחטים שהם סדוקות וכו' ולמה החטים סדוקות שכל טפילה להם ע"כ נ"ל פירושו מה חטים סדוקות כעין כלי קיבול המוכן לקבל בתוכו. והנה החטי"ם הם עיקר הלחם וכל המאכלים אחרים הם טפלים אל הלחם (ע"כ נבראו סדוקות לקבל הטפלים) ומברכין על העיקר ופוטר את הטפיל' וזהו ב"ך יברך ישראל ונמשלו ישראל לחטי' שהם עיקר מציאות העולם ובשביל' נבארו כל הטפלים:

סעיף יט

עוד שם בפרשה הנ"ל בפסוק זה יתנו אמר ר' מאיר נטל הקב"ה מטבע של אש קטן וקרא לו למשה ואמר לו ז"ה יתנו כיון שרא' דוד שבזה יש להם כפר' התחי' אומ' באו וראו נפלאותיו של הקב"ה ומעשיו שבדבר שהכעיסוהו בו בדבר נתן להם כפרה כי אלקים

שופט ז"ה ישפיל וז"ה ירו' ז"ה שהשפיל ישראל לבאר שחת. זה אלקיך ישראל (נ"ל ט"ס וצ"ל אלה אלקיך וכו' כי זה משה האיש. וכן למשה נאמר קום רד מהר מז"ה) וז"ה ירום שרומם קרנם בזה זה יתנו ע"כ הנה בא לדייק תיבת ז"ה. והנה בא לתרץ. שבלשון ז"ה היתה השפלות ובל' ז"ה נשא הקב"ה את ראשם. ומהראוי להתבונן. מהו הענין שענין של לשון ז"ה וגם מה היה הפגם שלהם בלשון זה הפגם היה מה שאמרו אלה אלהיך וכו' שהוא כפיר' אבל מה שאמרו כי ז"ה משה האיש וכו' לא ידענו וכו' לא חטאו כי באמת לא ידעו כיון שלא ראוהו לפי סברתם שסברו שכב' הגיע זמן שהגביל וגם מהו הרמת ראשם בלשון ז"ה ועוד תבין שארי דקדוקי' מתוך דברינו ואקדים לך את אשר כתבנו במאמרי חדש סיון מאמר א' ביום הזה בא"ו מדבר סיני ביום הז"ה דייק' וגם הל"ל ביום ההוא כיון שמדבר על העבר את אשר כבר הי' כמ"ש ויושע י"י ביום ההוא ואחזור לך הדברים בקיצור ואומר הנה בס' יציר' המליך אות ה' בשיח' וקשר לו כתר וכו' וברא בו טלה בעולם וניסן בשנה ורגל ימין בנפש זו"נ ואח"כ אמר המליך אות ז' בהילוך וכו' וצר בו תאומים בעולם וסיון בשנה ורגל שמאל בנפש זו"נ הנה תראה באות ה' נברא ניסן והוא בחי' רגל ימין בנפש והנה א"א להלך ברגל אחד רק לדלג והוא כביכול ענין הדילוג והפסיח' וזכר לשמו שקרוי פסח כי פסח על בתי ב"י והנה דרשו בו ג"כ פס"ח פ"ה ס"ח הנה זה הוא בהוספת אות ה' שאינו נכתב אבל נמסר בעל פה והמשכיל יבין. בס"י המליך אות ה' בשיחה והנ' באות ז' נברא סיון הוא בחי' רגל שמאל בנפש ובהשתלמו' ב' הרגלים אז הוא ההילוך ע"כ המליך אות ז' בהילוך הליכות אלי מלכי בקדש לקבוע הליכות עולם בתור' ע"כ ביום הזה דייקא בר"ח סיון נשתלמו בזיי"ן וה"א

הג"ה זי"ן ה"א בג"י חכמה בראשית בחוכמת"א ראשית חכמ"ה: ע"כ ביום הז"ה (דייקא) באו והנה כבר כתיב זה כמה פעמים יציאת מצרים היתה בחפזון ואיתנהירו כל הדרגין עילאין שלא על ידי מעשינו דכתיב ולא יכלו להתמהמ' והי' הכל באיתערותא עילא' שלא ע"י מעשינו וכן נעשה הדבר בכל שנה ושנה וכיון שנעשה שלא ע"י מעשינו אין הדבר בקיום וחוזר הדבר לקדמותו ע"כ צינו הש"י לספור ספירת העומר יום אחר יום עד בוא יום החמשים שאז נשתל' שיעור קומת הקדוש' ע"י מעשינו והוא יום מתן תורתינו ע"י מעשינו ע"י איתערותא דלתתא והדרגא הזאת נשארת לנו לברכה כיון שהוא ע"י מעשינו וזהו וספרתם לכ"ם להנאתכם ולטובתכם משא"כ הארת חג הפסח הוא בחי' פסיח' ודילוג והוא הנעשה בתורת חס"ד משא"כ בחג השבועו' תורה מפי הגבור"ה שמענו נמצא ב' בחי' היה בעסק נתינת התורה תור"ת חס"ד אשר היתה ההארה בבחי' חס"ד ואהבה בזמן צאתנו ממצרים בחדש ניסן הנברא באות ה' ותור' הנתינ' בקולות

וברקים באימה ויראה תורה מפי הגבורה בחדש סיון הנברא באות ז' כמש"ל (ועמש"ל מאמרי חדש סיון מאמר א' בענין ההוא גר שאמר למדנו כל התורה על רג"ל אחד ע"ש) עכ"פ תתבונן מזה תרוויהו מיצריך צריכי אל התור' יראה ואהב"ה והן המה התרין גדפין אל התורה ומצות והמשכיל יבין הדבר בסוד מעשה בראשית צומצום והתפשטות יהי אור ויהי אור בגימ' ע"ת לעשות לי"י) והנה כבר ידוע משה נשמתו מסוד הדע"ת אשר ידעו י"י וכו' והנה בדעת יש עיטרא דחסדים ועיטרא דגבורות אהב"ה וירא"ה והנה כשאירע אות' מעשה לישראל במדבר ע"י ערב רב (בגי' דע"ת) הנה פגמו ואמרו כי ז"ה משה האיש וכו' לא ידענ"ו וכו' הנה פגמו בתיבת ז"ה הוא הענין הנעשה בניס"ן וסיו"ן אהב"ה וירא"ה הנה בשע' הרצון אמר הקב"ה למשה זה יתנו וזה שהרא' למשה כמין מטבע של כס"ף (והוא חסד אהבה והיתה מטבע של א"ש (גבור' יראה) וכבר כתבתי לך המטבע של כס"ף בעצמ' של משה הוא ק"ס שעורות מי"ם (חסד) יין (גבור') עמש"ל במאמר הנ"ל וחבין הנה מזה תתבונן כיון שראה נפלאותיו של הקב"ה אמר כי אלקים שופט ז"ה ישפיל וז"ה ירים בין והתבונן:

סעיף כ

בזהר חדש פ' תשא מאי כל העובר על הפקודים אלא דא היא מאן דעבר על פקודי דמארי' איבעי לאיתתקנא קמי' מארי' דלא ישלוט עליה דינא דלעייא ז"ה יתנו ז"ה בעי למיתן לקרבא לי' בזא"ת ולא נהרא לה בנהירו בגין דלא יתוקיד עלמא בשלהובוי בגין דמאן דעבר על פקודי דמארי' אפריד ז"ה מזאת כדין בעי לאתקנא להההוא אתר. ולארמא רישא קמי' דינא ולא ישלוט דינא עלי' ז"ה יתנו ע"כ. ותתבונן אשר זה הוא הענין ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל תו"ך בגימ' ז"ה וזא"ת יעק"ב ורח"ל:

מאמר ג

סעיף א

בו ידובר מענין פ' זכור ואיך הוא ג' מצות מדאורייי' ממנין תרי"ג ואיך הגאולה האחרונה תלוי' בזאת המצוה ויבואר כמה דרושים נכבדים עפ"י דברי חז"ל נק' המאמר מלחמ"ה לי"י:

בפרקי ר"א אמרו ישראל למשה. כתוב אחד אומר זכו"ר את יום השב' לקדשו וכתוב אחד אומר זכור את אשר לך עמלק האיך יתקיימו שניהם זה זכור וזה זכור א"ל אינו דומ' כוס של קונדיטין לכוס של חומץ זה כוס וזה כוס זה זכור לשמור ולקדש את יום השב"ת. וזה זכור לשמור להשמיד ולאבד ולהכרית זרעו של עמל"ק ע"כ והנה לא נעלם מעיני כל משכיל שהדברים תמוהין א' מה הוקשה להם לישראל האיך יתקיימו ב' הזכירות ולמה

לא. ב' תשובת מרע"ה במשל. מהו הצורך למשל. ג' מהות המשל מהו כוס קונדיטין וכוס חומץ. ד' אומרו זה כוס וזה כוס מיותר. ואקדים לך הנלע"ד ידוע שיעור קומת האדם אשר בצלם אלקים עשה אותו הוא דוגמת פרקי המרכבה שיעור קומה ע"ס בלימה. חב"ד חג"ת נהי"ם. ודוגמתם הוא כחות הנשמה הפועלת בגוף. והנה ניתן השכ"ל במרומי רבי' תלת חללי גולגלתא הם בחי' חב"ד (ז' מדות בנפש. הן המה אהבה יראה. התפארות ניצוח הודי'. התקשרות ממשלה וכל הדברים הנעשים תחת השמש אינם יוצאים. חוץ מגדר המדות הללו כי כל הנעשה הוא או מחמת אהבה או מחמת יראה וכו' והנה כל המדות הנעשים המה מתיילדים מקודם בשכל היינו חכמת"ו ובינת"ו של האדם. שהתחכם בחכמת"ו (מושכל ראשון) והתבונן בבינת"ו (מושכל שני איך ומה וכמה) לאהו"ב אותו דבר או ליר"א וכו' ועוד לו שלישים בשכ"ל בחי' הדע"ת הוא אינה בחי' מחודשת רק הוא דבר הנסכם ונתקשר על השכל הנולד שלא ישקוט עד אשר יעשה המדות אשר נתיילדו בשכל. א"כ הדע"ת הוא בחי' ממוצע בין השכ"ל והמדו"ת א"כ הדע"ת במקומו במוח הוא מכחות השכליים ומתלבש במדות להוציא הדברים לפעלם וכלי למעשהו א"כ הוא נגלה ונסתר. והנה פירשתי לך הענין בשיעור קומת נשמת האדם. ומבשרי אחזה וכו' כי בצלם אלקים עשה וכו' וחלילה לחשוב איזה הגשמ' ח"ו כמו שהזהירו המקובלים והנה זה לעומת זה עשה אלקים מרכבה הטמאה דמיון המרכבה הקדושה כקוף בפני אדם וישראל עם קרובו אשר בחרם הש"י לסגולתו הנה נפשותיהם ממרכבה הקדוש' כלול' מעשר כנ"ל והנה י"י צדיק יבחן נתן בהם ג"כ נפש הבהמיית מקליפות נוג"ה ג"כ כלולה מעשר כנ"ל והבחירה חפשית הנה אפשר להשתמש בשכל לטוב ולהפכו ח"ו וכן במדות וזה כל פרי מעשינו להגביר שיעור קומת הקדושה ולהפך למתוק גם את נפש הבהמיית והנה במצרי"ם היה גלות הדע"ת (לא ידע"ו את י"י) ממילא לא היתה שום מדה אצלם מושלמת לדרכי התורה כי הדע"ת הוא קיום המדות כנ"ל. כמ"ש ובדעת חדרים ימלאון ואם דע"ת חסרת מה קנית (לולא זכות אבותם מסייעתם וששמרו חוק כמשאמרז"ל) והנה כשהגיע זמן הגאולה. הבוחר בעמו ישראל באהב' שלח מש"ה בחירו אשר ידעו י"י וכו' שהית' נשמתו מן שורש הדעת להוציא בחי' הדע' הקדוש כביכול מן הגלות והכניע הדעות הרעות ואמונות הכוזביות וע"ז נאמר בכל פעם בשליחותו וידע"ו כי אני י"י וידעתם וכו' הנה כאשר יצא הדע"ת מן הגלות נעשה הכנה לכ"י לקבלת התורה והנה להתנשאות הדע"ת בזמן ניתן להם שב"ת במרה תיכף אחר יצ"מ יומא דאורייתא יומא דנשמתא כמ"ש הש"י למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שייה וכו' לך והודיעם שנאמר לדע"ת כי אני י"י מקדישכם והנה עמלק הוא

ממרכבה הטמאה משורש הדע"ת שבסט"א הו' המנג' לדע"ת דקדוש' (ואלמלא שמרו ישרא' שב"ת ראשונה לא היה כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם כי הי' מתגברת הדע"ת דקדושה בזמן לדע"ת כי אני י"י מקדישכ' לא היה כח לעמלק הדע"ת הטמא להתגבר והנ' הדע"ת הוא הראשית למדות כמש"ל ע"כ ראשית גוים עמלק ושוב ממילא לא הי' כח לשום אומה ולשון כי חיותם מהדעת ע"כ אמרו בזהר שבכל הדור היועצים רעה ומנגדים לזרע ישורון הם מזרעא בישא דעמלק) והנה ויבא עמלק וילחם בישראל ואמרו בזהר דלא היתה מלחמ' כזאת מימות עולם ולא תהיה עד ביאת המשיח שהתקשר הרשע הזה בכשפיו בשורשו בקליפ' בכל סטרין דמסאבית' והס"מ יצא עמו ע"כ הוצרך מש"ה מבחי' הדעת דקדושה לעשות פעולתיו בגבהי מרומים (והא מבני בני' של לאה עלמא דאיתכסייא) ואמר ליהושע (מבני בניו של רחל עלמא דאתגלייא) בחר לנו אנשים (שיהי' שייכים לי ולך) וצא הלחם בעמלק הפועל באיתגלייא מחר אנכי נצב על ראש הגבעה ללחום באתכסייא דכיון שעמלק הוא הדעת דסט"א והתקש' בכל סטרין כי הדעת הוא ממוצע בין שכל (איתכסיי) ומדות (אתגלייא) כמו שרמזתי לך הנה מן הצורך להתגבר עליו מהקדושה ג"כ כנ"ל (היינו מבני בנים של לאה עלמ' דאיתכסייא ומבני בני' של רחל עלמא דאיתגלייא ע"כ נק' עמלק מלך ערד להבדיל בגימ' לא"ה רח"ל) הנה עכ"פ אילו לא היה עמלק אז מגביר את הדע"ת דסט"א כבר היה הדעת דקדושה בכל הארץ כמו שיהיה לעתיד בהכרית זרע עמלק מתחת השמים ומלאה הארץ דע"ה וכו' כולם ידעו אותו מקטנים ועד גדולים והרשע הזה שהגביר בעוה"ר את הדעת דסט"א ובפרט שמצא מין את מינו ער"ב ר"ב (בגימ' דעת) אשר אמר וכי זה משה האיש וכו' לא ידענו וכו' (הנה המה מעורבי' ביניכו ובקרבינו הם יושבים קוץ ממאיר לב"י) על ידי זה הדע"ת שהוא בתוכינו במדותינו הוא עדיין בבחי' גלות עד ב"ב שיקויים וברותי מכם וכו' ומלאה הארץ דע"ה והדע"ת שבסט"א עמלק יאבד זכרו מן העולם:

הג"ה אם עיני שכל לך ותדע סמיכות פ' עמלק לפסוק הנקדם ועל נסותם את י"י לאמר היש י"י בקרבנו אם אין אשר כתבנו שזה בחי' חטא אדה"ר עץ הדעת טו"ר שזה היה מפיתוי הס"מ ג"כ שרכב על הנחש (וכמו כן כאן במלחמת עמלק (וז"ש האשה הנחש השיאני (תיבת שיאני"י אותיו' י"ש אי"ן) היינו הביא אות לחקירות י"ש אי"ן הבן וכמו כן בכאן כיון שהער"ב ר"ב חקרו חקירות י"ש אי"ן הוא בחי' עץ הדעת טו"ר מיד ויבא עמלק בחי' הדעת דסט"א וכאש' תתבונן בדברינו בדרושי חג המצות חמ"ץ שא"ר נאסר לנו במשהו בימי צאתנו מאמ"צ יציאת הדעת מן הגלות (חמץ שאר בגימ' עץ הדעת) נאסר במשהו כי חמץ מתהו' ע"י שנכתבו הרוח והנה רוח אחרת במשהו אסור היינו מחקור אפי' לפי שעה י"ש אי"ן הבן הדבר ע"כ מתחילין לדרוש בה' הפסח מיום הפורים זמן ביטול הדעת דהט"א הנה מתחילין לדרוש מעין ביטול חמץ שאר הבן הדבר היטב:

והנה להיות עמלק הוא מבחי' הדעת דסט"א והדעת הוא ממוצע בין השכל ומדות היינו בין המרכבה והמעשה ע"כ נצטוינו למחות זכרו במעשינו בפועל וגם בעת שא"א לנו לקיים המצוה ממש במעשה הנה עקומת שפתינו בדבור הוה מעש' וג"כ נצטוינו לא תשכח מן המחשב' כי עיקר הזכיר' הוא בשכל הדע' ועי"ז נתגבר על עמלק דעת דסט"א המתקומם עלינו בכל דור בכלל לכנס' ישראל ובפרטות לכ"א מישראל להגביר הדעת בעבירו' ח"ו וסגולה היא בזכירתינו (מעשה עמלק) בדעת דקדוש' עי"ז נתקומם עליו:

והנה נצטוינו ג"כ לזכור את יום השבת כי שבת יום הדע' דקדושה וכמש"ל לך והודיעם לדעת כי אני י"י וכו' הנה ע"י זכירתינו בדעת את יום השבת יתוסף לנו כח קדושת שבת להשפיע לנו חסדים טובים ורחמים:

ועתה תתבונן אמרו ישראל למשה (ה"ס הדעת אשר ידעו י"י וכו' כתוב אחד אימר זכור את יום השבת (יום הדע"ת כנ"ל) לקדשו הנה נתבונן מזה כשאנחנו מקיפין בדעתינו קדושת הדעת דקדוש' יתוסף לנו מושכלו' ודיעות קדושות וידיעת הש"י ותורתו ומצותיו הנה לפי"ז נרא לפי השכל כיון שנצטוינו למחות את עמלק (דעת דסט"א) מתחת השמים במעשה הנה עכ"פ כ"ז שא"א לקיים במעשה עכ"פ מהראוי לקיי' מחיית הדעת הרע במחשבה היינו שלא להעלות על הדעת והזכירה את שם עמלק ומעשיו בכדי שלא יבא לדעתינו איזה מחשבת פיגול הדעת הרע ח"ו והנה נצטוינו בהיפך זכור את אשר עשה לך עמלק משמע לפי"ז אדרבא כיון שנזכור אותו בדעתינו יהיה הדעת שלנו מקיף אותו ונתקומם עליו ולפי"ז האיך תתכן הסברא הזאת בקדושת יום השבת הבן הדבר א' משה הדעת הוא כמו כו"ס הניתן להגביל בתוכו הדבר הנתון בו מעט מעט כ"ה הדעת ממוצע להשפיע השכל אל המדות ע"כ כיון שהוא משפיע אל המדות יש בו בחי' ימין ושמאל (היינו עיטרא דחסדים ועיטרא דגבורות) ע"כ תרווייהו קשוט יש בדעת בסגול' להשפיע חסדים ויש בו בסגול' להגביר גבורו' ודיני' על שונאי ישראל ע"כ גם באד' בזכיר' בדעת קדושת יום השבת יושפע חסדים על ישראל מבחי' עיטרא דחסדי' שבדעת ובזכור בדעת רשעת עמלק נתגבר עליו בגבורות מבחי' עיטרא דגבורות למחות את זכרו. וז"ש כוס של קונדיטון וכו' של חומץ היינו לרמז עיטרא דחסדים ועיטרא דגבורות וקצרנו בכתיבה כי ילאה הקולמוס לבאר והשם הטוב יכפר בעדינו ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו ויקויים בנו ומלאה הארץ דעה את י"י ב"ב אמן:

סעיף ב

זכור את אשר עשה לך עמלק במדרש (הובא בילקוט) משל למלך שהיה לו פרדס והעמיד כלב שוטה על פתחו והלך אוהבו של מלך לגנוב מן הפרדס וקרע הכלב את בגדיו כל

פעם שרוצה המלך להזכיר לו מעשה הרעה שעשה שהלך לגנוב מהפרדס א"ל המלך כמה כלב שוטה הוא זה שקרע בגדיך. כך ישראל אמרו הי"ש י"י בקרבנו אם אין לא רצה משרע"ה להזכיר להם מעשה הרעה הזו שלא לביישם וא"ל זכור את אשר עשה לך עמלק הכלב העומד על הפתח עכ"ל המדרש הזה אומר דרשוני וחיו אחד יש להתבונן מה הוקשה לו שהוצרך למשל ב' כפי הנראה מהמשל עיקר המצוה לזכור את אשר הקצפנו וכו' באמור היש י"י בקרבנו וכו' ובזכור את זה א"צ לזכור מעשה עמלק ובאמת מצוה היא ממנין תרי"ג לזכור דוקא בפה מעשה עמלק (גם לא תשכח בלב ממנין תרי"ג) ג' לפי דברי המדרש לא רצה להזכיר פשעם ואמר ברמז והנה ראינו כל ס' משנה תורה מלא תוכחות שהזכיר להם בפירוש ועוד דקדוקי' יתבארו מתוך דברינו ונראה בהקדים להתבונן במלחמת שאו"ל בעמלק נאמ' וישמע שאול את העם ויפקדם בטלאים הנה יש להתבונן למה נאמר וישמע לא ויאסוף או ויקבוץ גם למה מנה אותם בטלאים ולא ע"י מטבעו' וכיוצא וגם למה משמיענו הכתוב במה מנה אותם והנראה עפ"י מ"ש כ"פ איסור החקירה בעסק האמונה (לאיש הישראלי) רק עיקר העבודה האמיתיית לאיש הישראל להחזיק האמונ' בקבל' כי כן הבטיחנו יוצרינו באמרו לאברהם כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וכו' ושמרו דרך י"י ופי' ידעתיו נתתי בו בחי' הדעת וממנו ימשך לזרעו אחריו בציוו ותבא להם האמונה בירושה בטבע ממילא וכענין שאמר דוד לשלמה בנו דע את אלקי אביך היינו אמונה בקבלה מהאבות ולא אמר אלקיך הפי' מורה שנתאמת לך הדבר בחקירה (וכבר דברנו מזה בארוכ' בס' מעיי"ן גני"ם עייש ותרוו' צמאונך) והנה האמונ' הבאה לאדם מצד חקירות השכל נק' ראי"ה כי ראית השכל נתאמת לאדם כמו ראיית העין המוחשיי כמשארז"ל רוא"ה אני את דברי אדמון א"כ זה מיקרי אמונה מצד חוש הראות בחי' עינים ואמונה הבאה מצד הקבלה היא מצד חוש השמיעה בחי' אזנים: **והנה** כתב הרב החסיד מהר"י יעב"ץ שראה בגזירת ספרד שכל אותן החוקרים שעמדו על מחקור האמונה מצד חקירת השכל האנושי המירו את כבודם ביום זעם והנשים וקלי הדעת שהית' להם האמונה מצד הקבל' בלבד קדשו את השם הנכבד והנורא ונבחנו בצירוף ואמרנו בענייננו טעם לזה כי ידוע להבאים בסוד י"י בסוד השבירה בחי' עיני"ם היה בהם השביר'. משא"כ בחי' אזני"ם הוא מסוד התיקון הגמור (עייש בספרינו הנ"ל באריכות ויונעם לך) ע"כ האמונה שהוא מצד הראי"ה ישנו באפשרי שתקבל שבירה וביטול משא"כ אמונה שהוא מצד השמיע"ה לא תקבל ביטול ושבירה וזהו שמעו ותחי נפשיכם הבן הדבר:

ועוד אמונה מצד הקבלה היה הוא בירושה עד אברהם אבינו שאמר הקב"ה כי ידעתי"ו וכו' שהשפיע כי הש"י כח הדע"ת א"כ השתלשלות האמווה זו באה מבחי' אי"ן סו"ף ע"כ אין לאמונה זו סוף אבל אמונה מצד חקירה האנושית הנה באה מבעל סוף ע"כ יוכל להיות ח"ו לאמונ' זו סוף:

והנה במצרים היה גלות הדע"ת לא ידע"ו את י"י עד שהודיע הש"י ע"י נפלאותיו וידעת"ם כי אני י"י והנה רצה הש"י שמיום צאתינו מאמ"צ יהיה דעתינו דעת שלימה באמונה מבלי חקירה כדי שתהיה אמונת אומן בתיקון לעולמי עד והנה כשבאו לרפידים ונפתח לבם אחרי החקירות וחקרו היש י"י בקרבנו אם אי"ן:

הג"ה והוא מעין חטא אדה"ר ע"י פיתויי הנחש עץ הדע"ת טו"ר שצריך החוקר להטות הדע"ת לטוב ולהפכו בכל חלקי הסותר. וז"ש חוה הנחש השיאנ"י ואוכל תיבת השיאנ"י אין לו ביאור אבל הוא לדעתי תיבה מורכבת י"ש אי"ן רצ"ל הנחש הביאני לחקור בחקירות י"ש אי"ן ועמש"ל:

והנה עמלק ה"ס הדעת דסט"א וכיון שהתחילו הם לפגום הדע"ת מיד ויבא עמלק דע"ת דסט"א:

ובזה תתבונן כאשר אמר הש"י למשה מצות מחיית עמלק אמר כתוב זאת זכרון בספר ושים באזנ"י יהושע באזני דייקא להיות זהיר מאד שלא ליתן כח לעמל"ק ע"י החקירות שתהיה האמונה בבחי' אזני"ם ה"ס הדע"ת דקדושה בלי ביטול ובזה מגבירים כח הקדושה ומבטלים כח עמלק דעת דסט"א אשר מזה באים כל אמונות רעות ודעות כוזבות וז"ש בשאו"ל בהלכו ללחום מלחמות י"י בעמלק וישמ"ע שאו"ל את העם היינו השמיעום דייקא לימד את העם דע"ת שתהיה אמונה אצלם מצד השמיע"ה ובזה ינצחו את עמלק ואמר ויפקדם בטלאים דייקא שהטלאים מורים על הביטול הראשון של הדעות הרעות במצרים שהיה עובדין למז"ל טל"ה בכור המזלות וצו' הקב"ה לשחט לשם י"י להורות כי המזלות כולם מושגחים בשפעו וכולם מתנהגים ע"י השגחתו הפרטיית ובטלים לרצונו ומבלעדי השגחתו לא ירום איש את ידו ואת רגלו להתנונע:

והנה מצאנו לפי"ז טוב טעם ודעת למצות זכירת מעש' עמל"ק היינו הדעת הרע דסט"א שעי"ז בזכרינו מה הגיע אלינו בעת אשר רצינו להטות את שכלינו ע"י חקירות (היש י"י בקרבנו וכו') ומכש"כ בהעלות על הדע"ת ח"ו דיעות כוזביות שכל זה מצד מרכבת הדע"ת דסט"א ממילא ע"י זכירה זאת נבין כי זה כל פרי איש הישראלי התוריי להאמין אמונת או מן מצד השמיע"ה היינו הקבלה שהוא בידינו עד המעמד הנכב' ועד אברה' אבינו:

ובזה נבא לביאור המדרש הנ"ל זכור את אשר עשה לך עמלק הוקש' לבעל המאמר דהל"ל זכור בשב"א ולא זכור בקמץ וגם מה ריבוי א"ת וזה שהביא המשל הנ"ל הכוונה הוא ע"י הזכירה הזאת תזכו"ר בעצמך באיזה סיבה הגיע לך זה ותכוין את דעת"ך לבל תתן מקום למרכבת הדעת דסט"א היינו להטות דעת"ך ח"ו לדיעות הרעות ואמינות כוזביות לא זו אף זו אפילו להטות דעת"ך לחקירות טו"ב ור"ע. דהיינו שתרצה לעמוד על האמונה מצד המופת בחקירת השכל ולא תספיק לך האמונה מצד הקבלה ושמיעה שזה ג"כ באיסור כי האמונה בזרעו של אברהם הוא בטבע מצד ירושה מאברהם (כי ידעתי"ו למען אשר יצוה את בניו וכו') ע"כ אמר זכור בקמץ פעול עומד בפ"ע שגם אתה יוחקק בזכרונך זכרון אחר בזכרך את אשר עשה לך עמל"ק ויתפרש א"ת כמו ע"ם רצ"ל עם זכירת עמלק זכור תזכור מאין הגיע אליך הסיבה הזאת ותזכור בעצמך להאמין אמונת אומן מבלי ספק ומבלי טינא בלב והנה החקירות לאיש הישראלי חרפה היא כי האמונ' היא בטבע בזרעו של אברה"ם כמש"ל (כי ידעתיו וכו') ומי שאין מספיק לו הקבלה ורוצה לחקור בחקירות הנה הוא כמודה ח"ו שאין לו סדר השתלשלות הייחוס מזרעו של אברהם ע"כ לא רצה משרע"ה לומר להם זה הדבר בפירוש דאז היה מורה ח"ו שיש מקום להסתפק בייחוסם ובאמת הם כולם זרע בירך י"י אחת היתה ופרסמה הכתוב ע"כ אמר להם זה ברמז הבן דבר מת"ד כי קצרתי:

ידעתי ידיד הקורא בראותך כל אלה הדברים יקשה לך הרי קדמונינו עסקו בחקירת כמבוא' בספריהם. הלא ביארתי הדבר במ"א אשר כל מעשיהם היה לש"ש. ועשו הכל כפי היראת שעה ואכ"מ להאריך. ועיין בס' אור החיים להחסיד מהר"י יעב"ץ זצ"ל:

סעיף ג

במדרש זכור את אשר עשה לך עמלק זש"ה זכרוניכם משלי עפר לגבי חומר גביכם אמר הקב"ה לישראל אותן שתי זכורות שכתבתי לכם בתורה הוו זהירין בהם אחת כאן ואחת כי מחה אמחה את זכר עמל"ק אם עשיתם כך תהיה בניו של אברה"ם שהמשיל עצמו בעפר שנא' ואנכי עפר ואפר ואם לאו לגבי חומר גביכם. התקינו עצמיכם לשעבודה של מצרים בחומר ובלבנים עכ"ל המדרש והנה אומר דרשנו וחיו (והנ' המשכיל בדרוש הב' יוכל לפרש המדרש הזה אבל אעפי"כ אשוב ידי לעמוד על המחקר בפרטות הדקדוקים) א' מאי הוקשה לו שהוצרך לומר ז"ה שאמ"ר הכתו"ב ב' אומרו אותן ב' זכירות וכו' הוו זהירין בהם הא תינח הזכיר' הזאת זכו"ר את וכו' היא הנצטרת לנו אבל כי מחה אמחה וכו' הנה הוא בהבטחת הש"י לו דמוי' תהלה ואנן מה אית לן למיעבד ג' אומרו הוו זהירי"ן וכו' לשון זהירו"ת עפ"י הרוב יפלו על מל"ת לא על מ"ע וכמו דתנינן בברייתא

דרפ"ב כי זהירו"ת מביאה לידי זריזות (כפי הפירוש של הרב בעל מסילות ישרים הן אמת שיש כמה גירסאות בזה) ד' אם עשיתם כך תהיו בניו של אברה"ם וכו' הלא בין כך ובין כך בניו אנחנו ה' שהמשיל עצמ"ו בעפ"ר למה מייחסו בתואר הזה דייקא. ו' וא"ס לא"ו התקינו עצמיכם לשעבודה של מצרים הלא אחר צאתנו ממצרים היה המעש' ובאת לנו הציוו וכבר הבטיחנו יוצרנו לא תוסיפו לראותם עוד ע"ע ואען ואומר אם עיני שכל לך תתבונן מ"ש הכתוב ראשית גוים עמל"ק ואחריתו עדי אובד דהנה ראשית כל המדות שבאדם אהבה יראה תפארת וכו' ראשית לכולן הוא הדע"ת שהדע"ת הוא מביא לפועל המדות הוא הממוצע בין השכל והמדות והנה דעת כי זה לע"ז עשה אלקים. כמו שיש שיעור בקומת קדושה בקודש כמו כן בשיעור קומת הסט"א והנה ישראל במצרים היו בגלות היה הדע"ת בגלות לא ידע"ו את י"י והיו נוטים אחרי הדיעות הכוזבות של מצרים כסברתם שכל ההנהגות הם בטבע המזלות כנודע ע"כ בימי צאתנו מאצ"מ נצטוינו ליקח טל"ה ראש המזלות לעבודת יוצרינו צור ישועתינו להורות שכל כוחות המזלות והטבעיים נתוני' תחת השגחתו ית"ש ע"כ גאולתינו מאמ"צ נקרא גאולת הדע"ת ז"ש הש"י בכל פעם וידעת"ם כי אני י"י וידעו כי אני י"י:

הג"ה כבר נכתב אצלינו במ"א אנ"י נקרא לבושי המלך כביכול. אותיות הקודמות והמאוחרות לשם הוי' בגיי אנ"י להורות אפי' בהסתר פני המלך כביכול במלבושיו אנ"י אני היא ותתבונן מ"ש המשורר הסתרת פני"ך הייתי נבה"ל. אפי' הסתרת פניך הייתי נבה"ל הנני מבין אשר כביכול אור פני מלך מוסתר במלבושיו נבה"ל בגי' אנ"י הוי' אור לבנה:

הנה אחד היה אברה"ם אשר דורו הי' דור הפלגה משכו אחר הנהגת הטבעיים אמרו לאל סור ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו ויקרא שם אברהם בשם י"י ופרסם אלקותו ית"ש והשגחתו ויפן אליו י"י ברחמים והבטיח כי ידעתיו (קבעתי בו בחי' הדע') למען אשר יצוה את בניו וכו' ושמרו דרך י"י כמו שיהיה ב"ב ומלא' הארץ דע"ה וכו' והנה כל הגליות הוא מחמת שאין שלימות הדעת כי השעבוד הוא מצד החומר ע"כ האדם משעבד את הבהמה וחי' החזקים ממנו להיות האדם בן דעת והמה חסרים הדע"ת מגיע לכם שעבוד מזה תשכיל כי השעבוד מצד החומר בחסרון הדע"ת והחירות היא מן הדע"ת מי שהיא בעל דעת נקרא בן חורין:

הג"ה ולא יקשה לך מ"ש במ"א אשר רק במצרים היה גלות הדעת וכבר יצאנו בזה לחירות עולם וגליות אחרות הם גלות המדות כי אם עיני שכל לך תבין במצרים הי' גלות בחי' הדע"ת הכללי ובגליות אחרות גלות הדעת המתלבש במדות כמד"א ובדעת חדרים ימלאון ותתבונן הענין. במצרים לא ידעו מציאת השם ובגליות אחרות העיקר להתחזק הדע"ת להאמין בהשגחה הנפלא המלובשת בכל הדברים הנעשים הבן הדבר מאד:

והנה זה ענין קליפת עמלק נק' ראשית גוים הוא הדעת דסט"א (וכבר אמרתי לך הדע"ת נקרא ראשית) הוא הדעת הרע אמונו' הכוזביות חכמות החיציניות מהדעת שבסט"א ורם לבבך (ר"ם בגי' עמלק ואגג אמר אכן סר מ"ר המות):

הג"ה ע"כ תקנו חז"ל ימי הנסים ר"מ שעות ח' ימי חנוכ"ה ב" ימי פורים ולא נתבטלו בביטול מגלת תענית להורות כי רם על כל גוים י"י. והבן:

ושכחת את י"י אלקיך אשר הוא הנותן לך כח לעשות חי"ל והנה בצאת ישראל ממצרים מגלות הדעת הכללי הנה על אומרם אח"כ היש י"י בקרבנו אם אין ע"י חטא זה בא עמלק והתעורר קליפת הדע"ת הרע המוטב"ע במדות ועד היום כל הדעו"ת הרעות ואמונות הכוזביות וחכמות החיצוניות הוא מן ערב רב בגי' דעת) שהם מבחי' עמלק כי חמש' מינים אינון בערב רב עמלקים רפאים וכו' כמבואר בזהר וקיימין כלי חמס על ישראל כי אומרים עזב י"י את הארץ ער"ב ר"ב בגימ' דע"ת כנ"ל. הם שאמרו כי זה משה (דעת הקודש) האיש וכו' לא ידענ"ו וכו') וכן בכל האומות כל היועץ עלינו עצות רעות הוא מקליפת עמלק דעת שבסט"א (והנה כאשר אנחנו מקיימין זכור וכו' לא תשכח תופר עצתו. והוא מן עיטין דאורייתא הבן:

והנה האדם בעוה"ז בעשי' בטבעו נוט' דעת"ו אחר החומר ואלמלי הקב"ה עוזרו אינו יכול לו. אבל האדם צריך לעשות את שלו. להתבונן תמיד בדעת"ו בגדולת הבורא. והשגחתו ויכולתו ורוממותו ובתורתו ומצותיו. והגם שהחומר בטבע מושכו בכל פעם להתבונן בדעת"ו בעכירת הבלי עוה"ז ותאוותו. הנ' הש"י ירא' ללבב. תשוקת האדם להכניע החומר ולהגביר הדע"ת הקדוש. הנ' יפן אליו ברחמיו. ויאר אליו פניו עד שיתבטלו ממנו התאוות הרעות מן החומר ותאיר לו אור הנשמה עד שלא ישן כ"א על יצועי אהבתו ויראתו ית"ש. וכמו שעשה הש"י לאברהם אבינו (כמ"ש במדרש) הציץ עליו בעל הביר'. וא"ל אני הוא בעל הביר' הוא הנרצה לך לך מארצך. מארצות"ך נמצא האדם יעש' את שלו והקב"ה יעזור לו ברחמיו (עיין בט"ז בהתחלת הש"ע יתגבר כארי וכו' יעיי"ש בפרמ"ג) וזהו הנרצ' בצוואת דו"ד לשלמ' בנו דע את אלקי אביך ועבודה ובלבב שלם ובנפש חפיצ' כי כל לבבות דורש י"י אם תדרשנו ימצא לך וכו' וכן הבטיחנו הש"י בתורתו ובקשתם משם את י"י אלקיך ומצאת וכו' והוא הנרצ' במצות מחיית עמל"ק ציוונו הש"י. תמח' אז זכר עמל"ק וכתיב כי מחה אמח' את זכר עמלק היינו באיתערותא דלתתא (כשאנחנו נעשה מה שהוא כח בידינו לעשות) אזי איתער עובדא לעילא כי מחה אמחה וכו': ומעתה נבא להתבונן במדרש הנ"ל זכו"ר את וכו' משמע שיש כח בידינו לגמור את כל המצו' (מחיית הדע"ת הר"ע) והא כתיב כי מחה אמח'

וכו' מלחמ' לי"י בעמל"ק משמע שהענין הזה תלוי בהש"י אזי מתרץ זש"ה. זכרוניכ"ם (לשון רבים אם תקיימו אותן ב' הזכירות היינו אם אתם תעשו את המוטל עליכם תגרמו ותפעלו שאני אעשה את שלי א"כ מיקרי שאתם מקיימים ב' זכירו') משלי עפר (תהיו בניו של אברה"ם הוא הלוחם הראשון בקליפת עמל"ק שהוא הודיע הדע"ת הקדוש ויקר' שם אברהם בשם י"י והי' משתדל לבטל הדעות הרעות וכו' והבטיחו הש"י כי ידעתי"ו וכו'. ואמרם שהמשיל עצמו כעפ"ר דהנה דע"ת הרע הם בלי האמין בהשגחתו באמור ח"ו עזב י"י וכו' והדע"ת הקדוש הוא פרסום אלקותו בהאמין שאין לך רפרוף עין בזולת השגחתו המאמין הזה הוא בטל לרצונו והוא דמיון יסוד העפ"ר אין לו פעולה מעצמו רק מה שפועלים בו יסודות אמ"ר ולזה המשיל אברהם אבינו א"ע לעפר הבן ואם לאו לגבי חומר גביכם התקינו עצמיכם לשעבודה של מצרים שזה היה עיקר השעבוד במצרים גלות הדע"ת ובהעדר הדע"ת הוא השעבוד תבא מצד החומר וכמש"ל:

ומעתה לא יקשה לך האיך הש"י מצוונו למחות את עמלק הדע"ת הרע והלא זה הדבר תלוי בהש"י ואין כח באדם החומריי למחות מכל וכל חומריותו שהוא נוטה אליו בטבעו בעוה"ז וכתיב כי מחה אמחה וכו' אך הא לך ראי' מאברהם אבינו הוא עשה את שלו והש"י פנה אליו ברחמים וא"ל לך לך מארצך מארצותך וכן הבטיח על בניו כי ידעתי"ו למען אשר יצוה את בניו וכו' ושמרו דרך י"י ע"כ הש"י מצוונו זכור וכו' תמחה את זכר עמלק וכל לבבות דורש י"י אם נדרשהו ימצא לנו ויקיים הוא ית"ש בעצמו המצוה כי מחה אמחה את זכר עמל"ק בביטול שם עמלק וזכרו ודעות הרעות ואמונות הכוזבות וחכמת החיצוניות והערב רב המינים והמוסרים והאפקורסים ושנתנו חתיתם בארץ החיים המטילין אימה על הצבו' שלא לש"ש ותמלא הארץ דע"ה את י"י כמים לים מכסים ב"ב אמן:

סעיף ד

במדרש ויבא עמלק הה"ד לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רוג"ז. לא שלותי מבבל. ולא שקטתי ממדי ולא נחתי מיון ויבא רוגז באדום ד"א שלותי מגזירה ראשונה שגזר פרעה עלי שנא' וימררו את חייהם והעמיד לי הקב"ה גואל זו מרי"ם ע"ש המירור. ולא שקטתי מגזירה שני' אם בן הוא והמיתן אותו והעמיד הקב"ה גואל. זה אהר"ן ע"ש ההריו"ן ולא נחתי מגזיר' שלישית שגזר ואמר כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו והעמיד הקב"ה גואל ע"ש המים זה מש"ה שנאמר כי מן המים משיתיהו ויבא רוגז זה עמלק ויבא עמלק עכ"ל מהראוי לתת לב על דברי זה המדרש. א' מה הוקשה לו עד שהוצרך לומר הה"ד לא שלותי וכו' ומה תירץ בזה ב' הנה דרש זה הפסוק מקודם על הד' מלכיות ומאי

שייכות יש לזה לענין עמל"ק ג' שוב דרשוהו על גזירת פרעה מה שייכות יש לזה לביאת עמלק ד' מהראוי להתבונן בשינוי הלשונות בפסוק ואיז' יחוס יש ללשונות למלכיות וכן לגזירת פרעה ולביאת עמלק ונ"ל דהוקשה להם אמרו ויבא עמלק לשון ביא"ה בלה"ק הוא מהירות (נלמד מגמ' יבמות מפני מה הגרים מעונים בעוה"ז על שאיחרו לבוא תחת כנפי השכינה ומביא ראיה שאמר בועז לרות ישלם י"י פעלך ותהי משכרתך וכו' אשר באת וכו' ע"ש ברש"י ותוס' בא"ת משמע במהירות בלא איחור והל"ל. ויסע עמל"ק או ויצא עמל"ק ומדקאמר ויב"א משמע במהירות ב' מהראוי להתבונן בכ"מ שמדבר מאיזה מלך מאיזה עם מייחסים אותו ע"ש אביו או משפחתו ומקומו ובעמל"ק לא נכתב כלל רק שמו ימחה מתחות כל שמיא ג' להבין סמיכות לפרש' הקודמת ד' מהראוי לתת לב מהו הרע' הגדולה שעשה הצר הצורר הזה יותר מכל האומות אשר הש"י גזר עליו שממון ואבדון ע"ע. וכביכול אין השם שלם וכו' עד שיהיו הצר הזה לשממון ואבדון. ונימח זכרו מלהזכירו הלא כל המלכיות הרעו לנו יותר ויותר אשר אלו כל הימים דיו וכל אגמים קולמוסים א"א לכתוב כל הצרות והתלאות אשר עברו על ראשינו בהמון המלכיות. וזאת עלתה על כולנ' הרעו לנו מכל מלכי אדמה ואעפ"כ לא נגזר עליהם שממות עולם כמו שנגזר על הצר הזה ולהבין כ"ז נקדים איזה הקדמות הנצרכות אל הדרוש:

הקדמה א

ידוע ענין ד' מי' בית דין לחוטאים המבואר בתור' הוא לתקן הפגמים שפוגמי' החוטאי' והנה סקילה לפייס אות הי' מן שם הנכבד שריפ"ה לפייס אות ה' ראשונה הר"ג לפייס אות ו' חנק לפייס או' ה' אחרונה כ"א כפי הפגם שגר' בחטאו וגזר' עליו התור' העונש בכדי שיתוקן מה שפגם ויזכה לחיי העוה"ב והענין הוא שהאדם ע"י חטאו מעורר הקליפ' ונדבקת בו וישנם ד' קליפות כנגד ד' מי' ב"ד ואינם סרים מן החוטא עד יקבל עונשו כ"א כפי המגיע לו וז"ל הזהר פקודי וסט"א כד איתחברא חובא בדינא דשלטא בקטרוגא באינן ד' מי' ב"ד סקילה שריפ' הרג חנק כולהו שולטנות' דקטרוגא בישא. סקילה בגין דאיהו אבן נגף שריפ' צור מכשול אשא תקיפא הר"ג דא חר"ב חד"ה תאכל בשר ודאי דשלטא בבישרא ודא הוא קץ כל בשר חנ"ק בגין דאיהו קללת אלקים ההוא דשלטא על חנוקא ועל צליבו עכ"ל הרי לפניך שכל אלו הד' בחינות מן סט"א המקטרגי' על חטאי האדם עד אשר יקבל עונשו המבואר בתורה וכשאדם דבוק בהש"י כמד"א ואתם הדבקים בי"י אלקיכם חיים כולכם היום דכיון שהאדם דבוק בהשם הנכבד ית"ש היינו ד' אותיות השם הוי' ב"ה (ע"י עסק התורה פרד"ס ועסק המצות ויצונו י"י אלקינו לעשות את כל החוקים וכו' לחיותינ"ו כהיום הזה) אין מבוא לסטרין אחרנין הממונים

על ד' מי' ליגע בו משא"כ כשח"ו מפריד א"ע ע"י חטאיו מן ד' אותיות השם הנה מעורר אותן הקליפות הנ"ק מי' הממונים על ד' מי' ולעתיד ב"ב כשיתוקן העולם אז יתבטלו כל הקליפות ותתקיים הנבוא' בלע המות לנצח ומחה הוי' אלקים דמע"ה וכו' ויהי' השם שלם והכסא שלם אלקים בגימ' הכס"א כנודע. ע"כ כתיב ומחה הוי' אלקים הבן:

הקדמה ב

ידוע לך משארז"ל אע"פ שבטלו ד' מי' דין ד' מי' לא בטלו ממילא כן היה הדבר בזמן הסנהדרין מי שלא קבל עונשו ע"י הסנהדרין כגון שלא היו עדים או שמצאו לו איזה זכות. הנה עונשו אינו מסור בידם. אבל היודע תעלומות הוא יודע ועד אם לא שב בתשובה. הנה הוא ממציא לו המיתה הראויה לקבל' עונשי כפי התורה. ותדע שאלו ד' מי' המבוארין בתורה הן המה כלל כל העונשים דהנה בכל החטאים מפריד האדם מן דביקות השם הנכבד בבחי' שונות והנה אלו הד' מי' הן הנה לתקן הפגם וליחד אותיות השם הנכבד ויתוקנו כל החטאים. וכפי הנראה גם עונשי עוה"ב הרוחניי' הן המה ע"פ הדרכי' הללו אבל אין מבוא לאנוש לעמוד על הדבר וראיה לדבר שבאלו הד' מי' נכללין כל היסורין עיין נא במדרש תולדות. דיוקים איש צרורות שקיים בעצמו ד' מי' ב"ד ונכנס תיכף לחיי עוה"ב:

הקדמה ג

כמו שהארבעה מי' הללו נמסרו לב"ד לענוש בהן את היחוד המפריד א"ע מן דביקות הש"י שאחרי שיקבל העונש יבא לחיי עוה"ב כי הנה יתש"ש חושב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח כ"ה על חטאי צבור להתם חטא ולהעביר פשע וחש הש"י לתועלתינו לטוב לנו כל הימים והשליט עלינו הארבע מלכיות והוא ג"כ לפייס את השם הנכבד בד' אותיות. והד' מלכיות הללו הן הנ' כנגד הד' סטרין המבוארין בזהר הנ"ל הממונין על ד' מי' על המפרידין א"ע בחטאם מן דביקות השם הנכבד. והנה תתבונן גלות בב"ל היה לתקן הפגם של אות י'. מד"י. לתקן ה' ראשונה. יו"ן לתקן אות הו' אדום לתקן ה' אחרונה והוא דבר מפורסם בדברי המקובלים נתבאר אצלינו במאמרי חנוכה עיי"ש. עד בא יום המקיו' ב"ב ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה להוי' המלוכה. והי' הוי' למלך עכ"ה ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד אז יהפוך אל עמים וכו' לקרוא כולם בשם המיוחד:

הקדמה ד

ידוע מ"ש המקובלים דהנה גלות מצרים לא נחשב בכלל הגליות היינו ד' מלכיות אמנם הוא היה גלות שרשיי בכדי שיהיה ישראל ראויין להשיג דביקו' גם בקוצ"ו של יו"ד

(כמ"ש ויקוצ'ו מפני ב"י) שהוא השורש לכל ד' אותיות. כן היה הגלות הזה כלול מן כל הד' מלכיות. עיין בכתבי האריז"ל ובמג"ע מ"ש פרעה. הן רבי"ם עתה עם הארץ וכו' רבי"ם ר"ת רומ"י בב"ל יו"ן מד"י. ע"כ היה בו ד' ענייני גזירות כנגד הד' מלכיו' וכמו שיתבאר אי"ה:

הקדמה ה

מ"ש הר' הק' הרמ"ע מפאנו בס' בע"מ מאמר ת"ד ח"ב שורש עמל"ק כלול מן כל הד' סטרין הממונים על ד' מי' ב"ד (המבוארים בזהרה' אבן נגף וכו') וכולם נרמזין בשמו הרע כאשר יוחסר בכל פעם אות משמו ומתחילין בחסרון אות האחרון (ויש לרמז בזה ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד ויתבאר אי"ה) דהיינו כאשר תחסור האות האחרון נשאר אותיות עמ"ל. (דא קליפת אב"ן נג"ף הוא הגורם לסקיל' כמבואר בזהר הנ"ל ומבואר בזהר בלק שהוא הנק' עמ"ל. ולא ראה עמ"ל בישראל עיין במפרש י"ד יהוד"ה) ובהחסר אות השלישית נשאר עמ"ק הנרמז לקליפ' השנית הגורמת לשריפ"ה. שהוא כמו שריפת גיהנם בשאול עמוק"ה כ"כ המפרש) ובהחסר אות השנית משמו נשאר על"ק (לשון עלוק"ה השואבת ומוצצת דם האדם היא הקליפה השלישית הגורמת להר"ג חרב מלאה ד"ם ע' במפרש) ובהחסר אות הראשון משמו נשאר מל"ק (מרמז לקליפ' הרביעי' הגורמת לחנק שהוא במליק' בצוואר ע' במפרש עיי"ש היטב בדברי הרב ובמפרש י"ד יהוד"ה ותראה פלאות:

ומעתה בין והתבונן אשר עמלק הרע בכשפיו וזנוניו הנ' הוא אחוז בהקליפות הכוללים כל המיתו' וכל השיעבודי מלכיות אשר ע"י היסורין הללו מתכנס כל חלא' וזוהמא מישראל כי הזוהמא נדבקת בקליפו' ובאומות. וישראל עם קרובו ישארו כולם דבקים בשם הנכבד לחיי עולם והקליפות והאומות יהיו לאבדון ובלע המות לנצח וכו' ומחה הוי' אלקים דמע' וכו' שם שלם וכסא שלם כמש"ל והנה לפ"ז בקל תוכל להתבונן את אשר גרם הרשע הזה לישראל הדבקים בשם הנכבד בד' אותיותיו הנה היא להיותו אחוז בד' הקליפות שהוא הניגוד והן המה המפתים לעבירות וגורמים למיתות ושיעבודים כנ"ל הנה בא בכשפיו ובאחיזתו במר כבה טמאה ונלחם עם ישראל וגרם מה שגרם בהתעוררו כל הנ"ל והבן. והגורם לזה כאשר ישראל ניסו את הוי'. באמרם היש הוי' בקרבנו וכו' הנה פגמו בעוה"ר את הד' אותיות כאשר הפרידו דביקותם לשעה אזי מיד ויבא עמלק שהוא כלול מן ד' קליפות ד' מיתות ד' שעבודים הבן כ"ז וילא' הקולמוס להאריך כ"ז:

ועתה עמוד והתבונן מה שצונו יוצרינו במצוה זכו"ר את אשר עשה וכו' והיה בהניח וכו' תמחה את זכר עמלק וכו' לא תשכח הנה באה הציוו זכו"ר בפה והיה בהניח וכו' תמחה וכו' במעשה לא תשכח במחשבה דהנה להיות כ"ז שישנו שליט' עדיין לקליפות עמלק כביכול אין התגלות כבודו ית"ש בשלימות והנה הוא הניגוד שהוא כלל המרכבה טמאה המנגדת לקודש כלל שיעור השיעור הקומה. כמו שרמזתי לך בד' אותיותיו ניגוד וכו' והנה כלל שיעור קומת הקדושה הן המה באותיות השם הנכבד ד' אותיות כנודע וכבר ידעת שיעור קומת הקדושה חב"ד מחשב' חג"ת דבור (היוצא באדם מן הלב וכנפי הריאה אשר הם בזרועות ואמצע הגוף הבן) נהי"ם במעש' כנודע (כמו שהוא באדם כלי המעשה גורמין) והנה נצטוינו להעביר הניגוד המנגדת המרכבה הטמאה נצטוינו להעביר ע"י מחשבה דיבור מעשה אז יהיה הוי' למלך עכ"ה ויבולע המו"ת לנצח הוא שיעור קומת הקליפו' הנרמזים בעמלק כנ"ל אז ומח' הוי' אלקים (דייקא ש"ם וכס"א) דמע' ומעתה תבין הדבר בשכלך אשר אין השם והכס"א שלם עד שימח' זרעו של עמלק הכוונה כל שיעור קומת הסט"א אז ונשגב הוי' לבדו והוי' לעולם ישב כונן למשפט כסא"ו ידיד הקורא בקשתי להעמיק בדברי ותרא' פלאות וענינים נפלאים:

ועתה הבוא נבוא לבאר דברי המדר' שהוא פתח דרושינו וירא עמלק הנ' קשה כל הקושיות שהקשינו לעיל א' אומרו ויב"א לשון מהירות ב' אומרו עמלק סתם. לא יחסו בשם ומשפח' וממלכ' ומדינה ומשמע מזה שביאתו היה רק בכח שמו הנימח ג' הסמיכות אל הקודם ד' להבין הפלגת הרע אשר עש' הרשע הזה יותר מכל האומו' עד שנשבע הקב"ה בשם וכסא אשר יאבד זכרו מתחת השמים והנה להתיר כל הקושיית האלה הנה בעל המאמר ברוח קדשו הביא ממרחק לחמו (כדרך המדרשים בכ"מ) הה"ד לא שלותי וכו' הנה יש להתבונן בשנוי הלשונות בהפסוק (הגם שהפסוק הזה אמר איוב ע"ע הנה הם בכתובי"ם הנאמרים ברוה"ק מלמדים ג"כ ענינים אחרים כנודע מדרשתם ז"ל בכ"מ) ע"כ דרש שהפסוק הזה אמר איוב ביסוריו ורמז ליסורי ישראל בימי עניים ומרודם בגליות שונות והיינו לא שלות"י מבב"ל היא עפמש"ל גלות בבל היה על הפגם באות יו"ד של שם הקודש הנה היו"ד הוא בחי' חכמה כנודע. והנה שלוה הוא בחי' בטחון כמד"א ישליו אהלים לשודדים ובטוחות וכו' הרי לך אשר שלו"ם הוא בבחי' בטחו"ן. ובטחון הוא בחכמה ע' במק"מ פ' טהרה וזה והנרמז לא שלות"י מבבל היינו היפוך השלוה ולא שקטתי ממד"י הנה גלות מד"י על הפגם בה' ראשונה הוא בחי' בינה כשאמרז"ל בפסוק. ויאמר המלך לחכמי' יודעי העתים ששאל לבני יששכ"ר יודעי בינ"ה לעתים והשיבו לו שישאל לעמון ומואב שלא גלו מארצם ויודעים להבין כדכתיב שק"ט

הוא מואב ושאנן על שמריו ומתרגמינן כחמר טב דיתוב על דורדייא והנה עולם הבינה שם ה"ס יין המשומר בענביו. היינו ולא שקטתי היפך השק"ט ולא נחת"י מיון הנה גלות יון היה על הפגם באות ו' הוא בחי' ז"א נרמז במנוח' כמד"א ומצאן מנוחה אשה בית אישה וכתיב קומה י"י למנוחת י"ך את"ה וארון עזך כמד"א ואת"ה תשמע השמים הבן היינו ולא נחתי היפך המנוחה ויבא (רוגז במהירות ובפתאום) זה אדום שבא בפתאום שהרי היה להם כריתות ברית בבית שני עם ישראל כמבואר ביוסיפון ובפתאום החלו להשתרר על ישראל עד אשר החריבו את בהמ"ק. והנה נק' מלכות עשו רוגז שהיה לו רוגזה מאז ומקדם וישטום עשו את יעקב והנה גלות אדום על הפגם בה' אחרונה מלכות וכתיב בי' וינאץ בזעם אפו מלך וכו' ע"כ ויבא רוגז זה מלכות הד' והנה דרש עוד שנרמז בדברי רוה"ק הללו (שאמר איוב ביסיריו ד' לשונות הללו לרמז יסורי ישראל בגלות מצרים שהיה גלות שרשיי לכל הד' גליות וכמש"ל בענין קיצו של יו"ד בקדש וכמ"ש ויקיצ"ו מפני ב"י ע"כ היה ד' מיני יסורים בגלות ואמר לא שלות"י מגזירה ראשונ' שגזר פרע' עלי וימרר"ו את חייהם הוא לתקן שורש אות יו"ד שהוא בחי' חכמ' והחכמ"ה תח"י (חכ"ם בגימ' חיים) ובכאן לא שלות"י (כנ"ל) רק וימררו את חייהם מרו"ר בגימ' מות הוא שורש גלות בבל ולא שקטתי מגזיר' שבי' אם בן הוא וכו' הוא לתקן שורש אות ה' ראשונה הוא בחי' בינה המחי' את הבנים כנודע מסוד שביר' הכלים ותיקונים ובכאן ותהי להיפך לא שקטתי (כנ"ל) שגזרו אם בן הוא וכו' והוא שורש גלו' מד"י ולא נחת"י מגזירה שלישי' שגזר ואמר כל הבן הילוד וכו' והוא לתקן שורש אות הוי' בן חכם ישמח אב והנה יאו"ר היא חכמת מצרים חכמת כישופיהם ים מים מגדל וכו' והנה עבדו ליאו"ר והנה צוה להשליך הבנים ליאו"ר וזהו ולא נחתי כנ"ל והוא שורש גלות יו"ן והנה לא יכלו עוד להתמהמה הנודע והנה תיכף בסמוך ליציאתם ממצרים (כמד"א בדרך בצאתכם ממצרים) ויב"א (במהירו') עמלק שהוא מזרע עשו שהוא מלכות אדו"ם הגם שכבר כתבנו דקליפת עמלק כולל כולם עכ"ז בבחי' ייחוסן הוא עיקר מזרע עשו והוא הנקרא רוג"ז כמש"ל וישטום עשו את יעקב ולדעתי מהו אשר משמיענו התורה בעת צאתם ממצרים לא יחרץ כלב לשונו היינו קליפת עמלק שנק' כלב כנודע עד אשר קדם אותם בדרך על שאמרו היש י"י בקרבינו וכו' כמש"ל אז במהירות בא ודלג עליהם ומעתה אם עיני שכל לך בין תבין את אשר לפניך ויבואו כל הדקדוקים על נכון ותבין מה שצונו השם יתברך במצוה על הצר הצורר הזה הכולל כל המרכבה טמאה לאבד את זכרו מתחת השמים וצונו לעשות במחשבה ודיבור ומעשה כמש"ל ובזה תלוי גאולתינו

גאולת עולם במהרה בימינו ידעתי כי לא יצאתי י"ח ביאור הדברים על נכון אבל ידעתי אשר במעט עיון יבין הקורא הדברים ויאירו עיניו:

סעיף ה

שלחה להו אסתר לחכמים כתבוני לדורות שלחו לה הלא כתבתי לך שלישי' במועצות ודעת שלישי' ולא רבעים עד שמצאו לה מקרא מן התורה שנא' כתוב זאת זכרון בספר כתוב זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה זכרו"ן מ"ש בנביאים בספר מ"ש במגיל"ה הנה על דבריהם הנ"ל יתפלא כל משכיל א' ששלחו לה מ"ש שלמה הלא כתבתי לך שלישים מאין שפטו דקאי על מחיית עמל"ק (ופירש"י ז"ל ידוע) ב' לא יונח שהי' להם איזה הוכחה או קבלה אשר שלמה אמר זה על מחיית עמלק הנה אמרו והוכיחו לאסתר שאין לכתוב עוד מחיית עמלק דכתיב הלא כתבתי לך שלישים וכבר נכתב ג' פעמים היינו פעם אחת בפ' בשלח ופ"ב במשנה תורה ופ"ג בשמואל הרי הי' סברתם דיוחשב פ' בשלח ומשנה תורה לשתים א"כ מאיזה טעם נתחדש להם סברא אחרת מפסוק כתוב זאת זכרון וכו' להחשיב פ' בשלח ומשנה תורה רק לכתיבה אחת ונ"ל ע"פ מש"ל. בשם הרמ"ע ז"ל איך בשם הרשע הזה נרמזין ד' אבות נזיקין דעלמא והם עמל עמק עלק מלק הן הנה בגימ' ג' פעמים עמלק וידוע

הג"ה בהחשב מספרם הם בגי' תש"ך הם המה ניגוד לישראל אשר שיעור קומת החס"ד חופף עליהם כל היום מן תש"ך צירופי בראשי"ת בשביל ישראל שנקראו ראשי' (תש"ך בגימ' י"פ חס"ד) והנה זה לעומ' זה בטומא' ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אוב"ד כאשר רמזתי לך לעיל בדרוש הקודם ואז יהי' השם שלם והכסא שלם כנוד' מדברי רז"ל וזה שמסורה לנו בסוף פסוקי דזמרה והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד ישתב"ח שמך לעד מלכנו. ישתב"ח בגימ' תש"ך שיעור קומת החסד: דעיקר אחיזת שורשו הוא הדעת דס"א כידוע מן סוד שאמרו הראשונים בלעם עמלק בקשר אחד תמצאנו ופי' בו הק' מהר"ש מאוסטרפאלייי' הי"ד בקשר אחד תמצאנו היינו לאורכם ולרוחבם כשתכתבם בשורה זה תחת זה כזה בל עם יהיו מקושרים גם לרחבם עמ לק בלעם עמלק זה יורה דלשניהם שורש א' ובלעם היה מתפאר בעצמו ויודע דעת עליון וע"כ ארז"ל ולא קם נבי' עוד בישראל כמש' אשר ידעו י"י וכו' ודרשו בישראל לא קם אבל באוה"ע קם ומנו בלעם ואמרו בזוהר שמות דף כ"א כד אתא רשב"י אתו שאילו קמי' האי מלה (שהוא באמת תימא גדול') פתח ואמר קטיפא דקרנטי אתערבא באפרסמונא טבא ח"ו אלא ודאי כך הוא באוה"ע קם ומנו בלעם משה עובדוי לעילא ובלעם לתתא משה אשתמש בכתרא קדישא דמלכא עילא' לעילא ובלעם אשתמש בכתרין תתלאין דלא קדישין לתתא ובההוא גוונא ממש כתיב ואת בלעם בן בעור הקוס"ם הרגו בחרב ואי ס"ד יתיר זיל שאול לאתני' עכ"ל הרי לך מבואר דבלעם

היה שורשו מן הדעת דס"א והנה עמלק הוא עמו בקשר אחד אחיזת שורשו הוא ג"כ בדע"ת דס"א (עיין בדברי הקדוש הרמ"ע ז"ל כתב בלעם עמלק בקליפ' הוא כמו להבדיל בין טומאה לטהרה) יעקב ומשה בקדושה משה לגו ויעקב לבר כמו כן בדעת הטומאה בלעם לגו עמלק לבר ע"ש וכיון שאחיזת שורשו הוא הדעת דס"א תבין מ"ש בזוהר בשלח אר"ש וכי קלה הוא בעיניך קרבא הא דעמלק ת"ח מן יומא דאתברי עלמא עד ההוא זמנא ומההוא זמנא עד דייתי מלכא משיחא ואפי' ביומי דגוג ומגוג לא ישתכח כוותי' לאו בגין חיילין תקיפין וסגי אין אלא בגין דבכל סטרין דקוב"ה הוא עכ"ל תבין הדבר כיון שהרשע הזה בכשפיו וטומאותיו בא בשורשו אחיזתו דעת דס"א הנה כמו בקדושה כתיב ובדע"ת חדרי' ימלאו הדעת הוא בכל סטרין (ואם באתי להאיר לך להתבונן הדבר גם בנשמת האדם יתארכו כמה דפין איך הדעת הוא קיום השכל והמדות כולם אבל כבר נאמרו ונשנו הדברים לפני החברים) הנה כמו כן הוא להבדיל בטומא' הדע"ת הוא בכל סטרין כל שיעור קומת הס"א והנה זה נצמח עוד מן חטא אדה"ר שהזהירו הש"י ומע"ץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו (כאשר תתבונן בדעת"ך בכתרין דלא קדישין אשר נבראו להיות רצועה לאלקא' והם שורש המות כאשר תתבונן מ"ש לך בענין עמל"ק בד' ענפיו הנרמזים בשמו כנ"ל) הנה ביום אכלך ממנו וכו' וזה שאמרה האשה הנחש השיאנ"י שורש תיבת שיאנ"י הוא י"ש אי"ן בא הדעת לידי חקירות וספיקות אם י"ש אם אי"ן הנה גם בכאן כשחקרו ונסו ואמרו הי"ש י"י בקרבנו אם אי"ן מיד ויבא עמלק הוא הדעת דס"א המעורר מן חטא הראשון ע"ץ הדע"ת ע"כ אמרו בזוהר שראה משה איך הס"מ בא עמו הוא כמו בחטא הראשון בא ס"מ ורכב על הנחש הבן הדבר היטב:

ומעתה תתבונן ג"כ מ"ש בזוהר בשלח דף ס"ז ע"א א"ר יהודה בכל דרא ודרא בכל דרין דאתיין לעלמא לית לך דר דלית בהו מההו' זרעא בישא וקוב"ה אנח בהו קרבא עכ"ל כי כל היועצים עצות רעות על ישראל בכל דור ודור ובכל אומה במלכות' הנה העצה בא מהדע"ת והוא מהדעת דסטרין א' אשר הוא שורש עמלק וכן גזרו אומר בזוהר בראשית אשר גם כל העומדים כלי חמס על ישראל בדרין בתראין כתות הער"ב ר"ב אשר בקרבנו הם יושבים מיני' מוסרים אפיקורסים הן המה משורש עמלק הדע"ת דס"א ער"ב ר"ב בגימ' דע"ת והמה אשר אמרו בדור המדבר כי זה מש"ה האיש (דעת דקדושה) לא ידענ"ו וכו' והנה ידיד הקורא כאשר תראה בדורות הללו (עקבות משיחא) אשר בעוה"ר נתרבה האפיקורסת וגם אותן דקיימין כלי חמס על ישראל לפשוט את עורם מעליהם בעצות רעות בחוקים לא טובים וד"ל הנה תצפה לרגלי משיחא דהנה זה גמר הבירור להפריד הטו"ב מן הר"ע אשר בעוה"ר ע"י ע"ץ הדע"ת טוב ורע נתהוו' מה שנתהוו' וכאשר יוגמר

הבירור ב"ב הנה בא יבא משיח צדקנו ולא יאחר ע"כ תתבונן הנה נצר זדון מזרע עמלק אשר עמד לקוץ ממאיר לבית ישראל ועמד מרדכי הצדיק נגדו הנה כתיב בי' ומרדכ"י יד"ע את כל וכו':

ועתה עמוד נא כיו' ואשמיעך את דברי אלקים חיים אשר קדשנו במצותיו וצונו זכירה מעשה עמלק (הוא הדע"ת דסט"א) הנה צונו ג' מצות (ממנין תרי"ג) זכור בפה דבור והי' בהניח וכו' תמחה וכו' במעשה וכו' לא תשכח במחשבה הרי לך במחשבה דבור ומעשה הוא להיות הדעת הוא כלל שיעור קומה כמד"א ובדעת חדרים ימלאון והוא ממוצע בין המחשב' והמעשה והנה זה לע"ז הוא בסט"א קליפת עמלק הנה כאשר מתגבר הדעת דקדושה במחשבה דבור ומעשה הנה מתבטל כל שיעור קומת הסט"א והאלילים כליל יחלוף ואת רוח הטומאה יעביר מן הארץ ותתבטל המיתה בלע המות לנצח ויתבטל השעבוד מלכיות ונשגב "י לבדו והי' הוי' למלך עכ"ה הבן:

ועתה נבא לבאר לך דבריהן ז"ל שהתחלנו בהתחלת הדרוש שלח' להו אסתר לחכמים כתבוני לדורות ובודאי מי שיש לו מוח בקדקדו יבין אשר לא הית' כונת' אסתר שיהי' הדבר לה לכבוד ולתפארת רק היה כונת' כיון שבימים ההם בזה"ז עמד נצר זדון מזרע עמלק הדע"ת דסט"א ועמד נגד כל שיעור קומת הקודש לבלע ולהשחית ח"ו נחלת י"י והמה בצדקתן עמדו לעורר דעת דקדושה (כמד"א ומרדכי יד"ע וכו') וכן לדע"ת את שלום אסתר והפועל ישועות התנוסס עמהם נסים נפלאים אין ערוך אליהן (שנתגלו המאורות העליונים יסודות בחו"ב במלכות שמים כנודע למביני מד"ע ועי"ז נתגבר הדע"ת דקדוש' והמ"ן הרשע אשר היא אחיזתו מן הדע"ת דסט"א עם כל משפחתו הרשעים ספו תמו כרגע (הנה בקשה אסתר כתבוני לדורות שיהי' התגלות הזה באסתר (בגימ' שושנה) מלכות שמים בכל שנה ושנה ויהי' סיוע לישראל בימים האלה להתחזקות עליון ע"י תורתן ומצותן ולבטל הדע"ת הרע כל היועצים לרע' על ישראל וכל כתות הערב ר"ב ויהי' מציאות לביטול השעבוד ד' מלכיות ולביטול המות אשר הוא ג"כ ד' מיתות וכולן נרמזין בשם עמלק. הדעת הרע כאשר כתבתי לך (עד אשר ב"ב יתבטל לגמרי מכל וכל כנ"ל) והנ' שלחו לה החכמי' כתיב הלא כתבתי לך שלשי' במועצות ודע"ת לעיל מיני' כתיב הט אזנך ושמע דברי חכמים ולבך תשית לדעתי כי נעים כי תשמרם בבטנך יכונו יחדיו על שפתיך להיות בי"י מבטחך. הודעתיך היום אף אתה הלא כתבתי לך שלשים במועצות ודעת להודיעך קשט אמרי אמ"ת להשיב אמרים אמ"ת לשולחך ועת' בני הסכת ושמע דברי חכמי"ם הנ' כאשר שלח' להן אסתר כתבוני לדורות בכדי שתהי' גם קריאת המגיל' לדורות בימים ההם בזה"ז תועלת להתגבר דעת דקדושה ולבטל הדעת

דסט"א הנה זה מדרכי החכמים הקדושי' אשר בכל ענין שנזדמן להן מרא' להן הקב"ה בפסוקי התורה ונבוא' וכדברי נבואה ורוה"ק (כי דברי נבואה נכתבו עד סוף כל הדורות לכללות ולפרטות כא"ו ע"כ החכמים נסו בילדים דברי נבואה באומרם להן פסוק לי פסוקיך) הנה המה ראו אשר שלמ' ברוה"ק אמר שאין להזכיר במכתב ביטול הדעת הרע רק בג' מקומות כנגד מחשב"ה דיבור מעש' (כל השיעור קומ' כמש"ל) הנ' אמר הט אזנך וכו' ולבך תשית לדעת"י להגביר הדעת דקדושה על דעת הסט"א בג' בחי' מחשבה דבור מעשה כאשר יתבאר. וכמו שנצטוינו בזכירת עמלק להשמידו זכו"ר תמח"ה לא תשכ"ח הנ' אמר כי נעים כי תשמרם בבטנך (פנימית הלב היא המחשב') יכונו יחדו על שפתיך (הוא הדבור) להיות בי"י מבטחך הודעתיך היום אף אתה (הוא המעשה) דהנה המחשבה והדבור אפשר לנו לקיים במחיית עמלק אבל המעשה האיך אנחנו יכולין לקיים בזה"ז הלא זה לא יהי' עד לימות המשיח שיתבטל הדעת הרע במעשה מכל וכל ולא ילמדו עוד איש את רעהו רק כולם ידעו את י"י וכו' אבל תתבונן הלא זה הדבר אשר נוהג בכל המצות שא"א לנו לקיימן בזה"ז בפועל והאיך יושלם לנו החלוקא דרבנן אבל כאשר אנחנו מקיימין אותן במחשבה ודבור והבטחון בי"י אשר ימהר ויחיש פדותינו ונקיימן בפועל הנה הוה כאלו קיימנו בפועל גם היום וז"ש שלמ' ברוח קדשו על חלק המעשה להיות בי"י מבטחך הנ' הודעתיך היום אף אתה (אני משפיע לך גם בחי' הדעת של חלק המעשה אף אתה שאינך יכול לקיים בפועל כעת ע"י קריאתך בתורה ובטחונך בי"י יוחשב לך כאלו קיימת בפועל וסיים דבריו הלא כתבתי לך שלשים במועצות ודע"ת כיון שהדעת הרע צריכין לבטלו ע"י הדעת הקדוש בג' בחינותיו ע"כ כתבתי לך ג' פעמים בתורה מחיי"ת עמלק ושפטו בשכלם שהוא הנאמר בפ' בשלח ובמשנה תורה ובשמואל ושפטו שהוא הנאמר בהתחלת הנביאה הט אזנך ושמע לדברי הוא הרמז למה שיהי' באחרית שתשלח אסתר לחכמי' כתבוני לדורות הנה באה הנבואה על אסת"ר הט אזנך ושמע לדברי חכמים אשר יגידו לך שלשים ולא רבעים והנה האיר הקב"ה את עיניהן להתבונן בפסוק שאח"ז. אמר להודיעך קשט אמרי אמת להשיב אמרים אמת לשלח"ך ופירשו בו דזה ג"כ דברי רוה"ק מה שיהי' באחרית הימים שתשלח אסתר לחכמים כתבוני לדורות והם ישובו לו כהלכה שנאמר בדברי שלמה הלא כתבתי לך שלשי' במועצות ודעת שלשים ולא רבעים וכבר נכתב ג' פעמים במחיית הדע"ת דסט"א היינו פ' בשלח ומשנה תורה ובשמואל ואח"כ יודעים הקב"ה ויאיר עיניהן דהאמת אתן דאין לכתוב רק ג' פעמים נגד מחיית הסט"א במחשבה דבור מעשה מן קומת הדעת דסט"א. אבל כל מה שנאמר בתורה תורת אמ"ת לא נקרא רק זכיר' אחת וזהו להודיע"ך

קשט אמרי אמ"ת שהאיר הש"י את עיניהן להודיען האמ"ת אמרי אמ"ת היינו אותן ב' המאמרות שנאמרו בתורה אמ"ת כאחת יחשבו ועי"ז להשיב אמרי"ם אמת לשלחך היינו לאסתר השולח"ת לכם כתבוני לדורו"ת תשיבו לה דברי אמ"ת. ובזה יצדק בראשית הכתוב הט אזניך ושמ"ע דבר"י חכמי"ם. ובסיום מסיים להשיב אמרים אמת לשלח"ך רצ"ל דברי שניהן אמיתיי' היינו דברי חכמים שדקדקו שלשים ולא רבעים אמת הן דמחיית עמלק הדע"ת דסט"א ע"י הדע"ת הקדוש' הוא במחשב"ה. דבו"ר מעש"ה וכן דברי אסתר אמת לכתוב את המגילה לדורות כי כל מה שנאמר בתורה כאחד יחשב וא"כ אלו ואלו דא"ח ושלום רב לאוהבי תורתך והזכירות הן שלשה שהן ארבע כענין הד' בחינות הנרמזין בקליפת עמלק שזכרנו לעיל. והן עמ"ל עמ"ק על"ק מל"ק הנה ד' הן והן בגימ' ג"פ עמלק הבן הדבר:

וזה שיש לפרש במגילה ויכתוב מרדכי את הדברי' האלה וישלח ספרים וכו' דברי שלו"ם ואמ"ת היינו שכתב מרדכי זה לכ"י שדברי אסתר ודברי חכמי"ם שניהן אמ"ת ושלום ביניהן אלו ואלו דא"ח וכאמור לעיל ובזה תבין משארז"ל בלשונן שלח"ה להן אסת"ר לחכמים למה אמרו שהי' הדבר הזה בשליחות ולא באמיר' להן דודאי רובן של סנהדרין היו אז בשושן אבל שפטו זה ודרשו מן הפסוק להשיב אמרים אמת לשולח"ך הבן הדבר ועתה אתה הקורא נעים בהבינך כ"ז ורגיל אתה בשותא דרבנן תנשק ידי החכמים הם אמת ודבריהן אמת ברוך שבחר בהן ובמשנתם:

והנה שואלין ודורשין בה' הפסח קודם לפסח שלשים יום ומתחילין מיום הפורים. כבר ידעת שי"מ היתי' יציאה הדע"ת מן הגלות וידע"ו כי אני י"י וידעת"ם כי וכו'. והנה לפי הנ"ל אשר כתבתי לך עמל"ק הוא אחוז בדע"ת דסט"א צריכין לבטלו בג' בחי' מחשב"ה דבור מעשה כנ"ל. והבן מש"ל משאמרז"ל שלשים ולא רבעי"ם ואסתר צותה לכתוב גם בפעם רביעי ובאמת כל הד' פעמי' הן רק ג' והוא ענין הד' סטרין הרמוזין בשם עמל"ק עמ"ל עמק עלק מלק. והן בגי' ג"פ עמלק הנה מן יום הפורים עד חג הפס"ח הן תש"ך שעות מנין ג"פ עמל"ק למחות את שמו הדעת הרע מתחת השמים בכל שלש' בחינותיו מחשב' דבור מעש' הבן הדבר היטב:

סעיף ו

זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם וכו' קשה התחיל ביחיד זכו"ר ל"ך וסיים בצאתכם לשון רבים והנרא' לפרש ע"ס מ"ש כ"פ בענין זכיר"ת מעשה עמלק אשר הרע לישראל מאד להיותן יוצאין אז ממצרי"ם גלות הדעת ויצאו מן הדעת שבקליפ' כמ"ש וידעת"ם כי אני י"י שיצא הדעת דקדוש' מן הגלות לבל יהי' בישראל עם קדוש

שום דעות רעות ואפיקורסת ואמונות כוזביות והנה בא אח"כ עמלק בכשפיו שהיה בחינתו ואחיזתו בדע"ת שבסט"א ועש' מה שעש' כבר הארכנו בזה והנה ידוע שכעת בעוה"ר גלות המדו"ת היינו בחי' הירא' ואהבה וענפיהן והדע"ת הוא הכולל והמאחד המדו"ת והנה ידוע דבשביל זה נתארך בעוה"ר בגלות החל הזה להיותו מגלו' המדות ואין גלות אחד דומה לחבירו. כי אצל זה מדת אהב"ה בגלות ואצל זה היראה וכיוצא במדות. משא"כ במצרים הי' גלות הדע"ת שבשכל לכולם בשוה הבן מאד והנה כעת הוא גלות הדע"ת הטמון במדות כמד"א ובדע"ת חדרים ימלאון והנה עמל"ק שגרם התעוררת הדע"ת דקליפה עד היום הרע לנו בבחי' הדע"ת של כל אחד מישראל ז"ש את אשר ל"ך עמלק ל"ך דייקא לכל אחד בפ"ע במדתו בדרך בצאתכם כלכם ביחד שאז היה לכולם גלות בשוה בבחי' הדע"ת והוא גרם לכ"א מה שגרם עד שהש"י יעזרנו למחות זכרו מתחת השמים והבן. אמרתי לך ברמז דרך כלל:

והנה עת לדרוש ידוע משאמרז"ל בשעת מתן תורה לישראל כפה עליהן ההר כגיגית וא"ל אם מקבלין אתם התורה מוטב ואם לאו וכו' ואמרז"ל מכאן מודע"ה רבה לאורייתא ואמרו אעפ"כ הדור קבלוה עליהן בימי אחשורוש והנה יש להתבונן בזה דודאי לא במקר' נפל הדבר שנשתהו כ"כ שנים בלא ביטול מודע' עד בימי אחשורוש נתבטל' המודע"ה. ונ"ל בזה דהנה תיבת מודע"ה נגזר מלשון דע"ה ודעת שהדבר שהאדם מוכרח לעשותו באונס והוא נגד דעתו ורצונו הנה הוא עוש' הדבר אבל הוא בלא דע"ת שלימ' ונפש חפיצה וע"כ כשאומר בפני עדים שהוא נגד דעת"ו מיקרי מודע') והנה עיין ברמב"ם נחה עליו רוח י"י ודיבר בקדשו ברמז מצות טביל' לטמאי' הוא הנרצ' בזה לרמז לו שיטביל עצמו במימי הדע"ת וזה שכתבו כל המקובלין סגול' לבעל תשוב' טבילה במקו"ה טהרה. בכל עת והוא לדעתי כי אין אדם חוטא אא"כ נכנס בו רוח שטות והחסיר דעת"ו וכשנתעורר לשוב אל י"י הנה הטביל' במקו"ה טהר"ה רמז למימי הדעת:

והנה יש במקו' טהר' תתק"ס לוגין. ויש אצלינו כונה פשוטה בטביל' במקוה לבעל תשוב' להתהוות ברי' חדשה והימים הראשונים יפלו כי לדעת תלמוד ירושלמי ברי' בטיל' בתתק"ס (והוא י"ו פעמים ששים ונ"ל הטעם דהנה כל ברי' יש בה ד' יסודות וכל יסוד כלול מכולם א"כ יש בה י"ו יסודות ומספר ששים מבטל הטעם ע"כ אפי' ברי' האסור' מבוטל טעמה ואיסור' בי"ו פעמים ס' היינו תתק"ס. ושבה להיתר לדעת הירושלמי והנה הבעל תשובה הנכנס למקוה טהר' דומה למ"ם מרובעת ומקפל א"ע תלת גו תלת כעובר הנתון בבטן אמו (שהוא דומה למ"ם כידוע) ומתבטלין יסודותיו

הקודמין במספר תתק"ס וסר מעליו עונו ואחר טבילתו הנה נעשה כברי' חדשה וכקטן שנולד ע"י התשובה ובכונת ביטול יסודותיו כנ"ל:

עיין מ"ש בדרושי ימי התשוב' בענין פיר"ש המשנה. אמר ר"ע אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים וכו' מה מקוה מטהר את הטמאין אף הקב"ה מטהר את ישראל וכתבנו שם הקב"ה מטהר את ישראל בהזמן הנרצ' היינו ימ"י רצו"ן לתשוב' היינו ארבעים יום מר"ח אלול עד יוה"כ ובהן תתק"ס שעות מקוה ונעשים בהם ישראל כבריה חדשה מכל חטאתיכם לפני י"י תטהרו:

והנה לפי מש"ל. שנחה רוח י"י על הרמב"ם במה שאמר שטהרת המקוה היא בצירוף לטבול א"ע במימי הדעת תמצא רמז נכון במספר המקו"ה טהר"ה ע"ם דע"ת. או המקו"ה טהר"ת ומימי הדע"ת (כלשון הרמב"ם) הוא בגי' תתק"ס שיעיר לוגי המטהרין לבע"ת מטומאתו שנטמא בהעדר הדע"ת וישוב בדעת לימי עלומיו:

והנה קטן שאין דעתו שלימ'. הנה אבותיו מכריחין אותו ומדריכין אותו לתור' ולמצות ולהיות שאין דעתו שלימה. הוא עליו לעול ולמשא וכשמתגדל ועומד על דעת"ו הוא מבין למפרע הטובה הגדולה שעשו לו אבותיו ומבין שאלו הי' בדעת שלם בעת שהיו אבותיו מכריחין על החכמה בתורה ומצות הי' מהראוי שאדרבא הוא יבקש מהן להדריכו במעגלי צדק ולהוסיף אומץ בכל פעם ממושכל למושכל. רק שקטנותו גרמ' לו שלא יצא הדע"ת אל השלימות כי אם היות כשהאדם נולד יש תיכף בכח"ו הדע"ת אבל הוא רק בכח ומן הצורך להביאו בכ"פ אל הפועל אפי' בהכרח עד שיעמוד על דעתו בשלימות בפועל הבן הענין אשר בקטנות האדם נמשך בטבע יותר אחר יסודות העולם וכשעומד על דעת"ו מבין מותר האדם מן הבהמ' הדעת הנבחר. ומכריח יסודותיו להיותן נמשכין אחר הדעת ויתבטלו נגדו:

והנה בצאת ישראל ממצרי' (גלות הדע"ת הנה יצא הדע"ת מן הגלות אבל היו דומין כקטן שנולד שהדע"ת נולד עמו מוכן לצאת אל השלימות בכל פעם ובין כך וכך בקטנותו בהכרח להכריחו כי בטבע נמשך ביותר אחר תאות העול' אשר יסודותיו ממנו ע"כ היוצר כל הוא אלקינו נתן להם התורה בדרך הכרח. כפה עליהן הר וכו' הגם שאמרו ברצונם הטוב נעש' ונשמע עכ"ז נתן להן הש"י בדרך הכרח להראות להן לדור דעה הקדושים שצריכין ישראל עדיין להגדיל הדע"ת ולהתבונן בעצמן הדעת הנבחר מחרוץ (הבן הדברים כי א"א לפרש בכתב) ושיתבטלו היסודות אל הדע"ת והנ' מזמן מתן תורה עד זמן הנס בימי מרדכ"י ואסת"ר הן תתק"ס שנים בשנת ת"פ לצאת ב"י מארץ מצרים התחיל שלמה בנין הבית ועמד הבית ת"י שנים הרי תת"ץ וע' שנים גלות בבל הרי תתק"ס

והנ' הגם שאחשורוש מנה וטעה ולא נשלמו הע' שנה הנה בנין הבית בימי שלמה הי' ע"ז שנים ויהי' לך החשבון מכוון ועתה תבין אחר שעברו עליהן תתק"ס שנים שיעור המקו' טהר' י"ו פעמים ששים נתבטלו יסודותיהן י"ו כנ"ל אל הדע"ת מקו' טהר' וקיימו וקבלו את התורה בדעת שלימ' ומיושבת ובנפש חפיצ' זה מה שנ"ל:

ועתה תבין שבהגיע זמן ותור שיעמדו ישראל על שלימו' הדע"ת הנה כל דבר מתפעל מהניגוד הנה עמד נגדם המ"ן הצר הצורר מזרע עמלק הדע' דסט"א ומרדכי ידע את כל אשר נעשה וכו' ותקרא אסתר להתך וכו' לדע"ת מה זה וכו' ותצוהו אל מרדכי כל עבדי המלך וכו' יודעי"ם וכו' ויאמר מרדכי וכו' אל תדמי וכו' ומי יוד"ע אם לעת כזאת וכו' ונתגברו מרדכ"י ואסת"ר עם כל ישראל בדע"ת הקדוש בתשובה ותפלה וטהרה במימי הדע"ת ואח"כ ליהודים היתה אור"ה זו תורה שקיבלוה אז בדעת שלם הבן:

סעיף ז

ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים הנה צריך הודעה זו באיזה מקום הי' דרשו חז"ל רפידים לשון ריפוי ידים שנתגבר כח עמלק על שרפו ידיהם מן התורה ומצוה והנה לפי"ז התורה מלמדה אותנו דעת בזה לבל יבא האדם לידי רפיון ידי' מן התורה ומצות כי עי"ז יהיה ח"ו שליטת החיצינ' על שונאי ישראל. ע"כ מהראוי לנו להתבונן מה הוא הכוונה רפיו"ן ידי"ם והנרא' לפרש דהנה ידוע דהדינים הם בבחי' ה' אותיות מנצפ"ך ה' גבורו' מספרם פ"ר והנה בהחלק הה"ג של ה' אותיות הנ"ל למספר שוה הנה מספר כל גבורה בגי' נ"ו (ה"פ נ"ו בגימ' פ"ר) וה"ס ה"פ נ"ו שבויהי נועם סמוך לשיר של פגעים להמתיק כח הגבורות והם אלקינ"ו עלינ"ו ידינ"ו עלינ"ו ידינ"ו והמתקתם ע"י שמו' החס"ד והרחמי"ם היינו א"ל הוי"ה בגימ' ז"ן וניתוסף על כל גבורה (שהוי"ה נ"ו) מספר א' זהו הנרצה אל הוי"ה ויאר לנ"ו היינו שמו' א"ל הוי"ה מספרם ז"ן מאירי' לאתוון נ"ו (והלמ"ד מתפרש' בשימו' כמ"ש בא"ח בשם המקובלים) א"כ לפי"ז מתהווה מן פ"ר פר"ה והנה עמלק בא עבור החטא שאמרו היש י"י בקרבנו וכו' עי"ז היה לו כח לעורר הגבורות ונתגברה מרכב' הסט"א וזה שיש לפרש ר"פיון ידי"ם הה"ג שהם פ"ר והם נק' ידי"ם ביד ה' אצבעו' וז"ש משה ליהושע בחר לנ"ו אנשי' אנשים כאלה היודעי' להמתיק הפ' נ"ו ע"י שמו' החסד והרחמים כנ"ל כן היה בכתובים אצלינו ונראה שהוא חסרון בכתיבה:

סעיף ח

כתב הרב הגדול מ' חיד"א זלה"ה בס' דב"ש לפ"י מערכ' אות ז' סי' כ"א וז"ל ראיתי להרב הגדול מר מחותני ז"ל בפי' ספרי שנדפס מחדש שכתב בפ' תצא דזכיר' עמל"ק חייב לזכור בפ"ה בכ"י וכ"כ רבינו האריז"ל גבי וקרבתנו מלכנו לשמך הגדול וכו' ע"ש

ונראה דסבר הרב ז"ל דאומרו לשמ"ך הגדו"ל וזוכר מעשה עמלק כמ"ש האריז"ל בזה יצא י"ח זכו"ר בפה ואני בעניי נ"ל שבזה יצא י"ח בלב דייקא ולא בפה וכו' ע"ש ואני זה לי ימים כבירים שכוונתי ג"כ לדעת הרב חיד"א זלה"ה שבזה יוצאין י"ח ל"א תשכ"ח אבל עוד הוכחתי לדעתי דהחיוב ל"א תשכ"ח בלב הוא בכ"י משא"כ זכו"ר בפה הוא רק פ"א בשנה דאלת"ה למה אין קורין פ' זכו"ר בתורה בכ"י אלא ע"כ אין החיוב רק פ"א בשנה ונמסר הדבר לחכמי' איזה יום יבחרו והנה בחרו להקדים זכיר"ה לעשי' שבת קודם פורים א"כ דברי מרן האריז"ל לכוין באמירת לשמ"ך הגדו"ל זכיר' מעשה עמלק הוא באמת מצוה ל"א תשכ"ח וא"צ יותר כי זכו"ר בפה הוא רק פ"א בשנה נ"ל:

סעיף ט

ואגב באתי כמזכיר הרב הגדול מ' חיד"א זלה"ה הביא להלכה ברייתא הנישנית בת"כ וז"ל זכור את יום השבת יכול בלבך כשהוא אומר שמו"ר הרי שמירת הלב אמור הא מה אני מקיים זכו"ר שתהא שונה בפיך וכו' וכן הוא אומר זכו"ר וכו' למרי' יכול בלבך כשהוא אומר השמ"ר בנגע הצרעת לשמ"ר מאד הרי שכחת הלב אמור' הא מה אני מקיים זכו"ר שתהא שונה בפיך וכה"א זכו"ר את אשר עשה לך עמלק יכול בלבך כשהוא אומר לא תשכ"ח הרי שכחת הלב אמור הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיך עכ"ל וכ"כ הרמב"ן בס' המצות מדברי הת"כ הלזה והוא בעיני לתימה א"כ למה בזכירת עמלק נמנו שתיהם ממנין תרי"ג מ"ע זכור ומל"ת ל"א תשכ"ח (והוא באין חולק) וזכירת שב"ת ומרי"ם לא נמנה רק למצוה אחת וגם מי יתן ונדע זמני הזכור בפה ואיסור השכחה מן הלב למצות הללו וגם למה לן אזהרה שלא נשכח יזהירנו היוצר כל לומר בפה ושוב בודאי לא נשכח מן הלב דהרי מצות צריכות כוונה וע"כ לומר דזכו"ר בפה יוצאין בפעם אחד באיז' זמן מהזמנים ואיסור השכח"ה הוא בכ"י ואפשר לומר דזכור בפה יוצאין בפעם אחד בשנה היינו כשקורין הפרש' בציבור עפ"י סדר הפרשיו' ואיסור השכחה הוא בכ"י רק בזכירת עמלק קבעו חז"ל זמן מיוחד כדי להקדים זכיר' לעשי' וצ"ע רב בדבר והוא מן התימא אצלי במצות כאלה שהם מדאוריי' שלא הרחיבו הפוסקים דבריהם בזה:

סעיף י

כתב הרוקח אמרו במדרש אמרו ישראל לפנ"י הקדוש ברוך הוא אתה אמרת לנו הוו זכורים מעמלק מה אנו לשעה אחת אתה שאתה חי וקיים לעד ולעולמי עולמים לך נאה לזכור א"ל הקב"ה בניי בזמן שאתם קוראים פ' עמלק מעלה אני עליכם כאילו מחיתם שמו עכ"ל נראה דדרש זכו"ר בקמץ וחולם ולא בשב"א ע"כ דרשו שאמרו ישראל ג"כ זכו"ר היינו לך נאה לזכור ונרמז בתיבת זכור זק"ף גדו"ל זקיפת ראש היינו זכיר' בדעת שבראש היינו הרמז זק"ף גדו"ל שמהראוי שהגדול כביכול יהיה לו זקיפת ראש כביכל

לזכור ומ"ש א"ל הקב"ה בניי בזמן שאתם קוראים וכו' דרשו זכור א"ת וכו' וגם תמחה א"ת וכו' להורות שע"י הזכירה באותיות מעלה אני עליכם כאילו מחיתם שמו ועוד אומר לך מה שדרשו שישראל אומרים להקב"ה זכו"ר דרשו מטעם זק"ף גדול הוא ב' יודין גם ו' בגימ' שם הנכבד נ"ל:

סעיף יא

ויבא עמלק וילחם וכו' ברפידי' ודרשו חז"ל על שרפו ידיהם מן התור"ה ומאי שייכות לעמלק בזה נ"ל התורה נק' טוב אין טוב אלא תורה כמד"א כי לקח טו"ב נתתי לכם תורת"י וכו' טו"ב בגימ' י"ז והנה קליפת עמלק נק' זבו"ב (עיין בקרנים ודן ידין ועיין בבעה"ט זכרון בספר ושים באזנ"י ר"ת זבוב בגי' י"ז הוא היפך הטוב זה לעומת זה אין הזבו"ב עומד אלא במקום המכ' שהוא ר"ע היפך הטוב ע"כ כשרפו ידיהם מן התורה הנק' טו"ב בא עמלק היפוך הטו"ב זה לעומת זה הבן הדבר:

סעיף יב

אמרו רז"ל בפסוק ויזנב בך כל הנחשלים וכו' שהיו עמלק חותך מילות וזרקן וכו' יש להתבונן מאין היה לעמלק הכח הזה והנרא' עפ"י מ"ש הרב הגדול מ' חיד"א לה"ה דע"י פגם הברי"ת ח"ו שולטת הקליפ' הנקרא זבוב עיי"ש (הברי' מדת יסו"ד נק' טו"ב בגי' י"ז והזבו"ב בכ"מ עומד על מקום הר"ע היינו על מקום המכ' היפוך הטוב) והתורה נקרא טוב כנ"ל מבטל הקליפ' זבו"ב כנ"ל) והנה כבר כתבתי בסמוך זבו"ב הוא קליפ' עמלק (זבו"ב בגי' י"ז היפך טו"ב שהוא בגי' י"ז והנה קליפת זבו"ב שולטת ע"י פגם הברי' ע"כ חתך מילות וכו' ויזנב בך כל הנחשלי"ם אמרו המקובלים הנחשלים אותיו' נח"ש מיל"ה היינו אותן שפגמו בברי' ודבק בהו הנח"ש אזי שלט בהן עמלק קליפת זבו"ב וחתך מילות וכו' ובזה תבין באלישע שאמרה השונמי' איש אלקים קדוש הוא ודרשו רז"ל שלא ראת' קרי בסדינו ולא ראתה זבו"ב על שלחנו כי הא בהא תליא הבן:

סעיף יג

יש להתבונן במצוה זו מצות מחיי' עמלק מה נשתנית מן כל המצות שבתורה דהנה כל מצות שבתורה צריכין לקיימם במחשבה דבור מעשה ולכולם נקרא מצוה אחת מה שאין כן מצו' מחיי' עמלק הנה הם בחשבון ג' מצו' ממנין תרי"ג מחשבה נימני' למצוה בפ"ע ל"א תשכ"ח במחשבה דבו"ר נמנה למצוה בפ"ע זכו"ר בפה מעש"ה נמנ' למצוה בפ"ע והיה בהניח וכו' תמחה את זכר עמלק וכו' והנראה עפ"י מה שישב ודרש הרב הגדול מ' חיד"א בספרו כס"א דו"ד דף כ"ה ע"א על הא דאחז"ל כל העוסק בתורה ובגמילו' חסדים ומתפלל עם הצבור אמר הקב"ה כאילו פדאני וכו' ועיקר הדברים תפלה העיקר הוא היראה במחשבה (עבודה שבלב) תורה הוא בדבור גמילו' חסדים במעשה והנה הוא

ביטול המרכבה טמאה במחשבה דבור ומעשה ירא"ת בגימ' פלוני ופלוני זו"נ דסט"א וכן תיר"ה וכן גמילות חסדים (ובז' יונח לנו מה שהקשו המפרשי' למה אמרו בכ"מ גמילות חסדי"ם לשו"ן רבים בכדי שיהיה במכון המספר הנ"ל הנה בעסוק האד' בג' אלו הנה יש בזה לבטל קומת הסט"א חב"ד חג"ת נהי"ם במחשבה דבור ומעשה הבן הדבר נ"ל) והנה בכאן בנידון דידן ידוע לכל ענין מחיי' עמלק הוא ביטול שיעור קומת הסט"א וצריכין לבטל כל השיער קומה חב"ד חג"ת נהי"ם ע"כ נצטוינו בג' מצות לא תשכ"ח מחשבה בלב זכור בפה והיה בהניח וכו' תמח' וכו' במעשה:

והנה יש להתבונן מה בצע כעת בזה"ז במצוה לא תשכח בלב כיון שא"א לנו לקיים המצו' בפועל בשלמא הגיון בפה הוא ע"ד ונשלמה פרים שפתינו ונ"ל לתת טעם למצות יוצרינו דהנה דרשו חז"ל בפסוק ונשמרת מכל דבר רע שלא יהרהר ביום ויבא לידי וכו' (ומזה דרשו הרהור היא אסור דאורייתא) וכתבו המקובלים טעם בזה דהנ' ע"י עבירה נברא מלאך מקטרג כידוע וע"י הרהור עבירה נברא הנשמה של המקטרג וע"י המעשה נעשה גופו והנה כשמהרהר בעבירה ונעשה הנשמ' של המקטרג הנה רודף המקטרג אחריו שיוגמר מעשהו כי הנה הוא הולך ערום מבלי לבוש וקרוב הדבר שיבא לידי מעשה עבירה בפועל ומזה תתבונן במעשה המצות הנה הוא בהיפוך לטובה כמשארז"ל ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי י"י ולחושבי שמו אפילו חשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה כי נשמת המלאך המליץ הנעשה ע"י מחשבת והרהו' המצו' עומד עדיין מבלי לבוש ורודף אחריו להביאו לידי מעשה בפועל כי הוא עומד ערום מבלי לבוש ויש לו מסייעין רבים ממחשבת המצו' ולהיות עיקר גאולתינו תלוי בביטול זכר עמלק (מרכב' הטמאה) גם במעשה ויאבד זכרו לדור דורים אז יושלם כ"א מישראל בשיעור קומתו בקדש חב"ד חג"ת נהי"ם הנה נצטוינו גם בגלות החל הזה שאין כח בידינו לקיים המצוה במעשה הנה נצטוינו ל"א תשכ"ח במחשבה ונעשה מפרי מחשבתינו נשמות המלאכים והן ערומים מבלי לבוש הגופים ומסייעין אותנו לבצוע מעשינו בפועל למהר ישועתינו להחיש קץ גאולתינו קץ הימין ב"ב אמן:

סעיף יד

ובפסיקתא פי"ב אמר שלמה זכר צדיק לברכה אמר ריש לקיש כשהקב"ה מזכיר לצדיק הוא מזכירו לטובה וכו' כשבא להזכיר הרשע הוא מזכירו לרעה מי היה הוא זה היה עמלק שבשעה שבא לעשות מלחמה עם ישראל מה אמר הקב"ה למשה כתוב זאת זכרו"ן בספר א"ל משה רבון העולמים הצדיקים כתב בהם זכרו"ן א"ל הקב"ה חייך זכרונם של צדיקים כדי ליתן להן מתן שכר לע"ל וזכרונם של רשעים כדי ליפרע מהן ולמחות את

שמן ממה שקראו בענין זכור את אשר עשה לך עמלק תמחה את זכ"ר עמל"ק עכ"ל והנה בכדי להטעים דברי הפסיקת' אבאר לך כמה דקדוקים אשר יפול לב המעיין עליו א' מה הוקשה לו בפ' זו זכור את וכו' אשר הכריחו לדרוש כזאת ב' אומרו כשהקב"ה מזכיר את הצדיק הוא מזכירו לטובה כשבא להזכיר את הרשע וכו' הנה לא ידענו שום חידוש בזה דודאי כשמזכיר את הצדיק הנה מזכיר זכיותיו וצדקותיו וכן בהיפך ברשע וכי ס"ד שיהיה בהיפך ג' הנה דרש שאמר משה רבון העולמים הצדיקים כתב בהו זכרו"ן מאי הוקשה לו הרי מובן הדבר כמו בצדיקים הזכרון הוא לטובה כ"ה בהיפך ברשעים ד' מה שסיים ההוכחה ממה שקראו בענין זכור וכו' למה הוצרך להוכחה ומה הוא ההוכחה והנה אפתח פתחא לנפשאי עפ"י מ"ש בפסוק ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה והנה אמרו ז"ל שהובטח יהושע בן יהוצדק שיהיה בין המלאכים שנקראין עומדי"ם להיותן תמיד במדרגה אחת משא"כ הצדיק ע"י תורה ומצות שמסגל בכל פעם מוסיף אומץ לילך ממדרגה למדרגה אבל עדיין לא נוכל להבין מה הלשון מהלכים הל"ל ותהיה מהלך בין העומדים (עיין מש"ל במאמר"י חנוכה וכאן) לקצר באתי והוא ע"פ מה שמבואר בש"ס ר' יוחנן הקפיד על שלא אמרו שמועה (והלכה) משמו והקשו שם ור' יוחנן מאי כולי האי (שהקפיד הלא בודאי קדושי עליון כאלה אינן רוצין להתכבד בתירתן) ואמרו שם שעל דבר זה נתחבט ג"כ דוד וביקש אגורה באהלך עולמים. בשתי עולמות עוה"ז ועוה"ב היינו שיאמרו שמועות מפיו ויעי"ז יהיה שפתותיו דובבות בקבר שנאמר דובב שפתי ישינים והקשו שם מהו ההנאה להנפטר ואמרו שם ככומר של ענבים ועדיין אינו מובן והנראה עפ"י מ"ש היום לעשותם ודרשו חז"ל היום לעשותן ומחר לקבל שכרן כי אין מעשה וחשבון ודעת וכו' רק כל מה שהאדם מסגל תורה ומצות בעוה"ז ככה יהיה שכר ולפי תורתו ומצותיו אבל לא יתוסף לו שכרו אחר פטירתו בכל יום ונשאר עומד באותה המדריגה שהיה בעת פטירתו והיה זה שכרו כפי שסיגל התורה אבל אין לו קיוו לתוספת בכל יום הגם שבג"ע ג"כ הצדיקים לומדין תורה ומחדשין רזין דא ריית' מזה לא יחוייב להן שכר כי אדרבא זה הוא מתן שכרן הרוחניי מה שזוכין להשיג ולהנות מזיו השכינה מתוך התורה וזה הוא מזון הנשמות בג"ע אבל אין קיוו לתוספת שכר ע"י עסק התורה הלזו כי היום לעשותם כתיב היינו רק מה שהאדם עושה בעוה"ז רק בגוף המעשיי משא"כ מה שעוסק בג"ע בנשמה בלא גוף המעשיי והנה אמרו בגמרא הזוג והענבל טמאין (היינו שמקבלין טומאה מפני שנקרא כלי אעפ"י שאינו כלי לקבל) מפקו לה מקרא כל דבר אשר יבא באש וכו' אפי' דיבור יבא היינו שאינו רק להשמיע קול כעין דיבור ואמרו אפי' ניטלה עינבל היינו הפנימי המקשקש טמא ופריך

למאי חזי כיון שאינו משמיע קול ומתרץ שכן ראוי להקישו ע"ג כלי חרס (ופירש"י והוא כעושה מעין מלאכתו הראשונה ר"ל שא"א לו לעשות מלאכתו בעצמו רק ע"י דבר אחר אעפ"כ מיקרי עושה מלאכתו היינו מלאכת הקול והדיבור) ועיי"ש אשר לפי המסקנא הוא סברת ר' יוחנן והנה עפ"י ההלכה הזאת תתבונן היטב כיון שהכלי המוכן למלאכת הקול והדיבור הגם שנתקלקל ובטל ממנו בעצמיותו המלאכה הזאת כיון שראוי לעשות מעין מלאכתו ע"י דבר אחר עדיין נקרא כלי וה"נ בנידון דידן הנה הצדיק כשנפטר מן העולם הנה אין לו רק התורה שלמד בעוה"ז בגוף' המעשיי וככה ישולם שכרו אבל אין לו קיוו שיתוסף לו עוד שכרו בכל פעם ונקרא עומ"ד אבל אם הניח תלמידיו לברכ' ואומרין בכל פעם שמועות מפיו בעוה"ז הנה שפתותיו דובבות הנה הגם שהגוף שוב אינו ראוי לדיבור בעצמיותו הנה עושה מלאכתו ע"י דבר אחר היינו התלמידים האומרין שמועתו והנה הוה כלומד תורה ממש בגוף המעשיי וניתוסף לו שכר בכל פעם על עסק תורתו גם בקבר וע"כ זה שביקש דוד אגורה באהלך עולמים שיאמר שמועות מפיו בעוה"ז וע"ז הקפיד ר' יוחנן שלא אמרו שמועה מפיו וזה שהובטח יהושע בן יהוצדק ונתתי לך מהלכי"ם (היינו התלמידים בעוה"ז שנקרא בכל פעם מהלכים הנה נתתים לך גם כשתהיה כבר) בין העומדים היינו בעוה"ב הנה תהיה גם אתה מהלך ע"י התלמידים שיאמרו שמועתך בכל פעם ועוד אקדים לך את אשר כבר כתבנו כמה פעמים אשר שורש תיבת זכרו"ן בלה"ק הוא הנרצ' המוליד בדומה כעין זכר המוליד בדומה והוא מן המוח כן הוא כח הזכרו"ן כל מה שנחקק אצל האדם במוחו בראותו או בשמעו איזה דבר ואחר זמן כשיצטרך לזכור אותו דבר הנה מוליד במוחו ע"י החקיק' וזוכר אותו הדבר כמו בפע' הראשון שראה ושמע הנה נקרא אותו הדבר זכרון כפעולת הזכר המוליד בדומה מן המוח (ועמ"ש בפ' שקלים בפסוק ולקחת את כסף וכו' והיה לכם לזכרון ועמ"ש בפסוק זכ"ר עשה לנפלאותיו זכרו נפלאותיו אשר עשה) באלה הדברים נבא אל ביאור המדרש אמר שלמה זכר צדיק לברכה (הנה לא נאמר לשון פקודה רק לשון זכירה ע"כ) אמר ר"ל כשהקב"ה מזכיר את הצדיק (רצ"ל מזכי"ר היינו שמזכהו להעמיד תלמידים ואומרין אחר פטירתן שמועות מפיו א"כ הוא מוליד בדומה בכל פעם כעין הזכר) הוא מברכו (שמוסיף לו בכל פעם שכרו כאלו למד בחייו כי כן פעל ועשה הש"י שיהי' שפתותיו דובבו' ועושה מעין מלאכתו כנ"ל כשבא להזכיר את הרשע (גם הרשע יש לו בחי' זכר עמלק המשפיע כל תלמיד והרשעים שהעמיד וכל פעולותיו הרעים ודעותיו הרעות אשר הם לקוץ ממאיר גם אחרי מות הרשע הנה הרשע הראשון אשר הוליד זה) הוא מזכירו לרעה לה סוף לו עונש בבאר שחת כאלו עשה הוא עתה הרשעות

בפועל) מי הי' זה (מהיכן נשמע דגם ברשע כך הוא בשלמא בצדיק כתיב זכ"ר צדיק לברכה וכמו שפירשתי לך ג"כ בפסוק ונתתי לך מהלכים וכו' אבל ההיפך ברשע מנין לנו) זה היה עמלק כשבא לעשות מלחמה עם ישראל מה הקב"ה אומר למשה כתוב זאת זכרון"ן בספר (שיהיה למעשה הרשע הזה כח המוליד כעין זכ"ר והנ' הדבר יובן גם עפ"י פשטן של הדברים ע"פ משארז"ל משל לאמבטי רותחת אשר מתייראים לגשת אליו בא בלייעל אחד וקפץ בתוכה אע"פ שנכוה היקר אותה בפני אחרים וזהו אשר קר"ך בדרך היקר אותך שהיה כל האומות מתייראין להזדווג להן בשמען מעשה י"י כי נורא הוא ובא הרשע הזה ראשית גוים עמלק ונזדווג להם הנה היקר אותן בפני כל האומות ואלו לא בא הרשע הית' מוראן עד היום על כל האומות נמצא כל הרעות שעושין האומות לישראל עד היום הן המה תלמידי עמלק ונתוסף לו בכל פעם חלקו בבאר שחת וביותר תבין עפ"י מה דידוע דשורשו מן הדעת דסט"א וכל עיטין בישין וכל הגזירות עד היום הן המה מבחי' עמלק הדעת דסט"א א"כ עמלק הוא שהוליד כ"ז הבן ע"כ אמר הקב"ה למשה דע"ת דקדושה כתוב זאת זכרון בספר שיהיה לעמלק כח המוליד כזכר אשר כל המאורעות שיארע לישראל עד ביאת המשיח יש לעמלק חלק בזה ויתוסף לו יגון ואנחה עד כי ימחה את שמו מתחת השמים) א"ל משה רבון העולמים הצדיקים כתב בהו זכרון"ן (כי שפתותיהם דובבו' ומולידין מעין מלאכתן הראשונה אבל הרשעים הרי אחרי מותן הם כפגר מובס וכנצר נתעב ומאין יולידו בדומה) א"ל הקב"ה חייך זכרונן של צדיקים כדי ליתן להן מתן שכר לע"ל (היינו כנ"ל שיתוסף להן בכל פעם שכרן להיותן עושין מעין מלאכתן הראשונה וזכרוניהם של רשעים כדי ליפרע מהן ולמחות את שמן (כי כל מה שתלמידיהן עושין בכל פעם נקרא על שמן (ותדע לך שכן הוא) ממה שקראו בענין זכור את אשר עשה לך עמלק (רצ"ל להתוודע ולהגלות אשר כל המאורעות הוליד עמלק עד כי (תמחה את זכ"ר עמלק אז יתבטלו כל הדינין והמקטריגים והיה י"י למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה י"י אחד ושמו אחד וישראל גוי אחד בארץ אין שטן ואין פגע רע ונשגב י"י לבדו:

סעיף טו

שם זכרוניכם משלי עפר מדבר כנגד ישראל שאמר להם הקב"ה אני מצו' לכם שתהיו מזכיר' שני זכרונות (ע"כ אמר איוב וזכרוניכ"ם לשון רבים שנאמר (זכור את אז רעש' וגו' תמח' את זכר וגו' הנה המפרש הביא בשם הילקוט גירסא אחרת והוא תמחה את זכר עמל"ק אמח' את זכר עמלק ונ"ל שהוא הגירסא הנכונה שבזה יהיה ב' זכירות היינו שצריך לזכור שאנחנו מחוייבים לעשות עמו מלחמות מצו' כשיהיה לאל ידינו והזכיר'

הב' לזכור אשר הש"י הבטיח אשר הוא ימח' את שמו וכו' ובזה יתפרש זכרוניכם משלי עפר ר"ל אותן הב' זכירות שלכם הם משולים לעפר כמו שהעפר עושה פעולתו להצמיח אבל אינו עושה רק בכח היסודות אשר עליו כן הש"י מצוונו זכור תמחה את זכר עמלק אבל אין פעולותינו רק ע"י הש"י שהבטיח אמחה את זכרוכו') הוו יודעים דרש סיפא דקרא לגב"י חומ"ר גביכ"ם) שאם אין אתם עתידים (היות זוכרים אתם וקוראים בכל שנה שאני מחזיר אתכם לשיעבודם של מצרים לגבי חומר גביכם שנא' בחומר ובלבנים המפרש מביא ס"א בשם התנחומא אני מחזיר אתכם לשיעבוד מלכיות שנא' על גבי חרשו חורשים ויתפרש אי"ה) הוה זכור את אשר עשה לך עמלק ע"כ. יתפרש הענין ע"פ מ"ש בפסוק סוף התוכח' והשיבך י"י מצרים באניו"ת בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף עוד לראות' והתמכרתם וכו' והנה יש להתבונן הלא התוכחות כל המאוחר בכתוב קשה מהמוקדם והנה הקללה הזאת הוא סוף התוכח'. היא הקשה יותר מכולן והנה לכאורה היא קלה יותר מראשונות ופירשנו הדבר ע"פ מה שפירשנו ריש פ' וירא וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אנ"י הוי"ה והנה לקצר באתי בכאן רק ע"ש במדרש דרש בפסוק תשית לראשו עטרת פ"ז עתיד הקב"ה (להלביש עטר' שלו למלך המשיח דכתיב בי' (בקוב"ה כביכול (ראשו כתם פ"ז) וכתיב במשיח תשית לראשו עטרת פ"ז ופירשנו הענין והנה הש"י מנהיג עולמו בשתי הנהגות הנהג' ניסיית (שלא כטבע המוטבע מבראשית) והנהג' טבעיית הסדורה מבראשית והנה הנהגה הניסיית ניכרת לכל באי עולם בבראותם שינוי סדרי בראשית יודעים כי יד י"י עשתה זאת אבל הנהגה טבעיית מי שאינו שלם באמונה התוריי סובר כי הכל הולך ע"פ הטבעיים והכוכבי לכת והמזלות ואין כאן השגחה עליונה רק הכל בטבע המוטבע והנה זה עיקר יסוד התורה לידע ולהוודע אשר הכל הוא בהשגח' עליונה מאת סיבות כל הסיבות הא מניע את הגלגלים כרצונו והוא מסבב כל הסיבות ואין שום תנועת רפרוף עין מבלעדי יכולתו ושפעו והשגחתו ית"ש הגם שהוא בטבע המוטבע הנה הוא כעין המלך המתלבש בלבושיו עכ"ז גוף המלך בתוכם וזהו ראשית נתינת התורה הודיע הקב"ה לעמו אנכי הוי' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים דהנה ישראל בהיותם במצרים בגלות היה גלות הדע"ת לא ידע"ו את הוי"ה כי היו שקועים אצל המצריים שהיו מוטעים בדעת"ם שכל הנעשה בארץ הכל ע"פ הנהג' המזלות בטבע מבלי שפע והשגחה עליונה מאת מהוו' כל הויות ע"כ היו עובדים המצריים לטל' ראש המזלות והנה כאשר שידד הקב"ה מערכ' השמים וכוכבי השמים וכסיליהם בהראות נפלאותיו אשר עשה בתוך מצרים הנה אמר וידעת"ם כי אנ"י הוי"ה וידע"ו מצרים כי אנ"י הוי"ה כי הנהג' הניסיית הניכרת לעין כל הנה יודעים

כי יד הוי"ה עשתה זאת הוא מהוו' כל הויות ומשדדם כרצונו משא"כ ההנהנ' בטבע הנה הוא ג"כ בהשגחת הוי"ה ב"ה ובכחו המהוו' כל הויות אבל הוא בהתלבשות הטבע כעין המלך המסתתר בלבושיו וגוף המלך בתוכם והנ' לבושי השם הנכבד הוי' ב"ה נקרא אנ"ו כי האותיות אשר לפני שם הוי"ה ואחר השם ב"ה בגימ' אנ"י כעין לבוש המסתיר את הלובש לפניו ולאחריו והנה הוא בגימ' אנ"י להורות אנ"י אנ"י הוא הגם שאני מתלבש בטבע הנה תתבונן כי אנ"י היא וז"ש הנביא כה אמר י"י צבאות אנ"י ראשו"ן ואני אחרו"ן ומבלעדי אין אלקי"ם (אלקי' בגמ' הטב"ע) אין שום הנהגת הטב"ע מבלעדי רק שהוא מלובש בטבע הנה בהודיע הש"י כוחו ויכולתו במצרים בנפלאותיו אשר עשה בתוך מצרים הנה אמר וידעת"ם כי אנ"י הוי"ה וידע"ו מצרים כי אנ"י הוי"ה גם בטבע במלבושים מלובש כבוד שמי הנכבד וזה שהודיע הש"י למשה טרם עשות הנסים ויאמר אליו אנ"י הוי"ה וז"ש הקב"ה לישראל בגילוי שכינתו וכבודו בסיני. פתח דבריו יאיר אנכי י"י אלקי"ך. גם בהנהגת אלקי"ם שהוא הנהגת הטב"ע (בגימ' אלקי"ם) אנכי הוי"ה בתוכו מנהיג את הטבעים כרצוני בהשגחתו ויכולתי ושפעו וז"ש אשר הוצאתיך מארץ מצרים שהייתם שם בגלות הדע"ת לא ידע"ת את הוי"ה רק היו שקעים בסברת מצרים אשר הכל רק בהנהגות המזלות הנה אנכי י"י אלקי"ך אשר הוצאתיך מארץ מצרים באותות ובמופתים לידע ולהודיע ולהוודע כי אנ"י הוי"ה כנ"ל והוא הנרמז בפ' ראשו כתם פ"ז בגי' אנ"י י"י ועתיד הקב"ה להלביש עטר' זו למלך המשיח תשית לראשו עטרת פ"ז והנה בתוכחת על עון אמר הקב"ה הקללה האחרונה הקשה מכל הקללות והשיבך י"י מצרים (לאו דוקא למצרי"ם (ע"כ לא נאמר למצרים רק מצרי"ם היינו לסברות ואמונות הכוזביות שהייתם שקועים במצרים היינו) באניות (במלבושי אנ"י שהייתם שקועים במצרים שאין גוף המלך בלבושים והוא בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף עוד לראותם (כי אמרתי לך וידעתם כי אנ"י י"י כנ"ל והנה ע"י כובד הגלות וקושי השעבוד וראותם דרך רשעים צלחה תבואו שוב לסברות הכוזביות הללו והוא קללה גדולה לשונאי ישראל):

והנה כבר כתבתי לך זה פעמים שונים אשר עמל"ק הוא מבחי' הדע"ת של המרכב' טמאה וסט"א כענין בלע"ם שהתפאר בעצמו ויוד"ע דע"ת עליון היינו שהיה מן הדע"ת דסט"א כמו להבדיל משה רבינו בקדושה אשר ידע"ו י"י פא"פ וכבר כתבתי לך אשר בלע"ם עמלק בקשר אחד (בשם הק' מהר"ש מאוסטרפאלייע הי"ד) והנה ער"ב ר"ב אשר נתחברו לישראל הם הטו את דעת"ם של ישרא"ל לחקירו' ולספיקו' (ער"ב ר"ב בגימ' דע"ת עד היום בקרבנו הם יושבי' קוץ ממאיר לבית יעקב) עד שחקרו בדעתם הי"ש י"י

בקרבנו אם אין (והוא החטא הראשון הבא מן נחש הקדמוני עץ הדע"ת טו"ב ור"ע כבר כתבתי כ"פ הנחש השיאנ"י תיבות י"ש אי"ן הטה את דע"ת לחקירות י"ש אי"ן) מיד ויבא עמל"ק שהוא מבחי' הדע"ת דסט"א ונתגבר שוב הדע"ת דסט"א אשר נחלש ביום צאתנו מא"מצ אשר אז נגלה כבו"ד י"י וידעתם כי אנ"י י"י וכמש"ל הנה צוה הש"י לזכור ולקרוא בכל שנה מחיית עמל"ק דעת דסט"א ואמר ובאם לאו ח"ו לגבי חומר גביכ' אני מחזיר אתכ' לשעבודם של מצרים שהי' גלות הדע"ת וכענין הנאמר סוף התוכחה והשיבך י"י מצרים באניות וכמש"ל ועי"ז הזכיר' בדעתינו והקריאה בכל שנה אנו ניצולם מן הדע"ת שהוא השעבוד של מצרים ואנחנו נשארים באמונות אומן בדע"ת דקדוש' וידע"ת היום והשבות אל לבבך כי י"י הוא האלקים וכו' ועי"כ הש"י בעצמו ימחה לגמרי את הדע"ת דסט"א והוא תיקון חטא אדה"ר אשר נמשך אחר עץ הדע"ת טו"ב ור"ע והוא הנרצה במחיית עמלק אשר הש"י בעצמו ימחה את שמו מתחת השמים אז יקויים בנו ושפכתי רוחי על כל בשר וידע"ו תועי רוח בינה כולם ידע"ו אותי למקטנם ועד גדולם ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה וכו' שדרשו רז"ל מלמד שכ"א וא' מראה באצבעו וכו' ב"ב אמן:

הג"ה ע"פ הדברים האלה יתבונן בסיום המדרש הז"ה זכור את אשר עשה לך עמל"ק ר"ל שנעשה אצלך בחי' עמל"ק שהרש' הזה גרם לך דע"ת הרע וספיקו' באמונ' והרהורים רעים שהכל הוא מן הדעת דסט"א שהו' עמלק ע"כ תמחה את שמו ומלאה הארץ דעה וכו' הבן:

סעיף טז

שם זכור כך פתח ר' תנחומא וכו' אל תהיו כסוס כפרד אין הבין במתג ורסן וכו' הקב"ה אומר לישראל ישראל יהא בכם בינה וכו' ע"ש עד סוף זכו"ר את אשר עשה לך עמלק נ"ל הכוונ' בזה הדרוש לתרץ תיבת זכו"ר בקמץ והנ"ל זכו"ר בשב"א ע"כ אמר הכוונ' הוא זכור בקמץ תהי' בעל בינה אשר שם הזכרון לשלם לאיש כפעלו כי אלו היה נכתב זכו"ר בשב"א היתה הכוונה בציווי לזכור את הדבר הזה משא"כ כשנכתב זכו"ר בקמ"ץ בכונה בקיום המד' הזאת היינו תהי' קבוע' בך המדה הזאת לשלם וכו' והבן הכוונה כענין שיאמר תהי' בעל זכרון בבינתך את כל אשר נעשה בין דבר טוב וכו':

סעיף יז

שם זכו"ר פתח ר"ת ב"ר זש"ה יזכ"ר עון אבותיו אל י"י וחטאת אמו אל תמח אינו אומר עון אביו אלא עון אבותיו אתה מוצא עשו הרשע שלא חטא על ישראל בלבד אלא הרבה חטא על הקב"ה וכו' ע"ש כל הענין עד גמירא נראה שדרש תיבת א"ת זכור אח"כ אשר עשה לך עמלק הוא ריבוי היינו לרבות כל מעשה עשו זקינו וכל המלכיות וכל העצות שיועצי' על ישראל שהכל הוא מסטרא דעמלק להיזכר לפני היוצר כל בשעת קיום המצוה:

הג"ה אחר שבא המקרא הזה לידינו לא אכחד אמרי קדוש. את אשר אמר כבו' אמו"ר הרב הקדוש מהרי"י מלובלין זצוק"ל יזכר עון אבותיו השורש הוא אב"ה לשון רצון היינו מה שאבה ורצה לעשות ולא עלתה בידו ג"ז יזכר כאלו עשה וחטאת אמ"ו וכו' השור' א"ם שהוא ספק היינו אפילו מה שהי' ספק בידו אם לעשות אם לאו ג"ז אל תמח ודברנו בזה כמה עניינים שונים:

והוא מ"ש דור יזכר עון אבותיו וכו' ואמרו במדרשם ז"ל אשר עש"ו צוה את עמלק להזדווג ולהתגברות בישראל ולמ' בחר את עמלק דייקא לזה להיותו מבחינת הדע"ת דס"א ע"כ כל העצות של היועצי' בכל המלכיו' הם מבחי' עמל"ק והנ' סיום המדרש בכאן הוו זכורים למחות את שמו מן העולם. זכור א"ת אשר עשה לך עמלק תמחה א"ת זכר עמל"ק היינו א"ת לרבות כל אשר הם מבחי' עמל"ק המינים המוסרים האפקירסים והיועצים עצות רעות על ישראל את כולם תמח' וקבעו חז"ל באד"ר אשר בו נולד משה הדע"ת דקדוש' אשר ידע"ו י"י וכו' הבן הדבר היטב:

הג"ה הנה הדרוש הוא על עמלק ודורש מעש' עשו מפני שכל עיק' כח עשו הוא נכדו עמלק ונמצא במדרשי חז"ל אשר עש"ו צוהו להזדווג לישראל והנה שמר צוואתו וע"כ הש"י צוה למחות את זכרו ואמר בקדשו נראה דבר מי יקום צוואת עשו או צוואתי ואמרו בזוהר כל היועצים עצות וכל המעיקי' לישראל בגלות הארוך (של אדום) בכל מלכוין הם מסטרא דעמלק (אשר כתבתי לך שהוא מסטרא דדע"ת דבסט"א ותמצא שגם הקלורי בפייט (פ' זכור צירף מעשה עשו להיזכר במחיית עמלק:

מאמר ד

סעיף א

בו ידובר קריאת שם המועד פורי"ם ועוד כמה עניינים לימי הפורים ומפלאות תמים דעים המגיד מראשית אחרית ונק' המאמר ימי הפורים:

על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור וכו' מהראוי לתת לב מה נשתנה קריא' שם המועד הזה מן כל השמות של כל המועדים שהשמות של כל המועדים נקראים על שם הנס היינו חג הפסח ע"ש הפסיח' והדילוג וכן השם הנקרא בתורה חג המצות על שלא הספיק בצקם של אבותינו וכו' ואכלו מצות חג הסוכו' כי בסוכות הושבתי את ב"י וכו' וכן הוא מהראוי שיהיה המועד נק' על שם הישועה והנס ולא ע"ש השעבוד והיסורין והצר' לשונאי ישראל ובכאן ותהי להיפך קראו שם המועד פורים ע"ש הפור אשר הפיל המן פור הוא הגורל להרע לישראל והנה עיין במאמר א' סימן ט' י' מ"ש ברמז דברי חז"ל הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אד"ר ונתפרש שם עפ"י הקדמת מר"ן האריז"ל דיבר בקדשו כל החדשים הם בבחי' איברי הראש תשרי גלגולת מרחשון כסליו ב' אזנים טבת שבט ב' עינים אד"ר בחי' החוט"ם בו תלוי חוש הריח והנה כל החושים נזכרין אצל חטא אדה"ר משא"כ חוש הריח לא נזכר ע"כ כולם נתפגמו ונתגשמו בחטא אדה"ר

משא"כ חוש הריח הוא דבר שהנשמה נהנית ממנו ולא הגוף ע"כ זה החוש ינתן למלך המשיח והריח"ו ביראת י"י ולזה החוש נק' כח המתקיים יותר מכל החושים כיון שלא נהנה כ"כ מחטא אדה"ר שע"י חטא אדה"ר נולד ההפסד לנבראי' כי ביום אכלך ממנו וכו' משא"כ זה החוש נקרא לו ביותר כח המתקיים עי"ש בדברינו ותבין כמה ענייני אין מן הצורך לכפול הדברים:

ובזה תתבונן מפלאות תמים דעים הנה המ"ן הרשע הצר הצורר היה כחו מן הנחש הקדמוני אשר פיתה לאכול מן עץ הדעת כן הוא גרם בעצתו שיאכלו ישראל מסעודתו של אחשורוש ונתחייבו שונאיהם של ישראל כמבואר בכתבי האריז"ל שהתעורר חטא אדה"ר ונקנס עליהם מי' כמו על אדה"ר באכלו מן עה"ד והנה פעל ועשה היוצר כל הוא אלקינו אשר המן הרשע הפיל פור לאבד וכו' ולא מצא לגורלו רק חדש אד"ר הוא בחי' החוט"ם אשר בו חוש הרי"ח והוא חוש המתקיים כי לא נפגם בחטא אדה"ר ע"כ תמצא אשר גם שמות הגואלי' נק' בשם בשמי' הנבראים לחוש הרי"ח היינו מרדכי (מ"ר דרו"ר) אסתר (הדס"ה) ובזה תבין עפ"י פשוטו מה שנא' במרדכי ויצעק צעק' גדול' וכו' ולא נאמר מה אמר (כאשר דקדקו ג"כ חז"ל) אבל הוא כפשוטו מפני שהקול יפה לבשמים הבן הנה עי"ז שנפל הפור על אד"ר נתבטל הצר הצורר וישראל קיימים לעד לעולם הבן:

ובזה תבין הנאמר במגילה בחודש הראשון וכו' הפיל פור הוא הגורל לפני המן וכו' ומחדש לחדש שני' עשר הוא אדר הנה לא נדע פירושן של הדברים מי הוא המפיל את הפור לפני המן הלא המ"ן בעצמו הוא המפיל ובעלי הפשט נדחקו מאד בזה ולפי דברנו יונח עפ"י דברי הזהר אמרו שם. כ"מ שנאמר איזה דבר הנעש' ולא פי' מי הוא הפועל והעושה כגון ואל משה אמ"ר עלה אל י"י וכו' הכוונה הוא על ההיא דסתים המסבב סיבות נעלם ונסתר ממילא תפרש גם בכאן הפיל פור הוא הגורל לפני המן ולא פירש מי הוא המפיל הפור הנה הכוונה הוא המסבב סיבת והפועל ישועות המגיד מראשית אחרית. הוא פעל עשה להפיל הגורל דייקא על חדש אדר ה"ס החוטם אשר בו תלוי חוש המתקיים שלא נתפגם כ"כ בעץ הדעת ועי"ז נתבטל' עצת המ"ן וישראל עם קרובו נשארו לחיים ולשלום הבן הדבר ברוך המפלא פלאות:

ומעתה תתבונן על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור הנה קראו את המועד על שם הפור דייקא הוא לאמר להתוודע ולהגלות לכו חזו מפעלות י"י אשר הפליא חסדו עם ישראל עם קרובו דהגם שנתחייבו שונאיהם של ישראל על שנהנו מסעודתו של אותו רשע עיין בכתבי מרן האריז"ל שהיה זה ע"י פיתוי המ"ן (שאחיזתו הדע"ת הרע עמלק כמש"ל) כעין פיתוי הנחש הקדמוני לאכול מן עץ הדע"ת טוב ורע ונתעורר

חטא אדה"ר ונתחייבו שונאיהם של ישראל הנה הפועל ישועות הוא פעל ועשה שהפיל הגורל על חדש אד"ר הוא בחי' החוטם אשר בו חוש הרי"ח חוש המתקיים שלא נפגם בחטא אדה"ר והוא חוש המתואר אצל משיח צדקינו (הוא אד"ם בעצמו כמו שידעת מן ר"ת אדם. "אדם "דוד "משיח והריחו ביראת י"י ועי"ז עלתה זכרונינו לפניו ית"ש לטוב' ונתקיימו ישראל לעד ונתבטל המן שלוחי של הנחש א"כ צמיחת הישוע' הי' תיכף בהפלת הפור לחדש שנים עשר הוא חדש אדר הדבר הזה פעל ועשה המסבב סיבות והמצמיח קרן ישועה והבורא רפואות קודם למכה ע"כ קראו לימים האלה פורים על שם הפור כי הוא יסוד הישועה והבן:

ובזה תתבונן הטעם הנכתב בפירוש במגילה אמרו אח"כ כי (לנתינת טעם) המן וכו' חשב על היהודי' וכו' והפיל פו"ר וכו' ובבוא' לפני המלך אמר עם הספר ישוב וכו' והנה הדקדוקים רבו אומרו כי המן וכו' הרי כבר סיפורים הללו נאמרו באריכו' במגילה גם אומרו ובבוא' לפני המלך וכו' דנראה כאומר דהמלך לא ידע כלום מה המן רוצה לעשות עד שבאת אסתר לפני המלך והגידה לו מה שהמן רוצה לעשות ליהודים והרי הוא היה עמו בעצה ונתן לו הטבעת וכתבו וחתמו ונתן לו הרצים לכל המדינות גם מהו הנרצה אמר עם הספר וכו' אין לו ביאור לכאור' ולפי הנ"ל יונח דהפסוק בעצמו מבאר בטעם למה קראו לימים האלה פורים על שם הפור והרי הפור הוא הצער ולא הישועה והנס והנה מבאר שהפור הי' יסוד הנס הפועל ישועות פעל הישועה בשעת הפלת הפו"ר שסיבב השי"ת סיבה שנפל הפור על חדש אד"ר חוט"ם חוש הריח כנ"ל וזה שאמר ובבואה לפני המלך (היינו הדס"ה היא אסתר לפני המלך מלכו של עולם) אמר עם הספר ישוב וכו' היינו יתבוננו הדבר הנמצ' כתוב בספר התורה ונמצא אשר פעולת החוטם המריח בהדסים אשר במצולה קיים לעד כי לא נתפגם בחטא אדה"ר ולא נתפת' לעצת הנחש ע"כ ישוב מחשבת המן על ראשו וישראל יהיו חיים וקיימים לעד בין והתבונן:

סעיף ב

אשוב עוד לבאר לך ע"כ קראו לימים האלה פורים על שם הפו"ר כי הפו"ר הי' יסוד הישועה והנס הוא ע"פ מ"ש במאמר א' בשם סודי רזי המלאך של החדש אד"ר שמו אברכיא"ל וי"ל הטעם עפ"י מ"ש בדרושי השבתו' בטעם פשוט לאכילת דג"ים בשב"ת הוא להיות ג' ברכו' נאמרו במעשה בראשית ג' ימים זה אחר זה ביו' ה' ברכ' לדגים ביום ו' ברכ' לאדם ביום ז' ברכ' לשבת והנה בימי המעשה הם ל"ט מלאכות אשר נתהוו בעולם ע"י ל"ט קללות שנתקללו ע"י חטא אדה"ר בפיתוי הנחש הקדמוני והנה ביום

השבת הוא שבית' מן ל"ט מלאכות והוא יום ברכ"ה והנה האדם הישראלי המבורך (הוא עיקר האדם אתם קרויים אדם וכו') האוכל דגים המבורכים לכבוד יום השבת המבורך הנה הוא ברכ' משולשת והחוט המשולש לא במהרה ינתק והנ' חדש אד"ר מזלו דגים שהם הראשונים בברכה במעשה בראשית ע"כ שם מלאכו אברכיאל ל' ברכ' והנה עיקר מציאות המברך הוא ישראל כנ"ל כמ"ש לא תאר את העם כי ברוך הוא:

והנה תתבונן ותשוח בנפלאותיו ית"ש המן הרשע ביקש להשמיד את עיקר מציאות האדם המבורך מפי השי"ת הנה נתוועדו יחדיו ברכה משולשת ולא יכול להם כי החוט המשולש לא במהרה ינתק כאשר יתבאר ונתקיים ברשע הזה ויאהב קללה ותבואהו ולא חפץ בברכ' ותרחק ממנו וילבש קללה כמדו והנה מבואר בדברי קדמונינו שהשנה ההיא שגזר המן הגזירה על ישראל בי"ג אד"ר אקלע יום י"ג אד"ר בשבת הנה הש"י פעל ועשה אשר נפל הגורל על יום י"ג אד"ר דאקלע בשבת ונתוועדו יחדיו ג' המבורכי' אד"ר מזלו דגים המבורכים ושבת המבורך וישראל המבורכי' ונתקיימו ישראל לעד לעולם והרשע הזה שתה כוס התרעלה וילבש קלל' כמדו:

והנה ע"פ הדברי' הנ"ל תתבונן ג"כ פ' הנ"ל במגיל"ה בחדש הראשון וכו' הפי"ל פור הוא הגורל לפני המן ואינו מפורש מי הוא המפיל הפור לפני המן אבל הוא ההוא דסתום היא הפועל ישועות בקרב הארץ והגם שלא הי' זכות כ"כ להינצל הנה פעל ועשה המגיד מראשית אחרית שיפול הפור על חדש אד"ר וביום השב' ונתוועדו יחד ג' המבורכי' ולא יכול להם:

ובזה תבין על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפו"ר כי יסוד הנס מהמפליא פלאות הי' הפור ונק' שפיר המועד הזה ע"ש הנס כאינך המועדים ותתבונן ג"כ שם המלאך אברכיאל בגימ' באדר:

סעיף ג

ועוד בה שלישי' על כן קראו לימים האלה פורים ע"ש הפו"ר הנה הפו"ר הי' זמן הצער וה"ל לקרות שם המועד ע"ש הישוע' ככל המועדות וכמש"ל והנראה לפרש דהנה איתא בגמ' שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה נתחייבו שונאיה' של ישראל שבאותו הדור וכו' עיי"ש כל הענין ולכאור' יקשה מי הגיד להם נבואות זה שנתחייבו שונאיהם של ישראל דילמא המן הרשע בעל בחירה הוא רצה לעשות והש"י עשה נס והיפר את עצתו והנ"ל בזה דאמרינן בגמ' (ב"ב דף י') ר' פפא הוה סליק בדרגא אישתמיט כרעא ובעא למיפל אמר השתא כן אחייב מאן דסני לן כמחללי שבתות וכעע"ז (עיין ברש"י שעל אלה חייבין סקילה דחיפ' מב' קומות) א"ל חייא בר רב מדפתי לר"פ שמא עני בא לידך

וכו' כל המעלים עיניו מן הצדקה כאילו עע"ז עיי"ש הנה גם רב פפא ניצול שלא נפל ומאין היה שופט שנתחייב שפשפש במעשיו איזה עון סקילה יש בידו עד דתני לי' ר' חייא בר רב ופתר לו הדבר על כרחינו נשמע מזה שכל דבר שיארע לאדם הגם שינצל על כרחך יש בידו איזה עון שנתחייב מי' כזאת ומה שניצל איזה זכות נתל' לו וכיוצא הנה מחוייב להודות ולפשפש במעשיו כי בודאי נתחייב כי אין שום דבר במקרה כ"ה הדבר הזה באותו הנס כיון שהיו ישראל אז בסכנה גדולה כזאת אין זה במקרה ועל כרחך נתחייבו שונאיהם וגם י"ל שנלמד הדבר ממסורת התור"ה נמסר להמ"ם תרין דין כי המן וכו' והפיל פור הוא הגורל להמ"ם וכו' ואידך וגם י"י יד היתה בם להמ"ם הרי לך מבואר הדבר במסורת התור' שנתחייבו שונאיה' וכו' והנה נרמז הדבר ג"כ במגלה הנאמרת ברוה"ק בענין איגרות הראשונות הנה כתיב בשם המלך אחשורוש נכתב ונחתם בטבעת המלך הנ' הל"ל בקיצור בשם המלך נכתב ונחתם אלא ע"כ לומר בשם המלך אחשורוש נכתב ונחתם בטבע"ת המלך סתם כביכול זה מלך מלכי המלכי' שהסכימו חליל' מן השמים על שנתחייבו שונאיהם לולי רחמיו ית"ש כאשר יתבאר:

הג"ה וי"ל שנחת' הדב' בטבע' המלך היינו בעולמות בי"ע ואחר כך היתה הישועה מאצילות הקדש אשר שם הרצון מבלי טעם כי אין טעם ברצון וכאשר יתבאר בפנים אי"ה:

והנה ביום הנכבד והנורא יום צום הכפורים צונו השי"ת ליקח קרבן לי"י עפ"י הגור"ל וראיתי טעם נכבד (בסידור הגאון החסיד מהרש"ז) ולמה צוה השי"ת דוקא עפ"י הגורל כי הנה גורל הוא רצון מבלי טעם ובחירה כי המברר איזה חפץ וחלק מן החפצים והחלקים האחרים הנה הוא מברר בטעם מחמת שנ"ל שזה שמן ביותר או גאה ביותר משא"כ בלוקח עפ"י הגורל הנה מסכים בדעתו אל אשר יצא לו שמה הגור"ל את זה יקח מבלי טעם רק ברצו"ן והנה כל העולם כולו נברא ברצו"ן כשעל' ברצונו וכו' והנה ברצו"ן הקדום ישראל עלו במחשבה ובשביל ישראל נברא כל העולמות והגם שלא סוגלו עדיין מצות ומע"ט (כי לא הי' במציאות) הנה עלו ברצונ"ו ואמר החכם אין טעם ברצון והנה הגם שח"ו ישראל אינם בגדלות המעלה ויש ח"ו לחוש לקטרוג מה"ד הנה ביום הקדוש הנכבד והנורא צוה השי"ת ליקח קרבן לי"י ברצון היינו בגור"ל ובאיתערותא דלתתא איתער עובדא לעילא לעורר ולהזכיר האהבה הקדומה. אין טע"ם ברצו"ן אפילו אינם כדאים אפילו אינם הגונים והנה אי אפשר להרחיב הדבור בזה המשכיל יתבונן והנה בנס הלזה הנה בעוה"ר נתחייבו שונאיהם וכו' כמש"ל והנה אין מקום להושיעם מחמת המקטריגים כי מלך במשפט יעמיד ארץ מה עשה המגיד מראשית אחרית הנה סיבב הישועה בעת צרה דהנה סיבב אשר המ"ן הרשע הפיל פו"ר הוא הגור"ל וגורל הוא

רצון כנ"ל (ונרמז הדבר הזה ג"כ בסידור מהרש"ז שם) הנה ע"י המעשה דלתתא הנה נזכר למעלה כביכול ענין הרצון הקדום אשר ישראל עלו במחשבה במחשבת הרצו"ן אין טע"ם ברצו"ן אעפ"י שאינם ראויים הנה עיקר הישועה הוא הגורל אשר פעל ועשה הש"י שהעלה בלבו של המ"ן להפיל פור ועי"ז איתער עובדא לעילא להזכרת הרצו"ן מבלי טעם ע"כ קראו לימים האלה פורים ע"ש הפו"ר דהנה הפור הוא שורש הנס ויסוד התשועה:

ממילא תתבונן ג"כ עפ"י הדברים האלה בחדש הראשון וכו' הפיל פור וכו' לפני המ"ן ומי הוא המפיל הפור אבל הוא ההוא דסתים הוא פעל ועשה שהי' הדבר ע"י פור הוא הגור"ל שהוא רצון ועי"ז נזכר למעל' הרצון מבלי טעם ואעפ"י שנתחייבו שונאיהן של ישראל הנה באת להם הישועה ברצון מבלי טעם ע"כ קראו לימים האלה פורים ע"ש הפו"ר כי הוא יסוד הישוע' והנס הבן:

סעיף ד

עוד אגיד לך רביעי בקדש ע"פ מ"ש במאמר שקל הקדש דרוש ח' בפ' שקלים הנאמר שם ולקחת את כסף הכפורי' ונתת אותו על עבודת אה"מ והי' לבני ישראל לזכרו"ן לפני י"י עפ"י משאמרז"ל חד לא מיכתבן מילי' בס' הזכרונות תר"י מכתבין מילייהו בס' הזכרונות והקשו בתוס' הרי אמרו גם בחד וכל מעשך בספר נכתבים ותירצו ודאי בספר נכתבין אבל לא בספר הזכרונו' והנה דברנו לשם מהו החילוק דהנה שורש זכרו"ן הוא מלשון זכר המוליד בדומה. והנה דבר הנכתב בס' הזכרונו"ת הוא מוליד בדומה אפי' בעת שא"א לקיים המצוה הזאת הנ' המצוה הנכתבת בזמן קיימת מולדת בדומה כענין זכ"ר המוליד והנה אמר הכתוב ולקחת את כסף הכפורים הנה עם היות שהוא מצוה דיחיד שכל יחיד בפ"ע מחוייב ליתן מחצית השקל ולא מיכתבין מילי' בס' הזכרונות להוליד בדומ' גם בזמן שא"א לשקול מחצית השקל כגון בזמן שאין ביהמ"ק קיים עכ"ז ולקחת את כסף הכפורים ונתת אותו על עבודת אוהל מועד לצורך הקרבנו' ויתהוה מצוה דרבים ע"כ והי' לבני ישראל זכרו"ן לפני י"י להוליד בדומה גם בזמן שאין בימה"ק קיים יוחשב לפני י"י כאלו שקלו ב"י שקליהם עיי"ש באריכות לעיל:

ובזה נבין בענין הנס אשר התנוסס הש"י עמנו כפי המבואר במגיל"ה. הנס אמר המ"ן לשקול עשרת אלפים ככרי כסף ע"י עושי המלאכה להביא וכו' ויאמר המל"ך להמ"ן הכס"ף נתון לך והעם וכו' ולכאורה הי' תוקף הנס ביותר אם הי' אחשורוש מקבל את הכסף ונעש' המו"מ ואעפ"כ הפועל ישועות ממעון קדשו שלא עזרו והפר עצתם והשיב גמול הצורר על ראשו וא"ת מעשה שהי' כך הי' למה יסופר לנו זאת במגילה

שאין זה לכאור' מן סיפור תוקף הנס ובודאי אין לך במגילה הנכתבת ברוה"ק שום דבר שאינו מגדי"ל תוקף הנס ולפי דברינו הנ"ל נבין הדבר היטב עפ"י דברי חז"ל. סיפרו לנו ברוח קדשם כאשר אמר המ"ן לשקול וכו' אמר הקב"ה כבר קדמו שקלי לשקליך והגם שנתחייבו שונאיהם של ישראל הנה הש"י הבטיח בתורתו זה יתנ"ו וכו' לכפר על נפשותיכם והנה בימים ההם בזמן ההוא לא היו נותנים מחצית השקל בפועל כי היו בגלות ולא הי' ביהמ"ק בנוי אבל לפי דברינו הנ"ל הנה הבטיח הש"י במצות השקלי"ם שיהי' נכתב בס' הזכרו"ן ובזמן שלא יוכלו לקיים המצו' בפועל יתקיים הדבר בכח מחשבתם והשקלים ששקלו בזמן המקדש יולידו בדומה כאלו שקלו היום ותהי' לכפרה על נפשותם הנה לבעבור זה הפועל ישעות סיבב הדבר אשר נעשה הענין הזה בצר הצורר ביקש לשקול שקלי"ם בעד נפשות ישראל להשמיד את שונאיהם ולא רצה המלך לקבל ואעפ"כ אמר לו בהבטחה באומרו והעם לעשות בו כטוב בעיניך והוה כאומר הריני כאלו התקבלתי והנה מצד המן השוקל לא יבצר כי רצה לשקול אבל המניעה הי' מצד המלך ואמר הריני כאלו התקבלתי ואעשה מבוקשך והנה הדבר הנעשה למטה הוא אשר גורם התעוררות למעלה נזכר עי"ז הבטחת הש"י לישראל בתורתו הנאמנ' אשר בעת אשר א"א להם לשקול שקליהם באד"ר והמניעה אינה מצדם כי רוצים וחפצים לשקול רק כביכול המניעה מצד מלך מלכי המלכים ב"ה וב"ש אשר עדיין לא בנה ביתו ולא שב להיכלו הנה הבטיח להם אשר שקליהם יהי' לזכרו"ן להוליד בדומה כאלו נעשה בפועל ממש ותהי' כפר' על נפשותם הוא הדבר אשר רמזו רז"ל שאמר הקב"ה כבר קדמו שקלי לשקליך כי כבר קדמו בעת ששקלו ישראל שקליהם ועוד היום הם מולידים בדומה לכפר על נפשותם:

ומעתה תבין מה שיש לדקדק במרדכי בשעה שהגיד להתך להגיד לאסתר את פרשת הכסף אשר אמר המ"ן לשקול וכו' אבל לא אמר לו אשר לא רצה המלך לקבלם והוא הנרצה כי מרדכי חשש ביודעו כי אסתר מושכלת גדולה ויודעת כל הדברים אשר נעשים למטה הנ' הוא למזכרת למעלה וע"י כל הדברים הנעשים למטה יוכל המשכיל לידע ההשגחה העליונה בעניינים הנעשה הנה חשש מרדכי כאשר יסופר לאסתר את כל אשר נעשה הנה תבין הדבר לאשורו ולא תסתכן בעצמה לבא אל המלך ולא ישובו ישראל בתשוב"ה כי תאמר אסת"ר הנני רואה שזה בהשגחת הבורא שעי"ז יזכר לפני הב"ד של מעלה את הענין אשר נעשה בשקלי"ם ותהי' לכפרה על נפשות בני ישראל ע"כ העלים מרדכי ממנה הדבר הזה כדי שתסבור אסת"ר בהיפך הנ' המ"ן עשה במעשה ענין השקלים וזה מור' ח"ו בהיפך בעבור שגרמו ישראל ע"י עונותם שנתבטלו מהם ענין

השקלים במעשה לכפר על נפשותם. ע"כ היתה כדבר הזה להורות לב"י שיעשו תשובה ויזכו לשקול שקליהם בפועל ועי"ז תגזור אסתר צום ותמסר נפש' לבא אל המלך כיון שהגזירה הוא דחוקה וזה המסופר לנו במגילה הכל בדקדוק:

ועתה תבין. על כן קראו לימים האלה פורי"ם על שם הפו"ר וקשה כמו שדקדקנו דהפור הוא שעת הזעם ולא הישועה ואיך קראו להמועד ע"ש הזה ונאמר עפ"י הנ"ל. דהנה נתחייבו שונאיהם של ישראל עפ"י הדין ולא הי' מקום ח"ו להינצל מה עשה הפועל ישועות. הכניס בלב המן (שהוא מן הכת של הס"מ המבקש תחבולות להשמיד את שונאיהם וכו' הנה הכניס הש"י בלבו) להפיל פור הוא הגורל והש"י פעל אשר נפל הגורל על חדש אד"ר (מזלו דגי"ם שהם פרים ורבים ומולידים מאד בדומ') ובו בחדש הזה הוא זמן שמשמיעין על השקלי"ם והשקלים הם המולידים בדומה לכפר על נפשות ישראל גם בעת גלותם ומזה נמשך הסיבה עליונה כל מעשה המ"ן ואחשורוש אשר המ"ן ביקש לשקול ואחשורוש המלך הי' לרצון לפניו מחשבת המ"ן שרצה ליתן השקלים כאלו נעשה הדבר בפועל וכאשר נעשה הדבר למטה נעשה הדבר למעלה וכמש"ל וז"ש הפיל פור הוא הגורל לפני המ"ן וכו' לחדש שנים עשר הוא חדש אד"ר הנה הפי"ל פו"ר לא נודע מי הוא המפיל אך הוא ההוא דסתים וכמש"ל היינו הש"י כביכול הוא הי' המפיל וסובב שיפול הגורל על אד"ר וכיון שנפל הגורל על אד"ר זמן שמשמיעים על השקלי"ם אזי אמר הקב"ה כבר קדמו שקלי לשקליך ע"כ קראו לימים האלה פורי"ם ע"ש הפו"ר כי הוא יסוד הישועה והנס דרוש וקבל שכר כל המשך הפסוקים:

סעיף ה

והנני מוסיף חומש על כן קראו לימים האלה פורים ע"ש הפור אומר לך הטעם דהנה בעת הזעם היה זמן התגברות הדינים דגבורות מנצפ"ך עיין בכתבי מרן האריז"ל המ"ן היתה יניקתו מן (שמרי) גבורות מ"נ דמנצפ"ך וזרש אשתו מן צ' דמנצפ"ך וחכמיו מן פ"ך דמנצפ"ך והנה בזמן שליטת הגבורות בהמשך אליהם החסדים מן אות ו' דכורא הרי אז הוא המתקתן הנה גם בעת הזעם המגיד מראשית אחרית סיבב סיב' אשר המ"ן ביקש תחבול"ה לעשות מעשהו עפ"י הגורל ואף גם זאת שקרא להגורל פו"ר וכיון שנזכר למעלה פו"ר הנה נזכר אשר זה עבודת ב"י בכ"ז ועידן להמשיך חסד הי' להמתיק הדינים דמנצפ"ך פ"ר הנה עי"ז נתבטל המ"ן אשר הי' יניקתו מתוקף ושמרי הגבורות וחסד י"י מעולם ועד עולם על ישראל א"כ עיקר הנס מה שעלה לזכרון הוא מעשה הפו"ר שנעשה למטה וזה הי' מפעלות הש"י וז"ש בחדש הראשון וכו' הפיל פור וכו' לפני המן מי הי' המפיל ההוא דסתום הש"י שעל כ"ז שיפול גורל וקראו בלשונו פו"ר בכדי שיעמוד ריווח

והצלה ליהודים על כן קראו לימים האלה פורים ע"ש הפו"ר כי היא עיקר יסוד הנס וההצלה ע"כ תיקנו בימים האלה משלוח מנות ומתנות לאביונים גמילות חסדי"ם וצדקה אשר עי"ז ממתיקים הגבורו"ת בחסדי"ם כידוע הבן:

סעיף ו

ראה זה דבר חדש מצאתי להרב הגדול מ' חיד"א בס' דבש לפי (מערכת אות ע' סי' ב') פורי"ם כולל כל הימים טובי' פס"ח מעבדות לחירות וכאן ממו' לחיים שבועות מת"ן תור"ה וכאן הדר קבלו' ראש השנה ספרי חיים וספרי וכו' וכאן היו נידונים אם לקיים הגזירה אם להנצל (וניצולים בכל שנה ע"י קריאת המגילה וצדקה כנ"ל) יוה"כ מחילת עונות וכאן נמחל להם מה שנהנו וכו' סוכות ענני הכבוד וכאן נכנסו תחת כנפי השכינה ורבים מעמי הארץ מתייהדי' וכו' מדרש אלי' בשם יד יוסף וכתב הרב הנ"ל ואפשר דלכך בחרו לקרוא פורי"ם ע"ש הפור כי ר"ת פורי"ם פסח וסוכות (סוכות נרמז רק בוא"ו החיבור כי בסוכות הושבתי וכו' בהוציאו אותם מאמ"צ ע"כ הוא נטפל לפסח נ"ל) ר"ה יוה"כ מת"ן תורה:

סעיף ז

עוד אבאר לך על כן קראו לימים האלה פורים ע"ש הפור והנה לכאורה הפור הוא הצרה לשונאי ישראל ולמה יכנו שם המועד בזמן הישועה על שם הזה ואבאר לך בהקדים משארז"ל חייב אדם לבסומי בפורייא וכו' הנה מצוה להשתכר בשכרות בימ"י פירי"ם ובאמת השכרות הוא מדה מגונה ולמה תהי' במצוה בימי הפורים ונ"ל עפ"י דברי חז"ל בגמ' אמר רב ששת אראב"ע יכולנו לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שחרב בהמ"ק דכתיב ושכורת ולא מיין מיתיבי מקחו (של שכור) מקח וכו' אלא שפטור מן התפלה ומשני מאי יכילנו לפטור מדין תפלה (עירובין דף ס"ה) והנה ר' ששת סתמא קאמר משמע מן כל הדין וגם הש"ס לא קאמר אלא והביא הרב הגדול מהו' חיד"א זלה"ה בשם הגאון מהר"ל הכהן בשם הגאון זקינו דאמרו שם בגמ' (דף מ"א) דגליות ועניות מעבירין את האדם ע"ד קונו ואמרינן בגמ' מאי לנ"מ מיבעי רחמי א"כ פטורין העניים מן העונש בדין דהרי בטבע דקדוקי עניות מעביר ע"ד קונו רק שחייבין על דלא בעו רחמי היינו שלא התפללו ע"ז וכיון שאנחנו נקראים שכורים שאין בית המקדש קיי' א"כ שכור פטור מן התורה א"כ שוב אין כאן שום דין ומשפט ואתיא שפיר דברי ר"ש יכולני לפטור את כל העולם כלו מן הדין עכ"ד ולפי"ז יצדק מאד שטחיות הכתוב שמעו נא זאת עני' (כיון שאת עני' הנה זה מעביר ע"ד קונו ואין כאן דין רק הדין הוא דהוה לך להתפלל ולמיבעי רחמי הנה את ג"כ) ושכרת ולא מיין (ופטור מן התפלה) והבן והרב מהר"י ז"ל פי' ג"כ שהיו חייבם להתפלל בימי מרדכי על כי קרב זמן בית שני ונתפטרו

מדין זה מחמת שנדונו כשכורים ולפי"ז אתי שפיר מה שדרשו בגמ' ותוצאנו לרוי' בימי' המן רוי' הוא שכרות כמו שאמרו שבקי' לרוי' וכו' והוא שעמדה לאבותינו בימים ההם שנידוני כשכורים ופטורים מן הכל (והוא לנו לתירץ יש בימים הללו בגלות החל הזה עניות פוטר הכל ולא נשאר רק דין תפלה ונקראים אנחנו שכורים ופטורים גם מזה הלא תראה המגיד מראשית אחרית הי' מיתת ושת"י ועי"ז באת אסת"ר לבית המלך הנ' שם רמז ביום השביעי כטוב לב המלך ביי"ן היתה הכנת הישועה ע"י שכרות והיא היתה למזכרת בעת הדין להצלת ישראל בעת אשר נתבקר פנקס יצא הדין שפטורין מן הכל מטעם הגלות שהם עניים כשאין בהמ"ק רק שמחוייבים להתפלל על הדבר והנה גם מן התפלה פטורים כי עת שכרות הוא לנו ופטורי' מן הכל וזה שדרשו ותוציאנו לרוי' בימי המן ובזה תבין עפ"י פשוטו דהנה בשעת הזעם נאמר במרדכי ויצעק צעקה גדולה ולא נאמר שהתפלל ואפי' הצעקה לא נאמר שצעק אל הש"י (והנה גם חז"ל התעוררו בחכמתם וברוח קדשם מה אמר אבל רשות ניתן לדרוש עפ"י פשוטו) ועפ"י דברינו הנ"ל בחכמה עשה שלא אמר אז נוסח תפלה בכדי להזכיר לפני הש"י שאין כח בידינו אפי' להתפלל שאנחנו שכורים מן הגלות וא"כ פטורים מן הכל כנ"ל (והנה בס' יוסף בן גיריון מבואר נוסח תפילת מרדכי ואסתר הנה בודאי התפללו אבל זה הי' אח"כ אבל ראשית הענין עשה מרדכי בחכמה. להזכיר לפני הש"י כנ"ל וזהו המבואר במגלה סתם ויצעק צעקה ולא נאמר מה אמר הבן) והנה תראה גם בשעת הגזירה נאמר והמלך והמן ישבו לשתות גם אסתר עשתה משתה היין הכל להזכיר הדבר הזה בגבהי מרומי' ונפטרו ישראל מכל וכל מחמת דין השכרות והנה רבותינו לרמז הזה בעת הישועה תקנו במועד הזה שכרות לזכרון דדין השכרות עמדה לאבותינו בזמן ההוא להיותם פטורים מן הדין וגם בגלות החל הזה נצח בדימוס מטעם הזה:

ובזה תמצא טוב טעם בפ' ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע רצ"ל מן העת צרה בעצמה תבא הישועה שנזכר לפני המקום הגלות (שמעביר ע"ד קונו) ועת שכרות (קטנות הדעת ופטורים גם מתפלה) וא"כ פטורים מן הכל וא"כ קרבה ישועתינו ומה מתוק לחיך לפי"ז מ"ש דורשי רשומו' וממנ"ה יוושע ומהמ"ן יוושע רצ"ל מן מעשה המ"ן בעצמו באת התשועה. כי באותו הפרק המלך והמן ישבו לשתות ונזכר לפני המקום כביכול כי עת שכרות הוא לנו ועי"ז הית' הישוע' (ותבין עי"ז אומרו והמלך סתם כביכול ממנו ית"ש הית' הסיב' בכדי שתבא איתערותא לעילא הבן).

וע"י הקדמ' זו נבא להתבונן על כן קראו לימים האלה פורי' ע"ש הפו"ר והשם הזה הוא לתימ' כמש"ל אבל להיות שבאותו הדור בעוה"ר נתחייבו שונאיהם של ישראל ויצאו

בדימוס מטעס שכרו' (רצ"ל שהם בגלו' מבלי דעת וע"כ פטורי') והנה המ"ן מזרע עמלק הוא הדע' שבקליפ' קם עליהם (כמש"ל כ"פ) מה עשה הפועל ישועו' העל' בלבו של המ"ן שיעשה הדבר ע"י גורל והנה גורל אינו בשכל וטעם ודעת ובז' נזכר למליצ' לפני ב"ד שלמעל' טעם לזכות את ישראל שהם בגלו' כשכורים בלא טעם ודעת:

הג"ה ותבין מה שהודיע לנו רז"ל ג"כ גם בעת שדנו את ושתי הנה ויאמר המלך לחכמים יודעי העיתים היינו בני יששכר יודעי בינה לעיתים אמרו ליה זיל לגביה עמון ומואב דכתיב בהו שקט הוא מואב וכו' ובגול' לא הלך וכו' ע"כ עמד טעמו בו וכו' משא"כ אנחנו באנו בגולה אין לנו טעם ודעת והיא הית' גם כן למזכר' שאין לנו טעם ודעת ושכורים אנחנו הבן:

וז"ש שם בחדש הראשון וכו' הפיל פור וכו' לפני המ"ן ולא נאמר מי היה המפיל הפו' ע"כ הוא ההוא דסתי' (כמ"ש בהקדמ' הזהר) רצ"ל הש"י העל' בלבו לעשו' זה ע"י פו"ר כדי שיהיה למזכר' לב"י להצילם מן הדין מפני שהם בלי דעת כענין הגורל שהוא מעש' מבלי דעת ושכל וטעם וז"ש בכאן ע"כ קראו לימים האלה פורים על שם הפור וכו' (והנה יקש' לך למה קראו את המוע' ע"ש הצר' הנה אמר בטע') כי המן וכו' חשב על היהודים וכו' (במחשבה ודע' ואעפ"כ) והפיל פור הוא הגורל וכו' (שאין הפועל הזה בטעם ודעת) ובבוא' לפני המלך (מלכו של עולם המעש' הזה למזכר' מעש' שאינו בדעת הנה נזכר זכות לישראל כי מה שעוו ופשעו כי יש להם קטנות הדע"ת בגלו' (תתבונן לפי"ז מ"ש) אמר עם הספר ישוב מחשבתו הרע' אשר חשב על היהודי' על ראשו ותלו אותו וכו' והנה הוא עשה בדע' ומחשב' חשב על היהודים רק הש"י סיבב סבה שגמר מעשהו בגורל שהוא מבלי דעת בכדי שיהי' למזכר' לבנ"י אבל עכ"פ הוא ישקול למטרפסי' כי הוא עשה בדעת והדע' הוא בראש ע"כ אמר המלך מלכו של עולם אמר עם הספר רצ"ל הספ"ר הוא הפור הוא גורם אשר מחשבתו ישוב על ראשו כי הפור הוא הוא לטובה לישראל אבל הוא הרשע בדעת עשה ע"כ תלו אותו בראשו ע"כ קראו לימים האלה פורי"ם ע"ש הפור כי הפור הי' יסוד הנס. הבן:

סעיף ח

סיפרו לנו חז"ל עפ"י קבלתם אם כל המועדי' יהיו בטלי' ימי הפורים לא נבטלי' הנה בודאי מהראוי להבין איך יצוייר שכל המועדי' יהיו בטלי' והלא קיי"ל אשר הש"י לא יחליף ולא ימיר דתו וגם אם יצוייר אסר המועדים יהיו בטלים מהראוי להתבונן מפני מה תגדל מעל' ימי הפורי' אשר לא יהיה נבטלים והנלע"ד דהנה אמרז"ל בפסוק לא יאמר עוד ח"י י"י אשר העלה את ישראל ממצרים כי אם וכו' ודרשו בו לא שתעקר יצ"מ ממקומ' אלא שתהא שעבוד מלכיו' עיקר ויצ"מ טפל והנה הפסוק צווח לא יאמר עוד וכו' וצ"ל שלא תהי' ניכר סיפור יצ"מ לפני סיפור הניסים דשעבוד מלכיו' והוא כדמיון

דבר המתבטל בששים או במא' אשר הוא כלא הי' ואפי' האיסור מתבטל ושב להיתר ע"כ נק' לא יאמר היינו שיהי' כאלו לא יאמר כענין ביטול בס' או במא' ואלף וכיוצא והנ' כל המועדים הם זכר ליציאת מצרים והנה יהיו בטלים לימות המשיח היינו שתגדל כ"כ הנסים דלעתיד עד שנסי המועדי' שהם זכר ליצ"מ יתבטלו בסיפור העתיד בס' או במא' ואלף וכיוצא אבל נסי ימי הפורים הנה הם מענין מחיית עמלק הנ' בזה תלוי הגאולה העתיד' והנה הן המה כענייני גאולה העתיד' שיהיה השם והכסא שלם ב"ב. הנה אלו ימי הפורים לא יהי' להם ביטול בששים וכיוצא כי זכר הימים האלה הן הם כימי הגאולה האחרונ' שימחה זרעו של עמלק ב"ב אמן:

סעיף ט

פורים מתורגם פורי"א וכתב הרב הגדול מ' חיד"א זלה"ה שהוא לשון מטה שעיקר הנס הי' והמן נופל על המטה (ע' במאמר ז' סי' ז' וסי' ט"ו ותבין שורש הנס היתה נפילתו על המטה ובין והתבונן בדבר ועוד יתבאר אי"ה במ"א ותבין עוד לפי מ"ש לקמן (במאמר ז') דאסתר היתה גלגול יעל והמ"ן גלגול סיסר"א והנה כתבו עוד תלמידי האריז"ל יע"ל היתה מן שורש התאומות יתיר' של הבל וסיסר"א הוא קי"ן שהוא חטא עמה בית"ד שנמשל לאבר ולכן הרגה יעל אותו ביתד וקי"ן ג"כ בא עליה ז' פעמים קודם שהרג להב"ל עכ"ד וא"כ גם סיסר"א בעל את יעל ז' פעמים כי הנה היה כשב על קיאו והנה המ"ן שהיה סיסר"א שהי' קי"ן ואסת"ר שהיתה יע"ל שהוא התאומה יתירה הנה כשעמד לבקש על נפשו מאסת"ר הנה הי' נופל על המט"ה אשר אסתר עליה כי כבר הורגל זה פעמים ומעתה תתבונן פורי"א ועוד יתבאר אי"ה:

סעיף י

שואלין ודורשין בה' הפסח קודם לפסח שלשי' יום וכתבו הרבה מהפוסקים שלשים יום דייקא ומתחילין מן יום הפורי"ם (הגם שיש דיעות בזה עכ"ז סוגיין דעלמא כהנך פיסקי') ולא דבר ריק הוא והנה גם על זה יש לחקור טעם למה שלשים יום דייקא (הגם דדרשינן לה מקראי בגמ' עכ"ז מצוה לבקש טעם והנה נראה דבכל המועדים ובכל המצות כן הוא כדמוכח בגמ' באחד באדר משמיעין על השקלי' וגם מן פלוגתא דרב ושמואל על יומי שולחנות אבל כפי הנראה העיקר הוא שלשים יום קודם לפסח ואיידי דחג הפסח תקנו כן בכל המועדי' ובכל המצות זמניות ועיין בש"ע של הגאון החסיד מהרש"ז ז"ל) ונ"ל הטעם עפ"י מ"ש הרב הקדוש בעל חסד לאברהם דבכל שנה ושנה שלשים יום קודם לפסח הש"י ברוב רחמיו וחסדיו ממציא פדיון לבניו הגם שע"י העונות נפשותם שקועו' ח"ו בשערי טומאה באותן השלשי' יום קודם לפסח הש"י מוציא אותם בכל יום ויום חלק אחד ופודה אותם עד כי בליל י"ד בניסן הם עומדי' חוץ לטומאה ובליל ט"ו הם

בני חורין לגמרי עכ"ד (והנה לדעתי תתבונן למה שלשים יום דייקא כי הנה נצטוינו על מחיית עמלק ג' מצות ממנין תרי"ג במחשבה ל"א תשכח) בדבור (זכור בפה) במעש' והיה בהניח וכו') הוא מחיית שיעור קומת הקליפ' חב"ד (מחשב') חג"ת (דיבור) נהי"ם (מעשה) עיין במאמר מלחמ' לי"י סי' י"ג והנה בשלשים יום הם תש"ך שעות בגימ' ג' פעמים עמלק ביטול שיעור קומתו בכל סטרין קומת המחשב'. קומת הדבור קומת המעשה (כענין שיש באדם נפש רוח נשמה וכ"א שיעור קומה שלימה) והנה באותן השלשים יום קודם לפסח הוא החג אשר מתעורר החס"ד הש"י מעורר חסדיו תש"ך שעות קודם החג (תש"ך הוא שיעור קומת החס"ד י"פ חסד בגימ' תש"ך תש"ך צירופי בראשית עולם חסד יבנה ישתבח שמך לעד מלכינו) ובזה תתבונן אשר מתחילין לדרוש בה' פסח ביום הפורי' דייקא יום מחיית עמלק והנה מקובל בידינו קבלת הקדמונים עיין בת"ז ובר"מ אשר לעתיד ב"ב מלחמת עמלק ומחייתו יהיה בערב חג הפסח הרי שלך לפניך ההתחל' ביום הפורים והסיום והגמר בערב פסח הן המה תש"ך שעות מנין ג"פ עמלק לבטל שיעור קומת הקליפ' מכל וכל במחשבה דבור ומעשה ובזה תבין טעם בדיקת חמוץ אור לארבעה עשר ולמה התנא נקט אור כי יוצאים אז מחשך לאור ותבין ג"כ מה שנתקשו הפוסקים למה לא מברכין שהחיינו על בדיקת חמץ ולדרכינו מובן כי מברכין שהחיינו בהתחלת זמן ביעור כתרין דמסאבותא היינו ביום הפורים והבן ואי"ה יתבאר במאמרי חג הפסח:

ובאלה הדברים תתבונן מה שאמרה אסת"ר ואני לא נקראתי לבא אל המלך זה שלשי"ם יום ובאלה דברים יצדק נמי למה קבעו פורי"ם באדר שני דמיסמך גאול' לגאולה עדיף. דהיינו התחלת הגאולה מתחלת בפורים עד חג הפסח שיוצאין לגמרי לחירות וניחא נמי משארז"ל דקורין פ' זכור בשבת שקודם פורים להקדים זכירה לעשי' וקשה איזה עשי' אנחנו עושים כעת בעמלק אבל העשי' הוא שמתחילין אנחנו ביום הפורים להניע רגל מתוך המרכב' טמאה ולהתקרב אל הקודש והוא הטעם שאמר בת"ז ובר"מ אשר מחיית עמלק ב"ב יהיה בערב פסח הבן הדבר:

סעיף יא

אבאר לך עוד מ"ש במגל' ע"כ קראו לימים האלה פורים ע"ש הפור' היה בימי הזעם לא בעת הישועה וכמש"ל ונאמר ע"פ מ"ש מפרשי הקדמונים. שגזירת המן היה על אדר שני ע"כ קבעו מצות החדש ובפרט קריאת המגל' באדר שני דייקא ונ"ל דמאת הש"י היתה נסיב' שיפול לו הפור על חדש אדר שני דהנה המן היה מכשף גדול ועשה הכל ע"פ כשפיו והנה כתב רבינו אפרים אין כישופים שולטים במי שנולד באדר שני ונ"ל

הטעם להיות הכישופים נעשים הכל ע"פ עתותי המזלות ביום פלוני ובשע' פלונית ואדר שני אין לו מזל והוא הנעשה ע"י ישראל המעברים השנים אין מזל לישראל. ע"כ נעשה עיבור כעין תכסיסי מלכות בשבעה וחמש' ושלשה. עיין ברש"י סנהדרין והענין הוא להורות עם בני ישראל המה כעין יוצרים יושבי נטעים עם המלך במלאכתו הלא הם כמו בוראים הזמן חדש שאין לו מזל ברקיע והנה ידוע משארז"ל שבאמת נתחייבו שונאיהם של ישראל באותו הדור וח"ו אין מקום להימלט מגזירת המן מה עשה המגיד מראשית אחרית הפועל ישועות בקרב הארץ הכניס בלב המן להפיל פור ובהשגחה עליונה נפל הפור על חדש אדר שני אשר מבלי מזל ובני ישראל המה הבוראים אותו וכיון שנפל הפור על החדש הזה אשר ישראל המה היוצרים יושבי נטעים היאך ס"ד לשום נברא בעולם לנגוע בהם ואדרבא נתעלו ונפל אז פחדם על כל העמים כביכול כעין פחד וכו' ונתבטל כישופי המן המנחש (שהי' מבחי' נחש הקדמוני כמ"ש מרן האריז"ל) כי הכישופים נעשים ע"פ הוראת שעות המזלות ואין מזל לישראל חדש הנעשה ע"י ישראל אין בו מזל ויצדק לפי"ז ג"כ בחדש הראשון וכו' הפול פור הוא הגורל לפני המן מי היה המפיל כיון שאינו מבואר במקרא ע"כ הכוונה ההוא דסתים היינו הפועל ישועות סיבב זה שנפל הפור לחדש שנים עשר הוא חדש אדר (ר"ל הוא הנק' בעצם אד"ר כי בשנת עיבור עיקר אד"ר הוא בשני כענין הנך רבוותא בגמ' שעשו סימנים אם דין הוא אדר ואם לית דין אדר ע"ש בסנהדרין והנה היוצר כל הוא אלקינו הוא אשר סיבב הישועה קודם הגזירה היינו אשר בהשגחתו נפל הפור על חדש הזה אשר ישראל המה היוצרים אותו ואין מזל לו ואיש לא עמד בפניהם כי נפל פחדם על כל העמים כביכול כעין פחד אלקי וזה ג"כ הנרצה ע"כ קראו לימים האל' פורי"ם ע"ש הפו"ר כי הפו"ר היה עיקר הישועה וכנ"ל:

מאמר ה

סעיף א

בו יבואר פירוש נוסח ההודאה המתוקנת לנו מאנשי כנסת הגדולה ומיודעי בינה לעיתים שבט יששכר ואגב יבוארו בזה כמה עניינים מדברי חז"ל ונק' המאמר הפע"ם אוד"ה:

נוסח ההודאה המצוי' בידינו (היינו עם נוסח ע"ל הניסי"ם שאומרים ג"כ בחנוכ"ה) הנה יש בה ס"ח תיבין מנין חיי"ם להורות שיצאנו ממו' לחיים כענין לשון חז"ל ממות לחיים לא כ"ש ונדבר בזה עוד אי"ה ועתה נבא לבאר נוסח ההודאה:

הג"ה ובאם נגרום בנוסח ועל הנסים ג"כ תיבות ועל הנפלאות כמ"ש במאמרי חנוכה שיש פני' לגרסו בהודאה דפורים וכאשר יתבאר אי"ה הנה יהי' ע' תיבין הנה יהי' ע"פ הפייטן שיסד תכלית שבעי"ם ותל' על חמשים ופירשו בו שהוא מן פסוק אחר הדברים האלה גדל המלך אחשורוש את המן וכו' עד ויתלו את המן הם ע' פסוקים ואמרו הטעם כי גדלות ממשלתו לא היה רק ע' ימי' וזהו תכלית שבעי' נתל' וכו' לרמז זה יש בהודאה ע' תיבין:

סעיף ב

ועל (א) הנסים (ב) וע"ל כצ"ל בוא"ו כמ"ש במאמרי חנוכה דקאי על ברכת ההודא' לעיל נודה לך ונספר תהלתך על חיינו וכו' וע"ל הנסים וכו' (ג) הנסי"ם עמ"ש במאמרי חנוכ' מאמר הל"ל והודא"ה שורש תיב' נ"ס ע"פ דרכי פרד"ס וי"ל עוד ידוע הענין נ"ס דבר מוגב' למעלה מן השכל המוטבע בתוך חומרת הגוף זה אינו נעשה רק לישראל שהוא מפאת שורש נשמת' ואתם הדבקים בה' אלקיכם והם עמוסי' מני בטן בנים אתם לי"י אלקיכם משא"כ לאוה"ע לא יארע להם נס. הבן הדבר וכיון שהנס הוא רק מצד בחי' הנשמה הנה נק' נ"ס. ע"פ ס"י המליך אות נ' ברי"ח. וכבר ידעת דבר שהנשמה נהני' ממנו ולא הגוף המליך אות ס' בשינה והנה השיר הוא ג"כ לצורך הנשמה שתעלה לשורש' בידך אפקיד רוחי הבן. וא"כ באות נ' וס' נבראו אותן הב' מנהיגים אשר הם תשמושי הנשמה ע"כ נק' הפלא שנעשה דוקא לישראל שהוא מפאת שורש נשמתם. הנה נקרא נ"ס:

סעיף ג

ועל הפורקן (ד) הפורק"ן הוא לשון תרגום. עמש"ל במאמרי חנוכה מאמר הלל והודאה ותבין הטיב:

סעיף ד

ועל הגבורות (ה) הגבורות עמ"ש במאמרי חנוכה מאמר הנ"ל ובכאן יצדק הדבר מאוד. דלפי מ"ש מרן האריז"ל דהמן וחכמיו יועציו וזרש אשתו היו קליפות גדולות והיו יונקים מן שמרי הגבורות דמנצפ"ך המן היה יונק מן מ"נ וזרש מן צ' וחכמיו מן פ"ך ורצו להשליט הדינים והגבורות על ישראל והש"י היפר עצתו ונמתקו הדינים והגבורות מן ישראל והוא ע"פ מש"ל במאמר ימי הפורי"ם סי' ה' קראו לימים האלה פורי"ם ע"ש הפור הנה בזמן הפו"ר הוא הי' זמן הזעם והדין ולמה לא קראו המועד ע"ש הישועה (עמ"ש כמה טעמים) וכתבנו שם דהנה הגבורות הם מנצפ"ך פ"ר וישראל זה עבודתם להמתיק הדיני' בהמשכת החסדים מן אות ו' דכורא אשר ממנו באים החסדים והנה גם בעת הזעם חסדי י"י לא תמו הגם שנייתייבו שונאיהם של ישראל ורצ' המ"ן עם אשתו וחכמיו להגביר עליהם הדינים דמנצפ"ך) פ"ר כי נתחייבו בדין בעוה"ר (וכח המן עם אשתו

וחכמיו הי' גדול בזה להיותם יונקים מן שמרי הגבורות הנה המגיד מראשית אחרית סיבב הישועה מבראשי' הכניס בלב המן שיעשה הדבר ע"פ הגורל וקראוהו בלשונו פו"ר וע"י זה עלת' לרצון לפניו ית"ש ונזכר למעלה אשר ישראל זה עבודתם כל היום להמתיק הגבורות פ"ר בהמשיך עליהם חסדי הויה ומתהוו' פו"ר ועי"ז נמתקו הדינים מן ישראל והגבורות הי' חלי' על ראש המן וכת דילי' ע"כ קראו לימים האל' פורי"ם ע"ש הפו"ר כי בעוד זמן הפור נצמח הנס הבן ממילא הרי שלך לפני"ך מה שאומרים על הגבורו"ת הבן:

סעיף ה

ועל התשועו"ת (ו) התשועו"ת כבר קדם מאמרינו. החילוק בין עזר"ה לישוע"ה (הגם שלדברי המדקדקים הוא מן השמות הנרדפים עכ"ז אין דבר ריק בלה"ק ויש חלוקים גם בשמות הנרדפי' כאשר נתבאר בדברינו במקומות רבים) והוא ישוע"ה נק' כשהמושיע מושיע אחר הצעקה כשצועק אליו המצטרך והוא מושיע (כעין צעק"ה הנערה המאורס' ואין מושי"ע לה) אבל לשון עזר"ה הוא כשהעוזר עוזר מעצמו קודם שיצעק ויבקש ממנו המצטרך כענין הבטחה הכ' והיה טרם יקראו כו'

הג"ה והדברים ארוכים אצלינו במ"א בפ' חושה לעזרתי י"י תשועתי ובנוסח שתקנו לנו אנשי כנה"ג עזרת אבותינו אתה הוא מעולם מגן ומושיע להם ולבניהם אחריהם בכל דור ודור אין מן הצורך לכפול הדברים: והנה אמרו בגמ' פעם אחת הוצרך העולם למטר וגזרו תענית וירדו להם גשמים בעלות השחר קודם תפלתם סברו שבחא דצבורא הוא אמר ליה שאין זה שבח רק הוא משל לאדם שפל שבא לבקש איזה דבר מן המלך ראה המלך שרוצה לכנוס לבקש אמר המלך לעבדיו תנו לו מבוקשו ולא ייעול לפלטין דילי ושוב פעם אחת גזרו תענית על הגשמים והתפללו והתענו כל היום ולא ירדו גשמים עד הערב הנה סברו שזהו שבחא דצבורא א"ל שאין זה שבח רק משל למלך שאמר אל תתנו לו מבוקשו עד שיתמקמק ואח"כ תנו לו ומקשה והיכי דמי שבחא דצבורא אמר משיב הרוח ונשיב זיק' ומוריד הגשם ונחית מטר' (כי זה מורה אשר הש"י גם טרם יקראו בורא להם הישוע' אבל עריבים עליו דברי דודים ורוצה לשמוע דבריהם כענין הקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים וכב' פירשו הראשונים והיה טרם יקראו ואני אענה (אבל) עוד הם מדברים (כי הם אינם יודעים אשר כבר עניתים ותקנתי להם הישועה ע"כ הם מדברים בתפלה ובקשה) ואני אשמע (ומשתעשע בדבריהם ותפלתם ואינם מאותן הסוג שהמלך מצו' לעשות בקשתו קודם שיקרא בכדי שלא יכנוס לפלטין כי דבריו למשא על המלך וכמו כן פ' הרב האלשיך בצר הרחבת לי (כשיש לי איזה דוחק מאיזה ענין אני יודע כי הרחבת

לי גם קודם התפלה אבל חנונו ושמע תפילתי (ותתן לי מבוקשי אחר התפלה בזה אדע כי מצאתי חן בעיניך ועריבים עליך דברי:

והנה בזה הנס דפורים הנך רואה גם על פי פשוטי הדברים שהש"י הכין הרפואה קודם למכה ענין מרדכי במעשה דבגתן ותרש ויכתב בספר ד"ה לפני המלך וכן כל הסיבובים שסיבב היוצר בראשית המגיד מראשית אחרית שנהרג' ושתי ועי"ז באת אסתר לבית המלך להציל את ישראל בעת הזעם ואבאר לך עוד פרט אחד לדוגמא מה שכתב הרב בעל מעשי' י"י בפסוקי המגלה ויאמר המלך לחכמים יודעי העתים כי כן דבר המלך לפני כל יודעי דת ודין (זה אין לו ביאור לכאורה מהו כי כן דבר המלך וכו' ואח"כ ויאמר ממוכן (זה המן לדעת חז"ל) לא על המלך לבדו וכו' אם על המלך טוב יצא דבר מלכות מלפניו ויכתב בדתי פרס ומדי וכו' מהראוי להתבונן הנה עיקר עצתו היה להרוג את ושתי ומהו הנרצה בדבריו יצא דבר מלכות מלפניו וגם מהו הצורך להיכתב בדתי פרס ומדי ופירש הרב הנ"ל ויאמר המלך לחכמים וכו' כי כן דבר המלך לפני כל יודעי דת ודין הכוונה הוא דמבאר למה הוצרך לישאל את פי החכמים הרי מלך הוא ודבר מלך שלטון ומי יאמר לו מה תעשה לזה אמר כי כן דבר המלך לפני וכו' רצ"ל כן היה דתי פרס ומדי אשר אפי' דבר הנוגע לכבוד המלך לא היה יכול המלך לשפוט בעצמו רק היה מוכרח להקריב את משפטו לפני יודעי דת ודין והנה אם היה נשאר הדבר כן בדתי פרס ומדי הנה בעת אשר הגיע זמן המן הרשע לאבדו מן העולם כרגע בציוו המלך הנה היה המלך מצטרך להציע דבריו לפני יודעי דת ודין ובודאי כפי הטבע היו נושאים לו פנים כיון שהיה גדול על כל השרים והעמי' מה עשה הפועל ישועות הקדים הרפואה ויאמר ממוכ"ן (זה המן כרה לעצמו שחת) וכו' אם על המלך טוב יצא דבר מלכות מלפניו (רצ"ל אין זה כבוד למלך שיצטרך למשפטו לישאל את פי יודעי דת ודין מהיום והלאה ישתנה החוק והדת אשר דבר מלכות יצא (הדין) מלפניו (ולא יצטרך להתייעץ עם שום דיין) ויכתב (כן מהיום והלאה) בדתי פרס ומדי (אשר המלך יעשה דין לעצמו כאשר יחפוץ) וייטב הדבר לפני המלך והשרים ויעש המלך כדבר ממוכן (היינו שנכתב כן בדתי פרס ומדי אשר דבר המלכות יצא מלפניו הנה טובה גדולה פעל המן בעצתו זאת בהגיע זמנו שיתעקר מן העולם כרגע הנה ויאמר המלך תלוהו עליו בלי שום התווכחות ושאלה ליודעי דת ודין ויתלו את המן כרגע כן יאבדו כל אויבך י"י הנה כתבתי לך פרפר' נאה לדוגמא אשר הפועל ישועות לא עינה מלבו ומאז ומקדם הכין ישועות ישראל והנה כאשר תתבונן בדברינו זה כמה במאמר ימי הפורים ע"כ קראו לימים האלה פורים ע"ש הפור כי הפור היה עיקר הישוע' אשר הש"י סיבב שיהיה גזירת

הרשע ע"י הפו"ר ועי"ז היתה סיבת הישועה הנה כתבתי לך שם מגדנות ומעדנים ינעמו לנפשך הנך רואה אשר הש"י גם טרם יקראו הכין ישועות ישראל בכל אופנים המועילים ואעפ"כ לחיבת ישראל עם קרובו להודיע חיבת אב לבנים אשר הוא מתאוה לתפלתן הנה הניחם בצער איזה ימים עד אשר התפללו אליו ית"ש בזה נתוודע כי ערבים עליו דברי דודים דהנה הש"י הכין ישועתם מקודם ואעפ"כ המתין כביכול עד אשר יתפללו אליו כענין שאמרו יונתי בחגוי הסלע וכו' הראיני את מראיך השמיעני את קולך כי קולך ערב ומראך נאוה והנה זכור תזכור את אשר הקדמתי לך החילוק שבין עזרה לישועה עזרה הוא כשנעזר המצטרך קודם הצעקה בקשה וישועה הוא אחר הבקשה וצעקה והנה בכאן אנחנו מודים על התשועות היינו שהושיע לנו אחר הצעקה הגם שהכין ישועתי מאז ומקדם עכ"ז להודיע חיבת אב לבנים הנה כביכול המתין עד לאחר הצעקה וכנ"ל:

סעיף ו

ובזה יש לפרש ומרדכי ידע את כל אשר נעשה וכו' ויצא בתוך העיר ויצעק צעקה גדולה ומרה הנה יש להתבונן מהו ומרדכי ידע וכו' הל"ל שמע או ראה פתשגן הכתב ב' דמשמע דמרדכ"י לבדו נתוודע לו הלא כתיב למעלה והעי' שושן נבוכה משמע דכל העם אשר בשושן נתוודע להם כיון שניתן הדת בשושן. ג' ויצעק צעקה וכו' ע"ז התעוררו ג"כ חז"ל בגמ' מאי אמר וכוונתם דהנה לא נאמר ויצעק אל י"י או לפרש מה הוא הלשון שאמר בקול כמו בכ"מ בכתבי קודש וכאן לא פירש רק סתם ואין זה מדרך החכמים לצעוק מבלי גזירה (והנה החכמים דברו מזה ברוח קדשם) והנה אנן נימא קרוב לפשוטו עפ"י דברינו הנ"ל הנ' קיי"ל הקו"ל יפה לבשמי"ם והנה הגם שהאמת הוא כך כפשוטו עכ"ז בכל דבר הנעשה יש רמיזא דחכמתא ויש לרמז בזה דהנה הצדיקים נק' ע"ש הבשמים כמארז"ל ההדסי"ם אשר כמצוי' אלו הם הצדיקים שכל העולם נהנה מריחם (ומ"ש במאמר ימי הפורי"ם מענין חוש הרי"ח שלא נתפגם כ"כ מעץ הדעת ע"כ הוא דבר שהנשמה נהנית ממנו ולא הגוף עיי"ש בענין חדש אד"ר שהוא בחי' חוט"ם עיי"ש ותבין) ולזה בא הרמז הקו"ל יפה לבשמים (היינו הצדיקי') הגם שהש"י מקיים בהם והיה טרם יקראו וכו' ומכין להם הישועה קודם עכ"ז אין זה שבחם שיעזור להם קודם קריאתם כמ"ש בגמ' שאין זה שבחא דצבורא כי זה נראה שאין הש"י חפץ לשמוע דבריהם וכענין שאמרו משל למלך וכו' וכמש"ל אבל השבח היא כשהש"י מכין הישועה גם טרם יקראו אעפי"כ ממתין בישועתו עד עת בא קול צעקת הצדיקים לפניו כי עריבים עליו דבריהם וענין כזה יפה ונא' לצדיקים כי זה יורה על גודל אהבת הש"י להם שהוא מתאוה לתפלתן וזהו הנרמז הקו"ל (היינו הצעקה והתפלה יפה לבשמים (היינו הצדיקים) והנה הצדיקים

הללו בדור ההוא מרדכי ואסת"ר הנה הם נרמזים בבשמי"ם מרדכי מן התורה מר דרור (מתרגמינן מרי דכי) כנודע מדברי רז"ל והדס"ה הוא אסת"ר וז"ש ומרדכ"י ידע את כל אשר נעשה (היינו שהש"י הכין הישועות ובפרט לפי מ"ש בדברי הגמרא הקציף הקב"ה עבדים על אדוניהם לעשות גם לצדיק וכו' שנא' ויוודע הדבר למרדכ"י עיין במאמרי חנוכה הלל והודאה ותבין וכן בעניני הפור שכתבנו הנה מרדכי ידע את כל אשר נעשה ונכון היה לבו בטוח שהישועה מוכנת מאת הפועל ישועות אבל אעפ"כ ראה את ישראל נתונים בצר' גדולה והבין שהש"י חפץ לשמוע צעקתן שהקול יפה לבשמים וזה הוא שבחא דצבורא ע"כ) ויצא בתוך העיר ויזעק זעקה גדולה ומרה שהקול יפה לבשמים היינו הצדקי' הללו מרדכי ואסתר גדולה רמז לאסתר הדסה שהדס הוא משולש ואין גידול פחות משלשה ומר"ה רמז למרדכי מ"ר דרו"ר ע"כ אמר ויצעק צעקה גדולה ומרה) שהקול יפה לבשמים הללו הבן:

סעיף ז

ועל הנפלאות (ח) הנפלאות כבר כתבתי במאמרי חנוכה במאמר הלל והודאה דלא נמצא זאת הגירסא בכתבי מר"ן זלה"ה וכן בספרים הישינים ובימי הפורים אפשר לגרוס אותה ובאם גורסין אותה יש לפרש דהנה נפלאות יתפרש בלשה"ק על דבר הנבדל מעולמות הנבדלים ואינם מושגים כענין שאמרו במופלא ממך אל תדרו"ש (דרו"ש הוא בבריאה ועניני עולם האצילות כביכול הוא ושמו חד בהון נקרא מופלא וז"ש במופלא ממך (עניני עולם אצילות) אל תדרו"ש (בדרך דרש מבריאה נ"ל) ויתפרש אי"ה במ"א) ע"כ תרגום נפלאות פרישן רצ"ל שהוא מופרש ומובדל מן השכל ואינו מושג והנה אמרז"ל למה נמשל' אסתר לאיילת השחר מה אילת השחר סוף הלילה אף אסתר סוף הנסים ובמקומו פירשנו היינו אסתר היתה סוף נסים המופלאים והתחלה לנסי' המלובשים בטבע והנה הנס הזה היה מלובש בטבע ואעפ"כ הבינו כל באי עולם שהוא פלא ויד י"י עשתה זאת ע"כ נקבע הדבר לדורות עולם לידע ולהודיע ולהוודע גם כל ימי אורך גלותינו באין נבואה ואין פלאות באיתגלייא וכל הצלתינו מן השבעי' זאבים בכ"ז ועידן הוא בלבוש הטבע אעפ"כ יד י"י עשתה זאת כענין שראו אבותינו בימי מרדכי ואסתר שהיה הנס בהלבשת הטבע ואעפ"כ לא הוה שום שוטה בעולם אשר יאמר כי הוא רק בטבע א"כ היה הנס ההוא נס ממוצע התחלת הנסים הנסתרים ומלובשי' בטבע וסוף הנפלאות (והארכנו במקומו בסמני קריאת המגילה התחלת זמן קריאתה ביום י"א בגי' ו"ה וה"נגלות לנו ולבנינו והוא זמני הפרזים) שהם מגולים עד סוף זמנ' בוא יום ט"ו בגימ' י"ה הנסתרות והוא זמן המוקפין שהם נסתרים הבן והארכנו הענין במקומו) ע"כ היה מפלת המן בחג

הפסח זמן הנפלאות להורות עם היות שהיה הנס בהלבשת הטבע אעפ"כ הנה נודע כי מן הנפלאות הוא ונודע יד י"י את עבדיו וזעם את אויביו הרי שלך לפניך למאן דגרס בהודאה ועל הנפלאות יש לגורסו בהודאה דפורים:

סעיף ח

ועל המלחמות (ט) המלחמות עמ"ש במאמרי חנוכה ויש גורסין הנחמות עיין מאמר הל"ל והודאה אשר הרבה מהקדמונים לא רצו לגרוס על המלחמות שאפי' חרב של שלום אין בה שבח כ"כ ועמש"ש דיש ידים ורגלים לגירסא זו עיי"ש וביותר בהודאה זו דפורים הנה מלחמת עמלק היא מן המצו' עלינו בתורה לג' מצות במחשבה ודיבור ומעשה והוא מלחמות מצו' אפי' חתן מחדרו וכלה מחופת' שפיר יש להודות ולהלל ליוצר בראשית שזיכה את אבותינו גם בימי עניים בגלות לקיים מצות י"י ללחום מלחמות מצוה ולי"י המלחמה מיהו מאן דגרס על הנחמות ג"כ יש לו פנים כאשר פירשתי בהודאה דחנוכה:

סעיף ט

שעשית לאבותינו (י) בימים ההם בזמן הזה (י) בימים ההם בזה"ז הכל נתבאר היטיב בהודאה דחנוכה אין מן הצורך לכפול:

סעיף י

עיין מ"ש בהודאה דחנוכה תיקון חמשה לשונות בנוסח על נגד ד' מלכיות וגלות השרשיי גלות מצרים והנה אי גרסינן בהודאה זו ג"כ ועל הנפלאות כמש"ל הנה הם ששה לשונות נגד הגלות הנ"ל ואחרון שבכולם יום בוא גוג על אדמת ישראל עיין בתרגום המיוחס ליונתן בפסוק ואף גם זאת וכו' לא מאסתים ולא געלתים ועיין בתלמודא דידן:

סעיף יא

בימי מרדכי (י"ב) בימי מרדכי ר"ת מ"ב עמ"ש בהודאה דחנוכה מה שכתבו המקובלים שכל הנסים נעשים ע"ש מ"ב כדכתיב לעושה נפלאות גדולות לבדו בגימ' מ"ב ע"כ ר"ת בימי מרדכי בימי מתתיהו הוא נרמז שם מ"ב ועמ"ש עיין מעשה בראשית וענין התורה א"צ לכפול:

סעיף יב

מרדכי עמ"ש בהודאה דחנוכה כל דבר נסיי לא במקר' הוא ומהראוי להתבונן מפני מה היה שם הצדיק הגואל הזה מרדכי והנה במדרש פ' תרומה דרשו חז"ל בפסו' נבחר שם מעושר רב נבחר שמו של מרדכי מעשרו של המן (ואי"ה נפרש המדרש הזה) עכ"פ יצא לנו מדבריהם דשמא גרים והנה זה יצא ראשונה לדרוש בשם הצדיק מרדכי הנה אמרז"ל מרדכי מן התורה מנין (נ"ל שאלתם בזה דא"א לומר שאין מזה רמז בתורה כיון שקבלת התורה מחדש ביתר שאת מבלי מודעה הדור קבלוה ע"י הנס הנעשה ע"י הצדיק

הזה הנה בודאי יש בזה איזה רמז בתורה וקבלו רז"ל שנרמ"ז בסממני שמן המשחה והנה לא לחנם נרמז בשמן המשחה הנעשה למשוח ולהכתיר כתר כהונה וכתר מלכות והנה ג' כתרים הם כהונה ומלכות וכתר תורה גדולה מהם כי כתר כהונה ומלכות בא בירושה דהיינו מי שנמשח בשמן המשחה למלך או לכהן הנה בירושה לזרעו אחריו משא"כ כתר תורה א"צ לשמן המשחה תורה צוה לנו משה מורשה והיא (לכל) קהלת יעקב והנה בימים ההם בזה"ז בעוה"ר נתבטל כתר מלכות שורש דוד עד אשר יחזיר הש"י העטרה ליושנ' ב"ב וכן כתר כהונה כיון שבטל עבודת בהמ"ק והנה בגליתינו כאז כן עתה אין לנו שיור רק התורה הזאת שהוא ירושה לכל קהלת יעקב בלי הפסק והוא העומדת ג"כ במקום כתר המלכות כמד"א בי מלכים ימלוכו ובמקום העבודה של הכהנים זאת התורה לעולה וכו' כל העוסק בתורת עולה וכו' וכתיב בכ"מ מוקטר מוגש לשמי. ודרשו אלו ת"ח העוסקים בה' עבודה בכ"מ מעלה עליהם כאלו הקריבו וכו' והנה כבר כתבתי לך שמן המשחה מקדש המקום והאיש אשר יירש הכתרי' של מלכות וכהונה משא"כ כתר תורה א"צ למשיחת שמן המשחה רק כל הרוצה מקהלת יעקב לזכות בו הנה הכתר ההוא לו למורשה ועומד לו ג"כ במקום כתרי כהונה ומלכות והנה גם בגלות בבל שנתבטלו אז כתרי כהונה ומלכות נשאר העולם קיים רק על עמוד התורה והנה קליפת עמלק בן בנו של עשו זה דרכו כל היום להזדווג לישראל כשמרפין ידיהם מן התור' כמו שהיה בראשית רשעתו ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים דרשו בו כשרפו ידיהם מן התורה והנה זה מרדכי האיש הקהיל קהילות ברבים ועסק עמהם בתורה כנודע מרז"ל שגם בעת הזעם בבוא המן אליו ביום התענית עסק בתורה עם התלמידים והוא שעמד' נגד המן הרשע הבא מן עמלק אשר כל כחו ברפיון ידים מן התורה (והוא בצוואת עשו זרקינו שציו' לו להזדווג לישראל בעת וכו') וכאשר יתבאר להלן אי"ה ע"כ רמז שם מרדכי בתורה אצל סממני שמן המשחה להורות ששגב' מעלת כתר התורה שא"צ למשיחת שמן המשחה ונרמז בתורה בתיבת) מ"ר דרו"ר מ"ר (בגימ' עמלק) שע"י התור' שעסק מרדכי נעשו ישראל דרו"ר וחפשי מן קליפת עמלק זה המן וזה דמתרגמינן מר"י דכ"י (או מיר"א דכי"א) ובאת הקבלה מרדכ"י מ"ר דכ"י דכ"י לשון טהרה שהוא בתורתו הי' מטה' את כל אשר התעורר קליפת עמלק את מרכבה הטמאה בכישופ' עד אשר ביער את המרכבה טמאה מן הארץ המן עם עשרה בניו כי בקדושה הם עשר ולא תשע עשר ולא י"א אבל בקליפה כל המוסיף גורע הם י"א וזהו מרדכי שמא גרים מרדכ"י מ"ר בגימ' עמל"ק דכ"י הוא היה מטהר בתורתו את אשר טימא עמלק כאמור לעיל הבין הדבר ועוד יתבאר אי"ה:

סעיף יג

עוד אבאר לך שם האיש מרדכ"י הנה הוא מיוחס במגלה (הנכתבת ברוה"ק) במדת כל"ל ופר"ט וכל"ל היינו איש יהודי הי' כלל ושמו מרדכי פר"ט איש ימיני כל"ל והנה כבר ידעת י"ג מדות המקובלות בתורה שבע"פ שתהי' התורה נדרשת בהן המה מפתחות לעורר האדם בגבהי מרום. י"ג מדות של רחמים היינו בלמוד האדם מדת ק"ו מעורר מדת אל כאשר אמר הקדוש מהרד"ב זצללה"ה אשר משה התפלל א"ל נא רפא נא לה ורצה להמשיך רפואתה ממדת אל אזי צוהו הש"י ללמוד ק"ו ואביה ירק וכו' ועי"ז ימשוך מדת אל וכן בשארי המדות והנה לפי"ז מדת כלל ופרט וכלל נגד מדת ר"ב חסד והנה החילוק שבין מדת החס"ד למדת ר"ב חס"ד עיין בדברי תלמידי הבעש"ט מדת החס"ד הוא דבר העולה על לב האדם לישאל ונותן לו בחס"ד אבל מדת ר"ב חס"ד הוא כשנותן בחס"ד דבר שלא עלה על לב והנה כבר כתבתי על מאמר חז"ל בגמ' אר"ח ב"א א"ר יוחנן (על המקרא בימים ההם ומרדכי יושב בשער המלך קצף וכו') הקציף הקב"ה אדון על עבדיו לעשות רצון צדיק ומנו יוסף שנאמר ושם אתנו נער וכו' הקצי"ף הקב"ה עבדים על אדוניהם לעשות נ"ס לצדיק ומנו מרדכ"י דכתיב ויודע הדבר למרדכ"י וגו' ע"ש הנה הוא לפלא המאמר הזה בעיני כל משכיל א' מה חידש לנו ר' יוחנן המעשיות הללו ידועים ומפורסמים לנו במקראי קודש ב' למה אצל יוסף אמר לעשות רצו"ן צדיק ובמרדכ"י אמר לעשות נ"ס לצדיק. ג' הכתוב שהביא לראי' על מעשה מרדכ"י דכתיב ויודע הדבר למרדכי אינו מן הענין וה"ל להביא קצף בגתן ותרש וביארתי הדבר ע"פ מ"ש הרב החסיד הקדוש בחו"ה בענין גדר עבד הנאמן (לאדוני) לא ילך ולא ישב ולא יעמוד כי אם בהפקת רצו"ן האדון לא ישכב כ"א על יצועי אהבתו ולא יחפוץ כי אם רצונו ע"ש א"כ לפי"ז תתבונן שהעבד אין לו רצו"ן והרצון שלו הוא אצל האדון והאדון הוא בעל הרצון והנה תבין הענין האדם כשהוא ח"ו באיזה מיני יסורים הנה בודאי הוא מצפ' ומקוו' להוושע מן היסורין כענין יוס"ף שהיה בבית האסורים בודאי הי' במחשבתו ורצונ"ו שיעזרהו השם ית"ש שיצא מן בית האסורים ע"י איזה סיבה הנה הזדמן הש"י סיבה שהקציף אדון (שהוא בעל הרצון) על עבדיו בכדי לעשות רצו"ן צדיק והנה במרדכ"י היה דבר שלא עלה על לב ורצו"ן כי לא ידע שום בן אדם שתהיה גזירה כזאת רק המגיד מראשית אחרית והזמין הש"י הישועה וזהו נקרא נ"ס דבר המוגבה ומורם מן הרצון והמחשבה והיתה הזמנת הישועה שהקציף עבדי"ם (שאינם בעלי רצו"ן) על אדוניהם לעשות נ"ס לצדיק (דבר שלא הי' עדיין ברצון ומחשבה) ע"כ הביא הפסוק ויודע הדבר למרדכ"י היינו מרדכ"י הצדיק שהיה מיושבי לשכת הגזית והבן בכל חכמה הי' מתבונן בזה אשר

בכאן הנה הוא סיבה בהיפוך מן אשר נעשה ביוסף הנה הבין שהוא הזמנת נ"ס דבר שלא עלה עדיין ברצו"ן ומחשב"ה ויג"ד (הגד' הוא בכ"מ רזא דחכמת"א) לאסתר המלכה ובזה יונח לך קושיא עצומה איך השתדלו מרדכ"י ואסתר להציל את אחשורוש הלא קי"ל העכו"ם לא מורידין ולא מעלין אבל לפי מ"ש יונח אשר מרדכ"י הגיד ברזא דחכמתא לאסתר שהוא הזמנת איזה נ"ס דבר שאינו עולה עדיין על לב איש הבן הדבר:

ומעתה תבין אשר שם הצדיק הגואל הזה הי' מרדכ"י בגי' ר"ב חס"ד והנה מדת ר"ב חס"ד הוא להתחסד בדבר אשר לא עלה על לב איש לישאל ע"כ נמסר שמו במגלה דכתיבה ברוה"ק במדת כל"ל ופר"ט וכל"ל שהוא מפתח לעורר מדת ר"ב חס"ד בין והתבונן בדבר ויונעם לחיכך:

סעיף יד

עוד אשר לך מרדכ"י הנ"ה עמ"ד לנגד המן קליפת עמלק גמירי דאין עמלק נופל אלא ביד בני בני' של רחל כמו שתראה יהוש"ע שאו"ל הי' מבני' של רח"ל והנה תראה בכל המלחמות של עמל"ק בני רחל המה הפועלים והעושים ובני לא"ה הם המצווים כאשר תראה ויאמר משה (מבני לאה) אל יהוש"ע (מבני רחל) בחר לנ"ו אנשים וצא הלחם (אתה) בפועל בעמלק א"כ מש"ה המצווה ויהוש"ע העושה וכן שמוא"ל (מבני לאה) אומר לשאו"ל (מבני רח"ל) אותי שלח י"י למשחך למלך על ישראל וכו' ועתה לך והכית את עמל"ק א"כ שמואל (מבני לאה) המצווה ושאו"ל (מבני רחל) הפועל והעושה דהנה עמל"ק בקליפה הוא מבחי' קס"ם ונח"ש שהן מיני כישופים בדיבור ובמעשה בחי' בל"ק (במעשה) בלע"ם בדיבור והנה בל"ק בלע"ם בגמ' רע"ד כמו להבדיל לא"ה רח"ל בקדושה ע"כ נקרא עמל"ק מלך ער"ד והנה בכאן מרדכ"י הצדיק אשר עמד נגד הצר הצורר המ"ן עמלקי קרו לי' יהוד"י (מזרע יהוד"ה בני לאה) וקרו לי' ימינ"י (בנימין בני רח"ל) הכי נקרא שמו מרדכ"י בגימ' לאה רחל לבטל קליפת עמלק נק' מלך ער"ד כי הוא בבחי' נח"ש קס"ם הם בחי' בל"ק בלע"ם בגימ' ער"ד וביטלם מרדכ"י בשמו הנא' לו בגימ' ער"ד לאה רחל:

מאמר ו

סעיף א

מאמר חדש אדר מאמר ו מגלה נקראת:

בו ידובר מענייני ביאור כמה עניינים בפסוקי מגלה הנקראת פרסומי ניסא ומצוה עלינו להשיח בכל נפלאותיו בפסוקי מקראי קודש הנאמרו ברוה"ק וקיבלם משה מהר סיני (כמ"ש בזהר וקבל היהודים דא משה וכללא דיהודאי) והגם שלא יבואו העניינים

על הסדר קמא קמא דמטי לידינו נכתב על ספר חוקה ונקרא המאמר מגל"ה נקרא"ת וג"כ ידובר כמה עניינים בענין מצות קריא"ת המגל"ה וזמני קריאתה למוקפין ועיירות וכפרים:

מגלה נקראת בי"א וכו' בט"ו (ולמדו לה מהמקראו') הנה זמני קריאת המגל"ה ה' ימים בהן ק"ך שעו' להיות קיימו וקבלו היהודים קיימו מה שקבלו כבר מסיני היינו קבלת התורה (מחדש כמשארז"ל) וע"כ צריכא מגיל"ה שרטוט כאמת' של תורה ע"כ זמני קריאתה תקנו ק"ך שעות נגד ק"ך ימים שהי' משה רבינו בהר לקבלת התורה (סימנ' מילתא בחיבורא קדמאה הי' זה הדיבור בסימן ע"ח מנין מגל"ה):

סעיף ב

ועוד נ"ל דהנה יש בפ' ויבא עמל"ק קי"ט תיבין וגם תיבת ברפידי"ם דרשו חז"ל ברפיון ידי"ם מן התורה א"כ לפי קבלתם הוא כמו ב' תיבות הוה ק"ך תיבות א"כ לבעבור זה היינו שרפו ידיהם מן התורה (שקיבלה משה בק"ך ימים) נתגבר עמלק והן היום קבלו' מחדש בזמן שיצא לאור מגיל"ת אסתר הנה תקנו זמני קריאתה ק"ך שעות:

סעיף ג

ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה והוא לכאורה לתימא האיך הכניס א"ע בסכנה כיון שהי' המ"ן קרוב למלכות וכתיב השבעתי אתכם בנות ירושלים וכו' והנראה דהנה ידוע נשמת בחי' מרדכ"י מהארת יסוד דאבא והנה ידעת מ"ש בזהר בהגיע המתפלל לתהלות לא"ל עליו"ן גואל' צריכין למיק' קדם מלכ' עילאה היינו יסוד אבא המתגלה הנה מרדכי שהיה נשמתו מהתנוצצות הקדושה צריכין לקום מפניו והנה המ"ן הרש"ע היה הניגוד חלילה לקום מפניו הבן הדבר ועוד יתבאר אי"ה:

סעיף ד

וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימי"ם ליל"ה ויום יש להתבונן מפני מה צותה להתענות ג' ימים דייקא הנה קרוב לפשוטו י"ל דבג' ימים מעל"ע יש בהן ע"ב שעות לעורר מדת חסד אך יש להתבונן עוד דהלשון שלשת ימים לילה ויום אינו מדוקדק והל"ל שלשה ימים ושלשה לילות גם מה שאמרה תיבת עלי מהו הכוונה הלא מהראוי שיתענו על עצמם שיעזרם הש"י ויצילם והנראה שצוותה להתענות ג' ימים שבכל שעה מהיום מאיר צירוף הוי' אחת מן י"ב צירופי הוי' והנה ג' ימים הם ל"ו הויו"ת מנין מרדכ"י ואסתר ע"כ כדי לעורר את שרשם במקום עליון היינו יסודי או"א כנודע ולהיות כוונתה על הימים זולת הלילות ע"כ פרטה השלשה ימים לבד וצוותה וצומו עלי על שורשה ובחינתה לעורר האורות העליונים ועוד יתבאר אי"ה:

סעיף ה

ויאמר המלך לחכמים יודעי העתי"ם מהראוי להתבונן מה שייכות יש ליודעי העתי"ם לענין המשפט של ושתי ונ"ל עפ"י משארז"ל בזהר תשא ר"י ור"ח הוו אזלי באורחא וכו' שראת צפרא לאנהרא אר"ח חמו אנפוי דמזרח דקא מנהרין השתא וכו' בזמנא דשמשא נהיר עד לא יפוק ההוא ממנא דפקיד על שמשא נפיק וכו' וההוא ממנא עאל גו ההוא זהרא דנהיר סחרני' דשמשא ותמן שכיח עד דנפיק שמשא ואתפשט בעלמא וההוא ממנא איהו פקידא על דהבא וכו' ואינון פלחין לההוא דיוקנא דתמן ובנקודין וסימנין דירתין מקדמאי ביומין עתיקין אזלו וידעי נקודי דשמשא למשכח אתרין דדהבא וכו' ע"כ והנה לפי"ז יש חכמים יודעי העתי"ם היינו יודעי העת הזמן התגלות הזה"ב והנה המלכיות מכונים בכתוב ג"כ ע"ש המתכיות בבל זהב אנת הוא רישא דדהבא מדי פרס כסף חדוהו ודרעוהו די כסף וכו' והנה לפי הנראה חכמים יודעי העתים הם יודעים אימתי שליטת המלכות הנקרא זהב ואימתי מסיים שליטתן ומתחיל שליטת המלכות כס"ף והנה ושת"י היתה עדיין ממלכות בבל והיא היתה האחרונה ובהריגתה נסתיימה לגמרי זרע מלכות בב"ל ונתקיים והכרתי לבבל שם ושאר. נין ונכד ע"כ לגמור דין ושתי שאל לחכמים יודעי העתי"ם המה יודעים אם כבר זמן ביטול לגמרי למלכות בב"ל המכונה בשם זהב:

ועפ"ז תבין מ"ש המ"ן ועשרת אלפים ככר כסף וכו' ולא פסק ליתן זה"ב סך ככרים אלו לפי החשבון אבל המ"ן הצר ידע אשר כעת הוא שליטת המלכות הנק' כסף ע"כ פסק ליתן כס"ף ולהגביר ח"ו כח המלכות השולטת בזמן ההוא ובזה יונח לנו מ"ש במגיל"ה במרדכי ויגד לו מרדכ"י וכו' ואת פרש"ת הכס"ף אשר אמר המ"ן לשקול וכו' דלכאורה הוא ללא צורך ומכ"ש שהמלך לא רצה ליקח הכס"ף ולפי הנ"ל יונח שהגיד מרדכ"י לאסת"ר שיש חשש סכנה עצומה בדבר להיות שכפי הנראה היא בכוונה מופלגת מן הסט"א להגביר כח המלכות השולטת הנק' כס"ף:

ותתבונן לפי"ז ג"כ מה שדרשו חז"ל בפסוק בקום עלינ"ו אד"ם אד"ם ולא מלך הלא המלך ג"כ עמד עלינו והכל נעשה ע"פ דבריו הגם שההתחלה היתה עצת המ"ן הלא כל ענייני המלכים נעשה בעצת היועצים והשרים ואעפ"כ דבר מלך שלטון ככל אשר יפקוד ויצוה וגם מאי נפקא לן מזה בהתקוממות אד"ם ולא מל"ך ונאמר בזה דהנה יש להתבונן מה משמיענו בזה דאחשורוש לא רצה ליקח את הכס"ף הלא היה יותר נס מופלג אם היה לוקח את הכס"ף ואעפ"כ הש"י סיכל עצתם אך הוא מובן להיות דאברהם אבינו בירר המלכות דהיינו כשמתחייבין ח"ו שונאיהם של ישראל אז המלכות השולטי' בעת

ההוא מתקוממ' על ישראל והנה בזמן ההוא נתחייבו שונאיהם של ישראל נמצא היה מקום למלכות פר"ס ומד"י הנק' כס"ף להתקומם נגד ישראל וזה היה עצת המ"ן כנ"ל ליתן לאחשורוש כס"ף כדי להגביר כח המלכות השולטות בעת ההוא מה פעל המגיד מראשית אחרית הנה סיבב אשר אחשורוש המלך אמר הכס"ף נתון לך הנה הכס"ף הוא כחו וממשלתו והוא במו פיו אמר הכס"ף נתון לך הנה הכניע כחו וממשלתו תחת איש אחר זרע עמלק שאינו מושל אז רק הוא איש פשוט וגם אינו מאומה זו אשר מזלה אז ברום המעלות וזה היה הכנה בביטול הגזירה על ישראל רק ע"י האומה אשר מזל' במעלה בעת ההוא הבן הדבר:

ובזה תתבונן מה שדרשו חז"ל לולי י"י שהיה לנו בקום עלינו אד"ם ולא מלך וזה היה נסיבה מאת הש"י שאם היה קם המלך השולט מזמן ההוא אזי היה ח"ו פועל בדבר ולא היה ח"ו תקומ' לשונאיהם של ישראל אזי פעל הש"י אשר אחשורוש נתן כחו וממשלתו לאדם פשוט באומרו הכסף נתון לך והעם וכו' וכמש"ל הבן ובזה יונח לנו מה שמרדכ"י צוה לספר לאסת"ר את פרשת הכס"ף אשר אמר המ"ן לשקול דקשה מה לו לסיפור הלזה וגם הלא לא צוה לסיי' אשר אחשורוש לא רצה ליקח הכסף ואמר הכס"ף נתון לך אך היה מרדכ"י מתיירא אשר אסת"ר בחכמתה תבין כ"ז באמור אחשורוש הכס"ף נתון לך כבר נחלש כחו ותתבטל הגזירה ולא תרצה להכניס עצמה בסכנה לבא אל המלך אשר לא כדת. ע"כ העלים ממנה זאת רק סיפר לה גודל הסכנה העצומה אשר המן בחכמת כשפיו פסק ליתן כס"ף על גנזי המלך להגביר כח המלכות השולטות הנקרא כסף ובזה תתמלא אסת"ר רעדה ותכניס א"ע בסכנה להצלת ישראל הבן הדבר:

סעיף ו

וכל עבדי המלך אשר בשער המלך כורעים ומשתחוי' להמן וכו' ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה ויאמרו וכו' מרדכי מדוע וכו' ויהי כאמרם אליו יום ויום ולא שמע אליהם ויגידו להמן לראות היעמדו דברי מרדכי כי הגיד להם אשר הוא יהודי הנה יתפלא כל משכיל בהבנת המקראי קודש הללו א' הוא נפלא למה לא השתחוה מרדכי להמן שהיה קרוב למלכות ופקודת המלך היה שישתחוה לו והאיך הכניס א"ע ואת ישרא"ל בסכנה גדולה ב' אינו מובן הלשון לא יכר"ע ולא ישתחו"ה דמשמע לעתיד ג' ויאמרו עבדי המלך וכו' מדוע אתה עובר וכו' הל"ל מדוע תעבור וכו' ובאומרם מדוע את"ה עובר וכו' משמע כאילו שולל את האחרים דעל האחרים אין קפידא אם יעברו רק הקפידא מדוע את"ה עובר וכו' ד' הנה לא נאמר שום תשובה שהשיב מרדכי ואח"כ נאמר ויגידו להמן לראות היעמדו דברי מרדכי כי הגיד להם אשר הוא יהודי הנה נראה שהשיב להם איזה תשובה

ה' היעמדו דברי מרדכי מאי עמידה שייכת בדברים ו' כי הגיד להם אשר הוא יהודי מהו התשובה שיעבור על דברי המלך בעבור שהוא יהודי אדרבא כתיב השבעתי אתכם בנות ירושלים. וכתיב אני דברתי פי מלך שמור וחלילה להכניס א"ע בסכנה ונ"ל לבאר עפ"י מ"ש כבר עפ"י דברי הזהר שאמר שם כד מטא (אדם המתפלל) לתהלות לאל עליון צריכין למיקם קדם מלכא עילאה (היינו יסוד אבא ועיין בכוונת האריז"ל) אל עליון גואל"ם מן החיצונים ע"ש הרי לך כשמתגלה הארה זו בורחים ומתבטלים כל החיצונים ועיין עוד בדברי האריז"ל אשר נשמת מרדכ"י היתה מן בחי' האר' הלזו מיר"א דכי"א יסו"ד דאב"א והנה להיות מן האור הזה בורחים כל החיצינים תתבונן היטב אשר חלילה הי' לו למרדכ"י להכניע א"ע ולעמוד ולהשתחות לחיצון הלזה דאז היה ח"ו וכו' הבן היטב הנך רואה שצריכין לעמוד כשמגיע לתהל' לאל עליון הנה מרדכ"י אשר נשמתו היתה מן שורש האר' הנסתרת הלזו בודאי צריכין לעמוד מפניו וחלילה להפוך וכו' הבן הדבר והנה אקדים לך עוד ידוע בשורש לה"ק תיבת את"ה הוא נוכח מורה על עלמא דאיתגלייא ותיבת הו"א נסתר מורה על עלמא דאיתכסייא עולם המחשבה ומעתה יובנו לך הפסוקים הנ"ל ויבואו כל הדקדוקים ע"נ הנה אמר וכל עבדי המלך כורעים ומשתחוים ומרדכ"י לא יכרע ולא ישתחוה ר"ל לעולם לא תהיה כזאת בישראל צדיק עליון כמרדכ"י אשר שורש נשמתו מהעולם עליון יכרע וישתחוה לעולם לשום חיצון ע"כ לא כתיב לא כר"ע רק לא יכר"ע לא תהיה כזאת בישראל לעולם שתשתחו' נשמ' כזאת שהוא מהארת עולם הנסתר נק' הו"א כנ"ל ויאמרו עבדי המלך וכו' מדוע את"ה עובר וכו' היינו הם לא שפטו שתגדל כ"כ מעלת נשמת מרדכ"י שתהיה מן עולם הנסתר רק שפטו שהוא מן עלמא דאיתגלייא הנקרא את"ה ומחוייב להתנהג בדרך הטבע דברת פי מלך שמור וז"ש לו מדוע את"ה עובר וכו' הבן הדבר הנה לא השיב להם שום דבר כי לא רצה למסור להם הסוד הזה והוא מסחרי תורה וג"כ לא יחפוץ כסיל בתבונה אך ויהי כאמרם אליו יום יום (ויה"י לישנא דצע"ר' שצערוהו מאד הנה הוכרח לרמז להם הענין שהוא ברבו יתירה מן שאר אחיו היהודים שהוא מן בחי' עולם הנסתר הנק' הו"א ואדרבא צריכין למיקם מקמי' ואפי' בדבר האדם איזה דבר השייך להאור הזה (דהיינו תהלות לאל עליון וכו') צריכין למיקם מכ"ש חלילה שיקום הוא מקמי' סטרא בישא ח"ו וכשהבינו הדבר אז ויגידו להמן לראות היעמד"ו דבר"י מרדכ"י לראות אם אמת נכון הדבר אשר דברי מרדכ"י מעמידין וצריכין לעמוד כשמדברין משורש נשמתו וז"ש כי הגיד להם (בהמשך הגדה וסיפור וגם הגדה הוא בחכמה) הבינו מדבריו אומרו אשר הו"א יהודי היינו שהוא נשתנ' מן שאר אחיו היהודים שהוא מן עולם הנסתר הנקרא

הו"א ובזה תבין היטב אומרו כי הגיד להם אשר הוא יהודי דקשה ג"כ וכי ס"ד שעד היו' לא ידעו שהוא יהודי ולפמ"ש יונח והבן:

סעיף ז

ותאמר אסתר וכו' לך כנוס את כל היהודים וכו' וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים ולילה ויום וכו' ובכן אבא אל המלך אשר לא כדת וכו' ויעבור מרדכי ויעש ככל אשר צותה עליו אסתר הנה הי' די לשיאמר ויעבר מרדכי ויעש כן גם לשון ויעבר אינו מובן וכבר דברו בו חז"ל ועוד קשה אומרו שלשת ימים לילה ויום והנה מצאתי ראיתי בספרו הרב הגדול מ' חיד"א זלה"ה כתב בשם גדול אחד מ"ש אסתר וצומו עלי תיבת עלי אין לו ביאור אבל הוא ע"ד שאמר' רבק' עלי קללתך בני ומתרגמינן לי איתאמר בנבואה דלא ייתון לווטין עלך ברי ה"נ תיבת עלי להיות שיום אחד מאלו הג' ימים הי' י"ט הראשון של פסח ואסור להתענות מן התורה וגם היה צריכין לבטל מצות אכילת מצה ומרור וד' כוסות אבל אמרה אסתר וצומו עלי היינו לי איתאמר בנבואה שהותר לכם עשות כזאת בהוראת שעה עיי"ש ז"ש ואל תשתו דלכאורה כיון שאמר' וצומו הנה ידענו שהצום הוא שלא לאכול ולשתות אבל רמזה בדברים הגם שיש באלו הימים אכילת מצוה היינו מצה ומרור וגם שתיית מצוה היינו ד' כוסות עכ"ז תבטלו הכל וז"ש ג"כ שלשת ימים לילה ויום ר"ל הגם שיש בג' ימים הללו לילה ויום שאסורין בתענית מדאורייתא עכ"ז לי איתאמר בנבוא' שרשאין אתם לעשות כזאת והנה הנביא שנתבחן נבואתו רשאי לבטל מצוה כשאומר בציוו הש"י בהוראת שעה כגון אליהו בהר הכרמל שהקריב בשעת איסור הבמות באומרו שכן נצטוה מפי הש"י בהוראת שעה כידוע. וז"ש ויעבר מרדכי שעבר על מצות החג ויעש ככל אשר צותה עליו אסתר להיות שנתבחן אצלו נבואת' ע"כ מחוייב לשמוע בקול' לבטל על פיה מצוה לשעת' ומחוייב לסמוך עליה ועל נבואת':

ועפ"י הדברים האלה נבין ג"כ שם בדברי רבק' אמנו שאמר' עלי קללתך בני והאיך יתכנו דברי המתרגם על המקרא לפרש לי איתאמר בנבואה וע"פ הנ"ל יתכן דהיינו שאמר יעקב אולי ימושני אבי וכו' והבאתי עלי וכו' כי אעבור בזה על מצו' דאורייתא מורא וכיבוד אב והנה השיב' רבקה עלי קללתך בני בדבר זה אתה צריך לסמוך עלי היינו על נבואתי לבטל מצוה דאורייתא בהוראת שעה כי לי איתאמר בנבואה וכו':

סעיף ח

ויהי בימי אחשורוש וכו' המולך מהודו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה מהראוי להתבונן על המספר הזה של המדינות דהנה אחשורוש היה מולך בכיפה וא"א לומר שאין בכל העולם רק קכ"ז מדינות לומר שהוא הי' חולק את האפרכיות לקכ"ז חלקים

דהיינו שהיה ממנה מלך ושרים על כל חלק והוא היה מולך על כולם ולמה היה דוקא המספר הזה ולמה משמיענו זאת במגילה ובפרט שמשמיענו שמלך מהודו ועד כוש א"כ כל המדינות האמצעית בכלל ולמה לך לידע מספרם ואחשבה לדעת דהנה בפ' התשובה שובה ישראל וכו' כתיב ישובו יושבי בצילו יחיו דג"ן ויפרחו כגפ"ן ואינו מובן ופירשנו בו עפ"י דברי מחו' הרב הקדוש מה' לוי יצחק מברדיטשוב זצלה"ה שפי' על דברי רז"ל במדרשיהם ולקחתם לכם ביום הראשון ראשון לחשבון עונות והוא עפ"י מה דרמו רז"ל הא דתנינן גדולה תשובה שזדונות נעשים לו כזכיות ותנינן נמי שזדונות נעשין כשגגות ותירצו כאן בתשובה מאהבה (היא תשובה עילא') וכאן וכו' והנה בימי הנוראים ישראל עושין תשובה מיראה מאימת הדין נפשם תבחיל ממילא נעשים להם זדונות כשגגות והנה ידוע דגם השוגג צריך כפרה והנה אח"כ בהגיע ימי החג וישראל עוסקים במצות באהבת בוראם הנה הוא תשובה מאהבה (תשובה עילאה) ממילא נעשים להם הזדונות כזכיות ע"כ אז מחשבין להם את העונות אחת לאחת למצוא חשבון כמה הם הזכיות ש"י שנולדו מהעונות וזהו ראשון לחשבון עונות זהו תוכן דברי מחו' הרב הק' הנ"ל זצלה"ה:

עפ"י הדברים הנ"ל פירשנו בפסוק הנ"ל בפ' תשובה אחר שמבאר ענייני תשובה מיראה אמר ישובו יושבי בצילו ישובו מחדש אותן היושבין בצלא דמהימנות' צל סוכה (אימא עילאה הסוככת על בניה הוא תשובה עילאה) תשובה מאהב' יחי' דג"ן ויפרחו כגפ"ן דהנה כל הפירות כשמשתנין מברייתן גריעותא הוא גבייהו ואבדו ברכת' הראשונה ומברכים עליהם שהכל משא"כ דג"ן וי"ן משתנין למעליותא וקובעים ברכה לעצמם לברך עליהם המוציא ובורא פה"ג כמו כן הוא הבעל תשובה מאהבה אישתני למעליותא שזדונות נעשין לו כזכיות וקובע ברכה לעצמו בהשינוי כמו דגן ויין (וזה שפירשנו במגלת סתרים לאמותם יאמרו אי"ה דג"ן וי"ן לאמות"ם היינו אימא תשובה עילאה מאהבה יאמרו איה דג"ן וי"ן וכו' אכ"מ:

ולרמז זה תמצא בתורה אצל אם הבנים שרה אמנו נמנו שנותיה בתורה קכ"ז שנים לרמז על אם הבנים תשובה עילאה כשמאירה על הבנים בעשותם תשובה מאהבה אישתנ' חיותם למעליותא (יחי' דג"ן ויפרחו כגפ"ן) כמו דג"ן יי"ן (בגימ' קכ"ז) דאישתנו למעליותא הבן:

ברוך המגיד מראשית אחרית גלוי וידוע לפני הש"י שעתידה גזירה זאת (בימי המן) שתתגזר על ישראל ונתחייבו שונאיהם של ישראל ונחתם גז"ד (כמ"ש במדרש שהודיע אליהו שנחתם גז"ד) והנה ביאשי' המלך כ' וכמוהו לא היה לפניו מלך אשר שב אל י"י בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאודו ככל תורת משה וכו' אך לא שב י"י מחרון אפו

הגדול אשר חרה אפו ביהודה וכו' ואמרז"ל הטעם שכבר נחתם גז"ד והנה בכאן חש הש"י כאשר תבא הגזירה וידעו שכבר נתחתם גז"ד לא ישתדלו בתשובה באומרן שלא תועיל תשובה כמו בזמן יאשי' כיון שכבר נתחתם גז"ד מה עשה המגיד מראשית אחרית הנה סיבב שתבא אסתר ותמלוך על קכ"ז מדינות והנה הצדיקים כל מפעל שיארע להם יודעים כי לא במקרה הוא והכל בהשגחה נפלאה מאת הש"י והנה כאשר נגזרה הגזירה הבינו במספר המדינו' של מלכות אסת"ר שהוא כמנין שנותיה של שרה א"ם הבנים שהרמז הוא כאשר תחופף האם על הבנים היינו תשובה עילאה ישתנה חיותם למעליותא כמו דג"ן יי"ן (מספר קכ"ז) אז האמינו בהש"י ובטחו בישועתו והשתדלו לתשובה אחר גז"ד וז"ש אסתר וצומו עלי דייקא אשר עלי נרמז הרמז שיהיה תשובתם לרצון לפני י"י:

ובזה יתבאר לנו בטוב טעם ודעת מדרש חז"ל ברבה פ' חיי וז"ל ר"ע היה יושב ודורש והצבור מתנמנים ביקש לעוררן אמר מה ראתה אסתר שתמלוך על קכ"ז מדינות אלא תבא אסתר שהיא בת בתה של שרה שחיית' קכ"ז שנה ותמלוך על קכ"ז מדינות עכ"ל והוא לפלא גדול: (א) למה דוקא ביקש לעוררן בזה המאמר ומה יש בזה המאמר סגולה לעורר ישינים וב' בגוף המאמר קשה מאד אימרו מה ראתה אסתר שתמלוך וכו' וכי ברצונה הי' תלוי הדבר הלא באונס נלקחה לבית המלך וישם כתר מלכות בראשה והל"ל מפני מה זכתה אסתר וכו' (ג) התשובה שהשיב בזה ר"ע הלא הוא נעלמת וכי בשביל שחיית' שרה קכ"ז שנה זה הזכות יגן שתמלוך אסתר על קכ"ז מדינות ומה הוא זה הזכות. (ד) וכי אסתר בלבדה היא מזרעה של שרה הלא כל בנות ישראל מזרעה המה ועפ"י דברינו הנ"ל יתכן שפיר והוא דר"ע היה יושב ודורש והצבור הי' מתנמנם הבין מהיכן נתהווה הדבר דהנה קיי"ל מפי רבותינו דכל התורה שאדם לומד בעודו רשע לא תהיה ח"ו לרצון ואדרבא וכו' כמד"א נירו לכם ניר ואל תזרעו אל הקוצים (והדברים ארוכים הלא המה בכתובי' אצלינו אשר לזה מועיל תשובה בכ"ז ועידן והנה הרב המלמד תורה לתלמידיו והמה אינם ראויים לשמוע יפול עליהם תרדימה סימן הסתלקות המוחין מהם שהם עיקר החיות ע"כ הנה ר"ע שהיה דורש והי' הצבור מתנמנם הבין שאינם ראויים לשמוע מחמת שלא שבו בתשובה על עונותם והתשובה היא אימא עילאה אשר השפעת המוחין הם משם וע"כ נתנמנו בהעדר התשוב' והנה ביקש לעוררן (בתשובה אימא כנ"ל) אמר מה ראתה אסתר שתמלוך על קכ"ז מדינות (היינו שבאמת מוכח שאסתר ראתה איזה רמז במספר המדינות דהנה שלחה למרדכי כששלחה ולא רצתה להסתכן לבא אל המלך הנה אמרה כל עבדי המלך ועם מדינות המלך יודעים וכו' ולמה לה להזכיר

המדינות בזה אבל רמזה למרדכי מספר המדינות שלא לחנם הוא ויש בזה רמז דברי הושע יחי' דנן ויפרחו כגפן היינו דג"ן יי"ן להורות שתועיל התשובה גם לאחר גז"ד ולמה לה להסתכן וז"ש ר"ע מה ראתה אסתר לרמז במלכותה למספר המדינות שהזכירה למרדכי מדינות המלך על כרחך הי' לה איזה רא' בזה) אלא תבא אסתר בת בתה של שרה שחיית' קכ"ז שנים (מנין דג"ן יי"ן) להיותה האם הראשונה מרמזת לאימא עילאה תשובה להורות דע"י התשובה תחופף הא"ם העליונה ויבואו מוחין דגדלות חדשים וישתנו למעליותא כמו ד"גן יי"ן ואפי' אחר גז"ד מעלת התשובה דהנה הבעל תשובה הוא כברי' חדש' ע"כ המגיד מראשית אחרי' פעל ועשה במלוכת אסתר קכ"ז מדינות ובכדי שיהיה להם לרמז שתועיל להם התשוב' בכל זמן ועידן ויתהוו כבריה חדשה ועל ידי זה המאמר הנה הי' ר"ע מעורר את העם שיעשו תשובה ויהיה ראויים לקבל ולשמוע את דברי התורה:

וזה שתמצא גם במעש' הנורא ההוא בזמן הנס בימי מרדכי ואסתר הנה אשתנו למעליותא בקבלת התור' דעד היום ההוא הנה היה מודעה רבה לאוריית' ומן היום ההוא והלא' קיימו וקבלו ברצון עליהם ועל זרעם ללמוד וללמד לשמור ולעשות ככל הכתוב בספר התורה:

עפ"י דברינו הנ"ל מצאנו טוב טעם ודעת למצות משלו"ח מנו"ת איש לרעהו ביום הזה ב' מנות לאיש אחד לרמוז כל איש לחבירו ענין הבעל תשובה שנשתנה למעליותא כדג"ן וגפ"ן הנה לבעבור זה ב' מנות דייקא היינו כשני הדברים האלה דג"ן וגפ"ן ע"כ ב"פ מנה בגימ' דג"ן גפ"ן כלשון הכתוב בהושע יחיו דג"ן ויפרחו כגפ"ן וכן עזרא בהשיבו את העם בתשובה ביום ר"ה א"ל שלחו מנות לאין נכון לו היינו למי שלא הכין לבבו עדיין לשוב אל י"י ישלחו לו ב"פ מנ"ה ויבין וישכיל ענין הנ"ל וישוב אל י"י וירחמהו וישתנ' למעליותא הבן:

סעיף ט

ותוסף אסתר ותדבר וכו' ותבך ותתחנן לו להעביר את רעת המן האגג"י יש להתבונן מפני מה אחר פגירתו קראתו האגג"י משא"כ קודם לזה ונראה ע"פ מה שחקר הרב הגדול עיר וקדיש מ' חיד"א זלה"ה מה קול הרעש הזה של אסתר) אחר פגירת המ"ן לבקש להבעיר את רעת הגזיר' הלא קי"ל אי מית חד מינייהו בטלי גזירתא ע"ש בדבריו ונראה לומר שבכאן חשש' אסת"ר שלא יבטלו ח"ו הגזירה עי"ז דהטעם שמבטלין הגזירה אי מית חד מינייהו ששופטים בדעתם שאינם מסכימים מן השמים ויראים לנפשם בראיתם שנפטר א' משריהם משא"כ על המן הי' להם בסבר' לומר שאין זה אחד משריה' כיון שהוא

אגג"י הרי הוא עבד דכבר ידוע מרז"ל שלא נשאר לאג"ג זרע מרעים רק באות' הלילה שהיה בבית האסורים אצל שאול השריץ צחנתו בשפח' וא"כ זרע הטמא הוא עבד ואינו ראוי להיות שר ומושל ופן יאמרו שזה לא מיקרי מית חד מינייהו שמעולם לא היה ראוי להיות נמנה עם שרי המלך כי הוא עבד וחשוב כבהמ' וזה שנרמז בדברי אסת"ר שחיננ' להעביר את רעת המ"ן האגג"י היינו שאמרו שא"א לסמוך על הכלל. אי מית חד מינייהו וכו'. כיון שהוא אגג"י. ומעולם לא היה ראוי להיות נמנ' עמכם ע"כ מוכרח אני לבקש ולחנן ע"ז:

סעיף י

יש לפרש טעם למה תקנו למוקפין זמן מיוחד (היינו יום ט"ו) לקריאת המגל"ה. והנה הר"ן ז"ל כתב שרצו לתת כבוד לא"י שהית' חריב' בזמן ההוא ונתנו כבוד במה שקבעו זמן מיוחד למוקפין חומה מימות יהוש"ע ב"נ (שהיה ראשון לכיבוש א"י) ולכאורה הטעם אינו מותפס בשכל כ"כ מה כבוד יהיה לא"י בזה אשר היתה חריב' בזמן ההוא כיון שלא היה הנס בא"י ונראה להבין הדבר עפ"י מה שהביא הרב בס' כל"י חמד"ה מדרש חז"ל שתמנ"ע פילגש אליפ"ז אם עמל"ק צותה לעמלק בנה לנקום נקמת' על מה שלא רצה יעקב אבינו לקחת אות' כמשארז"ל. ע"כ נצר זדון זרע עמלק הז' תמיד קוץ ממאיר לבית יעקב. וכתב הרמ"ז ז"ל בליקוטין (הביאו הרב הגדול מ' חיד"א זללה"ה מרדכ"י הי' גלגול יעק"ב. והמן היה גלגול עשו ועוד אקדים מה שהביא הרב הגדול מ' חיד"א זללה"ה מה שמ"כ בשם הרב מהרח"ו זצלה"ה שאמר לו האריז"ל ששמע מגדול הדור רבינו קלונמוס. טעם למה יעק"ב נקבר גופו ועצמותיו בא"י ויוס"ף עצמותיו בלבד ומש' לא גופו ולא עצמותיו. והוא כי א"י כנגד אשת חיל יראת י"י ולפי שיעקב אבינו ע"ה לא רצה ליקח את תמנע (אשת זנונים) ע"כ נטמנו גופו ועצמותיו בא"י (אשת חיל כנ"ל) ויוסף לפי שחטא עכ"פ במחשבה. ויצאו טיפין מבין צפורני ידיו. נקברו עצמותיו ולא גופו. ומשה רבינו ע"ה שלקח הכושית אף שלא נגע בה עכ"ז ללקוחין יחשב. ע"כ לא גופו ולא עצמותיו עיין בדברי הרב הגדול מ' חיד"א זלה"ה שכת' דהנ' הרשע הזה זרע עמלק שבא לנקום נקמת אמו תמנ"ע שמנעה יעקב לידבק בקדוש' ובא בכח ההו' לאבד ח"ו וכו' הנ' סיבב הש"י שהי' בדור ההי' מרדכ"י גלגול יעקב אשר נקבע לו שכר על דחיי' תמנ"ע ושמר א"ע מכל וכל ע"כ זכה להידבק בא"י באשת חיל גופו ועצמותיו. וע"כ עלתה צעקתו לפני הש"י גם היום להכרית נצר זדון מזרע תמנ"ע עיי"ש בדבריו ואחרי כל הדברים האלה. אני אומר. רוח י"י דיבר בו בהר"ן ז"ל וסוד י"י ליריאיו דהנה י"ל דתקנו למוקפין (שהם נשמרים לבל יגעו בו זרים) תקנו להם יום ט"ו (שהוא רומז

לשם י"ה שהוא עדות לישראל שהם נשמרים מתערובות זרים כידוע מחתימ' השם הזה בתורה במשפחות ב"י והוא שעמדה לאבינו יעקב שנשמר מכל וכל מנגיעת תמנע ע"כ נדבקו גופו ועצמותיו באשת חיל יראת י"י היינו שזכה להיטמן בא"י גופו ועצמותיו (והנה נקבע למוקפי"ן זמן כשושן שהוא רמז לשושנה בגימ' אסת"ר אשת חיל יראת י"י כידוע) והוא שעלתה לזכרון לפני י"י בימים ההם בזה"ז ועי"ז הי' הנס וזה הוא דברי הר"ן ז"ל שהופיע עליו רוה"ק ואמר שתיקנו זה בעבור כבוד א"י ואתה הבן) שתיקנו דייקא למוקפין חומה מימות יהושע דאתי מזרעא דיוסף לומר ראה גודל זכותו של יעקב שזכה להיטמן גופו ועצמותיו לא כיוסף עצמותיו ולא גופו כי יעקב נשמר מכל וכל מן תמנע והיא שעמדה לאבד זרעה של תמנע כן יאבדו כל אויבך י"י:

סעיף יא

ובבזה לא שלחו את ידם נ"ל הטעם משום דאין נהנים ממעשה נסים. ומה שנהנו מרדכי ואסתר מן ביתו של המ"ן נראה לומר משום דהיה כבר של המלך דהרוגי מלכות נכסיהן למלך ולקחו הם במתנה מן המלך. ועיין בס' דבש לפ"י מערכת אות ה' סי' ך"ה ויש בזה לחקור בכמה ענייני נסים האיך נהג ואי"ה יתפרש במ"א:

סעיף יב

ויגידו להמן לראות היעמדו דברי מרדכי כי הגיד להם אשר הוא יהוד"י. והוא תמיה מהו הנתינת טעם שהגיד להם שהוא יהוד"י. ועוד וכי לא ידעו עד היום שהוא יהוד"י. והנראה לפרש עפ"י מ"ש הרב הגדול מ' חיד"א זלה"ה בשם ס' ערכי הכינויים כת"י להרמ"ז ז"ל מרדכ"י היה גלגול יעקב והמן גלגול עש"ו ועל שהשתחו' יעקב לעשו. הוצרך מרדכי לתקן שלא השתחו' להמן. עיי"ש ועוד כתב בשם הגלאנטי שכתב בשם הרמ"ק ז"ל דיעקב אבינו לא פגם כלל בהשתחוותו שהוא השתחו' להשכינה (כמ"ש בזהר בפסוק והוא עבר לפניהם וישתחו וכו'). אך בפני השבטים שלא ידעו זה היה פגם עיי"ש ועפי"ז מובן כשהיה ישראל במלכות אחת היה כי ישראל מתייחסים בשם ישראל ראש ייחוסם משא"כ כשנחלק' מלכותם. הנה מלכות בית דו"ד היה מולכי' רק על יהוד"ה ונקראו כל אנשי ישראל שבמלכות ההוא בשם יהוד"י כי יהודה הוא ראש היחוס. והנה אם מכונים בשם ויחוס ישראל סבא הנה הוא לא פגם בהשתחוותו לעשו כי לשכינה השתחו' ולא לעשו הנה הזכות תעמוד לו לאיש הישראלי. ולא יכרע ולא ישתחו' לסטרא בישא משא"כ כאן במרדכ"י שהוא מתייחס אחר יהודה הנה השבטים השתחוו לעשו ממש ומדוע הוא לא יכרע וכו'. וז"ש היעמ"דו דברי מרדכי (שאמר שתעמוד לו זכות ישרא"ל אביו שלא השתחות לעשו רק אל השכינ') כי הגיד להם אשר הוא יהוד"י (הנה מתייחס רק אחר יהודה ויהודה השתחוו' לעשו ממש. ועפ"י הדברים האלה אין קושיא

על מרדכ"י מדוע לא השתחו' להמ"ן ולמה היה לו להכניס את ישראל בסכנה אבל הוא מרדכ"י אשר הוא גלגול יעק"ב והמ"ן גלגול עש"ו והנה ידע את אשר נעשה בגלגולא קדמא' כשהיה יעק"ב צריך להכניע א"ע לפני עשו הנה כתיב והוא עבר לפניהם וישתחו (והוא היינו השכינה כמבואר בזהר) כשראה שהשכינה קודמת לפניו אז השתחו' אל השכינה הנה מרדכ"י כאן בגלגול זה התבונן שאין רצון הבורא שישתחו' להמ"ן דאם היה רצון הבורא שישתחו'. היתה קודמת השכינה לפניו כדי שישתחו' אל השכינה הבן:

סעיף יג

ויש לדרוש הפסוק הנ"ל בסגנון אחר עפ"י משארז"ל מה שמרדכ"י לא השתחוה. שגם בנימי"ן אבי שבטו לא השתחו' לעש"ו כי לא היה עדיין בעולם. והנה אמרז"ל שמרדכי נק' יהודי וימיני והנ' הגיד להם אשר הוא יהוד"י ויהודה השתחו' לעשו ע"כ ביחנו לראות היעמדו דברי מרדכ"י וכו' הבן כי קצרתי עיין בסמוך סי' ט"ו:

סעיף יד

ויאמרו לו חכמיו וזרש אשתו. אם מזרע היהודים מרדכ"י אשר החלות לנפל לפניו לא תוכל לו כי נפו"ל תפו"ל לפניו. יש להתבונן לנפ"ל (נמסר חסר ו' נפו"ל תפו"ל מלאים ו'. והנראה ו' הוא אות חיים (כענין שאמרו וישם י"י לקין או"ת שמסר לו אות ו' לבלתי הכות אותו וכו' ע"כ בתחלה כתיב נע ונ"ד תהיה בארץ הנה נד בלא ו' ואח"כ וישב בארץ נו"ד בוא"ו) כידוע מזהר ומקובלים ובזה תבין שאמרו לו אשר החלות לנפ"ל לפניו בזולת הנוגע לחיים כי עדיין לא נגעה הנפילה למפלת חיותך. עכ"ז הוא סימן אשר נפו"ל תפו"ל לפניו עם חיות"ך כן יאבדו כל אויבך י"י:

סעיף טו

הרב הקדוש מהר"ש אלקבי"ץ בס' מנות הלוי כתב הטעם שמרדכ"י לא רצה להשתחות להמ"ן שרצה למסור עצמו על קידוש י"י לכפר על ישראל שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר. וכוונתו היה שיתגרה המן רק בו ולא עלה על לבו שיתגרה על הכלל עיי"ש ובזה יתפרש ג"כ ויגידו להמן לראות היעמדו דברי מרדכ"י כי הגיד להם אשר הוא יהוד"י היינו שהוא יהוד"י ומחוייב למסור א"ע על קידוש השם משא"כ בן נח. וביותר יתפרש כי הגיד להם אשר הוא יהוד"י ומצפה לקידוש השם מתי תבא לידי ואוקימנא וזהו שמע שראל י"י אלקינו וכו' ר"ל כיון שאתה ישראל מחוייב אתה להיותם מוכן למסירת נפש על קידוש השם אלקינו וכו':

סעיף טז

במדרש ש"ט זכרינו י"י ברצון עמך אמר דוד רבון העולמים כשתעשה ישועה ע"י מרדכ"י זכרינו א"ל הקב"ה חייך לך אנא מדכר קדמאי איש יהוד"י שהיה משבט יהודה ואח"כ

ושמו מרדכי עכ"ל. והתימא מאי היה תשוקת דוד להזכיר אותו באותו הנ"ס והנראה דהנה תמצא בפיוט שיסד הקליר בברכות שמ"ע לפורי' בסיום כל ברכה ובברכת את צמח דוד דילג ולא תיקן שום פיוט ואמרתי להיות דקיי"ל אין עמלק נופל אלא ביד בני בניה של רחל דכתיב אם לא יסחבום צעירי הצאן וזה הנצחון אינו נעשה ע"י דוד שבא מן לא"ה ע"כ לא חיבר הקלירי שבח מענין הנס בברכת את צמח דוד ואעפי"כ הנה כסא דוד וממלכתו תלוי במחיית עמלק נשבע הקב"ה שאין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימח' זרעו של עמל"ק והנה כס"א דו"ד למטה הוא מרכבה לכסא של מעלה כענין הנאמר בשלמה וישב שלמה על כסא י"י. והנה תמצא קליפת עמלק (בזמן מרדכ"י) היה הצר הצורר המן הרע הזה זה לעומת זה בגימ' כס"א דו"ד והנה אז בימים ההם בזה"ז הגם שמרדכי מבני בניה של רחל ביטל את קליפת המן העמלקי אשר הוא הניגוד לכס"א דו"ד. עכ"ז בבית שני לא הוכן כס"א דו"ד על מכונו ועוד לא נתבטלה קליפת עמלק לגמרי עד ביאת המשיח ב"ב. וגם אז יהיה ביטול קליפת עמלק ע"י משיח בן יוסף מזרע רחל והוכן בחסד כס"א דוד והנה חש דוד פן במחיי' עמלק בימי מרדכ"י ויראו בני ישראל שלא נזכר בזכר הנס שם מלכות דו"ד. יחשבו אשר ח"ו ע"י החטא הופר בריתו ובפרט בראותם שנתבטלה ע"י מרדכ"י קליפ' הנגדיית אל כס"א דו"ד. היינו המן (חושבנ"א דדין וכו') ואעפ"כ לא הוכן כסאו הנה יחשבו אשר ח"ו הופר הברית ע"כ ביקש דוד רחמים ע"ז א"ל הקב"ה חייך שאני מזכירך לטובה כי בריתך לא ימוש וע"כ במגלה שנעשית ברוה"ק קורהו למרדכי קודם הזכרת שמו) איש יהוד"י. להורות שם יהוד"ה הגם שהיה איש ימיני ממשפחת אביו עכ"ז מזכירו בשם יהוד"י (שהיה משפחת אמו מיהודה) בכדי להזכיר שם יהוד"ה להורות כי נזכר יהוד"ה לטובה. ועוד חזון למועד בנבואת חגי בבנין בית שני. עוד אחת הוא ?זאני מרעיש וכו'. והפכתי כסא ממלכות גוים:

סעיף יז

ויאמרו לו חכמיו וזרש אשתו אם מזרע היהודים מרדכי אשר החלית לנפ"ל לפניו וכו' כי נפ"ל תפו"ל לפניו יש להתבונן. לנפו"ל חסר ו' נפו"ל תפו"ל מלא ו'. והנראה ו' אות חיים כידוע. ובזה תבין שאמרו לו אשר החלות לנפול לפניו בזולת הנוגע לחיים כי עדיין לא נגעה הנפילה למפלת חיותך עכ"ז תתבשר שבודאי תפול עם החיים. ע"כ נאמר נפו"ל תפו"ל עם ו' אות החיים כן יאבדו כל אויבך י"י (כפול לעיל סי' י"ד) והנ' כיון שאירע במכתבי שנכפלו הדברים הנה אין מדרש בלא חידוש שנמסר כן שבשרוהו על הכלל כולו של זרע עמלק שיעור קומת הסט"א אשר החלות לנפל לפניו בזולת הנוגע לחיות.

אזי נפו"ל תפו"ל לפניו עם כל החיות כי תתבטל שיעור קומת הסט"א מכל וכל ועיין מ"ש לקמן במאמר משתה ושמחה. חייב אדם לבסומי וכו':

מאמר ז

סעיף א

מאמרי חדש אדר מאמר ז' דורש טוב

בו יתבאר כמה ביאורים לדרשת חז"ל בענין הנס בגמ' ובמדרשים ויקרא שם המאמר דורש טוב:

פליגי בגמ' בפסוק וישני' ואת נערותי' לטוב וכו' מהו השינוי פליגי בזה רב אמר שהאכילה מאכל יהודי. ושמואל אמר קדלי דחזירי. ור' יוחנן אמר זרעונים. מהראוי להתבונן לדעת כולם מהיכן למדו דבריהם ומה היתה בה השינוי. ולאיזה דבר משמיענו זאת במגל' הנקראת להגיד לנו פלאי פלאות מנפלאותיו ית"ש. ואין בה דבר ריק ונ"ל דכולם דרשו דבריהם מן תיבת לטו"ב. הנה רב אמר שהאכילה מאכל יהודי. י"ל דלמד זה דהנה בתורה אחר שהזהירנו השי"ת שלא לאכול הדברים הטמאים כתיב ונטמאת"ם בם. ודרשו ונטמאת"ם שהדברים הטמאים מטמטמין לבו של אדם. לבל יוכל להתבונן בדעת"ו במושכלות וכיון שאין לו דע"ת הנה בהעדר הדע"ת. כתיב גם בלא דע"ת נפש לא טוב (וע"כ אמרז"ל עד שאתם מבקש שיכנסו דברי תורה לתוך מעיך בקש שלא יכנסו דברים האסורים לתוך מעיך דכיון שלא יכנסו דברים האסורים לתוך המעיים. הנה יש לנפש הישראלי. דע"ת הקודש כמד"א לדע"ת כי אני י"י מקדשכם ובודאי יתקשרו בו דברי תורה וכל מה שילמוד יכוון לאמיתו ולא ישכח דע"ת הוא התקשרות מלשון וידע אדם וכו') וכיון שנתברר שהדברים האסורים מטמטמין הדע"ת ובלא דעת נפש לא טוב (ואין טוב אלא תורה לקח טוב נתתי לכם תורתי וכו') הנה מדכתיב בכאן וישני' וכו' לטוב נשמע שהאכילה מאכל יהודי. שהוא בסגולה לטו"ב זו תורה והנה משמיענו זאת במגל"ה הנקרא"ת. אשר פעל ועשה המגיד מראשית אחרית ידע אשר המן עמלקי אשר אחיזתו מן הדע"ת דסט"א יתקומם לנגד דע"ת הקודש ותצטרך אסת"ר להתקומם נגדו בדע"ת הקודש להשמיד את שמו כמ"ש ותקרא אסתר להתך וכו' לדעת מה זה וכו' הנה קודם הגזירה פעל הפועל ישועות. והעלה בלב אחשורוש אשר גדל את המן הדע"ת דסט"א. הנה העלה השי"ת בלבו. לשנות את אסתר לטו"ב שהאכילה מאכל יהוד"י להגביר אצל' דעת הקודש ודהנה בלא דע"ת נפש לא טו"ב ממילא מדעת הקודש היא הנפש בטו"ב וזה יש לרמז בכוונת מרדכ"י מאז שהיה מתהלך לפני חצר בית הנשים לדעת את שלום אסתר וכו' כי מרדכי ידע את כל אשר נעשה הבן הדבר:

סעיף ב

ושמואל אמר שהאכילה קדלי דחזירי למד לה מג"ש כתיב הכא לטו"ב וכתיב התם ובתי' מלאים כל טו"ב ודרשי חז"ל קדלי דחזירי שהותר להם בכיבוש הארץ והנה מרגלי בפומי' דאינשי שעתיד חזי"ר ליטהר הן אמת לא נודע מקומו אי' כי לא נמצא במדרשי חז"ל שבידינו ואפשר הוא בקבל' דלעתיד ב"ב בשעת הכיבוש שוב עתיד ליטהר כיון שהתורה קראתו טו"ב בכיבוש הראשון (דבר השמן נקרא טוב משמני הארץ מתרגמינן טובא דארעא ועוד יתבאר אי"ה) והנה דרשו חז"ל בפסוק ויהי עשו בן ארבעים שנה ויקח אשה את יהודית וכו' עד ארבעים שנה היה צד נשים מתחת בעליהן וכיון שהגיע לארבעים אמר אבא נשא אשה בן ארבעים אף אני אעשה כן הנה הוא כמו החזי"ר שמראה טלפיו ראוני שאני טהור וכן דרשו חז"ל ואת החזיר כי מפריס וכו' על המלכו' הרביעית עיי"ש והנה נצר זדון טס מנו עמלקי והנה נמצא בספרים הקדמונים אשר עשו ראה את בן בנו עמלק אשר הוא קוץ ממאיר לבית יעקב וצוה בצוואה להזדווג ולהתקומם נגד זרע יעקב בכל פעם אשר תמצא ידו והקב"ה צוה בציווי לנו תמחה את זכר עמלק ואמר הקב"ה נראה דבר מי יקום או צוואתי או צוואתך בזה פירשנו המסורה נמסר ב"פ וצ"א וצ"א השדה בעשו וצ"א הלחם בעמלק אכ"מ) וכל העצות רעות וכל הגזירות המה מזרעא בישא הדין כמבואר בזוהר ע"כ המגיד מראשית אחרית גם בכיבוש הראשון בהבטחתו ואכלת את כל העמים התיר לנו בשעת הכיבוש לאכול קדל"י דחזיר"י להורות על הכיבוש האחרון ב"ב כשיעלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו (הוא הנקרא חזיר היער) ויהיה סחר' ואתננ' קדש ליושבים לפני י"י יהיה סחר' ויהנו מטוב' והנה הנצר זדון עמלקי הוא העיקר מזרע עשו הוא היועץ והגוזר גזירות היינו הדעת דסט"א הנה המגיד מראשית אחרית נתן בלב אחשורוש להאכיל את אסתר קדלי דחזיר"י להורות על הענין הנרצ' אשר יהיה חזיר היער עמלק מזרע עשו למאכל למו כאשר ביום ההוא נתן המלך אחשורוש לאסתר המלכה את בית המן צורר היהודים ותשם אסתר את מרדכי על בית המן:

סעיף ג

ור' יוחנן אמר שהאכילה זרעוני' למד לה ג"כ מג"ש כתיב הכא לטוב וכתיב התם נס נא את עבדיך ויתנו לנו מן הזרעונים ונאכלה וכו' ולמקצת ימים עשרה נראה מראיהם טוב ובריאי בשר וכו' והנה כתיב התם ויודעי דעת ומביני מדע (היינו רוה"ק) ואשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך הכניס הש"י בלב אחשורוש להאכילה זרעונים כעין דניאל חנניא מישאל ועזרי' שהיו משיגים רוה"ק והיה בהם ג"כ כח לעמוד בהיכל המלך זה הדבר

היה לה לסימן אח"כ ותלבש אסתר מלכות מלמד שלבשת' רוה"ק ותעמוד בחצר בית המלך הפנימית ברוך הפועל ישועות המגיד מראשית אחרית:

והנה לדעת כולם נלמדו הדברים בג"ש נגד מדת רחו"ם בכדי לכפר עון כדכתיב והוא רחו"ם יכפר עו"ן נתבארו הדברים בכמה מקומות בדברינו עפ"י דרשת חז"ל. ורחמתי את אשר ארחם אעפ"י שאינו הגון אעפ"י שאינו כדאי:

סעיף ד

והמן נופל על המטה על המטה תרין במסורה. דין ואידך ויתחזק ישראל וישב על המטה תתפרש רמיזת המסורה ע"י משאחז"ל כי יד על כס וכו': כביכול נשבע הקב"ה וכו' שאין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימחה זרעו של עמלק והנה המן הוא עיקר קליפת עמלק (כ"ס י"ה בגימ' צ"ה והנה במרכב' טמא' זה לעומת זה המן בגימ' צ"ה והוא המנגד של כס"א דו"ד צ"ה הבן) ורמזה המסורה כשהמן נופל על המטה אשר האדם נשען עליה אז ויתחזק ישראל (סבא כביכול) וישב על המטה הוא הכס' שנשענין עליה ובהעמיק עוד ביותר עפ"י מ"ש הרמ"ז ז"ל המן הי' גלגול עש"ו והנה כתיב ולאם מלאום יאמץ כשזה קם וכו' והנ' רמיזת המסור' ויתחזק ישראל וישב עלהמט' והמן זה עשו נופל ע"ל המט"ה ותתבונן עוד מט"ה בגימ' ד"ן הוא המילוי הז' מן י"ג מלואי הוי' הוא השם הד"ן את העולם בחדש תשרי חדש הז' ומט"ה כלפי חסד (עיין כ"ז בס' ברית כ"ע ומימיו אנו שותים בזה עיי"ש) והנה בראש השנ' אשר יתגזר וההתחזקו' לישראל בו בפר' יתגזר הנפיל' להמן זה עשו ומעתה תלך לבטח בתורת המסו' ויתחזק ישראל וישב על המטה בו בפרק והמן נופל על המטה אמן כן יאמר השם:

סעיף ה

קימו וקבלו דרשו חז"ל בפסוק ויתיצבו בתחתית ההר מלמד שכפה עליהם ההר כגיגית וכו' מכאן מודעא רבא לאורייתא וכו' אעפ"כ הדור קבלו' עליהם בימי אחשורוש שנאמר קימו וקבלו קימו מה שקבלו כבר עיי"ש יש להתבונן כיון שהי' לישראל עד אחשורוש מודעא למה נענשו על שעברו על התור' ועוד יש להתבונן מפני מה דוקא בימי אחשורוש הדור קבלו' הלא מן מתן תורה עד ימי אחשורוש הי' להם נסים נגלים לאין משער ולא קבלוה עד ימי אחשורוש שהי' נס נסתר מלובש בטבע. ונראה לבאר הדבר עפ"י מ"ש בנדרים פ"ג נודרין להרגין ולמוכסין שהוא תרומה וכו' שהוא של בית המלך אעפ"י וכו' ומפרש בגמ' דאמר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם אינם של בית המלך ופריך ליתסר בכל פרי ומשני באומר בלבו היום והנה לפי"ז אם אינו אומר בלבו היום הגם שהי' אנוס נדרו נדר והנה הקשו לפי"ז על הגמ' שאמרו שיש מודעא רבא לאורייתא על שהיו אנוסים הרי לא אמרו בלבם היום. והנה מהרד"ך בתשובותיו תירץ שלא היו יכולין לחשוב בלבם

היום דהשי"ת בוחן לבות וכליות (עיין בספר כסא דוד להרב הגדול מ' חיד"א זלה"ה) ולדעתי אין זה תי' מספיק דיהי' איך שיהי' כיון שהכרח הוא לומר בלבו היו"ם ובזולת זה הגם שהוא באונס נדרו נדר הנה במתן תורה הגם שלא היה להם באפשר לומר בלבם היו"ם נדרם נדר ואין כאן מודעה ונראה עפ"י מ"ש הרב הגדול בעל כה"ג בשם הרלב"ח דהא דבעינן לומר בלב היו"ם הוא מדרבנן אבל מדאורייתא כיון שהוא אנוס אעפ"י שלא אמר בלבו היום אין נדרו נדר ולפי"ז נבא אל הביאור דישראל סברו דיש מודע"א הגם שלא אמרו בלבם היו"ם כיון דמדאורייתא לא בעינן לומר היום וז"ש מכאן מודעא רבא לאורייתא דייקא אבל באמת כל מילי דרבנן מסיני קבלו ובעינן למימר היום וכשלא אמרו היום בלב נדרם נדר ע"כ נענשו כשלא קיימו התורה רק ישראל חשבו כן לסברא שיש להם מודעא כיון דמדאורייתא לא בעינן למימר היו"ם והדור קבלו' בימי אחשורוש בראותם שכל המ"ח נביאים לא הוסיפו על התורה רק מקרא מגלה הנה נתוסף מצוה מדרבנן ונתקבלה בסיני כמ"ש בזוהר וקבל היהודים דא משה דהוא כללי דיהודאי קיבל מגלת אסתר מסיני א"כ המה ראו אז בימי הנס דמרדכי ואסתר דמילי דרבנן ג"כ נתקבלו מסיני. והנה עפ"י מילי דרבנן בשעת מתן תורה אם היה רוצים ח"ו לבטל הנדר היו צריכין לומר בלבם היום וכיון שלא אמרו בלבם היום נדרם נדר ואין כאן מודעא ע"כ הדור קבלוה בימי אחשורוש והוא דבר נחמד:

עפ"י דברינו הנ"ל יבא כמין חומר דברי הרב הגדול מ' חיד"א זלל"ה כתב בספרו דב"ש לפ"י מערכת אות מ"ם מודעא רבא לאורייתא אומרם רב"א הוא עד מ"ש הרה"מ בקידוש יום השבת נקרא קידושא רבא ע"ד סג"י נהו"ר להיות שאין בו רק ברכת בורא פה"ג ואין בו דבר נוסף על ברכת הנהנין וכן רמזו בכאן מודעא רבא נראית כמודעא ואינה מודעא לפי הדין האמת עיי"ש בדברי הרב דקשה לפי"ז הפשט א"כ למה הדור קבלוה בימי אחשורוש עיי"ש מ"ש הרב הנ"ל ולפי דברינו הנ"ל יתכן שפיר דבימי אחשורוש נתגלה היטב שאינה מודעא נ"ל:

סעיף ו

עפ"י הדברים האלה יש לפרש פסוקי מקראי קדש בפ' נצבים פן יש בכם איש וכו' אשר לבבו פונה היום מעם י"י אלקינו ללכת לעבוד וכו' פן יש בכם שורש פורה וכו' והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך וכו' לא יאבה י"י סלוח לו כי אז יעשן וכו' (עיין בס' כסא דוד והרב החיד"א שמפרש ג"כ הפסוקי' הללו ע"ד המודעא ומקשה ומתרץ שם עיי"ש) ולדרכינו יונח הכל וה"פ פן יש בכם איש וכו' אשר לבבו פונה מעם י"י אלקינו רצ"ל לבבו פונה לזה לומר שהוא

מודעא הגם שלא אמרו בלבם היום כיון שקבלת התורה הוא מעם י"י אלקינו ועפ"י דברי י"י אלקינו היינו מדאורייתא א"צ לומר היו"ם רק מדרבנן צריך לומר היום והנה הוא יסבור שאין בדברי חכמים ממש ח"ו ולא ניתנו בסיני ע"כ והתברך בלבבו לאמר שלום יהי' לי כי בשרירות לבי אלך דאנוס הייתי לא יאבה י"י סלוח לו וכו' דכיון שאינו חושש לדברי חכמים אשר הם ג"כ תורה גמורה מסיני וחמורים ד"ס יותר מד"ת וכל העובר ע"ד חכמים ח"מ ע"כ סיים אח"כ ומחה י"י וכו' רחמנא לשזבן ואנחנו בני אל חי מאמינים בי"י ובתורתו ובכל דברי חכמים הכל ניתן מרועה אחד:

סעיף ז

בספר דב"ש לפ"י הביא בשם הרב ר' הרח"ו זללה"ה אסתר היתה גלגול יע"ל והמן היה גלגול סיסרא עיי"ש וי"ל לדעתו זה שרמזה אסתר וצומו על"י יע"ל והנה י"ל כמו שיעל מסרה א"ע לביאה אסורה בכדי להציל את ישראל כן אסתר באת ברצון לביאה אסורה בכדי להציל את ישראל ומה שזימנה את המן לאכול ולשתות כמו בגלגול הראשון ותפתח את נאד החלב ותשקהו ועי"ז היתה מפלתו כן בכאן זימנ' את המן גלגול סיסרא לשתות דייקא. ובזה יצדק לך מה שאינו מובן מה דכתיב והמ"ן נופל על המטה אשר אסתר עליה היינו כמו בגלגול הראשון בין רגלי' כרע נפל שכב ועי"ז היתה מפלתו כן בכאן נפל הרשע על מטת' ולא הוסיף קום כן יאבדו כל אויביך י"י:

סעיף ח

ויש לרמוז אצל אברהם אבינו ויט"ע אש"ל (בגימ' סיסרא) בבאר שב"ע (שבע בעילות בעל ויצא ממנו הנה"ק נשמת רע"ק) ע"כ ויקרא שם (דייקא) בשם י"י (שעל אותה הישועה אמרה דבורה אנכי לי"י אנכי אשירה. משא"כ בגלגולי האחר אצל המן לא נזכר השם במגלה:

סעיף ט

עוד שם בשם מדר"ש אליהו בשם מהרח"ו אסתר היתה גלגול חו"ה עיי"ש (ואל תתמה על החפץ כי אין בעניני' כאלה סתירה כי בעניני גלגולים יש בחי' שונות לאין מספר (עיין בכתבי מר"ן האריז"ל המן הי' מבחי' נח"ש שפית' את חו"ה לאכול אכילה אסורה והבי' מית' לעולם כמו כן זאת היתה עצתו במשתה אחשורוש להאכיל את ישראל מאכלות אסורת ועי"ז נתגבר להביא מית' ח"ו והנה נרמז (המן הוא נחש) מן התורה (המן העץ וכו') ולתקן כל אלה צותה אסתר (היא חוה) וצומי על"י כי אנ"י הוא שגרמתי כל אלה בשמעי לעצת הנחש באכילה ואמרה ובכן אבא אל המלך אשר לא כדת וכאשר אבדתי (שהנחש הטיל זוהמא בחוה ואבדה מעלתה הראשונה) אבדתי (גם כעת אחשורוש יבעול אותה ברצון) והנה נתקיים אז בהמ"ן הוא בחי' נחש. הוא ישופך ראש שנתלה

בראשו על העץ וזה שנרמז במגלה ובבא' לפני המלך (סתם מלך מלכי המלכים) אמר עם הספר (התורה) ישוב מחשבתו הרעה אשר חשב על היהודים על ראשו רצ"ל כבר נרמז מיתתו בתורה הוא ישופך רא"ש המ"ן העץ וכו':

סעיף י

במרש הדס"ה היא אסתר מה הדס"ה ריחה מתוק וטעמ' מר כך אסת"ר מתוקה למרדכ"י ומרה להמ"ן וכתב הרב הגדול חיד"א הנ"ל דאסתר גלגול חוה והמן נתלבש בו הנחש ומרדכי גלגול יעק"ב כמ"ש גורי האריז"ל לכן אסתר (היא גלגול) חוה מרה להמן שהוא הנחש שהחטיא' ומתוקה למרדכ"י שיעקב גלגול אדם הראשון עכ"ל והנני מוסיף לפמ"ש כ"פ אשר כל החושים נזכרו בחטא אדה"ר אבל חוש הרי"ח לא נזכר ע"כ תתבונן שחוש הרי"ח לא נתפגם כ"כ בחטאו ע"כ הוא דברים שהנשמה נהנית ממנו ולא הגוף. ע"כ הריח הי' מתוק למרדכ"י. וגם הוא היה נק' מר דרור. ע"כ ויצעק צעקה וכו' שהקול וכו' שהקול יפה לבשמים והטעם מר להמ"ן שפית' הנחש את חוה לחוש הטעם:

סעיף יא

הרב הגדול מ' חיד"א הנ"ל פירש בשם הראשונים הפסוק בתהלים ישמח צדיק כי חזה נקם וכו' והוא כשנעשה לאדם נס והוא בזכותו זוכה לראות במפלת אויביו אך אם אינו בזכותו הנה ניצול אבל אינו זוכה לראות במפלת אויביו ואפילו אין הנס בזכותו אם הנס נעשה בתגבורת מדת הרחמים יכול לראות במפלת אויביו ובזה פירשו הראשונים ז"ל הפסוק הנ"ל ישמח צדיק כי חזה נקם כשראה בעצמו מפלת אויביו וכו' ויאמר אדם אך פרי לצדיק היינו זה ודאי פרי הצדיק ובזכותו דאילו לא היה הנס בזכותו לא היה זוכה לראות בעצמו במפלת אויביו והרב החיד"א זללה"ה הוסיף לבאר שארית הכתוב אך יש אלקים שופטים בארץ ר"ל דא"א לומר דלעולם אין זה זכות הצדיק ומה שהוא בעצמו חזה הנקם הוא לבעבור שהיה זמן תגבורת מדת הרחמים לזה סיים אך יש אלקים שופטים בארץ ר"ל דמיירי כשרואים שמדת הדין מתוח' לשפוט תבל ע"כ לומר מה שראה הצדיק בעצמו הנקם הוא פרי זכיותיו עכ"ד והנה בני ישראל בהודאתם להש"י שזכו בעצמם לראות הנקמה באויביהם כי העץ היה גבוה חמשים אמה הנה הם אינם תולים בזכותם רק בתגבורת מדת הרחמים ע"כ אומרים בהודא' ואת' ברחמ"ך הרבים וכו' ויתבאר אי"ה:

מאמר ח

סעיף א

בו ידובר בענין מצות משלוח מנות ומתנות לאביונים והוא צדקה וג"ח ונקרא שם המאמר צדקה וחסד:

מצות משלוח מנות ב' מנות לאיש אחד עיין במאמר מגל"ה נקרא"ת סי' ח' ב"פ מנ"ה בגימ' דג"ן וגפ"ן להורות על הבעל תשובה דאישתני למעליותא כמו דגן וגפ"ן כדכתיב אצל בעלי תשובה בפ' תשובה יחיו דג"ן ויפרחו כגפ"ן. ע"ש ותבין אין הצורך לכפול הדברים:

סעיף ב

טעם למה תקנו בפורי"ם מצות משלו"ח מנו"ת ומתנות לאביונים נ"ל עפמ"ש הרב מ' חיד"א בס' כסא דוד (דמ"ב ע"א) בפי' הפסוק פזר נתן לאביונים צדקתו וכו' ואמרו בגמ' בתרא שאלו לשלמה בן דוד עד היכן כחה של צדק"ה א"ל צאו וראו מ"ש דו"ד אבא פזר נתן וכו' ופי' בזה הרב הנ"ל עפמ"ש תלמידי האריז"ל הגם דקי"ל דעביר' מכבה מצוה אבל אין עבירה מכבה תור"ה וכן צדק"ה וג"ח אין עבירה מכבה צדק"ה וז"ש שלמ' צאו וראו (עד היכן כחה של צדק"ה) ז"ש אבא פזר נתן לאביוני"ם צדקתו עומדת לעד שאין עבירה מכבה אותה עכ"ד והנה יש לנו לומר דהנה אנשי כנה"ג ראו שנתחייבו שונאיהם וכו' מפני שהשתחוו וכו' ומפני מה שנהנו וכו' המה ראו כן תמהו הלא אפילו חטאו ועיו הלא כל אחד מישראל יש בידו חבילות חבילות של מצות. ומשנה שלימה שנינו כל העושה מצוה אחת כתיקונה מטיבי"ן לו ומאריכי"ן ימיו ושנותיו והאיך יוגזר גזירה על כלל ישראל ח"ו. אלא ע"כ דהמצות לא הועילו דעבירות כיבו המצות ואי קשיא הרי היה בודאי בידם גם מצות לימוד התור"ה זה ג"כ לא קשה מידי דלא הועיל' התורה דעד היום הי' להם מודעא (כמ"ש המפרשים דעל מעשה המצוה אמרו נעשה ונשמע ועל הגיון התורה היה להם מודעא או עפמ"ש במקום אחר דסברו שהוא מודעא) וע"כ קיימו וקבלו והדור קבלוה בימי אחשורוש מאהבה בכדי שיהי' בידם ברצון שכר הגיון התורה ושוב לא יכבה אותה עבירה וע"פ שנים או ג' עדים יקום דבר תקנו למזכרת ג"כ מצות משלו"ח מנו"ת (ג"ח) ומתנו"ת לאביוני"ם (צדקה) שכל אלה המצות אין עבירות מכבות אותם ושוב לא יתחייבו ושוב לא תהיה גזירה כזאת לעולם ואפילו בדור שכולו חייב ח"ו כיון שיש ביד ישראל מצות הגיון התור"ה וצדק"ה וג"ח וצדקתם עומדת לעד:

מאמר ט

סעיף א

בו ידובר מענין מצות סעודת פורים וחייב אדם לב"סומי וכו' ונק' שם המאמר משתה ושמחה:

מנהג ישראל תורה היא נהגו להשתנות במלבושים שונים בזמן הסעודה ושמחת פורים ולא דבר ריק הוא והנה התבוננתי מן החרכים בתורתו של הרב המפורסים מהר"מ

חאגוז שהוא לזכר מה שאמרו רז"ל הם לא עשו אלא לפני"ם (מה שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר) אף הקב"ה לא עשה עמהם אלא לפנים ע"כ השתנו' בזמן השמחה במלבושים שונים ולא ניכר הפנים של מי הוא דבר הנחמד בפשטיות המנהג:

סעיף ב

אבל אומר לך את אשר עם לבבי מצאתי ראיתי בזוהר שלח דף קס"ט ע"ב א"ל ר"ש ודאי ידענא דאתן מלבישין תמן (בגן עדן) בלבוש יקר דגופא דהוא קדושאי אי הוה כגוונא דא בהאי עלמא ב"נ דאיתחזי בההוא גופא כגוונא דאתון קיימין בההוא עלמא (ר"ל אם אירע באיזה פעם גם בעוה"ז שיתלבש האדם באותו הלבוש והגוף יקר ורוחנייי שבג"ע) א"ל מלה דא שאילו קמי' רב מתיבתא וכו' ואיהו אמר דהא הוה בהאי עלמא הכי מנלן דכתיב ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות אתלבשת בההוא דיוקנא דההוא עלמא מלכו"ת דא רוחא דקודשא דהא מלכות שמיא נשיב רוחא מהאי רוחא דאוירא דהאי עלמא ואתלבשא בי' אסת"ר וכדין עאלת קמי' מלכא אחשורוש וחמא ההוא דלבושא דנהורא דיוקנהא אדמי למלאך אלקים פרחא מיני' נשמתא לפום שעתא (בזה יתכן במקרא ויה"י כראות המלך את אסתר וכו' ל"ל למימר ויה"י לישנא דצערא הל"ל וכראות המלך אך הוא להשמיענו הגיע ו"י וצער פרחה נשמתו לפי שעה מגודל הפחד נ"ל) מרדכ"י אוף הכי דכתיב ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכו"ת לבוש מלכו"ת ודאי דיוקנא דההוא עלמא וע"ד כתיב כי נפל פחד מרדכ"י עליה' פחד מרדכ"י ולא פחד אחשורוש אמר ר"ש כמה מתיקין אינון מילין זכאה חולקיה והא ידענא דצדיקיא בהאי עלמא מתלבשן בלבושא דאיקרי לבוש מלכות והכי הוא ודאי א"ל אוירא דג"ע נשיבו דרוח קודשא אינון ומתלבשן בי' צדיקייא כגוונא דהוו בהאי עלמא ולבתר רוח קודשא שראת על רישא דכל חד וחד ואתעטר ואתעבידא ליה עטרה וכך הוה למרדכ"י (בעוה"ז נ"ל) דכתיב בלבוש מלכו"ת דיוקנא דההוא עלמא ולבתר ועטרת זהב גדולה דא עטרת דשריאת על רישיהון דצדיקייא בההוא עלמא קבילו ישראל אורייתא כגוונא דא הוה להון עד וכו' עכ"ל ומעתה הרי שלך לפניך מנהג ישראל תורה היא שנהגו בשעת השמחה להתלבש בלבושים שונים לזכרון הנס והפלא שהתנוסס הש"י עם מרדכ"י ואסת"ר שנתלבשו במלבושי יקר רוחניים מה שמלובשין הצדיקים בג"ע והנה תראה בדברי הזהר שכן הי' לישראל במתן תורה ותבין לפ"ז משאמרז"ל הדר קבלו' בימי אחשורוש:

מאמר י

סעיף א

בו יבואר דרושים לפרשת פרה וקרא שם המאמר חקת התורה:

דרוש א

זאת חוקת התורה אשר צוה י"י לאמר הנה מהראוי להבין למה נאמרה המצות הזאת בחוק"ה אם הוא שאין לחפש בה טע"ם רק לקיימה בחוק"ה מבלי טע"ם הנה גם בכל המצות שאין מפורש בהם טעם בתורה כן הוא דלא קיי"ל כר"ש דדריש טעמא דקרא וודאי אין כוונת ר"ש לכוין זה הטעם דאמור בפשוטו. כי הנה ר"ש דורש טעמים בזהר פלאי פלאות ורזין דרזין בעסק המצות וחלילה לומר מי שאינו מכוין כל זה אינו יוצא י"ח המצות בעשיית' ואם הכוונה אומרו המצוה הזאת בחוקיה. היינו דבשארי המצות ג"כ אין מן הצורך לכוין בעשיית' טעמים עכ"ז המחפש ומבין יוכל להתבונן בהם טעמם (כפי אשר חלק לו השי"ת בבינ' הגם שא"א לבוא לתכלי' טעמיהן כי הוא שכל אלהי) משא"כ פר"ה אדומ"ה לא ישיג האדם כלל שום טעם הרי גם במצות פר"ה יש טעמים גנזי נסתרות לי"י אלקינו הלא המה באוצרי המקובלים וגם לפי פשיטו עיין בדברי ר"מ הדרשן (הביאו רש"י ז"ל והוא מהראשונים דבריו ז"ל הם כעין מדרש) וגם יש לדקדק זאת חקת התורה אשר צוה י"י לאמר דבר אל ב"י הל"ל מקודם דבר אל ב"י ואח"כ זאת חקת התורה וכו' וגם מהו הלאמ"ר כבר נאמר לאמר בפסוק הקודם ולהבין כ"ז התבוננתי בדברי חז"ל במדרש אר"י דסכנין בשם ר' לוי על כל דבר ודבר שהיה הקב"ה אומר למשה היה אומר לו טומאתו וטהרתו כיון שהגיע לפ' אמור אל הכהנים א"ל מש"ה רבש"ע אם נטמא זה במה תהא טהרתו לא השיבו (הקב"ה) באות' שעה נתכרכמו פניו של משה כיון שהגיע לפ' פר"ה אדומ"ה א"ל הקב"ה באותה שעה שאמרתי לך אמו"ר אל הכהנים אמרת לי אם נטמא במה תהא טהרהו לא השבתיך זו טהרתו ולקחו לטמא וכו'. והנה עם היות שהדברים היה מקובלים אצלם בתורה שבע"פ אעפ"כ מהראוי שיהיה מזה איזה רמז בתורה שבכתב ונ"ל דדרשו זה מהפסוק אמרות י"י אמרו"ת טהורות (שהתחילו שם בעלי המדרש לפתיחת פ' אמור) דנקט ב' פעמים אמרו"ת. רצ"ל באמיר"ה אחת של הקב"ה לא השמיע הטהרה היינו בפ' אמור אל הכהנים עד שבאמיר"ה אחרת היינו בפ' פר"ה דכתיב בה אמיר"ה יתיר'. זאת חקת התורה אשר צוה י"י לאמ"ר באמירה יתיר' הכוונה הוא שהשמיע בכאן הקב"ה טהרת האמירה הקודמת וידוקדק בזה לאמ"ר וגם מ"ש זאת חקת התורה קודם שאמר דבר אל ב"י שזהו רק הקדמה למש"ה זאת חקת התורה אשר צוה י"י לאמ"ר רצ"ל תשובה לדברי תורה הקודמת ששאלתי מאז ולא

אמרתי לך הנני אומר לך כעת ושיעור הכתוב כך הוא זאת חק"ת התור"ה (אשר אשמיעך כעת) אשר צוה י"י (מקדם) לאמ"ר (בפ' הנאמרת באמירה פ' אמו"ר) והנה דברי המדרש הזה יתישבו הדקדוקים האחרונים שדקדקנו בפ':

אבל הקושי' הראשונה במקומה עומדת למה נאמרה המצוה הזאת בחוק"ה ומה הוא החוק"ה שבה יתר משארי המצות והנה רז"ל במדרש אמרו ז"ל ר"י פתח כ"ז נסיתי בחכמה אמרת"י אחכמה והיא רחוקה ממני וכו' אמר שלמה על כל אלה עמדתי ופ' של פר"ה אדומ"ה חקרתי ושאלתי ופשפשתי אמרת"י אחכמה והיא רחוקה ממני ע"כ והנה מהיכן המציאו מה שאמר שלמה אמרת"י אחכמ' וכו' על פר"ה אדומה נ"ל דלמדו כעין ג"ש אמרת"י היינו אות' הפ' שנאמר בה אמירה יתירה ומפרשת ומבארת פ' אמו"ר נ"ל אך דעפ"י מדרשיהם זה ביותר יקשה הקושי' הנ"ל שלמה שנאמר בו ויחכם מכל האדם לא היה יכול להתבונן שום טעם בפ' פר"ה אדומה והנה ר"מ הדרשן המציא טוב טעם אפילו בפשטיית הדרש ומכ"ש שישנם תילי תילים סודות נמסרו ליודעי' והנם בכתובים ונ"ל לתרץ הקושי' הזאת עפ"י דברי המדרש שהבאתי מקודם דהנה מהראוי להתבונן באמת מפני מה לא השיב השי"ת למשה באותו פרק ששאל לו טהרת טומאת מת וגם למה נתכרכמו פניו של משה ומה דאג ע"ז ונ"ל לתרץ הכל בעזה"י עפ"י דברי ר"מ הדרשן דכל מעשי הפר"ה לכפר על עון העג"ל וכמ"ש רש"י ז"ל בשמו:

והוא בהקדים לך מה דידוע ע"פ התורה דידיעתו ית"ש אינה מכרחת להאדם בעל הבחירה שהבחירה חפשיית אצלו דאלת"ה א"כ אין כאן שכר ועונש כיון שאין בחיר' והתורה בכל פינת יסודתיה מלאה מיעודת שכר ועונש הנה מוכח מזה שהבחירה חפשיית וג"כ ידיעתו ית"ש ג"כ מוכח לרבבות מן התורה כענין אמרו ואני ידעתי כי לא יתן אתכם מלך מצרים להלוך והנה רואה ידוע' ובחירה ב' העניינים מתאמתים לנו באמונת התורה ואין מבוא לשכל האנושי להשיג בשכל איך יתאמתו ב' הפכיים וכבר דברו בזה כל שלטי הגבורים אבל האמת הנכון שמחוייבים אנחנו ע"פ התורה להאמין בידיעה וגם להאמין בבחיר' וזה כל יסו"ד התורה והגם שאין דעת ושכל האדם משיג מציאות הענין האיך יתכנו ב' העניינים הנה כתב בזה החסיד הקדוש בעל חוב"ת הלבבו"ת וזה תוכן דבריו כיון דהידיעה ובחירה שניהם מוכרחם ע"פ התורה ושכל האדם א"א לו להשיג מציאות שניהם הנה אנחנו מחויבים להאמין אמונת אומן בשניהם ואם רץ לבך למה לא הודיע הש"י בשכלינו לתתבונן אמיתיית ב' העניינים בשכל אנושי אל לבך הלא נתאמת לנו שהש"י הוא טוב ומטיב וכל מה שהוא לטובתינו הוא מטיב לנו ואלו הי' יודע הש"י שהמושכל הזה הוא לטובתינו היה מודיע לנו אלא ע"כ החכמ"ה

העליונה כביכול הוא שאין המושכל הזה לטובתינו ולפיכך לא הודיע לנו הש"י המושכל הזה רק להאמין כל זה ע"פ אמונת התורה ע"כ תוכן דברי החסיד הקדוש הנ"ל (ולהלן נבאר אי"ה את אשר עם לבבי למה לא הודיע הש"י המושכל הזה):

והנה עם היות שאין הידיע"ה מכרחת והבחירה חפשיית זה דוקא ידיע' אבל דבורו ית"ש מכריח וא"א שישתנ' כדכתיב כן יהיה דברי אשר יצא מפ"י לא ישוב אלי ריקם כ"א עשה את אשר חפצתי וכו' כן פי' הפסוק הקדוש מהר"ם אלשיך ז"ל בס' ישעי' והוא מוסכם מכל הקדמוני' עפ"י יסודי התורה:

הג"ה ועפי"ז פרשנו בטוב טעם פסוק חזון ישעי' בן אמו"ץ אשר חזה על יהודה וירושלים דתיבת אשר חזה מיותרין ופירשנו דידוע דרגא דנביאה היא גדולה מן חזיו"ן ונ"ל החילוק בין ב' המדריגות נבואה הוא לשון ניב שפתים דהיינו דיבור שהמתנבא היה שומע דיבור מאת השי"ת כביכול וחזיו"ן הוא לשון ראיה שאינו שומע דברי הש"י רק רואה באותיות דברי' העתידים לבוא והנה לפי הדברים הנ"ל יש חילוק שהחזון כיון שלא בא בדיבור יכול להשתנות לצירופים אחרים ע"י מעשי בני אדם הבחיריים משא"כ בדיבור הנבואה הנה נאמר כן יהיה דברי אשר יצא מפי וכו' והנה ישעיה הנביא שגבה מעלתו מאוד נביא בן נביא ומזרע מלוכה והנה נאמרה לו הנבואה הזאת בחזיון שהיא מדריגה קטנה מן נבואה לזה בא הכתוב לתרץ הקושיא הזאת באמרו חזון ישעי' בן אמוץ הנה הוא ישעי' שגבה במעלהו ומעלת שמו והוא בן אמוץ ג"כ נביא מזרע מלוכה ולמה לא נשפע לו רק חזיון ולא נבואה לזה נאמר אשר חזה רצ"ל הסיבה אשר חזה ולא ניבא הוא להיות החזיון הוא על יהודה וירושלי' רצ"ל שהוא פורעניות על שונאי יהודה וירושלים והש"י שוקד לטובתם ומצפ' אולי ישובו לזה לא הראו לו רק בחזיון לא בדיבור המוכרח להתקיים נ"ל:

ומעתה תתבונן כיון שכל מעשה פר"ה היה לכפר על עון העגל הנה הגם שהיה זה גלוי וידוע לפניו ית"ש שעתידין לחטוא ויצטרכו לכפרת הפרה עכ"ז הידיע' אינה מכרחת והבחירה היתה חפשיית אצל ישראל הנה לא היה באפשרי שיאמר הש"י למשה זאת המצוה בדיבור קודם החטא דא' יהיה ישראל ח"ו כמוכרחים לחטוא ולא תהיה בחירתם חפשיית ושוב לא יגיע להם עונש (והנה ר"מ הדרשן ע"כ ס"ל דאחר מעשה הענל נאמרה פרשת פרה וגם התנא בעל המדרש ס"ל כן ופ' אמור אל הכהנים לדעתם נאמר קודם מעשה העגל) ע"כ לא היה באפשרי שישיב הש"י תשובה למשה (אז כששאל בפרשת אמו"ר אם נטמא זה במה תהא טהרתו) ולא השיב לו מפ' פרה מפני שעיקר מעשה פר"ה באת על חטא לתקן עון עגל ולא היה רצונו ית"ש להביא הדבר אל עולם הדיבור כדי שלא יהיה כמוכרחי' רק ישאר להם הדבר בבחירה הגם שהי' הדבר אצלו ית"ש בידועה אין הידועה מכרחת והבחירה חפשית וע"כ נתכרכמו פניו של משה באותה שעה ששאל בפ' אמור ולא השיב לו הקב"ה כי הבין מש"ה שיש בידיעתו ית"ש איזה

דבר הניתן לבחירה ע"כ אין ברצונו ית"ש להביא הדבר לבחי' דיבור ולפי"ז נודע לנו מן פ' פר"ה אדומ"ה אמיתיית ידועה ובחירה והנה השכל האנושי א"א לו להשיג הצדקת ב' הענינים ביחד אכל מחוייבים אנחנו להאמין עפ"י התורה הצדקת ב' הענינים ואין לחקור בחקירות כי השכל האנושי לא ישיג זה אבל המה אמיתיים מצודקים בשכל אלקי הגם שיש ידיעה עכ"ז משפטי י"י אמת להעניש ולהשכיר כי הבחירה חפשיית:

עיין בדברי הקדוש באוה"ח בראשית מה שפי' בדברי הרמב"ם בזה דהיינו שאצל האדם א"א לומר עליו שידע איזה דבר ולא ידע אותו דבר כי יהי' ב' הפכיים. אבל הבורא ית"ש הנה הוא כל יכול אפשר לומר יודע העתידות מה שהאדם עתיד לעשות ומעניש ומשכיר את האדם על עשייתו כי הבחירה אצלו והוא ית"ש כל יכול. יודע ואינו יודע בנושא אחד ואין שכל האנושי מבין זה והנה עיין מ"ש לעיל בשם החסיד בעל חו"ה שאמר אלו היה יודע הש"י שהשגת ענין הזה טוב לנו להשיגו בודאי היה ניתן כח בשכלנו להשיגו כי ידענו שהוא טוב ומטיב אלא ע"כ שיודע הש"י אשר טוב הוא להעלים מבני אדם המושכל הזה רק להתנהג בזה הענין עפ"י דרכי האמונה עפ"י תורה האלקות:

ואני אמרתי בעניי להבין במעני קט. להבין איזה דבר מהו הטובה שעשה התמים דיעות שהעלים המושכל הזה מבני האדם רק להניח הענין להאמין עפ"י יסודי התורה אשר הוא ית' כל יכול ונוכל לומר אצלו הית"ש ב' הפכיים ביחד ידע ולא ידע. ונשכר בזה מה שנצטוינו עפ"י התורה והלכ"ת בדרכי"ו. הם גם אנחנו מחוייבים לעשות כזאת והוא מה שנצטוינו מפי חז"ל והיה דן את כל האדם לכף זכות הגם שהאדם הוא בן שכל ואפי' בעל רוה"ק ויודע אשר שבע תועבות בלב הרשע ונתאמת ענין הרשע אצלו בידועה ברורה הנה האדם המשכיל זאת ישים אל לבו והלכת בדרכיו כתיב מה הוא ית"ש ידע ולא ידע ביחד כביכול גם אנחנו מחוייבים לעשות כזאת. הנה הדבר הזה (היינו העלמת הענין בשכל רק להאמין באמונת התורה כנ"ל) הוא טובה גדולה לקיום התורה ולקיום העולם ידיד הקורא תלטוש עיני שכלך ותתבונן הענין הזה כי ילאה הקולמוס להסביר הענין הזה עלי מכתב:

והנה אומר לך עוד את אשר עם לבבי הטובה הגדול' אשר עשה הש"י מה שלא נתוודע לבני אדם עסק הצדקת שכר ועונש (אחר התאמתות הידיעה) כי אם באמונת התורה דהנה השכר והעונש הוא לאדם בין בעוה"ז בין בעוה"ב בין לעתיד לבא בזמן המשיח ולימות התחי' הכל כפי משקל אל דעות והנה אדם אין צדיק בארץ ומה יעצור כח יציר חומר לצאת י"ח לפני היוצר כל הן שמים לא זכו בעיניו ובמלאכיו ישים תהלה ואיך יצדקו קרוצי גושיו במשפטיו הנה אם הי' עסק שכר ועונש מושג בשכל אין מבוא להנצל

במשפטיו ברי' קטנה מעוטה בדעת לפני תמים דיעות אבל כיון שענין הצדקת ידיעה ובחירה נעלם משכליני ולא נוכל לצייר הענין בשכל רק נאמין הצדקות הענין עפ"י התורה ואמונה זו הוא כלל התורה הנה כיון שנאמין זה רק עפ"י התורה הנה בני תורה אנחנו ובישר לנו הש"י עפ"י נביאו בהתהלכך (בעוה"ז התורה) תנחה אותך בשכבך (בקבר) תשמור עליך והקיצות (לזמן התחי') היא תשיחך הנה כשבאים ישראל למשפט הן במשפט העוה"ז ועוה"ב ולעתיד להעניש ולהשכיר על מעשיהם. הנה נזכר לפניו ית"ש איך היה אמונת ישראל בענין השכר ועונש הלא שכלם לא השיג זה רק האמינו בזה עפ"י התורה א"כ הם בני תורה ויקוים בהם בהתהלכך תנחה וכו' והתורה תמליץ טוב בעדיהם בעוה"ז ולעוה"ב ולימות המשיח והתחי' ויצאו בדימוס ועמך כולם צדיקים א"כ העלמת הענין הזה מאתנו מן השכל ולהאמינו עפ"י התורה למעלה מן השכל הוא לטוב לנו כל הימים ולהתנהג עמנו בחסד וברחמים אשר הוא למעלה מן השכל הבן הדבר היטב:

ועפי"ז פירשנו בטוב טעם ודעת ענין נוסח הוידוי שתקנו אנשי כה"ג והוא סרנו ממצותך וממשפטיך הטובים וכו' ואתה צדיק על כל הבא עלינו כי אמת עשית ואנחנו הרשענו מה נאמר לפניך וכו' הלא כל הנסתרות והנגלות אתה יודע אתה יודע רזי עולם וכו' אין דבר נעלם ממך וכו' ובכן יהר"מ וכו' שתמחול ותסלח ותכפר וכו'. והנה יש להתבונן ענין הנוסח מה נאמר לפניך וכו' ומה נספר וכו' אם הכונה מה נאמר לפניך בפי' פרטי העונות הלא אתה יודע אין זו טענה כיון שנצטוינו עפ"י התורה לפרט החטא. וכאשר הוכיחו מן הפסוק אנא חטא וכו' ויעשו להם וכו'. הנה אין לפטור א"ע מציוו אלקינו בטענה אנושיית לומר לפניו רבש"ע למה נצטרך לפרט החטא הלא אתה יודע כי אין לבקש טעמים למצתיו ית"ש ובפרט שזה ח"ו כמנגד להציווי וחוץ לזה הלא כבר פורטים החטאים מקודם כאמור אשמנו בגדנו וכו' ועוד יש להתבונן בנוסח אתה יודע רזי עולם ותעלומות וכו' אין דבר נעלם ממך וכו' ובכן יהר"מ שתמחול וכו' האיך תלוי זה בזה לומר רבש"ע הלא אתה יודע רזי עולם וכו' ע"כ תמחול ותסלח וכו'. אבל לפי דברינו יומתק הענין בטוב טעם אחר אמירתינו הוידוי בפרטות הנה אומרים סרנו ממצותיך וכו' (בבחירנו) ואתה צדיק על כל הבא עלינו (כי ידיעתך לא הכריח' אותנו) כי אמת עשית ואנחנו הרשענו (בבחירה) והנה מי שאינו נכנס עמנו באמונה הנה יחקור על הענין ויוכל ליקח לו זה לטענה לפטור א"ע מן הדין באמור הלא הכל גלוי לפניו ית' מבראשית ואנחנו מה עשינו. אבל אנחנו בני אל חי חלילה לנו להוציא זה מפינו מאמינים אנחנו בתורה המתאמתת לנו ידיעה ובחירה רק זאת הוא לנו לטענה. כיון

שאנחנו מאמינים כ"ז עפ"י התורה (הגם שהשכל אנושי מנגד) הנה נקראים אנחנו בני תורה ע"כ לך י"י הסליחה ע"פ הבטחתך בהתהלכך וכו' כנ"ל. וז"ש מה נאמר לפניך וכו' ומה נספר לפניך וכו' כי חליל' לומר לפניך זאת לטענ' הלא כל הנסתרו' והנגלו' אתה יודע ואילולי ח"ו לא היינו מאמינין בתור' בודאי היינו יכולי' לומר כן רק אנחנו מאמינים עפ"י התורה אשר אתה צדיק על כל הבא עלינו כי אמת עשית ואנחנו הרשענו (בבחירתינו). וגם אתה יודע רזי עולם וכו' ומאמינים אנחנו ג"כ בידיעה וכיון שכן הוא א"כ אמונתינו הוא רק עפ"י התורה א"כ בני תורה אנחנו. ובכן בעבור זה יהר"מ שתמחול ותסלח וכו' כהבטחתך אשר התורה (שהוא למעלה מן השכל) תמליץ טוב בעדינו שלא להתנהג עמנו במשפט אשר הוא כפי השכל (היינו בערכינו בעוה"ז) רק בחסד ורחמים שהוא למעלה מן השכל ואתה תבין:

והנה אודיעך ידידי אגב אורחא בכאן ותשכיל ותדע בזה הים הגדול רחב ידים. תלמוד שלנו תמצא בו כמה פעמים מלתא דאתיא בק"ל וחומ"ר טרח וכתב לה קרא ולמה בזאת ולמה לא מצינו כזאת בשארי המדות הי"ג שבתורה לומר מלתא דאתיא בג"ש ובבנין אב וכיוצא טרח וכתב לה קרא (הגם שהר"ן ז"ל דחק לפעמים מחמת הכרח איזה קושיא לומר מלתא דאתיא בג"ש טרח וכו'. אבל לא מצינו בש"ס בפי' רק מדת ק"ו) ומהראוי להבין למה ישתנה בזה מדת הק"ו מכל המדות. וגם טורח זה למה לנו גם במדת הק"ו ונ"ל דהנה כל המדות אינם על פי שכל אנושי רק מקובלים בתור' ומדת ק"ו בלבד הוא גם כן ע"פ השכל ובכדי שנדע שהתורה הוא למעלה מן השכל והוא רצונו ית"ש ואין להשתמש בחקירו' אנושיית בדרכי התורה ע"כ מלתא דאתיא בק"ו (שהוא שכל אנישיי) טרח וכתב קרא מן התורה. וכיון שנכתב הדבר בתורה הרי הוא למעלה מן השכל:

ומעתה הסכת ושמע הנה מדת הק"ו שהוא שכל אנושי נק' די"ן כמאמרם ז"ל בכ"מ והלא די"ן הוא כמדת הדי"ן הוא כביכול (בערכנו) ע"פ שכל משא"כ מדת החס"ד הוא למעלה מן השכל כמש"ל. ע"כ תתבונן ע"פ מאמרינו מדת ק"ו נק' די"ן כמ"ש. והנה טרח וכתב לה קרא היינו מדת אל שבתורה שבכתב בי"ג מדות של רחמים כנודע ושם א"ל מור' על חס"ד גמור כמד"א חסד אל כל היום ומעתה בין והתבונן את אשר כתבתי לך שלשים במועצות ודעת אם הנהגתינו הוא רק מה ששופט השכל הנה כביכול התנהגות משפט העליון הוא ע"פ הדין משא"כ כשהנהגותינו הוא ע"פ התורה האלקית אמונת אומן למעלה מן השכל גם במשפט העליון כביכול יצו חסד"ו קדוש יעקב והוא במשפט אמת כמש"ל. ע"כ מדת ק"ו שהוא שפיטת השכל ונק' דין כמ"ש טרח וכתב לה קרא בתורה שהוא למעלה מן השכל בכדי שיגבר חסד"ו עלינו גם במשפט ודין ע"כ המדה

של רחמים שבתוה שהוא מכוון נגד מדת ק"ו (שתורה שבע"פ) הנה הוא מדת שם א"ל הוא מורה בכל מקום חס"ד כמד"א חסד אל כל היום ממולא תתבונן היטב בדבר המשפט גופ' משפט לאלקי איום הוא ית"ש כחפץ להצדיק עם זו במשפט ולהתנהג עמהם במדת החס"ד לפנים משה"ד בכדי שלא יענישם בדי"ן הנה בעסק השכ"ר ועונ"ש במשפט גופי' אין מבוא לשכל אנושי לעמוד על המחקר למה יהיה שכר ועונש כיון שנתאמת הידיעה אצלו ית"ש ועשה י"י ככה שלא יוכל השכל לעמוד על המחקר בזה בכדי שנצטרך להשיב הדבר לאמונת התורה שהיא למעלה מן השכל. וכיון שזה דרכינו כל היום להתנהג באמונה זו ע"פ התורה למעלה מן השכל הנה המשפט נותן שיתנהג עמנו הש"י במדת החס"ד שהוא למעלה מן השכל:

הג"ה זה שיש לפרש ועת צרה הוא ליעקב וממנה יוושע רצ"ל מן הצרה גופא באת הישועה:

עמוד נא עוד כיום אחי ידידי ואשמיעך את דברי אלקי' חס"ד י"י מעולם על ישראל עם קרובו בהמנע מהם השגת השכל בענין הידועה ובחירה. ויקבלו הדבר באמונת אומן ע"פ התורה למעלה מן השכל. ואקדים לך ביאור הפרשה בתורה. אשר היה דבר י"י אל אברם במחזה לאמר אל תירא אברם וכו' ויאמר אברם אדנ"י אלקים מה תתן לי ואני הולך וכו'. ובן משק ביתי הוא דמשק אליעזר (ודרשו חז"ל דמשק דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים) ויאמר אברם הן לי לא נתת זרע והנה בן ביתי יורש אותי והנה דבר י"י אליו לאמר לא יירשך זה כ"א אשר יצא ממיעך הוא יירשך והאמין בי"י ויחשבה לו לצדקה. הנה הספיקות אשר יש להעיר בהן בפ' הלזו. א' מאמר אברהם מה תתן לי ואנכי הולך וכו'. היתכן חסידא קדישא אברהם אחר כל הבטחות שהבטיחו הקב"ה לזרעך נתתי וכו' אשר אם יוכל איש למנות את עפר הארץ גם זרעך ימנה. אמר אברהם אח"כ להש"י ואנכי הולך וכו' כאלו ח"ו אינו מאמין בהבטחותיו ב' הנה הפליג לדבר אשר אליעזר כל וכל בביתו כי אין לו בן הנה אמר זה לעגמת נפשו. ולמה הפליג בשבחו לומר שהוא דולה משקה וכו" ג' אומרו אח"כ והנה בן ביתי יורש אותי מן התימא הוא על קדוש עליון כמוהו יעשה עיקר מן הירושה תחמודי תבל כסף וזהב ד' מ"ש בן ביתי יורש אותי באיזה צד ואופן יהיה שייכות ירושתו לעבדו קנין כספו ה' לשון הכתוב והנה דבר י"י אליו לאמר לא יירשך זה וכו' למה לא אמר בסתם ויאמר אליו י"י. מהו הלשון והנה דבר וכו' וגם מהו הלאמר ו' והאמין בי"י מהו החידוש לקדוש עליון כמוהו. ז' והאמן חסר י'. ח' ויחשב"ה לו צדק"ה מהו הפי' ונראה לפרש דהנה באמת אברהם רואה ברוה"ק ובאיצטגנינות אשר בן ביתו הדול' ומשק' מתורת רבו לאחרים הוא יורש אותו. הנה אמר זה להש"י אשר הוא רואה כך ואמר יתכן זה כיון שהש"י הבטיח לו זרע. והנה באמת

ראה כהוגן. דהנה אליעזר נתגלגל בכלב בן יפנה. ויירש את חברון ע"פ י"י ואברהם טמון שם הנה כלב יירש אותו (וגם מן כלב יצא מלכות בית דוד הנה כל א"י שהבטיח הקב"ה לאברהם הוא של המלך מזרע כלב) והוא גלגול אליעזר אשר בא עד חברון ופנה מעצת מרגלים כי ביקש מאברהם שיתפלל עליו כמ"ש מר"ן האריז"ל. וכשבא לביתו ויהס כלב את העם וכי זו לבד עשה לנו בן עמרם הוריד לנו את המן ונתן לנו את התורה וכו'. הנה השק' מתורת רבו לאחרים הנה אברהם כהוג' ראה אבל כעת שלא ידע תוכן הענין היה זה לפלא בעיניו והנה דבר י"י אליו לאמר להשיבו על אמירת"ו אשר אמת הוא דבר חזיון אשר העבד יירשנו. אבל לא יירשך זה כ"א אשר יצא ממיעך וכו' ז"ש והנה דבר י"י אליו היינו דבר י"י הסכימה לדבריו הבן והנה באותו המעמד לא היה מובן הדבר כי הם ב' הפכיים הנה שיבח' הכתוב והאמ"ן בי"י אשר הוא כל יכול ויכולת בידו לאשר ולקיים כל הפכיים הגם שהשכל האנושי לא יוכל זה להשיג ע"כ והאמ"ן חסר י' המורה על החכמה להורות שלא חקר בחכמה ובשכל איך יהיה זה אפשריית המציאות אבל האמן מבלי חכמה. כענין פתי יאמין לכל דבר. בהעדר החכמה והוא דרך האמונה אשר היא למעלה מן החכמה (שהוא י') והאמונה היא קיצו של י' ואמר ויחשב' לו צדק"ה הש"י חשב לאברהם כאלו עשה עמו צדקה כביכול דהנה כל מה שהאדם מוציא בחכמתו מן הכח אל הפועל. ומשיג איזה מושכל הנה החכמה ניתן לו מאת הבורא ית"ש אשר יצר את האדם בחכמ"ה. וכשמשיג איזה דבר בחכמה הוה כאלו אדם מחזיר לחבירו הפקדון שנתן לו שאין זה צדקה אבל שהאדם עובד את י"י באיזה דבר אמוניי אשר לא תשיגנו החכמה אשר נתן לו הש"י. הנה תחשב כביכול כאלו נותן להש"י צדקה בין והתבונן:

מעתה תתבונן התחייבות המשפט לאלקי איום להעני"ש ולהשכי"ר את עבדיו. הוא בעבור בחירת"ם. להיות הבחיר"ה חפשיית בידם דבזולת בחיר"ה אין משפט ואין עונש ושכר ולהיות היוצר כל הוא אלקינו חפץ להצדיק את עמו ישראל ואדם אין צדיק בארץ הן במלאכיו ישים תהלה ומי יוכל לצאת י"ח נגד גדולת רוממותו ובפרט איש שותה כמים עולה והנה נק' הוא ית"ש מלך המשפט. ובמשפט יעמיד ארץ. ומי יוכל לצאת בדימוס במשפטו ע"כ הפליא עצה היוצר כל הוא אלקינו. להעלים מן השכל האנושי השגת ענין שכ"ר ועונ"ש ואיך יצוייר הבחירה בבני אדם אחרי התאמתות ידיעת"ו אבל גילה הדבר בתורת"ו ומחויבים אנו להאמין בזה בדרך אמונת התור' הגם שלא תשיגנו השכל. וכבר כתבתי לך כל מה שהאדם מאמין בדרך אמונה עפ"י התורה ולא תשיגנו השכל. זה מיקרי כביכול שנותנים להשי"ת צדק"ה וכמש"ל א"כ בדין ומשפטי הוא שהש"י יעשה עמנו ג"כ צדק"ה ומתנת חנם יעשה אפי' הרבו לפשוע ח"ו. הנה הדין

והמשפט נותן שיעשה עמנו צדק"ה. וזהו ציון במשפט תפדה ושבי' בצדק"ה וזשאמרז"ל גדולה צדק"ה שמקרבת את הגאולה אפילו ח"ו אינם ראויים וכדאים כיון שעושים צדקה היינו מאמינים אמונת אומן בדברים שאין השכל משיגו רק הוא אמונת התורה וצדק' הוא מישראל הנה המשפט נותן שיעש' עמנו צדק' ויגאלנו גאולת עולם במהר' בימינו אמן:

הרי שלך לפניך. כמה מעלות טובות למקום עלינו מה שהעלים מאתנו השכל הזה וזהו דברי החסיד בח"ה. דאלו היה יודע השי"ת שהוא לטובתינו להשיג מושכל הזה איך יצוייר ביחד ידועה ובחירה בודאי היה נותן כח בשכלינו להשיג זה אבל כיון שהעלים הדבר והניח הדבר אל אמונת התורה ודאי צריכין אנו להאמין אמונת התור' ולהאמין שהוא לטובתינו מה שהעלים מאתנו כי חפץ חסד הוא:

ועתה נשוב לענינינו מה דקיימו וקבלו רז"ל דלכך נאמ"ר אמיר"ה יתירה בפ' פרה להיות הפרשה הזו תשובה לפ' אמור אל הכהנים ששאל משה במה תהי' הטהרה שלו ולא השיבו הקב"ה שלא יבוא הדבר לעולם הדיבור ויהי' כמוכרחים כמש"ל הנה נתאמ' בפ' פרה ידיעה ובחירה. והוא דבר שלא יוכל שכל אנושי להשיג. וז"ש שלמה אמרת"י אחכמה (רציתי להשיג הדבר הנלמד בפ' פרה שנאמר' שלא במקומה והוא תשובה לפ' אמור ונלמ"ד מזה ידיע"ה ובחיר"ה ורציתי להשיג זה בשכל אנושי) והוא רחוקה ממנו כי בכוונה נפלאה העלים השי"ת השכל הזה מבני אדם:

ועתה תשכיל ותדע שזה הוא הענין הנלמד בפ' פרה מאמירתה שלא במקומה מזה נלמד ידיע"ה ובחיר"ה והוא יסודי כל מצות התורה (דבזולת האמנה זו אין שכר ועונש) והנה חוק"ה הוא הדבר הזה כיון שאינו מובן בשכל ונק' הדבר הזה חק"ת התורה. אותה החוקה הוא יסוד מוסד לכל התורה וזה שהקדים השי"ת לפ' פר"ה אדומ"ה זאת חק"ת התור"ה אשר צוה י"י פ' זו תשובה לפ' אמור ומוכח מזה ידועה ובחיר"ה כנ"ל דבר שאינו מושג בשכל רק חוקה היא להאמין עפ"י התורה. הנה הוא חק"ת התור"ה אבן פנה לכל התורה כולה כמש"ל ואח"כ הוא התחלת המצוה הזאת דבר אל בי"י וכו' ואתה המעיין תעמיק בדבר ודרוש וקבל שכר:

סעיף ב

פסיקתא רבתי פי"ד זאת חקת התורה וכו' ויקחו אליך פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עלי' עול למדינו רבינו פרה אדומה כשהיתה נעשית אם היה מותר לישראל ליקח מן הגוי כך שנו רבותינו אין לוקחין פרה אדומה מן הגוי כדברי ר"א. וחכ"א לוקחין מ"ט דר"א וכו' מפני שהגוים חשודי' על העבירות ולהחטיא את ישראל

א"ר פינחס הכהן ב"ח מעש' היה שנצטרכו ישראל לפרה אדומה ולא היו מוצאין ואח"כ מצאו אצל גוי אחד הלכו וא"ל מכור לנו את הפרה שיש לך שאנו צריכים א"ל תנו את דמי' וטלו אותה וכמה הם דמי' בג' או בד' זהו' איל אנו נותנים לך. עד שהם הולכים להביא את הדמים הרגיש אותו הגוי להיכן הם צריכין וכו' א"ל אינה מוכרה לכם א"ל שמא להוסיף על דמי' אתה מבקש וכו' ואותו רשע כל שהיה רואה אותם רחוקים וכו' א"ל טול לך ה' זהובים וכו' טול עשרה טול ך' וכו' עד שהגיעו ליתן לו אלף זהובים וכו' והלכו להביא לו הזהובים מה עשה אותו הרשע אמר לגוי אחד חבירו בא וראה האיך אני משחק ביהודים הללו כלום הם מבקשים אותה ונותנים לי הדמים אלא מפני שלא עלה עלי' עול הריני נוטל את העול ונתנו עלי' וכו' ואטול את ממונם כן עשה וכו' וזה היא סימנה כל פרה שלא עלה עלי' עול ב' שערו' יש בצווארה במקום שעול נתון וכ"ז שלא עלה עלי' עול ב' שערו' זקופות הן נתן עלי' עול מיד ב' השערות נכפפים ועוד סימן אחר יש בה כל זמן שלא עלה עלי' עול עיני' שוות וכו' כיון שבאו ליקח אותה וכו' והראו לו את הזהב מיד נכנס וכו' והוציאה להם וכו' התחילו מסתכלים בה ורואים את סימנה וכו' א"ל טול פרתך אין אנו צריכין לה שחוק באמך כיון שראה הרשע וכו' התחיל אומר ברוך שבחר באמונה הזו ונכנס לו לתוך ביתו וכו' וחנק א"ע כן יאבדו וכו' הא למדת שמכל מקום לוקחים פרה בין מישראל בין מגוי שלא תאמר כתיב בתורה שלא ליקח הפרה אלא מישראל אלא אפילו מן הגוי מנין ממה שקרא בענין דבר אל ב"י ויקחו אליר וגו' ע"כ מה שיש להתבונן בדברי המדרש הנ"ל היא א' מה הוקשה לו בפסוק שקבעו שאלתם ודרשתם עליו. ב' כיון שפסק להלכה דמותר ליקח פרה מגוי והביאו לראי' ממעשה דההוא גוי למה הוצרך אח"כ לומר מנין ממה שקראו בענין ג' אומרו ממה שקראו בענין ויקחו אליך איך מוכח מזה שלוקחים מן הגוי והנראה לומר דבא בעל המדרש לדייק אומרו במצוה זאת זאת חקת התורה וגם אומרו ב' פעמים לאמר ע"כ התחיל ודרש מענין ההלכה אם מותר ליקח פרה אדומה מן הגוי אם צריכין לחוש שמא העלה עלי' עול שהוא דבר שאינו ניכר והביא ר"פ הכהן ראי' מהמעשה דההוא גוי שהכירו חכמים בסימנים המקובלים להם בתורה שבע"פ מסיני שאין לך שום חכמה בטבעיית ובמושכלו' שאינו נרמז בתורה כאשר תראה כמה טרחו חכמי האומות סבי דבי אתונא לידע לכמה הנחש מוליד והעלו חרס בידם ור' יהושע הוכיח הדבר במישור מן התורה וכן בכל עניני החכמות והודעת הטבעיים בבע"ח הכל יש בתורה ברמז. ובמסורה בתורה שבע"פ והנה בכאן נאמר ויקחו אליך נשמע מזה דמותר ליקח פר"ה

אדומ"ה מן הגוי כאשר יתבאר להלן אי"ה. והנ' יקשה לפ"ז הרי המצוה הוא אשר לא עלה עלי' עול

הג"ה והרי לא סמכינן עליו בגדיים קטנים כשאומר שהם בני ח' ימים אע"פ דרוב בהמות אינם מפילות ומכ"ש על מצו' דאורייתא כזאת אשר טהרה ישראל תלוים בה: והאיך סמכינן על הגוי ע"כ צריך לומר שיש סימנים מובהקים מקובלים ע"פ התורה ויכולים להתבונן אם עלה עלי' עול והדברי' מסורי' לחכמי התורה כי אין שום דבר חכמה חסר מן התורה וזה שהקדים הכתוב זאת חק"ת התור"ה (מכאן תלמוד אשר נחקקו בתורה כל הענין אשר נעשה תחת השמש ויש בה חקירת כל החכמ' המושכלו' והטבעיי' וזהו) אשר צוה י"י לאמר לדורות שא"צ לעסוק בשום חכמה רק בתורה ובעסוק בה יבין האדם על ידה כל החכמות כבר הרחבתי הדברים בכמה מקומות ובכאן עת לקצר:

ומעתה הבוא נבוא לבאר איך מוכח מן המקרא דבר אל ב"י לאמר ויקח"ו אלי"ך ההלכה הזאת שמותר ליקח פר"ה אדומ"ה מן הגוי דהנה בפסוק משכו וקח"ו לכם צאן יתיב וקדריש הרב הגדול חיד"א זללה"ה עפמ"ש הרב בעל מחנה ראובן דקניית חפץ למצוה דאורייתא בענין דוקא בכס"ף דהוא קני' מדאורייתא משא"כ משיכ"ה דהוא קני' מדרבנן לא מהני והוסיף הרב הגדול מ' חיד"א הנ"ל דגם כסף לחודי' לא מהני כיון דרבנן תקנו משיכ"ה א"כ תרווייהו בעינן לקני' חפץ למצוה דאורייתא וזה שנרמז בפסוק (דגם מילי דרבנן נרמזין באוריית') משכ"ו (במשיכה) וקח"ו (בכסף) אין קיחה אלא בכסף כמשרז"ל לכם צאן למצוה דאוריית' ע"כ דבריו וחשש לה הרב הגאון מהרא"ז מרגליות זללה"ה בספרו מטה אפרים בעניין קניית ארבעה מינים למצוה:

והנה כל זה בקניי' ישראל מישראל אבל בקניי' ישראל מגוי לית דחש לה ובכס"ף לחוד קנה (או באפשר במשיכה לחוד') נ"ל (ובענין קניית הגוי איפלגו רש"י ור"ת עמ"ש בדרושי שבת הגדול סי' א' ע"ש) ולפ"ז זהו שכתוב במדרש הלזה בזה הלשון הא למדת שבכל מקום לוקחים פרה בין מישראל בין מגוי שלא תאמר כתוב בתורה שלא ליקח פר"ה אלא מישראל (מדכתיב דבר אל ב"י ויקחו וכו') אלא אפי' מן הגוי מנין ממה שקראו בענין דבר אל ב"י ויקח"ו אליך (רצ"ל לא כתוב רק קיח"ה ולא כתיב משיכה ג"כ והנה הוא מ"ע דאורייתא ע"כ לומר דמותר לקנותה מן הגוי דסגי בקני' אחת לחוד ואם תקשה האיך נאמין לגוי דלמא העלה עלי' עול לזה הקדים זאת חקת התורה כל חקיקות החכמות הם בתורה ויכולי' לידע בסמני' אם עלה עלי' עול כמש"ל ואתה הבן: